PROPVGNACVLVM
HVMANÆ LIBERTATIS,

SEV

CONTROVERSIARVM, PRO HVMANI ARBITRII
libertate contra Philosophos, Astrologos, iudiciarios, & Hæreticos tuenda,
& cum certitudine Diuinæ Præscientiæ, immobilitate Diuini
Decreti, & efficacia Diuinæ notionis concilianda,

LIBRI DECEM.

GABRIELE PENNOTTO NOVARIENSE,
ex Ordine Canonicorum Regularium, Abbate Sanctæ Mariæ Pacis de Vrbe, Congregationis
Lateranensis in Romana Curia Procuratore Generali, ac Theologo, Autore.

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODEVNT.

LVGDVNI,
Sumptibus Iacobi Cardon & Petri Cauellat.

M. DC. XXIV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO VRBANO VIII. PONT. MAX.

GABRIEL PENNOTTVS SERVVS HVMILIS æternam Regni coronam.

ETSI ea est improborum ingeniorum in aduersando veritati perfracta nimis licentia, PATER BEATISSIME, vt vix aliquod reperiatur effatum adeò certum, & constans, quod non audeat ore sacrilego vel prophanare, vel saltem in contentionem adducere; nullum tamen esse videtur, cui oppugnando, & euertendo maiori studio, conatúque desudauerint inimici veritatis, quàm ei, quod in actibus humanis, præsertim in operibus pietatis, libertatem asseuerat arbitrij. Etenim antiquus nostræ salutis hostis, cùm ad cæteros Catholicæ fidei articulos oppugnandos vnum, aut alterum Hæreticorum manipulum excitauerit; tamen contra ipsam arbitrij libertatem omnibus suis copiis, cunctóque agmine certans, omnia Philosophorum, Mathematicorum, & Hæreticorum semper armauit ingenia: scilicet pro comperto habens, illa semel de medio sublatâ, Religionem, pietatem, sanctas leges, studia virtutum, ipsam denique, in qua nituntur omnia, Catholicam fidem vno ictu funditus interire; nec relinqui prorsus aliquem virtuti locum, aut vitio, aut laudi, aut vituperationi; sed posse homines quodcunque scelus, etsi grauissimum, pari confidentia perpetrare. Hinc inter eos, qui in Ecclesia Catholi-

ca pro veritate certauerunt, illi mihi de tota Christiana Republica optimè mereri semper visi sunt, qui eidem libertati ab inimicis defendendæ, vel à cauillis Hæreticorum explicandæ, ac præsertim cũ Diuina præscientia, Diuinísque decretis, necnon cum Diuina efficientia conciliandæ, suos labores impenderunt; non propter hoc solum quòd hæc de arbitrij libertate quæstio maximi ponderis sit, & cum præcipuis fidei dogmatibus arctissimè colligata: sed quòd de illa benè, aut malè sentire, tanti intersit, vt rerum magistra experientia nos docente, exploratum habeamus, quotquot permittente Deo circa illam errauerunt, omnem prorsus timorem, & pudorem exutos, ad scelera quæque grauissima præcipites cucurrisse. Hanc autem animarum iacturam sanè grauissimam sæpius mecum reputans, PATER BEATISSIME, dum ante paucos annos in scholis Theologicis adhuc versarer, rem non pœnitendam me factur ũ existimaui, si Generalẽ aliquã defensionẽ humanæ libertatis, contra omnes illius oppugnatores, siue priscos, siue recentiores, neque Hæreticos tantùm, verùm etiam Philosophos, & Mathematicos, quos vocant iudiciarios (quod ante hanc diem à nullo Scholasticorum, aut etiam Sanctorum Patrum tentatum animaduerteram) Diuini ope luminis instaurarem. Quam cùm pro viribus vtcunque absolutam typis committere decreuissem, Diuino factum consilio crediderim, vt opere nedum perfecto, sed duorum Pontificũ Sanctitatis Vestræ Prædecessorũ, Pauli V. & Greg. X V. Sanctæ recordationis pedibus submisso, & alterius quidem iussu explorato, alterius verò rescripto ad prælum dimisso, illius nihilominus editio in hoc felicissimum mihi tempus reiecta fuerit, in quo concederetur, sapientissimi illius Architectorum Principis consilium exequi, quo monemur in magnis, & præclaris ædificiis construendis, non solùm interiores aditus, aulas, triclinia, secretioraque cubicula, verùm etiam ipsas ædium fores, & frontes exquisitis, tum sculpturæ, tũ picturę luminibus decorare, scilicet Augustissimo tuo nomine, PATER BEATISSIME, tanquã emblemate clarissimo huius operis vestibulum, & frontẽ consignare. Sicut enim satis esse videbatur ad interiorem huius qualiscunque fabricæ decorem, ipsa de quibus agitur, rerũ dignitas, & eminentia, vt sunt Diuina rerum omnium præscientia, ineffabilis Dei Prouidentia, creatarum rerum intellectu præditarum, vel prædestinatio ad vitam, vel designatio ad pœnam, Diuinæ efficientiæ vis, & horum omnium cum arbitrij libertate conciliatio, quibus nihil esse videtur in tota re Theologica, vel scitu difficilius, atque optabilius, vel ad veritatem Catholicam ab hostibus tuendam validius, vel denique ad vitam, ac mores rectè componendos vtilius; sic ad externum splendorem ipsi conciliandum, & augendum, nihil præstantius, excellentiúsque potuisset accidere, quàm vt Vrbani VIII. Pontificis Maximi

ximi ſanctiſſimo nomine illius faciem exornarem. Et quid eſt, quod abs te exornari, illuſtraríque non poſſit, Pontificum maxime? Qui in iſto ſupremo rerum humanarum faſtigio, ſingulari Dei prouidentia, communíque totius Orbis Chriſtiani lætitia, vti ſol in medio firmamento militantis Eccleſiæ conſtitutus, vniuerſam Chriſti Rempublicã cœleſti lumine comples, & recreas. At hęc Pontificiæ dignitatis laus ſit (quanquam nemo tanta gratulatione Princeps excipitur, qui non Principatu dignus exiſtimetur.) Quid illa, quæ tua planè ſunt? Morum innocentium candor, atque integer vitæ tenor, quem ne Roma quidem perpetua arcanorum indagatrix arguere vnquam potuit? Quid rerum ſcientia, legum peritia, antiquitatis eruditio, & amœniorum literarum inſita animo facultas, vt naſcenti tibi adſtitiſſe Muſarum chorus (quod olim prouerbio dicebatur) ac labia contigiſſe videatur? Quid prudentia, iudiciíque maturitas in Regiæ legationis munere grauiſſimis, moleſtiſſimíſque temporibus obeundo? Quid æquitas, dum aut Legatus populos ſanctiſſimè regeres, aut iuſtitiæ Præfectus cauſas per tot annos integerrimè cognoſceres? Quæ profectò virtutes, aliæque complures iuſtius tibi, ſanctiúſque Pontificios faſces promeruerunt, quàm eos aliquis vnquam incenſus gloriæ cupiditate quæſierit. Quid hæc, inquam, omnia, ſiue publica Pontificiæ dignitatis munera, ſiue priuatæ pectoris tui dotes, nónne exornando huic operi, ac luci tenebris meis afferendæ, felici conſpiratione conuenire dicenda ſunt?

Hunc igitur, BEATISSIME PATER, qualemcunque tenuitatis meæ laborem, tanquam obſeruantiæ non ſolùm meę, ſed totius etiam Lateranenſis noſtræ familiæ, tibi deuinctiſſmæ, perexiguum quidem, at certiſſimum teſtimonium, tuis pedibus prouolutus dico, ſacróque. Qui ſi acerrimo tuo iudicio non improbabitur, in ſpẽ venero, & maximum ei lumen acceſſurum, & aduerſantium conatus non formidaturum opus, tanti Principis ſigno communitum. Ipſe interim Deum optimum precari non deſinam, vt Sanctitatem tuam, Eccleſiæ Catholicæ nunquam non profuturam, quàm diutiſſimè ſoſpitet, conſiliorúmque tuorum curſum feliciſſimum velit.

Admodum Reu. Patris fratris Bonauenturæ Passeri Nolani Regentis, ac Rectoris Seraphici Collegij Sancti Bonauenturæ Almæ Vrbis, qui iussu Illustrißimorum, & Reuerendißimorum DD. Cardinalium sanctæ Generalis Inquisitionis hoc opus recognouit, de eodem opere censura eisdem Illustrißimis DD. Cardinalibus exhibita.

VOLVMEN magnum, quod *Propugnaculum humanæ libertatis contra impios fati assertores* inscribitur, Gabrielis Pennotti Nouariensis, ex ordine Canonicorum Sancti Augustini Congregationis Lateranensis iussu Cardinalium Sanctissimæ Inquisitionis mihi, vt exactè perlustraretur, traditum, qua potui solertia, & vigilantia perlegi, ipsámque nunquam satis explicatam complectens materiam diuinorum auxiliorum ex animo consideraui. Quod cùm multa bona, eaque præclara, & pro humanæ libertatis defensione scitu digna contineat, nihílque in illo sit, quod bonis moribus, aut sanctæ fidei officiat, imò potiùs sacræ Theologiæ professoribus proficiat, dignum proinde diiudicaui, vt typis mandari ritè possit.

Fr. BONAVENTVRA PASSERVS NOLANVS Regens, ac Rector Seraphici Collegij Sancti Bonauenturæ Almæ Vrbis.

Supplicatio Sanctißimo Domino nostro GREGORIO Papæ XV. pro licentia ipsum opus imprimendi ab Autore porrecta.

BEATISSIME PATER;

SANCTITATIS Vestræ deuotus, & humilis seruus, & Orator D. Gabriel Pennottus Abbas Sancti Iuliani Spoleti Ordinis Canonicorum Regul. Lateranensis cupiens typis committere volumen decem librorum controuersiarum à se scriptorum contra varias Hæreticorum sectas, necnon contra Philosophos, & Astrologos iudiciarios, pro defensione liberi arbitrij humani, in quibus incidenter tanguntur quædam quæstiones spectantes ad materiam de diuinis Auxiliis, ob connexionem inseparabilem, quam cum ipsa materia de diuinis Auxiliis habet materia, quam contra Hæreticos in dictis libris disputat; ad euitandas difficultates, quæ illi fieri potuissent in dicti voluminis impressione, ipsum cum omni submissione sanctæ memoriæ Paulo V. Summo Pontifici obtulit, & Sanctæ Sedis Apostolicæ censuræ supposuit.

Cùm autem prædictum volumen visum, & examinatum fuerit non solùm à Theologis ad id deputatis, verùm etiam ab Illustrissimis DD. Cardinalibus Bellarmino, & Cremonensi tunc sanctæ Generalis Inquisitionis Commissario, & ab omnibus iudicatum fuerit opus vtile, & Ecclesiæ Catholicæ fructuosum, idem Orator humiliter supplicat per Sanctitatem Vestram committi alicui ex Illustrissimis DD. Cardinalibus Theologis, vt de qualitate prædicti operis habita speciali informatione, & constito quòd in eo nihil sit, quod puritatem sanctæ Fidei Catholicæ, aut bonos mores, aut aliquem Doctorem Catholicum offendat, ei facultatem concedere dignetur, quatenus prædictum opus typis imprimatur.

Sanctißimi Domini Nostri GREGORII Papæ XV. Rescriptum à tergo:

Dominis Cardinalibus Bellarmino, & Scaliæ.

Facultas ab eisdem Illustrißimis DD. Cardinalibus concessa, quatenus prædictum opus imprimi poßit, & propria manu illorum scripta.

Die 22. Iunij 1621.

Commissione à Sanctissimo Domino Nostro nobis facta concedimus, vt prædictum volumen imprimi possit, & ita affirmo

Ego Cardinalis BELLARMINVS.

Etsi opus ipsum videre non potuerim, tamen cùm visum fuerit, prout in memoriali exponitur, idem affirmo

Ego Cardinalis CREMONENSIS.

Marcus Antonius Florentinus Abbas Generalis Congregationis Canonicorum Regularium Lateranensium.

TIBI Dilecto nobis in Christo Patri D. Gabrieli Nouariensi, Canonico nostro professo, Abbati Sanctæ Mariæ Pacis de Vrbe, nostræ Congregationis in Romana Curia Procuratori Generali, & Sacræ Theologiæ Magistro, salutem in Domino. Vt volumen controuersiarum pro humani arbitrij libertate tuenda, Propugnaculum humanæ libertatis nuncupatum, typis committere valeas attenta recognitione, & approbatione Adm. Reu. Patris Fratris Bonauenturæ Passeri Nolani, ab Illustrissimis & Reuerẽdissimis DD. Cardinalibus Sanctę Generalis Inquisitionis ad ipsum opus reuidendum, & examinandum specialiter deputatis; necnon etiam rescripto Sanctissimi Domini nostri Gregorij Papæ XV. & facultate ab Illustrissimis & Reuerendissimis DD. Cardinalibus Bellarmino, & Scalia, tibi super hoc specialiter concessa, quantum ad nos spectat, facultatem concedimus. In quorum fidem præsentes manu propria signatas, & sigillo nostro munitas fieri iussimus. Datas Papiæ in Canonica nostra S. Petri in Cælo Aureo, die 27. mensis Iulij 1624.

D. MARCVS ANTONIVS Abbas Generalis.

Approbatio Theologorum.

NOS infrascripti Sacræ Theologiæ Doctores fidem facimus, perlectum à nobis librum qui inscribitur, *Propugnaculum humanæ libertatis, Gabriele Pennotto*, &c. *auctore*, in quo nihil fidei Orthodoxæ, Catholicæ, & Apostolicæ contrarium animaduersum. Lugduni 19. Augusti 1624.

FR. ROBERTVS BERTHELOT Episc. Damasc.

DEVILE.

R. D. D. Thomæ de Meschatin la Faye huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes, Canonicus, & Camerarius Ecclesiæ Lugdunensis, & Vicarius Generalis in Archiepiscopatu Lugdunensi: Opus inscriptum, *Propugnaculum humanæ libertatis, Gabriele Pennotto*, &c. *auctore*, à Theologis approbatum, vt in lucem edatur facultatem concedo. Lugduni die 21. Augusti. 1624.

MESCHATIN LA FAYE.

PRIVILEGE DV ROY.

OVYS par la grace de Dieu Roy de France & de Nauarre, A nos amez, & feaux Conseillers les gens tenans nos Cours de Parlemens, Baillifs, Seneschaux, Preuosts, Iuges, ou leurs Lieutenans, & à tous nos autres Iusticiers, ou subiects qu'il appartiendra, Salut. Nostre cher & bien-aymé Gabriel Pennotus Abbé de Nouare, de l'Ordre des Chanoines reguliers de Lateran, nous a fait dire & remonstrer, qu'il a composé depuis n'agueres vn liure intitulé, *Propugnaculum humanæ libertatis*, qu'il desireroit faire imprimer dans la ville de Rome; & d'autant qu'il craindroit qu'il ne fut apres imprimé és pays, & Royaumes de nostre obeyssance, & qu'il ne fust par ce moyen priué du fruict de son labeur, & de la grande despence qu'il luy conuient faire pour l'impression dudict liure, s'il ne luy estoit surce pourueu de nos lettres necessaires: Nous à ces causes mettans en consideration l'affection que ledit Pennotus a tousiours faict paroistre au bien de nostre seruice, luy auons permis, octroyé & accordé, permettons, octroyons & accordons par ces presentes qu'il puisse, & luy soit loisible faire imprimer en ladicte ville, & distribuer tant dedans que dehors cestuy nostre Royaume ledict liure, pendant le terme & espace de dix ans, à compter du iour & datte de l'impression dudict liure, sans qu'autre que le suppliant ou ceux qui auront droict & pouuoir de luy le puissent imprimer, ou faire imprimer, vendre ou distribuer pendant ledict temps à peine de confiscation de tous les exemplaires, & d'amende arbitraire. Si vous mandons, & à chacun de vous endroict soy commettons, si comme à luy appartiendra, que de nostre present priuilege & permission, & du contenu en iceluy vous faictes, souffrez iceluy suppliant, & ceux qui aurout charge de luy, iouyr & vser plainement, & paisiblement. Car tel est nostre plaisir. Nonobstant quelconques lettres à ce contraires. Donné au Camp deuant Montauban, le 18. iour de Septembre, l'An de grace mil six cents vingt & vn, & de nostre Regne le douxiesme.

Par le Roy en son Conseil,

BARAT.

QVOD

QVOD Christianissimi Regis Galliarum Ludouici XIII. Priuilegio dato apud Montem Albanum die XVIII. Septembris 1621. cautum fuerit, ne quis librum controuersiarum, cuius est titulus, Propugnaculum humanæ libertatis, Gabriele Pennotto Nouatiense, ex ordine Canonicorum Regularium Congregationis Lateranensis Abbate, ac Theologo autore, in Regnis, & locis eiusdem Christianissimi Regis ditioni subiectis imprimere audeat, sub pœnis in dicto Priuilegio contentis, idem autor Magnificis & egregiis librorum impressoribus IACOBO CARDON, & PETRO CAVELLAT, vt dictum librum imprimere, ac distribuere valeant, Priuilegium sibi factum, in illos transferendo, liberam facultatem concedit. In quorum fidem præsens chirographum manu propria scripsit, & subscripsit. Romæ in Canonica Abbatiali sanctæ Mariæ Pacis Idibus Januarij M.DC.XXIV.

ITA affirmo, & concedo ego D. GABRIEL PENNOTTVS Nouariensis, Abbas S. Iuliani ex ordine Canonicorum Regularium Congregationis Lateranensis manu propria.

SINGV

SINGVLORVM LIBRORVM TOTIVS OPERIS ARGVMENTA.

INDEX

INDEX CAPITVM CVIVSLIBET LIBRI.

LIBER

Liber II. continet Cap. 18.

Liber III. continet Cap 30.

Liber IV. continet Cap. 24.

Liber

INDEX CAPITVM.

Liber V. continet Cap. 20.

Liber VI. continet Cap. 36.

Liber VII. continet Cap. 22.

Liber VIII. habet Cap. 28.

Liber IX. continet Cap. 16.

Liber X. continet Cap. 11.

INDEX
PRÆCIPVARVM CONTROVERSIARVM QVÆ IN HOC OPERE EXAMINANTVR.

Libro primo.

I. CONTROVERSIA versatur circa explicationem horum quatuor nominum, Necessarium, Contingens, Liberum, & Fatum cap. 1. & 3. sequent.

II. Controuersia versatur circa proprium genus, & propriam differentiam liberi arbitrij cap. 6. & nouem sequentibus.

III. An vera libertas omnem necessitatem excludat cap. 15. & quinque seq.

IV. Versatur circa iudicium practicum necessarium ad electionem cap. 21. & sex sequent.

V. Versatur circa propositionem illam, Potentia libera est illa, quæ positis omnibus requisitis in actu primo, &c. cap. 28. & sequentibus vsque ad finem.

Lib. 2. vnica tantum controuersia continetur.

An in homine sit liberum arbitrium.

Lib. 3. continentur tres controuersiæ principales.

I. An in Deo sit certa, & distincta notitia futurorum contingentium cap. 1. vsque ad decimum.

II. An certitudo diuinæ Præscientiæ imponat necessitatem euentus rebus præscitis, cap. 11. vsque ad vigesimum quartum.

III. An sit in Deo scientia futurorum contingentium conditionatorum, cap. 25. vsque ad finem libri.

Lib. 4. Quinque controuersiæ principales tractantur.

I. An Deus velit aliquid extra se cap. 1. & 2.

II. An aliorum à se Deus sit causa per voluntatem cap. 3. vsque ad septimum.

III. An actus humani etiam liberi sint efficaciter ab æterno prædefiniti cap. 8. vsque ad decimum nonum.

IV. An omnis Dei voluntas sit efficax cap. 20. vsque ad 22.

V. An efficax Dei decretum impediat arbitrij libertatem cap. 23. & 24.

Lib. 5. Quatuor controuersiæ habentur.

I. An in Deo sit Prouidentia, & quid illa sit cap. 1. & duab. sequentibus.

II. Quodnam sit obiectum diuinæ prouidentiæ cap. 4. vsque ad nonum.

III. An homines per Dei prouidentiam sint verè ordinati in finem supernaturalem æternæ beatitudinis cap. 10. vsque ad 17.

IV. An ordo prouidentiæ sit omnino immutabilis cap. 18. vsque ad finem.

Lib. 6. Quatuor controuersiæ principales dirimuntur.

I. An, & quid sit Prædestinatio cap. 1. & 2.

II. Quodnam sit obiectum diuinæ prædestinationis cap. 3. vsque ad 6.

III. De causis prædestinationis cap. 7. vsque ad trigesimum primum.

IV. De certitudine eiusdem prædestinationis cap. 23. vsque ad finem.

Libro septimo.

I. Quid sit reprobatio cap. 1. vsque ad 5.

II. Quæ sint illius causæ cap. 6. vsque ad 14.

Quæ

Libro octauo.

Libro nono.

Libro decimo.

PRÆFA

PRÆFATIO,

QVA

INTENTIO AVTORIS, ET TOTIVS operis diuisio, & ordo explicatur.

LIBERTATEM humanæ voluntatis in operibus tum naturæ, tum gratiæ contra impios assertores fatalis necessitatis hoc nostro qualicunque opere pro Dei gloria defendendam suscipimus: prouinciam valdè vtilem, & nostra opinione apprimè necessariam; sed opus difficile, ac summopere laboriosum, in quo priusquam cum hostibus veritatis congrediamur, tria loco præfationis operæpretium esse ducimus breuiter explicare, videlicet quodnam monstri genus sit illud, contra quod pugnam aggredimur: quæ causæ ad congrediendum impellant: & qua ratione ipsum congressum instituere velimus. Quale sit monstrum, contra quod pugnam instauramus, ex hoc facilè patet, quòd cùm omnes hæreses monstra sint immanissima à Diabolo ad Ecclesiam Catholicam labefactandam ex inferno aduocata, cùm etiam inter hæreses sint aliæ aliis deteriores, & perniciosiores, nulla perniciosior, neque humanæ saluti, & Christianæ religioni, vel ipsimet Deo inimica magis vnquam extitit, ea, quæ hominem arbitrij libertate priuat, & omnes humanæ vitæ euentus fatali, ac ineuitabili supponit necessitati. Hæc profectò bestia illa est immanissima, plena nominibus blasphemiæ ab Apostolo Ioanne Apocal. cap. 17. depicta, quæ habet capita septem, & cornua decem, & mulierem meretricem defert calicem tenentem plenum omnis immunditiæ, & abominationis. Est quippe bestia, quæ homini vsum rationis adimens, illum bestiis persimilem facit: homo nanque sola ratione omnium sapientum consensu à bestiis differt; sed qui hominibus arbitrij libertatem aufert, etiam vsum rationis adimit, quippe quæ ex sententia D. Bernardi, Alexandri, & multorum Philosophorum, vt in progressu patebit, arbitrij libertatem intrinsecè, & essentialiter requirit. Ergo bestias, & homines pares facit, nihilque inter bestias, & homines distinguit. Dicitur autem hæc bestia blasphemiæ nominibus plena, & meritò quidem, quia aliæ hæreses licèt de Deo, & de sacrosanctæ fidei Catholicæ dogmatibus minùs rectè loquantur, & sentiant, non tamen ad tantam impudentiam peruenerunt, vt Deum conuitiis, & probris lacessere, & scelerum autorem illum facere ausæ vnquam fuerint: at soli impudentissimi assertores fatalis necessitatis ad eam impudentiæ, ac improbitatis metam deueniunt, vt non contenti omnia Christianæ religionis fundamenta euertisse, omnibus virtutibus interdixisse,

monachorum vota proscripsisse, Sanctorum imagines deleuisse, conculcasse, cineres è propriis tumulis turbauisse, illorum venerationem prohibuisse, animas fidelium persecutos fuisse, vt charorũ suffragiis priuarent, aduersùs Deum ipsum sese erigẽtes, & in blasphemias execrãdas os suum aperientes, illum atrocissimis contumeliis, & probris vrgere non erubescant. Quæ namque blasphemia magis atrox, quod conuitium magis execrandum excogitari potest, quàm dicere, Deum omnia mala opera æquè vt bona in hominibus operari, & non minùs esse proprium opus Dei proditionem Iudæ, quàm pœnitentiam Petri, & non solùm Deum peccata in hominibus operari, sed etiam ad ipsa peccata
Augustinus. vel inuitos homines compellere? Nam, vt D. Augustini verbis vtamur in libro ad articulos sibi falsò impositos, ad 2. *Si obijceretur ipsi Diabolo, quòd talium facinorum ipse autor, ipse esset incensor, puto quòd aliqua ratione exonerare se hac posset inuidia, & talium scelerum patratores de ipsorum voluntate vinceret, quia etsi delectatus est furore peccantium, probaret tamen se non intulisse vim criminum.* & nihilominus, quod vel de ipso Diabolo dici non potest, Deo tribuere non verentur hi perditissimi nebulones.

II. Habet etiam hæc bestia sæuissima septem capita, quia non vnum, sed septem præcipuè sunt capita, ex quibus assertores fatalis necessitatis humani arbitrij libertatem negant, quorum primum est, vt illi fingunt, omnia ex absoluta necessitate in mundo euenire. Secundum, Deum agere ad extra ex necessitate naturæ. Tertium, præscientiæ diuinæ infallibilitas. Quartum, diuini decreti immobilitas. Quintum, efficacia diuinæ motionis. Sextum, aspectus sydérum, quibus putant humanas voluntates esse subiectas, ac ligatas. Septimum tandem caput est peccatum Adæ. Porrò ex his septem capitibus decem cornua nascuntur, nimirum decem sectæ tum Philosophorum, & Mathematicorum, tum etiam hæreticorum, humani arbitrij libertatem oppugnantium. Prima illorum, qui liberum arbitrium negant, quia putant omnia euenire ex absoluta necessitate, vt Heraclitus, & Democritus, quibus nonnulli adiungunt Ioannem VVicleffum. Secunda illorum, qui liberum arbitrium negant, quia putant, Deum agere ad extra ex necessitate naturæ, vt Empedocles, & secundùm aliquos Aristoteles, & Plato. Tertia illorum, qui putant, certitudinem diuinæ præscientiæ pugnare cum ipsa arbitrij libertate, vt Hesiodus, & Ioannes VVicleffus. Quarta Stoicorum, qui libertatem humanam ex efficacia diuinorum decretorum subuertunt, cum quibus quamplures hæretici consentiunt. Quinta Caluinitarum, qui eandem arbitrij libertatem ex ordine immutabili diuinæ prouidentiæ auferunt. Sexta illorum hæreticorum, qui Prædestinati appellantur, hi ex vi diuinæ prædestinationis, & reprobationis arbitrij libertatem adimunt. Septimà quorundam Philosophorum, quos Caluinitæ sequuntur, per efficatiam diuinæ motionis ipsam libertatem arbitrij tollentium. Octaua eorum, qui eandem arbitrij libertatem negant ob efficaciam diuinæ gratiæ. Nona Mathematicorum iudiciariorum humanas voluntates fatalibus stellis subiicientium. Decima tandem Lutheri, & Caluini, qui asserunt, liberum arbitrium Adamo peccante in hominibus extinctum fuisse. de quibus sectis lib 2. fusiùs dicetur.

III. Tandem fert hoc monstrum mulierem meretricem, quæ calicem tenet omnis immunditiæ, & abominationis plenum, quia nulla est hæresis, ob quam faciliùs homines in vitia quæque nefandissima, & turpissima defluant, ea, quæ humani arbitrij libertatem negat, quam qui semel imbiberunt, omni religione ablegata, omnibus virtutibus conculcatis bibunt velut aquam iniquitatem, & ventrem cum Venere pro Diis colentes, omne genus turpitudinis præconiis, &

laudibus

laudibus efferre non erubescunt. *Nostri temporis hæresiarchæ* (inquit Stapletonius) *omnes flagitiosi, & perditissimæ vitæ homines erant. Martinus Lutherus, Buccerus, Petrus Martyr, Œcolampadius Monachi apostatæ erant, & incestis nuptiis se contaminauerunt. Ioannes Caluinus in sua ciuitate Nouiodauo peculatus, & sodomiæ conuictus indulgentia Episcopi dimissus est, vt postea hæresiarcha fieret. Theodorus Beza beneficiis suis diuersis hominibus bis diuenditis ex agro Parisiensi Geneuam profugit, homo ita flagitiosè turpis, vt præposteram libidinem suam versiculis toti mundo prædicare eum non puduerit.* Hi verò præcipui huius erroris patroni, ac defensores extiterunt. Sed quid mirum? habet enim hic error arctissimam quandam necessitudinem, & propinquitatem cum illis duobus erroribus, qui omnem religionem, pietatem, & omne virtutis studium vnico ictu funditus subuertunt, nimirum cum Atheismo, & cum illo, qui asserit, animam hominis cum corpore interire. Sic enim Lindano referente in suo Dubitantio quamplures illius sectatores apud Geneuam pro Purgatorio, Missa, & Romano Pontifice abrogandis congregati post longam consultationem tandem concluserunt: *Asseramus, animam vnà cum corpore interire. Sic Purgatorium, vnà cum Missa, & Romano Pontifice abolebimus.* Consequenter profectò, nam animæ rationalis immortalitate semel negata, necesse erit omnem religionem, & omne studium virtutis vno ictu ruere, & funditus interire. Hinc facilè videas, quàm dirum, & immane sit monstrum, contra quod hic sumus cum auxilij diuini confidentia pugnaturi.

Thomas Stapletonius. | Lindanus.

IV. Iam verò causa, quæ nos post tot, támque præclaros eruditissimorum Doctorum congressus, post tot doctissimas lucubrationes, solidissimásque disputationes contra huius erroris assertores in lucem editas, ad eundem congressum denuò excitauit, triplex potissimùm extitit: & prima quidem diuini honoris contra tam execrandas blasphemias vindicandi zelus, necnon etiam cōmunis libertatis seruandæ humano, naturali, ac etiam diuino iure firmata obligatio. Nam si communem Reipublicæ libertatem nō solùm Proceres, & Optimates, sed infimi, ac vulgares quique pro posse tueri, & pro illa seruanda opes, & vites & animam ipsam, si opus sit, effundere iubemur, quantò magis veram arbitrij libertatem nobis à Deo donatam, & à Iesu Christo Saluatore nostro reparatam Catholici quique docti, & indocti, defendere tenemur? Et si maledicta, & conuitia in terrenos Principes coniecta, sub perduellionis reatu non solùm prodere, sed vindicare nonnunquam iubemur, quantò magis probra, & maledicta in ipsum Deum cōiecta ab istis impudentissimis fati assertoribus, qui suorum scelerum illum autorem faciunt, si non verberibus, saltem verbis retundere, & pro viribus castigare debemus?

Alia insuper ratio accessit, quæ nos ad hanc prouinciam obeundam non leuiter mouit, quòd, vt S. Pater Augustinus non semel docet, cùm de fide agitur contra hæreticos, optimè fecerint, si plures scribant, etiamsi in eodem penè argumento versentur, eisdem fermè periodis eadem repetentes. Nam ipsa experientia docente vna, & eadem res, quæ ex vnius ore aut calamo vix cum maxima difficultate percipi potest, ex alterius, mira facilitate statim percipitur; quod cùm nonnulli in nostris prælectionibus, dum Scholasticam Theologiam profiteremur, se expertos non semel dixerint, idque præcipuè cùm ad aliquam huius argumenti partem explicādam accederemus, nec me lateat ipsas prælectiones in albeolis exceptas etiam apud aliquos viros doctos fuisse inuulgatas, sæpè rogatus, ac iussus vt integram tractationem circa hoc ipsum argumentum in lucem emitterem, votis amicorum, & præceptis superiorum non acquiescere nec poteram, nec debebam.

Augustinus lib. 1. de Trinitate cap. 3. & lib. [illegible] dict. cap. 6.

V. Quibus omnibus illud tandem accessit, quòd etsi quamplures grauissimi, ac præclarissimi viri in aliqua eiusdem argumenti parte explicanda suos labores impenderunt, nullus tamen, quod videre potuerim, illud ex integro perstrinxit. Scripserunt nonnulli contra antiquos Philosophos, alij contra Astrologos genethliacos, alij aduersùs priscos hæreticos, Gnosticos, Priscillianistas, Manichæos, alij contra recentiores, VVicleffum, Lutherum, Caluinum, Bezam, Bucerum: nullus ex toto (vti aiunt) asse hoc argumentum absoluit. Nostri autem instituti ratio est, quantum Deo adiuuante per virium tenuitatem concessum fuerit, omnia ad præsens argumentum spectantia hoc volumine perstringere, ita contra hæreticos disputationem dirigendo, vt Philosophorum, & Astrologorum iudiciariorum errores irrefutatos minimè relinquamus, & nihil ex iis, quæ ad integram eiusdem argumenti tractationem desiderari possunt, in hoc opere prætermittamus.

VI. Et quoniam aduersarij veritatis, non ex vno, sed multiplici capite arbitrij libertatem impugnant, vt dictum fuit, vt ea omnia, quæ ad hanc tractationem spectant, aliquo certo ordine perstringamus, totam tractationem in decem libros partimur, in quorum primo veram ipsius libertatis humanæ quidditatem, & naturam iuxta legitimum sensum diuinæ Scripturæ, & Sanctorum Patrum aperiemus.

In secundo ostendemus esse in homine veram arbitrij libertatem primo libro explicatam, etiam supposito peccato Adæ.

In tertio, non lædi humanam libertatē per certitudinē diuinæ præscientiæ.

In quarto, non tolli eandem libertatem per decretum efficax diuinæ voluntatis.

In quinto, non impediri per ordinem immutabilem diuinæ prouidentiæ.

In sexto, non minui per immutabilitatem diuinæ prædestinationis.

In septimo, non auferri per diuinam reprobationem.

In octauo, non excludi per efficaciam diuinæ causalitatis ordinis naturalis.

In nono, non prohiberi per efficaciam diuinæ gratiæ.

In decimo tandem, non esse humanas voluntates fatalibus stellis alligatas, neque per influxus corporum cælestium arbitrij libertatem aliquo pacto remoueri.

Porrò hæc omnia methodo, & via scholastica tractanda suscipimus, quæ ad veritatem è tenebris eruendam & errores conuincendos magis conducit, ita in aduersarios Catholicæ veritatis disputationem dirigentes, vt tamen quæstiones inter solos Doctores Catholicos disputatas, quarum solutio ad præsens argumentum est scitu necessaria, minimè intactas omittamus, ea quidem lege, ac moderatione, vt in erroribus eiiciendis, quos S. Romana Ecclesia columna veritatis reiicit, & damnat, toti incumbamus: de opinionibus verò Catholicorum, quæ liberæ Theologorum disputationi relinquuntur, ita arbitremur, vt sententias oppositas nostræ opinioni, ne minima quidem nota afficere audeamus. Quippe qui iuxta D. Patris Augustini sententiam & documentum libros ita scribimus, vt scribendo proficiamus, & proficiendo scribamus, & de opinionibus Doctorum cum animi submissione pro libertate per sanctā sedem Apostolicam omnibus facta, non tanquam iudices definimus, sed vt Doctores opinamur: quique non solùm præsentem tractationem, sed alia omnia nostra dicta, scripta, ac scribenda, non solùm ipsius S. R. E. sed cuiuscunque Catholici Doctoris censuræ prompto animo, & sincera mente subiicimus, & subiecta profitemur.

August. lib. 3. de Trinit. cap. 1. & de dono perseuerantiæ cap. 21.

PROPV

-
-

tum
-
-
-
um
[illegible] Hierar- chia
Ma-
nem;
mur,
tum,
mul-
e nu-
mum
, in
iplex
-
Fna-
mur
tatis,
entias
orum
orum
tuum

& ne-

am; a- 1.
ad non
.art.1. D.Thom.
est; nō,
Quam-
e, quae
i igitur
quod est
quod est
sarium
necessa-
quæstio- Autor-
tum c,
ssarium
tem, &
aliud

Ad finem primi capitis primi libri pag. 5.

Vt tam multiplex NECESSARII diuisio & acceptio facilius percipiatur, sequens subiicitur tabella.

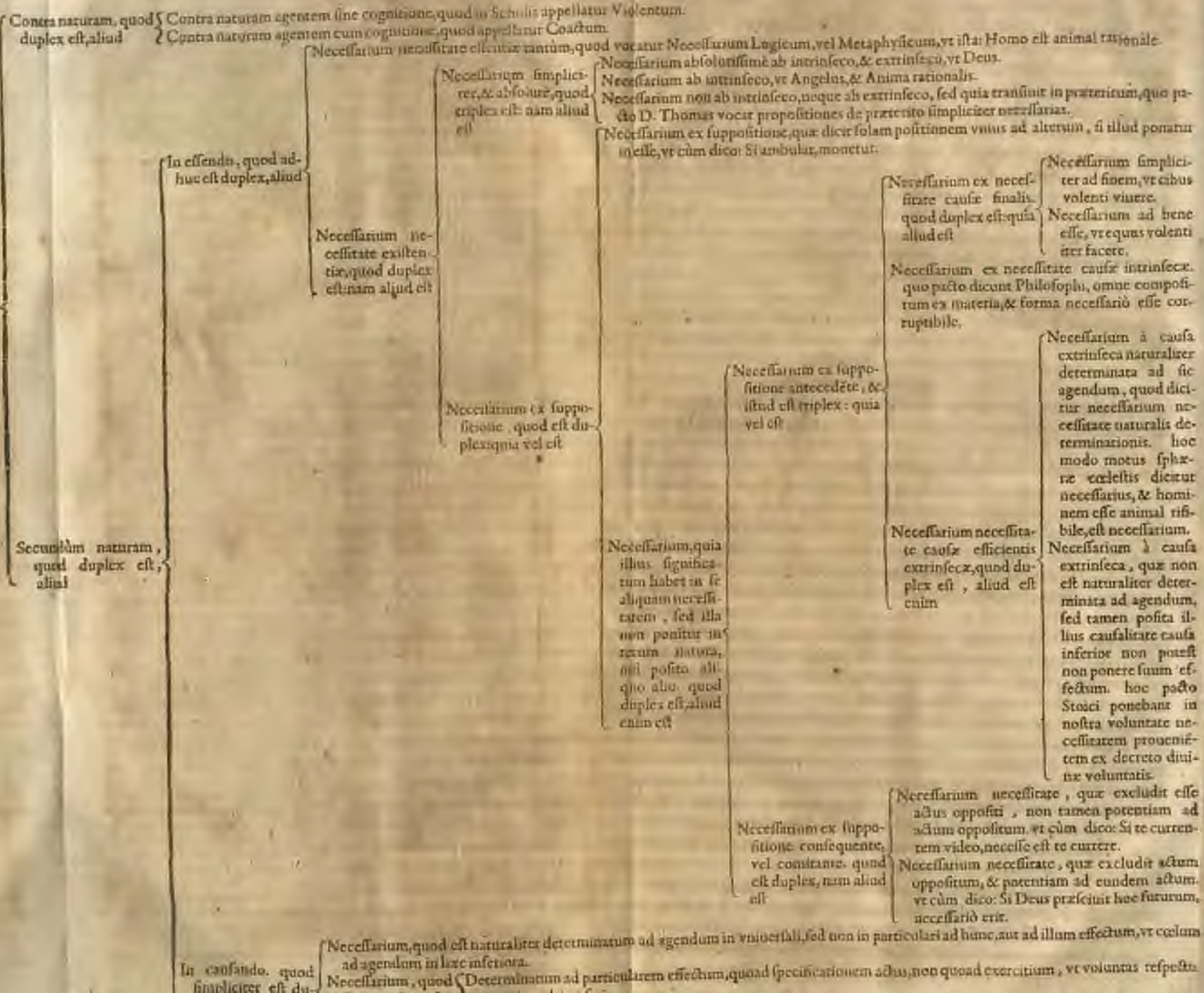

NECESSARIVM duplex est, aliud

- Contra naturam, quod duplex est, aliud
  - Contra naturam agentem sine cognitione, quod in Scholis appellatur Violentum.
  - Contra naturam agentem cum cognitione, quod appellatur Coactum.
- Secundùm naturam, quod duplex est, aliud
  - In essendo, quod adhuc est duplex, aliud
    - Necessarium necessitate essentiæ tantùm, quod vocatur Necessarium Logicum, vel Metaphysicum, vt ista: Homo est animal rationale.
    - Necessarium necessitate existentiæ, quod duplex est: nam aliud est
      - Necessarium simpliciter, & absolutè, quod triplex est: nam aliud est
        - Necessarium absolutissimè ab intrinseco, & extrinseco, vt Deus.
        - Necessarium ab intrinseco, vt Angelus, & Anima rationalis.
        - Necessarium non ab intrinseco, neque ab extrinseco, sed quia transiuit in præteritum, quo pacto D. Thomas vocat propositiones de præterito simpliciter necessarias.
      - Necessarium ex suppositione, quod est duplex: quia vel est
        - Necessarium ex suppositione, quæ dicit solam positionem vnius ad alterum, si illud ponatur in esse, vt cùm dico: Si ambulat, mouetur.
        - Necessarium, quia illius significatum habet in se aliquam necessitatem, sed illa non ponitur in rerum natura, nisi posito aliquo alio. quod duplex est, aliud enim est
          - Necessarium ex suppositione antecedente, & istud est triplex: quia vel est
            - Necessarium ex necessitate causæ finalis. quod duplex est: quia aliud est
              - Necessarium simpliciter ad finem, vt cibus volenti viuere.
              - Necessarium ad bene esse, vt equus volenti iter facere.
            - Necessarium ex necessitate causæ intrinsecæ. quo pacto dicunt Philosophi, omne compositum ex materia, & forma necessariò esse corruptibile.
            - Necessarium necessitate causæ efficientis extrinsecæ, quod duplex est, aliud est enim
              - Necessarium à causa extrinseca naturaliter determinata ad sic agendum, quod dicitur necessarium necessitate naturalis determinationis. hoc modo motus sphæræ cœlestis dicitur necessarius, & hominem esse animal risibile, est necessarium.
              - Necessarium à causa extrinseca, quæ non est naturaliter determinata ad agendum, sed tamen posita illius causalitate causa inferior non potest non ponere suum effectum. hoc pacto Stoici ponebant in nostra voluntate necessitatem prouenientem ex decreto diuinæ voluntatis.
          - Necessarium ex suppositione consequente, vel comitante. quod est duplex, nam aliud est
            - Necessarium necessitate, quæ excludit esse actus oppositi, non tamen potentiam ad actum oppositum. vt cùm dico: Si te currentem video, necesse est te currere.
            - Necessarium necessitate, quæ excludit actum oppositum, & potentiam ad eundem actum. vt cùm dico: Si Deus præsciuit hoc futurum, necessariò erit.
  - In causando. quod simpliciter est du-
    - Necessarium, quod est naturaliter determinatum ad agendum in vniuersali, sed non in particulari ad hunc, aut ad illum effectum, vt cœlum ad agendum in hæc inferiora.
    - Necessarium, quod
      - Determinatum ad particularem effectum, quoad specificationem actus, non quoad exercitium, vt voluntas respectu

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS LIBER PRIMVS.

IN QVO

Vera ipsius libertatis natura explicatur.

PROOEMIVM.

Tullius. AVTOR est Marcus Tullius lib. 2. Rhetoricorum, & Officiorum primo, omnem, quæ de aliqua re tractatio instituenda est, ab ipsa rei definitione inchoari debere: veræ namque definitionis ea est vis, atque proprietas, teste Auerroe lib. 4. Physicorum comm. 31. & 2. cæli comm. 2. vt omnem quæstionem & dubitationem contingentem circa rem definitam dissoluere possit, & discernere. Aggressuri itaque defensionem humanæ libertatis contra hostes catholicæ veritatis, cum auxilij diuini confidentia hanc tractationem ab ipsa definitione libertatis inchoandam esse existimamus. Quod eo libentiùs efficimus, quòd de subiecto non solùm an sit, sed etiam quid sit, iuxta doctrinam Aristotelis in Analyticis necesse est præcognoscere, & iuxta sententiam D. Thomæ 1. part. quæst. 2. art. 2. ad 2. quæstio, an res sit, notitiam quidditatis eiusdem rei saltem confusam necessariò supponit: quod etiam plures iique graues autores, & cum primis docti ante nos fecerunt, nunc præsertim, quando de libero arbitrio illos agere oportebat. Licèt enim quæstio, an res sit, ad quæstionem quid sit, vt in pluribus soleat præponi; tamen cùm de libero arbitrio agitur, nisi veram, & exactam libertatis naturam, & quidditatem, perfectè assequamur, neque si in nobis liberum arbitrium verè existat, rectè poterimus demonstrare. Fuerunt enim, & sunt etiamnunc hæretici, qui veram arbitrij libertatem negantes, tamen quomodocumque vsurpato nomine libertatis, homines libero arbitrio præditos esse non negant. Certè Ioannes VVicleffus l. 3. Trialogi c. 28. referente VValdensi lib. 1. doctrinalis fidei c. 22. id afferebat. Caluinus quoque aduersus Pighium lib. 2. ita scribit: *Si coactioni opponitur libertas, liberum esse arbitrium, & constanter affirmo, & pro hæretico habeo, quisquis secus senserit. Sic hoc liberum vocetur, quia nõ cogatur, aut violenter trahatur externo motu, sed spõte agatur sua: sed cùm aliud prorsus vulgo concipiant, dũ hoc epithetum homini attribuunt, vel audiunt, vel legunt, & ad facultatem, viresque referunt, & imaginatur hoc in mentem venisse, habere sub potestate sua bonum, & malum, vt alterum eligere suapte natura queat, hoc causa est, cur mihi displiceat.*

Igitur priusquam ad vlteriora progrediamur, in hoc primo libro erit nobis ipsa libertatis natura, & essentia diligenter inuestiganda, & explicanda. Et quoniam in scientijs verborum æquiuocatio summopere vitari debet, præsertim cùm de fide agitur, quia multoties ex verbis inordinatè prolatis hæreses nascuntur, vt D. Hieron. à Magistro sententiarum lib. 4. dist. 13. relatus docet, idcirco ante omnia operæpretium esse ducimus, explicare varias acceptiones cum istarum vocum, *liberum arbitrium, & libertas*, tum aliarum nonnullarum, quarum frequentior erit vsus in hac nostra tractatione. In summa totum hunc primum librum in tres partes principales diuidimus, in quarum prima explicabitur varia, ac multiplex acceptio istorum nominum, *Necessarium, Contingens, Fatum, Liberum, Necessitas, Contingentia, Fatalis necessitas, & Libertas.* In secunda venabimur veram definitionem liberi arbitrij, ac libertatis, illius proprium genus, & proprias differentias inuestigando. In tertia circa ipsam definitionem grauiora quædam dubia mouebuntur, quorum solutio ad exactam eiusdem libertatis naturam intelligendam apprimè conducit.

Auerroes. Aristoteles. D. Thomas. VVicleff. Caluinus. Hieronymus.

CAPVT I.

Varia, & multiplex acceptio necessarij, & necessitatis assignatur, & declaratur.

1. NECESSARIVM, si vocis etymologiam attendamus, significat omne illud, quod non esse non potest, vt D. Thom. 1. part. quæst. 82. art. 1. adnotauit. dicitur enim necessariũ à ne, id est, nõ, & verbo *cessare*, quasi non potens cessare. Quamobrem tot modis dicitur aliquid necessariũ, quot modis impossibile est illud non esse. Prima igitur diuisione diuiditur necessarium in illud, quod est necessarium secundùm naturam, & illud quod est necessarium contra naturam. Rursus necessarium contra naturam duplex est, nam aliud est necessarium contra naturam agentem absque cognitione, quod proprio nomine appellatur violentum, Auerr. lib. de Cælo comm. 62. aliud verò est necessarium contra naturam agentem per cognitionem, & D. Thomas. Auerroes.

illud proprio nomine vocatur coactum, quamuis
sæpe alterum pro altero sumatur. Necessarium
secundùm naturam duplex est, aliud quod est ne-
cessarium in essendo, aliud quod est necessarium
in causando. Adhuc necessarium in essendo du-
plex est, aliud quod est necessarium necessitate
essentiæ tantùm, & illud appellatur necessarium
logicum, seu metaphysicum, quo pacto vocantur
propositiones necessariæ illæ, quarum prædicata
& subiecta habent adinuicem inseparabilem, &
necessariam connexionem. Iuxta hanc acceptio-
D.Thom. nem necessarij intelligendi sunt D.Thom. 1. part.
quæst. 10. art. 3. ad 3. & quæst. 16. art. 7. ad 4. & alij
Theologi & Philosophi, cùm docent, rerum essen-
tias esse necessarias, & æternas. Aliud autem di-
citur necessarium necessitate existentiæ, & est il-
lud, quod non potest non existere, quod necessa-
rium adhuc duplex est, aliud simpliciter & abso-
lutè, aliud verò ex sola suppositione.

Necessarium simpliciter, & absolutè necessita-
te existentiæ est etiam duplex, aliud, quod est sim-
pliciter, & absolutissimè omnibus modis neces-
sarium tam ab intrinseco, quàm ab extrinseco.
Hoc pacto solus Deus dicitur ens simpliciter, &
absolutissimè necessarium: quia nullo modo po-
test non existere, & habet esse omnibus modis in-
dependens, & inuariabile, & nihil præter Deum
hoc pacto dici potest ens necessarium, sed omnia
sunt entia possibilia, & contingentia. In hoc sen-
Sophron. su dixerunt Sophronius in confessione suæ fidei,
quæ in sexta Synodo in Trullo celebrata actione
Damascen. vndecima recipitur, & probatur, necnon Dama-
scenus lib. 2. de fide cap. 3. Angelum non natura,
sed gratia immortalitatem consecutum, quibus
Plato. in suo Timæo Plato consimilia docuerat. Aliud
autem est necessarium absolutè, & necessitate
existentiæ, non tamen omnibus modis, sed solum
ab intrinseco, & hoc modo omnis substantia, quæ
caret interno principio suæ corruptionis, potest
vocari ens necessarium, etiamsi pendeat ab ali-
quo principio externo in existendo. Hoc neces-
sarium appellatur necessarium physicum; & iux-
ta hanc necessarij acceptionem Angeli, anima ra-
tionalis, corpora cælestia, & prima materia passim
ab omnibus Philosophis & Theologis appellari
solent entia necessaria, licet pendeant à prima cau-
sa, à qua illis communicatum est esse etiam ad
mentem Philosophorum, vt lib. 8. dicemus.

II. Necessarium ex suppositione ipsum quoque
duplex est, aliud ex suppositione antecedente,
aliud ex suppositione consequente, siue conco-
mitante ipsam rem, vt euidenter colligitur ex D.
August. Patre August. lib. 5. de Ciuitate cap. 10. & ex D.
Anselmus. Anselmo in lib. Cur Deus homo cap. 18. vbi v-
tramque necessitatem definiens sic ait: *Est ne-
cessitas præcedens, quæ causa est, vt sit res; & est ne-
cessitas sequens, quam res facit, præcedens, & efficiens
necessitas est, cum dicitur cælum volui, quia necesse est,
vt cælum voluatur: sequens verò, & quæ nihil efficit,
sed fit, est cum dico, te ex necessitate loqui, quia loque-
ris: cùm enim hoc dico, significo, nihil facere posse, vt
dum loqueris, non loquaris, non quòd aliquid te cogat
ad loquendum, nam violentia naturalis conditionis co-
git cælum volui, te verò nulla necessitas facit loqui.*

Necessitas ex suppositione antecedenti adhuc
est duplex, alia quæ prouenit ex suppositione cau-
sæ finalis, alia proueniens ex suppositione aliarum
causarum, maximè efficientium. Necessitas ex
suppositione causæ finalis sine dubio est ex sup-
positione antecedenti, finis enim est prima causa
in ordine causarum, quæ mouet causam efficien-
tem ad agendum, vt satis constat ex bona philo-
sophia: hæc igitur necessitas est adhuc duplex,
alia simpliciter, alia secundùm quid, & ad benè
esse. Necessarium simpliciter, & absolutè ex sup-
positione finis dicitur omne medium absolutè
necessarium ad consequendum finem, supposita
intentione efficaci eiusdem finis, quod idcirco in
scholis dicitur necessarium simpliciter ad finem.
v. g. cibus est ad vitam absolutè, & simpliciter
necessarius. Necessarium secundùm quid, & ad
benè esse est illud, sine quo finis consequi potest,
licet non ita facilè, vt equus volenti iter facere.
Necessitas ex suppositione antecedente proue-
niente ex aliis causis præter finalem adhuc est
duplex, alia proueniens ex causis intrinsecis, &
naturaliter determinatis, quo pacto omne con-
stans ex materia eiusdem rationis, cum materia
horum inferiorum, necesse est tandem corrumpi,
vt ait Philosophus 1. de cælo text. 136. 7. Meta- Aristoteles.
phys. text. 22. 54. lib. 12. text. 30. & lib. 14. cap. 3.
Eadem ratione dicimus, omne rationale necessa-
riò esse risibile. In hoc etiam sensu dixit D. An- Anselmus.
selmus loco proximè allegato, *quòd violentia natu-
ralis conditionis cogit cælum volui.* & vniuersaliter
omnis effectus proueniens ex causa naturaliter
determinata ad producendum ipsum effectum,
dicitur necessarius necessitate ex suppositione an-
tecedenti, quæ vocatur necessitas naturalis de-
terminationis, seu conditionis: licet D. Anselmus
impropriè eam vocet violentiam naturalis con-
ditionis. Alia verò est necessitas ex suppositione
antecedenti, quæ prouenit à causa extrinseca, &
non naturaliter determinata ad producendū effe-
ctum; quæ idcirco potest poni, & non poni: sed
tamen illa posita, vltima causa, quæ est illi subor-
dinata, non potest non ponere suum effectum. ta-
lis erat necessitas illa fatalis, quam asserebant
Stoici, proueniente ex suppositione diuinæ præ-
scientiæ, & diuinæ voluntatis, cuius meminit Au- Augustinus.
gustinus lib. 5. de Ciuitate cap. 9. & 10. quã Tho- Thomas
mas VValdensis lib. 1. doctrinalis fidei cap. 23. VValdensis.
num. 7. ex sententia eiusdem Augustini vocat ne-
cessitatem ab extrinseco. Eiusdem generis est ne-
cessitas, quam admittebant alij ab eodem VVal-
densi relati eodem lib. cap. 28. vocantes eam ne-
cessitatem respectiuam, obligantem tamen ad e-
uentum effectus. *Non sunt (inquit) pauci homi-
nes, nec in Scripturis sacris indocti, quorum aliqui non
multum ante nos concesserunt, ponentes in Scriptura
necessitatem futurorum euentuum, sed eamdem absolu-
tam, respectiuam esse docerent, & prætermittentem quem-
cumque futurum effectum; ne propter contingentiam li-
beram rei futuræ necessaria oracula sub dubitatione con-
cludi possit, vel certissima prophetia.* Et infra decla-
rans ex illorum sententia, vnde ista respectiua ne-
cessitas proueniat, subiungit: *subdit tamen, quòd
ista necessitas libertati non repugnat arbitrij; eo quòd
duplicem causam respiciat, causam superiorem, penes
quam necessitatem suam habet, scilicet scientiam, &
voluntatem diuinam, & aliquam causam mediam re-
spicit pro causa secunda, per quam prouidet Deus, rem
talem esse futuram, &c. & sic in secundis causis est li-
bertas, & possibilitas aliter euenienda, non autem in pri-
ma.* Quam sententiam parum consentaneam exi-
stimat diuinæ Scripturæ, & Catholicæ veritati.
legatur totum illud caput.

Necessitas ex suppositione concomitante, vel con- III.
sequente à D. Augustino citato lib. 5. de Ciuitate Augustinus.
cap. 10. vocatur necessitas existens intra volunta-
tem, & à D. Anselmo necessitas, quam ipsa res fa- Anselmus.
cit. Hæc necessitas duplex est, alia quæ ex ipsa
esse

esse actus oppositi actui inexistenti, non tamen excludit posse succedere actum oppositum: vt cùm dico, si video te currentem, necesse est, te currere; suppositio enim, quòd videam te currentem, hæc suppositio excludit esse actus oppositi, qui est non currere, non tamen excludit posse succedere actum oppositum, qui est non currere. De hac necessitate loquitur Philosophus 1. Peri-
Aristoteles. hermenias cap. vltimo, cùm ait: *Omne quod est, dum est necesse est esse.* Alia verò est necessitas, quæ non solùm excludit esse actus oppositi actui inexistenti, sed etiam posse succedere ipsum actum oppositum: & hæc vocatur necessitas infallibilitatis, & immutabilitatis, secundùm quam dicimus, omne, quod Deus ab æterno præsciuit, & voluit, esse futurum, necessariò esse futurum: quia licèt liberum fuerit Deo velle, quidquid voluit ad extra, & non velle, & ex consequenti scire, esse futurum, vel non futurum, tamen supposito, quod semel voluerit efficaciter, hoc esse futurum, & sciuerit certò futurum esse, talis suppositio excludit posse inesse diuino intellectui, & diuinæ voluntati actus oppositus, propter immutabilitatem, & immutabilitatem diuinæ voluntatis, & diuini intellectus. Vtraque necessitas ex suppositione consequenti vocatur à Patribus, & Scholasticis necessitas consequentiæ, aut conditionalis, aut in sensu composito, aut necessitas de dicto, vt mul-
Aluarez. tis testimonijs probat Didacus Aluarez disp. 23. de diuinis Auxilijs, quamuis ibi loca citata ostendere, sub istis acceptionibus comprehendi à D. Thoma, & alijs Doctoribus non solam necessitatem ex suppositione consequente, vel comitante, sed etiam antecedente, quod vtrùm verum sit, versatis in arte relinquo iudicandum.

IV. Verum tamen est hic notandum ex Ferrariense
Ferrarien. 1. contra Gentes cap. 67. circa quintam rationem. §. *sed tamen aduertendum*, quandoque à D. Thoma necessarium ex suppositione vocari necessarium absolutè, vt cùm dicit, hoc antecedens: Deus sciuit hoc esse futurum, esse necessarium absolutè, quod alia ratione dicitur absolutè necessarium ab ea, quæ à nobis hîc explicata est, vt ibi videri potest apud illum. Et præter rationem ab illo ibi loci assignatam, alia fortasse clarior potest assignari: quia duobus modis intelligi potest, aliquid esse necessarium ex suppositione, vno modo, quia nullam dicit necessitatem in se, sed dicit solum necessariam dependentiam, & consecutionem ad alterum, si illud ponatur. quo pacto dicimus, quòd ista propositio est necessaria, si homo ambulat, mouetur, in hac enim propositione non dicimus aliquid esse necessarium in se, quoad suum significatum, sed solùm dicimus esse ordinem necessarium inter antecedens, & consequens, vt vnum non possit poni sine altero. Alio modo, quia licèt illud sit necessarium aliquo modo in se, & quoad suum significatum, tamen illud significatum, cui inest necessitas, non ponitur in rerum natura, nisi prius intelligamus poni aliquid aliud, à quo illud quodammodo pendet. hoc pacto dicimus, hanc propositionem, Deus sciuit Antichristum esse futurum, esse necessariam ex suppositione; licèt enim aliquo modo sit necessaria in se, & ratione sui significati, diuina enim præscientia ratione suæ infallibilitatis, & immutabilitatis habet esse necessarium: tamen istud significatum non ponitur in Deo, nisi supposito libero decreto diuino, quo ab æterno statuit ipsum Antichristum creare. Dicuntur itaque huiusmodi propositiones necessariæ absolutè, non quatenus necessarium absolutè accipitur, vt contradistinctum ab omni eo, quod est necessarium ex suppositione siue primo, siue etiam secundo modo: sed solùm, quatenus necessarium absolutè accipitur, vt contradistinctum à necessario ex suppositione primo modo dicto, iuxta quam acceptionẽ nonnunquam Theologi vocant etiam propositiones contingentes de præterito absolutè necessarias: vt, v. g. Adam fuit. De qua re dicetur lib. 3. cap. 11. num. 6.

Necessarium in agendo illud dicitur, quod vel à natura, vel à superiori causa est naturaliter determinatum ad agendum, ita vt non possit non agere. Est autem necessitas in agendo distincta à necessitate in essendo, quia aliquid est necessariũ in essendo, quod tamen non est necessarium in agendo, vt Deus respectu eorum, quæ agit ad extra, & est aliquid necessarium in agendo, quod non est necessarium in essendo, vt si contingenter generetur ignis in aere, ille non poterit non comburere, tamen habebit esse contingens, non necessarium. Porrò duplex est agens necessarium, aliud quod est quidem naturaliter determinatum ad agendum, non tamen est naturaliter determinatum ad istam actionem, aut ad istum effectum, sed determinatur ad particularem effectum ex adiunctione, & concursu aliarum causarum. hoc pacto corpus cæleste dicitur agere necessariò in hæc inferiora. Aliud verò est agens necessarium naturaliter determinatum ad particularem effectum vel ad particularem actionem. Quod adhuc duobus modis potest intelligi, vno modo, vt sit determinatum naturaliter ad sic agendum solùm quoad specificationem actus, non autem quoad exercitium ipsius actus. Hoc pacto dicimus hominem naturaliter appetere vltimum finem, qui est beatitudo. Alio modo, vt sit determinatum ad sic agendum, non solùm quoad specificationem actus, siue, quod idem est, in subiecta materia, quoad actum primum, sed etiam quoad exercitium ipsius actus, & quoad actum secundum, quo pacto Deus naturaliter diligit seipsum, & ignis naturaliter calefacit. V.

Quæ omnia simul colligendo apparet, quòd vndecim modis posse aliquod dici necessarium. VI. Primò necessitate violentiæ. Secundò necessitate coactionis. Tertiò necessitate essentialis connexionis terminorum. Quartò necessitate existentiæ absolutissima ab intrinseco, & extrinseco per negationem cuiuscunque dependentiæ ab alio in essendo. Quintò necessitate absoluta existentiæ ab intrinseco tantùm, non autem ab extrinseco, neque per negationem dependentiæ ab alio in essendo. Sextò necessitate ex suppositione antecedenti causæ finalis absoluta, quæ dicitur necessitas simpliciter ad finem. Septimò necessitate ex suppositione eiusdem causæ finalis, quæ dicitur secundùm quid, siue ad benè esse. Octauò necessitate ex suppositione antecedenti aliarum causarum intrinsecarum, quæ dicitur necessitas naturalis determinationis, & absoluta. Nonò necessitate antecedenti proueniente ex causis extrinsecis, quam alij vocant respectiuam. Decimò necessitate ex suppositione comitante, vel consequente, quæ excludit actum oppositum actui inexistenti, non tamen excludit, posse succedere ipsum actum oppositum, quæ simpliciter dicitur necessitas consequentiæ. Vndecimò necessitate ex suppositione comitante, vel consequente, quæ non solùm excludit actum oppositum, sed etiam posse succedere ipsum actũ oppositum, quæ dici-

tur necessitate immutabilitatis, & infallibilitatis. Duodecimò dicitur aliquid necessarium in agendo, quod tamen non est de se determinatum ad talem actionem. Decimotertiò quod est determinatum ad actionem quoad specificationem actus, non quoad illius exercitium. Decimoquartò quod est determinatum ad particularem actionem, non solùm quoad specificationem actus, sed etiam quoad exercitium ipsius actus. Illæ acceptiones sunt diligenter præ oculis tenendæ.

CAPVT II.

Assignatur, & declaratur multiplex acceptio contingentis.

I. VSus nominum contingentis, & contingentiæ fortasse minùs frequens est in diuina Scriptura in ea significatione, iuxta quam vtuntur his nominibus Theologi, Philosophi, ac Dialectici. Nam si auctoritates diuinæ Scripturæ inspiciamus, illud solet contingens appellari, quod euenit agenti à consilio præter illius exspectationem, aut intentionem, quod à Philosophis vocatur fortuitum, sicut contingentiam eodem modo acceptam pro euentu alicuius effectus præter exspectationem agentis vocant fortunam. At licet non reperiantur hæc nomina, reperiuntur tamen alia tum nomina, tum verba, eandem prorsus significationem redolentia; accipitur namque nomen contingentis à Scholasticis, non pro omni re, quæ quoquo modo euenit, sed pro re, quæ ita euenit, vt possit euenire, & non euenire, siue pro eo omni, cui ex se neque conuenit esse, neque repugnat esse, sicut è contrario necessarium vocatur illud, cui ex se conuenit esse, & repugnat non esse. Immò verò sunt nonnulli Theologi non infimi, qui censent iuxta hanc significationem acceptam nomine contingentis, necessarium, & contingens esse modos intrinsecos entis, diuidentes ipsum ens latissimè sumptum, ita vt omne ens necessariò sit vel necessarium, vel contingens. Addunt insuper contingentiam vniuersalissimè sumptam non dicere defectum, aut deformitatem, aut priuationem in ipso contingente, sicut dicit peccatum moris, vel etiam peccatum naturæ, vt claudicatio in tibia; sed dicere modum positiuum entis, sicut necessitas dicit alium modum positiuum. Ita sentit Scotus 1. dist. 39. in fine, & quoad 1. dictum videtur consentire D. Thom. 1. part. quæst. 22. art. 4. ad 3. licet quoad vtrumque oppositum doceat Caietan. 1. part. quæst. 19. art. 3. circa responsionem ad 3. de quo re hic locus non est disputandi.

Scotus. D.Thom. Caietan.

II. Sufficiat nobis, necessarium & contingens accipi in scholis, prout significant modos oppositos entis. Vnde sicut duplex est necessarium in essendo, & in causando, ita duplex est contingens, aliud in essendo, aliud in causando. Contingens in essendo duplex est, aliud logicum, aliud physicum seu metaphysicum (nihil enim differunt quantum ad hoc contingens physicum, & metaphysicum.) Contingens logicum est propositio, cuius termini non habent adinuicem necessariam connexionem, quæ dicitur propositio possibilis, seu de possibili. Contingens physicum, seu metaphysicum est effectus, cui ex se, & comparatione suæ causæ neque necessariò conuenit esse, neque repugnat esse, sed potest esse, & non esse, quod alio nomine appellatur possibile: vt enim notat Scotus 1. priorum q. 36. possibile duobus modis accipitur, vno modo, vt opponitur impossibili, & sic est nomen generi-

Scotus.

cum ad contingens, & necessarium: alio modo vt opponitur necessario, & sic idem est quod contingens.

III. Quia verò contingens in essendo dicitur per comparationem ad causam, à qua effectus pendet in essendo, ideo notandum, quòd duobus modis aliquid potest dici contingens, vno modo comparatione primæ causæ vniuersalissimæ: hoc pacto omne ens creatum potest dici contingens, & possibile, quatenus ita pendet à prima causa, vt si illa suum influxum subtraheret, quod posset pro sua libertate, omne ens creatum desineret esse, vt dictum est cap. præcedenti n. 1. In hoc sensu dixit Dauid Psal. 101. corpora cælestia veterascere, & perire, *Opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt, tu autem permanes.* Et Auicenna dixit, secundas intelligentias esse entia possibilia, qui modus dicendi receptus est à Damasceno, & Sophronio. Alio modo potest dici effectus contingens comparatione secundarum causarum, à quibus ita habet esse, vt possit non esse, & illud est, quod propriè vocatur contingens, ad differentiam eorum entiū, quæ sui esse causam habent necessariam. Hoc autem contingens secundo modo acceptum adhuc duplex est; aliud quod prouenit contingenter à sua causa propter intrinsecam vim, & libertatem ipsius secundæ causæ ad producendum, vel non producendum effectum; hoc contingens proprio nomine vocatur effectus liber, seu liberè proueniens. Aliud verò, quod prouenit contingenter ab ipsa causa propter illius imperfectionem, & debilitatem; quia licet sit determinata ad producendum ipsum effectum, tamen potest impediri per concursum alterius causæ, & illud à Scholasticis propriissimè vocatur contingens ad differentiam liberi.

Auicenna. Damascen. Sophron.

IV. Est tamen vlteriùs adhuc notandum, quòd quandoque causa secunda potest impediri à productione sui effectus, sed de facto non impeditur; & tunc nihilominus potest dici, quòd contingenter agat, & effectus productus à causa impedibili, licet non impedita, dicitur verè effectus contingens, non enim ad hoc, vt effectus dicatur contingens, necesse est, vt causa impediatur de facto, neque quòd producat effectum, ad quem producendum ipsa causa non sit naturaliter ordinata. In hoc sensu dixit D. Thom. 1. part. quæst. 14. art. 13. ad 1. quòd germinatio plantæ respectu suæ causæ proximæ est contingens. & alibi, quòd ignis generat ignem contingenter. quod primo aspectu videri alicui poterit minùs conuenienter dictū, cùm planta naturaliter sit ordinata ad generandam plantam, & ignis ignem: sed dicitur huiusmodi generatio contingens, non quòd non sit secundùm ordinem, & intentionem naturæ, sed quia impediri potest ab aliis causis. Quandoque verò causa naturalis impeditur à productione effectus, ad quem iuxta primā naturæ institutionem, & intentionē erat ordinata, producitque effectū minùs principaliter intentum, vt cùm animal quadrupes producit animal bipes, & iste effectus proprio nomine vocatur monstrum. inter hæc duo genera effectuum contingentium discrimen est, quòd primi generis vt in pluribus, & ferè semper eueniūt, secundi autem generis rarò, & vt in paucioribus. Omnia verò resumendo, sex sunt contingentis acceptiones. Primò enim accipitur pro eo quod accidit præter intentionem agentis à consilio, & illius exspectationem, quod dicimus fortuitum, vel casuale. hæc acceptio est frequentissima in diuina Scriptura. Secundò dicitur contingens omne

D.Thom.

ens

ea creatum comparatione primæ causæ, à qua omnia in esse dependent. Tertiò dicitur contingens effectus proueniens à voluntate libera, quatenus libera est, qui propriè dicitur effectus liber. Quartò dicitur contingens effectus productus à causa naturali impedibili per concursum aliarũ causarum, ad quem tamen producendum ipsa causa naturalis est principaliter à natura ordinata. Quintò dicitur contingens effectus monstruosus, quem producit causa naturalis impedita à productione effectus principaliter intenti. Sextò dicitur contingens propositio cuius termini non habent ad inuicem necessariam connexionem. Ex his acceptionibus tertia, quarta, & sexta præcipuè deseruiunt nostro instituto in hac tractatione. De contingentibus verò iuxta tertiam, quartam, & quintam acceptionem videri potest D. Thom. 1. Periherm. lect. 14. & lib. 2. Physic. lect. 8. & 6. Metaph. lect. 2. Secunda verò contingentis acceptio modò vsu recepta est in scholis, vt scilicet dicamus absque distinctione, omnem substantiam creatam esse ens contingens ex eo, quòd potest in suo esse. Deo... verò distinguunt Theologi entia creata in necessaria, cuiusmodi sunt Angeli, animæ humanæ, & corpora cælestia, & in contingentia, cuiusmodi sunt entia generabilia, & corruptibilia.

D.Thom.

VI. Quod verò commentantur nonnulli recentiores, solos effectus liberos dici verè & propriè contingentes, quia simpliciter, & ab intrinseco tales sunt: effectus verò aliarum causarum naturalium solùm ab extrinseco, & secundùm quid tales appellari posse, mihi non probatur; quia sicut ab intrinseca ratione, & libertate voluntatis prouenit, vt possit effectum suum producere, vel non producere, ita ex intrinseca debilitate, & imperfectione aliarum secundarum causarum naturalium oritur, quòd possint ab alijs causis impediti à productione suorum effectuum.

Pari modo de contingente in causando dicendum est, illud contingens nihil aliud esse, nisi causam, cui ex se necessariò non conuenit producere effectum, neque ex se necessariò illi repugnat, sed effectum ita producit, vt possit non producere. Hæc causa contingens duplex est, altera cui conuenit talis modus agendi ob suam intrinsecã perfectionem, & libertatem, & ista dicitur causa libera: altera, cui conuenit iste modus causandi ob suam debilitatem & imperfectionem, & hæc propriè vocatur causa contingens. Quòd autem causa possit effectũ producere, vel nõ producere, non semper prouenit ex imperfectione, & debilitate ipsius causæ, sed etiã ex illius virtute & intrinseca perfectione, eleganter docet & explicat D. Tho. 1. cont. Gent. c. 31. his verbis: *Ad vtrumlibet enim esse aliqua virtus potest conuenire dupliciter, vno modo ex parte sui, alio modo ex parte eius, ad quod dicitur. ex parte quidem sui, quando nondum consecuta est suã perfectionem, per quam ad vnum determinatur: vnde hoc in imperfectionem virtutis redundat, & ostenditur esse potentialitas in ipsa, sicut patet in intellectu dubitantis, qui nondum assecutus est principia, ex quibus ad alterũ determinetur. Ex parte autem eius, ad quod dicitur, inuenitur aliqua virtus ad vtrumlibet esse, quando perfecta operatio virtutis à neutro dependet, sed tamen vtrumque esse potest, sicut aliquis, qui diuersis instrumentis potest vti æqualiter ad idem opus perficiendum, hoc autẽ ad imperfectionem virtutis non pertinet, sed magis ad eius eminentiam, inquantum vtrumlibet oppositorũ excedit.* Non me latet, inter nonnullos Scholasticos controuersiam, vtrùm prima causa possit legitimè appellari causa contingens cõparatione effectuũ ad

D.Thom.

extra, alijs cũ Scoto affirmantibus, alijs cũ Caietano negantibus: sed controuersia est de nomine, & modo loquendi, non de re, conueniunt enim vtriusque partis Doctores, Deum non posse dici causam contingentem primo modo, quia illa imperfecta est, sed si contingens debet vocari, solùm secũdo modo, qui nullam dicit imperfectionẽ, ita vocari debet: quia tamen nominibus vtendum est iuxta eam acceptionem, quæ frequentior est, ideo rectiùs erit, Deum causam liberam, non autem contingentem appellare, quia nomen causæ contingentis frequentiùs accipitur ad denotandam causam imperfectã, vt scitè aduertit Caietanus loco citato ex 1. p. q. 19. a. 3. circa responsionem ad 5.

Scotus. Caietan.

Caietan.

CAPVT III.

Assignatur multiplex acceptio liberi, & libertatis.

QVoniam inimicis veritatis etiam ipsum nomen liberi arbitrij, & libertatis grauissimum est, si in ea significatione accipiatur, in qua hoc nomine vtendum nobis est in toto opere, vt cõstat ex verbis Caluini lib. 2. aduersùs Pighiũ suprà citatis, & Philippo Melanctone in locis cõmunibus primò editis loco de viribus hominis, & libero arbitrio. Vbi sic inter alia: *Et in hoc quidem loco cum prorsus Christiana doctrina à Philosophia, & humana ratione dissentiat, tamen sensim irrepsit Philosophia in Christianismum, quæ recepturum est impiũ de libero arbitrio dogma, & obscurata Christi beneficentia, per prophanam illam & animalem rationis nostræ sapientiam, vsurpata est vox liberi arbitrij à diuinis literis, à sensu, & iudicio spiritus alienissima, qua videmus sanctos viros non rarò offensos esse.* Idipsum constat ex Luthero eius magistro in assertione artic. 36. dum inquit: *Non est dubium Satana magistro in Ecclesiã venisse hoc nomen, liberum arbitrium.* Idcirco priusquã de re ipsa sit nobis sermo, duo hic breuiter præstare oportet, nimirum veram libertatis, & liberi acceptionẽ manifestare: & nomen liberi arbitrij iuxta legitimam acceptionem, secundùm quam hoc nomine vtemur in hoc libro & sequentibus, non esse nuper à Scholasticis excogitatum, sed antiquo vsu receptum à Patribus, & deductum ex ipsa diuina Scriptura.

I.

Caluin. Melanct.

Luther.

II. Primùm igitur, quod attinet ad ipsam significationem nominis liberi, illud liberum dicitur, quod ab altero solutum est, siue quod alteri non est alligatum vel obligatum, vel obnoxium, quod à Philosoph. lib. 1. Metaph. dicitur id, quod est gratia suiipsius. Sicut verò multis modis alterum alteri contingit esse obnoxium, vel obligatum, ita opposito modo dicitur multis modis aliquid esse immune ab obligatione & gratia suiipsius. Hinc sequitur, vt multis etiam modis dicatur aliquid liberũ. Primò igitur dicitur liberum id, quod immune est ab obligatione ad seruiendũ alteri: iuxta hanc acceptionem distinguuntur omnes homines in liberos, & seruos: estque acceptio frequens nõ solùm apud Iurisconsultos, & autores profanos, sed etiam apud diuinas Scripturas. Secundò dicitur liberum id, quod est immune ab obligatione peccati, ad Rom. c. 6. Tertiò dicitur liberũ id quod est immune à corruptione, & à calamitatibus huius vitæ, ad Rom. 8. Quartò dicitur liberũ id, quod non est coactum, siue illud omne, quod est voluntariũ: iuxta hanc acceptionem admittit Caluinus liberũ arbitrium in homine etiam post peccatum Adæ, vt constat ex illius verbis lib. 2. contra Pighiũ: iuxta eandem acceptionẽ concedebant Stoici libertatẽ arbitrij, vt adnotauit Iulius Sirenius lib. 3. de fato [illegible] 1. & alijs in locis eiusdẽ libri: im-

Aristotel.

Caluin.

Melanct. Iulius Sirenius.

mu-

Melanct. mo & Philippus Melanchon aduertit; ita sentire Stoicos, in locis communibus nouissimè editis, in quibus corrigens errorē, quem antea docuerat de libero arbitrio, inquit inter alia; *Valla, & plerique alij non rectè detrahunt voluntati hominis libertatē, quia fiunt omnia decernente Deo.* Et clariùs in epitome moralis Philosophiæ: *Stoicas (inquit) illas de fato, seu Vallæ absurdas imaginationes, quæ propter diuinam gubernationē adimunt libertatē voluntati, fugiamus.* Quod volui animaduertere propter nonnullos, qui adducunt testimonia ex schola Philosophorū Stoicorum ad probandā arbitrij libertatem. Iuxta eandē Augustin. Magister. acceptionem dixit D. Aug. relatus à Magistro lib. 2. Sententiarum dist. 7. & 25. quòd beati liberè amāt D. Thom. & delectantur. Et D. Thom. de potentia q. 10. a. 2. ad 5. dicit, quòd Deus liberè amat seipsum: & sibidem concedit, quòd Pater, & Filius liberè spirant Spiritum sanctum. Et de veritate q. 24. a. 1. ad 2. dicit, quòd homo erga vltimū finē habet liberā voluntatem: cùm necessitas naturalis inclinatio- Augustin. nis libertati non repugnet, secundùm Augustinū 5. de Ciuitate Dei. Vtebantur isti Doctores nomine liberi, prout significat id quod est perfectè voluntarium, & non coactum, eo scilicet tempore quo antequā refercuescere cœpisset error Caluinistarū, à Catholicis catholicè se intelligi arbitrabātur. Quintò dicitur liberum id, quod est immune ab omni necessitate non solùm coactionis, sed etiam naturalis determinationis, & ineuitabilitatis proueniente siue à causa intrinseca, siue ab extrinseco, & est intrinsecè de se indifferens ad agendū, vel non agendum habens in sua potestate operari, vel non operari: quod duobus modis adhuc potest contingere, vno modo quoad exercitium tantùm, alio modo quoad exercitiū, & specificationē actus.

III. Iuxta prædicta, quinque sunt species libertatis. Prima est libertas à seruitute hominis. Secunda à seruitute peccati, quę vocatur libertas gratię. Tertia à seruitute corruptionis, & miseriæ, quæ vocatur libertas gloriæ. Quarta à coactione, quæ dicitur libertas naturæ. Quinta est immunitas omnimoda à naturali determinatione, & ineuitabilitate proueniēte ab intrinseco, & ab extrinseco, cū omnimoda potestate agendi, vel nō agendi, siue quoad exercitium, & specificationē actus, siue quoad exercitiū tantùm. Hæc postrema acceptio liberi, & libertatis sola est, quæ alijs omnibus relictis instituto nostro deseruit, de qua sola, est nobis tota controuersia cum aduersarijs catholicæ veritatis. De hac multiplici acceptione libertatis videri etiā Bernardus. possunt D. Bernardus in opusc. de libero arbitrio, Ruardus Zaper. Ruardus Zaper a. 7. pagina mihi 211. & 212. & Du-Durandus. randus 2. dist. 24. q. 5. n. 12. Circa quam postremam acceptionem vnū notandum est, quòd quēadmodum Patres, & Scholastici aliquando accipiūt liberum pro spōtaneo, & voluntario, seu non coacto, ita è contrario vocant voluntariū id, quod est Augustin. perfectè liberum. In hoc sensu dixit August. quòd *non est peccatū nisi sit voluntariū, id est, perfectè liberū.*

IV. Esse verò antiquū, non nuper excogitatum nomen liberi, & libertatis iuxta postremā hanc acceptionē, & antiquo vsu receptum non solùm à Patribus, sed etiā à diuina Scriptura, si non per verba formalia, saltem per verba æquiualentia, nunc breuiter monstrandū est. Et quidem quòd sit vsu Caluinus. receptū ab antiquis Doctoribus, verba ipsa Caluini, licèt temeritatis plena, testātur, quæ scribit lib. 2. Instit. c. 2. § 4. *Semper apud Latinos liberi arbitrij nomen exstitit. Græci verò non puduit arrogantius vsurpare vocabulum, siquidem αὐτεξούσιον dixerunt.* & alia Ruardus Zaper. eiusdem, quæ refert Ruardus a. 7. pag. 267. quod satis euidenter monstrabitur testimonijs eorundem Patrum inferiùs adducendis lib. 2. c. 7. Et licet in diuina Scriptura non reperiatur hæc vox, *liberum*, accepta in ea significatione, habentur tamen aliæ voces synonymæ idem prorsus significantes: nam in lib. Num. cap. 30. dicitur: *In arbitrio viri erit, vt faciat, vel non faciat.* ad Corinthios 1. cap. 7. *Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem; potestatem autem habens suæ voluntatis.* & ad Philemonem, *Sine consilio autem tuo nihil volui facere, vt ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* Quid significant autem esse in arbitrio viri facere aliquid, vel non facere: & non habere necessitatem faciendi aliquid, sed potestatem faciendi, vel non faciendi: & opus bonum fieri ex consilio, vt non sit factum ex necessitate, sed ex voluntate, nisi libertatem arbitrij ad aliquid faciendum, vel non faciendum? Sed hanc veritatem lib. 2. pluribus illustrabimus.

CAPVT IV.

Declaratur etymologia, & varia acceptio nominis, Fatum.

I. Etsi vel ipsum nomen *fati*, vt Tullius testatur lib. 2. de diuinatione, anile sit, & superstitionis Cicero. plenum, quod ex Platone videtur accepisse, cùm Plato. scribit in Gorgia, mulieribus credendum esse, quæ dicunt, neminem vitare posse fatum. & D. Augu- Augustinus. stinus dicat tract. 18. in Ioannem, circa illa verba: *Nemo misit in eum manum.* quod fatum non ponunt nisi fatui: & nomen fati apud priscos Patres semper malè audierit, vt patet ex his, quæ scribit Augustinus lib. 5. de Ciuitate cap. 1. & alijs pluribus in locis. Hieronymus in Esaiam cap. 18. in Hieronym. principio, & in Matthæum cap. 19. circa illa verba, *Nemo apprehendit eum.* Gregorius Nyssenus lib. 6. Nyssenus. Philosophiæ cap. 2. Gregorius Romanus homilia Gregorius Magnus. 10. in Euangelia. Cogit tamen nos nostri instituti ratio, vt priusquam ad vlteriora gradum faciamus, aliquid dicamus de significatione, & varia acceptione eiusdem nominis *fatum*, eo maximè, quòd videatur quandoque à Catholicis scriptoribus hoc idem nomen etiam in bonam partem accipi, præcipuè ab Augustino, Boëtio, & D. Thoma, cùm admittunt Dei voluntatem, & diuinam gratiam, necnon etiam ordinem immutabilem per diuinam prouidentiam inditum rebus, nomine *fati* appellari posse.

Quoad vocis etymologiam, *fatum* idem signi- II. ficat, quod dictum, vel enunciatum à verbo, *faris*, *fatur*, sicut decretum à verbo *decerno*, & edictum à verbo *edico*. ita August. de Ciuit. c. 9. & lib. 3. con- Augustinus. tra Faustum c. 5. D. Thom. 1. part. q. 116. a. 1. quod- D. Thom. lib. 12. a. 1. & 1. senten. dist. 30. q. 2. art. 1. ad 5. Du- Durandus. randus eodem 1. libro dist. 39. q. 4. Varro de lingua Varro. Latina lib. 5. Lucanus lib. 5. cùm ait, Lucanus.

——*Non vocalem vatis*
Nomen agit, dixitque semel nascentibus Auctor,
Quidquid scire licet, &c.

Iuxta igitur vocis etymologiam fatū significat idē quod diuinū decretum, quo ab æterno per suā sapientiā aliquid disposuit. Hinc deductum est, quòd nomen fati acceptum fuerit pro diuino oraculo, siue pro diuino responso; & Gentiles cùm accedebant ad Idola, vt consulerent de aliqua re, dicebantur accedere ad Fata, & responsa, quæ dæmones dabant ex Idolis, vocabantur Fata, vt videri potest apud Virgilium lib. 3. Æneid. Secūdò deductū est Virgilius. nomen fati ad significādum aliquē effectum, quia

ex dispositione & serie aliquarum causarum immutabiliter euenit, & necessariò. Iuxta hanc acceptionem periodus vitæ à Deo vel à natura cuique animali constituta dicitur fatum, & mors naturalis vocatur mors fatalis. Sic eam vocat Plato lib. 11. de legibus. Ouidius in epistola quadam familiari dicens:

Plato. Ouidius.

Sic vbi fata vocant, vdis abiectus in herbis
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

Sic Virgilius Æneid. 4. Martialis lib. 11. epigrammate 7. & alij. Tertiò deductum est idem nomen fati ad significandam ipsam necessitatem vnicuique rei immutabiliter inditam à suis causis, quæ superari non potest. Sic accepit nomen Fati Seneca lib. 2. quæstionum naturalium cap. 36. cùm inquit, Fatum esse necessitatem rerum omnium, actionúmque, quam nulla vis rumpat. Et Plato de Republ. lib. vltimo. Quartò deductum est idem nomen ad significandam causam eiusdem immutabilitatis, & necessitatis, de qua causa quemadmodum variè senserunt antiqui Philosophi, ita variè locuti sunt de ipso Fato. Aliqui enim nullam causam huiusmodi necessitatis agnouerunt, præter ipsam naturam: qui consequenter loquentes, fatum pro ipsa natura acceperunt, & fatale pro naturali, vt Aristoteles lib. 5. Physicorum text. 57. & Alexander Aphrodis. lib. de Fato cap. 2. Alij causam huiusmodi necessitatis & inuariabilitatis constituebant in coordinatione, seu serie, omnique connexione causarum, quarum altera alteri adiuncta ex se effectum gignit. ita definiuit fatum Cicero lib. 1. de diuinatione. Verùm in ea serie causarum aliqui comprehendebant etiam primam causam, ita sentiunt Chrysippus, Heraclitus, & Zeno, & alij relati à Iulio Sirenio lib. 3. de Fato cap. 7. Alij verò dicebant, causarum seriem, & ordinem non pendere à prima causa, sed ex se habere intrinsecam necessitatem prorsus incuitabilem, de quibus Augustinus lib. 5. de Ciuitate c. 1. *Ea* (inquit) *dicunt esse fortuita, quæ vel nullas causas habent, vel non ex aliquo rationabili ordine venientes: & ea fatalia, quæ præter Dei, & hominum voluntatem cuiusdam ordinis necessitate contingunt.* Cuius sententiæ meminit etiã Plotinus Enneade 3. Alij causam eiusdem necessitatis ponebant non in serie, & constitutione omnium causarum, sed in constitutione syderum, & corporum cœlestiũ, cui constitutioni, & dispositioni subijciebant etiam humanas voluntates. ita senserunt Mathematici, & Priscillianistæ hæretici, de quibus dicemus lib. 2. Alij causam eiusdem necessitatis locabant in ipsa prima omnium rerum causa, quæ est Deus, quem arbitrabantur omnia agere ex absoluta necessitate suæ naturæ, ita, vt nec aliter, nec plura facere possit, quàm faciat: in quam sententiam ducuntur à nonnullis Stoici, quibus Cicero in lib. de fato, adiungit Democritum, Heraclitum, Empedoclem, & Aristotelem, quod eidem Aristoteli tribuit etiam Petrus Pomponatius in suo libro 3. de fato cap. 11. Alij causam eiusdem necessitatis constituebant in certitudine infallibili diuinæ præscientiæ, & in immutabilitate diuinæ voluntatis. illi dixerunt fatum esse Iouis mentem; ita Hesiodus, & decretum immutabile diuinæ voluntatis, ita Stoici, quos secutus est Seneca, vt apparet ex D. Augustino lib. 5. de Ciuitate, præcipuè cap. 8. vbi adducit verba Senecæ, & Cleantis Philosophi, hæc enim verior est Stoicorum de fato sententia. Eandem sententiam secutus est VVicleff. apud Thom. VValdensem lib. 1. doctrinalis fidei cap. 22. & 23. à qua non longè sunt moderniores hæretici, maximè Caluinistæ, de qua videri possunt Seneca lib. 2. quæstionum naturalium cap. 35. & 36. & Ludouicus Viues in commento ad libros Augustini de Ciuitate, dicto libro 5. cap. 8.

Virgilius. Martialis. Seneca. Plato. Aristoteles. Alexander Aphrod. Cicero. Chrysippus. Heraclitus. Zeno. Iulius Sirenius. Augustinus. Plotinus. Cicero. Petrus Pomponatius. Hesiodus. Seneca. VVicleff. Seneca. Ludouicus Viues.

III. Alij tamen retento nomine, & correcta sententia nomine fati intellexerunt ordinem, & dispositionem immutabilem per diuinam prouidentiã, qua cuncta sapientissimè disponit, constitutum in rebus, qui tamen ordo, & dispositio humanam libertatem, & rerum contingentiam non solùm non lædit, sed maximè fouet. ita nomen fati accepit Boëtius de Consolatione lib. 4. prosa 6. cùm ait: *Fatum est inhærens rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quæque nectit ordinibus.* quam definitionem expendit D. Thomas 1. part. quæst. 116. art. 1. 2. & 3. & lib. 3. contra Gent. cap. 93.

Boëtius. D. Thomas.

Tandem à nonnullis deductum est nomen fati ad significandum decretum gratuitæ prædestinationis diuinæ, & motionem efficacem diuinæ gratiæ. Vnde Pelagiani, & Semi-Pelagiani imponebant D. Augustino, quòd esset assertor fati, quia asserebat gratuitam prædestinationem, & motionem efficacem diuinæ gratiæ, vt colligitur ex eodem Augustino lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 5. & ex epistola Prosperi, & Hilarij ad Augustinum, quæ solent præmitti ante libros de Prædestinatione Sanctorum.

Pelagiani. Augustinus. Prosper. Hilarius. Augustin.

Hinc apparet varia acceptio, & significatio nominis fatum, apud antiquos scriptores: accipitur enim primò nomen fati pro diuino oraculo, seu diuino responso. Secundò pro necessitate insuperabili rebus indita, quæ libertatem, & contingentiam aufert à rebus. Tertiò pro ipso effectu necessario, & immutabiliter eueniente. Quartò pro causa eiusdem necessitatis, quæ est natura. Quintò pro serie omnium causarum huiusmodi necessitatem inferente, excepta prima causa. Sextò pro eadem serie causarum superiorum, scilicet syderum, & corporum cœlestium. Septimò pro necessitate naturali, qua Deus cuncta operetur. Octauò pro certitudine diuinæ præscientiæ, & decreto immutabili diuinæ voluntatis, quod rebus creatis necessitatem imponat, & libertatem adimat. Nonò pro ordine immutabili per diuinam prouidentiam rebus indito, qui tamen libertatem non lædat, sed foueat. Et tandem pro gratuita Dei prædestinatione, & collatione gratiæ efficacis.

Ex hac verò declaratione apparet, nomen fati etiam in bonam partem accipi & posse, & aliquando consueuisse. Si enim nomine fati intelligamus, vel diuinum responsum, vel ordinem immutabilem per Dei prouidentiam rebus inditum, qui tamen nullo modo lædit humanam libertatem, vel gratuitam prædestinationem, vel diuinam gratiam, vtique hoc nomen legitimam habet, & catholicam significationem, & catholicè vsurpari potest: sin verò eodem nomine intelligamus insuperabilem quandam necessitatem rebus omnibus inditam, quæ libertatem, & contingentiam auferat à rebus, & causam talis necessitatis, quæcunque illa sit, nomen fati vanitatis, & superstitionis, & erroris plenum est, & ex scholis reijciendum. Et quia iuxta posteriorem acceptionem frequentior est vsus eiusdem nominis, maximè apud antiquos scriptores, optimè consulunt Augustinus, vt etiamsi catholicum sensum retineamus, linguam tamen corrigamus, & à profanis Gentilium vocabulis, quæ causa erroris esse possint, omnino abstineamus.

August.

Quibus

Quibus omnibus illud adiicere oportet, nomẽ fati etiam acceptum in significatione legitima, & catholica, propriè non significare id, quod est in Deo, sed id, quod est in rebus creatis: fatum enim apud Catholicos nihil aliud est, nisi ordo per diuinam prouidentiam rebus inditus, vel eiusdem ordinis executio, vel diuinum responsum: ordo verò non est in Deo ordinante, sed in rebus ordinatis, & responsum, seu dictum non est ille, qui dicit, vt benè adnotauit Boëtius lib. 4. de Consolat. prosa 6. & D. Thom. 1. part. quæst. 116. art. 2. Iulius Sirenius lib. 5. de fato cap. 9.

Boëtius. D. Thom. Iulius Sirenius.

CAPVT V.

Proponitur inuestiganda libertatis quidditas, ex intrinseca natura, & quidditate ipsius liberi arbitrij.

I. PRæmissa declaratione multiplicis acceptionis quorundam nominum, quorum vsus erit in toto hoc opere non solùm frequentissimus, sed omnino necessarius, in hac secunda parte principali huius primi libri explicanda est nobis ipsa liberi arbitrij, seu libertatis quidditas, & intrinseca natura, illius proprium genus inuestigando, & proprias differentias. In hac re explicanda, vt omissis ambagibus, superfluisque concertationibus triolate incedamus, sequentes statuimus propositiones.

Prima propositio: Liberum arbitrium non est actus secundus, qui dicitur operatio, neque actus primus, qui dicitur habitus, sed est potentia naturæ intellectualis. Hæc propositio communi omnium Doctorum calculo recepta est. excipio solùm Henricum quodlibeto 1. quæst. 1. asserentem, liberum arbitrium, esse actum secundum, non autem habitum, neque potentiam: excipio etiam D. Bonauenturam 2. dispu. 25. art. 1. quæst. 2. 3. & 4 constituentem liberum arbitrium in quodam habitu, siue facilitate operandi, quæ oritur ex coniunctione intellectus, & voluntatis. Oppositum, vt dixi, sentiunt omnes Theologi post Magistrum in 2. sententiarum dist. 24. & 25. & post D. Thom. 1. part. quæst. 83. & de veritate quæst. 24. & post Philosophum in libris Ethicorum. Probatur hæc propositio primò, quòd liberum arbitrium non sit actus secundus, qui est operatio: nam actus secundi animæ rationalis, quatenus rationalis est, nõ habent esse permanens, sed cessant nobis dormientibus; sed liberum arbitrium non desinit esse in homine dormiente. Non ergo est actus secundus.

Henricus. S. Bonauentura. Magister. D. Thom. Aristoteles.

Secundò probatur, non esse habitum, quia omnis habitus inclinat ad vnum determinatè agendum: at liberum arbitrium non inclinat determinatè ad vnum agendum, sed se habet indifferenter ad opposita. Tertiò habitus non inclinat simpliciter ad opus, sed determinatè ad benè, vel malè agendum, vt dicitur 2. lib. Ethicorum c. 6. sed per liberum arbitrium natura intellectualis ordinatur ad opus simpliciter, æquè enim per liberum arbitrium homo ordinatur ad eligendum benè, & malè. Quartò si liberum arbitrium est habitus, vel est infusus, vel acquisitus, vel naturalis: non infusus, neque acquisitus, illi enim non semper insunt, at liberum arbitrium semper inest: neque naturalis, nam per habitum naturalem homo naturaliter inclinatur, sed illud, ad quod quis naturaliter inclinatur, non subest illius libertati, vt patet de appetitu vltimi finis. Nullo igitur modo potest fingi liberum arbitrium esse actum secundum, aut habitum, & ex consequenti oportet esse potentiam.

II. Contra hanc propositionem est primum argumentum, quia liberum arbitrium idem est, quod liberum iudicium: & Patres sæpè definiunt, liberum arbitrium esse liberum voluntatis iudicium, iudicium verò actum secundum significat, non potentiam.

Respondet D. Thom. 1. part. quæst. 83. art. 2. ad 1. consuetum esse Doctoribus potentias, & principia actuum significare nominibus ipsorum actuũ. hoc pacto vim ratiocinantem appellamus nomine rationis, quod significat actum secundum; & facultatem appetitiuam appellamus nomine appetitus. qua verò ratione liberum arbitrium vocetur iudicium, videri potest apud D. Thomam ibidem art. 3. ad 2.

Secundum argumentum est, quia nonnulli Patres, ex quibus Theophilus Alexandrinus lib. 2. Paschali, & Magister sententiarum lib. 2. dist. 24. cap. 3. vocant liberum arbitrium facultatem, quod nomen denotat habitum. & D. Bernardus opusc. de lib. arbitrio expressè vocat illud habitum.

Theophilus Alex. Magister. Bernardus.

Respondet D. Thomas, Patres vocare liberum arbitrium facultatem, quatenus facultas denotat potentiam expeditam ad operandum eodem modo D. Bernardus vocat illud habitum, quatenus habitus significat ipsam potentiam aptam ad agendum.

D. Thom. Bernardus.

III. Secunda propositio: Liberum arbitrium non est potentia vniuersalis, sed particularis, & determinata naturæ intellectualis. Probatur quòd non sit potentia vniuersalis: nam tribus modis aliqua potẽtia potest dici vniuersalis. Primò, quia ratio illius reperitur in omnibus potẽtiis, & hoc modo liberum arbitrium non est potentia vniuersalis, quia oporteret, quòd ratio liberi esset in omnibus potentiis, & omnes potentiæ essent liberæ, quod est contra sensum, & experientiam. Secundò, quia illa est potentia imperans omnibus aliis potentiis, & omnes aliæ potentiæ illi subiiciuntur, & hoc modo quamuis posset concedi, quòd liberum arbitrium sit potentia vniuersalis, tamen inde nõ sequitur, esse potentiam ita vniuersalem, quin sit etiam particularis, & determinata potentia, ab omnibus aliis distincta: quod enim imperat aliis, est vnum determinatum, ab illis distinctum, cùm nemo sibiipsi imperet. Præter quod cùm Theologi quærunt, an liberum arbitrium sit potentia vniuersalis, quæstio non est de vniuersali hoc modo accepto. Tertio modo potest aliqua potẽtia dici vniuersalis, quia illius actus quodammodo integratur ex actibus omnium potentiarum: v. g. ex iudicio rationis, electione voluntatis, executione potentiæ motiuæ, &c. sed neque hoc tertio modo liberum arbitrium dici potest potentia vniuersalis, quia illius actus vnus est, & singularis, distinctus ab actibus aliarum potentiarum, nempe actus electionis. Erit ergo particularis potentia ab aliis distincta.

IV. Probatur deinde, quòd sit potentia naturæ intellectualis: nam actus proprius liberi arbitrij, quatenus tale est, est electio proueniens ex iudicio libero indifferenti, non autem naturaliter determinato circa aliquod bonum particulare, vt inferiùs probabitur: sed nulla natura eligit aliquid ex iudicio indifferenti, & non determinato ad vnum, nisi natura intellectualis: licet enim natura

brutalis aliquid eligat ex iudicio præcedente, tamen illud iudicium est à natura determinatum ad vnum, nam iudicium, quo ouis videns lupum, iudicat, fugiendum esse tanquam inimicum, non est iudicium liberum proueniens ex collatione multarum adinuicem, sed à natura insitum absque aliquo discursu, vel consilio: neque etiam tale iudicium subest imperio appetitus eiusdem bruti, quod necessariò requiritur ad hoc, vt iudicium dicatur liberum, vt infrà dicetur; & quamuis in quibusdam brutis videantur etiam aliqua

Plutarchus

vestigia iudicij, vt probat Plutarchus in opusculo cui titulus est, *Quod animalia bruta ratione vtantur*, tamen illud non est verum, & perfectum iudicium, de quo modò loquimur, vt Aristoteles, &

Aristoteles

cæteri Philosophi graues testantur, quibus modò hæc quæstio relinquitur disputanda. Ex his consequens est, solam naturam intellectualem libero arbitrio præditam esse.

Quod potest etiam confirmari auctoritate Sapientum. Inquit enim Philosophus in 3. lib. Ethicorum cap. 2. & lib. 6. cap. 2. expressè docet, electionem, quæ est propius, & formalis actus liberi arbitrij, esse vel appetitum intellectiuum, vel intellectum appetitiuum. & Philosophi omnes ... vocant homines liberos, quia ratione præditos, vt Gregorius Nyssenus lib. 1. Philosophiæ cap. 7. & Damascenus lib. 2. de fide c. 27. attestantur; & D. Bernardus in opusculo de libero arbitrio docet, libertatem esse proprietatem naturalem substantiæ intellectualis ab illa inseparabilem.

Aristoteles. Nyssenus. Damascenus. Bernardus.

Addi etiam potest in huius veritatis confirmationem communis consensus omnium Scholasticorum post D. Thom. & Magistrum in locis paulò ante citatis. Immò D. Thom. de verit. quæst. 24. art. 2. ex instituto disputat, an bruta prædita sint libero arbitrio. Et in summa res ista est tam certa, quàm certum est, bruta non esse prædita ratione.

D. Thom.

Quod verò videtur posse opponi ex D. Clemente Romano lib. 3. Recognitionum, definiente liberum arbitrium, quòd sit sensus animæ liber sui, nullam potest ingerere difficultatem, cùm non accipiat nomen sensus in propria, & stricta acceptione, sed pro quacumque vi appetitiua.

Clemens Romanus

V. Tertia propositio: Liberum arbitrium non est potentia media inter intellectum, & voluntatem. Declaratur hæc propositio. Duobus enim modis concipi potest liberum arbitrium esse potentiam mediam inter intellectum, & voluntatem; vno modo per participationem extremorum, nimirum quòd participet aliquid ab intellectu, & aliquid à voluntate: hoc modo nonnulli referente Dominico Bañez 1. part. q. 83. a. 4. dixerunt liberum arbitrium esse potentiam mediam inter intellectum, & voluntatem, quia ab intellectu participat iudicium, & à voluntate electionem: tribuitur hæc opinio Alberto Magno in 2. dist. 3. q. 6. & dist. 25. q. 1. & in summa de Homine tractatu de libero arbitrio q. & 2. Alio modo potest concipi, quòd sit potentia media per negationem vtriusque extremi: quo pacto nonnulli etiam referente D. Thom. in 2. dist. 24. q. 1. a. 1. de veritate q. 24. a. 6. dixerunt, liberum arbitrium esse potentiam mediam inter intellectum, & voluntatem. & tribuitur Alexandro Alensi part. 2. q. 72. memb. 5. sed vtroque modo intellecta hæc sententia reiicienda est: quia in natura intellectuali nulla alia potentia concipi potest distincta ab intellectu, & voluntate, nisi

Bañez. Albertus Magnus. D. Thom. Alexander Alensis.

fortè potentia executiua, vt lib. 2. manifestabitur; omnes enim sapientes naturam intellectualem sufficienter diuidunt per intellectum, & voluntatem.

Et ratio id conuincit manifestè, quia potentia distincta habere debet suum actum proprium, distinctum ab actibus aliarum potentiarum, cùm potentiæ sint propter suos actus, vt dicitur in 2. de anima; sed in natura intellectuali nullus apparet actus distinctus ab actibus intellectus, & voluntatis. Si enim esset aliquis huiusmodi actus, vel esset actus imperij, per quod potentiæ mouentur ad suas operationes, vel actus electionis: sed actus imperij, vel ad voluntatem spectat, vt videtur dicere D. Thom. 1. part. q. 82. a. 4. & 1. 2. q. 9. a. 1. ad 3. & a. 3. & q. 14. a. 1. vel ad intellectum, vt idem autor videtur sentire eadem 1. p. q. 17. Electio quoque ad voluntatem pertinet, vt Philosophus docet in 3. Ethicorum c. 3. in fine, dicens electionem esse desiderium præconsiliati, quamuis in 6. lib. c. 2. dubitet, vtrùm electio sit appetitus intellectiuus, an intellectus appetitiuus.

Aristoteles. D. Thom. Aristoteles.

Præterea, vt optimè D. Thom. argumentatur, ad eandem potentiam pertinet obiectum, & ratio obiecti: sed tota ratio, ob quam aliquod obiectum est eligibile, est habitudo, quam habet tale obiectum ad finem: ergo ad eandem potentiam pertinet electio obiecti, ad quam spectat volitio finis: sed volitio finis sine dubio est actus voluntatis: ergo etiam electio ad voluntatem pertinet.

D. Thom.

VI. Per hanc verò rationem non solùm relinquitur probata tertia propositio, sed manent soluta motiua contrariarum opinionum. Arguunt enim primò, quia liberum arbitrium habet obiectum, & actum proprium distinctum ab obiecto, & actu proprio intellectus, & voluntatis. Ergo distinguitur ab intellectu & voluntate. Assumptum probatur, quia actus proprius liberi arbitrij est electio, is actus sine dubio est distinctus ab actu intellectus, vt patet, & etiam ab actu voluntatis, quia eius actus non est electio, sed volitio finis. Similiter obiectum liberi arbitrij est distinctum ab obiecto intellectus, vt de se patet, & etiam ab obiecto voluntatis, quia obiectum liberi arbitrij sunt media ad finem, & obiectum voluntatis est ipse finis.

Respondetur, quòd tum finis, tum media ad finem spectant ad voluntatem, & tam volitio finis, quàm electio mediorum sunt actus voluntatis, non quidem sub vna, & eadem, sed sub alia, & alia ratione conceptæ. Et hoc solum probat argumentum, quod & admittimus.

Secundò argumentantur. Liberum arbitrium est potentia mouens intellectum, & voluntatem ad operandum: ergo necessariò distinguitur ab intellectu, & voluntate, per regulam philosophicam ex 8. Physicorum, *omne quod mouetur, ab alio mouetur*.

Aristoteles.

Respondeo, nullibi reperiri huiusmodi regulam philosophicam apud Aristotelem, aut alios autores classicos, excepto D. Thom. 1. part. q. 22. a. 3. vt etiam adnotauit Bartholomæus Medina in 1. 2. q. 9. a. 4. concl. 1. in fine, & Cardinalis Bellarminus lib. 3. de Grat. & lib. arbitr. c. 11. Est igitur verum, omne quod mouetur, ab aliquo moueri, non autem ab alio, & particula, ab alio, denotat semper distinctionem realem inter mouens, & motum: sufficit enim, vt sit inter ea distinctio aut realis, aut saltem rationis, vt contingit in casu nostro, voluntas enim mouet intellectum ad operandum, & non mouet etiam seipsam.

D. Thom. Medina. Bellarminus.

Neque hoc est vllo modo inconueniens, maximè loquendo de motibus spiritualibus, & metaphoricis, quales sunt motus intellectus, & voluntatis: immo verò loquendo etiam de motibus realibus, quales, exempli gratia, sunt motus locales, illa propositio est absolutè falsa secundùm veram, & Christianam Philosophiam. Constat siquidem, Angelos, qui sunt substantiæ simplicissimæ, mouere seipsos de loco ad locum: immo non solùm Angeli, sed etiam animalia, neque sola animalia, sed etiam simplicia elementa seipsa mouent ad sua propria loca, id quod euidentissimè testatur D. Thomas de Malo, q.3.a.3. in corpore. vbi sic ait: *Inclinatio autem naturæ est & à forma naturali, & ab eo qui dedit formam, vnde dicitur quod motus ignis sursum est ab eius leuitate, & à generante, quod talem formam creauit. Sic ergo motus voluntatis directè procedit à voluntate, & à Deo, qui est voluntatis causa.* Quem locum adnotaui propter eos, qui in viis D. Thomæ contendunt, grauia, & leuia non moueri ad sua loca naturalia à seipsis, sine à propriis formis.

D. Thom.

CAPVT VI.

Ostenditur radicem veræ libertatis in indifferentia iudicij sitam esse.

I. QVarta propositio: Prima radix libertatis arbitrij est indifferentia iudicij ipsius intellectus. Hæc propositio primò est declaranda, deinde rationibus probanda. Pro illius declaratione primò supponendum est, solum, & adæquatum obiectum voluntatis esse bonum vel reale, vel apparens; omne enim quod voluntas appetit, eatenus appetit, quatenus aliquam habet rationem boni, vel veri, vel saltem apparentis; &, vt Dionysius ait c.4. de diuinis nominibus: *Nemo ad malum intendens operatur.* licèt enim malum videatur esse obiectum voluntatis, quatenus voluntas exercet circa illud actum nolitionis, tamen illud non est obiectum voluntatis per se, sed solùm per accidens, circa quod eatenus voluntas exercet actum nolitionis, quatenus exercet actum volitionis circa bonum oppositum, quo priuatur vel timet priuari per illud malum. ita passim supponunt Doctores, qui videri possunt apud Commentatores D. Thom. 1.2. q.8.a.1. & Cardin. Bellarm. lib.3. de Grat. & lib. arbitr. c.12.

Dionys. Areopag.

D. Thom. Bellarmin.

Secundò supponendum est, voluntatem esse naturaliter inclinatam ad bonum vniuersale, immo voluntatem nihil aliud esse, nisi naturalem inclinationem totius suppositi in bonum vniuersale, quod est vltimus finis. Ob hanc causam probat D. Thomas, voluntatem à nulla vi creata cogi posse, quia voluntas est naturalis inclinatio ad bonum, & eo ipso quòd cogitur contra naturalem inclinationem, destruitur ratio voluntatis, vt optimè argumentatur 1. p. quæst. 82. art. 1. & 1. 2. quæst. 6. art. 4. & de veritate quæst. 22. art. 8.

D. Thomas.

Tertiò supponendum est, voluntatem de se cæcam esse, neque posse ferri in obiectum, nisi vt præcognitum ab intellectu, & sub aliqua specie boni sibi oblatum. Hoc est, quod omnes Philosophi, & Theologi passim aiunt, voluntatem esse appetitum rationalem, & intellectum obiectiuè mouere voluntatem, & obiectum voluntatis esse bonum apprehensum per rationem, & in carentibus ratione non esse verè voluntatem, & nos in- nisi amare posse, non autem incognita. Hæc omnia in idem recidunt, & faciunt hunc sensum, voluntatem non posse ferri in obiectum, nisi ab intellectu oblatum sub aliqua ratione boni.

Quartò supponendum est, quale fuerit iudiciū rationis de bono, quod proponit voluntati eligendum, & volendum, talem futuram esse electionē, & volitionem ipsius voluntatis: cùm voluntas, vt dictum est, non possit aliquid appetere, nisi vt sibi ab intellectu propositum sub aliqua ratione boni.

Ex his necessariò sequitur, radicem libertatis sitam esse in indifferentia iudicij, non quidem in iudicando, vel non iudicando de obiecto, sed in iudicando, quòd obiectum propositum voluntati sit indifferens, non autem medium necessarium ad executionem finis. Quod potest adhuc clarius explicari ex comparatione inter iudicium rationis, & electionem voluntatis. Nam ratio duplex habet iudicium, aliud naturaliter determinatum, quod est vel speculatiuum, vt iudicium de veritate primorum principiorum, quæ sunt per se nota: vel practicum, quale est iudicium de assequendo vltimo fine, qui est beatitudo, & de comparandis mediis necessariis ad ipsum finem. Aliud est iudicium liberum, siue indifferens, & non determinatū, quod est vel speculatiuum, quale est iudicium de conclusionibus, quæ deducuntur ex primis principiis per deductionem non necessariam: vel practicum, quale est iudicium de mediis, quæ cum finis assecutione non habent habitudinem necessariam. Eodem modo proportionabiliter voluntas duplicem habet actum, alterum, qui sequitur iudicium rationis naturaliter determinatum, qualis est actus volitionis vltimi finis; & hic actus non est liber, sed naturaliter determinatus, saltem quoad specificationem actus: & voluntas respectu huius actus, & comparatione vltimi finis, non vocatur voluntas, sed potiùs natura, quia operatur modo naturæ, vt notat D. Th. 1. p. q. 41. a. 2. & q. 83. art. 4. & 1. 2. q. 10. art. 1. Neque obstat, quòd de veritate q. 24. a. 1. ad vltim. dixerit, voluntatem esse liberā cōparatione vltimi finis, quia vel loquitur ibi de libertate quoad exercitiū, vel accipit nomen liberi iuxta quartam illam acceptionem notatam supra cap. 5. Alterum verò habet actum, qui sequitur iudicium rationis indifferens, & indeterminatum: & hic actus est ille, qui propriè dicitur liber, & deliberatus, ratione cuius voluntas propriè dicitur libera, vt notat D. Thomas in locis suprà dictis; vnde cùm appareat vbi iudicium rationis est determinatum, etiam actum voluntatis esse determinatum, & vbi iudicium est indifferens, etiam voluntatem esse liberam, & indifferentem, sequitur de primo ad vltimum, radicem veræ libertatis in indifferentia iudicij sitam esse. Atque ita omnes Doctores vno aut altero excepto concorditer sentiunt. D. Thom. Scotus, Bonauentura, Ægidius, Herueus, Marsilius passim citati. Ruardus Tapper a. 7. pag. 109. & Bartholomæus Camerarius lib. 1. de libero arbitr. c. 3. II.

D. Thom.

D. Thom. Scotus. Bonauent. Ægidius. Herueus. Marsilius. Ruardus Taper. Barthol. Camera.

III. Sic verò declarata propositio probatur in primis ex communi consensu antiquorum Doctorū asserentium, ideo hominem esse prædirum libero arbitrio, quia indifferenter iudicat de multis. D. Clemens Romanus epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini ita ait: *Nunc autem, quia liberum est homini, quod voluerit facere, declinare iudicium suum, & quam probauerit, sententiam eligere,* constat

Clemens Romanus.

cogitat mundum, esse in hominibus libertatem. Consimilia, & fere eadem verba habet Origenes lib. 3. Periarchon cap. 1. Et semel omnes Patres Latentur, idem hominem esse liberi arbitrij, quia est agens cum consilio, & ratione: & libertatem definiunt esse facultatem rationis, & voluntatis ad aliquid faciendum, eligendum, vel respuendum. Sanè nisi ratio in iudicando esset indifferens, non posset voluntas, quod eligit, respuere, neque quod respuit, eligere.

Secundò probatur ex consensu Philosophorũ. Aristoteles. Aristot. in 3. Ethicorum c. 2. & 3. apertè docet, electionem pendere à consilio, & esse desiderium rei præconsultatæ. Omnes etiam morales Philosophi sentiunt ex eo hominem probum, vel improbum esse, quia in agendis sinit se duci à recta ratione, & prudentia, vel à contraria ratione dissuaderi, vel recta obliuiscitur, vel à passionibus sensus perturbatus duci se permittit. hic sanè est sensus Aristoteles. illorum verborum Aristotelis lib. 3. Ethicorum c. 1. iuxta quorundam translationem. *Ignorat sanè improbus omnis, quænam sint agenda, & à quibus abstinendum, & ob hanc ignorantiam homines redduntur mali.* Et in 3. lib. de Anima text. 57. & 12. Metaph. text. 36. cùm docet, per prudentiam vel imprudentiam homines bene, vel malè dirigi. Et Plato in Hippia, & in Protagora, referente Galeno lib. 4. de Placitis c. 20. cùm docet, esse in homine quandam dominatricem scientiam, quæ præsente nunquam labitur. Et in epistola ad propinquos Dionys. cùm ait: *Non prius desinet humanum genus in malis versari, quàm aut homines rectè, verèque philosophantes Reipublicæ gubernationem adepti fuerint, aut hi, qui gubernant, diuina quadam fauente verè philosophantes fiant.* Quod etiam testatus est Plotinus Enneade 6. lib. 8. c. 1. & Alexander Aphrodis. lib. 3. q. naturalium cap. 14. & in 2. de Anima com. 45. cùm ait, *liberum arbitrium nasci ex permixtione entis cum non ente, & vera cum mendacio.* Cui consimilia sunt verba D. Thom. de verit. q. 24. a. 1. ad 18.

Plato. Galenus. Plotinus. Alexander Aphrod. D. Thom.

Tertiò probatur eadem veritas manifestissima experientia, quæ docet, vbi deest ratio, vel iudicium rationis determinatum est à natura, nullum esse vestigium veræ libertatis, vt patet in brutis, & in amentibus, & in omnibus hominibus respectu vltimi finis.

IV. Sed vt magis appareat veritas huius propositionis, arguitur contra illam primò, quia in Deo est verè liberum arbitrium; sed in Deo non est indifferentia iudicij, hæc enim denotat maximam imperfectionem. Ergo non est de ratione liberi arbitrij, vt iudicium rationis sit indifferens.

Respondetur, duobus modis iudicium rationis dicitur indifferens, vel indifferentia actus ad esse, vel non esse, & hæc indifferentia dicit imperfectionem in intellectu, sed non est necessaria ad libertatem arbitrij: vel indifferentia obiecti, quod iudicatur indifferens, & non necessarium mediũ, ad consequendum finem, & ista indifferentia est necessaria ad constituendum liberum arbitrium, & non dicit imperfectionem in intellectu, & reperitur in Deo.

V. Secundò arguitur, quia libertas est naturalis, & intrinseca proprietas voluntatis: sed nihil est causa proprietatis naturalis nisi quod dat esse subiecto vel formaliter, vel efficienter. Cùm igitur intellectus neque efficienter, neque formaliter det esse voluntati, non videtur libertas voluntatis posse radicari in intellectu.

Respondetur primò, voluntatem fluere ab es-

Gabr. Penott. de liber. hum.

sentia animæ mediante intellectu, vt quidam sentiunt: putantque ita sentire D. Thom. 1. p. q. 77. art. 7. quod si verum est, facilè respondetur libertatem esse in intellectu radicaliter, & formaliter in voluntate, quatenus voluntas aliquo modo originatur ab intellectu, sicut calor est formaliter in lapide calefacto, & causaliter in radio Solis. D. Thom.

Secundò respondeo totam difficultatem huius argumenti, & multorum aliorum similium ex eo nasci, quia ita ratiocinamur de intellectu, & voluntate, tanquam si essent duo supposita distincta, quorum vnum intelligeret, alterum vellet, quæ imaginatio falsa est, & multos decipit. licèt enim ob eminentiam istarum potentiarum illarum actiones prædicemus de illis tanquam de suppositis, ita vt non solùm dicamus, homo intellectu intelligit, & voluntate vult, sed etiam intellectus intelligit, & voluntas vult, tamen in rigore sermonis neque voluntas vult, neque intellectus intelligit, tanquam suppositum per se subsistens, sed solus homo, vel anima humana quando à corpore separata per se subsistit. Vnde ad formam argumenti dicitur, quòd verum non potest dici causa naturalis proprietatis existentis in alio, nisi det illi esse, vel formaliter, vel efficienter, quando subiectum talis proprietatis est suppositum per se subsistens, vel nisi vtrumque radicetur in tertio tanquam duæ potentiæ fluentes ab vna & eadem essentia subiecti. Ita accidit in casu nostro; ex eo enim, quia intellectus, & voluntas radicantur in eadem essentia animæ, vt voluntas sit libera in sua operatione, sufficit, & requiritur, vt intellectus sit indifferens in iudicando.

Tertiò argumentatur contra eandem propositionem. Ad hoc vt à voluntate eliciatur libera electio, necesse est, ipsam voluntatem determinari ad eligendum, ergo necesse est etiam intellectum determinari ad iudicandum hoc, vel illud esse eligibile, alioquin nihil omnino eligeretur, nam à potentia indeterminata non egreditur actio, vt dicit Comment. 2. lib. Physicorum com. 4. ergo illa indifferentia iudicij videtur omnino impertinens ad veram essentiam libertatis. VI. Auerroes.

Respondetur, cùm dicimus, ad rationem libertatis requiri indifferentiam aut indeterminationem in intellectu, aut in voluntate, non esse sensum, quòd ad hoc vt à voluntate egrediatur actio libera, oporteat tum intellectum, tum voluntatem manere indeterminatum ad agendum, hoc enim implicat, cùm nihil agat, nisi vt determinatum ad agendum: sed sensus est, quòd licèt dum voluntas liberè eligit, sit in particulari determinata ad particularem electionem, & in intellectu præcedat determinatum iudicium circa ipsum eligibile, tamen huiusmodi determinatio non est illis à natura, sed ab ipsamet voluntate, quæ potest imperare intellectui, vt proferat determinatum iudicium de obiecto eligibili, & potest illum sistere in vna consideratione circa obiectum eligibile, & illum diuertere à consideratione aliarum circumstantiarum, & rationum. Et quando mens exagitata variis cogitationibus, potest illas cohibere, potest non diuertere intellectum ab huiusmodi malis cogitationibus; & tunc intellectus sistens in illis profert determinatum iudicium: vt, v. g. bonum est adulterari, vel furari, potest quin etiam iudiciũ rationis quodammodo determinari ab imaginatione offerente illi tale obiectũ sub specie boni delectabilis, & à vehementi passione, quæ sæpe intellectũ afficit, aut à suggestione dæmonis, aut à malo habitu

bitu; hę nanque omnia sunt agentia particularia, & determinata, quæ nisi voluntas pro suo dominio, & virtute succurrat, & impediat, faciunt intellectum sistere in mala cogitatione, quæ etiam potest esse talis, vt ad culpam imputetur, habens rationem iudicij determinati, & voluntarij. Et ex eadē ratione multoties nascitur delectatio & cōsensus in ipsa voluntate, quæ sicut imperat rationi determinatum iudicium, ita habet in sua potestate, proposito sibi obiecto per iudicium rationis, seipsam determinare ad particularem electionem. Tota ista
Capreolus. doctrina est sumpta ex Capreolo in 2. dist. 24. q. 1. a. 3. ad 4. argumentum, ex argumentis illatis contra secundam, tertiam, & quartam conclus. post argumenta Durandi pag. mihi 413. quæ diligenter obseruata, & intellecta, præter quod est vera in se, liberat nos à multis difficultatibus, in quas nonnulli sine causa seipsos coniiciunt, vt inferiùs dicemus.

CAPVT VII.

Libertatem non in intellectu, sed voluntate formaliter residere demonstratur.

I. QVinta propositio: Etsi in indifferentia iudicij, & rationis ita sit prima radix libertatis; tamen libertas non in intellectu, sed in sola voluntate formaliter reperitur. Hęc propositio probatur. Primò ex diuina Scriptura, quæ libertatē arbitrij vocat dominiū Gen. c. 4. *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Optionem, & electionem 1. Regum c. 24. *Trium tibi datur optio, elige quod vis.* & Deuteron. 30. *Elige ergo vitam.* Placitum Ecclesiast. 15. *Quod cunque placuerit ei, dabitur illi.* Dominium verò, optio, electio & placitum formaliter penes voluntatem residere, non penes intellectum. Neque obstat, quod Eccles. 15. dicitur homo relictus in manu consilij sui, ad arbitrij libertatem exprimendam, & quòd idem sit relinqui in manu consi-
Glossa. lij, atque libertate arbitrij, vt ibidem notat glossa:
D. Thom. quia, vt aduertit D. Thom. 1. p. q. 83. a. 3. Scriptura non vocat arbitrium consilium, sed manum consilij, id est, quæ regit consilium, manus verò, quæ consilium regit, est imperium voluntatis: vnde licet consiliari propriè spectet ad intellectum, tamen voluntas est, quæ consilium imperat, & vltimatè concludit per liberam acceptionem.

II. Secundò probatur ex consensu omnium SS. Patrum, qui dum definiunt liberum arbitrium, in sola voluntate illud videntur locare: illorum testi-
Bellarmin. monia legi possunt apud Cardinalem Bellarminū
Suarez. lib. 3. de libero arbitrio, propositione 5. & Suarez lib. 1. de auxiliis, ad quos remitto, ne sim superfluus in re minimè necessaria.

Tertiò probatur ex eo, quia aliquis actus humanus eatenus habet rationem virtutis, aut vitij, & meretur laudem, aut vituperium, quatenus liber est: sed soli voluntati tribuitur, quòd aliquis actus censeatur actus virtutis, aut vitij, aut mereatur laudem, aut vituperium, præmium, vel supplicium, vt passim omnes diuinæ Scripturæ, & omnes Catholici testantur.

Et potest hęc ratio confirmari ab opposito, quoniam si intellectui inesset formaliter libertas, posset esse peccatum in intellectu ante omnem consensum voluntatis, & ignorantia inuincibilis, & omnino inuoluntaria posset esse peccatum, quod tamen nullus Catholicus admittit. Sequela verò facilè probabitur, nam ad hoc vt aliquis actus censeatur esse peccatum, sufficit, vt sit actus liber, & sit contra rectam regulam.

Quartò probatur ex intrinseca natura potentiæ III.
liberæ: nam illa dicitur potentia formaliter libera, per quam dicimur domini nostrorum actuum, & quæ positis omnibus necessariò requisitis ad agendum potest agere, vel non agere, & tandem per quam possumus aliquid eligere, vel respuere, proprius enim actus libertatis est electio. At hæc omnia soli voluntati formaliter possunt conuenire, quod euidenter probatur: primò enim quòd simus domini nostrorum actuum non per intellectum, sed per voluntatem, patet, quia si intelligens actū venereum esse bonum delectabile secundùm sensum, mouetur ab appetitu irrationali, non illi dominatur per actum intellectus, sed per actum voluntatis. Secundò quòd intellectus non sit illa potentia, quæ positis omnibus requisitis, adhuc potest non operari, hoc patet per experientiam, nam positis omnibus requisitis intellectus non potest non intelligere. Denium quòd electio sit actus voluntatis, non autem intellectus, omnibus compertum est.

Tandem probatur eadem veritas ex natura ipsius voluntatis, & libertatis. Quid enim est volūtas, nisi inclinatio totius suppositi in obiectum, quod est bonum? Quid est etiam potentia libera, nisi illa, quæ ita est inclinata in aliquod obiectum, vt non possit diuertere ab illo? Verùm omnis inclinatio intellectus in obiectum intelligibile naturalis est, & talis, quòd intellectus non potest ab illo diuertere, nam omnis homo naturaliter scire desiderat. Non potest igitur intellectus esse formaliter liber.

Verùm etsi in hac propositione asserenda concors sit omnium ferè Theologorum opinio, refert IV.
tamen Bartholomæus à Medina 1. 2. quæst. 6. art. 2. Barthol. Medina.
circa medium, sententiam singularem aliquorum, qui libertatem formaliter constituunt in solo intellectu, non autē in voluntate. Verùm quoniam illorum rationes solùm probant, in intellectu esse radicem libertatis, non autem intellectum esse liberum formaliter, neque etiam voluntatem formaliter liberam non esse, & ab ipso Medina virtualiter soluuntur, ideo breuitatis gratia omittuntur.

Durandus quoque in 2. dist. 24. quæst. 3. solus Durandus.
contra communem sententiam aliorum Doctorū contendit probare, non solùm voluntatem, sed intellectum esse formaliter liberum; cuius argumētationes licet ab aliis, præcipuè à Capreolo in 2. Capreolus.
dist. 24. q. 1. a. 3. sufficienter sint solutæ; tamen quia illarum solutio non parum luminis confert ad essentiam veræ libertatis intelligendam, operæ pretium erit illas modò iterum in medium adducere ac dissoluere. Primò itaque argumentatur Durandus, sicut se habet cognoscens ad viuens, ita liberum ad cognoscens: sed omne cognoscens est viuens, & eo cognoscens, quo viuens. Ergo omne liberum est cognoscens, & eo liberum, quo cognoscens.

Respondeo, hæc argumentatio nihil concludit: nam minor illa propositio, omne cognoscēs eo est cognoscens, quo est viuens, potest habere duplicē sensum. Primus est, vt pronomen relatiuū, eo, referat suppositū, & sit sensus, quòd eodem supposito est viuens, & cognoscens: hic sensus verus est, sed quid ad rem? Secundus sensus est, quòd pronomē, eo, referat principium cognoscendi, & viuendi, ita quòd eodem principio, & eadem potentia suppositum exerceat operationem viuendi, & cognoscendi, & hic sensus falsissimus est. Et eodem modo falsum est, quòd omne liberū eo sit liberū,

quo

[illegible] cognitionem, quamuis admitti possit, quòd totum suppositum sit liberum, & etiam cognoscens.

V. Secundò arguit. Illa potentia est magis libera, quæ est magis indifferens ad opposita, nam Philosophus
Aristot. in 9. Metaph. textu 10. dicit, quòd potentiæ rationales sunt ad opposita.

Respondent nonnulli, Aristotelem per potentias rationales non intelligere intellectum, aut voluntatem, sed habitus intellectuales, quibus homo vtitur prout vult; & cùm loquitur de potentia naturali, quæ est intellectus, non dicit illam esse liberam, sed dicit esse indeterminatam. Et in eodem lib. cap. 6. dicit, potentias rationales determinari ab electione, quæ est actus ipsius voluntatis.

Secundò respondeo ad idem argumentum, non qualemcumque indifferentiam sufficere ad perfectam rationem libertatis, sed requiri vltra negationem coactionis, & naturalis determinationis ad vnum, indifferentiam, seu indeterminationem non solùm passiuam, sed actiuam, & motiuitatem effectiuam aliarum potentiarum, ita quòd potentia libera debet per modum efficientis mouere alias potentias ad exercitium actus. Quare dato, quòd in intellectu sit aliqua indifferentia seu indeterminatio, illa non sufficit ad perfectam rationem libertatis, maximè quia potius est passiua, quàm actiua, & non mouet effectiuè alias potentias.

Tertiò argumentatur. Illa potentia est magis libera, quæ est magis independens; sed intellectus est magis independens, quia voluntas non potest exire in actum sine auxilio intellectus, & non econtra. Maior propositio colligitur ex doctrina
Aristot. Philosophi in 1. Metaph. dicentis illud liberum esse, quod est gratia sui.

Respondeo primò, quòd Philosophus non admitteret indistinctè illam maiorē propositionem, Deus enim est absolutè independens, & tamen multi Philosophi negant illum esse agens liberum, & Aristoteles in 1. Metaph. accipit liberum [illegible].

Secundò dico, quòd duplex est dependentia, alia in genere causæ finalis, & loquendo de ista dependentia potest admitti, quòd intellectus sit minùs dependens, quàm voluntas; alia est dependentia in genere motiuæ effectiuæ, & loquendo de hac dependentia magis est independens voluntas, quàm intellectus, de qua sola potest verificari illa propositio maior, quòd illa potentia sit magis libera, quæ minùs est dependens.

Magister. Quartò arguit. Magister & Theologi communiter definiunt liberum arbitrium, quòd sit facultas rationis, & voluntatis.

Respondetur, liberum arbitrium est in ratione, & voluntate, non eodem modo, sed in ratione radicaliter, in voluntate formaliter.

VI. Quintò, nullus actus secundùm naturalem inclinationem rei est violentus, aut coactus; sed omnis actus intellectus est secundùm naturalem inclinationem ipsius intellectus, sicut velle est secundùm naturalem inclinationem voluntatis, nam intellectus inclinatur naturaliter ad quodcumque intelligibile. Nullus igitur actus intellectus est violentus, aut coactus.

Respondeo, si admittatur totum argumentum, nihil sequitur contra nostram propositionem: solùm itaque concludit, intellectum esse liberum à violentia, & coactione. Secundò respondeo, duplicem esse inclinationem, alteram, quæ est totius suppositi in bonum vniuersale: alteram, quæ est particularis potentiæ in bonum particulare. licet autem omnis actus intellectus sit secundùm inclinationem particularis potentiæ in bonum particulare, potest tamen aliquis illius actus esse contra inclinationem totius suppositi in bonum vniuersale, & commune omnibus potentiis: vt cùm aliquis cogitur intelligere, & credere, quòd cras est suspendendus in patibulo, quod nollet intelligere, nec credere. Ex quo fit, quòd licet nullus actus voluntatis possit esse coactus, quia omnis illius actus est secundùm inclinationem totius suppositi in bonum commune: tamen aliquis actus intellectus potest esse coactus, quia licet sit secundùm naturalem inclinationem particularis potentiæ in bonum particulare, est nihilominus contra inclinationem totius suppositi in bonum commune, & vniuersale, iuxta doctrinam D. Thom. de verit. quæst. 22. art. 5. ad tertium. D. Thom.

Sextò arguit. Omne, quod potest cogi, habet determinatam inclinationem, & determinatum modum; sed inclinatio intellectus neque est determinata, neque habet determinatum modum, [illegible] nititur probare. VII.

Respondeo, ad perfectam rationem liberi non sufficere, vt non possit cogi, Deus enim à nullo potest cogi, quem tamen multi ex antiquis Philosophis crediderunt agere ex necessitate naturæ, non autem liberè.

Septimò arguit. Illa potentia est prius, & magis libera, per quam sumus domini nostrorum actuum; sed per intellectum priùs, & magis sumus domini nostrorum actuum, prior enim est notitia de eligibili contingenti, quàm illius electio.

Respondeo, rationem nihil concludere, quia ad dominium non sufficit cognitio, sed requiritur motiuitas effectiua potentiarum ad exercitium actus, quæ residet penes voluntatem, non intellectum.

Octauò argumentatur. Illa potentia est priùs, & principaliùs libera, cuius actum priùs, & principaliùs habemus in nostra potestate; talis autem est actus intellectus, primi enim actus, quos habemus in nostra potestate, sunt iudicium practicum de aliquo eligibili, & eiusdem obiecti electio, & iudicium est prius, quàm electio.

Respondeo, ideo iudicium de obiecto eligibili esse in nostra potestate, quia ipsum iudicium aliquo modo habet rationem eligibilis, & subiacet imperio voluntatis imperantis consilium, & conclusionem iudicij, & approbantis ipsum iudicium, vel cessantis, vt magis explicabitur inferiùs.

Præter argumenta Durandi est nona ratio, quæ VIII.
non leuem continere videtur difficultatem. Liberum arbitrium est libera facultas arbitrandi, & iudicandi, vt notum est, & omnes concedunt, maximè D. Thomas prima secundæ quæst. 17. art. 1. D. Thom.
ad secundum, & de veritate, quæst. 24. art. 4. ad sextum. facultas verò iudicandi ad intellectum spectat, non ad voluntatem.

Respondeo, ex eodem D. Thom. locis citatis, quòd principium alicuius actus vt fiendi aliqualiter, non est idem cum principio eiusdem actus, vt fiendi simpliciter (sustineant nos quæso Grammatici, in hoc modo loquendi) v. g. Grammatica est principiū loquendi rectè, & congruè, & tamen non est principium loquendi simpliciter. ita in proposito ratio est principium iudicandi simpliciter, non tamen est principium iudicandi liberè, sed tale principium est ipsa voluntas, quatenus

tamen in illa manet virtus intellectus: & quatenus illa habet in sua potestate iudicium rationis, quia ipsa est facultas motiua suprema effectiuè, & omnium aliarum potentiarum: & etiam quia ratio ipsa habet non solùm actum directum, quo directè potest iudicare de aliquo obiecto, sed etiam actum reflexum, quo potest reflecti suprà seipsam, & supra suos actus, & cognoscere habitudines, quas habent ad inuicem res, de quibus iudicat, & iudicare de suo iudicio, vnde & voluntas potest imperare rationi, vt reflectatur super se, & iudicet de tali habitudine, & de tali iudicio, quod non posset facere, nisi ratio haberet etiam istum actum reflexum.

IX. Decimò arguitur. Nisi ratio sit formaliter libera, neque etiã voluntas erit formaliter libera: voluntas enim non potest aliquid eligere, neque alio modo, nisi quod à ratione illi proponitur eligendum, & quomodo proponitur.

Respondetur primò negando consequentiam sufficit enim ad hoc, quòd voluntas sit formaliter libera, vt ratio sit libera radicaliter, seu virtualiter, vt notat Capreolus citata dist. 24. quæst. 1. art. 3. ad tertium argumentum, post argumenta Durandi pagina mihi 418. probatio enim illa consequentiæ habet euidentem dubitationem, an voluntas possit aliquid eligere præter id, quod ratio iudicat eligendum, sed de hoc infrà. (Capreolus. Durandus.)

Secundò respondent ad argumentum nonnulli Doctores præclari nominis, quòd voluntas est libera, non quia non determinetur necessariò ab vltimo iudicio practico, sed quia habet ipsum iudicium practicum in sua potestate. Quomodo verò habeat huiusmodi iudicium in sua potestate, sic declarant. Ratione proponente voluntati varia media ad finem, voluntas potest sinere se ab illis moueri, vel non moueri per resistentiam, non quidem positiuam sed negatiuam, id est, non ponendo electionem; & in hoc dicunt positam esse rationem libertatis, quòd propositis variis rationibus non necessariis, voluntas possit sinere se moueri ab vna, & non ab alia.

Hæc illorum doctrina licèt vera sit, non videtur primo aspectu soluere nodum difficultatis: dicet enim aduersarius, quòd ex eo, quòd voluntas potest sinere se moueri, vel non moueri à rationibus non necessariis, benè infertur, quòd iudicium rationis, non ita habet in sua potestate voluntatem, vt necessariò illam capiat, non tamen potest inferri, quòd voluntas habeat in sua potestate iudicium rationis, de quo est difficultas. Præter quod si in hoc solùm sita esset ratio libertatis, videretur tota libertas posita in sola differentia passiua, seu negatiua, cùm ista resistentia, qua voluntas resistit rationi sibi proponenti varia media, non sit resistentia actiua, & positiua, sed tantùm negatiua, secundùm illos.

(Capreolus.) Vt ergo appareat veritas responsionis, & tollatur omnis scrupulus, notanda est doctrina Capreoli loco citato ad primum: quòd eatenus aliquis actus humanus dicitur esse in nostra libera potestate, quatenus sequitur aliquo modo liberam electionem voluntatis. Porrò electio libera duplex est, alia formalis, & directa: alia interpretatiua, & indirecta. Declaro, est electio formalis, quando voluntas formaliter ponit actum electionis circa aliquod obiectum. Est electio interpretatiua, quando voluntas non ponit formaliter actum circa obiectum, sed cùm posset aliquem actum impedire, tamen impedire non vohuit, maximè si debeat impedire. Prima dicitur electio directa, quia voluntas directè ponit actum suum circa obiectum: secunda dicitur electio indirecta, quia cùm deberet impedire aliquem actum, & posset, noluit. Exempli gratia, voluntas eligit malam cogitationem adulterij, vt perueniat ad actum externum, illa est electio formalis, & directa. Mens exagitatur praua cogitatione adulterij, appetitus etiam animalis perturbat rationem, & voluntas non diuertit mentem à mala cogitatione, neque reprimit appetitum irrationalem, cùm posset & deberet; ista dicitur electio interpretatiua, & indirecta, quæ aliquando imputatur ad culpam etiam non accedente electione formali, sed voluntate se habente solùm negatiuè quoad actum electionis formalis. Doctrina ista deprompta est ex D. Thom. 1. 2. quæst. 6. art. 3. iuxta quam respondetur ad obiectionem, quòd iudicium rationis est in potestate voluntatis non solùm ea ratione, quia voluntas potest sinere se duci, vel non sinere se duci ab ipso iudicio rationis; sed etiam, quia habet in sua potestate, ipsum iudicium rationis impedire, & diuertere aliò. Et ideo omne iudicium liberum semper præcedit aliqua electio, vel formalis, vel saltem interpretatiua. & eatenus iudicium rationis dicitur liberum, quatenus manet in eo virtus voluntatis eligentis. Sicut è contrario dixit D. Thom. 2. dist. 24. quæst. 1. art. 3. quòd in electione manet virtus intellectus, electio enim est desiderium præconsiliati, intellige de electione formali. (D. Thom. D. Thom.)

Dicetur. Electio semper est de meliori: ergo si voluntas eligit hanc considerationem potiùs, quàm illam, & sistit in ista potiùs, quàm in illa, oportet necessariò præcedere iudicium, quòd ista sit melior, quàm illa, & sic vel sistendum in iudicio, quod non sit in potestate voluntatis, vel procedendum in infinitum.

Respondeo. Duplex est iudicium, aliud speculatiuum, & sine dictamine, quod nihil aliud est, nisi actus, quo potentia apprehendit proprium obiectum, & illud discernit: aliud practicum, quo ratio apprehendens aliquid sub ratione boni, vel mali, dictat esse prosequendum, vel respuendum. Ad electionem formalem, & directam regulariter requiritur iudicium practicum: cæterùm ad electionem interpretatiuam, & indirectam sufficit iudicium speculatiuum. v. g. ad hoc vt voluntas interpretatiuè dicatur eligere actum adulterij, sufficit, quòd imaginatiua offerat intellectui imaginem pulchram, & intellectus concipiat turpem cogitationem; & voluntas potens auertere intellectum à tali cogitatione, non auertat.

CAPVT VIII.

Non sufficere ad veram libertatem indifferentiam obiecti: sed requiri indifferentiam potentiæ eligentis, & qualis illa esse debeat.

SExta propositio: Non sufficit ad veram arbitrij libertatem indifferentia obiecti, sed necessaria est omnino indifferentia voluntatis circa obiectum. Sensus huius propositionis est, quòd ad veram libertatẽ non sufficit, vt obiectum, quod ratio proponit voluntati, proponatur illi, vt indifferens, & non necessarium medium ad finem, I.

sed

ad requisitum eminitur, vt voluntas ipsa sit de se indifferens ad eligendum, vel non eligendum ipsum obiectum, quod proponitur illi per iudicium rationis sub ratione eligibilis. Sic verò intellecta propositio licet non recipiatur à quibusdam recentioribus, contendentibus, quòd stante indifferentia iudicij rationis de obiecto voluntati proposito, voluntas manebit libera, etiamsi à causa superiori necessariò determinetur ad vnum: est tamen verissima, & non solùm consentanea doctrinæ communi omnium Scholasticorum, sed sanctorum Patrum, & diuinæ Scripturæ, vt statim probabitur. Ostenditur ergo illius veritas primò ex propositione præcedenti, quia licèt libertas sit radicaliter in intellectu, est tamen formaliter in ipsa voluntate, & ita in voluntate, quòd formaliter non est in alia potentia. Ergo sicut ad veram libertatem requiritur indifferentia obiecti, siue intellectus iudicantis obiectum esse indifferens; ita multò magis requiritur indifferentia in voluntate ad eligendum, vel non eligendum obiectum sibi propositum. Consequentia est necessaria, quia si ad hoc, vt constituatur radix libertatis in intellectu, necessariò requiritur indifferentia iudicij in ipso intellectu, quæ potest esse causa, quòd ad constituendam formaliter libertatem in voluntate, non requiratur indifferentia ad eligendum in ipsa voluntate? Dicere enim, quòd non requiritur talis indifferentia in voluntate, quia sufficit indifferentia in intellectu, nihil est dicere, & (vt Iurisconsultus ait) sine lege loqui.

II. Secundò ad perfectam libertatem non sufficit, vt homo cognoscat, obiectum sibi propositum non habere necessariam connexionem cum fine, sed requiritur multò magis, vt habeat in sua potestate ipsam electionem, & sit dominus suarum actionum, & ita dominus, vt possit agere, & non agere, vt vel etiam hæretici intelligunt, qui liberum arbitrium negant, hoc enim significat vox illa αὐτεξούσιον adeò Caluino inuisa, hoc significant locutiones illæ diuinæ Scripturæ, quæ vocant libertatem arbitrij dominium proprij appetitus, & electionem, & optionem, & hominem esse relictum in manu consilij sui. At nisi sit indifferentia in voluntate ad volendum, vel non volendum, eligendum, vel non eligendum, quomodo potest homo dici dominus suarum actionum, & habere in sua potestate velle, & non velle, eligere, & non eligere, per solam indifferentiam iudicij, voluntate manente determinata à causa superiori ad eligendum ita, vt stante huiusmodi determinatione non possit non eligere? Quis hæc paradoxa intelligere valebit? Ego, fateor meam tarditatem, omnino intelligere non possem.

Dicunt, stante indifferentia in intellectu, quoad iudicium de obiecto eligibili, non posse voluntatem non manere indifferentem ad eligendum. Sed primò hoc non est, quod illi aiunt, stante indifferentia iudicij rationis posse voluntatem determinari ad vnum à causa superiori, & tamen manere in homine libertatē, hic enim modus dicendi nō relinquit voluntatem indifferentē, sed dicit, quòd non obstante determinatione voluntatis ad vnū facta à causa superiori, dicitur tamen manere in homine libertas, propter indifferentiam existentem in intellectu. Secundò si illi sic dicunt, iam admittunt veritatem sextæ propositionis, quòd ad veram libertatem, vltra indifferentiam obiecti, requiratur etiam indifferentia potentiæ ipsius voluntatis. Verùm verò istæ duæ indifferentiæ sint ab inuicem inseparabiles, alia erit quæstio.

Tertiò non repugnat manente indifferentia iudicij de aliquo obiecto, voluntatem necessitari ab extrinseco, saltem à Deo de potentia absoluta quoad vsum, & actum secundum. Ergo non sufficit ad perfectam libertatem indifferentia iudicij, & obiecti, nisi adsit etiam indifferentia potentiæ, seu voluntatis. Assumptum probatur à Scoto in 2. dist. 25. quæstione vnica, lit. B. in additione, vbi non solùm probat nostram sextam propositionem, sed quatuor rationibus efficacissimis probat, liberum arbitrium non consistere in sola indifferentia iudicij, sed multo magis in indifferentia voluntatis, quæ ita est domina suarum actionum, vt variis rationibus sibi propositis, sese determinet ad quam voluerit, quæ rationes apud illum videri possunt, non enim intendimus hic Doctores transcribere. Secundò probatur idem assumptum à Barthol. Medina prima secundæ quæst. 6. art. 4. concl. prima & secunda, quia potest Deus infundere voluntati habitum intensissimum necessariò inclinantem voluntatem, potest etiam impedire voluntatem, ne exeat in actum secundum, etiam ad quem suapte natura inclinatur, subtrahendo illi suum concursum, & hoc potest Deus facere etiam manente indifferentia iudicij rationis. Quid enim illum prohibet? Scotus. Medina.

Quartò hæretici, cum quibus est nobis controuersia de libero arbitrio, non negant indifferentiam iudicij circa multa agibilia, hoc enim est negare manifestissimam experientiam, neque adhuc est à Catholicis notatus aliquis locus apud istos hæreticos, in quo negent istam indifferentiam iudicij: nihilominus quia negant indifferentiam voluntatis ad eligendum, & non eligendum, reputantur à Catholicis negare liberum arbitrium. Non ergo sufficit ad veram libertatem indifferentia iudicij rationis, nisi adsit indifferentia potentiæ voluntatis.

Quintò non est etiam leue argumentum huius veritatis, quod nonnulli addunt, hanc indifferentiam iudicij in sententia illorum qui in ea sola totam rationem libertatis constituere videntur, parum aut nihil iuuare ad libertatem defendendam, cum quia præter hoc iudicium, quo ratio iudicat obiectum propositum voluntati esse indifferens, requiritur aliud iudicium practicum, quo ratio omnibus inspectis dictat, hoc nunc esse eligendum, vel respuendum, vt illi dicunt, & hoc iudicio posito voluntas non potest non eligere, vnde illud primum iudicium nihil videtur conferre ad liberam electionem, cùm non ex illo, sed ex alio iudicio vltimatè determinato, non autem indifferenti pendeat electio, tum etiam, quia actus dicitur formaliter liber ex ordine ad potentiam, à qua elicitur, & in qua recipitur, & non solùm ex ordine ad aliam causam, vel potentiam, id quod nos infrà probabimus satis euidenter. Quare cùm ad veram libertatem requiratur indifferentia, parum refert, si constituatur indifferentia in iudicio rationis, nisi etiam constituatur in ipsa potentia, à qua immediatè elicitur actus liber, quæ est ipsa voluntas. IV.

Sextò potest eadem veritas confirmari pluribus testimoniis Patrum, & Scholasticorum. In primis Patres definientes libertatem arbitrij dicunt esse potestatem voluntatis in vtranque par- V.

Origenes. Nyssenus. Nazianzenus. Optatus Milleuitanus.

tem, ita Origenes lib. 3. Periarchon cap. 1. Gregorius Nyssenus lib. 7. Philosoph. cap. 1. Gregorius Nazianzenus in Apologetico prope initium dum ait: *Arbitrij libertas parem in vtramque partem momentum habet.* Optatus Milleuitanus lib. 7. contra Parmenianum. *Voluntas (inquit) habet parem, necessitas, vetitum. Homicida si vis potest facere, potest etiam non facere, & cætera huiusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium.*

Augustinus. Augustinus lib. 2. contra Faustum cap. 5. *Et non solum fato stellarum nullius hominis genesim premimus, vt liberum arbitrium voluntatis, quo vel benè, vel malè viuitur, propter iustum iudicium Dei ab omni necessitatis vinculo vindicemus.*

Cyrill. Alexand. Cyrillus Alexandrinus lib. 9. in Ioannem cap. 10. *Rationali creaturæ liberam potestatem creator largitus est, & suæ voluntati habenas vtcumque commisit, vt in ea sit, quodquod probauerit, eligere.* Sexcenta sunt huiusmodi testimonia, quæ legi possunt præcipuè apud Cardinalem Bellarminum lib. 3. de lib. Arbitr. cap. 5. & lib. 4. cap. 9. & 14. & alios auctores, huc enim tendunt omnia testimonia, quæ probant, ad arbitrij libertatem requiri dominium nostrorum actuum, & parem potestatem in vtramque partem, scilicet ad agendum, & non agendum: dominium enim in proprios actus, & potestas agendi, & non agendi, in voluntate sita sunt, non in intellectu.

VI. D. Thom. Ex Scholasticis verò docent hanc veritatem expressissimè D. Thom. 1. 2. quæst. 10. artic. 4. dum ait, *Quòd voluntas est actiuum principium non determinatum ad vnum, sed indifferenter se habens ad multa, & sic Deus illam sic mouet quòd non ex necessitate ad vnum determinat, sed manet motus eius contingens, nisi in his, ad quæ naturaliter mouetur.* In his verbis apertissimè constat, libertatem in sententia D. Thomæ fundari in indifferentia voluntatis, maximè comparatione motus primæ causæ. Idem expressè docet quæst. 80. art. 1. ad tertium, & de Potentia quæst. 3. art. 7. ad 13. & aliis in locis ex instituto adducendis lib. 8. cap. 24. & 17.

Scotus. Scotus loco citato ex 2. dist. 25. quæst. vnica, lit. B. ex professo probat, non sufficere ad veram libertatem indifferentiam iudicij: sed requiri, vt voluntas sit indeterminata, potens seipsam determinare ad quam partem maluerit, quod probat quatuor rationibus.

Alexander Alensis. Alexander Alensis 1. p. quæst. 40. membr. 4. ad 3. dicit, Prouidentiam diuinam non prædefinire actus liberos, sed relinquere in potestate voluntatis oppositum illorum facere. Sentit igitur, ad intrinsecam rationem libertatis requiri indifferentiam in ipsa voluntate.

S. Bonauentura. D. Bonauentura 1. dist. 40. art. 2. quæst. 1. docet, actus liberos, quorum Deus non est tota causa, sed concausa cum voluntate creata, non esse prædefinitos ante præscientiam determinationis voluntatis creatæ. est igitur de intrinseca ratione libertatis voluntatis indeterminatio non solum ab intrinseco, sed etiam ab extrinseco.

Henricus. Durandus. Marsilius. Gulielmus Okam. Biel. Lessius. Bellarminus. Suarez. Vasquez. Paulus Nazarius.

Idem sentiunt Henricus, Durandus, Marsilius, Gulielmus Okam, & Gabriel Biel relati à Lessio disp. Apolog. cap. 5. num. 7. 8. idem sentit expressè Card. Bellarminus lib. 4. de lib. Arbitrio cap. 14. Omitto Franciscum Suarez lib. 1. de Auxiliis cap. 2. Vazquez, Lessium, & alios. Idem nouissimè visus est sentire Ioannes Paulus Nazarius 1. p. quæst. 14. art. 13. controu. 1. §. *Tertiò obseruandum, dum ait: Voluntas secundum se, id est, ex intrinseca sua natura, libera est. Igitur ex quacumque eidem aduenit non potest ad vnum determinari, salua libertate, neque vlla ratione concipi potest, quomodo ex quauis aduentitia possit ad vnum determinari, nisi ex diuinis prædefinitionibus, quas huius sententiæ sectatores comminiscuntur.* Hæc ille contra Molinam. Ex quibus colligitur, in eius sententia, indeterminationem ita esse de intrinseca ratione liberæ voluntatis, vt manente libertate, nec etiam per diuinas prædefinitiones possit impediri.

VII. Contra hanc propositionem est primum argumentum. In Deo est liberum arbitrium: in Deo non est indifferentia potentiæ, quia illa denotat imperfectionem. Ergo indifferentia potentiæ non pertinet ad intrinsecam rationem libertatis.

Respondetur. Quemadmodum cùm ponimus in Deo potentias, ponimus illas purgatas ab omni imperfectione: vt cùm dicimus, Deum habere intellectum & voluntatem; ita cùm ponimus in Deo indifferentiam voluntatis, ponimus illam purgatam ab omni imperfectione. Clariùs loquendo ponimus in diuina voluntate indifferentiam non passiuam, quæ dicit imperfectionem, sed actiuam, quæ nullam dicit imperfectionem.

Contra hanc responsionem est argumentum. Indifferentia actiua dicit imperfectionem in diuina voluntate, quia dicit mutabilitatem de actu volendi, ad actum non volendi; & ideo ne admittatur hæc imperfectio in Deo, dicunt Theologi quòd quidquid Deus semel voluit, semper voluit.

Respondetur, voluntatem diuinam esse indifferentem in eo signo, in quo nondum concipitur, vt à seipsa liberè determinata erga hoc, vel illud obiectum, quæ est indifferentia necessariò requisita ad constituendam veram libertatem: non autem in eo instanti, in quo iam concipitur à seipsa liberè determinata ad hoc obiectum: tunc enim non concipitur ampliùs indifferens, neque est necessaria indifferentia voluntatis ad libertatem pro eo instanti.

D. Thomas. Est tertium argumentum quod nonnulli sumunt ex auctoritate D. Thom. 1. p. quæst. 83. art. 1. & 1. 2. quæst. 17. art. 1. ad secundum dicentis, quòd manente indifferentia iudicij rationis non potest voluntas non manere libera.

Respondeo. Si codices nostri mendosi non sunt, nihil tale habet D. Thomas, sed solùm ad libertatem arbitrij esse necessariam indifferentiam iudicij, & libertatem voluntatis esse in ratione, vt in radice, & causa, & in ipsa voluntate, vt in proprio subiecto. Vtrùm verò manente indifferentia iudicij possit voluntas à causa extrinseca saltem à Deo necessitari, ibi non determinat, & de veritate quæst. 22. art. 8. partem affirmatiuam tenet.

CAPVT IX.

Non sufficere ad veram libertatem indifferentiam passiuam, sed requiri indifferentiam actiuam ipsius voluntatis.

I. SEptima propositio: Non sufficit ad veram, & perfectam libertatis rationem, quòd voluntas sit indifferens passiuè, nisi sit etiam indifferens actiuè ad volendum, & non volendum, &c. Ista propositio debet esse certissima apud omnes Catholicos: est enim doctrina fidei, vt statim probabitur, cui omnes Doctores Catholici subscribunt.

Probatur primò ex diuina Scriptura, illa nam-

que

que explicat libertatem per modum dominij, electionis, optionis, conuersionis, & actionis. Genes. 4. Deuterono. 30. 2. Regum 24. Ecclesiastici 15. & 31. Ieremiæ 1. [illegible] illis verbis, *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri.* Matthæi 12. *Aut facite arborem malam, & fructus eius malos.* &c. 1. ad Corinth. 7. *Non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis.* Ille modus loquendi manifeste indicant, vsum libertatis non in passione, sed in actione consistere.

Conc. Trid. Secundò probatur expressa definitione Concilij Tridentini, nam sessione sexta de iustificatione cap. 5. declarans modum quo liberum arbitrium cum diuina gratia ad actum iustificationis concurrit, inquit: *Neque homo ipse nihil omnino agit, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abiicere potest.* Et canon. 4. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparet, nec posse dissentire, si velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passiue se habere, anathema sit.* Et canone 6. *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera ita vt bona Deum operari,* &c.

II. Augustinus. Tertiò probatur ex Patribus. D. Aug. lib. 2. de Actis cum Felice Manichæo c. 4. expendens verba ex Euangelio Matthæi proximè citata, inquit: *Audi ergo de libero arbitrio primò ipsum Dominum, vbi duas arbores commemorat, quarum meminisse ipse fecisti. Audi dicentem: Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum; aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Cum ergo dicit, aut hoc facite aut illud facite, potestatem indicat non naturam. Nemo, nisi Deus, facere arborem potest, sed habet vnusquisque in voluntate aut eligere, quæ bona sunt, & esse arbor bona, aut eligere mala, & esse arbor mala.* In his verbis apertè docet, ad libertatê arbitrij requiri indifferentiam voluntatis non quamcumque, sed actiuã. Eandem doctrinã habet lib. 1. Retractationum c. 22. & aliis pluribus in locis S. Cyrill. Alexandrinus lib. 9. in Ioannem c. 10. *Rationalis,* inquit *creatura liberam potestatem vtrumque [illegible] est, & sua voluntati habenas vtrumque commissit, vt in se sit, quidquid probauerit eligere.* Idem D. Damascenus lib. 2. de fide c. 26. *In nobis sunt ea, quorum sumus adepti liberam potestatem & facere & non facere.* Optatus Milleuitanus lib. 7. contra Parmenianum: *Homo cui datum est sibi facere, posse & non facere, & tantum bona sentit, in quibus liberum habetur arbitrium.* S. Ambr. lib. 1. de fide c. 5. *Operatur* (inquit) *prout vult, id est, pro libero voluntatis arbitrio.* D. Bernard. opusculo de lib. arbitrio inquit, *quòd recte definiret liberum arbitrium, si necessitatem ei vllam imponeret, quæ mala voluntas libere pro arbitrio sit voluntas, sicut in malum conformem [illegible] sine in bonum gratiam consequitur.*

Cyrill. Alex.

Damascen.

Optatus Milleuit.

Ambros.

Bernardus.

III. Quartò probatur ratione ex dictis autoritatibus deducta, nam vsus libertatis consistit in dominio, electione, optione, conuersione, auersione, volitione, & similibus, quæ sunt actus vitales: sed nulla potentia respectu suorum actuum vitalium se habet merè passiuè. Non igitur potest liberum arbitrium consistere in indifferentia voluntatis merè passiua.

Quintò, nulla potentia merè passiua mouet seipsam, neque potest alias potentias mouere per imperium: voluntas libera seipsam mouet, & mouet omnes alias potentias per imperium, ergo non potest esse potentia purè passiua.

Durandus. Sextò probatur argumento Durandi 2. dist. 24. q. 2. Potentia, quæ passiuè tantùm indifferens est ad plura, & nihil omnino agit ad suam determinationẽ, nullo modo potest dici libera, liberum enim arbitrium est potentia per quam habemus dominium nostrorum actuum, sic, quòd possimus exire in hunc actum, aut in eius oppositũ, aut cessare ab actu, & nos determinare, ad hoc, vel illud: sed per potentiam purè passiuã nihil horum fieri potest, vt de se patet. Duas alias adhibet Durandus rationes, quæ apud illum videri possunt.

Septimò, vt alij solent argumentantur. Si potentia libera esset solùm potentia passiua, falsò diceretur libera, non enim liberum est ei, qui solùm patitur, quid, vel à quo, vel quando, vel quomodo patiatur. Et confirmatur ratio, nam materia prima est passiuè indeterminata ad omnes formas, tamen quia nihil agit, non dicitur libera.

Dices, licèt voluntas non sit libera ad agendũ, est tamen libera ad resistendum, & impediendum, ne agens in illã agat, id quod etiam autores argumenti videntur admittere. Contra omnis resistẽtia necessariò consistit ex virtute contraria virtuti agenti, vt indicat Commentator 7. Physic. comm. 45. sed impotentia purè passiua nulla talis virtus esse potest. Auerroes.

Adde cum Scoto 2. dist. 25. q. 1. § *Contra conclusionem.* Durando loco proximè citato & Gregorio Arimin. dist. 24. q. 1. concl. 1. quòd asserentes, libertatem arbitrij consistere in sola indifferentia passiua, tollunt à voluntate non solùm rationem liberi, sed etiam spontanei: actus enim spontaneus æquè est actus eliciens à potentia, & vitalis, sicut est actus liber, & potentiæ purè passiuæ æquè repugnat, elicere actum spontaneum, sicut elicere actum liberum. Scotus. Durandus. Ariminensis.

Solet quoque probari eadem propositio multis argumentis, quibus Scholastici probant, voluntatem esse potentiam actiuam, & non solummodo passiuam, quæ videri possunt apud Commentatores Magistri 2. dist. 24. & 25. & D. Thom. 1. 2. quæst. 9.

Tandem probatur ex communi consensu Scholasticorum, omnes enim Scholastici illam admittunt, vno excepto Gotifredo, quem citat Scotus, & quibusdam aliis, quos tacito nomine refert Durandus. Quamuis nonnulli recentiores putent, nullum Doctorem Catholicum dixisse, essentialem indifferentiam libertatis esse solum indifferentiam passiuam, quod siue sit verum, siue non, hoc sufficiat non posse id affirmari ab aliquo Doctore Catholico.

Contra hanc propositionem arguitur primò argumento superiùs tacto; Omne quod mouetur, ab alio mouetur. ergo cùm motus voluntatis incipit, ab alio necesse est voluntatem moueri. non ergo mouetur voluntas à seipsa. IV.

Respondetur sicut suprà dictum est c. 5. ad secundum contra tertiam propositionem, nullibi reperiri apud Aristotelem, quòd omne quod mouetur, ab alio realiter distincto debeat moueri: est enim propositio falsa, vt patet in anima separata, aut in Angelo seipsum mouente, aut in motu grauium, & leuium, quæ à seipsis mouentur ad sua loca naturalia, etiam in doctrina D. Thomæ, vt ibidem monstratum est, licèt nonnulli oppositum illi tribuant. idem apparet in motu aquæ, quæ seipsam deducit ex caliditate ad naturalem frigiditatem.

Secundum argumentum est. Ab indeterminato non prouenit actio: si voluntas est indeterminata, oportet, illã priùs ab aliquo determinari ad agendum, aliàs non aget. Ergo saltem respectu illius determinantis se habebit passiuè. V.

Respondetur, actionẽ non prouenire à voluntate libera, vt est indeterminata; sed requiri, vt prius determinetur ad actionem. Si verò quæratur à quo determinetur, respondetur, determinari ab intellectu obiectiuè, & in genere causæ finalis, vt dicit D. Thom. 1. part. quæst. 82. art. 4. (D.Thom.) & quòd ad hoc voluntas se habet passiuè, & vocatur potentia passiua, efficienter verò determinatur voluntas à seipsa pro sua libertate, non excludendo tamen concursum primæ causæ, vt docet idem Doctor ibidem quæst. 83. art. 1. ad 2. & 1.2. quæst. 9. art. 3. ad 3. & art. 4. Requiritur verò, vt voluntas non sit determinata, antequam seipsam determinet, & illa est indeterminatio necessariò requisita ad libertatem.

VI. Tertiò arguitur. Si voluntas per solam propositionem obiecti potest seipsam mouere efficienter, sequitur, quòd omnes motus voluntatis sint eiusdem speciei. Sequela probatur, quia effectus specificatur à suo principio formali, quod in casu nostro est tantùm vnum, nempe ipsa voluntas.

D.Thom. Respondetur ex doctrina D. Thomæ de malo quæst. 6. art. 5. quòd actus voluntatis nihil aliud est nisi quidam motus, & quædam inclinatio voluntatis in obiectum sibi propositum: vnde sicut motus grauium, & leuium non specificatur solùm à subiecto, aut à termino à quo, sed etiam à termino ad quem: ita motus voluntatis specificantur ex terminis, ad quos tendunt, scilicet ex variis obiectis.

Dicetur, quod dat speciem actui, dat illi esse, & est intrinsecum illi. Respondeo, id falsum esse in motibus: quia vbi dat speciem motui, & tamen non dat illi esse, neque est illi intrinsecum, idem dicunt Philosophi de actibus omnium potentiarum, qui specificantur ab obiectis, & tamen obiecta non sunt illis actibus intrinseca, neque dant illis esse, nisi in genere finis.

CAPVT X.

Requiri ad perfectam libertatem, vt potentia sit indifferens non solùm in actu primo, sed etiam in actu secundo, siue in vsu.

I. Octaua propositio: Ad veram, & perfectam libertatem, de qua modò loquimur, requiritur indifferentia potentiæ non solùm quoad actum primum, sed etiam quoad actum secundum, siue quoad vsum, & exercitium. Hæc etiam (Thomas VValdens.) propositio ab omnibus Catholicis est admittenda. Et Thomas VValdensis insignis Doctor lib. 1. Doctrinalis fidei antiquæ cap. 28. probat, tanquam assertionem de fide; nam nonnullos, qui suo tempore friuolis quibusdam rationibus oppositum defendere nitebantur, assimilat Arrianis, & Sabellianis. Probatur verò euidentissimis diuinæ Scripturæ testimoniis. illa namque cùm affirmat, esse in nobis liberum arbitrium, planè de vsu loquitur, & exercitio, & non solùm de libertate in actu primo, vt cuique legenti patere potest. Concilium etiam Tridentinum cùm aduersùs modernos hæreticos decernit, esse in homine liberum arbitrium, declarat, hanc libertatẽ in vsu, & exercitio consistere, nimirum in actu liberè assentiendi diuinæ gratiæ, cùm posset, si vellet, dissentire. Adhuc definitio potẽtiæ liberæ, quòd sit illa, quæ positis omnibus necessariò requisitis ad agendum, possit agere, vel non agere, de qua inferiùs hoc eodem libro cap. 13. eandem veritatem manifestissimè indicat. Præterea si ad perfectam libertatem arbitrij sufficeret indifferentia in actu primo, nõ autem requireretur indifferentia etiam in actu secundo, & quoad exercitium, liberum arbitrium æquè perfectè esset in viatoribus, & beatis ac damnatis, & æquè perfectè in pueris, & amentibus, & dormientibus, sicut in vigilantibus, & illis, qui mentis sunt compotes, quod est dictu absurdissimum. Et sequela probatur, quia libertas in actu primo est naturalis proprietas naturæ intellectualis, ab illa inseparabilis. Et D. Bernardus lib. de gratia & lib. arbitr. ait, (Bernardus) quòd *transgrediendi libertas æquè, & indifferenter Deo, & vniuersis tam malis, quàm bonis constat natura. Nec peccato, nec miseria minuitur: nec maior in iusto est, quàm in peccatore, nec plenior in Angelo, quàm in homine.* Quod dictum intelligi debet, quoad actum primum, non autem potest intelligi de libertate quoad vsum, & exercitium. Quare ad veram libertatem, de qua loquimur, præter indifferentiam potentiæ in actu primo requiritur indifferentia actus secundi, siue quoad vsum, & exercitium.

Nona propositio: Non est de intrinseca ratione libertatis, & potentiæ liberæ indifferentia in actu secundo, & quoad vsum, & exercitium ad peccandum; est tamen huiusmodi indifferentia necessariò concomitans liberum arbitrium creaturæ viatricis. In hac propositione duo asserimus, alterum est, non pertinere ad intrinsecam rationem libertatis, & potentiæ liberæ, vt possit peccare, si illa consideretur secundùm se, & quatenus libertas comitatur inseparabiliter naturam intellectualem, & est non solùm in creatura viatrice, sed etiam in beatis, & in Deo. Alterum est, potentiam peccandi expeditam etiam quoad vsum, & exercitium, esse conditionem comitantem necessariò liberum arbitrium creaturæ, quandiu est adhuc in via. Vtrunque dictum est de fide. Primum probatur, quia in beatis est liberum arbitrium, & tamen non possunt peccare. pariter in Christo fuit liberum arbitrium, & tamen non poterat peccare, vt fides docet. Adhuc in Deo est vera libertas arbitrij, vt latè probant Doctores post D. Thomam 1. p. quæst. 19. art. 10. (D.Thom.) quem constat peccare non posse. Præterea potentia peccandi non est potentia liberi arbitrij, sed infirmitas, & impotentia, quæ oritur ex eo, quia creatura ex nihilo est, & mutationi, & defectui obnoxia; solùm namque ad intrinsecam libertatis rationem spectat posse operari, vel non operari, non autem posse operari benè, vel malè, vt non semel docuit Augustinus, præcipuè lib. 1. de vitiis, (Augustinus) & concupiscentia cap. 28. & lib. 12. de Ciuitate cap. 1. & lib. 22. cap. 30. quem sequitur D. Thom. 1. (D.Thom.) p. quæst. 62. art. 8. ad 3. & de veritate q. 24. art. 3. ad 2. vnde potest libertatis ratio perfectè saluari absque potentia peccandi.

II. Secundum autem dictum est similiter de fide. Nam diuinæ Scripturæ hoc modo expressè tribuunt homini viatori liberum arbitrium. id constat ex verbis, quæ dixit Deus Cain Genesis 4. *Nonne si benè egeris recipies; sin autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit? sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* eundem sensum habent verba Deuteronomij 30. *Testes inuoco hodie cælum, & terram, quòd proposuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem. elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum.* & Eccles. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui,* &c. & c. 31. *Beatus vir, qui potuit transgredi,*

&

& non est transgressus, facere mala, & non fecit. & Matthæi 12. *Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut arborem malam, & fructum eius malū.*

III. Bernardus. Contra primā partem huius propositionis est argumentum longè ex auctoritate D. Bernardi lib. de Grat. & lib. arbitr. dicentis, liberum arbitrium æquè, & indifferenter esse in omni natura intellectuali tam mala, quàm bona; neque peccato neque miseria minui: neque esse maius in iusto, quàm in peccatore. Videtur ergo eodem modo esse in Deo, & Beatis, & viatoribus: sed in viatoribus est cum potestate peccandi. ergo etiam in Angelis, Beatis, & Deo.

Ruardus Tapp. Respondet Ruardus Tapp. art. 7. pag. 21. D. Bernardum loqui de libertate à coactione: sed D. Bernardus loquitur de libertate propriè dicta. vnde respondetur, quòd libertas arbitrij potest dupliciter considerari, vno modo secundum ea, quæ conueniunt illi secundum se intrinsecè, & quidditatiuè, & hoc pacto illam considerauit D. Bernardus. Alio modo secundum ea, quæ illi insunt ratione subiecti, & vt est in tali natura, nempe creata, & defectibili, & hoc modo consideratum non est æqualiter, & eodem modo in omni natura, sed in quibusdam est cum potestate peccandi, in quibusdam non. Monet autem nos diuinus Plato in Phædone, & Aristoteles in 1. lib. de Cœlo text. 116. & Alexander Aphrodis. in quæstionibus naturalibus, in ea quæstione, an viuere bonum sit, an malum, vt de potentiis iudicemus, & illas metiamur per id, quod est summum, & perfectissimum in illis, & per verum illarum finem, & vsum, non per id, quod est infimum, & imperfectissimum, & in quo deficiunt à fine, & à recto vsu. vnde de libertate arbitrij iudicandum est per id, quod est perfectionis in potentia libera, & per verum vsum libertatis, qui est liberè eligere, & benè, vel bonum eligere: non per id, quod est malum eligere, & peccare.

Plato. Aristoteles. Alexand. Aphr.

Dicetur: Esto hæc vera sint, tamen videtur adhuc maior libertas in eo, qui peccare potest, quàm in eo, qui peccare minimè potest.

Vasquez. Respondet Vasquez 1. p. quæst. 19. art. 10. quòd in eo, qui potest peccare, est maior libertas extensiuè, non maior intensiuè; immo intensiuè est maior in eo, qui peccare non potest. Dicendum potius, sicut potentia peccandi verè non est potentia liberi arbitrij, sed impotentia, & infirmitas formaliter loquendo; ita libertatem peccandi verè non esse libertatem. & sic in eo qui peccare potest, neque intensiuè, neque extensiuè est maior libertas.

IV. Damascen. Secundum argumentum contra eandem propositionem est, quia D. Ioannes Damascenus 2. de fide cap. 27. videtur dicere, quòd potentia peccandi sit pars liberi arbitrij. & Magister in 2. dist. 24. cap. 3. definit liberum arbitrium, quòd sit facultas voluntatis & rationis, qua bonum gratia assistente eligitur, malum verò gratia desistente.

Magister.

Respondetur. Isti Doctores non definiunt liberum arbitrium secundum se præcisè, sed vt est in tali natura.

Hieron. Contra hanc responsionem videtur facere auctoritas D. Hieronymi in epistola ad Damasum relata à Magistro in 2. dist. 25. cap. 4. vbi ait: *Solus Deus est in quem peccatum non cadit, nec cadere potest. Cætera cum sint liberi arbitrij, in vtramque partem flecti possunt.* Respondetur D. Hieronymum nō assignare causam præcisam, & necessariam peccati, ad quam infallibiliter peccatum sequatur, vt verba per se ferre videntur, sed assignare causam, quæ concurrit cum altera causa, nempe cum natura ex nihilo producta, peccatum parit, istæ enim sunt duæ causæ, ex quarum altera, sine altera non oritur peccatum: nam ex natura creata sine libertate non oritur peccatum, vt patet in brutis: ex libero verò arbitrio in natura minimè creata non potest oriri peccatum, vt patet in Deo.

CAPVT XI.

Vt potentia sit verè libera in vsu, & exercitio, requiritur, vt sit indifferens indifferentia contrarietatis, vel saltem contradictionis.

DEcima propositio: Ad hoc vt potentia sit verè libera quoad vsum, & exercitium, requiritur in illa indifferentia, vel cōtrarietatis, vel saltem contradictionis. Hæc propositio primò est declaranda, deinde probanda. Igitur pro declaratione huius propositionis, primò notandum est, indifferentiam contrarietatis, esse indifferentiam ad opposita obiecta, vt ad calidum, & frigidum, vel ad oppositos actus circa idem obiectum, vt ad velle & nolle idem obiectum. Indifferentia verò contradictionis est indifferentia ad actum, & negationem eiusdem actus, vt ad velle, & non velle: nam inter velle, & nolle est oppositio contrarietatis, sed inter velle, & non velle est oppositio contradictionis tantùm. I.

Secundò notandum est, voluntatem respectu alicuius obiecti liberam esse solùm quoad exercitium, non autem quoad specificationem actus, vt respectu vltimi finis, qui est beatitudo. Non enim potest voluntas exire in actum volendi aliquod obiectum contrarium isti obiecto, quod est beatitudo; sed solùm potest cessare pro sua libertate ab actuali exercitio volitionis ipsius vltimi finis; respectu verò aliorum, quæ sunt media non necessaria ad finem, vel respectu finium particularium, eadem voluntas libera est non solùm quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem actus.

Itaque ad constituendam voluntatem liberam quoad exercitium tantùm, non autem quoad specificationem actus, necesse est, voluntatem esse indifferentem indifferentia contradictionis tantùm, scilicet ad posse liberè ponere, vel non ponere actum secundum volitionis circa obiectum: non autem requiritur indifferentia contrarietatis ad obiectum oppositum, quia in tali casu voluntas non potest velle obiectum oppositum, neque indifferentia contrarietatis ad oppositos actus, quia voluntas non potest elicere actum volitionis contrarium actui volitionis huius obiecti, quod est vltimus finis, vt latè probant Doctores post D. Thom. 1. p. quæst. 82. art. 1. & 2. & 1. 2. quæst. 10. art. 2. & de Veritate q. 22. art. 6. Cæterùm ad constituendam voluntatem liberam, quoad exercitium, & quoad specificationem, requiritur non solùm indifferentia contradictionis ad posse ponere, vel non ponere actum volitionis circa obiectum, sed etiam indifferentia contrarietatis ad obiecta opposita, & ad actus oppositos. Sic verò explicata ista propositio est certissima, & communiter probata ab omnibus Catholicis, quæ ex sola terminorū intelligentia, & ex dictis inter probandas præcedentes propositiones apparet esse verissima. Hoc enim est, liberum arbitrium esse in vtranque partem flexibile, & esse potestatem faciendi quæcumque homo voluerit. Hic D.Thom.

est sensus illorum verborum D. Basilij in homil. quòd Deus non sit autor malorum: *Solutam ab omni necessitate, & voluntariam, ac in sua potestate situm natam à conditore adeptus anima per hoc ad imaginem Dei creata est.* & Gregorij Nazianzeni dicentis oratione 1. *Virtutem excolis per liberi arbitrij in vtramque partem agitatione.* Et Eusebij ad Constantinum dicentis, *Quæ est ista libertas, aut quare eiusdem nominet, vbi vnam tantùm partem asserit fuisse concessam?* Et Methodius lib. de libero arbitrio apud Euseb. lib. 4. pro epistolo. Pontif. cap. 1. cùm ait: *Cùm Deus vellet hominem honorare, dedit ei potestatem, qua posset facere, quæ vellet, & potestatem eius ad meliora hortatur.* Hæretici quoque, cum quibus modò est nobis quæstio de libero arbitrio, planè fatentur hanc indifferentiam esse de ratione libertatis, vt indicant verba illa Philippi in locis communibus primò editis: *Est autem libertas posse agere, aut non agere, posse sic, aut aliter agere, itaque in quæstionem, &c.*

Basilius. Nazianz. Eusebius. Methodius.

II. Verùm contra hanc propositionem est argumentum. In Deo est verè libertas, & tamen nulla fingi posset indifferentia; neque ad contraria obiecta, quia diuina voluntas non nisi in bonum potest ferri, neque ad contrarios actus, neque contradictionis ad velle, & non velle: quia talis indifferentia dicit mutabilitatem, vel de vno actu in alium oppositum, vel de potentia ad actum, quæ diuinæ perfectioni omnino repugnat.

Ad hoc dubium communiter solet responderi, quòd in Deo non reperitur indifferentia contrarietatis ad contrarios actus, sed benè ad contraria obiecta: sunt enim multa obiecta inter se contraria, ad quæ diuina voluntas se habet indifferenter, ita vt possit hoc, vel illud velle, licèt non possit modò velle, modò nolle, aut non velle. Et cum hac responsione omnes pertranseunt.

Hæc tamen responsio non videtur nodum difficultatis attingere, neque soluere: non enim potest esse quæstio, verùm voluntas diuina possit esse indifferens ad oppositos actus pro eo instanti, in quo iam concipitur exiuisse in vnum actum determinatum, nam pro eo instanti quæcunque indifferentia, siue contrarietatis, siue contradictionis, repugnat diuinæ voluntati ob suam immutabilitatem; neque ad libertatem requiritur indifferentia pro eo instanti: sed quæstio est de voluntate pro eo instanti, in quo saltem prioritate rationis concipitur prior suo actu libero, quem habet circa obiectum creatum, in eo namque instanti necessariò concipitur indifferens non solùm ad contraria obiecta, sed etiam ad contrarios actus, non quidem, quòd semel possit exire in actus contrarios volitionis, & nolitionis circa idem obiectū, hoc enim est impossibile: sed quia sicut liberè exit in actum volitionis huius obiecti, v.g. Antichristus erit, ita potest exire in actum oppositum nolitionis eiusdem obiecti. Quod maximè verum esse demonstrabitur, si supponamus verum esse, id quod multi affirmant, circa obiecta secundaria, circa quæ Deus non habet actum volitionis positiuæ, vt sunt, non se habere merè negatiuè, sed habere actum positiuæ nolitionis. Circa quæ constat etiam, diuinam voluntatem potuisse habere actum positiuæ volitionis.

Respondetur itaque ad argumentum, diuinam voluntatem posse dupliciter considerari, vno modo, vt est semel coniuncta cum actu libero circa obiectum creatum, & hoc modo nulla manet amplius indifferentia in ipsa diuina voluntate erga obiectum, circa quod habet talem actum, neque talis indifferentia est necessaria ad libertatem. Altero modo vt est ratione prius actu libero, & hoc modo est indifferens non solùm indifferentià contradictionis ad liberè exeundum, vel non exeundum in actum, sed etiam indifferentia contrarietatis ad actus oppositos volitionis, & nolitionis, & ad obiecta opposita, excepto, quòd ad malum tendere nullo modo potest. neque ista indifferentia infert mutabilitatem, quia exire de potentia actiua in actum secundum, non infert mutabilitatem in agente, sed solùm in eo, quod agitur: Deus enim exiens in actum creationis nō est mutatus. Neque etiā omnis indeterminatio causæ respectu effectus, & etiam actus secundi, arguit imperfectionem in ipsa causa: nam, vt suprà dictum est cap. 1 aliquando talis indeterminatio inest causæ ex imperfectione ipsius causæ; aliquando verò ex imperfectione, & eminentia virtutis ipsius causæ, & ex imperfectione effectus prouenientis ab ipsa causa, sicut contingit in proposito nostro.

Prima vocatur à nonnullis indifferētia, siue indeterminatio priuatiua, secunda verò negatiua. De vtraque loquitur D.Thom. ibidem citatus, 1. cont. Gentes cap. 82. legantur verba D. Thom. ibidem. §. *Hoc non autem.* D. Thom.

III. Ex eadem doctrina dissolui potest alterum argumentum, quod fieri posset contra eandem propositionem, quod est huiusmodi. In Angelis tam malis, quàm bonis est liberum arbitrium, & tamē non est ista indifferentia contrarietatis, sed quod semel volunt, eidem obiecto immobiliter adhærent. Nam respondetur, ad hoc, vt in Angelo sit verè liberum arbitrium, non est necesse, vt quod semel voluit, possit postea non velle, sed sufficit, vt in eo priori vel temporis, vel naturæ, in quo voluntas Angeli concipitur vt prior ipso actu electionis, sit indifferens ad eligendum hoc, vel illius oppositum, & ad volendum, vel non volendum, vt colligitur ex D.Tho. 1.q.64.art.2. & 1.2.q.10.a.1. & 2. de verit. quæst. 24. art. 3. Præter quod licèt Angelus immobiliter adhæreat obiecto, cui semel adhæsit, tamen potest circa idem obiectum suspēdere actum secundum, & pro sua libertate ponere ipsum actum secundum, vel non ponere illum, excepto actu, in quo formaliter illius beatitudo consistit. D. Thom.

IV. Tertium argumentum, illudque, meo iudicio, grauissimum est contra eandem propositionem: Quia Christus liberè adimpleuit diuinum præceptum moriendi pro redemptione Mundi, immò verò alia etiam præcepta tam ista, neque per mortem, neque per alia opera gratiam, & remissionē peccatorum nobis mereri potuisset, ad meritum namque intrinsecè requiritur, vt actio sit libera, vt omnes Theologi fatentur. Sed in Christo nō fuit indifferentia contradictionis, neque contrarietatis ad implendum diuinum præceptum: quia si potuisset non implere præceptum, potuisset etiam peccare, cùm transgressio diuini præcepti sine peccato esse non possit.

Ad hoc dubium varij vario modo respondent. Nonnulli contendunt, Christū non habuisse præceptum moriendi, sed solum mandatum: distinguuntque inter præceptum, & mandatum. Verùm hæc responsio reijcitur à D.Th.3.p.q.47. art. 2. & videri possunt, quæ contra illam scribunt recentiores, præcipuè Medina, Suarez & Vasquez in illum locum D.Thom. D.Thom.

Secund.

Secundò alij respondent, Christum liberè adimplevisse præceptum moriendi, primò quia mors Christi non habebat necessariam connexionem ad bonum, ad quod ipsa voluntas erat naturaliter determinata. Secundò, quia licet non potuerit non obedire, quatenus non obedire significat actum positivum inobedientiæ, qui constituit speciale peccatum, tamen potuit non obedire, quatenus non obedire dicit solum negationem actus, & quatenus potuit non habuisse illud præceptum moriendi. Addunt tamen, quòd supposito præcepto non potuit non obedire in sensu composito etiam negative: sed tamen ex hoc non sequitur, quòd non obedierit liberè; quia ad hoc, vt quis dicatur liberè obedire, sufficit, vt possit non obedire absolutè in sensu diviso.

Hæc responsio, aut eam non intelligo, aut difficultatem non tollit: quia libertas ad obediendum, vel non obediendum præcepto, non consistit in indifferentia ad posse habere, vel non habere ipsum præceptum, neque reperi aliquem Theologum probatum, qui dicat, quòd aliquis liberè obediat præcepto eo, quia potuit præceptum non habere, sed libertas ad obediendum præcepto supponit ipsum præceptum, & est indifferentia voluntatis ad exequendum, vel non exequendum ipsum præceptum. Et sic distinctio illa de libertate obediendi in sensu diviso, id est, non supposito præcepto, aut etiam in sensu composito, id est, supposito ipso præcepto, nullo modo minuere videtur difficultatem, sed potius illa videtur augere, quia tota quæstio est de libertate in sensu composito, id est, quæ componit ipsum præceptum cum indifferentia voluntatis ad exequendum, vel non exequendum ipsum præceptum. In sensu autem diviso nulla potest esse difficultas, nam sicut ablato præcepto, tollitur obedientiæ ratio, & obiectum, vt habetur ex D. Thom. 2. 2. q. [illegible] art. 5. ad 1. & q. 104. art. 1. & 2. ita non existente præcepto dicimus non existere indifferentiam ad obediendum, vel non obediendum, saltem propriè & propriè dicto, de qua loquimur. Omitto quæ contra eandem responsionem dicunt Suarez 3. p. disp. 37. sect. 4. 5. & Vasquez ead. 3. p. disp. 74. n. 18. & 19. vbi probant, omnem necessitatem ex suppositione antecedente, qualis est necessitas proveniens ex diuino præcepto in sententia eorum, qui sic respondent, tollere indifferentiam, & libertatem.

D. Thom.

Suarez.
Vasquez.

Alij respondent, per diuinum præceptum non fuisse à Christo ablatam libertatem obediendi eidem præcepto, quia illud præceptum non prædeterminauit physicè, & intrinsecè voluntatem Christi ad obediendum, sive ad actum moriendi, quæ prædeterminatio sola impedit libertatem.

Hæc tamen responsio non euacuat omnino difficultatem, cùm enim illi fateantur per suppositionem diuini præcepti antecedentem, licet extrinsecam, tolli à voluntate Christi indifferentiam ad obediendum, vel non obediendum, vt videri potest apud illos, maximè apud Suarez dicta disput. 37. sect. 5. & indifferentia voluntatis de qua modò loquimur, vnum & idem sit cum libertate eiusdem voluntatis, sequitur etiam illos fateri, per huiusmodi suppositionem tolli libertatem voluntatis Christi ad moriendum. Præterea si posset admitti, quòd cum suppositione diuini decreti, & præcepti antecedente consensum voluntatis creatæ, quæ nō cōputatur sicut omissionem actus cadentis sub præcepto, simul sit voluntati liberam esse ad eliciendum actum, qui cadit sub præcepto, ex eo, quia illud decretum, aut præceptum non prædeterminat physicè, & intrinsecè ipsam voluntatē creatam, facillimè negotium possent terminari cōtrouersiæ graues de libero arbitrio inter Catholicos, & hæreticos.

Alij respondent, fuisse liberum Christo adimplere præceptum moriendi, non quoad substantiam actus, sed quoad circumstantias illius.

Hæc responsio patitur instantiā, quia sequeretur, Christū non meruisse moriēdo quoad substantiā actus, sed solum ratione circumstantiarum eiusdem actus, quod non videtur verum.

V. Videtur igitur respōdendum ad argumentum, negando minorem propositionem: liberum enim fuit Christo more libertate, tum cōtradictionis, tū cōtrarietatis, & tamen peccare non potuit. quod quomodo cōsistere possit, vt scilicet potuerit non adimplere præceptū, & tamen nō potuerit peccare, transgrediendo ipsum præceptū, sic potest declarari. Sicut Christi anima ratione vnionis hypostaticæ, & ex vi illius ab instanti suæ creationis habuit plenitudinem omniū donorū, & fuit beata, & nihilominus sic exigente fine ipso dominicæ Incarnationis, qui fuit redēptio Mundi per merita Christi, non obstante visione beatifica, & plenitudine donorū, neque corpus Christi glorificatum est ante passionem, neque ipsa anima expers fuit doloris, & tristitiæ, quod est Christū simul fuisse beatum, & viatorem; ita non obstante impeccabilitate, quæ illi inerat ex vi vnionis hypostaticæ, & plenitudinis donorū, voluntas Christi relicta est adhuc libera ad implenda, vel non implenda diuina præcepta, etiam quæ sub culpa obligabant, ac si anima Christi minimè fuisset beata. Vnde cùm dicitur si potuisset nō implere præceptū, potuisset etiam peccare, respōdemus quòd benè id sequeretur, nisi ex alio capite impediretur, ne posset peccare, nimirum ex vi vnionis hypostaticæ, & plenitudinis donorū: sicut autem magno Dei miraculo factum est, vt idem homo simul esset viator, & comprehensor, ita magno miraculo factū est, vt Christus posset liberè adimplere præceptum diuinum, & tamen per vnionem hypostaticam, & plenitudinem donorum teneretur, ne omnino liberè eum, & peccaret, diuinum præceptum transgrediendo. Quod proportione quadam, licet valde inæquali videmus in confirmatis in gratia, in quibus confirmationis gratia libertatem arbitrij non lædit, & tamen tenet eos, ne cadant. Verùm ista quoque responsio suam habet difficultatem, quia non implere diuinum præceptum est peccatum inobedientiæ: vnde sicut non potest concedi, quòd Christus potuerit peccare, ita non videtur posse admitti hanc propositionem, Christus potuit non implere diuinum præceptum. Quare omnibus inspectis, & ponderatis,

Est alia responsio mihi quidem probabilis, non prius Deum dedisse Christo præceptum moriendi, quàm præuiderit Christum voluntariè optantem, & postulantem illud. Contra quam non viget argumenta Suarez dicta disp. 37. sect. 5. sed ea commodius expendemus infrà lib. 4. cap. 14. & 15. Neque est responsio voluntaria, sed habens euidens fundamentum in diuina Scriptura, quæ illam indicare videtur, dum ait, Christum voluntariè seipsum morti obtulisse, & ex meritis voluntariæ oblationis illius nos omnes fuisse ad gratiam, & gloriam prædestinatos. Neque viget quod difficultas non militet de Christo antequam nostro modo intelligendi haberet præceptū, sed postquā illud habuit. Nā ad hoc, vt dicatur seipsum liberè obtulisse, sufficit quòd antequā nostro modo intelligēdi haberet præceptū moriendi, liberè illud

Suarez.

operatus erit, sicut Deus non ideo dicitur Mundum creauisse, quòd post suum decretum de Mundo ita creando potuerit Mundum non creare: sed quia liberè se ad Mundi creationem determinauit, cum potuisset se ad oppositum determinare.

CAPVT XII.

Assignantur tres aliæ conditiones ad veram libertatem in actu requisitæ.

I. VNdecima propositio: Non sufficit ad veram libertatem, vt actus ab ipsa libera potentia egrediatur, quatenus indifferens est indifferentia contradictionis, & contrarietatis, nisi procedat etiā ex plena deliberatione, & perfecto iudicio. Hanc propositionem omnes etiam Catholici recipere debent, quam non obscurè insinuat D. Th. 1. 2. q. 10. art. 3. & q. 78. art. 1. & 6. Probatur, quia radix libertatis est indifferentia iudicij rationis, vt dictum est cap. 6. ergo, vbi ratio non est indifferens, neque soluta, sed ligata, vt contingit in furiosis, quantumcumque voluntas sit indifferens, eius actio verè libera non erit. D.Thom.

Secundò, pueri, & furiosi multa faciunt ad quæ eorum voluntates non sunt naturaliter determinatæ, sed indifferentes & tamen quia illorū actiones non procedunt ex perfecto iudicio, & plena deliberatione, non reputantur actiones liberæ, neque imputantur illis ad meritum, vel demeritum, vt latè probat Bartholomæus Medina 1. 2. q. 10. art. 3. & est res magis de se clara, quàm vt aliqua indigeat probatione. Medina.

Tertiò, actio eadē manēs secundùm suā substantiam immutata, solo iudicio rationis de non libera fit libera, & è contra, subitaneus nāque iræ motus nō dicitur liber, & non imputatur ad culpam, quia antevertit perfectum iudicium rationis, & non est in potestate hominis non tangi huiusmodi affectibus. Si verò idem motus perduret vsquequo ratio aduertere possit, & perfectè de illo deliberare, & tunc voluntas non refrenet illum, aut sinat se ab illo rapi in consensum: tunc idē actus habet rationem liberi, & imputatur ad culpam. similiter potest esse aliquis actus liber, & meritorius manente perfecto iudicio rationis, qui continuatus post ablatum iudicium rationis, non erit ampliùs liber, neque meritorius, vt contingit, quando homo existens in Dei gratia incidit in amentiam.

Demum sunt aliqui actus, qui licèt secundùm se apti sint produci à voluntate libera, tamē quia quandoque fiunt sine deliberatione, & pleno iudicio rationis, tunc non imputantur ad culpā (& loquor de culpa mortali, non de veniali, quia hæc duo sese consequuntur, imperfecta deliberatio, & peccatum veniale, ex D. Thom. 1. 2. q. 74. art. 10. & q. 88. art. 2. & 6.) tanquam si fierent à non habente vsum libertatis. Est exemplum quotidianum, & proximum de eo, qui iniuria lacessitus repentè inijcit manum in Clericum, non plenè aduertens, neque deliberans, qui in tali casu non incidit in Canonem *Si quis suadente Diabolo*: est aliud exemplum de delectatione morosa, de quo, & alijs pluribus similibus videri possunt, quæ scribunt Doctores post D. Thom. 1. 2. q. 74. art. 6. D.Thom.

II. Contra hanc doctrinam est vnicum dubium. Datur actus perfectè liber, qui neque ad meritū, neque ad culpam potest imputari. Nō ergo verum est, actus amentium, & puerorum non esse verè liberos eo, quia nō possunt ad meritum, neque ad culpam imputari. Assumptū probatur; ponatur casus, quòd sint duo ob famem in extremo vitæ discrimine constituti, & habeam vnam tantùm panem, quo vni tantùm illorū possim subuenire: in tali casu est mihi liberum, quem voluero sinere mori, & non imputabitur mihi ad culpam. Ergo datur actus liber, qui neque ad culpam, neque ad meritum imputabitur.

Respondet Medina 1. 2. q. 6. art. 1. talem actum esse quidem liberum, nō tamen voluntariū. Quod difficile est intellectu. Dico igitur illam omissionē neque liberam, neque volūtariam verè dici posse. Nam ad hoc, vt omissio sit verè libera, & voluntaria, tres conditiones requiruntur enumeratæ à D. Th. & ab ipso Medina ibidem, ex quibus vna est, quòd actus omissus sit in potestate omittentis: at in casu nostro actus omissus non erat in potestate omittentis. Nam ex eo, quòd volo huic porrigere panem, non relinquitur in mea potestate subuenire alteri. Medina.

Duodecima propositio: Actus nō dicitur liber comparatione potentiæ superioris mouentis extrinsecè voluntatem, sed solùm cōparatione ipsius potētiæ, seu voluntatis, à qua immediatè ipse actus elicitur. Hæc propositio intelligenda est non effectiuè, sed formaliter propter nostrorum. & statuitur contra quosdam Doctores Catholicos, qui dicūt effectus creatos euenire liberè, & cōtingēter, quia licèt Deus ab æterno omnes effectus prædefinierit antecedenter ad præuisam determinationem secundarum causarū, tamen diuina voluntas liberè se ad illorum productionem determinauit. Quæ sententia, prout iacet sustineri nequit, eamque rectè impugnat Pererius lib. 9. de principijs rerum natural. cap. 14. & Gabriel Vasquez in 1. p. disput. 100. n. 2. & 3. quia si ad hoc, vt actus dicatur liber, sufficit, vt potētia, à qua actus immediatè elicitur, liberè moueatur à causa superiori, sequitur, quòd animal brutum æquè possit dici liberū sicut homo, & æquè liberè operetur sicut homo. Sequela probatur; quia illud æquè liberè mouetur à Deo sicut homo. III. Pererius. Vasquez.

Secundò est sententia multorum Theologorū, & illam nonnulli tribuunt etiam D. Th. 1. p. q. 14. art. 13. ad primum, quòd etiamsi Deus ageret ad extra ex necessitate naturæ, nihilominus posset saluari libertas, & cōtingentia in Mundo respectu secundarum causarum cōtingentiū, & liberarum: quia libertas, & contingentia non attenditur penes primam causam, sed penes secundas causas. Ergo libertas actus attendenda est per comparationem ad causam, à qua actus proximè, & immediatè elicitur, non penes causam superiorem. D.Thom.

Tertiò, actio primæ causæ modificatur in secūda causa, vt omnes sapientes fateri debent, & nos suo loco probabimus. Ergo si actio primæ causæ esset libera, & actio secundæ causæ necessaria, effectus proueniens à secundā causa non liber, sed necessarius dici deberet.

Quartò libertas est intrinseca vis, & naturalis proprietas naturæ agentis, per intellectum, & voluntatem, vt docet D. Ioan. Damascen. 2. de Fide c. 3. dicens, omne, quòd ratione vtitur, arbitrij libertate necessariò præditū esse oportere. & Commentator in lib. destructionum disp. 1. ad primum dubiū, & Bernardus lib. de Gratia, & lib. arbitrio, & Iulius Sirenius lib. 8. de Fato c. 6. post Alexandrum Aphrodis. Ergo libertas non conuenit illi comparatione causæ superioris. Ergo neque actus liber dicendus erit talis comparatione causæ superioris, sed solùm comparatione causæ proximæ, à qua immediatè elicitur. Videatur Vasquez 1. p. disp. 93. c. 7. & tota disput. 100. Damascen. Bernardus. Iulius Sirenius. Alexand. Aphr. Vasquez.

Tertiadecima

IV. Tertiadecima propositio. Ad veram, & perfectam rationem libertatis requiritur potestas, & dominium voluntatis perfectum in proprios actus. Hæc propositio asseritur contra Lutherum, & Caluinum, qui dicunt hanc propositionem, voluntas est domina suorum actuum, continere perniciosum errorem, & auertendum ab illa. Lutherus in suis resolutionibus conclusione [illegible] sic ait: *Error est, quod liberum arbitrium sit dominum actuum suorum, quod iste [illegible] Apostolica contraria conspicuus ad Romanos [illegible] Ecce vbi seruus peccati, liberati autem a peccato, serui facti estis iustitiæ.* Caluinus in suo lib. de institutione cap. 2. sic ait: *Cæterùm quoniam tam verba, quæ absurdum aliquid sonant, praesertim vbi perniciose erratur. Quotus autem quisque est, qui dum assignari homini liberum arbitrium audit, non statim concipit illum esse & mentis suæ, & voluntatis dominum, qui flectere se in vtramque partem a seipso possit, & ambiguum in voluntatem conflictam?* Volui illorum verba hic referre non solum, vt constet de illorum mente circa hanc nostram Catholicam assertionem; sed etiam vt appareat, illos bene intellexisse verum sensum huius propositionis apud Catholicos: potentia Voluntas est domina suorum actuum.

Hæc enim propositio, Homo est dominus suorum actuum, & aliæ similes, triplicem sensum possunt habere. Primus est, quod homo ita habeat plenum dominium suorum actuum, vt nullum agnoscat superiorem, à quo dependeat, & cui subiiciatur. Hic sensus est omnino falsus, neque inuenitur ab vllo Doctore Catholico, fortasse neque ab vllo hæretico. Secundus sensus est, quod habeat tale dominium in suos actus, vt à semetipsa sine auxilio superioris agentis possit exire in actū siue bonum, siue malum, & hic quoque est falsus, vt probat D. Augustinus lib. 1. Retractat. cap. 9. & lib. 2. cap. 1. quia in actum moraliter bonum maxime supernaturalem voluntas exire à seipsa exire non potest. Tertius sensus est, quod per potestatem à Deo acceptam homo potest operari, vel non operari, & flecti in bonum, & in malum, eo modo, quo etiam seruus dicitur dominus suorum actuum, [illegible] exercet in commodum domini sui, & hoc tertio modo dicunt Catholici, quod liberum hominis arbitrium, est dominus suorum actuum, & propositio à nobis posita in hoc sensu est doctrina fidei, cui nullus Catholicus potest contradicere.

V. Ea verò probatur imprimis euidenti testimonio diuinæ Scripturæ, quæ de libero arbitrio verba faciens conceptis verbis vocat illud dominium, & potestatem in proprios actus. Ita vocatur Genesis 4. *Sed sub te erit appetitus eius* (scilicet mali) *& tu dominaberis illius.* Et quod verbum, *dominaberis*, referendum sit ad appetitum mali, non autem ad Abel, vt ineptissime exponit Caluinus, euidenter monstratur lib. 2. cap. 5. Ita Ecclesiastici cap. 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit.* In Actis quoque Apostolorum dicit Petrus Ananiæ: *Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Et Epistola prima ad Corinth. 7. dicit Paulus: *Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis,* &c. ecce tibi hominis dominium, & potestatem proprij actus.

Secundò probatur ex vnanimi consensu priscorum Patrum, qui eisdem epithetis arbitrij libertatem exprimunt. D. Gregorius Nyssen. lib. 5. Philosophiæ cap. 1. sic ait: *Necesse est enim, qui consultat, dominum esse actionum: si enim non fuerit dominus actionum, ex superfluo consultat. Si verò hoc, ex* [illegible]

Lutherus.

Caluinus.

Augustinus.

Nyssen.

necessitate assistit rationali liberum arbitrium. *Aut enim non erit rationale, aut dominium suarum actionum* [illegible] *dominium autem actionum proprium liberi arbitrij est.* Tertullianus lib. 2. contra Marcionem ante medium, *Totus* [illegible] *libertas arbitrij in vtranque partem homini concessa est, vt sui dominus constanter occurreret, & boni sponte seruando, & mali sponte vitando.* Irenæus lib. 4. cap. 71. & 72. late hanc eandem veritatem non solum apponit, sed etiā probat, titulus illius capitis 71. est, *Ostensio, quod homo liber sit, & suæ potestatis, ad hoc, vt possit eligere bona, vel contraria.* Sed quid moror in referendis testimoniis Patrum, cùm Caluinus ipse incusat arrogantiæ Græcos Doctores, quòd vsurpauerint sibi nomen αὐτεξούσιον, quod significat suæpsius potestatem, quasi illa esset penes hominem: & dum hoc epithetum homini attributum homines vel audiunt, vel legunt, hanc imaginationem in mentem illorum venire, habere hominem sub potestate sua bonum, & malum, vt alterutrum eligere suapte natura queat, vt apud illū legi potest lib. 2. aduersus Pighium. Legantur auctoritates Doctorū relatæ a Cardinali Bellarm. lib. 4. de gratia & lib. arbitrio cap. 9. & lib. 5. cap. 25.

Tertull.

Irenæus.

V I. Denique probatur testimonio Philosophi in 9. Metaphys. text. 10. vbi distinguit potentias rationales, quæ consilio reguntur ab irrationalibus. Et docet potentias rationales esse illas, quæ non sunt ad vnum determinatę, sed indifferentes ad vtrunque. Et reddens rationem, quare cùm potentiæ rationales sint æquè indeterminatæ ad vtrunque, non tamen faciant simul vtrunque contrariorum, loquit, hoc esse impossibile, quia necesse est, aliud quoddam esse, quod dominetur, siue appetitum, siue electionem; quodcunque enim appetat principaliter, hoc faciet. Et videri potest Commentator ibidem, quæ omnia libuit adnotasse, vt videas intolerabilem arrogantiam hæreticorum, omnes doctos, Philosophos, Theologos, Patres, & diuinā ipsam Scripturam, cùm libido contradicendi eos stimulat, omnino more conculcantium.

CAPVT XIII.

Duæ aliæ conditiones ad veram libertatis rationem necessariæ explicantur.

1. QVartadecima propositio: Ad verā libertatis rationem necesse est, vt potentia libera non solum sit indifferens ad oppositos actus, & ad opposita obiecta, sed etiam seipsam ad suos actus valeat determinare. Non definimus in hac propositione, vtrùm voluntas sit prima causa suæ determinationis, siue, vtrùm voluntas à se sola determinetur ad suos actus, ita vt nulla indigeat prædeterminatione superioris causæ, hoc namque longiorem postularet tractationem, de qua tr. inferius aliqua dicemus, quantum necesse est ad libertatis rationem declarādam, & libertatē ipsam illæsam seruandam: sed nunc illud solum asserimus, quod cuique Doctori Catholico debet esse certum, & firmum, [illegible] voluntatem liberam, qua libera est, seipsam & potentias eius imperio subiectas, ad suos actus liberè determinare, siue talis determinatio admittat aliam prædeterminationem prouenientem à causa superiori, siue non. Sic verò declarata propositio asseritur à D. Th. 1. p. q. 83. art. 3. ad 3. & 1. 2. q. 8. art. 1. ad 3. & clarius art. 6. vbi ait, quòd *Deus mouet voluntatem, vt vniuersalis motor ad vniuersale obiectum, & sine hac motione homo non potest aliquid velle*

D. Thom.

sed hæc determinat se per rationem ad volendum hoc, vel illud. & clarissimè de Potentia q.3.art.7.ad 13. vbi sic ad verbum: *Ad 13. dicendum, quod voluntas dicitur habere dominium sui actus, non per exclusionem causæ primæ, sed quia causa prima non sic agit in voluntate, vt eam de necessitate ad vnum determinet, sicut determinat naturam: & ideo determinatio actus relinquitur in potestate voluntatis & rationis.* asseritur etiam ab aliis Theologis, vt à Marsilio in 2.q.16. art.4. *De natura* (inquit) *agentis liberi est, vt omnibus eodem modo se habentibus, possit in opposita. Item vt possit se determinare ad acceptationem, & refutationem,* ab Heruæo 2.d.25. q.2. vbi ait: *Habere dominium sui actus, est habere in potestate determinare suum actum ad hoc, vel illud.* Capreolus etiam ibidem art. 3. ad 4. argumentum Scoti dicit, voluntatem secundùm se esse indeterminatam, & seipsam posse determinare ad exercitium actus. Idem Syluester ibidem, & Nazarius 1 p.q.14.a.13. controu.1.§. *Tertiò obseruandum,* & controu. 2. ad primum argumentum Suarez. vt omittam Gregorium Ariminensem in 2.d.25.q.1.art.1. & præter nominales Franciscum Suarez, Molinam, Vasquez, Lessium, & alios eiusdem instituti.

Marsilius. Heruæus. Capreolus. Syluester. Nazarius. Suarez. Ariminens. Molina. Vasquez. Lessius.

Probatur verò ratione, quæ tangitur non solum à D.Thoma, sed communiter ab omnibus Doctoribus: est enim de intrinseca ratione liberæ facultatis, vt sit domina suorum actuum, & habeat potestatem in illos: sed id omnino fieri nõ posset, nisi eadem libera facultas posset seipsam ad eosdem actus liberè determinare.

II. Quintadecima propositio: Requiritur ad perfectam rationem potentiæ liberæ in vsu, & exercitio, vt positis omnibus necessariò requisitis ad agendum in actu primo completo, atque perfecto, possit pro sua libertate agere, vel non agere. Hæc etiam propositio passim recipitur à Doctoribus Catholicis non solùm recentioribus, sed etiam antiquis, vt statim monstrabo. Vnde nescio, quid in mentem venerit Didaco Aluarez, viro aliòqui eruditissimo, & de Theologia optimè merito, vt dixerit disput.115. in principio, eam neque apud Arist. neque apud Magistrum, neque apud D.Thom. reperiri, sed solùm apud quosdam nominales.

Aluarez.

Probatur igitur imprimis, eam reperiri apud Aristotelem, nam loco citato ex lib.9. Metaphys. text.10. distinguit Philosophus inter potentias irrationales & rationales, & distinctio consistit in hoc, quòd potentiæ irrationales cùm actiuum, & passiuum fuerint debitè approximata, nõ possunt non agere, potentiæ verò rationales, etiã si actiuũ sit debitè approximatum passiuo, non necessariò agunt, cuius ratio est, quia potentiæ rationales nõ sunt determinatæ ad vnum, sicut irrationales, sed se habẽt indifferenter ad opposita. Quòd si rursus quæratur, quare cùm potentiæ rationales se habeant indifferenter ad opposita, tamen faciũt vnũ oppositorum tantùm, & non vtrumque oppositorum simul, respõdet, id prouenire ex appetitu dominante, qui ipsas potentias pro suo libito determinat ad vnũ, quod principaliter voluerit. Verba eius sunt: *Huiusmodi potentias* (scilicet irrationales) *necesse est, vt cũ quomodo possunt, actiuũ passiuo approximẽt, hoc quidẽ faciat, aliud verò patiatur. Illas verò* (scilicet rationales) *non est necesse. Hæ enim omnes vna vnius factiua, illæ verò contrariorum. Quare simul id faciet contrariorum: verò impossibile est. Necesse est igitur, aliud quoddam esse, quod dominetur. Dico autem siue appetitum, siue electionem; quodcunque enim appetat principaliter, hoc faciet, siue quòd possit, proximum passiuo.* In

Aristoteles.

hoc loco Philosophus loquitur de potentia libera, & de proprio eius actu, qui est electio, in his verbis ponit discrimen inter potentias non liberas, & liberas, quòd in non liberis agente, & passo debitè approximatis necessariò sequitur actio, & per approximationem intelligit expeditionem potentiæ agentis quoad omnia requisita ad constituendam ipsam potentiam in actu primo completo ad agendum, aliàs ad talem approximationem non sequeretur actio, vt ille dicit. Cæterùm liberæ potentiæ etiam agente, & passo debitè approximatis non necessariò agunt, quod possunt, sed agunt hoc, vel eius oppositum, prout appetitus electiuus, qui dominatur, sese determinauerit. Hoc verò, nisi de seipso, nihil aliud est, nisi potentiam liberam positis omnibus necessariò requisitis ad agendum in actu primo, & completo (de hoc enim loquitur Philosophus, vt patet) posse pro sua libertate agere, vel non agere. Omitto alia loca eiusdẽ Philosophi ex 3. & 6. libro Ethicorũ, cũ cuique peruia sint, & Solis luce clariora.

Secundò probatur eadem propositio nõ solùm testimonio Magistri sententiarum, sed etiam omnium Patrum Orthodoxorum. Quid enim quæso est, liberum arbitrium esse dominum suorum actuum, & hominem per liberum arbitrium habere potestatem in suos actus, ita vt possit agere, vel non agere, & agere hoc, vel eius oppositum, quod omnes Orthodoxi fatẽtur, & ita illos fateri intelligunt etiam hæretici, vt visum est, nisi liberum arbitrium esse potentiam, quæ positis omnibus necessariò requisitis ad agendum, & ad constituendam illam in actu completo, adhuc possit agere, vel non agere? nam si voluntas humana eatenus dicitur domina suorum actuum, quia positis omnibus requisitis potest agere, & deficiente aliquo requisitorum posset non agere, quòd etiam maius dominium habet homo in suas actiones per libertatem suæ voluntatis, quàm asinus? Deinde si voluntas ea sola ratione dicitur potens non agere, quia deficiente illi aliquo ex necessariò requisitis, non exit in operationem, illa non potest propriè dici potentia ad non agendum, sed debet dici impotentia ad agendum. Cùm ergo dicant omnes Patres liberum arbitrium habere in sua potestate agere, & non agere, loquuntur necessariò de libera potentia habente omnia necessariò requisita ad complementum actus primi. III.

Sed probatur hæc veritas specialiter ex D.Augustino in lib. de spiritu & & litera cap.34. vbi expressè docet, positis omnibus requisitis ad eliciendum actum fidei, & conuersionis ad Deum, adhuc voluntatem pro sua libertate posse dissentire diuinæ vocationi. Verba eius clarissima sunt, sic enim scribit: *His ergo modis quando Deus agit cum anima rationali, vt ei credat, neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio, cui credat. Profectò, & ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia eius præuenit nos. Consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est. Quæ res nõ solùm non infirmat, quod dictum est: Quid enim habes, quod non accepisti? verùm etiam confirmat. Accipere quippe, & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo; ac per hoc quid habeat, & quid accipiat Dei est. Accipere autem, & habere vtique accipientis, & habentis est.* In verbis autem immediatè præcedentibus dixerat, *Nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem: sed consentire, vel dissentire, propriæ voluntatis est.* Et capite 31. distinguens inter potestatem, & voluntatem dicit, IV. D.August.

quòd

quòd multa homo posset facere, si vellet, quæ tamen non facit, sicut multa vult, quæ non potest, & tandem inquit, quòd hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult facit, si non vult non facit. Et loquitur de potestate libera, vt de se patet. & lib. 2. contra literas Petiliani Donatistæ cap. 84. *Si tibi (inquit) proponam quæstionem quomodo Deus Pater attrahat ad filium homines, quos libero dimisit arbitrio, fortassè eam difficilè soluturus es. Quomodo enim attrahit, si dimittit, vt quis, quod voluerit eligat: & tamen vtrumque verum est, sed intelligere hoc penetrare pauci valent.* Quid autem significat omnibus illis loquendi modis, nisi potentiam liberam, quæ est voluntas, omnibus ad agendum requisitis in ea existentibus, posse agere, vel non agere.

Confirmatur hæc ratio. Omnes Doctores Catholici dicunt, voluntatem esse liberam, quo habet in sua potestate suos actus, & est domina illorum, & eo esse dominam eorundem actuum, quo potest eosdem actus elicere. At nullus dicitur verè dominus suorum actuum, qui caret necessariò requisitis ad agendum. Aut igitur negandum est, voluntatem liberam esse verè dominam suorum actuum: aut concedendum, liberam voluntatem esse illam, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, adhuc potest agere, vel non agere.

V. Tertiò probatur auctoritate Scholasticorum, qui conceptis verbis illam tradunt. Dominicus Bañes 1. p. quæst. 84. art. 1. dub. 2. conclus. 2. probata, inquit: *Quartò probatur, illa sola potentia est formaliter libera, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, potest pro suo arbitrio agere, & non agere, sed sola voluntas est huiusmodi, vt ab omnibus conceditur*. Et videri potest etiam confirmatio eiusdem argumenti. Bartholo. Medina 1. 2. q. 6. art. 2. §. *Ad id explicandum*. probans primam conclusionem sic ait: *In primis voluntas nostra potest velle, & nolle, potest hoc medium eligere, vel refutare, potest agere, & non agere, vt experientia docet. Voluntas nostra libera est, illa enim potentia est libera, quæ habet potestatem ad opposita, & quæ positis omnibus requisitis ad operandum potest operari, & non operari.* Nazarius 1. p. q. 14. art. 13. controu. 2. §. *Ad tertiam euidentiam*, concedit, quòd sit de ratione potentiæ liberæ, quòd positis omnibus requisitis ad agendum in actu primo, adhuc possit operari, vel non operari. Et q. 19. art. 10. controu. vnica §. *Sed tunc communiter*, &c. docet, hanc esse definitionem potentiæ liberæ iam communiter ab omnibus receptam, eamque toto illo paragrapho, satis prolixè explicat, & defendit. Omitto Suarez lib. 1. de Auxiliis cap. 2. Vasquez, Molinam, Valentiam, & alios illius instituti doctos, & peritos. Andreas à Vega lib. 6. de Iustificat. cap. 6. dicit repugnare libertati voluntatis, quòd sit aliquid necessarium ad operandum, & quòd voluntas non habeat illud in sua potestate. Imò ipse Aluarez disput. 21. num. 11. dicit, quòd ad rationem libertatis requiritur, vt voluntas habeat in sua potestate actum liberum, ad quem Deus mouet hominem. Si in sua potestate: ergo ita, vt possit illum operari, vel non operari, hoc enim est habere illum in nostra potestate, vt constat ex verbis Augustini proximè citatis in argumento præcedenti. Ruardus Tapper articulum septimum exorditur ab hac definitione liberi arbitrij, *Liberum arbitrium est libera facultas, qua positis omnibus requisitis ad eligendum possumus*, &c. tanquam à se notissima, & omnibus receptissima sine vlla

Bañes.

Medina.

Nazarius.

Suarez.
Vasquez.
Molina.
Valentia.
Andreas Vega.

Aluarez.

Ruardus Tapper.

contradictione. Thomas VValdensis egregius planè, meo iudicio, Doctor lib. 1. Doctrinalis fidei antiquæ cap. 23. multa scribit, quæ huic instituto planè deseruiunt, præcipuè num. 10. Scotus in 1. d. 39. litera F. loquens de potentia libera, & illius conditionibus, inter alia sic dicit. *Ex quo igitur in hoc instanti causat hoc velle, & non necessariò, ideo contingenter. Est ergo potentia huius causæ ad oppositum eius, quod causat sine successione, & ista potentia realis est potentia prioris naturaliter, vt actus primi ad opposita, quæ sunt posteriora naturaliter, vt actus secundi. Actus enim primus consideratus in illo instanti, in quo est prior naturaliter actu secundo, ita ponit illum in esse tanquam effectum suum contingenter, quòd vt prior naturaliter æquè posset ponere aliud oppositum.* In his verbis loquitur de potentia expedita cum omnibus requisitis ad complementum actus primi, quæ ponit in esse actum secundum, quam dicit, ita ponere in esse actum secundum, vt si consideretur in illo instanti, in quo est prior naturaliter eodem actu secundo, in illo æquè possit ponere oppositum, quod est potentiam liberam completam in actu primo quoad omnia requisita, adhuc posse agere, vel non agere: & nihil clarius poterat dici. Eandem doctrinam Scoti ferè sub eisdem verbis repetit Paulus Soncinus lib. 9. Metaphys. q. 17. Marsilius in 2. q. 16. art. 4. inquit: *De natura agentis liberi est, vt omnibus eodem modo se habentibus possit in opposita*. Gulielmus Okam quodlib. 1. q. 16. *Omnibus requisitis ad actum volendi potest voluntas actum volendi elicere, & non elicere, sine omni actione extrinseca, sed solùm propter suam libertatem*. Videantur alij Doctores citati à Suarez loco citato.

Thomas VValdensis.

Scotus.

Paulus Soncinus.
Marsilius.

Okam.

Hæc omnia necesse fuit producere, vt quisque videre possit, qua ratione possit negari, receptissimam definitionem illam potentiæ liberæ, quòd sit illa, quæ positis omnibus necessariò requisitis ad agendum, &c. reperiri apud grauem aliquem autorem.

CAPVT XIV.

Quis sit proprius, & formalis actus liberæ facultatis explicatur.

Sextadecima propositio: Proprius actus formalis liberæ facultatis, quatenus libera est, est electio. Hæc propositio priùs est declaranda, deinde probanda. Pro illius declaratione primò aduertere oportet, non omnem actum elicitum à voluntate liberum esse ex eo solùm, quòd à voluntate est elicitus, nam sicut voluntas vna essentialiter distinguitur in voluntatem, vt voluntas, seu vt libera, & in voluntatem, vt natura est, ex D. Thoma communiter recepto in 1. p. q. 41. art. 2. & q. 83. art. 4. & 1. 2. q. 10. art. 1. & 3. p. q. 18. art. 1. & 3. ita ab eadem voluntate duplex actus proficiscitur, alter, qui dicitur volitio, alter, qui dicitur electio. Inter hos duos actus quadruplex est discrimen, primum quia volitio non semper est actus liber, sed aliquando est actus naturalis saltem quoad specificationem, & aliquando etiam quoad exercitium, vt contingit in volitione, qua Deus vult suam bonitatem: at electio semper est actus liber. Secundum, quia voluntas siue volitio est de fine: electio verò est de medijs ordinatis ad finem. Tertium, quia voluntas nonnunquam est impossibilium: at electio nunquam est impossibilium. Quartum, quia voluntas aliquando est eorum, quæ non fiunt à nobis, neque sunt in nostra potestate: electio verò est solùm eorum, quæ I.

vel per nos fiunt, vel aliquo saltem modo sunt in nostra potestate, de quibus difficultatis videri possunt, quæ scribit D. Thom. 1. p. quæst. 13. & de verit. quæst. 24. art. 1. præcipuè ad vigesimum argumentum.

D. Thom.

II. Secundò notandum est, quòd electio propriè est appetitus rei præconsiliatæ, vt dicitur lib. 3. Ethicorum cap. 2. vnde ad veram electionem requiritur primò consilium. Electio enim propriè loquendo non est de fine, sed de mediis ad finem, quæ media vel sunt de se indifferentia ad finem, vel saltem iudicantur talia, quale medium est visio beatifica pro hoc statu viæ: nam licèt visio beatifica de se sit medium necessarium ad consecutionem vltimi finis, tamen quamdiu homo est in hoc statu viæ, non iudicat hoc medium esse tale per iudicium necessarium, vt docet D. Thom. 1. p. quæst. 82. art. 2. Et ideo cùm electio sit de mediis, quæ non iudicantur necessaria ad finem, necessariò requiritur ad ipsam electionem præuium consilium rationis, vtrùm hoc, vel illud medium sit conueniens, & proportionatum ad finem assequendum. Secundò requiritur ad veram electionem præter consilium, deliberatio, siue iudicium, quo iudicetur, hoc medium, hic & nunc esse opportunum ad finis assecutionem: non enim sufficeret consilium, nisi ratio deliberaret, hoc potiùs, quàm illud esse eligendum. Dicitur itaque, quòd electio est desiderium, vel appetitus rei præconsiliatæ, primò quia electio formaliter est actus virtutis appetitiuæ, siue voluntatis. Secundò, quia requirit antecedens consilium rationis. Tertiò, quia non sufficit præcedere consilium, nisi etiam sequatur deliberatio, & iudicium, quod est conclusio consilij.

Aristot.

III. Hæc igitur electio, quæ est desiderium rei præconsiliatæ, est proprius, & formalis actus elicitus à facultate libera, quatenus libera est, vt docet Philosophus in 3. Ethicorum cap. 2. & 9. Metaphys. text. 10. Et D. Thom. communiter receptus 1. p. quæst. 13. art. 1. ad 3. & in 2. d. 24. quæst. 1. art. 3. & de verit. quæst. 24. art. 1. ad 20. & art. 3. Et obiectum huius actus est medium ad finem non habens necessariam connexionem cum ipso fine, vel saltem, quòd non iudicatur tale, vt inquit idem D. Thom. in dictis locis.

D. Thom.

Probatur verò hæc propositio vnica ratione. Ille est verus, proprius, & formalis actus potentiæ liberæ, quatenus libera est, in quo propriè, & verè consistit dominium, & potestas, quam homo habet in suos actus: sed nullus alius actus est talis, nisi electio. Ergo illa erit verus, proprius, & formalis actus liberæ facultatis, qua libera est.

IV. Verùm contra hanc propositionem sunt nonnulla argumenta, quæ dissoluere oportet, quoniam ex illorum solutione magis illustrabitur veritas eiusdem propositionis. Primum argumentum est, quia D. Thom. 1. 2. quæst. 13. art. 1. dicit, quòd electio formaliter pertinet ad intellectum, licèt materialiter pertineat ad voluntatem. Non ergo electio potest esse actus proprius potentiæ liberæ, quia illa est voluntas, non autem intellectus.

D. Thom.

Respondetur quòd legenti verba D. Thomæ nullus potest incidere scrupulus, quòd electio non sit verè, & propriè actus voluntatis, cùm D. Thomas ibi dicat, illam substantialiter, & essentialiter esse actum voluntatis, sed cùm dicit, quòd electio quoad suum formale pertinet ad intellectum, id vult dicere, quod omnes Philosophi, & Theologi communiter dicunt, actus potentiarum desumere suam speciem ab obiectis. Quia enim actus voluntatis specificantur ab obiectis, & intellectus est ille, qui proponit obiecta ipsi voluntati: ideo dixit, quòd electio licèt substantialiter sit actus voluntatis, tamen formaliter pertinet ad intellectum. Non est autem inconueniens, actus potentiarum animæ specificari ab aliquo, quod non est illis intrinsecum, sicut superiùs dictum est: sunt enim motus quidam.

D. Thom.

Potest etiam dici cum eodem D. Thom. 2. d. 24. quæst. 1. art. 3. quòd electio est actus voluntatis quatenus manet in ea virtus intellectus, sicut è contrario dixit idem D. Thom. 1. 2. quæst. 17. art. 1. quòd imperium est actus intellectus, quatenus manet in eo virtus ipsius voluntatis. Alia quoque ratione dicitur electio pertinere ad intellectum, quæ videri potest apud Cardin. Bellarmin. lib. 3. de gratia, & lib. arbitrio cap. 9. §. *Adgnarum confirmationem.*

C. Bellar.

V. Secundum argumentum est. Electio non est sine consilio. Ergo non est proprius, & formalis actus potentiæ liberæ, quatenus talis est. Probatur sequela; in Deo, & Angelis est verè actus liber, & tamen non est verè ibi consilium, nam consilium est inquisitio de re dubia peragenda, vel fugienda, in Deo verò nulla est inquisitio, neque dubitatio, in Angelis etiam multi sunt actus liberi, sine inquisitione, & dubitatione.

Respondetur facilè, in consilio duo reperiri, alterum est inquisitio rei dubiæ: alterum est deliberatio, siue iudicium de re agenda. Primum dicit imperfectionem: Secundum potest esse sine vlla imperfectione. In nobis est consilium ratione vtriusque: at in Angelis, & maximè in Deo est consilium solùm quoad id, quod est perfectionis, nempe quoad deliberationem, & iudicium certum de rebus agendis, in quo sensu dixit Apostolus, 1. ad Corinth. 2. quòd *Deus operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.* Et quòd accipiatur quandoque consilium, prout dicit solam deliberationem sine inquisitione, patet ex Tullio lib. 1. de inuentione cap. de confirmatione.

Cicero.

Tertium argumentum, si electio est actus voluntatis sequens deliberationem, & iudicium rationis, omnis actus voluntatis erit electio: quia omnis actus voluntatis sequitur iudicium, & deliberationem rationis.

Respondetur, electionem non esse actum voluntatis, qui sequitur quodcunque iudicium rationis, aut quamcunque deliberationem, sed illud solummodo, quod est semper natura indifferens, siue quo iudicatur de aliquo medio indifferenti ad finem.

VI. Quartum dubium. Voluntas habet actum liberum non solùm circa media ad finem, sed etiam circa ipsum finem saltem quoad exercitium ipsius actus. Ergo vel est aliquis actus liber præter electionem, vel electio est non solùm mediorum, sed etiam finis.

Respondeo, si loquamur de aliis finibus particularibus præter vltimum finem, illa possunt habere rationem tum finium, tum etiam mediorum ad finem vltimum: & sic sub diuersa ratione potest esse illorum volitio, & electio. Si autem loquamur de fine vltimo, qui solùm habet rationem finis. Respondetur, quòd duplex est electio, altera, qua eligitur vnum ex pluribus propositis,

positiua, & ista est electio, de qua loquuti sumus, quæ est actus potentiæ vndequaque liberæ, & quoad exercitium, & quoad specificationem actus. Altera, qua vno tantùm proposito, illud acceptatur, vel reiicitur, & ista est electio, qua homo eligit vltimum finem, quæ est actus potentiæ non vndequaque liberæ, sed solùm quoad exercitium: & ideo non est mirum, quòd non habeat exactè omnes conditiones electionis, quæ est propriè actus potentiæ liberæ.

Posset etiam dici, quòd actus ipse liber circa vltimum finem potest dupliciter considerari, vno modo, vt est actus potentiæ liberæ, alio modo, vt inducit rationem medij in ordine ad vltimum finem, indifferentis pro hoc statu, quoad hoc, quod est ipsum poni, vel non poni à voluntate circa vltimum finem. Et sic de hoc actu potest esse vera electio, quatenus voluntas liberè eligere potest actum suum, sicut liberè potest imperare intellectui consilium de eligendo exercitio talis actus.

VII. Vltimum dubium est. Quia multa eliguntur à voluntate absque præuio iudicio, & deliberatione, quod patet præcipue in his, circa quæ peccat homo peccato omissionis, vt cùm quis ob negligentiam die festo non interest Missæ: illa enim omissio est culpabilis, & consequenter liberè electa, etiam absque eo, quòd homo consideret, an oporteat interesse sacro faciendo, & absque alio iudicio. Similiter si quis incidat in prauam cogitationem, & aduertens perseueret in illa, poterit illa cogitatio esse culpabilis, & consequenter liberè electa, absque eo, quòd præcedat consilium, & deliberatio super tali cogitatione. Non ergo ad omnem electionem requiritur consilium, & iudicium deliberatum.

Respondetur, sicut duobus modis dicitur aliquid volitum, vno modo formaliter, & directè, alio modo interpretatiuè, & indirectè, quæ est doctrina D. Thom. 1. 2. quæst. 6. art. 3. ita duplex est electio, alia formalis, & propria, de qua modò dictum est, quæ requirit præuium consilium, & iudicium deliberatum: alia interpretatiua, & est illa, quando quis potens impedire aliquem actum, aduertit illum futurum, si non impediat, & tamen negligit impedire, & potens deliberare de impediendo actum, negligit deliberare. Dicendum itaque, quòd in omni actione libera necessario est electio, vel formalis, vel saltem interpretatiua. In casibus verò adductis in argumento licet non sit deliberatio, & electio formalis: est tamen deliberatio, & electio interpretatiua. D.Thom.

CAPVT XV.

Dubium proponitur, an vera libertas omnem absolutam necessitatem excludat.

I. QVæ hactenus dicta sunt de natura, & conditionibus veræ libertatis, certa, & communi consensu recepta sunt apud omnes Catholicos, quibus bene intellectis facilè intelligi poterit ipsa natura, & essentia veræ libertatis. Cùm tamen res ita se habeat, oriuntur nihilominus circa nonnullas ex præcedentibus propositionibus grauissima quædam dubia, quæ specialem postulant discussionem, & resolutionem, quæ nos in hac tertia parte huius primi libri breuiter ac dilucidè, si id fieri poterit, resoluemus. Primum autem, illudque satis graue dubium oritur circa sextam propositionem, & duas sequentes, An vera arbitrij libertas omnem necessitatem excludat saltem absolutam, an è contrario cum vera arbitrij libertate stet aliqua necessitas. Et ne verborum ambigua significatio nos in difficultates inextricabiles conijciat, sensum quæstionis restringimus ad eandem numero potentiam respectu, & comparatione eiusdem modi agendi, & eiusdem actus, & eiusdem obiecti. Vt sit sensus, vtrùm eadem numero potentia circa vnum, & idem obiectum vno, & eodem actu, eodem modo consideratum possit dici agere verè liberè, & tamen agat necessariò necessitate naturalis determinationis, vel inclinationis, vel ineuitabilitatis, siue illa necessitas sit illi à propria natura, siue à causa extrinseca. loquimur autem de libertate, aut necessitate in agendo, nam constat cum libertate in causando stare necessitatem in essendo, cùm Deus sit ens necessarium, & tamen liberè operetur ad extra. loquimur etiam comparatione eiusdem obiecti, nam respectu diuersorum obiectorum non est inconueniens, vnam numero potentiam agere liberè, & necessariò; nam circa vltimum finem agit voluntas necessariò, & tamen hæc necessitas non tollit libertatem illius in agendo circa alios fines, vel circa media, quæ iudicantur nō necessaria ad vltimum finem, in quo sensu dixit Augustinus in Enchirid. cap. 105. *Neque culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, qua beati esse sic volumus, vt esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus velle possimus.* Loquimur etiam de eodem actu eodem modo considerato; nam stat, vnum, & eundem actum sub vna ratione, siue vno modo esse necessarium, & alio modo liberum. v. g. idem actus appetitus vltimi finis est necessarius quoad specificationem, & nihilominus est liber quoad exercitium. Quem sensum videntur redolere verba Augustini lib. de Natura, & gratia cap. 46. cùm inquit: *Penitus absurdum est, vt ideo dicamus, non pertinere ad voluntatem nostram, quod beati esse volumus, quia id omnino nolle non possumus. Nescio qua, & bona constrictione naturæ nec dicere audemus, ideo Deum non voluntatem, sed necessitatem habere iustitiæ, quia non potest velle peccare.* Augustinus. Augustinus.

In hac quæstione sic intellecta Ruardus Zaper art. 7. pag. 111. dicit, Lutherum, Caluinum, & alios hæreticos, contra quos illo loco scribit, affirmare, quòd liberè agere idem sit, quod ex deliberatione secundùm actualem propensionem voluntatis operari, quamuis necessariò: nullamque esse libertatem contingentiæ à necessitate, & ineuitabilitate, sed solùm à coactione: Caluinus ipse lib. 1. contra Pighium ait: *Si coactioni opponitur libertas, liberum esse arbitrium, & constanter assero, & pro hæretico habeo, quisquis secus sentiat: si hoc liberum vocetur, quia non cogatur, aut violenter trahatur externo motu, sed sponte agatur suo, nihil moror. Sed cùm aliud prorsus vulgo concipiant, dum hoc epithetum hominis voluntati attributum vel audiunt, vel legunt, &c.* Sentit igitur Caluinus, cum libertate arbitrij stare necessitatem, excepta necessitate coactionis & violentiæ. II. Ruardus Zaper. Caluinus.

Huius sui erroris autorem facit Magistrum sententiarum, sic enim ait lib. 2. Institutio. cap. 6. §. 6. *Pronunciat tandem Lombardus, non liberi arbitrij ideo nos esse, quòd ad bonum, & malum, vel agendum, vel cogitandum perinde polleamus: sed duntaxat quòd à coactione soluti simus.* Paulo post

D.Thom. Augustinus.

Caluino non occurrisse id, quod ait D. Thomas de potentia quæst. 10 art. 2. ad quintum. *Naturalem necessitatem, secundum quam voluntas aliquid ex necessitate velle dicitur, vt felicitatem, libertati voluntatis non repugnare, vt Augustinus docet in 5. lib. de Ciuitate, libertas enim voluntatis violentiæ, vel coactioni opponitur.* Et post pauca: *Vnde, & voluntas liberè appetit felicitatem, licet necessariò appetat illam. Sic autem, & Deus sua voluntate liberè amat seipsum, licet de necessitate amet seipsum.* Et infra: *Liberè ergo Spiritus sanctus procedit à Patre, non tamen possibiliter, sed ex necessitate.* Si enim hæc verba D. Thomæ illi occurrissent, quis dubitare poterit, illum sibi fuisse gratulaturum, quòd inuenisset præcipuum inter Catholicos Doctorem, quem in patrocinium sui erroris posset aduocare: Idem procul dubio cum Scoto egisset, si animaduertisset, illum in 1. d. 10. quæst. 1. §. *Ad secundum dubium.* & quolibeto 16. docentem, Spiritum sanctum procedere verè liberè, & per modum veræ libertatis, & tamen procedere necessariò, idque probantem eisdem argumentis, quibus Caluinus probat suum errorem, nimirum autoritate D. Augustini in Enchirid. cap. 105. & D. Anselmi de lib. Arbitrio cap. 1. Quæ testimonia volui adnotare, quia cùm libri horum Doctorum ad manus hæreticorum facilè possint deuenire, posset aliquis hæreticus illorum sensum minimè assecutus, nobis insultare, quòd apud nostros Doctores inueniantur testimonia ad errores Caluinianos comprobandos.

Scotus. August. Anselmus.

III. Probatur itaque sententia Caluini testimonio Magistri 2. d. 25. & D. Thom. ac Scoti in locis citatis, quibus addi potest Alphonsus Castrensis aduersus hæreses in verb. Libertas. Ij omnes expressè docent, libertatem stare cum necessitate naturalis determinationis, & solùm repugnare necessitati violentiæ, & coactionis.

Alphonsus à Castro.

Secundò probat eandem sententiam testimoniis D. Augustini. Primò namque Augustinus in Enchirid. cap. 105. dicit, non ideo voluntatem non esse liberam, quia nullus potest velle esse miser; & rursus, non item voluntatem beatorum non esse liberam, quia peccata illos delectare non possunt. Sed immo magis fore voluntatem liberam cùm habuerit necessitatem iustitiæ, & non peccandi, quàm modò sit. Secundò dicit lib. 5. de Ciuit. cap. 10. quòd Deus necessariò bonus est, & viuit, & omnium est præscius, & iustitiam diligit, & tamen ista necessitas diuinam libertatem non minuit. Tertiò dicit eod. lib. 5. cap. 10. *Si illa definitur necessitas, secundum quam dicimus, necesse esse vt ita sit aliquid, vel ita fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis.* Quartò Augustinus docet hominem post peccatum Adæ necessariò seruire peccato; & tamen homo liberè peccat ex eodem Augustino. Ergo necessitas, quâ aliquid fit, non tollit libertatem ad illud faciendum. videri possunt eiusdem Caluini verba lib. 2. aduersùs Pighium.

August.

IV. Tertiò potest apparenter probari nonnullis argumentis, quibus aliqui sectatores Scoti probant, productionem Spiritus sancti esse liberam, & per modum libertatis, & tamen esse maximè necessariam. Istud assumptum probatur primò, quia operari liberè, & operari naturaliter sunt duæ differentiæ diuidentes principium operationum, adeò repugnantes inter se, vt eidem principio nequeant conuenire etiam respectu diuersorum, vt addit Rada. Voluntati non potest conuenire modus agendi naturaliter. Ergo omnis actio voluntatis est per modum libertatis. Maiorem propositionem probant autoritate Philosophi in Metaphys. textu 10. vbi distinguit agentia naturalia ab agentibus liberis, tanquam specie opposita per oppositas differentias. Confirmant eandem rationem, quia vna potentia non potest habere geminum modum operandi oppositum, & diuersum, operari autem naturaliter, & operari liberè, sunt modi oppositi.

Aristot.

Quartum argumentum. Cum summa libertate stat summa necessitas. Ergo non repugnat, actionem esse simul liberam, & necessariam. Probatur assumptum, quia Deus summè necessariò vult suam bonitatem, & tamen summè etiam liberè vult illam: eadem namque potentia sub eadem ratione operatur circa finem, & circa media ad finem: sed diuina voluntas circa media ad finem, puta circa creaturas operatur liberè. Ergo etiam liberè operatur circa ipsum finem, qui est diuina bonitas. Et maior propositio huius probationis ab illis deducitur ex Philosopho in 2. de Anima textu 146. vbi ait, quòd potentia, qua cognoscimus differentiam vnius obiecti ab alio, sub eadem ratione potentiæ cognoscit vtrumque. Ergo similiter potentia operans circa vnum obiectum in ordine ad aliud, sub eadem ratione operatur circa vtrumque.

Aristot.

Quintò arguunt. Libertas est proprietas, & conditio intrinseca actus voluntarii. Ergo stat cum operatione voluntatis maximè perfecta: Sed operatio diuinæ voluntatis maximè perfecta, est maximè necessaria. Ergo libertas & maxima necessitas stant simul in eodem actu. Maior propositio patet ex dictis. Minor probatur, quia actus, quo Deus diligit seipsum, est summè perfectus, & summè necessarius.

August. Anselmus.

Tandem adducunt quasdam autoritates Augustini, & Anselmi dicentium, eo magis voluntatem fieri liberam, quanto minus potens est deficere à rectitudine, quas etiam Caluinus adducit, vt visum est. Possent in confirmationem eiusdem sententiæ adduci autoritates, quas ex Platone, & aliis Philosophis adducit Iulius Sirenius lib. 4. de Fato cap. 25. nisi quòd illæ neque ab hæreticis magni æstimantur, neque à Catholicis magni æstimari debent, vtpote ab authoribus depromptæ qui veram rationem libertatis minimè sunt assecuti.

Iulius Sirenius.

CAPVT XVI

Caluini sententia de libertate reiicitur, & opposita statuitur.

I. HÆc Caluini sententia saltem in sensu ab illo intento est error in fide manifestus. Intendit enim voluntatem ex sola ratione liberam vocari posse, quòd sit immunis à violentia, & coactione, & quòd sponte agatur sua. Oppositum secundùm fidem Catholicam absque dubio asserendum est, veram libertatem, maximè quam diuinæ Scripturæ constituunt in homine viatore, non solùm excludere necessitatem coactionis, & violentiæ, sed naturalis determinationis, & inuariabilitatis ad vnum. Quòd autem hoc sit de fide, probatur primò per Constitutiones Pij V. & Gregorij XIII. per quas damnatæ sunt istæ propositiones. Quod voluntariè fit, etiamsi necessariò fiat, liberè tamen fit: & sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

Pius V. Greg. XIII.

Secundò probatur veritas Catholica contra Caluinum

Calvinus expressis testimoniis divinae Scripturae quae constituunt in homine saltem viatore libertatem cum indifferentia contradictionis, & contrarietatis ad opposita obiecta, & ad oppositos actus, & ad velle, & nolle. Si enim libertas, quam divinae Scripturae constituunt in nobis, esset solùm immunitas à coactione, & violentia, vanissimè concionaretur Moyses Deuteron. 30. caelum, & terram, quod Deus proposuerit nobis, vitam, & bonum, benedictionem, & maledictionem. Vanissimè etiam hortaretur nos, ut bonum, & vitam, potiùs quàm malum, & mortem eligamus. Falsò quoque etiam diceret Ecclesiasticus c. 15. *Deus ab initio constituit hominem rectum, & reliquit illum in manu consilii sui. Adiecit mandata, & praecepta sua: Si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quodcunque volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum; quodcunque placuerit ei, dabitur illi.* Falsò etiam, & per ementitam adulationem Ecclesiastici 31. beatificaretur vir, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit. Haec enim omnia libertatem includunt oppositam non solùm coactioni, sed omni determinationi ad unum, ut plus est evidens, quàm probatione indigeat. Iniustè etiam quererentur sapientia de impiis Proverbiorum 1. dicens, *quia vocavi, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret* &c. Et Salvator de Iudaeorum duritie Matthaei 23. dicens, *quoties volui congregare filios tuos, & noluisti?* istae namque querelae voluntatem requirunt, & Iudaeorum indifferentem supponunt, & indeterminatam ad sequendam vocationem, & non sequendam: aliàs vanè vocatur, ut sequatur, qui determinatus est ad non sequendum.

II. Tertiò probatur aliis testimoniis divinae Scripturae, quae omnem necessitatem removent ab humana voluntate respectu actuum liberorum. Hoc imprimis docent verba illa Apostoli 1. ad Cor. 7. *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis.* Apostolus enim in illis verbis supponit, hominem habere potestatem suae voluntatis, quae excludat necessitatem, ita ut homo sit sui iuris, potens hoc, vel illud facere, vel non facere. Et quòd de hac potestate loquatur, & de exclusione necessitatis oppositae huic potestati, non autem necessitati solius coactionis, ut putat Calvinus, demonstrat dictio Graeca ἐξουσίαν, quae etiam Calvino teste non quamcunque potestatem significat, sed illam, qua quis est sui iuris, ita ut possit hoc vel illud facere vel non facere. Nec refert, quòd textus Apostoli habeat ἐξουσίαν, non autem *αὐτεξούσιον*, nam eundem sensum faciunt, ut notum est. Aliud simile testimonium habetur apud Lucam c. 15. in parabola filii prodigi. nam ubi nos legimus, *Qui divisit illis substantiam*, notat D. Hieronymus Epistola ad Damasum 146. significantius legi in contextu Graeco, καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον, quod significat, dedit eis liberum arbitrium, dedit mentis propriae libertatem, & ut viveret unusquisque non ex imperio Dei, sed obsequio suo, id est, non ex necessitate, sed ex voluntate, ut ibid. Hieronymus.

Hierony-mus.

III. Quartò probari potest omnibus testimoniis divinae Scripturae, & Patrum, quibus supra probatum est, veram arbitrii libertatem consistere in dominio, & potestate, quam quisque habet in proprios actus, ita ut possit hoc vel illud facere, vel non facere pro libito suae voluntatis. Videatur suprà c. 12. propositione 13. Sed omissis aliis testimoniis, affero solùm testimonium August. quia Calvinus fatetur, veteres omnes, excepto Augustino, variare, vacillare, & errare in tradenda doctrina de libero arbitrio. & lib. 3. cõtra Pighium inquit: *Ego verò ut nemini [illegible] ex aliis posterioribus libris, si opus sit, docere [illegible] Augustinum [illegible] semper retinuerit.* Audiamus igitur quid in causa, & casu nostro dicat Augustinus, & ut locum unum de mille ex eius libris afferamus, sic ille in 3. lib. de libero arbitrio, ubi cùm pluribus ostendisset, certitudinem divinae praescientiae nullam inferre humanis actibus necessitatem, quae voluntatis libertatem impediat, sic tandem concludit c. 3. ad finem. *Voluntas igitur nostra nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porrò quia est in potestate, libera est nobis; non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus: aut potest non esse quod habemus*, &c. Alia plurima ex Augustino sunt adducenda lib. 2. c. 8.

Calvinus.

IV. Quintò probatur eadem veritas argumento demonstrativo. Si enim ad veram libertatem sufficeret, ut homo agat iuxta naturalem inclinationem ex apprehensione, & ex deliberatione non coactus, neque violenter tractus, non magis esset liber homo in suis operibus, quàm pecus. Et sapientes insipienter tribuerent epitheton liberi humano actui, potiùs quàm brutali, cùm nõ solùm homo, sed etiam brutum agat iuxta naturalem inclinationem ex forma apprehensa, & ex deliberatione suo modo, & sine violentia, aut coactione. Nulla etiam fuisset quaestio inter Philosophos, utrùm Deus agat liberè ad extra, si agere liberè esset solùm agere per intellectum & voluntatem, & iuxta naturalem inclinationem, non coactum neque violenter tractum in agendo: nullus enim Philosophus non cognovit, Deum agere per intellectum, & voluntatem, neque posse ab aliqua causa cogi ad agendum contra naturalem inclinationem. Et nihilominus constito de omnibus praedictis, adhuc remansit quaestio inter Philosophos infideles, an Deus liberè operetur ad extra: quia naturalis ratio ex se docet nos, aliquid aliud requiri ultra praedicta ad hoc, ut quis dicatur liberè operari.

V. Conc. Trid. Tandem si cum Catholicis agitur, cùm in S. Concil. Triden. sess. 6. de iustific. c. 5. & canone 4. definitum sit, ideo hominem esse liberi arbitrii, quia à Deo vocatus, & excitatus, non solùm aliquid cooperatur, assentiendo Deo vocanti, & excitanti, sed quia divinam inspirationem abiicere potest, & Deo vocanti, & excitanti dissentire: manifestè etiam definitum est, ad veram arbitrii libertatem, quam fides Catholica constituit in homine, non sufficere, ut homo agat sua sponte ex deliberatione absque coactione: sed etiam ut agat absque ulla omnino necessitate, quae tollat eius indifferentiam ad agendum, vel non agendum. Quare non video, quomodo post dictas Concilii definitiones, & post decreta illa Pii V. & Gregorii tertii decimi, illae propositiones: Quod voluntariè fit, etiamsi necessariò fiat, liberè tamen fit. Et, Sola violentia repugnat libertati hominis naturali: in aliquo sensu legitimo ab ullo Catholico possint defendi. Pius V. Greg. XIII.

CAPVT XVII.

Satisfit argumentis pro sententia Calvini adductis.

I NVnc ad argumenta pro sententia Calvini adducta respondendum est, & per illorum solu-

tione

tione supponendum est id, quod dictum est suprà c.3. de varia acceptione liberi, & libertatis, qua sola rectè obseruata, & applicata corruunt omnia argumenta sumpta ex autoritate D.Aug. Est etiam (Augustinus) obseruanda doctrina tradita ab eodem Aug. lib. 1. contra Iulianum c.2. ibi namque Iuliano Pelagiano opponenti, paruulos nullum habere peccatum, à quo per Baptismum abluantur, & pro se testimonium Ioannis Chrysostomi afferenti, qui dixerat, *Infantes baptizamus, peccata non habentes.* Respondet Augustinus, verba Chrysostomi esse intelligenda de peccatis propriis. Iuliano verò replicanti cur nõ ipse Chrysostomus addiderit, propria. Respondet his verbis: *Cur putamus? Nisi quia disputans in Catholica Ecclesia, non se aliter intelligi arbitrabatur, tali quæstione nullius pulsabatur, vobis nõdum litigantibus securius loquebatur.* Fuit igitur mos pristinorum Patrum, & etiam antiquorum Scholasticorum, aliquando in suis scriptis omittere declarationes necessarias aliquorum Doctorũ, quia cum Catholicis loquendo, absque huiusmodi declarationibus putabant catholicè se intelligi. & etiam vt nonnullis modis loquendi nondũ exorto aliquo errore, à quibus post exortos errores omnino abstinendũ fore duxerunt, ne viderentur hæreticorum erroribus communicare. Huius rei (Concil. Antioch.) est exemplum clarissimum. In Concilio Antiocheno sub Dionysio Papa dãnatus est Paulus Samosatenus, afferens, filium esse omousion patri: & tamen in Concilio Niceno I. damnatus est Arrius, quòd negaret, Filium esse omousiõ Patri. Nã Paulus ille Samosatenus affirmabat, Filium esse omousion Patri secundùm speciẽ, non secundùm eandẽ numero indiuisibilem naturam. Eo autem tempore nondum exorto errore Arrij rectè damnata est vox omousion. Cæterùm orto errore Arrianorum voluerunt Patres eadem voce vti: ne dum Samosateno contradicebant, Arrio viderentur consen(Augustinus)tire. Aliud simile exemplum refert Augustinus in lib. de Prædestinatione Sanctorũ c.14. Ante exortam hæresim Pelagianam nonnulli ex Patribus admittebant hanc locutionem, Deus non præuenit, sed expectat nostram voluntatem, vt lędat nostram libertatem: quia catholicè ab omnibus intelligebantur. Verùm exorto errore Pelagij, qui docebat, Deum ita voluntatem hominis expectare, vt Dei gratia secundùm nostra merita nobis donetur, ab hoc modo loquendi abstinendum fore censuerunt. Eodem modo ante exortum errorum recentiorum dictorum, solam indifferentiam à coactione, & violentia sufficere ad constituendã veram libertatem, dicebant libertatem excludere necessitatem coactionis, non curantes aliam necessitatem excludere; quia excludendo necessitatẽ coactionis, omnem aliam necessitatem exclusam iri arbitrabantur. Verùm superuenientibus nouis hæreticis, qui concessã humanæ voluntati indifferentia, siue immunitate à necessitate coactionis, nihilominus ipsam voluntatem subiiciunt necessitati naturalis inclinationis, & determinationis ad vnum, opus fuit hoc duplex genus necessitatis pressiùs distinguere. Nullusque deinceps fuit inter Catholicos Doctores, qui admiserit, solam indifferentiam à coactione sufficere ad veram libertatem rationem constituendam.

II. Ad primum itaque argumentum Caluini sumptum ex autoritate Magistri potest optimè respõderi ex ipsomet Caluino lib.2. Instit. c.3. §.5. Petrum Lombardum non distinxisse coactionem à necessitate. *Lombardus (inquit) dum necessitatem à coactione distinguere nesciret, perniciosi erroris materiã dedit.* Prophetauit equidẽ Caluinus more alterius Caiphæ. Petrum Lombardũ in eo quòd coactionẽ à necessitate minimè distinxit, aliquo modo dedisse occasionem errorũ, non illi, quẽ Caluinus putat errorem, sed ei, cuius ipse Caluinus est autor, in cuius patrocinium adducit Lombardi testimonium. Respondemus igitur, Petrum Lombardũ excludendo ab humana voluntate, vt libera statueretur, necessitatem coactionis, nomine necessitatis coactionis omnem necessitatẽ voluisse intelligere, quæ sit incõpossibilis cum omnimoda indifferẽtia voluntatis, & pleno dominio, & potestate in suos actus. Hanc verò esse mentem Magistri, cuius etiam lippo constare potest ex verbis illius in 2. d. 24.c.5. cùm ait: *Liberum verò arbitrium est facultas rationis, & voluntatis, qua bonum eligitur gratia assistente, vel malum eadem desistente: & dicitur liberum, quantum ad voluntatem, quæ ad vtrumlibet flecti potest.* (Magister) & d.25.c.1. cùm ait: *Quia potestas ipsa, & habilitas voluntatis, & rationis, quam superius diximus esse liberum arbitrium, libera est ad vtrumlibet; quia liberè potest moueri ad hoc, vel illud.* & c.2. cùm ait: *Quod in præsenti est, determinatum est, nec in potestate nostra est, vt nunc vel sit, vel non sit, quando est. Potest enim non esse, vel esse postea; sed nõ potest non esse, dum est, vel aliud esse dum est id, quod est. Sed vt futurum aut hoc sit, vel illud ad potestatem liberi arbitrij spectat. Nec tamẽ omnia futura sub liberi arbitrij potestate veniunt, sed ea tãtum, quæ per liberum arbitrium possunt fieri, vel nõ fieri,* & c.3. & 4. docet differenter esse liberum arbitriũ in hominibus viatoribus, & in Angelis beatis, & Deo; nam in hominibus viatoribus, ita est indifferens, vt voluntates in contraria mutare possint, in quorum potestate est, eligere, vel dimittere, secũdùm quod nec in Deo, nec in his omnibus, qui tanta beatitudinis gratia sunt roborati, vt iã peccare nequeant, liberum arbitrium esse inquit. Ex quibus omnibus, & aliis quæ apud ipsum Magistrũ tum ibi tum alibi legi possunt, facillimè conuincitur impostura Caluiniana. Cùm igitur dixit Magister, voluntatem liberam esse, quæ cogi non potest, nomine coactionis omne genus necessitatis intellexit, per quam tollitur indifferentia omnimoda eiusdem voluntatis. Addo, voluisse etiam docere, indifferentiam ad bonum, & malum morale non esse de intrinseca ratione libertatis secũdùm se, quia non conuenit libertati diuinæ: & eodem modo exponendus est Alphonsus Castrensis in loco citato in argumento.

Ad autoritatem D.Tho. & Scoti respondeo, eorum autoritates nihil omnino suffragari sententię hæreticorũ: illi enim non accipiunt nomen liberi, vel libertatis secundùm eã acceptionẽ, in qua sumitur modò istis nominibus, sed iuxta quandã illam acceptionem à nobis relatã, & explicatam suprà c. 3. vt idem sit liberũ, quod voluntariũ, siue illud sit voluntariũ cum omnimoda indifferentia, siue nõ. III. Vtebantur verò illis loquendi modis, quia (vt dixi) à Catholicis catholicè se intelligi arbitrabantur, quibus nõ vterẽtur modò post ortos errores Caluinistarũ. Addo D.Tho. de veritate q.24.a.1.ad 20. (D.Thom.) omnem dubitationẽ à sua doctrina remouere: ibi enim repetens eadẽ verba, quæ dixerat in q.10. de potentia a.2.ad 5. mutat eidem autoritati. Habemus ergo respectu eius (vltimi finis) liberã voluntatẽ, cùm necessitas naturalis inclinationis libertati nõ repugnet, secundùm August. 5. de Ciuitate. (Aug.) *Non autẽ habemus liberũ arbitrium propriè loquendo, cùm nõ cadat sub electione.* Ecce tibi, distinguit D.Th. liberã voluntatem à libero arbitrio, & licèt primũ concedat posse stare cum necessitate naturalis inclinatio-

electionem, non tamen secundum. Sunt qui putēt D. Thom. summa 1. p. q. 41. a. 2. sententiam, quam docuerat in q. [illegible], retractasse; sed cùm eadem 1. p. q. 82. a. 2. ad 3. habeat eadem ferè verba, difficile videtur ipsum retractasse.

IV. Ad secundum argumentum principale sumptū ex auctoritatibus D. Aug. ad primā depromptā ex Enchiridio c. 105. dico, quòd ibi loquitur de libertate à servitute peccati, & corruptionis, & miseriæ, vt constat, nō de libertate indifferēti, de qua est præsens disputatio. Ad secundū dico, quòd loquitur de necessitate in essendo, cū qua stat libertas in agendo. Adhuc dico, Deū necessariò esse bonum, & iustitiam diligere, cū quo stat respectu boni creati liberum esse in exercitio ad conferendū nobis hoc bonum, vel illud, ad exercendū hunc actū iustitiæ, & non illum. Eodē modo respondemus ad tertium sumptū ex eodē loco, aliud enim est loqui de necessitate in essendo, aliud de necessitate in causando: non omne quod est necesse esse in essendo, necessarium est in causando. Loquitur etiā de necessitate, secundùm quā dicimus, omne quod est, dum est, necesse est, vt sit, quæ nullam dicit libertati repugnantiam. Ad quartū testimonium quod sumptū est principiò ex Aug. in lib. de gratia Christi cōtra Celestium, respondemus ex eo nihil plus haberi nisi, quòd cum libero arbitrio stat servitus peccati, & [illegible] verbis Augustinus est [illegible], quæ habent verba Pauli: *qui facit peccatum, servus est peccati*: qui [illegible] non [illegible] hominē necessariò subiici peccato, vel necessariò peccare, hoc namque Augustinus non solum non [illegible], sed vbique impugnavit, sed sensus est, esse quidem hominis liberum peccare, vel non peccare, at cùm peccat, non esse [illegible] in eius libertate, non manere subiectum, & non servire peccato: sed hanc libertatem à servitute peccati solùm consequi per gratiam Iesu Christi, vt ait Apostolus ad Romanos 6.

V. Verùm obiicit Calvinus, quoniam Diabolus, & damnati peccant, & tamen necessariò peccant, cum sint in malo obstinati.

Respondemus Diabolum, & damnatos minimē peccare in eo, quod omnino vitare non possunt, licèt enim sint in malo obstinati, tamen habent quasdam actiones, quas liberè exercent. Damnati autē, & non concesso, quòd etiam modò propriè peccent, in iis solùm peccare poterunt, in quibus habent libertatem, non necessitatem.

Augustin. Sed contra hanc responsionē videtur esse doctrina Aug. in lib. de natura, & gratia c. 67. vbi dicit, hominē necessariò subiici quibusdam peccationibus, & tamē non sine culpa. Præterea D. Thom. S. Thom.
d. [illegible] q. [illegible] a. 1. q[illegible] [illegible] tale argumentū. Actus [illegible] ex libertate arbitrij procedens nō ex necessitate, [illegible], etiamsi aliquis necessariò [illegible] aliquis sit sibi causa: [illegible] duplicem maledictionem si ex [illegible] aliquod aliud peccatum committit.

Respondeo nihilominus [illegible] loquēdo, nullū peccatum in eo, quod vitare minimè potest, ita definitum per Pium V. & Gregoriū XIII. in quibusdam Bullis super hoc re specialiter confectis [illegible] affirmant, ex quibus Leonardus Lessius Lessius.
in disp. [illegible] c. [illegible] n. 8. Auctoritates verò D. Aug. & D. Thom. intelligendæ sunt de iis, qui propria culpa, & voluntate se subiiciunt necessitati sustinēdi illas tentationes, vel peccandi. Immo D. Thom. [illegible] in responsione ad illud argumentū, quod est [illegible] in ordine, quòd ille, qui ex necessitate peccat, non ideo peccat, quia ex necessitate agit, sed quatenus propria malitia, & voluntate [illegible] illi necessitati.

Sed restat adhuc aliud dubiū. Nā ex peccato ipso homo incurrit necessitatē ampliùs peccādi, & Augustinus contra Pelagianos probat, supposito Augustin.
peccato Adæ nullum vitare posse omnia peccata, vt notissimum est in doctrina eiusdem Augustini.

Respondeo, solutionē huius dubij ad alium locū spectare, est namque eadē difficultas cum illa, An homo sine speciali Dei auxilio possit omnia peccata vitare, de qua egregiè de more Cardinal. Bell. Bellarmin.
lib. 5. de gratia, & lib. arbitrio præcipuè c. 30. vbi multiplicē necessitatē distinguit. Pro nunc dicendum est ex doctrina eiusdē Augustini hominē posse abstinere ab omni peccato, vel ex viribus naturæ, vt in statu naturæ integræ, in quo supposito illo solo auxilio supernaturali, quod cuique in eo statu existenti fuisset cōmune, & illi statui quodāmodo debitū, quilibet homo potuisset omnia, & singula peccata vitare, vt nō semel ibi Augustinus docuit, præcipuè in lib. de bono perseverantiæ c. 7. vel quia ad hoc semper habet supernaturale, & sufficiens auxilium sibi à Deo paratum, vt in statu naturæ lapsæ, quemadmodū idem Augustinus inquit in lib. de natura, & gratia c. 67. & lib. 1. Retractat. c. 9. & notat Ruardus Tapper a. 7. in principio. Ruardus Tapper.

Ad tertiū argumentum negamus illud assumptū VI.
quòd operari naturaliter, & operari liberè sint duæ differentiæ adeò repugnantes eodē principio, vt illi cōvenire non possint etiam respectu diversorum, neque Arist. neque alius probatus autor vnquā id docuit, cùm sit manifeste falsum, vt patet in voluntate respectu vltimi finis, & mediorum ad ipsum finē. Auctoritas quoq; Arist. nihil facit pro argumēto, & plurimū illi obest: nam per potentias rationales Arist. illas solas intelligit, quæ indifferenter se habent ad vtrumque oppositorū: & per irrationales illas intelligit, quæ sunt ad vnū contrariorū determinatæ, quæque agēte, & patiēte debitè approximatis, nō possunt nō agere; quare in sententia Arist. oporteret numerare potentiā, quæ est voluntas, vt productiva est Spiritus sancti inter potentias irrationales. Quomodo autem sit exponendus Arist. nobis nunc curæ non est, & diximus supra c. 14. à quo verò sit sumenda essentialis potentiarū differentia, videri potest apud Caietanum 1. p. q. 41. a. 2. Caietan.
& Vasquez tō. 1. part. disp. 161. n. 8. Vasquez

Ad confirmationē respondemus, quòd vna potentia non potest habere duplicem modum operandi oppositum respectu eiusdē obiecti, benè potest habere illum respectu diversorum obiectorū.

Ad quartū negamus assumptū, quòd cum summa libertate, de qua modò est quæstio, stet summa necessitas. Ad probationē negandum est etiam, Deū [illegible] velle suā bonitatē, & eodē modo velle suam bonitatē, quo vult media, quæ sunt creaturæ, hæc enim omnia gratis asserūtur, illa etiā propositio, potētia sub eadē ratione operatur circa finē, & circa media, aliquo modo est vera, aliquo modo falsa. Verū est, quòd eadē est intētio finis, & mediorum. Falsū est, quòd eadē necessitate appetat finē, & media. Nā si media nō iudicētur necessaria ad finē, esto finē necessariò velit, nō tamē vult necessariò media, vt accidit in casu nostro. Deus enim nō iudicat creaturas media necessaria ad finē, qui est diuina bonitas, quæ, n. esset bonus sine creaturis. Auctoritas autē Arist. extra propositum allegatur, cui nō est necesse respōdere, quia à disparatis nō fit illatio.

Ad quintum respōdemus libertatē esse cōditionē intrinsecā actus voluntatis, nō cuiuscumq; neque respectu cuiuscūq; obiecti, alioquin esset manifesta repugnātia in adiecto, cū necessitas excludat indifferentiā ad esse, & nō esse, & libertas includat eandē indifferentiā. Est igitur conditio aliVII.

cuius

cuius actus voluntatis, puta ille qui est circa medium non necessarium ad finem. Neque etiam verum est, quod ait Rada, actionem eo magis liberam esse quo magis est necessaria, alias omnia agentia naturalia agerent etiam liberè.

Sed hic videtur esse instantia, quia causare necessariò, est nobilius quàm causare contingenter, sicut ens necessarium est nobilius contingenti. Cum igitur diuinæ voluntati sit tribuenda nobilissima causalitas, debemus dicere, illam ad extra causare necessariò. Respondeo, falsum esse, quòd sicut esse ens necessarium est nobilius, quàm esse ens contingens, ita esse causam necessariam sit nobilius, quàm esse causam liberam. Maior enim est perfectio agentis ad extra, posse liberè causare, vel non causare, quàm necessariò causare; cuius rei ratio assignata est supra c.2. ex doctrina D. Thom. 1. cont. Gentes c.28. D.Thom.

VIII. Ad vltimum iam dictum est, quomodo autoritates August. & Anselmi sint intelligendæ de libertate à seruitute peccati, & corruptionis. Quibus omnibus adiiciendum est, duobus modis nos loqui posse de libero arbitrio, vno modo secundùm illam analogicam rationem, secundùm quam est in Deo, Angelis, beatis, viatoribus, & damnatis: alio modo secundùm peculiarem rationem, secundùm quam diuinæ Scripturæ illud constituunt in homine viatore. Esto igitur quòd ad libertatem arbitrij primo modo considerati sufficeret immunitas à coactione, & quòd agens ageret ex deliberatione, & iuxta inclinationem propriæ voluntatis. Tamen ad libertatem arbitrij secundo modo considerati, de quo est tota concertatio, hæc non sufficiunt, sed requiritur vltra prædicta, quòd voluntas sit libera per omnimodam indifferentiam excludentem quamcumque necessitatem non solùm coactionis, sed etiam naturalis inclinationis, & determinationis, & ineuitabilitatis: & hoc est, quod ait D. Hieron. relatus à Magistro in 2. d.25. c.4. *Solus Deus est, in quem peccatum cadere non potest. Cætera cùm sint liberi arbitrij, in vtramque partem flecti possunt.* Vbi videtur, liberum arbitrium accipere secundùm aliquam specialem rationem, secundùm quam est solùm in creatura, non autem in Deo. Hieronymus.

CAPVT XVIII.

An arbitrij libertas aliquam necessitatem secum admittat prouenientem ex causa extrinseca. Sententia affirmans recensetur.

1. EXpedita controuersia cum hæreticis remanet adhuc expendenda alia concertatio non leuis inter solos Catholicos, ea autem est:

An esto certissimum sit, arbitrij libertatem omnem absolutam necessitatem excludere, admittat tamen aliquam necessitatem ex suppositione antecedenti prouenientem si non ex causis intrinsecis, saltem ex causa prima extrinseca, quæ est Deus, vel eius præscientia, vel decretum. Quam controuersiam recentiores Doctores omnino fatentur, ad fidem non attinere, licèt quisque sententiam suæ oppositam latenter contendit demonstrare, habere cum aliquo errore aliquam affinitatem.

In hac quæstione fuit opinio quorundam Doctorum à Thoma VValdensi l.1. doctrinæ fidei antiquæ c. 25. n.9. relata hisce præcisis verbis: *Periculosè ergo, vt mihi videtur, quidam magni nominis viri necessitatem istam præcedentem ponunt in humanis operibus, etiam & quid fiunt à voluntate Dei: cùm in antiquis Ecclesiæ patribus nihil simile reperire possunt quo conantur, & illud quod adducunt: Cor Regis in manu Domini, & quocumque voluerit, inclinat illud, ipsi textum exponunt, & intelligi de necessitate tractionis, & inclinationis, non autem de necessitate illa, quæ præcedit secundùm Anselmum, & secundùm quam voluntas necessariò agit, nec potest aliter agere, quàm vellet secundùm Augustinum.* De qua opinione infra c.18. in principio. *Nec sunt* (inquit) *pauci homines, nec in Scripturis sacris indocti, quorum aliqui non multùm ante nos sic erant ... in Scripturis necessitatem euentuum futurorum, sed tamen absolutam, inflexibilem esse dixerunt, & prænuntiationem quarumcumque futurarum effectum, ne propter contingentiam libertatis res futuræ, necessariæ ... fallibilitatis conuinci posset, vel certissima prophetia.* Et infra. *Primus probat necessitatem antecedentem in futuris euentibus, & impossibilitatem euentus oppositi per hoc, quod dixit Balaam in lib. Numerorum. Non possum aliud loqui, nisi quod dederit mihi Dominus, &c.* Et infra. *Subdit tamen quod ista necessitas libertati non repugnat arbitrij, eo quod duplicem causam respiciat causam superiorem, per quam necessitatem suam habet, scilicet scientiam & voluntatem diuinam, & aliquam causam mediam respicit pro causa secunda, per quam prouidit Deus rem tali esse futuram, sicut ... dantem eleemosynam prouidit Deus ad ... talem ..., & sic in secunda causa est libertas, & possibilitas aliter eueniendi, non autem in prima.* Et infra. *Sic autem venerabilis Anselmus, & S. Thomas clarissimo ore dicunt, non esse ibi necessitatem aliquam præcedentem, sed consequentem, quæ nihil efficit, ipse contrario ponit ibi necessitatem ponere præcedentem quæ rem obligat ad euentum.* Thomas VValdensis.

Hanc eandem sententiam recentiores quidam scholastici constanter defendunt, & contendunt, esse ipsissimam mentem D. Augustini, & D. Tho. dicunt enim necessitatem ex suppositione antecedente aliarum causarum præter primam tollere quidem arbitrij libertatem, necessitatem ex suppositione antecedente causæ primæ vniuersalissimæ non tollere arbitrij libertatem, sed optimè cum illa cohærere, quia hæc est differentia inter primam causam vniuersalissimam, & alias causas secundas, ita, vt alios omittam, videri potest apud nouissimum quendam autorem disp.12. & 25. de Auxil. Nou... tor.

Primum huius opinionis argumentum sumunt à diuina præscientia. Si Deus præsciuit, aut prædixit, aliquid esse futurum, illud necessariò erit, & tamen hæc necessitas arbitrij libertatem non tollit. Ergo. Maior proposito expressè habetur ex D.Thom. in 1. d.38. q.1. a.5. ad 3. de veritate q.24. a.1. ad 13. 1. contra Gent. c.67. 1. p. q.14. a.13. ad secundum & tertium. & probatur ex Euangelio Lucæ c.24. vbi dicitur, quòd oportebat pati Christum, vt Scripturæ implerentur. Et certè si illud, quod Christus, vel Prophetæ prædixerunt esse futurum, posset non euenire, posset decipi Deus, & mentiri, quod est impossibile. Idem confirmant autoritate Glossæ in c. Vasis iræ. 23. q.4. II. D.Th... Glo...

Quòd si respondeatur, necessitatem, quæ oritur ex certitudine diuinæ præscientiæ esse necessitatem ex suppositione concomitante, vel consequente, non autem antecedente, quia diuina præscientia respicit res, vt præsentes extra suas causas, & non illas antecedit. Contra hanc responsionem militat, quia diuina præscientia est certa de mente D.Th. non solùm ex eo, quòd res sunt præsentes Deo ab æterno, sed etiam ex diuino decreto, quo decreuit efficaciter omnia futura contingentia ante præuisam determinationem secundarum causarum. Deinde idem probat ex eo, quoniam diuina præscientia non est causata à rebus, sed potiùs est causa rerum. Vnde suppositio diuinæ præscientiæ nullo modo est consequens, sed antecedens. Tertiò idem probat ex Anselmo in libro Cur Deus homo dicente, quòd necesse erat Christum pati, quia sic scriptum erat: ista verò erat necessitas antecedens, quia diuinæ Scri-

pturæ

ptura voluntatem humanam Christi praecessisse.

III. Secundò principaliter argumentantur, quòd Deus ab aeterno efficaciter decreuit, illud impossibile est nō euenire, quod ex plurimis testimonijs diuinae Scripturae, & Patrū, & D. Th. probant, praecipuè verò ille Doctor in locis citatis, quae citari possunt, cùm haec veritas à Catholico negari minimè possit; sed Deus multa decreuit, quę ex libera hominis voluntate pēdent, vt constat Isaiae 14. in illis verbis, *Iurauit Dominus exercituum, dicens: Si nō vt putaui, ita erit, & quomodo mente tractaui, sic eueniet, vt conteram Assyrium in terra mea*, &c. legimus verba sequentia. Et Christi passio fuit efficaciter à Deo decreta, & tamen pependit ex libera Christi voluntate, illam obire, vel non obire. Ergo cum necessitate diuini decreti stat libertas humani arbitrij.

IV. Tertiò argumentantur ex diuina prouidentia, nā quod est à Deo prouisū, necesse est euenire: sed tamē multa à Deo prouisa libere eueniūt: ergo. Maior à Catholicis omnibus debet cōcedi, omnes n. fatentur, nihil posse exire ab ordine diuinae prouidentiae. Minor etiā est per se nota Theologo. Nec dici potest suppositionem diuinae prouidentiae non esse antecedentem, quia cùm diuina prouidentia sit omnium rerum causa, necessariò omnia antecedit.

Quartò argumentantur, quia necessitas ex suppositione diuinae praedestinationis est necessitas ex suppositione antecedente, & tamen illa non tollit libertatem arbitrij, vt ex fide constat.

Quintò necessitas ex diuinis praemotionibus, & praedeterminationibus est necessitas ex suppositione antecedente, vt ex terminis notū est: sed cū huiusmodi suppositione stat arbitrij libertas. Hoc verò multipliciter probatur; sed quia instituti nostri nō est de hac re hic disputare, vnum testimonium referā de illis allatis ex Aug. in c. Vasi, ire 25. q. 4. vbi inter alia sic ait: *Fieri vnde si quid praescientia praecedit ad mortem est sic, tamen nulla natura habere necessitatem. Atque Deus ex futuro, quā ex arbitrij libertate inuenit praesciens euenire. Hic igitur ad intuitum relata diuina quaedam necessaria sunt per dispositionem diuinae notitiae per se verò considerata absolutam naturae suae libertatem non deserunt.*

V. Sextò, ad hoc vt voluntas dicatur libera etiam in euentu, sufficit, vt intellectus repraesentet voluntati obiectū eligendum, vt indifferēs, quidquid verò accessorium, vel superueniat ipsi voluntati, manente huiusmodi differentia, non tollit eius libertatē. Modò per suppositionem antecedentē diuinae praescientiae, prouidentiae, praedestinationis, & decreti efficacis, nō tollitur indifferentia iudicij rationis circa obiectum propositum volūtati. Ergo.

Septimò, necessitas cōsequentiae, & cōditionata stat cū arbitrij libertate, vt omnes Doctores fatētur: huiusmodi autem est necessitas ex suppositione diuinae praescientiae, prouidentiae, &c.

Octauò, necessitas illa ex suppositione antecedente est necessitas in sensu cōposito; sed necessitas in sensu composito optimè stat cum arbitrij libertate. Ergo. Maiorem propositionē contendunt esse ad mentem D. Tho. 1. con. Gent. c. 67. in fine, & de Veritate q. 24. a. 1. ad 13. & prima p. q. 23. a. 6. ad tertium & 1. 2. q. 1 10. a. 3.

Nonò affert testis ille Doctor multa Doctorū testimonia, quae quoniā ad rem parū faciunt, vt quisque videre poterit, omittimus. Vnū referam Scotū in 1. dist. 40. q. 1. *Dico ergo*, dicentē, Deum ab aeterno omnes effectus contingentes praedefiniuisse, & tamen cum huiusmodi praedefinitione stare humanam libertatem, quia diuina voluntas liberè se ad illa determinauit. Idem habet in 1. d. 39. Item

Cath. Pont. de liber. hom.

D. & M. Diuina verò praedefinitio in eius sententia nostram voluntatem antecedit.

CAPVT XIX.

Proponitur secunda opinio negans, eáque vt probabilior rationibus comprobatur.

I. EST secūda sententia, quae docet, omnē necessitatē siue absolutā, siue respectiuā, & ex suppositione, verae libertati repugnare, & impossibilem omnino esse, ea duntaxat excepta, quae oritur ex suppositione cōsequēte, vel cōcomitante ipsam liberā electionē eiusdē voluntatis. Si autē quęratur ab illis, quandò sit illa suppositio cōsequēs, aut concomitans, ex qua necessitas orta nō repugnet arbitrij libertati, respōdent eā esse suppositionē concomitantē, vel consequentē, quando vel in nostri arbitrij potestate est ipsa suppositio: vt cū dico, si curris, necesse est te currere, & moueri: nā moueri est in tua potestate. Vel quando, licet ipsa suppositio nō sit in nostra potestate, pēdet tamen ex aliquo, quod est in nostra potestate, aut est necessariò cōnexa cū aliquo, quod est in nostra potestate: vt cū dico, si video te currere, necesse est te currere: esto enim meū videre nō sit in tua potestate, tamē pēdet ex aliquo, quod est in tua libera potestate, quod est, te currere. Vel tandē quādo licet suppositio nō sit in nostra potestate, neq; pēdeat ex aliquo quod sit in nostra potestate, supponit tamen aliquid, quod est in nostra potestate: vt cùm dico, si Deus efficaciter te trahit sua gratia, necesse est, te cōsentire: licet enim nō sit positum in tua potestate, te trahi per gratiā, neque efficacia diuinae gratiae pēdeat ex tua libera volūtate, supponit tamē (vt illi dicūt) aliquid, quod est in tua potestate, liberū scilicet tuū consensum, vt praeuisū à Deo esse futurū ex hypothesi, quòd Deus vellet te trahere huiusmodi auxilio efficaci. Extra hos casus affirmāt omnē suppositionē, & necessitatē ex illa prouenientē impedire verā libertatis etiā comparatione primae causae vniuersalissimae. Quae sententia, quāuis de opinionibus Doctorū nostri arbitrari, mihi videtur longè probabilior, & magis cōformis dictis Sāctorū, & rationi. Et argumēta, quibus illa à suis autoribus, vel, vt rectiùs dicā, defēsoribus (nō enim est noua opinio, aut noua cōtrouersia ista inter Doctores nuper excitata, vt nōnulli arbitrātur) probatur, adhuc legitimā solutionem videntur desiderare, quod & ita esse experimento mōstrabimus.

II. Probatur haec opinio primò ex vulgata illa distinctione tradita à D. Ansel. lib. Cōcordiae, c. 1. & 2. & in lib. Cur Deus homo, c. 18. de duplici necessitate antecedēte, quae facit rē, & cōsequente, quam res facit. Docet enim expressè D. Anselmus, omnē necessitatem antecedentem pugnare cum arbitrij libertate, & solā cōsequentē cū illa posse cōsistere, vt omnes Doctores videre possūt in eius libris.

Huic argumēto multipliciter respōdetur. Primò negando autoritatē D. Anselmi, verùm contra hāc responsionē illud solùm obstat, distinctionē hanc Anselmianā non ab ipso Anselmo fuisse primitùs excogitatā, sed ex D. Aug. ex integro acceptam, vt statim dicemus in secundo argumento, & eandem distinctionem ab omnibus Theologis (si duos vel tres recentiores excipias) communiter & plausibiliter fuisse exceptam, & retentam.

Secūdus modus respōdendi est, D. Anselmū per necessitatē antecedentē, non intelligere quācumq; necessitatē, sed illā solùm, quae facit causam seruā exire in actum sine vlla deliberatione, & sine proprio consensu. Quod ex eo probatur, quia Anselmus ponit exemplū in motu corporis caelestis; inquit enim, *Necessitas praecedens causa est rei, necessi-*

tas sequens est, quam res facit præcedens, & efficiens necessitas est, vt cum dicitur cælum volui, quia necesse est, vt cælum voluatur. Et inferiùs: *Nam violentia naturalis conditionis cogit cælum volui.* Illi similes sunt illis, de quibus Th. VValdensis lib. 1. sup. cit. c. 28. n. 3. *Ibi*, inquit, *venerabiles Anselmus, & S. Thomas clarissimo ore dicunt, non esse ibi aliquam necessitatem præcedentem, sed consequentem, quæ nihil efficit: ipso eueniente consequentem, necessitatē penitus præcedentē, quæ rem obliget ad euentū.* Hęc igitur glossa manifestè repugnat textui D. Anselmi: licet enim ille exēplificauerit in motu cæli, quia exēpla debēt esse notissima: tamen vniuersaliter omnē necessitatē, quæ causa est vt res sit, vocat antecedentē, & eam solùm consequentem, quæ nullā importat causalitatē. Et vniuersalissime inquit, omnē necessitatem antecedētē, ex quacunq; causa prouenientē destruere arbitrij libertatē, neq; clarioribus verbis vti potuisset. Quid enim, vt nunc alia omittā, significāt illa verba: *Hac igitur sequente, & nihil efficiente, quoniam vera fuit fides, & prophetia de Christo, quia ex voluntate, non ex necessitate moriturus erat, necesse erat, vt sic fieret; hac homo factus est, hac fecit, & passus est, hac voluit, quæcunque voluit?* Anselmus hic vocat necessitatē sequentem, nihil efficientē: Anselmus dicit, ideo Christū habuisse necessitatē moriendi, & tamen voluntate mortuū esse, quia illa erat necessitas sequens, & nihil efficiēs. Quid clarius dici poterat? Quod autē addūt alij Anselmū nō fuisse locutū vniuersaliter, sed indefinitè, refutatione non indiget: quomodo enim ex vna indefinita potuisset concludere, quòd licet Christus habuerit necessitatem moriendi, non tamē ex necessitate, sed liberè mortuus est, ex eo, quia est aliqua necessitas antecedens, quæ libertatem non tollit?

III. Tertius modus respōdendi est, necessitatem ex suppositione causæ primæ non esse necessitatē ex suppositione antecedēte, sed cōsequente, vel concomitante: sicut n. causa secunda, sic prima, immò multò magis influit in effectū. Vnde sicut necessitas ex suppositione causæ secūdæ liberę in ordine ad effectum, qui liberè ab illa procedit, nō tollit, quin effectus liberè ab illa producatur, ita etiā necessitas ex suppositione primæ causæ in ordine ad eundē effectū nō impedit, quin ille liberè producatur. Hęc respōsio potest dupliciter intelligi: vno modo, quòd causalitas causæ primæ nō antecedat aliquo modo causalitatē causæ liberæ secūdæ in ordine ad eundem effectū, qui liberè fit à secunda causa, sed illi se adiūgat in causando effectu in eodē instanti, in quo secūda causa exit in actū ad producendū ipsum effectū, & sic respōsio est vera, & debet admitti, sed non intenta ab aduersario. Alio modo potest intelligi, quòd prima causa in aliquo priori antequā secūda causa liberè producat effectū, ponat suā causalitatem circa secundā causam, ita quòd faciat ipsā secundā causam necessariò exire in actū secūdū, & illa necessitas causandi antecedat causalitatem secundæ causę, licet non antecedat causalitatē omnis causæ, nēpe causæ primæ, quo sensu intēdere videntur respōdentes. Et in hoc sensu respōsio est planè falsa: illa enim necessitas antecedēs, quā D. Ansel. dicit tollere libertatē arbitrij, & voluntatis, dicitur antecedēs cōparatione causæ secūdæ, id est, ipsius volūtatis creatæ, vt cōstat, sicut necessitas cōsequens dicitur cōsequēs cōparatione nō causæ primę, sed ipsius secūdę causę, quæ est volūtas creata. Quod patere potest exēplo ablutionis volūtariæ Christi, cuius passio simul fuit volūtaria, & necessaria, quia illa necessitas fuit cōsequēs, nō antecedens, non cōparatione volūtatis diuinę, sed cōparatione volūtatis creatę ipsius Christi. Quare cū ex hac respōsione necessitas ex suppositione voluntatis diuinæ antecedat voluntatem creatam, & illam necessariò inducat ad causandum effectum, illa proculdubio in sententia D. Anselmi est de illis, quæ antecedentes vocantur, & quæ libertatem tollunt.

Deinde effectus nō dicitur liber cōparatione primę causę, sed secūdę causæ, à qua ille immediatè elicitur, vt suprà dictū est c. 12. ita à pari necessitas antecedēs, vel cōsequēs, quę tollit, vel nō tollit arbitrij libertatē, nō debet dici talis cōparatione primæ causæ superioris, sed solū cōparatione secūdæ causæ liberæ à qua effectus immediatè procedit. Adde, quòd cōparatione primæ causæ nulla necessitas potest dici antecedens: vnde si cōparatione illius introducta esset illa distinctio de duplici necessitate antecedēte, & cōsequēte, vana, & falsa esset, & digna, quæ ex scholis Theologorum exploderetur. Adde etiā, quòd sicut diuina volūtas dicitur cōsequēs, quæ ex nostro actu libero quodammodo ortum habet, vt Damascenus inquit: ita illa sola dicitur suppositio, & necessitas consequens respectu voluntatis creatæ, quæ ex ipsa voluntate aliquo pacto ortum habeat. Damasc.

IV. D.Thom. Quartus modus respōdēdi colligitur ex D. Th. 1. p. q. 19. a. 8. ad tertiū, vbi tacito nomine D. Anselmi soluit argumētū sumptū ex illius autoritate dicēs: *quòd posteriora accipiūt necessitatē à prioribus secundùm modū priorū: vnde & ea, quæ fiūt à voluntate diuina, talē habēt necessitatē, qualē Deus vult illa habere, scilicet vel absolutā, vel conditionalem tantùm: & sic nō omnia sunt necessaria absolutè.* Hæc doctrina D. Th. verissima est, sed nisi aliquid addatur, difficultatē nō tollit. Admissa enim, quòd omnia habeāt illā necessitatē, quam Deus vult illa habere, non inde sequitur, Deū velle, actus liberos humani arbitrij habere necessitatē ex suppositione antecedēti, quæ nullo modo pēdeat ex libera voluntate, aut saltē non habeat connexionē cū aliquo, quod sit in potestate liberi arbitrij. Hoc n. videtur manifestam contradictionem implicare: Nullo igitur modo videtur solutum fuisse argumentum.

V. Aug. Secūdò principaliter probari solet eadē sententia autoritate D. Aug. lib. 5. de Ciu. c. 10. vbi eandē distinctionē duplicis necessitatis tradit, sub eisdē ferè verbis. Inquit ibi Aug. duplicē esse necessitatē, alterā, quæ est intra nostrā voluntatē, & in eius potestate, & illā contrariam alterā, quę antecedit, & subijcit sibi voluntatē. Priorē dicit posse stare cū arbitrij libertate, nō autē posteriorē. Ergo necessitas, quæ voluntatē præcedit, & illā sibi subijcit, ex quacunq; causa proueniat, libertatē tollit. Referā eius verba, ne quis putet me cōmentariū ex meo cerebro. *Vnde*, inquit, *nec illa necessitas formidanda est, quā formidando Stoici laborauerunt, ita causas rerum distinguere, vt quasdā subtraherēt necessitati, quasdā subderent, atq; in his, quas esse sub necessitate noluerunt, posuerunt etiā nostras voluntates, ne videlicet nō essent liberæ, si subderentur necessitati: si enim necessitas nostra illa est dicenda, quæ non est in nostra potestate; sed etiamsi nolumus efficit, quod potest, sicut est necessitas mortis: manifestum est, voluntates nostras, quibus rectè, vel perperam viuitur, sub tali necessitate non esse.* Ecce tibi negat Aug. voluntatem humanam subditā esse alicui necessitati, quæ nō sit in eius potestate. Vide alia, quæ subdit de necessitate, quæ est intra nostram potestatem, & quomodo illa necessitas libertatem non tollat, dum ait: *Si autem illa definitur necessitas, secundum quam dicimus, necesse esse, vt ita sit aliquid, vel ita fiat, nescio, cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis. Neque enim, & vitam Dei, & præscientiam, &c.*

Neque potest respondere, Augustinum solùm loqui de necessitate naturali, & absoluta, cùm ille omnem necessitatem reiiciat, quæ nõ sit intra potestatem nostræ voluntatis, vt bene probat VValdensis [illegible] lib. 1. c. [illegible] & c. 18. [illegible] eodẽ Augustinus [illegible] aliquid esse in nostra libertate, in quantũ est in potestate nostræ voluntatis. Verba Augustini inter alia in lib. 3. de lib. arbitr. c. 3. [illegible] *in nostra voluntate nõ esse, nisi esset in nostra potestate. Porrò quia est in nostra potestate, libera est nobis: non enim liberum est nobis, quod in potestate non habemus, aut potest non esse quod habemus.* Quid clarius? Et lib. 3. Hypognost. [illegible] inquit, *liberum arbitrium dicimus esse,* [illegible] *quod in sua sit positum potestate, habere agendi quod velit possibilitatem,* [illegible] — VValdens.

VI. Tertiò solet probari auctoritate D. Thomæ lib. 2. phys. lect. 15, vbi dicit, necessitatẽ ex causis prioribus [illegible] vel ex cõditione [illegible] lib. 2. [illegible] 1. 2. q. 4 [illegible] Cum igitur D. Tho. [illegible] necessitatẽ conditionalẽ siue ex suppositione [illegible] in sensu cõposito stare cũ arbitrij libertate, [illegible] videtur dicere, omnẽ necessitatẽ prouenientem ex suppositione cuiuscumque causæ antecedentis pugnare cũ arbitrij libertate. — D. Thomas.

Huic argumento solet responderi, D. Thomã loqui de necessitate orta ex causis prioribus, naturalibus, & creatis, [illegible] tollit arbitrij libertatẽ, non de necessitate proueniẽte ex prima causa vniuersalissima, illa enim libertatẽ arbitrij nõ tollit.

Hæc responsio imprimis est contra doctrinã D. Thomæ [illegible] 1. 2. q. 17. a. [illegible] ad secundũ dicit, quòd motus appetitus sensitiui qui sunt præcedẽtes, nõ subiacent imperio rationis, sed solùm motus cõsequentes, [illegible] est subdi imperio rationis & voluntatis, & [illegible] in potestate liberi arbitrij: & q. 6. de malo a. 1. ad [illegible] [illegible] &c. In his locis licet D. Thomas loquatur de causis, & dispositionibus naturalibus, & aliquo modo naturaliter mouentibus, tamen [illegible], ob quam illi motus stant, vel non stant cũ libertate voluntatis, in hoc sita est, quia illi subiacent vel nõ subiacẽt imperio ipsius voluntatis; quod ita apertè [illegible] esse verũ, vt [illegible] amplius declarare. Si [illegible] D. Thomæ aliquid valet; supponit [illegible], omnem motum præcedentem ipsam voluntatem, & illam [illegible], qui non subiacet imperio, & potestati eiusdem voluntatis, tollere illius libertatẽ, alias debuisset aliã causam assignare, [illegible] dispositiones naturales antecedentes [illegible] voluntati, & etiã causæ efficientes naturales [illegible], & non subiectæ, tollunt libertatem, alia verò causa quãuis antecedẽtes non subiectæ voluntati, [illegible] illã sibi subiicientes nihilominus stent cũ libertate eiusdẽ voluntatis; quã rationẽ cum nullus reddiderit, constantissimũ mihi est, illam in prima ratione tanquam vniuersali constituisse, nẽpe omnem causã necessariò mouentẽ, & antecedentẽ, quæ non subiaceat imperio voluntatis, repugnare libertati, siue illa sit secunda, siue prima. Hæc autẽ omnia volui adnotare propter recentiorẽ quendã Doctorem, qui conatur ex testimoniis allatis D. Thomæ, & aliis similibus probare, mentẽ D. Anselmi esse, vt nomine necessitatis antecedẽtis intelligatur illa sola, quæ oritur ex causis naturalibus, quæ est necessitas absoluta: & nomine necessitatis cõsequentis, intelligatur illa, quæ est cõditionalis, vel ex suppositione; sicut etiam Damascenus vocat voluntatẽ antecedentẽ, quæ respicit obiectũ secundũm se, & consequentẽ, quæ respicit obiectũ cum omnibus adiunctis, & circũstantiis: quæ, vt liberè loquar, nihil aliud sunt, nisi cõmenta gratis efficta ad obfũdendas nebulas luci meridianæ, nã & D. Anselmus nomine necessitatis antecedẽtis omnem illã intelligit, quæ præcedit in ratione causæ, & omnẽ cõsequentẽ, quæ sequitur ipsam rẽ. Et D. Th. dicit omnẽ motũ præcedentẽ, & omnem necessitatẽ ex causis prioribus, quæ nõ subiacent potestati voluntatis, tollere libertatem. Et Damascenus docet, omnem voluntatem Dei consequentẽ ex conditione creaturæ oriri, de qua re lib. 4. dicendum est, quoniam ille auctor mentẽ Damasceni, & distinctionem illã de duplici voluntate antecedente, & consequente peruertit ad suum sensum contra receptissimam, & legitimam intelligentiam traditam, non solùm à Damasceno, Chrysost. & aliis auctoribus probatis, sed etiã à D. Thoma, cuius se discipulũ profitetur.

Gabr. Vasqu. de liber. [illegible]

Addo D. Thom. pluribus in locis docere, Deũ mouere quidem voluntatẽ, & præmouere etiã, maximè ad actus supernaturales: sed tamẽ tali modo, quòd relinquit in potestate voluntatis suã determinationẽ ad hoc, vel illud bonũ particulare: & hoc ne lædatur libertas eiusdem voluntatis. ita de Potentia q. 3. a. 7. ad 13. de malo quæst. 3. a. 2. & in 1. d. 38. q. 1. a. 5. videantur illius verba ibidẽ in corpore art. §. *quandocumque enim sunt duæ causæ* &c. & lib. 1. con. Gentes c. 68. in fine, & 1. 2. q. 1. a. 6. & q. 10. a. 4. & aliis in locis. Sentit ergo D. Th. omnem necessitatem antecedentem, etiam prouenientẽ à prima causa, quæ non sit in potestate voluntatis creatæ, tollere illius libertatem, vnde vana est illa occasio excogitata per distinctionem de duplici causa prima, & secunda. — D. Thom.

Quartò principaliter probatur eadẽ sententia. VII.
Hæretici, cũ quibus est nobis controuersia de libero arbitrio, maximè recentiores, vt Caluinistæ, nullã aliam necessitatẽ videntur ponere in actibus humanis, nisi eã, quæ prouenit ex suppositione antecedentis causæ primæ, nẽpe diuinæ præscientiæ, & diuini decreti, & diuinæ præmotionis: nihilominus Catholici dicũt illos auferre verã libertatẽ ex actibus humanis. Ergo necessitas ex suppositione antecedẽtis cuiuscumque causæ, etiã primæ, tollit verã arbitrij libertatẽ. Maior probatur ex verbis Ioan. VVicleffi, quæ refert Th. VValdẽsis l. 1. c. 22. & 23. & ex verbis Philippi Melãctonis in locis communibus primũ editis. *Quandoquidem,* inquit, *omnia quæ eueniunt iuxta diuinam prædestinationem, nulla est arbitrij nostri libertas.* Et rursus: *Voluntatis nostræ libertatẽ per prædestinationis necessitatem adimit Scriptura.* Caluinus etiam dicit voluntatem Dei esse rerum necessitatem lib. 3. Instit. c. 23. §. 8. & lib. 1. contra Pighium. *Quæ fortuita maximè videntur, ea dicimus fieri necessariò non suapte natura, sed quoniã æternum, & stabile Dei consilium in illis gubernandis regnat.* & lib. 3. Instit. c. 23. §. 6. *Si hominum euentus Deus præuideret duntaxat, non etiam suo arbitrio disponeret, ac ordi-* — VVicleff. VValdensis. Melanct. Caluinus.

naret, non abs re afferetur quæstio, ecquid ad certam necessitatem valeat præscientia, sed cum non alia ratione præsciat, quæ futura sunt, nisi quia ita, vt fierent, decreuit, frustra de præscientia laboramus, vbi certitudinem ordinationis posuimus, & non omnia euenire. Idẽ de Marcione refert D. Hieronymus Dialogo 3. contra Pelagianos. Idem de Stoicis referunt D. August. 5. de Ciu. c. 10. & Ludouicus Viues ibidem cõmento.

Hieronym. Augustinus. Ludouicus Viues.

VIII. Huic argumento respondetur ab autoribus primæ opinionis, non damnari hæreticos in eo, quòd ponunt necessitatem aliquam antecedentem ex suppositione primæ causæ, nimirum diuinæ præscientiæ, & diuini decreti: sed in eo, quoniam ex hoc antecedente per malam cõsequentiam deducunt, non conuenire libertatem arbitrij in nobis. Sicut enim Pelagiani nescientes efficaciam diuinę motionis gratuitæ concordare cum arbitrij libertate, vt liberum arbitrium illæsum defenderent, negarunt efficaciam diuinæ gratiæ: ita è contrario isti hæretici, vt defenderent efficaciã diuinæ motionis, negarunt arbitrij libertatem. tamen veritas catholica media via incedens cum efficacia diuinæ gratiæ, & motionis coniungit arbitrij libertatem.

Hæc tamen responsio, nisi aliud addatur, non videtur enacuare argumentum. Primùm, quia videtur ex illa sequi, hæreticos non errare in Theologia, & in fide, sed solùm in Logica. Error enim malę consequentię non est error in fide, sed in Logica. Si enim consequens esset verum, etiamsi per malã consequentiã deduceretur, non propter hoc quis erraret in fide, & è contrario, si consequens esset falsum, erraret, qui illud deduceret etiam per bonam consequentiam.

Secundò falsum est, Catholicos non damnare antecedens illud, ex quo hæretici deducunt, non esse in nobis liberum arbitrium, saltem in eo sensu, in quo illud ponitur ab hæreticis, nam hæretici ponunt motionem efficacem, qua liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum resistere non possit, & ex hoc antecedente deducunt consequẽs quòd homo verè non sit liberi arbitrij. Admisso verò antecedente consequentia optima est, neque negari potest. Illi Patres Concilij Tridentini dãnarũt non consequentiam, sed antecedens, nimirũ, dari motionem liberi arbitrij, ita efficacem, quòd voluntas illi resistere non possit, neque illam abijcere, aut dissentire si velit, vt patet ex Conc. Trid. sess. 6. c. 5. & Can. 4. de Iustificatione. Quærendum est igitur ab istis Catholicis, an ipsi admittant necessitatẽ ex suppositione antecedenti, cui liberum arbitrium resistere non possit, neque illã abijcere, neque dissentire, an non. Si sic, videant oro, illam necessitatem reprobari à Concilio, & reprobari omnes, qui illam ponunt. Si autem illam non admittunt, vt credo non admittere, cùm sint Doctores catholici, non dicant quæso, hæreticos errare solùm in mala cõsequentia, aut in eo, quòd ex antecedente vero per malam consequentiam deducant consequens falsum; sed liberè dicant, illos errare in antecedente; fateanturque, se vti Catholicos ab hæreticis non solùm in consequentia, & cõsequente plurimum distare, sed etiam in ipso antecedente, ne minùs peritis in arte sint occasio erroris, dum putant, illos in antecedente ab Ecclesia Catholica damnato cum hæreticis conuenire.

Conc. Trid.

Accedit, quòd si hæretici non errarent in ipso antecedente, sed cũ Catholicis in eo rectè sentirẽt, tota controuersia inter Catholicos, & hæreticos horum temporum esset non de re, sed de modo loquendi, quod nõ puto verũ: si enim constaret, & conueniret de re, puto quòd ad tollẽdas scissuras concederẽtur nomina, vt nõ semel docuit August. Sequelã probo. Nullus ferè hæreticorũ (si vnũ, aut duos excipias) dixit, voluntatẽ humanã necessitari necessitate absolutè absoluta: nullus etiã posuit in voluntate eã necessitatẽ naturalis determinationis, quæ prouenit à causa intrinseca, sed omnes ponũt in illa necessitatẽ prouenientẽ à causa extrinseca, nẽpe à diuina præscientia, diuino decreto, & diuina motione: nullus dixit, hãc necessitatẽ prouenire ex secundis causis, sed tãtum ex prima causa, neque alio modo eã ponunt, nisi ex suppositione diuinę præscientię, decreti, & motionis: nullus etiã, vnũ, aut altero excepto, vocat illã necessitatem omnino absolutam in ordine ad obiectũ creatũ, sed necessitatem immutabilitatis, & inspirabilitatis. Cùm autẽ autores dictæ responsionis hęc omnia admittant, & in eo solùm differant, quòd hæretici nolunt voluntatẽ creatã, quæ subsit huic necessitati, debere vocari liberã, illi verò vt Catholici eã nihilominus esse liberã: tota cõcertatio inter hos, & illos erit solùm in hoc, an voluntas, vt subsistens huic necessitati, dicenda sit libera, nec ne. Et sic tantus apparatus, & strepitus erit solùm de modo loquendi, quod vtrùm verum sit, alijs relinquitur iudicandum.

IX. Quintò argumentantur pro eadẽ sententia. Vel illa suppositio antecedẽs ex prima causa necessariò infert actũ in ipsa voluntate creata, ita vt resistere nõ possit, vel non. Si nõ, illa non erit necessitas antecedẽs, de qua modò loquimur, quia necessitas antecedens, vt constat ex Anselmo, & Augustino, est illa, quæ necessariò causat rem: ponamus verò, quòd voluntas illi resistat, quod fieri potest, quia possibili posito in esse, nullũ sequitur impossibile, ex primo Poster. c. 12. illa necessitas antecedens nullũ effectũ causabit: ergo nõ erit necessitas antecedens, de qua modò disputamus. Si autẽ dicatur, quòd illa suppositio antecedens necessariò infert effectũ, ita vt voluntas resistere non possit, ergo tollit libertatẽ ipsius voluntatis: nõ enim est intelligibile, quòd aliquid aduenia t voluntati sine eius consensu, & ipsam voluntatem necessariò inclinet in vnam partem, & ad vnum actum determinatum, & nihilominus volũtas maneat libera: hæc enim omnia repugnant definitioni, & conditionibus veræ libertatis superiùs declaratis.

Aristot.

Sextò si cũ necessitate ex suppositione antecedente proueniente ex prima causa stat libertas voluntatis creatæ: ergo etiam bruta possent dici prædita libertate. Probatur sequela, nam secundæ causæ creatæ non habent ex se necessitatem in agendo, quam vocant absolutam, sed solùm illam, quam illis indidit prima causa pro libito, & beneplacito suæ voluntatis.

Septimò potest probari autoritate omniũ illorũ Doctorũ, qui dicunt, nõ posse effectũ prouenientẽ à duabus causis prima & secũda, prouenire à prima necessariò, & ineuitabiliter & à secunda liberè, & euitabiliter. Ita docẽt Scotus, Gregorius Ariminẽsis, Gabriel. Th. VValdensis, & alij, quos referemus lib. 4. nã cùm suppositio antecedens sit causa prior, & voluntas sit causa posterior, si suppositio antecedẽs etiã primę causę vniuersalissimę est necessaria, & necessitatem inferens, voluntas nõ poterit liberè, & euitabiliter suum effectum causare.

Scotus. Ariminen. Gabriel. VValdens.

X. Tandem probatur eadem sententia testimonio Scholasticorum. Inprimis enim hanc sententiam defendere tenentur illi omnes, qui negant, vllum liberũ effectũ voluntatis creatæ, vt talis est, fuisse

efficaci

[illegible] à Deo prædefinitam ante præuisionem de- [illegible] voluntatis creatæ ad eandē effe-ctum, quā sententiam tenere D. Th. Alex. Alens. Bonauenturam, Gregorium, & alios omnes classicos Doctores, vno excepto Scoto, qui tamen ambiguus est, vt à multis [illegible]: illi enim non [illegible] id [illegible], nisi quia talis præ- [illegible] supponitur, liberum arbitrium impediat. Eodem modo [illegible] alij opinantur de illa necessitate [illegible] ex suppositione primæ causæ. Deinde eandem sententiam habent [illegible], qui negant, voluntatem creatam, vt libera est, efficaciter prædeterminari ad actus [illegible] quos liberè illa sese ad eosdem determinat, in qua sententia cum prædictis con- [illegible] Scotus. Deinde possent plerique alij Doctores citari, qui hanc [illegible] conceptis [illegible] defendunt: sed alijs prætermissis, [illegible] in medium afferam, quos non potest [illegible], quid particulatim dixerint, & non solum veritate, illustrandæ gratia illam defenderint. Primus est acerrimus ille Catholicæ veritatis aduersus hæreticos propugnator Thomas VValdensis, [illegible] Ordinis Carmelitarum illustra- [illegible] lib. 1. Doctrinalis fidei cap. [illegible] opinionis fundamenta [illegible] affirmare Ripam in primam part. quæst. 15. art. [illegible] in [illegible], ipsum VValdensem non dixisse, omnem [illegible] antecedentem, vndecumque illa proueniat, etiam à prima causa, cum libertate arbitrij repugnare. Secundus est Bartholomæus Medina in 1. 2. D. Thom. q. [illegible] art. 4. vbi proposita quæstione, vtrum voluntas pro eo instanti, in quo elicit actum liberum, debeat dici libera, an solùm in instanti præcedente [illegible]. *Argumentatur*, ex professo docet, necessitatem ex suppositione non tollere libertatem, quia quod supponitur, est in nostra potestate vt sit, vel non sit: & ne quis putet, quòd [illegible] nulla sit necessitas ex suppositione [illegible] libertatem tollat, statim subiungit: *Sed vt [illegible], intelligendum est, quod quando necessitas ex suppositione aufert libertatem, [illegible], quod præsupponitur, tunc est necessarium, quemadmodum si Adam fuit, non est potestas, vt non fuerit, [illegible] præteritum non est potentia. Cæterum si id, quod præsupponitur, & statuitur, adhuc manet liberum, & contingens, non aufert libertatem [illegible] præsupponitur, & statuitur. Petrum currere, [illegible], non tollitur facultas, vt non curra- vel non sit. Atque differt inter præteritum, præsens, & futurum, quod si Adam fuit, necesse est, fuisse. Verum si Petrus est, non ad necesse, vt sit; & si Petrus nasciturus est, non est necesse, vt nascatur.* Sentit igitur hic autor, ad hoc, vt suppositio non auferat libertatem, oportere id, quod præsupponitur, manere liberum, & contingens: & ne quis dicat, illud manere liberum, & contingens comparatione primæ causæ, & hoc sufficere; declarat cuius comparatione illud debeat manere liberum, & contingens, cùm ait, *Vt si præsupponitur, Petrum currere, [illegible], non tollitur facultas, vt non curreret.* scilicet debere manere liberum comparatione secundæ causæ, à qua ipse effectus liberè procedit. quæ est doctrina D. August. lib. 5. de Ciuit. cap. 10. & Anselmi in locis suprà citatis.

D. Thom. [illegible] Alex. Alens. Bonauent. [illegible] & Scotus. — VValdens. — Ripa. — Medina. — August.

Tertius est Ioannes Paulus Nazarius inter nouissimos Scriptores, tum eruditus, tum sincerus in 1. p. D. Thomæ q. [illegible] art. [illegible] §. *Secundò notandum*, vbi sic ad verbum. *Secundo notandum est, necessitatem effectus ex aliqua suppositione, tunc stare cum contingentia simpliciter, vel libertate eiusdem effectus, quando suppositum est in potestate causæ illius effectus, vel saltē suppositum est connexum cum aliquo, quod sit in potestate eiusdem causæ.* Quam regulam in fine illius § probat, & explicat copiosè, docens necessitatem cōsequentiæ, & in sensu composito, quam ibi confundit cū necessitate, ex suppositione, non lædere libertatem, non requirere, vt antecedens sit causa consequentis, sed vt in nullo casu sit verum antecedens, in quo non sit verū consequens.

Paulus Nazarius.

Quòd, si quis dicat, eundem autorem eadem quæst. & art. cont. 2. ad 1. contra 5. concl. docere esse aliquam suppositionem antecedentem, nimirum diuinam prædeterminationem, quæ non sit in nostra potestate, eam nihilominus stare cum arbitrij libertate, & quæst. 12. art. 4. cont. vlt. ad 2. contra 5. & 12. concl. dicere, influxum primæ causæ, siue diuinam prædeterminationem requiri, vt voluntas exeat in actum: & illum influxum, non esse in nostra potestate: & nihilominus non lædere nostram libertatem. Respondeo ex eiusdem verbis formalibus, quòd influxus ille non habet rationem determinationis statim, vt recipitur in voluntate, sed priùs modificatur, & secundùm hoc est in potestate voluntatis, deinde impellit ad mouendum determinatè iuxta modum voluntatis, & tamen cum hoc infallibiliter sortitur euentum ob infinitam, & incomprehensibilem eius virtutem. Quæ doctrina si vera est, mihi [illegible] videtur, [illegible] vtriusque partis solam de modo loquendi, non autem de re esse controuersiam, quæ facilè componi possit, nisi sint, qui ex propria sententia velint esse discordes: Esto enim, quòd illa suppositio antecedens non sit in nostra potestate, quoad hoc, quod est, illam poni, vel non poni in nobis: tamen non ponit effectum suum completum in nobis, nisi vt connexa cum libero arbitrio, & vt existens in potestate nostræ voluntatis.

CAPVT XX.

Soluuntur argumenta primæ opinionis.

NVnc argumentis pro prima opinione adductis satisfaciendū est, & ad primū respondetur, suppositionem diuinæ præscientiæ esse concomitantem, aut consequentem, non autem antecedentem, de qua est quæstio. Et ad primam instantiam respondetur, nullibi reperiri apud D. Thomam, neque apud alium probatū autorem, præscientiam futurorū contingentium maximè quæ ex libera hominis voluntate pendent, esse certam ex decreto efficaci antecedente [illegible] determinationis secundarū causarum, quod latiùs probabitur lib. 3. c. 21. & lib. 4. c. 1[illegible]. & seq. I.

Ad secundam instantiā respondetur, scientiam, de qua loquimur, esse scientiam visionis: hæc verò, neque est causa rerum formaliter loquendo, neque causata à rebus, supponit tamen res in esse, sicut propriam obiectum, sicut Patres communiter dicunt, & nos suo loco ostendemus.

Ad tertiam instantiā respondeo, nihil esse certius in doctrina D. Anselmi, quam quòd necessitas, quæ stat cum libertate, sit sola necessitas consequens, quæ nihil omnino efficit: & necessitatem, qua Christus passus est, fuisse necessitatem consequentem, & nullo modo antecedentem, cùm hæc sint eius formalia verba: *Hæc sequens, & nihil efficiens necessitate, quoniam vera fuit fides, & prophetia de Christo, quia ex voluntate, non ex necessitate moriturus erat, necesse erat, vt sic esset. Sic homo*

factum est, hoc fecit, & passus est, hoc voluit, quãtumque voluit. Rursus probatio illa, qua probat, Christum passum esse necessitate antecedente, quia Scriptura, & prophetiæ antecesserunt actualem Christi passionem, videtur viro Theologo non admodum digna. Non enim dicitur suppositio, aut necessitas antecedens antecessione temporis, vel æternitatis ad tempus, sed antecessione aliqua in ratione causæ in diuina cognitione.

II. Ad secundum argumentum principale respondetur, res, quas Deus ab æterno decreuit, esse in duplici differentia, quasdam, quas Deus se solo vult efficere, sine concursu, & operatione secundarum causarum, maximè liberarum: quasdam, quas decreuit, non efficere se solo, sed dependenter à secundis causis liberis, vt tales sunt. Eodem modo decretum, quo decreuit res primi generis, est decretum antecedens, & suppositio talis decreti est suppositio antecedens: decretum verò, quo decreuit res secundi generis, est decretum concomitans, vel consequens, & suppositio talis decreti est suppositio concomitans, vel consequens, vt lib. 4. euidenter demonstrabitur.

Ad tertium respondetur, diuinam prouidentiam respectu eorum, quorum Deus est causa sine libera voluntate creata, facere suppositionem antecedentem, non autem respectu eorum, quorum Deus est causa non sine libero concursu, & cooperatione voluntatis creatæ. Cum dicitur, diuinam prouidentiam esse omnium rerum causam, & ideo omnia antecedere: respondetur eodem modo, quo est causa, eodem antecedere: respectu eorum, quorum est tota causa, totaliter antecedit: sed respectu eorum, quorum non est causa, nisi coassumendo sibi voluntatem creatam, non antecedit liberam determinationem eiusdem voluntatis creatæ, de qua antecessione modò loquimur.

Ad quartum respondetur, suppositionem diuinæ prædestinationis quoad aliquos effectus esse antecedentem, puta quoad præparationem gratiæ ab æterno, & positionem eiusdem gratiæ in prædestinato: quoad alia verò est suppositio concomitans, vel consequens, nimirum quoad liberum consensum voluntatis creatæ, opera meritoria, & collationem æternæ gloriæ.

III. Ad quintum respondetur, suppositionem diuinæ præmotionis efficacis, quoad id, quod est, Deum ponere in nobis talem præmotionem, esse suppositionem antecedentem; sed quoad id, quod est voluntatem creatam sic motam à Deo, elicere actum liberi consensus, est sine dubio suppositio concomitans, vel consequens. Ad illam verò

Augus. auctoritatem adductam ex D. August. in cap. Variarum 26. quæst. 4 respondeo, textum illum corruptum, & deprauatum allegari, non enim dicit, necessaria fiunt per necessitatem diuinæ motionis, sed per necessitatem diuinæ notionis. Est verò satum nimis discrimen inter motionem, & notionem, & necessitatem motionis, & notionis: sed fortasse arguens codicem mendosum ostendit. Poterat tamen ex verbis August. antecedentibus, & consequentibus, verum illius sensum facilè percipere.

IV. Ad sextum respondeo, falsum omnino esse illud assumptum, manente indifferentia iudicij rationis, manere verum libertatem in vsu, quidquid superueniat, vel antecedat, vel comitetur voluntatem, vt satis euidenter monstratum est suprà cap. 8. dicere namque, quod manente indifferentia iudicij, manet libertas, quidquid voluntati superueniat, vel illam antecedat, vel comitetur, nihil aliud est dicere, nisi rationem libertatis in solo intellectu, & non in voluntate essentialiter positam esse. & præter rationes ibi adductas, potest falsitas huius assumpti probari ex eo, quia illud, quod mouet solùm per modum causæ finalis, non potest mouere cum indifferentia, nisi potentiam, quæ mouet per modum efficientis, sit de se indifferens, & vt talis supponatur: sed ratio non mouet voluntatem nisi per modum causæ finalis. Ergo per solam indifferentiam iudicij rationis ipsa voluntas non potest moueri indifferenter in efficientia ad actum libertatem necessariam, nisi ipsa de se supponatur indifferens per modum causæ efficientis. Ergo vanissimum est commentum, voluntatem manere liberam, quidquid illam antecedat, vel illi veniat, manente indifferentia iudicij rationis.

Hoc verò magis declaratur tali pacto. Sicut finis non dat efficienti vim efficiendi, sed illam in eo supponit, & solùm mouet excitando in efficiente amorem, & desiderium sui: ita indifferentia iudicij rationis, quæ est solùm indifferentia causæ finalis, non tribuit voluntati vim indifferenter se mouendi, sed illam in voluntate supponit, & solùm excitat in voluntate desiderium, ad appetendum finem cum tali indifferentia. Et licèt indifferentia iudicij rationis, dicatur libertatis radix, & origo, non tamen ita est radix illius, vt tribuat voluntati suam libertatem in alio genere causalitatis, nisi in genere finis.

Præterea cùm nulla potentia possit exire in actum secundum sine actuali Dei influxu, & concursu, & cùm iudicium rationis, & electio voluntatis sint duo actus distincti, quis prohibet, Deum influere cum intellectu in actum iudicij, & suspendere influxum necessarium voluntati, vt illa exeat in actum secundum, & sic voluntatem, manente indifferentia iudicij rationis, non posse elicere actum liberum?

Præterea cùm iudicium rationis sit prius, & electio libera sit posterior, & omne prius possit per diuinam potentiam esse sine suo posteriori, quis prohibet per diuinam potentiam, manente indifferentia iudicij, non manere voluntatem liberam in vsu, & exercitio?

Præterea quis dubitat primos motus gratiæ excitantis, & etiam primos motus concupiscentiæ esse in nobis cum indifferentia iudicij, & tamen non esse motus liberos? illud ergo assumptum omnino negandum est, quo negato corruit totum argumentum.

Ad septimum argumentum, negatur omnino necessitatem conditionalem, vel consequentiæ, quam D. Augustinus, Chrysostomus, D. Thomas, & alij Doctores dicunt, stare cum arbitrij libertate, esse necessitatem ex suppositione antecedente, neque arguens hoc probauit. V. Augu. Chrys. D.Tho.

Ad octauum negamus, eam necessitatem in sensu composito, quam D. Thomas, & cæteri Doctores probati dicunt stare cum arbitrij libertate, eandem esse cum necessitate ex suppositione antecedente, quam isti ponunt. Quæ verò, & qualis illa sit, dicetur infra cap. 51.

Ad vltimum sumptum ex auctoritate Scoti, respondetur, Scotum variè de hac re sensisse, & suas sententias, prout sæpe, communiter in hoc non probari: eum verò conabimur inferius legitimè interpretari.

CAPVT XXI

Virum electio necessario supponat in intellectu iudicium practicum de re eligibili. Proponitur prima opinio affirmans.

1. SEcundum principale dubium occurrit expendendum, quod inter controuersias, de scientia propositas, illud autem est. An ad hoc, vt voluntas elicere actum liberæ electionis, necesse sit præcedere in intellectu aliquod iudicium practicum vltimate determinatum de obiecto eligibili. Intelligo verò nomine obiecti omne illud, quod proponitur voluntati, vt eligibili, sub ratione medij indifferentis ad finem. In hoc dubio sunt duæ opiniones contrariæ, quas vniuersaliter intellectas puto ambas aliquid falsitatis continere. Prima opinio vniuersaliter affirmat, ad omnem electionem requiri præuium iudicium practicum de particulari obiecto eligibili, vel fugibili, per quod iudicium omnibus inspectis, & consideratis, dictet, hoc, hic, & nunc esse eligendum, & faciendum. Hoc iudicium sub alio nomine vocant iudicium per modum dictaminis, & imperantis. Hanc sententiam defendunt Doctores nonnulli præclari nostrorum interpretationes, ex quibus Medina in 1. 2. q. 9. art. 1. multisque instrumentis Suarez disp. 19. Metaph. sect. 6. Vazquez in 1. 2. disp. 44. c. 1. Bellarm. in [illegible] Apolog. cap. 1.

Medina. Suarez. Vazquez. Bellarm.

Probatur ab illis hæc opinio primò auctoritate Philosophi in secundo de anima textu 154. vbi docet, voluntatem non moueri ex sola apprehensione boni, vel mali, sed præter apprehensionem requiri etiam æstimationem, & opinionem, qua iudicatur hoc esse bonum, & prosequendum; illud malum, & fugiendum: & idcirco hanc solam [illegible], & opinionem, præter hominem [illegible] apprehensionem mali, & terribilis, sicut affirmat in textu, & contemplatione picturæ. & lib. 3. textu 40. docet, quòd tunc appetitus aliquid prosequitur, vel fugit, cum intellectus affirmando dicit, aliquid esse bonum, vel malum. Et inferiùs docet, voluntatem non moueri à simplici intellectu speculatiuo, sed tantùm ab intellectu practico: intellectum autem practicum esse illum, qui iudicat, & dictat hoc, nunc & hic esse faciendum, &c.

II. Secundò idem probant auctoritate D. Thomæ, nam in 1. dist. 24. quæst. 2. art. 1. & 1. 2. quæst. 9. art. 1. docet, quòd sicut appetitus sensitiuus non mouetur per solam cogitationem, ita voluntas non mouetur ex sola apprehensione, sed mouetur ab intellectu practico.

D. Thom.

Tertiò voluntas non mouetur, nisi ab obiecto cognito, & sibi proposito sub ratione eligibilis, vt constat tum ex Philosopho in 3. Ethic. cap. 3. docente, electionem esse desiderium præconsiliatum. Tum ex D. August. lib. 8. de Trin. cap. [illegible] illa cognitio, & propositio obiecti sub ratione eligibilis non potest fieri absque iudicio practico. Requiritur ergo iudicium.

Aristoteles. Augustinus.

Quartò, si posset voluntas eligere absque huiusmodi iudicio, posset operari absque suo proprio obiecto, quod est impossibile. Probatur sequela, quia obiectum voluntatis, vt est electiua, nullum aliud est, nisi bonum apprehensum, & iudicatum conueniens.

Quintò, sicut quicunque agit, propter finem agit, ita quicunque eligit aliquid, vt medium ad finem illud eligit, quia ratio iudicat illud esse medium proportionatum ad finem.

Sextò, si quærimus ab aliquo, quare hoc, vel illud agat, respondebit statim, quia ratio mihi dictat, hoc esse faciendum. Et D. Bernard. ait, *Licèt voluntas non semper moueatur ex rationis iudicio, numquam semper caret ratione.* Docet igitur experientia, nullam esse electionem sine præuio iudicio.

D. Bern.

Septimò, si sufficeret sola apprehensio obiecti absque iudicio practico ad perficiendam electionem, omnia essent æquè eligibilia, & æqualiter appetenda, vel fugienda: nam æquè apprehenditur beatitudo, vt mala, & miseria, vt bona. Adhæc ex sola apprehensione propriæ necis homo tristaretur, etiamsi nullum sibi immineret periculum, & homo liberè seipsum interimeret, quia hoc potest apprehendi, vt bonum.

Octauò eodem modo apprehendunt homo cordatus, & homo excors hanc propositionem, bonum est me in puteum proiicere: & tamen homo sanæ mentis non se proiicit in puteum, quia vltra apprehensionem adhibet rectum iudicium, quo iudicat, non esse bonum, se in puteum proiicere: homo verò insanus ideo se in puteum proiicit, quia adhibet iudicium prauum, quòd sit bonum se proiicere.

Hæc opinio, quamuis in multis casibus vera sit, tamen vniuersaliter, & absolutè intellecta est falsa, quod multipliciter probo. III.

Primò namque experientia ipsa nos docet, quòd etsi ad electionem semper requiratur aliquod iudicium, non tamen semper requiritur illud iudicium vltimum, & determinatum, quo ratio omnibus inspectis dictat hic, & nunc hoc esse eligendum, (de hoc enim iudicio omnibus inspectis absoluto est solùm quæstio.) Quis namque mortalium in omni sua electione non priùs eligit, quàm iudicauerit de obiecto eligibili inspectis omnibus illius rationibus, & conditionibus, ac circumstantiis, secundùm quas potest habere rationem eligibilis, vel non eligibilis? Nullus profectò. Res ita est clara, vt nullæ sophismatum nebulæ illam offundere possint.

Secundò accedit, quòd si ad omnem electionem requireretur illud vltimum iudicium practicum, quod fit omnibus circumstantiis inspectis, sequeretur, non posse esse prauam electionem, & peccatum in voluntate, nisi præcedente errore contra fidem in intellectu. Consequentia deducitur euidentissimè: nam iudicium, exempli gratia, quo iudicatur adulterium esse eligibile inspectis omnibus rationibus, & circumstantiis, est iudicium erroneum in fide, quia licèt habeat rationem eligibilis, quatenus est bonum delectabile, tamen quatenus illud bonum delectabile contrariatur bono honesto, & legi iustitiæ diuinæ, & humanæ, non habet rationem eligibilis: & dicere, quòd secundùm hanc rationem illud sit eligibile, est dicere contra fidem Catholicam. Igitur si ad electionem adulterij requiritur illud iudicium practicum vltimatè determinatum, quod fit omnibus inspectis, non poterit esse peccatum in voluntate adulterij, sine præuio errore in intellectu illius.

Dicent fortasse, quòd non affirmant, illud iudicium practicum fieri omnibus inspectis, ita quòd secundùm omnes conditiones, & circumstantias obiectum iudicetur esse eligibile, tale namque iudicium de re moraliter mala esset erroneum in fide; sed nihilominus, debere illud iudicium

dicium fieri omnibus inspectis, vt omnes rationes inspiciendo, secundùm aliquam saltem, iudicetur esse eligibile.

Sed hoc est debile nimis refugium. Nam si ratio non potest iudicare obiectum esse eligibile, secundùm omnes circumstantias, sed solùm secundùm aliquas, quæ necessariæ sunt, vt in ferendo iudicium de obiecto eligibili inspiciat omnes circumstantias, cùm illæ nihil conferant ad talem electionem. Immo impertinens est inspectio omnium circumstantiarum ad ipsam electionem, cùm multæ sint conditiones, & circumstantiæ, quæ si considerentur, potiùs electionem impediunt.

Dicent, hoc iudicium non esse contra fidem, quia non est iudicium speculatiuum, quod solum si sit erroneum, est contra fidem, sed est iudicium practicum. Sed decipiuntur, quia fides est non solùm de speculabilibus, sed etiam de operabilibus, & non solùm dictat hoc esse credendum, sed etiam hoc esse faciendum, vel non faciendum. Et qui diceret, adulterium omnibus inspectis esse eligendum, diceret contra fidem, de qua re videri potest Vazquez prima secundæ Vazquez. disput. 128.

IV. Tertiò, si ad omnem electionem esset necessarium illud iudicium factum cum inspectione omnium circumstantiarum, sequeretur, falsum esse id, quod communiter docent omnes Philosophi, & Theologi, omne peccatum in voluntate oriri ex ignorantia, vel inaduertentia alicuius rationis, aut circumstantiæ, quæ debebat aduerti in obiecto, quod proponitur voluntati, vt eligendum, de qua re videri possunt Doctores relati à Vazquez loco citato. Sequela euidens est: illud enim iudicium, quod fit omnibus inspectis, non est cum ignorantia, aut omissione, aut inaduertentia alicuius circumstantiæ. Sequeretur etiā ex eodem fundamento, nullum esse peccatum ignorantiæ, sed omne peccatum, esse peccatum malitiæ, quod est non solùm contra Theologos, sed etiam contra Philosophum in 7. Ethic. cap. 1. Aristot. vbi distinguit inter incontinentem, & malignum, dicens incontinentem similem esse ebrio, aut dormienti, malignum verò esse eum, qui scit, & ex scientia prauis vtitur legibus.

Quartò sola apprehensio obiecti sensibilis, sub ratione conuenientis sufficit ad mouendum appetitum sensitiuum. Ergo sola apprehensio facta ab intellectu alicuius obiecti sub ratione conuenientis sufficit ad mouendum appetitum intellectiuum. Antecedens apparet verum in brutis, & pueris. Consequentia probatur, quia quanto magis appetitus, & notitia fuerit perfectior, tanto faciliùs potest moueri ex simplici apprehensione. Vnde & Angelus ex simplici apprehensione peccauit appetendo æqualitatem Dei.

Dicent, hanc apprehensionem obiecti sub ratione boni, & conuenientis esse aliquale iudicium. sed de hoc non curo, neque negari potest, requiri ad electionem aliquod iudicium, sed solùm negamus, requiri ad electionem illud iudicium, quod fit ex inspectione omnium circumstantiarum. Neque dici potest, motum, qui sequitur hanc simplicem apprehensionem obiecti sub ratione conuenientis, non esse verè electionem; quia sequeretur, quòd appetitus, quo Lucifer appetiuit diuinam æqualitatem, non fuisset vera electio, & sic non fuisset peccatum.

V. Quintò est electio interpretatiua, quæ potest esse culpabilis, vt docet D. Thom. 1.2. quæst. 6. D. Thom. art. 3. & post illum, & Durandum, Capreolus Durand. in 2. dist. 24. quæst. 1. art. 5. ad primum argumentum. Capreol. sed ad electionem interpretatiuam nullum requiritur iudicium practicum, quale isti fingunt, cùm illa non sit actus positiuus, sed potiùs omissio actus, quem voluntas debebat apponere.

Sextò experientia docet, non requiri in omni electione iudicium illud dictatiuum, & imperatiuum, quo ratio imperat voluntati, hoc est tibi eligendum, vel faciendū. Constat enim multos viso obiecto delectabili, statim illud appetere, & continuare illius desiderium, absque eo, quòd intellectus dicat, hoc fac, illud appete. sufficit ergo ad electionem sola obiecti apprehensio, absque illo iudicio vltimatè determinato.

Tandem ex sententia communi Theologorum imperium rationis dictatiuum sequitur electionem, & illam supponit, saltem vt in pluribus. vt colligitur præcipuè ex D. Thoma 1. 2. quæst. D. Thom. 17. art. 1. & expressè docet Soto de Iust. & iur. quæst. 1. art. 1. idque concedunt etiam nonnulli ex iis, qui hanc primam sententiam defendunt, ex quibus est Molina 1. 2. quæst. 16. artic. 4. & Molina. quæst. 17. art. 1. & 3. maxime in §. *Pro cuius intelligentia* quamuis in fine videatur oppositum docere, quippe qui à veritate discedens, neque sibi ipsi constare poterat. quod si verum est, iam apparet, tale iudicium dictatiuum, & imperatiuum non solùm non esse necessarium ad electionem, sed potiùs impossibile esse, vt electio illud supponat.

CAPVT XXII.

Secunda opinio expenditur, & veritas determinatur.

Est secunda opinio, quæ absolutè negat, re- I quiri ad electionem illud vltimum iudicium practicum factum omnibus inspectis; sed ait, sufficere simplicem apprehensionem obiecti, sub ratione conuenientis. ita sentiunt Scotus 2. d. 6. Scotus. q. 1. ad 1. Gabriel ibidem q. 1. art. 1. dub. 2. Ma- Gabriel. ioris ibidem, quæst. 1. Marsilius, Holcot & alij, Maior. quos refert, & ex parte sequitur Vazquez 1. 2. Marsil. disput. 44. cap. 2. fundamenta huius sententiæ Holcot. sunt potissimùm illa, quibus reiecimus primam Vazquez. opinionem.

Hæc tamen opinio indistinctè, & vniuersaliter prolata non videtur vera. Non enim negari potest, esse aliquam electionem, ad quam necessarium sit præuium consilium, cùm ipsa electio sit desiderium rei præconsiliatæ. Consilium verò nō sufficit ad ipsam electionem sine iudicio practico, vt statim dicetur. Quare aliqua saltem electio absque iudicio practico, fieri nequit.

In hac igitur opinionum varietate distinctio- II. ne opus esse arbitror. Sit ergo prima distinctio. Duplex est iudicium, aliud comparatiuum, aliud absolutum. Iudicium comparatiuum est illud, quod fit de obiecto eligibili comparando illud cum aliquo obiecto, vel aliquam eius rationem cum alia ratione, quod ideo in nobis fit mediante consultatione, & inquisitione: nam consilium se habet ad iudicium, sicut præmissæ ad conclusionem, quia iudicium est conclusio consilij, & syllogismi practici, & sicut consultationes sunt prudentum ad sententiam, quæ fertur à iudice, vt docet D. Thomas communiter re- D. Thom. ceptus in 1. 2. quæst. 14. art. 1. Iudicium autem absolutum

absurdum est illud, quod sic de re per solam apprehensionem [illegible] rei sub ratione conuenientiæ, vel disconuenientiæ, quo pacto videmus, pueros ex sola apprehensione absque aliquo discursu, vel [illegible] affici tristitia, vel lætitia: & non solum pueros, sed etiam homines [illegible] vsu pollentes ex sola apprehensione [illegible] etiam [illegible], vt [illegible] dignitatis, vel boni delectabilis [illegible] cogitatione, [illegible] voluntatem etiam [illegible], & [illegible] affectu. Vel sit tale iudicium per solam compositionem sine syllogismo, verum quis apprehendit obiectum sub duplici ratione, puta boni, & possibilis, vel sub ratione mali, & [illegible], ex qua duplici apprehensione [illegible] opinio, quæ non est [illegible], cum opinio sit cum affirmatione, & negatione. Ad opinionem verò voluntas mouetur [illegible], & [illegible] desiderij, & fugæ: & hoc est, Arist. quod voluit dicere Aristoteles loco citato ex 3. de Anima text. 154. quod cum opinamur, aliquid malum esse, aut terribile, [illegible] perturbamur: at cum solum imaginamur talia, perinde afficimur, ac [illegible] picturam [illegible].

III. Secundò præmittenda est distinctio superiùs tradita de duplici electione formali, seu propriè dicta, & interpretatiua, quæ non ita strictè habet [illegible]. Electio formalis propriè, & strictè accepta, necessariò supponit consilium, cùm sit desiderium rei præconsiliatæ, vt sæpè dictum est. Electio verò interpretatiua non ita strictè accepta, non supponit necessariò consultationem: quia talis electio non est solum deliberatio illud [illegible] alicuius determinatæ rei præconsiliatæ, sed nomine electionis interpretatiuæ intelligitur quicunque actus appetitiuæ virtutis sequens apprehensionem alicuius obiecti sub ratione conuenientis: [illegible] verò etiam omissio [illegible], quem voluntas post huiusmodi apprehensionem debebat apponere, & non apposuit. Quod patet exemplo eius, qui ex simplici apprehensione pulchritudinis fœminæ excitatur ad turpem cogitationem, & [illegible] perficitur. & [illegible], qui peccat [illegible] non habent actuale propositum peccatum perficiendi, vt tradunt D. Bonauentura in 2. dist. 24. in expositione litteræ Magistri, & D. Thomas, Antoninus, & alij [illegible] & sequitur Nauarrus noster tũ in Manuali cap. 11. n. 13. tum in Comm. cap. consideratione de Pœnitentia dist. 1. n. 2. & alij post D. Thom. 1. 2. quæst. 74. art. 6. ad 8. vnde talis cogitatio, & delectatio saltem interpretatiuè fuit electa, & tamen illam electionem non præcessit aliquod Capreolus. consilium. [illegible] etiam Capreolus 2. dist. 24. q. 1. art. 3. ad 1. contra primam conclus. & ad 4. [illegible] 5. conclus. Est etiam alia differentia inter hæc duo genera electionis, quòd electio formalis, cùm sit motus voluntatis in obiectum, semper est de solo medio ad finem, non autem de fine ipso. Electio verò interpretatiua non est necessariò semper in medium, sed potest esse immediatè in ipsum finem.

IV. Ex his distinctionibus facilè eruitur veritas præsentis quæstionis, & conciliari aliquo modo possunt variæ opiniones. Primò namque si sit sermo de electione formali strictè accepta, dicendum est, ad omnem huiusmodi electionem necessariò requiri iudicium practicũ comparatiuum factum præcedenti consilio. Hæc conclusio probatur, quia huiusmodi electio non est nisi obiecti, quod est medium indifferens ad finem, vt tale est, quódque vel est medium indifferens ex eo, quia plura sunt media ad finem: vel saltem, quia in eo possunt cõsiderari plures rationes, secundùm quas potest iudicari, non habere necessariam habitudinem ad ipsum finem. Quare ad hoc, vt voluntas potiùs eligat hoc medium, quàm illud, vel hanc rationẽ, quàm illam, consilio, & comparatione opus est. consilium verò nihil prodest sine deliberatione, & iudicio, quod est determinatio consilij. Vnde & primo ad vltimum ad electionem formalẽ opus est iudicio practico comparatiuo, determinato.

Potest etiã cõfirmari hæc veritas ex definitione electionis, quæ est, vt sit desiderium rei præconsiliatæ: nihil autem prodest consilium ad electionem, si non sequeretur iudicium.

Deinde experientia docet, de medio, quod est vnicum ad finem, & vnicam tantùm habet rationem in ordine ad illum, non esse electionem: quia efficax intentio finis necessariò est volitio talis medij.

Secundò dicendum est, ad hoc, vt fiat istud iudicium practicum comparatiuum, non necesse esse inspicere omnes circumstantias, & omnes rationes considerabiles circa obiectum eligibile, sed sufficere aliquas tantùm considerare, secundùm quas iudicari possit, vt mediũ conueniens ad cõsequendum finem, modo hîc, & nunc conuenientius aliquo alio medio. Hæc conclusio probatur argumentis factis contra primam opinionẽ. Probatur etiam experientia, paucissimi enim sunt, qui etiã in rebus grauissimis, ad omnia respiciant, & omnia considerent, & hinc fit, quòd in rebus agendis multoties post consilia sequuntur pessimæ deliberationes: quia non aduertimus ad omnia, neque rectè excogitamus rationem agendorum, quæ est ipsum iudicium practicum, necessarium ad electionem, vt ait Cic. lib. 2. de Inuentione. V. Cicero.

VI. Tertiò videtur dicendum, ad electionem latè acceptam, & interpretatiuè dictam, sufficere iudicium absolutum, quod fit de re, vel per solam apprehensionẽ obiecti sub ratione conuenientis, vel ad summum per solam compositionem, nõ autem requiri illud vltimum iudicium practicum factum per syllogismum, & discursum. Hanc puto patere argumentis superiùs adductis.

Argumenta verò in contrarium adducta quatenus militare videntur contra has conclusiones, nullius sunt momenti. Nam ad primum respondetur, sententiam primæ, & secundæ autoritatis ex Arist. depromptæ esse illam, quòd non sufficit ad mouendam voluntatem quæcunque apprehensio, sed requiritur, vt sit apprehensio obiecti sub ratione conuenientis, vel disconuenientis, vel ad summum requiritur compositio per affirmationẽ, aut negationem: non autem requiritur semper consilium, & discursus. In tertia verò autoritate Arist. loquitur de motu, quo voluntas mouet potentias ad exercitium operis.

Ad secundum sumptum ex autoritate D. Th. respondetur eodem modo.

Ad tertium, quartum, quintum & sextum respondetur, quòd probant esse necessarium ad electionem præuium iudicium practicum, quo iudicetur obiectum esse appetibile, vel etiam esse medium proportionatum ad finem: non autem probant, esse necessarium iudicium practicum comparatiuum, quod fit omnibus inspectis, de quo solo est quæstio.

Ad septimum negatur sequela, non enim dicimus sufficere ad electionem qualemcúnque apprehensionem obiecti, sed sufficere, & requiri apprehensio

hensionem sub ratione conuenientis, & boni, & appetibilis. Quod autem addunt, beatitudinē posse apprehendi, vt malam, plusquam falsum est, nisi loquamur de apprehensione ficta, quæ voluntatem mouere non potest.

Ad octauum respondeo, falsum omnino esse, quòd eodem modo apprehendat homo sanæ mentis, & homo mentis insanæ, bonum esse, se in puteum proiicere, nisi de ficta apprehensione sit sermo.

CAPVT XXIII.

An posito iudicio practico necessariò sequatur electio. Opinio affirmans reiicitur.

I. TErtium dubium principale oritur circa easdē propositiones, An posito iudicio practico de particulari obiecto eligibili, necessariò sequatur electio. Circa quod dubiū est prima opinio affirmatiua, quam nonnulli recentiores cum primis docti, & eruditi defendunt, asserentes, quòd posito in intellectu iudicio practico vltimatè determinato; & dictamine non potest non sequi electio in voluntate.

Bellarmin. Argumenta, quibus suam opinionē defendunt, potissima sūt, quæ affert Cardinalis Bellarminus lib. 3. de lib. arbitrio c. 8. propo. 6. §. *Probatur nunc.* Primum si cùm est iudicium plenè determinatum ad vnum, voluntas potest aliud eligere, aut illud non eligere, nulla reddi poterit ratio, cur voluntas illud non indicatum elegerit, aut illud iam iudicatum non elegerit: atque ita dabitur electio sine iudicio, & actio sine obiecto.

Secundò appetitus bestiarum ideo est determinatus ad vnum, quia cognitio sensitiua est determinata ad vnum. Rursus voluntas humana respectu vltimi finis est determinata ad vnum quoad specificationem, quia iudicium rationis est determinatum ad vnum, nec potest repræsentare vltimum finem, nisi sub ratione boni. Denique voluntas beatorū respectu vltimi finis est determinata ad vnum, etiam quoad exercitium, quia iudicium rationis repræsentans vltimum finem sub ratione boni, semper est præsens, & perfectè applicatum mentibus beatorū. Ergo à simili in quacunque re particulari eligenda voluntas erit determinata ad vnum quoad specificationem, & quoad exercitiū, & reipsa necessariò eliget, quando aderit præsens iudicium practicum, & particulare dictans hic, & nunc, omnibus consideratis hoc esse eligendum: nam tale iudicium repræsentat rem tantùm sub ratione boni, pro eo tempore, vt est præsens, & perfectè applicatum.

Tertiò, si posset fieri, vt quis eligeret contra dictamen vltimi iudicij practici, posset etiam fieri, vt in voluntate esset peccatum sine vllo errore, vel defectu in ratione, & intelligentia, quod licèt aduersarij admittant, videtur tamen esse contra diuinam Scripturam Prou. 14. & doctrinam Philos. lib. 3. Eth. cap primo 3. & 5. & lib. 6. cap. 12. & 13. & lib. 7. cap. 3. & lib. 3. de Anim. text. 58. Aristoteles.

II. Cōtraria tamen sententia absque omni dubio verissima est, quòd posito quocūque iudicio practico vltimatè determinato circa quodcūque eligibile, voluntas humana pro hoc statu potest, aut aliud eligere, aut saltem illud obiectum non eligere. Quæ assertio est ipsa mens D. Thomæ tū in 1. part. q. 82. art. 1. & 2. tum in 1. 2. q. 10. art. 2. Docet D.Thom. enim D. Th. nullum obiectum propositū voluntati sub ratione boni posse necessariò voluntatē mouere pro hoc statu, siue quoad exercitium, siue quoad specificationē actus, excepto obiecto, quod est vltimus finis: sed iudicium rationis quantumcunque determinatum, non potest voluntatē mouere nisi proponendo illi obiectum, vt idem autor docet d. quæst. 82. a. 4. & 1. 2. quæst. 9. art. 1. Vnde in via S. Th. plusquam certum est, posito quocunque iudicio practico quantumcunque determinato, posse voluntatem pro sua libertate non eligere obiectum sibi propositum. Eidem sententiæ subscribunt Scotus 2. dist. 25. q. vn. lit. B. Henricus Gandau. quodl. 1. q. 16. Anton. And. lib. 9. Metaph. q. 1. Suarez q. 19. Metaph. sect. 6. Vasq. 1. part. disp. 67. n. 14. Dominicus Bañes licet citatus pro cōtraria sententia 1. part. q. 83. art. dub. 1. con. 2. docet. n. illo loci, quòd posito quocūque iudicio rationis circa obiectum conueniens voluntati, potest voluntas non eligere illud, & nō mouere potentias ad vsū illius, & ab hoc in voluntate est formaliter libertas. Et ratione 4. pro eadem cōclusione dicit, quòd illa sola est potentia libera, quæ positis omnibus necessariò requisitis ad constituendam illam in actu primo, potest exire, vel non exire in actum secundum. Modò inter alia requisita quis dubitat, debere connumerari iudiciū rationis de obiecto eligibili? Quinimmo & Medina licet contrarium docens, tamen in 1. 2. q. 9. art. 1. dub. vlt. ad penult. argumentum inquit: *Sicut voluntas iudicante intellectu, bonū est diligere Platonem, potest non diligere illū, & postquam cœpit diligere, est libera ad non diligendum, & potest cessare ab actu.* Scotus Gandau. Ant. And. Suarez Vasquez Bañes. Medina.

Probatur verò hæc sententia euidentissimis rationibus, quarum illa efficacissima videtur, quā insinuat D. Th. loco proximè citato, est autem huiusmodi. Iudicium rationis quantumcunque practicum, & vltimatè determinatum, nullo alio modo potest voluntatem mouere, nisi per modum causæ finalis, proponendo voluntati tale obiectū, & sub talibus rationibus, & circūstantiis, sub quibus voluntas excitetur ad illud desiderandum: sed nullum obiectū creatum, sub quauis ratione proponatur voluntati, pro hoc statu viæ potest volūtatem excitare ad necessariò amandum, & desiderandum, siue quoad specificationem, siue quoad exercitium. Sine ratione igitur asseritur, voluntatem à iudicio rationis quantumcunque practico, & vltimatè determinato, posse necessitari ad eligendum. Minor propositio probatur communi Theologorum omnium consensu, post D. Th. loco citato. Maior etiam propositio est recepta ab omnibus non solùm Theologis, sed etiam Philosophis: in hoc enim omnes conueniunt, intellectū, & voluntatem posse se quidem adinuicē mouere, sed non in eodem genere causæ; intellectus volūtatē mouet in genere causæ finalis, voluntas verò mouet intellectum in genere causæ efficientis. Et ita expressè inter alios D. Thomas 1. con. Gent. cap. 78. ratione 6. sic dicens: *Quoniam intellectus non secundum modum causæ efficientis, & mouentis, sed secundum modum causæ finalis mouet voluntatem, proponēdo illi suum obiectum, quod est finis.* De qua re videri possunt Doctores post ipsum D. Th. prima part. q. 80. a. 2. vbi Caietanus, & Bañes, & q. 82. a. 4. & 1. 2. q. 9. a. 1. Quare, quod ait Medina d. q. 9. a. 1. intellectum mouere voluntatem efficienter, licèt non per quemcunque actum, sed solùm per imperium efficax, & iudicium practicum, est dictum omnino voluntarium, & contra communem omnium sensum. Præter quod illud imperium intellectus est posterius ipsa electione, & totam suam efficaciam accipit ab ipsa voluntate, quod eadem D.Thom. Caiet. Bañes. Medina.

est,

voluntatem moueri à se ipsa, non ab intellectu. Cùm ergo causam istam Doctor tandem coactus est confugere ad quoddam imperium intellectus naturale antecedens omnem actionem voluntatis, quod tamen dici non potest, quia si est imperium naturale, necessitabit ipsam voluntatem, & omnem destruit libertatem. Quis enim aptior est modus destruendi libertatem, quàm si dicamus, illam capi per illud imperium efficax, & naturale antecedens omnem actionem voluntatis.

IV. *Secundò probatur* eadem veritas ex receptissima illa definitione potentiae liberae, quòd sit illa, quae positis omnibus necessariò requisitis ad constituendam illam in actu primo, adhuc potest non exire in actum secundum. Nullus enim dubitare potest, inter requisita ad constituendam voluntatem in actu primo, numerandum esse illud iudiciū rationis, per quod intellectus proponit voluntati suum obiectum eligendum, qualecunque iudicium illud sit. Nullus igitur dubitare potest posito huiusmodi iudicio, adhuc voluntatem posse non exire in actum electionis.

Tertiò argumentor in hunc modum. Non magis noster intellectus potest habere conclusionem syllogismi practici, quae est ipsum iudicium practicum vltimum determinans, ad mouendam voluntatem ad eligendum aliquid, quàm habeat eadem conclusio ad commouendum intellectum, vt credat, illud idem esse medium necessarium ad finē, & esse necessariò eligendum: sed nullus est syllogismus practicus concludens esse aliquod medium necessarium, & necessariò eligendum in ordine ad vltimum finem, saltem pro hoc statu vitae. Ergo nullum est iudiciū practicum ita determinatum, quo posito necessariò voluntas exeat in actum electionis. Maior est per se nota. Minor est doctrina D. Thomae 1. p. quaest. 82. a. 2. si enim esset aliquis syllogismus hoc concludens, vtique esset ille, qui concluderet, visionem beatificam esse tale medium; sed pro hoc statu nullus est syllogismus hoc concludens, vt docet ibi D. Tho. Praeter quòd, si syllogismus concluderet, aliquod medium esse necessarium ad finem, supposita intentione efficaci ipsius finis, voluntas non maneret libera ad eligendum tale medium.

D.Thom.

V. Quartò argumentor argumento Scoti. Philosophus in 9. Metaphysicae, ponit duplex discrimen inter potentias rationales, & irrationales. Primū quòd potentiae rationales actiuo, & passiuo debitè approximatis possunt agere, & non agere: irrationales verò praesente obiecto, & debitè approximato nō possunt non exire in actum secundum. Alterum discrimen est, quòd potentiae irrationales sunt à natura ad vnum determinatae; non sic sunt potētiae rationales, sed sunt ex se indeterminatae, & determinantur à voluntate, quae est appetitus. Ex prima differentia sumitur tale argumentū. Si posito vltimo iudicio practico, voluntas non potest non exire in actum electionis, falsum est, quòd per hoc potentiae rationales distinguantur ab irrationalibus, quòd potentiae rationales obiecto debitè approximato, & facto illis praesente, possint non exire in actum secundum: nam munus iudicij practici nullum aliud videtur esse, nisi proponere voluntati suum obiectum, & illud debitè ipsi approximare.

Huic argumento nonnulli respondent, Arist. ibidem non loqui de potentijs, quae sunt principia actionum, vt intellectus, voluntas, &c. sed de potentijs, quae sunt habitus, vel acquisiti, vt sunt scientiae, & artes, quos habitus vocat potentias rationales, vel naturales, quos vocat potentias irrationales. Vnde argumentum sumptum ex authoritate Philosophi in eo loco non facit ad rem. Ex dato etiam, quòd illud discrimen inter potentias rationales, & irrationales haberet locum in istis potentijs, quae sunt principia, & facultates animae: nihilominus argumentum non concluderet, quod intendit; quia licet potentiae liberae post vltimum iudicium practicum non possint nō eligere ex eo, quoniam obiectum non proponitur illis per tale iudicium, nisi sub vna tantum ratione: tamen praesente obiecto possunt nō operari, quando proponitur illis aliquod obiectum in quo apparent plures rationes non necessariae tum boni, tum mali.

Verùm haec responsio non tollit dubium, primò quia Arist. ibi loquitur non solùm de potentijs, quae sunt habitus, sed de potentiis, quae sunt principia agentia mediantibus talibus habitibus, & comparatio facta à Philosopho est non solùm inter ipsas potentias, quae habent modum habituum, sed multo magis inter potentias, quae habēt modum principiorum, vt patere potest cuiuis attendenti ad textum discursum illius.

Secundò, quia non magis necessitatur volūtas ad eligendum, quando obiectum proponitur illi sub vna ratione, quàm quando proponitur illi sub varijs rationibus, saltem quoad exercitium: alioquin sequeretur, voluntatem non esse liberam quoad exercitium respectu vltimi finis, quod non potest illi proponi, nisi sub vna ratione boni. Et certè quòd voluntas non necessitetur ad eligendum, non prouenit ex eo, quòd obiectum proponatur illi sub vna, vel pluribus rationibus, sed ex eo, quia non proponitur sub aliqua ratione, sub qua iudicetur esse medium habens necessariam connexionem cum vltimo fine.

Quintò argumentantur nonnulli: Si posito isto VI.
vltimo iudicio rationis, quod asseritur esse necessarium, vt voluntas exeat in actum, ipsa voluntas non potest non exire in actum electionis, sed necessitatur ad eligendū, tunc asseritur, esse necessarium ad veram libertatem seruandam, vt ratio sit indifferens in iudicando ipsum obiectum: nihil enim videtur huiusmodi indifferentia conferre ad veram libertatē, quia quandiu ratio manet indifferens ad iudicandū, vel iudicat de obiecto, vt indifferenti, nulla sequitur electio, & tunc solùm voluntas poterit eligere, quando ratio protulerit vltimum iudicium suum determinatum, & dixerit, hoc omnibus inspectis est eligendū, & tunc voluntas necessariò eliget, & non poterit non exire in actum electionis, quod idem est, ac si dicamus, manente indifferentiâ iudicij, voluntas nihil potest eligere, posita determinatione iudicij, non potest voluntas non eligere. Ergo indifferentia iudicij nihil facit ad liberam electionem.

CAPVT XXIV.

Probatur sententia negans alijs argumentis, cuius multiplex solutio refutatur.

SExtum argumentum pro eadem sententia ne- I.
gante est huiusmodi. Vel illud iudiciū practicum, ad quod necessariò sequitur electio, est naturale, nō existens in potestate libera ipsius voluntatis, vel est iudicium liberū existens in potestate voluntatis. Primū dici non potest, quamuis Medina, & quidam alij dicant, tandē deueniendum esse ad aliquod iudicium, & imperium naturale, quod voluntati non subiaceat, & in illo sistendum quod

esse

esto detur tale iudicium naturale, tamen actus voluntatis, qui ad illud necessariò consequitur, non potest esse actus liber, sed est actus omnino naturalis, & necessarius, qualis est actus appetitus vltimi finis. Præter quod si istud iudicium sit naturale, & posito tali iudicio, necessariò sequatur electio in voluntate, & nulla sit alia electio, nisi quæ ad hoc naturale iudiciũ necessariò sequitur, nulla apparet ratio, ob quã homo sit magis liber circa aliquod obiectum, quàm circa aliud, & ob quam homo cordatus sit magis liber, quàm homo mentis inops, & puer, & quòd homo magis sit liber, quàm iumentum: eruntque côcertationes istæ de natura libertatis inter Theologos hæreticos, & Philosophos nugæ inutiles ad bonas horas malè perdendas excogitatæ. Idque maximè verum erit, si dicamus, vt nonnulli dicunt, voluntatem posito vltimo iudicio practico ita necessariò moueri ad eligendum, vt habeat se per modum causæ naturalis, quæ præsente obiecto, non possit non agere.

Quæ namque vel in specie manet libertas? si dicimus voluntatem non posse exire in actum electionis, nisi prævio iudicio practico, & iudiciũ practicum requisitum ad electionẽ esse naturale, & non subiacens imperio voluntatis, & voluntatem ipsam posito huiusmodi iudicio, se habere ad modum causæ naturalis: loquamur liberè, & dicamus, nullam nisi secundùm nomen in nobis manere libertatem.

Si verò dicatur secundum, nempe illud iudiciũ practicum liberum esse, & in potestate voluntatis constitutum, quærendum est à sic dicentibus, qua ratione illud liberũ dici velint. Est itaque primus
Durand. dicendi modus à Durando excogitatus, quòd tale iudicium sit liberum, quia ratio est formaliter libera, non autem sola voluntas. Verùm hic modus dicendi superiùs reiectus est, nec plura sunt dicenda, quàm quæ diximus cap. 7.

Secundus modus dicendi est, quòd tale iudiciũ sit liberum ex eo, quia in potestate voluntatis positum est, illud ponere, vel non ponere. Hic modus dicendi benè saluat libertatẽ voluntatis: sed quæro à sic dicentibus, vel voluntas habet aliquem actũ circa ipsum iudicium priorem ipso iudicio, per quem actum potest ponere, vel non ponere ipsum iudicium, vel non habet huiusmodi actum. Non potest dici, quòd nõ habeat istum actũ priorem, quia non potest intelligi quomodo voluntas ponat, & non ponat tale iudicium, nisi per aliquẽ actum. Si autem admittatur talis actus prior ipso iudicio practico, ille proculdubio erit actus liber, quia ita erit in potestate voluntatis, vt per illum possit ponere, vel nõ ponere iudicium. Ergo ante iudiciũ practicũ vltimatè determinatum volũtas habebit actum liberũ à seipsa. Adhuc qua ratione ex se ipsa potest se determinare ad ponendum, vel non ponendum istud iudicium practicum, eadem ratione posito isto iudicio poterit se determinare ad ponendum, vel non ponendum actum electionis, cùm tota vis talis iudicij tandem videatur deriuari ab ipsamet voluntate. Vnde nonnulli tandem ab ipsa animi illorum ingenuitate conuicti, dicunt, voluntatem moueri ab huiusmodi iudicio idem esse, atque voluntatem moueri à seipsa, vt
Nazar. videri potest apud Nazarium 1. part. q. 19. art. 10. cont. vni. §. *Sed iam conuenimus*, versic. *sed dices nos*. & concl. 3.

31. Tertius modus dicendi est, illud iudicium esse liberum, & in potestate voluntatis, non per aliquẽ actũ positiuũ voluntatis, & priorem, quo ipsa voluntas moueat intellectũ ad exercendum iudiciũ, sed per actũ negatiuũ, siue per negationem actus positiui. Dicunt enim, quòd post cognitionẽ boni vniuersalis, statim existit in voluntate inclinatio in illud, nõ tamen plena electio. Deinde cùm proponuntur voluntati varia media, & ostenditur illi quid boni, vel mali sit in vnoquoque illorum, voluntas inclinatur modò in vnam partem, modò in aliam: & in potestate voluntatis positum est, vt sinat se moueri, vel resistat non quidem actu positiuo, sed negatiuo, scilicet non sinendo, se moueri. Per hoc verò, quòd mens omissa vna ratione sinit se moueri ab alia, fit, vt mens omissa alia inquisitione statim concludat iudicium particulare de eligibili particulari, ad quod continuò sequitur electio in voluntate.

Dicunt tandem, quòd libertas voluntatis in eo sita esse videtur, quòd propositis variis rationibus non necessariis sinat se moueri ab vna, & non ab alia.

Hic modus dicendi licèt graues, & cumprimis doctos habeat autores, mihi, vt ingenuè fatear, nõ satis placet. Primum namque habet difficultatem communem, quia si libertas voluntatis solùm sita est in hoc, quòd propositis variis rationibus non necessariis, voluntas possit sinere, se duci ab vna, & non ab alia, videtur sequi, solùm rationẽ libertatis ipsius voluntatis sitã esse in indifferẽtia passiua tantùm, quod falsum esse superiùs cap. 5. satis copiosè mõstratum est. Sequela probatur, nam sinere se moueri, vel non sinere se moueri resistẽdo per solam negationem actus, sola passiua, non autem actiua est indifferentia. Secundò, si libertas voluntatis consisteret solùm in indifferentia sinendi se moueri ab hac, vel illa ratione, aut resistendi per solum actum negatiuum, sequeretur, quòd voluntas æqualiter à quacunque ratione sibi proposita moueretur: potentia enim, quæ se merè negatiuè, aut passiuè habet ad obiecta, æqualiter se habet ad omnia, vt benè aquumentatur Durandus: & ceterum, quæ est ratio, quòd potiùs mouetur ab hoc, quàm ab illo? Tertiò, esto libertas voluntatis saluari posset quoad actum primum solùm per hanc indifferentiam negatiuam, tamen in actu secundo, & in vsu, siue in exercitio non videtur, posse saluari libertatem solùm per istam resistentiam negatiuam: quia potentiam exercere suam libertatem est potentiam liberè agere, & nõ solùm potentiam sinere se duci. Quartò, si in potestate voluntatis est ante conclusum iudicium, vt sinat se duci à qua voluerit ratione, & etiam non sinat se duci per actum negatiuum, ob eandẽ libertatem concluso iudicio poterit sinere, se duci, & sequi illud ponendo electionem, vel resistere saltem per actum illum negatiuum non ponẽdo electionem. Quid enim prohibet? An vis ipsa iudicij practici, & determinati? Minimè. Quia quantumcunque iudicium sit practicum, & vltimatè determinatum, non potest proponere volũtati aliquod obiectum creatum, vt necessariò eligibile ob aliquam rationem, quæcunque illa sit, vt probat D. Thomas profundissimo illo suo discursu, quem habet 1. p. q. 82. art. 2. Hoc autem est D. Tho.
solùm, quod potest voluntatem necessariò inclinare ad eliciendum actum. Quintò, si in eo solùm sita est libertas voluntatis, quòd variis rationibus sibi propositis, potest sinere se duci ab vna, & non sinere se duci ab aliis, per solã resistentiam negatiuam, & si ea sola ratione iudicium practicum dicitur esse in potestate voluntatis, quia potest illud ponere, vel tollere, non per actum positiuum, sed negatiuum tantùm, sequitur, voluntatẽ malè

eligentem

eligentem non esse culpabilem. Probo sequelam supponendo quòd ad hoc, vt electio sequens iudicium sit culpabilis satis requiratur, vt iudicium, ad quod talis electio sequitur, sit in potestate voluntatis, cùm nullū sit peccatum nisi voluntariū. Hoc supposito sic probo sequelam. Ad hoc vt omissio alicuius actus sit culpabilis, oportet nō solum non posse actum omittere, siue ponere solū actum negatiuum, sed oportet, vt possit quis ponere actum verè positiuum, & teneatur illum ponere, vt docet D. Thom. 1.2.q.6.art.3. D.Thom.

III. Tertiò etiā potest fingi ista resistentia per solum actum negatiuum, virtutes enim, quæ ad inuicem agunt, & resistunt, non per solam negationē actus resistunt, sed per positionem actus contrarij actui mouentis, cui resistunt. Loquor autem consultò de virtutibus, quia licet in non viuentibus videri possit, esse aliquam resistentiam per solum actum negatiuum, in quo sensu dixit Commentator 7.Physi. Comment. esse resistentiam inter intelligentiam, & corpus cæleste, ita quòd si augeretur sphæra, verbi gratia, Saturni in duplum, eius intelligentia non posset illam mouere in tanta velocitate, in quanta nunc illam mouet, propter resistentiam mobilis ad mouentem: tamen in viuentibus, & præcipuè in agentibus ex electione nō potest intelligi alia resistentia per solam negationē actus. Secundò, quia esto fingi possit aliqua resistentia voluntatis per solum negatiuum actum, illa tamen ad vsum huius præsentis dubium videtur minimè sufficiens esse: quia quæstio præsens est, cùm sit in potestate voluntatis ponere, vel non ponere iudicium rationis, vt omnes fatentur, à quo moueatur intellectus ad exercitium talis iudicij: vel enim mouetur à se, vel à Deo, vel ab alia potentia præter voluntatem, vel à voluntate, & loquor de primo motu, per quē talis motus ipsius inchoatur. Non potest dici, quòd moueatur, primò à se, quia mouere se, & alias potentias ad exercitium actus, pertinet ad voluntatem, iuxta D.Thom. communiter receptum 1.2. quæst. 9. art. 1. in corp. & ad 3. non à Deo immediatè, quia esto Deus moueat ad bonum, & primò excitet bonas cogitationes: tamen ad malas mouere, & excitare minimè potest. Nec ab alia potentia, quia in tali casu non esset in potestate voluntatis huiusmodi iudicium ponere, vel non ponere, & talis motus sine consensu eiusdem voluntatis. Relinquitur ergo vt intellectus quoad actus exercitium, moueatur ab ipsa voluntate, vt tradit D. Thom. loco proximè cit. Verùm voluntas hoc facere non potest per solum actum negatiuum, seu per negationem actus positiui, quia causa verè efficiens, & verè mouens non dicitur talis per solam negationem actus, sed per actum positiuum. Ergo iudicium rationis non dicitur esse in potestate liberæ voluntatis per solam resistentiam negatiuam: sed requiritur in voluntate actus positiuus, quo positiuè moueat rationem ad ferēdum iudicium: & ab illo actu libero multò magis iudicium dicitur liberum, quàm ab illa indifferentia, & resistentia negatiua. Et tandem cùm ille actus voluntatis proueniens iudicium sit liber, & in potestate voluntatis positum sit, illum ponere, vel non ponere, etiam in potestate voluntatis positum erit, posito iudicio, illud sequi, vel non sequi.

IV. Vltimus tandem modus dicendi est, intellectū, & voluntatem sese adinuicem præuenire, mouere, & determinare, sed in diuerso genere causarum; intellectus enim præuenit voluntatem, illam mouet, & determinat in genere causæ finalis. Voluntas è contra intellectum mouet, & determinat in genere causæ efficientis.

Hæc responsio est vera, quidquid contra illam dicat Suarez disp.19. Metaph. sect.6. n.5. & sequentibus, cuius argumenta benè soluit Nazarius, iuxta suam doctrinam loco cit. ad argumētum 4. & vltimum conclus. sed tamen difficultatem propositam non tollit. Primò, quia esto intellectus moueat voluntatem in genere causæ finalis, proponendo illi obiectum: tamen adhuc dubium restat, quomodo posito iudicio vltimo, & determinato in intellectu voluntas necessitetur ad eligendum, & tamen liberè eligat, & quomodo illud iudicium sit in potestate voluntatis: maximè quia, vt dictum est, nullum obiectum creatum sub quacunque ratione proponatur voluntati, potest illam necessariò mouere ad eligendum. Secundò, quia nō est quæstio, à quonam incipiat moueri intellectus, cum voluntas in diuerso genere moueat, & causet; sed solùm est quæstio de primo motu intellectus, quoad illius exercitium, à quo incipiat intellectus moueri ad proferendum illud vltimum iudicium practicum, quo posito dicunt nonnulli, necessariò sequi electionem in voluntate: non enim potest incipere illud iudicium à se, sed autem mouetur ad considerandum, & iudicium proferendum ab ipsa voluntate, vt re vera dicendum est, semper recurrit eadem difficultas, & idem argumentum, quòd quatenus ante absolutum iudicium voluntas habet actū liberum, quo potest ponere, vel non ponere illud iudicium, ita perfecto iudicio, cuius tandem tota efficacia ad mouendam voluntatem ab ipsa voluntate desumitur, potest volūtas apponere actum electionis, vel non apponere. Suarez. Nazarius.

CAPVT XXV.

Confirmatur secunda opinio autoritate Doctorum, & distinctione exhibita ambæ conciliantur.

POstremo loco potest eadem secunda opinio comprobari autoritate Doctorum. Imprimis D. Bernardus expressè illam tradit lib. de lib. Arb. sic dicens: *Est vera ratio data voluntati, vt instruat illam, non vt destruat. Destrueret autem, si necessitatem ei vllam imponeret, quominus liberè pro arbitrio sese volueret, siue ex malo consentiens appetitui, siue ex bono, gratiam sequens.* & alia plura, quæ apud ipsum sunt videnda, quibus manifestè prior sententia reiicitur: illa enim dicit, quòd sine iudicio rationis voluntas nihil potest eligere, posito verò iudicio rationis necessariò eligit ad modum causæ naturalis: sed hoc nonne est manifestè imponi necessitatem voluntati per ipsam rationem? Huic adiungere possumus D.Th. & alios citatos c. 23. Immo verò tam certa videtur esse hæc sententia, vt tandem in eam descendant etiam autores contrariæ opinionis, vt statim monstrabimus. I. D.Bernard. D.Thom.

Possunt itaque ambæ opiniones conciliari per doctrinam traditam à D.Th.1.p.q.83.a.3.ad 2. vbi cùm sibi proposuisset quoddam argumentum ad probandum, quòd liberum arbitrium non sit potentia appetitiua sed iudicatiua ex eo quia liberū arbitrium dicitur liberū iudicium, respondens huic argumento ita ait: *Ad secundum dicendum, quòd iudicium est quasi conclusio, & determinatio consilij: determinatur autem consilium primò quidem per sententiam rationis, & secundò per acceptationē appetitus. Vnde Philosophus in tertio Eth. dicit, quòd ex consiliari iudicantes desideramus secundum consilium. Et hoc modo ipsa electio dicitur quoddam iudicium* II. Aristotel.

à quo nominatur liberum arbitrium. Ex hac doctrina talis colligi potest distinctio. Nomine iudicij duo intelligi possunt, primò ille actus præcisè spectans ad intellectum, quo particulariter determinatur consilium; secundò totum aggregatum non solùm ex eo actu, sed ex omnibus iis, per quæ perfectè & vltimatè determinatur ipsum consilium. Et quidem si nomine iudicij accipiamus solum illum actum intellectus, per quem determinatur ipsum consilium, dicendum est, verum omnino esse secundam opinionem dicentem, posito quocunque iudicio quantumcunque practico, & vltimatè determinato, non sequi necessariò electionem in voluntate, sed adhuc voluntatem manere liberam ad ponendum, vel non ponendum ipsam electionem ob rationes factas, quæ me conuincunt. Si autem accipiatur iudicium secundo modo pro aggregato ex iis omnibus, per quæ vltimatè determinatur consilium, dicendum etiam est, posito iudicio rationis vltimatè determinato necessariò sequi electionem in voluntate, non quidem alia necessitate, quàm illa, quæ oritur ex suppositione comitante, vel consequente, secundùm quam dicimus omne, quod est, quando est, necesse est, vt sit. Et in hoc sensu vera est prima opinio. Et quòd illius autores in hoc sensu eam defendant, admodum fit probabile per ea, quæ tradit Card. Bellarminus lib. 3. de Gratia & lib. Arbitr. c. 5. ad quartam confirm. & argumentum: ibi namque dicit, quòd nomine electionis non intelligitur præcisè actus voluntatis, qui sequitur post vltimum iudicium, sed actus ille cum conclusione ipsius vltimi iudicij, & propter hoc Arist. in 3. Eth. c. 3. vocasse electionem consultatiuam appetitionem, & lib. 6. c. 2. intellectum appetitiuum, vel appetitum intellectiuum, & lib. 7. cap. 4. dixisse electionem esse quasi conclusionem syllogismi practici, quia pro vno, & eodem accipiuntur conclusio vltimi iudicij practici, & actus voluntatis, qui inde necessariò sequitur: & citat Gregorium Nyssenum lib. 5. Philosophiæ cap. 4. dicentem, electionem esse quid compositum ex consilio, & appetitu, & D. Th. 1. 2. quæst. 13. art. 1. dicentem, electionem esse quidem actum elicitum à voluntate, tamen importare etiam actum rationis; ex quibus sic concludit: *Sic igitur electio cum vtrunque actum complectatur, iudicij videlicet rationis ultimi, & approbationis voluntatis, verè est inter media, & est simpliciter in nostra potestate, & absolute, & propriè libera.* Eandem doctrinam videtur tradere Nazarius 1. p. quæst. 19. art. 10. contr. vnic. ad 5. arg. Suarez contra vltimum concl. præcipuè in 2. resp. Quòd si quis contendat illos aliter sentire, non obstinatè contendimus. Nobis sufficiat, omnes Doctores, quantum fieri potest, legitimè interpretari; De veritate autem doctrinæ superiùs traditæ, nimirum posito quocunque iudicio ex parte intellectus, adhuc voluntatem posse actum electionis non ponere, omnino certos esse.

Bellarmin.
Aristoteles.
Nyssenus.
D. Thom.
Nazar.
Suarez.

III. Ad primum argumentum primæ opinionis respondetur, posito iudicio vltimatè determinato, voluntatem non posse aliud eligere, nisi ratio ponat aliud iudicium: potest tamen posito quocunque iudicio, quantumcunque determinato non exire in actum electionis, & aliud iudicium imperare, & illud etiam sequi, vel non sequi pro sua libertate; & huius possibilitatis nulla alia ratio quærenda est, nisi libertas eiusdem voluntatis, & defectus, qui reperitur in bono creato, quod non potest proponi voluntati sub aliqua ratione boni quantumcunque excellentis, quæ necessitet voluntatem ad illius appetitum & electionem.

Ad secundum respondetur, illud iudicium determinatum, quo non solum bestiæ, & pueri, amentesque, sed etiam voluntas beati necessitantur ad eliciendū actum, in omnium Doctorum recte sentientium opinione tollit voluntatis libertatē ratione eligibilium, quæ per tale iudiciū appetitui offeruntur. Vnde si tale iudiciū requiritur in omni humana electione, nō satis intelligere possum, quæ libertas maior maneat in nobis, quàm in puero, amente, aut bruto. Videtur ergo illud argumentum (nisi cæcutio in luce meridiana) sufficere ad probandū, nullum tale iudicium requiri ad liberam electionem, aut saltem illo posito non necessitari voluntatem ad ponendum actum electionis liberæ. Nec obstat, quod subiungitur, tale iudicium practicum vltimatè determinatum repræsentare obiectum tantùm sub ratione boni pro eo tempore, vt est præsens, & perfectè applicatū. Non enim propter hoc necesse est, sequi electionem, quia, vt dixi, non potest ratio repræsentare volūtati aliquod eligibile sub aliqua ratione boni, quantumcunque excellentis, quod necessariò moueat voluntatem ad eligendum.

Ad tertium respondetur, voluntatem non posse eligere contra dictamen vltimi iudicij manente illo iudicio, & non posito alio iudicio: benè potest voluntas posito vno iudicio non sequi illud, & aliud imperare, & hoc est solum, quod dicimus. Quale verò debeat esse illud iudicium, sine quo voluntas non potest exire in actum electionis, dictū est in solutione dubij præcedentis, nunc solum addimus, diuersa esse hæc duo, voluntas non potest eligere sine aliquo iudicio practico, & posito iudicio practico voluntas non potest non eligere, primum est omnino verum; secundum omnino falsum, licèt nonnulli vtrunque dictum confundant, vt putent, vtrunque eodem modo esse verum.

CAPVT XXVI.

An propositis voluntati duobus obiectis æqualibus, & sub eisdem omnino rationibus, voluntas pro sola sua libertate possit vnum eligere, altero dimisso. Opiniones Doctorū referuntur.

QVartum dubiū, illudque satis curiosum, neque omittendum, oritur circa prædicta. An propositis voluntati duobus obiectis æquè bonis, vel malis, sub eisdem omnino rationibus voluntas pro sua libertate possit vnum eligere altero dimisso. Circa hoc dubium autores, qui fatentur, ad omnem electionem necessarium esse iudicium practicum vltimatè determinatum factum omnibus consideratis, & posito huiusmodi iudicio sequi necessariò electionem, consequenter fatentur voluntatem ex duobus obiectis sic propositis non posse vnum eligere, & alterum relinquere. I.

Secunda opinio est eorum, qui distinguunt inter iudicium, & imperium efficax. Isti aiunt, posito solùm æquali iudicio de vtroque obiecto proposito, posse voluntatem vnum eligere, nō aliud. Cæterùm posito æquali imperio efficaci circa vtrunque, non posse voluntatem moueri magis ad vnū, quàm aliud eligendum. Ita Medina 1. 2. quæst. 13. art. vlt. vbi docet, voluntatem in eligendo non moueri à iudicio, sed solùm ab imperio practico.

Tertia sententia est eorum, qui distinguunt inter obiecta, quæ habent rationem finis, & obiecta, quæ habent rationē mediorum; & rursus distinguūt inter iudicium absolutū, & cōparatiuum. Isti primò dicunt, nō spectare ad præsentē quæstionē, an propositis voluntati duobus finibus diuersis,

Vbi

vnde gratia honesto, & delectabili, & etiam an proposito voluntati duobus finibus honestis, voluntas possit vnum appetere, & non aliud. Nam illorum propter se quo de non est consultatio, neque electio, sed tantum intentio, & voluntas, consultatio enim non est de fine, sed solum de mediis, sicut etiam electio. Illud igitur solum venire potest in quæstionem, verum propositis voluntati duobus mediis æqualiter se habentibus ad vnum finem, & sub eisdem rationibus, voluntas possit vnum eligere altero omisso. Et huic quæstioni

Vasquez. respondent negatiuè. Ita sentit Vasquez 1. 2. disp. 43. cap. 2. & 3. cuius argumenta sunt.

II. Primum sumptum ab autoritate D. Thom. 1. 2. quæst. 13. art. vlt. vbi proposita quæstione, an homo ex necessitate eligat, respondet negatiuè: quia in quocumque medio proposito voluntati, ratio potest inuenire circumstantias, & rationes boni, & mali, propter quas eligatur, vel relinquatur. Sensit

D. Thom. ergo D. Thom. medium non posse à voluntate respui, nisi ob aliquam rationem mali sibi ostensam ab intellectu. Ergo in casu, quo duo media sub eadem omnino ratione boni proponantur voluntati, non poterit voluntas vnum eligere, & aliud respuere. In responsione quoque ad tertium argumentum, quod continebat hunc casum, ait, quando duo obiecta æqualia offeruntur voluntati, posse nihilominus voluntatem vnum præ alio eligere, quia intellectus potest circa illa formare varias considerationes, & considerare aliquam rationem in vno, quæ non consideratur in altero. Ergo à contrario vbi obiecta proponuntur sub eisdem considerationibus, & rationibus, non poterit voluntas vnum eligere, & aliud respuere.

Secundum argumentum sumit ex autoritate

Aristoteles. Philosophi. Arist. namque in secundo de cælo text. 91. refert quandam opinionem dicentium, quòd capillus distentus, & ex omni parte æqualis non posset rumpi, quia necesse esset, si rumperetur, illum rumpi in omni parte, non enim esset maior ratio, quòd rumperetur in vna parte, quàm in alia. Et quòd si vir famelicus, aut sitiens esset tremulus duos cibos, vel duo potus eiusdem bonitatis, & in æquali distantia, ille ad nullum eorum se determinaret. quam opinionem cum ibi non refutet, videtur approbare. Præterea lib. 3. de anima text. 57. ita ait: *An deliberatiuus an hoc agat, an hoc, rationis opus atque officium est, atque necesse est vno quodam metiri, maius enim prosequitur.* Sentit ergo Philosophus electionem semper esse eius, quod voluntati proponitur, vt melius. Et lib. 3. Eth. capite 3. inquit: *Quod enim cæteris ex consultatione prælatum, id eligibile est.*

Tertium argumentum sumit ex autoritate Da-

Damascen. masceni lib. 2. de fide cap. 22. vbi definiens consilium ait: *Deliberat enim quispiam, num aliquod aggredi debeat, nec ne, atque quid sit melius, iudicatque suauiter sibi expendit, & iudicium ducitur. Postea afficitur ad id, quod consilium iudicauit, comprobat, & amplectitur, & tunc sententia, hoc est, sententia vocatur: nam si sic iudicet, vt tamen ad id, quod iudicatum est, minime afficiatur, hoc est, minimè illud amplectatur, sententia nomen id minimè obtinebit. Iam vero post affectionem, quam vocant Gnomen, existit*

Euthimius, *electio.* Citatur etiam Euthim. lib. 6. Ethic. c. 2. &

Gregorius Nyssenus. Greg. Nyss. lib. 5. Philos. cap. 4 qui ferè eadem scribunt verba.

Quartò argumentatur ratione. Electio sequitur iudicium consultiuum: sed iudicium consultiuum nunquam est de minori bono, neque de æquali, sed de meliori. Ergo neque electio.

Gabr. Perer. de libert. hum.

Quintò electio nunquam est mali: sed minus bonum comparatum maiori, formaliter habet rationem mali. Ergo non potest eligi minus bonum comparatione maioris boni.

Sextò argumentantur alij. Ad hoc, vt voluntas exeat in actum electionis, necesse est, illam ab intellectu determinari: sed in casu proposito voluntas relinquitur indeterminata: ergo, &c.

Septimò, si propositis voluntati duobus obiectis æqualiter bonis, & sub æqualibus rationibus voluntas pro sola sua libertate posset vnum eligere, & aliud respuere, eadem ratione posset eligere malum, vt malum est. Consequens est absurdum, vt patet. Consequentia probatur, quia huius electionis nulla alia ratio posset assignari, nisi quia voluntas ita vult.

Octauò sequeretur data veritate opinionis contrariæ posse esse peccatum in voluntate nullo existente errore, & nulla ignorantia in intellectu, quod ab omnibus reputatur falsum. Consequentia facilè probatur, quia quòd ex duobus obiectis æqualiter propositis, vnum eligeretur, alterum relinqueretur, nulla posset reddi ratio ex parte intellectus, sed solùm ex parte eiusdem voluntatis. Propter hæc argumenta Vasquez loco citato & Vasquez.

Conrad. in 1. 2. quæst. 13. art. 6. tenent, quòd propositis voluntati duobus mediis omnino æquali- Conrad.

bus, illa non possit vnum eligere altero omisso.

Est nihilominus quarta opinio è regione tertiæ III.

opposita docens, voluntatem pro sua libertate ex Gandau.

duobus mediis æqualibus, & æqualiter & sub eis- Richard.

dem rationibus illi propositis, posse vnum elige- Maior.

re, & alterum respuere. Ita docent Hēricus quod- Marsil.

libeto 1. q. 16. Richard. in 2. dist. 38. art. 1. quæst. 4. Comment.

Suarez. in corp. & ad 3. Maioris ibid. quæst. 1. Marsil. in 2. quæst. 16. art. 4. Citatur etiam Comment. lib. 6. Eth. c. 11. sed ibi nil tale docet. Eandem sententiam tenet Suarez disp. 19. Metaph. sect. 6. n. 13.

Probatur hæc sententia: quia voluntas habens obiectum conueniens sibi præsens potest exire pro sua libertate in actum electionis; sed in tali casu vtrumque obiectum est conueniens, & præsens voluntati. Ergo illa pro sua libertate poterit eligere, quod maluerit ex illis.

Secundò potest voluntas ex duobus bonis sibi propositis eligere minus bonum, relicto maiore, ergo multo magis ex duobus bonis æqualibus poterit eligere vnum relicto altero. Sequela est manifesta. Antecedens probatur. Primò, quia obiectū voluntatis est bonum in communi, nō magis bonum. Ergo minus bonum est obiectum voluntatis, in quod illa potest tendere. Secūdò, quia si minus bonum per se seorsum proponeretur voluntati, ipsa posset in illud tendere. Ergo etiāsi proponatur illi, vt comparatum cum maiori bono. Tertiò, quia experientia constat nos non semper eligere, quod melius est, neque ad illud eligendum esse obligatos. Immo sæpe aduertimus, nos melioribus derelictis peiora sequi: vt cùm quis dicit, nolo esse tam sanctus, sicut fuit Franciscus. Hinc apud Ouidium Medæa dicebat,

Ouidius.

——aliudque cupido,
Mens aliud suadet: video meliora, proboque:
Deteriora sequor.

Et Phædra apud Senecam,

Seneca.

——quæ memoras, scio
Vera esse nutrix; sed furor cogit sequi
Peiora. vadit animus in præceps sciens,
Remeatque frustra sana consilia appetens.
Sic cùm grauatam nauita aduersam ratem, &c.

Et vt Poëtas omittamus in re minimè fabulosa

D. Bernardus lib. de Grat. & lib. Arbitrio, sic ait: *Porro voluntas est motus rationalis, & sensui præsidens, & appetitui: habet sane quocunque se voluerit, semper rationem comitem, & quodammodo pedissequam: non quod semper ex ratione, sed quod nunquam absque ratione moueatur, ita ut multa faciat per ipsam, & contra ipsam, hoc est quasi per eius ministerium, contra eius iudicium, & consilium.* Et multa alia idem subiungit, ex quibus deduci potest.

Tertium argumentum pro eadem opinione. Ea est vis & libertas voluntatis, vt nullam patiatur necessitatem à ratione, immo contra ipsam rationẽ appetere possit. Ergo proposito sibi quocunque obiecto, sub quacunque ratione etiam maioris boni, poterit illud reiicere, & minus bonum eligere.

Augustinus. Quartum argumentum sumitur ab autoritate D. Augustini lib. 12. de Ciuit. cap. 6. vbi dicit, quòd posito tali casu, quòd duobus æqualiter affectis occurrat eadẽ pulchritudo, potest vnus sinere se trahi ab illa, alter verò pro sola sua libertate non sinere, se moueri ad appetendam eandem pulchritudinem.

Quintò, diuina voluntas, in qua resplẽdet præclarissimum libertatis exemplar, pro sola sua libertate potest ex duobus æqualiter se habentibus vnum eligere, altero derelicto, immo potest eligere minus bonum relicto maiori bono: certum enim est, Deum potuisse alium Mundum meliorẽ facere, quàm sit iste, quem fecit, adhuc nobiliores cælos, &c. Neque quòd hos cælos potiùs, quàm alios creare voluerit, potest referri in aliquod [illegible] iudicium inæquale, sed in solam voluntatis libertatem id referẽdum est. Ergo voluntas creata, quæ ad imitationem diuinæ voluntatis est exẽplata, poterit pro sua libertate ex duobus æqualiter propositis vnum relinquere, & aliud eligere.

Sextò, si propositis duobus æqualiter, voluntas à nullo moueretur, sequeretur, voluntatem in suis actibus posse necessitari, saltem ad non eligendum, quia nullum illorum posset eligere.

Simplicius. Commentat. Septimò probari potest eadem sententia autoritatibus Philosophorum. Nam imprimis illam expresse docuit Simplicius lib. 2. de Cæl. text. 59. Eandem etiam videtur docuisse Commentator in eodem 2. lib. com. 53. & 6. Ethi. cap. 11.

CAPVT XXVII.

Dubium propositum resoluitur, & argumentis vtriusque partis fit satis.

I. TRia mihi videntur dicenda circa præsens dubiũ. Primò si fiat comparatio inter diuersa obiecta, & diuersorum generum, posse voluntatẽ eligere minus bonum relicto maiori bono: vt v.g. posse eligere bonũ delectabile, quod est minimũ, relicto bono honesto, quod est summum, & maximum. In hac assertione omnes Doctores conueniunt. Hoc est, quod voluerunt dicere D. Bernard. Seneca, & Ouidius in locis citatis. Hoc est probare meliora, & sequi deteriora.

Secundò dico facta comparatione inter plura bona eiusdem generis, non posse voluntatẽ relicto maiori bono sibi proposito eligere minus bonum. Et in hoc sensu vera est tertia sententia. Ratio huius assertionis est, quia licet voluntas pro sua libertate possit tendere in quodcunque bonũ, non tamen potest tendere in id, quod nõ habet rationem boni sub ea ratione, sub qua bonum non est: modò licet minus bonum de se habeat rationem boni, tamen comparatum cum maiori bono, non habet rationem boni. Ergo, vt sic, non est eligibile à voluntate.

II. Tertiò dico facta cõparatione inter duo bona eiusdẽ generis æqualiter se habentia, & æqualiter voluntati proposita, & sub eisdem omnino rationibus, posse voluntatem pro sua libertate vno relicto alterũ eligere. Et in hoc casu vera est quarta opinio, quã præter autores suprà citatos, expressè docuit Chrysippus in lib. de officiis relatus à Plutarcho in lib. de Stoicorũ repugnantia. Estque pulcherrimum & appositissimum ad illam probãdam exemplum ab eo allatum eius, cui offerũtur duo nummi aurei eiusdem ponderis, bonitatis, & pulchritudinis, ea conditione, vt vnum tãtùm accipiat altero relicto. Et aliud exemplum, quod attulit Simplicius illius, cui fame laboranti, offerantur duo panes æqualis bonitatis, magnitudinis, & in æquali distantia, ea tamen conditione, vt vnum accipiat altero dimisso. Vanũ enim, & risu dignũ est dicere, hunc nullũ ex nummis aureis accepturum esse, ob indifferentiam iudicij rationis, & illũ fame moriturum: [illegible] enim nugæ aniles hæc dicere, & commẽta ab Auerroe reiecta citato com. 95. 2. lib. de cælo. & nihilominus in his casibus nulla apparet ratio, cur volũtas potiùs eligat hoc, quàm illud, nisi sola libertas eiusdem voluntatis. Chrysipp. Auerr.

III. Dicetur, in tali casu voluntatem sinere se moueri ab altero ex obiectis sibi propositis, vt tãdem aliquando res finiatur. Sed licet hoc verũ sit, propositam difficultatem non tollit, quæ[illegible] enim à sic respõdentibus, cur potiùs sinat se moueri ab vno, quàm ab altero, cùm vtrũque æqualiter propositum æqualiter moueat voluntatem? Dicetur, rationem meliùs iudicare eligere vnũ, quàm priuari vtroque, vt dicebat Chrysippus. Sed eadem recurrit difficultas, cur potiùs vnum eligat, quàm aliud. Quare meliùs videntur dixisse Chrysippus & Simplicius, voluntatem à casu se determinare potiùs ad hoc, quàm ad illud. Sed neque ista solutio satisfacere potest, quia talis electio est à consilio, & deliberata, nõ autẽ fortuita, aut casualis.

Deinde probatur eadem veritas ex concessis ab aduersariis. Illi enim cõcedũt, ex duobus obiectis, habentibus rationem finis, posse voluntatem pro sua libertate vnum eligere altero omisso. Cõcedũt etiam vnum, & idem obiectum eodem modo se habens, & occurrens duobus eodẽ modo affectis, posse voluntatẽ vnius mouere, altero nõ sinente se moueri, & hoc pro sola sua libertate. Ergo vnus, & idẽ homo propositis sibi duobus obiectis habentibus rationem mediorum, & sub eisdem omnino rationibus poterit sinere, se moueri ab vno, & nõ ab alio. Probatur sequela, nã aliquid proponi voluntati sub ratione finis, nõ auget libertatem potiùs, quàm si proponatur voluntati sub ratione medij, immò videtur magis illã minuere. Deinde quòd vnum obiectum propositum duobus eodem modo affectis vnum moueat, nõ alterũ, nulla alia ratio reddi potest, nisi libertas voluntatis illorum: non enim potest dici, hoc prouenire ex iudicio rationis, quod est æquale in vtroque, immò ex hoc apparet, voluntatem non necessitari à iudicio rationis ad eligendum. Ergo à pari cùm proponuntur voluntati duo obiecta æqualiter se habentia, illa non necessitatur ad eligendum potiùs vnum, quàm alterum: & quòd aliquod illorum eligat vel non eligat, in solam eius libertatem referendum est. Ergo pro sua libertate poterit vel neutrum, vel vtrunque, vel alterum tantùm eligere.

Respondes

IV. Respondendum nunc est ad argumenta vtriusque partis. Et ad primum adductum pro tertia opinione sumptum ab auctoritate D. Thom. respondetur, D. Thomam dicere, quòd voluntas ex duobus sibi propositis potest vnum eligere, & aliud omittere propter aliquas rationes, quas intellectus potest considerare in vno, & non in altero. Et hæc est vna causa, quam solam ibi addit, quia illa sola erat sufficiens ad dissoluendum argumentum propositum. Nihilominus potest reddi alia ratio sumpta ex libertate eiusdem voluntatis, quæ ex duobus sibi propositis potest, quod voluerit, eligere, sicut etiam potest neutrum, vel vtrumque pro eadem libertate eligere. Et quamuis hanc rationem ibi omiserit, non tamen reprobauit, immo illa euidenter colligitur ex aliis locis, in quibus docet, quodcunque obiectum, sub quacunque ratione propositum voluntati pro hoc statu posse ab illa respui, excepto vltimo fine.

Ad secundum sumptum ex auctoritate Philos. Ad primum testimonium dico, falsum esse Arist. illam opinionem probasse: illam verò reprobasse ibi loci Auerroes et alii dignam. Arist. verò non curauit illam reprobare, quia siue vera esset, siue falsa, sufficiebat, quòd posset ex illa suum intentum concludere. Ad secundum testimonium dico, illud dictum esse intelligendum, vt in pluribus, non in omnibus: nam inferius oppositum docet in aliquibus aliis. Ad tertium dico, illum locum sic legendum esse: *Quod enim ex consilio præiudicatum est, id eligibile est.* [illegible] quòd particula, præ, nō requirit, quòd res electa debeat semper iudicari melior ea, quæ non eligitur, hoc enim multoties apparet esse falsum, vt quando voluntati vnum solum eligibile proponitur; sed importat antecessionem alicuius iudicij ad actum electionis.

Ad tertium respondendum est eodem modo, quòd docet necesse esse, vt præcedat aliquod iudicium ipsam electionem. Intelligendum est etiam dictum Damasc. secundùm ea, quæ vt in pluribus contingunt: quia vix potest occurrere casus, vt proponantur voluntati duo obiecta sub eisdem omnino rationibus.

Ad quartum & quintum respondetur, quòd probant secundam conclusionem, nec aliud.

Ad sextum respondeo, vt sequatur electio, sufficere, vt voluntas determinetur ab obiecto quoad specificationem actus, quæ determinatio in tali casu fit ab vtroque obiecto proposito, qua determinatione supposita voluntas quoad exercitiū determinat seipsam ad quodcunque voluerit.

Ad septimum neganda est consequentia; licèt enim voluntas pro sua libertate possit ferri in quodcunque obiectum habens rationem boni, non tamen potest ferri in malum, quia esset motus contra illius naturam.

Ad octauum respondetur, quòd si malum sit eligere vnum ex duobus æqualiter propositis, erit error in intellectu non circa alterum illorum, sed circa vtrunque, quia vtrunque iudicatur eligibile, cùm re vera illud eligibile non sit. Et ideo neganda est consequentia argumenti.

V. Ad primum argumentum factum pro quarta opinione respondetur, minus bonum comparatum cum maiori bono, prout stat sub tali comparatione, formaliter non habere rationem boni, & ideo non esse eligibile.

Ad secundum respondetur eodem modo, voluntatem posse eligere minus bonum omisso maiori, si illa sint diuersorum generum, vel si vtrunque proponatur voluntati seorsim. Cùm dicitur, quòd obiectum voluntatis est bonum in communi, dico, quòd minus bonum vt comparatum maiori, habet rationem priuationis, & defectus, non autem boni. Experientia etiam docet, eligi minus bonum omisso maiori, in diuerso genere bonorum, & de per se, non autem comparata, neque in eodē genere: & sic sunt exponendæ illæ auctoritates.

Ad tertium respondetur, voluntatem pro sua libertate, posse quodcunque bonum eligere, quamdiu illud retinet rationem boni: cæterùm minus bonum comparatum maiori, sub tali comparatione non obtinet rationem boni, sed defectus, & priuationis.

Ad quartum respondetur, quòd probat tertiam nostram propositionem, nec aliquid plus.

Ad quintum quatenus militat contra tertiam assertionem, dicitur, non esse eandem rationem de voluntate diuina, & humana. Nam voluntas diuina non eligit ob indigentiam, neque supponit bonitatem, vel dignitatem in eo, quod eligitur, neque ex electione aliquid bonitatis sibi accrescit, & ideo eligendo facit disparitatē in eo, quod eligitur, ab eo, quod non eligitur. Verùm voluntas creata eligit ob indigentiam, & supponit bonitatem in eo, quod eligitur, & ex tali electione aliquid illi accrescit. Ideo diuina voluntas potest eligere minus bonum relicto maiori, quod non potest facere voluntas humana.

Ad sextum & septimum, dico si quid probant, illa probare tertiam conclusionem.

CAPVT XXVIII.

A quonam voluntas primò incipiat moueri.

I. QVintum dubium, quod nascitur ex prædictis, cuiusque solutio maximè conferre videtur ad intelligentiam multorum dicendorum in hac tractatione, est, A quo primò incipiat moueri voluntas, cùm incipit aliquid velle, quod priùs nolebat. Est verò huius dubij solutio satis difficilis propter duo. Primùm propter multa, quæ fortasse sine causa dicunt Doctores, distinguentes de primo motu voluntatis circa media, & circa finem, adhuc de motu circa finem vltimum, & circa alios fines particulares, adhuc de motu primo absolutè, & de motu primo in quolibet negocio particulari, & alia multa scribentes, quæ legi possunt præcipuè apud commentatores D. Thom. 1.2. q.9. art.4 & 6. Secundò difficilis etiam redditur ex eo, quòd Doctores ratiocinantur de intellectu, & voluntate, & de illorum motibus, & operationibus, tanquam si essent duo supposita distincta per se agentia: cùm tamen solus homo sit ille, qui propriè loquendo per intellectum & cogitationem se excitat ad volendum, & per voluntatem se mouet ad cogitandum.

Quare, vt omissis superfluis istud dubium breuiter resoluamus, nonnullas distinctiones præmittendas esse ducimus. Et primò distinguendum est de motu voluntatis quoad specificationem actus, & quoad exercitium actus. Secundò distinguendum est, duobus modis aliquam potentiam posse moueri quoad exercitium actus, vno modo per modum excitantis solummodo, non autem efficienter impellentis, sicut cùm aliquis clamore excitat dormientem ad operandum, vel cùm quis suasione, & consilio aliquem mouet ad aliquod negocium peragendum: est enim modus loquendi in more positus apud omnes, vt sic facientes dicantur homines

minus mouisse ad exercitium. Alio modo dicitur potentia moueri ad exercitium per modum impellentis efficienter, quo pacto dicitur voluntas mouere se, & alias potentias, & potentiae subordinantes dicuntur mouere subordinatas. Tertiò distinguendum est de actibus voluntatis; potest enim dici actus primus absolutè ille videlicet, quem habet voluntas, cùm primùm venit ad vsum rationis, & potest dici actus primus ille, quem primò habet in quolibet negotio particulari, erga quodlibet obiectum particulare.

II. His distinctionibus praemissis ad quaestionem propositam sic puto respondendum. Primò si loquamur de motu voluntatis, quoad specificationem actus, voluntas siue in principio, siue in medio, siue in fine, siue in primo actu, quem habet absolutè, siue in primo actu, quem habet in quolibet particulari negotio, siue erga media, siue erga finem, mouetur solùm ab intellectu, seu ab obiecto, quod intellectus proponit eidem voluntati. Haec propositio certissima est, & ab omnibus recepta.

Secunda propositio, si loquamur de motu voluntatis quoad exercitium per modum efficientis impellentis, voluntas mouetur in omni suo actu, siue primo absolutè, siue primò in quolibet negotio particulari, siue ille sit motus voluntatis in finem, siue in media, tum à Deo, tum à seipsa. Et quidem quòd in omni suo actu, & motu à Deo moueatur, tam certum esse debet cuicunque, sicut certum est dictum illud Pauli in Actis Apostol. cap. 17. *In ipso viuimus, & mouemur, & sumus.* & in epist. ad Philip. 2. *Qui operatur in vobis velle, & perficere.* Et quàm certum, primam causam operari in omni operante, & omnes secundas causas esse agentia acta ab ipsa prima causa. Quòd etiam voluntas moueat seipsam in omni motu, excepto illo, qui est primò primus, omnes Doctores similiter conueniunt: est enim voluntas potentia, cuius officium est tum seipsam, tum caeteras mouere per modum efficientis, vt saepè dictum est de mente D. Thomae, & aliorum Doctorum. Deinde omnis volitio siue sit finis, siue mediorum, actus vitalis est, & à voluntate necessariò productus. Quòd autem actus primò primus sit efficienter ab ipsa voluntate, probatur ex eodem principio, quia ille quoque est actus vitalis, & idem necessariò elicitur à voluntate; non autem se habet voluntas quoad illum actum tantùm passiuè, vt putauit Capreolus relatus à Vazquez 1. 2. dispu. 38. cap. 1. Capreolus.

III. Secundò probatur, quia huiusmodi actus potest esse liber, & meritorius, ad actum autem verè liberum voluntas non potest se habere solùm passiuè per ea, quae dicta sunt suprà cap. 9. & alibi. Quòd autem huiusmodi actus sit verè liber, & possit esse meritorius, constat ex eo, quòd secundùm opinionem veriorem Doctorum primus actus voluntatis Angelicae fuit liber saltem quoad exercitium, & potuit esse meritorius. Docet quoque D. Thomas statim, vt homo peruenerit ad vsum rationis, teneri se ad Deum conuertere, & si id non facit, peccare. Et tandem quòd haec doctrina sit vera de actu primo, quem voluntas habet non solùm erga media, sed etiam erga finem, & etiam erga vltimum finem, probatur: quia omnis talis actus est liber, & liberè elicitur ab ipsa voluntate. Et licèt actus voluntatis erga vltimum finem non sit liber quoad specificationem, est tamen liber quoad exercitium. Vnde si quaeratur à quo moueatur voluntas per modum impellentis efficienter, cùm primò aliquid velle incipit, absolutè, & sine vlla distinctione respondere oportet, illam à nullo alio moueri, nisi à Deo, vt est autor naturae, vel gratiae, & à seipsa.

D.Thom.

IV. Dicetur, in sententia D. Thomae primos motus, qui insunt viuentibus agenti, inesse illi à Deo, vt est autor naturae, non autem inesse agentibus à seipsis, & ob hanc causam docere D. Thomam in 8. lib. Phys. grauia, & leuia non moueri à seipsis, sed à generante, quòd dans formam, dat illis motum, qui consequitur ad formam. Et in 1. 2. quaest. 9. art. 6. ob hanc causam dixisse eundem D. Thom. voluntatem in primo actu non mouere seipsam, sed moueri solùm à Deo. D.Tho.

Respondeo, nunquam venisse in mentem D. Thom. voluntatem in primo actu non mouere seipsam verè efficienter, aut etiam grauia, & leuia non mouere seipsa ad sua loca per proprias formas intrinsecas, licèt quidam per ignorantiam hoc illi imponant. Sed illorum deceptio detegitur, si legantur verba, quae idem S. Doctor scribit quaest. 3. de Malo art. 3. in corp. circa finem. sic enim ait: *Relinquitur ergo, quòd causa proxima, & propria voluntarij actus sit solùm id, quod operatur interiùs: hoc autem nihil aliud esse potest, quàm ipsa voluntas sicut causa secunda, & Deus sicut causa prima. Cuius ratio est, quia actus voluntatis nihil aliud est, quàm inclinatio quaedam voluntatis in volitum: sicut & appetitus naturalis nihil aliud est, quàm inclinatio naturae ad aliquid. Inclinatio autem naturae est à forma naturali, & ab eo, quod dedit formam. Vnde dicitur, quòd motus ignis sursum est ab eius leuitate, & à generante, quod talem formam creauit. sic ergo & motus voluntatis directè procedit à voluntate, & à Deo, qui est voluntatis causa, &c.* Notandum igitur, quòd duplex est motus, alter qui est in potestate secundae causae, ita vt quando illa voluerit, se moueat, & quando voluerit, se contineat: alter, qui licèt sit à secunda causa, tamen non est ita in potestate illius, vt quando voluerit, se contineat, & quando voluerit, incipiat se mouere: talis est motus grauium, & leuium, illa enim statim vt sunt genita, naturaliter feruntur ad sua loca, nisi sint impedita. Talis est etiam motus voluntatis circa finem: quia cùm motus in finem non sit ex alia priori intentione ad hoc vt voluntas feratur in finem, necessariò oportet, illam ab alio quopiam excitari, & nisi ab alio excitetur, non potest in finem moueri. Et haec est differentia inter appetitum finis, & mediorum, quia cùm appetitus mediorum sit ex intentione finis, & supponat voluntatem iam excitatam ad appetendum finem, potest inesse voluntati à seipsa, sine alio de nouo excitante. Caeterùm appetitus finis non potest inesse voluntati à seipsa, sine alio excitante. Ex hac doctrina intelligitur, quam ob causam dixerit D. Thom. in 8. Physic. grauia, & leuia non moueri à seipsis, sed à generante. loquebatur ibi non de quocunque motu, sed de eo tantùm, qui ita est in potestate mouentis, vt possit incipere, & continere motum, de quo solo loquebatur Philosophus, quem ille commentabatur. Ex eadem intelligitur, quam ob causam dixerit in 1. 2. quaest. 9. art. 6. voluntatem non moueri à seipsa in primo actu: nomine enim primi actus intelligit eum, quem voluntas habet circa finem ad differentiam actuum, quos habet circa media, qui nunquam possunt esse primi, cùm supponant actum voluntatis circa finem. Et hunc actum dicit non esse à voluntate, non quòd non

non tò ab illa verè efficienter, sed quia voluntas non potest exire à seipsa in talem actum, nisi priùs ab aliquo excitetur; quod verò illud sit, statim dicemus.

V. Tertia propositio, voluntas in primo actu, quem habet ergo bonum, non potest seipsam mouere ad exercitium per modum causae efficientis, sed indiget ab alio moueri. Haec propositio colligitur ex doctrina D. Thom. 1. 2. quaest. 9. artic. 4. & 6. vbi docet, voluntatem in primo actu non posse mouere seipsam, sed solùm in aliis actibus post primum, quod sine dubio intelligi debet, quòd voluntas in primo actu non concurrat verè efficienter ad illius productionem, vt dictum est; ergo haec debet intelligi sic, quòd in primo actu non possit seipsam excitare, neque possit exire in primum actum, nisi ab alio excitetur. Citari etiam solet pro hac sententia D. Anselmus in libr. de casu Angeli, sed ille tamen loquitur de primo actu, quem habuit voluntas Angeli, non de primo actu in quocumque negotio. Citari etiam solet in confirmationem huius veritatis authoritas Philos. in 7. Ethic. ad Eudem. cap. 18. vbi dicit primas cogitationes, quae nobis insunt in vita, quoque tempore, immitti nobis à Deo. Idem autem dicendum est de primis motibus voluntatis; quia voluntas excitatur ab ipsis cogitationibus. In secundo etiam libro Magnorum Moral. cap. 8. idem Philosophus dicit primam bonam voluntatem esse à bona fortuna, quam ibi dicit esse Deum.

D. Thom.

D. Anselm.

Aristot.

Probatur verò haec propositio ratione sumpta ex intrinseca natura, & qualitate causae finalis. ea siquidem est differentia inter causam finalem, & efficientem, quòd efficiens non possit suam causalitatem nisi super effectum, sed causa finalis potest suam causalitatem non solùm super effectum, sed etiam super ipsam causam efficientem, permouendo illam ad agendum. Itaque causa efficiens nihil potest agere, nisi priùs mota ab ipso fine, quia omne agens agit propter finem; quando autem dico causa finalis mouere efficientem, non sic mouet verè efficienter, sed solùm metaphoricè, quia finis dicitur mouere efficientem causam excitando illam ad agendum, & imprimendo illi desiderium sui ipsius. Causa verò efficiens excitata à fine per illius desiderium mouet se ad acquirenda media, & mouet etiam alias potentias executiuas. Et hoc est discrimen inter mouentiam causae efficientis erga finem, & erga media, quòd ad quaerendum finem non mouet seipsam, sed potiùs mouetur, & excitatur ab ipso fine, vel ab eo, quod finem illi proponit: sed ad quaerenda media excitat seipsam ex desiderio finis. Hinc sequitur, voluntatem erga finem non se mouere nisi priùs excitatam ab ipso fine, vel ab eo, quod finem illi proponit, cùm voluntas moueat per modum causae efficientis.

VI. Quarta propositio, voluntas in primo actu mouetur ad exercitium per modum excitantis à prima cogitatione finis, vel ab eo, quod primam cogitationem intellectui immittit: siquidem munus intellectus mouere voluntatem per modum causae finalis, proponendo ipsi finem. Itaque cogitatio illa, quae primò offert intellectui obiectum sub ratione finis, est ipsamet, quae primò voluntatem excitat ad exercitium. Rursus quemadmodum potest prima cogitatio in intellectu excitari à multis, videlicet à Deo per bonam inspirationem, ab Angelo tum bono, tum malo per internam suggestionem, & tentationem, rem sensuum, ab obiectis occurrentibus sensibus externis, & eisdem ab appetitu sensitiuo, vt ait D. Iacobus epist. Canon. c. 1. ita vt illae possunt esse causa, quae voluntatem primò excitant ad exercitium actus.

Quod autem ait Philos. lib. 7. Ethic. cap. 18. primas cogitationes, quae nobis occurrunt, non solum in principio vitae, sed etiam in progressu, absque praeuio iudicio immitti nobis à Deo, ita intelligendum est, quòd quidquid nobis accidit praeter intentionem, & opinionem, est per Dei prouidentiam certissimè dispositum, vt fiat, vel iubendo, vel saltem permittendo fieri: nihilque in mundo euenit praecipuè circa hominem, praeter diuinam voluntatem, & intentionem. Quare quòd nobis nihil cogitantibus occurrat tale obiectum, & talis aspectus, ex quo excitetur in mente cogitatio, & ex cogitatione desiderium in voluntate, quòd etiam repentinae cogitationes excitentur aliquando in nobis de rebus nunquam antea cogitatis, illud totò in certissimam Dei prouidentiam referendum est. Verùm autem Aristoteles recta ea senserit de Dei prouidentia, an potiùs ad mentem popularium ibi locutus fuerit, quemadmodum & libro secundo Magnorum Moralium cap. 8. cùm ait, bonam fortunam esse largitatem bonorum volentium, inferiùs lib. 3. & 4. diligentiùs tractabitur.

Aristot.

Ex dictis facilè possumus colligere ordinem, quem habent inter se intellectus, & voluntas in suis actionibus. VII. Primò namque est in intellectu notitia practica vltimi finis, eaque naturalis est, dictans vltimum finem esse appetendum. Mox sequitur in voluntate appetitus eiusdem vltimi finis, qui naturalis est saltem quoad specificationem actus. Et quia haec notitia, & hic appetitus non semper est in actu secundo, sed aliquando est solùm in actu primo, oportet excitari actualem cogitationem circa vltimum finem. Et quidem si voluntas non aliò mente diuertat, sed sinat se duci à cogitatione, sequitur in ipsa voluntate actualis appetitus eiusdem vltimi finis: exsistente verò in voluntate actuali appetitu vltimi finis, statim intellectus mouet se ad quaerenda media, & illa offert voluntati eligenda. Et quidem si voluntas media sibi oblata elegerit, procedet vlterius ad imperandum aliis potentiis executionem ad comparanda huiusmodi media. Sin autem voluntas noluerit media sibi oblata, & nihilominus permanserit in volitione finis, intellectus absque alio imperio excitabitur ad quaerenda alia media, & illa similiter offeret voluntati, donec voluntas, vel cesset à volitione finis, vel quiescat in aliquo medio. Quod verò dicitur de fine vltimo, dicendum est de quolibet alio fine particulari, quem homo sibi proponit assequendum, prius enim oportet excitari in mente cogitationem illius finis, deinde eundem finem proponi voluntati. Et si voluntas incipiat inclinari in talem finem, statim intellectus incipiet cogitare, & consultare de mediis, donec vel voluntas cesset à volitione illius finis, vel quiescat in electione alicuius medij.

CAPVT XXIX.

Quae sint illa requisita, quibus positis, potentia libera potest operari, & non operari.

SExtum dubium principale occurrit circa 1.
quintam decimam propositionem, quid sit

licet intelligatur nomine illorum requisitorum, quibus positis in voluntate, illa adhuc potest pro sua libertate operari, & non operari. est enim circa hoc dubium triplex dicendi modus. Primus illorũ, qui dicunt, illa præquisita esse in multiplici differentia, nã aliqua sunt respectiua, aliqua absoluta. Rursus quædã sunt intrinseca, quædam extrinsecus influxa, quædã verò omnino extrinseca. Absoluta sunt potentia ipsa operans, habitus infusi, vel acquisiti actus intellectus, quibus proponitur voluntati proprium obiectum, obiectum ipsum, & si quid aliud est huius generis. Respectiua sunt, coniunctio eorundem absolutorum cum ipsa potentia operante eo modo, quo ei coniunguntur, quando est actu operans. Extrinsecus influxa, & non permanentia sunt diuinæ motiones, & auxilia, quibus ad singulos actus humana voluntas præmouetur, & determinatur à Deo, salua tamen illius libertate. Omnino extrinseca sunt diuinæ prædefinitiones, & æterna decreta. Ex his, quæ absoluta sunt, & intus permanentia, requiruntur ita, vt actu sint, & adsint voluntati. Relatiua verò vt in potentia sint valde proxima, quoniam in potestate voluntatis est absolutorum vsus, & consequenter eorum ad se, vt agentem, & ad actionem relatio. Extrinsecus autem influxa, videlicet diuinæ motiones, siue auxilia physica, non requiruntur vt actu sint in voluntate ante operationem; sed vt præsentanea sint ex diuina voluntate suauiter omnia mouente, & disponente: nam posito tali auxilio physico, & efficaci, in eodem instanti voluntas est in actu secundo, & tum non potest non operari, facit enim sensum compositum, quemadmodum si iudicium vltimum practicum ponatur in voluntate actu determinans voluntatem, non potest voluntas oppositum velle, cùm iam sit ad vnum per tale iudicium determinata, & cum sensu compositus: sed tamen in sensu diuiso potest operari, & non operari. Vel melius (inquiunt)

D. Thom. dici potest cum D. Thoma in 1. sent. dist. 25. q. 1. art. 1. ad 5. Deum in liberum arbitrium hoc modo agere, vt eidem virtutem ministret, & ipso operante liberum arbitrium agat, sed tamen determinatio actionis, & finis sit liberi arbitrij: vnde remanet illi dominium sui actus, licèt non ita, sicut primo agenti. Et de verit. docet diuinum influxum non tollere indifferentiam liberi arbitrij, &c. tandem quæ omnino extrinseca sunt, vt æterna Dei præfinitio, requiruntur, vt actu semper existentia. Hunc modum sub eisdem ver-

Nazarius. bis tradit Nazarius 1. p. quæst. 19. art. 10. contr. vnica. §. *sed iam communiter*. Iuxta quem modum si autoris mentem assequor, diuinæ motiones physicæ, vel non requiruntur in instanti antequam potentia libera sit in actu secundo; vel si requiruntur in aliquo instanti ante actum secundum tanquam complementum actus primi; non determinant necessariò ipsam potentiam ad actionem, neque tollunt illius indifferentiam.

II. Secundus modus dicendi est recentioris cu-

Aluarez. iusdam Doctoris, qui disputatione quadam, num. 19. affirmat inter illa præquisita ad constituendam potentiam in actu primo debere connumerari physicam præmotionem, qua prima causa præmouet potentiam liberam ad operandum, de qua physica præmotione quantum attinet ad præbens institutum, hæc dicit. Primò illam non esse dispositionem, neque habitum, neque qualitatem, neque actum primum, sed motionem quandam virtuosam, per quã vltimatè completur actus primus, quam idcirco vocat complementum actus primi. Secundò dicit, antequam potentia actiua exeat in actum secundum, priùs debere recipere illud complementum: adeò quòd prius est in aliquo signo potentiam recipere illud complementum, quàm sit eandem potentiam esse in actu secundo. Tertiò inquit, quòd munus, & virtus istius vltimi complementi est, actum primum efficienter, & efficaciter reducere in actum secundum. Quartò inquit, illud complementum non esse verè actum primum, neque secundum, sed aliquid medium inter primum actum, & secundum. ita in dicta disputatione num. 5. 6. 8. & ad 2. argumentum, 5. & 8. & tota disputatione. Ex his quatuor dictis necessariò sequitur quintum, nimirum motionem illam physicam non posse numerari inter illa præquisita, quibus positis adhuc potentia libera potest operari, aut non operari: quia posita hac motione, & complemento, actus primus necessariò reducitur in actum secundum, neque relinquitur in eo potentia ad non operari saltem pro eo instanti, in quo illi inest illud complementum.

Tertius modus dicendi, quem puto veriorem, III. est, istam præmotionem & illud vltimum complementum actus primi debere numerari inter requisita ad constituendam potentiam in actu primo in aliquo instanti ante actum secundum, & eo posito in potentia libera, illam nihilominus pro sua libertate adhuc posse non operari, & non exire in actum secundum. Hanc esse ipsissimam mentem D. Thomæ, & communem sententiam Theologorum suo loco demonstrabitur. Pro nunc probatur hic modus dicendi expresso testimonio Concilij Tridentini sessione sexta de Iustificat. Conc. Tr. c. 5. & Can. 4. ibi enim expressè fatetur, liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum, posse inspirationem diuinam abijcere, & diuinæ vocationi, & motioni dissentire, idque plus clarum est, quàm vt vlla probatione indigeat. ibi Concilium non loquitur solùm de diuina inspiratione, & motione obiectiua, seu morali, vt aliquando vir quidam non mediocris doctrinæ mihi suadere nitebatur; neque solùm loquitur de motione sufficienti, sed de efficaci, ad quam sequitur actus iustificationis, vt satis constat. hic non loquitur de libero arbitrio considerato diuisim, & secundùm se, sed vt actu subsistat diuinæ motioni, quod manifestè indicant illa verba, *inspirationem ipsam recipiens*, & illa, *à Deo motum, & excitatum*, hic Concilium numerat istam diuinam motionem efficacem inter præquisita ad agendum, hic docet, stante diuina motione, adhuc liberum arbitrium posse inspirationem reijcere, & motioni diuinæ dissentire, immo ex hoc probat contra Lutheranos, & Caluinistas arbitrij libertatem. Sentit ergo sacrum Concilium, diuinam præmotionem numerandam esse inter illa requisita ad constituendam potentiam liberam in actu primo, quibus positis adhuc illa possit non exire in actum secundum.

Confirmatur hæc ratio. Si motio diuina non est numeranda inter illa præquisita, quibus positis adhuc liberum sit voluntati exire, vel non exire in actum secundum, vanus, & inutilis erit labor Concilij in illis locis contra hæreticos, præcipuè contra Caluinum: nam tota ferè controuersia inter Caluinum, & Doctores Catholicos versatur circa istam diuinam præmotionem, an scilicet illa posita in voluntate adhuc possit humana voluntas illi non consentire, & illam abijcere,

abstinere, & non exire in actum consensus. Catholici affirmant, posita huiusmodi motione quantumcumque efficaci, voluntatem posse non consentire, & ex hoc concludunt arbitrij nostri libertatem, etiam quoad actus supernaturales. Calui- (Caluinus) nus verò id constanter, & obstinatè negauit, ita inquiens illa sua verba lib. 2. Instit. cap. 3. §. decimo quæ etiam refert Ruardus Tapper a. 7. pag. 274. *Voluntatem autem gratia, non qualiter multis seculis traditum est, & creditum, ut nostra postea sit electionis motioni, aut obtemperare, aut refragari, sed illam efficaciter afficiendo, illud ergo toties à Chrysostomo repetitum repudiare oportet quem trahit, volentem trahit.* Et infrà: *Certa contrà [illegible] dicitur ex verbis Ioannis sic efficaciter diuinitus gubernari per eam causa, ut inflexibili effectu sequatur. Nam medium istorum, quem Sophistæ imaginantur, qui eligant, vel quem repellere liberum sit, aperte excludit, ubi asseritur efficax ad perseuerandum constantia.* Et in Antidoto contra sextum caput Conc. Tridentini *In eo hallucinantur* (scilicet Patres Tridentini) *quod motum nobis afferri sentiunt, qui mediam electionem nobis relinquat: nihil autem de efficacia illa cogitant, qua cor hominis renouatur, ut de promissione [illegible].* Et alia plura habet, quæ illius mentem indicant fuisse, posita motione efficaci, non posse voluntatem illi dissentire. Cùm ergo Patres reiiciant sententiam Caluini, ab opposito probāt, motionem diuinam esse numerandam inter prærequisita, quibus positis adhuc illa non habet necessitatem exeundi in actum secundum.

IV. Secundò illa motio vel est actus primus, vel secundus, vel saltem pertinens ad actum primum, aut secundum, illa enim actus quidam est, & omnis actus, vel est primus, vel secundus. Dicere verò, illam non esse actum primum, neque secundum, sed quid medium, videtur dictum omnino voluntarium, & sine ratione, nec facilè admittendum, cùm neque Arist. neque alius Philosophus probatus excogitauerit actum medium inter primum, & secundum. Immo si vera esset opinio Commentatoris, quòd actus primus sit potentia, vt non operans, sed potens operari, & actus secundus sit eadem potentia, vt operans, hæc imaginatio esset omnino impossibilis, cùm sit impossibile dari medium inter potentiam operantem, & non operantem.

(Augustinus) At dices: Quid Theologo, & Aristoteli aut Philosopho? Respondeo, quod respondere nos docet Augustinus lib. 1. & 2. in Genesim, notatúrque à (Sixtus Senensis) Sixto Senensi Bibliothecæ sanctæ lib. 5. annotat. 5. Cauendum esse Christiano doctori, ne circa ea, quæ certa ratione à peritis rerum secularium probata sunt, turpiter errare illum contingat; ne infideles occasionem sumant deridendi nos, & fidem nostram, & cætera fidei nostræ dogmata verissima, vt figmenta vana reiiciant.

V. Tertiò illa sola dicenda est potentia libera, quæ potest omnibus ad agendum requisitis sibi præsentibus non agere, quæ est constituta in vltimo complemento actus primi, sed illa motio est vltimum complementum actus primi. Ergo numeranda est inter requisita, quibus præsentibus adhuc, &c. Maior propositio probatur, nam sine illo complemento non est verum dicere potentiam liberam posse operari, cùm sine illo nihil vnquā operabitur. (Aug.) Adhuc sine isto vltimo complemento falsum est dicere, illam posse non operari, quia illud dicitur esse in nostra potestate, quod si volumus, facimus ex Aug. 3. de lib. arbit. c. 3. ille verò, qui caret tali complemento, non operatur, si vult, sed necessitatur ad non operādum. Certè verissimè diceretur asinus posse non ratiocinari, cùm non habeat actum ratiocinij in sua potestate.

Dicetur, quòd ablato isto complemento tollitur quidem actus secundus, qui est operari, non tamen tollitur potentia ad operandum, quia benè stat cum non operari posse operari, licèt non stat simul operari, & non operari.

Hæc tamen responsio difficultatem non tollit, primò, quia ablato isto complemento potentia nō potest exire in actum secundum, vt tradit D. Tho. (D.Thom.) 1. p. q. 105. a. 5. & 1. 2. q. 109. a. 1. & 9. Ergo ablato isto complemento aufertur etiam potentia saltem proxima ad operandum, & ipsum posse operari. Secundò, quia potentiæ innotescunt per suos actus: sed sine isto complemento nunquam voluntas exiuit in actum, qui est operatio. Vanissimum ergo videtur commentum dicere, quòd ablato isto complemento maneat potentia ad operandū, quamuis nō maneat actualis operatio. Certè si hoc modo liceret nobis philosophari de potentiis, & actibus, nihil nos prohiberet dicere, reperiri potētiam videndi in calcaneo, & brutum habere potentiā ad intelligendum, cùm ad cōstituēdam potentiam visiuam in calcaneo non sit necesse, calcaneum actu aliquando vidisse; & ad constituendā potentiam intellectiuam in bruto necesse non sit, brutum aliquando intellexisse; & nisi admittamus, validum esse hunc modum arguendi à negatione actus ad negationem potentiæ, quælibet potentia fingi poterit in quolibet subiecto. Videtur ergo iste modus respondendi destruere principia naturalis Philosophiæ per se nota. Adde si sic liceret philosophari, vnde quæso innotescere potuit sic respondentibus, manere potentiam in agente ad operandum, ablato illo complemento, cùm nullū vnquam sine tali complemento viderint operantem? Præterea secundùm communem modum, & vsum loquendi apud homines in more positum, quia non dicitur habere potentiam ad aliquid agendum per hoc solum, quòd habet potentiam remotam, nisi habeat etiam potentiam proximam, & completam, & expeditam; nō enim dicimus, quòd cæcus habeat potentiam ad videndum, quia caret potentia proxima, quamuis habeat remotā; neque dicimus, hominem existentem in tenebris posse videre, quamuis habeat potentiam proximam, quia non habet expeditam, & omnino completam deficiente lumine. Deinde repugnat etiam hæc responsio manifestis principiis Logicæ, est enim principium Logicæ per se notū ex primo libro Prio- (Aristoteles) rum c. 12. quòd posito possibili in esse nullum sequitur impossibile. Si voluntas absque isto complemento potest operari, ergo voluntatem absque tali complemento operari est possibile. ponamus hoc possibile in esse. Ergo voluntas sine illo operabitur, & nullum sequetur impossibile. Aut igitur dicendum est, istud complementum non esse necessarium ad potentiam operantem: aut non esse potentiam operandi absque illo. Quod adhuc clariùs potest sic explicari. Ad verificandam modalem de possibili necesse est, vt sua de inesse sit vera. Ista namque propositio, hominem currere est possibile, ideo est vera, quia ista, homo currit, est vera. ergo si ablato cōplemento isto vltimo remanet potestas operādi, verū erit dicere, potentiā sine tali cōplemēto operari est possibile. ergo verū erit dicere, potentia sine tali complemento operatur. aut igitur ablato isto complemento cum actu tollitur potentia, aut vtraque relinquitur: aut destruuntur manifestissima principia artis logicæ.

Tandem

VI. Tandem pro nostra sententia possent adduci argumenta, quibus nonnulli Theologi probant, diuinas præmotiones relinquere in potestate voluntatis suam determinationem, vt quodcunque voluerit, eligere, & operari valeat, aut non operari; illæ namque probant, diuinam præmotionem, per quam completur vltimatè potentia libera, numerandam esse inter illa requisita, quibus positis adhuc illa manet libera ad operandum, vel non operandum.

Dicetur, nos superfluè laborare, cùm nullus sit, qui hanc propositionem, Potentia libera est illa, quæ positis omnibus ad agendum necessariis, &c. apertè audeat negare; immo omnes illam probent vt videre est apud Didacum Aluarez disp. 115. de Auxiliis. Aluarez.

Respondeo non esse difficultatem de ipsa propositione, sed de vero, & legitimo illius sensu, quē ad veram libertatis naturam intelligendam, & eandem contra hæreticos Caluinistas defendendam, omnino necesse est intelligere, & aperire: maximè quia idem autor licèt in prima conclusione dicat, quòd ad liberum arbitrium necessariò requiritur, quòd positis omnibus antecedenter secundùm ordinem rationis, vel temporis ad actum prærequisitis, possit operari, vel non operari, ita videlicet: vt cum eisdem prærequisitis stet simul in libero arbitrio facultas, & potentia, qua possit operari, vel non operari, & exemplificet de ipsa actuali præmotione, & illam includat inter prærequisita. Tamen subiungit secundam conclusionem in hunc modum: *Non est de ratione, aut definitione liberi arbitrij, quòd positis omnibus secundùm ordinem causalitatis antecedenter prærequisitis ad operandum talem actum, possit eundem actum non operari in sensu composito, si compositio fiat inter huiusmodi prærequisita, & carentiam talis actus, vel actum contrarium.* Quo modo dicendi aut destruit totum illud, quod dixerat in prima conclusione, aut indicat, illam propositionem à se non admitti in eo sensu, in quo ab omnibus intelligitur, & profertur. Quærendum enim est ab illo, quæ sit differentia inter hæc duo, potentiam cum omnibus requisitis ad agendum, posse non operari, & potentiam cum omnibus requisitis posse componere carentiam actus: mihi quidem inter hæc duo nulla videtur esse differentia, quia inter non operari, & carere operatione nunquam didici distinguere. Cùm ergo in prima conclusione dicat, liberum arbitrium positis omnibus prærequisitis etiam diuina præmotione posse non operari, debebat etiā dicere in secunda, quòd est de ratione liberi arbitrij, positis omnibus requisitis posse componere carentiam actus. Oportet igitur, in alio sensu à se prolatam & probatam fuisse illam propositionem apud omnes Theologos protritam: Potentia libera est illa, quæ positis omnibus, &c. Qualis autem fuerit eius sensus c. seq. statim aperiemus.

CAPVT XXX.

Quis sit verus, & legitimus sensus illius propositionis: Potentia libera est illa, quæ positis omnibus, &c. *declaratur.*

I. SEptimum dubium principale, quod occurrit circa eandem propositionem, est de vero, & legitimo illius sensu. Nonnulli enim dicunt, hanc propositionem esse veram in sensu diuiso, non autem in sensu composito. Licet verò distinctio illa de sensu diuiso, & composito, sit antiquo visu à Theologis recepta: non tamē conueniunt omnes, maximè recentiores circa illius veram acceptionem. Recentior enim doctor relatus c. præcedenti prope finem disp. 1. tria dicit, primò duobus modis posse accipi sensum compositum, & diuisū, vno modo, vt ille dicatur sensus compositus, qui componit inter prærequisita ad operandum, & ipsam potentiam operantem: ille verò dicatur sensus diuisus, qui diuidit inter prærequisita ad operandum, & ipsam potentiam operantem. Alio modo, vt ille dicatur sensus compositus, qui componit inter prærequisita ad operandum, & actualem operationem, vel dissensum: & ille dicatur sensus diuisus, qui diuidit inter prærequisita ad operandum, & ipsam actualem operationem, vel dissensum, & carentiam eiusdem actualis operationis. Recent. Doctor. Secundò inquit, veram acceptionem sensus diuisi, & compositi non esse iuxta primum, sed iuxta secundum modum, putátque, se solum veram acceptionem excogitasse. Tertiò inquit, istam propositionem: Potentia libera est illa, quæ positis omnibus necessariò prærequisitis ad agendum, etiam diuina motione, adhuc potest operari, & non operari; veram esse solùm in sensu diuiso, non autem in sensu composito: scilicet non est verum, quòd positis omnibus prærequisitis in voluntate libera ad operandum etiam ipsa diuina motione efficaci, illa possit cum illis requisitis componere actualem carentiam operationis, vel actualem dissensum: sed est verum, quòd potest esse in voluntate libera carentia operationis, & dissensus, quādo non sunt in voluntate ipsa prærequisita, maximè quando deest motio efficax. Et hic est sensus, secundùm quem ille autor in toto opere admittit illam propositionem communissimè receptam à Theologis.

II. Quòd autem non possit eadem propositio verificari in sensu composito iuxta secundum modum à se explicatum, nititur multipliciter probare. Et primò id probat autoritate D. Aug. in Enchir. c. 95. dicentis: *Deus autem noster in cælo sursum, quæcunque voluit fecit, quod vtique non esset verum, si aliqua voluit, & non fecit, & quod est indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat, voluntas hominis impediuit.* August. & D. Prosperi lib. 2. de Vocatione Gentium c. 28. dicentis: *Quod eos voluit Deus velle, voluerunt, qui ad obediendum sibi ipsum velle sic donat, vt etiam à perseuerantia illam mutabilitatem, quæ potest nolle non auferat.* Prosper. Clarissimè id videtur docere D. Thom. de verit. quæst. 22. art. 5. ad 3. sic dicens: *Quamuis non esse effectus diuinæ voluntatis, non possit simul stare cum diuina voluntate; tamen potentia deficiendi effectum simul stat cum diuina voluntate, non enim sunt ista incompossibilia, Deus vult istum saluari, & iste potest saluari.* D. Tho. & 1. 2. quæst. 112. a. 3. *Præparatio (inquit) secundum quod est à Deo mouente, habet necessitatem ad id, ad quod ordinatur à Deo, non quidē coactionis sed infallibilitatis, quia intentio Dei deficere non potest.* & 2. 2. quæst. 24. art. 11. *Virtus (inquit) Spiritus sancti infallibiliter operatur quodcunque voluerit; vnde est impossibile hæc duo esse vera simul, quod Spiritus sanctus velit aliquem mouere ad actum charitatis, & quod ille amittat charitatem peccando.* Ex his colligitur, cum diuino decreto, & motione efficaci non posse componi actualem dissensum, & tamen illa sunt de prærequisitis, &c.

Quòd si dicatur, illud decretum non esse omnino

[illegible] præter [illegible], quia supponit *[illegible] hominis consensum à Deo præuisum per scientiam mediam*. Contra hanc est primum argumentum, primò quia illa scientia media non datur in Deo. Secundò, quia non consensus liberæ voluntatis reducitur in Deum, vt in primam causam efficientem, *sed in solam voluntatem creatam*, quod est absurdum.

III Secundò præterea [illegible] probat. Verum est præ requisitum ad hoc, vt Deum tempore crearet mundum, fuit eius decretum æternum: sed positio hoc decreto non fuit possibile Deum non creare mundum, quia [illegible] Deus esset mutabilis. ergo ad [illegible] libertatem non requiritur, vt positis omnibus antecedentibus præ requisitis, possit componi contrarius eiusdem actus, aliàs Deus non creasset mundum liberè.

Tertiò, potest probari eadem sententia ex eo, quia cum [illegible] prædestinatione, & præscientia in sensu composito non stat, prædestinatum posse damnari, vel eum præscitum posse aliter operari. Ergo idem dicendum est de diuino decreto, & de diuina motione. Antecedens docet expressè D. Thom. 1. part. q. 23. a. [illegible] ad tertium, & de veritate q. 6. a. [illegible] ad [illegible].

Quartò, quia [illegible] repugnantia in sensu [illegible] Deus [illegible], & quod non [illegible] effectum [illegible] esse [illegible], ergo [illegible] effectum, [illegible] non ponit effectum, [illegible] non potest.

IV. Quidquid sit de his duplici acceptione, sensus diuisi, & compositi, quæ vtique satis communis Theologis cum antiquis, tum recentioribus, non est difficile demonstrare, [illegible] patere potest ex Scoto in 1. sent. dist. [illegible] D. Tho. de Verit. q. [illegible] quæ [illegible] Ferrariensis [illegible] Paulo Soncinate in 9. Metaph. q. 17. Dominico Bañes 1. p. q. 19. ad 5. *[illegible]*, & [illegible] & q. [illegible] *[illegible]*. Et ex Medina 1. 2. q. [illegible] *[illegible] est* duo certissima esse debent. Primum, si [illegible] efficax [illegible] reduplicatiuè, & sub ratione formali efficacis, & motus [illegible] esse inter illa, quæ [illegible] præ requiruntur ad ponendam potentiam liberam in actu primo voluntatis completo ad agendum illam propositionem: Potentia libera est illa, quæ positis omnibus necessariò præ requisitis ad agendum, potest operari, vel non operari: non esse veram in sensu composito, si fiat compositio inter motionem efficacem, sub ea ratione, qua efficax est, & actualem dissensum, vel contrarium actum, ad quem mouet. Hoc probant optimè argumenta adducta ex D. Augustino, D. Prospero, & D. Thoma, quibus possumus addere grauissimam auctoritatem eiusdem D. Augustini lib. 1. ad Simplicianum q. 2. dicentis: *Non potest esse Dei misericordia Dei esse in hominis potestate, vt frustra ille misereatur, si homo nolit*, per effectum misericordiæ Dei intelligitur vocatio efficax, & congrua, qua Deus hominem sic vocat; sicut scit, illum infallibiliter fore consensurum, vt patet legenti. Hoc etiam probant rationes adductæ, quia [illegible], vocationem esse efficacem, & non ponere suum effectum sub ea ratione, qua efficax est, est contradictoria dicere.

V. Secundò, illud etiam certissimum esse debet, si accipiatur motio efficax non in sensu reduplicatiuo, sed quoad suam entitatem præcisè sumptam, & vt est præcisè vnum ex antecedentibus requisitis ad constituendam potentiam liberam in actu primo completo, illam propositionem: Potentia libera est illa, quæ positis omnibus antecedenter præ requisitis ad constituendam illam in actu primo, vitaliter completo, adhuc potest operari, & non operari, debere verificari non solùm in sensu diuiso, sed etiam in sensu composito, etiamsi fiat compositio inter actualem Dei motionem, & contrarium actum, vel actualem dissensum, volo dicere, quòd etiam quatenus voluntas componitur cum ipsa diuina motione sic considerata, & non reduplicatiuè, potest, si vellet, componere actualem dissensum; licet hoc non posset considerata motione sub ratione efficacis cum reduplicatione. Est enim in hac re nobis apertum testimonium sacri Concilij Tridentini dicentis, liberum arbitrium posse abijcere diuinā vocationē, & posse dissentire diuinæ motioni, & loquitur de motione efficaci, quia loquitur de illa, quæ ponit suum effectum, & loquitur de voluntate, vt subsistit motioni ipsi, quia dicit liberū arbitrium motū, & excitatum; & loquitur contra Lutherum, & Caluinum, vt vel ipse Caluinus in suo Antidoto notauit; & Lutherus, & Caluinus nunquam negauerunt, hominis voluntatem posse [illegible] diuinæ inspirationem, dum actu non [illegible], neque negauerunt, illum posse dissentire [illegible] motioni, dum actu non subsistit eidem motioni. Quis tam stupidus hæc diceret? Sed solum negauerunt, posse hominis voluntatem componere [illegible] actus consensus, vel actualem dissensum cum diuina inspiratione, & motione, & in hoc damnantur à sacro Concilio. Est igitur hæc doctrina certa, de qua dubitandum non est. Neque opus est, velle contendere cum hæreticis in principijs, & laborare, vt videamur ab illis dissentire in conclusionibus, sicut in alio proposito optimè consuluit Scotus 1. distinct. 3. quæst. 7. ad primum. Lutherus. Caluinus. Scotus.

VI. Sed præter testimonium Concilij adductum, præter testimonia quoque D. Aug. quibus docet tractum gratiæ efficacis relinquere in homine potestatem ad non sequendum, quæ plura adducā possent, probatur eadem veritas euidenti ratione. Ad verificandam aliquam propositionem in sensu composito, requiritur & sufficit, vt quando vnum extremum dicti importat actum primum, & aliud extremum importat actum secundum, actus primus, & actus secundus importati per extrema dicti simul esse possint in eodem subiecto. Hanc propositionem ad verbū ponit recens ille autor dicens n. 4. &, ne quis mox arbitretur hoc illi imponere, legat illum, scilicet Aluarez pagina mihi 614. col. 2. vers. *Etenim hæc propositio, [illegible]*, &c. Modò efficax motio præcisè considerata secundùm suam entitatem, vt vnum ex præ requisitis antecedenter ordine causalitatis ad operandum, se tenet ex parte actus primi, vt illius complementum. nec potest aliter considerari, quia consideratur, vt causa in ordine ad effectum, causa autem considerata in ordine ad effectum necessariò consideratur, vt prior, & sub ratione actus primi, nec potest aliter considerari. Ergo ad hoc, vt compositio inter illam, & contrarium actum, vel actualem dissensum sit vera, sufficit vt ambo possint simul esse in eodē. Modò nihil repugnat illa simul esse in eodē. Quod, vt euidenter probetur, sic formatur argumentum. Potentia libera sub ratione actus primi quantumcumque completi nullam habet repugnantiam cum suo actu secundo: neque cum negatione eiusdem actus secundi, ita vt non possint

sint esse in eodem: sed ista motio nunc consideratur, vt se tenens ex parte actus primi, & complementum illius tantum, non autem ex parte actus secundi. Ergo potentia libera quantumcunque completa per motionem efficacem potest stare cum negatione actus secundi. Maior præter quòd illam negare est rationem potentiæ liberæ destruere, sic probatur. nam omnis repugnantia est rationealicuius oppositionis: sed inter actum liberum potentiæ liberæ, quantumcunque completum, & actum secundum, aut illius negationem nulla reperitur oppositio: Primò enim constat inter actũ primum, & secundum, vel eius negationem, non esse oppositionem contrariam. Secundò patet non esse oppositionem relatiuam. Tertiò etiam apparet, non opponi priuatiuè. Tandem probatur, quòd non opponuntur contradictoriè, quia inter esse actus primi, & esse actus secundi non est oppositio, immo vnum est dispositio ad aliud. Similiter inter esse actus primi, & non esse actus secundi, non est oppositio contradictoria, quia actus primus potentiæ liberæ æqualiter respicit esse, & non esse actus secundi. ergo de primo ad vltimum vel destruenda est ratio potentiæ liberæ, vel concedendũ positis omnibus requisitis ad illã constituendã in actu primo quantumcunque completo, adhuc illam posse operari, vel non operari in sensu non solùm diuiso, sed etiam composito.

VII. Sed vt veritas magis illustretur, & detegatur id, in quo nonnulli hallucinantur, offendentes meridiana luce, notandum est, non habere potentiam liberam, vt est actus primus, neque motionem diuinam quantumcunque efficacem, quatenus est complementum potentiæ liberæ sub ratione actus primi, aliquam repugnantiam intrinsecam cum nõ esse actus secundi, sicut cum non esse effectus liberi, vt nonnulli imaginantur, quia non esse effectus non habet repugnantiam cum causa eiusdem effectus, nisi illa sit de causis naturaliter determinatis ad suos effectus: in quo casu repugnantia inter non esse effectus, & suam causam non est per oppositionem immediatam, sed mediatam, scilicet per eam, quæ est inter esse, & non esse effectus, quæ reperitur inter esse, & non esse effectus cuiuscunque causæ agentis siue naturaliter, siue liberè: non enim simul stare possunt. Benè stare potest esse causæ, & non esse effectus, quando causa est libera, & liberè agit. Quapropter non esse effectus liberi de se non habet repugnantiam cum esse causæ liberæ, neque cum motione efficaci sub ea ratione, quatenus est complementum potentiæ liberæ in actu primo: quia si talem haberet repugnantiam, tolleret non solùm ipsum non esse actus liberi, & actualem dissensum, sed etiam potentiam ad dissentiendum, saltem pro eo tempore, quo potentia stat sub actuali motione, quod absolutè omnes dicunt esse falsum. Habet igitur non esse effectus liberi solùm immediatam repugnantiam cum esse eiusdem effectus, & mediante illa habet repugnantiam, cum causa libera solùm pro eo instanti, in quo illa est coniuncta cum esse sui effectus.

Ex hac obseruatione verissima deducitur tale argumentum. Motio Dei efficax, quæ mouet potentiam liberam, nõ habet repugnantiam cũ non esse effectus liberi, nisi pro eo instanti in quo est coniuncta cum esse eiusdem effectus liberi: sed dũ cõsideratur, vt complementum vltimum actus primi, ordine causalitatis antecedens actũ secundũ, quo pacto nos illam consideramus, non est coniuncta cum actu secundo. Ergo considerata, vt cõplementum actus primi ordine causalitatis antecedens actum secundum, nullam habet repugnantiam cum non esse effectus liberi. Ergo est compossibilis in eodem cum illo.

CAPVT XXXI.

Acceptio sensus diuisi, & compositi magis explicatur, & argumenta capite præcedenti adducta soluuntur.

EAdem doctrina adhuc magis declarari potest ex his, quæ docet D. Thomas communiter receptus in primo contra Gentes c. 67. in fine. Docet enim ibi, necessitatem, quam infert futuris contingentibus certitudo diuinæ præscientiæ, esse necessitatem in sensu composito, & cum illa stare contingentiam earundem rerum in sensu diuiso. Illa verò necessitas, secundùm quam futura contingentia, vt præscita à Deo, sunt necessaria in sensu composito, non oritur ex aliqua repugnantia, quæ sit immediatè inter ipsam præscientiam, & non esse rei contingentis, sed oritur ex repugnantia, quæ est inter non esse rei contingentis, & connotatum eiusdem præscientiæ, quod est illius obiectum, ad quod illa terminatur: illa namque terminatur ad esse actualis existentiæ rei contingentis: modò inter esse, & non esse eiusdem rei est repugnantia contradictionis, & hinc oritur mediata repugnantia inter diuinam præscientiam, & non esse rei præscitæ: & ista repugnantia inter esse, & non esse rei est illa, quæ reddit propositiones necessarias in sensu composito, quæ in sensu diuiso falsæ sunt. Et ob hanc causam communiter dicuntur, hæ propositiones: Præscitum à Deo non potest non esse: Prædestinatus à Deo non potest damnari: Præscitus à Deo non potest saluari: veras esse in sensu composito, & falsas in sensu diuiso. Quia in illis propositionibus connotatur repugnantia inter esse, & non esse rei præscitæ, & prædestinatæ, & reprobatæ, si illæ accipiantur in sensu composito, & sit sensus, quòd præscitus esse, non est, & prædestinatus, non est prædestinatus, & præscitus, non est præscitus. Est igitur falsus sensus compositus ille, in quo fit compositio inter esse & non esse alicuius effectus: & est compositus verus omnis ille, in quo reduplicatur ratio formalis supra ipsum sic: vt cùm dico, prædestinatus, vt prædestinatus non potest damnari, & quia in hac propositione: Potentia libera est illa, quæ positis omnibus antecedenter prærequisitis, ad constituendam illam in actu primo completo, potest adhuc non operari: nulla fit compositio inter esse, & non esse eiusdem potentiæ liberæ: ideo illa semper est vera non solùm in sensu diuiso, sed etiam in sensu composito.

Ad argumenta verò, quæ in contrarium sunt adducta in capite præcedenti. Ad primum sumptũ ex auctoritate D. Aug. in Enchir. c. 95. respondeo, illam auctoritatem extra rem ab arguente allegari. Non enim potest esse dubiũ, quòd Deo volenti saluum facere, aut aliquid aliud, voluntas creata obsistere non possit. Quis hoc dicit? Sed dubiũ est, an Deus potentiã liberã moueat motione ita efficaci, quòd si cõsideretur ipsa diuina motio, vt cõplementũ ipsius potẽtiæ liberæ, & vt ordine causalitatis prior effectu, seu actu secundo libero, illa motio habeat intrinsecã repugnantiã cũ non esse ipsius secundi actus liberi, ita vt posita motione efficaci sic considerata, necessariò sequatur actus secundus. Hoc enim nos negamus, & sicut hoc idẽ negat sacrum Concilium, & D. Aug. & D. Th.

supposita namque, quòd Deus velit, potentiâ liberâ [illegible] mouere, ita per modū potentiæ liberæ, [illegible] velle illā mouere sic, quòd nō ipsa [illegible] possit [illegible] difficultas. Et vt [illegible] quid Deus possit facere secundum suā potentiā absolutam [illegible], quid possit facere [illegible] ordinariā. D. Aug. in libro de Prædestinatione, & gratia c. 14. [illegible]: *Si homines [illegible] [illegible] catholica [illegible] Deum [illegible] agere.*

Augustinus

III. Ad auctoritatem D. Prosperi, & alias omnes D. Thomæ respondetur ex doctrina eiusdem D. Thomæ de veritate quæst. 6. art. 3. quo in loco docens prædestinationem esse certam non solùm certitudine præscientiæ, sed etiam ordinis, & infallibilitatis, & [illegible] explicans, quomodo certitudo ordinis [illegible] non eliminat à prædestinato [illegible] libertatem circa [illegible] propriæ salutis, sic ait: *[illegible] Et hoc modo est in prædestinatione, liberum enim arbitrium deficere potest à salute; tamen in eo, quem Deus prædestinat, tot alia adminicula præparat, quòd vel non cadat, vel si cadit, quòd resurgat, sicut exhortationes, & suffragia orationum, donum gratiæ, & alia huiusmodi, quibus Deus adminiculatur homini ad salutem.* Ex hac doctrina plusquam certi sumus in via D. Thomæ, non solùm esse diuinam motionem ita efficacem, quæ hominis voluntatem antecedenter prædeterminet, ita vt cum tali præmotione componi non possit actualis dissensus eiusdem liberæ voluntatis: & prædestinationem diuinam nō solùm esse certam certitudine ordinis siue causalitatis, quòd ponat in voluntate libera aliquid præuium, quo posito voluntas non possit non exire in actū secundum, hæc enim expressè negat D. Thom. sed etiam, quia Deus prouidens, quibus modis, & adminiculis voluntas ex se defectibilis fulciri possit, ne de facto deficiat, in eo, quem prædestinat, tot ponit adminicula, quòd licet deficere possit pro sua libertate, & etiam propter defectibilitatem ipsorum mediorum, tamen de facto non deficiet, & infallibiliter saluabitur. Quæ doctrina sumpta est ex Aug. lib. 1. ad Simplicianum, q. 2.

D. Thom.

Augustinus

Respondendo igitur formaliter ad dictas auctoritates dicimus, cùm Deus vult alicuius salutem, non posse non esse effectū salutis volitum à Deo, non quòd Deus in eo, quem vult saluari, ponat præuiam aliquam motionem ita efficacem, vt illi repugnet actualis dissensus voluntatis creatæ: sed quia eum, quem vult saluari, mouet eo modo, quo scit certò & infallibiliter habiturum suum effectū in ipso, quem Deus vult saluare, & sic illius salus est certa certitudine infallibilitatis, vt idem D. Tho. ibi dicit, & certitudo infallibilitatis includit actū præscientiæ, & facit necessitatem ex suppositione concomitante, vel consequente, vt notat Bañes prima part. q. 14. a. 15. §. *Ad explicandam ergo.* Vnde & probatur responsio, cùm ibi asserit, quòd decretum illud diuinæ voluntatis non sit omnino antecedens. Et ad primam instantiam respondetur, si non datur illa scientia media, de illatione, qui illam negant, quomodo Deus ex præparatione multarum causarum, quæ omnes possunt deficere, sciat quòd prædestinatus de facto non deficiat à salute: & quomodo sciat præparare illi tot causas, cum quibus sciat, quòd de facto non deficiet existentibus illis omnibus secundùm se defectibilibus.

Bañes.

Ad secundam verò instantiam respondeo, me nunquam intelligere potuisse vim illius consequentiæ. Si Deus non mouet voluntatem liberam motione ita efficaci, vt cum illa non possit componi actualis dissensus; ergo liber consensus humanæ voluntatis non potest reduci in Deum, vt primam causam. Nam ex eo, quòd voluntas consentiat motus illam à Deo præmoueri, semper sequitur, consensum voluntatis reducendum esse in Deum, vt in primam causam. Ex eo verò, quòd non ita moueatur, vt necessariò consentiat, non sequitur primam causam non esse primam causam.

IV. Ad secundum argumentum principale respondetur, quòd nomine illorum prærequisitorum, quorum fit mentio in illa propositione, Potentia libera est illa, quæ positis omnibus requisitis, &c. non intelliguntur prærequisita in ordine ad actū, qui est executio electionis: sed intelliguntur solum prærequisita in ordine ad actum electionis, qui est proprius actus formalis potentiæ liberæ, de qua re videri potest Capreolus in 2. dist. 25. q. 1. art. 3. ad quartum contra primam conclusionem pag. mihi 416. colum. 1. Vnde ad formam argumenti respondetur, decretum liberum non fuisse vnum de prærequisitis ad liberam electionem creationis Mundi, immo fuit eadem electio creationis Mundi: sed fuisse solùm de prærequisitis ad executionē eiusdem liberæ electionis. Supposito verò eodem decreto, non potuit Deus non creare Mundum: sed illa fuit solùm necessitas ex suppositione concomitante & consequente; & executio dicitur libera ratione liberæ electionis: vnde in summa argumentum est omnino extra propositum.

Capreolus.

V. Ad tertium respondetur, quòd cum diuina præscientia, & prædestinatione non stat in sensu composito non esse vel præscitum, & prædestinatum, non quòd sit immediata repugnantia inter præscientiā & non esse rei præscitæ, vel quòd præscientia ponat necessariò rem præscitam in esse: sed quia præscientia connotat vt terminum esse rei præscitæ, cui immediatè repugnat illius non esse, sic dicitur de motione efficaci. Vnde formaliter ad argumentum, si præscitum, & prædestinatum sumantur reduplicatiuè, & formaliter vt talia, falsum est in sensu composito, præscitum à Deo non esse futurū, aut posse non esse, & prædestinatum posse non saluari. Si autem accipiantur præscientia, & prædestinatio secundùm suam entitatem præcisè, & quoad illud, in quo præscientia, & prædestinatio sunt propter se præscita, & prædestinata, sic verum est rem præscitam posse non esse, & prædestinatum posse non saluari.

VI. Ad quartum respondetur eodem modo, quòd si accipiatur motio efficax formaliter, & reduplicatiuè, cum motione efficaci non est compossibile non esse sui effectus, quia sub hac ratione connotat necessariò esse eiusdem effectus, & esse, & non esse eiusdem effectus pro eodem instanti non sunt compossibilia. Si autem accipiatur eadem motio efficax, quoad suam entitatem præcisè, & vt est ordine causalitatis prior eodem effectu, sic cum eadem motione, & quolibet alio requisito ad constituendam potentiam liberam in actu primo, quantumcunque vltimatè completo est compossibile, & compossibile non esse eiusdem liberi effectus.

Sed contra prædicta est instantia apparens: quia suprà c. 28. dictum fuit, quòd ad verificandam propositionem modalem de possibili, requiritur, vt sua de inesse aliquando fuerit vera; sed ista propositio de inesse, homo motus à Deo per gratiam efficacem dissentit, nunquam fuit vera. ergo ista propositio, hominem motum à Deo per auxilium gratiæ efficacis dissentire est possibile, nunquam fuit vera. Hanc instantiam innuere videtur Aluarez disputatione 91. concl. 3. n. 7.

Respondeo, eodem planè modo, quo ista de inesse, homo per gratiam efficacem motus dissentit, est falsa, etiam istam de possibili, hominem motũ per auxilium gratiæ efficacis dissentire est possibile, esse falsam, nimirum formaliter & in sensu reduplicatiuo, & sub formali ratione gratiæ, & auxilij efficacis, quia sub hac consideratione inuoluitur contradictio inter esse & non esse gratiæ efficacis, nam gratia efficax sub formali ratione efficacia ponit esse sui effectus, cum quo non est compossibile non esse eiusdem effectus, pro eodẽ instanti, sicut non est possibile, idem simul esse & non esse. Cæterùm considerata gratia efficaci materialiter & quoad suam præcisam entitatem realem, & quoad gradum intensiuum gratiæ vel motionis realis, & quatenus ordine naturæ, & causalitatis est prior nostra cooperatione, & consensu: sicut omnis causa est prior suo effectu, puto veram & catholicam esse locutionem, homo motus per gratiam efficacem dissentit, in hoc sensu, quia scilicet multi sunt, qui cum maiori gradu gratiæ dissentiunt, cùm tamen alij cum longè minori gradu gratiæ consentiant, & conuertantur, & saluentur. quod solùm hîc contendimus. Verùm quia secundùm communem modum loquendi vsu in scholis receptũ nomen gratiæ efficacis accipi consueuit in sensu formali & reduplicatiuè, & sub ea ratione, qua connotat respectum ad esse sui effectus, & ad nostram liberam cooperationem, non autem materialiter, & solùm quoad realẽ illius entitatẽ, & gradum intensionis, prout est ordine naturæ prior ipso effectu: idcirco non vtuntur Theologi hoc modo loquendi: Aliquis motus per auxilium gratiæ efficacis dissensit, quia nominibus vti debemus, vt nummis, vt in prouerbio dicitur.

CAPVT XXXII.

Pro quo instanti verificetur eadem propositio: Potentia libera est illa, quæ positis omnibus requisitis, &c.

I. OCtauum dubium oritur circa eandem propositionem quintam decimam, nempe, pro quo instanti potentia dicatur libera ad agendum, num in eodem instanti, in quo operatur, an verò solùm in instanti, vel in tempore præcedenti aliud instans operationis. Est enim in hoc dubio vna opinio, dicens potentiam non esse liberam in eo instanti, in quo actu operatur, sed solùm in instanti, vel in tempore præcedente ipsam operationem. Hæc opinio tribui solet Magistro in 2. sent. dist. 25. c. 1. Hugoni nostro de sancto Victore lib. 1. de sacram. part. 5. c. 12. Ruperto Holkot 2. sent. q. 3. ad quartum, Gulielmo Okam, & Gabrieli Biel 2. dist. 38. q. 1. illi tamen hoc non dicunt. Immo Gulielmus Okam oppositum docet ductus ea ratione, quia licèt voluntas dum actu operatur, non possit non operari, quia, quod est, dum est, non potest nõ esse: tamen quatenus actio egrediens à potentia est posterior ipsa potentia, liberè ab illa egreditur, & potentia, vt prior ipsa actione est indifferens ad agendum, vel non agendum.

Quid autem intendant dicere illis in locis, dico primò, illos non loqui de quocunque instanti, neque de quacunque libertate, neque de quacunque potentia libera, sed loqui de voluntate Angelica in primo instanti suæ creationis, quæ non habuit in eo instanti libertatem ad peccandum, quia si peccasset in primo instanti, illud peccatum refunderetur in Deum, & autorem naturæ Angelicæ. Hanc fuisse illorum mentem patebit legentibus, quæ scribit idem Hugo Victorinus in summ. sent. p. 2. c. 2. & Holkot loco citato. Aut secundò voluerunt dicere, non in eo sitam esse rationem veræ libertatis, vt voluntas in eodem instanti, in quo eligit actum, possit illum non eligere, ita vt pro eodem instanti habeat potentiam ad opposita, hoc enim est impossibile: sed in eo consistere, vt possit agere, & nõ agere successiuè, ita vt in eodem instanti in quo agit, retineat potestatem ad non agendum, non quidem pro eodem instãti, sed pro instanti immediatè sequenti. Vel, vt alij dicunt, libertatem arbitrij consistere in simultate potentiæ ad opposita, non autem in potentia simultatis ad actus oppositos pro eodem instanti. Aut tertiò dicere voluerunt, ad præteritum, aut ad præsens non esse libertatem in sensu composito. Dum enim res est, quatenus est, non potest non esse; & quod præteriit, nõ potest non fuisse, cum quo benè stat, quòd ad præsens sit libertas considerata potentia, quatenus est naturaliter prior ipsa operatione, & hunc sensum intendit ibi Magister, quem probat Soncinas in 9. Metaph. q. 27. & Dominicus Bañes 1. p. q. 83. a. 1. dubio 2. post secundam conclusionem.

Est secunda opinio, quæ tribuitur Gregor. Ariminen. in primo dist. 35. voluntatem liberam esse in eo instanti, in quo incipit operari, non autem in toto tempore sequenti, in quo continuatur operatio. Ratio huius opinionis est. Operatio non potest desinere in eo instanti, in quo incipit, quia nõ potest in eodem instanti esse & non esse. Rursus eadem operatio non potest desinere in aliquo instanti immediatè sequenti ad instans, in quo incepit, quia non dantur duo instantia immediatè sequentia. ergo datur aliquod tempus medium inter illa duo instantia, in quibus operatio incipit, & desinit, in quo operatio necessariò continuatur, & desinere non potest. ergo in illo tempore, in quo voluntas continuat operationem, non est libera ad illam non continuandam. Nec tamen sententia est falsa, vt statim videbimus.

Tertia igitur communisque Doctorum sententia est, quæ sequentibus propositionibus declaratur. Prima propositio: Voluntas est libera III.

in eo instanti, in quo dicit liberam operationem. In hac propositione conueniunt Scotus in 2. dist. 34. [illegible] F. C. Mercatus quodl. 1. q. 1. dub. 6. Bellarminus lib. 3. de Gratia & lib. arb. c. 13. & Capreolus de eo [illegible], Soncinas, & [illegible] locis proxime citatis. Vasquez 1. parte disp. 68. c. 7. Probatur propositio [illegible] Voluntas libera nō est in eo instanti, in quo incipit operari: Ergo neque in futurum erit libera, neque pro tempore præterito libera dici poterit. Probatur consequentia, quia tempus præteritum comparatione præsentis habet rationem futuri, & comparatione futuri habet rationem præteriti: ergo si in præsenti non potest dici, hoc liberè fit, neque in futurum poterit dici, hoc liberè fiet, neque in præterito hoc liberè factum est.

Secundò si actio in primo instanti præsenti libera esse non posset, Deus nihil liberè posset operari, quia Deo nihil est futurum. Adhuc anima Christi in primo instanti non potuisset mereri, quia ad [illegible] requiritur, vt actio sit libera, idem dicendum esset de Angelis, quod non potuisset mereri in primo instanti. Oppositum tamen docent communiter Doctores.

Tertiò sequeretur ex opposita assertione, quòd homo nunquam posset peccare, quia homo non peccat nisi cùm operatur, quia agit, sed homo non agit nisi in præsenti, & in præsenti liberè per se non operatur. Ergo nunquam peccat.

Quartò sequeretur, si potentia libera non esset in primo instanti, in quo incipit operari, illam nunquam liberè operari. Probatur sequela, quia illa nunquam operatur nisi in præsenti. Alia plura argumenta congerunt Soncinas hoc ait. & Suarez disp. 19. Metaph. sect. 4. [illegible] intelligenda est, vt dixi non in sensu composito ita, vt sit in voluntate potestas ad eliciendum in actus oppositus in eodem instanti, sed in sensu diuiso modo superius declarato.

IV. Secunda propositio. Potentia libera non solùm libera est in eo instanti, in quo incipit operari, sed etiam in continuatione ipsius operationis. Conueniunt etiam in hac propositione auctores proximè citati. Et verò sic probant. Nisi voluntas libera continuaret suam operationem, sequeretur, vel hominem cogi ad perseuerandum in peccato, vel perseuerantiam in malo demeritoriam non esse, & adhuc perseuerantiam in bono opere non esse meritoriam. Adhuc sequeretur æquè peccare, qui non perseuerat, sicut qui perseuerat in malo, quæ omnia absurda, & falsa sunt. Et consequentiæ sunt manifestæ supposito, quòd ad rationem meriti, vel demeriti requiritur, vt actio sit libera.

Ad argumentum pro secunda opinione respondeo falsum esse, quòd aliquid nō possit incipere, & desinere in eodem instanti. Ad probationem dico, quòd concludit de iis, quæ incipiunt per primum sui esse, & desinunt per primū sui non esse, non autē de iis, quæ incipiunt per primum sui esse, & desinunt per vltimum sui esse: nam potest idem instans esse primum, & vltimū instans esse operationis, vt contingit in operationibus instantaneis. In iis namque operationibus non sequitur in eodem instanti rem esse, & non esse; sed solùm in aliquo instanti operationem esse, ita vt neque ante illud fuerit, neque postea futura sit.

CAPVT XXXII.

Colliguntur variæ liberi arbitrij, & libertatis definitiones.

FAcilè apparere poterit ex his, quæ hoc libro à nobis dicta sunt, quæ sit vera liberi arbitrij, & ipsius libertatis essentia, & definitio. Quo etiā consta accipiendæ sint definitiones traditæ à Doctoribus. I

Definitur enim liberum arbitrium à D. Ans. in lib. arbit. c. 3. Quòd sit potestas seruandæ rectitudinis propter se ipsam. Cui definitioni subscribit Ioannes Baconius in 4. dist. 1. q. 1. Verùm hæc definitio nō conuenit libero arbitrio in statu naturæ lapsæ, sed solùm in statu naturæ integræ, vt habetur ex D. Aug. lib. de Bono perseuerantiæ c. 7.

Theoph. Alex. in 2. libro Paschali ait: *Liberum arbitrium est facultas operandi & non operandi quod bonum est.* Hæc definitio competit omni libero arbitrio, etiam diuino, non autem est de ratione liberi arbitrij posse operari malū, vt superius dictū est.

Magister in 2. dist. 24. c. 3. *Liberum arbitrium est facultas rationis, & voluntatis, qua bonum eligitur gratia assistente, vel malum eâ gratia desistente.* Hæc definitio cōuenit solūm libero arbitrio creaturæ viatricis, vt viatrix est, non autem libero arbitrio beatorum, neque Dei.

Nonnulli recentiores aiunt: *Liberum arbitrium est voluntas prout est electiua ex vi [illegible] sed intellectus secundum se ad diuersa indifferentis potens agere, & non agere.*

Verior definitio est: *Liberum arbitrium est facultas naturæ intellectualis, quæ positis omnibus antecedenter requisitis ad agendum, potens est agere, & non agere.* Hæc definitio conuenit omni & soli libero arbitrio, & datur per propriū genus, & proprias illius differentias, & conuenit tam libero arbitrio diuino, quàm humano, & Angelico, cuius singulæ partes manent explicatæ ex sedecim illis propositionibus, quibus proprium genus, propriasque differentias liberi arbitrij ita aperuimus, vt fortasse (absit iactantia) parū, aut nihil possit desiderari: vtque superfluum censeamus, eas nunc iterum explicare. II.

Ex his etiam colligi potest exacta verè libertatis definitio. Est enim libertas aliud nihil, nisi naturæ intellectualis interna vis, & inseparabilis proprietas illa, qua positis omnibus ad agendum antecedenter requisitis potest æquè in actū secundum operationis exire, vel non exire. Quam definitionem tradit virtualiter D. Bernardus in libro de Gratia & lib. arb. quem refert & sequitur Ruardus Taper a. 7. pag. 211. eámque antea insinuauerat Alexander Aphrod. in lib. de fato, relatus à Iulio Seronio libro 5. de fato c. 17. in fine.

Quod ait Vasquez 1. p. disp. 99. n. 47. & 1. 2. disp. 34. n. 15. & disp. 53. n. 13. & dis. 129. n. 25. libertatem esse aliud nihil, nisi relationem, siue extrinsecam denominationē rationis ad modū operandi cum indifferentia liberi arbitrij creati, & esse solum ens quoddam morale, & Deū non esse eius causam, intelligendum est de libertate, vt est relatio actus ad rationē, nō de libertate vt est interna vis naturæ intellectualis: illius enim Deus est causa, sicut est causa ipsius intellectualis creaturæ.

Scotus. Mercatus. Bellarm. Capreol. Soncinas. [illegible] Vasquez.

Soncinas. Suarez.

Anselmus.

Baconus.

Augustinus.

Theophilus Alex.

Magister.

Bernardus.

Ruardus Taper.

Alex. Aphr.

Iulius Seronius.

Vasquez.

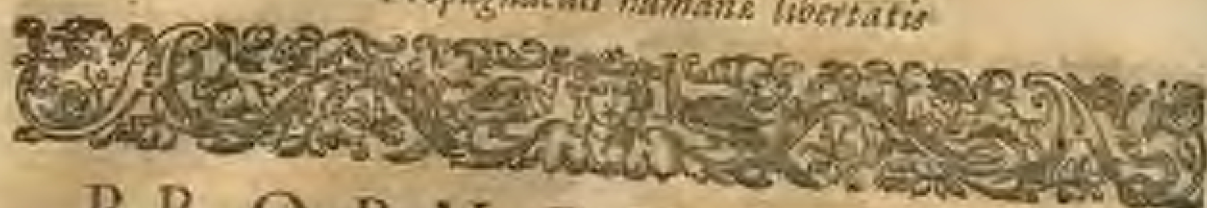

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS

LIBER SECVNDVS.

Esse in homine veram libertatem libro superiori declaratam probatur.

1. Declarata libro superiori veræ libertatis natura, postulat instituti nostri ordo, vt tandem libertatē in nobis reperiri validâ, & firma ratione demonstremus. Etsi autē inutilis, & supervacuus labor is alicui forsan videri possit, tum ex eo, quòd plurimi, atque grauissimi Doctores hanc prouinciam copiosissimè obierunt, & feliciter absoluerunt: tū etiam ex eo, quòd velle probare, hominem libero arbitrio præditum esse, simile sit, atque velle demonstrare naturam esse, quem conatum vanum, & risu dignum appellauit Aristoteles. Fatum enim non nisi fatui admittunt, ait August. tract. 37. in Ioannem: & qui negant, hominem in suis actionibus liberum arbitrium habere, non sunt rationibus fatigandi, sed tandiu igne vrendi, donec fateantur non esse idem vri, & non vri, sed posse etiam non vri, sicut de quibusdam negantibus prima principia per se nota dicebat Auicenna in sua Metaphys. & cum huiusmodi obstinatis ita agendum, quemadmodum cum seruo egit Zeno Philosophus. Cùm enim ob furtum admissum, à domino suo vapularet, seipsum excusans, *Fata (inquit) necessitas me ad furandum cogit.* At lepide Zeno respondit, *Et ipsa fati necessitas me cogit te verberare.* Est nihilominus idem labor hoc in loco necessarius, neque omnino præteriri potest, cum hominem libero arbitrio præditum esse, sit præcipuum huius operis fundamentum. Vnde si de hoc fundamento tacuerimus maximè contra hæreticos obstinatè illud negantes, absque vlla probatione supponere, aliud nihil videtur esse nisi manifestam petitionē principij contra regulas Logicæ committere, & rem omnino probandam sine probatione, sua probatione stabilire. Probandum igitur nobis erit hoc secundo libro, hominem ea libertate arbitrij, quæ libro 1. declarata est, verè præditum esse. Et vt ordinatè procedamus, tria præstare studebimus. Primò referemus varios errores Philosophorum, Mathematicorum, & hæreticorum negantium liberum hominis arbitrium. Secundò ostendemus, hominem etiam post peccatum Adæ libero arbitrio præditum esse. Tertiò argumenta aduersariorum dissoluemus.

Aristoteles. August. Auicenna. Zeno.

CAPVT I.

Varij errores negantium liberum arbitrium recensentur, & in primis eorum, qui dixerunt, omnia ex absoluta necessitate venire.

Cum plures extiterint non solum ex Philosophis, & Mathematicis, sed etiam ex hæreticis antiquis, & recentioribus, qui liberum arbitrium hominis negauerunt, non tamen omnes ex vno, & eodemque capite illud asseruerunt. Vt autem omnes errores ad certa capita reducamus, sic potest distingui. Cùm idem sit, hominem libero arbitrio præditum non esse, & omnia ex absoluta necessitate in mundo maximè actiones humanas prouenire, duobus modis concipere possumus inesse rebus, & præcipuè humanis euentibus absolutam necessitatem, vno modo ab intrinseca natura, alio modo à causa extrinseca. Rursus causa extrinseca esse potest vel Deus, vel alia causa præter Deum. Adhuc multis modis imaginari quis potest Deum rebus humanis necessitatem inferre, aut ex eo, quòd ipse sit agens ex necessitate naturæ, aut per certitudinem diuinæ præscientiæ, aut decretum efficax diuinæ voluntatis, aut per ordinem immutabilem diuinæ prouidentiæ, aut per diuinam prædestinationem, & reprobationem, aut per efficaciam motionis ipsius primæ causæ, quæ alias omnes causas mouet, aut tandem per efficaciam diuinæ gratiæ. Ex aliis etiam causis multipliciter imaginari quis potest inferri necessitatem humanæ voluntati, primò ex quadam serie, & complicatione omnium causarum ad inuicem, secundò ex aspectibus & constellationibus syderum, & corporum cælestium, tertiò ex peccato originali. Iuxta hos varios imaginandi, & dicendi modos, varij extiterunt errores de libero arbitrio.

Primus eorum, qui liberum arbitrium negarunt, dicentes, omnia prouenire ex absoluta necessitate prouenientes ab intrinseca cuiusque rei natura, quæ ita determinata est ex se ad agendum quidquid agit, vt nec plura, nec aliter agere possit, quàm agit. Huius erroris meminerunt Lactantius Firmianus lib. de ira Dei c. 9. Gregorius Nyssenus lib. 8. Philosoph. cap. 3. tribuentes eundem errorem Democrito, & Heraclito. Iulius Sirenius lib. 2. de fato cap. 8. vbi dicit, plures ex antiquis Philosophis in hunc errorem versatos fuisse, & Thomas VValdensis lib. 1. doctr. fidei, cap. 25. eundem errorem tribuit Petro Abailardo, & Ioanni VVicleff. Verum autem Petrus Abailardus, & Ioannes VVicleff, contra quos ibi scribit, posuerint necessitatem absolutam prouenientē à natura intrinseca cuiuscumque rei, an à causa extrinseca, mihi certum nō est. Ex eodem capite negauit libertatem arbitrij Manichæus referente Aug. in libro de hæresibus, hæresi 46. ille enim posuit duas naturas, alteram boni, à qua dixit, non posse prouenire nisi bona; alteram mali, à qua non proueniunt nisi mala. Vnde quæcumque bona, vel mala veniunt in mundo, ex necessitate naturæ proueniūt. Quod probat Manichæus ex verbis Saluatoris apud Matth. cap. 7. *Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere.* II.

In

Augustinus. In eundem errorem deducit Augustinus Iulianum Pelagianum lib. 1. c. 3. contra eundem Iulianum. Ille enim dicebat, non posse propagari peccatum originale per generationem naturalem, quia generatio est opus Dei, & peccatum est opus diaboli, & opus diaboli non potest transire per opus Dei. *Si hoc est verum* (inquit Augustinus) *ergo multo minus opus diaboli potest nasci ex opere Dei, & in illo manere.* Ergo oportebit ponere duo prima principia, vnum, ex quo non nascantur nisi bona, alterum, ex quo non nascantur nisi mala. Hunc errorem Manichæi sequuti sunt Priscillianistæ.

III. Secundus error fuit illorum, qui dixerunt, omnia prouenire ex absoluta necessitate prouenienti à causa vniuersali, nempe ex prima causa vniuersalissima, quæ est Deus, quem dixerunt agere ex absoluta naturæ necessitate. Hunc errorem Cicero lib. de Natura Deorum, tribuit Democrito, & Heraclito, Empedocli, & etiam Aristoteli. Plutarchus lib. de placitis Philosophorum, eundem errorem tribuit Platoni, & Heraclito. Plurimi alij eundem errorem tribuunt Arist. & Peripateticis, vt Petrus Pomponatius lib. 5. de fato c. 1. Scotus in primo, dist. 2. & dist. 39. & in 4. dist. 43. quæst. 2. & Iulius Sirenius lib. 4. de fato c. 10. & Ferrariensis lib. 2. cont. Gent. cap. 23. tribuunt eundem errorem Auicennæ.

Cicero. Plutarchus. Petrus Pomponatius. Scotus. Iulius Sirenius. Ferrariensis.

Est tamen animaduertendum, duobus modis posse intelligi, Deum agere ex necessitate naturæ, vno modo quod agat sine cognitione, quo pacto Aristot. in 2. Physic. & 9. Metaph. distinguit inter agentia naturalia, & ea quæ agunt cum ratione, & hoc modo nullus Philosophorum dixit, Deum esse agens ex necessitate naturæ: constat enim apud omnes Sapientes, Deum esse substantiam intelligentem, & agentem per intellectum, & voluntatem. Alio modo potest intelligi, Deum agere ex necessitate naturæ, quia licet in primis intellectu & voluntate, non tamen agit per intellectum & voluntatem, sed per suam naturam tanquam immediatum principium actionis, & intellectus & voluntas se habent ad actionem solum concomitanter, vt [illegible] Durandus. [illegible] esse non per intellectum, & voluntatem, sed per quendam modum [illegible], quem vocat per modum naturæ. Vel si agit per intellectum & voluntatem tanquam principia actionis, illa tamen ex necessitate sunt determinata ad agendum, quidquid Deus agit ad extra, sicut dicunt Theologi, illa esse naturaliter determinata respectu productionum ad intra. Et hoc secundo modo fortasse dixerunt Philosophi, Deum agere ex necessitate naturæ. Vtrum autem hoc senserit Arist. libro quarto videndum est. Plato etiam referente Ludouico Viues lib. 5. Augustini de Ciuit. c. 10. à necessitate fatali eximit humanas voluntates. Aristoteles verò cum lib. 2. Physicorum contra antiquos Philosophos probet, esse in rebus casum, & fortunam, & in tota sua Philosophia agnoscat in rebus contingentiam; aut non dixit, Deum agere ex naturæ necessitate, aut non potuit, salua necessitate, auferre contingentiam à rebus, aut tandem repugnantia docuit, vt placet Scoto.

Aristot. Durandus. Plato. Ludouicus Viues.

Ex hæreticis Petrus Abailardus referentibus Nicolao Sandero lib. 7. visibilis Monarchiæ hæresi 148. & D. Bernardo apud Thomam VValdensem lib. 1. doctrinalis fidei c. 20. & Alphonso à Castro aduersus hæreses, verbo, *Scientia contingens*, & verbo, *Libertas*, dixit, Deum agere ex necessitate naturæ, neque posse plura facere, quàm faciat. Ioannes VVicleff apud eundem VValdensem eodem c. 20. & c. 13. & 21. & ferè per totum, vsque ad caput 30. dixit omnia euenire in mundo ex absoluta necessitate, & Deũ agere ex necessitate naturæ, neque posse plura facere, nec aliter, quàm faciat. Dicit tamen, quòd posset plura facere, si vellet, sed tamen ait quòd non potest velle, & sic veritatem eludit, vt apparet ibid. c. 15. Addit quòd Deus necessitat omnes creaturas ad agendum, vt apparet ex c. 21. vbi referuntur illius verba ex lib. Trialogi. & hic error refertur inter alios huius hæretici errores damnatos in Conc. Cõstantiensi sess. 8. & est art. 27. & sess. 15. Lutherus in defensione art. 36. à Leone X. damnati fatetur, omnia ex absoluta necessitate euenire iuxta dictum poetæ; *Certa stant omnia lege.* Idem sensit aliquando Philippus Melancton, vt apparet ex locis communibus editis anno 21 loco de viribus hominis, & lib. arbitrio. vbi citat in eundẽ errorẽ Laurentium Vallam, & ex his, quæ idem Philippus scripsit in Epistolam ad Romanos. Fatentur tamen Ruardus Taper art. 7. & Lindanus in sua Panoplia lib. 3. c. 16. illum seniorem, & doctiorem factum, eo errore cessisse. Bucerus etiam ipse referente eodem Tapero pag. mihi 112. dixit, nõ solùm omnia ex absoluta necessitate, quæ liberum arbitriũ tollit, euenire, sed Deum ipsum omnia, quæ agit, ex necessitate agere. Caluinus quoque lib. 3. Instit. cap. 23. §. 6. docet, omnia ex absoluta necessitate euenire. Sed vtrùm hæc necessitas proueniat ex eo, quòd Deus sit agens ex necessitate naturæ, hucusque mihi omnino constare non potest. Quamuis lib. 3. c. 16. §. 3. hunc etiam errorem videatur docere dum ait: *Omnipotentiam sibi vendicat, ac deferri à nobis vult Deus, non quam Sophistæ fingunt, vanam, otiosam, & ferè sopitam, sed vigilem, efficacem, operosam, & quæ in continuo actu versetur.* Quo dicendi modo indicare videtur, sentire se, Deum nihil facere posse nisi quod facit. Horum autem omnium hæreticorum Protoparens videtur fuisse Simon Magus: ille enim, referente Clemente Romano lib. 3. recognitionum, docuit, omnia ex absoluta necessitate euenire. Et licèt non constet, quo sensu id dixerit, constat tamen, quòd arbitrij libertatem negauit. De hac re nonnulla scribit Cardinalis Bellarminus lib. 3. de gratia, & libero arbitrio cap. 13. §. *Vna est dubitatio.*

Petrus Abailardus. Sanderus. D. Bern. VValdens. Alphonsus Castrensis. VVicleff. Conc. Constant. Lutherus. Philippus Melancthon. Laurentius Valla. Ruardus Taper. Lindanus. Bucerus. Caluinus. Simon Magus. Clemens Romanus. Bellarmin.

CAPVT II.

Referuntur tres alij errores negantium humanam libertatem.

I. TErtius error fuit illorum, qui humanam libertatem, & simul omnium rerum contingentiam abstulerunt ob certitudinem infallibilem diuinæ præscientiæ. Ex hoc capite illã abstulit ex Philosophis Hesiodus, hoc enim est, quod ait, fatum aliud nihil esse nisi Iouis mentem. Ex eodem capite contingentiam rerum abstulerunt Stoici, vt notat Sirenius lib. 1. de fato c. 9. & lib. 6. c. 9. & colligitur ex D. Aug. lib. 5. de Ciuit. c. 9. & 10. Ex hæreticis verò referunt D. Hieron. Dial. 3. contra Pelagianos, & Tertullianus lib. cõtra Marcionem c. 1. vsque ad 7. eundem Marcionẽ ex certitudine diuinæ præscientiæ, hominis libertatẽ abstulisse; sic enim ille arguebat: Vel Deus præsciebat Adam peccaturũ, si illum crearet, vel non. si non, non erat Deus: si sciebat, Adam non poterat non peccare. Ioan. VVicleff ex hoc capite expressè humanã libertatem negauit, referente Thom. VValdensi eod. lib. 1. c. 21. vbi citat verba illius ex lib. 1. Trialogi c. 9. dicentis: *Quis vel blasphemus negaret hanc consequentiã, Deus intelligit hoc, ergo hoc est intellectum*

Hesiodus. Stoici. Sirenius. Augustinus. Hieronymus. Tertull. Ioannes VVicleff. VValdensis.

à Deo? sed de quacunque creatura sequens antecedens est absolute necessarium, & æternum; ergo & consequens. Et infernus cap. 19. idem VValdensis refert argumentum VViclefi, sumptum ex diuina præscientia, quo ille dicebat viginti annis fatigatum Armacanum, illud dissoluere nesciuisse.

Caluin. Bellarm. Caluinus quoque, referente Card. Bellarm. lib. 4. de Grat. & lib. arb. cap. 15. ex certitudine diuinæ præscientiæ sumebat præcipuum argumentum ad impugnandam humanam libertatem.

Cicero. Tandem Cicero in lib. de fato, etsi humanam libertatem minimè negauerit, eam nihilominus arbitratus est, ita cum certitudine diuinæ præscientiæ repugnare, vt ne læderet nostram libertatem, negauerit, Deum futuros euentus hominum liberos præscire. & sic, vt Augustinus ait (August.) lib. 5. de Ciuit. cap. 9. vt faceret homines liberos, fecit sacrilegos, & Deum ignarum.

II. Quartus error fuit illorum, qui humanam libertatem abstulerunt per efficaciam decreti diuinæ voluntatis. Ex hoc capite illam videntur abstulisse Stoici, referente Augustino eodem lib. 5. (August.) cap. 8. dicente, ipsam præcipuè Dei summi voluntatem, cuius potestas insuperabilis per cuncta porrigitur, Stoicos appellare fatum. Referque ibi Augustinus verba Cleantis Philosophi ab (Cleant. Seneca. Ludouicus Viues.) Annæo Seneca conscripta lib. 18. epistolarum vt notat ibi Ludouicus Viues, quæ sunt ista.

Duc me summe Pater alti dominator Olympi
Quocunque placuerit, nulla parendi mora est:
Adsum impiger. fac nolle comitabor gemens;
Malúsque patiar facere, quod licuit bono.
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Refert quoque versus Homericos à Cicerone in Latinum versos eandem sententiam redolentes, in hunc modum:

Tales sunt humanæ mentes, quales Pater ipse
Iupiter auctiferas lustrauit lumine terras.

Quorum versuum sensus est (vt Viues ibidem exponit) Mentes hominum mutari subinde, nec ipsas constare sibi; eásque singulis diebus, quales ea die velit, illas esse Iupiter Deorum, atque hominum parens.

Annæus Seneca Stoicorum patris in hoc secutus ex eodem capite videtur, humanam libertatē abstulisse, nō solùm propter versus ex Cleante superiùs ab illo recitatos, quos videtur recitasse ad suam opinionem comprobandam, sed etiam propter ea, quæ ille met scripsit libro secundo (Seneca.) Quæst. Natur. cap. 35. ait enim: *Quemadmodum rapidorum aquæ torrentium in se non recurrit, nec moratur quidem, quia priorem superueniens præcipitat: sic ordinem fati æterna series regit, cuius hæc prima lex, stare decreto.* Et cap. 36. ait: *Fatum est necessitas rerum omnium actionumque, quam nulla vis rumpat.* Et lib. de beneficiis cap. 3. idem docet, & fato subiicit etiam humanas voluntates. Quæ si vera sunt, nescio quomodo nonnulli recentiores humanam libertatem Stoicorum Philosophorum autoritate legitimè valeant probare.

Non me latent verba Augustini eodem lib. 5. de Ciuit. cap. 10. in principio dicentis: *Vnde nec illa necessitas formidanda est, quam formidando Stoici laborauerunt, causas rerum ita distinguere, vt quasdam subtraherent necessitati, quasdam subderent; atque in his quas esse sub necessitate noluerunt, posuerunt etiam nostras voluntates, ne videlicet non essent liberæ, si subderentur necessitati.* Sed nihilominus cùm aperta sint testimonia, quæ ex Cleante, & Seneca, & aliis citantur vel etiam ab ipso Augustino, cùm etiam constet, Stoicos humanas voluntates fato subdidisse, aut dicendum est, inter Stoicos ipsos de hac re non conuenisse, quibusdam affirmantibus, aliis negantibus: aut illos non sibi ipsis constare, sed modò affirmare, modò negare, aut duplex fatum, duplicémque necessitatem posuisse, alteram, quæ libertatem auferat, eam videlicet, quæ prouenit ab intrinseca rei natura, alteram verò, quæ libertatem secum admittat, prouenientem à causa extrinseca, maximè ex causa prima vniuersalissima, & humanas voluntates posteriori tantùm, non etiam priori necessitati subdidisse: aut tandem Stoicos non agnouisse veram libertatem, sed de libertate iuxta quartam illam acceptionem superiori lib. cap. 3. à nobis explicatam locutos esse, & eam solam in humanis actibus agnouisse, quod ego verè simillimum esse arbitror, idque me suadent non solùm ea, quæ ex Cleante, Seneca, & aliis Stoicis superius retulimus, sed potissimùm, quæ de hac re contra ipsos Stoicos scripsit Alexander Aphrodisæus libro de fato cap. 8. (Alex. Aphr.)

In eandem sententiam deduci potest Plato, si (Plato.) vera sunt, quæ scribit Viues eodem lib. 5. cap. 10. illud idem sensisse, quod Stoici. licèt enim quædam dixerit, quæ videntur libertatem redolere, maximè libro vltimo de Republica, tamen ille veram rationem libertatis non est assecutus, & ad hoc, vt aliquid liberè factum esse dicatur, sufficere putauit si libenter, & sponte illud fiat, nulla vi cogente contra naturalem inclinationem.

Ex hæreticis hunc errorem expressè docuit Ioannes VVicleff referente VValdensi eodem lib. 1. cap. 23. & aliis in locis eiusdem libri, quæ (VVicl. VVald.) superfluum est adnotare, patent enim illius verba ibidem relata, ex lib. 2. Trilogi c. 9. & lib. 1. c. 13.

Caluinus ex eodem cap. aufert humanam li- (Caluin.) bertatem. Licèt enim concedat, Deum non necessitate, sed liberè decreuisse, quidquid decreuit ad extra, tamen lib. 2. contra Pighium pag. 236. sic ait: *Proinde quæ fortuita maximè videntur, ea dicimus fieri necessariò non suapte natura, sed quoniam æternum, & stabile Dei consilium in illis gubernandis regnat.* Idem de Caluino refert Bellarmi- (Caluin. Bellar.) nus lib. 4. citato cap. 14. & 16. vbi refert eius argumentum sumptum ex efficacia diuinæ voluntatis ad vertendam humanam libertatem. Idem videtur sensisse Lutherus in defensione art. 36. id namque præseferunt illa eius verba: *Nobis ad inferna spectantibus res apparent arbitrariæ, sed ad superna spectantibus omnia sunt necessaria, quia non sicut nos, sed sicut ille vult, ita videmus, facimus, patimur omnes, & omnia.*

Quod grauius est refert Thomas VValdensis (VVald.) eodem lib. cap. 25. nonnullos Catholicos viros magni nominis in eodē errore versari. Ait enim: *Periculosè ergo, vt mihi videtur, quidam magni nominis viri necessitatem absolutam præcedentem ponunt in humanis operibus, etiam & quod fluat à voluntate Dei, maximè cùm antiquis Ecclesiæ Patribus nihil consimile reperire possunt, cùm conantur.* Loquitur verò ibi de necessitate proueniente non ab intrinseca natura, sed à causa extrinseca, scilicet à prima causa vniuersalissima, quæ est diuina voluntas, vt patet legenti. & cap. 28. refert quosdam ponentes in humanis actibus necessitatem non absolutam, sed respectiuam prouenientem ex diuina præscientia & diuina voluntate, antecedentem tamen determinationem humanæ voluntatis, & contendentes eam esse mentem D. (August. Anselm. D.Thom.) Augustini, Anselmi, & D. Thomæ, quorum opi-

nionem

[illegible] compara[illegible] errori Sabellianorum, & Arrianorum.

VI. Quintus error fuit illorum, qui libertatem abstulerunt ex ordine immutabili per diuinam prouidentiam in rebus [illegible]. Cicero lib. 2. de diuinatione [illegible], diuinam prouidentiam [illegible] arbitrij libertate. [illegible] etiam illi tribuit Augustinus lib. 5. de Ciu. cap. 9. & D. Thomas [illegible] Gent. cap. 94. [illegible] Deo et libertatem [illegible], prouidentiam negauit. Boetius Seuerinus lib. 4. de consolatione prosa 6. & lib. 5. prosa 4. dicit, semper visum fuisse antiquis Philosophis, arbitrij libertatem diuinæ prouidentiæ repugnare. Quod si quis obiiciat, Stoicos humanas voluntates exemisse à fatali necessitate, & Platonem saepe [illegible] fuisse defendisse libertatem, & contingentiam, & fortunam, & casum, facile [illegible] respondeo, ex eodem Platone in Timæo [illegible], duplex esse causarum genus, aliæ enim dicuntur principales, vt Deus, Dæmones, & corpora cælestia: aliæ dicuntur secundaria, & sunt causæ inferiores, quas Plato dicit immortales, [illegible], & [illegible], seu liberas, & voluntarias. [illegible] respectu [illegible] principalium inferiorum [illegible] [illegible] Plato in nobis libertatem, cum ait, quædam fieri à natura, quædam à fortuna, quædam ab arte. At respectu causarum superiorum principalium maximè respectu primæ causæ nulla est fortuna, nulla libertas in doctrina Platonis: ille enim [illegible], secundas causas nihil efficere posse absque primis, quas fatales vocat, & secundas causas à primis ita [illegible] dirigi, vt necessariò propendeant in id, ad quod primæ eas impellunt. De hac re videri possunt, quæ doctè scribit Seuerinus lib. [illegible] cap. 17. & 18.

Caluinus ex hoc capite [illegible] negat libertatem humanorum [illegible], [illegible] lib. 3. Instit. cap. 23. §. 6. *Si hominum euentus Deus prævidet [illegible], non etiam sui arbitrij dispositioni, [illegible] [illegible], [illegible] frustra [illegible] [illegible] prouidentiæ: [illegible] [illegible] quæ futura sunt, nisi quia ut fierent, decreuit, [illegible] de præscientia lis mouetur, vbi constat ordinatione potius, & nutu omnia euenire.* Videatur Bellarminus lib. 4. cap. 7. & 13.

CAPVT III.

Recensentur vero alij errores humanam libertatem negantium.

I. SExtus error fuit eorum, qui arbitrij libertatem negarunt, ob infallibilem ordinem diuinæ prædestinationis, & reprobationis. Hunc errorem Semipelagiani imposuerunt D. Augustino, vt patet ex epistolis D. Prosperi Aquitani, & D. Hilarij Arelatensis ad Augustinum, quæ præfixæ solent libris Augustini de Prædestinatione Sanctorum & de Bono perseu. A quo crimine Augustinus [illegible] purgauit non in dictis libris, tum etiam in libro ad articulos sibi falsò impositos. siue is liber sit Augustini, siue D. Prosperi Aquitani contendentis [illegible] defendentis doctrinam Augustinianam, cum idem libellus reperiatur inter opera Prosperi sub titulo, *Ad obiectiones Vincentianas*, [illegible] certum est etiam, D. Prosperum alios duos libellos edidisse sub titulo, *Ad capitula Gallorum, & ad excerpta Genuensium.* Eundem errorem ex doctrina eiusdem D. Augustini prauè ab illis intellecta, & ad sensus ab Augustino numquam meditatos [illegible] hauserunt; & vehementi animi ardore complexi sunt paulò post obitum illius nonnulli ex Gallia Narbonensi: dixerunt enim, omnes hominum actiones siue bonas, siue malas fuisse à Deo ab æterno prædestinatas: & eodem modo prædestinatam fuisse cuiusque salutem, vel damnationem. Hinc dicebant, non prodesse reprobis benè operari, neque obesse prædestinatis malè agere, quia ex vi prædestinationis siue ad bonum, siue ad malum quidquid boni agant reprobi, tamen damnabuntur, & quidquid mali agant prædestinati, tandem salutem adipiscentur. Vnde & dicebant, non esse increpandos homines pro iis, quæ malè agerent, neque hortandos esse ad bonum, sed Dei iudicio relinquendos: ob quam causam isti heretici vocati sunt Prædestinati. Qui verò fuerint primi huius erroris assertores, colligi potest ex iis, quæ refert Cardinalis Baronius tomo 6. Annal. sub anno 490. num. 17. & sequentibus, refert enim ibi, presbyterum quendam Lucidum nomine hunc errorem cum aliis multis primùm docuisse, ad quem scripsit Faustus Gallicanus Episcopus epistolam, quæ probata fuit tanquam Catholica in quodam Concilio Arelatensi vndecim Episcoporum, in quo Concilio hic error cum aliis eiusdem Lucidi damnatus est. Immo idem Lucidus erroribus abiuratis eidem damnationi libentissimè subscripsit. Eiusdem autem erroris meminit Concilium secundum Arausicanum cap. vltimo non diu post obitum Augustini celebratum. Et Sigibertus in Chronico sub anno Domini 415. refert, eundem errorem ortum statim mortuo Augustino ex illius doctrina prauè intellecta. Videtur verò idem error, vel continuatus vsque ad annum Domini 855. quo tempore celebratum est Concilium Valentinum sub Lothario Imperatore, vel saltem eo tempore denuò excitatus: vt patet toto cap. 3. illius Concilij, in quo declarata est doctrina Augustini de Prædestinatione, & damnatus error Prædestinatorum. Eundem errorem complexi sunt Ioannes VVicleff, & Ioannes Hus illius discipulus, vt habetur ex articulis illius, 3. 5. 6. 21. & 27. damnatis in Concilio Constantiensi. Eiusdem erroris meminit Sanderus lib. 7. de Visib. Monarch. hæresi 101.

Margin notes: Cicero. — August. — D. Thomas. — Boetius. — Plato. — Seuerinus. — Caluinus. — Bellarmin. — Semipelagiani. — August. — Narbonenses. — Baronius. — Faustus Episcopus. — Concilium secundum Arausicanum. — Sigibertus. — Concilium Valent. — VVicleff. — Ioan. Hus. — Concil. Constant. — Sanderus. — Lutherus. — Melancthon. — Caluinus.

Ex eodem errore Lutherus & Melancthon sustulerunt arbitrij libertatem, vt patet ex illis Philippi verbis: *Quandoquidem omnia, quæ eueniunt, necessariò iuxta diuinam prædestinationem eueniant, nulla est arbitrij libertas.* & aliis similibus. Fuit etiam eundem errorem resuscitatus in Hollandia circa annum Domini 1548. Tandem Caluinus, etsi in aliis varius, & lubricus, in hoc perpetuò sibi constans, immò neque in hoc sibi constans, docet, hominem ante peccatum habuisse liberum arbitrium lib. 1. Instit. cap. 15. §. 8. & lib. 2. cap. 5. §. 18. Et in Antidoto Concilij Trident. ad cap. 8. 6. session. docet, hominem consequi arbitrij libertatem per diuinam gratiam: & nihilominus illos errores Lucidi damnatos in dicto Concilio Arelatensi libentissimè complexus est, vt quòd peccante Adam liberum hominis arbitrium perierit, qui erat secundus illius articulus, quòd Deus sit autor malorum operum, sicut bonorum, quòd non sit in potestate hominis via eius? & demum cùm Caluinus negat, ex diuina prouidentia arbitrij libertatem, multo magis eam negabit ex diuina prædestinatione.

VII. Septimus error fuit illorum, qui arbitrij libertatem

tatem sustulerunt ex efficacia diuinæ motionis. Ex hoc capite libertatem arbitrij negant omnes illi, qui fatalem necessitatem constituunt in superiori causa agente, siue ex necessitate naturæ, siue per intellectum, & voluntatem aliquo ex modis superius narratis: Illi enim omnes asseruerunt, causam primam ita efficaciter mouere causas inferiores, vt illas rapiat, & impellat omnino ad effectum producendum, & ad huiusmodi productionem necessitet, ita expressè docuerunt Stoici, vt patet ex verbis Cleantis, & Senecæ suprà citatis, ita Plato in Timæo, ita VVicleff relatus à VValdensi locis citatis, ita etiam sensisse Caluinum, indicant eius verba lib. 1. cont. Pighium, *Voluntatem autem à necessitate in malum trahi, vel duci, quatenus libertate abdicata, ostendit eos, qui inter necessitatem, & coactionem distinguere nesciunt.* Et illa: *Quæ fortuita maximè videntur, ea dicimus fieri necessariò, non suapte natura, sed quoniam æternum, & stabile Dei consilium in illis gubernandis regnat.* & illa, *Voluntatem mouet gratia, non qualiter multis sæculis creditum est, vt nostræ postea sit electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari; sed illam efficaciter afficiendo.* Et ne quis dicat, Caluinum loqui solùm de motione diuinæ gratiæ efficacis, non de alia quacunque motione, profero eius verba in Antidoto, ad 6. cap. 6. sessionis sic dicentis: *Sed permissione solum, agere Deum in malis, cui persuadeant, nisi qui totam Scripturæ doctrinam ignorat? Magis enim vrgent sententiæ, quæ reprobos testantur sanctificatos esse ad opus Dei exequendum, esse eius retia, gladios, & secures, quæ manu eius reguntur, excitari eius sibilo, conuenire ad peragenda, quæ Dei manus, & consilium decreuit: & Christum à Iudæis desitum esse cum consilio interempturum, quàm ex permissionis suffragio eludi queant.* Eundem errorem secuti sunt Lutherus, & Melancton: sed quia illi quoad hunc errorem sententiam correxerunt, non opus est eorum loca recensere.

Plato. VVicleff. VValdensis. Caluinus. Lutherus. Melancth.

III. Octauus error fuit illorum, qui dixerunt, efficacem Dei gratiam cum humani arbitrij libertate pugnare, & ex vnius positione alterum tolli. Hunc errorem non semel imposuit Augustino Iulianus Pelagianus dicens, illum ex eo, quòd gratiam Dei defendebat, quæ non datur secundùm merita, inducere fatalem necessitatem, quæ subuertat arbitrij libertatem, à quo errore plerisque in locis se vindicat Augustinus maximè in sex libris contra eundem Iulianum. In hunc errorem lapsi sunt Monachi illi Adrumetini, quorum meminit idem Augustinus epist. 46. & 47. ad Valentinum, ad quorum errorem extirpandum libros de Gratia & lib. arbit. & de Correptione & gratia conscripsit. In eodem errore versari Caluinum docent eius verba proximè citata, *Voluntatem mouet gratia, non qualiter multis sæculis traditum est, & creditum, vt nostra postea sit electionis motioni, aut obtemperare, aut refragari: sed illam efficaciter afficiendo.* Et illa in Antidoto ad sextam c. 5. sessionis ex multis eundem sensum redolentibus: *In eo hallucinantur (scilicet Patres Concilij) quòd motum nobis afferri fingunt, qui mediam electionem nobis relinquat: nihil autem de illa efficacia cogitant, qua cor hominis renouatur, vt ex prauo fiat rectum.*

Augustinus. Iulianus Pelagianus. Monachi Adrum. Augustinus. Caluinus.

Ex eodem capite, sed modo alio longè diuerso, arbitrij libertatem abstulit Iouinianus. Dixit enim, hominem semel Dei gratiam adeptum per legitimam Baptismi susceptionem ita in bono confirmari, vt ampliùs peccare non possit, ita referunt Augustinus lib. de hæresibus hæresi 82. & sermone 191. de tempore, & aliis pluribus in locis, in quibus hunc refutat errorem, & Alphonsus à Castro aduersus hæreses in verbo, *Gratia*, hæresi secunda. Eundem errorem ex parte secuti sunt Pelagius, & Lutherus referente eodem Castrensi dicto in loco ex testimonio Augustini, & Ioannis Ekij.

Iouinianus. Augustinus. Castro. Pelag. Luther. Augustin.

CAPVT IV.

Quatuor alij errores de libero arbitrio recensentur.

I. NOnus error fuit illorum, qui fatalem necessitatem liberum arbitrium auferentem constituebant in serie, & connexione quadam secundarum causarum, quæ adinuicem ita essent complicatæ, vt causa causam gigneret, & prior posteriorem in effectum propelleret. Quam tamen seriem negabant pendere ex ordine, & dispositione diuinæ prouidentiæ. Huius stultitiæ meminit Augustinus lib. 5. de Ciuitate cap. 1. & ex illo Iulius Sirenius lib. 3. de fato cap. 1. Quis verò fuerit huius erroris primus assertor parum refert scire.

Augustinus. Sirenius.

II. Decimus error fuit eorum, qui fatum constituebant in constitutione & aspectu cælestium corporum, quæ dicebant agere in hæc inferiora, & non solùm in corpora, sed etiam in hominum voluntates: easque fatali quadam necessitate ita sibi subiicere, vt nihil casu, aut contingenter, aut liberè fiat etiam ab ipsa humana voluntate: sed omnes homines, & quoad corpus, & secundum animi affectiones fatalibus stellis esse alligatos. Huius erroris meminit Augustinus eodem lib. 5. cap. 1. & aliis sequentibus. & lib. 4. confess. c. 3. & illum tribuit cuidam hæretico nomine Bardesani in libro de hæresibus hær. 35. licèt Alphonsus à Castro in verbo, *fatum*, reuocet in dubium, an ille hunc docuerit errorem. & Epiphanius hæresi 56. dicat, illum scripsisse contra Abidam Astrologum fati assertorem. Quidquid verò sit de hoc hæretico, constat, hunc errorem docuisse Priscillianum eodē Augustino referente hæresi 70. vt habetur etiam ex Leone primo epist. 71. ad Episcopum Asturicensem, in qua eundem errorem damnauit. Eiusdem erroris meminit Concilium Bracarense, in quo similiter ille damnatus est c. 9. & 10. Fuit autem Priscillianus referente D. Hieronymo in epistola ad Ctesiphontem non solùm Summi Pontificis, sed sæculi gladio, & totius orbis autoritate damnatus. De quo re præter Castrensem loco citato videri possunt Andreas Vega lib. 2. in Concilium cap. 12. & Cardinalis Baronius tomo 4. Annal. sub anno Domini 385. num. 109.

Augu. Castro. Epiphan. Abidas. Alph. Prisc. Augu. Leo papa. Conc. Bracar. Hieron. Andr. Vega. Baron.

Hunc verò errorem ille hæreticus didicit à Mathematicis, siue Astrologis Genethliacis, estque error notissimus, contra quem scripserunt quamplures ex priscis, tum Patribus, tum etiam Philosophis, vt postremo huius operis libro videbimus.

Astrol. Genet.

III. Vndecimus error fuit eorum, qui dixerunt liberum arbitrium per peccatum Adæ in homine fuisse penitùs extinctum. Hunc errorem Iulianus Pelagianus imponebat D. Augustino, à quo ille se purgauit lib. 1. contra duas epist. Pelagianorum, & aliis pluribus in locis. Illum verò ex doctrina eiusdem prauè exposita hausisse expertus docuit ille presbyter Lucidus, superatus namque in suis erroribus damnatus in Concilio Arelatensi: nam secundus error talis est: *Qui dicit post primi hominis lapsum ex toto arbitrium voluntatis extinctum.*

Iulian. Pelag. Augu. Lucidus presbyter. Concil. Arelat.

Lutherus. Lutherus in defensione articul. 36. ut ait: *Liberum arbitrium post peccatum est res de solo titulo; & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.* Philippus

Melanchthon. Melanchthon eidem propositioni subscribit in [illegible] ad epistolam ad Romanos, referente

Sanderus. Sandero [illegible] 187.

Laur. Valla. Bucerus. Laurentius Valla in lib. de libero arbitrio, Martinus Bucerus in [illegible] articulo de libero arbitrio, & Calvinus lib. 2. Institut. cap. 2. & 3. & lib. [illegible] contra Pighium, & in Antidoto ad cap. [illegible] [illegible] In Antidoto [illegible] [illegible] Calvinum [illegible] Augustinum in sua sententia patrocinium [illegible] tamen, Calvinum [illegible], hominem ante lapsum Adae fuisse praeditum libero arbitrio, ut habetur [illegible] Institutionum cap. 15. §. 8. & lib. 2. cap. 1. [illegible] non potest Calvinus [illegible] [illegible] Quare si [illegible] peccatum Adae [illegible] post peccatum illam [illegible] Sed haec est [illegible] contra [illegible] convertendum.

Quidam catholici. [illegible] in annotationibus ad homilias D. Ioannis Chrysostomi de [illegible] D. Pauli [illegible] post peccatum relictum esse homini liberum arbitrium ad malum, non autem ad bonum,

Andreas Vega. [illegible] refert Andreas Vega lib. 2. in Concilium Tridentinum cap. 16. in principio [illegible] post peccatum primorum parentum remansisse in homine liberum arbitrium ad bona naturalia, non autem ad bona, quae sunt ordinis supernaturalis.

IV. Quartus error, & ultimus est eorum, qui [illegible] secundum fidem Catholicam, hominem praeditum esse libero arbitrio etiam quoad actus ordinis supernaturalis; existimant tamen arbitrij libertatem non posse probari lumine naturali, sed solum fide credendum esse, qui & conantur rationes, quibus haec veritas probatur, dissoluere. In hoc errore quidam Doctores alioquin Catholici [illegible]

Bonauentura. [illegible] Bonaventuram lib. 3. Ethic. quaest. 1. & Andream de Castronovo in primo dist. 45. quos non [illegible], sed tantum reperi citatos a Tapero art. 7. [illegible] & Card. Bellarmino lib. 4. de Gra. & libero arbit. cap. 4. quorum sententiam non dubito erroneam esse, nam si ratione naturali humana libertas probari nequit, peribit naturalis ratio, & iam nihil per illam certo poterit demonstrari.

Omnibus itaque erroribus negantium arbitrij libertatem per ordinem recensitis, in hoc secundo libro nobis probandum erit, non omnia ex absoluta necessitate euenire, sed esse in rebus contingentiam, & in homine veram libertatem, etiam supposito Adae peccato, idque non solum per auctoritatem diuinae Scripturae, & definitiones Ecclesiae, sed etiam per rationes naturales validissimas. Et sic refutati manebunt primus error, & simul [illegible]. Deinceps verò lib. 3. refutabitur tertius error, lib. 4. secundus, & quartus, lib. 5. error quintus, lib. 6. & 7. error sextus. lib. 8. error septimus. lib. 9. error octauus. & lib. 10. errores nonus, & decimus.

CAPVT V.

Probatur humani arbitrij libertas auctoritate diuinarum Scripturarum.

NE argumentorum copia, quibus probari solet humani arbitrij libertas, aut inopiam, aut confusionem pariat, aliquo certo ordine nobis incedendum erit in probando ipsam arbitrij libertatem. Illud igitur imprimis observare nos oportet, in quo cum Catholicis etiam haeretici conueniunt, triplex esse actionum humanarum genus. Aliquae enim naturales dicuntur, ut sunt vineas plantare, domum aedificare, terram excolere, comedere, bibere, & alia de quibus D. Augustinus lib. 3. Hypognosticon prope initium. has actiones Lutherus in libro de Visitatione Saxonica vocat ciuiles, & externas. Easdem Melanchton in 8. cap. epistolae ad Romanos vocat actiones medias, quòd sint mediae inter moraliter bonas, & malas, nam comedere, bibere, vineam plantare, de se neque est opus moraliter bonum, neque moraliter malum. Aliae dicuntur actiones morales, & sunt eaedem actiones naturales, quatenus induunt illis respectum bonitatis, vel malitiae moralis, ob quem respectum induunt rationem actuum virtutis, aut vitij, & illas consequitur laus, aut vituperium, praemium, aut supplicium, ut sunt ieiunare, & crapulari, honeste viuere, & fornicari, eleemosynam dare, aut furari. Aliae tandem vocantur actiones supernaturales, & sunt eaedem actiones morales quatenus procedunt ex diuina gratia, & sunt media ex diuina institutione ordinata ad aeternam gloriam aliquo modo assequendam. De actionibus supernaturalibus non agemus in hoc loco, quia quaestio, an homo in actionibus supernaturalibus habeat liberum arbitrium, [illegible] alium, neque maiorem difficultatem continet, nisi illam, quae lib. 9. disputanda est, an efficacia diuinae gratiae impediat arbitrij libertatem, ideo lib. 9. eadem quaestio simul cum illa eiusdem loci propria examinabitur. Nunc ergo solum probare intendimus, hominem libero arbitrio praeditum esse in ordine ad actiones tum naturales, tum morales: & quanquam nonnulli viri docti seorsum tradunt de naturalibus, & seorsum de moralibus, nos de vtrisque simul tractabimus, tum ut breuitati consulamus, tum quia ex eisdem planè locis sumuntur argumenta ad probandam libertatem in actionibus tam naturalibus, quàm moralibus. Constituenda sunt autem certa quaedam loca, ex quibus argumenta suo ordine erunt sumenda, ut omnis confusionis occasio vitetur. I.

Augustinus. Lutherus. Melanchthon.

Primus locus erit auctoritas irrefragabilis diuinarum Scripturarum. Supponimus igitur, haec omnia esse vnum, & idem, hominem in suis actionibus habere liberum arbitrium, & hominem esse dominum suarum actionum, & habere potestatem in suos actus, & potestatem propriae voluntatis: & habere in sua facultate eligere, vel nō eligere, & posse aliquid facere, vel non facere: quòd enim haec omnia vnum, & idem sint, intellexerunt etiam Lutherus in resolutionibus circa septimam conclusionem, & Caluinus in suo libro de iustificatione, & alijs in locis, quae videri possunt apud II.

Taperum

Topetrum pag. 164. & sequentibus. Ad conuincendam igitur arbitrij nostri libertatem, hæc veniunt nobis ex certissimis diuinæ Scripturæ testimoniis probanda. Primò hominem esse dominum suorum actuum, & suæ voluntatis. Secundò habere potestatem id, quod voluerit, faciendi, vel non faciendi. Tertiò habere hominem in sua facultate liberam electionem. Quartò habere in sua potestate bonum, & malum. Quintò posse hominem diuinæ voluntati, & diuinis iussionibus non obtemperare, sed pro sua voluntate refragari. Primum probatur vulgato illo apud Patres testimonio ex libro Genes. cap. 4. quo passim omnes vtuntur ad arbitrij libertatem probandam, videlicet ex illis verbis, quæ dixit Deus Caino, *Quare iratus es, & cur concidit facies tua? nonne si benè egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit? sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Ante omnia videndum est, quo fine, quiue occasione hæc dixerit Deus Caino. Certum verò est, occasionem nullam aliam fuisse, nisi quia respexit Dominus ad Abel, & ad munera illius: ad Cain verò, & ad munera eius non respexit, quâ ob causam, inquit sacer textus, iratus est Cain vehementer, & concidit vultus eius, & Deū in corde suo veluti partium studiosum accusauit, & tanquam iniustum, à qua calumnia volēs seipsum purgare, & malitiam cordis eius redarguere, séque ostendere erga omnes iustissimè incedere illa protulit verba: *Nonne, si benè egeris recipies, sin autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit? sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* His suppositis illa verba manifestè indicant, hominem esse verè dominum sui appetitus: alias vanè redargueret Deus malitiam cordis Cain, quippe quæ non subesset illius potestati, & voluntati: vanè etiam promitteret mercedem, aut supplicium benè, aut malè operantibus, non enim esset in eorum potestate benè, aut malè agere. Demum vanè contenderet Deus ostendere, se partium studio minimè affectum, qui nulla existente differentia ex parte illorum, ad vnius munera, non etiam alterius respiceret.

III Scio, Caluinum illum locum ita commentari,
Caluinus. vt pronomen *eius*, referat non peccatum, sed personam Abel, & sit sensus, sub te erit appetitus Abel, & tu dominaberis illius: quod dominium tibi obueniet iure primogenituræ. Verùm hoc commentum esse planè ridiculum ostendit primò communissima omnium priscorum Patrum interpretatio illius loci, quæ relinquenda non est, vt sequamur nouum illum sensum Caluinianum, dicente Domino Ecclesiastici 8. *Non te prætereat narratio seniorum.* Omnes verò priscos Patres illum locum ita exponere, vt pronomen illud relatiuū, *eius*, referat non personam Abel, sed peccatum,
Bellarmin. egregiè indicit Card. Bellarminus lib. 4. de Gratia & lib. arb. cap. 22. Secundò, quia pronomina *eius*, *illius*, & his similia secundùm vim Grammaticæ, in qua Caluinus, & alij hæretici maximam vim constituunt, referunt nomina, quibus proximè adiunguntur: nomen verò, cui proximè adiungitur pronomen, *eius*, in illa periodo, non est Abel, sed peccatum, cùm in illa non habeatur nomen Abel. Tertiò, quia oportebat Caluinum docere, quòd fratres primogeniti quantumcumque perditissimi de iure diuino, aut naturali sint domini fratrum suorum, quod nec probauit, nec vnquam probare quis poterit: Contrarium namque docet diuina Scriptura Genes. 17. & 48. & alia plura possent adduci exempla, & testimonia, nisi esset hoc abundare in superfluis, cum ex illis, quos Deus ad principatum elegit, vix vllus primogenitus reperiatur electus, vt patet exemplis in Isaac, Iacob, Ioseph, Dauide & aliis. Immo verò iustos impiorum dominari, non semel eadem Scriptura nos docet. Huc enim tendit illud Psalmi, *Et dominabuntur eorum iusti in matutino.* Quartò esto sit inter homines dominium, demus etiam Caluino (licet verum non sit) Cainum fuisse dominum Abelis, quis legum peritia conspicuus vnquam dixit, Principem dominari appetitui suorum subditorum, & appetitus subditorum subesse dominio suorum Principum? Certè si Principes voluntatum suorum subditorum essent domini, nulli cogerentur seruire, nulli seruirent, nullis catenis, aut carceribus, nulla armorum vi ad rebelles comprimendos opus foret, nullis mœnibus, nullo apparatu, nullo exercitu indigeret Princeps, qui suorum subditorum voluntates in sua haberet potestate, vt prudenter quidam Agesilao Lacedæmoniorum Principi fertur respondisse. Cùm enim Rex ille suos proceres sciscitatus esset, qua re maximè opus foret, ad regnum Spartæ incolume seruandum, monuit ille subditorum, maximè magnatum, beneuolentiam sibi conciliare, manu adstantes proceres indicans, & dicens: *Hi sunt Spartæ mœnia.* Sed Caluinus non aduertit, D. Paulum ad Ephesios 6. & ad Colossenses 3. hortantem seruos non ad oculum, & coram seruire, sed ex corde, & animo. Si enim hoc animaduertit, quomodo non erubuit dicere, hominem dominari appetitui alterius hominis? Quintò non
aduertit etiam Caluinus, non solùm nullum hominem, sed nec vllam creaturam dominam esse voluntatis hominis, sed esse prærogatiuam, quam diuinæ Scripturæ soli Deo tribuere solent. Exodi 4. *Ego indurabo cor Pharaonis.* Idem cap. 7. & 9. 10. 11. 14. & Deuteronomij 2. *quia indurauerat Dominus Deus tuus spiritum eius, & obfirmauerat cor illius, vt traderetur in manus tuas.* Esther 14. *Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis: & transfer cor illius in odium hostis nostri.* Iob 12. *Qui immutat cor Principum, & errare eos facit, quasi ebrios.* Prouerb. 21. *Sicut diuisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud.* Vt omittamus plerumque alia testimonia non
solùm ex diuina Scriptura, sed etiam ex D. Augustino petita, quæ passim citabimus in progressu operis. Sextò non aduertit etiam, non solùm hominem non posse dominari voluntatis alterius hominis, sed nec etiam illam posse scrutari, estque prærogatiuam diuinitatis, corda hominum scrutari, iuxta illud Psalmi 7. *Scrutans corda & renes Deus.* & in Actis Apostolorum cap. 1. *Tu Domine, qui corda nosti omnium.* Si autem non potest homo voluntatem hominis scrutari, quomodo potest illius dominari?

Quod autem addit Caluinus, illa verba, *& tu dominaberis illius*, esse præceptiua, præterquam quod est dictum ex proprio cerebro, sine vlla ratione confictum, quid quæso illud facit in hac causa? Nam quod præcipitur nobis, in nostra potestate situm esse oportet, nullus enim nisi insanus præcipit impossibilia, multo minus Deus.

Secundò principaliter probandum est, homi- IV.
nem habere potestatem faciendi, vel non faciendi, quæ voluerit; quod idem est, ac si dicamus, illum habere potestatem suæ voluntatis ad faciendum, vel non faciendum quidquid voluerit.

Calu. August.

[illegible] Ad hoc [illegible] ad euidentissimum [illegible] cap. 15. in principio, [illegible] Hebraicum, vbi itaque vulgata [illegible] habet, *Loquens [illegible], [illegible] quæ [illegible]* [illegible] Hebraice ait: [illegible] Quod reddendo [illegible] verba idem est, ac si diceret, *Loquere ad [illegible], per [illegible] cor suum,* [illegible]. Secunda autoritas habetur libro Numerorum cap. 30. vbi præscribitur lex votorum [illegible]. Et inter alia sic habetur: [illegible] (scilicet mulier) [illegible] *si con-[illegible], [illegible] ab-[illegible], in arbitrio viri erit [illegible].* Secunda sunt illa verba, [illegible], quibus non legitime obiicitur, quod non [illegible] in contrarium Hebræum, primò quia lectio, quam nos vsitamus, est antiquissima recepta semper fuit in Ecclesia Dei. Secundò, quia [illegible] Hebræum eandem sententiam reddit, imo verbis clarioribus nostram sententiam confirmat. [illegible] post verba citata, [illegible] habemus, [illegible] potestatem suæ voluntatis ad aliquid [illegible], vel [illegible]. Tertia autoritas est in libro Ecclesiastici cap. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Adiecit mandata, & præcepta sua. Si volueris mandata seruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* Quarta autoritas est in [illegible] c. 31. *Beatus diues, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit.* [illegible] possit obiici, hunc librum canonicum non esse, quia ille inter canonicos receptus est ab antiquissimis temporibus: illum enim recepit Concilium tertium Carthaginense cap. 47. vt alia [illegible] antiqua omittamus. Illum recepit Augustinus, vt habetur in libro suo secundo de Doctrina Christiana cap. 8. cuius Augustini autoritas apud Caluinum irrefragabilis esse debet. Illum etiam in [illegible] Canonicorum retulit Innocentius Papa huius nominis Primus ante annos [illegible] in epistola ad Exuperium Episcopum Tolosanum, & certè Augustinus sæpe vtitur testimonio huius libri in suis scriptis.

Concilium Carthag.

Innocentius I.

V. Neque dici potest, illas autoritates esse intelligendas solùm de homine in statu innocentiæ originalis. Primò, quoniam verba antecedentia, & sequentia plane indicant, eum loqui de homine etiam supposito peccato. Quid enim aliud [illegible] volunt verba illa immediate antecedentia, *Ne dicas, per illum [illegible], non enim necessarij sunt ei homines impij: omne exsecramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum?* Et illa subsequentia, *Oculi Domini ad timentes eum, & ipse agnoscit omnem operam hominis.* Et secunda illa autoritas sine dubio non potest intelligi de homine constituto in statu naturæ integræ. Et deinde, sed non [illegible], quod de illo statu ea verba sunt exponenda, inde etiam colligeremus, naturam humanam conditam esse cum arbitrij libertate: & non omnia ex absoluta necessitate euenire; & diuinam præscientiam, & voluntatem, & prouidentiam non pugnare cum arbitrij libertate: neque enim Deus fuisset præscius, & volens, & prouidus rerum humanarum ante peccatum, & sine illo, sicut post illud: alioquin accessisset aliquid diuinæ perfectioni ex hominis malitia, fuissentque Deo necessarij homines impij, contra id, quod sapiens in dicto loco testatur: haberemus insuper, non fieri in mundo quidquid fieri potest contra id, quod hæretici contendunt. Circa verò eandem autoritatem ex lib. Ecclesiast. cap. 15. illud addendum, idem esse, Deum reliquisse hominem in manu consilij, atque reliquisse cum potestate, & libertate arbitrij, vt notat ibidem Glossa interlinearis, & Vatablus admonuit: est enim frequens consuetudo diuinæ Scripturæ, potestatem nomine manus exprimere.

Glossa interlinearis. Vatablus.

VI. Quinta autoritas est apud Matthæum c. 26. *An putas, quod non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quam duodecim legiones Angelorum?* Hic habemus, potuisse Christum rogare Patrem, quæ non rogauit, & obtinere, quod non obtinuit; & sic non fit omne, quod à Deo, aut ab hominibus fieri potest, vt hæretici contendunt. Sexta est apud Ioannem cap. 1. *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri:* quæ verba conuincunt, relictam esse in peccatoribus libertatem, vt fiant filij Dei, si velint. Non enim ista potestas iustis data est, qui filij Dei iam sunt, neque indigent, tales fieri, sed peccatoribus, vt rectè Augustinus obseruauit tract. 53. in Ioannem, illa verba exponens. *Audiamus* (inquit) *Euangelistam dicentem: dedit eis potestatem filios Dei fieri, ne omnino confiteamur, in nostra potestate non esse, quod credimus: verumtamen in vtroque beneficia illius cognoscimus.* Septima est in libro Actuum Apostolorum capite 5. *Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Octaua in epistola 1. ad Cor. 7. vbi Apostolus docet, esse in potestate patrisfamilias nuptui tradere filias suas, vel non tradere, sic dicens: *Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam, bene facit.* & pro dictione, *potestatem habens*, in contextu Græco est dictio ἐξουσίαν, quæ vel ipso Caluino consentiente significat potestatem illam, quam nos vocamus liberum arbitrium, vt superiùs visum est libro præcedenti cap. 3. num. 4.

Augustinus.

CAPVT VI.

Afferuntur alia diuinæ Scripturæ ad idem probandum testimonia.

I. TErtiò principaliter probatur, hominem habere in sua potestate liberam electionem & indifferentem, quam Caluinus vocat mediam electionem. Prima autoritas est in libro Deuteronomij cap. 30. *Testes inuoco hodie cælum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum.* Secunda in libro Iosue capite vltimo: *Sin autem malum vobis videtur, vt Domino seruiatis, optio vobis datur; eligite hodie, quod placet, cui seruire potissimum debeatis, vtrùm Diis, quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia, an Diis Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Ego autem, & domus mea seruiemus*

nomine Domini. Tertia est in secundo Regum capite 24. *Trium tibi datur optio, elige vnum, quod volueris ex his, vt faciam tibi*. Quarta in tertio Regum capite 3. *Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula, quod vis, vt dem tibi*. Constat autem ex sequentibus, datam his verbis Salomoni optionem plura postulandi, quæ non postulauit, & tamen postulare, & obtinere potuisset. Quinta in Psalmo 83. *Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum*. Sexta in libro Dan. capite 13. vbi Susanna inter angustias constituta ait: *Angustiæ mihi sunt vndique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras, sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini*.

II. Quartò specialiter probatur, habere hominem in sua facultate eligere, & agere bonum, vel malum. Id manifestè indicant illa verba Genesis quarto. *Nonne si bene egeris recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit?* Deuteronomij 30. *Testes inuoco hodie cœlum, & terram, quòd proposuerim vobis vitam, & bonum, benedictionem, & maledictionem*. Ecclesiastici 15. *Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quodcunque volueris, porrige manum tuam*. Isaiæ 1. *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis, quòd si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos, quia os Domini locutum est*. Ieremiæ 18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei, & subitò loquar de gente & de regno, vt ædificem, & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam, pœnitentiam agam super bono quod locutus sum, vt facerem ei*. Hic autem modus loquendi supponit in homine potestatem faciendi bonum, & malum pro sua voluntate. Ezechielis 18. *Cum auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis, in iniustitia, quam operatus est, morietur. Et cùm auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuificabit*. 3. Regum 18. *Vsquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum, si autem Baal, sequimini illum*. Danielis 13. *Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini*. Apocalypsis capite 2. *Et dedi illi tempus, vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere à fornicatione sua*. quod non diceret, nisi in potestate hominis posuisset Deus agere, vel non agere pœnitentiam.

Caluinus. Neque est vllius momenti responsio Caluini ad hæc, dicentis, hominem non habere potestatem à seipso bonum faciendi sine Dei adiutorio: hoc enim concesso non sequitur, non habet homo potestatem bonum faciendi sine adiutorio Dei. Ergo non habet potestatem bonum faciendi; est enim reuera insulsa nimis argumentatio, quæ militaret in alijs omnibus actionibus, & perinde possemus arguere, homo non habet potestatem videndi, manducandi, respirandi, &c. quia hæc non habet à seipso, neque sine Dei adiutorio. Eodem etiam modo, qui haberet aliquid non à seipso, sed ab alio sibi donatum, non verè illud haberet. Et sic si Rex donaret militi arma, vel equum, ille non verè haberet arma, nec equum, quia non haberet illa à se sine dono Regis; quæ sunt prorsus næniæ, indignæ vt in illis refellendis Theologi horas malè perdant, ad quas tamen nos deducit hæreticorum perfricatæ impudentia, & obstinatio.

III. Quintò specialiter probatur, posse hominem diuinæ voluntati refragari, & nolle, quod Deus vult, aut velle, quod Deus non vult. Huc tendunt verba illa, quibus Moyses Hebræorum duritiem, & contumaciam contra Dominum exaggerauit, præcipuè Deuteronomi 31. *Ego enim scio contentionem tuam, & ceruicem tuam durissimam. Adhuc viuente me, & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominum, quantò magis cùm mortuus fuero?* Et illa Dauidis in Psalm. 80. *Et non audiuit populus meus vocem meam, & Israel non intendit mihi*. Et Psalm. 94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in irritatione, secundum diem tentationis in deserto, vbi tentauerunt me patres vestri, probauerunt, & viderunt opera mea*. & Prouerb. 1. *Quia vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo*. & Isaiæ 5. *Quid est, quod debui vltrà facere vineæ meæ, & non feci ei? An quòd expectaui, vt faceret vuas, & fecit labruscas?* Et Matthæi 23. *Ierusalem quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Et vt semel dicam, omnia diuina præcepta respectu eorum, qui illa transgrediuntur, indicant, hominem posse non velle, quod Deus vult, aut velle, quod Deus non vult.

IV. His omnibus adiungere possumus alia testimonia, quibus indicatur, Deum quædam à nobis velle exigereque, sub conditione tamen, si nos quoque illa velimus. Eiusmodi est illud Psalm. 80. *Si populus meus audisset me, Israel si in vijs meis ambulasset*. & illud Ecclesiastici 15. *Si volueris mandata seruare, conseruabunt te*. & illud, *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis*. & illud, *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam*. & illud Euangelium: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*. & alia sexcenta, quæ effutiri possent, quæ manifestæ essent irrisiones, si non esset positum in hominis potestate istas, & similes conditiones adimplere.

Caluinus. Nam quod ait Caluinus ad hæc respondens, non esse inconueniens, Deum aliquid promittere sub conditione impossibili, ob aliquam rationem sibi notam, ita absurdum est, vt hoc admittendo bona pars diuinarum Scripturarum manifestam faciat iacturam, & aliud sit nihil nisi ironia, & hominum irrisio. Nam si illud quod Deus pollicetur, & ad quod nos hortatur impossibile est, cur dicit, illud esse positum in nostra potestate? & si non est positum in nostra potestate illud assequi, cur monet, & hortatur vt studeamus illud assequi? cur increpat nostram duritiem, & negligentiam in non assequendo? Cur negligentes punit, cur exaggerat hominum stoliditatem, & obstinationem? Quid sibi volunt increpationes & comminationes illæ? *Quia vocaui, & renuistis, & extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret*. &c. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in te, pœnitentiam egissent in cilicio, & cinere*. Et illæ: *Ierusalem, quæ occidis Prophetas, qui ad te missi sunt, & lapidas eos, quoties volui congregare*

[illegible] Quòd [illegible] ista & alia [illegible] [illegible] plena sunt diuina [illegible] Quod [illegible] [illegible] Ad hæc quomodo non esset [illegible]

V. [illegible] loca [illegible] ad [illegible] illa diuinæ Scri- [illegible] volumina [illegible]

[illegible] Exodi 25. [illegible] Leuitici 22. [illegible] Paralipomenon cap. 29. [illegible] Quartum ex Psalmo [illegible] 1. ad Corinth. 9. [illegible] ad Philemonem [illegible] Nonum [illegible] Petri capite 5. [illegible]

[illegible] humanæ voluntati, [illegible] necessitatem exclu- [illegible] demonstratio humanæ li- [illegible] diuinarum Scripturarum auctoritate [illegible]

CAPVT VII.

[illegible] secunda humanæ libertatis ex antiqua totius Ecclesiæ traditione, & definitione petita.

I. Ex [illegible], [illegible] validissimum ad [illegible] probandum argumentum à ve[illegible] [illegible] Leges [illegible] vetustate [illegible] [illegible] in l. [illegible] C. de testamentis, [illegible] scribitur:

[illegible]

[illegible] est [illegible] Morum vetustas laudabilis semper extitit: vnde vulgatum illud Apophthegma: *Viuere moribus antiquis, & loquere verbis præsentibus.* Moyses sanctissimus vates [illegible] vetustatem irridens, [illegible] illius notat Deuteronomii, 32. *Nouos [illegible] [illegible] [illegible] patres eorum, Deum, qui te genuit, dereliquisti.* E contrario verò D. Ioannes veritatem doctrinæ Apostolicæ ab antiquitate comprobans, primam epistolam [illegible] ab ipsa antiquitate ducens: *Quod fuit ab initio.* De Socrate Philosopho fertur, [illegible] Rege [illegible] de ritu in cultu Deorum [illegible] [illegible], ita respondisse: *In iis, quæ ad Deorum cultum spectant, ita facite, quemadmodum à maioribus nostris institutum est.* Semel dicamus, in rebus omnibus generalis, in dubiis resoluendis [illegible] Ecclesiastici 8. non debere nos [illegible] [illegible]. Si igitur ad probandam humani arbitrij libertatem omni alio argumenti genere destitueremur, illud solum sufficere deberet, quod illa ex antiquissima, & vniuersalissima totius Ecclesiæ Catholicæ traditione [illegible] comprobatur.

Fuisse verò antiquissimam in Ecclesia Catholica assertionem humanæ libertatis, & è contrario semper ab eadem Ecclesia Catholica pro hæreticis fuisse habitos illos, qui negarunt arbitrij libertatem, probatur in primis ex D. Clemente Romano huius nominis primo PP. & sancti Petri Apostoli discipulo. [illegible] lib. 3. Recognitionum Simonem Magum hæreseos notauit pro eo, quòd humani arbitrij libertatem negauit. Et epistula [illegible] quæ habetur in primo tomo Conciliorum [illegible] de libero arbitrio scriptum reliquit: *Si quis audiens sermonem veri Prophetæ velit recipere, aut nolit, & amplecti onus eius, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. Nam si hoc esset, vt audientes ea iam non haberent in potestate aliud facere, quam audierunt, vis erat quædam naturæ, per quam liberum non esset, in aliam migrare sententiam. Aut si [illegible] [illegible] recipere, & hoc naturæ vis erat, quæ [illegible] aliquid fieri cogeret, & altera parte [illegible] locum. Nunc autem quia liberum est animæ, in quam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit, eligere viam, constat audientes, inesse hominibus arbitrij libertatem.* II.

Clemens Rom.

Secundò probatur eadem veritas testimonio Tertulliani, qui libro secundo contra Marcionem illum tanquam hæreticum, ob negatam arbitrij libertatem, & eius argumentum ex certitudine, & infallibilitate diuinæ præscientiæ sumptum refellit. Et libro tertio prope initium multa dicit de humana libertate, quæ non est necesse hic describere, cùm præ omnium manibus sint eiusdem libri. Quòd si quis obiiciat, [illegible] Tertullianum tanquam hæreticum ab Ecclesia damnatum, & eius autoritatem omnino indubitatam non esse, legat D. Hieronymum dialogo tertio contra Pelagianos referentem hanc eandem sententiam Marcionis inter errores contra fidem, & refutantem illius argumentum. Legat etiam eundem Hieronymum in epist. ad Ctesiphontem de Pelagianis sic loquentem: *Frustra blasphemans, & ignorantiæ auribus ingeris nos liberum arbitrium condemnare. Damnetur ille, qui damnat, sed ipsum liberum arbitrium Dei iuuari auxilio, illiúsque per singula indigere, quod vos non vultis.*

Tertullian. Hieronym.

Tertiò probatur ex antiquis definitionibus

summorum

summorum Pontificum. Inprimis enim negantes libertatem arbitrij tanquam hæreticos damnauit
Clemens I. Clemens Primus locis citatis. Secundò eos damnauit
Leo I. Leo Primus in epistola ad Turibium, damnans errores Manichæorum, & Priscillianistarum.
Leo IX. Tertiò eosdem damnauit Leo Nonus in epistola Decretali ad Petrum Antiochenum in professione, siue explanatione fidei Romanæ dicens: *Credo, Deum prædestinasse solummodo bona, præsciuisse autem bona, malaque. Gratiam Dei præuenire & subsequi hominem, credo, & profiteor, ita tamen, vt liberum arbitrium rationali creaturæ non denegem.*
Leo X. Quartò eosdem damnauit Leo Decimus in condemnatione art. 36. Lutheri.

Quartò probatur ex definitionibus sacrorum Conciliorum. Inprimis enim damnatus est error negantium, libertatem humani arbitrij in
Concilium Bracarense. Concilio Bracarensi cap. 9. & 10. Vbi damnati sunt Priscillianistæ, & Manichæi negantes homines esse liberos ob fatalem necessitatem ex constitutione cælestium corporum prouenientem.
Concilium Senonense. Secundò damnatus est idem error in Concilio Senonensi congregato contra Petrum Abailardum à Conone Archiepiscopo, & S.R.E. Cardinali ex ordine Canonicorum Regularium D. Augustini assumpto. In quo Concilio damnati sunt errores eiusdem Petri Abailardi, & inter alios constat esse illum, quo negatur humani arbitrij libertas. Et licèt illud Concilium fuerit Prouinciale, tamen fuit illa damnatio Petri Abailardi probata Romæ per Innocentium Secundum, vbi & liber Abailardi igni traditus est, sicut constat ex epi-
Innocentius II. stola eiusdem Innocentij Secundi ad Sampsonem Rhemensem Archiepiscopum, & ex epistola
Gaufridus Monachus. Gaufridi Monachi Cisterciensis ad Cardinalem Albanensem de rebus gestis à D. Bernardo contra eundem Abailardum, & contra Gilbertum Porretanum, quæ referuntur vnà cum historia dicti Concilij, & vtriusque damnationis à Cardinali
Baronius. Baronio tom. 12. Annalium sub anno Domini 1140. & 1148. Tertiò damnatus est idem error
Concilium Constan. in Concilio Constantiensi, quod fuit generale, sessione 8. & 15. vbi damnati sunt alij errores Ioannis VViclefi, & Ioannis Huss, illius discipuli, &
Conc. Trid. nouissime in Concilio Tridentino sessione 6. de iustificatione cap. 5. & canone 4. & 5. & 6.

Quibus omnibus adiungi potest concors sententia omnium Catholicorum Patrum à primordiis nascentis Ecclesiæ, vsque ad hæc nostra tempora, quorum testimonia hic omittimus recensere, cum quòd ab aliis ante nos copiosè, fideliterque relata sint, vtpote à VValdensi, Roffensi, Ruardo, Alphonso Castrensi, Andrea Vega, Ekio, Cardinali Bellarmino, Ludouico Molina, & aliis recentioribus auctoribus: tum quòd hæretici, maximè Caluinus, fateantur, omnes Patres in causa tuendæ humanæ libertatis hallucinatos esse in tantum, vt non vereantur eos impudentiæ insimulare.

CAPVT VIII.

Demonstratio tertia humanæ libertatis ex auctoritate Diui Augustini, quam Caluinus negare non potest.

Caluinus. I. CAluinus de doctrina D. Augustini maximè in materia de libero arbitrio, & de Prædestinatione, tria constanter docet. Primò (vt eius verba referam, ne dicatur me illa imposuisse) in suo libro de Iustificatione sic scribit de libero arbitrio. *Veteres omnes excepto Augustino, sic in hac re aut variant, aut vacillant, aut perplexè loquuntur, vt certi fere nihil ex eorum scriptis referre liceat.* Et eius verba videri possunt apud Taperum art. 7. pag. 267. Ta- Secundò in libris contra Albertum Pighium præcipuè lib. 3. pag. 86. & 95. iuxta primam editionem inter alia de libris Augustini sic ait: *Ego verò vt maximè detractio huic ex aliis posterioribus libris, si opus sit, &c. nisi quæ sit pugnandi cupiditate occæcatus, Augustinum aliter neget, quin ... & distinctam veri expositionem semper retinuerit.* Tertiò idem in suo libro de prædest. pag. 33. & 34. se ne in vna quidem syllaba in ipsa prædestinatione, velle differre ab Augustino. Vnus igitur Augustinus aliis Patribus interim omissis ad probandam humani arbitrij libertatem à nobis adducetur, quem si veram, nec fictam arbitrij nostri libertatem semper euidenter, & constanter docuisse monstrauerimus, & non solùm ante peccatum Adæ, sed etiam supposito peccato, & Augustinum pro hæretico habere eum, qui neget arbitrij libertatem, non poterunt moderni Nouatores, præsertim Caluinistæ ab hæresis nota seipsos defendere. Et quoniam loca D. Augustini, etsi luce clariora, Caluinus vno ex tribus modis conatur eludere dicendo, Augustinum aut quæ iunior scripsit, Episcopum & seniorem factum retractasse, aut non ex propria, sed aliorum sententia locutum, maximè ex concessis ab aduersario, & ad hominem arguendo, aut non de libero hominis arbitrio, quale nunc est, sed quale fuit in statu innocentiæ & iustitiæ originalis. Tria nobis ex doctrina eiusdem Aug. monstranda sunt. Primum, illum doctrinam à se traditam de libero arbitrio nunquam retractasse. Secundum, de eodem libero arbitrio illum ad mentem propriam, & non solùm ad hominem, aut ex concessis ab aduersario locutum fuisse. Tertium, de libero arbitrio illum loqui, non solùm quale fuit in statu iustitiæ originalis, sed quale nunc est in statu naturæ lapsæ.

Et quoniam testimonia illius tot sunt, vt si omnia recensere velimus, integros Augustini libros transcribere necesse esset, ideo nonnulla tantùm seligemus, ad quasdam determinatas classes reducta, vt omnis confusio in illis referendis tollatur. In prima igitur classe referemus loca, in qui- II
bus ait, se pro hæretico illum habere, qui negat arbitrij libertatem. Primus locus in Augustino ad Aug.
hoc demonstrandum est in libro de quantitate animæ cap. vltimo, vbi sic ait: *Datum est animæ liberum arbitrium, quod qui nugatoriis ratiocinationibus labefactare nituntur, vsque adeò cæci sunt, vt ne ipsa quidem vana, & sacrilega propria voluntate se dicere intelligant: nec tamen ita liberum arbitrium animæ datum est, vt quodlibet eo moliens vllam partem diuini ordinis, legisque perturbet.* Hunc locum Augustinus minimè retractauit, vt patere potest legenti librum primum suarum retractationum, maximè cap. 8. vbi huius libri meminit, neque retractauit in alio simili, quia nullus locus similis poterit ostendi ab ipso Augustino retractatus, neque Caluinus, aut alij hæretici similem locum retractatum indicauerunt. In hoc etiam loco non loquitur ad mentem aliorum, aut ex concessis, quia hic ponit arbitrij libertatem velut fundamentum dicendorum, & non est mos Augustini,

[illegible] Doctoris credatur, loqui ex concessis, aut disputando, deducendo adversarium ad inconueniens, aut interdum concludendo, quod ibi non facit. Neque tandem loquitur solum de libero arbitrio in statu iustitiae originalis, quoniam de illo loquitur, quo etiam infideles & sacrilegi [illegible] ad Deum blasphemandum, & ordinem diuinae prouidentiae negandum, & ipsam arbitrij libertatem.

Augu. Secundus locus est in libro de haeresibus, in quo haeresi 43. [illegible] errores Pelagianorum recensuit, quid [illegible] conuersationes hominum. Et haeresi 46. ubi inter errores Manichaeorum recenset, quod peccatorum originem non libero arbitrio voluntatis, sed substantiae tribuant gentis aduersae. Et haeresi 70. ubi numerat inter errores Priscillianistarum, quod affirment fatalibus stellis homines esse alligatos, praetereaque hic adduci [illegible], quae Augustinus in confutationem huius erroris scribit, maxime libris tribus de libero arbitrio, quos ad hunc finem fatetur se conscripsisse aduersus Manichaeos, & aliis in locis, quae cuique sunt peruia.

Idem. Tertius locus est in lib. de Bono perseuerantiae c. 11. ubi [illegible] Manichaeorum [illegible] fuerant in tribus illis libris de libero arbitrio ait: *Propter eos quippe disputatio illa suscepta est, qui negant, ex libero voluntatis arbitrio mali originem duci, & Deum (si ita est) Creatorem omnium naturarum culpandum esse contendunt, eo modo volentes secundum suae impietatis errorem, Manichaei enim sunt, immutabilem quandam, & Deo coaeternam introducere naturam mali.* Hoc in loco dicit Augustinus, eos, qui liberum negant arbitrium, facere Deum auctorem malorum, quod cum faciat Caluinus, illi ab Augustino inter haereticos recensentur. Neque possunt se legitime excusare per hoc, quod dicunt, omnia mala prouenire ex peccato Adae, seu ex voluntate & libero arbitrio Adae, licet non sint ex libero arbitrio nostro: tum quia illi cum Manichaeis conueniunt in [illegible], & utrique faciunt Deum auctorem peccati, quod Augustinus habet pro magno errore: tum etiam, quia mens Augustini est, peccata prouenire non solum ex libero arbitrio Adae, sed etiam cuiuslibet hominis particularis, si de peccatis actualibus sit sermo.

Idem. Quartus locus est in libro 3. Hypognosticon, ubi post longam tractationem de libero arbitrio, [illegible] tandem concludit: *Est igitur liberum arbitrium, quod quisquis esse negauerit, Catholicus non est. Et quisquis sic esse dixerit, ut sine Dei bonum opus, id est, quod ad iustitiam pertineat, nec incipere, nec perficere possit, Catholicus est.* Huic testimonio nulla ex tribus responsionibus à Caluino excogitatis poterat refugium parari, cum illi libri Hypognosticon ab Augustino non solum Episcopo, sed etiam senio confecto fuerint conscripti, & non loquatur ibi de libero arbitrio solius Adae, sed cuiuslibet hominis, & non loquatur ad mentem aliorum, aut ex concessis ab aduersario. Vna restabat Caluino responsio, scilicet, ut negaret hos libros esse Augustini. Verum cum Caluinus testimonio Augustini ex eisdem libris sumpto utatur contra Pighium pag. 173. iuxta primam editionem, ad probandum (ut ipse putat) quod per gratiam Dei praeuenientem tollatur arbitrij libertas, non potest modo eisdem testimonium ex libris illis depromptum reiicere: sed eius sententiam subire debet, quem in sua causa honorarium arbitrum, & iudicem delegit.

III. In secunda classe nominari possunt testimonia, in quibus sub istis formalibus terminis fatetur Augustinus, homines praeditos esse libero arbitrio. Illa vero tot sunt, ut non possint hic commode recenseri. Legatur illius liber de quantitate animae versus finem. legantur item tres integri libri de libero arbitrio in 1. tomo. legatur septimus totus fere per totum, maxime in libris de Praedestinatione sanctorum, de gratia & libero arbitrio, de correptione & gratia, & alia eius scripta contra Manichaeos, ex quibus multa notantur à Cardinale Bellarmino lib. 5. de Gratia, & lib. arb. c. 28. Bellarmin.

IV. In tertia classe referuntur testimonia, & loca, in quibus ille docet, hominem habere potestatem suae voluntatis, & liberam electionem. Primus locus est in 3. libro de lib. arbitr. cap. 3. ubi ita scribit: Augu. *Dum autem volumus, si ipsa voluntas deest nobis, non utique volumus, quod si fieri non potest, ut dum volumus, non velimus; adest utique voluntas volentibus: nec aliud quidquam est in potestate, nisi quod volentibus adest. Voluntas igitur nostra, nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis: non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus, aut potest non esse, quod habemus.* Secundus locus est in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus c. 21. ubi ait: *Libertate arbitrij sui commissus est homo in statum primae conditionis, ut sola vigilantia mentis annuente, etiam in praecepti custodia perseueraret, si vellet in eo, quod creatus fuerat, permanere. Postquam vero seductione serpentis per Euam cecidit, naturae bonum perdidit pariter, & vigorem arbitrij, non tamen electionem: ne non esset suum, quod emendaret peccatum, nec merito indulgeretur, quod non arbitrio deliquisset.* Negabit forsan Caluinus, hunc esse librum Augustini: at cum ille ex hoc eodem libro tanquam Augustiniano utatur argumenta depromere contra Catholicos, referente Bartholomaeo Camerario lib. 1. de gratia, & lib. arb. c. 5. in arg. 4. Caluini: non potest ille auctoritatem ex eodem libro contra se allatam hac responsione refutare. Barth. Cam.

V. Tertius locus est in lib. de spiritu & litera c. 31. & 32. in principio. Docet ibi Augustinus, fidem licet sit donum supernaturale, esse tamen in nostra potestate, ut verba posita in initio cap. 32. indicant, supra vero declarans, quid sit, esse aliquid in nostra potestate ait: *Quid igitur ultra quaerimus, quandoquidem hanc dicimus potestatem, ubi voluntati adiacet facultas faciendi: unde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult facit, si non vult, non facit.* Et in fine cap. 33. proposita quaestione, an actualis illa voluntas, qua credimus, etiam illa sit donum Dei, propter illud Apostoli dicentis: *Quid autem habes, quod non accepisti?* Eidem quaestioni satisfaciens cap. 34. inter alia ista habet. *His ergo modis quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat, neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio, cui credat: profecto & ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia eius praeuenit nos: consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriae voluntatis est, quae res non solum non infirmat, quod dictum est: Quid autem habes, quod non accepisti? verum etiam confirmat. Accipere quippe, & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo, ac per hoc quid habeat, & quid accipiat, Dei est. Accipere autem, & habere, utique accipientis & habentis est.*

Quartus locus habetur in 1 Retractationum cap.

vbi perstringens plura, quæ dixerat in libris de libero arbitrio, ait: *Vides igitur iam, vt existimo, in nostra voluntate esse constitutum, vt hoc vel fruamur, vel careamus tanto, & tam vero bono. Quid enim tam in voluntate, quam ipsa voluntas sita est?* Legatur totum istud caput, & in eodem libro cap. 23. ibi: *Vtrumque ergo nostrum est propter arbitrium voluntatis, & vtrumque tamen datum est per spiritum fidei, & charitatis.* Et ibi: *Nostrum enim est credere, & velle; illius autem dare credentibus, & volentibus facultatem benè operandi per Spiritum sanctum, per quem charitas diffunditur in cordibus nostris. Verum est quidem, sed eadem regula & vtrumque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem, & vtrumque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis.*

Idem. Quintus locus est in libro Hypognosticon non longe ab initio, vbi ita dicit: *Arbitrium ab arbitrando rationali consideratione, vel à discernendo, quid eligat, quidve renuat, puto quod nomen accepit, vel ideo liberum arbitrium dictum, quòd in sua positum sit potestate, habens agendi, quod velit, possibilitatem, quod est vitale rationalis animæ motus.* Neque obstat, quod statim subiungat Augustinus: *Sed hoc, sicuti vt antè dixi fuit in homine protoplasto, cùm ante peccatum mansisset illæsus. Non enim per aliud contrarie effectum, nisi per id, quo potuit, ne delinqueret, resistere suadenti. per velle ergo malum, rectè perdidit posse bonum, qui per posse bonum potuit vincere velle malum.* Nam paulò infrà seipsum explicans ait: *Per peccatum ergo liberum arbitrium hominis possibilitatis bonum perdidit, non nomen, & rationem. Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut certè peragere; sed tantùm in operibus vitæ præsentis tam bonis, quàm malis.*

VI. In quarta classe referuntur loca, in quibus expressè docet, remansisse in homine liberum arbitrium post peccatum primi parentis. Primus locus est in epistola ad Marcellinum, vbi de-
Idem. clarans quoddam suum dictum in libris de libero arbitrio, ostendit, per peccatum Adæ fuisse quidem liberum arbitrium sauciatum, non tamen penitus extinctum, sic enim habet: *Nam etiam primi hominis anima ante peccatum etiamsi nondum spiritale corpus, sed animale tamen pro arbitrio regebat. Post peccatum autem, id est, postquam peccatum in illa carne commissum est, ex qua deinceps propagaretur caro peccati, anima rationalis sic est in inferioribus corporibus ordinata, vt non omnimodo pro arbitrio regat corpus suum.* Notanda est dictio illa, *omnimodo*, quæ indicat, animam etiam post peccatum pro arbitrio, licèt non omnimodo, regere corpus.

Idem. Secundus locus est in epistola 106. ad Bonifacium, vbi versus finem dicit, illum, qui recedit ab errore Pelagij, inter alia, debere confiteri, illos vocari posse filios Dei, qui quotidie dicunt: *Dimitte nobis debita nostra.* Quod vtique veraciter non dicerent, si essent omnimodo sine peccato. *Fateantur etiam* (inquit) *esse liberum arbitrium, etiamsi diuino indigeat auxilio: fateantur quando contra tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamuis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed ex adiutorio Dei nostram prouenire victoriam.*

Idem. Tertius locus est in libro de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 21. cuius verba proximè relata sunt. Ibi enim expressè docet, post peccatum Adæ, remansisse in nobis liberam electionem boni, & mali. Quartus etiam est in libro tertio Hypognosticon vbi similiter docet, liberum arbitrium per peccatum Adæ fuisse attenuatum, non tamen perdidisse arbitrij nomen, & rationem, verba paulò antè recitata sunt.

In quinta classe recensenda sunt testimonia, VII. in quibus Augustinus testatur, non posse homines peccare absque libero arbitrio: peccare autem homines, vt notum est. Ergo liberum arbitrium est.

Primus locus est in tertio de libero arbitrio cap. 18. vbi sic ait: *Reminiscere superiorum, quæ à nobis tam multa de peccato, & voluntate libera dicta sunt. sed si laboriosum est, omnia mandare memoriæ, hoc breuissimum tene, quæcunque ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ceditur, si autem potest, non ei cedatur, & non peccabitur.* Et cap. 19. occurrens excusationibus illorum, qui propria peccata semper parati sunt excusare. *Rectè enim* (inquit) *fortasse quereremur, si errorum, & libidinum nullus hominum victor extitisset: cùm verò vbique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino seruientem auersum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem exhortetur, conantem adiuuet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam, quòd inuitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras, neque illud quòd vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis, ista tua propria peccata sunt.* Videantur alia, quibus declarat, quomodo id, quod scire, aut vitare aliquando non possumus, peccati rationem habere possit ex eo solùm, quòd homo peccatum illud, per quod ignorantiam, vel impossibilitatem incurrit, poterat vitare, & propria voluntate liberè contraxit: & illud præcedens peccatum meruit ista sequentia.

Secundus locus habetur in libro de vera re- Idem.
ligione cap. 14. vbi sic scribit: *Vsque adeò peccatum voluntarium est malum, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc manifestum est adeò, vt nulla hic doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat.* Et post pauca: *Et quoniam peccari non dubium est, nec hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium: Tales enim seruos suos meliores esse Deus iudicauit, si ei seruirent liberaliter, quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent.*

Tertius in libro primo de peccatorum me- Idem.
ritis, & remissione cap. 15. vbi fatetur, nullum posse esse peccatum propriæ vitæ, sine propria voluntate. Et clariùs libro secundo cap. 17. *Cùm voluntate* (inquit) *humana, gratia adiuuante diuina sine peccato in hac vita possit homo esse, cur non sit possem facillimè, & veracissimè respondere, quia homines nolunt. Nolunt autem homines facere, quod iustum est, siue quia latet, an iustum sit, siue quia non delectat. Vt autem innotescat quod latebat, & suaue fiat, quod non delectabat, gratia Dei est, quæ hominum adiuuat voluntates, qua vt non adiuuentur, in ipsis causa est, non in Deo.*

Quartus tractatu 53. in Ioannem, circa il- VIII.
la verba: *Propterea non poterant credere. Quare* Idem.
non poterant credere? Si à me (inquit) *quæratur, citò respondeo; quia nolebant. Malam quippe eorum voluntatem præuidit Deus, & per Prophetam Isaiam prænuntiauit ille, cui abscondi futura non possunt.*

Idem. Quintus est in libro 1. Retractationum c. 15. Peccatum (inquit) & illi, qui peccat ignorans, [illegible], quod etiam faciendum non sit, putant esse faciendum, & illi, qui concupiscentia [illegible] non ea, quae volunt, faciunt, [illegible] quod vult, sed si [illegible] quod vult.

Idem. Sextus locus est in libro de duabus animabus cap. 11. Peccatum (inquit) est voluntas retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere, [illegible] supplicium dignum, qui aut id velit, quod iustitia vetat, [illegible] potest. [illegible] Et eodem lib. cap. 12. Peccati (inquit) reum teneri quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summae iniquitatis, & insaniae est. [illegible] possit.

Idem. Septimus locus est in libro secundo de Actis cum Felice Manichaeo c. 4. ubi inter alia dicit: Est liberum arbitrium, & unde peccare quemque, si nolit, non possit, [illegible] divinis Scripturis, [illegible]. Videamus, quae scribit ad idem propositum eodem libro cap. 4.

Idem. Octavus locus est in libro 1. de lib. arbitrio cap. 11. & 14. quibus in locis docet, hominem tunc solum [illegible] posse, quando incipit esse capax praecepti, [illegible] quando incipit habere usum rationis, & voluntatis.

VIII. In hac classe [illegible] testimonia, quibus Augustinus [illegible] docet, divinam gratiam liberum arbitrium non tollere, sed roborare, & perficere. Primum testimonium sumitur ex epistola 47. ad Valentinum, & lib. 1. de gratia Christi contra Pelagium, & Caelestium cap. 47. & ex lib. 1. de origine animae cap. 13. & lib. 4. contra Iulianum cap. 8. & ex lib. 7. cap. 9. ex libro de gratia & lib. arbit. in principio, ubi in initio [illegible] Augustinus quaestionem de gratia, & libero arbitrio difficilem esse adeo, ut nonnulli putent, dum gratiam defendunt, liberum arbitrium auferri, aut e contra dum liberum arbitrium asserunt, Dei gratiam negari. Sed [illegible] hanc quaestionem ita esse explicandam, ut dum unum defendunt, alterum non negent.

Idem. Secundum testimonium habetur in libro 83. Quaestionum, quaest. 68. ubi expendens parabolam Evangelicam apud Lucam cap. 14. ait: *Ad illam coenam [illegible], quam Dominus dicit in Evangelio praeparatam, neque omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt, neque illi, qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt: neque illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi, quoniam, ut venirent vocati, erant in libera voluntate. Vocatio ergo ante meritum voluntatem operatur. Propterea etsi quisquam sibi tribuit, quod venit vocatus, non sibi potest tribuere, quod vocatus est. Qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum praemii, ut vocaretur, sic inchoat meritum*

supplicii, cum vocatus venire neglexerit. Ita erunt duo illa, misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine. Ad misericordiam pertinet vocatio: ad iudicium pertinet beatitudo eorum, qui venerunt vocati, & supplicium eorum, qui venire noluerunt. Huic adiungere possumus locum superius ex eodem Augustino citatum ex libro de spiritu, & litera cap. 34.

Tertium testimonium sumitur ex tractatu 53. in Ioannem, ubi ait: *Audiam Dominum dicentem Rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua. ne sic existimemus, fidem nostram esse in libero arbitrio, ut divino non egeat adiutorio. Audiamus & Evangelistam dicentem: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ne omnino existimemus, in nostra potestate non esse quod credimus: verumtamen in utroque illius beneficia cognoscamus, ne audeat quis liberum arbitrium sic defendere, ut tollat orationem, qua dicimus, ne nos inferas in tentationem, conetur auferre. Rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum, &c.*

Hic addere possumus alia innumera testimonia clarissima ex lib. 2. contra literas Petiliani cap. 84. ex libro de natura, & gratia cap. 32. 33. 64. libro primo, contra duas epistolas Pelagianorum cap. 2. & lib. 4. cap. 6. & libro de Praedestinatione, & gratia 5. de gratia & libero arbitrio cap. 14. & 15. de correptione & gratia cap. 8. quae testimonia evidentissima sunt, & depromi ex libris ab Augustino scriptis non tantum, sed fermè propemodum confecto, ut nullus locus maneat Calvino, nisi aut Augustini doctrinam, a qua ne in una quidem syllaba fatetur se velle recedere, impudenter negare, aut certe Augustini sententia se tanquam negantem liberum arbitrium inter haereticos conscribere. Idem.

CAPVT IX.

Dubia quaedam tollantur, quae ex verbis Augustini contra praedictam demonstrationem videntur insurgere.

VT demonstratio capite praecedenti ex Augustini testimonio instructa ad probandam arbitrij libertatem inconcussa maneat, duo, aut tria loca Augustini in praesentiarum declaranda nobis sunt, quae alicui in doctrina Augustini minus versato eiusdem demonstrationis vires forsan videbuntur attenuare. Primus locus est in primo Retractationum cap. 13. ubi explicans id, quod dixerat in libro de vera Religione cap. 14. *Peccatum usque adeo voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*, sic ait: *Peccatum illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam poena peccati, sicut superius ostendi cum quaedam commemoravi ex libro tertio de libero arbitrio.* I. August.

Respondeo ad hunc locum, cum constet, secundum Augustinum, peccatum eatenus esse peccatum, quatenus habet rationem voluntarij, & liberi, ut ex locis capite praecedenti in quinta classe recitatis apparet, vanè loquitur Calvinus, contendens ostendere illud dictum Augustini, *Peccatum usque adeo voluntarium est, &c.* de solo peccato Adae intelligendum esse, non autem de peccatis, quae quilibet ex illius posteritate propagatus admittit: maximè cum Augustinus eo loco de vera Religione loquatur, non de solo peccato Adae, sed cunctorum hominum,

cùm dicat: *Si non voluntate malefacimus, nemo obiurgandus est omnino, aut monendus, quibus sublatis, Christiana lex, & disciplina omnis religionis auferatur necesse est. Voluntate ergo peccatur. Et quoniam peccari non dubium est, nec hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium.* Quæ profectò verba per se ipsa sufficiunt ad ostendendum, glossam Caluinianam vanissimam esse, & dignam inter illas numerari, de quibus egregiè quidam, *Maledicta* (inquit) *glossa illa, quæ destruit suum textum.* Quid igitur (inquies) vult dicere Augustinus in illis verbis, *Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantummodò peccatum est, non quod etiam pœna peccati?*

Respondeo, nomine peccati sæpe solitum esse Augustinum intelligere non quodcumque peccatum, quod est pœna alterius peccati, sed per quandam Antonomasiam intelligere peccatum originale, quod dicitur peccati pœna, quia fert secum ignorantiam, concupiscentiam, & pœnalitates corporis, & quamuis transeat reatu, dicitur manere actu, ob dictas pœnalitates, & ita vocari originale ab Augustino colligimus ex lib. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. 28. & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 13. quia igitur frequens erat instantia illa, quam contra definitionem peccati ab ipso Augustino traditam aduersarij afferebant ex peccato originali, illud enim voluntarium non est, vnde aut non erit peccatum, vt Pelagiani contendebant, aut erit peccatum aliquod non voluntarium, contra definitionem peccati ab ipso traditam. Respondet Augustinus, ad verificandam illam definitionem, & dictum illud, *Peccatum vsque adeò voluntarium est malum, vt nullo modo sit peccatum*, &c. non debere nos respicere peccatum, quod est pœna peccati, scilicet originale, sed illud quod tantùm peccatum est, nempe actuale, in quo maximè saluatur ratio voluntarij, originale enim solùm interpretatiuè, non formaliter voluntarium est. Adeò quòd non sit comparatio inter actuale, & actuale, sed inter actuale, & originale.

Pelagiani.

Secundò respondeo, mentem Augustini esse ostendere, de quonam definitio primò, & principaliter verificetur definitio illa, *Peccatum vsque adeò voluntarium*, &c. & dicere, vt intelligamus definitionem illam veram esse, cogitandum esse illud peccatum, quod solum peccatum est, non etiam pœna peccati. In illo enim reperitur perfectissimè ratio voluntarij tanquam in primo analogato, vt terminis scholarum vtamur. Cum hoc tamen stat, alia peccata, quæ simul sunt pœnæ aliorum peccatorum, esse etiam aliquo modo voluntaria magis, & minùs: neque hoc negauit vnquam Augustinus, immo constantissimè id docuit. Est itaque summè voluntarium peccatum, quod solum peccatum est, non autem pœna peccati. Inter peccata verò, quæ sunt etiam pœnæ, tanto magis aliquod habet rationem peccati, quanto magis participat voluntarij rationem; participat maximè rationem voluntarij peccatum actuale, illud enim est voluntarium formaliter; participat minimè peccatum originale, illud enim est voluntarium solùm interpretatiuè, ideò vt de primo ad vltimum verissimum sit dictum Augustini, *Peccatum vsque adeò voluntarium est malum, vt nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium.* intellecta definitione secundùm analogiam, & secundùm magis voluntarium, & minus voluntarium.

II. Eodem modo exponendum est aliud dictum eiusdem Augustini in 1. Retractationum cap. 15. vbi examinans id, quod dixerat in lib. de duabus animabus c. 11. *Peccatum est voluntas retinendi, quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere.* ait, hanc definitionem propterea veram esse, quia definitum est, quod tantummodò peccatum est, non quod est etiam pœna peccati: illa enim clausula, *Non quod est etiam pœna peccati*: excludit non omne peccatum actuale habens rationem pœnæ alterius peccati, sed solùm originale, quod ibi ab Augustino vocatur peccatum, & pœna peccati; subdit enim statim: *Nam quomodo tale est, vt idem sit & pœna peccati, quantum est, quod valet voluntas sub dominante cupiditate, nisi fortè, si pia est, vt oret adiuuari? in tantum enim libera est, quantum liberata est, & in tantum appellatur voluntas: alioquin tota cupiditas, & voluntas propriè nuncupanda est, quæ non est, sicut Manichæi desipiunt, alienæ naturæ additamentum, sed nostra vitium, a quo non sanamur, nisi gratia Saluatoris. Quòd si quispiam dicit etiam ipsam cupiditatem nihil esse aliud, quàm voluntatem, sed vitiosam, peccatoque seruientem, non resistendum est, nec de verbis, cùm res constet, controuersia facienda est. Sic enim ostenditur, sine voluntate nullum esse peccatum, siue in opere, siue in origine.* Ex his enim verbis apparet primò nomine peccati, quod est pœna peccati, Augustinum intelligere cupiditatem, seu concupiscentiam, quæ qua ratione sit peccatum, vel dicatur peccatum, alibi declarat. Secundò apparet, omne peccatum, quodcumque illud sit, in sententia Augustini hoc loco allegata eatenus esse peccatum, quatenus est voluntarium. Vnde hic locus manifestè facit contra Caluinum; etsi enim in principio videatur dicere, solùm de peccato Adæ illam definitionem posse declarari, tamen in fine concludit, sine voluntate nullum omnino esse peccatum. Quare cùm de re hic constet, frustrà Caluinus verbis inhæret, contra præceptum eiusdem Augustini.

Vel dicendum, mentem Augustini fuisse, in illis animaduertere, si illa particula posita in definitione peccati, *Et vnde liberum est abstinere*, significet omnibus numeris absolutam libertatem sine vlla inclinatione ad peccandum, & sine vlla tentatione cupiditatis pœnæ, illam definitionem de solo Adæ peccato verificari, non autem si illa eadem particula excludat absolutam necessitatem voluntatis ad peccandum. sic enim accepta omni peccato conuenit illa definitio, quod in tantum est peccatum, in quantum habet rationem voluntarij, secundùm magis & minus. Et hanc esse mentem Augustini in eo loco facilè patebit legenti antecedentia, & sequentia ad eundem locum. Videri etiam potest Bellarminus libro 5. de Gratia & lib. arbitrio cap. 17. Bellar.

Tertium testimonium affert Caluinus ex libro de Natura, & gratia cap. 65. vbi Augustinus soluens quæstionem sibi motam à Pelagio ex verbis illis D. Hieronymi lib. 2. contra Iouinianum, *Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin vbi necessitas, neque corona, neque damnatio est.* subiungit Augustinus: *Quis non agnoscat? quis non toto corde suscipiat? quis aliter conditam humanam neget esse naturam? sed in rectè faciendo ideo nullum est vinculum necessitatis, quia est libertas charitatis.* III Calu. Hier.

Respondeo in hoc loco nihil habere Augustinum, quod Caluini causam iuuet, etsi enim doceat Augustinus, taliter conditam fuisse naturam, vt nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahamur: non negat hanc arbitrij indifferentiam

[illegible] etiam in rebus persicuitur, vt inepte [illegible] Caluinus, si nisi omnino extra [illegible] enim illa verba, *sed in re-* [illegible] *est vitandum necessitatis, quia* [illegible] licet quidam legant interro- [illegible], tamen communiter legi solent absolutè, [illegible] interrogatiue, non loquitur de [illegible] necessitatis, [illegible] voluntatem ad [illegible] sed de vinculo necessitatis præ- [illegible] Genuense, quæ iusti in Dei [illegible].

CAPVT X.

Quarta demonstratio sumpta ex diuinis perfectionibus.

1 QVicunque de Deo sunt aliqua ratione phi- losophati, Deum totius bonitatis fontem [illegible] esse dixerunt, mundumque summa cum [illegible] & prouidentia gubernare. At qui [illegible], libertatem negant, Deum impium, [illegible], & sine prouidentia mundum guber- [illegible] faciunt. Primò enim [illegible] qui Deum omnium vitiorum, & [illegible] esse [illegible], non minus esse [illegible] Dei [illegible] Pharaonis, proditionem [illegible] quàm Magdalenæ lacry- [illegible], nec minus esse opus [illegible], tyrannides, homicidia, incestus, [illegible], quàm religiosas [illegible] chastitatem, & continen- [illegible] ille, qui humani [illegible] quæ velint, nolint [illegible] lib. 2. [illegible] argumentatur, si enim [illegible], quæ Deus prohibet, non sunt in nostra po- [illegible], quæ prohibet, eorum autor e- [illegible], vt Lutherani, ac [illegible] nunc erubescunt has [illegible] admittere, & impudenter affirma- [illegible] Deum non minùs mala opera in nobis, quàm [illegible], & non minùs esse opus Dei pro- [illegible] Iudæ, quàm lachrymas Petri, & con- [illegible] Pauli. Hoc verò quid aliud est, nisi [illegible] dicere, & omni iniquo ho- [illegible]? Nam quæ maior est [illegible] hæc perpetrantes nequam, & [illegible]. Deus verò hæc iubens, [illegible] ad hæc facienda adigens, & [illegible], non sit dicendus nequissimus, & [illegible]? Valeat profectò valeat ta- [illegible] Deus, quod de Deo cogitare [illegible] quem neque Pagani [illegible], quippe qui (vt lib. 2. [illegible] Doctor Chrysostomus [illegible]) [illegible] silentio commissa in [illegible] facta, quæ vt plu- [illegible] silentio tegenda esse [illegible].

II Respondit ad hoc argumentum aliquando [illegible] illo de fato, Stoici [illegible] Deus omnis vitij, & im- [illegible], non tamen vitiosum, nec [illegible], quia quod vni par- [illegible] vitium est, qui iniustitia, pietas, atque [illegible] ad vniuersi perfectionem, & [illegible] refertur. Deus verò in [illegible] intendit, non quod vnius par- [illegible], sed quod vniuersi perfectio, & integri- [illegible] ordo requirit.

Hæc tamen [illegible] facilè præcluditur, quia si vitia, improbitatem, & iniustitiæ ad mundi orna- tum, & perfectionem, & integritatem spectant, & vt sic illa à Deo sunt intenta, cur Deus ipse illa [illegible], & grauissimis suppliciis casti- gat? Cur humanæ leges improbitatem puniunt, probitatem honore, ac præmiis afficiunt? Cur [illegible], & perditis præmia, honores, lau- desque sint non sunt destinatæ? Cur illi talibus defraudantur, quippe qui maxima ex parte mun- dum non mediocriter perficiunt, atque exornant?

Addamus, si placet, qui libertatem arbitrij negant, & omnia fatali subiiciunt necessitati; si quid boni gesserint, & honesti, quod aliquam laudem mereatur, continuò non superiori cau- sæ, sed sibi ipsis illud attribuunt, superbiunt, & extolluntur; laudes, & præmia deposcunt; cùm autem aliquid mali, & inhonesti admise- rint, quod vituperatione dignum esse censeatur, statim ad fatum ipsum recurrunt, & fatali illa ne- cessitate suas improbitates volunt excusare, sicut & ille Zenonis seruus à domino ob furtum ver- beratus excusare se volebat, quòd fati necessitate ad furandum esset adactus. Sicque videmus stul- tissimos illos nebulones (vt de Pelagianis dice- bat eleganter Augustinus) malorum operum fa- cere Deum autorem, bonorum verò hominem. Augustinus.

Senserunt huius argumentationis efficaciam III. Lutherus, & Philippus Melanchton, à quo tan- dem conuicti sunt in hac parte errorem agno- uerunt, & sententiam, quæ liberum arbitrium negat, & quæ Deum malorum operum facit au- torem, veluti hæreticam, & impiissimam dam- narunt, vt patet ex locis à Philippo editis an- no 36. & 38. & ex iis, quæ de hac re scribunt Ruardus art. 7. pag. 135. & sequentibus, Linda- nus libro 3. Panopliæ cap. 16. Andreas Vega li- bro secundo de iustificatione cap. 15. & Cardi- nalis Bellarminus lib. 4. de libero arbitrio cap. quinto.

Lutherus. Philippus Melanchton. Ruardus Taper. Lindanus. Andreas Vega. Bellarmin.

IV. Secundò principaliter probamus eos, qui hu- mani arbitrij libertatem negant, Deum iniustissi- mum facere, iniquissimumque tyrannum argu- mento communissimo apud Patres, quo illi pas- sim vtuntur, nempe Chrysostomus homilia 60. in Matthæum, Augustinus lib. 83. quæstionum, quæst. 24. & disputatione 2. contra Fortunatum Manichæum, & de vera Religione cap. 14. Da- mascenus lib. 2. de fide cap. 7. Certum est, Deum in quosdam suam iustitiam punitiuam exercere, ob nonnulla delicta ab illis perpetrata. Vel igitur illi, quos punit, potuerunt illa delicta non ad- mittere, vel necessitate ab illo compulsi admise- runt. Si dicatur primum, habemus, hominem liberi arbitrij esse in suis actionibus. Si secun- dum, ergo iniustus est Deus, hominem puniens pro eo, quod ille non potuit vitare. *Si non est gra-* *tia* (inquit Augustinus epist. 46. ad Valentinum) *quomodo Deus saluat mundum? si non est liberum ar-* *bitrium, quomodo Deus iudicat mundum?* Et sermo- ne 61. de tempore: *Neque impossibile aliquid potuit* *Deus imperare, quia iustus est: neque damnaturus est* *hominem pro eo, quod non potuit vitare, quia pius est.*

Chrysost. August. Damasc. Augustinus.

Huius argumenti vis adhuc magis se ostendet, si dicamus eos, qui negant humani arbitrij liber- tatem, Deum omnium humanorum operum fa- cere autorem, tam malorum, quàm bonorum. Contra illos verò iuste id dici potest, quod con- tra hæreticos Prædestinatos dixit Fulgentius lib. 1. ad Monimum: *Deus non est autor illius, cuius est* *vltor.* Si ergo Deus peccati iustus vltor est, eius- Fulgentius.

dem peccati autor non est. Quis enim nisi impiissimos tyrannos ea vlciscitur, quæ illo libente, vel etiam compellente perpetrantur? Casu reperi nonnullis abhinc diebus lepidam notatiunculam historici cuiusdam ingeniosi. Is cùm alicuius magni Principis tyrannidem per iocum carpere vellet, *Nota (inquit) quòd hoc anno, qui fuit, &c. talis Princeps talem hominem iussit interimi, cui longè antea multis modis furcarum egregiè promerendarum plures dederat occasiones. Erat enim ille eiusdem Principis familiaris, cuius ille opera vsus erat ad quamplures tyrannides exercendas.*

Addamus, si homines liberi arbitrij non sunt, sed ad omnia fatali necessitate compelluntur à suprema causa, cur non solùm ignari, & indocti, sed scelesti & improbi diuitijs, voluptatibus, honoribus, & alijs omnibus abundant bonis? Cur sapientes, docti, modesti, probique viri omnibus bonis egere solent, pelluntur domo, patria, miseréque de hoc mundo migrant? Quæ est ista iustitia, Aristidem, quia iustus est, patria exulare, Neronem, quia crudelis est, Romæ regnare? Quòd si Neronem tyrannum appellamus, quòd solatij captandi causa Romanam vrbem incenderit, quòd sapientissimum præceptorem, quòd matrem ipsam morte affecerit, cur non eadem ratione multùs, & tyrannus vocari posset Deus, qui non in vnum, sed in omnes homines tanquam sæuitiæ primus autor immanissimè sæuiret?

V. Tertiò hoc ipsum ex ordine diuinæ prouidentiæ demonstremus. Certissimum enim est, Deum summa prouidentia res hominũ gubernare. Mundum dicebant Stoici fieri sine optima ratione esse impossibile, neque etiam consistere posse nisi optima ratione gubernaretur. Postulat autem diuinæ prouidentiæ ordo, vt res omnes ita administret, vt illas suos motus agere sinat, vt Augustinus ait lib. 7. de Ciuitate c. 30. At modus operandi creaturæ intellectualis est liberè operari, quod tali argumento sumpto ex concessis ab aduersarijs sic probatur. Vel enim voluntas liberè vult, vel necessariò. Si dicatur primum, teneo intentum: si secundum, vel hæc necessitas inest illi à natura, vel contra naturam, non à natura, quia, & Lutherus, & Caluinus, & recentiores hæretici fatentur, hominem in statu naturæ integræ conditum fuisse cum arbitrij libertate; neque contra naturam, quia repugnat ordini diuinæ prouidentiæ, mouere res contra illarum naturas, maximè si perpetuo tempore contra naturam moueantur. Sapientissimè igitur Gregorius Nyssenus ex ordine diuinæ prouidentiæ lib. 7. suæ Philosophiæ cap. 1. humani arbitrij libertatem comprobauit.

CAPVT XI.

Quinta, & sexta demonstratio ex perfectione mundi, & natura peccati.

1. QVinta demonstratio ex mundi perfectione sumenda est. Requirit mundi ordo, & pulchritudo, vt sint in vniuerso non solùm agentia necessariò, sed etiã agentia possibiliter, & contingenter: sed qui negat humani arbitrij libertatem, tollit omnia possibilia, & contingentia, & sola entia necessaria in mundo relinquit. Ergo tollit mundi perfectionem. Maior propositio, præter quòd est nota ad sensum (videmus nanque aliquas res habere esse permanens, vt cælum, & astra, alia fluxibile, vt hæc sublunaria, alia necessariò agere, alia possibiliter, & contingenter, alia semper euenire, alia, vt in pluribus, alia, vt in paucioribus, quod qui negat, manifestum sensum negat, & dignus est pœna sensus.) habetur etiam ex diuina Scriptura, quæ multa docet fieri casu & contingenter, vt cuique legenti diuinas Scripturas magis notum est, quàm vt probatione indigeat. Minor verò, quòd scilicet negantes humani arbitrij libertatem, auferant à rebus contingentiam, & possibilitatem, probatur, illi enim hac ratione auferunt arbitrij libertatem, quia volunt voluntatem humanam à causa superiori, nempe à Deo determinari, & necessitari quoad omnes suos actus, & effectus; at qua ratione diuina voluntas humanam voluntatem determinat, & necessitat ad suos actus, eadem & multò magis determinat, & necessitat alias causas, quæ naturales sunt. Ergo si voluntas humana nihil liberè, nihil contingenter operatur, multò minus aliæ causæ, quæ sunt naturales. ergo aufertur ab vniuerso omnis rerum possibilitas, & omnis contingentia.

Dicetur, vt sit in mundo possibilitas, & contingentia, sufficere, vt causæ inferiores, sint possibiles, & contingentes ex se, etsi à causa superiori sint ad vnum necessariò determinatæ.

Sed hæc responsio est delirium manifestum. Primò nanque quis deprehendit, esse causas aliquas possibiles & contingentes ex se, si omnes à superiori causa sunt ad vnum determinatæ, vnde hanc possibilitatem & contingentiam agnoscere possumus? Secundò à quacumque causa proceniat ista determinatio, isti dicunt, nihil euenire, nisi à causis necessariò determinatis, vt determinatæ sunt, quod autem euenit à causa necessariò determinata, vt talis est, non contingenter, aut possibiliter, sed omninò necessariò euenit. Ergo siue ista necessitas proueniat à causa superiori, siue ab alijs causis, sequitur, nihil possibiliter, & contingenter in mundo euenire.

Addamus, nihil in mundo æstimari nobilius, II.
nihil optabilius ipsa libertate, nihil enim est, pro quo magis homines certent, quàm pro tuenda libertate; at si libertas non est, vani sunt hominum conatus, vanæ concertationes pro defensione libertatis, pro nihilo enim homines laborarent, pro nihilo vitam in discrimen adducerent.

Ad hæc si libertas non est, quam ob causam magis laude dignum æstimatur opus hominis, quàm pecudis? Non enim maior huius, quàm illius videtur esse præstantia.

Deinum si libertas arbitrij non est, neque rationalis natura verè, & propriè in mundo est: pertinet enim ad intrinsecam rationem naturæ rationalis liberè operari, vt ex Alexandro in libro de fato, & D. Bernardo in libro de gratia & libero arbitrio superiùs adnotauimus: estque libertas proprietas illius tam naturalis, atque intrinseca, vt illa ablata etiam rationalis natura necessariò destruatur.

Alex.
Bern.

Sexta eiusdem humanæ libertatis demonstratio clarissima sumi potest ex natura peccati. Est III.
sanè res ista conspicua, peccatum nullo modo peccatum esse, si non est voluntarium, id est, liberè factum, vt nulla in hac re doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat, quemadmodum superiùs dictum est ex D. Augustino. Aug.
Etsi autem res ita conspicua sit, vt nulla possit tergiuersatione inficiari, eã tamen ex ipsa natura peccati magis roborari, & firmari posse in hunc modum.

[illegible] & prauitatis aliud nihil, vt ille Augustinus libro de diuersis [illegible] cap. 11. & lib. 1. Retractationum cap. 15. *nisi voluntas retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat, vnde & liberum est abstinere.* Quam definitionem [illegible] libro [illegible] de [illegible] cap. 1. *Peccatum (inquit) nihil aliud est, nisi praua liberæ voluntatis affectio, cum inclinamur ad ea, quæ iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere.* Idem lib. 2. de [illegible] Euangelistarum cap. 4. *Peccatum est legis transgressio.* Et lib. 22. contra Faustum cap. 27. *Peccatum est factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra legem æternam.* Et lib. de fide contra Manichæos. *Peccare nihil aliud est nisi in veritatis præceptis, vel in ipsa errare veritate.* Alias omitto definitiones à Patribus & Scholasticis traditas, quas cum Caluinus pro sua licentia facilè sit negaturus; at Augustinum non ita liberè negabit. Iste igitur [illegible] peccatum communiter acceptum, non solùm peccatum Adæ. Secundò ille docet, spectare ad intrinsecam rationem peccati, vt sit à voluntate libera, id enim significant verba illa, *Vnde & liberum est abstinere,* & illa, *praua liberæ voluntatis affectio.* Sed [illegible] continet, illud est, quòd [illegible] peccatum est, vt sit [illegible] concupitum contra id, quod [illegible] lex diuina [illegible], & homini [illegible], & vt sit transgressio diuinæ legis, & inclinatio ad id, quod æterna lex diuina vetat, [illegible]. Hoc si verum est, sine [illegible] erit, hominem à Deo moueri, & voluntatem humanam ab illo inclinari, necessitari, & determinari ad peccandum. Ergo voluntas humana non à Deo, sed à se ipsa contra Dei voluntatem liberè determinatur ad peccandum. [illegible], & necessaria sunt, nam si voluntas humana inclinatur, determinatur, & necessitatur à Deo ad peccandum, non [illegible] diuinæ voluntati non inclinatur, non [illegible] id, quod Deus vetat, & non [illegible], quod æterna Dei lex prohibet, non [illegible] diuinæ iustitiæ: iustitia enim diuina aliud est nihil, quàm ipsa Dei voluntas, cum nullum habeat superiorem, qui illi præscribat, quid iustum, quid iniustum sit. Si autem humana voluntas non refragatur diuinæ, si non vult, quod æterna Dei lex vetat, si non inclinatur contra æternam veritatem, vbi est illius peccatum? [illegible] est igitur hominum dementia, hominem inclinari, moueri, determinari & necessitari ad peccatum, aut esse peccatum, ad quod Deus inclinat, mouet, determinat, & necessitat: & hæc dicere, aliud est nihil, nisi peccatum [illegible], & peccati naturam penitus ignorare. Et est hoc argumentum [illegible], & necessariò concludens in omni materia, & de omni peccato, utpote sumptum ab intrinseca natura ipsius peccati. Et hinc patere [illegible] frequenter replicatum Augustinum, non esse peccatum nisi sit voluntarium.

IV. Andreas Vega. Huius argumenti vim egregiè amplificat venerabilis Doctor Andreas Vega lib. 2. de Iustificatione cap. 13 [illegible] appositissimis similitudinibus in hunc modum declarat. *Sed quid est* (inquit) *quod aliis? Num & mala opera in impiis Deus operatur? Numquid Deus peccati autor est? Numquid non omnia Dei opera bona sunt? Potest Deus suæ ipsius voluntati aduersari? Potest à lege, & regula bonorum operum, quæ ipsemet est, deficere? Si ipse operatur mala opera impiorum, & illa ex dimittere non possunt, mala igitur non sunt. Si scribentis manum bene scribendi esset regula, quidquid scriberet bonum esset. Si pictoris alicuius manus lex esset recte pingendi, omnia, quæ ille pingeret, bona essent, neque habere possent defectum vllum, quem vel Momus posset deprehendere. Cum Deus ergo totius bonitatis lex, & regula sit, perspicua est contradictio, ea esse mala, quæ ipse principaliter facit, nullo ipsi cooperante, qui possit illa deuiare, & impedire. Quomodo possunt à Deo sic facta non esse conformia regulæ suæ, si quæ Deus præcepit, longissimè à peccato sunt? Quomodo possunt peccata illa censeri, ad quæ Deus non tantum hortatur, & instigat, sed etiam adigit, & compellit? Iacobus ipsa Dei bonitate admonitus dicit, nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat, &c.*

V. Dicetur forsan pro Caluino, illum non docere, necessitatem ad peccandum prouenire in nobis ex diuina voluntate, sed ex corruptione humanæ naturæ, quæ in Adam vitiata peccata vitare non potest, sicut dixit Bernardus in serm. 81. in Cantica. Bernardus.

Sed hæc responsio nullius est momenti. Primò, quia ex sententia Caluini omnia peccata ex Dei decreto, & voluntate incommutabili in mundo eueniunt, testatur hoc ipse Caluinus lib. 1. Institut. cap. 18. § 1. 3. & 4. & lib. 3. cap. 23. verba faciens de peccato Adæ, quod si id verum esset de Adæ peccato, multò magis esset verum de alio quouis peccato. Calvinus. Secundò, quia licèt natura humana peccato Adæ fuerit vitiata; non tamen fuit extincta, neque perdidit ea, quæ spectant ad intrinsecam illius substantiam, de quorum numero est ipsa arbitrij libertas, vt statim dicemus. Tertiò, licèt in statu naturæ corruptæ homo non possit suis viribus omnia peccata vitare, potest tamen vitare singula, aut saltem aliqua, & potest etiam vitare omnia, cum Dei auxilio, quod semper ad hoc illum paratum habere, inferiùs suo loco dicemus. Quartò, si ex naturæ corruptione proueniret illa necessitas peccandi, cui resisti non posset, falsò dixisset Saluator Ioan. 15. *Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Siue enim venisset, siue non venisset, excusationem habuissent de peccato suo, nempe penes illos non fuisse potestatem peccata euitandi. Quintò, si ex naturæ corruptione oritur ista necessitas, quamdiu manserit corruptio, manebit necessitas. Ergo homo peccabit, quocumque temporis momento: quia à causa necessaria, & non impedita effectus semper, & necessariò egreditur. non ergo poterit assignari causa, cur potiùs homo peccet hac hora furando, adulterando, & blasphemando, quàm alia legendo, disputando, aut vineam fodiendo. Ad hæc si homini inest hæc necessitas à natura corrupta, cur non semper mœchatur, non semper occidit? Non igitur oritur ista peccandi necessitas ex naturæ corruptione.

VI. Dicetur, necessitatem peccandi non quidem oriri ex hac causa præcisè, sed ex illa iuncta vnà cum aliis causis offerentibus occasionem peccandi, & ad peccatum prouocantibus, quibus positis homo per vires naturæ corruptæ resistere non potest, & necessariò peccat.

Dico primùm, hominem posse si non per solas vires naturæ corruptæ, saltem per auxilium supernaturale, quod semper paratum habet, omnibus

bus tentationibus, quantumcunque vehementibus resistere, vt Apostolus ait, *Fidelis Deus est, qui non patietur, vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* Secundò dico multos Philosophos per solas naturæ vires à multis peccatis abstinuisse. Quis enim credat priscos illos Philosophos Socratem, Platonem, Senecam, & similes multas peccandi occasiones sibi oblatas non respuisse, & à pluribus illicitis non abstinuisse? profectò hoc solum argumentum sufficere potest ad demonstrandum, illos peccati necessitatem non habuisse, & à multis peccatis pro sola arbitrij libertate abstinere potuisse, & de facto abstinuisse.

Tandem dato, sed non concesso, quòd natura corrupta, & nondum per Dei gratiam sanata huic peccandi necessitati foret subiecta, tamen per Iesu Christi gratiam sana effecta nulla huiusmodi necessitate teneri posset. Vnde enim illa prouenirет? Non à peccato originali, quia illud per Baptismi gratiam vel totaliter deletur, vt nos Catholici sentimus, vel saltem per Baptismum ita tollitur, vt non amplius imputetur, vt Caluinistæ contendunt. Non ex defectu gratiæ, quia præstantior est gratia, quæ per Iesum Christum nobis confertur ad vitanda peccata, quàm gratia collata Adæ in statu naturæ integræ, vt non semel docuit Augustinus præcipuè lib. de Correptione & gratia cap. 12. Ergo sicut cum illa potuit omnia peccata vitare, vt docet idem Augustinus ibidem, & lib. de Bono perseuerantiæ c. 7. ita multo magis cum ista. Non à Deo, quia Deus nullum deserit, nisi priùs ab illo deseratur, vt idem Augustinus sæpissimè inculcat. Ergo à nullo inest homini saltem constituto in gratia ista necessitas peccandi. Augustin.

CAPVT XII.

Septima, & octaua demonstratio ex cultu Religionis, & legum diuinarum, & humanarum traditione, &c.

I. QVemadmodum nulla vnquam extitit mundi natio, quæ aliquod Numen non coluerit, ita nullus populus, nulla vnquam gens fuit, quæ ad Deum colendum suum non habuerit ritum certúmque religionis cultum. Hinc templorum ædificia, sacrificiorum institutiones, ritus, cæremoniæ, votorum redditio, precum effusio, supplicationes, & alia id genus omnibus notissima, quæ humanum genus ferè nunquam non habuit. Hæc autem omnia de mundo auferri necesse erit ipsa humani arbitrij libertate à nobis semel negata. Id verò præter quod experientia quotidiana docet (vtinam non doceret) euidentissimè, cùm videamus recentes hæreticos humanæ libertatis inimicos, quales, exempli gratia, sunt hodie Caluinistæ, nulla re magis delectari, quàm ipsius sacræ Religionis contemptu, templorum euersione, sacrorum depopulatione, & profanatione, & sacerdotum trucidatione, & aliis id genus sacrilegiis, euidentissima ratione sic deducimus. Si quidquid in mundo euenit, est immutabiliter à Deo ita decretum, vt fataliter, & ineuitabiliter eueniat, ita vt non sit in hominis potestate, Deum precibus demulcere, & mala imminentia euitare, & bona, quæ optamus, precibus impetrare, immo si verum, quod docuerunt Petrus Abailardus, Ioannes VVicleff, & aliquando Lutherus, & Philippus, & nouissimè

Petrus Abailardus. Ioannes VVicleff. Lutherus. Philippus Melancton.

Caluinus, nec Deum ipsum posse aliter res facere, quàm faciat, vt ex eorum sententia hoc eodem libro cap. 7. versus finem docuimus, quid nobis prodest cultus Religionis? Certè, vt quidam apud Malachiam cap. 3. dicebant, *Vanus est qui seruit Deo, & quod emolumentum, quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram Domino exercituum?* Frustrà Deum colimus, illius præcepta seruamus, cæremonias custodimus; frustrà illi templa erigimus, preces fundimus, & sacrificamus: nihil enim nobis proderit, si illa fecerimus, nihil mali patiemur, si illa contemnamus. Calu.

II. Præterea ad quid Deum oramus, vt mala à nobis auertat, quæ nec nos cauere, nec ille à nobis poterit auertere? Egregiè sanè Nemesius libro de prouidentia cap. 4. (siue is autor fuerit eius libri, siue Gregorius Nyssenus.) *Si Deus non prouidet, neque prauos punit, neque benè agentibus præmia largitur, neque patientiam laborantibus exhibet, quis amplius Deum adorabit ex nullo nobis quidquam conferentem?* Et Lactantius Firmianus libro de ira Dei contra Epicurum. *Quæ in Deo potest esse beatitudo, si precantibus surdus, si colentibus cæcus?* Et rursum. *Si Deus colentis obsequio nullam gratiam refert, quid tam vanum, tam stultum, quàm templa ædificare, sacrificia facere, dona conferre, rem familiarem minuere, vt nihil assequamur?* Et Cic. ab eodem Firmiano relatus. *Si Deus talis est, qui nulla gratia, nulla hominum charitate teneatur, valeat.* Nemes. Lactan. Firm. Cicer.

Declaremus alio modo vim huius argumentationis. Saluator ipse nos docuit orare, inter alia, vt Deus nobis bona conferat, vt peccata dimittat, & vt nō sinat nos induci in tentationem. Aut igitur est in nostra potestate cum Dei auxilio benè viuere, & à peccatis abstinere, aut non: si est in nostra potestate, iā quoad hoc liberi sumus; si non est in nostra potestate, & nec etiam Dei, vt hæretici concedunt, vt quid docuit nos orare, *Et ne nos inducas in tentationem?* Hoc argumentum tetigit Augustinus tractatu 53. in Ioannem. *Illi* (inquit scilicet Pelagiani) *dicunt, vt quid rogamus Deum, ne vincamur tentatione, quod in nostra est potestate? Isti* (scilicet Manichæi) *dicunt, vt quid conamur benè viuere, quod in Dei est potestate. O Domine ne nos inferas in quamlibet istarum tentationem.* Certè si non est in nostra potestate cum Dei auxilio benè viuere, aut malè, vanè Deum precamur, vt actus nostros dirigat, & det nobis cor, vt colamus eum, & faciamus illius voluntatem, & vt peccata caueamus. Hoc verò quid est aliud nisi omnia religionis fundamenta radicitus euellere. Sed D. Augustinus hunc errorem corrigit serm. 3. de verbis Apostoli circa illa verba, *Peto vos, ne deficiatis in tribulationibus. petit* (inquit) *quod non faceret, nisi eorum vellet excitare voluntatem. Si eorum responderent, quid à nobis petis, quod in potestate non habemus, nunquid non viderentur sibi iustam reddidisse responsionem? & tamen Apostolus nisi sciret, esse in eis voluntatis propriæ consensionem, vbi & ipsi aliquid agerent, non diceret, peto, sed rursum sciens sine Dei adiutorio, infirmam esse hominis voluntatem, non solùm ne dicerent, voluntatis arbitrium non habemus, dixit, peto, verùm etiam ne dicerent, voluntatis arbitrium sufficit nobis, addit, bonus vir gratia Christi gratia, &c.*

III. Adiiciamus his omnibus eos, qui tollunt diuina oracula, cultū religionis maximè euertere, consultationes enim oraculorum præcipui quidam actus latriæ sunt, quibus profitemur, nos diuinitatem agnoscere, & colere. Hinc Deus ipse per Isai. 3. cōqueritur aduersùm Iudæos, quòd super negotiis

agendis

[illegible] interrogasset, & cap. 48. ait: *[illegible]*. At diuina oracula [illegible] collunt, qui omnia fatali neces[illegible] [illegible] nihil omnino, aut liberè, sed omnia [illegible]. Vt quid enim [illegible] de malis [illegible], si illa ne[illegible] à Deo possunt [illegible], ut quæ à [illegible] quæ diuina oracula cõ[illegible], non ob aliud fuerunt consultura, nisi vt [illegible] aliqua vis illud [illegible] possim, & [illegible] & si nõ optatum [illegible] aliqua tempus [illegible] comparaturi, & adhibe[illegible] ad [illegible] consequendum.

Addo [illegible] consulare [illegible] ex cultu re[illegible] & diuinis oraculis multa mala [illegible] [illegible] Deum precibus [illegible], & plerumque à nobis auertere, & impedire. Paralipomenon lib. 2. c. 7. Deus ait: *Si clausero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero, & præcepero locustæ ut deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum, conuersus autem populus meus super quos inuocatum est nomen meum, de[illegible] [illegible] faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis suis pessimis: ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo [illegible].* Sunt [illegible] huiusmodi exempla lib. 3. Regum c. 21. & lib. [illegible] frustra sunt oracula, [illegible] [illegible], aut delubenda est [illegible] [illegible] humanum in rebus agi[illegible] liberum.

Neque verò solùm destruunt cultum Religio[illegible], qui humani arbitrij libertatem negant, sed fa[illegible] homines maximè impios, sacrilegos, & in Deum [illegible], ac blasphemos. Quod [illegible] deducit Augustinus lib. 5. de Ciuitate c. [illegible] hominum vitia, & crimina dete[illegible], omnes leges [illegible] corruptionis [illegible]. At si homines non voluntate [illegible] à Deo compulsi peccant, qui [illegible], qui filios, aut subditos pro malè [illegible] castigant, verberant, morte turpi afficiunt, [illegible] Deum execrantur & blasphemant, cuius im[illegible] homines in illa peccata non solùm la[illegible], sed etiam compelluntur.

IV. [illegible] ex legibus diuinis & hu[illegible]. Si enim libertas arbitrij [illegible] non est, vanè, & iniquè editæ sunt leges tum diuinæ, tum humanæ. [illegible] enim prohibetur, quod nullo modo potest vitari, & adhuc [illegible] [illegible] pœna pro opere, quod patrauit, quia omnino vitare illud non potuit. Hoc argu[illegible] in modum exaggerat Augustinus [illegible] doctrinæ, ut in lib. 83. quæ[illegible], q. 24. vbi sic scribit: *Iustus regens, & guber[illegible] vniuersi nullam pœnam cuiquam sine demerito [illegible], nullum præmium immerito dari, meritum autem pœnæ peccatum est, & meritum præmij rectè factum: nec [illegible], nec rectè factum imputari cuiquam [illegible], qui nihil fecerit propria voluntate. Est igitur [illegible] & rectè factum in libero voluntatis arbitrio.* [illegible] epistola 46. ad Valentinum. *Ex ipso* (inquit) *[illegible] nobis est, ut intelligamus [illegible], [illegible] nostram requirit, quæ nulla [illegible] esse sine libero arbitrio.* Ex disputatione secun[illegible] contra Fortunatum ait, mala esse voluntaria [illegible] dedit Deus liberum arbitrium, quod si non dedisset Deus, iudicium puniendi nul[illegible] iustum esse posset, nec meritum rectè facien[illegible], nec præceptum diuinum, ut ageretur pœniten[illegible] de peccatis, nec ipsa indulgentia peccatorum, quam nobis Deus per Dominum nostrum Iesum Christum [illegible]. Clarissimè in lib. de gratia & lib. arbitr. cap. 2. ex instituto probat arbitrij liber[illegible] ex diuinis præceptis scribens in hunc mo[illegible]. *Reuelauit autem nobis per Scripturas suas sanctas, esse in homine liberum voluntatis arbitrium: quomodo autem reuelauerit, commemoro, non humano eloquio, sed diuino. Primùm, quia ipsa diuina præcepta homini non prodessent, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens, ad promissa perueniret: ideo enim data sunt, ut homo excusationem de ignorantia nõ haberet, sicut Dominus dicit in Euangelio de Iudæis: si non venissem, & locutus eis fuissem, excusationem non haberent.* Et infrà post multa diuinæ Scripturæ testimonia allegata. *Quid illud, quod tam multis locis omnia mandata sua custodiri, & fieri iubet Deus? Quomodo iubet, si non est liberum arbitrium?* Et infrà post alia testimonia allegata: *Nempe vbi dicitur, noli hoc, & noli illud, & vbi aliquid faciendum, & non faciendum in diuinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium.* & legendum est totum illud caput, quod sufficere potest ad arbitrij libertatem conuincendam maximè contra illos, qui recipiunt diuinas Scripturas, & authoritatem Augustini.

V. Hinc verò aliud deducitur argumentum, quod ibidem insinuat Augustinus in illis verbis: *Quid beatus ille, de quo Psalmus dicit, sed in lege Domini fuit voluntas eius die, ac nocte? Nonne satis indicat, hominem in lege Domini sua voluntate consistere?* Ratio verò talis est. Si nulla est arbitrij libertas: ergo vanè iubet Deus obseruantiam diuinæ legis: adhuc si homo liber non est ad obseruandam eandem Dei legem; ergo vanè promittitur illi præmium æternæ vitæ pro huiusmodi obseruantia. Augustin.

Dicit Caluinus, quòd hoc argumento etiam Pelagiani vtebantur. Sed nihil refert illos eodem argumento vsos fuisse: illi enim eo vtebantur ad probandum, quòd homo per solas vires liberi arbitrij possit sine diuino auxilio omnia mandata diuinæ legis seruare, quod nos veri Catholici non admittimus. Cæterùm supposito Dei auxilio quod Catholicè supponendum est, viget hoc argumentum. Stringitne Caluinum autoritas Augustini? Dicit Caluinus: *Quid enim refert libero ne, an seruili iudicio peccetur, modo voluntate peccetur.* Verùm Augustinus, quem ille sui praui dogmatis patronum assumit, quem semper asserit verum de libero arbitrio doctrinam tenuisse, non ita loquitur de peccato, vt ex suprà allegatis illius testimoniis satis constat. Caluinus

Dicit tertiò idem Caluinus, cùm Deus opera nostra coronat, non nostra merita coronat, sed dona sua, vt Augustinus testatur epist. 52. ad Macedonium, in præfatione Ps. 31. & 70. concione secunda, & sermone 13. de verbis Apostoli. Quibus testimoniis addit testimonia diuinæ Scripturæ dicentis, nos gratis à Deo prædestinatos, & nihil habere quod non accepimus, ad Rom. 8. & 1. ad Corinth. 4. Verùm si Deus coronat tantùm merita sua, non etiam nostra bona opera, cur non etiam punit tantùm peccata sua, non etiam mala nostra opera? Nã secundùm Caluinum eadem est ratio de vtrisque operibus bonis, & malis. At non legit Caluinus Augustinum lib. de gratia & liber. arb. c. 8. & 9. in terminis proponentem, & soluentem hanc cauillam Caluinianam, & eandem quæstionem, & solutionem repetentem lib. sequenti de correptione, & gratia c. 6. & 13. Proponit ibi Augustinus quæstionem, an gloria æternæ vitæ possit vocari merces, & an detur nobis ex nostris meritis. Respõdet si loquamur de nostris meritis, vt profectis ex solis viribus liberi arbitrij, sine Dei gratia gloriam Augusti. Augusti.

non

non esse mercedem, neque dari ex meritis: Si autem loquamur de meritis profectis ex eodem libero arbitrio mediante Dei gratia, vtique gloriam dari nobis ex meritis, & vocari mercedem, & coronam iustitiæ. Et si Pelagius hoc sentit, benè sentit. Sentit ergo Augustinus, immò diuina Scriptura, Deum merita nostra non coronare, sed dona sua, non quòd reuera, etiam nostra merita non coronet, sed quia non coronat ea, quæ sunt profecta ex solis viribus naturæ, sed illa sola, quæ ex viribus liberi arbitrij adiuti per Dei gratiam proficiscuntur. neque valet arguere, hoc opus non est meritorium ex viribus naturæ sine gratia diuina, ergo non est meritorium ex viribus naturæ, vel non est meritum nullum; sicut non valet si arguamus, homo non videt sine lumine, ergo homo non videt, vt notauit Ruardus Taper art. 7. pag. 224.

Taper.

VI. Sed dicit Caluinus: Esto homo careat libero arbitrio, non tamen frustrà lata est lex primò, quia lex datur, vt sit non solùm norma viuendi, sed vt per illam detegatur peccatum iuxta illud ad Romanos 3. *Per legem enim cognitio peccati.* Secundò, quia per legis obseruantiam nullus iustificatur sine Dei gratia. Tertiò, quia lex ipsa sine Dei gratia impossibilis est. Quartò, quia lex intrauit, vt peccatum superabundaret. Verùm his omnibus admissis, negari non potest, legem datam esse etiam, vt sit regula & norma viuendi, & hoc negare nihil aliud est, quàm quid sit lex ignorare, vt satis constat non solùm ex his, quæ scribunt iuris diuini & humani periti in Proœmio decretalis Gregoriani, circa illa verba, *Lex proditur, vt appetitus noxius sub iuris regula limitetur,* &c. sed etiam in § Iuris præcepta Institutio. titulo de Iustitia, & iure, & Vlpianus §. 1. ff. de iustitia & iure. Negari etiam non potest diuinum auxilium semper nobis præstò esse ad obseruandū diuina mandata. Dicit enim Moyses Deuter. 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie non supra te est, neque procul positum, neque in cælo situm, vt possis dicere: quis nostrûm valet in cælum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus & opere compleamus?* Neque dici potest, Moysen loqui solùm de possibilitate cognoscendi, & intelligendi ipsum mandatum; quia textus loquitur non de sola cognitione mandati, sed multò magis de illius obseruantia, ad quam præcipuè intendebat Moyses, quemadmodum verba antecedentia eiusdem capitis declarant. *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum, in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis viuere.* id quod etiam Caluinus adnotauit lib. 4. contra Pighium, vbi recipit responsionem illam, quæ est Abulensis. Et quamuis D. Paulus ad Romanos 10. illa verba in sensu mystico transferat ad Christum, & ad prædicationem, & fidem Euangelij: ibi negari non potest, Moysen literaliter loqui de legis obseruantia, quod nullis aliis verbis meliùs potuisset exprimere. Neque hoc est dicere, hominem sine supernaturali auxilio, posse legem obseruare: nam in eodem capite fit mentio eiusdem auxilij, cùm dicitur: *Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui,* &c.

Caluinus.

Abulensis.

Solùm posset aliquid difficultatis ingerere autoritas illa D. Pauli, *Lex subintrauit, vt abundaret delictum.* cuius difficultatis solutio licèt in hoc loco omitti posset, quippe qua omissa nihil difficultatis oriri possit circa quæstionem, in qua modò versamur; subiiciemus, quia Caluinus in ea insistit, respondetur ex doctrina Aug. lib. 83. quæstionum, q. 66. non dixisse Apostolum illa verba, vt innueret, legem fuisse causam peccati abûsit. Audiamus verba eiusdem Apostoli subiungentis: *Itaque lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.* Sed quatuor aliis ob causas dicitur abundasse delictum ex eo, quòd lex subintrauit. Prima, quia lex multa peccata retexit, quæ ante legem peccata nō reputabantur, hanc causam indicat Apostolus in illis verbis: *Sed peccatum non cognoui, nisi per legem, nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces.* Secunda, quia quantò strictiùs aliquid prohibetur, tantò grauior est transgressio, hanc tangit in illis verbis: *Adueniente mandato peccatum reuixit.* nimirum quia ante legem non ita expressè videbantur prohiberi in lege naturæ quædam, quorum prohibitio fuit in ipsa lege expressa. Hanc rationem tangit etiam Augustinus in libro de gratia & liber. arbitrio c. 10. Tertia, quia quantò strictiùs aliquid prohibetur, tantò auidiùs concupiscitur: & sic per accidens lex prohibitiua fuit occasio concupiscendi, & peccandi. Hanc insinuat Apostolus dicens, *Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Quartò, quia etiamsi homo legis præcepta impleat, tamen cum sine fide, & sine gratia operatur, sæpè ex legis obseruantia extollitur in superbiam bonum opus sibiipsi tribuendo, & non Deo acceptum referendo; & sic ex legis obseruantia magis peccat. Et hanc insinuat in illis verbis, *seduxit me peccatum per mandatum, occasione accepta.* Ex his colligitur ex legis traditione, peccatum abundasse nō causaliter, sed occasionaliter tantùm. Illa etiam dictio, *vt*, tum ibi, tum in aliis multis locis diuinæ Scripturæ non significat causam rei, sed solùm consecutionem, & euentum, vt notauit Lyranus in illum locum, & ante illum D. Thomas 1. 2. q. 98. a. 1. ad secundum. ita enim accipitur in 3. Regum, c. 17. cùm dixit mulier Sareptana Eliæ, *Ingressus es ad me, vt interficeres filium meum,* & Lucæ c. 8. & Ioann. 12. cùm dicitur, *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.* & ad Rom. 9. *Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meā.* Et infrà, *Sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* in his locis dictio, *vt*, non significat causam rei propriam, sed solùm occasionalem, & rei euentum siue consecutionem.

Lyra
D. T

CAPVT XIIJ.

Nona & decima demonstratio ex diuinis exhortationibus, & obiurgationibus, & humanis consultationibus.

1 NOna liberi arbitrij, eaque euidentissima demonstratio sumitur ex diuinis exhortationibus, increpationibus, pollicitationibus, & minis, quibus homines ad virtutum studia Deus hortatur, & à prauis conatur illos auertere. Quarum hortationum, terrorum, promissionum, minarum, increpationum, exaggerationum, diuinarum Scripturarum paginæ plenæ sunt, quæ vanæ & delusoriæ irrisiones, & iactationes sunt, si arbitrij humani libertas non est. Quis enim non irrisionem aut locum existimabit hominem in carcere, & catena positum ad currendum, vel ad scandendum domū paratum inuitare, & obiurgare, quòd non venerit? Eadem ratione quis non ineptam existimaret, & irrisionem, Deum homines hortari, vt rectè viuant,

[illegible] à peccatis abstineant; quos nemo in sua potestate haberet [illegible], & à peccatis [illegible].

Vanè autem, ait contra eosdem [illegible] Deus [illegible], quid [illegible] felicitatis hominum [illegible] à se [illegible] ob [illegible] & [illegible] Vanè [illegible], ut [illegible]. Quid enim aliud [illegible] versiculo illo Psal. 80. *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti. Dilata os tuum, & implebo illud. Et non audivit populus meus vocem meam.* Et illud Ps. 94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Et illud Proverbiorum 1. *Quia vocavi, & renuistis; extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit.* Et illud [illegible] *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum.* Et illud [illegible] *& noluisti* [illegible] *qui cum cognovissent Deum non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt,* &c. [illegible] *Deus* [illegible] Quomodo nam [illegible] salvari, qui non salvari [illegible], si in [illegible] potestate [illegible], & arbitrio [illegible] gratiae [illegible], aut ab illa dissentire.

II. Sed videamus quid de hac re senserit Augustin. quem Calvinus [illegible] erroris patronum assumunt: ille à Valentino monitus, quosdam Monachos occasione sumpta ex doctrina eiusdem Doctoris ab ipsis Monachis perversè intellecta in errorem lapsos esse, & docere, non esse amplius in Ecclesia Dei corripiendos, & obiurgandos peccatores, sed Dei misericordiam pro illis orandam. Ut hunc errorem ab eorum mentibus removeret, duos illos libros scripsit ad Valentinum, qui habentur in eodem Tomo septimo, lib. de gratia & lib. arb. & lib. de corrept. & gratia. Totum verò fundamentum disputationis D. Aug. est, hominem praeditum esse libero arbitrio, & per eiusdem arbitrij libertatem correptum, posse vitam emendare, & in melius proficere. Id cõstat primo ex epistola eiusdem Augustini ad Valent. 46. ubi ex verbis Psalmi probat arbitrij libertatem, dicens, *nisi esset liberum in homine arbitrium, non diceretur in Psalmo: Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite.* Secundò idem prosequitur in libro de gratia, & lib. arbitr. cap. 2. ubi multis divinae Scripturae [illegible] ostendit peccatores per arbitrij libertatem reddi inexcusabiles, cùm peccant, & Dei vocem negligunt [illegible]. *Nempe* (inquit) *ubi dicitur, noli hoc, noli illud, & ubi ad aliquid faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium. Nemo ergo Deum causetur in corde suo, sed sibi imputet, quisquis peccat.* Et c. 15. ex verbis Psalmi, *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra,* [illegible] manifestam continent correctionem, [illegible] divinam gratiam [illegible] locum [illegible] liberum. Tertio in lib. de corr. & gratia [illegible] supponit hoc duplex fundamentum, quod [illegible] semper adesse homini [illegible] quod homo tam ad bonum, quàm ad malum habet liberum arbitrium, licèt ad bonum non valeat, nisi per Dei gratiam reparatum, & [illegible]. Doctrina est clara, quam continuat c. [illegible] verò 3. proponit argumentum illorum, qui dicebant, homines non esse corripiendos ex eo, quia nisi Deus det illis ipsum posse, & etiam bene agere, à seipsis id adimere non possunt. Cui argumento respondens ait, nihilominus omittendam non esse correptionem. Primò, quia etiam Apostolus non desistebat omnes hortari ad bonum, & corripere. Secundò, quia per praeceptionem cognoscimus, quid agere debeamus; per correptionem cognoscimus nostro vitio nos carere eo, quod habere debemus: & per orationem cognoscimus, unde habere possimus id, quod volumus habere. *Praecipit* (inquit) *Apostolus, ut habeatur charitas; corripit, quia non habetur: orat, ut abundet charitas. O homo in praeceptione cognosce, quid debeas habere; in correptione cognosce tuo te vitio non habere; in oratione cognosce, unde accipias, quod vis habere.* Ergo ex sententia Augustini culpa sua caret homo charitate, & pro libero arbitrio suo potest illam à Deo obtinere.

Poterat aliquis dicere. Quomodo meo vitio non habeo, quod non accepi ab illo, à quo nisi detur, non est omnino aliunde quo tale ac tantum munus habeatur? Hanc instantiam amplificat Aug. toto c. 4. & 5. III.

Respondet nihilominus eodem c. 5. non esse omittendam correptionem, quia utilis est ad ostendendum homini peccata sua, & ad excitandum dolorem de propriis peccatis, & ad quaerendum unde possit sanari. *Quisquis ergo* (ait) *Dei praecepta iam sibi nota non facit, & corripi non vult, etiam propterea corripiendus est, quia corripi non vult.* Ecce tibi arbitrij humani libertas ad resistendum correptioni. Addit. *Non vult, sibi sua vitia demonstrari. Non vult se feriri, fiatque sibi utilis dolor, quo medicum quaerat. Non vult sibi se ipse ostendi, ut cum deformem se videt, reformatorem desideret, eique supplicet, ne in illa maneat foeditate. Tuum quippe vitium est, quod malus es: & maius vitium corripi nolle, quia malus es; quasi laudanda vel indifferenter habenda sint vitia, ut neque laudentur neque reprehendantur; aut verè nihil agat timor correpti hominis vel pudor, vel dolor, aut aliud agat cum salubriter stimulat, nisi ut rogetur bonus, & ex malis, qui corripiuntur, bonos faciat, qui laudentur.* Totus hic Augustini discursus necessariò supponit liberum hominis arbitrium: cùm enim ait, per correptionē nos agnoscere carere nos nostro vitio ipso dono charitatis, & posse nos nostris orationibus illud à Deo obtinere, nonne clarè docet in potestate arbitrij nostri constitutum esse, donum charitatis habere, vel non habere, cùm illud non nisi ab ipso Deo possit obtinere? item cùm docet, eum, qui sciens Dei praecepta, & non faciens, corripi non vult, ideo esse corripiendum, quia corripi non vult, nonne indicat esse in hominis potestate velle corripi, aut non velle? Cùm etiam dicit, hominem non velle corripi, quia non vult sibi ostendi sua peccata, ut feriatur & doleat, & medicum quaerat, ut reformatorem desideret, & ei supplicet, ne in illa remaneat foeditate, quid aliud est dicere, nisi hominem in sua potestate habere, ut correptus doleat, & medicum quaerat, & ei supplicet, ut se ab illa foeditate liberare dignetur? Tandem cùm ait hominem suo vitio malum esse, & peiorem fieri cùm corripi non vult, & correptionem hoc agere in nobis ut rogemus Deum, ut ex malis bonos faciat, quibus quaeso verbis arbitrij libertatem clariùs, meliùs, significantiùs exprimere potuisset? Insuper eodem lib. cap. 7. docet hominem, qui à Dei gratia exciderit, corripiendum esse, ut emendet vitam suam, & si non emendaverit, dignus sit damnatione, & indignus excusatione. Igitur si is, qui corripitur, ideo corripitur, ut vitam emendet,

(a) Salv. Provid. de libert. hom.

& si non emendet, indignus sit excusatione, & dignus damnatione, nulli dubium est, illum in sua potestate habere, per correptionem emendari, vel non emendari. Alioquin in promptu haberet excusationem suam dicendo: ego vitam non emendaui, quia in mea hoc potestate non fuit. quam excusationem reiiciens Augustinus, *Potest enim* (inquit) *dici ei, in eo, quod audierat, & tenuerat, perseueraret, si vellet.*

IV. Ex hoc verò Augustini discursu non solùm conuincitur libertas humani arbitrij, sed falsitatis etiam conuincitur responsio Caluini, dicentis, etiamsi homo libero arbitrio præditus minimè sit, vtilem nihilominus esse correptionē, quia reprobis adhibetur ad flagellum conscientiæ, & vt inexcusabiles sint coram Domino iusto iudice: electis verò vtilem esse, vt per illam excitentur, & ad gratiam percipiendam præparentur. Nam quod ad reprobos attinet, illa non potest esse flagellum conscientiæ, neque ob aliam causam illos potest reddere inexcusabiles, nisi quia correpti, cùm potuerint vitam emendare, noluerunt, vt idemmet Aug. expressè docuit lib. 83. qq. q. 24. cuius verba superiùs retulimus.

Caluin.

August.

Quibus omnibus illud adiicere possumus. Si diuinæ exhortationes, & correptiones arbitrij libertatem non requirunt, nulla ratio conueniens assignari posse videtur, ob quam potiùs corripiamus homines adultæ ætatis, & sanæ mentis, quàm pueros, & furiosos, & amentes. Et tamen hos hortamur & corripimus, non autem illos. ergo ex hoc capite validum argumentum sumi potest ad libertatem arbitrij demonstrandam.

V. Decima demonstratio sumitur ex consultationibus hominum in rebus agendis. Sanè omnibus hominibus à Deo, & à natura inditum est, in rebus gerendis consiliari. Res quæ consilio geruntur, vt plurimum benè nobis succedunt, quæ sine consilio, è contrà. Vbi verò libertas arbitrij non est, ibi consultatio non est, consultatio enim ad electionem ordinatur, quæ potentiæ liberæ, quà talis est, proprius, formalisque actus est, ex D. Gregorio Nysseno lib. 7. Philosophiæ c. 1. Rursus de impossibilibus, aut necessariis nullus sanæ mentis consiliatur: vt v.g. An per saxa nauigandum, an tenendum cœlum, & impediendus Solis ortus, & necasus? lib. 3. & 6. Ethicorum longa oratione docet Philosophus: sed de his tantùm consiliamur, quæ in nostra sunt potestate, & quæ fieri, vel non fieri possunt. id quod etiamsi Aristot. minimè dixisset, quotidiana docuisset nos experientia.

Nyssen.

Deinde finis cuiuslibet consilij est, vt aliquid eligatur, vel respuatur. ergo vel auferenda erunt consilia de mundo, vel admittenda libertas in rebus agendis. Primum fieri non potest, nam & illi, qui libertatem arbitrij obstinatè negant, sua faciunt conuenticula per singulos annos, vt de rebus ad Politicam, & Religionem spectantibus cōsilientur. Ergo admittenda est libertas. Et sanè quæri potest à Caluinistis, vt quid conuentus faciant, vt quid de rebus agendis consulant, vt quid pro suis conciliabulis congregandis quotannis motus cieant, & Regna perturbent? si postquam colloquia, & consilia inierunt, in potestate illorum positum non est, quam veriorem probauerint, sententiam eligere.

Addamus, Deum, & naturam nihil frustrà dedisse homini: dedit autem Deus, & natura homini vim consiliandi de rebus agendis, & deliberandi post consilium, sed illa frustrà data est, si libera in homine electio non est. Ad quid enim consiliari, ad quid deliberare de rebus, quæ siue cōsulentibus, siue deliberantibus nobis, siue nihil tale agentibus, sine consultatione, & deliberatione sunt necessariò euenturæ? aut si euenturæ non sunt, siue deliberantibus, siue consulentibus nobis super illarum euentu nunquā erūt? Rursum ad quid consulere, & deliberare de rebus agendis, si homo nihil aliud ex consilio, & deliberatione potest efficere, nisi quod aliàs fieri erat necessarium?

Demum, vt quid Deus curam vitæ nostræ nobis commisit, vt quid eiusdem vitæ conseruandæ rationibus nos instruxit, vt quid admonuit consilio, & prudentia vti, & pericula cauere? si libertas arbitrij in nobis non est, cùm hæc omnia absque illa vana esse constet, & inutilia.

CAPVT XIV.

Vndecima, & duodecima demonstratio ex studio Moralis Philosophiæ, & humanarum artium.

COmmunis est animi cōsensio, esse inter actiones humanas quasdam laude dignas, quasdam vituperio, alias, quæ præmiū merentur, alias, quæ supplicium, alias moraliter bonas, alias malas, quarum priores vocamus actus virtutum, posteriores actus vitiosos. Hanc verò humanarum actionum distinctionem necessariò de mundo auferunt, qui humani arbitrij libertatem negant. Id verò sic probatur. Vnus, & idem actus, qui vt factus ab amente, puero, aut bruto vitiosus non æstimatur, nihilominus factus ab homine rationis vsu prædito vitiosus maximè iudicatur. Ingluuies in lupo, incontinentia in mulo, crudelitas in tigride, ebrietas in puero, aut amente vitium nō est; nihilominus in homine, qui rationis vsum habeat, hæc vitia reputantur. Quæ est ratio? certè non alia, nisi quia bruta, pueri, & amentes illos actus cū plena animi deliberatione non exercent, & cum electione, sed naturaliter feruntur; homines verò sanæ mentis eosdem actus cum pleno iudicio maturáque electione exercent.

Accedit ad eiusdem rationis confirmationem, quòd virtus tanquam excellens quoddam bonum in arduo posita esse ab omnibus creditur, ita vt nō possit absque ingenti labore, ac studio adipisci. Hinc verò sequitur, nō posse actum virtutis vocari illum, ad quem homo à superiori causa per ineuitabilem necessitatem inclinatur, & determinatur: sed illum solum, qui sponte fit, & ex libera electione. ergo vbi libera electio nō est, ibi ratio virtutis omnino nequit saluari. Assumptū verò, quòd virtus in arduo sit posita, ad quod non nisi cū labore & studio peruenitur, ita cuique notum esse debet, vt si illud negetur, ipsa etiam negetur quidditatiua ratio virtutis moralis. Quia experientia nos docet, mortus illos, qui sequuntur affectiones naturæ, maximè per peccatum Adæ vulneratæ, & corruptæ, ferè omnes vitiosos esse, & qui se ab appetitu, instinctuque naturæ deprauatæ ita moueri sinunt, vt nihil contra proprias inclinationes conentur, omnes vitiosos euadere: oportet igitur virtutem in arduo sitam esse, & vt ad illam perueniamus, contra naturales animi passiones, prauasque inclinationes naturales conari, non secus ac illos, qui contra fluminis cursum volunt nauigare.

Declarari adhuc magis poterit eadem ratio in hunc modum. Si homo quidquid operatur, ex necessitate operatur, vanus est omnis labor, vanus

conatus

[illegible], qua quisque studet, & laborat, vt virtutem aliquam, vt virtuosus fiat. Vt quid enim abstinentia, [illegible] patiuntur, mille incommoda [illegible] pericula, & labores? Dicetur [illegible], homines ab ipsa necessitate adigi ad huiusmodi [illegible]. Sed experientia ridiculam responsionem esse demonstrat. Qui enim abstinet à [illegible], à compotatione, à voluptatibus sensus, [illegible] philosophiæ studio incumbit, qui [illegible] liberos legat, qui [illegible] contra hostes patriæ [illegible], nulla ad hæc agenda necessitate ducitur. Atque [illegible] est, quam vt vlla ratione egeat demonstrari. Homo verò nisi homines ex electione, non autem ex necessitate hæc facerent, nulla [illegible] esset ratio, quòd sua distribuens, & vitam periculo exponens pro patria seruanda, virtuosè [illegible] dicendus esset, quàm qui aliena rapit, & [illegible] inuadent, nec magis virtuosus [illegible] abstinens, & temperatus, quàm ebriosus, & intemperatus.

II. [illegible] virtutes morales [illegible] apud [illegible] sapientes primam, ac principem [illegible] prudentiam, quippe quæ [illegible] moderatur. At [illegible] prudentia, vbi omnia ex diuinis [illegible], vbi nihil fiat, quod aliter [illegible], aut alio, & alio modo [illegible].

[illegible] omnes homines, cùm sese dixerunt aliquem apprehendisse, aut virtutem assequutum [illegible], illum non fato, aut necessitate [illegible] industriæ, labori, & studio velle [illegible], & illum ita comparasse, vt [illegible] hæc & illa possideat, quæ aliter potuerit, ad [illegible] minimè peruenisset? Omnes [illegible] studiis incumbunt, [illegible] arbitrij libertatem in moralibus confitentur. Sola autem fatalis necessitas ad vitia excusanda, & peccata tegenda defenditur, vt habeant impii homines velamentum propriæ iniquitatis, [illegible], vel [illegible] possint, vel saltem fati necessitate excusare.

Et verò eandem argumentationem prosequamur, [illegible] probandum nobis est, sublata [illegible] libertate omnes hominum actiones æquè dignas esse laude, & vituperatione, quod est non solum contra communem animi conceptionem, sed etiam contra diuinam Scripturam. Sequela probatur, quia nullus laudem meretur pro opere, quod gessit, quia non potuit vitare, sed solùm pro eo quod gessit cùm posset non agere: nullus etiam vituperio dignus censetur pro opere, quod gessit, cùm non posset vitare. Diuina Scriptura Eccles. 31. illum virum beatum, & laude dignum prædicat, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit.

Chrysost. Confirmatur eadem ratio à Chrysostomo hom. [illegible] in Match. Commune & peruulgatum est apud omnes axioma, ea, quæ nobis à natura insunt, nec laudanda esse nec vituperanda, neque enim vituperamus eum, qui cum vno oculo, aut cæcus natus est, nec laudamus, cui natura corporis, vel etiam [illegible] pulchritudinem contulit: horum autem [illegible] nulla alia ratio legitima esse potest, nisi quia ea, quæ à natura nobis insunt, non sunt nostro labore, aut studio per nos comparata, sed ex necessitate insunt. Ergo, qui libertatem aufert, eandem rationem laudis, aut vituperij aufert ab humanis actionibus.

Confirmatur secundò eadem ratio. Illum siquidem, qui à natura cæcus factus est, non vituperamus, sed illi bene precamur: contra verò vituperamus eum, qui per ebrietatem, vel per incontinentiam cæcus effectus sit. Quæ est huius discriminis ratio? certè nulla alia, nisi quia iste suo vitio, & sua sponte, non autem necessitate talis factus est, vt ait Augustinus lib. 12. de Ciuitate. cap. 3. Augustin.

Tertiò probatur, eos, qui arbitrij libertatem negant, tollere rationes, & differentias boni & mali moralis. Id verò præter quod expressè docent Chrys. hom. 1. in Genesim, & Aug. [illegible] peccatis hoc lib. c. 8. dicentes peccatum eatenus peccatum esse, quatenus habet rationem voluntarij, ostenditur ex omnium consensu. Omnes enim homines, viri, & idem opus procedens ex arbitrij libertate iudicant bonum, vel malum, quod procedens ex instinctu naturæ sine deliberatione, & electione nec bonum, nec malum æstimatur. Exempli gratia. Si quis videat belluam, aut hominem amentem in publica via turpia exercentem, non iudicat illud opus moraliter malum: si quis autem eadem videret hominem sanæ mentis talia facientem, non dubitaret, quin diceret, illum scelus [illegible], & nefandum perpetrare. Sed dicit Caluinus, homines non esse bonos, vel malos per liberum arbitrium, sed per diuinam prædestinationem, & reprobationem. III. Chrysost. August. Caluinus.

Hæc responsio confutatur: quia non prædestinatus quandoque potest esse in gratia, & tunc non est malus. Similiter prædestinatus quandoque potest esse in peccato mortali, & tunc non est bonus.

Secundò esse homines alios moraliter bonos, alios moraliter malos, est communis animi conceptio: at homines esse alios prædestinatos alios reprobatos, non est communis animi conceptio, immò paucissimi aliorum comparatione hoc sciunt. Ergo distinctio bonorum à malis ex alia causa sumitur apud omnes homines.

Tertiò licèt distinctio boni, & mali ordinis supernaturalis sit ex diuina prædestinatione, tamen distinctio boni, & mali ordinis naturalis non est ex eadem prædestinatione: nam inter non prædestinatos fuerunt alij moraliter boni, alij moraliter mali. Ergo vel debet Caluinus confundere omnes actiones ordinis naturalis & supernaturalis, vel non debet ex diuina prædestinatione, & reprobatione desumere distinctionem inter moraliter bonos, & moraliter malos.

Demum si ex diuina prædestinatione, & reprobatione sumenda esset distinctio hominum bonorum, & malorum, sequeretur, quòd omnes boni essent æqualiter boni, aut saltem omnes mali essent æqualiter mali, nec esset alius alio deterior. Probatur sequela: nam esto per diuinam prædestinationem reddi posset ratio, cur quis esset alter altero melior, puta quia esset electus ad nobiliorem gradum gratiæ, tamen per reprobationem alter non esset altero deterior, quia Deus non est causa, vt quis ex bono fiat malus, aut ex malo fiat deterior.

Duodecima demonstratio accipitur ex studio humanarum artium. Si enim homines libero arbitrio carerent, & omnia facerent fatali necessitate adacti, quid quæso opus esset tanto labore, studio, vigilantia, industria, quam adhibent homines in artibus addiscendis: quiescite, quiescite miseri mortales, nec vos vestra fatiget sollicitudo, nam quod euentu- IV.

tû est, ex absoluta necessitate vobis siue vigilantibus, siue dormientibus, siue studentibus, siue desertibus eueniet: neque enim nō potest euenire. *Nonne magna est hominis dementia, velle studium & laborem suū ad aliquid addiscendum, vel faciendum adhibere* (inquit Alexander Aphrodisæus lib. de fato c.3.) *si homo nihil per suum studium, per laborem, & diligentiam valet perficere?* Nonne vanitas est vanitatum, hominem tanta animi affectione vocis, manuum, pedū, & totius corporis agitatione, & exercitatione sese componere ad Musicam addiscendam, ad lyram pulsandam, ad choreas ducendas, si in libera hominis potestate non positum est, has artes sua industria, & suo exercitio comparare?

Alex.Aphr.

Præterea, si homo non operatur ex arbitrij libertate, sed ex absoluta necessitate agit, quidquid agit, cur se maris, latronum, & aliorum vitæ malorum periculis exponit, contra id, quod vitæ propriæ commoda, otia, amici, parentesque suadent, ob desiderium terreni lucri, & rei familiaris augendæ? Cur artifices media nocte cùm corpus viribus penè destitutum somnum, quietem, solamen, & virium restaurationem desiderat, somnum excutiunt, & surgunt ad laborem, contra id, quod naturę necessitas postulabat? Sinant miseri à superiori causa se priùs ergari, & quandiu per vim se rapi non senserint, quiescant in lecto, ac naturæ propriæ desiderio, & necessitati satisfaciant. At voluntas est, quæ imperat, & pro sua libertate corpus mouet, & vires corporeas cogit ad laborem. Ex studio itaque, & exercitio artium humanarum optimè ipsa arbitrij humani libertas comprobatur.

CAPVT XV.

Tres aliæ demonstrationes ad eandem arbitrij libertatem probandam afferuntur.

I. TErtiadecima demonstratio sumi potest ex ipsa conditione substantiæ intellectualis. est enim libertas naturalis, & interna quædam illius proprietas inseparabilis, vt tradit Alexander Aphrodisæus lib. de fato, cui consentiunt Patres Orthodoxi, nimirum Origenes lib. Periarchon 3. c.1. & Clemens Roma. ep.2. ad Iacobum fratrem Domini, Ioannes Dam. lib.2. de fide c.5. D.Bern. lib. de gratia & lib. arbitr. & D.Th.1. part.q.83.a.1. Ergo siue ante peccatum Adæ, siue post illud, humana natura semper libera remansit in suis operationibus.

Alexander Aphrodiś.

Origenes.

Damascen.

Bernarder.

D.Thom.

Deinde natura humana habet vim cognoscitiuam, vis autem cognoscitiua necessariò requirit vim appetitiuam; experimur verò nos circa quædam obiecta habere iudicium non determinatum ad vnum, sed indifferens, nempe quo iudicio iudicamus, illa obiecta esse media indifferentia ad finem, non autem necessaria: ergo oportet, nos liberam facultatem habere appetitiuam ad eadem media eligenda.

Deinde spectat maximè humani arbitrij libertas ad dignitatem eiusdem naturæ humanæ, nam ob eam præcipuè dicitur homo factus ad imaginem, & similitudinem ipsius Dei, quemadmodum docent communiter SS. Patres, de qua re præcipuè videndus est Damascenus secundo de fide c.12. & D.Thom.1. part. q.93. Hac ratione vsus est Cyrillus Alexandrinus lib.3. contra Iulianum, & lib. 8. & Greg. Nyssen. oratione quadam pro mortuis.

Damascen.

D.Thom.

Cyril Alex.

Nyssenus.

Patet quòd si homo ex necessitate agit, non ex libera voluntate, vel ista necessitas inest illi à natura, vel contra naturam. Si à natura, ergo semper inest tam post peccatum, quàm ante. Si contra naturam, ergo neque semper neque omnibus necessariò inest. Quæ enim sunt contra naturam, vt in paucioribus insunt. Nullo ergo modo inest humanæ illa necessitas.

Quartadecima demonstratio ex communi omnium hominum consensione desumenda est. Communis quippe animi conceptio falsa esse non potest, teste Philosopho lib. de somno, & vigilia & lib.7. Ethicorum c.13. Hesiodus quoque in libro, cui est titulus, ἔργα ἢ ἡμέραι, *fama* (inquit) *quam multi populi celebrant, penitus funditus non perit.* & Cicero lib.1. Tuscul. qq. *Omnium consensus naturæ vox est.* Esse verò humanum liberi arbitrij videtur fuisse omnium hominum consensum, quod declaratur inductione. Primò namque ita sensisse antiquos illos sapientes Ægyptios testatur Nyssenus in libro de fato c.1.2.& 3. Plato etsi perplexus, & lubricus fuerit in hac re, non tamen ausus est humanas voluntates fato supponere, sed illas exemit à necessitate, vt idem Nyssenus fatetur, & Plutarchus de Placitis Philosophorum, & Clemens Alexandrinus lib.5. Stromatum. Stoici tam magnum absurdum putauerunt humanas voluntates sua libertate priuare, vt cùm alia omnia fatali necessitati supposuerint, nihilominus ab huiusmodi necessitate exceperint humanas voluntates, teste D.Augustino lib.5. de Ciuit. cap.10. Non tamen in eundem errorem, quem ex vno capite vitare nituntur, recurrant per aliam viam, sicut dictum est supra hoc eodem lib. c.2. sufficit enim mihi, illos pro magno absurdo habuisse, homines libero voluntatis arbitrio præditos non esse. Cicero tam magnum absurdum putauit esse, negare arbitrij libertatem, vt cùm diuinæ præscientiæ certitudinē cum illa nesciret conciliare, diuinam præscientiā, quàm humanam libertatem maluerit negare, vt ex his colligitur, quæ ille scripsit in lib.2. de diuinatione. De Peripateticis nullus relinquitur locus dubitandi, si legantur, quæ Aristoteles scribit in 3. & 6. Ethicorum, & Politicorum 3. & 9. Metaph. Vt semel dicamus, Caluinus ipse fatetur lib.2. Instit. c.2.§.2. omnes Philosophos in hoc conuenire. II

Ex Christianis verò nullus arbitrij libertatem negauit, præter paucos hæreticos. Ex hæreticis Lutherani, licèt aliquando illam negauerint, tamen verbo, & scriptis errorem suum correxerunt. Caluinus ipse, apud quem nostris temporibus solum videtur hic error hospitari, fatetur hominem in statu naturæ integræ libero arbitrio præditum fuisse, vt pertinente ad eiusdem humanæ naturæ integritatem. Denique ignarum vulgus tam certò credit, se liberè manducare, bibere, terram colere, vineas plantare, mercaturæ, literarum, & artium studiis operam dare, parentes suos honorare, pecunias pauperibus erogare, & alia id genus: vt ridere non parum, si quis illi dicat, se non libertate, sed necessitate ad hæc facienda compelli.

Et quæ postrema omnium est ratio, ac demonstratio, si proponerentur nobis duæ propositiones æquè incertæ, ac dubiæ, ad quarum tamen alteram gratia sequerentur inconuenientia, & absurda, ad aliam verò nullum vel minimum sequeretur inconueniens, nonne illa sententia foret eligenda, ad quam nullum sequeretur absurdum? Constituamus igitur nobis has duas propositiones. III

Arbitrij

[illegible] liberi [illegible] Arbitrij libertas, [illegible] Fina[illegible] [illegible] illa [illegible] dubitat, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ad quam omni[illegible] sequuntur incommoda [illegible] ad primam [illegible] [illegible] sequitur incommodum, vt [illegible] Ad secundam verò innume[illegible], atque grauissima sequuntur absurda, & [illegible] [illegible] [illegible], & contingentiam à [illegible], tolli virtutes, & vitia, laudes, & praemia, [illegible], & supplicia, tolli leges diuinas, & humanas, Religionem [illegible], & exercitium bonorum operum, haberique homines [illegible] [illegible] ad scelera, rapinas, tyrannides, & vitia quaeque nefandissima [illegible] [illegible] defendenda. Immo si dicamus, homi[illegible] liberi arbitrij esse, excitamur facilè ad studia [illegible], [illegible] à vitijs, per laudem, & vitu[illegible], per propositionem praemij & suppli[illegible] [illegible] [illegible] improbi, [illegible] [illegible] leges, excluditur impijs via ad excusan[illegible] [illegible] in peccatis, nutritur fides, au[illegible] spes, & charitas, & diuinus cultus: dum [illegible] certò credit, ac sperat [illegible] diuinam [illegible], [illegible] ille [illegible] [illegible] pietate nobi[illegible], [illegible] [illegible], in manu illius [illegible] [illegible] [illegible] vitam, ac mortem, aeternam [illegible] [illegible] ac damnationem. Quis igitur non [illegible] [illegible] [illegible] eam sententiam abij[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hominis arbitrij negat libertatem? Quae [illegible] mala mundo infert, vt illius ne leuissima [illegible] apud nos remaneat.

Ex superioribus [illegible] euidenter concludimus. Primum, [illegible] omnia in mundo euenire ex absolu[illegible] necessitate, sed nonnulla [illegible], ac [illegible] [illegible] humanum arbitrij libertate [illegible]. Secundum libertatem arbitrij non [illegible] per peccatum Adae. Tertium, veritatem [illegible] [illegible] praeditus libero arbitrio, non sola lumine fidei, sed ratione naturali euidenter demonstrari.

CAPVT XVI.

Proponuntur, & soluuntur argumenta aduersariorum, praecipuè quae sumuntur ex autoritate diuinae Scripturae.

Aristot. I. Rectum (inquit Philosophus lib. 1. de anima) *[illegible] [illegible] & obliqui index est.* Si igitur do[illegible], quam duobus hisce libris hactenus tra[illegible], vera, & recta est, apparet, vt per illam [illegible] falsam [illegible] sententia de humani arbitrij libertate [illegible]: sed operaepretium est, per [illegible] aduersariorum argumenta dissoluere. Quod in postrema huius secundi libri parte prae[illegible] est. Illud porrò ante omnia monemus, [illegible] aduersariorum argumenta con[illegible] arbitrij libertatem non ex vno, sed ex multi[illegible] capite depromuntur: ita non omnia vno in loco afferenda, & soluenda esse. Nunc enim ea [illegible] in medium afferenda sunt, & soluenda, quibus probari videtur, omnia in mundo praeci[illegible] circa homines ex absoluta necessitate euenire, nec liberum hominis arbitrium periisse per peccatum Adae. Caetera quae vel ex certitudine diuinae praescientiae, vel ex efficacia diuinae voluntatis, vel ex alijs capitibus depromuntur, sequentibus libris suis quaeque locis distributa referenda, & dissoluenda erunt. Argumenta verò hoc in loco adducenda ad quasdam certas

classes [illegible] vitandae causa reducenda sunt. In prima igitur classe referemus autoritates diuinae Scripturae, quibus probari videtur, hominum voluntates non esse in manu illorum, sed in manu Dei. Prima autoritas est in lib. Prouerbiorum cap. 16. *Cor hominis cogitat viam suam, & Dominus dirigit gressus eius.* Secunda in eodem lib. cap. 20. *A Domino diriguntur gressus viri, quis autem potest intelligere viam suam?* Tertia Isaiae 41. *Benè quoque aut malè, si potestis, facite.* Quam adducit Lutherus in defensione artic. 36. Quarta Ieremiae 10. *Scio Domine, quia non est in manu hominis via eius, nec viri, vt dirigat gressus suos.* Quinta Matthaei 7. *Non potest arbor bona, malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere.* Qua autoritate vtebatur Manichaeus. Sexta in eodem cap. 10. *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: non enim vos estis, qui loquimini,* &c. Septima Ioann. 3. *Non potest homo accipere quidquam, nisi ei datum fuerit desuper.* Octaua in eodem cap. 6. *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Nona ad Rom. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

Ad has omnes autoritates duplex est modus respondendi. Primus est, diuinam Scripturam in omnibus [illegible] locis allegatis loqui non de actionibus ciuilibus, aut moralibus ordinis naturalis, sed de actionibus supernaturalibus, quae sunt meritoria aeternae vitae, vel ad illam sunt media necessaria: ad eas namque actiones homo non valet per vires liberi arbitrij sine supernaturali auxilio diuinae gratiae. Neque per hoc destruitur liberum arbitrium, sed multò magis statuitur, roboratur, perficitur: obtinet enim fortissimam, saluberrimam, & inuictissimam in agendo libertatem, vt ait Augustinus epist. 84. & de spiritu, & lit. cap. 30. Hoc modo exponunt communiter prisci Patres quamplures ex autoritatibus allegatis, maximè D. Augustinus in Enchiridio cap. 32. de peccatorum meritis, & remissione, cap. 17. & lib. 1. contra duas epist. Pelagian. c. 3. & lib. 2. cap. 8. & libro de praedestinat. sanctorum, cap. 8. & lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 7. & lib. 1. ad Simplicianum quaest. 2. sequiturque D. Thom. 1. part. quaest. 83. art. 1. ad secundum & de veritate quaest. 24. art. 1. ad 1. Aug[ust]. D. Thom.

Secundus modus respondendi est, diuinam Scripturam non loqui in illis locis saltem in multis de actu interno voluntatis, qui est verus, proprius, & formalis actus potentiae liberae, vt talis est, qui, vt dictum est lib. 1. cap. 14. est libera electio, sed de actu imperato eiusdem voluntatis, qui est executio electionis. Nam quoad illum actum voluntas saepissimè pendet non solùm à Deo, sed etiam à secundis causis ita, vt per illas possit impediri, ne executioni demandet, quod apud se statuit. Hoc modo respondendi vtuntur Gregorius Nyssenus lib. 7. Philosophiae cap. 2. Damascenus lib. 2. de fide cap. 26. & D. Thomas eadem 1. p. q. 83 art. 1 ad 4. immo eandem responsionem probauit etiam ex haereticis Philippus Melancthon, apud Taperum art. 7. pag. 162. II. Nyssen. Damasc. D. Thom. Philippus Melancthon.

Iuxta hos duos modos quisque facilè poterit per se respondere ad omnes autoritates adductas. Nam ad primam, secundam, & quartam apparet, quòd loquuntur potiùs de executione, & actu imperato, quàm de libera electione: quamuis non sit inconueniens, easdem autoritates exponere iuxta primum modum. Ad septimam, octauam & nonam apparet, Scripturam in illis locis loqui de actibus

supernaturalibus, quos homo per solas vires liberi arbitrij sine supernaturali auxilio elicere non potest. Ad tertiam verò, quintam & septimam dico, illas omnino extra propositum ab hæreticis pro se adduci, nam

Ad illud Isaiæ, *Benè quoque, aut malè, si potestis, facite*, respondetur, illa verba non esse intelligenda de hominibus, sed de idolis, vt indicant verba illa antecedentia, *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dij estis vos: benè quoque, aut malè, si potestis, facite.* Vbi apparet intolerabilis crassities, & impudentia hæreticorum in peruertendis diuinis Scripturis ad suos errores astruendos.

Ad illud verò ex Matthæi cap. 7. *Non potest arbor bona*, &c. respondet Augustinus multis in locis, necnon glossa Ordinaria, & Interlinearis in illum locum, verba illa formaliter, & reduplicatiuè esse intelligenda; vt scilicet, quatenus bona, fructus malos facere non possit, neque è contra, cum hoc tamen optimè stat, voluntatem, quæ metaphora arboris ibi exprimitur, si mala sit, per Dei gratiam & propriam libertatem bonam fieri posse, & è contrario si bona sit, propria libertate posse à gratia Dei excidere, & malam fieri.

Ad illud etiam testimonium ex Matth. cap. 10. respondetur, ibi textum loqui de scientia fidelibus infusa tempore persecutionum primitiuæ Ecclesiæ, quam licèt illi suis viribus minimè comparatent, vtebantur tamen illa pro sua libertate, sicut homo liberè vtitur habitibus infusis.

III. In secunda classe adduci possunt testimonia, quibus aduersarij probare nituntur Deum in omnibus omnia operari, & omnes merè passiuè concurrere in suis operationibus. Primum testimonium est Ier. 18. *Nonne sicut lutum in manu figuli, ita & vos omnes in manu mea?* Cui consonat autoritas alia similis apud D. Paulum ad Rom. 9. Secunda autoritas in Prou. cap. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Tertia ad Rom. 1. *Tradidit illos Deus in reprobum sensum.* Quarta in eodem cap. 9. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Quinta ibid. cap. 11. *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Sexta 1. ad Corinth. cap. 12. *Omnia in nobis operatur.* Septima 1. ad Cor. 2. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Octaua Iacobi 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum.* Nona Is. 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis.* Decima Matthæi cap. 10. *Vnus passer non cadit in terram sine Patre vestro.*

Ad hæc omnia primùm responderi posset, illa esse sic intelligenda, vt non tamen denegetur secundis causis sua ipsarum actio, & causalitas. Est enim opinio nimis insulsa, & stupida illa, quæ docet, secundas causas nihil reuera agere, sed Deum solum esse illum, qui verè agit ad præsentiam secundarum causarum, cuius absurditatem, præter quod ad sensum nota est, inferiùs lib. 8. ex professo ostendemus. Sed vt proprias quibusque locis explicationes, easque legitimas, & germanas adhibeamus, notandum est, quatuor modis supradictas autoritates consueuisse à Patribus explicari.

Primus modus est, vt Scriptura in illis velit innuere necessariam dependentiam secundarum causarum à prima, tum in essendo, tum etiam in operando, quæcunque illæ sint, siue causæ naturaliter agentes, siue liberæ. Secundus vt velit his modis loquendi monstrare omnimodam potestatem Dei super creaturam, & omnimodam subiectionem eiusdem creaturæ ad diuinum nutum, & ad diuinam prouidentiam. Sic exponit Augustinus in libro de essentia diuinitatis illum locum Ieremiæ: *Nonne sicut lutum in manu figuli, sic & vos omnes in manu mea?* Tertius vt velit demonstrare, Deum esse rerum omnium Creatorem, & autorem, ita exponit idem Augustinus illud ad Rom. 11. *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*, in libro de Anima, & eius origine cap. 17. Quartus, vt velit innuere, omnia, quæ in mundo fiunt, esse certissimæ Dei prouidentiæ subiecta, & omnes hominum actiones sine bonas, siue etiam malas, per diuinam prouidentiam disponi, vel ordinando vt fiant, vel permittendo fieri, & factas ordinando in aliquem bonum finem. ita exponunt illud Prou. 16. & ad Rom. 9. Lyranus, & D. Thom. 1. part. quæst. 44. art. 4. & quæst. 65. art. 2.

Iuxta prædictos modos facillimè possunt exponi omnia testimonia in secunda classe adducta: nec opus est tempus conterere in applicando singulis singulas solutiones. Solùm aduertendum est circa illud testimonium ex lib. Prou. c. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum*, illum locum non sic accipiendum esse, quòd Deus homines impios faciat, sed quòd illos, quos præuidet propria ipsorum malitia impios futuros, nihilominus creat ordinando in finem conuenientem, qui est ostensio diuinæ gloriæ in illis per modum iustitiæ punitiuæ, ita illum locum exponunt D. Hieronymus ibi, & Origenes in illud ad Rom. *Quem vult indurat.*

Pariter illud Isaiæ 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis*, satis extra propositum ab aduersariis allegatur, cùm ex serie verborum constet, ibi Scripturam loqui de pace, bello, imperio, ac seruitute Hebræorum, ad denotandum, ea omnia ex Dei voluntate illis accidisse.

CAPVT XVII.

Alia diuinæ Scripturæ testimonia contra humanam libertatem adducuntur, & explicantur.

IN tertia classe numerantur autoritates, quibus Lutherus præcipuè probabat, hominum voluntates à Deo coactè, ne faciant, quod volunt. Prima est in lib. Genes. cap. 50. vbi Ioseph fratribus suis timentibus dixit: *Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati? vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum.* Quibus verbis dicere volebat, quòd fratribus Iosephi volentibus illum vendere, eadem via Deus fecit illum dominum Ægypti. Secunda est in lib. Num. cap. 24. vbi cum Balaam Hebræorum populo maledicere vellet, irruente in eum Spiritu Domini, coactus est illi benedicere, & mirabili Dei prouidentia (inquit Lutherus) & loqui, & facere aliter, quàm cogitauit. Tertia est in libro 1. Regum cap. 2. vbi dicitur, quòd filij Heli non audierunt vocem patris, quia voluit Dominus occidere eos. Poterant addi plures aliæ consimiles autoritates, nimirum ex libro Genesis cap. 20. vbi cùm Abimelech vellet Saram vxorem Abrahæ in coniugem accipere, prohibuit illum Deus, ne id faceret. & cap. 31. vbi cùm Laban vellet irruere in Iacob, tenuit illum

Dauid, & in lib. 1. Regum, vbi cum Saul [illegible] Dauidem interficere, prohibitus est ad id facere.

Verum prædictæ, & aliæ consimiles autoritates non ostendunt, Deum humanas voluntates [illegible], vt non possint pro sua ipsarum libertate velle, & nolle; imo manifestè id supponunt; sed solum docent, homines teneri, vt quod mente, & voluntate conceperint, opere non exequantur. Quod sit vel positiuè obiiciendo impedimentum, vel non amouendo impedimenta, ex aliis causis imminentia, vel subtrahendo diuinum auxilium, vel immittendo terrores, quibus homo à proposito recedat, & illud mutet.

II In quarta classe referri possunt testimonia, quibus illi probare contendunt, Deum humanas voluntates mouere ad libitum, siue in bonum, siue etiam in malum. Primum testimonium sumitur ex libro Genesis cap. 45. *Dei voluit Deus, [illegible].* Secundum Exodi 12. *Deus dedit gratiam populo coram Ægyptiis, vt commodarent eis vasa argentea, & aurea, & [illegible] Ægyptios.* Tertium Deuteronomij 28. *Dabit tibi Dominus cor pauidum, & oculos deficientes.* Quartum libr. 2. Reg. c. 17. *Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile, vt induceret Dominus super Absalom malum.* Quintum li. 3. Regum 12. *Non acquieuit Rex populo, quia auersatus fuerat eum Dominus.* Sextum Iob 12. *Qui immutat cor Principum, & errare eos facit, quasi ebrios.* Septimum Prouerb. 21. *Sicut diuisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini, quocunque voluerit, inclinabit illud.* Octauum Esther 15. *Conuertit Deus Spiritum Regis in mansuetudinem.* Nonò addi possunt testimonia, quibus Scriptura videtur indicare, Deum voluntates hominum inclinare ad malum: Exodi 9. & ad Rom. 9. *In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam;* & item, *Quem vult indurat.* & ad Rom. 1. *Tradidit illos Deus in sensum reprobum.* Decimò adduci testimonia quædam D. Augustini, in quibus videtur dicere, Deum volentes, & etiam reluctantes ad se conuertere, & habere omnimodam potestatem ad conuertendum corda nostra, & immutandas, & inclinandas nostras voluntates, quocunque voluerit, siue in bonum, siue in malum, & operari ipsarum nostrarum voluntatum: & nostras voluntates magis esse in potestate Dei, quàm in nostra; & Deum pro solo beneplacito suæ voluntatis facere aliquos vasa honoris, alios vasa contumeliæ, vt videtur dicere lib. 1. contra duas epist. Pelagianorum cap. 19. & 20. & lib. de gratia & lib. arbitrio cap. 20. & 21. Augustinus

Verùm hæc testimonia, in quibus hæretici magnam videntur habere fiduciam, ne in specie quidem illorum causæ possunt fauere. Primò namque ex omnibus prædictis autoritatibus nihil amplius colligitur, nisi Deum, si vult, & quando vult, posse humanas voluntates necessariò in aliquod obiectum inclinare, aut ab illo easdem voluntates auertere, quod nullus negat; hoc etiamsi quòd voluntatem ad malum inclinare positiuè minimè potest. Sciunt enim omnes Catholici, Deum iure creationis humanæ voluntatis dominium plenissimum habere, & posse eam non solùm quocunque voluerit necessariò inclinare, sed etiam si placeat ad nihilum redigere. Sed non hoc est quod modò disputamus. Quæstio autem est, an Deus humanam voluntatem in omni opere suo ita necessariò inclinet, vt nullam ei optionem, & liberam electionem de lege ordinaria relinquat. Nos Catholici fatemur, etsi Deus possit voluntatem humanam, si velit, in certo opere necessitare, aut necessariò inclinare in obiectum, id tamen de lege ordinaria minimè facere, sed relinquere illi suam liberam electionem. Neque argumenta Lutheri, & Caluini contrarium probant, neque vnquam probabunt. Et quidem posset hac vnica responsione omnibus prædictis autoritatibus & aliis multis fieri satis.

Nihilominus ad maiorem euidentiam notandum est, duobus modis intelligi posse, Deum humanam voluntatem mouere, & inclinare in aliquod obiectum, vno modo per modum causæ physicæ: alio modo per modum causæ moralis. Rursus per modum causæ physicæ adhuc duobus modis potest id intelligi, vno modo, quòd voluntatem ita moueat, vt illam determinet ad vnum per modum causæ naturalis: alio modo, vt ita moueat, quòd nihilominus relinquat in illius potestate suam determinationem. Hoc supposito respondetur, Deum humanam voluntatem mouere, & inclinare quocunque voluerit, vel per modum causæ moralis, proponendo illi obiectum sub talibus, & talibus rationibus, ita vt voluntas certò & infallibiliter illud appetat: vel per modum causæ physicæ, non quidem illam necessariò ad vnum determinando, sed ita mouendo, vt relinquat in eius potestate suam determinationem. Et hoc solum probant illæ autoritates adductæ ex diuina Scriptura, & ex D. Augustino, neque aliquid plus. Præter quod plures ex dictis autoritatibus suas habent peculiares solutiones: sed de illis non est hic prolixè dicendum, quoniam lib. 7. & 8. de illis redibit sermo, tanquam in proprio loco, vbi de illis agendum est. Hic enim solum sufficiat indicasse, illas non fuisse data opera prætermissas. Duo tantùm hic oportet nos aduertere. Primum cùm dicitur, Deum facere vasa honoris, & contumeliæ, & indurare, & tradere in reprobum sensum, non positiuè id efficere, sed permissiuè tantùm, aut aliis modis inferius lib. 5. cap. 15. tradendis. Quod non solùm Catholici, sed etiam hæretici nonnulli verum fatentur, ex quibus Philippus in locis editis anno 56. sic ait: *Nec figura illa verborum in Scripturis offendat, indurauit cor Pharaonis, & similis, certum est enim, Hebraica phrasi, significare aut permissionem, non voluntatem efficacem, &c. [illegible] in tentationem, id est, ne sinas induci.* Secundò notare oportet, falsum esse, quod Lutherus imponit Augustino, illum dicere, Deum homines nolentes, & reluctantes ad se conuertere, & trahere. Fuit autem antiqua impostura Pelagianorum, vt constat ex eodem Augustino lib. 1. contra duas epist. Pelagianorum cap. 5. vbi ait. *Sic enim hoc nobis obiiciendum putarunt. Sub nomine* (inquiunt) *gratiæ ita fatum asserunt, vt dicant, quia nisi Deus inuito, & reluctanti homini inspirauerit boni, & ipsius imperfecti cupiditatem, nec à malo declinare, nec bonum posse arripere.* III

Ac Augustinus nunquam dixit, Deum inuitum & reluctantem ad se conuertere, sed dixit, Deum ex inuito & reluctante facere volentem, suauiter & fortiter illum mouendo, & postea immittere illi boni, & virtutis desiderium, vt idemmet fatetur lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 6. Quomodo verò Deus ex nolentibus faciat volentes, optimè declarat Roffensis art. 36. 5. *Nihil absurdius est, quàm, &c.* August. Roffensis

In quinta classe illa testimonia recensenda sunt,

IV. sunt, quibus probant, hominem per peccatum Adæ factum seruum seruitute, quæ tollit libertatem maximè à prauis inclinationibus ad peccandum. Primum est ad Rom. 6. *Cum serui essetis peccati: liberi autem à peccato, serui facti estis iustitiæ.* Secundum in epist. 2. ad Timotheum, *Vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad suam ipsorum perditionem.* Tertium Ioann. 8. *Qui facit peccatum, seruus est peccati.* Quartum in epist. 2. D. Petri cap. 2. *A quo quis superatus est, huius & seruus est.*

Augustin. Respondetur cum D. Augustino lib. 1. contra duas epist. Pelagianorum cap. 2. eum, qui facit peccatum, per ipsum peccatum priuari quidem libertate à peccato, & à pœna peccati, & à prauis inclinationibus ad peccandum, non autem priuari libertate naturæ, quæ consistit in indifferentia tum intellectus, tum voluntatis, vt primo libro dictum est. Immo hanc libertatem manere tum in peccatore, tum in iustificato, expressè conuincitur ex eo, quoniam homo voluntariè, & liberè seipsum facit seruum peccati, & iustitiæ, & dum existit sub seruitute peccati, liberè seruit ipsi peccato, sicut existens sub seruitute iustitiæ liberè seruit eidem iustitiæ. Et ita seruit peccato, aut iustitiæ, vt possit non seruire, & ex seruo vnius facere se alterius seruum. Quòd autem homo pro suæ voluntatis arbitrio possit se ex seruo peccati seruum facere iustitiæ, mediante Dei auxilio, quod semper habet paratum, & è contra ex seruo iustitiæ possit se seruum facere peccati, ostendit D. Paulus in illis verbis ad Rom. 6. *Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.* Quod vt melius percipiatur, sciendum est, seruitutem peccati in tribus consistere. Primò in ipso peccato, quod est macula quædam quam peccans contrahit, & manet in illo, quamdiu non abluitur per Dei gratiam. Secundò in pœna, quæ peccatori manet, nisi per gratiam Christi absoluatur, & redimatur. Tertiò in prauis quibusdam inclinationibus, quæ peccatum sequuntur, & pertrahunt hominem ad alia peccata, secundùm dictum illud Gre-

Gregorius. gorij: *Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.* Trahendo autem hominem in alia peccata, ex frequentatis actibus habitum gignit, qui de difficili remoueri potest, & quodammodo per prauum affectum radicatum, & roboratum cogit hominem ad seruiendum ipsi peccato. Hæc tamen seruitus absolutè loquendo libera est, immo necessitas ipsa, quæ ex prauo habitu oritur, libera & voluntaria est, quia à voluntate libera factus est habitus malus ad peccandum. hoc totum

Bernardus. eleganter expressit D. Bernardus serm. 81 in Cantic. dum ait: *Nescio quo prauo, & miro modo ipsa sibi voluntas peccato quidem in deterius mutata necessitatem facit, vt necessitas cùm voluntaria sit, excusare non valeat voluntatem: & nec voluntas cùm sit illecta excludere necessitatem.* Et infrà: *Ita anima miro quodam modo, ac malo libera necessitate ancilla tenetur & libera, ancilla propter necessitatem, libera propter voluntatem: & quod magis mirum, magisque miserum est, eo rea, quo libera, & eo ancilla, quo rea, per hoc ancilla, quo libera.* In hoc sensu

Augustinus. loquebatur D. Augustinus in libro de perfectione iustitiæ, contra Cœlestium, cuius verba peruerè pro se adducit Caluinus cùm ait: *Per liber-*

Caluinus. *tatem factum est, vt esset homo cum peccato: sed*

iam pœnalis vitiositas subsecuta ex libertate fecit necessitatem. Non enim loquitur Augustinus de necessitate, quæ tollit libertatem naturæ: sed de necessitate subiiciendi ipsi peccato, & pœnæ eiusdem peccati, & prauis cupiditatibus, & vitiosis affectibus, quibus homo se subiicit per ipsum peccatum. De hac verò seruitute peccati plura scribit, & quidem doctè Andreas Vega lib. 2. Andr. de iustificatione cap. 3. & 4. quæ non pigebit Vega. legisse.

V. In sexta classe numeranda sunt testimonia, quibus præcipuè Lutherus in defensione articuli 36. & alij nituntur probare, quòd hominis voluntas post peccatum Adæ ad nihilum valeat omnino, nisi ad peccandum. Præmittit verò Lu- Luth. therus, hanc suam assertionem inniti autoritati D. Augustini in lib. de spiritu, & litera cap. 3. Possunt addi loca, nempe in libro de prædestinatione, & gratia cap. 9. & lib. 1. contra duas epist. Pelagia. cap. 2. & 3. lib. 2. cap. 3. & lib. 3. cap. 8. & libro de Correptione & gratia cap. 12. Testimonia sunt, primum in lib. Genesis cap. 6. *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Secundum ibidem, & cap. 8. *Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia.* Tertium Isaiæ 40. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius sicut flos fœni.* Et ibidem. *Suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis.* id est, vt Lutherus glossat, gratiam non dari à Domino nisi pro peccatis. Quartum Ioann. 15. *Sine me nihil potestis facere, & si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* Quintum ad Romanos 8. *Prudentia carnis mors est.* Sextum ad Galatas 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio immunditia, &c. Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

Ad hæc primò respondeo, Lutherum autoritates Augustini detruncare. Augustinus enim non dicit absolutè, liberum arbitrium nihil valere nisi ad peccandum, sed ait: *Neque liberum arbitrium quidquam, nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via.* Hæc autem vltima clausula verum sensum aperit, & veram mentem Augustini, quæ est, liberum arbitrium destitutum omni diuino auxilio tum ex parte voluntatis, tum etiam ex parte intellectus, non valere ad aliquod bonum, maximè ordinis supernaturalis. Ex hoc verò non sequitur, quòd si homo non possit sine Dei gratia bonum maximè supernaturale operari, non habeat liberum arbitrium etiam in statu peccati; quia licèt non possit bonum operari sine Dei gratia, potest tamen cum eadem Dei gratia, quam semper habet paratam. Recolenda autem est nobis, & semper præ oculis tenenda differentia illa, quam in multis locis, præsertim in libro de Bono perseuerantiæ cap. 7. assignat idem Augustinus inter liberum hominis Augu. arbitrium in statu iustitiæ originalis, & in statu naturæ lapsæ: nam in statu iustitiæ originalis cùm nulla praua affectione præponderante magis inclinaretur ad malum, quàm ad bonum, æquè poterat & eadem facilitate, seipsam flectere in bonum & in malum. Cæterùm per peccatum primi parentis natura humana valdè incuruata est, & ad malum inclinata: estque effecta persimilis parieti inclinato, quem ne cadat, pluribus fulcris diuinæ gratiæ opus est sustinere, tum ex parte humani intellectus, qui per peccatum obscuratus est, tum ex parte voluntatis,

[illegible] quod [illegible] ex parte appetitus sen- [illegible], & illam in [illegible] [illegible], vt [illegible] D. [illegible] [illegible] Psalmi [illegible] *[illegible]*. [illegible] voluntas ad bonum de se sine alio ad- [illegible], ad bonum verò non [illegible] Dei [illegible] fulsulta, [illegible] ipsius [illegible] cupiditatis [illegible] similis [illegible] ille, qui [illegible] flumini [illegible] est. atque si licet mi- [illegible], hoc est, quod saltem per [illegible] quandam [illegible] pulcherri- [illegible] Dædali imagines, quas antiqui sapientes [illegible] fortissimis vinculis ligatas in [illegible] pendebant, quæ nisi fortiter ligatæ ex [illegible] vt Plato refert [illegible], & in Hippia, & Aristot. lib. 1. de Ani- [illegible] solebant [illegible], quas pulcherrimè illæ imagines [illegible], non nisi arctissimis [illegible], laboriosque apud mortales de- [illegible] prauas affectiones, inclinationes- que ad id quod [illegible] contrarium est.

Quia autem [illegible] sententia D. Augustini, [illegible], quoniam Au- gustinus [illegible] errorem Pela- [illegible] Adæ sibi [illegible], [illegible] homines post peccatum Adæ [illegible] posse ad bonum, licet possint ad malum. Contra quem errorem constituit hanc Catholicam veritatem. Liberum arbitrium post peccatum [illegible] posse quidem per se so- lum ad malum: non tamen per se solum posse ad bonum, sed [illegible] egere Dei gratia. Hoc verò non est [illegible] liberum arbitrium ad bonum: quia aliud est, liberum arbitrium non posse bonum velle, [illegible] de se solo sine Dei gratia, aliud est non posse [illegible] aliquid de se. Potest enim de se aliquid cum Dei gratia, quia potest mereri [illegible]. Et Paulus ait, *Operor ego, iam non [illegible] gratia Dei mecum.* & 1. ad Co- rinth. 3. *[illegible] propriam mercedem accipiet se- cundum suum laborem.* Et [illegible] Gratis [illegible] *secundum proprium laborem.* Et 2. epist. cap. 5. *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribu- nal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum.* Notandæ sunt [illegible] dictiones *gessit*, & *bonum*. De hac re [illegible] August. libro de gratia & lib. arbitrio cap. 6. 8. 9.

[illegible] sensum habent verba diuinæ Scripturæ à Luthero [illegible], maximè secundum, [illegible], tertium & quartum, præter quod [illegible] quintum & sextum extra propositum al- legantur. Aliud enim est dicere, opera carnis, quæ [illegible], mala esse, & carnem, quæ talis est, [illegible] proprium appetitum operatur, non posse non malum operari: Aliud est, volunta- [illegible] posse aliud velle, nisi quod caro suadet, [illegible]. Primum admisso non sequitur secun- dum, et [illegible] ad hoc, vt ista testimonia [illegible] allegarentur, Neque Lutherus, ne- que [illegible] sequelam probat. Illud tan- dem, quod [illegible] Lutherus, sensum illorum verbo- rum [illegible] *[illegible] Domini [illegible] pro [illegible] esse,* gratiam Dei non dari, nisi pro peccatis, [illegible] & erroneum est dictum: [illegible] Dei gratia non detur pro bonis meri- tis, non tamen datur pro malis meritis, & pro [illegible]: aliàs expediret peccare, vt gratia Dei abundaret. Et [illegible] Dei gratia peccatoribus de- tur, data est etiam Adæ, & Angelis, in quibus nullum erat peccatum.

CAPVT XVIII.

Afferuntur, & soluuntur argumenta sumpta ex autoritate Patrum, & ex Philosophis.

IN septima classe afferuntur argumenta, quæ hæretici desumunt ex autoritate Patrum, præ- cipuè ex D. Augustino. Primum est autoritas Concilij secundi Arausicani cap. 13. vbi sic dici- tur; *Arbitrium voluntatis in primo homine infirma- tum, nisi per gratiam Baptismi, non potest reparari, quod amissum, nisi à quo potuit dari, non potest reddi; vnde ipsa veritas dicit, si vos Filius liberauerit, verè li- beri eritis.*

Secundum est autoritas D. Ioannis Chrysosto- mi hom. 17. imperfecti, vbi ait, quòd homo liga- tus peccato per propriam voluntatem, iam non agit quod vult, sed quod diabolus vult.

Tertium est autoritas D. Augustini in epistola 44. ad Anastasium, vbi ait, quòd voluntas libera directa non est, quandiu est vincentibus, & vin- cientibus cupiditatibus subdita: à quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est. Quartum eiusdem in Enchiridio cap. 30. vbi ait: *Libero arbi- trio malè vtens homo, & se perdidit, & ipsum. nam cum libero peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est liberum arbitrium.* Quintum eiusdem in lib. de spiri- tu & litera cap. 30. *Vt quid* (inquit) *miseri homines de libero arbitrio audent superbire, antequam liberen- tur aut de suis viribus si iam liberati sunt? Nec atten- dunt in ipso nomine liberi arbitrij libertatem sonare; vbi autem spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo serui sunt peccati, quid se iactant de libero arbitrio, à quo enim quis deuictus est, huius & seruus est.* Similem senten- tiam citat Caluinus ex verbis eiusdem Augustini sermo. 2. de verbis Apostoli, quam ibi non reperi. Sextum eiusdem in libro de perfectione iusti- tiæ responsione 9. *Per arbitrij libertatem factum est, vt esset homo cum peccato, sed iam pœnalis vitiositas subse- cuta ex libertate fecit necessitatem.* & rursus: *Quia peccauit voluntas, secuta est peccantem peccatum ha- bendi dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas.* Septimum eiusdem in 1. Retractationum cap. 15. *Quæ cogente cupiditate bona voluntate resistere non po- test, iam hoc ita peccatum est, vt sit etiam pœna peccati.* Octauum eiusdem in 3. libro Hypognosticon, vbi docet, quòd Adam per velle malum, rectè perdi- dit posse bonum, qui per posse bonum potuit vin- cere velle malum.

Hæc tamen testimonia non probant, quod in- tendunt hæretici. Et quidem quod attinet ad a- lios Patres, cùm Caluinus fateatur illos, excepto Augustino, omnes docuisse arbitrij libertatem, maximè Græcos, quos impudentiæ notat, eo quòd vsi fuerint nomine αὐτεξούσιον, frustrà laborant hæretici, vt illos in suas copias traducant, maxi- mè Chrysostomum, qui si aliquo modo excessit, potiùs excessit in amplificanda, quàm in minuen- da arbitrij libertate. In neutro tamen secundùm rei veritatem excessit, vt suis locis monstrabitur. Concilium autem Arausicanum eandem habet interpretationem, quam habent verba Augustini. Nam quemadmodum testimonia ex Augustino allegata sumpta sunt potissimùm ex libris aduer- sùm Pelagianos, & Semipelagianos conscriptis: ita Concilium illud Arausicanum præcipuè con- gregatum est contra eosdem hæreticos. & est sen- tentia nonnullorum Doctorum, quòd Canones illius

illius Concilij iussu Leonis primi Pontificis fuerint ex doctrina D. Augustini excerpti, & missi ad idem Concilium tanquam certæ quædam fidei definitiones.

11. Ad testimonia verò eiusdem Augustini respondetur primò, ipsummet Augustinum ab hac eadem calumnia sibi à Iuliano Pelagiano illata seipsum purgasse, & illam abstersisse libro 1. contra duas epistol. Pelagianor. cap. 2. vbi non solùm, vt dixi, calumniam abstersit, sed etiam declarat, quæ perierit libertas, & quæ remanserit in homine post peccatum primi parentis. Et certè cùm tot sint, & tam aperta testimonia Augustini pro ipso libero arbitrio, vt supra cap. 8. monstrauimus; nescio, qua fronte quantumuis perfricata audeant illum haeretici in patrocinium sui falsi dogmatis aduocare. Nihilominus ne dicant, nos ambagibus velle tempus terere, notandum est, plures, & graues extitisse Pelagianorum, & Semipelagianorum errores de gratia, & libero arbitrio, ex quibus isti fuerunt præcipui. Primus, quòd præuaricatio Adæ sibi soli nocuerit, non autem læserit

Augustinus. naturam humanam. ita colligitur ex eodem Augustino in lib. de natura, & gratia cap. 9. & 20. & 21. & lib. 1. de gratia Christi cap. 1. & 3.

Secundus quòd homines non permittantur à Deo labi in peccata in pœnam aliorum peccatorum, & quòd vnum peccatum non sit pœna alterius peccati. Eodem lib. de natura & gratia capite 22.

Tertius quòd non sit necessaria Dei gratia ad hoc, vt homo transeat de statu peccati ad statum iustitiæ, & vt perseueret in Dei amicitia. eodem lib. cap. 12. 13. & 51. & lib. de gratia & lib. arbitrio cap. 13.

Quartus quòd homines modò nascantur sicut erat Adam in statu iustitiæ originalis, & quòd sine Dei gratia æquè possit liberum arbitrium ad bonum sicut ad malum. lib. 1. de gratia Christi cap. 3. 4. 7. 17. 28. 29. 31. & lib. 2. cap. 1. 3. 4. & lib. 4. contra duas epist. Pelagianorum cap. 2.

Quintus quòd homo in hac vita possit omnia peccata etiam minima vitare suis viribus. Eodem lib. de natura, & grat. cap. 7. 8. 18. & lib. 4. contra duas epistolas cap. 2.

Sextus quòd homines quantumuis propagati ex stirpe Adæ, non nascantur obnoxij peccato originali, & sub potestate diaboli. in epist. 105. & passim in omnibus libris Augustini contra Pelagianos. Ex his colligebant illud, quod omnium errorum est caput; quòd homines nati ex stirpe Adæ non indigeant beneficio humanæ Redemptionis, quæ per Iesum Christum facta est. Contra hos errores Augustinus statuit sex veritates Catholicas. Prima est, totam naturam humanam per peccatum Adæ sauciatam fuisse, & non solùm amisisse rectitudinem iustitiæ originalis, & immortalitatem, sed subiectam factam fuisse ignorantiæ, & concupiscentiæ, & pugnæ carnis cum spiritu.

Secunda, Deum in pœnam peccatorum præcedentium permittere, homines labi in alia peccata, estque peccatum pœnam peccati.

Tertia, hominem non posse sine speciali Dei auxilio ex statu peccati transire ad statum iustitiæ, neque sine speciali auxilio posse per solas vires naturæ in Dei amicitia diu perseuerare.

Quarta, hominem in statu naturæ lapsæ non æquè posse ad bonum, & malum: sed hoc fuisse priuilegium solius status iustitiæ originalis.

Quinta, hominem in hac vita quantumcunque perfectum non posse vitare omnia peccata saltem venialia.

Sexta, homines ex stirpe Adæ propagatos nasci captiuos peccati, & diaboli, & egere beneficio Redemptionis Christi.

Hinc sequitur, quòd quanuis homo nascatur 1[illegible] cum libero arbitrio, & habeat veram libertatem naturæ, de qua solùm hîc est quæstio, nihilominus ex peccato originali sex alias contrahit necessitates. Prima est necessitas subiacendi peccato, & imperio diaboli, donec per Iesu Christi gratiam liberetur. Secunda est necessitas ferendi pœnam pro eodem peccato, nisi illud per Dei gratiam misericorditer sibi fuerit remissum. Tertia est necessitas experiendi, & sustinendi prauos motus carnis contra spiritum etiamsi homo nolit. Quarta est necessitas habendi saltem aliqua peccata venialia. Quinta est necessitas ignorantiæ eorum, quæ ad salutem sunt necessaria. Sexta est necessitas seu indigentia diuinæ gratiæ ad vincendas tentationes, ad implenda diuina mandata, ad perseuerandum in Dei gratia, & ad vitam æternam consequendam. Igitur per peccatum Adæ homo incurrit hanc multiplicem necessitatem, & perdidit libertatem illi oppositam, & hoc solum voluit dicere Augustinus. Et nihilominus, quia hæc multiplex necessitas non repugnat libertati naturali, de qua est controuersia, optimè cum eadem multiplici necessitate cohæret arbitrij nostri libertas. Et per hanc doctrinam quisque facilè poterit exponere non solùm testimonia D. Augustini, sed omnium aliorum Patrum, de qua multiplici necessitate optimè scribunt Ruardus Taper art. 7. pagina mihi 264. Andreas Vega lib. 2. de Iustificatione cap. 3. & 4. & Cardinalis Bellarminus lib. 3. de gra. & lib. arbitr. cap. 50.

In octaua tandem classe [illegible] sunt argumenta Philosophorum, quibus illi fatalem necessitatem probare nitebantur. Primum argumentum sit illud, quo vtebatur Diodorus Stoicus, cuius etiam meminerunt Ammonius, & Magentinus in libris Perihermenias, sumptum ex propositionibus de futuro contingenti. quod argumentum omissa verborum circuitione & perplexitate, sic potest breuiter formari. Acceptis duabus propositionibus contradictoriis de futuro contingenti, de qualibet illarum potest fieri quæstio, an sit vera, an falsa. Accipiamus igitur has duas propositiones: Petrus cras nauigabit, & Petrus cras non nauigabit. Quæro de ista, Petrus cras nauigabit, an sit vera, an falsa; si vera: ergo necessariò vera. Ergo semper fuit vera. Ergo eius contradictoria, Petrus cras non nauigabit, erit necessariò falsa & impossibilis. Ergo semper fuit falsa, & impossibilis. Ergo quidquid in mundo euenit, necessariò euenit, & quod non euenit, impossibile est euenire. Prima consequentia probatur, quòd si illa propositio est vera, necessariò debeat esse vera, quia nisi demus, illam esse necessariò veram, poterit illius opposita contradictoria esse vera, & eo ipso illam contradictoriam veram esse, ergo ista non erit vera: Quod tamen supponimus. Aut igitur non est vera, aut necessariò est vera. Reliquæ omnes consequentiæ satis sunt euidentes, neque indigent alia probatione, sed admissa prima consequentia omnes ad illam necessariò consequuntur. Atque hoc erat præcipuum argumentum Stoicorum, cui alludens Cicero lib. 9. epistol. familiarium ad Varronem ait: *De possibili me scito secundum Diodorum iudicare.* Quapropter si venturus es, scito necesse esse, te venire; si autem non, impossibile est, te venire. 15

Secundum

[illegible] argumentum erat Chrysippi apud [illegible] Aphrodis. [illegible] quæstionū naturalium [illegible] omne quod fit, cau- [illegible] fit, omne autem, quod causa ante- [illegible] fit, [illegible] & immutabiliter fit. Prima propositio [illegible] ex terminis, quia si quid si- [illegible] non [illegible], posset esse motum si- ne [illegible]. Secunda verò propositio probatur, quia si quid fit, causa antecedente, ponitur non [illegible], ponuntur [illegible] causas antecedentem.

Tertium argumentum affert Pomponatius in suo libro de fato. Voluntas vel est de se indifferens ad volendum aliquod obiectum, & non volendum, vel est determinata. Si est indifferens; ergo non magis eliciet actum volendi, quàm oppositum, quia ab agente omnino indifferenti ad vtramque partem contradictionis non magis potest exire actus, quàm illius oppositum, vt docet Philosophus in secundo libro de generatione text. 36. & Commentator in secundo libro de cœlo com. [illegible]. Si autem est determinata, vel hanc determinationem habet à seipsa, vel ab alia causa [illegible] [illegible] ab alia causa determinatur, vel [illegible] [illegible] causa naturali, vel vt à causa voluntaria, [illegible] naturali, ergo voluntas [illegible] ad volendum quidquid [illegible] causa voluntaria, [illegible] de [illegible] causam determinantem [illegible] aliquam causam naturaliter determinantem.

V. [illegible] tamen [illegible] erant tanti momenti, vt propter illas tam manifestam & tam magnam [illegible] concluderent, qualis ea est, quæ negat arbitrij [illegible] libertatem. Et ad primum argumentum [illegible] aliqui docti, & eruditi laborant in eo dissoluendo, quorum labor versatur in declarando dictum illud Philosophi in 1. Periher- meneias, de futuris contingentibus non est determinata veritas, quod dictum aliqui etiā ex Theologis absolutè ut falsum reiiciunt, alij verò defendunt in sensu [illegible] legitimo, de qua re lib. 4. c. 18. & 24. Responsio tamen eiusdem argumenti facillima est, si verum sensum illius propositionis teneamus: *De futuris contingentibus non est determinata veritas.* Pro cuius intelligentia [illegible] est, quòd effectus contingens duobus modis potest considerari, vno modo secundùm illud esse, quod habet tantùm in sua causa, antequam sit actu productū in rerum natura: alio modo secundùm illud esse, quod habet in rerum natura, quando est actu productum, & est extra suas causas. Ratione itaque [illegible] esse, quod habet contingens solùm in suis causis, propositio de futuro contingenti nō potest habere determinatam veritatem. Verùm ratione [illegible] quælibet propositio de futuro contingenti habet determinatam veritatem: nam hoc modo contingens habet esse certum, & determinatum, & necessarium, non quidem necessitate absoluta, sed ea necessitate, qua dicimus, omne quod est, dum est, necesse est esse, quæ vocatur necessitas consequens; vel concomitans rem, non autem solam antecedens: hæc necessitas consequens non aufert à rebus suam contingentiam, sicut docet etiam Philosophus in 1. Perihermen; sola enim necessitas antecedens ea est, quæ pugnat cū contingentia, & libertate, vt lib. 1. dictum est. Ad argumentum igitur respondetur, quòd ista propositio est vera, Petrus cras nauigabit, ergo necessaria: ergo eius contradictoria est impossibilis, ex suppositione, & necessitate, & impossibilitate concomitante, vel consequente: non autem necessitate vel impossibilitate antecedente, & absoluta, quæ sola aufert arbitrij libertatem. Volo dicere, hanc propositionem, Petrus cras nauigabit, esse veram, & necessariam non ratione illius esse, quod hoc contingens habet in suis causis, secundùm quod solùm attenditur effectus contingentia, sed secundùm illud esse, quod habebit ille effectus in rerum natura extra suas causas, ratione cuius est enim nauigatio Petri necessaria erit; & supposito, quòd de facto Petrus nauiget, impossibile erit, illum non nauigare.

Ad secundum distinguenda est secunda propo- VI. sitio: dum enim dicitur, omne quod causa antecedenti fit, necessariò fit, ista propositio potest dupliciter intelligi, vno modo in sensu reduplicatiuo, & composito, & ex suppositione, & est sensus, quòd dum res fit, quatenus fit, necessariò fit, & in hoc sensu est vera; sed hæc necessitas non tollit rerum contingentiam, nec etiam illam ponit, quia stat cum actione contingente, & cum actione necessaria. Alio modo potest intelligi in sensu diuiso, & absoluto, ita vt ly necessariò, determinet modum causandi, & sit sensus quòd omne, quod causa antecedente fit, necessariò fiat, ita vt causa necessariò sit determinata ad agendum, nec possit non agere; & in hoc sensu, quem arguens debet intendere, vt aliquid concludat, propositio est absolutè falsa, & gratis allata sine probatione: falsum enim est, omnes causas necessariò agere, imo causa libera, & contingens etiam dum agit considerata, vt naturaliter prior ipsa actione, potest non agere, vt dictum est lib. 1. cap. 32.

Ad tertium respondetur, voluntatem determinari à seipsa, & à causa superiori, & ab obiecto, modo in primo libro explicato, neque opus est recurrere ad causam naturaliter determinantem.

Ex his verò satis arbitror constare arbitrij nostri libertatem. Rationes namque, quibus illa probatur, tam multæ sunt, & tam validæ, vt modò iam nullus præter solos Caluinistas, illam apertè audeat negare, cum quibus non est longius protrahenda disputatio, iuxta Philosophi monita, qui in 1. Physicorum dicit, non esse disputandum contra quamlibet opinionem sermonis gratiâ dictam. Rogandus potiùs Deus, vt rectam fidem, quæ eius est donum, mentibus omnium mortalium infundat, ad suæ gloriæ incrementum.

PROPV

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS
LIBER TERTIVS.

Quòd non lædatur humani arbitrij libertas per certitudinem diuinæ præscientiæ.

LIBERTATEM humanæ voluntatis cum certitudine, & infallibilitate diuinæ præscientiæ conciliare, sapientibus huius sæculi semper visus est difficilis labor, & prouincia fortasse insuperabilis. Ob quam causam si sedulò hanc rem inspicias, videbis, antiquos Philosophos omnes ferè in alterum è duobus erroribus turpiter lapsos. Aut enim retenta humani arbitrij libertate negauerunt, Deum rerum humanarum saltem in particulari, vllam habere notitiam, vllam gerere procurationem: aut retenta certitudine infallibili diuinæ præscientiæ de ipsis humanis actionibus, arbitrij nostri libertatem penitus abstulerunt, & omnia fatali, ineuitabilique supposuerunt necessitati. Hunc nodum certè durum, & explicatu difficillimum, quantum per virium nostrarum imbecillitatem licuerit, cum Dei auxilio explicaturi in hoc 3. libro, duo potissimùm sumus ostensuri, videlicet, Deum omnium rerum contingentium, & præcipuè humanarum actionum certissimam, distinctissimam, & infallibilem notitiam habere; & nihilominus diuinæ præscientiæ certitudinem infallibilem non tollere rerum contingentiam, & præcipuè arbitrij nostri libertatem. Quia verò contingentia in duplici sunt differentia, alia enim sunt absolutè futura; alia sunt futura solùm ex hypothesi, & suppositione, id est, supposito aliquo alio, & primi generis vocatur contingentia absoluta, secundi verò generis vocantur futura conditionata, de vtriusque generis contingentibus hoc in loco agemus. Quare tertius hic liber tres præcipuas continebit controuersias. Prima erit, an Deus cognoscat futura contingentia absoluta, præcipuè quæ pendent ex libero arbitrio. Secunda, an cum certitudine diuinæ notitiæ de huiusmodi contingentibus stet verè illorum contingentia, & humani arbitrij libertas. Tertia, an Deus cognoscat contingentia conditionata, & quomodo: iuxta quas controuersias tertius hic liber in tres partes principales eodem ordine à nobis diuidetur.

CAPVT I.

Prima controuersia proponitur, & quædam scitu necessaria ad intelligentiam difficultatum in ea occurrentium præmittuntur.

1. PRoponitur itaque prima, eaque grauissima controuersia in præsentiarum examinanda, An Deus cognoscat futura contingentia, maximè, quæ pendent ex humano arbitrio. Loquimur verò non de cognitione qualicumque, sed de cognitione certa, & distincta, qua cognoscuntur res in particulari, & secundùm suas rationes distinctas, prout sunt in se ipsis. Cuius quæstionis sensus vt clarior fiat, quædam nobis ex his, quæ de scientia Dei à Doctoribus traduntur, supponenda sunt, quædam verò hic recolenda, & explicanda. Primò supponendum est, duplicem esse scientiam in Deo respectu creaturarum, alteram quæ vocatur scientia simplicis intelligentiæ, qua cognoscuntur ipsæ creaturæ, vt possibiles sunt, non autem, vt futuræ, quæ scientia concipitur in Deo ante omnem actum liberum diuinæ voluntatis erga ipsas: alteram verò, quæ vocatur scientia visionis, qua intuetur creaturas, vt actu existentes in rerum natura in aliqua temporis differentia. Præsens controuersia non est de scientia simplicis intelligentiæ, sed præcipuè de scientia visionis.

Secundò supponendum est duplicem esse scientiam, alteram, quæ abstrahit à præsentia rei, quæ idcirco abstractiua nuncupatur: alteram, quæ ad præsentiam rei terminatur, quæ vocatur notitia intuitiua, seu notitia visionis. hic quæstio non est de notitia abstractiua, sed intuitiua. II.

Tertiò supponendum est, duobus modis concipi posse hanc notitiam, vno modo, vt sit notitia tantùm vniuersalis, siue secundùm rationes communes, in quibus res multæ conueniunt, qualem Commentator, & Auicenna, & fortasse etiam Aristoteles, & Plato commenti sunt in Deo respectu rerum generabilium, & corruptibilium, vt statim dicemus. Alio modo, vt sit notitia particularis, & distincta rerum cognitarum, distincta (inquam) distinctione se tenente ex parte rerum cognitarum, ita, vt distinctè cognoscantur à Deo secundùm rationes indiuiduales, secundùm quas vnaquæque res ab altera distinguitur, & non solùm secundùm rationes communes, in quibus ad inuicem conueniunt, non autem distinctione, se tenente ex parte cognoscentis: quia hoc pacto certum est, Deum nihil distinctè cognoscere distinctis actib. vel distinctis notitiis, sed quidquid cognoscit, vnico actu, & vnica notitia simplicissima cognoscere, vt ait Dionysius cap. 7. de diuinis nominibus, quòd Deus videt distincta indistinctè, scilicet ex parte cognoscentis.

Quartò supponendum est, creaturas omnes habere duplex esse, alterum in Deo, alterum in seipsis, vt notat Augustinus lib. 5. de Genesi ad literam cap. 14. Esse, quod habent in Deo, vocatur esse intelligibile, & obiectiuum: esse, quod habent in seipsis, vocatur esse actualis existentiæ. esse, quod creaturæ habent in Deo, non est proprium, & formale ipsarum creaturarum, sed est proprium, & formale esse ipsius Dei: vnde ait Augustinus, quòd creaturæ, vt sunt in Deo, sunt vita creatrix, iuxta illud D. Ioannis cap. 1. Quod III.

[illegible] Augusti-[illegible] legendu esse, [illegible], quod *falsum est*. [illegible] loquendo esse, [illegible] in causa [illegible], maxime [illegible], quam esse formale, quod habent ipsi effectus in seipsis, non est [illegible] effectus, sed causæ; quia effectus [illegible] causa formaliter. [illegible] & [illegible] licet nunc [illegible] Doctores dicant, quod creaturæ habent [illegible] esse in Deo, quam in seipsis, [illegible] D. Thom. 1. part. quæst. [illegible] quod sit [illegible] esse creaturæ, sed [illegible], quod est verius [illegible], quia creaturæ in Deo habent esse Dei, quod est [illegible] [illegible], quam illud, quod creaturæ habent in seipsis. Tertiò sciendum est, licèt [illegible] in Deo actu intelligi-[illegible], & non habent esse in illo nisi intelligibi-le, quia diuina [illegible] intelligibile est, & [illegible] per modum intelli-[illegible] modis concipi [illegible] in Deo continetur. Primò vt entia per [illegible] in summo ente per essentiam [illegible] in prima causa [illegible] exemplares in prima idea. Sc [illegible] Quartò vt imagines in speculo [illegible] Quintò vt res intellectæ in intelli-[illegible] nullo ex his quinque mo-[illegible] esse, quod creaturæ habent in Deo, est esse proprium formale ipsarum creaturarum. Esse [illegible] proprium, & formale creaturarum est il-[illegible], quod habent in seipsis [illegible] in rerum natura ex-[illegible] suas causas, quod vocatur esse actualis exi-stentiæ.

IV. Vbi [illegible] duplex esse, eminentiale, seu vir-tuale, quod creaturæ habent in Deo, & forma-le, quod habent in seipsis, Scotus [illegible] est [illegible] esse quod vocat esse cognitum, [illegible] esse illud virtuale, & eminentia-le, quod creaturæ habent in Deo, vt in causa, [illegible] illud esse creaturæ habent in Deo [illegible] [illegible] cæterùm illud esse co-gnitum creatura non habet nisi per actum diuinæ cognitionis: neque verò est esse formale, quod creaturæ habent in seipsis extra suas causas in re-rum natura, quia illud est esse verum, & reale, sed esse [illegible] est esse diminutum, & quodam modo [illegible] ens, & non ens. Quid verò sit illud esse cognitum, & quæ sit necessitas illud ponendi, declarat [illegible] in 1. part. Contr. [illegible] & 3. de quo hæc dicit, primò quod crea-tura [illegible] diuinæ intellectionis non habet in Deo aliquod esse proprium, neque esse possibi-le [illegible] intelligibile, sed solùm esse [illegible] virtuale, quod est esse causæ, vt potentis produce-re [illegible] Secundò quod diuina essentia in primo [illegible] diuinum intelle-ctum ad sui [illegible] & perfectam notitiam, in secundo [illegible] mouet ad notitiam creatura-rum, & in eodem instanti diuinus intellectus producit creaturas in esse cognito, & illas intel-ligit, & dat illis esse, eo modo, quo noster in-tellectus intelligendo res, dat illis [illegible] esse, & eo modo, quo dat esse secundis intentionibus. [illegible] aliquod discrimen inter creaturas in esse cognito, & secundas intentiones. Tertiò ait,

quod illud esse cognitum licèt sit diminutum, non est tamen extrinsecum, sed intrinsecum & proprium ipsi creaturæ. Quartò quod istud esse cognitum est purum ens rationis, & omnino ni-hil, quatenus nihil opponitur enti reali, non autem quatenus opponitur enti rationis. Quintò quod in hoc esse cognito fundatur esse possibile ipsarum creaturarum. Sextò quod non est esse respectiuum, sed absolutum saltem intrinsecè. Septimò quod istud esse cognitum, quod creatu-ræ habent in Deo, est esse obiectiuum, quod ter-minat secundariò diuinam cognitionem. Hæc omnia autem ille autor deducere ex Scoto in 1. dist. 35. & aliis locis ibi ab eo allegatis. Quæ si ve-ra sunt, apparet de mente Scoti illud esse cogni-tum esse tertium quoddam esse distinctum ab illo esse, quod habent creaturæ in Deo, secundùm quod dicuntur vita creatrix: & ab illo, quod ha-bent in seipsis in rerum natura. Quidquid autem sit de hoc esse cognito, status propositæ quæ-stionis est, vtrum Deus cognoscat creaturas maxi-mè futura contingentia secundùm esse, quod ha-bent in seipsis, non quidem diminutum, & ratio-nis, quale est esse cognitum à Scoto excogitatum, sed verum, & reale actualis illorum existentiæ, ita vt diuinus intuitus attingat ipsam esse actualis existentiæ rerum extra suas causas, quod est ve-rum esse, & proprium, & formale creatu-rarum, quod est creaturas cognosci à Deo in seipsis, non quidem vt particula, *in seipsis*, de-terminet medium cognitionis, sed obiectum co-gnitum.

V. Quintò supponendum est, quemadmodum ad visionem sensitiuam tria requiruntur, potentia, obie-ctum, & medium, ita proportionabiliter eadē requiri ad visionem intellectiuam, siue, quod idem est, ad notitiam visionis etiam loquendo de notitia diui-na, tria requiri, requiritur enim primò diuinus intellectus, quem tunc [illegible] per modum poten-tiæ: requiritur obiectum cognitum: & requiritur medium cognitionis. De obiecto verò, & de me-dio diuinæ cognitionis nonnulla sunt præmit-tenda intellectu necessaria ad notitiam dicendo-rum. Et quidem circa obiectum notandum est, duplex esse obiectum intellectus, aliud motiuum, aliud terminatiuum. Obiectum motiuum dicitur illud, quod mouet intellectum ad intelligendum, terminatiuum verò dicitur, quatenus terminat actum intellectionis. Hæc autem diuisio non est generis in species per oppositas differentias, quia potest idem obiectum sub diuersa ratione esse si-mul motiuum, & etiam terminatiuum, sed est di-uisio vocis in æquiuocata. Obiectum autem motiuū duplex est, aliud vt quo, aliud vt quod. Obiectum motiuum vt quo, est species intelligibilis, qua in-tellectus constituitur in actu primo completo ad intelligendum, & est principium quo intelligen-di. Obiectum motiuum vt quod, est ipsum obie-ctum, quod producit suam speciem intelligibilem in intellectu, & illa mediante mouet intellectum ad intelligendum. De hoc duplici obiecto motiuo variè loquitur D. Thomas, nam in 1. dist. 35. quæst. 1. art. 1. inquit, quòd obiectum motiuū, vt quo, est primò intellectum, & motiuum, vt quod, est secundò intellectum. Cæterùm in prima parte quæst. 85. artic. 2. dicit quòd primò intellectum est res, cuius species est similitudo. Et quæst. 85. art. 3. dicit, quòd illud, quod primò in-telligitur à nobis, est quidditas, & natura rei. Et quodlib. 10. quæst. 3. dicit, quòd non est neces-

ſe, vt illud, quod cognoſcimus tanquam forma cognoſcendi ſit nobis notum, ſicut non eſt neceſſe, vt oculus videat lumen, vel ſpeciem viſibilem. Credendum ergo D. Thom. in 1. ſententiarum dixiſſe, ſpeciem intelligibilem eſſe primò intellectum non ſecundùm rem, ſed ſecundùm dici: aut non formaliter, ſed cauſaliter: aut in ſumma priorem ſententiam correxiſſe.

Obiectum verò terminatiuum etiam ipſum duplex eſt, aliud, quod eſt intra intellectum, tanquam terminus productus per actualem ipſam intellectionem, ad quem illa immediatè terminatur, qui aliis nominibus vocatur verbum mentale, & conceptus mentis, & ſpecies ſiue ſimilitudo expreſſa, alterum, quod eſt extra intellectum, & præſupponitur intellectioni, quod à Philoſophis vocatur obiectum potentiæ, de quo intelligitur vulgatum illud dictum, *nulla potentia producit ſuum obiectum*. De hoc obiecto poſteriori modo accepto ſemper ſunt intelligendi Doctores, cùm loquuntur de obiecto intellectus, niſi aliquid addant, per quod dent intelligere, quòd de alio loquuntur: non enim nomine obiecti intellectus communiter accipitur ſpecies intelligibilis, neque verbum mentale, ſed accipitur obiectum ipſum, quod per ſpeciem intelligibilem attingitur ab ipſo intellectu per actum intellectionis, cuius imago exprimitur per actum intelligendi.

Sed vlteriùs aduertendum, quod duplex eſt obiectum ſic acceptum, nempe pro obiecto determinatiuo exiſtente extra intellectum, aliud, quod vocatur obiectum terminatiuum primariò, aliud terminatiuum ſecundariò. Diſtinctio eſt
Scoti. Scoti in 1. diſt. 3 . litera M. Obiectum terminatiuũ primariò eſt illud, quod non ſolùm terminat intellectionem, ſed per ſpeciem intelligibilem mouet intellectum ad intelligendum. Obiectum terminatiuum ſecundariò eſt illud, quod terminat tantùm, ſed non mouet intellectum, quia non intelligitur per ſpeciem propriam, ſed per ſpeciem obiecti terminatiui primariò. Obiectum terminatiuum primariò vocatur obiectum primum, immediatum, adæquatum, & viſum in ſe, non in alio. Obiectum terminatiuum ſecundariò dicitur obiectum ſecundarium, mediatum, inadæquatum & viſum non in ſe, ſed in alio. Hæc de obiecto.

Similiter de medio cognitionis verba facienda primò aduertere debemus, medium intellectionis nihil eſſe aliud niſi formam, aut ſimilitudinem, qua mediante intellectus aliquid intelligit, quæ duplex eſt, alia, qua mediante intellectus intelligit tanquam principio quo intelligendi, quæ alio nomine vocatur ſpecies intelligibilis, alia, qua mediante intellectus aliquid intelligit, vt forma priùs intellecta, quæ quadruplex eſſe poteſt: nam quatuor modis concipere poſſumus, vnum intelligi mediante altero tanquam forma priùs intellecta. Primò tanquam in verbo mentali, imagine expreſſa, de qua D. Thom. de veritate quæſt. 3. art. 2.
D.Thom. Secundò tanquam in idea & exemplari. Tertiò tanquam effectum in cauſa priùs intellecta. Quartò tanquam imaginem in ſpeculo, vel tanquam rem imaginatam in ſua imagine.

VII. Hæc autem omnia applicantes diuino intellectui, & diuinæ notitiæ, facilè percipiemus modos diſputationum latentes in hac controuerſia, & quæ in eadem controuerſia ſint certa, & quæ ſint dubia. Primò namque ſi ſit ſermo de obiecto motiuo, quocunque modo illud accipiatur ſiue pro ſpecie intelligibili, ſiue etiam pro ipſo obiecto, cuius ipſa ſpecies intelligibilis eſt ſimilitudo immediatè repræſentatiua, certum eſt, hoc modo Deum nihil extra ſe poſitum intelligere. Nam ſi loquamur de ſpecie intelligibili, nulla forma creata poteſt eſſe ſpecies intelligibilis perficiens intellectum diuinum, aliàs creatura Deum perficeret, & intellectus diuinus eſſet potentia paſſiua reſpectu obiecti creati, vt benè quoad hoc argumentatur Philoſophus in 12. Metaph. text. 51. Sola igitur diuina eſſentia eſt ſpecies intelligibilis repræſentans diuino intellectui omne intelligibile, licet ordine quodam, quia primò, & immediatè repræſentat ſeipſam tanquam obiectum primarium, & adæquatum diuini intellectus: ſecundariò verò, & mediante repræſentatione ſuiipſius repræſentat creaturas tanquam obiectum ſecundarium, & inadæquatum. In hoc ſenſu dixit Ariſtoteles in loco proximè citato, quòd Deus nihil extra ſe poſitum intuetur, quod non Ariſtoteles ſolus dixit, ſed etiam Auguſtinus lib. 83. quæſtionum q. 46. & D. Thomas 1. part. quæſt. 14. art. 5. & 1. contra Gentes cap. 48.

Oritur verò hîc dubium, vtrùmnam habeat diuina eſſentia vim repræſentandi non ſolùm ſeipſam, ſed etiam creaturas in ratione ſpeciei intelligibilis. Huius dubij ſolutio maximè confert ad intelligentiam dicendorum. Loquimur hîc, & quærimus de ratione proxima, & immediata, ob quam competit diuinæ eſſentiæ illa repræſentatio creaturarum in ratione ſpeciei intelligibilis. Ad hoc autem dubium reſpondeo ex doctrina D. Thom. 1. part. quæſt. 14. art. 5. huiuſce rei nullam aliam veriorem, & magis proximam rationem reddi poſſe, quàm quia diuina eſſentia eſt ſpecies intelligibilis perfectiſſimo modo ſeipſam repræſentans, ſecundùm omnem ſuam entitatem, virtutem, perfectionem, & cauſalitatem. Cùm enim diuina eſſentia ſit ens eminentiſſimum, & cauſa vniuerſaliſſima, continens omnes creaturas ſecundùm omnem illarum entitatem, & perfectionem, & virtutem, & ſecundùm omnem modum eſſendi, & cauſandi, & cùm ſit cauſa omnium rerum ita vniuerſalis, quòd poteſt ſupplere vices cuiuſcumque cauſæ particularis in ordine ad omnes, & ſingulos effectus ſecundùm omnes, & ſingulos modos cauſandi, hinc neceſſariò ſequitur, non poſſe diuinam eſſentiam eſſe ſpeciem intelligibilem repræſentantem ſeipſam perfectè tanquam obiectum primarium, & adæquatum, quin ſit etiam ſpecies repræſentans creaturas perfectè, & diſtinctè tanquam obiectum ſecundarium. Sequitur etiam, verum eſſe id, quod Caietanus adnotauit eadem quæſt. 14. art. 5. diuinam eſſentiam non poſſe creaturam repræſentare immediatè, ſed tantùm mediante repræſentatione ſuiipſius, quod etiam aduertit, & benè, Nazarius ibidem in propria controuerſia illius articuli §. *Quarta conclusio*, & concluſione 5.

Secundò ſi ſit ſermo de notitia alicuius rei tanquam obiecti motiui, quod, aut obiecti terminatiui primarij, & adæquati, certum eſt, Deum nihil extra ſe poſitum intelligere ob eandem rationem: quia obiectum, ſiue motiuum, ſiue terminatiuum primum, & adæquatum eſt illud ſolùm, quòd per propriam ſpeciem mouet intellectum, & conſtituit illum in actu primo, & illum perficit; Deus verò à nulla re creata perfici, aut actuari poteſt, ſed ipſe ſolus eſt ſua perfectio.

Cùm autem hæc ſint certa apud omnes Philoſophos, & Theologos, remanent nihilominus tria VI

[illegible] controuersiam. Primum an [illegible] tanquam species [illegible] imprimat diui- [illegible] distincte [illegible] A cer- [illegible], qui [illegible] voluntas tanquam [illegible] [illegible]. Secundum [illegible] est, an [illegible] species intel- ligibiles, quas [illegible] non possint videri nisi [illegible] per [illegible] tanquam species intelligibiles, [illegible] possint vide- re in [illegible] per superiorem causam [illegible] in ratione formæ prius intellectæ. Ter- tium est, an [illegible] videantur in diuina essentia tanquam forma prius intellecta in ratione speciei expressæ, an idea, an causa, an specula voluntarij. Hæc tria dubia eodem ordine, quo & proposita sunt, [illegible], quantum Dei potentia ad [illegible] quæstione, & controuersia propositum [illegible].

CAPVT II.

Circa primum dubium opiniones negantes Phi- losophorum referuntur.

I. Circa primum dubium varij fuerunt errores [illegible] Philosophorum. Primus fuit E- [illegible], qui, vt refert Tullius lib. 1. de natura Deorum. Iamblicus in libro de mysterijs cap. [illegible]. Lactantius Firmianus in libro de ira Dei cap. 9. & Gregorius Nyssenus lib. 8. Philosophiæ cap. 1. [illegible] Deum negauit: postea [illegible] Deos [illegible] [illegible], id est, nihil agentes, aut curantes & o- [illegible]. [illegible] Hennius eiusdem se- [illegible]: *Ego Deûm genus esse semper dixi, & [illegible] sed eos non curare opinor, quid agat humanum genus.*

Secundus [illegible] fuisse Platonis, qui (quidquid nonnulli in gratiam illius scribant) re- [illegible] Nysseno loco proxime citato, & Plutarcho in libro de Placitis Philosophorum, & in libro de fato, Proclo in lib. 6. de Theologia Platonis cap. 2. Marsilio Ficino comment. in Pro- tagoram, & in caput 7. Plotini de pulchritudine, & in suo libro de Theologia Platonis. D. Thoma in 1. p. quæst. 22. art. 3. & Iulio Sirenio lib. 4. de fa- to cap. 11. & [illegible] totius mundi [illegible] tres partes [illegible], & primam, quæ circa Angelos, corpora cælestia, & [illegible], vt æternæ sunt & partes mundi, versatur, tribuit supremo Deo. Secundam, quæ versatur circa generabilia, & cor- ruptibilia, [illegible] in [illegible] quodammodo [illegible] sunt, vel saltem per successionem genera- [illegible] & ad mundi perfectionem, & [illegible] pertinent, tribuit secundis Diis me- [illegible] corporum cælestium, & elementorũ. Tertiam, quæ circa res corporales generabiles & corruptibiles particulares, vt tales sunt, versatur, tribuit dæmonibus. Et quamuis alij aliter diuisionem prouidentiæ distinguant ad mentem ipsius Pla- tonis, omnes tamen videntur conuenire in hoc, quòd Deus ex sententia Platonis hæc inferiora, aut non curet, aut non immediatè per se ipsum, sed mediantibus secundis causis, de qua re aliquid dicemus lib. 5.

II. De Aristotele quamuis in hoc quæsito obscu- rus, & varius, & lubricus semper apparuerit, est opinio multorum Doctorum, illum sensisse, Deum hæc inferiora non intelligere saltem notitia di- stincta, & sub illorum rationibus proprijs, & par- ticularibus, de qua modò est quæstio. Ita illi tri- buunt ex Patribus Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum, vbi dicit, Aristotelem suum errorem hausisse ex verbis Prophetæ dicentis, *Domine in cæ- lo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes.* Epi- phanius Cyprius hæresi vltima. Gregorius Na- zianzenus oratione 1. de Theologia, quæ est n. 33. Ambrosius lib. 1. officiorum cap. 3. Theodoretus lib. 6. de curandis affectionibus Græcorum cap. 6. & epitome diuinorum decretorum cap. de proui- dentia, Gregorius Nyssenus lib. 8. Philosophiæ cap. 3. Saluianus in lib. 1. de prouidentia. Et qui- dam Tatianus discipulus Iustini.

Ex Scholasticis etiam eundem errorem illi tri- buunt Gregorius Ariminensis in 1. disp. 35. quæst. 1. & ibidem Gabriel Biel, & dis. 38. quæst. 1. art. 1. & ibidem D. Bonauentura art. 2. quæst. 1. ad 1. ar- gumentum, & Gulielmus Okam referente Ioan- ne Maiore, eadem dis. 38. quæst. 1. & Ambrosius Catharinus in opusculo de veritate enunciatio- num, & nouissime Vasquez in 1. part. disp. 64. cap. 1. & 66. cap. 1. & 87. cap. 1. Ex Philosophis quoque ita de Aristotele senserunt Atticus Platonicus, re- ferente Eusebio Cæsariensi lib. 4. de præparatione Euangelica cap. 4. Calcidius in Timæo Platonis. Auerroes in omnibus locis, in quibus sententiam Aristotelis commentatur, maxime lib. 12. Metaph. commen. 37. & 52. & in Paraphrasi Metaph. in fi- ne. Themistius pluribus etiam in locis. Achilli- nus Bononiensis quodlib. 1. dub. 1. Augustinus Suessanus in comm. libri destructionum Auerrois disp. 12. in fine, & Iulius Sirenius lib. 4. de fato cap. 23. & lib. 6. cap. 10. 11. 12. Et licèt D. Thomas pro summa illius modestia nitatur Aristotelem ab hoc errore tam graui excusare, & sint etiam quædam testimonia quibus videtur ille sufficienter indi- casse se in hoc errore minimè fuisse, cuiusmodi est testimonium illud ex lib. 1. de Anima text. 80. & illud quod deducitur ex libro de mundo ad Ale- xandrum, & alia, quæ solent adduci ex libris Mo- ralium, nihilominus censeo, quæstionem illam, An Deus cognoscat singularia generabilia, & cor- ruptibilia, in doctrina Aristotelis esse problema Dialecticum, cuius pars negatiua sit longè proba- bilior, quàm affirmatiua. Id verò me persuadet pri- mò axioma illud quod pro certissimo sibi consti- tuit in primo lib. Periherm. cap. 8. quòd de futuris contingentibus non detur determinata veritas. Ex hoc principio sequitur aut tolli naturam con- tingentis, aut tolli certam notitiam futuri con- tingentis: sed non tollitur primum in doctrina A- ristotelis. Ergo tollitur secundum. Secundò, quia si Deus prouidentiam rerum sublunarium haberet, in sententia Aristotelis lib. 1. Magno. moral. c. 9. ille iniustus esset, & autor iniquitatis: at Deus in- iustus, & iniquitatis autor minime est. Ergo Dei prouidentia de rebus sublunaribus ex Aristotelis sententia non est. Tertiò, quia Deus ex sententia Philosophi eo modo scit entia, quo illorum est causa: sed rerum sublunarium Deus non est causa immediata, & particularis secundùm illorum ra- tiones particulares, sed tantùm vniuersalis, & me- diata secundùm rationes communes, & vniuersa- les. Non ergo nouit entia ista generabilia, & cor- ruptibilia, nisi secundùm illorum rationes com- munes, & vniuersales. Quartò, quia Auerroes, quem

Epicurus
Tullius
Iamblicus
Lactantius
Gregorius Nyssenus
Ennius
Plato
Proclus
Plotinus
Ficinus
D. Thom.
Iulius Sirenius
Clemens Alexand.
Epiphan.
Gregorius Nazian.
Ambros.
Theodoret.
Gregorius Nyssenus.
Saluianus.
Gregorius Ariminensis.
Gabriel.
Bonauent.
Okam.
Amb. Cath.
Vasquez.
Eusebius Cæsar.
Calcidius.
Auerroes.
Themist.
Achillinus.
Suessanus.
Iulius Sirenius.
D. Thom.
Aristotele.
Auerroes.

quem non dubito, Aristotelis mentem melius, quàm multos alios percepisse, ita vbique de illo sentit. Neque satisfaciet, qui dicerit cum Suarez (Suarez.) quæst. 30. Metaph. sectione 15. num. 45. non esse magni faciendam autoritatem Commentatoris, vtpote qui in hac re tum inconstans sit, tum Aristoteli contrarius: nam vt omittamus, nullam in hac re esse in eius dictis inconstantiam, de qua re dicemus in exponenda ipsius opinione, mihi non facilè persuadere possum, mentem Aristotelis fuisse notam ipsi Suarez, non autem Auerroi, qui omnes illius libros non solùm diligenter percurrit, sed ex integro de primo ad vltimum est commentatus: vt omittam, non solùm Auerroem, sed tam multos, & graues Doctores ex Patribus, scholasticis, Christianis, & infidelibus ita de opinione Aristotelis sentire.

Neque vis facienda est in autoritatibus, quæ ex eodem Philosopho afferantur, in contrariam sententiam, tum quia illæ possunt exponi, quemadmodum illas exponit Auerroes, de cognitione sub rationibus communibus, & vniuersalibus, in quibus hæc inferiora conueniunt, non sub rationibus distinctis, & propriis, in quibus illa abinuicem distinguuntur; tum quòd illæ autoritates sumptæ sint ex libris moralibus, in quibus ille potius ad mentem vulgi loquitur, quàm iuxta propriam sententiam: in libris verò scientificis oppositum apertè docet, præcipuè in 12. Metaph. text. 51. vbi docet, conuenire potius diuinæ maiestati hæc inferiora vilissima non videre, quàm videre: tum demum, quia in libro de mundo ad Alexandrum dicit, non decere diuinam maiestatem, vt rerum inferiorum procurationem per seipsam immediatè exerceat. Hanc rem prolixiùs fortasse sum prosecutus, quàm par erat, non tamen sine cogente ratione, ne dum laboramus in opinione Aristotelis ab errore vindicanda, videamur illius testimonio egere ad Catholicam veritatem comprobandam, aut videatur ipsa veritas ementitis Ethnicorum testimoniis indigere, vt probabilis appareat. Deus quippe hominum mendaciis non indiget, teste D. Augustino. Et velle fidei dogmata autoritate Aristotelis tam dubia confirmare, potius est illorum certitudinem in dubium aliquo modo reuocare. Fateor, si est aliqua Dei actio immediata circa hæc inferiora, puta si Deus animas humanas creat, dum corpori infunduntur, negari etiam non posse, quin Deus intelligat inferiora singularia, saltem aliqua, etiam in opinione eiusdem Aristotelis. Sed vtrùm in opinione Aristotelis Deus sit animarum creator, res est magis dubia, de qua libro 8. aliquid dicemus.

III. Auerroes ipse etsi innumeris in locis de Dei scientia, prouidentia, solicitudine, ac pietate erga homines ita piè, religiosè & rectè locutus fuisse videatur, vt nullus Catholicus magis, quemadmodum videri potest in eius quæsitis logicalibus quæst. 1. 2. 4. 6. 7. 8. & omnibus aliis quæsitis logicalibus maximè attinentibus ad libros priorum, & primo Elenchorum in fine, in 2. lib. Physicorum comment. 75. 1. lib. de cœlo comm. 32. in 2. lib. comm. 34. & 37. in 1. lib. Meteororum cap. 1. col. 4. in 2. libro de anima comm. 34. in libro de substantia orbis cap. 4. in lib. Destructionum disp. 19. ad primum dubium, in lib. 10. Ethicorum cap. 8. in lib. 1. Canticorum Auicennæ, in principio, & cap. 8. Nihilominus cùm in aliis locis non solùm oppositum apertè docuerit, sed etiam sensum suum aperuerit, & declarauerit, quonam pacto voluerit se intelligi, dum alibi docuit Deum hæc inferiora, tum cognoscere, tum procurare, videtur dubitari non posse, illum circa Dei scientiam de his inferiorib. generabilibus, & corruptibilibus, & maximè de his quæ circa humanam vitam contingunt, turpiter fuisse lapsum. Inprimis namque in 12. Metaph. comm. 37. declarans, qualis sit Dei scientia de his inferioribus, ait: *Dicentes autem quòd Deus solicitus est circa vnumquodque individuum, aliqualiter est verum, & aliqualiter non est quidem verum, quia nullum individuum habet dispositionem propriam, nisi illa dispositio inueniatur in aliquo alio specie. Hoc igitur modo verum est, Deum solicitari circa individua, solicitudo autem circa individuum tali modo, quòd nullus habeat communicationem cum eo, hoc non est sui bonitate diuina.* Ecce tibi quā solicitudinem habeat Deus de indiuiduis, scilicet secundùm ea, in quibus conueniunt, non secundùm ea, in quibus distinguuntur. Et comm. 51. inquit, quòd *Deus scit entia, secundùm quòd scit se tantùm scientia inesse, quod est causa illorum esse. Verbi gratia, qui scit calorem ignis tantùm, non dicitur nescire naturam caloris existentis in reliquis calidis: sed ille est ille, qui scit naturam caloris, secundùm quod est calor. & similiter primus scit naturam entis in eo, quod est ens simpliciter.* Et comm. 51. ad longum de hac re eodem modo edisserit. Et in Paraphrasi Metaph. in fine dicit de mente Alexandri Aphrodisæi, quòd, *qui dicit, quòd Deus habeat curam de omnibus singularibus, est dictum valde erroneum, vt quidam putabant, nam cura ab eo sit ex eo, quod sit, vt prædictum est. Quo pacto ergo poterit Deus habere nouas notitias particulares, maximè quòd erunt infinitæ? & qui ita dicit, attribuit Deo impietatem etiam de necessitate, nam si ipse procedet via regiminis causæ individuorum, qualiter ergo patitur individuum mala, dum Deus regit ipsum?* & multa alia habet ibidem, eundem errorem redolentia. Et disp. 10. Metaph. ad primum dubium inquit, quòd *Deum cognoscere singularia sunt verba, quæ sufficientiora apparent ex improuiso, quàm verba Philosophorum.* Sensit igitur, quòd Philosophi contrarium docuerunt.

Ex quibus omnibus colligitur, mentem Auerrois fuisse, Deum cognoscere quidem hæc inferiora, non tamen secundùm illorum rationes proprias, & indiuiduales, per quas vnum indiuiduum ab aliis distinguitur, sed solùm quoad rationes communes, in quibus conueniunt, vtpote quòd sunt entia, vel etiam, quòd sunt substantiæ, vel accidentia, vel substantiæ tales, & talis generis, aut speciei, & similiter quòd sunt accidentia talis generis, vel talis speciei.

IV. Eandem sententiam Auerrois eodem modo explicatam docuit etiam Auicenna lib. 8. suæ Metaph. cap. 6. vbi ait, Deum non cognoscere singularia sub rationibus distinctis, sed solùm sub rationibus communibus, & vniuersalibus.

Tandem Tullius lib. 2. de Diuinatione, in hunc errorem apertè prorupit, dicens: *Nihil est tam contrarium rationi, & constantiæ, quàm fortuna, vt mihi ne in Deum quidem cadere videatur, vt sciat, quid casu & fortuitò futurum sit.* Et Augustinus lib. 5. de ciuitate cap. 9. refert, quòd Cicero, ne libertatem humani arbitrij negaret, Dei præscientiam circa humanas actiones negauit, putans hæc duo non posse simul consistere, & sic vt faceret homines liberos fecit sacrilegos.

Rationes verò, quibus Philosophi hunc errorem suadent, inferiùs adducemus, & soluemus, ne eadem inutiliter repetamus.

CAPVT

CAPVT III.

Catholicorum Doctorum opiniones quasdam minus probabiles de scientia Dei recensentur.

I. D. Hieron. EST prima opinio, quae à nonnullis tribuitur D. Hieronymo, quòd diuinus intellectus descendat [illegible] ad haec inferiora generabilia, [illegible] non tamen attingat quaedam minutissima & vilissima, qualia sunt, culices, vermiculi, & alia [illegible]. Hanc opinionem D. [illegible] Ruffinus. [illegible] Ruffinus Presbyter Aquileiensis [illegible], quae [illegible] Habac. 1. Hieronymus [illegible] in Comment. Habacuc circa illa verba: *Facies homines quasi pisces maris.* Vbi sic: *Caeterum absurdum est ad hoc Dei deducere maiestatem, vt sciat per momenta singula, quot nascantur culices, quotue moriantur; quae cimicum, pulicum, & muscarum sit in terra multitudo; quanti pisces in aqua natent, & qui de minoribus maiorum praedae cedere debeant. Non simus tam fatui adulatores Dei, vt dum potentiam eius etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos iniuriosi simus, eandem rationabilium, quam irrationabilium prouidentiam esse dicentes. Ex quo liber ille apocryphus stultitiae condemnandus est, in quo scriptum est, quendam Angelum nomine Tyri praeesse reptilibus, & in hanc similitudinem piscibus quoque, & arboribus, & bestiis vniuersis, propriam in custodiam Angelos assignatos.*

Verùm D. Hieronymum de scientia Dei, & eiusdem prouidentia, Catholicè [illegible] sensisse, apertè indicant illius verba in illud Matthaei cap. 10. *Nonne duo passeres asse veneunt.* Ibi enim sic: *Si parua animalia, & vilia absque Deo auctore non decidunt, & in omnibus semper est prouidentia, & quae in his peritura sunt, sine voluntate Dei non pereunt, vos qui aeterni estis, non debetis timere.* Quod repetit paulò inferius.

Ad locum autem illum ex Commentario in Habacuc primò dici potest, Hieronymum in aliquibus Scripturae expositionibus commentatorē egisse, cuius munus sit, non tantùm propriam, sed etiam aliorum sententiam afferre: non tamen ita, quòd sententias, quas refert, semper & in omnibus probet. Testatur id se fecisse idem Hieronymus lib. 1. Apologiae contra Ruffinum paulò post medium, & lib. 2. [illegible] maximè illum fecisse crediderim in expositionibus librorum Prophetarum. Secundò respondetur cum Magistro sententiarum Magister. in 1. dist. 39. cap. 4. Hieronymum non negare, quòd Deus sciat etiam minutissima, & vilissima; sed solùm docere, quòd illa successiuè minimè cognoscit, quemadmodum illa successiuè fiunt, & quòd non eodem modo his minutissimis animalibus, quo hominibus prouidet. Et verba D. Hieronymi eundem habent sensum, quem habent illa D. Pauli: *Numquid de bobus cura est Deo.* Videatur Sixtus Senensis lib. 5. Bibliothecae annotatione 41. Sixtus Senensis.

II. Aureolus. Capreolus. Secunda opinio fuit Aureoli, qui referente Capreolo in 1. dist. 35. quaest. 2. art. 1. in argumentis contra secundam conclusionem, negauit absolutè, Deum cognoscere creaturas in seipsis immediatè, aut etiam mediante diuina essentia, aut tanquam obiectum primarium, aut tanquam obiectum secundarium. Et quòd non cognoscat illas in seipsis immediatè tanquam obiectum primarium, probat quinque argumentis ibidem à Capreolo relatis, quae non opus est hîc recensere,

Gabr. Pennot. de libert. hom.

quia si quid probant, verum concludunt. Quòd verò non cognoscat illas mediatè tanquam obiectum secundarium, nititur etiam probare quibusdam rationibus, quae similiter omitti possunt, quia solùm probant, creaturas non cognosci mediante diuina essentia, sicut videntur imagines rerum in speculo, cum distinctione inter se inuicem, & ab ipso speculo, quod est verum: non enim creaturae sic continentur in diuina essentia, quemadmodum vulgares imaginantur, vt inquit Caietanus, sed continentur in illa sicut effectus in causa eminenter, & virtualiter, quamuis illa continentia adeò sit perfecta, vt repraesententur per ipsam diuinam essentiam adeò perfectè, & distinctè, ac si continerentur in illa cum distinctione.

Haec opinio sic intellecta videtur esse manifestus error Philosophorum cap. praecedenti relatus. quia si Deus nullo modo creaturas videt in seipsis, nec mediatè, neque immediatè, ita quòd diuinus intuitus nullo modo terminetur ad esse actualis existentiae, quod creaturae habent in seipsis in rerum natura, sequitur, aut nullo modo Deum creaturas intelligere, aut solùm illas intelligere, secundùm illud esse quod habent in ipso Deo, non autem in seipsis: illud verò non est esse proprium creaturarum, sed Dei. Et sic Deus eatenus diceretur creaturas intelligere, quatenus intelligit se, vt principium totius entis, qui est error Auerrois, & Auicennae.

Tertia opinio est, quam Dominicus Bañes 1. p. III. quaest. 14. art. 6. tribuit Scoto, quòd dixerit Deum Dominicus Bañes. intelligere creaturas in seipsis tantùm, non autem in diuina essentia. Eandem opinionem tribuunt Scoto Vasquez in 1. part. disp. 60. cap. 1. & Suarez Vasquez. lib. 3. de Attributis cap. 10. num. 11. contenduntque Suarez. illam elici ex verbis Scoti in 1. dist. 35. quaest. Scotus. vnica. §. *Ad 4m.* Et Scotum numquam docuisse, diuinam essentiam ita primò cognosci à diuino intellectu, vt in illa tanquam in obiecto primario priùs cognito creaturae cognoscantur. Eandem sententiam tribuunt Aureolo Gulielmus Okam, Aureolus. & Gabriel Biel. Caeterùm si vera sunt, quae de Gulielmus Okam. Aureolo refert Capreolus loco proximè citato, Gabriel. apparet illum talem opinionem non tenuisse, sed Capreolus. oppositum docuisse. Quod etiam spectat ad opinionem Scoti, nullus occurrit locus, in quo ille Scotus. opinionem, quam ei tribuunt, apertè doceat. Econtrario verò multa loca reperiuntur, in quibus docet, creaturas videri in diuina essentia, & ita docet in 1. dist. 2. q. 2. lit. D. & in 2. dist. 1. quaestione 2. lit. H. & aliis, quae latè docuit Ioannes Rada in 1. parte, contr. 29. art. 1. Rada.

CAPVT IV.

Primum dubium per conclusiones resoluitur.

PRaefatum dubium duabus propositionibus re- I. soluendum est. Prima propositio: Deus cognoscit omnia singularia, generabilia, & corruptibilia, etiam futura contingentia, quae pendent ex humano arbitrio, cognitione certa, & distinctissima, secundùm omnem illorum entitatem, & secundùm omnem modum essendi, & secundùm omnes & singulas eorum rationes distinctiuas, quibus vnumquodque indiuiduum ab alio distinguitur. Haec propositio quoad omnes & singulas eius partes est assertio fidei, in qua conueniunt

non solùm Catholici, sed etiam hæretici; nullus enim est hæreticus maximè his temporibus, qui illam apertè audeat negare. Probatur enim euidenti testimonio diuinarum Scripturarum. Et loca, quibus ex diuina Scriptura illa probatur, ad quatuor classes possunt reuocari. In prima numeranda sunt ea testimonia, in quibus Scriptura dicit expressè, Deum omnia intueri clarè, & distinctè, & non esse vllam creaturam inuisibilem oculis eius. Primum testimonium habetur Genes. 1. in illis verbis, *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat.* Secundum in lib. 2. Paralipomenon cap. 16. *Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram.* Tertium Iob cap. 28. *Ipse enim* (scilicet Deus) *fines mundi intuetur, & omnia, quæ sub cælo sunt, respicit.* Quartum Prouerb. 24. *Qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem animæ suæ nihil fallit, redditque homini iuxta opera sua.* Quintum ad Hebr. 4. *Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia autem nuda, & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.* Sextum in epistola 1. D. Ioann. cap. 3. *Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nouit omnia.* Alia innumera huiusmodi loca sunt in diuina Scriptura.

In secunda classe recensenda sunt testimonia, quibus ostenditur, nihil esse quantuis minimum, quod diuinæ non subiaceat prouidentiæ, & per illam in aliquem certum finem non disponatur, huiusmodi est illud Iob cap. 14. *Obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.* Et illud Psalmi 148. *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.* Et Prouerb. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Et Matthæi 10. *Nonne duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro? Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.* Et Lucæ 12. *Si autem fœnum, quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos pusillæ fidei?* Et alia similia.

In tertia classe referenda sunt testimonia, quibus dicitur Deus speciali quodam pacto humanas actiones inspicere, & obseruare, & corda hominum, & renes scrutari, & maxima attentione fidem nostram probare, non secus ac sponsus omnes suæ sponsæ actiones, locutiones, oculorum, & labiorum explorare, cum maxima animi attentione. Quibus tropis plenæ sunt diuinæ Scripturæ.

In quarta referenda sunt testimonia, in quibus habemus, Deum homines prædestinare, & reprobare, præmio afficere, & suppliciis deputare, & iustum iudicem cum hominibus agere. Hæc enim facere minimè posset nisi omnes, & singulas hominum actiones, easque præsertim, quæ pendent ex libero hominis arbitrio certò, infallibiliter, & distinctissimè nosset.

II. Testimonia verò ex Conciliis, Patribus, aut Scholasticis adducere ad hanc veritatem comprobandam forsasse magis laboriosum opus esset, quàm aut necessarium, aut ingeniosum: omnes enim Catholici in hac veritate conueniunt, & cum Catholicis etiam hæretici. Solùm probanda est ista propositio rationibus ex naturali Philosophia depromptis, propter Philosophos Ethnicos, qui testimonium diuinæ Scripturæ non admittunt.

Aristot. Prima ratio eaque efficacissima ad hanc veritatem comprobandam colligitur ex Philosopho in 1. lib. de Anima, vbi text. 80. deducit Empedoclem ad hoc magnum inconueniens, quòd faciat Deum ignorantissimum, quippe qui in opinione Empedoclis non sciat omne illud, quod scit animal mortale. Argumentum est tale. Omnis perfectio simpliciter, quæ reperitur in creaturis, necessariò ponenda est in Deo. Hæc negari non potest, nisi ab homine ignorante, quid sit Deus: omnes namque homines concipiunt, Deum esse infinitum pelagus perfectionis, ex quo deriuat quidquid perfectionis est in ente creato: at cognoscere omnia est perfectio in ente creato; creaturæ quoque singularia generabilia & corruptibilia cognoscunt, vt experientia demonstrat. Aut igitur dicendus est Deus homine ipso minus perfectus: aut non est illi neganda notitia distincta horum inferiorum etiam generabilium, & corruptibilium.

Huic argumento videntur Arist. in 12. Metaph. text. 51. & Comm. ibidem & commento sequenti occurrisse per negationem minoris propositionis. Aiunt enim quædam melius esse non videre, quàm videre, scilicet mala.

At certè decipiuntur, quia licèt malum sit facere mala, non est tamen malum scire mala. Quis enim medicum malè reputabit ex eo, quòd sciat, quonam pacto conficiatur potio, quæ mortem afferat? Addo quòd quæ vni indiuiduo sunt mala, alteri indiuiduo bona sunt, mors enim ouis ipsi oui mala est, at lupo bona est. Quare esto argumentum non ita conuinceret, Deum debere nosse omnia, quæ mala sunt moraliter, certè conuinceret, saltē debere nosse omnia mala ordinis naturæ.

Secunda ratio sumitur ex D. Thom. 1. part. q. 14. art. 11. & est talis. Ad illa omnia se extendit diuina cognitio, ad quæ se extendit diuina causalitas: at diuina causalitas ad omnia, & singula indiuidua etiam generabilia & corruptibilia secundùm omnes, & singulos illorum modos essendi necessariò se extendit. Ergo & diuina cognitio ad omnia, & singula indiuidua se extendere debet secundùm totum illorum esse, & secundùm omnes, & singulos illorum modos essendi. Maior propositio non potest in dubium reuocari ab eo, qui concedat, Deum esse causam agentem per intellectum & cognitionem. Minor etiam negari non potest à Philosopho, qui admittat vnam primam causam, à quo totum ens dependeat: nam si est aliqua entitas, vel aliquis modus essendi, cuius Deus non sit causa, tam illius comparatione Deus non erit Deus. Quæro deinde igitur, an huiusmodi entitas sit à se, an ab alia causa; si à se, illa tam erit Deus, & sic plures erunt Dij. Ergo aut non est vnus tantùm Deus in mundo, aut nulla est entitas ad quam non se extendat diuina causalitas. Hanc rationem conceptis verbis insinuauit D. Dionysius 7. cap. de diuinis nominibus, dicens: *Ex rerum Deum cognoscere itaque vnde rebus esse tradit, vnde si est aliquid in rebus non cognitum ab illo, necesse est, vt circa illud vacet diuina cognitio.* Autor etiam lib. de Causis, propositione octaua ait: *Intelligentia cognoscit id, quod est sub se, inquantum est causa illius.*

Huic argumento Auerroes putat se satisfecisse, dicens, Deum eo modo res cognoscere, secundùm quem modum illarum est causa; at non est causa rerum secundùm rationes particulares, & proprias, per quas vnumquodque indiuiduum ab alio distinguitur, sed solùm secundum communes rationes, in quibus conueniunt, & secundùm quòd sunt entia. ita ille respondet lib. 12. Metaph. comm. 37. & com. 51.

Verùm

[illegible] huius responsionis facillimè [illegible] ex multiplici capite. Primò [illegible] quod [illegible] an natura [illegible] in aliquo [illegible] distincta à natura particulari [illegible] particulari [illegible] verò [illegible] particulari [illegible]. Ergo [illegible] natura [illegible] Philosophia Peripateticorum [illegible] rationes Philosophi [illegible], non dari [illegible] in actu [illegible], & extra ipsas intellectus. Propterea Philosophi dicunt, quòd transcendentia, [illegible] addita rebus non faciunt [illegible], quia non addunt supra [illegible], aliquid [illegible] quandam transcendentem, vt ait Arist. in lib. 9. Metaph. text. 7. & [illegible] 13. & ibi Auerroes in multis aliis [illegible]. [illegible] potest Deus sua causalitate attingere [illegible] alicuius rei secundùm [illegible], quin illam attingat [illegible] particulares huius, & illius [illegible]. Si autem dicatur secundum, nempe, quòd [illegible] natura huius, [illegible] contra respondentem [illegible] Deus [illegible] attingit [illegible] rationes communes entis, sed [illegible] secundùm rationes particulares huius, & illius entis.

Aristot. Auerroes.

[illegible] intellectus [illegible] adinuenientis [illegible], in quibus plura conueniunt, [illegible], in quibus non conueniunt, sed [illegible] distinguuntur, concipiat in [illegible] aliquas genericas & specificas [illegible] rationes vniuersales [illegible] ad illas [illegible], sed vnumquodque agens agit aliquid particulare, & eius actio circa particularia [illegible]. Quare [illegible] dicendum est, Deum [illegible] sua productiua operatione, aut esse [illegible] solùm in vniuersali, sed etiam in particulari, & secundùm particulares illarum rationes.

[illegible] si Deus non est causa rerum, quoad illarum rationes particulares, ergo comparatione [illegible] particularium, vt tales sunt, Deus non est Deus. Vel ipsae res particulares, vt tales, erunt à se, & sic vnaquaeque erit Deus: vel ab alia causa praeter Deum, & sic illa erit Deus. Erunt ergo plures Dii, & plura prima principia.

IV. Tandem in rebus est distinctio. Vel igitur illa [illegible] vel ab aliqua causa agente ex intentione: non potest dici, quòd sit à casu, quia distinctio est causa [illegible], & aliqua distinctione [illegible] ordo, [illegible] rerum: ordinatè verò [illegible] est. Non ergo distinctio rerum à casu est, [illegible] causa, vel ab aliqua causa particulari, [illegible] causa prima, & vniuersalissima, quae est Deus. [illegible] causa particulari, quia illa est de numero [illegible], [illegible] praesupponit causam [illegible]. [illegible] ergo, vt distinctio rerum sit [illegible], sed tamen se extendit diuina [illegible], [illegible] se extendit diuina causalitas, vt à [illegible] est. Cùm ergo diuina causalitas ad res se extendat prout sunt ab inuicem distinctae, negare non potest Auerroes, diuinam cognitionem attingere etiam ipsas res secundùm peculiares rationes, quibus vnaquaeque res ab alia distinguitur.

V. Tertia ratio contra Philosophos sumenda est ex perfectione notitiae, qua Deus seipsum, & suam essentiam cognoscit. Nullus potest perfectè cognoscere aliquam causam, nisi cognoscat omnem virtutem eiusdem causae, & omnem illius modum causandi; nullus verò potest perfectè cognoscere virtutem causae, nisi cognoscat omnes effectus, ad quos se extendit virtus eiusdem causae, & secundùm omnes modos, secundùm quos illi sunt producibiles ab ipsa causa: modò Deus perfectissimè suam essentiam cognoscit, vt causam omnium rerum. Ergo necesse est illum cognoscere perfectè omnes effectus producibiles ab ipsa diuina essentia secundùm omnem illorum modum, secundùm quem pendent à diuina essentia: sed diuina essentia est causa omnium rerum secundùm omnes modos essendi illarum, aliàs darentur plura prima principia. Ergo vt Deus perfectè suam intelligat essentiam, necesse est illū intelligere perfectè omnes res secundùm omnes illarum modos essendi.

Alias afferunt rationes tum Philosophi, tum Theologi, ad eandem veritatem comprobandam, quae qui [illegible], videri possunt apud sectatores Magistri in 1. dist. 35. & 36. vbi videndus Durandus, & apud D. Th. 1. p. q. 14. art. 5. & 15. & lib. 1. contra Gent. c. 49. & 50. & de veritate, q. 2. art. 5. & apud Plotinum Enneade 2. lib. 3. de prouidentia c. 6. & Suessanum in comm. lib. de destructionum [illegible] vltimum dubium; & Soncinum 12. Metaph. q. 47. sed istae efficacissimae sunt, & natae opinione sufficientissimae ad errorē Philosophorum conuincendum. Ex quibus etiam colligitur, hanc veritatem, quòd Deus cognoscat omnes res in particulari, nō esse solo lumine fidei creditam, vt putauerunt Suessanus loco citato, & Gabriel Biel in primum dist. 35. referente Dominico Bañes: sed ratione naturali euidentissimè demonstrabilem: quia illa negata tollitur non solùm ratio prouidentiae diuinae, & tolluntur praemia, & supplicia, quibus Deus homines pro bene, aut malè factis afficit, quae sunt lumine naturali per se nota, & ab omnibus hominibus concessa, & confessa: sed tollitur insuper Dei veritas, atque perfectio: quia si aliquid est, quod Deus ignorat, illius Deus non erit causa, ergo nec Deus. VI.

Magister. D. Thom. Plotinus. Suessanus. Soncinus. Gabriel. Bañes.

Secunda propositio: Deus ita cognoscit creaturas secundùm quod sunt in seipsis tanquam vltimum obiectum secundarium, & inadaequatum diuini intellectus, vt diuina cognitio, & diuinus intuitus verè terminetur ad esse rei, quod illa habeat in seipsa extra suas causas, quod est esse verum, & reale actualis existentiae. Haec propositio statuitur contra opinionem Aureoli, & etiam contra opinionem Scoti eo modo intellectā, quo nonnulli superiùs relati illā intelligunt, & exponunt. Ea verò colligitur euidenter ex verbis D. Th. 1. p. q. 14. art. 13. vbi sic ait: Vnde omnia, quae sunt in tempore, sunt Deo praesentia ab aeterno, nō solùm ea ratione, qua habet rationes rerum apud se praesentes, sed quia eius intuitus fertur ab aeterno super omnia, prout sunt in sua praesentialitate. Quibus verbis apertè docet, diuinum intuitum ferri non solùm in illud esse, quod res habent in Deo, neque solùm in rationes ideales, neque solùm in illud esse cognitum à Scoto [illegible], quod ita est diminutum vt sit propè nihil, sed ferri in esse actuale existentiae, quod res habent in tempore in rerum natura. Quae propositio tanquam verissima probatur euidenti testimonio diuinae Scripturae. Nam diuina Scriptura vocat diuinam notitiam visionem Gen. 1. *Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona.* Et vt exprimat, qualis sit Dei VII. D. Thom.

visio, an scilicet sit visio rei in seipsa, an tantùm in esse cognito, aut in imagine exemplari, per quandam metaphoram docet, Deum ad res ipsas accedere vt de propinquo illas videat. Gen. 18. *Descendam, & videbo, vtrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non, & sciam.* Dicitur etiam Deus rimari, & scrutari corda hominum, qui modus loquendi planè indicat, diuinum intuitum ipsas res attingere, vt sunt in seipsis. Demum D. Paulus ad Hebræos c. 4. inquit, *Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ, & spiritus, compagum quoque, & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis: & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius.* Quo in loco per sermonem Dei verbum, qui est filius, intelligit, vt glossa, & omnes Patres exponunt, & verba ipsa textus manifestè indicant. Et Apostolus vtitur verbo penetrandi, & pertingendi, & discernendi intima cordis, quibus modis dicendi, si non exprimitur, aciem diuini intuitus attingere res ipsas secundùm esse, quod habent in seipsis extra Deum, quod est illarum esse verum, proprium, & reale, ego nescio quibus aliis conceptis verbis illud valeat explicari.

VIII. Sed probatur eadē propositio eadem ratione. Vel Deus aliquando attingit suo intuitu, & actu sui intellectus illud esse, quod creatura habet in se, vel nunquam. Si aliquando, ergo semper. *Non enim est apud Deum transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio.* Si nunquam, ergo diuina cognitio valde imperfecta est, & imperfectior notitia creaturæ: creatura enim videt rem in seipsa, & experitur talem visionem perfectiorem esse, quàm sit notitia, & visio rei aut in speculo, aut in pictura, aut imagine exemplari, qualem oportet esse notitiam diuinam, aut saltem illi similem, si Deus creaturas minimè videt in seipsis. Sed vt meliùs percipiatur vis istius rationis, illam hoc modo concipiamus. Notitia intuitiua, quæ terminatur ad rem, prout est in seipsa, est omnium perfectissima. ergo si illa est possibilis, non debet Deo denegari: sed huiusmodi notitiam esse possibilem, apparet in creaturis. Ergo Deus res intuetur in seipsis, ita quòd diuina cognitio ad illas, vt sunt in seipsis, terminatur. Antecedens primæ propositionis notum est etiam ad sensum, quis enim neget visionem rei in seipsa perfectiorem esse visione eiusdem rei in imagine?

Dicetur, quòd hic modus visionis non potest poni in Deo, quia talis visio pendet obiectiuè à re visa in ratione obiecti motiui, & hoc modo nihil videtur nisi quod per propriam speciem mouet potentiam, quod de Deo dici non potest comparatione creaturarum.

Contra hanc responsionem est valida instantia, quia Angelus intuitiuè videt creaturas, ita quòd intuitus intellectus Angelici verè, & propriè ad illas terminatur: & tamen non videt per speciem à rebus acceptam saltem secundùm veriorem sententiam D. Thomæ, cui paucissimis exceptis omnes consentiunt. Ergo multò magis hoc efficere potest intellectus diuinus mediante diuina essentia, quæ omnem perfectionem cuiuscunque speciei creatæ in infinitum excedit; & ad cuius imitationem ipsa species Angelica est exemplata. Maior propositio non potest in dubium reuocari. Quis enim dubitare potest, quando Angelus Tobiam comitabatur, quando illum alloquebatur, quando videbatur cum illo manducare, & bibere, quando Angelus per circinum capitis apprehendit Habacuc, & tulit illum in Babylonem, illos intuitiuè non vidisse, sed solùm in speculo, aut imagine, aut alio simili modo?

Secunda ratio ad idem probandum, atque apud IX. me demonstratiua est: quia tantum se extendit diuinus intellectus in intelligendo, quantum se extendit diuina voluntas in volendo, & diuina omnipotentia in causando: sed diuina voluntas se extendit non solùm ad esse, quod res habent in Deo, aut ad illud esse cognitum à Scoto fabricatum, sed multo magis ad esse, quod res habent in se extra suas causas: Diuina etiam omnipotentia in causando se extendit ad verum esse actualis existentiæ rerum à seipsis. ergo & diuinus intuitus se debet extendere ad idem esse actualis existentiæ rerum in seipsis. Et certè videtur res omnino inintelligibilis, quòd diuina operatio se extendat ad res extra Deum ad illas causandas, & terminetur ad illarum productionem: & tamen diuinus intuitus non se extendat ad easdem res ad extra, neque ad illas, vt sunt extra Deum, terminetur: hoc enim nihil aliud est, nisi facere Deum cæco modo agentem, qui rem, quam manu operatur, nunquam in seipsa videre possit. Et hæc ratio eò magis vires haberet, si verum esset, quod nonnulli aiunt, inter quos Nazarius 1. p. q. 14. art. 5. con. vnica §. *Quarta resoluenda.* Directiuam cognitionem esse id, quo aliquid formaliter constituitur in ratione causæ intellectualis; non enim posset causalitas diuina terminari ad esse creaturæ extra Deum, quin diuina cognitio saltem practica terminaretur ad idem esse.

CAPVT V.

Argumenta contra propositiones capitis præcedentis afferuntur, & soluuntur.

CONtra primam propositionem plura argumenta afferunt Philosophi. Ea verò ex triplici capite potissimùm sumi videntur, nimirum ex repugnantia diuini intellectus ad intelligendа ea, quæ sunt extra ipsum Deum. Ex repugnantia, quam videntur habere singularia generabilia, & corruptibilia, & res materiales ad esse intelligibile. Et demum ex repugnantia, quam videntur habere res contingentes, quatenus contingentes sunt ad esse certò, & infallibiliter cognoscibiles. Verùm, quæ ex vltimo capite petuntur, in secundam controuersiam reiicimus, vtpote in proprium locum, in quo magis opportunè adduci poterunt & solui. Nunc solùm adducimus argumenta, quæ sumi possunt ex repugnantia quam videtur habere diuinus intellectus ad intelligenda ea, quæ sunt extra Deum, maximè materialia generabilia, & corruptibilia, & ex repugnantia, quam videntur habere ipsa singularia generabilia, & corruptibilia ad esse obiectum conueniens, & proportionatum diuinæ cognitionis. I.

Primum argumentum est, quo vtuntur Aristoteles, & Auerroes, in 12. Metaph. præcipuè text. 51. si diuinus intellectus intelligeret hæc inferiora generabilia, & corruptibilia, & vniuersaliter aliquid extra se, vilesceret diuina cognitio. Sequela probatur primò, quia intellectum est perfectio intelligentis. Esset ergo creatura perfectio intellectus diuini. Secundò quia intelligens patitur, & perficitur & actuatur ab obiecto intelligibili. Actuaretur ergo Deus & pateretur à creatura. Tertiò quia actiones potentiarum specificantur à suis obiectis, & ab illis pendent. Oporteret igitur diuinum intellectum in sua intellectione pendere ab obiecto creato, & ab illo specificari.

Respon

Respondeo, hoc argumentum nullam habere [illegible] est [illegible], & ad omnes illas [illegible] respondetur, quòd procedunt solùm de obiecto primario, & adæquato, quod intelligitur per propriam speciem, non de obiecto secundario, & inadæquato, quod intelligitur non per propriam speciem, sed per speciem obiecti primarij, quale obiectum sunt omnes creaturæ comparatione diuini intellectus.

II. Secundum argumentum. Si diuinus intellectus intelligeret singularia generabilia, & corruptibilia, vel intelligeret ea per propriam essentiam tanquam speciem repræsentantem huiusmodi obiecta, vel per species ab illis acceptas. Secundum dici non potest, tum quia sequerentur illa inconuenientia, ad quæ deducit Philosophus in primo argumento, tum quia oporteret ponere in Deo intellectum [illegible], & possibilem. Neque potest dici primum, quia quod est omnino æternum, & inuariabile, non potest esse repræsentatiuum entis corruptibilis, & variabilis, quatenus est corruptibile & variabile.

Respondeo, Deum cognoscere omnia per suam essentiam tanquam speciem intelligibilem repræsentantem diuino intellectui omnia intelligibilia. Ad [illegible] argumenti [illegible], quod est causa [illegible], non etiam effectus, [illegible] quod [illegible] generabile, & variabile, quatenus [illegible], quod est causa rei generabilis & variabilis secundùm omnes modus [illegible] illius, non est inconueniens repræsentare [illegible] variabile, quatenus tale est, cùm spectet ad perfectionem [illegible] causæ suum effectum repræsentare omnibus illis modis, secundùm quos effectus ab ipsa causa pendet.

Tertium argumentum militat contra conclusionem, & contra responsionem præcedentis argumenti. Esto per diuinam essentiam possit haberi aliqua notitia singularium generabilium & corruptibilium, illa tamen non videtur posse esse certa [illegible] & distincta, quia talis notitia non nisi per speciem propriam, & adæquatam potest haberi: at diuina essentia non est species propria, & adæquata [illegible] rei creatæ, multò minus rei singularis generabilis, & corruptibilis.

Respondeo [illegible] modis aliquam speciem dici inadæquatam. Vno modo propter defectum, quia non repræsentat rem omnibus modis, & secundùm omnes rationes proprias rei: & per talem speciem non potest cognosci res cognitione perfecta & distincta. Alio modo dicitur species inadæquata per excessum, quia licèt repræsentet rem [illegible] omnibus modis, & secundùm omnes illius rationes proprias, multa alia præter eam rem [illegible] repræsentat, qualis, exempli gratia, est species Angelica repræsentans totum genus animalis respectu [illegible] particularis hominis, aut equi, aut [illegible], quæ species dicitur inadæquata formaliter, [illegible] tamen adæquata virtualiter, quia licèt [illegible] plura alia repræsentare, tamen ita perfectè & distinctè repræsentat hoc, aut illud singulare, [illegible] si esset species propria, & adæquata ipsorum singularium: per speciem inadæquatam hoc [illegible] modo [illegible] benè potest haberi notitia distincta, & perfecta alicuius rei, sicut patet in cognitione Angelorum, qua res corporales, & indiuidua [illegible] eiusdem speciei cognoscunt per vnam [illegible] speciem totius generis: talis verò est essentia diuina comparatione omnium singularium generabilium, & corruptibilium, & omnium creaturarum.

III. Quartum argumentum militat contra conclusionem, & contra responsionem ad tertium, diuina essentia eo modo creaturas repræsentat, quo modo illæ in ipsa diuina essentia continentur; sed creaturæ non continentur in diuina essentia per modum distinctionis, sed per modum vnionis. Ergo illa non potest repræsentare creaturas, vt distinctæ sunt, sed solùm quatenus sunt vnum.

Confirmatur ratio: nam vnum, & idem non potest esse causa identitatis, & distinctionis; sed ea eo quòd omnes creaturę continentur in diuina essentia habent vt sint vnum. Ergo vt continentur in diuina essentia non possunt cognosci sub distinctis rationibus.

Respondeo ad argumentum, & ad confirmationem, id, quod est vnum secundùm quod est vnum, non posse repræsentare plura distinctè, neque secundùm quod est vnum posse esse causam distinctionis. Illud verò quod simul est vnum formaliter, sed plura virtualiter, potest causare plura distinctè, & supplere vicem causarum distinctarum, ac si essent plures causæ distinctæ, bene potest repræsentare plura distinctè. Sicut igitur diuina essentia cùm sit in se vna, & simplicissima, est tamen causa distinctionis existentis in rebus, & causat plura distinctè, ac si essent distinctæ causæ, ita non inconuenit creaturas, quæ continentur in diuina essentia per modum vnius quoad esse reale, repræsentari in illa per modum plurium, & cum distinctione se tenente ex parte rerum repræsentatarum, non ex parte repræsentantis.

IV. Quintum argumentum, inter entia generabilia & corruptibilia sunt multa mala: at Deo repugnat malum cognoscere non solùm propter rationes allatas à Philosopho in 2. Magn. Moral. c. 9. & lib. de Mundo ad Alexandrum, & ab Auerroe in Paraphrasi Metaph. lib. 4. in fine, sed etiam propter testimonium Habacuc c. 1. dicentis: *Mundi sunt oculi tui Domine, ne videant malum: & ad iniquitatem respicere non poteris.* Aristoteles. Auerroes.

Confirmatur; nam ea ratione Deus cognoscit res, & diuina essentia est species rerum repræsentatiua, quia Deus est causa rerum, hoc enim est præcipuum, & vnicum fundamentum, cui videtur totus hic noster discursus inniti, vt ex dictis apparet: at mali Deus causa esse non potest, vt lib. 8. ex professo monstrandum est contra recentes hæreticos, ergo saltem mala Deus non cognoscit.

Respondeo, mala sunt in duplici differentia, quædam sunt mala naturæ, quædam moris, & vtraque Deus certissimè cognoscit. Et est doctrina de fide: constat enim ex diuina Scriptura, Deum peccata hominum intelligere, & arguere, & vlcisci, quod cuique ita notum est, vt nulla opus sit probatione, estque ad hoc declarandum optima ratio illa, quam afferunt D. Thom. 1. p. q. 14. a. 10. & Durandus in primo dist. 36. q. 2. quia, qui aliquam rem perfectè & exactè cognoscit, debet cognoscere omnia, quæ ipsi rei accidunt: Deus omnes partes mundi perfectè intuetur. Ergo omnia cognoscit, quæ partibus vniuersi accidunt, vel etiam accidere possunt: at partibus mundi accidit malum tum naturæ, tum moris, nam per malum naturæ corrumpuntur res tum inanimatæ, tum etiam animatæ: per malum autem moris corrumpuntur res, & naturæ intellectuales, quoad illam rectitudinem iustitiæ, & rationis, quæ illis debet inesse, oportet ergo D. Thom. Durandus.

go

go Deum, malum naturæ, & moris intelligere. D.Thom. de qua re videri potest D. Thom. 1. cont. Gent. cap. 71.

Pro solutione argumenti declarandum est, quónam modo Deus intelligat malum, præcipuè loquendo de malo morali, nam de malo naturæ non est tanta difficultas. Sciendum igitur, quod, vt ait Philosophus in 1. de Anima text. 85. recto ipsum rectum cognoscimus, & ipsum obliquum: quam doctrinam instituto præsenti Theologi accommodantes aiunt, Deum malum intelligere, non quidem per speciem ipsius mali, sed per speciē boni, cuius ipsum malū est priuatio. estque doctrina Dion. c. 7. de diuinis nominibus, dicētis: Dionys. *Sicut lumen, si esset cognoscitiuum, cognosceret tenebras, nō per aliud medium, quam per seipsum; sic Deus bonitas existens, cognoscit malum, quod est priuatio boni, sicut tenebræ sunt priuatio lucis.* Scio, esse inter Doctores aliquam controuersiam, an Deus cognoscat malum per bonum propriæ essentiæ, an per speciem illius boni particularis, cuius malum particulare est priuatio, in qua secunda opinio affirmans, cognosci malum per speciem boni particularis, cuius est priuatio, videtur probabilior, tanquam ea, D.Thom. quæ est ad mentem D. Thomæ dicta q. 14. art. 10. Durandus. ad secundum & tertium, & Durandi loco citato: quamuis vtraque opinio vera sit, & neutra per se ipsa sufficiens: non enim cognoscit Deus malum, vt est priuatio huius, vel illius boni particularis, nisi per suam essentiam, vt fons est omnis bonitatis: neque cognoscit, malum esse priuationem huius, vel illius boni particularis per solam suam essentiam, non cognito hoc, vel illo bono particulari.

His præsuppositis ad argumentum negatur minor. Ad probationem respondetur, Aristotelem, & Auerroem nullam rationem sufficientem attulisse. Eorum enim rationes sunt: prima quia Deus esset autor iniustitiæ. At hoc non sequitur, vt statim dicemus ad probationem. Item quia non decet diuinam maiestatem hæc infima mirari. Sed nos respondemus, nullam indecentiam tribui diuinæ maiestati, si dicamus, illam omnia quamuis minima penetrare, & intelligere. Et certè quis hominum quantæcunque maiestatis non cuperet omnia scire? Quis Regum, aut Principum non maximopere optaret, omnia, quæ in eius ditione ab eius subditis, immò in toto orbe fiunt, nosse? Ad autoritatem verò Habacuc respondet Durandus, illa verba non esse intelligenda de scientia simplicis intelligentiæ, neque de scientia visionis, sed de scientia approbationis, qua Deus illa solùm dicitur nosse, quæ sibi placent. estque locutio persimilis illi apud Matthæum c. 25. cùm dicitur virginibus fatuis à sponso, *Nescio vos*, & suprà c. 7. cùm in die iudicij dicturus est Christus pseudo prophetis, *Quia nunquam noui vos.*

Ad confirmationem respondetur, Deum cognoscere malum, quatenus est causa non ipsius mali, si sit malum culpæ, & moris, sed quatenus est causa boni, quo creatura priuatur per illud malum.

V. Sextum argumentum. Omnis scientia, vel est causa rerum, vel est causata à rebus: at scientia visionis, quam nos ponimus in Deo, non est causata à rebus, vt notum est, neque etiam est causa rerum, quia scientia visionis non causat proprium obiectum, sed illud necessariò supponit, sicut visus supponit obiectum visibile.

Respondeo, illam propositionem à nonnullis gratis assumi, et veram, quam constat falsam esse. nam scientia visionis Angelica neque est à rebus accepta, cùm intelligat Angelus per speciem sibi concreatam: neque est causa rerum scitarum, siquidem Angelus multa intelligat, quarum non est causa. Eodem itaque modo proportionabiliter loquendo de scientia Dei, etsi sit in Deo aliqua scientia, quæ est causa rerum, tamen scientia visionis, qua cognoscit Deus futura contingentia, vt futura sunt, & omnia alia, quæ aliquando futura sunt extra Deum in rerum natura, non est causa rerum, vt sic, quia ordine rationis supponit ipsas res, sicut potentia visiua supponit obiectum visibile, neque etiam est causata ab ipsis rebus.

Septimum argumentum sumitur ex repugnantia, quam habent singularia materialia generabilia, & corruptibilia ad esse intelligibilia. Singulari VI materiali generabili & corruptibili repugnat formaliter intelligibilitas. Ergo cuicunque intellectui comparatum, etiam diuino, illud erit inintelligibile. Antecedens probatur, quia materia est causa vt res sit in intelligibilis, & ad hoc, vt fiat intelligibilis, oportet illā abstrahere à materia, & illius conditionibus, & quanto ampliùs aliquid assimilatur naturæ intellectuali, & illam participat, tantò magis elongatur, & expoliatur à materialitate: sed singulare est singulare per materiam. ergo singulari vt singulare est, repugnat intelligibilitas.

Respondeo in argumento minorem propositionem assumptam esse valdè dubiam, & à plerisque tum Philosophis, tum etiam Theologis negari, nempe quòd singulare, vt singulare est, sit tale per materiam. Nihilominus, quia est ad mentē D. Th. cuius doctrinam in hoc veriorē existimo, loquendo de singularibus materialibus, est enim expressa sententia Aristotelis in 5. Metaph. text. 12. vbi ait, *numero vnum esse per materiam.* quod dictum non potest aptè glossari cum Scoto de materia totius, quam ille vocat hecceitatem, cùm Aristoteles ibi loci loquatur de materia, quæ constituit quartum genus causæ, ab aliis tribus distinctum; ideo admissa minori propositione, respondetur maiorem propositionem, si quid veritatis habet, solùm veram esse de notitia abstractiua, qua cognoscitur aliquid per species abstractas ab obiecto mediante opere intellectus agentis: non autem de notitia intuitiua, qua cognoscitur res non per speciem ab obiecto acceptam, sed ipsi intellectui inexistentem, qualis est notitia diuina.

Addo etiam loquendo de cognitione abstractiua, non repugnare absolutè singulari vt singulare est, aliquo modo cognosci ab intellectu nostro: nam etsi non sit cognoscibile notitia directa, est tamen cognoscibile cognitione reflexa ipsius intellectus sese reflectentis super phātasmata. Neque puto, hoc negare D. Thomam, & hoc pacto intellecta opinio illius, immunis euadit à molestiis Greg. Ariminensis in 2. dist. 3. q. 5. a. 2. & aliorum.

Octauum argumentum. Generabilium, & corruptibilium non est scientia, quatenus talia sunt: at multa singularia sunt generabilia, & corruptibilia. Maior probatur, quia variato obiecto variatur, & destruitur scientia.

Respondetur, scientia, quæ est per speciem acceptam ab obiecto, variatur variato obiecto: at scientia, quæ est per speciem æternam, & omnino inuariabilem, non necessariò variatur, obiecto variato.

Nonum. Infinito, vt infinitum est, repugnat esse VII cognoscibile: at singularia sunt infinita. Ergo sal-

tem

[illegible]

Respondetur, [illegible] quod est in hoc ar[illegible] [illegible]

S.Thom. [illegible]

[illegible] quod est infinitum in actu.

Quod si intellectus in hac responsione [illegible] cum D. Thoma loco proxi[illegible] posse intelligi infinitum, [illegible] infiniti semper accipiendo [illegible] alio modo per modum finiti, [illegible] partes simul: Deus [illegible] infinitas partes [illegible], & infinitas [illegible] primo modo, quia hic [illegible] ipsius infiniti, sed secundo [illegible] infinita, [illegible] communem, & numerus, esse [illegible] intellectu diuino, qui est infi[illegible]nitus.

VIII. Augustinus. [illegible] propositum est primum argumentum [illegible] ex auctoritate D. Augustini [illegible] sacrilegum esse [illegible] positum intueri. Hic [illegible] Deum non intueri crea[illegible] ut sunt extra Deum, sed ut sunt in Deo. Cō[illegible]

D.Thom. sentit D. Thom. 1. part. q. 14. a. 5. dicens: *Deus a[illegible] in seipso, quia se videt per essentiam suam: [illegible] videt non in seipsis, sed in seipso in quantum*

essentia sua continet similitudinem aliorum à seipso. Scotus.
Subscribunt & alij plurimi in locis citatis à Iuan- Bañez.
ne Bañes commentario 1. p. q. 14. art. 7.

Respondeo, Augustinum, & D. Thomam, & si quis est alius Doctor probatæ auctoritatis, sic esse exponendos, ut loquantur de eo, quod per diuinum intellectum cognoscitur, tanquam obiectum primarium & adæquatum, & per propriam speciem, non autem per speciem alienam. Et illæ particulæ *in se, extra se*, denotant medium cognoscendi, non autem terminum cognitionis, ut sit sensus, Deum nihil extra se positum cognoscere in specie, quæ sit aliquid extra Deum, sed omnia cognoscere in seipso, id est, in specie, quæ est intra ipsumque est diuina essentia. Signanter verò ad sententiam Augustini, quia nonnulli ad sensus [illegible] intentos abutuntur, dico, sensum clarum, & apertum verborum illius in eo loco esse, Deum in rebus creandis nihil extra se positum aspexisse, tanquam exemplar, ad cuius imitationem res crearet.

Secundum argumentum. Quod videtur in speculo, non videtur in seipso, nisi notitia creatura[illegible] diuina essentia tanquam spe- IX.
culo, quemadmodum dicit Concil. Senonense in Concil. Senonens.
decretis suæ fidei cap. 13. Augustinus in libro de August.
[illegible] cap. vltimo, & D. Thomas 1. D.Thom.
part. [illegible] 2. & q. 14. a. 5. in corpore, & vi[illegible]detur esse communis modus loquendi sanctorum Patrum, qui vocant diuinam essentiam speculum [illegible], immo diuinæ Scripturæ in lib. Sapientiæ c. 7. vbi sapientia increata vocatur speculum sine macula.

Respondeo, si propriè loquamur, creaturæ potius dicuntur speculum diuinitatis, aut rerum diuinarum, quàm Deus speculum creaturarum. Vnde & D. Paulus in prima ad Corinth. cap. 13. notitiam, quam hic habemus de Deo mediantibus creaturis, vocat notitiam per speculum, ob rationes, quas inferius cap. 8. adducemus. Quare auctoritates in contrarium adductæ exponendæ sunt secundum sensum metaphoricum, non secundum proprietatem. Attribuitur autem metaphora, quod hoc, quòd quemadmodum res in speculo videntur clarè, & distinctè; ita creaturæ in diuina essentia clarissimè, & distinctissimè repræsentantur. Illa verò dicitur speculum sine macula, quia per generationem accipit essentiam, quæ est omnium repræsentatiua, vel, quia est imago expressa omnium intelligibilium, quia producitur ex notitia omnium intelligibilium, & est illorum repræsentatiua per modum verbi mentalis.

Tertium argumentum. Notitia intuitiua neces- X.
sariò requirit actualem existentiam rei, ad quam illa terminatur; sed Deus multa cognoscit, quæ actualiter non existunt. non ergo terminatur illorum notitia ad illa, vt sunt in se ipsis. Hoc videtur principale motiuum Ioannis Bañe.

Respondeo, illam maiorem propositionem posse habere duplicem sensum: primus est, quòd notitia intuitiua ita requirat actualem rei existentiam, vt in eadem temporis differentia vtrinque [illegible] ponatur, & auferatur, & hunc sensum [illegible] eripere argumentum, qui falsus est, quoniam [illegible] Deum multarum rerum, quæ fuerunt, aut quæ futuræ adhuc sunt, notitiam intuitiuam non habere. Alter sensus est, quòd notitia intuitiua debeat attingere esse rei non solum secundum, quod habet in causa, sed etiam esse proprium actualis existentiæ, quod habebit res extra suas causas, & hic

sensus

sensus est verus:& hoc modo dicitur habere Deus notitiam intuitiuam etiam de non existentibus; quia licèt modò Antichristus non existat, tamen intuitus diuinus, qui vnico ictu in nunc æternitatis fertur super omnes temporis differentias, præueniens quodammodo rei euentum, videt, illud esse, quod habebit Antichristus, quando erit

D.Thom. in rerum natura, sicut dicit D. Thom. 1. part. q. 14. art. 15.

Quartum argumentum. Notitia intuitiua, qua videntur res in seipsis, necessariò pendet ab obiecto, & illo variato, etiam ipsa variatur: at notitia, quam Deus habet de creaturis, non pendet ab illis, neque variatur ad illarum variationem. ergo non intuetur Deus illas, vt sunt in seipsis.

Respondeo, illam maiorem propositionem solùm veram esse de notitia obiecti primarij, & adæquati, non autem de notitia obiecti secundarij, & inadæquati, quale obiectum sunt creaturæ: nam variato obiecto secundario non variatur notitia, aut si variatur, non variatur quoad substantiam actus, sed solùm quoad respectus rationis. Quæ

Lodouicus Molina. responsio vt meliùs intelligatur, notandum, Ludouicum Molinam 1. part. q. 14. a. 5. ad prim. argumentum Aureoli admittere, notitiam diuinam, quoad illos respectus rationis, quos supra substantiam actus addit ad creaturas, prout sunt cognitæ ab intellectu diuino, pendere aliquo modo à creaturis, vt à termino relationis, & variato esse creaturarum variari etiam eosdem respectus rationis, quam doctrinam nonnulli recentiores multipliciter impugnant. Nihilominus dici potest sine scrupulo erroris, notitiam diuinam, quoad respectus rationis, quos dicit ad creaturas, pendere ab illis aliquo modo, non quidem vt effectum à causa, sed vt relationem à correlatiuo, & relationem à termino: & variato termino relationis variari etiam respectus ipsos. Mihi enim sine sophismatibus plusquam certum est, nunc Deum non videre Adamum, vt futurum, sed vt præteritum: & modò videre Antichristum vt futurum, & quando Antichristus extiterit, non ampliùs illum visurum, vt futurum.

Si quis verò horreat admittere, diuinam notitiam pendere à creatura secundùm illos respectus rationis, dicat, quòd licèt diuina notitia non pendeat à creatura: tamen esse ipsius creaturæ est conditio necessariò requisita ad hoc, vt creatura possit esse terminus diuinæ notitiæ certæ, & infallibilis. Quod erit eandem rem dicere, sicut nonnulli recentiores dicunt, ne videantur cum Molina conuenire.

CAPVT VI.

Secundum dubium proponitur, An Deus videat creaturas immediatè in seipsis: & resoluitur.

1. SEcundum dubium principale, spectans ad hanc primam controuersiam est, An Deus videat creaturas in seipsis immediatè. Accipimus verò hoc aduerbium, *immediatè*, non quatenus significat negationem cuiuscunque medij, ad cognoscendam creaturas in ratione speciei intelligibilis, hoc enim pacto certum est, Deum creaturas non cognoscere immediatè in seipsis, sed tantùm mediante sua essentia, vt satis ostendimus: sed accipimus *immediatè*, quatenus significat negationem cuiuscunque medij in ratione formæ priùs intellectæ ad cognoscendum ipsas creaturas, vt sit sensus, An Deus cognoscat creaturas immediatè in seipsis sine eo, quòd videat illas in alio obiecto priùs viso, esto non videat illas per speciem à creatura acceptam, sed per suam essentiam, ad eum modum, quo Angelus videt creaturas immediatè in seipsis, licèt non videat illas per species acceptas ab eisdemmet creaturis.

Circa hoc dubium est prima opinio affirmans, Deum cognoscere quidem creaturas in diuina essentia, quatenus particula *in essentia*, dicit medium cognitionis, quod est species intelligibilis, non autem quatenus dicit medium, quod est forma priùs intellecta, nam hoc modo cognoscit creaturas immediatè in seipsis, sicut etiam Angelus per speciem concreatam cognoscit alias creaturas immediatè in seipsis. Ita videntur sensisse Gulielmus Okam in 1. dist. 35. quæst. 1. & Gabriel eadem art. 2. concl. 2. Gabriel Vasquez 1. parte disputatione 60. cap. 1. in eandem opinionem nititur deducere Aureolum apud Capreolum eadem dist. quæst. 2. art. 1. in argumentis contra primam conclusionem, & Scotum eadem dist. quæst. 1. §. *Ad ista*, ex eo, quod Scotus dicit per diuinam essentiam diuinum intellectum sufficienter constitui in actu primo in ordine ad quodcunque intelligibile. Verùm ex hoc non satis probatur, hanc fuisse mentem Scoti: quia Scotus non dicit, intellectum diuinum per ipsam essentiam non constitui in actu primo omnino absque vllo ordine in repræsentando: immò cùm dicat, Deum in primo signo rationis solùm suam essentiam intelligere, in secundo verò creaturas, videtur diuina essentia constituere diuinum intellectum in actu primo cum aliquo ordine prioris, & posterioris in repræsentando.

Nazarius eadem 1. part. quæst. 12. art. 8. contr. 2. in principio in eandem sententiam deducit Ferrariensem in 3. contra Gentes cap. 56. & Alexandrum Pesantium eadem quæst. 12. art. 10. & reuera fatetur Pesantinus, diuinam essentiam esse speciem repræsentatiuam creaturarum immediatè, sicut species existens in intellectu Angelico repræsentans naturam animalis, immediatè repræsentat omnia indiuidua sub illo contenta, immò addit, quòd sicut species Angelica repræsentat intellectui Angelico alias creaturas, quamuis Angelus non sit illarum causa: ita diuina essentia esset species sufficiens repræsentare omnes creaturas diuino intellectui, etiamsi Deus non esset illarum causa, ob perfectionem eiusdem diuinæ essentiæ in repræsentando.

Gabriel Vasquez in eadem disputatione 60. expressè negat creaturas videri in diuina essentia, tanquam in causa aut obiecto prius cognito; sic enim dicit cap. 2. num. 7. *Ex duobus igitur, quæ continet nostra sententia, prius in hoc capite à nobis probandum est, videlicet Deum non videre creaturas in seipso sicut in causa, & obiecto primario prius cognito.* Quare licèt inferiùs dicat, Deum videre creaturas in seipso quasi in verbo, & in specie expressa, tamen neque illa visio potest esse primaria, neque directa: quia verbum est terminus ipsius notitiæ rei productus per notitiam ipsius rei; vnde prior est ordine rationis notitia rei, quàm verbum, sicut productio rei ordine prior est re producta. Et creaturæ in verbo non possunt videri, vt in medio cognoscendi, sed solùm, vt in termino cognitionis.

Istæ opiniones cum in eo, quod habent com-

tione,

[illegible], [illegible] quod est proprium ingenium, [illegible] [illegible] [illegible] singulas [illegible] [illegible] doctrinæ [illegible] [illegible].

III [illegible] videatur dicendũ Primò, Deum [illegible] mediante diuina [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]. Hæc assertio expressè colligitur ex D. Dionysio cap. 7. de diuinis nominibus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hæc ille: quibus verbis non hoc [illegible] docet, quòd Deus non accipiat notitiam à [illegible], sed illam in seipso ab æterno præhabeat, vt [illegible] Vasquez: sed expressè quoque docet, Deum cognoscere res in sua essentia, vt in causa, & mediante cognitione suiipsius cognoscere creaturas. Quid enim aliud voluit dicere illa verba, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] apud Philosophos & Logicos [illegible] [illegible] per causam, aut secundum causam, idem est, atque cognoscere rem in causa, & mediante causa. Rursus quid [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? Quid [illegible] [illegible] [illegible]: Nonne his [illegible] [illegible] [illegible] eadem causa Deus res producit, & intelligit? Tandem illa vltima verba, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], hanc veritatem apertè [illegible], nam si Deus in diuina essentia non videat res, sed in seipsis immediatè, nulla erit illa consequentia, quã [illegible]. Deus est cognoscens seipsum vt rerum omnium [illegible] [illegible] [illegible] ea quæ sunt producta [illegible]. [illegible] potest aliquis respondere [illegible] [illegible] nulla est, nam Deus non videt creaturas in se, vt in causa, sed in seipsis immediatè, & [illegible] cognoscat se, vt causam, non sequitur [illegible] cognoscere creaturas.

In [illegible], si Dionysius voluisset complecti [illegible] [illegible] capitis, non aliis [illegible] [illegible] id exprimere potuisset, quàm dicendo Deum per suam essentiam, vt per causam omnium rerum omnia videre, aut Deum seipsum cognoscendo omnia nosse: aut [illegible] cognitio, quod est sua essentia, omnia intelligere: aut scire alia à se sciendo se: aut licet causa vna omnibus rebus statum elargitur, ita causâ vnâ omnia à se perfectè intelligere: aut primam causam seipsam cognoscendo, alia à se minimè ignorare. Quibus omnibus docendi modis ille vtitur in eo loco.

Eandem veritatem expressè docuit D. Thom. 1. part. quæst. 14. art. 5. & 6. & de veritate quæst. 2. art. 4. ad tertium & 1. contra Gentes cap. 48. & 49. Imo potissimum & vnicum fundamentum, cui nititur ad probandum, quòd Deus habeat omnium rerum notitiam, & perfectam, & distinctam, est illud, quia qui comprehendit aliquid perfectè, comprehendit totam illius virtutem, & qui totam virtutem comprehendit, cognoscit omnia, ad quæ illa virtus sese extendit, & qui cognoscit perfectè aliquid, cognoscit omnia quæ continentur in illo, & diuina virtus se extendit ad omnes creaturas, & omnes creaturæ continentur in diuina essentia, & ideo cognoscendo se, omnes creaturas necessariò cognoscere debet. Estque res in doctrina D. Thomæ adeò conspicua, vt mirum sit, tentasse hominem non mediocris eruditionis illius verba in contrarium sensum detorquere. Eidem sententiæ subscripserunt Alexander Alensis 1. part. quæst. 23. memb. 2. a. 1. Ægidius in primo dist. 35. quæst. 3. Durandus, & Argentinensis ibidem, & discipuli D. Th. 1. part. q. 14. a. 5. & 6. & in primo contra Gentes c. 48. vbi Ferrariensis, & nouissimè Suarez lib. 3. de Attributis c. 1. IV. D. Thom. Alexander Alensis. Ægidius. Durandus. Argentinens. Ferrariensis. Suarez.

V. Probatur verò hæc assertio, quia cognitio rei per causam ex communi sapientum consensione est omnium perfectissima, & nobilissima, ergo non debet intellectui diuino denegari.

Secundò, cognitio comprehensiua rei attingit rem secundùm omnia illa, quæ in re continentur tanquam in causa, & in ente superiori, à quo illa dependent: sed Deus suiipsius habet notitiam comprehensiuam, & in se continet omnes creaturas, tanquam causa effectus: Ergo fieri nequit, Deum creaturas non cognoscere in seipso, vt in causa.

Tertiò, qualem ordinem habet species intelligibilis in repræsentando, talem habet diuinus intellectus in intelligendo: at diuina essentia eatenus est repræsentatiua creaturarum, quia est repræsentatiua suiipsius, vt causæ continentis creaturas, alius enim modus repræsentandi creaturas adhuc à Doctoribus excogitatus non est. ergo diuinus intellectus eatenus sua notitia attingit creaturas, quatenus attingit suam essentiam, vt causam continentem sua virtute ipsas creaturas.

VI. Vasquez. Secunda propositio. Deus nullo modo videt creaturas immediatè in seipsis, si particula illa immediatè, significet negationem medij, quo creaturæ cognoscuntur in ratione formæ priùs intellectæ. Hæc propositio asseritur contra Vasquez, qui d. disput. 62. cap. 2. n. 7. absolutè contendit, Deum videre creaturas in seipsis, non autem in diuina essentia, vt in obiecto priùs cognito, & contra alios auctores in initio capitis relatos, & etiam contra Suarez, qui licèt consentiat, hanc propositionem probabilem esse, & fortè probabiliorem, ait tamen oppositam sententiam, quæ docet creaturas videri immediatè in seipsis, non carere sua probabilitate, sed eam prorsus improbabilem esse sic demonstro. Suarez. Diuina cognitio non potest declinare à notitia immediata diuinæ essentiæ, sed notitia immediata diuinæ essentiæ est notitia mediata creaturarum, cùm sit notitia comprehensiua: & vnica est tantùm in Deo cognitio, eâque simplicissima.

Card. Perron. de libert. hom.

Ergo non potest esse in Deo notitia creaturarum immediata, sed omnis talis notitia est mediante notitia immediata ipsius diuinæ essentiæ.

Dicetur, quòd licet notitia diuina sit vna secundùm rē, est tamen duplex secūdùm rationē. Cōtrà, vel per notitiam immediatam creaturarum, quam fingis in Deo, ille videt idem, quod videt per notitiam mediatam, vel plus, vel minus. Si idem, ergo ista notitia immediata est superflua, & sine causa excogitata. Si plus, ergo notitia immediata simpliciter, quæ est mediata creaturarum, non est comprehensiua, & vndequaque perfecta, quod dicere est absurdum. Si minus, ergo notitia immediata creaturarum est imperfecta, & sine causa excogitata, cùm per illam nihil plus videatur, quàm sine illa, immò multò minus.

Dicetur, quòd nihilominus debet poni in Deo ista notitia immediata creaturarum, quia illa pertinet ad perfectionem diuinæ cognitionis.

Contrà, licet videre aliquid immediatè, dicat perfectionem, prout significat idem, quod non videre rē solùmodo in speculo, vel in imagine repræsentante, sed attingere rem immediatè per actum ipsius notitiæ, quo pacto dicimus quod perfectiùs videt hominē homo in seipso, quàm in eius imagine in tabula, vel in pariete depicta: tamen videre creaturas immediatè, per negationem modi in ratione causæ priùs cognitæ, in Deo non solùm non dicit perfectionem, sed potiùs denotat imperfectionem: quia repræsentare aliquam creaturam immediatè est perfectio necessariò coniuncta cum imperfectione, quæ imperfectio est habere esse causatum, & dependens; & ob hanc causam species Angelica repræsentat alia à se immediatè, vt c. sequenti dicetur.

VII. Præterea diuina essentia non potest in ratione speciei intelligibilis vllo modo repræsētare creaturas immediatè. ergo diuinus intellectus creaturas immediatè non potest intelligere. Probatur antecedens. Omnis repræsentatio fit per assimilationem formæ repræsentantis ad rem repræsentatam: sed omnis assimilatio formæ ad rem repræsentatam oritur, vel ex eo, quia forma repræsentans est effectus rei repræsentatæ: huiusmodi est species visibilis impressa ab obiecto in oculo: vel quia ipsa forma est causa rei repræsentatæ, quo pacto forma domus fabricandæ existens in mente artificis est repræsentatiua eiusdem domus fabricandæ: aut quia vtrumque est effectus vnius, & eiusdem causæ, quo pacto species angelica repræsentat, & assimilatur homini, leoni, &c. quia vtrunque est effectus Dei. modò diuina essentia nullo alio modo potest creaturam sibi assimilare, nisi per modum causæ. ergo nullo modo potest esse species intelligibilis repræsentatiua creaturę, nisi quatenus induit rationem causæ. Et sic intellectus diuinus non potest per diuinam essentiam creaturas intelligere, nisi ipsa diuina essentia priùs intellecta in ratione causæ.

CAPVT VII.

Argumenta contra doctrinam capite præcedenti traditam afferuntur, & soluuntur.

I. CONtra doctrinam capite superiori traditam est primum argumentum. Creaturæ in diuina essentia, vt in causa quantumuis perfecta non habent esse proprium formale, & distinctum, sed solùm esse virtuale, & eminentiale, & indistinctū. ergo si creaturæ solùm videntur in diuina essentia, non autem in seipsis immediatè, sequitur, Deum nunquam intelligere creaturas distinctè, & secundùm esse proprium, & formale ipsarum creaturarum. Consequens verò est absurdum. Ergo & antecedens.

Respondeo, argumentum nullius esse momenti, quod solutum est à D. Thom. 1.q.14.a.6. ad primum. iuxta cuius doctrinam dicimus, quòd quando Doctores aiunt, creaturas videri à Deo secundùm quòd sunt in diuina essentia, istud dictum secundùm quòd sunt in diuina essentia, duobus modis intelligi potest, vno modo, vt dicat modum cognoscentis: alio modo, vt dicat modum rei cognitæ. Creaturæ igitur non dicuntur intelligi à Deo solùm secundùm quòd sunt in Deo, quatenus ly, *secundùm quòd*, denotat modum rei cognitæ, quia hoc pacto videntur etiam, vt sunt in seipsis, sed solùm quatenus denotat modum cognoscentis, & ex hoc non sequitur, quòd non cognoscat creaturas secundùm illarum esse proprium, & formale & distinctum.

Secundò argumentatur Vasquez, ad probandum creaturas non cognosci in diuina essentia tanquā in causa. Etiamsi Deus non esset omnipotens, adhuc esset omnia sciens. ergo ad hoc vt cognoscat creaturas, non est necesse, vt cognoscat suam essentiam, vt omnipotentem. ergo neque vt causam, quia potentia est de ratione causalitatis. Probatur antecedens, quia attributum scientiæ nostro modo intelligendi non fundatur in attributo omnipotentiæ, neque ex illo intrinsecè dependet, neque illud supponit: immo attributum omnipotētiæ intrinsecè supponit attributum scientiæ, quia Deus sua infinita scientia dicitur omnia posse, vel tanquam principio proximo, vel tanquam principio dirigente. II.

Respondeo, negando antecedens, sicut ab omnibus negatur, & ad probationem illius adhuc negatur, attributum scientiæ saltem quatenus includit respectum ad creaturas, non fundari nostro modo intelligendi in attributo omnipotentiæ: si enim Deus non esset potens producere creaturas, creaturæ non essent scibiles, & non esset scientia illarum. Quare scientia creaturarum vt possibilium necessariò fundatur in diuina omnipotentia, & non est ab omnibus concessum, quòd Deus cōstituatur formaliter omnipotens per scientiā, quia illa non videtur ad omnipotentiam spectare, nisi per modum dirigentis: & dato quòd spectet ad omnipotentiam, implicat esse omniscientem, & non esse etiam omnipotentem.

Tertiò arguit. Nullum obiectum vt priùs cognitum potest esse medium cognoscendi aliud quidditatiuè, & secundùm proprios conceptus formales, nisi contineat in se totam rationem illius, & sit eiusdem omnino rationis cum illo: at diuina essentia non continet in se formaliter omnes rationes creaturarum, neque est eiusdem rationis cum illis, immo omnino dissimilis. non igitur possunt creaturæ distinctè cognosci in diuina essentia, vt obiecto priùs cognito. III.

Respondeo, negando maiorem tanquam absolutè falsam. nam ad hoc, vt aliquid possit esse, vt obiectum priùs cognitum, medium sufficiens ad ducendum in cognitionem alterius, non necesse est, vt contineat illud formaliter, neque, vt sit ei simile in essendo, sed sufficit, vt contineat illud virtualiter, & sit eiusdem rationis in repræsentando saltem virtualiter.

Quartò arguit. Vnum priùs cognitū non ducit

in

[illegible] alicuius [illegible], ad quod habet [illegible] omnino [illegible] ad [illegible]. [illegible] cognitionem [illegible].

Respondeo, [illegible] omnino esse maiorem [illegible], [illegible] falsam, cuius falsitatem probat [illegible] 1. part. quæst. 12. art. 8. [illegible] [illegible], tribus rationibus, & [illegible] docte.

Quarto arguit pro eadem sententia Vasquez. Species expressa in intellectu Angelico est immediate repræsentatiua [illegible], quatenus est species, ergo multo magis hoc præstare poterit diuina essentia respectu creaturarum. Probatur sequela, quia quod species Angelica possit immediatè repræsentare, non aliunde habet, nisi ex eo, quod sit exemplata ad exemplar essentiæ diuinæ: igitur si species angelica potest immediatè creaturas repræsentare, [illegible] multo magis id facere poterit essentia diuina.

Respondetur negando sequelam, & ad probationem dicimus, speciem Angelicam esse exemplatam ad exemplar diuinæ essentiæ, quoad [illegible] quod [illegible], non potest participare diuinæ perfectionem [illegible], [illegible] Angelica diuinam essentiam, quoad [illegible], non autem quoad modum repræsentandi, quia repugnat illi talis modus repræsentandi ex eo, quod est species creata.

.IV. [illegible] contra responsionem ad quintum [illegible]. Diuina essentia continet [illegible] & perfectionem creaturarum [illegible] gradum, & modum essendi illius: sed [illegible] Angelicam esse immediatè repræsentatiuam creaturarum, est aliquis gradus & perfectio, & [illegible] modus essendi creaturæ. Ergo continetur in diuina essentia.

Respondetur, non omnem perfectionem, quæ est in creaturis, contineri formaliter in Deo, sed eas [illegible], quæ [illegible] perfectionem non admixtam [illegible]. Modò repræsentare creaturas immediatè est perfectio admixta cum imperfectione, quæ [illegible] est habere esse causatum, & [illegible], & ideo hæc perfectio non potest [illegible] diuinæ essentiæ. Deinde dicendum quòd hanc quoque perfectionem habet diuina essentia, sed [illegible] non est, quòd habeat illam respectu cuiuscumque obiecti, sufficitque, quòd illam habeat respectu obiecti primarij.

D. Thom. Tandem [illegible] arguunt authoritate D. Thomæ, [illegible] qui [illegible] fatetur, esse in Deo similitudinem omnium rerum, & diuinam essentiam esse speciem intelligibilem omnium creaturarum.

Respondetur [illegible], non sequi, quod intendunt [illegible] D. Thom. sufficienter satis exponit, [illegible] diuina essentia sit species repræsentatiua creaturarum, & quomodo [illegible] Deum, [illegible] repræsentet, vt nullus maneat in eo [illegible].

Quibus [illegible] addicit, duobus adhuc modis [illegible] aliquod obiectum dici visum immediatè in seipso: [illegible] per negationem cuiuscumque medij in ratione obiecti prius cogniti, per quod illud cognoscatur, & hoc pacto creaturæ non videntur à Deo immediatè in seipsis, sed mediante diuina essentia. Alio modo, quia intellectus sua cognitione pertingit vsque ad illud immediatè, & videt illud in se prout est in seipso, & non solùm [illegible] repræsentante, quo pacto Cæsar [illegible] videri in seipso immediatè, quando solùm videtur in imagine sua nummo insculpta; vel quo pacto qui videt imaginem alicuius solum in speculo, non dicitur, videre illum immediatè, & hoc pacto admitti potest Deum videre creaturas in seipsis immediatè, quia non incurrunt illas sola notitia reflexa & indirecta, sed notitia directa attingens illud esse, quod habent in seipsis. Verum quia quando Doctores disputant, an Deus videat creaturas immediatè in seipsis, non hoc posteriori, sed priori modo accipiunt hoc aduerbium, *immediatè*, Ideo absolutè sine declaratione non videtur admittenda ista locutio, Deus videt creaturas immediatè in seipsis, &c.

CAPVT VIII.

Dubium tertium principale proponitur, & tres modi videndi creaturas in diuina essentia referuntur, & expenduntur.

TErtium principale dubium spectans ad hanc I.
primam controuersiam, versatur circa modū, quo repræsentantur diuino intellectui res creatæ per diuinam essentiam, tanquam formam priùs intellectam. Dicimus namque quatuor modis posse concipi diuinam essentiam vti formam priùs, & immediatè intellectā mediante notitia suipsius repræsentare creaturas, videlicet per modum verbi, seu speciei, & similitudinis expressæ, per modum exemplaris, & ideæ, per modum speculi, & per modum causæ. Cùm autem ex dictis in solutione secundi dubij constet, diuinum intellectum non videre creaturas, nisi in diuina essentia vti forma priùs intellecta, nunc videndum est, an sub omnibus istis rationibus diuina essentia repræsentet creaturas, an sub aliquibus tantùm, & quænam illæ sint. Circa quod sunt variæ Doctorum opiniones.

Prima opinio est, quam tenuit Vasquez dicta Vasquez.
disp. [illegible] vbi reiectis modis dicendi aliorum, docet, intellectum diuinum videre creaturas in diuina essentia, hac sola ratione, quia diuina essentia repræsentat illas per modum verbi mentalis, & similitudinis expressæ. Notat enim, quòd quemadmodum duplex est notitia in diuinis, altera notionalis, altera essentialis: ita duplex est verbum, alterum essentiale, alterum notionale. Et quidem verbum notionale est secunda persona diuina, verbum autem essentiale nihil aliud est, nisi ipsa diuina essentia, quatenus est actualis notitia suipsius, & creaturarum. Notat tamen hic autor ibidem c. 2. n. 6. esse differentiam inter verbum nostrum & verbum diuinum, quòd verbum nostrum non cognoscitur eadem intellectione, qua producitur, verbum autem diuinum, siue essentiale, siue notionale, intelligitur directè eadem intellectione, qua producitur. Quo supposito in tertio capite suam sententiam sic explicat. Diuina essentia non solùm est illa, qua Deus est, sed etiam suipsius cognitio, ergo non solum constituit Deū in ratione Dei, sed etiam constituit illum intelligentem suipsius, & sic est sibi velut species expressa, & verbum suipsius. Rursus diuina essentia repræsentat creaturas actu, & est illarum cognitio. Ergo diuina essentia est etiam verbum creaturarum. Hac igitur ratione (inquit) Deus cognoscit creaturas in seipso priùs cognito, non quidem tanquam obiecto primario, & causa, sed tanquam verbo, quod est etiam illarum verbum & illarum repræsentatiuum.

Addit, quòd quamuis diuina essentia non ducat Deum in cognitionem creaturarum solùm quatenus ab ipso cognita est, ex eo tamen, quòd constituit Deum primò intelligentem suiipsius, posteriùs constituit illum intelligentem creaturarum, atque hoc posterius ex priori ita pendet, vt per locum intrinsecum sequatur, si essentia non faceret Deum intelligentem sui, non faceret intelligentem creaturarum, non tamen è contra. Hæc est eius sententia illustrior verbis recitata, secundùm quam Deus dicitur videre creaturas in seipso tanquam in verbo, & similitudine expressa: Et hoc ait esse, quod nonnulli Patres dicunt, creaturas videri in Deo velut in speculo.

11. Hæc opinio præter quod est soliuaga, non videtur probabilis, primò quia notitia, qua aliquid videtur in verbo, non potest esse cognitio prima, & directa illius; Ergo supponit cognitio rei in verbo aliam notitiam nostro modo concipiendi priorē. Antecedens probatur, quia verbum non est mediū intellectionis, sed terminus per ipsam intellectionem productus, & secundùm veriorem Doctorum sententiam verbum non ponitur vt obiectum repræsentatiuum rei intellectui, sed vt terminus, ad quem terminatur ad intra ipsa intellectio. ergo prior est notitia creaturarum in mente diuina nostro modo intelligendi, quàm ipsum verbum saltem eo modo, quo actio productiua rei concipitur prior esse re producta. Et saltem creaturas videri in verbo, nihil aliud erit, nisi intelligendo creaturas produci quodammodo ipsum verbum: & sic non possunt creaturæ propriè loquendo dici videri à Deo in sua essentia, vt in verbo tanquam medio cognitionis, terminus enim nunquam est medium respectu eiusdem.

Confirmatur, & magis explicatur hæc ratio: quemadmodum ex notitia notionali diuinę essentiæ, & creaturarum, vt possibilium producitur verbum notionale, ita ex notitia essentiali producitur vel quasi producitur verbum essentiale. Hanc propositionem admittit hic autor, tum ibi n.2. & 10. tum disp.144. n.8. Sed prius est saltem in signo rationis Patrem notionaliter intelligere se, & creaturas possibiles, quàm esse verbum notionale, quia verbum notionale producitur per actum intelligendi, & dicendi. Ergo similiter prius est saltem in aliquo signo rationis, creaturas intelligi, quàm esse verbum essentiale, & in illo lucere ipsas creaturas.

Dicetur, quòd verbum essentiale non est aliquid productum per intellectionem, sed est ipsa actualis notitia diuinæ essentiæ, & creaturarum, quæ quatenus est expressiua, habet rationem verbi.

Hæc responsio præter difficultatem, quam implicat de quidditate verbi, quam non opus est hic resoluere, habet alias difficultates; & prima est, quia verbum non est notitia expressiua, sed notitia expressa apud omnes, qui intelligunt, quid significetur vel hoc nomine verbum: nam propter hoc vocatur species expressa, & imago seu similitudo expressa. Velle autem rem expressiuam cū re expressa confundere, est ignorare ea, de quibus homines loquuntur, & nominum significationes peruertere, non secus, ac si quis diceret imaginem sculptam esse sculpturam illius, vel sculpentem, aut sigillum in cera impressum vocaret ipsius impressionem, aut archetypum, quo imprimitur, & filium vocaret actiuam generationem, vel patrem generantem. Quare aut dicendum est, verbum nō esse imaginem, & similitudinem expressam rei cognitæ, aut non esse notitiam expressiuam. Secundò, quia dato, & non concesso, quòd verbum sit hæc notitia expressiua diuinæ essentiæ, & creaturarum, vel erit notitia creaturarū in diuina essentia tanquam in obiecto, vel in seipsis, vel in nullo. Tertium omnino dici non potest: quia notitia sine obiecto esse non potest. Si dicatur secundum, ergo prius est, creaturas videri in seipsis, quàm in verbo, quia ipsa expressio est actualis rei notitia, qua diuinus intellectus attingit creaturas. Si autem dicatur primum, hoc est quod contendimus contra hunc autorem, & quod ipse omnino negat.

Dicetur, esse communem modum loquendi apud Doctores, quòd Beati videant in verbo omnes creaturas. Sentiunt igitur, diuinam essentiam repræsentare creaturas per modum verbi, & speciei expressæ. 12.

Respondeo, hunc modum loquendi esse intelligendum non secundùm proprietatem, sed secundùm quandam appropriationem. Et significare idē, atque videre creaturas in essentia diuina prius visa tanquam effectus in sua causa, quemadmodum obseruat D. Th. 1. part. q. 12. a. 8. & notat idem Vasquez disp. 30. in principio.

Secunda opinio docet, creaturas videri in diuina essentia, sicut videntur imagines in speculo. Hæc opinio videtur fundari in quibusdam autoritatibus Concilij Senonensis, & D. Augustini, & D. Thomæ, quas superiùs cap. 5. in secundo argumento contra secundam propositionem adnotauimus.

Hæc tamen opinio propriè accepta non videtur vera, quia propriè loquendo diuina essentia non potest dici speculum creaturarum. Quin immo ipsę creaturæ potiùs dicendæ sunt speculum diuinitatis, vt aduertit D. Thomas de veritate q. 12. a. 6. Et videtur colligi ex D. Paulo in priori ad Cor. c. 13. dum ait loquens de visione Dei ex creaturis, *Videmus nunc per speculum, & in ænigmate.* Quamuis non me lateat, ibi per speculum specialiter intelligi fidem. Huius rei prima ratio est, quia speculum propriè est illud, in quod species, quæ in eo cernitur, ab alio deriuatur, & resultat. At similitudines creaturarum, quæ cernuntur in diuina essentia, nō resultant in ea ex creaturis, sed sunt præexistentes in illa ante omnem creaturam. Hanc rationem tangit eodem loco D. Thomas. Secunda ratio est, quia imagines in speculo videntur cum distinctione, & repræsentant cum distinctione se tenente non solùm ex parte rei repræsentatæ, sed etiam ex parte repræsentantis: sed diuina essentia licet repræsentet creaturas distinctè ex parte ipsarum creaturarum, non tamen illas repræsentat distinctè ex parte repræsentantis, quia hoc modo poneretur imperfectio, & compositio in Deo. Hanc rationem tangit Caietanus 1. part. q. 14. a. 5. Tertia ratio est, quia visio rei in speculo est indirecta, & refracta, & nunquam est ita perfecta, sicut visio rei in seipsa, quæ videtur directè, quando est ante oculos nostros posita, quam ob causam D. Paulus vocat cognitionem de rebus diuinis, quam habemus in hac vita, specularem, & ænigmaticam: at notitia, qua Deus in sua essentia videt creaturas, est clara, & directa, & facialis, & omnibus numeris perfecta. Quarta ratio est, quia quando videtur res in speculo, alia est species, qua videtur res; alia qua videtur speculum: immo ad rei visionem per accidens est vt videatur ipsum speculum, esto enim illud non videretur, dummodo ab illo reflecti possit species ad oculum, posset ipsa res videri; verùm creatura in diuina essentia cer-

nitur

[illegible] ... diuina es- [illegible] ... spiritualitate [illegible] ... D. Thomæ [illegible]

18 [illegible] ... diuina es- [illegible] ... continentur, [illegible] ... participationem [illegible] Hæc est expressa sententia non solum D. Thomæ, [illegible] ... discrepat, [illegible] ... interpretan- [illegible] ... Vide ipsius [illegible] ... essentiam videre [illegible] ... non [illegible] ... effe- [illegible] ... diuina [illegible] ... ad di- [illegible]

D. Thom.

Sola

[illegible] ... quod diuina essentia est [illegible] ... tam futura- [illegible] ... possibiles sunt [illegible] ... creatu- [illegible] ... hoc solo additur, [illegible] ... diuinæ vo- [illegible] ... Non [illegible] ... essentiæ [illegible] ... futuræ [illegible] ... à seipsa, [illegible] ... eodem [illegible]

[illegible] ... possibilium, [illegible] ... tantùm [illegible] ... posse [illegible] ... scientia [illegible] ... per se existens, ad [illegible] ... quod est esse rei visæ, vt in se [illegible] ... possibiles vt tales non [illegible] ... extra Deum. Ad hoc [illegible] ... respondent per di- [illegible] ... creaturarum, & illa- [illegible] ... essentiam custodi- [illegible] ... neque id conditi- [illegible] ... res essentiam, vt [illegible] ... actum distin- [illegible] ... ab existentia, & [illegible] ... rerum, quæ nun- [illegible] ... habuerunt. Adeò creatu- [illegible] ... quod habent in Dei [illegible] ... in diuino intellectu, & in essentia [illegible] ... ad scientiam visionis, so- [illegible] ... per se sumptam spectare [illegible] ... intelligentiæ. Adeò quid [illegible] ... creaturæ, quæ nun- [illegible] ... ad scientiam visionis.

[illegible] ... expressè [illegible] ... doctrinam D. Thomæ, quam illi profiten- [illegible] ... *vel sunt,* [illegible] *quæ tamen nec* [illegible] *non di-* [illegible] *simplicis intelligentiæ,* [illegible] *quæ videntur apud nos, ha-*

Gabr. Vasquez. de libero [illegible]

bent esse distinctum extra videntem. Ex qua doctrina colligitur, illud, quod nunquam habebit esse distinctum extra Deum, minimè cognosci à Deo per scientiam visionis, sed per solam scientiam simplicis intelligentiæ, quæ terminatur ad illud esse obiectiuum, quod habent ipsæ creaturæ possibiles in diuina essentia, & in diuino intellectu.

CAPVT VIII.

Quartus modus repræsentandi creaturas per modum ideæ explicatur, & quid sit idea, declaratur.

EST quarta opinio dicens, creaturas videri in diuina essentia tanquam in idea, & exemplari. I.
Hunc autem modum dicendi non solùm videtur probare D. Bonau. in 1. dist. 35. art. 2. q. 3. sed etiam D. Thom. dicta q. 14. art. 2. ad tertium, & multi alij authores graues, qui putant, rationes ideales maximè ad diuinam notitiam de rebus generabilibus, & corruptibilibus, ac in primis de futuris contingentibus explicandam conferre, & iuuare. Ob hanc causam duo hîc nobis breuiter præstanda sunt. Primò namque declarandum est, quid sit idea. Secundò quid conferat diuino intellectui ad contingentia, & corruptibilia intelligenda. Primum hoc capite præstabimus.

D. Bonauentura.
D. Thom.

Quod attinet ad primū. Idea, si nominis significationem attendamus, idē significat, quòd forma, ex Cicer. in lib. de Oratore, August. lib. 83. quæstionum quæst. 46. & D. Th. 1. p. q. 15. a. 1. Forma verò est, aut ratio faciēdi rem, aut ratio intelligendi rem. Et quidem forma, vt est ratio intelligendi, proprio nomine vocatur ratio, nā ratio propriè ad intellectum pertinet. Vt autem est ratio faciendi, vocatur exemplar. Quare si nominis significationem attendamus, hæc tria vnum, & idem significant, idea, exemplar, & ratio, licèt idea habeat significationem aliis communem, nempe ad exemplar, & ad rationem. Si autem rem ipsam attendamus: Idea est ratio rerum in mente diuina stabilis, incommutabilisque existens, secundùm quam res fiunt ad extra, cuiusque participatione fit, vt sit quidquid est, qua ignorata nemo sapiens existit, cuius visione anima rationalis fit beatissima. Hæc definitio colligitur ex Augustino loco citato. Esse autem ideas omnium rerum in mente diuina, videtur res certissima & constantissima apud omnes sapientes, vt Augustinus ibidem ait. Et licèt Aristoteles in lib. 7. Metaphysices, & aliis in locis totis viribus reiiciat opinionem Platonis asserentis ideas; non tamen credendum est, illum Platonis sententiam, quoad rem ipsam, reiecisse, sed potiùs quoad modum, secundùm quem Plato ideas ponebat, veluti substantias separatas per se subsistentes extra diuinam mentem, & Deo coæternas, & exemplaria ad quæ ille respiciens, mundum visibilem produxerit, quo pacto rationes Aristot. contra Platonem bene procedunt.

Cicero.
August.
D. Thom.

Aristot.

Quòd autē recentiores nonnulli Aristot. cū inscitiæ, tum malignitatis notāt, vt qui vel Platonis mentem de ideis ignorauerit, vel falsam opinionem mala fide illi imposuerit, vt haberet, quod sciret, ea vana, & risu digna prorsus videtur. II.
Quis enim credat, Aristotelem ea ingenij facilitate præditum, qua vix vllus alius, per annos viginti Platonis magisterio, & familiaritate vsum, eius mentem assecutum non fuisse: aut certè si ille viginti annorum curriculo Platonis doctrinam ex illius ore excipiens eius mentē non est assecutus, quis modò iactabit, se illam posse assequi post annos bis millenos, & ampliùs post linguæ nitorem

 deper

deperditum, idiomata penè in totum immutata, & textus [illegible] depravatos? Ad hæc quis credat, Aristotelem, qui magistros non secus, ac parentes, & Deum ipsum in honore habere nos monuit, adeò malignum, adeò perfrictæ frontis extitisse, vt magistro carissimo falsa dogmata imponeret, quæ refutare posset, in eadem ciuitate, in qua Plato degebat, & fortasse etiam tunc degebat, vbi alios innumeros ille habebat discipulos, quibus sententia Magistri optimè erat nota, qui parati essent, eam ab impostoris vindicare? Præter quod non solùm Aristoteles sic sententiam Platonis intellexit, sed alij multi tum ex Patribus, tum ex discipulis eiusdemmet Platonis, nimirum Clemens Alexandrinus lib. 5. *Stromatum* prope finem, Iustinus Martyr oratione parænetica ad Gentes. Cyrillus lib. 2. contra Iulianum prope finem, & alij quos refert Trigosius 1. part. suæ summæ quæst. 1. c. art. 1. dub. 1. §. *Secunda vero.*

Clemens Alexand. Iustin. Martyr. Cyrillus. Trigosius.

III. Supposito itaque ex communi consensu, ideas rerum existere in diuina intelligentia, supposita quoque idearum definitione ex Augustino proximè tradita; magis distinctè explicandum nobis est, quid sint ipsæ ideæ, breuiori tamen, qua fieri possit oratione, cùm prolixus sermo de illarum quidditate ad hunc locum minimè spectet. Omissa verò sententia illa, quam confutat Arist. in 7. Metaph. quatuor sunt opiniones Doctorum de ipsis ideis. Prima eorum, qui dixerunt, ideas esse imagines, & similitudines rerum relucentes in diuina essentia distinctè, & creaturas distinctè repræsentantes, sicut imagines in speculo. Huius opinionis meminerunt Argentinensis 1. dist. 36. artic. & Capr. q. 14. art. 3. quæ tamē magni facienda non est, quia est imaginatio hominum rudioris ingenij. & data illius veritate non habetur ex ea, quid sint ideæ, an res absolutæ, an relatiuæ, an ipsæ creaturæ in esse cognito, an sint imagines impressæ, an verò expressæ. Præter quod non potest in diuinis admitti actualis distinctio inter absoluta: illa enim tollit diuinam simplicitatem.

Auctor.

Argent. Capr.

IV. Secunda opinio dicit, creaturam in esse cognito, seu obiectiuo, quod habet in diuino intellectu, esse ipsam ideam, illique conuenire omnes conditiones ideæ assignatas à D. Dionysio, Augustino, Boëtio, & alijs. Ita sentit Scotus cum tota sua Schola, quem sequitur Ricardus, Maiorn, Aliacensis, & alij in 1. dist. 35. & 36. Quid autem sit illud esse cognitum suprà cap. 3. in referenda opinione tertia dictum fuit.

Scotus. Ricardus. Durandus. Mayro. Aliacensis.

Porrò licèt non censeam, hanc sententiam alicuius temeritatis aut erroris notandam, sicut quidam illam notant: tamen ex alio capite videtur intellectu difficilis, quia ex vna parte Scotus docet illud esse cognitum, quod creaturæ habent in Deo, esse esse diminutum, & ens rationis, & propè nihil, immò esse nihil, si nihil accipiatur, quatenus contradistinguitur enti reali. Ex altera verò parte ait, illud esse cognitum esse diuinum, & creaturam in esse cognito habere verius, & nobilius esse, quàm in seipsa, & quòd secundùm illud esse creatura est vita creatrix. Quando igitur Scotus ait quòd idea est creatura in esse cognito, quærendum est, quid intelligat per illud esse cognitum, si enim intelligat illud esse diminutum, quod est ens rationis, & propè nihil, difficile nimis videtur intelligere, quomodo illud sit verius esse, quàm illud, quod habent creaturæ in seipsis, & quomodo secundū hoc esse creatura sit vita creatrix, & quomodo isti esse cognito eiusdē creaturæ conueniant conditiones, & proprietates ideæ assignatæ ab Augustino, & alijs Doctoribus. Si autem intelligat illud esse diuini intellectus, & diuinæ essentiæ, quod creatura participat per actū diuinæ cognitionis eo modo, quo dicimus, lapidem intellectū participare esse ipsius intellectus, illud esse est quidem nobilius, quàm illud, quod habent creaturæ in seipsis & est vita creatrix, cū sit proprium, & formale esse diuini intellectus, & diuinæ essentiæ, cui nō repugnant cōditiones & proprietates ideæ. Verùm istud non est esse illud diminutum, & rationis, & esse productū, quod de mente Scoti res habent in diuina essentia, & pro quo astruendo, & defendendo desudant Scotus, & illius sectatores, sed est esse proprium, & formale diuinæ essentiæ, vnde idea vel ex ipsius Scoti sententia non erit creatura secundùm illud esse cognitum, quod habet in Deo diminutū, & rationis, & propè nihil, sed secundùm esse propriū & formale diuinæ essētiæ, & diuini intellectus, vt aliqualiter per actum diuinæ cognitionis participatū ab ipsa creatura. Alias rationes afferre solent Scholastici contra hāc opinionē, sed illæ facilè à sectatoribus Scoti soluuntur, & contra illum non militant.

Tertia opinio docet, ideam esse diuinam essentiam, vt imitabilem exemplariter à creaturis. Ad intelligentiam huius opinionis sciendū est, diuinam essentiam esse pelagus infinitum omniū perfectionum, & creaturas aliud nihil esse, nisi participationes quasdam diuinæ perfectionis: & iuxta varios modos, & gradus participandi diuinā perfectionē constituitur varietas, & distinctio, & ordo in creaturis. Et hoc est quod ait Philosophus species rerum esse veluti numeros, qui a quemadmodum species numerorū multiplicantur, & variantur per maiorem, vel minorem elongationem ab vnitate, & per hoc quòd ipsam vnitatem plus minùsve participant, ita species creaturarū diuersificantur, prout magis, vel minus elōgantur à summa vnitate, quæ Deus est, & prout illā perfectiori, vel minùs perfecto modo participant. Secundò sciendum est non sufficere ad rationē ideæ, quòd essentia diuina sit participabilis à creaturis, sed requiri, vt sit participabilis exemplariter: participatur verò aliquid exemplariter, quando aliquid producitur aspiciendo ad illud, cuius esse per productionem participat, tanquā ad exemplar, ad cuius imitationem res ipsa producitur. Adeò quòd ad constituendam rationem ideæ non solùm requiritur, vt Deus producendo creaturam, communicet illi esse suæ essentiæ, sed quòd in producenda creatura aspiciat ipsam essentiam, tanquam exemplar sibi ob oculos positum, vt ad eius imitationem creaturam producat.

Vnde sequitur primò, diuinam essentiam non habere perfectam rationem ideæ antequam nostro modo intelligendi sit intellecta, quia nō concipitur habere perfectā rationem ideæ, antequam sit obiecta diuino intellectui vt imitabilis exemplariter. Secundò sequitur, ideam non esse essentiam diuinam, vt quocumque modo intellectam, sed solū vt intellectā in ratione imitabilis exemplariter. Tertiò sequitur in ratione constitutiua ideæ claudi creaturam cognitam vt exemplariter imitantem diuinam essentiam, & similiter in conceptu ideæ claudi respectū ipsum imitabilitatis. Hic autē respectus imitabilitatis non est nuda essentia, quæ est fundamentum talis respectus, neque nuda relatio, sed quid constitutum ex ipso fundamento, & respectu, non sicut ex subiecto, & accidente, sed sicut ex re, & modo, adeò vt significet absolutū modo relatiuo, sic non consignificat re-

spectum

[illegible]

VI [illegible]

VII [illegible]

[illegible]

rem pingere, nisi habeat exemplar sibi ante oculos positum, ex hoc quòd ita esset vehementer apprehensam quandam formam, ad cuius imitationem vellet [illegible] pingere, in imaginatiua continenti, [illegible] illum nec vllo omnino exemplari [illegible] pingere, sed solùm quòd haberet exemplar illud [illegible] sculptum in sua mente. Ex hoc [illegible] Augustinus se gessisse Deum in rerum creatione, quia ex hoc quòd diuina scientia, & ars [illegible] fuit perfectissima, habuit in se perfectissimum exemplar omnium creabilium, neque opus habuit alio exemplari extra se posito. *Nec [illegible] (inquit) quidquam positum [illegible], vt secundum id constitueret, quod constituebat, nam hoc opinari sacrilegium est.* Augustinus.

Secunda propositio: Diuina essentia ante actum diuinæ cognitionis, non est idea secundùm completam rationem, & in actu exercito, sed solùm aptitudinaliter, & in actu signato. Hanc propositionem ad mentem D. Thomæ docet Caietanus, dum ait, diuinam essentiam non exercere munus ideæ, nisi vt obiectum intellectum, & in actu cognitam [illegible] formæ imitabilis. VIII.

Tertia propositio: Accepta idea pro notitia, & [illegible] nihil aliud est, nisi actualis cognitio perfectissima diuinæ essentiæ vt imitabilis à creaturis [illegible], & ipsius creaturæ, vt exemplatæ [illegible] ipsam diuinam essentiam. Iuxta sensum huius propositionis dicit August. suo loco citato, [illegible] vocari, [illegible] id est, rationem existentem in diuina intelligentia, & Dionysius 5. cap. de diuinis nominibus vocat ideas, *rerum exemplaria, & diuinas rationes rerum effectiuas, seu effectrices, quas* [illegible] *diuinas prædefinitiones, qua constituerunt & fecerunt omnia.* Et rursum idem Augustinus tract. 1. in Ioannem, circa illa verba, *Quod factum est in ipso vita erat, ait, quod factum est in arte artificis* [illegible] *fiat, tanquam in* [illegible], *seu idea, per quam fit, &* [illegible] *esse, quod in mente artificis habet* [illegible] *vita, & quid operatur ipsa operatio vita sit; ita omnia, quæ facta sunt, fuerunt in verbo æterno, tanquam in arte, &* [illegible] *idea.* Et lib. 11. de Ciuitate c. 29. dicit, Angelos beatos videre creaturas in diuina sapientia, tanquam in arte, qua factæ sunt. Iuxta sensum huius propositionis facilè exponi potest id, quod ait Apostolus ad Hebr. 11. *Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent.* Et id, quod dicunt Doctores, cùm vocant verbum diuinum ideam, & exemplar creaturarum. Iuxta eundem sensum defendi possunt, & concordari omnes opiniones, excepta prima, quæ tanquam falsa ab omnibus reiicitur. Augustinus. Dionysius.

Quinta propositio: Quamuis idea [illegible] ad intellectum prædictum, tamé non habet completam, & perfectam rationem ideæ, & exemplaris, nisi adiuncto decreto diuinæ volútatis. Probatur, quia ad perfectam rationem ideæ necesse est, vt ad illius imitationem aliquid fiat; nihil autem fit per diuinam sapientiá ad extra, nisi adiuncto decreto libero diuinæ voluntatis. Ergo idea nó habet perfectam rationé ideæ in actu exercito, nisi adiuncto decreto diuinæ voluntatis. Iuxta hunc sensum intelligendi sunt D. Dionysius loco citato, & Damascenus oratione prima de imaginibus, cùm vocant ideas, & exemplaria rerum in mente diuina existentia bonas voluntates rerum faciendarum: quia scilicet actus voluntatis requiritur ad completam rationem ideæ in actu exercito. Hinc etiam deducitur, ideas secundùm completam [illegible] omnibus numeris absolutam rationem, non esse rerum possibilium, quæ nunquam fient, sed dun- D. Dion. Damasc.

rum eorum rerum, quæ aliquando in aliquo temporis differentia sunt futuræ.

CAPVT X.

An ideæ conferant ad rerum generabilium, & contingentium notitiam, & quomodo, explicatur.

I. Videndum est hoc capite, quid conferant ideæ diuino intellectui ad notitiam rerum variabilium, & futurorum contingentium. Circa hoc dubium tam multa dicunt scribentes, quòd non possent sine maximo labore, & forsan etiam sine fastidio hic recitari. Videtur tamen hoc dubium ex proximè dictis facilè resolui posse, præmissa tali distinctione. Futura contingentia, & res variabiles cognosci in ideis, duobus modis intelligi potest, vno modo præscindendo ab ipsis ideis diuinum decretum, per quod complectur earum ratio in esse ideali: alio modo adiuncto eodē libero decreto. Si loquamur de ideis primo modo, dicendum est, in ideis, & per ideas nō posse certò & infallibiliter cognosci res variabiles, & contingentes, vt absolutè futuræ, sed solùm quatenus possibiles sunt. In hoc sensu veram esse puto sententiam Scoti, & aliorum, qui negant, futura contingentia posse cognosci sufficienter in ideis, quorum rationes hoc sensu accepto benè procedunt: sed non militant contra D. Thomam, neque contra Caietanum, nec aliquem alium ex eius schola. Si autem loquamur de iisdem ideis adiuncta determinatione libera diuinæ voluntatis, dico, posse in ideis, & per ideas certò & infallibiliter cognosci res variabiles, & contingentes, quatenus tales sunt. Ratio apud me demonstratiua est, quia tanta est latitudo diuinæ essentiæ in repræsentando per modum formæ intelligibilis prius intellectæ, & per modum ideæ, quanta est illius latitudo in repræsentando per modum speciei intelligibilis in ratione principij quo intelligendi: sed diuina essentia, quæ ante diuinum decretum repræsentat creaturas vt possibiles in ratione speciei intelligibilis accedente diuino decreto repræsentat illas vt futuras. Ergo & eadem essentia, quæ ante diuinum decretum, repræsentat creaturas, vt possibiles in ratione formæ intellectæ, & ideæ, accedente diuino decreto poterit illas repræsentare vt absolutè futuras.

II. Contra hoc secundum dictū multis argumentis insurgit Scotus. *Scotus.* Vis tamen & summa illorum omniū stat in hoc, quòd vis repræsentandi competit ideis naturaliter, neque libera Dei voluntas potest vim repræsentandi illis tribuere: quia perfectio ideæ, & diuinæ essentiæ non conuenit illi ex libera Dei voluntate, sed ex intrinseca illius natura. Hoc fundamentum sectatores Scoti multis modis amplificant, roborāt, & exaggerant: sed pace illorum incassum operam fundunt, cùm illis non minus, ac discipulis D. Thomæ incumbat onus hoc idem argumentum dissoluendi. Quod sic demonstro. Certum enim est, quòd diuina essentia repræsentat diuino intellectui omnia futura contingentia in ratione speciei intelligibilis: certum est etiam, quòd ante decretum liberū diuinæ voluntatis nullum futurum contingens repræsentat vt futurum, sed solùm vt possibile, sed accedente eodem decreto libero illud, quod repræsentabat solùm, vt possibile, repræsentat vt futurum absolutè: ergo oportebit data veritate illius argumenti diuinam essentiam accipere vim repræsentandi in ratione speciei intelligibilis à libera Dei voluntate, & sic non minus concludit illud argumentum contra Scotum, quàm contra D. Thomam.

Sed soluitur idem dubium ex doctrina eiusdemmet Scoti in 1. dist. 39. q. 5. *Vbi de contingentia*, vbi sic ad verbum: *Potest poni aliter, quod intellectus diuinus, aut offert simplicia, quorum vnio est contingens in re, aut si offert complexionem, non offert eam sicut neutram, & voluntas eligit vnam partem, id est, coniunctionem istorum pro aliquo nunc, in re facit illud determinate esse verum. Hoc erat pro 2. Hac autem existente, determinate vera, essentia est ratio intellectui diuino intelligendi illud verum, & hoc naturaliter quantum est ex parte essentiæ, ita quod sicut naturaliter intelligit omnia principia necessaria quasi ante actum voluntatis diuinæ, quia illorum veritas non pendet ab illo actu, & essent cognita ab intellectu diuino, si per impossibile non esset volens: ita essentia diuina est ratio cognoscendi illa in illo priori intellectui naturæ, quia tunc sunt vera, non quidem quod illa vera mouent intellectum diuinum, nec etiā termini eorum ad apprehendendum talem veritatem, quia tunc intellectus diuinus vilesceret, quia pateretur ab alio ab essentia sua, sed sicut essentia diuina est ratio cognoscendi simplicia, ita & complexa talia, tunc autē non sunt vera contingentia, quia nihil est tunc per quod habeant determinatam veritatem; posita autē determinatione voluntatis diuinæ iā sunt vera, videlicet pro illo secūdo instanti*, &c. *Sco.* Hanc Scoti doctrinā diuinis ideis applicantes dicimus, ideā, quæ ex parte rei est ipsamet essentia diuina sub ratione imitabilis, offerente intellectui cōplexiones contingentes vti neutras, id est, nō determinatas, voluntatē verò diuinā eligendo vnam partem contradictionis facere illam determinatè veram, ea verò existente determinatè vera, ideā esse rationē intelligendi illā veritatem, & hoc naturaliter, quantū est ex parte ipsius ideæ. Adeò quòd sicut ante actū diuinæ voluntatis diuinus intellectus naturaliter videt in ideis omnes creaturas, & omnia cōtingentia vt possibilia, quia vt sic non dependent à voluntate libera, sed habēt esse determinatum; ita post decretū diuinæ voluntatis eadē idea est ratio intelligendi cōtingentia, vt futura, & hoc naturaliter quantū ex parte ipsius ideæ, quia tunc contingentia incipiunt habere necessariam veritatem, & si antea illam habuissent, diuina idea illam veritatem naturaliter repræsentasset. Et vt semel dicamus, diuinum decretum non tribuit ideæ vim repræsentandi, sed tribuit creaturæ esse repræsentabile, per quod aptum fit vt per ipsam ideam possit repræsentari. Et hîc nulla est alia maior difficultas, quàm illa, quæ oritur circa repræsentationem eiusdem diuinæ essentiæ in ratione speciei intelligibilis, vt superfluum esse videatur in hoc diutius immorari.

III. *Suar.* Hinc apparere potest, quid veritatis contineat doctrina Suarez li. 1. de scientia futurorū contingentiū c. 4. vbi cōuictus argumentis Scoti fatetur, ideā non posse futura contingentia diuino intellectui repræsētare per modū obiecti prius cogniti, sed solùm per modū intentionalis repræsentationis, quæ fit per ipsum actū, & iudiciū intellectus. Fatetur quippe argumenta Scoti, quatenus militant contra repræsentationem formalē obiectiuam earundē futurorum contingentium, vim habere contra D. Th. & non fuisse à Caietano verè soluta. Imò ex hoc fundamēto deducit, quòd ex solis ideis non posse colligi ratio certæ determinationis diuini intellectus ad ferendum iudicium de futuris contingentibus: contenditque in hanc opinionem deducere nō solùm Gabrielem, Gulielmum Okam, Gregorium Ariminensem, & Scotum, sed D. Thomam, Capreolum, Ferrariensē & alios. Et nihilominus omnes dubitationes, quæ militant contra hanc repræsentationē per modū obiecti prius cogniti aut formæ intellectæ,

aquè

[illegible]

IV. [illegible]

[illegible]

loquendi non colligitur, Deum cognoscere futura contingentia, prout in suis causis contingentibus existunt, licet etiam hoc nonnulli deducere nitantur, vt sexta cap. 10. videbimus. Ergo neque ex hoc modo loquendi; *Omnia, quæ sunt in tempore, sunt ab æterno Deo præsentia, non solùm ea ratione, quia habet rationes rerum apud se præsentes*, &c. sufficienter colligi potest, ex mente D. Thomæ Deum videre futura contingentia in ideis. Quare vt semel dicamus, eadem est ratio certitudinis notitiæ futurorum contingentium, quæ colligitur ex ideis, cum illa, quæ colligitur ex diuino decreto.

CAPVT XI.

Secunda controuersia proponitur, An certitudo diuinæ præscientiæ rebus præscitis necessitatem imponat.

HActenus probatum est, Deum omnia etiam variabilia & contingentia ab æterno cognoscere certa, infallibilique cognitione. Nunc quæstio illa non primis grauis proponitur examinanda, An diuinæ præscientiæ certitudo rebus cognitis eam imponat necessitatem, quæ rerum contingentiam, & arbitrij humani libertatem euertat. Est autem hæc quæstio, vt dixi, inter omnes quæstiones ad rem theologicam attinentes grauissima, suaque grauitate difficillima, non quidem quod apud Catholicos vllo modo in dubium reuocari possit, an ipsa certitudo diuinæ præscientiæ libertatem euertat, certum quippe est, non euertere, neque vllo modo imminuere: sed quia difficile visum est sapientibus, rationem aliquam intellectus humani quietatiuam assignare, ad diuinæ præscientiæ certitudinem cum rerum contingentia, & humani arbitrij libertate conciliandam. Nam huiusmodi rationem ab homine in hac vita conditione omnino sciri non posse, crediderunt Gabriel 1. dist. 38. quæst. 1. art. 2. post secundam conclusionem, Gulielmus Okam ibidem quæst. 1. & Marsilius in 1. quæst. 40. in initio. I. Gabriel Okam. Marsilius.

In hac igitur controuersia duo à nobis desiderari intelligimus. Primò vt monstremus certitudinem diuinæ præscientiæ non minuere arbitrij libertatem, neque imponere necessitatem rebus præscitis. Secundò vt rationem aliquam afferamus intellectus quietatiuam, qua eiusdem diuinæ præscientiæ certitudo cum arbitrij nostri libertate valeat conciliari. Licèt autem negandum non esset dogma certissimum fidei nostræ, etsi ad illud explicandum ratio intellectus quietatiua nobis deficeret, quemadmodum non negamus existentiam corporis, & sanguinis Iesu Christi sub speciebus panis, & vini in sacramento Eucharistiæ, licèt modum ignoremus, & non negamus vnionem hypostaticam naturæ diuinæ, & humanæ in persona Verbi, licèt similiter modum ignoremus. Conabimur nihilominus rationem aliquam si non omnino quietatiuam, saltem ab omnibus inconuenientibus extricatam afferre, qua arbitrij nostri libertas cum certitudine diuinæ præscientiæ valeat conciliari.

Sed prius monstrandum est, ipsam diuinæ scientiæ certitudinem non imponere humanis euentibus vllam necessitatem. Id verò non alia ratione efficiemus, nisi aduersariorum argumenta dissoluendo. Omnes igitur heretici, & Philosophi sib. præcedenti cap. 2. relati inter auctores tertij erroris ex duodecim ibi numeratis, dicerent, 1I.

certitudinem diuinæ præscientiæ imponere rebus præscitis eam necessitatem, quæ humani arbitrij libertatem penitus euertat. Eidem errori adhæserunt alij Philosophi hoc tertio lib. cap. 2. recitati: alij enim ex hoc capite potissimùm negauerunt, Deum de humanis euentibus aliisque futuris contingentibus certam notitiam posse habere, quia putauerunt admissa huiusmodi scientia subuerti rerum contingentiam, & humani arbitrij libertatem. Huius erroris primum fundamentum est, quod sumitur ex Aristot. in 1. Perihermenias cap. 8. quod habet certam, & determinatam veritatem, omnino contingens esse non potest: sed quod subistat certæ, & infallibili Dei notitiæ, habet certam & determinatam veritatem. Ergo illud contingens omnino esse non potest. Minor propositio est nota ex ipsis terminis. Maiorem verò assumit etiam Aristoteles tanquam manifestam, quia de futuris contingentibus non potest esse determinata veritas. quod multipliciter nititur probare: omnium autem probationum summa est, quia posita veritate vnius partis propositionis contradictoriæ de futuro contingenti, illa propositio necessariò est vera, & semper fuit vera, & semper erit vera. Ergo illius contradictoria est falsa, & impossibilis, & semper erit, & fuit falsa, & impossibilis. Quando autem vna ex propositionibus contradictoriis est impossibilis, altera est necessaria. Quare aut in propositionibus de futuro contingenti nulla est veritas determinata: aut nulla est contingentia.

Ioan. VVicl. Th. VVald. Secundum fundamentum est illud, quo vtebatur Ioannes VVicleff apud Thomam VValdensem lib. 1. cap. 29. quod ille tantopere magni fecit, vt diceret Armacanum 20. annis laborasse in eo dissoluendo, & tandem non aliter illud soluere sciuisse, nisi dicendo, quòd Christus potuit errare, & totam Ecclesiam fallere. Argumentum autem est huiusmodi. Quando ex aliquo antecedenti deducitur aliquod consequens per bonam consequentiam, & antecedens est absolutè necessarium, etiam consequens est absolutè necessarium: sed ista consequentia est bona: Deus scit hoc esse futurum. ergo illud erit. & hoc antecedens; Deus scit hoc esse futurum, est absolutè necessarium. Ergo & illud consequens, hoc erit, est absolutè necessarium. Hoc argumentum affert, & soluit D. Thomas 1. p. quæst. 14. art. 13. estque secundum argumentum in ordine, ita vt videas arrogantiam ipsius hæretici, iactantis argumentum insolubile, quod ante centum annos à D. Thoma fuerat optimè solutum.

Tertium argumentum afferebat VVicleff, vt colligitur ex VValdensi eodem capite, & suprà in aliis locis eiusdem primi libri in hunc modum. Scientia Dei est omnino certa, & infallibilis. Ergo & res scita est omnino immutabilis & infallibiliter euentura. Probatur sequela. Si res scita mutari posset, & non euenire, ponamus quòd non eueniat, iam diuina scientia mutabilis erit, & fallibilis, contra id, quod supponimus. Hoc etiam argumentum licet sub aliis terminis proposuerat & soluerat D. Thom. ibid. & est argumentum tertium in ordine, quod tale est. Omne scitum à Deo est necessarium: sed nullum futurum contingens est necessarium. Ergo nullum futurum contingens est scitum à Deo.

Quartum argumentum sumitur ex diuinis prædictionibus, & oraculis. Deus per Prophetas, & Apostolos multa futura prædixit. Ergo illa necessariò sunt euentura, alias Deus ipse falli, & fallere & mendacij redargui posset. Certitudo verò diuinæ prædictionis fundatur in certitudine diuinæ præscientiæ. Ergo præscitum à Deo esse futurum, necessariò est futurum. Ergo non contingit non esse futurum. Hoc argumentum frequens erat apud Stoicos.

Quintum argumentum addi potest ex D. Thoma loco citato. A causa necessaria non procedit effectus contingens; sed Deus scit res, quatenus scientia Dei est illorum causa, & scientia Dei est necessaria. Ergo nullum scitum à Deo est contingens.

Hunc autem errorem non opus est hîc longa illorum argumentorum serie refutare, libro enim secundo sufficienter satis (ni fallor) probata est humani arbitrij libertas. Nunc solùm dissoluimus aduersariorum argumenta; ea verò omnia vno explicato facillime solui possunt. Illud autem est, An & quomodo propositiones de futuro contingenti possint habere determinatam veritatem. Igitur pro solutione horum argumentorum videndum est, An de futuris contingentibus possit esse determinata veritas. Circa hoc dubium videtur fuisse expressa mens Aristotelis loco proximè citato, quòd propositiones contradictoriæ de futuro contingenti si sint vniuersales ambæ falsæ, sint & impossibiles. Si autem sint particulares, aut singulares, posse quidem esse ambas veras in sensu disiunctiuo, vt, v.g. si dicamus, cras Petrus vel curret, vel non curret: non tamen posse aliquam illarum esse determinatè veram in sensu disiuncto, vt dicendo, cras Petrus curret, cras Petrus non curret. & hic est sensus vulgaris illius propositionis; Non est de futuris contingentibus determinata veritas. Circa sensum huius propositionis multi multa dixerunt, nitentes verba Aristotelis iuxta verum sensum exponere, quorum expositiones refert Vasquez 1. part. disp. 66. cap. 1. D. Thomas tum in 1. lib. Perihermen. tum alibi fatetur mentem Aristotelis fuisse, quòd in huiusmodi propositionibus de futuro contingenti non sit determinata veritas: sed tamen dicit, sententiam Aristotelis esse contra veritatem, & contra fidem Catholicam, & eius falsitatem nititur multis modis probare. Et ex hoc deducit, mentem Aristotelis esse, quòd Deus nullam certam habeat notitiam de futuris contingentibus, ne lædatur rerum contingentia. Idem de Aristotele sentit Suarez lib. 1. de scientia futurorum contingentium cap. 2. num. 10. vbi citat in eandem sententiam D. Bonauenturam, Gregorium Ariminensem, & alios.

Verùm cùm D. Thomas, de quo per Dei gratiam nulla vnquam fuit suspicio, illum in rebus ad fidem spectantibus errasse, doctrinam Aristotelis, vt verum vbique complectatur, dum ait, futura contingentia spectata solùm secundùm illud esse futurum, quod habent in suis causis, non esse certò scibilia etiam ab intellectu diuino: mihi etiam sententia Aristotelis rectè intellecta verissima videtur: quod probo ratione euidentissima. Enunciationes de rebus sunt veræ, quemadmodùm & res ipsæ enunciatæ: veritas enim aliud est nihil nisi conformitas intellectus ad rem, quod inferiùs opportuno loco fusiùs declarabitur. Ergo ad hoc, vt propositiones, & enunciationes sint veræ, necesse est in rebus enunciatis esse obiectiuam, & aptitudinalem veritatem. Modò futurum contingens, sub eo respectu, quo futurum est, nullam habet determinatam veritatem aliùnde, quod inferiùs latissime deducemus, sumimus

[illegible] contingens, vt futurum, nullum habet esse [illegible] contingentibus, & ita habet esse in [illegible] quid potest produci, & non produ- [illegible] stupidus dicere, illud esse, quod est tantum in causis contingentibus, & potest produci, & non produci, esse, & non esse, habere determinatam veritatem obiectiue. Ergo nullus nisi stupidus dicere potest propositiones de futuro contingenti vt sunt formaliter de futuro, esse determinatæ veritatis. Non ergo errauit Aristoteles in eo, quod dixit, in propositionibus de futuro contingenti, vt sunt de futuro, non esse determinatam veritatem: sed in eo, quod non agnouit, Deum [illegible] intellectus posse praeuenire [illegible] actualis existentia futuri contingentis [illegible] illud existat in rerum natura. [illegible] hanc [illegible] negauit, Deum cognoscere futura contingentia.

IV. [illegible] & Vasquez nimium premunt [illegible] Aristotelis esse contra fidem, & [illegible] D.Thom. & Scoti & aliorum Doctorum, qui eidem propositioni subscribunt [illegible] argumentum illorum, & argumentum [illegible] notandum est, futura contingentia duobus modis considerari posse, vno modo [illegible] esse, quod habent solum in causis [illegible] antequam sint actu [illegible] extra suas causas in rerum natura, quod [illegible] ipsorum contingentium, & [illegible] propositionum de futuro contingenti, vt [illegible] de futuro contingenti. Alio modo respectu [illegible] esse, quod habent in aliqua temporis differentia extra suas causas in se ipsis, quando sunt producta in rerum natura, quod est esse actualis illorum existentiæ. Respectu primo esse futura contingentia cuicunque intellectui etiam diuino comparata nullam habent determinatam veritatem, & in propositionibus de futuro contingenti, vt tales sunt, & formaliter sic sumptæ, nulla est determinata veritas. Hic est sensus intentus ab Aristotele, D.Thom. & aliis, qui verissimus est, nec potest vlla cauillatione impugnari. Respectu vero [illegible] quod res habebunt extra suas causas in rerum natura in aliqua temporis differentia, cum fuerint productæ, quod erit esse actualis illorum existentiæ, futura contingentia certam, & determinatam veritatem habent, sicut illud esse erit verum, & certum, sicut cum existet verum est, & necessarium dicere, res existit. Si autem [illegible] esse verum est dicere, illud futurum contingens [illegible]. Ergo & in præterito & quocunque tempore præcedenti fuit, & erit verum dicere, illud contingens erit: & sic ratione illius esse futura contingentia subdi possunt certæ scientiæ, adeo quod intellectus, qui praeuenteret temporis differentias, & attingeret illud esse actualis existentiæ futurorum contingentium, quod habebunt extra suas causas, posset ipsa futura contingentia certò, & infallibiliter cognoscere. Hoc modo dicimus de futuris contingentibus posse esse determinatam veritatem non ratione illius esse futuri, quod habebunt solum in causis contingentibus, sed ratione illius esse præsentis, quod habebunt in rerum natura extra suas causas. In hoc sensu dixerunt D. Thom. & Scotus, & alij, propositiones de futuro contingenti habere determinatam veritatem, & illarum veritatem certò esse à Deo cognitam, quamuis Aristoteles hanc veritatem minime fuerit assecutus.

V. Per hæc patet responsio ad primum argumentum. Nam ad maiorem dicimus, illud, quod habet determinatam veritatē secundum esse, quod habet in suis causis, non posse esse contingens; sed quod habet determinatam veritatem ratione solum eius esse, quod habet aliquando in rerum natura extra suas causas, bene potest esse contingens: quia dum contingens est, necesse est illud esse, & tamen non tollitur ab illo natura contingentis, Deus itaque certò & infallibiliter cognoscit futura contingentia, & illa subduntur certæ Dei notitiæ, non ratione primi esse, sed ratione secundi: & sic nullo modo tollitur eorum contingentia.

Ad secundum primò respondetur falsum esse, quod VVicleff imposuit Armacano, illum scilicet ab eo argumento conuictum lapsum fuisse in eum errorem, vt diceret Christum decipi potuisse, & Ecclesiam decipere. Thomas enim VValdensis dicto cap. 19. ostendit, esse manifestam impostusam illius hæretici, cùm nihil tale reperiatur in libris Armacani. Secundò ad argumentum dico, eo modo, quo istud antecedens, Deus scit, Petrum cras nauigaturum, est necessarium; eodem modo & illud consequens, Petrus nauigabit, esse necessarium. Sed nego antecedens esse necessarium absolutè, est enim absolutè contingens, vt plures, atque graues Theologi docent, nimirum D. Bonauentura in 1. dist. 28. art. 2. quæst. 2. Albertus art. 4. ad 4. Durandus quæst. 5. ad 1. Scotus quæst. 1. 5. *Ad argumenta quatre quæstionis*. Gregorius Ariminēsis, Riccardus, Gabriel, Okam, Marsilius, Ferrariensis & alij. Licèt enim scientia Dei quoad substantiam actus sit quid absolutè necessarium: tamen quoad respectum, quem addit ad creaturam scitam est contingens, id est, non est necessarium absolutè, scientiam Dei addere istum respectum ad creaturam vt absolutè futuram; sed est quid contingens, quod prouenit tum ex eo, quod dictum est superius, quod scientia visionis ordine rationis supponit suum obiectum, & ad illud quodammodo pendet, sicut relatio ad suum terminum, vel saltem esse subiecti est conditio necessaria, vt scientia ad illud valeat terminari, & obiectum poni, vel non poni, est quid contingens, non autem necessarium; & sic etiam respectus ille rationis contingenter, & non necessariò ponitur. tum etiam, quia Deus si non contingenter, saltem liberè, & non necessariò determinat suum concursum ad extra respectu illius obiecti, sine quo illud non existeret in rerum natura. Vnde quemadmodum scitum non est necessarium, nisi ex suppositione consequente, vel concomitante, qua aliquid dum est, necesse est esse: ita & scientia non est necessaria nisi ex suppositione futuritionis obiecti scibilis, & illud antecedens similiter non est necessarium nisi ex suppositione simili, quæ nullam infert necessitatem, nisi consequentiæ, cùm ordine rationis quodammodo sit prius hoc consequens, Petrus cras curret, quàm istud antecedens, Deus scit Petrum cras cursurum, & posterius non inferat necessitatem priori.

VI. Dicetur, quòd D.Thom. dicta quæst. 14. art. 13. ad 2. admittit, illud antecedens, Deus scit Petrum cras peccaturum, esse absolutè necessarium, & tamen negat consequens esse absolutè necessarium. Respondeo omissis multis, quæ à Caietano, & aliis commentatoribus dicuntur, D.Thomam non voluisse dicere, hoc antecedens esse absolutè necessarium, ea necessitate, quæ pugnat cum contingentia, & libertate quæ oritur ex ipsa re, siue (vt aiunt) ex terminis, quæque necessitas antecedens vocatur: id enim esse contra mentem autoris, constare

Th. VVald.

Bonau.
Albertus Magnus.
Durandus.
Scotus.
Gregorius Arimin ēsis.
Gabriel.
Okam.
Marsilius.
Ferrariēsis.

D.Thom.

constare potest ex his, quæ scribit in 1. dist. 39. quæst. 1. art. 1. per totam quæstionem. Sed facta comparatione inter propositionem de præterito, & propositionem de futuro, solitum fuisse vocare propositionem de præterito absolutè necessariam, eo quòd ad præteritum non sit potentia, vt non sit præteritum, licèt absolutè aliquod præteritum fuerit, quod liberè, & contingenter fuit, & potuit non esse; at supposito, quòd semel præterierit, per nullam potentiam fieri potest, vt non fuerit. Vocat igitur D. Thom. hoc antecedens, Deus sciuit hoc contingens futurum necessarium absolutè, non quòd sit necessarium intrinsecè, & ex terminis, sed quia licèt sit necessarium solùm ex suppositione, tamen enúciatur per modum præteriti, & sic enunciatur per modum necessarij absolute. Hanc acceptionem necessarij absolutè nos lib. 1. cap. 1. consultò omisimus, cùm non sit necessarium absolutè secundùm rem, & ex terminis, sed solùm secundùm modum enunciandi.

VII. Dicetur. Esto illud antecedens sit necessarium solùm ex suppositione, tamen postquam transijt in præteritum, per nullam potentiam etiam diuinam fieri potest, vt non fuerit verum, quòd Deus præsciuit Petrum cras peccaturum. Ergo per nullam potentiam fieri potest, vt Petrus cras non peccet. Tota ergo libertas arbitrij in nihilum redigi videtur; quia solùm videtur posita in hoc, quòd Deus potuit in aliquo signo rationis non sciuisse, Petrum cras peccaturum. At supposito, quòd hoc semel sciuerit, non est in Petri, immo nec ipsius Dei potestate efficere, quòd id nesciuerit, & sic non erit in Petri potestate quòd non peccet.

D. Thom. Ad hoc dubium, quod certè apparenter est maius dubium, quod moueri soleat in controuersijs de humana libertate, respondeo ex D. Thoma dicta dist. 39. art. 1. in corpore, vbi de voluntate diuina sic ait. *Cum igitur actus diuinæ voluntatis semper sit in actu, & non pertransiens in præteritum, semper est quasi in egrediendo à voluntate. Et ideo manet libertas diuinæ voluntatis respectu ipsius.* Et ad primum vbi ait. *Ad primum ergo dicendum, quòd actus diuinæ scientiæ nunquam transit in præteritum, sed semper est in actu, & ideo semper manet in libertate.* Hanc responsionem, quæ in hac controuersia, & alijs de actibus diuinæ voluntatis, & prouidentiæ, & prædestinationis ad multa seruit, inferiùs latiùs explicabimus, & roborabimus.

VIII. Ad tertium argumentum respondetur, ex infallibilitate, & immutabilitate diuinæ præscientiæ, nullam maiorem inferri posse necessitatem rebus scitis, quàm sit necessitas ex suppositione, secundùm quam dicimus, id quod est, necesse est esse, dum est. Quod facilè intelligimus, si recolamus id, quod proximè dictum est, ipsam scientiam non præcedere, sed ordine rationis supponere rem scitam. Et paulò superiùs, diuinam præscientiam futurorum contingentium ideo esse certam, & infallibilem, quia attingit esse præsens actualis existentiæ rerum contingentium extra suas causas. Sicut enim de re contingenti dum actu est, potest haberi scientia certa, & infallibilis, & immutabilis, & inuariabilis, & nihilominus ne in pilum quidem læditur illius contingentia: ita diuina præscientia, quia attingit illud esse, quod res contingentes reuera habebunt in rerum natura, est certa, & infallibilis, & immutabilis: & tamen rerum contingentiam minimè lædit. Et, vt Augu-

Augus. stinus ait lib. 3. de liber. arbitr. cap. 4. *Non quia Deus præsciuit, necesse est fieri, quæ præsciuit: sed tantummodo quia præscientia est, quæ si non certa præuiderit, absque nulla est.* Ecce tibi ex sententia Augustini certitudo diuinæ præscientiæ non maiorem necessitatem infert rebus præscitis, quàm præscientia hominis, & infra: *Quia, ni fallor, non continuo tu peccare cogeres, quem peccaturum esse præscires. Neque ipsa præscientia tua peccare eum cogeret, quamuis sine dubio peccaturus esset: non enim id aliter futurum esse præscires. Sicut itaque non sibi aduersantur hæc duo, vt tu præscientia tua noueris, quod alius sua voluntate facturus est, ita Deus neminē ad peccatū cogens, præuidet tamē eos, qui propria voluntate peccabunt.* Et Boetius lib. 5. de consolatione prosa 4. *Sed præscientia certum futuris euentibus necessitas non est, signum tamen est, necessariò ea esse euentura.* Non igitur certitudo diuinæ præscientiæ rebus scitis vllam necessitatem infert nisi consequentiæ, & in sensu composito, cùm potiùs (si sic loqui licet) certitudo, & infallibilitas euentus ipsarum rerum diuinæ præscientiæ inferat necessitatem certitudinis, & infallibilitatis. Et esto res non cognoscerentur à Deo, essent nihilominus euenturæ.

Ad quartum respondetur, diuinas prædictiones respectu futurorum, quæ non pendent ex libera hominis voluntate, imponere illis ineuitabilem necessitatem: respectu eorum, quæ pendent ex libero hominis arbitrio, cuiusmodi sunt nonnulla in diuinis Scripturis, non maiorem imponere necessitaté, quàm sit ea, quam homo sibi ipsi imponit, cùm aliquid facit, secundùm quam, dum facit, necesse est facere; quæ est necessitas ex suppositione consequente, quam D. Thomas, & alij vocant necessitatem in sensu composito, vel consequentiæ. Deus enim prædicit res futuras eo modo, quo videt, eas per liberum arbitrium futuras.

Solutio quinti argumenti requirit, vt videamus, an, & quomodo scientia Dei sit rerum causa, quod cap. sequenti tractandum statim erit.

CAPVT XII.

An scientia Dei sit causa rerum contingentium, & quomodo.

PRæsens quæstio necessariò soluenda est, antequam ad vlteriora gradum faciamus, non solùm ad dissoluendum quintum argumentum superiori capite propositum, sed ad intelligendum, an ex efficacitate ipsius diuinæ præscientiæ sumi possit sufficiens ratio certitudinis diuinæ eiusdem præscientiæ de futuris contingentibus. Sunt verò in hac quæstione aliqua certa, quædam verò dubia. Primò namque certum est apud omnes saltem Catholicos, scientiam diuinam esse rerum causam. testantur id manifestè diuinæ Scripturæ, quæ dicunt, Deum fecisse omnia in sapientia, Psalm. 103. & fecisse cœlos in intellectu, Psal. 135. & Dominum sua sapientia fundasse terram, Prouerb. 3. & æternam Dei sapientiam, quando ille cœlos præparabat, & quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, & circundabat mari terminum suum, & appendebat fundamenta terræ, cum illo fuisse cuncta componentem, Prouerb. 8. Dicitur etiam Deus in Scriptura in Verbo, & per Verbum suum omnia fecisse, Psal. 32. & 148. & ad Hebræos 1. & 11. Verbum autem ad intellectum pertinet. Ad hæc dicitur mundum Deus ad instar artificis ordinasse, & disposuisse, Sap. 7. & 8. Ars verò intellectualis est habitus. certè ipse ordo mundi, & illius pulchritudo indicant

[illegible] Philosophi [illegible] Aristoteles, & Auer- [illegible] Metaph. [illegible] Auerroes [illegible] Deum esse substantiam [illegible] per subtilissimum [illegible] pure intelle- [illegible] Patres vero, & Schola- [illegible] veritatis [illegible] nihil aliud est [illegible] Cum autem [illegible] esse rerum causam, [illegible] quaestionem, [illegible] scientia sit rerum causa, an [illegible] an vlimus, an [illegible] scientia ab his [illegible] causa, an in [illegible] immediata, an mediata. [illegible] secundum [illegible].

II. [illegible] ad Doctorum [illegible] quae est causa re- [illegible] intelligentiae, quae [illegible] in Deo ante liberum decre- [illegible] Bellarminus lib. 1. de gratia & libero arbitrio cap. 14. Vasquez 1. p. disp. [illegible] quaest. 14. [illegible] & quae- [illegible] num. 7. & seq. [illegible] quae est causa rerum [illegible] visionis, quae est libera, [illegible] Raphael [illegible] quaest. 14. art. 13. disp. 4. [illegible] D. Thom. [illegible] quae est rerum causa, scientiam [illegible] Tertia opi- [illegible] rerum causa est, non sit [illegible] intelligentiae, neque scientia visionis, [illegible] scientia, quae vo- [illegible] Tregosius in 1. part. suae [illegible] quaest. 14. art. 1. [illegible] 4. & quaest. 18. art. 4. [illegible] esse mentem D. Thom. & D. Bonauenturae. Et re vera D. Thomas vocat scientiam, quae est rerum causa, scientiam [illegible] quaest. [illegible] de veritate quaest. 2. art. 8. Idem autem [illegible] Magistrum [illegible] Alexan- [illegible] Bonauenturam, Albertum, & alios [illegible] Tregosius dicta quaest. [illegible].

III. [illegible] non videtur pro- [illegible] visionis non potest esse causa [illegible] praesupponit, & or- [illegible] scientia. Id expresse docuit Augustinus lib. 4. de Genesi ad [illegible] *[illegible]* Vbi quamuis loqua- [illegible] de scien- [illegible] visionis sensit Augustinus, eadem esse ratio- [illegible] de scientia Dei, & creaturae, vt expresse colli-

gitur ex lib. 5. de lib. arbitrio cap. 4. Idipsum vide- tur expresse docuisse D. Th. dicta quaestione 14. art. 9. ibi enim docet, ea solum videri a Deo per scientiam visionis, quae habent esse in rerum natura extra Deum, supra quae ferri potest intuitus diuinus, tanquam supra per se existentia. Sensit igitur D. Thomas scientiam visionis supponere obiectum, super quod fertur diuinus intuitus. Et reuera cum nulla potentia operetur suum obiectum, atque haec res constans apud Philosophos, difficile admodum intellectu videtur, quod scientia visionis sit causa rerum visarum. Hinc apparet, quantae sit probabilitatis, quod nonnulli aiunt, hanc opinionem apud antiquos Doctores nullo modo fuisse dubiam.

Tertia opinio sua probabilitate non caret tum IV.
propter autoritatem D. Thomae & Magistri, & aliorum, qui eam docuerunt: tum etiam quia secunda opinio omnino improbabilis est, & prima non leuem habet difficultatem, nam scientia non potest esse causa rerum nisi post liberum decretum: at scientia, quae est in Deo post liberum decretum, non videtur esse posse scientia simplicis intelligentiae.

Nihilominus omnibus collatis prima opinio est caeteris omnibus probabilior, & vt talis aliis reiectis recipienda: cuius veritas vt facilius percipiatur, duo sunt adnotanda. primum est, scientiam, quae rerum est causa, practicam esse, non autem simpliciter speculatiuam, scientia enim Dei est causa rerum per modum artis, vt colligitur ex lib. Sapientiae c. 7. & 8. & docet D. Aug. lib. 83. qq. q. 46. & lib. 6. de Trinitate c. vlt. vbi vocat diuinam scientiam in ordine ad creaturas ideam, & artem. Ars vero ad intellectum practicum spectat ex Aristot. in 6. Ethic. Praeterea scientia est rerum causa per modum dirigentis ad opus, & dictantis, vt tradit D. Th. 1. part. quaest. 19. art. 4. ad 4. & quaest. 25. art. 1. ad 4. & ante illum August. relatus a Bonauentura in 1. dist. 45. art. 2. quaest. 1. in 2. argumento. Intellectus autem dirigens ad opus & eiusdem operis dictatiuus practicus est ex Philosopho 3. lib. de Anima text. 49. & lib. 3. Ethic. cap. 6. & lib. 6. cap. 3. 4. & 5.

Secundo notandum est duobus modis scientiam V.
posse dici practicam, vno modo aptitudinaliter, siue in actu primo: alio modo actualiter, & in actu secundo, & exercito. Hanc distinctionem colligo ex Capreolo in 1. dist. 35. q. 1. a. 2. ad argumenta Aureoli secundo loco inducta contra primam conclusionem: iuxta quam proportionabiliter dico, duobus modis intelligi posse, scientiam esse causam rerum, vno modo per modum artis, & habitus, & actus primi: alio modo per modum actus secundi exerciti. Et quidem primo modo ad hoc, vt scientia sit rerum causa, necesse non est, accedere liberum Dei decretum. Secundo autem modo requiritur diuinum decretum liberum.

His suppositis probatur euidenter veritas pri- VI.
mae opinionis. Scientia, quae habet omnes veras conditiones scientiae practicae, est vere in suo ordine rerum causa, hoc a nullo, qui terminos intelligat, negari potest: sed scientia simplicis intelligentiae ante omne liberum decretum saltem in actu primo, & in habitu habet omnes veras conditiones scientiae practicae. Ergo scientia simplicis intelligentiae est vere rerum causa. Minor propositio probatur: nam ad veram rationem notitiae practicae requiritur, & sufficit, quod sit repraesentatiua operis, quod faciendum est, & dirigat ad opus, & dictet melius esse hoc, vel illo modo res producere,

quàm alio modo, at verò ante liberum decretum scientia diuina repræsentat diuino intellectui omne creabile, & sufficienter dirigit ad quodcunque creabile, & dictat, melius esse hoc modo res creare, quàm alio. Ergo.

Confirmari potest hæc ratio ex Suarez, quia rationi consentaneum est credere, notitiam simplicis intelligentiæ ante omne absolutum, & liberum decretum, de rebus creandis, non solùm per modum artis, sed etiam per modum prudentiæ fuisse scientiam practicam, & per illam eos actus, quos circa rerum creationem, & gubernationem exercenit, iudicatos fuisse prudentissimos, & honestissimos, & maximè conformes diuinæ iustitiæ, bonitati, & c. maximè cùm Scriptura dicat, Deum omnia fecisse in sapientia, & extendisse cœlos sua prudentia.

Neque obstat, quòd iudicium præcedens omne liberum decretum sit naturale, quia esto sit naturale ex parte actus, non tamen proponit obiectum, vt necessariò eligibile, loquendo de bono creato, vnde liberum relinquit diuinæ voluntati, eligere productionem creaturarum, vel illam respuere.

VII. Secundò probatur veritas eiusdem primæ opinionis. Eadem est omnino scientia repræsentatiua operis, & directiua, & dictatiua per modum actus secundi exerciti, accedente libero Dei decreto, quæ ante illud solùm erat repræsentatiua, directiua, & dictatiua per modum actus primi, & habitus: sed illa citra omnem controuersiam erat scientia simplicis intelligentiæ. Ergo & illa. Maior propositio probatur primò, quia inutiliter multiplicantur duæ scientiæ practicæ, quarum vna antecedat decretum voluntatis circa operabile, altera verò sequatur; & nullus Philosophorum, quos de hac re legere potui, hoc affirmat. Secundò, quia omnes Doctores dicunt, scientiam practicam determinari ad opus per liberum decretum: modò quod determinatur, idem maneat ante, & post determinationem, alias determinatio esset rei transmutatio. Cùm ergo scientia diuina ante liberum decretum sit scientia simplicis intelligentiæ, & eadem maneat accedente decreto, sequitur scientiam, quæ accedente decreto est rerum causa, esse ipsammet scientiam simplicis intelligentiæ, quæ accedente decreto non amittit suum esse, sed solùm amittit rationem præcisè scientiæ simplicis intelligentiæ, & induit rationem causæ, & vt summatiè loquamur, quemadmodum id quod est complementum causæ, non destruit rationē causæ, & quod est complementum actus primi, & habitus, non destruit rationem eiusdem actus primi, deducens illum ad actum secundum: ita decretum liberum accedens practicæ scientiæ simplicis intelligentiæ non destruit illius rationem.

VIII. Contra hanc doctrinam est primum dubium, quia omnis scientia, quæ est in Deo post liberum decretum, est scientia libera, & pertinet ad scientiam visionis: scientia quæ est causa rerum, est in Deo post decretum liberum, ergo illa ad scientiam visionis pertinet, non autem ad scientiam simplicis intelligentiæ.

Respondeo, falsam esse maiorem, & gratis assumi, tanquam veram, cùm probatione illa omnino indigeat. Nam & scientia simplicis intelligentiæ manet in Deo etiam post liberum decretum. Sed aliud est, scientiam, quæ est in Deo post liberum decretum, esse liberam, aliud est scientiam quæ non est in Deo nisi post liberum decretum, esse liberam. Secundum est verum, primum autem non est vniuersaliter verum, quoniam eadem scientia simplicis intelligentiæ, quæ erat ante liberum decretum, potest manere post illud, & in hoc hallucinati sunt autores secundæ opinionis.

Secundum argumentum contra eandem veritatem sumi potest ab autoritate Magistri, & D. Thomæ, & aliorum Scholasticorum, à quibus scientia, quæ est rerum causa, communiter consueuit vocari scientia approbationis, vt idem D. Thom. quæst. 14. sæpe citata testatur art. 8.

Respondeo. Duplex est scientia approbationis, altera, qua probantur res iam factæ, de qua Genes. 1. dicitur, *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* altera, qua probantur res, an fieri debeat. Prima ad scientiam visionis spectat: secunda verò ad scientiam simplicis intelligentiæ. De scientia approbationis primo modo accepta loquitur D. Thom. de veritate quæst. 7. art. 8. cùm distinguit scientiam approbationis à scientia simplicis intelligentiæ: quamuis illa etiam distinctio ibi assignata non sit generalis comprehendens omnem scientiam, quoniam scientia malorum vt sunt absolutè futura, sub nullo membro illius distinctionis claudi potest. De scientia verò approbationis secundo modo accepta loquitur ipse D. Thomas, & loquuntur alij Doctores dicta quæst. 14. art. 8. & vbicunque dicunt, scientiam, quæ est rerum causa, esse scientiam approbationis. Cur verò illa vocetur scientia approbationis, ratio est, quia habet omnimodam similitudinem cum scientia approbationis primo modo dicta: sicut enim illa, ita ista solummodo bonorum est, nam Deus mali autor esse non potest. Distinguuntur autem in hoc, quòd illa est solùm earum rerum, quæ iam factæ sunt: hæc verò est solùm earum rerum quæ approbantur vt fiant.

CAPVT XIII.

Quomodo scientia Dei sit rerum causa, magis distinctè explicatur.

Circa secundum quæsitum capite præcedenti propositum, vnum est apud omnes certū, & vnum dubium. Certum est omnium Doctorum consensu, scientiam diuinam non esse rerum causam, nisi adiuncta diuina voluntate, idque adeò certum est, quemadmodum certum est, quidquid Deus operatur, operari secundùm consilium voluntatis suæ, vt Paulus ait ad Corinth. 1. cap. 1. & illud, quod ait D. Ioannes in Apocal. cap. 4. *Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* & sicut certum est, Deum ad extra cuncta per imperium & nutum suæ voluntatis operari. Probatur quoque à D. Thom. hæc veritas duplici ratione. Primam affert dicta quæst. 14. art. 8. quia scientia vt scientia est, æqualiter respicit vtrumque contrariorum. Ergo nisi per voluntatem determinaretur potiùs ad vnum contrariorum, quàm ad alterum, faceret vtrumque, aut neutrum illorum. Hanc rationem tangit Auerroes disp. 10. Metaph. ad primum dubium, & disput. 11. in principio. Estque excerpta ex Philosopho 9. Metaph. text. 10. Secundam rationem assignat de veritate quæst. 2. art. 14. quia de ratione formæ, vt forma est, non est esse principium operationis, sed solùm perficere id, cuius est forma: vnde ad hoc, vt forma sit principium operationis, oportet

[illegible] inclinat per [illegible] ad [illegible] quædam [illegible] vt sit [illegible] per aliquam [illegible] inclinant vero in [illegible] est ipsa volunta- [illegible] est [illegible] tamen, nisi [illegible] per illam determinata.

II. [illegible] An scié- [illegible] ad extra, [illegible] aliqua potentia executiua [illegible] & voluntate [illegible]. Circa hoc [illegible] Quare [illegible] ad illam [illegible] indi- [illegible] in eo effectum. Circa hoc du- [illegible] Durandum opinionem. Prima [illegible] Deum per suam scientiam consilium [illegible] omnipotentem [illegible] esse pri- [illegible] principium effectuum [illegible] proximum [illegible]. Hanc sententiam [illegible] quæst. [illegible] & [illegible] dist. 17. [illegible]

[illegible] Deum non produxisse [illegible] per [illegible] & voluntatem, vt [illegible] producendi, sed per omnipo- [illegible] distinctam [illegible] comparatione inter intellectum, & voluntatem [illegible] voluntatem esse principium [illegible] quam intellectum, vt sentiunt [illegible] quæst. 1. Argumentis [illegible] Molina in 1. part. quæst. 25. art. 1. [illegible] Augustinus [illegible] de voluntate fuisse [illegible] D. Thomas in 1. dist. [illegible] & 1. part. quæst. 19. [illegible] ad 4. & dist. 45. [illegible] quæst. 1. art. 3. ad [illegible] in locis.

Tertia [illegible] intellectum, & volun- [illegible] potentiam executiuam in Deo [illegible] voluntatem esse prin- [illegible] ad extra. Ita [illegible] in 1. dist. [illegible] quæst. 1. [illegible] refert, & se- [illegible] Vasquez [illegible] 1. parte, disp. [illegible] cap. 2.

III. Pro solutione huius dubij sit prima distinctio. [illegible] maximè intellectus, volunta- [illegible] duobus modis possumus [illegible] à nobis concipiuntur pro- [illegible] in quibus sunt illæ per- [illegible] perfectiones [illegible] in Deum: alio modo, prout sunt in [illegible] ipsius Dei.

[illegible] perfectiones prout sūt [illegible] possunt [illegible] identificantur inter se, & cū diuina [illegible] aliquo pacto saltem vir- [illegible] inter se, & à diuina essentia.

[illegible] aliquid esse principium pro- [illegible] alicuius effectus, duobus [illegible] vel in suo ordine & modo [illegible] immediatè secūdum [illegible] attingat eius produ- ctionem.

IV. Prima conclusio. Si loquamur de attributis [illegible] & omnipotentiæ, prout conci- [illegible] à nobis proportionabiliter ad perfectio- nes [illegible] existentes in creaturis, Deus non est formaliter omnipotens per suam scientiam; sed omnipotentia est attributum distinctum à scientia, & voluntate. Hæc conclusio est expressa doctrina D. Augustini, cuius verba refert D. Bonauentura in 1. dist. 45. art. 2. quæst. 1. in secundo argumento. Dicit enim, quòd Deus per voluntatem mouet, per sapientiam disponit, & per potentiam exequitur. Omnes etiam Theologi distinguunt hæc tria attributa ab inuicem, & loquuntur de attributo omnipotentiæ, vt distincto ab attributis scientiæ, & voluntatis, vt videre est apud Magistrum in 1. dist. 42. & D. Thom. in 1. part. quæst. 25. Præterea est frequentissime vsu recepta apud D. Thomam locutio illa Durandi, Deus operatur per suam scientiam, vt dirigentem, per voluntatem, vt imperantem, & per potentiam, vt exequentem, vt patet ex locis citatis dist. 38. quæst. 1. art. 1. & dist. 45. art. 3. ad 1. & ex 1. part. quæst. 19. & 25. Ratio quoque irrefragabilis eam probat, quoniam quidquid sit à parte rei, prout ista attributa à nobis concipiuntur, neque scientia, neque voluntas concipiuntur sub ratione principij executiui. Vnde quoad hoc videtur nulla esse sententia Durandi, & eius ratio, quia quem ordinem, & modum causandi habent hæc tria in nobis, vbi secundùm rem distinguūtur, eundem ordinem & modum causandi habere debent, vbi non sunt distincta realiter, sed solùm secundum rationem: nam ex hoc, quòd hæc tria translata ex nobis in Deum, identificantur in illo realiter, non destruitur illorum formalis ratio, ergo neque destruitur illorum ordo, & modus causandi; modò in nobis scientia non constituit formaliter potentiam executiuam. Ergo neque in Deo. D. August. Magister. D. Thom.

Secundà conclusio. Si sit sermo de eisdem attributis eodem modo conceptis, intellectus, & voluntas dici possunt principia proxima, & immediata agendi ad extra in suo genere & ordine; non autem proxima, & immediata absolutè, sed principium proximum, & immediatum absolutè est potentia executiua. Quoad primam partē hæc conclusio videtur esse expressè mēs D. Thom in 1. dist. 45. art. 3. ad 1. vbi sic ait ad verbum: *Ad secundum dicendum, quòd voluntas est principium operationis, vt primum imperans, sed potentia vt id, quo exequitur per voluntatem, est principium operis vt exequens: & in hoc consistit ratio potentiæ, vt sit principium proximum operis, & non primum, & sic voluntas Dei potius dicitur causa rerum, quàm potentia.* Et 1. part. quæst. 25. art. 1. ad 4. vbi docet, quòd hæc tria in Deo distinguuntur secundùm rationem, & dato quòd potentia executiua non differat ab intellectu, & voluntate secundùm rem, sed sola ratione, tamen intellectus, & voluntas, non sunt principia rerum, nisi quatenus induunt rationem potentiæ, quibus in locis, vt apparet, docet etiam secundam partem eiusdem conclusionis. V. D. Thom.

Probatur verò vtraque pars eiusdem conclusionis. Prima quidem, quia intellectum, & voluntatem esse principia proxima, & immediata in suo genere, & ordine, nihil aliud est, nisi intellectum esse principium per modum dirigentis, & voluntatem per modum imperantis: sed hoc modo nihil mediat inter intellectum, & voluntatem causantem, & rem causatam. Ergo illa hoc modo sunt principia proxima, & immediata. Probatur etiam secūda pars, quia per actiones immanentes, vt sic, nihil producitur ad extra effectiuè ex Philosopho in 9. Metaph. text. 16. idque de se significat actio immanens, nā eo ipso, quòd aliud efficit ad extra, amittit rationem actionis immanentis. Aristoteles.

VI. Tertia conclusio. Si loquamur de his attributis, prout sunt in Deo, & ex parte rei identificantur inter se, & cum diuina essentia, nihil prohibet dicere, tam scientiam, quàm voluntatem, & potentiam, & è contrà, esse proximum, & immediatum principium agendi ad extra.

Quarta conclusio. Si sit sermo de eisdem attributis, prout distinguuntur inter se virtualiter, probabilis est sententia Durandi, Deum non constitui formaliter omnipotentem per scientiam & voluntatem, & omnipotentiam esse absolutè principium proximum, & immediatum agendi ad extra, non autem intellectum, aut voluntatem. Hæc quoque assertio videtur expresse tradita à D.Th. dicta quæst.25.art.1.ad 4.tum in prima responsione, vbi distinguit hæc tria attributa secundùm rationem: & distinctio rationis, quam D.Thom. ponit inter attributa, est rationis ratiocinatæ, & virtualis. Et in secunda responsione, vbi docet, quòd etiamsi voluntas, & scientia sint principia agendi ad extra, non sunt tamen sic principia, nisi prout induunt rationem potentiæ. Autoritas etiam D.Augustini, & Bonauenturæ, & aliorum, & communis loquendi modus, sufficere videntur ad hanc propositionem probabilem reddendam.

Quinta conclusio. Probabilior nihilominus est sententia, attributum omnipotentiæ non esse distinctum ab attributo scientiæ, & attributo voluntatis, aut saltem ab aliquo illorum. In hac conclusione videntur conuenire D. Thom. Scotus, & alij multi suprà citati in tertia opinione. Et quidem quòd hæc fuerit mens Scoti, dubium esse non potest. Quòd etiam idem senserit D.Thom. colligitur ex loco proximè citato in secunda responsione. Ratio istius conclusionis optima esse videtur, quia licèt in substantia intellectuali, quæ corpori perdita est, potentia executiua sit tertium quid distinctum ab intellectu, & voluntate, tamen in substantia intellectuali, quæ à corpore est omnino soluta, nulla alia potentia videtur posse assignari præter intellectum, & voluntatem.

Auerroes. Vnde & Auerroes in 12. Metaph. dicit substantias abstractas per intellectum, & voluntatem, & de Angelis hoc probat expresse idem

D.Thom. D.Thomas 1.part.quæst.54.art.5. & quæst.57.a.2. & de Malo quæst.15.a.1. ad 14.& 15.& quodlib.6. quæst.1.art.2. vbi tum ratione, tum etiam autoritate Boëtij probat, quòd quidquid Angelus operatur, per solum intellectum, & voluntatem operatur. Eadem verò est ratio de natura Angelica, & de natura diuina, & longè efficacior. Diuina etiam Scriptura consueuit dicere, Deum omnia operari per suam scientiam, & voluntatem.

VII. Sexta conclusio. Siue secundum nostrum modum concipiendi, siue etiam ex parte rei concepta scientia, non est proximum, & immediatum principium agendi ad extra, sed huiusmodi principium est diuina voluntas. In hac conclusione conueniunt non solùm Scotus, sed etiam Argentinensis loco citato, & Ægidius, quem ibi citat Molina d.quæst.

D.Thom. 25.art.1. Tegonius quæst. 13. art.4. dub.2. D.Th. locis statim allegandis, videlicet in 1.dist.38. art. 1.vbi ait, quòd scientia se habet vt ostendens finem, & voluntas vt dirigens actum & informans opus operatum. Idē docet 1 p.q.14.a.8. & ne quis recurrat ad expositiones extortas, audiat ipsum de veritate q.2.art.4.sic dicentem: *Sciendum tamen, quòd scientia in quantum scientia non dicit causam actiuam, sicut nec forma in quantū est forma.* & infrà: *Similiter etiam scientia significatur per hoc, quòd est aliquid in sciente, non ex hoc quòd aliquid sit à sciente: & ideo à scientia nunquam procedit effectus, nisi mediante voluntate, quæ de sui ratione importat influxum quendam in volita: sicut à substantia nunquam exit actio, nisi mediante virtute. Quamuis in quibusdam sit idem voluntas, & scientia, vt in Deo, in quibusdam non, vt in aliis.* Et infrà: *Inter scientiam Dei, quæ est causa rei, & ipsam rem causatam, inuenitur duplex medium, vnum ex parte Dei, scilicet diuina voluntas, aliud ex parte ipsarum rerum, quantum ad quosdam effectus.* Et quodlib.6. quæst.1.art.1. in argumento sed contra, expresse docet, in Angelo intellectum non agere nisi per voluntatem. Et in toto corpore illius articuli, & ad duo argumenta in contrarium idem planè docet. & de Malo quæst. 16.art.1.ad 14.& 15.expressè etiam docet, Angelum solo imperio voluntatis mouere corpora, & operari ad extra. Quem locum si fideliter citasset recens quidam Doctor, & non detruncatum, & suo instituto accommodatū, non contendisset ex illo probare, quòd intellectus sit immediatum principium agendi ad extra, ex eo, quia in intellectu est quoddam imperium: nam siue detur illud imperium in intellectu, siue non, de quo est non leuis quæstio, D.Thom. ibi non loquitur de imperio intellectus, sed voluntatis. Dicit enim sic ad 14. *Non est autem inconueniens, quòd Angeli aliqua corpora solo imperio voluntatis moueant motu locali.* & rursus: *Vnde & substantia intellectualis separata à corpore potest mouere imperio voluntatis aliquod corpus non sibi vnitum.* & ad 15. *Sed tamen vtendo quibusdam corporibus, quæ solo imperio voluntatis localiter mouet.* Hic autem autor egregiè recisa dictione *voluntatis*, hoc testimonium sic corruptum pro se affert, quod integrum allatum omnino cum eius sententia pugnat, sicut multa alia ex D.Thoma, Augustino, & aliis Doctoribus citare solet, aut detruncata, aut quæ apud illos minimè possunt reperiri.

Probatur verò dicta conclusio primò autoritate diuinæ Scripturæ, quæ rerum effectionem tribuit diuinæ voluntati, Psalm. 142. & 148. & ad Ephes. 1. qui modus loquendi licèt non demonstret, voluntatem esse immediatum principium agendi ad extra, hoc tamen valde probabiliter suadet. Accedit etiam autoritas D. August. in lib. Meditationum cap.29. dicentis, quòd Dei voluntas est illius opus, & eius velle est suum posse.

Secundò probatur ratione, quia voluntas ita se habet ad scientiam in ordine ad opus, sicut se habet potentia ad substantiam animæ in ordine ad operationes, ex D.Thom. locis suprà citatis, maximè de veritate quæst.2.art.14. & quodlib.6.quæst. 1.art. 2. Principium autem proximum, & immediatum operationis est potentia, non substantia.

Tertiò, illa est causa proxima, & immediata, qua posita res ponitur primò, & per se, & qua ablata eā auferum: sed posita scientia creaturæ res non necessariò ponuntur, posita verò voluntate, res creatæ infallibiliter ponuntur. Ergo voluntas, non autem scientia est causa proxima, & immediata creaturarum.

Contra hanc conclusionem est primum argumentum Dominici Bañes. Proximum principium rerum arte factarum non est voluntas, sed ars: sed scientia Dei est causa creaturarum per modum artis, vt dictum est: ergo scientia, non voluntas est proximum principium creaturarum.

Confirmatur argumentum. Illud est principium proximū rei, quod assimilat sibi ipsam rem

sic

[illegible] illo, qui al- [illegible]

[illegible]

Respondeo, [illegible]

[illegible]

Ad secundam confirmationem respondetur, [illegible] ad illud, [illegible] quod hoc sigillum ceream [illegible]

x. [illegible] argumentum contra eandem conclusionem [illegible] produxit creaturas per actum imperij, & per actum [illegible] vt habetur Gen. 1. Dixit Deus fiat lux, & facta est lux. Sed actus est [illegible], imperium enim spectat ad intellectum, vt D. Thom. 1. 2. quæst. 17. art. 1. D. Thom.

Respondeo [illegible] quæstionem [illegible] imperium sit actus intellectus, an voluntatis, [illegible] Sed quidquid sit de hac re, [illegible] intellectum [illegible] voluntatis, vt [illegible] D. Thom. [illegible] imperij tum ad intellectum, [illegible] ad voluntatem spectat, aut ad aliam potentiam [illegible] voluntati [illegible] efficax [illegible] ipsius voluntatis [illegible] lex [illegible] imperium rationis dictantis, hoc est [illegible] & vis legis non [illegible] imperio, sed ex imperio voluntatis Principis, [illegible] leges vim obligandi. Quod & indicare voluit Imperator Iustinianus in §. sed & quod Principi. Instit. tit. de iure naturali, gentium, & ciuili, dum ait: Sed & quod Principi placuit, legis habet vigorem. Et [illegible] Iustinianus Imperator

[illegible]

ter dici potest, in imperio duo posse considerari, vim directiuam & dictatiuam, & vim executiuam dictaminis. Primum pertinet ad rationem, secundum ad voluntatem. Ob hanc causam in diuina Scriptura res dicuntur factæ à Deo per imperium voluntatis; 1. ad Corinth. c. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Et Apocal. 4. *Tu enim creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Qui loquendi modus magis attendendus est, quàm communis nonnullorum Scholasticorum de imperio & primatu intellectus, & voluntatis. Neque D. Thom. oppositum dicit, sed nostram doctrinam, si attentè legatur, maximè confirmat.

Quòd autem dicitur Deus in Scriptura omnia per verbum, seu dicendo operari, non sic accipiendum est, vt velit hic modus dicendi innuere, Deum per solum actum scientiæ practicæ immediatè res produxisse, vt quidam interpretantur, & minùs aptè: sed sic debet accipi, vt hoc modo exprimatur summa Dei facilitas in rebus creandis, quemadmodum adnotarunt Alcuinus relatus in glossa circa illa verba 1. c. lib. Genesis. *Fiat lux.* Et Euthymius in illa verba Psal. 148. *Quoniam ipse dixit, & facta sunt* relatus item in glossa. & post illos Ludouicus Molina 1. part. quæst. 14. art. 1. disp. 2. in fine. Alcuinus. Euthymius. Molina.

Vtrùm autem voluntas diuina sit principium ita immediatum creaturæ, vt inter illam, & creaturam non concipiatur actio intermedia, videri potest apud Molinam, Ripam, & alios 1. part. quæst. 25. art. 1.

CAPVT XIV.

Dubium circa doctrinam tribus capitibus præcedentibus traditam affertur, ac soluitur, &c.

1. COntra doctrinam in capitibus præcedentibus traditam non leue dubium insurgere videtur. Est enim frequens modus loquendi apud sanctos Patres, qui dicere consueuerunt, non ideo res esse futuras, quia sciuntur à Deo; quam potiùs ideo sciri à Deo, quia futuræ sunt; neque diuinam præcognitionem causam esse futurorum, quin potius (si sic liceat dicere) ea, quæ futura sunt, causam esse, quòd præsciantur à Deo. Ita inprimis scriptum reliquit Origenes lib. 7. in epistolam ad Romanos cap. 8. circa illa verba, *Quos præsciuit, & prædestinauit. Non propterea (inquit) erit aliquid, quia Deus scit id futurum: sed quia futurum est, scitur à Deo, antequam fiat. Nam si, verbi gratia fingamus, Deum non præscire aliquid, futurum sine dubio erat, quod ita, vtpote, Iudas proditor factus est, & hoc ita futurum Prophetæ prædixerunt. Non ergo, quia Prophetæ prædixerant, idcirco proditor Iudas; sed quia futurus esse proditor, ea, quæ ille propositi sui nequitia gesturus erat, prædixerunt Prophetæ,* &c. Origenes.

Eusebius Cæsariensis lib. 6. Præparationis Euangel. cap. 3. Origenem secutus ait: *Aduersus eos* (scilicet Philosophos, qui ex certitudine diuinæ præscientiæ volebant auferri arbitrij libertatem) *dicendum, Deum omnia ab æterno videre euenientia, consequentia, causas eorum, & effectus: non tamen omnium esse causam.* Et infrà; *Sic Deus cum vniuscuiusque voluntatem præuideat, bene, perperamue, aliam velle aliam non ignorat, non ergo præcognitio futurorum causa est: non enim ad peccandum ille pulsu Dei quamquam impellitur; ut [illegible]. Sed è contrario (dicam enim, etiamsi absur-* Eusebius Cæsariensis.

dum multis forsan videri queat) id, quod futurum est, causa est, vt Deus illud euenturum prævideat.

Hieron. Hieronymus in cap. 26. Ieremiæ in principio: *Non quia Deus scit futurum aliquid, idcirco futurum est: sed quia futurum est, nouit Deus, quia præscius futurorum.* Eundem modum loquendi habet in illud Ezechiel. 2. *Et dices ad eos* & Dialogo 3. aduersus Pelagianos.

Chrysost. Chrysostomus homilia 6. in Matthæum circa illa verba, *Væ mundo à scandalis; Non quia futura prædixit (scilicet scandala) idcirco eueniunt; sed quoniam omnino ventura erant, idcirco prædixit.* & multa ad idem.

August. Augustinus lib. 5. de Ciuitate cap. 10. in fine: *Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præsciuit: imò ideo non dubitatur ipsum peccare, cùm peccat, quia ille, cuius præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præsciuit, qui si nolit, vtique non peccat, sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præsciuit.* Eadem ferè docet in lib. de prædestinatione & gratia cap. 5.

Alexand. Cyrillus Alexandrinus lib. 9. in Ioannem c. 10. *Quoniam ita omnino futura erant, idcirco præscius Spiritus sanctus futura prædixit.*

Iustinus Martyr. Iustinus Martyr quæst. 58. ad Orthodoxos. *Nec est prænuntio causa eius, quod futurum erat: sed quod futurum erat, causa est prænuntionis: non enim prænuntionem sequitur res futura, sed rem futuram prænuntio, nec ille pacto qui prænuntiat, causa est rei futuræ.*

Damasc. Ioannes Damascenus in Dialogo contra Manichæos pagina mihi 162. *Præuidens Deus ea, quæ à nobis futura erant, videlicet quæ in nostra sunt potestate, virtutem dico, & vitium, prædestinat ea, quæ non sunt in nostra potestate.* Et infrà: *Præscientia Dei vera est, & aliter, quàm ipsa habet, res fieri nequit, sed ipsa non est causa, cur, quod futurum est, omnino fiat: sed quia hoc, vel illud facturi sumus, ideo prænouit. prænouit autem mala, quæ ipsi non placent, sed horum causa non est.*

Concilium Valent. Concilium Valentinum sub Lothario Imperatore c. 2. ait: *Nec prorsus illi malo præscientiam Dei imposuisse necessitatem, vt aliud esse non posset: sed quod ille futurus erat ex propria voluntate, ille sicut Deus, qui nouit omnia, antequam fiant, præsciuit, in sua omnipotentia, & incommutabili maiestate.*

Leo primus. Leo primus sermo. 16. de Passione. *Non præsciendo, quod faciendum esset, egit, vt fieret.*

D. Thom. D. Thomas in opusculo de præscientia & prædestinatione cap. 4. *Si præscientia Dei accipiatur pro simplici notitia futurorum, certum est quod ipsa non est causa rerum præscitarum; & ideo licet præsciat res futuras, non tamen eis necessitatem imponit.* Citantur in eandem sententiam alij Patres & Scholastici à Suarez lib. 1. de auxilijs diuinis, cap. 13. numero 15.

Porrò si hic modus loquendi sanctorum Patrum verus est. Ergo falsum est, quod hactenus docuimus, scientiam Dei esse rerum causam.

II. Ad hoc dubium, primùm dici potest, esse alios Patres prolatæ autoritati contrarium docentes, nempe, non ideo res cognosci à Deo, quia futuræ sunt: sed ideo futuras esse, quia illas nouit Deus. Ita conceptis verbis ait Augustinus lib. 6. de Trinit. cap. 10. dicens: *Non enim hæc, quæ creata sunt, ideo sciuntur à Deo, quia facta sunt: ac non potiùs ideo facta sunt, vel mutabilia, quia immutabiliter à Deo sciuntur.* Et lib. 15. cap. 13. *Vniuersas autem creaturas suas, & spirituales, & corporales, non quia sunt, ideo nouit; sed ideo sunt, quia nouit.* Idem lib. 11. de Ciuit. cap. 10. prope finem.

August.

D. Gregorius lib. 20. Moralium cap. 24. *Nam quæcunque sunt, non ab æterno ideo videntur, quia sunt; sed ideo sunt, quia videntur.*

Boetius lib. 5. de consolatione, prosa tertia ex instituto reiicit illum modum loquendi priscorum Patrum, dicentium non ideo res esse futuras, quia illas nouit Deus, sed è contrario ideo Deum illas nosse, quia futuræ sunt. Verba illius sunt: *Neque enim illam probo rationem, qua se quidam credunt hunc quæstionis nodum posse dissoluere. Aiunt enim, non ideo quid esse euenturum, quoniam id prouidentia futurum esse prospexerit, sed è contrario potius, quoniam id, quod futurum est, diuinam prouidentiam latere non posse. eoque modo necessarium est hoc in contrariam relabi partem, neque enim est necesse contingere, quæ prouidentur, sed necesse est, quæ futura sunt, prouideri. Quasi verò quæ cuiusque rei causa sit, præscientiane futurorum necessitatis, an futurorum necessitas prouidentiæ, laboretur.* Et quatuor rationibus hunc modum loquendi ibi impugnat, quæ apud illum videri possunt.

Referuntur in eandem sententiam D. Anselmus lib. concord. cap. 1. & D. Thom. 1. part. quæst. 14. art. 8. ad 1. Magister in 1. dist. 38. cap. 4. vbi nititur dictum Origenis suprà citatum exponere. Referri etiam possunt omnes Scholastici probantes hanc propositionem tanquam certam, & de fide, quòd scientia Dei sit causa rerum. Quæ cùm ita se habeant, videntur sufficere ad hoc, vt suprà dicta Origenis & aliorum testimonia, salua, quæ eis debetur reuerentia, reiici posse à Doctore Catholico videantur.

Nihilominus quia D. Thomas, & alij Doctores graues dictas autoritates recipiunt, & catholicè interpretantur, atque ita interpretandæ sunt, hîc breuiter interpretationes Doctorum referemus, ac simul satisfaciemus propositæ dubitationi.

Primus igitur modus interpretandi dictas autoritates est illorum, qui dicunt, testimonia eorum, qui negant, ideo aliquid futurum, quia est præscitum à Deo, sed aiunt è contra, ideo aliquid præscitum esse futurum, quia futurum est, intelligenda esse de scientia Dei, vt simplex quædam notitia est. Testimonia verò eorum, qui è contrario id affirmant, intelligenda esse de eadem scientia, non vt simplex notitia est, sed vt habet adiunctum diuinum beneplacitum de rebus producendis. Vel sub alijs verbis eundem habentibus sensum (vtor eorum formalibus verbis) dico priora testimonia loqui de scientia simplicis intelligentiæ, posteriora de scientia visionis: illa enim antecedere intelligitur actui diuinæ voluntatis, hæc ipsum complectitur. Contenduntque esse expositionem Magistri, D. Thomæ, Alexandri, Alensis, Alberti, Bonauenturæ, Hugonis Victorini, & communem Scholasticorum. III

Addunt, scientiam visionis duobus modis posse considerari, vno modo vt practica est, ac rerum effectrix, & vt rerum causa: secundo modo, vt speculatiua, & vt nudè cognoscens, & vt practica est, seipsam nostro modo intelligendi præcedit, vt speculatiua tantùm est. Hunc modum exponendi, & conciliandi testimonia S. Patrum tradit Rapa in 1. part. q. 14. art. 13. dub. 4. c. 4. contenditque in suam sententiam deducere Trigosum, & Cumel. & tandem sic concludit: *Et iuxta hanc distinctionem, quam inter recentiores, &c. tenent communiter omnes, quæ aduersariorum obiectiones, quod videlicet omnis scientia accipiat obiectum suum, eo sit posterior, & quod Deus visionis scientia contemplatur res futuras,* tam

[illegible] *Et ex illo* [illegible]

Hic [illegible] ... *Sed* [illegible] ... aliquid futurum esse, quia illud [illegible] ... Quod [illegible] ... [illegible]

[illegible] Pagani [illegible] Catholicis [illegible] ... Deum [illegible] ... humanis actionibus [illegible] ... Deum ipsum [illegible] ... humanis actionibus [illegible] ... quia Deus praescivit [illegible] ... quod Deus illas praescivit. Hic autem [illegible] occurrendo [illegible] Paganorum nullam vim habere, si dicerent Patres, diuinam praescientiam sub ea praecisa ratione, qua simplex notitia est [illegible] non esse causam futuritionis rerum, quae futura sunt, [illegible] quia sunt per huiusmodi praescientiam praescitae. Docebant enim Pagani, esse [illegible] futura, quae sunt praescita per hanc scientiam, quae simplex notitia est [illegible] necessario futura, quia sunt praescita per illam scientiam practicam, quae rerum causa est [illegible]. Quare cum Patres non hoc modo sint interpretandi, [illegible] responsionem ad argumentum Paganorum.

IV. Secundo falsum est, quod hic autor ait, hanc scientiam, quae est simplex notitia, & de qua dicti Patres loquuntur, esse scientiam simplicis intelligentiae [illegible] quia Patres loquuntur de notitia rei futurae, quatenus futura est, [illegible] talem notitiam pertinere ad simplicem intelligentiam, est terminos ignorare. Praeter quod idem autor [illegible] diuidit scientiam visionis in practicam, & speculatiuam, & reponit hanc scientiam simplicis notitiae sub illa scientia visionis, quae speculatiua: unde necesse est illum decipi, aut quando contra distinguit illam a scientia visionis, aut quando ponit illam sub scientia visionis.

Tertio falsum est, illam scientiam practicam, quam Patres negant rerum causam, esse scientiam visionis, ut cap. 11. monstratum est. Et certe ipsius nomen visionis satis erat ad docendum illum, quod id, quod videtur, non efficitur per ipsam visionem, sed supponitur actu ipsius visionis. Etsi enim aliquid fieret per actum visionis, tamen illud non diceretur videri, nisi postea quam factum esset. Hic igitur modus, etsi aliquid veri contineat, non videtur mentem antiquorum Doctorum legitime interpretari.

Secundus modus exponendi praedicta Patrum testimonia est, cum illi dicunt, non ideo aliquid futurum esse, quia illud est praescitum a Deo, sed e contrario ideo praescitum esse, quia futurum est, particulam, *quia*, denotare causam illationis, seu consequentiae, non autem essendi. V.

Hic modus patitur non leuem difficultatem, quia si particula, *quia*, dicat causam illationis, aeque valet, quia hoc est praescitum a Deo, erit, sicut valet, quia hoc erit, est praescitum a Deo: & tamen dicti Patres unum affirmant, alterum negant. Ergo aliquid plus innuere videntur.

Tertius modus est, quem tradit D. Thomas de veritate quaest. 2. art. 14. ad primum, quod praedicti Patres, cum aiunt, non ideo res futuras, quia praescitae sunt a Deo, non negare, diuinam praescientiam esse rerum causam, sed negare esse talem causam, quae rebus praescitis, maxime actionibus humanis absolutam afferat necessitatem. Hanc responsionem verissimam esse apparebit cuius legerit Origenem in suis commentariis in Genesim, cuius verba retulit Eusebius loco supra citato, & Iustinum Martyrem dicta quaest. 58. ad Orthodoxos. Nodus enim diuinae praescientiae infidelibus semper insolubilis visus est adeo, ut aliqui retenta libertate negauerint praescientiam & prouidentiam, alij vero retenta praescientia dixerint per illam inferri necessitatem absolutam actionibus humanis. Hinc factum est, ut Patres contra eos, qui retenta arbitrij libertate negabant diuinam praescientiam, & prouidentiam, dixerint, non ideo res esse cognitas, quia futurae sunt, sed potius ideo futuras esse, quia Deus illas nouit. Econtrario aduersus eos, qui dicebant, certitudinem diuinae praescientiae rebus praescitis necessitatem inferre, dicebant non ideo aliquid futurum esse, quia illud est praescitum, sed e contrario ideo praescitum, quia est futurum. Non enim intendebant negare absolute, praescientiam Dei esse causam rerum futurarum, tum quia de hoc nulla tunc aderat quaestio cum infidelibus, contra quos disserebant, tum quia erat res conspicua, quae omnino negari non poterat, sicut negari non potest, quidquid Deus operatur, per intellectum, & voluntatem operari. Consueuerunt autem Doctores antiqui declarationes non necessarias suorum dictorum omittere, quando legitime se intelligi arbitrabantur, ut Augustinus admonuit lib. 1. contra Iulianum cap. 1. D. Thom. Origen. Iust. Mart. August.

Adde, consueuisse etiam Patres inter disputandum cum infidelibus, vel etiam cum haereticis, cum de rebus fidei agebatur, ne nomina quidem voluisse habere communia cum illis, & phrasibus, ac modis loquendi contrariis ipsis modis loquendi aduersariorum uti voluisse, adeo ut aliquando in visi fuerint modum excessisse, quod maxime videre licet in scriptis Augustini, cum in multis, tum praecipue quando vel contra Manichaeos liberum arbitrium, vel contra Pelagianos Dei gratiam defendit. Nam contra Manichaeos adeo liberum arbitrium extollit, ut Dei gratiae oblitus videatur; & contra Pelagianos Dei gratiam adeo commendat, ut nihil libero arbitrio tribuere videatur, quod Pelagiani in eius scriptis notauerunt: cum tamen neque illud,

nec istam neget, vt ipse non semel admonuit. Et hoc diligenter ante oculos tenendum est, ad intelligenda dicta sanctorum, maximè cùm disputant contra hæreticos, vel Paganos; alioquin facillimum erit manifestos errores illis imponere.

VI. Quartus modus exponendi, & conciliandi suprà allegatas Patrum auctoritates, isque meæ sententiæ germanus, & proprius est, quem tradit Julius Serenius lib. 8. de Fato cap. 11. & duobus sequentibus, & per multa capita eiusdem libri; est autem huiusmodi. Res à Deo productæ, & scitæ duobus modis possunt considerari, vno modo quoad illarum naturas & essentias: alio modo quoad illarum affectiones, & operationes. Et quidem si priori modo considerentur, tota illarum causa est sola diuina voluntas. Quòd enim orbis hic visibilis ita conditus fuerit, quemadmodum nunc est, quòd sint in eo quatuor elementa, tot cœlestes sphæræ, tot rerum species, quòd homo ex substantia spirituali, & corporea sit constitutus, quòd humanum corpus sit ex his membris, hoc ordine, & situ dispositis, sicut modò illum videmus; quòd Angelus sit substantia omnino à corpore separata: quòd asinus sit animal stolidum, & pigrum; leo animal crudele, & cætera huiusmodi, nulla alia causa assignari potest, nisi ipsa diuina voluntas. Si autem posteriori modo considerentur, Deus non est tota illarum causa, sed partialis tantùm sano modo accepto nomine causæ partialis. condidit namque Deus rerum naturas, vt illæ suas operationes exercerent, non vt nihil agerent, quod non solùm Philosophus docet in secundo de cœlo text. 17. cùm ait: *Vnumquodque habens opus est propter suam operationem.* Et commentator lib. 4. de cœlo comment. 22. *Actio est finis formæ, forma verò est finis generationis.* Sed ipsa diuina Scriptura manifestè testatur Genes. 1. cùm enim Deus singulas species herbarum, plantarum, animantium, & ipsum hominem produxisset, singulos iussit proprias operationes exercere, dicens: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum. Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram sub firmamento cœli. Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris, auesque multiplicentur super terram. Crescite, multiplicamini, & replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli.* Et alia plura huiusmodi. Et licèt Deus operetur omnia in omnibus, & eædem operationes, quæ à creaturis eliciuntur, immediatè etiam sint à Deo: non tamen est Deus tota, & sola causa talium operationum, vt lib. 8. fusiùs dicemus. Immo sunt quædam operationes, ad quas creatura ita liberè se determinat, vt habeat in sua libera potestate se ad illas determinare, vel non determinare, ita vt iuxta liberam determinationem creaturæ Deus ipse cooperetur, & etiam suam operationem suspendat.

VII. Itaque si loquamur de creaturis, quoad illarum naturas, & essentias, aiunt Patres, vniuersas creaturas non ideo Deum nosse, quia futuræ sunt: sed è contrario ideo futuras esse, quia Deus illas nouit; & sic intelligendi sunt Augustinus, & alij Patres secundo loco inducti. Si autem loquamur de creaturis quoad illarum operationes, maximè quoad operationes liberas, è contrario aiunt, non ideo res futuras, quia cognitæ sunt à Deo; sed ideo cognitas esse quia futuræ sunt. Estque recta locutio, quia diuina præscientia non potest esse tota causa: neque necessariò ponitur in esse rem scitam, nisi adiuncta libera determinatione creaturæ, quæ potest non se determinare. At verò posito quòd res actu futura sit, necessariò ponitur illam esse scitam à Deo; quia licet diuina præscientia non pendeat à rebus, nihilominus posita existentia rei scitæ, necesse est diuinam notitiam ad illam terminari, ita quòd existentia rei scitæ sit est conditio necessaria, sine qua res non esset obiectum certæ notitiæ diuinæ, vt fusiùs hoc eodem libro dictum est: ita est conditio, quæ semel posita in rerum natura in aliqua temporis differentia, ipsa res nullo modo potest ab intellectu diuino ignorari, qui omne verum, & intelligibile necessariò habet intelligere.

Quòd autem hic modus dicendi fuerit à Patribus intentus, præter quòd ex illorum sententiis apertè colligi potest, in quibus illud solum contendunt, per certitudinem diuinæ præscientiæ non inferri humanæ voluntati necessitatem in suis operationibus, maximè cùm de peccato agitur, colligitur apertissimè ex D. Augustino. Ille enim cùm de rerum naturis loquitur, apertè docet, ideo futuras esse, quia illas nouit Deus. Et quòd loquatur de creaturis, quoad illarum substantiam, naturam, & essentiam, patet, dum subiungit, *Non enim nesciuit, quæ fuerat creaturus, & quia sciuit creauit, non quia creata sciuit; neque aliter sciuit creata, quàm creanda.* Nam operationes rerum propriè non creantur, sed ipsæ res, quarum sunt operationes. Et Augustinus loquebatur de prima rerum creatione. Verùm cùm de operationibus ipsarum rerum loquitur, maximè de actionibus humanis, alio modo loquitur. nam lib. 5. de Ciuit. cap. 9. sic ait: *Sicut omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum dator, non voluntatum: malæ quippe voluntates ab illo non sunt; quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est.* Et lib. 7. c. 30. *Res, quas condidit, sic administrat, vt eas proprios operationes agere sinat.* Et lib. 3. de libero arbitrio c. 4. *Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quæ præterierunt: sic Deus præscientia sua non cogit facienda, quæ futura sunt. Et sicut tu quædam, quæ fecisti, meminisiti, nec tamen, quæ meminisiti omnia fecisti; ita Deus omnia, quorum ipse auctor est, præscit, nec tamen omnium, quæ præscit, ipse auctor est. Quorum autem non est malus auctor, iustus est vltor.* Et lib. de prædestinatione, & gratia cap. 15. *Si dicant, Phara non iam non potuisse mutari, quia eum præsciuerat Deus non esse mutandum. Respondetur, Dei præscientiam non cogere hominem, vt talis sit, qualem præsciuit Deus. Sed præscire talem futurum, qualis futurus est: quamuis eum non sic fecerit Deus.* Et lib. de prædestinatione sanctorum cap. 10. *Præscire potens est Deus etiam quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata.* Et lib. 6. Hypognosticon *Ideo Deus, cui præscientia non accidens est, sed essentia, fuit semper, & est, quidquid antequam fit, sicut præscit, prædestinat, & propterea prædestinat, quia quale futurum est, præscit.* Ex quibus Augustini testimoniis apparet, non solùm, quæ fuerit mens antiquorum Doctorum in locis allegatis, sed etiam nullam esse discordiam inter illos, etiam in modo loquendi, cùm de eadem re loquuntur, & cùm diuersis modis loquuntur, non de eisdem, sed de diuersis rebus loqui.

Verum

[illegible] Tertium similiter patet, & eodem modo ad illam respondendum est.

Quæres. Si rebus futuris [illegible] diuina prouidentia [illegible]: ita vt neque fieri, vel non fieri possint [illegible]. Ergo diuina præscientia de rebus futuris nihil certi comprehendere potest.

Respondeo, diuinam præscientiam non solùm comprehendere, quid fieri vel non fieri possit, sed etiam quid de facto fiet, vel non fiet. Et licet [illegible] comprehensionis [illegible] non possit [illegible] potest tamen id scire ratione comprehensionis [illegible]. Vnde diuina præscientia, & diuinum vaticinium de rebus futuris non est simile vaticinio Tiresiæ, qui dicebat: Quidquid dicam, aut erit, aut non erit. Quomodo verò Deus comprehendat non solùm illud esse possibile, quod habent res futuræ in causa, sed etiam illud esse futurum, quod de facto habebunt extra suas causas, statim in sequentibus aperiemus. Quartum autem modum conciliandi dictum Patres [illegible] tradit à Thoma VValdensi lib. 1. [illegible] Thomas VValdens.

CAPVT XV

Prima ratio conciliandi certitudinem diuinæ præscientiæ cum rerum contingentia ex præsentialitate rerum in æternitate assignatur.

1. Vidimus in prima parte huius secundæ controuersiæ, certitudinem diuinæ præscientiæ minimè pugnare cum rerum contingentia, & arbitrij nostri libertate, etiamsi ipsa Dei præscientia rerum causa sit: quoniam non ita est rerum causa, vt omnibus causatis absolutam necessitatem imponat. Nunc videndum est id, quod promissum est in secunda parte, an sit aliqua ratio intellectui humano aliquo modo quietatiua, secundùm quam ipsa diuinæ præscientiæ certitudo cum rerum contingentia, & arbitrij libertate valeat conciliari. Et in primis occurrit nobis examinanda ratio assignata à D. Thom. quæ tum ob illius authoritatem, tum ob eiusdem rationis soliditatem, & euidentiam cæteris omnibus rationibus à Doctoribus excogitatis meritò præferri debet. D.Thom. Ea verò est talis. Qui scit sui intuitus attingit non solùm esse futurum rei contingentis, quod illa habet in suis causis, sed etiam esse actualis existentiæ, quod res contingens habet in seipsa in rerum natura extra suas causas in aliqua temporis differentia, potest de re contingenti habere certam, & determinatam notitiam, salua manente rei contingentia. Hæc propositio est ad sensum per se nota, quæ nulla indiget probatione. Contingens enim est, me modò hanc scribere disputationem; at qui me videt scribentem, certò scit me scribere, & tamen per certitudinem suæ scientiæ, nihil minuit de mea contingentia. Huiusce veritatis innumera afferunt Doctores exempla. Legatur D. Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 4. Boëtius lib. 5. de Consolatione prosa 4. D. Tho. 1. p. quæst. 14. art. 13. Subsumimus minorem propositionem. Sed Deus scientiæ suæ intuitu ab æterno videt non solùm esse futurum, quod contingentia habent in suis causis contingentibus, sed etiam illud esse præsens, quod vnumquodque contingens habet in rerum natura extra suas causas in qualibet temporis differentia. Hanc minorem propositionem probat D. Thomas, quia æternitas ambit omne tempus, & omnia, quæ sunt in qualibet temporis differentia: sed scientia Dei mensuratur æternitate: ergo in hanc æternitatis scientia Dei attingit omne illud, quod sit in qualibet temporis differentia. Ergo attingit etiam illud esse actualis existentiæ, quod futura contingentia habebunt aliquando in seipsis, quia illud erit in aliqua temporis differentia. Hæc est ipsissima ratio à D. Thoma allata ad rerum contingentiam cum certitudine diuinæ præscientiæ conciliandam, qua S. Doctor nunquam non vsus est in hoc nodo difficili explicando. Eam in primis assignat 1. p. quæst. 14. art. 13. cuius verba operæ pretium est hic transcribere, propter eos, qui nodum in scirpo semper quærunt, & nihil est tam clarum, quod non in dubium reuocare velint. Verba illius sunt, inter alia multa: *Vnde quicumque cognoscit effectum contingentem in causa sua tantùm, non habet de eo nisi coniecturalem cognitionem. Deus autem cognoscit omnia contingentia nō solùm prout sunt in suis causis, sed etiam prout vnumquodque eorum est actu in seipso.* (ecce tibi maior, & minor propositio assignata rationis.) *Et licet contingentia fiant in actu successiuè, non tamen Deus successiuè cognoscit contingentia prout sunt in suo esse, sicut nos, sed simul: quia sua cognitio mensuratur æternitate, sicut etiam suum esse: æternitas autem tota simul existens ambit totum tempus, vt suprà dictum est. Vnde omnia, quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia, non solùm ea ratione, qua habet rationes rerum apud se præsentes, vt quidam dicunt: sed quia eius intuitus fertur ab æterno super omnia, prout sunt in sua præsentialitate.* (ecce tibi probatio minoris propositionis.) *Vnde manifestum est, quòd contingentia, & infallibiliter cognoscuntur, in quantum subduntur diuino conspectui secundùm suam præsentialitatem: & tamen sunt futura contingentia suis causis comparata.*

Augusti.
Boetius.
D.Thom.

Hæc

Hæc ille. Et q. 57. a. 3. comparando notitiam, quam habet Angelus de futuris contingentibus, cum notitia, quam de illis habet Deus, ait: *Alio modo cognoscuntur futura in seipsis: & sic solius Dei est futura cognoscere, non solùm quæ ex necessitate proueniunt, vel vt in pluribus, sed etiam casualia, & fortuita; quia Deus videt omnia in sua æternitate, quæ cùm sit simplex toti tempori adest, & ipsum concludit. Et ideo vnus Dei intuitus fertur in omnia quæ aguntur per totum tempus, sicut in præsentia, & videt omnia, vt in seipsis sunt, sicut suprà dictum est, cùm de Dei scientia ageretur. Angelicus autem intellectus, & quilibet intellectus creatus deficit ab æternitate diuina, vnde non potest ab aliquo intellectu creato cognosci futurum, vt est in suo esse.* Et q. 86. a. 4. *Vt autem communiter de cognitione futurorum loquamur, sciendum est, quòd futura dupliciter cognosci possunt, vno modo in seipsis: alio modo in suis causis. In seipsis quidem futura cognosci non possunt, nisi à Deo, cui etiam sunt præsentia, dum in cursu rerum sunt futura, in quantum eius æternus intuitus simul fertur supra totum temporis cursum, vt suprà dictum est, cùm de Dei scientia ageretur.* Tradiderat eandem doctrinã eisdem omnino verbis suprà eadem quæst. 14. art. 4. loquens de scientia visionis: & in 1. dist. 38. quæst. 1. art. 5. qui locus totus esset hic transcribendus, quoniam eandem doctrinam confirmat testimonio Boetij, & pulchris exemplis illustrat, & est doctrina magis clara, quàm in vllo alio loco D. Thomæ, quæ hic non transcribitur, quoniam oporteret totum illum articulum de verbo ad verbum hic inserere. Idem docet lib. 1. contra Gentes cap. 66. ratione sexta, quæ similiter est videnda. Vbi post multa sic tandem concludit: *Æterno autem non potest aliquid præsentialiter coexistere nisi toti, quia durationem successionis non habet. Quicquid igitur per totum decursum temporis agitur, diuinus intellectus in tota sua duratione intuetur, quasi præsens, nec tamen quod quadam parte temporis agitur semper fuit existens. Relinquitur igitur, quòd eorum, quæ secundùm temporis decursum nondum sunt, Deus notitiam habeat.* Et de veritate q. 2. art. 12. vbi dicit, Deum certò posse cognoscere futura contingentia, quia non solùm videt ordinem causarum ad ipsa contingentia, sed etiam exitum ordinis. Et inter alia sic scribit: *Sed Deus non solùm cognoscit futura ratione ordinis causarum sed etiam quantum ad ipsum exitum, vel executionem ordinis. Cuius ratio est, quia eius intuitus æternitate mensuratur, quæ extra tempora in vno nunc indiuisibili comprehendit: vnde vno simplici intuitu videt, & ad quid causæ sunt ordinatæ, & qualiter ordo ille impletur,* &c. Et tandem in 2. 2. q. 171. a. 6. ad primum ita scribit. *Ad primum ergo dicendum, quòd sicut in prima parte dictum est, certitudo diuinæ præscientiæ non excludit contingentiam singularium futurorum, quia fertur in ea, secundum quod sunt præsentia, & determinata ad vnum.* Hæc ille.

II Atque ista est ratio D. Thomæ, & doctrina omnino, & semper sibi constans, qua semper nixus est certitudinem diuinæ præscientiæ cum libera arbitrij nostri indifferentia, & rerum contingentia cõciliare; quæ ad lucem suspecta, & omni ex parte diligenter explorata, nihil continet, quod ad doctrinam fidei non pertineat, vel non sit per se notum naturali lumine. Quod planum fiet, si omnes & singulas illius sententias singulatim expendamus.

Primò ait D. Thom. Deum scire omnia non solùm, quæ actu sunt, sed etiam quæ sunt in potentia suarum causarum. Hanc nullus Catholicus negabit.

Secundò ait, contingens consideratum, vt est in se existens extra suas causas, habere esse determinatum ad vnum, & vt sic esse certò cognoscibile. Hæc propositio est per se nota ad sensum, & eã docuit Aristoteles in primo de interpretatione. Tertiò dicit, contingens, vt existens adhuc in suis causis, non habere esse certum, & determinatum & de illo, vt sic non haberi scientiam nisi dubiam, & coniecturalem. hanc, qui neget, indicabit, se non intelligere quid sit contingens. Quartò Deum cognoscere futura contingentia, non solùm quoad illud esse, quod habent in suis causis, sed etiam quoad esse, quod in aliqua temporis differentia habent in seipsis, ista propositio est assertio fidei. Quintò Deum non cognoscere futura contingentia successiuè, licet illa successiuè fiant, & hæc similiter est doctrina de fide. Sextò oculum diuini intellectus vnico intuitu ferri super omnes differentias temporis, & super esse præsens cuiuslibet contingentis, quia scientia Dei mensuratur æternitate, sicut etiam illius esse. ista apud Theologos est tam certa, quàm certum est, æternitatem esse mensuram diuini esse, & omnium diuinarum actionum immanentium, & æternitatem ipsam apud Theologos esse vnum nunc indiuisibile præsens, carens præterito, & futuro. Tandem ait, Deum videre futura contingentia certò, & infallibiliter, & tamen illa esse adhuc contingentia comparata suis causis contingentibus. Hæc est etiam assertio fidei.

Et vt magis appareat veritas huius doctrinæ, sciendum est, eam ferè ad verbum exceptam fuisse ex D. Augustino. Sic enim ille ait in lib. de Prædestinatione & Grat. cap. 3. *Præsciuit enim nos eius diuinitas, sapientia condidit, iustitia damnauit, gratia liberauit. Mundus enim quantus pro tempore, et quicquid factum est in tempore, in illa diuina præscientia ante sæcula nullum potuit habere principium: & quantacunque vel ex Adam vsque in hodiernum diem homines nati sunt, vel post nostram ætatem sunt generationis propagine nascituri, apud Deum nati sunt iam, & decursis totius mundi temporibus transierunt, in illo indubitabili diuini obtutus lumine permanentes. Deus enim qui nec loco clauditur, nec tempore præuenitur, omnium rerum tam præteritarum memoria, quàm innumerarum scientia plenus est, nec reminiscendo voluitur in præteritum, nec sperando tendit in futurum. Et quæcunque omnino sunt, quæ temporum motibus agitantur ab eo principio, in quo erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, vsque in finem omnium sæculorum, de quo [illegible] cum diceret Beatus Moyses: Domine, inquit, qui regnas in sæculum, & sæculum, & adhuc: nec sperantur futura, nec præterita transierunt, sed in præsentia diuinitatis præsenti semper luce cernuntur.* Et alia plura ad idem eodem loco subiungit. & lib. 4. de Trinit. cap. 17. docens quomodo Prophetæ, & Angeli futura prædicere potuerint. nimirum quia Deus ea Angelis sanctis reuelauit, & Angeli hominibus, docet Deum ipsum in sua æternitate, cui nihil futurum est, nihil præterit, sed omnia sunt præsentia, omnia futura vt præsentia intueri. Et lib. 15. cap. 16. nonnulla habet eundem sensum redolentia.

Boetius quoque Seuerinus lib. 5. de Consolatione prosa 6. & vltima, hanc rationem sic ad viuum expressit, & applicauit, vt nihil videatur omisisse; quod ad eius efficaciam ostendendam valeat desiderari. Primùm namque constituit sibi tanquam fundamentum dicendorum, esse diuinum, nec non diuinam scientiam æternitate mensurari, & hoc ad certitudinem diuinæ præscientiæ cum rerum contingentia conciliandam, IV

[illegible] *Deum illum esse* [illegible] *aeternitas* [illegible] *Quoniam igitur* [illegible] [illegible] *semper aeternus* [illegible] *complectitur* [illegible] *quodcumque* [illegible] D. Augustino & Boëtio [illegible]

semper fuerint, semper sint, & semper futuræ sint, quatenus dictio, *semper*, denotat æternitatem, non quatenus denotat tempus. De hac verò sententia D. Thomæ sic intellecta triplex est Doctorum sententia. Prima illorum, qui arbitrantur, hanc fuisse verè mentem, & opinionem D. Thom. sed tamen falsam, & impossibilem. ita sentit Scotus in 1. dist. 39. q. 1. [?], cuius argumenta contra illā adducit, refertque Ioannes Rada contr. 30. art. 2. ita de D. Thom. & hac illius opinione senserunt Aureolus apud Capreolum in 1. dist. 36. quæst. 1. art. 2. contra primā conclusionem, & dist. 38. quæst. [?] in argumentis contra secundam concl. Gregorius Ariminensis, Gabriel, Okamus & Durandus eadem dist. 38. & ex recentioribus Ludouicus Molina in 1. part. quæst. 14. art. 13. disp. 13. & Suarez lib. 1. de scientia futurorum contingentium cap. [?], hi omnes sententiam D. Thomæ tanquam falsam & impossibilem reiiciunt. Quorum præcipua fundamenta sunt, quia ex hac D. Thom. sententia sequeretur, omnes creaturas verè, & propriè esse Deo coæternas, & non esse verè creatas in tempore, aut fuisse bis creatas, semel ab æterno, & semel in tempore; & esse nunquam fuisse, & [illegible] non desinere: & Antichristum [illegible] esse, & Adamum non verè præteriisse [illegible] aliquid [illegible] alij antequam existat in se: [illegible] plane inintelligibilia. Scotus. Rada. Aureolus. Greg. Arim. Gabriel. Okam. Durandus. Molina. Suarez.

Secunda opinio est eorum, qui contendunt, hanc fuisse quidem veram, & germanam D. Tho. sententiam, eam tamen verissimam esse affirmant, Vnde & laborant non parum, tum in ea opinione stabilienda, tum in argumentis aduersariorum dissoluendis. Et ita sentiunt Caietanus dicta quæstione 14. art. 13. vbi etiam Dominicus Bañes, Ripa, & Nazarius; & ante illos Capreolus in 1. dist. 38. quæst. 1. art. 2. & dist. 36. quæst. 1. art. 2. & Ferrariensis in 1. contr. Gentes cap. 66. & 67. & tandem Aluarez disp. 8. de diuinis auxiliis. Fundamenta illius opinionis sunt auctoritates quædam diuinæ Scripturæ, quibus doceri videtur, Deum vocare ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt: & apud Deum nihil futurum esse, nihil præteriisse, sed omnia semper præsentia esse, Iob cap. 24. Isaiæ 41. ad Romanos 4. ad Hebræos 1. Adde auctoritates D. Augustini, & Boëtij c. præcedenti allatas. II. Caietan. Bañes. Ripa. Nazarius. Capreolus. Ferrariensis. Aluarez.

Tertia opinio est, D. Thomæ nunquam venisse in mentem hanc opinionem, ita intellectam, sed illum loqui de præsentia rerum ipsi Deo in æternitate secundùm illarum esse obiectiuum. ita sentiunt Heruæus, & Hispalensis in 1. dist. 38. Syluester in conflatis. Gregorius de Valentia. Pesantius circa dictum articulū 13. & Vasquez disp. 65. c. 5. vbi citat Ægidium Romanum, D. Th. discipulum in quodam opusculo castigatorio aduersus corruptorem doctrinæ D. Thomæ, in quo ipsum D. Th. vindicat ab hac impostura, quam nonnulli Doctores Parisienses illi imponebant. Suarez quoque loco citato cap. 8. nititur hoc modo D. Thomam interpretari, licet cap. præcedenti oppositum dicat. Heruæus. Hispalensis. Syluester. Greg. Valēt. Alexander. Pesantius. Vasquez. Ægidius. Suarez.

Pro solutione huius dubij duas distinctiones III. necessariò præmittendas esse duxi. Prima est, futura contingentia esse ab æterno Deo præsentia secundùm suas reales existentias, duobus modis intelligi potest, vno modo quòd ipsa futura contingentia secundùm suas reales existentias coëxistant Deo ab æterno in ipsa æternitate: alio modo quòd licèt ipsa futura contingentia non coëxistant Deo ab æterno secundùm suas reales existentias,

V Comparata [illegible] D. Thom. [illegible] D. Thomæ [illegible] diuinæ præsentiæ [illegible].

CAPVT XVI.

Dubium præcipuum contra doctrinam à D. Thoma assignatam mouetur, an omnes res sint Deo præsentes ab æterno, & quomodo.

1 Præcipuum [illegible] fundamentum, cui [illegible] D. Thom. assignata est, omnes [illegible] existentiam [illegible] habent in suis causis, esse [illegible] ab æterno [illegible] æternitatis. Hoc [illegible] intelligunt, quòd [illegible] D. Thomas, omnia quæ sunt, fuerunt, & [illegible] in qualibet temporis differentia [illegible] illorum propriam, & actuales, & reales existentias [illegible] Deo ab æterno in ipsa [illegible], ita vt quamuis successiuè fiant in temporis [illegible] successiuè fiant in æternitate, sed

stentias, ipse nihilominus intuitus diuini oculi immobiliter discurrens super omnes temporis differentias, & super omnia, quæ in quauis temporis differentia fiunt, ab æterno attingat non solùm esse futurum rerum contingentium, sed ipsum esse præsens actualis earum existentiæ, quod habebunt, quando actu fuerint productæ in rerum natura; videatque illas, ac si iam actu essent in rerum natura. Differunt autem toto cælo isti duo modi dicendi, quoniam secundùm primum modum ratio præsentialitatis rerum diuinæ visioni sumitur ex coëxistentia, dicam verius ex coæternitate existentiæ creaturarum ipsi diuinæ existentiæ. At iuxta secundum, ratio præsentiæ rerum ipsi Deo non sumitur ex coæternitate creaturarum ipsi Deo; sed ex infinitate diuini intuitus, & ex eo, quòd oculus diuinus potens est præuenire esse rerum antequam illæ sint, & videre ipsum esse præsens actualis existentiæ illarum, antequam illæ existant in rerum natura.

Secunda distinctio. Creaturas esse præsentes Deo ab æterno in esse cognito duobus modis potest intelligi: vno modo, quòd per actum diuinæ cognitionis attingatur ab æterno esse præsens actualis existentiæ, quod habet quælibet res in seipsa in aliqua temporis differentia extra suas causas; alio modo, quòd eatenus creaturæ dicantur Deo præsentes, quatenus diuina cognitio solùm attingit illud esse obiectiuum, seu esse cognitum, quod secundùm Scotum, & alios quosdã res creatæ habent in Deo ab æterno, eo modo quo nonnulli suprà c.3. opinione secunda & tertia, & c.4. prop.2. relati dixerunt, eatenus Deum videre creaturas, quatenus diuina cognitio attingit illud esse obiectiuum, & ad illud terminatur. His distinctionibus præmissis sit.

IV. Prima propositio: Accepta præsentialitate rerũ iuxta secundum modum assignatum in prima distinctione omnes creaturæ, & omnia contingentia quantumcunque futura, sunt Deo ab æterno præsentia secundùm suas proprias, & reales existentias. Hæc propositio mea sententia est de fide, etiam suprà cap.4. sufficientissimè probata, & nunc iterum probanda est auctoritate diuinæ Scripturæ, quæ dicit, numerum mensium hominis apud Deũ esse, Iob c.14. & opera vniuersæ carnis esse coram illo, Eccles.39. & Deum vocare ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt.

Probatur etiam testimoniis Patrum. Adsit enim ad hanc propositionem probandam apertum testimonium D. Augustini lib. de Prædest. & Grat. cap.5. & lib.4. de Trinitate cap.17. & lib.15. cap.16. quæ in fine capitis præcedentis recitata sunt. Quibus addere possumus testimonium ex lib.83. quæstionum quæst.17. vbi dicit, quòd apud Deum nihil est præteritum, & pari ratione neque futurum. Et alia ex lib.10. de Ciuit. cap.12. & lib.11. c.21. & lib.2. ad Simplicianum q.2. & lib.11. Confess. c.28. & lib.4. de Trin. c.13. & lib.11. c.7. & in Soliloq. c.26.

Augustinus.

Addi etiam possunt D. Hieronymus in illud ad Ephes. c.1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.* D. Ambros. lib.1. de fide c.7. D. Gregorius lib.2. Moralium cap.20. & lib.4. cap.32. & 58. & lib.9. cap.15. & lib.12. c.5. Anselmus in lib. Concordiæ c.1. & 2. Beda lib.1. qq. q.27. to.3. Boëtius lib.5. de Consolatione, prosa 6. Hugo Victorinus in summa tract.1. c.12. Isidorus, D. Prosper, & alij, quos citat Aluarez disp.8. n.4.

Hieronym. Ambros. Gregor. PP. Anselmus. Beda. Boëtius. Hugo de S. Vict. Aluarez.

Probatur etiam ratione demonstratiua, quoniam vel aliquando creaturæ sunt præsentes Deo secundùm actuales existentias, vel nunquam. Secundum dici non potest. Si dicatur primum, ergo semper fuerunt Deo præsentes: alias diuina cognitio esset transmutabilis, & vicissitudini subiecta, quod est contra fidem Catholicam. Iuxta sensum huius propositionis loquitur D. Thomas vbi[...] quæ ex præsentialitate rerum in æternitate concl[...] sit certitudinem diuinæ præscientiæ cum rerum contingentia, & arbitrij nostri libertate, quod tam clarum est, vt ad hoc declarandum sufficiat sola locorum D. Thomæ lectio absque alio commento.

Secunda propositio: Si loquamur de præsentialitate iuxta primum modum explicatum in prima distinctione, creaturas fuisse aut esse ab æterno Deo præsentes secundùm suas proprias, & reales, & actuales existentias, nec est doctrina in se vera, neque vnquam à D. Thoma intenta. Quòd non sit doctrina in se vera, probo ratione à Durando virtualiter insinuata, quæ meum intellectum planè conuincit, neque adhuc ab aliquo autore videtur, vel in specie soluta. Ratio est. Illud, quod reuera in se non existit, nulli rei alij à se potest vere coëxistere. Hæc propositio est adeò vera, vt etiam Caietanus illam expressis verbis promat 1. p. q. 14. art.13. §. *His prælibatis*, vbi sic ait: *Quoniam coëxistentia rei ad æternitatem æquatur in duratione mensura nunc ipsam existentia, cum non coëxistat, nisi secundum suam actualem existentiam.* Quæ verba sunt attentè notanda, quoniam sufficere possunt ad omnem dubietatem in hac re tollendam, vt statim dicemus. Subiiciamus minorem: sed nulla creatura ante illud instans temporis, in quo est producta extra suas causas in rerum natura, existit verè in se. Ergo ante illud instans nulli omnino potest coëxistere.

Confirmatur hæc ratio ex proximè allata doctrina Caietani, quæ verissima est, cum sit ex intrinsecis ipsius rei petita. Coëxistentia rei in æternitate, vel ad æternitatem coæquatur in duratione mensuræ existentiæ eiusdem rei. ergo res creatæ non coëxistunt æternitati, nisi pro ea duratione, qua existunt in seipsis, & pro mensura eiusdem durationis, quæ mensura est tempus, vt notatu dignum. Alias si existerent in nunc æternitatis, quando non existunt in nunc temporis, falsa & impossibilia dicit, quod coëxistentia rerum ad æternitatem æquetur in duratione mensuræ existentiæ earundem rerum: sicut falsa, & pugnantia diceret, qui diceret, quòd illa sunt æqualia, quorum vnum alterum excedit. Et quis erit tam stupidus, qui non intelligat, has duas propositiones esse contradictorias, existentiam alicuius rei creatæ coæquari in duratione existentiæ eiusdem rei, & ipsam coëxistere in æternitate, & non existere in se in nunc temporis, quod est propria mensura durationis eiusdem rei creatæ. Certè res est adeò conspicua, contra quam nihil prodest refugium de coëxistentia rerum ad æternitatem in quodam nunc æternitatis, non autem in quolibet nunc temporis: nihil, inquam, omnino prodest hoc refugium, quod nonnulli ex Caietano didicerunt; verum est, durationem coëxistentiæ rerũ ad æternitatem coæquari durationi, seu mensuræ durationis existentiæ eiusdem rei in seipsa, quod Caietanus expressè fatetur.

Sed vt magis appareat soliditas huius rationis, præcludendum est illud refugium, quod videtur sumi posse ex illa distinctione à Caietano excogitata. Aiunt enim nonnulli, hanc propositionem: Omnia sunt Deo præsentia ab æterno, vel [...]

cæ-

[illegible]

existentiæ rei non differt ab eadem rei existentia, nisi secundùm rationem, vel nō summum formaliter, sicut differunt motus, & tempus quod mensurat ipsum motum. Ergo existentia rei non potest mensurari à mensura aliena existens sine mensura propria, sicut motus non potest existere sine tempore, vel mensurari ab aliena mensura, & non mensurari à tempore, quia tempus substantialiter est ipsum esse successiuum motus. Sic igitur cùm duratio existentiæ rei, & mensura propria eiusdem durationis realiter vnum & idem sint, non potest durare existentia rei mensurata per solam æternitatem, sine propria mensura.

Secunda ratio principalis ad eandem propositionem probandam sit talis. Si creaturæ coexistunt Deo ab æterno secundùm suas reales existentias, vel coexistunt illi cum inceptione, & nouitate essendi, vel sine inceptione, & nouitate essendi. Si dicatur primum. Ergo creaturæ coexistunt Deo ab æterno in tempore, vel in æuo, omnis enim duratio cum inceptione, & nouitate essendi mensuratur tempore, vel saltem æuo, vt notum est. Si autem dicatur secundum, sequitur primò, creaturam vel esse Deum, vel æqualem Deo: quia nihil est Deo coæternum sine nouitate, & inceptione essendi, nisi ipse Deus. Secundò sequitur, æternitatem non esse attributum solius Dei. Tertiò æternitatem non esse mensuram adæquatam solius diuini esse, esset enim adæquata etiam creaturarum, quia illarum existentiam, & durationem minimè excederet, aut si excederet, creaturæ non coexisterent Deo ab æterno. Quartò sequeretur istam propositionem esse veram, creaturæ existunt ab æterno. Valet enim consequentia illa, creaturæ sunt ab æterno in æternitate: ergo creaturæ sunt ab æterno: sicut valet ista, homo est albus; ergo homo est. VII.

Neque ista consequentia est ab amplo ad strictum, aut à minùs stricto ad magis strictum affirmatiuè, vt nonnulli dicunt, quorum dialectica, in hoc gratis est excogitata. Ex quo nunquam principio dialecticæ ostendere possunt, hanc consequentiam esse ab amplo ad strictum, vel à minùs stricto, ad magis strictum? Non enim monstrabunt vnquam, quòd existere ab æterno in æternitate sit quid magis amplum, vel minùs strictō, quàm existere simpliciter & absolutè, imo est quid magis strictū, & minùs amplum, quia existere simpliciter, & absolutè est quid commune ad existere in se, & existere in æternitate, secundùm illorum opiniones.

Neque valet, quod alij dicunt, illam consequentiam, homo existit ab æterno in æternitate, ergo existit ab æterno, esse à secundùm quid ad simpliciter: quia vel existentia, qua per se creaturæ ab æterno coexistunt Deo in æternitate, est existentia vera, & simpliciter, vel secundùm quid. Si dicas primum, falsum est, consequentiam esse ab existere secundùm quid ad existere simpliciter. Si dicas secundum; ergo creaturæ non verè, & propriè coexistunt Deo ab æterno, secundùm illarum proprias, & reales existentias, vt illi dicunt, sed solùm secundùm quid. Hoc autem alio modo intelligi non potest, nisi secundùm esse cognitum, vel obiectiuum. Quod adhuc magis potest declarari hoc modo: vel enim existentia, qua creaturæ secundùm illos coexistunt Deo ab æterno in æternitate, est existentia vera, & propria illarum, vel non. Si non. ergo dantur plures rerum existentiæ, & adhuc sequitur, crea-

turas non verè secundùm proprias existentias coëxistere Deo ab æterno, de qua re solùm est quæstio. Si autem dicatur, eam esse veram, & propriam illarum existentiam, vt dicere debent, cui suadebunt, quòd existens secundum propriam, & veram existentiam, solùm existat secundùm quid?

VIII. Tertia autem ratio efficacissima ad eandem veritatem probandam sumitur ab inconuenientibus manifestissimis, quæ necessariò sequuntur ad sententiam illorum, qui defendunt hanc rerum coëxistentiam ab æterno secundùm reales illarum existentias. Data enim illa opinione aperitur via facilis, & tuta ad asserendos, & defendendos plures errores in fide. Nam cùm Catholici contra Arrianos ex æternitate Verbi probant illius diuinitatem, illi statim respondebunt, Verbum esse creaturam, & incepisse in tempore esse; & nihilominus extitisse ab æterno in mensura æternitatis. Similiter cùm probamus, Angelos fuisse creatos in initio temporis cum mundo visibili, non autem fuisse ab æterno, vt quidam hæretici defendebant, illi dicerent, Angelos incepisse in propria mensura, & extitisse ab æterno in mensura æternitatis. Et

Basilius. cùm ait Basilius contra Eunomium, eiusdem dementiæ esse, creaturam suo creatori coæternam facere, & eiusdem creaturæ Dominum sua æternitate priuare, respondebunt Eunomiani, creaturas esse suo creatori coæternas in mensura æternitatis: neque hoc esse inconueniens. Et alia similia absurda, ad quæ vitanda non sufficiunt chimeræ, quæ difficultates non soluunt.

CAPVT XVII.

Coëxistentia creaturarum ab æterno ex ipso D. Thoma & eius expositoribus adhuc refutatur.

I. SEcunda pars secundæ propositionis, quam capite præcedenti constituimus, erat, sententiam, quæ docet omnes creaturas secundùm reales illarum existentias coëxistere Deo ab æterno in æternitate, nullo modo fuisse vnquam sententiam D. Thomæ; id quod in hoc capite probandum est. Et imprimis reiicienda est ex D. Thoma distinctio illa de coëxistentia rerum in mensura propria, & in mensura aliena, & inadæquata, qua de medio sublata præcluditur illis, qui hanc opinionem D. Thomæ imponunt, omne refugium. Ea verò facillimo negotio reiici potest ex eo, quia cùm D. Thom. dicit, creaturas secundùm suas existentias esse præsentes Deo ab æterno, loquitur de esse actualis existentiæ, quod habet res in seipsa, quando posita est extra suas causas, quod contrà distinguitur ab esse futuro; quia qui attingit solum esse futurum rei in suis causis, non potest illius habere certam notitiam: qui autem attingit esse præsens rei contingentis, quod illa habet in tempore, quando est extra suas causas in rerum natura, habet illius certam notitiam. Modò Deus ab æterno habet præsens non solùm esse futurum, quod contingentia habent in suis causis, sed etiam esse actualis existentiæ, quod illa habent in qualibet temporis differentia extra suas causas, & hoc modo potest de futuris contingentibus certam notitiam habere. Ista igitur existentia, secundùm quam res dicuntur præsentes Deo ab æterno, est existentia rerum in propria differentia temporis præsentis contrà distincta à differentia temporis futuri, qua mensurantur, dum sunt adhuc in suis causis, & est existentia actualis rerum, quando illæ subsistunt in rerum natura; & secundùm hanc existentiam vbique docet D. Thomas, creaturas esse Deo præsentes ab æterno, vt patet perlegenti verba illius. De existentia verò earundem rerum, siue coëxistentia ab æterno extra propriam mensuram, ne verbum quidem reperitur in tota doctrina D. Thomæ. Ergo illa distinctio de coëxistentia rerum in mensura æternitatis, vt in mensura superiori, & in tempore, vt in propria mensura, nullum habere potest fundamentum in doctrina D. Thomæ, & est contra illum.

Secundò in opinione D. Thomæ æternitas eatenus est mensura rerum, quæ temporaliter sunt, quia continet tempus, quod est propria mensura rerum, quæ tempore mensurantur, quia qui continet totum aliquod continens, continet etiam omnia contenta in illo continente. Id docet expressè D. Thom. 1. p. quæst. 14. art. 9. & art. 13. legantur illius verba: Et 1. contra Gent. cap. 66. ratione sexta, vbi rem illustrat exemplo loci communis continentis locum particularem, qui continet omnia, quæ sunt, & sunt in loco particulari. Sicut cælum continens sphæram ignis, & aëris dicitur continere omnia, quæ sunt in sphæra ignis & aëris. Ergo æternitas non potest mensurare durationem existentiæ rerum contingentium, nisi dum illæ sunt sub propria mensura, sicut etiam cælum non potest continere ea, quæ sunt in aëre, aut sphæris inferioribus, nisi quando de facto sunt in dictis sphæris inferioribus. Vanum ergo est & contra mentem D. Thomæ distinctio illa de existentia rerum in æternitate vt mensura inadæquata, & aliena, & in tempore, vt mensura propria, quatenus ex illa quidam volunt deducere, quòd res possint existere in æternitate, quando non existunt in tempore, cùm ex sententia D. Thomæ res non existant in æternitate, vt mensura aliena, & excedente, nisi quando existunt in tempore, vt mensura propria.

Tertiò quando D. Thomas ex præsentialitate rerum conciliat certitudinem diuinæ præscientiæ cum rerum contingentia, semper dicit, creaturas ab æterno esse præsentes Deo, quia diuinus intuitus, ab æterno fertur super omnes temporis differentias, & attingit omnia quæ fiunt in tempore, & in qualibet differentia temporis, & hoc, quia scientia Dei mensuratur æternitate, quæ tota simul existens in vnico præsenti præsentat diuino intellectui, quidquid fit successiuè in tempore. Hæc est ipsissima ratio D. Thomæ. Nunquam autem inuenitur locus in D. Thoma, in quo dixerit, quòd Deus ab æterno videt esse actualis existentiæ rerum, quia quidquid fit in tempore, coëxistit Deo ab æterno, vel quia sunt ab æterno in æternitate, vt in mensura inadæquata: Et si est aliquis locus in quo id docet, cur ille non profertur? Differunt autem, vt illo, vt superiùs dixi, hæc duo, Deum ab æterno videre esse præsens actualis existentiæ rerum contingentium, quia intuitus diuinus, vel scientia diuina mensuratur æternitate, & præterit tempora, videt res antequam fiant: & Deum videre ab æterno esse præsens actualis existentiæ rerum, qui-

[illegible] sententiam illam [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quia ex [illegible] [illegible] [illegible] contingentium [illegible] in Deo [illegible] [illegible] ex ipsis [illegible].

IV. Quinto [illegible] existentia [illegible] [illegible] D. Thom. [illegible] deserunt [illegible]. Illi [illegible] intendit [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & aliquando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible], [illegible] Deus illas videt [illegible] & [illegible] [illegible]. Thom. autem [illegible] [illegible] non posset ex hoc, quod [illegible] [illegible] [illegible] aeternitate, sed [illegible] [illegible] ex hoc, quod scientia Dei [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] divina [illegible] [illegible], quae [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]. Quod [illegible] [illegible], quia sicut aeternitas non [illegible] [illegible], & [illegible] ab illis [illegible], quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] illam a [illegible] [illegible], quae per [illegible] [illegible], ut per [illegible] [illegible] ex per hoc, quod [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] posset esse [illegible], quod [illegible] sine [illegible] [illegible] [illegible] a Deo, sed [illegible] [illegible] quod [illegible] divini esse, & divini [illegible] [illegible], & divinae [illegible], in quibus nulla potest esse [illegible].

Quinto in sententia D. Thom. eo modo, quo [illegible] sunt Deo praesentia in quolibet nunc aeternitatis, [illegible] eodem modo sunt Deo praesentia in quolibet [illegible] temporis. Ergo distinctio illa de [illegible] [illegible] temporis, & in nunc aeternitatis, [illegible] [illegible] D. Thomae. Probo antecedens, [illegible] D. Thomas [illegible], quod [illegible] omnia, quae fiunt in tempore, sunt Deo ab aeterno praesentia, quia ab aeterno [illegible] [illegible] fertur super omnia [illegible] sunt in sua praesentialitate. Modo sicut ista [illegible] [illegible] [illegible] Dei ab aeterno fertur super [illegible] [illegible] in sua praesentialitate, ita [illegible] in quolibet nunc temporis [illegible] [illegible] fertur super omnia prout sunt in sua praesentialitate, & heri [illegible] divinus ferebatur [illegible], prout sunt in sua praesentialitate, & [illegible] [illegible] super omnia, &c. Ergo in sententia D. Thomae eodem modo [illegible] contingentes sunt Deo [illegible] in quolibet nunc aeternitatis, & in quolibet nunc temporis, si [illegible] eodem modo, se tenent ex parte ipsius Dei.

V. Sexto [illegible] D. Thomas [illegible] verbis suam [illegible] [illegible], dum in 1. p. quaest. 16. art. 7. [illegible], creaturas non esse aeternas nisi in intellectu divino: atque per hoc aliquid aliud a Deo [illegible] [illegible], quia [illegible] intellectus divini [illegible] Deus. Et quaest. 10. art. 2. ad [illegible] [illegible] [illegible], nihil esse ab aeterno, nisi in [illegible] [illegible] si dicatur idem esse creaturam [illegible] ipsi Deo [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] in Deo, hoc non [illegible] [illegible] [illegible] difficultatem: quia illud esse, [illegible] [illegible] in Deo, non est esse creaturae, sed est esse ipsiusmet Dei, de quo [illegible] [illegible], sed [illegible] quod esse creaturae dicitur vita creaturae. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliud argumentum.

Septimo [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], qui ad-

Gabr. Pennot, de libert. hom.

mittunt hanc rerum existentiam in nunc aeternitatis, graviter urget Scotum, eo quod dixerit, creaturas habere in Deo ab aeterno quoddam esse cognitum, quod tamen secundum illum est ens ratiocinatum, & prope nihil. Et nonnulli, inter quos Dominicus Bañes 1. p. q. 14. art. 6. & quaest. 13. art. 1. & Gabriel Biel in 1. d. 35. q. 3. art. 1. in tantum illum exagitant, ut vocent eius sententiam temerariam, & errorem Ioannis VVicleff. Si autem error est, concedere creaturas habere illud esse cognitum ab aeterno in Deo, multo magis videtur inconveniens dicere, quod omnes creaturae sint Deo coaeternae secundum veras, & reales, & proprias illarum existentias. Docet enim Scotus, quod creaturae existunt ab aeterno in ipso Deo, non in nunc temporis, sed in aeternitate, & eodem modo respondebit obiectionibus sicut illi.

Octavo probari potest, hanc fuisse mentem D. Thomae, ex ipsismet D. Thomae expositoribus. Nam Caietanus dicta quaest. 14. art. 13. expresse fatetur, res non coexistere in aeternitate, nisi quando existunt in propria mensura: quia coexistere supponit ipsum existere. Ferrariensis in 1. contra Gent. c. 66. §. *Ad secundum dubium* sic ait: *Ad secundum dubium respondetur, quod supponit ratio ista ex praecedentibus, Deum omnia cognoscere, quae illi praesentia sunt sibi secundum esse, & quae sub nostro duratione cadunt cum sua indistantia: et quod essentia sua una existens sit similitudo omnium rerum. Sed quia aliqui volebant non existere a Deo cognoscentur temporaliter, et quod scientia sit tantum aeterna, ostendit, quod hoc non habet temporaliter cognitionem nec existere a Deo, quia licet non entia in hoc tempore non sint alibi, sunt tamen aeternitati, quae est mensura divinae intellectionis, praesentia pro tempore, pro quo erunt. Nec autem illa videndi non cognoscimus omnia,* &c. Sentit hic autor, res non esse praesentes Deo in aeternitate, nisi pro tempore, in quo erunt. Raphael Ripa eadem quaest. 14. a. 13. not. prima ait, quod *aeternitas modo indivisibili & excellentissimo omnes temporis differentias ambit, ex quibus unas, ut res incipiunt, vel inceperunt, vel incipient, pari modo inceperunt, vel incipient, vel incipiunt esse ex aeternitate.* Et rursus, *cum dicitur quod res fuit ab aeterno, ly ab aeterno, non sumitur pro aeterno, & semper, sed pro determinata differentia temporis pro praeterito respectu Adae, pro praesenti respectu nostri, & pro futuro respectu Antichristi.* Rursus: *solum Deum esse ab aeterno pro aeterno; reliqua vero omnia esse quidem in aeternitate ab aeterno, at pro temporis tantum differentia, in qua a Deo esse obtinent, ut naturam valde fuerit, quod tot absurda nostrae ex sententia colligunt adversarij: omnino nihil mirum, quoniam non ex nostro, sed ex absurdissimo sensu, quem non sentiebamus.* Haec ille. & rursus: *Liberi arbitrij nostri actus non ponimus in aeternitate, nisi pro tempore, quo ab ipso fiunt liberi arbitrij proficiscuntur.* Vide illum cap. 1. & 2. Quae si vera sunt, falso docent nonnulli alij, quod licet futura contingentia incipiant esse in tempore, non tamen incipiunt esse in aeternitate, cum non sint in aeternitate nisi pro tempore, quo illa a causis suis proficiscuntur: item quod nunc, semper futura contingentia existere in aeternitate ob eandem causam. Quae docet Alvarez dicta disputatione octava ad tertium argumentum.

Nono illi, met assertores coexistentiae rerum in aeternitate, cum premuntur difficultatibus, cumque illis obijcimus, quod si omnia coexisterent Deo ab aeterno in aeternitate, sequeretur duo contradictoria verificari de eodem respectu eiusdem nunc aeternitatis: sequeretur enim has duas contradi-

VI. Caietan. Ferrariens. Ripa VII.

dictas esse veras: Antichristus in nunc æternitatis nō est, & Antichristus in nūc æternitatis est; quia in aliquo nunc tēporis, quod continetur in æternitate, Antichristus est; & in aliquo nunc temporis, quod etiam continetur in æternitate, nō est. Huic difficultati, vt satisfaciant, coguntur dicere, quòd quamuis æternitas sit vnum instans indiuisibile formaliter, continet tamen virtualiter plura instantia, & continet etiam virtualiter successionem, vnde & potest respondere pluribus, & distinctis instantibus temporis successiuè, saltem extrinsecè: & ob hanc causam contradictoria non verificantur de eodem respectu eiusdem, & sub eadem ratione, quia ista duo contradictoria, Antichristus in æternitate est. Antichristus in æternitate non est, non verificantur respectu æternitatis, quatenus est intrinsecè vnum tantùm instans indiuisibile, sed quatenus extrinsecè, aut virtualiter continet successionem, & plura instantia temporis, & correspondere potest pluribus instantibus successiuis ipsius temporis. Et ita præter Caietanum loco citato respondet Bañes eadem 1. part. q. 10. a. 1. ad vltimum argumentum, & Aluarez dicta disputatione §. ad 4. Sentiunt igitur, velint nolint, æternitatem continere res successiuas, & illas mensurare non præcisè quatenus est vnum instans indiuisibile, sed quatenus saltem virtualiter continet successionem. Modò quæ non continentur in æternitate, nisi quatenus illa virtualiter continet successionem, & plura instantia, non coexistunt æternitati ab æterno. Ergo ab ipsismet illius assertoribus hæc opinio de rerum coexistentia in æternitate videtur euersa.

Caietan. Bañes. Aluarez.

VIII. Deinde Catholici reiiciunt sententiam VVicleffi qui, referente VValdensi lib. 1. doctrin. fidei c. 7. & 8. dicebat, creaturas habere quoddam esse reale & ideale ab æterno distinctum ab esse, quod habent in Deo, & reiiciunt illam tanquam erroneam. A pari videtur reiicienda hæc sententia, quia si creaturæ sunt coæternæ Deo ab æternitate, vel sunt illi coæternæ secundùm esse reale, vel rationis. Secundum dici non potest, iuxta illos, qui eam defendunt. Si dicatur primum, arguo, vel sunt Deo coæternæ secundùm esse reale, quod habent in Deo, vel secundùm esse, quod habent extra Deum. Si dicatur primum, hoc non est esse creaturarum, sed Dei, non ergo coexistunt Deo secundùm proprias existentias. Si dicatur secundum, ergo hæc opinio videtur labi in sententiam VVicleffi damnatam.

Et reuera esto sententia posset defendi, modus tamen loquendi omnino admittendus non videtur: nam præpositio, ab, in rigore sermonis denotat principium vnde motus, vel durationis. Vnde ista propositio: *Creaturæ sunt ab æterno in æternitate*, secundùm proprietatem locutionis facit sensum, quòd creaturæ existunt in æternitate, sine initio durationis. Sicut qui dicunt, mundum fuisse ab æterno, intelligunt, mundum fuisse semper sine initio suæ durationis. vnde in rigore sermonis videtur reiicienda. Neque Aug. neque D. Tho. neque aliquis antiquus Doctor hoc loquendi modo vsus esse videtur: quia esto posset habere rectū sensum, tamen secundùm proprietatem sermonis falsus videtur.

IX. Iam verò pro solutione difficultatum, & conciliatione opinionum sit tertia propositio. Creaturæ sunt Deo ab æterno præsentes secundùm esse obiectiuum, non quatenus esse obiectiuum significat illud esse cognitum à Scoto excogitatum, sed quatenus esse obiectiuum significat, creaturas secundùm suas veras, & reales existentias, quas habēt in tempore, esse ab æterno obiectum diuinæ cognitionis, ad quod ipsa diuina cognitio verè, & propriè terminatur, vt ad obiectum secundarium. Intra sensum huius conclusionis intelligi debent illi, qui dicunt, creaturas esse ab æterno Deo præsentes solùm secundùm esse obiectiuum: intra quem sensum conclusio est in re sententia D. Th. est enim in sensu eadem propositio cum prima c. 16. firmata: & probari potest iisdem rationibus, quibus illa ibidem probatur, & quibus supra c. 4. firmata est secunda propositio.

Contra secundam propositionem est primum argumentum Ferrariensis lib. 1. contra Gen. c. 66. Si creaturæ sunt Deo præsentes solùm secundùm esse obiectiuum, non autem sunt Deo coæternæ secundùm suas reales existentias, ratio illa D. Thomæ, qua probat, quòd Deus cognoscat futura contingentia, quia illa sunt ab æterno ipsi Deo præsentia secundùm suas reales existentias, est rationatoria, petens principium, & probans idem per idem: quia probat, quòd Deus cognoscit futura contingentia, quia futura contingentia sunt Deo ab æterno præsentia in eius cognitione, quod est probare idem per idem, & dicere, cognoscit hoc quia cognoscit hoc. X.

Respondeo, rationem D. Thomæ optimam esse, sed eius vim ab arguente non esse perceptam. D. Thom. non intendit ibi reddere rationem solùm, ob quam Deus cognoscit futura contingentia, sed intendit reddere rationem, ob quam cum certitudine diuinæ cognitionis simul stat ipsa rerum contingentia, quia in reddenda hac ratione stat tota difficultas huius grauissimæ controuersiæ Catholicorum cum hæreticis & infidelibus. Ratio autem optima est, quam ille assignat hoc modo. Qui videt esse præsens actualis existentiæ rei contingentis, potest de re contingenti certam notitiam habere. Deus ab æterno videt non solùm esse futurum, sed etiam esse præsens actualis existentiæ rei contingentis. Ergo potest de illa certam notitiam habere salua manente rei contingentia. Maiorem supponit, vt notam ad sensum, & per experientiam. Minorem probat ex eo, quia scientia Dei mensuratur æternitate. Hic est verus discursus D. Thomæ, in quo non probat idem per idem, sed probat, quòd certitudo diuinæ præscientiæ non lædit rei contingentiam per hoc, quòd Deus semper videt præsens esse actualis existentiæ rei contingentis.

Secundò dico, esto D. Thom. intenderet ex rerum præsentia probare Deum cognoscere futura contingentia, nullam tamen committeret petitionem principij. Quod vt intelligatur, notandum est, latere æquiuocationem in hoc termino, *præsentia*. Potest enim hic terminus accipi, prout significat id, quod opponitur futuritioni, vel præteritioni, & potest accipi, prout significat id, quod opponitur absentiæ. D. Thomas in suo discursu vtitur nomine præsentiæ, non quatenus opponitur absentiæ, quo modo putat arguens illum vti hoc termino: sed quatenus opponitur futuritioni, & argumentum est tale. Qui videt non solùm esse futurum rei contingentis, quod illa habet in suis causis, sed etiam illius esse præsens, quod illa habet extra suas causas, potest de re contingenti habere certam notitiam. Deus videt non solùm esse futurum rei contingentis, quod illa habet in suis causis, sed etiam esse præsens. ergo potest de re

contin-

[illegible]

XI [illegible]

XII [illegible]

diuisibilis partes temporis nondum existentes; ita æternitas non coexistit partibus temporis, neque rebus tempore mensurabilibus, nondum existentibus in tempore.

CAPVT XVIII.

An ratio sumpta ex rerum præsentialitate sic explicata sit sufficiens.

DVo dubia non parui momenti in calce capitis 17. proposuimus examinanda circa rationem illam à D. Thoma allatam ex rerum præsentia ad humani arbitrij libertatem cum certitudine diuinæ præscientiæ conciliandam. Alterum erat quænam, & qualis sit ista rerum præsentialitas, quod dubium tribus capitibus antecedentibus, satis, ni fallor, fuit resolutum. Alterum erat, vtrùm hæc ratio sumpta ex rerum præsentialitate sufficiens sit ad demonstrandam certitudinem diuinæ præscientiæ de futuris contingentibus, & eorundem contingentium cum eiusdem præscientiæ certitudine conciliandam, quod dubium nunc aggredimur examinandum, & resoluendum. Circa hoc dubium quidam Theologi arbitrantur, sententiam illam D. Thomæ de rerum præsentialitate non solùm esse falsam, & impossibilem: sed etiam si vera esset, huiusmodi rerum præsentiam in æternitate nihil omnino conferre posse ad hoc, vt Deus futura contingentia certò, & infallibiliter cognoscat, & ad hoc vt rerum contingentia cum certitudine diuinæ præscientiæ valeat conciliari. Ita senserunt Scotus in 1. dist. 39. q. 5. *Alter partium*, D. Bonauentura art. 2. quæst. 3. Alexander Alensis, Gregorius Ariminensis, Gabriel Biel, Marsilius, Gregorius de Valentia, Pesantius, Suarez, & alij, quos citat Vasquez, qui eos sequitur disp. 64. cap. 3. & Nazarius dicta quæst. 14. art. 14. contr. 3. in principio, & Molina ibidem disp. 24. qui multis rationibus id probat. Nec mirum, quia sententiam D. Thomæ in sensu nunquam ab illo intendito acceperunt, quemadmodum superius vidimus. I.

Scotus. D. Bonauentura. Alexand. Alensis. Gregorius Ariminensis. Gabriel. Marsilius. Gregorius Valent. Pesantius. Suarez. Vasquez. Nazarius. Molina.

Pro solutione huius dubij sit suppositis, quæ de vero sensu opinionis D. Thomæ proximè à nobis dicta sunt, & iis, quæ de veritate propositionum de futuro contingenti diximus suprà c. 11. II in solutione primi argumenti. Notandum est, obiectum proprium intellectus esse verum, & eatenus vnamquamque rem intelligibilem esse, quatenus habet in se determinatam veritatem; & veritatem aliud nihil esse, nisi conformitatem, siue adæquationem rei ad intellectum, & intellectionem eatenus veram esse, quatenus rem intelligit eo modo, quo res est. Hanc doctrinam expressè tradidit D. Thom. 1. part. q. 16. art. 1. vbi dicit, veritatem esse adæquationem, siue conformitatem rei, & intellectus: & art. 3. vbi dicit, quòd verum est obiectum intellectus, sicut bonum est obiectum appetitus. Quod accepit ex Philosopho in 1. lib. Periherm. cap. vltimo, vbi ait, quòd enunciationes sunt veræ, quemadmodum & res, & in 2. lib. Metaph. vbi dicit, quòd res tantum habent de veritate, quantum habent de entitate. Et hoc est verum loquendo vniuersaliter de quocunque intellectu etiam diuino saltem quatenus speculatiuus tantùm est, in ordine ad quodcunque intelligibile etiam creatum. Non enim ex hoc, quòd intellectus est diuinus, potest sine suo obiecto intelligere, obiectum autem intellectus, vt

D. Thom. Aristot.

vt dixi, nullum aliud est, nisi verum: neque ex hoc, quòd obiectum intelligibile est quid creatum, sequitur quòd possit intelligi certò, & infallibiliter, si non habeat veritatem determinatam, & infallibilem. quia aliàs veritas non esset conformitas rei ad intellectum, si determinatè & infallibiliter intelligeretur quod non habet certam, & determinatam veritatem, & intelligibilitatem.

III. Secundò notandum quòd veritas duplex est, vel saltem dupliciter concipi potest, vno modo quasi in actu primo, & aptitudinaliter: alio modo in actu secundo exercito, & formaliter. Veritas in actu primo, & aptitudinaliter concepta nihil aliud est, nisi ipsum esse rei cum aptitudinali conformitate, & adæquatione ipsius esse rei ad intellectum, siue cum aptitudinali respectu adæquationis, & conformitatis rei ad intellectum: ista dicitur veritas transcendens, & passio

Aristot. entis, de qua Aristot. 2. lib. Metaph. text. 4. veritas actualiter & formaliter accepta est actualis apprehensio intellectus, qua rem apprehendit, sicuti est cum extrinseca denominatione rei consurgente ex huiusmodi apprehensione, & formali respectu conformitatis intellectus ad rem, & rei ad intellectum, & ista veritas est formaliter solùm in intellectu, & secundùm extrinsecam denominationem est in re intellecta. Si autem quæratur quis sit ordo in istis veritatibus, respondeo, primò esse veritatem obiectiuam in actu primo, & aptitudinalem in rebus. Secundò esse veritatem formalem, & in actu secundo exercito in intellectu. Tertiò esse veritatem actualem & exercitam in rebus intellectis non formaliter, sed solùm per quandam extrinsecam denominationem, sicut sanum vel sanitas dicitur solùm per extrinsecam denominationem inesse medicinæ, vel exercitio. Hinc verò sequitur, nunquam posse esse intellectum formaliter determinatè verum, nisi priùs nostro modo concipiendi in re intellecta sit aptitudinaliter, & passiuè, vt ita dicam, determinata veritas. videndus est D. Thom. de veritate quæst. 1. art. 5.

D. Thom. Neque obstat, quòd D. Thom. 1. p. quæst. 16. art. 5. ad 2. dicat, quòd quemadmodum res sunt causæ veritatis existentis in intellectu nostro, ita è contrario diuinus intellectus est causa veritatis existentis in rebus, ob quod dictum altercantur Molina, & Nazarius. Nam dicimus, D. Thom. ibi loqui de intellectu practico, qui est causa rerum: nos verò vt suprà admonuimus, de speculatiuo tantùm verba facimus, in ordine ad veritatem, quæ futuris contingentibus inest. Et difficultates, quæ ex hoc capite oriuntur, infrà soluemus in solutione vltimi argumenti, quod in contrarium adducemus.

IV. Tertiò notandum est, futura contingentia non habere in se determinatam veritatem secundùm illud esse, quod habent in suis causis contingentibus nondum determinatis, & vltimatè completis. Nam eo ipso quòd aliqua causa est formaliter contingens, ab intrinseca natura implicat manifestam contradictionem, quòd effectus quandiu est in ipsa causa, ita habeat esse determinatum, vt verum sit dicere, iste effectus determinatè & infallibiliter erit. Nam eo ipso tolleretur contingentia causæ, si diceremus effectum, quatenus est in illa, certò, ac infallibiliter futurum. Et hoc est,

D. Thomas. quod expressis verbis semper docuit D. Thomas præcipuè verò in dicta quæst. 14. art. 13. dum ait: *Alio modo potest considerari contingens prout est in sua causa, & sic consideratur, vt futurum, & contingens nondum determinatum ad vnum; quia causa contingens se habet ad opposita; & sic contingens non subditur per certitudinem alicui cognitioni (ergo neque diuinæ.) Vnde qui cognoscit effectum contingentem in causa sua tantùm, non habet de illo nisi coniecturalem cognitionem. & hoc est, quod voluit dicere Aristoteles, de futuris contingentibus non esse determinatam veritatem.* Idem repetit de veritate quæst. 2. art. 12. ad primum. Habent igitur futura contingentia determinatam veritatem, non secundùm illud esse, quod habent in suis causis contingentibus, sed solùm secundùm illud esse, quod habent, quando sunt producta in rerum natura extra suas causas. Tunc enim habent esse determinatum, immò & necessarium eo modo, quo dicimus, dum aliquid est, necessariò est. Et tamen illa necessitas non variat naturam rei contingentis, sed solùm variat illius esse, vt benè adnotauit Caietanus. Quare cùm futura contingentia non habeant determinatam veritatem secundùm esse, quod habent in secundis causis contingentibus, sed solùm secundùm esse, quod habent actu in rerum natura extra suas causas, huic fit, quòd diuinus intellectus non habet de futuris contingentibus certam notitiam attingendo solùm illud esse, quod contingentia habent in secundis causis, nisi simul attingat esse actualis existentiæ eorundem contingentium extra suas causas. Et hoc est, quod ait D. Thom. futura contingentia non cognosci infallibiliter à Deo, nisi in quantum diuino conspectui subduntur secundùm suam præsentiam, id est, secundùm esse præsens actualis existentiæ.

Et hæc doctrina verissima est non solùm loquendo de futuris contingentibus absolutis, sed etiam conditionatis, quia ex eo, quòd aliquod contingens est futurum solùm ex hypothesi, non sequitur, quòd illud possit certò cognosci videndo solùm illud esse, quod habet in causis, cùm non sit differentia inter futurum absolutè, & futurum ex hypothesi, nisi quòd de futuro absolutè videtur esse actualis existentiæ, quod habebit absolutè, & de futuro ex hypothesi videtur esse, quod habebit, non absolutè, sed facta suppositione, quòd Deus vellet tales causas in tali ordine constituere. vnde non videtur sibi constare Molina dicta disp. 14. in 2. argumento pro prima conclusione, cùm docet, quòd ex sola comprehensione liberi arbitrij creati potest diuinus intellectus cognoscere quidquid illud esset facturum ex hypothesi, quòd constitueretur in tali, vel tali ordine: vel enim loquitur de comprehensione liberi arbitrij, vt determinati ad productionem huius, vel illius effectus; & tunc cognoscens liberum arbitrium, vt determinatum ad hunc, vel illum effectum, videt etiam ipsos effectus, vt actu emanantes ab ipso libero arbitrio, & sic recurrit ad præsentialitatem rerum, quam ibi conatur inutilem demonstrare: vel loquitur de comprehensione eiusdem liberi arbitrij, vt nondum determinati ad hunc, aut illum effectum, & sic falsum est, ex illius comprehensione posse intelligi, quid illud esset facturum, ex hypothesi, quòd constitueretur in tali, vel tali ordine. Immo videtur manifestam repugnantiam inuoluere, quòd cognoscens causam vt indeterminatam ad producendum effectum, cognoscat certò effectum, qui ab illa est profecturus: nam quantiscunque circumstantiis adhibitis, quandiu manet indeterminata, vt sic non potest sciri, quòd productura sit determinatum effectum. Adde quòd cùm ex illius

scientia

[illegible] [illegible] perfectam [illegible] requiritur non [illegible] [illegible] & perfectam, sed [illegible] [illegible], futura contingentia [illegible] determinatam veritatem [illegible] [illegible] esse, quod habent in secundis causis, [illegible] [illegible] illam esse, quod habentur in [illegible] [illegible], quod illarum causæ constitu-[illegible] [illegible].

VI. [illegible] [illegible] facilè colligi potest, quàm [illegible], propria, & solida sit ratio illa à D. Thoma assignata, tum ad certitudinem diuinæ [illegible] de futuris contingentibus demonstran-[illegible], [illegible] ad eiusdem diuinæ notitiæ cer-[illegible] cum humani arbitrij libertate conci-[illegible]. [illegible] rationum, quæ hacte-[illegible] Patribus, aut Scholasticis assignatæ sunt, [illegible] [illegible], tum etiam solidissima, quæ [illegible] [illegible] [illegible], ac ne ea quidem nisi ab ob-[illegible] [illegible] negari. Ea verò talis est. Licèt qui [illegible] videt esse futura contingentia, quod ha-[illegible] in suis causis contingentibus, & indetermi-[illegible], non possit de illius certam notitiam habe-[illegible], tamen qui videt etiam esse præsens actuale [illegible] eiusdem contingentis extra suas cau-[illegible] [illegible], potest illius habere certam, [illegible] [illegible] Deus ab æterno in tunc [illegible] videt non solum esse, quod futura [illegible] [illegible] in suis causis, sed etiam esse [illegible], quod habet, vel habebit unumquodque [illegible] extra suas causas. ergo habet de [illegible] contingentibus certam, & in-[illegible] notitiam. Hæc, inquam, ratio ad [illegible] [illegible], adeò clara, adeò solida est, vt si [illegible] [illegible] sola sufficiens videatur. Est-[illegible] [illegible] à D. Thoma, sed à SS. Patribus [illegible] [illegible] [illegible] recepta. Illam enim [illegible] [illegible] tradiderunt D. Augusti-[illegible] in locis allegatis cap. 15. & cap. 16. in pro-[illegible] [illegible] : Boëtius lib. 5. de Consol. [illegible] [illegible] Doctores c. 16. [illegible]. [illegible] illam euidenter approbat Scotus [illegible] dist. [illegible] [illegible] [illegible] Bassolis [illegible] dist. 45. quæst. 2. [illegible] [illegible] *Contra [illegible]*. Durandus dist. 38. [illegible] *[illegible] ad secundum*. Ricardus ibid. quæst. [illegible] & dist. 39. art. 1. quæst. 1. Ambrosius Catharinus in opusculo de Præscientia, & pro-[illegible] Marsilius quæst. [illegible] art. [illegible] citatis quin-[illegible] Abulensis in cap. 11. libri Iosue quæst. 46. & [illegible] [illegible] discipulos D. Thomæ.

Augus. Boëtius. Scotus. Bassolis. Durandus. Ricardus. Amb. Cath. Marsilius. Abulensis.

VII. Quare Molina recedens à sententia D. Thomæ, [illegible] non solùm gratis, & absque ratione [illegible] sed recedit etiam à commu-[illegible] sententia Patrum, & Scholasticorum. Ne-[illegible] [illegible] confirmationem huius rationis oportet [illegible], ne laboremus in re notissima: [illegible] enim [illegible] est, [illegible] videt esse [illegible] [illegible] rei contingentis, pos-[illegible] illius certam & infallibilem notitiam habe-[illegible], [illegible] hoc negare, sic sensum ipsum negare: [illegible] [illegible] difficultas sita est in decla-[illegible], [illegible] ratione, ob quam Deus ab æterno [illegible], [illegible] temporum dif-[illegible], [illegible] quæ futura sunt, antequam [illegible], & quomodo attingat sua cognitione [illegible] ipsum [illegible] actualis existentiæ, quod ha-[illegible], v. g. Antichristus, quando actu erit in [illegible] [illegible] Antichristus sit revera in mun-[illegible]. Hæc est [illegible] huius rei difficultas, hoc [illegible] [illegible] sapientiæ pelagus immensum, cui non po-[illegible]

[illegible] satisfieri per ea, quæ habet Molina disp. 14. prope finem. §. *Ex dictis apparet.* Et supra art. 9. circa finem dicit: Scientiam diuinam illarum rerum, quæ aliquando futuræ sunt contingenter, non esse propriè scientiam visionis, quamdiu illæ ad-huc futuræ sunt, sed propriè habere rationem scientiæ simplicis intelligentiæ. Quamuis vt in modo loquendi conformemur dictis Doctorum, moueamus vocare illam scientiam visionis. Nam præter quòd hæc illius doctrina est non solùm contra communem modum loquendi Sanctorum & Doctorum, qui magis attendendus est, quàm vnius Molinæ autoritas, sed absolutè falsa, quia aut sequeretur ex illa, Deum nunquam videre futura contingentia notitia intuitiua, quæ sit ve-rè scientia visionis, aut esse in diuina notitia vi-cissitudinem, & Deum aliter videre facta, quàm fienda, contra dictum D. August. lib. 5. de Ge-nesi ad literam cap. 2. ista illius doctrina non assi-gnat rationem, quomodo Deus ab æterno intel-ligat esse futurum rei contingentis, quod illa [illegible] habet. non enim sufficit ad hoc infini-tas luminis, vel intellectus, vel scientiæ: quia hæc omnia solùm se tenent ex parte potentiæ, quæ sine obiecto, & medio non sufficit ad eli-ciendam notitiam. Molina. Augus.

Scio, D. Thomam huic difficultati occurrere VIII. dicendo, quòd ex eo diuinus intellectus præter-[illegible] temporum differentias, & ea quæ fiunt in tem-pore, quia scientia Dei mensuratur æternitate, & ideo quidquid successiuè fit in qualibet tem-poris differentia, diuino intellectui in vnico in-stanti repræsentatur ab æterno sine successione. Sed hæc ratio demonstrat quidem rem, scilicet ita se habere, quòd Deus ab æterno sine succes-sione videt quidquid successiuè futurum est in qualibet differentia temporis. At modum rei, id est, quomodo hoc fiat, non videtur sufficienter demonstrare. Quare vt sincerè dicam, fortè hic nodus in præsenti vita euidenter solui non po-test. & fortè in hoc sensu vera est opinio illa c. 11. ex Gabriele, Okamo & Marsilio relata. Aut di-cendum puto, diuinam essentiam præter modos repræsentandi creaturas superiùs explicatos, alium quoque modum habere repræsentandi scilicet creaturas per modum mensuræ repræsentantis rem mensuratam, & sic diuinam essentiam simul repræsentare totum tempus, & ea quæ successiuè fiunt in qualibet differentia temporis; quia est mensura continens ipsum tempus, & omnia, quæ fiunt in qualibet differentia temporis Et hoc for-tè innuere voluerunt Boëtius & D. Thomas. Si hæc ratio non satisfacit, tu lector boni animi me-liorem excogita, quam libentissimè suscipiam.

CAPVT XIX.

Argumenta aduersariorum contra prædictam D. Thomæ rationem adducuntur, & soluuntur.

CONtra rationem illam à D. Thom. allatam I. [illegible] argumentis insurgunt Molina, & alij nonnulli, quæ sunt nunc breuiter recensenda, & soluenda.

Primum argumentum est, Quoniam ista re-rum præsentia, & coëxistentia in æternitate ficti-tia, & impossibilis est. Sed ad hoc respondeo, re-rum præsentiam in æternitate eo modo, quo à

 nobis

nobis declaratum est, non esse fictitiam, sed veram, & necessariam: & ab illa sumi optimè rationem diuinæ notitiæ.

Secundum argumentum. Deus habet notitiam de futuris contingentibus, quæ nunquam fuerunt, & nunquam erunt, cognouit enim, quòd si Dauid descendisset in Ceilam, viri Ceilitæ tradituri illum erant in manus Saulis lib. 1. Regum c. 23. Et quòd si in Tyro, & Sidone facta fuissent quædam miracula, illi essent pœnitentiam acturi, Lucæ 10. Ista tamen neutra non euenerunt, neque euenient. Ergo rerum præsentia non est necessaria, vt diuinus intellectus cognoscat futura contingentia.

Respondeo, rationem D. Thomæ non militare de quacunque notitia cuiuscunque contingentis quomodocunque futuri: sed solùm de notitia intuitiua contingentis futuri absolutè, quatenus absolutè illud futurum est. Vel dico dupliciter aliquid dici futurum, absolutè, & ex hypothesi, licet illa non essent futura absolutè, erant tamen futura ex hypothesi.

II. Tertium argumentum eiusdem Molinæ: Deus per scientiam naturalem seipsum comprehendens omnia, quæ in illo continentur, perfectissimè cognoscit. ergo cognoscit in seipso liberum arbitrium cuiuscunque creaturæ, quam per seipsum potest condere, & quidquid efficeret liberum arbitrium cuiuscunque creaturæ ex hypothesi, quòd Deus vellet illud creare, & constituere in tali vel tali rerum ordine, & ad quam partem se determinaret, & hoc ante vllum decretum absolutum diuinæ voluntatis de rebus condendis, vel in tali ordine constituendis. Esset enim indignum, & impium asserere, Deum id ignorare. Ergo statim accedente decreto diuinæ voluntatis de rebus in tali vel tali ordine constituendis videt Deus, quid liberum arbitrium sit facturum, prius quàm aliquid ab illo, vel in tempore, vel ab æterno emanauerit secundùm esse actualis existentiæ. Ergo illa præsentia rerum secundùm illarum actuales existentias omnino impertinens est, cùm sine illa concipiatur in Deo perfecta notitia futurorum contingentium.

Addit verò se conatú fuisse in hac ratione tangere totã radicem, vnde credit, Deũ certò cognoscere futura contingentia, & conciliari eandem certitudinem diuinæ cognitionis cum ipsa contingentia.

Respondeo, in argumento multa implicari, quæ communiter à Doctoribus, vt falsa reiciuntur. Sed quod ad argumenti solutionem satis est, dico, Deum comprehendendo liberum arbitrium videre quidquid actu faciet, si constituatur in tali, aut tali ordine, duobus modis intelligi posse, vno modo quòd videret, aut videat quidquid actu faciet sistendo solùm in cognitione ipsius naturæ liberi arbitrij, & auxiliorum, in quibus liberum ipsum arbitrium constitueretur, præscindendo ab actuali notitia liberæ determinationis eiusdem arbitrij in tali ordine constituti. Et in hoc sensu absolutè negatur, Deum comprehendendo liberum arbitrium, cognoscere quidquid illud efficiet, si constituatur in tali, vel tali ordine. neque hoc arguit indignitatem in Deo, sed impossibilitatẽ in re, sicut impossibile est, quòd spectando solùm esse futurum, quod contingens habet in causa cõtingente, vt contingens est, sciatur certò, an illud sit futurũ: esset enim hoc destruere naturã causæ contingentis, vt suprà dictum est. Alio modo quòd videat, quidquid actu efficiet, attingendo actualem ipsam liberi arbitrij determinationem ad hunc, vel illum effectum, & actualem volitionem, quæ ex eodem libero arbitrio prodiret, & in hoc sensu potest admitti, quòd comprehendendo liberum arbitrium cognoscat, quid illud faceret, si constitueretur in tali ordine cum talibus auxiliis. Quamuis modus loquendi non sit proprius, quia vt sic Deus non cognoscit quid facturum sit ex libero arbitrio comprehendendo naturam liberi arbitrij, sed videndo actualem determinationem illius ad talem effectum, & eatum actualem ipsius effectus ab ipso libero arbitrio ex suppositione, quòd constitueretur in tali ordine, quod est in sententia D. Thomæ, & in rationem ab illo assignatam recurrere.

Quartum argumentum est. Deus non accipit III notitiam suam à rebus creatis. Ergo siue res existant, siue non, nihil refert ad certitudinem diuinæ notitiæ, cùm ex alio capite illa sit petenda. Hoc est præcipuum argumentum Scoti.

Respondetur, negando consequentiam. Licet enim esse actualis existentiæ futuri contingentis nõ sit necessariũ ad hoc, vt ex illo diuinus intellectus suã notitiam accipiat; est tamen necessarium ad hoc, vt ipsum futurum contingens possit esse obiectum certæ notitiæ diuinæ: quia nihil potest esse obiectum certæ notitiæ, quod non contineat in se determinatam veritatem: Futurum autem contingens, non continet determinatam veritatem, nisi ratione illius esse actualis existentiæ, quod habet pro aliqua temporis differentia.

Quintum argumentũ. In Deo est prouidentia, & prædestinatio, ergo in Deo est notitia futurorũ contingentiũ, antequam illa concipiantur habere actualem existentiam. Consequentia est euidens, nã res non ideo sunt prouisæ, & prędestinatæ, quia prouisæ sunt futuræ: sed è contrario ideo sunt futuræ, quia sunt prouisæ & prædestinatæ.

Respondeo primò nullum hoc argumento magis vrgeri, quàm Molinam, qui illius est autor, cùm ipse velit, nullum actum liberum fuisse à Deo prædestinatum. Secundò respondeo ad hominem, sufficere vt actus prouisi, & prædestinati ante liberum decretum sint præuisi futuri per scientiam illam mediam, quam idem Molina ponit in Deo. Tertiò respondeo, actus à Deo prouisos, & prædestinatos esse in duplici differentia, alij enim sũt, quos Deus ponit in nobis sine nobis, & sine nostro libero cõsensu, & hos potuit præscire in suo diuino decreto efficaci tanquã in causa determinata: alij sunt, quos Deus nõ ponit de lege ordinaria in nobis sine nobis, & sine nostro libero consensu, de quibus dictũ est suprà c. 14. in 4. modo conciliandi autoritates Patrum: & respectu istorũ negatur, priorem esse illorum præscientiã in aliquo diuino decreto, quàm sit illorum actualis existentia, siue quod idem est, negatur, hos effectus fuisse à Deo efficaciter prouisos, & prædestinatos ante præuisam liberam determinationem, & cooperationem diuinæ voluntatis, vt lib. 4. & 6. dicemus, est enim res, quæ longiorem requirit declarationem.

Sextũ arg. Deus peccata fieri permittit: sed permittere aliquid fieri est præuidere illud futurũ esse, nisi impediatur, & nolle illud impedire. Ergo prius est, Deũ peccata præuidere futura ex hypothesi, quòd permittãtur, quã videre illud esse, quod in futuro habebũt actu in aliqua tẽporis differẽtia.

Respondeo ex hoc nihil concludi. quia quæ IV futura sunt ex hypothesi, ea tantum sciuntur à Deo, quatenus videt actualem determinationem causarum ad effectus, & exitum effectuum à causis futurum ex hypothesi, quòd vellet ipsas causas creare, & ordinare.

Septimum

[illegible] argumentum Scoti. Vel per actio- [illegible] futurum [illegible] non [illegible] cognoscitur [illegible] aut [illegible] est impossibi- [illegible], vt futurum, aut [illegible] in potentia.

Respondeo, D. Thomam nunquam dixisse, quod Deus cognoscit futurum contingens [illegible] quod Deus habet de futuro contingenti cognitionem, quia illud [illegible] illud esse futurum, quod pro aliqua temporis differentia habet [illegible] causa tantum, [illegible] illud esse [illegible], quod pro alia temporis differentia habet in seipso. Videt igitur futurum contingens, & quatenus futurum pro aliqua temporis differentia, & vt præsens pro alia temporis differentia; & ita videt vt futurum, & [illegible] certò, & infallibiliter.

8 Pro vlteriori responsionis maiori declaratione aduertendum est, quòd quemadmodum ad hoc, vt aliquid dicatur verè futurum, tria requiruntur: Primò vt [illegible] non habeat esse in [illegible]. Secundò vt habeat esse possibile in sua causa. Tertiò vt per esse possibile, quod habet in sua causa, tendat ad esse reale, & actuale existentiæ in seipso extra suas causas, [illegible] ratio futuri vt futurum est consistit, per quam [illegible] attingitur futurum à præsenti, per secundam à præterito, per tertiam ab eo, quod est possibile fieri, non tamen vnquam factum est, nec vnquam erit. Ita ad hoc, vt aliquid cognoscatur esse verè, & propriè futurum, tria requiruntur. Primò vt cognoscatur, illud pro aliqua temporis differentia non habere esse in seipso. Secundò vt in eadem temporis differentia cognoscatur habere esse possibile in causis tendens ad esse reale. Tertiò vt pro tempore immediatè sequente cognoscatur illud habiturum esse actualis existentiæ extra suas causas, videaturque illud esse certò & infallibiliter. Deus igitur cognoscit futura contingentia non ex sola ratione, quia videt illud esse quod habebunt extra suas causas, sed quia videt in hac temporis differentia præcedente, illa non habere hoc esse, sed tantum habere esse possibile in suis causis.

VI. Octauum argumentum. Sicut æternitas coexistit toti tempori, ita & æuum. Ergo sicut Deus cognoscit futura contingentia per hoc, quòd illa sunt sibi præsentia in æternitate, ita & Angelus poterit cognoscere eadem contingentia per hoc, quòd illa sunt sibi præsentia in æuo: nam sicut Dei cognitio mensuratur æternitate, ita cognitio Angeli mensuratur æuo.

Respondetur cum Caietano, operationem Angelicam, quæ est cognitio, non mensurari æuo, sed [illegible] temporis discreti, & licèt illud tempus discretum constet ex instantibus indiuisibilibus, illa tamen non sunt omnia simul, sed sibi inuicem succedunt, & eodem modo Angelicæ cognitiones. Addo etiam æuum non coexistere tempori, sicut illud coexistit æternitas, quod probandum erat ab argumento, neque fuit probatum.

Nonum argumentum. Si ex præsentialitate rerum sumenda est certitudo diuinæ cognitionis de futuris contingentibus, tunc illorum notitia non debet vocari præscientia, sed præsentiam scientia.

Boëtius. Respondeo, ita illam vocari posse in proprietate locutionis, & ita illam vocant Boëtius lib. 5. in Consolat. prosa vltima; & Ansel. libro de casu Angeli cap. 18. & 21. & in lib. concordiæ cap. 1. Anselmus. Adde possunt D. Ambrosius lib. 5. de fide cap. 8. D. Ambros. August. sermone 11. de verbis Apostoli, & alij multi ex citatis cap. 16. ad probandam positam propositionem.

Decimum argumentum. Diuina præscientia est causa rerum, & ipsarum futurarum contingentium: ergo certitudo diuinæ præscientiæ sumi non potest ex ipsa præsentia futurorum contingentium, prior enim intelligitur esse omnis causa suo effectu: diuina verò præscientia causa est existentiæ, & præsentialitatis ipsarum rerum.

Respondeo, scientiam, quæ est causa rerum, non esse scientiam visionis, quæ speculatiua tantùm est, sed esse scientiam practicam quam suprà cap. 12. diximus ad scientiam simplicis intelligentiæ attinere. Rursus addicio, neque per scientiam practicam posse Deum certò cognoscere futura contingentia, maximè quæ ex humano arbitrio pendent, antequam videat liberam determinationem arbitrij nostri ad illa, quia diuina præscientia non est proximum, & immediatum principium effectiuum rerum, neque efficit res nisi adiuncto libero decreto liberæ voluntatis, vt suprà dictum est, & decretum absolutum diuinæ voluntatis de actibus liberis, qui pendent ex humano arbitrio, non fit ante inspectam determinationem humani arbitrij, vt libero sequente decretu, & suprà aliquo pacto insinuatum fuit cap. 14. ad finem.

Alia plura argumenta afferunt quidam Scholastici contra dictam rationem D. Thom. allatam. Verùm illa non probant, rationem D. Thomæ solidam, & veram non esse, sed solùm, præter illam ex aliis etiam capitibus posse assignari alias rationes eiusdem certitudinis diuinæ notitiæ de futuris contingentibus: idcirco quantum illa valeant in sequentibus videndum erit.

CAPVT XX.

Vtrùm ex sola inspectione secundarum causarum futura contingentia notitia certa & infallibili valeant cognosci.

PRæter rationem à D. Thoma allatam, alias plures rationes afferunt Scholastici, ad probandam certitudinem diuinæ notitiæ de futuris contingentibus, & eandem cum humani arbitrij libertate conciliandam, quas desumunt vel ex notitia secundarum causarum contingentium, vel ex diuino decreto, vel ex efficacitate ipsius diuinæ scientiæ, vel ex diuinis ideis, vel tandem ex infinitate diuini intellectus, & diuini luminis, & diuinæ scientiæ. Hæ rationes, quantum virium habeant ad id, quod earum auctores prætendunt, probandum, nunc breuiter aperiendum erit. Et primò in hoc capite videndum, an ex sola notitia quantumcunque perfecta secundarum causarum contingentium, præcisa præsentialitate earundem contingentium suprà declarata, & probata, possit Deus ipsa futura contingentia cognoscere notitia certa, & infallibili, cui falsum subesse omnino non possit. Vt autem intelligatur status difficultatis emergentis ex hoc dubio, notandum est ex D. Thom. de veritate quæst. 12. art. 10. præcipuè ad septimum, duo esse genera futurorum; quædam enim dicuntur futura simpliciter, & sunt illa, quorum conditiones sunt assignatæ cap. præcedenti ad septimum argumentum, quæ habent esse possibile in causis ita tendens ad esse actuale extra I. D.Thom.

ipsas

ipsas causas, quòd de facto illud esse consecutura sunt. Quædam verò dicuntur futura solùm secundùm quid, & sunt illa, quæ ita habent esse possibile in causis tendens ad esse actualis existentiæ, quod nisi causæ impedirentur, de facto illud esse consequerentur: sed tamen propter superuenientis impedimentum in ipsis secundis causis de facto nunquam consecutura sunt ipsum esse actualis existentiæ. Ista dicuntur futura secundùm quid, id est, secundùm dispositionem & ordinem suarum causarum, non autem simpliciter, & absolutè.

II. Non est quæstio, an futura secundùm quid in suis causis valeant certò, & infallibiliter cognosci, quia pars affirmatiua est vera, & certa, quam expressè docuit D.Thom. in 1.lib.Perihermen. lectio. 13. & de veritate quæst. 12. art. 10. præcipuè ad 7. & 2. 2. q. 171. a. 6. præcipuè ad secundum argum. Nam ad hoc vt huiusmodi futura dicantur certò, & infallibiliter cognosci in suis causis, sufficit cognoscere dispositionem, & ordinem ipsarum causarum ad tales effectus: & quòd ipsos sunt certò, & infallibiliter paritura, nisi ab alia causa superueniente impediantur. & non est necesse nosse exitum ordinis, & an istæ secundæ causæ sint de facto impedimentum habituræ. Hoc pacto medicus videns malam humorum temperiem, certò prædicit mortem ægroti futuram, etiamsi illa per medicamentorum applicationem impediatur, & verum prædicit: quia ad hoc, vt verum dicat, sufficit talem videre humorum intemperiem, quòd ex illa non impedita per medicamenta mors sit infallibiliter secutura, vt D.Thom. ait loco citato ex lib. Perihermen.

Hoc eodem modo Astrologus ex inspectione astrorum, & coniunctione corporum cœlestium certò prædicere potest futuras grandines, motus, terræ motus, clasmata, epidimias, & alia id genus, etiamsi illa, vel per specialem Dei prouidentiam, vel per concursum aliarum causarum nonnunquam impediantur, quia ad hoc, vt verum dicat, sufficit nosse, talem esse dispositionem in secundis causis, si illæ non impediantur. De quibus lib. 10. Hoc eodem modo verum prædixit Elias 3. Regum cap. 21. *Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes; si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volatres cœli.* Et Isaias Ezechiæ 4. Reg. cap. 20. *Dispone domui tuæ, quia morieris.* Et Ionas cap. 3. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur; quamuis nihil illorum euenerit.* Et vniuersaliter hoc modo vera est omnis prophetia comminationis; quamuis id, quod Propheta comminatur, non eueniat. Quia ad hoc vt Propheta verum dixisse credatur, sufficit vt viderit, talem esse, vel fuisse causarum dispositionem maximè diuinæ voluntatis, quòd nisi talis dispositio mutetur, vel quia homines per pœnitentiam diuinam voluntatem flectunt, vel ob aliam rationem ipsi Deo notam, ex huiusmodi dispositione infallibili talis effectus essent euenturi, vt idem D.Thom. adnotauit d. quæst. 12. de veritate art. 10. & 2. 2. quæst. 171. art. ad 2.

III. Dicetur, hanc notitiam quantumcunque perfectam, nihilominus semper esse coniecturalem, & manere coniunctam cum imperfectione, quia adhuc remanet ignotum, an effectus ex huiusmodi dispositione de facto sit futurus, an non: & ideo talem notitiam non posse poni in Deo.

Occasione solutionis huius dubij, nonnulli introducunt quæstionem non necessariam, an concedi possit scientia coniecturalis in Deo. Sed omissis superfluis dicendum est cum D.Thom. loco citato de veritate quæst. 12. art. 10. in corpore. duobus modis contingere posse illa futura contingentia cognosci in secundis causis, vno modo cognoscendo solùm ordinem & dispositionem ipsarum causarum ad tales effectus: alio modo cognoscendo non solùm dispositionem, & ordinem causarum, sed etiam exitum ordinis, & dispositionis. Prima notitia ex se sola imperfecta, & coniecturalis est. Secunda verò licèt ex eo capite, quòd est tantùm notitia dispositionis, & ordinis non sit perfecta: est tamen perfecta ex eo, quòd est notitia exitus ipsius ordinis. Deus verò cognoscit hæc futura contingentia non primo, sed secundo modo. Et ideo nulla ponitur imperfectio in diuina notitia, quia licet talis notitia non sit vndequaque perfecta ex eo solùm, quòd sit notitia ordinis: est tamen perfecta ex eo, quòd est notitia exitus ipsius ordinis. Et quamuis omnis prophetia sit participatio quædam diuinæ scientiæ, nullum tamen est inconueniens, aliquando prophetiam esse participationem diuinæ scientiæ solùm quatenus illa est notitia ordinis: aliquando verò esse participationem eiusdem scientiæ, quatenus est simul notitia ordinis, & exitus: & sic aliquando esse solùm prophetiam comminationis, aliquando verò præscientiæ.

Illud igitur, quod vertitur in controuersiam, est, an plura contingentia, quæ sunt simpliciter, & absolutè futura in solis secundis causis contingentibus certò, & infallibiliter valeant cognosci: siue, vt pressiùs, & strictiùs sensum quæstionis verbis propriis D.Thomæ explicemus, vtrùm inspiciendo solùm ordinem causarum ad effectus contingentes, & præscindendo à notitia exitus eiusdem ordinis, Deus possit certò cognoscere ipsos effectus contingentes. Circa quod dubium duplex est opinio Doctorum: aliqui enim aiunt, non posse quidem Deum futura contingentia, ut cognoscere in secundis causis indeterminatis: sed benè posse illa sic cognoscere in eisdem causis determinatis perfectè ad producendos ipsos effectus contingentes. Ita sentit Caietan. dicta quæst. 14. art. 13. §. *Ad obiectiones autem contra applicationem.* Bañes ibi concl. 3. Nazarius contro. 1. concl. 4. Ripa dis. 1. cap. 4. Aluarez disp. 12. qui contendunt esse expressam sententiam D. Thomæ in locis infrà allegandis. In eandem videtur inclinare Durandus dist. 38. quæst. 3. num. 2. Argentina dist. 40. art. 3. ad 6. contra primam conclus. & Gregorius de Valentia quæst. 14. art. 13. punct. 1. Exceptio quòd, cùm duobus modis possimus concipere, secundas causas contingentes determinatas ad producendos suos effectus, vno modo actiuè, & à seipsis, quod proprium est causarum liberarum: alio modo passiuè, quo pacto nonnulli sentiunt omnes secundas causas ad hoc vt exeant in suos effectus, necessariò debere physicè prædeterminari à prima causa. Bañes, Nazarius, Ripa, & Aluarez dicunt, Deum posse cognoscere futura contingentia in secundis causis determinatis passiuè. At Durandus, Argentina, & Valentia dicunt, illa cognosci in secundis causis determinatis à seipsis actiuè.

Secunda verò est eorum, qui docent, in solis secundis causis contingentibus nullo modo posse certò cognosci ipsa futura contingentia. In hanc sententiam visus est inclinare Ferrariensis 1. lib. contra Gent. cap. 67. § *Circa assignatam differentiam.* Eam verò ex professo defendit Suarez lib. 1. de scientia futurorum contingentium cap. 5.

[illegible] opinionem non errare, qui ex sola praedeterminatione [illegible] futurorum contingentium [illegible], [illegible] posse [illegible] certae notitiae [illegible] futurorum contingentium.

Hae tamen opiniones [illegible] benè inspiciantur [illegible], potius est de verbis & modo loquendi, quam de re ipsa. Nam [illegible] opinionem [illegible] non potest, quantumcunque, & quandocunque [illegible] contingens incipit habere [illegible] determinatam, & esse determinatum [illegible] & infallibiliter cognoscibile. [illegible] de se cognoscibilis est. At quando causa contingens fuerit perfectè determinata ad aliquem effectum, tunc ille effectus [illegible] determinatam veritatem, & determinatum esse. Ergo in causa contingenti determinatus [illegible] certè & infallibiliter cognoscibilis. Et [illegible] nullus Philosophus negauit vnquam, effectum posse cognosci in sua causa, quinimmo [illegible] probant sed [illegible], posse effectum cognosci in causa [illegible] determinata. Ergo [illegible] causa contingens fuerit perfectè determinata, poterunt in illa cognosci effectus contingentes.

VI. Ex alia verò parte negari etiam non potest, causam contingentem tunc solum esse perfectè determinatam [illegible] effectum determinatum, quando effectus [illegible] incipit exire ab ipsa causa, & acquirere [illegible] esse in rerum natura. & quidem [illegible] causas saltem liberas à seipsis determinari ad producendos suos effectus, [illegible] quia causa libera [illegible] ante ipsam operationem positis quibuscunque [illegible] requisitis ad operandum, adhuc manet indifferens ad agendum, vel non agendum: immò etiam in ipso instanti operationis, [illegible] secundùm rationem concipitur prior sua operatione, potest non agere, vt in fine primi libri [illegible]. Si autem dicamus, illam determinationem esse [illegible], eadem quoque in illo solùm instanti esse concipitur, in quo effectus incipit ab ipsa causa [illegible], vt docet Nazarius dicta quaest. 14 art. 13 contra 2 ad 1 argumentum contra [illegible] suprà. Vnde causa contingens tunc solùm concipitur esse perfectè determinata, quando incipit esse in rerum natura [illegible] operatio. Ambae igitur opiniones in re conueniunt, & solùm differunt in modo loquendi. Nam quia causa est effectu prior, possit dici, effectum cognosci in ipsa causa, quatenus in illo priori concipitur, vt determinata ad effectum: at verò quia illa determinatio, licèt in aliquo instanti rationis, vel etiam naturae possit concipi vt prior, tamen est solùm in eodem instanti temporis, in quo effectus incipit exire à causa, dicendum [illegible], effectum non posse cognosci in causa, sed tantùm in seipso. In qua controuersia, quae, vt dixi, de solo modo loquendi est, secundus modus videtur magis proprius, & ad mentem D. Thomae. Et quod sit magis proprius, probatur, quia quamdiu concipitur effectus, vt adhuc habens esse solùm in causa contingenti, quatenus talis est, semper concipitur habere esse incertum, & indeterminatum: & solùm concipitur habere esse determinatum, quando concipitur vt exiens ab ipsa causa contingente. Ostendimus namque primo libro, [illegible] cap. 19. & tribus sequentibus de ratione causae contingentis praecipuè liberae esse, vt positis omnibus requisitis ad complendam illam in actu primo, quatenus concipitur, vt prior sua operatione, semper manere indifferentem ad operandum, vel non operandum.

VII. D.Thom. Quòd autem hic modus loquendi sit magis conformis doctrinae D. Thom. probatur: nam D. Thom. 1. p. quaest. 14. art. 13. immò in aliis omnibus locis, quae reperire potui, in quibus de hac re verba facit, quae loca adnotaui suprà cap. 15. duos tantùm modos videtur assignare, secundùm quos concipere possumus, aliquod futurum contingens certò cognosci posse, vno modo in suis causis contingentibus, alio modo in sua praesentialitate. (omitto cognitionem, quae est in ideis, vtpote, quae siue detur, siue non, ad praesens institutum minimè deseruit.) Aut igitur ista notitia contingentium in causis vltimatè determinatis comprehenditur sub altero ex his duobus modis, aut est tertius modus ab illis distinctus. Secundum dici non debet, quia si sic diceretur, tota argumentatio D. Thomae tot in locis repetita insufficiens redderetur, vtpote procedens ab insufficienti numeratione modorum cognoscendi ipsa futura contingentia. Si autem dicamus primum, vel illa notitia comprehenditur sub notitia effectus in causa contingenti, & hoc similiter dici non potest, quia D. Thom. negat expressè, in causa contingenti posse cognosci effectum contingentem certò, & infallibiliter. Ergo omnis notitia certa, & infallibilis de futuro contingenti in sententia D. Thomae reducitur ad notitiam, quae habetur ex illius praesentialitate.

Et vt clarius loquamur, D. Thomas vbicunque de notitia futurorum contingentium verba facit, semper negat, illa in secundis causis contingentibus posse cognosci, & totam certitudinem praescientiae futurorum contingentium ad actualem illorum praesentialitatem reducit. Ergo nunquam omnino videtur velle affirmare, futura contingentia in solis secundis causis etiam quantumcunque determinatis posse infallibiliter cognosci. Probemus antecedens apertissimis testimoniis D. Thomae. Nam in 1. dist. 38. quaest. 1. art. 5. praeter ea, quae habet in corpore, quae omnia hic transcribere oporteret; ad tertium argumentum expressè dicit, quòd *futurum contingens ad diuinam cognitionem non refertur, nisi secundum quod est in esse actuali*. & ad sextum dicit, quòd *scientia Dei non attingit rem futuram, nisi secundum quod est in suo esse actuali*. Ergo non attingit illam in causa quantumcunque determinata. Et de veritate quaest. 12. art. 12. in corpore. *Ex quo patet, quòd futurum contingens vt futurum est, per nullam cognitionem sciri potest cui falsitas subesse non possit. Vnde cùm diuinae scientiae non subsit falsitas, nec subesse possit, impossibile esset, quòd futura contingentia cognosceret Deus, si cognosceret illa vt futura sunt.* Et ad primum ait: *Ad primum ergo dicendum, quòd licet contingens non sit determinatum, quamdiu futurum est: tamen ex eo, quòd productum est in rerum natura, veritatem determinatam habet: & hoc modo super illud fertur intuitus diuinae cognitionis*. & ad decimum. *Dicendum* (inquit) *quòd futurum Deo est praesens: & ita est determinatum ad vnam partem quamcunque. Sed dum est futurum sic est ad vtrumlibet.* Sentit ergo, futura nullam habere determinatam veritatem, nisi in seipsis, & in sua praesentialitate. & quaest. 6. art. 3. ad 2. dicit quòd *ideo praescientia, & praedestinatio diuina est certa, quia respicit futurum, vt praesens; qui autem respiceret futurum in causis quantumcunque determinatis, respiceret illud, vt futurum*. & quaest. 2. art. 12. dicit, quòd solus Deus potest de futuris contingentibus habere certam notitiam, quia solus Deus videt non solùm ordinem causarum, sed etiam exitum ordinis. Et quòd

ex

ex sola inspectione ordinis causarum simpliciter loquendo non potest certò cognosci futurum contingens. Qui autem videt solam causam quantumcunque determinatam, exitum ordinis non videt, sed tantum ordinem ipsum. Et 1. p. quæst. 14. art. 13. *Unde qui videt effectum contingentem in sua causa tantùm, non habet de illo nisi coniecturalem cognitionem.* & prius dixerat, quòd *contingens secundum esse, quod habet in causa tantùm, non subditur per certitudinem alicui cognitioni.* & ad secundum, *Si dicatur, Deus scit aliquid, ergo illud erit, consequens intelligendum est, prout subest diuinæ præscientiæ, scilicet prout est in sua præsentialitate.* Eadem ferè verba habet ad tertium argumentum. & quæst. 57. art. 3. ex eo probat, quòd solus Deus, non autem Angelus, potest cognoscere futura contingentia, quia solus Deus in nunc æternitatis videt esse præsens actualis existentiæ eorumdem contingentium. & 2.2. quæst. 171. art. 6. ad primum dicit, ideo scientiam Dei de futuris contingentibus, non excludere illorum contingentiam, quia fertur in ea secundum quod sunt in præsentia, & iam determinata ad vnum. Et ad secundum ait: *Diuina præscientia respicit futura secundum duo, scilicet secundum quod sunt in seipsis, in quantum ipsa præsentialiter intuetur, & secundum quod sunt in suis causis, in quantum scilicet videt ordinem causarum ad effectus: & quamuis contingentia futura prout sunt in seipsis, sint determinata ad vnum; tamen prout sunt in suis causis non sunt determinata quin possint aliter euenire. Et quamuis ista duplex cognitio semper intellectui, &c.*

Omnes quoque grauiores, & antiquiores D. Thomæ interpretes ita illum intelligunt, vt sentiant, ex sola ratione futurum contingens esse certò cognoscibile, quia Deus videt esse, quòd illud habet in re extra suas causas: ita de illo, & cum illo sentiunt Capreolus in 1. d. 38. q. 1. art. 2. Hispalensis ibidem quæst. 1. art. 1. conclus. 2. & 3. Ferrariensis 1. cont. Gentes cap. 67. prope initium. Aquarius in additionibus ad Capreolum dist. 38. concl. 6. Paludanus ibid. quæst. 2. ita etiam D. Thomam intellexerunt Scotus, & omnes illius sectatores.

Capreolus. Hispalens. Ferrariens. Aquarius. Paludan. Scotus.

VIII. Verùm contra hanc doctrinam est primum argumentum sumptum ex quibusdam autoritatibus diuinæ Scripturæ, ex quibus habemus, Deum quædam futura contingentia cognoscere, quæ in seipsis cognosci non poterant, quoniam nunquam fuerunt, neque futura sunt. Ergo illa non poterunt cognosci, nisi in suis causis.

Respondetur, illa non esse de numero futurorum absolutè, de quibus modò nos loquimur, sed futura solùm secundùm quid, quæ non est inconueniens in suis causis posse cognosci, quia cognoscere huiusmodi futura nihil aliud est, nisi cognoscere ordinem causarum ad illa, si causæ non impediantur à sua operatione, sicut in principio huius capitis dictum est: hoc tamen, quòd Deus videt etiam exitum ipsarum causarum, si illæ non impedirentur.

Secundò argumentatur nouissimus quidam autor. Effectus certò cognoscitur in causa simpliciter necessaria, eo quòd talis causa habet infallibilem ordinem ad talem effectum, sicut cognoscimus infallibiliter, quòd omnis homo sit risibilis, quia est rationalis; sed causa contingens completè determinata, & non impedienda, quantumuis sit libera, & possit non agere, de facto tamen operabitur, & producet suum effectum. Ergo etiam in tali causa potest cognosci eius effectus contingens futurus.

Respondeo, vt argumentum constaret ex debita forma, & materia, debebat arguens subsumere istam minorem. Sed causa contingens quantumcunque libera, vt perfectè determinata (à prima causa saltem) est causa simpliciter necessaria. Et reuera ista minor debet subsumi in omnibus ferè argumentis, in quibus iste autor arguit ex physica illa sua prædeterminatione: sed ad sententiam occultandam, aliam minorem subsumit, nempe: causa contingens completè determinata, & non impedita quantumuis libera, &c. quæ quam proportionem, & connexionem habeat cum maiori, ad hoc vt ex illa sequatur conclusio ab arguente intenta, nunquam potui intelligere, cùm medium demonstrationis, quod ponitur pro subiecto in maiori, nullo modo ponatur in minori, sitque argumentum ex pluribus terminis. Præterea quod si causa contingens completè determinata, etiamsi libera sit, potest agere, & non agere, vnde sciri potest, quòd de facto sit infallibiliter operatura? Aut si est infallibiliter operatura, & infallibiliter productura effectum, vnde sciri potest, quòd illa sic determinata possit agere, & non agere? Quis hæc paradoxa intelligere valebit? si enim quantumcunque determinata, adhuc libera est, & potest pro sua libertate agere, vel non agere, iam ex tali determinatione non magis sciri potest, illam esse operaturam, quàm non esse operaturam. Si autem ex tali determinatione certò sciri potest illam esse operaturam, iam non manet æquè indifferens ad non operandum, sicut ad operandum.

Tertiò argumentantur, Deus in decreto suo absoluto, & efficaci cognoscit infallibiliter futura contingentia, etiam libera. Ergo etiam in determinatione secundarum causarum non impediendarum illa cognoscere potest. Probatur consequentia: quia in ipsa motione, qua Deus determinat secundas causas contingentes ad suos effectus, est intentio Dei, quæ deficere non potest.

Respondeo, in hoc argumento multa implicari, de quibus dubium est apud Theologos. Primò implicatur quæstio, an Deus in suo decreto cognoscat futura contingentia. Secundò, an causæ contingentes physicè prædeterminentur à prima causa, de quibus dicere non attinet ad hunc locum. Secundò dico, in determinatione secundarum causarum liberarum esse intentionem Dei efficacem, non per modum antecedentis, sed per modum concomitantis. Vnde negatur, effectus liberos, quatenus liberè producuntur à secunda causa libera, cognosci in diuino decreto ante actualem illorum præsentiam. Et est doctrina expressa D. Thomæ de veritate quæst. secun. artic. tertio ad sextum, de qua re statim dicemus.

Quartò arguunt quibusdam autoritatibus D. Thomæ, nimirum in 1. contra Gent. cap. 66. post sextam rationem, & cap. 67. rat. 3. & cap. 68. ratione 4. vbi videtur dicere, Deum cognoscere ea non solùm, vt sunt in seipsis, sed etiam vt sunt in suis causis. Et clariùs in 1. part. quæst. 14. art. 13. & adhuc clariùs in 2.2. quæst. 171. art. 6. ad 2. vbi ait, quòd *Deus dupliciter intuetur effectus contingentes vt futuros; vno modo vt sunt in seipsis præsentes in æternitate; alio modo, vt sunt in suis causis secundum determinationem.*

Respondeo, nisi voluntas contradicendi mentem perturbet, nihil certius esse in doctrina

D. Thomæ,

D. Thom. [illegible] quid futura contingentia non possint certo cognosci in suis causis [illegible] [illegible]. Quod satis patere arbitror ex [illegible] allatis. Et si [illegible] [illegible], si legantur verba D. Thomæ [illegible] illis colligi. Dicit [illegible], [illegible] duobus modis futura contingentia cognosci posse, in se, & in suis causis; [illegible] in causis prout sunt [illegible], non est certa [illegible]. [illegible] verò ad singula [illegible] [illegible] cap. 67. & ess. inquiens de contingentibus futuris solùm secundum [illegible] [illegible] ad [illegible]. In 1. p. [illegible] in corpore, tum ad secundum [illegible] [illegible] manifestè docet, [illegible] [illegible] illum pro sua sententia [illegible]. [illegible] in 1. 1. quæst. 1 [illegible] [illegible] habetur, qua argumentum [illegible] [illegible] dicit. Et [illegible], [illegible] est illa [illegible] [illegible] in hoc argumento, sed ut multa alia [illegible] arrogant, authoritates [illegible] [illegible], addendo, detruncando, [illegible]. Vbi enim quæso habet D. Thom. illam [illegible] [illegible]? Neque hoc [illegible] [illegible]. Sunt enim, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fingant [illegible] [illegible], & [illegible] rei, de quâ agitur, [illegible], ex qua re veritas [illegible] [illegible] illorum libros designauit: quod [illegible] Doctorem [illegible], [illegible] Theologum Christianum, alienum [illegible] [illegible].

CAPVT XXI.

An ex efficaci decreto diuinæ voluntatis possit colligi ratio infallibilis notitiæ futurorum contingentium.

I. EIVS difficultatis, quæ circa hanc quæstionem [illegible], partim circa diuinum ipsum decretum versetur, an [illegible], & quale, & quotum sit, quod circa [illegible] futurorum contingentium, quæ ex ipso decreto habetur: est tamen illius resolutio huic tractationi adeò [illegible], vt non possit hoc in loco præteriri. Supponimus autem, quidquid [illegible] natura [illegible] necessariò, siue contingenter [illegible], fuisse ab æterno efficaciter à Deo decretum, vt esset, de hoc enim nullus potest dubitare: sicut dubitari non potest, [illegible] sint diuinæ prouidentiæ subiecta; & [illegible] aliquid in mundo præter Dei intentionem [illegible]. Est verò notandum, de duobus generibus contingentium posse esse quæstionem, nempe de contingentibus, quæ sunt vel moraliter bona, vel saltem indifferentia, & de moraliter malis. Adhuc potest hæc quæstio duobus modis [illegible], uno modo, an in diuino decreto solo, præscindendo ab aliis rationibus possint certò cognosci futura contingentia: alio modo, an diuinum decretum ita sit ratio cognoscendi ipsa futura contingentia, vt illo præciso, nulla alia sit ratio sufficiens illa cognoscendi. Hinc apparet, tria præcipuè dubia in hac quæstione esse proposita. Primum an diuino de-

Gabr. Prouer. de libert. [illegible]

creto sufficienter possint cognosci futura contingentia præscindendo ab aliis causis. Secundum an specialiter in eodem decreto possint cognosci peccata. Tertium an præciso ipso diuino decreto adhuc sit aliqua ratio sufficiens cognoscendi ipsa futura contingentia. De primo dubio hoc capite dicetur. De duobus sequentibus similiter in duobus capitibus proximè sequentibus erit sermo: de singulis enim distinctè tractandum est facilioris doctrinæ gratia.

Circa primum dubium est prima opinio, absolutè affirmans, omnia futura contingentia, tam quæ ex secundis causis liberis, quam quæ ex aliis causis naturalibus eueniunt in solo diuino decreto, quo illa fieri decreuit, certò, & infallibiliter cognosci. Differunt tamen autores huius opinionis inter se, quia nonnulli affirmant, hanc solam esse rationem sufficientem cognoscendi futura contingentia, & nullam aliam sufficere, & ita sentit Scotus, quemadmodum à nonnullis explicatur in primo distinct. 39. §. *Vifo de contingentia*. Sic illum explicat Rada cont. 30. artic. tertio notab. quarto in fine. & conclusione quinta, & Ludouicus Molina quæst. 14. artic. 13. disp. 15. & Aquarius in Addition. ad Capreolum in primo dist. 38. quamuis, si benè inspiciantur verba Scoti, ille non dicat, futura contingentia cognosci in diuino decreto, sed in diuina essentia, quæ tamen id non repræsentat, nisi accedente diuino decreto. Eandem etiam sententiam tribuunt Durando dist. 38. quæst. tertia. Richardo eadem quæst. prima, Henrico, Ioanni Maiori, & aliis quibusdam, quos non ita certum est, an loquantur præcisè. Idem modus dicendi rerum in modum placuit Caluino libro tertio institutionum capite 23. §. sexto, ait enim: *Sed cum non alia ratione prauideat quæ futura sunt, nisi quia ita, vt fierent, decreuit, frustra de præscientia lis mouetur, vbi constat ordinatione potius, & nutu omnia euenire.* Alij verò dicunt alijs quoque modis, Deum futura contingentia cognoscere, nempe in sua præsentialitate, aut in ideis: sed nihilominus in decreto efficaci, quo ab æterno omnia futura contingentia prædefiniuit, posse eadem contingentia sufficienter cognoscere: ita sentiunt recentiores D. Thomæ expositores. Bañes prima parte quæst. 19. art. 8. Nazarius quæst. 14. art. 13. conc. secunda, conclus. tertia. Vasquez disputatione 67. capite secundo & tertio, licet ille dicat ex diuino decreto solùm sumi posse rationem scientiam talis notitiæ. Aluarez disput. 10. & 11. de Auxiliis.

III. Secunda est opinio circa idem dubium absolutè negans, diuinum decretum quantumcumque efficax præcisa præsentialitate futurorum contingentium in nunc æternitatis, de qua suprà dictum est, esse sufficientem rationem cognoscendi ipsa futura contingentia. Ita Gregorius Ariminensis in 1. dist. 38. quæst. 1. a. 2. Okam quæst. 1. Gabriel Biel quæst. prima articulo secundo. Capreolus quæst. prima art. secundo conclus. prima, & ad argumenta Durandi contra primam conclusionem. Citantur in eandem sententiam Palatius ibid. quæst. secunda, & Franciscus à Christo dist. in. 39. quæst. sexta. sequitur Catharinus in opusculo de Præscientia. Suarez libro primo de scientia futurorum contingentium capite sexto. Videtur inclinare Caietanus quæst. 14. articulo decimo tertio §. *Quod secundum proponantur duo modi.* Ferrariensis lib. 1. contra Gentes cap. 66. §. *Ad secundum*

Scotus. Rada. Molina. Aquarius. Durandus. Richard. Henricus. Ioan. Maior. Caluinus. Bañes. Nazar. Vasquez. Aluarez. Gregorius Ariminens. Okam. Gabriel. Capreolus. Palatius. Franciscus à Christo. Catharin. Suarez. Caietanus. Ferrariensis.

Hispalens. Aquarius.

eandem dubium. Hispalens. dist. 35. quæst. 1. art. 1. concl. 1. & sequentibus. & Aquarius in Addition. ad Capreolum loco proximè citato.

Tertia opinio est in diuino decreto posse cognosci omnes effectus, quorum sola diuina voluntas est totalis causa, aut etiam cum secundis causis, quatenus illæ efficaciter prædeterminantur ad tales effectus à prima causa, non autem effectus, qui liberè pendent à voluntate creata, quatenus libera est.

IV. Circa præsens dubium, saluo meliori iudicio, videtur mihi dicendū. Primò diuinum decretum esse rationem sine qua non cognoscendi omnia futura contingentia, siue illa pendeant ex sola diuina voluntate, siue etiam ex aliis causis. Et hanc conclusionem puto esse certissimam apud omnes, siue Catholicos, siue etiam hæreticos, & Philosophos infideles: quia apud omnes sapientes certum est, eadem esse principia essendi, & cognoscendi: at verò diuinum decretum est principium essendi omnium futurorum contingentium, vt Augustinus ait in Enchiridio cap. 95. & D. Prosper in libro sententiarum exceptarum ex Augustino propos. 38. vnde potest sic formari ratio huius assertionis. Nihil est certò cognoscibile à Deo quod non habet esse verum, & determinatam veritatem; sed nullum contingens, ex quacunque causa illud proueniat, sine diuino decreto potest habere esse verum, & determinatum. Ergo sine diuino decreto nullum futurum contingens est certò cognoscibile.

August. Prosper.

V. Secunda propositio. Diuinum decretum est sufficiens ratio etiam proxima cognoscendi omnia futura contingentia, quorum sola diuina voluntas est causa, vel quorum causa est creata, vt physicè per diuinam voluntatem prædeterminata ad productionem illorum. Sensus huius propositionis est, si Deus in tempore efficaciter, & physicè prædeterminat omnes secundas causas contingentes, & liberas ad suos effectus, ipsum æternum decretum sic in tempore prædeterminandi secundas causas ad effectus contingentes, esse sufficientem rationem diuino intellectui etiam proximam cognoscendi certò, & infallibiliter omnia futura contingentia. Probatur hæc propositio ratione, quæ suppositis principiis doctrinæ Peripateticæ est demonstratiua. Omnis effectus sufficienter, & perfectè cognoscitur in sua causa propria determinata efficaci, & infallibili: at diuina voluntas respectu omnium illorum contingentium est causa propria, & infallibilis, & omnino efficax. Ergo illud est sufficientissima ratio cognoscendi illa omnia certò, & infallibiliter.

VI. Tertia propositio. Illorum effectuum, quorum diuina voluntas non est totalis causa, vel qui ab æterno non sunt efficaciter prædefiniti per diuinum decretum antecedens, & quorum causæ non sunt in tempore antecedenter prædefinitæ physicè per ipsum diuinum decretum, non potest haberi certa, & infallibilis notitia, sed illa ex aliis causis petenda est. In hac propositione puto omnes conuenire: illi enim, qui aiunt in diuino decreto posse certò cognosci futura contingentia, id ea sola ratione affirmant, quia putant, omnes causas contingentes efficaciter, & physicè prædeterminari à Deo ad suos effectus. Ratio conclusionis est, quia illud, quo solùm posito, res nondum intelligitur habere esse determinatum, & veritatem determinatam, non potest esse sufficiens ratio illam infallibiliter cognoscendi; sed diuinum decretum, quod non est totalis causa effectus contingentis, & non prædeterminat illius causam ad eius productionem, non est tale, vt solo illo posito res concipiatur, habere esse determinatum, & veritatem determinatam. Ergo non est sufficiens ratio illud cognoscendi.

Quarta propositio. Absolutè, & simpliciter VII loquendo, sicut effectuum contingentium, qui pendent à secundis causis liberis, diuinum decretum non est totalis, & omnibus modis adæquata causa & ratio essendi; ita diuinum decretum non est omnibus modis præscindendo ab actuali illorum præsentialitate adæquata, & per se sufficiens ratio illos certò, & infallibiliter cognoscendi. Hæc propositio mihi in primis probabilis suadetur ob autoritatem D. Thomæ. Ille enim cùm tot locis meminerit notitiæ & modi cognoscendi futura contingentia, nunquam dixit, illa à Deo cognosci in diuino decreto, sed ad alios modos, & ad alias rationes recurrit. Et quidem quòd explicitè, & sub formalibus verbis id nunquam dixerit, arbitror omnes concedere, cùm nullus adhuc citauerit locum, in quo id dicat. Quòd autem neque implicitè id dicat, monstrabimus inferiùs in dissoluendis argumentis.

Et confirmatur hanc esse mentem D. Thomæ, quia cùm D. Thomas tantopere laborauerit in inuenienda ratione, qua diuinus intellectus futura contingentia infallibiliter nouit, non omisisset rationem facillimam, & cuique peruiam, quæ ex diuino decreto sumi potest, si credidisset, illam sufficere, ad eadem futura contingentia infallibiliter cognoscenda. Quid enim facilius percipitur, quàm in efficaci decreto suæ voluntatis Deum posse intelligere, quæ ille facere decreuit.

Secundò probatur, hanc esse mentem D. Thomæ. Nam si esset aliquod decretum efficax, in quo solo præscindendo ab actuali rerum præsentia possent futura contingentia infallibiliter cognosci, illud esset decretum diuinæ prædestinationis. At ex sententia D. Thomæ decretum diuinæ prædestinationis præscindendo ab actuali præsentia non est sufficiens ratio cognoscendi futura contingentia. Docet hoc expressè D. Thomas de Veritate quæst. 6. art. 3. ad 6. vbi proposito sibi hoc argumento contra certitudinem prædestinationis: *Secundùm Anselmum eadem est veritas prædestinationis, & propositionis de futuro; sed propositio de futuro non habet certam, & determinatam veritatem, sed variari potest, vt patet per Philosophum in lib. Perihermenias, & in lib. 2. de Generatione. Ergo nec veritas prædestinationis certitudinem habet.* Respondet eidem argumento, dicens: *Ad sextum dicendum, quòd similitudo Anselmi quantum ad hoc tenet, quòd sicut veritas propositionis de futuro non infert futurorum contingentiam; ita nec veritas prædestinationis. Sed differt in hoc, quòd propositio de futuro non respicit futurum, nisi vt futurum est, & hoc modo non potest habere certitudinem, sed veritas prædestinationis, & præscientiæ respicit futurum, vt est præsens vt in quæstione de scientia Dei dictum est: & ideo certitudinem habet.* Hæc ille. Vnde patet D. Th. sensisse præcisa præsentialitate ipsorum futurorum contingentium, per decretum diuinæ prædestinationis non posse cognosci ipsa futura contingentia,

Respondebit à D. Thoma fauisse, quod Deum in suo decreto præfiniendo à præfinitione [illegible] contingentia cognoscere, [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible], quam [illegible] [illegible] argumento. [illegible] si ad [illegible] supponit esse, ex diuino decreto posse futura [illegible] diuinæ præscientiæ, non [illegible] eo in loco id dissimulaturus [illegible], neque alibi unquam ex hoc capite [illegible] diuinæ præscientiæ, sed semper [illegible] ad præsentialitatem ipsorum contingentium. Ergo euidens signum est, illum [illegible] in solo diuino decreto [illegible] futura contingentia cognosci.

IX. [illegible] probari potest hæc propositio innumeris [illegible] Patrum [illegible], Deum multa præscire, quæ non præfinire, neque prædefinire, nihil autem prædefinire, aut prædestinare, quod non [illegible]. Sed de his agere [illegible] ad quæstionem, an omnes actus contingentes sint efficaciter prædefiniti, quam ad [illegible] negatiuam. Illas verò autoritates lib. sequente [illegible] adducemus, & illarum legitimum sensum [illegible] aperire.

Quarto probari etiam potest omnibus illis autoritatibus Patrum, quibus dicimus, futura contingentia ideo Deum nosse, quia futura sunt; non autem ideo futura esse quia illa Deus nouit.

Tandem probatur ratione, nam vel futura contingentia cognoscuntur in diuino decreto effectiue [illegible] liberam determinationem voluntatis creatæ, & hoc dici non potest, quia tale decretum tolleret humanam libertatem per ea, quæ dicta sunt lib. 1. cap. 15. & 22. & quæ dicemus lib. sequente cap. 21. & sequentibus, vel in decreto non [illegible] ipsam liberam determinationem voluntatis creatæ, & sic diuinum decretum in solo non est ratio sufficiens cognoscendi futura contingentia.

X. Contra hanc [illegible] conclusionem est primum argumentum. Omnis effectus est sufficienter cognoscibilis in sua causa efficaci, & determinata ad illum producendum, quæ per nullam aliam causam potest impediri. Hæc videtur notissima. sed diuina voluntas est talis causa respectu omnium effectuum contingentium. Ergo omnes effectus contingentes in illius decreto cognosci possunt. Minor verò propositio quoad omnes illius particulas videtur propositio de fide.

Respondeo, maiorem propositionem esse veram de causa totali, & omnibus modis adæquata: non autem de causa, quæ non est omnibus modis totalis, & adæquata sine concursu alterius causæ; qualis est diuina voluntas respectu effectuum contingentium, maxime eorum, qui proficiscuntur à libera voluntate creata, quemadmodum dictum est cap. 14. & lib. 2. dicetur.

XI. Secundum argumentum sumitur ex quibusdam sententiis D. Thomæ per vim extortis. Prima est in lib. 1. contra Gen. cap. 66. ratio sexta, vbi dicit, quòd Deus omnia præterita, præsentia, & futura cognoscit secundùm quod sunt in sua potentia, in suis causis, & in seipsis. Secunda in eodem lib. c. 68. ratione quarta, vbi dicit, quòd Deus non solùm cognoscit res, vt sunt in seipsis, sed etiam secundùm quòd sunt in causis suis, vt dictum est, quia cognoscit ordinem causæ ad suos effectus. Tertia in 2. 2. quæst. 171. art. 6. ad 2. vbi dicit, Deum futura contingentia cognoscere in suis causis determinatis. Quarta in 1. part. quæst. 14. art. 13. vbi dicit quòd Deus cognoscit futura contingentia non solum quia habet rationes rerum apud se, vt quidam dicunt, sed etiam quia videt omnia in sua præsentialitate. Ibi duos modos assignat D. Thom. alterum cognoscendi futura contingentia in ideis, & in diuino decreto, sicut aliàs ex eo probatur, esse in Deo æternas omnium rerum prædefinitiones, quia sunt in Deo ab æterno omnium rerum ideæ, de quo re suo loco.

Respondeo, opinionem, quæ tam violenta autoritatum extorsione indiget, vt probabilis appareat, statim omni probabilitate denudatam sese mõstrare. Ad primam autoritatem millies dictum est, ex illis locis oppositum euidenter haberi, legantur verba. Dicit D. Thom. futura contingentia, & omnia, quæ sunt, vel fuerunt, cognosci à Deo in sua potentia in suis causis, & in seipsis: sed non dicit omnia certò, infallibiliterque cognosci, vel in sola ipsius potentia, vel in solis secundis causis: immo hoc negat tum ibi, tum alibi semper. Ad secundam D. Thomas dicit futura contingentia cognosci in suis causis cognoscendo illarum ordinem ad effectus: sed non dicit hanc solam notitiam sufficere, vt illa dicantur certò, & infallibiliter cognosci: immo hoc negat tum ibi, tum alibi semper, præcipue in 1. dist. 38. quæst. 1. art. 5. & 1. parte quæst. 14. art. 13. & de Veritate quæst. 2. art. 12. & de Malo quæst. 16. art. 16. & aliis in locis supra citatis. Ad tertiam plusquam falsum est, id dicere ibi D. Thomam, quod arguens prætendit. Ad quartam respondeo, ex illo modo dicendi nihil certi colligi posse, nam in eodem articulo dicit, quòd Deus cognoscit omnia futura contingentia non solùm in secundis causis contingentibus, sed etiam in seipsis. Et tamen ex hoc modo dicendi nullus sanæ mentis colliget, illum voluisse Deum cognoscere futura contingentia in solis secundis causis. Et dato quòd D. Thomas probauerit sententiam illorum, qui dicunt creaturas cognosci à Deo in ideis, respondetur negando esse idem cognoscere illas in ideis, & in decreto. Sicut negatur esse idem ideas, & diuinum decretum, quod tamen arguens supponit, de quo re infrà.

Alia afferuntur argumenta, sed illa probant in diuino decreto cognosci actus malos moraliter, de quibus specialis erit disputatio cap. statim sequente. Vnicum restat dubium ex Vasquez dicta disp. 65. cap. 2. & 3. contra secundam propositionem, probat enim, quòd diuinum decretum nullo modo possit esse proxima ratio cognoscendi aliquod futurum contingens ex eo, quoniam decretũ diuinũ supra nudam essentiam nihil addit, nisi respectum rationis, qui non potest esse subiectiuè in Deo, sed est in creatura tantùm. Ergo supponit illam in esse. Ergo prius est creaturam cognosci, quàm cognoscatur iste respectus rationis. XII. Vasquez.

Respondeo hoc argumentum probare contra arguentem, diuinum decretum non solùm non posse esse rationem proximam cognoscendi futura contingentia, sed nec etiam remotam, immo probat, Deum priùs cognoscere creaturas, quàm cognoscat se decreuisse creaturas condere: cùm talis respectus sit posterior ipsis creaturis natura, & cognitione. immo probat, priùs esse creaturas, quàm sit diuinum decretum de illis condendis, quod est impossibile. Propterea quidquid sit de illa entitate, quam decretum diuinum addit supra nudam essentiam, dico,

dico, de ratione diuini decreti, vt est in Deo, non esse illum respectum rationis, qui consurgit inter creaturam, & Deum: ille enim est quid extrinsecum ipsi decreto, & ideo ad cognoscendum decretum, non est necesse prius, vel simul cognoscere ipsum respectum, esto etiam illum intellectus diuinus videat, sicut videt omnia etiam rationis, quæ fabricantur ab humano intellectu, quod neque Vasquez, neque alius Catholicus potest negare. Dices, quid igitur est istud decretum, in quo Deus videt futura contingentia? Respondeo, rem esse explicatu difficillimam, & quod sciam à nullo hucusque perfectè explicatam. tamen potest dici sine errore, quod est ipsa diuina essentia vt induit modum volentis aliquid esse futurum in certam naturam; & cognoscere futura contingentia in diuino decreto, nihil aliud est, nisi cognoscere ipsa in diuina essentia, vt induente modum causæ per voluntatem efficientem.

CAPVT XXII.

Dubium secundum resoluitur, an in diuino decreto cognoscantur actus moraliter mali, seu peccata.

I. EST sententia quorundam recentiorum Theologorum, illorum maximè, qui dicunt omnes effectus contingentes fuisse ab æterno prædefinitos, & omnes causas contingentes physicè in tempore prædeterminari ad singulos actus, etiam moraliter malos, quoad illorum entitatem naturalem, excepta malitia; omnes effectus etiam moraliter malos, qui dicuntur peccata mortis, sufficienter cognosci à Deo in æterno suo decreto, quo decreuit, vt fierent illi actus, quoad illorum naturalem entitatem, & decreuit permittere illorum malitiam. ita sentiunt nonnulli ex citatis cap. præcedenti in referenda prima opinione, præcipuè Aluarez disput. 10. & expresse disp. 11. Eorum argumenta infra adducemus & soluemus.

Oppositam sententiam puto verissimam, & omnino sequendam, quòd scilicet in solo diuino decreto, siue illud sit decretum positiuū, siue permissiuum tantùm, actus futuri moraliter mali, qui sunt peccata mortis, non possint certò, & infallibiliter cognosci. Hæc enim est expressa mens D. Augustini, & sanctorum Patrum, & D. Thomæ, quorum testimonia non possunt sine manifesta violentia veritati illata aliter, & in alium sensum exponi. Probatur hæc assertio ex SS. Patribus. Est enim frequentissimus, & communissimus dicendi modus apud illos, Deum omnia quidem prænoscere, sed non omnia prædestinare, seu prædefinire. Et specialiter peccata esse quidem à Deo præscita, non tamen prædestinata. ita Concilium Valentinum sub Lothario

Concilium Valent. cap. 10. dicens, Prædestinatione Deum ea tantùm statuisse, quæ ipse vel gratuita miseratione, vel iusto iudicio erat facturus, secundum Scripturam dicentem, qui fecit, quæ futura sunt. In malis verò ipsorum malitiam præsciuisse, quia ex ipsis est, non prædestinasse, quia ex ipso non est. Augustinus libro secundo de

Augustinus. Prædestinatione & gratia capite 5. & 6. & 13. & 14. & de Prædestinatione Sanctorum capite 10. & lib. 6. Hypognosticon ad finem, & ad articulos sibi falsò impositos, & alibi frequentissimè inquit, nihil Deum prædestinare, quod non præsciat; multa verò præscire, quæ non prædestinat. Et specialiter in dicto libro ad articulos sibi falsò impositos ad vndecimum ait de peccatis: *Nihil ergo talium negotiorum Deus prædestinauit, vt fieret.* Idem habetur apud Fulgentium libro primo ad Monimum capite trigesimo, Damascenum libro secundo de fide capite vltimo, Bedam, & alios plures libro sequenti capite 16. citandos. Si autem Deus actus malos minimè prædestinauit, & tamen præsciuit, vt dicti Patres affirmant, sine dubio illa in diuino decreto nec cognita sunt, nec cognosci potuerunt.

Confirmatur ratio; nam quidquid sit de illa distinctione cognoscendi peccata in decreto permissiuo, aut positiuo, & decreto quoad entitatem naturalem peccati, vel quoad illius malitiam, satis est, sanctos Patres dicere, Deum non cognoscere peccata in suo decreto. Et assertionem, quæ dicit, peccata cognosci in diuino decreto, contrariam esse vsui, & modo loquendi Diui Augustini, & SS. Patrum.

Secundò probatur testimoniis D. Thomæ: nam in quæst. 6. de veritate articulo tertio ad secundum expressè docet, prædestinationem non esse certam, nisi, quia respicit futurum, vt præsens, sicut dictum est in quæstione de scientia Dei. Si autem illa non est certa, quæ prædestinatio bonorum est præcisa præsentialitate rerum, multo minus ex prædestinatione malorum, præcisa præsentialitate, poterunt futura mala infallibiliter cognosci. Sed clarius quæst. 12. articulo decimo proponit D. Thomas hanc quæstionem, An omnis prophetia sufficienter diuidatur in prophetiam comminationis, prædestinationis, & præscientiæ. Et contra hanc diuisionem obiicit sibi hoc argumentum quod est tertium in ordine: *Cùm præscientia sit superior ad prædestinationem, quasi in eius definitione posita, non potest præscientia contra prædestinationem diuidi, nisi quantum ad ea, in quibus præscientia prædestinationem excedit: sed præscientia excedit prædestinationem in malis: quia de eis est præscientia, & non prædestinatio,* &c. In corpore verò articuli inter alia sic dicit: *Impletio verò ordinis causarum fit dupliciter, quandoque quidem ex sola operatione diuina virtutis, vt suscitatio Lazari, & conceptio Christi, & huiusmodi: &* secundum hoc est prophetia prædestinationis, quia, vt dicit Damascenus, ea, quæ Deus prædestinat, non sunt in nobis: vnde & prædestinatio quasi quædam Dei præparatio dicitur, hoc autem aliquis præparat, quod facturus est ipse, non quod alius. Quædam verò explentur operatione causarum aliarum, siue naturalium, siue voluntariarum, & hæc in quantum per alias causas complentur non sunt prædestinata: sunt tamen præscita. Vnde horum dicitur esse prophetia secundum præscientiam.* Notanda sunt illa verba, *Et hæc in quantum per alias causas complentur non sunt prædestinata.* Sentit namque aperte, actus humanos in quantum proficiscuntur à causa secunda libera, non esse prædefinitos, quæ est doctrina non solùm Damasceni in locis proximè citatis ex lib. 2. de fide cap. vlt. & in lib. contra Manichæos, versus finem, sed communissima sanctorum Patrum, vt sequenti libro, Deo dante, monstrabimus. Et ad tertium argumentum propositum respondet D. Thom. in hunc modum: *Ad tertium dicendum, quòd præscientia hîc accipitur contra prædestinationem diuisa quantum ad ea, in quibus præscientia prædestinationem excedit.*

venidi: Non autem crederis praescientiam praedestinationem in malis tantum, si praedestinare similiter accipiatur [illegible] *suis sine vero* [illegible] *divina*, [illegible]. Ex hoc testimonio habemus aperté, ex doctrina D. Thomæ, & Damasceni actus liberos non solùm malos, de quibus in argumento, sed etiam bonos quatenus pendent à libero arbitrio non esse prædefinitos, neque præfinitos in decreto divino, & illorum præscientiam antecedere prædefinitionem. Et hæc doctrina nunquam fuit à D. Thoma retractata, vt fusè dicemus lib. 4. Quare videre possunt, qui volunt, quam conformitatem habeat doctrina eorum, qui in via D. Thomæ contendunt, actus moraliter malos à Deo præcognosci in suo diuino decreto efficaci.

III. Tertiò probatur eadem veritas ratione. Si Deus cognoscit peccata futura in decreto, vel cognoscit illa in decreto concomitante, vel sequente, vel antecedente. Primum, & secundum dici non possunt, quia ex decreto concomitante sciri non potest, quòd voluntas concomitabitur diuinum concursum. nam quando duæ voluntates conueniunt simul ad vnum actum, vel concurrunt à casu, & hoc de diuina voluntate dici non potest, vel vna mouet alteram, & hoc in tali casu dici non potest, quia voluntas diuina non esset concomitans, sed aut præueniens, aut sequens humanam voluntatem, vel quia vna præscit, quod si adiungat alteri suum concursum, illa exibit in actum; & tunc ex alio capite quam ex decreto concomitante oportebit Deum scire, quòd humana voluntas exibit in actum. Si autem dicatur, quòd illud est decretum antecedens, vt de facto nonnulli dicunt, quòd Deus cognoscit actus futuros moraliter malos in duplici decreto, quorum altero decreuit voluntatem humanam prædeterminare ad naturalem entitatem peccati, altero verò decreuit permittere moralem malitiam ipsius peccati.

Contra hanc responsionem arguo. Vel posito hoc decreto sequitur necessariò, & infallibiliter malitia ipsius peccati, vel solùm contingenter, & fallibiliter. Si dicatur primum, iam voluntas humana libera non erit ad peccandum, sed necessariò peccabit, recurretque in manifestum Caluinismum, nihil enim, ait Paternus, plus dicit Caluinus, vt lib. 4. monstrabimus. Si dicatur secundum, ergo ex tali decreto Deus non potest certò scire, quòd homo sit peccaturus. nam si adhuc posito decreto potest non peccare, ergo potest puni in esse, quòd non peccet, & sic non sciet illum peccaturum.

Confirmatur ratio ex doctrina D.Thomæ. Vel per diuinum decretum voluntas humana est necessariò determinata ad apponendam actui naturali moralem malitiam, vel non. Si dicas primum, iam Deus determinat voluntatem non solùm ad actum naturalem, sed ad malitiam peccati, & est malitiæ autor, quod nec Caluinus audet manifestè affirmare. Si secundum, argumentor sic. Quando effectus est in causa contingente non determinata ad ipsum effectum, effectus per nullam scientiam, siue creatam, siue increatam potest infallibiliter sciri, ex D.Thoma 1. part. quæst. 14. art. 13. & aliis locis suprà citatis; sed posito isto duplici decreto, voluntas humana adhuc manet indeterminata ad ponendam malitiam moralem. Ergo ex isto duplici decreto per nullum intellectum, siue creatum, siue increatum certò sciri potest, quòd voluntas infallibiliter peccabit.

Quartò principaliter probatur eadem veritas ex euersione præcipui fundamenti contrariæ opinionis. IV. Præcipuum enim illius fundamentum est, hominem sine speciali Dei auxilio non posse tentationes vitare, & non posse propriis viribus se continere, ne cadat. Vnde sequi videtur, si Deus decreuit permittere hominem cadere, in eodem decreto videre, quòd ille necessariò sit casurus. Verùm ex eodem fundamento maximè probatur nostra sententia, supponendo verum, quod est de fide, nempe, Deum nullum hominem deserere (saltem de iustificato loquendo) nisi ille priùs ab homine deseratur, quod vt omittam innumera D. Augustini testimonia, expressè definit Concil. Tridentinum sessione sexta de iustificatione cap. 11. vbi definit, Deum semel iustificatos non deserere, nisi ab eis priùs deseratur. & cap. 13. vbi ait: *Tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent, Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle, & perficere.* Quibus in locis non solùm Concilium loquitur de gratia habituali, sed de gratia actuali adiuuante ad implenda diuina mandata, & ad perseuerandum vsque in finem. Nam ex isto capite tum ibi, tum Can. 11. ostendit, Deum præcipiendo obseruantiam diuinorum mandatorum, & vsque in finem perseuerantiam in bono, non præcepisse aliquid impossibile; & damnat oppositum asserentes. Ratio Concilij est, quia licèt hæc non possit homo solis naturæ viribus efficere, potest tamen efficere cum diuino auxilio, quod semper habet paratum, quo Deus nullum iustificatum deserit, nisi ille priùs per peccatum Deum deserat. Hoc autem supposito sequitur necessariò veritas nostræ propositionis, & falsitas oppositæ sententiæ, quod sic demonstratur. Prius est hominem peccare, & Deum deserere, & Deum ipsum præuidere, hominem se per peccatum deserentem, quàm sit decretum de homine deserendo. Ergo in decreto de homine deserendo, & permittendo labi in peccatum non potest cognoscere hominem infallibiliter peccaturum. Antecedens est doctrina S. Concilij. Consequentia probatur, quia idem est decretum permittendi hominem cadere, & decretum hominem deserendi actuali auxilio, quo teneatur ne cadat.

Huic argumento quidam recentiores, vt satisfaciant, dicunt, subtractionem diuini auxilij duobus modis posse considerari. vno modo, vt simplex quædam negatio est; alio modo, vt est priuatio. Et licèt (inquiunt) quatenus priuatio est, prius sit hominem deserere Deum per peccatum, quàm deseri à Deo per subtractionem diuini auxilij: tamen si consideretur, vt negatio est, prius est, Deum deserere hominem, quàm deseratur ab illo.

Sed si sic licet dicere, videtur sanè egregia, & lepida decretorum sacri Concilij delusio, & illius fundamenti subuersio. Quærendum est enim à sic respondentibus, an prius fuerit in diuina voluntate decretum illud subtrahendi auxilium diuinæ gratiæ, quàm præscientia lapsus ipsius hominis, an sit posterius ad ipsam præscientiam. Si enim posterius est, iam in illo decreto non fuit primò præuisum peccatum

sed ad aliam rationem recurrendum est. Si autem dicatur illud esse prius, iam Deus decreuit deserere hominem, antequam homo decreuerit deserere Deum, quod formaliter, & in terminis est contra definitionem Concilij.

V. Præterea in executione huius decreti, vel Deus de facto subtrahit homini auxilium speciale, antequam homo auertatur à Deo, vel postquam homo auersus est à Deo. Si primum dicas, vanè Concilium hortatur nos ad perseuerandum, & legis diuinæ præcepta implenda ex hoc, quòd paratò sit semper nobis diuinum auxilium, nec Deus nos deserat, nisi prius deseratur à nobis. Dicet enim statim quilibet homo cordatus, quid me hortamini ad rectè viuendum, & perseuerandum vsque in finem? Ego quippe sine speciali Dei auxilio id facere non possum: Deus autem priusquam viderit me ab illo auersum per voluntatē meam, iam apud se decreuit huiuscemodi auxilio me destituere, & de facto me destituit. Quid me deluditis vanis distinctionibus? nam si Deus ab æterno ante inspectam voluntatis meæ auersionem, iam decreuit suis auxilijs me destituere, quatenus talis destitutio simplex auxiliorum negatio est, & de facto in tempore me destituit, & ego sic destitutus, nequeo legem Dei seruare, & in finem perseuerare: Quid me iuuat, quòd quatenus priuatio est, ego non nisi post inspectam voluntatis meæ auersionem destituar?

Et vt istius irrefragabilis argumenti vires magis appareant, vel homo destitutus diuino auxilio quatenus simplex negatio est, necessariò labitur in peccatum, vel non. Si non, iam ex decreto subtrahendi homini diuinum auxilium, vt subtractio est simplex negatio, non potest Deus certò nosse, hominem casurum. Si dicatur, quòd sic, iam ruit tota argumentatio, & exhortatio Concilij: nam dicent statim hæretici, esto considerata carentia diuinæ gratiæ, vt priuatio est, prius sit, hominem deserere Deum, quàm è contra, tamen considerata eadem carentia, vt negatio simplex est, iam prius est, Deum hominem deserere, quàm Deus deseratur, & homo sic destitutus diuina gratia, vt destitutio simplex negatio est, non potest non labi in peccatum, neque in bono perseuerare.

VI. Demum illa responsio refellitur ex principijs veræ Philosophiæ, nam licèt carentia formæ in aliquo subiecto possit habere rationem simplicis tantùm negationis, vt, verbi gratia, non videre in lapide: tamen carentia formæ in subiecto, in quo est debitum habendi illam, nunquam potest habere rationem simplicis negationis, sed semper habet rationem priuationis: modò quilibet in gratia constitutus habet debitum habendi auxilium actuale ad vitanda peccata, & ad perseuerandum. Ergo in præsenti negotio illa distinctio de carentia auxilij diuini, vt negatio, & vt priuatio est, omninò est extra propositum. Minor probatur, nam si homo constitutus in Dei gratia non haberet istud debitum habendi huiusmodi auxilium, non omnes, qui illo priuantur, eo priuarentur sua culpa: sed quicumque tali auxilio priuantur, sua culpa illo priuantur, vt omnes Doctores dicunt, & præcipuè D. Augustinus in lib. de correptione, & gratia cap. 5. 6. & 11. ergo omnes saltem iustificati habent debitum habendi istud auxilium.

Augustinus.

Præterea in quorumque Deus constituit debitum vitandi omnia peccata, & legis diuinæ obseruandæ, & vsque in finem perseuerandi, in eo constituit etiam debitum habendi istud auxilium, sine quo homo hæc præstare non potest: sed in omni saltem iustificato Deus constituit debitum hæc omnia agendi.

Dices, quomodo constituit Deus in homine debitum habendi istud auxilium, si illud ex solo diuino beneplacito omninò pendet? Respondeo, ex eo, quòd Deus videns hominem non posse sine huiusmodi auxilio diuina mandata seruare, peccata vitare, & vsque in finem perseuerare, nihilominus constituit in eo debitum hæc omnia peragendi, constituit seipsum debitorem huiusmodi auxilium tradendi, nisi per hominem steterit. Quare quicumque tali auxilio priuatur, sua culpa priuatur.

Propterea alij respondent supradicto argumento, Concilium loqui de auxilio sufficienti, cum quo potest vitare omnia peccata, & vsque in finem perseuerare si vellet; non autem de auxilio efficaci, cum quo de facto eadem peccata vitat, sine quo auxilio licèt homo potest stare, tamen de facto cadit.

Contra hanc responsionem, quæ nonnullis mille modis aberrantur, omissis alijs difficultatibus, quas illa continet, sic arguo. Vel cum solo auxilio sufficienti homo potest non cadere, vel non. Si dicas secundum, iam destruis quod dicis, auxilium enim, quod dicis esse sufficiens, iam non erit sufficiens. Si dicas primum: vnde ergo Deus scit quòd de facto cadet, si cum tali auxilio sit, quòd homo non cadere potest? Dicere namque, quòd scit quidem, illum cum tali auxilio posse non cadere, sed tamen quòd de facto cadet, est dictum voluntarium, & irrationabile. si enim potest non cadere, possibili posito in esse, nullum sequetur impossibile: ponamus igitur, quòd de facto non cadat, Deus nesciet, illum esse casurum.

VII. Vltimò probatur eadem veritas, & simul reijciuntur omnes supradictæ responsiones. Nam quidquid sit de homine post lapsum primorum parentum, tamen loquendo de homine constituto in statu iustitiæ originalis, & de Angelo constituto in statu viæ, non potuit Deus in decreto permittendi illius lapsum certò, & infallibiliter scire, illum lapsurum esse. Nam cum eodem prorsus auxilio, cum quo homo lapsus est, potuisset stare si voluisset, & hoc est vnum discrimen inter statum iustitiæ originalis, & naturæ corruptæ, quod assignat D. Augustinus libro de natura, & gratia cap. 42. & 49. & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 2. & de bono perseuerantiæ cap. 7. & lib. de correptione, & gratia cap. 10. 11. & 12. vbi dicit, quòd si homo in statu iustitiæ originalis non habuisset auxilium, quo potuisset stare, si voluisset, & per substractionem diuini auxilij cecidisset, iam illius peccatum in Deum refundendum esset: & dicit quòd relictum erat in viribus Adæ perseuerare, vel non perseuerare: non quidem quòd tunc sine supernaturali auxilio id posset efficere, sed quia illud auxilium erat quodammodo debitum illi statui. Addit quòd cum eisdem omninò auxilijs, cum quibus mali angeli ceciderunt, boni Angeli steterunt. Legatur dictum cap. 10. lib. de correptione, & gratia. §. *Quapropter saluberrimè.* & cap. 11. *Si autem hoc adiutorium, vel Angelo vel homini, &c.* & sufficient ad excutiendam nebulam obscurantem radios veritatis, & euertenda omnia, quæ dicuntur de notitia futuri lapsus ex decreto permittendi peccatum.

Contra

Contra hanc resolutionem est primum argumentum [illegible] ex diuina Scriptura, [illegible] Deus decreuit substrahere suum auxilium, infallibiliter labi, & ruere in malum: Psal. 80. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. Idem probant [illegible] Concilij secundi Arausicani, & [illegible] quae videri possunt apud Car- [illegible] enim necesse est illa [illegible], hominem [illegible] stare, neque quoad [illegible] neque etiam supernaturale.

Concilium Arausicanum

Respondeo [illegible] non esse inter Catholicos [illegible] hac scriptum est, cùm [illegible] Deum nullum, [illegible] ab illa priùs deseratur. [illegible] quorumnam [illegible] ad salutem, vt [illegible] prohibentur, & si quem deserit, [illegible] ille desera- [illegible] & possit non [illegible], quòd si subtraxit [illegible] infallibiliter sit peccaturus [illegible], quòd [illegible] auxilium, sine quo [illegible] stare, neque, quòd [illegible], hominem cum auxilio [illegible] hoc est, de quo est [illegible], quòd eum posse peccare [illegible].

II. Secundum argumentum est. Si in tempore, quo homo tenetur implere aliquod praeceptum, vel exercere aliquem actum virtutis, non praedeterminatur à Deo ad huiusmodi actum, ille non ponet talem actum; & peccabit peccatum omissionis. [illegible] praedeterminationem [illegible] cognoscit Deus futurum [illegible]. Similiter si decreuit praedeterminare hominem ad [illegible] actum peccati [illegible], quòd homo infallibiliter peccabit peccatum commissionis.

Respondeo [illegible] antecedens [illegible], si Deus praedeterminare decreuit Petrum ad actum [illegible], ille necessariò pec[illegible], vel si non decreuit praedeterminare ad actum [illegible], Petrum peccaturum peccatum omissionis. Vel dicendum argumentum procedere ex [illegible], quas negamus [illegible] Deum [illegible] in esse; si enim illas poneret in esse, [illegible], & necessitaret illum ad [illegible].

CAPVT XXIII.

Dubium tertium expenditur, An praeciso diuino decreto adhuc concipiatur in Deo certa notitia futurorum contingentium.

1\. QVaestio, quae tangitur in hoc dubio non est, An praeciso diuino decreto, tanquam causa, & ratione essendi ipsorum futurorum contingentium [illegible] per modum concurrentis cum secundis causis contingentibus, possit Deus futura contingentia cognoscere. Certum enim est, quòd, quemadmodum praeciso diuino decreto, neque res contingentes, neque necessariae, neque aliquid omnino esse potest extra Deum, iuxta sententiam D. Ioannis in Apocalyp. cap. 4. *Quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Et clariùs in lib. Sapientiae cap. 11. *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset conseruaretur?* ita praeciso eodem decreto nullum futurum contingens habere posset rationem obiecti intelligibilis per scientiam visionis, de qua modò est quaestio. Est autem tota quaestio, an praeciso eodem decreto, vt ratione intelligendi per modum determinantis ipsum diuinum intellectum ad intellectionem futurorum contingentium, adhuc possit concipi in Deo perfecta notitia eorundem contingentium. Referuntur in hac re ab Aluarez disput. 23. nonnulli dicentes, ante decretum diuinum cognosci à Deo futura contingentia per simplicem intuitum veritatis eri, & per infinitatem diuini intellectus. Sed quinam Doctores hoc affirment, videre non possum. Scio Molinam, Valentiam, & Vasquez in locis cap. sequenti statim allegandis dicere, Deum per infinitatem sui intellectus, & diuinae scientiae, & luminis, & per simplicem intuitum veritatis rerum cognoscere sufficienter futura contingentia. At quòd illa cognoscat vt futura ante diuinum decretum de ipsis futuris contingentibus creandis, hoc nec dicunt, nec dicere possunt, immo Vasquez id expressè negat disput. 65. num. 3. & 12. Aluarez. Vasquez.

Contra hos autores ponit idem Aluarez conclusionem, quòd ante omne decretum diuinae voluntatis, siue in illo priori signo rationis antequam intelligatur in Deo huiusmodi decretum determinans quid sit futurum, quid non sit futurum, nulla propositio de futuro contingenti habet determinatam veritatem, ac per consequens in illo signo priori non est cognoscibile etiam à Deo ex ipsa veritate obiecti, quod sit determinatè futurum. Quam conclusionem multipliciter probat, & tractat. Sed neque autores citati affirmant, vllam propositionem de futuro contingenti habere determinatam veritatem ante diuinum decretum de rebus creandis, vel absolutum, vel saltem, ex hypothesi.

Ad hanc igitur quaestionem dico breuiter, licèt praescindendo à diuino decreto de futuris creandis tanquam à ratione, & causa essendi ipsorum futurorum, ob quam illa fiunt obiectum idoneum, vt ad illud terminetur diuina notitia, non possit esse in Deo certa notitia de ipsis futuris contingentibus, vt futura sunt: tamen si concipiamus diuinum decretum per modum determinantis intellectum diuinum ad intellectionem eorundem contingentium, praescindendo ab ipso decreto, vt à ratione intelligendi, adhuc potest concipi in Deo perfecta notitia eorundem futurorum contingentium. Itaque quamuis de facto praeciso diuino decreto, non possit Deus cognoscere futura contingentia, quia diuinum decretum est illis ratio essendi: tamen si per impossibile Deus non causaret res per suam voluntatem, sed ageret immediatè per suam naturam, quemadmodum nonnulli dicunt sensisse Aristotelem, in quo casu diuinum decretum non esset futuris contingentibus ratio essendi, Deus praeciso per impossibile quocunque decreto, per suam essentiam tanquam speciem intelligibilem repraesentatiuam omnis veritatis, & vt formam intellectam repraesentantem diuino intelle- II.

intellectui in nunc æternitatis omnia futura contingentia sufficienter cognosceret ipsa futura contingentia. Quæ assertio sic explicata est expressa mens D. Thomæ in 1. dist. 38. quæst. 1. artic. 5. in corpore, vbi proposita quæstione sub istis verbis, *Et ideo nunc restat inquirendum, vtrum scientiæ diuinæ impediatur ratione contingentia: contingentia enim duplici ratione videtur effugere diuinam cognitionem*, &c. Quæstionem soluens inter alia dicit: *Quia ideo scientia sit certa cognitio ex ipsa ratione certitudinis, etiam exclusa causalitate, requirit certitudinem, & determinationem in scito.* Et infrà: *Non enim potest esse, quòd Deus simul sciat, hunc cursurum, & ille deficiat à cursu; & hoc propter certitudinem scientiæ, & non propter causalitatem.* Clarius de veritate quæst. 6. art. 3. vbi distinguit certitudinem scientiæ, à certitudine ordinis, & causalitatis, & docet prædestinationem esse certam non solùm certitudine præscientiæ, sed etiam ordinis, & causalitatis, quod omnino dicere non potuisset si certitudo diuinæ præscientiæ ita penderet ex diuino decreto, quòd illo præciso non remaneret illa: non enim posset distingui certitudo præscientiæ à certitudine ordinis, & causalitatis, si illa certitudo, quæ præscientiæ inest, penderet ex decreto, quod habet rationem causæ: neque verum esset, quod ait ibi D. Thomas, prædestinationem addere super prouidentiam certitudinem ordinis, & causalitatis: nam aut prouidentia non esset certa, aut esset certa certitudine diuini decreti; & sic esset certa certitudine ordinis, & causalitatis, sicut etiam prædestinatio.

III. August. Probatur autem nostra assertio euidenti authoritate D. Augustini, & aliorum Patrum, qui dicunt, Deum multa præscire, quæ non prædestinat, & non prædefinit, vt suprà dictum est, & etiam lib. sequenti ex professo dicemus. Sed specialiter probatur ex eodem Augustino lib. tertio de libero arbitrio cap. 4. vbi inquit: *Non igitur quia Dei præscientia est, necesse est fieri, quæ præsciuit; sed tantummodo quia præscientia est, quæ si non certa prænoscit, vtique nulla est.* Et infrà: *Sicut itaque non sibi aduersantur hæc duo, quòd tu præscientia tua noueris, quod alius sua voluntate facturus est: ita Deus neminem ad peccatum cogens, præuidet tamen eos, qui propria voluntate peccabunt.* Quæ Augustini comparatio manifestè supponit, ex alio capite sumi certitudinem diuinæ præscientiæ, quàm ex diuino decreto. Aliàs verè dicere non posset, quòd sicut homo non cogit ad peccandum, quem peccaturum esse præuidet, ita nec Deus: nam diceret statim discipulus, cum quo ibi Augustinus disputabat, quòd alia est ratio de scientia hominis, alia de scientia Dei. Scientia hominis non pendet ex decreto: sed scientia Dei pendet ex decreto. Demum ipse Augustinus in lib. de prædestinatione sanctorum cap. 9. reperitis responsionem quandam à se traditam argumento Porphyrij in epist. 49. quæst. 2. quæ epistola est liber Augustini de sex quæstionibus Paganorum. (erat autem quæstio Porphyrij, cur Christus, qui se dicit salutem, & vitam, & in se solo omnium hominum salutem reponit, aduentum suum in mundum per tot sæcula distulerit. Cui quæstioni in dicta epistola respondit Augustinus, tunc Christum, & illuc venisse, quando, & vbi sciebat futuros esse, qui in illum essent credituri,) inquit Augustinus dicto capite 9. se in ea epistola ex ratione sumpta ex sola diuina præscientia, sine præiudicio tamen aliarum causarum responsionem sufficientem attulisse, quæ satis esset ad Paganorum perfidiam conuincendam. Sensit igitur Augustinus, Deum præciso etiam decreto suæ voluntatis habere certam notitiam de futuris contingentibus: alioquin ratio sumpta ex sola præscientia non fuisset sufficiens ad conuincendam perfidiam Paganorum, nam diceret statim Porphyrius, vnde illa est diuinæ præscientiæ ista certitudo, quòd tunc, & illic futuri essent, qui in Christum crederent an ex diuino decreto, an aliunde? si ex diuino decreto, iam hoc est, quod quæro, quare Deus tot sæculis aduentum suum mundo subtraher decreuerit? si autem aliunde, iam aliunde præciso ipso diuino decreto haberi potest certa notitia futurorum contingentium.

Hinc apparet, veram non esse doctrinam quorundam recentiorum dicentium, certitudinem diuinæ notitiæ de futuris contingentibus tandem vltimatè reducendam esse non solùm in præsentialitatem rerum in nunc æternitatis, sed in diuinum decretum, & prædeterminationem secundarum causarum non impediendarum; neque illam doctrinam esse vllo pacto ad mentem D. Thomæ, cuius signum euidentissimum apud me est, quòd cùm D. Thom. tantopere in tot locis laborauerit, vt inueniret solidam rationem huius certitudinis, nunquam meminit huius decreti, neque huius prædeterminationis secundarum causarum, cum tamen haberet in promptu hanc rationem reddere, si illam sufficientem reputasset: & quòd omnia loca, quæ nonnulli conantur adducere ex D. Thoma ad id probandum, sunt corrupta, & deprauata, in quibus D. Thom. nihil tale dicit, sed totum oppositum, sicut sunt loca illa citata ex 1. parte quæst. 14. artic. 13. & 2. 2. quæst. 171. art. 6. ad secundum, & ex 1. contr. Gentes cap. 67. ratione tertia & 68. de quibus dictum est cap. 10. ad secundum argumentum. IV

Contra hanc assertionem est vnicum argumentum, quoniam D. Thomas in 1. dist. 39. art. 1. V & alij Theologi communiter affirmant, scientiam liberam in Deo subiectam esse imperio diuinæ voluntatis, ob quam causam concedunt hanc propositionem: Deus potest non scire illud, quod scit, habere aliquem sensum verum. Ergo tota ratio certitudinis scientiæ liberæ videtur fundari in decreto diuinæ voluntatis.

Respondeo, sensum D. Thomæ, & Doctorum esse, scientiam liberam subiectam esse diuino decreto, & imperio voluntatis non ratione sui, sed ratione obiecti scibilis. Et D. Thomas loquitur de scientia practica, quæ est causa rerum, non de scientia visionis, quæ sic etiam non esset in Deo istud decretum, adhuc esset in illo, vt dictum est.

CAPVT XXIV.

Tres aliæ rationes cognoscendi futura contingentia à Scholasticis allatæ expenduntur.

P[illegible] [illegible] exa-[illegible] [illegible] tres aliæ rationes, ex quibus [illegible] Theologi [illegible] probare certitudi-[illegible] [illegible] de futuris contingenti-bus [illegible] [illegible] ab illis ex [illegible] [illegible] diuinæ [illegible]. Secunda ex ideis. Tertia ex [illegible] diuini intellectus, & diuinæ [illegible].

Primam [illegible] Palatius in 1. dist. [illegible] quæst. [illegible] disp. [illegible] [illegible] referente Sua-rez [illegible] de scientia futurorum contingentium c. [illegible] principio. Dicit enim, quòd diuina præscié-tia [illegible] in [illegible] diuinum decretum, decer-[illegible] [illegible] effectus contingentes sint fu-[illegible] [illegible] efficacitate diui-[illegible] sufficienter cognoscere omnes effe-ctus contingentes [illegible]. Verùm de causalitate diuinæ scientiæ, [illegible] cap. 13. & [illegible] [illegible]. Nunc quod ad rem attinet, bre-[illegible] [illegible] scientiam duobus modis pos-[illegible], vno modo, vt est determinata per [illegible] illorum; alio modo præscin-[illegible] à diuino decreto. Si consideretur primo modo, dico [illegible] diuinæ scientiæ [illegible] [illegible] eandem rationem, quæ sumitur ex [illegible] [illegible], nec minorem, cùm [illegible] scientia [illegible] causa rerum, nisi [illegible] diuinæ voluntatis. Si autem consi-[illegible], [illegible] per quam [illegible] ef-[illegible] ipsius diuinæ præscientiæ certò sciri non possit aliquid futurum contingens quatenus futurum: quia diuina scientia præcisè diuino decreto nullius futuri contingentis est causa.

[illegible] quòd ex hoc sequeretur, esse aliquam imperfectionem in diuina præscientia, si dicamus illam esse ex se indeterminatam circa aliquod [illegible] ad [illegible] an illud sit futurum, [illegible] determinetur prius à diuina volun-tate.

Respondeo, [illegible] diuinam esse de se inde-[illegible] ad ferendum iudicium de contin-[illegible], an illud sit futurum, necne, nullam argue-re imperfectionem in ipsa præscientia, sed solùm in [illegible], quod ante [illegible] decretum non habet determinatam veritatem, per quam sit [illegible] ipsi diuinæ præscientiæ. Adhuc diui-[illegible] præscientiam, respectu [illegible] creati deter-minati per decretum diuinæ voluntatis, nullam dicit imperfectionem in diuina præscientia; quia per talem determinationem nulla accidit intrin-seca mutatio in ipsa diuina præscientia, sed tan-tùm in re scita. Diuina enim præscientia etiamsi nulla creatura esset futura, quoad suam substan-tiam, eadem omninò esset, quæ nunc est; licèt quoad illum respectum extrinsecum præscientiæ, quem dicit ad creaturas, non esset eadem, sicut dicit Hugo noster Victorinus lib. 1. de Sacramen-tis p. 2. c. [illegible] Quòd si futura non essent, in Deo præ-scientia non esset: sed nihilominus in Deo fuis-set, quia ipsa, quæ in Deo est, præscientia fuis-set.

Hugo Victorinus.

II. Circa secundam rationem, quæ sumi potest ex diuinis ideis, non multum est immutandum, cùm de ea satis dictum sit sup. cap. 10. Et iuxta ea, quæ ibi dicta sunt, breuiter dicendum est, ideas ante li-berum decretum diuinum de rebus ad extra creā-[illegible] nullam futuram contingentem distinctè repræ-sentare, sed solùm repræsentare creaturas, vt possi-biles; accedente verò decreto easdem creaturas repræsentare, vt absolutè futuras; neque ex hoc se-qui, [illegible] essentiam, vt idea est, accipere vim re-præsentandi ex decreto libero, sed solùm sequi, creaturas ex eodem decreto acquirere esse repræ-sentabile, acquirendo determinatam veritatem, & determinatum esse: adeò quòd ex parte repræ-sentantis tam est naturalis repræsentatio, qua di-uina essentia repræsentat creaturas, vt futuras, quàm illa, qua repræsentat easdem, vt possibiles: & nihilominus ex parte rei repræsentatæ prima est libera, secunda verò naturalis. Quod benè de-clarari potest exemplo allato à Scoto 1. dist. 39. §. *Vtso de contingentia*. Si enim essent duo colores, quorum alter esset naturaliter oculo præsens, al-ter verò solùm contingenter, oculus ex parte sua naturaliter videret vtrumque, & nihilominus ex parte rerum visarum vna fieret visibilis naturali-ter, altera verò liberè, seu contingenter.

Ex quo sequitur, rationem cognoscendi futu-ra contingentia sumptam ex ideis eandem omni-no esse cum illa, quæ sumitur ex diuino decreto, aut saltem illa præcisâ ex se sufficientem minimè esse.

Circa postremam rationem est sententia quo-rundam recentiorum Doctorum, quòd ex infini-tate diuini intellectus, & diuini luminis, & alti-tudine & infinitate diuinæ præscientiæ, & ex de-terminata veritate, quæ ipsis futuris contingenti-bus inest, colligi possit sufficiens ratio certitudi-nis notitiæ futurorum contingentium: ita sentiunt Ludouicus Molina dicta quæst. 14. art. 13. disp. 14. 15. & 16. §. *In qua ergo ab antecedent*. Suarez lib. 1. de scientia futurorum contingentium cap. 8. Gregor. de Valent. t. 1. q. quæst. 14. art. 13. puncto 3. & Vasquez disp. 65. cap. 4. vbi dicit, se primum post Scotum hunc modum dicendi inuenisse, eum-que in Hispaniis, & Romæ publicè docuisse, & fuisse postea in scholis à quibusdam Theologis passim vsurpatum. Quid autem in hac causa dixe-rit Scotus, quod illorum iuuet sententiam, iam indicauimus tum hîc circa secundam rationem de-sumptam ex ideis, tum suprà cap. 10. ad primam rationem ipsius Scoti contra secundum dictum, vbi illius verba fideliter retulimus ex 1. dist. 39. §. *Vtso de contingentia*. III.

Molina.
Suarez.
Greg. Valē.
Vasquez.

Hæc illorum doctrina quoad illa, in quibus omnes conueniunt, est sine dubio vera: non est ta-men nuper excogitata, sed communis sententia omnium ferè Theologorum, qui docent, certitu-dinem diuinæ notitiæ de futuris contingentibus sumendam esse ex illorum præsentia in nunc æter-nitatis, siue ex eo, quòd diuinus intellectus ab æ-terno fertur in esse præsens actualis existentiæ, quod aliquando sunt habitura. Est namque hæc sententia eadem prorsus cum illa, ne pilum quidem ab illa discrepans, nisi solis verbis: quia idem sunt in re, certitudinem diuinæ notitiæ sumi ex deter-minata veritate, quam habent futura contingētia, & illam sumi ex eo, quòd diuinus intuitus fertur in esse præsens actualis illorum existentiæ, cùm fu-tura contingentia nullam habeant determinatam veritatem, nisi ratione illius esse præsentis actualis existentiæ, quod habent in aliqua temporis diffe-rentia, prout suprà dictum est. Propositiones enim de futuro contingenti non continent determina-tam veritatem ratione illius esse futuri, quod ha-bent contingentia in suis causis, neque vt sunt formaliter de futuro, sed ratione esse præsentis, quod futurum contingens est habiturum in seipso extra causas. Quòd etiam sumenda sit ratio huius certitudinis ex infallibilitate diuini intellectus, & luminis, & diuinæ notitiæ, de hoc nullus Doctor Catholicus vnquam dubitauit. Sed in hoc solùm IV.

est

est difficultas, quia esto sit infinitus intellectus, infinitum lumen, infinita diuina notitia, tamen si futurum contingens non est de se intelligibile, talis infinitas non sufficit ad illud intelligendum; quemadmodum infinitas diuinæ potentiæ non sufficit ad hoc, vt fiat, quod fieri non est possibile.

V. Vnde infertur primò, falsum esse, quod ait Molina, Deum certò cognoscere futura contingentia, non quidem certitudine, quæ proueniat ex obiecto, quod ex se contingens est, potestque aliter se ipsa euenire: sed certitudine, quæ prouenit ex illimitata, & infinita perfectione cognoscentis, qui ex seipso cognoscit obiectum, quod de se erat incertum, & fallax. Nam licèt diuinus intellectus non requirat certitudinem in obiecto secundario, vt ex eo accipiat certitudinem suæ notitiæ; requirit tamen illam, vt obiectum aptum sit terminare ipsam notitiam certam diuini intellectus. neque enim infinitas diuini intellectus, vel luminis facit, vt cui de se repugnat intelligibilitas, sit intelligibile: neque hanc inintelligibilitatem illa potest vincere, sicut neque infinitas diuinæ potentiæ vincere potest impossibile facere, neque contradictoria. Quare si obiectum de se est incertum, & fallax, nullam continens determinatam veritatem, vanum est fingere, illud per infinitatem diuini intellectus, vel diuini luminis infallibiliter intelligi posse. Et propterea verissimè docuit D. Tho. vbique sibi constans, futura contingentia non esse ab vllo intellectu cognoscibilia, nisi pro eo statu, in quo illa continent determinatam veritatem, qui est status præsentialitatis illorum extra suas causas.

VI. Secundò infertur, falsum esse, quod ibi dicit Vasquez, ex determinata veritate, quam habent futura contingentia, modo ab illo declarato tum ibi, tum disputatione sequenti, posse sumi certitudinem notitiæ eorundem contingentium. Vult enim ille, quòd propositiones de futuro contingenti, vt sunt simpliciter de futuro, contineant determinatam veritatem: & ideirco reiicit sententiam Philosophi dicentis, de futuris contingentibus non esse determinatam veritatem, tanquam falsam, & fidei Catholicæ contrariam. Et sic consequenter reiicit sententiam D. Thomæ, qui vbique sententiam Philosophi in hoc probat, & sequitur. Quæ tamen opinio Vasquez absque dubio est falsa, & contra communem sensum omnium sapientum: nam futurum contingens, vt futurum non habet esse certum, & determinatum; & si habet esse certum, & determinatum, iam amittit rationem contingentis. non igitur sumi potest certitudo diuinæ præscientiæ de futuris contingentibus ex determinata veritate illorum, quatenus futura sunt, quia vt sic nullam determinatam veritatem possunt continere.

VII. Tertiò infertur, falsum esse, quod idem Vasquez ait ibidem n. 19. & 20. post Gregorium Arimin. & Gabrielem, tantam esse vim, & perfectionem diuini intellectus, vt etiamsi per impossibile Deus non esset omnipotens, & non esset rerum causa, sed res essent, vel à casu, vel ex aliis causis, nihilominus infinitas diuini intellectus sufficeret ad notitiam eorundem futurorum contingentium, & illud quòd infrà num. 24. dicit de diuina essentia, quòd etiam ante diuinum decretum res possent in diuina essentia repræsentari, & infinita sua sapientia certò cognosci, etiamsi res essent à casu, vel ex aliis causis. Quia omnis cognitio fit

Greg. Arim. Gabriel.

per aliquam repræsentationem, & omnis repræsentatio fit per aliquam assimilationem: at si futura contingentia essent à casu, aut ex aliis causis, & diuina essentia non haberet in se vim causandi illa, & ea sua virtute non contineret, nulla intercedere posset repræsentatio, nulla assimilatio inter diuinam essentiam, & ipsa futura contingentia; omnis namque assimilatio, vt solitè docet D. Thom. de veritate quæst. 2. art. 14. in corpore, prouenit ex aliqua forma existente in iis, quæ sunt similia, vel formaliter, vel saltem virtualiter, & eminenter. Tribus autem modis fieri potest illa assimilatio, vel quia vnum est causa alterius, vel quia vnum est effectus alterius, vel quia vtrumque est effectus tertij. At in casu posito diuina essentia neque esset causa contingentium, neque effectus, neque vtrumque esset effectus alicuius tertij, ergo nulla similitudo, nulla repræsentatio inter illa intercederet, ergo infinitas diuini intellectus non sufficeret ad illa cognoscenda.

Quartò infertur, falsum esse, quod idem auctor ait ibidem num. 22. quòd licèt possibilitas creaturarum supponat, vt priorem possibilitatem Dei, & illius esse: non tamen supponit Deum, vt potentem producere, aut vt actu producentem ipsas creaturas, quod dicit, se probare infrà disputatione 104. Quia ex hac doctrina sequeretur creaturas esse possibiles in ordine ad aliam potentiam, quàm ad potentiam diuinam, quod est erroneum. Sequela probatur, nam possibile dicitur per aliquam potentiam, vel igitur per potentiam propriam, & hoc dici non potest de re nondum creata: vel per alienam, & ista vel erit alia à diuina omnipotentia, & hoc, vt dixi, est erroneum affirmare, vel per potentiam diuinam, & sic implicat possibilitatem creaturarum non supponere Deum, vt potentem producere ipsas creaturas.

Atque tandem ex omnibus antedictis apparet, solam rationem à D. Thoma assignatam, esse veram, & ex se sufficientem ad conciliandam certitudinem diuinæ præscientiæ cum contingentia rerum.

CAPVT XXV.

Tertia principalis controuersia proponitur, an sit in Deo scientia contingentium futurorum ex hypothesi, quã nonnulli vocant scientiam mediam. Et sensus quæstionis declaratur.

QVæ hactenus dicta sunt de scientia contingentium futurorum absolutè, sufficere posse videntur, ad cuiusuis ingenium, nisi omnino stupidum, aut obstinatum illud fuerit, conuincendum, ne dicam suadendum, nullo pacto lædi rerum contingentiam, & hominis libertatem per certitudinem infallibilem diuinæ præscientiæ. Verùm quia non ex hoc capite solùm, sed aliis pluribus hostes veritatis humanam libertatem oppugnare nituntur, visum est nonnullis, iisque imprimis doctis, ac præclaris viris, & in disputandis contra præsentium temporum hæreticos non parum versatis, aut non sufficere constituere in Deo scientiam naturalem, qua videt res vt possibiles tantùm; & liberam, qua videt res tantum, quæ absolutè, & (vt aiunt) de facto futuræ sunt; aut saltem non ita facilè per illas solas tolli posse difficultates contra ipsam humanam libertatē emergentes, sed præter illas constituendam esse in Deo

[illegible]

[illegible] quandam scientiam, quæ videat futura contingentia, quæ non absolutè futura sunt, sed futura ex hypothesi, siue ex suppositione; quam [illegible] scientiam mediam inter absolutè naturalem, & absolutè liberam, non quidem per negationem vtriusque, scilicet quòd sit aliqua scientia in Deo, quæ neque sub scientia naturali, neque sub scientia libera omnino contineatur, hoc enim videtur impossibile, cùm omnis scientia in Deo, vel antecedat diuinum decretum liberum, & sic sit naturalis, vel sequatur decretum liberum, & sic sit libera: sed quia participat conditiones vtriusque scientiæ, eo modo, quo S. commentatur in [illegible] de Cælo comm. [illegible] dixit, formas elementorum esse medias, inter substantiam, & accidens; quod non ita accipiendum est, vt existimarent, esse aliquam naturam mediam inter naturam substantiæ, & naturam accidentis; sed quia formæ [illegible] elementorum cum sint re vera substantiæ, [illegible] conditiones formarum accidentalium, quarum vna est intendi, & remitti. [illegible] scientia ista vocatur ab illius assertoribus scientia media per participationem conditionum scientiæ tam naturalis, tum liberæ: nam sicut scientia [illegible] sit scientia naturalis, existitque in Deo ante omnem actum liberum diuinæ voluntatis, nihilominus ratione obiecti participat conditionem scientiæ liberæ, quatenus illius obiectum est quid contingens, eueniens ex causa creata libera, supposito, quòd illa à Deo crearetur, & constitueretur in tali ordine, & cum talibus circumstantiis. De hac scientia media graues controuersiæ non multis abhinc annis excitatæ sunt inter Scholasticos Doctores, nonnullis contendentibus, illam in doctrina priscorum Patrum, imo verò in diuina Scriptura non leue habere fundamentum, eamque apprimè vtilem ad humani arbitrij libertatem non solùm cum infallibilitate diuinæ præscientiæ, sed etiam cum efficacia diuini decreti, & diuinæ prædestinationis, & cum immutabilitate ordinis diuinæ prouidentiæ, conciliandã & tandẽ ad cauillos hæreticorum soluendos. Aliis è contrario asserentibus illam neque in doctrina Sanctorum Patrum, neque in diuina Scriptura habere solidum fundamentum neque vllo modo conferre ad veritates theologicas explicandas, aut humani arbitrij libertatem cum diuina præscientia, aut cũ diuino decreto conciliandam, aut ad hæreticorum sophismata soluenda, neque nimis vtiliter, nimisque dilucidè tot sæculis ante exortam sententiam istam de scientia media à tot Patribus, & à Scholasticis fuisse defensam Catholicam veritatem, [illegible] scientiam istam mediam vel ipsa eius nouitate non parum suspectam esse, & sapere manifestum Semipelagianismum.

Ego autem decreueram omnino controuersiam istam silentio præterire, ne in re tam graui, in qua vt discipulus maximè cupio ex aliis discere, doctorum Doctorum videar velle arbitrari: tamẽ ne quis mihi succenseat, quòd rem ad totum argumentum huius operis explicandum apprimè vtilem vel inconsideratus, vel malitiosus omiserim, tria de ista scientia media breuiter dicere conabor. Primò enim aperiam sensum quæstionis, vt status controuersiæ inter Doctores percipiatur. Secundò referam fideliter opiniones Doctorum. Tertiò dicam quid in hac controuersia probabile existimẽ, abstinendo ab omni censura, quippe qui nullo partium studio, sed solùm Catholicæ veritatis illustrandæ gratia scribo.

II. Vt igitur intelligatur sensus quæstionis, quæ hic controuertitur, an sit in Deo scientia contingentium futurorum conditionatorum, siue futurorum solùm ex hypothesi, & sub conditione ante omne decretum liberum diuinæ voluntatis. Primò notandum est, nomine futurorum contingentium conditionatorum à Scholasticis præcipuè intelligi actus humanos, qui pendent ex libera hominis voluntate, & pro eodem accipi futura contingentia conditionata, & contingentia, quæ non sunt in re ipsa futura in aliqua temporis differentia, sed enunciantur futura solùm sub conditione, & ex hypothesi, id est, ex suppositione. Sicut, verbi gratia, cùm dixit Saluator Matthæi 11. *Si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* Illa pœnitentia est futurum contingens cõditionatum, quia nunquam fuit, & nunquam erit, & nõ enunciatur ibi, vt futura absolutè, sed vt futura solùm ex suppositione ista, quòd fierent in Tyro, & Sidone virtutes, quæ factæ sunt in Iudæa. adeò quòd idem est futurum conditionatum, & futurum ex suppositione.

Porrò suppositio, siue hypothesis dupliciter à Logicis accipi consueuit, vno modo pro nota coniunctionis, per quam plures propositiones categoricæ fiunt coniunctione vna propositio hypothetica, in qua neque antecedens, neque consequens enunciatur absolutè existere, sed tantum enunciatur illatio consequentis ex antecedenti, siue antecedens, siue etiam consequens sit verum, siue falsum & impossibile; vt cùm dico, Si asinus est rationalis, est risibilis: in hac enim propositione neque affirmas, asinum esse rationalem, neque esse risibilem, sed solùm ex hoc antecedenti, asinus est rationalis, sequi illud consequens, asinus est risibilis. Alio modo accipitur suppositio pro propositione, quam arguens accipit sine probatione, tanquam ab aduersario concessam, vel quia ad arguentem non spectat illam probare, sed supponitur, vt probata in superiori scientia, quo pacto propositiones, quæ medium demonstrationis cõtinent, diuiduntur in dignitates, axiomata, suppositiones, &c. quo pacto principia scientiarum subalternatarum dicuntur suppositiones acceptæ tãquam probatæ in scientia subalternante. Hæc suppositio non facit plures categoricas, vnam hypotheticam, & consequens, quod est ex hac suppositione, enunciatur existens, vel futurum, absolutè enunciatur existere, vel futurum esse, & non enunciatur sola illatio antecedentis ex consequẽte. & quòd ista suppositio non faciat plures categoricas coniunctione vnam hypotheticam, patet. nam si Musicus conficiat hoc argumentum, proportio in Diatessaron est imperfecta, illa est proportio in Diatessaron. ergo imperfecta. Maior propositio, quæ est suppositio accepta ex principiis Arithmeticæ non fit propositio hypothetica coniunctione vna cum conclusione, sed vtraque remanet categorica. Quòd autem conclusio, quæ deducitur ex huiusmodi suppositione, enuncietur verè, & propriè existere, est etiam res manifesta.

Hæc verò suppositio secundo modo accepta III.
duplex est: altera, quæ cum illo, cui supponitur, habet proportionem, vel conuenientiam, vt si dicam; si Petrus tentabitur de tali peccato, Petrus consentiet: est enim proportio, & conuenientia inter tentationem, & consensum, quia tentatio est via, & dispositio ad consensum: altera, quæ cum eo, cui supponitur, nullam habet proportionem, vel conuenientiam, quia non est magis dispositio, &

via

via ad illud, quàm ad quiduis aliud. Vt si dicam, si Petrus hodie scribet Romæ, cras cenabit Mediolani. Adeò quòd singula colligendo tres erunt species suppositionis, prima, quæ nihil aliud est, nisi notitia illationis consequentis ex antecedenti siue veræ, siue falsæ, per quam propriè fiunt hypotheticæ,& conditionales. Secunda quæ retinet simpliciter veritatem simplicis categoricæ, ex qua enunciatur aliquid verè existere, & habet proportionem,& conuenientiam cum illo, tanquam via, & dispositio ad illud. Tertia quæ simpliciter retinet naturam simplicis categoricæ, & ex qua enunciatur aliquid verè existere; sed ad illud nullam habet proportionem, neque conuenientiam. Atque tandem hinc deducimus, tria genera propositionum de futuro contingenti conditionato fieri posse, prima est, in qua non enunciamus verè aliquid futurum, sed solùm enunciamus, veram esse illationem consequentis ex antecedenti, vt cùm dico: si homo erit animal, homo erit risibilis. Secunda in qua enunciamus aliquid verè futurum ex suppositione, quæ habet proportionem,& conuenientiam cum illo tanquam dispositio,& via ad illud. vt cùm dico, si talis puella petatur in vxorem, consentiet in matrimonium. Tertia in qua enunciamus, aliquid futurum re vera ex suppositione, quæ cum illo nullam habet proportionem, & conuenientiam. vt cùm dico, si gallus cantabit, mare intumescet.

In hac controuersia non est quæstio de futuris conditionatis, quæ enunciantur per primam propositionem, siue per propositionem primi generis; quia nullum est tale futurum conditionatum, quod sit contingens, sed omne tale vel est necessarium, vel est impossibile. nam si illatio consequentis ex antecedenti sit vera, erit etiam necessaria, & necessariò à Deo cognita. vt ista: si est homo, est animal rationale. Si autem sit falsa, erit etiam impossibilis,& incognita. vt illa: si est homo, est lapis. Neque etiam quæstio est de futuris contingentibus conditionatis, quæ enunciantur per propositiones tertij generis, quia ista nullam continent determinatam veritatem: vnde à nullo intellectu etiam diuino sunt scibilia. Remanet ergo tota quæstio de futuris contingentibus conditionatis, quæ cum conditione siue cum suppositione, quæ illis supponitur, habent proportionem aliquam, & conuenientiam, quæ enunciantur futura per propositiones secundi generis, vt dictum est, an huiusmodi contingentia cognoscantur à Deo.

IV. Secundò principaliter notandum est circa illam particulam, ante liberum decretum diuinæ voluntatis, hanc particulam duobus modis intelligi posse, vno modo ante omne decretum absolutum actu, & realiter existens in Deo: alio modo ante omne decretum conditionatum,& existens in Deo solùm ex suppositione: vt, verbi gratia, sit sensus, esse in Deo scientiam futurorum conditionatorum, etiamsi supponamus, quòd Deus nihil decreuisset creare, neque constituere secundas causas liberas in tali,& tali ordine, & cum talibus, & talibus circumstantiis. In præsenti quæstione non potest esse dubium, an sit in Deo scientia futurorum contingentium conditionatorum ante omne decretum liberum conceptum in Deo ex hypothesi. immo supponimus ante huiusmodi decretum, nihil Deum scire posse futurum ad extra.& cùm quærimus, an Deus sciat, quid homo faceret, si decreuisset constituere illum in tali, vel tali ordine, supponitur ad hoc futurum conditionatum ipsum liberum decretum diuinum creandi hominem, & constituendi illum in tali, vel tali ordine, quod tamen ponimus in Deo nō absolutè, sed solùm ex suppositione, sicut etiam ista contingentia dicimus futura solùm ex suppositione huiusmodi decreti. Est igitur dubium an talis scientia sit in Deo ante liberum decretum totum existens in Deo, & non solùm ex suppositione. Est etiam aliud dubium; quoniam duplex decretum imaginari possumus in Deo circa futura contingentia, alterum prædefiniendi, siue (vt formaliùs loquamur) prædeterminandi physicè omnes causas liberas ad futuros illarum actus liberos & contingentes: alterum verò constituendi solùm ipsas secundas causas in tali, & tali ordine cum talibus,& talibus auxiliis antecedentibus, & concurrendi etiam cum illis ad actualem operationem, prout quælibet causa liberè vel contingenter sese determinare voluerit ad certum actum circa certum obiectum. Est itaque dubium, an ante omne decretum prædeterminandi causas secundas physicè ad quaslibet actus circa quodlibet obiectum existens in Deo vel absolutè, vel saltem ex suppositione, sit in Deo certa notitia futurorum conditionatorum. Nam de decreto creandi secundas causas contingentes, & constituendi illas in tali,& tali ordine,& concurrendi cum illis ad singulos actus, iuxta vniuscuiusque exigentiam nulla potest esse dubitatio; quia ante huiusmodi decretum existens in Deo, vel absolutum, vel conditionatum, vel absolutè, vel conditionaliter, nulla potest esse in Deo notitia alicuius futuri contingentis siue absoluti siue conditionalis.

Quare omnia colligendo, & iungendo, sensus quæstionis præsentis controuersiæ est, an propositiones de futuro contingenti conditionales secundi generis ex tribus suprà declaratis, ante omne liberum decretum existens in Deo absolutè & non solùm ex hypothesi, vel saltem ante omne decretum liberum existens in Deo ex hypothesi prædeterminandi physicè secundas causas contingentes ad suos actus, contineant in se determinatam veritatem,& vt sic sint obiectum diuinæ notitiæ certæ,& infallibilis.

CAPVT XXVI.

Opiniones Doctorum referuntur.

DE ista scientia media tres sunt Doctorum opiniones præcipuæ. Prima opinio docet, an- 1
te omne decretum prædeterminandi secundas causas liberas, & contingentes ad illarum actus existens in Deo siue absolutè, siue etiam ex hypothesi, Deum ex sola infinitate diuini intellectus, & luminis, aut ex comprehensione perfectissima liberi arbitrij creati, aut ex simplici apprehensione veritatis existentis in futuris contingentibus conditionatis cognoscere omnia futura contingentia conditionata,& quidquid faceret quælibet secunda causa siue libera, siue contingens, si à Deo constitueretur in tali ordine, cum omnibus requisitis ad illam constituendam in actu primo,& cum ipso diuino concursu sibi parato ad exeundum in actum secundum, vtrùm exiret in actum secundum, & quando,& quomodo. Verbi gratia, quid fecisset Adam, si Deus decreuisset illum creare, & constituere in Paradiso terrestri, & permittere illum tentari:& quid fecisset Eua, si permitteret illam à serpente tentari, an consensuri essent in peccatum &

hinc

[illegible] in Deo ante [illegible] libe- [illegible] in Deo. Vnde & [illegible] ex [illegible] [illegible] ex hypo- [illegible] in [illegible], & [illegible] ordine [illegible].

[illegible] aliqua [illegible], & præcipuè in expli- [illegible] huiusmodi futura contin- [illegible], quæ paulò Deus [illegible] contingentia [illegible] de illis [illegible] excepta, [illegible] futuro [illegible], illa verò solùm ex suppositione. [illegible] vera [illegible] de aliquibus non rectè defen- di. Si autem falsa, [illegible] benè defendi posse.

II. Secunda opinio est illorum, qui absolutè ne- gant esse in Deo scientiam aliquam futuri condi- tionati, quod [illegible] in contra [illegible] quibus [illegible] diuinæ Scri- pturæ, [illegible], Deum cognoscere quæ- dam futura contingentia, quæ tamen non sunt fu- tura, neque unquam fuerunt, exempli gratia, con- [illegible] Regum cap. 23. Deum respondisse Dauidi, quòd si descendisset in Ceilam, viri Ceilæ illum traderent in manus Saulis: & [illegible] apud Matthæum cap. 11. [illegible] in Tyro, & Sidone factæ essent vir- tutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent. Neque enim illa proditio Cei- [illegible], neque [illegible] Tyriorum, & Sidoniorum pœ- nitentia [illegible] viuit [illegible] non [illegible] Deum [illegible] illa contin- [illegible] quæ dicit, Deum [illegible] contingentia futura esse ex illis suppositionibus, D. Augustinus in lib. de Præd. Sanctorum cap. 14. & D. Prosper [illegible] epistola ad Augustinum, quæ præmitti solet an- te eundem librum Augustini [illegible] inter erro- res Pelagianorum, & Semipelagianorum, sed so- lùm [illegible], quòd Deus vidit propensionem [illegible] ad illos effectus [illegible], si [illegible] illæ suppositiones, [illegible] si Dauid descendisset in Ceilam, et si in Tyro, & Sidone factæ fuissent illæ virtutes. Atque hoc modo [illegible] ita respondere consueuit, cùm [illegible] hæc quæstio [illegible] nunc videntur [illegible] [illegible] in [illegible] Euangelica ad c. 11. D. Matthæi & [illegible] in opusculo de præ- destinatione [illegible] finem. Verùm quia hic di- [illegible] inferre di- [illegible] & [illegible] apertè affirmantibus, Deo huiusmodi futura contingentia conditionata [illegible].

III. Est [illegible] af- [illegible] effectum constituunt, Deo huiusmodi futura [illegible] & in- [illegible] cognouisse in [illegible] secundas cau- [illegible] physicè prædeterminare ad illarum [illegible] positis illis conditionibus, verbi gratia

decretum Dei apud se ab æterno decreuisse, si Dauid iret in Ceilam, physicè prædeterminare volunta- tem illorum ciuium ad actum traditionis Dauidis in manus Saulis. & si in Tyro, & Sidone fierent illæ virtutes, decreuisse Tyrios, & Sidonios phy- sicè prædeterminare ad actum pœnitentiæ, & sic sub conditione ab æterno prædefiniuisse actum proditionis Ceilitarum, quoad illius substantiam, excepta malitia, & pœnitentiam Tyriorum, & Si- doniorum, & in huiusmodi decreto vidisse illa futura conditionata, & in simili etiam decreto vi- dere, si videt aliquod aliud futurum conditionatū.

Hinc nonnulli inferunt, hanc scientiam nullo modo ad scientiam naturalem spectare, sed sub scientia libera contineri: quia (inquiunt) illa non consistit in Deo ante liberum Dei decretum. Alij verò, vt eorum formalia verba referam, fa- tentur, verissimum esse, huiusmodi futura Deum nosse, & plus quam certò, & omni firmitudine: at in decreto conditionato suæ voluntatis. Quemad- modum enim inquit intelligi, vt sit quippiam, quatenus res, vel (vt aiunt) ens futurum absolutè nisi ex decreto absoluto voluntatis Dei: ita nihil sub conditione, nisi ex huiusmodi voluntatis con- ditionato decreto, & post pauca. *Sunt autem* (in- quiunt) *hæc conditionata scibilia, & veritatem deter- minatam, vt [illegible] sciuntur, quod, & [illegible] ad [illegible] primo [illegible] iam etiam indicatum. Sed nega- mus, quam inferunt consequentiam. ergo per scientiam mediam. Stat enim vt [illegible] simplicis intelligentiæ, [illegible] ex [illegible] [illegible] intelligantur.* Et pau- cis interiectis. *Quare ferè negant, vt detur obiectum scibile ante liberum voluntatis diuinæ actum, hoc indif- ferentia & non determinata, prius quàm alia volentis, & determinantis.* quibus in verbis licèt videantur dicere, hanc scientiam non comprehendi sub scien- tia libera, sed naturali, tamen cùm dicunt, per hanc notitiam, quatenus naturalis est, non videri hu- iusmodi contingentia vt futura, sed vt possibilia solum modo, & cum addunt, fieri non posse, vt de- tur obiectum scibile, ante liberum diuinæ volun- tatis decretum, & adhuc hæc indeterminata po- tiùs, quàm illa volentis & determinantis: non respondent ad quæsitum, quod est, non de contin- gentibus, vt possibilia sunt (de hoc enim nulla est quæstio inter Doctores) sed vt futura sunt ex hy- pothesi, & positis quibusdam conditionibus. aut contradictoria dicunt, dum aiunt, hanc notitiam non spectare ad scientiam liberam, sed naturalem, & nihilominus addunt, fieri non posse, vt detur aliquod obiectum scibile ante liberum actum diui- næ voluntatis, cum de se indeterminatum volentis, & determinantis: aut tandem putant, eam esse scien- tiam naturalem, quæ non est in Deo, nisi supposi- to actu libero diuinæ voluntatis circa obiectum scibile, & hoc est contra communem doctrinam omnium Theologorum, neque eos iuuat, quòd di- cunt, illud decretum esse conditionatum, & non li- beratum ex eo, quod est decretum conditiona- tum, non tollitur quin sit verè liberum, & ex con- sequenti non sit in potestate diuinæ voluntatis illud ponere, vel non ponere, & etiam consequen- ter non fuerit in potestate diuinæ voluntatis, hanc scientiam habere, vel non habere, sicut de scien- tia futurorum contingentium absolutorum docet D. Thom. in 1. senten. dist. 39. quæst. 1. art. 1. Quare si futura conditionata non sunt sci- bilia ante liberum decretum aliquod existens in Deo, siue illud sit absolutum, siue conditionatum, illorum scientia naturalis non est, sed libera.

Aut eandem per liberum decretum existens in Deo conditionatum intelligunt liberum decretum existens in Deo non absolutè, sed solùm sub conditione: vt cùm dico, Deus scit quid facerent homines de alio mundo, si decreuisset alium mundum creare: differt autem maximè dicere esse in Deo aliquod decretum liberum conditionatum, & dicere esse in Deo aliquod decretum liberum ex hypothesi, & sub conditione. nam primo modo dicimus decretum reuera esse in Deo per modum loquendi absolutum: dicimus namque, quòd Deus vult, & decreuit omnes homines saluos facere, si tamen illi velint medijs ad salutem necessarijs vti. At secundo modo non dicimus, decretum esse re vera in Deo, neque id per propositionem absolutè absolutam enunciamus, sed solùm per conditionalem hoc modo, si Deus vellet, si Deus decreuisset. Si autem præfati autores hoc modo intelligi velint, quòd ante liberum actum diuinæ voluntatis conceptum existere in Deo saltem ex suppositione nullum sit obiectum scibile, etiam vt futurum ex conditione, verum dicunt; & scientiam futurorum conditionatorum ex hoc capite non repugnat comprehendi sub scientia naturali. Sed hæc illorum sententia videtur recurrere in primam opinionem, à qua tamen illi totis viribus resiliunt. nam autores primæ opinionis non negant, ante liberum decretum existens in Deo sub conditione tantùm, non posse Deum cognoscere futura conditionata, immo conceptis verbis id exprimunt, cùm aiunt, Deum scire, quid fecisset talis, vel talis si decreuisset illum creare, & constituere in tali ordine cum talibus auxilijs, &c. Neque enim illud decretum liberum existens in Deo solùm sub conditione, vt dum dico, si Deus vellet, aut decerneret, me in tali ordine constituere, scit quid essem facturus, pugnat cum scientia naturali, & constituit scientiam liberam: quia decretum liberum, quod facit scientiam esse liberam, est illud solum, quod est in Deo absolutè, & non sub conditione. Erunt igitur istæ duæ opiniones è regione inter se pugnantes vna eademque in re sententia, & solùm erit inter illas discordia circa qualitatem diuini decreti, an concipi possit in Deo perfecta notitia futurorum conditionatorum, ex solo decreto conditionali creandi secundas causas, & constituendi illas in tali, vel tali ordine, & offerendi illis suum concursum præparatum ad exeundum in actum secundum pro illarum libertate, & determinatione. An præter illud requiratur decretum prædeterminandi easdem causas ad singulos actus prædeterminatione physica, & omnino efficaci. & ad hoc solum punctum, mea quidem opinione, videtur tandem redacta tota hæc controuersia apud nonnullos Doctores. Quare præsens controuersia, non maiorem, nec aliam difficultatem videtur continere, quàm contineat controuersia illa de diuinis decretis, & de physicis prædeterminationibus, & ex illius solutione etiam istius solutio colligitur. Hæc autem volui admonere, vt legentes intelligant, in modico esse difficultatem, & discordias inter Scholasticos non adeò graues, ac irreconciliabiles esse, quin conciliari, & tolli possent: nisi aliquando forent, qui ex propria sententia vellent esse discordes, quos tentare ad similem conciliare, inanis est labor, vt de conciliatore Aristotelis, & Galeni in quodam suo Theoremate Marcus Antonius Zimara vtiliter, & eleganter iocatur.

Rationes verò, instantias, subtilitates, responsiones, redargutiones, hinc inde allatas, amplificatas, & exaggeratas (vtinam ea charitate, & conquirendæ virtutis solo studio, quæ Doctores catholicum, solius veritatis, & non partium fouendarum studiosum decent) missas facientes, qui nulli ipsarum partium addicti, solùm cupimus, & studemus Catholicam veritatem, & humanam libertatem ab hostibus illæsam pro viribus seruare.

CAPVT XXVII.

Esse in Deo notitiam certam, & infallibilem quorundam contingentium futurorum, solum ex suppositione, non autem absolutè.

IN hac opinionum controuersia dicam breuiter, quid veritati consentaneum mihi videatur, saluo semper iudicio meliùs sentientium, & absque vlla omnino censura: Sit igitur prima propositio. Negari omnino non potest, esse in Deo scientiam certam, & infallibilem aliquorum contingentium futurorum solùm ex hypothesi, non autem absolutè. Hæc propositio probatur ex allegata passim ab omnibus autoritate in lib. 1. Regum c. 23. vbi Dauide consulente Dominum, *si tradent me viri Ceilæ, & tuos, qui sunt mecum in manus Saul*, Dominus respondit, *tradent*. illud autem fuit futurum conditionatum, non autem futurum absolutè. & apud Matthæum c. 11. vbi Saluator ait: *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* quod contingens fuit futurum solùm ex suppositione, non autem absolutè.

Respondetur à nonnullis, Scripturam non iudicare his modis loquendi, Deum reuera cognouisse, illa contingentia esse futura, si positæ fuissent illæ conditiones, sed solùm indicare, quòd cognouit dispositionem secundarum causarum ad producendos illos effectus, si positæ fuissent illæ conditiones, nempe, quòd animi Ceilitarum erant dispositi ad Dauidem tradendum, si ille iuisset Ceilam, & quòd Tyrij, & Sidonij erant dispositi ad agendam pœnitentiam, si vidissent illa miracula, quæ Christus fecit ante oculos Iudæorum. Quam responsionem confirmant autoritate Glossæ interlinearis in illum locum ex 1. Regum cap. 23. quæ exponit illa verba, *tradent te*, id est, voluntatem habent tradendi te. Possunt etiam adducere testimonium D. Thomæ 2. 2. quæst. 171. art. 6. ad secundum, & de veritate quæst. 12. art. 10. vbi exponit propheticas comminationes, quibus aliquando prædicuntur nonnulla futura, quæ postea non eueniunt, ad hoc vt fuerint veræ, sufficere, quòd talis fuerit dispositio secundarum causarum, vt non impedita pareret tales effectus.

Verùm hæc responsio non videtur vera ob multiplicem causam. Primò, quia videtur esse manifestè contra diuinam Scripturam, nam Scriptura manifestè docet Deum illa futura cognouisse: nam si Christus certò non cognouisset Tyrios, & Sidonios acturos pœnitentiam, vanè exaggerasset duritiem Iudæorum comparatione Tyriorum, & Sidoniorum. Deinde si sic liceret diuinam Scripturam exponere, & quod illa euidenter dicit, in dubium reuocare, periret tota illius certitudo. Certè D. Augustinus lib. 3. de Doctrina Christiana

Christia-

Christus [illegible] literalem diuinæ Scripturæ [illegible] alia præsentia [illegible] sequitur absurdum. Si autem [illegible] Deo [illegible] cognouisse, an Ceilitæ [illegible] Dauidem, & an Tyrij, & Sidonij [illegible] pœnitentiam, si vidissent miracula [illegible] facta, nullum sequitur absurdum. Cur non ergo hunc sensum retinemus?

August. [illegible] repugnat illa responsio doctrinæ D. Augustini in lib. de bono perseuerantiæ cap. 10. vbi proposita quæstione, si Deus prænouit Tyrios & Sidonios [illegible] pœnitentiam, visis illis miraculis, [illegible] illa coram eis non fecerit, cum se omnibus [illegible]? Respondet ex [illegible] Doctoris Catholici, quam [illegible] quod post prædictam [illegible] ad peccata reuersuri, & [illegible] die iudicii [illegible] puniendi: & [illegible] Christum cum illis, non [illegible] illa miracula, vt minus punirentur. Quam responsionem [illegible] videtur innuere ipse [illegible] post illa verba [illegible] Matthæi 11. [illegible] Tyro, & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam vobis. Præterea idem Augustinus in eodem lib. cap. 14. [illegible] Christum [illegible] cognouisse, quòd Tyrij, & Sidonij fuissent [illegible] pœnitentiam, si coram [illegible] facta fuissent. & inter alia sic scribit: [illegible] Tyriorum, & Sidoniorum [illegible] si [illegible] [illegible]

III. Quid si quis dicat, Augustinum dicere quidem quòd Tyrij & Sidonij fuissent credituri, at non quòd [illegible] cognita fuerit omnibus modis [illegible], solam considerata dispositione [illegible] fecit de facto [illegible]. Hæc responsio nullum [illegible] quia illa non potest accommodari testimonio citato ex [illegible] capite. Ibi enim August. loquitur de [illegible], cum dicat, [illegible] nouisse Christum coram eis illa signa facere, quia [illegible] post fidem susceptam, relapsuros in [illegible] non [illegible] cum illis egisse, ac [illegible] punitum [illegible]. Secundò, quia data [illegible] responsione [illegible] ex tribus necessariò [illegible], aut Scripturam affirmare rem omnino dubiam pro certa, & [illegible], & nolle quòd [illegible] tanquam incertum & dubium, quod [illegible] est incertum, & dubium, aut veritatem certam & infallibilem Christum certò, & infallibiliter minimè cognouisse, aut illā veritatem vt certam, & infallibilem certò, & infallibiliter agnouisse. primum, & secundum omnino dici non possunt, ergo tertium.

D.Thom. Tertiò repugnat eadem responsio doctrinæ D. Thomæ. [illegible] dicat D. Thom. ad hoc, vt prophetia comminationis sit vera, sufficere, si cognoscatur [illegible] dispositione secundarum causarum ad [illegible] futura producenda: docet tamen, solam [illegible] dispositionis secundarum causarum esse de se [illegible], & incertam, & coniecturalem [illegible] quia in Deo non potest poni notitia [illegible], & imperfecta, semper notitiam dispositionis, & ordinis secundarum causarum ad [illegible] futura contingentia producenda, coniunctam esse cum certa notitia exitus, & executionis eiusdem ordinis: adeo quòd semper Deus videt simul, quam dispositionem, & quem ordinem habent secundæ causæ contingentes ad singulos effectus contingentes producendos, & videt quem exitum habebit talis ordo, an de facto hæc, vel illa causa sic effectum productura, an impedimentum habitura, ne effectum producat, & ex hoc capite diuina notitia est certa, & infallibilis. ita docet D. Thomas vt alia loca omittam in 2.2. quæst. 171. art. 6. ad secundum vbi ait: *Quamuis futura contingentia, prout sunt in seipsis, sint determinata ad vnum: tamen prout sunt in suis causis, non sunt determinata, quia possunt aliter euenire. & quamuis ista duplex cognitio semper intellectus diuino coniungatur, non tamen coniungitur semper in reuelatione prophetica.* Et clarius in q. 12. de veritate a. 10. *Circa futurorū* (inquit) *cognitionem duo est considerare, scilicet ipsum ordinem secundarū causarum ad futuros effectus, & exitum siue executionem ordinis in hoc quod effectus procedunt à suis causis. Quæcumque igitur virtus creata aliquam cognitionem habet de futuris, sua cognitio non fertur nisi ad ordinem causarum, sicut medicus scitur eundem hoc dicitur mortem futuram præscire, in quantum scit naturalia principia ordinata ad effectum mortis, &c. sed Deus non solum cognoscit futura ratione ordinis causarum, sed etiam quantum ad ipsum exitum, vel executionem ordinis.* & ex hoc paulò inferiùs concludit, quòd remanet solius Dei proprium, verè scire futura. Repugnat itaque apertissimè sententiæ D. Thomæ ponere in Deo aliquam notitiam ordinis, vel dispositionis secundarum causarum ad aliquos effectus, non coniunctam cum notitia exitus, & executionis talis ordinis, qua videat, an ipsæ secundæ causæ de facto sint tales effectus parituræ, an sint impedimentum habituræ, ne illos producant: quia talis notitia coniecturalis est, & omnino incerta. Vnde qui dicunt, Deum vidisse solùm propensionem animi Ceilitarum ad prodendum Daüidem in manus Saulis, non autem vidisse quem exitum foret habitura talis animi propensio, & Christum cognouisse solùm dispositionem Tyriorum, & Sidoniorum ad fidem recipiendam, non autem vidisse, verùm de facto illam essent recepturi, ponunt in Deo notitiam incertam, & coniecturalem, & aduersantur doctrinæ D. Thomæ.

Quartò repugnat eadem responsio manifestissimæ rationi. Nam Dauid consulens Deum, an Ceilitæ illum essent prodituri, non tantùm consuluit, vt sciret illorum animi dispositionem, sed multò magis vt sciret effectum, & an reuera illum essent de facto prodituri. IV. Si ergo Deus respondisset solùm de dispositione causarum, & non magis de euentu ipso, non ad votum respondisset, sed potiùs consulentem ambigua responsione delusisset ad instar Delphici oraculi, aut similium. Deinde vel Deus ignorabat Ceilitas de facto ipsum Dauidem fore prodituros: vel sciebat, non esse prodituros; vel sciebat esse prodituros. Si datur primum, ergo falsum dedit responsum, quia respondit, certò futurum, quòd ignorabat certò futurum, & sic dixit se scire, quod reuera nesciebat. Si secundum, & dem, modò falsum dedit responsum: quia dixit, prodituros esse, quos sciebat non esse prodituros. Si dicatur tertium, sequitur, Deum cognouisse non solùm dispositionem, & ordinem voluntatum virorum Ceilæ ad illam proditionem, sed etiam eiusdem ordinis exitum, & executionem.

Tertiò si Deus respondit solùm de causarum dispositione, & non de ipso euentu, ex quòd

quòd euentum ignorabat, tantum potuisse respondere Dæmon consultus in idolo. Quid namque prohibet Dæmonem videre dispositionem, & ordinem secundarum causarum ad aliquos effectus, maximè simultatem, & conspirationem multorum nequam hominum, & animi dispositionem ad aliquam proditionem patrandam? Et tamen, quia exitum ordinis causæ contingentis præuidere nequit, futura contingentia prædicere non potest. Solétque diuina Scriptura futurorum contingentium notitiam & prædictionem soli Deo vti notam diuinitatis reseruare. Isaiæ 41. *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dij estis vos.* & 45. *Hæc dicit Dominus sanctus Israel plastes eius, ventura interrogate me.* Nec admittenda est responsio cuiusdam recentioris dicentis, quòd licèt Deus ante determinationem suæ voluntatis non habeat certam notitiam futurorum conditionatorum, maiorem tamen de eis habet probabilitaté, quàm Dæmon, vel quicunque alius: quia illa maior probabilitas non tollit, quin talis notitia non sit incerta, & omnino coniecturalis, & quin ponamus ignorantiam in Deo, aut quin Dæmon aliquo modo non participet Deo in dandis responsis ad consulta hominum, solùm ab illo distans secundùm responsum magis, vel minùs ambiguum, cùm tam responsum diuinum secundùm sic respondétem, quam responsum Dæmonis sit ambiguum, & non in absolutè certum. quod admittere mihi videtur esse grauissima in Deum blasphemia. Non enim respondere de futuris euentibus esset nota diuinitatis, vt Scriptura dicit, sed munus quod vel ipse Dæmon posset, etsi non æquè bene sicut Deus, exercere.

V. Secundò probatur principaliter dicta propositio ex Euangelio Ioannis cap. 6. vbi perfecto miraculo multiplicationis quinque panum ait Euangelista, quòd *Iesus cùm cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eũ, & facerent eũ Regẽ, fugit iterum in montẽ ipse solus.* Loquitur Euangelista eo loco de futuro cõditionato, quod nunquam fuit positum, & nunquam ponetur in rerum natura, quod est, turbas venturas esse, vt raperent Christum, & facerent illum Regem, & ait Christum illud futurum cognouisse. Neque potest huic testimonio satis fieri per responsionem superiùs datam, nempe quòd viderit propensionem, & dispositionem animi turbarum ad constituendum illum Regem: nam vel vidit certò illam animi propensionem habiturum effectum, vt si mansisset apud illos venturi essent, vt facerent illum Regem, vel non vidit, verùm habitura esset illum euentum. Si dicatur primum, iam hoc est, quod contendimus. Si secundum, ergo fugit Christus non ex certa scientia, quòd turbæ essent venturæ, vt facerent eum Regem, sed ex sola suspicione, aut probabili coniectura: & sic ponimus in Deo ignorantiam, qui nesciuerit, quem euentum ille turbarum concursus foret habiturus.

VI. Tertiò principaliter probatur eadem propositio, ex testimonio communiter allegato lib. Sapient. cap. 4. vbi inter priuilegia homini iusto à Deo collata recensentur, quòd raptus fuerit morte immatura, ne malitia immutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius.

Responderi solet, id dictum non esse secundùm præscientiam alicuius futuri euentus, sed solùm secundùm pericula huius vitæ. Quam responsionem confirmant testimonio D. Augustini libro de prædestinatione Sanctorum c. 14. vbi illum locum

August.

expendens sic ait: *Hæc est ista causa, cur dictum est à quocunque sit dictum, raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius. Dictum est enim secundùm pericula vitæ huius, non secundùm præscientiam Dei, qui hoc præsciuit, quod futurum erat, non quod futurum nõ erat. Id est, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, vt tentationum subtraheretur incerto, non quòd peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset.*

Hæc tamen responsio in tantum abest, vt sit conformis doctrinæ D. Augustini de prædestinatione, vt maximè videatur eandem doctrinam de prædestinatione ab Augustino traditam euertere. Nam Augustinus ex hoc capite maximè Dei gratiam, & beneficium diuinæ prædestinationis commendat comparatione facta inter prædestinatum, & non prædestinatum, quia positis duobus, quorum alterum videt, si diutiùs sinat illum viuere, ruiturum in peccata: alterum si diutiùs viuat pœnitentiam de peccatis acturum, eum, quem prædestinauit, cùm videt in peccatis viuere diutiùs differt, & expectat, donec egerit pœnitentiam, & tunc eum eripit ex hac vita: non prædestinatum verò etiamsi videat aliquando esse in gratia constitutum, nihilominus sinit diutiùs viuere, & labi in peccata, & in illis mori. Et è contrario, si videat quòd prædestinatus diutiùs viuendo ruiturus sit in præceps, & in peccata, illum immatura morte præripit ex hac vita. Legatur ipse August. lib. 1. contra Iulianum cap. 8. vbi longa oratione ingens illud beneficium prædestinatis collatum exaggerat, adducens citatum testimonium, ex lib. Sapient. cap. 4. Et lib. de bono perseuerantiæ cap. 9. vbi statim in principio sic ait: *Certè poterat illos Deus præsciens esse lapsuros, antequam id fieret, auferre ex hac vita.* Et paulò infra loquens de Tyriis, & Sidoniis proponit dubium, cur signa illa coram Tyriis & Sidoniis Saluator facere noluerit, quibus visis ille ait Matthæi cap. 11. eos fore credituros, & remouens tacitam responsionem subiungit. *Sed nunquid possumus dicere etiam Tyrios, & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent cum eis? Ipso Domino testante, quòd acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent diuinarum signa illa virtutum.* Et cap. 10. commendans idem beneficium prædestinatis collatum, ex eadem comparatione facta inter prædestinatos, & præscitos, refert sententiam cuiusdam doctoris Catholici non ignobilis, quam admittit, dicentis, fuisse singulari Dei beneficio subuentum ei, qui raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius; & tamen non fuisse collatum Tyriis, & Sidoniis, vt Christi miracula viderent, etiamsi sciret Deus, quòd illis visis acturi essent pœnitentiam. & clarissimè in libro de correptione, & gratia cap. 8. proposita sibi ista quæstione, cur eis Deus perseuerantiam non dederit, qui eam, qua christianè viuerent, dilectionem dedit post multa, quæ licèt ad rem faciant, breuitatis gratia hîc non transcribuntur, ita ait: *Respondeant, si possunt, cur illos Deus, cùm fideliter, & piè viuerent, non tunc de vita huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, & ne fictio deciperet animas illorum. Vtrùm hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nesciuit? nempe nihil horum nisi peruersissimè, & insanissimè dicitur.* & post pauca: *Neque enim hoc non donat Deus quibus voluerit, aut verò Scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis iusti ait: Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius.* Et omnes libri Augustini de prædestinatione pleni sunt istis sen-

tentiis.

[illegible] ex quibus patet, nihil minus conuenire doctrinæ D. Augustini, quam responsionem allatam.

VII Quid autem dicere voluerit Augustinus in illis verbis à respondente citatis ex lib. de Prædestinatione Sanctorum cap. 14. facilè intelliget, qui legerit verba illius de bono perseuerantiæ cap. 10. ad finem in illis verbis: *Ego verò quantum ad hoc, quod nos attinet, sufficere video, ut secundùm istam quoque sententiam demonstretur, homines non iudicari de iis, quæ non fecerunt, etiamsi facturi fuisse præsciti sunt.* Hoc enim nouum illud genus absurditatis Semipelagianorum, de quo Prosper in epistola ad Augustinum, quod vbique refutat Augustinus, quod adeò absurdum reputat, vt loco postremò citato eandem subiungat: *Quamquam, vt dixi, etiam opinionem, qua putantur ea meritis [illegible], vel merito iudicari peccata, quæ præsciti sunt facturi esse, si viuerent, etiam refellere pudeat, ne videamur & nos æstimare, aliquid ipsi momenti, quam [illegible] disputatione cohibere, quàm silentio præterire.* Non est autem absurdum illud, contrà quod tam acriter insurgit Augustinus, Deum scire, quid quisque facturus esset, si diutius viueret. hoc enim in tantum abest, vt habeat pro absurdo, quòd vbique illud confitetur, vel etiam vbi refutat illud absurdum, sicut manifestant illa verba postremò citata, *etiam si facturi esse præsciti sunt*, de illis, *quæ præsciti sunt facturi esse, si viuerent.* Et tandem assumit sibi pro præcipuo fundamento ad beneficium diuinæ prædestinationis commendandum, amplificandum, exaggerandum. Quæ omnia operæ[illegible] adnotare propter nonnullos, qui nomines terrent autoritatibus D. Augustini.

CAPVT XXVIII.

Scientiam futurorum contingentium conditionatorum non supponere in Deo liberum decretum existens in Deo absolutè, neque etiam ex suppositione prædeterminandi physicè secundas illorum causas.

1. SEcunda propositio: Scientia futurorum contingentium conditionatorum non supponit in Deo liberum decretum prædeterminandi physicè secundas illorum causas contingentes ad productionem talium futurorum: sed omne tale decretum, & quodcunque aliud decretum liberum actu existens in ipso Deo antecedit. Hæc propositio quadruplici argumentorum genere potest probari. Primò testimoniis diuinæ Scripturæ: Secundò testimoniis SS. Patrum, præcipuè D. Augustini: Tertiò testimoniis Scholasticorum, maximè D. Thomæ: Quartò rationibus Theologicis. Et quidem ex diuina Scriptura possent adduci testimonia, quibus solet probari, futura contingentia, quæ actu sunt futura in rerum natura non esse per aliquod diuinum decretum antecedens efficaciter prædefinita, neque illorum causas physicè in tempore ad illa prædeterminari, & quibus probatur, futura contingentia absoluta præcognita esse à Deo etiam præuisu quocunque libero decreto. Eadem enim est prorsus ratio de his, & de illis. Sed illis modò omissis, probanda est nobis in hoc capite testimoniis Sanctorum Patrum, maximè verò D. Augustini: in aliis verò duobus sequentibus probabitur testimonio Scholasticorum, & ratione.

Et vt incipiamus ab autoritate D. Augustini, II. Augustin. primum testimonium sumitur ex locis capite præcedenti allegatis ad probandam primam conclusionem, maximè ex lib. de bono perseuerantiæ cap. 9. cùm ait: *Certè poterat illos Deus præscitos esse lapsuros, antequam id fieret, auferre ex hac vita.* Et ex lib. de Correptione, & gratia cap. 8. cùm ait: *Respondeant, si possunt, cur illos Deus, cùm fideliter, & piè viuerent, non tunc de vita huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animam eorum. Vtrùm hoc in potestate non habuit: an eorum futura mala nesciuit? Nempe nihil horum nisi peruersissimè, & insanissimè dicitur.* Hæc testimonia, hi modi loquendi apertè indicant, illa futura conditionata, de quibus ibi Augustinus loquitur, non esse cognita à Deo in aliquo decreto antecedente, quo illorum causas decreuit ab æterno physicè in tempore ad eorum productionem prædeterminare. Quia stante huiusmodi decreto non habuit ampliùs in sua potestate illa mala opera impedire, etiam quoad substantiam actus: sicut semel supposito in Deo decreto de mundo creando, non habet ampliùs in sua potestate nolle mundum creare. Aut igitur concedendum est, Deum præcognouisse illorum futura mala opera, de quibus Augustinus loquitur, sine decreto libero prædeterminandi physicè eorum voluntates ad talia opera secundùm illorum substantiam: aut falsum docet Augustinus, cùm ait, Deum potuisse illos auferre ex hac vita antequam caderent. Secundum dici non debet. ergo primum.

Secundum testimonium colligitur ex eodem III. libro de bono perseuerantiæ cap. 10. vbi reddens rationem illius quæstionis, cur Deus noluerit apud Tyrios, & Sidonios fieri illa signa, quibus visis illi essent in Christum credituri. refert responsionem illius Doctoris Catholici, quem etiam eximiis commendat, dicentis, præsciuisse Dominum Tyrios, & Sidonios à fide fuisse postea recessuros cùm factis apud se miraculis credidissent: & misericordia potiùs eum illic ista miracula non fecisse, quoniam grauiori pœnæ obnoxij fierent, si fidem, quam tenuerant, reliquissent, quàm si eam nullo tempore tenuissent. hic locus diligentissimè notandus est. Primò, quia ex hoc habetur, vsum scientiæ mediæ fuisse antiquissimum, in Ecclesia Dei apud Catholicos; neque inter Catholicos, & Semipelagianos fuisse vnquam de hac re controuersiam: alioquin D. Augustinus non retulisset hanc responsionem illius Doctoris, quæ tota in scientia media futurorum conditionatorum fundata est, vt patet etiam lippo, & ignaro: aut si retulisset, non eam probasset, non illum Doctorem tot encomiis, tot epithetis exornasset, vocans eum Catholicum, nobilem, doctum, acutum, immo acerrimum: sed saltem errorem in ea latentem indicasset. Secundò ex eodem loco habetur, futura illa conditionata fuisse à Deo cognita, & non in aliquo decreto prædeterminandi voluntatem Tyriorum, aut Sidoniorum. Quomodo enim est intelligibile, Deum prædefiniuisse eos prædeterminare ad actum fidei, & ad actum apostasiæ, quam prædicebat secuturam ex suppositione, quòd eis illa signa essent ostensa? Et decreuit illis non exhibere talia signa, vt crederent, ne à fide recedentes acriùs punirentur. Hæc enim duo apertè repugnant, Deum absolutè decreuisse, vt non fierent coram illis ea signa, ne crederent,

& postea à fide recedentes, grauiùs forent puniendi, & Deum decreuisse illos prædeterminare ad actum fidei. addo etiam (ex sententia ponentium physicas prædeterminationes) ad actum apostasiæ, quoad eius substantiam ex suppositione, quòd fierent coram eis talia signa. Addo, cùm illa suppositio, nempe faciendi corā eis illa signa, ex sola Dei voluntate penderet, frigidè admodum dici, Deum decreuisse prædeterminare Tyrios, & Sidonios ad actum fidei, si fierent coram eis illa signa: quia hoc esset nihil aliud dicere, nisi dicere, decreuit dare eis fidem, si decreuisset facere coram eis miracula.

IV. Tertium testimonium sumitur ex epistola 49. quæst. 2. vbi soluens quæstionem Porphyrij, quærentis, quare Christus tot sæculis aduentum suum in mundum distulerit, & præsentiam suam tot gentibus subtraxerit. Respondet Christum venisse tunc, & illuc, quando, & vbi sciebat, futuros esse qui in illum essent credituri. Quam responsionem expendens in lib. de Prædestinatione sanctorum cap. 9. post multa ait: *Cernitis me me sine præiudicio latentis consilij Dei, & aliarum causarum, hoc de præscientia Dei dicere voluisse, quod convincendæ Paganorum infidelitati, qui hanc obiecerant quæstionem, sufficere videretur.* Idem repetit in libro de bono perseuerantiæ cap. 9. Ex hoc loco tria maximè notatu digna eliciuntur. Primum, Augustinum ipsum vsum fuisse scientia futurorum conditionatorum ad Paganorum quæstiones soluendas, & illorum perfidiam conuincendam. Secundum, Augustinum, etsi doctrinam hîc traditam in illa quæstione 2. retractauerit, quantum ad id, quod videbatur referre causam diuinæ prædestinationis in præscientiam boni vsus liberi nostri arbitrij: nunquam tamen illam retractasse quoad id, quod diceret, Deum ab æterno præuidisse, quando, & vbi futuri essent, qui in illum essent credituri, cùm eandem doctrinam probauerit in libris de Prædestinatione sanctorum, & de bono perseuerantiæ, quos senio confectus, & morti proximus scripsit. Tertium est, in sententia Augustini Deum certò cognouisse futura contingentia conditionata, etiam præscindendo à diuino decreto. Nam ille ait, se ex sola diuina præscientia sine præiudicio latentis consilij diuini, & aliarum causarum attulisse rationem, & responsionem, quæ sufficeret ad Paganorum perfidiam conuincendam. Hoc autem est dicere, etiam præscindendo à diuino decreto Deum cognoscere potuisse, qui, & quando essent in eum credituri, ex hypothesi, quòd in mundum venisset, & miracula fecisset, & alia, quæ reuera fecit. Quod euidentissimè probatur ex hoc, quia nisi sic dicamus, Augustinus argumentum Porphyrij non solùm non soluisset, sed maximè roboraret: diceret enim Porphyrius: Vnde sciuit Christus, quòd quando venit, & vbi venit, futuri essent homines, qui in illum essent credituri? si dicatur, inde id cognouisse, quia cognouit suum decretum, quo ab æterno definierat, tunc prædeterminare homines ad credendum, & non priùs, illos, & non alios, ibi, & non alibi, hoc est de quo maximè quæro. Cur vester Christus, qui in se solo vult reponi omnium spem, & salutem, qui se prædicat omnium Saluatorem, & vitam, decreuit hos solos ad fidem vocare, & non alios, tunc, & non priùs, ibi, & non alibi. profectò si certitudo diuinæ præscientiæ in illud decretum est reuocanda, responsio Augustini perfidiam Paganorum non solùm non conuincet, vt ille ait, sed maximè fouet.

Quartum testimonium sumitur ex lib. de bono perseuerantiæ cap. 9. vbi de Tyriis, & Sidoniis verba faciens, ita ait: *Sed numquid dicere possumus, Tyrios, & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent cum eis? Ipso Domino teste, quod acturi essent magna humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent diuinarum signa illa virtutum.* Quod testimonium neque negari, neque glossari potest. Neque dici potest, Christum cognouisse illos acturos pœnitentiam in decreto, quo decreuerat illos ad pœnitentiam prædeterminare, quia Augustinus ipse cap. 14. refundit certitudinem diuinæ præscientiæ de illorum pœnitentia, non in diuinum decretum, sed in propensionem, & dispositionem voluntatis illorum. Sic enim ait: *Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Et loquebatur de iisdem Tyriis, & Sidoniis versans circa illam sententiam apud Matthæum 11. *Si in Tyro, & Sidone, &c.* Et infrà: *Non erant ergo sic excæcati oculi, nec sic induratum cor Tyriorum, quoniam credidissent, si qualia viderant illi, signa vidissent.* Dicerim, D. Augustinum subiungere: *Audiunt enim hæc, & faciunt quibus datum est: non autem faciunt, siue audiant, siue non audiant, quibus datum non est.* Quibus in verbis videtur apertè reducere certitudinem futuræ pœnitentiæ in decretum dandi illis media efficacia ad pœnitentiam peragendam.

Respondeo, nullum negare posse, ad pœnitentiam peragendam necessarium esse auxilium gratiæ præuenientis: sed Augustinus in illis verbis, non reddit rationem, cur illi fecissent pœnitentiam, si vidissent illa signa: sed reddit rationem, cur non fecerit signa, quibus visis ad pœnitentiam conuersi fuissent. Et rationem inquit fuisse, quia non erant altiori Dei iudicio ex massa perditionis discreti. rationem verò, ob quam cognoscebat, quòd si fecisset coram eis illa signa, & dedisset efficax auxilium, & vocatione congrua illos vocasset, illi fuissent credituri, non alligat ex eo capite, sed ex eo, quòd haberent in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo mouerentur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audirent verba, vel viderent signa, & oculi eorum non erant sic excæcati, neque cor illorum sic induratum, vt non crederent, si qualia viderunt Iudæi, signa vidissent.

Quod ex eo maximè confirmatur, quia si certitudo præscientiæ Christi de futura illorum pœnitentia reducatur in diuinum illud decretum, enerabitur tota illa obstinationis Iudæorum increpatio, & exaggeratio, qua illos Saluator perstringit comparatione Tyriorum, & Sidoniorum. dicere namque poterant Iudæi: Quid nobis Domine succenses, quòd factis tot signis tibi non credamus, quibus visis Tyrij, & Sidonij essent credituri? Si nos quoque ad pœnitentiam, sicut illos prædeterminare decreuisses, nos etiam quemadmodum & illi pœnitentiam ageremus: at sine ista illa physica prædeterminatione hoc omnino agere non est in nostra potestate.

Neque satisfacit illorum responsio, qui dicunt, Iudæos iure increpatos fuisse, quia maiora impedimenta opposuerunt diuinæ gratiæ, quàm Tyrij, & Sidonij: vel eorum, qui dicunt, Tyrios, & Sidonios etsi non essent magis dispositi positiuè, fuisse tamen magis dispositos negatiuè,

[illegible], quæ [illegible] habebant impedimenta. Similiter [illegible] Auguſtinus de prædeſtinatis, & [illegible], quòd non [illegible] præſciuit, quòd [illegible] audirent, quia prædeſtinati non erant. [illegible], quòd non potuerant credere, ſi prædeſtinati eſſent, quia audiunt, & faciunt hoc, quibus datum eſt; non autem faciunt ſine [illegible], [illegible], quibus datum non eſt. [illegible] poenitentiæ Tyriorum, & Sidoniorum in [illegible] decretum prædeterminandi [illegible], neque [illegible] præſciuiſſet, quòd [illegible] Iudæi obſtitiſſet, quòd maiora [illegible] impedimenta, & ſic [illegible] vim [illegible].

Tertio quòd cùm in ſententia eorum, qui phyſicam [illegible] prædeterminationem, nullus ſine [illegible], quòd phyſicè prædeterminentur ad ſingulos actus, [illegible] ad minora impedimenta [illegible] gratiæ, neque [illegible] impedimenta [illegible], [illegible] eſſe ita reſponſio, quæ ex maioribus vel minoribus impedimentis gratiæ [illegible] deſumitur, cùm illa maior, vel minor impedimentorum oppoſitio non in hominum voluntate, ſed in diuinum decretum ſit [illegible].

VI. Quintum teſtimonium Auguſtini ſumitur ex lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. ubi diſtinguit duplex genus diuinæ vocationis, quarum alteram vocat congruam, & eſt illa, quæ Deus ita vocat hominem [illegible], quòd vocatus audiet, & conſentiet. Alteram non congruam, & eſt illa, quæ vocat hominem iis modis, quibus ſcit, quòd vocatus non conſentiet. Hæc diſtinctio manifeſtè ſupponit, quòd ante decretum vocandi aliquem, Deus ſciat, quòd tali, & tali modo vocatus conſentiet; aliis autem modis vocatus minime conſentiet; quod eſt ponere in Deo ſcientiam futurorum conditionatorum ante liberum decretum.

Quòd ſi dicatur, vt nonnulli dicunt, Deum ſic vocare homines, ſicut nouit illam vocationem ſecuturam, quia ita vocat, ſicut nouit ſe facturum, vt ſequantur vocationem: ſicut dicimus illum vocaſſe Lazarum reſuſcitandum eo modo, quo ſciebat, quòd illum eſſet reſuſcitaturus. Quod alij magis explicant, dicentes Auguſtinum nihil aliud ſignificare voluiſſe, niſi gratiæ ſuæ vim, & energiam Deum non ignorare, quia nonnullos ita vocat, vt obſequentes faciat: ideo vocationem videt ſecuturam, quia vocando facturus ſit, vt ſequantur. quam reſponſionem videntur probare ex Auguſtino in lib. de Prædeſtinatione ſanctorum cap. 9. 10. & 11. & de bono perſeuerantiæ cap. 14. quibus in locis Auguſtinus ait, quòd prædeſtinatione Deus ſua dona præſciuit, quæ fuerat ipſe facturus.

Vt omittamus, hunc modum dicendi plauſibilem admodum ſemper fuiſſe Caluino, quippe qui ex hoc fundamento potiſſimum nititur probare liberum hominis arbitrium in ipſo actu [illegible] ſolùm paſſiuè ſe habere, quia in [illegible] Deus facit, vt ſanemur, & quia reſuſcitatio ſpiritualis ſimilis eſt reſuſcitationi corporali. [illegible] (dicebat Caluinus) *[illegible] mortui [illegible], [illegible] Chriſtus mortuos reſuſcitabat?* Quod [illegible] Bartholomæus Camerarius lib. 2. de libero arbitrio cap. 2. quia cùm [illegible] hominis [illegible] in corpore [illegible], & nullum conſenſum præbente totum negotium perficitur: ita cùm quis ſpiritualiter reſurgit (de ſpiritu loquimur) id abſque illius conſenſu nunquam perficitur, qui motus à Deo mouetur ad [illegible] deteſtandum peccatum: quod non idem [illegible], vt ſic reſpondentes Caluiniſtas errore [illegible] notare, [illegible], ſed ſolùm vt appareat, quam commoditatem cum ſententia Caluini habeat ſententia eorum, qui dicunt, quando Auguſtinus ait, Deum homines vocare iis modis, quibus ſcit, quòd vocati audient, & conſentient, nihil aliud velle ſignificare, quàm gratiæ ſuæ vim, & energiam, quæ ita homines vocat, ſicut Chriſtus vocauit Lazarum, & quæ ita vocat, vt obſequentes faciat.

Barth. Cam.

Quod ſpectat ad doctrinam Auguſtini, iſtam reſponſionem eidem doctrinæ omnino accommodari non poſſe apertè oſtenditur ex eo, quòd Auguſtinus in loco illo ſecunda quæſtione ad Simplicianum congruentiam diuinæ vocationis fundat non in energia & efficacia diuinæ gratiæ, ſed in proportione, & conuenientia, quam habet cum humanis propenſionibus, affectionibus, & inclinationibus. Ob hanc maiorem, vel minorem proportionem, & conuenientiam ducet ibi Auguſtinus vocationem, quæ vni eſt congrua, alteri non eſſe congruam. eſtque obſeruatio frequentiſſima non ſolùm Auguſtini, ſed communis omnium Patrum dicentium, Deum in vocandis peccatoribus propriam cuiuſque affectionem, & animi inclinationem obſeruare, & iuxta varias hominum affectiones proportionata obiecta ſingulis proponere, vt conuertantur ad fidem. Exempli gratia, videt Petrum, & Andream intentos piſcationi, & ait illis, venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum. Videt Iudam auri cupidum, & dedit illi curam loculorum, vt ſeruaret ea, quæ Apoſtolis offerebantur. Non ergo voluit Auguſtinus ſolùm ſignificare, Deum non ignorare, quam vim, & efficaciam habeat eius gratia, & vocatio vt vocans conuertatur, & obſequens fiat: ſi enim hoc ſolùm ſciret, totum negotium noſtræ iuſtificationis in ſolam Dei gratiam cum Caluino reducere videretur: ſed vult ſignificare, Deum optimè ſcire, quam proportionem, & conuenientiam habeant ſingulæ vocationes cum cuiuſuis hominis ingenio, & affectionibus, & diſpoſitionibus, vt vocatus credat, vel non credat, conuertatur, vel non conuertatur. reſque in Auguſtino maximè in illo loco adeò clara eſt, vt velle pluribus illam illuſtrare nihil ſit, niſi fruſtra tempus perdere.

Quæ verò pro corroboratione dictæ reſponſionis afferuntur ex libro de prædeſtinatione ſanctorum, & de bono perſeuerantiæ, facilem habent intelligentiam, vel ex ipſo Auguſtino de Prædeſtinatione ſanctorum cap. 10. vel ex D. Thoma de veritate q. 12. art. 10. in corpore, & ex Ioanne Damaſceno ibi citato, & ad primum, & tertium argumentum, quibus in locis habetur, quòd ſi prædeſtinatio ſtrictè, & propriè accipiatur, ad ea ſolùm ſe extendit, quæ ſola ex toto diuina ſunt. & de his loquitur Auguſtinus in locis allegatis, quando inquit, quòd prædeſtinatione Deus illa præſciuit, quæ fuerat ipſe facturus, vt ſunt gratia, vocatio, &c. de quo re nullus poteſt dubitare. Sed hoc quid ad rem noſtram?

Aug.
D. Tho.
Damaſ.

VII. Sextum & vltimum teſtimonium adduci poteſt non ſolùm ex Auguſtino, ſed ex aliis Patribus, qui Paganis interrogantibus, cur Deus homines, & Angelos creare voluerit, quos ruituros in peccatum cognouit, cur Saulem in Regem elegerit, quem ſceleratum futurum præuidit, cur infantes non ſtatim rapiat poſt Baptiſmum, quos præui-

det, si diutiùs viuant, futuros peccatores, & alia id genus multa quærentibus à Christianis, respondent, & nullus respondendo negat, Deum hæc, & alia similia ab æterno præuidisse. Immo verò
Augustinus. apertè id affirmant, vt videri potest apud Augustinum epist. 105. & lib. de Correptione, & gratia cap. 8. Tertullianum lib. 2. contra Marcionem. Chrysostomum homilia de Adamo, & Eua. Damascenum lib. 2. de fide cap. 12. & lib. contra Manichæos pag. 141. Gregorium Nyssenum oratione 7. Cyrillum lib. 9. in Ioannem cap. 10. & lib. 3. contra Iulianum post medium. Neque dici potest ex illorum sententia, Deum hæc cognouisse in aliquo decreto antecedente, tum quia primum decretum circa creaturas fuit de illis creandis, vnde non potuit decernere, permittere eas cadere in peccatum, antequam decerneret eas creare, & sic non potuit præuidere in tali decreto, quòd illæ essent peccaturæ, antequam decerneret illas creare: tum quia Deus non decreuit vt illa mala facerent: tum denique quia non potuit in decreto permittendi peccatum præuidere peccatum Adæ, & Angelorum sicut suprà dictum est: nam cum eisdem planè auxiliis, cum quibus boni Angeli steterunt, mali lapsi sunt, & cum eisdem auxiliis, cum quibus Adam cecidit, stare potuisset, si voluisset, vt sufficienter ex doctrina D. Augustini probatum est suprà cap. 12.

(Tertul. Chrysost. Damasc. Gregorius Nyssenus. Cyrillus Alexand.)

VIII. Confirmatur, hanc esse mentem sanctorum Patrum, nam illi formalibus verbis testantur, Deum præuidisse ista contingentia futura solùm sub conditione. Glossa in epistolam D. Iudæ Apostoli circa illa verba: *Cùm Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur*, &c. ita ait: *Præuiderat Dominus Moysen à Iudæis post mortem adorandum, & si corpus haberet, pro Deo habendum. Et ideo Diabolus cultum legis desiderans verti in idololatriam altercatus fuisse dicitur cum illo Angelo.* Illud autem fuit futurum conditionatum, & non absolutum. Gregorius Nyssenus oratione de iis, qui præmaturè abripiuntur ante finem sic dicit: *Verisimile est, Deum, qui id, quod futurum est, æquè vt præteritum cognouit, progressum vitæ infantis ad perfectionem prohibere, ne quod vi præsaga malum animaduersum est, in eo, qui ita victurus fuisset, perficiatur.* Cyrillus lib. 4. contra Iulianum probans quoddam dictum Porphyrij dicit, quòd *Deus sciens futurum, sæpenumere præuenit, hos quidem adhuc adolescentes priùs è vita eripiens: illos verò relinquens.* Quæ testimonia, et alia omittam, passim à scribentibus in hac causa allegata, non videntur posse explicari recurrendo ad decretum prædeterminandi secundas causas ad huiusmodi futura: nam si Deus ne Iudæi in idololatriam laberentur, potiùs voluit Moysis corpus occultum manere, & Michael ob hanc causam cum Diabolo volente Moysis corpus manifestare, altercatus est: si Deus morte immatura adolescentes eripit ex hac vita, ne cadant in peccata, in quæ præuidet casuros, si diutius viuerent. Cui vnquam suaderi poterit, Deum decreuisse Iudæos, & istos adolescentes ad illos actus idololatriæ, & peccatorum etiam, vt præter actus naturales sunt, physicè etiam sub conditione prædeterminare? nam in tantum est, vt decreuerit hominum voluntates ad illos actus prædeterminare, quòd, vt ne fierent tales actus, potiùs voluit homines morte immatura præuenire.

(Glossa ordin. Gregorius Nyssenus. Cyrillus Alexand.)

CAPVT XXIX.

Eadem propositio secunda autoritate Scholasticorum, & ratione Theologica suadetur.

TEstimonium sancti Thomæ maximum est, & maximum esse debet ad eandem secundam 1
propositionem suadendam. cuius, vt omittam loca ab aliis Doctoribus citata, duplex est locus in hac re mihi quidem satis euidens, & tam concludens. Primus est in quæst. 6. de verit. art. 3. vbi cùm docuisset, prædestinationem esse certam non solùm certitudine præscientiæ, sed etiam ordinis, & causalitatis, declarans, quomodo ista certitudo ordinis, & causalitatis non lædat arbitrij libertatem, sic ait: *Inuenimus enim ordinem compossibilem esse respectu alicuius dupliciter, vno modo in quantum vna causa singularis producit effectum suum ex ordine diuinæ prouidentiæ. Alio modo quando ex concursu causarum multarum contingentium, & deficere possibilium peruenitur ad vnum effectum, quarum vnamquamque Deus ordinat ad consecutionem effectus intentum, quæ deficit, vel ne altera deficiat, sicut videmus, quòd omnia singularia vnius speciei sunt corruptibilia, & tamen per successionem vnius ad alterum potest in eis secundum numerum saluari perpetuitas speciei, diuina prouidentia taliter gubernante, quòd non omnia deficiant vno deficiente. Et hoc modo est in prædestinatione: liberum enim arbitrium deficere potest à salute, tamen in eo, quem Deus prædestinat, tot alia adminicula præparat, quòd vel non cadat, vel si cadat, quòd resurgat, sicut sunt exhortationes, & suffragia orationum, donum gratiæ, & alia huiusmodi, quibus Deus adminiculatur homini ad salutem.* In hoc articulo D. Thomas multa notabilia dicit. Primò docet esse præscientiam, & certitudinem præscientiæ sine certitudine ordinis, & causalitatis. Ergo non quidquid Deus præscit, præscit in decreto physicè prædeterminandi secundas causas, illa enim esset semper certitudo ordinis, & causalitatis. Secundò docet, certitudinem ordinis diuinæ prædestinationis non esse certitudinem causalitatis alicuius particularis causæ, ad sic causandum à diuina prouidentia determinatæ. Vbi ergo illa certitudo fundata in physica prædeterminatione? Tertiò docet omnes causas secundas concurrentes ad salutem prædestinati esse contingentes, & suapte natura defectibiles, & vt tales concurrere: neque prædestinationem ex eo certam esse, quòd aliqua illarum sit de se ita efficax, & ita voluntatem determinet, quòd quatenus voluntas subdita tali determinationi, deficere non possit ab assecutione finis. Quartò docet certitudinem ordinis diuinæ prædestinationis situm esse in hoc, quòd cùm omnes causæ deficere possint, sunt tamen à Deo sic ordinatæ, vt non simul omnes deficiant, sed vna deficiente, altera eam teneat, vel illi succedat, si illa defecerit. Hæc sunt clara ex textu, neque negari possunt. Ex hoc verò discursu sic arguitur. Vel Deus in prædestinando hunc ordinem certò, & infallibiliter cognouit, quòd causæ ex se possibiles deficere, si sic ordinarentur, de facto non omnes deficerent, vel non. Si dicatur, quòd non, hoc est ponere ignorantiam in Deo, & facere Deum cæco modo agentem, & nego

A [illegible] prædefinitionis confusè disponentis, à contrario ipsam certitudinem diuinæ prædefinitionis, contra id, quod D. Thom. ibi intendit, [illegible] primum; ergo ex sententia D. Thom. Deus cognoscit hoc futurum conditionatum, si intelligeret hunc ordinem secundarum causarum defectibilium, illæ tamen non omnes de facto deficerent, & hoc non potuit cognoscere in decreto physico prædeterminandi dictas causas, aut aliquam illarum, quia physica prædeterminatio ex doctrina D. Thomæ non relinquit secundas causas defectibiles, vt illi fatebantur; & ideo cùm D. Thomas assignasset duos modos, secundùm quos imaginari quis posset, ordinem causalitatis diuinæ prædefinitionis esse certum, primum modum, qui est, quando vna causa singularis producit effectum suum ex ordine diuinæ prouidentiæ, ad quem eiusdem necessitas reducenda est physica prædeterminatio, si illa daretur, penitus omisit.

II. Secundus locus apertus est in quæst. 12. de veritate art. 10. tum in corpore, tum ad tertium argumentum, vbi expressè docet, diuinam præscientiam propheticam, de qua loqui volumus, excedere prædestinationem seu prædefinitionem: nam prophetæ eadem accipiuntur, non solùm in malis, sed etiam in bonis, quæ non fiunt sola diuina virtute, sed à secundis causis liberis, quatenus tales sunt. Si ergo ex sententia D. Thomæ, quæ non est vnius solius, sed D. Damasceni, & D. Augustini, vt supra dictum est, actus liberi voluntatis creatæ, qui fiunt ab illa quatenus libera est, propter & inde non sunt prædefiniti, & sic diuina præscientia prophetica illorum excedit prædestinationem. Ergo licet Deus præuideat illos futuros absolutè, [illegible] ex hypothesi solùm, non potest dici illos præuideri solùm in diuino decreto libero prædeterminandi physicè humanam voluntatem ad eosdem actus. Loquitur verò D. Thom. de futuris non solùm absolutis, sed etiam conditionatis, constat, quia distinguit ibi varia genera prophetiæ, quorum vnum dicitur genus prophetiæ comminationis, quæ solùm versatur circa futura secundùm quid ex hypothesi.

III. Accedit in eiusdem propositionis confirmationem doctrina omnium illorum Scholasticorum, qui assignant causam nostræ prædestinationis ex parte bonum vsum liberi nostri arbitrij, secundùm quam opinionem necessariò sequitur, actus liberos humani arbitrij saltem aliquos esse à Deo præcognitos ante omnem prædefinitionem, de qua opinione diximus lib. 6. quæ opinio licèt in eo quòd constituat causam nostræ prædestinationis in bono vsu liberi arbitrij humani, sit reprobanda, sufficit tamen, vt ex ea colligamus scientiam futurorum contingentium conditionatorum non esse nouiter [illegible] Patribus, & Scholasticis ante nostra tempora inuisam. Deinde accedunt sententiæ ipsorum Scholasticorum, qui conceptis verbis eandem scientiam videntur asseruisse, & illa in controuersiis fidei vsi sunt, præcipuè aduersus hæreticos.

IV. In primis hanc scientiam videtur probare Thom. VVald. Thomas VValdensis, qui fuit acerrimus humanæ libertatis aduersus VVichleffitas propugnator. Nam lib. 1. Doctrinalis fidei cap. 2 reiiciens doctrinam VVicleffi asserentis, omnia ex absoluta necessitate euenire ob efficaciam diuini decreti, & certitudinem diuinæ præscientiæ, docet diuinum decretum, & diuinam præscientiam actibus humanis nullam imponere necessitatem. Primò, quia diuina voluntas non est tota causa humanorum actuum, sed humana voluntas est illorum causa, quatenus vertibilis est: & ideo nullum est diuinum decretum, quod illius vertibilitatem lædat. Secundò dicit ob arbitrij vertibilitatem multa Deum prædicere, & præuidere futura quæ nõ eueniẽt de facto. Ecce tibi futuri aliquod cognosci à Deo, quod tamẽ reuera nõ est futurum. Tertiò dicit certitudinem diuinæ præscientiæ non imponere rebus scitis necessitatem, quia multa sunt, quæ Deus præscit futura, quæ ipse non ordinauit, vt scelera, quæque potiùs contra diuinam præordinationem eueniunt; & hæc omnia probat autoritatibus D. Hieron. & D. Augustini. Sentit hic Doctor certitudinem præscientiæ futurorum contingentium non esse fundatam in diuino decreto, & loquitur indistinctè de futuris tam ex suppositione, quàm absolutè, vt patet legenti.

Ruardus Tapet art. 7. pag. mihi 25. dicit, incertum esse, an vocatio secundùm propositum (eam Augustinus vocat congruam vocationem) sit certa solùm ex eo, quòd Deus vocat hominem, prout opus est sequi secundùm suas affectiones: vel ex eo quòd dirigit hominem directione, & dispositione imperscibili, quæ tamen nihil ponit in homine nisi motus cordis, qui sunt etiam in alio, qui secundùm hoc propositum nõ dirigitur: vel ex eo quòd impediuntur cogitationes, & motus animi, quibus impediri, & retardari posset vocatio. Hoc dicendi modo planè hic autor, qui egregiè pro fide Catholica contra hæreticos scripsit, manifestè supponit in Deo notitiã, qua sciuit, quę vocatio futura esset cõgrua, non æterna physica prædeterminatione, sed inspecta cuiusque affectione, & quæ vocatio futura esset cõgrua, impediẽdo cogitationes, & motus animi, & quæ cogitationes, & qui motus forent in impedimentũ vocationis cõgruæ, nisi impedirẽtur, quæ nõ potuit in aliquo decreto præcognouisse, cùm nullum tale decretum prædefiniendi tales motus concipi possit in Deo, decernente potiùs tales motus impedire. V. Ruardus Tapet.

Marsilius Inguen apertè probat eandem scientiam futurorum conditionatorum in 1. quæst. 40. art. 2. parte 1. conclus. 4. in fine. Dominicus Soto solidæ doctrinæ autor eandem probat lib. 3. suarum summularum logicalium cap. 8. lectio. 3. & Driedo lib. concordiæ prima p. cap. 4. ad tertium. VI.

Thomas Stapletonius, qui aduersus recentes hæreticos pro veritate Catholica & verbo, & scripto vsque ad nostra tempora pugnauit, eadem scientia futurorum conditionatorum vsus est in comment. ad caput 11. D. Matthæi circa illa verba: *Si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ*, &c. & ad caput nonum ad Romanos 9. *Deum obdurantem*, &c. Stapletonius.

Cardinalis Bellarminus, cuius in Ecclesia Catholica autoritatem pro eadem Ecclesia contra illius hostes labores ab illo calamo exarati sine alio laudatore testantur, eadem scientia non semel vsus est in suis controuersiis resoluendis, maximè lib. 2. de Amissione gratiæ cap. 17. vt omittamus Ludouicum Molinam, Franciscum Suarez, Gabrielem Vasquez, & alios eiusdem instituti eruditissimos viros. Bellarmin.

Tandem probari potest eadem propositio rationibus Theologicis, quarum prima sumi potest ex proportione inter futura contingentia absoluta, & futura conditionata. Nam præscindendo à quocumque diuino decreto saltem antecedente saluatur in Deo certa scientia futurorum contingẽtium absolutorũ: ergo eadem ratione præscindendo VII.

dendo à quocumque simili decreto saluatur in Deo scientia futurorum conditionatorum. Consequentia est euidens, non enim assignabilis est maior ratio de vno, quàm de altero genere futurorum contingentium. Antecedens probatum est suprà cap. 15. & nunc iterum confirmatur auctoritate D. Thomæ de Veritate quæst. 6. art. 3. & 1. parte quæst. 23 art. 7. vbi dicit, quòd certitudo diuinæ prædestinationis supra prouidentiam addit certitudinem ordinis, & causalitatis. Si hoc est verum, ergo prouidentia communis, saltem quoad actus liberos, & contingentes non est certa alii certitudine præscientiæ: ergo præscindendo à quocumque decreto est in Deo certa præscientia futurorum contingentium, & actuum liberorum, quia certitudo diuini decreti est certitudo ordinis, & causalitatis.

VIII. Secunda ratio sumi potest ex diuina prouidentia pertinet namque ad perfectam prouidentiam, qualem in Deo concipere oportet, scire, qui modus agendi sit aptior ad finem assequendum, quáve ratione omnibus inspectis ipsum finem facilius assequamur, & ad hoc maximè conducit scire, quid ex vnoquoque modo agendi sit secuturum, si hic vel ille modus agendi adhibeatur, vnde & videmus, homines prouidos maxima sollicitudine inuestigare, quis modus magis sit idoneus ad fines, quos intendunt, assequendos, & ob hanc causam sæpe plures modos assequendi eundem finem ad inuicem conferre, & explorare, an hic, an ille sit conuenientior.

Neque hæc ratio militat solùm de prouidentia humana, quæ de se incerta est, quemadmodum & voluntas hominis est inefficax ad ea, quæ voluerit perficienda, sed militant etiam de prouidentia diuina: esto enim diuina voluntas sit de se efficacissima, ita vt possit quidquid volt: tamen dicere quòd non oporteat Deum prænoscere omnes modos, & omnes circumstantias agendorum, sed sufficere ad rationem diuinæ prouidentiæ, vt diuina voluntas sit de se efficacissima, est quidem facere Deum omnipotentem, sed non est facere Deum prudentem, & prouidum, qui omnia sapientia, & prudentia moderetur, immo hoc est facere Deum improuidum, cui sit pro ratione sola voluntas, qui in mundo gubernando minimè respiciat, quis modus agendi, quid naturæ cuiusque rei magis conueniat. Non sic loquuntur de Deo diuinæ Scripturæ, sed dicunt, Deum omnia in sapientia fecisse, & in certo numero, & pondere, & mensura. Et Ecclesia dicit, nos diuina prouidentia conditos esse, & gubernari. Quid verò est, Deum omnia fecisse in sapientia, & prudentia, & numero, & pondere, & mensura, nisi omnibus vndique collatis rationibus, & circumstantiis agendorum, id eundem effecisse, quod melius esse visum est illius incomparabili sapientiæ? iuxta vulgatam Augustini sententiam illam: *Quicquid tibi vera ratione melius occurrerit, hoc scias Deum fecisse.* lib. 3. de libero arbitrio cap. 5.

Augustinus.

IX. Tertia ratio sumitur ex mundi creatione, & constitutione ordinis vniuersi. Vel enim in eo opere intellectus diuinus direxit voluntatem, vel è contra voluntas direxit intellectum. Secundum dici non potest; quia hoc esset ordinem rerum peruertere, & ponere cæcum ad ducendum eum, qui videt. Si dicatur primum, ergo antequam diuina voluntas decerneret mundi constitutionem, oportuit intellectum diuinum optimè prænouisse, quid melius foret agere, quid omittere, quis ordo rerum esset pulchrior, & magis idoneus ad Dei sapientiam, potentiam, & bonitatem prædicandam, & de omnibus agendis iudicium absoluisse, & tale iudicium voluntati obtulisse. Hic est ordo omnino necessarius inter intellectum, & voluntatem in omni agente cum prudentia, tam in Deo, quàm in creatura. Neque in hoc est differentia inter Deum, & creaturam, sed in eo, quòd diuinus intellectus de rebus agendis format iudicium omninò certum, & rectum: non sic autem intellectus creatus.

Quarta ratio sumi potest ex humanis consultationibus, est enim omnibus hominibus insitum à natura, vt de futuris euentibus diuina oracula consulant. Deus ipse per Isaiam cap. 45. ait: *Futura interrogate me.* Omnes autem consultationes humanæ supponunt esse in Deo notitiam illorum contingentium conditionatorum. v.g. quid faciat miles, si ad bellum proficiscatur, an victor domum reuertatur, an occidatur. Quid faciet nauta, si maris fluctibus nauem commiserit, & alia id genus.

Quinta sumitur ex coordinatione malorum, quæ eueniunt in mundo. Vel enim Deus permittit fieri mala, quia nouit, quibus bonorum vsibus illa valeat accommodare, vt sæpè Augustinus ait, & hoc est, quod nos quærimus, & intendimus: vel quia solùm nouit, quòd per suam omnipotentiam, ex quolibet malo potest bonum elicere, & defectus ex malo prouenientes recompensare: & qui sic dicunt, non possunt rationem reddere, cur Deus magis velit elicere hoc bonum ex permissione huius mali, quàm alterius. v.g. cur potiùs voluerit elicere bonum incarnationis filij Dei ex peccato Adæ, quàm ex peccato Angeli? & cur potiùs voluerit elicere bonum humanæ redemptionis ex peccato Iudæ, & Iudæorum, quàm ex abnegatione Petri, vel lapsu Magdalenæ, immo permissio huius, vel illius mali in indiuiduo, aut etiam in specie non esset intenta à diuina prouidentia; cùm per sic respondentem ex permissione cuiuslibet mali per solam efficaciam diuinæ voluntatis quodlibet bonum elici possit. Quod tamen est contra doctrinam D. Augustini in Enchirid. cap. 95. & 96. & alibi.

Sexta sumitur ex cognoscibilitate actuum moraliter malorum. Deus enim cognouit quoslibet actus moraliter malos futuros etiam ex hypothesi, cognouitque ab æterno, quòd si hominem, & Angelum conderet in eo statu in quo illos condidit, illi peccaturi essent, vt omnes Patres concedunt. Hoc verò non potuit cognoscere in solo decreto permittendi eos labi si voluissent, neque in alio aliquo decreto eorum voluntatem physicè prædeterminandi, vt supra cap. 23. ex D. Augustino probauimus.

Septima sumitur ex cognoscibilitate, & determinata veritate eorundem contingentium futurorum ex hypothesi: omnis enim determinata veritas est à Deo certò cognoscibilis: sed futura contingentia conditionata habent suam determinatam veritatem, quod sic probo. Accipiamus, v.g. hanc hypothesim, Petrus est à Deo constitutus tali ordine cum omnibus requisitis ad ponendum illum in actu primo completo, & determinatum ad eundum in actum secundum elargiendi eleemosynam. licèt Petrus in eo instanti, in quo constitutus est in actu primo tantùm, sit indifferens ad eliciendum, vel non eliciendum actum secundum largitionis eleemosynæ, tamen in instanti immediatè sequenti ex natura rei oportebit, illum habere aliquem determinatum actum secundum

chia

[illegible] eleemosynæ, non vel da- [illegible], vel illam negabit, vel manebit [illegible] & quilibet [illegible] actus determi- [illegible] in actu determinato. [illegible] suppositionis non sequatur [illegible] aliquis actus determinatus, sed solum aliquis actus in confuso, tamen ex eo quòd nihil possit existere in rerum natura, nisi in actu [illegible]. Iuxta tali hypothesi necessariò se- [illegible] in [illegible] aliquis actus deter- minatus & ille habebit determinatam veritatem, & illa veritas est à Deo abæterno cognita.

CAPVT XXX.

Argumenta contra supradictas propositiones adducuntur, & soluuntur.

I. CONtra ambas propositiones hactenus proba- tas quidam Scholastici plurima afferunt ar- gumenta, quæ ex iam dictis partim manent solu- ta, partim veniunt in præsentiarum soluenda. Pri- mum argumentum est. Illa scientia media nul- lum habet fundamentum in diuina Scriptura, ne- que in doctrina sanctorum Patrum, maximè D. Augustini, [illegible] inuentum ante paucos annos [illegible]. Ergo ex scholis Theologorum [illegible].

Respondetur, ex iam dictis patere sufficienter hanc scientiam, quoad rem habere euidens fun- damentum in diuina Scriptura, illúsque vsum fuisse omnibus seculis in Ecclesia Dei à Patribus receptum. Quoad nomen verò scientiæ mediæ non esse admodum antiquum, sed hoc nihil refer- re, neque enim antiquum est nomen scientiæ li- beræ, neque nomen hæcceitatis, actus entitatiui, signati, exerciti, & alia id genus, quibus passim re- centiores vtuntur in scholis, fuerunt in vsu ante annos quingentos.

II. Secundum argumentum. Testimonia diuinæ Scripturæ, quæ in speciem videntur fauere illi scientiæ mediæ, debent exponi de notitia dispo- sitionis secundarum causarum, non de notitia fu- turorum euentuum. ita enim exponit Glossa in- terlinearis illud ex 1 Regum cap. 23. & D. Augusti- nus libro de Prædestinatione sanctorum cap. 14. illud Sapientiæ cap. 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, &c.* Glossa interlin. Augustinus.

Respondetur non posse constitui in Deo solam notitiam dispositionis, & ordinis causarum con- tingentium sine notitia exitus, & executionis ta- lis ordinis; quia prima notitia sine secunda incer- ta est, & coniecturalis, vt docet D. Thom. de Veri- tate quæstio. 2. art. 12. D.Thom.

Tertium argumentum. Futurum quod reuera non est futurum, esse præscientiæ obiectum esse non potest ex Augustino in libro de Prædestina- tione sanctorum cap. 14. & libro 1. de origine animæ cap. 12.

Respondemus, Augustinum accipere nomē præ- scientiæ iuxta strictam, & rigorosam acceptio- nem, quæ prorsus dicit relationem ad id solū, quod reuera futurum est; & cum hoc stat, accepto no- mine præscientiæ non ita strictè, Deum præscire etiam ea, quæ futura sunt, non reuera, & absolutè, sed solum ex hypothesi. August.

III. Quartum argumentum. Ista scientia media non solum habet aliquod probabile fundamentum in doctrina sanctorum Patrum, sed manifestè ab illis reiicitur, tamquam dogma Semipelagianorū, ma- ximè ab Augustino dicto libro de prædestinatio- ne Sanctorum cap. 14. & Prospero, & Hilario in suis epistolis ad Augustinum missis, quæ dicto Augustini libro præmitti solent. Augustin. Prosper. Hilarius.

Respondeo. Si attentè legantur omnia scripta D. Augustini, & D. Prosperi contra Semipelagia- nos, ne minima quidem suspicio esse potest, hanc fuisse illorum errorem, contra quem illi scripse- runt. Loquor liberè, quia omnes libros Augustini, in quibus de gratia, libero arbitrio, prædestinatio- ne, reprobatione, contra Pelagianos, & Semipela- gianos disputauit semel, iterum, ac tertiò diligen- ter, quantum potui, legi & adnotaui, & in com- pendium deduxi, quod fortasse nisi præsens volu- men debitam quantitatem excessisset ad illius cal- cem adiicerem. Qui autem libros Augustini com- muni solo partium studio, aut alicuius opinionis impugnandæ gratia legere voluerit, poterit non solùm ex illis, sed vel ex sanctis Euangeliis quod- uis absurdum probare, quemadmodum hæretici tam recentiores, quàm antiqui conati sunt ex di- uinis Scripturis ad ipsorum sensum deprauatis suos errores comprobare, & specialiter hæretici Prædestinati ex doctrina Augustini ab illis prauè intellecta conati sunt plures errores de diuina Prædestinatione, & libero hominis arbitrio pro- bare.

Non negat Augustinus, Deum certò nosse futu- ra conditionata, quæ numquam sunt futura: sed negat ex ijs futuris conditionatis, vel à Deo præuisis sumi posse rationem, & causam diuinæ prædestinationis, vel reprobationis. Error enim Semipelagianorum non erat, quod dicerēt, Deum nouisse, quid egissent homines, aut paruuli, si diu- tius vixissent. Sed infantes prædestinatos fuisse, & reprobatos ex bonis, vel malis operibus, quæ præ- uisi sunt facturi, si diutius vixissent. Hic ille eo- rum fuit error, hoc nouum absurdum, contra quod vterque pugnant Augustinus, & Prosper, ostendentes, diuinam prædestinationem non esse ex meritis præuisis. Rem verò ita se habere, de- monstrant verba ipsius Prosperi in epist. ad Augu- stinum, cùm ait. *In tantum quibusdam cuiusque commenti- tiae meritis electionem Dei subiiciunt, ut praeterita, quæ non exstant, futura, quæ non sint, futura confingant mend- que apud illos absurditatis genere, & non agenda præ- scita sint, & præscita non acta sint.* Et verba illa Au- gustini in d. libro de Prædestinatione Sanctorum cap. 14. *Sed quia hominum futura, quæ non sunt futura, procul dubio nulla sunt merita, & hoc videre facillimum est, ideo nec Pelagiani hoc dicere potuerunt.* & lib. de bono perseuer. cap. 10. *Ego verò quantum ad hoc, quod ago, attinet, sufficere video, vt secundum istam quoque sententiam demonstremus, homines non iudicari de iis, quæ non fecerunt, etiamsi facturi fuisse præsciti sint. Quamquam, vt dixi hanc opinionem, qua putantur in mortuis vel viuentibus iudicari peccata, quæ præ- scita sunt facturi esse si viuerent, etiam refellere pudeat; ne videamur & nos existimare, aliquid esse momenti, quam maluimus disputatione cohibere quàm silentio præterire.* hoc est absurdum, hic ille error Semipe- lagianorum de scientia futurorum conditionato- rum, qui, inquam, non est de ipsa scientia, quam vel ipsemet Augustinus in illis verbis admittit, dum ait: *Etiamsi facturi fuisse præsciti sint.* & cursus, *quæ præsciti sunt facturi esse si viuerent.* Sed est error de abusu ipsius scientiæ, quia volebāt illi, homines esse prædestinatos vel reprobatos ex operib. quæ fecissent, si diutiùs vixissent. Quæ est manifesta, & absurda hæresis: nullus enim iudicatur dignus præmio, vel supplicio pro iis, quæ fecissent, sed solùm pro iis, quæ actu gessit, quod probat Augu-

stinus

stiuus testimonio illo D. Pauli dicentis: *Oportet nos manifestari ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque propria corporis, prout gessit.* Non dicit prout gessisset, sed prout gessit. Contra hunc errorem præcipuè tendit totus Augustini discursus. Vnde formaliter ad argumentum respondetur, Augustinum non negare, Deum futura conditionata præscire: sed negare, eum illa præscire in ratione causæ prædestinationis, vel reprobationis: quia hoc modo nihil præsciri potest, nisi quod reuera futurum est, nam quod nullo modo est, neque vere futurum est, non potest vllius rei esse causa. Et accipit nomen præscientiæ stricto modo, prout dicit respectum ad id solum, quod reuera futurum est. Hanc responsionem oportuit longiùs persequi, ne relinqueretur suspicioni locus in doctrina Augustini.

IV. Quintum argumentum. Deus non potest ante decretum suæ voluntatis scire, quot Angeli, vel homines essent futuri, si vellet alium mundum creare. Ergo ante decretum suæ voluntatis non potest scire, quot, vel quales actus producturus esset homo, si crearetur, vel constitueretur in tali, vel tali ordine rerum. Probatur consequentia, quia sicut omne id, quod Deus operatur immediatè ad extra, pendet intrinsecè ex decreto suæ voluntatis; ita quod operatur mediantibus secundis causis pendet, etiam intrinsecè ex diuina voluntate, quia diuina causalitas, & prouidentia se extendit ad quodcumque ens in particulari.

Respondeo, primò distinguendum esse antecedens, quia vel intelligitur ante decretum conceptum in Deo ex hypothesi, & sic est verum, sed non ad rem, vel ante decretum absolutum existens actu in ipso Deo, & sic est falsum. Secundò respondetur negando consequentiam. Ad probationem respondetur, ea quæ Deus operatur se solo immediatè vt causa totalis sine aliis causis, vt sunt gratia, creatio mundi, & similia, pendent etiam à Deo, & ab eius voluntate, ita vt non expectent concursus aliarum causarum: & ideo de talibus oportet esse diuinum decretum antecedens. At quæ fiunt à Deo mediantibus secundis causis liberis, non pendent à Deo vt à causa totali, & ideo illorum non est decretum antecedens. Vnde formaliter dicitur, licèt tam quoad ea, quæ Deus operatur mediantibus secundis causis, quàm quoad ea, quæ operatur se solo immediatè requiratur diuinum decretum: non tamen requiritur idem decretum, neque eodem modo se habens, nam ad ea, quæ se solo operatur, requiritur decretum antecedens: ad alia verò sufficit decretum concomitans. Et sic sine decreto antecedente, maximè prædeterminante physicè illorum causas possunt esse cognita à Deo ab æterno.

V. Sextum argumentum. Propositiones de futuro contingenti non habent determinatam veritatem ex 1. Perihermen. Ergo vt sint scibiles etiam à diuino intellectu, oportet illas prædeterminari per diuinum decretum.

Respondeo, ex dictis suprà cap. 11. & alibi repetitis satis constare, quòd futura contingentia etiam absoluta habent determinatam veritatem præscindendo etiam à decreto diuino antecedente, de quo arguens intendit. Habent enim determinatam veritatem non respectu illius esse futuri, quod habent solùm in secundis causis, sed ratione esse præsentis, quod pro aliqua temporis differentia habebunt in seipsis extra suas causas, vt centies dictum est. & eadem quoad hoc ratio est de futuris absolutè, & de futuris solùm ex suppositione: neque D. Thom. vnquam dixit, futura contingentia habere determinatam veritatem ob diuinum decretum prædeterminandi physicè illorum causas, sed solùm ob illud esse præsens æternitatis existentiæ, quod illa habent aliquando in seipsis extra suas causas.

Septimum argumentum. A causa contingenti omnino indifferenti non potest prouenire effectus certus, & determinatus, & certò cognoscibilis, nisi illa priùs ab aliquo determinetur. Voluntas creata est causa indifferens, & contingens. Ergo ab illa non potest prouenire effectus determinatus certò cognoscibilis à Deo, nisi priùs ab aliquo illa determinetur: sed istud determinans nullum aliud esse potest nisi Deus per suum decretum, ergo ante diuinum decretum non est scibile quid voluntas creata sit effectura. Maior propositio primi syllogismi est doctrina Auerrois in secundo Physic. comm. 48. & D. Thom. 1. part. quæst. 19. art. 3. ad 5. Minor secundi syllogismi probatur, quia si est aliquod determinans voluntatem, vel est obiectum, vel Deus per suum decretum efficax, non obiectum, quia nullum obiectum propositum voluntati potest illam determinare, quoad exercitium, vt multis in locis probat D. Thom. relinquitur ergo vt istud determinans sit solus Deus, qui potest voluntatem immutare, iuxta illud. *Cor Regis in manu Domini, & quocumque voluerit, inclinabit illud.*

Respondeo, voluntatem in actu primo esse indeterminatam, etiam quibuscumque positis, vt lib. 1. cap. 17. 19. & ferè per totum illum librum dictum est: At nihilominus ad hoc, vt exeat in actum secundum determinatum, necesse esse illam ab aliquo determinari. A quo verò determinetur, ibi dictum est, eam determinari ab obiecto specificatiuè, & à seipsa pro innata illi libertate quoad exercitium; addo etiam quoad actus moraliter bonos, maximè supernaturales, determinari quodammodo à Deo per modum excitantis, & suadentis, & adiuuantis, sed non efficaciter prædeterminantis physicè eo modo, quo arguens imaginatur.

Octauum argumentum. Ista scientia media [illegible] ad nihil vtilis est. non enim ad conciliandam nostram libertatem cum diuina præscientia, & prædestinatione, & cum efficacitate diuinæ gratiæ, quia sine illa sciunt Theologi hæc omnia conciliare. Non ad tollendas alias difficultates, quæ per illam potiùs augentur, quàm minuuntur, nam illa admissa sequitur, tandem bonum vsum liberi arbitrij reducendum esse in aliquid naturale, nimirum vel in constellationem, vel in proprietatem naturalem ipsius liberi arbitrij, vel in complexionem indiuidualem, quæ non sit in potestate hominis, ratione cuius aliquam vocationem in talibus circumstantiis congruam esse voluntati, vt si per illam excitetur, infallibiliter sit præstitura consensum. Probatur consequentia, nam quod Petrus. v. g. si vocatus infallibiliter sit præstiturus consensum, non potest refundi in diuinum decretum, neque in efficaciam diuinæ gratiæ, quia asserentes scientiæ mediæ nolunt diuinam gratiam mouere voluntatem efficaciter, sed eam liberam, & indifferentem relinquere, à causa autem libera, & indifferenti; vt tali exire determinatum effectus non potest. neque id potest refundi in ipsam voluntatem constitutam sub talibus mini-

stris,

[illegible] & [illegible], quæ [illegible] illis [illegible] indeterminata, & indifferens [illegible], quia nullum obiectum potest [illegible] voluntatem saltem quoad exercitium. Respondeo ergo, vt talis determinatio [illegible] possit [illegible], vel in cælestem constellationem, vel in propensionem naturalem liberi arbitrij, vel aliquid simile.

Respondeo, an ista scientia sit vtilis ad Theologiam à Scholasticis tradendam, maximè ad hæreticorum cauillos [illegible], & libertatem humani arbitrij cum diuina præscientia, prædestinatione, & efficaci diuinæ gratiæ conciliandam, credendum est in [illegible], & [illegible] iuxta regulam à [illegible] traditam.

Quod autem addis arguens, posita scientia media sequi illud inconueniens, ad quod [illegible] negant [illegible] talis scientiæ, nisi [illegible], sequi aliquod inconueniens, & [illegible] illud inconueniens, ad quod [illegible]. Et cùm quæritur, vnde sit certum, quòd Petrus sic vocatus infallibiliter sit præstiturus consensum. Respondeo, id certum esse primò, quia Deus ita ordinat secundas causas concurrentes ad illius salutem, vt licet omnes sint de se defectibiles, non tamen omnes de facto deficiunt, [illegible] per quam docet, quòd si [illegible], non omnes deficiunt, vt ait D.
D.Thom. Thomas de veritate quæst. [illegible] art. 1. Secundò, quia Deus ita illum vocat, sicut scit congruum esse, vt
Augustinus. vocationem non spernat, vt ait Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. Tertiò, quia obiectum tale proponit, quod voluntatem excitabit, & illa se ad exercitium determinabit: & in hoc omnis [illegible] illa certitudo, non autem in aliquam [illegible], aut proprietatem naturalem, nimiùm minus in decretum diuinum physicè prædeterminans voluntatem Petri.

VII. Nonum argumentum. Ex positione illius scientiæ mediæ sequitur eneruari efficaciam diuinæ gratiæ, & [illegible] ipsis posse assignari causam nostræ prædestinationis, saltem causam, seu conditionem, [illegible] ratio ordinis mediorum [illegible] rationem prædestinationis, vel [illegible] solùm rationem communis prouidentiæ. Probatur consequentia, quia prius est, Deum prouidere Petrum constitutum in talibus circumstantiis, cum talibus, vel talibus auxiliis consensurum esse pro sua libertate, quàm Deum prædestinare Petrum ad gloriam.

Respondeo, quod spectat ad efficaciam diuinæ gratiæ [illegible] est, neque enim per scientiam mediam [illegible] illo modo eneruatur. Quod autem attinet ad diuinam prædestinationem, negatur consequentia. Qui enim dicit, Deum prouidere, si decerneret Petrum constituere in talibus circumstantiis, præueniendo illum talibus auxiliis, vocando illum vocatione congrua, proponendo illi obiecta quibus moueretur, illū pro sua libertate consensurum, prius ex hypothesi ponit in Petro auxilia diuinæ gratiæ & vocationē congruam, quàm ex hypothesi videatur illius consensus. Vnde ad probationē consequentiæ dico primò, ad hoc vt aliquid à Deo præuisum possit constitui pro causa prædestinationis, vel reprobationis non sufficit, vt præuisum sit futurum solum ex hypothesi, sed oportet vt sit præuisum futurum absolutè, vt Augustinus docet contra Semipela-
Augustinus. gianos locis citatis ex libro de prædestinatione sanctorum cap. 13. & de bono perseuerantiæ c. 10. & aliis in locis. Secundò dico, ad hoc vt bonus vsus liberi arbitrij præuisus futurus ex hypothesi posset assignari pro causa nostræ prædestinationis, oportere illum præuisum esse vt futurum ex solis viribus liberi arbitrij non excitati, neque præuenti, neque adiuti per diuinum auxilium. & oporteret illius intuitu Deum motum esse ad gratiam prædestinationis hominibus præparandam: nihil autem illorum dicunt, (quod videre potuerim) illi, qui scientiam istam mediam defendunt. Et tandem esto viderit Deus, quòd homo constitutus in talibus, vel talibus circumstantiis, cum talibus auxiliis esset præbiturus consensum, adhuc liberum erat ei de facto illum in talibus circumstantiis, & cum talibus auxiliis constituere, quod est propriè prædestinare.

Decimum argumentum. Futurum conditiona- VIII.
tum ante diuinum decretum non est scibile, quia D.Thom.
non habet esse necessarium, & determinatum, vt docet D. Thom. 1. part. quæst. 14. art. 13.

Respondeo, ante diuinum decretum concomitans, vel absolutè, vel ex hypothesi illud non est scibile, sed ante diuinū antecedēs benè est scibile. Non ratione illius esse, quod habet in suis causis contingentibus, de quo loquitur D. Thom. in loco allegato, sed ratione esse præsentis, de quo satis ad superabundantiam dictum est.

Vndecimum argumentum. Nullus effectus intelligi potest futurus in mundo siue absolutè, siue ex hypothesi absque diuino decreto, ergo ante illud nullum futurum conditionatum est scibile. Probatur antecedens, quia nulla creatura potest esse in mundo sine diuina causalitate, vnde nonnulli inferunt, quòd assertores illius scientiæ mediæ auferant à Deo primam, & veram causalitatem, & efficientiam respectu actuum humanorum: quia secundùm illos Deus est solùm causa actuum humanorum, quatenus ordinat secundas causas, non autem quoad illorum actuum substantiam, & entitatem: non enim ita illos causat primò effectiuè, quia illi prius essent futuri ab humana voluntate, si illa poneretur in tali ordine, & cum talibus circumstantiis. Et quod eorundem opinionem sequatur, quòd quia facit homo faciat Deus, & non è contra, quod est contra D. Augustinum, & contra veram Philosophiam.

Respondeo, effectus esse in duplici differentia: quidam enim sunt, quorum Deus est præcisa, & totalis causa: quidam verò, quorum non est totalis, & præcisa causa, sed tantùm concausa, quos vult à secundis causis proficisci liberè & contingenter, ita vt si secundæ causæ nolint suam causalitatem apponere, illi non sequantur: ita tamen quòd iidem effectus sint etiam à Deo immediatè agente cum secundis causis. Proportione horum effectuum duplex est decretum in Deo: aliud, quo decreuit secundas causas producere, & omnia necessaria ad edendas suas ipsarum actiones illis tribuere, & suum etiam concursum illis adiungere in actu primo: aliud verò, quo decreuit cum secundis causis maximè liberis ad singulos illarum actus concurrere in actu secundo. Primum decretum est antecedens, secundum verò est solùm concomitans: nullus autem effectus est futurus in mundo absque altero horum duorum decretorum: nam effectus primi generis pendent simpliciter ex decreto diuino præcedente: effectus autem secundi generis pendent quidem ex aliquo decreto antecedenti, nimirum constituendi illorum causas in

esse & in talibus circumstantiis cum talibus auxiliis ad agendum, & adiúgendi illis determinatum concursum in actu primo: non autem prouenit ex decreto antecedenti ponendi tales effectus in esse, & ob hoc prædeterminandi physicè omnes causas ad illorum productionem ante inspectam liberam determinationem ipsarum secundarum causarum, quemadmodum arguens prætendit: hoc nanque esset ordinem secundarum causarum liberarum inuertere, & earum causalitatem peruertere. Vnde non sequitur, per istam scientiam auferri à Deo primam causalitatem in ordine ad actus humanos liberos, & Deum non esse causam illorum quoad substantiam actus. Deus enim est causa actuum humanorum liberorum primò, quia dat esse voluntati humanæ liberæ: secundò, quia dat illi vim agendi: tertiò, quia tum esse tum vim agendi conseruat: quartò, quia voluntatem humanam applicat ad agendum, non quidem physicè prædeterminando ad hunc vel illum actum particularem, sed inclinando vt motor vniuersalis ad vniuersale bonum, vt D.Thom. ait in prima secundæ quæst.9. art. 6. & quæst. 10. artic. quarto. Addo etiam, quoad actus supernaturales mouere Deum humanam voluntatem ad tales actus in particulari non solùm moraliter, sed etiam verè physicè, absque eo tamen, quòd physicè illam prædeterminet. Non enim sunt vnum & idem, mouere voluntatem physicè, & illam prædeterminare physicè, quia mouere physicè est inchoare motum, vel largiri inchoationem motus ipsi voluntati ad bonum; prædeterminare verò ipsam voluntatem physicè, est illam in termino motus constituere, terminus autem motus humanæ voluntatis est consensus, vel dissensus: Deus autem potest humanam voluntatem ad aliquod bonum particulare maximè ordinis supernaturalis mouere etiam physicè, non expectato consensu eiusdem voluntatis; at prædeterminare illam, & constituere in termino consensus sine illa omnino non potest, vt vel ipsa vox consensus significat, dicitur enim consensus plurium conuenientis sensus. Quintò est Deus causa actuum liberorum humani arbitrij per suum concursum, quo cum ipsa voluntate simul tempore, & natura eundem numero actum producit, ita vt idem actus totus totalitate effectus sit simul à Deo & ab humana voluntate quoad illius substantiam, quod expressè fatentur omnes illi, qui asserunt istam scientiam mediam.

D.Thom.

IX. Non etiam sequitur, Deum velle, quia homo vult, & non è contrà hominem velle, quia Deus vult. Nam loquendo de concursu Dei cum ipsa voluntate, cùm ille nec sit prior, nec posterior natura ipso influxu humanæ voluntatis, sed simultaneus, sicut dicitur, homo vult quia Deus vult, ita è contrario. Absolutè autem loquendo dicendum est, hominem velle quia Deus vult, quoad actus moraliter bonos, non autem è contra Deus vult, quia homo vult. Nam ad hoc vt homo velit tales actus, non solùm necessarius est illi diuinus concursus, sed necesse est etiam humanam voluntatem à Deo præueniri suis auxiliis excitantibus, benè potest concedi quod Deus non vult, si homo non vult in sensu negatiuo. Loquendo verò de actibus moraliter malis, puto concedi posse, Deum velle istos actus, quia homo illos vult, & non è contra, saltem de illis loquendo, quibus moralis malitia est intrinsecè, & inseparabiliter coniuncta, vt odium Dei.

Sed contra hunc modum dicendi est instantia, quia licet secundum hunc modum dicendi dicendatur quòd effectus humanæ voluntatis, qui est illius operatio, sit effectiuè à Deo, non tamen declaratur, quomodo influxus eiusdem voluntatis in ipsum effectum sit effectiuè à Deo. Quòd verò id non declarent, probatur, quia omnis effectus est posterior sua causa, & causa est prior effectu: sed decretum diuinum concurrendi cum humana voluntate ex hypothesi, quod illa velit operari, non est prius ipso influxu humanæ voluntatis. ergo non potest esse illius causa.

Respondeo, non esse hîc proprium locum de hac re disputandi, sed de hoc agendum lib. 8. & 9. Nihilominus quia in hac instantia putant nonnulli esse vim insuperabilem, quæ tamen nullam, etiã minimam vim habet, immo illa admissa tollitur omnis propria secundarum causarum actiuitas. Respondeo primò quærendo à sic arguentibus, verùm illi admittant, secundas causas habere suas proprias causalitates? Respondebunt, habere, nisi velint incidere in absurditatem quorundam Philosophorum, qui dicebant, secundas causas nihil verè operari, sed solum Deum ad illarum præsentiam, quam refutat D. Thom. de potentia quæst. tertia artic. septimo, & libro tertio contra Gentes capite 69. & prima parte quæst. 105. artic. 5. & libro tertio de Regimine Princip. capite 8. quam absurditatem videtur admittere Caluinus libro secundo contra Pighium pag. 241. 5. *Sed vadere.* Rursus quærendum est, an causalitas secundæ causæ, vt est secunda causa præcisè, & propriè, sit causalitas primæ causæ. Respondebunt quòd non, nisi velint confundere actionem increatam cum creata, & creaturam cum Deo; loquor hîc de actione secundæ causæ propriè, vt est à secunda causa, & sub ea ratione, qua est à secunda causa, sub hac enim ratione non est à prima causa, nisi secunda causa sit prima causa. Denuum quærendum est ab illis, an causalitas secundæ causæ, & influxus secundæ causæ in effectum sint vnum, & idem. Puto respondebunt affirmatiuè, neque enim constare potest, quæ distinctio sit inter illa. Si verò hæc ita se habent, ex omnibus sequitur etiam in sententia arguentium, aut tollendam esse omnem causalitatem secundarum causarum: aut illarum influxum vt est ab illis sub ratione, qua est à secundis causis, non esse à Deo, & cùm ille sit aliqua entitas, erit aliqua entitas in mundo, quæ nec sit Deus, nec à Deo. Dicendum igitur, quòd nulla est entitas creata, quæ non sit à Deo, etiam ipse influxus secundarum causarum in suos effectus, non quòd omnes causæ secundæ prædeterminentur ad suos effectus, nam ista prædeterminatio difficultatem non aufert; sed quia totum esse, & tota vis causandi secundarum causarum pendet à Deo etiam dum actu operantur, & sub ea ratione, qua actu operantur, & quia influxus secundæ causæ in effectum idem est omnino cum ipsa operatione eiusdem secundæ causæ, quæ cùm sit immediatè tam à Deo tam à creatura, etiam ipse influxus secundæ causæ in effectum erit à Deo quoad illius substantiam. Vereri autem admittere, quòd ille influxus sub ea præcisa ratione, qua est à secunda causa, non sit à Deo, est trepidare timore, vbi non est timor, & nimis religiosum esse, sicut nimis religiosi

[illegible], qui vellet, Deum [illegible] [illegible] vllam habere [illegible] quid fit à Deo sub [illegible].

3. [illegible] Si Deus cognoscit omnia [illegible], cùm humanus intellectus [illegible] infinitas hypotheses, & super illis [illegible], oporteret Deum illas omnes [illegible], & quid in vnaquaque illarum esset futurum, quod videtur absurdum.

Respondeo, omnes hypotheses, in quibus ad[illegible] ex [illegible] ex concomitantia, & proportione inter illas, & ea quæ ex illis sequuntur, & omnia futura, quæ ex huiusmodi suppositionibus secutura essent, Deus certò, & infallibiliter nouit. Neque inde sequitur aliquod absurdum, sicut absurdum non est Deum nosse infinita indiuidua creabilia sub qualibet specie.

Hæc autem omnia dixerim, non quòd oppositam sententiam aliqua nota dignam existimem, sed vt quid in hac controuersia veritati magis consentaneum arbitrarer, liberè, ac sincerè aperirem.

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS

LIBER QVARTVS.

IN ipsius veritatis cùm multa media assumant, ad libertatem humanæ voluntatis oppugnandam, firmissimum tamen præsidium sibi constituunt in efficacia diuini decreti. Ioan. VVicl. Hinc Ioannes VViclefus lib. 3. Trialogi cap. 9. *Nunquid, inquit, creatura potest impedire Dei determinationem, & vt Sophistæ concedunt, potentiam æternam prædestinationis ex Dei decreto facere, quod non erit, ac si ab illo penderet diuinum propositum, & veritas æterna* & rursum. *Cum ergo in omnipotentia Dei, in voluntate sua volentis, nec res impedientia non potest obstaculum ponere. Relinquitur ergo, quod propositum Dei ... & sic omnia futura eueniunt de necessitate.* Lutherus. Et Lutherus in defensione articuli 36. per Leonem decimum damnati. *Nobis ad inferiora*, inquit, *spectantibus res apparent arbitrariæ, sed ad superna spectantibus omnia sunt necessaria, quia non sicut nos, sed sicut ille vult, ita viuimus, facimus, patimur omnes, & omnia.* Caluinus. Et Caluinus lib. 1. Institut. cap. 23. §. 6. *Si hominum exitus Deus prouiderit duntaxat, non etiam suo arbitrio disposuerit, ac ordinauerit, non abs re agitetur quæstio, Ecquid ad eorum necessitatem valeat prouidentia. Sed cum non alia ratione prouideat, quæ futura sunt, nisi quia ita, vt fierent, decreuit, frustra de præscientia lis mouetur, vbi constat ordinatione potius, & nutu omnia euenire.* & §. 8. suam sententiam confirmat testimonio D. Augustini dicentis lib. 6. de Genesi ad literam cap. 15. quòd *Dei voluntas est rerum necessitas.* & lib. 1. contra Albertum Pighium pag. 236. ait: *Probe quæ fortuita maximè videntur, ex diuinis facit necessaria, non quidem natura, sed quatenus æternum, & fixum Dei consilium in illis gubernandis regnat.* Theod. Beza. Et Theodorus Beza Caluini discipulus in Summa Christianismi docet, omnia ita necessariò ex Dei immutabili decreto euenire, vt secundum illud Iudas necessariò Christum prodiderit, Herodes, & Pilatus necessariò Christum condemnauerint. Et in absolutione calumniarum Nestrusij ad primam calumniam de prouidentia Dei, non tantùm omnia tantùm, sed etiam singula ex Dei decreto fieri, & contendit & quidem eiusmodi decreto, vt falli nulla ratione possit. Iudas, si Dei decretum consideremus, eo ipso momento necessariò Dominum prodidit, & tandem omnes, quotquot extiterunt Philosophi, & hæretici, siue prisci, siue recentiores, qui arbitrij libertatem oppugnarunt, nunquam, argumento ex æterno Dei decreto accepto illam euertere conati sunt.

Hinc apparet necessitas, quæ in hoc opere nos compellit de decretis diuinæ voluntatis, & necessitate, quæ ex illis oritur, disputare, vt obstruatur os loquentium iniqua. Ne illis silentio prætermissis, non solùm videri possit præcipua eiusdem operis pars desiderari: sed potissimum argumentum hæreticorum contra ipsam humanam libertatem dissimulasse, iique hostes veritatis occasionem legitimam se nactos putent, aperiendi os suum in blasphemias in Deum, ac Sanctam eius sponsam, quod est Ecclesia Catholica, nec non deridendi nos, & fidem nostram: quippe qui illorum argumenta egregiè dissimulemus, eo quòd solutiones illorum cum solutionibus, tum ... non præ manibus habeamus. Est sane tractatio ista grauissima, ex parte multiplici difficultate implicata, atque tum propter recentiorum Nouatorum importunitatem, ne dicam improbitatem, tum quia maximum est fundamentum eorum, quæ in sequentibus libris dicenda sunt, silentio prætermitti nequit.

Porrò ea quæ de decretis diuinæ voluntatis ad præsens institutum scitu sunt necessaria, superfluis, aut ad rem, de qua hic agitur, minimè spectantibus, prætermissis, certo aliquo ordine perstringamus, in hoc quarto libro quinque præcipuas controuersias conabimur cum Dei adiumento resoluere, ac etiam, si fieri poterit dilucidare. Prima erit, an Deus velit alia à se. Secunda, an aliorum à se Deus sit causa per suam voluntatem. Tertia, an omnia, quæ sunt in tempore, sint à Deo ab æterno prædefinita. Quarta, an omnis Dei voluntas sit efficax. Quinta, an efficacia diuinæ voluntatis tollat rerum contingentiam, & humani arbitrij libertatem. Quare propositionum habita ratione hic quartus liber in quinque partes principales eodem ordine diuidendus erit.

CAPVT I.

Prima controuersia proponitur, & tangitur ratio dubitandi.

SVpponimus hîc tanquam veritatem communi omnium sapientum calculo probatam, Deum esse substantiam intellectualem, scilicet præditam intellectu, & voluntate. Etsi enim refert Iacobus Mazonius in suo libro de comparatione Platonis, & Aristotelis cap. 3. nonnullos Philosophos negare reperiri in Deo voluntatem: tamen neque is dicit, qui fuerint, neque legitur, aliquem Philosophum probati nominis hanc dementiam esse ausum. Platonici, Peripatetici, & Stoici omnes pro comperto habent, Deum esse substantiam intellectualem, intellectum verò sequitur voluntas in eodem supposito, & in eadem natura, et optimè declarat D. Thomas 1. part. q. 19. art. 1. ratione sumpta ex proportione inter appetitum naturalem, qui consequitur formam naturalem, & appetitum intellectualem, qui consequitur formam intelligibilem apprehensam per intellectum, quam rationem explicant, ac defendunt ibid. Caietanus, & Nazarius.

Addimus cum eodem D. Thoma lib. 1. contra Gentes cap. 10. voluntatem in Deo non esse per modum potentiæ, sed per modum actus, & potentiam in Deo dici solùm per respectum ad suos

[illegible] non per respectum ad ipsam diuinam [illegible], sed [illegible] nostrum modum [illegible], unde voluntas in Deo potiùs denotat [illegible] actum, quæ est volitio, quàm potentiam ad ipsum actum: potentia enim, quæ distinguitur à suo actu, est imperfecta, & perfectibilis ab actu, & facit compositionem accidentis cum ipso actu, quæ omnia ab intellectu, & voluntate diuina remouenda sunt. Et doctrinam hanc D. Thomas [illegible] explicat, & probat

Opuscul. [illegible] art. [illegible] concl. 2. Supposito itaque, Deum velle aliquid, quæritur de obiecto diuinæ voluntatis, an illud possit esse aliquid extra Deum. Et ratio dubitandi duplex est. Altera quia obiectum voluntatis est bonum, quod per intellectum propositum videtur voluntati, & eam mouet ad sui desiderium in genere [illegible] nihil autem videtur esse extra Deum, quod [illegible] excellentis diuinam voluntatem [illegible] mouere, cum quia in ipso Deo est [illegible] bonitatis, iuxta illud Exodi 33. *Ostendam tibi omne bonum* [illegible] omnis bonitas creaturæ nihil aliud est, nisi participatio ipsius bonitatis diuinæ.

Altera verò dubitandi ratio est etiam, quia si aliquid extra Deum est obiectum diuinæ voluntatis, vel illud est volitum à Deo, ut ab illo Deus accipiat propriam perfectionem, & hoc dici non potest, vel ut communicet illi suam perfectionem diuinam, & hoc etiam dici non potest, quia videtur ex hoc sequi, pertinere ad diuinam perfectionem, Deum velle alia à se, & sic sequeretur, Deum non posse non velle alia à se, sicut non potest non velle suam perfectionem.

III. Ut hæc [illegible] sine [illegible] confusione [illegible], tria dubia etiam hic resoluenda. Primum, an Deus reuera velit aliquid aliud à se. Secundum, an alia à se Deus velit liberè, an naturaliter. Tertium, an velle alia à se attineat ad perfectionem diuinæ voluntatis. Primum in hoc capite, duo verò posteriora in cap. sequenti expendemus.

Ad primum itaque dubium resolutè dicendum est, Deum velle alia à se. Quæ est assertio non solùm de fide, sed etiam probata rationibus naturalibus. Et quidem in diuina Scriptura innumera sunt testimonia, quibus illa fundatur. Dicitur namque in Psal. 113. *Deus autem noster in cælo, omnia, quæcunque voluit, fecit.* & Sapientiæ 11. *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses.* 1. ad Cor. cap. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Apoc. 4. *Quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Ut dicam, totam diuinam Scripturam nihil aliud esse, nisi effectum diuinæ voluntatis, aliquid extra Deum volentis.

Philosophi quoque agnouerunt, Deum intellectu, & voluntate præditum esse, & agere per intellectum, & voluntatem, & aliquid extra se operari, [illegible] corporũ cælestium. Unde fit consequens, ex [illegible] sententia Deum velle aliquid

D.Thom. extra se ipsum. Ratio quæ etiam adducitur à D. Thoma 1. p. q. 19. art. 2. ex proportione inter agentia naturalia, & ea, quæ agunt per intellectum, & voluntatem, optima esse videtur, ad eandem veritatem suadendam, & declarandam. Res enim naturales habent naturalem inclinationem nõ solùm ad acquirendum proprium bonum, cùm illud non habent, & ad quiescendũ in eo, cùm illud habent, sed etiam ad ipsum bonũ aliis communicandum. Ergò à simili agens per intellectũ, & voluntatem habet inclinationem non solùm ad acquirendum proprium bonum, & quiescendum in eo, sed etiam ad proprium bonum aliis communicandũ. Deus est agens per intellectum, & voluntatem. Ergo habet inclinationem nõ solùm ad quiescendũ in bono proprio, sed etiã ad proprium bonum aliis à se communicandum. hæc autem inclinatio sequens notitiam intellectiuam nihil aliud est, nisi voluntas. Primum antecedens probatur: quia experientia docet, res naturales, cùm fuerint perfectę, suam bonitatem aliis communicare. Prima consequentia deducitur ex eo, quoniam quidquid perfectionis est in causa inferiori, & in creaturis, debet poni in prima causa, quæ est Deus. Ex hoc discursu concludit D.Th. per hæc verba: *Unde & hoc pertinet ad rationem voluntatis, ut bonum, quod quis habet, aliis communicet, secundum quod possibile est, & hoc præcipuè pertinet ad voluntatem diuinam, à qua per quandam similitudinem deriuatur omnis perfectio.*

Verùm in hoc D. Thom. discursu quædã sunt, quæ difficultatem apparentem habere videntur. IV.
Primùm namque cùm ait, quòd quemadmodum res naturales habent naturalem inclinationem ad proprium bonum aliis communicandũ, ita agentia per intellectum, & voluntatem. Si hæc proportio vera est, sequitur ex illa, quòd sicut inclinatio agentium naturalium ad proprium bonum aliis communicandum, non libera, sed naturalis est, ita etiam inclinatio agentium per intellectum, & voluntatem, & maximè ipsius Dei suo modo sit naturalis, & non libera: & sic sequitur, Deum non liberè, sed naturaliter velle alia à se. Quòd si quis dicat proportionem tenere in aliquibus sic, & in aliquibus non, hoc est totã vim rationis euertere.

Secundò ait spectare ad perfectionem agentis tam naturalis, tam voluntarij, velle propriam bonitatem aliis communicare. Si hoc est verum: Ergo sequitur, spectare ad diuinam perfectionem, ut Deus velit alia à se. hæc autem perfectio vel naturalis est, & sic non poterit Deus non velle alia à se; vel libera, & sic est aliqua perfectio diuina, quæ potest ipsi Deo inesse, vel non inesse.

Tertiò ait, pertinere ad rationem voluntatis, maximè diuinæ, ut bonum, quod quis habet, aliis communicet, secundum quod possibile est. hoc si verum est, duo absurda non parui momenti ex illo sequuntur: primum quòd Deus velit extra se, quidquid velle potest, & faciat, quidquid facere potest, nec plura facere possit, quàm faciat, quæ fuit hæresis VVicleffi, Abaillardi, Lutheri, & Caluini, ut infrà dicemus. Secundum, quòd Deus ab æterno mundum produxerit; cùm ab æterno non repugnauerit, mundum producere potuisse saltem in sententia D. Thomæ 1. part. D. Thom.
quæst. 46. art. 2. qui fuit error Aristotelis, & Philosophorum, primum enim, & ferè unicum fundamentum, cui illi innituntur, ad mundi æternitatem astruendam, est quòd ad diuinam bonitatem spectet seipsam aliis communicare, quatenus possibile est, ut videri potest ex secundo argumento Procli pro æternitate mundi, quod refert Ioannes Grammaticus in suo lib. de æterni- Ioan.Gram.
tate mundi.

Qui volunt omne verbum sancti Doctoris iuxta strictissimam, & rigorosissimam significationem accipiendum esse, & omnem illius rationem exactissimam esse demonstrationem, immo & omne commentum Caietani esse oraculum, cui nefas sit non assentire, multa dicunt, ut has soluant difficultates, quæ longum nimis foret hic recensere. V.
Mihi, saluo meliori iudicio, videtur dicendum,

Ad primam difficultatem D. Thom. non attendisse illi rationem veluti demonstrationẽ cui ipsa conclusio quam probandam assumit, principaliter innitatur. nam illam principaliter assumit probandam autoritate diuinæ Scripturæ, qua potissimum confouentur propositiones de fide probatæ: sufficit enim testimonium diuinæ Scripturæ ad illius certitudinem demonstrandam. Cum hoc verò ostendit etiam ex analogia proportionis inter inclinationem naturalem, quam habent agentia naturalia ad suam bonitatem aliis communicandam, & agentia per voluntatem ad eandem ipsorum bonitatem aliis communicandam, non repugnare diuinæ bonitati, Deum velle alia à se: immo id esse maximè secundùm illius naturalem inclinationem. Quare formaliter respondendo ad argumentum. Dico, aliquid esse secundùm naturam, vel secundùm naturalem inclinationem alicuius, duobus modis accidere: vno enim modo est aliquid secundùm naturalem inclinationem, quia res est ad illud naturaliter determinata etiam in actu secundo. hoc modo dicimus, quòd ignis secundùm suam naturalem inclinationem calefacit, & adurit, & lapis secundùm suam naturalem inclinationem fertur deorsum. Alio modo dicitur aliquid secundùm naturam, vel naturalem inclinationem, quia res licèt non sit ad illud naturaliter determinata in actu exercito, est tamen conueniens eius naturæ sic agere, & ad sic agendum non solùm non habet repugnantiam, sed potiùs habet maximam propensionem. Quo pacto dicimus, esse secundùm naturam hominis, esse animal sociabile, virtute prædictum, mobilitare, alterum amare: imò & apud homines in more positum est, & quotidiana id docet experientia, dicere, se naturaliter aliquos diligere potius quàm alios, & naturali etiam propensione a quorundam aliorum amicitia, & familiaritate abhorrere. Cùm autem ait D. Thom. in hoc discursu, esse secundùm naturalem inclinationem agentis per voluntatem, & præcipuè Dei, velle suam bonitatem aliis à se communicare, accipitur id, quod est secundùm naturam non primo, sed secundo modo: id namque sufficiebat D. Thom. ad ostendendum, quòd Deum velle alia à se, non solùm non repugnat diuinæ bonitati, & perfectioni, sed est illi maximè consentaneum, & conforme naturæ ipsius diuinæ bonitatis.

VI. Ad secundam difficultatem respondendum est fusiùs cap. sequenti. nunc breuiter dicendum, quòd spectare ad diuinam perfectionem, velle alia à se, duobus modis potest intelligi: vno modo, quòd ex eo, quòd Deus velit alia à se, accedat aliquid perfectionis Deo. Alio modo, quòd ex diuina perfectione nascatur quòd Deus velit alia à se. Spectat autem ad diuinam perfectionem velle alia à se non primo, sed secundo modo: & illa perfectio est naturalis Deo. Et tamen non sequitur, quòd naturaliter velit alia à se. quia est perfectio naturalis non primo, sed secundo modo dicta ex duobus enumeratis in solutione primæ difficultatis.

VII. Ad tertiam respondeo, illam clausulam, *quantum possibile est*, posse duobus modis accipi: vno modo, vt ista clausula modificet virtutem communicantem suam perfectionem, & actum communicandi. & tunc facit sensum, quòd ad diuinam perfectionem spectat suam bonitatem aliis à se communicare, quantum possibile est secundùm totam virtutem agentis, & secundùm intensissimum actum, quem habere potest. Alio modo, vt ista clausula modificet, seu determinet modum communicandi, & capacitatem creaturæ, cui fit talis communicatio: & tunc facit sensum, quòd ad diuinam perfectionem spectat suam bonitatẽ aliis à se communicare, secundùm quod diuina bonitas est à creaturis participabilis, eo modo quo dixit Arist. lib. 2. de Anima text. 34. omnes creaturas quadantenus diuinam bonitatem, & perfectionẽ generando sibi simile in specie participare. Primo autem modo accipit argumens istam clausulam, *secundum quod possibile est*. At tamen à D. Thom nõ sic accipitur, neque enim sic accepta ad eius institutũ conferebat, sed solũ accepta secundo modo; quia mens D. Thomæ erat occurrere cuidam obiectioni tacitæ, quæ fieri potuisset, dicendo, quòd perfecta diuinæ perfectionis communicatio impossibilis est. Cui dubitationi occurrit dicendo, quid spectat ad diuinam perfectionem suam bonitatem eo modo communicare, quo communicari potest. Et iuxta hunc sensum omnia bene cohærent.

Ad rationem verò dubitandi factam in principio respondetur, non quodcumque obiectum volitum mouere voluntatem, sed illud solum, quod est volitũ in ratione vltimi finis. Esto igitur Deus velit alia à se, tamen non vult illa, vt finem, sed vt media ad vltimum finem, qui nullus alius est, nisi ipsemet Deus. Et adhuc potest dici, quòd obiectum voluntatis duplex esse potest: alterum, quod est volitum, vt ex eo, vel mediante illo agens consequatur aliquam bonitatem. Alterum quod est volitum, vt agens illi communicet suam bonitatem. Ratio illa concludit de obiecto volito primo modo: Deus autem vult creaturas extra se, vt obiectum volitum non primo, sed secundo modo. VIII.

CAPVT II.

Secundum, & tertium dubium capite præcedenti proposita expenduntur, & resoluuntur.

ERat secundum dubium, an alia à se Deus velit libere, an naturaliter. Accipimus verò pro vno, & eodem, velle aliquid naturaliter, & velle illud necessariò, ita vt non possit non velle. In hoc dubio omnes antiqui Philosophi, qui mundi æternitatem probauerunt, arbitrati sunt, Deum velle alia à se non liberè, sed naturaliter, & necessariò, ita vt non possit non velle: idque non est dubium sensisse Aristotelem, & eius Commentatorem Auerroem; etsi namque Aristoteles distinxerit agentia naturalia ab agentibus per voluntatem, & constet, de mente ipsius Aristotelis Deum agere per intellectum, & voluntatem, & Commentator ipse videatur in lib. Destructionum disp. 3. ad 1. dubium vindicare Aristotelem, & Philosophos à calumnia, quæ illis imposita fuerat, quòd dixerint, Deum agere necessariò ex necessitate naturæ, dum inquit, *Et non sequitur ex* (scilicet Philosophus) *aliquid huius quæstionis, scilicet quod Deus sit agens ex necessitate naturæ, nam ipsi tenent, quod actio eius emanat à scientia, & non ex necessitate inducente ad illud, neque ex se, neque ex re ab extra, sed propter excellentiam, & bonitatem suam: & est necessariò volens, & aliquid excellentiori gradu volentium, & eligentium, cum non eueniat ei diminutio, quæ euenit volenti, quod apparet. & hæc est distinctio sapientis Principis Philosophorum in quibusdam libellis suis editis ex scientia Metaphysica.* Nihilominus eos sensisse, Deum velle res ad extra ex necessitate naturæ, non quidem eo modo, quo agentia sine cognitione, sed eo modo, quo agentia cum cognitione, quæ est naturalis necessitas diuinæ bonitatis, apparet tum ex citatis verbis

cuidam

eiusdem Commentatoris, qui id apertè fatetur, [illegible] mundi [illegible], de qua in dicendum est [illegible].

Heretici etiam omnes, qui affirmant Deum ad extra necessario operari, & facere, quidquid potest, nec plura posse facere, quam facit, ex quibus sunt Abailardus, VVicleffus, Lutherus, & Caluinus, [illegible] loqui volunt, dicere debent, Deum quidquid ad extra vult, naturaliter, & necessario velle.

II. [illegible] sententia non opus est diutius [illegible], quoniam in sequenti controuersia ex professo disputandum est, an Deus agat ad extra ex necessitate naturæ. Nunc [illegible] resoluendum est præcipuè [illegible] distinctione de creaturis dupliciter [illegible], vt possibiles sunt, & vt aliquando futuræ, & de necessitate absoluta, & ex suppositione, qua distinctione supposita.

Dicendum est primò, creaturas, vt absolutè futuras Deus velle tantùm liberè, nullo [illegible] modo [illegible], neque absolutè necessariò. Quæ assertio est doctrina fidei Catholicæ, quam profitentur omnes Theologi post D. Thom. [illegible] art. 3. ex D. Paulo [illegible] dicit, Deum res ad extra operari secundum consilium voluntatis suæ: voluntas autem, quæ operatur ex consilio, libera omnino est, vt constat ex 3. lib. Ethic. cap. 2. & 3. Et ratio etiam demonstratiua, quia nihil necessariò est volitum, nisi finis, & illud quod cum ipso habet necessariam connexionem: finis autem diuinæ voluntatis nihil esse potest extra Deum, sed est sola diuina bonitas. Rursus nihil extra Deum esse potest, quod habeat cum diuina bonitate necessariam connexionem, tanquam medium ad finem, neque enim Deus creaturis indiget ad suum finem assequendum, & Deus non esset, si illis indigeret, iuxta id quod Propheta dicit in Psal. 15. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Neque etiam minus perfectus, neque minus bonus esset, non producendo creaturas, quàm illis productis.

D. Thomas.

III. Dicendum secundò videtur, creaturas, vt possibiles sunt, Deum velle necessariò voluntate simplicis complacentiæ, inefficaci tamen, quemadmodum necessariò, & naturaliter easdem creaturas, vt possibiles intelligit. Ita sentit Scotus in 3. sentent. d. 32. q. vnica in principio, Richardus in 1. d. 45. art. 1. q. 1. ad vltimum. Caiet. 1. part. q. 34. art. 3. §. [illegible], Suarez disp. 3. Metaph. sect. 16. Vasquez 1. part. disp. 79. vbi quartam causam ponit etiam Caiet. Spiritum sanctum produci ex amore creaturarum, vt possibilium, sicut & dicit, Verbum produci ex notitia creaturarum, vt sunt possibiles. Non [illegible] tamen, oppositam sententiam tueri Alexand. Alensem 1. part. q. 30. memb. 4. & D. Bonauent. in 1. d. 45. art. 1. q. 1. [illegible] non diligi à Deo creaturas, nisi futuras. At vtramque sententiam quis tueatur, parum retulerit.

Scotus. Richard. Caiet. Suarez. Vasquez.

Alexander Alensis. D. Bonauentura.

Dicendum tertiò est, Deum velle necessariò creaturas vt futuras necessitate ex suppositione, quæ est necessitas immutabilitatis. Supposito enim, quod semel eas voluerit, non potest eas [illegible] non velle: ita affirmat etiam D. Thomas, & est de se manifesta, neque longiori probatione [illegible].

IV. Argumenta, quæ contra hanc resolutionem fieri possunt, præcipua sunt, quæ affert, & soluit D. Thom. dicta quæst. 19. art. 3. quæ partim ex dictis soluta sunt, partim in sequenti controuersia sunt adducenda, & soluenda. Nunc solùm duo, vel tria ex illis breuiter adducemus, & soluemus.

Primum est. Quidquid Deo est naturale, est illi necessarium: sed velle alia à se, est Deo naturale, ergo necessarium. Probatur minor. Nam si non est Deo naturale, Ergo est illi contra naturam.

Respondet D. Thom. ibid. ad tertium, quòd velle alia à se neque est Deo naturale, neque contra naturam, quoniam inter hæc duo datur medium, quod est esse voluntarium, vel dicendum, vt cap. præcedenti ad primam difficultatem dictum est, duobus modis aliquid posse dici naturale, & argumentum in maiori loqui de naturali primo modo ibi assignato: in minori verò loqui de naturali secundo modo accepto; vt formaliter respondendo dicamus, accepto naturali primo modo maiorem esse veram, sed minorem falsam: accepto autem naturali secundo modo, minorem esse veram, sed maiorem falsam esse, falsum quatenus connotat aliquem respectum causalitatis Dei ad creaturas.

Secundum argumentum est. Ab eo, quod est ad vtrumlibet, nulla sequitur actio, nisi ab aliquo inclinetur ad vnum, vt dicit Commentator in 2. Physic. comm. 48. Ergo si voluntas Dei respectu creaturarum se habet ad vtrumlibet, oportebit illam ab aliquo alio determinari ad effectum. Consequens autem supponitur esse absurdum. V.

Respondet D. Thom. ad 5. Quòd causa, quæ est ex se contingens, oportet quòd determinetur ab aliquo exteriori ad effectum: sed voluntas diuina, quæ ex se necessitatem habet, determinat seipsam ad volitum, ad quod habet habitudinem non necessariam.

Ex hac doctrina eximii illi Theologi deducunt, ex mente D. Thom. omnes secundas causas contingentes, etiam humanas voluntates, vt exeant in quemcunque actum particularem, & determinatum, opus habere, prædeterminari physicè à prima causa ad singulos actus, etiamsi mali moraliter sint, quoad naturalem tamen illorum entitatem dumtaxat, & non quoad moralem malitiam. Vtrùm autem illa doctrina vera sit, non opus est hic disputare. Solùm occurrit dicere, non videri mihi, eam ex hac responsione D. Thomæ necessariò deduci, loquendo de secundis causis liberis, si vera sunt, quæ ex eodem D. Thoma adnotauit Caietanus circa solutionem quarti, & quinti argumenti. Notat enim ibi loci D. Thomam, accipere contingens, vt distinguitur non solùm à necessario, sed etiam à libero, vnde ex sententia D. Thomæ liberum est quid medium inter necessarium, & contingens: & sic diuina voluntas respectu creaturarum neque est causa necessaria, neque contingens, sed libera. Proportione quadam doctrinam D. Thomæ & Caietani huic illorum doctrinæ applicando, cùm D. Thomas loquatur de causa ex se contingenti, verba illius extendi non debent ad voluntatem humanam, quæ est causa potiùs libera quàm contingens appellanda. Secundò, dato, quòd sub causa contingenti, de qua ibi est sermo, comprehendatur à D. Thoma etiam voluntas creata, non tamen constat, D. Thomam loqui de determinatione illa physica præcedente, & efficaci, quam illi affirmant necessariam esse ad hoc, vt voluntas exeat in actum. Videtur enim sufficere qualiscunque determinatio, etiam non physica, qualis ea est, quæ fit ab obiecto: aut certè nomine determinationis D. Thom. non intelligit illam efficacem, & physi-

eam prædeterminationem, quam nonnulli affirmant, sed qualemcumque inclinationem voluntatis in obiectum propositum. quod verissimum mihi esse suadeo ex eo, quia in argumento ipso, cui respondet, pro eodem accipit inclinationem, & determinationem.

Dicetur, inclinatio voluntatis, & prædeterminatio eiusdem voluntatis ad actum determinatum circa determinatum obiectum, vnum & idem sunt, & si inclinatio physica est, etiam determinatio physica erit; aut igitur vtrumque negandum est, aut vtrumque concedendum.

Respondeo accepto nomine physicæ prædeterminationis, vt à quibusdam accipitur, mihi certissimum esse, non vnum & idem esse, physicè voluntatem inclinari in obiectum à superiori causa, & physicè voluntatem prædeterminari ad talem actum circa tale obiectum à superiori causa: quoniam voluntatem physicè inclinari, est voluntatem accipere inchoationem motus in obiectum. voluntatem autem physicè prædeterminari ad talem actum, est voluntatem constitui in termino sui motus erga tale obiectum. non sunt autem vnum & idem, voluntatem à prima causa accipere inchoationem sui motus, & voluntatem constitui in termino motus, vt vel etiam nouitij in Philosophia videre possunt. quòd si illi qui physicas prædeterminationes introduxerunt, nihil plus asserere velint, cùm aiunt, voluntatem humanam ad singulos actus physicè à Deo prædeterminari, nisi diuinam præmotionem inchoare in voluntate illius motum erga quodcunque determinatum obiectum, puto totum sententiam quoad omnes actus moraliter bonos, vel saltem indifferentes esse probabilissimam: quoad actus verò supernaturales esse omnino necessariam. Sed iam ingentes gratiæ sunt Deo agendæ, quòd, paucissimis exceptis, omnes tam negantes, quàm asserentes physicas prædeterminationes, eandem in eandem conuenerunt sententiam, vt fusius Deo dante monstrabitur lib. 8. & 9.

VI. Tertium argumentum est. Quidquid Deus scit, ex necessitate scit. Ergo à pari quidquid Deus vult, ex necessitate vult. Consequentia probatur: quia sicut scientia diuina est ipsa Dei essentia, ita etiam voluntas.

Respondet D. Thomas ad tertium, quòd sicut scientia, ita & voluntas est eadem met Dei essentia, & sic omnia ista sunt necessaria tam diuinum velle, & diuinum scire, quàm diuinum esse. Differunt tamen diuinum scire, & diuinum velle, quia diuinum scire habet necessariam habitudinem ad scita, non autem diuinum velle, cuius discriminis rationem ipse reddit ex eo, quia scientia habetur de rebus, prout sunt in sciente, voluntas autē comparatur ad res, prout sunt in seipsis.

Aut respondere potest ex doctrina eiusdem D. D.Thom. Thomæ 1. distinct. 39. art. 1. quòd sicut voluntas aliorum extra Deum est libera, non necessaria, absolutè loquendo: ita etiam scientia. ex suppositione verò sicut scientia creaturarum necessaria est, ita & voluntas.

VII. Erat tertium dubium, an Deum velle alia à se, spectet ad perfectionem diuinæ voluntatis. Caiet. Circa quod dubium Caiet. d. q. 19. art. 2. ait, duobus modis intelligi posse, Deum velle alia à se: vno modo aptitudinaliter, quod est, Deum esse volitiuum: alio modo actualiter, quod est, Deum actu velle. Hac distinctione supposita ad dubium tria dicit. Primò quòd Deum velle alia à se, est perfectio in Deo, si accipiatur aptitudinaliter pro eo, quod est, esse volitiuū creaturarum: sicut etiam est perfectio in Deo, esse factiuum creaturarum, id est posse facere creaturas. sed de hoc velle non est præsens quæstio, ista namque volitio est naturalis, nos verò quærimus solùm de volitione libera. Secundò dicit, quòd Deum velle alia à se actualiter est etiā perfectio in Deo, sed libera & voluntaria. Tertiò addit, nō esse inconueniens, concedere, posse Deo deesse aliquā perfectionē voluntariam, & liberā. Neque inde sequi, posse simpliciter deesse aliquā perfectionē Deo, quia dictiones voluntaria, & libera, diminuunt à ratione perfectionis, ac denotant, oppositum non dicere imperfectionem.

Hanc opinionē nonnulli notant, vt parū tutam in fide, & ferè apud omnes malè audit. Alij verò studiosi doctrinæ Caietani eā sic exponūt, dicuntque, duobus modo aliquam perfectionē dici posse voluntariam, & liberam, vno modo, quia liberè, & voluntariè acquiritur, & confertur: altero modo, quia voluntariam, & liberam habet habitudinem ad obiectum, cui ipsa perfectio communicatur. Primo modo esset error impius in fide, ponere aliquam liberam perfectionem in Deo. Secundo autem modo nullum est inconueniens: & hoc modo Caietanus ponit liberas perfectiones in Deo, dum ait, quòd volitio actualis creaturarum est perfectio in Deo libera, & voluntaria: actus enim diuinæ volitionis, qui secundùm rem est vnicus, & simplicissimus, duobus modis considerari potest, vno modo, vt terminatur ad obiectum primarium, & intrinsecum, quod est diuina essentia, & vt sic naturalis perfectio est; altero modo vt terminatur ad obiectum secundarium, & extrinsecum, quod sunt creaturæ, & vt sic est perfectio voluntaria, ac libera, quia potuit Deus actum suæ volitionis absque detrimento suæ perfectionis ad creaturas non extendere.

Hæc autem doctrina, quantum videre possum, V sic explicata, nihil continet, quod malè sonet, vel sit in fide suspectum. Verùm radicem difficultatis conuellere nō videtur, tota enim radix huius difficultatis videtur sita esse in hoc, quia cùm volitio vnicus, & simplicissimus sit actus diuinæ voluntatis, quo Deus vult seipsū, & creaturas, qui quatenus terminatur ad diuinam bonitatem, est naturalis, & nihilominus idē actus, quatenus terminatur ad creaturas est liber. Difficile admodū videtur declarare, quid addat diuina volitio, quatenus libera est, supra seipsam quatenus naturalis est. Quod vt adhuc clariùs (si id fieri potest) explicemus, tria possumus imaginari concurrere ad constituendam liberam volitionem in Deo. Primum est ipse actus diuinæ volitionis, qui, vt dixi, ex parte rei idē est cū actu volitionis naturalis, & est ipsamet Dei substātia. Secundū est respectus quidam rationis consurgens inter Deū volentem, & creaturam volitā, qui cùm sit ens rationis, & quid quasi Deo extrinsecum, nihil perfectionis vel ponit in Deo, vel aufert à Deo. Tertium est proximū fundamentum istius respectus, quod non videtur esse posse ipsū obiectum volitum, quia non existente obiecto volito existit nihilominus ille respectus, modò enim non existente Antichristo Deus vult Antichristum esse, & illud fundamentum videtur talis esse conditionis, quòd illo posito Deus dicitur volens, & ponitur respectus volentis ad volitum, & illo ablato aufertur. Difficultas itaque non est de actu ipso spectato quoad illius entitatē, neque de respectu rationis, sed de fundamento proximo, ex quo consurgit talis respectus, quid illud sit, & an sit perfectio, & quanam ratione absque eo, quòd accedat Deo aliqua realis entitas,

liberē

[illegible]

CAPUT III.

Secunda controversia principalis proponitur, an Deus a se sit causa per suam voluntatem, & sensus communis aperitur. [illegible]

DVo sunt dubia praecipua sub hoc titulo proposito quaestionis comprehensa, an aliquo a se Deus sit causa per suam voluntatem. Primum est, an voluntas divina sit causa per modum principii proximi executivi; circa quod dicimus non opus esse longam texere disputationem, illud namque sufficienter, quantum instituti nostri ratio postulat, resolutum est lib. praecedente cap. 13. ubi docuimus, voluntatem in Deo esse proximum, & immediatum principium effectuum creatorum per modum exequentis, idque ex sententia D. Thomae, Scoti, & aliorum Doctorum. Utrum vero sit de fide ita sentire, quod Deus sit causa rerum per voluntatem, tanquam per principium proximum effectivum & producendum. Partem affirmativam videntur tenere Molina eadem quaest. 15. art. 4. & Vasquez ibid. disp. 31. cap. 1. ubi id probant quibusdam auctoritatibus divinae Scripturae, & Iustini Martyris, quae tamen intentum non concludunt; solum enim probant, Deum producere res per voluntatem, & non per naturam, quatenus particula, per voluntatem, significat idem, quod libere, & non ex necessitate naturali, & dictio, per naturam, significat idem, quod ex necessitate naturali, & non per modum libertatis. Non autem probant, Deum producere res per voluntatem, quatenus denotat principium proximum executivum, & effectivum. Nam asso Deus non operante ad extra ex necessitate naturali, sed libere, potest intellectus aliquis concipere, esse aliud attributum, & aliud principium proximum productionis creaturarum per modum potentiae executivae, distinctum a voluntate eo modo, quo unum attributum distinguitur ab aliis, sicut de facto nonnulli dicunt: & hoc dicere non puto contrariari veritati in fide, licet haec sententia probabilis minime non videatur propter rationes supra adductas, non etiam, quia dato, & non concesso quod esset in Deo alia potentia executiva praeter voluntatem, oporteret eam in agendo subesse imperio divinae voluntatis, alioqui non posset reddi ratio, ob quam non faciat, quidquid potest, & quando potest. I. Molina. Vasquez.

Secundum dubium sub titulo eiusdem quaestionis propositum est, an Deus absolute a se sit causa per voluntatem, quatenus voluntas est, id est, quatenus libera est: an vero sit causa rerum per naturam, vel per voluntatem, ut natura est. Diximus enim lib. 1. & etiam in principio lib. 2. idque ex D. Thoma 1. part. q. 41. art. 2. & quaest. 83. art. 4. Voluntatem dupliciter posse considerari, ut voluntas est, & deliberata, seu libera, & ut est natura. & hoc dubium principaliter examinandum, & resolvendum est in praesenti controversia, etenim namque illius solutio ad humani arbitrii libertatem attinet, quia multorum, eorumque non levis notae hominum est sententia, si Deus ageret ad extra non libere, sed ex naturae necessitate, omnium rerum contingentiam funditus eversum iri, omnemque humanae voluntatis libertatem. II. D.Thom.

Circa praesens dubium fuit communis error omnium fere antiquorum Philosophorum, Deum ad extra operari non libere, sed ex necessitate naturae. Et quoniam, ut lib. 1. cap. 5. [illegible] tribus modis concipi potest, Deum agere ex necessitate naturae, primo modo quod sit agens naturale sine intellectu, & voluntate. Secundo quod licet sit praeditus intellectu, & voluntate, non tamen agat per intellectum, & voluntatem, sed per naturam, ut principium immediatum causandi.

secundo modo, quo & Durandus dixit, diuinas emanationes ad intra non esse per intellectum, & voluntatem, vt principia productiua, sed per ipsam naturam. Tertio, quòd ipsa voluntas sit principium producendum rerum, non tamen quatenus voluntas est libera, sed quatenus est natura. Nullus dixit Deum agere ex necessitate naturæ primo modo, constat enim apud omnes Philosophos, Deum esse substantiam intellectualem agentem per intellectũ, & voluntatem; sed dixerunt, illum agere ex necessitate naturæ, vel secundo, vel tertio modo tantùm.

III. De Aristotele, & Commentatore est sententia nonnullorum, illos sensisse, Deum non naturali necessitate, sed liberè ad extra operari, tum quia Aristoteles lib. 2. Physic. & aliis in locis distinguit agentia naturalia ab agentibus per intellectum, & voluntatem: tum quia multa sunt testimonia, ex quibus videtur colligi, Aristotelem sensisse, Deum ad extra operari liberè, & quod vult, & quando vult: tum denique quia Commentator disp. 6. Metaph. ad secundum dubium ex professo reiicit sententiam illorum, qui dicebant, Deum de mente Aristotelis, & Philosophorum agere ex necessitate naturæ, tanquam impostorem, & aliis pluribus in locis citatis à Zimara in sua tabula in verbo, *Dei actio*, & verbo, *Dei scientia*, affirmat, Dei actionem procedere ab illo non necessariò necessitate aliqua inducente illum ad agendum, neque ex se, neque ex re extra se.

Aristoteles.

Comment.

Tamen his non obstantibus re diligenter inspecta dicendum est, illos etiam sensisse, Deum agere ad extra necessariò necessitate aliqua naturali opposita modo agendi cum vera libertate. nam licèt non agit necessitate eo modo, quo agunt res sublunares, & substantiæ corporeæ, agit tamen necessariò necessitate suæ bonitatis, & immutabilitatis, quæ necessitas quædam naturæ est, quemadmodum Auerr. loco cit. & disp. 3. ad dubium secundum, & lib. 8. Physic. com. 15. expressè fatetur: & in hac necessitate bonitatis & immutabilitatis fundantur omnes discursus illorum ad probandam mundi, & motus æternitatem, qua sublata omnes illorum rationes euanescunt. Et in hoc illi similiter errant contra fidem Catholicam, sicut alij Philosophi, quia arbitrantur, quòd cum necessitate diuinæ bonitatis, & immutabilitatis non stet simul, Deum ad extra liberè ita agere, vt possit non agere, & in tempore mundum creare, non autem ab æterno, quæ est sententia contra fidem. Neque autoritates, quæ ex eius libris afferuntur ad probandum, quòd senserit, Deum liberè operari ad extra, propositum, & intentum concludunt; tum quia omnes sunt exceptæ ex libris moralibus, in quibus vti solet sermonibus popularibus, non autem loquitur secundum propriam sententiam, quæ non ex libris moralibus, sed speculatiuis, & naturalibus spectanda est; tum etiam, quia ex aliis locis suam interpretationem accipiunt. Et ita de Aristotele senserunt autores à nobis citati lib. 1. cap. 1. in recensendo secundo errore, & alij plures, quos citant Molina dicta q. 19. art. 4. Vasquez ibid. disp. 81. & Suarez disp. 20. Metaph. sectio. 1. n. 32. nempe Scotus, Gregor. Arimin. Marsilius, Gulielmus Ockam, Gabriel, Heruæus, Ferrariensis, Soto, Iulius Sirenus, & Petrus Pomponatius.

Molina, Vasquez.

Suarez.

IV. Errorem Philosophorum ingenti animi feruore susceperunt hæretici Petrus Abailardus, Ioan. VVicleffus, Lutherus, Laurentius Valla, Bucerus, & Caluinus, & primo sæculo nascentis Ecclesiæ Simon Magus autorem cap. 1. lib. 1. suprà citati. Ex hoc verò errore deducebant isti hæretici alium errorem, quòd quidquid Deus facere potest, illud faciat, & plura facere non possit, quàm facit. vnde Caluinus lib. 1. Instit. cap. 16. §. 3. ait: *Nec enim omnipotentiam sibi vendicant, & deferri à nobis volt Deus, non qualem Sophistæ fingunt, vacuam, ociosam, & quasi sopitam, sed vigilem, efficacem, operosam, & quæ in continua actione versetur.* & ante illum Petrus Abailardus referente D. Bernardo: *Ex his itaque tam à ratione*, inquit, *quàm de scripto collatis constat, id solum Deum facere posse, quod aliquando facit.* & Ioan. VVicleffus lib. 1. Trialogi cap. 11. apud VValdensem lib. 1. Doctrinalis fidei cap. 20. dicit, quòd *omnipotentia Dei, & albedo cum creatis commensuratur, & inde est omnipotens, quia omne possibile præuenit, & adduxisse producibile, nisi quod est.*

Hi duo errores sunt hoc in loco à nobis sua serie diligenter refutandi. Primò itaque ostendemus, Deum ad extra liberè operari, quidquid operatur. Secundò Deum plura, & infinita facere posse, quæ non facit, neque vnquam faciet. Et quia, vt diximus, est sententia nonnullorum, si Deus ad extra operaretur ex naturæ necessitate, & non liberè, euersum iri humanam libertatem. Tertio loco videbimus, an si per impossibile Deus ageret ad extra ex necessitate naturæ, adhuc posset esse in rebus contingentia, & in homine vera libertas.

Primum probatur testimoniis diuinæ Scripturæ, quæ quadripartita sunt: nam quædam sunt testimonia, quæ expressè docent Deum omnia operari secundum consilium voluntatis suæ. ita habetur ex Psal. 134. in illis verbis: *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius.* & Psal. 113. in illis: *Deus autem noster in cælo omnia, quæcunque voluit, fecit.* & Danielis cap. 3. dixerunt tres pueri Regi Nabuchodonosor: *Potens est Deus noster de manibus tuis ô Rex liberare. Quod si noluerit, statuam, quam fecisti, non adoramus.* & cap. 4. dixit Regi Daniel: *Septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias, quòd dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicunque voluerit, det illud.* & Esther c. 13. *Non est, qui possit tuæ resistere voluntati, si decreueris saluare Israel.* & D. Paulus primæ ad Corinth. 12. *Diuidens singulis, prout vult.* primæ ad Corinth. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Et alia multa idem significant, quòd Deum operari liberè. Alia sunt testimonia quæ docent, Deum hominum precibus, & pœnitentia placari, & flagella, quæ illis imminere decreuerat, remittere. Paralip. lib. 2. cap. 7. *Si clausero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero, & præcepero locustæ, vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum, conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis suis pessimis, & ego exaudiam eum de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorũ.* & 3. Regũ c. 21. dixit Elias Achab in nomine Domini: *In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum.* & alia plura, quæ ibid. leguntur. Nihilominus paulò infrà ait Dominus ad Eliam: *Quia humiliatus est* (scilicet Achab) *mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.* Simile exemplum habetur lib. 4. Regum cap. 20. Sapiens quoque dicit Sapientiæ 11. *Deum dissimulare peccata hominum propter pœnitentiam.* & Ieremiæ c. 18. *Si pœnitentiam egerit* (inquit) *gens, agam & ego pœnitentiam.* Simile habetur Ezechiel. 18. & 33. & Ioelis cap. 2. & alia eiusdem generis sunt sexcenta testimonia in diuinis Scripturis.

Alia-

Alia [illegible] testimonia, quæ demonstrant, Deum [illegible] velle ex hominum voluntate, [illegible] & in potestate hominum [illegible] esse, accipere à Deo bonum, & malum, vitam & mortem, quæ testimonia [illegible] lib.2. cap.6. & alia similia videri possunt apud Thom. VVald. lib. 1. cap.12. in principio, [illegible] testimonium illud ex lib. Genes. cap. 18. vbi promittit Deus Abrahæ parcere [illegible] Sodomorum, si in ea reperti essent decem viri iusti, quod testimonium ad hoc propositum exposuit D. Augustin. quæstione 40. in Genes. & illud ex Marc. cap. 6. vbi dicitur, quòd *Christus non potuit multas virtutes facere apud Nazarenos, propter incredulitatem illorum.*

Alia etiam sunt testimonia, quibus probatur, Deum plura facere posse, quæ non facit, quæ testimonia inferius adducemus.

VI. Secundò probari potest hæc veritas testimoniis sanctorum Patrum, quibus probatur, Deum esse præditum libero arbitrio, quæ passim adduci solent à Commentatoribus D. Thom. dicta q. 19. art. 10. [illegible] videri possunt copiosè citata à Cardinale Bellarmino lib. 3. de gratia, & libero arbitrio cap. 16. Illa namque optimè etiam probant hanc propositionem, quòd Deus liberè ad extra operatur.

S.Thom.

Bellarmin.

Quartò probatur argumento irrefragabili D. Augustini lib. 4. de Genesi ad literam cap. 4. quod solum sufficit ad conuincendos omnes hæreticos, qui diuinam Scripturam recipiunt, & admittunt mundi creationem. Certum namque est ex multis diuinæ Scripturæ, Deum in principio temporis cælum, & terram condidisse per seipsum immediatè: hoc autem supposito impossibile est, Deum operari ex necessitate naturæ, quia quod agit ex necessitate naturæ, operatur statim, vt potest, & quidquid potest. Si ergo Deus agit ex necessitate naturæ, reddant nobis hæretici rationem, cur Deus mundum in tempore, & in tali tempore, non autem ab æterno creauerit, aut saltem per mille sæcula ante illud tempus ipsum mundum condiderit. Certè huius dilationis nullam poterunt hæretici apparentem, nedum euidentem rationem assignare.

August.

Quintò probatur alio argumento D. Augustini sumpto ex lib. 9. de Genesi ad literam cap. 17. Si Deus agit ad extra ex necessitate naturæ, nihil omnino efficere potest præter consuetum cursum, & ordinem rerum, nam agens ex necessitate naturæ ad vnum modum agendi semper est determinatum; sed Deus plura facit præter consuetum cursum, & ordinem rerum, quæ vocantur miracula, cuiusmodi fuit resuscitatio Lazari, illuminatio cæci nati, & alia id genus. Non ergo est agens ex necessitate naturæ. Videri possunt hæc argumenta amplificata apud VVald. lib. eodem 1. Doctrinalis fidei c. 11.

Thom. VValdens.

VII. Sextò probatur argumento sumpto ex perfectionibus, quæ reperiuntur in creaturis. Constantissimum enim est apud omnes homines sanæ mentis, omnem perfectionem simpliciter, quæ sit in aliqua creatura, debere reperiri in Deo. At in creaturis reperitur libertas, vt lib. 1. monstratum est, eamque omnes homines reputant maximam perfectionem, nullus enim nisi obstinatissimus Caluinista non vult se esse dominum suarum actionum, & habere se in illas potestatem: nullus est mortalium, qui pro libertate tanquam bono quodam præcipuo non summopere præliétur, hinc enim omnia ferè bella in mundo exoriuntur, & si tantæ dignitatis ac perfectionis existimamus, hominem esse dominum suarum actionum externarum, in quibus tamen ab homine cogi potest, quanto maioris perfectionis æstimandum est dominium actionum internarum, vt Philosophus quidam arguitè satis Magno Alexandro fertur dixisse, quòd qui totum mundum sibi subiecisset, adhuc tamen sui ipsius dominus effectus non esset, sed sibi à vitiis fuerit dominatus. Porrò si tam magnum bonum, & tam ingens perfectio æstimatur, hominem suarum actionum tum externarum, tum internarum dominum esse, cur quæso homines sunt in Deum impij, & summè ingrati, vt velint bono, quod à Deo acceperunt, ipsum Deum priuare? Confirmari autem potest hæc ratio, nam homo ad Dei imaginem, & similitudinem dicitur effectus. At hæc ratio imaginis, & similitudinis potissimum penes arbitrij libertatem attenditur, vt tradit Catena Græcorum Patrum ad illum locum lib. Gen. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.*

Septimò ab agente per intellectum, & voluntatem nihil est necessariò volitum nisi finis, & media, quæ sunt necessaria ad finem: sed nihil est extra Deum, quod possit esse ab illo volitum vt finis, aut vt medium necessarium ad finem. Ergo nihil est extra Deum ab illo volitum necessariò. Minor probatur quoad primam partem, nempe quoad finem, quòd nihil extra Deum possit esse ab illo volitum sub ratione finis; nam finis habet rationem optimi: at nihil est extra Deum, quod illi comparatum habeat rationem optimi. Probatur etiam secunda pars, quòd nihil possit esse medium necessarium Deo ad suum finem assequendum, quia nihil est extra Deum quo mediante ille sit perfectus, & bonus, & Deus. VIII.

Octauò argumentor ex communi consensu omnium hominum, qui falsus omnino esse nequit, vt lib. 1. c. 15. dictum est: at communis animi conceptio est, Deum agere liberè, & non ex necessitate naturæ, nam quicumque mortalium vel ipsa natura docente in suis necessitatibus diuinam opem implorant, votis, orationibus, aris, thure, sacrificio, libamine. At nónne hæc omnia vanè essunderent, si Deus exoratus nihil aliud efficere posset, nisi quod agit ex necessitate naturæ? Tandem Deus infinitæ est virtutis in agendo. ergo non agit ex necessitate naturæ. Valet consequentia, quia sic ageret quidquid posset, & quantum posset, & quando posset. Faceret ergo omnia simul, & semel duntaxat operaretur, & faceret simul infinita.

CAPVT IV.

Argumenta aduersariorum contra diuinam libertatem in agendo adducuntur, & soluuntur.

Contra diuinam in agendo libertatem cap. præcedenti firmatam arguunt Philosophi, & I.
hæretici multipliciter. Primum argumentum sumitur ex natura diuinæ bonitatis. De natura summi boni est seipsum aliis communicare, & suam bonitatem aliis rebus impertiri, quantum fieri potest: Deus est summum bonum. Ergo ex necessitate naturali suæ bonitatis ipsam bonitatem aliis à se impartitur, quantum possibile est: hoc autem est quod Philosophi dicunt, Deum agere necessa-

riò

tiò ad extra necessitate suæ bonitatis. hoc est secundum argumentum Procli apud Ioan. Grammaticum in lib. de æternitate mundi, quod virtualiter tangit Auerr. in lib. destructio disp. 3. ad secundum dubium. Idem argumentum adducit VVicleffus, licèt ad alium scopum, vt inferiùs dicemus.

Ioan. Grammat.

Respondeo, aliquid esse de natura alicuius duobus modis contingere, vno modo, quòd res tendat in illud naturali quadam necessitate, etiam in actu secundo, quo pacto dicimus, quòd de natura grauis est tendere deorsum: Alio modo, quòd sit conueniens naturæ rei, & illi proportionatum, esto res non tendat in illud naturali necessitate, quo pacto plura secundùm naturam hominis fiunt, quæ tamen non ex naturali necessitate facit. De natura itaque summi boni est, suam bonitatem aliis communicare non primo, sed secundo modo, sicut suprà cap. 1. dictum est. Vnde non ita pertinet ad naturam diuinæ bonitatis seipsam aliis communicare, vt nisi seipsum communicaret ad extra, Deus foret minus bonus, ac minus perfectus. Et ratio est, quia per communicationem Deus nō recipit perfectionem ex creaturis, sed vice versa illam eis communicat. quam rationem non ignorauit, nec tacuit etiam Auerroës in 1. disp. physicæ ad quartum dubium.

Auerroes.

II. Secundum argumentum. Si Deus non est causa necessaria ad extra. Ergo est causa contingens. Consequens est falsum, quia esse causam contingentem dicit imperfectionem in ipsa causa. Consequentia probatur, quia non necessarium esse, & possibile non esse, & contingens esse, æquipollent adinuicem. Responderi fortan posset ex Scoto, nō omnem causam contingentē dicere imperfectionem, quia prima causa se habet contingenter ad extra, & tamen absque vlla imperfectione. Sed hæc responsio superiùs fuit reiecta.

Respondetur negando consequentiam, quia, vt suprà dictum est ex doctrina D. Thomæ, inter causam contingentem, & necessariam datur causa libera, quæ de se neque est necessaria, neque contingens.

D.Thom.

Vel dicendum est ex doctrina eiusdem D. Th. 1. contra gentes cap. 82. & 1. part. q. 19. art. 3. ad quartum, duobus modis contingere posse aliquam causam non habere ad effectum necessariam habitudinem, vno modo ex defectu virtutis ipsius causæ, vt contingit in secundis causis: alio modo ex imperfectione effectus, qui non adæquat virtutem causæ. & hoc modo dicimus primam causam, quæ est Deus, non habere necessariam habitudinem ad aliquid extra Deum.

III. Tertium argumentum. Si Deus non necessariò, sed liberè operatur, ita vt possit non operari, sequitur, quòd sit in Deo potentia passiua, & mutabilitas. Probatur consequentia, quia illa est potentia passiua, quæ non est semper coniuncta cum suo actu, & ibi est mutatio, vbi est transitus de potentia ad actum. Hoc argumentum insinuat Aristoteles in 12. Metaph. text. 30. & Auerr. in 8. Physic. cap. 15.

Aristoteles.

Confirmatur argumentum ab ipso Philosopho in eodem lib. 12. Metaph. text. 48. Deus ex necessitate suæ naturæ semper est in optima dispositione: sed optima dispositio agentis est agere. ergo Deus de necessitate naturæ agit. quòd autem agere sit optima dispositio agentis, ex eo patet, quia otium est contra optimam dispositionem cuiuslibet causæ. Hoc argumentum tangit Caluinus lib. 1. Instit. c. 16. §. 3. cuius verba suprà retulimus.

Caluinus.

Respondeo negando consequentiam quod [...] cunque inconueniens, quod per illam ex antecedenti deducitur. non enim in Deo est potentia ad actum: neque verum est, diuinam potentiam non semper esse coniunctam cum suo actu perfectissimo, vt arguens imaginatur: nam in Deo propriè non est potentia ad actum, vt hoc libro cap. 1. dictum est, sed solùm ad obiectum, in quantum diuinæ potentiæ aliquando correspondet obiectum ad extra, aliquando non. & sic quando Deus de non creante fit creans, non transit de potentia ad actum, sed creatura est illa, quæ transit de potentia obiectiua ad actum, & de non esse ad esse, & sic mutatio est in creatura, non in Deo.

Ad confirmationem, in qua Caluinus putat magnam vim sitam esse, primùm retorquenda est ratio contra illum. Nam si illa est in Deo potentia inanis, otiosa, & quasi sopita, quæ non est semper coniuncta cum actu. Ergo per infinita secula antequam Deus mundum produceret, eius potentia fuit otiosa, inanis, & sopita. quid enim efficiebat tunc, circa quid euigilabat Dei omnipotentia? Magis igitur consequenter loquuntur Philosophi, qui dicentes Deum agere ex necessitate naturæ, dicunt mundum esse æternum, licèt ipsi quoque errent, quàm stupidissimi Caluinistæ, qui ex Euangelio Christi, & doctrinis Paganorum vnam tertiam sectam conflare volentes, dogmata, & paradoxa inextricabilia fingentes, Deum ipsum probris, & contumeliis grauissimis afficiunt. Quid enim est dicere, diuinam omnipotentiam, quæ in continuo motu, & operatione non versatur, inanem esse, & otiosam, & quasi sopitam, nisi dicere, Deum per æternam durationem ante creationem mundi compositis manibus inanem, & otiosum stetisse, aut in lecto consopitum, aut in diuersorio stertentem, aut nugis incumbentem, qualem Deum Prophetas Baal suo tempore coluisse aiebat Elias lib. 3. Regum c. 17. Quòd si per æternam illam durationem antequam Deus aliquid ad extra produceret, Deus ipse nec otiosus mansit, nec inanis, & consopitus, ex hoc apparet tum impudentia Caluini, tum vanitas illius argumenti.

Dicendum igitur, quòd duplex est potentia, & duplex actio illam consequens, altera per quam agens propriam perfectionem consequitur: altera per quam agens propriam perfectionem aliis à se largitur, & communicat. quando actio est talis naturæ, vt per illam agens suam perfectionem consequatur, ad hoc, vt sit in optima dispositione, oportet, illum semper agere. At verò actio Dei ad extra, & potentia ad illam ordinata non est talis naturæ, vt per eam Deus consequatur suam perfectionem, sed vt per eam Deus suam perfectionem aliis à se communicet. Hinc est, quòd nec mundum producens magis perfectus, aut operosus, neque ante mundi productionem minus perfectus, aut otiosus, aut minus fuit in sua optima dispositione. & in hoc hallucinatus est Aristoteles cum Philosophis.

Quartum argumentum. Perfectissimus modus IV. causandi, est Deo attribuendus: sed perfectissimus modus causandi est causare necessariò. Ergo Deus causat necessariò. Probatur minor, quia esse ens necessarium est maxima perfectio: esse causam est maxima perfectio. Ergo esse causam necessariam est maxima perfectio.

Respondeo negando minorem. Ad probationem respondetur, quòd esse ens necessarium dicit perfectionem, & esse causam dicit perfectionē, &

tamen

[illegible] perfectionem, sed [illegible]. Unde [illegible] colligitur ex D. Thom. [illegible] contra gentes c. [illegible], quia causa [illegible] aliquo, [illegible] non est perfecta.

Quintum argumentum. Causa indeterminata [illegible] omnipotentia nullum [illegible]. Ergo.

Respondeo, duobus modis causa dicitur indeterminata, uno modo quia nondum est in sua ultima perfectione: alio modo quia effectus non habet ad illam [illegible], & [illegible]. Prima causa est indeterminata secundo modo, non autem primo modo.

Sextum argumentum sumi potest ex auctoritate Dionysii c. 4. de divinis nominibus, ubi dicit, quod sicut noster sol non ratiocinans, nec eligens radios suos diffundit in omnia corpora, ita & divina bonitas in omnia entia.

Respondeo ex D. Tho. in 1. d. 43. q. 2. a. 1. ad primum, [illegible] D. Dionysii non [illegible] quod necessitatem [illegible] cognitionem, [illegible] in hoc [illegible] Deus in agens per cognitionem, sed [illegible] voluntatem [illegible].

V. Septimum argumentum. Ergo Deus ab aeterno [illegible] ad volendum, vel nolendum esse mundum, [illegible] in Deo voluntatem, quin [illegible] esse, non amplius potest, nec potest mundum non creare, & semel supposito, quod voluerit Antichristum esse, non manet in eo physica potentia ad amplius volendum, quod Antichristus non sit, ut docet D. Thom. 1. contra gentes cap. 83. quem [illegible] sequuntur Ferrariens. & Caietan. in 1. part. quaest. 19. art. 7. Ergo saltem ex hoc capite quidquid Deus ad extra operatur, necessario operatur.

Ad [illegible] hoc argumentum Theologi melius dicunt, quorum [illegible] summa haec est, esse [illegible] in Deo potentiam ad volendum, quod Antichristus non sit, duobus modis intelligi potest, uno modo quod supposito, quod Deus velit Antichristum esse, simul in divina voluntate [illegible] possit [illegible] non volendi, aut nolendi Antichristum esse. & in hoc sensu dicunt D. Thom. & Caiet. & alii quod postquam Deus voluit Antichristum esse, non remanet in Deo aliqua potentia physica ad volendum Antichristum esse, quia hoc implicat contradictionem. Alio modo, quod postquam Deus voluit Antichristum esse, remaneat nihilominus in sensu diviso in Deo potentia etiam physica ad volendum, & faciendo, quod Antichristus non sit futurus: & in hoc sensu verum est, quod etiam postquam Deus semel voluit aliquid esse futurum ad extra, adhuc nihilominus illud libere producit, & potest non velle, & non producere. & ita sentiunt Scotus in 1. dist. 39. q. 1. D. Bonav. & alii quos referunt & sequuntur Trigosius 1. p. q. 14. a. 1. dub. 5. & Dominicus Bannes 1. p. q. 19. a. 10. dub. 2.

CAPUT V.

Deum plura facere posse, quam faciat.

I. NUnc secundo loco probandum nobis est, Deum longe plura facere posse, quam acta faciat, ex quo etiam deducemus, Deum ad extra libere operari, non autem ex necessitate naturae. Id

vero probatur in primis auctoritate divinae Scripturae, quae conceptis verbis id testatur Daniel. c. 3. *Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis ô Rex liberare, quod si noluerit, notum sit tibi Rex, quod Deos tuos non colimus.* Secunda auctoritas est in lib. Esther c. 13. *Domine Rex omnipotens in ditione tua cuncta sunt posita: & non est, qui tuae possit resistere voluntati si decreveris salvare Israel.* Tertia est in lib. Sapientiae c. 11. *Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quae creavit orbem terrarum, ex materia invisa, immittere illis multitudinem ursorum, & audaces leones.* Quarta ex Evangelio Matth. c. 19. ubi ait Salvator, *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum caelorum* & paulo infra: *Hoc apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt.* Illud fuit de possibilibus, quae nunquam leguntur facta. Quintum testimonium habetur ex eodem Evangelio cap. 26. cum ait Salvator, *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones Angelorum.* Illud etiam fuit de possibilibus, quae Deus adhuc non fecit. & haec duo posteriora testimonia à D. Augustino adducuntur ad hoc probandum lib. de Spiritu & littera c. 1. Sextum testimonium habetur ex eodem Evangelio cap. 3. ibi: *Dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae.* Septimum ex Evangelio Marci c. 14. *Abba Pater, transfer calicem hunc à me, omnia tibi possibilia sunt,* haec possibilia Deus non fecit. Augustinus

Verum ad haec, & alia testimonia similia, quae adducit Thom. VValdens. lib. 1. cap. 12. respondebat VViclef, Deum potuisse illa omnia facere, si vellet, sed absolute non potuisse, quia non poterat velle. Hanc responsionem refellit idem VValdens. longo discursu ibid. cap. 13. Primo ex eo, quia nihil tam proprie dicimur posse, quam illud, quod si volumus, facimus, ut dicit Augustinus lib. 3. de libero arbitrio c. 3. quare apertissima est repugnantia dicere, quod Deus potest aliquid facere, si vult, & tamen illud absolute facere non potest. Secundo, quia aliud est potestas aliquid faciendi, aliud voluntas, & cum quaeritur de potestate faciendi, inepte respondetur de voluntate: potestas enim praecedit voluntatem. unde hoc modo D. Anselmus lib. de casu Angeli cap. 12. discipulum redarguit, quod interrogatus, An Angelus possit per se velle aliquid, respondit, potest, si aliquando vult. *Non respondes,* inquit Anselmus, *ad interrogationem meam, ego quaero de nihil volente, & potestate, quae praecedit velle: & tu respondes de potestate, & voluntate, quae sit cum velle.* Igitur qui potest aliquid, si vult, & potestatem habet ad faciendum, & potestatem habet ad volendum, & potestas faciendi prior est voluntate faciendi. Tertio redarguit eandem responsionem VViclefi ex Augustino epistola 49. & D. Anselmo loco cit. qui divinam omnipotentiam magnificant, quod potuerit de nihilo mundum creare, quod potuerit ex alia, quam ex Virgine, carnem assumere, & aliunde Evam formare, quam ex costa Adae. Si namque vera est glossa illa VViclefi, potest, si velit, non magis est commendanda omnipotentia Dei, quam muscae: nam & musca potest mundum de nihilo creare, si vult, sed non potest velle. Quarto inquit quod VViclef iustificat Iudaeos dicentes, *Numquid poterit Deus parare mensam in deserto?* ob quam causam ignis accensus est in Iacob, & ira Dei ascendit in Israel: quia non crediderunt Deo, nec speraverunt in salutari eius.

Ann. Proem. de liber. hom. [illegible]

II. Augustin. Anselm. Augustin. Anselm.

Nam licuit Iudæis dubitare, si Deus vellet parare mensam in deserto. Ergo licuit dubitare, si posset: quia VVicleff. ait, quod Deus potest, si vult, & illis non constabat, an Deus vellet. Ergo dubitare poterant, an Deus posset; & tamen ob illorum dubitationem accensus est ignis in Iacob, & ira Dei ascendit in Israel. Hanc autem impugnationem longiùs sum prosecutus, quoniam quidam recentiores Theologi eandem glossam adhibent illis verbis Concilij Tridentini sess. 6. can. 4. *Neque posse dissentire, si velit* dicentes, liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum posse dissentire, si velit: sed tamen velle non posse, quæ in terminis est glossa VVicleffistica eisdem autoritatibus Augustini, & Anselmi eodem modo reiicienda, vt patet singula singulis applicando.

III. Thom. VValdens. Secundò principaliter probatur eadem veritas testimoniis Patrum, quæ satis copiosè recenset VValdens. eodem lib. 1. c. 11. & sequentibus. Quare hîc solùm notabentur loca, ex quibus illa sumi possunt. Deum verò posse infinita facere, quæ non facit, docent D. Aug. epistola tertia ad Volusianum, & lib. 9. de Genesi ad literam cap. 17. lib. 4. cap. 4. & q. 40. in Genes. de spiritu & litera cap. 1. & 2. lib. 13. de Trinit. cap. 16. & 18. lib. 1. contra aduersarium legis & Prophetarum cap. 10. epist. 49. ad Deo gratias. lib. de perfectione iustitiæ circa finem, in Enchirid. cap. 95. lib. de natura, & gratia c. 7. & rursum lib. 6. de Genes. ad literam cap. 15. & 19. & lib. 7. c. 10. & in Psalm. 146. circa illa verba, *& sapientiæ eius non est numerus.* D. Gregorius Nazianz. idem docuit epistola prima ad Chelidonium. Greg. Nicenus lib. de fato c. vltimo. Ambros. lib. 2. de fide c. 3. Hier. & Chrys. circa illa verba, *Pater, si possibile est, transfer calicem hunc à me*, & illa: *An putas quia possum rogare Patrem.* Gregor. Romanus lib. 2. Moral. c. 15. Beda lib. 6. in Lucam c. 91. circa illa verba: *Ecce gladij duo hîc.* & lib. 2. in Marcum c. 13. circa illa verba, *Non poterat ibi Christus vllam virtutem facere.* D. Bernard. epistolis 189, 190, 191, & 193. in quibus confutantur errores Abailardi. Hugo noster de Sancto Victore lib. 1. de sacramentis par. secunda cap. vltimo, vbi eandem veritatem probat multis testimoniis diuinæ Scripturæ.

(Margin: Augustinus. — Gregor. Nazianz. — Greg. Nic. Ambrosi. Hieron. Chrysost. Greg. Rom. Beda. — Bernardus. — Hugo Victor.)

IV. Concil. Senonem. Tertiò probatur ex definitione Concilij Senonensis celebrati circa annum Domini 1140. per Cononem S. R. Ecclesiæ Cardinalem, & Senonensem Archiepiscopum Canonicum Regularem S. Nicolai de Aruasia, vt refert Gaufridus Cisterciensis Monachus in epistola historica de rebus gestis D. Bernardi ad Cardinalem Albanensem, quæ habetur apud Cardinal. Baronium tom. 12. sub anno 1148. In quo Concilio damnati sunt errores Petri Abaillardi, inter quos erat articulus, quòd Deus non posset plura facere, quàm faciat, vt idem Gaufridus refert in dicta epistola, & Cardin. Baronius eodem tom. 12. supra sub anno 1140. vbi refert congressum D. Bernardi Abbatis, cum Abaillardo, & eius de hæreticó victoriá in dicto Concilio, & damnationem errorum illius. & licèt illud Concilium fuerit Prouinciale, tamen illius damnatio contra Abaillardum confirmata est per Innocentium secundum Romanum Pontificem in Concilio Romæ celebrato, vt idem Baronius ibi loci refert.

(Margin: Gaufridus. — Baronius.)

V. Quartò probatur ratione. Homo plura facere potest, quàm faciat, Deuter. 30. *Deus vitam, & mortem dedit ante faciem hominis, bonum & malum.* Prou. 18. *Mors & vita in manibus linguæ.* Ieremiæ 21. *Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis.* Pilatus etiam dixit Ioan. 19. *Nescis, quia potestatem habeo dimittere te, & potestatem habeo, crucifigere te.* Ergo multo magis Deus potest facere multa, quæ non facit, alioqui minus potens esset, quàm homo.

Quintò per diuinam potentiam fieri potest, vt homo viuat sine vllo peccato etiã veniali, vt Aug. docet in lib. de perfect. Iustitiæ contra Cœlestium in fine. Sed hoc puto homini excepta B. Virgine nunquam contigit, vt idem August. fatetur lib. de Spiritu, & litera c. 1. Ergo sunt quædam, quæ Deus facere potest, & non facit.

VI. Sextò. Si Deus quidquid potest, facit, ergo infinitæ virtutis non est. Probatur consequentia, quia faceret infinitum, at infinitum minimè facit, vt experientia docet. Dicetur, Deum agere quidquid potest, non absolutè, sed quantum iudicat bonum ad perfectionem, & constitutionem vniuersi, quo pacto Suncinas lib. 9. Metaph. q. 39. & 41. non ineptè mentẽ explicat Aristotelis dicentis, Deum agere ad extra ex necessitate naturæ.

Sed hæc responsio non satisfacit, quia oportet respondentem assignare aliquam rationem, propter quam, cùm Deus agat ad extra ex necessitate naturæ, tamen illius actio, & potentia non adæquentur, sed limitetur actio ad id solum, quod exigit, & postulat mundi perfectio, & ornatus. neque enim potest dici, quòd limitetur ex apprehensione, quòd bonum sit ad perfectionem vniuersi sic agere, & non aliter: quia recurret eadem quæstio, cur cùm diuina potentia non limitetur ad hunc mundum, neque ad hæc, quæ facta sunt, sed ad alia multa extendatur, nihilominus apprehendat, esse bonum hunc mundum condere, non alios, sic agere, & non aliter. Alia plura, eáque peregregia ad eandem veritatem probandam adducunt Theologi post Magistrum in 1. d. 43. & 44. & D. Thom. 1. p. q. 25. a. 5. & 6.

Contra hanc veritatem est primum argumentũ VVicleffi referente VValdense eodem lib. 1. c. 16. Si Deus potuit mundum meliorem facere, quàm fecit, ergo inuidus fuit. hoc argumento vtebatur etiam ille aduersarius legis, & Prophetarum, contra quem scribit Augustin. vt apparet ex lib. 1. c. 16. Confirmabat VVicleffus suam sententiam testimonio Lactantij Firmiani in lib. de ira Dei c. 3. dicentis: *Considerans conditionem rerum, intelligo nihil fieri aliter debuisse, ne non dicam potuisse: quia Deus potest omnia, sed necesse, vt prouidentissima illa Maiestas id effecerit, quod erat melius, & rectius.*

Confirmari potest secundò ex vulgato illo axiomate Philosophorum, Deus, & natura semper faciunt de possibilibus, quod melius est, quod habetur ex Arist. lib. 8. Physic. text. 48. & 60. cui concordat dictum Augustini lib. 3. de libero arbitrio c. 5. dicentis: *quidquid vera ratione tibi melius occurrit, scias Deum fecisse.*

Respondet VValdensis eodem lib. 1. capite ex Augustino lib. 1. contra aduersarium legis & Prophetarum cap. 16. quòd sicut nulla causa, nulla necessitas fuit Deo producendi mundum ad extra, nisi eius bonitas, nec minùs bonus fuit ante productionem mundi, quàm post: ita inuidiæ argui non potest, quòd meliorem, aut pulchriorem non fecerit, cùm potuit. Vtrùm autem mundum perfectiorem, quàm modò sit, facere potuerit, & quomodo, videri potest apud D. Thomam, & illius Commentatores 1. p. q. 25. a. 6. & Magistrum in 1. dist. 44.

Ex eodem fundamento soluuntur sex posteriora ex 12. argumentis, quæ affert Pererius lib. 15. de principiis rerum naturalium c. 8. illa enim fundatur

dum, ac si ex creatione mundi accederet aliqua perfectio [illegible] qui aliquid fallum esse [illegible] in [illegible] physica ad quartum [illegible].

Ad confirmationem respondetur, auctoritatem illam [illegible] intelligendam esse de necessitate agendi quoad specificationem actus, non quoad exercitium, supposito quod velit operari ad extra, non potest nisi quod bonum, & perfectum est operari: non tamen necessitatem in exercitio ad omne bonum operandum. Nam illud dictum, Deus semper facit quod melius est, duobus modis potest intelligi, vel respectu cuiuslibet boni particularis, vel respectu boni vniuersalis. Illud dictum nō est intelligendum respectu cuiuslibet boni particularis, sed respectu boni communis, & vniuersalis: nam respectu boni particularis melius erat Iudae, si natus non fuisset, vt Christus ipse inquit, & tamen non erat melius respectu communis boni totius generis humani. Similiter respectu boni particularis melius esset mala nulla permittere: at respectu huius vniuersalis melius est, mala permittere, vt Augustinus docet in Enchiridio.

VIII. Secundum argumentum VVicleffi erat. Deus [illegible] non potest amplius annihilare, quia si [illegible] aliqua annihilaretur, derogaretur diuinae bonitati, quae seipsam diffundit in rerum creatione, quandoquidem dictum est, quòd omne bonum est sui diffusiuum.

Anselmus. Respondetur ex D. Anselmo in Proslogio c. 2. quòd quemadmodum in creatione rerum Dei bonitas non crescit, ita si res annihilarentur, eadem Dei bonitas non minueretur: idque expertiā nostrae Theologiae, quam ad hoc propositum induxit Augustinus in Psal. 101. circa illa verba, *Opera manuum tuarum sunt caeli, ipsi peribunt, tu autem permanes: & sicut vestimentum veterascent, & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem permanes, &c.*

IX. Tertium argumentum facilè potest ex D. Thom.

D.Thom. 1. part. quaest. 25. art. 5. in secunda opinione, vbi refert quorundam dicentes, Deum non posse plura facere, quàm faciat: quia diuina potentia determinatur ad agendum per diuinam iustitiam, & diuinam sapientiam, sine qua Deus nihil operatur.

Respondetur, ex eo, quòd Deus operatur, quidquid operatur, secundum ordinem diuinae sapientiae, & diuinae iustitiae, solùm concludi, quòd non potest aliter facere, quoad specificationem actus, non autem probat, quòd non plura facere possit quoad exercitium, id est, licet Deus non possit facere, nisi quod postulat ordo sapientiae, & iustitiae, non tamen facit, quidquid facere posset secundùm ordinem iustitiae & sapientiae: neque enim diuina sapientia dictat necessariò esse aliquid faciendum, neque tenetur ex debito iustitiae aliquid extra Deum creare.

CAPVT VI.

An si Deus ageret ad extra ex necessitate naturae, adhuc esset in rebus contingentia, & libertas.

I. QVia sententia est quorundam Theologorū nō minimae auctoritatis, quòd si Deus ageret ad extra non liberè, sed ex necessitate naturae, tolleretur humana libertas, & rerum contingentia de

mundo, operae pretium esse censui hoc in loco hanc quaestionem breuiter expendere, maximè quòd illius solutio ad inuestigandā, & inueniendā radicem humanae libertatis non parū conferre videatur aliquibus. Haec quaestio eadem omninò est cū illa, quam sub aliis verbis disputant Doctores, an diuina voluntas sit causa libertatis, & contingentiae existentis in rebus sub ea ratione, qua libera est, an sub ea ratione praecisa, qua efficax est: non enim est dubium, diuinam voluntatem efficacem esse causam omnis contingentiae, & libertatis existentis in rebus, tum efficientem tum etiam finalem, cùm sit causa omnium rerū secundùm omnes modos causandi, & etiam finis contingentiae, & libertatis, & multiplicitatis rerum existentium in vniuerso nihil aliud sit, nisi ostensio diuinae sapientiae, potentiae, & bonitatis. Neque de hac re est cōtrouersia apud Theologos Catholicos: de qua re videri potest Trigosius q. 15. a. 1. dub. 2. sed dubiū Trigosius. est, cùm possimus imaginari, diuinae voluntatis efficaciam esse aliquid prius ad hoc, quod est, voluntatem agere liberè, & voluntatem agere necessariò, an ad hoc, vt sit libertas, & contingentia in rebus, necesse sit, voluntatem diuinam esse causam rerum sub ea ratione, qua est non solùm efficax, sed etiam libera. An sufficiat, esse causam rerum sub ea ratione, qua efficax est, non autem sub ea ratione, qua libera est: adeò quòd etiamsi non esset libera in agendo, dummodo esset efficax, sicut modò est, nihilominus reperiretur contingentia, & libertas in rebus.

Dixi autem notanter, & distinctè contingentia, & libertas propter eos, qui haec duo in vnum confundunt, & putant, nullos esse effectus contingentes in rebus, praeter liberos, quam opinionem tenuerunt Gulielmus Okam quodlibeto 1. q. 17. & Gulielm. Auicenna in sua Metaph. & Molina 1. part. q. 14. a. Okam. 13. disp. 12. quae opinio communiter non tenetur, Auicenna. vt videri potest apud D. Th. 1. p. q. 115. a. 6. Pererium Molina. lib. 9. de principiis rerum naturalium c. 11. D.Thom. Pererius.

II. In hac quaestione est prima opinio dicens, diuinam voluntatem esse causam contingentiae, & libertatis in rebus sub ea ratione, qua libera est, ita quòd nisi Deus ageret liberè ad extra, non esset in rebus contingentia, neque libertas. Hanc opinionem tenuit Scotus in 1. sententiarum d. 2. q. 1. & d. Scotus. 8. q. 4. & d. 38. & 39. q. 4. & in 2. d. 1. q. 3. qui dicit, Aristotelem & Philosophus dicentes, Deum agere ad extra ex necessitate naturae, & nihilominus cōcedentes, quòd sit contingentia, & libertas in rebus, latenter concessisse duo contradictoria. Eandē opinionem aliqua ex parte secuti sunt Dominicus Bañes 1. p. q. 19. a. 8. & ibi Cumel, & Corduba lib. 1. Bañes. suarum quaestionum q. 55. dub. 4. Cumel. Corduba. Molina.

Ludouicus Molina 1. part. q. 14. a. 13. disp. 11. dicit, sententiam Scoti fundari in hoc, quòd influxus Dei, seu concursus generalis cum secundis causis sit influxus in ipsas causas secundas, imponens illis necessitatem etiam voluntati humanae ad operandum, & quòd sit sufficiens producere sine secundis causis, quod producit cum illis. Et dicit, quòd etiam Corduba in loco citato hoc tribuit Scoto. vbi verò Scotus id dicat, difficile est Scotus. reperire. Verū enim est quod in 4. dist. 49. q. 6. §. *Dico ergo, tertiò, & si arguas.* littera N. videtur hanc doctrinam redolere, tamen in eodem 4. d. 1. q. 1. ad vltimum non obscurè oppositum insinuat, & apertè docet, quando causa prima concurrit cum secunda habente vim causandi per modum permanentis, primam causam nihil influere de nouo in secundam causam.

 Hanc

Hanc autem sententiam sic declaratam ipse Molina reiicit, vt falsam, & plusquam periculosam in fide, fortè quia ipse arbitratur, quòd dicere, concursum primæ causæ cum secundis causis esse influxum non solùm in effectus, sed etiam in ipsas causas, sit assertio periculosa in fide, tanquam illo influxu posito in ipsas secundas causas tollatur necessariò libertas, & contingentia secundarum causarum; quod vtrùm verum sit, indicandum aliis relinquam.

III. Secunda opinio est, etiamsi Deus ageret ad extra ex necessitate naturæ, quòd nihilominus saluaretur libertas, & contingentia secundarum causarum. Hanc opinionē ex parte tenuerunt etiā Bañes & Cumel, & Corduba. Eam verò expreßè defendunt Caiet. 1. part. q. 19. a. 8. Nazarius dicta q. 19. a. 8. controu. 1. & secunda, & Aluarez disp. 26. de auxiliis.

Caietan. Nazarius. Aluarez.

Est tamen inter autores, qui hanc opinionem sequuntur, multiplex discordia, nam aliqui eam tenent absolutè: alij verò solùm adhibita hac suppositione, quòd in tali casu Deus eodem modo concurreret cum secundis causis, illas mouendo, & adiuuando, sicut mouet, & adiuuat nunc, quod dicere quatenus intelligo, nihil est dicere: quia nullus potest dubitare, si concurreret cum secundis causis, sicut cōcurrit modò, & illas moueret, & adiuuaret, sicut adiuuat modò, vtrùm saluaretur rerū contingentia, & arbitrij nostri libertas, cùm illa modò saluetur. Sed dubiū est, an stante hypothesi, quòd Deus ageret ex necessitate naturæ, posset concurrere cum secundis causis, sicut concurrit modò, & illas mouere, & adiuuare, sicut adiuuat modò? Rursus alij dicunt, quòd in tali casu esset quidem in rebus contingentia, non tamen saluaretur humani arbitrij libertas. Alij verò dicunt, quòd vtrunque saluaretur. Denum alij dicunt, quòd tunc rerum contingentia reduceretur solùm in secundas causas, non autem in primā causam: quia tunc rerum contingentia non esset electa ab ipsa prima causa. Alij verò dicunt, etiam in tali casu contingentiam, & libertatem fore reducendam in ipsam primam causam: quia illa in tali casu esset agens per intellectum, & voluntatem, & sic ipsa contingentia, & libertas esset volita, & intenta à prima causa sicut modò, & esset solùm differentia in hoc, quòd modò est intenta liberè, tunc verò necessariò.

IV. Circa præsens dubium. Dico primò: si Deus ageret ad extra ex necessitate naturæ, non posset eodem modo concurrere cum secundis causis, illas mouendo, & adiuuando, quo nunc de facto concurrit. Probatur, quia modò ita concurrit cum secundis causis, vt sinat suum concursum modificari in illis: at in tali casu non sineret suum concursum modificari in secundis causis. Ergo non eodem modo concurreret. De maiori propositione non potest esse dubium inter Doctores. Minor probatur, quia actio, & concursus primæ causæ non potest modificari in secundis causis defectibilibus, & contingentibus, nisi defectibilitas, & contingentia ipsarum secundarum causarum sit intenta, & electa à prima causa; sed in tali casu defectibilitas, & contingentia secundarum causarum non esset intenta, & electa à prima causa. Ergo non posset concursus primæ causæ modificari in secundis causis. Maior huius probationis videtur de se manifesta, quia nisi defectibilitas, & contingentia secundæ causæ sit electa à prima, concursus primæ non solùm modificatur, sed impeditur à secunda causa: vnde & causalitas corporis cœlestis sæpe impeditur, & frustratur à causis sublunaribus. Adde quòd eadem maior est doctrina D. Thom. iuxta declarationem Caietani eadem q. 19. a. 8. nam D. Thom. q. 14. art. 13. ad 1. dicit, quòd etiamsi prima causa esset necessaria, tamen effectus euenirent contingenter, propter secundas causas, in quibus actio primæ causæ modificatur, quod etiam dixerat lib. 3. cōtra Gentes c. 86. ratione secunda. Nihilominus eadem q. 19. a. 8. in corpore docuit oppositum dicens, quòd si contingentia rerum reduceretur solùm in secundas causas, tunc non esset volita, & intenta a Deo, quod est inconueniens: quia tunc secunda causa contingens posset impedire primam. Quam apparentem contrarietatem Caiet. soluens ait, quòd in q. 14. a. 13. ad primum, loquitur de causarum secundarū defectibilitate electa, & intenta à prima causa: at in q. 19. a. 8. loquitur in casu, quo talis defectibilitas non esset intenta à prima causa. Minor verò eiusdem probationis, quòd in tali casu non posset contingentia, & defectibilitas secundarum causarum esse ex intentione, & electione primæ causæ, probabitur in sequentibus.

Dico secundò: si Deus ageret ad extra ex necessitate naturæ, nulla esset in rebus contingentia, & in homine libertas. Hanc propositionem præter Scotum, & illius sectatores apertè recipiunt Ferrar. 1. contra Gentes c. 67. §. *Ad euidentiam secundi dubij, versic. propter hoc bene dicit Scotus*, ita et mirum sit, illum à nonnullis in contrariam sententiam citari, & quantum attinet ad humanam libertatem Dominicus Bañes loco cit. & Corduba. In eandem videtur inclinare Cardinal. Bellarminus lib. 4. de gratia & libero arbitrio cap. 16. ad finem. V.

Hæc probatur primò ex fundamento iacto, quia in tali casu concursus & actio primæ causæ nec posset modificari in secundis causis, sicut neque impediri, vnde quidquid per actionem primæ causæ produceretur, necessariò produceretur.

Secundò probatur ratione Ferrariensi, apud me irrefragabili, quia implicat contradictionem, aliquam causam agere necessariò eo modo, quo nos supponimus, Deum agere necessariò, & effectum non produci per talem actionem. Nam cùm supponimus, quòd Deus ageret ex necessitate naturæ, suppositio non est de causa necessaria solùm in actu primo, & secundùm dispositionem, quia talis causalitas dicit maximam imperfectionem, quæ in Deo concipi non potest: sed est de causa necessaria secundùm actum secundum. Si autem Deus esset causa necessaria in actu secundo, & non solùm in actu primo, sicut cœlum, & sydera, implicaret contradictionem, Deum agere necessariò, & effectum non sequi necessariò. vnde rectè concludit cum Scoto, quòd Philosophi concedentes, Deum agere ex necessitate naturæ, & nihilominus dicentes, esse in rebus contingentiam, libenter concesserunt duo contradictoria.

Tertiò probatur ratione illa, qua Stoici vtebantur ad probandum, quòd omnia eueniant ex absoluta necessitate, cuius meminerūt Alex. Aphrodisæus lib. de fato cap. 13. & Ficinus in lib. 17. Plotini de fato. Si prima causa necessariò mouet; ergo secunda causa necessariò mouetur: sed secunda eodem genere motionis, quo mouetur à prima, mouet tertiam, & tertia quartam, & sic deinceps vsque ad vltimam causam, & vltimum effectum. Ergo posito, quòd prima causa necessariò agit, omnes secundæ causæ necessariò agent. Ergo nulla remanet contingentia, nulla libertas in secun- VI.

dis

admissa. Omnes istæ illationes probantur, quia secunda causa dependet à prima quoad esse, & operari, & modum operandi. Ergo si prima causa mouet secundam ex necessitate, secunda habet modum operandi ex necessitate: aliàs secunda causa non habebit modum operandi à prima, non enim est intelligibile, quòd quidquid est à prima causa, exeat necessariò, & per modum necessitatis, & quòd secunda causa pendeat à prima in essendo, in operando, & in modo operandi, & tamen modus operandi secundæ causæ sit contingens, & non necessarius. quare aut negandum est primum antecedens, aut admittendæ illationes, quas qui non admittunt, admisso antecedenti, contradictoria admittunt.

Quartò, si causa prima necessariò moueret causam secundam ad agendum; ergo semper illam moueret ad agendum. Ergo causa secunda semper ageret.

Dicetur, quod non semper ageret, quia posset impediri ab alia causa secunda concurrente, & impediente.

Contrà: illa causa secunda non posset concurrere ad ponendum impedimentum alteri causæ secundæ, nisi quatenus mota à prima. Ergo etiam illa semper moueretur ad ponendum impedimentum, & sic vel vna semper ageret, vel altera semper impediret, & ex consequenti vel necessariò semper esset actio, vel nunquam esset actio, nam quòd aliquando impediret, aliquando non, nulla potest assignari ratio.

Quintò probari potest ad hominem. dicunt enim nonnulli, quòd data illa hypothesi remaneret quidem contingentia in rebus, sed non remaneret libertas in humana voluntate. Ratio illorum est, quia si esset liberum arbitrium, vel illud moueretur à Deo, vel à seipso. Si à seipso. Ergo Deus non esset primum mouens. Si à Deo. Ergo necessariò moueretur, & sic non remaneret liberum arbitrium. Hæc ratio æquè procedit de aliis secundis causis contingentibus, ac de libero arbitrio, nam eodem modo dici potest, vel secundæ causæ mouerentur à seipsis, & sic Deus non esset primum mouens: vel à prima causa, & sic mouerentur necessariò. Neque video, cur ista ratio potius habeat locum in libero arbitrio, quàm in aliis causis contingentibus.

VII. Ex his verò apparet etiam solutio argumentorũ, quæ afferunt pro sua sententia, qui contrarium sentiunt, est enim primum illorum argumentum; Data illa hypothesi, adhuc essent multæ causæ secundæ impedibiles, & defectibiles. Ergo esset contingentia in rebus.

Respondeo, data illa hypothesi nulla causa esset impedibilis, aut defectibilis: quia mouerentur necessariò à prima causa, aut si contingeret impedimentum, illud etiam necessariò eueniret.

Secundum argumentum. Prima radix contingentiæ in rebus est summa efficacia diuinæ voluntatis: at data illa hypothesi diuina voluntas non esset minus efficax, quàm modò. Ergo non esset minus contingentia.

Respondetur, causa contingentiæ in rebus est efficacia diuinæ voluntatis non præcisè, sed vt coniuncta cum summa eiusdem libertate: neque vnquam oppositum insinuauit vel etiam per vmbram D. Thom.

Tertium argumentum. Si Deus moueret voluntatem alicuius hominis particularis medio iudicio indifferenti rationis, talis volitio esset formaliter libera, etiamsi Deus moueret voluntatem per actum naturalem, quia actus voluntatis est formaliter liber, & indifferens, manente iudicio rationis indifferenti, etiamsi Deus moueat voluntatem ex necessitate naturæ.

Respondeo, falsum assumi, quòd manente indifferentia iudicij voluntas in tali casu esset libera, nam & Caluinistæ, & alij hæretici admittunt indifferentiam iudicij quoad multa, quorum tamen comparatione negant arbitrij libertatem. vnde saltem contra illos debebat istud assumptum ab arguente probari: sed de hac re satis dictum est lib. 1. cap. 8.

Quartum argumentum sumitur ex autoritate D. Thomæ 3. contra Gentes c. 86. vbi dicit, quòd à causa prima non sequitur effectus necessariò, nisi causa secunda, quæ concurrit cum prima, sit etiam illa necessaria, sicut apparet in syllogismis, in quibus maior propositio est de necessario, & minor de contingenti. in illis enim conclusio sequitur de contingenti, non de necessario. Et est ratio secunda D. Thomæ. D.Thom.

Respondet Ferrariens. quòd ibi D. Thomas loquitur de causa necessaria solùm in actu primo, & secundum dispositionem, non autem de causa necessaria in actu secundo, & in exercitio, qualem causam oporteret esse Deum respectu causarum secundarum.

VIII. Quintum argumentum est Vasquez in 1. part. disp. 1. quod quid licet videatur dirigere contra Scotum, videri tamen posset aduersari huic nostræ doctrinæ. Illud autem est, si ex modo operandi ipsius Dei in tali casu impediretur nostra libertas, cùm nostra voluntas non possit non esse subiecta modo operandi ipsius Dei, nullus reperiretur actus liber eiusdem voluntatis, immo repugnaret ei libertas ab intrinseco. Vasquez.

Respondeo, non ex quocunque modo operandi primæ causæ impediri libertatem nostræ voluntatis, sed solùm ex modo operandi ex necessitate naturæ, ideo eius argumentum nihil concludit: siquidem non licet arguere ab vno modo operandi ad alium modum, & ad omnes alios modos.

IX. Sextum argumentum est eiusdem. Si vera esset opinio Scoti, sequeretur, totam libertatem nostrarum operationum reducendam esse non in nostram voluntatem, sed in solam voluntatem diuinam, & actus nostros non debere dici liberos, eo quòd elicerentur à nostra voluntate libera, sed solùm, quia liberè procedunt à Deo.

Respondeo, negando consequentiã, nam aliud est, nostram voluntatem non posse manere liberam, nisi diuina voluntas, cui voluntas creata in omni sua operatione subordinatur, maneat libera: aliud est, dicere nostram voluntatem ex sola ratione dici liberam, & actiones nostras ex sola ratione dici liberas, quia procedunt à voluntate diuina, vt libera est. Primum dictum est verum, non autem secundum, actus enim nostri liberi sunt non solùm, quia procedunt à voluntate diuina, vt libera, sed etiam quia procedunt à voluntate humana, vt est libera. Sed tamen dicimus, quòd voluntas humana non esset libera, nisi diuina esset libera.

Septimum argumentum est eiusdem. Si priùs natura actus liber produceretur à Deo, quàm à voluntate nostra, sequeretur, quòd etiam nunc Deo liberè cooperante nullus actus nostræ voluntatis esset verè liber, quia si priùs natura à Deo producitur, voluntas non potest illum impedire.

Respondeo, non esse inconueniens concedere cum aliquo Doctore in conclusione, & non conuenire cum illo in ratione, & in modo probandi ipsam conclusionem.

Dico secundò Scotum, quantum videre potui, ex propria sententia non docuisse quòd actus liberi humanæ voluntatis, & cuiuscumque alterius secundæ causæ producantur priùs natura à Deo, quàm ab ipsis secundis causis: solùm enim dicit, quòd prima causa priùs naturaliter respicit effectum secundæ causæ, quàm respiciat illum causa secunda. sed declarat, quòd respicere naturaliter priùs effectum non est, priùs in aliquo instanti naturæ producere effectû, sed priùs effectum dependere à prima causa, quàm à secûda ordine causalitatis, & influentiæ, quatenus virtus secundæ causæ pendet à prima, & est declaratio eiusdem Scoti in 4. d. 1. quæst. 1. ad vltimum argumentum.

Scotus.

Dicetur, quòd hanc esse mentem Scoti colligitur ex illo argumento secundo, quod ex Scoto adducit Caiet. 1. part. quæst. 14. art. 13. §. *contra secundam autem*, arguit enim quòd causa prima priùs naturaliter, & simpliciter respicit effectum, quàm causa posterior. Ergo in illo priori dabit effectui necessitatem.

Respondeo, Scotum declarare, quid sit causam primam priùs respicere effectum, quàm causam secundam in dicto loco quarti sententiarum. Vtrùm autem ex tali modo respiciendi priùs effectum sequatur, quòd si causa prima agit necessariò, etiam secunda agat necessariò, iam demonstratum est. Argumenta verò Scoti non procedere contra D. Thomam bene demonstrat Ferrariensis lib. 1. contra gentes cap. 67. §. *ad evidentiam secundi dubij*.

Ferrariens.

X. Octauum argumentum est eiusdem. Si Deus necessariò operante non posset nostra voluntas manere libera, hoc contingeret vno ex tribus modis, aut quia Deus necessariò esset determinatus ad voluntatem nostram sua vocatione præueniendam, & hoc non tolleret libertatem, nisi ex parte intellectus esset talis cogitatio, quæ necessariò moueret voluntatem; aut secundò, quia Deus necessariò deberet cooperari cum voluntate, prout illa exigeret: at neque isto modo tolleret libertatem, vt satis patet; aut tertiò, quia Deus impediret nostram libertatem, præfiniendo opera nostra, & nostrum consensum ante nostram liberam determinationem; sed hoc facere non posset, quia neque modò potest actus nostros sic prædefinire, cùm liberè nobiscum operatur, vt dicit se monstrasse disput. 39. cap. vltimo. Ex hoc verò concludit, quòd voluntatis diuinæ libertas, qua nobiscum liberè cooperatur, nihil omnino confert ad hoc, vt actiones nostræ dicantur liberæ; quia tota ratio liberi, quæ in sola denominatione extrinseca posita est, à nostra voluntate solùm pendet, & siue Deus necessariò, siue liberè cooperaretur, eodem modo actiones nostræ essent liberæ, nam prima, & sola causa actus liberi est creata voluntas.

Respondeo hoc argumentum cum corollario, quod ex illo deducit, continere multa dubia, & fortassè etiam falsa, vt quòd libertas diuina nihil conferat ad libertatem nostram, & quòd tota ratio liberi consistat in sola extrinseca denominatione, & quòd prima radix libertatis reduci debeat in solam humanam voluntatem.

Ad argumentum respondetur, quòd impediretur nostra libertas, quia Deus præfiniret, & prædeterminaret nostrum consensum ante nostram determinationem. Ad improbationem dico, illam satis frigidam esse, quia modò supponimus, Deum agere liberè ad extra, & ita operari cum secundis causis, vt illas suo motus agere faciat, vt dicit Augustinus lib. 7. de ciuit. cap. 30. At in tali casu esset modus agendi penitus oppositus.

CAPVT VII.

Corollaria quædam deducuntur, quibus radix libertatis, & contingentiæ rerum aperitur.

QVæ hactenus dicta sunt in cap. præcedenti, I ea ratione dicta sunt, quoniam valdè videntur conferre ad radicem humanæ libertatis, & contingentiæ rerum inueniendam, de qua pauca hîc per modum corollarij subnectemus. & primò deducimus, quòd prima radix humanæ libertatis per modum efficientiæ sit voluntas diuina sub ratione, qua libera est, adeò quòd si per impossibile Deus non esset agens liberum, humana voluntas non esset libera. Statuitur hæc propositio contra autores c. præcedenti citatos pro secunda opinione, & contra Vasquez d. q. 100. c. 3. qui primam radicem libertatis contendit esse solam voluntatem creatam, tribuitque eandem opinionem Alexand. Alens. & Bonau. in disp. præc. c. 7. qui tamẽ in locis citatis id non dicunt, & tribuit eandem sententiam Caiet. & Barthol. Camerario, & tenera illa sequitur ad opinionem Caietani. Vnde qui nolunt cum Caiet. defendere, quòd etiamsi Deus ageret ad extra ex necessitate naturæ, esset in rebus libertas, & nihilominus volunt, primam radicem eiusdem nostræ libertatis reducere in diuinam libertatem, videntur mihi velle ex duabus opinionibus contrariis vnam opinionẽ conflare.

Nostram verò sententiam probant omnes illi, qui tenent, si Deus ageret ex necessitate naturæ, sublatum iri humanam libertatem, & specialiter eam defendit ex recentioribus Bañes d. q. 19. art. 8. conclus. 4. & 5. Probatur, quia omne tale per participationem reducitur ad tale per essentiam, quod est causa omnium aliorum, quæ sunt in illo genere: sed voluntas humana est libera per participationem diuinæ libertatis, sicuti est ens, & bonum per participationem diuinæ entitatis, & bonitatis. Ergo libertas humana dependet à prima causa libera, vt à radice, & prima causa omnis libertatis.

Neque valet dicere, quòd sufficiat, tale per II participationem debere reduci ad tale per essentiam, aut formaliter, aut virtualiter. quia quando perfectio participata est perfectio simpliciter, oportet illud, à quo est participata, esse tale simpliciter, id est, continere illam non solùm eminenter, sed etiam simpliciter, & formaliter, alioqui præcluderetur Theologis via ad probandum contra Rabbi Moysem, quòd attributa, seu perfectiones, quas nos transferimus in Deum ex creaturis, non sunt in Deo solùm eminenter, sed etiam formaliter: modò libertas est perfectio simpliciter in natura intellectuali, dicit enim perfectionem sine imperfectione; & in quocunque illa ponatur, semper melius est ipsa, quàm non ipsa, immo ab omnibus reputatur maximum bonum. Ergo si non esset in prima causa talis perfectio, non posset etiam reperiri in secundis causis.

Neque verum est, quod ait [illegible], quòd in tali casu libertas non esset perfectio simpliciter, sed secundum quid, vel quòd Deus si ageret ex necessitate naturæ, non esset absolutissimè perfectus, vtpote carens huiusmodi perfectione. Nam contra primum dictum facit, quòd in tali etiam casu libertas esset perfectio melior

illa

[illegible] imperfectionem, & in quacumque pone- [illegible] esset ipsa, quam non ipsa. Ergo esset [illegible] simpliciter. Adde, quòd si tunc non esset possibilis simpliciter, [illegible] modo rerum, [illegible] quod est modò perfectio simpliciter, tunc non esset perfectio simpliciter, & sic non [illegible], & sic evertetur fundamentum [illegible], qui oppositum sentiunt; est enim illorum fundamentum, quòd etiamsi Deus ageret ex necessitate naturæ, esset nihilominus idem ordo rerum, & idem modus agendi in rebus.

Secundum etiam dictum relicitur, quia si Deus careret illa perfectione, minor esset perfectio in Deo, quàm in creatura, & sic non esset Deus. Adde quòd libertas est perfectio intrinseca naturæ intellectualis, & inseparabilis ab illa, vt dictum est lib. 1. ex sententia D. Ioan. Damasceni, Bernardi, & Alexandri Aphrodisæi; quare aut Deus non esset naturæ intellectualis, vt respondens supponit, aut non careret tali perfectione, vt ille affirmat.

Margin: Damasc. Bernard. Alex. Aphrod.

III. Contra hoc corollarium arguit Nazarius, etiamsi Deus ageret ex necessitate naturæ, vellet nihilominus eundem ordinem causarum, & effectuum, & eundem ordinem, & modum agendi in rebus, quem modò vult. Ergo vellet esse in vniuerso causas liberas. Antecedens probat quia vel supponimus, quòd tunc esset idem ordo rerum, & sic habemus intentum, vel quòd esset alius ordo, & tunc nihilominus Deus præhaberet in se omnes perfectiones, & modos rerum possibiles, & omnes illos suo intellectu cognosceret vt bonos, & aptos ad manifestationem gloriæ suæ, necessariò vellet, & causaret, & sic causaret modum agendi liberè.

Margin: Nazarius.

Confirmat, quia ad hoc, vt Deus producat aliquem effectum, non est necesse, vt præhabeat illum in se formaliter, sed sufficit, vt præhabeat illum virtualiter, & eminenter.

Respondetur in illo casu falsum esse, quòd Deus præhaberet in se omnes perfectiones, & omnes modos rerum possibiles saltem eo modo, qui sufficiens esset ad illos producendos: non enim haberet in se formaliter perfectionem libertatis, & modum agendi liberè, & sic non posset hanc perfectionem, & hunc modum producere, neque enim contineret hanc perfectionem, & hunc modum formaliter, quod tamen necessarium esset, ad hoc vt posset illa producere ad extra.

IV. Secundum corollarium: Proxima causa libertatis voluntatis creatæ per modum subiecti est voluntas, & per modum efficientis per simplicem emanationem est ipsa natura intellectualis. Hanc conclusionem docet D. Thom. 1. 2. quæst. 17. art. 1. ad secundum. Ea verò deducitur ex doctrina D. Ioann. Damasceni, D. Bernardi, & Alexandri Aphrodisæi, qui dicunt, quòd libertas est proprietas intrinsecè sequens naturam intellectualem, & Damascenus lib. 2. de fide cap. 5. dicit omnino, quod ratione vtitur, arbitrij libertate præditum esse oportere. Et D. Bernardus in lib. de libero arbitrio dicit, quòd *libertas à necessitate æquè, & indifferenter Deo, vniuersæque tam malæ, quam bonæ rationali conuenit naturæ, nec peccato, nec miseria amittitur, nec maior in iusto est, quàm in peccatore, nec plenior in Angelo, quàm in homine.* Sicut igitur naturalis proprietatis causa proxima nulla alia est, nisi natura, cuius illa est proprietas, ita libertatis causa proxima nulla alia est, nisi natura ipsa rationalis. Est autē illud corollarium

Margin: D. Thomas.

contra opinionem, quæ solet tribui Scoto, quæ totam causam humanæ libertatis reducit in solam diuinam voluntatem, quæ opinio satis impugnata est lib. 1. capite 2. prop. 11.

V. Tertium corollarium: Prima radix contingentiæ rerum reducenda est simili modo in diuinam voluntatem, vt operantem liberè, ad extra: adeò quòd si Deus non ageret liberè ad extra, non solum tolleretur libertas humana, sed rerum contingentia. Hæc assertio deducitur ex præcedentibus, & eo modo est probanda.

Quartum corollarium: Causa proxima, & immediata contingentiæ rerum non est sola voluntas Angelica, & humana, sed ipsa natura cuiuslibet secundæ causæ contingentis. Conclusio statuitur contra Ludouicum Molinam 1. part. q. 14. art. 13. disp. 22. concl. 3. vbi docet, quòd tota causa contingentiæ rerum aliarum causarum est liberum arbitrium Angelicum, vel humanum, aut vestigium quoddam libertatis, quod reperitur in brutis, quarum actiones quia permiscentur cum actionibus aliarum causarum naturalium, ex tali permistione oritur contingentia in rebus. dicit enim, quòd omnes aliæ causæ naturales sunt ex necessitate naturæ determinatæ ad agendum, adeò quòd adhibitis illarum debitis circumstantiis, necessariò sequitur actio: verùm quia multoties pendet ex humani, vel Angelici arbitrij libertate, apponere debitas circumstantias, vel apponere impedimentum, hinc fit, vt res eueniant contingenter. quam sententiam docuerat Auicenna lib. 10. suæ Metaph. cap. 1. referente D. Thom. lib. 3. contra Gentes cap. 86. & Gulielmo Okam quodlibeto 1. q. 17. & Gabriele Biel in 1. d. 38. q. 1. art. 1. & ex parte Antonius Cordoba in suo quæstionario lib. 1. quæst. 55. dub. 4. Nostram tamen conclusionem tuentur D. Thom. ibid. & in 6. Metaph. ad text. 5. & eius discipuli 1. part. q. 115. art. 6. Probatur verò per ipsam experientiam, nam multa videmus euenire contingenter, vt ventos, grandines, tonitrua, pluuias, & alia id genus, quæ nullo modo pendent ex libero arbitrio hominis, vel Angeli. Deinde proxima radix contingentiæ nihil aliud est, nisi debilitas virtutis secundarum causarum, quæ non ita potentes sunt, vt aliquando non deficiant, & vt possint omne impedimentum occurrens remouere: at huius debilitatis causa non est voluntas humana, aut Angelica.

Margin: Molina. Auicenna. Okam. Gabriel. Cordoba. D. Thom.

Tandem quòd secunda causa præparata ad producendum effectum, impediatur à causa superueniente, hoc non est semper per voluntatem hominis, vel Angeli, nam sæpe applicato igne ab homine ad comburendum, superuenit pluuia, & illum extinguit, & extinctio est contra hominis voluntatem.

VI. Contra hoc vltimum corollarium est primum argumentum. Posita causa naturali sufficiente ad agendum necessariò sequitur effectus. Ergo nulla est causa naturalis, quæ agat contingenter.

Respondeo, posita causa naturali sufficiente ad agendum, & non impedita, necessariò sequitur actio: at cum hoc stat, causam, quæ nisi impediretur esset de se sufficiens ad agendum, impediri à causa superueniente, & non sequi actionem, & ob hoc effectus, qui prouenit à causa impedibili, quatenus est impedibilis, dicitur effectus contingens, & talis causa dicitur agere contingenter.

Secundum argumentum est. Inter causam naturalem, & causam liberam hoc est discrimen, quòd causa libera positis omnibus requisitis ad

agendum potest agere, & non agere: at causa naturalis positis omnibus requisitis non potest non agere, & necessariò agit.

Respondetur, duobus modis aliquam causam dici agere necessariò, vno modo, quatenus necessariò agere opponitur ei, quod est contingenter agere, & illud significat, quod semper agit, & nunquam potest impediri: alio modo quatenus necessariò agere opponitur ei, quod est liberè agere, & significat illud, quod si habeat omnia requisita, non potest quidem non agere, sed tamen non est necesse, quòd semper habeat omnia requisita ad agendum, neque quòd non possit ab alia causa superueniente impediri. Quando igitur Theologi, & Philosophi ponunt discrimen inter causam naturalem, & liberam, quòd causa naturalis positis omnibus requisitis necessariò agit, intelligunt secundo modo, non primo.

VII. Tertium argumentum. Aristoteles in lib. Perihermen. definit contingens, quod est illud, quod non est ad vnam partem determinatum; modò omnes causæ naturales sunt ad vnam partem determinatæ. Ergo in causis naturalibus nulla est contingentia.

Arist.

Respondetur, aliquid dici duobus modis determinatum ad vnum, vel quia eius causa illum ita necessariò producit, vt non possit deficere ab illius productione, neque à causa superueniente impediri; vel quia licèt causa illius sit determinata ad illud producendum, nisi impediatur, potest tamen impediri. Aristoteles in lib. Perihermen. dicit contingens non esse determinatum ad vnam partem primo modo, nam contingens contradictoriè opponitur ei, quod est primo modo determinatum, & cum hoc stat, quòd sit determinatum ad vnum secundo modo, & quòd secundæ causæ naturales eodem secundo modo ad vnum determinatæ nihilominus dicantur verè contingentes, dummodo non sint determinatæ primo modo.

CAPVT VIII.

Tertia controuersia principalis proponitur, an omnes actus humani, & omnia, quæ fiunt in tempore, sint ab æterno prædefinita.

I. Difficilem aggredimur controuersiam de diuinis Prædefinitionibus, cuius tamen resolutio, vt initio huius quarti libri dictum est, non potest ab eo, qui humanam libertatem contra hæreticos maximè recentiores suscepit defendendam, silentio præteriri. Etsi verò eadem sit difficultas de actibus humanis, & de omnibus aliis rebus, quæ successiuè in mundo eueniunt, hoc in loco solùm verba facimus de actibus humanis; & quoniam actus humani possunt dupliciter considerari, vno modo quoad illorum entitatem naturalem, alio modo quoad entitatem moralem, secundùm quam dicuntur moraliter boni, vel mali, & digni præmio, aut supplicio. De actibus humanis sub vtraque ratione hìc agendum est, & notandum, quòd præsens controuersia duplex dubium principale perstringit. Alterum est circa existentiam prædefinitionis diuinæ, an omnes actus humani sint ab æterno prædefiniti à Deo: alterum est circa qualitatem eiusdem prædefinitionis, an diuina prædefinitio antecesserit omnem præscientiam futuræ determinationis humanæ voluntatis ad eosdē actus, & an inferat eisdem actibus necessitatem aliquam, & qualem: ad cuius rei intelligentiam declaranda est breuiter hæc vox, *prædefinire*, pro cuius declaratione

Notandum, quòd prædefinitio componitur ex præpositione, *præ*, & nomine *definitio*. Definitio autem à verbo *definire*, denominatur. Porrò illud verbum *definire*, significat idem, quod alicui fines ponere, vel constituere, pro quo est apud Græcos verbum ὁρίζω. vnde fit, vt quemadmodum multis modis dicimur alicui rei fines constituere: ita verbum *definire*, variam habeat acceptionem. Accipitur enim primò pro eo, quod est, constituere terminos agro, vel prouinciæ, vel regno: iuxta quam acceptionem dicit Cicero pro Sextio, imperium populi Romani orbis terrarum terminis definiri. & lib. 2. de Diuinatione, orbes Orizontales aspectum nostrum definire. sunt enim orbes Orizontales circuli illi in sphæra, qui totam sphæram in duas partes diuidunt, quarum altera superior à nobis conspicitur: altera quæ est inferior videri minimè potest. & ideo circulus ille dicitur Orizon ab ὁρίζω, quod est *definio*; quia ad illum circulum visio nostra finitur & terminatur. Secundò accipitur verbum definire pro eo, quod est rei essentiam, & naturam quibusdam terminis circumscribere: & ista acceptio frequentissima est apud Logicos, Philosophos, & Theologos. vnde definitio consueuit appellari oratio, quæ rei essentiam quibusdam terminis circumscribit. Tertiò accipitur definire pro eo, quod est aliquid mente decernere, & constituere: nam qui aliquid firmiter statuit sua voluntate, vel illud tanquam finem sibi constituit, vel illi finem statuit, ad quē ipsum ordinat. Iuxta hanc tertiam acceptionem, quæ est etiam frequentissima apud Theologos, accipitur à nobis in præsenti controuersia verbum definire. quare nomine prædefinitionis diuinæ intelligimus diuinum decretum, quo statuit, vt aliquid esset futurum, siue illud habeat rationem finis, siue habeat rationem medij ad finem ordinati.

Notandum secundò circa illam particulam, *præ*, quæ significat idem, quod antè, quòd hæc præpositio duo potest importare, vel antecessionem æternitatis ad tempus, siue antecessionem durationis; vel antecessionem in ratione causæ. Si accipiatur primo modo, sensus huius quæstionis erit, vtrùm ab æterno decreuerit Deus, vt essent in tempore isti actus liberi humani arbitrij, qui de facto in tempore succedunt: & sic quæstio est solùm de existentia diuini decreti. Si autem accipiatur secundo modo, aliquid plus quæritur, quàm existentia eiusdem decreti, quæritur enim non solū, an Deus ab æterno decreuerit, vt essent omnes actus liberi, qui in tempore futuri sunt, sed etiam vtrùm istud decretum præcesserit omnem scientiam futuritionis eorundem actuum, vel determinationis humanæ voluntatis ad eosdē actus, & hoc in ratione causæ, ita vt futuri esse sint ab æterno præuisi, quia Deus decreuit, vt essent futuri, non autē ideò decreuerit Deus, vt essent futuri, quia præuiderit illos esse futuros. & sic quæstio est potiùs de qualitate decreti, quàm de illius existentia. In hoc igitur capite videbimus, an actus liberi sint ab æterno prædefiniti, quatenus dictio, *præ*, denotat solùm antecessionem durationis, & æternitatis ad tēpus. In sequentibus verò agemus de prædefinitionibus, quatenus dictio, *præ*, denotat antecessionem in ratione causæ: & sic in hoc capite erit solùm quæstio de existentia eiusdem decreti seu prædefinitionis. & vt adhuc clariùs percipiatur sensus huius dubitationis,

Notandum

III. Notandum est tertiò duobus modis concipi posse in Deo decretum de humanis actibus. vno modo, sub conditione, id est, quòd illud decretum sit tantùm conditionatum, hoc pacto, quòd decreuerit, vt eueniat effectus aliquis liberi humanæ voluntatis, qui futurus sit, sub conditione tamen, si voluntas humana velit se ipsam libere ad illum determinare, hoc pacto scilicet, quòd decreuerit voluntatem creare, & constituere in tali ordine, & dominium suorum actuum, & illi exhibere suum concursum paratum ad singulos actus, decernendo consentire ad singulos, si illa vellet se ad illos determinare, non tamen decernendo, vt singuli absolutè essent futuri. Alio modo possumus concipere illud decretum in Deo absolutum, scilicet quòd absolutè decreuerit, & non solùm sub conditione illos actus esse futuros. Præsens quæstio est de decreto non solùm conditionato, sed etiam absoluto, quod decretum adhuc duplex esse potest, aliud positiuum, quo Deus decreuit aliquid, vt fieret, quia illud voluit fieri; aliud permissiuum, quo decreuit, vt aliquid fieret, non quòd ipse vellet, vt fieret, sed quia præuidit humanam voluntatem illud facturam, si permitteretur, & decreuit permittere, quia sic exigebat ratio humanæ libertatis, & ordo diuinæ sapientiæ inscrutabilis. Hic autem est quæstio de decreto absoluto non solùm positiuo, sed etiam permissiuo. De vtroque verò decreto videtur meminisse Augustinus in Enchiridio cap. 95. in fine, & vt melius intelligatur differentia inter vtrumque decretum positiuum & permissiuum.

IV. Notandum est quartò, differentiam esse inter hæc tria, Permissionem, Intentionem, & definitionem. nam permissio respicit solùm potentiam causæ agentis, non autem ipsum actum, vt egredientem à potentia: vnde licet causa non possit simul opposita facere, tamen permissio potest esse oppositorum simul, quando potentia causæ est ad opposita, vt contingit in causa libera. Rursus permissio potest esse actus mali, non autem intentio, neque definitio: nam permissio est voluntas relinquendi causam liberam potentem deficere, & non deficere suæ libertati, non autem est voluntas, vt deficiat. Intentio verò est voluntas, qua Deus vult, vt aliquid fiat, non tamen efficax, & absoluta, sed conditionata & simplicis cuiusdam complacentiæ. At definitio est voluntas efficax, & absoluta, qua Deus vult aliquid ita, vt absolutè illud fit, & eueniat. Et sic omnis definitio est intentio, & permissio, quia qui definit, vt aliquid fiat, intendit, vt illud fiat, & permittit vt fiat: non autem è contra.

Quare omnis colligendo quæstio in hoc capite examinanda est, vtrùm humanæ actiones etiam moraliter malæ sint à Deo ab æterno prædefinitæ decreto absoluto, vel positiuo, aut saltem permissiuo.

V. Circa præsens dubium est quædam opinio dicens, actus humanos liberos non esse per Dei prouidentiam ab æterno prædefinitos in particulari, & quoad omnes illorum circumstantias positiuas. Huius opinionis meminerunt Suarez lib. 2. de diuinis auxiliis cap. 7. Vasquez 1. part. disp. 87. cap. 2. Aluarez disp. 18. & Nazarius q. 23. art. 4. dub. 1. vbi tribuit Molinæ, quòd dixerit, non esse necesse, omnes effectus liberos, & contingentes esse intentos per diuinam prouidentiam, ad hoc vt respectu eiusdem diuinæ prouidentiæ non debeant dici casuales, aut fortuiti, sed sufficere, quòd omnes sint præuisi etiam in particulari, atque à

Suarez.
Vasquez.
Aluarez.
Nazarius.

diuina prouidentia ob debitum finem permissi, & quòd mors illius, qui dum natare vellet, præter suam intentionem suffocatus est, non fuit intenta, & volita à Deo, sed permissa duntaxat. Quam opinionem dicit esse non solùm contra D. Thom. sed etiam contra diuinam Scripturam: & reuera si sic dicit, puto non esse opinionem sustinendam. Sed quantum colligi potest ex Commentario eiusdem Molinæ in dictum art. 4. ille non negat prædefinitionem liberorum actuum, quatenus dictio, *præ*, denotat antecessionem æternitatis ad tempus, sed quatenus importat antecessionem in ratione causæ; totus namque ille eius discursus tendit ad impugnandam opinionem Caietani, qui dicebat, Deum antecedenter ad præscientiam qualiscumque determinationis humanæ voluntatis efficaciter prædefiniuisse omnes actus liberos eiusdem voluntatis, & ad illos præparasse nexum causarum insolubilem, & esse de ratione intrinseca diuinæ prouidentiæ assecutionem infallibilem illius finis, ad quem quælibet causa est ordinata, & ex hoc deducebat Caietan. non esse à nobis intelligibile in hac vita, quomodo cum hac prædefinitione, & cum hoc nexu causarum insolubili, & immutabilitate euentus eorumdem effectuum possit conciliari humani arbitrij libertas. putat autem Molina quòd neque in altera vita.

In hoc dubio resoluendo sit Prima propositio: VI.
Omnes actus humanæ voluntatis moraliter boni, aut indifferentes, quantumcumque liberi, sunt à Deo ab æterno absolutè prædefiniti prædefinitione efficaci & positiua.

Hæc propositio probatur primò euidenti auctoritate diuinæ Scripturæ, quæ docet, id solum euenire in mundo, quod Deus fieri voluit, & decreuit. Iudith cap. 9. *Et hoc factum est, quod ipse voluisti.* Sapientiæ cap. 11. *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses.* Apocal. 4. *Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.*

Secundò probatur auctoritatibus, quibus docetur actus, qui supponunt alios actus moraliter malos, esse à Deo efficaciter prædefinitos, & vt alia exempla omittamus, ipsa mors Christi, quæ per execrandum facinus Iudæorum illata est, fuit efficaciter à Deo prædefinita, vt habetur ex Isaiæ cap. 43. & 53. Matth. 16. Lucæ 22. Ioan. 14. Actuum 4. & 17. ad Roman. 8. iunctis iis, quæ in exponendis dictis locis tradunt sancti Patres.

Tertiò probatur aliis auctoritatibus, in quibus diuina Scriptura docet, Deum punire peccata hominum mediante aliorum peccato, qualis est illa apud Isaiam 14. *Iurauit Dominus exercituum, dicens: Si non vt putaui, ita erit, & quomodo mente tractaui, sic eueniet, vt conteram Assyrium in terra mea,* &c. Nulli etiam dubium esse potest, Deum prædefiniuisse multis electis gloriam per martyria, persecutiones, oppressionesque assequendam: vnde non est dubium illa omnia euenire ex diuina præordinatione.

Quartò probatur testimoniis Sanctorum Patrum. D. Irenæus lib. 2. aduersùs hæreses cap. 45. ita ait: *Quid autem, si quis auerterit nos, si omnis numerus omnium quæ facta sunt, & quæ fiunt, factus à Deo, & si secundum illius prouidentiam vnumquodque eorum eam, quæ secundum se est, accepit quantitatem, nihilque consimilantibus, & consentientibus, quia nihil omnino horum, quæ facta sunt, & quæ fiunt, & fient, Deum fugit, sed per illius prouidentiam vnumquodque eorum & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipere, & accepisse propriam, & nihil omnino neque temere,* VII. Irenæus.

temè,

ne, nec ut praeuenit, fallitur, aut fieri, sed cum magna aptitudine, & consonantia sublimi, & esse admirabilem rationem, & veri dominum, qua possit benefaciendi, & discernere, & causas propriis exercitare, accipiens à nobis benefaciendi testimonium & confessionem perget adhuc, &c.

Leo primus sermo. 16. de passione ita scribit: *Cùm ergo omnia, quæ in Christum Iudaica admisit impietas, tanto ante prædicta sint, vt non tam de futuris, quàm de præteritis propheticus sit sermo contextus, quid aliud nobis, quàm sempiternarum dispositionum Dei incommutabilis ordo reseratur, apud quem & discernenda iam diiudicata, & futura iam facta sunt: cùm enim qualitates actionum nostrarum, & affectus omnium voluntatum scientia diuina praeueniat, quantò magis Deo nota sunt opera sua?*

D. Augustinus tract. 104. in Ioan. circa illa verba: *Pater venit hora, clarifica filium tuum. Ostendit, inquit, omne tempus & quid, & quando faceret, vel fieri sineret, ab illo esse dispositum, qui tempori subditus non est: quoniam quæ futura erant per singula tempora, in Dei sapientia causas efficientes habent, in qua nulla sunt tempora.* & in Soliloquiis cap. 16. ait, *Antequam enim nascerer ego filius ancillæ tuæ, Domine spes mea, ab vberibus matris meæ, tu praeuidisti, præparasti mihi semitas, quibus incederem, & venirem ad gloriam domus tuæ. Priusquam me formares in vtero nouisti me, & antequam exirem de vulua, quodquod tibi placuit, præordinasti me. Quæ & qualia sunt in libro tuo scripta de me in secreto consistorij tui, ego quidem ignoro, unde & valde timeo, tu vero nosti quemnam, quod ego per successus decursus, & temporalium hinc ad mille annos horas temporalitatis expleto, in conspectu æternitatis tuæ iam factum est, & quod futurum est, iam factum est.*

D. Gregorius lib. 12. Moralium cap. 2. *Cuncta, inquit, Deus præsciuit ante sæcula, decreuit, qualiter per sæcula disponat.*

Theodoretus in illa verba ad Ephes. cap. 1. *Elegit nos in ipso ante, &c. Ab initio, inquit, ante mundi constitutionem ea quæ ad nos pertinebant præsciuit & prædefiniuit.*

Addi possent autoritates D. Dionysij cap. 5. de diuinis nominibus, & Damasceni in oratione prima de imaginibus, quibus in locis apertè dicunt, esse in Deo rationes, & exemplaria omnium rerum, quæ fiunt ad extra, quæ exemplaria diuina Scriptura vocat bonas voluntates, & prædefinitiones existentium prædeterminatiuas, & effectiuas. Verùm quia per illas rationes, & illa exemplaria hi Patres intelligunt ideas, quæ etiam vocantur bonæ voluntates, & prædefinitiones, quia ideæ non sunt repræsentatiuæ, & causatiuæ rerum, nisi adiuncta diuina voluntate, & eius decreto, ideo videri posset alicui, has autoritates non ad rem facere: sed tamen etiam illæ optimè intentum probant. Sicut enim ideæ sunt omnium etiam actuum liberorum repræsentatiuæ, vt lib. præcedenti dictum est: ita oportet esse in Deo prædefinitiones omnium rerum, quarum illæ sunt repræsentatiuæ: nam, vt dictum est, illæ non sunt repræsentatiuæ sine huiusmodi prædefinitionibus, & quorum non est in Deo aliquo modo prædefinitio, illorum ideæ non sunt repræsentatiuæ.

VIII. Deinum D. Thom. 1. part. q. 14. art. 8. ad primum ait quòd fieri nequit, vt Deus aliqua faciat, quæ non præsciuerit, & non præordinauerit se facturum: quia ipsum facere subiacet præscientiæ, & præordinationi.

Scotus. Scotus etiam in 1. dist. 39. §. vnde *de contingentia,* soluens quæstionem, quomodo certitudo diuinæ præscientiæ stet cum rerum contingentia, ait: *Hoc potest poni dupliciter, vno modo per hoc, quòd intellectus diuinus videt determinationem voluntatis diuinæ, videlicet illud fore pro A quia voluntas diuina illud determinat fore pro illo, scit enim illam voluntatem esse immutabilem, & non impedibilem,* quæ sententia Scoti iuxta sensum huius conclusionis non videtur posse ab aliquo impugnari.

Vltimò probatur ratione Theologica, quæ deducitur ex diuina causalitate. Ad illa omnia se extendit diuina præscientia, & diuinum decretum, ad quæ se extendit diuina causalitas: at diuina causalitas se extendit ad omnes actus humanos quantumcunque liberos. Ergo & diuinum decretum se extendit ad omnes actus quantumcunque liberos, & sicut diuina causalitas se extendit ad actus humanos non solùm in communi, sed etiam in particulari, & secundùm omnes illorum circunstantias, ita & diuinum decretum.

Secunda propositio: Actus moraliter mali non sunt prædefiniti decreto positiuo, sed permissiuo tantùm, id est, non prædefiniuit Deus, vt fierent illi actus moraliter mali, neque eos fieri voluit: sed præuidens eos futuros ex voluntatis humanæ libero arbitrio, si illud permitteret sic operari, decreuit permittere liberum arbitrium creatum sic agere, & actus moraliter malos in bonum & conuenientem aliquem finem ordinare. Hæc propositio est certissima doctrina D. Augustini pluribus in locis, sed præcipuè in Enchiridio cap. 95 & 96. vbi sic habet: *Non ergo fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est, Deum facere benè etiam sinendo fieri, quæcunque fiunt male, nō enim hoc nisi iusto iudicio sinit, & profectò bonum est omne, quod iustum est. Quamuis ergo ea, quæ mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona, tamen vt non solùm bona, sed etiam sint & mala, bonum est: nam nisi esset hoc bonum, vt essent mala, nullo modo esse sinerentur ab omnipotente bono.*

Quòd autem moralem malitiam decreto positiuo non prædefinierit, non potest in dubium reuocari, quoniam non Deus volens iniquitatem ille est, vt Dauid Psal. 5. testatur, & quia diuina Scriptura docet, Deum peccata non velle, sed odio habere, & persequi. hinc est, quòd etiamsi actus peccati quoad illius naturalem entitatem sit ab ipso Deo, tamen vsus obtinuit apud D. Augustinum, Damascenum, & alios Patres infrà citandos, vt dicant, actus moraliter malos solùm à Deo esse permissos, non autem prædestinatos, seu prædefinitos: & hoc modo loquendi etiam nos vti debemus, ne videamur cum recentioribus hæreticis, qui Deum faciunt autorem peccati, consentire, de qua re cap. 18. Hæc autem æterna Dei prædefinitio humanam libertatem nullo modo lædit, sicut illam non lædit certitudo diuinæ præscientiæ.

CAPVT IX.

An actus liberi ordinis naturalis moraliter boni, aut saltem indifferentes sint prædefiniti, quatenus prædefinitio dicit antecessionem diuini decreti ad præscientiam futuritionis mediatam.

OStendimus capite præcedenti, existere in Deo ab æterno decretum, quo omnes actus humani sunt ab illo absolutè prædefiniti. Nunc de qualitate eiusdem decreti dicendum est, & videndum, an illud sit in Deo ante omnem præscientiam determinationis voluntatis creatæ ad eos- 1

dem

[illegible] quomodo se habeat ad illos. Et quia [illegible] hoc ut triplici differentia, [illegible] moraliter mali, alij indifferentes, alij [illegible] moraliter boni, alij sunt ordinis naturalis, alij ordinis supernaturalis, quas [illegible] hic supponimus tanquam notas ex [illegible] Theologia, [illegible] tractatum erit tripartita. nam primò dicemus de actibus ordinis naturalis, qui [illegible] boni, vel indifferentes. Secundò de actibus ordinis supernaturalis. Tertiò de actibus moraliter malis.

II. Circa actus ordinis naturalis moraliter bonos, aut indifferentes, an illi sint à Deo prædefiniti ante omnem præscientiam determinationis voluntatis humanæ ad eosdem actus, sunt innumeræ opiniones, quæ tamen omnes ad tres principales redigi possunt, duas extremas, & tertiam mediam.

Prima opinio simpliciter affirmat, omnes, & singulos actus humanos, quantumuis liberos fuisse à Deo decreto absoluto, & efficaci ab æterno prædefinitos ante qualemcunque præscientiam futuritionis eorundem actuum, aut determinationis voluntatis creatæ ad eosdem actus. Verum hæc opinio diuersimodè à diuersis declaratur. Primus modus declarandi est, omnes, & singulos actus humanos ita esse ante quamcunque præscientiam determinationis humanæ voluntatis ad illos efficaciter, & absolutè à Deo prædefinitos, vt talis prædefinitio nullam omnino veram rationem libertatis in ipsis actibus, & in humana voluntate [illegible]. hic est modus dicendi Petri Abailardi, VViclefi, Lutheri, Caluini, & Bezæ, quos retulimus in [illegible] huius operis libro, & hæreticorum qui vocabantur Prædestinati, quorum meminimus lib. 1. cap. 1.

Hic modus dicendi est [illegible] error, qui ex eisdem fundamentis est refutandus, quibus lib. 1. probata est humani arbitrij libertas. motiua autem, quibus isti hæretici suum errorem nituntur confirmare, inferius adducemus, & soluemus.

III. Secundus modus dicendi est aliorum, quos refert Thomas VValdensis, qui cum Catholici essent, nihilominus dicebant, istud efficax decretum imponere necessitatem antecedentem humanis actionibus: sed tamen dicebant, quòd ista necessitas libertati non repugnat arbitrij, eo quòd duplicem causam respiciat, causam superiorem, penes quam necessitatem suam habet, scilicet scientiam, & voluntatem diuinam, & aliquam causam mediam respicit pro causa secunda, per quam prouidit Deus rem talem esse futuram, & in illa secunda causa est libertas, & possibilitas aliter eueniendi, non autem in prima: & hunc modum dicendi contendebant esse ad mentem D. Thom. immò D. Anselmi, & D. Augustini. Videatur idem VValdensis libro 1. Doctrin. cap. 28. Hunc modum idem

VVald. VValdensis refutat tanquam erroneum, & probat esse contra mentem D. Thomæ, & D. Anselm. & D. Augustini, cuiusmodi refutatio ex eodem autore petenda est.

IV. Tertius modus dicendi est, omnes effectus liberos ita esse efficaciter prædefinitos, vt nisi fuissent à Deo ante omnem determinationem voluntatis creatæ prædefiniti, non essent à Deo præcogniti, neque futuri: & nihilominus illos liberè euenire ex eo, quòd diuina voluntas liberè se ad illorum futuritionem determinauit. Hunc mo-

Scotus. dum dicendi habet Scotus in 1. dist. 39. §. *Vis de contingentia*. cuius verba capite præcedenti sunt à nobis relata, & in 2. d. 37. q. vnica lit. P. vbi ita scribit: *Contra istam opinionem arguitur dupliciter, primo quia ex ipsa sequitur, quod Deus non sit natura-liter præscius futurorum, quia non habet scientiam de futuris contingentibus, nisi quia praecognoscit determinationem suæ voluntatis respectu eorum, ad quæ voluntas sua est immutabilis, & impedibilis*. & in 1. d. 41. §. *Sed contra*, ait: *Sed contra istud arguitur, quia Deus non præscit istum bene vsurum libero arbitrio, nisi quia vult, vel præordinat istum bene vsurum, quia sicut dictum est d. 39. certa præscientia futurorum contingentium est ex determinatione voluntatis diuinæ.* quam sententiam videtur secutus Ricardus in eodem Ricard. 1. d. 41. q. 5.

Hic modus dicendi in eo, quod ait, Deum nullo modo cognoscere futura contingentia, nisi in decreto diuinæ voluntatis, si velit intelligi de ratione cognoscendi proxima, & præcisa, nobis non probatur, estque refutatus lib. præcedente cap. 16. 19. 21. 22. & 23. Rursus in eo, quòd secundùm nonnullos vult Scotus futura contingentia, & actus liberos dici contingentia, & actus liberos respectu diuinæ voluntatis se ad illa contingenter, & liberè determinantis, non autem respectu secundarum causarum proximarum, reiecta est hæc sententia lib. 1. cap. 12. si tamen ita Scotus sentit, quod apud illum inuenire minimè potuimus.

Tandem in eo, quòd ponit illud decretum antecedens determinationem humanæ voluntatis, & sic inferens necessitatem antecedentem eidem humanæ voluntati, illas habet difficultates, quæ eodem libro 1. cap. 19. à nobis tactæ sunt.

Quartus modus dicendi est aliorum, qui dicunt, V. omnes effectus liberos ita esse à Deo antecedenter ad omnem præscientiam futuritionis illorum, & determinationis voluntatis creatæ ad illos efficaciter prædefinitos, vt talis prædefinitio inferat in tempore physicam quandam prædeterminationem humanæ voluntatis ad illos inhærentem ipsi voluntati. Differt tamen hic modus à præcedenti, primò quia isti autores volunt actus liberos esse verè liberos non solùm comparatione primæ causæ liberæ se determinantis ad illos, sed etiam comparatione secundarum causarum à quibus illi immediatè eliciuntur, quod Scotus secundùm nonnullos negat. Secundò in opinione Scoti di- Scot. uina prædefinitio non infert in tempore physicam prædeterminationem realiter inhærentem secundis causis, sed solùm necessariam quandam subordinationem secundarum causarum in agendo ad ipsam primam causam, vt apparet ex dictis illius in 4. dist. 1. quæst. 1. ad vltimum. Hunc modum dicendi habent Bañes 1. part. quæst. 14. art. 13. Bañes. prope finem, & quæst. 19. art. 8. & 10. Ripa eadem Ripa. quæst. 19. art. 8. dub. 1. cap. 4. & alij recentiores non mediocris eruditionis, qui contendunt, illam esse ipsissimam mentem D. Thomæ, immò & D. Augustini contenduntque etiam, per hoc decretum nullo modo lædi, aut impediri humanam libertatem, quam cum eodem decreto multipliciter nituntur conciliare.

Hic modus dicendi eam solùm habet difficultatem, quòd ex isto decreto, & ex physica illa prædeterminatione, quæ ad ipsum decretum sequitur, videtur inferri necessitas antecedens humanæ voluntati, quæ quomodo cum libertate eiusdem voluntatis possit cohærere, difficile admodum est declarare, propter ea quæ dicta lib. 1. cap. 19. à nobis deducta sunt. & si ipsi declararent aliqua ratione quietatiua, quomodo cum eadem necessitate antecedente consistere possit humani arbitrij libertas,

libertas, videretur mihi hic modus suscipiendus. Addo etiamsi talis ratio non redderetur, dummodò constaret hanc esse mentem D. Thomæ, & D. Augustini.

Dicetur, quòd non oportet in istis rebus quærere rationem quietatiuam, sed esse captiuandum intellectum in obsequium fidei.

Respondeo, id verum esse, quando nulla alia suppetit ratio, vel quando non adsunt rationes, quæ non sint euidenter solubiles, non enim debet Theologus paradoxa inextricabilia docere, & tum vrgentibus difficultatibus, prouocare ad captiuandum intellectum in obsequium fidei.

Quintus modus dicendi est, omnes actus liberos fuisse à Deo prædefinitos in communi tantùm, non autem in particulari. Huius modi dicendi meminit Suarez lib. 1. de Auxiliis cap. 16. dicitque illum minimè displicuisse D. Thom. de veritate quæst. 6. art. 5. sed hic modus neque est ad mentem D. Thom. neque videtur probabilis, quia videtur, Deum facere confuso quodam modo agentem, & determinantem res humanas.

Suarez.

VI. Secunda opinio è regione opposita primæ docet, nullum effectum liberum humanæ voluntatis fuisse à Deo efficaciter prædefinitum ante inspectam liberam determinationem eiusdem voluntatis ad actus liberos futuram absolutè, & non solùm ex hypothesi. Verùm hæc etiam opinio à diuersis diuersimodè explicatur. Primus modus dicendi sequentibus propositionibus declaratur. Prima. Nullus actus liber siue bonus, siue malus, etiam quoad illius substantiam, est à Deo prædefinitus, ante inspectam liberam determinationem nostræ voluntatis. Secunda determinatio nostri arbitrij est quidem à Deo, & à nostra voluntate, sed prima radix eiusdem determinationis est ipsum liberum arbitrium humanum. Tertia prior est ordine determinatio nostri liberi arbitrij, quàm Dei prædefinitio, quia eundem ordinem res habent in æternitate, quem habent in tempore. Hunc modum dicendi sic explicatum Vasquez 1. part. disp. 99. cap. 5. tribuit Ambrosio Catharino, Antonio Cordubæ, Iulio Sirenio, Hieronymo Osorio, Massilio, & Ruardo Tapero in locis ab eo ibid. allegatis, quem quia nonnulli autores notabant erroris Pelagiani, conatur ab illo errore purgare. Etsi enim isti autores concedant determinationem nostræ voluntatis esse priorem natura, quàm cooperationem diuinæ gratiæ, non tamen dicunt esse priorem tempore, nec dicunt initium nostræ salutis esse ex nobis, neque negant, voluntatem humanam debere præueniri per Dei gratiam, quod Pelagiani dicebant, & negabant. De ista verò naturæ prioritate, an prior sit determinatio nostræ voluntatis, an cooperatio diuinæ gratiæ, nunquam fuit disputatio inter Augustinum & Pelagianos.

Vasquez.

Sed nescio, vbi Vasquez legerit in illis autoribus, determinationem nostræ voluntatis esse natura priorem ipso diuino decreto, aut etiam ipsa diuina cooperatione. Aliud enim est diuinum decretum non esse prius, aliud est esse posterius: & vtrumque falsum esse potest, potest enim esse non prius, nec posterius, sed simultaneum. Illi autores primum dicunt, quòd diuinum decretum non est prius, neque neque diuina cooperatio est prior determinatione, & cooperatione nostræ voluntatis. At quòd sit posterius vel tempore, vel etiam natura, hoc manifestissimè negant, volunt enim, diuinam cooperationem, & humani arbitrij operationem esse simul natura, quæ est ipsissima sententia eiusdem Vasquez, in quam ille quatuor predictos autores trahit ibid. cap. 6. & 7. Atque ita illos sentire, conuincitur ex verbis Ruardi Taperi tit. 7. pagina mihi 225. dicit enim: *In omni enim materia capacitatis & gratiarum sicut moralis, & ciuilis ad voluntatem pertinet se determinare ad vnam vel alteram partem, & quamuis sub Dei determinatione, non tamen propterea minus libere se determinat, quàm si non concurreret, nec determinaret Deus. quare hic nihil disputare oportet, quis prior sit in determinando voluntatem, an ipsa, an Deus, & an voluntas prius aliquid velit, quàm Deus eam velle velit, an contra: nec magis ha quæstiones locum habent in operibus gratiæ, quàm naturæ vel natura, & quia voluntas secundum D. Hieronym. Origenis, & aliorum Patrum sententiam vt media est inter carnem & spiritum, & ad vtramlibet se flectere potest, ideo in opere bono quamuis ipsum totum sit à gratia, & libero arbitrio quod tamen opus pietatis est à sola gratia habet, quòd autem opus sit, & eius fiat determinatio, à solo est libero arbitrio.* & pagina 228 in fine decimæ propositionis probat vulgatam illam responsionem. Caietani ad argumentum Scoti, quæ talis est: *Ad secundum autem argumentum respondet, quòd illa prioritas non est vniuersaliter secundum aliquam quasi durationem naturæ, vt in vno instanti naturæ effectus attingatur à causa prima, & in alio à secunda; sed est secundum independentiam, & immediationem virtutis, quia prior independentia & immediatio immediatione virtutis, non supposito attingit effectum, quam secunda, in eodem tamen instanti naturæ effectus ab vtraque attingitur.*

Id etiam constat ex his, quæ scribit Iulius Sirenius lib. 8. de fato cap. 12. lit. N. vbi dicit, primam causam, licet non sit totalis causa effectus, esse tamen causam quæ aliis causis auxiliatur, & eis, vt causæ sint, & operentur, est causa. Et toto illo cap. & sequenti docet, ea, quæ fiunt, à Deo, non à se solo, sed concurrente cum libera hominis voluntate, non prædefiniri à se solo, sed simul prouidendo consensum eiusdem voluntatis, quod repetit cap. 14. & 21. cap. ex professo quærit, an sit prior determinatio causæ primæ, an secundæ, an vna ex altera pendeat. *Si quæras*, inquit, *an vtraque causa determinationis ipsius voluntatis sit ex æque causa, an vna potius ex altera dependeat, dicemus, quòd vna ex altera dependet. Si rursus quæras, quæ est illa, quæ ab altera dependere dicatur, voluntas ne diuina ab humana, an contra voluntas humana à diuina. Respondebimus semper meliore iudicio sine contentione nostra, quòd ista dependentia vnius ab altera est tam aliqua, vt ita dicam, subdependentia, vel contradependentia (liberissime melioribus & accommodatioribus nominibus vteremur si haberemus) quia & diuina ab humana, & humana à diuina voluntate fiunt in ista determinatione, ita in reliquis humanis operationibus dependeat humana quippe à diuina absolutè dependet, quòd ab ipsa habeat, quod sit, & quod voluntas sit, & quod sui ipsius determinationis causa sit, & quod sit suo tempore, & operari vel non operari queat. Diuina autem ab humana pendet secundum quid, quatenus in hanc, vt ad exemplum descendam, meæ voluntatis determinationem, quæ à diuina prescientia scribere decreui, fuit aliqua mea voluntatis operatione, & aliquo consilio pro ratione, & natura sua determinationis ipsa de lege communi diuina voluntas non possit.* Hæc volui adnotare, vt videas, illos autores neque cum Pelagianis vllo modo sentire, neque etiam id dicere, quod nonnulli minus patienter in libris Doctorum integrè, & attentè legendis, illis imponunt.

Secundus modus dicendi est, quem tradit Vasquez dicta disp. 99. cap. 6. & duobus sequentibus. VII.

hic

hoc autem supponit primò, quod qualiscunque est ordo in rebus ipsis circa Deum, talis fuit in diuina prædefinitione. Secundò supponit, esse quasdam operationes, quas facit Deus in nobis sine nobis, & ad illas non expectat nostrum consensum, quasdam autem, quas non facit in nobis sine nobis, & ad illas requirit, & expectat consensum, & determinationem nostræ voluntatis. Tertiò supponit, esse in Deo illam scientiam mediam, de qua lib. præcedenti ad finem dictum est, quas suppositiones ad longū ibi probat. His suppositis dicit, quod Deus in primo signo cognouit, quid facturum liberum arbitrium, si collocaretur in tali, vel tali ordine, si præueniatur tali illustratione ex parte intellectus, & si offeratur illi talis auxilium, & talis concursus. In secundo signo determinat Deus constituere liberum arbitrium in tali ordine, & præuenire illud tali vocatione, cui sub conditione cognouit fore illū præbiturum suum consensum. Et in 3. determinat cooperari cum voluntate, quam sub tali conditione nouerat absolutè cooperaturam. Et hinc fit secundùm hunc auctorem, quòd diuinum decretum non antecedit nostram determinationē, sed simul est cum decreto cooperandi cum nostro libero arbitrio ipsi cooperatio eiusdem liberi arbitrij. Denique concedit c. 8. omnes actus liberos esse prædefinitos à Deo sine nobis, non quidem explicitè, & in se ipsis, sed implicitè, & in vocatione cognita, vel in qualiscunque alia coordinatione, & peristasi, in qua decreuit hominem constituere. qui modus dicendi, ut exemplo, quod ait de scientia media, recurrit in primum modum. Auctores enim illum nihil de ea dicere videntur, non illam affirmant, sed neque illam negant, immò tacitè supponere videntur.

Hic tamen modus dicendi, quantum possum intelligere, non assequitur, quod intendit: nam intendit docere, quod decretum absolutum non antecedit præscientiam liberæ determinationis nostræ voluntatis præuisam, vt absolutè futuram: & tamen non dicit, quod eadem determinatio in eo instanti, in quo est diuinum decretum, fuerit præuisa per scientiam liberam, sed solùm per scientiam mediam, immò non obscurè indicat, prius esse decretum liberum absolutum, quàm scientiam liberam, cùm dicat, quod actus liberi nostræ voluntatis sunt prædefiniti sine nobis in ipso decreto, quo decreuit nos constituere in tali ordine.

VIII. Tertius modus explicandi eandem sententiam sequentibus dictis declaratur. Primum, eundem ordinem habet diuinum decretum in Deo, quem habet actualis Dei concursus, & libera determinatio voluntatis creatæ ad extra. Secundum, Deus cognouit omnes ordines rerum possibiles, & omnes, & singulas operationes, quas creata causa facere potest quouis momento, si ad illas habeat diuinum concursum sibi præparatum, & cognoscit quemuis concursum cuilibet actioni accommodatum, ita vt ad hanc actionem necessarius sit talis concursus, & ad illam talis, &c. Tertium, Deus ex se decreuit creare liberum arbitrium, & constituere in tali ordine, & tribuere vires ad agendum, & exhibere illi suum concursum semper paratum ad operandum quidquid voluerit, & applicare illi suam omnipotentiam executiuam, sub tali conditione, vt quandocunque voluntas creata voluerit operari, aut sic in tali ordine, vt secundùm suā naturam operari sit necesse, etiam Deus cooperetur, & aliter. Quartum, ex tali applicatione diuinam potentiam manere taliter coniunctam humanæ voluntati, vt humana operante voluntate etiā diuina potentia necessariò operetur, necessitate tamen proueniente nō ex imbecillitate diuinæ omnipotentiæ, sed ex ipso diuino decreto. Cogitandū enim est, ipsam diuinam omnipotētiam se habere tanquam habitum quendam omnibus rebus intimè insidentem, & connexum simul cooperantem in omni operatione voluntatis creatæ, vel potiùs se habentem ad omnem operationem causæ creatæ, sicut essentia animæ se habet ad suas potētias seclusis imperfectionibus, & demum ex vi decreti diuini ipsam diuinam potētiam manere quasi naturaliter determinatam ad causādum quemcūque concursum requiret voluntas creata, sicut habitus sunt naturaliter determinati ad præbendum illū concursum, quem requirit operatio, ad quam voluntas determinatur, ita vt quemadmodum volūtas habet in potestate quamlibet liberam operationē, sic habeat in sua potestate quemlibet concursum diuinum, qui ad illam necessariò exigitur. Quintū dictum, omnes concursus, quos Deus dat in tempore, sunt ab æterno prædefiniti nō absolutè, sed sub conditione, si voluntas se ad hanc vel illā actionē determinauerit. Sic enim exigit ratio diuinæ cooperationis, vt nō prædefiniatur absolutè, sed solùm sub conditione, si secunda causa ponat suam operationem circa hoc vel illud obiectum. Sextum, ad hoc vt talis prædefinitio sub conditione fiat efficax, & absoluta, non est necesse ponere nouum decretum absolutum in Deo distinctum ab illo decreto conditionato, sed posita cōditione, decretum conditionatum transit in absolutum. Hinc infert, quòd nulla ratio cogit nos dicere, omnes diuinos cōcursus ad particulares actiones liberas, & omnes actus liberos esse absolutè, & efficaciter prædefinitos ante præuisam liberam determinationē volūtatis creatæ ad ipsos actus. Infert etiā, quòd concursus Dei ad singulos actus liberos nō supponit necessariò in Deo absolutam prædefinitionem eiusdem concursus, aut liberorum actuum voluntatis creatæ: immò nec etiam præsupponit scientiam mediam seu conditionatam, quia etiāsi illa nō esset in Deo, posset nihilominus Deus præbere suum concursum illis rēspectibus, quibus modò illum præbet, & ad easdem actiones, quamuis necessaria sit huiusmodi præscientia ad perfectionem diuinæ prouidentiæ. Et hunc modum dicendi excogitauit Lessius in sua disp. apologetica c. 4. qui quoad rem recurrit in primum, & est illius declaratio. Lessius.

IX. Quartus modus dicendi est Cardinal. Bellarm. lib. 4. de gratia, & libero arbitrio c. 15. & 16. qui in his dictis consistit. Primum, Deus ab æterno determinauit omnes effectus secundarū causarum. Bellarm. Secūdum, iidem effectus non sunt omnes prædeterminati ante præuisam determinationem secūdarum causarum. Tertium, iidem effectus nō sunt omnes eodē modo determinati. Quartū, alij effectus sūt determinati futuri Deo operāte, alij Deo cooperante, alij Deo permittente. Quintum, ratio perfectæ prouidentiæ non requirit necessariò, vt Deus ante omnem præscientiā omnia prædeterminauerit, sed solū requirit, vt nihil fiat sine eius præuisione, & cooperatione, & permissione. Sextū, determinationem voluntatis creatæ, sine cuius præscientia Deus non prædefiniuit actus liberos eiusdem voluntatis, consistere in quadam negatione, quam sic explicat. Ante diuinū influxum, liberum est voluntati, sinere se moueri ab obiecto, quod illi proponitur, vel non sinere se moueri; & quidē si sinat se moueri, intellectus cōcludit vltimū iudiciū practicū, quo iudicat hoc obiectū hîc,

& nunc omnibus inspectis esse eligendum, & statim Deus influit applicando, & mouendo voluntatem ad actum eliciendum: & sic determinatio voluntatis est ab intellectu, vt proponente obiectũ à voluntate, vt non resistente negatiuè, & à Deo vt influente positiuè. Et sic etiam ab æterno Deus nõ prædefiniuit liberum actum voluntatis ante præuisam illius determinationem. Hanc doctrinam de negatiua determinatione voluntatis nostræ ad actus liberos docet

Aluarez. Aluarez disp. 1 & n. 10, vbi dissoluens quoddam dubium sic ait: *Respondetur quòd licèt illa motio præuia non sit in potestate voluntatis tanquam in causa efficiente, sicut talis motio præuia sit effectiuè à solo Deo, tamen supposita illa motione terminum eius motionis est in nostra facultate, videlicet operatio libera, ad quam datur talis motio. Item etiam est in facultate nostra voluntatis, seipsam impedire, ne habeat illam motionem: vnde si nõ operetur actum, qui est in præcepto, imputabitur illi ad culpam, eo quòd sua culpa se impediuit, ne daretur illi auxilium efficax, quod necessarium erat, vt operaretur actum rectum.* Ex hoc autore duo habes maximè notanda ad conciliandas controuersias de diuinis auxiliis. Primum est, licet non sit in potestate voluntatis habere præuiã motionem siue naturalem, siue supernaturalem per modum causæ efficientis, habere tamen in sua potestate terminum eiusdem motionis, qui est libera determinatio, aut libera operatio voluntatis, quod sub eisdem verbis repetit hic autor infra disp. 21. n. 31. dicens: *Nec ad libertatem requiritur, quòd homo habeat in manu sua præuium Dei concursum; sed sufficit, quòd habeat in sua potestate actũ liberum, ad quẽ Deus mouet hominem suo generali concursu, vel speciali.* qui modus dicẽdi nisi in verbis lateat deceptio, & per hoc, quod est, voluntatem habere in sua potestate actum liberum, illud intelligat, quod communiter à Doctoribus intelligitur, scilicet voluntatẽ habere in sua potestate, vt possit apponere, vel nõ apponere consensum, & liberam operationem, videtur mihi doctrina verissima conformis iis, quæ à nobis tradita sunt supra hoc libro c. 1. ad secũdum argumentum. & lib. 3. c. 10. ad 13. argumentũ. quæ doctrina à negantibus physicas prædeterminationes admitti potest, & debet saltem quoad actus supernaturales, & ab illis admittitur, & nullã omnino affert vim humanæ libertati. Secundum dictũ est quòd sit in facultate volũtatis, seipsam impedire, ne habeat illã motionem, quod dictũ si verum est, videntur mihi salua omnium sententia multi trepidare timore, vbi non est timor: nam esto physica prædeterminatio ita voluntatem meã afficeret, vt non relinqueret in mea potestate meam liberam operationem, quod tamen hic autor negat, vt vides, nihilominus ex alio capite illęsa seruatur libertas, quia in mea potestate est, ipsam motionẽ physicam impedire. quare aut Doctores aliud dicunt, aliud sentiunt: aut frustrà altercantur pro tuenda arbitrij libertate, cui nullus vim affert.

X. Tertia opinio media inter duas præcedẽtes, est

Suarez. quam docuit Suarez, quæ sequentibus dictis declaratur. Primum, actus liberi volũtatis humanæ non sunt efficaciter, & absolutè prædefiniti ante omnem præscientiã futuræ determinationis ipsius voluntatis humanę, ita idem autor lib. 1. de Auxiliis c. 12. & 16. & lib. 2. c. 7. & lib. 3. pluribus in locis, & est fundamẽtum præcipuũ totius doctrinæ, quam habes in illis libris. Secundum dictum: non repugnat libertati arbitrij creati, quòd actus liberi sint efficaciter prædefiniti ante præscientiã liberæ determinationis voluntatis creatæ ad eosdẽ actus præuisam, vt absolutè futuram, prædefinitione tamen interna, non externa. immò verisimillimum est, multos tales actus fuisse à Deo prædefinitos, ita eodem lib. 2. c. 16. & lib. 2. c. 7. Tertium dictum: non est de ratione diuinæ prouidentiæ, vt omnes actus liberi sint absolutè prædefiniti ante præscientiam absolutæ illorum futuritionis. Quartum: nõ potest certò determinari, vtrũ omnes actus liberi sint à Deo prædefiniti ante scientiam absolutæ illorum futuritionis: quia hoc pendet ex sola Dei voluntate, de qua nobis non constat, ita lib. 2. eod. c. 7. n. 3. vsque ad 10. Quintum: probabilius est, non omnes actus liberos esse sic prædefinitos, sed aliquos tantùm, qui verò illi sint, declarat ibid. n. 11. & tamen in 3. part. tom. 1. disp. 37. sectio. 4. vniuersaliter docet omnes actus liberos fuisse à Deo absolutè prædefinitos. & hanc opinionem existimat esse probabiliorem.

Hæc autem varietas opinionum sola sufficere potest ad huiusce controuersiæ solutionis difficultatem monstrandam.

CAPVT X.

Fundamenta nonnulla ad propositam controuersiam dirimendam constituuntur.

ETsi in tanta opinionum multitudine & varietate difficile admodum sit veritatem attingere, maximè vbi de arcanis diuinæ voluntatis agitur, *quis enim cognouit sensum Domini*, ait Apostolus, *aut quis consiliarius eius fuit*, neque debeat aliquis de opinionibus Doctorum, quas Ecclesia Catholica non reprobat, temerè pro suo libito censor. Conabimur tamen cum diuino auxilio aliquam ex supradictis vti ab inconuenientibus magis expeditam nobis deligere, & hoc solùm ne videamur in hac grauissima controuersia partes nostras, qualescunque illæ sint, desiderari. parati semper alteram adhærere opinioni, melioribus, & exactioribus rationibus fundatam. Id autem vt efficiamus, in hoc capite nonnulla fundamenta dicendorum priùs constituenda nobis sunt, &

Primò supponendum nobis est, quòd prædefinitio, de qua modò loquimur, sit aliud nihil, nisi efficax alicuius finis intentio: vnde differt prædefinitio ab intentione, quia prædefinitio est intentio non qualiscunque, sed intentio efficax: intentio verò non omnis efficax est. Dixi autẽ notanter, quæ est intentio finis, quia etsi possit esse prædefinitio alicuius obiecti, quod erit medium ad finem, tamen non est prædefinitio illius sub ea ratione, qua est medium, sed solùm sub ea ratione, qua habet rationem finis: non enim inconueniens aliquid sub diuersis rationibus esse finem, & esse medium.

Secundò supponendum est, quòd non omnis finis est efficaciter à Deo intentus, sunt enim multi fines particulares non intenti efficaciter, sed sola intentione quadam simplicis complacentiæ, sicut dicetur lib. sequenti, agendo de diuina prouidentia.

Tertiò supponendum est, eundem ordinem habere admixtum diuinum influxum, & concursum cum secundis causis liberis, & determinationem earundem causarũ ad suos actus liberos in diuina præordinatione, & prædefinitione, quæ ordinẽ hæc omnia habẽt admixtum extra Deũ, & in ipsa natura. Hæc suppositio debet à quocũque Theologo recipi tãquam verissima, cùm in actib. diuinæ voluntatis (addo etiã diuini intellectus) nullus alius ordo possit constitui, nisi ille quẽ habent obiecta ipsorum actuum in seipsis in rerum natura: & illud

suppositio

Aug. suppositio est potissimum innititur D. Augustinus in lib. de prædestinatione sanctorum c. 10. ad probandum, quòd prædestinatio non sit ex præuisione meritorum, quia prædestinatio nihil aliud est nisi gratiæ præparatio, per quam prædestinati saluantur: si gratia in tempore non datur ex meritis, aliqui non esset gratia. Ergo neque ab æterno est præparata ex meritis. Eidem suppositioni innititur D. Thom. de veritate q. 12. art. 10. ex qua deducit, Deum illa solum prædestinare, propriè, & strictè loquendo, quæ ipse solus in nobis facit, nó quæ nos facimus cum illo. adeò quòd si concursus diuinus cum nostra voluntate ad actum liberum antecedat determinationem nostræ voluntatis ad eundem actum, etiam ab æterno ille est prædefinitus ante præuisam determinationem nostræ voluntatis ad eundem actum: & si non nō. & reuera videtur contradictionem implicare dicere, quòd Deus in tempore non velit se solo efficere actum liberum, sed concurrendo cum secūda causa, quæ est voluntas creata, & velit actum liberum ita dependere ab ipsa voluntate creata, vt sit positum in illius potestate illum actum producere, vel non producere, & si voluntas creata non operetur ad illius productionem, neque Deus ipse operetur, & nihilominus ab æterno prædefinierit absolutè, & efficaciter, vt essent omnes actus liberi, qui fiunt ab eadem voluntate, & hoc se solo ante inspectam aliquo modo determinationem eiusdem voluntatis creatæ ad tales actus. Si enim se solo vult aliquid efficaciter, non vult illud dependenter à libera voluntate alterius, vt libera est, potens velle illud, & non velle: & si vult illud dependenter à libera voluntate alterius, non vult illud efficaciter à se solo.

III. Quartò supponendum est, omnes, & singulos effectus liberos esse simul à Deo, & à voluntate creata, tanquam à duabus causis, totalibus quidem in suo ordine, & subordinatis adinuicem, non autem totalibus simpliciter, & totalitate causalitatis, in hoc sensu, quòd tota causalitas effectus non est ab vna causa solùm, sed à duabus simul tempore, & natura, ita vt non sit aliquod instans naturæ, in quo effectus productio prius attingatur ab vna causa, quam ab alia, sed in eodem instanti attingatur ab vtraque, licet cum aliquo ordine dependentiæ, & immediationis virtutis, vt docet Scotus in 4. d. 1. q. 1. ad vltimum, & Caietan. 1. part. q. 14. art. 13. §. nec sustinendus, versi. ad secundam verò obiectionem. Ruardus Tapet art. 7. propositione 10. in fine, Iulius Sirenius lib. 8. de fato cap. 12. 15. & 21. Aluarez disp. 18. n. 11. & omnes recentiores communiter. Et hinc sequitur, licèt prima causa plus influat in quamlibet operationem liberi arbitrij creati, quàm ipsum liberum arbitrium creatum, nō tamen esse totalem & integram causam simpliciter & absolutè ipsius volitionis liberi arbitrij creati, sed voluntatem creatam habere suā distinctam causalitatem in ordine ad suam volitionem, distinctam, inquam, à causalitate primæ causæ, vt lib. 3. c. 14. in explicando quarto modo dictum est. Et licet omnes sapiētes dicant, secūdas causas esse instrumēta primæ causæ, non tamen sic sunt intelligendi, quòd negent inesse secundis causis vim agēdi etiam per modum permanētis, & velint affirmare, quòd virtus agendi insit causis secūdis solùm per modum motionis transeūtis, aut per modum intentionis, sicut inest instrumentis artificialibus: hoc enim esset naturam secundarū causarum euertere, & in opinionem illam fatuam quorundā antiquorū recurrere, qui dicebant, secundas causas nihil reuera operari, sed solum Deum omnia agere ad illarum præsentiam: sed ideo vocant secundas causas instrumenta comparatas ad primam, quia dependent à prima quoad esse, & conseruari, & quoad vim agendi. Adde etiam secundùm D. Th. quoad applicationem ad agendum, & nouū influxū, & concursum cum ipsis secundis causis ad quālibet operationem. Et idcirco acutè Caietanus dicta q. 14. a. 13. §. nec sustinendus est Scotus, respondēs primæ obiectioni Scoti ait, quòd cùm dicitur, secundas causas non mouere nisi, vt motas à prima causa, si particula, quatenus, denotat causam præcisam, ita vt motio primæ causæ sit secundis causis præcisa ratio agendi, implicat contradictionē, secundas causas nō mouere, nisi vt sunt motæ, quia si secunda causa est causa, non præcisè mouet, vt mota à prima causa, sed ex se aliquid confert: & si solùm mouet, quia mota, nihil ex se confert, & sic non est causa. Quæ doctrina cùm sit vera in omnibus aliis secūdis causis, maximè vera esse debet in voluntate creata, quæ nō solùm habet vim aliquid conferendi ad producendum suum effectum, sed habet in sua potestate suam vim conferre, vel non conferre, pro suo arbitrio, ita vt de lege Dei ordinaria non possit cogi ad conferendum, si illa noluerit, & nisi ipsa liberè velit suam vim cōferre, neque etiam ipsa prima causa suam vim conferat. Quæ doctrina est præ oculis tenenda propter nonnullos nimis scrupulosos, qui concedere verentur secundas causas, maximè liberas, ex seipsis aliquid conferre ad producendos suos effectus liberos, vt sunt secundæ causæ, habentes suum propriū modum causandi distinctum à modo causandi primæ causæ, quia dicūt illud, quod secunda causa cōfert, vt distincta à prima, vel est aliquid, vel nihil: si aliquid, ergo erit aliqua entitas à secunda causa, quæ nō erit à prima, & sic dabuntur plura prima principia quorum consequentia est negāda, quia licet causalitas secundæ causæ sub ea præcisa ratione, qua est à secunda causa, non sit à prima, tamē absolutè est à prima causa, quia secunda causa accipit à prima esse, & operari, & in ipsa operatione habet necessariam subordinationem ad primam causam, & idem numero influxus, qui est à secunda causa, est etiam à prima, atque ita à duabus simul, quod à neutra sigillatim.

Quintò supponendū est ipsam determinationem voluntatis creatæ ad suum actum liberum nō esse IV. præcisè à prima causa, neque præcisè à voluntate creata, sed ab vtraque simul. quòd non sit præcisè à Deo, præter quod expressè id docet D. Th. 1. 2. q. 80. a. 1. ad 3. & q. 9. a. 6. & de potentia q. 3. a. 7. ad 13. & de malo q. 3. a. 2. & de veritate q. 5. a. 9. ad 10. & 1. cōtra Gentes c. 68. & D. Bonau. Alex. Alens. Gabriel, Greg. Arim. & alij omnes consentiūt. Ratio etiam demonstratiua id apertè conuincit. nam si determinationis humanæ volūtatis ad suum actū totalis, & præcisa causa est diuina voluntas. Ergo volūtas humana in suis operationibus se haberet merè passiuè, quod esset in errorē Lutheri à Conc. Trid. sess. 6. can. 4. damnatum incidere. Quòd etiam eadē determinatio nō sit præcisè ab ipsa volūtate creata, præter quod & D. Th. & alij omnes communiter affirmant contra Petrum Pomponatiū. Ratio euidentissima similiter demonstrat, primò quia talis determinatio omnino fieri nequit sine diuino concursu. Secundò, quia talis determinatio realiter non est distincta ab influxu eiusdē voluntatis in effectū, qui similiter est etiam à prima causa. Tertiò, quia nisi talis determinatio esset etiam à Deo, voluntas creata penderet à Deo solùm quoad

D. Thom. Scot. Caietan. Ruard. Sirenius. Aluarez. Caietan. D. Thom. Bonau.

esse, & posse, non autem quoad operari, contra expressam autoritatem D.Pauli, dicentis, *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere.* Hinc deducitur, quòd quemadmodum prima causa non attingit effectum secundæ causæ in aliquo instanti naturæ, priusquam ille attingatur ab eadem secunda causa: ita prima causa non determinat voluntatem creatam in aliquo instanti naturæ, priusquam ipsa voluntas creata seipsam determinet ad suum actum, saltem loquendo de priori naturæ, in quo. Si quis autem contendat, humanam voluntatem determinari priùs natura à Deo, quàm à seipsa passiuè, à quo, in hoc sensu, quia voluntas humana accipit à diuina vim se determinandi ad suum actum, & in actuali determinatione à diuina dependet, non est cum illo contendendum: & concedenda sunt nomina, cùm de re constat, iuxta regulam sæpius traditam ab Augustino, & eo maximè, quia hoc modo dicendi vsus est sæpe idem D.Augustinus dicens, Deum facere, vt faciamus, quod quomodo intelligi vellet, declarauit in lib. de prædest. & gratia cap.9. & de gratia, & libero arbitrio cap. 16. & de corrept. & gratia cap.2. dicens, Deum facere, vt faciamus, præbendo vires efficacissimas ipsi voluntati. Hæ suppositiones, quæ verissimæ sunt, viam facilem videntur nobis aperire, ad veritatem inueniendam in hac graui controuersia, quæ sequentibus conclusionibus videtur nobis sic dirimenda.

Aug.

CAPVT XI

Proposita controuersia per conclusiones determinatur.

1. PRima propositio: Nullus actus liber voluntatis creatæ est à Deo ante aliquam præscientiam futuræ determinationis eiusdem voluntatis creatæ ad illum efficaciter & absoluté prædefinitus. Dixi autem notanter, ante aliquam præscientiam, quia hic non decernimus, vtrùm ante præscientiam absolutam, an ante præscientiam conditionatam, sed ad veritatem conclusionis sufficit nobis, quòd actus liberi non sunt prædefiniti, vel ante præscientiam absolutam, vel saltem ante præscientiam conditionatam.

Damascen. Probatur hæc propositio autoritate Patrum. & in primis autoritate D. Damasceni lib. 2. de fide cap.30. dicentis, *Illud scire interest, Deum omnia quidem præscire, sed non omnia prædefinire: præscit enim ea omnia etiam, quæ in nostra potestate, & arbitrio sita sunt: at non ea etiam prædefinit, neque enim vitium admitti vult, neque voluntati vim affert.* & in Dialogo contra Manichæos prope finem: *Præuidens Deus ea, quæ à nobis sponte futura sunt, videlicet quæ in nostra sunt potestate, virtutem dico, & vitium, prædestinat ea, quæ non sunt in nostra potestate.*

D. Gregorius Nyssenus lib.8. Philosophiæ cap. 4. dicit, ea, quæ pendent ex nostra libera voluntate, non esse subiecta diuinæ prouidentiæ. quod dixit etiam Damascenus dicto lib.2.cap.29. quod saltem intelligendum est in hoc sensu, quòd ea, quæ sunt in nobis, non sunt ante præuisam nostram liberam determinationem efficaciter, & absoluté per diuinam prouidentiam prædefinita.

D. Anselmus lib. concordiæ cap.1. *Pariter igitur quamuis necesse sit fieri, quæ præsciuntur, & quæ prædestinantur, quædam tamen præscita, & prædestinata non eueniunt ea necessitate, quæ præcedit rem, & facit, sed ea quæ rem sequitur.* & paulo antè dixerat: *Dubitari non debet, quia nec prædestinatio, & scientia non discordent: sed sicut præscit, ita quoque prædestinat.* cui consonat dictum Augustini lib. 6. Hypognosticon paulò post initium dicentis: *Deus, cui præsentia non accedens est, sed essentia fuit semper, & est, quidquid antequam fiat sine præscit, prædestinat, propterea prædestinat, quia qualis futurum sit, præscit.* Ex his dictis quæque habentur. Primum, quòd ea, quæ pendent ex nostro libero arbitrio, non sunt à Deo prædefinita. Secundum, quòd si illa sunt prædefinita, eius prædefinitio non est absque præscientia futuritionis illorum. Tertium, quòd ideirco Deus non prædefinit res sine actus nostros liberos ante præscientiam, ne lædat nostram libertatem. Quartum, quòd Deus ideirco res prædestinat, quia quales futuræ illæ sunt, præscit, hic enim est frequens modus loquendi D. Augustini. Quintum, quòd diuina prædefinitio non infert rebus necessitatem antecedentem, quæ rem facit, sed solùm consequentem, quam ipsa res facit.

His autoritatibus responderi posse videntur [illegible] cum D.Thom.1.part.q.23.art.1.ad 1.vbi ait, quòd [illegible] Damascenus per prædeterminationem intelligit impositionem necessitatis, sicut est in rebus naturalibus, quæ sunt ad vnum naturaliter determinatæ, sed non negat omnem prædefinitionem, siue prædestinationem. quod dixit etiam in 3. contra Gentes cap. 9. verùm licèt ista doctrina verissima sit, non tamen potest nostro argumento accommodari, vt quidam arbitrantur. nam ex sententia Damasceni, & aliorum Patrum illa est prædefinitio, ad vnum ex necessitate determinans, quæ antecedit omnem præscientiam, & prædefinitio, quæ stat cum libertate arbitrij, non est sine præscientia, vt idem Damascenus expressè testatur dicto lib.2. cap.30. dicens, *diuina iussio cum præscientia definita non effecit.* Vnde etiam doctrina D. Thomæ est contra respondentes, cùm ipse dicat, Damascenum negare prædeterminationem ad vnum ex necessitate, & omnis prædeterminatio, seu prædefinitio antecedens sit ad vnum ex necessitate. Quod confirmatur ex ratione assumpta à supracitatis Patribus, illa autem est. Actus humani non sunt ante præscientiam prædefiniti, ne lædatur humani arbitrij libertas. ergo à contrario vbi illi sunt ante præscientiam prædefiniti, læderetur humani arbitrij libertas.

Confirmatur secundò, quia D. Anselmus expresse ait, quòd illa prædefinitio infert rebus prædefinitis non eam necessitatem, quæ rem præcedit, sed illam solùm, quæ rem sequitur: necessitas enim quæ rem præcedit, libertatem aufert, vt ille docet loco cit. lib.1.cap.19. vnde & concludit necessitatem, qua secundum Scripturas Christus dicitur mortuus, fuisse sequentem, & nihil efficientem. Videantur, quæ ibi de hac re diximus.

Confirmatur tertiò, quia Patres respondentes cauillo Paganorum dicentium: Si Deus certò præscit futuros actus nostros liberos: ergo destruitur arbitrij nostri libertas, & diuina præscientia imponit huiusmodi actibus absolutam necessitatem dicunt, quòd diuina præscientia non imponit rebus præscitis necessitatem: quia diuina præscientia non præcedit res scitas, neque est illarum causa, sed comitatur illas, ita docent Patres citati lib.1.c.14. Ergo si per hoc certitudo præscientiæ diuinæ non tollit humanam libertatem, quia illa non est causa antecedens rerum scitarum, ab opposito decretum efficax antecedens ipsos actus liberos tanquam illorum causa eneruit, & tollit eorum libertatem.

Confirmatur quartò, quia D.Aug. cùm vrgeretur à Semipelagianis, quòd in asserenda prædestinatione tolleret libertatem humanorum actuum,

tandem

[illegible] lib. de bono perseuerantiæ cap. 15. fa-
tetur, prædestinationem non [illegible] inferre hu-
manis [illegible], quam infert certitu-
do diuinæ præscientiæ. Quam doctrinam susce-
D. Tho. pit D. Thomas de veritate quæst. 6. art. 3. ad 6.

III. Secundò principaliter probatur eadem propositio testimoniis D. Thomæ & aliorum Scholasticorum. D. Th. 1. p. q. 23. art. 7. expressè dicit, numerum prædestinatorum & bonorum & aliorum animalium [illegible] esse Deo certum, ex aliqua principali prædestinatione, & prædefinitione; sed hoc modo esse certum solùm numerum prædestinatorum, aliorum verò numerum esse certum certitudine solùm præscientiæ, & non prædestinationis. qui modus dicendi omnem responsionem ex adhibitam à recentioribus videtur excludere. Eandem sententiam & doctrinam habet de veritate q. 6. art. 4. vbi docet, solum numerum prædestinatorum esse certum certitudine ordinis, & causalitatis, siue, quod idem est, certitudine prædefinitionis, alia verò, quæ subiacent communi prouidentiæ, certa esse certitudine præscientiæ tantùm: & in hoc distinguit communem prouidentiam à prædestinatione. Eandem doctrinam adhuc magis apertè tradit q. 12. art. 10. vbi docet, prædestinationem propriè acceptam non esse nisi eorum, quæ Deus se solo facit sine nobis, quod confirmat testimonio D. Ioannis Damasceni poterat etiam adhibere Augustinum [illegible] citandum, & ad tertium argumentum, vbi ait: *Ad tertium dicendum, quod præscientia hic accipitur contra prædestinationem distincta, quantum ad ea, in quibus præscientia prædestinationem excedit: non autem excedit præscientia prædestinationem in malis solum, si prædestinatio strictè accipiatur, sed etiam in omnibus bonis, quæ non fiunt sola virtute diuina.* & ad quartum ait, quòd *meritum nostrum & est ex gratia, & ex libero arbitrio: non autem subiacet prædestinationi, nisi secundum quod est ex gratia, quæ à solo Deo est: vnde quod ex nostro arbitrio est, prædestinationi subesse dicitur per accidens.* hic expressè negat, actus nostros, qui non proficiscuntur ex gratia, quales sunt illi, de quibus modò loquimur, esse prædestinatos, & illos etiam, qui ex gratia proficiscuntur, esse prædestinatos solùm per accidens, neque loquitur de prædestinatione, quæ infert necessitatem, & tollit libertatem, quasi sit alia prædestinatio manens cum libertate, quia loquebatur prædestinationem gratiæ, de qua hic loquitur, tollere humanam libertatem. Neque istam doctrinam D. Thom. retractauit in summa, cùm eandem habeat 2. 2. q. 174. art. 1. in corpore fere sub formalibus verbis.

IV. Eandem propositionem probat D. Bonau. in 1. dist. 38. q. 2. art. 2. & clariùs d. 40. art. 2. quæst. 1. vbi reducit totam certitudinem prædestinationis ad diuinam præscientiam, dicens: *Ad intelligentiam autem prædictorum notandum est, quod prædestinatio diuina duo importat, & rationem præscientiæ, & rationem causæ in quantum dicit rationem causæ, non necessario ponit effectum, quia non est causa per necessitatem, sed per voluntatem, & quia non est tota causa, sed cum alia causa contingenter, scilicet cum libero arbitrio.* & d. 47. art. 1. q. 1. in corpore & ad secundum eamdem penitus habet doctrinam, dum loquitur de voluntate beneplaciti.

Idem sentit Alex. Alens. 1. p. q. 24. membro 5. & q. 26. membro 4. art. 4. & membro 7. art. 2. & q. 40. membro 4. ad tertium, quibus in locis citat auctoritates Damasceni & Anselmi superiùs allegatas.

Immò Scotus ipse in 1. dist. 37. §. *ad solutionem quæstionis. Respondeo.* Dico quòd prioritas non obscurè fauet huic sententiæ, dum ait, quòd *causa secunda habet in sua potestate concausare causæ primæ, vel non concausare: & si non concausat illi, vt tenetur, non est rectitudo in effectu communi amborum.* Ex quo loco habetur etiam, quòd actus humanæ voluntatis sunt liberi de mente Scoti non solùm comparatione voluntatis diuinæ, liberè se ad illos determinantis, sed etiam comparatione voluntatis creatæ, quæ habet in sua potestate illos elicere, & non elicere.

Eandem sententiã cogitur tenere Greg. Arim. in 1. d. 38. q. 2. art. 1. eandem sequuntur Marsilius in 1. q. 40. art. 2. 1. p. conclus. 4. in fine, & in 4. parte art. suppositione 4. adducens similiter sententiam Anselmi dicentis, suppositionem antecedentem tollere libertatem, & Adamus in 3. d. 14. q. 2. dub. 1. & Adamus.
q. 3. dub. 1. & 2. & 3. vbi refert articulum Parisiensem dicentem: *Falsum est, omnia esse prædefinita à causa prima: quia sic euenirent omnia de necessitate, quod est error.* citantur in eandem sententiam Andreas Andreas de Castro nouo.
de Castro nouo in 1. dist. 22. q. 1. ad 2. & Almainus Almainus.
tract. 1. morali cap. 1. & Dominicus Soto lib. 1. de Soto.
natura, & gratia c. 16. vbi dicit quòd *quodpiam Deus vult voluntate absoluta, & quæ dicitur beneplaciti, fit, contra illud voluntati eius quis resistit? quando autem cum libero hominis arbitrio concurrit, non vult illud fieri nisi salua humana natura, & libera voluntate, quæ alioqui resistere Deo potest.*

Tertiò principaliter probatur eadem proposi- V.
tio ratione sumpta ex natura liberi arbitrij. Hæretici ferè omnes, qui liberum arbitrium negant, & etiam Philosophi, ex eo solùm explicitè illud videntur negare, quòd omnes actus humani sunt ab æterno prædefiniti efficaciter ante omnem præscientiam operationis voluntatis humanæ, & tamen illi damnantur ab Ecclesia.

Neque videtur solida responsio eorum, qui dicunt, hæreticos non damnari in eo, quòd affirmant, omnes actus liberos fuisse efficaciter prædefinitos ante omnem præscientiam determinationis humanæ voluntatis ad illos, sed in hoc, quòd ex illo antecedente per malam consequentiam deducunt hoc consequens erroneum. Ergo voluntas in suis operationibus libera non est: tum propter ea, quæ contra hanc responsionem dicta sunt lib. 1. cap. 19. tum etiam, quia vel efficax decretum diuinum infert humanis actibus necessitatem euentus, vel non. Si non inferat: Ergo non est decretũ efficax. Si infert: Ergo nõ est libertas.

Dicetur, quòd infert necessitatem solùm ex suppositione, non autem necessitatem absolutam: modò necessitas ex suppositione non tollit libertatem. Sed præterquam quòd ista responsio ibi reiecta est, nunc etiam reiici potest, quia quæro, quid sit, voluntatem non posse non operari ex suppositione diuini decreti. Dicent esse idem, quòd voluntatem non posse non operari in sensu composito. quid autem sit non posse non operari in sensu composito, declarant, quod est idem, atque voluntatem, vt subest diuino decreto, non posse non operari, licèt in sensu diuiso, id est, considerata, vt non subest ipsi diuino decreto, sed secundùm se ipsam possit non operari. At hoc est solum quod docent hæretici recentiores, & docuerunt antiqui hæretici, & Philosophi, voluntatem non posse non operari, quatenus subest diuino decreto, & diuinæ motioni, & quatenus cum illis componit.

Quòd etiam aiunt nonnulli, non omnem suppositionem antecedentem impedire vsum libertatis, maximè illam, quæ prouenit ex prima causa, aut illam non esse necessitatem antecedentem, sed consequentem, ibidem reiectum est, tum quia, vt dictum est, hæretici nullam aliam necessitatem

imponunt humanæ voluntati, nisi illam, quæ oritur ex suppositione antecedenti primæ causæ; tum secundò, quia impossibile est, effectum prouenire à prima causa necessariò, & à secunda contingenter, si prima causa sit necessaria in actu secundo, & in exercitio, vt ostensum est hoc libro cap. 1. Tertiò, quia si sufficit ad hoc, vt suppositio sit consequens, illam consequi primam causam, nempe decretum diuinæ voluntatis, licèt antecedat determinationem humanæ voluntatis, & ex tali suppositione non infertur necessitas, quia est suppositio consequens respectu primæ causæ, quæ est diuina voluntas, omnia liberè euenient in mundo, quia omnis necessitas existens in rebus respectu diuinæ voluntatis est necessitas consequens, quantacunque illa sit. Quartò, quia videtur sequi, omnes actus humanos dicendos esse liberos solùm comparatione primæ causæ, non autem secundæ. Denique, quia si Deus consultò vellet actus humanos supponere fatali, & ineuitabili necessitati, non videretur id meliùs efficere potuisse, quàm omnes hominum operationes ab æterno ante omnem præuisionem determinationis illarum efficaciter prædefiniendo, & in tempore physicè easdem voluntates ad omnes, & singulas operationes prædeterminando: & nihilominus voluntas humana in tali casu non ageret necessariò nisi ex suppositione.

VI. Et quamuis prima causa ex mente D. Thom. 1. part. quæst. 106. art. 2. & q. 111. art. 2. possit immutare humanam voluntatem, conformiter ad suam naturam illam mouendo efficaciter, etiam salua manente eius libertate, quod non potest facere alia quæuis causa creata, non tamen dicit D. Thom. quòd Deus hoc possit facere prædefiniendo efficaciter omnes illius actus antecedenter ad omnem præscientiam determinationis liberæ ipsius humanæ voluntatis, immo oppositum in locis citatis manifestè docet.

Et tandem quod nonnulli dicunt, ex efficacia diuinæ voluntatis oriri, vt efficax prædefinitio diuina etiam antecedens omnem præscientiam nostræ liberæ determinationis non impediat nostram libertatem, quia diuina voluntas ad suam efficaciam facit non solùm, vt sint, quæ Deus vult esse, sed etiam eo modo fiant, quo modo Deus vult illa esse, Deus autem vult quædam euenire necessariò, quædam autem contingenter, vt docet D. Thom. 1. part. quæst. 19. art. 8. & hoc ad decorem, & perfectionem vniuersi, hoc nihil illos iuuare posse videtur, quia non intendit ibi loci D. Thom. docere, quòd Deus efficaciter prædefinierit omnes effectus non solùm necessarios, sed etiam liberos, & contingentes, non solùm in vniuersali, sed etiam in particulari, & ob id præparauerit illis causas non solùm necessarias, sed etiam liberas, & contingentes, vt nonnulli commentantur, quia siue hoc sit verum, siue falsum, nihil facit ad causam, quam ibi tradit, quærit enim ibi, an diuina voluntas rebus volitis necessitatem imponat, & respondet, quòd non, quia Deus non solùm vult, vt res eueniant, sed etiam, vt eueniant quædam necessariò, quædam contingenter, & ideo quibusdam rebus præparauit causas necessarias, quibusdam contingentes. vnde conuult D. Thom. ibi loci docere, effectus non solùm necessarios, sed etiam contingentes esse à Deo intentos ad perfectionem vniuersi, non quidem in particulari, sed in communi: & ideo voluisse, vt essent in mundo causæ non solùm necessariæ, sed etiam contingentes. Quòd autem non loquatur de effectuum prædefinitione in particulari, siue illi sint necessarij, siue etiam contingentes, probatur primò, quia effectus necessarij, aut contingentes in particulari non spectant ad vniuersi perfectionem, sed solùm in communi. Secundò, quia siue illi sint prædefiniti in particulari siue non, hoc non facit ad declarandum quomodo voluntas diuina non imponat rebus volitis necessitatem, imò si quis vellet reddere rationem quòd diuina voluntas non imponat rebus volitis necessitatem, ex eo, quia omnes effectus liberi & contingentes sunt in particulari & antecedenter à Deo prædefiniti efficaciter, & diuina voluntas ob suam efficaciam facit effectus prædefinitos infallibiliter euenire. Puto quòd hæc ratio potius difficultatem augeret, quàm solueret. Quæ responsio sumpta ex illo loco D. Thomæ quantum video non soluit nostram rationem. nam dicere quòd talis efficacia diuinæ prædefinitionis antecedentis non lædit nostram libertatem, quia talis est efficacia diuinæ voluntatis, vt velit res infallibiliter euenire, & tamen velit liberè euenire, videtur nihil aliud esse, quàm petere principium, & dicere, hoc est hoc, quia est hoc; hoc euenit liberè, quia Deus vult quòd eueniat liberè, & non declarat quod erat declarandum, nempe quomodo possit Deus velle efficaciter esse aliquem effectum ante inspectam aliquo modo determinationem voluntatis creatæ ad illum, & tamen velle illum euenire liberè, ita vt possit non euenire. non enim potest efficacia diuinæ voluntatis facere impossibilia, quæ implicant contradictionem. Sed hæc duo videntur manifestam contradictionem implicare. quod probo, quia secundum respondentem ista est vera, omnem effectum antecedenter & efficaciter à Deo prædefinitum euenire est necessarium. Ergo omnem effectum sic prædefinitum non euenire impossibile est. Ergo nullum effectum sic prædefinitum euenire est contingens, & si dicatur quòd omnem effectum sic prædefinitum euenire est necessarium, ex suppositione, & in sensu composito, non autem in sensu diuiso, aut respectu primæ causæ, non autem secundarum causarum, iam illi modi respondendi sunt superiùs refutati.

Quartò principaliter probatur eadem propositio ratione sumpta ex diuina præscientia. Si enim omnes effectus contingentes, & liberè euenientes sunt sic prædefiniti ab æterno, potuit Deus in huiusmodi decreto futura contingentia certò, & infallibiliter nosse, absque eo, quòd eius intuitus ferretur super esse præsens actualis existentiæ illorum. At nunquam ex hoc capite D. Thom. aut aliquis Theologus probatæ autoritatis, excepto Scoto, assignat rationem certitudinis diuinæ præscientiæ de futuris contingentibus, sed omnes recurrunt ad actualem illorum præsentiam secundùm esse existentiæ, 5. lib. à nobis declaratum, vt satis constat ex dictis ibid. cap. 18. 21. 22. & 23. Immo ex dictis ibid. apparet, solum diuinum decretum non posse esse causam certitudinis notitiæ actuum liberorum humanæ voluntatis, & maximè eorum, qui sunt moraliter mali. Nullum ergo videtur esse tale decretum. VII.

Quintò probatur ex ipsa quidditate, & essentia decreti efficacis. nam prædefinitio efficax, & voluntas efficax ex sententia omnium Theologorum est voluntas consequens, imò multi dicunt, solam voluntatem consequentem esse efficacem, vt patet ex Nazario 1. part. quæst. 23. art. 1. contro. vnica. §. *sciendum est.* & artic. 4. VIII.

contro.

[illegible] contra c. 5. versus bor., & Aluarez disputat. 54. & aliis. Sed voluntas efficax earum, quæ ex libera humana voluntate pendent, non est sine præscientia consensus, & determinationis eiusdem liberæ voluntatis, vt ex D. Chrysostomo, Damasceno, D. Thom. & aliis omnibus Theologis infrà hoc eodem libro ostendemus. Ergo nullum est decretum efficax actuum liberorum humanæ voluntatis, quod non includat præscientiam futuræ determinationis humanæ voluntatis. Sed

Respondetur quòd prædefinitio efficax, & voluntas efficax includit præscientiam futuri consensus humanæ voluntatis, quia ipsa determinatio, & consensus voluntatis ortum habet ab eadem prædefinitione efficaci, non autem, quòd prædefinitio efficax ortum habeat ab ipsa determinatione voluntatis humanæ, eo tamen modo, quo diuina voluntas ab humana potest ortum habere.

Hanc responsionem inferiùs euidenter refutabimus ex eisdem autoribus, pro nunc sufficiat
D. Thom. autoritas D. Thom. in 1. dist. 46. quæst. 1. art. 4. ad tertium vbi sic ait: *Ad tertium dicendum, quòd mala culpa non fieri vult Deus voluntate antecedente, non autem voluntate consequente, nisi de illis quæ sic mala non vult fieri, quia voluntas consequens recipit conditionem contrariam.*

IX. Sextò probatur ratione sumpta ex diuina prouidentia. Nam prouidentia efficax, quæ suum finem infallibiliter assequitur, voluntatis consequentis actus est, vel saltem actum includit: ille verò includit præscientiam consensus, & determinationis nostræ voluntatis. Ergo & diuina prouidentia huiusmodi præscientiam includit, & sic ratio sumpta ex diuina prouidentia, & illius perfectione, cui oppositum sentientes plurimum innituntur, potius oppositum eius, quod illi prætendunt, concludere videtur. Et reuera, vt quidam aiunt, nimis angusta, & nimis sollicita foret illa prouidentia, quæ omnes actiones in particulari cum omnibus circumstantiis absolutè prædefiniret, & cuilibet homini præscriberet.

Septimò probatur ratione sumpta ex ipsa diuina prædestinatione. ipsa certitudo diuinæ prædestinationis tandem vltimatè in certitudinem diuinæ præscientiæ resoluitur, qua Deus videt futurum, vt præsens, vt inferiùs ex Augustino lib.
August. de bono perseuerantiæ cap. 15. & 6. Hypognosti-
D. Thom. con, & D. Thom. de veritate quæst. 6. art. 3. ad 5. & quæst. 12. art. 11. ad tertium & quartum, & 1. part. quæst. 23. art. 6. & aliis autoribus probabitur (quod tamen sano modo intelligas, vt ibid. declarabitur.) Ergo multo magis certitudo prædefinitionis aliorum effectuum ordinis naturalis in eandem præscientiam reducenda erit. Confirmari potest hæc ratio ex D. Thom. 3. part. quæst. 1. art. 3. ad quartum vbi dicit, quòd prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum, & maximè lapsum Adæ. Si autem præscientiam peccati Adæ, cur non etiam aliorum futurorum?

Dicetur, prædestinationem non esse ex præscientia comparatione vnius, & eiusdem, bene tamen respectu diuersorum. v. g. prædestinatio alicuius electi ad gloriam præsupponit præscientiam peccati Adæ, non tamen præscientiam determinationis voluntatis eiusdem electi ad gloriam.

Sed ista responsio non videtur tollere difficultatem. Primò, quia ipse Adam est vnus de numero electorum. Si ergo eius prædestinatio potuit supponere determinationem liberam illius ad aliquos saltem actus, cur non etiam aliorum prædestinatio id potest? Deinde ex hac responsione saltem habetur, verum non esse, quod nonnulli videntur affirmare, nempe Deum se solo ante inspectam determinationem voluntatis, & cuiuscunque causæ secundæ prædefiniuisse absolutè omnes, & singulos effectus, qui sunt futuri in mundo. & ex eo, quia voluit esse in mundo hos effectus necessarios, illos autem liberos, præparasse his causas necessarias, illis verò causas liberas, & ex volitione efficaci effectuum fuisse præparationem causarum, quam volunt esse mentem D. Thom. dicta 1. part. quæst. 19. art. 8. si enim hoc verum esset, ergo oporteret omnes effectus liberos, imò & necessarios simul, & in eodem instanti esse efficaciter prædefinitos. quid enim opus esset expectare, vt videretur, quid ista causa foret effectura, ad illum effectum faciendum, cùm non ideo effectus fuerit prædefinitus, quia illius causa eum esset effectura, sed è contrario causa illum effecerit, quia ad illum efficiendum fuerat destinata?

Tertiò, quia vel Deus in effectibus prædefiniendis seruauit ordinem, quem habent res inter se, vel non. Si non. Ergo neque comparatione eiusdem, neque comparatione diuersorum prædefinitio præsupponit præscientiam. Si sic. Ergo cùm inter voluntatem creatam, & eius liberum effectum, sit ordo prioritatis, & posterioritatis naturalis, prior fuit in diuina præscientia prædeterminatio voluntatis creatæ ad actum liberum, quàm eiusdem actus efficax prædefinitio.

Quartò, quia, esto non detur ex parte nostra causa aliqua nostræ prædestinationis ad gratiam, datur tamē ex parte nostra aliqua causa, ob quam non est aliquis prædestinatus, idque docet euidentissimè D. Augustinus locis infrà lib. 6. allegandis, dicens, quòd reprobi fuissent prædestinati, nisi præuisi essent casuri, & in peccato permansuri. & pro nunc sufficere potest locus ex lib. ad artic. Augustino falsò impositos in responsione ad 12. id autem omnino intelligi nequit, nisi dicamus, Deum in prædestinationis negotio absoluendo præuidisse, quis foret suæ gratiæ consensum præbiturus, & quis non. Nec potest dici, quòd præuiderit quis foret consensum præbiturus, & quis non, quia præuiderat suum decretum, quo decreuerat hos ad consensum prædeterminare, non autem illos: quia Augustinus nō satisfecisset querelis Semipelagianorum quærentium, cur Deus hos non prædestinauerit, sicut illos, dicendo quòd etiam isti essent prædestinati, nisi præuisi fuissent casuri, & in peccato permansuri. Immo potiùs querelam aduersariorum auxisset, & roborasset. & dicerent eodem modo, cur illos prædeterminare decreuit ad consensum, & non istos? Et reuera, vt mentem Augustini, & aliorum Doctorum assequamur, opus est diligen-
ter attendere, quo fine, quiue occasione illi scri- X.
bant.

Quintò probatur ratione deprompta ex diuina reprobatione. si enim verum est, omnes, & singulos actus humanos absolutè fuisse à Deo prædefinitos, & efficaciter ante qualemcunque præscientiam futuræ determinationis humanæ voluntatis, sequitur primò, omnes reprobos fuisse ante inspecta illorum opera efficaciter exclusos à fine supernæ beatitudinis, quod licèt isti solùm Caluinus, & Lutherus, sed etiam pauci ex Catholicis admittant, est tamen contra commu-

nem doctrinam omnium Catholicorum, vt suo loco videbimus. Sequitur secundò falsum esse, quod ait D. Augustinus loco proximè citato ad Articulos sibi falsò impositos, quòd *reprobi non sunt prædestinati, quia præsciti sunt casuri, & in peccato permansuri, & quòd fuissent prædestinati, si præuisi essent reuersuri, & in sanctitate vitæ mansuri.* & D.Thom. quod ait D. Thom. de veritate quæst. 23. art. 2. quòd *reprobi non sunt efficaciter prædestinati ad beatitudinem, quia Deus præuidit illos aduersaturos suæ saluti.* Tertiò falsum esse, quod ait Apostolus, Deum velle ex se omnes homines saluos fieri, quod de omnibus hominibus indistinctè debere intelligi lib. sequenti probabitur. Quartò falsum esse quod D. Thom. ait de veritate quæst.23. artic. 2. reprobationem fuisse à Deo intentam sola secundaria intentione. & probatur sequela, quia ibi dicit D.Thom. quòd illud est volitum secundaria intentione, quod solum est volitum occasione sumpta ex malo ipsius creaturæ. Data verò veritate illius opinionis, quòd omnes effectus sint prædefiniti ante omnem præscientiam determinationis eiusdem humanæ voluntatis, reprobatio non potest esse volita occasione accepta ex malo creaturæ.

Neque videtur vis huius rationis posse euitari per illam distinctionem de duplici reprobatione positiua, & negatiua, quarum prior non potest esse volita ante inspecta opera creaturæ, posterior verò sic. nam inprimis reprobatio positiua non potest executioni mandari, nisi per aliquos actus liberos voluntatis creatæ. & sic sequitur saltem, non omnes actus liberos esse efficaciter prædestinatos ante præscientiam determinationis voluntatis creatæ. Secundò, reprobatio ipsa negatiua nihil aliud est, nisi voluntas non dandi homini auxilium efficax, quo teneatur, ne cadat. At ista voluntas supponit in Deo præscientiam vitij voluntatis creatæ, ex Augustino lib. 2. August. de peccatorum meritis & remissione cap.2. vbi ait, *vt homines non adiuuentur, Dei gratia, in ipsis causa est, non in Deo.* & Anselmo in lib. de casu Anselmus. Angeli cap. 3. dicente: *Ista est causa, quòd Deus non concessit Diabolo gratiam, quia ipse noluit eam accipere, nec paratus fuit.* & D.Thom. in 1. 2. quæst. D.Thom. 112. art. 3. ad secundum dicente: *Defectus gratiæ prima causa est ex nobis, sed collationis gratiæ prima causa est ex Deo, sicut dicit Oseas: Perditio tua ex te Israel.*

XI Sextò actualis Dei influxus, & concursus in tempore non determinat voluntatem prius natura, quàm illa se ad actum determinet ex suppositis in cap. præcedenti. Ergo neque illius prædefinitio est prior ex dictis ibid.

CAPVT XII.

An actus liberi sint efficaciter prædefiniti ante præuisam determinationem voluntatis creatæ per scientiam liberam.

I. Etsi capite præcedenti satis probabiliter ostensum sit, actus liberos voluntatis creatæ non fuisse efficaciter prædefinitos ante omnem præscientiam determinationis voluntatis creatæ ad eosdem actus, non tamen constat, per quam scientiam præuisa sit eiusmodi determinatio, an per scientiam conditionatam, an per scientiam liberam, seu visionis, & de hoc controuersia est inter recentiores Theologos, quorum aliqui tenent, nullum actum liberum fuisse efficaciter prædefinitum ante absolutam, & liberam præscientiam eiusdem determinationis voluntatis creatæ humanæ ad illos. Alij dicunt omnes actus liberos esse prædefinitos ante præscientiam absolutam eiusdem determinationis, non autem ante præscientiam conditionatam. Alij tandem distinguunt de duplici genere effectuum liberorum, quorum alij sunt intenti à Deo in particulari ob aliquem finem particularem, & hos dicunt efficaciter prædefinitos ante absolutam præscientiam determinationis voluntatis creatæ, non tamen ante præscientiam conditionatam. Alij verò non sunt specialiter intenti ob aliquem finem particularem, sed solùm in communi, & in ordine ad finem vniuersalem, qui est decor, & perfectio vniuersi, & hos dicunt non esse prædefinitos ante præscientiam absolutam liberæ determinationis voluntatis creatæ.

In hoc dubio resoluendo sit propositio: Nullus effectus liber siue specialiter intentus ob finem particularem, siue solùm in vniuersali est à Deo efficaciter prædefinitus ante præuisam determinationem voluntatis creatæ, vt absolutè futuram; sed in eodem instanti fuit tum præuisio determinationis voluntatis creatæ, tum prædefinitio efficax voluntatis diuinæ. Hæc propositio probatur ex suppositionibus factis in c. 10. si namque aliquid præuidetur futurum sub conditione, sicut posita conditione præuidetur futurum absolutè, ita in eodem instanti, in quo prædefinitur conditio, præuidetur etiam futurum absolutè. Hæc videtur per se manifesta. At omnes actus liberi, qui ostà succedunt in tempore, sunt à Deo præuisi futuri sub conditione, si Deus vellet illorum causas constituere in tali ordine cum talibus circunstantiis, præuidit enim Deus, quòd si vellet voluntatem meam constituere in istis circunstantiis, in quibus modò sum constitutus, voluntas mea liberè se determinaret ad scribendam hanc disputationem de diuinis prædefinitionibus. Ergo in eodem instanti, in quo decreuit voluntatem meam constituere in istis circunstantiis, vidit absolutè, & non amplius sub conditione voluntatem meam se determinantem ad hunc actum scribendi, neque enim opus fuit expectare aliud instans ad videndam huiusmodi determinationem futuram absolutè. adeò quòd sicut actualis determinatio voluntatis ad actum liberum neque est prius à Deo, quàm à voluntate, neque posterius, sed in eodem instanti simul, saltem loquendo de priori, in quo, vt c. 10. dictum est: ita prædefinitio diuina, & præscientia determinationis voluntatis creatæ ad eundem actum sunt in eodem instanti. Quare potest eadem conclusio confirmari ratione ex eodem fundamento in hunc modum deducta. quem ordinem habent adinuicem diuinus concursus, & influxus. & voluntatis determinatio ad actum liberum extra Deum in tempore, eundem habent in diuina prædefinitione: sed in tempore prædeterminatio humanæ voluntatis est in eodem instanti à Deo, & à voluntate creata, influxus etiam in effectum est in eodem instanti à Deo, & à voluntate creata. Ergo in eodem instanti fuerunt ab æterno diuina prædefinitio, & liberæ determinationis voluntatis humanæ præscientia.

III Hæc doctrina confirmari potest omnibus testimoniis Patrum sæpè citatis cap. præcedenti, tractis his, quæ dicta sunt c. 8. Nam c. 1. ostendimus auctoritate multorum Doctorum, omnes actus humanos esse prædefinitos cap. verò 11. authoritate aliorum Patrum ostendimus, ea, quæ Deus non sic solo

solum sunt in nobis, sed concurrendo cum libera nostra voluntate, esse quidem præscita, non autem prædefinita, quia nihilominus bene consistit dicere, illos actus liberos esse prædefinitos, sed non antecedenter ad præuisionem consensus, & determinationis nostræ liberæ voluntatis.

Sed contra hanc doctrinam est vnicum dubium. Videtur ex hoc modo dicendi sequi, quòd omnes actus liberi eodem modo sint à Deo prædefiniti. Consequens autem videtur falsum, quia sunt quidam actus liberi intenti, & voliti à Deo non solùm in vniuersali, & in communi, sed in particulari cum omnibus illorum circumstantiis: alij autem solùm volentur in communi, quatenus pertinent ad perfectionem vniuersi. & contra videtur dictu incredibile, quòd eodem modo Deus prædefinierit matrimonium Adæ & Euæ, quod fuit sacramentum vnionis Christi, & Ecclesiæ, & matrimonium Iosephi, & Mariæ, sicut matrimonium quod contrahunt etiam Pagani & Iudæi. Sunt etiam quidam actus ex institutione diuina ordinati ad Christi miracula aliquo modo perficienda, quo pacto actus cæci ad abluendos oculos in natatoria Siloe fuit ex diuina institutione ordinatus ad perficiendum miraculum illuminationis cæci nati, et manifestationis Dei gloriæ in illo opere: hunc autem actum credibile non est eodem modo prædefinitum, sicut est prædefinitus actus abluendi oculorum cuiuslibet alterius hominis. Consequentia verò probatur, quia eodem modo Deus præuidit, quid cuiuslibet hominis voluntas esset factura, si constitueretur in quolibet ex ordinibus, in quibus quilibet de facto est constitutus, & eodem modo decreuit quemlibet hominem in quolibet ordine constituere. Ergo eodem modo omnes actus omnium hominum prædefiniuit.

Respondetur negando sequelam. Ad probationem dico, non eodem modo decreuisse quemlibet hominem in quolibet ordine constituere, si tamen eodem modo, se tenent ex parte creaturæ. nam ratio constituendi aliquos in hoc, vel illo certo ordine, fuit intentio particularis, & voluntas huius, vel illius effectus in particulari cum talibus circumstantiis particularibus. Ratio verò constituendi alios in tali, aut tali ordine, non fuit intentio, aut volitio alicuius finis particularis, sed solùm finis vniuersalis, qui est decor, & perfectio vniuersi.

IV. Dicetur; ergo non omnes effectus liberi essent à Deo prædefiniti in particulari, sed illi solùm, qui sunt in particulari intenti, & voliti. nam efficax prædefinitio, vt dictum est, nihil aliud est, nisi efficax intentio, aut volitio alicuius rei in ratione finis, aut vt medij ad finem. Ergo si non est intentus effectus in particulari, non erit etiam prædefinitus in particulari.

Respondeo, etiamsi admitteremus consequentiam, nullum sequeretur inconueniens, & sunt, qui admittunt consequens, quòd non omnes effectus liberi sint prædefiniti in particulari, sed solùm in communi, in quo sensu intelligi potest doctrina D. Thom. 1. part. quæst. 19. art. 8. cum ait quòd *Deus vult quædam fieri necessariò, & quædam contingenter, vt sit ordo in rebus: & ideo quibusdam adaptauit causas necessarias, & quibusdam contingentes.* Sed tamen quia Deus est causa effectuum liberorum nō solùm secundùm communes rationes, sed etiam in particulari, & secundùm particulares illorum circumstantias, vnde & videtur eosdem effectus eodem modo definiuisse, quo modo est illorum causa, ideo admisso, quòd omnes effectus liberi

sint prædefiniti non solùm in communi, sed etiam in particulari, respondetur, duobus modis contingere, aliquem effectum liberum fuisse à Deo prædefinitum in particulari, vno modo per se primò & immediatè, quia ille est per se primò & immediatè intentus, & volitus in particulari cū circumstantiis particularibus, ita vt intentio illius effectus in particulari sit diuinæ voluntati ratio præparādi causas particulares, & constituendi hunc ordinem causarum, ex quo talis effectus sequitur infallibiliter: alio modo secundariò, & mediatè, & quasi per accidens, nimirum quia Deus non intendit quidem primò per se & immediatè hunc, aut illum effectum in particulari, sed intendit solùm hunc, aut illum effectum in communi ad decorē, & perfectionem vniuersi, & ob id decreuit præparare causas liberas, & constituere illas in tali ordine, vt possent huiusmodi effectus pro ipsarum libertate producere, si vellent, & applicare illis suū diuinum concursum ad omnes, & singulos actus semper præparatum in actu primo ad quos secundæ causæ liberæ se vellent determinare: quia verò videt, secundas causas liberas, si constituantur in tali, aut tali ordine, se determinantes ad hunc, vel illum effectum, potius quam ad alios, etiam Deus decreuit in actu secundo exhibere concursum suum in particulari ad hos, & illos actus, non ad alios, ita vt ratio constituendi secundas causas liberas in hoc aut illo ordine, ex quo sequitur hic, aut ille effectus particularis, non sit intentiō, & volitio huius, aut illius actus in particulari, sed sola intentio pulchritudinis, & perfectionis vniuersi. & hoc modo differt prædefinitio quorundam actuum liberorum, qui dicuntur in particulari prædefiniti, vel quia sunt effectus diuinæ prædestinationis, per quos prædestinatus assequitur finem gloriæ, vel quia sunt effectus ordinati ad commune bonum totius Ecclesiæ, cuiusmodi fuerunt Christi conceptio, natiuitas, vita, & mors, matrimonium Iosephi & Mariæ, & similia; vel quia sunt specialiter ordinati ad aliquod particulare opus, in quo Deus vult suam gloriam manifestare, cuiusmodi fuit ablutio oculorum cæci nati in natatoria Siloe, & solutio Lazari resuscitati facta per Apostolos, & alij actus similes. Differt, inquam, ab aliorum actuum liberorum prædefinitione, qui non sunt in particulari intenti, & voliti primò, & per se immediatè, sed secundariò solùm, & mediatè, quatenus immediatè intendit Deus concurrere in actu secundo cum voluntate creata, ad quemcumque actum illa se pro sua libertate determinauerit, & videt illam potiùs determinantem se ad hunc actum, quàm ad illum.

Sed contra hanc responsionem insurgit dubiū: V.
Si effectus intenti, & voliti, & prædefiniti in particulari sunt diuinæ voluntati ratio, & quodammodo causa constituendi humanam voluntatem in tali ordine, & circumstantiis, ex quibus illi infallibiliter sequuntur. ergo impossibile est illos non esse efficaciter prædefinitos in aliquo instanti naturæ ante præuisam determinationem voluntatis creatæ, vt absolutè futuram. Consequentia est necessaria, quia omnis causa ordine naturæ præcedit suum effectum: intentio efficax huius vel illius effectus est causa constituendi voluntatem in tali ordine. Ergo ordine naturæ antecedit hanc constitutionem. sed voluntas creata ante hanc constitutionem non potest præuideri determinata absolutè ad aliquem actum. Ergo intentio efficax huius, & illius effectus in particulari antecedit ordine naturæ

naturæ præscientiā determinationis volūtatis humanæ saltē vt absolutè futuræ. Atque istud videtur esse præcipuum fundamentum opinionis illorum, qui tenent, omnem actum liberum esse prædefinitum ante præscientiam determinationis voluntatis humanæ, vt absolutè futuræ.

Respondetur nihilominus, negandam omnino esse consequentiam, & ad probationem negandum adhuc est, quòd intentio efficax huius effectus in particulari sit causa constitutionis huius ordinis causarum, ex quo ille effectus sequi debet. in hoc enim decipiuntur argumentes, quia intentio ista efficax non est ante constitutionem talis ordinis, sed ipsa intentio efficax est ordinis constitutio, neque potest talis intentio sine tali constitutione efficax esse. Ratio est, quia differentia est inter eum, qui vult aliquem effectum dependenter à libera voluntate alterius, quatenus libera est, & eum, qui vult aliquem effectum sine dependentia à libera voluntate alterius. quòd secundus potest velle effectum voluntate efficaci, antequam constituat causas in tali ordine, ex quo de facto videat sequi effectum, dummodo ille habeat in sua potestate tales causas, ex quibus sciat, quòd certò eueniet effectus. At primus non potest velle effectum voluntate efficaci, antequam causa libera sit constituta in tali ordine, in quo infallibiliter, & de facto videat sequi effectum. Oppositum enim dicere, destruit rationem voluntatis liberæ, vt talis est: & ideo primus non potest in aliquo signo naturæ velle efficaciter effectum liberum, antequam velit constitutionem ordinis causarum, ex quo sequatur idem effectus, quod bene potest secundus. vnde ad argumentum concedi potest, quòd intentio talis effectus sit prior constitutione talis ordinis, non vt efficax est, sed vt voluntas simplicis complacentiæ.

Et hæc doctrina est attendenda in sequentibus propter eos, qui assueti illis rebus inferiis, vbi intentio finis semper præcedit constitutionem ordinis causarum, ad ipsum finem eodem modo philosophantes de Deo nonnunquam decipiuntur.

CAPVT XIII.

Argumenta contra doctrinam capite vndecimo traditam afferuntur, & soluuntur.

I. CONtra doctrinam traditam duobus capitibus præcedentibus, & maximè cap. 11. magnam argumentorum congeriem struunt Caluinus, & alij hæretici, quæ quoniam diriguntur ad probandum, vel quòd actiones humanæ sint prædefinitæ prædefinitione repugnante arbitrij libertati, vel quòd etiam actus quicunque moraliter mali, fuerint à Deo æquè prædefiniti, sicut effectus moraliter boni, adducentur cùm disputabitur, an effectus moraliter mali fuerint à Deo prædefiniti, & an diuina prædefinitio lædat humani arbitrij libertatem.

Contra eandem doctrinam arguunt quidam Catholici, contendentes omnes actus liberos esse prædefinitos ante qualemcunque scientiam liberæ determinationis humanæ voluntatis ad eosdem actus. quæ licèt ex iam dictis ferè omnia soluta remaneant, non sunt omnino silentio prætereunda.

Primò itaque argumentantur pluribus autoritatibus diuinæ Scripturæ, Sanctorum Patrum, & Scholasticorum, ex quibus habetur, quidquid successu temporum euenit in mundo, fuisse ab æterno à Deo volitum, & prædefinitum.

Respondetur, hanc quæstionem non esse, an liberi effectus fuerint ab æterno prædefiniti: sed an fuerint prædefiniti ante omnem præscientiam determinationis liberæ humanæ voluntatis. Et esto omnes sint ab æterno prædefiniti, non sequitur, esse prædefinitos ante huiusmodi præscientiam.

Secundò argumentantur aliis testimoniis, quibus probant, auxilia diuinæ gratiæ, & alia media, quibus homo perducitur ad salutem, fuisse ab æterno prædefinita, inter quæ sunt bona opera procedentia ex libero arbitrio. II

Sed de his agendum est dubio statim sequente, cùm disputabitur de actuum supernaturalium prædefinitione.

Tertiò argumentantur ex aliis autoritatibus, ex quibus habetur, quosdam actus, qui pendent ex libera hominis voluntate, fuisse ab æterno efficaciter prædefinitos. Eiusmodi fuit deuastatio Iudæorum facta per Chaldæos, & Assyrios, de qua Isaias cap. 14. ibi, *Iurauit Dominus exercituum, dicens, si non, vt putaui, ita erit*, &c. & cap. 45. *Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans bellum.* Eiusmodi fuit venditio Iosephi in Ægyptum, de qua Genesis c. 50. *Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati? vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum.* Eiusmodi fuit sacratissima Christi passio, quam fuisse ab æterno prædefinitam quoad omnes & singulas illius circumstantias, constat ex diuina Scriptura, Danielis cap. 9. Lucæ 15. & 22. Actuum Apostolorum cap. 4. & 17. & aliis in locis. Eiusmodi fuerunt martyria Sanctorum. fuit autem ipsa Christi passio executioni demandata per liberum arbitrium Iudæorum, quemadmodum martyria Sanctorum fuerunt adimpleta per liberam voluntatem Tyrannorum.

Respondeo primò, ex hoc argumento nihil plus posse concludi, quàm quòd illi actus fuerint ab æterno prædefiniti: non autem concludi intentum, quòd fuerint prædefiniti ante omnem præscientiam determinationis voluntatis humanæ ad eosdem actus: immo illam ad huiusmodi prædefinitionem ordine quodam præsupponendam esse. Secundò respondetur iuxta ea, quæ superiùs dicta sunt, duplex esse decretum diuinum, alterum, quo vult, & decernit, vt aliquid fiat, quod suprà appellauimus decretum positiuum. hoc decreto Deus prædefiniuit omnia, quæ de se bona sunt, & benè fieri possunt, esto etiam ab aliquo ob propriam malitiam male fiant. Alterum permissiuum, & ordinatiuum, per quod Deus non decernit, nec ordinat vt aliquid fiat, sed præuidens illud futurum esse ex hominis libero arbitrio, si relinquat illud liberum, & non deneget illi suum concursum, decernit permittere, vt fiat, & ordinat illud in aliquod bonum, quod est vel salus communis totius Ecclesiæ, vel meritum iustorum, vel ostensio diuinæ iustitiæ, vel eruditio peccatorum. Per primum decretum prædefinita est Christi passio, prædefinita sunt martyria Sanctorum, prædefinitum est regnū Iosephi in Ægypto. Per idem decretum prædefinita fuit etiam vindicta, quam per manus Assyriorum & Chaldæorum Dominus exercuit cōtra Iudæos. illa namque non erat de se mala, immo de se erat bona, tum ad ostensionem diuinæ iustitiæ, tum etiam ad eruditionem aliorum, vt illi cauerent à peccatis nefandissimis, ob quæ Iudæi contriti sunt ab

Assyriis,

Assyrius ille namque fuit virga ex fustibus praecipuis, per quam afflixit Dominus super populum illum Iudaeorum totum malum illud, iuxta id quod in persona populi Iudaici dicit Ieremias cap. 31. *Audiens audiui Ephraim transmigrantem, castigasti me, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus. Conuerte me, & conuertar: quia tu Dominus Deus meus. Postquam enim conuertisti me, egi poenitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum.* & hic est sensus verborum Dauidis in Psalm. 57. *Laetabitur iustus, cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris.* quem locum D. Augustinus ibid. sic exponit: (August.) *Sed quid est, in sanguine peccatoris lauabit manus suas? Iustus quando videt poenam peccatoris, proficit ipse, & mors alterius proficit ad vitam alterius.* Secundo autem modo praedefiniuit flagitia, rapinas, caedes Assyriorum, quas contra populum Iudaeorum exercuerant, & Iudaicam impietatem, & horrendum sacrilegium in Christum admissum, & venditionem fratrum Iosephi, & martyria, & crudelitatem Tyrannorum, quam in Sanctos exercuerunt, non enim dici potest, Deum voluisse, & intendisse ex se, vt illa mala fierent. absit. non enim dicemus, Deum voluisse vt admitterentur stupra illa, sacrilegia, incestus Virginum, rapinae, pollutio Sanctuarij, abusus Vasorum sacrorum, conculcatio Sanctorum, contemptus diuinae legis, & alia similia, quae Assyrij in Iudaeos admiserunt? an dicemus etiam voluisse Deum, vt fieret pessimum scelus laesae maiestatis diuinae, & humanae, & turpissima proditio à Iuda, & Iudaeis contra personam Christi Dei & hominis admissa? non sumus quaeso tam impij, vt tam malè de Deo sentiamus. Esto ita sentiant Caluinus, Zuinglius, & Beza cum suis gregalibus. Audiamus D. Leonem primum (Leo primus.) serm. 16. de Passione de hac re dicentem. *Multum diuersum, multumque contrarium est id, quod in Iudaeorum malignitate est praeparatum, & quod in Christi est passione dispensatum, non inde processit voluntas interficiendi, vnde moriendi, nec de vno extitit spiritu atrocitas sceleris, & tolerantia Redemptoris: non enim impias furentium manus in se immisit Dominus, sed admisit, nec praesciendo, quod faciendum esset, coegit, vt fieret, cùm tamen ad hoc carnem suscepisset, vt fieret.* Audiamus etiam Augustinum (Augustin.) tract. 53. in Ioan. dicentem: *Fecerunt peccatum Iudaei, quod eos non compulit facere, cui peccatum non placet: sed facturos esse praedixit, quem nihil latet.* & lib. de Praedestinatione Sanctorum cap. 16. Primò dicit, quòd est in malorum potestate peccare, vt autem peccando hoc vel hoc malitia illa faciant, non est in eorum potestate, sed Dei diuidentis tenebras, & ordinantis eas, vt hinc etiam quod faciunt contra voluntatem Dei, non impleatur nisi voluntas Dei. Et statim hoc probat exemplo impietatis, quam Iudaei exercuerunt in Christum. Audiamus etiam D. Prosperum (D. Prosper.) in lib. ad excepta Genuensium cap. 7. dicentem. *Diuidit itaque Deus inter lucem & tenebras: nec ideo inculpabiles sunt tenebrae, quia eis benè vtitur Deus, qui etiam de operibus earum, quod suae lucis in bonum procedat, ordinat, easque progredi sinit malitiam nocere cupientium, quantum suo iudicio sit vel castigandis suis vel probandis: vt hinc etiam quod faciunt contra voluntatem Dei, non impleatur nisi voluntas Dei.* Ecce quomodo praedefiniuit Deus bella Assyriorum contra Iudaeos, & impietatem ipsorum Iudaeorum contra Christum, non quidem volendo, & decernendo, vt illa mala fierent, sed ex praescientia, quòd illa essent facturi, si permitterentur, decernendo permittere, & malo eorum vtendo ad bonum, & ordinando illud in bonum salutis mundi, & eruditionis aliorum. III. Hoc eodem modo praedefiniuit immanitates Tyrannorum, & venditionem Iosephi, non iubendo, & ordinando, vt talia fierent, sed permittendo fieri, & facta ordinando in aliorum vtilitatem, & profectum. Quod manifestè indicant verba illa ex lib. Genes. cap. 50. *Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum.* Ecce tibi, non ordinauit Deus venditionem Iosephi, sed praeuidens illam futuram ex malitia fratrum illius, ordinauit in bonum ipsius Iosephi.

Dicetur, quid ergo innuere volunt verba illa, quae subdit textus, *Num Dei possumus resistere voluntati?*

Respondeo ex eodem Augustino, & Prospero in locis proximè citatis, homines non posse resistere Dei voluntati, impediendo ordinem diuinae prouidentiae, qua Deus mala, quae permittit fieri, ordinat in bonum, & profectum aliorum: nam etiam de illis, qui faciunt, quod Deus non vult, facit ipse quod vult. non autem est sensus, quòd actus humani sic à Deo praedefiniantur, vt humana voluntas non possit non facere, quod facit: oppositum enim docet diuina Scriptura manifestè, dicens, homines restitisse saepe saepius diuinae voluntati. Verùm de hac re inferiùs redibit sermo contra haereticos, dicentes, actus moraliter malos esse à Deo efficaciter praedefinitos.

IV. Quartò arguunt multis autoritatibus Sanctorum Patrum, quarum plurimae, quia non probant, nisi quòd actus liberi sunt ab aeterno praedefiniti, cuiusmodi est autoritas, quae sumitur ex D. Irenaeo (Irenaeus.) lib. 2. cont. haeres. cap. 45. & aliae, quae sumuntur ex D. Leone (Leo primus.) 1. serm. 7. 9. & 16. de Passione, iunctis aliis similibus ex Athanasio (Athan.), Theodoreto, Fulgentio, & Herico. Item ex D. Thom. (D. Thom.) 1. part. q. 23. art. 5. ad primum, & quaest. 116. art. 1. & quodlib. 12. quaest. 3. art. 4. & D. Dionys. de diuinis nominibus cap. 5. lectio tertia, ideo illae breuitatis gratia praetermittentur, & hîc solùm nonnullas earum adducemus, quibus illi contendunt, probari praedefinitionem actuum humanorum ante praescientiam determinationis humanae voluntatis. Prima est Dionysij cap. 5. de diuinis nominibus, vbi ait: *Exemplaria autem esse dicimus in Deo existentium rationes substantificas, & singulariter existentes, quas Theologia praedefinitiones vocat, & diuinas, & bonas voluntates existentium praedeterminatiuas, & factiuas, secundùm quas essentia supersubstantialis omnia praedefiniuit, & produxit.* Eandem sententiam probat Damascenus (Damascen.) oratione prima de imaginibus. Secunda autoritas sumitur ex Augustino (Augustinus.) tract. 104. in Ioan. quae suprà cap. 8. est adducta, & ex lib. Soliloquiorum cap. 24. vbi ait, *Velle quod bonum est, non possum, nisi tu velis.* quae verba nonnulli contendunt intelligi non posse de voluntate Dei praesupponente praescientiam determinationis voluntatis humanae; quia tunc non esset dicendum, velle non possum, quod bonum est, nisi tu velis, sed dicendum esset, velle tu non potes bonum liberum, nisi ego velim. Tertia est D. Anselmi (Anselm.) in libro concordiae cap. 1. vbi ait. *Quoniam enim quod Deus vult, non potest non esse, cùm vult hominis voluntatem nulla cogi, vel prohiberi necessitate ad volendum, vel ad non volendum, & vult effectum sequi voluntatem, tunc necesse est voluntatem esse liberam, & esse quod vult.*

Respondeo ad primam autoritatem, Dionysium

sium sibi loqui de ideis, non autem de diuinis prædefinitionibus, vt etiam cæcus videre potest, si librum D. Dionysij legere possit. quare autem ideæ vocentur voluntates diuinæ rerum prædefinitiuæ, ratio reddita est lib. 1. cap. 10. Ad secundam acceptam ex D. Augustino respondetur, quidquid successu temporum euenit in mundo, euenire Deo volente, & prædefiniente, vel quia vult, vt fiat, vel quia vult permittere fieri, & ordinat illud in bonum finem, quæ est declaratio eiusdem Augustini in Enchiridio cap. 95. in fine. Ex hoc autem non sequitur, actus humanos liberos esse prædefinitos ante omnem præscientiam de-

V. terminationis nostræ voluntatis. Neque quod inferunt nonnulli ex Augustino in Soliloquiis, illa verba, *velle quod bonum est, non possum, nisi tu velis*, debere intelligi de voluntate Dei antecedente præscientiam nostræ voluntatis, quia aliàs dicendum potiùs esset, Deum non posse velle actus liberos, nisi homo priùs illos velit, habet aliquid virium: non enim sequitur, quòd si Deus non decreuit efficaciter actum liberum absque præscientia determinationis liberæ nostræ voluntatis, non possit velle actum liberum, nisi homo priùs illum velit. quia aliud est, non posse Deum velle actum meum liberum sine determinatione meæ voluntatis ad illum. Aliud est, Deum non posse velle meum actum liberum, nisi ego priùs illum velim. & primum est verum, & secundum falsum. Ad autoritatem D. Anselmi respondeo, ex dictis lib. 1. cap. 19. & hoc libro cap. 11. satis constare, ex illius sententia nullum actum liberum fuisse efficaciter, & absolutè prædefinitum ante præuisam creatæ voluntatis determinationem. Autoritas quoque ab arguente allegata id manifestè supponit, & indicat, dum enim ait, Deum velle humanā voluntatē nulla cogi necessitate ad volēdum, aut non volendum, & tamen effectum sequi voluntatem, necesse esse voluntatem liberam esse, & esse quod vult, hoc dicendi modo innuit, voluntati Dei, qua vult esse liberum actum voluntatis creatæ, adiunctam esse præscientiam determinationis voluntatis creatæ ad talem actum, supposito quòd Deus illum actum vellet. & in eo casu effectus sequitur liberè, & necessariò necessitate suppositionis consequentis, non autem antecedentis, vt idem Anselmus in locis suprà citatis docet.

VI. Quintò argumentantur rationibus sumptis ex diuina prouidentia. nam ad rationem perfectæ prouidentiæ requiritur, vt omnes effectus etiam liberi sint ab æterno prædefiniti ante omnem præscientiam, & hoc non solùm in vniuersali, sed etiam in particulari secundùm omnes & singulas illorum circumstantias. Deus habet de omnibus actibus humanis perfectam prouidentiam. Ergo. Maior probatur, quia nisi effectus liberi essent sic prædefiniti, darentur casus, & fortuna respectu illorum in diuina prouidentia, non enim sufficit, illos fuisse ab æterno præuisos, nisi sint à Deo intenti, & prædefiniti: quia illud dicitur fortuitum, & casuale, quod euenit præter intentionem agentis.

Respondeo, ad perfectam rationem perfectæ prouidentiæ sufficere, vt omnes effectus liberi sint non solùm præsciti, sed etiam prædefiniti prædefinitione vel positiua, qua Deus vult, vt illi fint, vel saltem permissiua, & ordinatiua, qua præuidens, illos esse futuros ex libera hominis voluntate, si permittat illam liberè agere, & non deneget illi suum concursum, & influxum, decernit huiusmodi actus permittere, & in bonum finem ordinare, sicut dicit Augustinus in Enchiridio loco sæpe citato. neque amplius aliquid probat argumentum, maximè quòd effectus liberi sint prædefiniti ante præscientiam determinationis liberæ voluntatis creatæ, quod erat probandum.

Sextò argumentantur. Ad illa omnia se extendit diuina prædefinitio, ad quæ se extendit diuina causalitas: sed diuina causalitas se extendit ad omnes, & singulos actus liberos secundùm omnes, & singulas illorum circumstantias positiuas. VII.
Maior patet quòd est generalis regula omnium Theologorum, probatur ex D. Augustino lib. 83. quæstionum. q. 3. dicente, quòd *hoc est aliquid fieri Deo agente, quod Deo volente*. & in Psalm. 134. vbi ait, quòd *apud Deum hoc est velle, quod facere*. cui consimilia habet D. Prosper lib. 2. de vocatione gentium.

Confirmatur ratio, quia vel homo vult aliquid, quia Deus illud vult, vel è contra. Secundum dici non potest, quia ipsum velle hominis esse non potest sine velle diuino. Ergo primum.

Confirmatur secundò, quia vt voluntas diuina, & humana concurrant ad causandum vnum, & eundem actum, oportet illas coniungi adinuicem: sed diuina voluntas non potest coniungi cum voluntate humana ad producendum eundem effectum, nisi vel diuina humanam prædeterminet, & hoc est quod dicitur, & intenditur ab arguente; vel diuina voluntas præuidens voluntatem humanam priùs se ad actum determinantem, postea se illi adiungit sociam, & hoc etiam dici non potest, quia voluntas humana non potest se determinare ad aliquem actum sine diuina cooperatione; vel tandem quia vtraque simul concurrit à casu, & hoc etiam dici non potest.

Confirmatur tertiò, quia nisi omnes actus liberi sint ab æterno prædefiniti, sequitur, aliquid fieri in tempore, cuius Deus non sit causa. Probatur sequela, quia Deus non est causa alicuius effectus, nisi per suam voluntatem: at antequam Deus sua voluntate prędefiniat cōcurrere ad hunc actum liberum, iam voluntas humana se determinat ad eundem actum: sed talis determinatio est aliquid. Ergo de primo ad vltimum erit aliquid in rerum natura, cuius Deus non erit causa.

Huic argumento nonnulli respondent, negando maiorem, & dicunt, illam non esse regulam communem apud Theologos, licèt illam libenter recipiat Caluinus.

Secundò respondetur, ad illa omnia se extendere diuinam prædefinitionem, ad quæ se extendit diuina causalitas, vel loquendo de prædefinitione positiua, vel saltem loquendo de permissiua, & ordinatiua. Et adhuc ad illa omnia se extendere prædefinitionem diuinam, ad quæ se extendit causalitas, duobus modis posse intelligi, vno modo ante omnē præscientiā determinationis secundarum causarum: & hoc modo non est verum vniuersaliter, nam quando Deus est causa communis ad aliquem effectum cum causa secunda maximè libera, diuina prædefinitio non antecedit præscientiam determinationis voluntatis creatæ, sed ambæ sunt in eodem inst[illegible]. Alio modo potest intelligi, vel ante præscientiam, vel saltem supposita præscientia determinationis secundarum causarum. & hoc modo propositio est vniuersaliter vera, sed argumentum contra nos non concludit.

VIII. *Ad primum argumentum* [illegible] sunt, qui concedunt utramque istarum propositionum posse admitti: Homo vult quia Deus vult; & Deus vult quia homo vult, & ita sentiunt nonnulli relati à Suarez [illegible] de Auxiliis c. 14. n. 17. & Card. Bellarminus lib. 4. de gratia & libero arbitrio c. 15. ad secundum. Neque enim hoc est, diuinam voluntatem pendere à voluntate humana, sed pendere à sua [illegible] constitutione, qua decreuit se concurrere cum voluntate humana, & cooperari illi, quando illa liberè voluerit cooperari. Et si hæc responsio non placet, Dicendum secundò hominem velle quia Deus vult, non autem Deum velle, quia homo vult, sed tamen nec Deum ipsum velle actus liberos, nisi etiam homo illos velit.

Ad secundam confirmationem respondetur, præter tres illos modos enumeratos dari quartum modum, quo diuina & humana voluntas coniungi possunt ad eundem actum liberum producendum, quo Deus das voluntatem humanæ esse, & posse operari, & offert illi suum concursum paratum ad eundem in actum secundum, & mouet etiam illam ad agendum, & solùm expectat, vt causa inferior se ad actum secundū determinet, tunc enim quando causa inferior se determinat, coniunguntur simul prima & secunda causa ad producendum effectum, & hoc non fit à casu, neque aliquo ex duobus aliis modis enumeratis.

Ad tertiam confirmationem negatur consequētia. Ad probationem respondeo, nos non dicere, Deum prius velle determinationem secundæ causæ ad actum liberum, quàm prædefiniat eundem actum liberum, sed dicimus, Deum non prædefinire actum liberum antequam præuideat determinationem voluntatis ad eundem actū. Deus enim prius vult voluntatem in tali, vel tali ordine constituere, & mouere ad actum, & offerre concursum paratum in actu primo ad eundem in actum secundum, si voluntas voluerit suum consensum apponere. In eodem igitur instanti, in quo voluntas suam determinationem apponit, est præ determinatio, & prædefinitio diuina ad eundem actum. Immo idem est[illegible] & eadem determinatio est tota à prima causa, & tota à secunda saltem totalitate effectus, & sic nulla est entitas in mundo, quæ non sit à Deo.

IX. Septimò argumentatur. Prædefinitio illa efficax antecedens præscientiam determinationis voluntatis creatæ non repugnat libertati eiusdem voluntatis, ergo illa omnino admitti debet. Antecedens probatur, tum quia multi actus liberi sunt à Deo prædefiniti, vt dictum est, tum secundò, quia Deus prædefiniuit, quot animæ rationales sint futuræ in mundo, & tamen illæ non creantur nisi hominibus liberè congredientibus. Tertiò, quia Deus prædefiniuit electis nonnullis gloriam per martyria, quæ Tyranni liberè exercuerunt in illos. Quartò, quia Christi passio est ab æterno prædefinita, & tamen Christus liberè tunc illam obiuit, non minus ac si non esset prædefinita.

Respondeo nisi illa prædefinitio repugnet humanæ libertati [illegible] illi quàm libentissimè subscriberem. At concipere non possum illā libertati non repugnare, nā quod primò dicitur, multos actus liberos fuisse prædefinitos, suo modo intellectum admittitur non solùm de aliquibus, sed de omnibus: non tamen ante omnem præscientiam determinationis humanæ voluntatis. Quod obiicitur secundò, esse à Deo prædefinitum numerum animarum rationalium. Dico verum esse præsupposita scientia, quòd tot essent futuri congressus marium, & feminarum, & tot secuturæ essent corporum organizationes. alioqui peruerteretur ordo naturæ, si diceremus, Deum prædefiniuisse numerum animarum ante congressum marium, & feminarum, & corporum organizationem. Ad id quod obiicitur tertiò de martyriis nonnullorum electorum, iam dictum est in responsione ad tertium. Ad id quod obiicitur quartò de prædefinitione passionis Christi, respondeo, non fuisse absolutè prædefinitā ante præuisam omnino liberam acceptationem voluntatis animæ Christi, quod satis apertè colligitur ex illis verbis apud Ioan. c. 10. *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso, potestatem habeo ponendi eā, & potestatem habeo iterum sumendi eam. hoc mandatū accepi a Patre*, & ex verbis D. Pauli ad Hebræos 10. *Ideo ingrediens mundum dicit: Hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi, holocaustomata pro peccato tibi non placuerunt, tunc dixi: Ecce venio*, quòd autem anima Christi habuerit præceptum moriendi, & tamen manserit libera ad illud præceptū implendum, non arguit, actus liberos Christi fuisse efficaciter prædefinitos, & tamen mansisse liberos, vt nonnulli deducunt: aliud enim est præceptum, aliud prædefinitio illa præcedens omnem scientiam determinationis voluntatis creatæ ipsius Christi, & quòd anima Christi non potuerit trāsgredi præceptum diuinum de morte obeunda, hoc non habuit ex diuina prædefinitione, sed ex vnione hypostatica, & plenitudinis donorum in gradu heroico, per quæ illæsa manente libertate voluntatis Christi, illa tenebatur omnino ne cadere posset diuinum mandatum transgrediēdo, quod proportione quadam videmus in confirmatis in gratia, de qua re satis doctè disserit Molina 1. p. q. 14. a. 13. disp. vltima membro 4. ad duo posteriora argumenta. Molina

CAPVT XIV.

Actus liberos ordinis supernaturalis non esse ante omnem præscientiam determinationis voluntatis creatæ efficaciter prædefinitos.

I. OStendimus actus liberos, qui sunt ordinis naturalis siue moraliter bonos, siue etiā indifferentes, non fuisse ante præuisam liberā determinationem humanæ voluntatis ad illos efficaciter à Deo prædefinitos, nunc videndum est, an saltem actus supernaturales ante eandem præuisam determinationem fuerint efficaciter prædefiniti. Sunt autem actus supernaturales in triplici differentia. nam aliqui illorum sunt ordinati ad bonum commune totius Ecclesiæ, vt Christi merita, & satisfactio, & opus redemptionis, & traditio Euangelij, & alia similia, quidam sunt ordinati in bonum particulare alicuius personæ, per quos talis persona de facto assequitur æternā salutem, quales sunt illi, per quos prædestinatus peruenit ad gloriam, alidem aliqui sunt, per quos homo non assequitur de facto æternam salutem, licèt illi cedant in commodum alicuius personæ particularis, quales sunt actus præsciti, dum est constitutus in gratia, & de his omnibus agemus hoc loco.

Circa præsens dubium est prima opinio, quòd actus liberi supernaturales nō sint prædefiniti efficaciter ante inspectam liberā determinationē voluntatis creatæ, vt absolutè futurā. Huius opinionis meminit Suarez locis citatis in c. 9. ad fine, & dicit

esse opinionem aliquorum recentiorum, qui ponunt causam nostræ prædestinationis ex parte nostra. qui verò illi sint, ipse non dicit. Eam defendit Vasquez 1. part. disp. 88. & 99. non tamen dicit, dari causam nostræ prædestinationis ex parte nostra.

Vasquez.

II. Secunda opinio docet, actus liberos primi, & secundi generis fuisse efficaciter prædefinitos ante inspectam huiusmodi determinationem liberæ voluntatis: sed tamen de actibus liberis secundi generis loquendo, illos non esse prædefinitos in particulari, sed solùm in vniuersali. quam opinionem nonnulli sic declarant, quòd Deus efficaciter prædefiniuit salutem vniuscuiusque prædestinati etiam in particulari. Media verò, per quæ ille est salutem assecutus, non prædefiniuit in particulari: quia dicunt, talem prædefinitionem euertere humani arbitrij libertatem, sed solùm in communi hoc pacto, quia cuilibet prædestinauit tot media, vt licèt omnia ex se sint defectibilia, non tamen omnia de facto deficiant. quæ videtur aliquando fuisse mens D. Thom. de veritate quæst. 6. a. 3.

D.Thom.

Tertia opinio est aliorum, qui dicunt, omnes actus liberos supernaturales, qualescúnque illi sint, fuisse in particulari efficaciter prædefinitos ante omnem præscientiam determinationis humanæ voluntatis ad illos. & hanc opinionem esse doctrinam fidei. huius opinionis meminit etiam Suarez lib. 3. de auxiliis c. 7. n. 6.

Quarta opinio est eiusdem Suarez eodem lib. 3. & alibi, vbicunque de hac re verba facit, quòd scilicet omnes effectus liberi, cuiuscunque sint generis (de supernaturalibus loquimur) sint efficaciter prædefiniti, etiam in particulari, & quoad omnes, & singulas illorum circumstantias, ante præscientiam determinationis humanæ voluntatis ad illos, vt absolutè futuræ, non tamen ante præscientiam eiusdem determinationis futuræ ex hypothesi, & sub conditione, quòd Deus vellet voluntatem ipsam constituere in tali ordine, cum talibus auxiliis.

Licèt autem difficillimum sit, & fortasse impossibile, vt diximus, arcanum diuinæ voluntatis penetrare, & discernere quænam ex prædictis opinionibus verior sit, duo tamen videntur dicenda pro resolutione huius difficultatis.

III. Primò itaque dicendum videtur, actus supernaturales liberos fuisse prædefinitos ante præscientiam determinationis humanæ voluntatis, vt futuræ absolutè, non quidem per se, & in seipsis, sed quasi per accidens, & virtualiter, & in alio, nempe in auxiliis gratiæ præuenientis. Hæc conclusio videtur doctrina D. Thom. de veritate q. 12. a. 10. ad quartum. Eam defendunt nonnulli, quos refert, & sequitur Vasquez dicta disp. 99. c. 8. Probatur verò conclusio, quia in gratia præueniente, & efficaci, & in vocatione congrua virtualiter continetur actus supernaturalis liber, ad quem datur talis vocatio: sed vocatio congrua videtur prædestinata ante præuisum consensum voluntatis, vt absolutè futurum. Ergo huiusmodi consensus in illa contentus fuit prædestinatus virtualiter antequam præuideretur absolutè futurus, & antequam prædeterminatio liberæ voluntatis ad illum videretur absolutè futura. Minor probatur, quia qualem ordinem habent adinuicem vocatio congrua, & determinatio voluntatis ad actum liberum consensus in rerum natura extra Deum, eundem habent in diuina præscientia, & prædefinitione: sed in tempore vocatio congrua saltem quatenus præcisè consistit in auxilio gratiæ præuenientis, ordine naturæ præcedit ipsam determinationem voluntatis ad consensum, sicut omnis causa, vt causa ordine naturæ præcedit effectum, cuius cooperatione illa est causa, est enim ipsa vocatio congrua causa determinationis voluntatis ad consensum. Ergo etiam in diuina præscientia & prædefinitione vocatio congrua præcedit ipsam determinationem humanæ voluntatis ad actum.

D.Thom.

Vasquez.

Dicetur. Vocatio congrua ideo est efficax, & infallibilis, quia est vocatio eo modo, quo Deus scit, quòd si homo vocetur, præbebit infallibiliter suum consensum. At superiùs dictum est, quòd quando aliquid præuidetur futurum ex aliqua suppositione, in instanti, quo ponitur in esse conditio, & suppositio, in eodem illud videtur futurum absolutè. Ergo in eodem instanti, in quo Deus prædefiniuit absolutè vocationem congruam, præuidet consensum, ob quem datur talis vocatio absolutè futurum.

Respondeo in vocatione congrua duplex auxilium includi, auxilium gratiæ præuenientis, & auxilium gratiæ adiuuantis. Primum ordine naturæ præcedit determinationem voluntatis ad consensum. Secundum verò ordine naturæ est in eodem instanti, in quo est ipsa actualis determinatio. vocatio congrua non est omnino efficax, & infallibilis ex præcisa ratione, qua est positio auxilij præuenientis, sed ex ratione, qua est simul positio vtriusque auxilij, ideo licèt sub ea ratione, qua est solùm positio auxilij præuenientis, in prædefinitione vocationis congruæ possit consensus liber dici aliquo modo prædefinitus virtualiter, & in alio, eo modo quo effectus dicitur prædefinitus in causa, tamen absolutè, & in seipso non est prædefinitus efficaciter, nisi in eo instanti, in quo est prædefinitio auxilij adiuuantis, & determinatio eiusdem voluntatis.

Secundò principaliter dicendum videtur, nullum actum supernaturalem liberum cuiuscunque generis ex tribus numeratis fuisse efficaciter prædefinitum per se, & in seipso ante inspectam determinationem voluntatis humanæ, vt absolutè futuram, sed in eodem prorsus instanti esse prædefinitionem diuinæ voluntatis, & determinationem voluntatis humanæ, saltem loquendo de instanti, in quo, licèt loquendo de instanti, à quo, forte possit admitti aliqua prioritas, & posterioritas inter actum diuinæ prædefinitionis, & actum determinationis voluntatis humanæ. Hæc autem assertio probari potest omnibus auctoritatibus, & rationibus, quibus suprà c. 1 1. est probatum, actus liberos ordinis naturalis non esse efficaciter prædefinitos ante præuisam liberam determinationem voluntatis humanæ futuram absolutè. nam Patres indistinctè loquuntur de actibus liberis, tam ordinis supernaturalis, quàm naturalis. Ratio etiam illa, cui innitimur, æquè procedit de actibus supernaturalibus, sicut de naturalibus, nimirum quia illa, quæ Deus non operatur in nobis sine nobis, & sine libero concursu nostræ voluntatis, non prædefinit ante liberam determinationem eiusdem voluntatis, & sanè ratio supra insinuata id videtur manifestè conuincere. ea autem est, quia quemadmodum actus liber supernaturalis non est eventura futurus per solum auxilium gratiæ præuenientis, & operantis, nisi adiungatur illi auxilium gratiæ adiuuantis, seu cooperantis, ita non potuit efficaciter prædefiniri in ipsa vocatione congrua nisi prædefinito illi auxilio gratiæ adiuuantis, & cooperantis, quo Deus se voluntati creatæ adiungit ad eliciendum ipsum

ipsius etiam supernaturalium [illegible] gratiæ [illegible], & [illegible] ponit prædefinitionem [illegible] determinationem voluntatis [illegible], cum [illegible] in eodem instanti temporis, [illegible] & , vt dictum est, talem habeant [illegible] prædefinitionem, qualem habent [illegible]. Ergo de primo ad vltimum nō [illegible] actus liber supernaturalis prædefiniri efficaciter in se ipso, & per se ante inspectam determinationem voluntatis creatæ, vt absolutè futurus.

V. Dicitur quòd prædefinitio efficax actus supernaturalis non est sine præscientia futuræ determinationis humanæ voluntatis, quia ex vi ipsius prædefinitionis Deus scit, quòd voluntas se determinabit ad talem actum. Hæc responsio reiecta est supra ratione quinta allegata in cap. 11. ex auctoritate D. Thomæ, & nunc iterum refutari potest, quia ad hoc, vt Deus præsciat actū liberū supernaturalē esse futurū, oportet, vt præsciat, illū esse futurū non solùm ex vi prædefinitionis, sed ex vi libertatis, quatenus volūtas libera est. Non autē modo nō sufficit præscire, quòd voluntas se determinabit [illegible] ex vi prædefinitionis, sed oportet præscire, quòd se ad actum determinabit ex vi propria. Quæ ratio vt melius percipiatur, sic argumentari possumus. cùm dicitur, quòd Deus ex vi suæ prædefinitionis scit, quòd voluntas creata se determinabit ad actum liberum, vel est sensus, quòd Deus videt determinationem voluntatis sequi ex vi talis prædefinitionis, non autem ex eo, quia voluntatem decreuit præuenire vocatione congrua, quā [illegible] voluntatem sic præuentam liberè exituram in actum secundum liberum; vel est sensus, quòd præsciat, voluntatem se determinaturam liberè ex vi suæ prædefinitionis, quia prædefiniuit vocare hominem vocatione, qua scit, quòd sic vocatus consentiet. Si dicatur secundum, iam non potest prædefinire efficaciter vocare hominem tali vocatione, & adiungere illi suum concursum, quin videat, in eodem instanti voluntatem humanam se determinaturam ad consensum: quia videns aliquid futurum, si ponatur talis vocatio, in eodem instanti, quo ponitur vocatio, videt illud futurum absolutè. Si autem dicatur primum, tunc cōtra responsionem recurrunt omnes difficultates, quas habet sententia illorum, qui ponunt necessitatem ex suppositione antecedente in actibus liberis, de qua re dictum est lib. 1. c. 19. & 29. & duobus sequentibus.

VI. Sed respondet Suarez, ex huiusmodi prædefinitione non sequi necessitatem antecedentē in actibus supernaturalibus humanæ voluntatis: quia ista prædefinitio supponit scientiam futuri consensus ex hypothesi, quòd Deus vellet hominem vocare tali vocatione.

Hæc responsio non tollit difficultatem. Primò, quia ex illa manifestè sequitur, in eodem instanti, quo Deus decreuit vocare hominem tali vocatione, præuidisse determinationē, & consensum ipsius voluntatis ad talem actum. Secundò, quia vel ista suppositio diuinæ prædefinitionis est in potestate liberæ voluntatis, vel saltem habet necessariam connexionem, aut dependentiam cum aliquo, & ab aliquo, quod est in potestate eiusdem liberæ voluntatis, vel non. Si non, illa proculdubio videtur euertere humanam libertatem: quia posita huiusmodi suppositione non potest non poni determinatio voluntatis ad actum, & nullo modo est in potestate voluntatis illam non ponere. Si autem

dicatur, quòd huiusmodi suppositio sit in potestate liberæ voluntatis, vel pendeat ex aliquo, quòd sit in potestate voluntatis, vel saltem habeat cum illo necessariam connexionem, in eodem instanti oportet ponere talem suppositionem, & determinationem voluntatis. Quare sententia illorum, qui volunt absolutum decretum diuinum de actibus liberis supernaturalibus antecedere absolutam præscientiam determinationis voluntatis creatæ ad illos, idque per modum causæ, ita quòd Deus decreuerit, & velit vocare hominem tali vocatione, quia vult, vt consentiat certò & infallibiliter, & quòd ex vi talis vocationis sequatur consensus humanæ voluntatis, & tamen putant, se tutos esse, ne cogantur admittere physicas illas prædeterminationes, quas alij Theologi admittunt, ex eo, quòd ponunt in Deo illam scientiam futurorum conditionatorum, videntur velle ex duabus opinionibus è regione oppositis vnam opinionem conflare.

Et vt adhuc melius percipiatur vis illius rationis, sic possumus argumentari. Ista absoluta prædefinitio actuū liberorum, & supernaturalium antecedit absolutam determinationem voluntatis creatæ ad eosdem actus. Ergo ex vi talis decreti illi actus sunt absolutè futuri. Ergo siue ponatur, siue non ponatur illa scientia futurorum conditionatorum, illi actus sunt absolutè futuri.

Confirmatur ratio, nam illi, qui sic sentiunt, dicūt, electos fuisse prius prædestinatos ad gloriam, quàm sint præuisa, & præparata media ad illam, quia volunt, intentionem efficacem finis esse priorem in diuina voluntate, quàm sit intentio efficax mediorum. Illi igitur consequenter coguntur fateri, quòd fuerit prior in mente diuina intentio, & volitio efficax huius actus supernaturalis, qui est, v.g. pia meditatio, aut largitio eleemosynæ, quàm præparatio vocationis congruæ, & mediorum ad eundem finem: modò prius non pendet à posteriori. Ergo intentio efficax huius actus supernaturalis non pendet ex vocatione congrua, neque ex præscientia consensus, & determinationis futuræ ex tali vocatione: & sic nihil conferente illa præscientia, media prædefinitio erit efficax tam sine illa, quàm cum illa. Vnde propter hoc, & propter alias rationes superius factas, videtur absolutè dicendum, nullum actum supernaturalem liberum fuisse in se prædefinitum efficaciter ante inspectā determinationem humanæ voluntatis, vt absolutè futuram, sed in eodem instanti, in quo est ipsa prædefinitio, esse etiam præscientiam eiusdem determinationis.

CAPVT XV.

Argumenta contra doctrinam traditam cap. præcedenti afferuntur, & soluuntur.

Contra secundam assertionem capitis præcedentis argumentantur nonnulli, Christi passio quoad omnes illius actus, & circumstantias fuit prædefinita efficaciter Lucæ 22. *Filius hominis sicut definitum est vadit.* In Actis Apostolorū c. 2. *Hūc definito consilio, & præscientia Dei traditum, &c.* & c. 4. *Conuenerunt aduersus sanctum puerum tuum Iesum Herodes, & Pontius Pilatus facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.* & vt semel dicamus nihil contigit in ipsa Christi passione, quod non longè antea fuerit à sanctis Prophetis clarè, & distinctè prænunciatum. I.

Ad hoc argumentum iam semel, & iterum responsum est, & nunc tertiò respondetur, quæ contigerunt in opere humanæ redemptionis perficiendo, fuerunt in triplici differentia. quædam enim contigerunt, quorum solus Deus fuit causa, vt hypostatica vnio, & infusio donorum, quæ ex vi ipsius vnionis debebantur animæ Christi. quædam, quorum non fuit causa, nisi quia præuidens futura esse, si illa permitteret, non denegando secundis causis suum concursum naturalem, decreuit permittere, & in bonum redemptionis generis humani ordinare, qualia fuerunt flagitia in personã Christi Domini nostri à Iudæis admissa. quędã tandẽ, quorum Deus ipse fuit causa, non tamen totalis, quia voluit illa fieri dependenter à libera voluntate aliorum, puta à volũtate humana ipsius Christi, & Mariæ Virginis. Primi generis fuerunt efficaciter prædefinita ante omnẽ præscientiã determinationis humanæ voluntatis saltẽ absolutè futuræ. Secundi generis, nec ante nec post præscientiam fuerunt prædefinita, nisi prædefinitione permissiua, vt in sequentibus dicemus. Tertij verò generis fuerunt quidem prædefinita, sed non ante, nec post præuisam liberam determinationem voluntatis Christi, & Mariæ Virginis, & aliorum omnium, cum quibus decreuit tales actus producere, vt superius diximus.

II. Secundò argumentantur ex verbis D. Pauli ad Ephesios cap. 2. vbi de electis verba faciens ait, *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ Deus præparauit, vt in illis ambulemus.* Circa quæ verba dicit D. Athanas. quòd verbum, *præparauit*, idem significat, quod prædefiniuit, & D. Fulgentius lib. 1. ad Monimum ait: *Bona opera nostra Paulus à Domino asserit præparata, hoc est, in prædestinatione disposita.* & infrà: *Sicut præparata est per prædestinationem voluntas à Domino, qua bonum volumus: sic etiam bona opera præparauit Deus, vt in illis ambulemus.* & Prosper lib. 2. de vocatione gentium cap. 35. *Deus, qui nos eligit, sine meritis, dat vnde crescamus meritis.* D. Thom. in illum locum Apostoli ait: *Nihil aliud est prædestinatio quam præparatio beneficiorum Dei, inter quæ beneficia computantur & ipsa bona opera nostra. Dicitur autem Deus nobis aliqua præparare, in quantum disposuit se nobis daturum.* Respondeo ex sententia Augustini in lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 10. ibi Apostolum loqui non de operibus profectis à libero nostro arbitrio, sed de præparatione diuinorum auxiliorum. Sic enim exponit ibi Augustinus illa verba: *Quod itaque ait Apostolus, creati in Christo Iesu in operibus bonis, gratia est: quod autem subdit, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus, prædestinatio est.* Prædestinatio verò propriè est eorum, quæ Deus operatur in nobis sine nobis, ex eodem Augustino ibid. & D. Damasceno quem citat, & sequitur D. Thom. de veritate q. 12. a. 10. quamuis in præparatione auxiliorum dicantur etiam ipsa bona opera aliquo modo præparata, veluti in causa, & in radice, sicut dictum est cap. præcedenti in prima assertione. & hoc modo exponendi sunt D. Fulgentius & D. Prosper allegati in argumento. Secundò dico, Apostolum non loqui de prædestinatione actuum supernaturalium in particulari, sed loqui de operibus præparatis toti Ecclesiæ, vt necessariis, & sufficientibus ad salutem, quo pacto sub nomine istorum operum comprehenduntur gratia, fides, dona, virtutes, Sacramenta, prædicatio Euangelij, Christi passio, & alia similia. Tertiò dico cum glossa Augustini, & Primasij in illum locum, ibi Apostolum loqui de prædestinatione, quæ non est sine præscientia.

Athan.

Fulgentius.

Prosper.

D.Thom.

August.

Augustinus.

Primasius.

Tertiò argumentantur ex autoritate D. Leonis III [illegible] Papæ IX. huius nominis in epistola ad Petrum Antiochenum dicentis: *Credo Deum prædestinasse solummodo bona: præsciuisse autem bona, & mala.* Multæ aliæ autoritates adduci possent ex Patribus, qui dicunt, bona opera, quibus electi salutem assequuntur, fuisse à Deo prædestinata.

Respondeo, bona opera, quibus electi salutem assequuntur, esse in duplici differentia, quædam, quæ Deus facit in nobis sine nobis, & illa etiam prædefinita sunt sine præscientia determinationis nostræ voluntatis ad illa: quædam, quæ Deus non operatur in nobis sine nobis liberè cum illo operantibus, & ista sunt quidem prædestinata, sed non sine præscientia nostræ determinationis liberæ ad ipsa opera elicienda, vt expressè colligitur ex glossa Augustini, & Primasij proximè citata, & ex Anselmo in lib. Concordiæ cap. 2. dicente quòd *Deus sicut præscit, sic prædefinit.* & post pauca. *quamuis necesse sit fieri, quæ præsciuntur, & prædestinantur, quædam tamen præscita, & prædestinata non eueniunt ea necessitate, quæ præcedit rem, & facit, sed ea, quæ rem sequitur.* Ecce quid in sententia Sanctorum Patrum est aliqua prædestinatio, quæ rem sequitur, intellige in præscientia.

Quartò argumentantur. Salus prædestinatorum est à Deo volita per modum cuiusdam principalis intentionis. Ergo & media oportet similiter esse volita per modum principalis intentionis: sed inter media ad salutem numerantur opera supernaturalia eorundem prædestinatorum. Ergo illa sunt volita per modum principalis intentionis: idem autem est aliquid esse volitum per modum principalis intentionis, & esse prædefinitum. II[illegible]

Confirmatur ratio, quia nisi dicamus, actus supernaturales, quibus mediantibus prædestinati consequuntur æternam salutem, esse in particulari prædefinitos, & hoc ante omnem præscientiam, illi non magis erunt ex speciali Dei prædefinitione, quàm sint actus liberi naturales, qui sunt ex communi prouidentia. Consequens autem est falsum, vt optimè docet D. Thom. de veritate quæst. 6. art. 3. & prima part. quæst. 23. art. 6. & 7.

Confirmatur secundò, quia prædestinati sunt electi ad gloriam ante præuisa merita, & hoc libertati eorum minimè repugnat. Ergo neque repugnat illorum libertati, quòd ante præuisam illorum determinationem sint efficaciter prædefinita media, quibus perueniant ad gloriam, inter quæ sunt sine dubio illorum bona opera supernaturalia. Antecedens probatur, quia prima intentio efficax agentis est intentio finis, & ex intentione finis oritur electio mediorum.

Ad hoc argumentum cum omnibus suis confirmationibus respondetur: Ad hoc vt prædestinatorum salus sit volita per modum principalis intentionis, non est necesse, vt illa cum omnibus mediis ad illam sit efficaciter prædefinita ante præuisa merita, saltem quod spectat ad electionem efficacem ad gloriam. neque enim electi sunt prædestinati efficaciter ad gloriam ante præuisa merita, neque illorũ merita sunt prædefinita ante præuisam illorum determinationem liberam ad ipsa merita, vt manifestè indicat D. Th. loco citato q. 6. de veritate tum in corpore tertij articuli, tum ad tertium & sextum, & q. 12. a. 10. ad tertium & quartum

[illegible], quod Deus voluit [illegible] constituere prædestinatos in eo ordine, & cum illis auxiliis [illegible], cum quibus præuidit illos certò, & infallibiliter [illegible] gloriam, & in hoc prædestinatio [illegible] prouidentia; & [illegible] etiam [illegible] magnum illud beneficium [illegible] prædestinatis [illegible] similiter potuisset [illegible] homines in tali ordine, & cum talibus auxiliis, cum quibus præsciebat, quòd ab illis haberent infallibiliter salutem consequuturi, constituere, non tamen omnes, sed paucos in tali ordine [illegible], qui ideirco vocantur prædestinati comparatione aliorum, qui non sunt eodem modo ad gloriam destinati. Et per hoc patet responsio ad argumentum cum prima confirmatione.

Ad secundam verò confirmationem negandum est illud assumptum, quòd electi sint prædestinati ad gloriam ante præuisa merita, id enim manifestè repugnat diuinæ Scripturæ, & dictis Sanctorum, quæ magis attendenda sunt, quàm Metaphysicæ speculationes, lib. 6. abundantius demonstrabimus. Ad illius probationem respondetur decipi argumentantes, quòd putant eodem modo philosophandum esse de fine, quem vult aliquis sibipsi comparandum per media, quæ pendent ex sua sola voluntate, & de fine, quem quis vult alteri comparandum per media, quæ pendent ex libera voluntate illius quatenus libera est: cùm tamen longè diuersa sit ratio vtriusque. Nam qui vult finem sibi comparandum per media, quæ dependent ex libera illius voluntate, potest efficaciter velle prius finem, quàm media: at qui vult finem alteri comparandum per media, quæ pendent ex libera eius voluntate, non potest efficaciter velle talem finem, nisi videat illius liberam determinationem, ad assequendum talia media, vt lib. 6. fusiùs dicetur.

V. Quintò argumentantur. Si actus supernaturales non sunt efficaciter prædefiniti ante præuisam liberam determinationem voluntatis creatæ ad illos, sequitur, illos non magis dicendos esse prædefinitos, quàm actus ordinis naturalis, aut moraliter malos, aut saltem bonos & indifferentes: Consequens autem ab omnibus reputatur absurdum.

Respondeo plurimum adhuc discriminis esse inter hos actus, & illos. Primò, quia isti sunt prædefiniti virtualiter, & quasi per accidens in vocatione congrua, non autem illi. Secundò, quia propter hos est prædestinata à Deo vocatio congrua, non autem propter illos. Tertiò, quia isti sunt voliti & intenti per se, & in seipsis in particulari, & absolute, non autem illi, vt superiùs dictum est. Quartò, quia isti sunt ex diuina prouidentia particulari, non autem illi.

VI. Sextò argumentatur Suarez, probando, quòd actus supernaturales sint prædefiniti ante præscientiam absolutam futuræ determinationis voluntatis creatæ. Deus potest inclinare corda hominum, & immutare humanas voluntates, & illas conuertere quorsunque voluerit, & quomodocunque voluerit, vt diuina Scriptura, & Augustinus sæpissimè testatur. Ergo non opus habet expectare præscientiam determinationis humanæ voluntatis, vt prædefiniat efficaciter aliquem actum liberum, qui ab illa fieri debet.

Respondeo, duobus modis potest Deus humanas voluntates immutare, & conuertere. vno modo necessariò illas inclinando necessitate quadam antecedente per modum causæ efficientis illas impellendo, & immutando. Alio modo mouendo suauiter, proponendo illis obiecta, quibus visis scit, quòd suæ pro sua libertate certò, & infallibiliter sunt immutandæ, suauiter etiã afficiendo ipsas voluntates per internas illustrationes, & pias affectiones. Vtroque autem modo credimus Deum, qui humanæ voluntatis est conditor, posse humanam voluntatem conuertere, & immutare, sicut illam potest ad nihilum redigere: sed non vtroque modo salua manebit eiusdem voluntatis libertas, sed solùm secundo modo. Ideo vt moueat illam salua manente eius libertate, necesse est, illum præscire futuram illius determinationem ad actum liberum, ad quem illam vult mouere.

Dicetur, quòd hoc præscit per scientiam mediã. Contra, supposita hac scientia media eo ipso, quòd prædefinit voluntatem mouere ad talem actum, præuidet absolutè futuram determinationem voluntatis, quia, vt dictum est, quod præuidetur futurum sub conditione, in eo instanti, in quo ponitur conditio, præuidetur futurum absolutè. Sic certè non intelligo, quomodo Suarez hic assumat, posse Deum voluntates humanas immutare, & conuertere, quomodo voluerit, illæsa manente illarum libertate, cùm tamen in hac re adeò sit scrupulosus, vt vocationem congruam cõstituat in sola motione morali, timens ne motio physica eiusdẽ voluntatis illius libertatẽ euertat.

Septimò arguit, quia videtur indignum Deo dicere, quòd non possit absoluto decreto statuere, aliquid esse faciendum per liberam voluntatem creatam, nisi priùs videat, illud futurum per ipsam voluntatem: nam hoc est potestatem diuinæ voluntatis nimis coarctare, & dicere actus humanos liberos esse quidem non præter Dei præscientiam, sed præter Dei intentionem efficacem. VII.

Respondeo, qui dignè de Deo sentire volunt, sentiant, illum facere posse omne possibile, nõ autem sentiant, Deum facere posse impossibilia, vt quòd asinus sit animal rationale. Est autẽ mea sententia impossibile, Deum relinquere humanã voluntatem liberam, & illius actus efficaciter prædefinire ante præuisam illius determinationem, quia decretum efficax antecedens necessariò infert actũ prædefinitum. Neque ex hoc, quòd actus liberi non sunt efficaciter prædefiniti ante præscientiam, sequitur illos esse præter Dei intentionem. Et mirum est, hunc autorem deducere hanc consequentiam contra negantes efficacem prædefinitionem ante præscientiam, quam ille cogitur negare, & de facto negat contra assertores physicarum prædefinitionum. Dicendum itaque intentionem efficacem respectu actuum liberorũ non consistere in eo quòd actus liberi sint prædefiniti ante præuisam liberam determinationem humanæ voluntatis ad illos, sed in eo, quòd Deus vult voluntatem humanã constituere in tali ordine, ex quo scit, illam se determinaturam ad actus liberos ex eo, quia efficaciter intendit eosdẽ actus liberos: neque vllus rectè sentiens dicit; Deum prius videre humanam voluntatem se determinantem ad tales actus, quàm prædefiniat eosdem actus.

Octauò arguit. Deus præcognouit, quòd actus supernaturales sunt honesti, & per se appetibiles, & media sunt proportionata, vt per illa voluntas de facto inclinetur ad eliciendos actus supernaturales, & quòd positis talibus mediis voluntas de facto inclinabitur, & illos eliciet. Ergo potuit vnico actu simplicissimo velle, quòd voluntas eliciat talem actum, & dare illi tale medium, vt eundem actum eliciat. VIII.

Respondeo omnibus admissis eo ipso, quòd Deus videns, si voluntas præueniretur tali medio, illam exituram in actum supernaturalem, statuit eodem medio illam præuenire, videt absolutè futuram determinationem eiusdem voluntatis ad eundem actum supernaturalem, ob rationem sæpiùs tactam in præcedentibus.

Nonò, decretum, quo Deus statuit dare homini vocationem congruam, est prædefinitio antecedens præscientiam respectu eiusdem vocationis congruæ. Ergo & decretum, quo prædefinivit actum supernaturalem liberum, erit prædefinitio antecedens præscientiam illius. nam quòd prædefinierit talem actum per tale medium, quod est vocatio congrua, hoc non facit, quin ipsa prædefinitio actus antecedat præscientiam eiusdem actus.

Respondeo, negandam esse consequentiam, quia vocatio congrua est actus, quem Deus se solo operatur in nobis sine nobis. At actus liber siue supernaturalis, siue etiam naturalis, non ponitur in nobis sine nobis, & sine libero nostro consensu: & ideo ex vno inferre ad aliud debilitas est ingenij, aut inaduertentia eorum, quæ aduerti debent. Aduertendum est tamen, nos nunquam dixisse prædefinitionem actus liberi non esse priorem præscientia futuritionis eiusdem actus liberi, sed solùm non esse priorem præscientia futuræ determinationis humanæ voluntatis ad eundem actum. nam si determinatio ipsa voluntatis ad actum est aliquo modo prior ipso actu, etiam prædefinitio diuina erit aliquo modo prior præscientia futuritionis eiusdem actus: non autem erit prior præscientia futuræ determinationis voluntatis creatæ, sed erunt ambæ in eodem instanti.

IX. Decimò, actus diuinæ voluntatis comparatur ad nostram voluntatem non solùm concomitanter, sed antecedenter, & causaliter: quia per illum Deus non tantùm vult concurrere, si voluntas consenserit, sed vult quòd voluntas de facto consentiat, idque non per solam velleitatem, sed per efficax, & absolutum decretum, quale est illud, de quo Augustinus, *Deo volenti saluum facere nullum humanum resistit arbitrium.* hoc argumentum cum aliis prædictis affert Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 17. num. 4. & sequentibus, & suprà lib. 1. cap. 16. num. 8. & lib. 2. cap. 7. num. 3.

Respondeo. Si actus diuinæ voluntatis sic comparatur ad nostram voluntatem, cur quæso iste autor tantoperè laborat contra assertores physicarum prædeterminationum? illi enim parum, aut nihil plus difficultatis ingerunt humanæ libertati. cur etiam tantoperè laborat, vt ostendat, motionem gratiæ præuenientis non esse physicam, sed moralem tantùm, ne lædatur humani arbitrij libertas? Dicet, differre se plurimum ab illis, quia illi ponunt quandam præmotionem physicam in humana voluntate, quam ipse non admittit, solùm enim admittit prædefinitionem quandam internam, quæ non infert physicam prædeterminationem ad extra. Sed si diuina prædefinitio est solùm interna, & non infert prædeterminationem, aut præmotionem in ipsa voluntate creata, quid est, quod vult dicere, actum diuinæ voluntatis comparari ad humanam voluntatem antecedenter, vt causam, & facere, vt voluntas velit? aut enim causat, & facit aliquid operando in ipsa voluntate, aut nihil. Si nihil. Ergo facit nihil faciendo. Si aliquid. Ergo diuina prædefinitio aliquid realiter ponit in voluntate. Videtur itaque illud refugium inintelligibile. Præter quod ipse lib. 1. de auxiliis cap. 12. impugnat sententiam illorum, qui dicebant, actus liberos esse prædefinitos efficaciter, & in particulari absque prædeterminatione physicè inhærente voluntati per solam efficaciam diuinæ voluntatis, & potentiæ, & subordinationem essentialem voluntatis creatæ, & obediendi necessitatem, quæ illi inest respectu diuinæ voluntatis efficacis, & docet, per illam euerti libertatem: & tamen hæc illius opinio nihil distat ab illa. nam quòd ille admittit scientiam mediam, quam ipsius opinionis assertores non agnoscunt, hoc nihil iuuat eius causam: quia esto illa scientia conditionata præcedat absolutum decretum diuinum, tamen absolutum decretum præcedit absolutam determinationem voluntatis, & hoc in ratione causæ: vnde nihil iuuante tali præscientia infert necessitatem in voluntate ad ponendum ipsum actum. Si enim non inferret talem necessitatem, voluntas posset non ponere actum, & sic decretum posset non esse efficax.

Dicendum igitur, quòd actus diuinæ voluntatis quoad aliqua comparatur ad nostram voluntatem antecedenter, & in ratione causæ, nimirum faciendo, vt faciamus per auxilium gratiæ præuenientis, & quoad aliqua comparatur ad illam solùm concomitanter, nimirum concurrendo cum illa per auxilium gratiæ adiuuantis, & Deum velle, vt de facto voluntas consentiat, quia vult illam vocare eo modo, quo scit, quòd voluntas sic vocata consentiet, vt millies dictum est. per hæc solui possunt alia argumenta.

CAPVT XVI.

Actus moraliter malos non esse efficaciter à Deo prædefinitos.

CVm neque actus liberi supernaturales, neque etiam naturales moraliter boni, neque indifferentes fuerint ante inspectam liberam determinationem humanæ voluntatis efficaciter à Deo prædefiniti, multò magis id debebat certum esse de actibus, qui sunt moraliter mali. Verùm quia Zuinglius, Caluinus, Beza, & alij illos hæretici Prædestinati ex hoc etiam capite impugnant humanam libertatem, duo hic breuiter agenda esse duximus ad complementum huius tertiæ controuersiæ de diuinis prædefinitionibus, scilicet probandum nobis est, actus moraliter malos non esse à Deo prædefinitos, & soluenda nobis sunt argumenta hæreticorum, qui oppositum probare nituntur.

Loquimur autem de prædefinitione non permissiua, quia de hac non potest esse dubium apud Catholicos, qui recipiunt vt veram doctrinam illam Augustini in Enchiridio cap. 95. dicentis: *Non ergo fit aliquid, nisi Omnipotens velit, vel sinendo, vt fiat, vel ipse faciendo.* sed de prædefinitione positiua, quæ est intentio, & voluntas efficax alicuius rei, vt fiat. Et loquimur de actibus moraliter malis, qui sunt mali ab intrinseco ex ipso obiecto, à quo malitia est inseparabilis, cuiusmodi sunt actus blasphemiæ in Deum, aut odij in Deum, aut peccati contra naturam. non autem loquimur solùm de actibus, qui sunt moraliter mali ob prauam intentionem agentis, qualis est actus eius, qui eleemosynam largitur ob vanam laudam, vel sunt moraliter mali, quia sunt certis personis, aut certo tempore prohibiti, vt actus comedendi carnes die

Veneris

ferentia, vt si Monachus vxorem duceret: isti namque actus sunt de se indifferentes, & sunt mali non ab intrinseco, sed ab extrinseco, & per accidens.

Et tandem loquimur de actibus moraliter malis non solùm quoad formalem illorum malitiam, siue illa consistat in sola priuatione, vt nonnulli arbitrantur, siue illa sit quid positiuum in quantum moris oppositum bonitati morali contrariè, & positiuè, & non solùm priuatiuè, quod videtur sentire D. Thom. 1. part. quæst. 48. art. 1. ad secundum, & 1. 2. q. 18. art. 5. ad 2. & de malo quæst. 1. art. 4. ad octauum, & Aristoteles in prædicamentis cap. de Qualitate, & in postpræd. cap. de Oppositis, cùm docet, iustitiam, & iniustitiam opponi non solùm priuatiuè, sed etiam contrariè, & positiuè. Sed loquimur de ipsis actibus moraliter malis quoad materiale, & substratum ipsius peccati, & malitiæ moralis, quod est entitas naturalis eiusdem actus: de hac enim naturali entitate actus moraliter mali est tota controuersia inter Catholicos, & hæreticos: neque enim hæretici, maximè recentiores adeò perfricatæ frontis sunt, vt non erubescant palàm fateri, Deum esse auctorem peccati quoad moralem eius malitiam, quamuis nonnulli viri docti ex illorum antecedentibus per consequentias legitimas, & necessarias deducant, illos facere Deum auctorem peccati etiam quoad moralem malitiam, & quoad formale ipsius peccati. Sed controuersia est præcipuè de actu moraliter malo quoad illius naturalem entitatem, vtrùm illa entitas sit à Deo prædefinita. & vt status præsentis difficultatis magis pateat,

II. Notandum est, vnum & eundem actum liberum posse in duplici genere, vel specie constitui, nimirum in genere vel specie moris, & in genere vel specie naturæ. Genus autem vel species naturæ actus liberi sumitur ex comparatione eiusdem actus, vel potentiæ agentis ad suum obiectum absolutè sumptum, vt videre mulierem, comedere carnes, & pisces: nam videre mulierem, & comedere carnes, sunt actus in diuerso genere naturæ, & similiter comedere carnes, vel pisces, sunt duo actus in diuersa specie naturæ. Similiter genus, vel species moris sumitur per comparationem actus, & potentiæ agentis ad suum obiectum non absolutè sumptum, sed quatenus talis actus circa tale obiectum aptus natus est elici à potentia libera conformiter, vel difformiter ad regulam rectæ rationis, adeò quòd moralitas actus propriè est relatio conuenientiæ, vel disconuenientiæ eiusdem actus ad regulam rectæ rationis, & hinc fit, quòd duo actus, qui erunt eiusdem speciei in genere naturæ, erunt genere differentes in genere moris, aut saltem specie, vt comedere carnes die Iouis, & die Veneris, & vsus maris cum fœmina quæ sit propria coniux, & quæ sit coniux alterius. Tota igitur controuersia est de actibus moraliter malis non sub ea præcisa ratione, qua sunt in genere moris, sed sub ea ratione, qua sunt in genere naturæ.

III. In hac controuersia hæretici vocati Prædestinati, quorum meminimus lib. 1. cap. 5. dixerunt, mala opera æquè, vt bona fuisse à Deo efficaciter prædefinita, quæ hæresis ex doctrina D. Augustini prauè ab illis intellecta conflata est: omnes enim absurditates illas, quas Semipelagiani imponebant Augustino, à quibus tum ille in lib. ad articulos sibi falsò impositos, tum D. Prosper illum purgat, isti hæretici admittebant. Contra quos extat definitio Concilij secundi Arausicani canone vltimo, & Concilij Valentini sub Lothario Imperatore cap. 3. Concilium Arausicanũ. Concilium Valent.

Eundem errorem complexi sunt aliquandò Lutherus, & Philippus. Sed re meliùs considerata ab errore recesserunt. vtinam à reliquis. Zuinglius, Caluinus, & Theodorus Beza ingenti animi feruore hunc eundem errorem exceperunt, docentes sequentes propositiones, quarum Prima est: Omnia opera mala, quæ homines faciunt, fuerunt à Deo efficaciter prædefinita, vt fierent, antequam Deus praeuideret homines per ipsorum liberum arbitrium illa perpetraturos. hanc docet Caluinus lib. 1. Institutio. Caluinus. cap. 18. §. 1. & lib. 3. cap. 23. §. 4. & 7. & in opusculo de æterna Dei Prædestinatione pagina mihi 916. & Theodorus Beza in responsione ad Beza. Sebastianum Castellionem in refutatione secundæ calumniæ, & in Aphorismo 18.

Secunda propositio: Deus in tempore mouet homines malos ad mala opera perpetranda, & vtitur illis vt gladiis, & serris, & eorum voluntatibus insidens, eas mouet, vt sessor equum per frenum, & positiuè, non autem solùm permissiuè homines in peccata compellit. Hanc similiter docet Caluinus lib. 1. Instit. cap. 17. §. 11. & cap. 18. §. 1. 2. 3. & 4. & lib. 2. cap. 4. §. 2. 3. & 4. & lib. de æterna Dei prædestinatione, vbi reiiciens distinctionem illam de duplici decreto effectiuo, & permissiuo inter alia sic ait: *Hoc certè iam colligere promptum est, quàm inane, & fluxum sit illud diuinæ iustitiæ patrocinium, quæ mala fiunt, non eius voluntate, sed permissione duntaxat fieri. equidem quatenus mala sunt, quæ mala animo perpetrant homines, vt statim planiùs exponam, Deo minimè placere fateor: sed quod ea tantùm permittere fingunt, quæ Scriptura non tantùm eo volente, sed auctore fieri pronuntiat, nimis friuolum est refugium.* Idem docet in antidoto ad 6. cap. sess. 6. Concilij Tridentini. Sequitur Beza in Aphoris. 19. 20. & 21.

Tertia propositio: Etsi Deus ab æterno prædefinierit omnia opera mala, & in tempore moueat impios ad ipsa opera mala perpetranda, ipsa tamen malitia, quæ peccato inest, non est à Deo volita: immo illi displicet, & illa in solam voluntatem creatam, vti propriam illius causam est referenda. Hanc docet Caluinus lib. 1. Institutio. cap. 18. §. 2. 3. & 4. & in opusc. de æterna prædestinatione pag. 944. & in instructione aduersus Libertinos cap. 14. Beza Aphoris. 19. 20. 21. 22. & 31. Zuinglius in sermo. de prouidentia cap. Zuinglius 5. & 6.

Hoc autem declarant quadruplici ratione, quarum prima sumitur ex differentia inter eum, qui in agendo est legi subiectus, & eum, qui non est legi subiectus, ob quam vnum & idem opus, vt est à Deo, non est peccatum, & vt est ab homine, est peccatum: quia Deus non est subiectus legi in agendo, sicut homo. Hanc rationem reddit Zuinglius loco citato. Secunda sumitur ex diuersitate intentionis, & finis, quia quod homo facit praua intentione, & ob prauum finem, Deus facit recta intentione, & bono fine, qui est ostensio suæ iustitiæ per modum vindictæ. Hanc rationem assignat Caluinus lib. 1. Institutio. cap. 17. §. 5. & cap. 18. §. 4. & in instructione contra Libertinos cap. 14. Tertia ratio sumitur ex differentia inter causam primam vniuersalem & remotam, & causam particularem IV.

& propinquam ipsius actus mali, siue sub aliis terminis, ex differentia inter causam primam vniuersalem & remotam, & causam instrumentalem: quia stat primam, & principalem causam agere sine defectu, & tamen causas secundarias, & instrumentales esse defectibiles. vnde potest idem effectus, vt prouenient à prima causa, bonus esse, & malus, quatenus prouenit à causa secunda, propter defectum, quem ponit in eo causa secunda instrumentalis. Hanc rationem affert Caluinus in lib. de prædestinatione æterna pag. 946. & Beza in Aphorismo 21. Quarta ratio sumitur ex vitio, quod humana natura contraxit ex peccato Adæ, quæ cùm sit viciata, & corrupta, quidquid agit, semper malè agit. Ita Beza loco proximè citato. Ista tamen ratio non comprehendit primum peccatum Adæ, neque Angelorum.

Hinc apparet, quo fine secundùm hos hæreticos Deus prædefinierit peccata, nimirum ad ostensionem gloriæ suæ per modum iustitiæ vindicatiuæ, seu punitiuæ. Ita signanter dicunt Caluinus in Instructio. contra Libertinos cap. 14. & Beza in responsione ad Castellionem in refutatione secundæ calumniæ. Argumenta verò, quibus illi conantur has propositiones probare inferiùs adducemus, & soluemus.

V. Ex Doctoribus Catholicis nonnulli recentiores docent, Deum ab æterno prædefiniuisse permittere omnia peccata, quæ actu fiunt, quoad moralem illorum malitiam, & etiam prædefiniuisse actus moraliter malos, quoad illorum entitatem naturalem, duntaxat excepta malitia, & in tempore voluntates humanas prædeterminare physicè ad eandem entitatem naturalem actus peccati, excepta malitia, & potissimum finem huius prædefinitionis tum permissiuæ, tum effectiuæ esse ostensionem diuinæ gloriæ per modum misericordiæ in electis, & per modum iustitiæ in reprobis. dicunt tamen, nullo modo concedendum esse, Deum ab æterno prædefiniuisse, vt fierent peccata, aut in tempore esse autorem peccatorum. Porrò cùm isti Doctores Catholici sint, & Catholicè sentiant, & fateantur se à sententia hæreticorum plurimum distare, cum illis agendum non est. Quomodo autem, & quantum illorum sententia ab errore Caluinistarum differ, relinquitur ipsis declarandum.

VI. Est secunda opinio quorundam Doctorum Catholicorum, quæ negat absolutè, vllum actum moraliter malum, etiam quoad naturalem eius entitatem, fuisse à Deo prædefinitum. Huius opinionis fundamentum est, quia actus moraliter mali Deus non est causa immediata, etiam quoad naturalem eius entitatem, sed solùm mediata. Huius opinionis meminit Magister in secundo senten. d. 37. Eam

Altisiod. verò defendunt ex antiquis Theologis Altisiodorensis in sua summa lib. secundo tractat. 27.

Aureolus. capite tertio, Aureolus apud Gregorium Ariminensem eadem dist. 37. quæstione prima, &

Durandus. Durandus ibidem quæstione prima, & suprà dist. prima quæst. quinta, quamuis diuersimodè, nam Durandus vniuersaliter negat, Deum esse causam immediatam actuum secundarum causarum, & concedit, solùm esse causam mediatam, quatenus tribuit secundis causis esse, & vim operandi, & vtrumque conseruat in esse.

Altisiodorensis autem, & Aureolus solùm negant, Deum esse causam immediatam actus peccati. Huius opinionis meminit Aluarez disput. 24. quam tribuit cuidam recentiori tacito illius nomine, quam dicit esse reiiciendam primò, quia est contra doctrinam D. Augustini lib. 2. de libero arbitrio cap. 2. & lib. 3. cap. primo & lib. 1. Retract. cap. 9. & lib. 5. de ciuitate cap. 8. quamuis ille autor citet ea loca ad probandam suam sententiam.

Hæc opinio quoad id, in quo fundatur, nimirum quòd Deus non sit causa immediata actus peccati, quoad naturalem illius entitatem, mihi etiam non placet, non quidem propter illa testimonia D. Augustini, quæ sonant in specie oppositum inuenio, sicut etiam alia, quæ desumi possunt ex lib. de perfectio. iustitiæ cap. 4. & lib. 12. Confess. cap. 11. neque quòd euidenter sequatur ex hac opinione, dari duo prima rerum principia. Multi enim Philosophi, de quorum numero sentio sine vlla dubitatione fuisse Platonem, & Aristotelem, agnouerunt vnum primum principium omnium rerum, & tamen non agnouerunt, illud primum principium esse causam immediatam omnium effectuum causarum secundarum, & Caietanus soluens quoddam argumentum Scoti dicit, quòd etiamsi Spiritus sanctus procederet à solo Filio, & non à Patre, adhuc distingueretur à Patre, quia in tali casu inter Patrem, & Spiritum sanctum esset oppositio mediata. sed non placet propter alias rationes infrà lib. octauo adducendas. Et quidem sententia Altisiodorensis, & Aureoli facillimè refutari potest hac vnica ratione: quia idem specie actus, qui in homine est peccatum, in bellua non est peccatum, & est peccatum in vno homine, & non in alio, & in eodem homine est peccatum, quando homo est mentis compos, & non est peccatum, quando non est rationis compos. Cùm ergo fateantur illi, Deum esse causam actus, qui non est peccatum, & eadem actio aliquando sit peccatum, aliquando verò non, videtur quòd negare non possint, Deum esse causam illius actus, qui est peccatum, si spectetur sola entitas naturalis eiusdem actus peccati.

In hac controuersia sit prima conclusio: Actus VII.
mali quoad malitiam moralem non sunt à Deo prædefiniti prædefinitione voliti, vt fierent, sed tamen permissio moralis malitiæ illorum fuit à Deo volita, & prædefinita. Hæc conclusio quoad vtranque partem est doctrina fidei Catholicæ: & quoad primam partem definita est in Concilio Arausicano secundo capite vltimo per hæc formalia verba: *Aliquos verò ad malum diuina potestate prædestinatos non solùm non credimus, sed etiam, si qui sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Eandem definitionem renouauit Concilium Valentinum sub Lothario Imperatore capite tertio dicens, Prædestinatione Deum ea tantùm statuisse, quæ ipse vel gratuita misericordia, vel iusto iudicio facturus erat, secundùm Scripturam dicentem, *qui fecit, quæ futura sunt.* In malis verò ipsorum malitiam præsciuisse, quia ex ipsis est, non prædestinasse, quia ex illo non est. Eandem renouauit Leo Papa IX. in epistola decretali ad Petrum Antiochenum, dicens

Credo

Quòd Deus prædefiniuisse sit omnia bona, præsciuisse autem bona malaque, est doctrina expressa D. Augustini in libro ad Articulos sibi falsò impositos, cuius verba sunt inferiùs allegantur. Et in hac veritate fatem vrbis consentiunt non solùm Catholici, sed etiam hæretici, maximè horum temporum, & præterea nullus intelligens, quid sit peccatum, dicere potest, Deum esse autorem malitiæ illius, aut illam velle: nam peccatum eatenus est peccatum, quatenus est contra Dei voluntatem, & quod non sit contra Dei voluntatem, peccatum non est: vnde implicat manifestam contradictionem, quòd aliquid sit à Deo volitum, & quòd sit peccatum. Secunda etiam pars huius assertionis est de fide: quia nisi dicamus, peccata euenire ex diuina permissione, vnum è duobus absurdis necessariò sequitur, aut peccata euenire Deo illorum euentum ignorante, quod est contra prædictas Conciliorum, & Patrum definitiones, & contra manifestam veritatem: aut euenire Deo volente illa impedire, & minimè potente, quod similiter est contra fidem. Eandem assertionum quoad Augustinus. hanc posteriorem partem probat Augustinus in Enchiridio cap. 27. 95. 96. 100. & aliis multis in locis.

VIII. Secunda propositio: Actus moraliter mali non sunt ab æterno prædefiniti, vt fierent, quoad naturalem illorum entitatem, saltem ante omnem præscientiam determinationis voluntatis creatæ ad eosdem actus.

Probatur hæc propositio autoritate diuinæ Scripturæ, quæ expressè docet, Deum actus moraliter malos prohibere, odio habere, & punire, vnde nullo modo intelligi potest, Deum eosdem actus prædefiniuisse, vt fierent.

Concilium Arausican. Secundò probatur autoritate Concilij Arausicani secundi cum loco proximè citato ex cap. 25. tum supra cap. 23. vbi ait, suam voluntatem homines facere non Dei, quando id agunt, quod Deo displicet. Illud verò Concilium etsi sit Prouinciale, habet tamen autoritatem irrefragabilem, quia decreta illius fuerunt illi transmissa ab Apostolica Sede, vt notatur in Præfatione eiusdem Concilij, vnde parùm refert, an dictum Concilium fuerit celebratum sub Leone primo, vt multi volunt, an sub alio Pontifice, vt vult Baronius tom. Baron. 6. sub anno 463. num. 4. & 5. refellens eos, qui sub Leone Pontifice, eiúsque iussu dictam Synodum ferunt celebratam. Præter quòd potuit contingere, illa decreta fuisse Patribus eiusdem Concilij transmissa ab ipso Leone primo, & indictum illis, vt Concilium celebrarent, & interim Leonem primum ex hac vita migrasse, & id veritati maximè consentaneum videtur. Neque refutatio Baronij contrarium probat. Videtur etiam definita eadem propositio tum in dicto Concilio Valentino Conc. Trid. sub Lothario, tum maximè in Tridentin. sess. 6. can. 6. dum damnantur illi, qui dicunt, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona, Deum operari, non permissiuè solùm, sed etiam propriè, & per se. & clarius canon. 17. dum ait: *Si quis iustificationis gratiam non nisi prædestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, vtpote diuina potestate prædestinatos ad malum, anathema sit.*

IX. Tertiò probatur apertissimis testimoniis sanctorum Patrum. D. Hieron. in cap. 1. ad Ephesios Hieron. circa illa verba: *Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ*, addit: *Non quòd omnia, quæ in mundo fiunt, Dei consilio, & voluntate peragantur, aliòquin & mala possent Deo imputari, sed quòd omnia quæ facit, consilio facit, & voluntate.*

D. Augustinus lib. de Prædest. Sanctorum cap. 10. *Prædestinatione quippe Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse facturus: præscire autem potens est etiam, quæ ipse non facit, sicut sunt quælibet peccata.* & in lib. ad Articulos sibi falsò impositos ad 11. *Non ergo causa ruinarum, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditatem peccantium prædestinatio Dei aut excitauit, aut suasit, aut impulit.* & ad 13. *Si Diabolo obiceretur, quòd talium facinorum ipse autor, ipse esset incentor, puto quòd aliqua ratione exonerare se hoc posset inuidia, & talium scelerum patratorem de ipsorum voluntate vincere, quos licet delectatus est furore peccantium, probaret tamen, se non intulisse eius crimen.* & infrà: *Nihil ergo talium Deus prædestinauit, vt fieret.* & plura alia ibi videnda. Augustinus.

D. Prosper ad Capitula Gallorum ad 1. ait: *Prædestinationis fides multa sanctarum Scripturarum autoritate munita est, cui nullo modo fas est ea, quæ ab hominibus malè aguntur, adscribi.* Prosper.

D. Fulgentius lib. 1. ad Monimum ferè per totum laborat in eadem assertione probanda, & inter alia multa sic habet: *Hoc prædestinauit Deus, quod erat ipse facturus, aut quod fuerat largiturus: illud vero nullatenus prædestinauit, quod siue per gratiam, siue per iustitiam facturus ipse non fuit. Item iniquos ad supplicium prædestinauit iustè, quia eorum mala opera licet futura præsciret, non tamen ipse prædestinauit, vt futura essent: quia non ipse fecit, vt fuerint. Item ad voluntatem malam Deus hominem non prædestinauit, quia hominem eam daturus ipse non fuit. Et iterum si dicamus prædestinatum à Deo opus aliquod malum, nos misericordi Deo, & iusto tale opus adscribamus (quod absit) vbi nec misericors possit inueniri, nec iustus.* Et rursus: *Posset peccatum ex prædestinatione Dei esse, si posset aliquis hominem iustè peccare.* Et tandem: *Nunquam ad hoc potuit Deus prædestinare, quod ipse dispositurat præcepto prohibere.* Fulgentius.

D. Ioan. Damascenus lib. 2. de fide cap. 30. docet, Deum non omnia prædestinare, quia non prædestinat peccata. Idem habetur ex Beda lib. quæstionum, qui continetur tomo 8. q. 13. Damascen.

Tertullianus in lib. exhortatorio ad castitatem cap. 2. ait, quòd excusabitur omne delictum, si dixerimus nihil fieri à nobis, sine Dei voluntate. Tertul.

CAPVT XVII.

Solutiones quædam ad argumenta allata pro secunda propositione in capite præcedenti constituta examinantur, & reiiciuntur.

Ad tria argumenta supradicta duobus modis pro hæreticis videtur responderi posse, primo modo dicendo, prædicta diuinarum Scripturarum, & Conciliorum, & Patrum testimonia exponenda esse de prædefinitione actus peccati, quoad formale ipsius, nimirum quoad ipsam moralem malitiam, non autem quoad materiale, & quoad entitatem naturalem eiusdem actus peccati. quæ responsio in terminis haberi potest ex Caluino, & Beza locis proximè citatis. 1.

Hæc tamen responsio non videtur à Doctoribus Catholicis admittenda, primò quia nullus Patrum hactenus ausus est admittere, quòd actus mali sint à Deo prædestinati, sed omnes absolutè id negant absque vlla prorsus distinctione inter materiale, & formale peccati, quam tamen certum

tum est, illos minimè ignorasse. Ergo non debemus recedere à modo loquendi antiquorum Patrum, maximè istis temporibus, quibus ab illo modo recedendo videbimur, si non re, saltem verbis cum hæreticis dicentibus, mala opera æquè, vt bona, esse à Deo prædestinata: id namque manifestam scandali occasionem præbere poterit indoctis, credent enim facilè, nos cum hæreticis in re conuenire, cum quibus consentimus in modo loquendi. Hæretici quoque in suis Synagogis facilè iactabunt, suos errores à nobis probari, si cum illis consentiamus in modo loquendi. Quare cùm nulla solida ratio reddi possit (vt verbis D.
* Fulgentij vtar) quâ homo prædestinatus ad actus malos credatur, etiamsi in aliquo sensu Catholico posset defendi, actus malos fuisse à Deo prædefinitos, rectiùs faceremus ab huiusmodi locutionibus cum priscis Patribus abstinere, ne videamur sentire cum hæreticis, cum quibus ne nomina quidem debemus habere communia.

II. Secundò facit contra eandem responsionem, quòd Patres absolutè negant, ipsa opera mala fuisse à Deo prædefinita, & non solùm negant, fuisse prædefinitam malitiam ipsorum operum. quæro enim, si illi voluissent dicere, quòd actus ipsi, & non sola malitia illorum, non fuit prædefiniti, quibus aliis verbis meliùs, clariùs, & significantiùs id exprimere potuissent, quàm illis, quibus in locis suprà citatis vsi sunt?

Tertiò, illi in dictis locis supponunt, fieri aliquid ab homine, quod non sit à Deo prædefinitum, dum aiunt, excusari omne delictum, si dixerimus, nihil fieri à nobis sine Dei voluntate, & non omnia, quæ in mundo fiunt, Dei voluntate fieri, & fieri multa contra Dei voluntatem. At illud, quod verè, & propriè fit, est actus ipse peccati, non autem malitia moralis, illa enim propriè non fit, cùm sit vel priuatio rectitudinis debitæ inesse actui, vel relatio disconuenientiæ eiusdem actus ad rectam regulam rationis. Loquuntur ergo de ipsis actibus, secundùm eorum naturalem entitatem.

III. Quartò probatur adhuc clariùs, illos loqui de
Augus. actibus malis secundùm illorum naturalem entitatem, & non solùm secundùm moralem malitiam. D. Augustinus lib. 5. de ciuit. cap. 8. inquit quòd à *Deo sunt omnes potestates, quamuis ab illo non sint omnium voluntates*. & cap. 9. inquit, *Sicut omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum dator, non voluntatum*. & lib. de spiritu & littera cap. 31. *Nusquam legimus in Scripturis sanctis, non est voluntas, nisi à Domino. & rectè non scriptum est, quia verũ non est: alioquin etiam peccatorũ, quod absit, autor est Deus, si non est voluntas, nisi ab illo, quoniam mala voluntas iam sola peccatũ est, etiamsi desit effectus*. & lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 18. eandem habet sententiam, & clariùs lib. 2. de libero arbitrio cap. 20. vbi quærit, vnde sit motus auersionis à Deo, & conuersionis ad creaturam, in quo consistit peccatum, & respondet: *Motus ergo ille auersionis, quod fatemur esse peccatum, quoniam defectiuus motus est, omnis autem defectus ex nihilo est, vide quò pertineat, & ad Deum non pertinere ne dubites*. (sic enim legi debet ille locus cum duplici negatione, non autem vt aliqui corruptè legunt, & ad Deum pertinere ne dubites, vt quilibet ex serie verborum facilè potest intelligere) & lib. 3. cap. 1. proposita eadem difficultate, post multa sic tandem concludit: *Propterea quid opus est requirere, vnde iste motus existat, quo voluntas auertitur ab incommutabili bono ad commutabile bonum, cum eum non nisi animi &*

voluntarium, & ob hoc culpabilem esse fateamur, omnisque de hac re disciplina vtilis ad id valeat, vt eo motu improbato, atque coercito voluntatem nostram ad fruendum sempiterno bono à lapsu temporalium conuertamus. quæ verba repetit lib. 1. Retractationum capite 9.

Et quamuis in dictis locis dicat, omne bonum esse à Deo, & omnem naturam, quia bona est, esse à Deo, ipse tamen seipsum declarat, quòd nomine boni, & naturæ non intelligit actus, & operationes, & motus, sed naturam, siue substantiam, & potentias, à quibus ipsæ operationes proficiscuntur, sic enim ait lib. 1. Retractat. cap. 9. *Diximus quippe in secundo libro non solùm magna, sed etiam minima bona non esse posse, nisi ab illo, à quo sunt omnia bona, hoc est, à Deo*. & paulo post: *Virtutes, in quam, quibus rectè viuitur, magna bona sunt, species autem quorumlibet corporum sine quibus rectè viui potest, minima bona sunt: potentiæ verò animi, sine quibus rectè viui non potest, media bona sunt*. & clariùs in lib. de perfect. iustit. statim in principio proponit hanc quæstionem, An peccatum sit actus, an res. nam si est res, necesse est, vt autorem habeat: & si autorem habere dicitur, iam alter præter Deum rei alicuius autor induci videbitur. At si hoc dici impium est, & confiteri necesse est, peccatum omne actum esse, & non rem. Si igitur actus est, imò quia actus est, vitari potest. cui quæstioni respondens ait: *Respondemus, peccatum actum quidem dici, & esse, non rem, sed etiam in corpore claudicatio eadem ratione actus est, non res, quoniam res pes ipse, vel corpus, vel homo est*, &c. & lib. 12. Confess. cap. 11. *Dixisti mihi Domine voce fortiin aurem interiorem, quòd omnes naturas, & substantias, quæ non sunt, quod tu es, & tamen sunt, tu fecisti: & hoc solum à te non est, quod non est, motúsque voluntatis à te, qui es, ad id, quod minus est, quia talis motus delictum, atque peccatum est*. Dicit igitur, motum voluntatis, qui est peccatum, non posse esse à Deo, quia non potest illam sic mouere motu, quo voluntas recedens ab ipso Deo tendit in creaturam.

Quintò refutari potest eadem responsio argu- II
mento, quo vtitur D. Fulgentius loco suprà citato, nam omnis diuina prædestinatio vel est iustitiæ, vel misericordiæ, iuxta doctrinam sanctorum Patrum: sed ista prædestinatio neque est opus iustitiæ, neque misericordiæ, vt ex se satis constat. Ergo talium actuum prædestinatio nulla est.

Et quamuis D. Thom. 1. part. quæst. 21. art. 4. ostendat, in omni opere diuino esse tum misericordiam, tum iustitiam, accepto opere misericordiæ, pro remotione cuiuscunque defectus, & opere iustitiæ pro opere facto secundùm modum conuenientem diuinæ sapientiæ, & modo agendi voluntatis creatæ: tamen illa doctrina non potest applicari huic argumento, vt nonnulli putant, quia aliud est, doctrinam D. Thom. deseruire ad explicandas autoritates diuinæ Scripturæ, in quibus dicitur, vniuersas vias Domini esse misericordiam, & veritatem. Aliud est, eandem doctrinam posse deseruire ad explicandam doctrinam illam D. Fulgentij, quæ est etiam doctrina Augustini, & aliorum Patrum. Nam ipsi per opus misericordiæ non intelligunt quodcunque opus, per quod creatura liberatur à quocunque defectu, sed à defectu peccati, & perditionis, & per opus iustitiæ intelligunt illud, quo vel peccata puniuntur, vel bona opera præmiantur: vnde illud glossema non potest illorum dictis adaptari. Est autem illa doctrina, vt dixi, non solùm Fulgentij, sed etiam Augustini ad Articulos sibi falsò impositos ad 4.

Sextò

[illegible] eandem responsionem alij argumentantur, quoniam nullus sanctorum Patrum [illegible] esse prædestinatum [illegible] quod est esse reprobatum. Multo etiam dixit [illegible] esse simul prædestinatum & reprobatum, quod tamen dicere [illegible] illi, qui dicunt actus malos fuisse à Deo prædestinatos: certum est, eos actus, quatenus mali [illegible] præscitos seu reprobatos, vt Patres [illegible]. Certum etiam est eosdem actus [illegible] esse prædestinatos. Erunt igitur idem actus prædestinati simul, & reprobati.

Septimò, præcipua ratio, ob quam Patres negant, actus malos fuisse prædestinatos est, quia [illegible] esse exercere non possunt, vt planè indicant verba illa D. Fulgentij, *Posset peccatum ex prædestinatione Dei esse, si [illegible] aliquis hominem cogi peccare* at quidam sunt actus mali, qui neque per diuinam potentiam possunt nisi exerceri ab homine, qui sit rationis compos, vt actus blasphemiæ, & peccati contra naturam. Ergo illi nullo modo potuerunt à Deo prædefiniri.

V. Octauò Concilium Tridentinum sess. 6. de [illegible] iustificatione can. 6 damnat hæreticos, maximè recentiores, qui dicerent, Deum mala opera, ita vt bona, operari. & infra can. 17. illos damnat, qui docerent aliquem diuina potestate esse ad malum prædestinatum: & tamen neque Caluinus, neque Zuinglius, neque fortasse aliquis alius ex recentioribus saltem hæreticis dicit, Deum prædefiniuisse, aut voluisse malitiam ipsam peccati, neque dixit, Deum in tempore operari malitiam peccati. Immo nonnulli eorum, vt Caluinus, & Beza, id apertissimè, & constantissimè negant in locis cap. præcedenti allegatis, illi enim dicunt, Deum nolle malitiam, quæ inest actui, sed velle duntaxat actum ipsum quatenus bonus est, malitiam verò, & defectum contingere ipsi actui, ex causa secunda instrumentali. Videtur ergo S. Concilium apertè sentire, quod idem sit prædefinire, & operari actus, quibus intrinsecè, & inseparabiliter adiuncta est malitia, & prædefinire, & operari ipsos actus malos, vt mali sunt, non permissiuè tantum, sed verè, & propriè.

Nonò diuina Scriptura non solùm prohibet malitiam peccati, sed etiam, & multo magis actum ipsum, cui annexa est malitia. cùm enim dicit, non furtum facies, non mœchaberis, non periurabis, sensus non est, caue, ne in furando, adulterando, & periurando adiicias istis actibus malitiam, aut circumstantiam malitiæ. quis leges diuinas, aut humanas sic interpretaretur? Sed sensus planus, & germanus est, caue, ne hos actus, quibus non potest non adiungi circumstantia malitiæ, omnino admittas.

Sed respondent Petrus Martyr in primum caput epistolæ ad Romanos, Caluinus in opusc. de æterna Dei prædest. & Beza in responsione ad Castellionem de æterna Dei prædestinatione, actus malos prohiberi à Deo voluntate signi, quia diuina præcepta ad voluntatem signi spectant, & nihilominus esse volitos voluntate beneplaciti: neque esse inconueniens, vt id, quod non vult voluntate signi, Deus voluntate velit beneplaciti.

Hæc responsio facilè refutari potest ex eo, quoniam quod prohibetur voluntate signi, nunquam potest esse volitum voluntate beneplaciti effectiuè, & ante inspectam determinationem voluntatis creaturæ, alioquin idem sub ea ratione esset volitum, & nolitum à Deo, quod implicat. Declaratur hæc ratio, nam quando voluntas signi, & beneplaciti versantur circa idem obiectum, semper voluntas beneplaciti recipit conditionem creaturæ, vt patet discurrenti per omnia signa diuinæ voluntatis. Declaratur & probatur hoc idem ratione demonstratiua, si quod Deus prohibet voluntate signi, est volitum ab illo voluntate beneplaciti ante inspectam determinationem liberam humanæ voluntatis ad illud, iam nulla relinquitur via ad ostendendum, quòd adulterium, periurium, furtum, & similia sint peccata. Probo sequelam. nam ille, qui facit, quod Deo beneplacitum est, non peccat, & qui oppositum dicit, nescit quid dicat, neque de quibus loquatur: nam peccatum eo est peccatum, quia est contra Dei voluntatem.

Dicetur, quòd est contra voluntatem, quia prohibetur. Sed dico, ista est voluntas signi, non autem beneplaciti quæ opponitur peccato.

Confirmatur ratio. Si voluntate beneplaciti actus mali sunt positiuè à Deo voliti, etiam ante inspectionem determinationis humanæ voluntatis ad illos, sequitur vanas, illusorias, & fictas esse omnes prohibitiones, comminationes, exaggerationes, quibus Deus in Scripturis prohibet peccata, & exaggerat, & peccatoribus comminatur. quid enim magis vanum, & fictum, quàm prohibere, quod vult fieri, & maximè appetit vt fiat, & facit efficaciter, vt fiat? quis credat Deo sic prohibenti?

Decimò sunt quidam actus, à quibus per nullam potentiam est inseparabilis ipsa malitia moralis. Ergo impossibile est, illos prædefiniri, nisi prædefiniendo eandem malitiam. Declaratur, & probatur sequela. Si quæratur, quid sit actus blasphemiæ, respondendum erit, illum esse actum prolationis talium verborum, tali modo, sub talibus circumstantiis, ab eo, qui habet vsum rationis. Ergo impossibile est Deum prædefiniuisse istũ actum sub talibus circunstantiis, non prædefiniendo simul malitiam peccati. VI.

Vndecimò, ad hoc, vt quis dicatur velle actum malum, necesse non est, vt velit malitiam ipsius actus, sed sufficit, vt velit actum ipsum cum talibus circunstantiis, etiamsi malitiam nolit. Experimento ferè id constat in omnibus, paucissimi enim sunt, qui in peccando malitiam peccati intendunt, & plures sunt, qui nollent omnino ipsis actibus peccatorum adiunctam esse malitiam: & nihilominus quia volunt actus, quibus malitia est inseparabiliter adiuncta, dicuntur verè, & propriè velle ipsam malitiam peccati.

Vndecimò, actus intrinsecè malus non potest esse volitus à Deo. Ergo neque prædefinitus. Probatur antecedens, quia Deus non potest velle, quod est contra gloriam suam, & contra rationem: sed actus intrinsecè mali, vt actus blasphemiæ, & odij Dei, sunt contra gloriam Dei, & contra rationem.

Nec valet refugium de actibus malis, quoad formale peccati, non quoad materiale; quia quæro, quid sit illud materiale, in hoc peccato, v. g. blasphemiæ, quòd sit aliquid bonum, & possit esse volitum à Deo? doceant, monstrent illud. estne actus proferendi verbum iniuriosum contra Deũ, an non? Si non. Ego de hoc non disputo. Si sic. quomodo potest Deus diligere verbum iniuriosum contra se prolatum? Ego hoc nullo modo possum intelligere. Dicetur, ille actus entitas quædam est, entitas autem bona est, quia ens & bonum

num conuertuntur. At hoc est, in quo nonnulli decipiuntur, nam bonum, quod est obiectum voluntatis, non est bonum transcendens, sed bonum vel honestum, vel vtile, vel delectabile; nullum autem istorum bonorum potest esse in actu blasphemiæ relato ad diuinam voluntatem, neque in aliis actibus intrinsecè malis. Ex his videtur sufficienter reiecta prima responsio.

VII. Est secundus modus respondendi ad prædictas autoritates diuinæ Scripturæ, & Patrum cap. præcedenti allegatas, qui videtur colligi ex quibusdam Doctoribus Catholicis, dicunt enim, diuinam Scripturam, & Patres, & Concilia allegata maximè Concilium Tridentinum non reiicere quamcunque prædefinitionem actuum malorum, sed eam duntaxat, quæ voluntati infert necessitatem ad peccandum repugnantem libertati eiusdem voluntatis.

Sed ista responsio statim conuincitur falsa esse ex eo, quoniam Patres expressè dicunt, Deum prædefiniuisse solùm bona opera, non autem mala. Ergo eadem est prædefinitio, quam admittunt in operibus bonis, & quam negant in operibus malis; sed prædefinitio, quam admittunt in operibus bonis, non est prædefinitio inferens necessitatem, & tollens libertatem. Ergo cùm negant prædefinitionem operum malorum, non negant solum prædefinitionem inferentem necessitatem, & auferentem voluntatis libertatem, sed omnem prædefinitionem.

Secundò contra eandem responsionem facit, quia Patres, & Concilia non solum ex eo capite reiiciunt sententiam eorum, qui dicunt, actus malos fuisse à Deo prædefinitos, quia illa inferat voluntati humanæ necessitatem in peccando, sed ex alio etiam capite, quia ad illam sequitur, Deum esse autorem ipsorum malorum operum, vt colligitur ex Concil. Trident. locis citatis.

Tertiò contra eandem responsionem facit, quòd ista prædefinitio, secundùm quod ab illis ponitur, nimirum antecedens, omnem præscientiam determinationis voluntatis creatæ, videtur tollere omnem libertatem voluntatis in peccando, quia infert voluntati necessitatem antecedentem, quæ, vt dictum est lib. 1. cap. 29. cum arbitrij libertate satis cohærere non potest. Neque sufficit dicere, quòd ista prædefinitio non infert necessitatem ipsi voluntati, quia Deus prædefiniuit, vt voluntas faceret hos actus, sed tamen liberè operaretur: nam hæc responsio debebat declarare, quomodo id fieri possit, quòd prædefinitio sit antecedens, & efficaciter faciens exire voluntatem in actum, & tamen voluntas liberè exeat in actum, quod minimè præstat: dicere enim, quod liberè exit in actum, quia Deus efficaciter prædefiniuit, vt liberè exeat in actum, est dicere idem per idem, & verbis iocari, & tempus redimere. Quod magis declaratur ex eo, quoniam etiam Beza pressus hac difficultate, ad idem refugium efficacitatis diuinæ voluntatis se recipit in responsione ad Castellionem in refutatione secundæ calumniæ. sic enim ait: *Quærenda est vera origo in instrumentorum spontaneo motu, quo fit, vt illa iustè decreuerit, quod illi iniustè fecerunt. At enim dices, non potuerunt resistere Dei voluntati, id est, decreto, fateor, sed sicut nolo potuerunt, ita etiam voluerunt. Verum non potuerunt aliter velle, fateor quoad euentum, & energiam, id est, efficaciam: sed voluntas tamen Adami coacta non fuit.* dicit itaque Beza, diuinam prædefinitionem ob suam efficaciam inferre infallibilem euentum, non tamen cogere voluntatem. Dicetur, Bezam affirmare voluntatẽ, vt subsitæ diuinæ prædefinitioni, necessitari ad ponendum actum prædefinitum, & ideo libertatem adimere. At ego quæro, quoquo modo ponatur illa prædefinitio, vel voluntas, vt actu illi subsistat, & cum illa componit, potest non ponere actum prædefinitum, vel non potest non ponere. Si dicatur primum, iam illa prædefinitio non est talis, & tam efficax, vt inferat infallibiliter actum prædefinitum, & loquor de voluntate considerata non secundùm se, sed prout subsistat ipsi prædefinitioni, & componit cum illa. Si autem dicatur secundum, quòd voluntas vt subsistans huiusmodi prædefinitioni, non potest non exire in actum prædefinitum, nescio quid plus dicat Beza, imò & Caluinus: neque enim fuit vnquam lis inter Catholicos, & hæreticos, an voluntas subsistens diuinæ prædefinitioni secundùm se considerata possit dissentire, sicut nunquam fuit quæstio apud Philosophos, & Logicos, an paries subsistens albedini, secundùm se consideratus, possit esse niger, quia parieti secundùm se neque albedo, neque nigredo conuenit, sicut etiam voluntati secundùm se considerata neque conuenit consentire, nec dissentire. Sed tota lis, & controuersia est de voluntate considerata, vt actu substante ipsi diuinæ prædefinitioni, & cum illa componente.

CAPVT XVIII.

Aliis rationibus probatur veritas eiusdem secundæ propositionis.

PRæter allegata diuinæ Scripturæ, Conciliorum, & Patrum testimonia, quæ duobus capitibus præcedentibus expendimus, probari solet veritas eiusdem secundæ propositionis rationibus Theologicis, quarum præcipua esse solet, quia Deus non prædefiniuit efficaciter illud, cuius ipse in tempore autor non est: sed Deus in tempore peccati autor non est. Ergo neque ab æterno actum peccati efficaciter prædefiniuit. Minor propositio probari potest testimoniis Patrum, quæ copiosissimè refert Cardinal. Bellarmin. lib. 2. de amissione gratiæ cap. 9. ad quem remitto, cùm sit res certa, & de fide, non egens apud Catholicos prolixiori comprobatione.

Neque est sufficiens responsio, quòd Deus non sit autor peccati quoad malitiam moralem, sed solùm quoad actum naturalem. nam qui causat essentiam, est causa naturalis proprietatis, quæ intrinsecè consequitur ad ipsam essentiam, sed sunt quidam actus mali, ad quos moralis malitia consequitur intrinsecè, & naturaliter, sicut proprietas intrinseca, & inseparabilis, vt sunt blasphemia, & odium Dei. Deinde qui est autor rei eo modo, quo res causam habere potest, dicitur verè illius autor, & causa: sed priuationes, & relationes non alio modo causantur, nisi causando illud positiuum, ad quod illæ sequuntur, & cui illæ innituntur. Ergo qui est causa illius entitatis positiuæ, est etiam illarum vera, & propria causa: sed moralis malitia peccati aut est priuatio, aut relatio disconuenientiæ talis actus ad rectæ rationis regulam. Ergo qui est causa illius entitatis positiuæ, ad quam ista priuatio, vel relatio consequitur, est etiam causa eiusdem priuationis, & relationis. & sic de primo ad vltimum, si Deus est causa entitatis naturalis peccati, est etiam causa malitiæ, quæ ad illam consequitur.

II. Sed dicitur hoc argumentum, illud esse idem ac praecedens argumentum, quod contra Augu- August. stinum obiiciebat Iulianus Pelagianus apud eundem Augustinum libro tertio contra Iulianum capite 6. Arguebat Iulianus in hunc modum. Deus est institutor nuptiarum, & autor generationis humanae, & creator nascentium. Ergo per humanam generationem peccatum originale non contrahitur. Sequela probatur, quia si peccatum contraheretur, Deus esset illius causa.

Respondet Augustinus, & peccatum originale verè contrahi per generationem humanam, & tamen Deum non esse peccati autorem, quia peccatum non consequitur ad humanam generationem secundùm suam naturam, & vt humana generatio est, cuius solummodo Deus illius autor est, sed vt dicit ordinem ad voluntatem creatam deficientem, & ad primum parentem. & sic licèt Deus sit autor generationis humanae, non est tamen autor peccati originalis. Eodem igitur modo responderi potest ad dictum argumentum, quòd Deus est autor naturalis entitatis peccati, quae bona est, non autem malitiae moralis, quae dicit ordinem ad solam voluntatem creatam & deficientem, quae videtur esse doctrina non solùm Augustini, sed etiam D. Thomae in 2. dist. 37. quaestione 2. artic. 2. ad 2. & de malo quaestione 2. art. 3. & quaest. 3. art. 2. ad secundum. D.Thom.

Verùm haec doctrina, & responsio Augustini dicto argumento minimè potest adaptari, primò, quia humana generatio non est actus de se intrinsecè malus, & ideo potest Deus illius esse autor, absque eo quòd in illum refundatur malitia peccati; nos autem loquimur de actu intrinsecè malo, à quo etiam malitia per diuinam potentiam est inseparabilis. vnde à disparitate illatio fieri non potest, neque inferri, quòd Deus sit autor talis actus quoad naturalem eius entitatem, & non quoad illius malitiam.

Deinde cùm Deus per sic respondentes praedefiniens efficaciter humanam voluntatem ad naturalem entitatem actus peccati, quaerendum est ab illis, an sit in libera facultate voluntatis creatae, quae ad huiusmodi actum sic praedefinita est, apponere illi moralem malitiam, vel non apponere. Si enim potest non apponere huiusmodi malitiam, ille non erit actus intrinsecè malus, de quo modò loquimur. Si autem non potest malitiam ipsi actui non apponere. Ergo inintelligibile videtur, quòd Deus praedefiniens voluntatem ad actum, cui ipsa voluntas non potest moralem malitiam non apponere, non simul praedefiniat voluntatem ad ipsam malitiam. quod si hoc possibile esset, deberent saltem huiusmodi possibilitatem nobis, qui ingenio mediocres sumus, declarare.

Accedit quòd etiam Caluinus in opusculo de aeterna Dei praedestinatione pag. 946. & Beza Aphoris. 11. expressè dicunt, moralem peccati malitiam in solam creatam voluntatem, vti causam secundam instrumentalem, & deficientem referendam esse. & verba ipsius Bezae sunt: *Mala autem instrumenta, mala, inquam, non ex creatione, sed ex corruptione, quatenus quidem agunt, malè semper agunt: vtcunque ipsi inseruiant decreto Dei. Quatenus autem Deus per illa agit, bono Dei operi vel inuita, vel per ignorantiam seruiunt: nam Deus per quaecunque agat instrumenta, semper benè agit.* haec ille. & tamen propter hunc modum dicendi non excusantur, quin faciant Deum autorem peccati, quia dicunt, Deum praedefiniuisse ab aeterno voluntatem ad actus malos quoad illorum naturalem entitatem.

Propter haec fortasse aliter responderetur ad dictum argumentum, Deum dici non posse autorem peccati, quia non est causa actus peccati moralis, sed causa naturalis tantùm. Verùm quaerendum est, quid intelligatur nomine causae moralis. nam duobus modis aliqua causa potest dici moralis, vno modo, quia licèt reuera producat actum, physicè in illum influendo, est tamen causa agens cum pleno iudicio, & deliberatione, & agens conformiter, vel difformiter ad regulam rectae rationis. Alio modo, quia reuera ipsam productionem effectus talis causa physicè non attingit, sed solùm suadendo, hortando, & consulendo alium inducit ad aliquid faciendum. & licèt hoc secundo modo aliquis verè, & propriè dici possit causa moralis alicuius actionis, tamen multo magis dici potest ac debet causa moralis primo modo, maximè si efficienter praemoueat, & praedeterminet voluntatem alterius ad talem actum. Quare cùm Deus quidquid operatur, agat ex plenissimo & perfectissimo iudicio, & deliberatione, & electione, & praedefiniat voluntatem ad talem actum, & illam in tempore moueat ad eundem actum, & sic moueat, vt infallibiliter illa in actum exeat, nullo modo videtur dici posse, esse causa talis actus naturalis tantùm, non autem moralis. III.

Deinde actus moraliter boni Deus dicitur causa non tantùm naturalis, sed etiam moralis. cur ergo si est causa naturalis actus moraliter mali, non potest etiam dici causa illius moralis? Dicetur, quia ad bonum hortari potest, & suadere, non ad malum. At ista responsio nulla est, quia est causa moralis non solùm illa, quae alterum hortatur, & suadet, sed etiam illa quae physicè effectum operatur. Deinde, quia ad hoc, vt aliquis sit causa moralis alicuius actus mali, necesse non est, vt suadeat ipsam malitiam actus, sed sufficit vt suadeat ipsum actum, ad quem sequitur malitia. v.g. vt quis dicatur moralis causa homicidij, aut adulterij, necesse non est, vt suadeat ad volendam malitiam, quae inest homicidio, & adulterio, sed sufficit, vt suadeat ad volendum actum homicidij, & adulterij, etiamsi de morali malitia nihil omnino cogitet. Cùm igitur Deus per respondentes voluntatem humanam ad actum ipsum peccati non solùm suadeat, sed moueat, & ab aeterno praedefiniuerit, nulla videtur esse ratio, ob quam ex illius sententia non sit causa eiusdem actus etiam moralis. Deinde probatur veritas huius propositionis testimonio omnium ferè Scolasticorum, qui, paucissimis exceptis, docent, actus liberos non esse praedefinitos saltem ante liberam determinationem voluntatis creatae, vt superiùs diximus, quae doctrina si vera est de actibus moraliter bonis, & indifferentibus, multò magis vera esse debet de actibus moraliter malis ab intrinseco. Testimonia verò Scholasticorum non opus est hic allegare, tum quòd haeretici illorum autoritatem non magnifaciant; tum quòd Catholici ea videre possunt allegata à Francisco Suarez libro secundo de Auxiliis capite Suarez.

par. 1. *§. quia scholastici sæpius de concursu Dei ad aliquod malum*, & ex quibus intelligitur satis prædicta. Nazarius Dudæ [illegible] in prima part. quæst. 23. art. 4. controuersia 3. *§. quarto explicandum* conclusio.

VI. Quibus omnibus addenda est tertia & postrema propositio. Actus moraliter mali ab intrinseco nullo modo neque ante, neque post præuisam determinationem voluntatis humanæ à Deo prædefiniti. Hæc propositio proponitur ad ea explicanda, quæ supra capite 8. dicta sunt. Duo enim ibi diximus, primum actus saltem moraliter bonos, aut indifferentes, licet non sint prædefinitos ab æterno, vt particula, *præ*, dicit antecessionem ad scientiam futuræ determinationis voluntatis creatæ, fuisse tamen prædefinitos, vt eadem particula dicit antecessionem æternitatis ad tempus. Secundum, actus moraliter malos quoad moralem malitiam non fuisse prædefinitos decreto effectiuo, & positiuo, sed permissiuo tantum, & ordinatiuo. Dubium autem esse poterat de eisdem actibus malis, an saltem quoad naturalem actus entitatem illi fuerint prædefiniti decreto aliquo positiuo, volitiuo, & effectiuo, & non solùm permissiuo. Et ratio dubitandi est eadem, quoniam ad illa omnia videtur extendi diuina prædefinitio, ad quæ se extendit diuina causalitas: diuina verò causalitas se extendit ad naturalem entitatem actuum malorum etiam ex nostra sententia, qui suprà capite 10. reiecimus secundum opinionem Durandi, Aureoli, & Altisiodorensis dicentium, Deum non esse causam immediatam actuum malorum, quatenus etiam actus naturales sunt. Nihilominus hanc propositionem veriorem esse existimo, quàm oppositam, quæ dicit, tales actus quoad naturalem entitatem fuisse prædefinitos, tum quia multæ sunt Patrum authoritates ex superiùs allegatis, maximè ex Augustino libro secundo de libero arbitrio capite 20. & libro 5. capite primo, & libro primo Retractation. capite 9. & lib. de perfectione iustitiæ, & libro 11. Confess. capite 11. quæ authoritates expressè videntur docere, actus malos etiam quoad illorum naturalem entitatem à Deo volitos non esse: tum etiam quia ad hoc, vt aliquis actus sit à Deo positiuè prædefinitus, oportet, quòd sit ex intentione Dei, non qualicumque, sed efficaci: at non intelligitur, quomodo actus intrinsecè malus possit esse à Deo efficaciter volitus, & intentus. Dicetur, poterit esse volitus saltem eo modo, quo actus indifferentes sunt voliti; quia Deus vult humanam voluntatem liberam esse, & habere in sua potestate vsum concursus ad quemcumque actum illa sese voluerit determinare; & quia videt, quòd si constituatur in tali ordine, illa se determinabit ad actum malum, determinat illum in tali ordine constituere, & prædefinit illum concursum ad actum malum, quæ namque poterit esse maior ratio, quòd concursus ad actus indifferentes, & moraliter bonos ordinis naturalis sit ex diuina prædefinitione, non autem concursus ad actus malos? cùm illi concursus non sint prædefiniti per se, & in se immediatè, & in particulari, vt suprà dictum est, sed secundariò, & mediatè.

Nihilominus dicendum actus bonos, vel indifferentes posse dici prædefinitos, non autem malos, quia boni, & indifferentes aliquo modò possunt esse intenti à Deo: mali autem nullo modo. Secundò, quia propter bonos, vel saltem indifferentes Deus dedit voluntati vires, & auxilia naturalia, multo magis supernaturalia, & propter illos Deus offert voluntati suum concursum, non autem propter malos dedit Deus voluntati vires, & auxilia, neque etiam propter illos offert suum concursum, absit vt hoc dicamus. Dices, quare ergo de facto offert, & præbet concursum ad actus malos? Respondeo, id efficere, quia sic exigit libertas voluntatis, quam iure creationis tenetur illæsam seruare in essendo, & operando, quod efficere non potest denegando illi suum concursum, etiamsi prouideat eam tali concursu abusuram, & quantum est ex se, nollet eam illo abuti.

Et per hoc patet solutio ad rationem dubitandi adductam: non enim verum est absolutè, ad illa omnia se extendere diuinam prædefinitionem, ad quæ extenditur diuina causalitas: nam prædefinitio infert causalitatem, non quamcumque, sed illam, quæ est cum intentione, & volitione efficaci effectus. Causalitas autem esse potest sine tali intentione, & volitione, quando Deus offert suum concursum voluntati creatæ, quam prouidet voluntatem velle abuti ad malum, & contra gloriam suam, sed tamen iure creationis tenetur eundem concursum illi præbere, neque potest denegare illæsa manente eiusdem voluntatis libertate: in eo enim casu voluntas diuina non intendit nec vult effectum, qui inde sequitur ex tali concursu, & tamen ad illum causandum concurrit.

Sed adhuc dicetur. Si illa loca ex Augustino citata aliquid faciunt ad hanc propositionem probandam, plus probant, quàm opus sit: probari enim videtur ex illis, Deum nullo modo esse causam actus mali, etiam quoad naturalem eius entitatem, quod tamen nos fatemur, vnde nobis incumbit ad illa respondere.

Respondeo, quod ad præsens institutum facit, satis esse, ex illis haberi, nullo modo actus malos posse esse à Deo prædefinitos: quomodo verò illa sint exponenda, non spectat ad hunc locum, sed spectat ad librum octauum.

CAPVT XIX.

Hæreticorum argumenta contra secundam propositionem afferuntur & soluuntur.

CONtra secundam propositionem argumentantur Zwinglius sermone de Prouidentia capite sexto, & Caluinus in Antidoto ad Sorbon. cap. sessionis sextæ, & libro secundo contra Pighium pag. 141. Diuina Scriptura docet, impios esse gladios, & serras, & virgas in manu Dei, quibus ille vtitur ad sua iustissima opera perficienda, non secus atque artifex, qui vtitur suis instrumentis ad opus perficiendum. Isaias capite decimo inquit. *Assur virga furoris mei*, & infrà: *Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur.*

Pro solutione huius, & aliorum argumentorum, quæ ab hæreticis afferri solent, notandum est, duplex esse malum, aliud pœnæ, aliud culpæ.

Et quidem mali pœnæ: sicut nihil vetat Deum ipsum esse auctorem, ita nihil vetat ex hoc capite illud esse à Deo prædefinitum, si alias ex diuina prædefinitione non eueniat læsionem arbitrij nostri libertas. Nihil etiam vetat homines mouere ad hoc, vt pœnam aliis infligendam, salua tamen illorum libertate. De hoc malo pœnæ sæpe loquitur diuina Scriptura libro primo Regum capite 16. libro tertio capite 9. 14. 21. & 22. Isaiæ 45. *Ego Dominus faciens pacem, & creans malum.* Amos capite 3. *Si erit malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus.* Iuxta expositiones Augustini libro primo contra Adimantum capite 27. Irenæi libro quarto contra hæreses capite 77. Chrysostomi homil. 43. in Matth. Basilij homil. quòd Deus non est auctor malorum. Quemadmodum igitur non repugnat diuinæ bonitati peccata hominum castigare per seipsum: ita non repugnat ad diuinam exercendam iustitiam vti ministerio hominum, & Angelorum, maximè qui nequam sunt, illi enim potissimum vel carnifices Deo solent deseruire ad iustitiam vindicatiuam exercendam, iuxta illud Psalmi 77. *Deus misit in eos iram indignationis suæ, & immissiones per Angelos malos.* Ob hanc rationem Deus vti dicitur nequam hominibus, vt virgis, serris, gladiis, rotis, tributis, & plaustris: & hoc intelligo esse verum, etiamsi id quod Deus iuste præcipit, & licitè fieri potest, præuideat illos illicitè, & iniustè facturos, tunc enim quæ illicitè faciunt, non sunt Deo imputanda, sed propriæ illorum malitiæ. v. g. Deus præcepit Chaldæis ascendere, & percutere terram Iuda. illi ascendunt, & omnia libidinibus, & sacrilegiis complent. libidines, & sacrilegia non sunt Deo imputanda. Per hæc patet ad argumentum hæreticorum. Sunt nequam homines velut instrumenta in manu artificis, non quòd illis Deus vtatur ad malum culpæ, sed potius ad suam iustitiam vindicatiuam exercendam: hac differentia intercedente, quòd homines non sunt instrumenta solùm acta, sed liberè etiam agentia.

II. Secundò argumentatur Caluinus libro 1. institut. capite 18. §. 2. & libro 2. capite 4. §. 2. 3. & sequentibus. Deus immittit exercitus impiorum ad vindicandas iniquitates aliorum impiorum. Isaiæ 13. 14. 45. Ieremiæ 47. & aliis pluribus in locis.

Respondetur eodem modo, Deum præcipere, quod nequam homines rectè facere possunt, & quod de se iustum, & licitum est, quamuis illi nequam homines, quod rectè fieri potest malè faciant.

Tertiò arguit eodem lib. 1. institut. capite 18. §. 1. & in Antidoto ad sextam caput 6. sessionis pluribus testimoniis diuinæ Scripturæ, quibus docemur, Deum corda hominum indurare, obcæcare, tradere in passiones ignominiæ, in reprobum sensum, seducere, decipere, præcipere quibusdam, vt faciant, quæ de se mala etiam moraliter sunt, qualia sunt, quæ habentur Exodi 8. libr. 2. Regum cap. 16. lib. 3. cap. 22. Isaiæ 6. Ezechiel. 14. Lucæ 8. Ioan. 12. & ad Roman. 1.

Respondetur peccata hominum aliquando solùm esse peccata, aliquando verò esse etiam pœnas aliorum præcedentium peccatorum: sic enim ordinantur aliquando à Deo, vt sint pœnæ aliorum peccatorum, vt non semel contra Iulianum probauit Augustinus, præcipuè lib. 5. contra eundem Iulianum cap. 3. & lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 21. Et ob hanc causam dicitur Deus homines indurare, obcæcare, tradere in reprobum sensum, quando peccata sequentia permittit in pœnam præcedentium, & in eundem finem ordinat. Est tamen latum discrimen inter pœnam, quæ simplex pœna est, non etiam peccatum, & pœnam, quæ est etiam peccatum, quoniam primam Deus causat, & operatur etiam per se verè, propriè, & positiuè: pœnam autem, quæ peccatum est, non operatur ipse positiuè, sed permissiuè tantùm, & ordinatiuè: quia cùm ex vna parte posset hominem adiuuare fortissimis diuinæ gratiæ præsidiis, ne à Dæmone vinceretur, & ex altera parte posset Dæmonis vires cohibere, ne hominem seduceret, & in errores, & peccata pertraheret, Dæmonem non cohibet, & homini auxilia non confert. Sicque Dæmon in hominem sæuit, illum indurat, excæcat, & tradit in passiones ignominiæ, & in desideria cordis, & hoc in pœnam præcedentium delictorum.

Scio, Caluinum hanc glossam ægrè ferre, sed si promissis stare velit, vt non discedat à doctrina Augustini, illam omnino non admittere non potest. est enim verbalis, & perpetualis ipsius Augustini doctrina in lib. 1. ad Simplician. quæstione sexta, & lib. 5. contra Iulianum cap. 3. & epistola 105. ad Sixtum. Nam dicto lib. 5. contra Iulianum declarat, quid sit hominem tradi à Deo suis desideriis, dicens: *Cùm ergo dicitur homo tradi desideriis suis, inde fit reus, quia desertus à Deo cedit eis, atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur.* & tract. 53. in Ioan. docens, quid sit, hominem excæcari à Deo, inquit: *Sic excæcat Deus, sic obdurat, deserendo, non adiuuando, quod occulto iudicio facere potest, iniquo non potest.* & lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 20. vbi expendens locum illum ex 2. Regum cap. 16. vbi legitur Dominus præcepisse Semei, maledicere Dauidi, ait: *Neque causa tacita est, cur præceperit Dominus maledicere Dauid, hoc est cur eius malam voluntatem miserit, vel dimiserit.* & capite 21. vbi expendens illum locum ex Ezechielis capite 14. *Ego Dominus seduxi Prophetam illum*, ait, *quod ergo audimus dicentem Dominum: Ego Dominus seduxi Prophetam illum, & quod ait Apostolus, cuius vult miseretur, & quem vult indurat, in eo, quem seduci permittit, & indurari, mala eius merita credamus.* & dicto lib. 1. ad Simplician. quæstione sexta declarans, quomodo intelligendum sit, quod ait Scriptura tertio Regum capite vltimo: *Egredere, decipies, & præualebis.* sic dicit, *De spiritu mendacij, per quem deceptus est Achab, hoc intelligamus, quod tam superius intelligamus arbitror, Deum scilicet omnipotentem, & iustum distributorem pœnarum, præmiorumque pro meritis, non solùm bonis, & fidelibus ministris vti ad opera congrua, sed etiam malis ad opera digna, cùm illi pro sua peruersitate nocere appetant, sinantur autem tantum, quantum ille iudicat, qui omnia in mensura, & pondere, & numero disposuit.*

Et quoniam graue fortasse videbitur Caluino, stare interpretationi Augustini, licèt vltroneus id spoponderit in libris contra Pighium pagina iuxta primam editionem 86. & 95. & non ipse solus, sed Petrus Martyr, Beza, & alij plures hanc glossam reiiciunt, probanda est illius veritas ex ipsamet diuina Scriptura. In primis igitur probatur, huiusmodi Scripturæ locutiones esse intelligendas secundùm diuinam permissionem ex libro Exodi capite octauo, vbi Scriptura ait, Deum cor Pharaonis indurasse, IV.

Margin notes: Augustinus. Irenæus. Chrysost. Basilius. III. Augustinus. Caluinus. August.

vt non dimitteret populum suum: & nihilominus illa verba esse intelligenda secundùm permissionem, demonstrat lectio Septuaginta interpretum, dicens, *Et ingrauauit Pharao cor suum, & in isto tempore, & noluit dimittere populum.* Et textus Hebraicus, qui sic legit וַיַּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת־לִבּוֹ *Et indurauit Pharao cor suum*: nam verbum כבד actiuam, non passiuam habet significationem, & sic ipse Pharao cor suum aggrauauit, non Deus, nisi permittendo. Quod non solus Augustinus obseruauit lib. de gratia & libero arbitrio cap. 23. sed etiam Philippus Melancthon in locis communibus à se correctis, & editis anno 36. 38. & 46. dicens, hanc sententiam, & alias similes secundùm phrasim Hebraicam significare permissionem. Secundò probatur ex lib. Iob capite primo, vbi dicitur Dominus bona Iob abstulisse, & illum percussisse, & afflixisse: & nihilominus constat ex eodem textu, illa omnia non Deum in Iobum exercuisse, sed Dæmonem Deo permittente, vt manifeste indicant illa verba, *Ecce in manu tua est.* & illa, *Egressus igitur Satan à facie Domini percussit Iob vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem capitis.* Tertius locus ad id probandum est in lib. 2. Regum cap. 24. vbi in initio sic legitur, *Et addidit furor Domini irasci contra Israel, commouitque Dauid in eis dicentem ad Ioab: Vade, numera Israel, & Iuda.* Id verò intelligi debere factum à Deo secundùm permissionem, habetur ex lib. 1. Paralipomenon cap. 21. vbi sic dicitur, *Consurrexit autem Satan contra Israel, & incitauit Dauid, vt numeraret Israel.* Quartus locus est in 3. lib. Regum cap. vltimo, vbi cùm dixisset Michæas, se audiuisse Dominum dicentem Satanæ, *Egredere, decipies, & præualebis*: subiunxit Sedecias Pseudopropheta, *Me ne ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi?* Ecce hic Pseudopropheta hæreticorum impietatem redarguit, docens Deum decipere dimittendo, seu deserendo, non errores immittendo. Quintus habetur Ezechielis 14. vbi legitur, *Et Propheta si errauerit, & locutus fuerit, ego Dominus seduxi Prophetam illum*, quem constat non posse intelligi, nisi secundùm permissionem: alioqui Deus verè, & propriè seductor est: quod tamen non nisi cum dira blasphemia de Deo dici posse ostenditur ex eo, quòd Iudæi per summam contumeliam saluatorem nostrum vocarunt seductorem. Sextus locus est apud Matth. capite sexto, vbi Saluator nos docet, Patrem orare, ne nos inducat in tentationem, quod non posse intelligi nisi secundùm

Augustinus. permissionem, obseruat Augustinus epistola 89. quæstione secunda, vt colligitur ex D. Iacobo epistola canon. cap. 1. dicente, Deus autem intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. Si malorum tentator non est, multo minus in tentationem potest per seipsum inducere.

V. Dicetur. Si hæc omnia solùm permittit, non autem verè, & propriè Deus facit; cur dicit Scriptura illum verè hæc facere?

Respondeo, huius rei duplicem esse rationem. Altera sumitur ex communi vsu loquendi apud homines, quo dicere solemus, eum, qui aliquod malum imminens futurum præuidet, si non impedit, cùm possit impedire, esse illius mali auctorem, maximè si sit princeps, cui incumbit mala imminentia subditis impedire, hoc vno excepto, quòd homo potens malum proximè imminens impedire, & non impediens peccat. Deus verò non peccat, quia nulla lege tenetur ad impediendum, & quia ipse est potens, & sciens ex malis, quæ permittit, multa bona elicere. Secunda ratio sumitur ex eis, qui ciuitatem, aut personam aliquam præsidiis, & armis expoliatam derelinquunt inimicis depopulandam, aut occidendam, quo pacto Dauid libro secundo Regum capite 12. dictus Vriam occidisse gladio filiorum Ammon: ita Deus hominem desertum efficacibus auxiliis, & potestati Dæmonis, aut nequitiæ hominis derelinquens, dicitur hominem indurare, excæcare, seducere, & similia facere, quæ non propriè, sed solùm deserendo, & permittendo facit. Hæc ratio assignatur ab Augustino libro quinto contra Iulianum capite 3. dicente: *Cum ergo audiunt homines tradi* [illegible] *fit, inde fit reus, quia deseritur à Deo, inde vt, & quæ consequuntur, admittat, capiatur, trahatur, præcipitetur.* Consentiunt Chrysostomus homil. 3. ad Romanos, Gregorius Romanus lib. 25. moralium capite 12. & 13. Isidorus libro secundo de summo bono capite 9. Damascenus libro secundo de fide capite 30. Hæc autem omnia tam prolixè prosecuti sumus, vt conuinceretur perfidia hæreticorum deridentium illam glossam, quam sancti Patres adhibent ad illa testimonia diuinæ Scripturæ.

Quarto loco pergunt hæretici in dictis locis argumentari ex testimoniis diuinæ Scripturæ, quæ expressè testantur, quosdam actus intrinsecè malos fuisse à Deo prædestinatos æterno suo decreto efficaci, & immutabili, qualis fuit actus venditionis fratrum Iosephi, qui illum Ismaelitis vendiderunt Genesis capite 37. & actus proditionis Iudæ, & impij sceleris Iudæorum in Christum admissi, quem fuisse à Deo prædefinitum aperte testatur Scriptura Lucæ 22. in Actis Apostolorum capite secundo, quarto & 17.

Respondeo, nullibi in diuina Scriptura doceri, illos actus malos fuisse à Deo prædestinatos, vt fierent. Sed benè prædefinitum esse opus humanæ redemptionis, & alia bona opera, ad quæ illi actus, quos Deus præuidit futuros ex malitia hominum si permitterentur, fuerunt à Deo ordinati. Aliud autem est prædefinire, vt velle vt mala fiat, & illum malum facere: aliud est, voluntatem proprio vitio malam factam in bonum ordinare. Deus voluntates ergo malas non prædefinit, neque malas facit, sed ipsas malas factas ordinat in bonum, vt non semel Augustinus ait, præcipuè in illud Psal. 117. *Circumdederunt me sicut apes.* & Basilius homil. quòd Deus non sit auctor malorum. Sic quando ad illum locum Genesis 50. dictum est supra, & nunc iterum dicitur, ex eo non colligi, voluntatem Dei fuisse, vt fratres venderent Iosephum, sed vt illum actum malum venditionis fratrum ordinaret ad extollendum illum ad principatum Ægypti, vt verba ipsa satis demonstrant. Præter quod si sequamur lectionem Septuaginta, & Symmachi, & Aquilæ, & Samaritanum, verba illa, *Num Dei possumus resistere voluntati*, aliter sunt legenda, nimirum hoc pacto, *Num Deus ego. Numquid Dei ego.* quæ tamen verba eundem sensum reddunt, quem reddit nostra vulgata editio. Scilicet, *Numquid Deus ego sum, qui possim resistere eius voluntati? Vos cogitastis me perdere: sed Deus illud disposuit.* Non possumus re-

dere

dum a Deo dispositum innouare. Sic enim exposuerunt illa verba peritissimi Hebræorum Magistri, inter quos Rabbi Abraham Alphasis, quamuis sint, qui putent, illas lectiones alium sensum reddere, quod non credo. Arbitror enim, nostram editionem cum veritate textus Hebraici exactissime in sensu conuenire. Idem dicendum est ad alia testimonia allegata ex Euangelio Lucæ, & Actis Apostolorum. non enim voluit Deus Iudæ proditionem, & malitiam Iudæorum, sed præuidens futuram, si admitteret, admisit, & in bonum redemptionis generis humani ordinauit, vt sæpè dictum est ex D. August. tract. 53. in Ioan. & Leone Primo in serm. 16. de Passione. August.

VII. Quintum argumentum sumit Caluinus ex auctoritate D. Augustini, qui dicit, Deum operari intus in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum. quod ad longum prosequitur, & probat Augustinus testimoniis diuinæ Scripturæ in lib. de gratia & lib. arbitrio cap. 20. & 21. quòd si quis adhibeat glossam illam de duplici modo operandi in cordibus hominum permissiuè, & positiuè, illam glossam reiiciunt Caluinistæ. & quidam alij ex eodem Augustino lib. 5. contra Iulianum cap. 3. qui eandem glossam à Iuliano adhibitam quibusdam auctoritatibus diuinæ Scripturæ contra ipsum allatis, reiicit, dicens: *Quid est, quod dicis, cùm desideriis suis traditi dicuntur, intelligi per diuinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata compulsi, quasi non simul posuerit hæc duo idem Apostolus, & patientiam, & potentiam, vbi ait, Si autem Deus volens ostendere iram*, &c. August.

Respondeo, duobus modis intelligi posse, Deum operari in cordibus hominum, ad eorum voluntates inclinandas, vno modo imprimendo voluntatibus pondus aliquod, per quod tendant, & ferantur in obiectum: alio modo aperiendo voluntatibus humanis viam, vt tendant in hoc obiectum, interim alias vias claudendo. Est huiusce rei exemplum appositissimum, quod etiam aduersarius displicere non debet, sumptum ex lib. Prouerbiorum. cap. 21. vbi ait Sapiens, *Sicut diuisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit inclinabit illud*. aqua enim duobus modis potest inclinari, vt fluat ad aliquem locum, vno modo imprimendo illi pondus, quod fit à generante, ob quam causam dixit Philosophus lib. 8. Physic. elementa moueri ad sua loca à generante. alio modo aperiendo illi viam, vt fluat ad certum locum, alias interim claudendo, quemadmodum viridarios facere videmus in hortorum areolis irrigandis. Vtroque illorum modorum Deus voluntatem humanam ad bonum potest inclinare, ad malum verò non nisi secundo modo inclinat, cùm in pœnam alicuius peccati præcedentis voluntati iam suo vitio deprauatæ viam aperit, vt fluat ad hoc, vel illud peccatum, quod facillimè intelligemus, si supponamus tria, quæ verissima sunt. Aristot.

VIII. Primò voluntatem hominis ab Adæ peccato sauciatam ad vitium suapte natura inclinatam esse, & ferri, ad bonum verò non nisi cum labore, & ingenti difficultate inclinari, & non nisi cum speciali Dei adiutorio oblatam tentationem superare posse. quod eleganter adnotauit D. Basilius in illa verba Psal. 61. *Interficitis vniuersi vos, tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulsæ*. Neque soli Doctores sacri, verùm etiam Ethnici hanc veritatem agnouerunt, id namque indicare volebant pulcherrimæ illæ Dædali imagines, quibus virtutes denotabant, quæ nisi ligatæ apud homines detineri minimè poterant; sed ex illorum aspectu statim euolabant, vt Plato in Menone, & Hyppia maiore auctor est, & Arist. lib. 1. de Anima. Addamus voluntatem ipsa peccandi consuetudine semper ad malum magis, ac magis inclinari, & ex consuetudine peccandi fieri catenam, quæ hominem quasi per vim detineat in peccato, vt Augustinus ait Confess. lib. 8. cap. 5. *Velle, inquit, meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me: quippe ex voluntate peruersa facta est libido, & dum seruitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas, quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis, vnde catenam appellaui, tenebat me obstrictum dura seruitus.* Basilius. Plato. Aristot. August.

Secundò supponimus, Dæmonem omnibus, quibus potest, modis, & viis hominum saluti insidiantem, alligatum tamen per diuinam potentiam, vt nemini valeat nocere, nisi quantum, & quando, & quomodo Deus iusto iudicio, licèt occulto, permittit. quod non solùm Augustinus ait serm. 197. de tempore, sed Apostolus Paulus in 1. ad Corinth. cap. 10. dicens, *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* August.

Tertiò supponimus, Deum in pœnam alicuius peccati præcedentis, ex hac quidem parte priuare hominem efficacibus præsidiis, quibus à Dæmone protegebatur, ex altera verò Dæmonem soluere, & sinere pro libitu hominem huius, aut illius peccati tentare. Hinc facillimè intelligimus, Deum in pœnam præcedentium delictorum homines ad malum inclinare, & in peccata compellere, nihil in eorum voluntatibus positiuè operando, sed solùm destituendo auxiliis, & permittendo Dæmonem in illos sæuire, & præualere. Atque hoc modo intelligendum esse Augustinum, cùm ait, Deum voluntates hominum ad malum inclinare (de malo culpæ loquor) declarat idem Augustinus eodem lib. cap. 21. sic scribens: *Si autem potens est, siue per Angelos bonos, vel malos, siue quocumque alio modo operari etiam in cordibus malorum pro meritis eorum, quorum malitiam non ipse fecit, sed aut originaliter tracta est ab ipso Adam, aut creuit per propriam voluntatem, quid mirum est, si per Spiritum sanctum operatur in cordibus electorum suorum bona, qui operatus est, vt ipsa corda essent ex malis bona.* Quamuis possit & aliter dici cum Hugone nostro Victorino lib. 1. de sacramentis part. 5. cap. 19. Deum operari in cordibus malorum ad inclinandas eorum voluntates, non quidem dando malis voluntatibus malitiam, sed ordinem, vt cùm homines mali parati sint ad mala perpetranda, non tamen possint, quidquid voluerint efficere, sed quod Deus voluerit, & ob finem, ad quem illorum voluntates, & operationes dirigit, vt constat exemplo venditionis fratrum Iosephi, de quo diximus in responsione ad quartum argumentum. August. Hugo Victor.

IX. Dices. Quid ergo innuunt verba illa Augustini lib. 5. contra Iulianum, *per potentiam in peccata compulsi*.

Respondeo, sunt homines per diuinam potentiam compelli in peccata, cùm permittit Dæmonem suam illis inferre potestatem. Sicut enim opus est diuinæ omnipotentiæ Dæmonis potentiam cohibere: ita ad eandem omnipotentiam spectat, Dæmoni habenas laxare; & hoc est summum illud opus diuinæ omnipotentiæ, quod in cruce exercuit Christus, cùm Principem huius mundi principatu expoliauit, de quo apud Lucam cap. 11. ait Saluator: *Cùm fortis armatus custodit atrium suum in pace*, &c. cùm namque etiam multò noceat, & aduersùs quamplures hominum præualeat Dæmonum sæuitia, longè tamen, ac incomparabiliter maior erat ante Christi resurrectionem, quàm nunc sit. Primùm, quia maiores habebat vires ad homines decipiendos, & seducendos per falsa miracula, & per responsa, quæ dabat in idolis, quæ etsi non sufficerent ad hominem cogendum, vt illi crederet, erant tamen sufficientia ad eundē grauissimè tentandum. Secundò, quia maiores adhuc vires habebat ad hominum affectus concitandos ad peccata perpetranda, quos tanquam mancipia suo seruituti, quod per idololatriam in illos habebat, prout volebat, quodammodo ducebat. At verò Christo à mortuis resurgente idola corruerunt, Dæmones obmutuerunt, iusque illud seruitutis, quod per idololatriam in homines habebant, ab illis ablatum est. & vt semel dicam cum Augustino serm. 197. de tempore: *Alligatus est Dæmon post Christi resurrectionem, tanquam innexus canis catenis, & neminem mordere potest, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit.* Quod vel ipse Porphyrius Christiani nominis acerrimus hostis ab ipsa veritate constrictus est confessus, cùm ait, *Postquam Iesus Mariæ filius colitur, nullam deorum vtilitatem à Dijs consequi possumus.* Hoc modo intelliges, quomodo Deus nihil positiuè in hominum voluntates imprimendo, secundùm vocabulorum proprietatem, illos in peccata per potentiam compellere dicatur.

August.

Porphyr.

Sed contra hanc doctrinam instarunt adhuc ex verbis Augustini lib. 2. de libero arb. cap. 20. vbi dicit, motum voluntatis, quo illa conuertitur à Deo ad bonum commutabile, qui motus peccatum est, ab ipso Deo causari in hominis voluntate. verba illius sunt: *Omne bonum ex Deo, nulla ergo natura, quæ non sit ex Deo. Motum ergo illum auersionis, quem fatemur esse peccatum, quoniam defectiuus motus est, omnis autem defectus ex nihilo est, vide quò pertineat, & ad Deum pertinere non dubites. qui tamen defectus quoniam voluntarius est, in nostra posisitus est potestate.*

Respondeo, locum illum corruptum esse, & corruptè allegari, vt suprà admonuimus. Neque enim legendum est affirmatiuè, *& ad Deum pertinere non dubites*: sed negatiuè, hoc pacto, *& ad Deum non pertinere non dubites* quod ex serie verborum quisque facillimè posset videre, nisi interceptionem [illegible] eos iuuarent, qui conantur malam causam tueri. Quomodo autem sit aliquis motus voluntatis, qui non sit à Deo, alia est quæstio, & alibi tractanda. pro nunc dici potest, duplicem esse motum voluntatis, alterum defectiuum ab eo quod est, ad id quod non est, & hunc Augustinus non habet, pro inconuenienti, non esse à Deo, est autem motus moralis eiusdem voluntatis. Alius est effectiuus ab eo quod est, ad id quod est, & hunc Augustinus non negat esse naturalem, etiam in actu peccati, sed non ob hoc sequitur, illum esse à Deo prædefinitum propter rationes à nobis adductas capite præcedenti.

Sextum argumentum sumit Caluinus lib. 3. Instit. cap. 23. §. 8. ad probandum, quòd peccatum Adæ fuerit ab æterno prædefinitum, & ex illa prædefinitione Adam habuerit necessitatem peccandi, ex Augustino lib. 6. de Genes. ad literam cap. 15. vbi dicit, quòd Dei voluntas est rerum necessitas.

Respondeo, nimis frigidum esse argumentum. debebat enim priùs probare, voluntatem Dei fuisse, vt Adam, aut alius quis peccaret, quod nec probauit, nec probabitur vnquam. Illa etiam Augustini authoritas non potest de omni necessitate verificari, vt Caluinus gratis sibi fingit, sed respectu aliquorum diuina voluntas infert necessitatem antecedentem, quæ pugnat cum libertate: respectu verò omnium, & singulorum actuum liberorum humanæ voluntatis infert solùm necessitatem consequentem, vel concomitantem, vt clementer Augustinus docet lib. 5. de ciuit. cap. 10. & nos abundè ad eius mentem docuimus lib. 1. quæ nullo modo lædit arbitrij libertatem siue in benè, siue in malè agendo.

Septimum argumentum sumunt Caluinus, & Beza ex eodem Augustino in Enchirid. cap. 96. vbi ait, quòd bonum est, vt sint mala, omne autem quod bonum est, potuit velle Deus ab æterno.

Respondeo miram esse cæcitatem, quæ vnquam in mentem venit Augustino, putare, quòd per malitiam peccati aliquid bonitatis accedat vniuerso, cùm potius per ipsam malitiam peccati comminuatur bonitas vniuersi. Sensus ergo Augustini non est, quem arguentes fingunt, sed sensus est, bonum esse permittere vt sint mala in mundo, propter rationes lib. sequenti adducendas. & hoc bonum potuit Deus ab æterno velle, & de facto voluit, vt idem Augustinus eo loci dicit in fine capitis antecedentis.

Octauum sumunt ex eodem Augustino in eodem lib. cap. 100. vbi ait: *Propterea namque magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius, vt miro, & ineffabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod etiam contra eius fit voluntatem; quia non fieret, si non sineret, neque vtique nolens sinit, sed volens. Nec sineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo posset facere benè.* Ex hoc loco Augustini inferunt: Si peccata non fiunt præter Dei voluntatem. Ergo Deus vult, vt fiant. Si dicatur, quòd non fiunt peccata contra Dei voluntatem permittentem. Contrà arguunt, vel Deus permittit peccata inuitus, vel otiosus, vel volens. Primum, & secundum dici non possunt. Ergo tertium.

Respondeo, peccata secundùm Augustinum fieri Deo volente, non quidem volente ipsa peccata, si enim vellet peccata, iam non essent peccata, quia non essent contra Dei voluntatem, in quo tota peccati essentia sita est. Et sanè magna est debilitas ingenij hæreticorum dicentium, peccata esse, quæ à Deo volita sunt, sed volente illorum permissionem. Cùm dicunt, vel permittit inuitus, vel otiosus, vel volens.

Respondetur eodem modo, quòd permittit volens, non quidem peccata, sed eorum permissionem. Quod vt faciliùs intelligatur, sciri oportet, differentiam esse inter voluntatem Dei positiuam, seu effectiuam, & voluntatem permissiuam.

... potius voluntas libera præ obiecto ... potentiam, & virtutem causæ ad producendum, vel non producendum effectum, sed habet pro obiecto esse, vel non esse effectus; hoc vult, ... esse, aut non esse. At voluntas permissiua, quæ respicit effectum procedentem à causa, sed respicit solum potentiam causæ, quam vult liberam esse ad producendum, vel non producendum effectum: non autem vult de facto illam talem effectum producere, aut non producere. Et hinc est, quòd Deum velle permittere peccata, non est, Deum velle esse peccata: quod Aduersarij propter crassitiem ingenij, vel malitiam, vel quia in doctrina sacra minus sunt exercitati, distinguere non volunt. quod euidenter demonstrari potest: quia velle permittere peccata, nihil est aliud, nisi velle voluntatem liberè operari cum solis auxilijs sufficientibus: hoc autem est quid de se bonum, quod potest esse obiectum diuinæ voluntatis: peccatum autem ipsum non potest esse de se bonum, & ideo non potest esse aliomodo obiectum volitum à Deo.

Sed instant: Si Deus vult peccata permittere, quare prohibet?

Respondeo, iuxta communem sententiam Catholicorum, Deum nullo modo velle peccata, quæ absolutè prohibet. Deinde dico, peccata prohiberi voluntate antecedenti, quæ non respicit conditionem creaturæ, quæ tamen non semper efficax est, sed vel conditionalis, vel voluntas simplicis cuiusdam complacentiæ. Eadem verò peccata permitti voluntate consequente, quæ respicit, & accipit conditiones creaturæ, quatenus vi eius, vt sinat creaturam rationalem circa mandatorum diuinorum obseruantiam liberè operari, et obseruantia illi cedat ad meritum, de qua re videri potest D. Thom. in primo sentent. dist. 46. quæstione prima art. 4. Ad idem argumentum multa etiam dicit Cardinal. Bellarmin. lib. 2. de Amissione gratiæ cap. 16. ad secundum.

D. Thom. Bellarm.

Nonum argumentum sumunt ex eodem Augustino in ... lib. cap. ... vbi ait: *Aliquando bona voluntate vult, quod Deus non vult, ... ita sit, vt hoc velit voluntate mala, quod Deus vult voluntate bona ... quod velle homini, quod Deus non vult, & ad quem finem suam quisque referat voluntatem, vt approbetur, aut improbetur.* hic, ait Caluinus, apertè Augustinus docet, vnum & eundem actum posse esse bonum, vt est à Deo, & malum, vt est ab homine.

Respondeo legenti verba textus Augustini nullum subesse posse vel leuissimum dubium. Docet Augustinus, circa vnum, & idem obiectum posse vnum hominem habere actum moraliter bonum, & alium hominem habere actum moraliter malum, & circa idem obiectum posse habere Deum actum moraliter bonum, & hominem habere actum moraliter malum, ratione diuersitatis finium, & intentionum, & circumstantiarum. At nunquam dixit Augustinus vnum, & eundem numero actum esse à Deo, & ab homine, à Deo moraliter bonum, ab homine moraliter malum, vt Caluinus prætendit. Alia loca adducunt ex eodem Augustino tum lib. 5. contra Iulianum cap. 3. tum ex lib. de corrept. & gratia cap. 10. quæ partim sunt explicata, partim extra propositum adducta, sine fine, & sine sensu, quibus superfluum est responsionem adhibere.

XII. Decimum argumentum sumunt ex fine prædestinationis, & reprobationis. Nam sicut Deus prædestinauit electos ad gloriam, vt ostenderet in eis gloriam suam per modum misericordiæ, ita prædestinauit reprobos ad pœnam, vt ostenderet in eis gloriam suam per modum iustitiæ vindicatiuæ. Ergo quemadmodum prædestinata sunt bona opera electorum, quæ sunt media necessaria ad gloriam, ita prædestinata sunt mala opera reproborum, quæ sunt media necessaria ad pœnam. Hanc verò argumentationem corroborant ex diuina Scriptura, quæ dicit: *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Prouerb. 16. & omnes homines esse in manu Dei, vt lutum in manu figuli, & Deum aliquos ad malum excitasse, vt ostenderet in eis virtutem suam, & alia quæ leguntur ad Roman. cap. 9.

Respondeo turpiter nimis errare Caluinum, & Bezam, & si qui sunt alij, qui sentiunt, Deum eadem primaria intentione voluisse ostendere gloriam suam in reprobis per modum iustitiæ, qua intentione voluit gloriam suam ostendere per modum misericordiæ in electis, & Deum hac ratione peccata permisisse, vt sic aperiret sibi viam ad suam iustitiam puniendo exercendam. Non sic de Deo sentiendum est, qui nos iureiurando obtestatur, non esse suæ voluntatis alicuius mortem, aut ruinam, sed potius, vt omnes conuertantur, & viuant. Certè diuina Scriptura testatur, non esse Deo necessarios homines impios, Ecclesiastici cap. 15. quod falsum esset, admissa huius sententiæ absurditate, vt lib. 7. ostendimus.

Ad illud verò quod ex Prouerb. cap. 16. obiicitur, dicendum est, Deum etiam impium operatum esse, non quo impius est, neque vt malus esset, quo posset in die iudicij suam iustitiam in illum exercere, sed quia præuidens illum, si crearetur, propria voluntate futurum malum, voluit nihilominus creare, & permittere peccare; prima quidem intentione, vt liber esset, secundaria verò, vt in die iudicij ostenderet in eo gloriam suam per modum iustitiæ vindicatiuæ.

Ad illud etiam, quod obiiciunt, omnes homines esse velut lutum in manu Dei, ex quo facit vasa in honorem, & in contumeliam, prout vult. Respondeo, ex sententia Augustini illam similitudinem verificandam esse in natura non quidem integra, sed corrupta, ex qua Deus facit vasa gloriæ per misericordiam, & vasa contumeliæ per iustum iudicium. Præter quod illa similitudo alijs quoque modis non incongruè applicatur, de quibus lib. 6. & 7.

Scio, Theodorum Bezam in responsione ad acta colloquij Montis-Belgardensis hanc doctrinam, & applicationem Augustini non recipere, sed non probat, non esse legitimam, & ideo eius dictum magnifaciendum non est. De alijs verò obiectionibus satis dictum est, & satisfactum. Beza.

XIII. Vndecimum argumentum Caluini tale est. Vel Deus condidit hominem præsciens finem, quem ille habiturus erat, vel ignarus talis exitus. Secundum dici non potest. Si dicatur primum, hoc alio modo esse non potuit, nisi quia suo decreto sic ordinauerat, vt ille labe-

Caluinus. retur. ita Caluinus lib. 3. Institutio, cap. 23. §. septimo.

Respondeo, Deus condidit hominem, præsciuit illius casus, & ruinæ: neque tamen id præsciuit, quod vt ita fieret, suo decreto ordinauerit, nisi loquendo de decreto, quo præuidens hominem propria voluntate casurum, si crearetur, & permitteretur, illum decreuit creare, & permittere labi, & eius lapsum in bonum finem ordinare, neque Caluinus oppositum probat.

Duodecimum ibidem. Ruina totius generis humani minimè potest adscribi culpæ vnius parentis, quia naturaliter fieri non poterat, vt culpa vnius parentis tota illius soboles excideret.

Respondetur, si naturaliter fieri non potuit, vt culpa vnius parentis tota eius soboles excideret, cur dixit Apostolus ad Ephes. 2. *Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri.* Dicendum itaque, quòd quando voluntas parentis non est aliquo modo voluntas totius sobolis, culpa parentis non potest tota soboles excidere. Voluntas autem Adæ interpretatiuè fuit voluntas totius posteritatis, quia collata est iustitia originalis ea conditione, vt illam pro se, ac tota posteritate, vel seruaret, vel amitteret. Vnde & illius præuaricatio interpretatiuè fuit præuaricatio totius posteritatis.

Alia nonnulla argumenta afferri solent contra eandem propositionem, quæ desumuntur vel ex diuina causalitate, vel ex diuina prouidentia. Verùm illa ex dictis soluta manent. Legatur caput præcedens in fine.

CAPVT XX.

Quarta controuersia proponitur, An omnis Dei voluntas sit efficax.

1\. HActenus visum est, quomodo Deus velit alia à se. Nunc videndum est, an omnis Dei voluntas, qua vult alia à se, sit efficax: id verò vt efficiamus, primò assignanda est varia, & multiplex acceptio diuinæ voluntatis. Deinde dicendum, quænam voluntas efficax est, & quæ inefficax.

Etsi autem vnica, eáque simplicissima sit in Deo voluntas, & vnicus, ac simplicissimus illius actus, nihilominus per comparationem ad varia obiecta, quæ illa respicit ad extra, solet etiam multis modis à Theologis distingui.

Prima distinctio diuinæ voluntatis est in voluntatem signi, & in voluntatem beneplaciti. Voluntas signi est illa, secundùm quam Deus denominatur volens, non secundùm rei veritatem, sed per quandam metaphoram, & similitudinem, quia causando aliquos effectus, se gerit per modum volentis, in quantum aliquid, vel

D. Thom. præcipit, vel consulit, vel facit, vt docet D. Thom. in primo dist. 45. quæst. 1. art. 4. & 1. part. quæst. 19. art. 11. & 12. Quapropter causam diuinum consilium, vel præceptum dicuntur etiam voluntas signi per Metonymiam, quia sunt effectus, & signa eiusdem diuinæ voluntatis ad eum modum, quo vltimum testamentum, quod quis moriens condit, appellare solemus vltimam illius voluntatem, quia signum est eiusdem voluntatis, & punitionem seu vindictam appellamus iram, quia est signum iræ. Quæ signa diuinæ voluntatis ad quinque solent à Theologis reduci, nempe ad præceptum, consilium, prohibitionem, permissionem, & operationem, de quibus D. Thom. & Theologi locis citatis. Voluntas beneplaciti est illa, secundùm quam Deus dicitur volens, quia verè, & propriè aliquid vult, ita quòd voluntas verè, & propriè est in Deo, & Deus verè, & propriè complacet sibi in obiecto volito, ob quam causam vocatur voluntas beneplaciti.

Secunda distinctio. Voluntas diuina alia est conditionata, alia absoluta. Voluntas conditionata est illa, secundùm quam dicitur aliquid velle sub aliqua conditione tantùm, & non absolutè. Voluntas absoluta est illa, secundùm quam dicitur aliquid velle absolutè, & non solùm sub conditione. Quid verò sit voluntas conditionata, est sententia quorundam Doctorum, illam esse voluntatem signi, putant enim has voluntates voluntatem signi, antecedentem, conditionatam, & secundùm quid, esse vnam & eandem voluntatem: vnde secundùm istorum sententiam voluntas conditionata nullo modo potest esse voluntas beneplaciti, cùm voluntas signi opponatur voluntati beneplaciti. ita videntur sentire Alexand. Alens. 1. part. quæst. 56. m. 2. Bonauent. dist. 46. art. 1. quæst. 1. Scotus ibid. Marsil. quæst. 45. art. 1. Ex professo autem Aluarez disput. 33. & alibi. Et hinc est, quod Scotus dicit, voluntatem conditionatam appellandam esse velleitatem, quæ exprimitur per verbum modi Optatiui, vellem, sicut voluntatem absolutam volunt appellandam esse voluntatem per verbum præsentis temporis modi Indicatiui, quod dictum, nempe voluntatem conditionatam (vniuersaliter loquendo) esse voluntatem signi, & non beneplaciti, non puto verum propter ea, quæ in sequentibus dicam.

Circa hanc distinctionem, notandum est, duobus modis voluntatem dici posse conditionatam, vno modo, vt conditio se teneat ex parte actus ipsius voluntatis, suspendens ipsum actum voluntatis vsque ad euentum ipsius conditionis, vel ob impotentiam, & inefficaciam ipsius voluntatis, qualis est eius voluntas, qui existens in mari expositus euidenti periculo vel proiiciendi merces, vel submergendi nauim, vellet quidem merces seruare sub conditione, si eis saluis naufragium posset euadere, vel quia voluntas ipsa non vult obiectum, quod posset velle absolutè, nisi sub certa conditione, quo pacto puella dicitur contrahere matrimonium sub conditione, si pater consenserit, quæ conditio actum contractus suspendit in euentum conditionis, vt dicunt summi Pontifices Alexander III. & Vrbanus III. in cap. de illis, & cap. super eo. & notant Doctores ibidem de Conditionibus appositis, & Didacus Couarruuias in Epitome lib. 4. Decretal. part. 2. capite tertio. Alio modo potest voluntas conditionata appellari ob conditionem se tenentem non ex parte actus voluntatis, sed ex parte obiecti voliti, quod licèt sit de se bonum, & appetibile, & voluntas in illud propendeat, vult tamen illud quibusdam conditionibus adhibitis ex parte ipsius obiecti, ita vt si ponantur conditiones ex parte rei volitæ, ipsa voluntas sit efficax & absoluta: si autem illæ non ponantur, non sit voluntas efficax, sed solùm voluntas cuiusdam simplicis complacentiæ

in Deo [illegible] est voluntas conditionata primo [illegible], [illegible] nonnulli sunt ex antiquis, tum [illegible] recentioribus Doctoribus inter exponendum [illegible] D. Pauli, *Deus vult omnes homines saluos fieri*, [illegible] voluntatem ponunt in Deo, [illegible], illa verba esse intelligenda [illegible] [illegible] si ipsi velint: quia [illegible] argumentatur D. Bonaventura, hoc [illegible] Deus non [illegible] velle salutem paruulorum [illegible], antequam perueniant ad [illegible], nam illi nullum actum propriæ voluntatis [illegible] salutem possunt habere. [illegible] quod illa voluntas, cuius actus manet suspensus [illegible] in euentum conditionis apponendæ ab alterius voluntate, est voluntas imperfecta, & potentialis, transiens de potentia ad actum, vt notat D. Bonauentura in [illegible] & ibid. [illegible] D. Th. ad secundum argumentum. Idque [illegible], quando talis voluntas est [illegible] ob suam impotentiam, talem namque voluntatem conditionatam à Deo necesse omnino est amouere.

Bonau. [illegible]
D.Tho.

[illegible] ergo, vt voluntas conditionata, quæ ponitur in Deo, dicatur conditionata [illegible] conditionem [illegible] ex parte [illegible], & non ex parte actus ipsius voluntatis. vnde Deum velle aliquid sub conditione, aliud nihil est, nisi Deum habere ex se actum simplicis complacentiæ circa aliquod obiectum, quod est de se bonum, & [illegible], & velle Deum tale obiectum, quibusdam tamen adhibitis circumstantiis ex parte obiecti [illegible], quæ si adhibeantur, Dei voluntas erit de se efficax; si autem illæ non adiungantur, diuina voluntas habebit solum effectum simplicis complacentiæ circa idem obiectum. Hoc pacto (vt [illegible] exemplo [illegible]) dicitur Deus velle omnes homines saluos fieri voluntate conditionata, non quod diuinæ voluntatis actus maneat suspensus vsque in euentum conditionis, talis namque suspensio esse non potest in actibus diuinis [illegible]: sed quia licet ex se velit, & approbet omnium hominum salutem affectu quodam simplicis complacentiæ, vult tamen illam cum quibusdam conditionibus adiungendis ex parte nostra, quæ si apponantur, erit voluntas efficax & absoluta: sin autem, illa remanebit voluntas conditionata, & simplicis complacentiæ.

III. Hinc rectè deducunt quidam recentiores, hanc voluntatem, [illegible] ab antiquis Doctoribus solent explicari per nomen velleitatis, deductum à verbo optatiuo, *vellem*, posse nihilominus rectè, & propriè explicari per nomen voluntatis deductum à verbo indicatiuo, *volo*: nam actus voluntatis, qui in præsenti fertur in obiectum quod est de se bonum, præsens est, neque enim suspensus expectat euentum conditionis: modò actus diuinæ voluntatis, quo ille ex se approbat omnium salutem, de se bonus est, & fertur in obiectum in præsenti, neque manet suspensus. Nihil ergo prohibet, illum per verbum præsens indicatiuum posse explicari. Et quamuis D. Thom. Bonauentura, Scotus, & alij hunc actum explicent nomine velleitatis, non intendunt hoc loquendi modo negare, illum actum præsentem esse, aut dicere, quòd sit actus manens suspensus in euentum conditionis: sed solum intendunt ponere discrimen inter voluntatem beneplaciti antecedentem, & inefficacem, & consequentem, quæ efficax semper est, & reddere rationem, cur illa sit efficax, non verò ista, quia ista nimirum est aliquo modo conditionata, illa verò absolutè absoluta: quia Deus vult quidem ex se hominum salutem, adiuncta tamen conditione ex parte saluandorum, quod illi quoque circa propriam salutem operentur. Et hæc doctrina potest colligi ex D. Bonauentura loco cit. §. *secundum hanc ergo responsionem*.

Deducitur etiam, verum esse, quod quidam aiunt, illam voluntatem conditionatam non ideo dici conditionatam, quòd nullo modo sit absoluta, nam voluntas conditionata eadem est cum voluntate antecedente, voluntas autem antecedens neque est omnino absoluta, neque omnino conditionata, sed quadam ratione vtrumque: nam quatenus fertur in obiectum, quod est de se bonum actu quodam simplicis complacentiæ, voluntas absoluta est. quid enim prohibet, voluntatem absolutè ferri in huiusmodi obiectum, & vt sic absolutam posse appellari? quatenus verò idem obiectum mihi, aut illi non vult nisi adiunctis quibusdam conditionibus ex parte creaturæ (de voluntate efficaci loquor) voluntas conditionata est, non absoluta, ob quam causam nonnulli dicunt, voluntatem antecedentem vocari conditionalem, quia conditionaliter respicit actum efficacem voluntatis consequentis respectu eiusdem obiecti, & eum quasi radicaliter claudit. Voluntas autem consequens est omnino absoluta, & nullo modo conditionalis: quia est illa, qua Deus omnibus inspectis absolutè aliquid vult, quia prouidet appositas esse, vel infallibiliter apponendas omnes conditiones requisitas ex parte obiecti voliti. IV.

Tertia distinctio voluntatis diuinæ est in voluntatem simpliciter, & in voluntatem secundùm quid. Voluntas simpliciter est voluntas absoluta, & consequens. Voluntas secundùm quid est voluntas conditionata, & antecedens. ita D. Thom. 1. part. quæst. 19. art. 6. ad primum. Notandum tamen circa illam distinctionem, ista duo nomina simpliciter, & secundùm quid, duobus modis accipi consueuisse in scholis Theologorum, & Philosophorum, vno modo, vt dictio, *simpliciter*, significet idem quod verè tale, & dictio, *secundùm quid*, significet idem, quod non verè tale, sed solùm per similitudinem, quo pacto dicimus, quòd homo est ingeniosus, & prudens simpliciter, apis verò, & formica est prudens, & ingeniosa secundùm quid. Alio modo, vt illud dicatur simpliciter tale, quod non solùm est verè tale, sed est secundùm omnem rationem tale; illud verò dicatur tale secundùm quid, quod licèt sit verè tale, non est tamen perfectè, & secundùm omnem rationem tale, quo pacto Deus dicitur ens simpliciter, & accidentia dicuntur entia secundùm quid. Cùm D. Thomas vocat voluntatem antecedentem voluntatem secundùm quid, est intelligēdum, vt accipiat illud secundùm quid secundo modo, non autem primo modo: voluntas enim antecedens est verè voluntas in Deo, & non solùm per similitudinem. V. D.Thom.

Quarta distinctio eiusdem voluntatis diuinæ est in voluntatem antecedentem, & voluntatē consequentem. huius diuisionis primi auctores videntur fuisse D. Ioann. Chrysost. in homil. 1. ad Ephesios, & D. Ioan. Damasc. lib. 2. de fide cap. 29. & lib. contra Manichæos ad finem, quæ postea ab omnibus Catholicis libentissimè suscepta est, eàque omnes Theologi vtuntur ad explicandum illum textum D. Pauli ad Timotheum epistola 1. cap. 2. *qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Etsi autem omnes illam excipiant, non tamen omnes eodem modo VI. Chrysost. Damascen.

expli

explicant, quid sit voluntas antecedens, quid consequens. Videtur autem mihi ad hoc declarandum optima illa regula, quam tradit D. Thom. de veritate q. 23. art. 2. dicens: *Cuius distinctionis intellectus ex verbis Damasceni est assumendus qui hanc distinctionem introduxit.* Cùm ergo primi huius distinctionis autores, vt dixi, extiterint Chrysost. & Damascenus, illius germanus sensus ab illis petendus erit. D. Ioan. Chrysostomus homil. 1. in epistolam ad Ephesios circa illa verba, *secundum propositum voluntatis suæ, inquit, secundum propositum voluntatis suæ perinde est, quia vehementer vellet fieri. hoc ipsius erat desiderium, quasi si quis dicat, hæc ipsa erat eius voluntas: Eadem enim vbique est præcipua Dei voluntas. est enim & alia eius voluntas, vt est primaria illa: secundum hanc non vult perire peccatores. est & secundaria, secundum quam eos, qui in sceleribus persistunt condemnat, vult perire: neque enim illos necessitas plectit supplicio, sed voluntas. Tale aliquid videre licet apud Paulum, videlicet vt cùm dicit, volo omnes homines esse sicut meipsum. rursus, volo iuniores nubere, filios procreare. Eadem itaque primariam illam voluntatem indicat, & vrgentem ipsius, atque propensam erga nos cum flagranti desiderio coniunctam beneuolentiam.*

Damascenus 2. de fide cap. 29. explicans locum citatum ex 1. ad Timoth. cap. 2. ait, *Quin illud quoque nos ne fugiat, Deum ex bonitate præstantem primariò quidem omnes homines saluari, ac regni sui compotes esse velle (neque enim suppliciis, ac cruciatibus causa, verùm ad hoc, vt bonitatis ipsius participes simus nos effinxit) vt saluare autem eos quoque qui peccant, pœnas inferre vltionemque velle. Ac prima illa antecedens voluntas seu beneplacitum dicitur ex ipso manans: secundum autem consequens voluntas, ac permissio a nostro vitio ortum ducens. Atque huius permissionis duplex est genus, alterum dispensatorium, & erudiendi vim habens, quod ad nostram salutem spectat: alterum à desperatione profectum, quod ad extremum, certissimumque, vt iam diximus, pertinet.* His adiungere possumus, quæ scribit D. Thom. de veritate quæst. 23. art. 2. declarans hanc doctrinam Damasceni, & 1. part. quæst. 19. art. 6. ad primum, & in 1. dist. 46. q. 1. quibus in locis constanter, & concorditer docet, eam esse voluntatem Dei antecedentem, qua Deus aliquid vult inspectum solum secundùm se, & non secundùm omnes circumstantias, quas circa illud ponit creatura: eam autem esse voluntatem consequentem, quæ recipit conditionem creaturæ, qua vult aliquid omnibus circumstantiis inspectis, quæ circa illud poni debent, vt est aliquid particulare, & particulariter existens in rerum natura.

CAPVT XXI.

Quid sit voluntas antecedens, & consequens, declaratur.

1\. IVxta doctrinam horum Patrum facilè declarari potest, quid sit voluntas antecedens, & consequens, ad cuius rei declarationem sit

Prima propositio: Voluntas antecedens, & consequens non est in Deo respectu omnium volitorum, sed solùm respectu eorum, quæ aliquo modo pendent ex libero arbitrio creaturæ. Hanc propositionem recipit Nazarius dicta quæst. 19. art. 6. controuers. 15. *considerandum est.* & est certissima doctrina Damasceni, & eiusdem D. Thomæ. dicunt enim, quòd voluntas consequens est illa, qua Deus vult aliquid, vt consideratum cum aliquo adiuncto: illa verò adiuncta dicunt esse illa, quæ circa obiectum volitum ponuntur per liberum arbitrium creaturæ, quod patere potest legentibus illorum verba, cùm ait Damascenus: *Voluntas antecedens est acceptio Dei in ipso existens: sed voluntas consequens est concessio ex nostra causa.* quæ verba exponit D. Thom. de veritate loco cit. & cùm ait D. Thom. quòd voluntas consequens recipit conditionem creaturæ, quæ verba habet d. 46. & cùm ait dicta quæst. 19. loco cit. *Sicut hominem viuere est bonum, & occidi est malum secundùm absolutam considerationem: sed si addatur, circa aliquem hominem, quòd sit homicida, vel viuens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum viuere.*

Deinde voluntas antecedens secundùm omnes Doctores conditionalis est: sed illa quæ nullo modo pendent ex libero arbitrio creaturæ, Deus non dicitur priùs velle actu aliquo voluntatis conditionalis, deinde omnibus inspectis velle eadem actu voluntatis absoluto, & efficaci, nullus enim Doctorum, quos hactenus legere potui, vnquam docuit, Deum priùs voluntate conditionali, & secundùm quid voluisse cœlum, & terram condere, postea verò actu voluntatis absoluto, & efficaci iterum cœli, & terræ creationem decreuisse: sed potius omnes fatentur, vnico, ac simplicissimo actu etiam secundùm considerationem, eòque efficacissimo semel decreuisse istorum omnium creationem.

Accedit, quòd si verba Chrysostomi, & Damasceni attendamus, quod est voluntate antecedenti volitum, non est volitum voluntate consequenti. quod licet non sit vniuersaliter verum, vt dicemus inferiùs, sufficere tamen videtur ad ostendendum, quòd respectu eorum, quæ se solo tantùm vult, & nullo modo pendent ex libero arbitrio creaturæ, non habet locum ista distinctio voluntatis in antecedentem, & consequentem.

Secunda propositio: Voluntas Dei antecedens est illa, qua Deus vult hominis salutem, quantum in ipso est, & qua illum ad salutem ordinat, & media ad salutem necessaria præparat, quibus, si per ipsum hominem steterit, salutem assequatur. Voluntas consequens est illa, qua Deus vult hominis salutem, aut damnationem, inspectis omnibus circumstantiis, & adiunctis, quæ circa propriam salutem quælibet rationalis creatura sibi de facto apposuerit. Hæc propositio habetur in præfatis Doctoribus, vt patet legenti eorum verba. II

Dicetur. Si voluntas antecedens est illa, qua Deus vult aliquid secundùm se inspectum, & non secundùm conditiones, & circumstantias, quæ illi adiunguntur à creatura, falsum est id, quod diximus superiùs, voluntatem antecedentem esse voluntatem conditionatam, qua Deus vult aliquid cum conditione adiuncta ex parte creaturæ.

Respondeo, voluntatem antecedentem esse illam, qua aliquid est volitum consideratum secundùm se, sine conditionibus adiunctis, non tamen sine conditionibus adiungendis. At voluntas consequens est illa, qua aliquid est volitum consideratis conditionibus adiungendis, vt iam de facto adiunctis: & ideo prima est voluntas conditionalis, secunda verò omnino absoluta.

Tertia propositio: Non semper voluntas antecedens, & consequens circa obiecta contraria versantur, sed potest idem obiectum esse volitum III

[illegible] voluntatem antecedentem [illegible] hominum [illegible] est à Deo [illegible] secundùm se [illegible] complacentiam [illegible] praedestinatorum est [illegible] circumstantiis omnibus [illegible] ipsorum praedestinatorum. Ergo [illegible] voluntate antecedenti, & consequenti.

Confirmatur [illegible] propositio authoritate D. Ioan. Damasceni [illegible] qui dicit quod [illegible] *[illegible] ex ipso existens: sed [illegible] ex multa causa, & in [illegible] quod primum [illegible] id, quod [illegible] ipso vult, secundùm [illegible] quae contingunt* [illegible] D. Thom. dicta quaest. [illegible] ad primum ait [illegible] esse volitum voluntate antecedenti quod est volitum secundùm se [illegible] & illud est volitum voluntate consequenti, quod est volitum consideratis omnibus circumstantiis particularibus: quod [illegible] quod Deus vult secundùm se [illegible] de se bonum [illegible] appetibile, velle [illegible] omnibus circumstantiis, & quod Deus vult ex [illegible] quae contingunt: [illegible] voluntas [illegible] obiectum volitum à Deo voluntate [illegible] bonae, & [illegible] quae [illegible] Deo placent, quemadmodum [illegible] videtur. Deum illius [illegible] circa idem obiectum suae [illegible] circumstantias [illegible] vt quod [illegible] volitum antecedente voluntate simpliciter [illegible] volitum voluntate consequenti, [illegible] circumstantiis bonorum [illegible] contraria.

Dicunt, quod Chrysostomus, & Damascenus, & D. Thomas [illegible] loquuntur de voluntate consequenti, [illegible] solum in iis, quae mala sunt, vt [illegible] vel culpae. Ergo ex illorum sententia quod est volitum voluntate consequente, [illegible] quod est volitum voluntate antecedente [illegible] omnino [illegible]

Respondeo, [illegible] Doctores ad explicandum [illegible] voluntas consequens exemplificent de mala parte, tamen loquuntur vniuersaliter, [illegible] illud omne, quod est volitum à Deo [illegible] circumstantiis [illegible] ex parte creaturae [illegible] volitum voluntate consequente, siue illud [illegible] parte, siue etiam illud sit bonum [illegible] sed exemplificarunt solùm de mala parte, quia loquendo de huiusmodi malo, [illegible] illud non posse esse volitum à Deo voluntate antecedente, sed solùm voluntate consequente [illegible] in sciendis [illegible] quae [illegible] possint [illegible] Hinc videri potest, quam verum [illegible] doctrina Molinae dicta q. 19. [illegible]

IV. Quarta propositio: Voluntas antecedens in Deo est voluntas beneplaciti, & non solùm voluntas signi. Haec propositio est doctrina D. Tho. in 1. dist. [illegible] art. [illegible] vbi distinguit [illegible] voluntatem in voluntatem signi, & voluntatem beneplaciti, & voluntatem beneplaciti diuidit in voluntatem antecedentem, & voluntatem consequentem, & de veritate quaest. 23. art. 3. [illegible] *in Deo proprie [illegible] voluntatem, vt supra dictum est, ob quia voluntas de Deo propriè dicitur, & haec est voluntas beneplaciti, quae per antecedentem, & consequentem [illegible]*, vt dictum est. Eandem sententiam [illegible] expressit D. Bonauent. d. 46. art. 1. quaest. 1. [illegible] *Respondeo dicendum: quod cum Apostolus dicat, quod Deus [illegible] vult, saluos omnes homines saluos fieri, [illegible] habemus concedere, quod Deus velit. Et cum non possit exponi de voluntate signi, necesse habemus exponere de voluntate beneplaciti.* & infra: *Secundum hanc ergo responsionem, quod Deus vult omnes homines saluos fieri, quantum in se est, voluntate antecedente, non autem voluntate absoluta, siue consequente.* Eidem subscribit Alex. Alens. 1. p. q. [illegible] [illegible]

Et probatur primò authoritate praecipuè D. Chrysostomi homil. [illegible] 1. ad Ephes. vbi voluntatem antecedentem vocat voluntatem Dei praecipuam, & primariam, & [illegible] quandam, & [illegible] Dei desiderium, quibus verbis [illegible] voluntas beneplaciti [illegible] quibus aliis id posset explicari. Idem apertè docet, & sub terminis formalibus Damascenus in verbis suprà citatis, dicens: *Primo illud antecedens voluntas, seu beneplacitum dicitur ex ipso manans: secundum verò [illegible] voluntas.* Probatur quoque eadem veritas [illegible] Nam voluntas, qua Deus secundùm se, & ex se vult hominis salutem, est voluntas antecedens: sed illam esse voluntatem beneplaciti, inferius [illegible]

Praeterea quod est de se bonum, & appetibile, & nullo modo secundùm se potest Deo displicere, est volitum voluntate beneplaciti, nam quod non displicet, & est volitum, placet: sed quod est volitum voluntate antecedente, est quod de se bonum, quod Deo displicere non potest. Ergo quod est volitum voluntate antecedente, est volitum voluntate beneplaciti. Hinc etiam intelliges, quam veritatem contineat doctrina illa, quam tradit Aluarez disp. 40. [illegible] & disp. [illegible] & disp. 55. docens constanter, voluntatem antecedentem [illegible] pro quâ Deus vult omnes homines saluos fieri, esse voluntatem signi, & non beneplaciti: licet d. 14. conclusione [illegible] dicat oppositam opinionem probabiliter defendi posse.

V. Quinta propositio: Voluntas antecedens est formaliter, & propriè existens in Deo, & non solùm secundùm Metaphoram ad eum modum, quo existit in Deo voluntas signi. Haec propositio statuitur contra eos, qui cum velint, voluntatem antecedentem esse voluntatem signi, & non beneplaciti, vt consequenter loquantur, fatentur, voluntatem antecedentem [illegible] & propriè non esse in Deo, sed solùm per quandam Metaphoram, sicut etiam voluntas signi non verè, & propriè, sed Metaphoricè tantùm est in Deo [illegible] quam [illegible] dictum illud Apostoli, *Deus vult omnes homines saluos fieri.* quod ab omnibus exponitur de voluntate antecedente: [illegible] exponunt de voluntate signi, & ita dicunt Scotus d. 46. ad primum argumentum. Gulielm. Okam ibid. q. vnica. Marsilius in 1. q. 41. art. [illegible] Caiet. in illum locum D. Pauli, Bañes 1. part. q. 19. art. 6. Aluarez locis proximè cit. Tripoliter quaest. 14. art. [illegible] No[illegible] autem sententiam [illegible] Ludouicus Molina, Gregor. Valentinus, & Vasquez ad eundem art. 6. q. 19. & Suarez lib. 4. de Praedest. cap. 3. & Nazarius eadem q. 19. a. 6. controu. 1. [illegible] *[illegible]*

Probatur primò authoritate D. Ambrosij, Chrysostomi, Hieronymi, Oecumenij, & Theophylacti in illa verba Pauli, *qui omnes homines vult saluos*

Scotus. Ocam. Marsilius. Caiet. Bañes. Aluarez. Tripolit. Molina. Gregor. Valentia. Suarez. Nazar.

saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. nam hi Patres verba Apostoli exponunt de voluntate, quæ verè est in Deo.

Secundò probatur specialiter ex D. Chrysost. & Damasceno in locis cit. vbi vocant voluntatem antecedentem diuinum beneplacitum, & præcipuam voluntatem Dei, & vehemens, & flagrans Dei desiderium.

Tertiò probatur expressa autoritate D. Thom. locis supra cit. qui dicit, voluntatem beneplaciti esse verè, & propriè in Deo, & sub voluntate beneplaciti ponit voluntatem antecedentem: vt mirum sit, discipulos D. Thomæ contra Magistrum sentire, vt aliis contradicunt.

VI. Verùm occurrit dubium. Nam D. Thom. exponens illum locum Apostoli in 1. ad Timoth. cap. 2. soluens quoddam dubium ait: *Respondeo, velle ponitur quandoque pro voluntate beneplaciti, quandoque pro voluntate signi. Pro voluntate signi vult saluare omnes, quia omnibus proposuit salutis præcepta, consilia, & remedia,* &c.

Respondeo D. Thom. ibi loci Commentatorem egisse, qui non solùm propriam, sed alienam sententiam debet in medium afferre, & hoc patet esse verum, quia ibi non solùm illam responsionem adhibet, sed aliam exceptam ex Damasc. per distinctionem de voluntate antecedente, & consequente, in qua vbique videtur conquiescere. Et mens D. Thomæ non ex eo loco solùm, sed ex aliis petenda est, maximè ex summa, quam veluti vltimum suæ voluntatis testamentum nobis reliquit.

CAPVT XXII.

Quæ voluntas sit efficax, vel inefficax in Deo declaratur.

I. FAcilè ex iam dictis sciri potest quæ voluntas in Deo sit efficax, & quæ non. Triplex namque est Dei voluntas, nimirum voluntas signi, beneplaciti antecedens, & beneplaciti consequens. Et quidem si de voluntate signi loquamur, sicut illa formaliter non est in Deo, sed solùm Metaphoricè: ita non est voluntas de se efficax, neque semper illa impletur, plura enim sunt, quæ Deus præcipit, consulit, hortatur, vt fiant, & comminatur, se facturum, quæ tamen non fiunt. Si autem loquamur de voluntate beneplaciti antecedente, certum etiam videtur, illam non semper impleri: nam hac voluntate ait Apostolus, Deum velle omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, & tamen non omnes saluantur, neque omnes veritatem agnoscunt.

Magister. Sed contra hanc doctrinam est dubium. nam Magister in 1. d. 47. quem Theologi communiter sequuntur, docet, omnem voluntatem beneplaciti semper impleri. Respondetur, omnem voluntatem beneplaciti, etiam antecedentem impleri quoad aliquem effectum, non quoad omnes effectus. Pro cuius responsionis intelligentia, notandum est, duplicem esse effectum diuinæ voluntatis antecedentis, alterum proprium, & intrinsecum, vt sic dicam. & iste effectus est ordo rationalis creaturæ in finem æternæ salutis, & præparatio, & exhibitio mediorum conuenientium ad perducendum ipsum hominem in eundem finem. Alterum minus proprium, & quasi extrinsecum, qui est ipsa finis assecutio. respectu primi effectus voluntas Dei antecedens semper impletur, respectu verò secundi non semper adimpletur aliquando tamen etiam respectu illius secundi effectus adimpletur, vt contingit in prædestinatis. Doctrina est D. Bonau. in 1. d. 47. art. 1. quæst. 1. & Alexand. Alens. 1. part. quæst. 36. m. 1. quam explicat Trigosius quæst. 14. art. 1. notabili 1. & in declaranda solutione ad secund. & ex hoc apparet, omnem voluntatem beneplaciti impleri licèt non respectu omnis effectus.

Deinum si loquamur de voluntate beneplaciti consequente, certissimum est dogma fidei Catholicæ, illam semper efficacissimam esse, & quidquid Deus vult voluntate consequente, infallibiliter semper euenire, vt latè probant Theologi post Magistrum in 1. d. 47. & post D. Thom. 1. part. q. 19. art. 6. voluntas enim consequens est illa, qua Deus vult aliquem finem inspectis omnibus de facto adiungendis circa ipsum finem, & illius assecutionem. vnde quemadmodum per diuinam prouidentiam omnes res sic sunt in suos fines ordinatæ, vt si quidem ab vno fine defecerint, in alium recurrant, vt exempli gratia, in naturalibus si virtus generatiua defecerit in generando animal perfectum, qui est primarius illius finis, generet monstrum, qui est secundarius finis, & in supernaturalibus, si homo defecerit ab assecutione gloriæ, qui est finis primarius, ad quem est per diuinam prouidentiam ordinatus, vt Chrysostomus, & Damascenus in præfatis locis dicunt, recurrat in alium finem, qui est ostensio diuinæ iustitiæ in illo: ita diuina voluntas consequens ita se habet circa omne volitum, vt si homo non faciat, quod Deus vult voluntate antecedente, Deus faciat in homine & de homine, quod vult voluntate consequente: & ita voluntas consequens semper adimpletur. De hac voluntate dicit Augustinus in Enchirid. cap. 100. *Hæc sunt magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius, & tam sapienter exquisita, vt cùm Angelica, & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod voluit ipsa, fecisset, etiam per eandem creaturæ voluntatem, qua factum est, quod creator noluit, impleret ipse, quod voluit, bene vtens, & malis, tanquam summè bonus, ad eorum damnationem, quos iustè prædestinauit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benignè prædestinauit ad gratiam. Quantum enim ad ipsos pertinet, quod Deus noluit fecerunt: quantum verò ad omnipotentiam Dei, nullo modo id efficere valuerunt. hoc quippe ipso, quod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipsis facta est voluntas eius. Propterea namque magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius, vt miro, & ineffabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod etiam contra eius fit voluntatem, quia non fieret, si non sineret, nec vtique nolens sinit, sed volens: nec sineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo facere posset benè.* & in lib. de Corrept. & Gratia cap. 14. *Non est itaque dubitandum, voluntati Dei, qui in cœlo, & terra omnia quæcunque voluit, fecit, & qui etiam illa, quæ futura sunt, fecit, humanas voluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod vult: quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, cùm vult facit.* & in lib. de Spiritu & litera cap. 33. exponens illa verba Apostoli, *Vult autem Deus omnes homines saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire: nō sic autem, vt eis adimat liberum arbitrium, quo vel benè, vel malè vtentes iustissimè iudicentur. Quod cùm fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cùm eius Euangelio non credunt; nec ideo tamen eam vincunt, verùm seipsos fraudant magno, & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem eius, cuius in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper*

[illegible] est. Vincentius autem, si non inueniret, quid de contemptoribus faceret, non vide vnde possent [illegible], quod de [illegible] ille constituit. De hac voluntate Dei loquitur diuina Scriptura, cùm ait, Deum omnia quæcunque vult, facere, & non esse, qui diuinæ voluntati possit resistere.

III. Iuxta hanc doctrinam conciliari facilè potest apparens contradictio, quæ videtur esse non solum in quibusdam dictis sanctorum Patrum, & Conciliorum, sed etiam in ipsa diuina Scriptura, dum ex vna parte docent, hominem diuinæ voluntati resistere posse, & de facto aliquando restitisse, quo dicendi tropo vsus est Dauid Psal. 16. dicens, *A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, vt pupillam oculi.* & Saluator ipse apud Mat. c. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti.* & Stephanus in Actis Apostolorum 7. *Dura ceruice, & incircumcisis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis.* & Concil. Senonense contra Lutherum c. 15. *Nec tale est Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit.* & Concil. Tridentinum sess. 6. de Iustificatione c. 5. *Neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, nihil omnino agat, quippe qui illam & abiicere potest.* & can. 4. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum non posse dissentire, si velit, anathema sit.* Ex altera verò parte docent, nullum posse resistere diuinæ voluntati, quod expressè testatur diuina Scriptura Gen. c. 50. *Num Dei possumus resistere voluntati?* Iob c. 9. *Deo, cuius ira nemo resistere potest.* & c. 41. *Quis enim resistere potest vultui meo.* Esther c. 13. *Non est, qui possit tuæ resistere voluntati.* & Sapient. 11. *Virtuti brachij tui quis resistit.* Isaiæ 47. *Non resistet mihi homo.* Ad Roman. c. 9. *Voluntati eius quis resistit.* & D. Hier. in primum cap. ad Ephes. circa illa verba, Prædestinati secundum propositum, *[illegible] Deo, nullus resistere potest, qui omnia, quæ voluerit, facit.* & Augustin. de Correpť. & Gratia cap. 14. *Deus, cui volenti saluum facere nullum hominum resistit arbitrium. Sic enim velle, & nolle in volentis, aut nolentis est potestate, vt diuinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem.*

Concil. Senonense. Con. Trid. August.

Hæc apparens contradictio tribus modis tolli potest. Primus modus est, vt dicamus, aliud esse liberum arbitrium posse resistere diuinæ voluntati: aliud esse liberum arbitrium posse dissentire diuinæ vocationi, & voluntati. Secundum admitti potest, non autem primum. Ratio est, quia resistentia est motus contrarius motui violento, qui causatur ab agente extrinseco contra naturam mobilis: voluntas verò licèt à Deo possit moueri necessariò in aliquod obiectum, non tamen potest moueri contra propriam naturam, & inclinationem, neque à secundis causis, neque à Deo, vt probat D. Thom. communiter receptus à Theologis in 1. 2. q. 6. Testimonia itaque negantia, voluntatem creatam posse resistere diuinæ voluntati, debent intelligi de resistentia propriè dicta. Alia verò testimonia, quæ docent, hominem resistere posse diuinæ voluntati, accipiunt resistere impropriè pro eo, quod est dissentire. Iuxta hunc modum tota contradictio esset solùm de modo dicendi proprio & improprio, & secundùm hunc modum conciliandi oporteret dicere, locutiones illas diuinæ Scripturæ, Conciliorum, & Patrũ, quibus dicitur, hominem posse resistere diuinæ voluntati, esse improprias, & abusiuas, & in rigore sermonis, & proprietate locutionis esse falsas, quod non puto admittendum esse.

D. Thom.

Secundus igitur modus conciliandi huiusmodi contradictionem est, vt autoritates Scripturæ quæ docent hominem posse resistere voluntati Dei, intelligendæ sint de voluntate antecedenti: illæ verò, quæ docent, hominem non posse resistere voluntati Dei, intelligendæ sint de voluntate consequenti, per quam etiam de his, qui non faciunt, quod vult voluntate antecedenti, facit ipse quod vult voluntate consequenti, nõ quidẽ quòd per voluntatem consequentem inferat aliquam vim humanæ voluntati, & cogat illam ad volendum, quod illa non vult, hoc enim neque per antecedentem, neque per consequentem vllo modo facit, neque facere potest salua manente arbitrij libertate: sed quia ipsam transgressionem volũtatis antecedentis ordinat per voluntatem consequentem tali ordine, & ad talem finem, à quo ordine, & fine creatura nullo modo potest declinare. Et hoc est, quod ait Augustinus, quòd de his, qui faciunt, quod Deus non vult, facit ipse, quod vult. IV.

Sed hîc opportunè aliquis dubitabit, vtrùm sit in Deo aliqua voluntas antecedens ita efficax, cui voluntas humana resistere non possit. hæc autem quæstio eadem omnino est cũ illa, quæ quæritur, vtrùm sit aliqua gratia præueniens ita efficax, vt humana voluntas illi resistere non possit, neque dissentire, & eadem solutione est dissoluenda. Sed hæc quæstio non attinet ad hunc locum, sed ad librum nonum. Videatur doctrina D. Thom. de veritate q. 6. art. 3. vbi declarat, quomodo Prædestinatio sit certa. D. Thom.

Tertius modus eandem contradictionem conciliandi est talis, Deus duobus modis circa hominem operatur, vno modo agendo circa corpus, & ea, quæ accedunt corpori, vt sunt vita, mors, diuitiæ, sanitas, honores, calamitates, ægritudines, seruitutes: alio modo agendo circa liberum hominis arbitrium, vocando, illuminando, hortando, suadendo, terrendo. cùm Deus primo modo operatur circa hominem, nullum humanum ei resistit arbitrium, adde etiam, cùm operatur eodem modo circa animam, deputando ad pœnam, aut alio modo circa illam agendo, præterquam circa liberum arbitrium. Sic sunt intelligenda omnia loca diuinæ Scripturæ, & Patrum, cùm aiunt voluntati Dei nullum posse resistere. atque ille est germanus sensus Metaphoræ luti, & figuli, qua D. Paulus vtitur ad Roman. c. 9. qua nonnulli mille modis abutuntur, ita de homine philosophantes, tanquam si esset animal brutum, aut inanime quoddam, quod à Deo ita ageretur, vt nihil omnino ageret. Non sic intelligenda est illa Metaphora, cuius legitimus intellectus haberi potest ex Ieremiæ c. 18. ex quo locus illa est accepta. Cùm autem Deus operatur circa liberum arbitrium, non sic loquitur Scriptura, sed ait, hominem posse resistere diuinæ voluntati, & aliquando de facto resistere. Et vtinam non ei resisteret, hinc namque est omnis diuinus labor in homine iustificando, de quo Saluator per Isaiam c. 43. *Seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in operibus tuis.* & propter quem ait Augustinus tract. 72. in Ioan. quòd *est maius opus iustificatio impij, quàm creatio cœli & terræ*, quippe quia in creatione nihil Deo resistit: at in iustificatione maximam experitur resistentiam. De hac resistẽtia ait Apostolus ad Hebr. 12. *Videte, ne quis desit gratiæ Dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam, &c.* August.

Sed contra hunc modum dicendi facit manifestè autoritas D. Augustini dicentis, *Deus voluerit saluam facere nullam humanam resistit arbitrium.*

Respondeo, respectu omnium auxiliorum præuenientium simul verum est, non autem respectu huius, aut illius particularis auxilij, quæ est doctrina D. Thom. dicta q. 6. de veritate a. 3. vbi dicit, quòd quodlibet medium ordinatum ad hominis salutem est quidem de se defectibile; sed tamen in eo, quem Deus vult saluari, tot adhibet media, quòd de facto non deficiet: videt enim, quòd si hoc deficit, illud non deficiet, & ei quem vult saluari, adhibet media, per quæ scit, quòd de facto minimè deficiet, licet deficere posset.

Vtrùm autem possit aliquid in mundo præter Dei voluntatem euenire, iam dictum est, præter Dei voluntatem, aut effectiuam, aut saltem permissiuam, nihil omnino in mundo euenire, ex Augustino in Enchir. c. 95. & 100.

CAPVT XXIII.

Quinta controuersia proponitur, an efficacia diuini decreti tollat arbitrij nostri libertatem.

1. HAnc difficultatem, seu disputationem decreueram in finem libri sexti reijcere, vbi de certitudine diuinæ prædestinationis erit nobis sermo. At re diligentiùs inspecta satius futurum esse censeo, si eam hoc in loco, vbi de diuinis decretis agitur, pertractauero, tum quia omnino in hoc loco nequit dissimulari, propter molestias hæreticorum: tum quia diuina prouidentia, & diuina prædestinatio nullam aliam necessitatem possunt inferre humanæ voluntati, præter eam, quæ oritur ex diuina præscientia, & ex diuino decreto: vnde soluta quæstione, an efficacia diuini decreti stet cum arbitrij libertate, solutæ etiam manebunt duæ illæ quæstiones, an modo infallibilis diuinæ prouidentiæ imponat rebus prouisis necessitatem, & an per diuinam prædestinationem lædatur arbitrij nostri libertas.

In hac controuersia fuit, & est multorum hæreticorum aperta sententia, quòd per efficaciam diuini decreti tollatur libertas humani arbitrij. Ita enim senserunt Philosophi, & hæretici antiqui memorati lib. 2. cap. 1. & 4. & hoc eodem lib. in principio. ita nunc constanter defendunt hæretici Caluinistæ, quorum motiua præcipua sunt, quæ recenset D. Tho. dicta q. 19. a. 8.

Primum, quia voluntas Dei est causa rerum efficacissima, & non impedibilis, vt diuina Scriptura vbique fatetur, & Augustinus pluribus in locis manifestè docet. loca sunt cap. præcedenti allegata.

Secundum, quia Dei voluntas est rerum necessitas, vt Augustinus ait lib. 6. de Genesi ad literam cap. 15. & 17. *hoc autem necessariò futurum est, quod Deus vult, & illa vere futura sunt, quæ ille præscit.* & in Enchir. c. 103. *Nullus fit saluus, nisi quem Deus vult saluari: & ideo rogandus est, vt velit, quia necesse est fieri si voluerit.*

Tertium, quia quod est necessarium ex causa priori, est necessarium absolutè: sed necessitas proueniens ex diuina voluntate est ex causa priori.

Hæc tamen sententia est error manifestus contra fidem Catholicam, cuius falsitas quoniam toto libro secundo ex instituto fuit reprobata, nunc vnico tantùm argumento demonstrari potest, excepto ex Thoma VValdensi lib. 1. Doctrinal. fidei cap. 23. vbi sic ait: *Non est aliqua prouidentia, sine determinatio firmior diuino verbo: sed si Dominus prædixerit aliquid futurum, oppositum potest fieri salua veritate. Ergo potest euenire oppositum diuinæ prædeterminationi.* Minor probatur Ezechielis 33. *etiamsi dixero iusto, quod vita viuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixero impio,* &c.

Ad argumenta hæreticorum D. Thom. loco citato, respondet diuinam voluntatem imponere rebus volitis necessitatem non absolutam, sed conditionalem, & à diuina voluntate res habere necessitatem, non quamcunque, sed illam, quam Deus vult res ipsas habere, vel absolutam, vel conditionalem, & res eo modo euenire, quomodo Deus vult illas euenire, vel necessariò, vel contingenter. Hæc doctrina verissima est, sed valdè obscura, remanet enim adhuc difficultas de ista necessitate conditionali, qualis sit, & quomodo non lædat arbitrij libertatem, & quomodo supposito, quòd Deus velit aliquid infallibiliter euenire, illud possit non euenire, & tamen eueniat liberè, non necessariò. Nam neque Stoici, neque hæretici antiqui, & moderni aliam necessitatem imponunt humanæ libertati, præter illam, quæ oritur ex suppositione diuinæ voluntatis. Declarandum igitur est, quomodo ista necessitas oriunda ex voluntate à Deo stet cum arbitrij nostri libertate: & verò varijs modis à Doctoribus solet explicari.

Primus modus est, quòd sit in actibus diuini intellectus, & diuinæ voluntatis respectu contingentium, quæ nondum præterierunt, potentia ad præteritum. v. g. Deus ab æterno præsciuit, & decreuit, me scripturum esse hanc controuersiam, cùm me scribere hanc controuersiam sit quid contingens, & possit non esse, si modò de facto poneretur, quòd ego illam non scriberem. Deus efficeret, se ab æterno præsciuisse, & decreuisse, me non scribere hanc eandem controuersiam, idque omnino absque aliqua sui mutatione. Hunc modum conciliationis tradiderunt Guilelm. Okam, & Gabriel in 1. d. 48. q. 1. quos secuti sunt Antonius Corduba lib. 1. quæstionum Theologicarum, q. 55. & Andreas Vega lib. 2. de Iustificatione cap. 17. ad finem, & lib. 12. cap. 11. prope initium. Hic tamen modus à Theologis communiter non probatur, vtpote qui vel impossibilis sit, vel inintelligibilis, quique ab ipsis autoribus non satis conuenienter explicetur.

Secundus modus est eorum, qui efficaciam diuini decreti cum nostra libertate ita conciliant, vt dicant, eam esse efficacitatem diuinæ voluntatis, vt faciat non solùm certò, & infallibiliter euenire illud omne, quod Deus vult euenire, sed faciat etiam euenire eo modo, quo Deus vult illud idem euenire: Deus autem vult, quædam euenire liberè, & contingenter in mundo, ad decorem vniuersi, & quædam necessariò. Ergo ex efficacia diuinæ voluntatis oritur, vt actus liberi efficaciter ab æterno decreti, certò eueniant, & infallibiliter, & nihilominus eueniant liberè, & contingenter. Hic modus assignatur à quibusdam recentioribus, qui contendunt, illum esse germanam doctrinam D. Augustini in lib. de Gratia, & libero arbitrio cap. 20. vbi ait: *Scripturæ diuinæ, si diligenter inspiciatur, ostendit, non solùm bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis,*

multo [illegible], quæ [illegible] creaturarum, [illegible], ut [illegible], quæ [illegible] D. Th. in 1. d. 43. q. 1. a. 2. ad [illegible] *Deus operatur in voluntate, & in liberum [illegible] voluntatem [illegible] sua [illegible] velit, & [illegible].* Potest addi aliud testimonium D. Anselmi in lib. concordiæ cap. 1. dicentis: *Quamuis enim quod Deus vult, non possit non esse, tamen nullam voluntatem nulla cogit, aut prohibet necessitas ad volendum, vel ad non volendum, & eius effectum sequi voluntatem, tunc necesse est voluntatem esse liberam, & esse quod vult.*

Hæc doctrina habet sensum verum, legitimum, & Catholicum, qui à nullo potest negari, quia enim [illegible], ut efficacitate diuinæ voluntatis eueniat, quidquid euenit in mundo, & eo modo, quo euenit: [illegible] quia negatiuè, si Deus vult, aliquem effectum liberum infallibiliter euenire, [illegible] & infallibiliter, & liberè eueniet, & hoc ob efficaciam ipsius diuinæ voluntatis.

Verum hic modus dicendi modum difficultatis non attingit. Difficultas enim huius negotij non est, an possit Deus efficaci decreto efficere, ut aliquis effectus infallibiliter eueniat, & tamen liberè eueniat, ob efficaciam suæ voluntatis. Sed tota difficultas versatur circa modum: tum namque ut Catholici sentimus, sed modum inquirimus, & rationem aliquo modo quietatiuam humani intellectus, qua declaretur, non esse impossibile, Deum ab æterno decreuisse, aliquem actum liberum, & quòd ille certo tempore infallibiliter eueniret, & tamen illemet actus liberè fiat à voluntate creata, tanquam si nullum de eodem actu extaret diuinum decretum. Hic est nodus totius controuersiæ, qui non videtur solui posse, recurrendo ad efficaciam diuinæ voluntatis, dicendo effectum decretum sic liberè euenire, quia diuina voluntas ita efficax est, ut faciat effectus liberos certò euenire, & tamen faciat illos liberè euenire: hoc enim est declarare idem per idem.

Neque sufficit dicere, non esse huiusce rei quærendam rationem quietatiuam: quia modus conciliandi libertatem arbitrij cum diuinis decretis in hac vita intelligi nequeat, quia etsi multa sint Catholicæ fidei dogmata, quæ in hac vita rationis omnino quietatiua perfectè intelligi non possunt, nihil tamen prohibet, Theologum etiam illorum rationes quietatiuas, quantum fieri potest inquirere & inuentas aliis indicare: immo id habet D. Petrus in epistola 1. cap. 3. nos paratos semper stare ad satisfaciendum omni poscenti nos rationem de ea, quæ in nobis est, spe & fide. quod si circa alia dogmata fidei obseruare debemus, tum maximè circa illud, quo nullum aliud frequentiùs controuertitur ab omnibus tum doctis, tum indoctis, tum infidelibus tum etiam fidelibus.

IV. Accedit etiam, quòd licet hic modus dicendi habeat sensum verum, & legitimum, qui negari non potest, tamen sic intellectus, sicut illum nonnulli declarant, videtur difficultatem grauissimam, & penè inexplicabilem continere. dicunt enim decretum diuinum efficax antecedere omnem præscientiam liberæ determinationis voluntatis creatæ ad actus liberos: sed tamen ex efficacia diuinæ voluntatis prouenire, ut idem decretū non lædat arbitrij nostri libertatem. Nam contra hunc modum dicendi recurrere videntur omnes difficultates tactæ lib. 1. cap. 19. & hoc eodem lib. tota tertia controuersia, & præcipuè contra illum facere videtur, quòd eius auctores non satis declarant, quæ differentia sit inter illos, & opinionem hæreticorum in modo constituendi ista diuina decreta, ex quibus tamen illi negant arbitrij libertatem. Nam vel ponunt idem decretum, & eodem modo ex parte Dei, quod, & quomodo illud ponunt hæretici, vel aliud, & alio modo. Si ponant aliud, & alio modo, deberent hoc declarare, quodnam, & quale illud sit. Si autem ponunt idem decretum, illi videntur differre à Catholicis in constituendo illo decreto, nam Caluinus ipse expressè fatetur suam sententiam de diuinis decretis, & motionibus circa actus humanæ voluntatis differre à sententia Catholicorum cùm ait: *Voluntatem mouet gratia, non qualiter multis sæculis traditum est, & creditum, ut nostræ postea sit electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari.* & cùm ait, *In eo hallucinentur* (scilicet Patres Concilij Tridentini) *quòd motum nobis afferri somniant, qui mediam electionem nobis relinquat.* Videri possunt eius verba apud Ruardum Tap. art. 7. pag. 174. & 181. Cùm ergo intelligat Caluinus suam sententiam differre à sententia Catholicorum, & velit ipse in sua sententia à Catholicis dissentire, non debet Doctor Catholicus profiteri, se consentire cum hæretico in eo, in quo hæreticus fatetur se velle dissentire à Catholico. & ut res clarior fiat, formemus tale argumentum. Qui ponit diuinum decretum eo modo, quo Caluinus ponit, negat arbitrij libertatem: isti ponunt diuinū decretū eo modo, quo Caluinus illud ponit. Ergo negant arbitrij libertatem. Argumentum est in debita forma, & conclusio est falsa: debent ergo negare alteram præmissarum. Maior negari non potest, quia Caluinus ipse fatetur, se ponere in Deo decretum auferens arbitrij libertatem, ut constat ex modò dictis, & ex locis allegatis in principio huius quarti libri. Catholici etiam omnes fatentur, Caluinum ponere in Deo decretum auferens arbitrij libertatem. Debent ergo isti doctores, ut Catholici, negare minorem, nempe se ponere in Deo decretum illud, quod ponit Caluinus, & simul declarare, quodnam, & quale illud sit, ut illorum conciliatio cum arbitrij libertate intelligatur esse aliqua saltem ratione possibilis. Ruardus.

V. Tertius modus conciliandi eandem libertatem cum efficacia diuini decreti est, ut dicamus, Deum non decreuisse actus liberos in aliquo instanti naturæ ante præuisam determinationem voluntatis creatæ ad eosdem actus liberos, sed in eodē prorsus instanti naturæ fuisse efficax decretum diuinæ voluntatis circa actus liberos, in quo fuit præsciētia determinationis liberæ eiusdem humanæ voluntatis ad eosdem actus. Iuxta hunc modum dicendi efficacia diuini decreti non lædit arbitrij libertatem: quia diuinum decretum non antecedit determinationem liberam voluntatis creatæ ad suos actus liberos, & non imponit illi necessitatē antecedentem, sed comitatur ipsam liberā determinationem eiusdem voluntatis, & imponit illi solam necessitatem concomitantē, vel consequentem, qualis est illa necessitas, qua, dum aliquid est, necesse est illud esse, quę omnino stat cum ipsa arbitrij libertate. Hunc modum conciliationis tradit Vasquez 1. p. d. 99. c. 6. & sequent. Et reuera ille habet non leue fundamentum in doctrina D. Augustini, & D. Thom. quod sic ostendo, nam cùm D. Augustinus vrgeretur à Semipelagianis, Vasquez.

quòd illius doctrina de prædestinatione tolleret arbitrij nostri libertatem, & neminem posse correptionis stimulis excitari, si dicatur in conuentu Ecclesiæ audientibus multis, ita se habet de prædestinatione definita sententia voluntatis Dei, vt alij ex vobis de infidelitate accepta obediendi voluntate veneritis ad fidem, vel accepta perseuerantia maneatis in fide: cæteri verò, qui in peccatorum delectatione remoramini, ideo nondum surrexistis, quia needum vos adiutorium gratiæ miserantis erexit. Huic obiectioni respondens in lib. de bono perseuerantiæ cap. 15. ita subiungit: *Ista cùm dicunt, sicut non à confitenda Dei gratia, id est, quæ non secundùm merita nostra datur, & à confitenda secundùm eam prædestinatione sanctorum, deterrere non debent, sicut non deterremur à confitenda præscientia Dei, si quis de illa populo sic loquatur, vt dicat, siue nunc rectè viuatis, siue non rectè, tales vos eritis postea, quales vos Deus futuros esse præsciuit, vel boni, si bonos, vel mali, si malos.* Sensit ergo Augustinus, diuinum decretum non maiorem necessitatem inferre humanæ voluntati, quàm inferat certitudo diuinæ præscientiæ. aliàs neque solutio illius esset ad propositum, neque etiam exemplum, & ratio, quam reddit per comparationem ad diuinam præscientiam. Dixissent namque statim Semipelagiani, aliam esse rationem de diuina præscientia, aliam de diuina prædestinatione, & à disparatis non posse fieri illationem: Modò necessitas quæ oritur ex diuina præscientia, solùm concomitans est, & consequens, nullo autem modo antecedens, vt lib. 3. monstratum est. Eandem doctrinam habet D. Augustinus eodem lib. cap. 17. & apud Gratianum in cap. vasa iræ in §. non ergo 23. q. 4. qui locus est videndus. & Concil. Valentinum

Concil. Valentinum. sub Lothario cap. 1. dum ait quòd *apud Deum*, vt Augustinus inquit, *tam firma de omnibus, est sententia, quàm certa præscientia.* Eidem doctrinæ subscribit apertè D. Thom. dicta quæst. 19. art. 8. dum ait, necessitatem, quæ infertur humanis actibus ex efficacia diuini decreti, esse necessitatem conditionalem, quam esse necessitatem ex suppositione, & in sensu composito, & necessitatem consequentem siue concomitantem, nullo autem modo antecedentem ostendimus lib. 1. cap. 19. & 20. & sequentibus. Et ne sit ambigendi locus, idem D. Thom. de veritate quæst. 6. art. 3. ad sextum docet, certitudinem diuinæ prædestinationis in hoc consistere, quia respicit futurum, vt præsens, sicut dictum est de diuina præscientia. & ne quis dicat, illum in Summa sententiam mutasse, videatur eadem doctrina in 1. p. q. 23. art. 6.

Bonauent. quam doctrinam tradidit etiam D. Bonau. in 1. d. 38. q. 1. 2. art. & d. 40. art. 2. q. 1. & clarissimè d. 47. a. 1. quæst. 1. in corpore & ad 1. argumentum.

VI. Neque contra hunc modum conciliationis obstat, quod à nonnullis obiicitur, quòd tota ratio concordiæ liberi arbitrij cum diuinis decretis iuxta hunc modum videtur inniti scientiæ illi futurorum conditionatorum, quam non dari in Deo illi multipliciter probare nituntur.

Nam primò dico, illam scientiam mediam maxima cum probabilitate defendi posse.

Secundò dico, hunc modū conciliationis principaliter, & immediatè non inniti scientiæ mediæ, sed solùm remotè. quia illa principaliter non ponitur in Deo ad conciliandam arbitrij libertatem cum diuinis decretis, sed ad hoc, vt Deus prouidè, & sapientissimè omnes actus maximè liberos disponere possit, & dirigere ad optimos fines.

Nec obstat secundò quòd cùm sit de fide, diuinam præscientiam, prouidentiam, & prædestinationem, & diuina auxilia nullo modo lædere humanam libertatem, ratio concordiæ illorum cum libertate arbitrij non videtur posse reduci ad istam scientiam mediam, quia non est certum, quòd detur ista scientia, & res fidei non innituntur fundamento ambiguo, & incerto.

Nam, vt dixi, ista conciliatio non reducitur immediatè ad scientiam mediam, sed libertati, quam ostensum est esse in eodem instanti cum diuino decreto. Deinde respondetur, non satis aptè deduci, quòd iuxta hunc modum conciliationis dogmata fidei innitantur fundamento incerto, & ambiguo. Et ista consequentia omnino neganda est: non enim sequitur quòd si hic modus conciliationis est legitimus, res fidei innitantur incerto fundamento, quod vt faciliùs intelligatur, distinguendum est, res fidei duobus modis dici inniti alicui fundamento, vno modo quoad illarum certitudinem, & sic innituntur reuelationi diuinæ: alio modo quoad illarum explicationem, & sic variis fundamentis innituntur, iuxta quod variis modis solent à Theologis explicari magis, vel minus aptè, & idoneè. Ita contingit in proposito, nam diuinam præscientiam, & diuinum decretum non lædere humani arbitrij libertatem est dogma fidei, quod quoad illius certitudinem soli diuinæ innititur reuelationi: cæterùm quoad illius explicationem, & declarationem modi, secundùm quem hæc adinuicem cohærent, non innititur fidei, sed variis rationibus à Theologis excogitatis. Neque qui rationes minus idoneas afferunt ad hoc declarandum, si illæ ex hoc capite non contineant errores, reducunt dogmata fidei ad incertitudinem. Et si hæc ratio militaret, iam plurima fidei nostræ dogmata à Theologis essent ad incertitudinem reducta, quale est dogma sanctissimæ Trinitatis, vnionis hypostaticæ, collationis gratiæ sacramentalis, traductionis peccati originalis, & similium, de quibus ex fide tenemus si est: modum autem variis rationibus à Theologis excogitatis declarare solemus, quæ non sunt de fide, & aliquæ etiam illarum minus sunt probabiles: neque tamen per hoc credimus, ipsa fidei dogmata ad incertitudinem reducta.

Non obstat tertiò quòd cum Semipelagiani V[illegible]
obiicerent Augustino, quòd ille induceret fatum, & euerteret arbitrij libertatem per suam illam doctrinam de prædestinatione diuina, si Augustinus putasset, concordiam prædestinationis cum libertate arbitrij posse ad hanc scientiam mediam reduci, potuisset respondere, quòd non induceret fatum, quia homines pro sua innata libertate benè vel malè vti possunt auxiliis diuinæ gratiæ: & sic pro sua libertate saluari, vel damnari. potuisset etiam Apostolus respondere quærentibus, quid adhuc queritur Deus. & tamen non ita respondens, sed aiens: O homo tu quis es, vt respondeas Deo.

Quod ex eo potest confirmari, quia Augustinus ad soluendos hæreticorum cauillos nunquam recurrit ad hanc scientiam mediam, sed illam potiùs refutauit.

Nam hæc ratiocinatio multa inuoluit, quædam manifestè falsa, quædam verò dubia, & ambigua. Primò namque falsum est, nec ferendum, hominem pro sua libertate non posse diuinis auxiliis benè, aut malè vti, & non vti eisdem auxiliis, quia non vult, & ob hoc non saluari. Nam quoad auxilia gratiæ præuenientis, licèt non sit in

potesta

possibilitate hominis, illum à Deo talibus auxiliis praeueniri, ac non praeueniri, est tamen in potestate hominis, quòd ponant, vel non ponant in animo suum effectum. ita Augustinus lib. de spiritu & litera cap. 34. dicens: *Profectò & ipsum velle, & credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia eius praeuenit nos, consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriae voluntatis est.* & lib. 2. contra literas Petiliani cap. 84. *Et tibi proponam quaestionem, quomodo Deus Pater attrahat ad filium homines, quos in libero dimisit arbitrio, forsitan eam difficile soluatis. quomodo enim attrahit, si dimittit, vt quis, quod voluerit, eligat? & tamen vtrumque verum est, sed intellectu hoc penetrare pauci valent.* Et idem Augustinus expressè docet, hominem motum per gratiam efficacem, habere in sua potestate dissentire, si velit lib. de Praedest. & gratia cap. 9. ex quo ferè ad verbum accepit Concil. Tridentinum sess. 6. de Iustificatione cap. 5. & can. 4. quam doctrinam repetit in lib. de gratia & libero arbitrio cap. 15. si autem sit sermo de gratia adiuuante, expressè etiam docet, neminem tali gratia destitui, nisi prius ille deserat Deum, vt lib. praecedenti c. 21. ad longum ostendimus. Et reuera quid aliud innuit nobis parabola illa hominis negotiatoris, qui dedit varia talenta seruis suis, vt negotiarentur, & superlucrarentur apud Matthaeum c. 25.

Secundò falsum est, quod arguens ait, non dixisse Augustinum, aliquos homines non benè vti diuinis auxiliis, & non saluari, quia nolunt. immo obiectionem istam reiiciens ad articulos sibi falsò impositos ad 12. ita ait: *Hi autem, de quibus dicitur, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum, voluntate exierunt, voluntate ceciderunt: & quia praesciti sunt casuri, non sunt praedestinati, essent autem praedestinati, si essent reuersuri, & in sanctitate vera mansuri.*

Tertiò ambiguum est, in quo sensu dicat, fuisse controuersiam inter Augustinum, & Semipelagianos, an ille inducat fatum, qui dicit homines pro sua libertate vti, vel non vti diuinis auxiliis. potest enim haec quaestio duplicem habere sensum. Primus est, quòd pendeat ex libero hominis arbitrio habere, vel non habere ista auxilia, eo quòd illa per vires liberi arbitrij promereatur. Secundus est, quòd homo praeuentus diuina gratia possit illi consentire, vel dissentire pro sua libertate. In primo sensu verum est, fuisse controuersiam inter Augustinum, & Semipelagianos: non autem in secundo sensu, in quo nullus Catholicus negare potest, quin sit in potestate liberi arbitrij, vti, vel non vti auxiliis diuinae gratiae.

Vnde ad obiectionem respondetur, etsi scientia illa media habeat euidens fundamentum in doctrina D. Augustini, non potuisse tamen Augustinum illa vti contra Semipelagianos, ne consentiret illorum errori, qui dicebant homines fuisse praedestinatos, vel reprobatos ex his, quae Deus praeuidit illos facturos, si diutius viuerent. Duobus enim modis vti possumus ista scientia, vel ad reddendam rationem, cur iste sit praedestinatus, ille reprobatus: & hoc modo ista scientia vtebantur Semipelagiani. vel ad declarandum, quomodo cum diuina praedestinatione, & efficacia diuinae gratiae stet arbitrij nostri libertas: & hoc modo vtuntur ista scientia quidam Doctores Catholici.

VIII. Verùm etsi obiectiones illae nullius sint momenti contra praedictum modum conciliandi efficaciam diuinorum decretorum cum arbitrij nostri libertate, ex alio tamen capite iste modus non omninò videtur satisfacere, quia etsi per hunc modum habeamus, Deum in decernendis actibus liberis nihil decernere voluisse, non habita ratione eius, quod per voluntatis humanae libertatem futurum esset, & illud decreuisse, ad quod vidit humanam voluntatem liberè seipsam determinantem, & sic in constituendo ab aeterno in Deo isto libero decreto, quo actus humanos liberos efficaciter decreuit, optimè seruetur humani arbitrij libertas: tamen semel constituto in Deo hoc eodem decreto efficaci, iam illud non potest amplius immutari, & cùm illud de facto antecedat determinationem nostrae voluntatis, quae fit in tempore, non est in potestate voluntatis, diuinum decretum immutare, & sic non est in eius potestate, vt quod Deus decreuit, non sit futurum. & sic tandem in exercitio, & in facto nulla est hominis libertas: ruuntque omnes Theologorum labores in conciliandа arbitrij libertate cum diuinis decretis. Hoc est argumentum illud insolubile apud Caiet. 1. p. q. 22. art. 4. quod non est nouum argumentum, sed antiquissimum, & per omnium ora protritum, quod nullus quantumuis ignarus non obiicit, & nullus quantumcunque doctus, & eruditus non timet. Caiet.

CAPVT XXIV.

Quartus modus conciliandi efficaciam diuinorum decretorum cum humani arbitrij libertate declaratur.

PRopter difficultatem proximè tactam in calce capitis praecedentis, quae reuera grauis est, & valde apparens, excogitatus est alius modus conciliandi efficaciam diuini decreti cum humani arbitrij libertate, qui si non sufficiet ad omnem dubitationem excutiendam ex mentibus hominum, videtur tamen minorem continere difficultatem, quàm contineant alij à Theologis hactenus excogitati, pro cuiusmodi declaratione est I.

Supponendum, omnes actus diuinos immanentes, siue intellectus, siue voluntatis, prout sunt in Deo mensurari aeternitate.

Supponendum secundò est in ipsa aeternitate intrinsecè non esse neque praeteritum, neque futurum, sed vnicum tantùm instans semper manens, & semper praesens, vt docent Theologi post D. Thom. prima part. quaest. 10. artic. primo & 2. Hinc sequitur, diuinum decretum quatenus est verè & propriè in Deo, non transire in praeteritum, sicut transit decretum humanum, sed esse semper manens in praesenti, & semper ex parte rei esse concipiendum, vt nunc egrediens à diuina voluntate, non autem concipiendum est tanquam sententia quaedam, quae iam transierit in rem, vt aiunt, iudicatam. Et quamuis diuina Scriptura loquatur de diuinis decretis per verbum temporis praeteriti dicens, *quos praesciuit, & praedestinauit; & elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*, & alia similia: tamen in rigore sermonis aliter loquendum esset, nisi quòd diuina Scriptura vti voluit modo loquendi accommodato nostro modo intelligendi. Doctrina est D. Augustini in Psalm. secundum, circa illa verba, *Ego hodie genui te.* & clariùs in Psalm. 101. circa illa verba, Augusti.

In generatione, & generationem anni tui. vbi sic ait: *Anni Dei æternitas Dei est: æternitas ipsa Dei substantia est, quæ nihil habet mutabile. ibi nihil est præteritum, quasi iam non sit, nihil est futurum, quasi nondum sit, sed non est ibi nisi est. non est, fuit, & erit, quia & quod fuit, iam non est, & quod erit, nondum est: sed quidquid ibi est, non nisi est.* Clarissimè Beda in illud Ioan. 16. *Adhuc multa habeo de vobis loqui, & iudicare. quamuis natura illa incommutabilis non recipiat fuit, & erit, sed tantùm est, tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas, & nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, fuit & erit.* Eandem doctrinam tradit Plato in Timæo, dicens: *At qui erat, & erit, quia nati temporis species sunt, non rectè æternæ substantiæ assignamus: dicimus enim de illa, est, erat, & erit: sed verè solum esse illi competit.* Idem Gregor. Nazianz. oratione secunda de Paschate, & Eusebius Cæsariens. lib. 11. præparationis Euangelicæ cap. 7.

Beda.

Plato.

Gregorius Nazianz.
Eusebius Cæsariensis.

II. Hinc verò sequitur, diuinum decretum de actibus humanis liberis secundùm rei veritatem non esse concipiendum ad modum sententiæ definitiuæ, quæ iam transierit in præteritum. nam si hoc modo illud concipimus, vix animus noster quiescere potest, vt non credat, per illud imponi sibi necessitatem in suis actibus: sed concipiendum ad modum sententiæ adhuc pendentis quodammodo, neque absolutè determinatæ, antequam per liberum ipsum hominis arbitrium sint posita in esse, & in actu omnia, quæ per illud poni debent. Id verò si concipiamus, facile erit intelligere, diuinum decretum quantumcunque efficax, nullam omnino imponere necessitatem nostræ voluntati etiam in vsu, & in exercitio. v. g. sit illud decretum diuinæ Prædestinatio; siquidem concipimus diuinam Prædestinationem per modum sententiæ, quæ ab æterno transierit in præteritum, & in rem iudicatam, difficillimum est ostendere, per hoc decretum non impediri nostram libertatem in exercitio. At si illam concipiamus, vt nunc egredientem à diuina voluntate, & numquam virtualiter completam vsque ad terminum humanæ vitæ, in quo solùm intelligimus omnes effectus, qui ponendi sunt per liberum arbitrium circa nostram salutem, positos fuisse in esse, & in facto, concipiemus etiam, non obstante tali decreto, in nostri arbitrij potestate, & libertate positam esse nostram salutem, & nostram damnationem.

Atque hic est optimus modus conciliandi humanam libertatem cum diuinis decretis efficacibus, quem si intellectus noster illustratus superno lumine capere potest, in eo quiescet plusquam in alio ex hactenus à Theologis excogitatis. Si autem capere non sufficit, duo debet apud se recogitare. Primum est altitudo diuini consilij, de qua Apostolus: *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. quis enim cognouit sensum domini?* Secundum est, omnes Doctores graues, cùm premuntur mole difficultatum, tandem ad hunc modum velut ad sacram anchoram confugere, quod statim demonstratur.

III. Nam inprimis D. Augustinus, cùm ab aduersarijs premeretur, obijcientibus illi, quòd si salus cuiusque hominis est per diuinum decretum ab æterno præfinita, homines nascuntur iam iudicati, non autem iudicandi, vnde & frustratoriæ erunt exhortationes ad bonum, & increpationes, & correptiones à vitijs, vt se ab hac difficultate extricaret, diu, ac multum laborauit in omnibus libris de Prædestinatione sanctorum, de bono Perseuerantiæ, de Gratia, & libero arbitrio, de Correptione & gratia, & in sex libris Hypognosticon. In omnibus autem illis locis vel instigatione visus est, vel similitudinibus, vel deducendo aduersarios ad absurda; exactam autem debitè solutionem vbi attulerit, vix potest inueniri, quod non nos primi in Augustino obseruauimus, sed ante nos multi, & graues, ac imprimis eruditi Theologi, ex quibus vnum referam venerabilem illum Andream Vegam lib. 12. in Concil. Trid. de Iustificatione cap. 22. ita scribentem, *Et hoc sæpe optaui, vt Augustinus palam, & apertè respondisset obijcientibus ipsi, quid à prædicatione prædestinationis, & gratiæ cessandum esset certo populo, quid ea efficeret audientibus, & segniores eos, & tardiores redderet ad studia virtutum, magis quàm alacriores, & feruentiores.* Quid mirum quod hoc in Augustino ille desiderauerit, cùm ob hanc causam siue Augustinus ipse, siue Prosper Regiensis, vt querelis aduersariorum occurreret, coactus sit libellum illum scribere, cuius apud Augustinum titulus est, *Responsio ad articulos sibi falsò impositos*, & apud Prosperum, *Responsio ad obiectiones Vincentianas*, cuius libelli præcipuus finis est solùm obiectioni huic satisfacere, cui non videbatur satisfactum in alijs libris eiusdem Augustini? quid mirum, inquam, Augustinus ipse lib. 6. Hypognost. cum sibi hanc eandem obiectionem ex nomine aduersariorum contra se mouisset, vt patet ex principio illius libri, post multa hinc inde allata, & illata, tandem fatetur, se euidentem huius difficultatis solutionem non habere: sed omnes quiescere debere in auctoritate diuinæ Scripturæ. *Quoniam verò, vt hinc vtraque pars dicere nihil valeamus, credamus tantùm, totum merito ex iudicio voluntate pendere. Ne quisquam autem putaret, Dei iudicio fieri, non omnes homines saluari, dicit Apostolus, Qui vult omnes homines saluos fieri.* Hic Augustinus palàm fatetur, se non habere responsionem, quæ satisfaciat aduersario, sicut neque aduersarius habebat rationem, seu responsionem, quæ satisfaceret auctoritatibus diuinæ Scripturæ ab Augustino allatis. At dices hoc esse aliud nihil, nisi hominibus desperandi occasionem manifestam præbere. Audi ipsum hanc occasionem submouentem. *Hic nemo glorietur, nemo desperet. Solus enim Deus scit, qui sunt eius. In quantum autem possumus, omnes homines ad bonum exhortemur, nulli desperationem demus, pro omnibus oremus, in conspectu Dei nos humiliemus, dicentes, fiat voluntas tua.* At replicabis, quid mihi hæc proderunt? iam enim per decretum inuincibile diuinæ prædestinationis data de omnibus definita sententia, & qui sint saluandi, & qui damnandi. hæc illa est radix sursum semper germinans, & fructum boni operis impediens. Quam vt tandem recidat, in hanc quartam tantum conciliationis orationem, & quatuor, vt aiunt, pedibus descendit, dicens: *Ipsum, scilicet Dei, esse præscientia, iudicium in nobis manere damnationis, & gratiam prædestinationis indubitanter præuenire.* Sciuit igitur Augustinus, non sic concipiendum esse decretum diuinæ prædestinationis, vt iam transierit in rem iudicatam, id namque si admitteret, iam videretur nostra salus, aut saltem nostra libertas circa propriam salutem deplorata: sed concipiendum esse, vt in præsenti à diuina voluntate egrediens, & ita egrediens, vt diuina voluntate firma, ac immobili manente, illud quatenus ad nos relatum mutari valeat, quemadmodum columna immobilis manens per solam mutationem

[illegible] docet, & [illegible]. Neque admittendum [illegible] Augustinum in [illegible] quod ad Deum [illegible], praedestinationem, & effectum praedestinationis [illegible], vel eum incrementum [illegible] praestat. quid enim significant illa verba, *Ipsum erat praescientia [illegible]*. Quid significat [illegible] decretum mutare? & mea quidem [illegible], ita docet, pure autem, quod & [illegible]. Hinc declarata est sententia illa communiter ex Augustino allegata. Si non es praedestinatus, ora Deum, vt praedestinet te.

IV. D. quoque Ambrosius lib. 2. in Lucam circa illa verba, *& Zacharias pater eius*, hunc modum dicendi à nobis traditum manifestè probat, dicens: *Nouit tamen [illegible] praemia diuina defleret. Nouit Dominus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum*. D. Thom. in 1. dist. 39. art. 1. apertè hanc sententiam profitetur, dicens: *Cum igitur actus diuinæ voluntatis semper sit in actu, & non pertransiens in præteritum, semper est quasi in egrediendo à voluntate: & ideo manet libertas diuinæ voluntatis respectu ipsius*. Et ad primum ait, quòd actus diuinæ scientiæ nunquam transit in præteritum, sed semper est in actu: & ideo semper manet in libertate voluntatis. & de veritate quæst. 6. art. 3. ad vltimum ait: *Ad decimum dicendum, quòd absolutè loquendo Deus potest quemcunque prædestinare, vel non prædestinare, aut prædestinasse, vel non prædestinasse: quia actus prædestinationis, cum mensuretur æternitate, nunquam cadit in præteritum, sicut nunquam est futurum. vnde semper consideratur, vt egrediens à voluntate per modum libertatis*. Neque difficultatem facit, quod statim subiungit: *tamen ex suppositione hoc efficitur impossibile, non enim potest non prædestinare, supposito quòd prædestinauerit*. hoc enim aliud est nihil dicere, nisi quòd quamdiu prædestinat, non potest non prædestinare, & è contra: quod nullus potest negare.

D. Bonauentura in 1. d. 40. art. 2. quæst. 1. ante finem post multa ad hoc propositum deducta concludit: *Ex præsuppositis facile est intelligere, quòd prædestinatus potest esse præscitus, & quòd Deus, quem præsciuit, potuit prædestinasse. constans enim est, quòd saluat ipsum, qui præscitus est, potuit ab æterno præuidere, & cum possit esse sine fieri in tempore. & si potuit ab æterno ordinari ad diuinam cognitionem, & voluntatem, potest & nunc. Etenim quia præsens totum est, & nihil transit in præteritum, & nihil factum est, quod sit necessarium esse factum, hoc est, quòd fieri potest cogitari, verè potuisse, & non prædestinasse ab æterno: sic quod possit & nunc, in suo scilicet nunc æternitatis non prædestinasse. & hoc dicit Magister in litera*.

Scotus eadem dist. 40. hanc doctrinam longo discursu declarat, & probat ad primum argumentum, & Syluester 1. part. quæst. 22. art. 4. & Suarez disput. 30. Metaph. sectio. 16. num. 55.

V. Præter autoritatem verò supradictorum Doctorum, quæ non leuis est, probatur etiam ratione, optimum esse hunc modum conciliandi diuinum decretum cum arbitrij nostri libertate. Nam inprimis admissa hac doctrina facilè explicantur testimonia illa diuinæ Scripturæ 1. ad Corinth. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar*. & in epist. 2. D. Petri cap. 1. *Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vocationem vestram, & electionem faciatis*. & Apoc. c. 3. *Tene, quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam*. quæ cum quanta difficultate exponantur de prædestinatione quoad præsentem iustitiam, nō quoad futuram gloriam, aliorum sit iudicium. Per hanc doctrinam facilè etiam intelligimus, homines malos non iam iudicatos, sed iudicandos, prout sancta Euangelia, & D. Paulus, & alij Apostoli in suis Epistolis nos monent. quod cum quanta difficultate intelligi possit, admisso, quòd diuinum decretum ab æterno iam in rem iudicatam pertransierit, nullus non intelligit.

Secundò probatur ex euersione fundamenti oppositæ sententiæ, totum namque fundamentum oppositæ sententiæ est, quia semel supposito, quòd Deus aliquid decreuerit, puta hominem prædestinauerit, aut reprobauerit, ob immutabilitatem diuinæ voluntatis non potest illum non reprobasse, aut prædestinasse. vt D. Thom. ait de veritate q. 6. art. 3. ad vltimum. verùm illud fundamentum tam leue est, vt nullus Theologus illud non soluere teneatur, quod euidentissimum fiet, si supponamus. Primò hominem verè constitutum in gratia verè esse obiectum diuinæ dilectionis. quod negari non potest, nisi negando Euangelium Christi, dicentis, *si quis diligit me, diligetur à Patre meo*, Ioan. c. 14. Secundò si supponamus hominem constitutum in statu lethalis culpæ non esse obiectum diuinæ dilectionis, sed odij, quod similiter certum est ex diuina Scriptura. Tertiò hominem in gratia constitutum posse à gratia cadere, & de facto multos tales à gratia excidere, quod etiam est de fide. Quartò Deum diligere hominem constitutum in gratia, vt sic nihil aliud esse, nisi Deum velle homini in gratia constituto bonum æternæ vitæ, & quidem verè, & ex corde, non autem fictè, neque per simulationem. Hæc si supponamus, quæ ex fide certissima sunt, sequitur in omni opinione, Deum de actu odij transire ad actum dilectionis, & è contra, & de volente homini bonum gloriæ fieri nolentem, & id fieri sine vlla omnino mutatione contingente in diuina voluntate, sed solùm contingente in rebus volitis, & id quidem quotidie accidere. Modò hîc te sisto, & quæro, vtrùm sit maius inconueniens, Deum posse nūc nolle, quod heri volebat, quàm Deum posse nunc non prædestinare, quod ab æterno prædestinauit. Et quam mihi responsionem dederis, ego eadem obiectioni tuæ respondebo. Fateamur igitur omnes oportet, diuina decreta semper esse in egressu, posseque hominem ex obiecto odij fieri obiectum diuini amoris, nulla mutatione in Deo facta, sed solùm in obiecto, quod declarat D. Anselm. in lib. concordiæ exemplo gladij, & coronæ filo pendentium ex laqueari vnius aulæ, quibus immobilibus manentibus vnus & idem homo potest se constituere modò sub gladio, modò sub corona. *Si vir*, inquit, *fugere de sub voluntate præmiantis, currit sub voluntate punientis*. VI.

Tandem ex Diabolo ipso sumi potest comprobatio nostræ sententiæ. Scit quippe Dæmon, quàm sit efficax, & immutabilis diuinæ prædestinationis decretum. hac autem non obstante immutabilitate nullam omittit occasionem, nullam artem hominis perdendi, sine mora, sine modo, sine distinctione. Sanè si Diabolus crederet, omnes actus nostros ita esse à Deo per decretum efficax, & immutabile prædefinitos, vt illud amplius mutari non possit, nónne intelligeret, vanos, & proiectos esse omnes conatus, astus, labores, insidiásque, quibus contra hominum salutem tantopere desudat: sciret enim, omnes, quos Deus saluare decreuit, tandem non obstan- VII.

tibus huiusmodi conatibus, salutem fore assecuturos, ne frustretur diuinum decretum: omnes etiam, qui reprobati sunt, ex vi reprobationis tandem damnandos absque aliquo eius labore, eòque nullam inferente illis molestiam, aut tentationem. Ipse verò non obstante diuini decreti immobilitate tanto labore omnium inhiat ruinæ. Sentit igitur, diuinum decretum iam non transisse in rem iudicatam, sed quandiu homo est in huius vitæ curriculo positus, posse illum vel salutem ex Dei gratia adipisci, vel in interitum propria voluntate præcipitare. Et sic contra quod ipse credit, homini suadet, iam apud Deum esse de omnibus nobis definitam sententiam irreuocabilem: vt hoc etiam modo sibi viam aperiat, ad homines facilius perdendos.

VIII. Contra hanc viam conciliandi humanam libertatem cum efficacia diuini decreti videntur militare quædam argumenta Molinæ 1. p. q. 14. art. 13. disp. 16. licèt illa præcipuè dirigantur contra eos, qui ponunt in Deo potentiam ad præteritum respectu actuum immanentium.

Molina.

Primum est. Si actus diuinæ scientiæ & diuinæ voluntatis ita sunt in libero egressu, vt quē Deus scit saluandum, & quem Deus prædestinat ad salutem, possit non scire saluandum, & non prædestinare ad salutem, sequitur, dari in Deo potentiam ad præteritum comparatione etiam illorum effectuum, qui iā sunt extra suas causas. vt, v. g. quòd mundus nō fuerit creatus, quod potest esse falsum. Si dicatur, diuinā voluntatem nō manere ampliùs liberam ad se determinandum respectu talium effectuum, qui iā sunt egressi extra suas causas. Contrà: prius nō dependet à suo posteriori: diuina voluntas ante egressum effectus à causa est libera. Ergo etiā pòst. nam ille egressus est quid posterius.

Secundò, voluntas post egressum effectus non est magis determinata, quàm prius, quia vt sic mutabilis esset. Sequeretur adhuc, illam in nunc æternitatis non esse semper in libero egressu, contra quod nos supponimus.

Respondeo primò, confusionem inesse argumento, dum eodem modo ratiocinatur de diuina scientia, & de diuina voluntate, quod fieri nō debet: nam scientia respicit suum obiectum sub ratione entis intelligibilis, quod ad hoc, vt sit obiectum diuini intellectus, sufficit, vt pro aliquo tempore contineat determinatam veritatem. quod enim semel est verum, ab æterno fuit verum. & licèt obiectum secundarium diuini intellectus varietur de esse in potentia ad esse in actu, & de esse futurum ad esse præsens, & præteritū, hoc tamen non facit variationē in scientia diuina, ita vt Deus de non sciente fiat sciens, vel è contra, sed facit solùm, vt quod scit esse præsens, sciat esse præteritum. Sed voluntas diuina respicit obiectum secundarium sub ratione boni, & mali moraliter, & sub ratione agibilis, quæ ratio variari potest in ipso obiecto, & sic variata huiusmodi ratione Deus etiam de volente fit nolens, & è contra, nulla tamen mutatione facta in diuina voluntate, sed solùm in obiecto: nam Deum velle, aut nolle aliquod obiectum, nullam addit nouam entitatem supra nudam essentiam, nisi respectum rationis ad hoc, vel illud obiectum, quo posito vel ablato, nulla fit variatio in re ipsa. Quod verum est de ipsa voluntate, etiam quatenus induit rationem causæ ad extra; nulla enim mutatione facta in diuina voluntate, Deus factus est de volente creare mundum, non volens, scilicet post ipsam creationem, & de non creante creans: quia esse creatorem nullum respectum realem ponit in Deo ad creaturas, sed tantùm rationis. vnde malè quoad hoc parificantur diuinus intellectus, & diuina voluntas. Deus enim non potest de intelligente fieri non intelligens, aut è contra, quia ratio intelligibilitatis, quæ est veritas, si semel supponatur inesse obiecto, semper illi inest: at Deus de volente potest fieri non volens, & è contra, quia ratio, ob quam obiectum est volibile, potest variari, neque si semel inest obiecto, necesse est, illam eidem obiecto semper inesse.

Ad argumentum itaque dicendum est, quòd diuina voluntas debet concipi, vt semper egrediens in actum determinationem, ita vt possit non egredi, nisi postquam ponimus in illa respectum actualem ad effectum, vt iam actu productum ad extra: tunc enim non potest ampliùs concipi, vt egrediens, sed debet concipi vt iam egressa. est enim impossibile, illam simul concipere sub ratione causæ actu relatæ ad effectum iam productum, & sub ratione causæ solùm aptitudinalis relatæ ad effectum, vt producendum.

Et cùm dicitur, quòd prius non dependet à posteriori. Respondetur, id esse verum quoad esse absolutum, non autem quoad esse respectiuum: implicat enim, Deum referri ad creaturam respectu actuali sub ratione creatoris, & non esse creaturam.

Cùm etiam dicitur, voluntatem diuinam post creationem non esse magis determinatam ad creandum. Dico hoc constare esse manifestè falsum. Ad probationem dico, quòd probant solùm, illam non esse magis determinatam per aliquid realiter illi aduenisse, aut per nouam, & realem mutationem illius, cum quo stat esse magis determinatam per nouam entitatem productam in effectu, & per nouum respectum rationis aduenientem ipsi voluntati.

Secundum argumentum. Sicut voluntas nostra postquam est in vno instanti temporis determinata in vnam partem, non potest efficere etiam in eodem instanti, vt se in alteram partem determinauerit, quia postquam est in vnam partem determinata, non potest non esse determinata, ita postquam diuina voluntas in nunc æternitatis est determinata in vnam partem, non potest illius egressus non esse in illam partem determinatus. Quod meliùs intelligemus, si concipiamus determinationem diuinæ voluntatis esse vnum actum indiuisibilem, & mensurari duratione indiuisibili: nam quod mensuratur duratione indiuisibili, simul egreditur, & egressum est. IX.

Respondeo primò argumentum petere principium, arguendo ex paritate inter actus voluntatis nostræ, & voluntatis diuinæ: nam nostræ voluntatis operationes mensurantur tempore, cuius nullum est instans permanens, propterea voluntate nostra semel in aliquo instanti ad vnam partem determinata, effici non potest etiam per diuinam potentiam, quin illa fuerit determinata: quia illud instans non fuit permanens, sed transiuit statim in præteritum, & idem fuerunt, illam determinationem egredi, & egressam fuisse. At diuinæ voluntatis operationes mensurantur instanti semper manente, & nunquam transeunte in præteritum. vnde quandiu non consurgit inter ipsam voluntatem, & effectum ad extra actualis respectus creationis, & effectionis, semper determinatio diuinæ voluntatis est concipienda,

vt

vt in præsenti egreditur, tanquam si non esset egressa in præterito, & possit non egredi. Non itaque dicimus, Deum facere posse determinationem semel egressam non esse egressam: sed dicimus determinationem diuinæ voluntatis semper concipiendam esse, vt in præsenti egredientem, & nunquam in præterito egressam, nisi quando iam actu transijt ad creaturam, vt productam ad extra. Sed fortè illa imaginatio decepit Molinam, qua, vt ait Scotus, in 1. d. 40. ad 1. multi decipiuntur, imaginantes determinationē diuinæ voluntatis statim in præteritum transire, quemadmodum & nostræ.

Respondeo secundò. Aliud est dicere, Deum postquam semel voluit, posse non voluisse: aliud est dicere, id, quod Deus vult, illum sine sui mutatione posse non velle. Primum est impossibile. supposito enim, quòd voluerit, non potest non voluisse, vt notat D.Thom. de veritate q.6. art.5. ad vltimum. Secundum verò dicimus possibile esse, vt id, quod semel vult, ampliùs non velit, & hoc absque sui mutatione, immo id putamus certum ex fide, sicut certum est, hominē in gratia constitutum Deum velle æternam salutem, & eidem cadenti à gratia, non amplius velle æternam salutem.

D.Thom.

Dices hoc est Dei secretum inexplicabile.

Respondeo id tamen nos doceri ex diuina Scriptura. Exclamemus igitur omnes cum Apostolo, *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei.*

X. Tertium argumentum. Voluntas diuina iam modò est determinata ad productionem mundi: sed illa non potuit determinari, quando mundum produxit, quia nihil Deus potest incipere velle in tempore. Ergo ab æterno fuit determinata: sed postquam Deus suam voluntatem in vnam partem determinauit, non potest facere, vt se non determinauerit. Ergo in nullo puncto temporis potuit ante creationem mundi efficere, vt se ad illius creationem non determinauerit.

Respondeo argumentum hærere in eadem salebra, & procedere ex eadem falsa imaginatione, quòd decretum de mundo creando ante actualem creationem transierit in præteritum, quam falsam esse iam dictum est. Deinde dico, supposito quòd decreuerit mundum creare, non potuisse id non esse decretum: sed adhuc quæstio restat, an quod decreuit facere, possit decernere non facere, sine omni sui mutatione.

Alia argumenta profert Molina ad probandum, quòd non detur potentia ad præteritum, quæ admitti possent: quia non militant contra nos, qui nō ponimus in actibus diuini intellectus, & diuinæ volūtatis potentiam ad præteritum, sed solùm dicimus, diuinum decretum de actibus humanis liberis, maximè necessariis ad æternam salutem assequendam, non ita transisse in præteritum, & in rem iudicatam, vt iam omni ex parte absolutum sit nostrum negotium: sed fatemur, Deum in præsenti homines ita prædestinare, vel reprobare, vt quandiu diuina prædestinatio, aut reprobatio non posuerit erga nos omnes suos effectus, in nostræ voluntatis arbitrio positum sit, vel supposita Dei gratia saluari, vel ex nobis damnari. Neque propter hoc ponimus in diuina præscientia incertitudinem, vt lib.6. monstrabitur: neque in diuina voluntate mutabilitatem, sed tantùm in nobis. Scio, videbitur ingeniis præclaris friuolum commētum, eo magis, quòd cùm Theologi nostrum hunc modum conciliationis viderē potuerint apud D.Thom. Bonauenturam, & Scotum, illum tamen spernentes silentio præterierint. Sed patiantur quæso aliorum tarditatem, qui alto ingenio præuolant: & proferant illi aptiorem modum, quem & ardentissimo animi affectu ex illis percupio, & auidissimè complectar. sin autem, hunc nostrum admittant, aut saltem animum illum nostrum excipiant, quo hæc scripsimus, quem nouit Deus, qui corda hominum scrutatur.

PROPV

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS LIBER QVINTVS.

Non impediri humanam libertatem per ordinem immutabilem diuinæ Prouidentiæ.

APVD Strophadas Ionij, maris insulas fama est, fuisse olim monstra teterrima, ab illorum rapacitate Harpyias (id est, rapaces Dæmones, vt Suidas exponit) appellata. Quorum ea erat improba natura, conuiuarum cœnas turbare, aut escas vnguibus detrahendo, aut si id minimè potuissent, fœdissima ventris colluuione superefusa turpiter mensas spurcitiis complendo. His Harpyis persimiles sunt hæretici omnes, maximè recentiores Nouatores. quod cùm in omnibus fidei Catholicæ dogmatibus, tum præcipuè in eo, quod circa diuinam prouidentiam versatur, Solis luce clariùs licet intueri. Nam cùm augustissimam illam mensam diuinæ prouidentiæ, qua piissimus omnium Pater omnia non solùm animantia, sed, si sic loqui fas est, inanimata pascit, nutrit, ac fouet, cernere se posse omnino desperent, quippe quòd nemo sit tam rudis, & tam ferus moribus (vt Lactantius Firmianus ait Institutionum lib. primo cap. 2.) qui oculos in cœlum attollens, quamuis nesciat, cuius numinis prouidentia vniuersum hoc regatur, aliquam tamen esse prouidentiam, qua mundus regatur, non facilè intelligat, omnibus quibus possunt, viis, ac modis fœdissima errorum colluuione illam nituntur conspurcare. Duo sunt errores inter alios præcipui, quos circa diuinam prouidentiam euomunt recentes Nouatores. Primus, Deum per suam prouidentiam non omnes homines saltem affectu simplicis complacentiæ ordinasse in finem supernaturalem æternæ salutis, sed maximam hominum partem ante præuisam illorum culpam efficaciter à cœlesti regno exclusisse, vt in eis ostenderet gloriam suam per modum iustitiæ vindicatricis. *Decretum Dei* (inquit Beza ad acta colloquij Montis-Belgardensis) *de faciendis ex eadem massa vasis aliis in honorem, aliis in contumeliam, antecedit omnem præuisionem culpæ, & omnem omnino caussam. Sed quia non poterat Deus executioni huius decreti viam aperire, nisi homo peccaret, ideo ordinauit lapsum Adami, vt haberet, quorum misereretur, & quos iustè puniret.* Secundus error est, per ordinem immutabilem diuinæ prouidentiæ imponi humanis euentibus fatalem, ac durissimam necessitatem, quæ hominẽ sua expoliet libertate. *Quæ fortuita maximè videntur ea dicimus fieri necessariò, non suapte natura, sed quoniam æternum, ac stabile Dei consilium in illis gubernandis regnat*, inquit Caluinus lib. 2. contra Pighium. Vt igitur ex hoc etiam capite libertatem humanæ voluntatis illæsam tueamur, has harpyias à mensa præclarissima diuinæ prouidentiæ gladiis, & sagittis diuinarum Scripturarum, & solidæ rationis arcere oportebit. id vt efficiamus, in hoc quinto libro quatuor controuersiæ principales sunt nobis hoc ordine examinandæ, ac resoluendæ. Prima versabitur circa quidditatem ipsius diuinæ prouidentiæ. Secunda circa subiectum, vel obiectum eiusdem prouidentiæ. Tertia circa finem, in quem res à Deo præuisæ diriguntur. Quarta circa immutabilitatem ordinis per ipsam prouidentiam in rebus constituti.

Lactant. Firmian.

Beza.

Caluinus.

CAPVT I.

Quid, & quotuplex sit Prouidentia in Deo, explicatur.

PRouidentia, si nominis etymologiam attendamus, idem propriè significat, quod actio, 1.
qua ea, quæ procul à nobis sunt posita, videmus. Dicitur namque prouidentia à procul videndo, siue id quod videmus, sit procul à vidente secundùm distantiam loci, siue etiam secundùm distantiam temporis. Secundùm hanc grammaticalem acceptionem vtitur nomine prouidentiæ Cicero lib. 2. de Diuinatione, cùm ait, Medicum morbum ingrauescentem ratione prouidere, & gubernatorem nauis futuram tempestatem. & Boetius lib. 5. de consolatione prosa vltima, dicens prouidentiam dici cognitionem, qua diuina mens quasi procul à rebus infimis constituta, quasi ab excelso cuncta prospicit. Porrò, quia quæ à longè videmus, si proficua iudicamus, prosequimur, si nociua, refugimus, & pro posse vitamus. Hinc secundò deductum est nomen prouidentiæ, ad significandum consilium de rebus futuris agendis: iuxta quam acceptionem dicuntur prouidi, qui de futuris agendis benè consulunt. Rursus quia, vt benè consulamus de futuris agendis, requiritur memoria præteritorum, & intelligentia præsentium, & hæc tria memoria præteritorum, intelligentia præsentium, & prouidentia seu consilium de futuris agendis, sunt tres partes integrales virtutis moralis, quæ dicitur Prudentia, illa namque his tribus actibus completur, vt Philosophus testatur lib. 6. Ethic. cap. 5. Hinc tertiò deducitur nomen prouidentiæ ad significandam ipsam prudentiam, iuxta quam acceptionem homines, qui in rebus agendis prudenter se gerunt, prouidi solent appellari. Ob hanc rationem ait Tullius lib. 2. de natura Deorum, quòd mens mundi prudentia, seu prouidentia rectè nuncupari potest.

Cic.

Boet.

Aristot.

Tull.

Præter has acceptiones, iuxta quas passim nomine Prouidentiæ vtuntur non solùm Doctores Catholici, sed etiam hæretici, & infideles, est quarta acceptio peculiaris apud Doctores sacros, & etiam apud eruditos Philosophos, iuxta quam prouidentia significat rationem quandam apud

Deum

[illegible], secundum quam res aut omnes, aut saltem aliquæ suos in fines conuenienti ad [illegible] ordine, & successu temporis [illegible] conuenientem deductionem [illegible]. [illegible] autem, *aut omnes, aut saltem aliquæ,* [illegible] Philosophos, qui [illegible] admittunt in Deo prouidentiam creaturarum, non tamẽ [illegible] omnia esse subiecta eidem prouidentiæ: quorum errorem controuersia sequenti refutabimus. [illegible] hanc prouidentiæ acceptionem [illegible] nomen prouidentiæ in toto hoc libro, & in toto hoc opere, cùm verba fient de diuina prouidentia.

II. Hac nominis declaratione præmissa, vt rei [illegible] facilius assequamur, illud [illegible] est, quod diximus lib. 3. cap. 15. & lib. 4. [illegible] potentiis, quæ sunt in natura intellectuali, non posse in Deo aliam potentiam constitui, præter intellectum, & voluntatem, & ad summum præter illas posse admitti potentiam executiuam, quæ tamen secundùm probabiliorem sententiam non est [illegible] ab ipsa diuina voluntate, nisi [illegible] secundum rationem, vnde necesse est, prouidentiam aut ad diuinum intellectum, aut ad diuinam voluntatem, aut ad vtrumque attinere: nam ad potentiam executiuam attinere non potest, [illegible] quatenus in tempore executionem [illegible], non autem ab æterno. Est verò de hac re non parua inter Doctores controuersia, aliis contendentibus, prouidentiam esse actum diuini intellectus, aliis reclamantibus, & [illegible], esse actum diuinæ voluntatis. Et quidem sententiam primam tueri videtur D. Thom. 1. part. quæst. 22. art. 1. vbi Caiet. & cæteri D. Thomæ discipuli, Alexand. Alens. 1. part. quæst. [illegible] quæst. [illegible] 1. art. 1. ad 2. [illegible] in 1. d. 41. quæst. 1. num. 9. & Capreol. d. [illegible] art. 1. conclusione 1. & art. 2. concl. 2. Secundam verò defendunt D. Bonauent. eadem d. [illegible] Gregor. Arimin. ibid. quæst. 1. art. 1. & Vasquez in 1. part. disp. 87. cap. 3. licet illi loquantur de prædestinatione. Sed eadem est ratio etiam de prouidentia. Omnes tamen in hoc conueniunt, vt prouidentiam [illegible] esse actum intellectus, ex dicat etiam respectum ad actum voluntatis: aut contra, vel sub aliis terminis esse formaliter actum intellectus includentem virtualiter [illegible] voluntatis, aut esse actum voluntatis virtualiter includentem actum intellectus.

III. Videtur vlterius hæc controuersia facilè [illegible] posse per ea, quæ tradit D. Thom. eod. d. [illegible] art. 1. ad 1. vbi sic dicit. *Ad primum ergo dicendum, quòd prouidentia, & dispositio [illegible] [illegible] pertinet ad scientiam, voluntatem, & potentiam, quod sic patet ex simili exemplo, [illegible] [illegible] cognitionem habere de artificiatis [illegible] [illegible], quod [illegible] & sic prouidentia, & [illegible] pertinet [illegible] ad scientiam. Secundum autem quod [illegible] ordinat [illegible] [illegible] exequendo, pertinet ad scientiam, & voluntatem [illegible] autem quod exequitur in opere, sic pertinet ad scientiam, voluntatem, & potentiam, [illegible] [illegible]. Ita etiam & in Deo est. Patet etiam quod primus duobus modis accepta sunt æterna, sed tertio modo sunt ex tempore, & ipsa executio prouidentia gubernatio dicitur.* Hæc ille, ex quibus habetur, prouidentiam esse actum intellectus practici, qui completur per actum voluntatis, qui actus voluntatis est propositum exequendi ordinem per intellectum præconceptum in rebus. Hic præmissis facile erit definitiones à Philosophis, & Theologis de diuina prouidentia traditas explicare.

IV. Prima igitur prouidentiæ definitio est, quam tradidit Apuleius in lib. de dogmate Platonis in hunc modum: *Prouidentia est diuina sententia conseruatrix prosperitatis eius, cuius causa tale suscepit officium.* Primò dicitur, quòd est diuina sententia, quia prouidentia est actus intellectus practici dictantis, aut decernentis aliquid esse futurum, aut faciendum: dictare autem aliquid esse faciendum, est actus intellectus practici: quatenus in eo manet virtualiter actus voluntatis, vt ait D. Thom. 1. 2. quæst. 17. art. 1. Dicitur etiam sententia, ad denotandum immobilitatem illius, est enim diuina sententia, & lex immobilis manens, ob quam causam leges diuinæ à Platone fatales appellantur in Gorgia, & in Timæo, & à Plotino Ennēade 4. lib. 4. cap. 38. Secundò dicitur conseruatrix prosperitatis eius, cuius causa suscepit tale officium, quia finis primò intentus per diuinam prouidentiam est rerum conseruatio, tutela, & fomentum, non autem punitio, & pernicies, vt diuina Scriptura satis indicat, & D. Thom. animaduertit de veritate quæst. 14. art. 1. vnde sequitur, ostensionem diuinæ gloriæ per modum iustitiæ punitiuæ non esse à Deo volitam primaria intentione, & mala, & detrimenta, quæ nonnullis rebus in mundo accidunt, ea sola ratione esse per diuinam prouidentiam ordinata, quia ad commodum, & vtilitatem aliarum rerum, & decorem vniuersi aliquo modo conferre possunt.

V. Secunda definitio est, quam alij nonnulli tradunt ex mente eiusdem Platonis, in hunc modum: *Prouidentia est diuina bonitas, omniaque res in suum finem ordinans, & per infinitam ordinem in eundem finem dirigens.* Dicitur primò quòd est diuina bonitas, vel quia arbitrabantur Platonici, spectare ad intrinsecam rationem diuinæ bonitatis, se ipsam ad extra communicare, vel quia Deus non ex necessitate, sed ex sua bonitate rerum procurationem suscepit, vel tandem, quia sicut bonitas est Deo connaturalis, ita connaturale est Deo creaturis prouidere ad eum modum, quo est connaturale patri ac matri filiorum indigentiis prouidere, ob quam causam cùm de diuina agitur prouidentia, diuina Scriptura Deum Patri assimilat Sapient. 14. *Tu autem Pater prouidentia ab initio cuncta gubernas.* & obstetrici Iob. cap. 26. *& obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus.* & nutrici Baruch cap. 4. *nutriui enim illos cum iocunditate, & dimisi illos cum fletu, & luctu.* & Prouerb. cap. 8. vbi vides æternam Dei sapientiam in rebus creandis inducere personam nutricis infantulo blandientis cùm ait, *& delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* quod clariùs expressit textus Hebraicus in illis verbis immediatè præcedentibus: *Cum eo eram cuncta componens.* nam pro participio *componens,* est dictio אמון quæ significat idem, quod alumnus vel nutritius, vt Vatablus, & alij in eum locum animaduertunt, quod etiam non obscurè indicare voluit Elias, cùm Prophetas Baal irridendo aichat lib. 3. Regum cap. 18. *Clamate voce maiori, Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est,* quasi diceret, qui verus Deus est, creaturarum oblivisci non potest, & qui illarum obliuiscitur, cùm illius auxilio opus habent, non verus Deus est, sed fictitius. Atque hanc esse veram diuinitatis notam, qua verus Deus à falsis Diis potest discerni, apertissimè indicant illa Dauidis verba in

Psal. 39.

Psal. 39. *Ego autem mendicus sum, & pauper, Dominus sollicitus est mei.* Alia quoque addi potest ratio, ob quam diuina prouidentia à Platonicis definitur

Plotinus. per bonitatem, quæ colligitur ex Plotino lib. 2. de Prouidentia. quia sicut Deus nullo labore bonus est, ita absque vllo labore omnibus rebus prouidet. Secundò dicitur in definitione, quòd est vnumquodque rem in suum finem ordinans: quia præcipua ratio prouidentiæ diuinæ est, vt sit ordo, aut ratio ordinis rerum in suos fines, vt infrà dicemus. Tertiò dicitur *per insitum ordinem in eundem finem dirigens*, quibus verbis denotatur executio eiusdem prouidentiæ, quæ est proprius illius effectus.

VI. Tertia definitio traditur à Boëtio lib. 4. de

Boëtius. Consolatio, prosa sexta in hunc modum: *Prouidentia est ratio in summo omnium principe constituta, quæ cuncta in suos fines disponit.* quam definitionem ex-

D.Thom. plicat, & defendit D. Thom. in 1. d. 40. quæst. 2. art. 1. & 1. part. quæst. 22. art. 1. Dicit primò quòd prouidentia est ratio, non quatenus ratio significat discursum, sed quatenus significat conuenientiam, secundùm quod dicimus, aliquid fieri cum ratione, id est, conuenienter, & rationabiliter, & hoc ad denotandum, eorum, quæ Deus facit ad extra, posse assignari legitimam rationem præter diuinam voluntatem, contra nonnullos, quorum

D.Thom. meminit D. Thom. lib. 3. contra Gent. cap. 97. dicentes, omnium eorum, quæ fiunt in mundo, nullam aliam quærendam esse rationem, præter diuinam voluntatem, qui est error Sarracenorum, vt

Rabbi Moyses. Rabbi Moyses dicit, secundùm quos nulla est differentia, quòd ignis calefaciat, & aqua infrigidet, nisi quia Deus ita vult. Quem errorem ibi refutat D. Thom. quia licèt quidquid est in mundo, per Dei voluntatem sit, & fiat, tamen eadem Dei voluntas irrationabilis esse non potest, sed æquissima ratione perpendit, quid, & quomodo, & quando, & vbi sit faciendum: hic nanque est sensus illorum verborum Psal. 103. *Omnia in sapientia fecisti.* & Prouerb. cap. 8. *Quando præparabat cœlos aderam, quando certa lege & gyro vallabat abyssos, &c. cum eo eram cuncta componens* & Sapient. cap. 11. *Sed omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.* & 1. ad Corinth. cap. 1. *qui omnia operatur secundùm consilium voluntatis suæ.* Dicit secundò quòd hæc ratio est in summo omnium Principe constituta, vt distinguatur prouidentia à fato, lato modo acce-

D.Thom. pto fati nomine: quia vt D. Thom. adnotauit dicta d. 40. q. 2. art. 1. ad 3. fatum est ordo existens in rebus extra Deum, prouidentia verò est ratio constituens eiusdem ordinis existens non in rebus, sed in Deo. Dicit tertiò *quæ cuncta disponit*, id est,

Augus. ordinat; ordo, enim teste August. lib. 19. de ciuitate c. 13. est parium, disparium que rerum sua cuique loca tribuens dispositio, dispositio verò duplex est, altera æterna, & hæc est propriè prouidentia; altera temporalis, & hæc propriè dicitur prouidentiæ executio. Rursus duplex est dispositio, siue æterna, siue temporalis, altera per quam plures partes adinuicem ordinantur ad constituendum vnum totum: altera secundùm quam partes, & totum ordinantur in suos fines. Prouidentia est ratio dispositionis, seu ordinis non partium ad se inuicem, & ad totum, sed partium, & totius ad finem, vt idem D. Th. loco proximè cit. in fine adnotauit: & hoc innuit Boëtius in definitione, cùm ait, prouidentiam esse rationem, qua Deus cuncta in suos fines disponit. Verùm autem de ratione prouidentiæ sit ipsius finis assecutio, inferiùs dicetur.

VII. Quarta definitio traditur à Damasceno lib. 2. de fide cap. 29. *Prouidentia*, inquit, *est diuina voluntas, secundùm quam omnia in suos fines conuenientem deductionem accipiunt.* Dicit primò quòd prouidentia est voluntas, aut virtualiter, quia prouidentia est ratio intellectus practici, in qua virtualiter est actus voluntatis, aut formaliter completiuè, quatenus ipsa diuina prouidentia completur per actum voluntatis, qui est propositum demandandi executioni ipsum ordinem præconceptum. Dicit secundò, *per quam omnia in suos fines conuenientem deductionem accipiunt*: quia ad prouidentiam spectat non solùm res in finem ordinare, & media ad fines assequendos præparare, sed etiam in eosdem fines ipsas res deducere, modo tamen conuenienti naturæ vniuscuiusque rei, scilicet libera liberè, naturalia naturaliter, & contingentia contingenter: quod innuere voluit ipse Damascenus, cùm ait, conuenientem deductionem accipiunt.

VIII. Vltima eaque exactissima prouidentiæ definitio traditur à D. Thom. 1. part. q. 22. art. 1. quæ talis est: *Prouidentia est ratio ordinandorum in finem:* hæc definitio breuis in verbis, & grauis in sensu, & succi plena omnes alias tribus dictionibus perstringit. Prima dictio est, *ratio*, scilicet practica, virtualiter, & completiuè includens actum intellectum. & notandum, quòd prouidentia est ratio non communis, & vniuersalis tantùm, qualem posuerunt in Deo prouidentiam Platonici respectu rerum sublunarium, huiusmodi nanque prouidentia satis confusa est, & imperfecta, sed est ratio particularis, & distincta respectu rerum, quæ per ipsam diuinam prouidentiam disponuntur, distincta, inquam, distinctione se tenente non ex parte Dei, sed ex parte rerum præuisarum, ad eum modum, quo diximus lib. 2. esse in Deo distinctam notitiam omnium creaturarum. Secunda particula definitionis est, *ordinandorum*, quæ ponitur pro differentia, quia prouidentia est ratio non quæcunque, sed ratio ordinis. Dicitur autem in futuro ordinandorum, quia prouidentia est pars integralis prudentiæ, quæ versatur non circa præterita, neque præsentia, sed circa futura, quamuis & memoria præteritorum, & intelligentia præsentium conferant ad prouidentiam futurorum, & ad illam per prudentiam sint ordinata. Tertia particula est, *in finem*; quia, vt dictum est, non quæcunque ratio ordinis est prouidentia, sed illa duntaxat, quæ res in suum finem ordinatur. Et licèt esset etiam ratio ordinis partium inter se, & ad totum, vt contendit Nazarius contra Nazar. Molinam dicta q. 22. art. 1. illa tamen non sufficeret ad perfectam rationem prouidentiæ, nisi etiam esset ratio ordinis partium, & totius in ipsum finem, & hæc est expressa mens D. Thom. ibid. & in 1. d. 40. loco citato.

IX. Ex definitionibus traditis sequentia deducuntur corollaria, per quæ vera diuinæ prouidentiæ quidditas, & essentia declaratur.

Primum corollarium. Prouidentia formaliter, & magis principaliter est actus intellectus: quia formaliter est ratio practica.

Secundum. Prouidentia est pars integralis prudentiæ Monarchicæ.

Tertium. Prouidentia non est præteritorum, neque præsentium, sed futurorum: quia præteritorum est memoria, præsentium est intelligentia, futurorum verò est prouidentia.

Quartum. Prouidentia virtualiter, & completiuè est actus diuinæ voluntatis.

Quintum

Quintum. Prouidentia non est finis, sed modiorum, seu rerum ordinatio ad ipsum finem: quia cum prouidentia sit ratio ordinis, necessariò supponit aliquo modo intentionem finis, aliàs esset ordo [illegible], ad quod res esset ordinata, quod est impossibile.

Sextum. Ordo per diuinam prouidentiam constitutus in rebus est immutabilis.

Septimum. Finis per diuinam prouidentiam [illegible], & principaliter intentus voluntate antecedenti est rerum prosperitas, & conseruatio, & diuinæ bonitatis ostensio, & participatio.

Octauum. Omnia, quæ fiunt in mundo, certissimè Dei prouidentiæ sunt subiecta.

CAPVT II.

An sit de ratione intrinseca prouidentiæ finis assecutio.

1. COrollariis ex definitionibus prouidentiæ deductis nonnullas, easque non leues continent difficultates, in sequentibus resoluendas, quarum hæc præcipua censetur. An de ratione diuinæ prouidentiæ sit solùm ratio ordinis rerum in finem, & præparatio mediorum ad ipsum finem assequendum, an sit etiam de ratione prouidentiæ eiusdem finis assecutio. Circa quam difficultatem est dissidium inter Doctores, nam ex vna parte Caietan. prima part. quæst. 22. art. primo, & quæst. 23. art. 6. sustinet, esse de ratione prouidentiæ non solùm ordinem rerum in finem, & præparationem mediorum ad finem assequendum, sed etiam ipsius finis assecutionem. Cui sententiæ non parùm videtur suffragari definitio Damasceni capite præcedenti relata, & declarata. Eidem sententiæ subscribunt Dominicus Bañes, Cumel, & Ripa dicta quæst. 22. & Aluarez disp. 31. de diuinis Auxiliis, vbi contendit, hanc esse mentem D. Thom. expressam. Ex altera verò parte Ferrar. lib. 3. contra Gentes cap. 94. contendit non esse de ratione prouidentiæ vniuersaliter sumptæ finis assecutionem, sed hoc esse proprium solius prouidentiæ, quæ dicitur Prædestinatio. Hanc sententiam sequuntur Syluester, & Molina dicta quæst. 22. articulo primo & ibidem Vasquez docens, sententiam Caietani non solùm esse contra D. Thom. sed nullo modo defendi posse. Eandem sententiam docuerunt ex antiquioribus Scholasticis Durandus in primo dist. 39. quæst. 3. & d. 40. quæst. prima, & ibi Capreol. quæst. prima art. primo conclus. 2. Marsilius quæst. 41. art. primo in principio. Contendunt autem vtriusque partis autores sententiam suam comprobare autoritate apertissima (vt putant) D. Thomæ, licèt quidam illorum fateantur, D. Thomam in Summa correxisse sententiam, quam tenuerat in Scriptis, & in quæstionibus de veritate: alij verò dicant, semper in eadem sententia permansisse, ntramque dicta illius in speciem pugnantia hoc modo conciliare, quòd sicut in Deo distinguitur duplex voluntas, altera enim est voluntas signi, quæ est voluntas secundùm quid, & non semper impletur: altera est voluntas beneplaciti, quæ est voluntas simpliciter, & semper impletur: ita duplex prouidentia in Deo potest distingui, altera qua per voluntatem beneplaciti res ordinantur in finem principaliter intentum, & hæc semper assequitur talem finem: altera qua voluntate antecedente res ordinantur ad talem finem, non autem voluntate beneplaciti, ita videlicet, vt ille finis sit principaliter, & per se intentus, & talis prouidentia non semper assequitur finem illum, nihilominus assequitur alium finem, ad quem res principaliter ordinantur, vt apparet in prouidentia, quam Deus habet de reprobis. Dicunt igitur, D. Thom. in Scriptis, & in q. de veritate loqui de prouidentia, per quam res ordinantur in finem per voluntatem antecedentem: in Summa verò loquitur, inquiunt, de prouidentia, qua res ordinantur in finem per voluntatem beneplaciti. Et quidem ad rationem prouidentiæ, qua res ordinantur in finem per voluntatem antecedentem, quæ est voluntas signi, non spectat assecutio finis. Cæterum ad rationem prouidentiæ, qua res ordinantur in finem per voluntatem beneplaciti, intrinsecè pertinet finis assecutio: & hoc modo conciliant dicta repugnantia D. Thomæ.

Circa hanc controuersiam duo videntur dicenda. Primò, istum modum conciliandi autoritates D. Thomæ neque esse ad mentem autoris, neque in se verum, nisi aliud intelligant, quàm verba sonent. Primò namque secundùm hunc modum dicendi, voluntas antecedens non est voluntas beneplaciti, sed tantùm signi, quod esse contra expressam sententiam D. Thomæ, & contra veritatem, ostensum est lib. præcedente cap. 22. Secundò iuxta hunc modum dicendi, reprobi non sunt ordinati ad finem supernaturalem æternæ beatitudinis aliqua voluntate beneplaciti, quæ sit vera in Deo, licèt inefficax, & simplicis tantùm complacentiæ: quod etiam esse contra D. Thom. apertè constat ex q. 23. de veritate art. 2. & esse contra diuinā Scripturam manifestissimè ostendemus infrà hoc eodem lib. in resoluenda tertia controuersia. II.

Tertiò iuxta hunc modum dicendi, finis intentus primaria intentione per prouidentiam supernaturalem, quam Deus habet de reprobis, non est illorum salus, & prosperitas, & vita, sed pernicies, & damnatio, & interitus, quod est expressè contra doctrinam D. Thomæ dicta q. 23. de veritate art. 2. licet sit iuxta doctrinam Theodori Bezæ in responsione ad acta colloquij Montisbelgard. cuius verba in initio huius libri retulimus.

III. Secundò videtur dicendum. Eandem controuersiam dirimi posse per doctrinam D. Th. ex q. 6. de veritate art. 3. vbi sic ait: *Ordo diuinæ prouidentiæ dupliciter certus inuenitur, vno modo in particulari, quando scilicet res, quæ à diuina prouidentia in aliquem finem ordinantur, absque defectu in finem illum deueniunt, sicut patet in motibus cœlestibus, & in omnibus, quæ necessariò aguntur in natura: alio modo in vniuersali, & non in particulari, sicut videmus in generabilibus, & corruptibilibus, quorum virtutes quandoque deficiunt in propriis effectibus, ad quos sunt ordinatæ, sicut ad proprios fines, sicut virtus generatiua deficit quandoque à perfecta consummatione membrorum, sed tamen ipsi defectus diuinitus ordinantur ad aliquem finem, vt patet ex dictis, dum de prouidentia ageretur, & sic nihil potest deficere à generalitate prouidentiæ, quamuis quandoque deficiat à fine particulari. Sed ordo prædestinationis est certus non solùm ratione vniuersalis finis, sed etiā respectu particularis finis.* Est ergo mēs D. Thomæ, creaturas posse deficere ab aliquo fine particulari, ad quem sunt per ipsam prouidentiam ordinatæ, non tamen posse deficere à fine vniuersali, quem finem diuina prouidentia semper consequitur. & est doctrina D. Augustini in locis lib. præcedenti controuersia quarta allegatis, maximè cap. 22.

IV. Quæ doctrina, vt meliùs percipiatur, declarandum est, quid sit finis particularis, & quid sit finis vniuersalis. quod vt intelligatur, supponendum est primò finem cuiusque agentis aliud nihil esse posse, nisi bonum, ad

Caiet.
Bañes.
Cumel.
Ripa.
Aluarez.
Ferrar.
August.
Molin.
Vasquez.
Durand.
Capreol.
Marsilius.
D.Thom.
D.Thom.
Beza.
D.Thom.
Augustin.

quod assequendum agens ordinatur vel à seipso, vel à causa superiori, vt per tale bonum ipsum agens aliquo modo perficiatur; finis enim optimi habet rationem, & nihil intendens ad malum Dionysius. operatur, teste Dionysio de diuinis nominibus c.4. Hac veritate supposita dicendum est finem particularem esse bonum illud particulare, ad quod tanquam ad vltimum complementum vt immediatè perficiens quælibet res particularis est à Deo per suam prouidentiam ordinata, vt per illud res perficiatur, seruetur, & fouatur; finis verò vniuersalis est illud bonum, ad quod res ordinantur per diuinam prouidentiam, vt ad bonum commune, & vniuersale, totius vniuersi. quid autem sit iste finis vniuersalis, & illud bonum vniuersale, & commune, dicendum est, esse illum finem, & illud bonum, quod prima causa vniuersalis in omnibus rebus vniuersaliter intendit: istud autem bonum, & iste finis duplex est, alter proximus, & iste est decor, & perfectio, & ornatus vniuersi: alter vltimus, & iste est ostensio diuinæ gloriæ, hic enim est vltimus finis, ad quem diriguntur omnia opera Dei ad extra, vt Sapiens ait in Prouerb. cap. 16. dicens, *vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.*

V. Est autem inter hos duos fines diuinæ prouidentiæ discrimen multiplex. Primum ex parte ordinis, quia finis particularis habet ordinem ad finem vniuersalem, vt ad finem vlteriorem, & non è contra. Secundum ratione perfectionis, quia finis vniuersalis nobilior est, & perfectior fine particulari, & illi præponderat, sicut bonum totius Reipublicæ præponderat bono vnius ciuis particularis; quod diuina Scriptura non obscurè indicat Genes. 1. ibi enim de singulis operibus Dei dicit, *vidit Deus, quòd esset bonum.* At omnibus simul collatis dicit, *quòd erant valde bona*, non simpliciter bona, sed valde bona. Tertium discrimen sumitur ex ordine. nam ad finem particularem res sunt ordinatæ solum primaria intentione: ad finem verò vniuersalem sunt ordinatæ, vel primaria, vel secundaria intentione. Quod discrimen vt intelligatur, no-D.Thom. tanda est doctrina D.Thom. dicta quæst. 11. de veritate art. 1. vbi ponit duos ordines, secundum quos omnes res per diuinam prouidentiam sunt ordinatæ in finem vniuersalem, alterum primaria intentione ab ipso Deo volitum & intentum, qui est ipsarum rerum particularium prosperitas, & felicitas, & beatitudo: alterum sola secundaria intentione volitum, & intentum, qui est punitio, & damnatio ad pœnam: quos ordines ea lege, & conditione in mundo constituit, vt qui exit ab ordine intento primaria intentione, recurrat in alium ordinem intentum secundaria intentione, & sic vel per primum, vel per secundum ordinem diuina prouidentia semper assequitur finem vniuersalem.

VI. Quod vt adhuc clariùs percipiatur, notandum est, in ipso fine vniuersali esse aliquid principaliter intentum, aliquid verò intentum secundaria intentione. illud quod est intentum principaliter, est decor vniuersi, & splendor diuinæ bonitatis, & illius participatio in electis. nam omnia siue bona, siue mala, quæ eueniunt in mundo, sunt principaliter ordinata in bonum, & commodum D.Thom. electorum, sicut dicit D. Thomas de veritate quæst. 5. artic. 7. & prima part. quæst. 22. artic. 2. ad secundum & quartum, & quæst. 23. art. 7. Illud verò quod est intentum sola secundaria intentione, est punitio reproborum, quæ etiam ordinatur in bonum electorum, sicut vasa ignobilia, & fictilia in domo sunt ordinata ad purganda vasa aurea, & argentea. Hoc enim modo exprimunt sæpe Augustinus, & alij Doctores metaphoram illam vasorum in honorem, & in contumeliam, qua Apostolus vtitur ad Roman. 9. Quam doctrinam si attenderent nonnulli, non dicerent solùm ad mentem D. Thomæ, ostensionem diuinæ gloriæ per modum iustitiæ punitiuæ in reprobis æquè principaliter fuisse à Deo intentam, sicut ostensionem eiusdem gloriæ per modum misericordiæ in electis.

Quartum discrimen sumitur ex eo, quòd finis particularis semper est volitus voluntate antecedente, & aliquando est volitus sola voluntate antecedente: finis autem vniuersalis semper est volitus voluntate consequente, & efficaci, & respectu aliquorum est volitus solùm voluntate consequente: nam voluntate antecedente Deus vult salutem reprobi, vt finem illius particularem, non autem consequente: voluntate verò consequente vult ostensionem suæ gloriæ in reprobis per modum iustitiæ punitiuæ, quod tamen non vult voluntate antecedente. VII

Quintum sumitur ex comparatione ipsorum agentium. nam finis particularis perficit agens particulare; finis autem vniuersalis non perficit agens vniuersale, sed è contrario agens vniuersale per finem vniuersalem ab ipso intentum perficit vniuersum, & illi suam bonitatem, & gloriam communicat, vt docet D. Thom. in primo d. 19. D.Th. quæst. 2. artic. 2. in corpore. Et hoc est, quod dixit Apuleius in definitione prouidentiæ superiùs tradita, prouidentiam esse diuinam sententiam conseruatricem prosperitatis rerum. Apul.

Sextum, & postremum discrimen est, quòd assecutio finis particularis non pertinet ad intrinsecam rationem prouidentiæ, saltem communiter sumptæ, vt dicit D.Thom. in 1 d. 40. quæst. 1. art. 2. D.Th. in corpore, vbi inter alia discrimina, quæ ibi numerat inter prouidentiam communiter acceptam, & prædestinationem, sic ait, *Secundò addit* (scilicet prædestinatio) *præfinitionem exitus ex parte eius, quod prouidetur. vnde potest aliquid ab ordine prouidentiæ quantum ad id, quod intentum est, exire, sicut Deus vult omnes homines saluos fieri, licet non omnes saluentur: non autem ab ordine prædestinationis. dicit enim prædestinatio intentionem diuinam de salute alicuius, cum præscientia eius, quod saluabitur: & ideo dicitur, quòd est præscientia, & præparatio.* Et eandem doctrinam adhuc magis expressam habet in quæst. 6. de veritate art. 1. vbi per hoc similiter distinguit prædestinationem à prouidentia communiter dicta, & q. 23. art. 1. Neque hanc doctrinam vnquam retractauit in Summa, nullus enim locus adhuc ostendi potuit, in quo illam retractauerit. Assecutio verò finis vniuersalis intrinsecè spectat ad diuinam prouidentiam, neque ab illo res prouisæ vllo modo deficere possunt; quia si non tendant in ipsum finem per vnum ordinem, recurrunt in illum per alium ordinem, vt dicit D.Thom. 3. contra Gent. D.Th. c. 94. & dicta q. 23. & de veritate art. 2. & 1. part. q. 19. art. 6. in corpo. & art. 8. & quæst. 22. art. 2. ad 1. & art. 4. ad 2. & 3. & aliis pluribus in locis, quæ, vt dixi, est doctrina D. Augustini frequentissima & receptissima. Videatur Nazarius dicta quæst. 21. Naz. art. 2. controu. vnica §. *Eandem est.* VIII

CAPVT

CAPVT III.

Multiplex diuisio diuinæ prouidentiæ numeratur, ac declaratur.

I. Est sanè prouidentia, quemadmodum capite superiori monstratum est, aliud nihil, nisi ratio ordinis rerum in suos fines per media vnicuique rei conuenientia, & proportionata. Porrò quemadmodum non vnicus, sed duplex est finis, ad quem res saltem aliquæ sunt per diuinam prouidentiam ordinatæ, non etiam vnicum, sed multiplex est genus rerum ordinandarum, ac tandem multiplicia sunt media, per quæ res ipsæ in suos fines ordinantur, & diriguntur, ita diuina prouidentia, quæ quatenus est in Deo, vnica est ac simplicissima, quatenus tamen transit super res varias, & per varia media in varios fines creaturas dirigit, varium, & multiplex nomen sortitur.

Ad cuius rei euidentiam supponendum est nobis primò præter distinctionem illam capite præcedenti allatam, & explicatam de duplici fine vniuersali, & particulari, duplicem esse finem particularem, ad quem rationalis creatura est per diuinam prouidentiam ordinata; alter est finis naturalis, ad quem assequendum nullo alio indiget medio præter ea, quæ sunt ordinis naturalis, neque enim potentiæ rationalis creaturæ ad hoc, vt per suas operationes assequantur suos fines, indigent ab aliquo extrinseco eleuari supra proprias vires, & supra suam naturam, sed sufficit illis, si præstò habeant media, & auxilia, quæ ad actum eliciendum circa ipsum finem sunt illis necessaria secundùm ordinem naturæ. Alter verò est supernaturalis finis, ad quem assequendum creatura rationalis indiget mediis eminentioris conditionis, supra ordinem suæ naturæ: neque enim potentiæ rationalis creaturæ circa talem finem possunt elicere actum, in quo ipsa assecutio finis consistit, per sola illa auxilia, quæ illi debentur secundùm præcisum ordinem naturæ, sed egent supra naturam, & illius ordinem eleuari. hic autem duplex finis ex parte rei vnus, & idem est, nempe ipsemet Deus, quatenus autor est ordinis naturæ, & quatenus est etiam autor ordinis, qui est supra ipsam naturam.

II. Secundò supponendum est, media, per quæ rationalis creatura per diuinam prouidentiam dirigitur in finem, tum naturalem, tum supernaturalem, esse quædam communia omnibus creaturis, quædam specialia, quædam particularia, quædam singularia. Id autem facilè videre licebit discurrendo per media supernaturalia, quibus homo dirigitur in finem supernaturalem: alia namque sunt omnibus hominibus, & Angelis viatoribus communia, & sunt auxilia sufficientia, sine quibus neque homo, neque Angelus salutem, & beatitudinem assequi potest. mihi enim certissimum est, quod libro septimo probabo, nullum hominem, vel Angelum viatorem à Deo fuisse vnquam destitutum auxiliis sufficientibus ad beatitudinem supernaturalem assequendam, id namque præ se ferunt verba Saluatoris apud Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos.* & D. Ioannis capite primo. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* quod de Sole, & illuminatione non solùm corporali, & sensibili, sed multo magis spirituali, quæ fit per Dei gratiam, intelligendum esse, docent Glossa Chrysostomi & Augustini, & interlinearis in illa loca. Glossa. Alia rursus sunt auxilia specialia collata certis nationibus, & populis, non autem communiter omnibus hominibus, qualia sunt, quæ olim contulit Iudæorum Synagogæ, & nunc confert existentibus intra gremium Ecclesiæ Catholicæ, de quibus Dauid in Psalm. 147. *Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.* & Saluator apud Matth. capite 11. *Si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* Alia sunt auxilia particularia, quæ solis electis conferuntur, qualia sunt auxilia efficacia cum perseuerantia vsque in finem, de quibus Saluator apud Ioan. capite 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* & rursus *Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* Alia tandem sunt auxilia singulariter concessa certis personis, qualia fuerunt concessa Ioanni Baptistæ, Ieremiæ, & præ omnibus gloriosissimæ Virgini Dei genitrici, de qua Ecclesia canit, *Elegit eam Deus, & præelegit eam, in tabernaculo suo habitare facit eam.*

Tertiò supponendum est ex doctrina D. Thomæ de veritate quæst. 5. art. 4. res, quæ per diuinam prouidentiam ordinantur, esse in duplici differentia. quædam enim sunt, quæ ita ordinantur in finem, vt tamen alia ordinentur ad ipsas et ad fines: quædam autem sunt, quæ solùm ordinantur in finem, non autem alia ordinantur ad ipsa. III. D. Thom. Primi generis sunt omnes actus virtutum moralium, & etiam actus virtutum naturalium, per quos natura producit effectus completos, & perfectos. v. g. actus virtutis generatiuæ, quo illa generat animal perfectum in natura: talis enim actus ita est ordinatus à Deo ad generandum animal perfectum, vt etiam potentia generatiua sit ordinata ad talem actum, vt ad finem, & complementum eiusdem virtutis, seu potentiæ. Secundi generis sunt actus omnes deficientes siue in genere naturæ, siue etiam in genere moris, qui vocantur peccata naturæ, vel etiam peccata moris, qualis est v. g. actus potentiæ generatiuæ, quo illa generat monstrum in natura: nam talis actus ordinatur quidem à Deo in aliquam vtilitatem, puta ad perfectionem, & decorem vniuersi, sed tamen virtus, seu potentia generatiua non est à Deo ordinata ad talem actum sub ea ratione, qua deficiens est, quia talis defectus accidit ex causæ secundæ imperfectione.

IV. Iuxta prædicta apparet quotuplex sit diuina prouidentia. Diuiditur namque prouidentia prima sui diuisione in prouidentiam naturalem, & supernaturalem. Prouidentia naturalis est ratio ordinis rerum in finem naturalem per media, quæ sunt ordinis naturalis. Prouidentia verò supernaturalis est ratio ordinis rerum in finem supernaturalem per media, quæ sunt supra ordinem naturæ.

Secunda diuisio. Prouidentia tam naturalis, quàm supernaturalis est alia communis, siue generalis, alia specialis, alia specialissima, alia singularis. Prouidentia communis seu generalis ordinis naturalis est illa, quam Deus habet de omnibus rebus, de qua Sapient. capite 14. *Tu autem Pater prouidentia ab initio cuncta gubernas.* Prouidentia specialis est illa, quam speciali modo habet de quibusdam speciebus,

vt de specie humana. de hac prouidentia loquitur D. Paulus epistola 1. ad Corinth. cap. 9. cùm ait, *Nunquid de bobus cura est Deo.* & Hieronym. in 1. cap. Abacuc circa illa verba, *facient homines sicut pisces maris*, cùm inquit, esse indecens, ad hoc deducere diuinam maiestatem, vt sciat per singula temporum momenta, quot culices, quot muscæ nascantur, aut moriantur. non enim negant, Deum horum etiam animalium habere curam, aut prouidentiam, sed solùm negant, habere illorum eam curam, & prouidentiam specialem, quam de rationabilibus creaturis habet. Prouidentia specialissima est illa, quam modo quodam specialissimo habuit de quibusdam nationibus, aut ciuitatibus, qualis olim erat ea cura, quam gerebat Synagogæ Iudæorum, & vrbis sanctæ Hierusalem, quam custodiebat, vt pupillam oculi, cui pro muro, & antemurali erat contra inimicos omnes, quam specialissimam prouidentiam indicat diuina Scriptura Deuteronomij cap. 32. cùm ait, *Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius, inuenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis, circumduxit eum, & docuit, & custodiuit eum, quasi pupillam oculi sui. sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis*, &c. Eiusdem Dei specialissimæ prouidentiæ est præclarissimum elogium apud Ezechielem c. 16. & alia sunt huiusmodi sexcenta in diuina Scriptura. Prouidentia verò singularis ea est, quam Deus singulari quodam modo præter consuetum ordinem exercet circa quasdam personas singulares miraculo eas è periculis eripiendo, protegendo, & gubernando, qualis, v. g. prouidentia extitit, quam habuit circa sanctissimum illum Patriarcham Iacobum, & circa adolescentem Tobiam, & alios quosdam. (margin: Hieron.)

V. Eodem modo ratiocinando de prouidentia ordinis supernaturalis, Prouidentia generalis ea est, qua omnes homines, quantum est ex se, dirigit in finem supernaturalem per media vnicuique ad salutem sufficientia. De hac prouidentia loquitur Sapiens Prouerb. cap. 1. cùm reproborum obstinationē exaggerat, dicens: *Quia vocaui, & renuistis: extendi manus meas, & non fuit, qui aspiceret, & despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm id vobis, quod timebatis aduenerit*, &c. & Saluator apud Matth. 23. *Hierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti.* Specialis prouidentia ea est, quam speciali modo Deus habet circa Ecclesiam Catholicam, & circa eos, qui degunt in ea, quibus verbum salutis, & sacramenta in dies dispensat, & alia specialis prouidentiæ munera circa illos exercet. Prouidentia verò specialissima ea est, quam habet de prædestinatis ad gloriam cælestis. Huius autem triplicis prouidentiæ meminit Apostolus ad Ephes. cap. 2. cùm ait, *ergo iam non estis hospites, & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei.* Prima itaque prouidentia persimilis est ei, quam de hospitibus, & aduenis habet prudens ciuitatis gubernator. Secunda similis est ei, quam ille habet de suis ciuibus. Tertia verò similis est ei, quam idem gubernator gerit circa proprios domesticos, filios, vxorem, famulos, & ancillas. Tandem prouidentia singularis ea fuit, quam habuit singulari modo circa quasdam personas, vt circa Ioannem Baptistam, & B. Virginem Deiparam.

Tertia diuisio Prouidentiæ est in Prouidentiam approbationis, & concessionis, siue permissionis. VI. Hanc diuisionem assignat D. Thom. de veritate q. 5. art. 4. ita scribens: *Dupliciter enim aliquid subest prouidentiæ ordini, vno modo sicut ad quod aliquid ordinatur: alio modo sicut aliquid, quod ad aliud ordinatur. In ordine autem rerum, quæ sunt ad finem, omnia intermedia sunt finis, & ad finem, sicut dicitur in 2. Metaph. & ideo quidquid est in recto ordine prouidentiæ, cadit sub prouidentia non solùm sicut ordinatum ad aliud, sed sicut ad quod aliud ordinatur. Sed illud quod exit à recto ordine, cadit sub prouidentia solùm secundùm quod ordinatur ad aliud, non secundùm quod aliquid ordinatur ad ipsū, sicut actus virtutis generatiuæ, qua homo generat hominē perfectum in natura est ordinatus à Deo ad aliquid aliud, scilicet ad formā humanam, & ad ipsam ordinatur aliquid, scilicet vis generatiua: sed actus deficiens, quo interdum monstra generantur in natura, ordinatur quidem à Deo ad aliquam vtilitatem, sed ad hunc nihil aliud ordinatur, mode enim ex defectu alicuius causæ, & respectu primi est prouidentia approbationis, respectu secundi autem est prouidentia concessionis* quos duos modos prouidentiæ Damascenus ponit in 2. lib. cap. 29. Vtrùm autem ista diuisio sit solùm prouidentiæ naturalis, an etiam supernaturalis, dici potest, quòd sicut peccatum est actus deficiens non solùm oppositus actui perfecto, qui est ordinis naturalis, sed etiam actui perfecto ordinis supernaturalis: ita potest esse prouidentia approbationis, & concessionis ordinis naturalis, & etiam ordinis supernaturalis.

Non me latet, alias diuisiones prouidentiæ ab Ethnicis Philosophis assignari, nimirum in prouidentiam vniuersalem, & particularem, mediatam & immediatam, & ex sententia Platonis nonnullos diuinam prouidentiam in tres partes diuidere, alios quatuor illius partes numerare, alios quinque, alios tandem sex eius partes facere, de quibus videri poterit Iulius Sirenius lib. 4. de fato c. 10. & sequentibus. quæ tamen singulæ suos continent errores, vt cap. sequenti statim dicemus.

CAPVT IV.

Secunda principalis controuersia proponitur, ac resoluitur, de obiecto, circa quod versatur diuina prouidentia.

Etsi nullus forsan mortalium extiterit, qui duo I. hæc non simul, aut concesserit, aut negauerit, nimirum Deum esse, & prouidentiam esse, quam ob causam Epicurus diuinæ prouidentiæ hostis primò quidem Deum negauit, sed postea declinandæ inuidiæ causa Deos admisit quidem, sed illos monogramos, hoc est, otiosos, & nihil agentes sibi fecit. vnde Ennius Poeta eiusdem dogmatis sectator ait:

Ego Deum genus esse semper dixi, & dicā cælitum:
Sed eos non curare opinor, quid agat humanū genus.

Quemadmodum poetam Ennium de Epicuro sentiant Tullius lib. 2. de natura Deorum, Iamblicus lib. de mysteriis cap. 27. & ex Doctoribus sacris Firmianus lib. de ira Dei cap. 9. & 10. & Gregorius Nissenus lib. 8. Philosophiæ cap. 3. illud tamen negari nequit, priscos illos sæculi Philosophos in obiecto eiusdem diuinæ prouidentiæ constituendo plurimum deceptos fuisse, & valde turpiter lapsos. Plures siquidem, atque grauissimi apud

sæculum

seculorum aeternae haec sublunaria, & praecipuè liberas operationes humanae voluntatis aut penitus ab ipsa prouidentia subduxerunt, aut de huiusmodi rebus Deum non nisi vniuersalem quandam, & mediatam, ac valde confusam, & imperfectam, non autem particularem, distinctam, immediatam, & omnibus numeris absolutam prouidentiam habere dixerunt. Imprimis namque D. Plato, quidquid nonnulli in gratiam illius sentiant, si vera sunt, quae de illo referunt Nissenus lib. 8. Philosophiae cap. 1. & 4. Proclus lib. 1. Theologiae Platonis cap. 6. Plutarch. in lib. de fato. Marsilius Ficinus in Protagora, & in lib. de Theologia Platonis cap. 5. & in lib. Plotini de pulchritudine c. 7. & D. Thom. 1. part. q. 22. art. 3. diuinam prouidentiam in tres partes diuisit. quarum prima est summi Dei, qui primò & principaliter prouidet rebus spiritualibus, & consequenter toti mundo quantum ad genera, & species, & causas vniuersales. Secunda verò prouidentia est, qua prouidetur singularibus generabilium, & corruptibilium, & hanc attribuit Diis, qui circumeunt caelos, id est, substantiis separatis, quae mouent corpora caelestia circulariter. Tertia verò prouidentia est rerum humanarum, quam attribuebat Daemonibus, quos Platonici ponebant medios inter nos, & Deos, vt narrat Augustinus lib. 9. de Ciuitate Dei, in principio.

Plato. Origen. Nissen. Proclus. Plutarch. Ficinus.

D. Thom.

Augustin.

II. Neque obstant, quae in contrarium obiiciuntur ex eodem Platone in lib. 10. de legibus, & aliis locis: quia in illis locis vel non loquitur de summo Deo, de quo modò loquimur, sed de secundis Diis: vel etiam si de eo, quod de supremo Deo sermonem dicit, Deum hisce rebus infimis per seipsum immediatè prouidere, quod modò inquirimus.

Plato.

Eundem errorem tribuunt Aristoteli plures grauissimi autores videlicet Epiphan. haeresi vltima, Clemens Alexand. lib. 5. stromatum. Theodoretus lib. 6. de curandis affectionibus Graecorum, & in Epitome diuinorum decretorum cap. de Prouidentia. Nazianz. oratione 1. de Theologia, Ambros. lib. 1. officiorum cap. 3. Nissenus lib. 8. Philosophiae cap. 3. & alij tum Scholastici, tum Philosophi supra lib. 3. c. 2. relati. Ille enim ex horum Doctorum sententia putauit, Deum de rebus casui, & contingentiae subiectis, aut nullam, aut vniuersalem tantùm, & confusam, non autem particularem, distinctam, & immediatam per seipsum habere prouidentiam, vt lib. 3. diximus, ex sententia eiusdem Philosophi res generabiles, & corruptibiles non esse certae, & distinctae notitiae Dei subiectas in particulari.

Aristot. Epiphan. Clemens Alexan. Theodoret. Nazianz. Ambrosius. Gregor. Nissen.

In eodem planè errore fuit Cicero, cùm vt humanam voluntatem liberam tueretur, dixit, Deum humanas actiones ignorare, & vt faceret homines liberos, fecit Deum ignarum. cui persimiles erant illi, de quibus ait Iob cap. 22. in illorum persona ita de Deo loquens. *Quid enim nouit Deus, & quasi per caliginem iudicat, nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines caeli ambulat.*

III. Aduersùs hos, & similes errores nobis hoc in loco probandum est, Deum omnium, & singularum rerum, etiam infimarum, generabilium, & corruptibilium, quae casui, & fortunae, & contingentiae sunt obnoxiae, & praecipuè humanarum actionum, quae ex libera voluntate proficiscuntur, certam, distinctam, immediatam, & exactissimam habere prouidentiam, & gerere procurationem. Hanc autem veritatem non opus erit argumentis ex diuinarum Scripturarum, aut Conciliorum, aut Patrum autoritate petitis comprobare, esset enim labor prorsus, quippe quòd qui huiusmodi autoritates admittunt, illam non negent, & qui negant, easdem autoritates parui pendant, & ea reprehensione digni videremur, in quam ex B. Hier. in epistola ad magnum Oratorem, D. Cyprianus visus est incurrisse, cùm Demetrianum quendam veritati oblatrantem non rationibus, & Gentilium testimoniis, quae ille recipiebat, sed sacrae Scripturae autoritate, quam ille commentitiam putabat, conatus est refutare.

Hieron.

Prima igitur demonstratio huiusce veritatis ab ipso Dei nomine sumenda nobis est. hoc nomen Deus, pro quo est apud Graecos nomen θεὸς, à verbo θεάομαι, quod significat prospicere, est deductum, vt bene Damascenus lib. 1. de fide c. 12. obseruat, aut à verbo θέειν, quod significat currere velociter, aut à verbo αἴθειν, quod est calefacere, vt notant Athanasius in lib. de definitionibus, & Naz. oratione 16. quippe quòd Dei proprium munus sit omnia clarè, distinctèque prospicere, ad omnes, & singulas mundi partes immobiliter discurrendo, omnibus creaturis semper praestò adesse, opem ferre, omnia fouere, seruare, omnia in suos fines dirigere. Sunt ergo nexu quodam insolubili ita ad inuicem complicata, Deum esse, & Deum creaturarum procurationem gerere, vt vnum sine altero consistere non possit. estque argumentum insolubile per locum, vt aiunt, intrinsecum, illud Damasceni, cùm argumentatur, Deum non esse, si prouidentia non est. quam ob causam rectè quoque D. Thom. 1. p. q. 13. art. 8. ad primum ait, omnia quae Damascenus dicto loco primi libri de fide cap. 12. tradit in explicanda huius nominis, *Deus*, etymologia, ad prouidentiam pertinere. Huius argumenti vim per ironiam exaggerabat sanctissimus ille diuinae gloriae aemulator Elias, cùm aiebat Prophetis Baal lib. 3. Regum c. 18. *Clamate voce maiori, Deus enim est*, quasi diceret, O mortalium cunctorum stupidissimi, Deum colitis, qui inuocantes obsurdescit, qui se quaerentibus in opportunitate non adest, illorum curam gerere negligit, certè talis Deus verus non est.

Damasc.

Athanas. Nazianz.

D. Thom.

Dicetur. Habet Deus prouidentiam, at non istarum rerum sublunarium vilissimarum, *magna enim Dij curant, parua negligunt*, vt Sapiens quidam Gentilium docebat. Ego verò in eodem argumento persistam. Deus à prouidendo dicitur Deus. Ergo earum creaturarum quibus non prouidet, Deus non est. Certè si mei, rerumque mearum procurationem minimè gerit, mihi Deus non est. Sit Deus aliis, qui eius prouidentia reguntur, ac fouentur: at non mihi. Deus verò omnium creaturarum tam infimarum, quàm excelsarum aequè Deus est. Ergo omnium creaturarum etiam sublunarium, & vilissimarum certissimam habet prouidentiam. Huius autem rationis efficaciam amplificauit Cicero lib. 1. de natura Deorum, cùm in hunc modum scripsit: *Sunt Philosophi, & fuerunt, qui omnino nullam habere censerent humanarum rerum procurationem Deos. quorum si vera est sententia, quae potest esse pietas, quae sanctitas, quae religio? haec enim omnia purè, ac castè tribuenda Deorum numini ita sunt, si animaduertuntur ab iis, & si est aliquid à Diis immortalibus hominum generi tributum. Sin autem Dij neque possunt nos iuuare, nec volunt, nec curant omnino, nec quid agamus animaduertunt, nec est, quod ab iis ad hominum vitam permanare possit, quid est, quod vllos Diis immortalibus cultus, honores, preces adhibeamus? In specie autem fictae simulationis sicut reliquae virtutes, ita pietas* IV.

Cicero.

amisse non potest, tum quia simul & sanctitatem, & religionem tolli necesse est: quibus sublatis turbatio vitæ sequitur, & magna confusio. Atque haud scio, an pietate aduersus Deos sublata fides etiam, & societas humani generis, & vna excellentissima virtus iustitia tollatur. Hæc ille, ex quibus vides, diuinam prouidentiam etiam ab homine absque Deum impio, & sacrilego, qui ne homines liberi non essent, fecit Deum rerum humanarum ignarum, suum testimonium per vim extorqueri voluisse.

V. Secunda demonstratio ex diuinis perfectionibus sumenda est. Certè in Deo sunt omnes perfectiones creaturarum modo excellentissimo, ac nobilissimo: at prouidentia excellentissima quædam perfectio est, cùm sit prudentiæ præcipua pars, quam omnium virtutum nobilissimam esse omnes testantur. Non est igitur Deus hac excellentissima perfectione à nobis fraudandus. Nec

Aristot. firmum est refugium, quo vtitur Aristoteles in lib. de Mundo ad Alexandrum, cùm ait, repugnare summæ Dei maiestati ad hæc infima, & vilissima seipsam inclinare. Esto namque ad dignitatem principis spectet, ministros præstò habere, per quos subiecta sibi regna moderetur: at quis negabit, ignorantiæ, impotentiæ, maximæque imperfectionis esse argumentum, nescire principes certò, & in particulari omnia, & singula, quæ in suis regnis, aut etiam extra illa à sibi subiectis, aut etiam ab inimicis, hoc, aut illo loco, aut tempore, aut modo geruntur, quomodo se gerant milites, duces, magistratus, & alia id genus infinita, nec posse principes, cùm opus est, per seipsos imminentibus periculis occurrere, rebelles comprimere, in perduelles animaduertere, errores corrigere, poscentibus iustitiam facere? Quis non summum sapientissimum, ac potentissimum principem inter omnes mortales æstimaret eum, qui posset per seipsum immediatè hæc omnia præstare? Cur ergo metuimus dicere, Deum, qui omnium creaturarum perfectiones in infinitum excedit, omnium rerum etiam infimarum absolutissimam, & perfectissimam gerere procurationem? cùm illa diuinæ maiestatis dignitatem non minuat, sed mirum in modum augeat, & commendet.

VI. Tertia demonstratio eiusdem veritatis colligi-

Damasc. tur ex Damasceno lib. 2. de fide cap. 29. in hunc modum. Eiusdem agentis est tribuere esse alicui, & illud conseruare, id enim natura in omnibus suis operibus nos manifestissimè docet. Hinc videmus parentes naturali quodam instinctu filios

Aristot. nutrire, fouere, & illorum curam gerere. Sed Deus est, à quo omnia habent esse, vt Philosophus testatur lib. 1. de cœlo & mundo text. 100. & lib. 12. Metaph. text. 38. idque per summam

Auerr. ipsius Dei sapientiam, vt Commentator dicto lib. 12. testatur. Omnia quoque à Deo pendere immediatè immediatione non solùm virtutis, sed etiam suppositi, apertè probabimus lib. 8. Ergo negari non potest, Deum omnium, & singularum rerum etiam vilissimarum exactam, & distinctam habere prouidentiam. Huius demonstrationis vim subindicauit Sapiens tum in lib. Prouerbiorum cap. 8. cùm docuit, æternam sapientiam Deo per omnia adstitisse in singulis rebus creandis, disponendis, & ordinandis, rebus autem omnibus creatis, & suis locis dispositis, eisdem rebus adstare, veluti nutricem infantulo blandientem. hic namque est sensus verborum illorum, *Cum eo eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, & deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* pro quo est in Hebræo, *Eram quasi nutriens, & alumnus apud illum*, quod etiam Vatablus, & Pagninus, & Tigurina, & Regia aduocarunt. tum in lib. Sapient. cap. 14. vbi Deum rerum omnium curam gerentem comparat patrifamilias, dicens, *tu autem Pater prouidentia cuncta gubernas.* Hoc namque inter patrem, & principem est discrimen, quòd licet princeps per seipsum immediatè non omnibus subditis prouideat, at pater per seipsum immediatè omnium filiorum curam gerit, nec solùm illorum, qui ætate adulti sunt, sed multò magis paruulorum, & infantium: immò etiam si optimus sit, & seruorum, & ancillarum. Deus ergo qui est in mundo non solùm vt Rex in regno, sed vt paterfamilias in propria domo, à quo omnes creaturæ pendent in suo esse, vt Philosophus ait, & clariùs diuinus Plato in suo Timæo, & Commentator in 12. Metaph. com. 52. Esto quatenus Rex non debeat per seipsum immediatè rebus infimis prouidere, tamen quatenus etiam infimarum, & vilissimarum creaturarum est pater, iure paternitatis illarum etiam procuratio illi incumbet. hæc autem ratio non ex sola diuina Scriptura, sed etiam ex Aristotele & Auerroë paucis mutatis deducitur, vt apparebit legenti illos in 12. Metaph. text. & commento 52.

Vatab. Pagnin. Tigur.

Arist. Plato Auerr.

Quarta demonstratio sumi potest ex communi sensu omnium gentium. illud enim, in quo omnes mundi nationes ab exordio conuenerunt, quod pro re constanti tenebis, fidissimè defendunt, impossibile est esse falsum. vox enim omnium, vox naturæ est, & naturalis inclinatio, atque præsensio falsa esse non potest, quia insita nobis ab auctore naturæ, qui neque ad falsa, neque ad mala vllum potest inclinare, ob quam causam ait Philosophus lib. 10. Ethicorum cap. 1. quòd ij, qui communi omnium assertioni contradicunt, nihil dicunt. Vt si quis dicat, bonum non esse illud, quod omnia appetunt. Sed omnes mundi nationes ab initio semper docuerunt, Deum res nostras videre, procurare, & nostri curam, solicitudinémque gerendo indigentiis nostris subuenire. Esto in aliqua mundi natione extiterit Diagoras aliquis, vel Protagoras, vel Atheos, illi namque paucissimi fuerunt. Rem verò ita se habere manifestè indicant aræ, templa, quæ in honorem Deorum extruebantur, Dei honor, cultus, sacrificia, libamina, oblationes, & preces, quibus omnes homines in aduersis diuinum numen conciliare procurant, & diuinum auxilium implorant. Certè omnes mundi nationes super negotiis agendis oracula diuina consulere semper consueuisse, res est tam manifesta, vt indignum sit, velle illam ex historiis Gentilium nunc comprobare. At si Deus super cardines cœli ambulat, nec nostra considerat, vt quid vanè, & inutiliter hæc omnia profundimus? nónne vanè, & sine fructu opes, laboresque nostros proiicimus, & impendimus in sumptus templorum, & sacrificiorum, si Deo non est cura de nobis? Hoc argumento, aut saltem simili vsus est Tertullianus in Apolo-

VII. Arist.

Tertull. Cypr.

getico ad Gentes cap. 7. & Cyprianus in tract. ad Demetrianum, estque per se efficax, & insolubile, quis enim est mortalium, qui natura ipsa docente, & instigante, periculo sibi imminente non statim oculos, manus, cor, & os ad cœlum conuertat, diuinum auxilium inuocando? At nónne est istud fateri nos, Deum de rebus humanis esse solicitum, iuxta illud Dauidis, *Inuoca me in die tribulationis,*

salutare meum est, & honorificabis me, Psal. 49.

VIII. Quarta demonstratio ex mundi ordine imperturbabili sumenda est. cùm tam multiplex, & varia sit huius magnificentissimæ Dei domus, familia, & supellex, tam multiplex rerum distinctio, tam varia operatio, omnes tamen res eundem situm, locum, ordinem, motum, eundem operandi modum, quem semel sortitæ sunt, immutabiliter semper conseruant, & tenent. cursus cœlorum, aspectus astrorum semper idem fuit, singulæ animantium species eodem modo procreatæ, natura quæ in fœtibus formandis eisdem modis semper incessit, aut ergo ipsa natura per prouidentiam exactissimam omnia gubernat, & hanc nos Deum appellabimus, aut certè Deus naturæ autor. Vt huius argumenti vim facilius percipiamus,

Supponamus nobis opus aliquod pulchrius, & præstantius alio opere quantumcunque pulchro & affabrè formato, oportere ab artifice præstantiori, ac sapientiori esse formatum: modò nullus quantumuis peritus artifex sua sapientia id præstiterit, quod efficit natura in variis humani corporis structura, atque pictura, vt ex illius sola inspectione, Galenus teste lib. 3. de vsu partium c. 5. Galen. summa Dei prouidentiæ solicitudo erga hominem valeat demonstrari. *In animalibus, inquit, partibus ita sunt propinqua vena, & arteria, vt etiam se inuicem attingant. in cerebro autem quandoque videas erat ex diuersis regionibus, aut potius omnino contrariis illas in ipsum cerebrum immissa, & applicata, nonne mirabimur prouidentiam Creatoris, quippe qui à corde per thoracem, & totam collum venas cum arteriis vsque ad ipsum caput simul cum adduxisset, inde arterias admirabiliter plexam, venas autem ad extremam capitis summitatem deduxit.* Et idem Galenus lib. 10. de vsu partium cap. 9. *Verbis quidem difficile est earum ordinem interpretari*, (loquebatur autem de neruorum, qui recurrentes appellantur, constructione) *incredibilis enim est naturæ solertia ex huius structuræ inuentione, vt nisi quis eam viderit, fabulam potius, quàm vera dicere eum putet, qui hac experientia aggrediatur.* Hæc ille, quibus egregiè illa consonant, quæ scribit D. Basilius hom. 11. in Exa- Basil. meron, dicens: *Quis tam pulchra imaginem condidit? quis oculorum pullos, quis nares, aurésque formauit, quis labia distendit oris, quis neruos tetendit, atque ligauit, quis irrigauit venas, quis ossa congessit solida, quis carnem pellicula tenui circumtexit, quis digitos, articulósque distinxit, quis fundamenta pedum extendit, quis perforauit poros, atque meatus aperuit, quis stomacum cinxit, atque compressit, quis pyramidis impressit cordi figuram, quis iecoris texuit fibras, quis pulmonum sculpsit fistulas, quis aluo capacem amplitudinem tradidit, quis honorabilia corporis membra in propatulo figurauit, quis absconsa in obscuro prorsus abdidit, eáque aspectu cernentium velauit secreta natura? Vide quot diuersa artis opera in vna materia demonstrantur, singulaque pulchrè, ac velut diuersa, nec non propriis vtentia officiis differentia.* Si igitur imaginem, ò statuam hac sine, & pictore sine arte, & ratione fieri nullus asserere audeat, humanæ huiusmodi quàm decentissimæ constitutionis, & tanti singularum partium ordinis autorem Deum Opt. Max. autorisque prouidentiam negabimus? Sed quid in contemplatione humani corporis immoramur? quis enim artifex quantacunque arte pollens cõpetenter, vt enim non dicam hominis, aut elephantis, sed apis, aut formicæ corpusculum nouerit formare, distinguere, & organizare? Cùm igitur natura tot effectus, tam pulchros, tam admirabiles operetur, ex materia tam vili, tam exigua, qualis est vnius seminis corpusculum, & tamẽ in suo opere a recta agendi ratione nunquam deficiat, aut dicendum est, naturam ipsam sapientissimam illarum rerum exactissimam habere prouidentiam, aut certe Deum, qui est naturæ autor, iuxta vulgatum Stoicorum apophthegma dicentium, mundum sine optima ratione fieri minimè potuisse, neque consistere posse, nisi etiam optima ratione gubernetur.

CAPVT V.

Aliis nonnullis argumentis eadem veritas demonstratur.

SExtum argumentum eiusdem veritatis ex rerum conseruatione colligere licebit, cùm sit I. in mundo tam varia, & multiplex animalium distinctio (alia namque sunt volatilia, alia in terra, alia in aquis degunt) nihilominus tantæ multitudini pascendæ semper adest cibus cuique proportionatus, & conueniens, idque absque vllo eorum labore, aut studio, vt vel in minutissimis cœli volatilibus intueri licet, quæ non laborant, non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & tamen pascuntur abundantissimè, neque dici potest casu euenire, vt semper habeant paratum cibum, quæ enim casu eueniunt, ea neque semper, neque vt in pluribus, neque etiam eodem modo solent euenire. At dices, natura est illa, quæ omnia hæc pascit. Sed hic ego te sisto, quænam hæc est natura? An ea quæ singularum rerum indigentias certò, & infallibiliter nouit, an potiùs cæca aliqua natura sine ratione, & sine cognitione rerum procurationem gerens? Si primum dicas, hanc naturam omnium rerum parentem, omnia probè cognoscentem, omnibus prouidentem, ego Deum appello. Si autem secundum admittas, necesse erit, talem naturam ab aliqua causa superiori, quæ singulas res nouerit, & quid vnicuique sit proficuũ, & necessarium quouis tempore, & loco sit, dirigi, ac teneri, ne deficiat in procuranda singulis animalibus annonam: hanc verò superiorẽ causam cognoscentem, & ipsam naturam dirigentem, & ne deficiat, manu valida tenentem, ego itidem Deum appello. Quare velis, nolis, diuinam prouidentiam certam, distinctam, & infallibilem circa hæc inferiora ex hoc etiam capite cogeris fateri. Deducitur hoc argumentũ ex doctrina Commentatoris Auerr. in 2. lib. Physic. com. 75. vbi ait: *Nisi Philosophus diuinus concesserit, Deum habere solicitudinem eorum, quæ sunt hic, non potest demonstrare, quòd natura agat propter finem.* Quia si natura agit propter finem, necesse est, illam aut à causa superiori gubernari, quæ ipsum finem cognoscat, aut illã suum finem, propter quem operatur agnoscere. Idem verò arg. amplificat Augustinus scribens, *Maius enim miraculum est gubernatio totius mundi, quàm saturatio quinque millium hominum de quinque panibus: & tamẽ hoc nemo miratur, illud mirantur homines, non quia maius est, sed quia rarũ est. quis enim & nunc pascit vniuersum mundum, nisi ille, qui de paucis granis segetes creat, &c.* August.

Septima ratio, eáque euidentissima ad eandem veritatem probandam, sumi potest ex quibusdam rebus mirabilibus quæ præter consuetum cursum & ordinem rerum eueniunt in mundo, quorum nulla alia ratio videtur reddi posse præter ipsam diuinam prouidentiam. Si enim prouidentia non est, quis æquoreum herinaceum exiguum, ac parui pendendam bestiolam futuram maris procellam docuit præsentire, ac priusquã ventus cogitetur,

calculum subire, ibique veluti sub anchora detinere se, ne huc, illucque à ventis circumferatur, vt
Basilius. Basilius testatur hom. 7. in Exaëmeron. Si prouidentia non est, quis maris fieri æstū cohibet, cùm prope illius litora media hyeme halcedones oua pariunt, cùm pullos excludunt? vnde natum est adagium, Dies halcyoniæ. Si prouidentia non est, quis struthionis stolidissimæ inter omnia animalia oua custodit, cùm bestia illa naturalis solicitudinis oblita, quā cætera omnia animalia in suis fœtibus souendis, atque educandis edocentur ab ipsa natura, in terram proiecta ea derelinquit, ignorans, quòd bestia agri deuoret, aut pes conculcet illa? quis ea incalescere facit, ac fouet, quis pullos nutrit, ac plumescere facit? quemadmodum
Plinius. Ælian. Plinius, Ælianus, cæterique naturalium rerum indagatores testantur. Si prouidentia non est, quis pascit pullos coruorum, cùm illorū parentes eos nido expellunt, ac derelinquunt, vt non modò sacri Doctores, sed
Aristot. Plinius. Ælian. Aristoteles lib. 6. naturalis historiæ c. 6. & lib. 9. c. 31. & Plinius lib. 10. c. 12. & Ælianus lib. 15. c. 39. testantur. Si prouidentia non est, quis terram suapte natura aquis grauiorem super illas extollit, ac natare facit? quis aquas mole maiores ipsa terra continet, & sistit, ne totam terram ambiendo omnia animantia, quæ in ipsa terra morantur, submergat? vt doctè
Firmian. Firmianus argumentatur lib. 1. suarum diuinarum institutionum cap. 2.

III. Accedat octauum argumentum ex partium mundi harmonia, & concordia desumptum. Est profectò in mundo tam multiplex, & varia rerum, causarum, operationum, effectuúmque contrarietas, & repugnantia, nihilominus per summam Dei sapientiā omnis hæc contrarietas insolubili quodam nexu ad vniuersi opificium ita est colligata, vt ex ea non solùm non destruatur, sed maximè perficiatur vniuersum. certè istius nexus indissolubilis, quo agentia inter seipsa pugnantia perpetuo quodam fœdere sunt adinuicem sociata, solam naturam auctricem facere non possumus, aut enim vnica, aut multiplex illa existit. Si vnica, quomodo tam multiplicis contrarietatis causa existit? ab vno enim, quatenus est vnum, non fit nisi vnum, vt Philosophi aiunt. Si multiplex. Ergo singulæ naturæ singulas sibi contrarias, ac repugnantes experiuntur. quis enim neget ignis naturam aquæ contrariam esse ac inimicam? quis igitur naturas rerum inter se contrarias cohibet, conciliat, & ligat, ne vniuersum euertant? nisi summa Dei prouidentia, per quam ille sapientissimè cuncta disponit, & attingens à fine vsque ad finem fortiter, suauissimè moderatur. Sanè
Boëtius. mundus iste (aiebat Seuerinus Boëtius lib. 3. de consolatione prosa 12.) ex tam diuersis, contrariisque partibus in vnam formam minimè conuenisset, nisi vnus esset, qui tam diuersa coniungeret, coniuncta verò naturarum ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret, atque diuelleret, nisi esset vnus, qui quod nexuit, contineret. Et si humana Respublica sine principe, qui auctoritate, ac prouidentia illam moderetur, dissoluitur, discinduntúrque ciues in contraria studia, séque adinuicem confodiunt, & interimunt, quanto magis mundi Respublica, si per summam Dei prouidentiam minimè contineretur? *Superuacaneum est* (aiebat
Seneca. Seneca in initio libri de Prouidentia) *ostendere, non sine aliquo custode tantum opus stare posse, nec hunc siderum certum cursum, & discursum fortuiti impetus esse, & quæ casus incitat sæpe turbari, & arietare.* &
Philo. Philo in lib. de opificio mundi. *Absurda* (inquit) *opinio est, atque vrbē, mundum tanquam Rempublicam sine magistratu videre, cui non præfectus, non præses, non iudex præsit, quem omnia dispensare, gubernaréque deceat.*

Addamus, nihil ad Rempublicam humanam rectè moderandam, & seruandam magis esse necessarium studio virtutis moralis, quo ablegato necesse est omnem Rempublicam euerti, funditúsque interire: at quodnam virtutis studium persequitur, qui prouidentiam negat? in quæ vitia non desilit, quæ scelera non admittit? Certè qui prouidentiam negat, religionem euertit, qui verò cultum sacræ religionis destruit, is pietatem, fidem, & iustitiam depellit. his profligatis dissoluitur humana societas, abundant rapinæ, cædes, sacrilegia, incestus, parricidia, omnia vitiis complentur: quare si nulla alia ratio suppeteret ad diuinam prouidentiam comprobandam, hæc sola sufficere deberet, quòd illa de mundo ablata omnium virtutum radices, & fundamenta necessarium sit subuerti, & ad omnia scelera portam ianuam aperiri. IV.

Atque vt tandem vltimam rationem adhibeamus, quæ ex diuino Platone lib. 10. de Republica elicitur, quis neget, sapientis medici munus esse, non solùm graues morbos depellere, sed etiam leues ægritudines curare? Sapientis etiam architecti partes esse, non solùm lapides prægrandes, sed etiam minutas lapidum fracturas in ædificij vsum præparare, & accommodare, ac sapientis politici interesse, non solùm de primatibus, optimatibúsque, sed de infima etiam plebe cogitare? cùm igitur Deus sapientissimus sit tum medicus, tum artifex, tum politicus, magnáne gubernabit solùm, parua autem prætermittet, ac negliget? absit, absit. indigna nanque nimium est (vt verbis eiusdem Platonis vtar) ista de Deo cogitatio. V. Plato.

CAPVT VI.

Argumenta Philosophorum contra diuinam Prouidentiam afferuntur ac soluuntur.

CONtra doctrinam duobus præcedentibus capitibus traditam, & probatam argumentantur multipliciter Philosophi. Primò Aristoteles lib. 12. Metaph. text. 51. & in lib. de mundo ad Alexandrum ad finem, quia indecorum est summæ Dei maiestati, suam curam vsque ad infima hæc, & vilissima extendere, melius enim est, Deum hæc non videre, nec procurare, quàm videre, & illorum curam gerere, sicut magis spectat ad dignitatem Principis, supremos regni proceres, & optimates per seipsum regere, infimos verò, qui sunt de plebe, ministerio optimatum, non autem per se immediatè regere, ac gubernare, sicut etiam videtur dicere D. Hieronymus in primum caput Abacuc, quòd indecens est ad hoc deducere diuinam maiestatem, vt sciat per singula temporum momenta, quot nascantur muscæ, & culices, quótve moriantur. Respondetur, etsi quatenus Deus est magnus Dominus, & Rex magnus super omnes Deos, deceat illum ministros habere, qui faciant verbum illius: nihilominus quatenus est sapientissimus, & omnipotens, ac omnium creaturarum pater clementissimus, decet illum maximè omnia scire, & omnia etiam infima, & vilissima per se immediatè procurare. I. Aristot. Hieron.

Neque

Neque vllo modo eius maiestas, aut dignitas [illegible] vel inferiora contingendo, sicut non maculat solis radius seipsum cœno, & luto immundo: quippe qui ab istis rebus non afficiatur, sed è contrario illas afficiat. Nec laborat nec fatigatur Deus in procuranda hac rerum multitudine tam grandi, & tam varia, quia infinitæ virtutis, & infatigabilis est, iuxta vaticinium Isaiæ cap. 40. *Numquid nescis, aut non audisti, Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ, non deficiet, neque laborabit, neque est inuestigatio sapientiæ eius.*

II. Et profectò si ea est ingenij humani vis, vt motuum cælestium, corporum simulachra quædam queat fabricare, quæ ponderibus quibusdam immissis non solùm singulas sphæras, sed etiam illarum motus, & coniunctiones, & sydrum coniunctiones, & aspectus sine aliquo labore perfectissimè repræsentant, & æmulantur, qualem fuisse crediderim [illegible] sphæram etiam, quam Iouio referente lib. 40. Ferdinandus Vngariæ Rex Solimano Turcarum Imperatori Budam dono transmisit, & vidimus nostris diebus, vidique ego ipse machinam ad castri cuiusdam obsidione vallati æmulationem extructam ea arte, vt ad vnius chordæ motum, & [illegible] videre liceat milites, pedites, equites [illegible], retrocedentes, se in ordinem redigentes, ac disiungentes, alios stationes tenentes, alios vigilias custodientes, alios tormenta bellica exonerantes, alios varias artes intus, & extra ipsum castrum exercentes, cauponariam, [illegible], sutoriam, lignariam, ferrariam, & alias eiusmodi, audire insuper tubarum sonitus, tympanorum, sclopetorum, & bombardarum strepitus, canum latratus, & gallorum cantus (sunt admirabile enim de ingenij humani artificium, in quo nihil non videas, quod ad arcis [illegible], vel obsidionem, vel defensionem valeat desiderari) quanto magis poterit Deus mundanam hanc sphæram, ad nutum, & sine labore, pro libito regere, & mouere? Illud enim diuinitati maximè consentaneum esse dicebat Aristoteles, aut quicumque sit autor illius lib. qui inscribitur de Mundo ad Alexandrum post medium, *vt formas rerum omnium citra difficultatem, simplicique motu absoluat atque* [illegible]*, atque illi machinatores solent, qui instrumento vno multos & varios effectus edunt, aut vt illi præstigiatores faciunt, qui Neurospasta ab id vocant, quòd imagunculas animatas ipsi funiculis ducendis mouentur, quæ cùm funiculum ipsi, aut ceruicem, aut manum quasi animantis simulachri, humerumque ducunt, & oculum faciunt, interdum etiam cuncta membra, [illegible] cum quadam venustate, atque æquabilitate motus. Hoc igitur modo natura diuina ab vno, eodemque simplici motu primo vim suam immittit in ea, quæ sunt primò continentia, ab illisque subinde in ea, quæ longius, atque longius sunt, quoad permanarit per vniuersa.*

III. Secundò argumentatur Commentator lib. 12. Metaph. com. 37. & 52. & in sua Paraphrasi Metaphysica in fine, vbi sic ait. *Qui dicit ita (scilicet quòd Deus solicitudinem habeat de omnibus singularibus, sicut dicebat Alexander) necessariò attribuit imperfectionem Deo: nam si ipse procedit via regiminis vniuscuiusque individui, quaenam ergo patitur individuum mala, dum Deus regit ipsum?* & Aristoteles lib. 2. Magnorum Moralium cap. 9. vbi ait: *At numquid secunda fortuna est, vt Deorum quædam cura, an id minimè videri debet, talium siquidem dominum præficimus Deum, vt bona, & mala merentibus distribuat? At fortuna, & quæ à fortuna sunt verè, quæ vt fors tulerit fiunt. quòd si bona, & mala distribueret Deus adscripsisse rationem, malum ipsum iudicem facientes, neque iustum.*

Hoc idem argumentum refert D. Augustinus lib. de Genesi ad literam 5. cap. 22. videturque illius vim sensisse Regius vates, cùm ait in Psalm. 72. *Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns: quia non est respectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum, &c. & dixi: Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die, &c.*

Respondeo, quòd Deus permittat in hoc mundo iustos, & pios ab improbis vexari, impios verò felices viuere, & prosperè agere, in hoc maximè Dei sapientiam, & prouidentiam elucere. quòd enim permittat impijs prospera euenire, iustis autem aduersa, plurimæ illæque euidentissimæ sunt rationes. Prima quam D. Augustinus lib. 7. de Ciuit. cap. 30. adfert, quia oportet Deum per suam prouidentiam cuncta gubernare, ita vt ipsas creaturas suos etiam motus agere sinat. quam ob causam causas secundas liberas permittere debet liberè operari.

Secunda ratio, quia prosperitas malorum tandem cedit in commodum iustorum, vel quia mali iustos in actibus virtutum exercent, vt colligitur ex historia Sancti Iobi præcipuè cap. 27. vel quia tandem iusti accipiunt spolia impiorum, & bona ab impijs congregata transeunt ad domus iustorum, vt dicitur Sapient. 10. IV.

Tertia ratio, quia impij accipiunt in hac vita partem felicitatis, quæ illos contingit. quam rationem insinuat non solùm diuina Scriptura in Psalm. 72. in illis verbis, *quia non est respectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum*, pro quo D. Hieronymus ex Hebræo, *quia non est declinatio mortis eorum.* Sed etiam Plato in Phædone, cùm ait, Deos bona, & mala adinuicem commiscere voluisse: sed cùm viderent, illa minimè posse simul misceri, eadem inter se circulo quodam iunxisse ita, vt initium bonorum finis esset malorum, & finis bonorum initium esset malorum.

Quarta ratio est decor, & pulchritudo vniuersi, vt sint in mundo diuites, & pauperes, principes & subiecti, iusti namque diuitias contemnunt, tyrannides, & sensus voluptates respuunt. quare si non permitteret Deus hæc ab impijs vsurpari, hæc non essent in mundo. & sicut si non esset occisio ouis, non esset vita lupi, & leonis: ita nisi iusti rapinas bonorum, & tyrannides sustinerent, non essent potentes, prædiuites, & tyranni in mundo.

Quinta, quia nisi essent tyranni, & impij iustorum oppressores in mundo, non essent satellites, & carnifices, qui diuinam iustitiam punitiuam in hac vita in iustos ad eorum correctionem, & emendationem exercerent. quemadmodum enim experimento didicimus, carnifices, & satellites, quorum ministerio mundi principes iustitiam punitiuam exercent in legum humanarum transgressores, esse eos solos, qui propriæ æstimationis, & famæ omnimodam iacturam fecerunt: ita nullus iustus, ac Deum timens vellet sponte sua diuinæ iustitiæ carnifex esse ad alios torquendos & excruciandos.

Quare vanæ sunt illorum querelæ, qui queruntur, se ab impijs Deo ita ordinante vexari, sicut vanæ sunt querelæ eius, qui iustè ad supplicium à principe, aut iudice damnatus, quereretur, se à carnifice infami verberari, & vellet id fieri per hominem bonæ, ac honestæ famæ, & æ-

stima

Marginal notes: Iouius. Aristot. Auer. Aristot. Augustin. Augustin. Plato.

ſtimationis. Hanc rationem eleganter inſinuat Metaphora illa vaſorum, qua D. Paulus vtitur ad Roman. cap. 9. & 2. ad Timoth. cap. 2. quam non ſemel huic inſtituto accommodauit D. Auguſtinus. Sicut enim in magna domo ſunt non ſolùm vaſa aurea, & argentea, ſed etiam lignea, & fictilia, & illa in honorem, illa verò in contumeliã, ſed tamen ea, quæ ſunt in contumeliã, ordinantur in cõmodũ eorum, quæ ſunt in honorem, quippe quòd per illa à ſordibus purgantur, & emundantur: ita oportet in hac magna domo Dei eſſe non ſolùm iuſtos, & probos, ſed etiam impios, & ſceleſtos, vt per eorum preſſuras iuſti à ſordibus peccatorum purgentur; & eorum virtutis ſplendor magis, ac magis eluceat.

Sexta ratio. Permittit Deus iuſtos ab impiis premi, ac vexari, quia hoc pacto coguntur iuſti mundo poſt terga relicto velociùs ad Deum properare, quemadmodũ qui hoſtem perſequitur, illũ cogit velociter à ſe recedere. Atque in hunc modũ expendit D. Greg. Naz. verba illa apud Matth. c. 5. *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiã.* Differentia enim eſt inter inimicum perſequi, & inimicum aſſequi: nam qui perſequitur, non aſſequitur, ſed eum, quem perſequitur, compellit à ſe recedere. Ita dum mundus iuſtos perſequitur, illos à ſe recedere compellit. Rurſus benefacit Deus impiis, vt beneficiis deuincti à peccatis reſipiſcẽtes ad illum conuertantur, eſt enim propriùs mundus, quo vt plurimum homines allici ſolent, cùm beneficiis, & fauoribus cumulantur, iuxta ſententiam illam Oſeæ cap. 11. *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.*

VI. Præter has rationes ſumptas ex iis, quæ in præſenti vita contingunt, poteſt adhiberi ſeptima ratio, quam innuit diuinus Plato in Phædone, cùm hoc dubium mouiſſet, nimirum Deum permittere iuſtos in præſenti vita miſeros, è contrario impios felices eſſe, ad animæ immortalitatem comprobandam. Cùm enim certiſſimum ſit, mundum ſumma prouidentia regi, neque conſiſtere omnino poſſe, niſi ſumma prouidentia regeretur, è contrario autem videamus, probos, & virtute præditos ſine præmio, & ſæpe cum dedecore ex præſenti vita migrare, & improbos glorioſos, & trophæis cumulatos ad ſepulchrum portari, ne dicamus, Deum iniuſtum eſſe, neceſſariò concludere nos oportet, eſſe poſt hanc vitam alterum animarum ſtatum, in quo pro bene, vel malè actis, illi præmia recipiant, vel ſupplicia. Atque ita concludit idem Plato loco cit. vbi poſt longam de animæ natura, & immortalitate diſputationem, ſic tandem ait: *Si enim mors omnino diſſolutio eſſet, nimirum improbi lucrarentur, dum & à corpore, & ab eorum improbitate cum anima liberarentur. Nunc autem cùm anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi vt optima, & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud, cùm migrat ad manes anima, ſecum transfert præter eruditionem, atque educationem, ferunt enim quemlibet hinc illuc migrantem, ab eo Dæmone, quem viuens ſortitus fuerat, in locum quendam duci, vbi oporteat omnes ibi collectos iudicari, &c.*

Plato.

VII. Tertiò argumentari poſſumus ex principiis Philoſophiæ Peripateticæ, maximè ex his, quæ ſcribit Ariſtoteles in 8. Phyſic. in 12. Metaph. & & in lib. de Mundo ad Alexandrum. Non maioris ambitus eſt diuina prouidentia, quàm diuina cauſalitas: at diuina cauſalitas non ſe extendit immediatè ad hæc inferiora ſaltem ad corpora, ſed tantùm mediante motu & lumine corporis cœleſtis. Ergo & diuina prouidentia non ſe extendit immediatè ad hæc inferiora, ſed mediatè tantùm.

Reſpondeo primò, negandam eſſe maiorem, licèt enim nonnulli Theologi illam abſolutè concedant, & dicant eſſe regulam theologicam, tamen conſtat, illam abſolutè, & indiſtinctè prolatam non eſſe admittendam: quia prouidentia conceſſionis, ſeu permiſſionis maioris eſt ambitus, quàm diuina cauſalitas, vt bene aduertit Nazarius 1. p. q. 22. a. 2. dub. 2. §. *ſecundò notandum.* illa namque ſe extendit ad peccata, ad quæ non ſe extendit diuina cauſalitas.

Secundò reſpondetur negando minorem. Ariſtoteles namque cum ſuis Peripateticis eſt manifeſtè deceptus, putans, Deũ nullo alio modo agere in hæc inferiora, niſi mediante motu & lumine: agit enim Deus cum omni agente immediatè ad producendum quemlibet effectum immediatione virtutis, & etiam ſuppoſiti, vt lib. 8. ex inſtituto probabitur.

CAPVT VII.

An effectus contingentes comparatione diuinæ Prouidentiæ poſſint contingentes vocari.

QVartum argumentum contra eandem veritatem afferri poteſt ex Auerroë, Themiſtio, & Petro Pomponatio, quibus illud eſt familiare, I
Si prouidentia iſtarum ſublunarium rerum eſt. Ergo caſus, & fortuna, & contingentia in rebus non eſt: ſed caſus, & fortuna, & contingentia ſunt in rebus. Ergo illarum prouidentia ſaltem diſtincta, & immediata, qualem nos ponimus, non eſt. Maiorem probant, quia prouidentia eſt cauſa certa, & infallibilis, & ſuperior, quam nulla vis rumpit. Hoc argumentum tetigit D. Aug. lib. 3. de libero arbitrio c. 2.

Hoc argumentum vt ſoluant nonnulli recentiores Doctores, aiunt, effectus cõtingentes, & caſuales, atque fortuitos ad duo genera cauſarum poſſe comparari, vel ad ſecundas cauſas, & ſic vocantur effectus fortuiti, caſuales, & contingentes: vel ad prouidentiam diuinam, & hoc modo nullus effectus poteſt dici fortuitus, aut caſualis, aut contingens, ſed omnes ſunt neceſſarij, & ineuitabiles. ita docuerunt Dominicus Bañes 1. p. q. 14. a. 13. dub. vltimo, circa finem verſic. *ad hoc reſpondetur ex D. Thoma,* & q. 19. a. 8. concl. 2. quæ talis eſt. *Secunda concluſio. Effectus contingentes, aut liberi, ſi comparentur ad ſcientiam, vel prouidentiam, vel voluntatem Dei, ſunt neceſſarij ſecundum quid, ſcilicet ex ſuppoſitione, quæ neceſſitas eſt conditionalis, ſeu potius conſequentiæ, non conſequentis.* & concluſione tertia vbi ait: *Tertia concluſio. Nullus effectus eſt, aut dicitur formaliter contingens per reſpectum ad voluntatem, aut prouidentiam Dei: ſed per reſpectum formalem ad cauſas proximas, ſiue particulares deficientes.* Aluarez d. 51. vbi in eandem ſententiam videtur inclinare, licèt in terminis illam non doceat, & ex Philoſophis Simplicius lib. 2. de cœlo text. 52. & in 2. lib. Phyſic. vbi etiam Ioan. Grammaticus, & ante illos Ammonius in Porphyrium, quam ob cauſam docent iſti Philoſophi, quòd monſtra, & res fortuitæ, & caſuales non dicuntur tales, niſi comparatione ſecundarum cauſarum, non autem comparatione primæ cauſæ.

Hæc tamen doctrina licèt habere poſſit ſenſum verum, & legitimum, nihilominus ſic nudè, II

&

& absurda, probata mihi sunt probatione: quia si nullus effectus comparatione diuinæ prouidentiæ est formaliter contingens, saltem ex hoc capite tollitur rerum contingentia, & hominis libertas, vt multi Philosophi, & cum illis hæretici contendunt, nam cùm ipsa prima causa plus influat in effectum, quàm secunda, & ipsa secunda causa pendeat necessariò à prima quoad esse, & operari, & etiam quoad modum operandi, quid iuuat hominem liberum esse in suis operationibus comparatione secundarum causarum, cùm eadem libertas illi auferatur per primam causam? nam vbicunque imponitur voluntati necessitas, illa libera non erit, & quidcunque inferatur ob ea sua libertate, illa necessariò aget. quare dicere, effectus humanæ voluntatis esse quidem liberos comparatione secundæ causæ, quæ est ipsa voluntas humana, non esse verò liberos, aut contingentes respectu diuinæ prouidentiæ, videtur nihil esse dicere, sed verbis ludere, & aduersariis fidei ansam præbere.

Accedit, quòd libertas, & contingentia sunt conditiones intrinsecæ. Ergo actio, quæ de se libera est, aut contingens, cuicunque causæ comparata libera erit, atque contingens, quemadmodum homo quia intrinsecè est rationalis, cuicunque comparetur, cuicunque alteri causæ, erit rationalis: aut igitur non erit in rebus actio libera, & contingens: aut cuicunque comparata illa erit actio libera, & contingens.

III Tetigimus suprà hoc dubium, cùm de radice contingentiæ disputauimus lib.4.cap.7. nunc pro abundantiori illius solutione aduertimus aliud esse loqui de effectibus liberis, aut contingentibus, aliud loqui de casualibus, & fortuitis: nam potest quidem illud, quod contingenter euenit, non casu, & fortuitò euenire, nam qui exercitu comparato nititur regnum adipisci, contingenter illud adipiscitur, non tamen à casu neque fortuitò, quia adeptio regni non euenit illi præter eius intentionem. quare omnis effectus casualis, & fortuitus est quidem contingens, sed non omnis effectus contingens est casualis, & fortuitus: quia ad hoc, vt dicatur effectus casualis, & fortuitus, non sufficit, vt eueniat contingenter, sed necesse est, vt eueniat præter intentionem naturæ, vel agentis cum cognitione.

Itaque si loquamur de contingentibus, vt sunt contingentia solùm, non autem vt quædam illorum casu, & fortuitò eueniunt, dico, non solùm comparatione secundarum causarum, sed etiam comparatione diuinæ voluntatis, & diuinæ prouidentiæ esse, & dici debere contingentia, & contingenter euenire, non quidem quòd prima causa comparatione illorum sit verè contingens, esto hoc admittat Scotus, sed quia rerum contingentia est à Deo volita, & intenta, & per diuinã prouidentiam ordinata, Deus enim consultò instituit causas contingentes in rebus, vt essent effectus contingentes, & esset in rebus distinctio, & varietas. quod vt ampliùs declaretur,

Notandum, duobus modis aliquem effectum posse dici contingentem comparatione primæ causæ, vno modo quia illius contingentia est à prima causa volita, & intenta, & in hoc sensu verissimum est, effectus esse contingentes etiam cõparatione voluntatis diuinæ, & diuinæ prouidentiæ. Alio modo, quòd prima causa respectu talium effectuum sit causa verè contingens, accepta causa contingenti pro causa, quæ in suis operationibus deficere potest, & impediri ob defectum propriæ virtutis, & hoc modo falsum est aliquem effectum esse contingentem comparatione primæ causæ, aut diuinæ prouidentiæ. De effectibus autem liberis absolutè dicendum est, illos cuicunque causæ comparatos liberos esse, quia libertas, & agere liberè, nullam dicunt imperfectionem.

Si verò de effectibus fortuitis, aut casualibus sit sermo, cùm sit de illorum intrinseca ratione, vt eueniant præter intentionem agentis, videndum est, an aliquid in mũdo possit euenire præter intentionem Dei. Si namque potest aliquid præter intentionem illius euenire, non est inconueniens, illud etiam comparatione primæ causæ fortuitò euenire, eo modo, quo euenit præter illius intentionem. Si autem nullo modo potest aliquid præter Dei intentionem euenire, absolutè dicendum erit, nihil comparatione primæ causæ, casu, & fortuitò euenire. Ad hoc autem dubium soluendum ea recolenda sunt, quæ suprà diximus de duplici intentione Dei, primaria, & secundaria, & de duplici voluntate, antecedente, & consequente. Intentio enim primaria est illa, qua Deus aliquid intendit secundum se, & omne tale est bonum, & perfectum in suo genere. Intentio verò secundaria est illa, qua aliquid intendit inspectis conditionibus, quæ sunt adiungendæ ex parte creaturæ: quæ est doctrina D. Thom. de veritate q.23. a.2. vt dictum est suprà. Sic enim ait: *Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd in qualibet actione est aliquid considerandum ex parte agentis, & aliquid ex parte recipientis. & sicut agens est prius facto, & principalius: ita id, quod est ex parte facientis, est prius naturaliter eo, quod est ex parte facti: sicut patet in operatione naturæ, quòd ex parte virtutis formatiuæ, quæ est in semine, est, quòd animal perfectum producatur: sed ex parte materiæ recipientis, quæ quandoque est indisposita, contingit quandoque, quòd non producitur perfectum animal, sicut contingit in partubus monstruosis. Et sic dicimus, de prima intentione naturæ esse, quòd animal perfectum producatur: sed quòd producatur animal imperfectum est ex secunda intentione naturæ, quæ ex quo non potest propter suam indispositionem tradere formam perfectiorem, tradit ei id, cuius est capax.* Ex qua doctrina soluitur in terminis præsens difficultas, nam si loquamur de primaria Dei intentione, sicut non est dubium multa in mundo contingere præter illam primariam intentionem, ita nullum est absurdum, si concedamus, aliquos effectus esse fortuitos, & casuales comparatione diuinæ voluntatis, & prouidentiæ iuxta hanc primam Dei intentionem. In hoc sensu concedunt quidam Philosophi monstra, quæ aliquando eueniunt in natura, etiam relata ad primam causam, monstra appellari posse, ex quibus est Iulius Sirenus lib.4. de fato cap.15. Cæterùm si loquamur de eisdem effectibus comparatis ad primam causam, secundùm primariam aut saltem secundariam illius intentionem, sicut nihil hoc modo potest præter Dei intentionem in mundo euenire, ita nullus effectus comparatione diuinæ voluntatis, aut prouidentiæ potest fortuitò, aut à casu in mundo euenire. Et quoniam diuina prouidentia semper efficax est, aut secundùm primam, aut saltem iuxta secundam Dei intentionem, & nihil in mundo euenire potest præter omnem Dei intentionem, ideo absolutè puto dicendum nullum effectum esse fortuitum, aut casualem comparatione diuinæ prouidentiæ, quamuis possit, & debeat admitti, multos effectus esse liberos, & contingentes comparatione eiusdem diuinæ prouidentiæ,

IV. D.Thom. Iulius Sire.

Ad

V. Ad quartum itaque argumentum neganda est maior propositio, quoad illationem illam, Si prouidentia est. Ergo contingentia, & libertas in rebus non est. Ad illius probationem respondeo, diuinam prouidentiam esse actum diuinæ præscientiæ, & diuinæ voluntatis, neque posse maiorem necessitatem rebus inferre, quàm inferant præscientia, & voluntas: at præscientia, & voluntas respectu effectuum liberorum, & contingentium non inferunt necessitatem antecedentem, sed solùm consequentem, aut concomitantem, quæ est necessitas ex suppositione. vnde cùm dicitur, quòd prouidentia est causa superior, & infallibilis, quã nulla vis lædere, aut rumpere potest; illa propositio duobus modis potest intelligi, vel præsupposita scientia futuræ determinationis causarum liberarum ad suos effectus, & in hoc sensu est vera propositio, sed, vt dixi, ista infallibilitas non ponit in effectibus liberis, & contingentibus vllam necessitatẽ, nisi necessitatẽ ex suppositione cõsequente, vel concomitante. vel quòd ante præscientiã futuræ determinationis secundarũ causarum liberarũ, & contingentium præd[e]finierit omnes effectus liberos, & contingentes prædefinitione, quã nulla vis secundæ causæ impedire possit in executione, quemadmodum Caluinus, & Beza in initio huius quinti libri cit. arbitrantur. & hoc pacto non dicimus, diuinam prouidentiam esse causam superiorem, ita infallibilem, quòd cum nulla secunda causa possit in exercitio impedire. non tamen absolutè concedendum est, diuinam prouidentiam fallibilem, & superabilem, aut defectibilem esse, quia sapientissimè res disposuit iis modis, quibus scit se falli, aut superari minimè posse, etsi res omnes ita moueat, vt tamen illas suos motus agere permittat.

CAPVT VIII

Non solùm bona, sed etiam mala certissimæ Dei prouidentiæ subiecta esse.

I. QVintum argumentum Philosophorum, quo illi nituntur probare, quòd hæc inferiora distinctæ Dei prouidentiæ subiecta non sint, sumitur ex malis, quæ contingunt in his rebus. Nam sapientis prouisoris est omnia mala arcere, & prohibere à rebus prouisis: at humanæ vitæ præsertim multa mala in dies contingunt. Ergo actiones humanæ vitæ certæ, ac distinctæ Dei prouidentiæ

Auerroës. non sunt subiectæ. hoc argumento etiam Auerroës lib. 12. Metaph. text. 37. & in Paraphrasi Metaph. in fine. ob hanc rationem putat Auerroës mala, quæ in hoc mundo eueniunt, præter Dei prouidentiam euenire ex necessitate materiæ, vt ille dixit lib. 12. com. 52.

Nihilominus certissimè tenendum est, omnia mala, quæ in mundo eueniunt, prouidentiæ Dei subiecta esse. quomodo verò illi subiiciantur, nunc restat nobis ad complementum huius secundæ controuersiæ breuiter declarandum. Et quoniam malum duplex est, aliud pœnæ, aliud culpæ, priùs de malo pœnæ, mox de malo culpæ erit sermo. Et quidem omnia mala pœnæ, quæ nobis in hac vita eueniunt, Dei prouidentiæ ita esse subiecta, vt nihil mali nobis contingat, quod ab æterno per illius prouidentiam non sit præordinatum, eo modo euenire, quo modo de facto in tempore illud

August. succedit, res est adeò certa, vt eam negare August. in Psal. 148. circa illa verba, *ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum.* dicat esse manifestam stultitiam, & illam negare est dicere manifestè contra diuinam Scripturam, quemadmodum colligitur euidenter ex lib. Eccles. c. 11. vbi dicitur *bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas, à Deo sunt.* & Isaiæ 45. & Ieremiæ 52. Amos c. 3. & aliis innumeris in locis. Quare si qui sunt, qui negent, II omnia mala, quæ in mundo fiunt, fuisse à Deo prouisa, & imperfectiones, quibus nonnulli quandoque præter spem, & opinionem à grassatoribus interimuntur; & iacturas aliquorum subuersionis in flumine, vel in mari, & alios similes euentus non fuisse intentos à diuina prouidentia, vt euenirent, quod nonnullos Theologos asserere testantur Nazar. 1. p. q. 22. a. 4. & Aluarez disp. 1. in principio, videre non possum, quomodo illorum sententia sic nudè intellecta non sit contra diuinam Scripturam. neque enim glossari possent testimonia diuinæ Scripturæ, vt loquantur solùm de malo culpæ, non pœnæ, tum quia multo maior est difficultas de malo culpæ, quàm de malo pœnæ, immo malum culpæ nullo modo dicitur Deus operari, & dicitur operari malum pœnæ Amos. 3. tum quia plurima sunt testimonia, quæ de malo pœnæ expressè loquuntur, sicut patet Isaiæ 10. & 45. Ieremiæ 25. & 52. Ezech. 7. 8. & 29. Neque etiam glossari possunt dicta testimonia de præordinatione permissiua tantùm, non etiam prædefinitiua, id est, quòd Deus præordinauit illa permittere, non autem præordinauit, vt fierent, nam eodem modo possemus dicere, Deum præordinauisse, vt fierent peccata, quia certum est, quòd præordinauit illa permittere, quod tamen diuina Scriptura, & Catholica fides non admittit. quare cum diuina Scriptura dicit, Deum facere, creare, disponere, & ordinare malum pœnæ, aliquid plus insinuare nobis vult, quàm Deum idem malum pœnæ permittere decreuisse.

Accedit, quòd Patres interpretantur loca allegata ex diuina Scriptura, non de permissione soli, seu voluntate permittendi mala pœnæ, sed de volitione, & ordinatione positiua. Ab hoc autem modo interpretandi sacram Scripturam conformiter ad antiquam, & communem sanctorum Patrum interpretationem recedere nobis non licet, ex decreto S. Concilij Tridentini sess. 4. III

Tertiò, malum pœnæ de se malum non est, sed bonum, & volibile, & per se ordinabile per diuinam prouidentiam, est enim ordinabile per diuinam iustitiam punitiuam, & pertinet ad eandem iustitiam punitiuam, quæ de se bona est, vt docet D. Thom. 1. p. q. 19. a. 5. & q. 49. a. 2. Nihil ergo repugnat, illud subiici diuinæ prouidentiæ, & per illam esse præordinatum, & prædefinitum, vt eueniret.

Quartò, omne, cuius Deus est per se causa, & ad quod operandum tribuit vires causis secundis, & eas mouet ad illud efficiendum, est per Dei prouidentiam certò, & infallibiliter præordinatum: at Deus est causa mali pœnæ, immo ad illud causandum tribuit vires secundis causis, & illas mouet, dicuntur enim homines nequam, quorum ministerio alios punit, esse gladij, & virga, & serræ in manu Dei. Ergo malum pœnæ est per diuinam prouidentiam certò, & infallibiliter præordinatum.

Crediderim tamen Theologos, qui negant, mala pœnæ esse per diuinam prouidentiam positiuè præordinata, si qui sunt, qui id negent, non hoc negare, quoad rem, sed quoad modum, secundum quem alij nonnulli Theologi contendunt, eadem IV.

mala

mala fuisse per diuinam prouidentiam praecedentia, potest enim, pertinere ad [illegible] potestatem Dei prouidentiae, quòd omnes effectus, qui successu temporis eueniunt, sint per Dei prouidentiam efficaciter praedefiniti ante nostram praescientiam determinationis secundarum causarum, quae sententia aliàs non probatur.

Ad argumentum igitur commentatoris dicendum est, quòd sapientis prouisoris est omnia mala à rebus penitùs prohibere, nisi illa sint mala alicui solùm particulari, quae tamen sint ordinata in bonum commune, quod praeponderet illi bono particulari: nam in tali casu sapientis prouisoris est, malum particularium permittere ob maius bonum, quod est bonum commune. Et hoc probatur verum esse tam in Politicis, tum in naturalibus: nam sapiens Reipublicae gubernator rem priuatam imo & vitam huius, & illius ciuis exponit, ob maius bonum, quod est conseruatio boni communis eiusdem Reipublicae. In naturalibus verò videmus, Deum ita species rerum instituisse, vt occisio indiuiduorum vnius speciei, sit conseruatio indiuiduorum alterius speciei, sic enim instituta est animalium varietas, & conseruatio, vt occisio ouis sit vita leonis, & sic de aliis, quare aut negare debet Auerroes, naturam ouis, leonis, & lupi tales esse ex institutione diuina, aut admittere debet, sapientis prouisoris munus esse, malum alicuius particularis in bonum commune permittere, & ordinare.

V. Verùm contra haec dubium occurrit ex eo, quia quaedam sunt mala poenae, quae sine malo culpae exerceri non possunt, sicut tyrannides, rapinae bonorum, occisiones, grassationes, conspirationes, & alia similia, quae nonnulli in poenam suorum scelerum ab aliis perditis, & sceleratis hominibus nonnunquam sustinent, haec non potuerunt esse à Deo volita, & intenta, neque per diuinam prouidentiam ordinata, vt fierent. Probatur sequela, quia aliàs sequeretur, Deum praeordinasse, vt fierent peccata, sine quibus talia mala exerceri non possunt.

Bonau. Ad hoc dubium dici potest, cum D. Bonauentura in 1. d. 46. a. 1. q. 2. ad quartum, quòd qui vult aliquid voluntate antecedente, necessariò vult illud, sine quo id esse non potest: qui autem vult aliquid solùm voluntate consequente, non est necesse, vt velit illud omne sine quo id esse non potest. Malum poenae est volitum à Deo voluntate non antecedente, sed consequente tantùm: ideo non est necesse, quòd si vult poenam, velit etiam culpam, sine qua poena esse non potest. Iudex enim videns reum delinquentem, vult illi poenam, & tamen non vult illi culpam, immo in odium culpae infligit ipsam poenam. Si autem quaeratur, cur volens aliquid voluntate antecedenti, velit illud omne, sine quo id esse non potest, non autem qui vult aliquid solùm voluntate consequenti. Respondeo, id euenire ex eo, quoniam volens aliquid voluntate antecedente, vult illud ex se solùm secundùm se inspectum, non autem inspectum secundùm circumstantias, quas alij ponunt circa illud: qui verò vult aliquid solùm voluntate consequenti, vult illud inspectum secundùm circunstantias, quas alij ponunt circa illud. Potest autem contingere quòd homo ponat circumstantiam circa aliquod obiectum, quam Deus non vult, & tamen velit tale obiectum posita illa circunstantia, quam si homo nō poneret, Deus obiectum ipsum non vellet, quod declarari potest exemplo iudicis, qui posita culpa in reo vult, illius poenam, & non vult poenam nisi posita culpa, & tamen non vult ipsam culpam, vt optimè ibid. declarat idem D. Bonauentura.

Quod potest adhuc magis declarari, si supponamus in Deo duplicem notitiam, alteram, qua nouerit illa mala poenae, quibus per impios nonnunquam punit aliorum peccata, futura esse ex eorum libertate, si illa decreuisset permittere, vt, v.g. quòd nouerit, Chaldaeos, si permitterentur, saeuissimum bellum Iudaeis illaturos, & illos vsque ad ruinam vastaturos, tum pro eorum insatiabili alienae rei cupiditate, tū pro odio diro, quod gerebant contra ipsos Iudaeos. Alteram verò qua nouerit, in quem bonum finem posset ordinare illa mala, si ea decerneret permittere, nimirum ad erudiendos ipsos Iudaeos, & alios, vt discerent in posterum Deum timere, & à peccatis abstinere, & ad ostendendam gloriam suam per modum iustitiae vindicatiuae in eorum punitione. Hac namque duplici notitia supposita, apparet, potuisse Deum malum illud poenae, quod per Chaldaeos intulit Iudaeis, voluisse, & positiuè ordinasse in bonum finem, & tamen culpam, & moralem malitiam illorum minimè volitam fuisse à Deo, sed solùm permissam. Videantur quae diximus l. praecedēti c. 16.

Aliud dubium est cùm certum sit, malum poenae per diuinam prouidentiam esse in aliquem bonum finem ordinatum, quisnam sit huiusmodi finis. Ad hoc dubium multi multa respondent. Beda in secundum cap. D. Lucae ait, quinque ex causis homines à Deo in hac vita tribulationibus vexari. Primò ad merita augenda. Secundò ad humilitatem seruandam. Tertiò ad peccata intelligenda. Quartò ad Dei gloriam manifestandam. Quintò ad initium aeternae illorum damnationis. VI. Beda.

D. Gregorius Romanus, *Omnis (inquit) diuina percussio aut est correctio vitae praesentis, aut est initium damnationis sequentis.* Breuiter dici potest, omnia Dei flagella, quibus homines punit vel in praesenti, vel in altera vita, ordinari à Deo ad duplicem finem, alter est eruditio, & emendatio, & profectus electorum, quibus omnia cooperantur in bonum, & in quem finem principaliter ordinantur omnia mala, quae Deus ordinat per suam prouidentiam, quemadmodum vasa contumeliae in domo ordinantur ad purganda vasa honoris, & illa decoranda, vt non semel ex sententia Apostoli, & D. Augustini dictum est, & expressè tradit D. Thom. 1. p. quaest. 23. art. 7. Alter est manifestatio diuinae gloriae per modum iustitiae vindicatiuae, in reprobis, qui tamen non est finis à Deo intentus primariò, sed secundaria tantùm intentione, vt docet D. Thom. ibid. & clariùs de veritate quaest. 23. art. 2. & D. Bonauent. in 1. d. 46. art. 1. quaest. 2. ad quartum. Nazarius 1. part. quaest. 19. art. 6. controu. 1. §. *Quartò considerandum*, versic. *est tamen*, & nos suprà cap. 1. & secundò notauimus. Greg. Papa. D. Thom. Bonauen. Nazarius.

CAPVT IX.

An & quomodo malum culpae cadat sub Dei prouidentia.

I. Maior difficultas nobis remanet de malo culpae, an illud sit à Deo prouisum, & quomodo, & loquimur de malo culpae, quoad illius formalem malitiam, non autem solùm quoad illius esse materiale, quod est entitas naturalis actus ipsius peccati. Neque enim arbitramur verum esse, quod ait Trigosius q. 14. a. 6. dub. 1. con- Trigosius.

clusione secunda conuenire apud omnes Theologos, peccatum secundùm suum esse formale nõ cadere sub Dei prouidentia: immo de hoc præcipuè est inter eos controuersia. Et quidem quòd illud non cadat sub Dei prouidentia, suadeti videtur, quia, vt ait D. Thom. 1. p. quæst. 22. art. 2. ad secundum, ad illa omnia, ad quæ se extendit diuina prouidentia, se extendit etiam diuina causalitas: at diuina causalitas ad formale peccati se non extendit. Ergo neque diuina prouidentia.

D. Thom.

Secundò, quia de ratione intrinseca prouidentiæ est ordo rei prouisæ in finem: at peccatum nullo modo est ordinabile in finem cùm ex intrinseca sui natura sit potiùs deordinatio ab ipso fine. Vix ergo intelligi potest, aliquid peccatum esse, & illud esse per prouidentiam Dei ordinatum.

Tertiò, quia nullus videtur esse finis, in quem peccatum per diuinam prouidentiam ordinari valeat, non enim talis finis esse potest decor, & pulchritudo vniuersi, quia peccatum potiùs deturpat mundum, & vniuersum longè pulchrius esset absque ipso peccato, neque esse potest commendatio aut ostensio diuinæ bonitatis, cùm peccatum potiùs sit inimicum ipsi diuinæ bonitati, neque tandem esse potest ostensio diuinæ iustitiæ punitiuæ, quia iustitia punitiua intrinsecè ad mūdi perfectionem non spectat, cùm sit volita & intenta à Deo solùm secundaria intentione, vt dictum est: Et certè posset ipsa diuina iustitia in redditione præmij pro merito sufficientissimè demonstrari. Nulla ergo est peccati prouidentia.

II. His tamen non obstantibus duo apud Theologos certa esse debent. Primum, licèt non pertineat ad diuinam prouidentiam velle peccata, pertinere tamen ad eandem prouidentiam permittere peccata, & illorum permissionem ad aliquem bonum finem ordinare. habet namque ista assertio certissimum fundamentum in diuina Scriptura, quæ docet Deum nonnullos peccatores obdurare, & tradere in reprobum sensum, & obcæcare, & dimittere, vt vadant post sua desideria. qui modi loquendi saltem docent, permissionem istorum peccatorum esse ex Dei prouidentia speciali.

Secundò habet eadem assertio euidens fundamentum in doctrina D. Aug. & sanctorum Patrum, docentium, pertinere ad Dei prouidentiam, permittere aliqua mala fieri in mundo, quia adeò sapiens est, & potens, vt nouerit etiam de malis bona facere. ita Aug. in Enchir. c. 27. 95. & 96. & 100. & lib. 3. de libero arbitrio c. 5. quorum testimonia citata sunt libris superioribus, neque opus est nūc illa repetere. ita Dam. lib. 2. de fide c. 19. 26. & 29. vbi quamplura enumerat bona, quæ Deus elicit ex permissione peccati. ita scholastici omnes post Magistrum in 1. d. 45. & 46. & post D. Th. 3. contra Gent. c. 71. vbi hanc veritatem multis rationibus illustrat, & de veritate q. 5. a. 3. & 1. p. q. 22. a. 2. Alexand. Alens. 1. p. q. 26. & Durand. in 1. d. 39. q. 5.

August.

Damasc.

Magist.
D. Thom.
Alex. Alens.

Durand.

Tertiò suadetur eadem veritas optima ratione. Nam spectat ad Dei prouidentiam ita ordinare res, vt sint in mundo non solùm causæ agentes necessariò, sed etiã liberè, quæ ita agunt vt in suis operationibus deficere possint, aliàs omnes gradus rerum essent æquales, & si non essent res deteriores, non essent meliores: spectat etiam ad prouidentiam gubernatoris vniuersalis, vt omnes res suos motus, secundùm propriam cuiusque naturã, agere sinat: in mundo verò sunt aliquæ creaturæ liberæ, & cùm sint creaturæ, sunt etiã ex suâ natura defectibiles. Ergo ad Dei prouidentiam spectat vt illas deficere permittat in suis operationibus. Atque ista est ratio, ob quam Deus permittit peccata, vt docet Aug. lib. de vera religione c. 14. & scilicet homo liberè operetur circa assecutionẽ propriæ salutis, vt etiam adnotauit VValdensis lib. 1. Doctr. c. 29.

August.
D. Tho.

Quartò multa sunt bona in mundo, quæ non essent, si non permitteretur peccatum, vt patiẽtia, & Coronæ Martyrum, & bonum vnionis hypostaticæ naturæ humanæ cum diuina in persona Verbi, & alia similia. Ad hæc permissio peccati etsi non conferat ad perfectionem essentialem vniuersi, confert tamen ad perfectionem accidentalem, vt statim dicemus.

III. Secundò certũ esse debet apud Theologos, ipsa etiã peccata aliquo modo cadere sub prouidentia diuina. ita expressè docet Aug. lib. de Agone Christiano c. 7. vbi ait: *Sed hoc admoneamur, vt tota voluntate seruiamus Domino Deo nostro: quoniam iustus liber aliter seruit, aliter autem compeditus seruit. omnes tamen diuinæ prouidentiæ seruiunt, sed alij obediunt tanquam filij, & faciunt cum ea, quod bonum est: alij vero ligantur tanquam serui, & fit de illis, quod iustum est. Ita Deus omnipotens Dominus vniuersæ creaturæ, quæ facta est, sicut scriptum est, valdè bona, sic ea ordinauit, vt & de bonis, & de malis benefaciat.* & in Enchir. c. 100. vbi ait: *Hæc sunt magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius, & tam exquisita, vt cùm Angelica, & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod ipsa voluit, fecisset, etiam per eandem creaturæ voluntatem, qua factum est, quod creator noluit, impleret ipse, quod voluit, benè vtens & malis, tanquam summè bonus ad eorum damnationem, quos iustè prædestinauit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benignè prædestinauit ad gratiam. Quantum enim ad ipsos attinet, quod ipse noluit, fecerunt: quantum vero ad omnipotentiam Dei, nullo modo id efficere valuerunt. Hoc quippe ipso, quòd contra voluntatem Dei fecerunt, de ipsis facta est voluntas eius. Propterea namque magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius, vt miro, & ineffabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod etiam contra eius fit voluntatem: quia non fieret, si non sineret, neque vtique nolens sinit, sed volens: nec sineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo facere posset benè.*

August.

Origenes homil. 4. in Gen. *Meminerimus* (inquit) *quia nihil sine prouidentia Dei geri dicimus, non sine voluntate: multa enim sine eius voluntate geruntur, nihil sine prouidentia.* ex quo dicendi modo euidẽter colligitur peccata, etiã quoad illorum formalitatẽ subiecta esse diuinæ prouidentiæ: non enim sunt peccata contra voluntatem Dei, nisi quoad illorum moralem malitiam.

IV. D. Th. de veritate q. 5. a. 4. docet, duplicem esse prouidentiam approbationis, & concessionis, & sub prouidentia concessionis docet contineri actus secundarum causarum deficientes, qui per diuinam prouidentiam ordinantur ad aliud, sed nihil ordinatur ad illos, quales sunt actus virtutis generatiuæ, quando generatur monstrum & peccata moris.

Alexander Alensis 1. p. q. 36. memb. 4. art. 1. ait, quòd mala sunt sub diuina prouidentia non tanquam ab ipso facta, sed tanquam ab ipso ordinata, vbi constat, illum loqui non de malo pœnæ, sed culpæ: nã malum pœnæ fit à Deo, immo extendit etiam ad materiale peccati.

D. Bonauentura in 1. d. 46. art. 1. quæst. 5. ait, quòd aliquid tripliciter dicitur ordinatum, vno modo sicut ordinis susceptiuũ, altero modo

sic

sicut dispositionem, tertio modo sicut ostensiuum maioris ordinis. Sicut susceptiuum non est aliquid ordinabile, nisi quod est ens, & natura aliqua & ita malum non est ordinabile, nisi per accidens, scilicet per bonum subiectum. Sicut dispositiuum malum est ordinabile, quod non sicut dispositio, sed sicut priuatio. Vt ostensiuum malum est ordinabile & ordinatum, quia manifestat ordinē bonorum per oppositum: opposita autem iuxta se posita magis elucescunt, & concordat doctrina D. Th. in 1 p. q. 14. art. 16. vbi dicit, quòd peccata cadunt sub scientia Dei practica: quia per suam scientiam practicam vel impedit, ne fiant, vel permittit fieri, vel facta ordinat in bonum finem. Ex quibus videmus, quid veritatis contineat doctrina illa Trigosij, asserentis, esse sententiam omnium Theologorum, peccata quoad illorum moralem malitiam nullo modo cadere sub diuina prouidentia.

V. Non est igitur dubium apud peritos Theologos, peccata aliquo modo cadere sub diuina prouidentia, sed tota difficultas est de modo, scilicet quomodo illa sint per prouidentiam Dei ordinabilia, cum nullo modo ad illa extendatur diuina caussalitas, & cum nullo modo illa videantur posse in aliquem finē ordinari. Ad huius igitur rei euidentiam notandum est, quòd quatuor modis aliquid dicitur ordinabile per diuinam prouidentiā. Primò, quia est susceptiuum ipsius ordinis, & illud est res in finem ordinata. Secundò, quia est dispositiuum ordinis, & illud est mediū, per quod ipsa res ordinatur, & deducitur in finem. Tertiò, vt ostensiuum ordinis. Quartò, vt occasionem præbens ipsi ordini. tres priores modi sunt enumerati ex D. Bonauentura. Peccatum per diuinam prouidētiam primo modo nulla ratione est ordinabile. Secundo modo est ordinabile non sicut dispositio positiua, sed sicut dispositio priuatiua: quia priuādo creaturam rectitudine ordinis naturæ, & gratiæ, facit illam incurrere in ordinem iustitiæ; dispositio enim ad ordinem iustitiæ est demeritum, sicut dispositio ad ordinem misericordiæ est gratia & meritum. Tertio modo peccatum est ordinabile in bonum, quia per illud magis splendescit bonum. Quarto etiam modo est adhuc ordinabile in bonum: quia ex peccato sumpsit Deus occasionem conferendi naturæ humanæ maxima bona, qualia fuerunt bonum vnionis hypostaticæ, & bonum humanæ redemptionis, sicut dicunt communiter Doctores cum D. Thoma tertia part. quæ. 1. art. 3. quam ob caussam vocatur felix culpa Adami, quæ talem, ac tantum habere meruit redemptorem. D. Thom.

VI. Nazarius. Ad argumenta in contrarium. Ad primum respondet Nazarius in commentario illius a. D. Thomæ, illam propositionem: *Ad illa omnia se extendit diuina caussalitas, ad quæ se extendit diuina prouidentia*, veram esse de prouidentia approbationis, non de prouidentia concessionis: modò peccatum non continetur sub prouidentia approbationis, sed solùm sub prouidentia concessionis.

Hæc responsio videtur insufficiens, quia D. Th. assumit hanc propositionem tanquam principium ad probandum, quòd omnia cadant sub Dei prouidentia. quare aut per illud concludendum est, quòd mala, ad quæ non extenditur diuina caussalitas, non sint subiecta diuinæ prouidentiæ, aut ad ipsa quoque mala extendi diuinam caussalitatem. Propterea videtur dicendum, ipsam diuinam caussalitatem aliquo modo extendi ad ipsa mala, quod etiam concedit D. Th. dicta q. 14. art. 16. sed dico, duobus modis caussalitatem diuinam extendi ad aliquid. vno modo sicut ad effectum, qui per ipsā caussalitatem constituitur in esse, & aliquo modo per illam ordinatur; alio modo non sicut ad effectum constitutum in esse per ipsam diuinam caussalitatem, sed sicut obiectum, circa quod versatur diuina caussalitas, vel illud impediendo, ne fiat, vel illud permittendo fieri, vel illud factum expellendo, & destruendo, vel illud factum ordinando. Diuina igitur caussalitas non se extendit ad peccatū primo modo, secundùm quem est prouidentia approbationis, sed secundo modo tantùm, iuxta quem est prouidentia concessionis; & sic vera est responsio Nazarij.

Ad secundum argumentum respondetur, peccatum non esse per diuinam prouidentiā ordinabile in aliquem finem siue vniuersalem, siue particularem tanquam susceptiuum ordinis, quia omne quod taliter est ad finem ordinatum, debet esse res aliqua, & natura realis positiua, peccatum verò secundùm quod est peccatum, non est aliqua natura positiua ordinabilis ad finem, cùm sit potiùs priuatio, & deordinatio ab ipso fine. benè potest ordinari in finem, vt dispositio priuatiua, vel vt ostensiuum, vel vt id, ex quo sumitur occasio maioris boni. VII.

Ad tertium respondetur, permissionem peccati ordinatam esse à Deo ad maiorem vniuersi perfectionem, non quidem substantialem, sed accidentalē. Nā licèt absque peccato quoad perfectionē essentialē mundus esset æquè perfectus, tamē quoad perfectionē accidentalem est longè perfectior post peccatū, quàm ante peccatū, quemadmodum multis rationibus deducunt Theologi in 1. d. 46. ex quibus nonnullas hic breuiter ponam. Prima ratio est, quia malum bono iuxtapositum facit illud magis elucescere. *malum namque benè ordinatum, & suo loco positum*, ait Aug. in Enchiridio c. 10. Augustin. *eminentiùs commendat bona, vt magis placeant, & laudabiliora sint, dum comparantur malis* & in lib. 11. de ciuit. c. 23. ait quòd *sicut pictura cum colore nigro loco suo posito, ita vniuersitas rerum, si quis possit intueri, etiam cum peccatoribus pulchra est, quamuis per se ipsos consideratos sua deformitas turpet.* Secunda ratio est, quia per malum probatur bonum Iob c. 23. *Probauit me Dominus quasi aurum, quod per ignem transit.* & Aug. in Ps. 44. *O homo si nunquam tentareris, nunquam probareris.* August. Tertia ratio est, quia malum præbet iustis occasionem se exercendi in bono, sicut ait idem Aug. lib. 7. Confessio. c. 9. & de vera religione c. 8. quòd *hæretici cum foris sunt, plurimum prosunt, non verum docendo, quod nesciunt, sed ad verum quærendum carnales, & ad verum aperiendum spirituales Catholicos excitando.* Quarta ratio, quia ex peccato natura humana consecuta est summum illud bonum vnionis hypostaticæ, & ex persecutionibus tyrannorum ditata est Ecclesia meritis, & coronis martyrum. Quinta, quia ex abundantia delicti accepit Deus occasionem abundandi in donis gratiæ, & misericordiæ in aliquibus, & in aliis ostendendi suam iustitiam puniendo, vt dicit Apostolus ad Roman. 5. & 9. Sexta ratio, vt electi cadentes cautiores resurgant, & feruentiùs se in operibus iustitiæ exerceant, sicut dicit Augustinus, quòd diligentibus Deum vsque adeò omnia cooperantur in bonum, vt etiam si aliquando deuient, & exorbitent, hoc ipsum eos faciat resurgere cautiores. Septima ratio, permittit Deus aliquando hominem incidere in leuem culpam, ad vitandam grauiorem,

sicut dicit Augustinus in Enchiridio, quòd vtile est *superbis in culpam manifestam incidere*. Octaua, vt homo ex proprio casu discat aliorum misereri, vt accidit D. Petro. Nona ratio, vt homo circa assecutionem propriæ salutis liberè operetur, ex Augustino de vera religione cap. 14. De iis videri possunt Damasc. 2. de fide cap. 19. 26. & 29. & alij relati à Trigosio q. 14. art. 6. dub. 4. not. 4.

CAPVT X.

Controuersia tertia proponitur, an omnes homines per Dei prouidentiam sint ordinati in finem supernaturalem æternæ beatitudinis.

I. OStendimus præcedenti controuersia, omnes homines, & omnes illorum actiones certissimæ, ac distinctissimæ Dei prouidentiæ subiectos esse, & fuisse ab æterno in aliquem finem efficaciter præordinatos. Verùm cùm duplex sit finis, naturalis, & supernaturalis, & proportione vtriusque duplex sit Dei circa hominem prouidentia, altera naturalis, quæ hominem dirigit in finem naturalem per media naturalia, altera supernaturalis, quæ eundem hominem ordinat in finem æternæ beatitudinis per media supernaturalia. Circa hunc duplicem finem dubium oritur, & illud grauissimum, an omnes homines per Dei prouidentiam sint non solùm ordinati in finem naturalem per media naturalia, sed etiam in finem supernaturalem æternæ beatitudinis per media supernaturalia. Et ista quæstio est prorsus eadem cum illa, quam disputant Theologi circa 2. caput prioris epistolæ ad Timoth. post D. Thom. 1. p. q. 19. a. 6. An Deus voluntate saltem antecedenti, & inefficaci ex se velit, & exoptet cunctorum hominum salutem, & præparauerit omnibus, & singulis hominibus media sufficientia ad æternam salutem assequendam. Et loquimur hic de voluntate, quæ verè & propriè sit in Deo, & sit voluntas beneplaciti, quamuis non sit efficax respectu salutis omnium hominum, sed comparatione aliquorum solùm sit voluntas simplicis, & inefficacis complacentiæ, qua Deus ipse tanquam optimus ex se omnium hominum æternam salutem exoptet.

Hæc quæstio, quæ maximi est ponderis, in hoc loco est à nobis diligenter quantum fieri poterit discutienda, & resoluenda, tum quia illius exacta resolutio tanquam potissima pars tractationis de diuina prouidentia hic desiderretur, tum quòd necessaria sit ad sternendam viam ad ea, quæ sequentibus libris dicenda sunt de diuina prædestinatione, & reprobatione: hic namque Caluinus, & Beza, & cæteri eorum gregales primum iaciunt lapidem fundamentalem totius structuræ de Prædestinatione, & Reprobatione. In hac igitur controuersia resoluenda etiam de more faciemus. Referemus opiniones, constituemus assertionem Catholicam, & illam firmissimis diuinæ Scripturæ, Patrum, & rationum Theologicarum præsidiis muniemus. Et tandem argumenta aduersariorum adducemus, ac resoluemus.

II. Quod spectat ad opiniones, Calu. referente Card. Bellarm. lib. 2. de amissione gratiæ c. 12. & Thoma Stapletonio in c. 9. epistolæ ad Rom. vers. 20. Horantio lib. 3. locorum Catholicorum c. 8. & Flaminio de Nobilibus lib. de præd. c. 7. sentit apertè, nullum illorum, qui de facto damnantur,

Caluin. Bellarmin. Tho. Staple. Horantius. Flam. Nob.

fuisse à Deo per illius prouidentiam ordinatum in finem supernaturalem eiusdem beatitudinis æternæ, & Deum nulli eorum etiam affectu simplicis complacentiæ inefficaci voluisse æternam salutem: sed illos omnino etiam ante præuisa eorum mala opera efficaciter exclusisse à fine supernaturali, & ad pœnas inferni destinasse: & ob hanc causam Adami lapsum non solùm permisisse, sed etiam ordinasse, vt hac ratione aperiret sibi viam ad suam iustitiam vindicatiuam in illis exercendam. Ob hanc causam dixit Caluinus, omnia opera impiorum etiam peccata fuisse à Deo ab æterno efficaciter præfinita ante præscientiam cuiuscunque liberæ determinationis voluntatis creatæ, vt ex eius libris ostendimus suprà lib. 4. c. 16. præcipuè ex lib. 3. Institut. Caluini cap. 23. §. 4. 7. & 9. & in Opusc. de Æterna prædest. pag. 901. 906. & 916. Doctrinam Caluini sequutus Beza in responsione ad Acta colloquij Montis-Belgardensis, cuius verba retulimus in initio huius quinti libri, & in responsione ad Sebastianum Castellionem de æterna Dei prædest. in refutatione secundæ calumniæ, vbi sic ait: *Deus hominem condidit ad gloriam, tum misericordiæ, tum seueritatis suæ declarandam, Adamum condidit ad imaginem suam, id est, sanctum & innocentem. cur non id verè? Nempe quia bonus cùm sit, non potest ab eo vitiosum quidquam creari, vitiosi autem sint oportet, tum quorum constituit misereri, tum etiam quos iusto decreuit gloriæ suæ ratione condemnare. Ideo oportuit Adamum condi sanctum, & innocentem, sed qui sua sponte, & sine vlla Dei culpa vitiosus factus viam patefaceret æterno Dei consilio, id est, tum misericordiæ, tum seueritatis ipsius declarandæ. Oportuit ergo Deum quoque hanc viam eum sibi aperire, id est, Adami lapsum ordinare, sed ad eum, quem dixi finem, qui cùm sit iustissimus, & sanctissimus, iustam quoque ipsius ordinationem esse consequitur.*

Ex Catholicis etsi nonnulli sint, qui aliem verbis non fateantur, omnes homines per Dei prouidentiam fuisse aliquo modo in finem æternæ salutis ordinatos, nonnulli tamen sunt, qui hanc rem ita declarant, vt videantur sentire, nunquam reuera extitisse in Deo aliquam voluntatem, quæ exoptauerit etiam affectu simplicis complacentiæ & inefficaci eorum salutem. Dicunt enim, Deum in signo primo rationis ante præuisa cuiusque opera, efficaciter elegisse omnes prædestinatos ad gloriam, & ex huiusmodi electione processisse præparationem gratiæ, & mediorum ad illos ad gloriam perducendos. Dicunt etiam, in eodem instanti omnes reprobos fuisse exclusos ab eodem hoc eiusdem æternæ gloriæ, & ex huiusmodi decreto processisse voluntatem permittendi lapsum eorum in culpam, ad ostendendum in eis suam iustitiam punitiuam, quam volunt æquè primaria intentione fuisse ab eo intentam, sicut est intenta ostensio diuinæ gloriæ per modum misericordiæ in electis. Quibus cùm obiicitur autoritas Apostoli dicentis, Deum velle omnes homines saluos fieri, & communis Doctorum consensus, dicentium, omnes homines per Dei prouidentiam esse ad æternam salutem ordinatos; illi hoc exponunt de voluntate antecedenti, sed dicunt, huiusmodi voluntatem non esse beneplaciti, quæ sit formaliter in Deo, sed esse voluntatē signi, quæ est in Deo solùm per quandam metaphorā, vt lib. præced. c. 20. ostēdimus. Hæc opinio tribui solet Greg. Arim. in 1. d. 42. q. 1. a. 2. concl. 4. & 5. & Marsilio in 1. q. 41. a. 2. concl. 4. Driedoni in lib. de Cōcordia liberi arbitrij p. 1. c. 3. cōcl. 2. & 3. & Ant. Cordubæ lib. 1.

q. 56.

[illegible] Et in hac opinione nonnulli [illegible] quidam alios non [illegible] nominis, contendunt illam esse expressam doctrinam D. Thomae, & [illegible], & etiam D. Augustini. Alij verò sententiam eiusdem sententiae tenentes, [illegible] peccatum originale fuisse in Deo voluntatem omnes homines saluandi, non autem post praeuisum peccatum originale, & hanc [illegible] esse mentem D. Augustini.

IV. Hanc opinionem in eo sensu intellectam, in quo [illegible] Caluino, & Beza, non dubito esse erroneam in fide, & contra sacram Scripturam, qua [illegible] necesse sit maximam partem diuinae Scripturae esse traductam ad homines illudendos [illegible]. In eo autem sensu, in quo illam defendunt quidam Doctores Catholici, etsi non dubitem illos tanquam Catholicos à sententia haereticorum plurimum distare voluisse, nullatenus tamen probare possum, et omnia censuras, quibus [illegible] graues Doctores illa digna esse arbitrantur.

Catholica positio est in hac controuersia, omnes, & singulos homines etiā post peccatum Adae [illegible] per supernaturalem Dei prouidentiam esse ordinatos in finem supernaturalē aeternae salutis. Itaque voluntate antecedenti, quae est voluntas beneplaciti formaliter in Deo existens, & non sola voluntas signi, etiā praesupposita praescientia originalis peccati Deus, quantum ex ipso est, vult, & exoptat aeternam hominum omniū, & singulorum salutem, & ob id praeparauit omnibus media sufficientia, & proportionata ad eandem salutem consequendam, et falsum sit, & omnino improbabile (ne aliquid plus dicam) affirmare, Deum in priori signo rationis ante praeuisa cuiusque hominis mala opera aliquem efficaciter exclusisse voluisse à hoc supernaturali aeternae salutis.

Hanc propositionem arbitror ex diuina Scriptura, & sanctis Patribus, & rationibus ex principiis verae Theologiae deductis ita euidenter posse probari, ut nisi quis ex industria oblitus esse velit, in posterum nullus circa eam dubitandi relinquatur locus. Probatur primò ex commemorato al-

[illegible] legato testimonio D. Pauli in epist. 1. ad Tim. c. 2. vbi expressè testatur, Deum velle omnes homines saluos fieri. quod testimonium quia nonnulli ad sensus non legitimos, neque ab Apostolo intentos nimium detorquere, subiiciendā est hîc tota periodus verborum. Verba sunt ista. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate, hoc enim bonum, & acceptum est coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

V. Huic testimonio tribus modis conantur aduersarij respondere. Prima responsio est, Apostolum loqui non de voluntate beneplaciti, quae sit formaliter in Deo, sed de voluntate signi, quae non est propriè in Deo, sed solùm per quandam metaphoram, quatenus promulgatio legis, & Euangelij, praecepta, & consilia, & Redemptio facta per Christum, & alia id genus, quae sunt effectus diuinae voluntatis, & illius signa, per quandam metaphoram dicuntur esse voluntas Dei, quia sunt signa quaedam, & indicia, quòd Deo foret gratum, si omnes homines salui fierent, ad eum modum, quo Iurisconsulti per metaphoram solent appellare testamentum vltimam voluntatem testatoris. quam responsionem confirmant auctoritate

D.Thom. D. Thomae in locum illum Apostoli.

Haec responsio neque est in se vera, neque ad mentem D. Thomae. quòd non sit vera in se facilè probatur, quia Apostolus loquitur hic de voluntate Dei, qua ille vult omnes homines castè, & piè viuere, & illā coniungit cum voluntate, qua vult, omnes homines saluos fieri, quae est voluntas beneplaciti. Ergo & secunda. Secundò voluntas, qua dicimus, esse aliquid Deo gratū, & acceptū, & bonū, est voluntas beneplaciti, vt vel ipsa grammaticalis nominum significatio demonstrat. Apostolus verò loquitur de voluntate, secundùm quā est aliquid Deo gratū, & acceptū. Ergo loquitur de voluntate beneplaciti. Tertiò voluntas beneplaciti est illa, qua Deus vult id quod est de se bonum, & quod secundùm se cōsideratum illi displicere non potest. Ergo Deus voluntate beneplaciti vult omnes homines saluos fieri. Quartò cōtra hāc responsionem facit cōmunis expositio Doctorū, qui illa verba Apostoli exponunt de voluntate, qua Deus verè, & propriè vult, omnes homines saluos fieri, dummodo etiā ipsi velint. ita exponunt D. Ambr. Augus. Hier. & OEcumenius ibid. Chrys. hom. 1. Chrysost. in epist. ad Ephes. circa illa verba, *secundùm propositum voluntatis suae*, & Damasc. lib. 1. de fide cap. 29. Damasc. Deinde D. Thom. in 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. exponens D.Thom. illa verba Apostoli, contendit esse intelligenda de voluntate antecedenti, quae est verè voluntas beneplaciti, vt lib. 4. c. 1 ostendimus. Vnde signum est, illum ibi retractasse expositionem traditam in commentario illius loci D. Pauli: aut ibi non fuisse locutum ad mentem propriam, sed more Commentatoris aliorum sententias retulisse.

Secunda responsio est, illa verba, *qui vult omnes* V I.
homines saluos fieri, non esse referenda ad Deum, sed ad Christum, quatenus est homo, vt sit sensus, Christum, quatenus est homo, pro ingenti charitate, qua omnes diligit, velle, vt omnes homines salui fiant. Haec tamen expositio est aperta textus depravatio, & corruptio, cùm textus dicat, *Hoc enim bonum, & acceptum est coram Saluatore nostro Deo, qui vult omnes homines saluos fieri.* vbi constat pronomen relatiuum, *qui*, referre Deum Saluatorem. Et si liceret hoc modo exponere diuinas Scripturas, sequeretur in illis magna corruptio, & peruersio. Videatur haec responsio apud Trigo- Trigosius.
sium quaest. 14. art. 1. dub. 1. in fine.

Tertia responsio est, verba Apostoli esse intelli- V II.
genda de voluntate beneplaciti, sed glossanda esse aliquo ex sequentibus modis. Primus modus est, vt illa verba intelligantur per accommodatā distributionē eo modo, quo dicere solemus, ille magister docet omnes pueros ciuitatis, non quòd absolutè omnes pueros doceat, quia nō omnes vadunt ad scholā, sed quia docet omnes, qui docentur, & nemo docet praeter ipsum. Ita dicitur Deus velle omnes homines saluos fieri, nō quòd absolutè velit omnes homines saluos fieri, sed quia nullus saluus fit, nisi quē Deus vult saluum fieri. Hunc modum exponendi illum locum tradit Augustinus Augustin.
in Enchirid. cap. 103. & in epist. 107. & lib. 4. contra Iulianum cap. 8. & lib. de praedestin. sanctorum cap. 8. & lib. 6. Hypognosticon prope finem. Secundus modus est, vt illa verba Apostoli intelligantur non de singulis generum, sed de generibus singulorū, id est, non velle Deum singulos homines ex Iudaeis, Graecis, Italis, Germanis, saluos fieri: sed velle, aliquos saluos fieri ex singulis generibus, & nationibus Iudaeorum, Graecorum, Italorum, Germanorum, &c. Hic modus exponendi traditus ab eodem Augustino in En- August.
chirid. loco cit. & in lib. de Bono perseuer. c. 14.

Tertius modus est, vt verba illa exponantur per figuram Synecdochen, ita vt per omnes intelligamus aliquos, qui modus non est omnino extraneus à diuina Scriptura. Hunc tradit idem Augustinus epist. 59. Quartus modus est, vt illa verba intelligantur per figuram Metonymiam, & sic sensus, Deus vult omnes homines saluos fieri, id est, Deus facit, vt nos velimus, omnes homines saluos fieri. Hunc modum tradit idem Augustinus lib. 4. de Genesi ad litteram cap. 9. & lib. 22. de Ciuit. cap. 2. & lib. de Correptione, & gratia cap. 15.

VIII. Isti omnes modi exponendi si procedant de voluntate beneplaciti consequente, veri sunt, & vt tales admittendi. Si autem procedant de voluntate beneplaciti antecedente, neque sunt veri, neque ad mentē D. Augustini. Quod probatur, quia quod est de se bonum, & honestum, Deus secundùm se non potest non velle, saltem quoad specificationem actus, sed omnes homines saluos fieri, secundùm se est aliquid bonum, & honestum. Ergo si consideretur voluntas Dei secundùm se, non potest non velle omnes homines saluos fieri absque vlla distinctione. Quòd autem sit contra mentem D. Augustini, ostenditur apertissimo testimonio illius in lib. de spiritu, & litera cap. 33. vbi eundem locum Apostoli sine vlla exceptione vult esse intelligendum vniuersaliter de omnibus, & singulis hominibus, & inter alia sic scribit, *Si credimus, vt impetremus hanc gratiam, & vtique voluntate credimus, de hac quæritur, vnde sit nobis. Si natura, quare non omnibus, cum sit idem Deus omnium creator? Si dono Dei, etiam hoc quare non omnibus, cùm omnes homines velit saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire? prius igitur illud dicamus, & videamus, vtrùm huic satisfaciat quæstioni, quòd liberum arbitrium naturaliter attributum à creatore animæ rationali illa media vis est, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest* & infra: *Vult autem Deus omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: non sic tamen, vt eis adimat liberum arbitrium, quo vel benè, vel malè vtentes iustissimè iudicentur.* & in lib. ad Articulos sibi falsò impositos ad secundum sic ait: *Retenta ergo hac discretione, quam diuina sub tegit inter secretum iustitiæ suæ continet, sinceris simè credendum, atque profitendum est, Deum velle, vt omnes homines salui fiant: siquidem Apostolus, cuius ista est sententia, sollicitè præcipit, quod in omnibus Ecclesiis piissimè custoditur, vt Deo pro omnibus hominibus supplicetur. ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium est meritum, quòd multi saluantur, saluantis est donum. vt enim reus damnetur, inculpabilis est Dei iustitia, vt autem reus iustificetur, ineffabilis Dei gratia est.* & lib. 6. Hypognost. propè finem ait, quòd ne quis putaret diuino iudicio fieri, non omnes homines saluari, dixit Apostolus, quòd Deus vult, omnes homines saluos fieri. vnde & iubet, & omnes ad bonum hortamur, oremus Deum pro omnibus. ipsius enim erit potestatis, iudicium in nobis debitum meritæ damnationis, & gratiam prædestinationis indubitanter prorogare. Eodem modo exponit eundem locum Apostoli D. Thom. lib. 3. contra Gent. cap. 159. vt alios autores omittamus.

Augu.

D.Thom.

IX. Quæ res vt adhuc clarior fiat, & magis constet legitimus sensus verborum D. Pauli, subiicio secundam demonstrationem in hunc modum. Actus diuini intellectus, & diuinæ voluntatis cùm sint immanentes, non possunt à nobis cognosci, nisi per effectus, quos extra Deum causant in nobis, & varium est, velle de huiusmodi actibus alio modo per regulas humanæ Philosophiæ ratiocinari, modo effectus, per quos diuina voluntas circa hominum salutē nobis innotescit, euidentissimè ostendunt, Deum, quantum est ex se, nullo excluso vnumquam, & singulorum hominum salutem velle, & exoptare. Quod probatur, nam effectus ipsius voluntatis sunt diuina vocatio, præparatio gratiæ, prædicatio Euangelij, exhibitio sacramentorum, & Redemptio facta per Iesum Christum. Quoad vocationem indistinctè Deus omnes vocat Prouerb. c. 8. *Nunquid non sapientia clamitat & prudentia dat vocem suam, in summis, excelsisque verticibus, super viam, in mediis semitis stans, iuxta portam ciuitatis, in ipsis foribus loquitur, dicens: O viri ad vos clamito*, &c. & Matth. cap. vltimo ait Saluator Apostolis, *Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ*. & Lucæ c. 14. *Exi citò per vias, & plateas, & compelle intrare.* Quoad præparationem gratiæ, & sacramentorum, illa indistinctè pro omnibus facta est Matth. cap. vltimo, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos.* Ioan. cap. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Apoc. cap. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ille mecum.* tandem Redemptio propter omnes homines facta est Ioan epist. 1. c. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* & epist. 1 ad Tim. cap. 4. *Qui est Saluator omnium, maximè fidelium.* & supra cap. 2. *Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus.* & 2 ad Cor. 5 *pro omnibus mortuus est Christus.*

Qui vim istius argumenti in superficie perpenderit, arbitrabitur, facilè illud posse dissolui dicendo, illud solùm probare, quòd Deus voluntate signi velit omnes saluos fieri, non autem voluntate beneplaciti, quia vocatio, præparatio gratiæ, & sacramentorum, & prædicatio Euangelij, & alia similia sunt signa quædam, quòd Deo esset gratum, si omnes saluaremur.

Hæc tamen responsio nullius est momenti, quia voluntas signi, & beneplaciti non in eo distinguuntur, quòd primæ voluntatis sint aliqua signa, secundæ verò nulla sint signa. Est enim vana hæc imaginatio, quia si voluntatis beneplaciti nulla essent signa extra Deum, nullo modo scire possemus, esse in Deo istam voluntatem. Sed discrimen stat in hoc, quòd signa voluntatis signi significant aliquid, quod non est in Deo verè, & propriè, sed solùm secundùm metaphoram: sicut punitio dicitur signum iræ Dei, quia ira non est in Deo verè, & propriè, sed solùm metaphoricè. Signa verò voluntatis beneplaciti significant aliquid, quod est reuera in Deo. vnde ex hoc reuera concluditur, esse in Deo istam voluntatem saluandi omnes homines, quia præcepta, & consilia, & alia media, quæ nobis exhibet ad salutem assequendam, omnibus indistinctè offeruntur, & ipsa voluntas saluandi omnes est quid ex se bonum, quod non repugnat esse formaliter in Deo. Et reuera si illa voluntas, cuius sunt signa extra Deum, non esset formaliter in Deo, nulla ratio sufficere posset, ad demonstrandum, quòd sit in Deo aliqua voluntas formaliter, & non solùm metaphoricè: semper enim posset dici ab aduersario, quacunque voluntate demonstrata, illam esse voluntatem signi, & non beneplaciti.

CAPVT XI.

Aliis argumentis veritas assertionis superiùs positæ adhuc magis comprobatur.

Tertium

I. Tertium argumentum ad eandem veritatem demonstrandam sit illud. Deus pro sua ingenti bonitate praeparauit omnibus media sufficientia, & auxilia ad salutem. Ergo quod ex se est, Deus vult omnium salutem, & absque distinctione omnes homines ordinauit in finem supernaturalem aeternae salutis. Antecedens inferius suo loco demonstrabitur lib. 7. ostendemus enim ex diuina Scriptura, nulli hominum quantumuis pessimum vsque ad finem praesentis vitae deesse à Deo auxilia ad salutē necessaria. Consequentia verò adeò est euidens, vt non possit ab aliquo nisi in hac parte ignorante negari, quia media ad finem nō dantur, nisi ex intentione finis, nemo agens qui parat media ad finem, priùs intendit ipsum finem, quàm media, immo ex sententia aduersariorum prius est concipienda in Deo voluntas finis, quàm mediorum, nam ex intentione finis oritur voluntas ipsorum mediorū, & reuera si non esset intentio finis, Elen. vt quid praepararentur media? Certè Arist. statim in initio Logicae dixit, quòd frustrà est calceus vbi non est calceans, quae res vt adhuc clarior fiat,

II. Subiicio quartum argumentum desumptum ex ipsa hominis creatione. Deus creauit primos parentes cum gratia, & iustitia originali, & contulit eis illam non solùm pro se, sed etiam pro tota illorum posteritate, quam si parentes seruassent, illorum omnes filij nati essent cum dono gratiae, & D.Thom. iustitiae originalis, sicut probat D.Th. 1.p.q.95. & 100. Et licet non omnes Theologi conueniant in hoc, quòd primi parentes fuerint creati in gratia gratum faciente, & quòd illorum filij in statu innocentiae nati fuissent cum eodem dono gratiae gratum facientis, conueniunt tamen, quòd Adam illam habuerit, quòd eius filij illam essent habituri vel à natiuitate, vel post natiuitatē, cùm sit doConcil. Trident. ctrina fidei definita in Concil. Trid. sess. 5. can. 1. & 2. & sess. 6. de Iustificatione c. 7. ad quae loca remitto, & colligi potest ex lib. Genesis c. 1. in illis verbis, *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Illa enim verba intelligenda sunt maximè de similitudine, quae lucet in anima per dona supernaturalia diuinae gratiae, & virtutum, vt omnes Patres ibidem commentantur.

II. Vult ergo Deus ex se voluntate antecedenti omnium hominum salutem, ordinauitque omnes, nullo excepto, in eundem finem aeternae beatitudinis. Huic argumento vix potest aliquid responderi, nam aut dicendum est, Deum, cùm pepigit pactum cum Adamo nomine suo, & totius posteritatis, vt si seruaret diuina mandata, habiturus esset cum illis aeternam felicitatem, non fideliter, sed fictè cum illo egisse, quod dicere nefas est, aut Deum non dedisse, neque datum fuisse Adamo, & illius posteritati ea media, & auxilia, de quibus Scriptura, & sacrum Concilium loquuntur, quod esset ipsam Scripturam, & Concilium mendacij arguere, aut dicendum, Deum non eo fine dedisse, aut datum fuisse eis illa media, & auxilia, vt assequerentur gloriā, quod similiter est absurdum, quia non scimus ex diuina Scriptura dari gratiam, nisi propter gloriam, iuxta illud Ps. 83. *Gratiam & gloriā dabit Dominus*, aut tandē dicendum est id, quod contendimus, Deum à prima humani generis institutione voluntatē habuisse, vt Adā, & tota eius soboles aeternā salutē consequeretur.

III. Sed dicitur à nonnullis, hoc argumentum procedere nondum praesupposita notitia peccati originalis, non autem supposita huiusmodi notitia, quam responsionem putant esse ad mentē D. Augustini. Haec tamen responsio est contra D. Aug. & contra diuinam Scripturam: quòd sit contra D. Augustinum ostensum est cap. praecedenti. Quòd autem sit contra diuinam Scripturam, probatur hoc argumento, quod sit in ordine quintum. Diuina Scriptura supposito peccato Adae testatur, Deum nolle mortem cuiuscunque etiam grauissimi peccatoris, sed velle eius poenitentiam, & vitam, & paratum esse, illum in suam amicitiam recipere, quotiescunque poenituerit. Gen. c. 4. cùm dixisset Cain Deo, *Ecce eiicis me hodie à facie terrae, & à facie tua abscondar, & ero vagus, & profugus in terra. omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.* Statim Deus illum increpauit, & posuit signum in Cain, vt non interficeret eum omnis, qui inuenisset eum. Et priùs dixerat illi; *Si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum tuum aderit.* & Sapientiae c. 1. *Deus* (inquit) *mortem non fecit, neque delectatur in perditione hominum; creauit enim, vt essent omnia, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum. Iustitiae mortis est acquisitio, impij autem manibus, & verbis accersierunt illam.* & c. 11. *Diligis omnia, quae sunt, & nihil odisti eorum, quae fecisti, dissimulans peccata hominum propter poenitentiam.* & in Psal. 29. *Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius.* & Psal. 67. *Deus noster Deus saluos faciendi.* & Ezech. 18. *Si impius auerterit se ab impietate sua, & fecerit iudicium, & iustitiam, omnium iniquitatum eius non recordabor: vita viuet, & non morietur.* & Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti.* & 1. Petri c. 2. *Deus neminem vult perire, sed omnes ad agnitionem veritatis venire.* Deinde praedicatio Euangelij, & alia id genus omnia supponunt peccatum Adae, & tamen Euangelium toti mundo praedicatum est, & omnes homines ad poenitentiam, & vitam sunt inuitati.

Sextò ostenditur eadem veritas aliis diuinae IV. Scripturae testimonijs, quibus Deus seipsum vindicat ab hac impostura, qua nonnulli homines illum calumniantur, dicentes, se saluari non posse, sed necessariò damnari, eo quòd Deus ab aeterno illos excluserit à fine supernaturali, & ad supplicia deputauerit. Primus eorum, qui Deum sic calumniati sunt, fuit Cain, quem Deus non solùm corripuit, sed, vt Scriptura testatur, posuit signum in faciem eius, & antiqui Patres, & Rabbini Hebraeorum dicunt, illud signum fuisse tremorem quendam, & vertiginē, qua videbantur illi omnia subuerti, vt hoc pacto illum hortaretur ad poenitentiam, quod significat Scriptura in illis verbis, Genes. 4. *Egressusque Cain à facie Domini habitauit profugus in terra ad Orientalem plagam Eden.* Pro quo in Hebraeo habemus, *habitauit in Nod*, id est, in tremore. Alius locus in quo eandem imposturam reijcit, est in Isaia c. 1. vbi cùm Iudaei contra Deum obmurmurarent, quòd illorum sabbata, & Neomenias, & sacrificia odio haberet, hanc illorum querelam reijciens, ait, *Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarū ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere, quaerite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me.* aut vt alij legūt, cum Cypriano, *Venite, disputemus simul.* Hic Deus se reum Cathedraticum exhibet ad respondendum argumentum hominum. Si autem Deus etiam supposito peccato Adae non haberet verè, & propriè, quantū in ipso est, voluntatē omnes saluandi, potuissent Iudaei contra ipsum arguere, nos etiamsi benè egerimus, saluari non poterimus, quia tu decreuisti nos in massa perditionis peccati originalis derelinquere, cui argumento nō potuisset Deus

respondere. Alius locus adhuc clarior est apud Ezech. c. 18. vbi cùm Iudæi aduersus Deum similem querelam porrexissent, dicentes, *Non est æqua via Domini: quia Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt*, eandem querelam reijciens, ait, *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, & non magis, vt conuertatur à vijs suis, & viuat?* Et infrà. *Nunquid via mea non est æqua, ac non magis viæ vestræ prauæ sunt? Cùm enim auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse animam suam viuificabit*, & totum illud caput plenum est huiusmodi increpationibus, quibus Deus illos arguit, qui faciunt illum autorem suæ illorum perditionis.

V. Septima demonstratio eiusdem veritatis sumitur ex alijs diuinæ Scripturæ testimonijs, quibus probatur, Deum patientissimè ferre hominũ peccata, illos expectando, vt conuertantur, & pœnitentiam agentes viuant, & cùm illos extremo afficit supplicio, ingenti quodam animi dolore excruciari. Primum testimonium colligitur ex lib. Genes. cap. 6. vbi cùm oporteret, illum mundum delere aquis diluuij propter illius grauissima peccata, dedit nihilominus peccatoribus spatiũ pœnitentiæ centum viginti annorum. Et cùm ob illorum impœnitentiam eos perdere deberet, maximo animi dolore tactus est, quod indicant verba illa, *Et tactus dolore cordis intrinsecus, delebo* (inquit) *hominem, quem creaui à facie terræ*. & illa, *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum*, pro quo in Hebræo לא ידון רוחי באדם לעלם id est, *non vexabitur spiritus meus propter hominem in æternum, nam illum perdam, aut illum vlciscar*, vt Rabbi Salomon in illum locum adnotauit. Secundũ testimonium colligitur ex Isaiæ cap. 1. vbi cùm populo Iudæorum extremam vltionem comminatus fuisset, illam quasi plangens dicebat, *Heu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis*. Tertium est apud Ieremiam cap. 8. vbi ait, *Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, & mordebunt vos, ait Dominus, dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens*. Aliud simile testimonium habetur Baruch cap. 4. Ex his autoritatibus sic argumentor. Si Deus pro sua sola voluntate voluit aliquos excludere à regno gloriæ, & permittere labi in peccata, vt sic posset suam iustitiam punitiuam in eis ostendere, & exercere, etsi non fuisset Deo animus, omnes homines etiam post lapsum Adæ saluos facere, ad quid tanta peccatorum tolerantia, ad quid tanto dolore affici, lacrymas emittere, & cruciari in peccatoribus puniendis? an putandus est Deus ad instar Crocodili, aut similium belluarum velle hominem interimere, interemptum verò deplorare? An de Deo cogitandum est id, quod neque de tyranno quantumuis pessimo licet cogitare?

VI. Octaua demonstratio sumitur ex varijs exaggerationibus, quibus Deus duritiem impiorum increpat, & exaggerat. Prou. c. 1. *Quia vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret, & despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id, quod timebatis aduenerit*. & apud Matth. c. 11. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent, verumtamen dico vobis, Tyro, & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm vobis*. c. 23. *Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*. & ad Rom. c. 2. *An ignoras, quod benignitas Dei ad pœnitentiam adducit, tu autem secundum duritiam tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei*. Profectò illæ omnes exaggerationes vanæ essent, & gratis confictæ ad homines illudendos, si supponeremus, Deum vel ante præuisum peccatum originale, vel etiam supposito ipso peccato originali pro sola sua voluntate, quantum ex se est, non velle omnium hominũ salutem: dicerent enim reprobi, Quid mirum, quòd vocati renuimus, & nõ aspeximus, & despeximus consilia, & non pœnituimus, & noluimus sub tuis alis cõgregari, tu enim Deus priores despexisti, tu nos à regno gloriæ exclusisti, tu decreuisti non dare nobis auxilia, quibus à nostra perditione liberaremur, tu decreuisti nos non liberare, & nos sine te ad te non possumus venire.

Nona demonstratio sumitur ex diuina vocatione. Deus sine exceptione omnes homines etiã post Adæ peccatũ vocat ad pœnitentiam, promittens omnibus vitã, & salutem, & gloriã. Huius veritatis velle testimonia transcribere, idẽ esset, atque velle hic totam Scripturã transcribere. Vel igitur Deus omnes vocat ex intentione dandi omnibus vitam, & gloriã, vel fictè, & per illusionẽ, ac derisionem. Secundum dici non potest, hoc enim admisso sequeretur, bonã partẽ diuinæ Scripturæ esse commentum gratis confictũ ad homines decipiendos, & illudẽdos, & omnes diuinæ vocationes, & promissiones respectu eorũ, qui de facto non saluantur, essent illusiones: sicut si quis vocaret canẽ positũ in catena, porrigendo illi panem, quẽ ligatus accipere nõ posset. Confirmatur etiam, si Deus etiã supposito peccato Adæ verè non vult omniũ hominum salutẽ, sequitur falsum esse, Deũ in manu hominis posuisse illius salutẽ, & damnationẽ, saltem respectu illorum, qui de facto non saluantur. Cõsequẽtia probatur, quia vanè diceretur posuisse hominis salutẽ in manu illius, nisi etiam posuisset in manu eius media, quibus salutem assequeretur. Falsitas verò cõsequentis euidẽter probatur ex diuina Scriptura Gen. 4. Deut. 30. Eccles. 15. Isaiæ 1. Ezech. 18. Apocal. 3. & alijs locis lib. 1. adductis ad humani arbitrij libertatem probandam. VII

Decima demonstratio sumitur ex diuina prouidentia, vel Deus per suam prouidentiam supernaturalem omnes homines ordinauit in finem æternæ salutis, vel non. Si sic, hoc est solum, quod nos affirmamus in nostra conclusione. Si non. Ergo sequitur, ei, qui de facto non consequitur æternam gloriam, non esse imputandum, quod non consequatur. Probatur sequela, nam ille nunquam fuit positus à Deo in eo ordine, in quo æternam salutem consequi posset, neque data est illi potestas, vt seipsum in tali ordine constitueret. Secundò sequitur, Deum illis, qui de facto non saluantur, nunquam dare media sufficientia ad ipsam salutem. Probatur consequentia, nam media ad finem qualiacunque illa sint, nunquam sunt sufficientia ad finem respectu illius, qui non est ordinatus ad ipsum finem. Sicut si diceremus, quòd quantæcunque alæ apponantur asino, nunquam erunt sufficientes illi ad volandum; quia asinus non est ordinatus ad volandum. Præterea quòd media dicuntur respectu finis, vnde illi, qui non est ad finem ordinatus nullum reuera conferunt medium ad finem. Tertiò sequitur his, qui verè non saluantur, vanè conferri gratiam, & auxilia ad finem gloriæ; quia conferuntur eis ex intentione, vt non assequantur talem finem. Imò sequitur, illos abutendo talibus auxilijs, non malè facere, quia benè vti non possunt: nam nullus benè vtitur medio nisi in ordine ad finem, VIII

nisi

illi [illegible] passim verbis aliter vti. Tandem sequitur priuationem diuinæ visionis non esse pœnam, & maximam pœnam peccati, vt omnes Theologi fatentur. Probatur sequela, quia Deus ante præuisum peccatum secundùm aduersarios, constituerat, illos excludere ab ipso fine gloriæ, quos de facto exclusit.

CAPVT XII.

Probatur eadem veritas ex euersione præcipui fundamenti aduersariorum.

I. VNdecima demonstratio sumi potest ex destructione præcipui fundamenti, cui aduersarij nituntur. Nam si Deus ante præuisa cuiusque opera aliquos efficaciter voluit à fine supernaturalis beatitudinis excludere, vel hoc voluit ob aliquem finem, vel non. Si ob nullum finem, irrationabilis omnino est ista positio, nec admittenda. Si ob aliquem finem, assignent illum. Dicunt, huiusmodi finem fuisse ostensionem diuinæ iustitiæ punitiuæ in reprobis. Contra hanc responsionem sic argüo. Ostensio diuinæ iustitiæ punitiuæ non potuit esse intenta à Deo intentione primaria, & voluntate antecedenti, sed solùm intentione secundaria, & voluntate consequenti. Ergo non potuit esse volita à Deo ante inspecta opera nostra. Consequentia relinquitur manifesta ex his, quæ lib. 4. cap. 21. dicta sunt de voluntate antecedenti, & consequenti, & hoc lib. cap. 2. de duplici fine diuinæ prouidentiæ particulari, & vniuersali. Antecedens verò probatur euidenti sententiâ diuinæ Scripturæ. nam illud, quod Deus non facit, nisi inuitus, & coactus, & cum maximo animi cruciatu, & dolore, non potest esse ab illo volitum, & intentum voluntate antecedenti, & intentione primaria: at Deus homines punit inuitus, & coactus, & cum maximo animi dolore, Genes. cap. 6. Isaiæ 1. & Ierem. cap. 8. quæ loca in argumentis præcedentibus sunt adducta.

II. Secundò probatur idem antecedens. Opus, quod est extraneum, & alienum à Deo, non est intentum ab illo primaria intentione: sed punire est opus extraneum, & alienum à Deo, Isaiæ c. 28. *Sicut enim in valle, quæ est in Gabaon, irascetur, vt faciat opus suum, alienum opus eius, vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo.* & Ecclesia docet, opus Dei proprium non esse opus iustitiæ punitiuæ, sed opus misericordiæ. Et certè nullus Pater nisi impijssimus, nullus Princeps nisi perditissimus tyrannus, vellet habere filium, aut subditum malum, quem posset iustè punire.

Tertiò probatur idem antecedens. Illud quod est à Deo principaliter volitum, & intentum circa creaturam rationalem, non est illius mors, sed vita, prosperitas, & conseruatio. Psal. 29. *Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius.* Sapient. 1. *Deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione hominum: creauit enim vt essent omnia.* Ezech. cap. 18. *Numquid voluntatis meæ est mors impij, & non vt conuertatur à vijs suis & viuat.* Confirmatur ratio autoritate sanctorum Patrum, D.

Chrysost. Chrysost. homil. 1. ad Ephes. circa illa verba, *secundum propositum voluntatis suæ*, inquit, *perinde est, quia vehementer vellet fieri, hoc ipsius erat desiderium, quasi si quis dicat, hoc ipsa erat eius voluntas. Eudocia enim vbique est præcipua Dei voluntas. est enim & alia eius voluntas, vt est primaria illa. secundum hanc non vult punire peccatores: & est secundaria, secundum quam vult, qui in sceleribus persistunt contumaciter, eos punire.* D. Ioannes Damasc. lib. 2. de fide cap. 29. eidem Damasc. sententiæ Chrysostomi apertè subscribit. D. Cyrillus Alexandrin. lib. 2. ad Reginas ait, *Condidit* Cyril. Alex. *omnia Deus, vt essent, & vt salutaria forent, quæ produxit mundus, & non esset in eis pharmacum mortis, nec inferni regnum super terram.* posset adduci autoritas D. Thomæ, & Scholasticorum, sed hæretici illam non magnifaciunt.

Quartò probatur idem antecedens. Si iustitia punitiua esset primò intenta à Deo ad perfectionem vniuersi, quemadmodum est intenta ostensio diuinæ gloriæ per modum misericordiæ in electis, sequeretur esse Deo necessarios homines impios, in quibus posset huiusmodi iustitiam exercere, contra autoritatem Scripturæ Ecclesiast. cap. 15. *Non dicas, ille* (scilicet Deus) *me implanauit, non enim necessarij sunt ei homines impij.* & infrà, *Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi: non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium.* Consequentia ita euidens est, vt non possit etiam ab obstinato negari. illud enim est Deo necessarium, sine quo finem intentum omnino consequi ille non potest. III.

Quintò, si iustitia punitiua voluntate antecedenti, & primaria intentione est efficaciter à Deo intenta, sequitur, peccatum esse Deo efficaciter volitum, & intentum. Sequela euidens est, quia eadem est intentio finis, & mediorum, quæ sunt necessaria ad finem: iustitia verò punitiua sine peccato esse non potest, quia non esset iustitia, sed iniustitia, punire hominem sine culpa. falsitas verò consequentis probatione non indiget. Si enim peccatum esset à Deo volitum, & intentum, iam peccatum non esset, vt lib. præced. cap. 16. & sequenti ostendimus. Nec sufficit, si dicatur, Deum posse intendere aliquod particulare malum, quod cedat in bonum commune totius vniuersi. nam esto hoc sit verum de malo pœnæ, non tamen potest verum esse de malo culpæ. Dicetur, Deum non intendere malum culpæ, sed tantùm intendere pœnam, quæ consequitur ad ipsam culpam. Et hoc modo videntur respondere nonnulli Doctores alioquin Catholici, qui sic respondentes Catholicè se loqui arbitrantur. Sed ista responsio difficultatem non tollit, qui enim intendit aliquid, ad quod aliud necessariò sequitur, intendit etiam illud, quod necessariò sequitur ad intentum: vnde adulter licèt formaliter non intendat Dei offensam, quæ consequitur necessariò ad ipsum adulterium, tamen quia intendit actum adulterij, qui necessariò habet annexam Dei offensam, interpretatiuè reputatur intendere ipsam Dei offensam. Sic in proposito, si Deus intenderet actum peccati, & pœnam ad quam necessariò præsupponitur culpa, consequenter etiam diceretur intendere ipsam culpam, nec posset hominem peccantem licitè reprehendere, quòd peccaret: immo deberet illi gratias agere pro peccato, quia fecerit id, sine quo Deus non posset in eo suam iustitiam punitiuam exercere. Confirmatur ratio, nam Ecclesia Catholica damnat Caluinum, & recentiores hæreticos, quòd faciant Deum autorem peccati, vt patet ex Concil. Trid. sess. 6. de Iu- Conc. Trid. stificatione can. 6. & tamen Caluinus, & recentiores hæretici non dicunt, Deum intendere formalem malitiam peccati, sed solùm intendere actum, cui ipsa formalis malitia peccati est necessariò annexa, & ad illum necessariò consequitur, vt patet ex verbis Caluini libro primo Institut. cap. 18. Caluin. §. 2.

§.2.1.4.& aliis locis citatis lib.4.cap.16.& sequentibus.

IV. Sextò probatur idem antecedens, quia si iustitia punitiua fuisset à Deo principaliter intenta, faciè potuissent Patres ex hoc capite satisfacere argumento Paganorum, cùm argerebant, Deum non debuisse creare homines, & Angelos, quos præsciebat malos futuros esse; & tamen cùm variis modis huic argumento responderint, non videntur ex hoc capite solutionem adhibere. Dicetur, illos etiam ex hoc capite solutionem adhibuisse, illámque comprobari posse testimonio Sapientis in lib. Prouerb. cap. 16. dicentis, *vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Verùm ista responsio vim argumenti non tollit, nam licèt secundaria intentione hoc etiam fine Deus impios creet, tamen primaria eius intentio est, vt illi viuant, & saluentur. & hoc sentiunt sancti Patres, vt constat ex testimoniis proximè allatis Chrysostomi, Damasceni, & Cyrilli. Sensus quoque illorum verborum Sapientis non est quòd Deus eo fine præcipuo impios creet, vt habeat, quos punire possit in die malo; sed sensus est, quòd illos, quos præuidet propria voluntate malos futuros, si illos creet, nihilominus creat, & propria voluntate improbos factos, ordinat ad diem malum, quem

Gloss. Septuaginta. Vatablus. sensum indicant Glossa Ordinaria in illum locum, & lectio Septuaginta interpretum & Scholium Vatabli.

V. August. Septimò probatur idem antecedens testimonio D. Augustini lib. 3. de libero arbitrio cap. 9. vbi disputans hanc quæstionem, an Deus debuerit peccata in mundo permittere. Respondet affirmatiuè, rationem assignans, quia ex malis elicit bona, quæ faciunt ad decorem vniuersi. Sed contra hanc responsionem instabat quidam. Si peccata faciunt saltem hoc pacto ad decorem vniuersi. Ergo Deus non deberet ipsa peccata punire, quæ si defuissent, vniuersum perfectum minimè fuisset. Respondet Augustinus, quòd miseria peccati non facit ad perfectionem vniuersi, quod perfectum fuisset etiam sine peccato, immo per peccatum potiùs deturpatum est, & ita deturpatum, quòd potuisset destruere perfectionem vniuersi, nisi quòd Deus rependit damnum peccati, & illius turpitudinem per decorem iustitiæ vindicatiuæ. Ex hac doctrina elicitur tale argumentum. Illud quod intenditur solùm ad compensandum damnum, quod vniuersum patitur per peccatum, non potest esse à Deo principaliter intentum: iustitia punitiua est intenta à Deo ad compensandum damnum peccati. Ergo, &c. Confirmatur ratio. Sine peccato mundus fuisset æquè perfectus quoad perfectionem substantialem, sicut post peccatum, immo per peccatum quodammodo diminuta est illius perfectio essentialis. Ergo bonum iustitiæ vindicatiuæ non fuit à Deo intentum principaliter, sed solùm secundaria intentione. Consequentia probatur, quia sicut perfectio essentialis est prior perfectione accidentali: ita agens prius intendit perfectionem essentialem, quàm accidentalem, maximè quando perfectio accidentalis intenditur ad compensandum damnum, quod res patitur quoad perfectionem essentialem: modò bonum iustitiæ punitiuæ non pertinet ad perfectionem substantialem vniuersi, sed accidentalem tantùm, quia non potuit esse intentum nisi supposito peccato, & vniuersum perfectum fuisset sine peccato quoad suam perfectionem essentialem. Ergo bonum iustitiæ vindicatiuæ non potuit esse intentum à Deo primaria intentione, sed solùm secundaria.

VI. Octauò probatur idem antecedens. In Deo non fuit illa voluntas eligendi aliquos Angelos efficaciter ad gloriam, & alios excludendi efficaciter à gloria ante præuisa illorum opera, vt ostenderet in illis gloriam suam per modum misericordiæ, in illis verò per modum iustitiæ. Ergo neque circa homines habuit huiusmodi voluntatem. Antecedens colligitur euidenter ex D. Augustino lib. de Aug. correpc. & gratia, præcipuè in cap. 10. & ratio illud euidenter probat, quia omnes Angeli sunt creati in gratia, immo, vt Augustinus ibi loci ait, creati in beatitudine. Ergo non sunt creati principaliter eo fine, vt ostenderet in eis suam iustitiam punitiuam, vt quid enim crearet Angelum in gratia, & beatitudine ad exercendam in eo iustitiam vindicatiuam?

Tandem, quia nonnulli Theologi consentiunt, reprobos fuisse efficaciter exclusos à fine æternæ gloriæ ante illorum præuisa mala opera, & ostensionem diuinæ gloriæ per modum iustitiæ punitiuæ in reprobis fuisse æquè principaliter intentam à Deo, sicut fuit intentum bonum diuinæ gloriæ per modum misericordiæ in electis. Contra illos D.Tho. obiicitur autoritas D.Thom. de veritate quæst. 23. art. 1. & in 1. d. 47. quæst. 1. art. 2. ad 4. & 1. part. quæst. 22. art. 1. ad 2. & 4. & quæst. 23. art. 7. quibus in locis apertè ostendit, iustitiam punitiuam non fuisse à Deo intentam primaria, sed solùm secundaria intentione. Caietan. etiam 1. part. quæst. 23. Caiet. art. 5. quærens, verùm iustitia punitiua sit finalis causa totius reprobationis, inter alia dicit, *Quòd suauis dispositio creaturarum rationabilium, & bonitatem manifestè est causa permissionis peccatorum, dum homines quidam relinquuntur in manu propry consily.* & quæst. 22. art. 2. ait, *Subest etiam naturalis ratio, cur malum culpæ permissum fuerit, scilicet suauis rerum dispositio, potentia namque peccandi ab vniuerso subtrahi non potest, sine illius maxima iactura in amissione omnium creaturarum intellectualium, vt alibi patet, actus autem peccati ab huiusmodi potentia progrediens quamuis prohiberi, id est, non permitti potuisset, suauis tamen dispositio liberi arbitry creati hoc non exigit, sed magis, vt sua vi seipsum agat, & quoniam ad prouidentiam diuinam spectat disponere omnia suauiter, elegit sapientissimè Deus permissionem aliorum culpæ.* Ex hac doctrina Caietani liquidò constat, permissionem peccati non fuisse principaliter intentam ad ostensionem iustitiæ punitiuæ in reprobis, vt nonnulli doctrinæ eiusdem Caietani plurimùm addicti fatentur, & ex consequenti neque ipsam iustitiam punitiuam fuisse à Deo principaliter intentam, quod lib. 7. ex instituto declaratum est.

CAPVT XIII.

Nonnulla argumenta ex diuina Scriptura deprompta contra veritatem superius comprobatam afferuntur, ac soluuntur.

I. CONtra veritatem assertionis præcedentibus argumentis à nobis efficaciter, & demonstratiuè (ni fallor) comprobatæ, obiiciunt aduersarij plurima argumenta, quæ vt ordinatè afferamus mancebum, & soluamus, ad quasdam classes reducemus. In prima classe referemus argumenta deprompta ex diuina Scriptura, quibus nituntur illi ostendere, Deum pro solo beneplacito suæ voluntatis nullis inspectis operibus ho-

meritorum bona, aut mala aliquos elegisse ad gloriam, vt ostenderet in eis suam misericordiam, alios dereliquisse puniendos, vt ostenderet in eis suam iustitiam punitiuam.

Primum testimonium colligitur ex epistola ad Roman. cap. 9. vbi Apostolus dicit, *Cùm enim nondum nati essent, aut aliquid boni egissent, aut mali* (loquebatur Apostolus de Esaü, & Iacob) *vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esaü autem odio habui.* Fuit igitur Esaü odio habitus à Deo ante praeuisa illius mala opera.

Secundum testimonium sumitur ex eodem loco in verbis sequentibus, vbi Apostolus occurrens cuidam obiectioni, sic ait: *Quid ergo dicemus, numquid iniquitas apud Deum? absit. Moysi enim dicit, miserebor, cuius misereor, & misericordiam praestabo, cui miserebor. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Dicit enim Scriptura Pharaoni, quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam, vt annuncietur nomen meum in vniuersa terra. Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Hic modus loquendi indicat, Deum consultò aliquos elegisse, vt ostenderet in eis suam gloriam per modum misericordiae, alios dereliquisse & permisisse obdurari, vt exerceret in eis suam iustitiam punitiuam.

Tertium testimonium sumitur ex eodem loco in verbis sequentibus, in quibus remouens aliam obiectionem, ait: *Dicis itaque mihi, quid adhuc queritur? voluntati enim eius quis resistit? O homo tu quis es, qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quare me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irae apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae praeparauit in gloriam,* &c. Ex his habemus, Deum pro beneplacito suae voluntatis alios praedestinare, alios reprobare, alios facere vasa honoris, alios vasa contumeliae, vt in his ostendat gloriam suam per modum misericordiae, & in illis potentiam, & iram suam, eos poenis afficiendo.

II. Quartum testimonium sumitur ex eadem epistola cap. 11. vbi Apostolus ait, quòd sine poenitentia sunt dona, & vocatio Dei. Si sine poenitentia, ergo omnes vocati à Deo saluantur: sed non omnes saluantur: Ergo non omnes vocantur. Ergo non omnibus vult salutem.

Quintum testimonium sumitur ex actis Apostolorum cap. 13. vbi dicitur, quòd crediderunt, quotquot praeordinati erant in vitam aeternam: sed non omnes credunt: ergo non omnes sunt ad vitam aeternam praeordinati.

Sextum testimonium sumitur ex Euangelio Lucae cap. 12. vbi Saluator ait, *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Si illi, quibus complacuit Patri dare regnum, sunt grex pusillus. Ergo non est in Deo voluntas beneplaciti dandi omnibus gloriam.

Septimum testimonium sumitur ex lib. Ecclesiastici cap. 33. quod ad hoc propositum adducit Augustinus lib. 1. ad Simplician. quaest. 2. vbi sic habetur: *Ex ipsis exaltauit, & magnificauit Deus, & ex ipsis posuit in numerum dierum, & omnes homines de solo, & ex terra, vnde creatus est Adam. In multitudine disciplinae Dominus separauit eos, & immutauit vias eorum, ex ipsis benedixit, & exaltauit, & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit, & ex ipsis maledixit, & humiliauit, & conuertit illos à separatione ipsorum. Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud, & disponere, omnes viae eius secundum dispositionem eius. Sic homo in manu illius, qui se fecit, & reddet illi secundum iudicium suum.*

Circa primum testimonium multi multa dicunt, quae fortasse, nec sunt vera in se, nec ad mentem Apostoli. Mihi salua, quae debetur omnibus Catholicis expositoribus reuerentia, duo certissima videntur. Primum est, illud testimonium, & exemplum Iacob, & Esaü, quod sumptum est ab Apostolo ex lib. Genes. cap. 25. & Malach. cap. 1. iuxta sensum literalem non esse intelligendum de electione ad Regnum gloriae, sed de electione Iacob ad regnum, & primogenituram, & ad bona temporalia, postposito Esaü, qui tamen erat frater Iacob, & natu maior, cui iure primogeniturae regnum debebatur: & mentem Apostoli in sensu historico, & literali fuisse, ostendere, talem electionem factam fuisse ex solo beneplacito diuinae voluntatis, nullis praecedentibus meritis bonis, aut malis, ob quae Iacob foret ad regnum assumendus, & computandus inter haeredes Abrahae, quibus facta est à Deo promissio, & Esaü ab eodem regno excludendus. Secundò certum esse arbitror praeter hunc sensum literalem, & historicum, quem verba prae se ferunt, intendisse Apostolum alium sensum mysticum, & allegoricum: neque enim inconueniens est praeter sensum historicum, & literalem, quem habet aliquis locus veteris Testamenti, eundem locum in nouo Testamento allegari in alio sensu mystico, & allegorico, immo hoc frequentissimum est ferè in omnibus epistolis D. Pauli, & etiam in ipso Euangelio, quia omnes historiae veteris Testamenti erant figurae, & allegoriae eorum, quae gesta sunt in nouo Testamento, vt Apostolus obseruat in epistola 1. ad Corinth. cap. 10. & quod spectat ad hoc testimonium, ita obseruat D. Hieronymus in Malachiam cap. 1. circa illa verba, *Dilexi vos dicit Dominus.* vbi sic scribit: *Antequam nasceremini, immò priusquam Rebecca, Esaü, & Iacob vtero suo funderet, ut Iacob vos dilexi, ut Esaü Idumaeos odio habui, quem locum Apostolus Paulus mystica disputatione ventilans, scribit ad Romanos, duo pariter testimonia de Genesi, Malachiaque coniungens,* &c. III. Hieronym.

Verùm cùm hoc certum sit, quis tamen fuerit sensus mysticus ab Apostolo intentus, explicare, hoc opus, hic labor. Nonnulli existimant, Apostolum intendisse, ostendere electionem aliquorum ad gloriam, & reprobationem nonnullorum à gloria factam fuisse à Deo ex solo beneplacito suae voluntatis ante vlla merita praeuisa, siue bona, siue mala, & hoc esse diligere Iacob, & odio habere Esaü. Haec sententia mihi omnino non probatur. primò, quia Deus non elegit efficaciter aliquem ad gloriam ante praeuisa merita bona, vt lib. sequenti ex diuina Scriptura, & sanctis Patribus praecipuè Augustino euidenter probabo. Secundò, quia haec sententia est apertè contra D. Augustinum libro primo ad Simplician. q. 2. vbi expendens hunc locum Apostoli, docet, ista verba esse intelligenda per figuram, quam vocant prolepsin, vt sit sensus, quòd cùm Esaü, & Iacob nullum opus vel bonum, vel malum egissent, vt secundum illud maneret propositum diuinae electionis, quae electio non est nisi ex meritis praeuisis, ideo non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, *quia maior seruiet minori:* verba Augustini sunt ista. *Sed dictum est, vt scilicet secundum electionem propositum Dei maneret, & ideo quaerimus quia dictum est, nisi forte sic est dictum* IV. Augustin.

distinguenda sententia, non vt intelligeremus, tanquam idèo non ex operibus, sed ex vocante dictum est: quia maior seruiet minori, vt secundum electionem propositum Dei maneret; sed ita potius, vt hoc de minoribus natis, & nondum aliquid operatis exemplum datum accipiatur, ne aliqua electio hic possit intelligi. Neque hanc sententiam Augustinus vnquam retractauit, vt nonnulli sine solido fundamento affirmant: quia licèt aliis in locis eundem locum Apostoli exposuerit de electione ad gratiam, quæ fit sine vllis præcedentibus meritis, tamen loquendo de electione ad gloriam, constantissimè semper docuit, illam fieri ex præuisis meritis, vt suo loco ostendemus. Deinde esto hoc testimonium possit exponi de electione ad gloriam, nullus tamen docere posset, aliquos fuisse reprobatos, & odio habitos à Deo ante præuisa illorum mala opera, quod tamen dicere debent illi, qui hunc locum Apostoli exponunt de electione ad gloriam: quia Apostolus dicit, quod antequam Esaü, & Iacob aliquid boni egissent, aut mali, iste fuit à Deo electus, & dilectus, ille verò reprobatus, & odio habitus. Si autem Esaü non potuit esse odio habitus à Deo ante præuisa eius mala opera, neque Iacob potuit esse electus ante præuisa bona opera: nam velle vnum fuisse electum ante præuisa opera bona, alium verò non fuisse reprobatum ante præuisa opera mala, est manifestè loqui contra textum Apostoli, qui eodem modo loquitur de vtrisque. Quòd autem Esaü non fuerit reprobatus à Deo, neque odio habitus ante præuisa illius mala opera, probat euidenter Augustinus dicto lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. testimonio diuinæ Scripturæ in lib. Sapient. cap. 11. dicentis: *Nihil odisti eorum, quæ fecisti*, ex quibus post multa sic concludit: *Non igitur odit Deus Esaü hominem, sed Esaü peccatorem*, quam doctrinam habet etiam in epistola 106. ad Bonifacium paulo post medium, ex qua apparet, quid veritatis contineat doctrina Aluarez disp. 610. num. 12. asserentis illa verba, *Iacob dilexi, Esaü autem odio habui*, esse intelligenda de dilectione, & odio ante præuisum peccatum, & illam expositionem esse ad mentem Augustini, præcipuè in dicta epistola 106.

Aug.

Aluarez.

V. Alij igitur dicunt, Apostolum ibi loqui de electione ad gratiam, & velle docere electionem ad gratiam factam fuisse à Deo ante præuisa nostra merita. Hæc doctrina in eo, quod ait, electionem ad gratiam fieri ante merita præuisa, est vera, & Catholica: sed in eo, quod ait, Apostolum ibi loci hoc docere voluisse, suam habet difficultatem, quia eodem modo oporteret dicere, Deum ante præuisa peccata aliquos à gratia reprobasse, & odio habuisse, quod tamen dici non potest, cùm Deus ex se paratus sit dare omnibus gratiam, saltem sufficientem, & illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum, & nullum deserat, nisi prius ab homine deseratur, vt lib. 1. cap. 12. ex diuina Scriptura, Augustino, & Concil. Tridentino ostendimus. & idem Augustinus dicto lib. 1. ad Simplicia. q. 2. docet, odium Dei supponere saltem peccatum originale in obiecto.

Alij verò putant, Apostolum non loqui de electione, & prædestinatione, aut de reprobatione alicuius personæ particularis, sed de electione populi Gentilis ad gratiam Euangelij & reprobatione populi Iudaici, donec intret plenitudo gentium, nituntúrque huic expositioni accommodare verba Apostoli. Hanc sententiam reiicit Cardinal. Bellarmin. lib. 2. de gratia & libero arbitrio c. 10. quia Apostolus infrà vtitur exemplo vasorum gloriæ, & contumeliæ, quod non potest applicari omnibus Gentilibus, & omnibus Iudæis. Secundò, quia in particulari nominat Pharaonem, quem constat fuisse reprobatum. Tertiò, quia omnes electi saluantur, & tamen non omnes vocati ad Ecclesiam, & baptizati, saluantur.

Bellarm.

VI In hac re grauissima ob varias Doctorum sententias, videntur mihi tria dicenda. Primò, hunc locum Apostoli per sensum accommodatum posse legitimè exponi de prædestinatione, & reprobatione. Sic namque ipsum exponunt Augustinus, Hieron. & alij graues Doctores tum antiqui, tum recentiores. Secundò dico, videri mihi saluâ semper censura sanctæ Romanæ Ecclesiæ, præcipuum scopum Apostoli tum in eo cap. tum in tota epistola ad Romanos, non esse disputare de Reprobatione, aut Prædestinatione. Dixi notanter scopum principalem, quia non nego absolutè, illum loqui de prædestinatione, aut de reprobatione, sed dico, hunc non esse principalem eius finem, & scopum. ratio est, quia in dicto cap. 9. sub nomine electorum, & vocatorum Apostolus comprehendit omnes Christianos, sicut patet ex serie verborum, præcipuè ex illis verbis, sic continuatis, *vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, quos & vocauit, nos non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam*, &c. & in epistola ad Ephes. cap. 1. vbi ait: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati coram illo*. ex quibus verbis constat, non omnes, quos Apostolus vocat electos, esse prædestinatos, nam non omnes, qui ingrediuntur in Ecclesiam per Baptismum, & fidem, saluantur. Nec satisfacit responsio eorum, qui dicunt, Apostolum vocare omnes Christianos electos, eo quòd benè speraret de omnibus ad fidem vocatis, non quòd affirmaret, illos omnes verè, & propriè fuisse electos, quia si hoc modo liceret nobis verba sacræ Scripturæ impropriare, & eos, quos Scriptura dicit, & vocat electos, liceret dicere non esse verè, & propriè electos, totum negotium diuinæ prædestinationis reduceretur ad manifestam incertitudinem. Immo ad eandem incertitudinem reduceretur ipsa diuina Scriptura.

VII Tertiò videtur mihi dicendum cum D. Augustino in cit. expositione epistolæ ad Romanos, scopum principalem Apostoli fuisse, dissoluere quæstionem quandam ortam inter Iudæos, & Gentiles, qui venerant ad fidem Euangelij, scilicet vtrùm solis Iudæis venerit Euangelium, propter illorum merita, an verò nullis præcedentibus meritis omnibus Gentibus venerit iustificatio fidei, quæ est in Christo Iesu. quam quæstionem Apostolus dissoluens, docet, omnibus venisse gratiam Domini nostri Iesu Christi nullis præcedentibus eorum meritis bonorum operum. quæ doctrina, vt intelligatur, aduertendum est, temporibus Apostolorum tres præcipuos errores inter fideles fuisse à Pseudo-Apostolis disseminatos. Primus fuit, Christum datum fuisse Iudæis ob illorum merita, & illos per legis obseruantiam talem, ac tantum bonum sibi promeruisse. Secundus error fuit, posteritatem Abrahæ, cui facta est de Christo repromissio, computandam, & accipiendam esse secundùm propagationem, & filiationem carnis, non autem secundùm filiationem, & adoptionem spiritualem, per gratiam, & fidem. Tertius error, quem ex præcedentibus deducebant, erat, solos Iudæos ad fidem, & gratiam Euangelij admittendos esse. Hos tres errores principaliter

Aug.

intendit

intelligi Apostolum exercere in dicta epistola ad Romanos, [illegible] tres propositiones constituit, & probat. Prima est, Christum non esse datum Abrahæ, & semini eius ob illorum merita, sed tantum ex gratuita Dei misericordia, & bonitate. Secunda propositio est, semen, & posteritatem Abrahæ, cui facta est de Christo repromissio, computandam esse, non secundùm propagationem carnis, sed spiritus, id est, non omnes, qui descendunt ex Abraham secundùm propagationem carnalem, computandos esse inter filios Abrahæ, quibus facta est de Christo repromissio, sed illos solùm, qui sunt filij Abrahæ, secundùm spiritum, & fidem, qui fidem Abrahæ imitantur, qui fidem Christi suscipiunt, & veniunt ad veritatem Euangelij, siue illi secundùm carnem sint filij Abrahæ, siue non. Tertia propositio est, Euangelium prædicandum esse non solùm Iudæis, sed etiam Gentilibus, & à gratia Euangelij nullos esse excludendos.

VIII. Primam propositionem probat Apostolus primò ex eo, quia tam Iudæi, qui legem habebant, quàm Gentiles, qui sine lege viuebant, ante Christi aduentum, omnes erant pleni peccatis, & nulla erant eorum merita bonorum operum. Hoc argumentum prosequitur cap. 1. 2. 3. Secundò idē probat ex eo, quoniam ipsemet Abraham, cui facta est de Christo repromissio, non per merita suorum bonorum operum, sed per solam fidem, & gratuitam Dei misericordiam iustificatus est. hoc in cap. 4. Tertiò idem probat, quia omnes homines siue Iudæi, siue Gentiles in Adam mortui sunt, & solus Christus est cunctorum hominum viuificator, & Redemptor, siue Iudæorum, siue Gentilium. hoc in cap. 5. & 6. Quartò idem probat, quia lex data genti Iudæorum non fuit spiritualis, habens vim purgandi homines à peccatis, aut viuificandi, sed fuit lex carnalis, habens solùm vim ostendendi peccata, à quibus homines per solam gratiā Christi emundantur, qua gratia adueniente lex est exinanita, hoc in cap. 7. & 8. Quintò idem probat ex eo, quoniam cùm multi essent posteri Abrahæ secundùm carnem, Deus nullis eorum bonis, vel malis operibus inspectis, nonnullos ex filiis Abrahæ secundùm carnem voluit computari in semine Abrahæ, cui facta est de Christo repromissio, aliis, qui similiter erāt filij Abrahæ secundùm carnem, postpositis, & exclusis. Hoc probat Apostolus c. 9. duobus exemplis, scilicet Isaac, & Iacob, qui soli cum illorum posteritate electi sunt à Deo, & computari in semine Abrahæ, cùm tamen Abraham alios filios haberet secundùm carnem, & Isaac haberet fratrem Ismaëlem, & Iacob fratrem Esaū.

IX. Secundam propositionem probat Apostolus implicitè eisdem ferè argumentis. Sed præcipuè, & ex instituto eam incipit probare in dicto c. 9. eisdē exēplis Isaac, & Iacob. nam si Esaū & Ismaël fuerunt filij Abrahæ secundùm carnem, sicut Isaac, & Iacob, & tamen non computātur in semine Abrahæ, sicut Isaac, & Iacob. Ergo signū est, cōputationem seminis Abrahæ, cui facta est de Christo repromissio, accipiendam esse non secundùm propagationem carnis, sed spiritus. Secundò illā probat testimonio Oseæ c. 1. sic dicens, *Quos vocauit nos nō solùm ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus, sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam, & nō dilectam dilectam, & non misericordiam consecutam misericordiam consecutam.* & alia multa adducit ex eodem Osea, & Isaia ad eandem veritatem probandam. Tertiò probat eandem veritatē, quia iustitia Christi non est ex lege, sed ex fide, quæ omnibus indistinctè proponitur, siue Iudæis, siue Gētilib. & sic filiatio Abrahæ, cui facta est de Christo repromissio, non solùm ex Iudæis, sed etiā ex Gētilibus accipienda est hoc in c. 10. Quartò eandē veritatē probat, quia salus obuenit mundo ex Dei gratia, non ex nostris operibus, alioqui gratia non esset gratia: sed Deus suam gratiā dat non solùm Iudæis, sed etiam Gentilibus, quod probat etiam testimoniis diuinarū Scripturarum. Ex his deducitur euidenter Tertia propositio, quòd Euangeliū omnibus indistinctè tam Gentilibus, quàm Iudæis sit prædicandū, & ad gratiam Euangelij omnes indistinctè sint recipiendi, & admittendi. Hanc esse mentē Apostoli, & series verborū eiusdē epistolæ ostendit, & Augustinus loco cit. non obscurè animaduertit, quam si expositores aduertissent, à plerisque difficultatibus se expedirent, nō solùm circa epistolam ad Romanos, sed etiā circa alias omnes epistolas D. Pauli. non enim illi errores fuerūt à falsis Apostolis apud solos Romanos disseminati, sed etiam apud Græcos, Galatas, & Asiaticos, propter quā causam coactus est etiam Timotheū circuncidere. Quæ omnia perstringendo mihi certissimū est, præcipuum scopum Apostoli in ea epistola, & præcipuè in eo c. 9. esse loqui non de reprobatione Iudæorū, & electione Gentiliū, nisi fortè fiat denominatio totius à maiori parte, sed de electione, & adoptione ad hæreditatem, & filiationem Abrahæ secundùm spiritū, per fidē, Baptismum, & gratiam Euangelij, & reprobatione Iudæorū secundùm carnem ab eadem filiatione, vt sit sensus, veros filios Abrahæ, quibus facta est de Christo repromissio, accipiendos esse, non secundùm propagationem carnis, sed spiritus, per gratiam, & fidē, & ad huiusmodi filiationē homines non fuisse à Deo electos ob illorū bona opera præuisa, sed gratuita Dei bonitate, & misericordia.

CAPVT XIV.

Testimoniis diuinæ Scripturæ capite præcedenti allatis contra veritatem respondetur.

EX dictis in cap. præcedenti facilè responderi potest ad testimonia ibi allegata ab aduersariis ex diuina Scriptura. Nā ad primū respōdetur, illud testimonium in sensu literali non esse intelligendum de electione ad bona spiritualia, sed tēporalia. quod non obscurè insinuat D. Hieronymus in loco cit. commentariorum in Malachiam c. 1. & notant Vasquez 1. part. disp. 95. c. 8. Bartholomæus Camerarius, & Ioannes à Bononia ibid. ab eo relati, & nouissimè Cardinalis Toletus in 9. c. epistolæ ad Romanos annot. 21. In sensu autem allegorico dicendum primò Apostolum non loqui de electione ad gloriam ante præuisa merita, sed de electione, & adoptione in filios Abrahæ spirituales per fidem, & gratiam Euangelij, & reprobatione filiorum Abrahæ secundùm carnem, vt sit sensus, huiusmodi electionem, aut reprobationē factā esse ex solo Dei beneplacito, nō autē ex bonis, vel malis meritis nostris præuisis. Et hoc est, Iacob fuisse dilectum, & Esaū odio habitū, scilicet filios Abrahæ secundùm carnem, & Iudæos, qui erant natu maiores, quibus datum erat regnū, & sacerdotium, & lex, vt dicit Apostolus in principio illius capitis, fuisse à Deo posthabitos: filios verò Abrahæ secundùm spiritum, ex quibus plurimi erant Gentiles, & natu minores, filiis primogenitis secundùm carnem fuisse prælatos; & iuxta hanc expositionem cessant omnes difficultates. I.

D. Hieron. Vasquez.

II. Secundò ob reuerentiam Doctorum, qui hunc locum interpretantur de prædestinatis, & reprobis, respondeo, hoc testimonium non posse intelligi de electione ad gloriam, quæ secundùm Augustinum non est nisi ex meritis præuisis, sed esse intelligendum de electione ad gratiam, quæ est sine meritis præuisis, non quidem in eo sensu, quòd Deus velit quibusdam gratiam dare, & quibusdam non: sed quia aliquibus vult dare maiora, & potiora dona gratiæ, quàm aliis, nulli tamen negando sufficiens auxilium ad salutem: & hoc est verè diligere, & alterum odio habere, id est, minus diligere, sicut dicitur Lucæ 14. *Qui non odit patrem suum, & matrem suam, non est me dignus*, id est, qui non minus diligit patrem, & matrem, quàm me, non est me dignus. Ita respondet Vasquez dicta

Vasquez. Ioannes à Bononia. disp. 95. cap. 8. post Ioannem à Bononia in Opusc. de Prædestinatione part. 1. 6. *verùm eò reuertamur.* Præterea verba illa, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, non sunt construenda cum illis verbis, *antequam quidquam boni egissent, aut mali*. vt sit sensus, vnum dilectum, alterum odio habitum, antequam quidquam boni, aut mali egissent, esset enim sen-

Augustin. sus falsus, & erroneus, vt August. dicta q. 2. ad Simplicianum adnotauit: sed debent construi cum illis verbis, quia maior seruiet minori, vt sit sensus, quòd maior fuit odio habitus, & minor fuit dilectus, quia maior factus est seruus minoris, quod iuxta historiam ad bona temporalia est referendum.

III. Ad cuius rei euidentiorem intelligentiam notandum est, quando in nouo Testamento allegatur aliquod testimonium veteris Testamenti in sensu mystico, & allegorico, non esse necessariò seruari omnimodam paritatem inter sensum historicum, & allegoricum, alioqui absurditates multæ sequentur: sed sufficere, si seruetur vniformitas respectu finis, qui est attendendus in omnibus allegoriis, & parabolis, & locutionibus metaphoricis, id est, sufficere, si attendamus, quid ex sensu historico Spiritus sanctus velit inferre iuxta sensum mysticum, & allegoriam. exempli gratia, in Euangelio Lucæ c. 16. proponitur parabola villici, qui cùm timeret, quòd dominus illius vellet auferre à se villicationem, conuocatis singulis debitoribus domini sui dicebat primo, quantū debes domino meo? at ille dixit, centum cados olei. dixitque illi, accipe cautionem tuam, & sede citò, scribe quinquaginta, &c. & subiungit Saluator, quòd laudauit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filij huius sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. quod dictum non ita est accipiendum, vt qui dominum suum fraudauerit, laudem mereatur, certum enim est, illum sic agendo peccare, & reprehensione dignum esse, sed attendendus est finis parabolæ, qui est, homines hortari, vt de diuitiis huius sæculi per eleemosynas faciant sibi amicos, vt cùm defecerint ex hac vita, recipiant illos in æterna tabernacula. Ita in proposito nostro ex duabus illis allegoriis Isaac, & Iacob inductis ab Apostolo solùm attendendus est finis illarum, qui est docere, quòd homines ad gratiam Euangelij eliguntur non ex meritis præcedentibus, neque ex carnis, aut sanguinis, sed ex sola & gratuita Dei voluntate.

IV. Ad secundum testimonium possumus eodem modo respondere, verba illa, *miserebor cuius misereor*, &c. intelligenda esse de beneficiis temporalibus, vt sit sensus, Deum facere hunc dominum, illum seruum, hūc diuitem, illum pauperem, & hoc in solam Dei voluntatem esse referendum, nec non posse Deum argui iniustitiæ. ita exponunt Chrysost. & Theodoretus in illum locum, quibus consentit Cardinal. Toletus annotatione 21. Secundò admisso, quòd loquatur de bonis spiritualibus, dico sensum esse, quòd Deus repellere filios Abrahæ secundùm carnem ab hæreditate Abrahæ promissa, quæ est Christus, & admisisse filios Abrahæ secundùm spiritum, hoc in solam Dei voluntatem esse referendū, neque propter hoc posse Deum aut iniquitatis, aut iniustitiæ notari: quia hæc est gratia, & misericordia Dei, quæ nulli est debita. Tertiò admisso, quòd specialiter loquatur de gratia prædestinationis, dico sensum esse, Deū dona supernaturalia concedere quibus vult, & quantum vult, nulli tamen denegando auxilia ad salutem necessaria. Illud quod de Pharaone subdicitur, *quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam*, non facit sensum, quòd Deus Pharaonem creauerit ob hunc principaliter finem, vt illum puniret, esset enim sensus erroneus, quia creauit Deus, vt essent omnia, vt dicitur Sapient. 1. sed sensus legitimus est, quòd cùm Pharao esset improbus, & morte dignus, Deus nihilominus illum patienter sustinuit, immo beneficiis cumulauit, & ad regnum extulit, & permisit in suam populum desæuire, vt esset illi occasio gloriam suam manifestandi, vt sic laudaretur nomen Dei in omnibus gentibus, sicut de cæco nato dicitur Ioan. c. 9. *Neque hic peccauit, neque parentes eius, sed vt manifestentur opera Dei in illo.* Ita exponunt hunc locū Oecumenius, Chrysost. & D. Ambros. & dicunt, quòd eo etiam fine Deus Pharaonem creauerit, vt ostenderet in eo suam potentiam, & virtutem, & ob hanc causam illum patienter sustinuerit, & permiserit in propria malitia obdurari, hæc tamen non fuit præcipua illius intentio, sed secundaria, præcipuus autem finis, propter quem tum ipsum Pharaonem, tum etiam omnes alios, quos malos futuros esse prænoscit, creauit, & creat, & sustinet illorum peccata, est ille, quem nobis indicat Sapiens in lib. Sapientiæ c. 12. dicens: *Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti, quoniā odibilia opera tibi faciebāt*, &c. & paulo infra: *Sed & his tamquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, vt illos paulatim exterminarent. Non quia impotens eras, in bello subiicere impios iustis, aut bestiis sæuis, aut verbo duro simul exterminare, sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ*, &c. & infra: *Si enim inimicos seruorum tuorum, & debitos morti cum tanta cruciasti attentione, & liberasti, dans tempus, & locum, per quæ possent mutari à malitia, cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta, & conuentiones dedisti bonarum promissionum?* Hic fuit finis, propter quem Pharaonem, & Ægyptios, & omnes improbos patienter sustinuit, & sustinet, vt tandem aliquando diuinis beneficiis deuicti resipiscant, & pœnitentiam agentes ad Deum conuertantur. quem finem magis expressit Apostolus ad Roman. 2. cùm ait, *An ignoras, quòd benignitas Dei te ad pœnitentiam adducit.* est etiam alius finis, propter quem eos, quos præscit futuros malos, creat, vt scilicet per illos boni à peccatis emundentur, sicut mundantur vasa aurea per vasa fictilia, & in bonis operibus per malos exerceantur, sicut dicit Augustinus dicta q. 2. ad Simplician. & in Psal. 45. circa 1. versiculum. August.

Ad tertium testimonium, quia non solùm hæretici, sed etiam nonnulli Catholici metaphoras V.

illa

illi figuli, & vasorum in honorem, & contumeliā natura male abutuntur, & ita de hominibus ratiocinantur, tanquam si illi essent lateres, aut materia sine voluntate, & sine spiritu, & nihil diuinæ gratiæ cooperarentur circa propriam salutem, sed totum negotium salutis nostræ soli diuinæ voluntati esset committendum, loquuntur que confidenter, dicentes, hanc esse mentem Apostoli, quoties enim aliquid respondetur, statim vrgent, dicentes: Tu quis es, qui respondeas Deo, nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quare me fecisti sic? Operæ pretium est, istud Apostoli testimonium, & hanc metaphoram, qua ille vtitur, diligenter explicare. Et mihi quidem iuxta ea, quæ lib. 4. c. 10. & cap. 11. dicta sunt, iterum videtur dicendum, Apostolum non comparare Deum figulo, dū operatur circa hominis voluntatem saltem respectu illorū actuum, quos humana voluntas liberè elicit, ita vt possit non elicere: sed comparari figulo, dum operatur circa hominem conferendo, vel auferendo bona temporalia, vt sunt vita, sanitas, diuitiæ, honores, & similia, vel ad summum operando circa animam, conferendo, vel auferendo ea solum, quæ Deus ponit in nobis sine nobis, id est, sine nostro consensu. Hanc autem esse mentem Apostoli probatur primò ex aliis locis diuinæ Scripturæ, ex quibus ille hanc metaphoram figuli, ac luti desumpsit, nimirum ex Psal. 2. ex lib. Sapient. cap. 15. Ecclesiastici 33. Isaiæ 45. & Ieremiæ 18. quibus in locis Scriptura non loquitur de collatione bonorum spiritualium, sed temporalium.

VI. Secundò probatur, hanc fuisse mentem Apostoli testimonio D. Chrysostomi, qui hunc locum sic exponit. *Caue* (inquit) *ne ad opificij rationem existimes hæc à Paulo dicta fuisse, aut sententiæ necessitatē, sed ad œconomicam potestatem, ac differentiam. nam si ita acceperimus, multa absurda sequentur; etenim si de animi sententia hoc loco sermo habetur & honorum, & non honorum erit ille Opifex: videbiturque iā homo extra omnem culpam esse, tum Paulus ipse, qui vbique ipsam voluntatem coronat, hac ratione secum ipse pugnare.*

Chrysost.

Hieronym. D. etiam Hieronymus nostram sententiā apertè confirmat in epistola ad Hedibiam q. 10. vbi in sensum contrarium exponens hunc locum Apostoli inquit: *Si enim in similitudinem vasis fictilis te à Deo creatum putas, & illum non posse resistere voluntati, hoc considera, quia vas fictile non dicit figulo, quare me fecisti sic: figulus enim habet potestatem de eodem luto, aut de eadem massa aliud vas in honorem facere, aliud in contumeliam. Deus autem æquali cunctos sorte generauit, & dedit arbitrij libertatem, vt faciat vnusquisque, quod vult, siue malum, siue bonum.* Ex hac Hieronymi sententia in tantum abest, vt hæc metaphora vasorum locum habeat, cùm agitur de voluntate humana, vt putet D. Hieronymus, quòd si Deus erga hominem operaretur more figuli circa lutum, homo non esset liberæ voluntatis: & ex hoc, quòd homo liberè operatur, Deum non operari circa illius voluntatem, sicut figulus circa lutum.

VII. Tertiò probatur, hanc esse germanam intelligentiam D. Pauli. nam cùm ille metaphoram vasorum honoris, & contumeliæ prædestinatis, & reprobis applicat, modo planè contrario illam applicat, docens, Deū pro sola sua voluntate non facere homines vasa honoris, aut contumeliæ, sed homines Deo vel adiuuante, vel permittente per suam ipsorum libertatem facere seipsos vasa honoris, & vasa contumeliæ. Locus est apertus in epistola 2. ad Timoth. c. 2. vbi sic ait: *Sed firmū fundamentū Dei stat, habens signaculum hoc, cognouit Dominus, qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini. in magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam. si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum paratum.* Hæc ratio confirmari potest ex D. Augustin. lib. de salutaribus documentis c. 36. vbi hortatur hominem, qui videt se vas confractum, recurrere ad Deum, qui est figulus, vt reparetur, & verba Augustini referuntur à Glossa in lib. Ecclesiastici c. 33. circa illa verba, *quasi lutum figuli in manu ipsius.* ex quo loco desumpsit Apostolus illam metaphoram. August. Glossa.

Quartò licèt Deus pro sola sua voluntate posset facere hominem vas honoris, conferendo illi gratiam, & gloriam: non tamen pro sola sua voluntate posset facere hominem vas contumeliæ. quia vasa contumeliæ sunt homines impij, Deus verò hominem malum, & improbum facere nō potest, qui summè bonus est. vnde saltem respectu impiorum non cadit hæc Apostoli metaphora.

Quintò ex ipso verborum contextu colligitur, Deum homines impios non facere vasa iræ, & contumeliæ. quia illud, quod Deus vix sustinet cū magna patientia, non facit pro beneplacito suæ voluntatis: sed Apostolus ait, Deum in multa patientia sustinuisse vasa iræ apta in interitum. non ergo Deus pro sola sua voluntate facit hæc vasa iræ, & contumeliæ.

Sextò si Deus eodem modo pro sola sua voluntate faceret reprobos vasa iræ, & contumeliæ, sicut facit electos vasa honoris, & gloriæ, quemadmodum figulus ex eodem luto pro sua voluntate facit vasa honoris, & contumeliæ, vt dicunt recentiores hæretici, irrationabiliter quereretur Deus de impiis, & illis succenseret, quòd essent impij, & rebelles: vnde responsio Apostoli magis augeret, & roboraret, quàm reiiceret querelam contra Deum inductam.

Tandem certū est, Deū vasa honoris, & gloriæ facere, quia dat hominibus gratiam, & mediante gratia gloriam, vasa autem contumeliæ non alia ratione facit, nisi quia homines per propriā ipsorū malitiam improbos factos ordinat in commodū electorum, vt seruiant illis ad eos purgandos à sordibus peccatorum. Sic dicit Augustinus in dicta q. 2. ad Simplicianum, quòd *ex numero impiorum, quos non iustificat, facit vasa in contumeliam, non hoc in eis odit, quod facit, quippe in quantum impij sunt, execrabiles sunt, in quantum autem vasa fiunt, ad aliquem vsum fiunt, vt per eorum ordinatas pœnas vasa, quæ fiunt in honorem, proficiant.*

Ex his omnibus apparet quàm ineptè ista metaphora figuli & luti à modernis hæreticis applicetur negotio diuinæ prædestinationis, & reprobationis. Licèt namque Augustinus eandē metaphoram vasorū honoris, & contumeliæ applicauerit prædestinatis, & reprobis, longè tamen diuersa ratione illam applicauit, quàm hæretici faciant: & nunquam docuit, Deum pro sola sua voluntate facere reprobos vasa contumeliæ, sicut figulus ex luto facit vasa contumeliæ, quemadmodum hæretici contendunt. VIII.

Sed dicetur, redarguere non est soluere. quis igitur est sensus verborum Apostoli? Respondeo, illius mentem esse, occurrere cuidam obiectioni, quæ fieri poterat ab aduersario. dixerat enim Paulus, posse Deum honore afficere, quos vult, & suam vindictam exercere in quos vult, sine eo, quòd inferat alicui iniuriam, & potuisse præ-

ferre Iacob natu minorem Esau natu maiori, & potuisse præferre filios Abrahæ secundùm spiritum filijs Abrahæ secundùm carnem, & potuisse Pharaonem excitare, & sustinere, vt per signa, & portenta ostéderet in eo suā potentiā,& virtutem, nulli iniuriā irrogando, quia omnium Dominus est. Contrà poterat aduersarius obijcere. Si Deus in hoc ipsum excitauit Pharaonem, & excitat alios impios,& sustinet illos, vt ostendat in illis suam virtutem, vt quid postea de illis queritur, quòd sint rebelles,& impij? Huic obiectioni occurrens Apostolus ait: Etiamsi Deus more figuli operaretur circa homines faciens alios vasa honoris, alios vasa contumeliæ,cùm sit omnium Dominus, non haberent homines, quid iustè contra Deum opponerent: & hoc sufficeret ad obstruendum os loquentium iniqua contra Deum. Nunc autem multo minus habere possunt impij, quod contra Deum obiiciant ad suas iniquitates excusandas, quia licet Deus secundaria intentione sustineat vasa iræ, & contumeliæ, vt ostendat in eis iram suam,& notam faciat potentiam iræ suæ: tamen ipse impios non facit, sed suffert in multa patientia, & finis præcipuus,ob quem illos sustinet, est,vt ostendat diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Hic enim est finis præcipuus, propter quem Deus illos, quos præuidet impios futuros, nihilominus creat, & sustinet in multa patientia, & expectat ad pœnitentiam, vt illi deseruiant in commodum, & vtilitatem electorum, in quorum vtilitatem omnia cedunt,& à Deo ordinantur,vt inquit idem Apostolus sup. cap. 8. & Augustinus confirmat dicta q.2 ad Simplician.& D.Thom. 1.part. q.22.art.2. ad 2.& 4.& q.23.art.7.

Ad quartum testimonium sumptum ex cap.11. eiusdem epistolæ respondetur, Apostolum loqui de vocatione congrua, & efficaci, de qua verum est,omnes vocatos saluari: sed non omnes homines sic sunt vocati:vel si admittamus, Apostolum loqui de vocatione etiam non efficaci, qua omnes homines vocantur,dicendum est,quòd sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei, quantum est ex parte ipsius Dei,quoad præparationem donorum, & exhibitionem ipsius vocationis.

Ad quintum respondetur, illum textum loqui de diuina præordinatione per voluntatem Dei consequentem,& efficacem,quæ suo nomine vocatur prædestinatio,non autem de præordinatione per voluntatem antecedentem,& inefficacem, per quam etiam illi,qui non credunt, sunt ad vitam æternam præordinati, quantum est ex parte ipsius Dei.

Ad sextum respondetur eodem modo, illum textum esse exponendum de voluntate complacentiæ consequenti, & efficaci, secundùm quam illi, quibus complacuit dare regnum gloriæ, sunt pusillus grex comparatione aliorum, non quòd etiam aliis non velit ex se dare regnum gloriæ,sed quia illi vocati à Deo nolunt ad illum venire.

X. Ad vltimum respondetur,si verba textus exponantur de discretione, & separatione, & benedictione & maledictione spirituali, textum esse exponendum, vt huiusmodi separatio, & discretio facta non fuerit,nisi supposito peccato, quod manifestè indicant verba illa textus, *& reddet illi secundum iudicium suum*, nam Deus non potest reddere homini secundum iudicium ante causæ cognitionem,neque potest hominem damnare,nisi supposito delicto. Sic dicitur Sapient. 12. *Ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare exterum existimas à tua virtute.*

Secundò respondetur,illum textum non loqui de discretione prædestinatorum, & reproborum, sed de separatione diuersarum nationum, & gentium facta post electionem Adæ à Paradiso,& specialiter post diluuium, nam cum omnes homines ex eadem terra orti essent, Deus tamen in multitudine disciplinæ suæ separauit eos, & ex eis benedixit,exaltauit,& sanctificauit, scilicet Abrahamum,Isaac,& Iacob,& populum Hebræorũ: sanctificauit enim Aaron & filios Leui, quos ad se applicauit, & fecit ex eis sacerdotes, & Leuitas: alios verò separauit, & maledixit, scilicet Ægyptios,Chananæos,Chore,Datan,& Abiron, quos subuertit. Et sic illa omnia iuxta sensum literalem & historicum diuinæ Scripturæ sunt intelligenda & exponenda.

CAPVT XV.

Alia argumenta aduersariorum ex diuina Scriptura excerpta efferuntur, & soluuntur.

IN secunda classe recenseri possunt autoritates I diuinæ Scripturæ, quibus recentiores hæretici nituntur probare,Deum eo fine nonnullos homines creare, vt ostendat & exerceat in eis suam iustitiam punitiuam. Primum testimonium sumitur ex lib. Exodi cap.9. vbi dixit Deus Pharaoni, *Idcirco posui te,vt ostendam in te fortitudinem meam, & vt narretur nomen meum in omni terra*, vel vt Apostolus legit ad Roman.9. *In hoc ipsum excitaui te,vt ostendam in te virtutem meam*. Secundum testimonium sumitur ex lib. Prouerb. cap.16. vbi dicitur, *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum*. Tertium sumitur ex eadem epistola ad Roman. cap. 9. vbi ait, *quod si Deus volens ostendere iram,& notam facere potentiam suam,sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum*. His testimoniis vtebantur Caluinus, & Beza referente Bellarmino lib. 2. de Amissione gratiæ cap.12.

Verùm hæc motiua nullius sunt momenti,nam II ad primum testimonium iam dictum est,quòd illa verba, *Posui te*, vel *excitaui te*, non significant, creaui te,sed significant,patienter sustinui te, cùm deberem statim perdere, aut etiam extuli te ad regnum,& locupletaui, & animi tui duritiem sustinui,vt si nolueris beneficiis meis ad me conuerti, ego te malo vtar in bonũ, & ostendam in te gloriam meam, & faciam prædicari in gentibus nomen meum.Præter quod illa verba debent intelligi secundùm permissionem iuxta phrasim Hebraicam: & ita exponunt Augustinus q. 12. in Exod. Rupertus Abb. Chrysost.& alij expositores.Immo ex hæreticis Philippus Melancthon in locis communibus editis anno 46. in loco de viribus liberi arbitrij.

Secundò admisso,quòd illa verba significent idẽ, quod creaui te,respondetur,sensum non esse,Deũ hoc fine homines principaliter creare, vt habeat, quos possit punire:sed sensus est, eos, quos malos futuros esse præuidet,nihilominus creare, ob aliquod bonum,quod est profectus,& gloria electorum,quæ est bonũ principaliter intentum, ostensio diuinæ gloriæ per modum potentiæ,& iustitiæ punitiuæ,quæ est secundariò à Deo intenta,ita dicit Aug.lib.11.de Genesi ad literam c.22. & in lib. Enchirid.multis in locis,& in epistola 106.

Ad secundum respondetur,eodem modo, Deum non

non creat impium ad diem malum, sed eum, quem propria voluntate præuidet malum futurum, ordinat ad diem malum. Vnde in illa clausula, *impium ad diem malum*, supplendum est verbum, *ordinauit*, vt colligitur ex lectione septuaginta interpretum, & ex scholio Vatabli.

III. Ad tertium dico, erroneam esse interpretationem, quòd Deus ob hanc causam præcisam, aut etiam præcipuam sustineat patienter peccatores, vt possit habere, vnde ostendat in eis iram suam, & potentiam suam pœnis illos afficiendo, sicut Beza imaginatur: sed præcipuus finis, ob quem Deus tanta patientia impios sustinet, est, vt ostendat diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, & conuersio eorundem impiorum ad pœnitentiam, & hunc esse finem præcipuum diuinæ tolerantiæ, & patientiæ, indicat Apostolus in eadem epist. c. 2. cùm ait, *An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras, quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit, secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei.* Ex quibus verbis manifestè colligitur, duplicem esse finem diuinæ tolerantiæ, qua impios sustinet, alterum principaliter intentum, qui est peccatorum conuersio, & pœnitentia; alterum secundariò intentum, qui est ostensio diuinæ iustitiæ in impœnitentibus, & obstinatis.

IV. In tertia classe referuntur testimonia, quibus hæretici nituntur ostendere, Deum ita nolle aliquorum salutem, vt potiùs illos excæcet, & obduret in malo, ne videant, & audiant, & conuertantur, & saluentur. Primum testimonium sumitur ex lib. Exodi cap. 9. & ad Rom. cap. 9. vbi dicitur, quòd *Deus indurauit cor Pharaonis*, & quòd, *quem vult indurat.*

Secundum ex Isaiæ c. 6. vbi dicitur: *Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum.* Similis sententia habetur apud Matth. c. 13. Marc. cap. 4. Lucam c. 8. & apud Ioan. c. 12. vbi dicitur, quòd Iudæi non poterant credere, quia excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, sicut dicit Isaias.

Tertium testimonium ex epist. 2. ad Cor. cap. 4. vbi ait Apostolus, Euangelium Christi esse opertum iis, qui pereunt, in quibus Deus huius sæculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat eis illuminatio Euangelij Christi gloriæ.

V. Ad hæc omnia testimonia illud sufficere posset, quod ait Augustinus lib. 1. Retract. cap. 15. Si aliqui à Deo obdurantur, & excæcantur, tum hoc non esse sine illorum malis meritis, & hoc illis euenire in pœnam præcedentium peccatorum, quod satis est ad ostendendum, Deum ex se non velle alicuius ruinam, sed omnium salutem, & quod ait idem Augustinus lib. de perfecta iustitia respons. 15. Quòd *qui cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, tum hoc ita peccatum est, vt sit etiam pœna peccati.* Quod replicat lib. 5. contra Iulianum cap. 3. Verùm quia testimonia allegata omnia habent suas legitimas interpretationes, nec concludunt, quod aduersarij intendunt: Ad primum testimonium respondetur primò ex doctrina D. Hieronymi q. 10. ad Hedibiam, Deum nonnullos peccatores obdurare, & excæcare per accidens, scilicet eisdem beneficiis, & eodem lumine, quibus alios illuminat, emollit, & ad se conuertit. Hæc autem esse diuinæ contrarietas non ex contrario, quod Deus intendat per se aliquos obdurari, & obcæcari, sed oriri ex malitia, & praua dispositione animi eorum, qui Dei beneficia recipientes illis abutuntur, & in malum conuertunt: sicut idem Solis radius liquefacit glaciem, & indurat lutum, & ex eodem flore apes delibant mella, & serpentes venenum, &, vt Augustinus ait, oculis ægris odiosa est lux, quæ puris est amabilis.

Origenes. Secundò respondetur ex Origene lib. 3. Periarchon cap. 1. Deum indurare peccantes, & illos excæcare tolerando patienter illorum peccata, nec statim puniendo. Hæc est enim peccatorum pessima conditio, qui cùm à Deo non statim corripiuntur, abutentes diuina patientia, semper in maiora peccata labuntur, & tandem ad eam peccatorum metam deueniunt, vt Deum contemnant, & radios diuinarum illuminationum sub pedibus conculcent, sicut dicitur in lib. Iob c. 21. ad longum, & in lib. Eccles. c. 8. quòd *Quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore vllo filij hominum perpetrant mala.* quod clarioribus verbis prosecutus est Dauid in Psal. 72. dicens, *Quia non est respectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum, in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate, & impietate sua, prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis* & hic est modus quidam occultissimus diuinæ animaduersionis in quosdam peccatores, cùm illos non statim pro peccatis corripit, sed dissimulat, & patienter sustinet, iuxta illud Ezech. c. 16. *Auferetur zelus & indignatio mea à te, & quiescam, nec irascar amplius.* ex hoc enim sequitur, peccatores adeò in malis obdurari, vt vix sine miraculo conuerti possint.

VI. Tertiò respondetur ex Augustino in lib. de Corrept. & gratia cap. 4. & epist. 105. & lib. 5. contra Iulianum cap. 3. & lib. de Gratia, & libero arbitrio cap. 21. & sequentibus, & ex D. Greg. lib. 15. Moral. cap. 15. Ambros. & aliis Doctoribus communiter, Deum non obdurare, aut obcæcare peccatores positiuè, immittendo cordibus, & mentibus eorum duritiem, aut errores; hoc enim indignum esset diuinæ bonitati, quæ aduersùs hominum duritiem conqueritur, dicente D. Stephano in Actib. Apostolorum cap. 7. *Dura ceruice, & incircuncisis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis.* sed dicitur Deus quosdam peccatores obdurare, & obcæcare priuatiuè, illis subtrahendo in pœnam præcedentium peccatorum auxilia efficacia, sine quibus non illuminantur, nec emolliuntur: & hoc est Deum indurare, quem vult, quod semper in homine supponit demeritum, & peccatum. *Augustinus. Gregorius Papa. Ambrosius.*

VII. Ad secundum testimonium eodem modo respondendum est, sed tamen vt intelligatur modus loquendi propheticus, quem videtur secutus D. Ioannes loco allegato in argumento, & D. Paulus ad Roman. cap. 11. vbi citans idem testimonium Isaiæ inquit, *Dedit illis Deus Spiritum compunctionis, oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant vsque in hodiernum diem.* qui modus loquendi videtur facere Deum autorem nostræ obdurationis, & cæcitatis. Ideo duo sunt notanda. Primum est, licèt verba Isaiæ dicta sint per imperatiuum verbum, non tamen esse intelligenda per modum imperantis, sed solùm per modum propheticæ prædictionis, vt accipiatur verbum imperatiuum pro præterito indicatiui. Et sic legit illum locum D. Matth. dicens, cap. 13. *Incrassatum est cor populi huius, & auribus suis grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt, nequando videant oculis,*

&c. qui modus loquendi declarat, non Deum homines excæcare, aut obdurare, sed ipsos sese contra Deum obdurasse, & proprios oculos clausisse, & fuisse rebelles diuino lumini.

Secundò notandum est, tribus modis posse intelligi Deum homines obdurare, & obcæcare. Primo modo immittendo illis errores, & duritiem, sicut docuut recentiores hæretici, peruersè exponentes hæc, & similia testimonia sacræ Scripturæ. Secundo modo, quia cùm possit impedire hominis cæcitatem, & duritiem, non impedit. &
Augustin. hoc modo inquit Augustinus tract. 53. in Ioannem circa testimonium allegatum, Deum excæcauisse Iudæos, negando eis auxilia, quibus illuminarentur, & etiam nunc peccatores obdurare, quia cùm possit prohibere, ne incidant in errores, & in duritiam, non prohibet. quod intelligendum est, vt licet absolutè hoc non prohibeat, non tamen absolutè neget peccatoribus omnia auxilia sufficientia, quibus possint peccata vitare, si velint. Tertio modo possumus intelligere, Deum peccatores obdurare, & excæcare, quasi per accidens, ad eum modum, quo dicit Philosophus
Aristot. lib. 8. Physic. quòd frigus per accidens comburit, scilicet quòd Deus faciat aliquid, vnde homo occasionem accipiat seipsum obcæcandi, & magis obdurandi in peccato, licèt Deus non ea intentione id faciat, neque illud suapte natura sit tale, vt per illud homo obduretur, & obcæcetur. Et hoc tertio modo dicitur peccatores obcæcare, & hoc pacto Christus Iudæos miraculis, & sua doctrina obcæcauit, quippe qui per suam ipsorum malitiam ex Christi doctrina, & miraculis occasionem sumpserunt maioris cæcitatis, & obstinationis.

VIII. Ad tertium responderi potest eodem modo. aut
August. Irenæus. Tertull. dicendum est cum D. August. lib. 21. contra Faustum cap. 19. & Irenæo lib. 5. contra gentes c. 7. & Tertulliano lib. 5. contra Marcionem, quòd Apostolus per Deum huius sæculi intelligit Diabolum, vel superbiam, vel ingluuiem ventris, nam Diabolus vult à suis sequacibus pro Deo coli, & Apostolus de quibusdam ait, *quorum Deus venter est*; & ideo non dixit simpliciter Deus, sed dixit, *Deus huius sæculi.*

IX. In quarta serie referri possunt argumenta, quibus aduersarij nituntur probare Deum non dare omnibus hominibus media ad salutem necessaria, ex quo antecedenti deducunt, non esse voluntatem Dei, vt omnes homines salui fiant. & consequentia de se nota est, quia eadem est intentio finis, & mediorum, & qui vult finem, vult etiam media ad ipsum finem, & si non vult media, signum est, quòd non vult finem. Antecedens verò probatur, nam sunt multi infantes, qui sine propria culpa, & etiam suorum parentum decedunt ex hac vita sine Baptismo, quibus per humanam diligentiam non potuit subueniri. Sunt etiam multi infideles in remotissimis orbis terræ partibus, ad quos nunquam peruenit prædicatio Euangelij, & consequenter non possunt habere fidem, & Baptismum: & tamen fides & Baptismus sunt homini ad salutem necessaria, apud Marcum cap. vltimo. Hoc argumentum lib. 7. est repetendum, nam in fine illius libri ex instituto monstrandum est, nullum in hac vita destitui à Deo mediis ad salutem necessariis: ideo illius solutio vsque in illum locum differenda est, ne quæstiones importunè præueniamus. Pro nunc verò dicendum est, neque infantes, neque vllum hominem, in quacunque orbis terræ parte ille existat, destitui à Deo omnibus mediis ad salutem necessariis.

Quinto loco principaliter arguunt. Inter alia X.
media ad salutem necessarium est donum perseuerantiæ iuxta illud Euangelicum Matth. 24. *qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* sed non omnibus tribuitur donum perseuerantiæ vsque in finem, quia si sic esset, omnes saluarentur. Ergo non omnibus tribuuntur auxilia ad salutem necessaria.

Respondetur, quòd nomine perseuerantiæ duo possunt intelligi, vel auxilium supernaturale, quod Deus tribuit homini per modum actus primi ad vitanda peccata, vel ipsa actualis perseuerantia in bono, quæ est actus secundus proueniens ab auxilio Dei supernaturali, & simul à libero arbitrio creato. Argumentum concludit, quòd non tribuitur omnibus donū perseuerantiæ secundo modo acceptum, & cum hoc stat, Deum tribuere omnibus hominibus donum perseuerantiæ primo modo acceptum, saltem quatenus tribuere significat idem quod offerre, vt dicit Au- August.
gustinus in lib. de Natura & gratia, & colligitur ex Psal. 36. vbi dicitur quòd *Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos.* & ex Concil. Conc.
Tridentino sess. 6. de Iustificatione cap. 11. vbi Trid.
dicitur, Deum nullum deserere, nisi priùs ipse deseratur.

Sed contra hanc responsionem est instantia. Si Deus semper est paratus tribuere homini iustificato auxilium ad perseuerandum, sequitur, homines semel iustificatos non ampliùs peccare, sed perseuerare vsque in finem. quod patet esse falsum. Probatur consequentia, quia perseuerare in Dei gratia idem est, quod omnia peccata vitare, qui autem habet auxilium speciale perseuerantiæ, habet auxilium ad vitanda omnia peccata. Ergo non ampliùs peccat. Declaratur vis argumenti, quòd homo peccet, postquam est constitutus in gratia, necessariò supponit, illum esse destitutum illo auxilio speciali, quod Deus confert ad vitanda peccata, alioqui habens tale auxilium euitabit peccata. Ergo non homo prior deserit Deum, sed Deus prior deserit hominem tali auxilio.

Respondetur negando sequelam huius argumenti, qui enim habet auxilium speciale ad vitanda peccata solùm in actu primo, non est necesse, vt vitet ipsa peccata in actu secundo, prius igitur est hominem peccare in actu secundo, quàm priuari auxilio speciali ad perseuerandum in actu primo. Ad cuius rei euidentiam, notandum est primum auxilium, quod Deus dat homini ad vitanda peccata, ea lege, & conditione illi offerri, vt ipso diuino auxilio benè vtendo maius auxilium recipiat, & eodem benè vtendo adhuc maius accipiat, & tandem finalem accipiat perseuerantiam: & è contrario si prioribus auxiliis malè vtatur, Deus non tribuat auxilia maiora, & homo labatur in peccatum, amittatque priora auxilia, nec obtineat donum perseuerantiæ finalis. Et iste est sensus illius parabolæ Euangelicæ hominis negotiatoris, qui vocatis seruis suis tradidit illis bona sua, & vni dedit quinque talenta, alij duo, alij vnum, ex quibus qui talentis sibi traditis benè vsi sunt, maiora acceperunt, & tandem ingressi sunt in gaudium Domini sui: qui verò talento sibi tradito abusus est, priuatus est ipso talento priùs accepto, & à gloria Domini sui exclusus, vt est apud Matth. cap. 25. Ex qua Saluator concludit,

dij, omni enim habenti dabitur, ei autem, qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. vbi quicquid intelligat per illa talenta, conueniunt omnes expositores, per talenta intelligi dona Dei, & sensum parabolæ esse, eum, qui donis diuinis bene vtitur, maiora dona accipere, & tandem finalem perseuerantiam, & ingressum in æternam Dei gloriam: illum autem, qui donis diuinis abutitur, nec enim illis proficit, deficere, & eisdem donis priuari, & ab æterna gloria excludi.

CAPVT XVI.

Alia argumenta ex autoritate D. Augustini desumpta afferuntur, & quantum valere debeat eiusdem Augustini autoritas declaratur.

1. VLtimo tandem loco argumentantur aduersarij ex autoritate D. Augustini, quæ in hac materia irrefragabilis esse debet. Ipse Augustinus vbique locorum constanter docet, Deum ex sola sua voluntate decreuisse, aliquos saluare, vt ostenderet in eis gloriam suam per modum misericordiæ, alios verò decreuisse in massa perditionis relinquere, vt exerceret in eis suum iustum iudicium, & quibusdam hominibus conferre auxilia opportuna, vt saluentur, aliis verò non conferre eadem auxilia, quibus si vellent, possent ad Deum conuerti, alios sinere mori, antequam recipiant Baptismum, vel dum sunt in peccato mortali, antequam pœnitentiam agant, & quando sunt in gratia, non illos tunc eripere ex hac vita, sed expectare, vt labantur in peccata, & tunc sinere illos mori. Immo verò aliquos facere nasci surdos, aut mutos, aut inter infideles, vbi doceri non possint, & ad fidem, & agnitionem veritatis venire. Quæ omnia efficit Deus ex ea intentione, quia ab æterno decreuit, illos non saluare. Et ne quis dicat, hanc non esse mentem Augustini, subiicienda sunt eiusdem Augustini testimonia ex variis illius libris excerpta. In

Augu.

lib. de Natura, & gratia cap. 8. ipse Augustinus sic ait: *Ego autem dico, paruulum natum in eo loco, vbi ei non potuit per Baptismum Christi subueniri, morte præuentum, idcirco talem fuisse, id est, sine lauacro regenerationis exisse, quia esse aliud non potuit.* in lib. 1. de peccatorum meritis, & remissione cap. 21. sic ait. *Si enim mouet, cur ex duobus paruulis, cùm ex æquo ambo sint originaliter peccatores, alius ab hoc vinculo soluitur, cui conceditur Baptismus, alius non soluitur, cui talis gratia non conceditur, cur non pariter mouet, quòd ex duobus originaliter innocentibus (ad hominem argumentatur ex concessis ab aduersario) alius accipit Baptismum quo in regnum Dei possit intrare, alius non accipit, ne ad regnum Dei possit accedere? nempe in vtraque causa ad illam exclamationem reditur, O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei.* in lib. de Bono perseuerantiæ cap. 8. post multa eundem sensum redolentia, tandem sic concludit. *Ex duobus itaque paruulis originali peccato pariter obstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur, & ex duobus ætate iam grandibus impiis, cur iste vocetur, vt vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, vt vocantem sequatur, inscrutabilia sunt iudicia Dei.* & cap. 9. *Certe poterat Deus, illos præsciens esse lapsuros, antequam id fieret, auferre de hac vita.* & cap. 10. cùm adduxisset exemplum Tyriorum & Sidoniorum, quos Saluator dixit acturos fuisse pœnitentiam, si fecisset coram eis illa signa, quæ fecit coram Iudæis, tandem in principio cap. 11. ex illo exemplo, & aliis superiùs adductis sic concludit. *Proinde sicut Apostolus ait, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, qui & paruulis, quibus vult, etiam non volentibus, neque currentibus subuenit, & quos ante constitutionem mundi elegit in Christo, daturus eis etiam gratiam gratis, hoc est, nullis eorum vel fidei, vel operum meritis præcedentibus, & maioribus etiam hic, quos præuidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus non vult subuenire, non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidem, sed iustè aliud iudicauit.* & c. 12. *Quid dicam, quòd paruulus aliquando, antequam illi per ministerium baptizantis succurri possit, expirat, quandoque enim festinantibus parentibus, & paratis ministris, vt Baptismus paruulo detur, Deo tamen nolente non datur, qui eum paruulum in hac vita non tenuit, vt daretur. quid etiam, quòd aliquando paruulis infidelium filiis potuit, ne irent in perditionem, & filiis fidelium non potuit baptismate subueniri? vbi certè ostenditur, quòd personarum apud Deum non sit acceptor, alioqui cultorum suorum, potius quàm inimicorum filios liberaret.* Idem prosequitur Augustinus toto cap. 13. eiusdem libri, & 14. vbi inter alia sic ait de Tyriis & Sidoniis: *Vbi Tyrij [illegible] sunt, & Sidonij, qui etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent, sed quoniam vt crederent, non erat eis datum, etiam vnde crederent est negatum. Ex quo apparet, habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant, & tamen si Dei altiore iudicio a perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur, vel dicta diuina, vel facta, per quæ possent credere, si audirent, vtique talia, vel viderent.* Eandem sententiam manifestius tenere videtur in lib. de Correp. & gratia, præcipuè c. 6. & 7. & 8. vbi inter alia sic scribit: *Sed etiam illud non minus mirum est, & tamen verum, atque ita manifestum, vt nec ipsi inimici gratiæ Dei, quomodo id negent, valeant inuenire, quòd filiis quibusdam amicorum suorum, hoc est, regeneratorum, bonorumque fidelium, sine Baptismo hinc paruulis exeuntibus, quibus vtique si vellet, huius lauacri gratiam procuraret, in cuius potestate sunt omnia, alienat à regno suo, quo parentes mittit illorum, & quosdam filios inimicorum suorum facit in manus Christianorum venire, & per hoc lauacrum introducit in regnum, à quo eorum parentes alieni sunt, cùm & illis malum, & istis bonum meritum nullum sit paruulis ex eorum propria voluntate.* & infrà: *De his enim disserimus, qui perseuerantiam bonitatis non habent, sed ex bono in malum deficiente bona voluntate moriuntur. Respondeant, si possunt, cur illos Deus, cùm fideliter & piè viuerent, non tunc de vita huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, & ne fictio deciperet animas eorum. Vtrùm hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nesciuit. nempe nihil horum nisi peruersissimè, atque insanissimè dicitur. Cur ergo non fecit, respondeant, qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus: quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Neque enim hoc non donat Deus, quibus voluerit, aut verò Scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis iusti ait, raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Cur igitur hoc tàm magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus, apud quem non est iniquitas, nec acceptio personarum, & in cuius potestate est, quamdiu quisque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta est super terram,* &c.

& cap. 9. dicere videtur Augustinus, eos, qui ab æterno fuerunt prædestinati, quæcunque faciant mala, tandem ad Deum reuerti, quia Deus vult illos reuerti, & saluari: illos verò, qui non sunt prædestinati, quamuis aliquando à nobis recenseantur inter filios Dei, nunquam tamen fuisse à Deo inter eius filios reputatos, & quæcunque faciant, tandem à Deo recessuros, & in damnationem ituros. & inter alia sic scribit: *Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum, usque adeo prorsus omnia, vt etiam si qui eorum deviant, & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atque doctiores. discunt enim in ipsa ipsa via cum tremore se exultare debere*, &c. Eadem ferè verba habet in epist. 105. & in lib. de Prædestin. & gratia cap. 3. 4. 5. 6. & in lib. de Prædestinat. sanctorum cap. 8. & in lib. 4. contra Iulianum c. 8. reprobat expositionem illorum, qui exponunt verba Apostoli, *Deus vult omnes homines saluos fieri*, sub hac conditione, si ipsi homines velint, & tum ibi, tum in aliis locis hoc eodem lib. cap. 10. allegatis ad varios sensus, & expositiones recurrit, vt non cogatur admittere, Deum vniuersaliter velle omnes homines saluos fieri. & lib. 5. contra Iulianum cap. 4. docet, eum, quem Deus non prædestinauit, derelinquere, neque dare illi spiritum pœnitentiæ, sicut dicit Apostolus in epistola 2 ad Timoth. cap. 2. *Nequando det illis Deus pœnitentiam, ad cognoscendam veritatem, vt resipiscant à Diaboli laqueis*. & in epist. 107. dicit, *Scimus gratiam Dei non omnibus dari*. & in lib. de Corrept. & gratia cap. 11. docet, adiutorium Dei ad vitanda peccata in statu naturæ lapsæ non omnibus dari. Ex quibus & aliis multis autoritatibus Augustini, quæ tam claræ & apertæ sunt, vt videantur non posse vlla tergiuersatione negari, euidenter colligitur, ex sententia Augustini non omnes homines saltem supposito peccato Adæ fuisse ad finem æternæ gloriæ à Deo ordinatos, neque Deum ex se velle omnium hominum salutem.

II. Quoniam nonnulli Doctores etiam Catholici, licet fateantur, se doctrinam Augustini in aliis plurimum admirari, & libenter suscipere, eam tamen quam tradidit contra Pelagianos, & Semipelagianos, maximè in lib. de Prædestinat. non admittunt: alij verò è contrario eidem doctrinæ Augustini nimiùm addicti, contendunt doctrinam Augustini contra eosdem Pelagianos, & Semipelagianos de gratuita Dei prædestinatione ita esse doctrinam fidei, vt quælibet sententia ex illis libris Augustini excepta faciat argumentum demonstratiuum, & irrefragabile, & quoniam ferè omnes autoritates in argumento allegatæ sumptæ sunt ex libris, quos Augustinus scripsit contra Pelagianos, & Semipelagianos de gratuita Dei prædestinatione, idcircò pro solutione istius argumenti, quod ab ipsa Augustini autoritate sumitur, videntur mihi duo hîc esse necessariò declaranda. Primum est, quantam vim habere debeat argumentum sumptum ex autoritate Augustini in libris de gratuita Dei prædestinatione contra Pelagianos, & Semipelagianos conscriptis. Secundum est, quis fuerit sensus germanus, & legitimus verborum Augustini ab illo inuentus in autoritatibus, & locis in argumento allegatis.

Circa primum tria videntur dicenda. Primum, doctrinam D. Augustini contra Pelagianos, & Semipelagianos de gratuita Dei prædestinatione traditam esse doctrinam fidei, contra quam nullus possit, nisi errando, disputare. Probatur hæc assertio, quia Augustinus in lib. de Bono perseuerantiæ cap. 18. inquit. *Hic siue, vnus vero contra istam prædestinationem, quam secundum Scripturam sanctam defendimus, nisi errando disputare potuisse*. & cap. 23. ait, *Prædestinationis hanc fidem, quæ contra nouos hæreticos noua sollicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit*. modò præterquam quod improbabile omninò est, Augustinum senio iam confectum nondum sciuisse discernere inter propositiones de fide, & propositiones erroneas, & contra fidem, & asseruisse, quòd sit propositio de fide, contra quam nullus nisi errando possit disputare, quæ tamen non sit assertio fidei, immò periculosa in fide, & contra fidem Catholicam, ipsa doctrina Augustini conceptis verbis definita est à Cœlestino primo in epistola ad Episcopos Galliarum cap. 1. vbi nonnullis Massiliensibus contra Augustinum, & hanc eius doctrinam de prædestinatione publicè obmurmurantibus iubet, vt per ipsos Episcopos perpetuum imponatur silentium. Eius verba sunt inter alia: *Augustinum sanctæ recordationis virum pro vita sua, atque meritis in nostra Communione semper habuimus: nec vnquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, vt inter magistros optimos etiam à meis prædecessoribus haberetur. Benè ergo de eo omnes in communi senserunt, vt pote qui vbique cunctis, & amori fuerit, & honori*. & de aduersariis eiusdem Augustini, & peruerso illorum dogmate statim subiungit: *vnde & resistendum est talibus, quos malè crescere videmus*. & infrà, *quod ita demum probare poterimus, si imposito improbis silentio, de tali re in posterum querela cessauerit*. & cap. 3. *quia* (inquit) *nonnulli, qui Catholico nomine gloriantur, in damnatis autem hæreticorum sensibus seu prauitate, seu imperitia demorantes piissimis disputatoribus obuiare præsumunt*, &c. Itaque si Cœlestinus Romanæ Ecclesiæ Pontifex calumniatores doctrinæ D. Augustini de prædestinatione vocat plantas malè crescentes, & improbos, quibus perpetuum silentium imponendum sit, & sectatores dogmatum peruersorum, & damnatorum, à contrario doctrinam Augustini de prædestinatione probat, vt doctrinam sanam, piam, & Catholicam, & de fide, cui à Catholicis non possit contradici. Præterea Leo primus in epistola ad Nicetam, Leo I. Gelasius primus in epistola 3. ad Honorium, & Gelas. in epistola 5. ad Episcopos per Picenum, Innocentius primus, & Zosimus primus, & Sixtus Zosim. Romani Pontifices eandem Augustini doctrinam contra Pelagianos, & Semipelagianos tanquam Catholicam probauerunt, & sua autoritate toti Ecclesiæ suscipiendam proposuerunt, & è contrario doctrinam Pelagianorum, & Semipelagianorum, ex quibus portio præcipua erant Massilienses, & Monachi quidam de monasterio Lirinensi, tanquam falsam, & hæreticam damnarunt, & illius studium omnibus Catholicis interdixerunt. Præterea idem Gelasius primus in cap. sancta Romana 15. distinct. omnia opera Diui Augustini vt Catholica probauit, & è contrario Opuscula Cassiani, quæ non est dubium contra eandem doctrinam Augustini fuisse ab illo conscripta, tanquam apocrypha, & falsa reiecit.

Sunt etiam, qui dicant, & constanter affirment, Canones secundi Concilij Arausicani fuisse per Leonem primum ex libris eiusdem Augustini contra Pelagianos, & Semipelagianos conscriptis exceptos, integris sententiis, & eisdem planè Augustini verbis, & ab eodem Leone primo ad ipsum

Concil

Concilij canonibus, vt nomine sedis Apostolicæ dicto Concilio promulgarentur. quod licet non placeat Cardinali Baronio tom. 6. Annalium (Baron.) sub anno Domini 463. num. 5. vbi contendit, Leonem primum biennio ante dictum Concilium Arausicanum congregatum ex hac vita decessisse, siquidem anno 461. ante dictum Concilium fuerit celebratum anno 463. illud tamen apud omnes certum, & constans esse debet, canones illius Concilij fuisse à sede Apostolica ad illud transmissos, vt nomine & authoritate eiusdem sedis Apostolicæ in eo promulgarentur, id enim constat ex præfatione Hilarij ad idem Concilium. Et potuit contingere, Leonem primum canones illos Archiepiscopo Arelatensi transmisisse, & iussisse, vt Synodum congregaret, & interim antequam esset congregata, ipsum Leonem ex hac vita migrasse.

Accedit etiam ad veritatem eiusdem doctrinæ Augustini comprehendendam testimonium grauissimorum Patrum, qui non solùm eam probauerunt, sed contra Semipelagianos defendendam susceperunt, ex his fuerunt Prosper Episcopus Rhegiensis, Hilarius Episcopus Arelatensis, Fulgentius Episcopus Ruspensis in lib. 1. ad Monimum ad finem, & Petrus Diaconus in lib. de Incarnatione, & gratia Christi, qui vnanimi consensu doctrinam Fausti, & Cassiani de prædestinatione contrariam doctrinæ eiusdem Augustini anathematizant, & doctrinam Augustini suscipiunt, & commendant. quid autem in commendationem eiusdem doctrinæ Augustini scripserit D. Prosper, videri potest apud illum in epistola scripta ipsi Augustino, & in alia epistola ad Rufinum, & in præfatione libri ad capitula Gallorum, & in lib. de Gratia Christi contra Collatorem in principio, & in duplici illo epigrammate, quod habes statim post opusculum de Prouidentia.

IV. Secundò principaliter dicendum videtur, non omnia, quæ scripsit Augustinus contra Pelagianos, & Semipelagianos, aut in eorum erroribus redarguendis, aut in assertionibus Catholicis probandis, aut in locis diuinæ Scripturæ exponendis, ad fidem Catholicam ita pertinere, vt credendum sit, omnem Augustini rationem esse exactam demonstrationem, omnem responsionem esse dogma fidei, omnem expositionem locorum sacræ Scripturæ esse certam regulam, & infallibilem ipsas diuinas Scripturas interpretandi: sed illud solum esse dogma fidei, quod ipse Augustinus tanquam dogma fidei ab omnibus tenendum & credendum promuntiat. Probatur hæc assertio, quia multa sunt in eisdem libris Augustini contra Pelagianos, & Semipelagianos, quæ tamen salua reuerentia, quæ ipsi Augustino (Augustin.) debetur maxima, communiter non tenentur. eiusmodi est illud, quod ait in lib. 1. de Origine animæ cap. 3. & lib. 5. contra Iulianum cap. 3. quæstionem de Origine animæ, & an illa sit corporea, non spectare ad rem fidei, & illud quod habet in lib. 1. de Nuptiis, & concupiscentia cap. 3. & 4. & lib. 2. cap. 5. & lib. 3. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 5. & lib. 4. contra Iulianum cap. 3. omne opus infidelis, etiamsi sit actus virtutis, esse peccatum. & illud, quod habet in lib. de Nuptiis, & concupiscentia cap. 11. & multis aliis in locis, esse de fide, quòd circumcisio in veteri lege tolleret peccatum originale ex opere operato, quod non esse de fide, & contra communem sententiam omnium sanctorum Patrum latè probat Cardinal. Bellarminus (Bellarmin.) lib. 2. de Sacramentis in genere cap. 15. & duobus sequentibus. Fatetur etiam D. Thom. de veritate q. 6. art. 2. ad 9. peccatum originale ex sententia D. Augustini esse causam reprobationis: & tamen in puncto grauissimo Theologi doctrinæ Augustini sic addicti ipsum Augustinum deserunt, vt videri potest apud Caietan. 1. part. q. 23. art. 5. & (Caietan.) Dominicum Bannes ibid. dub. vltimo circa secundam & tertiam conclusionem. (Bañes.) Cumel ibid. (Cumel.) disp. 4. & Aluarez disp. 109. (Aluarez.) fatetur etiam Augustinus lib. de Corrept. & gratia cap. 10. Deum ante præuisum peccatum originale omnium hominum salutem exoptasse, & prædestinationem, ac reprobationem supponere præscientiam peccati originalis, quæ doctrina est frequentissima in omnibus Augustini libris, & eam ex professo defendit etiam D. Thom. 3. part. q. 1. art. 3. ad quartum argumentum. Et tamen non solùm hæretici, sed etiam quidam Catholici, qui profitentur se doctrinæ Augustini præcipuos defensores, contra tam apertam Augustini sententiam contendunt, Deum ante omnem præscientiam nostrorum operum siue bonorum, siue malorum, alios efficaciter ad gloriam elegisse, alios efficaciter à gloria exclusisse, & ostensionem diuinæ iustitiæ vindicatiuæ in reprobis æquè principaliter fuisse à Deo intentam, sicut est intenta ostensio diuinæ misericordiæ in electis. Ex quibus vides, eos, qui contendunt, doctrinam Augustini de Prædestinatione, & reprobatione esse doctrinam fidei, in puncto principali, in quo de summa rei agitur, ab ipso Augustino dissentire: videatur Aluarez disp. 109. (Aluarez.) & quatuor sequentibus. Præterea certum est, in eadem doctrina August. esse nonnulla intellectu maximè difficilia, ex quibus malè intellectis hæreticos prædestinatos, quorum legitima soboles nunc sunt Caluinistæ, suum errorem hausisse, ostendimus suprà lib. 2. c. 3. Ad hæc sunt in eisdem libris Augustini nonnullæ quæstiones, quas ille fatetur se nescire dissoluere, & prouocat nos ad altitudinem, & incomprehensibilitatem iudiciorum diuinorum, qualis est quæstio illa de causa prædestinationis, & reprobationis comparatiuæ, quam omnino occultam esse, & se penitus ignorare fatetur lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum (Augustin.) cap. 6. & in omnibus aliis libris, & præcipuè lib. 6. Hypognosticon propè finem, vbi post multa ex vtraque parte allegata sic tandem concludit: *Quoniam verò hinc liquidò vtraque pars docere nihil valemus, credamus tantum, totum mortis ex iudicio voluntate pendere, ne quisquam autem diuino iudicio putaret fieri, non omnes homines saluari, dicat Apostolus, qui vult omnes homines saluos fieri.* Aliæ similes sunt quæstiones, quarum solutionem Augustinus fassus est, se ignorare, vt apparet in lib. de bono perseuerantiæ. cap. 15. & sequentibus. Ad hæc Dominicus Bañes loco proximè citat. fatetur ra- (Bañes.) tionem Augustini sumptam ex illis verbis, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*: contra Pelagium solubilem esse, & Augustinum in eo modo arguendi deceptum, & hallucinatum fuisse.

V. Hæc autem omnia ideo adnotaui, non vt doctrinæ sanctissimi Patris Augustini detraham vllo modo, sed propter nonnullos, qui cùm se doctrinæ Augustini plurimum addictos profiteantur, in puncto principali ab illo recedunt. Et ne quis doctrinæ Augustini adeò studiosus esse velit, vt arbitretur, omnem sententiam ex libris Augustini exceptam facere autoritatem insolubilem, tanquam si esset excerpta ex libris sacræ Scripturæ, quæ nimia est religiositas contra diuinam Scripturam, cuius solius est facere autoritatem irrefragabilem,

lem, iuxta illud D. Pauli ad Roman. c. 3. dicentis, *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax, sicut scriptum est, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.* & certè si veræ essent istæ locutiones, & propositiones, quæ nonnunquam à scholis in publicis cathedris & congressibus iactitantur, & venditantur. *Quidquid dixit Augustinus, quidquid dixit D. Thomas, quidquid dixit Scotus, bene dixit.* intelligere non valeo, quæ esset doctrinæ sacræ Scripturæ præ doctrinis hominum eminentia, & qua ratione Deus in sermonibus suis homini comparatus iustificaretur, & vinceret. Est etiam contra ipsum Augustinum ista nimia religiositas, qui quantam autoritatem adhiberi velit suis scriptis, satis apertè indicat in lib. de bono perseuerantiæ c. 22. & 23. & in lib. de Natura & gratia, vbi dicit, se velle solis diuinis Scripturis canonicis autoritatem irrefragabilem adhibere, & in reliquis velle liberum esse. Puto igitur Augustinum, & alios Diuos non ficta, sed vera, & solida laude esse colendos, & laudandos: non autem nostris mendaciis, & adulationibus egere, aut delectari.

Augus.

VI. Tertiò principaliter dicendum videtur, summam totius doctrinæ D. Augustini contra Pelagianos, & Semipelagianos in his dictis contineri. Primum dictum. Prædestinationem diuinæ gratiæ ex sola gratuita Dei voluntate nullis nostris meritis præcedentibus factam esse. Secundum dictum, hominem indigere supernaturali Dei auxilio non solùm, vt benè possit operari, sed etiam ad hoc, vt velit benè operari, scilicet ad hoc, vt velit benè operari, necessariò præparandam esse hominis voluntatem per supernaturale auxilium diuinæ gratiæ. Tertium dictum, ad hoc vt homo operetur, necessariò indigere supernaturali auxilio gratiæ adiuuantis. Quartum dictum, ad hoc, vt homo perseueret in bono vsque in finem, egere supernaturali dono perseuerantiæ. In his quatuor dictis comprehendi totam summam doctrinæ D. Augustini, quam ille dicit esse de fide, euidentissimè colligitur ex lib. de Natura & gratia in proœmio, vbi dicit, mentem suam esse in eo libro ostendere necessitatem diuinæ gratiæ aduersùs eos, qui dicunt, naturam humanam sibi soli sufficere. & in eod. lib. cap. 58. vbi dicit, inter se, & Pelagianos discrimen esse, quòd ad vincendas tentationes illi negabant, esse necessarium diuinum auxilium, quod ipse Augustinus confitebatur. Similiter illi dicebant, naturam humanam sanari posse, sine gratia Dei, non quidem qua remittuntur peccata, sed qua voluntas præparatur: Augustinus verò dicebat, etiam gratiam, qua voluntas præparatur, esse necessariam. Et in lib. de Præd. Sanctorum c. 12. vbi dicit præcipuam eius intentionem in eo libro esse docere, gratiam Dei non dari ex meritis, & in lib. de bono perseuerantiæ dicit, totum scopum totius doctrinæ de prædestinatione esse, subuertere illũ perniciosissimum errorem, quòd gratia Dei detur secundùm merita, & hortari homines, vt spem salutis ponant in Deo, non in seipsis, & initium nostræ salutis, & perseuerantiã in bono esse ex Deo. c. 21. & 25. & in lib. 1. de Gratia Christi c. 47. fatetur, quòd si Pelagiani concedant, non solùm posse bene operari, inesse homini à Deo, sed etiam ad hoc, vt velit benè operari, necessariò debere voluntatem hominis per diuinam gratiam præparari, cùm homo actu benè operatur, indigere gratia Dei adiuuante, sicut ad benè volendum præparetur voluntas per Dei gratiam, & eadem per Dei gratiam adiuuetur, nulla ampliùs sibi relinquetur cum Pelagianis controuersia de adiutorio diuinæ gratiæ. ex his facilè colligi potest, quid in doctrina Augustini de prædestinatione sit de fide, & quid non.

CAPVT XVII.

Quis sit sensus verus ab Augustino in locis allegatis intentus, explicatur.

VT verum, ac legitimum sensum ab Augustino in locis citatis intentum percipiamus, quædam notanda sunt. Et primò obseruandum est, quod cap. præcedenti admonuimus, non omnes sententias Augustini ex libris contra Pelagianos, & Semipelagianos depromptas, facere argumentum firmum, & irrefragabile ad aliquam veritatem Catholicam comprobandam. nam Augustinus multa scripsit, aduersariorum sententias referendo, vel ex concessis ab aduersariis contra illos arguendo, aut argumenta illorum retorquendo, aut deducendo ad inconueniens, quæ siue essent vera, siue non, ibi loci opus non erat diligentiùs examinare, sufficiebat enim, vt ex illis ab aduersario concessis, tanquam veris, ipsum aduersarium redargueret, & conuinceret per necessariam argumentationem, & consequentiam. Eiusmodi sunt multa, quæ scribit contra Origenistas lib. 1. de peccatorum meritis, & remissione cap. 20. & 21. Eiusmodi est illud, quod scribit in libro de sex quæstionibus Paganorum q. 2. dicens contra Porphyrium, Christum tunc, & illuc in mundum venisse, vbi, & quando sciebat futuros esse, qui in illum essent credituri, quod in lib. de prædest. Sanctorum c. 9. & in lib. de bono perseuerantiæ cap. 9. fatetur se dixisse sine præiudicio latentis consilij diuini, & aliarum causarum, & solùm attendisse in ea q. 2. illud, quod conuincendæ Paganorum perfidiæ sufficere videbatur. Idem obseruandum est apud August. in allegandis autoritatibus diuinarum Scripturarum. Solet enim vnum, & eundem locum secundùm varios sensus iuxta varias occasiones allegare, ex qua allegatione colligi non potest, Augustinum potius iuxta hunc sensum, quàm illum voluisse autoritates diuinæ Scripturæ esse intelligendas. I.

Secundò notandum est, testimonia illa Augustini perperam, & sine fructu ab aduersariis allegari. Neque enim ex illis probare possunt, quod intendunt. quia illi intendunt probare, Deum ante præuisa bona, vel mala nostra opera aliquos efficaciter elegisse ad gloriam, alios efficaciter à gloria exclusisse, & æquè principaliter intendisse ostendere suam vindicatiuam iustitiam in reprobis, sicut intendit ostendere suam gloriam in electis, sicut patet ex locis Caluini, & Bezæ superiùs allegatis, & videri potest ex his, quæ scribit Aluarez disp. 109. & quatuor sequentibus. Sed Augustinus non solùm id non docuit, sed nec somniauit quidem. nam constantissimum est in doctrina Augustini, prædestinationem, & reprobationem supponere peccatum originale, quia prædestinare secundùm illum nihil aliud est, nisi homines de massa perditionis misericorditer liberare. vnde prædestinationem semper vocat aut propositum miserendi, aut præparationem beneficiorum Dei, quibus homines liberantur de massa perditionis, vt lib. sequenti copiosiùs ostendemus. Et dato, & non concesso, quòd in sententia Augustini Deus aliquos II.

Aluarez.

[illegible] gratiam ante præuisa illorum [illegible] illud [illegible] certum est in eadem Augusti[illegible], nullum fuisse à Deo reprobatum an[illegible] peccata demerita, [illegible] peccatum pecca[illegible] originale. Ita Augustinum intellexerunt om[illegible] D. Thomas de veritate q. [illegible] Scotus, [illegible] Dominicus Soto, Bañes & alij, [illegible] est labor, quem assumpsit Aluarez [illegible] contendens, ex sententia D. Thomæ nulli dari causam reprobationis ex parte reprobi, & simul contendens idem sensisse D. Augustinum: hoc enim nihil aliud est, nisi velle conciliare eos, qui ex propria sententia fatentur [illegible] esse discordes, si D. Thom. ita sensit.

III. Tertiò obseruandum est sensum, quem ex verbis Augustini accipiunt aduersarij, accepisse olim Massilienses, & alios Semipelagianos, vt est facilè colligere ex epistolis Prosperi, & Hilarij ad Augustinum, & ex lib. Augustini ad articulos sibi falsò impositos, & ex lib. Prosperi ad Capitula Gallorum. dicebant enim Massilienses, sensisse Augustinum, quod illi, qui non sunt a Deo ad vitam prædestinati, etiamsi suscipiant Baptismum, & aliquando valde viuant, nihilominus tandem relinquantur in hac vita, donec ruant in peccatum, & tunc auferuntur ex hac vita, & pereunt. Itē quòd Deus non vult omnes homines saluos fieri, sed solùm certum quendam numerum, & quòd non omnes vocat ad gratiam, & quòd non prædestinatis, etiamsi det gratiam, non vult dare perseuerantiam, quia non sunt ex massa perditionis per diuinam prædestinationem discreti. Item quòd Christus non sit pro salute totius mundi crucifixus, quòd non omnes homines sunt a Deo creati, vt vitam æternam consequantur, quòd qui Euangelicæ prædicationi non credunt, ex Dei prædestinatione non credunt. Cùm autem has assertiones ipse Augustinus & Prosper doctrinæ Augustini diligentissimus inuestigator, & acerrimus propugnator, in dictis libris tanquam falsas, erroneas & à diuina pietate prorsus alienas reiiciant, euidens est, hunc sensum, quem aduersarij in eorum argumēto ex verbis Augustini accipiunt, ab ipso Augustino nunquam fuisse excogitatum. Quòd autem Augustinus & Prosper hunc sensum ab aduersarijs acceptum, vt falsum, & erroneum reiiciant, probatur primò ex verbis Augustini in dicto lib. ad Articulos sibi falsò impositos ad secundum

Augustin. vbi sic ait: *Remota ergo hac discretione, quam diuina scientia intra secretum iustitiæ suæ continet, sincerissimè credendum est, atque profitendum, Deum velle, vt omnes homines salui fiant. Siquidem Apostolus, cuius ista est sententia, sollicitè præcipit, quod in omnibus Ecclesijs piissimè custoditur, vt Deo pro omnibus hominibus supplicetur: ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium est meritum, quòd multi saluantur, saluantis est donum. vt enim reus damnetur, inculpabilis est Dei iustitia; vt autem reus iustificetur, ineffabilis Dei gratia est.* & in responsione ad 2. 12. vbi ait: *illi autem, de quibus dicitur, ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis, si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum, voluntate exierunt, voluntate ceciderunt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati. essent autem prædestinati, si essent reuersuri, & in sanctitate, & veritate vita mansuri. Ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi, nulli autem labendi.*

IV. Probatur etiam ex verbis D. Prosperi ad Capitula Gallorum. nam ad secundum sic dicit: *Qui ab originali per Baptismum est ablutus, & renatus, &* *damnatur, non damnatur propter originale, sed propter peccata actualia, in quibus decessit, quæ quia Deus præsciuit non fecit, nec [illegible], sine dubio talem nunquam elegit, nunquam prædestinauit, & periturum nunquam ab æterna damnatione discreuit.* & in responsione ad tertium dicit, *quod qui prolapsi in mala sine correptione pœnitentia defecerunt, non ex eo necessitatem pereundi habuerunt, quia prædestinati non sunt; sed ideo prædestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntaria præuaricatione præsciti sunt.* & infrà, *non enim relicti sunt, vt relinquerent Deum: sed reliquerunt, & relicti sunt, & ex bono in malum propria voluntate mutati sunt.* & ad septimum. *Quia illos voluntate propria æstimat voluntate præsciuit, & ob hoc eos filios perditionis nulla prædestinatione discreuit,* & ad octauum, *Omnium hominum curam esse Deo, & nemo est, quem non aut Euangelica prædicatio, aut legis testificatio, aut ipsa etiam natura conueniat.* & ad nonum exponens, quomodo Saluator pro redemptione totius mundi sit crucifixus, addidit illud Euangelij, *In propria venit, & sui eum non receperunt, quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c.* cui testimonio subiunxit. *Diuersa ergo ab ijsdem verbum est, quæ inter illos censentur, de quibus dicitur, Mundus eum non cognouit, & ipse sit secundum hoc dict, Redemptor mundi dedit pro mundo sanguinem suum, & mundus redimi noluit, quia lucem tenebræ non receperunt, quibus dicit Apostolus: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* & ad 13. *Vires ergo obedientiæ non ideo cuiquam subtraxit, quia eum non prædestinauit: sed quia recessurum esse ab ipsa obedientia præuidit, ideo eum non prædestinauit.* Legantur verba eiusdem Prosperi in eodem libro sententia 2. 3. 5. 7. 8. 9. 11. & 13.

Præter hæc videri potest idem Augustinus in epistola 105. vbi dicit: *Quærimus causam prædestinationis, nec inuenimus. quærimus causam reprobationis, & inuenimus.* & infrà in eadem epistola, *Cur autem illum potius, quàm illum liberet, aut non liberet, scrutetur qui potest iudiciorum eius tam magnum profundum, verumtamen caueat præcipitium, nunquid enim est iniquitas apud eum? absit. Sed inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius, & in maioribus duntaxat ætatibus dari potest, hi relaxarunt intelligere, vt bene agerent, hi quod grauius est, intellexerunt, & non obedierunt.* & lib. 1. ad Simplicianum q. 2. circa medium, vbi ait, *Multi sunt vocati, pauci vero electi, vtique hi, qui vocantem non contempserunt, sed credendo secuti sunt.* Eandem doctrinam habet de prædestin. & gratia cap. 15. cuius verba referuntur à Gratiano in capitulo Nabuchodon. 23. q. 4. ex quibus omnibus Solis luce clarius apparet, testimonia illa ab aduersarijs in argumento allegata, essi in superficie aliquid rigorositatis præ se ferāt, alium tamen sensum continere ab illo, quem argumento intendunt, neque fuisse vnquam mentem Augustini, Deum pro solo beneplacito suæ volūtatis ante præuisa hominum bona, vel mala merita aliquos efficaciter ad gloriam elegisse, & ob id eis præparasse gratiam, & perseuerantiam vsque in finem, alios verò efficaciter excludere voluisse à beatitudine, & propter hoc voluisse permittere eos labi in peccata, & negauisse illis vocationem congruam, & donum perseuerantiæ, vt posset in eis suam iustitiam vindicatiuam iustè exercere. Alioqui ad sententiam Augustini sequerentur necessariò obiectiones, & absurditates illæ, ad quas illum deducebant Massilienses: quia quomodo dicere potuisset Augustinus, Deum non posse punire hominem, quàm ipse homo sit peccator, neglatamen

V. Augustin.

tamen non posset, Deum permittere peccata ex intentione, vt haberet eos, in quibus suam iustitiam vindicatiuam exerceret, & eadem intentione negare illis congruam vocationem, neque auferre illos ex hac vita, cùm sunt in gratia constituti, vt haberet, quos posset punire.

Dicetur, sicut nonnulli dicunt, Deum ante præuisa peccata non intendisse suam iustitiam punitiuam in reprobis ostendere, & exercere, sed solùm voluisse illos excludere à gloria, & permittere labi in culpã. Sed isti sic respondendo suã ipsorum sententiam destruunt, nam secundùm hanc responsionem sequitur, bonum iustitiæ vindicatiuæ, & ostensionem diuinæ gloriæ per modum iustitiæ punitiuæ non fuisse intentum à Deo principali intentione ante præuisa illorum mala opera, sicut illi dicunt. Deinde vel Deus ob aliquem finem voluit reprobos excludere efficaciter à gloria, & permittere labi in peccata ante præuisa illorum merita, vel non. Si ob nullum finem, certè illorum positio omnino irrationabilis est. Si ob aliquem finem, ostendant illum. certè nullum alium ostendent, nisi finem ostensionis diuinæ iustitiæ punitiuæ. Ergo velint, nolint, in eadem absurda recurrunt, & illorum responsio aliud nihil esse videtur, nisi propriæ sententiæ occultatio ad inuidiam declinandam.

VI. Quartò obseruandum est, testimonia Augustini in argumento allegata, etiam prout iacent, sensum verum, & legitimum habere. Quis autem sit huiusmodi sensus, sequentibus dictis facilè declaratur. Primò namque supponit Augustinus, Deum voluntate efficaci nullum prædestinasse, aut reprobasse ante præuisum peccatum originale. Secundò docet, per prædestinationem homines liberari de massa perditionis, in quam totum genus humanum confluxit per peccatum Adæ, & è contrario reprobari nihil aliud esse, nisi hominem relinqui à Deo in massa perditionis; & per massam perditionis non intelligit peccatum originale, sicut credebant Massilienses, sed intelligit totam massam damnationis, sicut exponit D. Prosper ad Capitula Gallorum ad tertium. Et ideo sine reprobi mundentur à peccato originali, sine non, finaliter non liberantur de massa perditionis. Tertiò dicit, eos, qui liberantur, sola misericordia Dei liberari, non autem propter sua merita. Quartò inquit, eis, qui liberantur, dari vocationem congruam, & donum perseuerantiæ, vsque in finem, & illos expectari, & patienter tolerari, quando peccant, vt resipiscãt à peccatis, & è contrario eis, qui non liberantur de massa perditionis, non conferri vocationem congruam, & non dari donum perseuerantiæ, & quando sunt in gratia, morte non præueniri, antequam relabantur in peccata, & non impediri secundas causas, vt illos non eripiant ex hac vita, quando nondum sunt baptizati, vel quando sunt in peccato mortali. Hæc omnia verissima sunt, nec possunt nisi ab homine in hac parte ignorante negari: sed hæc dicere nihil aliud est dicere, nisi Deum non velle voluntate efficaci omnes homines saluari, quoquo modo illi viuant, & cuicunque secundarum causarum dispositioni illi subsint. cum quo non repugnat, Deum voluntate antecedenti, quatum est ex se saltem affectu simplicis complacentiæ inefficaci velle omnes homines saluos fieri.

VII. Vnde vt singula perstringendo formalem solutionem adhibeamus, argumento aduersariorum respondetur, autoritates D. Augustini in argumento allegatas duobus modis exponi posse respectu eorum, qui non saluantur, vno modo de actu voluntaria diuinæ antecedenti, & inefficaci, alio modo de actu voluntatis diuinæ consequenti, & efficaci. Aut sub aliis verbis duobus modis easdë autoritates intelligi posse, vno modo in sensu affirmatiuo, & tunc erit sensus, quòd quia Deus aliquos decreuit efficaciter excludere ab æterna gloria, ideo non vult, vt in tempore accipiant Baptismum, & prædicetur eis Euangelium, & veniant ad fidem, & si aliquando sunt in gratia, consultò illos seruat in hac vita, donec labantur in peccata, & tunc illos eripit, quia ad pœnam prædestinauit. Alio modo possunt intelligi in sensu negatiuo, & tunc erit sensus, quòd quia Deus non omnes efficaciter ad gloriam prædestinauit, ideo illos, qui non sunt prædestinati, aut non seruat in vita, donec accipiant Baptismum, aut cùm sunt in gratia, non tenet eos, neque eripit, antequam in peccata labantur, nec tribuit eis donum efficax perseuerantiæ, non tamen denegando illis auxilia sufficientia ad salutem. Primum sensum ex verbis Augustini exceperunt arguentes, quem sensum acceperunt etiam Massilienses, immò & hæretici Prædestinati, qui ex doctrina Augustini iuxta hunc sensum accepta suam hæresim extruxerunt, vt dictum est lib. 2. cap. 5. & colligitur ex Concilio Valentino sub Lothario Imperatore, & iis quæ scribit Sigibertus in Chronica sub anno 415. & Baronius tom. 6. sub anno 490. num. 17. & Nicolaus Sanderus lib. 7. visibilis Monarchiæ hæresi 101. Hunc autem sensum nec Augustinus intendit, neque vllus Catholicus videtur posse legitimè cum Augustino intendere, nisi qui aut cum Massiliensibus voluerit doctrinam Augustini calumniari, aut cum hæreticis Prædestinatis ex eadem Augustini doctrina ad prauos sensus distorta errores sibi fabricare. Sunt igitur autoritates Augustini intelligëdæ iuxta secundum sensum negatiuum, quem Augustinum intendisse, satis constat ex locis proximè allegatis. & licèt illius verba aliquam duritiem nonnunquam præ se ferre videantur, cùm constet de vero, ac legitimo illorum sensu, non est in superficie verborum vis facienda, nisi quis sub prætextu commendandi doctrinam Augustini rem suam agere velit, quod eo maximè fieri debet, cùm constet Augustinum sæpe in refutandis Pelagianorum erroribus totum fuisse, ita vt aduersarij putauerint, illum in arguendo modum excessisse, & prætextu diuinam gratiam commendandi liberum hominis arbitrium nimis extenuasse, vt constat ex his, quæ ille scribit in initio libri de Gratia, & libero arbitrio, & lib. 4. contra Iulianum c. 8. & lib. 5. c. 9. & lib. 1. de Origine animæ c. 15. Aug.

VIII. Cùm autem hæc certissima sint in doctrina Augustini, dubium tamen adhuc remanet insolutum, quod illius animum semper malè torsit, cuiusque solutionem semper confessus est se ignorasse. Dubium est, cur cùm sit eadem sors omnium hominum, & cùm omnes homines in Adam confluxerint in vnam massam perditionis, Deus ex illa massa potius liberet hunc, quàm illum, & istũ prædestinet ad gratiam, & gloriam, illum verò reprobet, & derelictum in massa perditionis destinet ad pœnam. Ad hoc dubium visus est aliquando respondere, eos, qui non liberantur, præuisos fuisse impœnitentes, & rebelles Deo futuros esse, & hanc responsionem videtur tradidisse in locis proximè citatis ex epistola 105. & q. 2. primi libri ad Simplicianum, & in lib. Responsionum ad articulos sibi falsò impositos ad secundum & 12. & Prosper

Prosperis locis allegatis ex lib. Responsionum ad capitula Gallorum. Verùm etsi hæc responsio in adultis locum habere possit, non tamen habet locum in paruulis, qui decedunt ex hac vita antequam perueniant ad vsum rationis, nisi quis reuertat ad illam absurditatem ab Augustino refutatam, illos paruulos, qui damnantur, reprobatos fuisse propter peccata, quæ Deus præuidit illos facturos fuisse, si diutius vixissent, & ad ætatem adultam peruenissent. Ad hoc igitur dubium respondendo Augustinus duo semper constanter docuit, scilicet esse quidem huius discretionis causam æquissimam in diuina præscientia, illam tamen ab homine in hac vita constituto prorsus ignorari. ita habet in lib. 83. qq. q. 68. dum ait: *Sed ista Dei voluntas iniusta esse non potest, venit enim de occultissimis meritis.* & in epistola 105. dum inquit, *cur ille credat, ille non credat, cùm ambo idem audiunt, ess ... in eorum conspectu fiat, ambo idem videant; Altitudo est diuitiarum sapientiæ Dei, cuius inscrutabilia sunt iudicia, & apud quem non est iniquitas, dum cuius vult, miseretur, & quem vult indurat. Neque enim propterea sunt ista iniusta, quia occulta.* & de præd. Sanctorum cap. 9. vbi dicit: *Cur illum potiùs, quàm illum liberet, inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. melius enim & hic audimus, & dicimus, Tu quis es ô homo, qui respondeas Deo, quàm dicere audeamus, quasi nouerimus, quod occultum esse voluit, qui tamen aliquid iniustum velle non potest.* & cap. 14. vbi dicit: *Cur autem hic tenuerit casurum iustum, quem, priusquam caderet, hinc posset auferre, iustissima omnino, sed inscrutabilia sunt iudicia eius.* & de bono perseuerantiæ cap. 8. vbi ait: *Cur in eadem causa me potius, quàm illum puniat, aut illum quàm me potius liberabat, non dicosi quæris, quare, quia fateor me nil inuenire, quod dicā, si & hoc quæris, quare quia in hac re sicut iusta est ira eius, sic æterna est misericordia eius, ut inscrutabilia sunt iudicia eius.* & c. 10. *Quibus, inquit, non vult subuenire non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidem, sed iustè aliud iudicauit.* Videatur idem Augustinus de spiritu & litera cap. 31. & 34. & isti quidem modi dicendi indicant, præter peccatum originale, & præter simplicem Dei voluntatem, subesse in diuina præscientia aliquas causas occultas, ob quas hunc potiùs, quàm illum liberat de massa perditionis. Si enim hæc discretio in solam Dei voluntatem ex sententia Augustini referenda esset, non diceret, huiusmodi causam occultam esse, & inscrutabilem, cùm sit causa vnicuique peruia, & notissima. sed hæc longiùs prosequi non est præsentis instituti, quæ enim hîc dicta sunt, eo solùm tendunt, vt ostendatur, secundùm Augustinum, & secundùm rei veritatem, Deum etiam supposito peccato Adæ velle omnium hominum salutem saltem voluntate antecedenti inefficaci, & omnes homines per Dei prouidentiam fuisse ordinatos in finem supernaturalem æternæ beatitudinis.

CAPVT XVIII.

Controuersia quarta proponitur, an ordo Prouidentiæ diuinæ sit omnino immutabilis.

I. PRo complemento huius tractationis de diuina prouidentia videndum est, an ordo diuinæ prouidentiæ sit omnino immutabilis. In qua controuersia duo dubia sunt examinanda, & soluenda. Primum, an ipse ordo per prouidentiam diuinam in rebus constitutus possit mutari. Secundum, vnde proueniat ipsa immutabilitas ordinis diuinæ prouidentiæ. Primum expendemus in hoc capite. Secundum in sequentibus.

Circa primum dubium aduertendum est, illud à nonnullis Theologis sub aliis verbis proponi, nimirum vtrùm aliquid possit exire ab ordine diuinæ prouidentiæ. Et quidem circa hoc dubium varietas opinionum est inter Doctores Catholicos potiùs de nomine, & modo loquendi, quàm de re, quæ nihilominus omittenda non est, quia in re grauissima etiam legitimus, & proprius dicendi modus est attendendus. Est verò ante omnia notandum, ordinem diuinæ prouidentiæ duobus modis accipi posse, vno modo, vt est in Deo ordinante, & hoc modo nulli dubium est, ordinem diuinæ prouidentiæ immutabilem esse, sicut non est dubium, Deum mutari non posse, dicente Apostolo Iacobo, *apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Alio modo, vt est in rebus ordinatis, & prouisis, qui ordo sub alio nomine à Philosophis vocatur Fatum: vnde inquit Boëtius lib. 4. de Consolatione, *Fatum est ab immobilitate prouidentiæ proficiscens actus, futuràque hominum indissolubili necessitate obstringens.* ex quo loco nonnulli talem fati definitionem eliciunt, *Fatum est inhærens rebus mobilibus immobilis dispositio, per quam suis quæque prouidentia nectit ordinibus.* quæ est definitio Boëtij lib. 4. de Consolat. prosa sexta & de ordine diuinæ prouidentiæ hoc secundo modo accepto est dubium præsens. Boëtius.

Et quidem antiqui Philosophi, qui mundum fatali necessitati subdiderunt, absolutè dixerunt, huiusmodi ordinem ita immobiliter omnibus rebus inhærere, vt & contingentiam, & humanam libertatem penitus euertat, vt secundo lib. ostendimus. quæ sententia est falsa, & erronea, quemadmodum ex ibid. dictis apparet. Ex Catholicis Molina referente Nazario 1. part. q. 22. art. 1. controu. vnica §. 1. tribuit Boëtio, & D. Thom. illos errasse in fide, asserentes ordinem diuinæ prouidentiæ quoad assecutionem finis esse immobilem, & indissolubilem, & fatum esse infallibilem executionem talis ordinis, qui est per Dei voluntatem efficaciter prædefinitus. Quam sententiam ille putat falsam, si secludamus diuinam præscientiam, qua Deus præuidet, quid ex tali prædefinitione per liberum hominis arbitrium sit euenturum, aut non euenturum, sed Molina licèt dicat, quòd asserere, ordinem diuinæ prouidentiæ esse certum, immutabilem, & indissolubilem quoad finis assecutionem ex solo diuino decreto ante omnem præscientiam vsus liberi arbitrij, sit sententia falsa, & contra diuinam Scripturam, hanc tamen sententiam non imponit D. Thomæ, neque arbitratur legitimè eam illi posse imponi, sed ab ea illum vendicat, & affirmat, Catholicam sententiam tenuisse, vt infrà monstrabitur. & licèt Molina hunc errorem Boetio imposuisset, non ille primus hoc dixisset, nam Iulius Sirenus lib. 3. de Fato cap. 9. ex professo contendit, Boëtium loco citato errorem antiquorum Philosophorum secutum fuisse, quod probat tribus rationibus, quæ apud illum videri possunt. Et quamuis dicat, D. Thomam prima part. quæstione 116. & lib. 3 contra Gentes, cap. 93. piè, & Catholicè conatum fuisse mentem Boëtij interpretari, ne-

II. Molina Nazarius. Iulius Si.

Gabr. Prateol. de libero. Arbit. Aa gat

gat tamen huiusmodi interpretationem esse ad mentem eiusdem Boetij, licet fateatur esse doctã, & Catholicam, & piam.

Recentiores Theologi distinguunt hic de duplici ordine prouidentiæ, altero particulari, altero verò vniuersali, quorum primus procedit per causas particulares, secundus per causam vniuersalem; primum dicunt esse mutabilem, secundum omnino immutabilem. & videtur fuisse mens D.
D. Thom. Thomæ in 1. d. 40. q. 1. art. 2. vbi Capreol. q. 1. art. 1. conclus. 2. & 1. part. quæst. 103. art. 5. in corpore, & ad primum, & secundum, & art. 6.

III. Iuxta ea, quæ dicta sunt circa primam controuersiam huius quinti libri, videtur distinguendum de ipso ordine diuinæ prouidentiæ, potest enim dupliciter concipi, vno modo quoad dispositionem rerum, & præparationem mediorum ad assequendum finem, & hoc modo ordo diuinæ prouidentiæ semper est immobilis: alio modo potest considerari non solùm quoad dispositionem rerum, & præparationem mediorum, sed etiam quoad assecutionem finis, ad quem res sunt per diuinam prouidentiam ordinatæ, & hoc secundo modo considerato ordine prouidentiæ adhuc distinguere oportet, nam potest ipse ordo diuinæ prouidentiæ cõsiderari, vt respicit assecutionem huius, aut illius finis particularis; aut vt respicit assecutionem finis vniuersalis. Primo modo non est dubium, ordinem diuinæ prouidentiæ saltem secundùm generalem prouidentiæ rationem non esse omninò immutabilem, & res posse hoc modo exire ab ordine, quem diuina prouidentia in rebus ipsis constituit, sicut certum est, non pertinere ad generalem prouidentiæ rationem assecutionem huius, aut illius finis particularis, vt prima controuersia dictum est. Dixi autem notanter, secundùm generalem rationem prouidentiæ, quia secundùm specialem rationem talis prouidentiæ, qualis v.g. prædestinatio est, aliter dicendum est. sicut enim de ratione intrinseca huius prouidentiæ specialis, quæ est prædestinatio, est assecutio finis, ad quem res sunt per talem prouidentiam ordinatæ, vt diximus sub sequenti: ita ordo huius prouidentiæ specialis, quæ dicitur prædestinatio, est omninò immutabilis, neque res possunt vllo pacto exire ab hoc ordine diuinæ prouidentiæ.

Si autem loquamur de ordine prouidentiæ
IV. quoad assecutionẽ finis vniuersalis, adhuc distinguere oportet: nam duobus modis res sunt ordinatæ per diuinam prouidentiam ad assecutionem finis vniuersalis, vno modo secundùm primariam Dei intentionem: alio modo iuxta secundariam intentionem. Siue sub aliis terminis, ordo diuinæ prouidentiæ, per quem res sunt ordinatæ in finem vniuersalẽ duplex est, alter intentus à Deo primaria intentione & voluntate antecedẽte: alter intentus à Deo sola secũdaria intẽtione, & sola voluntate cõsequẽte. si loquamur de ordine intẽto secundùm primariã intentionẽ, ille non est omnino immutabilis, & res possunt ab hoc ordine exire etiam respectu finis vniuersalis. ratio est, quia res hoc modo non sunt ordinatæ ad assecutionem finis vniuersalis, nisi mediante assecutione finis particularis. Sicut ergo res possunt deficere ab assecutione finis particularis; ita possunt secundùm hunc ordinem deficere ab assecutione finis vniuersalis. Si autem loquamur de ordine intento per diuinam prouidentiam, vel secundùm primariam intentionem, vel saltem iuxta secundariam intentionem, absolutè dicendum est ordinem diuinæ prouidentiæ esse immutabilem quoad assecutionem finis vniuersalis, & respectu eiusdem finis res nullo modo posse exire ab ordine diuinæ prouidentiæ. In hoc sensu vera est, & Catholica doctrina Boetij de Fato, & legitima expositio, quam variis in locis eidem doctrinæ adhibuit D.
Thom. est enim expressa doctrina eiusdem D. Tho. D. Tho.
de veritate q. 5. art. 1. communiter à Theologis recepta: communiter enim dicunt, quod res non possunt omnino exire ab ordine diuinæ prouidentiæ, quia dum exeunt ab vno ordine, in alium recidunt, & dum exeunt ab ordine intento secundùm primariam intentionem, recidunt in ordinem intentum, iuxta secundariam intentionem. Iuxta sensum huius doctrinæ ait D. Thom. 1. part. quæst. 103. art. 7. quod licet multa eueniant à casu præter intentionem secundarum causarum, nihil tamen euenit à casu, & præter intentionem respectu primæ causæ, adeò quòd omnia pertingendo. Primò dicendum est, ordinem diuinæ prouidentiæ esse immutabilem quoad dispositionem rerum ordinabilium, & præparationem mediorum. Secundò eundem ordinem non esse immutabilem quoad assecutionem huius, aut illius finis particularis. Tertiò eundem ordinem non esse immutabilem quoad assecutionem finis vniuersalis secundùm primariam Dei intentionem. Quartò eundem ordinem esse immutabilem quoad assecutioné finis vniuersalis, vel secundùm primariam, vel saltem iuxta secundariam intentionem à Deo intentum.

Iuxta hanc doctrinam solui potest illa quæstio, V.
quam Caiet. 1. part. quæst. 22. art. 4. putat insolu- Caiet.
bilem, & ab humano ingenio saltem pro hac vita incomprehensibilem, quam ob causam hortatur omnes, captiuare intellectum suum in obsequium fidei, & conquiescere in altitudine inaccessibili veritatis reuelatæ, non in euidentia veritatis inspectæ. Quæstio est. vtrùm diuina prouidentia sit euitabilis, aut ineuitabilis. Ad hanc quæstionem multa dicit Caietanus, & multo plura recentiores, in cuius sententia aut impugnanda, aut explicanda, & defendenda, quæ eandem omninò habet solutionem, nam si loquamur de euitabilitate, aut ineuitabilitate, comparatione finis particularis, aut etiam finis vniuersalis, ad quem res sunt ordinatæ secundùm ordinem intentum à Deo primaria intentione, concedendum est, diuinam prouidentiam esse euitabilem. Si autem loquamur de ineuitabilitate comparatione finis vniuersalis, secundùm quod res sunt à Deo ordinatæ, vel secundùm ordinem primaria intentione volitum, & intentum, vel saltem secundùm ordinem intentum secundaria intentione, absolutè dicendum est diuinam prouidentiam esse omninò ineuitabilem: Deus enim per summam sapientiam, & efficacissimam voluntatem ita res ordinauit in vltimum finem, quòd si non tendant in illum per vnum ordinem, recurrant in eundem per alium ordinem. Neque opus est fingere aliquid supra euitabile, & ineuitabile, sicut dicimus esse aliquid supra necessarium, & contingens, quod vocamus liberum: quia inter euitabile, & ineuitabile non potest dari medium, cùm sint contradictoria, inter necessarium autem, & contingens potest dari medium saltem per negationem, quia non opponuntur contradictoriè: vnde dicimus Deum non agere ad extra necessariò, neque contingenter, sed liberè. Si

autem

[illegible] & contingentia [illegible] oppositio [illegible] opinio Scoti [illegible] & contingens [illegible] primum [illegible] agere ad extra [illegible] Quòd autem [illegible] & immutabile [illegible] oppositum [illegible] quia [illegible] est esse [illegible] mutabili modo mutabile, & non immutabile [illegible], quia à [illegible] ad [illegible] cum [illegible] valet illatio, [illegible] si dicamus homo est non albus. Ergo non est albus, [illegible] & [illegible] in oppositio contradictionis, [illegible] non possit dari [illegible] etiam secundum negationem, neque ista [illegible] nostra libertatem, & rerum contingentiam, pro qua defendenda ibi [illegible] laborauit. Caietanus, vt visum est lib. praecedenti in fine.

CAPVT XIX.

Quae sit radix immutabilitatis ordinis diuinae Prouidentiae.

I. CIrca secundum dubium non leuis est concertatio non solùm cum Philosophis & hereticis, sed etiam inter ipsos Catholicos de radice immutabilitatis ordinis diuinae prouidentiae, hoc, quod idem est, vnde iam habeat ordo diuinae prouidentiae suam firmitatem, & immutabilitatem, an ex diuina praescientia, an ex diuino decreto, an ex vtroque simul. Est autem quaestio in sensu eadem prorsus cum illa, quam disputant recentiores quidam, vtrum ad perfectam rationem diuinae prouidentiae [illegible] omnes effectus secundarum causarum etiam contingentium, & liberorum fuisse in particulari, & secundùm illorum omnes circumstantias efficaciter à Deo ab aeterno praedefinitos, an verò sine tali decreto concipi possit in Deo perfecta prouidentia respectu effectuum, qui contingenter, & liberè [illegible] à secundis causis liberis, ac contingentibus.

Non disputamus hîc, an omnes effectus liberi, & contingentes sint efficaciter ab aeterno praedefiniti, nam de hac re diximus abundanter lib. praecedenti, sed solùm est quaestio, an huiusmodi praedefinitio intrinsecè spectet ad perfectam rationem diuinae prouidentiae [illegible]. Non etiam quaerimus de diuina praedefinitione, quatenus particula, prae, importat antecessionem aeternitatis ad tempus, hoc enim pacto credimus, pertinere ad perfectionem diuinae prouidentiae, omnes effectus liberos contingentes fuisse ab aeterno praedefinitos, Deus enim quidquid in tempore operatur, vel fieri permittit, ab aeterno decreuit operari, vel permittere, neque diuina prouidentia suspensa manet, neque [illegible] expectat, quid decernere, quid facere, vel quid permittere debeat. Sed loquimur de praedefinitione, quatenus importat antecessionem diuini decreti [illegible] secundarum effectuum liberorum, et contingentium, & liberae determinationis voluntatis creatae ad huiusmodi effectus liberos, & est quaestio, an spectet intrinsecè ad perfectam rationem diuinae prouidentiae, Deum ab aeterno decreto efficaci, & absoluto praedefiniuisse omnes, & singulos effectus secundarum causarum etiam

liberarum, & contingentium in particulari, & cum omnibus, & singulis suis circumstantiis, ante praeuisam determinationem earundem secundarum causarum ad tales effectus.

II. In hac quaestione, vt omittamus errores Philosophorum, & haereticorum, qui ex dictis in libris praecedentibus satis refutati sunt, est prima opinio quorumdam Theologorum, quòd spectet ad intrinsecam rationem diuinae prouidentiae, omnes & singulos effectus secundarum causarum etiam liberarum, & contingentium fuisse ab aeterno decreto efficaci, & absoluto à Deo praedefinitos, ita vt illam [illegible] negare huiusmodi praedefinitionem [illegible] negare diuinam prouidentiam comparatione effectuum, qui non sunt sic praedefiniti. Vnde docent has propositiones [illegible] certas, & verissimas. Prima propositio. Deus sua prouidentia antecedenter ad praeuisionem cooperationis cuiuslibet causae secundae, futurae etiam ex hypothesi, quod in talibus circumstantiis constituatur, praedefiniuit omnia singularia in particulari, secundùm omnes circumstantias quantum ad omnem rationem entis, quam habent, siue talia procedant à causis praecisè naturalibus, siue liberis, & contingentibus. Secunda propositio. In [illegible] ordo diuinae prouidentiae est certus, immobilis, & indissolubilis quantum ad effectus assecutionem, ita videlicet, vt huiusmodi certitudo, & indissolubilitas fundetur in ipso ordine, & causalitate mediorum, atque in efficacia diuinae voluntatis, & prouidentiae independenter omnino à futuro consensu, vel vsu creatae voluntatis praecognito per scientiam mediam. Tertia propositio. Vt certus & infallibilis sit ordo diuinae prouidentiae, & praedestinationis, necessaria est physica praedeterminatio omnium actuum bonorum in particulari: idem autem est iudicium de aeterna praedefinitione, cum vna ex altera inferatur.

III. Secunda sententia docet, non pertinere intrinsecè ad perfectam rationem prouidentiae saltem generalis huiusmodi praedefinitionem, quam sententiam tenent omnes, qui negant, actus liberos fuisse ab aeterno praedefinitos efficaciter, & absolutè ante inspectam liberam determinationem voluntatis creatae ad huiusmodi actus. Haec secunda opinio videtur probabilior, & omnibus subiectis verissima, quae probatur primò antiquitate priscorum Patrum. Primò enim illam docuit Origenes hom. 3. in Gen. vbi docens, quòmodo nihil sit in mundo sine diuina prouidentia sic ait: *Memento, quia nihil sine Dei prouidentia geri [illegible] voluntate: [illegible] sine voluntate eius geruntur, nihil sine prouidentia, prouidentia enim est, qua procurat, dispensat, & prouidet, quae geruntur, voluntas vero, qua vult aliquid, vel non vult*, & licet ibi loquatur de peccato, quod fit contra Dei voluntatem, ex hoc tamen colligitur, aliquid posse cadere sub diuina prouidentia, quod non est à Deo praedefinitum, vt fiat. Neque verum est, Deum praedefiniuisse actum peccati, quoad omnem illius naturalem entitatem, & omnes illius circumstantias loci, & temporis, &c. quia cùm ad illum actum cum illis omnibus circumstantiis necessariò, & inuitabiliter sequatur malitia peccati, [illegible] est commentum, & inutile cautela, quam nonnulli adhibent dicentes, Deum praedefiniuisse illum actum peccati, quoad naturalem actus entitatem, & omnes illius circumstantias positiuas, non autem quoad malitiam ipsius peccati. Et si in se sola, [illegible] sit licitum, valde [illegible]

qui cum mulum clitellariũ mercibus onustum secum apprehensum domum adduxisset, ad quæstionem postmodum dicat, non se mulum mercibus onustum furatum fuisse, [illegible], cui ille alligatus erat, apprehendisse tamen sua sponte usque ad eius domum insecutum.

IV. Augustin. D. Augustinus eandem sententiam probat lib. 7. de ciuitate cap. 1. dum loquens de rerum gubernatione, & administratione, quæ est diuinæ prouidentiæ executio, ait quod *Deus sic res administrat, vt illas proprios exercere, & agere motus sinat.* Si vero autem creaturam liberam suos motus exercere & eosdem prædefinire, & physice ad tales motus prædeterminare, videtur mihi admodum repugnare, verbum enim, *sinere*, nisi nouas vocabulorum significationes excogitare velimus, idem significat, quod permittere; illud verò impropriissimè aliquis diceret sinere, & permittere fieri, quod prædefiniuit, vt fieret. vnde aut Augustin. inepte, & prolixè loquitur, aut sentit, effectus secundarum causarum, quas suos motus agere sinit, non esse per diuinam prouidentiam prædefinitos. Idem Aug. lib. 5. de Ciu. c. 9. redarguit Ciceronem, qui negabat, Deum habere prouidentiam humanorum actuum, ne per ipsius prouidentiam læderetur humanæ voluntatis libertas; ostendens, ordinem omnium causarum esse Deo certissimum, & tamen hominem habere libertatem arbitrij in eo, quoniam in ordine omnium causarum connumerantur etiam humanæ voluntates, quæ ita subsunt voluntati diuinæ, & per illam moderantur, vt tamen liberè illas agere permittat. Et inter alia sic dicit. *In eius voluntate summa potestas est, quæ creatorum spirituum voluntates bonas adiuuat, malas iudicat, omnes ordinat, & quibusdam tribuit potestatem, quibusdam non tribuit; sicut omnium creator naturarum est, ita omnium potestatum dator, non voluntatum: malæ quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est.* Docet igitur, Deum voluntates humanas gubernare creando, conferendo potestatem, adiuuando, & ordinando, & iudicando, non autem prædefiniendo, & prædeterminando. Et certè si Augustinus illa dixisset supponere, omnes actus liberos fuisse per diuinam prouidentiam efficaciter prædefinitos, non solum non potuisset sententiam Ciceronis tam euidenter redarguere, quam admodum ille arbitrabatur, sed potiùs illam confirmasset, nam præcipua difficultas, in qua dissentiebat à Catholicis Doctoribus, oritur ex huiusmodi prædefinitionibus, neque ob aliam rationem negabat Tullius diuinam prouidentiam, nisi propter illas prædefinitiones actionum liberarum, quas putabat humanæ libertati repugnare.

Greg. Nis. Theodoret. Damasc. Cum Augustino consentiunt Gregor. Nissenus lib. 7. Philosophiæ cap. 2. & lib. 8. c. vltimo, Theodoret. in epitome diuinorum decretorum c. de Prouidentia. Damasc. lib. 2. de Fide c. 29. vbi docent, actus humanos liberos non esse ex diuina prouidentia, non enim potuerunt in aliquo Catholico sensu hoc affirmare, nisi quia actus humani liberi non sunt per diuinam prouidentiam efficaciter præfiniti, licet per illam sint [illegible]. Quem sensum attendisse Damascenum, ipsa eius verba declarant, cum ait, Deum omnia quidem præscire, non tamen omnia prædefinire: præscit enim ea, quæ sunt in nobis, prædefinit autem ea, quæ non sunt in nobis. Et loquitur Dam. de omnibus actionibus humanis tam malis, quàm bonis, & ob hanc rationem sentit, actiones humanas liberas non esse ex diuina prouidentia.

Eandem sententiam expressè docuit D. Thom. de veritate q. 5. art. 10. vbi docet, Deum ea solum [illegible] prædefinire, quæ ipse facit in nobis sine nobis. Et hoc probat auctoritate D. Damasceni proximè allegati, & clariùs quàm alibi docet diuinam prædefinitionem per hoc distingui à communi, & generali prouidentia, quod ordo diuinæ prouidentiæ quoad [illegible] hominis [illegible] illius potestatis suo non [illegible], nisi certitudine diuinæ prædefinitionis [illegible] finis particularis, non solùm certitudine præscientiæ, sed etiam certitudine causalitatis, huiusmodi certitudo non lædit liberi arbitrij libertatem. Hæc autem doctrina [illegible] prædefinitionem, & communem prouidentiam nulla omnino esset, si de ratione communis prouidentiæ esset, vt omnes effectus liberi, & contingentes secundarum causarum suis particularibus circumstantiis efficaciter prædefiniret, quæ non minus esset de ratione communis prouidentiæ [illegible] suis particularibus, quàm de ratione diuinæ prædestinationis, atque istam doctrinam D. Tho. nullibi retractauit in sua Summa.

Eandem sententiam tenet Thomas VValdensis lib. 1. Doctrinalis fidei c. 28. vbi refert duas opiniones, alteram illorum, qui defendentes infallibilitatem diuinæ prouidentiæ, admittebant necessitatem in futuris euentibus contingentibus, non tamen absolutam, sed respectiuam tantum, quam opinionem nitebantur probare non tantum auctoritate Scripturæ, sed etiam D. Augustini, D. Anselmi, & D. Thom. quorum illam esse expressam sententiam contendebant, & hoc cùm obijciebatur, istam necessitatem repugnare humanæ libertati, respondebant, quod illa est necessitas [illegible] respectu secundarum causarum, quarum comparatione effectus sunt liberi, & contingentes, sed solùm respectu primæ causæ: necessitas autem respectu solius primæ causæ, non tollit libertatem, & contingentiam ab effectibus secundarum causarum. Quam opinionem cum sua responsione reijcit, vt falsam, & contrariam veritati, & doctrinæ diuinæ Scripturæ, Augustini, & Anselmi, & D. Th. quia causalitas secundæ causæ est connexa à prima causa prouisa. Si ergo prouidentia est causa necessitatem inferens. Ergo effectus prouenientes per efficientiam secundæ causæ respiciunt eam in ordine necessario, non autem libero. hæc autem opinio à VValdensi ibi refutata eadem omnino est cum illa, quam recentiores isti Theologi docent, dicentes, omnes effectus liberos esse per diuinam prouidentiam prædefinitos. Nam vtraque opinio eisdem nititur fundamentis, & eodem modo respondet argumentis, nam auctores vtriusque opinionis per hoc putant se tutos esse ab errore, quod admittunt necessitatem in euentibus liberis respectu solius primæ causæ, non autem respectu secundarum causarum. Præterea quod ipse VValdensis eandem opinionem reprobat ex eo, quoniam omnis necessitas antecedens tollit arbitrij libertatem, ex quacunque causa illa proueniat: sed talem necessitatem, quam isti per diuinas prædefinitiones, & diuinam prouidentiam ponunt in euentibus liberis, est necessitas antecedens.

Potest etiam confirmari eadem sententia auctoritate recentiorum Theologorum, nam vt omittamus Caietanum, Cordubam, & quosdam alios quorum auctoritas fortasse apud aduersarios non valet, hanc sententiam expressè ante quinquaginta VI

Iulius Sir. ta autem defendit Iulius Sirenius lib. 8. de Fato, seu prouentu, sed præcipuè cap. 6. 12. 13. & 21. quibus in locis agens de diuina prouidentia, & de rerum gubernatione, & diuinis decretis, multas quæstiones à Theologis disputatas, scitè, & doctè ita resoluit, vt videas, illas non esse nuper excitatas in scholis, sed per annos quinquaginta ante nos fuisse examinatas, & resolutas. In illis locis probat hic autor, diuinam prouidentiam, saltem quatenus versatur circa actus humanos liberos, non solùm non requirere intrinsecè istas prædefinitiones, sed penitus illas excludere. Docet enim, Deum creaturas liberas ita gubernare, vt eas suos motus agere sinat, & non determinare voluntates humanas ad consensum, nisi etiam illæ seipsas liberè determinent, & ipsas voluntates posse seipsas non determinare. Et licèt quoad rerum naturas, & substantias, & quoad illa, quæ Deus operatur in nobis sine nobis, verum sit dicere, hoc erit, quia Deus illud nouit, non tamen id dicendum est de actibus liberis, sed è contrario potiùs dicendum, hoc nouit Deus, quia illud erit. Tandem eandem sententiam docent Cardinalis Bellarm. lib. 4. de Gratia, & libero arbitrio c. 15. ad 3. vbi dissoluit præcipuum argumentum opinionis contrariæ, & Suarez lib. 2. de Auxiliis c. 7. num. 4. & sequentibus.

(Margin notes: Bellarm.; Suarez.)

VII. Probatur modò hæc sententia euidenti ratione. Nam diuina prouidentia quatenus efficax est, & ordo illius certus, & immutabilis spectat ad voluntatem nō antecedentem, sed consequentem, quod etiam sectatores cōtrariæ opinionis ita constanter affirmāt, vt sint, qui ob id negent, diuinam prouidentiam distingui in antecedentem, & consequentem, quia arbitrantur, prouidentiam solùm ad consequentem, non autem antecedentem voluntatem spectare, idque ex communi omniū sententia affirmant, vt videre est apud Ripam 1. p. q. 22. art. 1. circa finem, sed voluntas consequens vel ex nostro vitio ortum habet, vt verbis Damasceni vtamur, vel saltem recipit conditionem creaturæ, & supponit notitiam vsus liberi arbitrij creati circa propriij finis assecutionem, vt docet D. Th. 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. & de Veritate q. 23. art. 2. in corpore, cuius verba adeò clara sunt, vt non possint vlla tergiuersatione in alium sensum detorqueri. Hinc sequitur, ordinem diuinæ prouidentiæ non esse certum, & immutabilem comparatione actuum humanorum liberorum ex decreto, & prædefinitione efficaci antecedente notitiam determinationis liberæ voluntatis creatæ.

(Margin notes: Ripa.; D.Thom.)

VIII. Secundò. Si omnes actus liberi, qui cadunt sub diuina prouidentia, essent efficaciter prædefiniti ante præuisam determinationem voluntatis creatæ, etiam illi, quos homo ponit circa sui finis assecutionē, essent prædefiniti, illi namque maximè cadunt sub diuinā prouidentia. Consequens verò falsum esse ita demōstro, quia ex illo vnū ex quatuor incōuenientibus necessariò sequitur, aut primò non omnes homines per diuinā prouidentiam fuisse ordinatos in finem supernaturalem æternæ salutis, quod falsum esse præcedenti controuersia copiosè ostendimus: aut secundò omnes homines assequi huiusmodi finem, quod cōstat esse contra fidem: aut tertiò prædefinitionem efficacē esse mutabilē, quod similiter est erroneum: aut quartò quòd Deus simul, & semel omnes homines ordinauerit ad finem supernaturalem æternæ salutis, & nihilominus prædefinierit, quòd illi non ponerent actum necessarium ad huiusmodi finem assequendum & quòd talem finem nō assequerentur, quod est repugnantia, & contradictoria affirmare.

IX. Tertiò probatur argumēto, quo etiā vtitur Suarez paucis mutatis. Ad constituendā in Deo perfectam prouidentiam tria sufficere videntur, scientia, voluntas, & potentia executiua; sed neque ex parte diuinæ sciētiæ, neque voluntatis, neque potentiæ executiuæ necesse est, Deū omnes actus liberos efficaciter prædefiniuisse. Ergo ad perfectam rationē diuinæ prouidentiæ necessaria non est talis prædefinitio. Minor probatur quoad primam partē, quia præscindendo ab istis prædefinitionibus adhuc concipitur in Deo perfecta notitia cōtingentium futurorū, vt lib. 3. ostendimus. Præterea in eodē libro ostensum est, scientiā futurorum conditionatorum sine scrupulo erroris posse admitti, eámque ad conciliandas controuersias, & explicandas difficultates circa diuinam prouidentiā optimè deseruire, neque esse commentum nuper excogitatū, sed habere fundamentū apud Doctores graues antiquos, & modernos, qui verbo, & scripto pro fide Catholica cōtra hæreticos strenuè pugnauerūt: at semel posita huiusmodi sciētia media tollitur necessitas istarū prædefinitionū antecedentiū. Ergo ex parte diuinæ præscientiæ illæ non sunt necessariæ ad perfectā rationē prouidentiæ.

Secundò probatur, illas prædefinitiones nō spectare ad perfectam prouidentiam ex parte voluntatis, vel enim actus liberi sunt voliti à Deo, vt finis, vel vt media quædam ad finem. Primo modo non spectat ad diuinam prouidentiam illorū prædefinitio, quia certum est, illos non esse volitos vt fines, sed vt media in ordine ad finem. Secūdo autem modo non maiori efficacia illi, vt media ad finem possunt esse voliti à Deo, quàm sit volitus finis, ad quem huiusmodi actus ordinātur: sed non spectat ad diuinā prouidentiam, vt talis finis semper sit efficaciter volitus, & prædefinitus. Ergo neque ad diuinam prouidentiā spectat efficax volitio, & prædefinitio actuum liberorum, quæ sunt media ad talem finem. Probatur minor, quia certum est, per diuinam prouidentiam omnes homines ordinari in finem supernaturalem æternæ salutis, & Deum quantum est ex se, velle etiam omnes actus liberos, per quos homo peruenire potest ad talem finem, videlicet vt rectè viuat, & iustè, & honestè, & tamē hunc finem respectu omnium hominum non vult efficaciter, neque efficaciter prædefiniuit. Ergo nec actus liberos, quæ sunt media ad talem finem efficaciter prædefiniuit.

Dicetur, quòd licèt non sit necesse, huiusmodi actus esse prædefinitos in ordine ad finē particularē, tamen necesse est eosdem actus esse prædefinitos in ordine ad finem vniuersalem, qui est diuinæ gloriæ ostensio, & manifestatio, in quam vt media tandē omnes humanæ ordinātur actiones.

Contra hanc responsionē facit, quòd licèt omnes humanæ actiones sint ordinatæ aliquo modo in finem vltimū efficaciter à Deo volitū, & intentum, non tamen eodē modo, & ordine in eundem finem omnes homines, & omnes illorū actiones sunt efficaciter ordinatæ. Diximus enim superiùs, duplicem esse ordinem, secundùm quem res sunt ordinatæ in finem vniuersalem, alterum intentum primaria intentione, alterum secundaria, & hos ordines ita esse intentos, vt si homo per primum ordinem non tendit in finem, tendat in illum per secundum, & si per hanc actionem, quæ est piè, & honestè viuere, non assequitur talē finem, assequatur illum per hoc, quod est iustè puniri. & sic patet, actiones, per quas homo assequitur efficaciter vltimum finem, non esse prædefinitas à Deo ante

præuiâ determinatione liberæ voluntatis creatæ.

Tertiò probatur non esse necessitatem huiusmodi prædefinitionem ratione potentiæ executiuæ, nam diuina omnipotentia non potest producere effectum liberum secundæ causæ sine concursu, & consensu libero eiusdem causæ secundæ, & esse influxus liber, & concursus secundæ causæ ita debet esse in eius potestate, vt de lege ordinaria Deus non possit cogere voluntatē ad ponendum talem concursum, & semper sit in potestate secundæ causæ, illum ponere, vel non ponere. Ergo non solū nō pertinet ad diuinam omnipotentiam ista prædefinitio humanorum actuum liberorum, sed maximè illi repugnat. vnde licèt effectus, qui per solam Dei omnipotentiam ponuntur in nobis sine nobis, sint antecedenter prædefiniti, tamen aliqui sunt dependentes à libera voluntate creata, quatenus talis est, possunt esse promissi à Deo absque eo, quòd sint per Dei voluntatem prædefiniti antecedenter ad præscientiam determinationis voluntatis creatæ, & ita est mens D. Thomæ de veritate q. 22. art. 10. in corpore, & ad 3. argumentū, & Damasc. ibid. citati, ad quem remitto.

D. Thom.

CAPVT XX.

Argumenta aduersariorum afferuntur, & soluuntur.

I. Contra hanc doctrinam recentiores quidam multa confecerunt argumenta, quæ lib. præcedenti ferè omnia soluta sunt. Sed ne videamur hic ex industria dissimulare, opportunum erit aliqua illorum breuiter repetere, ac soluere.

Primum argumentum sumunt ex variis autoritatibus D. Thomæ, quarum præcipua est in lib. 3. contra Gentes c. 96. vbi hanc sententiam probat testimonio sumpto ex lib. Iudicum cap. 9. in illis verbis, *Tu fecisti priora, & illa post illa excogitasti: & hoc factum est, quod ipse voluisti.* Iunctis aliis testimoniis Doctorum, præcipuè D. Dionysij c. 5. de diuinis Nominibus, vbi dicit, esse in Deo ab æterno rationes, & prædefinitiones, secundùm quas Deus omnia prædefiniuit, & produxit. Ex his autoritatibus deducunt argumentum. Diuina prouidentia includit causalitatem voluntatis, & diuinæ omnipotentiæ, sed causalitas diuinæ voluntatis, & omnipotentiæ includit prædefinitionem omnium eorum, quæ à Deo fiunt in tempore, nam quidquid diuina voluntas in tempore operatur, ab æterno decreuit. Ergo diuina prouidentia includit prædefinitionem eorum omnium, quæ in tempore subduntur eidem prouidentiæ.

D. Thom.

Dionys.

Respondetur, nullum esse locum in D. Thom. in quo id doceat, quod asseritur in argumento, & specialiter in illo cap. 96. 3. lib. contra Gentes ne verbum quidem habet, nisi nostri codices toti sint deprauati, & corrupti, quod hanc sententiam redoleat. solùm docet D. Thom. Deum habere de omnibus rebus prouidentiam distinctam, etiam de minimis, quod libentissimè concedimus, neque Catholicè negari potest. Ad illud testimonium ex lib. Iudicum, dicimus, verissimum esse, id factum esse, quod Deus voluit, vel quia ipse fecit, vel quia permisit fieri, vt exponit Augustinus in Enchirid. cap. 95. Non tamen inde sequitur, omnes actus liberos antecedenter, & efficaciter fuisse prædefinitos. Præter quod illa autoritas est etiam glossanda, vt non sit vndequaque, & indistinctè verum, hoc solum fieri in mundo, quod Deus vult fieri, cùm certum sit, multa fieri contra Dei voluntatem: vnde Augustinus lib. 5. de Ciuitate cap. 9. dicit, quòd à Deo sunt quidem omnes potestates, sed à Deo non sunt omnes voluntates. sed de his alibi. Ad autoritatem D. Dionysij respondetur, illam perperam adduci ad hoc institutum, nam per bonas voluntates, & prædefinitiones ille intelligit rationes ideales, vt supra lib. 3. & 4. est dictum. Ad argumentum quod ex autoritatibus deducitur, respondemus, illud solum concludere, quidquid Deus in tempore producit, ab æterno prædefiniuisse producere, non tamen antecedenter ad notitiam futuræ determinationis voluntatis creatæ.

August.

II Secundò argumentantur autoritate D. Irenæi lib. 2. contra hæreses cap. 45. vbi ait omnia quantumcunque minima secundùm numerum, & modum, & quantitatem fuisse per diuinam prouidentiam prædefinita, & disposita, & ordinata, & acriter reprehendit eos, qui circa prouidentiam nimis sunt curiosi, & illius verba retulimus lib. præcedenti, cùm ageremus de diuinis prædefinitionibus.

Respondeo, autoritatem Irenæi nihil ad hanc causam omnino conferre: solùm enim docet, diuinam prouidentiam omnia quantumcunque minima, & vilissima, certò, & infallibiliter disponere, & ordinare. Vtrùm autem ad diuinam prouidentiam spectent istæ prædefinitiones antecedentes, ne verbum quidem habet D. Irenæus.

III Tertiò argumentantur, quia nisi dicantur omnes effectus quantumcunque liberos esse per diuinam prouidentiam prædefinitos, sequitur, illos effectus, qui prædefiniti non sunt, à casu euenire respectu eiusdem prouidentiæ, illud enim à casu dicitur euenire, quod euenit præter intentionem. Si ergo aliquis effectus prouenit à causa secunda non prædefinitus à prima causa, ille euenict præter intentionem ipsius primæ causæ. Ergo eueniet à casu, illud enim dicitur euenire à casu, quod euenit præter intentionem agentis.

Respondetur negando consequentiam. Ad probationem, cùm dicitur, illud euenire à casu, quod euenit præter Dei intentionem, respondetur, hanc probationem in subiecta materia, de qua agitur, errorem continere, nam aut peccata sunt à Deo intenta, quod est impium affirmare, aut eueniunt à casu respectu diuinæ prouidentiæ, quod similiter affirmare est error, aut tandem error est dicere absolutè, omne, quod euenit in mundo præter Dei intentionem, euenire à casu respectu diuinæ prouidentiæ. Vnde ista propositio vnquam absolutè falsa neganda est, nam ad hoc, vt aliquid dicatur euenire à casu, non est necesse, vt eueniat præter intentionem, & è contrario ad hoc, vt non eueniat à casu, non est necesse, vt sit intentum: sed sufficit, vt illud præcognitum sit, esse futurum, si permittatur, cùm possit non permitti, & impediri, & quòd sciatur, ex tali causa illud esse euenturum, esto non sit neque prædefinitum, neque intentum. Quemadmodum à contrario illud dicitur à casu euenire, non quod euenit præter intentionem agentis, sed quod euenit ex causa occulta, & incognita, esto illud fuerit ab agente intentum. Sicut, exempli gratia, si quis fodiendo terram intenderet thesauri inuentionem, nesciens tamen thesaurum ibi latere, si eum nunquam in eiusmodi minis effodiendis contingere, illum de facto inueniret, ille enim propter huiusmodi intentionem non minus à casu diceretur thesaurum inuenisse, quàm absque tali intentione, quia reuera nesciebat, thesaurum ibi latere, ita docent Augustinus lib. 5. de ciuitat. cap. 9. & Aristoteles lib. 4. Physic. cap. 4. Ad cuius rei declarationem adduc-

August. Aristot.

aduertendum est, quædam euenire, quæ sunt à Deo intenta, & efficaciter prædefinita, quæ sunt illa, quæ pendent ex sola Dei voluntate; quædam tamen, quæ sunt à Deo intenta, non tamen prædefinita, vt sunt omnes actus liberi moraliter boni: quædam verò, quæ nec sunt prædefinita, nec intenta, vt sunt actus moraliter mali: & nihilominus nihil à casu euenit respectu diuinæ prouidentiæ, quia omnia illa eueniunt aut Deo volente, & faciente, aut Deo permittente, & actum malum, & illius permissionem in aliquem honestum finem ordinante.

IV. Quartò arguunt, nisi omnes effectus liberi sint efficaciter, & in particulari à Deo prædefiniti, Deus non habebit illorum perfectam, & exactam prouidentiam, quia ad perfectam rationem prouidentiæ spectat, non solùm præscientia futurorum, sed etiam ordo rerum prouisarum in suos fines, immo prouidentia, quam Deus habet respectu omnium futurorum in particulari, supponit voluntatem efficacem producendi omnia futura, secundùm omnem illorum entitatem: hæc autem voluntas includit prædefinitionem eorundem actuum in particulari. Quòd si dicamus, sufficere ad perfectam prouidentiam, quòd Deus prædefinierit producere mundum, & omnes causas præcedentes humanam voluntatem, v.g. quòd prædefinierit producere Petrum cum talibus potentiis, & virtutibus operatiuis, & constituere illum in tali ordine cum talibus circumstantiis, cum quibus præsciebat, quòd pro sua libertate esset consensurus in talem, vel talem actum, & prædefinierit offerre illi suum generalem concursum ad eliciendum talem actum, si Petrus pro sua libertate illum elicere vellet, & tandem si actus sit ordinis supernaturalis, quòd prædefinierit Petrum supernaturaliter vocare, & excitare & concurrere cum illo ad actum supernaturalem, non autem requiri, quòd absoluto decreto prædefinierit influxum voluntatis Petri in ipsum actum, & quòd Petrus de facto vellet, aut non vellet tale obiectum. Contra hanc responsionem arguunt primò, quia ex illa sequeretur, ipsum influxum, & consensum voluntatis creatæ non esse subiectum diuinæ causalitati, & per consequens neque diuinæ prouidentiæ. Secundò, quia Deus non solùm est omnipotens respectu eorum, quæ facit quoad substantiam, sed etiam quoad modum producendi. Ergo potest mouere, & conuertere voluntatem efficaciter, & tamen mouere illam liberè.

Respondetur negando consequentiam. Ad probationem respondetur, sicut non est necesse omnia assequi finem, ad quem sunt per diuinam prouidentiam ordinata, ita necesse non est, Deum prædefiniuisse tam ipsum finem, tam etiam actus liberos, per quos talis finis est assequendus. Admissa etiam, quòd Deus ab æterno decreuerit facere aliquid, quod in tempore producit, negatur tamen huiusmodi decretum respectu actuum, qui liberè fiunt à voluntate creata, antecessisse notitiam liberæ determinationis eiusdem voluntatis creatæ. vnde & probatur responsio allata in eodem argumento. & ad primam instantiam negatur consequentia, quam esse negandam, & cur negari, facilè quisque intelliget, si concipiat Primò Deum dare esse ipsi voluntati creatæ. Secundò conseruare illam in esse. Tertiò tribuere illi vim influendi in proprium consensum. Quartò mouere voluntatem, & inclinare saltem ad bonum vniuersale, sicut vniuersalem motorem, vt dicit D.Thom. prima secundæ quæst.9. art.6. ad 3. immo aliquando mouere voluntatem ad bonum particulare, maximè si illud sit ordinis supernaturalis. D.Thom. Quintò Deum offerre voluntati suum concursum paratum, quotiescunque voluntas pro sua voluntate velit in actum secundum exire, & Deum præuenientem ipsam voluntatem solummodo illius consensum expectare. His enim admissis, quæ admittenda sunt, nullus nisi ignoranter negabit, influxum voluntatis creatæ subiectum esse diuinæ causalitati, & diuinæ prouidentiæ, sed procedit hæc instantia ex falsa imaginatione, quia arbitrantur illius autores, idem esse, negare, Deum esse causam totalem determinationis voluntatis creatæ, & negare absolutè Deum esse causam eiusdem determinationis, quod falsum est: est enim Deus causa determinationis voluntatis creatæ ad influendum in suum consensum, non est tamen causa totalis eiusdem determinationis, sed causa partialis tantùm concurrens cum ipsa humana voluntate, sano modo accepto nomine causæ partialis, & totalis, vt alias dictum est. Ad secundam instantiam concedimus, Deum esse omnipotentem, non solùm quoad ea, quæ facit cum humana voluntate, sed etiam quoad modum faciendi, si tamen modus sit possibilis, nec implicet contradictionem: Verùm actus liberos esse liberos, & esse antecedenter prædefinitos, manifestam contradictionem videtur implicare. Potest igitur Deus voluntatem humanam efficaciter conuertere, & liberè conuertere, non quidem illius actus liberos antecedenter prædefiniendo, sed aliis modis, de quibus lib. 4. dictum est, & inferius dicetur.

Quintò prudentissimus princeps, & paterfamilias si posset, præordinaret omnes, & singulas res, & omnia media particularia ad rectam gubernationem sui principatus, & propriæ familiæ, prudentissimus etiam Dux ordinaret omnes milites ad assecutionem victoriæ: Deus est princeps, & paterfamilias, & Dux prudentissimus, & potentissimus, qui potest omnibus rebus in particulari prouidere, & omnes res in suum finem efficaciter ordinare. Ergo huiusmodi prouidentia ipsi Deo denegari non debet. V.

Respondetur, si hæc ratio concluderet, probaret etiam diuinam prouidentiam non debere permittere vllum malum in mundo euenire, & mala, quæ eueniunt, esse præter intentionem diuinæ prouidentiæ, sicut mala, quæ eueniunt in regimine principatus, familiæ, & exercitus, sunt præter intentionem sapientis principis, & patrisfamilias, & ducis. Verùm nimis angusta est illa prouidentia, quæ non permittit nisi optima in mundo euenire. Quare dicendum est, latum esse discrimen inter diuinam, & humanam prouidentiam. nam prouidentia diuina vniuersalis est, humana est particularis; diuina respicit non solùm particulares fines huius, aut illius rei, sed etiam finem vniuersalem; humana respicit solummodo fines particulares; diuina non solùm bona, sed etiam mala scit ordinare, & ex malis bona facere, humana verò non: diuina res ordinat in finem non vnico, sed duplici ordine, & conditione, & lege, vt si res per vnum ordinem ipsum finem non assequuntur, in eundem recurrant per alium ordinem; hinc est, quod

cùm princeps & paterfamilias, & Dux exercitus possunt aliquod malum vitare, illud vitare debent, nec permittere, & si possent etiam omnia, quæ subsunt illorum prouidentiæ, ad assecutionê propriorum finium prædefinire, id facere deberent, quia finis intentus per humanam prouidentiam est finis particularis, ad quem res ordinantur vnico tantùm ordine. Cæterùm Deus absque eo, quòd omnia in singulari prædefinierit, potest habere omnium rerum absolutam prouidentiam, & perfectissimam, quia per suam prouidentiam non solùm ordinat res in finem particularem, sed etiam in finem vniuersalem, & ita res ordinat in huiusmodi finem, vt si in illum non tendant per vnum ordinem, occurrant in eundem finem per alium ordinem. Et hæc est longè nobilior prouidentia, quàm sit prouidentia humana.

VI. Sextò argumentantur, Deus de facto concurrit cum libera hominis voluntate ad omnes illius actus liberos: sed non potest intelligi huiusmodi concursus absque eo, quòd per diuinam prouidentiam ille sit ab æterno prædefinitus. Quia si Dei voluntas concurrendi cum libera hominis voluntate posterius natura se determinat ad talem concursum, quàm voluntas humana, sequitur, quòd causa prima non priùs influat in effectum, quàm secunda, immo quòd voluntas creata priùs efficiat effectum, quàm Deus velit eundem effectum, quod est impossibile.

Respondetur negando minorem propositionem, & ad probationem dicitur, posse argumentum in aduersarium retorqueri; quia si causa prima priùs prædefinit, & prædeterminat suum concursum, & influxum in effectum, quàm causa secunda, sequitur, quòd effectus priùs natura producatur à causa prima, quàm à causa secunda, quod similiter est inconueniens. Quare dicendum est, neque causam primam, neque causam secundam prius influere in effectum, neque priùs seipsam determinare ad influendum in eundem effectum: sed hanc determinationem, & hunc influxum simul tempore, & natura esse à Deo & à voluntate humana, & eundem influxum esse totum à Deo, & totum à voluntate totalitate effectus, licèt non totalitate causæ. Memoriæ habendum est etiam id, quod superiùs dictum est, reciprocam esse dependentiam aliquo modo inter voluntatem diuinam, & humanam, quoad determinationem. quia voluntas humana absolutè pendet à diuina quoad esse, & quoad hoc, quòd sit causa suæ determinationis, & sit domina suorum actuum, & possit operari, vel non operari, & etiam quoad hoc, quod seipsam ad opus determinet. E contrario verò diuina secundùm quid dicitur pendere ab humana, non in hoc sensu, quòd voluntas humana influat in diuinam, esset enim stultitia hoc cogitare; sed in hoc sensu, quia de lege Dei ordinaria voluntas diuina non potest influere in liberum effectum voluntatis humanæ absque eo, quòd ipsa voluntas humana suum consensum apponat, quæ ita illum apponit, vt possit non ponere: & si voluntas humana de facto suum concursum non ponat, quod fieri potest, pro sua libertate, neque ipsa voluntas diuina potest suum concursum apponere. Et ista est differentia inter concursum, & influxum Dei cum secundis causis liberis, & influxum & concursum cum secundis causis naturalibus. Neque ex hoc sequitur, Deum à casu suum concursum adiungere voluntati humanæ, aut voluntatem diuinam trahi ad agendum à voluntate humana, aut subsequi ipsam voluntatem humanam.

Quod duobus modis potest declarari, sicut supra indicauimus, & inferiùs lib. 8. & 9. fusiùs explicabitur. Vno modo procedo, quòd concursus diuinus cum secundis causis ad agendum sit influxus non in ipsas secundas causas, sed in earum effectus tantùm: qui modus dicendi licèt non sit admodum probabilis, nullum tamen continet errorem, & defendi potest, si dicamus, ex vi diuini decreti potentiam Dei executiuam quodammodo naturaliter manere applicatam voluntati creatæ, ad præbendum illi omnem concursum, quem requirit quælibet operatio, ad quam voluntas creata se liberè determinat, & eundem concursum diuinum ex vi diuini decreti positum esse, quoad vsum, in libera voluntatis facultate, vt habitus, qui sunt in nobis, sunt naturaliter determinati ad præbendum illi omnem concursum, quem requirit operatio, ad quam voluntas se determinat; ex hoc enim sequitur, quòd sicut influxus habitus in operationem non est prior, neque posterior influxu eiusdem voluntatis, neque est à casu, neque excitat voluntatem, neque excitatur ab illa; ita neque influxus diuinus est prior influxu voluntatis creatæ, neque posterior, neque est à casu, neque voluntas humana excitat diuinam ad influendum, sed est simultaneus cum influxu voluntatis creatæ, & intentus à Deo, quotiescumque voluntas pro sua libertate voluerit in actum secundum liberum exire. VII

Secundus modus, quo possumus idem declarare, est, vt dicamus, concursum causæ primæ cum secundis causis esse influxum non solùm in effectus secundarum causarum, sed etiam in ipsas causas, prima enim causa mouet secundam, scilicet humanam voluntatem tanquam vniuersalis motor ad vniuersale bonum, expectans nihilominus consensum ipsius voluntatis, & liberam eius determinationem, & illam inclinans ad determinandum, & quidem si voluntas creata seipsam liberè determinauerit, etiam voluntas diuina in eodem instanti illam determinabit, & in eodem instanti vtraque influet in effectum. Si verò voluntas creata noluerit seipsam ad consensum determinare, neque voluntas diuina suum concursum, & influxum exhibebit in effectum: & sic non sequitur, humanam voluntatem prius influere in effectum, quàm diuinam; cùm non influat nisi, vt mota, & inclinata à diuina voluntate; neque voluntatem diuinam subsequi voluntatem creatam, cùm illam præueniat, & habeat suum concursum paratum, & illum exhibeat, nisi per humanam voluntatem steterit. Et tandem sequitur, concursum voluntatis diuinæ cum humana non esse à casu, cùm voluntas humana excitetur à voluntate diuina ex intentione, & ex proposito, vt si voluntas humana præbuerit suum influxum, etiam diuina illum præbeat. Hanc autem doctrinam ante annos sexaginta paucis admodùm, & mutatis tradiderat Iulius Stenius lib. 8. de Fato cap. 21. quod adnotaui propter eos, qui arbitrantur hanc controuersiam ante paucos annos fuisse in scholis Theologorum introductam. De hac re videri potest Cardinalis Bellarmin. lib. 4. de gratia & libero arbitrio cap. 15. ad quartum argumentum, & toto cap. sequenti, vbi probat, non spectare intrinsecè ad diuinam prouidentiam prædefinire, & prædeterminare omnes effectus liberos ante præuisam liberam determinationem voluntatis creatæ. Ex his absoluta sit quarta controuersia, & tractatio de diuina prouidentia. Iulius St. Bellarm.

PROPV

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS

LIBER SEXTVS.

Non minus humanam libertatem per immobilitatem diuinæ Prædestinationis.

Augustin. SATANAS noster hostis [illegible] [illegible], inquit D. Augustinus in Psal. 39. Leo est & Draco: Leo, quia aperte sæuit; Draco, quia occulte insidiatur. hic enim est Diabolus antiquus, [illegible] in prouincia [illegible] [illegible] dominationis, vt quem aperto bellis [illegible] Leo deuicere, [illegible] subiugare minime potest, [illegible] pacis [illegible] sub [illegible] pietatis [illegible] [illegible] perditionis trahere [illegible]. Hanc Dæmonis calliditatem vel in ipsa nascentis Ecclesiæ Euangelicæ [illegible] videre licet [illegible] vis per [illegible] sacræ regenerationis Christi [illegible] tanquam Leo immanissimus aggressus in [illegible] Sanctorum Martyrum [illegible] per Tyrannos, qui huius feræ bestiæ vngues, ac dentes [illegible], diuersissimis cruciatibus [illegible]. Verùm cum ad [illegible] sibi minime [illegible] bene [illegible] [illegible], quippe quod talis sanguis ille Martyrum [illegible] nihil [illegible] semen Christianorum, & [illegible] fecundi, quod (vt Tertul. Tertullianus [illegible]) [illegible] [illegible] Fructum afferebat, [illegible] Ecclesia ipsa per Sanctorum martyria [illegible] [illegible], deposita leonina feritate serpentinam calliditatem statim cœpit exercere, & per [illegible], sæculi diuitias, & [illegible] voluptates, ad vitia allicere, quibus [illegible] [illegible] Christianæ Reipublicæ [illegible] damna, nullus [illegible] [illegible] [illegible]. Eadem modo [illegible] [illegible] [illegible] præcipua fidei Catholicæ fundamenta, primò sanctissimæ Trinitatis veritatem cum Ario, Eunomio, Macedonio, ac cæteris suæ cohortis satellitibus aperto [illegible] bellum [illegible] [illegible] creatura pro [illegible] sui creatoris contra illum pugnante. & vnum Deum vndique buccinantibus Angelum lucis (veriùs in serpentem) se transfigurans sub specie defendendæ Dei vnitatis, cum Sabellio Trinitatem, ac [illegible] diuinarum personarum distinctionem oppugnauit. Eisdem planè artibus [illegible] in negotio diuinæ Prædestinationis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] omnium repugnantes errores [illegible]. primò gratuitam Dei prædestinationem cum Pelagio, & illius [illegible] aperto marte cœpit oppugnare, qui ad [illegible] [illegible] [illegible], vt non solùm diuinæ gratiæ necessitatem ad æternam salutem assequendam apertè negaret, sed [illegible], se non minorem ipso Christo filio Dei. Verùm postmodum, [illegible] [illegible] Scripturæ contra tam apertam blasphemiam clamante, leoninam feritatem dissimulans, & [illegible] serpentinam versutiam [illegible], in [illegible] oppositum [illegible] conatus est homines adducere, cum docere cœpit, per gratuitam Dei prædestinationem ita salutem hominum [illegible] [illegible], vt non solùm ad bona, sed etiam ad mala quæcumque perpetranda per diuinam prædestinationem fatali, ac insuperabili necessitate homines compellantur, & ruinam multorum hominum esse ex Dei prædestinatione ab æterno dispositam, & adulteria, & corruptelas Virginum [illegible] [illegible] contingere, quia illas Deus ad hoc prædestinauit, vt caderent, & quòd omnia tam bona quàm mala in mundo [illegible] ex diuina prædestinatione. Hos [illegible] errores quatuor cum diuino auxilio per varias nostras [illegible] [illegible] [illegible] in hoc sexto libro iuxta instituti nostri ordinem pro gratuitæ prædestinationis diuinæ, & libertatis arbitrij humani defensione [illegible] [illegible]. [illegible] enim in hoc libro ostendere, diuinam prædestinationem nullo modo [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] per illius certitudinem, & immobilitatem [illegible] etiam [illegible] [illegible] [illegible] libertatem. quod vt efficacius, [illegible] controuersias principales circa diuinam prædestinationem propositas examinabimus. Prima versabitur circa quidditatem prædestinationis. Secunda circa obiectum. Tertia circa causas. Quarta circa illius certitudinem, & immobilitatem.

CAPVT I.

Prima controuersia proponitur, & nomen Prædestinationis explicatur.

TRactatio de diuina Prædestinatione, quam I.
contra hostes Catholicæ veritatis principaliter [illegible], ab ipsa declaratione nominis prædestinationis inchoanda est: habet enim hoc nomen varium, & multiplicem significationem, tam apud prophanos, tum etiam apud sacros auctores. componitur autem prædestinatio ex præpositione, *præ*, & nomine *destinatio*. destinatio à verbo destinare. Porrò destinare multiplicem habet significationem. nam primò significat idem, quod statuere, siue decernere, siue ordinare, ita D. Paulus in epistola 2. ad Corinth. cap. 9. dum ait, *Vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate.* in eadem acceptione dicitur in 2. lib. Machabæorum, cap. 6. quòd Eleazarus destinauit non admittere illicita propter vitæ amorem, & Suetonius Suetonius. in vita Cæsaris inquit, *de ampliando imperio [illegible] [illegible] destinabat.* Secundò significat idem, quod mittere. vnde dicitur in lib. 1. Machabæ. cap. 1. *destinauerunt aliquos de populo, & abierunt ad Regem.* & Suetonius in vita Galbæ inquit, *[illegible] cum* Suetonius. *mandatis ad Imperatorem destinauit.* Tertiò significat alligare, vt Apuleius lib. 4. de asino aureo ait, Apuleius. *arreptum per loro quam [illegible] ad [illegible] quandam destinauit.* Quartò significat idem, quod emere, iuxta hanc acceptionem dixit Plautus in Rudente, Plautus. *mihi [illegible] puellam destinat.* Aliæ sunt etiam

acceptio

acceptiones huius verbi *destinare*, sed illæ, quæ nostro instituto deseruiunt, sunt duæ praecipuæ tantùm; vna, quâ destinatio idem significat, quod propositum, seu decretum, & ordinem diuinæ voluntatis, quo creaturam rationalem ab æterno ordinauit in finem supernaturalem æternæ gloriæ, & rationem transmissionis eiusdem creaturæ rationalis in ipsum finem per media apta, & conuenientia ad eum modum, quo sagitta dicitur transmitti à sagittario in signum, ad quod ab ipso sagittario dirigitur.

II. Hinc est quòd prædestinati in diuina Scriptura per metaphoram quandam dicuntur sagittæ electæ: vnde dicitur apud Isaiam cap. 49. *Dominus ab vtero vocauit me, & de ventre matris meæ recordatus est nominis mei, & posuit me quasi sagittam electam.* Multæ namque sunt rationes, propter quas prædestinati sagittis electis comparantur, quarum nonnullas recenset Hugo Cardenius in Apostillis ad locum illum Isaiæ, præter quas hæc non est fortasse contemnenda, quod quemadmodum illa dicitur sagitta electa, quæ cum à sagittario dirigitur in signum, ita in illud tendit, vt neque ad dexteram, neque ad sinistram deflectat, & cùm ad ipsum signum peruenerit, firmiter illi inhæreat; sic prædestinati à non prædestinatis secernuntur per hoc, quòd licèt tam hi, quàm non prædestinati sint à Deo saltem voluntate antecedenti ordinati in finem supernaturalem æternæ beatitudinis, tamen prædestinati vsque in finem perseuerant in dilectione Dei, non deflectentes à rectitudine iustitiæ, donec perueniant ad ipsum finem, illique immobiliter adhæreant. Reprobi verò à rectitudine, in qua nonnunquam à Deo ponuntur, statim deflectunt, & ob hanc causam dicuntur quidem destinati in finem gloriæ, non tamen prædestinati.

III. Vlteriùs circa illam præpositionem, *præ*, quæ iuxta grammaticalem significationem nihil aliud significat, nisi anterioritatem quandam in ordine, notandum est, triplicem anterioritatem nos posse concipere significari per hanc præpositionem. Primò enim possumus imaginari, illam significare anterioritatem diuini decreti ad præscientiam vsus liberæ voluntatis humanæ. Secundò anterioritatem æternitatis ad tempus, seu ad ea, quæ fiunt in tempore. Tertiò anterioritatem vnius personæ ad alteram; in eo sensu, sic dicitur quem [illegible] Ecclesia, quòd B. Virgo fuit à Deo electa, & prælecta, quia præ aliis beatis fuit speciali quodam modo, & priuilegio à Deo electa. Hinc duplex oritur controuersia inter Doctores. Prima est, vtrùm prædestinatio significet decretum diuinum efficax dandi gloriam creaturæ rationali, antecedens omnem præscientiam boni vsus, & meritorum, liberæ voluntatis creatæ, & hæc quæstio inferiùs ex instituto est disputanda, & fusè tractanda. Secunda quæstio est, vtrùm prædestinatio significet antecessionem æternitatis ad tempus, an præeminentiam vnius personæ ad alteram, ita vt illi dicantur à Deo prædestinati, qui aliorum, & eminentiori quodam modo sunt præ aliis ad beatitudinem destinati. Et quidem Dominicus Soto in commentariis epistolæ ad Romanos cap. 8. circa illa verba, *quos præsciuit, & prædestinauit*, contendit, prædestinationem importare solùm antecessionem æternitatis ad tempus, arbitratque granitei [illegible] Ambrosium Catharinum, illum temerarium reputat, quòd dixerit, prædestinationem significare antecessionem, & eminentiam quandam prædestinatorum in ordine ad alios, qui non sunt prædestinati, quasi illi dicantur prædestinati, qui excellentiori & peculiari aliquo modo sunt præ aliis ad gloriam destinati. Sed profectò Sotus à communi [illegible] abstinere, quoniam frequens est vsus illius præpositionis, *præ*, in sacra Scriptura, quatenus significat antecessionem, & eminentiam quandam alicuius personæ præ aliis. Præter, quòd etiam ratione conueniens est interpretatio Catharini: nam Deus voluntate antecedenti omnes rationales creaturas destinauit in finem supernaturalem æternæ beatitudinis, quosdam tamen altiori quodam modo voluntate consequenti fecit præ aliis destinari, illi sunt merito vocati prædestinati.

Hugo Card.

Dominic. Soto.

IV. Sed hæc prædestinatio importet solùm antecessionem æternitatis ad tempus, siue etiam eam, quam præeminentiam electorum supra non electos, ipsam prædestinationem secundum accommodationem, & vsum, qui frequens est in scholis Theologorum, quique instituto nostro deseruit, significare vel præordinationem, & præuisionem quandam, quâ Deus aliquas creaturas rationales ad finem supernaturalem per media supernaturalia efficaciter ab æterno præordinauit, vel rationem transmissionis earundem creaturarum in ipsum finem supernaturalem per media supernaturalia in ipso Deo ab æterno existentem. Dixi autem notanter, *secundùm accommodationem, & vsum, qui frequens est in scholis Theologorum*, propterea quod non me latet, aliquando in Scriptura, & sanctis Patribus permutari ad inuicem ista nomina prædestinationis, & præscientiæ, vnde & electi dicuntur præsciti ad Roman. cap. 8. & è contrario reprobi vocantur prædestinati à D. Augustino in Enchirid. cap. 100. dicente, *Implet, quod vult Deus, de malis etiam vtitur bonis, tanquam summe bonus, & ad damnationem eorum, quos prædestinauit ad pœnam, & ad salutem eorum, quos prædestinauit ad gratiam.* Quo modo loquendi vtitur etiam lib. 15. de ciuitate cap. 1. & lib. 21. cap. 24. & lib. 1. Hypognosticon, & Isidorus Hispalensis lib. 2. de summo bono cap. 6. Secundò, quia nomen Prædestinationis de se est quid latius patens, quàm describat nostro instituto. Primò namque significat quamcumque ordinationem, siue ad gloriam, siue ad pœnam, vt patet ex locis proximè allegatis. Secundò significat præordinationem, & præparationem gratiæ apud Augustinum lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 10. Tertiò significat præordinationem cuiuscumque quodcunque diuinum etiam spectans ad ordinem naturæ apud eundem Augustinum lib. 6. Hypognosticon, & Damascenum lib. 2. de fide cap. 30. Cæterùm secundùm accommodationem, & vsum receptum in scholis Theologorum significat solùm præordinationem creaturæ rationalis ad gratiam, & gloriam, & accipitur solùm in bonam partem, sicut è contrario nomine præscientiæ intelligunt Scholastici præordinationem ad pœnam, vnde electi ad gloriam vocantur prædestinati, reprobi verò vocantur præsciti.

August.

Isid. Hispal.

August. Damasc.

V. Esse autem in Deo prædestinationem hoc modo acceptam, est doctrina fidei, quæ elicitur euidenter ex sacra Scriptura, in qua electi ad gloriam vocantur prædestinati. Nam D. Paulus ad Roman. cap. 1. de Christo inquit, *qui prædestinatus est Filius Dei in virtute*, & cap. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit, quos prædestinauit, hos & vocauit, &c.* & in epistola 1. ad Corinth. cap. 2. *Quam prædestinauit Deus ante sæcula*, & ad Ephes. cap. 1. *qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.*

D. Thom.

D.Thom. 1.part.q.23.art.1. probat eandem verita[illegible] [illegible] demonstrat ex diuina prouidentia, cuius [illegible] est species, vt diximus cap. superiori. Nam spectat ad Deum, qui est auctor [illegible], omnia dirigere, & ordinare in suos fines, & adhibere illis media opportuna ad eosdem fines [illegible]; sed finis creaturæ rationalis est duplex, alter naturalis, alter supernaturalis. Ergo ad Deum spectat non solùm dirigere creaturam rationalem in finem naturalem per media naturalia, sed etiam debet illam dirigere in finem supernaturalem per media supernaturalia: talis autem præparatio, & ordo creaturæ rationalis in finem supernaturalem per media supernaturalia vocatur Prædestinatio.

VI. Sed contra hanc veritatem est argumentum: nam per prouidentiam supernaturalem, de qua lib. præcedenti commentaria tertia dictum est, omnes homines sufficienter ordinantur in finem supernaturalem. Ergo superflua est prædestinatio. Si dicatur, quòd prædestinatio spectat ad ipsam prouidentiam. Contrà aliæ creaturæ per hoc, quòd per diuinam prouidentiam ordinantur in suos fines, non dicuntur prædestinatæ. Ergo neque per hoc, quòd creatura rationalis per diuinam prouidentiam ordinatur in finem suum, debet dici prædestinata.

Respondetur, ipsam prædestinationem contineri sub prouidentia supernaturali, sicut speciem sub genere. Cùm dicitur, quòd aliæ creaturæ per hoc, quòd per diuinam prouidentiam ordinantur in suos fines, non dicuntur prædestinatæ. Respondetur, quòd aliæ creaturæ, præter rationales, non ordinantur in suos fines, nisi per generalem prouidentiam; creaturæ verò rationales omnes ordinantur in finem supernaturalem per prouidentiam specialem, quæ est prouidentia supernaturalis. Verùm prædestinati inter omnes creaturas rationales specialissimo quodam modo ordinantur in eundem finem supernaturalem per prouidentiam specialissimam, quæ dicitur Prædestinatio, adeò quòd prædestinatio differt à prouidentia generali, & speciali, sicut species specialissima differt à genere generalissimo, & à genere subalterno, non autem sicut vna species specialissima differt ab alia per differentias oppositas immediatas.

VII. Secundò contra eandem veritatem potest fieri argumentum ex auctoritate D. Ioannis Damasc. (Damasc.) lib. 2. de fide cap. 30. vbi dicit, Deum omnia præscire, sed non omnes prædestinare, præscit enim, quæ sunt in nostra potestate, ea demum prædestinat, quæ non sunt in nostra potestate. quam auctoritatem iuxta hunc sensum citat D. (D.Thom.) Thom. de veritate q. 6. art. 3.

Respondetur, quòd Damascenus loquitur de prædestinatione, quæ imponit absolutam necessitatem pugnantem cum humana libertate, vt sit sensus, quòd actus, qui sunt in nostra potestate, non sunt prædestinati, id est, non sunt efficaciter præfiniti, ante præscientiam liberæ determinationis nostræ voluntatis: non autem absolutè negat prædestinationem, quæ stat cum arbitrij nostri libertate.

CAPVT II.

Quid sit Prædestinatio declaratur, & an sit species Prouidentiæ.

I. PRæmissa nominis declaratione, & etiam, & existentia Prædestinationis definitionem assequi valeamus, duo dubia priùs resoluere operæpretium est. Primum, an prædestinatio spectet ad diuinum intellectum, an potiùs ad diuinam voluntatem. Secundum, an prædestinatio sit pars prouidentiæ subiectiua.

Prima sententia circa primum dubium est, quam docuerunt Scotus, Bonauent. Gabriel, & illorum sectatores in 1. sentent. 40. dist. (Scotus. Bonauen. Gabriel.) Dicunt isti Doctores prædestinationem formaliter esse actum diuinæ voluntatis, quamuis concomitanter, vel antecedenter dicant etiam actum diuini intellectus; inquit enim Scotus, quòd prædestinatio importat ordinem electionis creaturæ rationalis ad gratiam, & gloriam. & Bonauentura inquit, quòd licet prædestinatio pertineat ad actum scientiæ, & voluntatis, & potentiæ, nempe ad actum scientiæ, vt disponentis, & voluntatis vt efficientis, & potentiæ vt exequentis, tamen quia causalitas gratiæ, & gloriæ præcipuè spectat ad voluntatem: ideo prædestinatio præcipuè est actus voluntatis. Motiua huius opinionis sunt, quia prædestinatio vocatur propositum, & electio, ad Roman. cap. 8. & 9. & prædestinati vocantur electi, & dilecti, ad Ephes. cap. 1. Matth. cap. 20. in Psalm. 64. propositum verò, electio, & dilectio actus sunt diuinæ voluntatis. Ad hæc prædestinatio opponitur reprobationi, quam constat esse actum voluntatis. Rursus prædestinatio importat causalitatem infallibilem, & efficaciam: hæc attribuitur voluntati. Tandem prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum, ex D. Thom. 1. part. q. 23. art. 1. ad 4. Ergo non pertinet ad actum intellectus, aliòqui seipsam præsupponere deberet. (D.Thom.)

Secunda sententia est D. Thom. dicentis, prædestinationem principaliter esse actum diuini intellectus, ait enim in 1. par. q. 23. a. 2. quòd prædestinatio est ratio transmissionis creaturæ rationalis in finem supernaturalem, & est pars diuinæ prouidentiæ, ratio verò, & prouidentia ad intellectum pertinet. Animaduertendum est tamen, prædestinationem in via D. Thomæ innuere etiam, & includere actum voluntatis: quia cùm sit pars prouidentiæ, & prouidentia sit ratio practica, ratio autem practica necessariò includat saltem virtualiter actum voluntatis, sequitur etiam, prædestinationem in via D. Thom. includere virtualiter saltem actum voluntatis circa finem, & circa media, per quæ rationalis creatura perducitur in ipsum finem. (II. D.Thom.)

Tertia opinio est aliorum, qui dicunt, prædestinationem æqualiter spectare ad intellectum, & voluntatem. Cuius opinionis præcipuum fundamentum est definitio illa prædestinationis, quam ex Augustino in lib. de bono perseuerantiæ refert Magister dicta distinct. 40. videlicet prædestinatio est præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur. (Magister.)

III. Circa hoc dubium duo videntur dicenda. Primum, prædestinationem intrinsecè spectare ad intellectum, & etiam ad voluntatem: quia omnes ferè definitiones prædestinationis traditæ à Patribus, & Scholasticis includunt actum intellectus, & voluntatis. Deinde prædestinatio est pars prouidentiæ, quæ necessariò includit actum intellectus, & voluntatis. Præterea prædestinatio non est sola ratio speculatiua transmissionis creaturæ rationalis in finem supernaturalem, sed necessariò dicit decretum diuinæ voluntatis demandandi executioni eandem rationem transmissionis eiusdem creaturæ rationalis in finem gloriæ.

Secundò videtur dicendum, prædestinationem

principaliter dicere actum diuini intellectus, minus verò principaliter dicere actum voluntatis, vel antecedentem, & virtualiter inclusum in actu intellectus, vel sequentem, tanquam illum, per quem completur ipsa prædestinatio. Ratio huius dicti multiplex est, quia primò prædestinatio, vt dictum est, ad prouidentiam spectat, prouidentia verò magis principaliter spectat ad actum intellectus. Secundò, quia prædestinati in Scripturis vocantur præordinati, & prædestinatio vocatur præordinatio electorum in vitam æternam, in actis Apostolorum cap. 13. *Crediderunt, quotquot præordinati erant*
Augu. *in vitam æternam*. vnde Augustinus in lib. de bono perseuer. cap. 16. inquit, quòd prædestinare est in præscientia, quæ futura sunt, disponere, & ordinare: ordinare autem ad intellectum, non ad voluntatem saltem principaliter spectat. Tertiò prædestinatio dicitur liber vitæ, vt notat Glossa in illa
Gloss. verba Psal. 68. *deleantur de libro viuentium*. liber autem vitæ est notitia, qua prædestinauit Deus electos, quos præsciuit, vt notat eadem Glossa ibid. Dicitur autem prædestinatio liber vitæ, per quan-
D.Thom. dam metaphoram, vt notat D.Thom. 1. part. q. 24. quia sicut, qui à Principe eliguntur ad aliquam dignitatem, scribuntur in libro, vnde & Senatores Romanæ Reipub. vocabantur Patres conscripti: sic per quandam metaphoram electi ad æternam gloriam dicuntur per diuinam prædestinationem in libro diuinæ mentis indelebiliter conscripti.

IV. Ad argumenta verò primæ opinionis. Ad primum, quod erat, Prædestinatio vocatur propositum diuinæ voluntatis, respondetur, prædestinationem vocari propositum, non quòd in proposito illo sita sit præcipua ratio prædestinationis, sed quia in ipsa prædestinatione includitur etiam propositum, quod complet rationem prædestinationis, & ob eandem rationem prædestinati dicuntur electi, & dilecti, non quòd electio, & dilectio formaliter sit prædestinatio, sed quia includitur in ipsa prædestinatione, vel antecedit illam, vel sequitur tanquam eius complementum. Præter quod quamuis prædestinati dicantur electi, & dilecti, non tamen sequitur, prædestinationem esse electionem, aut dilectionem: multa enim sunt, quæ de se inuicem prædicantur in concreto, quæ tamen non prædicantur de se inuicem in abstracto.

Ad secundum, quod erat, Prædestinatio opponitur reprobationi. Ergo sicut reprobatio spectat ad voluntatem, ita & prædestinatio. Respondetur negando, reprobationem opponi ipsi prædestinationi, de qua re inferius. & dato quòd aliquo modo opponatur ipsi reprobationi. Respondetur, quòd sicut prædestinatio includit actum voluntatis, ita etiam reprobatio: non tamen ex hoc sequitur, prædestinationem aut reprobationem principaliter esse actum voluntatis.

Ad tertium quod erat, Prædestinatio importat infallibilem causalitatem: hæc autem attribuitur voluntati; respondetur, hoc argumentum concludere, quòd prædestinatio includit etiam actum voluntatis: non quòd principaliter illum significet. Quomodo verò prædestinatio, & respectu quorum dicat infallibilem causalitatem, inferiùs declarandum est.

Ad quartum, quod erat, prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum, omissis multis, quæ dicit Caietanus tertia part. quæstione
Caietanus. prima art. 5. respondetur, prædestinationem supponere quidem præscientiam futurorum, non tamen illorum futurorum, quæ constituuntur per ipsam prædestinationem. & si supponit præscientiam eorum, quæ per ipsam prædestinationem constituuntur, non tamen præsupponit præscientiam illorum, quatenus absolutè futura sunt, sed solùm, quatenus sunt fieri possibilia.

Circa secundum dubium, an prædestinatio V.
sit pars subiectiua diuinæ prouidentiæ, eadem ferè occurrit dubitatio. Sunt enim nonnulli, qui contendunt, prædestinationem non esse partem prouidentiæ subiectiuam, sed obiectiuam tantùm, vel quasi integralem, id est, prædestinationem non esse speciem prouidentiæ, sub illa contentam, tanquam sub genere, sed solùm posse dici partem prouidentiæ obiectiuam, quatenus versatur circa idem obiectum, circa quod versatur diuina prouidentia, nimirum circa creaturam rationalem, circa finem eiusdem creaturæ supernaturalem, & circa media supernaturalia, per quæ ipsa rationalis creatura dirigitur in huiusmodi finem. dictum est enim in lib. 5. quòd creatura rationalis per prouidentiam supernaturalem dirigitur in finem supernaturalem per media supernaturalia: vnde cùm per diuinam prædestinationem creatura rationalis dirigatur etiam in finem supernaturalem æternæ beatitudinis, videtur prædestinatio ad prouidentiam supernaturalem spectare, quamuis reuera non sit species ipsius prouidentiæ, quia alio, & alio modo creatura rationalis ordinatur in finem supernaturalem per prouidentiam, & per ipsam prædestinationem. ita sentiunt Caietanus prima part. quæstione 23. Caiet.
articulo primo, Vasquez ibid. disput. 87. capite vl- Vasquez
timo, & alij, quos refert, & sequitur ex parte
Trigosus quæstione 18. articulo secundo dubio Trigos.
primo, & vniuersaliter eandem sententiam tueri debent illi omnes, qui contendunt, prædestinationem formaliter esse actum voluntatis, non intellectus, inter quos sunt Scotus, & D. Bonauentura.

Alij è contrario tenent, prædestinationem esse partem subiectiuam prouidentiæ, & illius speciem propriè dictam, eo modo saltem, quo in actibus diuinis immanentibus saluari potest vera ratio generis, & speciei. Hanc sententiam apertè docere videtur D. Thom. dicta quæstione 23. arti- D.Thom.
culo primo, & hæc sententia videtur probabilior, maximè quia, vt dictum est, prædestinatio principaliter spectat ad intellectum, & est ratio transmissionis creaturæ rationalis in finem supernaturalem gloriæ. vnde non differt prædestinatio à prouidentia supernaturali, nisi sicut species à genere, quatenus per prouidentiam supernaturalem genericè conceptam creatura rationalis ordinatur in finem supernaturalem, & præparantur illi media supernaturalia ad talem finem assequendum, abstrahendo tamen ab hoc, quod est de facto assequi, vel non assequi ipsum finem, prædestinatio verò supra genericam rationem ipsius prouidentiæ supernaturalis addit infallibilem assecutionem ipsius finis. adeò quòd concipere possimus primò prouidentiam generalissimè sumptam diuidi in prouidentiam naturalem, & supernaturalem, per quarum primam res ordinantur in finem naturalem, per secundam ordinantur in finem supernaturalem. Secundò prouidentiam supernaturalem diuidi in prouidentiam, qua res ordinantur in finem supernaturalem voluntate antecedenti simplicis complacentiæ.

pientiæ, & efficaci sine assecutio, & infallibilitate Dei, & in prouidentiam supernaturalem, qua res ordinantur in finem supernaturalem voluntate consequenti, & efficaci cum infallibili assecutione finis. & ista vltima prouidentia vocatur prædestinatio, & continetur sub prouidentia supernaturali, sicut species specialissima sub genere subalterno. Sed de hac controuersia, quæ longa est, nec opus est circa illam diutius immorari, videri potest Tregosius abunde disputans loco
Tregosius. superius allegato.

VI. Ex præmissis facilè intelligi possunt definitiones
Aug. prædestinationis allatæ ab Augustino, & Scholasticis. nonnulli enim prædestinationem definiunt in ordine ad voluntatem; alij in ordine ad intellectum; alij in ordine ad vtrumque. In ordine ad voluntatem definitur Prædestinatio ab Augustino in Enchirid. cap. 54. 58. 59. & in lib. 6. Hypognosticon tali pacto: *Prædestinatio est propositum miserendi.* Ad intelligentiam huius definitionis, notandum est, ex sententia Augustini Deum ex se primò omnes homines ordinasse in finem supernaturalem beatitudinis æternæ, nisi per illos stetisset. Secundò præuidisse totum genus humanum per peccatum Adæ infectum, & vitiatum fuisse, & constituisse in vnam massam perditionis dignam damnatione, & morte. Tertiò ex hac massa perditionis nonnullos efficaciter decreuisse misericorditer liberare, aliis derelictis in eadem massa perditionis. Hanc voluntatem efficacem, & hoc decretum liberandi misericorditer aliquos de massa perditionis, & conferendi illis media efficacia, quibus infallibiliter perueniant ad gloriam, Augustinus vocat Prædestinationem, quæ est propositum miserendi.

VII. In ordine ad eandem voluntatem definitur
Scot. prædestinatio à Scoto in primo dist. 40. in hunc modum: *Prædestinatio est ordo electionis creaturæ intellectualis, ad gratiam, & gloriam.* Ad intelligentiam huius definitionis, notandum ex doctrina eiusdem Scoti in eodem primo dist. 41. & in tertio sentent. dist. 7. quæst. 3. & dist. 19. §. *Iuxta quæstionem*, hunc ordinem progressionis fuisse in mente diuina in electis prædestinandis. nam in primo instanti Deus nouit seipsum, in secundo nouit omnes creaturas rationales, in tertio elegit quasdam ex illis ad gratiam, & gloriam, & inter illas præcipuè elegit Christum, in cuius honorem, & gloriam creaturas cæteras elegit. in quarto voluit creaturis electis gratiam efficacem, qua mediante illæ perueniunt ad gloriam, & his duobus vltimis instantibus secundùm Scotum completur ratio diuinæ prædestinationis: non enim sufficit ad perfectam rationem prædestinationis voluntas conferendi gloriam, absque voluntate conferendi media ad assequendum finem, si enim per solam electionem ad gloriam compleretur ratio prædestinationis, vel prædestinatus non assequeretur gloriam, vel si casu illam assequeretur, aut certè electio ad gloriam esset similis, sicut si quis saluaretur sine meritis.

VIII. Ad cuius rei pleniorem declarationem notandum est, esse tres actus in voluntate diuina circa prædestinatos. Primus dicitur dilectio. Secundus electio. Tertius prædestinatio. illi tres actus quamuis nonnunquam confundantur, & accipiantur vnus pro alio, tamen propriè loquendo non sunt vnus, & idem actus, sed distincti, & sese alio
D.Thom. quo ordine inuicem supponentes ex D. Thom. prima parte quæstione 23. art. 4. Inter hos actus talis est ordo, quòd dilectio respicit obiectum diligibile secundùm se, & absolutè consideratum, non autem vt comparatum cum alio. Electio vel supponit distantiam eius, qui eligitur ab illis, qui non eliguntur, vel illam facit. Tandem prædestinatio respicit non finem, ad quem res eligitur, sed media, per quæ in finem dirigitur. Est igitur dilectio voluntas, siue actus diuinæ voluntatis, quo Deus vult creaturæ rationali finem æternæ gloriæ secundùm se, non comparando vnam creaturam cum alia: Electio verò est voluntas conferendi alicui creaturæ gratiam, aut gloriam non secundùm se, & absolutè consideratæ, sed vt comparata ad alias creaturas, quibus non eodem modo Deus vult gratiam, aut gloriam. est enim duplex electio, altera quæ fit præuio examine, & supponit distantiam aliquam eius, qui eligitur ab alio, qui non eligitur, & ista est electio ad gloriam, de qua loquitur D. Augustinus August. libro primo ad Simplician. quæstione 2. vbi dicit, quòd, qui eligitur, iam supponitur distans ab eo, qui non eligitur, & dicit etiam electionem sequi ad iustificationem. Alia est electio, quæ non fit præuio examine, neque supponit distantiam in eo, qui eligitur, ab alio, qui non eligitur, sed illam secum affert, & ista est electio ad gratiam, de qua loquitur Augustinus in libro de Prædestinatione sanctorum capite 19. De vtraque verò electione loquitur idem Augustinus sermone 7. de verbis Domini. Tandem prædestinatio propriè loquendo versatur non circa finem, sed circa media ad finem, sicut colligitur ex definitione prædestinationis, quam ex Augustino in libro de bono perseuer. capite 14. statim subiiciemus: quamuis respiciat media, quatenus h[illegible] infallibilem habitudinem ad ipsum finem. & est expressa doctrina D. Thom. dicta quæstione 23. art. 4. Circa hos D.Thom. tres actus variæ occurrunt dubitationes non contemnendæ. nam circa actum dilectionis dubium occurrit, vtrùm omnes creaturæ rationales verè diligantur à Deo in finem supernaturalem æternæ beatitudinis. Sed hoc dubium est resolutum lib. præcedenti controuersia tertia. Similiter circa actum electionis dubium occurrit, vtrùm aliqua creatura rationalis fuerit efficaciter electa ad gloriam ante præuisa eius merita. hoc dubium resoluemus in hoc libro controuersia tertia. Tandem circa actum prædestinationis dubium occurrit, an inter effectus prædestinationis numeranda sit assecutio gloriæ, de quo dubio statim dicemus.

In ordine ad diuinum intellectū definitur prædestinatio à D. Thom. dicta q. 23. art. 1. in hūc modum: *Prædestinatio est ratio transmissionis creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ.* Ista definitio conuenit omnibus contentis sub definito, conuenit enim non solùm hominibus, sed etiā Angelis, & animæ Christi. Dicitur, quòd est *ratio*, ad denotandum actum intellectus, in quo principaliter consistit diuina prædestinatio. Dicitur *transmissionis*, & c. per quam particulam denotantur non solùm creatura prædestinata, sed etiam media, per quæ ipsa creatura dirigitur in finem vitæ æternæ. Dicitur *vitæ æternæ*, ad denotandum finem ipsius prædestinationis, cuius finis assecutio est de ratione intrinseca ipsius prædestinationis. IX.

In ordine ad intellectum, & voluntatem definitur Prædestinatio à D. Augustino lib. de bono perseuer. cap. 14. & à Magistro dist. 40. in hunc modum: *Prædestinatio est præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.* Hæc definitio respicit actum intelle- X. August. Magister.

ctus, & voluntatis, & finem, & media, per quæ rationalis creatura prædestinatur, & dirigitur in ipsum finem. & primò dicitur in definitione, quòd *Prædestinatio est præscientia*, quia prædestinatio necessariò supponit notitiam creaturæ prædestinabilis, & finis, ad quem prædestinatur, & mediorum, per quæ in ipsum finem prædestinatur. Hæc autem notitia non habet hæc omnia pro obiecto, vt futura absolutè, sed solùm, vt possibilia fieri, aut ad summum, vt futura sub conditione, & ex hypothesi, quòd si vellet creaturam rationalem condere, & ordinare ad talem finem, oporteret talia media illi præparare, tanquam conuenientia ad eiusdem finis assecutionem. Non enim verum putamus, quod nonnulli dicunt, priùs Deum elegisse prædestinatos ad gloriam, deinde cogitasse de mediis, per quæ illos conuenienter perducere posset ad ipsum finem. nimis enim esset imperfecta huiusmodi prouidentia, quæ post electionem finis indigeret consulere circa media ad finem conuenientia, & non admodum dissimilis à prouidentia humana. Secundò dicitur in definitione, quod est *præparatio*, & hoc propter tria. primò ad denotandum actum diuinæ voluntatis, qui necessariò requiritur ad complendam rationem prædestinationis, qui actus, vt dictum est, triplex est, scilicet dilectio rationalis creaturæ, & eiusdem electio ad finem gloriæ, & voluntas conferendi eidem media, per quæ finem assequatur. Secundò dicitur præparatio propter actum practicum, qui sequitur actum voluntatis, qui scilicet est ratio practica supponens liberum actum voluntatis. Est autem ista ratio practica actus quidam diuini intellectus, quo imperialiter ordinat creaturam rationalem in finem æternæ gloriæ, siue, quod idem est, per quem imperialiter præcipit ipsum ordinem præparationis mediorum. est enim in ipso intellectu quoddam imperium per modum legis-
D.Thom. lationis, sicut dicit D. Thom. in 1.2.q.17. articulo primo. Scio tamen dissensionem esse inter Doctores, vtrùm ad constituendam completam rationem prouidentiæ, & prædestinationis necessarius sit ille actus practicus per modum imperialis ordinationis, nonnullis contradicentibus, & dicentibus, compleri diuinam prædestinationem per solum intuitum diuini intellectus, quo intuetur omnes creaturas rationales, & illarum fines, & media, & quid per ipsa media vnaquæque creatura esset effectura circa assecutionem sui finis, si collocaretur in tali ordine, & cum talibus mediis, & per actum diuinæ voluntatis, quo Deus nonnullis creaturis efficaciter exoptauit assecutionem talis finis per talia media. hoc enim est, Deum diligere, & eligere, & prædestinare creaturas rationales in Christo, quia illis exoptauit efficaciter merita Christi, quibus mediantibus peruenirent ad gloriam, & ita
Molin. docet Molina dicta q. 23. articulo primo, & 2. disput. secunda. Nihilominus sustineri potest doctrina D. Thom. quia cùm prædestinatio sit ratio intellectus practici, ille intuitus diuinus antecedens actum liberæ voluntatis non potest habere rationem actus verè practici, quia nihil dictat de opere faciendo, quod necessariò requiritur ad constituendam rationem notitiæ practicæ, ex tertio libro de Anima text. 49. vnde aut
Aristot. prædestinatio non est ratio practica, aut præter istam notitiam, quam ponit Molina, desideratur adhuc alius actus practicus diuini intellectus ad complendam rationem prædestinationis diuinæ.
XI. Tertiò dicitur quòd prædestinatio est præparatio, quia prædestinatio vel est actio diuina, vel necessariò illam infert, sicut dicit D. Gregorius D.Greg.
libro primo Regum, capite 14. quòd prædestinare est facere, & D. Augustinus lib. de Prædestinatione sanctorum capite 10. cùm ait, quòd prædestinare dicitur Deus, dum sua dona disponit. quamuis Aug.
magis propriè loquendo ista dispositio, quam Augustinus vocat Prædestinationem, non sit actio transiens, & temporalis, impropriè enim actio transiens dicitur prædestinatio, sed actio immanens, & æterna, Prædestinatio enim æterna est.

Tertiò dicitur *beneficiorum Dei*, per quam particulam denotantur media, quæ Deus confert electis XII.
ad salutem assequendam. & nomine beneficiorum intelligimus effectus ipsius prædestinationis. Vt autem sciatur, qui sint effectus diuinæ prædestinationis, notandum est, ad hoc, vt aliquid possit dici effectus prædestinationis, tres conditiones requiri. prima est, vt talis effectus sit à Deo: quia effectus, qui non possunt reduci nisi in creaturam, vt propriam illorum causam, non possunt numerari inter effectus prædestinationis, de quorum numero est peccatum. Ista conditio colligitur ex D. Augustino in lib. de prædestin. Aug.
sanctorum capite 10. vbi ponit discrimen inter præscientiam, & prædestinationem, quòd præscit Deus etiam, quæ non facit, prædestinat verò solum illa, quæ facit. Secunda conditio est, vt talis effectus sit medium ordinatum à Deo ad assequendum finem gloriæ. Tertia conditio est, vt sit medium ita ordinatum ad assecutionem talis finis, quòd per illud creatura infallibiliter assequatur talem finem.

Secundò notandum est, duobus modis nos loqui posse de effectibus diuinæ prædestinationis, vno modo comparatione prædestinationis totius corporis mystici omnium electorum, & hoc modo sub nomine effectuum prædestinationis comprehenduntur omnia bona creata, quæ sunt in vniuerso, non solùm ordinis supernaturalis, sed etiam ordinis naturalis, immo & permissio omnium peccatorum. hæc doctrina colligitur ex D. Paulo ad Roman. cap. 8. vbi ait, quòd *diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti.* quem locum exponens D. Augusti- Aug.
nus lib. de Correpe & Gratia cap. 9. de ipsis prædestinatis ait. *Vsque adeo diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum, vt si qui ex eis deuiant, & exorbitant, etiã hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quatenus humiliores per pœnitentiam redeant.* & idem D. Paulus ad Rom. c. 9. ait, quòd *Deus sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* & c. 11. inquit, quòd *cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentiũ intraret.* & hæc vna est ex præcipuis causis, ob quas permisit Deus ruinam Angelorum, & peccatũ Adæ, & Ecclesiam à Tyrannis vexari, cùm potuisset impedire: quia hæc omnia tandem cesserũt in incrementum gloriæ cœlestis Hierusalem, sicut dicit August. lib. 11. de ciuitate c. 18. Aug.
Neque enim Deus vllum non dico Angelorum, sed vel hominum crearet, quem malũ esse præsciuisset, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum vsibus accommodaret: atque ita ordinem sæculorum tanquam pulcherrimum carmen etiam ex quibusdam quasi antithetis honestaret. & in Psal. 118. inquit, quòd *purpurata est vniuersa terra sanguine Martyrũ, & floret cœlum coronis Martyrum, & ornatæ sunt Ecclesiæ coronis Martyrum.*

Alio modo loqui possumus de effectibus prædestinationis comparatione prædestinationis huius, XIII.

aut

tur illius personæ particularis. & tunc dico, sub nomine effectuum prædestinationis diuinæ, primò comprehendi omnia auxilia supernaturalia interna, & externa præuenientis gratiæ, & cooperantis, seu adiuuantis, & præcipuè præclarissimum illud donum perseuerantiæ vsque in finem, de quo sacrum Concilium Tridentinum sess. 6. de iustificatione cap. 13. & can. 22. & Augustinus toto libro de bono perseuer. Secundò dico, sub nomine effectuum prædestinationis comprehendi etiam merita nostra, quia illa sunt media, sine quibus non peruenitur ad finem æternæ gloriæ. Et loquor de meritis prouenientibus ex diuina gratia, & in illa fundatis. Tertiò dico, sub nomine effectuum diuinæ prædestinationis comprehendi etiam multa dona, & auxilia, quæ licet secundùm se sumpta sint ordinis naturalis, tamen quatenus per specialissimam Dei prouidentiam ordinantur ad hominis salutem, sunt numeranda inter effectus diuinæ prædestinationis. huiusmodi sunt bona temporalia, bona corporis, ac animi dispositio, parentum exempla, optima educatio. Et quidem bona temporalia posse numerari inter effectus prædestinationis, probatur, quia illa prædestinatis cooperantur in bonum, & Ecclesia in Litaniis illa postulat à Deo, & D. Thom. in 1. 2. in fine docet, quòd illa possunt cadere sub merito. Huiusmodi sunt etiam pressuræ quædam, & repentinæ infortunia, paupertas, corporis infirmitas, & persecutio, his enim mediis Deus sæpissimè reuocat à peccato ad propriæ iniquitatis intelligentiam, & pœnitentiam.

Tandem ipsa peccati permissio nonnunquam est effectus diuinæ prædestinationis, permittit enim Deus electos cadere, vt illorum casus illos faciat proficere, & cautiores resurgere, sicut dicit Augustinus lib. 14. de ciuitate cap. 13. quòd *vtile est superbis cadere in aliquod apertum, manifestumque peccatum, vt sibi displiceant, qui sibi iam placendo ceciderant.* & exemplum habemus in Petro Apostolo, quem permisit Christus cadere in peccatum abnegationis, ad reprimendam vanam confidentiam, qua iactabat, se velle pro Christo mori.

XIV. Verùm autem ipsa gloria numeranda sit inter effectus diuinæ prædestinationis, sunt qui partem affirmatiuam tueantur, contendántque esse sententiam Magistri in 1. dist. 40. & 41. & D. Thom. 1. part. q. 23. art. 2. & 4. Oppositum tamen dicendum est cum eodem D. Thom. ibid. art. 4. vbi distinguit actum electionis ab actu prædestinationis per hoc, quòd electio est finis, & prædestinatio est medium ad finem quam sententiam sequitur Durand. dist. 41. q. 2. n. 10. Est igitur ipsa gloria non effectus prædestinationis, sed finis, ad quem effectus diuinæ prædestinationis habent essentialem, & inseparabilem habitudinem, sius, quod idem est, gloria non est effectus prædestinationis, sed illius finis, per effectus prædestinationis assequendus. Et hoc est solum, quod voluerunt dicere Magister, & D. Thom. & hæc omnia comprehendit Augustinus sub nomine beneficiorum Dei. Quibus omnibus illud adiiciendum est, quòd huiusmodi effectus ita sunt prædestinationis effectus, vt vnus effectus possit etiam esse causa alterius, vt & gratia præueniens est causa iustificationis, & meritorum, quæ sunt effectus ipsius prædestinationis. Isti autem effectus non reperiuntur necessariò in quolibet prædestinato, nõ enim reperiũtur omnes in paruulis, immo etiam in adultis nonnunquam desiderantur nonnulli ex istis effectibus, sed dicimus omnes effectus prædestinationis ad istos reduci, quia non

Conc. Trid. — August. — D.Thom. — August. — D.Thom. — Durand.

dantur alij effectus, præter hactenus numeratos.

Tandem dicitur in definitione, *quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.* per quam particulam differt prædestinatio à prouidentia supernaturali, qua non prædestinati ordinantur in finem supernaturalem æternæ salutis, nam de intrinseca prædestinationis ratione est assecutio infallibilis ipsius finis æternæ gloriæ, quæ non est de ratione supernaturalis prouidentiæ generaliter sumptæ. Dicitur autem, *quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur:* quia secundùm August. prædestinatio est liberatio de massa perditionis. vnde apparet istam Augustini definitionem non esse communem omnibus prædestinatis, sed soli prædestinationi hominum conuenire. communis autem, eoque exactissima prædestinationis definitio est illa, quam ex D. Thoma tradidimus: Prædestinatio est ratio transmissionis rationalis creaturæ in finem æternæ gloriæ. XV.

CAPVT III

Controuersia secunda de obiecto Prædestinationis proponitur.

OBiectum diuinæ prædestinationis aliud nihil esse potest, nisi rationalis creatura, cùm prædestinatio, vt præcedenti controuersia dictum est, sit pars prouidentiæ subiectiua, cõtineaturque sub prouidentia supernaturali, sicut species specialissima, sub genere subalterno, ob quam causam necesse est, prædestinationem versari circa idem obiectum supernaturalis prouidentiæ, quod est rationalis creatura, contractum per aliquam differẽtiam specialissimam, cùm autem sub nomine rationalis creaturæ comprehendatur non solùm homo, sed etiam Angelus, vt ea, quæ spectant ad hãc controuersiam, quæque necessaria ad intelligentiam dicendorum in sequentibus controuersiis esse videmus, breuiter comprehẽdamus, ac perstringamus, duo dubia breuiter à nobis sunt resoluenda. Primum, vtrùm non solùm homines, sed etiam Angeli sint prædestinati. Secundum, vtrùm Christus, vt homo fuerit prædestinatus, & caput omnium prædestinatorum. I.

Quod spectat ad primum dubium, fuit prima opinio Ambrosij Catharini, referente Dominico Soto in 9. cap. epistolæ ad Rom. fingentis duo genera prædestinatorum, alterum illorum, qui præ cæteris sunt à Deo potioribus donis, & supernaturalibus auxiliis ita muniti, vt ab assecutione finis æternæ salutis omnino deficere non possint, neque sit in eorum libertate cadere ab huiusmodi fine. & hoc genus prædestinatorum non nisi valde paucos perstringit, quos Deus præ cæteris dilexit, quales fuerunt B. Virgo, Ioannes Baptista, & sancti Apostoli. Secundum genus complectitur omnes alios homines, quos Deus voluntate antecedenti ita ordinauit in finẽ supernaturalem æternæ gloriæ, vt tamẽ ab illius assecutione cadere possint, & de facto multi illorũ cadũt ab huiusmodi fine, & salus illorum arbitraria est, itaut positum sit in eorũ volũtate, & potestate saluari, aut nõ saluari. Quã opinionẽ sic explicatã grauiter vrget ipse Soto. Hanc tamẽ opinionem sic declaratam Catharinus fortasse nec somniauit quidem, illius enim sẽtẽtia est, omnes homines in duos ordines diuidi, in quorum primo cõstituit illos, quorum salus est ita certa, & infallibilis, vt ab illa omnino cadere non possint, qui ordo paucissimos cõprehẽdit. Illi qui sub hoc ordine cõprehẽduntur, soli à Catharino appellantur Catharin.

Prædestinati, quasi eminentiùs, & præclariùs præ cæteris ad gloriam destinati. In secundo ordine collocantur à Catharino cæteri omnes mortales, quorum salus arbitraria est, possuntque pro suæ ipsorum voluntatis libertate saluari, aut non saluari. hos Catharinus non vocat Prædestinatos, neque saluandos, vt illi imponit Soto, si enim essent prædestinati, & saluandi, non possent non saluari de facto. Sed dicit solùm, eos qui sunt de hoc ordine, posse saluari, aut non saluari. Et hanc esse mentem Catharini, apparet ex eius libris de prædestinatione ad Concilium, & ex disceptatione de prædestinatione aduersus Dominicum Soto, & in summa doctrinæ de prædestinatione. Verùm ex alio capite hæc sententia Catharini probari non potest. primò namque contendit Catharinus, salutem prædestinatorum arbitrariam non esse, adeò quòd prædestinati non liberè propriam salutem operentur, & liberè illam assequantur, quod verum non est, Apostolo reclamante, & dicente, *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini.* & iterum, *qui stat, videat, ne cadat.* & rursus, *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cùm aliis prædicauerim ipse reprobus efficiar.* & D. Ioan. in Apocal. *tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* Secundò ait Catharinus, aliquos saluari, quorum salus non sit certa, quod falsum esse controuersia quarta ostendemus.

II. Tertiò docet, non omnes, qui saluantur, esse de numero prædestinatorum, quod etsi fortè videatur alicui posse cum extorsione violenta diuinarum Scripturarū aliquo modo defendi, omnino probari non debet. certum enim est, omnium illorum, qui de facto saluantur, salutem fuisse ab æterno prædestinatam, neque aliquem præter prædestinatos de facto saluari: prædestinatio enim nihil aliud est, nisi ordo intellectualis creaturæ in finem æternæ gloriæ, per media supernaturalia, includens eiusdem finis assecutionem, & in hoc differt prædestinatio à prouidentia supernaturali, quæ communis est omnium creaturarum rationalium, vt sentit etiam ipse Catharinus in lib. 3. de Prædestinatione ad Patres Concilij. vbi definiens prædestinationem inquit, quòd est prouidentia Dei, qua creatura rationalis dirigitur in finem vitæ æternæ, nedum secundùm specialem rationem, sed etiam specialissimam. modò certissimum est omnes, qui saluantur, fuisse ab æterno ordinatos in finem supernaturalem per media supernaturalia, per quæ de facto ipsum finem assequerentur. Ergo necesse est, omnes, qui de facto saluantur, fuisse ab æterno prædestinatos.

Præterea Apostolus ad Rom. 8. loquens de prædestinatis ait, *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij eius, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.* In istis verbis Apostolus vocat prædestinatos omnes, qui præsciti sunt, & præordinati, vt essent conformes imagini Christi, & essent illius fratres: sed omnes, qui de facto saluantur, sunt conformes imagini vitæ Christi, scilicet in gratia, in laboribus, in cruce ferenda, & etiam in gloria, vt passim Scripturæ testantur, & sunt illius fratres, sicut Saluator ait: *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam.* & ita interpretantur Glossa interlinearis, & ipse Catharinus, quòd esse conformes imagini filij Dei, idem sit, quod Christi conuersationem imitari, tolerare persecutiones, labores, & cruces propter assecutionem æternæ

Catharin.

Glossa interlin.

vitæ. Sunt igitur omnes, qui de facto saluantur, ad vitam ab æterno prædestinati. Præterea D. Ioan. in Apocalyps. cap. 20. ait, omnes, qui non erant scripti in libro vitæ, missos fuisse in stagnum ignis. Ergo ab opposito omnes, qui non mittuntur in stagnum ignis, sunt scripti in libro vitæ: liber autem vitæ est ipsa prædestinatio. omnes igitur, qui saluantur, sunt scripti in libro vitæ æternæ prædestinationis.

Secunda opinio videtur fuisse Magistri sententiarum in 1. dist. 40. ea autem est, solos homines fuisse à Deo prædestinatos, quam opinionem videtur excepisse ex D. Augustino in epistola ad Optatum, & infinitis aliis in locis, in quibus Augustinus semper docuit, prædestinationē esse liberationem à miseria, & à massa perditionis. vnde & definiuit ipsam prædestinationem, esse propositum miserendi, & præparationem beneficiorū Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberātur. Ex hac opinione sequitur, Angelos beatos minimè fuisse à Deo prædestinatos. quæ sententia videtur posse suaderi ex hoc, quòd nullus prædestinatur ad rem, qua ille de facto potitur: sed Angeli sunt à Deo creati in beatitudine, vt Augustinus, & multi alij Theologi contendunt. non ergo fuerunt ad beatitudinem prædestinati. III.

Magist. August.

Circa hoc dubium absolutè dicendum est, omnes, & solos homines, & Angelos, qui de facto salutem assequuntur, fuisse à Deo ab æterno prædestinatos. in hac conclusione conueniunt omnes Theologi post Magistrum dist. 40. & post D. Thom. 1. part. q. 23. art. 1. ad 3. vnde sententia Catharini non videtur posse absque temeritatis nota, & manifestissima diuinarum Scripturarum extorsione defendi. IV.

Magist. D. Thom.

Et pro hac solutione difficultatum, notandum est prædestinationem duo dicere posse, primò gratiæ præparationem, & gloriæ, secūdò liberationem à miseria. Ratione primi omnes, non solùm homines, sed etiam Angeli possunt dici Prædestinati, ratione secundi soli homines, qui trahunt originem ab Adamo per viam ordinariam, possūt dici Prædestinati. Vel dicēdum cum D. Thom. in 1. dist. 40. q. 2. quòd liberari à miseria duobus modis contingere potest, vno modo quando aliquis liberatur à miseria, in quam incurrit. alio modo, quando præseruatur à miseria, in quam incurreret, si sibi relinqueretur. Prædestinatio est liberatio à miseria respectu hominis primo modo, respectu autem Angelorum secundo modo. Vel tertiò dicendum, Angelos fuisse prædestinatos, licèt non sint liberati à miseria, quia motus sumit speciem à termino ad quem, qui in prædestinatione est gratia, & gloria, non à termino à quo, qui est miseria. D. Thom.

Ad rationem opinionis Magistri respondetur, Angelos non fuisse creatos in beatitudine supernaturali, immo secundùm aliquos, neque fuerunt creati in gratia, & dato quòd essent creati in gratia, & in beatitudine, quo pacto fuit creata anima Christi, nihil vetat, eandem gratiam, & beatitudinem fuisse ipsis Angelis per diuinam prædestinationem ab æterno præparatam.

CAPVT IV.

An Christus fuerit ab æterno prædestinatus.

LIcèt solutio huius dubij alium locum sibi videatur vendicare, videtur tamen spectare ad tractationē de mysterio dominicæ Incarnationis, ob quam causam Scholastici de prædestinatione 1

Christi

Christi tractant cum Magistro in 3. sentent. dist. 7. & dist. 10. & cum D. Thom. in 3. p. q. 24. Est tamen hic in loco necessaria ad intelligentiam eorum, quæ sequunt controuersia de causa prædestinationis dicenda sunt. Circa hoc dubium non leuis extitit controuersia inter Scholasticos, quemadmodum videri potest apud Commentatores Magistri, & D. Thom. in locis proximè citatis. Ex verò tota versatur circa intelligentiam legitimam illorum verborũ D. Pauli ad Roman. 1. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum Spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum, Domini nostri Iesu Christi.* Si enim est aliqua ratio suadens, Christum fuisse prædestinatum, potissimum hoc videtur suadere ista autoritas Apostoli: sed ex hac autoritate hoc concludi non potest, quia omnes ferè Græci Patres, & multi etiam ex Latinis aliter legunt hunc locum, quàm habeat nostra vulgata editio. Vbi enim nos legimus, qui prædestinatus est filius Dei, ipsi legunt, qui definitus, vel demonstratus, vel declaratus est filius Dei in virtute: ita legunt Chrysostomus, Cyrillus, Euthimius, Eusebius, Tertullianus, Caietanus, Pagninus, & Caluin. Vatablus. Omitto censuram Caluini in Antidoto Concilij Tridentini reprehendentis vulgatã editionẽ, eo quòd legat, *prædestinatus*, vox enim Græca non significat idem, quod prædestinatus, sed idem, quod declaratus, vel demonstratus. Accedit etiam, quòd omnes ferè Scholastici, excepto D. Thom. dicunt, hanc locutionem Apostoli esse impropriam, & conantur illam exponere. Præterea ratio videtur probare, Christum nullo modo dici propriè posse prædestinatum. vel enim dicitur prædestinatus ratione naturæ assumptæ, vel ratione personæ diuinæ, non ratione naturæ assumptæ, quia illa propositio est falsa, Natura humana est filius Dei. ergo etiam illa est falsa, Natura humana prædestinata est esse filius Dei. non ratione secundi, quia prædestinatio est eorũ, quæ sunt per gratiam: at quòd persona Christi sit filius Dei, hoc non habet ex gratia, sed ex propria natura.

II. Ad istud dubium soluendum multa essent dicenda, quæ nostri instituti ratio hic non patitur longiùs prosequi. pro nunc sit Prima assertio: Christus fuit ab æterno prædestinatus filius Dei. Hæc propositio est doctrina fidei, quæ sub his terminis expressè habetur in diuina Scriptura. illam enim habet Apostolus in loco proximè citato epistolæ ad Rom. dicens de Christo, *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute*, qui locus est legendus, quemadmodum legit nostra vulgata editio, quam Concil. Trident. solam sacrum Concilium Tridentinum sess. 4. nobis tanquam authenticam, & ab omnibus recipiendam proponit, & præscribit. Sic etiam legunt hunc locum grauissimi Patres, quorum autoritas pluris æstimanda est, quàm censura Calnini, scilicet Dionysius, qui fuit Pauli Apostoli Dionys. Irenæus. discipulus in lib. de diuinis nominibus cap. 5. Irenæus, qui ferè Apostolorum contemporaneus Hilarius. fuit in lib. 4. aduersùs hæreses cap. 18. D. Hila- Ambros. rius lib. 7. de Trinitate, Ambrosius in primum August. cap. ad Roman. Augustinus in lib. de Prædestin. Sanctorum cap. 15. tract. 105. in Ioan. & aliis in Concil. Tolet. locis. & Patres Concilij Toletani II. in tenore suæ fidei. qui omnes huic Apostoli autoritati innixi affirmant, Christum fuisse ab æterno prædestinatum filium Dei.

III. Ratio euidentissima suadet eandem veritatem, quia, vt Dionysius loco proximè citato affirmat, prædestinatio est nomen peculiare diuinæ Theologiæ, id est, sacræ Scripturæ. Ergo legitima significatio huius nominis *prædestinatio*, ex diuina Scriptura, & non aliunde accipienda est. modò *prædestino*, cuius loco in contextu Græco habetur vox ὁρίζω, in sacris Scripturis non significat declarare, seu demonstrare, sed definire, constituere, & ordinare, vt colligitur ex eadem epistola ad Roman. cap. 8. & ad Ephes. c. 1. & epistola 2. ad Corinth. cap. 7. & passim aliis in locis, & ita etiam aduertunt Dionysius, Irenæus, & alij Doctores proximè citati. Immò in Actibus Apostolorum cap. 4. in illis verbis, *Quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.* pro verbo *decreuerunt*, in contextu Græco habetur verbum προώρισε, ergo hoc verbum *prædestino*, in sacris Scripturis non significat declaro, vel demonstro, vt vult Caluin. sed definio, constituo, & præordino, vt legit nostra vulgata editio.

Accedit quòd prædestinatio nihil aliud importat, nisi æternam Dei præordinationem eorũ, quæ fiunt in tempore: modò nullus negare potest, ab æterno à Deo præordinatum, quòd Verbũ carnem assumeret, & Deus fieret homo, & Christus secundùm naturam humanam fieret filius Dei naturalis per gratiam vnionis hypostaticæ, hoc enim sub formalibus verbis dicit Apostolus in epist. 1. ad Cor. c. 2. dicẽs. *Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriam nostram.* Et loquitur ibi de sapientia incarnata, vt notat Lyranus, & patet ex serie verborum sequentium. Lyranus. Et D. Petrus in epist. 1. cap. 1. vocans Christum agnum immaculatum, præcognitum ante mundi constitutionem, manifestatum autem nouissimis temporibus. Communis etiam omnium Theologorum consensus sufficere debet ad eandem veritatem probandam, nam inter Catholicos de prædestinatione Christi ad filiationem Dei per gratiam vnionis hypostaticæ nulla est controuersia, sed tota controuersia est solum in exponenda illa autoritate D. Pauli: *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute.*

Ad cuius autoritatis intelligentiam aduertendum est, illum locum D. Pauli varias recipere interpretationes Doctorum. Prima interpretatio est Origenis, qui referente D. Thoma hunc locum sic interpretatur, vt particula *prædestinatus* se teneat ex parte subiecti propositionis, non ex parte prædicati, & tunc erit sensus, quòd ille, qui est prædestinatus, est etiã filius Dei, & dictio *prædestinatus* idem sonat secundùm Origenem quod destinatus, nã destinantur ea, quæ sunt; prædestinantur verò ea, quæ non sunt; Christus verò semper fuit. Iuxta hanc interpretationem hic locus Apostoli nullam difficultatem habet in exponendo, quomodo Christus fuerit prædestinatus esse filius Dei, cùm ab æterno fuerit filius Dei naturalis. non enim est sensus verborum Apostoli, quòd Christus ab æterno fuerit prædestinatus esse filius Dei, sed sensus est, quòd ille, qui ab æterno fuit præordinatus, & prædestinatus ad redimendum genus humanum, est filius Dei. IV. Origenes.

V. Secunda interpretatio est Alex. Alensis, quam sequuntur Scotus, Durand. & alij multi in 3. d. 7. dicunt enim, illam dictionem *prædestinatus* respicere totam propositionem Apostoli, vt sit sensus, qui prædestinatus est filius Dei, id est, prædestinatum est, vt natura humana vniretur filio Dei in persona diuina. Hanc interpretationem D. Thom. vocat extortam & violentam. Alexander Alens. Scotus. Durand.

Tertia interpretatio est Augustini, Hieronymi, & Titelmani, sic exponentium, quòd filius Dei prædestinatus est, vt esset homo Christus. vnde secundùm hanc expositionem locutio Apostoli est præpostera. August. Hieron. Titelman.

Ambros. Theodoret. Quarta interpretatio est Ambrosij, & Theodoreti, quòd Christus prædestinatus sit filius Dei in virtute, id est, præordinatus, vt ostenderetur esse filius Dei ex virtute miraculorum.

Caiet. Quinta interpretatio est Caietani, quòd Christus fuit prædestinatus non simpliciter, & absolutè, sed cum hac determinatione, vt esset noster mediator, & redemptor, & vt faceret nobis quamplurima miracula.

Sexta interpretatio est Græcorum Patrum, qui legunt, prædestinatus est, id est, declaratus est filius Dei.

Vltima interpretatio, eáque verissima, & propriissima est, quòd Christus fuerit prædestinatus filius Dei non simpliciter, sed quatenus subsistit in natura humana. Ad cuius expositionis intelligentiam obseruandum est, quòd cùm Christus dicat vnum suppositum subsistens in duabus naturis diuina, & humana, multæ sunt propositiones, quæ verificantur de Christo quatenus est hic homo, & subsistens in natura humana, quæ non verificantur de Christo, quatenus est simplex persona, simpliciter subsistens in natura diuina. Vlteriùs obseruandum est, ex bona Dialectica terminum significantem internum actum animæ ponere suum significatum formale supra significatum formale termini, cui adiungitur, etiamsi collocetur ex parte diuersorum extremorum: modò hic terminus, prædestinatus, significat actum internum diuini intellectus, & diuinæ voluntatis. Ergo ponit suum significatū formale supra significatum formale huius termini, Christus, cui adiungitur: significatum verò formale huius termini, Christus, est natura humana. vnde in hac propositione, Christus est prædestinatus filius Dei, sensus est, quòd Christus ratione naturæ humanæ assumptæ est prædestinatus esse filius Dei. & ideo ista propositio, Christus est prædestinatus filius Dei, secundùm locutionis proprietatem, & in rigore sermonis absque alio addito de se vera est.

VI. Hæc autem propositio, Christus factus est filius Dei, secundùm proprietatem locutionis, & in rigore sermonis non videtur vera, quia dictio, factus ex se, non ponit suum formale significatum supra significatum formale huius termini Christus, sed supra significatum personale, & materiale, & facit sensum, quòd persona Christi facta sit filius Dei, qui sensus est falsus, & erroneus. vnde ista propositio simpliciter prolata non est admittenda, quemadmodum obseruat D. Thom. 3. part. q. 16. art. 8. post D. Ambros. lib. 2. de fide cap. 7. dicentem: *Nam quod dico, factus est Christus*. quare quod ait Vasquez 3. part. quæst. 24. art. 2. disput. 91. in principio, hanc propositionem sine alio addito admitti posse, Christus est prædestinatus, quia etiam ista est vera, Christus in tempore est factus à Deo, mihi omnino non probatur. non enim est admittenda ista propositio, sine addito, per quod detur intelligi, quòd iste terminus, factus, ponat suum formale significatū circa significatum formale huius termini Christus. Neque autoritates, quas adducit ex diuina Scriptura, probant illius intentum. est enim prima autoritas sumpta ex Actis Apostolorum cap. 2. *Certissimè sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem vos crucifixistis*. Secunda sumpta est ex epistola ad Hebræos vbi dicit Paulus: *Considerate Apostolum, & Pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei, qui fecit illum*. Quia primò dato, & non concesso, quòd ex eis haberetur absolutè, & sine alio addito, Christus est factus, ista propositio recipere deberet suam legitimam interpretationem ex alijs locis diuinæ Scripturæ, & additionem, per quam declararetur, particulam, *factus*, verificari de Christo solùm ratione naturæ assumptæ, quæ interpretatio, & additio accipienda est ex D. Paulo ad Rom. 1. cùm enim dixisset de Christo, *Qui factus est ei ex semine David*, videns hanc locutionem nudè prolatam minus propriam esse, statim necessariam declarationem subiunxit, *secundùm carnem*. Secundò, quia in illis autoritatibus non dicitur Christus simpliciter, & absolutè factus, sed cum additione, factus Dominus, factus Christus, factus Apostolus, factus Pontifex, quæ prædicata implicitè secum ferunt hanc declarationem, vt dicatur factus hæc omnia secundùm naturam assumptam.

Hinc deducitur, inutilem esse digladiationem illam Doctorum, contendentium propositionem hanc, Homo prædestinatus est filius Dei; vel istam, Christus vt homo prædestinatus est filius Dei, falsas esse, nec admitti debere, alijs contendentibus veras, & proprias esse, & vt tales esse à Theologis admittendas, quæ concertatio videri potest apud Vasquez, qui vtriusque partis defensores refert loco cit. disp. 90. sunt enim veræ, & propriæ, quibus non solùm sancti Patres vtuntur, verùm etiam diuina Scriptura. Nam hoc modo loquendi vtitur Apostolus, cùm inquit, *Qui factus est ei ex semine David secundùm carnem, qui prædestinatus est filius Dei in virtute*. Quorum verborum sensus nullus magis planus, & perspicuus esse potest, quàm iste, Christus, secundùm quod factus est homo ex semine David secundùm carnem, prædestinatus est filius Dei in virtute. Probari etiam potest veritas vtriusque propositionis euidentissima ratione, quæ suprà est insinuata. Nam hæc propositio in rigore sermonis est vera, & propria, homo factus est Deus, vel hic homo factus est Deus, demonstrato hoc concreto singulari naturæ humanæ subsistente in persona diuina, concretum namque substantiuum formaliter, & naturaliter, & in rectò significat naturam, & connotatiuè in obliquo significat suppositum, in quo natura subsistit, non determinando tale suppositum vnum, vel plura, id est, non determinando, vtrùm subsistat in proprio supposito, an in alieno, an in vno, an in pluribus. Verum enim est dicere, Christus est hic homo, quamuis natura humana non subsistat in proprio supposito: & si omnes diuinæ personæ assumerent eandem numero naturam humanam, vera esset hæc propositio, tres personæ diuinæ sunt hic homo. Vnde quemadmodum propter vnionem hypostaticam vera est communicatio idiomatum, ita verum est dicere, homo factus est Deus, hic homo factus est Deus, hic homo factus est filius Dei: sensus enim est, quòd factum est, vt Deus vel Dei filius subsisteret in hac natura humana, vel quòd hoc subsistens in natura humana esset Deus, aut filius Dei, quod in proprietate sermonis verum est, neque potest Catholicè negari. Quòd namque Deus subsisteret in hac natura humana, non fuit quid æternum, non factum, sed in tempore factum, & per Dei gratiam factum: quod autem fit per Dei gratiam in tempore, fuit ab æterno prædestinatum. Ergo vt hic homo, id est, vt subsistens in hac natura humana esset Deus, vel filius Dei, fuit ab æterno prædestinatum, & cùm subsistens in hac natura humana sit Christus, sequitur, verum esse, quòd Christus, vt hic homo, id est, vt subsistens in hac natura

VII (right margin, beside "Hinc deducitur") — Vasq. (right margin, beside "potest apud Vasquez")

natura humana, prædestinatus sit esse filius Dei. De quo videndus est D.Thom. 3. part. quæst. 24. art. 1. 2. & 3.

VIII. Varium contra hanc doctrinam est argumentum, quia quod prædestinatur, secundum esse præcedit id, ad quod prædestinatur, & id quod fit tale, præcedit formam, per quam fit tale; sed esse hominis, aut huius hominis, demonstrato homine Christo, non præcedit esse filium esse, cùm natura humana in Christo non existat nisi per hoc, quòd subsistit in supposito Verbi, vnde non potest existere nisi per existentiam eiusdem Verbi, & antequam habeat esse Verbi, quod est esse filij Dei, non habet esse neque in se, neque in alio. Ergo non potest in aliquo sensu legitimo verificari illa propositio, hic homo prædestinatus est esse filius Dei.

Ad hoc dubium omissis multis, quæ circa illud disputantur à scribentibus, quibus non solùm eius difficultas non videtur tolli, sed potius augeri, respondeo, duobus modis posse aliquid prædestinari, vno modo ad esse accidentale gratiæ, & gloriæ, quo pacto nos puri homines sumus prædestinati; alio modo ad esse substantiale, quo pacto solus Christus fuit prædestinatus. Duobus etiā modis aliquid fieri dicitur, vno modo acquirendo formam accidentalem, & esse accidentale: alio modo acquirendo formam substantialem, & esse substantiale. quod prædestinatur, aut quod fit primo modo, præcedit aliquo pacto id, ad quod prædestinatur, & formam, quam acquirit per suum fieri: & ob hanc causam prædestinatio puræ creaturæ ad gratiam, & gloriam, supponit in diuina præscientia esse ordinis naturalis eiusdem creaturæ, quæ prædestinatur, vt docent multi Doctores

D.Thom. post D.Thom. 3. part. q. 1. art. 3. ad 4. Illud autem, quod prædestinatur ad esse substantiale, non præcedit id, ad quod prædestinatur, cùm non habeat esse nisi per id, ad quod prædestinatur, vt euidens est ex terminis. Sicut id, quod fit, acquirendo formam substantialem, non præcedit ipsam formam, non enim compositum substantiale, quod fit per generationem substantialem, præcedit tempore, vel natura ipsam formam substantialem.

Caiet. Potest etiam dici cum Caietano 1. p. q. 36. art. 1. post medium §. sicut dicimus, quòd duplicitèr contingit, &c. falsum esse, omne illud, quod fit acquirendo formam accidentalem, præcedere ipsam formam accidentalem. duplicitèr enim contingere potest, fieri domum albam, vno modo faciendo simul vtrumque; alio modo iungendo vnum alteri. ita si Deus in eodem signo rationis hæc duo facere decreuisset, creare Gabrielem, & conferre illi gloriam, quam de facto ei contulit, videre non possum, quid absurdi ex hoc sequi posset, & idem dicendum de anima Christi, & multo magis.

Præter hæc, licèt de facto secundùm esse subsistentiæ non fuerit prius esse hunc hominem, quàm hunc hominem esse filium Dei, quia de facto hæc natura humana, quæ modò subsistit in persona Verbi, nunquam subsistit in alio supposito, antequam subsisteret in supposito diuino; quis tamen neget, eandem naturam secundùm prioritatem, à qua non conuertitur subsistendi consequentia, priorem esse ipso diuino supposito, in hoc sensu, quia secundùm se & quidditatiuè ipsa natura humana non requirit necessariò subsistere supposito diuino, & potest esse sine illo, cùm possit etiam esse sine supposito proprio. Loquor de esse naturæ humanæ sine supposito diuino, in ratione suppositi, & termini, non in ratione causæ primæ, ne quis nodum in scirpo quærens, velit in verbo vim facere, de quo esse loquuntur Theologi, cùm dicunt, ipsam naturam humanam priorem esse supposito, & ob hoc per diuinam omnipotentiam à proprio supposito separari, & supposiari in supposito alieno, sicut prius per diuinam potentiam potest separari à suo posteriori. Et tandem esto non sit prius, esse hunc hominem, quàm esse filium Dei, quid impedit, obsecro, potuisse ab æterno prædestinari Christum in tempore fieri hunc hominem, & hunc hominem fieri filium Dei, cùm hæc in tempore verè facta sint?

Hæc autem fortasse longiùs, quàm par erat, sumus prosecuti, propter nonnullos, qui ob argumentum leuissimum propositiones verissimas non solùm à D.Thoma, sed communiter à Theologis receptas, vt falsas reijciunt, de quorum numero est Durandus in 3. d. 7. quæst. 3. & addi Durandus potest Paludanus ibid. quæst. 5. art. 2. & 3. con- Paludan. clus. 2. qui non solùm D. Thomæ, sed etiam D. Augustino mihi videntur manifestè aduersari. Ait enim Augustinus in Enchir. cap. 40. *Professò* August. *modus iste, quo natus est Christus de Spiritu sancto, insinuat nobis gratiam, qua homo nullis præcedentibus meritis in ipso exordio naturæ suæ, quo esse cœpit, verbo Dei copularetur in tantam personæ vnitatem, vt idem ipse esset filius Dei.* & in lib. de Prædestinatione sanctorum cap. 15. ait: *Quòd ea gratia fit homo quicumque ab initio fidei suæ Christianus, qua gratia homo ille ab initio factus est Christus.* Ex quibus apparet, has propositiones: Homo per Dei gratiam esse cœpit in tempore filius Dei: homo in tempore per Dei gratiam factus est filius Dei: homo per Dei gratiam in tempore factus est Christus, ab Augustino probari tanquam veras. vnde negari non potest, etiam illas ab eodem Augustino probari tanquam veras: Ab æterno hic homo prædestinatus est vt fieret Christus: hic homo ab æterno prædestinatus est, vt fieret filius Dei.

Hinc apparet etiam solutio ad primam ratio- IX. nem dubitandi in principio deductam ex varia lectione & interpretatione illius loci D.Pauli, *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute.* Nam verus & legitimus sensus verborum est, quem monstrat nostra editio vulgata, scilicet quòd Christus, quatenus factus est ex semine Dauid secundùm carnem, & quatenus homo ab æterno fuit prædestinatus esse filius Dei. neque ab hac expositione recedunt Græci Patres, licèt fortasse aliud sentire videantur, cùm dicunt, qui declaratus, vel demonstratus est filius Dei: accipiunt enim declarationem, & demonstrationem, pro manifestatione æterni decreti diuinæ prædestinationis, quo pacto definitio vocatur declaratio quædam, & manifestatio rei definitæ.

Ad secundam rationem dubitandi, quæ erat, aut Christus est prædestinatus ratione naturæ assumptæ, aut ratione personæ diuinæ, respondetur prædestinatum fuisse ratione naturæ assumptæ. Ad improbationem dicitur, non fuisse prædestinatum ratione naturæ assumptæ in hoc sensu, quòd natura humana esset filius Dei, sed in hoc sensu, vt subsistens in natura humana esset filius Dei. Et licèt hæc non sit vera in abstracto, natura humana est filius Dei, est tamen verum hoc concretum, hic homo est filius Dei, quod sufficit.

CAPVT V.

Christum non solùm fuisse ab æterno prædestinatum, sed esse caput omnium Prædestinatorum.

I. NOn solùm certum est apud omnes Catholicos, Christum, quatenus est homo, fuisse ab æterno prædestinatum filium Dei, iuxta sententiam Apostoli ad Rom. cap. 1. sed illud etiam ex fide certissimum est, eundem Christum omnium prædestinatorum esse caput, in cuius honorem, & gloriam cedit omnis illorum prædestinatio.
Augusti.
ita enim docet Augustinus lib. de Prædest. sanctorum cap. 15. dicens, *Est etiam præclarissimum lumen nostræ prædestinationis, & gratiæ ipse Saluator, ipse mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus.* & infrà: *Ipsa est igitur prædestinatio sanctorum, quæ in Sancto Sanctorum maximè claruit.* & infrà: *Sicut ergo prædestinatus est ille vnus, vt caput nostrum esset, ita multi prædestinati sumus, vt membra eius essemus.* & infrà: *Quisquis in capite nostro præcedentia merita singularis illius generationis inuenerit, ipse in nobis membris eius præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquirat.* Quæ Augustini doctrina ex Scriptura diuina euidentissimè deducitur, ait namque Apostolus ad Ephes. cap. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.* Quod saltem sic intelligendum est, vt Christus sit finis prædestinationis omnium electorum, in cuius gloriam, & honorem tandem cedat omnis illorum prædestinatio, vt omnes exponunt, & infrà subiungit, *Vt notum faceret sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt in ipso.* Circa quæ verba
Chrysost.
Chrysostomus homil. 1. ad Ephes. ait: *Vnum nobis posuit caput vtrisque Christum secundum carnem, omnibus, inquam, & Angelis, & hominibus.* & infrà: *Suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro: & omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* & in epist. 1. ad Corinth. 3. ait: *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei,* & ad Coloss. 1. ait, *Quod est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens.* & cap. 2. ait, *In quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis.* & ad Hebræos 1. exponens de Christo illud Psal. 8. *Omnia subiecisti sub pedibus eius,* inquit: *In eo enim, quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei.* Ex quibus, & aliis locis diuinæ Scripturæ Theo-
D.Thom.
logi cum D. Thoma 3. part. quæst. 8. colligunt, esse assertionem de fide quòd Christus sit caput totius Ecclesiæ, tam Angelorum, quàm hominum. Idem autem est omnino, Christum esse caput Ecclesiæ electorum, & esse caput prædestinatorum, idque videtur docere
Concil. Trident.
Conc. Tridentinum sess. 6. de Iustificat. cap. 7. cùm docet, causam finalem nostræ iustificationis esse gloriam Christi, & Dei. idem enim est esse causam finalem nostræ prædestinationis, & nostræ iustificationis, cùm prædestinatio, & iustificatio non differant, nisi sicut præparatio gratiæ, & illius actualis exhibitio, vt non semel monuimus ex Augustino lib. de Prædest. sanctorum cap. 10. Aug.

II. Verùm cùm hoc certissimum sit apud omnes saltem Catholicos, graue tamen remanet dubium circa rationem, secundùm quam, & sub qua Christus dicitur caput Prædestinatorum. Oritur verò tota huius dubij difficultas ex prædestinatione Angelorum, quorū quomodo Christus sit caput, difficile admodum videtur declarare. Neque enim sufficit, quod dixerunt Altisiodorensis in summa
Altisiod. Driedo.
lib. 3. tract. 1. c. 4. Driedo de captiuitate & redemptione generis humani tract. 2. c. 2. p. 3. a. 5. post 4. propositionem. Bonau. in 3. d. 13. art. 2. q. 3. ad 3.
Bonauent. Gabriel. Soto.
Gabriel ibid. art. 3. dub. 2. & Dominicus Soto in 4. dist. 49. q. 4. art. 2. in fine, Christum non esse caput Angelorum secundùm naturam assumptam, sed solùm quatenus est Deus, quæ videtur etiam fuisse sententia Græcorum Patrum circa verba proximè allegata ex D. Paulo ad Ephes. 1. præcipuè
Chrysost. Theoph.
Chrysost. hom. 1. in illam epist. & Theophylacti. nam hîc non est sermo de Christo, nisi sub ea ratione, qua dicitur prædestinatus, & caput prædestinatorum: sub ea autem ratione, qua Deus est, omnino prædestinatus dici non potest. Oportet igitur rationem reddere, quomodo secundùm naturam assumptam Christus verè, & propriè dicatur caput Angelorum prædestinatorum. In ea verò assignanda non parum laboris Theologos manet.

III. Multis namque modis concipere possumus, Christum esse caput Angelorū prædestinatorum. primò, quòd in aliquo signo rationis prius fuerit prædestinatus, quàm ipsi Angeli, tanquam caput, in cuius honorem, & gloriam cederet ipsa Angelorum prædestinatio, & in illum esset à Deo ordinata. quod adhuc dupliciter concipi potest. vno modo, quòd non solùm Christi prædestinatio in aliquo signo rationis præcesserit prædestinationem Angelorum, sed etiā quòd prædestinatio ipsa Angelorum facta sit intuitu meritorum Christi, ita vt prædestinatio Christi fuerit causa meritoria prædestinationis Angelorum. Alio modo quòd præcesserit solùm ipsam prædestinationem Angelorum in ratione causæ finalis, non autē in ratione causæ meritoriæ. Secundò potest concipi, Christum esse caput Angelorum prædestinatorum, non quòd prædestinatio Christi præcesserit in aliquo signo rationis prædestinationem Angelorum, sed quia vel prædestinatus est ad eminentissimū gradū gloriæ super omnes Angelos, quemadmodum caput eminet super alia corporis membra, vel quia omnes Angelos Deus ipsi Christo subiecit, vt eius imperio obediant, & eius iudicium subeant: vel quia Angeli recipiunt à Christo illuminationes, & ab eo diriguntur, sicut alia membra à capite diriguntur, & ex consequenti aliquo modo illuminantur, iuxta illud apud Lucam c. 11. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* vel tandem propter conformitatem gratiæ, & gloriæ Christi, & Angelorum, ratione cuius conformitatis potest aliquo modo Christus dici caput prædestinatorum, sicut exemplar, ad cuius imitationem alij sunt prædestinati, vel saltem sicut exemplar, in quo maximè splendet omnium aliorum prædestinatio, vt dicit August. de Prædestin. sanctorum c. 15. August.

IV. Iuxta hos varios modos concipiendi Christum, vt caput Angelorum prædestinatorum, varij sunt modi dicendi apud Doctores. Primus esse potest eorum, qui dicunt, Christū esse caput prædestina-

torum

etiam ratione naturæ diuinæ, non humanæ, sed hic modus tanquam impertinens reiiciendus est. nam etsi Christus possit dici prædestinatus ratione naturæ diuinæ, neque Chrysostomum, neque alios Patres, qui videntur dicere, Christum esse caput Angelorum solùm ratione diuinitatis, dicunt prædestinationem Christi esse causam prædestinationis Angelorum, neque Christum fuisse prædestinatum, vt esset caput Angelorum, hoc enim consequenter loquentes minime dicere potuissent. Addo etiam, reiiciendam sententiam illam, quæ dicit, Christum esse caput Angelorum, solum quatenus est Deus, non autem quatenus est homo, si vera sunt, quæ recenset Suarez in tertia p. D. Thom. tom. 1. d. 13. sect. 1. & Vasquez in eandem tertiam part. d. 40. c. 3. ad quos nunc remitto, quia non est hic locus hanc rem fusius disputandi. Suar. Vasqu.

Scotus. Secundus modus dicendi est, quem meditatus est Scotus in 3. d. 7. q. 3. & d. 19. Ait Scotus, Christum esse caput omnium prædestinatorum etiam Angelorum, quia prædestinatio Christi in signo rationis antecessit prædestinationem omnium aliorum non solùm in genere causæ finalis, sed etiam meritoriæ. ponit enim Scotus in diuina prædestinatione talē ordinē instātiū. in primo instāti Deus intuetur seipsum, vt summē bonū in secūdo contemplatur omnes creaturas possibiles, & inter illas, creaturas rationales. in tertio vult manifestare suam sapientiam, potentiam, & bonitatem ad extra per productionem creaturarum. in quarto eligit ad hoc medium quoddam præcipuum, quod est Verbum assumere naturam humanam, quia in huiusmodi assumptione consistit perfectissima communicatio possibilis etiam secundùm potentiam Dei absolutam. in quinto in honorem Christi propter summam illius perfectionem, & eius merita statuit eligere collegium quoddam creaturarum intellectualium ex hominibus, & Angelis, vt tanquam membra sub capite per æterna secula viuerent felicissimè. in sexto præuidit lapsum generis humani, & eius ruinam, & permittere decreuit. in 7. prædestinauit Christum, qui aliàs venturus fuisset in carne impassibili, si homo non peccasset, venturum esse in carne passibili, ad redimēdos electos de massa perditionis, & vt gratiam, & donum perseuerantiæ vsque in finem illis promereretur. Licèt autem Scotus nō omnia illa instantia eodem ordine recenseat dicta quæst. 19. tamen hic ordo instantium ex doctrina Scoti necessariò constitui debet, secundùm ea, quæ ille scribit supra d. 7. q. 3. & in 1. d. 41.

Hic modus dicendi probatur à Francisco Suarez lib. 1. de essentia prædestinationis cap. 12. vbi tres propositiones sibi constituit sub istis formalibus terminis. Prima propositio: *Est nihilominus dicendum, electionem omnium prædestinatorum post Christum, de quo nunc non disputo, simul, & in eodem signo rationis fuisse.* Secunda propositio: *Secundò asseris homines fuisse electos ad gloriam ante præuisum peccatum Angelorum, atque adeo non fuisse electos occasione ipsius peccati, sed per se æquè, ac ipsos Angelos.* & in ea probanda ait, *& augetur amplius hæc ratio ex parte Christi, quem suppono fuisse primum electum, & prædestinatum à Deo tanquam caput omnium, propter cuius gloriam omnes alij eliguntur.* Tertia propositio: *Omnes homines saluandi electi fuerunt ante præuisum peccatum Adæ, vt absolutè futurum, immò ante voluntatem permittendi illud,* quas propositiones contendit esse ad mentem D. Augustini, & D. Thom. & aliorum & in 2. lib. cap. 11. & sequentibus, & in comment. 3. part. D. Thomæ disp. 3. vbi cum Scoto sentit, prædestinationem Christi antecessisse præscientiam peccati originalis, immò & voluntatem illud permittendi, & disp. 41. & 42. vbi probat, Christum meruisse omnibus electis tam Angelis, quàm hominibus gratiam, & gloriam.

Tertius dicendi modus videtur esse nonnullorum, V. qui ex vna parte contendunt, prædestinatos omnes fuisse efficaciter electos ante præuisam liberam determinationem voluntatis creatæ ad aliquem actum bonum, vel malum: ex alia verò negant, Christum meruisse Angelis, & etiam Adæ gratiam status innocentiæ. illi cùm concedant, Christum esse caput omnium prædestinatorum, dicere non possunt, illum esse caput Angelorum prædestinatorum, nisi in ratione causæ finalis, non autem quòd influxus gratiæ Angelis prædestinatæ sit ab ipso Christo, velut à capite in membra. Hunc modum dicendi videntur amplecti nonnulli ex Doctoribus lib. 3. cap. 10. relatis, qui contēdunt, Deum in primo signo rationis ante præuisa cuiusque opera siue bona, siue mala aliquos efficaciter elegisse ad gloriam, alios efficaciter ab illa excludere voluisse.

Quartus dicendi modus est aliorum, qui absolutè negant Christum prædestinatum fuisse ante præuisum peccatum Angelorum, & ex consequenti ante præuisum peccatum, cùm illud ex illo ortum habuerit. Negant etiam, Christum promeruisse Angelis gratiam, & gloriam essentialem: illi consequenter loquentes dicunt, prædestinationem Angelorum ad gratiam, & gloriam in aliquo signo rationis antecessisse prædestinationem Christi, cùm prædestinatio ipsius Christi supponat notitiam peccati originalis, nulla verò ratio cogat oportuisse ipsam Angelorum prædestinationem differri vsque ad talem notitiam, & Christus non fuerit prædestinatus, nisi vt Redemptor in remedium peccati, quo nihilominus non existente fuisset prædestinatio Angelorum, immo & hominum. Fatentur tamen isti autores, ob alias rationes Christum esse caput omnium prædestinatorum, etiam Angelorum, nimirum quia prædestinatus est ad eminentissimum gradum gratiæ, & gloriæ super omnes prædestinatos, etiam Angelos. Secundò, quia prædestinatio, & gloria omnium prædestinatorum cedit ad gloriam Christi. Tertiò, quia prædestinatio Christi est præclarissimum exemplar gratuitæ prædestinationis, etiam Angelorum. Quartò, quia Angeli beati recipiunt ab ipso Christo, etiam quatenus est homo, illuminationes de mysteriis supernaturalibus. Quintò, quia omnes Angeli subiiciuntur potestati Christi, & sunt illius ministri, & administratorij spiritus in ministerium missi, vt Apostolus ait. Sextò, quia iudicandi sunt à Christo quoad illorum præmium, & meritum accidentale. Hunc modum dicendi colligunt ex D. Thom. 3. part. q. 1. art. 3. vbi D.Thom. concedit expressè, Christum non fuisse venturum in carne passibili, nisi homo peccasset, & ad quartum vbi docet, prædestinationem supponere notitiam peccati, & prædestinationem Christi factam fuisse in remedium peccati. & q. 59. art. 6. vbi docet, Christum habere in Angelos iudiciariam potestatem solùm quoad præmium accidentale, non autem quoad præmium essentiale, & de veritate quæst. 29. art. 4. ad quintum, vbi sic ait: *Christus non solùm secundum naturam diuinam, sed etiam secundum humanam est Angelorum caput, quia eos illuminat secundum humanam naturam, vt Dionys.* cap.

cap. de diuinis nominibus. vnde & ad Coloss. 1. dicitur, quòd *ipse est caput omnis principatus, & potestatis.* & infra dicit, quòd influxus in Angelos nó est vt finis Incarnationis, sed vt incarnationem cõsequens. & a. 7. ad quintum ait, quòd sicut mereri est viatoris, ita non nisi pro viatore aliquis mereri potest, quia oportet, vt ei, pro quo quis meretur, aliquid desit eorum, quæ sub merito cadunt: Angeli autem non sunt viatores quantum ad præmium essentiale, & ideo quantum ad illud nihil eis meruit. Sunt autem aliquo modo viatores, quantum ad præmium accidentale, in quantum nobis ministrãt, ad quod valet eis meritum Christi, vnde dicitur Ephes. 1. quòd *per ipsum instaurantur quæ in cælis, & quæ in terra sunt.* Idem modus dicendi colligitur ex Alex. Alensi 3. p. q. 12. memb. 2. a. 3. §. 5. Videtur etiam colligi ex Durando in 3. d. 13. q. 2. n. 7. Paludano ibid. q. 1. a 3. Almaino d. 19. q. 1. concl. 2. & Maiori ibid. q. 1. in argumentis post concl. Illi enim nullum alium influxũ Christi in Angelos agnoscunt, nisi illuminationis, & gaudij accidentalis. apertissimè verò illum tradunt Doctores citati in principio huius capitis, qui docent, Christum esse caput Angelorum solùm ratione naturæ diuinæ, non autem humanæ.

Alex. Alens.
Durand.
Paludan.
Almain.
Maior.

Quintus modus dicendi est, duplicem esse Angelorum prædestinationem, alteram ad gratiam, alteram ad gloriam, prædestinationem ad gratiam secundùm rationem præcessisse prædestinationem Christi, neque fuisse ex illius meritis: prædestinationẽ verò totalem, & adæquatam eorundem Angelorum supponere ipsam Christi prædestinationem. Hic modus traditur à Vasquez 1. p. d. 43. præcipuè c. 6. ad argumenta.

Vasquez.

Sextus dicendi modus est illorum, qui dicunt, Deum per scientiam, quam vocant mediam, & naturalem in primo signo rationis prius hæc omnia vidisse. Primò omnes ordines rerum possibiles, & omnes fines, & media. Secundò quid vnaquæque creatura factura esset circa sui finis assecutionem, si à Deo constitueretur in tali, aut tali ordine, cũ his, aut illis mediis, & auxiliis ad ipsum finem cõsequendum. Tertiò quam habitudinem esset habiturus quilibet ordo rerum, si crearetur, ad ostẽdendam diuinam sapientiam, bonitatem, & potẽtiam. Quartò, quam habitudinem foret Christus habiturus tanquam verus Deus, & verus homo, tum ad Angelos tanquam illorum caput, in cuius honorem, & gloriam cederet gloria eorum Angelorum, tum ad homines tanquam illorum etiam caput, immo & redemptor, ad reparandam ruinã ipsorum Angelorum, & hominum, futuram non quidẽ absolutè, sed ex hypothesi, quòd vellet homines, & Angelos creare, & constituere in eo ordine, in quo illos de facto constituit. Et Christum prædestinauisse vt esset caput omnium prædestinatorum tam Angelorum, quàm hominum, in cuius gloriam cederet omnium creaturarum prædestinatio, & vt simul esset hominum redemptor. Iuxta hunc modum dicendi facile intelligitur, potuisse Deum absque multiplicatione instantium prædestinauisse Christum tanquam caput omnium prædestinatorum, & nihilominus prædestinauisse illum tanquam humani generis redemptorem, & autorem omnis gratiæ, & gloriæ omnium prædestinatorum, & Deum noluisse Incarnationem Verbi, nisi supposita notitia peccati, & nisi vt coniunctam cum redemptione generis humani. Hic dicendi modus colligitur ex Molina 1. p. q. 23. a. 4. d. 1. memb. 7. & aliis locis eiusdem autoris. quis autem ex istis modis sit probabilior, sequenti capite statim aperiemus.

Molina.

CAPVT VI.

Quomodo Christus dicatur caput Prædestinatorum, aperitur, & argumenta contra veritatem adducuntur, ac soluuntur.

1. HÆc tam multiplex varietas declarandi modum, quo Christus est caput omnium prædestinatorum, sola sufficere potest, ad difficultatem solutionis huius dubitationis declarandam. Quis verò ex modis dicendi proximè recitatis probabilior videatur, & à difficultatibus magis liber, nunc breuiter declarandum est.

Primus itaque modus dicendi omnino reiiciẽdus est, cùm certum sit secundùm communem sententiam Doctorum, Christum, non solùm quatenus Deus est, sed etiam quatenus homo, esse caput Angelorum, atque ita certum, vt dixerit Vasquez 3. part. disp. 48. cap. 3. hoc esse dogma fidei.

Circa secundum modum non placet. Primò quòd ait, Christum prædestinatum fuisse ante præuisum peccatum originale, ita quòd etiamsi homo non peccasset, Verbum foret carnem assumpturum. Contrariam namque sententiam vt longè probabiliorem teneo cum D. Thom. 3. part. quæst. 1. art. 3. de qua re non est modò disputandum. Secundò non probo, quod ait Suarez, hanc fuisse mentem D. Thomæ, & D. Augustini. Nam saltem loquendo de prędestinatione hominum, & maximè de prædestinatione Christi, illam supponere præscientiam peccati Adæ, in sententia D. Augustini res est tam certa, vt indignum censeam velle illam autoritatibus eiusdem Augustini probare, qui enim legerint omnes libros Augustini de prędestinatione, inuenient, nunquam prędestinationem aliud esse, quàm liberationem à peccato, & miseria, & à massa perditionis, inuenient nunquam, Augustinum vllam causam aduentus Christi in carne assignasse, nisi redemptionem humani generis. Legatur ipse Augustinus sermo. 29. de verbis Domini, & serm. 8. & 9. de verbis Apostoli, & in Psalm. 16. circa illa verba, *apud Dominum gressus hominis dirigentur.* & in Psalm. 68. circa illa verba, *Infixus sum in limo profundi.* & lib. 1. de peccatorum meritis, & remissione cap. 26. & 27. & lib. 10. de Trinitat. cap. 10. & sequentibus. Neque sufficit respondere, quòd infirma sit ratio ex autoritate negatiuè, quia Augustinus non solùm nullam aliam assignat rationem aduentus Christi in carne, sed expressè dicit, nullam aliam extitisse causam talis aduentus. Legantur eius verba serm. 8. de verbis Apostoli, vbi ita ait: *Attende Euangelium, venit enim filius hominis quærere, & saluum facere, quod perierat. Si homo non periisset, filius hominis non venisset.* & infra: *Filius hominis non venit, nisi quærere, & saluare, quod perierat. Securè ergo venit in mundum; peccatores saluos facere. Alia causa non fuit, quare veniret in mundum.* & ser. 9. in principio: *Nulla alia causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores saluos facere, tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est medicinæ causa.* Neque valent glossæ illę de aduentu in carne passibili, & impassibili, quia cùm Augustinus dicat, nullam aliã causam extitisse huiusmodi aduentus, & quòd si

D. Tho.

Aug.

non fuisset peccatum, Verbum in carnem nō venisse, non debemus nos dicere, quòd venerit, sed in carne impassibili. Si enim venisset in carne impassibili; ergo aliquo modo venisset. At Augustinus dicit, quòd non venisset, homo si attendamus diuinam Scripturam, cui Augustinus nititur, illa nul-

II. lam aliam causam huius aduentus assignat. Neque sufficit dicere, quòd est argumentum ab autoritate negatiuè, quia in his, quæ ad fidem spectant, argumentum ab autoritate negatiuè efficax est; alias posset quis dicere, plures mūdos creatos fuisse, & plures personas esse in diuinis, quàm tres, & plura sacramēta fuisse à Christo instituta, quàm septē, quia Scriptura nō dicit, nō fuisse creatos plures mundos, neque nō esse in diuinis plures personas, quàm tres, neque Christum non instituisse plura Sacramenta, quàm septem. quemadmodum igitur ex eo, quòd Scriptura non dicit, fuisse creatos plures mundos, aut esse plures quàm tres personas in diuinis, aut Christum instituisse plura sacramenta, quàm septem, colligunt Catholici vnitatem mundi, & Trinitatem diuinarum personarum, & septenarium numerum Sacramentorum: ita ex eo, quòd Scriptura nullam aliam rationem assignat aduentus Christi in carne nisi Redemptionem generis humani, videtur absolutè dicendum, nullo modo Verbum carnem fuisse assumpturum, si non fuisset peccatum. Et profectò velle aliter de hoc mysterio philosophari, videtur res omnino voluntaria, & per solam licentiositatem introducta in Scholas Theologiæ, hoc enim ratiocinandi modo admisso vix vllum erit dogma Catholicæ fidei, quod non possit ad manifestam incertitudinem reuocari.

De mente verò D. Thomæ nolo hic disputare, an in via illius sustineri possit, Christum fuisse in carne venturum non existente peccato, aut prædestinationem Christi, & aliorum hominum non supponere notitiam peccati primorum nostrorum parentum, ne videar existimare opinionem id affirmantem alicuius esse momenti, quam mallem disputatione cohibere, quàm silentio præterire. Legantur verba S. Doctoris 3. part. qu. 1. a. 3. per

D.Tho. totum, & præcipuè ad quartum, & 1. part. q. 23. a. 1. ad tertium, & art. 4. quæ quantacunque attentione legantur, & relegantur, vt monet Suarez, nunquam exprimere valebunt, quod prætendit, cùm dicta quæst. 23. art. 1. ad tertium, per hoc distinguat hominis prædestinationem à prædestinatione Angeli, quòd prædestinatio hominis est liberatio à miseria. & in tertia part. doceat post D. Augustinum, ob nullam aliam causam Christum in carne venisse, nisi ad redimendum genus humanum, & referat opinionem contrariam, & illam reiiciat. & ad quartum doceat, prædestinationem Christi supponere notitiam peccati, idque tam clarè, vt mirum sit, reperiri inter Theologos, qui credant, se posse meridianæ luci nebulas obducere. Dicit Suarez, D. Thomam loqui de prædestinatione quoad præparationem mediorum, cùm ait, illam esse liberationem à miseria, non quoad principalem intentionem finis. Verùm quærendum est ab illo, an mediorum præparatio sit ex principali intentione finis, an non. Secundum dici non potest. Si autem præparatio mediorum est ex primaria intentione finis, & præparantur per prædestinationem diuinam media, per quæ homo prædestinatus liberetur à perditione, & miseria, ego percipere non valeo, quomodo in ipsa primaria intentione finis ipsius prædestinationis non concludatur notitia miseriæ, à qua homo per diuinam prædestinationem est liberandus, & voluntas liberandi hominem ab ipsa miseria. Dico secundò, quòd cùm D. Thomas dicit, prædestinationem esse liberationem à miseria, si hoc refertatur ad electionem gloriæ, intelligendum est per anticipationem, vt sit sensus, quòd illi sunt prædestinati ad gloriam, qui futuri erant in massa perditionis, & ab illa per media efficacia diuinæ prædestinationis liberandi. & hoc modo posse etiam intelligi D. Augustinum. Verùm cùm Augustinus, & D. Thom. dicant, nullam aliam causam extitisse aduentus Christi in carne, nisi peccatores redimere, addat etiam D. Thom. prædestinationem Christi supponere notitiam peccati, apparet, hoc non dici solùm per anticipationem, sed secundùm verum ordinem, rationis saltem, existentem inter actum diuini intellectus, & diuinæ voluntatis in hominibus ad gloriam prædestinādis, ordo enim anticipatus præposterus est, & inuersus, in quo quod posterius est, priori loco ponitur.

Circa eundem secundum modum dicendi illud etiam minimè placet, quod ait, omnes homines, & Angelos in eodem instanti rationis ante præuisa illorum merita prouenientia ex diuina gratia efficaciter electos fuisse ad gloriam. id enim falsum esse controuersia sequenti euidenter probabitur.

Circa tertium autem modum eædem prorsus III.
occurrunt difficultates. solùm namque differt tertius modus à secundo, quòd iuxta tertium modum Christus non ita est caput Angelorum prædestinatorum, vt sit causa prædestinationis illorum meritoria, sed est causa finalis tantùm. quod an verum sit, examinabitur infrà, cùm sermo erit de causis prædestinationis.

Circa quintum modum dubium occurrit. nam præparatio gratiæ non potest habere rationem prædestinationis nisi ex intentione finis, & cum certa notitia, quòd creatura, cui præparatur ipsa gratia, infallibiliter sit ipsum finem assecutura, alioqui præparatio gratiæ quæ nonnunquam confertur reprobis, posset vocari prædestinatio, quod patet esse falsum. Esto igitur vera sit illa distinctio de duplici prædestinatione ad gratiam, & ad gloriam, tamen res, de qua modò agimus, ita applicata, quemadmodum à nonnullis applicatur, non videtur locum habere posse. nam aut gratia, quam Vasquez dicit fuisse Angelis prædestinatam ante prædestinationem Christi, fuit illis prædestinata ex intentione, & cum infallibili notitia, quòd per illam essent peruenturi ad gloriam, etiamsi per impossibile non esset futura prædestinatio Christi, quod tamen erat possibile: aut non. Si sic, ergo etiam ante prædestinationem Christi fuit completa prædestinatio Angelorum tum ad gratiam, tum ad gloriam. quid enim impedire potuit, quin esset completa. Si non. Ergo illa præparatio non habuit rationem veræ prædestinationis.

Confirmatur hæc ratio, nam in prædestinatione gratiæ Angelorum includitur necessariò donum fidei, tanquam primum donum, & medium omnino necessarium ad salutem, tam Angelo viatori, quàm homini. Verùm inter alios fidei actus, qui Angelo viatori fuerunt necessarij ad beatitudinem promerendam, præcipuus fuit actus circa mysterium Incarnationis Verbi, quod fuit omnibus Angelis reuelatum, & propositum tanquam credendum. Ergo prædestinatio gratiæ Angelorum supponit necessariò ipsam Christi prædesti-

natio

nationem. Maiorem suppono hic tanquam ma-
nifestam ex iis, quæ tradunt Theologi post D.
D.Thom. Thomam 2.2.q.5.a.1. Minor probatur autoritate
multorum Patrum, qui dicunt, Angelis viatoribus
reuelatum fuisse mysterium incarnationis Verbi,
immo multorum Doctorum est opinio, peccatum
Luciferi fuisse inuidentiam dignitatem naturæ hu-
manæ ad tantam excellentiam assumendæ, & nol-
le se submittere Christo, & illum adorare. Ita col-
Augus. ligitur ex Augustino lib. 5. de Genesi ad literam
Cyprian. cap. 19. Cypriano homil. seu sermone de zelo &
Bernard. liuore. D.Bernard. serm. 27. in Cantica, Ruperto
Rupert. lib. 8. in Ioan. circa illa verba, *Ille erat homicida ab*
initio. Lyran. in sextum cap. Isaiæ circa illa verba,
Lyran. *Quis est iste, qui venit de Edom?* D.Thom. in 2. senten.
D.Thom. d. 11. q. 1. art. 4. & 1. part. q. 57. art. 5. ad primum, &
Iacob de q. 64. art. 1. ad quartum. Iacobo de Valentia in
Valentia. Psalm. 81. circa illa verba, *Surge Deus, iudica terrã.*
Viguerius. Viguerio lib. Institutio. Theologicarum cap. 3. §.
Ambr. 2. versic. 15. Ambrosi. Catharino in Opusc. de exi-
Catharin. mia Christi prædestin. & in Opusc. de gloria An-
Ruard. gelorum, Ruardo Tapero art. 2. §. *est tamen baptis-*
mus. pag. mihi 35. & art. 8. paulo post initium
pag. 5. & 6. vt recentiores Theologos omittamus
post D. Thom. in locis citatis. ex quibus videri
Vasquez. possunt Vasquez 1. p. q. 57. a. 5. disp. 215. & Suarez
Suarez. 3. p. disp. 41. sect. 1. Et probari etiam potest eadem
minor ex eo, quoniam mysterium illud Incarna-
tionis Verbi fuit homini in statu iustitiæ origina-
lis reuelatum, vt Theologi communiter docent
D.Thom. cum D.Thom. 2.2. q. 2. art. 7. & tertia part. q. 1. a. 3.
ad quintum. & videtur colligi ex illis verbis, quæ
dixit Adam, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de*
carne mea, &c. quæ verba D. Paulus ad Ephes. 5.
interpretatur de mysterio vnionis Christi & Ec-
clesiæ. Si autem hoc sacramentum fuit reuelatum
homini in statu Innocentiæ, multo rationabilius
videtur dici posse, fuisse etiam ipsis Angelis in sta-
tu viæ reuelatum.

IV. Omnibus igitur inspectis, & collatis in hoc
grauissimo dubio, in quo potiùs coniectare, &
diuinare, quàm aliquid certi valemus affirmare, v-
num ex tribus videtur dicendum. aut enim dicen-
dum est, nullum hominem, aut etiam Angelum
fuisse efficaciter ad gloriam prædestinatum, nisi
per Christum, & in Christo, præcessisséque ipsam
Christi prædestinationem, prædestinationem An-
gelorum in aliquo signo rationis, & nihilominus
prædestinationem Christi supposuisse præscien-
tiam peccati Adæ, & Angelorum, sed tunc gra-
tiam, quæ præparata fuit Angelis in illo instanti,
quod concipitur inter creationem Angelorum, &
lapsum Adæ, post quem facta est Christi prædesti-
natio, & etiam ipsorum Angelorum, & hominum,
non fuisse effectum prædestinationis, sed solùm
prouidentiæ supernaturalis, cuiusmodi fuit gratia
collata Adæ in statu iustitiæ originalis, cui senten-
tiæ aliqua ratione videbitur fortassis fauere do-
Augus. ctrina Augustini in lib. de Correptione & Gratia
vbi comparat gratiam collatam Adæ in statu in-
nocentiæ cum gratia collata Angelis in illo statu
viæ, maxime Angelis malis. Quòd si hic dicendi
modus minus probabilis esse videtur, habet enim
difficultatem satis apparentem, quomodo actus
diuinæ prædestinationis respectu Angelorum ma-
serit suspensus vsque dum praeuideretur peccatum
ipsorum Angelorum, & peccatum hominis, quod
ex peccato Angelorum originem traxit: neque
enim videtur fuisse vlla ratio istius suspensionis,
cùm neque peccatum Angeli, neque hominis ali-
quid conferret illorum prædestinationi.

V. Secundò dicendum videtur iuxta quartum mo-
dum relatum cap. præcedenti, prædestinationem Angelorum quoad gratiam, & gloriam essentialem non pendere ex prædestinatione Christi, adeò quòd etiam si homo non peccasset, & ex consequenti Verbum carnem non assumpsisset, nihilominus fuissent Angeli ipsi ad gloriam prædestinati. Christúmque non esse caput Angelorum prædestinatorum, eo quòd illius prædestinatio in aliquo signo rationis præcesserit prædestinationem Angelorum, tanquam illius causa finalis, aut meritoria, sed ob alias rationes ibid. explicatas. quæ verò contra hunc modum dicendi obiici possunt, statim adducemus ac soluemus.

Primò namque obiici potest, quia iuxta hunc modum dicendi falsum est id, quod proximè retulimus ex sententia D. Augustini, & D.Thom. & aliorum Doctorum, fuisse Angelis viatoribus reuelatum mysterium Incarnationis, & præceptum, vt Christo subiicerentur, & per actum fidei circa mysterium Incarnationis, & actum illius submissionis, & obedientiæ beatitudinem supernaturalem sibi promererentur. Si enim actus fidei de illo mysterio, & actus ille subiectionis voluntariæ Angelorum ipsi Christo, fuisset medium necessarium ad gloriam, fuisset vtique à Deo prædestinatus, nam prædestinatio est omnium mediorum, quæ sunt necessaria ad finem æternæ gloriæ assequendum. aut ergo prædestinatio Angelorum supponit prædestinationem Christi, aut mysterium Incarnationis non fuit Angelis viatoribus reuelatum, aut non ob illum finem, vt per actum fidei illius mysterij & voluntariæ subiectionis ipsi Christo supernaturalem beatitudinem promererentur, sed ob alias causas.

Respondeo, secundùm hunc modum dicendi videri mihi ita necessariò esse dicendum. neque enim sententia illa, quæ docet, fuisse Angelis viatoribus reuelatum mysterium Incarnationis, & peccatum primi Angeli fuisse, nolle subiici homini illi facto Deo per vnionem hypostaticam, inuidisséque tantæ hominis dignitati, & appetiuisse sibi ipsi tantã excellentiam, & hoc modo voluisse fieri æqualẽ Deo, adeò firma est, neq; tot Patrũ, aut Theologorum autoritate munita, vt absque erroris, aut temeritatis nota ab illa recedere minimè possimus, cùm de facto multi graues Theologi illam non teneant. Et quamuis admittamus, fuisse mysterium Incarnationis ipsis Angelis viatoribus reuelatum, tamen dici potest, non fuisse reuelatũ tanquam causam prædestinationis illorum, eo quòd actus aliquis fidei illorum circa tale mysterium esset effectus prædestinationis, & medium necessarium ad gloriam, sed ob alias causas ipsi Deo notas, vel vt per actum fidei, & subiectionis promererentur gloriam accidentalem, vel ob gloriam Christi, cui illi erant subiiciendi, tanquam supremo capiti, vel certè, quod probabilissimum est, quia maximè dignificabatur illorum status per notitiam illius mysterij, videbatúrque ille status maxime Angelorum beatorum talem notitiam postulare. quæ doctrina videtur colligi ex ipso D.Thom. de veritate q. 29. art. 7. ad quintum, vbi dicit, Christum meruisse Angelis beatis non præmium essentiale, sed gloriam accidentalem: quia quoad istam gloriam sunt quodammodo viatores. & art. 4. ad quintum, vbi dicit, quòd influxus illuminationis Christi in Angelos non est finis, vt finis Incarnationis, sed vt Incarnationem consequens.

Quod dictum vt intelligatur, & tollatur simul

omnis

omnis occasio dubitandi, quæ ex verbis D. Thomæ, primo & D. Augustini, cuius ore D. Thomas ferè semper loquitur, oriri potest. Aduertendum est, deceptos eos, qui putant, dixisse D. Thomam, mysterium Incarnationis fuisse Angelis viatoribus reuelatum. hoc enim non dixit, sed dixit, fuisse illis reuelatum ab initio suæ illorum beatitudinis. ita dicit prima p.q.57.a.5. ad primum. sic enim ait: *Ad primum ergo dicendum, quòd de mysterio Incarnationis dupliciter contingit loqui, vno modo in generali, & sic omnibus reuelatum est à principio suæ beatitudinis, cuius ratio est, quia hoc est quoddam generale principium, ad quod omnia eorum officia ordinantur, omnes enim sunt administratorij spiritus, vt dicitur Hebræorum 1. in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, quod quidem fit per Incarnationis mysterium. vnde oportuit de hoc mysterio omnes à principio communiter edoceri. Alio modo possumus loqui de mysterio Incarnationis quantum ad speciales conditiones, & sic non omnes Angeli à principio sunt de omnibus edocti.* Ecce quòd non loquitur de Angelis viatoribus, sed beatis, qui ab Apostolo vocantur administratorij spiritus. id quod clariùs indicat q.64. a.1. ad quartum vbi expressè docet, Dæmones à principio non cognouisse hoc mysterium, sed solos Angelos beatos, inquit enim: *Ad quartum dicendum, quòd mysterium regni Dei, quod est impletum per Christum, omnes quidem Angeli à principio aliquo modo cognouerunt, maximè ex quo beatificati sunt visione Verbi, quam Dæmones nunquam habuerunt: non tamen omnes Angeli cognouerunt perfectè, neque æqualiter. vnde Dæmones multo minus Christo existente in mundo perfectè mysterium Incarnationis cognouerunt. non enim innotuit eis, vt Augustinus dicit, sicut Angelis sanctis, qui Verbi participata æternitate perfruuntur: sed sicut eis terrendis innotescendum fuit per quædam temporalia effecta.* ex his duo habentur certissima. Primò ex sententia D. Thomæ mysterium Incarnationis non fuisse reuelatum indistinctè omnibus Angelis viatoribus, sed solis Angelis beatis à principio suæ beatitudinis. Secundò non fuisse illis reuelatum, vt per actum fidei, qui voluntatiæ subiectionis merebantur sibi gloriam essentialem, sed quia talem notitiam expostulabat illorum status beatificus, & quia destinati erant, vt essent administratorij Spiritus eiusdem Christi. vnde perperam à nonnullis adducitur autoritas D. Thomæ ad probandum ex hoc capite prædestinationem Christi in aliquo signo præcessisse ipsam prædestinationem Angelorum. Et idem dicitur de autoritatibus D. Augustini, & aliorum Patrum. Contentio enim quæ fuit inter D. Hieronymum & D.

D.Thom. Aug. an Angeli ab initio cognouerint hoc mysterium, referente D. Thoma in 2.d.11.q.1.a.4. non est nisi de Angelis beatis, non de omnibus indifferenter.

VII. Secundo obiici possunt argumenta, quibus Suarez lib.1. de essentia prædestinationis cap.12. probat prædestinationem omnium hominum, & Angelorum fuisse in eodem signo rationis post prædestinationem Christi. Si enim omnes Angeli, & homines in eodẽ signo, & instanti rationis fuerunt prædestinati, non fuit prior prædestinatio Angelorũ ad gloriã, quàm prædestinatio Christi, cùm prædestinatio hominis supponat prædestinationem Christi in ratione causæ tum finalis, tum meritoriæ. Assumptum verò probat, quia in actibus diuinæ volũtatis nullus alius ordo potest assignari, nisi ille, qui sumitur ex ordine, quẽ habent inter se ipsa obiecta volita: sed inter prædestinationẽ Angeli, & hominis nullus ordo reperitur prioritatis, & posterioritatis, nam talis ordo non potest esse, nisi secundùm aliquam causalitatem; sed hoc esse non potest in proposito nostro, nam talis causalitas nulla alia esse potest, nisi causalitas finis, sed neque gloria hominis est finis prædestinationis Angeli, neque è contra.

Confirmatur ratio, nam Deus intendit gloriam & regnum omnium electorum per modum vnius corporis. Ergo simul intendit omnia illius membra quæ sunt non solùm Angeli, sed etiã homines.

Respondeo, negando minorem. Ad probationem respõdetur, quamuis nõ sit inter prædestinationẽ Angeli, & hominis ordo causalitatis propriè dictæ, esse tamẽ ordinẽ causalitatis, sine qua non, siue occasionalis, quia prædestinatio Christi occasionẽ accepit ex peccato hominis, quod supponit peccatũ Angeli. Et notandũ, quòd licèt ordo actuũ diuinæ volũtatis sumatur ex ordine obiectorũ, tamẽ ordo, qui est inter obiecta, nõ est semper ordo à natura in ipsis obiectis cõstitutus, qualis est ordo inter subiectũ, & proprias illius passiones: sed quandoque est ordo constitutus in obiectis per solam Dei voluntatem, cùm alioquin ipsa obiecta nullam habeant naturalem connexionem, qualis cernitur ordo inter multos effectus prædestinationis diuinæ, & finem, & qualis est ordo Sacramentorũ ad gratiam causandã: & in hoc hallucinatur arguens. vnde dici potest, quòd licèt inter prædestinationẽ, & gloriã Angeli, & hominis nõ sit ordo secundũ naturalem habitudinẽ, est tamen ordo secundùm dispositionem diuinæ volũtatis.

Ad confirmationem respondetur, regnum electorum esse vnum corpus non naturale, sed mysticũ, & politicum. vnde non est necesse, omnia illius membra esse volita in eodem signo rationis.

Tertiò obiici possunt argumenta, quibus idem autor ibid. probat, omnes prædestinatos fuisse electos ad gloriam ante præuisum peccatum Angelorum, quod probat primò ex D. August. lib. 12. de ciu. c. 9. quatenus docet necessitatem gratiæ æquè ad Angelos, & homines pertinere, & gratiã à Deo æquè gratis, & liberaliter his, & illis præstari, & lib. 11. c. 9. & lib. 12. c. 1. & lib. 15. c. 2. & lib. 22. c. 29. quatenus distinguit duas illas ciuitates, alteram bonorũ, quã dicit coalescere ex omnibus Angelis, & hominibus, sine vllo ordine: alteram malorum, adiuncto testimonio D. Anselmi in Elucidario dicentis, tot homines esse saluandos, quot sunt Angeli boni, & Augustini in Enchiridio dicentis, plures homines esse saluandos, quàm sunt Angeli beati. quod dictũ demonstrat, homines non prædestinari solùm ad ruinas Angelorum reparãdas. VIII. Augustin. Anselm. August.

Cõfirmatur primò, quia natura humana æquè capax est beatitudinis, & æquè habet Deum pro solo vltimo fine, sicut natura Angelica. Ergo æquè primò eligitur sicut natura Angelica.

Confirmatur secũdò, quia Deus elegit naturam humanã, vt in illa perficeret mysteriũ vnionis hypostaticæ: non autem elegit naturam Angelicam. Ergo non videtur dubiũ, quin homines tanquam Christi fratres per se primò indepẽdenter à peccato Angelorum sint electi.

Respondetur, cùm ex innumeris penè Augustini testimoniis, quorum nullus eius liber nõ est refertus, euidentissimè constet illius mentẽ esse, prædestinationem esse liberationem de massa perditionis, etiamsi in locis cit. Augustinus dicat, omnes tam Angelos, quàm homines æqualiter egere auxilio diuinæ gratiæ, & illam æquè gratis omnibus dari, & ciuitatem Dei constare tam ex hominibus, quàm ex Angelis, absque vllo ordine,

& tot homines fore saluandos, quot sunt Angeli beati, nullo modo ex hoc deduci, prædestinationem hominum factam fuisse in eodem instanti, in quo facta est prædestinatio Angelorum. esto enim Augustinus in locis allegatis non ponat ordinem inter prædestinationem Angeli, & hominis, ponit tamen alius. neque opus est omnia in quolibet loco exprimere.

Ad primam confirmationem respondetur, Deum in prædestinandis creaturis rationalibus ad gloriam non attendisse naturalem illarum capacitatem, alioqui cùm omnes rationales creaturæ æquè essent capaces gratiæ, & gloriæ, illa namque capacitas solùm proueniebat ex potentia obedientiali, omnes creaturæ rationales prædestinatæ fuissent. quòd autem potius voluerit naturam humanam, quàm Angelicam assumere, hoc non prouenit ex maiori, vel minori capacitate eiusdem naturæ humanæ, sed ex aliis causis, quæ videri possunt apud Theologos in 3. sentent.

IX. Quartò obiici possunt argumenta, quibus idem autor probat, prædestinationem hominum factā fuisse ante præuisum peccatum Adæ. quod probat

D.Thom. autoritate D. Th. 1. p. q. 23. a. 1. ad tertium & a. 4. quem monet, vt attente legamus. Addit autoritatem Scoti, Ægidij, Marsilij, Heruæi, Capreoli,

Ioan. Ech. Gregor. Arimin. & Ioan. Echij, qui in lib. de Prædestinatione centuria 1. n. 36. pro regula statuit, nullum prædestinatum electum fuisse occasione peccati alterius. vnde rationem deducit. Electio hominum in nullo pendet à permissione, vel præuisione peccati, quia nullo modo, vel ratione, vel occasione illius intelligitur fieri. Ergo non est, cur illam supponat. Alia adducit, quę non concludunt, ideo omittuntur.

Respondetur, quod spectat ad D. Thom. quantacunque attentione legatur, nunquam ex eius verbis colligi posse, quod arguens prætendit: sed totum oppositum. Scoti autem autoritas, & aliorum, quos citat, in hoc attendi non debet. Regula verò illa, nullus prædestinatus electus est ad gloriam occasione peccati, prout iacet, non est cōmunis Theologorum regula, immo contra expressam sententiam D. Thomæ, dicentis, prædestinationem Christi factam fuisse occasione peccati Adæ. Est autem vera illa regula in hoc sensu, quòd nullus prædestinatus electus est ad gloriam occasione peccati, tanquam causa electionis, & prædestinationis adæquata, aut etiam principali: nam causa principalis, immo & adæquata prædestinationis ad gratiam est sola Dei bonitas, & nihilominus si non fuisset occasio peccati, non fuisset prædestinatio Christi.

Dicetur, ergo prædestinatio Christi fuit bonum occasionatum.

Respondeo, esse bonum occasionatum dupliciter intelligitur, vno modo, quòd sit præter intētionem agentis: alio modo quòd licèt sit secundū intentionem agentis, tamen non esset intentum ab agente, nisi sumpta occasione ex aliquo alio, prædestinatio Christi potest dici occasionata secundo modo, non primo modo.

X. Dicetur, esto prædestinatio Christi fuerit occasionata ex peccato Adæ, tamen etiamsi non fuisset prædestinatio Christi, fuisset prædestinatio hominum, & illa non fuisset occasionata ex peccato. Ergo etiam modò non est occasionata ex peccato.

August. Antecedēs probatur primò ex Aug. lib. 13. de Trin. c. 10. vbi dicit, quòd etiamsi filius Dei non incarnaretur, erat alius modus possibilis nostræ salutis. Secundò, quia si Adam permansisset in gratia, fuisset prædestinatus.

Respondetur, aliud esse loqui de iis, quæ Deus potuisset facere, aut etiam fecisset, aliud est loqui de iis, quæ fecit. nos dicimus, de facto prædestinationem Christi & omnium hominum supponere notitiam peccati Adæ. Si autem non fuisset peccatum Adæ, alio modo homines fuissent prædestinati, neque fuisset prædestinatio Christi, de qua modo tota est controuersia. quibus autem aliis modis potuisset Deus hominum salutem procurare, ipse nouit. XI.

Quintò possunt obiici argumenta, quibus idē autor lib. 2. de Prædestin. c. 21. & 3. part. tom. 1. disp. 42. probat, Christum meruisse omnibus electis, etiam Angelis omnia dona gratiæ & gloriæ.

Verùm de hoc tractabitur controuersia tertia, cùm verba fient de causis prædestinationis.

Quibus omnibus adiicio, si hic quartus modus dicendi non placet, mihi maximè probari vltimū modum; per illum namque optime declaratur, quomodo Christus sit caput omnium prædestinatorum, & nihilominus sit prædestinatus in remedium peccati, & quomodo Deus noluerit prædestinationem ipsius Christi, nisi cum hac conditione, vt simul esset Redemptor generis humani, & qua ratione omnia per Christum fuerunt instaurata. Neque hic dicendi modus alias videtur habere difficultates, præter eas, quas habet opinio illa de scientia futurorum conditionatorum, quas leues esse lib. 5. ad finem ostendimus. Immo verò cùm ex admissione illius scientiæ facilè soluatur hic nodus, alioquin difficilis, & satis implicatus, omnēsque alij modi, quibus Theologi illum soluere nituntur, eas patiantur instantias, quæ illos in omnem latus se vertere compellunt, vt eas dissoluant, mihi videtur hæc vnica ratio sufficere debere ad suadendum, vt illa in scholas Theologorum benignè admittatur.

CAPVT VII.

Tertia controuersia proponitur de causis prædestinationis, & nonnulla ad statum controuersiæ intelligendum necessaria notantur.

VT tegantur dubia latentia in hac controuersia de causis prædestinationis diuinæ, quæ omnium aliarum ad rem Theologicam spectantium, me iudice, grauissima est, nonnulla prænotanda sunt. & primo loco illud notare oportet, quod communiter aduertunt Theologi post D. Thom. & alios relatos à Francis. Suarez lib. 2. de Prædestin. statim in initio, prædestinationem duobus modis posse considerari, vno modo quatenus est actus immanens diuini intellectus, & diuinæ voluntatis: alio modo prout refertur ad suum obiectum ad extra, & quoad effectus, quos ponit in prædestinato extra ipsum Deum. Cùm quæritur de causis prædestinationis, quæstio non potest esse de ipsa prædestinatione sub ea ratione, qua est actus immanens in Deo, quia vt sic est eadem met Dei essentia, cuius nullæ dantur causæ. Sed quæstio est de prædestinatione sub ea ratione, qua respicit obiectum ad extra, & ponit effectus in prædestinato, vtrùm sit aliqua ratio, ob quam Deus decreuerit ponere in prædestinato illos effectus, quos in tempore ponit. vnde eadem est quæstio, an prædestinationis dentur causæ secundum I.

Suar.

bus autores, & an effectuum prædestinationis dētur causæ, & quænam illæ sint.

Mihi autem videtur vlterius procedendum, & attendum, non solùm inquirendas esse causas prædestinationis, quoad illius effectus, sed etiam quoad ipsum actum, siue vt relatum ad obiectum ad extra, sano modo accepto nomine causæ in diuinis. est namque duplex genus causæ, alterum physicum, & secundum hoc genus illa dicitur causa, cui correspondet, tanquam proprius terminus suæ causalitatis, aliquis effectus ad extra distinctus ab ipsa causa. Alterum Metaphysicum, & secundum illud genus causæ, illa omnis potest dici causa alicuius, quæ est illi ratio essendi, siue sit illi ratio essendi per veram, & realem efficientiam siue non, de quo genere causalitatis loquuntur Metaphysici, & Theologi, cùm aiunt, vnum attributum diuinum esse causam alterius, vt immaterialitatem, ac simplicitatem causam esse impassibilitatis, & immutabilitatis. hoc autem secundo modo accepto nomine causæ potest quæri causa actus diuinæ prædestinationis. est enim sensus quæstionis, an in diuino intellectu præcesserit aliquid, quod præcognitum mouerit diuinam voluntatē ad volendum, & prædestinandum electis illos effectus, quibus mediantibus ipsi infallibiliter gloriā assequantur, & quidnā illud fuerit.

Secundò notandum est, licèt strictè loquendo sub effectibus prædestinationis non comprehendatur ipsa gloria, tamen cùm Theologi disputant de causa prædestinationis, perinde loqui de ipsa gloria, tanquam si esset effectus ipsius prædestinationis, quærunt enim, an detur causa prædestinationis non solùm quoad gratiam, sed etiam quoad gloriam: immo nonnulli distinguunt duplicem prædestinationem, alteram ad gratiam, alteram ad gloriam, & de vtraque distinctè verba faciunt, quamuis prædestinatio ad gloriam secundùm D. Thomā propriè vocari debeat electio, non prædestinatio: nam de fine non est prædestinatio, sed electio, prædestinatio verò est de medijs ad finem, vt suprà admonuimus ex eodem D. Thom. 1. p. q. 23. a. 4. Iuxta quam distinctionem in hac controuersia faciliori doctrinæ gratia distinctè de vtraque prædestinatione verba fient. primò namque inquiremus de causis prædestinationis ad gratiam, postea de causis prædestinationis ad gloriam. Quia verò prædestinationis ad gratiam non vnus est effectus, sed multiplex, nam inter ipsius prædestinationis effectus primò numeranda est prima vocatio congrua, quæ dicitur prima gratia. Secundò consensus liberi arbitrij. Tertiò donum præclarissimum perseuerantiæ vsque in finem, ideo non vnicum, sed multiplex hæc quæstio dubium continet, nimirum an prædestinationis ad primam gratiam detur causa, & quænam illa sit, & an ipsius consensus diuinæ gratiæ, & tandem an detur causa, quòd Deus electis prædestinauerit donum perseuerantiæ vsque in finem. & omnia ista dubia distinctè & sigillatim tractanda, & resoluenda sunt.

III. Tertiò præmittendum est, cùm multiplex sit genus causæ, materialis, formalis, efficientis, & finalis, hic non esse quæstionem de causa finali, constat enim causam finalem prædestinationis omnium electorum tam ad gloriam, quàm ad gratiam esse gloriam Dei, & Christi. ita enim colligimus ex Apostolo dicente in prima ad Corinth. c. 3. *omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.* & ad Ephes. 1. *elegit nos in ipso ante mundi constitutionē.* & infrà, *in quo nos etiam sorte vocati sumus, prædestinati secundùm propositum eius, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ, vt simus in laudem gloriæ eius nos, qui ante sperauimus in Christo.* iunctis alijs superiùs c. 5. deductis & allegatis. Neque obstat, quod suprà diximus, Christum prædestinatum fuisse in remedium peccati, ad redimendum genus humanum, vnde potius videtur finis prædestinationis Christi, & Incarnationis fuisse salus, & prædestinatio generis humani, ad quā ipsa Christi Incarnatio, & prædestinatio fuit à Deo ordinata. nam, vt multa omittamus, quæ in hoc dubio (minus necessaria) soluendo dicunt scribentes, breuiter dici potest cum Capreolo in 3. d. 1. q. 1. a. 3. ad secundum contra primam conclus. duplicem esse finem Incarnationis, & prædestinationis Christi, finem proximum, & finem vltimum. finis proximus fuit redemptio humani generis, sed finis vltimus fuit gloria ipsius Christi, & Dei, in quem finem tandem fuit ordinata ipsa hominum prædestinatio, & redemptio. Capreol.

Non est etiam hic quæstio de causa formali IV.
eiusdem prædestinationis, illa enim nulla alia est nisi propria eius ratio, aut definitio, de qua dictū est satis prima controuersia, aut si potest alia causa formalis eiusdem prædestinationis excogitari, illa nulla alia erit, nisi gratia, de qua tractare non spectat ad hunc locum. Est verò quæstio tum de causa materiali, tum de causa efficienti. De causa materiali quæstio est, quatenus ad illam reducuntur dispositiones, quibus mediantibus agens introducit formam in subiectum, cùm enim subiectum prædestinationis sit creatura rationalis, circa quam solùm versatur ipsa prædestinatio, & forma quæ per prædestinationem introducitur in hoc subiectum, sit gratia, & gloria, quæstio est, vtrùm præuiderit Deus aliquam dispositionem in hoc subiecto, siue illa fuerit bonus vsus liberi arbitrij ipsius creaturæ, siue aliquid aliud, ob quam dispositionem voluerit introducere in hoc subiectū gratiā, & gloriā, & potius prædestinauerit hāc creaturā ad ipsam gratiam, & gloriā, quam aliam. Quæ res vt faciliùs intelligatur, recolenda nobis est controuersia illa inter Platonem, & Aristotelem, an formæ dentur iuxta dispositiones, & secundùm merita materiæ, an potiùs dispositiones insint materiæ ab agente ex eo, quoniam intendit introducere talem formam, quæ introduci non potest, sine talibus dispositionibus. contendebat enim Plato, formas dari secundùm merita materiæ, ita quòd si quæreretur ab illo, cur hæc portio materiæ sit potius sub forma ignis, illa sub forma aquæ, &c. Respondebat, ex varia dispositione partium ipsius materiæ ad potentiæ, ob quam causam ipsi debebatur illa formarum diuersitas. E cōtrariò Aristoteles dicebat, ideo diuersas partes materiæ diuersis dispositionibus esse affectas, quia agens intendens varias formas introducere in ipsā materiam, diuersas etiam dispositiones illi tribuit. adeò quòd ex illius sententia variæ dispositiones dantur materiæ propter merita formæ. Ita in proposito nostro imaginemur cum D. Thom. 1. part. D.Thom.
quæst. 23. art. 5. ad tertium, totam naturam creatam intellectualem esse veluti vnam primam materiam, & singulos homines, aut Angelos esse particulas huius primæ materiæ, & gratiam, & gloriam esse formas introducendas in illas particulas materiæ à Deo, tanquam à causa prima efficiente. Est igitur quæstio, an Deus decreuerit gratiam, & gloriam dare potius huic creaturæ, quàm alteri ob dispositionem aliquam præuisam potius in hac, quàm in alia.

An verò è contrario prohibito decreuerit conferre gratiam, & gloriam potius huic, quàm illi, & ob hoc etiam potius decreuerit ponere dispositiones necessarias ad tales formas in hoc, quàm in illo & in hoc puncto latet scopulus, & puteus iurgiorum inter hæreticos, & Catholicos, hæreticis affirmantibus, ideo Deum prædestinasse electis gratiam, & gloriam, quia præuidit illorum dispositiones. Catholicis verò econtrario affirmantibus ideo posuisse Deum in electis tales dispositiones, quia ex sola sua gratuita voluntate ipsis gratiam, & gloriam conferre decreuit.

V. Pari modo de causa efficienti quæstio esse potest, quatenus ad illam causa meritoria reducitur, quã hic distinguimus à causa materiali, tum propter illos, qui cùm vereantur concedere, dari aliquã causam meritoriam prædestinationis ex parte prædestinati, admittunt nihilominus dari aliquã causam, siue dispositionem materialem: tum quia dispositio materialis solùm assignari potest ex parte eius, qui prædestinatur: at causa meritoria assignari etiã potest ex parte alterius. tribus enim modis possumus imaginari dari causam meritoriam prædestinationis, vno modo ex parte illius, qui prædestinatur. altero modo ex parte Christi, qui est caput omnium prædestinatorum. tertio modo ex parte alicuius tertiæ personæ, quæ meruit alij personæ suam prædestinationem, sicut à nonnullis dicitur, quòd oratio Stephani meruit conuersionem Sauli, & lacrymæ B. Monicæ meruerunt conuersionem filij Augustini. & omnibus hisce modis præsens quæstio est examinanda. Quare in hac controuersia sequentia dubia erunt hoc ordine resoluenda. Primum, vtrùm ex parte illius, qui prædestinatur, assignari possit aliqua causa suæ prædestinationis siue meritoria, siue saltem, vt dispositio materialis in ordine ad primam gratiam. Secundum, vtrùm ex parte eiusdem prædestinati sit assignabilis aliqua causa, sine qua præparatio gratiæ, quæ vocatur prædestinatio, non sortiretur effectum prædestinationis. Tertium vtrùm ex parte eiusdem prædestinati assignari possit causa prædestinationis, quoad effectum perseuerantiæ vsque in finem. Quartum vtrùm ex parte prædestinati assignari possit causa prædestinationis ad gloriam. Quintum vtrùm Christus sit causa meritoria nostræ prædestinationis. Sextum vtrùm homo aliquis potuerit mereri alteri suam iustificationem, & prædestinationem.

CAPVT VIII.

Dubium primum proponitur, & errores Origenistarum, Pelagianorum & Semipelagianorum circa illud referuntur.

I. Origenes. Circa primum dubium, an detur ex parte prædestinati causa meritoria prædestinationis ad primam gratiam, fuit error Origenis lib. 1. Periarchon c. 8. & 9. & vltimo, & lib. 2. c. 1. & in comment. epistolæ ad Ephes. circa illa verba, *elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*, omnes animas fuisse à Deo simul creatas non solùm antequam demitterentur in corpora, sed etiam ante huius mundi visibilis creationem, & tunc pro ipsarum libertate quasdam illarum meruisse, alias peccasse: & illas quæ benè egerunt, & meruerunt, ob illa merita fuisse à Deo ad gloriam prædestinatas. Hūc errorem Origeni tribuunt Epiphanius epistola ad Ioannem Episcopum Hierosolymitanum. Leo primus in epistola ad Iulianum Coensem 11. & in epistola 91. ad Turibium. Eiusdem erroris meminerunt Gregor. Nazianz. oratione 31. Theophilus Alexandrinus lib. 1. Paschal. Hieronymus in comment. super Ieremiam cap. 24. & 28. & in primum caput ad Ephesios, & in epistola 8. & 139. Immo Ruffinus Aquileiensis in eundem errorem nititur deducere eundem Hieronymum, occasione quorundam verborum, quæ ille more Commentatoris, aliorum sententias referendo, dixit in dicto commentario primi capitis ad Ephesios. Cæterum Hieronymus in Apologia prima contra Ruffinum dicit, se in illa epistola cōmentanda multa dixisse non ex propria sententia, sed aliorum opiniones referendo, & hunc errorem damnat. vnde immeritò hic error illi imponitur. Epiphan. Leo Papa. Greg. Naz. Theoph. Alex. Hieron. Ruffin. Hieron.

Eundem errorem videtur secutus Eutiches Constantinopolitanus, vt colligitur ex dicta epistola Leonis primi Papæ 11. ad Iulianum. & Priscillianus, aduersùs quem extat canon 6. Concilij primi Bracarensis in hunc modum: *Si quis animas humanas dicit prius in cælesti habitatione peccasse, & pro hoc in corpora humana interclusas, sicut Priscillianus ait, anathema sit.* quamuis iste hæreticus non dicat eas animas, quæ in cælesti habitatione bona egerunt, suam prædestinationem promeruisse. Eutiches. Priscill. Conc. Brac.

Suadebat autem hunc errorem Origenes ex quibusdam autoritatibus diuinæ Scripturæ, prauè ab illo ad suum sensum detortis, qualis erat illa, quam adducebat ex Psalm. 89. *Domine refugium factus es nobis à generatione in generationem, priusquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis, à seculo & vsque in seculum tu es Deus.* ex hac deducebat Origenes referente D. Hieronymo in epistola ad Cyprian. quæ est huius Psalmi expositio. Si Deus factus est refugium hominum, priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis. Ergo homines, aut saltem animæ illorum erant, antequam fieret mundus. Ad eundem sensum adducebat verba illa ex Psalm. 118. *priusquam humiliarer, ego deliqui.* quæ exponebat de humiliatione animarum, quando in pœnam præcedentis delicti illę demittuntur in corpora. & illa ex epistola ad Ephes. 1. *elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.* Hieron.

II. Hæc Origenis sententia non vnum tantùm cōtinet errorem contra fidem, sed plures simul complicatos. Sed in eo, quod ait, animas fuisse prædestinatas, aut reprobatas propter bona, vel mala, quæ gesserunt, antequam demitterentur in corpora, est commentum planè hæreticum, contra manifestam autoritatem diuinæ Scripturæ, Apostolo dicente in epistola secunda ad Corinth. c. 5. *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.* & in epistola 2. ad Timoth. c. 1. vbi ait, *vocauit nos Deus vocatione sua sancta, non secundùm opera nostra, sed secundùm propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu.*

III. Neque autoritates ab eo allegatæ habent aliquid virium ad probandum, quod ille intendit. nam locus ille Psalm. 89. non est legendus, sicut illum legit Origenes, vt continuentur illa verba, *Domine refugium factus es nobis à generatione in generationem, priusquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis.* Sed legi debent dirimendo hoc pacto, *Domine refugium factus es nobis.* & deinde. *A gene-*

rationes in generatione, priusquam montes fierent, &c. vt sit sensus, non quidem Deum fuisse refugium hominum, antequam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis: sed Deum, qui in tempore factus est refugium hominum, fuisse à generatione, & vsque in sæculum, antequam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis. Ille etiam locus Psal. 118. *Priusquam humiliarer, ego deliqui.* non est intelligendus de humiliatione per demissionem animarū in corpora: sed de humiliatione peccatoris per correptiones, & flagella. quis verò sit legitimus sensus illorum verborum Pauli, *elegit nos in ipso,* scilicet Christo, *ante mundi constitutionem,* dictum est c. 5. & 6. & dicetur infrà circa quintum dubium.

III. Post Origenistas surrexerunt Pelagiani, qui aut prædestinationem ad gratiam nullam omnino esse dixerunt, aut hominem propriis viribus illam sibi promereri. Et quoniam error Pelagianorum non vnius, sed multiplex est, & Scholastici in recensendis erroribus Pelagij, & eius sequacium varij sunt, adeò ex cumulat nonnullis affectus singularitatis, etiam in aliorum opinionibus referendis; ideo decreui hic subtexere ea, quæ de Pelagio, Iuliano, & aliis eius sectatoribus tradit Augustinus in libris, in quibus illorum confutat errores, licèt non omnia, saltem immediatè, spectent ad præsens dubium.

Primò itaque Pelagius ait, hominem non egere beneficio Redemptionis: quia natura humana in paruulis est munda, & in adultis sibi soli sufficit. ex Augustino lib. de Natura & gratia c. 1. & 6.

Secundò hominem, si non de facto vitat omnia peccata, posse tamen omnia vitare ex viribus naturæ. Augustinus de Natura, & gratia cap. 7. 18. 25. 34.

Tertiò hominem tunc solùm peccare peccatum ignorantiæ, quando nescit, quod scire posset viribus naturæ. de Natura & gratia cap. 17.

Quartò per peccatum Adæ naturam humanam non fuisse læsam quoad suas vires; immo illius posteros fortiores nasci, quàm fuerit Adam: quia ille ne vnum quidem peccatum vitare, & ne vnum quidem Dei mandatum potuit implere. de Natura, & gratia cap. 9. 10. & 11. & lib. de Gratia Christi cap. 2. 3. & 4.

Quintò Deum non permittere hominem labi in peccatum posterius in pœnam peccati præcedentis. de Natura, & gratia cap. 22. lib. 5. contra Iulian. cap. 3.

Sextò Dei gratiam non esse necessariam, vt quis transeat de statu peccati ad statum gratiæ. de Natura, & gratia c. 15 de Gratia & libero arbit. c. 13.

Septimò Dei gratiam necessariam esse, vt homo mundetur à peccato, non vt perseueret sine peccato. de Natura & gratia cap. 25. de Gratia, & libero arbitrio c. 13. lib. 6. Contra Iulian. cap. 11.

Octauò malum nullius boni causam esse posse. de Natura & gratia cap. 24.

Nonò credendum non esse, nisi quod habetur in diuina Scriptura, ibid. cap. 39. 40.

Decimò Dei gratiam ad vitanda peccata necessariam esse, si nomine gratiæ intelligatur vel naturalis possibilitas indita humanæ voluntati, vel meditatio beneficij Christi, quod iugiter tenendum est ante oculos, ne homo labatur in peccata, vel auxilium legis & doctrinæ. de Natura & gratia c. 51. & lib. 1. de Gratia Christi c. 2. 4. 7. 15. 32. & sequent. lib. de Gratia, & libero arbit. c. 13.

Vndecimò solùm posse benè operari inesse homini ex Deo, & in hoc consistere necessitatem diuinæ gratiæ, ipsum autem velle operari, & actu operari inesse nobis ex nobis, non autem ex Deo, lib. 1. de Gratia Christi cap. 3. 4.

Duodecimò gratiam necessariam esse non absolutè, vt bene faciamus, sed vt faciliùs faciamus, quod tamen absque Dei gratia non ita facile facere valemus. ibid. cap. 7. 27. 28. 29.

Decimotertiò liberū arbitrium æqualiter posse ad bonum, & malum. ibid. scilicet lib. 1. de Gratia Christi cap 31. & lib. 4. Contra duas epistolas Pelagianorum cap. 1. 2.

Decimoquartò gratiam Christi dari secundùm merita. lib. 1. de Gratia Christi cap. 31. 39. & seq. & lib. 1. Contra duas epistolas Pelagianorum c. 3. & 19. & lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 14.

Decimoquintò pueros non baptizari in remissionem peccatorum, cùm nullum habeant peccatum, sed in verbis remissionis peccatorum. lib. 1. de Gratia Christi c. 32. & lib. 2. cap. 2. 3. & 4.

Decimosextò Baptismum non esse necessarium ad delenda peccata. lib. 2. de Gratia Christi c. 2. 3. & 4. & lib. 4. Contra duas epistolas c. 12.

Decimoseptimò peccatū Adæ nō transire in posteros reatu, sed sola imitatione. ibid. lib. 2. de Gratia Christi c. 2. 3. & 4. & lib. 4. Contra duas ep. c. 2.

Decimooctauò pueros modò nasci, sicut erat Adam in statu innocentiæ. ibid.

Decimononò pueros baptizari, non vt habeant vitam, sed vt intrent in Regnum cælorum, vel si baptizantur, vt habeant vitam, non baptizari, vt habeant vitam absolutè, sed vt habeant æternam. lib. 2. de Gratia Christi cap. 17. & sequentibus quatuor, & lib. 7. Contra duas epist. cap. 1. 2.

Vigesimò quæstionem de peccato Originali, vtrùm transeat in posteros Adæ, non esse quæstionem de fide. lib. 2. de Gratia Christi c. 22. 23. & 24.

Vigesimoprimò Dei gratiam non esse necessariam ad excitandum hominem ad bonum, sed solùm ad perficiendū bonum inchoatum, quia homo viribus naturæ inchoat bonum, & per Dei gratiam illud perficit. lib. 2. Contra duas epistolas Pelagianorum cap. 18. & lib. 4. cap. 2. & 6.

Vigesimosecundò qui ponit gratiam esse necessariam, inducit fatum. lib. 2. Contra duas epistolas cap. 5. quod etiam dicebant Massilienses, ex Hilario in epistola ad Augustinum.

Vigesimotertiò Christum fuisse immunem à peccato, non propria excellentia, sed conditione communi naturæ humanæ, & animas paruulorum ita esse mundas, sicut animam Christi. lib. 4. Contra duas epistolas Pelagian. cap. 1. & 2.

Vigesimoquartò ex Adamo nihil transire in posteros, nisi mortem corporis, quæ non est quid de se malum. ibid.

Vigesimoquintò legem veterem bonam esse, ac sanctam, & illam seruantibus per se posse conferre iustitiam, & vitam æternam. ibid.

Vigesimosextò sanctos per Baptismum ita mundari, vt nullum ampliùs peccatum in eis esse possit. ibid. cap. 2.

Vigesimoseptimò cùm dicit Deus, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos,* vnum docet esse positum in nostra voluntate: aliud in ipsius Dei gratia, & propter primum dari secundum. de Gratia, & libero arbitrio cap. 5.

Porrò omnes istos errores, quod attinet ad diuinam prædestinationem, Augustinus ad quatuor reducit. Primus est, prædestinationem diuinæ gratiæ ex nostris meritis præcedentibus factam esse. Secundus, voluntatem non indigere supernaturali Dei auxilio ad hoc, vt possit benè operari.

Tertiò, non indigere supernaturali auxilio ad hoc, vt de facto benè operetur. Quartò, non indigere supernaturali auxilio ad hoc, vt perseueret in bono vsque in finem. Ad hos quatuor errores reduci alios omnes Pelagianorum errores de diuina prædestinatione, colligitur ex eodemmet Augustino in locis allegatis suprà lib. 5. cap. 16. in quibus ille fatetur, totam summam doctrinæ à se traditæ in libris contra Pelagianos scriptis consistere in his quatuor erroribus euertendis, quos si Pelagiani corrigerent, ac retractarent, nulla ampliùs relinqueretur sibi cũ illis controuersia de adiutorio diuinæ gratiæ, gratuitáque Dei prædestinatione.

IV. Hi errores Pelagianorum sæpius damnati sunt ab Ecclesia variis decretis Conciliorum, & Summorum Pontificum. [Concil. Palæst. Hieron. Orosius. Augustin.] primò namque damnati fuerunt in Concilio Palæstino in vrbe Diospoli celebrato, vt habetur ex Hieron. epist. 79. cui Concilio interfuit Orosius Hispanus Augustini discipulus, vt ille testatur in Apologia pro libero arbitrio. Huius Concilij meminit sæpius Augustinus pluribus in locis suorum librorum contra Pelagianos, maximè in initio libri primi de Gratia Christi contra Pelagium, & in epist. 106. & 107. In quibus omnes eiusdem Concilij definitiones refert, & damnationem errorum ipsius Pelagij, immo & illius met recantationem. fuit enim Pelagius præsens ipsi Concilio, & coactus est proprio ore suorum errorum palinodiam canere. Eiusdem verò Concilij exemplar ex quodam vetusto codice transcriptum prodit Vasquez in Comment. ad 1. 2. D. Thomæ part. 2. ad finem. [Vasquez. Concil. Milleuit. Concil. Araus. Concil. Trident.] Secundò damnati fuerunt ijdem errores in Concilio Milleuitano. Tertiò in Concilio Arausicano II. & nouissimè in Tridentino sess. 6. de Iustificatione can. 1. 2. & 3.

[Innoc. I. Cælest. I.] Eosdem damnauerunt Innocentius primus epistola 25. & 26. ad Concilium Milleuitanum, Cælestinus primus in epistola ad omnes Episcopos Galliæ, in qua meminit etiam, eosdem errores Pelagianorum damnatos fuisse à Zosimo Papa illius prædecessore in quadam epistola, cuius exemplar minimè habetur, quam damnationem renouauerunt [Leo I. Gelas. I.] Leo primus in epist. 84. ad Nicetam Aquileiensem Episcopum, & Gelasius primus in epistola ad Honorium, in qua inter alia de damnatione hæresis Pelagianorum verba faciens ita ait: *An fortasse nescitis, hanc hæresim, de qua loquimur, & ab Apostolica dudum sede per beatæ memoriæ Innocentium, ac deinde Zosimum, Bonifacium, Cælestinum, Sixtum, Leonem continuis, & ineffabilibus sententiis fuisse prostratam, nec tantum Ecclesiæ Catholicæ legibus, sed principum quoque Romanorum et tempore damnatam.* Eandem damnationem firmauit Gelasius in epist. 4. ad Honorium, & in epist. 5. ad vniuersos Episcopos per Picenum, & in cap. sancta Romana. 15. d. vbi probauit opera Augustini, Prosperi, & Hilarij de diuina prædestinatione, & reiecit tanquam Apocrypha opuscula Cassiani, qui sententiam Pelagianorum contra Augustinum, & Prosperum, & Hilarium defendebat. Etsi namque omnes Catholici, qui tunc extiterunt, pro gratuita Dei prædestinatione contra Pelagianos certauerint, præcipui tamen eiusdem gratuitæ prædestinationis defensores fuerunt Augustinus, & Prosper Rhegiensis, & Hilarius Arelatensis Episcopi, in quo dogmate firmando Augustinus ipse totum ferè septimum tomum suorum operum impendit, præter tres epistolas, videlicet 105. 106. & 107.

V. Et nihilominus post damnatum Pelagium non defuerunt, qui illos errores susciperent defendendos. fuerunt enim ferè sub finem vitæ D. Augustini nonnulli in partibus Galliæ Narbonensis, maximè apud Massiliam, qui scripta D. Augustini contra Pelagianos stomachantes, illi grauiter succenserent, ob doctrinam ab ipso traditam de gratuita Dei prædestinatione. Etsi enim ad inuidiam declinandam, aut potiùs ad sententiam occultandam, admitterent necessitatem auxilij diuini supernaturalis ad iustificationem, & alia bona opera consummanda, contendebant tamen, initiũ iustificationis, & bonorum operũ esse ex nobis, ob quam causam vocati sunt reliquiæ Pelagianorum, & Semipelagiani. nam Pelagiani dicebant, tũ initium, tum consummationem bonorum operum esse ex nobis, neque indigere hominem ad bonum, siue inchoandum, siue consummandum aliquo auxilio supernaturali, nisi ad hoc, vt quod per liberum arbitrium facere potest, faciliùs faciat per diuinam gratiam. Isti verò Galli dicebant, initium bonorum operum esse ex nobis, consummationem verò ex Deo, & ad bonum opus consummandum, vt sit Deo gratum, & meritorium vitæ æternæ, esse necessarium auxilium supernaturale. cæterum Deum expectare, vt nos bonum incipiamus, & ita voluntatem nostram Deum præuenire, & diuinam gratiam subiungi humanæ voluntati, tanquam pedissequam: quare, si verum est, quod Prosper in epistola ad Augustinum ait, illos dixisse, Quidquid Augustinus in libris de Correptione, & gratia, & contra Iulianum sibi opponi ex nomine aduersarij, id totum sanctissimè dictum esse. ego videre non possum, cur nõ integri, & veri Pelagiani sint nuncupandi. [Prosper.]

Horum Semipelagianorum antesignani fuerunt Ioannes Cassianus Monachus, & Faustus Galliarum Episcopus, item Monachus ex monasterio Lirinensi, quamuis Ioan. Driedo tract. 2. de captiuitate & redemptione generis humani cap. 2. part. 4. prope finem nitatur Faustum ab errore Pelagianorum, & Semipelagianorum vindicare. [Driedo.] Verum præter quod Petrus Diaconus, & Ioann. Maxentius, & communiter omnes Doctores Catholici ita de illis sentiunt, extat decretum Gelasij primi in cap. Sancta Rom. 15. d. in quo Opuscula Ioann. Cassiani inter apocrypha reiiciuntur. [C. Sancta Rom. 15. d.] Decipitur tamen Aluarez disp. 5. de Auxiliis n. 4. [Aluarez.] cùm ait, in eodem decreto Gelasij de libris apocryphis reiici etiam Opuscula Fausti Rhegiensis Episcopi, quæ constat contra doctrinam D. Augustini fuisse conscripta. Nam ille Faustus, cuius ibi fit mentio, non est Faustus Rhegiensis Episcopus, sed Faustus Manichæus, aduersùs quem Augustinus scripsit libros illos triginta tres, qui continentur in 6 tomo Operum Augustini. Sed quamuis in dicto decreto non reiiciantur eius opuscula, apparet tamen, reiicienda esse ex multis, quæ in eodem loco ipse Aluarez adnotauit.

VI. De erroribus istorum Semipelagianorum multi multa scribunt, variéque in illis recensendis. Nos verò hîc solùm subiiciemus, quæ de illis memoriæ tradiderunt Prosper, & Hilarius, qui illorum fuerunt contemporanei, quique pro gratuita Dei prædestinatione, & pro veritate doctrinæ D. Augustini acriter cum illis pugnarunt, ex quorum epistolis ad ipsum Augustinum scriptis, quæ illius libris de prædestinatione Sanctorum solent præmitti, sequentes propositiones colliguntur, in quibus tota illorum doctrina contineri videtur. [Prosper. Hilarius.]

Prima propositio. Omnes homines in Adam peccauerunt, & nemo per opera sua, sed per Dei gratiam

gratiam regenerationis saluatur. ita Prosper, & Hilarius.

Secunda, Vniuersis gentibus propitiatio, quæ est in sanguine Christi, sine exceptione proposita est. Prosper, & Hilarius.

Tertia, Quicunque ad fidem, & Baptismum accedere voluerint, salui esse possunt. Prosper.

Quarta, Deus ab æterno præsciuit eos, qui credituri sunt, & qui in ea fide, quæ deinceps per Dei gratiam sit iuuanda, sunt permansuri. Prosper.

Quinta, Deus eos prædestinauit, quos gratis vocatos dignos futuros electione, & bono fine de hac vita decessuros præuidit. Prosper, Hilarius.

Sexta, Omnis homo ad credendum diuinis institutionibus admonetur, vt de apprehendenda vita æterna nemo desperet. Prosper.

Septima, Voluntariæ deuotioni est præparata remuneratio. Prosper, Hilarius.

Octaua, Quidquid Augustinus in libris de Correptione, & gratia, & in libris contra Iulian. sibi opponit ex nomine aduersarij, id totum sanctissimè dictum est. Prosper.

Nona, Homo per vires naturæ, & per discretionem boni, & mali ad cognitionem, & obedientiam mandatorum Dei potest suam dirigere voluntatem, & sic peruenire ad gratiam per naturalem facultatem. Prosper.

Decima, Dei gratia datur petentibus, quærentibus, & pulsantibus nobis, vt ideo accipiamus, ideo inueniamus, ideo introeamus, quia bono naturæ benè vsi sumus, vt ad illam saluantem gratiam initialis gratiæ, id est, liberi arbitrij ope mereamur peruenire. Prosper, Hilarius.

Vndecima, Propositum gratiæ vocantis, & excitantis consistit in lege siue naturali, siue scripta, siue etiam euangelica. Prosper, Hilarius.

Duodecima, Omnes ita vocantur, vt qui volunt, fiant filij Dei, & qui nolunt, sint inexcusabiles. Prosper, Hilarius.

Decimatertia, Sicut præuaricator dicitur non obedire, quia non vult, ita fidelis, & deuotus est, quia vult, & quantum quisque ad malum, tantum habet facultatis ad bonum, paríque momento animus se mouet ad vitia, & virtutes. Prosper.

Decimaquarta, Gratia Dei fouet bona appetentes, damnatio suscipit mala sectantes. Prosper.

Decimaquinta, Paruuli, qui cum Baptismo rapiuntur ex hac vita, vel sine illo, tales saluātur, vel perduntur, quales Deus eos futuros præuidit, si vsque ad adultam seruarentur ætatem. Prosper.

Decimasexta, Hi, qui priscis temporibus non audierunt prædicationem Euangelij, ideo non audierunt, quia Deus præuidit, etiamsi eis prædicaretur, non fuisse illud recepturos. Prosper, Hilar.

Decimaseptima, Pro vniuerso humano genere mortuus est Dominus noster Iesus Christus: & nemo penitus à redemptione sanguinis eius est exceptus, etiamsi omnem vitam cum impietate pertranseat. Prosper, Hilarius.

Decimaoctaua, Licèt Redemptionis sacramentum omnibus sit paratum, tamen non omnes renouantur, quia non omnes velle renouari prænoscuntur. omnibus enim est parata via ad salutem: sed ab iis solis apprehenditur, qui per arbitrij libertatem sponte credunt, & merito credulitatis auxilium gratiæ accipiunt. Prosper.

Decimanona, Bona opera non præueniuntur Dei gratia, neque ab illa accipiunt, vt sint bona opera. Neque Deus secundùm propositum voluntatis suæ facit aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam. Prosper.

Vigesima, Prædestinatorum numerus non est adeò certus, vt augeri, aut minui non possit. Prosper, Hilarius.

Vigesimaprima, Dei gratia subsequitur hominis obedientiam, & initium nostræ salutis est ex nobis. Prosper.

Vigesimasecunda, Voluntas hominis parit sibi opem diuinæ gratiæ, non autem gratia subiicit sibi hominis voluntatem. Prosper.

Vigesimatertia, Electionem esse secundùm propositum Dei, est dogma nouum, & inutile prædicationi, & excluditur omnis prædicandi vigor, si dicamus, nihil mansisse in homine, per quod per prædicationis vigorem excitetur. Prosper.

Vigesimaquarta, Cùm prostratis, & nunquam sua virtute surrecturis annunciatur obtinendę salutis occasio, eo merito, quo quisque credit, & vult, à malo suo posse se liberari, & fidei augmentum, & totius sanitatis consequitur effectum. Hilarius.

Vigesimaquinta, Ad nullum opus incipiendum, aut perficiendum homo sibi soli sufficere potest, quia ipsum velle saluari non est numerandum inter opera curationis. Hilarius.

Vigesimasexta, Quod dicitur, Crede, & saluus eris, vnum exigitur à nobis, alterum offertur, vt propter hoc, quod exigitur, tribuatur, quod offertur, nempe gratia, & salus propter fidem. Hilarius.

Vigesimaseptima, Ad hoc, vt sanemur, præexigi à nobis, vt velimus sanari, & nullam naturam esse tam infirmā, quæ non possit velle sanari. Hilarius.

Vigesimaoctaua, Propter velle aut non velle sanari homines consequuntur salutē: neque propter hoc negatur Dei gratia, quia illud debet præcedere ista voluntas. Prosper, & Hilarius.

Vigesimanona, Homo sine speciali auxilio diuinæ gratiæ potest vincere omnes Diaboli tentationes, ita illas vicit Iob. Prosper contra Collatorem cap. 31.

Trigesima, Propositio illa D. Pauli, sicut Deus diuisit vnicuique mensuram fidei, & aliæ similes, intelligendæ sunt non de gratia præueniente, qua donetur homini, vt velit, sed de adiuuante, qua iuuatur, qui ex se accepit velle. Hilarius.

Trigesimaprima, In merito, vel demerito propriæ voluntatis constituta est discretio electorum, & reproborum. Hilarius.

Trigesimasecunda, Deus elegit fidem hominum etiam ex sententia Augustini. Hilarius.

Trigesimatertia, Donum perseuerantiæ tribuitur meritis liberi arbitrij, quatenus in eius est potestate, velle, aut nolle accipere medicinā. Hilarius.

Trigesimaquarta, Liber sapientiæ non reputatur inter libros Canonicos. Hilarius.

Trigesimaquinta, Vt non sit inutilis prædicatio, oportet mansisse aliquid in homine, quod per ipsam correctionem excitetur: hoc autem est ipse terror, vel dolor peccati, qui viribus naturæ excitatur. Et in hoc assignatur differentia, quòd aliquis reiiciatur, alius verò assumatur. Hilarius.

Trigesimasexta, Beneficium gratiæ in hoc positum est, quòd ignorantibus veritas prædicetur. Prosper, & Hilarius.

Trigesimaseptima, Prædestinatio non est adeò certa ex vtraque parte electorum, & reproborum, vt de aliis ad alios nullus possit transire, alioqui frustratoriæ, & vanæ essent omnes correctiones, neque culpandus quis esset in eo, quòd sic non vult bonum, sed solùm ex eo, qui aliquando sic noluit, vt eam damnationem cum suis posteris incurreret, vt nunquam recta, semper autem praua vellet appetere. Hilarius.

Trigesimaoctaua, Donum perseuerantiæ contumaciter amitti potest, & non efficit, vt perseuerantes simus, sed vt tales esse possimus; neque differt à gratia collata Adæ in Innocentiæ statu. Hilarius.

Trigesimanona, Dicere, quòd sancti sic adiuuantur à Deo, non vt stare possint, & deficere, sed vt declinare non possint, est desperationem hominibus exhibere. Hilarius.

Quadragesima, Hoc solùm natura post peccatum distat à natura integra, quòd illi sola erat necessaria gratia adiuuans, nobis autem viribus fractis necessaria est gratia, quæ prostratos credentes erigat, & ambulantes fulciat. Hilarius.

Quadragesimaprima, Causa paruulorum non est in exemplum maiorum afferenda, in qua Augustinus ipse dubitauit. Hilarius.

Quadragesimasecunda, Quæstio ab Augustino excitata contra Pelagianos inutilis est, neque enim minus vtiliter fine ea tot sæculis fides Catholica prædicata, & defensa est aduersus Pelagianos.

Has autem propositiones D. Prosper ad quatuor principales reducit in fine eiusdem epistolæ, quarum Prima est, principium nostræ salutis in nobis collocari. Secunda, diuinæ voluntati voluntatem humanam præferri, vt ideo quis adiuuetur, quia voluit: non autem ideo quia adiuuatur, velit. Tertia, hominem originaliter malum inceptionem boni non à Deo, sed à seipso inchoare. Quarta, hominem aliunde posse Deo placere, quàm ex eo, quod Deus donauit. Ex quibus omnibus colligitur, istos Semipelagianos constituere in homine initium nostræ salutis, & Dei gratiam humanæ voluntati subiicere, & causam gratuitæ Dei prædestinationis in homine constituere, siue, vt rectiùs loquamur, negare gratuitam Dei prædestinationem, & diuinæ prædestinationis ad gratiam causam in nobis, & ex nobis assignare. Alia plura circa hos errores Semipelagianorum referunt recentiores Doctores, quibus illorum mentem declarare nituntur, quæ videri possunt apud Sixtum Senensem lib. 6. Bibliothecæ annota. 252. Vasquez 1. p. disp. 91. c. 8. & duobus sequentibus. Aluarez disp. 2. de Auxiliis. Lessium in disp. Apologetica cap. 10. maximè in Appendice, & alios, sed ad rem nostram non spectat ea longiùs hic persequi.

Sixtus Senensis. Vasquez. Aluarez. Lessius.

VII. Hanc verò sententiam, in eo, quòd constituit in homine causam meritoriam prædestinationis ad primam gratiam, non est dubitandum, esse sententiam manifestè hæreticam, contra expressam autoritatem diuinæ Scripturæ dicentis, prædestinationem esse secundùm propositum Dei, & illius gratiam, & non secundùm opera nostra, & gratiam non esse ex meritis: quia alioqui non esset gratia, & vt erroneam, & contra fidem damnatam fuisse à prædictis summis Pontificibus, & Conciliis, quibus damnati sunt errores Pelagianorum. Est enim quoad hoc ipsissima sententia eiusdem Pelagij, & cum eadem sententia Pelagij prorsus damnata: quamuis Cassianus, & Faustus se in contrarium latus verterent, vt à sententia Pelagij damnata viderentur distare. Id quod magis clarum fiet infrà cap. 10. & 11.

In hunc autem errore Semipelagianorum refutando totus fuit Augustinus in lib. de Prædestin. sanctorum, & de Bono perseuerantiæ, contendens, doctrinam suam de gratuita prædestinatione traditam in illis libris esse doctrinam fidei, contra quam nullus, nisi errando possit disputare. Quam Augustini doctrinam probauerunt Concilium secundum Arausicanum, Leo primus, Cœlestinus primus, & Gelasius primus tum in locis hoc capite citatis, tū lib. præc. c. 16. In eodem etiam errore confutando non parum laborauit D. Prosper in libris ad Obiectiones Vincentianas, ad Capitula Gallorū, ad Excepta Genuensium, & in lib. de Libero arbitrio aduersus Collatorem, & alij illorum temporum Doctores Catholici, vt Petrus Diaconus, & Ioan. Maxentius.

Quare singula colligendo sententia Semipelagianorum ab Ecclesia damnata fuit, dari causam prædestinationis ex parte prædestinati, nimirū bonum motū liberi arbitrij, quo primū homo mouetur vel per fidē, vel per desiderium propriæ salutis, vt præuisum à Deo ab æterno, vel futurū absolutè, vel futurum, si homo diutiùs viueret. Quod dicebant propter paruulos, qui auferūtur ex hac vita, antequam perueniant ad vsum rationis, & propter huiusmodi bonum, aut malum vsum præuisum ab æterno alios fuisse prædestinatos, alios reprobatos.

CAPVT IX.

Sententia priscorum Patrum in specie minus probabilis refertur, & legitimè explicatur iuxta Catholicum sensum, quem illi intenderunt.

VNum ex præcipuis fundamētis, quibus Massilienses nitebantur, erat autoritas Patrum priscorum, maximè Græcorum. Contendebant enim, doctrinam de prædestinatione ab Augustino traditam fuisse nouum figmentum, nunquam antea auditum in Ecclesia Catholica. E contrario verò suam ipsorum sententiam fuisse doctrinam omnium antiquorum Doctorum, sicut constat ex dictis epistolis Prosperi, & Hilarij ad Augustinum, & libris Augustini de Prædest. sanctorū & de Bono perseuer. Sunt autem plurima Patrū testimonia, quæ qui minùs attentè legerit, suspicari poterit, illos sensisse, prædestinationem ad primam gratiam factā fuisse à Deo ex bono vsu liberi arbitrij, vel ex fide, quæ fit ex viribus liberi arbitrij antecedentibus primam gratiam ab æterno præuisis, aut saltem ex bonis operibus, quæ gratiam subsequuntur, & in illa fundantur, ab æterno similiter præuisis, quorum Patrum testimonia hic breuiter subiiciemus. I.

D. Ambrosius in epist. ad Rom. circa illa verba, *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri*, &c. inquit, *Quos præsciuit futuros sibi deuotos, ipsos elegit ad promissa præmia capessenda.*

Origenes in principio epist. ad Roman. inquit, quòd tunc Paulus fuit vocatus Apostolus, & segregatus in Euangelium Dei, quando ipsum in laboribus, & ærumnis suum Euangelium prædicaturum agnouit, & c. 8. & 9. reddit rationem, quare Iacob fuerit dilectus, & Esaū odio habitus: quia præuidit simplicitatem huius, & illius versutiam, & obdurationem. Eandem sententiam habet in lib. 1. Periarchon cap. 8. & 9. & lib. 2. cap. 9. & 12. & lib. 3. cap. 1. sed autoritas Origenis non est hic attendenda.

D. Hier. in epist. ad Gal. c. 1. circa illa verba, *Cum autem placuit ei qui me segregauit*, expendens illud testimoniū, & alia multa, ex quibus Manichæi nitebātur duas naturas in homine astruere, ita ait, *Ad hoc potest simpliciter respōderi, hoc ex Dei præscientia euenire, vt quem scit iustum futurum, priùs diligat, antequam oriatur ex vtero: & quem peccatorem, oderit, antequam peccet, non quòd & in amore, & odio Dei iniquitas sit, sed quia non aliter res habere debeat,*

quos sciat vel peccatores futuros esse, vel iustos, quam doctrinam habes etiam in Comment. super Malachiam cap. 1. & ad Roman. cap. 8. & 9. & in epistola ad Hebraeos q. 12.

Anastasius Nicenus in quaestionibus sacrae Scripturae q. 19. ait: *Praesciuit Deus fore ut non poeniteret Pharaonem, & induravit cor eius: similiter praesciuit Ieremiae sanctitudinem, & praedestinauit, eum elegit ante ablactionem.* His addere possumus alia testimonia Theophylacti, Theodoreti, Sedulij, Oecumenij, Damasceni, & aliorum, quae referuntur a Sixto Senensi lib. 6. Bibliothecae annota. 251. & Cardinali Bellarmino lib. 2. de Gratia, & libero arbitrio cap. 14. & aliis, qui Patres exponentes verba illa, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, & alia similia, quae habentur in epistolis D. Pauli, dicunt, Deum illos elegisse, quos sibi futuros esse deuotos agnouit, & quos non de seipsis, sed de Deo praesumentes praeuidit: & e contrario illos habuisse odio, antequam nascerentur, quos malos futuros praeuidit, & dilexisse illos, quos praesciuit iustos futuros.

II. Addere his possumus testimonia D. Augustini, & eius discipulorum, qui doctrinam eiusdem Augustini defendendam contra Massilienses dura opera susceperunt. In primis namque ipse Augustinus videtur assignare causam gratuitae Dei praedestinationis ex parte praedestinatorum, nam in lib. 83. quaest. q. 68. exponens verba saepe allegata ex D. Paulo, *cuius vult miseretur, & quem vult indurat*, inquit: *Cui vult miseretur, & quem vult, indurat: sed haec Dei voluntas iniusta esse non potest, venit enim de occultissimis meritis, quia & ipsi peccatores sunt, cum propter generale peccatum unam massam fecerint, tamen non ideo nulla inter eos diversitas est, praecedit ergo aliquid in peccatoribus, quo, quamuis nondum sint iustificati, digni efficiantur iustificatione, & item praecedit in aliis peccatoribus, quo digni sunt obtusione.* Praeter haec idem Augustinus in lib. expositionis quarundam propositionum excerptarum ex epistola ad Rom. in expositione propositionum 60. 61. & 63. aperte docuit, hominem absque supernaturali auxilio posse elicere actum fidei, & Deum ex praescientia fidei, & incredulitatis hos praedestinasse, illos verò reprobasse. Rursus idem Augustinus in epistola 49. quae est liber de sex quaestionibus Paganorum quaest. 2. docuit, Christum tunc, & illuc in mundum venisse, & illis Euangelium praedicasse, vbi, & quando sciuit futurum esse, vt homines essent credituri, quem locum notauerunt Massilienses, & eidem Augustino obiecerunt contra doctrinam ab illo traditam de diuina praedestinatione, vt apparet ex epistola D. Prosperi ad Augustinum, & ex libro eiusdem Augustini de Praedest. sanctorum cap. 9. Rursus in lib. ad Articulos sibi falsò impositos, ad 12. videtur causam discretionis praedestinatorum à non praedestinatis reducere in praescientiam, inquit enim: *hi autem, de quibus dicitur: ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum, voluntate exierunt, voluntate ceciderunt: & quia praesciti sunt casuri, non sunt praedestinati, essent autem praedestinati, si essent reuersuri, & in sanctitate, ac veritate mansuri, ac per hoc praedestinatio Dei multis est causa standi, nemini causa labendi.*

III. D. Prosper Rhegiensis Augustini discipulus, si non secundum corporalem praesentiam, quod ipsemet admonuit in initio epistolae ad ipsum Augustinum de reliquiis Pelagianae haereseos, saltem regularis instituti, & doctrinae studio atque professione discipulus, quippe qui non solum doctrinae Augustinianae acerrimus fuit contra illius aduersarios propugnator, & studiosissimus indagator, sed clericalis vitae institutum ab Augustino in Africa reparatum, & à Gelasio Valerio ex Africa Romam traductum aemulatus in lib. Responsionum ad Capitula Gallorum ad 2. & 3. aperte videtur dicere, praedestinationem factam fuisse ex praescientia meritorum in illis verbis, *Quod quia Dei praescientiam non latuit, nec fefellit, sine dubio talem nunquam elegit, nunquam praedestinauit, & periturum nunquam ab aeterna perditione discreuit.* & inferius, *Quid ergo huiusmodi in has prolapsi lapsus sine correctione poenitentiae defecerunt, non ex eo necessitatem pereundi habuerunt, quia praedestinati non sunt: sed ideo praedestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntaria praeuaricatione praesciti sunt.* & in lib. 2. de Vocatione gentium post multa tandem concludit, quòd Deus, qui omnes vult ad agnitionem veritatis venire, non potest quemquam sine iustitia refutare.

D. Fulgentius in lib. 1. ad Monimum ait, Deum praedestinasse ad Regnum, quos ad se praesciuit misericordiae praeuenientis auxilio redituros, & in misericordia Dei subsequentis auxilio mansuros, ac tandem

D. Anselmus in lib. Concordiae cap. 2. ait, *Quod sicut praescientia, quae non fallitur, non praescit nisi verum, sed sicut erit, aut necessarium, aut spontaneum: ita praedestinatio, quae non mutatur, non praedestinat, nisi sicut est in praescientia.*

Verum quamuis haec Patrum testimonia prima IV.
fronte inspecta possent fortasse alicui occasionem praebere suspicandi, sanctos Patres in errorem illum Semipelagianorum saltem per inconsiderantiam lapsos fuisse, tamen diligentiùs, & ex fide perpensa nullam vel minimam suspicionis occasionem relinquere possunt, quin sinceram, & Catholicam fidem de gratuita Dei praedestinatione illi non semper tenuerint, atque docuerint. Et quidem vt ab Augustino incipiamus, negari non potest, illum, cùm adhuc iunior esset, & in diuinis Scripturis non ita versatus, sensisse aliquando initium fidei esse ex nobis. At quis nescit, illum seniorem, & doctiorem factum illam sententiam tanquam falsam, & diuinis Scripturis contrariam retractasse tum in lib. de Praedestina. sanctorum cap. 3. tum in lib. 1. Retracta. cap. 23. & pluribus aliis in locis. Illud verò, quod ex lib. de sex quaestionibus paganorum illi obiiciebant Semipelagiani, exponit idemmet Augustinus lib. de Praedestinatione sanctorum cap. 9. & lib. 2. de Bono perseuerantiae cap. 9. se dixisse sine praeiudicio latentis consilij diuini, & aliarum causarum, id quod conuincendae perfidiae Paganorum sufficere videbatur. Illam etiam sententiam sumptam ex lib. 83. quaest. q. 68. Magister in 1. d. 41. ait Augustinum retractasse, praeter quod etiam sine retractatione legitimam interpretationem accipere potest, & vt semel dicamus, cùm Augustinus totum ferè septimum volumen suorum operum consumpserit in confutando hunc errorem, quòd Dei gratia sit hominibus ex illius meritis praedestinata, vanus nimis esset labor, velle eundem Augustinum in eundemmet errorem deducere.

De Patribus verò, qui eundem Augustinum V.
praecesserunt, idem omninò sentiendum esse probatur, primò ex ipsomet Augustino, qui suam doctrinam de gratuita praedestinatione contra Pelagianos, & Semipelagianos passim probat auctoritate ipsorum Patrum, nempe Cypriani, Basilij, Gregorij Nazianz. Chrysost. Ambrosij, & aliorum, vt constare potest legenti illius libros contra Iulia-

num Pelagianum, & de Prædestin. sanctorum, & de bono perseuerantiæ, & in eodem lib. de bono perseuerantiæ cap. 23. in fine ait, doctrinam de prædestinatione à se ibi traditam nunquam Ecclesiam Christi non habuisse. & in epistola 106. in fine idem dicit, & illorum Patrum dicta, quæ contrarium sonare videntur, in bonum sensum vbique interpretatur, vt patet ex ipsomet in lib. 1. contra Iulianum cap. 2. 6. & 7. & lib. 2. cap. 6. & lib. de Prædestin. sanctorum cap. 14. Secundò, quia Ecclesia probauit doctrinam Augustini de prædestinatione tanquam sanam, & Catholicam, & consentaneam doctrinæ Patrum Orthodoxorum, sicut euidentissimè habetur ex epistola 1. Cœlestini Papæ ad Episcopos Galliæ, in qua ex instituto ostendit contra Massilienses, doctrinam Augustini de prædestinatione, quæ tanquam nouo commento Massilienses grauiter succensebant, non esse nuper excogitatam, sed antiquissimam, & summorum Pontificum, Conciliorum, & Patrum autoritate firmatam. quod etiam habetur ex Concilio 2. Arausicano, in quo Apostolicâ autoritate firmata est doctrina eiusdem Augustini contra Pelagianos, & Semipelagianos, vt habetur ex ipsius Concilij præfatione: dicitur enim in ipsa præfatione, *Visum & nobis secundùm autoritatem & admonitionem sedis Apostolicæ iustum, & rationabile visum est, vt pauca capitula ab Apostolica sede nobis trãsmissa, quæ ab antiquis Patribus de certis Scripturarum voluminibus in hac præcipuè causa collata sunt, ad docendos eos, qui aliter quàm oportet, sentiunt, ab omnibus obseruanda proferre, & manibus nostris subscribere deberemus.* & in fine eiusdem Concilij dicitur, *Et quia definitionem antiquorum Patrum, nostrámque, quæ suprà scripta est, non solùm religiosis, sed etiam Laicis medicamentum esse & desideramus, & cupimus.* ac tandem Vincentius Lirinensis, cum putantur falsò articuli illi Augustino falsò impositi, qui sub nomine obiectionum Vincentianarum habentur apud D. Prosperum (sicut enim doctrina Augustini de prædestinatione in Africa habuit oppugnatores Monachos Adrumetinos, quorum causa ille scripsit librum de Gratia, & libero arbitrio, & lib. de correptione & gratia, ita in Europa aduersarios habuit Monachos Lirinenses, ex quibus fuerunt Vincentius hic, de quo loquimur, & Faustus Galliarum Episcopus) in libello aduersùs prophanas vocum nouitates in fine ita ait: *Quod si neque Apostolica definita, neque Ecclesiastica decreta temeranda sunt, quibus secundùm sacrosanctam vniuersitatis, & antiquitatis consensionem tollli semper hæretici, & ad extremum Pelagius, Cœlestius, Nestorius iure, meritóque damnati sunt.* & paulo antè refert definitionem Cœlestini primi in epistola proximè citata pro doctrina D. Augustini dicens, *Ergo hæc fuit B. Cœlestini sententia, non vt vetustas cessaret obruere nouitatem, sed potiùs nouitas desineret incessere vetustatem.*

Cœlest. I.

Vincent. Lirinens.

Tertiò ostendi potest eadem veritas ex eo, quoniam doctrina Pelagij, & Cœlestij, quam Augustinus confutat in libris à se editis de gratuita prædestinatione, ante ipsum Augustinum, fuerat damnata ab Ecclesia Græcana in Concilio Palæstino Diospoli celebrato, necnon in Concil. Africano, vt meminit Cœlestinus in dicta epistola, fuerat etiam præsente eodem Augustino damnata in Concilio Millenitano, quam doctrinam non damnassent ita facilè, si haberet tam euidẽs fundamentum in doctrina Patrum.

Deniquè cùm articulus iste, an prædestinatio ad gratiam sit ex meritis præuisis, manifestè spectet ad rem fidei, si Patres ante Augustinum sensissent, dari causam prædestinationis ad primam gratiam ex parte prædestinati, sequeretur, ipsos Patres errasse circa articulum manifestè attinentem ad rem fidei Catholicæ. & cùm Laici, & indocti illud credant, quod illis ab Episcopis, & Ecclesiæ Doctoribus proponitur credendum, sequeretur, Ecclesiam per quadringentos annos ante tempora Augustini manifestè errasse circa dogma diuinæ prædestinationis, quod mihi nunquam suadere potero. Credendum igitur absque vlla prorsus hæsitatione, Patres, qui Augustinum præcesserunt, rectam fidem, & sanam doctrinam de gratuita Dei prædestinatione semper tenuisse, ac docuisse. quod multo magis dicendum est de Prospero, Fulgentio, & aliis, qui eundem Augustinum sunt secuti, quique ex professo pro illius doctrina defendenda laborauerant. Quis verò fuerit sensus eorundem Patrum in autoritatibus suprà allegatis, inferiùs cōmodiùs aperiemus in respondendo argumentis contra conclusiones, ne cogamur sæpius eadem inutiliter repetere.

Vnus nobis restat Chrysostomus, in cuius testimonio Massilienses, & cum illis Ioannes Cassianus sui erroris præcipuum fundamentum constituebant. fuit enim Ioannes Cassianus Chrysostomi discipulus, & doctrinæ illius plurimum addictus, vt constat ex iis, quæ ille scribit in libris de Incarnatione lib. 7. ad finem. Videtur autem Chrysostomus errorem Semipelagianorum adeò apertè docuisse, vt non solùm Massilienses illum fecerint sui erroris patronum, & autorem, sed alij nedum hæretici, sed etiam Catholici illum eundem errorem docuisse firmiter crediderint. Plurima sunt loca in libris Chrysostomi, quæ huic errori videntur fauere, sed quoniam non eodem modo vbique loquitur, subiiciam breuiter illius testimonia, certis quibusdam capitibus perstricta. Primò itaque inquit Chrysostomus, diuinam gratiam non præuenire, sed expectare nostram voluntatem, ne teneat, & lædat nostram libertatem. Citari solet ita scribens in homil. 17. in Genesim, sed ibi id reperire minimè potui. dicit verò hoc expressè homil. 42. vbi de Abrahamo verba faciens, ait, *vtrùm nisi primum & ipse, quod suum erat, fecisset, non tanta à Domino obtinuisset. ea propter non hoc solum vide, sed etiam propter diligenter attende, quomodo primùm ex animo ostentis sua iudicium exhibuerit, atque sic diuinum meruerit præsidium.* & infrà: *Etenim quæ sint arcana mentis nostræ, cùm videret sanam mentem nostram, & nos conari, & niti ad virtutis agonem, statim & manu sua nos educat.* & clariùs homil. 17. in Ioan. circa illa verba: *Conuersus Iesus, & videns eos sequentes,* vbi ait: *Hinc admoneri possumus, Deum suis in nos beneficiis nostras non præuenire voluntates, sed à nobis incipiendum esse; sed cùm nos promptos, paratosque animo ad suscipiendam gratiam exhibemus, tunc multas nobis offert salutis occasiones, & confert.* quem locum licet nonnulli nimis studiosi in operibus Chrysostomi Venetiis apud Vincentium Valgrisium, & Franciscum Ziletum editis anno Domini 1583. sic correxerint: *Hinc admoneri possumus Deum suis in nos beneficiis nostras præuenire voluntates, neque à nobis incipiendum esse, sed cùm nos promptos, paratosque per illum animo ad suscipiendam gratiam exhibemus, tunc multas nobis offert salutis occasiones & confert.* huiusmodi tamen correctionem non esse ad mentem autoris, tum omnia exemplaria antiquiora, tum Græca ipsa lectio manifestissimè declarat, quæ videantur. adhuc clariùs in homil. 12. ad Hebræos. *Oportet (inquit) nos quippe eligere primùm, quæ bona sunt, & tunc ipse, quæ sua sunt, introducit. nō antecedit nostras voluntates,*

VI. Cassian.

Chrysost.

[illegible], ne lædatur liberum arbitrium. cùm autem nos elegerimus, multam tunc nobis affert auxiliationem. Secundò ait Deum eligere, quos meliores videt, & quando videt sibi non reluctaturos & Iacob fuisse dilectum, quia bonus erat, & Esau odio habitum, quia malus. In epistolam ad Roman. homil. 16. ita ait, *Quod malus Matthias maiores esse videbantur ab apparenti operum argumento. verùm qui arcana nouit, qui que [illegible] quantum probare potest, is & in [illegible] margaritam inuentam nouit, omissisque aliis admiratus huius pulchritudinem, illum elegit, voluntatisque nobilitatem suam cùm adiunxisset gratiam, probatum illum esse præmonstrauit.* quod ibi illustrat exemplo sumpto ab artifice, & equorum domitore, illi enim semper meliora deligunt. quod reperit homil. 1. & 2. ad Ephes. & homil. 31. in Matthæum dicit *quòd tunc Christus Matthæum vocauit, quando obtemperaturum sciebat suæ vocationi*, & homil. 66. reddens rationem, cur Paterfamilias alios vocauerit ad laborandum in vinea hora 3. alios hora 6. alios 9. alios 11. inquit, quòd tunc eos vocauit, quando erant obtemperaturi. Tertiò quod grauius est, & facilè quod videre potuerim ab aliis minimè in hoc autore obseruatum, edocet initium fidei ex nobis esse, & nos primos nostram fidem offerre, mox Deum nobis suam gratiam præbere. homil. 14. in epistolam ad Roman. circa illa verba, *Spe salui facti sumus*, sic enim ait: *Hoc autem solum donum Dei contulimus, tempe dantem illi fuisse præmittenti fidem, hácque vna seruati sumus via.* & infrà: *Vnum à te postulat solùm, fidem, vt habeat & tu aliquid, quod ad tuam conferas salutem.* & hoc erat vnum ex assertis Pelagianorum. Quartò docet, Dei gratiam dari quærentibus, & volentibus nobis, quod erat alterum assertum eorundem Semipelagianorum. ita enim scribit homil. 12. in Matthæum, circa illa verba, *Non omnes capiunt verbum istud. Quoniam autem volentibus gratia non denegatur, in Euangelio Dominus dicit: Petite, & accipietis, quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Debet autem voluntas præcedere, & sic sequitur gratia, nec gratia sine voluntate aliquid operatur, neque voluntas sine gratia potest.* Eadem verba ad idem propositum repetit homil. 11. ex aliis 34. homiliis in Matth. & homil. 3. in epistolam ad Corinth. circa illa verba, *Obsecro vos per nomen Domini nostri Iesu Christi*, vbi docet, multos Gentilium Philosophorum sola naturali ratione adiutos non solùm præcepta legis impleuisse, sed in iis multos Christianos supergressos fuisse.

Propter hæc & alia similia, quæ passim in libris Chrysostomi reperiuntur, non solùm Massilienses illum assumebant tanquam præcipuum sui erroris patronum, verùm etiam ex recentioribus hæreticis Iom. Oecolampadius, referente Sixto Senensi lib. 5. Bibliothecæ annota. 101. & Caluinus apud Tapetum art. 7. notant erroris in extollendis viribus liberi arbitrij contra diuinam gratiã, sed, quod grauius est, nonnulli Doctores Catholici, inter quos Ludouicus Molina in lib. Concordiæ disp. 41. & Vasquez 1. part. disp. 91. cap. 8. & 9. apertè contendunt, Chrysostomum per inaduertentiam manifestè lapsum fuisse in errorem, quem postea amplificauerunt, & defendendum susceperunt Cassianus, & Massilienses. Conaturque ipse Vasquez, nescio qua pietate, omnes interpretationes, quibus Theologi nituntur dicta ipsius Chrysostomi, & aliorum Græcorum Patrum modestè, & Catholicè interpretari, pro viribus oppugnare, vt probet tum ipsum Chrysostomum, tum alios Græcos Patres verè docuisse errorem illum Semipelagianorum, vt videri potest ex his, quæ ille prolixè nimis scribit dicta disp. 91. cap. 8. & 9.

Oecolamp.
Caluin.

Molina.
Vasquez.

Mihi verò, vt liberè fatear, hæc illius sententia VII.
nunquam facilè potuit suaderi, vt existimem, virum talem, ac doctorem tam præclarum, qualis fuit Chrysostomus, in præcipuo, & euidenti Catholicæ fidei dogmate tam turpiter fuisse lapsum. quod sequentes rationes mihi quidem euidentissimè persuadent. in primis enim Ecclesia Romana præclarum hoc elogium canit ipsius Ioannis Chrysostomi. *Multitudinem posterum, ac splendorem concionum, cæterorúmque eius scriptorum, interpretandi etiam rationem, ac inhærentem sententiæ sacrorum librorum explanationem omnes admirantur, dignúmque existimant, cui Paulus Apostolus, quem ille mirificè coluit, scribenti, & prædicanti multa dictasse videatur.* At si Chrysostomus tantam laudem meruit, quòd inhærentem sententiæ sacrorum librorum interpretationem, & explanationem illius omnes admirantur, si D. Pauli doctrinæ adeò studiosus fuit, vt dignus existimetur, cui Paulus ipse scribenti, & prædicanti multa dictauerit, quis quæso facilè credat, illum in re, qua nihil magis est frequens, nihil magis clarum, & constans apud ipsum D. Paulum, tam apertè fuisse hallucinatum? quid enim magis frequens, quid magis certum, & constans in epistolis D. Pauli, quàm gratiam non dari ex meritis, & diuinam prædestinationem non esse secundùm opera nostra, sed secundùm propositum diuinum, & gratiam?

Secundò ob hoc potissimum mihi suadeo, Chrysostomum de gratuita Dei prædestinatione semper rectam, & sanam doctrinam tenuisse, quia certum est, doctrinam Augustini de eadem gratuita prædestinatione fuisse antiquam, & communi consensu à Patribus receptam: & nihilominus omnes illi modi loquendi de diuina gratia, & humana voluntate, & reciproca illarum dependentia, & concursu, qui reperiuntur in D. Chrysostomo, reperiuntur etiam apud alios Patres, vt latè deducit Suarez lib. 2. de Prædestin. cap. 8. Quare vt Suarez.
non dicamus, illos etiam lapsos fuisse contra manifestam autoritatem Cœlestini Papæ in dicta epistola 1. & Concilij II. Arausicani, cogimur illos Patres Catholicè interpretari. Si autem alij Catholicè possunt interpretari, immo illos, & Catholicè interpretari debemus, cur non etiam ipsum Chrysostomum? quod enim ait Vasquez, etiam alios Græcos Patres in eundem errorem esse lapsos, nescio quomodo cõstare possit cum prædictis definitionibus Cœlestini, & Concilij Arausicani.

Tertiò mouet me autoritas Augustini, cui cùm VIII.
obiecissent ipsi Massilienses ipsius Chrysostomi testimonium, piè & Catholicè illud interpretatur dicens, illum, & alios Græcos Patres, nondum exorto errore Pelagianorum, suos libros scripsisse: & ideo non opus habuisse versari in hac difficillima quæstione, quod proculdubio fecissent, si respondere talibus cogerentur. Ita enim habet in lib. de prædestinat. sanctorum cap. 14. Neque est alicuius omnino momenti responsio Vasquez loco cit. n. 58. dicentis, non credidisse Augustinum, neque dicere voluisse, Chrysostomum, & Græcos Patres in eo errore minimè fuisse, quia si hoc credidisset, facillimo negotio Massiliensibus obiicientibus sibi testimonia ipsorum Patrum respondere potuisset, illos in ea sententia minimè fuisse. Verùm cùm non ita respondeat, planè concedit, illos in ea sententia fuisse. fallitur enim manifestè,

cùm

cùm in 2. libro, qui est de bono perseuerantiæ cap. 23. ille dicat, suam doctrinam de gratuita prædestinatione Ecclesiam Catholicam nunquam non habuisse, & Cœlestinus & alij Pontifices probauerint doctrinam Augustini, tanquam communi totius antiquitatis consensu firmatam, & doctrinam Massiliensium tanquam nouam reiecerint. Ad hæc ipse Augustinus lib. 1. contra Iulianum cap. 2. ipsum Chrysostomum piè, & Catholicè interpretatur, quem Iulianus in patrocinium sui erroris assumebat, dicens, illū in his, quæ *ad* integritatem fidei spectant, nunquam ab aliis Patribus Catholicis descriuisse. Respondebitur, ibi non disputari quæstionem de gratuita prædestinatione, sed an paruuli contrahant peccatum originale. Sed hæc euasio nihil respondentem iuuat: satis enim est, Augustinum dicere, Chrysostomum in his, quæ ad fidem spectant, nunquam à recto tramite veritatis deuiasse, quod ibi manifestè docet in illis verbis, *Alia sunt, in quibus aliquando inter se etiam doctissimi, atque optimi regulæ Catholicæ defensores salua fidei compage non consonant, & alius alio de vna re melius aliquid dicit, & verius. Hoc autem, unde nunc agimus, ad ipsa fidei pertinet fundamenta. quisquis in Christiana fide vult labefactare, quod scriptum est per hominem,* &c. legantur verba antecedentia, & sequentia: dogma verò de gratuita Dei prædestinatione, quod Augustinus contra Massilienses defendit, ad ipsa fidei Catholicæ fundamenta pertinet. Non ergo credidit Augustinus, Chrysostomum in hoc dogmate errasse contra fidem. & infrà reddens rationem, cur Chrysostomus nonnunquam in suis scriptis declarationem, quæ necessaria omnino videbatur, omiserit, ait: *At inquies, cur non ipse addidit propria, scilicet peccata? cur putamus, nisi quia disputans in Ecclesia Catholica non se aliter intelligi arbitrabatur, tali quæstione nullus pulsabatur, vobis scilicet Pelagianis nondum litigantibus securius loquebatur,* quæ verba sunt valde notanda ad intelligentiam multorum dictorum eiusdem Chrysostomi.

IX. Tandem mouet me eiusdem Chrysostomi autoritas, & testimonium manifestè indicans, illum de gratuita prædestinatione, ac de ipsa Dei gratia rectam, & sinceram fidem habuisse, & docuisse. in primis namque in homil. 4. in epistolam ad Ephes. exponens illa verba, *Gratia saluati estis per fidem,* ait: *Vt enim factorum non elatus magnitudine beneficiorum tumideas, vide quomodo animi tumorem premat, Gratia* (inquit) *saluati estis per fidem. Deinde vt ne rursus liberum lædatur arbitrium, quæ in nostra potestate sita sunt, posuit, & rursus ipsum sustulit, dicens, & hoc non ex vobis, ac si diceret, quomodo in ipsum potuissemus credere? quomodo* (inquit) *credent, nisi audierint? itaque quod fidei est meritum, ne quidem nobis adscribendum est. Dei enim donum est: nec tamen ipsa quoque sufficiebat fides, vt fieres saluus,* ex quibus verbis habemus fidem & esse donum Dei, & nihilominus esse etiam ex nobis, quatenus cùm vocamur, & præuenimur per Dei gratiam, in nostra est potestate, assensum præbere, ne quis putaret, per Dei gratiam tolli ipsam arbitrij libertatem, sicut dicebat Manichæus. & in homil. 1. in eandem epistolam ad Ephes. paulo post initium. *At verò (inquit) neminem fortunam partes, nisi adsit charitas. dicere vult, quod Paulo profuisset, aut quod suæ sapientiæ dedisset specimen, si vocatione, ipsum accessisset ad fidem, & quem prius dilexerat, ad se attraxisset. quid denique nos sic tot bonis dignatus, sive fuit erga nos charitatis, non autem nostræ virtutis. enim si nobis infuerit virtus, si Christi fidem amplectamur, si ad Deum accesserimus, hoc & eius munus est, qui nos vocauit: sed tamen & nostrum. illud verò, quod eos, qui ipsi propinquaremus, sed beneficiis cumularet, ita vt nos non ab aliis in locum filiorum promoueret adoptare, summæ supereminentis est ipsius erga nos dilectionis.* Hic apertissimè habemus, non solùm Chrysostomum sanam doctrinam tenuisse de diuina gratia, sed quonam ordine ipsa Dei gratia, & creata voluntas sese præcedant, ac sequantur, in opere nostræ iustificationis: videlicet primò præueniri hominis voluntatem per diuinam gratiam vocantem, & excitantem. deinde ipsam voluntatem per suum concursum præuenire iustificantem gratiam: quæ doctrina non solùm est verissima, & ab omnibus Catholicis recepta, sed sufficiens ad omnia loca ex Chrysostomo in contrarium allegata legitimè, & catholicè exponenda. Omitto hic alia loca, quæ à recentioribus afferuntur ex eodem Chrysostomo pro illius defensione, maximè à Suarez lib. 2. de causis prædestin. cap. 8. & Aluarez disp. 22. de Auxiliis n. 22. & 23. quæ apud illos videri possunt. Quomodo verò testimonia ex illo adducta sint exponenda, dicemus inferiùs respondendo ad argumenta, vbi aliorum Patrum dicta interpretabimur. Suarez. Aluarez.

Ex his omnibus satis, ni fallor, apparet, nullum ex Patribus Orthodoxis, qui D. Augustini tempora præcesserunt, sensisse, dari causam meritoriam prædestinationis ad primam gratiam ex parte prædestinati. vnde non opus est in eorum opinionibus refutandis hîc morari.

CAPVT X.

Aliæ opiniones Scholasticorum de Prædestinatione ad primam gratiam minus probabiles referuntur & reiiciuntar.

APud antiquiores Theologos Scholasticos famosa, & ferè communis videtur fuisse opinio, dari causam prædestinationis ex parte prædestinati, etiam respectu primæ gratiæ, & primi effectus eiusdem prædestinationis. Hanc autem causam constituebant in bono vsu liberi arbitrij. qua verò ratione ipse bonus vsus liberi arbitrij sit causa prædestinationis, tot & tam variis modis à diuersis explicatur, vt difficilius sit singulas opiniones recensere, quàm refutare. I.

Licèt autem multiplex sit de hac re opinionum varietas, videntur tamen omnes ad tres præcipuas posse reduci. Alij namque constituunt causam ipsius prædestinationis in bono vsu liberi arbitrij præcedente diuinam gratiam: alij in eodem bono vsu comitante ipsam gratiam: alij tandem illam constituunt in bono vsu liberi arbitrij subsequente ipsam gratiam. Quamuis istum bonum vsum alij concedant esse causam meritoriam, alij dicant, esse causam dispositiuam, non autem meritoriam, & rursus alij vocent causam dispositiuam positiuam, alij verò causam dispositiuam negatiuè tantùm, & tandem alij admittant, illum esse causam prædestinationis, alij autem concedant solùm esse conditionem sine qua non.

Inter illos, qui constituunt causam prædestinationis in bono vsu liberi arbitrij antecedente diuinum auxilium supernaturale, Gabriel in 1. d. 41. q. vnica art. 3. ad 1. quamuis putet, prædestinationem, si propriè loquendum sit, non esse ad gratiam, sed ad gloriam, & ob hanc causam concedat, dari causam prædestinationis ex parte prædestinati, quam sententiam in eodem sensu sequitur Guilelmus Okam ibid. dicit tamen, quòd etiamsi prædestinatio reseratur circa media, potest assignari causa II. Gabriel. Occam.

dispositiua

dispositiua ipsius prædestinationis ex parte prædestinati, videlicet bonus vsus liberi arbitrij, quo homo studet se conformare rectæ rationi, & toto corde petit à Deo illuminari. dicit tamē, quòd iste bonus vsus liberi arbitrij non tollit rationem gratiæ, quia non est meritum de condigno, sed de cōgruo tantùm. Idem sentit in 2.d.27.q.1.art.2.& 3. vbi tenet, hoc verum esse loquendo etiam de infidelibus, exceptis tamen paruulis, & in 4.d.14.q.1.art.2.dicit, quòd potest homo sufficienter se disponere ad detestationem peccati per communem Dei influentiam naturaliter cōceptam, & hoc ad iustificationem, & remissionem peccatorum obtinendam. quam sententiam prosequitur in 3.d.17.art.3. dub.1.citat pro illa Scotum Gulielm. Okam, Aliacensem & alios. Animaduertendum est pro intelligentia huius opinionis, & aliarum, quas statim referemus, esse eandem quæstionem, an ex parte boni vsus liberi arbitrij nostri possit assignari aliqua causa meritoria, vel dispositiua diuinæ prædestinationis quoad primum illius effectum, & an diuinæ gratiæ, quæ primò cōfertur prædestinato, possit assignari aliquod meritum, vel dispositio ex parte nostra, ob quam ipsa prima gratia nobis conferatur, & potius conferatur illi, quàm alij. nam inter prædestinationem, & ipsam gratiam nulla alia est differentia, nisi ea, quæ est inter rei præparationem, & rei exhibitionem, vt alias monuimus ex D. Aug. lib. de Prædestinatione sanctorum cap.10.

Scotus. Eandem sententiam videtur sequi Scotus in 4. d.14.q.1.§.*de secundo principali*. versicul. *de tertio dico*. Quamuis alibi dicat, omnes prædestinatos ante præuisa illorum merita fuisse ad gloriam electos, quæ non videntur inuicem concordare.

Durand. Durandus in 1.dist.28.q.5.etiā ipse docet, quòd potest homo per vires liberi arbitrij sine speciali motione interna sufficiēter se præparare ad diuinā gratiam, ex hoc tamen negat posse hominē habere in se causā suæ prædestinationis, quia, inquit, illa præparatio per vires liberi arbit. est effectus prædestinationis à Deo per specialē prouidentiā ordinatæ.

Bonauen. D.Bonauentura in 1.d.41.q.1.quærit, an detur causa nostræ prædestinationis ex parte nostra. & resoluens quæstionem, ait, dari triplex meritum, congrui, digni, & condigni. De cōdigno nullus potest mereri nec suam, nec alterius prædestinationē. Merito digni potest mereri vnus alteri suam prædestinationem, sed non sibi. At merito congrui homo potest mereri sibi prædestinationem. Quæstione verò secunda quærit, vtrùm prædestinatio habeat rationem motiuam in Deo, & respōdet, quòd sunt quædam opera, quæ sunt à voluntate diuina cum alio ad hoc ordinato, scilicet libero arbitrio, secundùm ordinem congruentiæ, vt est nostra iustificatio. Si autem quæratur, quare Deus potiùs velit iustificare hunc, quàm illum, duobus æqualibus demonstratis, ait, quòd nō est certitudo aliqua ex parte rei, & sic apparet ex eius verbis nihil certi colligi posse. Immo in 4.d.15.q.5.dicit, quòd etiam illud meritum de congruo procedere debet ex auxilio diuinæ gratiæ. vnde necessarium videtur aut illum loqui de merito de congruo, quod antecedit non omnem gratiam, sed solùm iustificantem gratiam, aut non ponere illud meritum inter causas prædestinationis.

III. D.Thom. D.Thomas in 2.d.28.q.vnica a.4. videtur dixisse, posse hominem per actus liberi arbitrij ordinis naturalis se ad fidem, & ad gratiā præparare absque eo, quòd præueniatur aliquo auxilio gratiæ, nisi nomine gratiæ intelligamus quodcūque excitans nostram voluntatem, cuiuscūque ordinis illud sit, cuiusmodi sunt admonitio hominis, ægritudo corporis, repētina calamitas, & similia, hæc enim omnia possunt vocari auxilia gratiæ, quatenus subsūt diuinæ prouidentiæ, & ordinantur in bonum electorum. & supra d.5.q.2.art.1.quærens, vtrùm Angeli indiguerint gratia, ad hoc, vt conuerterentur ad Deum, inquit.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio, quidam enim dicunt, quòd ad conuersionem meritoriam exigitur duplex gratia, vna gratū faciens, quæ informat conuersionis actum, & meritoriam reddit: alia gratis data, à qua elicitur substantia actus, & quæ liberum arbitrium inclinat ad volendum. Sed istam gratiam ponere non videtur necessarium, nisi ipsa libertas arbitrij gratia dicatur, quæ procul dubio nobis à Deo est, vel aliquæ occasiones, quæ quandoque dantur hominibus à Deo ad cōuersionem, vt instructio legis, & castigatio ad humilitatem, & alia huiusmodi, sine quibus tamē possibile est gratiam consequi, quia si homo facit, quod in se est, Deus dat ei gratiam. Ad hoc autem faciendū non exigitur aliquid aliud. illud enim ad quod non potest per se liberum arbitrium, non est in homine, vt faciat illud. illud enim in nobis esse dicitur, cuius domini sumus. vnde positio illa implicat contradictionem, dum ponit, quòd ad faciendum illud, quod in nobis est, liberum arbitrium non sufficit.

Caietan. Caietanus tom. 2. suorum Opusculorū tract.4. q.1.etiam ipse docet, posse hominem per vires liberi arbitrij habere contritionē, quæ sit dispositio ad gratiam iustificantem, addit tamen, quòd illa de se non est vltima dispositio, sed fit vltima ex quadam gratuita Dei motione: quia Deus vtitur illa contritione ad perficiendum opus suum, quod est infusio gratiæ, & iustificatio.

Chrysost. Iauellus. Chrysost. Iauellus in q. de Prædest. quæ post illius obitum est inuulgata, & addita 1.parti D.Th. ponit triplex Dei auxiliū. Primū generale ordinis naturalis, quod Deus cōfert omnibus creaturis ad eliciēdos actus ordinis naturalis. Secūdum speciale ordinis naturalis, quod Deus cōfert creaturę rationali ad faciendum quodcūque opus morale ordinis naturalis. Tertium speciale ordinis supernaturalis, quod Deus confert creaturæ rationali ad perficiendū opus supernaturale. Ait ergo, quòd bonus vsus liberi arbitrij proueniens ex auxilio Dei ordinis naturalis speciali tamē, & antecedēs primā gratiam, est dispositio ad ipsam primā gratiam, nō quidem de condigno, sed solùm de congruo: & iste bonus vsus liberi arbitrij, vt præuisus à Deo, fuit causa nostræ prædestinationis meritoria, nō quidē de cōdigno, sed solùm de cōgruo, & ex præscientia boni, vel mali vsus liberi arbitrij sumitur ratio, cur Iacob sit dilectus, Esau autem odio habitus.

Alex. Alens. Albert. Pighius. Barthol. Camerarius. Argentinens. In eandē sententiam currere videntur Alex. Alens. 1.part.q.28.memb.3.a.3. Albertus Pighius l.8. de libero arbitr.c.2. Barthol. Camerarius in dialogo Catholico de prædest. & Argētinēsis in 1.d.41.a.1. vbi tamē addit non quemcunque vsum liberi arbitrij fuisse causam prædestinationis, sed illū solùm qui præuisus est duraturus in bono vsque in finē.

IV. Istæ omnes opiniones quāuis aliquo modo abinuicē discordare videātur, conueniunt tamen in hoc, quòd ex parte prædestinati assignetur causa prædestinationis ad primā gratiam, vel meritoria de cōgruo, vel dispositiua. quarum opinionū licèt nōnullæ possint ad bonū, & Catholicū sensum trahi, vt inferiùs dicemus, tamē si intendāt hunc sensum, quòd Deus in prædestinādo, vel reprobādo homines elegerit vsū liberi nostri arbitrij tanquā regulā, & mēsurā, & rationē discernendi hos ab illis, & prædestinādi hos, & nō illos, & cōferendi media, & auxilia supernaturalia ad salutē cōsequendā istis,

& non illis, adeò quòd tota inæqualitas prædestinationum, & non prædestinationum processerit ex inæqualitate vsus liberi arbitrij, mea sententia est commentum falsum, & erroneum, ne latum vnguem distans ab errore Semipelagianorum.

Neque sufficit, si quis dicat, hos Scholasticos plurimum distare à Semipelagianis, quoniam illi dicebant, bonum vsum liberi nostri arbitrij esse causam meritoriam prædestinationis nostræ de condigno, isti verò solùm dicunt, esse causam meritoriam de congruo, quoniam neque Semipelagiani dicebant, bonum vsum liberi arbitrij antecedentem primam gratiam esse meritorium ipsius gratiæ de condigno, sed solùm ex Dei misericordia, & ex quadam conuenientia, seu congruentia, ne viderentur incidere in errorem Pelagij ab Ecclesia damnatum, sicut colligi potest ex illis verbis, quibus Faustus Rhegiensis Episcopus lib. 1. de

Faustus Rhegiens. libero arbitrio cap. 17. suam sententiam conatur moderari, seu potiùs palliare, ita dicens, *Sed antè omnia arrogantiam laboris refugiamus, nec nobis quidquam de eius meritis vindicemus, ne Pharisæum imitari mortifera iactantiæ præsumptione videamur*. & ex

Cassian. his quæ scribit Cassianus Massiliensium antesignanus in lib. collationum collat. 13. cap. 13. dum ait, *Et nihilominus gratia Dei semper gratuita perseuerat, dum exiguis quibusdam, paruisque conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta perennis beatitudinis dona inæstimabili tribuit largitate*. & infrà: *Quantumlibet ergo enixa fuerit humana fragilitas, futuræ retributioni par esse non poterit, nec ita laboribus suis diuinam imminuit gratiam, vt non semper gratuita perseueret*. & cap. 16. *Nemo autem existimet hæc à nobis ob hoc fuisse prolata, vt nitamur asserere, summam salutis in nostræ fidei dicione consistere secundum quorundam prophanam opinionem, qui totum liberi arbitrio deputantes, gratiam Dei dispensari secundum meritum vniuscuiusque definiunt*. quam doctrinam habet etiam lib. 12. de Institut. cœnobitica cap. 14. & nihilominus per Cœlestinum Primum, & Concil. Arausicanum, & alia Pontificum decreta illa sententia Massiliensium repudiata est, & opuscula Cassiani inter apocrypha reiecta.

V. Adest autem nobis latissimus campus ad hanc sententiam sic intellectam refutandam ex diuina Scriptura, & doctrina D. Augustini. Primò nanque contra autores huius opinionis obijci possunt autoritates diuinæ Scripturæ, quas Augustinus obijciebat Pelagianis, & Semipelagianis. Prima autoritas est apud Matthæum cap. 11. vbi Saluator dixit, quòd si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt apud Iudæos, illi pœnitentiam egissent; & tamen Christus illa signa apud Iudæos non fecit. Ergo signum est, Deum in suis donis supernaturalibus conferendis minimè respicere bonum vsum liberi arbitrij, tanquam regulam distribuendi sua dona.

Secùndò idem probari potest autoritatibus, quibus docemur, Deum in suis donis conferendis non expectare bonum vsum liberi arbitrij, sed illum multoties præuenire. Eiusmodi est illa apud Isaiæ c. 65. *Inuentus sum à non quærentibus me, palam apparui ijs, qui me nõ interrogabant*. & illa apud Matth. 13. *Ideo in parabolis loquor eis, vt adimpleatur, quod dicit Isaias: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua*.

Tertiò probari potest ex autoritatibus, quibus ostenduntur, electionem esse nõ ex operibus nostris, sed ex mera Dei gratia, qualis est illa apud Ioan. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*. & ad Titum cap. 3. *Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit*. & aliæ, quæ inferiùs adducentur.

Quartò obijci potest autoritas Pauli dicentis 1. ad Corinth. 4. *Quis enim te discernit? quid autem habes quod non accepisti?*

Quintò obijci possunt testimonia, ex quibus probatur, Deum nõnullis peccatoribus grauissimis nullum bonum vsum liberi arbitrij habentibus, immo malum vsum habentibus, sua dona cõferre. Eiusmodi exemplum habemus in Actis Apostolorũ in Paulo Apostolo, quem Christus tunc ad se conuertit, cùm maximè ipsum Christi nomẽ odio haberet, & persequeretur. Aliã exempla habemus ex Euangelio in Matthæo, quem ad se vocauit cùm ad telonium sederet, & in Magdalena, quam ex peccatrice publica conuertit.

Verùm his omnibus testimonijs occurrunt Argentinensis, & Lutherus, dicentes, quòd nõ quicunque vsus bonus liberi arbitrij potest constitui pro causa prædestinationis, sed ille solus, qui præuisus est finaliter duraturus. VI.

Hæc responsio nõ soluit dubium, & multa etiã continet absurda. Primò non euacuat dubiũ: quoniam ex autoritatibus allegatis ostenditur, Deum sua dona cõferre quibusdam, nullum omnino bonum vsum liberi arbitrij habentibus. Secũdò, quia vel isti sic respõdentes loquuntur de bono vsu præcedente ipsam primam gratiã, vel de bono vsu qui procedit ex ipsa gratia. Si de secundo loquũtur, nõ ad proposita respondent. Si de primo, falsum assumunt, cùm cõstet, multos ad primam gratiam prædestinatos nullo bono vsu præcedente, immo præcedẽte malo vsu liberi arbitrij. Tertiò, quia secundùm sic respondentes homo ex solis viribus naturæ, sine supernaturali auxilio posset perseuerare in bono vsu liberi arbitrij, quod apertè falsum esse cõuincitur ex diuina Scriptura, quæ perseuerãtiam in bono numerat inter dona Dei supernaturalia, vt latè deducit August. toto lib. de bono perseuerãtiæ, & D. Th. 1. 2. q. 109. Quartò reuincitur eadem responsio ex diuina Scriptura, quæ non solùm nõ docet homines fuisse prædestinatos ex præscientia boni vsus liberi arbitrij perseuerantis, sed potiùs docet perseuerantiam in bono vsu eiusdem liberi arbitrij vsque in finem esse effectum ipsius prædestinationis. Ita nãque colligimus ex lib. Sapientiæ c. 4. vbi de quodam iusto dicitur, illum raptum, & præuentum fuisse morte immatura, ne malitia immutaret intellectum eius, &c. vbi apparet, illum nõ ideo prędestinatũ, quia pręuisus est perseueraturus, sed ideo perseuerasse, quia erat prædestinatus. Aug. D. Tho.

Secũdò principaliter refutari potest hæc illorũ sententia validissimo illo argumẽto, quo Augustinus vrgebat Pelagianos, & Semipelagianos, sumpto ab infantibus ex hac vita decedentibus cum Baptismo, quos certum est prædestinatos fuisse ad vitam, & tamen illi non sunt prædestinati ad primam gratiam, immo neque ad gloriam ex præscientia alicuius boni operis, vel boni vsus liberi arbitrij, cùm nullum talem vsum vnquam habuerint in hac vita. VII.

Huic argumento respondebant Pelagiani, & Semipelagiani, infantes, qui sine vsu liberi arbitrij decedunt ex hac vita, fuisse prædestinatos, aut reprobatos propter bona, vel mala, quæ Deus præuidit illos facturos fuisse, si diutiùs vixissent.

Huius responsionis absurditatem multis modis conuincit Augustinus. Primò, quia Deus nullum præmio afficit, aut damnat pro ijs, quæ facturus esset, si diutiùs viueret, sed solùm pro ijs, quæ actu & de facto gessit, iuxta sententiam Apo-

stoli

stoli dicentis in posteriori ad Corinth. cap. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum.* non dicit Apostolus, gessisset, sed potius de facto gessit. Secundò, quia si propter peccata, quæ quis gesturus esset, si diutius viueret, foret reprobandus, frustrà abbreuiandi essent dies illi, de quibus dicitur apud Matth. 24. *Quòd nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi.* Probatur sequela. Nam si quis prædestinatur, aut reprobatur propter ea, quæ faceret, si diutius viueret, illi quos ibi vocat electos, quósque Scriptura dicit, non fore saluandos, nisi breuiarentur dies illi, quippe qui propter immanitatem, & acerbitatem persecutionum præuisi sunt à fide ipsa defecturi, si tempus illarum persecutionum longiùs protraheretur, deberent nihilominus propter peccata, quæ admitterent, nisi dies illi breuiarentur, puniri, atque damnari.

Tertiò, quia si homines prædestinarentur, aut reprobarentur, propter bona, vel mala quæ facerent, si diutius viuerent, vanè dixisset Apostolus ad Roman. 9. *Cùm enim nondum nati essent, aut aliquid boni egissent, aut mali, vt secundùm electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei,* &c. dici namque posset, illos gemellos, etsi discreti non fuerint ex operibus iam factis, discretos tamen fuisse propter opera, quæ postea erant illos gesturos.

Quartò, si homines prædestinarentur propter bona, quæ facerent si diutius viuerent, aut reprobarentur propter mala, quæ item perpetrarent, si diutius viuerent, vanè Sapiens numeraret inter signa prædestinationis, & inter effectus diuinæ dilectionis, præripere hominem ex hac vita morte immatura, antequam decidat in peccata, sicut dicitur Sapient. cap. 4. de quodam prædestinato quòd *raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius.* & infrà: *Placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.* Sequela est manifesta, quia etiamsi homo præripiatur morte immatura, ne labatur in peccata, reprobatus tamen est, & puniendus propter eadem peccata, quæ admitteret, nisi præriperetur ex hac vita morte immatura.

Tandem contra eandem responsionem facit, quod ait Saluator loco cit. ex Matth. 11. Tyrios, & Sidonios, si vidissent signa, quæ Iudæi viderunt, acturos fuisse magnæ humilitatis pœnitentiam, & quod Deus ait Ezechieli cap. 3. *Fili hominis non ad populum ignotæ linguæ, & profundi sermonis tu mitteris, & si ad illos mittereris ipsi audirent te.* ex quibus verbis euidenter deducitur, reperiri multos, quibus si Dei verbum annunciaretur, & fierent coram illis miracula, illi audirent, crederent, & conuerterentur, & tamen neque fiunt coram illis miracula, neque annuntiatur eis verbum Euangelij, quia non sunt altiori Dei consilio ex massa perditionis discreti. Euidentissimum igitur est argumentum, non prædestinari homines, neque reprobari propter ea, quæ facerent, si diutius viuerent.

VIII. Tertiò principaliter refutari potest eadem sententia euidentissimis rationibus deductis ex ipso rerum euentu. quis enim negabit, potiora, & præclariora diuinæ gratiæ dona collata fuisse hominibus existentibus sub lege Euangelica, quàm existentibus sub lege Moysis? & adhuc præclariora existentibus sub lege Moysis, quàm sub lege naturæ? Adhuc quis dubitat, multos ex infidelibus meliorem vsum liberi arbitrij habuisse, quàm multos alios fideles? vt etiam adnotauit Hieronymus in epistola ad Demetriadem, & Chrysostom. homil. tertia in priorem ad Corinth. Hieron. Chrysost.
Non ergo dona diuinæ gratiæ sunt hominibus prædestinata, propter vsum præuisum liberi nostri arbitrij. Adhuc quis dubitet ex Christianis habentibus æqualem vsum liberi arbitrij alios iustificari, alios non, aliis tribui donum perseuerantiæ vsque in finem, aliis non tribui, immo ex duobus impiis iustificari magis impium, & ex duobus iustis conferri donum perseuerantiæ minus iusto: quæ esse iudicia Dei inscrutabilia rectissime ait Augustinus. Hac igitur opinione reiecta, consequens est, vt ad secundam sententiam examinandam accedamus eorum, videlicet, qui causam prædestinationis ponunt in bono vsu ipsam diuinam gratiam concomitante.

Inter eos, qui causam prædestinationis constituunt in bono vsu liberi arbitrij ipsam gratiam concomitante, Aureolus in primo d. 40. & 41. arti- IX.
culo primo, & Ioan. Eckius in Opusculo de prædestinatione centuria tertia numero secundo dicunt, Aureolus. Eckius.
bonum opus supernaturale duobus modis posse considerari, vno modo, vt procedit à gratia: alio modo, vt procedit ab ipso libero arbitrio. Primo modo consideratum non potest esse causa prædestinationis, sed est illius effectus. Secundo verò modo potest esse aliquo modo causa prædestinationis, dispositiua saltem, sine qua non, quia vt sic ita est à libero arbitrio, quod non est effectus prædestinationis, & ita est causa, sine qua non, quòd sine cooperatione liberi arbitrij nulla gratia nullúsque effectus prædestinationis est efficax.

Henricus Gandauensis quodlibeto quarto q. 9. & quodlib. 8. quæst. quinta conuenit cum prædictis autoribus, & solùm in hoc videtur ab illis differre, quòd ipse non audet ponere hanc causalitatem in aliqua dispositione positiua, sed negatiua tantùm, videlicet in non resistentia liberi arbitrij, quare liberum arbitrium, vt sic, nihil influendo, sed solùm non opponendo actum resistentiæ ipsi diuinæ gratiæ, quem posset illi opponere pro sua libertate, dicitur causa sine qua non, & conditio congruentiæ, ob quam Deus potiùs exoptauerit gratiam prædestinationis prædestinato, quàm non prædestinato.

Hæc illorum opinio, saltem ea, quam tenuit Henricus, potest iuxta legitimum, & catholicum sensum explicari, quam probabilem censuit doctissimus præceptor meus Valentinus Toledensis in sua lectura à me ex illo excepta in primum sententiarum, quem honoris causa nomino. Sic tamen intellecta, prout ab illorum autoribus declaratur, non videtur probanda. aliud namque est, per diuinam prædestinationem fuisse nobis ipsam gratiam ab æterno præparatam: aliud est, eandem gratiam in tempore non parere in nobis suum effectum, sine nobis liberè eidem gratiæ cooperantibus. Dato autem, quòd respectu secundi liberum arbitrium habeat suam causalitatem, ex hoc nō sequitur, quòd habeat aliquam causalitatem respectu primi. immo si ipsum naturæ ordinem attendamus, priùs intelligimus, esse homini præparatam, & oblatam ipsam gratiam, quàm intelligamus, liberum arbitrium apponere consensum, vel illum non apponere. Ergo intelligi non potest, vsum liberi arbitrij, vt præuisum ab æterno (loquor de vsu præuiso per scientiam liberam) potuisse esse causam, seu dispositionem

negatiuam prædestinationis primæ gratiæ. Et consequentia est clara, quia prædestinatio primæ gratiæ idem est, quod illius præparatio: sed præparatio gratiæ, qua homo est præueniendus, est natura prior, quàm sit consensus, vel dissensus voluntatis, sicut causa est prior effectu. ergo consensus, vel dissensus liberi arbitrij, in quo totus illius vsus consistit, non potest esse vllo modo causa eiusdem præparationis primæ gratiæ, in qua tota ratio eiusdem prædestinationis consistit.

X. Quod vt magis clarum fiat, sic possumus argumentari. Nullum posterius est causa sui prioris, sed solùm potest esse causa sui posterioris: in proposito de quo loquimur sunt tria, vnū, quod antecedit ipsū vsū liberi arbitrij, & illud est præparatio, & oblatio diuinæ gratiæ ipsi libero arbitrio. Secundum quod concomitatur vsum liberi arbitrij, & illud est influxus simultaneus gratiæ cum libero arbitrio in effectum. Tertium est ipse effectus ab vtroque productus. Esto igitur bonus vsus liberi arbitrij possit aliquo modo habere rationem causæ respectu tertij, tamen respectu primi nullo modo id potest.

Dicetur, argumentum procedere de causa positiua, & verè effectiua, non de causa solùm negatiua, aut remouente prohibens, de qua modò est tota disputatio.

Verùm contra hanc responsionem, & simul contra opinionem argui potest. quamuis diuina gratia non ponat in nobis suum effectum sine nobis liberè consentientibus, tamen ipsa prima gratia ponitur in nobis sine nobis, & sine vllo nostro consensu: neque enim Deus in nos præueniendo sua gratia expectat, vt præueniri velimus, vt satis notum est. Ergo etiam absque respectu ad vsum liberi arbitrij ipsa prima gratia fuit nobis ab æterno prædestinata. Sequela est clara per doctrinam D. Augustini lib. de Prædest. sanctorum cap. 10. dicentis hoc solùm distare inter gratiam, & prædestinationem, quod inter rei exhibitionem, & illius præparationem. vnde si in tempore ponitur illa gratia in nobis, sine nobis, etiam ab æterno est nobis præparata sine nobis.

Dicetur, quamuis in tempore illa ponatur in nobis sine nobis, & etiam ab æterno fuerit præparata sine nostro consensu, non tamen potuit præparari sine præscientia nostri consensus: quia prædestinatio non est qualiscunque gratiæ præparatio, sed illius solùm, quam Deus præuidit habituram in nobis infallibilem effectum: gratiam verò habituram in nobis infallibilem effectum præuidere non potuit, nisi præuidendo ipsum vsum liberi arbitrij, & consensum comitantem ipsam gratiam, quia sine illo gratia quantumcunque efficax suum effectum in nobis ponere non potest.

Sed dico, aliud est, Deum præparare gratiam, quam præuidet habituram in nobis effectum, & liberum arbitrium benè vsurum ipsa gratia: aliud est, Deum præparare gratiam ex eo, quia præuidet talem bonū vsum liberi arbitrij. Primū verum est, non autem secundum. Quare concesso, quòd non præparauerit talem gratiam, sine præscientia talis vsus liberi arbitrij, non sequitur, præscientiam talis vsus causam extitisse talis præparationis. Quomodo autem secundùm hos autores Deus præuiderit hunc vsum comitantem ipsam gratiam, dicendum est, non potuisse illum præuidere, vt absolutè futurum ante ipsam gratiæ præparationem, cùm non sit antecedens, sed concomitans ipsam gratiam, neque vt effectum talis gratiæ, cùm illi ponant potiùs præscientiam talis vsus liberi arbitrij fuisse causam talis præparationis, & distinguant duplicem considerationem effectus supernaturalis, alteram, qua ille consideratur, vt prouenit à gratia, alteram, qua consideratur, vt prouenit à libero arbitrio, & dicant, illum hoc secundo modo consideratum posse esse causam prædestinationis, quia, vt sic non est illius effectus. præuidit igitur illum, vt futurum ex hypothesi, quòd vellet homini talem gratiam conferre, & nullo alio modo videtur fuisse præuisus. vnde habes etiam, secundùm hos autores necessariò admittendam esse in Deo scientiam illam futurorum conditionatorum, de qua lib. 3. ad finem. & hinc contra illos deducitur argumentum illud, quod solùm videtur futurum ex hypothesi, & non absolutè, non potest constitui aliquo modo causa prædestinationis; sed ante ipsam gratiæ præparationem iste bonus vsus liberi arbitrij non fuit præuisus, vt futurus absolutè, sed solùm sub conditione, cùm non sit de antecedentibus ipsam gratiam, sed de comitantibus solùm. Ergo non potuit esse aliquo modo causa ipsius prædestinationis ad ipsam gratiam, quocunque nomine talis causa nuncupetur.

Demum illud, quod aiunt isti autores huius secundæ opinionis, quòd actus supernaturalis, quatenus procedit à libero arbitrio, non est effectus diuinæ prædestinationis, neque ipsius gratiæ, non puto verum, neque tutum. Licèt enim eadem actio liberi arbitrij præcisè spectata sub ea ratione, qua solùm procedit à libero arbitrio, non sit spectata, quatenus procedit à diuina gratia, tamen eadem actio supernaturalis est realiter à diuina gratia, & ab ipso libero arbitrio, neque est vllus effectus supernaturalis ita prouenient à libero arbitrio, quin etiam proueniat à diuina gratia, & multo magis, sicut dicetur lib. 8. & 9. vnde licet sententia Hērici Gandauensis legitimè possit exponi, ille enim nō negat, actū supernaturalem, etiam vt procedit à libero arbitrio, esse effectum diuinæ prædestinationis, sed solùm dicit, quòd spectatus præcisè sub ea ratione, qua procedit à libero arbitrio, non consideratur, vt effectus ipsius gratiæ, vt satis indicant illius verba quodlibeto 8. quæst. 5. tamen modus loquendi Aureoli, qui dicit, actum supernaturalem, vt procedit à libero arbitrio, non esse effectum prædestinationis, mihi omnino probari non potest, maximè dicente Augustino, omnia bona, quæ sunt in nobis, Deum operari, quædam nobiscum, quædam etiam sine nobis. XI.

Fuit eandem tertia sententia eorum, qui constituebant causam ipsius prædestinationis in præscientiam boni vsus liberi arbitrij, qui sequitur ipsam primam gratiam. Huius opinionis meminit D. Thom. 1. part. quæst. 23. art. 5. in quam opinionem nonnulli nituntur trahere Albertum Magnum in 1. d. 41. art. 2. & Alexand. Alensem 1. part. quæst. 28. memb. 5. art. 2. verùm apud Albertum ibi nihil tale reperitur. Alexander verò dicit, quòd principium meriti non cadit sub meritum. quare cùm prima gratia sit principium meriti, secundùm illum non videtur vllo modo sub merito cadere potuisse. XII. D. Tho. Albert. Alens.

Dominicus Soto in cap. 9. epistolæ ad Roman. hanc opinionem impugnat, tanquam errorem Semipelagianorum, putat enim eos, qui illam defendunt, sensisse, quòd homo per bonum vsum, sequentem ipsam primam gratiam, ita mereatur ipsam gratiam, sicut per gratiam meretur gloriam, Soto.

quod

quod tamen difficilè crediderim aliquem vel mediocriter in Theologicis versatum existimare potuisse. Solùm reperi nonnullos dicentes, bonum vsum subsequentem ipsam gratiam ex quadam congruentia illam mereri, sicut congruum est, Principem suis stipendia, & arma, & equos largiri illis, quos præuidet eisdem donis benè vsuros.

Ex hoc tamen capite ista sententia probabilis non est, quia vel autores huius opinionis loquuntur de bono vsu sequente primam gratiam præuiso, vt futuro absolutè, & sic ille non potest vllo modo constitui causa prædestinationis ad primam gratiam, de qua modò loquimur, cùm illam necessariò supponat in esse, sicut omnis effectus necessariò supponit suam causam in esse. vel illi loquuntur de bono vsu liberi arbitrij sequente primam gratiam, præuiso vt futuro solùm ex hypothesi, quòd Deus vellet ipsam gratiam homini præparare, & conferre. Et sic non potest etiam fuisse vllo modo causa prædestinationis ad primam gratiam. Primò, quia vt futurus sub tali conditione est etiam posterior eadem prædestinatione, vt futura sub conditione, & illam necessariò supponit. Secundò, quia bonus, vel malus vsus liberi arbitrij præuisus solùm, vt futurus sub conditione, non potest fuisse causa prædestinationis, aut reprobationis alicuius creaturæ, vt superiùs probauimus cum D. Augustino contra Semipelagianos. His igitur opinionibus examinatis ipsa veritas aperienda nobis est, & diuinarum Scripturarum, & rationum Theologicarum præsidiis firmanda.

CAPVT XI.

Prædestinationis ad primam gratiam nullam omnino causam assignari posse ex parte illius, qui est prædestinatus.

I. IN tanta opinionum varietate illa sententia nobis sequenda est, quam diuinarum Scripturarum autoritas, & Ecclesiæ Catholicæ definitio apertissimè nobis sequendam proponit. vanum enim est, ac risu dignum, aliter velle de hoc diuinæ voluntatis arcano infallibili ratiocinari, vt monet D. Thom. 1. part. quæst. 23. art. 5. Sententia verò quam diuina Scriptura, & Ecclesiæ autoritas nobis sequendam proponit, est, Nullam dari causam prædestinationis nostræ ad primam gratiam ex parte nostra, quocunque nomine talis causa nuncupetur, siue meritoria de congruo, siue dispositiua, siue conditio sine qua non, sed illam in solam diuinam voluntatem referendam esse. Hæc assertio statim declarata verissima apparebit. Sensus enim illius est, quòd Deus ab æterno voluerit nobis talem gratiam præparare, quam præsciebat, quòd si præparasset, illa foret habitura in nobis suum infallibilem effectum, nulla fuit causa in nobis, quæ illum mouere potuerit ad illam nobis sic præparandam, siue per modum causæ meritoriæ, siue per modum causæ disponentis, sed talis præparationis causa fuit sola Dei bonitas, & illius immensa erga nos charitas. Sic autem explicata ista assertio à D. Augustino censetur esse de fide, in qua probanda ferè totum septimum tomum suorum operum impendit, præter ea quæ scribit in lib. 1. ad Simplicianum q. 2. & epist. 105. 106. 107. & obiter aliis in locis. Vnde cùm Augustini doctrina fuerit ab Ecclesia approbata tanquam Catholica, & ille dicat, illam assertionem esse doctrinam fidei, nullùmque contra illam posse nisi errando disputare, ego quoque certissimè crediderim, illam esse de fide, & nullum sine euidenti erroris nota posse oppositum docere, aut sentire, saltem in hoc sensu, quòd non potest ex parte prædestinati assignari aliqua causa prædestinationis ad primam gratiam, ad quam sequatur effectus certò, & infallibiliter. quod ideo dixerim, si quo pacto valeam nonnullos Scholasticos ab errore Massiliensium excusare.

Præter definitiones verò, quibus generaliter probata est doctrina Augustini à summis Pontificibus, quibus consequenter approbata, & definita fuit hæc assertio, cùm sit vnum ex præcipuis capitibus, ad quæ tota illius doctrina de Prædestinatione contra Pelagianos, & Semipelagianos ipsomet Augustino teste reducitur, vt suprà visum est lib. præcedente c. 16. definita fuit expressè in Concilio Arausicano can. 3. vbi ita legimus: *Si quis ad inuocationem humanam gratiam Dei dicit conferri, non autem ipsam gratiam facere, vt inuocetur à nobis, contradicit Isaiæ, & Apostolo idem dicenti: Inuentus sum à non quærentibus me, palam apparui iis, qui me non interrogabant.* & can. 4. vbi dicit, *Si quis, vt à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem vt etiam purgari velimus, per sancti Spiritus infusionem, & operationem in nos fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui sancto per Salomonem dicenti: Præparatur voluntas à Domino, & Apostolo salubriter prædicanti, Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Et nouissimè in Concilio Trident. sess. 6. de Iustificat. can. 3. vbi dicit: *Si quis dixerit, sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* quamuis Tridentinum non loquatur de prima gratia præueniente, sed solùm de iustificante. Sed eadem omnino est ratio. quæ enim maior ratio esse potest, vt per suas vires mereri possis gratiam præuenientem, & ad illam infallibili dispositione se præparare, non autem gratiam iustificantem, cùm repugnet æquè gratiæ præuenienti, esse ex meritis, sicut iustificanti, imò multo magis. Suppono autem, idem iudicium esse de actuali gratiæ exhibitione, & de æterna illius præparatione quæ vocatur prædestinatio. II.

Concil. Arausi.

Concil. Triden.

Probatur autem supremis hæc assertio euidentissimis autoritatibus diuinæ Scripturæ, in quibus dicuntur homines prædestinati, non ex præuisis illorum operibus, sed ex solo diuinæ voluntatis beneplacito, & proposito ita David in Ps. 17. *Saluum me fecit, quoniam voluit me.* & D. Paulus ad Rom. 9. *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Quæ verba licet literaliter possint alio modo intelligi, tamen secundùm allegoriam, & iuxta communem sanctorum Patrum intelligentiam, & interpretationem, quæ non est omittenda, iuxta regulam à sacro Concilio Tridentino sess. 4. nobis traditam, sic sunt intelligenda, vt faciant hunc sensum, quòd prædestinatio non est secundùm merita præuisa, sed secundùm diuinum propositum, & gratiam. & in epistola ad Ephes. 1. *Qui prædestinauit (inquit) nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo.* & infrà: *In quo nos etiam sorte vocati sumus, prædestinati* III.

Concil. Triden.

secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. Qui modus dicendi omnem causam prædestinationis in solam Dei voluntatem refert, & omnem aliam causam excludit. & 2. ad Timoth. 1. *Qui nos liberauit, & vocauit vocatione sua sancta, & non secundum virtutem, sed secundum propositum suum, & gratiam.* Vbi loco illius particulæ, *secundum virtutem*, communiter legitur, *secundum opera nostra.* vnde illa particula manifeste ostendit, prædestinationem ita factam fuisse secundum propositum voluntatis diuinæ, vt nulla sit habita ratio nostræ virtutis, ac bonorum operum. & ad Titum cap. 3. *Apparuit* (inquit) *benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit.*

IV. Secundò probatur aliis diuinæ Scripturæ testimoniis, ex quibus docemur, non homines primos Deum quærere, & eligere, sed è contrario Deum homines quærere, & vocare. Primum testimonium habetur ex Psal. 20. vbi de prædestinatis dicit, *Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.* Secundum ex Psal. 58. vbi dicit: *Et misericordia eius præueniet me omnibus diebus vitæ meæ.* Tertium ex lib. Prouerbiorum cap. 8. vbi Sapientia, *stans in summis, excelsisque verticibus, supra viam, in mediis semitis, iuxta portas ciuitatis, in ipsis foribus, loquitur dicens: O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum, intelligite paruuli astutiam,* &c. Quartum ibid. cap. 9. vbi Sapientia mittit ancillas suas vocare paruulos ad arcem, & ad mœnia ciuitatis. Ex his enim locis habetur, Deum esse, qui homines sua vocatione, & sua gratia semper præuenit, non autem nos diuinam gratiam præuenimus. Quintum habetur ex lib. Sapient. c. 7. vbi de sapientia supernaturali verba faciens ait, *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est.* Sextum ex Ezechiel. 16. quod tam euidenter rem hanc demonstrat, vt non abs re foret, si totum illud caput hîc transcriberetur, ibi namque sub metaphora infantulæ ex pessimis parentibus progenitæ, mox vt nata est, in terram velut catulum proiectæ, ibique in sanguine proprio conculcatæ, miserandum peccatricis animæ statum ad viuum nobis ob oculos proponens, statim ingentem Dei misericordiam erga eandem peccatricem animam mirum in modum commendans, & exaggerans subiungit, *Et transiens per te, vidi, te conculcari in sanguine tuo, & dixi tibi, cum esses in sanguine tuo, viue. dixi* (inquam) *tibi in sanguine tuo viue, multiplicatam quasi germen agri dedi te, & multiplicata es, & grandis effecta es, & ingressa es, peruenisti ad mundum muliebrem, vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit, & eras nuda, & confusione plena. & transiui te, & vidi te. & ecce tempus tuum tempus amantium, & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam. & iuraui tibi, & ingressus sum pactum tecum, ait Dominus Deus, & facta es mihi. & laui te aqua, & emundaui sanguinem tuum ex te, & vnxi te oleo,* &c. Qui locus omnino est legendus, quoniam ex eo facilè quisque conficiet, an Deus in hominibus impiis sua gratia ab impietate mundandis, & ad se vocandis illorum bonas voluntates expectet, an potiùs sua ingentissima gratia, ac misericordia præueniat. Septimum testimonium non minus idoneum ad eandem veritatem comprobandam habetur ex Isaia cap. 43. vbi ita Deus per Prophetam ait: *Non me inuocasti Iacob, nec laborasti in me Israel,* &c. *Verumtamen seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Octauum testimonium habetur ex Oseæ cap. 2. quod totum legendum est, nec opus est hîc transcribere, sed sufficit indicasse. Nonum habetur ex Euangelio Matthæi cap. 20. in parabola patrisfamilias, exeuntis conducere operarios in vineam suam. ille namque primus ad operarios venit, ille otiosos eos inuenit, ille vocauit, ille in vineam conduxit, nullus bonus vsus liberi arbitrij in illis omnino præcessit. Decimum habetur ex Euangelio Lucæ cap. 14. in parabola hominis illius, qui fecit cœnam magnam, & misit per vicos, & plateas, & ad exitus viarum, & ad sepes, ad pauperes, debiles, claudos, & cæcos inuitandos, & vocandos, & compellendos intrare ad cœnam. Vndecimum colligitur ex Euangelio Ioannis c. 15. vbi Saluator discipulis suis ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Duodecimum ex epistola ad Roman. cap. 9. vbi dicit, *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Decimumtertium ex lib. Apoc. c. 3. in illis verbis, *Ego sto ad ostium, & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Hæc testimonia, & alia plura, quæ in diuina Scriptura passim occurrere possunt, nimis aperte indicant, Deum in hominum salute procuranda, & operanda non ab ipsis hominibus præueniri, neque illorũ bonas voluntates expectare, sed potiùs malas hominum voluntates sua gratia præuenire, & eadem gratia ex malis bonas facere. Quare si verum est, quod D. Thom. ait 1. part. quæst. 23. art. 5. in argumento *sed contra*, & D. Augustinus loco sæpe citato ex l. de Prædestin. sanctorum cap. 10. Deum eodem modo nostram salutem ab æterno prædestinasse, quo modo illam in tempore operatur, mihi certissimum est, nullo modo prædestinationem nostram ad primam saltem gratiam ex aliqua præscientia boni vsus liberi arbitrij factam fuisse.

Tertiò probari potest testimoniis eiusdem diuinæ Scripturæ, quibus ostenditur, ipsam fidem, quæ videtur esse primus bonus actus liberi arbitrij erga ipsum Deum, ex ipso Deo in nobis esse, & esse illius gratuitum donum. Primum testimonium habetur ex epistola ad Ephes. cap. 2. vbi ait: *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.* Secundum ex epistola ad Phil. 1. vbi ait, *Quia vobis donatum est pro Christo non solum, vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini.* V.

Quartò suaderi potest aliis testimoniis, ex quibus ostenditur, Deum omnia opera bona in nobis operari, etiam bonas voluntates, & hominem sine præueniente Dei gratia non solum non posse bonum velle, sed nec etiam cogitare, & nihil in seipso ex se habere, in quo glorietur, aut per quod ab alio discernatur. Primum testimonium est apud D. Paulum ad Philipp. cap. 2. vbi ait quòd *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Secundum apud eundem ad Corinth. epistola 2. cap. 3. dicentem: *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.* Tertium apud eundem in priori ad Corinth. 4. dicentem, *Quis enim te discernit? quid autem habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quare gloriaris,*

quasi non acceperis. Hic si prædestinatio facta esset ex præscientia boni vsus liberi arbitrij, primò homo haberet in se, per quod discerneretur à non prædestinato, contra sententiam Apostoli. Secundò haberet aliquid, quod non accepisset, nempe bonum vsum liberi arbitrij, non acceptum per gratiam, de qua acceptione loquitur ibi Apostolus. Tertiò haberet in se aliquid, de quo posset gloriari, & extolli contra alium non habentem, videlicet ipsum bonum vsum liberi arbitrij, quæ omnia sunt manifestè contra hanc sententiam Apostoli. Quartum est apud eundem in posteriori ad Corinth. 10. dicentem, *Qui gloriatur, in Domino glorietur, non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.* Si autem prædestinatio esset facta ex præscientia boni vsus liberi arbitrij, posset homo aliqua ratione in seipso, non in Deo gloriari: & qui seipsum commendaret, esset aliquo modo probatus contra testimonium Apostoli.

VI. Quintò fundari potest illis testimonijs, & exemplis diuinæ Scripturæ, quibus probatur, Deum nonnullos peccatores gratis suis beneficiis præuenire, vel in ipso peccatorum feruore, & æstu aliis derelictis, quibus si talia suæ gratiæ dona conferret, illi similiter pœnitentiam agerent, quorum nonnulla superiùs recitata sunt in opinionibus Scholasticorum refutandis. Primum colligitur ex Isaia cap. 6. quod etiam habetur apud Matth. 13. apud Marcum 4. apud Lucam 8. & apud Ioan. cap. 12. quod suprà recitatum est. Secundum ex Matth. cap. 11. de Tyriis & Sidoniis, quod est etiam ibi adnotatum. Tertium ex Actis Apostolorum cap. 9. vbi *Saulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, cùm proficisceretur Damascum ad discipulos Christi capiendos, captus ipse per viam, & repente in discipulum Christi est mutatus.* Quartum est apud Matth. cap. 24. *Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & vnus relinquetur: & duæ molentes in mola, vna assumetur, & vna relinquetur.* Alia plura huiusmodi testimonia possent adduci ex diuina Scriptura, certum enim est beneficia, quæ contulit Iudæis, potuisse etiam gentibus conferre, & tamen non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, vt Dauid ait in Psal. 147. Adhuc certum est, beneficia, quæ modò Christianis confert, potuisse, & posse Turcis, & Iudæis conferre. *Quis enim prior dedit ei, & retribuetur illi,* ait Apostolus ad Roman. 11. Hæc & alia infinita manifestissimè indicant, Deum in suis beneficiis conferendis, & hominum salute procuranda bonas hominum voluntates non præstolari, sed præueniendo sua gratia bonas facere ex malis, neque pro bonis, aut malis hominum voluntatibus auxilia præuenientis gratiæ illis largiri.

VII. Sextò probari potest eadem veritas illis diuinæ Scripturæ testimoniis, ex quibus docemur, gratiam Dei omnem rationem meriti excludere, & è contrario meritum ipsam gratiæ rationem attenuare, & euacuare, ita namque euidenter nos docet Apostolus ad Roman. cap. 4. ad longum, & cap. 11. vbi post prolixam de hac re disceptationem ait. *Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ secundùm electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia.* & infrà: *Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit, aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula.* Loquebatur autem ibi Apostolus de prædestinatione, vt patet legenti verba textus. Hæc & alia eiusmodi sunt testimonia, quibus passim Augustinus contra Pelagianos, & Semipelagianos vtitur ad gratuitam Dei prædestinationem comprobandam, quæque prout occasio postulat, expendit, roborat, amplificat, & exaggerat, quibus si non probatur, diuinæ prædestinationis ad primam gratiam non dari causam ex parte prædestinati, ego meam fateor ignorantiam, nescio quibus clarioribus testimoniis alia quæuis assertio valeat comprobari.

Septimo loco addere possumus in confirmationem eiusdem veritatis testimonia sanctorum Patrum. constat nanque in primis, hanc fuisse apertissimam sententiam D. Augustini, cuius testimonia non opus est hîc transcribere, ne laboremus in probanda veritate per seipsam conspicua. Leguntur inter alia libri de Prædestin. sanctorum, & epistolæ 105. 106. 107. Constat etiam eandem fuisse sententiam omnium priscorum Patrum tum ex testimonio eiusdem Augustini in lib. de Prædestin. sanctorum cap. 14. & in lib. de Bono perseuerant. cap. 23. in fine, tum ex testimoniis Cœlestini Primi, in epist. 1. ad Episcopos Gallorum, & Concilij secundi Arausicani ad finem, & Vincentij Lirinensis in libello contra prophanas vocum nouitates, tum ex ipsismet Patribus, qui suam de hac re sententiam satis declararunt in Concilio Palæstino, & Mileuitano, in quibus errores Pelagianorum damnauerunt, & in dicto Concilio Arausicano, in quo errores Massiliensium, id est, Semipelagianorum iterum fuerunt damnati. VIII. August.

Vltimo loco probari potest testimonio Scholasticorum, omnes etenim, paucissimis exceptis, rectè de hac re senserunt. imprimis assertionem nostram probat D. Thomas 1. p. quæst. 23. art. 5. D. Thom.
eandem absque dubio probat Scotus, cùm dicat Scotus.
omnes electos fuisse ante præuisa merita efficaciter ad gloriam prædestinatos; multò enim magis id dicere debet de prædestinatione ad gratiam, & II
ad primam gratiam. Eandem cogitur defendere Alens. cùm in 3. p. q. 44. memb. 5. art. 2. § 3. docet, Alexand.
principium meriti nullo modo cadere posse sub Alens.
meritum. & D. Bonauentura cùm in 4. d. 15. art. 1. D. Bonau.
q. 5. doceat, etiam meritum de congruo debere procedere ex gratia. Omitto recentiores, qui iam modò in hoc conueniunt.

CAPVT XII.

Argumenta aduersariorum contra veritatem gratuitæ prædestinationis afferuntur, & soluuntur.

PRimum, ac præcipuum argumentum, quod I.
contra veritatem propositæ à nobis assertionis afferri posse videtur, quodque olim afferebant contra D. Augustinum Massilienses, sumitur ab autoritate priscorum Patrum, maximè D. Ioannis Chrysost. quorum testimonia retulimus suprà cap. 5. illi enim videntur docuisse, diuinam prædestinationem factam fuisse secundùm præscientiam, & Deum in conferendis suis donis ad conatum nostræ voluntatis respicere.

Respondetur nihilominus, priscos Patres, & præcipuè Chrysostomum semper rectam fidem gratuitæ prædestinationis tenuisse, ac docuisse, quod cùm dicto cap. 9. satis euidenter monstratum sit, nunc solùm explicandæ sunt illorum autoritates ibi allegatæ, quibus videntur oppositum insinuare. Sunt verò multi, modi illas autoritates

ritates exponendi, sed antequam singulos modos referamus, duo ex doctrina D. Augustini sunt prænotanda. Primum est, priscos illos Patres nonnunquam in suis dictis declarationem necessariam omisisse, vel quia Catholicè loquendo in Ecclesia Catholica arbitrabantur sine tali declaratione se à Catholicis Catholicè intelligi posse. Vel certè, quia illis temporibus fuerunt, quibus hæreses nondum erant exortæ: vnde necessitatem non habuerunt, in illis refutandis versari, ob quam etiam non curauerunt etiam suis dictis, aut scriptis illas adiungere declarationes, quibus ab illis erroribus nondum ortis se distare profiterentur: sed immorabantur in aliis hæreticorum erroribus euertendis, aut in exhortationibus ad virtutes, quibus Deo pro adipiscenda æterna, & vera vita seruitur. Id autem fecisse antiquos illos Patres, nondum exorto Pelagianorum errore, testatur ipse Augustinus tum in 1. contra Julian. cap. 2. tum de Prædestin. sanctorum cap. 14. suprà citatis, cùm ait, frustrà à Massiliensibus adduci contra se autoritates Patrum, quia illi fuerunt in Ecclesia, priusquam hæresis Pelagiana esset exorta, ob quam causam necessitatem non habuerunt, in hac difficili ad soluendum quæstione de gratuita Dei prædestinatione versari, quod proculdubio fecissent, si respondere ipsis Pelagianis cogerentur, vnde factum est, vt de gratia Dei, quid sentirent, breuiter quibusdam scriptorum suorum locis, & transeunter attingerent, immorarentur verò in eis, quæ aduersus alios inimicos Ecclesiæ disputabant; & in exhortationibus ad quasque virtutes, quibus Deo viuo, & vero pro adipiscenda vita æterna, & vera felicitate seruitur, frequentationibus, aut orationibus simpliciter apparebat, quid gratia Dei valeret: non enim poscerentur à Deo, quæ præcipit fieri, nisi ab illo donaretur, vt fierent.

II. Secundò prænotandum est id, quod non semel admonuit D. Augustinus, quæstionem de gratia Dei, & libero hominis arbitrio per seipsam difficilem esse, adeò vt dum gratia asseritur, liberum arbitrium sublatum videatur: aut dum liberum arbitrium defenditur, Dei gratia videatur euacuari. Ita factum est, vt quia sancti Patres nonnunquam contra Manichæos liberum arbitrium extollunt, aliquando verò contra Pelagianos contra liberi arbitrij superbiam diuinam gratiam commendant, hæretici, quibus sola occasione opus est, ipsos Patres in patrocinium suorum errorum pro posse traducere conati fuerint. Et quidem Massilienses cùm niterentur errores Pelagianorum de libero arbitrio contra Dei gratiam extinctos iterum succendere, attraxerunt sibi in patrocinium sui ipsorum erroris Chrysostomum, & alios Patres, qui contra Manichæos liberum arbitrium defenderunt, tanquam illi docuissent, initium nostræ salutis esse ex nobis, & Dei gratiam nostris meritis subiungi, quod tamen luculentum est mendacium, & apertissima impostura. E contrario verò hæretici Prædestinati, quorum vera germina hodie sunt Caluinistæ, errorem Manichæorum ab Orco reuocantes, autoritates Augustini, qui pro Dei gratia contra Pelagianos laborauit, ad euertendum liberum arbitrium inaniter iactitarunt: neque enim ea fuit mens sanctorum Patrum, & Augustini, vt dum Dei gratia commendatur, liberum arbitrium euertatur, neque dum liberi arbitrij partes defenduntur, ipsa Dei gratia excludatur, aut suo primatu in omnibus bonis operibus, & sua laude priuetur, sed etiamsi id non expresserunt, semper vtrumque ad salutem consequendam simul necessarium esse, supponunt, vt idem Augustinus notat lib. 4. contra Julianum cap. 8. & lib. 5. cap. 9. & lib. 2. de Origine animæ cap. 15. & lib. de Gratia, & libero arbitrio cap. 1. & alibi sæpius, quod maximè aduertendum est in dictis D. Chrysostomi, vt namque Annianus præfatione in homilias eiusdem Chrysostomi in Matthæum adnotauit, ille in euertendo Manichæorum errore tunc temporis feruescente adeò totus fuit, vt diuinæ gratiæ oblitus primas partes nostro libero arbitrio tribuisse visus sit, quem tamen necessitatem diuinæ gratiæ liberum arbitrium præuenientis, & adiuuantis in omni bono opere alibi non solùm non negasse, sed manifestè docuisse, constare potest ex homil. 1. quam scribit in epistolam ad Ephesios. Augus.

III. His duobus prænotatis breuiter referendi sunt singuli modi, secundùm quos recentiores Doctores dictas Patrum autoritates catholicè interpretari nituntur.

Primus modus est illorum, qui dicunt, sensum illarum autoritatum esse, bonum vsum liberi arbitrij fuisse causam prædestinationis, non quidem meritoriam, aut dispositiuam, sed finalem, nimirum quòd Deus nos prædestinauit, & suam gratiam nobis præparauit, non propter hoc, quòd præuidit nos ex nobis habituros fidem, & bonum vsum liberi arbitrij, sed vt per ipsam prædestinationem haberemus fidem, & bene libero arbitrio vteremur, sicut ait Apostolus ad Ephes. c. 1. quòd *Deus elegit nos in Christo ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati coram ipso*: hoc modo dictas autoritates exponit Sixtus Senensis lib. 6. Sixt. Sen. Bibliothecæ sanctæ annotat. 251. hic tamen modus non videtur assequi mentem ipsorum Patrum, qui dum aiunt, Deum ita prædestinare homines, sicut illi sunt in diuina præscientia, & ideo illos prædestinauisse, quia fide deuotos futuros esse præuidit, de alia causa loquuntur, quàm de finali.

Secundus modus easdem autoritates exponendi est aliorum, qui aiunt, cùm Patres dicunt, Deum elegisse hominum fidem, voluntatem, ingenium, aptitudinem, & alia id genus, non esse locutos de æterna Dei electione, & prædestinatione, sed de electione temporali, qua Deus ipse homo factus, aut etiam Deus ipse eos elegit, quos sibi obtemperaturos, & non resistituros suæ vocationi præuidit, & tunc elegit, quando præuidet consensuros, quæ electio non est prædestinatio, sed ipsius prædestinationis effectus: nam inter effectus diuinæ prædestinationis præcipuus est vocatio congrua, & hoc modo putant interpretandum Chrysostomum, & alios Patres.

Verùm etsi negari non possit, Chrysostomum, & alios nonnunquam loqui de electione, & vocatione temporali, alij tamen sunt, qui loquuntur de electione æterna, quæ est ipsa prædestinatio, quod manifestè conuincunt verba illa eiusdem Chrysostomi homil. 1. ad Ephes. *Elegit enim iuxta delectum, liberámque propositam prædestinationem, hoc est, prædestinauit, quos sibi ipsi elegerat, iuxta quod nos vult, antequam in ferrem asisteremur.* Chrys. & illa Ambrosij in 1. cap. ad Romanos, *Illi secundum propositum vocantur, quos credentes præsciuit Deus, vt antequam crederent, scirentur, quos enim præsciuit futuros sibi deuotos, ipsos elegit ad æterna præmia.* Ambros.

& illa

Hieron. & illa Hieronymi in cap. 8. eiusdem epistolæ ad Roman. circa ea verba, *quos præsciuit, & prædestinauit, conformes fieri imaginis filij Dei. Prædestinare* (inquit) *idem est, quod præscire. Ergo quos præuidit conformes futuros in vita, voluit, vt fierent conformes in gloria.* & in epistolam ad Galatas c. 1. circa illa verba, *Cum autem placuit ei, qui me segregauit*, &c. vbi ait: *Ex Dei præscientia euenit, vt quem scit iustum futurum, prius diligat, quàm oriatur ex vtero, & quem peccatorem, oderit antequam peccet.* Plura alia afferri possent ex his, & aliis Patribus, ad ostendendum, illos loqui non solùm de electione, & vocatione temporali, sed de electione æterna, antequàm homo oriatur ex vtero, quam ipsis terminis æternæ electionis, & prædestinationis illi appellãt. vnde hic modus dicendi, vt liberè fatear, mihi non probatur.

D. Thom. Præter quod si verum est, quod ait D. Thom. 1. part. q. 23. art. 5. in argumento sed contrà, quod, vt dixi, sumptum est ex Augustino lib. de Prædest. Sanctorum cap. 10. Deum, sicut in tempore saluos nos facit, ita ab æterno prædestinasse nos saluos fieri, si in tempore elegit bonum vsum liberi arbitrij, fidem, aptitudinem, ingenium, (de iis loquor, quæ primam gratiam præcedunt) etiam ab æterno hæc eadem in nos prædestinando elegit. quare ista distinctio de electione æterna, & temporali non videtur sufficiens ad authoritates Patrum legitimè interpretandas.

IV. Tertius modus dicendi est, hos Patres loqui de prædestinatione æterna ad gratiam, sed distinguendum esse de duplici causa prædestinationis, alia positiua, alia negatiua, siue, quod in idem recidit, bonum vsum liberi arbitrij dupliciter posse considerari, vno modo positiuè, scilicet quatenus supposito influxu Dei generali est causa alicuius effectus: alio modo negatiuè, quatenus idem bonus vsus liberi arbitrij non opponit impedimentum diuinæ gratiæ, aut si oppositum fuerit, illud remouet, & Deo tale impedimentum remouenti, non obstat. Dicunt igitur secundùm hos Patres, bonum vsum liberi arbitrij, vt præuisum ab æterno, fuisse prædestinationis causam, & discretionis, nõ quidem positiuam, quia talis causa est sola Dei voluntas, & bonitas, sed negatiuam, seu priuatiuam tantùm. quem modum dicendi putant esse sanum, & Catholicum. & certè hic modus dicendi videtur fundamentum magnum habere in doctrina

August. D. Augustini epistola 105. cùm ait, *Cur autem illum potius, quàm illum liberet, aut non liberet, scrutetur, qui potest, iudiciorum eius tam magnum profundum: verumtamen caueat præcipitium. Nunquid enim est iniquitas apud Deum? absit. Sed inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. & in maioribus iam ætatibus dici potest, hi noluerunt intelligere, vt bene agerent, hi, quod gratiæ est, intellexerunt, & non obdurarunt.* iunctis aliis, quæ habet D. Augustinus in lib. ad Articulos sibi falsò impositos ad secundum & duodecimum, & Prosper in responsione ad Capitula Gallorum responsione secũda & tertia. Nihilominus licèt hic modus dicendi veram contineat aliquo modo sententiam, de qua infrà cap. 15. dicemus, tamen bene inspectis non videtur verus, quia licèt quòd diuina gratia, quæ nobis per ipsam prædestinationem præparata est, ponat in nobis suum effectum, possit assignari aliqua causa ex parte liberi arbitrij: tamen quòd ipsa gratia fuerit ab æterno præparata, huius præparationis, in qua formalis ratio prædestinationis sita est, causa non videtur sumi ex bono, vel malo vsu liberi arbitrij: nam licèt in ipsa prima gratia præparanda Deus præsciuerit liberum arbitrium non oppositurum obicem eidem gratiæ, tamen sciuit Deus, se potuisse aliis non prædestinatis talem gratiam præparare, cui illi per suum liberum arbitrium non forent opposituri impedimentum, & tamen talem gratiam non omnibus præparauit, sed electis tantùm. Ergo quòd præparauerit gratiam, & vocationem congruam istis, & non illis, huius præparationis causa fuit sola Dei voluntas, non autem bonus vsus liberi arbitrij, præuisus etiam vt causa negatiua.

Quartus itaque modus dicendi est, dictos Patres loqui non de prædestinatione ad gratiam, sed ad gloriam. inferiùs enim ex illorum sententia ostendemus, huiusmodi prædestinationem ex præscientia meritorum factam fuisse. ita hos Patres exponit Sixtus Senensis loco proximè citato: colligiturque ista expositio ex ipsismet Patribus, nimirum Ambrosio in octauum cap. ad Roman. vbi ait, *Quos præsciuit sibi deuotos futuros, ipsos elegit ad æterna præmia.* Item ex Sedulio in collectaneis epistolæ ad Roman. circa illa verba, *his, qui secundum propositum vocati sunt sancti*, vbi ait, *Quos præsciuit futuros deuotos sibi, ipsos elegit ad promissa præmia capessenda.* Item ex Augustino lib. 1. ad Simplicianum q. 2. & lib. de Prædest. Dei cap. 5. & serm. 7. de verbis Domini, & Prospero lib. 1. de Vocatione gentium cap. vltimo in fine, ex responsionibus ad Capitula Gallorum ad tertium, ex Fulgentio lib. 1. ad Monimum c. 8. V.

Sixt. Senẽs.

Ambros.

Sedulius.

August.

Prosper.

Fulgentius.

Neque obstat huic expositioni, quod ait Vasquez 1. part. disp. 89. cap. 4. & 8. & disp. 91. cap. 9. priscos Patres locutos non esse de electione ad gloriam, quia nullam habuerunt de hac re cum hæreticis disputandi, aut altercandi occasionem. Primò, quia necesse non est, quidquid Patres dixerunt de diuina prædestinatione, sola occasione cum hæreticis altercandi, aut disputandi illos dixisse. quis enim has illis metas constituit? Secundò, quia falsum est, non fuisse etiam de hac re saltem temporibus D. Augustini inter Catholicos, & hæreticos disceptationem. nam Augustinus illam ex professo disputat lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 6. 8. & 9. & lib. de Corrept. & gratia cap. 6. & 13. siue autem occasione disputandi cum hæreticis id dixerint, siue alia occasione, hoc sufficere debet, illos verè hoc, & verum dixisse. Vasquez.

VI. Quintus modus, meo iudicio, adhuc conuenientior, dictos Patres Catholicè exponendi colligitur ex Chrysost. homil. 1. ad Ephes. Is autem est, cùm Patres dicunt, Deum in hominibus prædestinandis illorum voluntates, ingenium, fidem, & bonam animi dispositionem respexisse, non loqui de bono vsu liberi arbitrij in ordine ad primam gratiam præuenientem, sed supposita prima ipsa gratia præueniente loqui de bono vsu liberi arbitrij in ordine ad gratiam iustificantem, vt sit sensus, Deum, postquam luce suæ gratiæ hominem præuenerit, expectare liberum illius consensum, neque prius iustificantem gratiam infundere, quàm præuideat eundem consensum nostræ voluntatis. Hoc pacto exponendus est Chrys. vbicumque docet, nostram voluntatem Deum expectare, vt gratiam suam nobis infundat, & nos primos fidẽ ipsi Deo offerre. non enim loquitur de voluntate, omni supernaturali auxilio destituta: sed intelligendus est, supposita prima gratia vocante & excitante: illa namque supposita, Deus sine dubio nostram fidem, & nostram voluntatem expectat.

Neque

Vasquez. Neque obstat, quod obiicit Vasquez, Cassianũ fuisse Chrysostomi discipulũ, & illum nõ sic magistrum suum intellexisse, neque in hoc sensu testimonium eius allegasse, sed in eo sensu, vt doceret, bonum vsum nostræ voluntatis præuenire debere etiam ipsam gratiam excitantem. Primò, quia nullum est inconueniens, si dicamus, Cassianum verũ sensum Chrysostomi assecutum minimè fuisse. Secundò, quia nullum etiam est inconueniens, eundẽ Cassianum ex industria verba Magistri extorquere voluisse ad suos errores confirmandos, cùm id quotidie fieri videamus ab hæreticis, qui non solùm autoritates Patrum, sed etiam diuinæ Scripturæ ad sensus falsos, & nunquam intentos ab autoribus detorquent. An dicendum est, eum non esse verum, & legitimum sensum diuinarum Scripturarum, quem nos Catholici in illis agnoscimus, quia hæretici non eodem modo ipsas diuinas Scripturas, vt nos, interpretantur? An quia Caluinistæ nunc D. Augustinum sinistrè interpretantur, vt specie defendendæ diuinæ gratiæ liberum arbitrium nostrum sustulerit, dicendum est, Augustinum rectam fidem de libero arbitrio minimè tenuisse? An quia idemmet Cassianus Augustinum ipsimet Augustino obiiciebat, credendum est, Augustinum fuisse in eo errore, quem illi Cassianus imponebat?

VII. Sextus, & vltimus modus eosdem Patres, maximè Chrysostomum interpretandi est, vt dicamus, cùm illi docent, nos debere Dei beneficia præuenire, & Deum nostras voluntates expectare, non loqui de humana voluntate comparatione quorumcunque Dei beneficiorum: sed solùm comparatione illorum beneficiorum, quæ Deus non nisi à nobis exoratus, & media oratione vult nobis conferre. & loquuntur Patres ad eum modum, quo & Saluator ipse loquitur, cùm ait, *Quærite, & inuenietis, petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis.* & cùm hortatur nos, vt perseuerantes in oratione simus, atque importuni. erat enim mens Sanctorum Patrum, nos hortari ad orandum, & in ipsa oratione perseuerandum. Atqui hoc pacto exponendos esse plerosque dictorum Patrum, euidenter conspicitur ex eo, quoniam Chrys. in locis

Chrysost. allegatis ex hom. 32. in Mat. & item homil. 21. ex

Greg. Naz. aliis homiliis 54. in Matth. & Gregor. Naz. in illa oratione 31. hortabantur ad orationem, & ad perseuerantiam in orando, exponentes illa verba Euangelij, *Petite & accipietis,* & illa, *Non omnes capiunt verbum istud.* & eodem modo loquuntur

Hilarius. Hilarius in Psal. 118. circa illa verba, *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.*

Prosper. & Prosper in lib. contra Collatorem cap. 12. Iam autem satis puto constare, absque eo, quòd dicamus, illos Patres per inaduertentiam in errorem lapsos, illos posse legitimè, & catholicè interpretari. & ex his solutum sit primum argumentum sumptum ex autoritate Patrum.

CAPVT XIII.

Alia quædam argumenta contra eandem veritatem ex autoritate Theologorum Scholasticorum desumpta afferuntur, & soluuntur.

I. SEcundum argumentum contra eandem veritatem gratuitæ prædestinationis videtur sumi posse ex autoritate omnium Scholasticorum, qui fuerunt in Ecclesia Catholica ab annis quadringentis, & supra, illi namque omnes, vt suprà c. 10. visum est, constituunt aliquam causam diuinæ prædestinationis in eo, qui prædestinatur, & ex parte illius, quamuis non audeant illam vocare causam meritoriam de condigno, sed aut vocant meritoriam de congruo, aut causam dispositiuam, aut causam aut conditionem sine qua non. Ex isto verò communi consensu Scholasticorum sumitur argumentum firmum, & demonstratiuum, vt late

Melchior Canus. probat Melchior Cano de locis Theologicis lib. 8. & præter ea, quæ ibi ille autor adducit ad probandum, quòd communis Theologorum consensus faciat argumentum Theologicum demonstratiuum, in subiecta materia probare hoc possumus, quia populi id credunt, quod illorum Episcopi, & Parochi docent esse credendum; illi autem docent, quod ex Theologis acceperunt. Si ergo omnes Scholastici à quadringentis annis, & citra fuerunt in errore Massiliensium, oportet dicere, etiam Episcopos, & Parochos, & populos, & totam Ecclesiam per quadringentos annos, & ampliùs errasse circa doctrinam fidei, quod omnino non est asserendum, Domino dicente Petro, *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* & , *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Si autem non errauerunt Scholastici, erronea est nostra assertio.

Ad hoc argumentum nonnulli admittunt liberè, Scholasticos per inaduertentiam lapsos fuisse in errorem Massiliensium. ita sentit Vasquez dicta disp. 91. cap. 10. & 12. Vasquez. Hæc tamen videtur nimis dura esse censura, propter instantiam factam in argumento, & propter reuerentiam, quæ eisdem Theologis debetur. Vnde videtur mihi distinctione opus esse, vel enim hi Doctores ponunt causam prædestinationis in bono vsu liberi arbitrij, qui antecedit primam gratiam, vel in bono vsu, qui sequitur ipsam primam gratiam. Et quidem si aliqui sint, qui ponant causam prædestinationis in bono vsu præcedente primam gratiam, mihi etiam videtur, illos non posse vllo pacto ab errore Massiliensium excusari, propter ea, quæ dicto cap. 10. & etiam cap. 12. tradidimus: sed paucos admodum reperiemus Theologos, qui hoc modo ponant causam prædestinationis in bono vsu liberi arbitrij, solùm namque reperiemus Durandum, Argentinensem, Ianellum, & alios paucos similis notæ. nam de D. Thom. Bonauent. Alexand. Alensi, Gabriele, & aliis certum est, illos oppositum potiùs sentire, & expressè docere. docent namque hominem posse quidem se disponere ad gratiam iustificantem per vires liberi arbitrij, si tamen ipsum liberum arbitrium præueniatur auxilio gratiæ excitantis. Si autem loquamur de illis, qui constituunt causam prædestinationis in bono vsu liberi arbitrij ipsam gratiam præuenientem subsequente, illi errant quidem in Theologia, quatenus non veram causam assignant pro vera causa, & ordinem causalitatis inuertendo constituunt pro causa prædestinationis, quod est eiusdem prædestinationis effectus, non tamen errant in fide, neque labuntur in errorem Massiliensium, vt diximus dicto c. 10.

Respondetur itaque ad argumentum, falsum esse, quod assumitur, omnes Scholasticos à quadringentis annis citrà, sensisse, dari causam prædestinationis nostræ ex parte boni vsus liberi nostri arbitrij. nam si qui fuerunt, qui ita senserint, illi pauci admodum fuerunt, neque grauioris notæ.

II. Tertium argumentum contra eandem veritatem sumi potest ex illo communi axiomate apud Theologos. Homini facienti, quod in se est, Deus non denegat suam gratiam. In quo axiomate consensisse omnes Theologos tam antiquos, quàm recentiores ab annis quadringentis, & citra, ostenditur ex illorum testimonijs, quæ diffusè citant Suarez lib. 2. de Prædestinatione cap. 9. & 18. Vasquez dicta disp. 91. cap. 10. & 11. & nouissimè Lessius in disp. Apologetica cap. 20. ad quos remitto. Vnum tantum referam D. Thom. cuius autoritas omitti non debet. ille namque de veritate q. 14. art. 11. ad primum docet, quòd si aliquis nutritus in syluis ductum rationis naturalis sequeretur, in appetitu boni, & fuga mali, certissimè Deus illi reuelaret, quæ sunt credenda, vel per internam inspirationem, & illuminationem, vel aliquem fidei prædicatorem ad illum dirigendo, sicut misit Petrum Apostolum ad Cornelium, & in 1. 2. quæst. 89. art. 6. dicit, quòd cùm primùm homo peruenit ad vsum rationis, tenetur conuertere se ad Deum, ordinando seipsum ad debitum finem: quod si effecerit, consequetur remissionem peccati originalis, per diuinam gratiam. & si id non effecerit, peccabit mortaliter, & damnabitur. & lib. 3. Contra Gentes cap. 159. docet, in potestate hominis positum esse Dei gratiam impedire, vel non impedire, & si illam non impediat, infallibiliter fore illam recepturum: si autem illam impedierit, sua culpa eadem gratia priuari, & eos solos diuina gratia priuari, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant. Quam doctrinam tradit etiam in 2. d. 5. q. 1. art. 1. & d. 28. art. 4. neque illam in Summa vnquam retractauit, quidquid dicat Caietanus. Ex hoc autem axiomate colligitur, dari causam prædestinationis etiam ad primam gratiam ex parte prædestinati. Quia eo modo Deus ab æterno gratiam prædestinauit, quo pacto illam in tempore confert: sed in tempore datur causa, ob quam Deus confert homini primam gratiam, nempe conatus liberi arbitrij. Ergo.

Suarez.
Vasquez.
Lessius.
D. Thom.

Huic argumento nonnulli respondentes, liberè concedunt, illud commune axioma Theologorum pertinere ad errorem Semipelagianorum. Et ita respondet Vasquez dicta disp. 91. cap. 10. & 12. Excipit tamen ab hoc errore D. Thomam, Alexand. Alensem, Altisiodorensem, & alios paucos: putat enim D. Thomam istam sententiam retractasse in 1. 2. q. 109. art. 6. & q. 112. art. 2. & 3. quia in illis locis docet, hominem per vires liberi arbitrij non posse elicere vllum actum, qui sit sufficiens præparatio ad gratiam, & illam propositionem, facienti, quod in se est, Deus non denegat suam gratiam, intelligendam esse de eo, qui facit, quod in se est, non per solas vires naturæ, sed per auxilium diuinæ gratiæ præuenientis, & eodem modo putat loqui Alexandrum, & alios.

Vasquez.

Hæc tamen nimia videtur censura, neque admittenda. Primò, quia sequeretur, totam Ecclesiam per annos quadringentos, & ampliùs in errore circa fidem fuisse. Secundò, quia primi, qui hanc propositionem, siue (vt Caluinianis verbis vtar) istud Okamicum axioma cœperunt vocare errorem Pelagianorum, fuerunt Lutherus in defensione articuli 36. per Leonem Sextum damnati, & Caluinus lib. 2. Institut. cap. 3. quod est indicium, ante hos hæreticos nullum Catholicum hanc propositionem suspectam habuisse, ne dicam pro erronea. Tertiò, quia cùm Doctores possimus, piè, & Catholicè interpretari, charitas, & religio suadet, sic esse interpretandos: illi autem piè, & Catholicè possunt interpretari, & intelligi, vt statim ostendemus.

Lutherus.
Caluinus.

Primus namque modus hoc Theologicum axioma catholicè interpretandi est, vt illud sic intelligamus, quòd facienti, quod in se est, quando præuenitur per auxilium gratiæ excitantis, Deus non denegat gratiam iustificantem. hoc modo propositionem hanc exponit D. Thomas 1. 2. quæst. 89. art. 6. ait enim, quòd cùm primùm homo peruenerit ad vsum rationis, tenetur se ordinare in suum finem, quod si faciat, Deus infundet illi gratiam iustificantem: si autem non faciat, peccabit mortaliter, supponit enim ibi D. Thomas, hominem statim, vt peruenerit ad vsum rationis, præueniri à Deo per auxilium supernaturale suæ gratiæ excitantis: aliàs cogeretur dicere, hominem per solas vires naturæ posse seipsum præparare ad gratiam præparatione, ad quam necessariò sequatur gratia: aut non peccare, non se disponendo ad ipsam gratiam. Eodem modo eandem propositionem intelligit quæst. 109. art. 6. in corpore, & ad secundum, & quæst. 112. art. 2. & 3. Contra Gentes cap. 159. dum ait, eos solos à Deo non illuminari, qui oculos claudunt diuino lumini, & eos solos gratiam non recipere, qui illi impedimentum opponunt. Supponit quippe hic modus dicendi, Deum ad ostium cordis nostri semper stare, & nullum esse, qui lumine diuinæ gratiæ non præueniatur. Eodem modo intelligendus est locus D. Thomæ allegatus ex quæst. 14. de veritate, cùm ibi ponat exemplum in Cornelio Centurione, quem constat, antequam Petrus Apostolus ad illum mitteretur, iam lumine diuinæ gratiæ illustratum fuisse, cùm dicat textus in Actis Apostolorum, fuisse illius orationes à Deo exauditas. Hoc autem modo intellecta ista propositio non solùm non pertinet ad errorem Semipelagianorum, sed est doctrina pia, & Catholica. nam siue homo per auxilium gratiæ præuenientis possit de congruo mereri gratiam iustificantem, vt nonnulli putant, quibus aliquo modo videtur fauere Augustinus in epistola 105. siue illa absque vllo merito detur ei, qui per gratiam præuenientem est sufficienter præparatus, hoc nihil refert, sufficit namque quòd facienti, quod in se est per auxilium gratiæ præuenientis, Deus non denegat gratiam iustificantem. III.

D. Thom.
Augustin.

Et licèt nonnulli recentiores Theologi distinguant de duplici auxilio, alio sufficienti, alio efficaci, & dicant, quòd facienti quod in se est per auxilium gratiæ sufficientis non datur certò, & infallibiliter gratia iustificans, id tamen sine vllo fundamento vel etiam in specie probabili videntur affirmare: quia Deus eo fine nos excitat per auxilium gratiæ præuenientis, vt si consentiamus, det nobis gratiam iustificantem, nullo enim alio fine fingere possumus illum nos excitare. Dicere verò Deum, postquam hominem sufficienter excitauit, & postquam homo per diuinam gratiam excitatus est sufficienter dispositus, & fecit totum, quod in se erat, vt se disponeret, non statim dare illi gratiam iustificantem, sed aut nunquam dare, aut aliquando sic, aliquando autem non dare, videtur mihi, salua pace sic dicentium, esse dictum omnino voluntarium, quod si Philosophus infidelis audiret, timeo ne irrideret nos, & Deum nostrum.

Sed dicunt nonnulli, non esse vllam legem diui- IV.

nam, quòd facienti, quod in se est per auxilium gratiæ sufficientis, detur gratia iustificans.

Respondeo, si nulla est talis lex, me intelligere non posse, quid sibi velit Deus in illis verbis apud Isaiam cap. 30. *Expectat Dominus, vt misereatur vestri.* & in illis apud Zachariam cap. 1. *Conuertimini ad me, ait Dominus, & ego conuertar ad vos, dicit Dominus.* & in illis apud Ezechiel. cap. 33. *Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini à viis vestris pessimis, & quare moriemini domus Israel?* & in illis apud Apocalyps. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso.* & aliis id genus sexcentis, quæ passim occurrunt in diuina Scriptura.

Dicetur, lex facit meritum. Ergo si est lex, quòd facienti, quod in se est per auxilium gratiæ præuenientis, detur gratia iustificans, illa cadet sub merito.

Respondeo, hanc instantiam tam habere locū in eo, qui facit quod in se est per auxilium efficax, quàm in eo, qui facit, quod in se est per auxilium sufficiens. Dico igitur, quòd non omnis lex facit actum, qui lege præcipitur esse meritorium. est enim lex quòd non detur gratia iustificans, nisi homo consentiat gratiæ præuenienti, & tamen consensus liberi arbitrij non est meritorius eiusdem gratiæ: nam ad hoc, vt aliquis actus sit meritorius, non sufficit, vt procedat ex quacunque gratia, sed oportet, vt procedat ex gratia gratum faciente, vt docent Theologi post D. Thom. 1. 2. q. 114. D.Thom.

V. Dicetur tandem, nos in hoc nostro discursu vnum falsum pro vero supponere, nimirum hominem semper præstò habere diuinum auxilium sufficiens, & semper tali auxilio à Deo præueniri, quod tamen vel ipsa experientia docente falsum esse comprobatur. quis enim est, qui semper in seipso sentiat diuinam vocationem, illustrationem, & pulsationem? maximè quando ludit, comedit, & alia peragit secularia negotia.

Respondeo, hominem semper præstò habere diuinum auxilium excitans, & semper ab illo, & per illud à Deo præueniri, duobus modis intelligi posse, vno modo in actu formali; alio modo in actu virtuali. Primo modo non est verum, hominem semper à Deo suis illustrationibus præueniri, & pulsari auxilio præuenientis gratiæ, vt experientia satis nos docet. Secundo autem modo verissimum id esse puto. Quemadmodum enim in naturæ ordine quidam sunt actus, qui licèt transeant formaliter, manent tamen virtute per aliquod temporis spatium, vt sunt iactus lapidis, & impulsus rotæ currentis, & alij similes: ita in ordine supernaturali quidam sunt actus, qui licèt transeant formaliter, manent tamen per aliquod temporis spatium secundùm virtutem, qualis est actus intentionis, quo minister Sacramentum aliquod perficere intendit. Et eodem modo diuinæ impulsiones, & illustrationes licèt aliquando non maneant in actu formali, quatenus homo non aduertit formaliter, se excitari, aut pulsari per diuinam inspirationem, manent tamen virtualiter, ita vt quotiescunque ab obiectis distrahentibus diuertens animum, & in se ipsum reuersus, se à Deo moueri permiserit, statim diuinam sentiat inspirationem, & paratum inueniat diuinum adiutorium, quemadmodum homo existens in peccato mortali per habitum fidei, & spei, seipsum potest excitare ad dolendum de peccatis dolore, qui accedente Sacramento Pœnitentiæ sufficit ad obtinendam veniam, & remissionem peccatorum, vt dicit Concil. Trid. sess. 6. de iustificatione cap. 6. & sess. 14. de Contritione c. 4. Con.Trid.

Est alius modus, secundùm quem nonnulli eandem propositionem: Deus facienti quod in se est ex viribus naturæ, non denegat suam gratiam, nituntur catholicè interpretari. Dicunt enim, istud commune Theologorum axioma verū esse, adhibita tamen triplici limitatione. Prima est, vt cùm dicitur, quòd facienti, quod in se est per vires naturæ, Deus non denegat gratiam, nomine virium naturæ non excludatur quodcunque diuinum auxilium, quod licèt non sit ordinis supernaturalis quoad substantiam, sit tamen ordinis supernaturalis ex speciali Dei prouidentia, & ordinatione, siue vt clariùs loquamur, cùm dicitur, facienti, quod in se est, ex viribus naturæ, Deus nō denegat suā gratiā, ista propositio erit vera, si nomine auxiliorum naturalium intelligamus etiam quædam diuina auxilia, quæ licèt sint ordinis naturalis quoad illorum substantiam, sunt tamen ordinis supernaturalis, quatenus per specialem Dei prouidentiam supernaturalem sunt ordinata ad hominis salutem. vnde & reputantur inter effectus diuinæ prædestinationis, cuiusmodi sunt nonnunquam repentinæ calamitates, bona parentum educatio, optima indoles, & alia, de quibus dictum est suprà c. 2. illa namque etsi quoad substantiam sint ordinis naturalis, & quodammodo ipsi naturæ debita, tamen ex diuina directione, qua Deus illa confert hic, & nunc, vt per ea remoueantur à nobis impedimenta nostræ salutis, & nos dirigamur in finem supernaturalem, sunt auxilia supernaturalia, & à D. Augustino, & D. Thom. & aliis Theologis ponuntur inter effectus diuinæ prædestinationis. Hæc limitatio colligitur ex D. Thoma D.Thom. in 2. d. 5. quæst. 2. art. 1. vbi ita ait, *Sed istam gratiam ponere non videtur necessarium, nisi ipsa liberi arbitrij gratia dicatur: vel aliqua occasiones, quæ quandoque dantur hominibus à Deo ad conuersionem, vt instructio legis, & castigatio ad humilitatem, & alia huiusmodi.* quamuis alio etiam modo ibi putet, eandem propositionem posse verificari, de quo statim dicetur.

Secunda limitatio est, vt cùm dicimus, quòd facienti, quod in se est, Deus non denegat suam gratiam, non sit sensus, quòd facienti, quod in se est ex viribus naturæ, detur statim fides, aut aliud auxilium ita certum, & efficax, vt ad illud sequatur immediatè gratia gratum faciens, sed sit sensus, quòd facienti, quod in se est, detur aliquod supernaturale auxilium, quo si benè vtatur, adhuc maius auxilium detur, & sic deinceps, vsque quo tandem conferatur illi gratia gratum faciens.

Tertia limitatio eiusdem propositionis est, vt facienti, quod in se est, detur supernaturale auxilium gratiæ præuenientis, non quidem tanquam debitum illi conatui, neque quòd talis conatus sit dispositio proportionata propinqua, & necessitans ad talem gratiam, sed ex mera, & sola Dei misericordia, qui paratus semper est omnibus non ponentibus obicem conferre auxilia ad salutem necessaria, & illos ad vitam æternam perducere, & ex infinitis Christi meritis, qui cùm passus sit pro salute totius mundi, omnibus hominibus gratiam, & merita sua exoptat, & vt vitam habeant, ita vt totus ille conatus hominis facientis, quod in se est, aliud sit nihil, nisi remo-

tio quædam impedimentorum, quæ diuinæ gratiæ opponit ille, qui male vtitur bonis naturæ, & suo libero arbitrio.

VII. His autem limitationibus adiunctis ista propositio nullo modo videtur ad errorem Massiliensium pertinere, quod probatur primò, quia cùm illi dicebant, homini facienti quod in se est, dari gratiam, loquebantur de homine faciente, quod in se est per solas vires naturæ, exclusis omnibus auxiliis supernaturalibus non solùm secundùm illorum substantiam, sed etiam ex diuina ordinatione, & directione. Dicebant enim, ad bonum inchoandum sufficere naturam liberi arbitrij dono creationis acceptam, vt colligitur ex illorum propositione nona, decima & vndecima ex D. Prospero recitata suprà cap. 9. vel si præter arbitrij libertatem aliquod diuinum auxilium secundùm illos requirebatur ad gratiam iustificantem obtinendam, illud nullum aliud erat, nisi externa legis, & Euangelij propositio per prædicationem, vt colligitur ex propositione vndecima. & ne quis putet, nos de nostro cerebro hæc commentari, audias Prosperum, & Hilarium de illorum erroribus ad Augustinum scribentes. D. Prosper ita ait: *Quidam verò horum in tantum à Pelagianis semitis non declinant, vt cùm ad confitendam eam Christi gratiam, quæ omnia præuenit merita humana, cogantur, ne si meritis redditur, frustra gratia nominetur, ad conditionem hanc velint vniuscuiusque hominis pertinere, in qua eum nihil prius merentem, quia nec existentem liberi arbitrij, & rationalis gratia creatoris instituit, vt per discretionem boni, & mali, & ad cognitionem Dei, & ad obedientiam mandatorum eius possit suam dirigere voluntatem, atque ad hanc gratiam, qua in Christo renascimur, peruenire per naturalem scilicet facultatem petendo, quærendo, pulsando. Et ideo accipiat, ideo inueniat, ideo introeat, quia bono naturæ bene vsus est, & ad istam saluantem gratiam initialis gratiæ ope meruerit peruenire.* D. Hilarius de eisdem ita scribit: *Consentiunt omnem hominem in Adam periisse, nec inde quemquam posse proprio arbitrio liberari: sed id conuenienter asserunt veritati, vt cùm prostratis, & nunquam sua virtute surrecturis annuntiatur obtinendæ salutis occasio, eo merito, quo voluerint, & crediderint, à suo morbo se posse sanari, & ipsius fidei augmentum, & totius salutis suæ consequantur effectum.*

Prosper. Hilarius.

Secundò probatur, eandem propositionem sic limitatam non pertinere ad errorem Massiliensium, quia illi dicebant hominem per vires naturæ tantum posse ad bonum, quantum ad malum. vnde cùm ad malum possit sine vllo supernaturali auxilio, etiam ad bonum absque supernaturali auxilio, fatebantur illum se posse mouere. Ita colligitur ex propositione vigesima, quæ ad verbum ex Prospero est transcripta.

Tertiò, quia illi dicebant, hominem sine auxilio specialis prouidentiæ posse omnes Diaboli tentationes vincere. Ita dicebat Cassianus collatione 13. cap. 14. & ita de illo refert Prosper in lib. aduersùs Collatorem cap. 32. immo dicebat Cassianus sanctum Iobum multiplices illas Diaboli tentationes solis naturæ viribus vicisse, & ad hoc solùm supernaturali Dei auxilio indiguisse, ne violentissimus inimicus animam eius sensu amentem, & impotentem faceret. Nihil autem horum eorum docent Scholastici Theologi.

Cassian. Prosper.

Quartò, quia Semipelagiani dicebant, facienti, quod in se est, ex viribus naturæ, dari immediatè gratiam iustificantem. illi nanque nullum aliud supernaturale auxilium præueniens putabant necessarium esse, ad iustificationem, sed dicebant, primam gratiam, quæ datur facienti, quod in se est, ex viribus naturæ, esse gratiam iustificantem, vt colligitur ex illorum propositionibus 18. 19. 21. 22. 26. 27. 28. & ex Concil. Arausicano II. in quo illorum errores fuerunt damnati. can. 3. 4. 5. & 6. & ex Concil. Trident. quod illius decreta renouauit sess. 6. de Iustificat. canon. 3. quod Scholastici Theologi non dicunt.

Conc. Ar. Conc. Trid.

Quintò, quia Semipelagiani dicebant, conatum liberi arbitrij ex solis naturæ viribus elicitum, esse dispositionem necessariò requisitam ad iustificationis gratiam obtinendam, immo esse dispositionem de lege Dei necessariam, immediatam, & infallibilem ad ipsam gratiam, quam Deus ex nobis expectat, & exigit, qua posita ponitur gratia, & ablata aufertur. Ita euidenter colligitur ex dictis propositionibus, & ex eisdem Conciliis Arausicano, & Tridentino, cùm damnant eos, qui dicunt, Deum expectare nostram voluntatem, vt à peccato purgari velimus, & qui dicunt, diuinam gratiam dari ad humanam inuocationem, & hominem sine præuenienti Spiritus sancti auxilio posse credere, sperare, diligere, vt ei iustificationis gratia conferatur. Quod similiter isti Theologi non docent. vnde apparet, latissimum esse discrimen inter sensum huius propositionis intentum à Semipelagianis, & illum, quem intendunt Doctores Catholici.

Neque contra hanc doctrinam obstat, quòd Cassianus aliquando dixerit, diuinam gratiam nonnunquam nostras voluntates præuenire. Si nanque hoc dixit, non est ex hoc reprehensione dignus, præter quod quamuis hoc dixerit, ad sententiam occultandam, alibi tamen docuit, nostrum conatum regulariter diuinam gratiam debere præuenire, & ipsam gratiam dari quærentibus, & pulsantibus nobis. Et idemmet Cassianus collatione 13. cap. 11. in principio dicit, ipsam gratiam præuenientem dari propter opus factum ex viribus naturæ, quatenus in homine per vires naturæ inchoatur boni desiderium, quod etiam adnotauit Prosper lib. Contra Collatorem cap. 8. VIII.

Cassian. Prosper.

* Neque verum est, quod ait Vasquez 1. p. disp. 89. c. 5. in nullo antiquo autore reperiri, Massilienses docuisse, gratiam Dei infallibiliter dari incipientibus nobis. id enim falsum esse ostendunt tum propositiones ipsæ Massiliensium ex epistolis Prosperi, & Hilarij dicto c. 9. exceptæ, tum canones Concilij Tridentini, & Arausicani, in quibus errores illorum fuerunt damnati. quid enim aliud dicere voluit Prosper in illis verbis, quæ habet in dicta epistola: *Hoc enim ipsorum definitio est, neminem per opera sua, sed per Dei gratiam regeneratione saluari: vniuersis tamen hominibus propitiationem, quæ est in Sacramento sanguinis Christi, sine exceptione esse propositam, vt quicunque ad fidem, & ad baptismum accedere voluerint, salui esse possint.* Vasquez.

Neque tandem obstat, quòd idem Cassianus dixerit,

xerit, homini facienti, quod in se est, ex viribus naturæ, dari diuinam gratiam non ex merito, sed solùm ex diuina misericordia. Primò, quia idem Cassianus licet hoc dixerit ad sententiam occultandam, tamen docuit, hominem per huiusmodi conatum diuinã gratiam mereri saltē de congruo, vt docet Prosper in lib. contra ipsum Collatorem cap. 6. vbi in hoc sensu illius doctrinam impugnat, quod tamen Theologi Scholastici non docuerunt. Secundò, quia Cassianus docuit, illum conatum esse dispositionem necessariam, immediatam, & infallibilem ad gratiam iustificantem, quod isti Theologi minimè docuerunt. Ex his apparet, sententiam istam Theologorum de homine faciente, quod in se est, plurimum distare à sententia Semipelagianorum.

Prosper.

IX. Addo istam propositionem sic declaratam non solùm videri mihi nullo modo ad errorem Semipelagianorum attinere, sed esse alioqui veritati & pietati valde consentaneam. Primò, quia si Deus iis, qui donis naturæ abutuntur, non cessat bonas inspirationes, & studium recti, & iusti immittere, vt à peccatis resipiscant, quanto rationabilius est credere, illum supernaturalibus auxiliis præuenire eos, qui omnem conatum adhibent, vt seruent legitimè ius naturæ? Secundò, quia Apostolus dicit ad Roman. cap. 1. iustè punitos fuisse à Deo Gentiles Philosophos, quia cùm ex rebus visibilibus Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, aut ei gratias egerunt. Cùm igitur Deus magis pronus sit ad miserendum, quàm ad vlciscendum, si eos punit, qui donis naturæ abutuntur, quanto rationabilius est credere, eum immittere inspirationem boni eis, qui donis naturæ bene vti conantur?

Quòd autem Scholastici hanc propositionem cum istis limitationibus asseruerint, atque docuerint, colligitur primò ex D. Thoma in 2. d. 28 art. 4. vbi dicit: *Gratia dupliciter accipi potest, vel pro quocunque excitatione voluntatis exhibita homini à diuina prouidentia, qua omnibus rebus impendit ex sua bonitate ea, quæ ipsis conueniunt, vel aliquod donum habituale in anima receptum. Si primo modo accipiatur, nulli dubium est, quod homo sine gratia Dei non potest se præparare ad habendam gratiam gratum facientem.* Secundò colligitur ex D. Bonauentura ibid. a. 2. q. 1. vbi dicit, quòd victus nunquam liberum arbitrium destituitur gratia gratis data, per quam se potest aliquando ad gratiam disponere. Item ex Richardo ibid. a. 2. q. 2. vbi dicit, quòd bonus conatus liberi arbitrij in donis naturalis est solùm dispositio remota, & indirecta ad gratiam. Item ex Alberto ibid. art. 1. ad quartum vbi dicit, quòd in nobis aliquid est facere, quo facto habemus potestatem ex gratia. Hoc autem est facere, quod in nobis est: quia si hoc fecerimus, Deus ineuitabiliter dabit gratiam. Quia ipse vno modo semper se habet ad nos, scilicet gratiam porrigendo: sed nos non vno modo habemus nos ad Deum, quando auertimur. Sed si conuertimur faciendo, quod in nobis est, statim illam accipimus. Idem colligimus ex Andrea Vega lib. 13. de Iustificat. c. 12. vbi ait, eum, qui bene vtitur naturalibus, à Deo, qui nemini deest, facienti quod in se est, auxiliũ præstari sine dubio sufficiens, ad obtinenda bona supernaturalia. Idem euidentissimè docet Ruardus Taper a. 7. §. *Docuerunt vero Scholastici*, vbi ad longum sensum huius propositionis à Scholasticis intentum declarat.

D.Thom.

D.Bonau.

Richard.

Albert.

Vega.

Taper.

X. Verùm contra hanc doctrinam videntur militare nonnullæ autoritates, quibus recens quidam autor nititur reprobare sententiam, quæ asserit, quòd propter eleemosynas, & alia opera moraliter bona facta ab existente in peccato mortali, Deus conferat vni magis, quàm alteri auxilium gratiæ secundùm legem ordinariam, vel citiùs adiuuet illum. putat enim hanc sententiam esse contra D. Augustinum lib. 2. ad Simplic. q. 2. circa finem, & contra D. Prosperum in lib. contra Collatorem c. 6. & 37.

Respondeo (quidquid sit de illa sententia, de qua modò disputandum non est, quamuis si malè prædicetur populis, Deum propter eleemosynas, & alia bona opera facta ab existente in peccato mortali non magis conferre auxilium suæ gratiæ, neque citiùs adiuuare eum, qui hæc facit, quàm qui non facit, nescio quomodo non sit extinctendum studium bonorum operum apud illos, qui degunt in peccato mortali: quomodo etiam non vanè exhortemur eos, qui in peccatis viuunt, vt nihilominus pietatis opera minimè intermittant) mentē Aug. & Prosperi fuisse, cõfutare sententiã illã Massiliensium in sensu ab illis intẽto, qui erat, quòd facienti quod in se est, ex viribus naturæ, detur infallibiliter gratia, quia conatus ille ex viribus naturæ ex lege Dei ordinaria sit dispositio certa, infallibilis, immediata, & necessariò prærequisita ad conferendam gratiam gratum facientem, quæ sententia est falsa, & erronea. Et contra sensum huius propositionis ita à Massiliensibus intentum Augustinus, & Prosper docent, Deum dare sua dona quibus vult, & quando vult. Non autem fuisse mentem Augustini, aut Prosperi negare, quòd facienti, quod in se est ex viribus naturæ, Deus pro ingentissima illa charitate, qua vult omnes homines saluos fieri, & ob quam semper stat ad ianuam cordis nostri, semper pulsans, & ob quam etiam impiis, & naturæ donis abutentibus plurimas salutis occasiones offert, non conferre saltem aliqua supernaturalia auxilia, quibus si benè vtantur, adhuc confert auxilium maius, & tandem gratiam iustificantem.

Sed contra hanc responsionem obiici potest, quod idem autor obiicit, Augustinum sæpe obiicere Pelagianis, Deum ex duobus æquè dispositis vnum iustificare, alterum autem derelinquere quod euidentissimè apparet saltem in paruulis, ita enim docet Augustinus tum in loco proximè allegato, tum etiam in Epistola 107. ad Vitalem.

Respondetur, mentem Augustini fuisse, ostendere, gratiam Dei non dari petentibus, quærentibus, & volentibus nobis, & Deum non expectare nostrum conatum tanquam dispositionem necessariò requisitam ad gratiam, sed nos suis donis misericorditer præuenire, & illa, cui vult etiam indigno, conferre, quem per suam gratiam facit dignum, & ad hoc ostendendum optimum est argumentum sumptum ex paruulis: & tamen ex hoc minimè inferri potest, quòd adulto facienti, quod in se est, non sit semper paratus immittere boni inspirationes. Et aliud est, ex duobus æqualiter impiis Deum vnum iustificare, alium in impietate derelinquere: aliud est Deum hominem, qui donis naturæ conatur benè vti, & per illa ad Deum se conuertere, suis auxiliis destituere. neque video quomodo ex vno aliud possit inferri.

XI. Tandem illis omnibus admittendum est, nonnullos Theologos notari erroris Semipelagianorum ex eo, quod dicant, hominem per vires naturæ posse elicere actum contritionis acquisitæ, qui sit sufficiens dispositio ad gratiam accedēte sacramento Pœnitentiæ, sed immeritò profectò: illi enim non loquuntur de homine destituto omnibus auxiliis supernaturalibus, neque per contritionem acquisitam intelligunt eam, quæ solis naturæ viribus elicitur, sed loquuntur de homine fideli, qui iam habet donum supernaturale fidei, & spei, & loquuntur de contritione imperfecta, quæ accedente sacramento fit perfecta, de qua loquitur Conc. Trid. sess. 14. de Sacramento Pœnitentiæ c. 4.

Conc. Trid.

CAPVT XIV.

Dubium secundum proponitur, an ex parte prædestinati possit assignari aliqua ratio, ob quam præparatio primæ gratiæ sortiatur in nobis effectum Prædestinationis.

I. Diximus, tres esse præcipuos diuinæ prædestinationis effectus, primus enim est ipsa prima gratia, quam Deus ponit in nobis sine nobis. Secundus est consensus liberi arbitrij elicitus ab ipsa gratia, & à libero arbitrio, propter quem effectum Deus ponit in nobis primum effectum, qui est ipsamet gratia. Tertius est perseuerantia in bono vsque in finem. Et quidem si primus effectus sit coniunctus cum secundo, & tertio, ille habet rationem effectus diuinæ prædestinationis, & præparatio primæ gratiæ vocanda est prædestinatio. Si autem non habeat in nobis coniunctos duos posteriores effectus ipsa prima gratia non potest vocari effectus prædestinationis, sed solùm effectus supernaturalis prouidentiæ, & præparatio eiusdem gratiæ non poterit dici prædestinatio, sed solùm habebit rationem supernaturalis prouidentiæ. Cùm igitur tibi sensum sit, non dari vllo modo aliquam causam prædestinationis ex parte prædestinati quoad primum effectum, qui est diuinæ gratiæ præparatio, & collatio, sed omnem causam talis præparationis in solam Dei voluntatem, & bonitatem esse referendam. Dubium tamen esse potest circa secundum & tertium effectum, an respectu illorum possit assignari aliqua causa ex parte prædestinati, & hoc idem est, quod quærere, an ex parte prædestinati possit assignari aliqua causa, ob quam diuina gratia, & illius præparatio sortiatur in nobis effectum, & rationem prædestinationis, aut solùm retineat rationem supernaturalis prouidentiæ, & hoc est, quod modò quærimus in hoc dubio secundo.

II. Circa quod est non leuis controuersia non solùm inter Catholicos, & hæreticos, sed etiam inter Catholicos ipsos, quamuis inter Catholicos, & hæreticos sit controuersia de re, cæterùm inter Catholicos ipsos sit solùm controuersia de nominibus, & de modo loquendi. Hæretici vsque ideo negant, posse assignari huiusmodi causam ex parte prædestinati, quia arbitrantur per primam gratiā efficacem penitus tolli nostram libertatem quoad actus supernaturales. Ex Catholicis autem nullus id affirmat, sed nihilominus veretur nonnulli admittere hanc locutionē: Datur causa ex parte prædestinati, ob quam ipsa gratiæ præparatio sortitur effectum prædestinationis, ne videantur dicere efficaciam diuinæ gratiæ ex nostro libero arbitrio aliquo modo pendere, non autem ex sola Dei voluntate. Hic verò controuersiam de re cum hæreticis omittemus in suum locum illam reiicientes, vbi commodius disputabitur, nunc solùm controuersiam de modo loquendi breuiter tractabimus, & dilucidè, vt fieri poterit, resoluemus.

III. In hoc autem dubio duæ sunt opiniones Catholicorum è regione pugnantes, altera negatiua, quæ scilicet contendit admittendam non esse illā propositionem: Datur causa ex parte prædestinati, ob quam auxilium diuinæ gratiæ præuenientis ponit in nobis suum effectum, vel sortitur rationem gratiæ prædestinationis. Dicunt enim autores huius opinionis, gratiam prædestinationis ita esse efficacem, vt non solùm moneat voluntatem nostram physicè, sed illam efficaciter prædeterminet ad consensum, ita vt non pendeat ex nostro libero arbitrio, quòd gratia prædestinationis sit efficax, sed potiùs ex efficacia ipsius diuinæ gratiæ proueniat, quòd liberum nostrum arbitriū exeat in actum secundum, & actu consentiat eidem diuinæ gratiæ, adeò quòd ipsemet consensus liberi arbitrij, quo diuinæ gratiæ consentit, inter effectus prædestinationis est numerandus, non esset autem inter effectus prædestinationis numerandus, si ex parte illius posset assignari ratio, ob quam ipsum diuinum auxilium sortiretur rationem gratiæ prædestinationis, quia illi qui hoc dicunt, consequenter coguntur defendere, quòd bonus vsus liberi arbitrij, quo Deo vocanti, & excitanti consentimus, quatenus præcisè emanat à libero arbitrio, consequenter non sit inter effectus diuinæ prædestinationis.

IV. Altera verò opinio est affirmans, concedit posse, & de facto concedendum esse, dari causam ex parte prædestinati, ob quam auxilium gratiæ præuenientis habeat rationem gratiæ prædestinationis, & sine qua solùm haberet rationem prouidentiæ supernaturalis. Quæ verò ex his opinionibus probabilior videatur, breuibus aperiam. Et primò dico, ambas opiniones in reipsa ad inuicem necessariò conuenire. Probo, quia dicere, dari causam ex parte prædestinati, quòd auxilium gratiæ præuenientis habeat rationem gratiæ prædestinationis, nihil aliud est, nisi dicere, quòd ex parte prædestinati detur aliqua causa huius effectus prædestinationis, qui est, diuinæ gratiæ liberè consentire, & ad Deum conuerti, & huius effectus, qui est in bono perseuerare vsque in finem vitæ: at quis Catholicus negabit, ipsum liberum arbitrium cum diuina gratia sui consensus causam esse, & in suum consensum verè influere, & efficienter influere, & liberè influere, & ita influere, vt etiam possit non influere. Quis etiam Catholicè negabit, liberum arbitrium liberè in bono perseuerare vsque in finem, & ita liberè perseuerare, vt posset cadere, si vellet, & posse velle cadere, licèt de facto non cadat. Necesse igitur est omnes Catholicos in reipsa conuenire.

Secundò probabiliorem esse quoad modum loquendi secundam opinionem, quæ concedit, dari causam ex parte prædestinati, ob quam præparatio gratiæ præuenientis, & illius exhibitio

faciant rationem effectus prædestinationis, & sine qua habeant solum rationem effectus prouidentiæ supernaturalis: adeò quòd licet diuinam ipsam gratiam fuisse à Deo nobis ab æterno præparatam, & in tempore illam in nobis poni, non pendeat ex nostro libero arbitrio; tamen quòd illa in nobis posita, causet in nobis effectum consensus, & perseuerantiæ, vsque in finem, hoc pendet etiam ex nostra libera voluntate, quæ si suum concursum non apponeret, quem pro sua libertate non apponere potest, diuina gratia illos effectus in nobis minimè causaret. Hanc autem doctrinam quoque esse expressam sententiam D. Augustini non in vno tantùm loco, vt statim ostendam. Licèt namque doceat, prædestinationis gratiam nunquam non ponere hos effectus in prædestinato, docet tamen, ad ponendos eosdem effectus semper ita concurrere nostram liberam voluntatem cum diuina gratia, vt pro sua libertate non concurrere cum illa possit. Referamus illius verba, ex quibus eius sententia conspicuè apparebit. In lib. itaque de spiritu & litera c. 34. ita ait Augustinus: *Vtrumque ista suasionibus agit Deus, vt velimus & credamus, siue extrinsecus per Euangelicas exhortationes, vbi & mandata legis aliquid agunt, si ad hoc admonent hominem infirmitatis suæ, vt ad gratiam iustificantem credendo confugiat, siue intrinsecus, vbi nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem. Sed consentire vel dissentire propriæ voluntatis est.* & infra: *Profectò & ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia eius præuenit nos: consentire autem vocationi Dei, vel dissentire ab ea, sicut dixi, propriæ voluntatis est, quæ res non solùm non infirmat, quod dictum est, quid enim habes, quod non accepisti: verùm etiam confirmat. Accipere quippe, & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo, ac per hoc, quid habeat, & quid accipiat, Dei est: accipere autem, & habere vtique accipientis & habentis est.* quid clarius dici poterat? Idem in lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 8. *Hominis* (inquit) *est præparare cor, & tamen vt hoc faciat homo, adiuuat Deus, quoniam præparatur voluntas à Domino, & aperire os, ita videlicet, vt nemo possit, nisi ipse id faciat adiuuando, cui dicitur, labia mea aperies.* & infra: *In sententia igitur illa, vbi dicitur, Aperi os, & implebo illud, quasi vnum videtur ad hominem pertinere, alterum ad Deum. In hac autem vbi dicitur: Ego aperiam os tuum, & instruam te, vtrumque ad Dominum. quare hoc? nisi quia in vno istorum cooperatur homini facienti, alterum solus facit. quapropter multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla verò facit homo, quæ non facit Deus, vt faciat homo.* Idem in lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 17. ait: *Et quis istam etsi paruam dare cœperat charitatem, nisi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit, quoniam ipse, vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Propter quod ait Apostolus: Certus sum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi IESV. Vt ergo velimus, sine nobis operatur: cùm autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur, tamen sine illo vel operante vt velimus, vel cooperante, cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.*

V. Præter hæc verò testimonia potest ex alio capite ostendi, hanc doctrinam esse apertissimam sententiam Augustini. quia ille dicit expressè, dari causam ex parte hominum, ob quam illi non sunt prædestinati, & electi ad gloriam, nimirum quia Dei vocationem contemnunt, & negligunt, quam si non contemnerent, & illi minimè restagarentur, illi etiam essent prædestinati. Ita expressè docet Augustinus epistola 105. circa medium vbi ita ait: *Cur autem illum potius, quam illum liberet, aut non liberet, scrutetur, qui potest, iudiciorum eius tam magnum profundum, verumtamen caueat præcipitium. Nunquid enim est iniquitas apud Deum? absit. Sed inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Et in maioribus duntaxat ætatibus meritò dici potest: hi noluerunt intelligere, vt bene agerent: hi, quod grauius est, intellexerunt, & non obedierunt.* & lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. proposita hac quæstione, Cur misericordia subtracta est ab Esau, vt non sic vocaretur, vt vocato inspiraretur fides, & credens misericors fieret, vt bene operaretur. Duas adhibet responsiones, alteram non veram, quam relicit: alteram quæ talis est: *Nemo itaque credit non vocatus, sed non omnis credit vocatus; multi enim sunt vocati, pauci verò electi. vtique qui vocantem non contempserunt, sed credendo secuti sunt, volentes autem sine dubio crediderunt. Quid est ergo, quod sequitur, non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei? an quia nec velle possumus, nisi vocati, & nihil valet velle nostrum, nisi, vt perficiamus, adiuuet Deus. opus est ergo velle, & currere, non enim frustrà diceretur, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, & sic currite, vt comprehendatis: non tamen volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, vt quod volumus adipiscamur, & quò volumus perueniamus. Noluit ergo Esau, & non cucurrit, sed esse voluisset, & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui ei etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret. Aliter enim Deus præstat, vt velimus, aliter præstat, quod voluerimus. vt velimus enim, & suum esse voluit, & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo. quod autem voluerimus solus præstat, id est, posse bene agere & semper beatè viuere.* Ecce tibi ex sententia Augustini Esau reprobum factum, quia vocationem contempsit, & Deum primam gratiam ponere quidem in nobis sine nobis, consensum autem, & ipsum velle bonum, & perseuerare in bono, non ponere in nobis sine nobis liberè volentibus, & ita liberè, quòd possumus non velle. Et licet Augustinus in hac responsione non quiescat, illam tamen non refutat; immo in aliis locis citandis infrà illam confirmat. Et in eodem loco soluens quandam aliam quæstionem, quomodo verum sit, diuinam vocationem effectricem esse bonæ voluntatis, ita vt omnis vocatus ipsam vocationem sequatur, & nihilominus verum etiam sit, quod dicitur: *Multi sunt vocati, pauci verò electi*; quia si dicatur illum, qui vocatur, non ideo illam vocationi obtemperare, quia positum est in eius voluntate, obtemperare diuinæ vocationi, vel non obtemperare, statim obiici poterit. ergo non miserentis est Dei, sed volentis est hominis, quia vocantis non sufficit misericordia, nisi vocantis obedientia sequatur. Non negat positum esse in potestate hominis, vt Deum vocantem sequatur, vel non sequatur, immo hoc tanquam verissimo supposito propositam quæstionem ita dissoluit. *An forte* (inquit) *illi, qui hoc modo vocati non consentiunt, possent alio modo vocati accommodare fidei voluntatem, vt & illud verum sit, multi vocati, pauci verò electi. Et quamuis multi vno modo vocati sint, tamen quia non omnes vno modo affecti sunt, illi soli sequantur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei, vt illud non minus verum sit: igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocauit, quomodo aptum erat eis, qui secuti*

Augustin.

August.

sunt

sunt vocantem. Ad alios autem vocatio quidem pervenit: sed quia talis fuit, qua moveri non possent, nec eam capere apti essent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi. Et non iam similiter verum est; quia non miserentis Dei, sed volentis, atque currentis est hominis: quoniam non potest effectus misericordia Dei esse in hominis potestate, ut frustra ille misereatur, si homo nolit: quia si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quemadmodum illis aptum esset, ut & moverentur, & intelligerent, & sequerentur. Verum est ergo, multi vocati, pauci verò electi: illi enim electi, qui congruenter vocati: illi autem qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamvis vocati. Ex hoc loco habemus, sentire Augustinum, diuinam vocationem sortiri rationem effectus diuinæ prædestinationis non ex eo, quia hominis voluntatem ita afficiat, vt suas partes illi minimè relinquat, sed ex eo, quia ita contemperata est nostræ voluntati, vt infallibiliter, & liberè ab illa consensum eliciat. & paulo infrà docet Augustinus, eandem vocationem vni esse congruam, alij verò non, ob differentem affectionem, & dispositionem eorum, qui vocantur. & in lib. de Prædestin. & gratia cap. 15. facta comparatione inter Nabuchodonosorem, & Pharaonem, quærit, quæ fuerit causa disparis exitus vtriusque, & cur medicamentum vnius, & eiusdem medici manu confectum alij ad interitum, alij valuerit ad salutem. & quæstionem soluens inquit. *Nisi quia Christi bonus odor alijs est odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem. quantum ad naturam ambo homines erant, quantum ad dignitatem, ambo Reges, quantum ad causam, ambo captiuum Dei populum possidebant, quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quia vnus manum Dei sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero contra Dei gratiam pugnauit arbitrio.* Hæc autem antithesis, hæc responsio manifestè supponit, pendere etiam ex libera hominis voluntate, quòd gratia, & vocatio diuina ponat in prædestinato effectum consensus, & conuersionis, & ex parte hominum esse causam, quòd vocati, & præueniri à Deo minimè conuertantur, & perseuerent in bono, & saluentur, & refertur hic textus in cap. Nabuchodonosor 23. quæst. 4. & in eadem causa & quæst. cap. vasis iræ. Citatur alius textus ex Augustino dicente: *Prædestinationem Dei siue ad bonum, siue ad malum in omnibus operari imprissionè dicitur, vt ad vtrumque homines quadam necessitas videatur impellere, cùm in bonis voluntas sit intelligenda non sine gratia, in malis autem voluntas intelligenda est sine gratia.* & post pauca: *Vires ergo obedientiæ non ideo cuiquam subtraxit, quia eum non prædestinauit: sed ideo eum non prædestinauit, quia recessurum ab ipsa obedientia esse prævidit.* Et in eodem lib. de prædestinatione, & gratia cap. 11. proposita hac quæstione, cur cùm omnes vocentur, non tamen omnes ad secundam gratiam, id est, ad rectè viuendi donum perueniant. Respondet huic quæstioni, dicens: *Hæc intelligat, quale sit, quod contra Dei gratiam defensare molitur, qui de libero sibi blanditur arbitrio, quicunque enim diuina vocationis munere derelicto ad impium rursus fluxere propositum, ipsi Dei gratiam deserentibus ad impiendum, quod voluerant, sufficit arbitrium.* & infrà expendens illa verba Psal. 80. *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, dilata os tuum, &c. Hinc* (ait) *aliquid rursus apparet humani fuisse seruatum, quod per liberum facere debebat arbitrium. dilatare enim valebat os suum: sed Deus se implere promisit.* & post pauca. *Libero ergo qui locus seruatur arbitrio, ut sit Dei adiutoris ad explendum, quod voluerit rationali dignitate suffulta, sibi ipsi si non sufficiat humana natura, continuo psalmista ostendit, & non audiuit populus meus vocem meam, & Israel non attendit mihi.* & in lib. ad Articulos sibi falsò impositos ad 12. exponens illud ex D. Ioanne, *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Voluntate*, inquit, *exierunt, voluntate ceciderunt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati. essent autem prædestinati, si essent reuersuri, & in sanctitate vitæ mansuri.* Vbi illa verba non possunt exponi in sensu, quem vocant formali, sicut in sensu formali accipitur præscire pro eo, quod est prædestinare, eo modo quo ait Augustinus de Prædestin. sanctorum cap. 10. quòd prædestinatione Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse facturus, & alibi, prædestinare est ea, quæ sunt in præscientia, disponere, & ordinare, quia Deus non disponit, neque ordinat, vt homo cadat. vnde illa verba, *Et quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati.* non possunt intelligi nisi causaliter. Idem in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 21. *Manet* (inquit) *ad quærendam salutem arbitrij libertas, sed admonente priùs Deo, & adiuuante ad salutem, vt vel eligat, vel sequatur, & initium salutis nostræ Deo miserante habemus; vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est.* Alia plura testimonia adduci possent ex Augustino ad eandem sententiam probandam, vix enim est liber, in quo de libero arbitrio, & Dei gratia tractet, vbi etiam non doceat, Deum in homine iustificando suas partes relinquere nostræ voluntati, neque operari salutem nostram sine nobis liberè cooperantibus, & consentientibus. ita in lib. de prædestin. sanctorum cap. 19. de bono perseuerant. cap. 13. & tract. 16. in Ioann. & 53. hæc autem omnia proliziori fortè oratione, quàm opus foret, sum prosecutus, propter eos, qui contendunt, contrarium docere Augustinum, quod illorum pace nullam veritatis speciem habere potest, tot eiusdem Augustini testimoniis tam apertè reclamantibus.

CAPVT XV.

Probatur veritas secundæ opinionis capite præcedenti recitatæ.

VEritas ista non sola D. Augustini fulcitur 1. autoritate, sed deducitur euidenter ex diuina Scriptura, nimirum ex Euangelio D. Ioannis cap. 1. ibi enim de iis, qui in Christum credunt, ait quòd *dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius.* cuius loci, etsi multæ Doctorum expositiones in medium afferantur tum à Cardin. Toleto, tum ab aliis diuinæ Scripturæ interpretibus, nulla tamen magis propria videtur, quàm illa D. Augustini lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum ad Bonifacium cap. 3. omissis aliis ex eodem Augustino citatis cap. præcedenti, & Chrysostomi homil. 9. in eundem locum D. Ioannis. Ea verò est, eis, qui credunt in nomine Christi per gratiam vocantem, tribui potestatem, vt Aug.

cooperando eidem gratiæ fiunt filij Dei per generationem, & gratiam iustificantem. Posse namque fieri filios Dei, datur à Deo sine nobis; at fieri filios Dei, pendet etiam ex nobis. Verba
Chrysost. Chrysostomi inter alia notanda sunt. *Et cur* (ait) *non dixit, fecit eos filios Dei fieri, vt ostenderet multa nobis opus esse diligentia, vt adoptionis nobis per Baptismum impressam imaginem puram seruemus, atque inuiolatam & intactam? Accedit ad hoc, quòd per eam particulam gratiam non tenere, neque sine labore nostro in nos infundi significatur; sed cùm ipsi volumus, tum eam impetramus; in nostra enim potestate est, filios Dei fieri, quippe nisi promptum ad eam accipiendam promptum animum exhibeamus, neque donum ad nos vnquam accedit, neque quidquam in nobis operatur. Vbique igitur non violentum, non coactum, sed voluntarium peniculum, & liberum nobis ostendit arbitrium, quod in hoc loco significauit.* Hæc ille. Si autem in hominis potestate per Dei gratiam præuenientem positum est, fieri filium Dei, præbendo diuinæ gratiæ liberum assensum, & recipiendo gratiam iustificantem, erit etiam in hominis potestate positum, efficere, vt prima gratia, quam Deus ponit in nobis sine nobis, sortiatur rationem gratiæ prædestinationis, & ponat in nobis eundem effectum gratiæ prædestinationis, vel quòd retineat solùm rationem communis prouidentiæ supernaturalis. Qui enim dicunt, dari causam ex parte prædestinati, ob quam auxilium præueniens sortitur rationem gratiæ prædestinationis, nihil aliud intendunt dicere, nisi quod isti Doctores, immò quod D. Ioannes ait in his verbis; *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Et certè si non penderet aliquo modo ex libera hominis voluntate, fieri, aut non fieri filium Dei per gratiam iustificantem, sed ipsa gratia præueniens ita efficaciter, & physicè ad hanc filiationem prædeterminaret, vt non esset in potestate voluntatis sic prædeterminatæ, vt homo fiat, vel non fiat filius Dei, & gratia prædestinationis ponat, vel non ponat in nobis suum effectum, D. Ioannes non dixisset; *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, vt Chrysostomus aduertit, sed dixisset, *fecit eos filios Dei fieri*.

II. Secundum testimonium ad eandem veritatem comprobandam sumi potest ex epist. 2. ad Timoth. cap. 2. vbi de certitudine diuinæ prædestinationis verba faciens ait Apostolus, *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, nouit Dominus, qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis, qui inuocat nomen Domini. In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea, & argentea: sed etiam lignea, & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam verò in contumeliam.* Et ne quis diceret, si Deus me vas in contumeliam fecit, iam salus mea est deplorata, subiungit statim: *Si quis ergo emundauerit se ab istis* (scilicet peccatis, de quibus suprà dixerat) *erit vas in honorem sanctificatum, & vtile Domino, & ad omne opus bonum paratum.* Hæc Apostoli verba supponunt, & apertè indicant, in potestate hominis positum esse, efficere, vt præparatio gratiæ habeat in nobis effectum gratiæ prædestinationis, aut retineat solùm rationem prouidentiæ supernaturalis. Et quamuis nonnulli recentiores dicant, mentem Apostoli non esse, docere, hominem, qui est vas contumeliæ, per emundationem posse fieri vas in honorem; sed solùm velle ostendere, quibus notis discerni possint vasa honoris à vasis contumeliæ, signa autem sunt prædestinatio diuina, & emundatio, id est, emundationi se custodire ab iniquitate, maximè à crimine hæresis, de quo Apostolus suprà locutus fuerat. Hæc tamen illorum interpretatio, præter quod voluntaria est, videtur manifestam vim inferre tum verbis Apostoli, qui cùm ait, *si quis ergo emundauerit se*, loquitur de vera emundatione, quæ necessariò immunditiam supponit, tum etiam intentioni, & fini eiusdem Apostoli, qui erat, non solùm iustos hortari ad munditiam seruandam, sed etiam peccatores ad seipsos cum Dei gratia ab iniquitate mundandos, vt verba ipsa sonant, quæ si liceret ita interpretari, diuina Scriptura non parum detrimenti pati videretur: posset enim quis dicere, cùm diuina Scriptura peccatores hortatur, vt discedant ab iniquitate, & emundent seipsos à peccatis, sensum non esse, quòd illi, qui sunt vasa contumeliæ, possint reuera fieri vasa honoris per prætentæ vitæ emendationem; sed solùm velle ostendere, quibus signis aliquis discerni possit, quòd sit vas honoris. Et tandem quidquid sit de hac interpretatione, certè nostram tradunt Glossa, quæ Gloss.
est Chrysostomi in illum locum Apostoli ita scribentis: *Vides, vt non natura, carnalisue necessitatis sit, aureum esse, vel fictilem, sed nostræ tantummodo voluntatis. Ibi namque neque fictile vas aureum fieri potest, neque hæc in illius naturam conuerti: at verò hîc magna huius mutationis, & emigrationis facultas volentibus datur. Vas erat fictile Paulus, sed transijt in aureum. Vas fuit aureum Iudas, sed in fictile conuersum est.* Et D. Athanasius Alexandrinus, ex quo Chrysostomus non solùm sensum, sed etiam ipsa Athan.
verba videtur excepisse, vnde non opus est illa hic transcribere, cùm eadem ferè omnia habeantur in vtroque autore. Hæc autem habet Athanasius in Commentario illius secundæ epistolæ ad Timotheum.

Tertium testimonium ad idem suadendum III.
colligitur ex epistola ad Hebræos cap. 3. vbi ita euidenter hanc rem insinuat, vt nullum videatur relinquere dubitandi locum. Primò namque recenset primum ipsius prædestinationis effectum, quem Deus ponit in nobis sine nobis, qui est gratia præueniens, siue vocatio, cùm ait, *vnde fratres sancti vocationis cælestis partici-* ad Hebr. 3.
pes, considerate Apostolum, & Pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei, qui fecit illum, &c. mox vt ostendat, in nostra potestate situm esse, efficere, vt diuina vocatio sortiatur rationem effectus prædestinationis, subiungit, *Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius, tamquam famulus in testimonium eorum, quæ dicenda erant: Christus verò tamquam filius in domo sua, quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei vsque in finem firmam retineamus.* Dicet aliquis, At istud est minimè positum in nostra potestate, sed in sola Dei voluntate: nam si est mihi ex diuino decreto præparata gratia efficax, & perdurans vsque in finem, ego in gratia permanebo. Sin minimè, ego fiduciam illam, & gloriam spei vsque in finem tenere non potero. Hanc excusationem remouens Apostolus statim subiungit: *Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus; Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundùm diem tentationis in deserto*, &c. & paulo infrà; *Videte fratres ne sit in aliquo vestrûm cor malum incredulitatis discedendi à Deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec, Hodie, cognominatur, vt non obduretur*

fuerimus eius ex nobis fallacia peccati. Participes enim Christi effecti sumus, si tamen initium substantiae eius vsque in finem firmum retineamus. Ecce tibi, positum est in hominis facultate supposito Dei adiutorio, initium substantiae Christi vsque in finem retinere, hoc autem est, positum esse in hominis facultate, vt diuina gratia in nobis sortiatur effectum gratiae praedestinatorum.

Verùm potuisset aliquis contra Apostolum obiicere, vanè illum homines hortari, vt tenerent initium substantiae Christi vsque in finem, id namque in eorum potestate minimè erat propter diuinum iuramentum, & decretum, quo iurauit, aliquos minimè introire in gloriam suam. Hanc autem obiectionem remouens statim subiungit: *Quibus autem infensus est quadraginta annis? nonne his, qui peccauerunt, quorum cadauera prostrata sunt in deserto? quibus autem iurauit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt? & videmus, quia non potuerunt introire, propter incredulitatem illorum.* Ecce, quam ob caussam iurauit Deus, & decreuit aliquos ab aeterna gloria excludere, nimirum propter illorum incredulitatem. Vnde hinc duo manifestè colliguntur, alterum est, positum esse in hominis potestate, vt diuina gratia sortiatur in nobis effectum gratiae praedestinatorum: alterum, à regno gloriae homines non excludi aliquo decreto antecedente praescientiam praui vsus liberi illorum arbitrij, vt nonnulli arbitrantur, quemadmodum dictum est lib. praecedente & lib. sequente fusiùs dicemus. & ne ista videantur commenta ex proprio cerebro conficta,

IV. Adiiciemus in confirmationem eiusdem veritatis quartum testimonium sumptum ex eadem epistola cap. 4. vbi Apostolus exhortans
Ad Hebr. 4. Hebraeos, consentire diuinae vocationi, & non esse incredulos, sicut Patres illorum, qui propter incredulitatem non potuerunt introire in requiem, ita ait: *Timeamus ergo, ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis deesse. Etenim & nobis annuntiatum est, quemadmodum & illis.* & post pauca: *Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, scilicet requiem, & illi, quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt, ob incredulitatem, iterum terminat diem quendam, Hodie in Dauid, dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* & post pauca addit. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem, vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.* & infra cap. 12. *Contemplantes* (inquit) *ne quis desit gratiae Dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.* Et tandem si non est positum in hominis potestate efficere, vt diuina gratia ponat, aut non ponat in nobis effectum gratiae praedestinationis, vt quid obsecrans nos monet Apostolus prima ad Corinth. 15. stabiles esse, & immobiles, abundantes in opere Domini semper. & epistola 2. cap. 6. sollicitos esse, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus. & ad Hebr. 12. vt *ne quis desit gratiae Dei?* quid enim est gratiam Dei in vacuum recipere, nisi illam suo effectu frustrare? vt quid etiam iubemur, corda nostra Domino praeparare, & conuerti ad Dominum, vt ille conuertatur ad nos? vt quid, inquit Isaias cap. 30. expectare Dominum, vt misereatur nostri, & alia sexcenta, quibus plena est tota diuina Scriptura.

Praeter autoritates verò diuinae Scripturae potest eadem veritas confirmari autoritatibus Patrum, & Scholasticorum. Et quidem de autoritate D. Augustini videtur mihi, nullum, qui attentè, & integrè, & ex fide illius legat libros, dubitare posse, quamuis non desint, qui illum in contrariam sententiam traducere nitantur. V.
Praeter Augustinum verò hanc nostram sententiam apertissimè probat D. Prosper ad Capitula Prosper.
Gallorum. nam ad secundum ita ait de reprobis: *Qui tamen propter postrema crimina ea morte afficitur, quae ei propter illa, quae remissa sunt, debebatur. quod quia Dei praescientiam nec latuit, nec fefellit, sine dubio talem nunquam elegit, nunquam praedestinauit, & periturum nunquam ab aeterna damnatione discreuit.* & ad tertium. *Quòd ergo huiusmodi in haec prolapsi mala, sine correctione poenitentiae defecerunt, non ex eo necessitatem pereundi habuerunt, quòd praedestinati non sunt; sed ideo praedestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntaria praeuaricatione praesciti sunt.*

D. Ioan. Damascenus lib. contra Manichaeos ait: *Adnitamur facere, quod bonum est, atque boni fieri, vt simus ex numero bonorum, qui praecogniti sunt, atque praedestinati ad vitam aeternam.*

D. Thom. lib. 3. contra Gentes cap. 148. multa, immo omnia dicit, quae ad hanc veritatem illustrandam, & probandam euidenter iuuant. Etsi enim solùm videatur docere, quòd auxilium diuinae gratiae non cogat hominis voluntatem: tamen euidenter probat, quòd ita liberam illam relinquit, vt ex eius pendeat libertate, quòd ipsum auxilium diuinae gratiae ponat, vel non ponat in homine suum effectum, vt euidentissimè colligitur ex conclusione eiusdem capitis cùm ait: *Auxilium igitur, quod homini datur ad felicitatem consequendam, non est coactiuum. hinc est, quod Deuteron. 30. dicitur: Considera, quòd hodie proposuerit Dominus in conspectu tuo, vitam & bonum, & e conuerso mortem & malum, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius. Si autem auersum fuerit cor tuum, & audire nolueris, praedico tibi hodie, quòd pereas. & Ecclesiastici 15. dicitur: Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* Sed infrà cap. 159. rem ponit extra omnem dubitatem: proposita namque hac dubitatione, an rationabiliter homini imputetur, quòd ad Deum non conuertatur ex eo, quoniam sine Dei gratia id efficere minimè potest. *Ad huius*, inquit, *dubitationis solutionem considerandum est, quòd licèt aliquis per motum liberi arbitrij diuinam gratiam nec promereri, nec acquirere possit, potest tamen seipsum impedire, ne illam recipiat. dicitur enim de quibusdam Iob 21. Dixerunt Deo, recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus. Et Iob cap. 24. Ipsi fuerunt rebelles lumini. Et cùm hoc sit in potestate liberi arbitrij, impedire diuinae gratiae receptionem, vel non impedire, non immeritò in culpam imputatur ei, qui impedimentum praestat gratiae receptioni. Deus enim quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare, vult enim omnes homines saluos fieri, & ad cognitionem veritatis venire, vt dicitur 1. ad Tim. 2. sed illi soli gratia priuantur, qui in seipsis gratiae impedimentum praestant. Sicut Sole mundum illuminante in culpam imputatur ei, qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur, licet videre non possit nisi lumine Solis praeueniatur.*

VI. Eandem sententiam cogitur probare Scotus, si vera dicit in 2. d. 37. q. vnica §. *ad solutionem istorum de concursu voluntatis diuinæ & humanæ.* Vbi inter alia sic ait: *Vniuersaliter enim quidquid Deus dat antecedenter, daret etiam consequenter, quantum est ex se, nisi esset impedimentum. Dando autem liberam voluntatem, dedit etiam antecedenter opera recta, quæ sunt in potestate voluntatis, & ideo quantum est ex parte sui, dedit rectitudinem omni actui voluntatis, & voluntati ex consequenti daret, si ipsa voluntas quemcunque actum eliceret rectè agens ex parte sua.* Et quamuis loquatur de actibus, qui sunt ordinis naturalis, idem etiam diceret de actibus ordinis supernaturalis, & multo magis.

Andreas Vega lib. 2. de Iustificat. cap. 16. ad finem eidem sententiæ subscribens ait, Quòd *si ex libertate nostra non esset, vt quidam diuinæ motioni in suam ipsorum iustificationem assentirentur, & cooperarentur, alij verò minimè, cùm Deus paratissimus sit, omnes conuertere, & semper stet ad ostium cordis nostri, & pulset, cur non omnes conuerterentur, & iustificarentur. Quæ causa etiam proxima assignari potest, ob quam Deus vni peccatori pœnitenti maiorem gratiam largiatur, quàm alteri, nisi quia vnus feruentiùs se in Deum conuertit, & perfectiùs, quàm alter.*

Capreolus in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 3. ad 12. contra primam conclus. declarans efficaciam diuinæ gratiæ præuenientis ait: *Sic ergo ad argumentum. Dico, quòd Deus iuuat nos immediatè ipsum actum efficiendo, & quòd non ipse solus efficit actum, sed etiam ipsa voluntas efficit. sed vt iam tetigi, non solùm iuuat Deus ad bonum velle partialiter efficiendo, qui est communis modus, quo concurrit ad quemlibet agentis creati effectum quemlibet, vt in argumento dicebatur, sed etiam quodam modo speciali faciendo ipsam voluntatem partialiter concurrere, ita quòd ipsa voluntas partialiter concausat applicata, & quasi instrumentaliter mota à Deo ad sic partialiter concausandum, in qua tamen motione ipsa non necessitatur, sed instrumentum liberum existens, in cuius potestate est sequi motionem agentis, mouetur, vt agat ea, quæ non sic adiuta nequaquam agere posset.* Quam doctrinam confirmat testimoniis D. Augustini dicentis: *Certum est, nos velle, cùm volumus: sed ille facit, vt velimus bonum, de quo scriptum est, præparatur voluntas à Domino.* Et paulo infrà: *Ipse, vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. propter quod ait Apostolus: Certus sum, quia qui operatur in nobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu. vt ergo velimus sine nobis operatur: cùm autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum operatur, cùm sine illo vel operante, vt velimus, vel cooperante, cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valeamus.* Hæc ipse (scilicet S. Augustinus, cuius illæ erant sententiæ.) Per quæ verba patet, eum distinguere duplicem Dei modum operandi circa bonum velle nostrum. vnus est sibi proprius, in quo voluntas nostra non cooperatur, vt facere nos velle: ideo ait, Vt ergo velimus, sine nobis operatur, sine nobis, inquam, operantibus, vt scilicet velimus, quia licèt voluntas velit, & causet volitionem, non tamen facit, se velle, & causare volitionem. Nec tamen quia Deus facit, ideo ipsa non causat, sed potiùs ideo causat. Et propterea ad illud excludendum Augustinus in lib. de Corrept. & gratia cap. 7. de filiis Dei, de quibus ait Apostolus, quòd spiritu Dei aguntur, inquit,

Aug.

Aguntur enim, vt agant, non vt ipsi nihil agant. Alius est modus sibi, & voluntati communis, scilicet causare volitionem: ideo ait, cùm volumus, nobiscum operatur. Ex hoc Capreoli discursu habemus, gratiam præuenientem ita mouere voluntatem, vt relinquat in eius potestate, sequi motionem, vel non sequi. hoc autem est; quod dicimus, pendere ex nostra voluntate, quòd gratia præueniens ponat in nobis effectum gratiæ prædestinationis. Habemus adhuc clariùs, gratiam præuenientem poni quidem in nobis sine nobis; non tamen illam ponere in nobis effectum gratiæ prædestinationis, qui est velle bonum, & perseuerare in bono vsque in finem, sine nobis liberè cooperantibus. & hoc est solùm, quod dicimus in nostra assertione.

VII. Didacus Aluarez disput. 18. de Auxiliis numero 20. respondens cuidam instantiæ ait, Quòd *licèt motio prauia non sit in potestate voluntatis, tanquam in causa efficiente, cùm sit effectiuè à solo Deo: tamen supposita illa motione terminus illius motionis est in nostra facultate, videlicet operatio libera, ad quam datur talis motio: item est etiam in facultate nostræ voluntatis, seipsam impedire, ne habeat illam motionem.* Iam vides inter autores opinionum solùm de nominibus esse altercationem, & in re omnes conuenire.

Nazarius prima part. quæst. 19. art. 6. controu. 1. §. *Quartò considerandum.* versic. *est tamen eadem voluntas*, inquit, *Nam si homo culpa defectum diuinæ voluntati in beatitudinem ipsum eleuanti non obiiceret, vellet Deus illius salutem efficaciter.* ex hoc etiam nunc videas, quid rei intersit inter autores opinionum primo aspectu adinuicem repugnantium.

Omitto Molinam prima part. quæst. 23. art. 5. disput. prima memb. 11. conclus. 2. 7. & 8. Vasquez eadem prima part. disput. 92. cap. 2. & Lessium in disput. Apologet. cap. 10. ad tertium argumentum, qui ex professo hanc rem tractant, & defendunt.

VIII. Eandem quoque sententiam defendere coguntur illi Doctores suprà citati, qui affirmant, dari causam nostræ prædestinationis ex parte nostri liberi arbitrij, non quidem meritoriam etiam de congruo, neque causam positiuam, sed negatiuam tantùm, quæ consistit in ablatione, & remotione impedimenti ipsi diuinæ gratiæ. non enim loquuntur de ablatione impedimenti in ordine ad primum effectum diuinæ prædestinationis, qui est, hominem à Deo sua gratia præueniri, aut moueri, aut excitari. quia sicut non est in potestate hominis ponere impedimentum Deo, ita vt non præueniatur diuina gratia, & diuino lumine, sed solùm est in potestate hominis, quando per Dei gratiam præuenitur, illi assentire, vel impedimentum apponere; ita ineptissimè dicerent, hominem remouere impedimentum diuinæ gratiæ respectu primi effectus prædestinationis, qui est ipsam gratiam præuenientem poni in nobis. vnde restat, vt cùm dicunt, dari causam nostræ prædestinationis ex parte nostræ voluntatis, quatenus ipsa voluntas remouet impedimentum diuinæ gratiæ, loquantur de causa prædestinationis non respectu, & comparatione primi effectus, sed solùm respectu effectuum posteriorum. Quæ sententia sic declarata, sicut absque dubio est declaranda, nullam continet erroris suspicionem, sed est Catho-

Catholica, & (vt puto) verissima: non enim est inconueniens assignare aliquam causam prædestinationis ex parte prædestinati comparatione effectuum posteriorum à primo, immo omnes illam assignant, sed tota quæstio, saltem quoad ad fidem attinet, versatur circa primum effectum ipsius prædestinationis.

Eandem sententiam coguntur defendere illi omnes, qui sustinent, auxilium gratiæ cooperantis quoad vsum subiacere potestati liberi arbitrij, & ex duobus æqualiter affectis, & eodem modo vocatis, vnum pro sua libertate posse diuinæ vocationi consentire altero non consentiente, quæ sententiæ, siue sint veræ, siue non, illam tamen assertionem nostram defendere tenentur.

Demum probatur dicta assertio vnica ratione in hunc modum, Posita in homine quacunque gratia quantumcunque efficaci poterit homo dissentire, & illam abijcere. Ergo in potestate hominis est, quod talis gratia ponat in ipso effectum gratiæ prædestinationis, vel quod retineat solùm rationem generalis prouidentiæ supernaturalis. Consequentia est clara, quia si potest gratiæ dissentire, & illam abijcere, potest impedire consensum, & (vt rectiùs dicam) illum non elicere, & tunc illa non habebit gratiæ prædestinationis rationem, Antecedens verò est doctrina Concilij Tridentini sess. 6. de Iustificat. cap. 5. & can. 4. vulgatissima, cuius Concilij autoritati, etsi variæ responsiones sint excogitatæ, per distinctionem de sensu diuiso ac composito, & de gratia sufficienti & efficaci, nullam tamen illarum dubium auferre, hac vnica ratione demonstratur, quia mens Concilij est, ostendere contra Caluinum (vt ipsemet in Antidoto ad illum locum fatetur) voluntatem, dum illa mouetur per diuinam gratiam, liberam esse, & liberè consensum eidem gratiæ præbere: quia ita diuinæ gratiæ motum sequitur, vt illam abijcere possit, & ita consentit vt possit dissentire, si velit. Vbi ergo voluntas ita diuinæ gratiæ motum sequitur, vt mota non possit non sequi, & ita consentit, vt mota non possit dissentire, illa libera non est. & demum quamcunque responsionem demus huic argumento, eandem Caluinus dabit argumento ipsius Concilij Tridentini.

Conc. Trid.

CAPVT XVI.

Aduersariorum argumenta contra doctrinam duobus capitibus præcedentibus traditam afferuntur, atque soluuntur.

I. CONtra doctrinam hanc duobus præcedentibus capitibus à nobis traditam, & firmatam, militant plura argumenta Caluini lib. 2. Institut. cap. 2. 3. & 5. & lib. 3. cap. 2. & 21. Verùm quoniam intentio illius est, probare illis argumentis, efficaciam diuinæ gratiæ humanæ voluntatis libertatem respectu actuum supernaturalium, maximè nostræ iustificationis, euertere, illa in opportuniorem locum, scilicet in lib. 9. reiecimus, nunc ea solùm adducimus, ac soluemus, quibus nonnulli Doctores Catholici arbitrantur, se probare, non posse ex parte prædestinati assignari causam, etiam sine qua non, præparatio diuinorum auxiliorum sortiatur rationem, & effectum prædestinationis. Omnium autem argumentorum, quibus illi hoc suadent, quæque multa sunt, summa hæc esse videtur.

Primò, quia sancti Patres, [illegible] & diuinæ Scripturæ sæpius inculcant, Deum corda hominum, prout vult, mutare, auferre, & conuertere, facere vt faciamus, & operari in nobis velle, & perficere pro bona voluntate. Iob cap. 12. Paralipom. lib. 2. cap. 30. Prouerbiorum 21. Canticorum cap. 1. Ezech. 36. Esther 14. Isaiæ 30. Ioan. 6. Actuum 16. ad Philippens. 2.

Respondetur primò ex diuina Scriptura nos etiam habere, posse hominem sibi facere cor nouum, Ezechiel. 18. *Proijcite à vobis omnes præuaricationes vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum, & quare moriemini domus Israel.* & conuertere se ad Deum, & à Deo pro sua libertate, ibid. per totum, & Ioelis cap. 2. & eundem hominem suam salutem operari, 1. ad Corinth. 15. *Operatus ergo sum non ego, sed gratia Dei mecum.* Ad Philip. 2. *Cum timore, & tremore salutem vestram operamini,* & seipsum à peccatis emundare, 2. ad Timoth. 2. *Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem.* quæ tamen omnia intelligenda sunt supposito auxilio diuinæ gratiæ præuenientis.

Secundò respondetur, omnia loca diuinæ Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, in quibus docetur, Deum corda hominum immutare, conuertere, auferre, & alia similia, duobus modis intelligi posse, vno modo quod Deus corda hominum commutet, physicè influendo in illa aliquid, quo posito non sit in hominum libera optione, in quam libuerit partem se vertere, neque sit in hominis potestate diuinæ motioni præuenienti suum consensum apponere, aut non apponere, & hunc sensum videntur accepisse arguentes, si aliquid intendunt concludere, qui tamen neque est intentus à diuina Scriptura, & Patribus, neque in se verus. Licèt namque posset Deus humanas voluntates, quocunque vellet, conuertere etiam inferendo necessitatem: id tamen non efficit comparatione actuum moralium, quos in libera hominis optione relinquit. Alio modo possunt eadem testimonia sic intelligi, quod Deus hominum voluntates immutat, & corda conuertit, & aufert, & tribuit: præueniendo hominum voluntates tali vocatione, cui scit, quod illi pro sua libertate sunt infallibiliter consensum præstituri. & hic sensus est verus, & intentus à diuina Scriptura, & Patribus, iuxta quem sensum non sequitur, quod cùm homo præuenitur per diuinam gratiam, quantumcunque illa efficax sit, non sit positum in eius facultate, apponere illi suum liberum consensum, vel illum non adiungere. quem si non adiungeret, quod vt diximus, pro sua libertate facere posset, illa gratia præuenientis nunquam sortiretur rationem, & effectum diuinæ prædestinationis.

Secundò argumentantur ex eo, quoniam influxus gratiæ præuenientis est influxus immediatus in hominis voluntatem, eam physicè præmouens, ac prædeterminans ad actualiter operandum. Ergo omnis bonus vsus liberi arbitrij, & quæcunque alia operatio pia, etiam vt emanat à libero arbitrio, est prædestinationis effectus, & gratiæ non solùm in genere causæ moralis, sed etiam verè efficientis. II.

Respondetur, illud antecedens non ab omnibus admitti, tamen illo admisso iuxta sensum lib. 8. & 9. explicandum, negatur consequentia. est enim doctrina D. Th. de veritate q. 6. a. 2. ad 10. immò D. Augustini, & Damasc. si propriè ac strictè loqui velimus de diuina prædestinatione, Deum ex sola sua prædestinatione, quæ facit ipse non autem, quæ nos facimus, vnde ibid. ad 4. inquit, quod meritum nostrum & est ex gratia, & est ex libero arbitrio D. Thom.

non

non autem subiacet prædestinationi, nisi secundùm quod est ex gratia, quæ à solo Deo est. vnde id, quod ex nostro arbitrio est, prædestinationi subesse dicitur per accidens. & hanc doctrinam repetit in summa 1.2.q.174.art.1.in corpore, quod similiter firmat auctoritate Damasceni, ex qua euidenter habetur consensum liberi arbitrij, quem præstat diuinæ gratiæ, esse effectum prædestinationis non sub ea ratione, qua est à libero arbitrio, sed sub ea ratione, qua est à gratia.

Vel potest secundò responderi distinguendo hoc consequens. Ergo omnis bonus vsus liberi arbitrij, & quæcunque alia operatio, etiam vt emanat à libero arbitrio, est effectus prædestinationis, & gratiæ, &c. potest enim habere duplicem sensum, primus est, quòd huiusmodi bonus vsus, quatenus emanat à libero arbitrio, est etiam effectus diuinæ gratiæ, & prædestinationis, quia Deus eã sine gratiam præparauit, & in tempore contulit, vt homo per liberum arbitrium talem vsum bonum eliceret, quem sciebat, quod certissimè eliceret, si talem gratiam illi conferret, & quia ipsum liberum arbitrium per diuinam gratiam roborauit, ad eliciendum huiusmodi bonum vsum, quem sine illa omnino non eliceret.

Secundus sensus est, quòd talis bonus vsus liberi arbitrij, etiam vt emanat à libero arbitrio, sit effectus gratiæ, & prædestinationis, quia eadem omnino & præcisè sit causalitas liberi arbitrij cum causalitate ipsius gratiæ, nullamque habeat ipsum liberum arbitrium propriam causalitatem circa ipsum bonum vsum, & circa aliam quamcunque piam operationem, nisi eam, quæ est gratiæ causalitas. Et quidem iuxta primum sensum admitti potest consequens, sed ex illo, aut cum illo non est necesse admittere, nullam causam posse assignari ex parte prædestinati, ob quam præparatio diuinorum auxiliorum sortiatur effectum gratiæ prædestinationis, vt de se patet. Iuxta verò secundum sensum omnino neganda est consequentia, neque enim diuina gratia quantumcunque efficax voluntatem humanam ita physicè determinat, vt ob talem determinationem voluntas non habeat suum modum causandi distinctum, & proprium, sicut habent aliæ secundæ causæ creatæ, neque inconueniens est dicere liberum arbitrium etiam in ordine ad actus supernaturales, quos minimè elicere potest sine Dei gratia, habere suam propriam causalitatem, distinctam à causalitate ipsius primæ causæ, ita vt dici nõ possit actũ supernaturalem sub ea præcisa ratione, qua est à secunda causa, non esse à prima: quia aliàs tolleretur omnis causalitas
Caietan. secundarum causarum, vt notauit Caietan. 1. part. q.19. art. 8. ad argumenta Scoti, & nos suprà latè ostendimus, & rediret error antiquorum Philosophorum dicentium, non ignem vrere, non aquam abluere, sed Deum esse, qui in igne vrit, & in aqua abluit, &c. quæ nimia est religiositas, aut potius stultitia.

III. Tertiò potest ad hoc clariùs dici, effectus diuinæ gratiæ & prædestinationis esse in duplici differentia, alios quos Deus ponit in nobis sine nobis, neque dependentes à nostro libero arbitrio, quatenus liberum est; alios verò, quos Deus non ponit in nobis sine nobis, & sine nostro libero arbitrio, in cuius potestate reliquit, vt ponantur in nobis, vel non ponantur. Primi generis est prima gratia præueniens: secundi autem generis sunt bonus vsus liberi arbitrij, & piæ operationes, & merita nostra in ipsa diuina gratia fundata. respectu effectuum primi generis non est in hominis potestate efficere, vt præparatio diuinorum auxiliorum sortiatur rationem prædestinationis; sed respectu effectuum secundi generis id non solùm non est inconueniens, sed maximè necessarium, supposito, quòd Deus hominis salutem in eius liberi facultate posuerit. Neque obstat, quòd etiam ipse bonus vsus liberi arbitrij sit effectus diuinæ gratiæ: quia, vt dictum est, ita est effectus gratiæ, vt tamen in potestate ipsius liberi arbitrij sit, talem effectum poni, vel non poni, & hoc nobis sufficit. & sane qui ita arguunt, bonus vsus liberi arbitrij est effectus prædestinationis, & diuinæ gratiæ. Ergo non est in potestate liberi arbitrij efficere, vt præparatio auxiliorum sortiatur effectum, aut rationem prædestinationis, latenter innuere videntur, gratiam ipsam ita liberum arbitrium efficere, vt ad producendum actum liberi consensus, aut non verè efficienter se habeat, aut non ita liberè, vt illum non producere non possit: aliàs non video, quid virium habeat illorum argumentum ad suadendum, quod illi prætendunt.

IV. Tertiò argumentantur nonnulli, quia auxilium efficax Dei est causa adæquata, quòd homo conuertatur, neque enim supernaturalis consensus est à gratia, & libero arbitrio, vt à duabus causis partialibus, sicut vnus tractus nauis à duobus trahentibus, sed Deus per auxilium efficax diuinæ gratiæ facit, vt faciamus. Ergo bonus vsus liberi arbitrij supernaturalis, etiam quatenus emanat à libero arbitrio, est effectus diuinæ prædestinationis.

Respondetur. Argumentum eandem continere æquiuocationem de causa adæquata, nam duobus modis intelligi potest, auxilium efficax esse causam adæquatam consensus supernaturalis, vno modo in suo ordine, alio modo simpliciter, & omnibus modis. Si accipiatur causa adæquata primo modo, admittitur antecedens, & sequela, & totum argumentum, sed nihil sequitur contra veritatem doctrinæ à nobis traditæ: Deus enim & efficax auxilium est causa adæquata ordinis superioris, quæ tamen requirit concursum, & causalitatem secundarum causarum ordinis inferioris, sine quibus ipsa prima causa nunquam ponit effectum in esse. vnde quemadmodum prima causa superior est causa omnis effectus, qui prouenit à causa inferiori, non tamen sine concursu causæ inferioris vel libero, vel necessario secundùm conditionem causæ inferioris: ita diuina gratia est causa consensus supernaturalis liberi arbitrij, etiam quatenus ille pendet à libero arbitrio, propter subordinationem, & dependentiam causæ inferioris à causa superiori in agendo, non tamen sine concursu libero eiusdem liberi arbitrij, quem illud potest non apponere. Et quemadmodum quoad omnes alios actus liberos nostræ voluntatis, qui sunt ordinis naturalis, dicimus, esse in potestate voluntatis creatæ efficere, vt Deus, qui est prima causa, ponat, vel non ponat in nobis ipsos effectus à libera nostra voluntate pendentes: ita de actibus supernaturalibus omnino dicere debemus, eadem enim est ratio de vtrisque quoad hoc, neque enim per hoc, quòd actus est ordinis supernaturalis, minus est in potestate liberi arbitrij, quàm si esset solum ordinis naturalis. Si autem accipiatur causa adæquata secundo modo, falsum omnino est, & absurdum, dicere, Deum esse causam adæquatam consensus nostri supernaturalis: quia hoc modo tolleretur causalitas propria ab ipsa voluntate.

V. Quartò argumentantur auctoritatibus D. Thomæ in 1. parte q.23. art.5. & 1.2. q.111. art.2. ad 2. D. Tho.

vbi

vbi dicit, quòd non est distinctum id, quod est effectus diuinæ prædestinationis, ab eo, quod est effectus liberi arbitrij, & quòd motus voluntatis, quo iustificamur, ita est motus voluntatis, quòd etiam totus est effectus diuinæ gratiæ, & de veritate q. 6. art. 2. ad 11. vbi dicit, hoc ipsum, quod est velle accipere gratiam, est nobis ex diuina prædestinatione.

Respondetur, verissimam esse doctrinam D. Thomæ; nam consensus nostri liberi arbitrij, & illius motus, & ipsum velle accipere diuinam gratiam, & quocunque alio nomine iste effectus nuncupetur, totus est à diuina gratia, & à Deo totalitate effectus, non autem totalitate causæ omnibus modis adæquatæ, secundùm omnem modum causandi. Diuina enim prouidentia, vt idem D. Thomas ait ibid. producit effectus per operationem causarum secundarum, & causalitas secundæ causæ, licèt pendeat à prima, præcisè spectata, quatenus est causalitas secundæ causæ, non est causalitas primæ causæ, nisi simus tam insani, vt velimus creatorem cum creatura confundere. Quare nihil vetat, ipsum motum, & consensum liberi arbitrij ita pendere ab ipsa voluntate, vt licèt sit totus à gratia, non ponatur in esse, si voluntas ipsa non velit, & toto argumento admisso nihil sequitur contra veritatem doctrinæ à nobis traditæ: nam admisso, quòd totus motus liberi arbitrij, sit à diuina gratia, & sit effectus prædestinationis, negari tamen non potest, ipsam diuinam gratiam non posse ponere in nobis hunc effectum sine nobis ita concurrentibus, vt possimus non concurrere. Et per hæc responderi potest ad alia, quæ iidem Theologi adducunt, quæ non sunt nouæ rationes, sed eiusdem argumenti repetitiones; poterant enim istæ rationes & aliæ, quas breuitatis gratia omittimus, vnico tantùm argumento perstringi, & vna solutione euacuari. fateamur namque liberum influxum voluntatis nostræ etiam sub ea ratione, qua emanat à libero arbitrio, esse dependenter à Deo tanquam à causa efficiente, ob dependentiam, quam omnis secunda causa habet à prima quoad esse, & operari, neque enim est hæc conditio propria solius influxus nostræ voluntatis, sed omnium secundarum causarum: sed cùm hoc fatemur, ita esse dependenter à Deo, vt nihilominus talis dependentia relinquat in facultate voluntatis ponere, vel non ponere ipsum influxum.

VI. Magis videtur vrgere testimonium D. Augustini lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2. cùm ait: Non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate, vt frustrà ille misereatur, si homo nolit. Videtur enim sic dicendo sententiam nostram apertè impugnare, qui dicimus positum esse in hominis potestate, efficere, vt præparatio diuinorum auxiliorum sortiatur rationem prædestinationis, aut solùm retineat rationem supernaturalis prouidentiæ.

August.

Nihilominus ex verbis immediatè sequentibus eiusdem Augustini, & toto discursu illius secundæ quæstionis apparet, illum nostræ sententiæ non solùm non refragari, sed fauere manifestissimè: subiungit enim statim causam, quare non sit positum in hominis potestate, vt Deus frustrà misereatur, si homo nolit, quia, si vellet (inquit) etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quemadmodum illis aptum esset, vt mouerentur, & intelligerent, & sequerentur. In hoc igitur sensu dixit Augustinus, non posse effectum misericordiæ Dei esse in hominis potestate, vt Deus frustrà misereatur, non quòd gratia præueniens ita voluntatem ad consensum determinet, quòd non sit in hominis potestate illum apponere, aut non apponere, etiam vt subsistat ipsi diuinæ motioni; sed quia potest illum, cuius vult misereri, vocare tali modo, quo videt, illum sic vocatum infallibiliter diuinæ gratiæ consensurum.

Quintò obiiciunt alij contra eandem sententiam, quia ex illa sequeretur, efficaciam diuinæ gratiæ præuenientis non pendere ex solo Deo, sed ex nostro libero arbitrio, nósque illi efficaciam tribuere nostris viribus, quod est absurdum. VII.

Respondetur negando consequentiam. aliud enim est liberum arbitrium tribuere vim, & efficaciam diuinæ gratiæ: aliud est diuinam gratiam sua sola efficacitate sine libero arbitrio non posse ponere in homine effectum, qui pendet ex ipso libero arbitrio, quatenus liberum est. Primum est falsum, quia gratia Dei est causa ordine prior, & superior, quæ non recipit vim, & efficaciam ab inferiori. Secundum autem verissimum est, neque videtur ab aliquo intelligente id, de quo loquitur, posse negari, cùm id negare videatur manifestam inuoluere contradictionem; neque ex secundo potest inferri primum, sicut ex hoc, quòd ea, quæ Deus decreuit non efficere absque concursu secundarum causarum liberarum, non potest efficere se solo absque libera earum cooperatione, non infertur, quòd secundæ causæ conferant ipsi Deo aliquam vim, aut efficacitatem in agendo. Et certè mirum videtur, quòd cùm illud argumentum æquè militet de omni alia actione secundarum causarum, quam Deus statuit non producere, nisi mediantibus ipsis secundis causis, argumentes eo vti nesciant, nisi cùm agitur de actu libero voluntatis creatæ ordinis supernaturalis.

Sextò obiiciunt. Si daretur causa ex parte prædestinati, ob quam præparatio mediorum sortiretur effectum, seu rationem prædestinationis, esset aliquid in homine, per quod seipsum discerneret, & de quo posset coram Deo gloriari contra Apostolum in epistola 1. ad Corinth. cap. 4. & D. Augustinum lib. 2. de Peccatorum meritis & remissione cap. 18. & lib. de Prædestin. sanctorum cap. 4. Probatur consequentia, quia posita æquali gratia præueniente in duobus, vnus potest pro sua libertate apponere consensum, altero illum non apponente. VIII.

August.

Respondetur in casu posito, quòd duo præuenirentur æquali gratia, si vnus consensum præstaret, altero minimè consentiente, ille qui consensum præstaret, non haberet, de quo posset coram Deo gloriari, aut quo seipsum discerneret: quia talem consensum suis viribus minimè præberet, sed per auxilium gratiæ præuenientis, & etiam per auxilium gratiæ cooperantis. Licèt enim homo diuina gratia præuentus se solo possit eidem gratiæ impedimentum ponere, non tamen se solo potest consensum illi præbere, & quando illum præbet, per auxilium gratiæ id facit: vnde non ipse se, sed Deus illum discernit. Et ita illum locum Apostoli interpretatur Augustinus lib. 2. de Peccatorum meritis & remissione cap. 18. & lib. de Prædestin. sanctorum cap. 5. Præter quòd ille locus Apostoli, *quis enim te discernit*, intelligendus est non supposito auxilio gratiæ diuinæ, nam illo supposito quis dubitet, hominem se ab alio homine discernere, cùm dicat diuina Scriptura 1. Regum cap. 7. *Præparate corda vestra Domino.* & Ioelis cap. 2. *Conuertimini ad Deum in toto corde vestro.* & 2. ad Timoth. cap. 2. *Quicunque ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem.* & 2. Petri cap. 1. *Satagite, vt*

August.

per

per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis. Augustinus verò illum locum adducit contra Pelagium, qui necessitatem diuinæ gratiæ ad bona opera negabat. Ex his autem facilè resolui poterit tertium dubium principale huius controuersiæ quod est.

CAPVT XVII.

Dubium tertium, vtrùm ex parte prædestinati detur causa prædestinationis, quoad tertium effectum, qui est perseuerantia vsque in finem.

I. QVod in hoc dubio cõtrouertitur apud Scholasticos, non est, an homo suis viribus absque auxilio supernaturali valeat in bono vsque in finem perseuerare, vel an perseuerantia vsque in finem sit donum supernaturale. Certum enim est, illam esse donum supernaturale, & non posse hominem sine speciali auxilio supernaturali in bono vsque ad finem vitæ durare: estque hæc doctrina de fide definita ab Ecclesia Catholica contra Pelagianos in multis Conciliis, & per multa Romanorum Pontificum decreta: nam inter alios errores Pelagianorum etiam istum docebãt, quòd homo si non de facto vitat omnia peccata, potest tamen ex naturæ viribus omnia vitare, item quòd Dei gratia sit necessaria, vt homo mundetur à peccato, non vt perseueret sine peccato. Videantur illorum errores suprà cap. 8. maximè secundus, quartus, septimus, decimus. Videantur etiam Semipelagianorum errores ibid. recitati propositione 35. 38. & 39. hos errores damnauit Ecclesia in Conciliis Millenitano, Arausicano, & Tridentino, vt ibi ostendimus. Sed quod ad præsens spectat, damnatur eorum error, qui docent, sine speciali auxilio supernaturali hominem posse in bono vsque ad
Concil. Carthagin. finem vitæ perseuerare in Concil. Carthaginensi in epistola ad Innocentium primum, & in Concil.
Cõcil. Milleuit. Milleuitano in epistola ad eundem Innocentium
Concil. Arausic. primum, & in Concil. 2. Arausicano, in quo cap. 15. dicitur: *Natura humana etiamsi in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adiuuante seruaret. vnde cùm sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine*
Conc. Trid. *gratia Dei poterit reparare, quod perdidit?* & in Concil. Trident. sess. 6. de Iustific. can. 22. vbi dicitur. *Si quis dixerit, iustificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseuerare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.*

Esse verò perseuerantiam in bono vsque ad finem vitæ donum Dei supernaturale, & speciale,
Cyprian. probant in primis D. Cyprianus in expositione
Augustin. orationis Dominicalis, D. Augustinus toto lib. de
Andr. Vega. bono perseuerantiæ, & inter recentiores Venerabilis Doctor Andreas Vega lib. 12. de Iustificat. cap. 11. vbi multa Conciliorum, & Pontificum decreta ad hoc probandum recenset, multas etiam sententias Patrum, Cypriani, Augustini, Hieronymi, Cyrilli, Bernardi, & Richardi nostri Victorini coaceruat, illorumque rationes expendit, & amplificat, quarum illa videtur præcipua, qua vsi sunt etiam Patres Concilij Carthaginensis in epistola ad Innocentium, & ante illos D. Cyprian. Quia nisi perseuerantia supernaturaliter à Deo nobis daretur, vanè & fallaciter Christus nos docuisset illam à Deo orationibus postulare, & impetrare: Christus autem nos docuit Patrem orare, vt ne nos inducat in tentationem. & Matth. 26. & Marc. 14. Apostolis dixit, *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.* quæ verba ponderantes Patres dicti Concilij in illa epistola: *Quos* (inquiunt) *non videat, inaniter à Domino peti, & fallaciter orari, cùm orando postulatur, quæ natura iam condita sufficientibus viribus obtinentur? Neque debuisse dicere Dominum Iesum Christum, Vigilate, & orate, sed tantummodo, Vigilate, ne intretis in tentationem.* De hac re videri possunt, quæ scribunt Scholastici post D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 10. D. Thom.

Illud ergo, quod circa præsens dubium controuertitur, est, an supposito, quòd ad perseuerandum in bono vsque ad terminum præsentis vitæ necessarium sit speciale Dei auxilium ordinis supernaturalis, & illud auxilium poni in nobis non pendeat ex nostro libero arbitrio, tamen pendeat ex eodem libero arbitrio, quòd huiusmodi auxilium ponat, vel non ponat in nobis suum effectum. Itaque præsens dubium idem ferè est cum dubio præcedenti: illud enim dubium, quod oritur circa secundum effectum prædestinationis, qui est conuersio impij, & illius iustificatio, illud idem oritur etiam circa tertium effectum, qui est perseuerantia in bono vsque ad exitum vitæ, & ex eisdem fundamentis, quibus illud resolutum est, etiam istud resolui potest. Sed quia non solùm circa illud, sed etiam circa istud est specialis controuersia, videtur specialiter examinandum, ac resoluendum. II

Sunt circa hoc dubium duæ opiniones Theologorum adinuicem pugnantes, & fortasse magis verbis, quàm sensu. Prima opinio est negatiua, quam vt illius autores explicent, dicunt primò, ipsum donum perseuerantiæ posse accipi dupliciter, vno modo pro ipso dono formali, siue pro auxilio præuenientis gratiæ, per quod Deus actiuè propriè efficit, vt homo velit perseuerare, & perseueret vsque in finem: altero modo pro effectu ipsius doni perseuerantiæ, qui comprehendit actus liberos, videlicet ipsum velle perseuerare, & alios actus bonos morales, per quos adimplet diuina mandata. Secundò notant, donum perseuerantiæ duobus modis dici efficax, vno modo tanquam in actu primo, alio modo in actu secundo. Esse autem efficacem in actu primo, est prius natura, quàm voluntas operetur, tribuere illi vires efficacissimas, vt velit. Esse verò efficacem in actu secundo, est actualiter, & in exercitio efficere consensum voluntatis vnà cum ipsa voluntate. His prænotatis suam sententiam istis conclusionibus declarant. Prima conclusio: Donum perseuerantiæ in ratione doni, & efficacia illius nullo modo pendet effectiuè ex libera cooperatione nostri liberi arbitrij, sed à solo Deo, atque ab efficaci, & absoluto decreto voluntatis eius, qui pro sua misericordia tribuit illud donum, cui vult. Secunda propositio: Si efficacia doni perseuerantiæ accipiatur in actu secundo pro efficientia, qua in nobis atque nobiscum efficit pias operationes, quibus iustus perseuerat vsque in finem, talis efficacia non est absque libera cooperatione arbitrij, non tamen dependet ab illa. Tertia propositio: Donum perseuerantiæ non tollit ab homine potentiam, qua potest non perseuerare, si velit, sed efficit, quòd cùm possit non perseuerare, infallibiliter perseueret.

Secunda verò opinio est affirmatiua docens, non pendere quidem ex libera hominis voluntate, quòd donum, & auxilium supernaturale ipsius perseuerantiæ ponatur in nobis: sed tamen illo posito pendere ex nostro libero arbitrio, quod ponat in nobis ipsum effectum actualis perseuerantiæ

vsque in finem, quemadmodum propter similiter dictum est de prima gratia prouenienti, quod illam poni, vel non poni in nobis, non pendet ex nobis, sed tamen illa in nobis posita, pendet ex nobis aliquo modo, quod ponat in nobis effectum consensus liberi arbitrij.

III. Circa has opiniones videtur primò dicendum, illas in re parum admodum distare, non enim est inter illas discrepantia circa tres conclusiones, quas ponit prima opinio: quia nullus, quod videre potuerim, dicit perseuerantiæ donum sub formali ratione doni, & illius efficaciam pendere ex libero nostro arbitrio: nullus etiam dicit, efficaciam eiusdem doni, qua efficit, & ponit in nobis suum effectum in actu secundo, pendere à nostro libero arbitrio: nullus etiam negat, quòd donum perseuerantiæ faciat homines certò, & infallibiliter perseuerantes, itaut hæc duo simul stare valeant, hominem accipere à Deo donum perseuerantiæ, & hominem de facto non perseuerare, nam qui de facto non perseuerat, tale donum non accipit, & qui accipit, perseuerat, quia tale donum non accipitur, nisi ab illis, qui perseuerant: & dicere, hominem accipere donum perseuerantiæ, & non perseuerare, est dicere contradictoria, sicut dicere, homo currens non currit, & moriendo se non moritur. Fuit hæc quorundam Massiliensium ignorantia, quam redarguit Augustinus libro de bono perseuerantiæ capite 6. nolebant illi talem perseuerantiam prædicari, quæ vel suppliciter emereri, vel amitti contumaciter non posset: hos redarguit Augustinus, *Quia quid dicant, parum diligenter attendunt: de illa enim perseuerantia loquimur, qua vsque in finem perseueratur, quæ si data est, perseueratum vsque in finem est: si autem non perseueratum est vsque in finem, non est data, quod iam superius satis egimus. Non itaque dicant homines, perseuerantiam cuiquam datam vsque in finem, nisi cum venerit finis, & perseuerasse, cui data est, repertus fuerit vsque in finem.* Hæc Augustinus. ex quibus videtis, eos, qui dicunt, hominem accipientem donum perseuerantiæ de facto minimè perseuerare, contradictoria dicere.

August.

IV. Ex alio etiam capite cùm autores primæ opinionis concedant, illud donum, quod gratis à Deo nobis confertur, quoad actualem efficientiam, & in actu secundo non ponere in nobis suum effectum absque nostra libera cooperatione, & ita certò, & infallibiliter in nobis ponere suum effectum, vt tamen relinquat in homine potentiam, qua possit non perseuerare, si velit, si nomine potentiæ illi intelligant potentiam proximam, de qua eos loqui oportet, si ad rem loquuntur, non videntur quoad rem dissentire ab autoribus secundæ opinionis: nam illi, dum aiunt, dari aliquã causam ex parte prædestinati, ob quam præparatio talis doni sortiatur rationem, & effectum prædestinationis, hoc solùm volunt dicere, quòd donum perseuerantiæ non ponit in homine effectũ actualis perseuerantiæ, absque libera cooperatione liberi nostri arbitrij, & relinquit ipsum arbitrium ita liberum ad cooperandum, & perseuerandum vsque in finem, vt licèt de facto perseueraturum sit, tamen possit non perseuerare, si vellet.

Solùm videtur esse controuersia in modo loquendi, an propter hoc, quòd efficacia talis doni nõ est sine cooperatione libera nostri arbitrij, sit concedendum, talem efficaciam pendere ab ipsa cooperatione liberi arbitrij, & respectu talis effectus posse assignari causam ex parte prædestinati, & ex parte eiusdem posse dari aliquam causam, ob quam præparatio talis doni sortiatur rationem, & effectum prædestinationis. Autores namque primæ opinionis id negant, ne videantur concedere, gratiã Dei liberi nostri arbitrij esse pedissequam, & illius efficaciam ex eodem libero arbitrio pendere, & sic errori Pelagianorum & Semipelagianorum aliquo modo saltem in specie adhærere: autores autem secundæ opinionis cum Catholicis agentes, & ab illis se catholicè intelligi arbitrantes, id concedũt, ne videantur cum Manichæis, Lutheranis, & Caluinistis per efficaciam diuinæ gratiæ arbitrij nostri libertatem destruere. In re autem omnes conueniunt, ita prædicandam Dei gratiam bonorum omnium effectricem, vt per illius efficaciam arbitrij libertatem minimè auferamus.

V. Dicetur non solùm de modo, sed etiam de re discordiam esse inter autores vtriusque opinionis, nam qui primam sententiam tuentur, ideo negant, dari causam prædestinationis ex parte prædestinati comparatione huius effectus, qui est perseuerare in bono vsque ad finem, aut dari causam, ob quam præparatio talis doni sortiatur rationem prædestinationis, quia donum perseuerantiæ ad gratiam præuenientem spectat, auxilium autem præueniens efficax influit physicè non solùm in effectum, sed etiam in ipsam causam, quæ est voluntas & physicè mouet, & determinat ipsam voluntatem ad effectum, & illius influxus ordine rationis, & causalitatis est prior influxu ipsius voluntatis in eundem effectum: & ob hanc causam arbitrantur, non posse efficaciam talis doni pendere ab vsu liberi arbitrij, quia effectus non potest esse causa suæ causæ, neque causa dicitur pendere à suo effectu. Qui autem concedunt, ex parte prædestinati posse assignari causam, ob quam præparatio talis doni sortiatur rationem, & effectum prædestinationis, ideo affirmant, quia arbitrantur, influxum auxiliorum etiam præuenientium, & efficacium non esse influxum in ipsam voluntatem, sed cum illa in effectum, neque voluntatem physicè mouere, & prædeterminare, sed moraliter tantùm. Apparet igitur non solùm de modo loquendi, sed de re inter illos esse non leuem discordiam.

Respondeo, quidquid sit de physicis prædeterminationibus, & de quæstione illa, an concursus primæ causæ sit influxus in secundas causas, an solummodo cum secundis causis in illarum effectus, videri mihi adhuc de re, de qua modò agimus, solùm esse discordiam de modo loquendi, non de re ipsa, quod sic ostendo. Nam qui ponunt, concursum primæ causæ esse influxum in voluntatem ipsam, & voluntatem per efficax auxiliũ gratiæ præuenientis physicè ad consensum determinari, affirmãt nihilominùs, illam ita prædeterminare, vt relinquat in voluntate potentiam ad non consentiẽdum, & loquendo in subiecta materia dicunt, per efficax donum perseuerãtiæ voluntatem nostrã ita physicè prædeterminari ad perseuerandũ, vt tamẽ posset nõ perseuerare, si vellet: illi autem, qui dicũt cõcursum primæ causæ esse solum influxum in effectum, non autem in ipsam voluntatem, & physicas prædeterminationes negant, ideo illas negant, quia arbitrantur, illis admissis non relinqui in facultate voluntatis, posse apponere, vel nõ apponere consensum perseuerare, vel non perseuerare, sed necessitari ad ponendum consensum, & perseuerandum. Conueniunt itaque ambæ opiniones in puncto principali, quod est, posito in nobis dono perseuerantiæ relinqui in nostra voluntate libertatem, & potentiam ad perseuerandum, aut non perseuerandũ, & differunt in modo loquendi,

quoniam ob talem libertatem, & potentiam ad perseuerandum, vel non perseuerandum quidam admittunt hanc propositionem: Datur ex parte prædestinati aliqua causa saltem, sine qua præparatio doni perseuerantiæ non sortiretur effectum prædestinationis, quidam verò eam admittere recusant.

VI. Dicetur, cùm ipsemet consensus voluntatis ad perseuerandum sit effectus eiusdem prædestinationis, & doni perseuerantiæ, vix intelligibile est, illum posse habere vllam rationem causalitatis, quocunque nomine illa vocetur, in ordine ad diuinam prædestinationem, & ad ipsum donum perseuerantiæ.

Respondeo, influxum voluntatis propriè nullam habere causalitatem in ordine ad prædestinationem, aut ad donum perseuerantiæ, sed tantùm habet causalitatem in ordine ad effectum ipsius actualis perseuerantiæ, qui effectus licèt sit effectus diuinæ prædestinationis, est tamen effectus etiam liberæ nostræ voluntatis; & qui intelligit distinctionem illam de duplici genere effectuum, quorum Deus ponit aliquos in nobis sine nobis, alios autem non sine nostro libero consensu, & concursu, quam superiùs explicauimus, facilè intelliget, qua ratione etiamsi ipse effectus actualis perseuerantiæ, immo ipse influxus, & consensus voluntatis ad perseuerandum sit effectus diuinæ prædestinationis, & doni perseuerantiæ, nihilominus aliquo modo pendeat ex libera hominis voluntate, præparationem talis doni habere rationem, & sortiri effectum ipsius prædestinationis.

VII. Secundò respondeo ad principalem instantiam, licèt nonnulli sentiant, concursum primæ causæ non esse influxum in voluntatem, sed solùm in illius effectum; & voluntatem per auxilium gratiæ præuenientis non moueri physicè, sed moraliter tantùm: esse tamen alios, qui admittant, per auxilium præuenientis gratiæ moueri ipsam voluntatem non solùm moraliter, sed etiam physicè, & inter istos, & illos uihilominus solùm de modo loquendi esse controuersiam, non autem de re, quod suprà lib. 3. cap. 10. ad 11. & lib. 4. cap. 20. insinuatum fuit, & infrà lib. 9. cap. 8. ex professo est probandum.

VIII. Secundò videtur circa principale dubium dicendum, posse absque vllo erroris periculo concedi, dari ex parte prædestinati aliquam causam, ob quam præparatio doni supernaturalis finalis perseuerantiæ sortiatur rationem, & effectum prædestinationis, siue, quod idem est, dari ex parte prædestinati prædestinationis causam respectu effectus finalis perseuerantiæ. Hæc assertio sufficienter probatur omnibus testimoniis, & rationibus, quibus cap. 14. & 15. ostendimus, probabilem esse opinionem illorum, qui dicunt, posse assignari causam ex parte prædestinati, ob quam præparatio auxiliorum gratiæ præuenientis sortitur effectum, & rationem prædestinationis. Si namque potest assignari aliqua ratio prædestinationis ex parte prædestinati quoad secundum effectum prædestinationis, qui est consensus supernaturalis liberi arbitrij, multo magis poterit assignari quoad tertium effectum, qui est finalis perseuerantia in bono. Videtur autem hæc eadem assertio elici non

Conc. Trid. obscurè ex Concil. Trident. sess. 6. de Iustificat. cap. 11. dum inquit: *Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita & perficiet operans velle & perficere.*

Huc etiam tendere videntur illæ diuinæ Scripturæ exhortationes, quibus nos exhortatur, ad perseuerandum vsque in finem. Matth. cap. 10. & 24. & vt cum timore, & tremore nostram salutem operemur ad Philipp. cap. 2. vt qui stat, videat, ne cadat, prima ad Corinth. 10. & vt omni tempore vestimenta nostra munda à peccatorum sordibus seruemus, Ecclesiast. 9. & Apocalyps. cap. 16. & vt pugnemus, & vincamus, & custodiamus vsque in finem opera Dei, & teneamus, quod habemus, ne alius accipiat coronam nostram, Apocalyps. 2. & alia id genus frequentia, ex quibus habemus hanc assertionem satis euidenter probatam. Nam, vt

Augustini argumento, quo ille in lib. de bono perseuerantiæ cap. 2. & alibi frequenter vtitur, ad probandum quòd perseuerantia sit donum supernaturale, nos quoque instituto nostro applicantes vtamur, sicut ex eo, quod diuina Scriptura nos docet, postulare à Deo perseuerantiam, colligitur, ipsam perseuerantiam esse donum Dei supernaturale, ita ex eo, quia diuina Scriptura nos hortatur ad perseuerandum, & monet, cautos, & solicitos esse ne à Dei gratia excidentes amittamus spei nostræ confessionem, colligitur, esse in nostra potestate, & ex libero arbitrio nostro pendere, perseuerare vsque in finem, vel ab ipso fine excidere. Nam sicut vanè, & irrisoriè diuina Scriptura nos doceret postulare à Deo perseuerantiam, si illa Dei donum non esset, vt Augustinus ibi, & Patres Concilij Carthagin. in epistola ad Innocentium primum argumentantur: ita possumus nos argumentari, quòd vanè, & irrisoriè diuina Scriptura nos hortaretur ad perseuerandum, si in nostra potestate positum non esset, & ex libero nostro arbitrio aliquo etiam pacto non penderet, quòd ipsum donum Dei supernaturale poneret in nobis, suum effectum. nam quæ maior ratio esse potest de vno, quàm de alio.

CAPVT XVIII.

Argumenta quædam contra prædicta afferuntur, & soluuntur.

Contra hanc doctrinam adducuntur à nonnullis recentioribus quædam testimonia Concilij Tridentini, & Augustini, nec non D. Thomæ, quæ operæ pretium est examinare, & explicare, ne fortasse aliquo pacto illi obesse saltem apparenter videantur. Primò itaque afferunt testimonium Concilij Trident. sess. 6. de Iustificat. cap. 13. dicentis, *Similiter de perseuerantiæ munere, de quo scriptum est, Matth. 10. & 24. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potest eum, qui stat statuere, vt perseueranter stet, & eum, qui cadit restituere, nemo sibi aliquid absoluta certitudine polliceatur,* ex hoc loco deducunt, donum perseuerantiæ non pendere ex libero arbitrio: nam aliàs posset aliunde haberi, quàm ex Deo. Quod si dicatur, illud donum haberi quidem à solo Deo effectiuè, sed Deum illud conferre cum præscientia, quòd posito illo in nobis liberum arbitrium sit liberè perseueraturum, ex qua præscientia tale auxilium sortitur rationem doni perseuerantiæ.

I. (margin: Augustin.) (margin: Conc. Trid.)

Contrà obiiciunt primò, quia Concilium absolutè, & formaliter loquitur de dono perseuerantiæ. Ergo quamuis actus producti à libero arbitrio moto à Deo per donum perseuerantiæ pendeant ex ipso arbitrio, tamen efficacia auxilij in ratione

doni

doni perseuerantiæ nullo modo pendet actiuè, vel tanquam à conditione, sine qua, non ex libera cooperatione nostri arbitrij.

Secundò obijciunt, quia Massilienses hoc modo explicabant donum perseuerantiæ, quòd Deus tribueret homini auxilium supernaturale, sine quo per liberum arbitrium perseuerare non poterat, sed tamen cum illo auxilio perseuerabat homo actualiter, si volebat, si autem nolebat, non perseuerabat, affirmabant autem donum illud amitti posse per hominis voluntatem, neque admittebant donum aliquod præoperantis gratiæ, per quod Deus actiuè propriè efficeret hominem ex nolente volentem, & perseuerantem, sicut colligitur ex epistola Hilarij ad Augustinum, in qua illorum errores reuelat, contra quos Augustinus in lib. de bono perseuerantiæ capite primo, secundo, sexto, septimo, octauo, & nono, ostendit, donum perseuerantiæ amitti non posse contumaci hominis voluntate.

Hilarius. August.

Respondetur, donum perseuerantiæ in ratione doni nullo modo pendere ex nostro libero arbitrio effectiuè, neque esse aliquem Theologum, quod videre potuerim, qui oppositum affirmet. Solum sunt aliqui dicentes, pendere aliquo modo ex libero hominis arbitrio, quòd tale donum ponat suum effectum in ipso homine, sicut pendet ex libero arbitrio, quòd Deus ponat in homine alios quoscumque effectus, quos de lege ordinaria non vult ponere in homine, nisi ipso homine liberè cooperante, & dicentes, pendere aliquo pacto ex libero hominis arbitrio, quòd tale donum habeat rationem doni perseuerantiæ, quatenus pendet aliqua parte ex eodem libero arbitrio, quòd huiusmodi donum ponat in homine suum effectum, neque contra sic dicentes aliquo modo facit autoritas Concilij Tridenti, neque autoritas D. Augustini, neque in hoc sensu Augustinus vnquam sententiam Massiliensium impugnauit, sed in alio sensu longè diuerso.

II. Ad cuius rei euidentiam notandum est, Massilienses tria de dono perseuerantiæ docuisse. Primò ad perseuerandum in bono vsque in finem hominem non egere speciali aliquo auxilio supernaturali, itaut, qui de facto perseuerant, habeant verè aliquod donum supernaturale, quod non habuerunt illi, qui de facto minimè perseuerant. Secundò quòd si homo egeat tali auxilio, illud tamen potest à Deo suppliciter emereri. Tertiò quòd illud donum potest contumaciter amitti, non enim tribuit homini, vt de facto perseueret, sed solùm, vt perseuerare possit, & donum illi arbitrantur auxilium, quod Deus modò tribuit homini, vt de facto perseueret, parum aut nihil distare ab auxilio, quod collatum fuit Adæ in statu innocentiæ. Primum autem dictum Augustinus refutat tanquam errorem in fide, & in eo refutando totus est in toto lib. de bono perseuerant. in quo ostendit, hominem, qui perseuerat, semper accipere à Deo speciale auxilium, quod non accipit, qui non perseuerat, & tale auxilium non solùm tribuere homini posse perseuerare, sed etiã de facto perseuerare, & plurimum per hoc ab auxilio Adæ in statu innocentiæ collato distare. Secundum dictum non solùm non reijcit, sed apertè admittit de bono perseuerantiæ cap. 6. dicens: *Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest, sed cum datum fuerit, contumaciter amitti non potest.* Tertium autem dictum nõ refutat tanquam errorem, sed tanquam manifestam inuoluens repugnantiam, & contradictionem. Qui enim dicebant, donum finalis perseuerantiæ posse contumaciter amitti, quid dicerent, minimè intelligebant, audiamus illius verba, quemadmodũ Augustinus illorum sententiam redarguat loco proximè citato. *Sed volunt* (inquit) *isti scribunt, isti fratres ita hanc perseuerantiam prædicari, vt eam vel suppliciter emereri, vel amissi contumaciter possit, vbi quid dicant, parum diligenter attendunt, de illa enim perseuerantia loquimur, qua vsque in finem perseueratur, quæ si data est, perseuerantum est vsque in finem, si autem nõ est perseueratum vsque in finem, non est data, quod iam superius satis egimus, non itaque dicant homines, perseuerantiam cuiquam datam vsque in finem, nisi cùm ipse venerit finis, & perseuerasse, cui data est, repertus fuerit vsque in finem.* Ex his verbis non solùm apparet, qui fuerit error Massiliensium, quem Augustinus redarguit, sed quæ sit illa perseuerantia, quam cùm data fuerit, docet non posse contumaciter amitti, & quam ob causam illa cùm data fuerit, contumaciter amitti minimè possit. quod vt clarius explicetur,

August.

Secundò notandum est, nomine perseuerantiæ duo intelligi posse. Primò enim intelligere possumus totam seriem auxiliorum diuinorum, & operum liberi arbitrij ex eisdem auxilijs profectorum, quibus homo semel constitutus in gratia perducitur vsque ad terminum vitæ. Secundò possumus doni perseuerantiæ nomine intelligere illud tantùm auxilium supernaturale, quo homo constituitur in termino viæ in Dei amicitia, & gratia. Et quidem si sermo sit de perseuerantia primo modo accepta pro serie auxiliorum vsque ad vltimum illud auxilium, quo iustus constituitur in termino viæ, præscindendo tamen ab illo vltimo auxilio, non est dubium, quin donum perseuerantiæ possit contumaciter amitti, sicut non est dubium, hominem constitutum in Dei gratia, posse ab illa excidere, etsi de facto non excidat: hæc enim est conditio cuiuscumque viatoris, etiamsi sit in gratia confirmatus, non enim ab Apostolis per gratiam confirmationis ablata est potestas peccandi, quamdiu viatores fuerunt; sed solùm tenuit eos gratia, ne de facto laberentur. Huc tendunt omnes diuinæ Scripturæ exhortationes, quibus nos hortatur ad perseuerantiam, non enim loquuntur de illa vltimata perseuerantia, qua quis in termino viæ constituitur, sed de perseuerantia, qua homo semel in Dei gratia constitutus cum diuino auxilio, quod etiam specialiter ad hunc effectum nobis traditur, seipsam impollutum à peccatorum sordibus custodit vsque ad terminum vitæ, Diaboli tentationes oblatas superando, & se in bonis operibus assiduè exercendo. De hac itaque perseuerantia si loquamur, primò dubium non est, illam posse amitti. Secundò si non amittitur, posse ex parte nostra assignari causam, ob quam non amittatur. Tertiò illam numerandam inter effectus diuinæ prædestinationis, & tandem quòd ex parte prædestinati possit assignari aliqua causa prædestinationis comparatione huius effectus perseuerantiæ in bono vsque in finem. III.

Si autem loquamur de perseuerãtia accepta pro solo illo vltimo auxilio, quod Deus confert homini iusto in fine vitæ, per quod constituit illum in termino suæ viæ, adhuc distinguere oportet, nã duobus modis intelligere possumus, illud donum esse amissibile, vno modo antequam acceptum sit, quia potest homo se impedire, ne illud accipiat, cùm tamen infallibiliter esset accepturus, si impedimentum non poneret: alio modo postquã acceptum est. quod adhuc duobus modis contingit, IV.

vno modo in actu primo tantùm: alio modo in actu secundo, supposito namque, quòd illud auxilium sit de præuenientibus, oportet primò illud concipere in actu primo positum esse in nobis, antequam liberum arbitrium cum illo exeat in actum secundum. Rursus diuinum ipsum auxilium, vt iam acceptum in actu primo duobus modis concipi potest, vno modo sub præcisa ratione auxilij præuenientis præscindendo à præscientia, quòd liberum arbitrium pro sua libertate sit cooperaturum ipsi, & ab intentione, qua Deus illud confert ad hunc finem, vt liberum arbitrium de facto illi cooperando constituatur in termino suæ viæ: alio modo, vt collatum cum præscientia, quòd si illud conferretur, ipsum liberum arbitrium pro sua libertate esset cooperaturum, & ex intentione efficaci, vt cooperando constituatur in termino suæ viæ.

V. Ex his notationibus facilè apparet, quænam sit perseuerantia, quam Augustinus dicit non posse contumaciter amitti, & sub qua ratione illa sit inamissibilis. Primò namque si nomine perseuerantiæ accipiatur speciale illud auxilium, quo homo in Dei gratia, & amicitia in vltimo vitæ suæ termino constituitur, vt iam existens in homine, & habens in illo suum effectum in actu secundo, tale donum est prorsus inamissibile. implicaret autem manifestam repugnantiam in terminis, hominem sic accepisse donum perseuerantiæ, & posse tale donum contumaciter amittere, vt Augustinus optimè argumentatur in lib. de bono perseuerant. cap. 6. quia illa non est data nisi ei, qui de facto perseuerauit vsque in finem. Si autem non est perseueratum vsque in finem, iam talis perseuerantia non est data. De hac perseuerantia loquitur Augustinus vbicunque dicit, donum perseuerantiæ contumaciter amitti non posse: loquitur, inquam, de vltimo illo auxilio, per quod homo ponitur in termino viæ, vt iam accepto in actu secundo. Ita ipsemet expressè loco proximè citato fatetur, dicens: *Non itaque dicimus hominem, perseuerantiam cuiquam datam vsque in finem, nisi cùm ipse venerit finis, & perseuerasse, cui data est, repertus fuerit vsque in finem. dicimus quippe castum, quem nouimus castum, siue sit, siue non sit in eadem castitate mansurus, & si quid aliud diuini muneris habeat, quod teneri, & amitti potest, dicimus eum habere, quamdiucunque habet, & si amiserit, dicimus habuisse. Perseuerantiam verò vsque in finem, quoniam non habet quisquam, nisi qui perseuerauerit vsque in finem, multi eam possunt habere, nullus amittere: neque enim metuendum est, ne fortè cùm perseuerauerit homo vsque in finem, aliqua in eo mala voluntas oriatur, ne perseueret vsque in finem. Hoc ergo donum suppliciter emereri potest, sed cùm fuerit datum, amitti contumaciter non potest: cùm enim perseuerauerit quisque vsque in finem, neque hoc donum potest amitti, nec alia quæ poterat ante finem. Quomodo enim potest amitti per quod fit, vt non amittatur etiam, quod posset amitti?* Hæc Augustinus. Ex quibus habes, quæ sit perseuerantia, quam ille vocat inamissibile donum, quam ob causam illa sit inamissibilis, & quo tempore homini conferatur.

August.

Secundò, si loquamur de eodem auxilio, quod Deus confert homini in fine vitæ, vt accepto solùm in actu primo, ex intentione tamen, & ex præscientia infallibili, quod ponere debeat in homine suum effectum in actu secundo, tale donum est etiam inamissibile. quia sic acceptum, & conceptum habet rationem effectus diuinæ prædestinationis, & sub tali ratione est inamissibile eo modo, quo dicimus etiam prædestinatum, quatenus est prædestinatus in sensu composito, non posse damnari: quia implicat, gratiam prædestinationis, quatenus talis est, non ponere in prædestinato suum infallibilem effectum.

Tertiò, si loquamur de eodem finali auxilio supernaturali concepto solùm in actu primo, secundùm suam entitatem, præscindendo ab intentione, & præscientia futuræ cooperationis liberi nostri arbitrij, illud donum amitti potest. Probatur, quia etiam gratia, quæ primò tribuitur ipsi prædestinato, vt sic concepta obijci potest, quantumcunque efficax illa sit, vt dicit Concil. Trident. sæpe allegatum in sess. 6. cap. 5. & can. 4. sensus enim huius propositionis est, quòd posita quacunque gratia præueniente, quantumcunque efficaci, quandiu illa solùm concipitur in actu primo, liberum arbitrium potest pro sua libertate illi assentire, vel dissentire, esto ipsi gratiæ efficaci de facto minimè sit dissensurum. VI.

Quartò, si loquamur de eodem finali auxilio, vt nondum habito, illud potest contumaciter amitti: quia homo efficere potest, vt illud non accipiat, quod tamen nisi ipse esset in culpa, infallibiliter esset accepturus. Iuxta hunc sensum admittit Augustinus loco citato donum perseuerantiæ posse contumaciter amitti. *Sed ne fortè* (inquit) *dicatur, vsque in finem perseuerantiam non amitti quidem, cùm data fuerit, id est, cùm perseueratum fuerit vsque in finem, sed tunc amitti quodammodo, quando agit homo per contumaciam, vt ad eam peruenire non possit: sicut dicimus, hominem, qui non perseuerauit vsque in finem, amisisse vitam æternam, vel regnum Dei, non quod iam acceperat, & habebat, sed quod acciperet, & haberet, si perseuerasset. Verborum controuersias auferamus, & nonnulla etiam quæ non habentur, sed haberi sperantur, posse dicamus amitti.* In hoc sensu fortè dicebant nonnulli Massilienses, donum perseuerantiæ posse contumaciter amitti.

Tandem si nomine perseuerantiæ intelligamus totam seriem diuinorum auxiliorum, quæ homini in gratia constituto conferuntur ad vitandum peccata, & ad perseuerandum in Dei amicitia, talis perseuerantia potest contumaciter amitti, vt satis probant testimonia diuinæ Scripturæ suprà allegata. Et per hæc patet, quid dicendum ad testimonium ex D. Augustino allegatum, ille namque in libro de Bono perseuerantiæ, necnon in libro de Correpṭ. & gratia capite 8. & capite 12. cùm docet, perseuerantiæ donum, cùm datum fuerit, amitti non posse, loquitur de dono perseuerantiæ, quod confertur à Deo in fine vitæ, per quod homo in termino viæ constituitur, vt existens, & habens suum effectum in actu secundo. Cum quo stat, vt ex parte prædestinati possit assignari aliqua ratio, sine qua etiam tale donum, vt conceptum in actu primo non poneret in ipso prædestinato actum secundum.

Sed contra hanc responsionem est instantia, nam Augustinus dicit, ideo donum perseuerantiæ contumaciter amitti non posse, quia auxilium doni perseuerantiæ talis est naturæ, & efficacitatis, vt tribuat homini in bono liberrimam, fortissimam, inuictissimam, & perseuerantissimam voluntatem, & quia per tale auxilium Deus operatur in homine velle, & perficere, & facit, vt homo velit, & faciat, illum indeclinabiliter, & inseparabiliter agendo. ita enim ait Augustinus ipse locis proximè citatis ex lib. de Correpṭ. & gratia cap. 8. & cap. 12. VII.

Respon

Respondeo, legitimam interpretationem verborum Augustini colligi ex verbis illius, quæ habet eodem lib. cap. 8. vbi exponens verba illa, *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*, ait: *Intelligendum ergo orauit, ne fides eius deficeret, quid aliud rogauit, nisi vt haberet in fide liberrimam, fortissimam,* Aug. *inuictissimam, & perseuerantissimam voluntatem.* & lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 16. vbi ait, *Certum est, nos velle, cùm volumus, sed ille facit, vt velimus bonum, de quo dictum est: Præparatur voluntas à Domino, & à Domino gressus hominis dirigentur, & Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere. Certum est, nos facere, cùm facimus, sed ille facit, vt faciamus, vires præbendo efficacissimas voluntati.* Facere autem, vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, & præbendo nobis liberrimam, inuictissimam, perseuerantissimam, & fortissimam voluntatem, non est voluntatem nostram ita physicè præmouere, aut prædeterminare ad volendum, vt non sit in eius facultate velle, & non velle, & ex eius libertate non pendeat aliquo modo, vt ponat actum volendi: immo verò, qui sic mouet voluntatem, illam mouet, vt ipsa seipsam liberè moueat, & ex illius libertate pendeat eius motus, & in eius potestate positum sit, moueri, aut non moueri. Potest hæc res illustrari exemplo sumpto ex Actis Apostolorum cap. 3. Iacebat ad portam templi claudus quidam ex vtero matris suæ, Petrus Apostolus ait illi: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. quo dicto consolidatæ sunt statim bases eius, & plantæ. insuper apprehensa manu illius de terra eum leuauit, & ambulare fecit. Negari non potest, Petrum verè fecisse illum claudum ambulare, præbendo illi vires efficacissimas ad ambulandum, & manu illum subleuando, & iubendo etiam, vt ambularet, & nihilominus, quis negabit, relictum fuisse in libera voluntate eiusdem claudi, ambulare, vel non ambulare, & ex eius libera voluntate dependisse illum actum ambulandi? Ita Deus primò per auxilium gratiæ præuenientis vires liberi arbitrij sanat, & roborat. addo etiam, monet, & inclinat non solùm moraliter suadendo, alliciendo, & imitando, sed quodammodo physicè per immissionem piæ affectionis: mox extendens manum gratiæ adiuuantis liberum arbitrium de facto subleuat, & adiuuat ad volendum id, quod bonum est, & ad ambulandum, & perseuerandum in bono. & nihilominus ex libera hominis voluntate pendet etiam aliquo modo velle ambulare, & velle perseuerare.

VIII. Verùm obiiciet adhuc aliquis verba illa Augustini dicto loco cap 8. lib. de Corrept. & gratia. *An audebis dicere etiam rogante Christo, ne non deficeret fides Petri, defecturam fuisse, si Petrus eam deficere voluisset, id est, si eam vsque in finem perseuerare noluisset? Quasi aliud Petrus vllo modo vellet, quam pro illo Christus rogasset, vt vellet. Nam quis ignorat, tunc perituram fuisse fidem Petri, si ea, qua fidelis erat voluntas, ipsa deficeret, & permansuram, si voluntas eadem maneret. Sed quia præparatur voluntas à Domino, ideo pro illo non posset esse inanis oratio.*

Respondeo, verba sequentia, quæ nos supra adduximus, satis sunt, ad mentem Augustini declarandam, subdit enim: *Quando ergo orauit, ne fides eius deficeret, quid aliud rogauit, nisi vt haberet in fide liberrimam, fortissimam, & inuictissimam, & perseuerantissimam voluntatem.* Igitur orante Christo pro Petro, vt non deficeret fides illius, factum est vt Petri fides non deficeret: non quòd ablata fuerit à Petro libera facultas in fide persistendi, sed quia Christi oratio obtinuit, vt Deus Petri voluntatem tot diuinæ gratiæ præsidiis muniret, & roboraret, vt de facto nullo modo esset à fide ipsa defecturus, licèt pro sua libertate deficere potuisset, quemadmodum de quibusdam viatoribus in gratia confirmatis dicimus, illos firmissimis diuinæ gratiæ præsidiis ita fuisse munitos, vt nunquam à Dei gratia fuerint casuri, licèt pro sua ipsorum libertate illi cadere potuissent.

Verùm instant adhuc, Si concedendum esset, quòd efficacia doni perseuerantiæ penderet aliquo modo ex libera cooperatione arbitrij, sequeretur, quòd perseuerantia, quæ datur prædestinatis per Christum, non tribueret eis, vt actu perseuerent, sed solùm, vt possint perseuerare, si velint. Consequens est falsum, quia tunc donum perseuerantiæ, quod modò datur prædestinatis, non differret ab eo, quod collatum fuit Adæ in statu iustitiæ originalis, vt dicebant Massilienses, quorum sententiam confutat Augustinus lib. de bono perseuerantiæ cap. 7. & de Corrept. & gratia cap. 11. & alibi.

Respondeo negando sequelam: donum namque perseuerantiæ, quod modò Deus tribuit prædestinatis, non solùm dat illis posse perseuerare, si velint, sed etiam, vt de facto perseuerent, non quidem eorum voluntates ita afficiendo, vt non pendeat ex libera eorum cooperatione ipsum perseuerare, sed quia tribuit illis hoc donum taliter ipsorum voluntatibus contemperatum, & proportionatum secundùm omnes circumstantias, quod cum tali dono videt, illos pro ipsorum libertate esse infallibiliter perseueraturos.

CAPVT XIX.

An donum perseuerantiæ finalis aliquo modo cadat sub merito nostro.

I. ALia etiam ratione præter hactenus assignatas videtur supradicta doctrina posse à nobis probari, nempe dari aliquo pacto causam ex parte prædestinati, ob quam præparatio doni finalis perseuerantiæ fortiatur rationem prædestinationis, ex hoc etiam capite potest euidenter suaderi, quòd licèt præclarissimum illud donum non possit à nobis mereri de condigno, potest tamen ab homine in gratia constituto saltem misericorditer, & suppliciter impetrari, siue sub aliis verbis mereri de congruo. Et quòd donum perseuerantiæ possimus de congruo mereri, docet apertissimè idem Augustinus lib. de bono persever. Augusti. cap. 6. dicens: *Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest: sed cùm datum fuerit, amitti contumaciter non potest.* Eandem autem doctrinam tradit Augustinus toto illo libro, cum docet præclarissimum hoc donum esse nobis à Deo precibus impetrandum, quod etiam docuerat S. Cyprianus, cuius illas autoritates ibi passim citat. Idem autem est apud Augustinum, nos posse orationibus aliquid à Deo impetrare, quod posse de congruo illud emereri, vt colligitur ex epistola illius 105. ad Sixtum.

Deinde docet idem Augustinus lib. de Prædestin. sanctorum cap. 7. primum donum, quod homo accipit à Deo, esse fidem, & mediante fide cætera dona impetrari. & in epist. 105. probat hominem per fidem mereri aliquo pacto remissionem peccatorum exemplum Publicani, qui ex fide orabat,

orabat, dicens; Deus propitius, &c. & iustificatus est. Verba illius notanda sunt: *Sed nec ipsa (inquit) remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat: neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat, Deus propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus, merito fidelis humilitatis, quoniam qui se humiliat exaltabitur.* & tract. 44. in Ioan. reprehendens cæcum illum, quòd dixisset Pharisæis, *Nos scimus, quia peccatores Deus non exaudit*, inquit, *Adhuc inunctus loquitur, nam & peccatores exaudit Deus; si enim peccatores Deus non exaudiret, frustrà Publicanus ille oculos in terram demittens, & pectus suum percutiens diceret, Deus propitius esto mihi peccatori. & ista confessio meruit iustificationem, quomodo iste cæcus illuminationem.* & epist. 106. ait: *Si quis autem dixerit, quòd gratiam bene operandi fides mereatur, negare non possumus, immò verò gratissimè confitemur: hanc enim fidem volumus habeant, qua impetrent charitatem, quæ sola benè operatur, isti fratres nostri, qui multum de operibus gloriantur.*

II. Neque solutiones, quas adhibet istis authoritatibus Dominicus Soto lib. 2. de Natura, & gratia c. 4. sunt legitimæ, ait nanque, cùm Augustinus docet nos fide mereri iustificationem, non intendisse vnquam docere, quòd fides impetret iustificationem per modum alicuius meriti, sed solùm quòd fides docet nos, quomodo debeamus à Deo petere auxilium ad benè operandum. Nam cùm Augustinus dicat, esse aliquod meritum fidei, & per fidem nos mereri, & impetrare iustificationē, nullaque sint alia verba, aut periphrases, quibus clariùs potuisset exprimere, quòd fides mereatur aliquo pacto ipsam iustificationē, satis apparet, hanc non esse legitimam verborum Augustini interpretationem, sed manifestam deprauationem: hoc enim modo interpretandi verba Doctorum semel admisso, nescio quid certi ampliùs ex illis colligi poterit. Neque Augustinus hanc Soti interpretationem tradidit in lib. de Spiritu & litera cap. 13. vt ille arbitratur, quod satis constare poterit legenti verba illius absque alia declaratione.

Dominic. Soto.

Secundò respondet Augustinum epist. illa 105. cùm docet, Publicanum merito fidei obtinuisse gratiam iustificationis, loqui non de merito congrui, sed condigni, quo meruit non primam iustificationem, sed illius augmentum: putat nanque Sotus, sensisse Augustinum, quòd Publicanus antequam accederet ad templum, iam iustificatus esset, & post orationem solùm incrementum iustificationis, non autem iustificationem ipsam obtinuisse.

Verùm Augustinum sensisse, Publicanum per fidelem orationem non solùm augmentum iustificationis, sed iustificationem ipsam impetrasse, apertissimè constat ex illius verbis tum in dicta epist. 105. vbi ait, fidem Publicani impetrasse remissionem peccatorum, tum in dicto tract. 44. in Ioan. vbi dicit, quòd sicut fides cæci impetrauit illuminationem, ita fides Publicani iustificationem: fides autē cæci non obtinuit solùm augmentum illuminationis, sed ipsam illuminationem. Et notandum, quòd Augustinus nõ loquitur de fide nondum perfecta, qualis fides in Catechumenis reperitur. Accedit quòd Patres, qui interpretantur illum locum Lucæ, *descendit hic iustificatus ab illo in domum suam*, ita illum exponunt, vt pateat intelligendum esse de prima iustificatione, vt sit sensus, quòd Publicanus post orationem descenderit in domum suam accepta peccatorum remissione, Pharisæo ob suam superbiam eandem peccatorum remissionem minimè obtinente. Legitur idem Augustinus in Psal. 84. circa illa verba, *veritas de terra orta est*, & in lib. de sancta Virginitate, & D. Thom. 1. 2. q. 114. art. 9. ad 1. August.

Tertiò ait, Augustinum locutum fuisse more vulgi, quod solet dicere, hominem mereri à Deo iustificari propter aliqua bona opera moralia. Verùm si Augustinus in re adeò graui ex professo disputans cum Pelagianis, & cum illorum reliquiis more vulgi loquitur, quando vel maximè verborum proprietas seruanda est, difficile admodum erit, scire, quando ex propria sententia, & iuxta vocabulorum proprietatem loquatur. D. Thom.

Accedit ad hæc, quòd eandem sententiam alij quoque Patres ante Augustinum probauerunt, & post illum Scholastici ferè omnes. Ex Patribus illam docuerunt Origenes homil. 3. in Leuiticum, illam deducens ex illis verbis Psal. 31. *Dixi, confitebor aduersùm me iniustitiam meam Domino.* Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 18. Ambrosius sermone de eleemosyna, & serm. 2. de Pœnitentia, Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos, Cyprianus serm. 6. de Oratione Dominica, D. Gregorius Romanus, & alij quos citat Andreas Vega lib. 8. de Iustificat. cap. 7. & 8. & in opusculis de Iustificat. quæst. 7. conclus. 4. II.

Origenes. Tertull. Ambros. Hieron. Cyprian. Gregor. Papa. And. Vega.

Ex Scholasticis verò eandem sententiam apertè sequuntur D. Thom. Scotus, Bonauentura, Gabriel Biel, Marsilius, Almainus, Maior, Adrianus, Ferrar. Ioan. Rofensis, Tiletanus, Franciscus à Diuantria, immo & Erasmus, quos citant, & sequuntur Andreas Vega locis citatis, & Vasquez in 1. 2. disp. 218. cap. 3. quibus addere etiam possumus eundem D. Thom. in 4. dist. 45. quæst. 1. art. 1. quæstiuncula prima, & 1. 2. q. 114. art. 6. Vasquez. D. Thom.

III. Hinc verò deducitur argumentum ad probandam nostram assertionem: Minus probabile videtur, hominem extra Dei gratiam constitutum posse remissionem peccatorum, & gratiam iustificationis obtinere, & suis orationibus aliquo pacto promereri, quàm hominem in Dei gratia & amicitia constitutum, posse suis precibus donum perseuerantiæ aliquo modo, saltem de congruo, promereri; sed Augustinus, & alij tum Patres, tum Scholastici admittunt sine vllo erroris scrupulo hanc propositionem: Homo per orationes ex fide factas potest aliquo pacto remissionem peccatorum saltem de congruo mereri. Ergo etiam ista absque vllo erroris scrupulo concedi poterit, homo in Dei gratia, & amicitia constitutus potest saltem de congruo donum finalis perseuerantiæ promereri.

Confirmari potest hæc assertio, quia vnus homo in gratia, & Dei amicitia constitutus potest alteri mereri de congruo primam gratiam, quemadmodum D. Thomas communiter in hoc receptus docet in 4. d. 45. q. 2. art. 1. quæstiuncula 1. & 1. 2. q. 114. art. 6. Minus autē est hominem iustum mereri sibi vel aliis perseuerantiam in bono, quàm mereri aliis remissionem peccatorum, immo & primam gratiam, quia maius opus est ex impio iustum facere, quàm iustum in bono perseuerare. Nihil ergo videtur prohibere, quin concedi possit, posse hominem in gratia constitutum saltem de congruo mereri sibi finalem perseuerantiam. D. Thom.

Confirmari potest secundò, quia homo constitutus in gratia potest mereri sibi augmentum eiusdem gratiæ, vt omnes Theologi concedunt. Ergo à pari videtur mereri posse donum perseuerantiæ. Videatur Andreas Vega lib. 12. de Iustificat. cap. vltimo, & in Opuscul. de Iustificatione quæst. 13. & vltima, vbi ex professo hanc

propo-

propositionem defendit, & cum illo Vasquez 1. 2. quæst. 114. art. 9.

IV. Verùm contra hanc assertionem, & contra illius rationem videntur militare non leuia argumenta, & primò contra assertionem ipsam arguitur authoritate D.Thomæ 1. 2. q. 114. art. 9. vbi ex D.Thom. professo illam impugnat. docet enim, quòd perseuerantiam patriæ potest quidem homo mereri, non autem perseuerantiam viæ. Et ne quis statim dicat, illum loqui de merito non quidem congrui, sed condigni, hæc responsio præcluditur primò, quia ratio, cui D.Thom. nititur, æquè probat de merito congrui, sicut de merito condigni; est enim illius ratio. Quia principium meriti nullo modo cadit sub merito: sed dona supernaturalia, quæ conferuntur in via ad perseuerandū, sunt principium meriti, habent enim rationem mouentis principij in ordine ad ipsum meritum, hæc autem ratio æquè procedit de merito congrui, & de merito condigni. Secundò tollitur eadem responsio, quia D.Thom. data opera soluit præcipuum fundamentum, cui nititur nostra assertio: illud enim est, quod homo orationibus obtinet à Deo, potest cadere sub merito saltem de congruo; sed perseuerantiam homo constitutus in gratia potest à Deo suis orationibus impetrare, alioquin illam nostris precibus frustrà peteremus à Deo, vt arguit Augustinus lib. de bono perseuerant. Hoc autem argumentum soluens D.Thomas ibid. ad primum ait, quòd etiam ea, quæ non meremur, orando impetramus: nam & peccatores Deus audit, peccatorum veniam petentes, quam non merentur, vt patet per Augustinum super illud Ioann. *Scimus, quia peccatores Deus non exaudit.* alioqui frustrà dixisset Publicanus, *Deus propitius esto mihi peccatori*, vt dicitur Lucæ 18.

Respondeo primò, si D.Thom. fuisset in ea sententia, quam nonnulli ei tribuunt, vt negasset absolutè, hominem iustum posse etiam de congruo aliquo modo finalem perseuerantiam mereri, non deberemus ob illius authoritatem recedere à doctrina D.Augustini, maximè in libris de Prædest. sanctorum, quam summi Pontifices probauerunt: ibi verò nimis apertè docet, nos posse perseuerantiæ donum suppliciter emereri. neque verum est, quòd aliud sit, nos posse aliquid nostris precibus à Deo impetrare, aliud, nos posse illud mereri, & quod Augustinus solùm docuerit, posse nos orationibus hoc donum impetrare, non autem mereri. Primò, quia Augustinus vtitur hoc verbo *emereri*, nisi noster codex mendosus est. Secundò, quia ex hoc, quòd possumus aliquid petendo à Deo impetrare, probat, nos posse illud à Deo aliquo modo emereri. Audiamus illum epist. 105. dicentem. *Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat, neque nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat, Deus propitius esto mihi peccatori.* En Augustinus hæc duo confundit, Augustinus & pro eodem accipit, impetrare aliquid à Deo per fidelem orationem, & illud à Deo de congruo promereri. vnde quod adducitur à D. Thom. ex eodem Aug. super Ioan. c. 18 non facit ad probandum, quòd illud, quod oratione impetratur, non cadat sub merito de congruo, cùm idemmet Augustinus versans circa eundem locum D. Ioannis oppositum dicat, & nullus sit aptior modus autores exponendi, quàm per eosdemmet autores.

Secundò respondeo probabilissimum mihi esse, D. Thomam ibi non loqui de merito de congruo, sed solùm de merito condigni, quod propter tria mihi suadeo. Primò, quia D.Th. ferè semper ad mentem Augustini loquitur, maximè in rebus grauissimis ab eodemmet Augustino disputatis: neque probabile videtur, illum Augustini verba non legisse, aut sensum ignorasse, aut ab eius sententia sine vrgēte ratione recessisse. Secundò, quia cùm doceat, nos posse mereri perseuerantiam patriæ, non autem viæ, de eodem merito comparatione vtriusque necessariò loquitur: meritum autem, quo perseuerantiam patriæ meremur, non est meritum de congruo, sed de condigno. Tertiò, quia D.Th. in eadem q. art. 6. concedit, vnū hominē posse mereri alteri primā gratiam de congruo: non est igitur verosimile, illū suspicas statim obliū a. 9. negasse absolutè omne meritū de congruo.

Ad rationem autem illam insinuatam, quod est, principium meriti, non cadit sub merito, dici potest, illam veram esse comparatione eiusdem meriti, non autem diuersorum: nam gratia gratum faciens, quæ est principium meriti de condigno, cadit sub merito de congruo, quod oritur ex primis gratiis, quas Deus præuenit voluntatem, & illam disponit ad iustificationem, vt Doctores suprà in hoc capite citati passim docent.

Secundò contra eandem assertionem argumentatur Sotus loco cit. quia August. nullū aliud meritum agnoscit, nisi meritum de condigno. Si igitur donum perseuerantiæ de condigno nō possumus mereri, nullo modo illud sub nostro merito cadere potest. quòd autem August. nullum aliud meritū agnoscat, probat ex verbis illius lib. 3. Hypognosticon, vbi ait: *Præuenitur homo medicina, id est, Christi gratia, vt sanetur, & reparetur.* & quia Augustinus multis aliis in locis dicit, hominem per peccatum ita captiuū teneri, vt nullam ad bonum libertatem habeat, nisi priùs spiritu gratiæ liberetur. Ex quibus concludit Sotus, fidem, quæ antecedit gratiam iustificationis, esse inchoationem meriti exclusiuè, non autem inclusiuè. V. Sotus. August.

Respondeo, cùm tam aperta sint testimonia ex Augustino allegata, quibus ille testatur, hominem per fidem dono Dei acceptā mereri remissionem peccatorum, & hominē in gratia constitutum mereri donū perseuerantiæ, & illa non possint intelligi de merito condigni, necesse est dicere, Augustinum aliud meritum agnouisse. Immo cùm Massilienses agnouissent meritum congrui, vt indicat verba illa eiusdem in lib. de bono perseuerantiæ c. 6. *Sed volunt, vt scribitis, isti fratres ita hanc perseuerantiam prædicari, vt non vel suppliciter emereri, vel contumaciter amitti possit.* Illorum sententiā quoad meritum admittit, docens: *Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest, sed cùm datum fuerit, amitti contumaciter non potest.* Neque oppositū docet in lib. 3. Hypognost. aut alibi. Et ad intelligentiā autoritatum, quæ ex illo ad hoc propositū possunt adduci, notandum est, quòd sicut in naturalibus generatio substantialis duobus modis accipitur, vno modo pro introductione formæ substantialis in subiectum iam dispositū, quæ subitanea & instantanea est; alio modo pro tota serie dispositionum præcedentium ipsam introductionem formæ substantialis vsque ad vltimam, & pro ipsa etiā introductione eiusdē formæ, quo pacto accepta generatio non fit in instanti, sed successiuè; ita etiā in supernaturalibus nomine sanitatis spiritualis, iustificationis, & reparationis interioris hominis duo possumus intelligere, vel solā & perfectā illā hominis renouationem, & reparationē, quæ fit per infusionē gratiæ iustificantis, & fit in instanti, vel nō solam perfectam illam renouationem, per gratiam iustificantem, sed totam seriem dispositionum supernaturalium, quibus homo per Dei gratiam paulatim, & successiuè disponitur ad gratiam

iustificationis obtinendam, à prima vsque ad vltimam, & vsque ad ipsam actualem hominis renouationem.

Proportionaliter etiam loquendo de ipsa Dei gratia, per quam homo supernaturaliter renouatur, reparatur, sanatur, liberatur à peccati seruitute, & roboratur, duo possumus intelligere, vel solam gratiam gratum facientem, & auxilia actualia, quæ dantur cum illa, & post illam; vel totam seriem diuinorum auxiliorum, quæ Deus tribuit homini à primo vsque ad vltimum, vt peccata propria intelligendo, doleat, pœniteat, vt Diaboli tentationes vincere valeat, vt gratiam iustificationis obtineat, & vt illa obtenta in bono perseueret.

Eadem proportione nomine meritorū duo possumus intelligere, primò illud solum, quod prouenit ex gratia gratum faciente, & ex actuali auxilio, quod datur cum illa, vel post illam, quod est meritum perfectum, quodque vocatur meritum de condigno. Secundò possumus intelligere quodcumque meritum proueniens ex quocumque diuino auxilio supernaturali, siue illud habeat perfectam rationem meriti, siue non, siue illud sequatur gratiam iustificantem, siue etiam antecedat, quo pacto actus moraliter boni facti ex fide, & humilitate ab eo, qui est in peccato ante acceptam gratiam iustificationis, dicentur aliquo modo meritorij.

VI. Hæc autem omnia si applicentur doctrinæ D. Augustini, sufficient ad multa loca eiusdem Doctoris elucidanda, & legitimè explicanda. cùm enim ait, quòd præuenitur homo medicina Christi, id est, gratia illius, vt sanetur, & reparetur, nomine gratiæ, & medicinæ non intelligit solam gratiam iustificantem, sed etiam alia auxilia, quibus voluntas à Deo præuenitur, & præparatur, vt recipiat perfectā sanitatem. Cùm etiam dicit, hominem per peccatum ita captiuum teneri, vt nullam ad bonum libertatem habeat, nisi priùs spiritu gratiæ liberetur, per gratiam non intelligit solam gratiam gratum facientem, vt sit sensus, nihil boni hominem facere posse ante gratiam iustificantem. absit. sequeretur enim, hominem existentem in peccato mortali nullum opus bonum facere posse, & dum per primam gratiam se disponit ad iustificationē per eleemosynas, per imperfectam contritionem, illa opera bona non esse, quamuis imperfecta, quod falsum esset, & erroneum damnatum à Concil. Trident. sess. 14. de sancto Pœnitentiæ can. 5. sed nomine gratiæ intelligit quodcumque supernaturale auxilium, quo vel homo perfectè sanatur, vel ad sanitatem perfectam disponitur, sicut etiam nomine boni non intelligit solum illud, quod habet perfectam rationem boni, sed etiam bonū imperfectum, quod tamen prouenit ex aliquo supernaturali auxilio, & nomine libertatis non intelligit solam perfectam illam libertatem, quam consequimur per gratiam iustificantem, sed quamuis aliam libertatem, quam homo consequitur per supernaturalia auxilia antecedentia iustificationem, dum paulatim incipit vires spirituales acquirere, & Dæmoni resistere, & oblatas tentationes superare, itaut omne bonum, omne meritum, omnis libertas, & omnis victoria semper ex aliquo supernaturali auxilio proueniat, & in illo fundetur.

Condil. Trident.

Iuxta hunc sensum loquitur idem Augustinus in epist. 106. cùm ait: *Si quis autem dixerit, quod gratiam benè operandi fides meretur, negare non possumus. Immo vero gratissimè confitemur; hanc enim fidem volumus habeant, qua impetrent charitatem, quæ sola benè verè operatur isti fratres nostri, qui multum de operibus gloriantur.* Quibus in verbis videtur primo aspectu inuoluere manifestam contradictionem. Si enim per solā charitatem benè operamur, ergo fides ista gratiam benè operandi mereri non potest, nam ipsum meritum est quoddā opus bonum, etsi meritum fidei est opus bonum, & præcedit gratiam benè operandi, & charitatem. Ergo absque tali gratia possumus benè operari. Sed soluitur contradictio, vt sit sensus verborum Augustini, quòd per meritum fidei, quod est imperfectum, & solùm de congruo, impetramus gratiam benè operandi, id est, charitatem, quæ sola est principium verè benè operandi, id est, operis boni habentis veram, & perfectam rationem meriti, vbi etiam habes ex Augustino distinctionem meriti & boni perfecti, & imperfecti ferè in terminis.

Ex eadem notatione intelligitur, quod subiungit idem Augustinus eodem paucis interiectis, *Sed ipsa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur perfici, comitante, non ducente, pedissequa, non præuia voluntate.* Nomine enim gratiæ non intelligit solam gratiam gratum facientem, sed etiam præuenientem ipsam iustificationem, quæ dicitur augeri, quia Deus confert primum auxilium supernaturale ea intentione, vt homo benè vtatur illo, & si eo benè vsus fuerit, adhuc maius confert, & rursus adhuc maius, donec accipiat homo gratiam iustificantem. VII

Ex hac notatione explicari potest alius locus Augustini in eadem epist. 106. & solui præcipuum argumentum contrariæ opinionis. ait enim Augustinus, *Iustificati igitur ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum. Iustificati autem gratis per gratiam ipsius, ne fides ipsa superba sit, nec dicat sibi, si ex fide, quomodo gratis? quod enim ex fide meretur, cur non potius redditur, quàm donatur? non dicat ista homo fidelis: quia cùm dixerit, vt merear iustificationem, habeo fidem, respondetur ei, quid habes quod non accepisti?* Quibus in verbis videtur etiam tale argumentum insinuari, quo nonnulli Theologi vtuntur. Si fides aliquo modo mereretur iustificationem, ergo iustificatio nostra gratuita non esset: sed illa gratuita est, dicente Apostolo ad Rom. cap. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius.* Sed respondetur, iustificationem fieri gratis, accepta iustificatione pro tota serie dispositionum, quibus homo perducitur ad ipsam iustificationem ab vltima vsque ad primam, & pro tota serie auxiliorum, quæ Deus tribuit homini, vt disponatur ad iustificationem, quia prima dispositio ad iustificationem, quæ est fides, non est ex nobis, sed ex dono Dei supernaturali, & quia nulla dispositio præcedens ipsam actualem iustificationem, etiam vt profecta ex supernaturali auxilio, est meritoria de condigno ipsius iustificationis: non autem fieri gratis, accepta iustificatione pro sola introductione gratiæ iustificantis, sic quòd illam præcedere non valeant aliqua merita de congruo, prouenientia ex supernaturali auxilio. Quod ostenditur ex verbis Augustini immediatè sequentibus. *Cùm ergo fides impetrat iustificationem, sicut Deus vnicuique partitus est mensuram fidei, non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur perfici.* Disputabat verò Augustinus contra Pelagianos, qui dicebant, nos mereri iustificationem per fidem, quam dicebant esse ex nobis, & in eodem sensu loquebatur libro primo ad Simplicianum quæst. 2. cùm dicit:

Quantum

Quaeritur autem, utrum vel fides mereatur hominis iustificationem, an verò nec fides meritis praecedat misericordiam Dei, sed & fides ipsa inter dona gratiae numeratur. vbi videtur Augustinus pro eodem accipere haec duo, fidem mereri iustificationem, & fidem non numerari inter dona Dei. Verum Augustinus ibi per iustificationem non accipit solam gratiae iustificantis collationem, & infusionem, sed totam seriem dispositionum, & auxiliorum, quibus homo ad perfectam iustificationem perducitur ab vltimo vsque ad primum, quod est ipsamet fides, quo pacto accepta iustificatione si fides mereretur iustificationem, illa non posset inter dona Dei supernaturalia, per quae homo iustificatur, numerari.

VIII. Tertiò argumentari possemus contra eandem nostram assertionem. Quia si donum perseuerantiae aliquo modo cadere posset sub meritu, reddi posset aliqua ratio, ob quam donum perseuerantiae quibusdam detur, quibusdam verò minimè: at huius discriminis fatetur Augustinus lib. de Corrept. & gratia toto cap. 8. nullam posse assignari rationem praeter solam Dei voluntatem, idque experientia in dies docet, quòd existentibus duobus in gratia, alterum Deus rapit ex hac vita, antequam malitia mutet eius intellectum, vt dicitur Sapient. cap. 4. alterum seruat in vita, neque prius aufert, quàm ille in peccata labatur, & tunc ex hac vita eripit. *De his enim* (inquit) *disserimus, qui perseuerantiam bonitatis non habent, sed ex bono in malum deficiente bona voluntate moriuntur. Respondeant, si possunt, cur illos Deus, cum fideliter, & piè viuerent, non tunc de vitae huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum. vtrùm hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nesciuit? nempe nihil horum, nisi peruersissimè, atque insanissimè dicitur.*

Respondetur, hoc argumento euidenter probari, perseuerantiam esse donum supernaturale, neque posse cadere sub merito condigni: quia nulla est lex, qua Deus pro bono opere etiam facto ab existente in gratia tale donum certò promiserit se daturum. Cum hoc tamen nihil vetat, illud posse aliquo modo cadere sub merito de congruo, haec enim est differentia inter meritum de congruo, & meritum de condigno, quòd meritum de congruo innititur diuinae misericordiae, & ideo ex lege diuina non est tali merito promissa certa retributio: pium est tamen credere, Deum, qui oriri facit solem suum super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos, potiùs paratum esse ad ferendum opem iis, qui inuocant illum, quam non inuocantibus. alias vanè Daniel hortatus fuisset Regem Nabuchodonosor, vt peccata sua eleemosynis redimeret: vanè etiam existentes in peccato seipsos in bonis operibus exercerent, vanè pro remissione peccatorum Deum orarent, dicentes: Dimitte nobis debita nostra, vanè Publicanus pectus suum percutiendo dixisset: Deus propitius esto mihi peccatori, si Deus non magis pronus esset ad faciendam misericordiam cum his, qui cum cordis humilitate illum inuocant, quàm cum his, ante quorum oculos timor Dei non est, nec magis prodessent ad gratiam iustificationis impetrandam orationes ex fide, & cordis humilitate prouenientes, quàm scortationes, & ebrietates. quod dixerim propter quosdam adeò scrupulosos, qui meritum de congruo ita abhorrent, tanquam si per illud gratia Dei funditus euacuaretur, contenduntque, omnes sanctos Patres, imò & diuinam Scripturam tale meritum prorsus respuere, quod absque vlla probabilitate affirmant. meritum autem de condigno innititur diuinae iustitiae, & ideo tali merito repromissa est certa merces: & de hoc merito loquuntur Patres, cùm docent, nullum opus impij esse aliquo pacto meritorium, opus enim meritorium de congruo illi non solent vocare opus meritorium, sed opus impetratorium, & solùm vocant opus meritorium illud, quod est meritorium de condigno. Propter quod cùm Patres dicunt, nullum opus impij meritorium esse, loquuntur plerunque de impio, qui nullum habeat donum supernaturalè, & vt semel dicamus, nomine impij intelligunt infidelem: primum nanque donum supernaturale est fides. Iuxta hanc acceptionem dicit Augustinus dicta epistola 105. quòd *praecipuenda prima gratia nulla merita praecedunt in impio, quia meritis impij non gratia debetur, sed poena. qui modus loquendi est frequens in Augustino.*

IX. Quartò argumentari possumus contra fundamentum eiusdem nostrae assertionis ex autoritate D. Thomae, nam in 1. 2. q. 114. art. 5. proposita quaestione, an homo possit mereri primam gratiam, pro parte affirmatiua adducit testimonium D. Augustini dicentis, fides meretur iustificationem, & ad primum argumentum respondet D. Augustinum in lib. 1. Retractat. cap. 23. hanc propositionem retractauisse: quia aliquando Augustinus deceptus fuit, credendo quòd initium fidei esset ex nobis, sed illius consummatio esset ex Deo, sed doctior factus errorē retractauit. Subdit autē D. Thom. quòd quia rei veritas est, fidem etiam quoad illius initium esse ex Deo, actus fidei non potest esse meritorius primae gratiae, & ideo homo iustificatur per fidem, non quasi credendo mereatur iustificationem, sed quia dum iustificatur, credit.

Respondetur tamen Augustinum non retractasse absolutè, quòd fides mereatur iustificationem accepta fide pro dono supernaturali, & merito pro merito de congruo solum, & iustificatione non pro tota serie auxiliorum, & dispositionum supernaturalium ad gratiam iustificantem aliquandam, sed solùm pro collatione ipsius gratiae iustificantis, hoc nanque non solùm non retractauit, sed in vltimis etiam libris, quos sub vitae suae finem scripsit, manifestè docuit, nimirum in lib. de Praedestin. Sanctorum cap. 7. & in epistola 105. ad Sixtum. Retractauit autem errorem, quem aliquando tenuerat, quòd initium fidei non sit donum supernaturale, sed ex nobis, & ex solis viribus liberi arbitrij, & quòd ob meritum fidei, quae esset ex nobis, Deus conferret nobis gratiam iustificationis, quam ille vocabat consummationem. quam sententiam retractauit, quia nondum sciebat, etiam ipsam fidem esse donum Dei, iuxta sententiam Apostoli dicentis ad Ephes. 2. *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.* In hoc sensu retractauit etiam istam propositionem, fides meretur iustificationem, in quo sensu nullus Catholicus dicit, fidem mereri iustificationē siue de cōgruo, siue de cōdigno: quia est manifestus error Pelagianorū, & Semipelagianorū. primi enim dicebant, fidem mereri iustificationem de condigno: secundi verò, vt modestius loqui viderentur, concedebant, illam mereri iustificationem solùm de congruo, & ex diuina misericordia. Vtrique autem loquebantur de fide proueniente ex solis viribus naturae.

Ad authoritatem autem D. Thomæ facilis est solutio, ille enim docet, fidem non posse vllo modo mereri iustificationem accepta iustificatione pro tota serie diuinorum auxiliorum, comprehendendo etiam primam gratiam, quod nos quoque fatemur. Ex his satis apparet, quomodo ipsum donum finalis perseuerantiæ aliquo pacto possimus mereri, & quo pacto respectu huius præclarissimi effectus diuinæ prædestinationis possit assignari aliqua causa ex parte prædestinati.

CAPVT XX.

Quartum dubium principale proponitur, an ex parte prædestinati detur causa prædestinationis ad gloriam.

I. QVæstio præsentis dubij celebris est, & perantiqua non solùm apud Scholasticos, sed etiam apud antiquos Patres, præcipuè apud Augustinum, qui illam ex professo disputauit contra Pelagium in lib. de Prædest. & gratia c. 10. & sequentibus & lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 6.8. & 9. & lib. de Corrept. & gratia cap. 6. & 14. sunt in hac quæstione tres opiniones, duæ è regione oppositæ, tertia media. Augustin.

Prima opinio, seu (vt veriùs loquar) apertus error fuit Pelagij asserentis, posse hominem solis naturæ viribus sine auxilio supernaturali vitam æternam promereri de condigno. Hunc errorem Pelagio tribuit Augustinus locis proximè citatis: quamuis ille non contineatur inter duodecim errores illius damnatos in Concilio Palæstino, neque inter illos 17. quos suprà cap. 8. recensuimus, sed tamen ex illis deducitur, & in illis virtualiter continetur. Eundem verò errorem confutat in doctis locis Augustinus, tanquam apertè contrarium diuinis Scripturis, dicente Paulo ad Roman. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius, gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* & c. 6. *Gratia Dei vita æterna in Christo IESV.* & Dauide in Psalm. 102. *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus.* & ipso Saluatore nostro IESV Christo apud Ioan. cap. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* & suprà cap. 3. *Non potest homo accipere quidquam nisi fuerit ei datum de cælo.*

II. Secunda opinio è regione opposita est, omnes prædestinatos fuisse efficaciter electos ad gloriam ante præuisa aliqua illorum merita, etiam et fundata in diuina gratia; secundùm quam opinionem nulla datur causa prædestinationis ad ipsam gloriam ex parte prædestinatorum, cùm ipsa merita fundata in diuina gratia potius habeant rationem effectus diuinæ prædestinationis, quàm quod illius causa esse vllo modo possint. Hanc sententiam primi ex professo docuerunt illi hæretici vocati Prædestinati, qui omnem causam diuinæ prædestinationis, aut reprobationis siue ad gratiam, & à gratia, siue ad gloriam, & à gloria, in solam Dei voluntatem referendam esse contendebant, vt colligitur ex illorum erroribus damnatis in Synodo Arelatensi, & Lugdunensi, quos recenset Baronius tom. 6. sub anno Domini 490. n. 18. vsque ad 24. Non dico hanc sententiam sic nudè prolatam esse errorem, sed est error eo modo intellecta, quo illi eam docebant, de quo statim. Eandem sententiam libenter susceperunt Caluinus, Theodorus Beza, & illorum gregales: illi enim dicunt, Deum ab æterno ante præscientiam nullorum operationum aliquos ad gloriam efficaciter elegisse, ad ostendendam in eis suam misericordiam, alios efficaciter ad pœnas inferni destinasse, ad ostendendam in eis suam iustitiam vindicatiuam. Vnde & dicebat Theodorus Beza ad acta Colloquij Montisbelgard. *Decretum Dei de faciendo ex eadem massa vasis aliis in honorem, aliis in contumeliam, antecedit omnem culpa præuisionem, & omnem omnino causam sui quia non poterat Deus executioni huius decreti viam aperire, nisi homo peccaret, ideo ordinauit lapsum Adami, vt haberet, quorum misereretur & quos iuste puniret.* quam doctrinam dubium non est illum excepisse ex suo Magistro Caluino cum in opusculo de æterna Dei prædestinatione, tum in lib. 3. Instit. c. 23. Conc. Arausic. Beza. Caluin.

Neque soli isti hæretici sunt in hac opinione, sed plures etiam Theologi Catholici non mediocris authoritatis illam defendunt, licèt eorum sententia quoad modum illam explicandi, & defendendi, ab errore hæreticorum plurimum differt, quoniam hæretici per decretum efficax, quo Deus prædestinatos elegit ad gloriam ante præuisa merita, putant sublatam ipsis prædestinatis arbitrij libertatem in eadem gloria assequenda: Catholici verò dicunt, non obstante eiusmodi decreto prædestinatos non minus liberè operari circa eiusdem gloriæ assecutionem, neque minus liberè illam assequi, quàm si nullum extaret huiusmodi decretum diuinum. Rursus hæretici dicunt, sicut ante præuisa bona merita Deus efficaciter elegit prædestinatos ad gloriam, ita ante præuisa mala merita alios efficaciter destinasse ad pœnam, & quemadmodum ob hoc, quòd aliquos ad gloriam efficaciter elegit, prædestinauit illis bona opera, per quæ gloriam assequerentur: ita ob hoc quòd alios ad pœnas inferni destinauit, prædestinasse illis peccata, & scelera, vt haberet, vnde iustè posset illos punire. quas impietates isti Theologi tanquam Doctores Catholici reijciunt, & damnant. ita vt de istis hæreticis verificetur, quod ait Dauid in Psal. 54. quodque Donatistis hæreticis olim adaptauit Augustinus in eundem Psal. *quoniam in multis erant mecum.* neque enim necesse est hæreticos in omnibus ab Ecclesia Catholica dissentire, vt censeantur hæretici, & vt tales iustè damnentur, sed sufficit, quòd in aliquibus ad fidem attinentibus dissentiant, etsi in aliquibus consentiant nobiscum. Est igitur sententia illorum Theologorum Catholicorum, omnes prædestinatos ante præscientiam bonorum operum, etiam profectorum ex diuina gratia Deum efficaciter ad gloriam elegisse, & quia efficaciter illos ad gloriam elegit, ideo præparasse illis media gratiæ, & meritorum, per quæ infallibiliter ad gloriam peruenirent. Licèt enim non prædestinauerit illos ad gloriam ex meritis præuisis, prædestinauit tamen illos ad gloriam cum meritis & per merita, id est, prædestinauit, vt non absque meritis in gratia fundatis eandem gloriam assequerentur, sed per ipsa merita ad illam peruenirent. Differt autem plurimum inter hæc duo: homo est prædestinatus ad gloriam ex meritis, & homo est prædestinatus ad gloriam per merita, vel cum meritis: quia cùm dicimus, homo est prædestinatus ad gloriam ex meritis, merita induunt rationem causæ ipsius prædestinationis, & ob id oportet, ipsa merita in diuina præscientia in aliquo signo rationis antecedere, & antecessisse ipsam prædestinationem, quia omnis causa per modum III.

modum meriti, quæ ad efficientem reducitur, præcedit suum effectum, omnis quæcunque causa cuiuscunque generis illa sit, sub ratione causæ effectum antecedit. Cùm autem dicimus, homo est prædestinatus ad gloriam per merita, vel cum meritis, merita non induunt rationem effectus: sic enim sensus, quòd quia Deus prædestinauit hominem ad gloriam, ideo præparauit illi, vnde haberet merita, adeò quòd præparatio gloriæ est causa præparationis mediorum, & sic in aliquo signo rationis prior est electio ad gloriam, quàm præparatio, & præscientia meritorum gloriæ. Scotus. Hanc sententiam sic explicatam docuerunt Scotus in 1. d. 41. q. 1. §. *porrò aliter* Caiet. & Dominicus Bañes 1. p. q. 23. a. 5. qui nituntur in eandem sententiam trahere D. Thomam, Raphaël Ripa ibid. & Nazarius controuers. 2. conclus. vltima, Suarez lib. 1. de Prædestinat. cap. 8. n. 31. vbi pro se citat Capreolum, Herucum, Durandum, Ægidium, Richardum, Gregorium Ariminens. Maioris, & alios plures præter D. Thom. & Scotum, & lib. 3. de Auxiliis cap. 16. n. 8. vbi dicit, hanc esse communem sententiam Theologorum, Antonius Corduba lib. 1. Quæstionum Theologicarum q. 52. opinione 5. Cardinal. Bellarmin. lib. 2. de Gratia, & libero arbitrio cap. 9. & sequentibus, Trigosus 1. part. quæst. 18. art. 6. dub. 2. conclus. 1. Camel 1. part. quæst. 23. art. 4. Dominicus Soto in cap. 9. ad Roman. & Aluarez disp. 37. de Auxiliis concl. 3.

(Margin: Caietan. Bañes. Ripa. Nazar. Suarez. Corduba. Bellarm. Trigosus. Camel. Soto. Aluarez.)

Eandem sententiam quoad aliquos defendit Catharinus in suis libris de Prædestin. putat enim non omnes, qui de facto saluantur, fuisse prædestinatos. Prædestinatorum autem numerum valdè paucos complecti, illos verò quos talis numerus comprehendit, fuisse ante inspecta merita efficaciter ad gloriam electos, ob quam causam dicit illorum salutem minimè arbitraria fuisse, sicut arbitraria est salus aliorum hominum. Eadem opinio tribuitur Gulielmo Okamo, & Gabrieli ibid. in 1. d. 41.

(Margin: Cathar. Okam. Gabriel.)

IV. Porrò licèt hi autores conueniant, omnes prædestinatos fuisse ante præuisa merita efficaciter ad gloriam electos, differunt tamen inter se, nam quidam illorum verati, ne si admitterent absolutè, & simpliciter hanc electionem ad gloriam ante qualemcunque præscientiam meritorum, talis electio imponeret ipsis prædestinatis absolutam necessitatem quoad eiusdem gloriæ assecutionē, nec illam in libera eorum potestate relinqueret, dicunt, electionem ad gloriam præcessisse quidem præscientiam meritorum liberam, quæ merita præuidentur futura absolutè, non tamen præcessisse præscientiam conditionatam, & mediam, qua eadem media præuisa sunt, vt futura ex suppositione si Deus vellet hominem constituere in tali ordine ad talem finem, cum talibus mediis: illa nanque præscientia necessariò supponenda est in Deo, antequam concipiamus, illum prædestinatos ad gloriam efficaciter elegisse, aliàs vix posset eorum libertas circa eiusdem gloriæ assecutionem saluari. Alij verò arbitrati, hanc præscientiam mediam parum, aut nihil ad præsens negotium conferre, quia prædestinatio si est ex meritis, non est ex meritis præuisis, vt futuris solùm ex hypothesi, sed vt futuris absolutè, nam ob merita futura solùm ex suppositione, non autem absolutè, nullus præmio afficitur, aut pœna, vt non semel contra Pelagianos, & Semipelagianos deducit Augustinus, absolutè fatentur, electionem prædestinatorum ad gloriam factam fuisse ante omnia merita præuisa, siue per scientiam absolutam, & liberam, siue etiam per scientiam conditionatam, & mediam, si tamen illa datur in Deo.

V. Tertia sententia media inter duas priores extremas docet, electionem efficacem ad gloriam omnium adultorum ex meritis in diuina gratia fundatis, vt absolutè, & non tantùm ex hypothesi futuris factam fuisse, itaut nullus adultorum ante præscientiam absolutam eiusmodi meritorum sit efficaciter ad gloriam prædestinatus. Hāc sententiam docuerunt Alexand. Alens. 1. part. q. 28. memb. 2. art. 2. D. Bonauent. in 1. d. 41. q. 1. Argentin. ibid. quæst. 1. art. 2. Gabriel ibid. quæst. 1. art. 2. Okam quæst. 1. vbi egregiè, & solidè refutat applicationem illam exemplorum materiæ primæ, & vasorum, & luti in manu figuli, quibus autores secundæ opinionis ad illam declarandam, & probandam nunquam non vtuntur, quia ex huiusmodi applicatione sequeretur, quidquid faceret prædestinatus, aut præscitus, tandem hunc saluandum, illum fore damnandum, ob efficax Dei decretum antecedens præscientiā nostrorum meritorum bonorum, vel malorum. Adhuc sequeretur, maiora merita non esse causam maioris gloriæ, nec maiora peccata maioris pœnæ, sed totum in solam Dei voluntatem referendum, siue homo plus, siue minus mereretur. Quam rationem indicauit apertè Chrys. in cap. 9. ad Roman. vt lib. præcedente cap. 14. admonuimus. Eandem sententiam tenent omnes Scholastici suprà cap. 10. citati, qui docent, dari causam prædestinationis ad gratiam ex parte prædestinati, illi nanque id multo magis dicere debent, & dicunt de prædestinatione ad gloriam. In eadem sententia sunt Molina 1. part. quæst. 23. art. 5. disp. 1. Vasquez ibid. disp. 89. cap. 2. vbi citat pro eadem sententia Bartholomæum Cameranium in dial. Cathol. cap. 5. Hieronymum Osorium lib. 9. de Iustitia, Franciscum Turrianum in quodam opusculo de electione, & Vuillelmum de Rubione in 1. d. 41. quæst. 1. art. 1. & 2. Tandem hanc sententiam probat doctissimus, & mihi pluribus nominibus colendus præceptor meus Valerianus Imolensis in sua lectura super primum librum sententiarum tract. de prædestin. quæst. de causis prædestinationis conclus. 1. ad finem.

(Margin: Alex. Alens. Bonauent. Argentin. Gabriel. Okam. Molina. Vasquez. Valer. Imol.)

CAPVT XXI.

Prædestinationis ad gloriam dari causam ex parte prædestinati, verior est sententia, quæ autoritate, & ratione probatur.

EX his tribus opinionibus prima est error manifestus in fide, & etiam secunda, eo modo intellecta, quo illam intellexerunt, & docuerunt hæretici prædestinati, & illam modò docent Caluinistæ. In eo autem sensu, in quo defendunt illam Doctores Catholici, nullam meretur censuram, nulla tamen, quantum omnibus inspectis videre potui, maiorem habet probabilitatem, quàm quod est sententia multorum Doctorum Catholicorum non parui nominis in scholis. Tertiam verò sententiam verissimam esse censeo, & diuinæ Scripturæ, & Patribus maximè consentaneam, cuius veritatem primùm autoritate, deinde rationibus comprobabo. Et quidem, vt ab autoritate diuinæ

diuinæ Scripturæ accipiamus, colligitur hæc sententia ex Euangelio Matthæi cap. 25. vbi testatur Saluator, in die iudicij se dicturum electis, *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi; esuriui enim, & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere*, &c. hic habemus expressè, Regnum gloriæ paratum fuisse electis à constitutione mundi, ex bonis illorum meritis præuisis: illa nanque particula *enim*, causalis coniunctio est, & causam reddit, ob quam regnum gloriæ fuit electis ab æterno præparatum. Ita hæc verba interpretatur Chrysost. hom. 80. in Matthæum dicens, *non quia sciebam, vos antequam nati essetis, huiusmodi futuros; hæc vobis à me præparata fuere.* vbi vides præscientiam meritorū ex sententia Chrysostomi causam esse præparationis gloriæ.

Chrysost.

Verùm ad hoc testimonium respondent nonnulli, particulam *enim*, denotare causam, quare ordine executionis Deus det electis gloriam, non autem causam ob quam ordine intentionis illam eis ab æterno præparauerit. dicunt enim, duplicem ordinem constituendum esse in diuina prædestinatione ad gloriam, alterum intentionis, alterum executionis, quorum prior posteriori contrarius est, adeò vt quæ priora sunt ordine executionis, sint posteriora ordine intentionis. Sic itaque ordine executionis gloria non datur electis, nisi ex meritis: at ordine intentionis est præparata ante merita. Et ideo voluit merita, quia voluit gloriam. Atque hic est lapis, ad quem putant omnia ferè argumenta nostræ sententiæ elisa vno ictu facilè conteri se posse. Hunc autem duplicem ordinem intentionis, & executionis constituendum esse in diuina prædestinatione, probant ex D. Augustino tract. 68. in Ioann. cuius mentem profitentur se fideliter interpretari, vbi duplicem ponit electionem, alteram per modum intentionis, alteram per modum executionis temporalis. Quòd si obiiciatur, electionem ipsam secundùm ordinem executionis non esse æternam, sed temporalem, ex sententia Augustini. Respondent, electionem ipsam temporalem dupliciter considerari posse, vel vt est simplex executio temporalis, vel vt talis executio suum habet ordinem in mente diuina ab æterno, adeò quòd tam ordo intentionis, quàm executionis, & contra, est ab æterno in mente diuina, licèt illius executio sit solùm in tempore.

Augustin.

II. Hæc tamen illorum imaginatio difficultatem non tollit, & vno ictu videtur totam doctrinam Augustini de prædestinatione ad gratiam contra Massilienses, & contra Pelagianos euertere. Primò ostendo hanc responsionem esse contra interpretationē Chrysostomi in illum locum: cùm enim dicat, quia sciebam vos, antequam nati essetis, huiusmodi futuros, hæc vobis à me præparata fuere, planè innuit, illum non loqui de electione temporali, sed de æterna, neque de ordine executionis, sed intentionis: præparatio nanque æterna in subiecta materia diuinæ prædestinationis denotat ordinem intentionis, non autem executionis, quia prædestinatio definitur, quòd sit præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicunque liberantur, quæ præparatio secundùm ordinem diuinæ intentionis facta est. Aliàs Augustinus non ipsam prædestinationem, sed prædestinationis executionem definiisset.

Præterea ostendo particulam *enim*, denotare in eo loco ordinem non executionis solùm, sed intentionis: nam in eodem contextu paulò infrà subiungitur: *tunc dicet Rex & his, qui à sinistris erunt, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius: esuriui enim, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & non dedistis mihi potum*, &c. vbi videmus eodem modo positam coniunctionem illam *enim* causalem, vt quemadmodum ex bonis operibus misericordiæ datur electis regnum gloriæ, ita ex malis operibus impietatis erga pauperes reprobi deputentur ad pœnam. Porrò in istis verbis sequentibus particula *enim*, non solùm denotat causam secundùm ordinem executionis, sed etiam intentionis: absit enim, vt dicamus Deum ordine intentionis reprobos ad pœnam destinasse ante præuisa illorum demerita, licèt ordine executionis nullum deputet ad pœnam, nisi post demerita præuisa, fuit enim hæc turpissima hæresis Prædestinatorum, quam modò Caluinistæ docent. Si autem in verbis illis sequentibus necesse est fateri, coniunctionem illam causalem *enim*, denotare causam secundùm ordinem non solùm executionis, sed etiam intentionis, cur non etiam in verbis antecedentibus eadem particula denotabit causam secundùm ordinem intentionis? dicere namque, quòd in verbis antecedentibus denotat causam secundùm ordinem intentionis, cùm textus Euangelicus eodem modo loquatur in antecedentibus & consequentibus, & eandem causam opposito modo se habentem assignet, ob quam isti ad gloriam vocantur, illi ad pœnam destinantur, certè qui hoc dicunt, voluntariè loquuntur, ad argumenta vitanda, & paruum autoritatis opinionibus suis sibi conciliare videntur, ne dicam parum æstimationis apud exteros sibi & nobis comparare, cùm videant, nos sic pro nostro libito diuinas Scripturas interpretari.

Accedit tertio loco, quòd quemadmodum reprobos ad pœnas inferni deputare actus est iustitiæ vindicatiuæ, ita prædestinatos ad gloriam vocare actus est iustitiæ remuneratiuæ. Colligitur hoc euidenter tam ex eodem loco Euangelij, vbi Christus eos, qui à dextris eius sunt, vocans ad regnum, & eos, qui à sinistris, damnans ad pœnam, personam gerit iudicis, neque solùm erga reprobos & hœdos iudicem agit, sed etiam erga oues & electos: tum etiam ex Apostolo 2. ad Timoth. 4. dicente, *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex, non solùm autem mihi, sed & iis, qui diligunt aduentum eius.* Verùm Deus iustum agendo Iudicem non potest aliquem ante præuisam culpam deputare ad pœnam, idque omnes verum censent tam secundùm ordinem intentionis, quàm executionis. Ergo similiter ad gloriam deputare non potest ante præuisa merita, idque tam secundùm ordinem intentionis, quàm executionis. quæ enim maior ratio est, quòd ad præmium possit aliquem deputare ex iustitia ante præuisa bona merita, quàm quòd ad pœnam possit deputare ante præuisa demerita? Certè si Deus statuisset electis gloriam, non vt coronam, & mercedem, sed vt simplex donum, facilè ratio discriminis assignari posset: at cùm statuerit illam tanquam coronam, & mercedem conferre, quod nihilominus electis suis illā ante præuisa merita decreuerit, ego ignorantiam meam fateor, hoc intelligere non valeo, neque hactenus apud autores contrariæ opinionis, qui hanc nodū satis explicet, potui reperire. III.

Nō me latet, esse, qui respondeant non esse eandem rationem reprobationis, quatenus est depu- IV.

tatio

tatis ad pœnam, & electionis ad gloriam, quia reprobatio est opus iustitiæ, electio verò est opus gratiæ. Verùm licet verū sit, electionem esse opus gratiæ, gloriam tamen, quæ datur ex meritis in gratia fundatis, negari non potest à vero Catholico, esse etiam opus iustitiæ, aliàs vanè Christus in conferenda electis gloria personam iudicis ageret, vanè etiam vocasset gloriam mercedem apud Matth. cap. 20. vanè Paulus vocasset illam coronam iustitiæ, vanè etiam iactaret, ac nimis confidenter diceret, *In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.* quod enim
Augustin. gratis donatur, non redditur, vt Augustinus lib. de Gratia, & libero arbitrio in principio ca. 8. argumentatur, vanè etiam & per iactantiam dixisset, *Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositū meum seruare vsque in illum diem,* in eadem epistola 2. c. 1. Neque Augustinus, cùm hæc quæstio illi à Pelagianis moueretur, an gloria gratis donetur, an vt merces reddatur, ausus est negare absolutè, illam reddi, vt coronam iustitiæ, & vt mercedem, sed solùm negauit, reddi tanquam mercedem operibus ex solis naturæ viribus procedentibus, vt patet ex loco proximè citato; qui solus sufficere posset ad hanc veritatem in aperto constituendam præter alia loca eiusdem Doctoris, quæ sequenti capite adducemus.

V. Sed vt eandem responsionem à suis fundamentis omnino conuellamus, formemus quartam rationem contra illam ex doctrina D. Thom. Ille
D. Thom. nanque 1. p. q. 23. a. 5. disput. proposita de causis prædestinationis an præscientia meritorum sit causa ipsius prædestinationis, vt hanc quæstionē dissolueret, in argumento *sed contra.* tale fundamentum sibi constituit. Sicut Deus saluos nos facit, ita prædestinauit nos saluos fieri. Estque illud vnicum fundamentum cui nititur totus discursus Augustini de gratuita prædestinatione contra Pelagianos, & Semipelagianos, vt videri potest in libris de Prædest. Sanctorum præcipuè lib. 1. cap. 10. & lib. de Gratia, & libero arbitrio, & de Correpti. & gratia, immo verò vnicum hoc est fundamentum, cui niti debent, qui de diuina prædestinatione rectè scribere volunt. cùm itaque eodem modo credendum sit Deum ab æterno ad gloriam nos prædestinasse, quo modo in tempore nos ad gloriam perducit, & videamus, in tempore gloriam electis non dari, nisi sub ratione coronæ & mercedis, & ex meritis, nescio qua ratione velit quis contendere, illam ab æterno non fuisse nobis præparatam ex meritis. Declaro idem argumentum. Vel Deus ab æterno præparauit electis gloriam ex meritis, vel non, & loquor secundùm ordinem quemcunque, siue intentionis, siue executionis, & quæro, an secundùm aliquem ordinem Deus elegerit nos ad gloriam sine meritis. Si neges, hoc est quod contendo. si affirmes, ego quæro, quare, cùm Deus ab æterno efficaciter præparauerit nobis gloriam absque meritis, & ante omnia merita præuisa, tamen in tempore de facto non vult illam nobis dare, nisi ex meritis, eodē si eo modo nos prædestinauit, quo in tempore saluos nos facit, & in tempore nullo modo & secundùm nullum ordinem dat gloriam absque meritis, & nisi ex meritis, ergo ab æterno nullo modo nos elegit ad gloriam, nisi ex meritis. aliàs quidem deberent saltem isti recurrentes ad duplicē illum ordinem intētionis, & executionis dicere, quòd quemadmodū ordine intentionis ab æterno sumus electi ad gloriā sine meritis, sed ordine executionis sumus electi ex meritis, ita etiā in tēpore ordine intentionis Deus dat nobis gloriam sine meritis, quāuis executionis ordine nō det nobis illā nisi ex meritis quòd vero fuerit rectè dictū, ipsi iudicent.

Addo quintā rationē. admissa hac distinctione de duplici ordine intentionis & executionis, eo modo applicata huic instituto, quo illā respōdentes applicāt, necesse est, totā argumentationem D. Aug. in libris de Præd. Sanctorū, qua cōtra Pelagianorū reliquias probat prædestinationē ad gratiam nō esse ex meritis, sed ex sola Dei gratia, corruere, & euerti. Probo consequentiam. Supponit August. in lib. de Prædest. sanctorum c. 10. hoc solum interesse inter gratiam, & prædestinationem, quod interest inter præparationē rei, & illius exhibitionem, prædestinatio enim est gratiæ præparatio. Hoc fundamento iacto in c. 11. argumētum sic cōcludit. Eodem modo Deus ab æterno gratiā prædestinauit, quo modo in tempore illā nobis cōfert; sed in tempore gratiā confert omnino absque meritis, dicitur enim gratia, quia nō ex operibus vt Apostolus ait. Ergo ab æterno ipsā gratiā prædestinauit nobis absque meritis, nō autem ex præscientia fidei, aut alicuius boni vsus nostri liberi arbitrij præcedentis ipsam gratiam. hoc est præcipuum & ferè vnicum Augustini argumentum pro gratuita Dei prædestinatione aduersus reliquias Pelagianorum, quod ex integro sumptū est ex Apostolo ad Rom. c. 9. vbi eodem modo probat, æternā prædestinationem diuinæ gratiæ nō esse ex vllis nostris meritis præuisis, quia ipsa gratia in tempore non datur ex vllis nostris meritis præuisis. Argumentum Apostoli sumptum est ab exemplo, cùm enim Esaū, & Iacob nōdum nati essent, aut aliquid boni egissent, aut mali, vt secundùm electionem propositum Dei maneret, nō ex operibus, sed ex vocāte dictum est eis, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esaū autem odio habui. Ex hoc exemplo, & alio sumpto ex Pharaone, cui dicit Scriptura, quia in hoc ipsū excitaui te, vt ostēderē in te virtutem meam, cōcludit Apostolus. Igitur nō volētis, neque currentis, sed miserentis est Dei, & alia quæ sequuntur. quod idē est, ac si dixisset, gratia in tempore nō est data Iacob ex meritis. Ergo neque ab æterno fuit illi prædestinata ex meritis. Hoc autem argumentum Augustini, immo D. Pauli totum ruit, admissa illa distinctione de duplici ordine intentionis, & executionis ipsi prædestinationi diuinæ applicata. Cùm enim arguit Augustinus, gratia in tempore non datur ex meritis. Ergo ab æterno nō est præparata ex meritis. Respondebunt statim, quòd non est præparata ex meritis secundùm ordinem executionis, sed bene est præparata ex meritis secundùm ordinem intentionis: quia nos dicimus, hos ordines contrarios esse, & concedimus gloriam esse præparatam ex meritis secundùm ordinem executionis, quia in tempore, & in executione illa datur ex meritis, non autem secundùm ordinē intentionis, quia priora intētione sunt posteriora in executione. Ita illi dicent gratia nō est præparata ex meritis secūdùm ordinem executionis, quia in executione nō datur ex meritis, sed bene est præparata ex meritis secūdū ordinē intētionis. Eodē modo potuissent aduersarios eludere argumētū Apostoli. Cū enim arguebat, Iacob in tēpore antequā aliquid boni egisset, aut mali, gratis iustificatus est. Ergo ab æterno non ex operibus, sed ex sola Dei misericordia fuit prædestinatus. potuisset statim dicere aduersarius, argumentum VI.

procedere secundùm ordinem executionis, non autem intentionis, qui modò est attendendus.

VII. Patentur quæso aliorum tarditatem, qui ingenio præuolant. Si in diuina prædestinatione foret duplex ille ordo intentionis, & executionis adinuendus, itaut priora secundùm ordinē executionis essent posteriora secūdū ordinē intētionis, & qui vult finē per media, velit finē ante præuisa media, (de hac enim prioritate solùm est hic quæstio, quia aliam prioritatem, qua finis dicitur prius, id est, magis principaliter intentus, non negamus) potuisset Augustinus facillimo negotio Massilienses ex ipsismet, & ex illorum sententia conuincere, negantes, Deum prædestinasse nobis suam gratiam ante præuisum bonum vsum nostri liberi arbitrij: illi enim dicebant, nostrum conatum, & bonum vsum nostri liberi arbitrij esse medium idoneum, & necessariam dispositionem ad gratiam etiam primam consequendam, neque in executione dari diuinam gratiam, nisi quærentibus, pulsantibus prius nobis per vires liberi nostri arbitrij, velléque Deum, vt nos prius per vires naturæ incipiamus facere id quod in nobis est; hoc autem ab eis admisso, potuisset Augustinus sic illos ad hominem redarguere (solet namque non semel argumentis ad hominem contra aduersarium vti) quæ sunt posteriora ordine executionis, sunt priora ordine intentionis, & finis ordine intentionis, est volitus priùs quàm media, imo & ante præuisa media: gratia est finis nostri conatus, & boni vsus nostri liberi arbitrij, cùm talis conatus, & vsus sint, per vos, à Deo voliti tanquam media, sine quibus gratiam non vult nobis conferre, & tanquam media in ordine ad hunc finem, qui est gratia, meritum enim est medium in ordine ad præmium. Ergo gratia ordine intentionis prius fuit nobis à Deo volita, & intenta, quàm Deus præuideret bonum vsum, & conatum liberi nostri arbitrij. Ratio est fundata in responsione aduersariorum, quæ si vera esset, dubium non est, quòd Augustinus illa vsus esset.

VIII. Persistamus adhuc in eadem argumentatione Augustini, illa ad probandum, quòd prædestinatio ad gratiam non sit ex meritis præuisis, ita argumentatur. Gratia in tempore non datur ex meritis. Ergo ab æterno non est prædestinata ex meritis. Dicamus nos vice versa, Gloria in tempore datur ex meritis, vt autoritates D. Matthæi, & D. Pauli allegatæ satis ostendunt. Ergo gloria ab æterno fuit prædestinata ex meritis. Si Augustini argumentum valet, non video, cur & nostrum non valeat. Aut si nostro argumento conuenienter responderi potest per distinctionem illam de duplici ordine intentionis & executionis, cur non etiam argumento Augustini illa poterit adhiberi? qua adhibita, vt ab initio dictum est, ruit tota Augustini pro gratuita Dei prædestinatione argumentatio.

IX. Obstat etiam hoc contra eandem responsionem sumptam ex illa distinctione duplicis ordinis intentionis, & executionis, sic possumus argere: vel Deus ordine intentionis voluit dare electis gloriam, vt tenera in tempore futuram, & executioni mandandam, hîc, & nunc, in tali, & tali creatura rationali, vel non. Si dicatur primū. Ergo sicut in tempore ista diuina voluntas, hîc, & nunc, in hac, & in illa creatura rationali non mandatur executioni sine nostris meritis, ita dicendum est, hanc voluntatem dandi gloriam etiā secūdùm ordinem intentionis non fuisse in Deo ante præuisa merita. Si autem dicatur secundum, sequitur, quòd voluntas illa secundùm ordinem intentionis non fuerit voluntas efficax. Sequela est clara: quia voluntas efficax non est, quæ non efficit, quod vult; at illa voluntas non efficit, quod vult, non enim Deus de facto dat gloriam, nisi ex meritis. Consequens autem est absurdum.

Dicet fortasse aliquis, quòd in eo signo rationis, in quo Deus voluit electis gloriam ante præuisa merita, voluit quidem illam, vt de facto dandam in tempore, sed tamen abstrahendo à voluntate dandi illam per merita, vel absque meritis: quia in illo instanti diuina voluntas nullum actū positiuum habuit circa ipsa merita; neque id esse inconueniens, sed ita rem postulare, quia intentio, & voluntas finis prior est voluntate, & intentione mediorum ad finem. Atque ita videntur necessariò dicere diserto respondentes, si consequenter ad sua ipsorum principia loqui velint.

Vt hæc responsio, in qua videtur tangi tota occasio deceptionis aduersariorum, tollatur, priùs aduertendum est, totam illorum deceptionem ex hoc capite ortam videri, quia de diuina voluntate secundùm modos, & regulas humanæ voluntatis ratiocinari voluerunt, quippe qui in Scholis Philosophorum, maximè Aristotelis, optimè versati, & illorum principiis animum imbuti, eūdem putant ordinem seruasse diuinam voluntatem, quē & humana erga finem, & media obseruat. Docet sanè Aristoteles lib. 3. Ethicor. c. 8. & alibi sæpissimè, finem prius esse volitum ab agente, quàm media ad eundem finem. Hæc autem propositio duobus modis intelligi potest. vno modo, quòd finis sit magis principaliter ab agente intentus, & volitus, quàm media, licèt in eodem instanti velit, & finem, & media, neque sit aliquod instans, in quo prius sit volitus finis, quàm media. Alio modo quòd non solùm agens prius, id est, magis principaliter velit finem, quàm media, sed etiam in aliquo signo velit prius finem, quàm velit media. Et quidem in primo sensu intellecta propositio verissima est in omni agente tam increato, quàm creato: cùm enim finis sit ille, ob quem media sunt volita, necesse est, finem ipsum esse magis volitum, quia propter quod vnumquodque tale volitum est, & illud magis volitum est, & qui hoc negat, destruit naturam finis. In secūdo autem sensu propositio non est necessaria, neque vera, nisi per accidēs, nēpe in agēte debilioris intellectus, quod vnico intuitu videre nō potest simul finē, & media apta ad finem, & postquam voluit finem, necesse habet procedere per consultationem ad inquisitionem mediorum: alioquin quando agēs simul intuetur finem, & media ad finem apta, & conuenientia, quid obsecro impedit, posse illum in eodem instanti simul velle finem, & media ad finē? Hinc igitur videtur oriri deceptio respondentiū, quoniam eodem modo volunt ratiocinari de Deo, atque de homine tardioris, & debilioris ingenij, qui non valet eodem intellectus ictu, & intuitu & finem, & media intueri: & ideo imaginātur, Deum priùs voluisse electis finem gloriæ, & in signo posteriori conuertisse seipsum ad præparanda illis media, per quæ huiusmodi finem assequerentur, quod illorum nonnulli etiam conceptis verbis dixerunt. At decipiuntur profectò, Deus namque eodem intuitu in eodem instanti, & signo rationis vidit ab æterno & finem, & media.

Hinc deduci potest argumentum, qualem ordinem prioritatis, & posterioritatis habent in di-

vna cognitione finis, qui est gloria, & media, quæ sunt merita, talem ordinem habent etiam in diuina voluntate: at in diuina cognitione simul sunt finis, & media in eodem signo rationis. Quid enim prohibet? ergo etiam in diuina voluntate simul fuerunt finis, qui est gloria, & merita nostra, quæ sunt media ad talem finem.

Dicemus, quòd gloria, & merita nostra fuerunt simul in diuina cognitione per notitiam mediam, & conditionatam, qua illa videbantur futura ex hypothesi solùm, non autem per notitiam liberam & absolutam.

Dico, oportere fuisse etiam simul in diuina cognitione per notitiam liberam, & absolutam, quia nullus eligitur ad gloriam ex meritis præuisis, vt futuris solùm ex hypothesi, aliàs recurreremus in errorem Pelagianorum.

Dicetur, electionem illam ad gloriam, quatenus fuit simplex intentio dandi gloriam, fuisse merè gratuitam, nullam prærequirentem bonorũ operum præuisionem, licèt vt est executio, & quasi dispositio executionis in mente diuina, præexigat præuisionem meritorum, non enim vitam æternam Deus dare disposuit sub ratione præmij, nisi his, quos benè operaturos esse præuidit. Sed quis intelligat ista Paradoxa? Deus merè gratis nos ad gloriam elegit, & electio ad gloriam secũdum ordinem intentionis efficacis fuit merè gratuita, & tamen in executione non vult ipsam gloriam gratis dare, sed ex præuisis meritis? Si Deus in executione non dat, nec vult gloriam dare, nisi in ratione præmij, & ex meritis præuisis, vnde habes illum te ad gloriam sine meritis efficaciter elegisse? cùm Deus eodem modo te ab æterno ad salutem prædestinauerit, quo modo in tempore te saluum facit, vt D. Thom. ait, neque aliud medium, neque aliam rectam viam habeas, de tua prædestinatione philosophandi. Dices, gloriam paratam fuisse omnino gratis, & non vt induit rationem præmij, colligitur ex verbis illis apud Lucam 12. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* At dicitne absque vestro labore, absque vestris meritis in ipsius Dei gratia fundatis? an non subiungit statim, quonam pacto complacuit Patri dare illis regnum, scilicet per bona opera, & merita dicens: *Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam, facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis.* an non loquitur de complacentia dandi gloriam, quæ est dispositio executionis, quæ non est nisi ex meritis præuisis, vt vel respondentes concedunt? & esto non dixerit hîc, complacuit Patri vestro dare vobis regnũ, vt præmium, id negandum non esset contra alia tam multa, & tam aperta diuinæ Scripturæ testimonia. Certè nimis debile videtur istud refugiũ.

XI. Tandem vel repugnat naturæ finis non esse prius volitum ordine intentionis in aliquo signo rationis, quàm media, vel non repugnat. si repugnat, ostendant illi istam repugnantiam, nullus enim Philosophus, neque Theologus, quod videre potuerim, illam ostendit, neque verò ostendi potest: nam saltẽ quãdo medium est vnicum, & necessarium ad finem, non potest esse efficax intẽtio finis sine voluntate talis medij, vt Theologi ferè omnes admittunt. Si autem illi minimè hoc repugnat, cur veremur admittere, Deum nõ elegisse nos ad finem gloriæ ante præuisa merita, quæ statuit nobis tãquam media necessaria ad finem assequendum? Neque enim ex hoc sequitur, gloriam non dari nobis gratis, vt ostendit Aug. lib. de Gratia & libero arbitrio c. 8. Quia nõ datur ex meritis profectis ex solis viribus naturæ, sed ex meritis in ipsa diuina gratia fundatis. Quod si Pelagius concederet, & in hoc sensu diceret, gloriam dari nobis ex nostris meritis, scilicet fundatis in Dei gratia, fateretur idem Augustinus in eodem lib. de Gratia & libero arbitrio c. 6. quòd libenter hoc illi posset concedi: quæ non aduertentes multi, trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Augustin.

XII. Superest modò, vt prima hæc demonstratio ex autoritate diuinæ Scripturæ sumpta omni ex parte firma sit, vt responsionem quandam aliam refutemus, quæ eidem adhiberi posset ex Caiet. 1. p. q. 1. a. 5. admittens hoc nostrum argumentum probare quidem, prædestinationem nostram minimè factã fuisse absque meritis, non tamen probare quòd facta sit ex meritis, aut ex præscientia meritorum: quia præscientia meritorum se habuit ad nostram prædestinationem solùm concomitanter, non autem in ratione causæ. Caietan. Verùm hæc quoque responsio facilè tolli potest, quia si præscientia meritorũ solùm concomitanter se haberet ad nostram prædestinationem, gloria non rectè, neque propriè diceretur dari ex meritis, neque propriè vocaretur corona, & merces bonorum operum: nam illa, quæ solùm concomitanter se habẽt ad aliquid, & cum aliquo, non dicuntur causæ, quòd quis aliquid mereatur, v.g. miles in stadio pugnans fert arma, & vestes, comitatur illum equus, comitantur multa alia, non tamẽ dicimus, quòd propter arma, vestes, & equum, aut quia fuit pulcher, ruber, niger, &c. accipiat coronam, aut mereatur præmium: quia illa se habent ad pugnam solùm concomitanter, sed propter ipsam pugnam, & victoriam accipit coronam, & solùm comparatione eiusdem victoriæ illa corona habet rationem præmij. Deinde quæ solùm concomitanter se habent adinuicem, possunt esse vnum absque alio, nisi ob aliquam naturalem connexionem illa vniantur in tertio; quare si præscientia meritorum, & electio efficax ad gloriam solùm concomitanter se habent adinuicem, poterit esse vnum sine altero, & sic poterit quis assequi gloriam sine meritis, quod est absurdum. Quare hæc quoque responsio nulla specie probabilitatis fulcitur.

CAPVT XXII.

Eadem veritas autoritate Sanctorum Patrum comprobatur.

SEcunda eiusdem veritatis demonstratio sumi potest ex communi consensione Patrum, qui docent, Prædestinationẽ ex præscientia meritorum factam fuisse. dicemus distinctè de Patribus, qui Augustinum præcesserunt, de iis qui Augustino posteriores fuerũt, ac de Augustino ipso, cuius vel solum testimonium sufficere videtur ad hanc causam concludendam, & omnem controuersiam determinandam. I. Patres omnes, qui Augustino anteriores fuerunt, docuisse, prædestinationem factam fuisse ex præscientia meritorum, ostendimus suprà ca. 9. neque fortasse aduersarij id negabunt. Neque dici potest, vt nonnulli dicunt, eos per inaduertentiã in Pelagianismum lapsos, propter rationes ibi adductas, nã & Aug. docet, illos rectam fidem etiam in hoc dogmate diuinæ Prædestinationis tenuisse, & suã doctrinã de prædestinatione nunquam Ecclesiam Catholicam non habuisse, & dici non potest, Patres in rebus fidei communiter errasse: etenim Ecclesia Catholica id credit, & prædicat, quod Patres, & Doctores communiter docent credendum: Ecclesiam autem in fide com-

munitet posse errare, error est. Cùm itaque Sancti Patres docuerint, prædestinationem factam esse ex præscientia meritorum, & hoc de prædestinatione ad gratiam negetur verificari, necessarium videtur illos de prædestinatione ad gloriam locutos fuisse. Hanc fuisse illorum mentem præter quòd argumentatio nostra, ni fallor, necessariò conuincit, etiam illorum verba satis euidenter demonstrant.

D. Ambrosius in epistolam ad Roman. circa illa verba cap. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit*, &c. inquit, *quos enim præsciuit sibi deuotos futuros, illos elegit ad æterna præmia.* Quòd autem dicunt nonnulli, illos commentarios non æstimari à viris doctis D. Ambrosij, non est nunc à nobis refellendum, qui non disputamus de autoritate Doctorum, sed secundùm autoritatem, & ex autoritate. quod etiam dicunt, illa verba non esse intelligenda de electione æterna, sed temporali, tum apertè falsum est, tum nihil eos iuuat. falsum in primis id est, quia dicit in præterito *elegit*, nō autem in præsenti *eligit*: electio autem temporalis nondum quoad omnes in præteritum transiit, & Ambrosius commentabatur, & exponebat verba illa Apostoli, quos præsciuit, & prædestinauit. Ergo ad eius mentem, & in sensu ab eo intento loquebatur: Apostolus autem de electione non solùm temporali, sed æterna loquebatur. Esto etiam de temporali electione loqueretur, nihil referret, quia sicut Deus in tempore saluos nos facit, ita ab æterno prædestinauit, saluos fieri, vt cap. præcedenti ex D. Thom. dictum est. Quod tandem additur, Ambrosium loqui de electione secundùm ordinem executionis, non intentionis, atque hac distinctionem posse explicari plurima dicta Patrum, quid veritatis contineat ex dictis cap. præcedenti consuli potest.

D. Hieronymus in epistola ad Roman. cap. 8. circa illa verba, *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui*, inquit, prædestinare idem esse, quod præscire. Ergo quos prouidit, conformes futuros in vita voluit, vt fierent conformes in gloria. Omitto testimonium Origenis.

Sedulius in collectaneis primi cap. ad Roman. circa illa verba, *iis, qui secundùm propositum vocati sunt sancti*, ait, *Quos præsciuit, futuros sibi deuotos, ipsos elegit ad promissa præmia capessenda.* & infrà: *aliud est præscire, aliud prædestinare. præscientia gerenda præcessit, postmodum prædestinatio retribuenda describit. illa prauidet merita, hæc prædestinat præmia.* ex hoc autore non solùm habemus, illum loqui de prædestinatione ad gloriam, sed nomine prædestinationis apud illum solùm significari præparationem, eius quod Deus nobis confert pro nostris meritis, non autem præparationem eius, quod Deus nobis gratis donat. quare alia est prædestinatio, de qua loquuntur Patres, cùm docent, prædestinationem esse ex meritis: alia illa, de qua loquitur Augustinus, cùm docet, prædestinationem non esse ex meritis: quia illi de prædestinatione ad gloriam loquuntur, Augustinus verò de prædestinatione ad gratiam.

Ex Patribus, qui Augustino posteriores fuerunt D. Fulgentius ex Aphrica in persecutione Vandalica profugus lib. de Incarnatione, & gratia IESV Christi ad finem sic ait: *Deus ergo, qui hominem condidit, ipse prædestinatione sua, & donum illuminationis ad credendum, & donum perseuerantiæ ad proficiendum, atque permanendum, & donum glorificationis ad regnandum, quibus dare voluit præparauit. quodque non aliter perficit in opere, quàm in sua sempiterna, atque incommutabili habet voluntate dispositum.* Hic vides, Fulgentium eodem Augustini fundamento innixum, cui etiam D. Thom. innititur, apertè docentem, eodem modo homines ad salutem disponere, & perducere, quo modo ab æterno illos prædestinauit, perducit autem in tempore ad gloriam ex meritis. Ergo ab æterno non nisi ex meritis illam æternùm dare disposuit. Nec mouere debemur, quòd gloriam ipsam vocet donum ex diuina voluntate nobis præparatum: quia, vt ipsemet lib. 1. ad Monimum cap. 10. adnotauit, ipsa gloria & donum, & merces est. Merces, quia redditur nostris meritis, donum, quia illa merita, quibus gloria tanquam merces redditur, sunt profecta ex diuina gratia, & non ex solis viribus nostri liberi arbitrij. quæ est doctrina Augustini locis proximè citandis.

D. Prosper lib. 2. de vocatione gentium c. 35. *Frustra* (inquit) *dicitur, quòd ratio operandi non sit in electis, cùm iidem ad hoc operentur, vt electi sint.* D. Ioan. Damascen. lib. 2. de fide Orthodo. cap. 30. *Prædestinare* (inquit) *opus est iussionis diuinæ, præcognoscendo eius habentis. prædestinat autem ea, quæ non sunt in nostra potestate, secundùm præscientiam suam.* & ne quis dicat, eum loqui de effectibus antecedentibus nostrum liberum vsum solummodo, & de illorum præscientia, non de effectibus posterioribus, & de præscientia vsus liberi nostri arbitrij, idem autor lib. contra Manichæos pag. 562. ita ait: *Præuidens itaque Deus ea, quæ à nobis sponte gerenda sunt, videlicet quæ sunt in nostra potestate, virtutem dico & vitium, prædestinat ea, quæ non sunt in nostra potestate.* & quòd per ea, quæ nō sunt in nostra potestate, velit intelligi præmium gloriæ, aut pœnam inferni (latiùs enim accipit nomen prædestinationis, quod nonnunquam antiqui Doctores facere consueuerunt, vt suprà cap. 1. notauimus) itaut sit sensus, quòd ex præscientia eorum, quæ sunt in nostra potestate, prædestinauit nobis Deus gloriam, vel infernum, indicant verba, quæ paulò pòst subiungit, dicens, *Adnitamur itaque facere, quod bonum est, atque boni fieri, vt simus ex numero bonorum, qui præcogniti, ac prædestinati sunt ad vitam æternam.* quæ verba non aliter videntur posse intelligi, nisi quia prædestinatio ad vitam æternam facta est ex præscientia bonorum operum nostrorum: alias itanque qua ratione sit positum in nostra potestate, vt adnitentes facere, quod bonum est, simus, & simus ex numero eorum, qui prædestinati sunt ad vitam, non est facile intelligere.

D. Anselmus in lib. concordiæ cùm multa de hac re disputasset, cap. 2. tandem sic concludit: *Sicut præscientia, quæ non fallitur, non præscit nisi verum, sicut erit aut necessarium, aut spontaneum: ita prædestinatio, quæ non mutatur, non prædestinat nisi sicut est in præscientia.*

Theophylactus in illud Matth. c. 22. *Multi sunt vocati, pauci verò electi*, inquit, *Pauci quidem sunt, qui saluantur, & qui digni, vt eligantur à Deo, itaut Dei quidem sit vocare, electos autem fieri, vel non, nostrum est.*

Horum Patrū autoritates libuit adnotare, non quòd ab aliis animaduersæ non fuerint: sed vt ostenderem nostram assertionē, etiam quoad modum dicendi in illis euidens habere fundamentū.

Iam ad Augustinum veniamus, qui rem hanc III. Aug.
ita in aperto constituit, vt nihil magis. Primus locus, qui ex Augustino ad hanc sententiam probandam solet allegari, est liber primus ad Simplic. q. 2. vbi docet, diuinam electionem factam esse

secun

secundùm præscientiam, quia electio præsupponit differentiam aliquam eius, qui eligitur, ab eo, qui non eligitur. vnde & verba illa Apostoli ad Roman. 9. *Cùm enim nondum aliquid boni egissent, aut mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante*, &c. vult intelligenda esse per figuram, quam vocant Sciron, hoc pacto, cùm nondum aliquid boni egissent, aut mali, propter quod electio alterius illorum,
IV & alterius reprobatio secundùm propositum Dei maneret, quæ electio non nisi supposita præscientia bonorum operum manet, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, *quia maior seruiet minori*, &c. Item verba illa ad Ephes. 1. *elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*, exponit de electione, quæ est secundùm præscientiam operũ, & illius verba inter alia sunt, *Cùm ergo nulla esset electio bonis operis, secundùm quam maneret propositum Dei, non ex operibus, sed ex vocante, id est, ex eo, qui vocando ad fidem, gratia iustificat impium, dictum est, & quia maior seruiet minori. Non ergo secundum electionem propositum Dei manet, sed ex proposito electio, id est, non quia inuenit Deus opera bona in hominibus, quæ eligat, ideo manet propositum iustificationis ipsius, sed quia illud manet, vt iustificet credentes, ideo inuenit opera, quæ iam eligat ad regnum cælorum, nam nisi essent electi non essent electi, nec rectè diceretur, quis accusabit aduersus electos Dei: non tamen electio præcedit iustificationem, sed electionem iustificatio: Nemo enim eligitur, nisi iam distans ab illo, qui reiicitur. vnde quod dictum est: Quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video, quomodo sit dictum, nisi præscientia. Hic autem, quod ait, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, non electionem meritorum, quæ post iustificationem gratia præueniente, sed liberalitatem donorum Dei voluit intelligi, ne quis de operibus extollatur.* Hæc ille. ex quibus vides, electionem ad gloriam non nisi post iustificationem, & præscientiam operum ex gratia profectorum, & ex huiusmodi præscientia ex Augustini sententia factam fuisse.

Huic testimonio, quod certè nimis apertum est, ac nimis vrget, qui oppositam sententiam tuentur, conantur multipliciter respondere. Primò per distinctionem de duplici electione æterna, & temporali. Sed hæc distinctio nihil eos iuuat. primò, quia recurrit semper contra illos eadem ratio in Augustino, & D. Thom. fundata, quòd eo modo nos Deus ad salutem ab æterno prædestinauit, quomodo in tempore saluos nos facit. Secundò, quia Augustinus apertè loquitur de electione æterna, cùm inducat testimonium Apostoli dicentis: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*, quod non est dubium, de electione æterna, non autem temporali esse intelligendum. Ideo secundò respondent, Augustinum loqui de electione secundùm ordinem executionis, non intentionis. At hæc responsio illorum pace gratis, & contra Augustini mentem est conficta, cùm ibi ille aliam nullam agnoscat electionem, præter illam, quæ est ex præscientia, &, vt dici solet, cum præuio examine. Esto enim esset alia electio secundùm ordinem intentionis absque præuio examine, ille eam ibi non agnoscit, neque admittit. Ad hæc ille loquitur de ea electione, de qua loquitur Paulus ad Eph. 1. & iuxta sensum à Paulo (vt illorum pace) intentum: Paulus autem loquitur ibi de electione secundùm ordinem intentionis, aliàs si loquitur de electione, quæ est executio, vel ordo executionis, vtinam loquitur de electione, quæ est intentionis nullus enim locus ma-

gis apertus & euidens est: & omnia alia loca eodem modo poterunt ad sensus non intentos detorqueri.

Propter has fortasse rationes alij liberè fatentur, Augustinum quando libros illos ad Simplicianum scripsit, iuniorem fuisse, verùm seniorem factum sententiam in melius mutasse, & docuisse, electionem diuinam non supponere in iis, qui eliguntur disparitatem, sed illam facere, neque esse secundùm præscientiam meritorum, neque fieri aut factam esse præuio examine, sed ex mera, & gratuita Dei voluntate, & illas Apostoli autoritates aliter intellexisse, & interpretatũ fuisse, quàm fecerat in dicta q. 2. lib. 1. ad Simplician. quod probant ex eodem autore in epist. 105. ad Sixtum, & 106. ad Paulinum, & ex lib. de Corrept. & gratia c. 7. & 13. & lib. 21. de Ciuit. c. 24. quibus in locis illas Pauli autoritates exponit de electione ex gratia sine præuio examine, & præscientia meritorum. Addi poterant alia eiusdem autoris loca in Enchirid. c. 107. lib. 5. contra Iulian. c. 3. lib. de Prædest. sanctorum cap. 17. & 19. lib. de Corrept. & gratia c. 10. & serm. 11. de verbis Apostoli, quibus in locis reiecta illa priori interpretatione, quam in illa secunda quæstione ad Simplicianum tradiderat, easdem Pauli autoritates exponit de electione ex gratia sine vllis meritis præcedentibus. IV.

V. Augu.

Sanè quod isti doctissimi viri aiũt, Augustinum seniorem factum, & in diuinis Scripturis magis exercitatum aliam electionẽ agnouisse, quæ non esset ex præscientia meritorum, sed ex sola Dei gratia absque præuio examine, & de huiusmodi gratuita electione dictas Apostoli autoritates intellexisse, plusquam verissimum est. namque oborta Pelagianorum hæresis Augustini ingeniũ magis excitauit, & adhibita disputandi occasione doctiorem eundem fecit, & cùm priùs solam electionem ex præscientia meritorum agnosceret, etiam illam, quæ est sine tali præscientia ex sola Dei gratia, compulit confiteri. Cæterùm Augustinum seniorem factum sententiam de electione ex præscientia meritorum, quam iunior tenuerat in illa 2. q. ad Simplician. quæ est electio ad gloriã, correxisse, aut aliquo modo retractasse, illorum pace minimè verum est, quod ex ipsomet Augustino euidentissimè ostẽdi potest. Inprimis namque Augustinus quidquid in suis scriptis retractatione, abrogatione, correctione, limitatione, additione, aut declaratione dignũ iudicauit, ipsemet in suis libris Retractationũ palàm, & passim, absque rubore, absque mora retractauit, abrogauit, correxit, limitauit, addidit, & declarauit (de iis libris loquor, quos ille in dictis libris retractauit: non enim omnes retractare potuit, vt mox ex eodemmet ostendemus.) Verùm in 2. lib. retractationum cap. 1. vbi illius libri meminit, non solùm nihil in eo adnotauit, quod aliqua censura dignum iudicaret, immo plurimum commendauit, immo verò in libro de Prædestin. sanctorum cap. 4. non solùm dictum librum commendauit, sed Massilienses ad illum remisit, vtpote ex quo poterant suum errorem redarguere, antequam ille ortus esset, & miratur, quod qui in eius libris iactitabant sese versatos, illum librum non legissent, quod minimè dixisset Augustinus, si in illa quæstione locutus fuisset de ea electione, de qua isti doctissimi viri putant locutum, & si illam sententiam retractasset, quia sententia Augustini eadem fuisset cum sententia Massiliensium, quam Augustinus in libris de Prædestin. sanctorum vbique insectatur: illi enim dicebant, electionem factam fuisse ex-

præscientia meritorum, vel saltem boni vsus liberi arbitrij. Ad quid ergo illos remittere ad illam quæstionem, in qua ipsemet cum illis errasset, & illis errandi ansam præbuisset? Sed Augustinus ibi de alia electione locutus est, neque doctrinam ibi à se traditam vnquã retractauit. Deinde quòd illam doctrinam non retractauerit, ostenditur, quia in libris ab Augustino iam ad occasum vergente conscriptis eadem doctrina reperitur apertè tradita, immo clariùs, & firmiùs tradita, quàm in ea quæst. 2. ad Simplicianum, quod manifestum fiet ex locorum sequentium subiectione.

V. Secundus itaque locus Augustini, ex quo eadem sententia probatur, est in lib. de Prædest. Dei, vbi cap. 2. & 3. distinguit duplex genus prædestinationis, alterum alligationis, & potentiæ, alterum conditionis, & iustitiæ: & docet, prædestinationem iustitiæ, qua homo prædestinatus est ad præmium, vel pœnam, esse ex præuisione operum nostrorum, & sententiam nostram ita manifestè probat, vt contrarium sentientibus nullus alius respondendi modus idoneus videatur, nisi negando, illum librum esse D. Augustini. Primò, quia libellus nimis breuis est. Secundò, quia eius non fit mentio in libris Retractationũ, neque in indiculo Possidonij. Tertiò, quia continet doctrinam contrariam doctrinæ D. Augustini. Verùm prima ratio huius Erasmicæ censuræ facilè reijcitur, cùm multa alia sint opuscula D. Augustini breuiora, multi sermones, multæ epistolæ, quas dubium non est, esse Augustini. Et sane quis Augustino metas longitudinis, aut breuitatis constituit in libris conscribendis, vt non potuerit pro loci, temporis, & rei, de qua scribebat, & ipsa scribendi occasione, breuior esse, aut magis prolixus? Miser Augustinus, in quas angustias illum conijciunt isti Germanorum ludimagistri.

Non minori facilitate reijcitur secunda ratio, qua Erasmus in Augustini libris censendis vtitur frequentissimè, si legamus Augustinum epist. 2. ad Quoduultdeum, quæ tomo 6. præmittitur libello de hæresibus scribentem. *Agebam verò rem plurimum necessariam, nam retractabam opuscula mea, & si quid in eis me offenderet, vel alios posset offendere, partim reprehendendo, partim defendendo, quod legi posset, & deberet, operabar: & duo volumina iam absolueram, retractatis omnibus libris meis, quorum numerum nesciebam, eosque ad 232. esse cognoui. Restabant epistolæ, & tractatus populares, quos Græci Homilias vocant, & plurimas epistolarum legebam, sed adhuc nihil inde dictaueram, cùm me etiam ista Iuliani libri occupare cœperunt, quorum nunc quartum respondere cœpi. quando ego illum explicauero, quintumque respondero, si tres non superuenerint, disponebam, si Deus voluerit, & quod possis incipere, simul agere vtrumque, & hoc scilicet, & illud de Retractatione opusculorum nostrorum, nocturnis & diurnis temporibus in singula distributis.* Fietque res adhuc clarior, si & Possidij testimonium adiungamus eiusdem Augustini discipuli, qui eius vitam describens cap. 28. inter alia de Retractationum libris ita ait, *Vnde etiam duo conscripsit volumina, quorum titulus est de Recensione librorum. Præreptos etiam sibi quosdam libros ante diligentiorem emendationem à nonnullis fratribus conquerebatur, licèt eos postmodum emendasset, imperfecta etiam quædam librorum suorum præuentus morte dereliquit.* Ex his, vt alia omittam, colligas licèt, quid vitium habeat Erasmi censura, qua ille mille modis abutitur, sæpe loculentè; hic liber non est Augustini, quia eius non meminit in Retractationum libris, cùm constet, Augustinum morte præuentum non omnes suos tractatus recensere potuisse, maxime eos, quos populares vocat, qualis videtur libellus ille de Prædestinatione Dei, quod vel ipsum proœmium libelli satis demonstrat. Cùm etiam constet, Augustinum tot libros scripsisse, vt vel ipsemet autor eorum numerum ignoraret, & nonnullos ab eius discipulis, antequam emendarentur, sibi ereptos, & contra illius voluntatem fuisse diuulgatos.

Tertia autem ratio eiusdem censuræ ex ipsomet autore confutanda est. Sermone 7. de verbis Domini ait ipse Augustinus: *In hoc capitulo hoc discimus, quoniam, quos voluit Dominus, hos elegit. elegit autem, sicut dicit Apostolus, & secundum suam gratiam, & secundum illorum iustitiam: talia enim sunt verba Apostoli. Attendite* (inquit) *quid dicat Helias, Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua euerterunt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. sed quid dicit illi responsum diuinum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal. solum te putas esse seruum bene laborantem, sunt & alij me timentes & non pauci.* Hic Augustinus docet, esse quandam electionem & secundùm gratiam, & secundùm iustitiam: eam verò docet esse secundùm iustitiam, quia est ex bonis operibus: docet etiam esse secundùm gratiam, quia ipsa bona opera ex Dei gratia proueniunt, & quidquid boni egerimus, tandem in Deum referendum est, sine cuius supernaturali adiutorio nihil boni agere valemus. hoc docet, hoc prosequitur toto illo sermone, hoc autem est solum, quod & nos docemus. Scio esse, qui dicant, loqui Augustinum de electione non æterna, sed temporali, aut de electione non secundùm ordinem intentionis, sed executionis. sed quantum valeant huiusmodi responsiones, cap. præcedenti ostendimus. VI.

Quartus locus, in quo Augustinus nostram sententiam conceptis verbis tradit, est in lib. de Gratia & libero arbitrio, quem dici non potest esse ab illo conscriptum, aut quando adhuc iunior erat, necdum in diuinis Scripturis admodum exercitatus. In eo itaque libro cap. 6. ex testimonijs diuinæ Scripturæ allegatis in præcedentibus deducit, gratiam Dei non dari secundùm merita nostra, cùm detur non solùm nullis bonis meritis, sed etiam multis meritis malis præcedentibus, sed cùm data fuerit, incipiunt esse merita bona, per ipsam tamen gratiam, & de illis meritis bonis ex Dei gratia profectis exponit dictum Apostoli, dicentis ad Timoth. epistola 2. cap. 4. *In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.* Subdit Augustinus: *Cui redderet coronam iustus iudex, si non donasset gratiam misericors Pater, & quomodo esset illa corona iustitiæ, si non præcessisset gratia, quæ iustificat impium? quomodo ista debita redderetur, si non prius illa gratuita donaretur? Sed cùm dicunt Pelagiani, hanc esse solam non secundùm merita nostra gratiam, qua homini peccata dimittuntur, illam verò, quæ datur in finem, id est, æternam vitam meritis nostris præcedentibus reddi, Respondendum est eis, si enim merita nostra sic intelligerent, vt etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda ista sententia, quoniam verò merita humana sic prædicant, vt ea ex semetipso habere hominem dicant, prorsus rectissimè respondet Apostolus, quis enim te discernit, quid autem habes quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Prorsus talia cogitanti verissimè dicitur, Dona sua coronat Deus, non merita tua, si tibi à te ipso, non ab illo sunt merita tua.* Hæc ille, ex quibus habes, quæ sit illa sententia de electione, aut prædestinatione secundùm VII.

Aug. Possidius.

eandem iustitiam, & ex meritis prævisis, quã reiicit Augustinus, sententia scilicet Pelagianorum, qui docebant, electionem, aut prædestinationem siue ad gratiam, siue ad gloriam factam esse ex meritis prioribus, non ex diuina gratia, sed ex nobilitate ipsius, & ex solis nostris viribus. Secundò habes electionem ad gloriam ex præuisione meritorum sequentium iustificationẽ, & prouenientium quidem ex viribus liberi arbitrij, sed cum adiutorio diuinæ gratiæ, & eius virtute, de qua locutus est solùm in lib. illo 1. ad Simplician. q. 2. & lib. illo de Prædestinatione Dei, & sermo illo 7. de verbis Domini, ab Augustino seniore facto non solùm nunquam oppugnatam, sed maximè probatam, & ita probatam, vt dixerit, quòd si Pelagiani de illa loquerentur, cùm dicebant, electionem, aut prædestinationem factam ex meritis præuisis, non esset illorum sententia reprobanda. sed pergamus ad alia loca.

VIII. In eodem lib. cap. 8. proponit Augustinus hanc quæstionem in terminis, dicens: *Et nascitur inde non parua quæstio, quæ Domino donante soluenda est. Si enim vita æterna bonis operibus redditur, sicut apertissimè dicit Scriptura, quoniam reddet Deus vnicuique secundum opera sua, quomodo gratia est vita æterna, cùm gratia non operibus reddatur, sed gratis detur.* Hac grauissima quæstione proposita, quæ in sensu eadem est cum ea, quam nos modò disputamus, adducit hinc inde autoritates, quibus docemur, vitam æternam esse gratiam, & dari, vt gratiam, etiam cùm operibus nostris redditur, dicit enim Apostolus, *Quòd gratia Dei est vita æterna*, ad Roman. 6. & rursum Dauid in Psal. 102. *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus*, & autoritates quibus docemur, eandem vitam æternam reddi meritis nostris, & esse mercedem, & præmium, & dari nobis ex iustitia, & tanquam coronam. Quam quæstionem dissoluens ait: *Ista ergo quæstio nullo modo videtur mihi posse dissolui, nisi intelligamus & ipsa bona opera nostra, quibus æterna redditur vita, ad gratiam Dei pertinere propter illud, quod ait Dominus Iesus: Sine me nihil potestis facere.* Et paulo infra explicans illud, *Gratia estis saluati per fidem. Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis glorietur*, subiungit: *Sed audi, & intellige, non ex operibus dictum est, tanquam tuis ex teipso tibi existentibus, sed tanquam iis, in quibus te Deus finxit, id est, formauit, & creauit*, & paulo infrà. *Itaque charissimi vita bona nostra nihil aliud est, quàm Dei gratia sine dubio, & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, gratia est, & ipsa enim gratis datur, quia gratis data est illa, cui datur: sed illa, cui datur tantummodo gratia est, hæc autem, quæ illi datur, quoniam præmium eius est, gratia est pro gratia, tanquam merces pro iustitia, vt verum sit, quoniam verum est, reddet vnicuique secundum opera eius.* & c. 9. prosequitur eandem quæstionem, explicando, quomodo vita æterna rectè vocari possit gratia, sicut ait Apostolus, *Gratia Dei vita æterna*, & ait: *Non enim quia dixit, Deus est, qui operatur in vobis velle, & operari pro bona voluntate, ideo liberum arbitrium abstulisse putandus est, quod si ita esset, non superius dixisset: Cum timore, & tremore vestram salutem operamini: quando enim iubetur, vt operentur, liberum eorũ conuenitur arbitrium. sed ideo cum timore, & tremore, ne sibi tribuendo, quod benè operantur, de bonis tanquam suis extollantur operibus.* Eandẽ doctrinam repetit in lib. de Corr. & gratia c. 13. ferè per totum, vbi ostendit, quomodo Deus etiam iustos, quibus gloria redditur tanquam merces, nihilominus coronet in misericordia, & miserationibus, & explicat, quomodo vita æterna vocetur gratia, quæ tamen redditur meritis. quibus omnibus si adiungamus id, quod idem Augustinus docet in lib. de Prædest. Sanctorum c. 10. & 11. hoc solum interesse inter gratiam, & prædestinationem, quod inter rei præparationem, & illius exhibitionem, & ideo gratiã fuisse sine meritis præparatam, quia datur in tempore sine meritis, & quod ait eod. lib. c. 16. & 17. duplicem esse Dei electionem, alteram æternam, alteram temporalem, & vtramque esse ex Dei gratia, quia non differunt, nisi quia posterior est executio prioris, vnde cùm posterior sit ex gratia, etiam prior est ex gratia, satis superque probatum relinquitur, diuinam electionem ad æternam gloriã in sententia Augustini etiam æternam ex præscientia meritorum gratiæ factam fuisse, cùm temporalis electio ex eisdem meritis secundùm illum sit facta, neque Augustino venisse vnquam in mentem, hanc sententiam oppugnare, immo illam vbique constantissimè semper docuisse, & defendisse.

CAPVT XXIII.

Eadem veritas rationibus Theologicis euidenter comprobatur.

POssumus eandem veritatem rationibus Theologicis comprobare, & quidem efficacissima inter alias multas ea est, quæ duobus capitibus præcedentibus implicitè fuit à nobis insinuata, nempe, quia eo modo credendũ est, Deum nos ab æterno ad gloriam prædestinasse, quo pacto ad illam nos in tempore perducit: sed verò in tempore ad gloriam non perducimur, nisi ex meritis. Ergo ab æterno ad gloriam non sumus prædestinati, nisi ex meritis. Minor est de fide. Maior est doctrina D. Augustini, Fulgentij, & D. Th. 1. p. q. 23. a. 5. in argumento *sed contra*. Cui rationi etsi variæ adhibitæ sint responsiones per distinctionem de electione æterna, & temporali, de electione secundùm ordinem intentionis & executionis, eas tamen friuolas esse, neque rationem soluere c. 21. & etiam sequenti satis apertè ostendimus. Solùm restat confutanda responsio Suarez qui lib. 1. de Prædest. c. 8. n. 26. ita respondet. *Gloriam dari aut non dari gratis, duobus modis intelligi potest, vno modo, vt scilicet, gratis cadat in actum diuinæ voluntatis: alio modo, vt cadat in illius obiectum, quod est ipsa gloria. Ratio vestra probat gloriam non dari gratis, quatenus particula ista, gratis, cadit in obiectum, non quatenus cadit in actum diuinæ voluntatis.* Quam responsionem declarat exemplo eius, qui vendit equũ vni ex multis, qui illum emere volũt: ille namque non vendit gratis ex parte obiecti, quia pro illo vult mercedem: sed vendit gratis ex parte actus voluntatis, quatenus potius vult dare huic, quàm illi: Ita Deus dat gloriam non gratis ex parte obiecti, sed tamen dat illam gratis ex parte actus diuinæ voluntatis, quatenus ex multis potius vult illam dare huic, quàm illi. Suarez.

Hæc tamen responsio, si quid veritatis habet, solùm valet ad defendendum electionem comparatiuam factam esse gratis: non autem docet, quomodo electio absoluta facta sit gratis. immo hoc latenter negat, cùm solùm doceat, gloriam dari gratis potius huic, quàm illi, id est, quatenus datur potius huic quàm illi, at non dari gratis absolutè loquendo, quia absolutè loquendo siue det isti, siue illi, non vult illam dare sine meritis. vnde argumentum minimè soluit, sed magis roborat & firmat. Accedit secundò, quòd cùm Deus voluntate antecedenti, inefficaci tamen, velit omnium hominum salutem, vt lib. 3. cap. 11. &

11. & 12. monstratum est, difficile admodum videtur declarare, illum eadem voluntate ante inspecta nostra merita potius gloriam voluisse efficaciter vni, quàm alteri. Tertiò, qua ratione dicitur ex parte actus voluntatis dare gloriam gratis, quia potius vult illam dare vni quàm alteri, eadem ratione ex parte eiusdem actus voluntatis potest, & debet dici, illum non velle dare gloriam gratis, nec isti, nec illi, quia non vult nec isti, nec illi obiectum gloriæ sine meritis. an non iste est actus voluntatis, qui fertur in obiectum? an non prior actus ille, quo vult gloriam potius isti, quàm illi, suum habet obiectum? an non obiectum talis voluntatis est ipsamet gloria, quam potius vult isti, quàm illi? malè itaque concepta est ista distinctio, & peius applicata. Dicendum enim erat, quòd quatenus diuina voluntas respicit obiectum gloriæ absolutè, & absque vlla comparatione, illud non vult nobis dare gratis, quatenus autem respicit idem obiectum comparatiuè, an sit dandum potius huic, quàm illi, vult illud obiectum gratis. Sed sic dicendo non poterat solui argumentum; & ideo vt videatur argumentum soluere, dicit gloriam dari gratis ex parte actus, non ex parte obiecti, quasi dare illam gratis ex parte actus, non sit dare gloriam gratis ex parte obiecti, aut non dare illam gratis ex parte obiecti, non sit non velle eam dare gratis ex parte actus. Quartò esto voluerit Deus potius dare gloriam his, quàm illis, tamen quibus de facto vult dare gloriam, non vult illam dare sine meritis. Ergo illi, qui de facto sunt ad gloriam prædestinati, & electi, non sunt ad illam electi ante præuisa merita. & hoc est solum, quod ex tota ista disputatione nostra prætendimus. Quare cùm hic autor multa videatur dicere, nihil tamen dicit. atque ista sit tertia, eàque ni fallor, efficax huius veritatis demonstratio.

11. Quarta ratio eiusdem veritatis demonstratiua sit talis. Electio efficax ad gloriam actus est diuinæ voluntatis consequentis: sed talis voluntas non est absque præscientia meritorum, immo oritur ex illa. Ergo nullus, nisi ex præscientia meritorum, est efficaciter electus ad gloriam. Maior præter quod ab aduersariis admittitur, neque potest negari, ex hoc etiam deducitur, quòd cùm omnes homines voluntate antecedenti fuerint ad gloriam destinati, vix intelligi potest, quomodo eadem voluntate antecedenti aliqui tantùm fuerint efficaciter ad eandem gloriam electi, & non alij. Minor verò probata est lib. 4. cap. 21.

Respondent nonnulli, prædestinatos fuisse quidem efficaciter electos ad gloriam voluntate consequente: sed tamen illam voluntatem antecessisse omnem præscientiam meritorum, quoniam voluntas diuina non dicitur antecedens, aut consequens, eo quòd antecedat, vel sequatur notitiam nostrorum operum, vt nos putamus, sed dicitur voluntas antecedens, qua Deus vult aliquid secundùm se consideratum, voluntas verò consequens dicitur illa, qua Deus vult aliquid consideratis omnibus circumstantiis illius: vnde licèt salus reproborum secundùm se considerata fuerit volita à Deo voluntate antecedenti, tamen considerata, quatenus habet adiunctam priuationem maioris boni, videlicet boni vniuersalis prouidentiæ diuinæ, pulchritudinis vniuersi, manifestationis iustitiæ diuinæ in reprobis, & maioris splendoris misericordiæ Dei in electis, sic non est volita à Deo.

Hæc responsio satis manet refutata ex dictis lib. 4. c. 21. de voluntate antecedenti, & consequenti. Nunc autem videtur eadem responsio pugnare cum eius autore, cum D. Thoma, cum Patribus, & cum ipsa veritate, pugnat namque cum autore. ille enim dicit, voluntatem consequentem esse illam, qua Deus vult aliquid, omnibus inspectis conditionibus, & circunstantiis adiunctis, vt videri potest apud illum disp. 34. n. 2. modò negabit ne idem autor, inter omnes circunstantias, & conditiones nostræ saluti adiunctas, & gloriæ æternæ à Deo nobis paratæ, numerandas esse illas, quòd nos cum timore, & tremore illam operemur, quòd illa reddatur nobis vt merces, vt corona, & præmiũ nostrorum operum. Ergo dicere, Deum velle alicuius salutem voluntate consequenti inspectis omnibus adiunctis conditionibus, & circumstantiis, & velle illam non inspecta merita nostra, & quid homo sit circa assecutionem eiusdem gloriæ operaturus, videtur dicere contradictoria, & autorem cum seipso pugnare. Aluarez.

Secundò pugnat hæc responsio cum D. Thom. cuius doctrinam hic autor profitetur. nam D. Th. 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. assimilat Deum vrbis gubernatori, qui considerans vitam hominum esse aliquid de se bonum, voluntate antecedenti, quod ex se est, vult, omnes sibi subiectos viuere: sed aduertens, nonnullos viuere in periculum, & detrimentum multitudinis, quippe qui fures, aut homicidæ sunt, voluntate consequente, vult eos non viuere: ita Deus vult quidem omnium salutem voluntate antecedenti, quatenus secundùm se considerata est aliquid de se bonum. Verùm propter exigentiam suæ iustitiæ consequenter vult aliquos damnari. Quid clariùs dici poterat ad ostendendum, voluntatem consequentem respicere nostra opera bona, vel mala. Sed clarius adhuc in 1. dist. 46. art. 1. in corpore: *Respondeo* (inquit) *dicendum secundum Damascenum, quod voluntas est duplex, scilicet antecedens, & consequens, & hoc contingit non ex aliqua diuersitate voluntatis diuinæ, sed propter diuersas conditiones ipsius voliti. Potest enim in vnoquoque homine considerari natura ipsius, & alia circumstantia ipsius, vt quod est volens, & præparans se ad salutem suam, vel etiam repugnans, & contrarie agens. Si ergo in homine tantùm natura ipsius consideretur, æqualiter bonum est, omnem hominem saluari, quia omnes conueniunt in natura humana, & hoc omne bonum sit volitum à Deo, hoc etiam Deus vult, & hæc vocatur voluntas antecedens, qua omnes homines saluos fieri vult, secundum Damascenum: & huius voluntatis effectus est ipse ordo naturæ in finem salutis, & promouentia in finem omnibus communiter proposita, tam naturalia, quam gratuita, sicut potentiæ naturales, & præcepta legis, & huiusmodi. Consideratis autem omnibus circumstantiis personæ, sic non inuenitur de omnibus bonum esse, quod saluentur: bonum enim est eum, qui se præparat, & consentit, saluari per largitatem gratiæ diuinæ, nolentem verò, & resistentem non est bonum saluari, quia iniustum est. Et quia hoc modo se habet aliquid ad hoc, quod sit volitum à Deo, sicut se habet ad hoc, quod sit bonum, & ideo istum hominem sub istis conditionibus consideratum non vult Deus saluari, sed tantùm istum, qui est volens, & consentiens: & hoc dicitur voluntas consequens, eo quod præsupponit præscientiam operum, non tanquam causam voluntatis, sed quasi rationem voliti, vt suprà dictum est.* Hæc ille. Ex his habes non solùm vnde eos redarguas, qui se dicunt esse discipulos D. Thomæ, & in hoc non sunt, sed etiam vnde apertissima D. Thom. autoritate, qua nulla apertior poterit desiderari, sententiam hanc nostrã comprobare possis. D. Tho.

tam

cùm ille apertè dicat, voluntate consequenti nostram salutem non esse volitam à Deo, nisi præsupposita præscientia operum, non quidem tanquam causa diuinæ voluntatis, quia eius nulla est causa, sicut dicit de prædestinatione, quatenus est actus diuini intellectus, aut diuinæ voluntatis, vt suprà cap. 7. adnotauimus, sed tanquam ratione obiecti voliti. Quam doctrinam D. Thom. nunquam retractauit, immo in summa loco proximè citato probauit, licèt non ita diffusè explicauerit, quia summatim scribebat.

III. Tertiò pugnat eadem responsio cum Patribus: nam Damascenus vocat voluntatem consequentem illam, quæ ex nobis aut ex nostro vitio ortum habet. Chrysostomus vocat voluntatē antecedentem præcipuam Dei voluntatem, & flagrans desiderium, secundùm quod nullum vellet perire. Consequentem verò illam vocat, secundùm quam eos vult perire, qui viuunt & persistunt in sceleribus continenter, vt lib. 4. ostendemus, cùm de voluntate antecedenti, & consequenti agemus. Ambrosius etiam, Hieronymus, & alij Patres in illum locum, *Deus vult omnes homines saluos fieri*, aiunt, Deum velle omnes homines saluos fieri, nisi per illos steterit. In profectò dicendi modo indicant, voluntatem consequentem, qua vult efficaciter hos saluos fieri, illos minimè supponere præscientiam operum nostrorum.

Quartò pugnat eadem responsio cum ratione. Nam voluntas consequens, qua Deus vult efficaciter pœnam reprobis, supponit necessariò præscientiam demeritorum, quod neque respondens negabit, nisi velit cum Caluino, & Beza, & hæreticis Prædestinatis sentire, quod cùm Catholicissimus, & alioqui eruditissimus sit, nullo modo faciet. Ergo voluntas, qua vult prædestinatis efficaciter gloriam, supponit necessariò præscientiam meritorum, nam Patres eodem modo loquuntur de voluntate consequente, qua Deus vult reprobis pœnam, & electis gloriam: immo ad declarandum, quid sit voluntas Dei consequens, ferè semper exemplificant de voluntate, qua vult reprobis pœnam, ob illorum præuisa demerita. Accedit quòd bonum illud iustitiæ punitiuæ non pertinet ad decorem, & perfectionem essentialem vniuersi, sed accidentalem tantùm, immo externus spectat ad decorem, & perfectionem accidentalem, quatenus per illud recompensatur malum culpæ, vt lib. præcedente cap. 8. ostendimus.

IV. Quinta demonstratio sumitur ex eo, quia Deus voluntate antecedenti quæ est verè, & formaliter in Deo, omnes homines ordinauit in finem æternæ gloriæ, vt omnibus dat auxilia sufficientia ad salutem consequendam. Ergo intelligibile non est, illum aliquos efficaciter ad gloriam elegisse, aliis derelictis ante præuisa illorum merita bona, vel mala, sine aliqua personarum acceptione, à qua illum faciunt immunem diuinæ Scripturæ in Actis Apostolorum 10. & alibi.

Sed respondent statim autores contrariæ opinionis, Deum nulli debitorem esse, & sua dona ex misericordia, non ex iustitia distribuere: & ideo non esse personarum acceptatorem, quia dona sua, quibus vult, & quando vult, potest elargiri.

Hæc responsio argumentum non soluit, sed firmat, & roborat. Nam quod Deus mere gratis donat ex affectu simplicis misericordiæ, & nullo modo ex iustitia, potest quidem, cui vult, & quando vult, donare absque eo, quòd personarum acceptio apud illum esse verè dicatur, & hoc pacto sæpe etiam Augustinus defendit, Deum ab impostura, calumniaque Pelagianorum dicentium, si gratia non redditur nostris meritis, & bonis operibus: Ergo Deus acceptator est personarum, qui illā vni quidem dat, alteri verò non. Respondet Augustinus, gratiam ex meritis non dari, sed ex sola Dei misericordia, & ideo qui liberantur, gratiam laudent, qui derelinquuntur, debitum agnoscant. Verùm quod Deus donat non tanquam simplex donum, sed tanquam præmium, & mercedem, & coronam, & ex iustitia, non potest ante inspecta merita sine personarum acceptatione vni dari, & alteri negari. Verùm gloria, etsi aliquo modo detur gratis, quatenus datur solùm ex meritis à gratia prouenientibus, vt cap. præcedenti cum Augustino ostendimus, tamen datur etiam vt merces, vt præmium, vt corona, vt ex iustitia, vt ibi deduximus. Non ergo potuit sine personarum acceptione ante inspecta merita hos eligere ad gloriam, & non illos, supposito, quòd voluntate antecedenti omnes ad eandem gloriam, quantum est ex se ipso, destinauerit.

Illud etiam addo, hanc responsionem licèt vera sit, non posse accommodari verbis illis Petri Apostoli in Actis Apostolorum cap. 10. *In veritate comperi, quod non est personarum acceptator Deus.* illa namque verba indicant, Petrum tunc demum aliquod magnum, & occultæ diuinæ prouidentiæ mysterium circa hominum salutem comperisse, quod priùs non nouerat, hoc autem non fuit, Deum posse sine personarum acceptatione sua munera, quibus voluerit, distribuere, & non debere dici acceptatorem personarum, qui de suo, quod nulli debet, dat cui vult, & cui non vult, non dat. An istud erat secretum tanto apparatu aperiendum? An Petrus priùs hoc ignorabat? an non solùm Christi Apostolus, & caput Apostolorum, sed quilibet etiam idiota & Paganus, & infidelis intelligere non poterat? Non est istud magnum arcanum, quod Petrus priùs ignorabat, & posthmodum intellexit: sed illud fuit, gratiam Euangelij non solis Iudæis esse prædicandam, & opus Redemptionis non esse pro solo Iudæorum populo, sed pro toto mundo consummatum, & Euangelium esse omnibus prædicandum, & omnes etiam Gentiles ad fidem vocandos, & in omni gente quicunque Deum timet, & cum Dei gratia, quæ omnibus offertur, bene operatur, acceptum esse illi, habereque sibi paratum Regnum cælorum.

Hoc autem esse magnum illud arcanum, quod tunc demum Petrus intellexit, ex verbis textus magis notum est, quàm quod vlla debeat declaratione explicari. In eo igitur sensu dicitur Deus non esse acceptator personarū, quia neque dignitatem personæ respicit, neque genus, aut nationem; sed omnibus gentibus, omni populo suam gratiam parauit, & offert, omnes, qui eidem gratiæ volunt cooperari, suscipit, omnibus præstò adest, eorum salutem procurando, etiam per Angelos, & miracula. Hæc illa est personarum acceptio, à qua Deum facit immunem sanctus ille Iob cap. 34. cùm ait, *Qui non accipit personas Principum, nec cognouit Tyrannum, cùm disceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius sunt vniuersi.* & liber Sapientiæ cap. 6. dicens, *Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, neque verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum, & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus* & Ecclesiasticus cap. 35. *Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.* & clariùs ad Romanos 2. *Gloria autem, & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm, & Græco.*

Non

Non enim est personarum acceptio apud Deum. quicunque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur: non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Ex his apparet, non ideo dici Deum non esse personarum acceptatorem, quia nulli est debitor, & de suo nobis donat, sed ideo, quia omnium salutem exoptat, & ex se procurat, & omnibus media ad salutem assequendam sufficientia parat, & confert. Ita docent Glossæ Ambrosij, Augustini, Hieronymi, Bedæ, Chrysostomi, & aliorum in illum locum Actuum Apostolorum cap. 10. Si autem hoc modo dicendum est, Scripturas intelligere, Deum non esse acceptatorem personarum, vix intelligi poterit, quomodo absque personarum acceptatione aliquos ante præuisa merita elegerit efficaciter ad gloriam, aliis derelictis.

Glossa.

V. Sexta ratio licet qui vult finem sibi, aut alteri, per media naturalia, vel saltem, quæ non pendent ex libera alterius cooperatione, possit efficaciter velle finem ante præuisam alterius cooperationem, si aliàs habeat in potestate media ipsa, per quæ peruenitur certò, & infallibiliter ad ipsum finem, tamen qui vult finem alteri dependenter à libera illius cooperatione, itaut positum sit in alterius facultate liberè cooperando assequi, vel non assequi talem finem, nunquam potest velle ipsi efficaciter finem, priusquam præuideat liberam illius cooperationem, hæc enim videntur adinuicem repugnare, non velle alicui finem, nisi dependenter à libera illius cooperatione, & velle ei finem efficaciter ante præuisam illius cooperationem: at Deus non vult efficaciter alicui finem gloriæ, nisi dependenter à libera illius cooperatione, dicente Apostolo. *Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit*, & rursus, *cum timore & tremore vestram salutem operamini*, & iterum, *si tolerabimus, & conregnabimus*, & alia id genus sexcenta. ergo non potuit velle efficaciter alicui gloriam, ante præuisam liberam illius cooperationem. Declaratur hæc res exemplo. Si Rex proponat præmium certantibus in stadio ea lege, vt illi soli præmium accipiant, qui legitimè certauerint, ac vicerint, etsi affectu simplicis complacentiæ possit illud præmium magis, vni, quàm alteri exoptare, quod etiam sæpe accidit, tamen stante lege non potest efficaciter præmium alicui velle ante inspectum certamen, & victoriam: ita licet Deus potuisset, ac posset de potestate absoluta gloriam conferre, cui vellet absque meritis, tamen supposito, quòd decreuerit illam non dare, nisi sub ratione præmij, & coronæ, non potest eam efficaciter alicui velle ante inspectum certamen, & victoriam per bona opera, esto affectu simplicis complacentiæ possit eam potius velle vni, quàm alteri.

Sed respondet recens quidam autor, Principem non posse efficaciter victorem facere, quem diligit: & ideo non posse efficaciter velle illi coronam, & præmium ante inspectum certamen, & victoriam. Deum verò posse ei, quem diligit, efficaciter velle gloriam ante inspectam victoriam, & certamen, quia potest efficaciter, quem diligit victorem efficere. Verùm sic respondens vim argumenti, aut non percepit, aut ex industria dissimulauit. non est enim dubium, Deum etiam ante præuisa merita potuisse cuilibet efficaciter velle bonum gloriæ, & quem vellet, efficaciter victorem facere, quis de hoc dubitet? sed tota difficultas in hoc posita est, in supposito, quòd Deus non voluerit nobis efficaciter gloriam, nisi dependenter à libera nostra cooperatione, potuerit nihilominus illam nobis velle efficaciter, ante præuisam eandem cooperationem. Ratio enim nostra partem negantem concludit: quia hæc duo videntur manifestè implicare, non velle nobis gloriam, nisi dependenter à nostra voluntate, & velle illam efficaciter ante præuisam cooperationem nostræ voluntatis. Ideo potiùs neganda esset hæc minor, Deum non voluisse electis gloriam nisi dependenter à libera illorum cooperatione: sed neque hæc negari potest propter autoritates euidentes diuinæ Scripturæ, quæ illam docent.

Dicetur, illas autoritates exponendas esse de voluntate Dei secundùm ordinem executionis, non de illa, quæ est secundùm ordinem intentionis. Verùm cùm de voluntate, quæ est, vt electi non consequantur gloriam, nisi per labores, & certamina, solùm nobis constet ex diuina Scriptura, de illa autem, quæ secundùm illos autores est secundùm ordinem intentionis absque nostra libera cooperatione, nihil dicatur in Scripturis, sed illa solùm videatur ex quibusdam Philosophorum dictis malè applicatis excogitata, non video, cur à communi Scripturæ loquendi modo sine solido fundamento recedendum sit: cùm nullum esse possit tale fundamentum, ob quod à locutione diuinæ Scripturæ recedere debeamus.

Vltima ratio ad idem adhiberi posset ex eo, quia istud decretum efficax antecedens præscientiam nostrorum operum, quo secundùm nonnullos autores Deus voluit electis gloriam, videtur libertatem nostri arbitrij euertere. Quia, vt dictum est lib. 4. cap. 12. decretum efficax antecedens siue inferat Physicam prædeterminationem in voluntate, siue solam subordinationem voluntatis creatæ ad voluntatem diuinam, siue inferat necessitatem absolutam, siue solùm respectiuam, siue prouenientem à secundis causis, siue solùm à prima causa, siue etiam sit consequens respectu primæ causæ, dum sit necessitas antecedens respectu nostræ liberæ voluntatis, tollere videtur arbitrij libertatem. Et hoc intelligitur verum esse, etiam loquendo de actibus ordinis supernaturalis, & etiã ante decretum efficax præcederet scientia, qua præuideremur merita nostra, vt futura sub conditione, vt ibid. & cap. 14. deduximus: ista namque præscientia conditionata, quã nonnulli defendunt, decretum efficax dandi gloriam electis ante præuisa illorum merita non tollere ab eis libertatem circa eiusdem gloriæ assecutionem, quia non est antecedens, sed consequens, & infert necessitatem non antecedentem, sed consequentem, quia est consequens ad cooperationem nostram liberam præuisam, vt futuram ex hypothesi, ista (inquam) præscientia nihil eos iuuat, quin si ex alio capite absque ista præscientia conditionata efficax illud decretum libertatem aufert, illa posita eandem libertatem non tollat. primò namque decretum antecedens, vel consequens, quod tollit, vel admittit nostram libertatem, & necessitas antecedens, vel consequens, non dicitur tale, vel talis comparatione liberæ nostræ cooperationis futuræ ex hypothesi, sed comparatione eiusdem cooperationis futuræ absolutè. deinde ista præscientia nostræ cooperationis præuisæ solùm sub conditione non efficit, quin efficax decretum absolutum dandi electis gloriam non antecedat liberam cooperationem nostram, vt futuram absolutè, & sic non efficit, quin tollat nostram libertatem, vt bene nonnulli argumentantur. Et demum ista præscientia operum nostrorum futurorum solùm sub con-

ditione

ditione efficere non potest, ut propter illam gloria dicatur nobis posita in ratione mercedis, & præmij, & coronæ, ut Scriptura passim docet, quare ista præscientia merita nihil in hac causa oppositam sententiam videtur iuuare. Aliæ verò responsiones, quas alij eidem argumento afferunt, ex dictis eodem libro cap. 12. & 14. satis euidenter confutatæ remanent, & ex dictis satis, ut arbitror, firma remanet assertio, quòd Prædestinationis ad gloriam datur causa ex parte prædestinati, & nullus ante merita præuisa est ad illam efficaciter prædestinatus.

CAPVT XXIV.

Argumenta aduersariorum ex diuinis Scripturis, & Conciliis deprompta adducuntur, & soluuntur.

I. RECentiores Theologi contra hanc doctrinam de Prædestinatione ad gloriam ex meritis nostris præuisis multipliciter argumentantur, quorum argumenta ut aliquo certo ordine perstringamus, in hoc capite adducemus primò argumenta petita ex diuinis Scripturis, deinde quæ sumuntur ex Conciliis.

Primò itaque ex diuina Scriptura argumentantur testimoniis, quibus indicatur, prædestinatos ex solo diuino beneplacito fuisse ad gloriam electos. Primum testimonium afferunt ex Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Secundum ex Lucæ cap. 12. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Tertium ex Actis Apostolorum cap. 13. *Crediderunt, quotquot præordinati erant ad vitam æternam.* Quartum ex epistola ad Roman. cap. 9. *Cum enim nondum aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei,* &c. & rursum: *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* quæ simul iuncta faciunt sensum, Deum absque operibus præuisis præparasse electis gloriam tanquam vasis misericordiæ suæ. Quintum ex eadem epistola cap. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit, conformes fieri imaginis filij sui, ut ipse sit primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinauit, hos & vocauit, quos vocauit, hos & iustificauit; quos autem iustificauit, hos & glorificauit.* Sextum ex epistola ad Ephes. cap. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo.*

Respondeo, hæc omnia testimonia ne leuiter quidem videri mihi intentum probare. Ad primum admitto, regnum gloriæ fuisse electis paratum à constitutione mundi. At quomodò paratum? Quia *esuriui,* ut ipse Saluator, *& dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere.*

Ad secundum admittimus, complacuisse Patri cœlesti ab æterno dare electis regnum, at quomodo ita illi complacuerit, non aperit idem Saluator subiungens: *Vendite ergo, quæ possidetis,* &c. vnde ista duo testimonia tam non faciunt contra nostram sententiam, ut euidenter illam probent.

Ad tertium admittimus omnes, quotquot præordinati sunt ad vitam æternam, credere, at quomodo fuerint præordinati, hoc ibi non dicit, sed ex aliis locis diuinæ Scripturæ accipiendum est, ex quibus satis indicatur, fuisse præordinatos ad gloriam ex præscientia meritorum.

Ad quartum respondetur, illa verba quatenus faciunt vnam seriem verborum, esse intelligenda de electione ad gratiam, aliàs si intelligenda essent de electione ad gloriam, ut faceret sensum, quòd ante omnem præscientiam bonorum operum aliqui essent efficaciter electi ad gloriam, sequeretur hoc magnum absurdum, quòd vasa contumeliæ nullis præuisis eorum operibus malis essent ad pœnam damnata, quod est absurdum. nam Apostolus æquè, & eodem modo loquitur de vasis contumeliæ, & de vasis honoris. loquit enim, *Cum nondum nati essent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Dicere autem, quòd illi sunt electi ad gloriam ante præuisa merita, illi verò non sunt deputati ad pœnam ante præuisa demerita, est voluntariè loqui contra Apostolum, qui eodem modo de his, & de illis loquitur.

Ad quintum dico Apostolum immediatè loqui de prædestinatione ad gratiam quæ est sine meritis præuisis. Verum est, quod tandem concludit, *quos iustificauit, illos & glorificauit.* Verùm non video, quomodò ex hoc, quòd nos ad gratiam prædestinauit sine meritis, sequatur etiam ad gloriam nos sine meritis prædestinasse. Præter quod verbum illud, *glorificauit,* à plerisque exponitur non de glorificatione, quæ est in altera vita, sed de glorificatione, qua glorificati sunt Apostoli, & alij credentes in Ecclesia per miracula, variaque genera linguarum, & alia similia, vnde mirum non est, quòd nonnulli Doctores dicant, Apostolum in sensu literali principaliter intento non loqui de prædestinatione ad gloriam, sed de electione & adoptione in filios Abrahæ per Spiritum, quibus facta est de Christo repromissio, siue de prædestinatione ad gratiam Euangelij, quod in idem recidit.

Ad sextum respondetur, quòd Apostolus sine dubio ibi loquitur de electione ad gratiam, ut verba ipsi textus satis indicant, & notant Gloss. Interlinearis, & Ordinaria, & alij authores graues. Vel dicendum, quòd loquitur de vtraque electione, ad gratiam in vita præsenti, quæ est absque meritis, & ad gloriam in altera vita, quæ est ex meritis, fundatis tamen in diuina gratia, & est doctrina eiusdem Glossæ ibid. Gloss.

Secundum principale eorum argumentum sumitur ex aliis testimoniis diuinæ Scripturæ, in quibus videtur doceri, prædestinatos fuisse electos ad gloriam ex mera Dei gratia absque vllis eorum meritis. Primum testimonium habetur Ioan. c. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Secundum ex epistola ad Roman. cap. 11. *Reliquiæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Si autem gratia, iam non ex operibus: alioqui gratia non esset gratia.* Tertium in epistola ad Ephes. cap. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti per amorem.* Notat autem Augustinus, quòd non dixit, elegit nos, quia futuri eramus sancti, sed ut essemus sancti. Quartum in epistola 2. ad Timoth. 1. *Vocauit nos Deus vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam,* ad hæc addit Aluarez: *sed electi dicuntur non solum vocatione ad gratiam, sed ad gloriam,* & vnde ergo, [illegible] II.

demonstrans

demonstrant diuinæ Scripturæ, cùm dicunt: *Multi sunt vocati, pauci verò electi*; & iterum: *Congregabunt electos eius à quatuor ventis*; & iterum: *Omnia sustineo propter electos*; & iterum: *Sed propter electos breuiabuntur dies illi*, quibus in locis nomine electorum per antonomasiam vocantur illi, qui salutem æternam possessuri sunt in cœlis.

Respondetur ad hæc omnia, electionem esse tum ad gratiam, tum ad gloriam, & ratione vtriusque prædestinatus vocari electus, & multo magis propter electionem ad gloriam, quia gloria est finis gratiæ. Sed quid inde, an ex hoc inferri potest, quòd sicut electio ad gratiam facta est absque meritis, ita etiam electio ad gloriam ... diuina Scriptura modò planè diuersè loquitur de hac, & de illa: electionem enim ad gratiam docet factam omnino sine meritis, electionem autem ad gloriam docet factam ex meritis gratiæ: gratiam ipsam ita semper vocat gratiam, vt nunquam appellet mercedem, aut præmium, aut coronam: at gloriam ita vocat gratiam, vt vocet etiam præmium, coronam, & mercedem, & dicat illam reddi operibus nostris, scilicet ex gratia prouenientibus. Illa igitur testimonia in argumento allegata sine dubio sunt intelligenda de electione ad gratiam, qua electione supposita aliò modò loquitur Scriptura de electione ad gloriam, quod planè indicauit Saluator in testimonio allegato ex Euangelio Ioan. cap. 15. *Ego elegi vos, & posui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* his enim verbis docemur supposita vocatione, & gratia iustificationis debere nos per fructum bonorum operum æternam vitam nobis comparare, iuxta illud Ioan. cap. 6. *Operamini cibum, qui non perit, sed manet in vitam æternam.* Omitto, iuxta literam ibi locutionem esse de electione ad munus Apostolatus, & de fructu conuersionis gentium, vt doctè Toletus. adnotauit ibid. Cardinalis Toletus.

III. Tertium argumentum sumunt ex autoritate Apostoli, qui vocat æternam vitam gratiam, ad Roman. cap. 6. *gratia Dei vita æterna.*

Ad hoc testimonium, quo benè explicato cætera omnia soluta manent, duobus modis possumus respondere. Primò Apostolum loqui de gratia, non de gloria. Quomodo verò ipsa gratia dici possit D.Thom. vita æterna, declarat D. Thomas 1.2.q.24. art.3. ad 2. dicens, gratiam nihil aliud esse nisi inchoationem quandam gloriæ in nobis, vnde à Theologis vocatur gratia semen gloriæ. Secundò responderi potest, nomine gratiæ intelligere Apostolum ipsam vitam æternam, quæ est gloria, vt illa propositio, Gratia Dei est vita æterna, sit conuertenda, & ponendum prædicatum loco subiecti, & subiectum loco prædicati, hoc pacto, Vita æterna est gratia Dei: & sic illa verba Apostoli intellexit Augustinus lib. de Gratia & libero arbitrio, vbi hunc locum declarat, & data opera hoc argumentum proponit, ac soluit. videturque hic sensus fuisse ab Apostolo intentus, ponit enim discrimen inter regnum Dei & regnum Satanæ, quia regnum Satanæ, quod est regnum peccati, dat militibus suis stipendium mortis: Regnum autem Dei dat militibus suis vitam æternam, quam vocat nomine gratiæ. Quamuis fortasse dici etiam possit, primum sensum æquè potuisse ab ipso Apostolo intendi, vt fieret antithesis inter regnum peccati, & regnum gratiæ, ita vt stipendium peccati sit mors, stipendium autem gratiæ sit vita æterna, qui sensus est planus, & currens absque alia conuersione.

IV. Cur verò Apostolus vocauerit vitam æternam gratiam, causa non est, quòd illa omnino gratis donetur, vel quòd ad illam simus efficaciter electi ante præuisa merita, vt fingunt aduersarii, hanc enim causam benè vidit, & reiecit Augustinus lib. Augus. de Gratia & libero arbitrio cap. 9. apud quem solutionem huius argumenti, & declarationem verborum Pauli videre potes: sed huius denominationis triplex alia ratio potest assignari. Prima est, quam ibi assignat Augustinus, & in epistola Augus. 105. & in Enchirid. cap. 107. ex quo acceperunt Cœlestinus primus in epistola 1. ad Episcopos Cœlestin. Galliæ pro doctrina Augustini cap. 2. Fulgentius primus. lib. 1. ad Monimum cap. 10. Concil. Tridentin. sess. 6. Fulgent. de Iustificat. cap. 16. & Andreas Vega lib. 8. de Iu- Con. Trid. stificat. cap. 11. & lib. 15. cap. vltimo. nempe vitam Andreas æternam vocari gratiam, quia licèt reddatur no- Vega. stris meritis, non tamen redditur nostris meritis, quatenus solùm nostra sunt, & proficiscuntur ex viribus naturæ, sed solùm quatenus proficiscuntur ex Dei gratia, & in illa fundantur: vnde frequens est apud Augustinum vsus appellandi vitam æternam gratiam pro gratia, & dicendi, cùm Deus coronat nostra merita, coronat dona sua. Et hæc ratio insinuatur ab Apostolo dicente, quòd *non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.* Loquitur absque dubio de passionibus huius temporis solùm profectis ex viribus naturæ, nam bona opera profecta ex Dei gratia vitam æternam de condigno merentur, vt omnes Theologi docent.

Secunda ratio est, quæ colligitur ex verbis Apostoli: *Momentaneum, & leue nostræ tribulationis æternum gloriæ pondus operatur in cœlis.* quia scilicet quamuis merita nostra in Dei gratia fundata virtualiter adæquent gloriam, & illam de condigno mereantur, tamen quoad id, quod formaliter sunt, gloria excedit ipsa merita in infinitum. Hanc rationem assignat etiam Fulgentius loco proximè citato.

Tertia ratio ob quam vita æterna vocatur gratia, est, ad docendum, debere nos Deo seruire primò, & principaliter, non intuitu mercedis, sed ex amore, tanquam si ipsa gloria nobis donaretur nihil promerentibus, iuxta illud Euangelicum, *Cum feceritis hæc omnia, dicite, quia serui inutiles sumus*, licèt nobis sic Deo seruientibus detur ipsa merces æternæ gloriæ. Hanc rationem paulo differenter assignat Cardinal. Toletus in suo comment. ad il- Tolet. lum locum D. Pauli.

Quartum argumentum sumunt ex Concil. Va- V. lentino sub Lothario Imperatore cap. 3. vbi dicitur: *Fidenter fatemur prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem, in electione tamen saluandorum Dei misericordiam præcedere meritum bonum, in damnatione autem periturorum meritum malum præcedere iustum Dei iudicium.*

Respondeo, doctrinam illius Concilij de diuina prædestinatione sumptam fuisse ex D. Augustino, ad cuius mentem ipsum Concilium ibid. profitetur se loqui de diuina prædestinatione, quæ nihil amplius docet, quàm quod ex Augustino suprà ostendimus, nempe prædestinationem ad gratiam omnia merita nostra absolutè præuenire: in electione verò ad gloriam etiam Dei misericordiam præcedere nostra merita, quatenus licèt electio ad gloriam sit ex meritis, ipsa tamen merita Dei gratia præcedit, ex qua necesse est illa pullulare.

CAPVT

CAPVT XXV.

Adducitur argumentum sumptum ab autoritate D. Augustini, & soluitur.

I. SExtum argumentum sumunt aduersarij ex D. Augustino, in cuius autoritate & testimonio firmissimum præsidium putant sibi constitutum, quia doctrina D. Augustini de Prædestinatione fuit ab Ecclesia probata per plura summorũ Pontificum decreta, & etiam in Concil. II. Arausicano. Ipse nanque Augustinus vbique docet constantissime, Deum nullis nostris meritis præuisis discreuisse inter electos, & reprobos, & illis derelictis hos elegisse misericorditer, & decreuisse eruere de massa perditionis, & elegisse gratis ad gloriam, & regnum. Loca Augustini, in quibus hãc doctrinam tradit, plura sunt, quàm vt possint hîc omnia distinctè commemorari, ita enim docet passim in epist. 105. 106. & 107. in lib. 1. ad Simplician. q. 2. lib. 5. contra Iulianum cap. 3. lib. de Prædestin. & gratia cap. 7. & cap. 10. lib. de Prædestin. sanctorum c. 17. & 19. lib. de Bono perseuerantiæ cap. 14. lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 8. & 9. lib. de Corrept. & gratia cap. 7. 8. 10. 13. & 14. Tract. 3. & Tract. 86. in Ioan. & aliis innumeris in locis, in quibus ferè semper vtitur autoritate illa Apostoli ad Ephes. c. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati*, non quia futuri eramus sancti, & immaculati. (Augustin.)

Ad hoc argumentum multa essent dicenda. Primò, quod ad approbationem doctrinæ D. Augustini spectat, de hoc suprà lib. præcedenti satis dictum est. Secundò quòd Augustinus in locis allegatis id dicat, quod arguentes prætendunt, non omnino verum est. nam in illa q. 2. ad Simplician. nostram sententiam ita euidenter docet, vt ob hoc nõnulli dicant, illum senio rem factum eam mutasse opinionem, quam sibi docuerat. Idem dicẽdum de aliis multis locis, in quibus constat, illum nostram sententiam apertè docere, vt patet ex allegatis suprà cap. 22. sed ad illa omnia testimonia vnica responsione in hanc modum possumus respondere. Cùm Augustinus docet, electionem factam esse sine præuisis meritis, vel loquitur de electione ad gratiam, non ad gloriam, vel si loquitur de electione ad gloriam, excludere intendit non quidem præscientiam meritorum, quæ prouenitur ex Dei gratia, quam vbique docet de lege Dei ordinaria necessariam esse, sed excludit præscientiam meritorum profectorum ex solis viribus naturæ. Hanc responsionem verissimam, & ipsissimam Augustini mentem esse, ostendo, quia vbicumque Augustinus de hac re disputat, aut scribit, disputat, ac scribit contra Pelagianos, & contra aliorum reliquias gratiæ Dei inimicos. Porrò inter Augustinum, & Pelagianos nunquam fuit quæstio, an gloria detur nobis ex meritis gratiæ, sed solùm an detur ex meritis in solo libero arbitrio fundatis: immo fatetur Augustinus lib. de Gratia, & libero arbitrio cap. 6. quòd si Pelagiani, cùm docebant, gloriam dari ex meritis, aut electionem esse ex meritis, loquerentur solùm de meritis ex gratia profectis, posset ista sententia illis concedi: sed quòd in hoc errabant, quia volebant gloriam reddi nostris operibus ex nobis profectis. Hinc manifestè sequitur, cùm Augustinus tanto animi ardore contra Pelagianos conatur probare, electionem factam esse absque meritis præuisis, necessariò locutum fuisse vel de electione ad gratiam, vel de electione ad gloriam ex meritis profectis ex solis naturæ viribus sine Dei gratia. (August.) Et quamuis vnicuique vel leuiter in libris, & doctrina eiusdem Augustini versato hoc peruium sit, nihilominus propter eos, qui in propriis opinionibus sibiipsis admodum placent, inducam ipsum Augustinum per seipsum suam causam agentem, & non absque diuino, vt puto, lumine motum argumentum ante annos mille soluentem. (August.) Et vt omittam testimonia ex lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 6. & cap. 8. & 9. & alia quæ suprà cap. 22. adducta sunt, audiamus ipsummet Augustinum in epistola 105. quam arguentes putant suæ opinioni admodum suffragari. In ea epistola elucidat Augustinus hoc dubium, quomodo gratiam Dei Apostolus appellet æternam vitam, cùm illa nostris meritis reddatur, & inter alia ita scribit: *Quod est ergo meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam, cùm omne bonum meritum nostrum non in nobis faciat nisi gratia, & cùm Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronet, quàm munera sua? sicut enim ab initio fidei misericordiam consecuti sumus, non quia fideles eramus, sed vt essemus: sic in fine, quod erit vita æterna, coronabit nos, sicut scriptum est, in miseratione & misericordia. Non itaque frustra Deo cantatur. Et misericordia eius præueniet me, & misericordia eius subsequetur me. vnde & ipsa vita æterna, quæ vtique in fine sine fine habebitur, & ideo meritis præcedentibus redditur, tamen quia eadem merita, quibus redditur, non à nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud, nisi quia gratis datur, nec ideo quia meritis non datur, sed ideo quia data sunt & ipsa merita, quibus datur, vbi autem inuenimus etiam vitam æternam gratiam nuncupari, habemus apud eundem gratiæ magnificum defensorem Apostolum Paulum. Stipendium, inquit, peccati mors, gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro. Vide, obsecro te, in quanta breuitate, quàm vigilanter verba posuerit, quibus diligenter consideratis quæstionis huius aliquantulum dilucescat obscuritas. cùm enim dixisset, stipendium peccati mors, quis non congruentissimè, & consequenter addere iudicaret, stipendium autem iustitiæ vita æterna? Et verum est, quia sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors, ita merito iustitiæ tanquam stipendium vita æterna: aut si nollet dicere iustitiæ, diceret fidei, quia iustus ex fide viuit: vnde etiam & merces appellatur pluribus sanctarum Scripturarum locis, nusquam autem dicta est merces iustitiæ, vel fidei, quia iustitiæ, vel fidei redditur merces: Quod est autem mercenario merces, hoc militanti stipendium. Sed B. Apostolus aduersus elationem, quæ vsquequaque magis tentat irrepere, vt & sibi propter ipsam dicat datum Angelum Satanæ, à quo colaphizaretur, ne vertice præsumptionis erigeret. Aduertens ergo hanc elationem posse vigilantissimè militans stipendium, inquit, peccati mors. rectè stipendium, quia debetur, quia dignè retribuitur, quia meritò redditur. Deinde ne iustitia de humano se extolleret bono merito, sicut humanum meritum esse non dubitatur esse peccatum, non è contrario retulit dicens, stipendium iustitiæ vita æterna, sed gratia (inquit) Dei vita æterna & hæc in.* &c. quæ adhuc longiùs ibi prosequitur.

II. Ex istis Augustini verbis quatuor certissima habemus. Primò quòd diuersa ratione dicitur gratia auxilium, quod datur in hac vita, & donum æternæ gloriæ, quod datur in altera vita. Secundò quam ob causam vita æterna dicatur gratia,

cùm tamen illa detur nobis tanquam merces ex iustitia. Tertiò quòd ideo dicitur gratia, ne putemus illam reddi operibus nostris profectis ex solis viribus naturæ, sicut malis operibus profectis ex solis viribus naturæ redditur damnatio. Quartò cum hoc quòd vita æterna est gratia, esse nihilominus verè mercedem, & reddi laboribus nostris tanquam præmium & coronam. Nescio quid clarius, & ab opinione aduersariorum magis distans dici possit. Dicent, Augustinum loqui de ordine executionis, non intentionis, vt quid ergo illius testimonia pro se adducunt, vbi in Augustino hanc distinctionem duplicis ordinis inueniunt? Certè vbicunque Augustinus de gratuita electione disputat contra Pelagianos, eodem modo loquitur, easdem Pauli autoritates adducit, eodem modo exponit, doceant illi, vbi alio modo loquatur, vbi ista refugia illis aperiat.

Verùm contra hanc nostram responsionem videtur posse multipliciter instari.

Primò, quia electionem ad gratiam Augustinus non solet vocare electionem, sed propositum miserendi, vt colligitur ex illa q. 2. ad Simplician. vbi ex professo contradistinguit electionem, quæ est ad gloriam, ab electione ad gratiam, quam vocat propositum miserendi. Cum itaque Augustinus doceat, electionem factam esse absque meritis præuisis, oportet illum loqui non de electione ad gratiam, vt diximus in nostra responsione, sed de electione ad gloriam.

Secundò Augustinus multis in locis apertè indicat, se loqui de electione ad gloriam, & non solùm ad gratiam, quia dicit, quòd electi sunt ad regnandum cum Christo, vel ad regnum, vel ad vitam æternam. ita loquitur signanter in lib. de Corrept. & gratia cap. 7. & cap. 9. quibus tamen in locis docet electionem factam esse ante omnia merita præuisa. Ergo non secunda nostra responsio.

Tertiò, quia Augustinus docet, ideo fuisse electis præparata media efficacia ad gloriam, quia Deus priùs habuit voluntatem dandi eis finẽ gloriæ, quod euidenter expressit in lib. de bono perseuerantiæ cap. 14. cùm ait de Tyriis & Sidoniis, quòd etiã illi credere potuissent, si miracula Christi vidissent; sed quia vt crederent, non erat eis datum, etiam vnde crederent fuit illis negatum. ex quo apparet, habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant: Et tamen si Dei altiori iudicio à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta diuina, vel facta, per quæ possent credere si audirent vtique talia, vel viderent.

Quartò, Massilienses sic intellexerunt Augustinum, quòd diceret, prædestinatos fuisse electos ad gloriam absque vllis meritis præuisis: & ob hanc causam illi opponebant autoritatem priscorum Patrum, & in hoc sensu impugnabant doctrinam Augustini, sicut patet ex epistolis Prosperi, & Hilarij ad ipsum Augustinum, & ex iis, quæ scripserunt Cassianus, & Faustus, & Vincentius Lirinensis, & alij contra eundem Augustinum. Et tamen neque Augustinus negauit vnquam, se in ea opinione fuisse, nec Prosper, aut Hilarius, qui eius doctrinam defendendam susceperunt.

Quintò plerique recentiorum Scholasticorum docent, etiam priscos Patres, & Gallos contra Augustinum docuisse electionem ad gloriam factam fuisse ex meritis præuisis, Augustinum autem è contrario docuisse, huiusmodi electionem factam sine meritis, vt refert Sixtus Senensis lib. 6. Bibliothecæ annotat. 251. & 252. Ruardus Tapper art. 7. Ioan. Driedo & alij, quos refert Vasquez 1. part. disp. 89. cap. 1. Sixt. Sen. Tapp. Vasq.

IV. Ad primam instantiam respondetur, quando Augustinus distinguebat electionem à proposito miserendi, nondum aliam electionem agnoscebat præter eam, quæ est ex meritis præuisis, de qua loquebatur in illa q. 2. ad Simplician. vt etiam fatentur nonnulli ex arguentibus. quando verò cœpit agnoscere aliud genus electionis absque meritis, cœpit etiam ipsam electionem sine meritis cum ipso proposito miserendi confundere.

Ad secundam non desunt, qui respondeant, Augustinum in illis locis citatis per electionẽ ad regnũ, vel ad regnandum cum Christo, siue ad vitam æternam intelligere electionem ad gratiã. Neque illorũ responsio debet alicui extranea videri, immo habet euidens fundamentum in diuina Scriptura, quæ ipsam gratiam nõ semel appellat regnum, & vitam æternam, & eos, qui gratiæ Christi participes efficiuntur, appellat participes regni. Ait namque Apostolus ad Coloss. c. 1. *Qui eripuit nos de potestate tenebrarũ, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum.* & epist. 1. ad Thessal. 2. *Testificati sumus, vt ambularetis dignè Deo, qui vocauit vos in regnum suum, & gloriam.* immo gratia Euãgelij vocatur regnum, Lucæ c. 10. *Pœnitentiam agite, appropinquauit in vos regnũ Dei.* & c. 23. dicitur quòd Ioseph ab Arimathia expectabat & ipse regnum Dei. & Paulus in Actis Apostolorũ c. 19. disputabat, & suadebat de regno Dei. & c. 28. dicitur, quòd manebat prædicans regnum Dei. quibus in locis nomine regni Dei absque dubio intelligitur gratia Euangelij. Immo sub parabola regni Dei intelligendam esse ipsam gratiam in illis verbis apud Matth. c. 21. *Idẽo auferetur à vobis regnũ Dei, & dabitur genti facienti fructus eius*, contendunt Basilius hom. 7. in Exameron, Chrysost. hom. 14. imperfecti, Origenes hom. 19. in Matth. & alij in eundem locum, & illorum interpretatio habet fundamentum in autoritate Christi apud Marcum c. 12. dicentis cuidam de scribis. *Non es longè à regno Dei.* Basil. Chrys. Orig. ipsa quoque Dei gratia dicitur vita æterna, quia est gloria inchoata, & qui accipit gratiam, accipit pignus gloriæ, & est certus, quòd gloriã accipiet, nisi per recidiuationem ipsam gratiam amittat.

Secundò potest responderi, Aug. in eo loco verba facere de electione ad gloriã, eamque dicere gratis factam fuisse, ad excludenda merita in solis naturæ viribus fundata. & illa est germana Augustini sententia in illis locis, vt patere potest legenti verba antecedentia, & consequentia cap. 6. 7. 8. & 9. quod superiùs non semel admonuimus.

Vel tertiò dici etiã potest, Augustinum in dictis locis loqui de electione abstrahendo ab electione ad gratiã, & ad gloriam, & illius verba verificanda esse & exponenda esse, prout ipsa res postulat, de qua sermo habetur, ita vt cũ dicitur, quòd electio facta est sine meritis, verba intelligantur de electione ad gratiã: & cùm dicitur, electionẽ factam esse ex meritis, verba sint intelligẽda de electione ad gloriã. neque opus est omnia in omnibus locis declarare.

V. Ad tertiam respondeo, nullibi Augustinum dixisse, quòd ideo Deus electis media præparauerit efficacia ad gloriam, quia priùs efficaciter voluerit illis gloriam, dixit tamen, quòd iis, qui prædestinati sunt, dantur media efficacia, quæ non dantur non prædestinatis: sed hæc alia res est. In illo autem capite 14. libri de bono perseuerantiæ,

non

non est sermo de prædestinatione ad gloriam, sed de discretione prædestinatorum à reprobis, quæ fit per prædestinationem gratiæ, non per electionem gloriæ. Et verissimum est, quòd illis, qui non sunt aliter à Deo, quàm de massa perditionis discreti, non dantur media, quæ si darentur, crederent, & conuerterentur, & illis, qui sunt ex massa perditionis discreti, dantur media, quibus mouentur ad fidem, & conuertuntur. Verùm ex hoc non infertur, quòd ideo iis, qui sunt de massa perditionis discreti, dentur talia media, quia priùs fuerint efficaciter electi ad gloriam ante præuisa illorum merita.

Ad quartam respondetur, inter Augustinum, & Pelagianos aut illorum reliquias nunquam fuisse controuersiam de electione ad gloriam ex præuisione meritorum profectorum ex Dei gratia, vt patet ex lib. illius de Gratia, & libero arbitrio cap. 6. sæpe allegato: sed tota quæstio fuit de electione ad gratiam, & si aliquando de electione ad gloriam inter illos controuersum est, controuersia solùm fuit de electione ex præscientia meritorum profectorum ex viribus nudæ naturæ. Neque Patres aliter senserunt, quàm ipse Augustinus de prædestinatione siue ad gratiam, siue ad gloriam. Vnde hallucinantur Scholastici, qui aliter de Augustini, & de priscorum Patrum opinione sentiunt, & per hoc patet ad vltimam instantiam.

CAPVT XXVI.

Alia argumenta contra eandem sententiam afferuntur & soluuntur.

SEptimum argumentum contra eandem conclusionem afferunt nonnulli, quia ordinatè volens priùs vult finem, quàm media: Deus est ordinatè volens. Ergo priùs voluit electis finem gloriæ, quàm media. Sed ante volita media nulla merita potuerunt præuideri. Ergo ante præuisa merita Deus voluit electis gloriam.

Respondeo, ordinatè volens sibi vel alteri finem absque dependentia à libera cooperatione alterius, priùs vult finem quàm media, saltem quatenus dictio priùs, idem significat, quod intensiùs, & maiori affectu. Verùm ordinatè volens finem alteri, tanquam præmium assequendum per liberam illius cooperationem, media potest quidem velle ante finem, ante præuisa verò ipsa media nunquam efficaciter ipsum finem velle potest. Esset enim voluntas inordinata. Sed arguentes decipiuntur, quia eodem modo ratiocinantur de eo, qui vult finem absque dependentia à libera alterius cooperatione, & de eo qui vult finem dependenter à libera alterius cooperatione.

Dicetur, voluntas dandi media efficacia irrationabilis est, si non procedat ex voluntate efficaci dandi finem.

Respondeo, ad hoc, vt voluntas efficax dandi media non sit irrationabilis, sufficere voluntatem dandi finem, quæ est simplex affectus inefficax ante inspecta merita. Neque videri debet aduersariis hæc responsio voluntaria, & irrationabilis, quoniam sicut illi dicunt, quòd ex voluntate ostendendi suam gloriam in creaturis, oritur, quòd potest efficaciter velle sibi gloriam, & non illi etiam ante præuisa merita; ita ex voluntate simplicis affectus, seu complacentiæ, qua vult antecedenter omnibus finé gloriæ, potest efficaciter velle media efficacia potius vni quàm alteri.

Dicetur. Propter quod vnumquodque tale est volitum, & illud magis est volitum.

Respondeo id verum esse, quando vtrunque volitum eodem modo pendet à volente, non autem, quando illud propter quod aliud est volitum, pendet etiam ex voluntate alterius: tunc enim illud, propter quod aliquid est volitum, potest esse non efficaciter volitum, esto illud, quod propter aliud volitum est, sit efficaciter volitum, id namque quotidie in nobisinet ipsis experimur: & mirum est arguentes non videre, hæc assumpta esse apertè falsa.

Octauò argumentantur. Ordo & numerus saluandorum in statu gloriæ ex absoluta Dei intentione futurus est. Ergo necesse est, Deum hanc intentionem habuisse erga omnes saluandos à se antecedenter ad præscientiam illorum bonorum operum. Antecedens dicunt esse D. Bernardi serm. 78. in Cantica, & probant, quia ita congruebat perfectioni illius ciuitatis sanctæ Hierusalem. II.

Respondeo. Ordo, & numerus omnium electorum in statu gloriæ futurus non est ex absoluta Dei intentione, si scilicet absoluta idem significet, quod ex intentione efficaci ante præuisam cooperationem ipsorum electorum circa suæ ipsorum gloriæ assecutionem: id enim neque D. Bernardus docuit, neque perfectio illius ciuitatis sanctæ Hierusalem requirit, immò eidem perfectioni repugnat valde, cùm illa sit ciuitas victorum, & triumphatorum, vt dicit Ecclesia in officio de sanctis Apostolis & Martyribus.

Nonò arguunt. Si voluntas efficax dandi gloriam non fuit prima voluntas efficax Dei circa electos, quæritur quænam fuerit talis voluntas. Dicetur quòd fuit voluntas conferendi illis vocationem congruam. Sed contrà vel ipsi intelligunt vocationem cum dono perseuerantiæ, vel vocationem sine tali dono. si de secunda loquantur, illa non magis est electorum, quàm reproborum. si de prima, illa habet coniunctam voluntatem dandi gloriam. III.

Respondeo, primum actum diuinæ voluntatis efficacis circa electos fuisse voluntatem dandi illis vocationem congruam coniunctam cum perseuerantia, & in tali voluntate virtualiter fuisse inclusam voluntatem dandi etiam gloriam, quia ipsa gratia virtualiter continet gloriam: non tamen fuisse voluntatem formalem dandi gloriam ante præuisa merita, neque id ex argumento posse inferri. debemus enim concipere in Deo talem ordinem, vt primò voluerit omnibus gloriam voluntate simplicis complacentiæ, secundò voluerit nonnullis dare vocationem congruam, & perseuerantiam, quoties opus fuerit, tertiò videns illorum merita fundata in ipsius gratia voluerit illis efficaciter gloriam.

Decimò arguunt. Si prædestinati non distinguerentur à non prædestinatis per illam voluntatem dandi illis efficaciter gloriam, non possent distingui etiam ab illis per diuinam prouidentiam circa media gratiæ præuenientis, antequam præuideretur illorum consensus. Consequens est falsum, quia tunc specialissima illa prouidentia, quam Deus habet de suis electis, quam nos vocamus prædestinationem, inciperet à consensu nostro, & haberet causam in nobis. IV.

Respondetur. Neganda est consequentia, nam discretio prædestinatorum à non prædestinatis sumitur à præparatione vocationis congruæ

vocatio autem congrua non supponit mutuum consensum, sed illum præuenit: neque apparet quomodo ex hoc antecedente, prædestinati non sunt efficaciter electi ad gloriam ante præuisa illorum merita, sequatur hoc consequens, prædestinatis non est præparata vocatio congrua ante præuisum consensum liberi illorum arbitrij.

Tandem argumentantur, quia necesse est fateri, saltem aliquos fuisse electos efficaciter ad gloriam ante præuisa merita. Ergo idem de omnibus aliis dicendum est, nam prouidentia specialis, qua Deus confert electis media ad salutem, æqualiter se habet erga omnes. Antecedens probatur, nam anima Christi sine dubio est prædestinata ad gloriam ante præuisa merita. Item B. Virgo Maria est prædestinata Mater Dei ante præuisa merita. Item paruuli, qui saluantur nullis eorum meritis præuisis, sunt efficaciter ad gloriam electi, cum nulla illorum extiterint merita, ob quæ illi eligerentur.

Respondetur primo negari posse consequentiam: nam esto Deus de potentia absoluta aliquos voluisset eligere ad gloriam ante præuisa merita, & etiam de facto aliquos paucos sic elegisset, sicut Catharinus, & alij non pauci sentiunt, non sequitur, quod de lege ordinaria alij fuerint sic electi. Secundo admissa consequentia negandum est antecedens, loquendo de adultis. vnde cum dicitur, quod Christus prædestinatus est ante præuisa merita, respondetur, quod illa fuit prædestinatio ad esse substantiale: nos vero loquimur de prædestinatione ad esse accidentale. Ad id, quod dicitur de B. Virgine, respondetur, quod licet fuerit prædestinata ad dignitatem maternalem ante præuisa merita, non tamen fuit prædestinata ad gloriam.

V. Ad id, quod obijcitur de infantibus, respondetur, ea omnia, quæ dicta sunt in hoc dubio, & duobus præcedentibus, locum habere solum in adultis, non autem in paruulis, quorum prædestinationis alia est ratio: illi enim non sunt ad gloriam efficaciter prædestinati ex meritis proprijs, neque ex meritis parentum, sed ex solis meritis Christi illis applicatis per Baptismum, ea tamen conditione, vt illorum applicatio penderet ex libera cooperatione parentum, & ministrorum, immo etiam ex concursu aliarum causarum secundarum. veram enim arbitramur sententiam nonnullorum dicentium, quod licet bonus vsus liberi arbitrij parentum, & ministrorum non fuerit causa meritoria prædestinationis paruulorum, fuit tamen conditio, sine qua supernaturalis Dei prouidentia circa ipsos paruulos non haberet rationem prædestinationis, cui doctrinæ nihil officiunt argumenta Aluarez disp. 38. de diuinis Auxilijs.

Aluarez. August.

Argumentatur namque primo ex Augustino in lib. de perseuer. cap. 12. dicente, *Neque enim fato tribuitur Deus illis infantibus subuenire, illis autem non subuenire, cum sit vtrisque causa communis, aut res humanas in paruulis non diuina prouidentia, sed fortuitis agi casibus existimamus, cum rationales, vel damnandæ, vel liberandæ sint animæ, quandoquidem nec passer cadit in terram sine voluntate Patris nostri, qui in cælis est, aut parentum negligentiæ sic tribuendum est, quod paruuli sine Baptismo moriuntur, vt nihil ibi agant superna iudicia, tanquam ipsi, qui hoc modo male moriuntur, voluntate propria parentes negligentes, de quibus nascerentur, sibi elegerint. quid dicam, quod paruulus aliquando, antequam illi per ministerium baptizantis subueniri possit, exspirat? plerumque enim festinantibus parentibus, & paratis ministris, vt Baptismus paruulo detur, Deo tamen nolente, non datur, qui non permisit paruulum in hac vita teneri, vt daretur.*

Respondeo omnia ista verba vsque ibi, *quid dicam, quod paruulus*, &c. nihil omnino ad rem facere, neque enim ex hoc, quod dicimus, bonum vsum liberi arbitrij parentum, & ministrorum causam esse, sine qua supernaturalis Dei prouidentia circa paruulos non haberet rationem prædestinationis, sequitur, aut dari fatum, aut res humanas non regi per diuinam prouidentiam, aut quod paruuli sibi tales parentes elegerint, vnde nam quæso illæ consecutiones valent deduci? Illa autem verba, quæ sequuntur, *quid dicam, quod paruulus aliquando*, &c. duobus modis accipi possunt, vno modo in sensu affirmatiuo, vt sensus sit, quod ideo paratis, & festinantibus parentibus, & ministris paruulus Baptismum accipere non potest, quia Deus habet actum positiuum nolitionis, quo vult, vt ille paruulus absque Baptismo decedat, nec illi possit per diligentiam parentum, & ministrorum vllo modo succurri: quippe quia vult illum damnari. Et hunc sensum ex his, & aliis similibus Augustini verbis acceperunt Massilienses, immo & hæretici illi vocati Prædestinati, qui tamen nunquam ab Augustino fuit intentus, vt lib. præcedente cap. 17. monstratum est. Altero modo in sensu negatiuo, nimirum quod parentibus, & ministris nonnunquam paratis, & festinantibus paruulus Baptismum non accipit, quia Deus non vult miraculo tenere cursum secundarum causarum interitum paruuli accelerantium, & seruare illum in vita, donec paruulus baptizetur. & hic sensus est verus, sed tunc non sequitur, quod ob hoc Deus non velit aliquo modo sincere salutem illius paruuli, si per parentes, aut ministros, aut alias secundas causas non steterit, neque ad hoc, vt circa paruulum sic decedentem dicatur habere prouidentiam supernaturalem, necesse esse, impedire omnes secundas causas, ex quarum concursu illius salus poterat impediri. Neque ex hoc sequitur, quod salutem paruulorum, qui de facto saluantur, non velit dependenter à libera cooperatione, & concursu secundarum causarum.

Secundo instat, quoniam vt paruulus ipse consequatur remedium contra peccatum originale, & moriatur priusquam perueniat ad vsum rationis, & mortaliter peccet, est effectus diuinæ prædestinationis. Ergo prædestinatio paruuli in ratione prædestinationis non dependet ex futura applicatione Baptismi, aut ex futura morte immatura, nec præsupponit præscientiam illius. Patet consequentia, nam effectus non præsupponitur ad suam causam. Antecedens probatur, nam media, per quæ prædestinatus consequitur vitam æternam efficaciter, sunt effectus prædestinationis illius: sed per remedium applicatum contra peccatum originale, & per immaturam mortem consequitur paruulus vitam æternam. Ergo hæc sunt effectus prædestinationis illius. VI.

Responderi posset ad hoc, argumentum solum probare, quod prædestinatio paruuli non supponit præscientiam applicationis remedij contra originale, & mortis immaturæ, vt futuræ absolute, sufficere vero, vt præsupponat præscientiam illius, vt futuræ ex hypothesi.

Secundo respondetur, negando consequentiam. Ad probationem respondetur, quod licet nullus effectus præsupponatur ad suam causam, potest tamen vnus effectus præsupponi alteri effectui prouenienti ex eadem causa. ita contingit in proposito, vnus effectus prædestinationis paruuli est illius salus, alter est applicatio remedij contra originale, & mors immatura, & iste secundus effectus

præsuppo

præsupponitur primo. Et sic nullum est inconueniens applicationem liberam remedij contra originale, & immaturam mortem esse conditionem, sine qua prædestinatio paruuli non sortiretur rationem prædestinationis: quia non sortiretur rationem prædestinationis, si non poneret vltimum effectum circa prædestinatum, qui est illius salus. Videantur quæ dicta sunt suprà cap. 15. & 16. circa secundum dubium, & recolantur ea, quæ dicta sunt de duplici effectu prædestinationis, altero, quem Deus ponit in nobis sine nobis, & sine libero nostro consensu: altero, quem non ponit in nobis sine nobis, cuiusmodi est applicatio remedij contra originale facta paruulo à parentibus, & ministris, & etiam cum concursu secundarum causarum, vnde non sequitur, talis applicatio est effectus prædestinationis. Ergo nullo modo pendet ex libera cooperatione parentum, & ministrorum, talem effectum sortiri rationem effectus prædestinationis: nam iste est de effectibus, qui pendent ex libera nostra cooperatione, & ex concursu aliarum causarum.

Tertiò arguit, quia supposito, quòd Deus prædestinauerit aliquem paruulum, ad prouidentiam illius spectat, quòd paruulus nascatur, & seruetur in vita, quousque illi remedium contra originale applicetur. Ergo stante huiusmodi suppositione, in sensu composito, est impossibile, quòd paruulus non nascatur, vel quòd decedat, antequam huiusmodi remedium illi applicetur.

Respondeo, ipsam prædestinationem nihil aliud esse, nisi efficacem voluntatem constituendi paruulum in tali ordine, in quo scit Deus, quòd à parentibus, & ministris applicabitur illi remedium contra originale, & per concursum secundarum causarum eripietur ex hac vita, antequam perueniat ad vsum rationis, & hoc ex intentione efficaci illum saluandi. vnde in ipsa prædestinatione paruuli in sensu composito includitur præscientia liberæ applicationis, & concursus secundarum causarum.

VII. Quartò arguit, quia sequeretur, dari aliquid ex parte liberi arbitrij creati, à quo penderet prædestinatio paruuli, & sic non esset merè gratuita.

Respondetur, dari aliquid ex parte liberi arbitrij, ex quo pendeat prædestinatio, duobus modis intelligi potest, vno modo quoad actum prædestinationis, & in ordine ad primum illius effectum, & sic est falsum: alio modo quoad posteriores effectus, & sic nullum est inconueniens. In proposita autem quæstione admisso, quòd hoc modo posteriori detur aliquid ex parte liberi arbitrij creati, ex quo pendeat prædestinatio paruuli, negatur, inde sequi, quòd illa non sit merè gratuita, nam illud aliquid se tenens ex parte liberi arbitrij creati non habet rationem causæ meritoriæ.

Verùm contra hæc omnia vrgens est argumentum satis apparens. quia D. Augustinus cùm de gratuita prædestinatione verba facit, eodem modo loquitur de prædestinatione adultorum, & paruulorum, & ad ostendendum quòd prædestinatio adultorum non fuerit ex illorum meritis, vbi illi deficiunt alia argumenta, recurrit ad paruulos, in quibus nulla merita fingi possunt. quæ esset vana, & frigida nimis argumentatio, si alio modo essent paruuli prædestinati, alio modo adulti.

Propter hoc fortasse argumentum non desunt, qui dicant eodem prorsus modo prædestinatos fuisse paruulos, atque adultos. Verùm illorum sententia mihi omnino probari non potest: quia eodem modo arbitror, Deum homines ab æterno prædestinasse, quo modo in tempore illos saluos facit: Deus verò in tempore non eodem modo ad salutem perducit paruulos, & adultos, sed adultos saluat, ipsis liberè cooperantibus suæ ipsorum saluti, paruulos verò absque aliqua illorum cooperatione.

Augustinus verò eodem modo loquitur de prædestinatione paruulorum, & adultorum, cùm agit de prædestinatione ad gratiam, & etiam, vt ostendat, prædestinationem ad gloriam non esse factam ex nostris meritis profectis ex nudæ naturæ nostræ viribus; non autem cùm loquitur de prædestinatione ad gloriam ex meritis in diuina gratia fundatis. quod puto ex eodem Augustino monstratum fuisse vsque ad satietatem, & fastidium.

CAPVT XXVII.

Dubium quintum proponitur, an detur causa meritoria nostræ prædestinationis ex parte Christi.

CVm superiùs monstratum sit, Christum fuisse causam finalem, & exemplarem nostræ prædestinationis, est enim caput omnium prædestinatorum, in cuius honorem, & gloriam omnium Angelorum, & hominum prædestinatio est à Deo ordinata, & in quo nostrorum omnium prædestinatio, velut in exemplari præclarissimo, refulget, vt Augustinus ait lib. de Prædestinat. sanctorum c. 15. Restat nunc videndum, an sit etiam causa prædestinationis nostræ meritoria. Idem autem est in sensu quærere, vtrùm Christus sit causa meritoria nostræ prædestinationis, & quærere, vtrùm prædestinatio Christi sit causa meritoria nostræ prædestinationis, sub vtris enim titulis disputatur hoc dubium. I.

Porrò duobus modis possumus concipere Christum fuisse causam nostræ prædestinationis, vno modo absolutè tantùm, & non comparatiuè: alio modo non solùm absolutè, & in communi, sed comparatiuè, & in particulari: & vtroque modo hîc intendimus videre, an Christus meruerit nobis nostram prædestinationem. Primò enim videndum est, an meruerit omnium prædestinationem in communi, & absolutè sumptam. Secundò vtrùm meruerit nostram prædestinationem comparatiuè, id est, quòd ex duobus æqualibus iste potius, quàm ille fuerit prædestinatus. Adhuc notandum est, cùm quærimus, vtrùm Christus meruerit nobis nostram prædestinationem, non esse quæstionem, an omnes, qui saluantur, iustificentur per fidem, & merita Christi, id namque ex fide certum est, neque ab vllo Catholico in dubium reuocatur. sed quæstio est, an Deus intuitu meritorum Christi præparauerit omnibus prædestinatis primam gratiam, & totam seriem mediorum cum perseuerantia finali, & ipsam gloriam, & in tempore illis eandem gratiam, & eandem seriem mediorum conferat, cum finali perseuerantia, & tandem ipsam gloriam, & vtrùm Christus ad hunc finem sua merita Deo Patri obtulerit, vt illi prædestinarentur, An verò in aliquo signo rationis priùs Deus voluerit efficaciter illis gratiam, & gloriam, & quia Christus nouit, sic prædestinatos fuisse, obtulerit pro illis sua merita.

In hac quæstione, quæ inter solos Catholicos controuertitur, est prima opinio negans, Christum meruisse nostram prædestinationem, quia II.

inter effectus nostræ prædestinationis numeratur Christi Incarnatio, & gratia illi collata, quam
August. Christus nullatenus meruit, vt dicit Augustinus lib. de Prædestin. sanctorum cap. 15. ita sentit
Franciscus Suarez. Franciscus Sonnius lib. 1. Demonstrationum Christianæ Religionis tract. 3. cap. 19. hic tamen Doctor admittit, Christum promeruisse nobis non solùm gratiam iustificantem, sed etiam omnes dispositiones gratiæ præuenientis, fidem, spem, & charitatem, & ceteras negat, Christum esse causam nostræ prædestinationis, quia non est causa meritoria Incarnationis. vnde conuenit nobiscum in re, & solùm discordat in modo loquendi.

Secunda opinio negat, Christum meruisse nostram prædestinationem, quia dicit, quòd licèt meruerit nobis gratiam iustificantem, non tamen meruit nobis dispositiones gratiæ præuenientis, quæ requiruntur in nobis ad habendam gratiam
Capreolus. iustificantem. ita sentit Capreolus in 3. dist. 19. quæst. vnica art. 3. ad argumenta Scoti contra quartam conclusionem. vbi notandum, quòd licèt ille probet, Christum meruisse nobis primam gratiam, tamen nomine primæ gratiæ dicit se intelligere gratiam habitualem in §. *Aduertendum tamen est quod cùm dicimus*, &c. Inferiùs tamen videtur etiam sentire, quòd nobis meruerit non solùm gratiam iustificantem, sed etiam omnes alias dispositiones; & ceteras videtur negare, quòd sit causa meritoria talium dispositionum, quia licèt sit causa illarum meritoria quoad sufficientiam, non est tamen meritoria quoad efficaciam, seu, vt illius verbo vtar, quoad efficientiam, id est, quòd applicentur nobis tales dispositiones, & meritum Christi ponat suos effectus in nobis sine concursu aliarum causarum, nimirum diuinæ motionis, & liberi nostri arbitrij. & verba illius sunt inter alia: *Alio modo possunt considerari vt informes* (scilicet dispositiones præcedentes gratiam iustificantem) *vt procedentes ab habitibus prædictis, & sic sunt dispositio remota, vel prauia ad gratiam, & vt sic dantur homini disponenti se ad gratiam ex gratuita Dei liberalitate, & prædestinatione, cooperante libero arbitrio, non autem ex merito Christi, nisi tanquam causa finali, vel si tanquam ex causa efficiente, illa causalitas est causa vniuersalis, quæ non exit in actum, nisi concurrente alia causa particulari applicante vniuersalem causalitatem particulari passo, & particulari effectui.* Quæ doctrina videtur fuisse D. Thomæ de veritate quæst. 29. art. 7. ad octauum argumentum. vbi ait, Quòd *meritum Christi sufficienter operatur, vt causa quadam vniuersalis salutis humanæ: sed oportet hanc causam applicari singulis per Sacramenta, & per fidem formatam, quæ per dilectionem operatur, & ideo requiritur aliquid aliud ad salutem nostram præter meritum Christi, cuius tamen meritum Christi est causa.* Quem locum D. Thomæ, & alia nonnulla cùm Capreolus ibi adducat, & indicet, se loqui iuxta sensum, & doctrinam D. Thomæ, videtur posse excusari à censura, qua illum notant recentiores.

Sed quidquid sit de opinione Capreoli, eandem sententiam docuerunt Ferrarien. lib. 4. con-
Ferrar. Adamus. tra Gentes cap. 55. §. *An autem*, & Adamus in Comment. epistolæ ad Philippenses cap. 1. & epistolæ secundæ D. Petri cap. 1. vbi expresse negat, Christum meruisse nobis fidem, & alias dispositiones ad iustificationem. vnde circa illud Pauli ad Ephes. cap. 1. *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*, infert, Christum non meruisse nobis prædestinationem, nec ad gratiam, nec ad gloriam. In eandem sententiam citantur à recentioribus Ioan. Driedo, & Ruardus Taper Tapa. eius discipulus. Cùm tamen Ruardus art. 8. §. *Sine hac fide nullis nostris operibus*, expressè doceat, Christum verè meruisse nobis iustificationem, nescio quomodo hæc sententia iustè illi imponi possit. Hæc autem opinio cuiuscumque sit auctoris, in eo, quod docet, Christum non meruisse nobis omnes dispositiones ad gratiam iustificationis, saltem loquendo de supernaturalibus, est error in fide, contra quem habemus apertum testimonium diuinæ Scripturæ, & definitionem S. Concilij Tridentini, quæ infrà statim afferemus.

Tertia sententia negatiua videtur esse quorun- III.
dam, qui cùm doceant, ante præuisa cuiusque merita, & etiam ante præuisum peccatum originale, omnes electos fuisse efficaciter ad gloriam prædestinatos, videntur docere prædestinationem illorum non fuisse factam ex meritis Christi, cùm Christi prædestinatio facta sit post præuisum originale. Hanc opinionem nonnulli tribuunt Scoto. Verùm Scotus de hac re nihil expressè dicit, & apud illum certum est, Christum prædestinatum fuisse ante præuisum peccatum originale. Verùm autem in aliquo signo rationis prius facta sit prædestinatio Christi, quàm aliorum electorum, videtur apud Scotum pars affirmatiua probabilior, propter illam rationem sæpe à Scoto allegatam, ordinatè volens prius vult finem, quàm media, & inter ea, quæ sunt ad finem, prius vult illud, quod est magis propinquum fini. vnde cùm prædestinatio Christi sit finis nostræ prædestinationis, & anima Christi sit propinquior fini, qui est gloria, quàm quælibet alia creatura, sequitur, Christum fuisse ante omnes creaturas prædestinatum. Sed vtrùm in illo signo rationis, in quo concipitur fuisse prædestinatus ante alias creaturas, fuerit præuisum aliquod Christi meritum, cuius intuitu Deus alias creaturas prædestinauerit, de hoc Scotus nihil videtur dicere. Et quidem si admitteret Scotus aliquod Christi meritum, præter meritum Crucis, & passionis, concedi posset, aliquod fuisse eiusmodi meritum à Deo præuisum, cuius intuitu ceteras creaturas prædestinauerit. Si autem aliud meritum non admittit in Christo, præter meritum passionis, dicendum est, Christum non fuisse ex mente Scoti causam nostræ prædestinationis meritoriam, sed finalem tantùm.

Quarta sententia est Francisci Suarez, quæ par- IV.
tim affirmatiua est, & partim negatiua. Docet hic autor, dilectionem, & electionem efficacem omnium prædestinatorum ad gloriam factam fuisse non solùm ante præuisa nostra merita, sed etiam ante præuisum peccatum originale, & nihilominus Christum fuisse causam meritoriam nostræ dilectionis, & electionis efficacis ad gloriam quoad totum, & integrum illius effectum, absolutè tamen, & in communi, non comparatiuè, & in particulari. ita docet in Commentar. 3. part. D. Thomæ disput. 41. sectione quarta & lib. 2. de Prædestin. cap. 24. Cui si obijciatur, omne meritum Christi, in illius passione fundatum esse. Respondet: *Dicendum breuiter est, in eo signo* (*scilicet in quo prædestinauit electos ad gratiam, & gloriam ante præuisum peccatum originale, quod supponitur ad ipsam Christi passionem*) *vel præuisa fuisse Christi merita simpliciter, & absolutè, neque includendo, neque excludendo passionem, sed quatenus esse possunt in qualibet specie*

tale

talis personæ, vel certè præuisa esse, vt fundata in eximio amore Christi erga Deum, & homines, qui amor & in carne passibili, & impassibili haberi poterat, & per illum de facto Christus nobis meruit, & non tantùm per propria opera passionis, quamuis per hæc fuerit Redemptio consummata. Adeò quòd secundùm hunc autorem debemus concipere in primo signo rationis Christum eximio illo amore, quo Deum, & homines dilexit, meruisse omnibus prædestinatis gratiam, & gloriam, obtulisséque Patri suum meritum, & Patrem in secundo signo intuitu meritorum Christi omnes prædestinatos efficaciter ad gloriam elegisse, & præparasse illis vocationem congruam, & media efficacia, quibus perducerentur ad gloriam.

Addit tamen, istam doctrinam sic ab illo explicatam, non esse de fide, sed probabilem tantummodo, pro quo notat, quòd Deum prædestinasse electos ad gloriam ob merita Christi, potest intelligi dupliciter, vno modo, vt illa particula *propter* referatur ad obiectum, siue ad effectus prædestinationis, & sic sensus, quòd Deus ab æterno prædestinauit, quòd gratia, & gloria non darentur electis nisi propter merita Christi, esto quòd fuissent etiam gratis electi nullis meritis præuisis: alio modo, vt illa particula *propter* referatur ad voluntatem Dei prædestinantis, & sit sensus, quòd Deus voluerit, & decreuerit efficaciter conferre electis gratiam, & gloriam, propter merita Christi, ita vt merita Christi præuisa ab æterno fuerint Deo ratio quædam volendi electis gratiam, & gloriam, quod sub aliis verbis explicatur, Deum ex meritis Christi præordinasse electis gratiam, & gloriam, duobus modis intelligi posse, vel secundùm ordinem intentionis, vel secundùm ordinem executionis, est enim hæc distinctio de duplici ordine intentionis, & executionis malagma quoddam, quod semel confectum nonnulli omnibus morbis applicant. inquit igitur, quòd si loquamur de prædestinatione, quoad illius obiectum, & effectus, & secundùm ordinem executionis, est de fide, quòd nullus sit prædestinatus, nisi ex meritis Christi, & hoc modo dicit exponendas esse omnes autoritates D. Pauli, & Scripturæ, cùm docent, Christum meruisse nobis nostram prædestinationem. Si verò loquamur de ipsa diuina prædestinatione, quoad actum diuinæ voluntatis, & secundùm ordinem intentionis, illa propositio non est de fide, sed solùm probabilis. quod probat ex eo, quoniam omnes Theologi, cùm docent, Christum meruisse nobis nostram prædestinationem, recurrunt ad illam distinctionem de prædestinatione accepta pro actu diuino, & pro effectu ipsius actus, & negant prædestinationem quoad actum esse ex meritis Christi, & id solùm concedunt quoad effectum.

V. Hæc doctrina pace tanti Doctoris multa continet dubia, nec vndequaque vera. Primò dubium est, quod ait, Christum fuisse prædestinatum ante præuisum peccatum originale, & est contra expressam doctrinam D. Thomæ, quem ille commentatur, & sequitur in 3. p. q. 1. art. 3. ad 4. & velle mentem D. Thomæ in sententiam contrariam trahere, est Soli nebulis obfundere, & commentatorem sibi autorem principalem velle accommodare, non se autori, & malam fidem sibi in aliis dictis, & dicendis comparare. Secundò ex hac sententia sequitur, etiam non existente peccato futuram fuisse Verbi Incarnationem: quod

D.Thom.

etiam D. Thomas negat. Tertiò cùm docet hic autor, illud meritum, cuius intuitu Deus elegit prædestinatos efficaciter ad gratiam, & gloriam ante illorum merita præuisa, & secundùm ordinem intentionis, fuisse inspectum à Deo simpliciter, & absolutè, neque includendo, neque excludendo passionem, sed solùm inspectum, quatenus esse poterat, in quolibet opere talis personæ, vel vt fundatum in eximio amore Christi erga ipsum Deum, & homines, siue talis amor esset in carne passibili, siue impassibili. oportet illum dictum suum declarare, vel enim intendit hunc sensum, quòd Christus in aliquo instanti reali habuerit aliquod meritum verum, & de facto, non fundatum in passione, seu in carne passibili (hæc enim duo idem sunt. nam Patres nomine passionis non intelligunt solam crucifixionem, sed quidquid Christus pertulit à primo instanti suæ conceptionis vsque ad consummatum opus Redemptionis, cuius meriti intuitu Deus omnes electos efficaciter prædestinauerit ad gratiam, & gloriam. vel intendit, quòd licèt de facto nullum tale meritum fuerit in Christo, Deus tamen considerauit illud meritum Christi, quod erat fundatum reuera in passione, non vt fundatum in ipsa passione, sed consideratum modo quodam abstractiuo, videlicet abstrahendo ab hoc, quod est esse meritum fundatum in passione, vel esse meritum non fundatum in passione. Si primum intendit, hæc illius sententia nouum est commentum contra communem vsum loquendi diuinæ Scripturæ, & Patrum, qui hactenus nullum aliud meritum agnouerunt in Christo, nisi fundatum in illius passione. immo ponere aliud meritum, videtur esse aliud nihil, nisi ipsam Christi passionem euacuare. Nam si absque passione, & cruce iam sufficienter meruerat nobis gratiam, & gloriam, vt quid tanta inutiliter pati? Si autem intendat secundum, non rectè loquitur, quia istud genus considerationis abstractiuæ omnino non potest poni in Deo, est enim modus imperfectus, secundùm quem concipitur res non eo modo, quo de facto existit: notitia autem diuina solùm est intuitiua, qua Deus res intuetur, & considerat prout sunt in re. Deinde Deus non prædestinat ad gloriam propter meritum abstractè conceptum, sed propter merita realiter existentia, prout aliquando sunt futura hic, & nunc: at in re secundùm hic, & nunc, nullum fuit Christi meritum non fundatum in passione. Vanum itaque videtur, velle fingere istud genus meriti consideratum abstrahendo ab hoc, quod est esse fundatum, vel non fundatum in carne passibili, cuius intuitu Deus ordinauerit electos ad gloriam.

Tandem, quod ait hic autor, cùm Scripturæ, & Patres docent, Christum meruisse nobis nostram prædestinationem, esse intelligendos secundùm ordinem executionis, nō autem intentionis, & quoad obiectum, & effectus ipsius prædestinationis, non autem quoad illius actum, est commentum sine dubio confictum, & falsum. nam illa distinctio de prædestinatione considerata quoad illius actum, & quoad illius effectus, non est ab illis excogitata ad docendum, quòd licèt Deus nos non prædestinauerit ab æterno ex meritis Christi, sed merè gratis elegerit ad gratiam, & gloriam, vtilibus nos in tempore, & in effectu non vult talem electionem executioni demandare, nisi per merita Christi, vt ipse autor arbitratur: sed fuit ab illa introducta ad soluendum VI.

hoc dubium, quomodo meritum Christi, quod fuit temporale, potuerit dici causa diuinæ prædestinationis, quæ est æterna. Ad quod dubium respondent, sufficere ad hoc, vt meritum Christi verè dici possit causa nostræ prædestinationis, vt sit causa effectuum illius, non autem necessarium esse, vt sit causa actus eiusdem prædestinationis, qui est æternus. Quamuis, vt in initio huius controuersiæ de causis prædestinationis c. 7. notauimus, in aliquo sensu legitimo concedi possit, meritum temporale, vt præuisum ab æterno, esse causam prædestinationis, quoad illius actum, nó quidem absolutè conceptum, secundùm modum substantiam actus, sed secundùm quod relatione rationis refertur ad obiectum: neque enim inconueniens est dicere, vnum actum diuinæ voluntatis habere pro causa alium actum æternum diuini intellectus, & præscientiam futuræ impœnitentiæ fuisse causam æternæ voluntatis deputandi reprobum ad pœnam, sicut dicimus vnum diuinum attributum esse causam alterius attributi, sano modo accepto nomine causæ pro ratione, demptis imperfectionibus, more metaphysico, non physico. Quòd autem non fuerit mens Doctorum, per has distinctiones innuere, quod hic autor prætendit, facilè probatur, quia eisdem distinctionibus vtuntur, cùm quærunt, vtrùm detur causa prædestinationis ex parte nostra, sicut videri potest apud D. Thom. 1. part. q. 23. art. 5. vbi declarat, quid sit, dari causam prædestinationis quoad illius effectum, & non quoad illius actum, & ostendit, non dari causam nostræ prædestinationis ex parte nostra, non solùm quoad illius actum, sed etiam quoad illius effectum, saltem integrum, cuius sententiam omnes Doctores Catholici in hac sequuntur. In eo igitur sensu negant D. Th. & Doctores, dari causam nostræ prædestinationis ex parte nostra, in quo affirmant dari causam eiusdem prædestinationis ex parte Christi: sed ex parte nostra negant, dari causam nostræ prædestinationis non solùm secundùm ordinem executionis, & quoad effectum, sed etiam secundùm ordinem intentionis, & quoad actum voluntatis. Ergo ex parte Christi affirmant, dari causam meritoriam nostræ prædestinationis, non solùm quoad effectum, & secundùm ordinem executionis, sed etiam quoad actum voluntatis, & secundùm ordinem intentionis.

D.Thom.

Declaratur, & confirmatur hæc ratio, nam ex eisdem planè locis, ex quibus Patres, præcipuè D. Augustinus, deducunt, non dari causam nostræ prædestinationis ex parte nostra, deducunt etiam dari causam eiusdem prædestinationis ex parte Christi. hoc colligitur euidenter ex illo loco Pauli ad Ephes. cap. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius.* Ex quo passim ipse Augustinus, & alij Doctores colligunt, nos gratis electos fuisse respectu nostrorum meritorum, quia Apostolus dicit, nos electos fuisse, vt essemus sancti, non quia præuidit Deus, nos futuros sanctos, ex eodem autem loco colligunt Patres, nos prædestinatos fuisse ex meritis Christi, quia Paulus dicit, nos electos fuisse in Christo. Ergo in eodem sensu Patres, immo, & diuina Scriptura affirmant, nos fuisse prædestinatos in Christo, in quo negant nos prædestinatos ex nostris meritis: sed negant, nos prædestinatos ex nostris meritis non solùm secundùm ordinem executionis, sed etiam intentionis. Ergo docent nos prædestinatos ex meritis Christi non solùm secundùm ordinem executionis, sed etiam intentionis.

Præter quod si Christi merita solùm secundùm ordinem executionis essent causa nostræ prædestinationis, non autem secundùm ordinem intentionis, sequeretur, ipsa merita Christi potius dici debere effectus nostræ prædestinationis, quã causam. Probatur sequela, quia illa merita potius ex præordinatione dependerent, qua Deus nos efficaciter ad gloriam ordinauit, quàm è contra. neque verum esset dicere in sensu causali, quia Deus vidit Christi merita, ideo elegit nos ad gloriam: sed è contrario, quia elegit nos ad gloriam, ideo præparauit nobis Christi merita, quibus mediantibus ad illam perueniremus, sicut nonnulli, ex quibus est etiam Suarez, dicunt, non ideo Deum nos ad gloriam prædestinasse, quia nostra merita præuiderit: sed ideo nostra merita nobis præparasse, quia nos ad gloriam efficaciter destinauit. Hæc circa istam opinionem libuit animaduertisse, quæ tanquam noua non potuit sua nouitate animum non tentari, in rebus grauissimis, in quibus nouæ opiniones non debent absque aliqua consideratione, aut admitti, aut præteriri.

CAPVT XXVIII.

Dubium capite præcedenti propositum per conclusiones resoluitur.

I. Circa præsens dubium est prima assertio de fide, quòd Christus meruit omnibus hominibus prædestinatis non solùm gratiam iustificantem, sed fidem, & prædicationem Euangelij, & applicationem sacramentorum, & omnes alias dispositiones ad gratiam iustificationis obtinendam. Probatur hæc conclusio quoad omnes illius partes, & primò quòd meruerit illis gratiam iustificantem, probari potest ex omnibus illis diuinarum Scripturarum testimoniis, ex quibus probatur, solum Christum esse omnium hominum Saluatorem, ac Redemptorem, neque esse aliud nomen sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri, præterquam in eius nomine. Expressè autem habetur apud Ioan. cap. 1. dum dicitur quòd *Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.* Secundò quòd meruerit nobis fidem, definiuit Concil. Mileuitanum probatum ab Innocentio Primo cap. 4. & Concil. Trident. sess. 6. de Iust. ficat. cap. 7. & 8. docens, Christum meruisse nobis iustificationem, & initium nostræ iustificationis esse fidem, & colligitur euidenter ex D. Paulo ad Philippens. 1. dicente, *Vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, sed etiam pro illo patiamini.* & ad Hebræos 12. *Aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum.* & ad Roman. cap. 5. *Iustificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus.* Immo hic est germanus sensus verborum Christi apud Ioan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita, nemo venit ad Patrem nisi per me.* Loquebatur enim de accessu ad Deum per fidem, vt patet ex verbis sequentibus & fides est illa, per quam primò accedimus ad Deum, teste D. Paulo ad Hebr. cap. 11. Tertiò quòd meruerit nobis prædicationem Euangelij, & alias omnes dispositiones supernaturales ad iustificantem gratiam, probat ad longum sacrum Concilium Tridentinum eadem sess. 6. cap. 5. quod sic incipit: *Declarat sancta Synodus ipsius iustificationis exordium*

Concil. Milevit. Concil. Trident.

Concil. Trident.

in adultis à Deo per Iesum Christum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur, &c. c. 6. vbi docet modum præparationis ad iustificationem, & quas dispositiones primo loco ponit, fidem ex auditu, & hanc cum aliis docet merito nobis per Christum, & cap. 7. vbi docet, Christi passionem esse causam meritoriam nostræ iustificationis, quæ omnia probat testimoniis diuinæ Scripturæ.

II. Deinde cùm Christus sit caput omnium prædestinatorum, & ex capite deriuentur omnes influentiæ, & omnes motus in membra, quis dubitet, ex ipso Christo deriuari in omnes prædestinatos omnes supernaturales motus, & influxus gratiæ præuenientis fidei, & spei, & charitatis, & omnium dispositionum supernaturalium ad gratiam & gloriam consequendam, quemadmodum testatur Apostolus hac vsus metaphora ad Ephes. c. 4. dicens, *qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationem.* Loquitur ibi Apostolus de spirituali iunctura, qua homines coniunguntur adinuicem ad ædificandum vnum corpus per fidem, & alias dispositiones, quibus mediantibus gratia iustificationis obtinetur, & hæc omnia docet, fluere in nos veluti membra à capite nostro Christo. Deinde idem Apostolus in eadem epistola c. 1. ait: *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo Iesu, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus*, &c. Si autem in Christo benedixit nos omni benedictione. Ergo per Christum prædestinauit nobis omnes dispositiones supernaturales ad gratiam iustificationis obtinendam.

Præterea Christus meruit illa omnia suis electis, pro quibus Patrem rogauit: sed Patrem rogauit pro conuersione illorum, qui in illum erant credituri per prædicationem Apostolorum, apud Ioan. cap. 17. Ecclesia etiam orat Patrem pro conuersione infidelium, & hoc per IESVM Christum. Ergo Christus promeruit omnibus, qui veniunt ad fidem, non solùm ipsam fidem, sed etiam omnia media, quibus perueniunt tum ad ipsam fidem, tum ad gratiam iustificationis, & ad gloriam.

III. Secunda propositio: Christus, siue illius prædestinatio, fuit causa meritoria nostræ prædestinationis ad gratiam, & gloriam. Hanc propositionem probant D. Thom. 3. part. quæst. 24. & omnes illius discipuli. Alexand. Alens. 3. part. quæst. 3. memb. 3. D. Bonauentura in 3. dist. 11. art. 1. quæst. 3. Richardus, Durandus, Albertus, & omnes alij Theologi, qui concedunt, Christi prædestinationem esse causam nostræ prædestinationis. nec verum est, D. Thomam loco citato solum docere, prædestinationem Christi esse causam nostræ prædestinationis exemplarem: quia hoc docet art. 3. & tamen postea art. 4. iterum inquirit, vtrùm Christi prædestinatio sit causa nostræ prædestinationis: vnde oportet, illum de alia causa verba facere, quàm de causa exemplari. Eandem propositionem probat Ambrosius Catharinus lib. 1. de eximia Christi prædestinatione, Viguerius lib. Institut. Theologicarum cap. 2. §. 2. versic. 3. Andreas Vega lib. 4. in Concil. Trident. siue

D.Thom.
Alex.Alens.
Bonau.
Richard.
Catharin.
Viguerius.
Andr.Vega.

de Iustificat. cap. 5. & passim alij recentiores Theologi.

Probatur verò euidenti testimonio D. Pauli citato ad Ephes. cap. 1. dicentis, *Elegit nos in ipso*, scilicet Christo, *ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per IESVM Christum in ipsum*, cui testimonio nullo modo possunt adaptari expositiones, quas illis adaptaunt Adamus, dicens primò, illam particulam *in ipso* non denotare ibi causam meritoriam, sed denotare causam verè efficientem, quæ est ipse Christus, vt Deus, & ista verba esse intelligenda eodem modo, quo intelliguntur illa, quæ habet Paulus in eadem epistola cap. 2. *Creati in Christo IESV in operibus bonis.* Secundò dicens, illa verba esse sic intelligenda, quòd *elegit nos in ipso*, id est, elegit nos ad habendam fidem in ipso. Nam vt omittamus, omnes Græcos, & Latinos illum locum communiter sic intelligere, vt particula illa *in ipso* idem significet, quod per ipsum, quod probant ex aliis locis, in quibus Apostolus vtitur eadem particula *in ipso*, loco huius *per ipsum*, vt cùm subiungit paulò infrà: *In quo, & nos sorte vocati sumus.* & alibi, *Gratificauit nos in dilecto filio suo* & rursus: *In quo habemus redemptionem.* vt hæc, inquam, omittamus, ipsa verba, quæ statim sequuntur, rem declarant: subiungit namque statim, *qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per IESVM Christum*, particula verò *per* non denotat causam efficientem principalem, sed instrumentalem, vel meritoriam. vnde habemus hic assertionem nostram in terminis formalibus.

IV. Tertia propositio: Christus fuit causa meritoria nostræ prædestinationis non solùm secundùm ordinem executionis, sed etiam secundùm ordinem intentionis. & illa assertio pertinet ad fidem. Probatur hæc propositio contra Suarez, qui arbitratur eam esse probabilem tantùm, non autem de fide, quia Patres, & Scholastici eodem modo affirmant Christum esse causam meritoriam nostræ prædestinationis, quo modo negant, dari in nobis eandem causam meritoriam prædestinationis: sed cùm docent, non dari in nobis causam meritoriam prædestinationis, loquuntur de causa prædestinationis secundùm ordinem intentionis, & putant id esse de fide. Ergo etiam quando dicunt, Christum esse causam meritoriam nostræ prædestinationis, loquuntur secundùm ordinem intentionis, & putant hoc esse de fide. Deinde si non est certum secundùm fidem, Christum esse causam meritoriam prædestinationis nostræ, secundùm ordinem intentionis, non esset certum ex fide, illum esse causam meritoriam nostræ prædestinationis. Consequentia est necessaria, quia causa solùm secundùm ordinem executionis, non est verè causa prædestinationis, sed potiùs illius effectus, neque enim talis causa præsupponitur in diuina cognitione, vt illius intuitu Deus nos prædestinauerit, sed supponit ipsam prædestinationem iam factam, id quod vel ipse Suarez ad alia respiciens, manifestè admittit dicto lib. 2. cap. 2. num. 24. & 26. & cap. 23. num. 26.

CAPVT

CAPVT XXIX.

Soluuntur argumenta contra conclusiones capitis præcedentis.

I. CONtra conclusiones istas obiici potest primo loco, quia diuina Scriptura dicit nostram prædestinationem gratis omnino factã esse, quod dici non posset, si illa ex meritis Christi facta fuisset.

Respondetur nostram prædestinationem factã fuisse gratis, quatenus scilicet gratis excludit merita nostra, non quatenus excludit merita Christi. quamuis enim meruerit nobis nostram prædestinationem, non tamen transfudit in nos aliquam rationem debiti, ita vt esset nobis debita, licèt deberetur ipsi.

Sed obiicitur auctoritas Augustini in lib. de Prædestinat. Sanctorum cap. 15. dicentis. *Ea quippe gratia fit ab initio fidei suæ homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille factus est Christus.*

Respondeo, comparationem non tenere quoad omnia, sed solùm quoad hoc, quòd sicut Christus non est prædestinatus ex meritis propriis: ita neque nos fuimus prædestinati ex meritis propriis.

II. Secundò obiici potest, quoniam si Christus meruit nobis nostram prædestinationem, quoad integrum illius effectum, sequitur, quòd meruerit suam Incarnationem. illa enim comprehenditur in integro effectu nostræ prædestinationis. Consequens est falsum, & impossibile. Sequela probatur: quia in integro effectu nostræ prædestinationis comprehenduntur omnia media, per quæ perducimur ad salutem.

Respondetur primò nomine integri effectus nostræ prædestinationis duo posse intelligi, aut integrum effectum totius prædestinationis totius corporis mystici Ecclesiæ vnà cum suo capite, quod est Christus: aut integrum effectum prædestinationis totius corporis, præscindendo tamen à capite, quod est Christus. cùm itaque dicitur Christus meruisse integrum effectum nostræ prædestinationis, id intelligendum est de integro effectu secundo, non primo modo accepto. Deinde respondetur, falsum esse ipsam Christi Incarnationem effectum esse nostræ prædestinationis. vnio namque hypostatica non ordinatur ad nostram prædestinationem tanquam illius effectus, sed tanquam causa exemplaris, & finalis, & meritoria, talis prior fuisset in mente, & in voluntate diuina nostra prædestinatio, quàm verbi Incarnatio, neque Christus esset verè caput prædestinatorum quæ omnia sunt absurda. Neque verum est, quòd omne medium ad nostram salutem assequendam sit effectus nostræ prædestinationis. nam est aliquod medium, quod est illius effectus, cuiusmodi sunt gratia, & merita: est aliud medium, quod est illius causa, vt Christi Incarnatio, & meritum. Neque tandem est eadem ratio de merito, quo Christus meruit nobis nostram iustificationem, & de merito, quo vnus homo dicitur mereri alteri suam iustificationem. etenim merita aliorum hominum possunt ordinari ad prædestinationem eorum, quibus illi merentur, vt effectus ad causam, sicut orationes Stephani, & Monicæ ad Pauli, & Augustini prædestinationem: at meritum Christi ad nostram prædestinationem nullo modo ordinari potest sub ratione effectus, sed causæ tantummodo.

Tertiò obiicitur, quia si Christus esset causa meritoria prædestinationis nostræ, sequeretur III. quòd si Christus in carne non venisset, nulla fuisset prædestinatio. Consequens videtur falsum, tum quia fuisset prædestinatio Angelorum, illa enim non dependet à prædestinatione Christi, fuisset etiam prædestinatio Adæ in statu innocentiæ, & filiorum eius: gratia quoque Adæ collata non fuit illi ex meritis Christi prædestinata.

Respondetur, si Christus in carne non venisset, certò sciri non posse, an & qualis futura esset Angelorum, & hominum prædestinatio. quia de hac re nihil dicunt diuinæ Scripturæ. De prædestinatione Angelorum dictum est suprà controuersia secunda, vbi disputandum, an Christus sit caput omnium prædestinatorum, & iuxta dicta ibi dicendum est, si Christus prædestinatus non esset venturus in carne, adhuc futuram fuisse prædestinationem Angelorum ad gratiam, & gloriam essentialem, non autem accidentalem. Vtrùm autem modò de facto prædestinatio Angelorum ad gratiam, & gloriam facta sit ex meritis Christi, respondendum est iuxta dicta ibid. secundùm quartum, & sextum modum dicendi assignatum. Et quidem secundùm quartum modum dici non potest, prædestinationem Angelorum ad gratiam, & gloriam essentialem factam esse ex meritis Christi, sed ad accidentalem tantùm. Iuxta sextum autem modum dici potest prædestinationem Angelorum etiam ad gratiam, & gloriam essentialem factam fuisse ex meritis illius.

Sed tunc insurgere videtur non leuis instantia. IV. nam iuxta illum sextum modum merita Christi non potuerunt esse causa nostræ prædestinationis, vt absolutè futura, sed præuisa solùm vt futura ex hypothesi, & sub conditione: meritum autem futurum solùm sub conditione non est verum meritum, vt sæpe inculcat contra Pelagianos Augustinus. Ergo secundùm illum modum dicendi Christus non esset verè causa meritoria prædestinationis non solùm Angelorum, sed nec etiam hominum.

Respondetur, vt secundùm illum modum dicendi Christus dicatur verè causa meritoria prædestinationis Angelorum, & hominum, necesse est constituere aliquem ordinem rationis inter illius, & aliorum prædestinationem, ita vt in primo signo facta fuerit Christi prædestinatio, & præuisum illius meritum: in secundo verò intuitu meritorum Christi facta fuerit aliorum omnium prædestinatio. De prædestinatione verò hominum in statu iustitiæ originalis, si ille status perdurasset, dicendum, quòd alio modo facta fuisset, & non ex meritis Christi. tandem de gratia Adæ collata in statu illo iustitiæ originalis dicendum est, illam duobus modis posse considerari, vno modo quoad illius substantiam, & formaliter, quatenus erat gratia illius status innocentiæ: alio modo quoad illius accidentia, & quatenus fuit per Christum reparata. Primo modo est gratia conditoris: secundo modo habet rationem gratiæ reparatoris, & redemptoris. Primo modo, concepta est effectus solũ prouidentiæ supernaturalis. Secundo autẽ modo fuit effectus prædestinationis. primo modo concepta gratia illius status non fuit Adæ collata ex meritis Christi, neque Christus fuit caput hominis in statu innocentiæ, nisi ex consequenti, sicut de Angelis dicit D. Th. de veritate q. 29. art. 4. ad quintum. Secundo autem modo illa gratia

potest

potest dici collata Adæ ex meritis Christi? quia vt sic habet rationem gratiæ hominis reparati, & redempti, & ideo est gratia reparatoris, & redemptoris. Christus verò est autor omnis gratiæ hominis redempti, & reparati, non omnis gratiæ absolutè, quatenus homo est, sed solùm quatenus (D. Thom.) Deus est, vt docet D. Thomas in 4. d. 25. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula prima. Et quamuis illa gratia collata Adæ in statu innocentiæ fuerit gratia hominis prædestinati, non tamen fuit gratia prædestinationis, & sic non fuit gratia hominis prædestinati in sensu formali. Si tamen admittamus, verum esse illum secundum modum dicendi assignatum suprà cap. 6. admitti potest, etiam gratiam illam status innocentiæ quoad substantiam fuisse (Aluarez.) ex meritis Christi. Videri potest de hac re Aluarez disp. 40.

V. (Hieron.) Verùm contra prædicta videntur difficultatem facere nonnullæ Patrum autoritates, quarum prima est D. Hieronymi in primum caput ad Ephes. circa illa verba, *Et omnia subiecit sub pedibus eius*, dicentis, *quod cruor Christi saluatoris non solum ea, quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælo erant, purgasse perhibetur.* Secunda D. Gregorij in lib. 1. Regum (Greg. Papa.) cap. 2. circa illa verba, *Neque enim est alius extra te*, dicentis extra vnigenitum Dei filium non esse aliquem quia nemo electorum nisi in ipso est. Tertia D. Fulgentij in lib. 2. ad Trasimundum cap. 5. dicentis, vnam in vtroque gratiam operatam fuisse, in homine vt resurgeret, in Angelo ne caderet. Quarta Cyrilli Alexand. lib. 5. in Isaiam (Cyrillus.) circa illa verba, *Iurare similes*, dicentis omnem sanctificationem spiritualem tum in sanctis Angelis tum in nobis ipsis missam esse per Christum. (Bern.) Quinta D. Bernardi serm. 22. in Cantica dicentis, Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo, ne laberetur, sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc a captiuitate defendens: & hac ratione fuit æquè vtrique redemptio, soluēs illum, & seruans istum.

Responsio nihilominus facilis est, nam ad primam respondetur, D. Hieronym. ibi non ex propria sententia loqui, sed more commentatoris aliorum opiniones referendo, fuit enim ille error Origenis, aut Apollinaris, aut alicuius ex antiquis hæreticis, qui dixerunt, Christum sua passione etiam Angelos redemisse, quod dictum constat (Six. Senes.) esse erroneum. De qua re videatur Sixtus Sen. lib. 5. bibliothecæ annot. 127.

Ad alias omnes dicitur, omnes tam Angelos, quàm homines per Christum & in Christo salutē adeptos, & eandem gratiam Christi operatam fuisse homini, & Angelo, sed hominum fuit saluator per gratiam Redemptoris, quatenus homo; at Angelorum fuit saluator per gratiam conditoris, quatenus Deus. Videntur quæ circa has autoritates scribit Vasquez 3. part. disputat. 49. (Vasquez.) cap. 5.

VI. Quartò obijcitur contra easdem assertiones. Si Christus meruit nostram prædestinationem, vel meruit illam solùm sufficienter, vel etiam efficaciter. Si solùm sufficienter, ergo non meruit illam magis pro prædestinatis quam pro non prædestinatis, alioquin non meruisset [illegible] eorundem meriti applicationē, quæ est vnus ex effectibus prædestinationis. Si autem meruit illam efficaciter. Ergo diuina auxilia prædestinatis collata ex merito Christi non pendent quoad efficaciam ex illorum libero arbitrio, non enim potest liberum arbitriū nostrum illorum efficaciam frustrare, alioqui non erunt efficacia ex merito Christi. Adhoc sequitur, absque vllo nostro merito ex solis meritis Christi dandum nobis esse regnum gloriæ, aliàs Christus non meruit nobis efficaciter gloriam.

Respondeo, Christum meruisse nobis prædestinationem ad gratiam, & gloriam, non solum sufficienter, sed etiam efficaciter, ita enim docent Theologi post D. Thom. 3. part. quæst. 19. art. 4. (D. Thom.) ad 3. & de veritate quæst. 29. art. 7. ad quartum, Item & post Scotum in 3. d. 19. quæst. vnica §. (Scotus.) *in ista quæstione. item A.* & ad instantiam, negatur vtraque consequentia, ratio negationis est, quia Christus ita efficaciter obtulit pro prædestinatis sua merita, vt tamen illorum applicationem quibusdam legibus alligatam esse voluerit, quarum altera est, vt talis applicatio non fiat absque Sacramentis, vel in re, vel in voto exhibitis: altera, vt homo liberè cooperetur vocationi Dei, & gratiæ, ac propriæ saluti, sicut dicit D. Thom. 3. part. loco cit. & dicta quæst. 29. de veritate art. 7. ad octauum & decimum. Capreol. in 3. d. 19. art. (Capreol.) 3. ad argumenta Scoti contra quartam conclusionem, & Molina 1. part. quæst. 23. a. 5. disp. 2. ad finem. (Molina.)

Quintò obijcitur contra easdem conclusiones, VII. quòd Christus pro hominibus meruerit, & habuerit affectum amoris erga Deum, & homines, & obtulerit pro illorum salute, & gloria sua merita, id factum est ex speciali motione, & inspiratione Spiritus sancti, qui ita inspirauit illi animæ sacratissimæ, & sic mouit illius affectum erga Deum, & homines. Ergo merita Christi iam supponebant in Deo voluntatem dandi electis gratiam, & gloriam. Nam Spiritus sanctus non alio fine mouebat sua inspiratione illam animam ad merendum pro electis, nisi quia eo medio iam decreuerat eorum salutē, non ergo merita Christi sunt causa nostræ prædestinationis, sed illius potiùs effectus.

Confirmatur ratio, quia non est credibile, profundum illud mysterium diuinæ prædestinationis electorum ad gloriā, eiúsque illius rationem, & modum fuisse ordinata à Deo approbante, & conformante se humanæ voluntati ipsius Christi, & non potiùs Christum applicauisse sua merita prædestinatis, ad executionem effectuum ipsius prædestinationis, quia cognouit illam esse voluntatem Dei, sic præordinantem, & prædefinientem, maximè quia Apostolus totum hoc negotium refert in diuinum consilium, & diuinam voluntatem, ad Ephes. cap. 1. & propter hoc exclamat: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei*. Hoc argumentum cum sua confirmatione affert, & exaggerat Suarez dicto lib. 2. cap. 14. num. 24. (Suarez.) 25. 26. & 31. ad probandum, quòd Christus non meruerit nostram electionem comparatiuam non obstantem, argumentum, si quid probat, probaret etiam, quòd Christus non meruerit nostram electionem absolutam, & potius merita Christi fuisse effectus, quàm causam nostræ prædestinationis.

Respondetur per distinctionem consequentis, nam illud consequens, Ergo voluntas illa Christi supponebat in Deo voluntatem dandi electis gratiam, & gloriam, duobus modis potest intelligi, vno modo de voluntate Dei efficaci, & determinata ad certos homines, & tunc neganda est consequentia, vel de voluntate sufficienti, quæ est voluntas simplicis complacentiæ non determinata ad certos homines, & tunc admissa prima consequentia, negatur, quod vltra infertur, merita

Christi

Christi non potuisse esse causam nostræ prædestinationis, sed fuisse effectus tantùm. illud enim vltimum consequens neque in se verum est, & parum distans ab errore, si vera sunt ea, quæ in probando prædictas assertiones sunt à nobis allegata, de quibus lector consulat, neque ex illa argumentatione potest legitimè deduci. quod facilè intelligi poterit, si hunc ordinem progressionis imaginemur in ipsa diuina prædestinatione, vt primò Deus voluntate inefficaci antecedenti omnibus creaturis rationalibus exoptauerit finem gloriæ, & eas ad talem finem ordinauerit. Secundò animam Christi efficaciter ad gloriam prædestinauerit, ea lege, & conditione, vt ipse Christus posset suis meritis obtinere prædestinationem Reipub. cœlestis, quæ constat vel ex omnibus electis simpliciter, vel saltem ex omnibus hominibus electis, & pro illa sua merita Deo Patri offerre, & Deus ipse eos prædestinaret, pro quibus Christus sua merita obtulisset. Tertiò quòd ipse Christus sua merita obtulerit Patri pro electis, vt illi ad vitam efficaciter prædestinarentur. Quartò quòd Deus intuitu meritorum Christi ipsos electos efficaciter prædestinauerit ad gratiam, & gloriam. Hoc autem ordine intellecto, qui rationi maximè consentaneus est, facilè intelligitur, quomodo omnia Christi merita fuerint ex motione, & instinctu Spiritus sancti: & nihilominus Christus meruerit nostram prædestinationem, & Deus ante præuisa Christi merita nullum efficaciter elegerit ad gloriam.

Ad confirmationem respondetur, nullum esse maius inconueniens dicere, Deum in electis ad gloriam prædestinandis approbasse humanam Christi voluntatem, & se illi conformasse, quàm dicere, Deum totam executionem diuinæ prædestinationis, quoad omnes, & singulos illius effectus commisisse liberæ voluntati, & meritis ipsius Christi. Sed in neutro est inconueniens, quia in neutro voluntas diuina absolutè sequitur voluntatem humanam, neque ab illa vltimatè pendet, sed tantùm à seipsa, sicut etiam quando Deus non vult aliquid, nisi dependenter à libera voluntate humana, non dicitur absolutè pendere à voluntate humana, sed à sua voluntate, quæ hoc ant illud non vult, nisi volente etiam voluntate humana.

CAPVT XXX.

Vtrùm Christus meruerit electis illorum prædestinationem comparatiuam.

I. CVm ex iam dictis constet, Christum meruisse nobis prædestinationem nostram ad gratiam, & gloriam, dubium nihilominus restat, an meruerit etiam nobis illam comparatiuè, & in particulari. circa quod dubium tres sunt opiniones Theologorum.

Prima illorum, qui docent, Christum meruisse nobis nostram prædestinationem solùm in communi, & absolutè, non autem in particulari, & comparando vnum cum altero, quod sub aliis verbis explicantes dicunt, Christum meruisse omnibus prædestinatis efficacem dilectionem ad gratiam, & gloriam, non autem efficacem electionē. Differt namque electio à dilectione, quòd electio semper est per comparationem eius, qui eligitur cum alio, qui nō eligitur. Dilectio autem est actus, quo quis vult bonum alteri non comparando illum cum aliis. Dicunt itaque, Christum obtulisse Patri sua merita in commune pro salute aliquorū hominum, vt Pater aliquos prædestinaret: non autem pro his potius, quàm pro illis in particulari, vt hi potius eligerentur, quàm illi: sed peculiarem electionem horum potius, quàm aliorum ipsius Patris beneplacito determinandam reliquisse, ita Suarez lib. 1. de Prædest. c. 24. n. 21. & sequent. & in 3. part. disp. 41. sect. 4.

Hanc autem opinionem probat primò. Si Christus meruisset prædestinationem nostram comparatiuam, necesse esset dicere, Christi merita ab æterno fuisse præuisa, vt applicata illi potius, quàm illi: hoc autem dicere est absurdum, quia sequeretur, totum negotium nostræ prædestinationis tandem reducendum esse in humanam Christi voluntatem, & Deum in opere tam præclaro, & inscrutabili totaliter se conformasse voluntati humanæ, & eam approbasse, & secutum fuisse.

Secundò, quia sequeretur, Christum meruisse damnationem reproborum. nam electio dicitur per comparationem. electus enim non dicitur quis, nisi per comparationem ad eos, qui non eliguntur, illi autem reprobantur. Consequens autem omnino non debet admitti, quia *perditio tua ex te Israel.*

Tertiò, quia intelligi non potest, quomodo Christus meruerit comparatiuam electionem Sanctorum, qui fuerunt in veteri Testamento. nam omnis applicatio meritorum Christi facta est vel per modum petitionis & orationis, vel per modum gratiarum actionis: sed per modum petitionis, & orationis hæc applicatio fieri non potuit, quia oratio, & petitio non fuit pro re præterita; neque per modum gratiarum actionis, quia gratiarum actio supponit beneficium iam collatum.

Quartò addere possumus in confirmationem huius opinionis, quòd quando Scriptura loquitur in particulari de electione prædestinatorum, dicit, illos fuisse datos ipsi Christo à Patre, & idcirco Christum pro illis orasse, & sua merita applicauisse, quia illi fuerant ei à Patre donati, vt illos seruaret, & non perirent. Ioan. c. 6. & 7. ferè per totum.

Secunda opinio est eorum, qui docent Christum meruisse prædestinationem electorum non solùm absolutam, sed etiam comparatiuam formaliter sumptam, non autem quoad materialem designationem, sic enim aiunt. Christus Dominus meruit electionem comparatiuam prædestinatorum formaliter sumptam, & rursum dicimus meruisse Christum, quòd cùm omnes homines possint à seipsis à fine supernaturali supposita diuina permissione deficere, aliqui tamen in particulari designarentur à Deo, in quibus ipsa Christi merita suum consequerentur effectum: designationem autem materialem eligendorum Christus Dominus reliquit Patri. II.

Et quòd Christus meruerit electionem comparatiuam prædestinatorum formaliter, probant primò ex diuina Scriptura, quæ docet, omnes prædestinatos fuisse electos in Christo, & per Christum, ad Ephes. c. 1.

Secundò, quia Christus obtulit sua merita Patri, vt saltem in aliquibus haberent suam efficaciam. Ergo saltem formaliter sunt electi ex meritis Christi.

Tertiò, quia diuina Scriptura promittit Christo electos in præmium suæ passionis. Isaiæ 53.

53

Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.

Quomodo verò materialem designationem eligendorum Christus Patri dereliquerit, declarāt tali exēplo, sicut si quis offerret sua bona Reipublicæ distribuenda in pauperes, sed tamen illorū applicationem, & materialem determinationē, quòd potius applicarentur istis, quàm illis, relinqueret dispositioni, & voluntati eiusdem Reipublicæ. ita docet Aluarez disp. 39. de Auxiliis concl. 4.

Aluarez.

III. Tertia opinio est aliorum dicentium, Christum meruisse electis prædestinationē comparatiuam, non solùm formaliter sumptam, sed etiā materialiter, saltem aliquibus, licèt non omnibus, nam de nonnullis sanctis noui Testamenti putant quidem ita dicendum esse, quòd scilicet Christus meruerit illorū prædestinationē comparatiuam non solùm formaliter, sed etiā materialiter sumptam: at de sanctis veteris Testamenti putant id minimè dici posse. quia cùm illi fuerint electi ex meritis Christi futuris, nulla fuit peculiaris causa ex parte Christi, quòd illi potiùs eligerentur, quàm alij. De Sāctis autem saltem quibusdam noui Testamenti id probant, nā Lucæ 22. Christus specialiter orauit pro Petro, vt non deficeret fides illius, & Ioannis c. 17. specialiter orauit pro Apostolis, vt Pater tribueret illis donum perseuerantiæ, & nullus dubitat, Christum ea oratione meruisse, & obtinuisse illis vocationem cōgruam, & gratiam perseuerantem vsque in finem. modò si Deus in tēpore applicauit Apostolis eam gratiam propter merita Christi, nulli dubiū esse potest, quòd etiam ab æterno talis applicatio fuerit illis in particulari prædestinata ob merita Christi. Hanc opinionē tenet Vasquez 1. p. disp. 94. c. 5.

Scotus.

Quarta sententia videtur addi posse ex Scoto in 3. d. 19. 5. *In ista quæstione*, vbi videtur sentire, electionem omnium prædestinatorum etiam comparatiuam, non solùm formalem, sed etiam materialem factam esse per merita Christi. sic enim ait: *Sicut verbum præuidit passionem Patri offerendam pro prædestinatis, & electis, & sic eam efficaciter obtulit in effectu, sic tota Trinitas pro eis passionem efficaciter acceptauit, & pro nullis aliis fuit efficaciter oblata, nec ab æterno acceptata.* Verùm quia Scotus in verbis antecedentibus docet, prædestinatorum electionem ad gratiam, & gloriam factam fuisse ante præuisam Christi passionem, nescio quid certi in sententia Scoti de hac re possimus affirmare.

IV. Ex his opinionibus prima, & secūda solis verbis abinuicē distare videntur. nā ambæ concedūt, omnes electos fuisse ex Christi meritis prædestinatos, concedūt etiā, Christum obtulisse Patri sua merita, vt in aliquibus haberent efficaciam, & intuitu illorum aliqui eligerentur in particulari ad gloriam. & quidem secunda opinio expresse id affirmat. Quòd autem Suarez, qui autor est primæ sententiæ, id etiam dicat, colligitur ex exemplo, quo ille suam sententiam declarat dicto cap. 24. num. 14. ait namque quòd sicut si quis testamentum condens præciperet hæredi, quòd ex eius hæreditate centum virgines ciuitatis matrimonio iungeret, relinquendo tamen ipsi hæredi designationem materialem ipsarum, videlicet quòd virgines matrimonio iungendæ forent istæ, potius quàm illæ: ita Christus obtulit sua merita Patri, vt aliqui eligerentur, & voluntati Patris reliquit designationem materialem eligendorum. apparet itaque ambas opiniones in re conuenire, & solùm differre in modo loquendi, an propter hoc, quòd Christus obtulit pro aliquibus sua merita Patri, vt pro illis aliqui eligerentur, dicendum sit, illum meruisse electionem comparatiuam prædestinatorum, an potius, quia non meruit materialem illorum designationem, sed illam voluntati Patris dereliquit, dicendum sit, quòd electionem comparatiuam non meruerit. Secunda autem opinio videtur probabilior, quia ad hoc, vt comparatiuam electionem dicatur meruisse, necesse non est, vt meruerit illius materialem electionem, quod solum est fundamentum primæ opinionis.

Secundò videtur mihi dicendum, quòd Christus non solùm formalem comparatiuam electionem, sed etiam materialem illius designationem meruerit quoad aliquos sanctos, non solùm noui, sed etiam veteris Testamenti. Et quidem de quibusdam Sanctis noui Testamenti non video, quomodo id in dubium possit reuocari, quales fuerunt B. Virgo, Ioannes Baptista, & sancti Apostoli. quis enim dubitet vocationem congruam, & gratiam iustificantem cum perseuerantia vsque in finem fuisse illis in tempore ob speciale Christi meritum specialiter applicatam? De quibusdam verò Sanctis veteris Testamenti, quales fuerunt illi, quos in suos parentes delegit, Abraham, Isaac, Iacob, Dauid, idem procius videtur dicendum. quis enim dubitet in primis saltem Christum habuisse specialiter gratum, & specialiter gratias Patri egisse, quòd suos parentes secundùm carnem, tot donis præ aliis cumulauerit? Cur ergo non potuit Deus intuitu meritorum Christi saltem per modum gratiarum actionis illos potiùs, quàm alios elegisse? Maximè, quia, vt ait D. Bernardus, Christus fuit illorum filius, quē portabat, & non portabatur, id est, omnia spiritualia bona, quæ parentibus Christi secundùm carnem à Deo collata forent, ideo illis collata sunt, quia futuri erant illius parentes. V.

Accedit, quòd opinio contrarium docens ideo negat, Christum potuisse mereri suis parentibus electionem comparatiuam materialiter sumptam, quia imaginatur, quòd sicut generatio Christi secundùm carnem fuit in re posterior generatione suorum parentum, ita etiam in diuina prædestinatione fuerit posterior. quæ imaginatio manifestè falsitatis conuincitur, quia cùm Christus sit caput omnium prædestinatorum, necessariò prior extitit in mente diuina conceptio Christi, & illius meritū, quā prædestinatio alicuius hominis siue ex nouo, siue etiā ex veteri Testamēto. quare eadē prorsus est ratio quoad hoc, de illis, qui fuerunt sub veteri, & qui fuerunt sub nouo Testamento.

Tertiò videtur mihi dicendū, præter paucos ex nouo, & veteri Testamēto, Christū omniū aliorū materialē designationē Patri reliquisse. id nāq; videtur cōsētaneū reuerētiæ, quā ille Patri per omnia exhibebat. Sed hæc potius diuinādo, quàm aliquid certi affirmādo dici possūt. Quod autē nōnulli aiunt, Deū eodē modo omnes elegisse, id est dictū omnino voluntariū, & absq; solido fūdamēto. Videmus enim, Deū in tēpore nō eodē modo omnes ad salutē perducere, sed aliquos absq; propriis meritis, vt infātes, aliquos non sine propriis meritis, vt adultos, alios iustificare absque illorum consensu, vt paruulos, alios non sine consensu, vt adultos, alios nonnunquam miraculo conuertere, vt Paulum. non itaque verum est vniuersaliter, omnes eodem modo fuisse prædestinatos, nisi tantùm in hoc sensu, quòd omnes fuerunt ad gratiam prædestinati absque propriis meritis. VI.

Argumēta verò opinionū admitti possūt præter

argumenta Suarez, quæ soluenda sunt, quoniam si quid probant, nimis probant, vnde

Ad primum neganda est sequela. Dato enim, quòd Christus meruerit electionem comparatiuam omnium prædestinatorum etiam in signato materia, non sequitur, totum negotium prædestinationis reducendum esse in voluntatem humanā Christi, quoniam ipsamet Christi prædestinatio tandem reducitur in diuinam voluntatem, vt in primam causam. Neque est inconueniens, Deum in aliquibus se conformare humanæ voluntati, & illam quodammodo sequi, quia tandem non sequitur vltimatè voluntatem hominis, sed suam, qui voluit hoc, aut illud non nisi dependenter à libera voluntate humana. Præter quòd ipsa etiam voluntas Christi secuta est diuinam voluntatem, modo superius explicato, vnde nullum ex hoc sequitur inconueniens.

Ad secundum negatur sequela, nam quamuis electio dicatur fieri per comparationem eius, qui eligitur ad alios, qui non eliguntur; non sequitur, quòd qui est causa, quòd iste eligatur, sit causa, quòd qui non eliguntur, reprobentur, sufficit enim, quòd omnes fuerint infecti peccato originali, ob quam causam, qui non eliguntur, reprobantur: non autem causa reprobationis referenda est in illum, qui illos non eligit, sicut eligit alios, iuxta illud, *Perditio tua ex te, tantùm ex me auxiliū tibi.*

Ad tertium respondetur illud procedere ex falsa illa imaginatione, quòd sicut meritum Christi tantùm fuit posterius beneficiis exhibitis sanctis veteris testamenti, ita etiam fuerit posterius in diuina præscientia, cùm oppositum absque dubio sit dicendum.

Ad quartum cùm Christus dixerit etiam Ioan. 14. *Nemo venit ad Patrem nisi per me*, euidens est, illas autoritates indicatas in argumento non continere hunc sensum, quòd prædestinati absque meritis Christi sint efficaciter ad gloriam prædestinati, sed indicare summam Christi reuerentiam, quam in omnibus Patri exhibebat, & omnimodam illius subiectionem ad diuinam voluntatē.

CAPVT XXXI.

Dubium sextum proponitur, an vnus homo possit alteri suam prædestinationem promereri.

1. AD complementum istius controuersiæ de causis prædestinationis restat nobis examinandum, ac resoluendum vltimum dubium, an ex parte nostra detur aliqua causa nostræ prædestinationis saltem in hoc sensu, quòd vnus homo mereatur alteri homini suam prædestinationem. quod dubium sub alio titulo disputatur à Theologis, an nostra prædestinatio possit iuuari precibus Sanctorum, sub hoc enim titulo illam disputāt D. Th. in 1. p. q. 23. a. 8. & in 1. d. 41. q. 1. a. 4. Dur. ibid. q. 3. Argent. ibid. q. vnica a. 1. & alij cōmuniter. Et licet aliqui partem affirmatiuam, alij negatiuam teneant, controuersia nihilominus parui est momenti, & potiùs de modo loquendi, quàm de re. Ad quam dissoluendam est primò recolenda distinctio de effectu prædestinationis totali, & partiali. Rursus distinguendum est etiam de effectu totali, nam nomine effectus totalis primò intelligere possumus totam seriem effectuū, & mediorū ad salutē, quę prędestinatio ponit circa pręedestinatū siue illa media recipiantur intrinsecè in ipso prædestinato, siue sint extrinseca. Secundò possumus intelligere solùm illam seriem mediorū quæ prædestinatio ponit intrinsecè in ipso prædestinato, & quæ intrinsecè in illo recipiuntur.

D. Thom.
Durand.
Argentin.

Hac itaque distinctione supposita, primò dicendū est, si nomine integri effectus prędestinationis intelligamus totā seriē effectuū, & mediorū, quæ prędestinatio ponit circa prędestinatū, siue intrinsecè, siue extrinsecè, vnus homo non potest mereri alteri illius prædestinationē, quoad integrū illius effectū. Ratio cōmuniter à Theologis allegata est, quia sub nomine effectus prædestinationis hoc modo accepti cōcluduntur etiā ipsa merita, quibus alter alteri meretur ipsā prædestinationē, v. g. lacrymæ B. Monicæ hoc modo fuerunt effectus prædestinationis Augustini, & oratio Stephani fuit effectus prædestinationis Pauli. In hoc sensu negat Durandus loco cit. prædestinationem posse iuuari precibus sanctorum, quamuis non desint etiam hoc modo dicentes, vnum hominē posse alteri promereri integrum effectum prædestinationis illius, non quidem in hoc sensu quòd aliquis possit mereri sua merita, sed in hoc sensu, quia illi putant, quòd merita, quibus vnus alteri suā prædestinationē meretur, nō cōprehendātur sub effectibus prædestinationis illius, sicut dictum est de meritis Christi, quòd illa nō sunt effectus prædestinationis electorū, sed causa, atque ita tenet Vasquez disp. 94. c. 5. n. 21. & c. 3. n. 27. quæ tamē sententia expressè videtur esse cōtra D. Th. 1. p. q. 23. a. 8. vbi inter alia dicit, *Sicut igitur sic prouidentur naturales effectus, vt etiā causæ naturales ad illos naturales effectus ordinentur, sine quibus illi effectus nō prouenirent; ita prædestinatur à Deo salus alicuius, vt etiā sub ordine prædestinationis cadat, quidquid hominem promouet in salutē, vel orationes propriæ, vel aliorum, vel alia bona, vel quidquid huiusmodi, sine quibus homo salutē nō consequitur.* Est etiā hic modus loquendi contra D. Gregoriū lib. 1. Dialogor. c. 8. dicētē, *Obtineri nō possunt, quæ à Deo prædestinata nō fuerūt, sed ea quæ viri sancti orādo efficiunt, ita sūt prædestinata, vt precibus ipsorum obtineantur*, vbi vides orationes, quibus vnus alteri impetrat salutē, esse à Deo prædestinatas, tanquā media ad promouendum illū in suā salutē. Sed parū fortasse retulerit hāc aut illā sententiam sequi.

D. Thom.
Greg. Papa.

Secūdò dicēdū est, posse vnū hominē alteri mereri aliquos effectus etiā se extrinsecè habētes ad ipsū prædestinatū. Nā & Isaac orauit pro fœcunditate Rebeccæ, & exauditus est, & suscepit Iacob, qui fuit prædestinatus, vt habetur Genesis c. 25. ex quo loco deducit glossa ibid. circa illa verba, *Deprecatusque est Isaac*, &c. quòd prædestinatio precibus Sanctorum iuuatur.

Tertiò videtur dicendū, si loquamur de integro effectu prædestinationis, qui ponitur intrinsecè in prædestinato, vnū hominē posse alteri de cōgruo mereri integrū effectum suæ prædestinationis. ita sentiūt D. Tho. in locis citatis, & D. Bonau. in 1. d. 41. q. 2. Ratio est, quia vnus homo potest de cōgruo mereri alteri homini omnes dispositiones ad gratiā iustificātē, vt tradūt cōmuniter Doctores post ipsū D. Th. 1. 2. q. 114. a. 6. Probatur etiā hæc veritas exēplo, nā Marc. 9. IESVS videns fidē illorum qui Paralyticū deferebāt, illum sanauit intus & extra, vbi dicit glossa, *Quantū valet apud Deū fides propria, apud quē sic valuit aliena, vt intus & extra sanaret hominē.* D. quoque Iacobus in sua epistola ait: *Orate pro inuicē, vt saluemini.* & Ecclesia quotidie orat pro cōuersione infidelium. & Doctores cōmuniter dicūt, quòd ad preces Stephani Deus cōuertit Saulū, & ad preces B. Monicæ Aug. & D. Bonau. inquit loco cit. quòd sancti suis orationibus merentur peccatoribus illorum conuersionem nō solùm 12

D. Thom.
D. Bonau.
D. Thom.
Glossa.

solùm merito congrui, sed etiam digni, licèt non merito condigni: quia solus Christus merito condigni meruit nobis primam gratiam. Immo Christus meruit nobis illam etiam de rigore iustitiæ. quid autem sit meritum de rigore iustitiæ, videri potest apud Barthol. Medinam bene hoc explicantem 1.2. q.114.a.1.

Aduertendum tamen, ex hoc non sequi, propriè dari ex nobis causam nostræ prædestinationis, aut ipsam prædestinationem propriè perfici orationibus Sanctorum, quia propriè loquendo non dicitur causa prædestinationis, nisi quod prævisum fuit aliquo modo ipsi Deo ratio, & causa prædestinandi. Cæterum orationes Sanctorum non fuerunt Deo ratio, & causa prædestinandi alios, sed ex eo, quia Deus aliquos prædestinauit, prædinauit illorum prædestinationem per orationes Sanctorum adimpleri, quare ipsæ orationes potius sunt effectus prædestinationis, quàm sint illius causa.

CAPVT XXXII.

Quarta principalis controuersia proponitur de certitudine diuinæ prædestinationis.

I. FVit sanè grauis, ac difficillima quæstio, quam utcumque absoluimus, de causis diuinæ prædestinationis, at certè non in minores nos conicit angustias, atque difficultates, quam modò aggredimur de eiusdem prædestinationis certitudine ac firmitate. Tria namque & illa grauissima inter alia continet dubia. Primum an ipsa prædestinatio sit apud Deum vndequaque certa. Secundum vnde oriatur, siue in quo fundata sit certitudo illius, an in sola præscientia, an etiam in diuino decreto. Tertium an certitudo diuinæ prædestinationis tollat hominis libertatem circa assecutionem suæ salutis. Addi etiam posset quartum, de quo est nobis cum recentioribus hæreticis controuersia, an homo possit certitudine fidei, cui falsum subesse non possit, certus esse de sua prædestinatione. & hæc dubia sunt à nobis in hac controuersia, quantum res patitur, breuiter elucidanda, ac resoluenda.

II. Circa primum dubium quærimus, an numerus prædestinatorum sit omnino certus apud Deum, non solùm formaliter, scilicet quòd tot saluabuntur, nō plures, neque pauciores, sed etiam in signata materia, quòd ex hominibus, & etiam Angelis isti saluabuntur, & non illi. In qua re fuit sententia Semipelagianorum, referentibus Prospero, & Hilario ad Augustinum, numerum prædestinatorū neque materialiter, neque etiam formaliter esse apud Deū ita certum, vt nō possit augeri, neque minui, sicut patet ex illorū propositione 37. ex relatis suprà c.8. Immo ob hanc præcipuè causam doctrinæ D. Augustini de prædestinatione grauiter succensebant, quia docebat Augustinus, numerum prædestinatorum esse apud Deum ita certum, vt nec minui possit, neque augeri.

Semipelag.

D.Thom. Fuit secunda opinio, quam refert D. Th. 1. p. q. 23. a. 7. dicentium numerum prædestinatorum esse certum apud Deum formaliter, non tamen materialiter, siue in signata materia: qui verò fuerint huius opinionis autores, ille non dicit.

Bañez. Dom. Soto. Tertia opinio est, quam Dominicus Bañes ibid. & Dominicus Soto in c.9. epistolæ ad Rom. tribuunt Ambrosio Catharino, quòd ille distinxerit omnes prædestinatos in duos ordines, quorum primus contineat solùm paucos eximiè prædestinatos, quorum numerus sit certus apud Deum nō solùm formaliter, sed etiam materialiter, ita vt nec minui possit, neque augeri. Secundus verò contineat reliquos saluandos, quorum salus arbitraria sit, ita vt possint saluari aut non saluari, quorum prædestinatorum numerus neque materialiter, neque formaliter sit certus, sed augeri possit, & minui: quam opinionem illi, vt falsam, & erroneam confutant, & reiiciunt.

Si tamen isti autores libros Catharini attentè, & patienter legissent, non hunc illi imposuissent errorem. Primò namque falsum est, Catharinum distinguere duos ordines prædestinatorū, aut etiā saluandorum: quia ille vnum tantum ordinem prædestinatorum agnoscit, & omnes saluandos dicit certò esse saluādos, bene distinguit omnes homines in duos ordines, alterum illorum, quorum salus est certa ex diuina prædestinatione, & iste solus est ordo prædestinatorum: alterum illorum, quorum salus arbitraria est, & possunt saluari, & damnari, & iste ordo reliquos omnes homines complectitur. Falsum est etiam, quod Catharino imponitur, numerum omnium saluandorum non esse certum apud Deum tum materialiter, tum formaliter. docet namque idem autor in secundo libro summæ suæ doctrinæ de prædestinatione prope initium, numerum omnium saluandorum esse ab æterno certissimum in diuina præscientia non solùm formaliter, scilicet quòd tot saluabuntur, sed etiam in signata materia, scilicet quòd iste, & ille certò saluabitur. Videntur secunda & tertia conclusio, quas ille ibi probat eisdem argumentis, quibus isti autores illius opinionem tanquam erroneam reiiciunt.

Catharin.

Non igitur in hoc errauit Catharinus, sed errauit primò in eo, quòd contendit, non omnes, qui de facto saluantur, fuisse de numero prædestinatorum ab æterno, quem errorem suprà c.5. refutauimus. Secundò, quia putauit, numerum saluandorum esse certum apud Deum sola certitudine præscientiæ, non autem certitudine diuini decreti, & diuinæ prædefinitionis ante prævisum exitum vitæ cuiusque saluandi, quæ sententia si solùm velit excludere physicas illas prædefinitiones actuum nostrorum liberorum, quas nonnulli à nobis lib.4.c.9. & sequentibus relati introduxerunt, non video, cur aliquā censuram mereatur, si autem omnem aliam certitudinem excludere velit à diuina prædestinatione præter illam, quæ est ex diuina præscientia, non videtur probanda, vt dicemus circa sequens dubium. III.

Quidquid autem sit de hac, & similibus opinionibus, Catholica veritas est, numerum omnium, & singulorum prædestinatorum esse certum apud Deum non solùm formaliter, sed etiam materialiter, &, vt aiunt, in signata materia. & ista assertio est de fide, cui omnes Catholici subscribunt, etiam ipse Catharinus loco proximè cit. Neque indiget prolixiori probatione, quia nisi dicamus, certum esse numerum omnium prædestinatorum etiam in determinata materia, sequitur necessariò, scientiam Dei mutabilem esse, quod est contra fidem. Hinc etiam sequitur, numerum prædestinatorum apud Deum nec augeri posse, nec minui. quia si posset vel augeri, vel minui, posset Deus decipi circa eum, quem modò scit saluandum, si ille non saluaretur, IV.

& de nouo scire saluandum, si saluaretur, quem modo videt non esse saluandum. Hanc autem assertionem longo discursu probat Augustinus contra reliquias Pelagianorum tum in libris de Gratia & libero arbitrio, tum in libris de Prædestinatione Sanctorum, cuius doctrinam summi Pontifices probauerunt, vt dictum est lib. 5. cap. 26.

V. Videbitur fortassis alicui, contra hanc Catholicam veritatem militare posse, illud quod Paulus ait 1. ad Corinth. cap. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* & D. Petrus epistola 2. cap. 1. *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* & Ioan. in Apocalyps. cap. 3. *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* & Ecclesia in quadam collecta Deum orans, vt nomina omnium fidelium beatæ prædestinationis liber ascripta retineat.

Verùm hæc nihil obstant, primò nanque possunt hæc omnia testimonia intelligi secundùm præsentem iustitiam, non secundùm æternam Dei prædestinationem. & esto intelligenda sint de æterna prædestinatione, non denotant, prædestinationem in sensu composito incertam esse, sed denotant, illius certitudinem non tollere nostram libertatem, & necessitatem operum ad ipsam salutem assequendam, & non debere nos temerè de diuina prædestinatione confidentes studia bonorum operum negligere, sed cum omni timore, & tremore, & solicitudine nostram salutem operari. & hunc sensum indicauit Lyranus in illum locũ D. Pauli, & glossa ordinaria circa illa verba Pauli Apostoli.

Lyran. Gloss.

VI. Quis autem, & quantus sit numerus electorum in superna felicitate locandus, illud primò certum esse debet, solum Deum scire numerum omnium prædestinatorum: ita enim docet Ecclesia in quadam collecta, quæ incipit. *Deus, cui soli cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus:* & cùm secretum diuinæ prædestinationis non possit à nobis sciri, nisi quatenus Deus nobis reuelauit. & nulla extet reuelatio numeri prædestinatorum, nihil de illo certò sciri potest. Et ita testatur D. Augustinus in Enchirid. c. 29. dicens, *Neque enim numerum aut sanctiorum hominum, aut immundiorum damnatorum nouimus, in quorum locum succedentes filij sanctæ matris Ecclesiæ, quæ sterilis apparebat in terris, in ea pace, de qua illi ceciderunt, sine vllo temporis termino permanebunt, sed illorum ciuium numerus, siue qui est, siue qui futurus est, in contemplatione est eius artificis, qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, atque in mensura, & numero, & pondere cuncta disponit.* Immo verò id testatur apertè diuina Scriptura, quæ tribuit Deo tanquam notam & characterem diuinitatis, nosse numerum prædestinatorum; in epistola 2. ad Timoth. cap. 2. dicens, *sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, cognouit Dominus qui sunt eius.*

Augustin.

Secundò dicendum videtur, comparatione facta inter prædestinatos, & reprobos absolutè, & vniuersaliter, maiorem esse numerum reproborum, quàm sit numerus prædestinatorum. Ita sentit D. Thom. 1. part. q. 23. a. 7. ad tertium. & ratio est, quoniam numerus infidelium semper fuit maior numero fidelium, & certum est, omnes infideles damnari, & ex fidelibus etiam plures damnantur, quare oportet absolutè maiorem esse numerum reproborum numero electorum. Ex ipsis autem fidelibus D. Greg. hom. 19. in Euangelia putat plures damnari, quàm saluari: de illis enim ait verificari illud Euangelicum, *Multi sunt vocati, pauci verò electi,* quæ sententia, an vera sit, nescio, illud scio, cùm ad salutem non nisi per fidem, & vberem iustitiam mandatorum perueniatur, timendum valdè esse Christianis, ne propter diuinæ legis contemptum plures damnentur, quàm salui fiant.

D. Thom.

Greg. Papa.

CAPVT XXXIII.

Quæ sit certitudo diuinæ prædestinationis, declaratur.

CONstito de certitudine diuinæ prædestinationis, grauis remanet difficultas circa illius modum, vnde scilicet oriatur, & in quonam sit fundata eadem certitudo. est namque duplex certitudo, altera cognitionis, altera ordinis, siue causalitatis, vt D. Thom. de veritate q. 6. a. 3. adnotauit. Certitudo cognitionis est, quando cognitio non declinat in aliquo ab eo, quod in re inuenitur, & ita existimat de re, sicuti est; & quia certa existimatio de re habetur præcipuè per causam rei, hinc tractum est nomen certitudinis ab ordine causæ ad effectum, vt dicatur ordo certus ipsius causæ ad effectum, quando causa infallibiliter suum effectum producit. cùm itaque inquirimus, quomodo prædestinatio sit certa, quæstio est, an sit certa sola certitudine cognitionis, an certitudine causalitatis, an vtraque. Et notandum cum Aluarez disputat. 41. de Auxiliis num. 1. §. *alij verò Theologi.* quòd hic est quæstio, verùm vltimatè, & quasi radicaliter sit certitudo prædestinationis ad absolutum decretum, & efficax Dei prædestinantis referenda, an verò ad præscientiam futuræ cooperationis arbitrij cum gratia, siue illa præscientia sit conditionata, siue absoluta. I.

D. Thom.

Aluarez.

Quod spectat ad opiniones omissis erroribus hæreticorum Prædestinatorum, & Caluinistarum, qui dixerunt, prædestinationem esse certam certitudine ordinis, & causalitatis, diuini scilicet decreti imponentis prædestinato absolutam necessitatem circa assecutionem propriæ salutis, inter Catholicos fuit prima opinio asserentium prædestinationem esse certam sola certitudine cognitionis, non autem causalitatis. arbitrantur namque autores huius opinionis, Deum per prouidentiam supernaturalem omnes homines ordinasse in finem supernaturalem æternæ beatitudinis, & contulisse omnibus media, & auxilia diuinæ gratiæ præuenientis, & excitantis ad eundem finem assequendum: sed nullum actum nostrum liberum siue bonum, siue malum prædestinasse antè præuisam liberam determinationem nostræ voluntatis, præuidisse radicem nostræ determinationis siue ad bonum, siue ad malum esse nostrum liberum arbitrium. Præuisa autem determinatione nostræ voluntatis prædestinasse, quos voluit ad gloriam. Et iuxta hanc opinionem certitudo diuinæ prædestinationis vltimatè videtur reduci in præscientiam determinationis liberæ nostræ voluntatis. II.

Huius opinionis videtur meminisse D. Tho. de veritate q. 6. art. 5. illam verò Theologi tribuunt Ambrosio Catharino in Opusc. de præscientia & prouidentia c. vltimo, & alibi, Antonio Cordubensi lib. 1. quæstionum theologicarum q. 55. dub. 10. Iulio Siremo lib. 8. de fato c. 11. & alijs sequentibus,

D. Thom.

Cathar.

Cordub.

Iul. Sir.

tibus, & Hieronymo Osorio lib. 9. de Iustitia. De qua opinione idem D. Thomas ibi loci ita ait: *Non enim potest dici, quod prædestinatio supra certitudinem prouidentiæ nihil addit, nisi certitudinem præscientiæ, vt si dicatur, quod Deus ordinat prædestinatum ad salutem, sicut & quemlibet alium, sed tamen hoc de prædestinato scit, quod non deficiet à salute. Sic enim dicendo non diceretur prædestinatus differre à non prædestinato ex parte ordinis, sed tantum ex parte præscientiæ euentus: Et sic præscientia esset causa prædestinationis, nec prædestinatio esset per electionem prædestinantis, quod est contra authoritatem Scripturæ, & dicta Sanctorum.* Recentiores verò Theologi eandem opinionem notant erroris Pelagiani, quia dicit, determinationem diuini decreti non antecedere, sed sequi determinationem nostræ voluntatis; hoc est enim ponere initium nostræ salutis ex nobis, & dicere, quòd Dei gratia sequatur nostrum liberum arbitrium. Alij verò eandem sententiam nituntur ab errore Pelagianorum vindicare, quia illa non negat necessitatem diuinæ gratiæ non solùm adiuuantis, sed etiam præuenientis, in quo solùm quoad hoc consistere videtur error Pelagianorum: neque negat, in eodem temporis instanti esse determinationem diuinæ gratiæ, & liberi arbitrij ad actum liberum ordinis supernaturalis. vnde contra sententiam istam nihil faciunt decreta Concilij Arausicani, quia an nostra liberi arbitrij determinatio sit prior natura, an posterior prædeterminatione diuina, de hac re Concilium nihil definiuit, & fortasse nunquam hoc dubium in mentem illi venit, neque vnquam de hac re fuit controuersia inter Catholicos, & hæreticos illorum temporum.

III. Circa hanc opinionem hæc mihi videntur dicenda. Primò, non debere illam tam facilè erroris notari. Primò, quia illius autores in reliquis vt Catholici semper habiti sunt, nec omnino inter Catholicos infimi nominis, & pietas requirit, vt Catholicos, si fieri potest, Catholicè interpretemur. Secundò, quia illorum sententia plurimum distat ab errore Pelagianorum, & Massiliensium, hi namque Doctores nō negant necessitatem gratiæ præuenientis, & adiuuantis ad hoc, vt homo conuertatur, & iustificetur, & etiam necessitatem gratiæ adiuuantis, addamus etiam præuenientis, ad perseuerandum: sed solùm videntur negare necessitatem illarum prædefinitionum antecedentium, quibus nonnulli Doctores non solùm nostro sæculo, vt quidam putant, sed ducentis ab hinc annis & amplius docuerunt, omnes actus nostros liberos etiam ordinis supernaturalis fuisse efficaciter ab æterno prædefinitos antecedenter ad omnem præscientiam liberæ nostræ determinationis, & in tempore antecedenter voluntatem nostram ad consensum prædeterminari, hæc namque illorum opinio ipsissima est paucissimis additis, vel mutatis potius quoad modum dicendi, quàm quoad rem, cum illa, quæ negat huiusmodi prædefinitiones antecedentes, de qua dictum est satis lib. 4. Verùm autem opinio, quæ illas prædefinitiones negat, censenda sit ad errorem Pelagianorum, & Massiliensium spectare, de hoc eodem 4. lib. sufficienter, vt puto, dictum est. Tertiò quod magis vrget, quamuis D. Thom. loco citato dicat, istam opinionem eodem modo intellectam, quo ipse eam refert, & refutat, esse contra autoritatem Scripturæ, & dicta Sanctorum: tamen cùm vel ipse, vel alij Doctores mole difficultatum premuntur, in eandem recurrere videntur, quod ostendo primò de eodemmet D. Thoma ibid. ad 6. argumentum apertè inquit: *Sed tamen prædestinatio, & præscientia respicit futurum, vt præsens, vt in quæstione de scientia Dei dictum est, & ideo certitudinem habet.* Est ergo certitudo diuinæ prædestinationis eadē cum certitudine præscientiæ: nam si præter illam haberet aliam certitudinem ordinis, & causalitatis, iā dicta esset, etenim illa non necessariò habet respicere futurum, vt præsens, quia causa infallibiliter determinata ad effectum producendum facit deuenire in cognitionem certam effectus, antequam effectus sit præsens in rerum natura, & illius causæ ordo ad effectum est de se certus, antequam effectus sit præsens. Accedit quòd ibid. in corpore articuli ex duobus medijs, secundùm quos posset declarari, quomodo prædestinatio sit certa certitudine ordinis, & causalitatis, primum reijcit, & solùm secundum admittit, qui tamen vltimatè reducitur ad certitudinem præscientiæ, vt infrà ostendemus. Accedit etiam quòd in Summa 1. p. q. 23. a. 6. docet, certitudinem prædestinationis eandem esse cum certitudine diuinæ prouidentiæ, & certitudo prouidentiæ videtur tandem reduci ad certitudinem scientiæ, vt non obscurè ibi indicat idem D. Thom. Idem ostendi potest ex D. Bonauentura, nam in 1. dist. 40. art. 2. q. 1. conciliant arbitrij nostri libertatem cum certitudine diuinæ prædestinationis ita ait: *Ad intelligentiam autem huius notandum, quòd prædestinatio duo importat, & rationem præscientiæ, & rationem causæ. Et quantum dicit rationem causæ, non necessariò ponit effectum: quia non est causa per necessitatem, sed per voluntatem, & iterum non est sola causa, sed cum alia causa contingente, scilicet cum libero arbitrio: & regula est, quòd quandocunque effectus pendet ex causa necessaria, & variabili, à necessaria tanquam ab vniuersali, & à variabili tanquam à particulari, denominatur à variabili, quia determinatur à causa particulari, & effectus qui dependet à causa contingente, est contingens: & præter rationem causæ importat rationem præscientiæ, & præscientia quidem totum includit in cognitione, quia liberum arbitrium, & eius cooperationem, & variabilitatem, & totum, & præterea non est nisi veri, & etiam de vero contingente est infallibiliter, sicut supra monstratum est in quæstione de præscientia. Ideo prædestinatio infert salutem, & non potest cassari, nec discordare à libero arbitrio: & quia præscientia nullam imponit necessitatem consequentis, sed solùm consequentiæ, similiter nec prædestinatio.* D. Thom.

Idem ostendi potest ex D. Augustino, qui cùm ab aduersarijs vrgeretur, dicentibus, certitudinem diuinæ prædestinationis imponere nobis necessitatem, quæ libertatem adimat, tandem recurrit ad certitudinem diuinæ præscientiæ, ita scribens in lib. de bono perseuerantiæ cap. 15. *Ista cùm dicuntur, ita nos à confitenda Dei gratia, id est, quæ non secundùm merita nostra datur, & à confitenda secundùm illam prædestinatione Sanctorum deterrere non debent, sicut non deterremur à confitenda præscientia Dei, si quis de illa populo sic loquatur, vt dicat, siue nunc rectè viuatis, siue non, tales vos eritis postea, quales vos Deus futuros esse præsciuit.* Neque huic obiectioni reperitur apud Augustinum euidentior responsio, quidquid nonnulli dicant, vt li. 4. c. 24. ostendimus. Idem ostendi potest ex Conc. Valentino sub Lothario cap. 2. vbi sic dicit de diuinæ prædestinationis certitudine, & firmitate: *Apud quem est, scilicet Deum, vt sanctus Augustinus ait, de omnibus rebus tā fixa sententia, quàm certa præscientia.*

Bonauent.

August.

Concil. Valent.

IV. Secundò circa eandem opinionem aduertere oportet, non negare autores huius opinionis, liberam

lutem omnium illorum, qui saluantur, fuisse ab æterno à Deo decretam per suam voluntatem. Quis enim credat, viros doctos, & in Theologicis eruditos ignorasse, Deum suum concursum supernaturalem præbere ad omnes actus supernaturales creaturæ, & neminem sine speciali auxilio supernaturali posse in bono vsque in finem perseuerare, & omnes concursus, quos Deus præbet in tempore, prædefiniuisse ab æterno, & suam prædefinitionem optimè nouisse, & nosse, cùm id sciant etiam nouitij vix mediocriter in Theologicis instructi. Non dixisse etiam, priorem esse determinationem nostræ voluntatis ipsa diuinæ gratiæ, & diuini auxilij determinatione, id enim aliqui illorum non solum non dicunt, sed ex professo negant, quidquid illis imponatur: sed dixisse, diuinam prædeterminationem non esse natura priorem determinatione voluntatis creatæ ad actum consensus, nimirum quia nec vna est altera prior, neque posterior, sed ambæ sunt simul in eodem instanti naturæ, ita enim postulat conditio secundæ causæ liberæ. Quæ sententia non solùm nullam meretur censuram, sed mihi verissima videtur propter ea, quæ dicta sunt suprà lib. 4. cap. 10. Hæc circa istam primam opinionem volui animaduertisse, ne quis facilè contra illam proferat sententiam, putans, ad Pelagianismum tam manifestè, vt quidam asserunt, spectare.

V. Secunda opinio est illorum, qui dicunt, prædestinationem esse certam certitudine non solùm præscientiæ, sed ordinis, & causalitatis, seu prædefinitionis, qua antecedenter ad præscientiam liberæ cooperationis voluntatis creatæ efficaciter prædefiniuit salutem omnium prædestinatorum, & media, quibus vnumquemque illorum ad salutem efficaciter, & infallibiliter perducere decreuit, in qua efficaci prædefinitione radicatur certitudo diuinæ prædestinationis, & ad quam tandem reducitur etiam certitudo præscientiæ salutis ipsorum prædestinatorum. Ita sentiunt Domi-
Bañez. nicus Bañez, Ripa, & Cumel. 1. part. q. 23. art. 7.
Ripa. & Aluarez disput. 41. de Auxilijs, & illi omnes,
Cumel. qui contendunt, omnes actus liberos voluntatis
Aluarez. creatæ fuisse efficaciter prædefinitos decreto, & prædefinitione antecedenti, de qua opinione dictum est lib. 4.

Hanc autem opinionem contendunt esse ipsis-
D.Thom. simam mentem D. Th. & D. Augustini. nam quod attinet ad D. Thom. ille expressè eam docet dicta q. 6. de veritate art. 5. & dicit, quòd dicere, prædestinationem non addere supra prouidentiam nisi certitudinem præscientiæ, est dicere contra auctoritatem Scripturæ, & contra dicta Sanctorum. & 1. part. q. 23. art. 7. dicit: *Vnde certus est Deo numerus prædestinatorum non solùm per modum cognitionis, sed etiam per modum cuiusdam principalis prædefinitionis; non sic autem omnino est de numero reproborum, qui videntur esse præordinati à Deo in bonum electorum.* Quòd etiam ista sit mens Augustini, non videtur posse vllo modo dubitari, cùm illam per se ferant omnes illius libri de Gratia & libero arbitrio, de Correptione & gratia, & de Prædestina-
August. tione. Præcipuè verò in lib. de Corrept. & gratia cap. 7. ita ait: *Horum*, scilicet prædestinatorum, *si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus.* Ecce Augustinus duobus modis ostendit prædestinationem certam esse certitudine decreti inuincibilis, & certitudine scientiæ infallibilis.

Eam autem multis rationibus probare nituntur. VI. Primò namque si prædestinatio solùm esset certa certitudine diuinæ præscientiæ, non autem multo magis certitudine diuini decreti, ipsa prædestinatio non esset secundùm propositum diuinum, & gratiam, & non esset certa ex diuina electione, & consilio, & proposito, & voluntate, contra ea, quæ dicit Apostolus ad Roman. 4. 8. & 9. & 11. & ad Ephes. cap. 1.

Secundò, quia si prædestinatio esset certa sola certitudine præscientiæ, non autem prædefinitionis, & causalitatis, sequeretur, quòd prædestinatus non differret à non prædestinato ex parte ordinis, sed solùm ex parte euentus, & sic prædestinatio non adderet supra prouidentiam, nisi præscientiam; immo præscientia esset causa prædestinationis, & daretur causa eiusdem prædestinationis ex parte prædestinati, quæ omnia sunt absurda.

Tertiò idem probant ex eo, quoniam spectat ad rationem prouidentiæ certa, & infallibilis assecutio finis, non solùm ex vi præscientiæ, sed etiam ex vi ordinis & causalitatis. Ergo id multo magis est de ratione prædestinationis.

Quartò potest eadem sententia probari omnibus argumentis, quibus illi probant, omnes actus liberos fuisse prædefinitos antecedenter ad præcisam determinationem nostræ voluntatis, & efficaciam diuinæ gratiæ in eo sitam esse, vt nostram voluntatem intrinsecè, & physicè prædeterminet; illis enim admissis benè sequitur, prædestinationem certam esse certitudine ordinis & causalitatis. Plura alia addit Ripa ad eandem confirmandam, & oppositam sententiam euertendam, nescio tamen an argumenta, an coniicia.

Hic modus dicendi illam inuoluit difficulta- VII. tem, quòd vult, prædestinationẽ esse certam certitudine decreti efficacis antecedentis omnẽ præscientiam liberæ determinationis voluntatis creatæ, quod decretũ multis doctis, & eruditis Theologis videtur non satis cum arbitrij libertate constare posse. Dicunt quidem autores huius opinionis, ad efficaciam diuinæ voluntatis spectare efficere, vt res certò, & infallibiliter eueniant, & nihilominus ita eueniant, quomodo Deus illas vult euenire, quæ est ipsissima D. Thom. sententia: sed neque D. Thom. dicit, Deum velle actus humanos liberos decreto efficaci antecedente, neque illi declarant, quomodo cum huiusmodi efficaci decreto antecedente stet arbitrij nostri libertas, quod si semel declarassent, illorum sententiæ libentissimè subscriberem.

Illud etiam non placet in hac opinione, quòd tandem totam certitudinem prædestinationis reducit in solum diuinum decretum, cùm & D. Th. & D. Augustinus ex duplici capite doceant, prædestinationem esse certam, & potius certitudinem decreti reducant ad certitudinem præscientiæ, quàm econtra, vt ex locis deductis patet.

Tertia igitur sententia, quam puto verissimam, VIII. sequentibus conclusionibus declaratur, quæ vt facilius intelligantur, & earum magis elucescat veritas, duo priùs notanda sunt. Primò notandum est, idem omnino esse dicere, prædestinationem esse certam certitudine ordinis, & causalitatis, & dicere Deum præparasse prædestinatis media, & auxilia supernaturalia, quibus ad salutem perducuntur, ita certa & infallibilia, quòd illis mediantibus infallibiliter salutem assequantur. Secundò notandum est, diuina auxilia à Deo præparata electis, vt illis mediantibus salutem assequantur, esse in duplici differentia, quædam enim sunt

auxilia

auxilia præuenientia, quædam sunt comitantia, & adiuuantia humanam voluntatem.

His prænotatis ponitur prima conclusio: Prædestinatio est certa non solum certitudine præscientiæ, sed etiam ordinis & causalitatis. hæc assertio est ipsissima sententia D. Thom. & D. Augustini, quam probant efficaciter argumenta facta pro secunda opinione, nam vere non videtur posse, nisi contradicendo diuinis Scripturis & Patribus negari.

Secunda conclusio: Si respiciamus solùm ad auxilia gratiæ præuenientis, diuina prædestinatio non est vndequaque certa certitudine ordinis, & causalitatis præscindendo à præscientia, qua præuidit, quid prædestinatus faciet, si velit illum in tali ordine cum talibus auxiliis constituere. In hac conclusione non negamus absolutè prædestinationem esse certam certitudine auxiliorum præuenientium, vt nonnulli putant, dicimus namque etiam ex hoc capite prædestinationem esse certam, quia Deus confert prædestinato auxilia gratiæ præuenientis, quæ scit habitura esse infallibiliter in illo effectum gratiæ prædestinationis, & confert illa eo fine, & intentione, vt habeant in ipso infallibilem effectum, & in hoc differt prædestinatus à non prædestinato, quòd cùm posset etiam non prædestinato conferre auxilia, quæ si conferret, præuidit fore habitura infallibilem effectum, sicut de Tyriis, & Sidoniis ait D. Augustinus in lib. de bono perseuerantiæ cap. 9. & cap. 14. nihilominus noluit eis talia auxilia conferre, & contulit illa solis prædestinatis, & in hoc elucet eximium beneficium diuinæ prædestinationis. Sed illud, quod solum negamus, est, per auxilia gratiæ præuenientis, quæ conferuntur prædestinato, vt ordine naturæ, & causalitatis præcedunt liberam determinationem voluntatis ipsius prædestinati, non prædeterminari ita efficaciter voluntatem prædestinati antecedenter, vt ex vi talis prædeterminationis, præscindendo ab omni præscientia liberæ determinationis eiusdem voluntatis creatæ, Deus certò præuiderit, huiusmodi auxilia fore habitura suum effectum infallibilem. Et demum in hac conclusione illud intendimus, quòd suprà lib. 4. c. 14 & 15. ostendimus, nempe actus liberos supernaturales voluntatis creatæ non fuisse efficaciter ante omnem præscientiam vsus liberi nostri arbitrij efficaciter prædefinitos, de qua re satis ibidem.

IX. Tertia conclusio: Si attendamus ad totam seriem diuinorum auxiliorum non solùm gratiæ præuenientis, sed etiam adiuuantis, & concomitantis, per quæ homo perducitur in finem æternæ gloriæ à primo vsque ad vltimum, prædestinatio est certa non solùm certitudine præscientiæ, sed ordinis & causalitatis. & in hoc differt communis prouidentia etiam ordinis supernaturalis, per quam omnes etiam non prædestinatos ordinat, & dirigit in finem supernaturalem æternæ salutis ab ipsa prædestinatione; quia media supernaturalia, quæ præparantur non prædestinato, non præparantur illi cum intentione efficaci, & ex certa scientia, quòd per illa sit infallibiliter assecuturus talem finem, cùm tamen non defuissent Deo infinita alia media, quæ similiter potuisset, si voluisset, præparare ipsi non prædestinato, per quæ ille quoque assequeretur finem æternæ gloriæ: media verò, quæ præparantur prædestinato, præparantur illi ex certa intentione, & scientia, quòd per illa assequetur finem, & non deficiet. Itaque prædestinatorum salus non ob hoc dicitur certa certitudine ordinis, & causalitatis, quòd Deus per auxilium gratiæ præuenientis ita physicè voluntatem prædestinati prædeterminet ad actum consensus, & ad perseuerandum vsque in finem, vt etiam in sensu composito, id est, quatenus liberum arbitrium actu subsistit ipsi auxilio gratiæ præuenientis, & cum illo componit, non possit, si velit, non consentire, & non perseuerare, esto de facto sit consensurus, & perseueraturus: sed ob hoc est certa, & infallibilis certitudine ordinis, & causalitatis, quia præparauit illis seriem mediorum, & auxiliorum gratiæ præuenientis, & comitantis, & adiuuantis, cum quibus scit certò, & infallibiliter, quòd prædestinatus non deficiet à salute, quamuis pro sua libertate deficere posset, & perseuerabit in bono, quamuis pro sua libertate posset non perseuerare, & hoc ex peculiari dilectione, & electione, qua ipsos prædestinatos dilexit, & in hoc consistit electio prædestinatorum præ non electis, quòd cùm posset etiam non electis talem seriem mediorum præparare, eam illis non præparauit, sed illis tantùm. Et illud est propositum diuinum, secundùm quod prædestinati ab Apostolo dicuntur vocati, & electi.

Quòd autem hæc sit certitudo illa ordinis, & causalitatis, secundùm quam prædestinatio dicitur certa, docet expressè D. Thom. in illa quæst. 6. de veritate art. 3. vbi declarans, quomodo certitudo prædestinationis supra certitudinem præscientiæ addat etiam certitudinem ordinis, & causalitatis, inquit, quòd hoc modo id possumus considerare. *Inuenimus enim ordinem compossibilem esse respectu alicuius dupliciter, vno modo ut quando vna causa singularis producit effectum suum ex ordine diuinæ prouidentiæ: alio modo quando ex concursu causarum multarum contingentium, & deficere possibilium, peruenitur ad vnum effectum, quarum vnamquamque Deus ordinat ad consecutionem effectus loco eius, quæ deficit, vel ne altera deficiat, sicut videmus, quòd omnia singularia vnius speciei corruptibilia sunt, & tamen per successionem vnius ad alterum potest in eis secundùm naturam saluari perpetuitas speciei, diuina prouidentia taliter gubernante, quòd non omnia deficiant, vno deficiente. Et hoc modo est in prædestinatione, liberum enim arbitrium deficere potest à salute, tamen in eo, quem prædestinat, Deus tot alia adminicula præparat, quòd vel non cadat, vel si cadat, quòd resurgat, sicut exhortationes, & suffragia orationum, & donum gratiæ, & alia huiusmodi, quibus Deus adminiculatur homini ad salutem.* Ecce D. Thomas duos modos refert, secundùm quos imaginari possumus, prædestinationem esse certam, certitudine ordinis & causalitatis, alterū, secundùm quem vna causa singularis ex ordine diuinæ prouidentiæ producit effectum suum certò, & infallibiliter, & hunc modum excludit, & ideo excludit etiam secundā sententiam, dicentium, prædestinationem esse certam ex vi decreti antecedentis, & efficacia gratiæ præuenientis efficaciter liberum arbitrium determinantis ad consensum, & perseuerantiam: nam dicere, hoc modo prædestinationem esse certam, est dicere sine dubio, illam esse certam, in quantum vna causa singularis producit effectum suum ex ordine diuinæ prouidentiæ, quod D. Thom. expressè negat. alterum, secundùm quem multæ causæ ex se defectibiles ita à Deo coordinantur in vnum finē, vt si vna deficiat, altera illi succedat, & teneat liberū arbitrium vsque in finem, ne de facto deficiat, esto ob suam libertatē posito quocumque auxilio deficere posset, & hunc modum probat, & X.

D.Thom.

Iuxta hunc modum dicit, prædestinationem esse certam certitudine ordinis & causalitatis, quia ei, quem prædestinat, Deus præparat talem seriem diuinorum auxiliorum, quòd quamuis per nullum eorum ita antecedenter prædeterminetur voluntas prædestinati, vt deficere non possit, tamen illa serie auxiliorum posita circa ipsum prædestinatum, ipse de facto minimè deficiet. Neque hoc est, Deum non prædefinire, & præparare prædestinatis singula media in particulari, per quæ illi sint perducendi infallibiliter ad salutem, sed solùm in communi, quia nimirum Deus ita prouidet prædestinato, & tot auxilia illi præbet, vt si vni restiterit, alteri consentiat, & infallibile sit ex vi causæ, quòd per tot auxilia, & adminicula saluetur, quamuis non sit ita certum, quòd per hunc, vel illum actū determinatè saluabitur, sed hoc sit certum per præscientiam, vt nonnulli imponunt ipsi
Suarez. D. Thomæ, ex quibus est Suarez lib. 1. de Auxiliis c. 16. & lib. 3. c. 17. Nam cùm Deus sciat, quæ media habitura sint infallibilem effectum, si illa velit in homine constituere, eo ipso, quòd præparat homini talem seriem auxiliorum, quam scit infallibiliter habituram suum effectum, eo ipso etiam præparat, & prædefinit illi singula media in particulari, & per talem seriem mediorum sic præparatā prædestinatio est certa certitudine non solùm diuinæ præscientiæ sed ordinis, & causalitatis.

XI. Hunc eundem modum certitudinis ordinis, & causalitatis diuinæ prædestinationis tradit etiam D. Augustinus, cùm docet, vocationem electorum esse certam & secundùm diuinū propositum, quia eodem modo vocat electos, quomodo scit, quòd sic vocati infallibiliter consentient, & efficaciam gratiæ prædestinatorum ponit in ista vocatione congrua, vt dictum est suprà c. 14. ad longum. Iuxta hunc modum facilè declarari potest, quomodo prædestinatio non ex vno, sed ex duplici capite sit certa, scilicet non solū certitudine ordinis, & causalitatis, sed etiam certitudine præscientiæ, quod non videtur posse declarari per primam opinionem malè intellectā, prout iacet, neque etiam per secundam. Quia iuxta primā tota certitudo prædestinationis tandem resoluitur in præscientiā diuinam, & per secundam tota certitudo resoluitur in diuinum decretū & causalitatem, quod etiā illius autores vltro fatentur. At iuxta nostrum modum dicendi neque certitudo diuini decreti pendet ex certitudine præscientiæ, tale namque decretū pendet ex sola Dei voluntate, & quamuis supponat præscientiam, qua Deus præuidet, quem effectū esset habiturum quodlibet ipsius auxilium, si illud vellet ponere in homine; tamen decretum, quo voluit ponere in homine talem seriem auxiliorum, per quæ præuidit illum fore infallibiliter perducendum ad salutem, nullo modo pendet ex tali præscientia, nam stante tali præscientia adhuc liberum erat ponere, vel non ponere in homine talem seriem auxiliorum. vnde falsum est, quod inferunt autores secundæ opinionis, quòd sequeretur præscientiam esse causam prædestinationis. Etsi enim id sequeretur ad illam primam opinionem sic malè intellectam, non tamen sequitur ad nostram sententiam, qui dicimus, quòd etiam supposita huiusmodi præscientia, ex solo Dei beneplacito pendet, & pependit, voluisse prædestinatis præparare illa media, per quæ præuidit illos, si talia media illis præpararentur, fore infallibiliter assecuturos æternam salutem.

Iuxta hanc doctrinam piè potest interpretari prima opinio. si enim solùm intendit prædestinationem non esse certam certitudine decreti efficacis antecedentis omnem præscientiam liberæ determinationis voluntatis creatæ, illa sententia nihil falsum habet, quod censuram mereatur. & quidem iuxta hunc sensum locutos esse nonnullos ex illius opinionis assertoribus, satis clarè ostensum est lib. 4.

Argumenta verò pro secunda opinione admitti possunt, & si quam habent difficultatem, illa sublata est ex dictis in lib. 4. & euacuabitur omnino libro 5.

CAPVT XXXIV.

Certitudinem diuinæ prædestinationis non tollere nostri arbitrij libertatem.

HÆretici Pelagiani, ac illorum reliquiæ Augustino imponebant, quòd per diuinam prædestinationem, quam ille prædicabat, fatum induceret, & libertatem humani euerteret arbitrij, sicut colligitur ex libris Augustini contra Iulianum, & ex libris de Prædestinatione Sanctorum, & ex epistolis Prosperi, & Hilarij ad Augustinum de reliquiis Pelagianorum, à qua impostura passim se Augustinus vindicat tū in dictis libris, tum etiam in libro de Gratia & libero arbitrio, & in libello ad Articulos sibi falsò impositos, siue ille sit liber Augustini, siue à Prospero in gratiam doctrinæ Augustini conscriptus. Hunc autem errorem ex doctrina Augustini prauè intellecta hausisse te- I.
nuerunt, & docuerunt hæretici Prædestinati, quorum antesignanus fuit quidam presbyter Lucidus nomine, cuius articuli fuerūt damnati in quadam Synodo Arelatensi, inter quos erat quintus articulus, *Qui dicit, alios deputatos ad mortem, alios ad vitam prædestinatos.* Qui ideo damnatus est, quoniam per illum articulum intendebat ille Lucidus asserere, quòd per diuinam prædestinationem imponeretur hominibus necessitas circa illorum damnationem, vel circa illorum salutem, quæ eorum tolleret libertatem. Cuius Concilij historia legi potest apud Baronium tom. 6. Annal. sub anno 490. num. 28. & sequent. Eundem errorem secuti sunt, & etiam modò defendunt hæretici Caluinistæ, & alij relati lib. 2. cap. 3. ad quem locum nunc remittimus.

Fundamentum potissimum, cui hic error nititur, est efficacia diuini decreti, & diuinæ gratiæ, cum qua non videtur istis hæreticis vllo modo conciliari posse ista arbitrij nostri libertas: quia si demus, hominem posse seipsum ab huiusmodi decreto efficaci subtrahere, iam illud non erit decretum efficax; & si demus hominem posse adiutorium diuinæ gratiæ suo effectu frustrare, iam illud non erit adiutorium efficax.

Secundum fundamentum, cui idem error nititur, est autoritas D. Augustini. ille namque in plerisque locis ait, Deo volenti saluum facere, nullum humanum arbitrium resistere posse, & cogendum esse, vt velit nos saluos facere, quia cùm voluerit, necesse est, hominem saluari, & voluntatem diuinam non posse vinci, sed potiùs vincere voluntatem humanam, & Deum operari in nobis velle, & perficere, & alia id genus frequenta.

Tertiò addi potest vulgatum axioma apud Theologos, quo dicere solemus, prædestinatum, vt prædestinatum non posse damnari.

Hæc tamen leuissima sunt, quibus non obstantibus Catholica veritas est, certitudinem diuinæ II.
prædesti-

Marginal notes (right): Prædest. — Baron.

prædestinationis nullo modo lædere hominis libertatem circa propriæ salutis assecutionem, quæ assertio præter communes rationes, quibus lib. 2. probata est arbitrij nostri libertas, & præter peculiares rationes, quibus lib. 3. cap. 11. & sequentibus & lib. 4. cap. 25. ostensum est, per certitudinem diuinæ præscientiæ, & efficaciam diuini decreti non tolli eandem arbitrij nostri libertatem (neque enim eadem prædestinationis certitudo, & efficacia maiorem necessitatem inferre potest eidem voluntati, quàm inferat certitudo diuinæ præscientiæ, aut efficacia diuini decreti, vt satis notum est) probari potest euidentissimo testimonio D. Augustini, quod contra Caluinum habere debet autoritatem irrefragabilem, cùm ipse fateatur in libris contra Pighium pag. 86. & 95. iuxta primam editionem, se in materia de diuina prædestinatione, ne in vna quidem syllaba differre ab ipso Augustino, & maximè in posterioribus libris ab ipsomet Augustino editis, in quibus fatetur illum liquidam, & distinctam veri expositionem semper retinuisse. Ipse itaque Augustinus nonnullis sibi imponentibus eundem errorem, quem & Caluinus, & ante illum heretici Prædestinati, & Massilienses, & Monachi Adrumetini, & Pelagiani illi imposuerunt, statim in initio libri de Gratia & libero arbitrio seipsum vindicans, ita scribit: *Propter eos, qui liberum hominis arbitrium sic prædicant, & defendunt, vt Dei gratiam, qua vocamur ad eum, & à nostris malis meritis liberamur, & per quam bona merita comparamus, quibus ad vitam perueniamus æternam, negare audeant, & conentur auferre, multa iam disputauimus, litterisque mandauimus, quantum nobis Dominus donare dignatus est. Sed quoniam sunt quidam, qui sic gratiam Dei defendunt, vt negent hominis liberum arbitrium, aut quando gratia defenditur, negari existiment liberum arbitrium, hinc aliquid scribere ad vestram charitatem Valentine frater, & cæteri, qui simul Deo seruitis compellente charitate curaui.* & cap. 2. statim incipit probare ex diuinis Scripturis, esse in homine liberum arbitrium, & lib. 4. contra Iulianum cap. 8. in principio inter alias calumnias Pelagianorum, quibus illi eum calumniabantur, etiam hanc recenset, dicens: *Inter quæ dicis, illud vestrum contra Christi gratiam sæpe à vobis iteratiter dictum, quòd sub hac appellatione gratiæ bonos fieri homines fatali necessitate dicamus*, à qua impostura se purgat eodem loco. legantur alia quæ lib. 2. cap. 8. ex eodem Augustino adnotauimus.

Suppono autem, Caluinũ, qui totũ Augustinianum se iactat, probè nosse, apud Aug. eandem esse prorsus quæstionem de diuina gratia, & de diuina prædestinatione, cùm prædestinatio nihil aliud sit, quam eiusdẽ diuinæ gratię præparatio, vt ille fatetur in lib. de Prædest. sanctorum c. 10. & 17. quarè vel sola autoritas Augustini sufficere potest ad ostendendum Caluino, & suis gregalibus, certitudinem diuinæ prædestinationis non eam humanæ voluntati imponere necessitatem, quæ illius auferat, vel vllo modo imminuat libertatem.

III. Fundamenta verò hæreticorum nullius sunt momenti. Primùm namque dicimus, non posse hominem se subtrahere à decreto Dei efficaci, non quia Deus suo decreto voluntatem humanam præueniendo, illi imponat necessitatem circa propriæ salutis assecutionem, sed quia eo modo decreuit hominem ad salutem perducere, quo scit, illum per suum liberum arbitrium cum adiutorio diuinæ gratiæ ad salutem esse peruenturum. Secundò dicimus, efficaciam diuinæ gratiæ non in eo sitam esse, vt non posset homo illius effectum, si vellet, frustrare, sed in eo esse positam, vt Deus eo modo suis auxilijs hominem præueniat, quomodo scit illum certò, & infallibiliter suum consensum præstiturum.

Ad secundum respondetur, Deum esse rogandum, vt velit saluos nos facere, quia Deo volenti hominem saluum facere nullum humanum resistit arbitrium, non quòd cùm de operando nostram salutem agitur, voluntatem nostram cogat, aut illi necessitatem inferat. absit. non enim dixisset Paulus, cum timore, & tremore vestram salutem operamini: sed quia habet infinitos modos hominem sic vocandi, vt vocatus infallibiliter Deo vocanti consentiat, sicut clarissimè docet Augustinus lib. 1. ad Simplicianum q. 2. videantur quæ lib. 4. dicta sunt cap. 15. & 24. illa enim sufficient tum ad cauillos hæreticorum soluendos, tum etiam ad certitudinem diuinæ prædestinationis cum arbitrij nostri libertate conciliandam. Augus.

Ad tertium respondemus, propositionem illam veram esse in sensu composito, non autem in sensu diuiso, sensus enim compositus est, non quando esse effectus diuinæ prædestinationis componitur cum auxilijs præuenientibus per diuinam prædestinationem nobis præparatis, vt quidam putant: sed quando componitur esse effectus diuinæ prædestinationis, cum non esse eiusdem effectus. vnde dicere, quòd prædestinatus in sensu composito non potest damnari, idem est, ac si dicamus, quòd tendens ad cœlum, quatenus tendit ad cœlum, non tendit ad infernum, cum quo tamen stat, quòd qui tendit ad cœlum, potest retrocedendo tendere ad infernum: & hoc est, quod Theologi dicunt, prædestinatum in sensu diuiso posse damnari. Videantur quæ lib. 1. cap. 31. de sensu diuiso, & composito dicta sunt, & lib. 4. cap. vltimo de concordia diuinorum decretorum & prædestinationis cum nostro libero arbitrio. qui locus omnino videndus erit.

CAPVT XXXV.

Duo alij errores asserentium, per certitudinem diuinæ prædestinationis euerti humanam libertatem recensentur, & refellantur.

I. PRæter errorem capite præcedenti refutatum duo alij extiterunt asserentium, euerti arbitrij nostri libertatem per certitudinem diuinæ prædestinationis, alter Iouiniani, qui, referente D. Hieronymo in 2. libro contra eundem Iouinianum, dixit, hominem semel iustificatum non ampliùs à diuina gratia excidere posse, ad quem errorem sequebatur necessariò, omnes homines semel iustificatos esse de numero prædestinatorum, & nullum prædestinatum semel iustificatum posse damnari, sed neque à gratia excidere etiam in sensu, quem vocamus diuisum. Alter Ioannis VVicleffi, qui eundem errorem Iouiniani firmando nouo errore addidit, omnes prædestinatos semper esse in Dei gratia, neque vllo modo ab ipsa gratia potuisse, aut posse excidere: & è contrario nullum reprobum vnquam assequi diuinam gratiam, sed semper extra illam manere. vnde & irridere illam distinctionem Theologorum de dilectione Dei secundum præsentem iustitiam, & secundum æternam prædestinationem. Ita de illo refert Andreas Vega lib. 12. de Iustificat. ita etiam videtur colligi ex iis

Caluin. Iouinian. Hieron. VVicleff. And. Vega.

Tho. Vuald. quæ scribit Thomas Vualdensis lib. 2. doctrinalis fidei art. 2. scilicet cap. 8. & sequentibus, quamuis inter articulos VVicleffi damnatos in Concil. Constantiensi, sess. 8. nulla expressa fiat mentio illius erroris. Eundem errorem videtur secutus Ioan. Hus. Ioannes Hus, vt constat ex illius articulis damnatis ab eodem Concil. Constantiensi sess. 15. art. 1. 2. & 3. licèt art. 5. ille videatur admittere, præscitum aliquando esse in Ecclesia secundùm præsentem iustitiam. Eundem errorem eidem Ioanni Hus tribuit Alphons. Castrensis contra hæreses, in verbo, *Prædestinatio*, hæresi 1. & nonnulli illum etiam tribuunt Caluino lib. 3. Institut. capite 2. §. 11. & 12.

Alphon. Castrens. Caluin.

II. Vterque error (si tamen in re differunt, & non solùm verbis) suaderi potest ex testimonio D. Ioannis epistola 1. cap. 3. dicentis, *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quia ex Deo natus est: & in hoc manifesti sunt filij Dei, & filij Diaboli.* & cap. 5. *Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conseruat illum, & malignus non tangit eum.* Confirmari potest idem error autoritate Saluatoris apud Matthæum cap. 7. dicentis, *Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere.* qua autoritate vtebatur etiam Manichæus ad alium similem errorem astruendum.

Confirmari potest secundò autoritate eiusdem Saluatoris apud Ioan. cap. 10. dicentis, *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* quo testimonio nonnunquam Lutherus vsus est ad probandum, quòd per diuinam prædestinationem imponatur prædestinato necessitas quoad assecutionem propriæ salutis.

III. Vterque error sanctissimè damnatus fuit ab Ecclesia Catholica in Concilio Trident. sess. 6. de Iustificat. cap. 12. & 13. & can. 17. & 23. quia ad vtrumque errorem reuincendum habemus apertissima diuinarum Scripturarum testimonia. Primò namque adsunt testimonia, ad probandum, prædestinatos posse à gratia Dei excidere. ita apertè D. Paulus epistola 1. ad Corinth. cap. 9. *Castigo*, inquit *corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* siue namque illa dictio *reprobus* idem significet, quod improbus, siue id, quod communiter apud Theologos, & Patres, nihil refert, & eundem omnino reddit sensum, quem ex hoc loco intendimus. & in eadem epistola c. 10. *Vgitur qui* (inquit) *qui se existimat stare, videat ne cadat.* & in epistola ad Hebræos cap. 3. *Participes* (inquit) *Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ eius vsque in finem firmum retineamus.* isti enim modi dicendi necessariò supponunt, hominem constitutum in Dei gratia, etiam prædestinatum, posse à gratia Dei excidere. aliàs vanè hortaretur ad standum illum, qui cadere non posset.

Conc. Trid.

IV. Secundò adsunt testimonia, ad probandum, nonnullos prædestinatos de facto à gratia Dei excidisse, & mortaliter peccasse. Dauid namque fuit de numero prædestinatorum, sicut colligitur ex Actis Apostolorum cap. 13. in illis verbis, *Suscitauit illis Dauid Regem, cui testimonium perhibens dixit: Inueni Dauid filium Iesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* & tamen constat, illum mortaliter peccasse peccatum adulterij, & homicidij lib. 2. Regum cap. 11. & 12. nisi quis obstinatus adeò esse velit, vt neget illud adulterium, & homicidium à Dauide perpetratum, quia erat de numero prædestinatorum, peccatum fuisse, cuius nihilominus obstinationem conuincent poterunt verba illa cap. 12. cit. *Quare ergo contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu Domini*, & illa, *eo quòd despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua*, & illa, *Peccaui Domino*, & illa, *Dominus quoque transtulit peccatum tuum à te, non morieris.* quæ verba indicant, non solùm Dauidem peccasse talia admittendo, sed illud fuisse peccatum, pro quo mortem merebatur. Adhuc Petrus fuit de numero prædestinatorum, & tamen peccauit peccatum trinæ abnegationis Christi, vt notum est omnibus. Apostoli etiam omnes, excepto Iuda, fuerunt de numero prædestinatorum, & nihilominus dictum est illis à Christo apud Matthæum cap. 26. *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte.* Scandalum autem pati est cadere, & errare, vt vel ipsa vocis significatio denotat, D. Hieronymo aduertente. Paulus item, & Magdalena fuerunt de numero prædestinatorum. quis autem ambigere potest, Paulum, cùm blasphemus, & Christi, atque eius Ecclesiæ persecutor extitit, vt ipsemet fatetur epistola 1. ad Timoth. cap. 1. & Magdalenam, cùm esset in ciuitate peccatrix, in Dei gratia tunc non extitisse. Hiero.

Tertiò adsunt testimonia diuinæ Scripturæ, ad probandum, reprobos nonnunquam Dei gratiam adeptos fuisse. Primò namque constat, Saulem fuisse à Deo reprobatum, & Deum ab illo recessisse vsque ad diem mortis illius. ita enim testatur diuina Scriptura Regum lib. 1. cap. 16. & cap. 28. & tamen constat ex eodem lib. 1. Regum cap. 9. Saulem aliquando fuisse Dei amicum, & in illius gratia constitutum, nempe cùm Deo iubente in Regem fuit electus. tunc enim vsqueadeò bonus fuit, vt non esset vir de filiis Israël melior illo: non est autem credibile tunc temporis nullum de filiis Israël in Dei gratia fuisse constitutum. Addamus in eodem lib. cap. 16. dici, Spiritum Domini recessisse à Saule, & tunc cœpisse illum exagitare Spiritum nequam: recessus autem Domini supponit illius accessum. Et ne quis reuocet in controuersiam, vtrùm Saul fuerit à Deo reprobatus, legantur quæ de illius vitæ progressu, atque exitu scribuntur lib. 1. Paralipom. cap. 10. & ab Augustino lib. 1. ad Simplician. q. 2. V. Augu.

Iudam quoque perditissimum Christi proditorem fuisse de numero reproborum, nulli dubium esse arbitramur: & tamen illum quandoque bonum, & Dei amicum, & in eius gratia constitutum, probatur ex Euangelio Ioan. cap. 17. vbi Christus dixit Patri: *Quos dedisti mihi, custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis.* non enim traditus fuisset illi à Patre, & non diceretur solus periisse, nisi fuisset prius in amicitia Patris, & vitam gratiæ habuisset. Addere possumus exemplum Angelorum Apostatarum, quos in Dei gratia conditos fuisse communiter affirmant omnes Theologi, & Patres. Et quidem Luciferum in Dei gratia conditum fuisse satis euidenter probari potest ex Ezechiele cap. 28. dicente, *Tu signaculum similitudinis*, &c. & Isaiæ 14. dicente, *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris*, &c. quæ testimonia Doctores passim de Lucifero malorum Angelorum principe interpretantur. fateor tamen non esse argumentum vndequaque firmum ad hæreticos, qui Patrum interpretationes reiiciunt, conuincendos.

Afferunt alij aliud exemplum in persona Regis Salomonis, quem constat multo tempore in Dei gratia atque amicitia vixisse, & peculiaribus fauoribus Deum fuisse illum, & ipsius regnum prosecutum VI.

cutum

tantum, & nihilominus postea infelicius, & per mulieres seductus à Dei gratia excidit, & male mortuus reprobatus fuit. Sed sciendum de hac re non leuem esse controuersiam tum apud Patres, tum apud Scholasticos, num Salomō ante obitum suorum peccatorum pœnitentiam egerit, & sanctus fine suæ vitæ cursum absoluerit, & sic tandem salutem sit adeptus, an impœnitens, & in suis iniquitatibus decedens fuerit ad pœnas inferni damnatus. Sunt enim, qui constanter affirment illum absque digna pœnitentia decessisse, & damnatum fuisse, ita Cyprian. epistola 7. Gregor. lib. 2. Moral. cap. 2. Prosper lib. 2. de Prædictionibus cap. 27. Theodoretus in epistolam ad Roman. circa illa verba cap. 11. *Sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei.* Eucherius in 4. Regum cap. 21. circa illa verba, *Excelsa, quæ ædificauerat Salomon polluit Rex*, & ibid. Rabanus. Beda in lib. Regum q. 19. & in Isaiam cap. 2. circa illa verba, *Idola conterentur*. Sozomenus in initio suæ historiæ in epistola ad Theodosium. Ado Viennens. in Chronica ætate quarta ad finem. Abulensis lib. 2. Regum cap. 7. q. 13. Andreas Vega lib. 12. de Iustificat. cap. 2. Benedictus Pererius in epistolam ad Roman. cap. 8. disp. 27. Cardin. Bellarminus tom. 1. lib. 1. de Verbo Dei cap. 6. Ioan. Maldonatus Matth. 2. n. 8. & Aluarez disp. 42. de diuinis Auxiliis, quorum argumenta sunt.

Cyprian. Greg. Papa. Prosper. Theodoret. Eucherius. Rabanus. Beda. Sozomenus. Ado Vien. Abulens. And. Vega. Pererius. Bellarm. Ioan. Maldonat. Aluarez.

Primum, quia cum peccata Salomonis describantur, & grauissime reprehendantur, & exaggerentur in diuina Scriptura, nulla tamen fit mentio vel leuissima de illius pœnitentia. Secundum, quòd non aliter diuina Scriptura exprobret illius scelera, & præcipuè idololatriam, quàm aliorum Regum, quos non est dubium malo fine ex hac vita migrasse, & reprobos fuisse. Tertium, quia Deus illi comminatus fuerat Paralipom. lib. 1. cap. 28. quòd si dereliquisset Dominum, foret proiiciendus in æternum. Quartum, quia multa sunt Scripturæ testimonia, quæ satis apertè videntur indicare, illum non pœnituisse, sed in malo perseuerasse, sicut illud 3. Regum cap. 11. *Nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris sui*, & illud ibid. *Fecit Salomon, quod non placuerat coram Domino, & non adimpleuit, vt sequeretur Dominum sicut Dauid pater eius.*

VII. Sunt alij Doctores, qui hanc rem dubiam relinquunt, vt Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 23. & lib. 3. cap. 10. licet namque videatur dicere, fuisse reprobatum, non loquitur ibi de reprobatione æterna; & Augustinus, qui quamuis variis in locis videatur dicere, Salomonem fuisse reprobatum, vt lib. 17. de Ciuit. cap. 8. & lib. 22. contra Faustum cap. 81. & 88. tamen præfatio in Psal. 126. satis indicat, se non fuisse locutum de reprobatione æterna, sed de ea, quæ est secundùm præsentem iustitiam. Cùm enim dixisset, quòd Salomon reprobatus est à Deo, statim subiecit, se non loqui de reprobatione æterna, sed temporali, quam meretur quodlibet peccatum mortale. Eodem modo de Salomone loqui videntur Basilius in epistola ad Chilonem, Cyrillus lib. 7. contra Iulianum, Gregorius Nyssenus homil. 2. 3. & 4. in lib. Ecclesiast. Rupertus Abbas lib. 5. de Trinitate, & eius operibus cap. 12. & lib. 4. cap. 2. Isidorus lib. de vita & morte Sanctorum, qui Deo placuerunt, Bernard. lib. 2. de consideratione ad Eugenium cap. 12. Hugo noster de S. Victore homil. 3. in Ecclesiast. Gerson part. 4. alphabeto 69. litera q. D. Antonin. 1. part. summæ historialis titulo 3. cap. 2. ad finem, & Iosephus Hebræ. lib. 8. Antiquitatis cap. 2.

Tertul. Augustin. Basilius. Cyrillus. Greg. Nyss. Rupert. Isidor. Bernard. Hugo Victor. Gerson. Antonin. Ioseph. Beda.

VIII. Sunt tandem, qui Salomonem velint ante mortem pœnitentiam egisse, & ob id lib. Ecclesiasten scripsisse, qui ab Hebræis vocatur Salomonis pœnitentia, & in numero prædestinatorum collocatum, ita sentiunt Hieronymus in 1. cap. Ecclesiastici, & in cap. 11. Danielis, & lib. 1. contra Iouinianum, & in epistola 9. ad Salomonem, & in Ezechiel. cap. 43. & in cap. 2. & 7. eiusdem Ecclesiastæ, vbi probat communem sententiam Hebræorum dicentium, Salomonem sub finem vitæ pœnitentiam egisse, & ob id librum Ecclesiastæ conscriptum ab illo fuisse. Idem sensit Ambrosius apologia 2. pro Dauide cap. 3. & apolog. 2. cap. 4. & in Psalm. 118. circa illa verba, *In quo corrigit adolescentior viam suam*, & in proœmio in Lucam. Hilarius in Psal. 42. Epiphanius hæresi 42. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 2. Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 45. D. Thom. lib. 3. de Regimine Principum cap. 8. D. Bonauentura in proœmium Ecclesiastæ, & alij innumeri, quos refert, & sequitur Ioannes Pineda lib. 8. de Rebus Salomonis c. 2. sect. 3. & 6. vbi non solùm autoritate Doctorum tum Christianorum, tum Hebræorum, sed validissimis coniecturis hanc sententiam ad longum probat, ad quem nunc remitto.

Hieron. Ambrosius. Hilarius. Epiphan. Cyril. Hierosol. Irenæus. D. Thom. Bonau. Ioan. Pineda.

Nam siue hæc sententia vera sit, & Salomon verè sit de numero prædestinatorum, siue sit vera opinio contraria, nihil refert ad causam, quam modò cum hæreticis contendimus: quia ex vtraque sententia necessariò ostenditur falsitas sententiæ hæreticorum, si namque dicamus, Salomonem fuisse de numero prædestinatorum, cùm ex diuina Scriptura constet, illum aliquando idola coluisse, & mulieribus alienis adhæsisse, & turpissimis libidinibus fœdatum, conuincuntur hæretici, dicentes prædestinatum semper esse in Dei gratia, & nunquam ab illa excidere. Si autem dicamus, Salomonem fuisse à Deo reprobatum, cùm constet ex diuina Scriptura, illum fuisse Deo dilectum, & ingentissimis donis, & fauoribus aliquando cumulatum, eodem modo conuincuntur hæretici, dicentes, reprobum nunquam esse membrum Ecclesiæ, & in Dei gratia constitutum. Contra hos errores disputat ex professo Andreas Vega dicto lib. 12. de Iustificat. per multa capita, nimirum à principio libri vsque ad caput 9.

And. Vega.

Ad motiuum, quo isti hæretici nitebantur, scilicet ad illam autoritatem D. Ioannis dicentis, eum, qui natus est ex Deo, non peccare, & in hoc manifestos fieri filios Dei, & filios Diaboli, duplex est modus respondendi. Primus D. Hieronymi lib. 2. contra Iouinianum in principio, & Dialogo 1. contra Pelagianos in principio, & D. Augustini tract. 5. in illam epistolam D. Ioannis, quem indicat etiam in lib. de Natura & gratia cap. 24. vbi dicit, se hoc D. Ioannis testimonium copiosiùs explicauisse in libris de hac re conscriptis ad Marcellinum. Sequuntur Didymus relatus in Glossa circa epistolam primam D. Ioannis cap. 3. ad illa verba, *Scimus, quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat.* Glossa interlinearis, & Lyranus ibid. & circa caput 5. eiusdem epistolæ. Is autem est, verba illa D. Ioannis intelligenda esse secundùm sensum, quem Theologi vocant compositum, non secundum sensum diuisum, vt sensus sit, eum, qui natus est ex Deo per gratiam, quamdiu semen diuinæ gratiæ manet in illo, & quatenus est filius Dei, & natus ex Deo, non peccare, qui enim peccat, non peccat, quatenus est filius Dei, neque quatenus habet semen diuinæ gratiæ regenerantis illum, sed quatenus est filius Adæ, & recepit in se ipso semen Diaboli, & quando peccat, desinit esse filius Dei per gratiam regenerantem,

IX. Hieronym. August. Didymus. Glossa. Lyranus.

cantem, & amittit semen Dei, quod habebat in se, & fit filius Diaboli. Non autem vt sit sensus, eum, qui semel adeptus est gratiam iustificantem, & per illam effectus est filius Dei, non posse amplius peccare, aut quòd prædestinatus ad vitam, quamdiu est in cursu huius viæ, non possit labi, & peccare. Et quòd hæc verba non sint intelligenda in sensu diuiso, quem in illis hæretici prætendūt, probant euidentissimè Hieronymus, & Augustinus ex aliis verbis eiusdem capitis primi illius epistolæ, ait enim Ioannes: *Si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis.* & ne quis argumentum subterfugere velit, dicendo, aliud esse, eum, qui est in gratia, prius peccatum admisisse, aliud esse, eum, qui semel iustificatus est, iterum peccare posse, audiamus verba antecedentia, *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.* quomodo igitur mendacem facimus Deum, quomodo nos ipsos seducimus, dicentes, quòd peccatum non habemus, si omnis qui natus est ex Deo, non peccat, nec peccare potest? An D. Ioannes ex Deo natus non erat, an non habebat semen Dei in se, quando scribebat, *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*, & quando nos hortabatur, vt peccata nostra confiteamur coram Deo, vt emundet nos ab omni iniquitate? Addamus, si ille esset verus ac legitimus sensus ab Apostolo in illis verbis intentus, vt qui semel ex Deo per Dei gratiam natus sit, amplius peccare non possit, vt quid cap. 2. ait, *Filioli mei hæc scribo vobis, vt non peccetis, sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum.* & infrà: *Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat.* & infrà: *Et vos vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis.* & iterum: *Et nunc filioli manete in eo, vt cùm apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius.* quorsum nos ad non peccandum hortatus esset, & ad retinendum in nobis diuinum verbum, & vnctionem sancti Spiritus, quam accepimus, & ad manendum in illo, vt in aduentu illius fiduciam habeamus, & non confundamur? si semel iustificatus amplius peccare non potest, si non potest verbum Dei, & semen diuinum, & vnctionem sancti Spiritus amittere, si non potest in Deo semper manere.

X. Rursus quòd hæc, & alia similia verba in sensu composito necessariò sint intelligenda, ostenditur ex eodem textu, cùm enim ait: *Omnis qui natus est ex Deo, non peccat*, statim rationem subiungit, *quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est*, quid quæso aliud his verbis voluit innuere, nisi eum, qui natus est ex Deo, non peccare, & non posse peccare, quamdiu, & quatenus natus est ex Deo, & semen regenerationis diuinæ manet in illo? Et ne videatur violenta, aut voluntaria expositio, & ratiocinatio, ostendamus, illam veram esse ex duobus locis Euangelij similem sententiam continentibus, quos constat non aliter, quàm in sensu composito verificari posse. Primus locus est apud D. Matthæum cap. 6. vbi ait Saluator: *Nemo potest duobus dominis seruire, non potestis Deo seruire, & mammonæ.* sanè ista verba in sensu diuiso falsa sunt, quid enim prohibet, vnum posse duobus dominis etiam inimicis successiuè deseruire? sunt igitur intelligenda in sensu composito, quòd quemadmodum nemo simul potest duobus dominis inimicis inter se deseruire, ita nemo potest simul Deo seruire, & mammonæ, idem autem est dicere, hominem non posse simul Deo seruire, & mammonæ, & dicere, omnem, qui natus est ex Deo, non posse peccare, quoniam semen eius in eo manet, & quoniam ex Deo natus est. Secundus locus est apud Matth. cap. 7. vbi ait, non posse arborem malam fructus bonos facere, neque arborem bonam fructus malos facere, quod non posse verificari in sensu diuiso, vt arbor bona non possit fieri mala, & vt talis fructus facere malos, aut arbor mala non possit fieri bona, & fructus bonos facere, colligitur ex eodem textu, ait enim infrà cap. 12. in eadem metaphora persistens: *Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum: siquidem ex fructu arbor agnoscitur.* Et vt omnem dubietatem tolleret circa sensum eiusdem metaphoræ, & illius applicationem, statim subiungit, *progenies viperarum quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali.* ecce tibi potest homo arborem bonam malam facere per solum liberum arbitrium, & fructum illius similiter malum facere, & potest arborem malam bonam facere per Dei gratiam, & liberum arbitrium, & illius fructum bonum: at quamdiu malus est, bona loqui, & bona facere non potest, & è contrario quamdiu malus est, bona facere nequit. bona enim, & mala arbor non est natura, vt Manichæus arbitrabatur, omnis enim natura de se bona est, sed voluntas bona vel mala, vt benè Augustinus exponit in Enchirid. cap. 15. vbi hunc locum D. Matthæi, & hanc eandem metaphoram applicat ad hanc eandem veritatem confirmandam, & lib. 1. de Gratia Christi contra Pelagium, & Cœlestium cap. 18. & 19. & lib. 2. de Nuptiis, & concupiscentia cap. 26. atque iste videtur esse verus sensus & germanus illorum verborum D. Ioannis. August.

Verùm contra hunc primum modum exponendi illud testimonium obiici possunt illa verba, quæ idem Ioannes habet in dicta epistola cap. 2. *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum.* sed facilis est responsio, loquebatur D. Ioannes de quibusdam Pseudo-apostolis, qui fictè, aut turpis lucri causa ad veros Apostolos, & ad veram Ecclesiā accesserant, & postea ab illa diuisi errores disseminabant; hos dicit, non fuisse veros, sed fictos Christianos quia si ex fide ad Ecclesiam accessissent, mansissent vtique cum illa, sed ideo facilè exierunt, quia fictè, & per simulationem intrauerant in Ecclesiam. Et est modus frequens, quo dicere solemus, amicum verum diu nobiscum permanere, amicum autem fictum, & lucri cupidum citò recedere, quia non verus, sed fictus erat amicus. & vt colligitur ex Augustino in tract. 3. super eandem epistolam, mens D. Ioannis erat docere, ideo illos ab Ecclesia recessisse palàm, &, vt sic dicam, corpore, quia priùs recesserunt mente, & animo. XI. August.

Vel secundò dici potest duobus modis aliquem esse in Ecclesia iustorum, vno modo secundùm præsentem iustitiam, alio modo secundùm prædestinationem æternam. Non negat Apostolus, eum, qui est in Ecclesia secundùm præsentem iustitiam, posse ab illa exire secundùm præsentem iniustitiam, hoc enim manifestè supponit, nam qui exit, ingressus fuerat, & qui non manet in aliquo statu, fuit aliquando in illo statu: sed negat, apostatas, qui finaliter ab Ecclesia recedunt, fuisse ab æterno per diuinam prædestinationem computatos in numero electorum: qui enim est de numero electorum secundùm æternam prædestinationem, manet finaliter in Ecclesia iustorum, & non recedit.

Secundò,

XII. Secundus autem modus exponendi illud testimonium est, quem tenuit Glossa ordinaria in illa verba eiusdem epistolæ cap. 5. *Scimus, quoniam omnis, qui natus est ex Deo, non peccat.* & D. Bern. serm. 1. de Septuagesima, videlicet, quòd qui natus est ex Deo per æternam prædestinationem, non peccat finaliter, aut non peccat perseueranter, aut non permanet in peccato, sed si peccat, per pœnitentiam reuertitur ad Deum. Glossa. Bern.

Ad confirmationes verò eiusdem argumenti eodem modo dicendum est cum D. Hieronymo in c. 7. Matthæi cum Augustino locis proximè citatis, cum Glossa ordinaria, & interlineari ad eundem locum D. Matthæi, per arborem bonam aut malam intelligendam esse voluntatem nostram, non naturam, aut prædestinatum, & reprobatum, & non dixisse Saluatorem nostrum, arborem bonam non posse malam fieri, aut è contrario, sed solùm non posse arborem bonam, quandiu bona est, & quatenus bona, facere malos fructus, neque è contra, & eodem modo non posse, qui oues sunt Christi, quandiu illius sunt oues, vocem Christi non audire, & illum non sequi, & sequendo perire, hæc enim repugnantiam: hoc tamen fieri posse, vt qui modò oues sunt Christi, ab illo recedentes fiant oues Diaboli, aut etiam lupi. Illud verò, quod subiungitur, *& nemo rapiet eas de manu mea*, nihil officit: Verissimum est enim, eum, qui in gratia Dei semel est constitutus, per nullam vim creatam posse à charitate Dei separari, vt Apostolus ait in epistola ad Roman. cap. 8. & cum hoc stat, illum propria voluntate posse à Deo, lethalem culpam committendo, separari, ita exigente illius libertate. Hieronym.

CAPVT XXXVI.

Nullum viatorem absque speciali Dei reuelatione certò scire posse, se esse de numero Prædestinatorum.

I. POstremum dubium circa hanc controuersiam, & totam hanc tractationem de diuina prædestinatione est, an homo seclusa diuina reuelatione possit esse certus de sua prædestinatione. & loquitur de reuelatione speciali facta alicui particulari personæ, ex qua certò possit cuique de sua prædestinatione certò constare. De hac re est inter Catholicos, & hæreticos horum temporum non leuis concertatio. & vt eam breuiter dirimamus, præmittendum est, tribus modis intelligi posse, aliquem esse certum de sua prædestinatione. primò per certitudinem fidei Catholicæ, cui falsum subesse non possit, quo pacto Catholicus est certus de articulis fidei. Secundò per certitudinem moralem, quæ excludat omnem formidinem de opposito, cui tamen falsum subesse possit, quo pacto certi sumus de intentione ministri conferentis sacramentum in forma Ecclesiæ, quando audimus illum proferentem formam Sacramenti iuxta ritũ Ecclesiæ, & eodem modo sumus certi de veritate Sacramenti. Tertiò per certitudinem moralẽ, quæ non omnem prorsus formidinem excludat. & de certitudine hoc triplici modo accepta distinctè est agendum, & videndum an homo absque speciali reuelatione possit certus esse de sua prædestinatione.

II. Circa hoc dubium fuit error Iouiniani asserentis, hominem semel baptizatum ampliùs à gratia excidere non posse. Iste hæreticus consequẽter debuit affirmare, hominem semel baptizatum certũ esse posse de sua prædestinatione saltem ea certitudine, qua certus est de veritate Sacramenti Baptismatis suscepti. Verùm autem Ioan. VVicleff, & Ioannes Huss hunc etiam Iouiniani errorem cõplexi fuerint, mihi non constat. Constat autem, eundem errorem libentissimè excepisse, & docuisse Caluinum lib. 3. Instit. c. 2. §. 16. & in Antidoto Concilij Tridentini ad canon. 14. docendo, verè fidelem non esse, qui non certò credit absque hæsitatione, se esse de numero prædestinatorum. Eundem errorem docuit Lutherus non quidem apertè, sed duos alios errores docendo, ad quos iste necessariò sequitur. docuit nanque primò quòd omnis fidelis certò credere debet, se consecutum fuisse remissionem peccatorum. Secundò quòd fidelis non potest, etiamsi velit, amittere suam iustitiam, nisi per infidelitatem. Ex his sequitur tertiò fidelem posse certò scire, se esse assecuturum vitã æternam. Ita illi tribuit Alphonsus à Castro lib. contra hæreses in verbo *Prædestinatio*, hæresi 2. & post Lutherum eundem errorem docuit Martinus Bucerus in lib. concordiæ in articulo de Iustificatione, & certitudine gratiæ, & in Colloquio Ratisbonensi, Martinus Kemnitius in Concil. Tridentinum cap. 12. & Petrus Martyr in Commentariis ad cap. 8. epistolæ ad Roman. Iouinian. Caluin. Luther. Alphons. à Castr. Bucerus. Kemnitius. Petr. Mart.

III. Contra hunc errorem sanctissimè definiuit Concil. Tridentinum sess. 6. de Iustificatione c. 12. quòd nemo, quandiu in hac mortalitate viuitur, de arcano diuinæ prædestinationis mysterio vsquead eò præsumere debet, vt certò statuat, se esse in numero Prædestinatorum, quasi verum esset, quòd iustificatus, aut ampliùs peccare non possit, aut si peccauerit, certam sibi resipiscentiam promittere debeat: nam nisi ex speciali reuelatione sciri nõ potest, quos Deus sibi elegerit, & can. 15. quòd *Si quis dixerit, hominem renatum, & iustificatum teneri ex fide ad credendum se certò esse de numero prædestinatorum, anathema sit.* & can. 16. *Si quis magnũ illud vsque in finem perseuerantiæ donum se certò habiturum absoluta & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc speciali reuelatione didicerit, anathema sit.* & huius definitionis ratio demonstratiua est, quia nullus potest sine speciali reuelatione scire, se adeptũ fuisse gratiam iustificationis, & perseueraturum in Dei gratia vsque in finem, at sine hac certitudine nullus potest esse certus de sua prædestinatione. Et quidem quòd nullus sine speciali reuelatione possit esse certus, se esse in gratia constitutum, quamuis id obstinatè affirment horum temporum hæretici, probatur illo apertissimo testimonio Sapientis in lib. Ecclesiastæ cap. 9. dicentis *Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo vtrùm amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta.* quo testimonio ad hoc propositum vtuntur D. Hieronymus in illum locum Ecclesiastæ, & D. Bern. ser. 1. de Septuagesima, & Theologi communiter. Neque hic locus à Papistis est deprauatus ad stabiliendum dogma de gratiæ incertitudine, vt iniustè Bucerus queritur. nã licèt verba illa Hebr. cõtextus גם אהבה גם שנאה אין יודע האדם הכל לפניהם reddendo verbum verbo faciant hunc sensum, *& amorem, & odium non cognoscit homo, omnia ante faciem eorum*, prout etiam vertere videntur Septuaginta, nihilominus editio nostra vulgata ita legit, *nescit homo, vtrũ amore, an odio dignus sit*, quę vel sola sua antiquitate Buceranis querelis satisfacere potest. Deinde admissa etiã lectione Hebraici textus Conc. Trid.

hæc verba ponderatis antecedentibus, & sequentibus eundem sensum reddunt, quòd nesciat homo dilectionem, & odium, quo Deus illum odio habet, vel diligit. Et quòd loquatur de amore, aut odio, quo Deus hominem diligit, vel odio habet, ostendunt verba antecedentia, quæ iuxta veritatē textus Hebraici sunt: *Et quidem omnia ista posui in corde meo, vt discernerem totum istud, quòd iusti, & sapientes, & spiritus eorum in manu Dei sunt, & nec amorē, nec odium cognoscit homo.* neque enim istæ clausulæ admiscem subnectenentur, nisi de diuino amore, aut odio loqueretur. Ostendunt etiam verba sequentia, *eo quòd vniuersa æquè eueniant iusto, & impio, bono & malo, mundo & immundo.* cui lectioni cōformis in sensu, & ferè in verbis ipsis est lectio Septuaginta Interpretum. Ista autem verba cùm reddant rationem antecedentium, cur nesciat homo, vtrùm amore, an odio dignus sit, nimirū quia omnia in hoc mundo æquè videantur euenire iusto & iniusto, eueniántque omnia ex diuina dispositione, in manu enim Dei sunt omnes homines, & omnia opera eorum, indicant necessariò, Salomonem ibi loqui de amore, & odio, quo Deus homines prosequitur, adeò vt ista videatur esse vera & legitima huius loci interpretatio; cùm omnes homines, & omnia illorum opera sint in manu Dei, & Dei prouidentia regantur, non potest homo scire, an amore, an odio dignus sit, quia omnia in hac vita æqualiter eueniunt tam iusto, quàm iniusto.

Rabbi Salomon. Addo quòd Rabbi Salomon peritissimus Hebræorum, licèt pranè hunc locum ob aliam causam exponat, quam hic non opus est recensere, fatetur tamen, textum loqui de amore, & odio, quo Deus hominem diligit, vel odio habet.

IV. Scio non solùm hæreticos, sed etiam Ambrosiū Catharinum, alioqui doctum, & Catholicum, variis modis niti hoc testimonium eludere. Sed omnes illius responsiones facilè tollentur, suppositis duobus. Primò, Salomonē ibi, cùm ait, nescire hominem, vtrùm amore, an odio dignus sit, non de quouis homine impio, & carnali, sed de homine iusto loqui, & docere, illum nescire, an Dei amorē, an odium mereatur, quod vel ipsa verba antecedentia monstrant, cùm ait, *sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo vtrùm amore, an odio dignus sit.* Et ratio, quam reddit, dum ait, ideo hoc nesciri posse, quia omnia æquè eueniunt iusto, & iniusto. Si enim loqueretur de homine impio, & carnali, quis nesciret, illum esse Deo inimicum, aut saltem, quis impius, & infidelis diceret, se Dei amicum. Secundò supponendo, notitiam illam amoris, & odij non in præsenti vita haberi, sed in futurum reseruari, quod idem textus apertè dicit. His duob. suppositis corruūt omnia, quæ contra hoc testimonium obijciuntur ab aduersariis, quæ qui fusiùs videre cupit, legat Cardinal. Bellarminum lib. 3. de Iustificatione cap. 4. vbi eandem veritatem firmat pluribus aliis diuinis Scripturæ testimoniis.

Bellarm.

V. Quòd autem nullus absque speciali reuelatione possit esse certus, se in bono perseueraturum vsque in finem, docent apertè diuina eloquia. Prouerbior. cap. 27. dicente Salomone: *Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies.* & capite 28. *Beatus homo, qui semper est pauidus.* & D. Paulo ad Roman, capite 11. *Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time, ne fortè & tibi non parcat.* & 1. ad Corinth. capite 10. *Itaque qui se existimat stare, videat, ne cadat.* & ad Philippenses secundo, *Cum timore & tremore vestram salutem operamini.* & ad Hebræos capite 4. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem, ne in id ipsum quis incidat incredulitatis exemplum.* & D. Ioannes in epistola 2. *Videte vosmet ipsos, ne perdatis quæ operati estis, sed vt mercedem plenam accipiatis,* & Apoc. 3. *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronā tuam.* Ad quæ testimonia non sufficit dicere, illa esse prolata ad incutiendum timorem, & excutiendum torporem, & negligentiam circa ea, quæ spectant ad nostram salutem. Nam vel hæc sunt dicta infidelibus, & illis nullum timorem incutere possent, qui eis nullam fidem adhibent: vel sunt dicta fidelibus, & illis similiter nullum timorem incutere possunt, qui ex sententia hæreticorum in tantum timere non debent, vt ex fide omnem timorem excutere tenebantur, & eo ipso, quòd dicunt hæretici, illa verba dicta esse ad timorem incutiendum, concedunt, velint, nolint, ex diuina Scriptura, quæ talem timorem incutit, non posse hominem esse certum de sua perseuerantia; timor enim non est, nisi mali imminentis, quod tamen aliquo modo vitari possit. Si enim malum sit, sed non imminens, illud non timetur, & ideo beatus pœnas inferni non timet: si autem malum sit imminens, sed ineuitabile, timorem non parit, sed desperationem. Vt ergo comminationes, & adhortationes illæ diuinarum Scripturarum in nobis aliquem timorem gignere valeant, necesse est imminere aliquod malum negligentibus propriæ saluti cooperari; hoc autem Scripturæ docent, esse malum amissionis diuinæ gratiæ, & æternæ gloriæ. aut igitur fateantur hæretici, per illas diuinæ Scripturæ locutiones nullū timorem incuti posse fidelibus, sed inci gratiâ eas esse à Spiritu sancto prolatas, aut dicant, imminere homini circa propriam salutem minus diligenti periculum excidendi à gratia, & à gloria.

August. His addere possumus aperta D. Augustini testimonia, quibus tam manifestè docet, nullum de lege ordinaria certum esse posse de sua vsque in finem perseuerantia, vt neque hæretici illa negent, licet pranè interpretari nitantur. ita enim docet in lib. 11. de Ciuitate capite 12. & lib. de bono perseuerant. in principio, & capite 13. & capite 22. & lib. de Corrept. & gratia cap. 13. & in epistola 121. ad Probam; & in lib. ad Articulos sibi falsò impositos ad 15. si ille est liber Augustini. Neque Augustinus solùm loquitur de certitudine, quæ habetur per vires, siue per lumen naturæ, loquitur enim de homine fideli, & de notitia, quæ per fidem habetur. nam si loqueretur de sola notitia & certitudine habita per vires naturæ, per illam non solùm non posset homo scire, se perseueraturum in gratia, sed neque quid sit perseuerantia, neque quid sit gratia, neque quid sit præmium æternæ gloriæ. vnde cùm dicat, sanctos quidem esse certos de præmio suæ ipsorum perseuerantiæ, non tamen de sua ipsorum perseuerantia, nisi dicere velimus, illum quatuor in verbis æquiuocationem manifestam commisisse, necesse est dicere, locutum fuisse de certitudine per fidem, qua certus est de præmio æternæ beatitudinis, & illius mentem fuisse, hominem non posse ex fide certò scire se perseueraturum in Dei gratia vsque in finem, & accepturum præmium.

VI. Quòd denuō nemo possit esse certus de sua prædestinatione, præter quod deducitur ex dictis antecedētib. præmissis, probant Theologi euidētissimis rationibus. Primò namque secretū diuinæ prædestinationis ab Apostolo vocatur inscrutabile ad Roman. c. 11. illúdque nulla alia ratione, aut via nisi ob

intellectu nostro peruestigabile, nisi ex diuina reuelatione, & ex ipsius prædestinationis effectibus, quos in nobis ponit, vt supra ex sententia D. Augustini, & D. Thomæ ostendimus. At vbi reuelauit Deus in Scripturis sanctis, quòd isti sint de prædestinatorum numero, illi de sorte reproborum? quis est effectus visibilis, quo perduci possimus ad certam notitiam abditissimi huius secreti? Dicetur reuelatum esse, omnes, qui credunt, fore saluandos. At si hoc reuelatum est, quorsum dixit, & prophetico spiritu prædixit Paulus 1. ad Timoth. 4. *In nouissimis diebus quosdam recessuros à fide*, quorsum in fine illius epistolæ dicit, quosdam à fide excidisse; quod etiam dixerat cap. 1. quorsum in epistola ad Hebræos cap. 3. inquit, nos participes Christi effectos esse, si tamen initium substantiæ eius vsque in finem firmum retineamus? Dicetur, illos, qui à fide exciderunt, nunquam veram fidem habuisse. Sed licèt hoc sit falsum, demus illud Caluino, quoniam ex eodem asserto concluditur eadem veritas. Si namque illi veram fidem non habebant, esto illam viderentur habere, vnde scire poterit homo, se veram fidem habere? recurrit ergo idem argumentum, & vel ex ipsis Caluinianis responsionibus, & refugiis illius error refutatur.

Deinde concedunt ijdem hæretici, quòd si nostra salus ex nostris operibus pendet, nullus de sua salute certus esse potest, & meritò quidem, quia nullus certò scire potest, se diuina mandata, vt oportet, seruasse, & præcepta diuinæ legis adimpleuisse, cùm Dominus apud Lucam cap. 17. nos admoneat, post vniuersæ legis obseruantiam dicere, quòd serui inutiles sumus: at hominis salutem ex operibus in gratia fundatis pendere, ostendimus supra cap. 11. 12. & 23. & ostenditur testimonio Scripturæ vocantis æternam gloriam mercedem, Matth. cap. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem*, & coronam iustitiæ secunda ad Timoth. cap. 2. *Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit*, & cap. 4. *In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex*, & alia id generis plurima sunt testimonia, quæ superfluum est hic coaceruare.

VII. Confirmantur hæc omnia autoritate sanctorum Patrum, nimirum Gregorij Papæ lib. 39. Moral. cap. 31. circa illa verba: *Nunquid nosti ordinem cæli*, & Hieronymi lib. 2. contra Pelagianos, Chrysost. homil. 12. in epistolam ad Philippens. Augustini loca supra in hoc capite citatis, Bernardi serm. 1. de Septuagesima, & D. Prosperi lib. 2. de vocatione gentium ad finem, quorum testimonia videri possunt tum apud ipsos, tum apud eruditos Theologos, Andream Vegam lib. 12. de Iustificat. cap. 9. & Alphonsum Castrensem contra hæreses in verbo *Prædestinatio*, hæresi 2. & Cardin. Bellarmin. lib. 3. de Iustificat. cap. 12. vbi etiam cap. sequenti obiectiones hæreticorum solidè, vt eius mos est, retundit, ac dissoluit, quas hic omittimus libenter, tum quia apud ipsum earum habetur solutio, tum quia supponunt, hominem scire posse, se ex fide Deum orare, sicut oportet, & sicut Christus præcipit, cùm ait, *Quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis*, & sicut Iacobus ait in sua epistola canonica; *Postulet autem in fide nihil hæsitans*, quod absolutè negandum est: quia enim sic orat, est in Dei gratia constitutus, & non orat, nisi petendo, quod bonum est, & expedit eius saluti. quis autem scire poterit, se ex fide Deum orare.

Supponunt etiam, hominem scire posse, se accepisse pignus hæreditatis æternæ, quod est fides per dilectionem operans, & accepto hoc pignore se scire posse, non esse illud amissurum, quæ sunt illorum falsæ imaginationes, & commenta gratis excogitata ad contradicendum omnino reiicienda.

Eodem modo reiicienda est sententia cuiusdam Doctoris alioqui Catholici, cuius meminit Andreas Vega dicto lib. 12. c. 1. asserentis, hominem propter testimonium bonæ conscientiæ, & bonorum operum absque speciali reuelatione certum esse posse de sua salute, & hoc modo Paulum absque aliqua reuelatione asseruisse, sibi repositam esse coronam iustitiæ: primò namque sciri non potest ex testimonio bonæ cōscientiæ, & bonorum operum certitudine fidei, cui falsum subesse nō possit, hominem constitutum esse in Dei amicitia; & deinde esto hoc sciri posset, non potest vlterius sciri, hominem sic in gratia constitutum ab ipsa gratia excidere non posse, & D. Paulus, qui aliquando dixit, *reposita est mihi corona iustitiæ*, dixit etiam, *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar*, quare verba illa, *Reposita est mihi corona iustitiæ*, debent intelligi cum adiuncta conditione, si vsque in finem in iustitia perseuerauero, de qua conditione, an sit adimplenda, nullus absque reuelatione est certus.

Eodem modo reiicienda est aliorum sententia, VIII.
dicentium, hominem, licèt nō possit esse certus de sua prædestinatione certitudine fidei, cui falsum subesse nō possit, absque diuina reuelatione, posse tamen esse certum certitudine morali, quæ omnē formidinem excludat de opposito. Nam testimonia diuinæ Scripturæ superiùs adducta iubent, hominem de sua salute semper pauere debere, & nullum de illa ita certum esse debere, vt omnem formidinem de opposito expellat.

Quibus omnibus adiiciunt Doctores Catholi- IX.
ci, quòd licèt absque speciali Dei reuelatione nullus hominum, quandiu est in cursu huius vitæ positus, scire possit, se esse de numero prædestinatorū certitudine fidei, cui falsum subesse nō possit, neque etiā certitudine morali, cui licèt falsū subesse possit, illa tamen omnem metum de opposito excludat: nihilominus potest fidelis ex quibusdam signis, & coniecturis ita esse certus de sua prædestinatione, vt quamuis talis certitudo non omnem prorsus formidinem de opposito excludat, magnā tamen spem de sua salute obtinēda concipere valeat, ac debeat. Eiusmodi verò signa varia, & multa enumerari solent à Doctoribus, ex quibus hic nōnulla breuiter referemus. Inprimis diuinæ prædestinationis signa satis manifesta colligi videntur ex verbis Christi apud Matthæum cap. 5. vbi octo hominis beatitudines recensentur, illis namque octo nostræ prædestinationis signa optimè colligere valemus. Primum est paupertas spiritus, id est, vera quædā mentis, & cordis humilitas, qua homo sibi humilis est in conspectu Domini, nihil de seipso præsumens, sed quidquid boni habuerit, totum in Dei gratiam, & misericordiā referens. idcirco sæpe in Euangelio Saluator ait: *Qui se humiliauerit, exaltabitur*. Secundū est mitem esse, ac cor de mansuetū, apud omnes, & cū omnibus, præcipuè in iniuriis ferēdis. cùm Rex Saül plurimis indiciis didicisset, Dauidē electum esse in Regem à Deo pro se, quem ob eius scelera abiecerat, ex hoc certissimè cognouit, eū futurū Regē in Israël; quia mitissimus erat in iniuriis ferendis, & cùm posset illas referre, & Saüli illum ad necem persequenti mortem inferre, noluit propriam iniuriam vlcisci, quam ob causam dictum est illi à Saüle 1. Regum capite 24.

Greg. Papa.
Hieron. Chrysost. Augustin.
Pererius.
Alphons. Castren. Bellarm.

Nunc scio, quia certissimè regnaturus sis, & habiturus in
X. *manu tua regnum Israel.* Tertium, lugere propria peccata, & aliena in hoc mundo, neque animo quiescere, & oblectari in rebus huius mundi. qui nanque extra patriam sunt, lugent, quandiu in illam peruenerint. qui etiam in compedibus absque crimine detinentur in carceribus, lugent, quandiu soluantur, & à carceribus exeant, quoniam sciunt, quòd è custodia exeuntes pristinæ libertati sunt restituendi. è contrario, qui ob grauissima scelera in carceribus detinentur, nollent vnquam exire, certò scientes, cùm primùm exierint, se ad furcas ducendos: ita iusti quandiu sunt in carcere huius vitæ constricti, lugent, optántque educi de custodia, dicentes: *Educ de custodia animam meam.* è contrario reprobi, cùm egressus ex hoc carcere illis nuntiatur, lugent, quia certò sciunt, se ad furcas inferni statim ducendos, iuxta illud: *Circumdederunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me.* Quartum signum est iustitiæ fames quædam, & sitis auidissima, qua electi Dei nunquam satis se fecisse arbitrantur in via Dei, & cùm iusti sint, adhuc cupiunt iustificari, & cùm omnia fecerint, nihil tamen se arbitrantur fecisse, & semper illud Dauidicum habent in ore: *Deus, meus cupi.* & ad obseruantiam mandatorum addunt obseruantiam consiliorum, & plus facere student, quàm illis præceptum sit. Legimus in lib. Genesis cap. 24. cùm Eliezer seruus Abrahæ Domino suo ita iubente perrexisset ad terram patrum suorum, vt inde acciperet sponsam filio suo Isaac, constitissétque iuxta puteum aquæ extra oppidum, ita Deum allocutum: *Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. Igitur puella, cui dixero, inclina hydriam tuam, vt bibam, & illa responderit, bibe, quin & camelis tuis potum tribuam, ipsa est, quam præparasti seruo tuo Isaac: & per hoc intelligam, quòd feceris misericordiam cum domino meo.* Sanè signum est, animam illam Christi sponsam in regno gloriæ futuram, quæ iustitiæ magnam patitur esuriem, & ad ea, quæ illi præcipiun-
XI. tur, etiam non præcepta addere studet. Quintum signum est in proximum misericordem ex corde esse, misericordes enim in diuina Scriptura vocantur Sancti, vt videre possumus in illis verbis Psal. 4. *Et scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum*, pro quo est vox in contextu Hebraico, quæ significat misericordem, immo eadem dictio חסד significat sanctum, & misericordem, potest nanque deriuare à radice חס quæ significat misereri. hinc Lucas cap. 16. paradisum pinxit hieroglyphico viri misericordis pauperem Lazarum in sinu suo fouentis, & Dauid in Psal. 111. *Beatus, inquit, vir qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in iudicio, quia in æternum non commouebitur.* Sextum est cordis munditiæs, cùm semel adeptam iustificationis gratiam homo nititur omni conatu seruare, nec facilè ad præteritam vitam reuertitur, & si ex fragilitate contingat illum labi, quantocyus per pœnitentiam resurgit. quemadmodum è contra signum reprobationis est, cùm quis vix peccatorum suorum absolutione à sacerdote recepta in eadem labitur, ac relabitur peccata, nam, vt Sapiēs ait in lib. Ecclesiastici, *Qui transgreditur à iustitia ad peccatum, Deus parauit illum ad romphæam.* & adhuc euidentius reprobationis signum est, diutius in peccatis viuere, nec tædium peccati experiri, nec conscientiæ stimulo exagitari. quemadmodum enim, qui ad probationem positus in aliqua religione pondus regularis obseruantiæ libenter, & leniter sustinet, certissima spes est, cum in ipsa religione professionem emissurum: ita qui in religione Diaboli leniter, & libenter fert onus peccati, certissima coniectura est, illum diabolicum mancipium perpetuò futurum. Septimum signum est XII.
pacificum esse, tum proprias iniurias proximis condonando, & eos beneficiis, & officiis charitatis prosequendo, quod filiationis diuinæ apertum argumentum, & indicium esse, idem Saluator in eodem capite paulo infrà testatur, dicens: *Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos, &c. vt sitis filij Patris vestri qui in cælo est.* tum etiam inter discordes pacem, & amicitias componendo. sicut enim inter signa reprobationis apertissimum est, discordias inter amicos seminare, nihilque magis odio habet Deus, quàm illum, qui seminat inter fratres discordias, vt Salomon ait in Prouerb. cap. 6. ita nullum magis diligit eo, qui non solùm cum his, qui oderunt pacem, est pacificus per voluntariam propriæ iniuriæ condonationem, sed etiam per studium, & sollicitudinem aliorum inimicitias componendi. Octauum est patienter ferre persecutionem propter iustitiam. idem enim est, pati persecutionem propter iustitiam, atque pati persecutionem propter Deum, & Christum: id verò apertissimum est argumentum, eum, qui propter Christum persecutionem sustinet, non ex familia mundi esse, aut Diaboli, sed Christi, iuxta quod idem Saluator ait, apud Ioan. cap. 15. *Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* est ergo signum diuinæ electionis hominem à mundo persecutionem sustinere propter Christum, & iustitiam.

Præter hæc sunt alia quatuor signa certissima XIII.
diuinæ prædestinationis. Primum est frequenter à Deo flagellis corripi in hac vita, & pressuris paupertatis, ægritudinum, & persecutionum obstrictum teneri. Hæc nanque est differentia inter filium Regis, & bubulci, quòd filius Regis, quandiu paruulus est, pædagogos habet, qui de modo incedendi, standi, loquendi, principatum administrandi, optimè illum doceant, & quidquid reprehensione dignum egerit, corrigant: filius autem bubulci, aut pastoris statim, atque per se incedere potest, absque custode, absque pædagogo ipse ad sues, aut oues custodiendas dirigitur: ita qui ad regnum gloriæ sunt à Deo misericorditer destinati, quandiu paruuli sunt, & infantes, quod est tempus vitæ præsentis, insticis tribulationum ligati tenentur, & pædagogis corrigendi traduntur, nempe illorum inimicis, qui eorum dicta, facta, nutus, &c., si fieri possit, etiam cogitationes diligenter obseruant, ac reprehendunt: reprobi verò statim, vt ad vsum rationis peruenientes per viam boni, & mali incedere per seipsos valent, absque his pædagogis post sues fontem cupiditatum, & voluptatum carnis incedere permittuntur. Et quemadmodum vestem, quam semel lautam fulloni tradimus abluendam, iterum volumus induere, eam verò, quam lautam ablui non curamus, signum est, ampliùs nos induere non velle, sed in ignem, aut in sterquilinium tandem esse proiiciendam: ita animæ, quas Isaias cap. 49. Dei vestimenta appellat, cùm maculas contrahunt, non enim est homo in hac vita, qui non peccet, si hic tribulationum, & pressurarum lixiuiis frequenter à sordibus peccatorum purgantur, iuxta quod cap. 4. ait, *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicij, & ardoris.* indicium est, eas fore in altera vita à Deo iterum assumendas. at cùm vides, animam mille immunditiis

conspur

conspurcatam aquis tribulationum minimè à Deo purgari à suis sordibus, maximè timendum est, ne sit in altera vita in ignem, & sterquilinium inferni proiicienda; id namque videntur nobis innuere verba illa Dauidis in Psal. 72. iuxta lectionem Septuaginta Interpretum, & D. Augustini & veteris psalterij: *Quia non est declinatio morti eorum, & firmamentum in plaga eorum, in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.*

XIV. Secundum signum est, cùm homo tribulationibus à Deo corripitur, patienter eas ferre, & in Deum cordis affectu magis, ac magis eleuari. Ait Plinius lib. 33. naturalis historiæ cap. 6. ex eadem massa educi argentum, & plumbum, si quis enim terram mineralem, ex qua vtrumque educitur, in catinum conijciat, & imposita aqua ignem supponat, vi caloris secernetur plumbum ab argento, & quidem plumbo ad ima tendente argentum superfertur. Equidem in hac humani generis massa discernere argentum à plumbo, prædestinatum à reprobo, secretum est diuinum omnem creaturæ captum superans. Si tamen liceat aliquibus indicijs de hoc tam magno arcano coniectare, præclarum est indicium, animaduertere, quorsum tendat homo, dum est in catino tribulationum positus, vtrùm sursum petat, an deorsum. qui enim argentum est electum, statim in Deum per orationem, & gratiarum actionem eleuatur, iuxta illud Dauidis dicentis, *In die tribula-*
Psal. 76. *tionis meæ Deum exquisiui manibus meis*, & illud, *secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* E contrario verò in die tribulationis à Deo recedere, mentis reprobatæ indicium est, & ad tartarum tendentis.

Tertium signum est Dei verbum magna cum auiditate ac dulcedine cordis excipere, & de rebus cœlestibus, ac diuinis sermones libentissimè audire: est namque vnicuique patria sua dulcissima, vt Iurisconsultus ait in l. qui habebat. ff. de legatis
Ouidius. 5. & Ouidius,

Nescio, inquit, *qua natale solum dulcedine cunctos,*
Ducit & immemores non sinit esse sui.

Et Saluator ipse apud Ioan. cap. 8. *Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* & cap. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt.*

XV. Quartum & vltimum signum est, cùm voluptates sibi oblatas ab hoc sæculo ipse homo constanter renuit, ac respuit, & rebus huius mundi vtitur, vt Deo fruatur, è contrario quàm faciat reprobus, qui Deo vtitur, vt fruatur mundo. Quemadmodum enim deficientibus aquis diluuij columba ex arca emissa statim reuersa est in arcam, ramum oliuæ folijs virentibus secum ferens in symbolum pacis, è contrario autem coruus semel emissus, non ampliùs in arcam est reuersus, quippe qui statim ad cadauera, quibus tota terra plena erat, voranda sese conuertit: ita electi cùm per contemplationem super bona hæc visibilia, & caduca feruntur, non in illis sistunt, nihil enim firmum esse in his rebus inferioribus, cui affectus pede inhærere mortales possint, optimè animaduertunt, sed statim in seipsos recepti ramum viridem diuinæ laudis ore gerunt. E contrario verò reprobi Deo post terga derelicto ad hæc caducis- August.
sima, & vilissima deuoranda toto affectu sese conuertunt. *Boni quippe*, Augustinus inquit, *ad hoc vtuntur mundo, vt fruantur Deo: mali verò vti volunt Deo, vt fruantur mundo.* Atque hinc etiam elici potest verus, & legitimus intellectus illius sententiæ lib. Geneseos cap. 25. cùm dicitur, *Mortuus est Abraham in senectute bona, prouectæque ætatis, & plenus dierum.* Quæ prima facie dubium non leue ingerit, quomodo Abraham mortuus sit prouectæ ætatis, & plenus dierum, cùm vix ad dimidium ætatis Patrum suorum ille peruenerit. Iuxta contextum Hebraicum pro eo, quod nos legimus, *plenus dierum*, legendum est, *satur dierum*, quod Rabbi Gerundensis ita exponit, quia anima eius saturata erat, nec optabat, vt dies eius prolongarentur in hac vita. Ratio est, quia Abraham de numero erat prædestinatorum, quos vix vnus bolus voluptatum, & bonorum huius vitæ satios reddit, estque metaphora desumpta ab illis, quos cibi ante illos positi non delectant, quippe statim, vt vnum, atque alterum bolum gustauerint, saturatos se fatentur. His, atque alijs signis, quæ numerantur à Theologis, possumus aliquo pacto argumentari, an simus de numero eorum, qui prædestinati sunt ad vitam, licèt absque reuelatione diuina nihil certi de nobis polliceri valeamus, de quibus, qui plura desiderant, legere possunt Andream Vegam dicto lib. 12. c. 12. vsque ad 20. & nouissimè Didacum Aluarez disp. 42. de Aluarez.
diuinis Auxilijs, egregiè disserentes. Hic namque huic quartæ controuersiæ finem imponimus, & toti sexto libro de Prædestinatione.

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS

LIBER SEPTIMVS.

Non auferri humanam libertatem per diuinam reprobationem.

DOCET nos Marcus Tullius in lib. de natura Deorum, de Diis immortalibus, & de illorũ potestate timidè, & pauca dicere debere. & longè ante illũ Sanctissimus Vates Dauid in mitio Psal. 64. iuxta Hebraicam veritatem: *Tibi silentium laus* (inquit) *Deus in Sion.* Conuenientius namque diuinæ maiestatis magnitudinem, & diuini consilij in rebus humanis moderandis altitudinem religioso silentio venerari, & admirari possimus, quàm præconiis laudare, & dignè, vt oportet, prædicare. Hoc sanè sanctissimum documentum, ac saluberrimum consilium cùm in aliis omnibus diuinæ voluntatis arcanis peruestigandis, & declarandis expediat maximè obseruare, tum præsertim, ac necessariò obseruandum videtur circa arcanum inuestigabile diuinæ reprobationis, de quo præsenti libro sumus verba facturi. est enim secretum diuinum omnem humanæ mentis captum adeò excellens, vt non solùm nullus mortalium illud valeat comprehendere, sed quo magis accedit homo ad cor altum, eo amplius exaltetur Deus, vt neque ipsi D. Paulo, qui raptus est vsque ad tertium cælum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui iniuriam irrogemus, si dicamus, illum elinguem fuisse in hoc mysterio enodando, vtque tandem non nisi valdè pauca, & cum ingenti animi timore, ac tremore dicere possimus. Quod namque de mysterio sanctissimæ Trinitatis ait D. Augustinus lib. 1. de Trinitate cap. 3. idipsum de arcano diuinæ reprobationis, & verissimè, & iustissimè dicere valemus, neque laboriosiùs aliquid quæri, neque periculosiùs alicubi errari, estque lydium lapidem ad verum, & falsum aurum probandum, & scopulum, ad quem recentiorum nouatorum procellæ frequentiùs rumpuntur, & hominum ausus temerarij retunduntur, quo vera quidem fides magis solidatur, & spes augetur, & charitas perficitur: sed homines instabiles, improbi, & moribus corrupti sæpius circa fidem naufragantur. & mea quidem opinione satiùs faceremus, huius mysterij abdita religioso silentio venerantes, quàm nimius apeis verborum periodis tanquam lituris quibusdam illud magis obscurantes, ac denigrantes, nisi ea esset hæreticorum improbitas, & perfricata nimis impudentia, quæ viros Catholicos pro Dei gloria silere non permittit; sed Creatoris ac Saluatoris nostri IESV Christi contumelias modis omnibus, quibus possunt vindicare compellit. Quis enim vel solo nomine Catholicus ferat dicentem homines ad malum diuina potestate fuisse prædestinatos, & Deum nolle, vt omnes salui fiant, etiamsi illi velint. & adulteria, & corruptelas virginum sacrarum, & incestus parentum cum filiis, & filiabus, homicidia, sacrilegia, & furta ideo euenire, quia Deus, vt ea fierent, prædestinauit, & maiorem partem hominum à Deo creari, vt illos perdat, & nihil efficere homines, nisi arcano Dei nutu, nec quidquam deliberando agitare, nisi quod ipse iam apud se decreuit, & arcana sua directione constituat, & à Deo ipso emanare efficaciam erroris, & Dei prædestinatione lapsum fuisse Adamũ, & illius peccatum fuisse à Deo decretum, nec sola permissione, sed Dei ordinatione sibi interitum accersiuisse, & ante præuisa hominum peccata decreuisse illos ostendendæ gloriæ suæ causa ad pœnas inferni ordinasset quas horribiles blasphemias, & execrandas nimis contumelias contra Deum euomere non timent post antiquos hæresiarchas illos in Conciliis Arausicano II. & Valentino sub Lothario celebrato sanctissimè damnatos, Caluinus lib. 1. Institut. c. 18. & lib. 3. c. 23. & in opusculo de æterna Dei prædestinatione, & illius legitima soboles Theodorus Beza in responsione secunda de æterna prædestinatione ad Sebastianum Castelionem, quibusque paregis toti illorum libri potissimùm sunt exornati.

August. Caluin. Beza.

Ab istis igitur blasphemiis, & in Deum contumeliosis nimis pro Dei gloria, & honore in hoc libro cum confidentia diuini auxilij decertãdo ipse diuinus honor pro posse vindicandus nobis est. Id autem vt efficiamus, tria in hoc libro proponimus explicanda, primò quid sit ipsa reprobatio; Secundò quæ sint illius causæ: Tertiò quæ sint illius effectus. His namque probè intellectis facilè intelliget quisque, nullius hominis ruinam ex Dei ordinatione dispositam fuisse, & ex nobis ipsis, non autem ex diuina dispositione esse nostram perditionem, iuxta quod nos obtestatur per Prophetam, dicens, *Perditio tua ex te Israel: tantum in me auxilium tuum.* Osee 13.

CAPVT I.

Quid sit Reprobatio declaratur.

VT facilè assequamur quidditatiuam Reprobationis definitionem, ipsa significatio nominis exactè aperienda inprimis est, illa namque non solùm ad explicandum, quid sit reprobatio, sed ad alia multa in sequentibus dicenda maximè conducit. Itaque verbum *reprobare*, ex quo deriuat nomẽ *reprobatio*, in diuinis Scripturis, & etiam apud autores prophanos varium, & multiplicem habet significationem. Primaria verò illius significatio, ex qua cæteræ omnes deriuant, est vt significet iudicium, quo aliquid iudicamus falsum, aut malum, aut minus conueniens, & idoneum ad aliquem finem assequendũ, & vt tale illud reiicimus. reprobatio nãque directè opponitur approbationi. approbatio verò est iudicium, quo aliquid iudicamus tanquam verum, & bonum, & aptum, & idoneum ad aliquem finem assequendum: atque ista est propriissima acceptio huius verbi *reprobare*, 1.

&

& nominis *reprobationis*. Hinc primò deductum est nomen *reprobatio* ad significandum iudicium, quo aliquam propositionem tanquam falsam reiicimus: hoc pacto Doctores in Scholis dicuntur reprobare opiniones, quia vt falsas reiiciunt. In hoc sensu inquit Apostolus 1. ad Corinth. cap. 1. *Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentium reprobabo.* id est, conuincam falsitatis, & imprudentiæ, & vt talem reiiciam, quod factum est per prædicatores Euangelicos. Secundò deductum est ad significandum actum, quo aliquid tanquam malum reiicitur: iuxta quam acceptionem inquit Isaias cap. 7. *Antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum.* Tertiò deductum est ad significandum actum, quo aliquid reiicitur, tanquam minùs aptum, & idoneum ad finem. hoc pacto Scholares minùs idonei dicuntur reprobari à laurea Doctoratus. Et quia quod mens iudicat vel falsum, vel malum, vel minus aptum ad finem, proponit voluntati, vt reiiciat illud: hinc verbum *reprobare* deductum est non solùm ad significandum iudicium mentis, sed etiam voluntatis actum, quo rem sibi oblatam reiicit, aut tanquam falsam, quo pacto vir Catholicus reprobat falsam fidem hæreticorum, aut tanquam malam, quo pacto Iudæi dicuntur reprobasse Christum in Psal. 117. *Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* & Lucæ c. 17. *oportet illum multa pati, & reprobari à generatione.* Et quia quod reprobatur, iudicatur falsum, vel malum, vel minus idoneum ad finem, hinc fit, vt homines mali, & vitiis coinquinati in diuina Scriptura vocentur *reprobi*. Ecclesiastici cap. 9. *speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti sunt*, id est, improbi. & Apostolus epist. 1. ad Cor. c. 9. ait, *ne cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar*, quod secundùm aliquos idem significat, quod improbus: nam dictio Græca ἀδόκιμος vtrunque significare potest. & in epist. 2. ad Timoth. c. 3. vocat quosdam hæreticos reprobos circa fidem. & ad Hebræos cap. 6. inquit, *terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & nihilominus proferens spinas, & tribulos, reproba est.* hinc qui aliqua dignitate, aut potestate priuatur, dicitur reprobari: quia id fieri non solet nisi, qui talis reputatur minus aptus illi dignitati, & illi potestati exercendæ. in hoc sensu dixit Paulus epist. 2. ad Corinth. c. 13 *Oramus autem Deum, vt nihil mali faciatis: non vt nos probati appareamus, sed vt vos, quod bonum est, faciatis, nos autem vt reprobi simus.* id est, priuati potestate, quam habemus vos iudicandi. Demum quia quod malum, & minus aptum reiicimus, impedimus etiam, ne eueniat, & illud dissipamus, hinc deductum est verbum *reprobare*, ad significandum idem, quod *dissipare* in Psal. 32. *Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum.*

II. Ex omnibus his colligitur, germanam, & præcipuam significationem nominis reprobationis esse, vt significet iudicium rationis, & actum voluntatis, quo aliquid respuimus tanquam falsum, aut malum, & minus aptum ad finem. Iuxta quam acceptionem translatum est nomen reprobationis ab humanis ad diuina, ad significandum actum diuini intellectus, & diuinæ voluntatis, quo Deus quasdam creaturas rationales iudicauit minus aptas fini æternæ gloriæ, & vt tales ab eodem fine reiecit, & vt malitia affectas punire decreuit. Et hæc est vera acceptio nominis reprobationis, quatenus hoc nomen est in vsu apud Theologos, quæ in hoc tractatu, & toto libro semper est præ oculis habenda: & licèt iuxta hanc acceptionem non sit admodum frequens nomen reprobationis in diuina Scriptura, est tamen frequens illius significatio sub alia verborum forma: & reprobationem hoc modo acceptam esse in Deo ab æterno, est doctrina fidei, quam probat D. Thom. 1. part. q. 23. art. 3. & Scotus in 1. dist. 41. §. *pateo & aliter* dico. quia certum est, quòd Deus exequitur in tempore, illud ab æterno præordinasse: sed in tempore nonnullas creaturas excludit à fine æternæ gloriæ, & deputat ad pœnas inferni, vt constat ex Euangelio Matthæi cap. 25. & Lucæ 16. & aliis locis. Ergo ab æterno ita præordinauit facere: illa verò præordinatio est ipsa reprobatio. D.Thom. Scotus.

Probat etiam D. Thomas eandem veritatem ratione sumpta ex ordine diuinæ prouidentiæ. quia sicut spectat ad diuinam prouidentiam ita infallibiliter creaturas dirigere in finem, vt ipsum finem consequantur, ita etiam spectat ad diuinam prouidentiam, permittere deficere aliquas creaturas ab eodem fine: hæc autem permissio, qua nonnullas creaturas permittit deficere à fine æternæ gloriæ, est reprobatio; sicut prouidentia, qua easdem creaturas dirigit infallibiliter in eundem finem, est prædestinatio. quæ tamen ratio præter alias difficultates, quas continet, in quibus enodandis laborant Caietanus, & alij interpretes, continet etiam istam, quia supponit reprobationem formaliter esse illam permissionem, qua Deus permittit aliquas creaturas rationales deficere à fine æternæ gloriæ, quod formaliter non videtur verum: licèt reprobatio huiusmodi permissionem supponat. Ex hac tamen ratione euidenter colligitur, ex sententia D. Thomæ non spectare ad rationem prouidentiæ genericè sumptæ, vt res assequantur finem, ad quem sunt per ipsam prouidentiam ordinatæ, de qua re lib. 5. cap. 1. abundanter dictum est.

Circa eandem rationem notandum, non eodem modo pertinere ad diuinam prouidentiam prædestinationem, & reprobationem: nam prædestinatio pertinet ad prouidentiam per se primariò, & principaliter, finis enim prædestinationis est primò per se volitus à Deo primaria (inquam) intentione ad ostendendum diuinam gloriam, & bonitatem per modum misericordiæ in electis. At reprobatio pertinet ad diuinam prouidentiam solùm secundariò: quia eius finis solùm secundaria intentione est volitus, & intentus à Deo, qui est ostensio diuinæ bonitatis per modum iustitiæ punitiuæ in reprobis. Secundò, quod ferè in idem recidit, quia finis à Deo intentus per prædestinationem est volitus non solùm voluntate consequenti, sed etiam antecedenti, bonum enim misericordiæ vtraque voluntate potest esse volitum: at finis reprobationis, qui est ostensio iustitiæ vindicatiuæ, est volitus solùm voluntate consequenti, quæ ex nostro vitio ortum habet, vt Damascenus lib. 4. c. 21. citatus testatur, quidquid in contrarium deblaterent Caluinus & Beza. Tertiò, quia de primaria agentis intentione est ordinare rem in finem, primaria namque agentis intentio est facere rem perfectam: at permittere quòd res deficiat à fine, solū spectare potest ad secundariam agentis intentionem, quatenus ille defectus potest ordinari in alium finem secundariò intentum, quod in subiecta materia, de qua agimus, verum esse ex eo probatur euidentissimè, quia etiamsi Deus voluisset nullam creaturam rationalem permittere deficere à suo fine supernaturali, nihilominus benè illi prouisum esset. vnde patet, certè, III.

quòd aliqua rationalis creatura ab hoc fine deficiat, exteriùs, spectat ad diuinam prouidentiam, quatenus eo dicto spectat primariò, sinere agentia libera liberè operari, etiam circa assecutionem finis supernaturalis.

IV. Tandem aduertendum est, à nonnullis Theologis conferri multa diuinæ Scripturæ testimonia, ad probandam prædictam veritatem, quòd Deus nonnullos reprobet, quæ etiam in sensu literali videntur posse aliò detorqueri. eiusmodi est illud epist. 1 ad Cor. c. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* & illud Eccles. c. 9. quod proximè etiam adductum fuit. nam hæc testimonia possunt capi, vt reprobi nomen idem significet, quod improbum, & vitio coinquinatum. affert etiam D. Th. ad idem probandum testimonium ex Malachiæ c. 1. & ad Rom. 9. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Verùm illud quoque iuxta sensum literalem videtur posse aliò detorqueri, vt alibi diximus. Verùm quamuis hæc testimonia dictam veritatem non ita efficaciter probent, nullo tamen pacto de illa dubitare licèt, cùm sit assertio certa ex fide. hinc verò apparet, quid reprobationis nomine intelligant Theologi, cùm de reprobatione disputant, intelligere videlicet illos iudicium illud diuinum, quo nonnullæ rationales creaturæ minus conuenientes, & idoneæ iudicantur ad assequendum finem æternæ beatitudinis coniunctum cum actu voluntatis efficacis excludendi illas ab eodem fine, & deputandi ad pœnam pro illarum culpis. hanc autem voluntatem cum eodem iudicio coniunctam vocant quandoque sancti Patres prædestinationem, vtuntur enim aliquando nomine prædestinationis, quatenus in bonam, atque in malam partem accipitur. Cæterùm secundùm communem modum loquendi maximè apud Scholasticos prædestinatio solùm in bonam par-

II. tem accipitur, sicut etiam reprobi nunquam apud Theologos consueuerunt vocari prædestinati, sed vocantur præsciti, quod nomen ex vsu consueuit etiam accipi semper in malam partem, vt illi dicantur præsciti, qui ad pœnas inferni sunt deputati. Iam præmissa nominis declaratione accedendum est ad reprobationis quidditatem, & essentiam declarandam.

CAPVT II.

Quos actus diuini intellectus, & diuinæ voluntatis ipsa reprobatio intrinsecè includat.

I. VAriæ à Theologis afferuntur definitiones reprobationis, quibus illi eius essentiam, & quidditatem nituntur declarare, prout de actibus diuini intellectus, & diuinæ voluntatis, in quibus illa intrinsecè consistit, variè vnusquisque arbitratur. Quapropter vt quidditatiuam ipsius reprobationis definitionem assequi possimus, videndum necessariò est priùs, ad quam facultatem intrinsecè illa spectet, an ad intellectū, an ad voluntatem, an ad vtrumque, & quinam actus diuini intellectus, & diuinæ voluntatis intrinsecè ad illam spectet. Nam quod attinet ad primum quæsitum, sunt qui arbitrentur, illā ex æquo ad intellectum, & voluntatem spectare, vt Alexander Alensis, Richardus, Marsilius, & alij nonnulli; Durandus verò, & Antonius Cordubo, cum quibus videtur sensisse D. Thom. de veritate quæst. 6. art. 1. dicunt, magis principaliter spectare ad voluntatem, & minus principaliter ad intellectum. E contrario alij tenent, magis principaliter pertinere ad intellectum, & minus principaliter ad voluntatem. ita sentit D. Thom. 1. part. q. 23. art. 3. quem recentiores Theologi communiter sequuntur. & hæc postrema sententia est sine dubio verissima, tum quia prædestinatio etiam magis principaliter spectat ad intellectum: tum quia reprobare magis principaliter dicit iudicium, & voluntas tantùm aliquid reprobat, quatenus sequitur iudicium dictans, illud esse reprobandum: tum quia ratio reprobationis est præscientia, & eatenus illius fundatur in diuina præscientia, & reprobi vocantur præsciti. D. Thom.

Verùm licèt hæc ita se habeant, cùm tamen plures actus tum in diuino intellectu, tum in diuina voluntate concipere possimus, difficile admodum videtur explicare, in quónam actu tum intellectus, tum voluntatis intrinsecè ipsa reprobatio consistat. Vt autem hunc nodum difficilem explicemus, oportet singulos actus, quos ex parte intellectus, & voluntatis affirmant Theologi, concurrere ad diuinam reprobationem cōstituendam, hîc breuiter recensere. Id verò vt faciamus, ante omnia præmittenda est Scotica illa distinctio de duplici reprobatione, altera negatiua, seu permissiua, altera positiua, quæ elicitur ex eodem Scoto in 1. d. 41. q. *Vtrùm & alteri*, &c. Qua distinctione supposita de reprobatione negatiua, seu permissiua ita sentiunt communiter Theologi primò ad illam constituendam concurrere actum diuini intellectus, quo Deus vidit ab æterno creaturam rationalem, vt ordinabilem in finem supernaturalem æternæ beatitudinis, & puto omnes Catholicos concedere, etiam vt ordinatam in eundem finem per voluntatem antecedentem, qua vult omnes homines saluos fieri, id namque saltem verbis omnes fatentur: licèt nonnulli reipsa id negent. Addunt etiam aliqui, ad illam constituendam requiri actum diuini intellectus, quo per scientiam mediam vidit, quid creatura rationalis esset factura circa sui finis assecutionem, si à Deo constitueretur in tali ordine cum talibus auxiliis, nimirum sufficientibus, non autem efficacibus. II. Scotus

Secundò affirmant, concurrere ad reprobationem negatiuam constituendam ex parte voluntatis actum voluntatis permittendi casum, seu lapsum in culpam, quæ voluntas nihil aliud est, nisi voluntas denegandi creaturæ rationali auxilium efficax, quo de facto teneatur, ne cadat: quamuis nonnulli recentiores distinguant inter voluntatem permittendi lapsum in culpam, & voluntatem negandi auxilium efficax, & inter ipsam permissionem, & negationem diuini auxilij efficacis nihil enim est permittere aliquem cadere, nisi illum non tenere, & nihil aliud est hominem non tenere, nisi non præbere illi auxilium efficax, quo de facto ille teneatur.

Tertiò affirmant, concurrere actum diuinæ voluntatis, quo vult non dare ei, qui lapsus est, auxilia efficacia, vt resurgat, sed vult sinere illū in peccato manere, & iacere. his igitur actibus dicunt compleri reprobationem negatiuam, nimirū actibus, quibus Deus præuidens, quòd si permittat hominem labi, & non det illi auxilium efficax, quo ille de facto teneatur, & quo lapsus resurgat, ille cadet, & obdurabitur, neque resurget, vult permittere, illum labi, nec vult dare efficax auxilium, vt resurgat, & sinit illum obdurari in peccato vsque ad mortem: per istos actus aiunt compleri reprobationem negatiuam.

Ad constituendam verò reprobationem positiuam illos actus concurrere arbitrantur. Primò actum

actum diuini intellectus, quo præuidit aliquas creaturas rationales lapsas in peccatum, & in eodem permanentes vsque ad terminum vitæ. Secundò actum eiusdem intellectus, quo iudicauit illas minus aptas, & idoneas, quæ ad finem æternæ gloriæ perducerentur. Tertiò actum diuinæ voluntatis, quo easdem creaturas efficaciter voluit reiicere ab ipso fine supernaturali, & ad pœnas inferni propter illorum peccata efficaciter damnare, & in istis actibus similiter complectur reprobatio affirmatiua.

III. Circa hos actus multa, eaque grauissima dubia occurrunt, videlicet an permissio peccati inter effectus reprobationis sit numeranda. An detur ex parte nostra aliqua causa talis permissionis. quo fine Deus permittat peccata fieri in mundo, an Deus positiuè aliquos indurет, & quomodo. An diuina voluntas quoad hos actus solùm negatiuè se habuerit, an etiam positiuè. An voluntas excludendo efficaciter reprobos à gloria præcesserit omnes alios actus diuinæ voluntatis: sed de singulis inferiùs distinctè agendum est, nec oportet omnia simul complicata confundere; de quibus nonnihil etiam diximus obiter lib. 5. & 6. Nunc primò dicendum videtur, permissionem peccati esse quidem conditionem, sine qua reprobus non fuisset reprobatus, non enim reprobaretur sine peccato, & non esset peccatum, nisi illud à Deo permitteretur: non tamen ipsam permissionem esse causam peccati, neque Deum ea intentione peccata permittere, vt illa fiant, quæ res vt rectè intelligatur, vnum mihi quidem certissimum supponendum est, Deum ante actum voluntatis, quo voluit permittere peccatum, optimè nouisse, si voluisset hominem, aut Angelum constituere in manu consilij sui cum auxiliis sufficientibus ad vitanda peccata, & perseuerandum in Dei gratia, nihilominus nisi præueniretur etiam auxiliis longè maioribus, & efficacibus, illum propria voluntate de facto casurum, nec perseueraturum fuisse in Dei amicitia, non quidem ex insufficientia priorum auxiliorum, cum quibus stare potuisset, si voluisset, sed ex conditione propriæ libertatis: id verò optimè præuidendo voluisse relinquere homines aliquos, & Angelos cum solis auxiliis sufficientibus, sinendo, vt illis vterentur pro sua ipsorum libertate, nec voluisse illis maiora auxilia conferre, & tunc vidisse, illos de facto casuros, & hoc fuisse, Deum voluisse peccata permittere, nō quidem denegando homini vel Angelo sufficiens auxilium, quo possent stare, si vellent, sed non tenendo illos, conferendo maiora auxilia, cùm posset maiora conferre, & illos tenere, si vellet. quo supposito apparet, non posse hominem Deo suum casum imputare, & propriam ruinam ex eo, quòd cùm posset, nolit illum tenere, quia tribuit illi vires, & auxilium sufficiens, quo posset, si vellet, stare, de qua re optimè scribit Molina 1. part. quæst. 19. art. 12. & quæst. 23. art. 3. & art. 4. disp. 3. Molina.

Secundò dicendum videtur præcipuum finem, ob quem Deus peccata permittit, non esse ostensionem diuinæ gloriæ per modum iustitiæ vindicatiuæ in reprobis, quia, vt lib. 4. c. 9. attigimus, si hoc fine principali Deus peccata permitteret, vix ac ne vix quidem intelligi potest, quomodo non saltem virtualiter, & interpretatiuè ipsam culpam intenderet, ac vellet. De qua re inferiùs c. 5. redibit nobis sermo.

IV. Tertiò dicendum, negationem efficacis auxilij, sine quo homo lapsus in culpam non resurget, sed in peccato vsque in finem obdurabitur, esse conditionem, sine qua nullus esset reprobatus, nullus enim iudicaretur indignus æternæ gloriæ, nisi præuideretur in peccato finaliter perseueraturus, & non perseueraret in peccato, nisi negaretur illi auxilium efficax ad resurgendum. Addo etiam respectu istorum actuum diuinam voluntatem non se habuisse solùm negatiuè, sed se habuisse verè positiuè. itaque diuina voluntas non mansit suspensa, neque habendo actum positiuæ nolitionis dandi reprobis efficacia auxilia ad standum, & ad resurgendum, neque habendo alium actum positiuum illi contrarium: sed habuit actum positiuæ nolitionis dandi reprobis efficacia auxilia, quibus de facto tenerentur, ne caderent, & quibus lapsi de facto resurgerent. Ita sentiunt communiter recentiores Theologi, quorum ratio est, quia comparatione eorum, quæ de facto eueniunt in tempore, diuina voluntas ab æterno non mansit suspensa, neque se habuit solùm negatiuè. Videantur quæ scribunt Molina, Aluarez, Suarez, & Vasquez.

Quartò dicendum mihi videtur, primam permissionem lapsus in culpam siue voluntatem permittendi talem lapsum, & non dandi auxilium efficax ad illum vitandum, non pertinere intrinsecè ad reprobationem, neque ab huiusmodi voluntate intrinsecè incipere reprobationem, neque talem permissionem effectum esse diuinæ reprobationis. Et quamuis sciam, me contra communem sententiam hoc affirmare, id tamen verissimè puto me affirmare posse. tum propter ea, quæ inferiùs dicemus de effectibus reprobationis: tum præsertim, quia reprobatio intrinsecè est iudicium, quo aliquid iudicatur tanquam malum, & minus idoneum ad finem: at ante primam permissionem peccati, & voluntatem permittendi primum peccatum, quæ obsecro malitia fingi potest in creatura rationali, ob quam illa iudicetur mala, & minus apta ad finem gloriæ, & vt talis censeatur reiicienda, maximè cùm Deus omnes creaturas rationales saltem voluntate antecedenti ordinauerit in eundem finem æternæ gloriæ, quod licèt Caluinus, Beza, & illis antiquiores hæretici Prædestinati negent, omnes tamen Doctores Catholici verbis saltem affirmant. & ista quidem ratio præsertim contra eos militat, qui dicunt nullam causam talis permissionis ex parte creaturæ posse assignari: ad quorum sententiam necessariò sequitur, nullam malitiam in ipsa creatura concipi posse, ob quam ante huiusmodi permissionem potuerit iudicari indigna æternæ beatitudinis. ponderet prudens, & eruditus Theologus, & iudicet an absque ratione à communi Doctorum sententia recedamus. V.

Quintò dicendum, voluntatem non dandi homini lapso auxilium efficax, quo de facto resurgat, & permissionem manendi in peccato vsque ad finem vitæ, licèt sit conditio sine qua homo non reprobaretur, tamen intrinsecè ad reprobationem non pertinere, neque in huiusmodi actu formaliter consistere, neque ab illo formaliter incipere ipsam reprobationem. Ratio eadem est, quia reprobatio est iudicium, quo quis iudicatur indignus æternæ gloriæ, & tali fini minus aptus, & conueniens: sed de lege Dei ordinaria omnes homines vsque ad vltimum terminum vitæ habent auxilia sufficientia, quibus, si volunt, possunt à peccato resurgere, & consequi vitam æternam. Ergo non potest Deus iudicare aliquem finaliter indignum æterna gloria, & ab illa reiiciendum, donec VI.

nec videat illum in peccato finaliter duraturum, voluntas verò non tribuendi homini auxilium efficax ad resurgendum est prior præscientia finalis impœnitentiæ. Ergo ab illa incipere non potest ipsa reprobatio.

Dicetur; quòd ante hanc voluntatem præcessit præscientia, qua præuidit, quod si denegaret homini auxilium efficax, ille perseueraret in peccato vsque ad finem. Verùm hæc responsio difficultatem minimè soluit: quoniam propter ea, quæ præuidentur futura solùm sub conditione, nullus à Deo prædestinatur, aut reprobatur.

VII. Hinc sequitur primò, ante voluntatem permittendi primum peccatum non præcessisse in Deo actum voluntatis excludendi reprobos à fine supernaturali, à quo illorum inceperit reprobatio. Si enim ipsa reprobatio incipere non potuit à voluntate primum lapsum permittendi, multo minus incepit ab isto actu, quem nonnulli fingunt priorem illo. Sequitur secundò minus necessarias esse distinctiones illas de duplici reprobatione, altera negatiua, altera positiua, altera à gratia, altera à gloria: nulla enim videtur esse reprobatio negatiua saltem qualis à nonnullis fingitur. nulla etiam est reprobatio à gratia, si propriè, & strictè de reprobatione loqui velimus: quia reprobatio est iudicium, quo quis iudicatur reiiciendus à fine non autem à mediis. Sequitur tertiò reprobationem non opponi directè, & contrariè prædestinationi, sed approbationi, quæ alio nomine vocatur electio: imnio neque ipsi electioni opponi contrariè, sed priuatiuè tantùm. prædestinatio enim est præparatio non solùm gloriæ, sed etiam gratiæ: reprobatio verò est reiectio non à gratia, sed à gloria tantùm. Adhuc electionis ad gloriam datur causa ex parte eligentis; sed reprobationis à gloria non datur causa ex parte reprobantis, sed solùm ex parte reprobi. Adhuc finis electionis est volitus primaria intentione, & voluntate consequenti, & etiam antecedenti: at finis reprobationis est volitus solùm voluntate consequenti, & secundaria intentione. Et si quæratur, quid ergo directè opponitur prædestinationi. Respondeo non prædestinatio, & ista est oppositio contradictoria.

VIII. Tandem sequitur, minus idoneas videri illas definitiones reprobationis, in quibus dicitur, quòd reprobatio sit voluntas permittendi lapsum in culpam, aut permittendi creaturam deficere à fine supernaturali. nam licèt eiusmodi voluntas supponatur ad ipsam reprobationem, non tamen pertinet intrinsecè, & quidditatiuè ad illam. Porrò exacta reprobationis definitio videtur esse, quæ ex nonnullis recentioribus colligitur, quæ talis est: *Reprobatio est iudicium, quo rationalis creatura à Deo iudicatur indigna æternæ vitæ, & digna æterni supplicij, cum voluntate efficaci excludendi illam à gloria, & deputandi illam ad pœnam.* Ista definitio videtur data per omnia intrinseca, & nihil includere, quod quidditatiuè ad ipsam reprobationem non spectet. Videri potest circa hanc definitionem Ludouicus Molina 1. part. quæst. 23. art. 3. & 4. disp. 1.

CAPVT III.

Vtrùm ante præuisum peccatum fuerit in Deo, voluntas efficax excludendi reprobos à fine supernaturali æternæ gloriæ.

I. CONstituto itaque de actibus diuini intellectus, & diuinæ voluntatis, qui vel spectant intrinsecè, & quidditatiuè ad ipsam reprobationem, vel saltem necessariò illi supponuntur, eamque antecedunt, videndum est, quem ordinem isti actus habeant inter se. hæc namque consideratio necessaria est ad sternendam nobis viam ad ea, quæ dicenda sunt de causis reprobationis. & primò videndum est, vtrùm ante præscientiam peccati, vel mali vsus liberi arbitrij creati fuerit in Deo efficax voluntas excludendi reprobos à fine supernaturali æternæ gloriæ. Nam in hac re est nobis controuersia non solùm cum hæreticis, sed etiam cum Doctoribus Catholicis non paruæ authoritatis in scholis. Nam quod attinet ad hæreticos, Prædestinati, quos secuti sunt Caluinus, & Beza in locis in initio huius libri citatis, & prout etiam illis tribuit Cardinal. Bellarminus lib. 2. de amissione gratiæ, & statu peccati c. 12. docent, impios creari ad gloriam diuinæ iustitiæ in eorum supplicijs demonstrandam, ob decretum, quod omnem culpæ prauisionem antecessit. De hoc errore dictum est lib. 5. c. 10. & sequentibus. Calu. Bellar.

Ex Doctoribus Catholicis nonnulli etsi ab errore Caluini, & aliorum hæreticorum plurimum se velle distare fateantur, aiunt tamen, Deum actu positiuo ante omnem præscientiam mali vsus liberi arbitrij creati voluisse non admittere reprobos ad regnum gloriæ, quod idem est, atque voluisse illos efficaciter ab eodem regno excludere, & ex hac voluntate processisse voluntatem permittendi lapsum in culpam: & ostensionem iustitiæ punitiuæ in reprobis fuisse æquè principaliter intentam, sicut fuit intenta ostensio diuinæ bonitatis per modum misericordiæ in electis, sicut eodem lib. 5. cap. 10. & sequentibus etiam dictum fuit. Et quamuis vtraque sententia satis superque fuerit in eodem libro à nobis refutata, cùm ostendimus, Deum voluntate antecedenti, quæ antecedit præscientiam vsus liberi nostri arbitrij, nō solùm nullum efficaciter exclusisse à fine supernaturali æternæ salutis, verùm etiam omnes in eundem finem ordinasse, & parasse omnibus media apta, & sufficientia ad eundem finem assequendum; non est tamen hoc in loco, qui illius discutiendæ proprius est, silentio omnino prætereunda maximè cùm noua suppetant rationes ad illam oppugnandam, & noua sese offerant argumenta hæreticorum, & etiam Catholicorum dissoluenda.

II. Hæc igitur sententia in eo sensu intellecta, in quo illam hæretici intelligunt, & defendunt, absque dubio est error in fide, cuius rei argumentum efficax est, quòd cùm Massilienses illam imponerent D. Augustino, quemadmodum nunc quoque Caluinistæ Augustinum sui ipsorum erroris faciūt patronum, ille in responsione ad Articulos sibi falsò impositos, siue Prosper eiusdem Augustini defensor, eam tanquam erroneam reiecit ad primum secundum & duodecimum, & idem D. Prosper ad capitula Gallorum ad octauum & nonum.

De opinione verò Catholicorum Doctorum

nihil

nihil audeo de meo supercilio censere, fortassis namque illi verum aliquem sensum in illa, & per illam intendunt, quamuis non ita aperte illum explicent. est Suarez lib. 5. de Prædestinatione cap.

Lorca. 3. n. 6. vocet illam improbabilem, & alienam à sana doctrina, & Sotus ibi citatus vocet illam cru-

Sotus. Catharin. delem. Ambrosius Catharinus horribilem, & omnes pias aures verberantem, & dicens, Augustinum illam tanquam impiam detestari, Horantius

Horantius. Viguerius. Ioan. Bonon. Flamin. dicat, eam facere Deum atrocem, & ferum. Viguerius, Ioannes à Bononia, & Flaminius de nobilibus illam pugnare cum diuina iustitia, & diuina pie-

Trigosius. tate, quorum censuræ libenter subscribit Trigosius q. 18. a. 6. dub. 1. concl. 3. & art. 10. dub. 4. conclus. 4.

III. Hoc vnum libenter & constanter affirmo, eam sic nudè intellectam, prout iacet, mihi nullo pacto probabilem videri posse: & argumenta, quibus eius auctores eam probant, prorsus eadem esse cum illis, quibus Caluinus probat suum errorem, qui primus est lapis ab illo positus ad astruendos omnes alios errores de reprobatione.

Et quidem nullo modo eam probabilem videri, præter alia argumenta lib. 5. cap. 10. 11. & 12. adducta ita ostendo, quia si ante præuisum peccatum Deus statuit non admittere aliquam creaturam rationalem ad finem æternæ beatitudinis, & ob eo efficaciter illam excludere, sequitur, primã, & maximam pœnam, quam reprobus patitur in inferno, non esse pœnam pro peccato inflictam, & eidem peccato debitam, sed gratis, & sola Dei voluntate reprobo impositam. Consequens autem ita absurdum est, vt confutationem non mereatur. & sequela probatur. quia summa, & prima damnatorum pœna est carentia diuinæ visionis, quam vocant pœnam damni: hæc autem pœna non est inflicta pro peccato, si ante præuisum peccatum Deus efficaciter iam apud se decreuerat, reprobos sua visione priuare.

Huic argumento, quod certè efficacissimum est, respondet recens quidam Doctor, carentiam diuinæ visionis duobus modis considerari posse, vel vt priuatio, & pœna damni, vel vt importat solum actum positiuum voluntatis non dandi aliquibus beatitudinem, & non ordinandi eos ad talem finem, vt magis splendeat in electis diuina misericordia. primo modo concedit, nullum fuisse exclusum à beatitudine ante præuisum peccatum: & tamen cum hoc stat, Deum efficaciter aliquos voluisse non admittere ad gloriam ante præuisum peccatum, quatenus illa carentia diuinæ visionis consideratur secundo modo.

Hæc responsio frigida nimis est, & seipsam subuertens, carentia enim formæ in aliquo subiecto nunquam habuit rationem priuationis nisi in subiecto sit aliquod debitum habendi talem formam. ob hanc causam lapis non dicitur cæcus, & carentia visionis in lapide non habet rationem priuationis, quam vocamus cæcitatem: quia natura non constituit in lapide debitum habendi formam, quæ est visio. In oculo verò carentia visionis habet rationem priuationis, & vocatur cæcitas, quia in oculo natura constituit debitum habendi formam, quæ est visio. Si ergo carentia diuinæ visionis pro aliquo tempore vel instanti habere potest rationem priuationis, necesse est, fuisse in creatura rationali à Deo constitutum debitum habendi formam oppositam, quæ est diuina visio: hoc autem debitum nullo alio modo Deus in creatura rationali constituit, nisi ordinãdo illam in finem ipsius diuinæ visionis, & præparando illi media saltem sufficientia ad talem finem assequendum. hoc autem stante quæro à sic respondente, per quem actum Deus constituerit in damnato illud debitum habendi visionem beatificam, ratione cuius talis carentia habet rationẽ priuationis. vel enim per actũ antecedentẽ istũ actũ diuinæ voluntatis, quo voluit illos excludere efficaciter à beatitudine, vel per actum sequentẽ. Si per antecedentem, iam ille actus voluntatis efficacis, quem dicunt esse primum actum diuinæ voluntatis circa reprobos, non erit primus actus sed ante illum erit aliquis actus prior. Rursus si ante actum voluntatis efficacis, quo voluit reprobos excludere ab æterna beatitudine, fuit actus, prior, quo eosdem reprobos ordinauit in finem supernaturalem æternæ beatitudinis, & præparauit illis media ad talem finem, illa carentia diuinæ visionis, & exclusio reproborum à beatitudine non potest pro aliquo instanti habere rationem simplicis carentiæ: quia semper supponit in reprobo debitum habendi formam oppositam. Rursus impossibile erit, ante præuisum peccatum concipere in Deo voluntatem efficacem excludendi reprobos à beatitudine. quomodo namque est intelligibile, Deum actu aliquo suæ voluntatis creaturam ordinare in finem æternæ beatitudinis, & velle illi media opportuna ad talem finem assequendum, & nihilominus nullo demerito præcedente in eadem creatura deordinare illam, & efficaciter excludere velle ab eodem fine? Certè meã fateor tarditatem, hoc intelligere nullatenus valeo. Si verò dicatur, Deum constituisse huiusmodi debitum in creatura per actum sequentem illum actum voluntatis efficacis excludendi illam à beatitudine, sequitur aliud absurdum non minoris momenti, nimirum Deum postquam semel efficaciter apud se decreuit non admittere creaturam ad regnum gloriæ, sed illam excludere, iterum illam ad idem regnum gloriæ per suam voluntatem ordinasse, quod quàm sit absurdum, etiam nouitij in Theologia facilè videbunt.

Hinc infero secundam rationem. Licèt Deus potuisset non ordinare aliquam creaturam ad finem supernaturalem æternæ beatitudinis absque eo, quòd ei aliquam iniuriam irrogaret, tamen semel supposito, quòd illam ordinauerit ad talem finem, & contulerit ei media ad finem assequendum, & constituerit in illa debitum eundem finem consequendi, ita quòd nisi ipsum finem assequatur, hoc sit illi imputandum ad culpam, pro qua deputetur ad pœnam, non potest Deus absque præuiso aliquo defectu in ipsa creatura illam efficaciter excludere à tali fine, sine aliqua iniuria, & iniustitia: sed certum est, Deum omnes homines per prouidentiam supernaturalem semel ordinasse in finem æternæ beatitudinis, quod D. Thom. 1. p. q. 23. a. 3. manifestè fatetur, & omnes Catholici cum illo: certum est etiam, Deũ contulisse omnibus media opportuna ad finem: adhuc certum est, constituisse in omnibus debitum habendi tum gratiam, quæ est medium, tum gloriam, quæ est finis, nam propter hoc debitum contrahimus peccatum originale, quod est carentia originalis iustitiæ cum debito habendi illam, propter hoc patimur pœna damni in inferno, quia inest nobis debitum assequendi gloriam. Ergo non potuit Deus ante inspectum peccatum voluisse aliquam creaturam rationalem excludere à regno gloriæ absque iniuria, & iniustitia eidem creaturæ irrogata. Atque ista est potissima IV. D. Thom.

ssa ratio, ob quam illa opinio vocatur crudelis, & faciens Deum atrocem: nam aut Deus non imputet nobis, quòd careamus iustitia originali, & non assequamur gloriam, vel saltem ad illam non tendamus, vel non excludat nos ante nostra demerita præuisa. quis enim est iure culpandus, quòd non tendat ad eum finem, ad quem non solùm nunquam fuit à Deo ordinatus, sed à quo fuit à Deo efficaciter exclusus ante omne illius demeritum præuisum? quis enim hæc paradoxa ferat prorsus inextricabilia?

V. Tertiò ostendo falsitatem eiusdem sententiæ alio argumento tacto lib. 5. cap. 11. si Deus ante præuisa hominum peccata aliquos efficaciter voluit excludere à regno gloriæ, necesse est, cum ob aliquem finem hoc voluisse. quæritur ergo, quis fuerit talis finis. Dicitur, quòd fuit ostensio diuinæ iustitiæ in reprobis, & maioris misericordiæ in electis, qui finis potissimus est, & per se sufficiens ipsius reprobationis, quamuis non excludat alios fines ipsi Deo cognitos, & ab illo intentos. hoc autem sic arguo. Qui intendit efficaciter aliquid tanquam finem potissimum & per se sufficientem, intendit etiam saltem virtualiter illud omne, sine quo talis finis haberi non potest: sed ostensio diuinæ iustitiæ vindicatiuæ sine culpa esse non potest. Ergo cùm Deus voluerit efficaciter excludere reprobos à gloria ob ostensionem iustitiæ vindicatiuæ, virtualiter saltem voluit culpam, sine qua talis ostensio omnino esse non potest.

Neque est valida responsio, quam quidam auctor adhibet, dicendo Deum non quidem intendisse reproborum damnationem, neque hoc fine illos creare, vt damnentur, quia illorum damnatio non est bonum de se appetibile: sed solùm permittere illorum peccata, & illos punire, vt in illis splendeat diuina iustitia, quę est quid de se bonum. hæc namque responsio seipsam euertit. quia ostensio diuinæ iustitiæ vindicatiuæ realiter nihil aliud est, nisi punitio peccati, & punitio peccati realiter nihil aliud est, nisi damnatio ad pœnam peccato debitam, & eiusdem pœnæ inflictio. quamuis itaque peccatum, cui pœna debetur, non sit quid de se bonum, tamen punitio eiusdem peccati est quid de se bonum, & dicere, quòd damnare impium ad pœnam, & illum pro peccato punire, non sit aliquid de se bonum, est dicere errorem: sicut dicere, quòd Deum esse iustum vltorem peccati, non sit aliquid de se bonum, & quòd iudex puniens delinquentem, non agat actum de se bonum, nisi intelligatur quòd non est aliquid de se bonum, id est, non supposito peccato. Sed hoc ad rem non facit, & facit contra respondentem: quia si ostensio iustitiæ vindicatiuæ non est aliquid de se bonum non supposito peccato, non potuit Deus istud bonum velle, antequam peccatum præuideret. aut igitur dicendum est, hanc responsionem esse absurdam, aut docere debet respondens, quomodo Deus efficaciter excludere voluerit reprobos à gloria, & permittere illos labi in peccatum ob hunc finem, qui est ostensio iustitiæ vindicatiuæ in illis, & tamen noluerit illorum damnationem, quod non ostendit. aut dicendum, quòd volendo hunc finem, qui est ostensio iustitiæ punitiuæ, vt potissimum, & per se sufficientem reprobationis, voluerit etiam virtualiter culpam, quod est dictum absurdum. aut tandem, quòd non voluerit hunc finem nisi supposita notitia peccati, quod verissimum est, & iuxta sententiam D. Augustini & D. Thom. vt dicemus.

Confirmatur ratio, qui enim dicunt, Deum ante præuisa cuiusque merita voluisse electis suis efficaciter gloriam, dicunt quòd ex intentione efficaci talis finis voluit etiam illis gratiã, & media ad finem. Ergo à pari qui dicunt, Deum ante præuisum peccatum voluisse efficaciter excludere reprobos à regno gloriæ, ad ostendendam in eis suam iustitiam punitiuam, consequenter habent dicere, Deum virtualiter voluisse illis omnia media, sine quibus talis finis haberi non potest, inter quæ media est sine dubio peccatum. quæ namque est maior ratio de mediis respectu huius finis efficaciter intenti, quàm de mediis respectu illius finis etiam efficaciter intenti. VI.

Dicetur rationem discriminis esse, quòd medium ad hunc finem, qui est gloria, cùm sit aliquid de se bonum, potest esse à Deo volitum, & intentum, sed medium ad hunc finem, qui est ostensio iustitiæ punitiuæ, non omne est aliquid de se bonum, peccatum enim non est aliquid de se bonum: & ideo non potest esse à Deo volitum & intentum. Sed hæc euasio non tollit difficultatem argumenti, vis enim argumenti in hoc posita est, quòd volens efficaciter finem voluntate antecedenti ante inspecta alterius opera, vult virtualiter omne medium, sine quo finis haberi non potest, hæc enim videtur propositio in terminis per se manifesta, quæ à nullo terminos non ignorante possit negari, & dixi notanter quòd volens efficaciter finem ante inspecta alterius opera voluntate antecedenti vult virtualiter media ad finem necessaria, ad excludendam instantiam, quã sciolus facere potest, dicendo, certum esse secundùm fidem, Deum velle reprobos efficaciter damnare, & tamen certum esse, Deum non velle peccatum, sine quo illi non damnarentur, id enim verum est, quia non vult illos dãnare ante inspecta illorũ peccata. Si autẽ vellet illos dãnare ante inspecta peccata, aut dicendũ esset, quòd vellet eos damnare sine culpa, aut quòd vellet etiam culpam, vt iustè illos posset damnare. Cùm itaque illa propositio sit necessaria, & per se nota ex notitia terminorum, in omni materia locum habere debet. quare aut respondens habet ostendere, quòd hæc propositio, volens aliquem finem primaria intentione, & voluntate antecedenti ante inspectum alterius concursum, & voluntatem, virtualiter vult illud omne, sine quo finis haberi non potest, sit propositio falsa: aut dicere habet, quòd Deus volendo hunc finem, qui est ostensio iustitiæ punitiuæ in reprobis ante inspecta illorum opera voluerit saltem virtualiter illorum peccata, aut quòd voluerit talem ostensionem ante præuisa illorum mala opera, sed post. Primum non demonstrant. Tertium negant. Ergo secundũ dicere coguntur, quod tamen est manifestè absurdum.

Confirmatur etiam ratio. nam Caluinus, & Beza non dixerunt, Deum velle malitiam peccati, immo potiùs dixerunt, illam non velle, & odio habere: & tamen quia dixerunt, Deum voluisse ostendere suam iustitiam punitiuam in reprobis, quæ sine peccato ostendi non potest, & voluisse actus illos, quibus malitia est annexa, Catholici dicunt, illos facere Deum auctorem peccati. Et quòd illi non dixerint, Deum velle, aut voluisse malitiam peccati, sed potiùs eam non velle, nec voluisse, ostendimus ex verbis Caluini lib. 1. VII.

Insti

Calvin. Beza. Zuinglius. Institut. cap. 17. & 18. & ex lib. 3. cap. 23. ex Beza Aphorismo 21. cui addi potest Zuinglius serm. de prouidentia cap. 6. & vt semel dicamus, cùm illi dicant, Deum primaria intentione voluisse ostensionem suæ iustitiæ vindicatiuæ in reprobis, sicut voluit ostensionem suæ misericordiæ in electis, & ob illum finem voluerit illos efficaciter excludere à regno gloriæ, & illorum lapsum permiserit, & pro culpa ad pœnam deputari, non satis video, quomodo illorum sententia realiter differat ab opinione Caluini. ille enim nihil plus dicere videtur, quod monstrant verba illa Bezæ, vbi ait aperte: *Adamum conditum sanctum & innocentem sed qui sua sponte, & sine vlla Dei culpa rursus suo lapsu viam patefaceret æternis Dei consiliis, id est, tum misericordiæ, tum seueritatis ipsius declarandæ, oportuit ergo Deum quoque hanc causam viam sibi aperire, id est, Adami lapsum ordinare, sed ad eum, quem diximus finem, qui cum sit iustissimus, & sanctissimus, ipsam quoque ipsius ordinationem esse consequitur.* melius ergo est Catholicum Doctorem ab hæreticis etiam in verbis, & modo loquendi discordare, quàm concordare in modo loquendi, & laborare, vt monstret se discordare in re, maximè cùm id rationibus euidentibus minimè demonstret.

VIII. Dicetur fortasse, Deum voluisse quidem reprobos excludere efficaciter à regno gloriæ ante præuisa peccata, non tamen voluisse illos ad pœnam ante præuisam culpam deputare. Verùm nec ista euasio difficultatem soluit: quia vel sic exclusi habuissent necessitatem labendi in peccata, vel nō. Primum dici non potest, quia illorum peccatum necessariò refundendum esset in Deum, saltem loquendo de primo peccato Angelorum, vel hominis in statu naturæ integræ, vt arguit Aug. in lib. de Corrept. & gratia cap. 11. & 12. ad probandum, quòd si Adæ vel Angelo in statu innocentiæ non fuisset collatum aliquod auxilium, quo stare potuissent, si voluissent, illorum culpa in autorem naturæ refundenda esset. Sequeretur etiam, creaturam peccare in eo, quod vitare nō posset, quod etiam est absurdum. quam sententiam damnauit Pius V. & Gregorius XIII. referente Lessio in disp. apologetica c. 9. n. 8. Si autem non habuerūt necessitatem labendi. Ergo potuit esse creatura rationalis in puris naturalibus constituta ad nullum finem supernaturalem ordinata, neque ad ostendendam diuinam misericordiam, neque ad ostendendam diuinam iustitiam. Consequentia est euidens. Si enim reprobi non habuerunt necessitatem labendi, potuerunt stare: si autem stetissent, illi neque ad finem supernaturalem, qui est ostensio diuinæ gloriæ per modum misericordiæ, neque ad finem, qui est ostensio diuinæ iustitiæ, fuissent ordinati. & casus fuisset possibilis: quia possibili posito in esse nullum sequitur impossibile, ex 1. Priorum c. 12. Consequens verò ex hoc cōuincitur falsum esse, quia nullus Catholicus negat omnes creaturas rationales, quæ aliquando sunt futuræ in rerum natura, saltem voluntate antecedenti fuisse ordinatas in finem supernaturalem, quod manifestè supponit D. Th. 1. p. q. 23. a. 3. Nec potest dici, quòd etiamsi defecissent à fine supernaturali, mansissent tamen in puris naturalibus: quia ex illa ordinatione ad finem supernaturalem oritur debitū tendēdi in illum, & assequendi, vnde qui non assequitur illum, constituitur necessariò in culpa, sicut qui nascitur ex stirpe Adæ per viam ordinariam, constituitur in culpa, non habens iustitiam originalem, quam debet habere.

(Augustin. — Lessius. — D. Thom.)

IX. Tandem quia nonnulli iactant, sententiam, quam modò impugnamus, esse ipsissimam sententiam D. Augustini, & Prosperi, & D. Thom. ostēdo illam à doctrina horum Doctorum penitus alienam esse, & nunquam (quod mihi certissimum est) illis in mentem venisse. in primis enim Augustinus ex sententia D. Thomæ de veritate q. 6. art. 2. ad 9. dicit, reprobationem supponere notitiam peccati originalis, & ex illa ortum habere. neque potest dici, quòd loquatur de reprobatione positiua, aut à gloria, non autem de negatiua, & à gratia. quia D. Thom. indistinctè loquitur, & quærit causam reprobationis vniuersaliter loquendo, & est vniuersaliter & distinctè intelligendus. Addo quòd nunquam inuenietur in Augustino, illum dixisse, Deum aliquē reprobasse, nisi propter peccatum, & si alicubi cōtrarium dixisset, assignatus esset locus, vbi id diceret, nullus autem hactenus talem locum potuit monstrare, cùm nonnulli laborauerint in eo quærendo. Immo ad articulos sibi falsò impositos hanc imposturam reiicit, maximè cap. 7. nec refert dicere, quòd ille non sit liber Augustini, sed Prosperi: quia D. Prosper, si eius libri autor est, illū scripsit gratia defendendæ doctrinæ Augustini ab imposturis Massiliensium, & Semipelagianorum: quam ob causam multa alia scripsit. Mihi autem valde persuasum habeo, D. Prosperum longè melius Augustini sensum, & mentem percepisse, & magis fideliter retulisse, qui non contradicendi studio scribebat, neque ob eam causam, quæ nonnunquam inter ipsos Apostolos agitata est, nimirum quis eorum videretur esse maior, quæ multorum litigiorum in Dei Ecclesia nonnunquam causa extitit, sed solius veritatis Catholicæ ab hæreticis defendendæ, & illustrandæ, quàm recentiores quidam, quorum animus in contradicendo totus positus videtur. Immo cùm ipse D. Prosper D. Augustini doctrinam defendens à calumniis aduersariorum in lib. ad capitula Gallorum ad tertium, septimum, vndecimum & decimumquartum. & in sententiis ex illis responsionibus suo ordine exceptis hanc sententiam reiiciat, vt calumniam ab æmulis impositam Doctoribus Catholicis, & in lib. 2. de vocatione c. 23. versans circa illud Apostoli, *Deus vult omnes homines saluos fieri.* dicat, hanc Apostoli sententiam ita verum esse, vt etiam illis paruulis, qui non regenerātur, Deus prouiderit media, & auxilia, quibus ipsam salutem assequi possent, si per eos, quorum sunt curæ demandati, aliquo modo non staret, mirum est, quòd nonnulli pro sua ipsorum sententia audeant etiā D. Prosperum in contrarium cū Augustino citare.

(August. D. Thom. — D. Prosper.)

X. Sed vt tollamus omnem dubitationem, certum est apud D. Augustinū, & Prosperū, & D. Th. prædestinationē supponere præscientiā peccati originalis saltē, siue illa sit ad gloriā, siue etiā ad gratiā, vt lib. præcedenti c. 2. 22. & 25. monstrauimus. Ergo etiam reprobatio illius præscientiam supponit. quis enim credat, fuisse priorem reprobationem, quàm prædestinationē? Dicetur quòd illa voluntas excludendi reprobos à fine æternæ gloriæ, nō fuit reprobatio. Verùm hoc est cōtra D. Th. loco cit. in corpore articuli dicētē, *vnde cùm per diuinā prouidentiā homines in vitam æternā ordinentur, pertinet etiā ad diuinam prouidentiam, vt permittat aliquos ab isto fine deficere, & hoc est reprobare.* & certè notanda sunt illa verba, dato enim, quòd præter reprobationem positiuam sit reprobatio negatiua, non dicit D. Thomas eam consistere in voluntate positiua excludendi aliquos à fine gloriæ, ante præuisa peccata, sed in voluntate permittendi illos

illos deficere ab eodem fine. At quis tam imprudens erit, qui dicat voluntatem excludendi efficaciter aliquem à fine, & voluntatem permittendi illum pro sua libertate deficere à fine, non esse voluntates distinctas, sicut sunt distinctæ voluntates illa, qua quis vult positiue, vt aliquid fiat, & voluntas, qua quis vult solùm aliquid permittere, vt fiat ab alio pro sua libertate. videantur loca ex D. Thom. citata lib. 5. cap. 12. in fine.

CAPVT IV.

Aduersariorum obiectionibus fit satis.

I. COntra nostram sententiam, quam capite præcedenti solùm breuissimè insinuauimus, illam enim latè probauimus lib. 5. controuersia tertia, per totum, obiiciunt tum hæretici, tum nonnulli Catholici plurima argumenta, quæ etsi eodem lib. 5. sufficienter sint soluta, tamen ne videantur hic data opera dissimulata, nonnulla, quæ videntur fortassè specialem responsionem postulare, hic summatiè adducemus, & soluemus.

Primò itaque obiiciunt testimonium illud Malachiæ 1. & ad Roman. 9. vbi dicitur *Iacob dilexi, Esau autem odio habui, antequam boni aliquid egissent aut mali.* Iacob verò est typus prædestinatorum, & Esau reproborum. Deum autē odio habuisse Esau, idem fuit, quod voluisse illum efficaciter excludere ab æterna gloria, & hoc fuit

D.Thom. Deum reprobasse illum. Sic enim ait D. Tho. eadem 1. p. q. 23. a. 3. ad primum, quod *in quantū quibusdam non vult hoc bonum, quod est vita æterna, dicitur eos odio habere, vel reprobare.* Respondetur iuxta ea, quæ dicta sunt lib. 5. cap. 13. & 14. quæ omnino sunt videnda, illud testimonium *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, non esse in sensu historico, & literali intelligendum de amore, & odio, quo Deus vult, aut non vult nobis bona spiritualia, & æterna: sed de amore, & odio, quo vult, aut non vult nobis bona temporalia, & dato quòd in sensu mystico, & allegorico loquatur Apostolus de amore, & odio, quo Deus vult, aut non vult hominibus bona spiritualia, & idem sit, Deum diligere, quod prædestinare, & idem odio habere, quod reprobare. Dico, non esse intelligenda hæc verba de prædestinatione ad gloriam, vel reprobatione à gloria, sed de prædestinatione ad gratiam, vel reprobatione à gratia, vt idem sit odio habere, quod minus diligere, & nolle reprobo tantam gratiam, quantam vult prædestinato. Aut si demus illa verba posse intelligi de prædestinatione, & reprobatione ad gloriam, vel à gloria, dicendum, quòd illa verba, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, non sunt construenda cum illis, *antequā aliquid boni egissent aut mali*, vt faciant sensum, quòd ante præuisa nostra bona vel mala opera Deus nos efficaciter elegerit ad gloriam, vel efficaciter reprobauerit à gloria. esset enim sensus falsus, & nunquam ab Apostolo intentus, repugnans aliis apertissimis diuinæ Scripturæ testimoniis: sed debent construi cum illis, prius maior seruiet minori, vt dicto lib. 5. c. 14. ad primum argumentum notauimus.

Sed verior sententia, & responsio est, vt in sensu mystico loquatur Apostolus de prædestinatione ad gratiam, & reprobatione à gratia. quamuis propriè loquendo nulla sit huiusmodi reprobatio, vt c. 1. notatum est, & nomine odij non intelligatur propriè actus odij, quod propriè in Deo non nisi ex peccato oriri potest, vt D. Hier. notauit in illum locum Malachiæ, sed minor dilectio. Vel secundò dicendum, Apostolum non loqui de quibuscumque operibus siue internis, siue externis, sed de operibus externis, & de obseruantia legalium, ob quam Iudæi, quorum errorem ibi Paulus confutabat, asserebant se fuisse à Deo electos ad gratiam Euangelij, & adoptionis filiorum Abrahæ secundùm spiritum. Vel tertiò dicendum cum D. Aug. epistola 106. & lib. 2. de gratia Christi & peccato originali c. 31. Paulum cum ait, *cùm nondum aliquid boni egissent, aut mali*, excludere voluisse non quæcunque opera bona, vel mala, quæ nobis imputantur, non enim excludit peccatum originale, propter quod dicit paruulos fuisse reprobatos, neque excludit merita Christi, quorum intuitu ostendimus lib. præcedēti nos fuisse à Deo prædestinatos, quoniam de vtrisque apertam habemus sententiam eiusdem Apostoli, dicentis: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* sed solùm excludere voluisse opera personalia, vt sit sensus, nullum ex bonis, vel malis meritis personalibus præuisis fuisse à Deo prædestinatum ad gratiam, vel ab ea reprobatum. cum quo stat, aliquos ad gratiam fuisse prædestinatos ex meritis Christi, & aliquos à gratia reprobatos propter peccatum originale.

Hieron. August.

Autoritas verò D. Thomæ nihil ad rem facit, nō enim dicit, quòd Deus non velit reprobo bonum vitæ æternæ, ita quòd efficaciter velit illum excludere à tali fine ante præuisum peccatum, de quo solùm est quæstio. vnde admittimus, Deū aliquos odio habere, esse illos reprobare, & non velle illis bonum vitæ æternæ: sed propter hoc non cogimur dicere, Deum illos odio habuisse ante inspectum peccatum.

Secundò principaliter obiiciunt verba Apostoli in eodem loco dicentis *Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* & humanam audaciam obiurgantis dicendo, *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quare me fecisti sic? Numquid non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam.* quæ obiurgatio nullas vires haberet, si diceremus, Deum ante præuisa nostra opera nullum efficaciter reprobasse. responderi enim posset, ex bono, vel malo vsu liberi nostri arbitrij pendere, quòd supernaturalis Dei prouidētia sortiatur in vno rationem prædestinationis, in alio non. II.

Respondeo primò, me satis lib. 5. c. 14. ostendisse, quomodo illa metaphora luti & figuli, & vasorū in honorem, & contumeliam, quæ nonnulli nō solùm hæretici, sed etiam Catholici multis modis abutuntur, sit iuxta diuinam Scripturam & sanctos Patres Hieronymum, Augustinum, Chrysostomum, & alios prædestinatis, & reprobis applicanda. Nunc autem dico, etiamsi demus, ex bono, vel malo vsu liberi arbitrij creati dari causam, ob quam supernaturalis Dei prouidētia sortiatur rationē, & effectū prædestinationis, aut retineat solùm rationem cōmunis prouidentiæ, nō sequi, obiurgationem illam nullas vires habere, neque argumentum id probare. Deinde dico, totum illum Apostoli discursum supponere peccatum originale, quo supposito Deus, quem vult indurat, non impertiendo auxilium efficax, quo homo conuertatur, & cuius vult miseretur, impertiēdo auxiliū efficax, quo liberetur de massa perditionis. neque vllus contra Deum iustè queri potest: nam qui

libe

liberantur, Dei misericordiam debent laudare, & qui non liberantur, debitum proprium agnoscere, vt sententiam in locis inculcat Augustinus. & per massam luti, ex qua Deus efficit aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam, non intelligitur massa naturæ humanæ nondum peccato vitiata, vt sit sensus, quòd ante præuisum peccatum Deus, sicut fecit alios vasa honoris per prædestinationem, ita fecerit alios vasa contumeliæ per reprobationem. absit, non ita hanc metaphoram luti, & massæ exponunt Sancti Patres: sed per massam intelligunt naturam humanam peccato Adæ vitiatam, & corruptam. ita Ambrosius, Haymo, Primasius, Beda & Anselmus in illum locum
Augustin. ad Rom. 9. & D. Aug. epistola 105. & 106. licèt hęc interpretatio non admodum placeat Theodoro
Beza. Bezæ ad acta colloquij montis Belgardensis p. 1. pag. 164. cùm ait, *nec etiam ignoro, ipsum Augustinũ sæpe per luti massam intelligere humanum genus non solùm, vt iam conditum, sed etiam originis peccato vitiatum, unde nascerentur, quorum misereatur, & quos iustè induret. sed si valet istud, iam vitiasset totum prædestinationem ad iram, quam destinationem ad misericordiam cur autem Apostolus si ita esset, exclamaret: O altitudo diuitiarum,* &c. ex quibus verbis non solùm apparet, applicationem metaphoræ luti, & massæ, & vasorum honoris, & contumeliæ prædestinatis, & reprobis eo modo factam, vt diximus, Deum ante præuisum peccatum Adæ aliquos fecisse vasa honoris efficaciter ad gloriam prædestinando, alios vasa contumeliæ efficaciter à gloria excludendo, esse commentum Bezę à Caluino acceptũ, & contrarium doctrinæ Augustini, & Patrum, sed apparet etiam, argumentum aduersariorum, quo obiiciunt, obiurgationem Pauli nullam vim habere, si demus, Deum nullum efficaciter reprobare, ante præuisum vsum liberi arbitrij, in sensu idẽ esse cum argumento, quod contra Augustinum, & Patres obiicit Beza. Videat igitur Doctor Catholicus, & diligenter attendat, maximè cùm dicat Beza eodem loco, decretum Dei de faciendis ex eadem massa vasis aliis in honorem, aliis in contumeliam antecessisse omnem præuisionem culpæ, & omnem omnino causam, quod dictum falsum esse, & erroneum optimè conuincit Cardin.
Bellarm. Bellarmin. lib. 2. de amissione gratiæ c. 12. quia si Deus propria voluntate sua ante præscientiam peccati fecisset vasa cõtumeliæ, non illa odio haberet, non vellet confringere, non sustineret illa cum tanta patientia, nec sine nota iniquitatis ex massa, quæ nec boni, nec mali aliquid meretetur, videretur posse facere vasa in contumeliam, & tamen non est iniquitas apud Deum.

III. Tertio argumentantur ex finibus prædestinationis, & reprobationis, nam finis prædestinationis est ostensio diuinæ gloriæ per modum misericordiæ in electis, finis autem reprobationis est ostensio diuinæ gloriæ per modum iustitiæ punitiuæ in reprobis, vt satis euidenter in eodem loco Apostolus docet: sed voluntas ostendendi misericordiam in electis præcessit præscientiam boni vsus illorum liberi arbitrij. Ergo & voluntas ostendendi iustitiam vindicatiuam in reprobis præcessit præscientiam mali vsus liberi arbitrij.

Respondeo, argumentum malè consutum esse. Si enim aliquid concluderet, vtique probaret, quòd Deus vellet reprobos punire antequam illos peccantes præuideret, quod impium esset de Deo affirmare, licèt hoc affirment recentes hæretici. non enim Deus prius est vltor, quàm homo peccator, vt Augustinus ait. Dicendum igitur, nõ eodem modo esse à Deo volitum finem, qui est ostensio diuinæ gloriæ per modum misericordiæ, & finem, qui est ostensio diuinæ gloriæ per modum iustitiæ vindicatiuæ. nam primus finis potest esse volitus à Deo non solùm voluntate cõsequente, sed etiam antecedente; at secundus finis non potest esse volitus nisi voluntate consequente: & ideo esto finem primum potuerit velle ante præuisum bonũ vsum liberi arbitrij creati, secũdũ tamẽ velle nõ potuit ante præuisũ illius malũ vsũ.

Quartò obiiciunt testimonium D. Augustini IV.
in epistola 107. ad Vitalem dicentis, *Multi salui nõ* August.
fiunt, non quia ipsi nolunt, sed quia Deus non vult, quod absque vlla caligine monstratur in paruulis. Eandem sententiam habet Augustinus in lib. de bono perseuerant. cap. 12. ad finem. Addunt Caluinus & Beza alia testimonia ex eodem Augustino lib. 1. ad Simpl. q. 2. & lib. 11. de Genesi ad literam c. 10.

Respondeo ad hæc, & alia plura id genus testimonia ex Augustino desumpta, satis superque dictum esse lib. c. 17. vbi fideliter sensum Augustini aperuimus, & quidem tali pacto, vt nullus nisi cõtradicendi studio exstimulatus de illo possit dubitare. Nunc quod attinet ad testimonia allegata, ad primum ex illa epistola 107. ad Vitalem facilè ipsimet arguentes mentem Augustini deprehendissent, si totam illam epistolam legere voluissent, & videre, quo fine, & cui, & ob quam causam Augustinus illam scripserit epistolam. ille enim cui scribebat, erat erroribus Pelagij infectus, & finis, ob quem scripsit, fuit, illum ab huiusmodi erroribus reuocare. Inter alios autem errores Pelagij, quos numero 12. Augustinus recenset in illa epistola, quartus in ordine erat, gratiam Dei non dari, nisi quærentibus, & volentibus, & iuxta meritum nostræ voluntatis. Hunc errorem conuincit ibid. Augustinus, quia videmus, gratiam Dei dari nonnullis, non volentibus, nimirum paruulis, qui voluntatis vsum non habent. Illis igitur datur gratia, non quia illi eam volunt, sed quia Deus vult. & sunt etiam nonnulli, quibus non datur gratia, non quia illi eam nolint, vt sunt alij paruuli, qui decedunt ex hac vita sine Baptismo, qui cùm nondum haberent vsum rationis, & propriæ voluntatis, non potuerunt illam non velle, aut respuere: sed quia Deus non vult, supple illos miraculo in vita seruare impediendo cursum secundarum causarum accelerantium interitum illorum infantium donec Baptismum accipiant. In hoc igitur sensu dicit Augustinus, aliquos non saluari, non quia ipsi nolunt, sed quia Deus non vult, non vt innuat, Deum aliquos sua voluntate ante præuisa illorum peccata efficaciter voluisse non saluare, vt arguentes malè deducunt: sed vt doceat, Deum in gratia conferenda non sequi meritum humanæ voluntatis. Præter quod Augustinus loquitur de paruulis peccato originali infectis, vt patet legenti, vt mirum sit, Doctores in re seria, & graui illis scrutosis vti.

Ad aliud verò testimonium, quod affert Caluinus ex lib. 11. de Genesi ad literam, dico illud testimonium pro confirmando argumentis citatum fuisse, quod ne in specie quidem illum aliquid iuuat. nam Augustinus illo capite, & præcedenti duo proponit, & soluit quæsita, alterum est, cur Deus illos creat,

quos malos futuros esse præuidet: alterum cur cùm possit illorum voluntates malas bona facere, id non efficiat. Ad primum respondet, id Deum facere, quia nouit illorum malitia vti ad bonum, & commodum aliorum, & etiam vt sinat illos liberè operari, quia etiam hoc est aliquid bonum. Ad secundum ait, Deum non omnes voluntates malas in bonas conuertere: quia non vult. cur autem non velit, dicit non esse curiosiùs inquirendum. Secundò ait non facere omnes voluntates malas bonas, quia malis voluntatibus vtitur ad correctionem aliorum: quam responsionem prosequitur etiam c.11. & hæc solùm ibi habet Aug. sed hæc quid faciant ad meritum causæ, de qua controuertitur, nullo modo videre possum, nec ille indicauit.

V. Quintò obiiciunt nobis Calu. & Beza testimonia D. Prosperi lib. 1. de vocatione gentium c. 21. & lib. 2. c. 22. & 25.

Verùm D. Prosper in illis locis versatur in eodem errore confutando, circa quem versatur August. in dicta epistola 107. & eadē argumentatione & eisdem planè verbis Augustini vtitur, & eodem modo est intelligendus absque alia declaratione.

Sextò obiicitur. Beatitudo supernaturalis nulli creaturæ secundùm se consideratæ est debita. Ergo potuit Deus ante præscientiam boni, vel mali vsus liberi arbitrij creati aliquos efficaciter excludere à fine supernaturali æternæ gloriæ absque eo, quòd alicui iniuriam irrogaret. & sic euertitur est fundamentum nostræ sententiæ.

Respondetur, licèt beatitudo supernaturalis non sit nobis debita non præsupposito ordine supernaturalis prouidentiæ, quo creatura rationalis est in illum finem ordinata: tamen supposito tali ordine, qui reuera supponendus est, illa est nobis debita, aliàs non esset pœna illa priuati. vnde absque nostra culpa non potest Deus velle nos ab illa efficaciter excludere, quia talis exclusio pœna est, & damnatio. & vt Augustinus ait epistola 106. *Si Deus quemquam innocentem, & nullo peccato obnoxium damnare creditur, alienus ab iniquitate non creditur.*

CAPVT V.

Quo fine peccata à Deo fieri permittantur.

I. ETsi libro 5. c. 9. ad finem multas causas recensuimus, ob quas permittit Deus peccatum esse in mundo, non tamen disputauimus ibidem de fine potissimo & per se sufficienti istius permissionis, qui finis est impræsentiarum diligenter inuestigandus: quia scire huiusmodi finem maximè confert ad intelligentiam dicendorum in sequentibus de causis, & effectibus reprobationis. Supponimus autem ex dictis eodem loco, peccata nō euenire à casu in mundo, & præter Dei prouidentiam, sed ipsa quoque certissimæ Dei prouidentiæ
Augustin. suo modo esse subiecta, sicut docent Aug. in Enchir. c. 95. & seq. Theologique omnes post Magi-
D. Thom. strum in 2. d. 19. & 46. & post D. Th. 3. contra gēt.
Alex. Alens. c. 71. & Alex. Alens. 1. p. q. 46. memb. 4. a. 1. nō quòd ipsum peccatum effectus sit diuinæ prouidentiæ: sed quia prouidentia circa illud versatur tanquam circa obiectum, vel permittendo fieri, vel impediendo, ne fiat, vel factum ordinando in aliquem bonum finem. & quoniam prouidentia est ratio ordinis rerum in finem, oportet permissionem peccati per diuinam prouidentiam in aliquem bonum finem fuisse ordinatam, & de hoc fine est ista quæstio, maximè de fine magis principali, & per se sufficienti.

Circa illud quæsitum est quædam opinio asse- II.
rens, potissimum finem, & per se sufficientem huius permissionis esse ostensionem diuinæ iustitiæ in reprobis, & maioris misericordiæ in electis, contenditque illius autor esse expressam sententiam D. Thomæ, & Caietani, & communem omnium Thomistarum ex eo, quòd D. Thom. dixerit, Deum aliquos prædestinasse, aliquos reprobasse, vt ostenderetur diuina bonitas per modum misericordiæ in electis, & per modum iustitiæ in reprobis, istis parcendo, illos puniendo.

Hanc opinionem probat primò autoritate D. Pauli ad Roman. c. 9. dicentis, *quòd si Deus volens ostendere iram suam, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* ex quibus verbis apparet, permissionem peccati ordinari ad ostensionem diuinæ misericordiæ in electis, & diuinæ iustitiæ in reprobos, & cùm diuina Scriptura, præcipuè D. Paulus hanc causam assignet, colligitur, illam esse causam potissimam, & per se sufficientem. quemadmodum D. Thom. 3. part. quæst. 1. a. 3. D. Thom.
colligit, potissimam causam Dominicæ incarnationis fuisse redemptionem generis humani: quia diuina Scriptura hanc causam illius assignat.

Secundò probat eandem sententiam autoritate lib. Prouerbior. cap. 16. vbi ait, quòd *vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Deus verò non alia ratione potest impium creare ad diem malum, nisi ex intentione & fine ostendendi in eo suam iustitiam, sicut illū locum explicant Haymo, Lyranus, & Rodul- Lyranus.
phus.

Tertiò, quia ostensio diuinæ iustitiæ est finis vniuersalissimus permissionis peccati, sub se continens alios fines particulares. Ergo est finis potissimus: nam finis vniuersalis est potissimus, sicut finis victoriæ, quia est vniuersalis totius exercitus, est etiam finis, quem omnes milites intendunt.

Quartò, quia omnes concedunt, ostensionem diuinæ iustitiæ esse finem permissionis peccati. Ergo est finis potissimus, & magis principalis. Probatur sequela, quia aliter sequeretur, Dei gloriam ordinari ad nos, tanquam finem potissimum, quod est absurdum.

Hæc tamen opinio nec est D. Thomæ, nec Caie- III.
tani, nec communis Thomistarum, nec D. August. nec in se vera, sed ob hoc potissimùm excogitata: quia illius autor omnibus viribus nititur defendere, & suadere, quòd Deus ante præscientiam vsus liberi arbitrij, & cuiuscunque peccati, etiam originalis omnes reprobos efficaciter excludit à fine supernaturali. quod falsum esse, satis, vt puto, capitibus duobus præcedentibus, & lib. 5. tota cōtrouersia tertia ostendimus: & nititur etiam persuadere, quòd permissio peccati sit primus effectus huius voluntatis efficacis excludendi reprobos à regno gloriæ, quam voluntatem ipse vocat reprobationem, quod etiam falsum esse infrà c. 15. monstrabitur. Ex his autem bene sequitur, quòd ostensio diuinæ iustitiæ sit præcipuus finis talis permissionis.

Quòd igitur non sit in se vera, probatur argumento alias tacto, quia qui vult aliquid, vt finem

potissimum, & principaliter intentum voluntate efficaci per aliquod medium, inter quod, & ipsum finem alia media necessariò intercedunt, saltem virtualiter, & interpretatiuè dicitur velle etiam alia media: qui namque renouando columnam vult diruere tectum, necessariò vult diruere etiam parietes, quibus tectum sustinetur: sed Deus secundùm hanc opinionem vult efficaciter hunc finem, qui est ostensio iustitiæ vindicatiuæ per hoc medium, quod est permissio peccati, & inter hoc medium, & hunc finem necesse est intercedere alia media, nempe patrationem ipsius peccati, nam per solam permissionem, si peccatum de facto minimè patraretur, Deus nunquam illum finem assequeretur. Ergo si Deus ob hunc finem potissimum permittit peccata, vt ostendat in reprobis suam iustitiam punitiuam, sequitur, illum saltem virtualiter, & interpretatiuè velle patrationem peccati.

IV. Declaro alio modo eandem rationem. Vel Deus peccata permittit hac intentione, vt fiant; vel quia præuidet futura per nostrum liberum arbitrium, si duntaxat illa permittere velit: vel quia præuidet futura ex necessitate: vel non præuidens esse futura. Quartum dici non potest, quia hoc esset ponere in Deo ignorantiam, & derogare perfectioni diuinæ prouidentiæ. Nec dicendum est tertium, quia peccata, quæ ex necessitate euenirent, non essent peccata. neque dici potest secundum, quia autor huius opinionis non admittit scientiam futurorum conditionatorum, sed illam impugnat. Ergo oportet illum dicere primum, quòd Deus permittat peccata ex intentione, vt fiant.

Dicetur. Deum cognoscere, quòd si permittat peccatum, illud infallibiliter eueniet, non quòd cognoscat futura conditionata, sed quia cognouit decretum suum, quo ab æterno prædefiniuit actum, cui annexum est peccatum, non quoad moralem eius malitiam, sed quoad naturalem entitatem actus. Verùm hæc responsio non subsistit. nam vel talis actus prædefinitus habet necessariò, & inseparabiliter adiunctam malitiam: vel illa sequitur eum ex accidenti. Si dicatur primum, quomodo fingi potest, Deum prædefinire efficaciter, & antecedenter ad præscientiam nostri consensus, vt fiat actus, cui naturaliter, & inseparabiliter est annexa moralis malitia, & non velle ipsam malitiam, & si hoc non concedimus hæretico, cur concedemus Catholico? Caluinus enim non dicit, moralem malitiam esse à Deo volitam, & intentam, sed solùm esse volitum actum, cui inseparabiliter annexa est malitia, vt aliàs dictum est. Si autem dicatur secundum, iam ex huiusmodi permissione non potest præuideri peccatum certò, & infallibiliter esse futurum.

V. Sed dicimus ex Caietano, Deum non permittere peccatum vt illud puniat, sed permittere illud, & punire, vt ostendat suam diuinam iustitiam: quia neque permissio peccati, neque illius punitio secundùm se appetibilis est, neque secundùm se potest habere rationem finis. Verùm hæc responsio est verborum ludus: quia nihil aliud est, ostendere iustitiam punitiuam, nisi eos punire, qui iustè puniri debent, & merentur, & punire peccata, quæ iustè puniri debent, est ostendere iustitiam punitiuam. quid enim est aliud, ipsam iustitiam punitiuam ostendere? quare si punitio peccati de se appetibilis non est, neque etiam ostensio iustitiæ punitiuæ de se appetibilis est. & si ista appetibilis est, cur non etiam illa, cum sint vna & eadem res? quod etiam ait, permissionem peccati non esse quid de se bonum, & appetibile, est dictum manifestè repugnans doctrinæ D. Augustini in Enchiridio cap. 95. & clarius c. 96. vbi ita ait, *Nec dubitandum est, Deum facere bene etiam sinendo fieri quæcunque fiunt male: non enim hoc nisi iusto iudicio sinit. & profectò bonum est omne, quod iustum est. quamuis ergo ea, quæ mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona, tamen vt non solùm sint bona, sed etiam mala, bonum est: nam nisi esset hoc bonum, vt essent mala, nullo modo esse sinerentur ab omnipotente bono, cui procul dubio quàm facile est, quod vult, facere, tam facile est, quod non vult, esse non sinere.* & lib. 11. de Genesi ad litteram c. 9. reddit rationem, cur Deus creet, quos præuidet futuros malos, & ait, hoc facere, vt relinquat eis liberum arbitrium, quo quidquid etiam culpabiliter eligunt, cum inueniant de se laudabiliter operantem: & Deum melius iudicare permittere mala, vt de malis bona faciat, quàm non permittere, res est apud Augustinum vulgatissima, & protrita. Rursus punitionem peccati supposita culpa non esse quid de se bonum, & appetibile, falsum est, sicut falsum est, actum iustitiæ punitiuæ non esse de se laudabilem, & bonum, & appetibilem. Quare etiamsi Caietanus hoc diceret, rem manifestè falsam affirmaret. — August.

Addo, id quod intrinsecè pertinet ad rationem diuinæ prouidentiæ, non potest non esse de se bonum, & appetibile: sed permittere creaturam liberè suos motus exercere etiam circa assecutionem sui finis, pertinet ad intrinsecam rationem diuinæ prouidentiæ. Ergo. Sed idem est permittere peccata, quod relinquere creaturam liberè operari, non tenendo per auxilium efficax, vt statim dicemus, & suprà etiam dictum est. Quomodo ergo negari potest, quòd permittere peccata non sit aliquid de se bonum? Dicent, punitionem peccati non esse quid de se bonum & appetibile, quia non est appetibilis nisi supposito peccato. Sed hoc nihil refert: nam & ostensio diuinæ iustitiæ non est de se appetibilis, nisi supposito peccato, & tamen non potest negari, illam non esse aliquid de se bonum.

Dicendum igitur est primò, ostensionem diuinæ iustitiæ esse finem permissionis peccati. nam ad hunc etiam finem Deus permissionem peccati ordinauit. hanc assertionem probant argumenta, quibus probatur prima opinio. VI.

Secundò dico, ostensionem diuinæ iustitiæ non potuisse esse potissimum, & per se sufficientem finem eiusdem permissionis, ita vt si nullus fuisset alius finis, nihilominus propter hunc solum Deus peccatum permisisset. hanc assertionem defendere debent illi omnes, qui defendunt, omnes homines voluntate antecedente fuisse à Deo ordinatos in finem supernaturalem, & Deum ante præuisum peccatum nullum efficaciter excludere voluisse à gloriæ regno. Illam ex professo defendunt Ludouicus Molina 1. part. q. 25. art. 5. Vasquez disp. 95. cap. 4. & disp. 107. cap. 3. Trigosius quæst. 18. art. 8. dub. 5. conclus. 3. & art. 10. dub. 4. conclus. 1. & ante illos Caietan. dicta quæst. 23. art. 5. ibi namque proposita quæstione, cur ad prouidentiam rerum defectibilium spectet permittere aliquos deficere à fine, ita eam soluit dicens, *Et si quæras fundamentum huius promissæ, scito, quòd est summa dispositio rerum prouisarum. ex hoc enim quòd prouidentia summè disponit, defectibilia suis viribus derelinquit, & sic eueniunt defectus.* Hæc ille. & eadem est mens D. Thomæ ibid. vt optimè ille Caieta- — Molina. Vasquez. Trigosius. Caietan.

Caietanus deducit. & infrà art. 5. §. *Ad quartum vt bene intelligatur*, ait, *& ideo decepti sunt* (videlicet aduersarij) *quoniam, vt in litera expressè dicitur, permissionis malorum conseruatio diuersorum est causa, & ex malo culpæ appetendo suauis dispositio creaturarum rationalium & hominum manifestè est causa permissionis peccatorum, dum homines quidem relinquuntur in manu consilij sui proprij.* & suprà q. 22. art. 2. proposito hoc eodem quæsito, cur Deus permittat malum culpæ ad perfectionem vniuersi, respondet, ideo permitti ipsum malum culpæ, quia ex malo culpæ occasionata sunt multa bona, quæ spectant ad perfectionem vniuersi, vt ostensio diuinæ iustitiæ, & patientia Martyrum, & vnio hypostatica. deinde subiungit, *Subest etiam naturalis ratio, cur malum culpæ permissum fuerit, scilicet suauis rerum dispositio, potentia namque peccandi ab vniuerso subtrahi non potuit, sine illius maxima iactura in amissione omnium creaturarum intellectualium, vt alibi patet. Actus autem peccati ab huiusmodi potentia progredientis quamuis prohiberi, id est, non permitti potuisset, suauis tamen dispositio liberi arbitrij creati hoc non exigit, sed magis vt sua vi seipsum agat: & quoniam ad diuinam prouidentiam spectat disponere omnia suauiter, sapientissimè elegit Deus permissionem malorum culpæ.* hæc ille.

Et quamuis ibidem, & dicta q. 23. art. 5. alias etiam assignet causas, & alios fines eiusdem permissionis, nimirum ostensionem diuinæ iustitiæ, & virtutes Martyrum, &c. isti tamen non poterunt esse fines primò, & per se intenti: quia non sunt intenti nisi aliquo alio præsupposito, ex quo sunt occasionati, videlicet præsupposito peccato, vt idemmet fatetur dicto art. 1. §. *ad vltimum dicitur negando assumptum.* vbi dicit, quòd iustitia punitiua est de genere bonorum, quæ non sunt per se primò intenta. Legantur illius verba. Suauis autem dispositio vniuersi, quæ ab illo subtrahi non potest sine magna illius iactura in amissione omnium creaturarum intellectualium, est de genere bonorum, quæ sunt per se primò intenta, & non ex aliquo præsupposito, aut ex aliquo non intento occasionata. & ideo ex Caietani sententia finis per se primò intentus in permissione peccatorũ, est suauis dispositio vniuersi, secundùm quam oportet creaturam rationalem sinere, vt sua vi seipsam agat. Et hanc rationem

Augustin. assignat etiam Augustinus lib. 11. de Genesi ad literam c. 9. vt dictum est. Et licet dicat idem Caietanus dicto art. 5. quòd dato, quòd reprobatio quoad punitionem esset mala sine demerito, tamen quoad permissionem demeriti etiamsi nulla esset causa, nisi relucentia diuinæ iustitiæ, mala non est, quoniam permissio ipsa nihil adimit cadenti de iis, quæ sibi debentur, sed tantùm gratuitum negat amorem Dei ad tenendum ne cadat, vnde cùm permissio secundùm se non sit mala, & relucentia diuinæ bonitatis in iustitia punitiua sit magnum bonum, si ad nihil aliud permissio ordinaretur, adhuc bona esset. Non tamen dicit, quod relucentia diuinæ bonitatis per modum iustitiæ punitiuæ fuerit finis præcipuus, & potissimus talis permissionis à Deo intentus, maximè ante præuisum peccatum, sicut dicit autor primæ opinionis, immo expressè dicit, talem finem non fuisse de facto intentum, nisi supposito peccato, vt in dicto §. *ad vltimum dicitur negando*, &c. apparet. quod volui admonere, ne quis videns, autores primæ opinionis Caietanũ in suas copias confidenter traducere, suspicetur, illam fuisse mentem tam profundi solidique Doctoris.

Iam modò ex fundamento ab ipso Caietano VII. proximè insinuato probatur ipsa assertio. Relucentia diuinæ iustitiæ punitiuæ in reproborum punitione non potest esse finis per se primò intentus, & volitus voluntate antecedenti, sed solùm per se secundariò, & supposito peccato, & voluntate consequenti, vt Caietanus ibid. ait, & lib. 5. c. 12. ex D. Thom. & aliis ostendimus: sed permissio peccati est volita voluntate antecedenti, & ante præuisum peccatum. Ergo relucentia iustitiæ punitiuæ non potuit esse finis potissimus, & per se primò intentus permissionis peccati. Minor propositio probatur quoad primam partem, quia quod de se spectat ad suauem dispositionem vniuersi, est à Deo volitum voluntate antecedenti: at permissio peccati de se spectat ad suauem dispositionem vniuersi. quoad secundam autem partem est de se euidens, quia prius est permittere aliquid fieri, quàm illud factum esse.

Confirmatur ratio, quia licet ostensio diuinæ iustitiæ punitiuæ sit aliquis finis huius permissionis, & dato quòd Deus vtendo iure supremi dominij, quod habet in creaturam, posset ad hunc solum finem peccata permittere, id tamen videretur repugnare summæ illius bonitati, & charitati, qua omnes creaturas diligit. quis namque solo naturali lumine doctus de Deo cogitare, & existimare audeat, quòd reputaret in homine dignissimum vituperatione, vt nimirum princeps ea potissimum ratione peccata permitteret, vt posset punire, cùm illa posset, si vellet, impedire?

Scio nonnullos respondere, absimilem esse, & longè diuersam rationem de Principe terreno, ac de Deo. nam respublica humana non ordinatur per se ad principem humanum, & ad eius gloriam manifestandam, sed potiùs è contra, verùm respublica humana ordinatur per se in Deum tanquam vltimum finem, & ad illius gloriam manifestandam. Verùm illud refugium parum illos iuuat, licèt enim omnes creaturæ ordinentur in Deum, tanquam in vltimum finem, & ad eius gloriam manifestandam, vt diuina eloquia passim testantur, non tamen ita ordinantur in Deum, vt ouis in leonem, lepus in lupum, vt ab eo lanientur, vorentur, consumantur, & miserè perdantur, sed potiùs vt ab illo pascantur, vegetentur, fruantur, viuántque optimam, & felicissimã vitam, & omnibus bonis repleantur, nisi ob illarum malitiam talibus bonis cõtingat illas iustè priuari. Sanè hoc pacto manifestatur Dei gloria in creaturis iuxta primariam illius intentionem, ac præcipuam voluntatem, vt Chrysostomus ait hom. 1. in epist. ad Ephes. ob hanc causam inquit Isaias cap. 30. *Expectat Dominus, vt misereatur vestri, & ideo exaltabitur parcens vobis.* non vos puniens (intelligas primò & principaliter) ob hanc inquam causam nos expectat cum tanta patientia, fert cum tanta longanimitate, recipit cũ tanta hilaritate, parcit cum tanta clementia, & celeritate, fouet cũ tanta charitate, & omnes peccatores vocat cum tanta sollicitudine ad pœnitentiam, quia gloriam suam vehementer cupit in nobis ostendere, parcendo, non puniendo, & diuitias gloriæ suæ largiendo, nõ rapiendo, & omnipotentiã suam ferendo bona, non feriendo & occidendo, vt Ecclesia nos edocet in quadam collecta dicens, *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas.* hoc modo nos docent de Deo, & de eius filiis in humana republica moderanda diuinæ Scripturæ, & sancti Patres philosophari. An non Augustini frequentissimum est dictum, quòd non permitteret Chrysost.

Deus,

Deus, qui summè bonus est, mala esse in mundo, nisi etiam vsqueadeo potens esset, ac sapiens, vt nosset de malis bona facere? Vnde quod respondentes subiungunt, ad gubernatores particulares spectare, omnia mala, si possunt, impedire, non autem ad Deum, qui gubernator vniuersalis est, non ob hoc solùm veritatem habet, quòd Deus sit gubernator vniuersalis, illi autem particulares, quid enim referret? Sed ob hoc, quòd gubernator vniuersalis scit ex malis bona elicere, & potest elicere, & de facto elicit, vt Augustinus ait: particulares verò gubernatores nullum malum permittere debent, quia ex malo bonum elicere nec sciunt, nec possunt, saltem de malo culpæ loquendo.

VIII. Sed quæres, & quisnam igitur fuit potissimus, & per se sufficiens finis, & primò intentus talis permissionis, si ille non fuit ostensio diuinæ iustitiæ punitiuæ?

Respondeo, etiamsi illum finem nesciremus, sufficeret ostendere ex diuina Scriptura, & ex D. Augustino & D. Thom. & aliis Doctoribus & per euidentem rationē Theologicā, huiusmodi finem esse non posse ostensionē iustitiæ punitiuæ. Deinde dico finem præcipuum, & per se primò intentum talis permissionis duplicem fuisse, alterum suauem dispositionem, & gubernationē omnium rerum: alterum ostensionem diuinæ gloriæ per modum misericordiæ in electis. primū finem assignat D. August. lib. 3 de libero arbitrio c. 5. & lib. (August.) 11 de Genesi ad literam cap. 9. Caietanus, D. Thomas (D. Thom.) proximè citati. sicut enim in creatione rerum maximè elucet diuina omnipotentia, & sapientia, & bonitas, ita etiam in creaturarum suaui dispositione, & gubernatione: Suauis igitur gubernatio est finis proximus talis permissionis, & ostensio diuinæ sapientiæ, & bonitatis, & omnipotentiæ in eadem suaui dispositione & gubernatione est finis vltimus. posteriorem etiam finem (Augustin.) assignat idem Augustinus lib. 1. ad Simplic. q. 2. & lib. 4. cōtra Iulian. c. 8. immo D. Paulus ad Rom. 9. cùm ait, *Quid, si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Quæ verba satis indicant, non fuisse æquè primò, & principaliter à Deo intentam ostensionem diuinæ gloriæ per modum misericordiæ in electis, & per modum iustitiæ vindicatiuæ in reprobis, id namque etsi nonnulli dicant, minimè verum esse conuincitur ex eo, quoniam Apostolus dicit sufferentiam, qua Deus sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, & voluntatem, qua voluit ostendere in eis iram suam, & potentiam, fuisse à Deo ordinatam ad vlteriorem finem, qui fuit ostendere diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Eodem modo exponit Augustinus, quid sit, Deum facere homines vasa contumeliæ, dicens, hoc esse homines propria voluntate malos factos ordinare in bonum electorum, qui sunt vasa gloriæ, vt per vasa contumeliæ mundentur à sordibus peccatorum: sicut in magna domo vasa contumeliæ, quæ sunt vasa fictilia, vt lagenæ, lebetes, ollæ, & similia ordinata sunt ad emundanda vasa aurea, & argentea.

Præter hos fines sunt etiam alij non per se primò intenti, & voliti voluntate antecedenti, sed solùm supposito ipso peccato, & isti sunt ostensio diuinæ gloriæ per modum iustitiæ punitiuæ in reprobis, & perfectio vniuersi, quod ex occasione peccati ingentissima bona obtinuit. inter quæ summum bonum fuit bonum vnionis hypostaticæ, quod secundùm veriorem sententiam D. Thomæ fundatam in diuina Scriptura, & sanctis Patribus, non fuisset in mundo, non existente peccato. Alios plures fines recensuimus lib. 5. cap. 9. ad finem, de quibus videri possunt D. Ioannes Damascenus lib. 2. de fide cap. 29. Molina, Vasquez & Trigosius locis citatis. (Damasc.)

Ad argumenta verò primæ opinionis adducta IX. in principio patet responsio, nam primum, & secundum probant, ostensionem diuinæ iustitiæ esse finem permissionis peccati: sed non probant, esse finem præcipuum, & potissimum.

Ad tertium verò negandum est, hunc esse finem vniuersalissimum permissionis peccati. Ad quartum neganda est consequentia, & ad probationem negatur sequela, quòd sequeretur Dei gloriam ordinari in nos tanquam in finem vltimum. neque id probatur. benè verum est, Dei gloriam, sicut etiam potentiam, & sapientiam, & bonitatem ordinari in nos sicut in finem proximum, & cum hoc stat, nos, & omnia nostra ordinari ad Dei gloriam sicut in finem vltimum: causa enim superior benè ordinatur ad inferiorem, vt illam foueat, & perficiat, non è contra.

CAPVT VI.

Controuersia secunda proponitur de causis Reprobationis, & dubia circa illam emergentia recensentur.

PRæsentem controuersiam nonnullis Theolo- I. gis visum est magna ex parte esse potius de nomine, aut de modo loquendi, quàm de reipsa, & illius cardinem circa quē potissimùm illa voluitur, esse an admittenda sit distinctio illa de duplici reprobatione, altera negatiua, altera positiua. Nā si detur solummodo reprobatio positiua, conuenit apud Catholicos illius dari causam, etiam quoad integrum effectum, ex parte reprobi. Si autem admittamus præter positiuam dari etiam reprobationem negatiuam, & dicamus, primum illius effectum esse permissionem primam peccati, cuius multi dicunt non posse assignari causam ex parte reprobi, videtur etiam conuenire inter Doctores, eiusdem reprobationis non posse assignari causam ex parte reprobi, quoad integrum illius effectum. Ob hanc igitur causam dicunt nonnulli, totam controuersiam esse de modo loquendi. An scilicet conuenientiùs loquantur, qui præter reprobationem positiuam admittentes etiam negatiuam dicunt, non dari causam reprobationis ex parte reprobi, quoad totum, & integrum illius effectum: vel illi, qui nullā aliam admittentes, præter reprobationem positiuā, dicunt, dari reprobationis causam ex parte reprobi, etiam quoad totalem, & integrū illius effectū. Et licet mea opinione propriè, & stricto modo loquendo, nulla sit reprobatio negatiua, vt suprà in ipsius reprobationis quidditate explicanda satis, ni fallor, apparenter ostensum est, tamen quia loquendum est, vt plurimi, hanc controuersiam sic discutiemus, ac si daretur non solùm reprobatio positiua, sed etiam negatiua, cuius duo præcipui effectus communiter assignantur à Theologis, alter, qui est permissio lapsus in culpam, alter, qui est permissio, vt quis obduretur in peccato vsque ad terminum vitæ. & vt ea, quæ præcipuè controuertuntur à Theologis, ordinatè percurramus, tria præcipua dubia erunt hic à nobis discutienda. Primum, an primæ permissionis, qua quis permittitur labi in peccatum, propter quod ille damnatur, possit assignari aliqua causa ex parte reprobi.

Secundum, an obdurationis, qua quis permittitur à Deo obdurari in peccato vsque ad mortem, detur similiter aliqua causa ex parte reprobi. Tertium, an reprobationis positiuæ sit assignabilis causa ex parte reprobi, & quænam illa sit.

II. Igitur circa primum dubium, vt status difficultatis intelligatur, supponendum est primò, ad permissionem propriè dictam tria requiri, primò vt peccatum prænideatur futurum nisi impediatur. Secundò vt possit impediri. Tertiò vt qui prænidet futurum, & potest impedire, si velit, nolit tamen illud impedire, siue per actum positiuæ nolitionis, siue etiam per suspensionem, & negationem cuiuis actus: vt cùm quis aduertit, peccatum secuturum, nisi illud impediat, neque vult non impedire, neque habet actum contrarium, sed manet suspensus, hoc enim modo dicitur etiam permissio peccati interpretatiuè saltem volita, & imputatur ad culpam, si is, qui poterat, & debebat impedire, non impediuit, vt dicunt Doctores post D. Thomam 1. 2. q. 6. Vt ergo Deus dicatur peccata permittere, necesse est, vt cognoscat, illa esse futura, si non impediat, & vt possit impedire, & tamen nolit, & hoc est, Deum permittere peccata, quia cùm prænideat, hominem cum auxiliis sufficientibus, quibus posset vitare peccata, si vellet, nihilominus pro sua libertate de facto lapsurum, nisi per auxilium efficax illum præueniat, & forti manu teneat, non vult auxilium efficax præbere, neque forti manu illum tenere, sed sinit causam defectibilem pro sua libertate deficere, quæ tamen posset, si vellet, non deficere, habens auxilia sufficientia, quibus posset stare, & ideo non potest illius effectus Deo imputari, quia Deus dedit illi auxilia sufficientia ad standum, & creatura etiam sine auxilio efficaci nullam habet labendi necessitatem, alioquin omnia mala, quæ fiunt in mundo, oporteret Deo imputare, & teneretur Deus, omnia mala impedire, cùm posset, si vellet, quod falsum est, quia sic euerteretur rerum ordo, secundùm quem oportet sinere omnia modis vnicuique conuenientibus operari.

Est autem quæstio præsentis dubij de prima permissione, qua quis permittitur primò labi in peccatum: nam de permissione, qua aliquis lapsus in peccatum permittitur labi in alia peccata, non est quæstio, an talis permissionis possit assignari causa ex parte reprobi, cùm certum sit non solùm ex Patribus, sed etiam ex diuina Scriptura, Deum permittere hominem labi in nonnulla peccata in pœnam impœnitentiæ, & aliorum peccatorum præcedentium, vt dubio sequenti dicemus. vnde tota difficultas versatur circa primam permissionem peccati, qua scilicet Deus permittit, hominem labi in primum peccatum, an illius detur causa ex parte creaturæ, & non est quæstio de permissione lapsus in primum peccatum simpliciter, quod est peccatum originale: quia constat talis permissionis causam fuisse peccatum Adami, quatenus erat peccatum stirpis, & radicis totius generis humani, ex quo deriuat, vt omnis, qui nascitur ex huiusmodi radice per viam ordinariam, habeat necessitatem contrahendi peccatum originale. Sed tota quæstio restringitur ad primum peccatum, in quod labitur homo in Dei gratia, atque amicitia constitutus, an permissionis illius primi peccati detur causa ex parte creaturæ.

III. Putant nonnulli facilem esse quæstionem hanc, & illius solutionem, de quorum numero videtur esse Vasquez 1. part. disp. 95. cap. 4. aiunt namque, esse rem de se manifestam, quòd talis permissio in solam Dei voluntatem reducenda sit. Nam Deus optimè videt, quòd auxilium diuinæ gratiæ possit efficaciter tenere hominem, ne labatur in peccata oblata eidem homini quacunque tentatione, & occasione peccati, & videt, quòd si illud auxilium non esset efficax, posset illi præbere aliud, quod sit efficax vsque in infinitum, non enim desunt Deo infiniti modi, quibus potest, si vult hominem de facto tenere, ne cadat, oblata illi quacunque etiam grauissima tentatione. Quare quòd Deus de facto nolit dare homini auxilium efficax, ne cadat, quod posset dare, si vellet, id non potest in aliam causam referri, nisi in solam diuinam voluntatem, quia id Deo non placet, quis enim dicet, causam, cur Deus noluerit tenere Adam, ne laberetur, fuisse aliam nisi quia noluit? Vasquez.

Confirmant hanc sententiam, quia si posset assignari aliqua causa talis permissionis ex parte creaturæ, illa nulla alia esse posset, nisi aliquod peccatum, in cuius pœnam Deus denegaret auxilium efficax ad standum: sed hoc minimè dici potest, quia illud peccatum conciperetur ante primam permissionem, sed ante primam peccati permissionem nullum potest concipi peccatum, cùm prior sit permissio peccati, quàm ipsum peccatum. Nulla igitur potest assignari causa talis permissionis ex parte ipsius creaturæ.

Mihi autem solutio huius difficultatis cum IV. primis grauis semper visa est. nam, vt omnes Doctores vnanimi consensu fatentur, Deus hominem semel iustificatum non deserit, nisi prius homo deserat Deum. ita docent Augustinus lib. 2. de Augustin. peccatorum meritis, & remissione cap. 17. & ad articulos sibi falsò impositos ad 7. & 15. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 13. D. Prosper de Fulgent. Prosper. vocatione Gentium cap. 12. & 19. & 26. & ad Capitula Gallorum ad 7. & Concil. Tridentinum Concil. sess. 6. de Iustificat. cap. 11. vbi ait: *Deus namque* Triden. *sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* & cap. 13. loquens de dono perseuerantiæ inquit, *Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cæpit opus bonum, ita perficiet operans velle, & perficere.* Neque loquitur Concilium de sola gratia habituali, vt nonnulli arbitrantur, sed etiam, & multo magis de gratia auxilij actualis, quo homo adiuuatur ad mandata Dei implenda, & perseuerandum in gratia vsque in finem. Neque loquitur de solo auxilio sufficienti, non autem efficaci, vt alij nituntur glossare; quia loquendo de auxilio sufficienti, nullus dicit, hominem destitui à Deo tali auxilio, etiamsi ille Deum deserat, donec est in cursu huius viæ constitutus. & quamuis dicat idem Vasquez disput. 97. cap. 6. quod Augu- Vasquez. stinus, & Prosper, & Fulgentius illius discipuli senserunt, hominem aliquando destitui auxilijs etiam sufficientibus in pœnam præcedentium peccatorum, quod tamen verum non est, nihilominus quidquid esset de illorum opinione, iam modò habemus definitionem Concilij Tridentini, quæ non potest glossari, vt loquatur de auxilio sufficienti, non autem efficaci, quia, vt dixi modò, nullus audet dicere, Deum deserere hominem auxilio sufficienti quandiu est in via, etiamsi homo deserat Deum per peccatum.

Neque videtur valida responsio, quam adhibet dicendo, non fuisse mentem Concilij definire, vtrùm si nos priùs deseramus Deum, ille quoque nos deserat, fortasse

fortasse ne videretur definire contra doctrinam D. Augustini, sed solùm voluisse definire, quòd Deus non priùs hominem deserit, nisi homo deserat Deum. nam siue Concilium hoc solum posterius definiat, siue etiam illud primum, nihil refert. Sufficit enim, quòd definiat, hominem non deseri, nisi priùs deserat Deum, & quòd pro certo supponat, nullum, quamdiu est in hac vita destitui à Deo auxiliis sufficientibus. Et licèt idem autor tandem respondeat, Concilium loqui de auxilio diuinæ gratiæ adiuuantis, non autem de auxilio gratiæ præuenientis, quod habere non est in hominis potestate. Neque hæc responsio difficultatem tollit, quia si Deus nos non deserit efficaci auxilio gratiæ cooperantis, & adiuuantis, nisi priùs ille deseratur à nobis, multo minus deseret nos auxilio efficaci gratiæ præuenientis. nam qui non denegat posterius, non denegat prius, quando posterius sine priori subsistere non potest: gratia autem cooperans, & adiuuans gratiam operantem, & excitantem necessariò supponit. Deinde præsens difficultas potissimum videtur versari circa gratiam adiuuantem, qua Deus hominem adiuuat, & tenet ne labatur: sed quòd Deus non adiuuet hominem, ne labatur, datur causa ex parte hominis, id namque manifestè videtur innuere diuina Scriptura in lib. Ecclesiastici cap. 15. cùm ait, *ne dicas, ille me implanauit, ne dicas, per Deum abest, quæ enim odit, ne feceris.* & Oseæ cap. 13. *Perditio tua ex te Israel, tantùm in me auxilium tuum.* Id etiam innuunt exhortationes, & terrores, quibus nos Deus hortatur ad bonum, & terret à peccato, signa enim sunt, & indicia manifesta, quòd diuinum auxilium ad permanendum, & perseuerandum in Dei amicitia nunquam nobis defuturum est, nisi nos primi Deum relinquamus. Id conceptis verbis expressit D. Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 17. dicens *quòd homines non adiuuantur à Deo, eidem causa est in ipsis, non in Deo.* Eadem ferè habet verba D. Prosper lib. 2. de vocatione Gentium cap. 26. dicens, *Homo habet de sua mutabilitate si deficit, de gratia opitulatione si proficit, quæ opitulatio per innumeros modos siue occultos siue manifestos omnibus adhibetur: & quòd à multis refutatur, ipsorum est nequitiæ.* & clarius suprà cap. 12. *Certissime* (inquit) *tenemus, nullum fidelium à Deo non discedentem relinqui, neque enim quemquam ruinam esse ex diuina constitutione dispositam.* quæ verba habet etiam ad Capitula Gallorum ad tertium, & septimum & D. Anselm in lib. de causa Angeli cap. 3. *Ista* (inquit) *est causa, quare Diabolo non concedit gratiam Deus, quia ipse non voluit accipere, nec paratus fuit.* quod non intelligitur de gratia gratum faciente, quia secundùm communem opinionem ille habuit gratiam gratum facientem, neque de auxilio gratiæ sufficientis, quia nec ille, nec Adam in statu innocentiæ fuit hoc auxilio destitutus, alioquin illorum peccatum Deo foret tribuendum, vt ait Augustinus de Corrept. & gratia cap. 11. *Quid si hoc adiutorium vel homini, vel Angelo quando primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino adiutorio posset manere, si vellet, non vtique sua culpa cecidissent: adiutorium quippe defuisset sine quo manere non possent.* vnde illa verba necessariò videntur intelligenda de gratia auxilij efficacis.

August. Prosper. Anselm.

CAPVT VII.

Alia quorundam opinio circa primum dubium propositum refertur, & reiicitur.

I. Aluarez. PRopter has fortasse difficultates alij Theologi, de quorum numero est Aluarez disp. 113. licèt hoc dubium in terminis non disputet, distinguunt de duplici consideratione diuinæ permissionis, qua peccatum permittit, aiuntque illam duobus modis posse considerari, vno modo quatenus est simplex, & pura negatio auxilij efficacis: alio modo quatenus est priuatio quædam, & induit illius rationem, priuatio namque est aliquid inferius ad negationem, quia omnis priuatio negatio quædam est, & non econtra. Cùm igitur in permissione peccati includatur negatio auxilij efficacis, quo homo teneretur, si Deus illud conferret, quatenus talis negatio habet rationem solùm simplicis negationis huiusmodi auxilij efficacis, ipsius permissionis nulla datur causa ex parte creaturæ, sed illa in solam diuinam voluntatem est referenda. Si autem consideretur, quatenus habet rationem priuationis eiusdem auxilij efficacis, talis permissionis datur causa ex parte creaturæ, quia nullus priuatur tali auxilio, nisi propter aliquod peccatum præcedens saltem secundùm prioritatem naturæ, licèt non durationis.

II. Verùm hæc speculatio licèt sit ingeniosa, suam videtur habere difficultatem. nam licèt negatio genericè concepta sit prior ipsa priuatione ea prioritate, à qua non conuertitur existendi consequentia, tamen vt est negatio talis formæ in tali subiecto apto nato habere formam, cuius illa est negatio, non est prior priuatione. Declaro hanc rem exemplo manifesto. Licèt non videre genericè conceptum sit prius, quàm cæcum esse, tamen in determinato subiecto, in quo naturaliter est aptitudo ad videndum, quale subiectum est oculus, non est prius non videre, quàm cæcum esse (in actu primo loquor) neque per aliam rationem competit oculo non videre, & per aliam cæcum esse, sed per vnam, & eandem rationem oculus est non videns, & cæcus. Cùm igitur permissio peccati non dicat simplicem negationem auxilij efficacis genericè conceptam, sed dicat certam negationem talis auxilij in tali subiecto, quod est creatura rationalis apta habere talem formam, & in qua est debitum illam habendi, aliàs enim non posset habere rationem priuationis, non potest carentia talis auxilij esse prior, vt est simplex negatio, seipsa, vt habet rationem priuationis, neque per aliam rationem habet, vt sit negatio auxilij efficacis, & per aliam, vt sit illius priuatio, sed per vnam & eandem rationem & est negatio talis auxilij, & est eiusdem priuatio. Cùm itaque isti autores concedant, quòd primæ permissionis peccati, quatenus habet rationem priuationis auxilij efficacis, detur causa ex parte creaturæ, etiam quatenus est negatio eiusdem auxilij, causa assignari potest ex parte creaturæ.

III. Aluarez. Posset quoque contra eandem sententiam fieri ad hominem argumentum. quia nonnulli ex iis, qui illam defendunt, fatentur in executione, & in exercitio Deum nulli auferre auxilium efficax, nisi propter suam culpam, & ita notanter dicit Aluarez dicta disp. 113. n. 8. 10. 11. & 12. Sed hoc est, quod quærimus, an de facto Deus cùm primum peccatum permittit, deneget homini auxilium efficax, quo de facto teneretur, propter aliquam culpam, aut causam se tenentem ex parte ipsius hominis. Posset etiam fieri argumentum contra eandem sententiam ex nonnullis autoritatibus D. Augustini, & D. Prosperi, quibus probatur, dari causam ex parte creaturæ, quòd aliqui non sint prædestinati, quas autoritates capite sequenti adducemus.

cemus. Si nanque datur causa ex parte hominis, quòd ille non sit prædestinatus, bene videtur sequi, dari causam, quòd non prædestinatus destituatur auxilio efficaci, quo destitutus permittitur labi in primum peccatum, in quo postea perseuerans damnatur.

IV. In hac difficultate apud me grauissima libenter fateor, me veram solutionem ignorare arbitror tamen ad illam inueniendam non parum conferre solutionem illius quæstionis, scilicet quid intersit inter auxilium sufficiens, & auxilium efficax, de qua de libro 9. aliquid dicemus. Sed quoquo modo res illa se habeat, vnum ab omnibus Catholicis video communi consensu receptum, videlicet siue auxilium efficax, & auxilium sufficiens differant realiter, siue non, Deum omni homini in gratia constituto conferre auxilium sufficiens, quo possit stare, si velit. hoc enim tanquam dogma fidei videtur definitum in Concilio Tridentino sess. 6. c. 13.

Conc. Trid.

Neque contrà hanc veritatem aliquid docet Augustinus lib. de bono perseuerantiæ cap. 7. cùm ait, *qui non infertur in tentationem, non desendo à Deo, non est hoc omnino in viribus liberi arbitrij, quales nunc sunt, fuerat in homine antequam caderet.* nam ibi solùm docere intendit, quòd homo constitutus in rectitudine naturæ, & gratia gratum faciente cum solo auxilio iustitiæ originalis poterat stare, si vellet, aut si indigebat speciali auxilio, multo magis eodem auxilio indiget homo constitutus in gratia post lapsum Adæ ad hoc, vt perseueret, nec labatur in peccatum.

Secundò supponendum videtur, quòd si homo constitutus in gratia benè vteretur auxilio sufficienti, vel auxilium sufficiens conferret auxilium efficax, vel saltem homini bene vtenti auxilio sufficienti daretur certò, & infallibiliter auxilium efficax. immo dicendum videtur, quòd homo constitutus in gratia benè vti possit auxilio sufficienti, & quòd omni bene vtenti auxilio sufficienti Deus infallibiliter conferat auxilium efficax. hoc præter quod omnes communiter concedunt, & præsertim Doctores citati, nimirum Vasquez disp. 95. n. 61. & Aluarez disp. 125. n. 8. & 12. potest tali ratione probari. nullus enim de facto perseuerat sine auxilio efficaci: sed cum auxilio sufficienti homo potest non solùm conuerti ad Deum, sed etiam de facto perseuerare, nam propter hoc imputatur illi, quòd non conuertatur, & non perseueret. Ergo si bene vtitur auxilio sufficienti, vel illud euadet auxilium efficax, vel vtenti benè auxilio sufficienti infallibiliter dabitur tale efficax auxilium.

Vasquez. Aluarez.

V. Tertiò videtur distinguendum esse de permissione peccati, aut de negatione efficacis auxilij ad hominem tenendum, ne peccet. duobus enim modis possumus intelligere, Deum negare homini efficax auxilium, quo teneatur, ne cadat: vno modo, quia non tenet illum per auxilium collatum, vel quod conferret certò, & infallibiliter, si homo bene vteretur auxilio sufficienti: alio modo, quia non confert illi omne illud auxilium, quod posset conferre, & per quod de facto teneret hominem, si vellet illud conferre, cùm habeat infinitos modos tenendi hominem, ne cadat, & videat, quòd si hoc modo non teneretur, alio modo teneretur, & non caderet. Vel sub aliis verbis, duobus modis potest intelligi, Deum permittere hominem labi in peccatum, vno modo non conferendo aliquod actuale auxilium, per quod homo posset stare, si vellet, vel quo si bene vteretur, conferret illi auxilium efficax, vt de facto teneretur: alio modo non conferendo illi omne auxilium efficax per quod posset eum de facto tenere conferendo, tamen auxilium, quo si bene vteretur, vel illud euaderet efficax, vel saltem benè vtenti illo daretur auxilium efficax.

VI. His præmissis, si per hoc, quod est, Deum permittere hominem existentem in gratia labi in peccatum, & illum per efficax auxilium non tenere, intelligamus Deum non velle conferre omne auxilium, per quod scit, quòd si illud conferret, homo de facto teneretur, & non peccaret, licèt velit conferre, & de facto conferat aliquod auxilium, quo si homo bene vteretur, vel per illud de facto teneretur, vel homini sic bene vtenti auxilio priori aliud conferretur, quòd efficaciter illum teneret, hoc pacto accepta prima peccati permissione, illius nulla potest reddi ratio ex parte creaturæ, sed illa omnino in solam Dei voluntatem est reijcienda. quòd enim Deus non velit omnia peccata impedire, & omnes homines saluare, cùm tamen id posset facere, si vellet, huius nulla alia ratio reddi potest, nisi quia Deus sic vult. & in hoc maximè elucet gratia diuinæ prædestinationis, quòd duobus existentibus in gratia, illum quem prædestinauit, de facto tenet, & si videat, quòd cum hoc auxilio deficiet, aliud maius auxilium adhibet, & illo deficiente aliud adhuc maius, vt dicit D. Th. de veritate q. 6. art. 3. in corpore, & est donum ineffabile perseuerantiæ, quod confert prædestinato, quod tamen non confert non prædestinato. & hoc est quod ait Apostolus, *cuius vult, miseretur, & quem vult indurat.* D. Thom.

VII. Secundò dico. Si per hoc quod est, hominem permittere labi in peccatum, & illum per efficax auxilium minimè tenere, ne cadat, intelligamus, Deum de facto non conferre aliquod auxilium efficax, quo homo bene vtens prioribus collatis de facto teneretur, nec caderet, vel Deum nullum omnino conferre auxilium, aut denegare omne auxilium, quo de facto teneretur, qui benè vteretur prioribus auxilijs sufficientibus, huius permissionis datur causa ex parte creaturæ, & illa est duplex; altera est naturalis exigentia voluntatis creatæ agentis liberè, & defectibiliter, & suauis rerum dispositio, quæ requirit, vt res defectibiles defectibiliter agere permittantur, quæ ratio suprà ex D. Augustino Caietan. immo, & D. Thom. satis fuit comprobata. altera verò est non vsus auxilij sufficientis, quod Deus ea lege nobis contulit, vt benè illo vtamur, & vtentes accipiamus auxilium efficax. & hic est sensus parabolæ Euãgelicæ hominis peregrè proficiscentis, qui vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua, alij quinque talenta, alij duo, alij vnum ea conditione, vt negotiarentur, & lucrarentur, & illis qui lucrati sunt, maiora adhuc contulit, ab eo autem, qui nihil est lucratus, etiam id, quod dederat, est ablatum. vt aliàs dictum est.

VIII. Verùm hic statim occurrit dubium. Abusus auxilij sufficientis est peccatum, & istud peccatum necessariò antecessit permissio. Ergo abusus auxilij sufficientis non potest esse causa primæ permissionis eiusdem peccati, quia posterius non potest esse causa sui prioris.

Hoc dubium videtur accuratè quantum fieri potest resoluendum: quia ex illius resolutione pendere videtur resolutio aliarum difficultatum contingentium circa hanc quæstionem. Neque est nouum dubium, sed vetustum, & frequens apud Theologos, & Philosophos, vt cùm disputant de contritione, & de prioritate, & posterioritate causarum adinuicem; & illud habent soluere etiam

isti, qui Deum, subtractionis auxilij efficacis, quatenus habet rationem priuationis, dari causam ex parte creaturæ. Dicendum itaque est, inter bonum, & malum vsum auxilij sufficientis dari aliquod medium, & illud est non vsus eiusdem auxilij, qui formaliter nec est peccatum, nec actus moraliter bonus sed quid medium per negationem. quod ne cui videatur nouum commentum, & paradoxum, declaro exemplo, imaginemur aliquem aggressum esse ab inimico, & habere sibi paratum auxilium sufficiens armorum, quibus se defendere possit, si velit, & ita paratum, vt bene venti tali auxilio sit paratum adhuc maius auxilium vsque ad partam victoriam: ille arma sibi parata, & oblata minimè vti vult, inimicus illum aggreditur, & prosternit, quod igitur hic seruatur, & prosternitur, in causa est nolle armis sibi paratis vti, & prius est non vti armis paratis, quam feriri, & prosterni. ita cùm Dæmon hominem in Dei gratia constitutum aggreditur, vt per peccatum vulneret, & prosternat, homo habet paratum sibi à Deo auxilium supernaturale, quo vtendo se tueatur ex etiam lege, & conditione, vt bene vtenti prioribus auxilijs dentur maiora, si opus fuerit, vsque ad partam victoriam. Iam verò homo neque maiora auxilia postulat à Deo, neque prioribus vtitur, Dæmon illum aggreditur, Deus maiora auxilia minimè tribuit, & sic tandem permittit illum vinci & labi in peccatum. Ecce non vsus auxilij sufficientis est prior permissione peccati, & permissio prior est ipso lapsu in peccatum. Non igitur admittendum est, omnem non vsum auxilij sufficientis esse peccatum, et ante illum intelligenda sit permissio eiusdem peccati, vt argumentes falsò imaginantur. & hanc doctrinam non obscurè videtur tradidisse D.Thomas, part. q.94. art. 4. ad 3. cùm dicit, quòd in tentatione non est subuentum Adæ, licèt nunc auxilio maiori indigeret: quia iam præcesserat peccatum in animo, & quia ad diuinum adiutorium recursum non habuit, vbi videmus duas rationes assignatas fuisse, quòd Adæ non fuerit collatum diuinum adiutorium essentiæ, ne deciperetur, alteram nimirum peccatum, per quod iam reddiderat se indignum tali auxilio: alteram priorem, quia cùm tentaretur, non habuit recursum ad diuinum adiutorium. D.Thom.

IX. Secundò dicendum est, nullum esse inconueniens, aliquid esse alicuius prius, aut posterius in diuerso genere causalitatis. nam ingressus venti fenestram aperientis in cubiculum in genere causæ efficientis prior est apertione eiusdem fenestræ, quia ingressus venti fenestram aperit: sed in genere causæ materialis apertio fenestræ est prior ingressu venti, quia nisi fenestra aperiretur, ventus non intraret. Eodem modo gratia in genere causæ efficientis, aut formalis est prior in tempore iustificato, quàm contritio, quia vera contritio non nisi ex diuina gratia oritur; sed in genere causæ materialis contritio est prior infusione gratiæ, quia contritio est dispositio immediata ad gratiam, & forma supponit suas dispositiones in subiecto, nec introducitur nisi in subiecto bene disposito. Eodem modo si permissio peccati vel subtractio efficacis auxilij consideretur per modum causæ efficientis, vel potiùs in hoc deficientis, prior est permissio peccati vel denegatio auxilij efficacis, quàm peccatum. Si verò peccatum consideretur sub ratione causæ demeritoriæ eiusdem efficacis auxilij, quæ causa demeritoria ad materialem reducitur, sicut etiam dispositiones materiales ad causam materialem reducuntur, tunc dicendum,

quòd peccatum est prius eadem subtractione efficacis auxilij: cùm tamen simul, & in eodem instanti sint simul peccatum, & permissio illius.

Per hæc verò facilè apparet solutio omnium argumentorum, quæ hinc inde sunt adducta. nam aliquo modo concedendum est permissionis peccati non dari causam ex parte creaturæ, & aliquo modo concedendum est, dari causam eiusdem permissionis iuxta ea, quæ in hoc capite sunt adnotata.

CAPVT VIII.

An ex parte reprobi detur causa ob quam ille non fuit prædestinatus.

VLtima ratio, quam capite præcedenti adduximus contra secundam opinionem, illam tangit difficultatem, an ex parte reprobi dari possit causa, ob quam ille non fuerit à Deo prædestinatus. Circa quam difficultatem Vasquez disp. 93. cap. 9. refert quosdam Doctores partem affirmatiuam tenentes, quorum sententiam dicit, se non posse non admirari, eamque acriter impugnat. & primò illa potest impugnari argumento, quod ab eo tangit, quia si daretur ex parte hominis causa non prædestinationis daretur etiam causa prædestinationis, quia inter non prædestinationem & prædestinationem non datur medium, & qui ex ordine non prædestinatorum egreditur, in alium oppositum, qui est prædestinatorum recurrit, & è contra, & sicut negatio est causa negationis, ita affirmatio erit causa affirmationis: vnde si malus vsus diuinorum auxiliorum esset causa non prædestinationis; ergo bonus vsus esset causa prædestinationis. I. Vasquez.

Secundò eandem sententiam impugnat testimonio D. Pauli vulgato ad Roman. 9. dicentis, *cuius vult, miseretur, & quem vult, indurat.* quod sic debet intelligi quòd quem vult, prædestinat, & quem non vult, non prædestinat, nulla talis varietatis causa ex parte creaturæ subsistente.

Tertiò eandem vrget testimonio D. Augustini sæpius dicentis, quòd, quem Deus vocat, ex misericordia vocat, & quem non vocat, iusto iudicio non vocat.

II. Circa hanc difficultatem videtur eodem modo distinguendum, duobus modis posse intelligi dari causam ex parte reprobi, ob quam ille non fuerit prædestinatus, vno modo quòd ex parte reprobi detur causa, ob quam Deus non præparauerit illi omnem gratiam, quam sciuit futuram efficacem in illo, si eam illi præparare voluisset, & quam poterat præparare, si voluisset: alio modo, quòd ex parte reprobi detur causa, ob quam gratia, quæ est illi præparata, non sortiatur in illo effectum gratiæ prædestinationis. Iuxta primum modum verissimum est, non dari causam ex parte reprobi, ob quam ille non fuerit prædestinatus. quòd enim Deus non præparauerit illi omnem gratiam, quam poterat præparare, & sciebat, quòd si illam præpararet, illa infallibiliter futura esset efficax, & vinceret omnem duritiem humanæ voluntatis, & perduceret de facto hominem ad æternam Gloriam, quis huius rei aliam reddere potest causam, nisi diuinam voluntatem? sicut quòd non omnes creaturas rationales, quas posset, si vellet, ad salutem perducere, nulla alia causa reddi potest, nisi diuina voluntas, & splendor diuinæ sapientiæ in rebus humanis suauiter moderandis, iuxta quod vnaquæque res postulat, & splendor misericordiæ

Dei in electis. In hoc sensu ait Paulus, *Cuius vult, miseretur, & quem vult, indurat.* & Augustinus, *Qui liberantur, misericordia liberantur, & qui non liberantur, iusto iudicio non liberantur.* In hoc sensu admitti potest opinio Vasquez, licèt ille testimonia D. Augustini & Prosperi quæ contra se adducit, reuera non rectè explicet ad mentem illorum Doctorum.

III. Iuxta autem secundum modum verissimum est, dari causam ex parte reprobi saltem adulti, ob quã ille nõ fuerit prædestinatus. Si enim reprobus benè vteretur auxiliis sufficientibus, quæ sunt sibi præparata, Deus daret illi auxilia efficacia, & saluaretur; si autẽ saluaretur, vtique esset prædestinatus; sed quòd non benè vtatur auxiliis sufficientibus, & consequenter non detur sibi auxilium efficax, & non saluetur, datur causa ex parte illius. Ergo quòd non fuerit prædestinatus, datur causa ex parte illius.

Augus. Confirmatur hæc sententia apertis testimoniis D. Augustini dicentis in lib. 1. ad Simplician. q. 2. *Noluit ergo Esau, & non cucurrit: sed esto voluisset, & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui ei etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* & paulo infrà *Multi vocati, pauci verò electi: illi enim electi, qui congruenter vocati; illi autem, qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamuis vocati.* & ad articulos sibi falsò impositos ad 12. *Et quia præsciti sunt casuri, ideo non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si præsciti essent reuersuri, & in sanctitate vera mansuri.* & in cap. vasis ira 23. quæst. 4. *Viret itaque obedientia non ideo cuiquam subtraxit, quia eum non prædestinauit: sed ideo eum non prædestinauit, quia recessurum ab ipsa obedientia esse prævidit.*

Prosper. Confirmatur secundò eadem sententia testimoniis D. Prosperi, nam in lib. ad Capitula Gallorum ad secundum ait, *Quisquis recedit a Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit, sed non in quod remissum est recidit, nec originali peccato damnabitur, qui tamen propter postrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ ei remissa sunt debebatur, quod quia Dei præscientiam non latuit, nec sit illud sine dubio nunquam talem elegit, nunquam prædestinauit, & periturum nunquam ab æterna damnatione discreuit.* & ad tertium inquit, *Quòd ergo huiusmodi in has prolapsi mala sine correctione pœnitentiæ desecerunt, non ex eo necessitatem pereundi habuerunt, quia prædestinati non sunt, sed ideo prædestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntaria præuaricatione præsciti sunt.* & ad septimum, *Quia illos ruituros propria voluntate præsciuit, & ob hoc à filiis perditionis nulla prædestinatione discreuit.* & ad 12. *Viret ergo obedientia non ideo cuiquam subtraxit, quia eum non prædestinauit: sed quia recessurum ab ipsa obedientia esse præuidit, ideo non prædestinauit.* idem repetit prorsus in sententiis ex illis responsionibus suo ordine excerptis, vt patet legenti.

Neque verum est, quod ait Vasquez, Augustinum, & Prosperum illis modis loquendi solùm velle denotare causam cognitionis, non causam rei, vt sit sensus illorum verborum, quòd ideo cognoscuntur fuisse non prædestinati, quia erant casuri, non autem quòd ob hanc causam non fuerunt prædestinati, quia præuisi sunt esse casuri. hanc enim Glossam frigidam esse, & textum suum destruentem, videbit facilè, quicunque aduertat, mentem Augustini, & Prosperi fuisse satisfacere obiectionibus aduersariorum dicentium, quòd si homines non saluantur, quia non sunt prædestinati, vt Augustinus passim, & palàm docebat, causa nostræ perditionis est Dei prædestinatio, non autem nostra mala opera; quibus obiectionibus vt satisfacerent, dixerunt, Deum voluisse omnium salutem, & omnibus præparasse auxilia ad salutem opportuna, & sufficientia, quibus si bene vti vellent, omnes saluarentur, & sic essent de numero prædestinatorum. Verùm quia Deus præuidit, illos contempturos suam vocationem, & à se recessuros, & casuros, & in peccato diuina vocatione contempta duraturos, ideo illos non prædestinauit. Sic retunditur humana proteruia, cùm vult suæ perditionis facere Deum autorem. Sic concludit Augustinus, quòd quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si præuisi essent reuersuri, & in sanctitate vitæ mansuri, ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini causa est labendi. Obseruet prudens lector hanc causalem, *ac per hoc*; quid obsecro denotat ista causalis *per hoc*, si non denotat causam rei, sed tantùm cognitionis? erat ne Augustino cum Semipelagianis controuersia de causa diuinæ cognitionis, cùm obiiciebant ei, quòd iuxta illius doctrinam de prædestinatione ipsa Dei prædestinatio esset causa perditionis, & ruinæ multorum, & quòd ex sententia Augustini sequeretur, eum, qui non est prædestinatus, non posse saluari, idque propter diuinam prædestinationem, & diuinam voluntatem, quia quos Deus voluit, prædestinauit, & quos non voluit, non prædestinando efficaciter exclusit à salute? sed res magis est clara, quàm vt digna sit, quæ pluribus declaretur. Conferantur obiectiones aduersariorum cum responsionibus Augustini, & Prosperi, & apparebit clarè, & distinctè, illos non de causa cognitionis, sed rei loqui.

Confirmari tandem potest eadem sententia argumento satis apparenti, ne quid ampliùs dicam. IV. quia eo modo, quo Dei gratia in tempore nobis datur, eo modo est nobis ab æterno præparata, præparatio autem gratiæ est ipsa prædestinatio, vt Augustinus ait lib. de prædestin. sanctorum capite 10. & 17. sed quòd homo in tempore gratiam efficacem non recipiat, datur causa ex parte illius. Ergo quòd ab æterno illa non fuerit ei præparata, datur causa ex parte illius. quòd autem ex parte hominis detur causa, ob quam ille non recipiat gratiam efficacem, probatur omnibus illis testimoniis Patrum, quæ toto hoc capite, & præcedentibus adducta sunt, & præcipuè D. Augustini lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. Idem docet Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 17. cùm ait, *vt homines non adiuuentur gratia Dei, in ipsis causa est, non in Deo.* quòd si verum est de gratia adiuuante, verum est etiam de præueniente. Idem D. Prosper & D. Anselmus suprà citati. Idem expressè D. Thomas lib. 3. contra Gentes cap. 159. dicens, *Deus, quantum est in se, paratus est omnibus gratiam dare, vult enim omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, vt dicitur ad Timoth. 1. cap. 2. Sed illi soli gratia priuantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant.* & quòd loquatur de gratia efficaci, præter quod probat Aluarez disp. 112. num. 6. conuincitur euidenter ex hoc, quia auxilio gratiæ sufficientis tantùm nullus in hac vita priuatur. & D. Thom. loquitur de eo gratiæ auxilio, quo quis ob suam culpam priuatur. & 1. 2. q. 112. art. 3. ad 2. inquit, quòd defectus gratiæ prima causa est in nobis, sed collationis gratiæ prima causa est in Deo. Adhæc suprà ostendimus, denegationis efficacis auxilii, quo homo permittitur labi in peccatum, in quo tandem moritur, aliquo

Augustin.

D. Thom.

Aluarez.

aliquo modo, & sensu bono, & Catholico, concedi posse dari causam ex parte reprobi. Ergo fatendum in hoc sensu defectus gratiae efficacis datur causa ex parte reprobi.

Adde: frequentissima est sententia Augustini, quòd gratia Dei quibus datur, quod nō meretur, datur, & quibus subtrahitur, meritò subtrahitur, & quibus negatur, iusto iudicio negatur, & qui liberantur, misericorditer liberari, & qui deseruntur, iuste deseri, quibus sententiis pleni sunt omnes libri Augustini contra Pelagianos, & illorum reliquias. Legatur liber de bono perseverantiae c. 11. & 12. & lib. de Praedest. sanctorum c. 14. Ergo nō dari gratiam, illa reprobum destitui, non liberari, deseri, supponit aliquam causam demeritoriā ex parte reprobi, & ob hanc causam rectè, & Catholicè dici potest, & debet, quòd detur causa, ob quā gratia efficax non fuerit ab aeterno reprobis praeparata: neque dici potest, illam esse solum peccatum originale, tum primò si hoc admittatur, saltē habebimus, quòd ex parte reprobi detur causa, ob quam ille non fuit praedestinatus. Secundò, quia multi reprobi liberātur de facto ab originali. Ergo peccatum originale non potest assignari pro causa, ob quam illi non sunt praedestinati. Confirmatur, quia peccatum originale non potest assignari pro causa reprobationis illorum, si semel fuit remissum, vt infrà ostendemus, & apertè dicit Prosper ad Capitula Gallorum ad secundum. Ergo nō potest assignari pro causa, ob quam non sunt praedestinati: & tamen Augustinus generaliter, & vniversaliter loquitur dicēs, omnibus quibus diuina gratia denegatur, iusto iudicio denegari, & illos, quibus denegatur, debere proprium debitum agnoscere, sicut omnes, quibus datur gratia, debent misericordiam Dei laudare.

D.Thom. Videatur etiam D.Thom. de veritate q. 23. art. 2. in corpore ad finem.

V. Hinc apparet, falsum omnino esse illud assumptum, cui nititur Vasquez, quòd si ex parte creaturae datur causa nō praedestinationis, detur etiam ex parte illius causa praedestinationis, adversatur enim hoc assumptum non solùm supradictis testimoniis D. Augustini, & D.Th. sed manifestae autoritati diuinae Scripturae dicentis, apud Oseam c. 13. *Perditio tua ex te Israel, tantùm in me auxilium tuum.* Licèt autem inter esse praedestinatum, & non esse praedestinatum, non detur medium, tamē non sequitur, homo est causa, quòd non sit praedestinatus, ergo homo est causa quòd sit praedestinatus, nisi quis contendat veram esse sententiam Pelagianorum, quòd quantū quisque de se potest ad malum, tantum idem possit ad bonum. Potest igitur homo de se ad malum, at de se non potest ad bonum; & ideo de se potest esse causa, quòd non sit praedestinatus, non tamen potest esse causa, quòd sit praedestinatus, quia non praedestinationis causa est peccatum, & obstinatio, cuius solus homo est causa; at non potest esse causa praedestinationis, quia praedestinatio est praeparatio gratiae, & gratiae homo non est causa.

Et regula illa, sicut affirmatio est causa affirmationis, ita negatio negationis, & econtra, nō habet locum, nisi quando vtraque est causa adaequata affirmationis, & negationis, non autem quando vnius est adaequata, alterius verò non adaequata, sicut contingit in proposito: nam non vti diuinis auxiliis, est causa adaequata non praedestinationis: vti verò eisdem auxiliis, non est causa adaequata praedestinationis, & potest hoc declarari exemplo. nam si Rex offerret multis aliquam opulentissimam ciuitatem eam ingredi volentibus, & aliqui ingrederentur, aliqui nō, nolle ingredi esset totalis causa, quòd aliqui ciuitatem non possiderent, velle autem ingredi non esset totalis causa, ob quam ingredientes ciuitatem possiderent, neque etiam esset causa, ob quam ciuitas fuisset illis praeparata ad possidendum, si vellent intrare. Aut si essent duo graui morbo laborantes, & veniret medicus, & vtrique propinaret pharmacum, quo hausto illi in vita possent seruari, & alter poculum acciperet & seruaretur, alter verò nollet accipere, & moreretur, in altero nolle poculum sumere esset quidem causa, ob quam moreretur: at in altero sumptio poculi non esset causa, ob quam viueret, sed medicus, & poculum ipsum. ita nolle vti auxiliis diuinis est quidem adaequata causa damnationis: at velle vti illis non est adaequata causa salutis. Immo nullo modo est causa praeparationis ipsorum auxiliorum, in qua praecipuè consistit diuina praedestinatio.

CAPVT IX.

Dubium secundum expenditur, an finalis obdurationis, qua quis lapsus in lethalem culpam permittitur manere in illa vsque ad terminum vitae, detur causa ex parte reprobi.

NE nominum aequiuocatione in hoc dubio enodando in errorem labi videamur, ante omnia notandum est, nomine obdurationis duo nos posse intelligere, primò ipsum peccatū, quod est durities quaedam cordis: ita illud appellant saepe diuinae Scripturae. Secundò permissionem, qua Deus hominem semel lapsum in peccatum permittit manere in illo vsque ad mortem, non praebendo ei efficax auxilium, vt conuertatur, & agat poenitentiam. Accepta autem obduratione primo modo non est diu laborandum in inquirenda illius causa, idem enim est quaerere causam obdurationis hoc modo acceptae, & quaerere causam peccati, quam constat esse solam voluntatem creatam deficientem, non autem vllo modo Deū, vt lib. sequenti contra multas haereticorum sectas ostendemus. Accepta verò obduratio secundo modo adhuc duobus modis subaccipitur, vno modo pro sola permissione, qua Deus permittit hominē semel lapsum in lethalem culpā permanere in illa vsque ad mortem, non praebendo illi auxilium efficax, vt resurgat: alio modo pro permissione, qua non solùm permittit hominem lapsum manere in peccato, sed etiam labi in scelera maiora, & grauiora. Differunt autem hae duae permissiones, quia prima est sola negatio auxilij efficacis ad resurgendum, secunda verò est etiam imminutio auxilij sufficientis, licèt nunquam sit tanta imminutio, vt non habeat homo tanta auxilia, quanta sufficere possent ad hoc, vt si vellet, conuerteretur, & saluaretur. Adhuc prima permissio seu obduratio impropriè appellatur obduratio, vt rectè nonnulli recentiores notant, solùm enim propriè loquendo dici debet permissio durandi, & perseuerandi in peccato. vnde si quis lapsus in lethalem culpā casu aliquo repentè excederet ex hac vita sine poenitentia, ille impro- I.

impropriè diceretur obduratus à Deo. Adhuc minus propriè posset dici à Deo obduratus ille, quẽ diu in peccatis viuentem Deus in dies nouis auxilijs excitaret, & ad pœnitentiam vocaret, & ille nihilominus diuinæ gratiæ reluctando tandem in peccato moreretur. Verùm secundo modo accepto nomine obdurationis nõ solùm dicitur Deus aliquos peccatores indurare ad Rom. 9. sed etiã tradere illos in reprobũ sensum, & in desideria cordis eorum, & in passiones ignominiæ, ad Rom. 1. & in Psal. 80. & immittere in illos spiritum vertiginis, Isaiæ c. 19. & claudere illorum oculos, & aures, Isaiæ c. 6. & illos despicere, Ecclesiastæ c. 7. & recedere ab illis, & illos deserere, Oseæ c. 9. & Matth. 25. & tandem illos proijcere, Ieremiæ c. 6. & 7. & hoc modo accepto nomine obdurationis non oportet etiam diu laborare in quærendo, an detur illius causa ex parte reprobi, certũ enim est ex diuina Scriptura Deum in pœnã peccatorum præcedentium, & abusum auxiliorum præcedentium permittere hominem labi in grauiora peccata, & proportione quadam imminuere diuina auxilia saltem in hoc sensu, quia quãto magis homo cadit in peccata, & sæpius in illa recidit, tãto deterioris fit conditionis ad surgendum. & sic auxilia proportione quadam, & comparatione facta ad eundem hominem sæpe cadentem, & veterascentem in sordibus suis, licet sint quoad essentiã, & gradum eadem, tamen ob deteriorem conditionem recidiuantis dicuntur attenuari, & fieri minora. & sic tandem infelix peccator deueniens in profundum malorum, diuina auxilia, & Deum ipsum contemnit, vt est apud Salomonem in Prouerbiis cap. 18. & ipsos radios vehementissimarũ illustrationum sub pedibus conculcat, quemadmodum de reprobis ait Iob cap. 41. & hoc est, Deum in pœnam præcedentium delictorum homines obdurare, & tradere in reprobum sensum, deserere, despicere, & proijcere.

Tota itaque difficultas in hoc dubio contingens versatur circa obdurationem primo modo acceptam, quatenus est simplex quædã permissio, qua Deus hominem semel lapsum in lethalem culpam, permittit in illa manere vsque ad terminum vitæ, nec tribuit efficax auxiliũ, vt resurgat, an talis obdurationis seu permissionis detur causa ex parte reprobi.

II. Circa illud dubium recentiores quidã Theologi, qui dicunt, Deum ante præuisa nostra opera omnes reprobos efficaciter exclusisse à regno gloriæ, & circa dubium præcedens dixerunt, nõ dari causam ex parte reprobi permissionis lapsus in peccatum, propter quod ille damnatur, quatenus illa permissio est simplex negatio efficacis auxilij, quo homo, si illud haberet, teneretur, nec caderet, dicũt etiam obdurationis finalis hoc permissionem, qua Deus permittit hominẽ lapsum in culpam in illa manere vsque ad terminũ vitæ, quatenus talis obduratio, & permissio habet rationẽ simplicis negationis auxilij efficacis, quo mediante homo de facto resurgeret, non dari aliquã causam ex parte reprobi, sed illius causam esse solam Dei voluntatem. Si autẽ consideretur huiusmodi permissio, & obduratio nõ vt habet rationẽ simplicis negationis, sed vt habet rationẽ priuationis, illius datur causa ex parte reprobi: & ideo dicunt, quòd si hæc permissio cõsideretur, vt est simplex negatio auxilij efficacis ad resurgendũ, ista propositio est vera: Homo non conuertitur, quia Deus non vult adiuuare, & non è contra Deus non vult adiuuare, quia homo non vult conuerti. Si autem consideretur quatenus habet rationẽ priuationis, illa est vera: Homo non adiuuatur à Deo, quia nõ vult conuerti, & non econtra homo nõ vult conuerti, quia nõ adiuuatur à Deo. Addunt etiã quòd in executione, & in exercitio Deus nunquam negat homini auxilium ad eliciendos actus supernaturales, prout ratio temporis, & loci postulat, nisi in pœnam alicuius peccati præcedentis saltem originalis, præcedentis (inquiunt) vel ordine tẽporis, vel saltem ordine naturæ: fatenturque hanc esse sententiam D. Augustini, & D. Thom. & omnium Doctorum absque vlla discordia.

Fundamenta, quibus in hac opinione ad struẽda III.
illi nituntur, sunt. Primum quia prædestinationis nõ datur causa quoad integrum illius effectum ex parte prædestinati. Ergo neque reprobationis datur causa quoad integrum illius effectũ ex parte reprobi: at in integro effectu reprobationis includitur prima permissio peccati, quæ est subtractio efficacis auxilij, ne homo conuertatur. Ergo talis permissionis nulla datur causa ex parte reprobi.

Verùm hæc ratio falso nititur fundamento, quòd sicut prædestinationis nõ datur causa ex parte prædestinati quoad illius integrum effectum, ita nec etiam reprobationis. quod arguens nõ probat, & sicut gratis asseritur, ita gratis negatur. & illo etiã admisso non posset concludi id, quod arguens intendit. nam ad hoc, vt nõ daretur causa reprobationis ex parte reprobi quoad illius integrũ effectum, sufficeret, vt nõ daretur causa ratione primi effectus: primus autem effectus reprobationis secundùm arguentem non est permissio permanẽdi in culpa, pro qua quis dãnatur, sed permissio lapsus in eandem culpam, quæ prior est.

Secundum illorum fundamentum est, quia negatio est, quid superius ad priuationem. Ergo vbicunque fuerit priuatio diuini auxilij, supponitur ante illã, & præintelligitur illi negatio eiusdẽ auxilij: sed ad huiusmodi negationem nullũ supponitur peccatum ex parte reprobi. Ergo illius nulla datur causa ex parte reprobi. Minor probatur, quia illud auxilium nulli est debitum, & Deus potest illud dare, aut negare cui vult.

Sed illud quoque fundamentũ falsum est, quia licèt negatio diuini auxilij generice concepta sit prior priuatione eiusdem auxilij, tamen negatio talis auxilij in tali subiecto, in quo Deus cõstituit debitũ illud habendi, nunquam potest habere rationem simplicis negationis, quin habeat etiam adiunctã rationem priuationis: sicut priuatio visionis in oculo non potest habere rationẽ simplicis negationis, sed necessariò habet semper adiũctam rationem priuationis, sicut superiùs non semel dictum est, & inferiùs etiam dicemus.

Præter quod hic nõ est sermo de auxilio, quod datur, ne homo cadat in peccatum, sed de auxilio, quod datur, vt homo resurgat à peccato, in quod lapsus est. vnde siue negatio huius auxilij concipiatur vt simplex negatio, siue vt priuatio, illa necessariò supponit peccatum.

Tertium fundamentũ est, quia Deus voluntate IV.
absoluta, & efficaci ante omnem præscientiã mali vsus nostri liberi arbitrij decreuit omnes reprobos efficaciter excludere à regno gloriæ. Ergo eadem voluntate decreuit non dare illis auxilia, quibus peruenirent ad gloriam.

Sed quàm falsum sit hoc assumptum, hoc eodem lib. cap. 2. ostendimus, & lib. 1. tota controuersia, nec plura addere hic oportet.

Quartum fundamentum. Deus voluntate consequenti omnibus inspectis circumstantiis simpli-

citer non vult omnes homines saluos fieri. Ergo non vult omnibus conferre auxilia, & media ad salutem. Supponunt autem voluntatem Dei consequentem nullo modo ex nostro vitio oriri, vt dicunt se alibi probasse. Hoc etiam fundamentum, quàm sit falsum, & contra doctrinam Patrum, & D. Thomæ, & argumentium, lib. 4. fusè ostendimus cap. 21.

Quintum fundamentum, voluntas Dei consequens semper impletur. Ergo si Deus voluntate consequente vellet dare omnibus auxilia sufficientia, aut efficacia ad salutem, omnes illa de facto reciperent. Consequens est falsum, nam data illius veritate, sequeretur quòd nullus esset infidelis negatiuè contra D. Thom. 2.2. q. 10. art. 1. nā si omnes haberent sufficiens auxilium ad credendum, qui non crederet peccaret contra fidem, & sic non esset infidelis negatiuè tantùm, sed priuatiuè. Probatur etiam falsitas eiusdem cōsequentis, quia experientia docet, non omnes de facto accipere huiusmodi auxilia.

D. Thom.

Sed nullus dicit, Deum voluntate consequente velle dare omnibus auxilium efficax salutem, quatenus dare dicit relationem ad accipere, sed solum quatenus dicit idem quod offerre, & etiam loquendo de auxilio sufficienti, non vult voluntate consequenti dare omne auxilium sufficiens, quatenus similiter dare dicit actualem relationem ad accipere: vnde non omnibus in exercitio dat sufficiens auxilium immediatum ad credendum, ita vt omnes illud de facto accipiant: & propter hoc datur homo infidelis purè negatiuè, vt dicit S. Thomas. Dat tamen Deus omnibus auxilium sufficiens, & necessarium ad salutem, etiam quatenus dare dicit relationem ad accipere, vel immediatè, vel saltem mediatè in hoc sensu, quia dat aliquod auxilium, & homo illud recipit, quo si benè vteretur, de facto daret alia, & si illis vteretur adhuc maiora daret, & tandem perduceret hominem ad æternam salutem.

CAPVT X.

Sententia capite præcedenti recitata reiicitur, & veritas aperitur.

1\. OPinionem illam, prout in terminis iacet, intellectam nullo modo possum probare. nam dicunt illius assertores, Deum nunquam denegare supernaturalia auxilia in facto, & in executione ad credendum, & diligendum, & ad alios actus supernaturales eliciendos, nisi in pœnam alicuius peccati præcedentis. modò stante hoc fundamento, quod si negaretur, facillimum esset illud multis testimoniis sanctorum, & etiam diuinarum Scripturarum probare, irrationabile omnino videtur esse, dicere Deum ex solo beneplacito voluntatis suæ ante præuisa hominum demerita ordine intentionis priùs decreuisse, nō dare auxilia supernaturalia reprobis, quibus ad salutem peruenirent. non enim de diuinis arcanis non aliter ratiocinari possumus, quàm ex his, quæ Deus in tempore, & de facto operatur ad extra, nam & hoc modo nos docet de arcano diuinæ prædestinationis ratiocinari D. Thom. 1. part. quæst. 23. art. 5. in argumento *sed contra*. & 3. part. quæst. 1. a. 3. ita ait, *Ea enim, quæ ex sola Dei voluntate pendent supra omne debitum creaturæ, nobis innotescere non possunt, nisi quatenus in sacra Scriptura traduntur, per quam nobis diuina voluntas innotescit.* Cùm autem inter omnia arcana diuinæ voluntatis obscurissi-

D. Thom.

Gabr. Pennot. de libert. hom.

mum sit arcanum prædestinationis, & reprobationis, si diuina Scriptura, & Patres, & omnes Theologi vnanimi consensu dicunt, Deum de facto, & in exercitio nunquam negare alicui suum auxilium, nisi in pœnam alicuius præcedentis peccati, vnde obsecro innotescere potuit istis Theologis alioqui præclaris, & eruditis ista efficax, & absoluta Dei voluntas denegandi supernaturalia auxilia reprobis ante præuisa illorum mala opera, tota diuina Scriptura, & omnibus Patribus, & Theologis contrarium dicentibus? Certè hæc ratio magnas vires habere debet in hoc dogmate de diuina reprobatione, de quo non secundùm regulas Philosophorum, sed diuinæ Scripturæ, & sanctorum Patrum debemus argumentari, neque aliter possumus argumentari, nisi ex iis, quæ Deus de facto, & in exercitio ad extra operatur: vnde cùm de facto & in exercitio nunquam sua auxilia deneget, nisi ob præcedens peccatum, velle nihilominus asserere, quòd ordine intentionis ante inspecta peccata decreuerit efficaciter, eadem auxilia non dare, id illorum pace potius videtur esse genus diuinationis, quàm Theologicæ assertionis, aut argumentationis.

Præterea nititur hæc sententia illi fundamēto, quòd Deus ante inspecta demerita voluerit efficaciter reprobos excludere à fine supernaturali, quod quàm sit falsum, in hoc libro, & duobus præcedentibus, satis probatum fuit. II.

Tertiò potest eadem sententia refutari ex illorummet doctrina. nam quidam illorum, qui eam defendunt, docent post Dominicum Bánes, quòd si verbum dare idē significet, quod offerre, Deus omnibus dat auxilia supernaturalia, & nulli decreuit illa negare ante inspecta illius mala opera, quamuis si verbum *dare* accipiatur, prout dicit relationem ad accipere, aliter sit dicendum. hoc autem fundamento iacto argumentor. Cùm Deus offert reprobo auxilium, quod de facto non dat, vel offert illud ex intentione dandi, si per illum, cui offertur non steterit, vel offert non ex animo illud dandi, sed per iocum, & simulationem quādam. Secundum nec dici debet, nec cogitari de Deo. primum autem omnino non videtur consistere posse cum illa voluntate absoluta, & efficaci non dandi idem auxiliū ante inspecta mala opera eiusdem reprobi: nō enim iungi possunt hæc duo, Deum voluntate absoluta, & efficaci ante inspectam meam voluntatem velle hoc auxilium mihi non dare, & Deum velle illud idem auxilium mihi reuera dare, si ego illud accipere velim, & si per me non steterit.

Quartò data veritate huius opinionis, sequeretur, reprobum non peccare peccatum impœnitentiæ, quod esset peccatum speciale, cùm non conuertitur ad Deum; quod est non solùm cōtra D. Th. & Scholasticos, sed contra diuinam Scripturam Prouerbiorum 1. vbi Deus impiorum impœnitentiam exaggerās inquit, *Quia vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret, & despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo.* Sequela videtur necessaria. nullus enim peccat omittendo id, ad quod præstandum non habet à Deo conueniens auxilium, Deus autem iam apud se decreuit tale auxilium nō dare. Immo sequeretur, hominem non peccare, cùm peccat, & labitur in peccatum: quia isti autores similiter dicunt, Deum decreuisse apud se non dare illi auxilium ad vitandum peccatum, immo sequeretur non peccare nō adimplendo diuina præcepta, III.

quia similiter Deus decreuit apud se non dare illud auxilium ad implenda præcepta. & istæ omnes consequentiæ patent: quia nullus peccat non vitando id, ad quod vitandum non habet conueniens auxilium, neque non adimplendo id, ad quod implendum non habet idoneum auxilium: August. & est doctrina expressa D. Augustini in lib. de natura & gratia cap. 67. & de corrept. & gratia cap. D.Thom. 11. & D. Th. 2. 2. q. 10. art. 1. vbi docet, quòd infidelitas negatiua non est peccatum contra fidem, quia tali modo infidelis non habuit auxilium, quo posset credere.

IV. Sed dicetur, quòd licèt homo non possit conuerti, & vitare peccata, & diuina mandata implere sine diuino auxilio, tamen huiusmodi auxilio qui priuantur, sua culpa priuantur: & ideo peccant non se conuertendo, non vitando peccata, & nō implendo diuina præcepta, sicut si ebrius amissa iudicio rationis aliquem interficiat, non excusatur à peccato propter defectum rationis, quia sua culpa iudicium rationis amisit.

Hæc responsio tollitur primò, quia secundùm respondentes non negatur reprobo tale auxilium ex propria culpa, sed ex sola Dei voluntate antecedente omnem præscientiam culpæ ipsius reprobi. Secundò, quia non est etiam absolutè verum, August. hominem semper peccare in eo, quod vitare non potest, etiamsi propria culpa contraxerit talem impotentiam, vt dicit Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. & clariùs in lib. de Natura & gratia cap. 67. in illis verbis, *non tibi imputatur ad culpam, quod inuitus ignoras, sed quòd negligis quærere, quod ignoras, neque illud quod vulnerata membra*, &c. quamuis in verbis antecedentibus, si superficie tenus legantur, oppositum docere videatur. & hoc constat manifestè in motibus concupiscentiæ rationem præuenientibus, & in eo, qui propria culpa factus est amens, aut infirmus, ita vt ex amentia virum interficiat, & ieiunare non possit. Neque contrarium docuit S. Thom. 4. contra Gentes cap. 160. nam ibi quærit, vtrùm homo existens extra Dei gratiam possit omnia peccata vitare; & respondet, quòd non potest. Obiicit sibi, quòd nullus peccat in eo, quod vitare non potest. Respondet, quòd homo propria culpa priuatus est diuino auxilio: & ideo imputatur illi, si sine auxilio gratiæ labitur in peccata. quibus in verbis nō intendit docere, illum omnem, qui lapsus est in lethalem culpam, statim à Deo priuari diuino auxilio ad peccata alia vitanda, abit: sed loquitur de eo, qui ita degit in culpa, vt habeat voluntatem perseuerandi in peccato. nam capite præcedenti dixerat, quòd nullus priuatur auxilio diuinæ gratiæ, nisi qui eidem gratiæ impedimentum præstat per propriam voluntatem: sicut nullus priuatur lumine, nisi ille, qui claudit oculos Soli. & loquitur ibi non de gratia habituali, sed de auxilio actuali, vt ex titulo eiusdem capitis, & tota illius serie constat. Immo loquitur de auxilio actuali efficaci, quia auxilio sufficienti nullus in hac vita priuatur.

Immo deducitur hinc aliud argumentum contra eandem sententiam, nullus priuatur auxilio sufficienti, nisi qui eidem auxilio per propriam voluntatem obicem ponit, immo neque auxilio efficaci, vt ex eodem loco D. Thomæ cōstat. Ergo videtur esse figmentum dicere quòd fuerit in Deo ista voluntas efficax denegandi reprobis supernaturalia auxilia, ante inspectum vsum liberæ illorum voluntatis.

Et tandē contra hanc sententiam facit doctrina D. Augustini dicentis, quòd qui liberantur de massa perditionis, misericordia Dei liberantur, & qui non liberantur, iusto iudicio Dei non liberantur, & qui liberantur, gratiam laudent, & qui non liberantur, debitum agnoscant, quibus sententiis pleni sunt libri illius. qui ergo permittuntur in peccato manere, nec recipiunt auxilium efficax, vt surgant à peccato, propria culpa præcedente illud non recipiunt.

Ad illud itaque dubium soluendum recolendam esse arbitror distinctionem illam de duplici permissione, & negatione efficacis auxilij. nam Deum permittere hominem lapsum manere in peccato, nec tribuere illi efficax auxilium, vt resurgat, duobus modis intelligi potest, vno modo, quòd nō tribuit illi omne auxilium efficax, quod tribuere posset ex infinitis, quæ ille habet, & quod si tribuere vellet, fieret quòd de facto peccator surgeret, & conuerteretur, quantumcumque depravatus & in peccato inueteratus: habet enim Deus infinitos modos auxilij, & videt, quòd si illud nō esset efficax, aliud esset efficax, & posset illud dare, si vellet: alio modo quòd deneget illi omne auxilium, quod de facto esset efficax, & homo per illud conuerteretur, nisi propria voluntate, & malitia impedimentum illi præstaret. Hac distinctione supposita V.

Sit prima assertio: Accepta permissione primo modo, illius nulla potest assignari causa ex parte reprobi. & hoc modo vera est illa opinio asserens, non dari causam talis permissionis ex parte creaturæ, sed illam in solam Dei voluntatem esse reducendam. & fortasse hunc sensum ex ea intendunt illius assertores, quos pietas & religio suadet piè, & legitimè semper interpretari, etiamsi illorum verba cum difficultate hanc interpretationem recipiant. & ista assertio sic intellecta est doctrina D. Augustini. Videatur præcipuè lib. 1. ad Simplicianum q. illa 2. sæpe citata vbi quærit: *Cur ergo Esau non sic est vocatus, vt vellet obedire? videmus enim alios aliter eisdem rebus demonstratis, vel significatis, ad credendum moueri sicut exempli gratia Simeon in Dominum nostrum Iesum Christum adhuc infantem credidit, spiritu ei reuelante cognoscens; Nathanael ad vnam sententiam*, &c. & infra: *Cum ergo alius sic, alius autem sic vocatur ad fidem, eademque res sæpe alio modo dicta moueat, alio modo dicta non moueat, quis audeat dicere, defuisse Dei modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque coniungeret, in qua Iacob iustificatus est.* quibus, & aliis verbis sequentibus apertè indicat, quòd Deus non omnibus modis vocauerit Esau, quibus potest vocare, & sciebat, quòd vocatus venisset, nullam causam assignari posse, nisi diuinam voluntatem. August. Videatur etiam in lib. de bono perseuerantiæ cap. 9. in illis verbis, *Sed nunquid possumus dicere, etiam Tyrios, & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent cū eis*, &c. & cap. 14. in illis, *vbi Tyrij & Sidonij redditi sunt, qui etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent*, &c. & in hoc constituit secretum diuinæ reprobationis, cuius fatetur Augustinus causam ignorare, & prouocat ad incomprehensibilitatem diuinorum iudiciorum. & certè quòd Deus nolit omnes impios, quos posset, ad pœnitentiam conuertere, quis potest huius aliam rationem reddere, quàm ipsam Dei voluntatem, & quòd ex duobus impiis hunc conuertat, non illum, quis potest aliam rationem assignare, quàm eandem Dei voluntatem?

Secunda propositio: Accepta permissione, aut VI negatione

negatione auxilij efficacis ad resurgendum à peccato, secundo modo ex proxime numeratis, illius datur causa ex parte reprobi. Ista propositio videtur expressa sententia *D. Augustini* dicentis, eos, qui non liberantur, iusto Dei iudicio non liberari, & debere in seipsis debitum agnoscere,
D.Thom. propter quod non liberantur, & etiam D.Thom. 3. contra Gentes cap. 159. dicentis, nullum diuina gratia priuari, nisi illum, qui eidem gratiæ per propriam voluntatem impedimentum præstat, sicut lumine Solis nullus priuatur nisi, qui eidem Soli oculos claudit, & potest probari omnibus illis argumentis, quibus proxime reiecta est opposita sententia.

D.Thom. Probari etiam potest autoritate D.Thomæ, & ratione ex illa deducta. ait enim in 1.2. quæst.89. art. 6. quòd statim atque homo peruenerit ad vsum rationis, tenetur conuertere se ad Deum, sequendo id, quod bonum, atque honestum est. quod si effecerit, statim per Dei gratiam mundabitur ab originali, & iustificabitur. Si autem id minime effecerit, peccabit mortaliter. In eo loco D.Thom. loquitur de homine constituto in peccato originali, & de gratia efficaci. aut igitur falsum asserit, quòd teneatur in primo instanti, in quo incipit habere vsum rationis, se in Deum conuertere, & quòd tunc statim se conuertens mundetur à peccato: aut verum est, omni existenti in peccato paratum esse auxilium efficax, & nullum absque sua culpa tali auxilio priuari. nam si illo priuatur, saltem adest culpa illa, qua noluit veniens ad vsum rationis conuertere se ad Deum.

Probari etiam potest omnibus illis diuinæ Scripturæ testimoniis, quibus Deus homines ad pœnitentiam hortatur, & illorum duritiem increpat, & obiurgat, & pœnitentibus veniam, & vitam promittit. hi enim modi loquendi diuinæ Scripturæ manifestè indicant, nullum priuari auxilio sufficienti, immo nec etiam auxilio efficaci, quo de facto resurgat à peccato, nisi ob illius culpam, cùm certum sit, quòd si homo benè vteretur auxilio sufficienti, reciperet efficax, & conuerteretur de facto. Indicant etiam, nunquam fuisse in Deo voluntatem denegandi omne auxilium efficax, quo homo posset à peccato resurgere, nisi supposita præscientia mali vsus liberi illius arbitrij, cùm etiam supposito peccato tanta charitate illum ad pœnitentiam prouocet, & tanta patientia sustineat, idque non per iocum agit, neque simulando, sed serio, & ex corde.

VII. Tertia propositio: Causa demeritoria per se sufficiens, ob quam Deus denegat impio efficax auxilium, ne de facto resurgat, est peccatum originale. Dixi autem, *causa per se sufficiens*: quia duplex esse potest causa huius permissionis, altera per se sufficiens, & est illa, quæ se sola sufficiens esse potest, vt propter illam Deus deneget huiusmodi auxilium: altera verò est causa per se efficiens, & est illa, propter quam Deus de facto negat tale auxilium. Itaque loquendo de causa per se sufficiente, dico illam esse peccatum originale. Hæc conclusio est doctrina frequentissima D. Augustini dicentis, eos qui non liberantur, iusto Dei iudicio non liberari, & debere in seipsis causam, & meritum propriæ damnationis agnoscere, & ferè semper pro causa assignat peccatum originale. Nam Adam peccando seipsum perdidit, & omnem eius posteritatem, & amisit gratiam pro se, & omni illius posteritate, sicut Christus factus est omnibus autor vitæ, & gratiæ, sicut dici-
Fulgent. tur Ioannis 1. & ad Rom. c. 5. & docet Fulgentius in lib. de Incarnatione c. 2. & 13. & ideo quemadmodum qui ex stirpe Adæ nascuntur, contrahunt peccatum originale, & nascuntur Deo odibiles, sic si Deus negaret illis omne auxilium ad resurgendum, & sineret illos in eo statu mori, id posset iustè facere, & nullus iustè de illo queri posset, id namque meretur peccatum primi parentis ab illis contractum: nam qui Dei inimicus constitutus est, iustè priuatur & destituitur diuino auxilio. Et videmus de facto nonnullos propter hoc solum peccatum talibus auxiliis destitutos, sicut sunt paruuli decedentes sine Baptismo, quorum exemplo sæpissimè vtitur Augustinus. & hinc etiam maximè fulget Dei misericordia in illis, quos nihilominus suis auxiliis efficacibus minimè destituit, vt Apostolus ait ad Rom. cap. 5. dicens, *Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cùm inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est.*

Quarta conclusio, Causa per se efficiens talis VIII.
permissionis est in aliquibus solum peccatum originale, in aliquibus verò est abusus auxilij sufficientis, & velle eidem auxilio reluctari. Prima pars huius assertionis probatur, nam in paruulo decedente absque Baptismo nulla alia causa assignari potest. Secunda autem pars probatur autoritate eiusdem Augustini dicentis lib. 2. de pecca- August.
torum meritis, & remissione cap. 17. quòd *homines non adiuuentur à Deo, in ipsis causa est non in Deo,* & lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Noluit ergo Esau, & non cucurrit: sed etsi voluisset, & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui ei etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* idem ferè D. Fulgentius lib. 1. ad Monimum c. 18. Iuxta sensum huius conclusionis locutus est D. Thom. 3. contra Gentes c. 159. & 1. 2. q. 89. art. 6. & q. 112. Probaturque duobus suppositis, quæ ab omnibus, vt verissima conceduntur, alterum est, Deum nemini, quandiu est in hac vita, negare auxilium sufficiens, alterum, omni benè vtenti auxilio sufficienti conferri aliquod auxilium efficax, per quod de facto ille conuertatur. Ex his duobus necessariò sequitur, nullum adultum priuari auxilio efficaci, quo de facto conuerteretur, nisi ob malum vsum auxilij sufficientis, & reluctationem contra diuinam gratiam.

CAPVT XI.

Si daretur reprobatio negatiua, vt nonnulli arbitrantur, posse illius causam aliquo modo assignari ex parte reprobi.

Etsi propriè, & strictè loquendo nulla sit re- I.
probatio negatiua, vt cap. 1. & 2. dictum est, si tamen admittenda esset reprobatio negatiua, & illius effectus esset prima permissio lapsus in peccatum, in quo reprobus finaliter moritur, & permissio durandi in peccato vsque ad terminum vitæ præsentis, possumus nihilominus absolutè dicere, & sine periculo erroris, dari aliquo modo causam reprobationis ex parte reprobi quoad totum, & integrum illius effectum. Hæc propositio deducitur ex solutione duorum dubiorum præcedentium. Ostendimus namque, dari aliquo modo ex parte reprobi causam permissionis lapsus in culpam, obdurationis, ac permanentiæ in culpa vsque ad terminum vitæ.

Sed potest etiam ista propositio probari autoritate D. Augustini. nam in epist. 105. Augustinus ait: *Quærimus causam prædestinationis, & non inue-*

minus: quærimus autem causam obdurationis, & inuenimus. Igitur eodem modo affirmat dari ex nobis causam reprobationis, quo negat dari causam prædestinationis: sed prædestinationis negat dari causam ex nobis, quoad integrum illius effectum. Ergo & reprobationis affirmat dari causam ex nobis quoad integrum illius effectum: hoc est autem, dari causam, quoad primum effectum: quia de aliis posterioribus non est dubium inter Doctores.

II. Sed dicetur, aliud est dari ex nobis causam obdurationis, aliud dari causam reprobationis: obduratio namque non est primus effectus reprobationis, vt propter hoc quod datur ex parte reprobi causa obdurationis, detur etiam ex parte illius causa reprobationis. Sed hæc responsio tollitur per hoc, quòd Augustinus pro eodem accipit multoties obdurationem, & reprobationem: nam in sæpe citata quæst. primi lib. ad Simplician. ita significanter ait: *O homo debitum si non accipias, habes, quod gratuleris*, (& loquitur de debito reprobationis, & damnationis) *si autem accipias, non habes, quod queraris.* & clariùs de bono perseuerantiæ c. 11. *Inuestigabilis* (inquit) *est Dei misericordia, qua cuius vult, miseretur, nullis eius præcedentibus meritis, & inuestigabilis veritas, qua quem vult indurat eius quidem præcedentibus meritis, sed cum eo, cuius miseretur, plerumque communibus, sicut duorum geminorum, quorum vnus assumitur, alter relinquitur, dispar est exitus, merita communia, in quibus sic alter magna Dei bonitate liberatur, vt alter nulla eius iniquitate damnetur.* Quo in loco apparet, nomine obdurationis intelligere reprobationem. & certè si valet hoc refugium, quo quidã Theologi recentiores vtuntur, cur illi & alij nihil ad probandum, quòd non detur ex parte reprobi causa illius reprobationis, sicut non datur ex parte prædestinati causa illius prædestinationis, sed vtriusque causa in solam Dei voluntatem est reijcienda, cur, inquam, vtuntur illis verbis D. Pauli, *cuius vult miseretur, & quem vult indurat*? possumus enim illis statim respondere, nomine obdurationis Paulum non intelligere reprobationem, sed certum illius effectum. Si autem contendunt, Paulum nomine obdurationis intelligere reprobationem, cur non eodem modo intelligunt etiam Augustinum, qui sæpe eisdem D. Pauli verbis vtitur? Neque tamen ob hoc illum sensum verborum D. Pauli admittimus, quem nonnulli ei tribuunt, quòd voluerit dicere, sicut Deus hominis miseretur, illum prædestinando ad vitam nullis eius præcedentibus meritis bonis, ita quem vult, indurat reprobando, nullis eius præcedentibus meritis malis, hunc enim sensum tanquam falsum, & ab Apostolo nunquam intentum reijcit sæpe D. Augustinus, sed præsertim in verbis proximè citatis, cùm ait, *cuius vult, miseretur, nullis eius præcedentibus meritis, & inuestigabilis veritas eius, qua quem vult, indurat, eius quidem præcedentibus meritis, sed cum eo, cuius miseretur plerumque communibus*, ecce quomodo verba Apostoli vult intelligi debere Augustinus.

D. Thom. Scot. Bonauent. Okam. Marsilius. Catharin. Ioan. à Bonon. Suarez. Vasquez.

Præterea Augustinum docuisse, dari causam reprobationis ex parte reprobi, sentiunt D. Thom. de veritate q. 6. art. 2. ad 9. Scotus in 1. dist. 41. §. *porrò & aliter dici.* & omnes illorum discipuli, vno aut altero excepto. ita Bonauentura, Gulielmus Okam, Marsilius, Ambrosius Catharinus, Ioannes à Bononia, Suarez, Vasquez, & communiter omnes Scholastici. est ergo intelligendus de causa reprobationis quoad integrum illius effectum, sicut cùm negat dari causam prædestinationis ex parte prædestinati, est intelligendus de causa prædestinationis quoad integrum illius effectum, & Augustini autoritas in hoc maximi ponderis esse debet.

Verùm contra hanc doctrinam videntur mili- III.
tare argumenta quorundam Doctorum. Primum, quia doctrina Augustini non potest extendi ad Angelos reprobos. illi enim non sunt reprobati ob peccatum originale, quod solum Augustinus constituit pro causa reprobationis.

Respondetur, Augustinum ferè nunquam locutum fuisse de reprobatione in vniuersali, quatenus complectitur etiam reprobationem Angelorum, sed tanquam de hominum reprobatione, cuius signum est, quòd sæpe vtitur in illa explicanda verbis illis Apostoli, *cuius vult, miseretur, & quem vult, indurat*, quæ constat de hominibus, non de Angelis esse intelligenda. de reprobatione verò Angelorum idem est dicendum, quod diximus de causa primæ permissionis lapsus in peccatum, in quo quis finaliter moritur, & eodem modo de vtraque iudicandum est.

Secundum argumentum est, quia reprobationis paruulorum saltem comparatiuæ nulla potest assignari causa ex parte eorundem paruulorum, vt sæpe idem Augustinus docet, præsertim in dicto lib. de bono perseuerantiæ cap. 11. statim post verba proximè allegata. subiungit namque, *Sicut duorum geminorum, quorum vnus assumitur, alter relinquitur, dispar est exitus, merita communia, in quibus sic alter magna Dei benignitate liberatur, vt alter nulla eius iniquitate damnetur.* addunt argumentes, idem etiam dicendum esse de adultis. & reuera hoc videtur dicere Augustinus, subiungit namque statim, *ex ore infantium, & lactentium perficit laudem suam, vt quod in his videmus quorum liberationem bona eorum merita nulla præcedunt, & in his, quorum damnationem vtrisque originalia sola præcedunt, hoc & in maioribus fieri nequaquam existimemus.*

Respondeo, quidquid sit de causa reprobationis comparatiuæ, de qua dicemus inferiùs, sufficit, quòd ex parte etiam illorum detur causa reprobationis absolutè sumptæ, ob quam qui reprobatur, iustè reprobetur. Quod autem addunt, eodem modo ratiocinandum esse de adultis, neque est ad mentem Augustini, vt infrà ostendemus, neque in se verum, cùm salus adultorum ex illorum voluntate pendeat, cùm etiam peccatum originale, quod est causa reprobationis paruulorum, in multis adultis reprobis sit remissum, & ideo non possit esse causa reprobationis illorum. Neque Augustinus in dicto cap. 11. lib. de bono perseuerantiæ, transfert exemplum paruulorum ad adultos quoad hoc, quòd sicut paruulis non datur diuina gratia ob meritum bonæ voluntatis, ita nec adultis, & sicut paruuli non sunt prædestinati ad gratiam ex propriis meritis, ita nec adulti. Sed de hac re satis libro superiori dictum est.

Sed contra hanc responsionem non leuis sese IV.
obiicit difficultas. nam si peccatum originale in paruulo est causa reprobationis illius, necesse est illud antecedere primum effectum ipsius reprobationis, nam comparatione illius debet assignari pro causa reprobationis; at primus effectus reprobationis eiusdem paruuli peccatum originale nullo modo potest assignari pro causa, nam primus effectus reprobationis paruuli est permissio lapsus in ipsum peccatum originale, quæ est prior ipso peccato originali, posterius verò non potest esse causa sui prioris.

Sed respondetur, peccatum originale duobus modis posse considerari, vno modo vt actu contractum à paruulo, & sic non est causa reprobationis,

nis, quoad integrum illius effectum: alio modo vt est peccatum radicis transfundendum in omnes posteros Adæ, qui ex illo nascuntur per viam ordinariam, qui habent debitum illud contrahendi. & hoc modo antecedit ipsam permissionem lapsus in idem peccatum, & vt sic constituitur pro causa reprobationis quoad integrũ illius effectũ.

V. Tertium argumentum sumitur ab autoritate D. Th. qui 1.p.q.23.art.5.ad 3. expressè videtur docere, neque prædestinationis dari causam ex parte prædestinati, neque reprobationis ex parte reprobi, sed vtriusque causam esse solam Dei voluntatem, & ostensionem diuinæ bonitatis in prædestinatis per modum misericordiæ, & in reprobis per modum iustitiæ, quam rem duobus exemplis declarat, altero desumpto ex partibus materiæ primæ. nam quòd aliqua pars materiæ primæ sit sub forma terræ, aliqua sub forma aquæ, aliqua sub forma ignis, huius rei ratio assignari potest, id à Deo factum esse, vt esset diuersitas specierum in vniuerso: sed quare hæc pars materiæ sit sub illa forma, illa sub alia, dependet ex simplici Dei voluntate. altero desumpto ex rebus artificialibus, nam quòd aliqui lapides sint in vna parte domus, alij in alia, hoc postulat ratio artis: sed quòd hic lapis potius sit in hac parte, quàm in alia, solùm pendet ex voluntate artificis. sic quòd sint in vniuerso prædestinati, & reprobi, hoc videtur postulare perfectio vniuersi: sed quare hos elegerit ad gloriam, alios verò reprobauerit, non habet rationem, nisi diuinam voluntatem.

Hoc argumentum quia est præcipuum fundamentum contrariæ sententiæ, propter autoritatem D. Thomæ diligentiùs soluendum est, & respondetur primò quòd cùm constet ex sententia D. Augustini dari ex nobis causam reprobationis, idque cum omnes Theologi fateantur, tum ipse D.Th. de veritate q.6. art. 2. ad 9. si ea esset mens D.Thomæ, quòd non detur causa reprobationis ex parte reprobi, salua reuerentia, quæ illi summa debetur, sequenda nobis esset doctrina D. Augustini, quæ in dogmate de prædestinatione, & reprobatione non solùm in genere, sed etiam in specie videtur fuisse ab Ecclesia approbata.

Secundò respondetur, nullo modo probabile videri, illam fuisse mentem D. Thomæ, quam nonnulli interpretes fuisse arbitrantur, vt sicut nostræ prædestinationis nulla omnino causa potest ex nobis assignari, quoad totum integrúmque illius effectum, ita neque etiam reprobationis. primò, quia D.Th. semper fuit sectator fidelissimus doctrinæ Augustinianæ, & etiam in hoc quæstio soluenda inhæret illius autoritati, vt patet. vnde cùm intellexerit, illam fuisse mentem Augustini, vt reprobationis detur causa ex parte reprobi, non est rationi consentaneum, ab eius sententia illum discessisse. Secundò, quia D.Thom. inhæret autoritati D.Pauli ad Rom. 9. & 2. ad Timoth. 2. & vtitur illa metaphora vasorum gloriæ, & contumeliæ. ostensum est autem suprà ex D. Augustino, Hieron. Chrysost. & aliis, verba Apostoli, & illam metaphoram non sic esse applicanda prædestinatis, & reprobis, vt eo modo fiant vasa contumeliæ, quo fiunt vasa honoris, & eodem modo absque inspectione operum Deus reprobet, sicut prædestinat, & æquè principaliter fuerit intentus finis reprobationis, quo fuit intentus finis prædestinationis. alioqui multæ absurditates contra diuinam bonitatem, immo & contra fidem sequi viderentur, vt dicti Patres deduxerunt. & nos suprà ex illis, & cum illis deduximus. Tertiò, quia ex sententia D.Thomæ prædestinatio ipsa supponit notitiam peccati, vt aliàs dictũ est. Ergo multò magis reprobatio. Ad hæc prædestinatio talis ad gloriam est actus voluntatis consequentis. Ergo etiam reprobatio voluntas autẽ consequens ex D.Thom. recipit conditionem Creaturæ, & supponit notitiam vitæ voluntatis creatæ, vt lib. 4. ostendimus. Præterea si verba D.Th. & exempla applicata sic vndè essent intelligenda, & applicanda, prout iacent, tota ratio, & causa omnium effectuum reprobationis esset sola diuina voluntas, sicut q. òd hæc pars materiæ sit sub hac forma ignis, illa sub forma aquæ, dicit D.Th esse causam solàm Dei voluntatem, & sicut sola voluntas artificis est causa, quòd hic lapis potius sit in fundamento positus, quàm in summitate domus. & sic sola Dei voluntas esset causa, quòd hic sit bonus, sanctus, & potiatur gloria beatorum, ille verò sit impius, & quòd æternis crucietur in inferno. & sic sententia D. Thomæ non distaret ab errore hæreticorum Prædestinatorum, & Caluini, & Bezæ. quare necessariò illam oportet in alium sensum exponere.

Addo etiam, si de hominibus, & eorum salute ita philosophandum esset, sicut de prima materia, aut de lapidibus, aut de vasis fictilibus, tantulis, lasanis, addamus etiã argenteis, & aureis, sine sensu, sine anima, nihil omnino circa illorum salutem cooperantibus per liberam voluntatem, posset vtcunque admitti hæc doctrina absque alia declaratione, aut limitatione, & glossa. Verùm neque D. Thom. neque D August. neque D. Paulus ita vnquam de nobis philosophati sunt, sed expressè docuerunt, homines vasa esse animata, & spiritu, & libero arbitrio prædita, & vasa honoris fieri quidem à Deo, non tamẽ absque libera illorum cooperatione: vasa autẽ contumeliæ fieri à seipsis, sine diuina voluntate, vel eatenus vasa cõtumeliæ fieri à Deo, quia quos propria voluntate, & malitia videt malos effectos, illis tanquã vasis contumeliæ vtitur ad iustos mundandos à sordibus peccati.

Sed diceres, quænam igitur fuit mens D.Thomæ in eo loco citato in argumento. VI.

Respondeo D.Th. ibi loqui de reprobatione negatiua, velleque aliquã causam illius assignare, & quia primus effectus reprobationis negatiuæ est permissio peccati, secundùm eos, qui admittũt reprobationem negatiuam, idem tñe est apud D.Th. assignare causam reprobationis, & assignare causam primæ permissionis peccati, in quo aliquis finaliter moritur. Diximus autem suprà, quòd huius permissionis aliquo modo potest assignari causa ex parte reprobi, & aliquo modo non: sed illa in solam diuinam voluntatem est referenda. Si enim nomine permissionis intelligamus, Deum non voluisse dare reprobo omne auxilium, quod dare potuisset, si voluisset, & quod sciebat futurum esse efficax ad illum tenendum, ne caderet, si dare voluisset, sine dubio huius permissionis nulla causa dari potuit nisi diuina voluntas. In hoc sensu dicit D.Thom. nullam dari causam reprobationis ex parte reprobi, nisi diuinam voluntatem: quia quòd Deus nolit dare omnibus reprobis auxilia, quibus, si vellet, posset illos efficaciter conuertere, nulla alia ratio reddi potest, nisi diuina voluntas. & quòd illi voluerit dare talia auxilia, & non illi, huius etiam nulla ratio reddi potest, nisi diuina voluntas, & est ipsissima doctrina D. Augustini, vt suprà ostensum est. Si autem nomine permissionis intelligamus, Deum voluisse negare reprobis omne auxilium, quod foret de facto efficax, si per ipsos reprobos non staret ad illos tenendos, ne caderent, sic huius permissionis ostendimus dari causã ex parte reprobi,

ita etiam reprobationis datur causa ex parte eiusdem reprobi: & est etiam doctrina expressa D. Thom. & D. Augustini.

VII. Quibus omnibus additur, quòd licèt causa reprobationis, & prædestinationis tandem vltimatè reducenda sit in diuinam voluntatem, quia sola Dei voluntas est vltima, & prima causa, ob quam mundum sic condere voluit, cum hac rerum varietate, & diuersitate, quam in illo cernimus, & quos præuidit reprobos futuros, si crearentur, poterat non creare, & quòd creauerit, & reprobos esse permiserit, sola eius voluntas fuit causa. & hoc solùm ibi prætendit D. Thom. Tamen supposito, quòd voluerit hominem condere, & in eo ordine rerum constituere, in quo constituit, & relinquere in manu consilij sui, vt liberè cooperaretur circa propriam salutem, ipsa Dei voluntas non potuit esse iniusta, aut ante præuisa demerita hominem reprobare, aut non velle dare auxilia, quibus etiam reprobi tenerentur, ne caderent, nisi per illos staret: neque eodem modo voluit aliorum damnationem, quo aliorum voluit salutem, quia aliorum salutem velle potuit voluntate antecedenti, vt quid bonum de se absque alio præsupposito; aliorum autem reprobationem velle non potuit de se voluntate antecedenti, & primaria intentione, quia non est aliquid bonum de se, sed solùm aliquo præsupposito, scilicet peccato. vnde bonum ostensionis diuinæ misericordiæ potuit esse volitum primaria intentione, & voluntate antecedenti; at bonum ostensionis iustitiæ vindicatiuæ non potuit esse volitum, nisi voluntate consequente, &
D.Thom secundaria intentione. & est doctrina D. Thom. de veritate quæst. 23. art. 1.

VIII. Quartum argumentum sumunt alij ex incomprehensibilitate huius arcani, diuinæ scilicet reprobationis. nam si ex parte nostra posset dari causa ipsius reprobationis, non esset adeò inscrutabile istud mysterium, neque opus fuisset recurrere D. Paulo ad exclamationes: potuisset enim reddi ratio, ob quam hunc reprobauit, non illum, quia hic rebellis fuit diuinæ gratiæ, non ille: & superflua esset illa reprehensio Apostoli, *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quare me fecisti sic.* Superfluè etiam nos admoneret Augustinus dicens, quare hunc trahat, illum non trahat, noli velle diiudicare, si non vis errare.

Respondetur non esse adstruendas absurditates, vt reddamus istud arcanum inscrutabile. Sed ad hoc, vt omnes illæ exclamationes, & reprehensiones superfluæ non sint, sufficere, quòd cùm Deus etiam reprobis posset dare infinita auxilia, quæ præuidit, si illa vellet dare, futura esse efficacia, nihilominus noluit dare illis, & voluit dare aliis. hoc est, quod D. Augustinum & Apostolum compellit prouocare ad altitudinem, & incomprehensibilitatem diuinæ sapientiæ: & hoc solum sufficere potest ad nimiam curiositatem humani intellectus cohibendam, & audaciam frænandam. propter quod iustè Apostolus ait, *O homo tu quis es qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum ei, qui se finxit*, &c.

Alia sunt argumenta, quæ contra hanc eandem nostram doctrinam congerunt nonnulli tum ex verbis illis D. Pauli, *cum nondum nati essent*, &c. & *cuius vult miseretur, & quem vult, indurat*, & aliis, quæ habet dicto cap. 9 quæ omittuntur, quoniam sæpius sensum legitimum illorum verborum aperuimus. item ex eo, quoniam primæ permissionis lapsus in culpam non datur causa ex parte reprobi, quæ similiter sunt à nobis soluta. item ex eo quòd peccatũ originale in adultis baptizatis non potest esse causa reprobationis, quod nõ facit contra nos. Adeo ne superflua repetitione tædium faciamus lectori, consultò ducimus omittenda.

CAPVT XII.

Dubium tertium proponitur, an reprobationis positiuæ detur causa ex parte reprobi quoad integrum illius effectum.

Etsi nonnulli Theologi negauerint, dari causam reprobationis ex parte reprobi, quoad totum, integrumque illius effectum, nullus tamen, quod videre potuerim, negauit, dari huiusmodi causam ex parte reprobi, quoad integrum effectum reprobationis positiuæ tantùm: sed id negauerunt duntaxat de reprobatione negatiua. I.
Supposito igitur, quòd reprobationis positiuæ detur causa quoad integrum illius effectum, qui est exclusio efficax à regno gloriæ, & deputatio efficax ad pœnam, saltem in facto, & in executione, remanet quæstio, quid sit talis causa, an peccatum originale, an actuale, an vtrumque.

Circa hoc dubium est prima opinio docens, causam reprobationis esse peccatũ originale. Est autem hæc opinio intelligenda de reprobatione hominum, non autẽ Angelorum. Hæc opinio passim tribuitur D. Augustino in omnibus suis libris, Augus.
in quibus de hac re disserit, nimirum in Enchirid. c. 94. & sequent. in epist. 105. lib. 1. ad Simplic. q. 2. in lib. de Natura, & gratia, & omnibus aliis hanc quæstionem continentibus toto ferè tomo 7. Docet enim Augustinus, omnes homines in Adamo ob illius peccatum factos esse vnã massam perditionis, filios iræ, & dignos æterni supplicij; Deum verò ex eadem massa decreuisse nonnullos misericorditer liberare ad ostendendam in eis suam misericordiam, & isti vocantur prædestinati; alios verò decreuisse permittere in massa damnationis, & perditionis ad ostendendam in eis suam iustitiam punitiuam, & isti vocantur reprobi. & hoc est, Deum aliquem reprobare, quod illũ derelinquere in massa perditionis. & huius reprobationis causa est peccatum Adæ, vt peccatum primi parentis, quod interpretatiuè fuit peccatum totius naturæ: Adam enim peccando meruit damnationem, & perdidit gratiam pro se, & pro tota illius posteritate. Hinc in epist. 105. *Quærimus* (inquit) *causam prædestinationis, & non inuenimus: quærimus causam obdurationis, & inuenimus.* accipit autem pro eodem obdurationem, & reprobationem alludens ad verba illa Pauli, *cuius vult, miseretur, & quem vult, indurat.* Legantur alia eius verba in dicto lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. & lib. de Corrept. & gratia, & de bono perseuerantiæ cap. 11.

Hanc autem fuisse mentem D. Aug. docent D. II.
Th. de veritate q. 6. art. 2. ad 9. Scotus in 1. dist. 41. §. D.Thom.
potest & aliter dici, & ibid. Bonau. & Okam, & om- Scotus.
nes ferè Theolog. tũ prisci, tum recentiores, vno
excepto Aluarez disp. 110. n. 16. qui contendit, D. Aluarez.
Augustinum nunquam sensisse, peccatum originale esse causam reprobationis, nititurque omnia testimonia illius interpretari vel de causa per se sufficienti, non autem de causa per se de facto, aut de causa quoad effectus intermedios, non autẽ quoad effectũ primarium; qui tamen nõ aliter negat, sentire Augustinum, peccatum originale esse causam reprobationis, nisi quia negat, illud esse causam primæ permissionis peccati. vnde loquitur nõ de reprobatione positiua tantummodo, sed de negatiua.

Sed

Sed nihilominus quod ait hic autor, Augustinum loqui solum de causa per se sufficiente, non autem de causa in facto esse, nō puto verum: quia in parvulis peccatum originale secundum Augustinum, & secundum rei veritatem est causa reprobationis non solum per se sufficiens, sed etiam de facto, & est causa etiam ratione primi effectus, vt suprà dictum est.

Et certè si ex nobis potest assignari causa per se sufficiens nostræ reprobationis, cur volumus illam in Dei voluntatem referre, & volumus facere Deum autorem nostræ perditionis, contra eloquium eiusdem met Dei dicentis, *Perditio tua ex te Israel, tantùm ex me auxilium tibi.*

Dicetur, Augustinum sæpe dicere, *quare hunc trahat, & illum nō trahat, noli velle diiudicare, si non vis errare:* & iterum, quare ex duobus æqualiter peccato infectis hic assumatur, ille relinquatur, inscrutabilia esse iudicia Dei.

Respondeo, his loquendi modis id tantùm voluisse dicere, se causam prædestinationis, aut reprobationis comparatiuæ ignorare, non autem negare, dari causam reprobationis absolutæ ex parte reprobi: immò verò manifestè id supponere, cùm ait, non prædestinari, aut reprobari esse derelinqui in massa perditionis.

III. Imò verò circa reprobationem comparatiuam videtur mihi vnum dicendum, saluo semper iudicio meliùs sentientium, licèt Augustinus fateatur, se causam reprobationis cōparatiuæ prorsus ignorare, nihilominus illum ferè semper innuere, quòd etiam huius reprobationis detur aliqua causa ex parte reprobi, licet penitus occulta, & soli Deo cognita: hoc namque præ se ferre videntur verba illa lib. primi ad Simplician. quæst. 2. *Erunt autem inæ vniſtreum, quibus miſereri dicam non eſſe præbendam æquitate occultiſsima, & ab humanis ſenſibus remotiſſima iudicat.* & illa ex epistola 105. *Cur ille credat, ille non credat, cùm ambo idem audiunt, & si miraculum in eorum conspectu fiat, ambo idem vident, altitudo est diuitiarum sapientiæ Dei, cuius inscrutabilia sunt iudicia, & apud quem non est iniquitas, dū cuius vult miseretur, & quem vult, indurat, neque enim propterea sunt ista iniusta, quia occulta.* & illa ex lib. de Prædestinatione Sanctorum cap. 14. *Cur autem hos teneret ingratam iuſtitia, quem priuſquam caderet, hinc poſſet auferre, iuſtiſſima omnino, ſed inſcrutabilia ſunt iudicia eius.* & illa ex lib. de bono perseuerantiæ cap. 11. *Quibus non vult subuenire, non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidem, sed iustè aliud iudicauit.* Legantur alia similia in lib. de Gratia, & libero arbitrio cap. 21. in principio, & lib. de Corrept. & gratia cap. 8. quæ verba præ se ferre videntur præter causam communem, & omnibus conspicuam, subesse aliquam aliam causam occultam, & soli Deo cognitam reprobationis etiam comparatiuæ, non enim eiusmodi causa potest esse peccatum originale, tum quia illud est causa communis, tū quia est causa de se manifesta, neque talis causa est sola Dei voluntas, tum quia illa non est causa occulta, sed manifestissima: tum quia si sola Dei voluntas esset causa talis reprobationis comparatiuæ, Deus in hoc assumendo, alium deserendo, non ageret vt iudex, sed vt Dominus. Alia plura sunt loca in Augustino, quæ eundem sensum videntur referre.

IV. Alij igitur admittentes, eam fuisse mentem D. Augustini, quòd detur causa reprobationis ex parte reprobi, illam tamen minimè probant. primò quia credunt, illum non ponere causam reprobationis peccatum actuale, sed solùm peccatum originale quod putant esse falsum: quia peccatum originale, non potest poni pro causa reprobationis Angelorum. sic Dominicus Bañes quæst. 23. art. 5. dub. vltimo, Trigosius quæst. 18. art. 11. dub. 4. Molina quæst. 23. art. 5. disp. 1. memb. 7. & disp. 5. Secundò quia baptizatus, qui postea labitur in lethalem culpam, & in illa moritur, est reprobatus, & non potest esse reprobatus propter peccatum originale, quod per Baptismum credendum est fuisse remissum, & quoad culpam, & quoad damnationem æternam, iuxta definitionem Concilij Tridentini sess. 5. de peccato originali, & testimonium Apostoli dicentis, *Nihil ergo damnationis est iis qui sunt in Christo IESV.* non ergo solum originale potest esse causa reprobationis. Bañes. Trigosius. Molina. Conc. Trid.

CAPVT XIII.

Dubium capite præcedenti propositum per conclusiones resoluitur.

I. POstrema sententia, quam puto verissimam, est, dari causam reprobationis ex parte reprobi, eamque esse peccatum lethale, in quo quis videtur similiter duraturus vsque ad mortem. vnde pro decisione dubij propositi sit hæc

Prima assertio: Peccatum originale præuisum, vt contrahendum à tota Adæ posteritate, fuit sufficiens causa reprobationis omnium hominum reproborum. Ista assertio recipitur ab omnibus recentioribus Theologis, eamque probant Molina, Aluarez, Trigosius, & Vasquez. eam expressè docuit Augustinus, cùm docuit, peccatum originale esse causam reprobationis omnium hominum: non enim loquitur de causa reprobationis per se efficienti, & de facto, sed de causa per se sufficienti. & quòd non loquatur de causa de facto, ostendemus inferiùs. quòd autem loquatur solùm de causa per se sufficienti, probatur, quia ille solùm docet, omnes homines in Adamo effectos esse vnam massam reproborum dignam damnationis, atque supplicij, ob quam etiamsi Deus omnes voluisset damnare, id facere potuisset, nulli iniuriā irrogando: quia redderet omnibus, quod iustè illis debetur. vnde quos liberat, Dei misericordia liberantur, & quos non liberat, iusto Dei iudicio damnantur.

Probatur verò conclusio, quia certum est ex fide, Adamum per peccatum perdidisse gratiam, & iustitiam, & omne ius, quod habebat ad supernaturalem beatitudinem non solùm pro se, sed etiā pro tota sua posteritate, & factum fuisse obnoxium æternæ damnationi, & omnes, qui ex illo nascuntur per viam ordinariam, nasci filios iræ, & damnationis. Quare si Deus denegaret omnibus auxilia, quibus à peccato resurgerent, & pro illo solo in æternum illos damnaret, posset id iustè efficere, in pœnam illius peccati; quod si minimè efficit, ex sola illius misericordia id prouenit.

Secunda propositio: Peccatum originale non est quoad omnes reprobos causa per se efficiens, & de facto illorum reprobationis. hæc propositio est adeò certa, sicut certum est, eum, qui sacramentum Baptismi legitimè suscepit, emundatum fuisse à peccato originali & quoad culpam, & nihil damnationis ob tale peccatum illum posse ampliùs manere, ita vt si ante lapsum in nouam lethalem culpam contingat illum decedere ex hac vita, certò & infallibiliter sit vitā æternam consecuturus: II.

quod

quod fuit definitum in Concil. Trident. sess. 5. can. 5. Quare cùm non sit dubium, multos esse reprobos, in quibus aut per Baptismum in lege Euangelica, aut per Circuncisionem in lege veteri, aut aliis modis fuit remissum peccatum originale, illorum reprobationis causa non potest assignari ex parte ipsius peccati originalis: & ideo frustrà laborant nonnulli, vt defendant in gratiam (vt putant) D. Augustini, etiam illorum reprobationis, in quibus peccatum originale semel remissum fuit, esse causam ipsum peccatum originale: id enim neque Augustinus sensit, neque est in se verum. & quòd
Augustin.
Augustinus id non senserit, indicant illius verba de Corrept. & gratia cap. 13. cùm ait: *Hi ergo, qui non pertinent ad istum certum, & felicissimum numerum, pro meritis iustissime iudicantur, aut enim iacent sub peccato, quod originaliter de generatione traxerunt, & cum illo hæreditario debito hinc exeunt, quod non est regeneratione dimissum; aut per liberum arbitrium alia insuper addiderunt, aut gratiam Dei susceperunt, sed temporales fuerunt, nec perseuerant, deserunt, & deseruntur, dimissi enim sunt libero arbitrio non accepto perseuerantiæ dono iudicio Dei iusto, sed occulto.* Legantur alia illius verba in lib. de Prædestin. & gratia cap. 5.
Prosper.
Legatur D. Prosper, qui pro defensione doctrinæ eiusdem Augustini scripsit non pauca, & inter alia scripsit libellum ad Capitula Gallorum: nam in responsione ad secundum ait, *Qui enim recedit à Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? sed non in id quod remissum est, recidit, nec in originali peccato damnabitur, qui tamen propter postrema crimina ea morte afficitur, quæ ei propter illa, quæ remissa sunt, debebatur: quod quia Dei præscientiam nec latuit, nec fefellit, sine dubio talem nunquam elegit, nunquam prædestinauit, & periturum nunquam ab æterna damnatione discreuit.* Hæc autem verba diligenter sunt notanda, quia ex illis habemus primò, dari causam reprobationis ex parte reprobi, illámque fuisse vel peccatum originale in reprobo non baptizato, vel actuale in quod relabitur post Baptismum. Secundò non esse verum, solum originale esse causam reprobationis de facto ad mentem Augustini: mihi enim certissimum est, D. Prosperum, qui Augustini doctrinam contra Gallos defendebat, & in ea adeò erat versatus, vt maior pars librorum illius compilata esse videatur ex sententiis D. Augustini, illius mentem, & sensum minimè ignorasse. Tertiò colligitur solutio fundamenti, cui nituntur illi, qui contendunt, reprobos etiam baptizatos propter originale peccatum ex sententia D. Augustini fuisse reprobatos.

III. Est enim illorum fundamentum, quod D. Augustinus sæpe dicit, eos, qui post Baptismum relabuntur in peccata, & damnantur, nunquam in æterna Dei prædestinatione fuisse discretos à massa perditionis: & quamuis ad tempus, & secundùm præsentem iustitiam ab illa nonnunquam discernantur, tandem in illam finaliter relabi, & damnari. Verùm hoc fundamentum nullius habet virium: non enim ait Augustinus, non fuisse aliquos reprobos per Baptismum verè liberatos, & mundatos à labe peccati originalis, & solutos à pœna, quæ eidem peccato debebatur, aut cùm post Baptismum legitimè susceptum relabantur in peccata, iterum relabi in peccatum originale, hoc enim dicere est dicere contra fidem, ob definitionem Concilij Tridentini, & contra D. Paulum ad Roman. cap. 8. in principio. neque per massam perditionis vnquam intellexit peccatum originale, vt non pauci etiam viri docti, & in doctrina Augustini non parum versati arbitrantur: peccatum enim originale non est ipsa massa perditionis, sed illius causa, tantum ob hoc posteri Adæ labentur in hanc massam, quia contrahunt originale. Sed per massam perditionis intelligit totam vniuersitatem damnatorum, siue illi sint damnati propter originale, siue propter actuale, siue propter vtrunque. Et reprobum etiam baptizatum non fuisse per æternam Dei prædestinationem discretum de massa perditionis, non est, non fuisse mundatum ab originali per Baptismum legitimè susceptum, & solutum ab omni pœna æterna illum consequente, quoad præsentem iustitiam, sed est, illum nunquam fuisse exemptum de illo numero eorum, qui finaliter sunt damnati per diuinam prædestinationem; quia si per prædestinationem fuisset ab illo numero segregatus, non esset finaliter damnandus. neque illum, qui post Baptismum legitimè susceptũ relabitur in lethalem culpam, & tandem damnatur, relabi in massam perditionis, est illum relabi in peccatum originale, aut relabi in eandem numero pœnam peccati originalis: sed est, illum propter posteriora crimina affici illa damnatione, quæ illi aliàs debebatur propter peccatum originale iam dimissum, vt Prosper ait: adeò quòd peccatum originale respectu adulti legitimè baptizati ex mente Augustini, & D. Prosperi non est de facto causa reprobationis illius. Quòd autem neque in se sit vera illa sententia, quæ docet, solum originale de facto esse causam per se efficientem reprobationis, iam ostensum est: quia non potest esse causa reprobationis adulti legitimè baptizati. & confirmatur, quia saltem non potest esse causa reprobationis Angelorum.

Tertia propositio: Causa reprobationis per se IV.
efficiens, & de facto, est peccatum lethale actuale, in quo quis finaliter moritur, in aliquibus solum originale, in aliquibus solum actuale, & in aliquibus originale, & actuale simul. Et quòd causa reprobationis positiuæ, de qua hîc loquimur, sit peccatum lethale, in quo quis præuidetur finaliter duraturus, nullus est Catholicus, qui neget. Nam illa reprobatio non incipit, nisi ab egressu hominis ex hac vita, & à iudicio diuino, quo quis in eodem egressu reputatur indignus vitæ æternæ, & dignus æterni supplicij. Ergo illa supponit notitiam exitus vitæ ipsius reprobi in peccato lethali: nullus enim reputatur finaliter indignus æternæ vitæ, & dignus æterni supplicij, nisi pro peccato mortali, in quo ille finaliter moritur. & Deus non prius est vltor, quàm homo sit peccator, vt Augustinus ait in lib. de Natura & August.
gratia c. 26. & aliis in locis.

Confirmatur hæc sententia: nam etiam illi, qui dicunt, Deũ ordine intentionis ante præuisa peccata voluisse efficaciter excludere ipsos reprobos à regno gloriæ, nihilominus non audent negare, Deum de facto, & in exercitio, & quatenus talis exclusio priuatio quædam est, & pœna, supponere notitiam peccati, & peccatum esse illius causam.

Confirmatur secundò autoritate Concilij Va- Conc. Valent.
lentini sub Lothario cap. 3. dicentis, *Fidenter fatemur, prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem: in electione tamen saluandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum, in damnatione verò periturorum meritum malum præcedere iustum Dei iudicium.* Dictum est autem, reprobationem primò incipere à iudicio, quo quis iudicatur indignus æternæ vitæ, & dignus æterni

suppli

supplicij. quæ sententia videtur sumpta ex D. Augustino, cuius sententiam Concilium dici fatetur se in tradenda doctrina de prædestinatione, & reprobatione sequi. & quidem plurima sunt Augustini testimonia, quibus eadem veritas apertissimè probatur, vt illud ex lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Nisi voluntate vtrumque reprobus fieret.* & illud ex lib. 3. Hypognosticon, *Tenenda est inconcussa huius disputationis regula, quæ diuinis testimoniis claruit, peccatores in malis propriis antequam essent in mundo, præscitos esse tantum, non prædestinatos, pœnam autem esse eis prædestinatam, secundum quod præsciti fuerit. Paruulos quoque nõ renatos prædestinata pœna esse obnoxios, qui præsciti sunt non propriis voluntatibus, nisi tantum ex Adæ peccato, quod traxerunt, nascituros, & in hoc præsentis sæculi tempus esse præsciuit.* Leguntur alia testimonia ex eodem Doctore citata suprà c. 8. & 11. & alia, quæ tum ex ipso, tum ex aliis Doctoribus, videlicet Hieronymo, Ambrosio, Chrysostomo, Origene, Damasceno, Prospero, Fulgentio, & aliis citant Trigosius q. 18. a. 10. dub. 4. concl. 1. Aluarez disp. 110. n. 4. Vasquez disp. 91. c. 3. & Suarez lib. 5. de Prædestinatione c. 6. omnes enim vnanimi consensu fatentur, Deum ex æternitate reprobasse, quos præsciuit futuros malos: & ideo reprobasse, quia malos futuros esse præuidit. Omnes etiam fatentur, dari causam reprobationis ex parte reprobi, quod ad summum necesse est esse verã de reprobatione positiua.

Trigosius. Aluarez. Vasquez. Suarez.

Præterea reprobatio actus est iustitiæ vindicatiuæ, & punitiuæ: at ordine talis iustitiæ non potest iudex prius ad pœnam deputare, quàm præuiderit culpam.

Demum potest dari causa reprobationis ex parte reprobi, absque eo quòd sequatur absurdum. Ergo illa danda est. Consequentia probatur per regulam illam ab Augustino traditam in lib. 3. de Libero arbitrio cap. 5. dicente, *Quidquid vera ratione tibi melius occurrerit, hoc scias Deum effecisse.* Melius autem videtur esse, facere Deum vltorem pro culpis nostris, quàm pro solo suo beneplacito, & magis congruit pietati ipsius, qui vult omnes homines saluos fieri, quantum in ipso est, si dicamus, illum nullum reprobasse, nisi propter illorum demerita, quàm si dicamus, illum homines reprobare voluisse propter solam suam voluntatem. Antecedens verò probatur, quia prædestinatio supponit notitiam peccati saltem originalis, vt alias dictum est ex D. Thom. 3. part. quæst. 1. art. 3. ad quartum. Ergo etiam reprobatio. Ergo potest assignari peccatum pro causa reprobationis.

Augustin.

V. Respondetur ad hoc argumentum à nonnullis, quòd peccatum originale duobus modis considerari potest, vno modo vt opponitur innocentiæ, & iustitiæ originali: alio modo vt opponitur gratiæ redemptoris. Primo modo consideratum non est effectus reprobationis, neque dicit ordinem ad illam, & hoc modo notitia peccati originalis antecedit prædestinationem, & reprobationem. Secundo autem modo peccatum originale est posterius ipsa reprobatione, quia permissio illius est effectus reprobationis.

Sed hæc responsio manifestè falsa esse conuincitur: quia gratia Christi est gratia redemptoris, & est medicina generis humani, redemptio verò supponit captiuitatem, & medicina saltem curatiua supponit morbum, vt habet relationem ad illum, vnde prædestinatio Christi vt redemptoris, & prædestinatio aliorum hominum, vt illorum, qui per Christum erant redimendi, necessariò supponebat in mente diuina notitiam lapsus Adæ, & omnium hominum in Adamo, & peccati originalis, saltem vt contrahendi à tota Adæ posteritate: & dicere, quòd peccatum originale vt opponitur gratiæ redemptoris, sit posterius ipsa prædestinatione Christi, & aliorum, & etiam reprobatione, prout sic respondentibus videtur esse, non attendere ad ea, de quibus homines loquuntur, vt si quis dicat, quòd morbus quatenus opponitur medicinæ curatiuæ, est posterior ipsa medicina, & illam supponit, quod est contra experientiam, & contra sententiam Saluatoris in Euangelio dicentis, *non est opus valentibus medico, sed male habentibus.* Et ita rem se habere confirmant definitiones prædestinationis ab Augustino traditæ, & à Theologis communiter probatæ, quæ dicunt, prædestinationem esse propositum miserendi, & præparationem beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur, & frequentissimæ locutiones illæ: *Qui liberantur, gratiam laudent, qui non liberantur, debitum agnoscant:* Liberari namque captiuitatem supponit, & si non liberari idem est, quod reprobari, etiam ipsum reprobari supponit debitum peccati, propter quod aliquis reprobatur. Supponit ergo reprobatio peccatum non solùm, vt opponitur gratiæ innocentiæ originalis, sed etiam vt opponitur gratiæ Christi, & vt dicit ordinem ad reprobationem, immo etiam ad nostram prædestinationem: quia si prædestinari est liberari de massa perditionis, & non liberari est reprobari, necesse est, peccatum originale, propter quod omnes homines confluxerunt in vnam massam perditionis, dicere ordinem ad nostram prædestinationem per modum termini à quo, & ad reprobationem per modum causæ.

Quòd autem causa reprobationis non sit solùm peccatum originale, sed in aliquibus solùm originale, vt in paruulis decedentibus sine Baptismo, in quibusdam solùm actuale, vt in adultis legitimè baptizatis, in aliis verò originale, & actuale simul, vt in adultis non baptizatis, præter quod communis consensus Theologorum sufficere videtur ad illam probandam, illam namque docet D. Thom. in caput 9. ad Roman. lectione 2. & 3. Scotus in 1. distinct. 41. litera A. Caietanus, Ferrariensis, Ioannes Maioris, & Syluester, quos refert, & sequitur Molina 1. part. quæst. 23. art. 5. disp. 3. Dominicus Soto in caput 9. ad Romanos, Petrus Soto maior, quem citat, & sequitur Dominicus Bañes eadem q. 23. a. 5. dub. vltimo. Trigosius dicta q. 18. art. 10. dub. 4. concl. 4. vbi illam probat, octo argumentis, & etiam autoritate D. Thomæ, & Scoti, Horantius lib. 5. locorum Catholicorum cap. 9. Cardinal. Bellarmin. lib. 2. de Gratia, & libero arbitrio c. 16. & Suarez lib. 5. de Prædestinatione cap. 6. Præter hunc, inquam, communem consensum, est etiam assertio de se euidens. nam reprobationis paruulorum nulla alia potest esse causa per se in facto, nisi originale: reprobationis verò Angelorum, & adultorum, qui per Baptismum legitimè susceptum emundati sunt à macula peccati originalis, nulla alia causa esse potest, nisi actuale: tandem reprobationis infidelium adultorum tam originale, quàm actuale, & è contra potest esse causa, quia per solum actuale sine originali, & per solum originale sine actuali reprobarentur, si alterum ab altero separaretur.

VI.

D. Thom. Scotus. Caietan. Ferrariens. Maioris. Syluester. Molina. Dom. Soto. Petr. Soto. Bañes. Trigosius.

Horantius. Bellarm. Suarez.

Confirmari potest hæc assertio autoritatibus D. Augustini, & D. Prosperi proximè adductis

ad

ad probandum, quòd non solùm, & semper peccatum originale sit causa reprobationis, sed quandoque etiam peccatum actuale sine originali.

Tandem confirmari potest tali ratione. Reprobatio positiua, & prædestinatio ad gloriam contrariè opponuntur. Contrariorum autem effectuum contrariæ sunt causæ, & rationes, vt notum est ex bona Philosophia: sed causa prædestinationis ad gloriam non est sola Dei voluntas, sed sunt etiam nostra merita, vt fundata in diuina gratia. Ergo reprobationis causa saltem in adultis sūt mala merita nostra non solùm originalia, sed actualia.

CAPVT XIV.

Corollarium ex prædictis deducitur, per certitudinem, & immobilitatem reprobationis non impediri hominis libertatem.

I. EA, quæ de causis reprobationis hactenus à nobis dicta sunt, sufficere possunt ad errorem hæreticorum reuincendum, qui contendunt, per diuinam reprobationem imponi reprobis necessitatem illorum damnationis, nec opus est contra illos specialem hoc in loco instituere disputationem, ne quemadmodum de quodam errore veterum Pelagianorum ait Augustinus lib. de bono perseuerantiæ cap. 10. videamur illorum sententiam existimare alicuius esse momenti, quam maluerimus disputatione potius celebrare, quàm silentio præterire. Non habent profectò hæretici tantas vires, quantas verbositates, & quantus habent conatus. & cùm multa dictitent, iactent, nihil probant. Dixerunt olim hæretici vocati Prædestinati, diuinam præscientiam, & prædestinationem violenter homines compellere ad mortem, & solo Dei beneplacito alios deputatos ad mortem, alios ad vitam prædestinatos. Nihilominus, qui primus istum docuit errorem, ab illius turpitudine conuictus in publico Episcoporum Catholicorum concilio, & verbo, & scripto illum retractauit, nimirum Lucidus ille presbyter, cuius extat epistola ad Concilium Arelatense, quam refert Baronius tomo 6. Annalium sub anno 490. n. 14. Imposuerunt eundem errorem Augustino Massilienses: at Augustinus proprio libello hac de causa edito sub nomine ad articulos sibi falsò impositos, se palam ab eodem errore purgauit, aut si ille eius libelli autor non est, certè illum vindicauit D. Prosper non solùm in libello ad obiectiones Vincentianas, sed etiam in aliis ad Capitula Gallorum, & ad excerpta Genuensiū. Refrigerat idem error, vtpote per plures Pontifices Romanos, & per dictum Concilium Arelatense, necnon per aliud Concilium Arausicanum secundum iustissimè damnatus, nihilominus post 400. annos serpens iterum caput suum attollere cœpit. Iterum fuit damnatus in Concilio Valentino sub Lothario Imperatore cap. 3. circa annum Domini 885. quo in loco definitio, & damnatio Synodi Arausicanæ his verbis iterum est renouata: *Verùm aliquos ad malum prædestinatos, diuina potestate videlicet, vt quasi aliud esse non possint, non solum non credimus, sed etiam, si sint, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione, sicut Arausicana Synodus, illis anathema dicimus.* Videbatur per quingentos annos, & amplius non solùm omnino extinctus, sed etiam in cineres omnino redactus, & ecce Ioannes VVicleffus, & Ioannes Hus illum iterum ab Orco reuocarunt. Iterum damnatus est in Concilio Constantiensi. Iterum sæculo præterito Lutherani, Zuingliani, & Caluinistæ illum excitanerunt, at Lutheranos puduit tantam impietatem Deo imposuisse, vt dicerent, illum cogere homines ad peccandum, & mala opera sicut bona in hominibus operari. Scripserat hoc Philippus Melancthon in locis communibus in loco de viribus hominis, & libero arbitrio. *Quandoquidem omnia, quæ eueniunt, necessariò iuxta diuinam prædestinationem eueniunt, nulla est arbitrij libertas.* & infrà: *Si ad prædestinationem referas humanam voluntatem, nec in externis, nec in internis operibus vlla est libertas, sed eueniunt omnia iuxta prædestinationem diuinam.* & in annotationibus epistolæ ad Romanos circa illa verba: *Scimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Nos verò* (inquit) *decernimus non solùm permittere Deum creaturis, vt operentur, sed ipsum omnia propriè agere; sicut fatemur proprium Dei opus fuisse Pauli vocationem: ita fatemur opera Dei propria esse, siue, quæ media vocantur, vt comedere, bibere bruta communia, siue quæ mala sunt, vt Dauidis adulterium, Manlij fenericatem animaduertentis in filium. Constat etiam ex capite primo ad Romanos, Deum omnia facere non permissiuè, sed potenter, vt Augustini verbo vtamur, id est, vt sit eius propria Iudæ proditio, sicut Pauli vocatio, sicut in actis Apostolicis scribitur: Conuenerunt Herodes, & Pilatus facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri. Quid enim magis perspicuum dici potuit, quàm quod ait: Cuius vult, miseretur & quem vult, indurat! Ergo non est, cur frigidam glossema admittamus, Deum mala permittere, non etiam facere: nam & illa ipsa mala, quæ fiunt, ille ordinat ad suam gloriam sicut ait Pharaoni: In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam.* Hæc ille. Nihilominus in locis communibus posteriùs editis in loco de humanis viribus, seu de libero arbitrio, & in loco de causa peccati, & contingentia eundem errorem ita recantauit, vt illum inter Stoicas nugationes reiiciat, & testimonia diuinæ Scripturæ, quæ priùs adduxerat ad probandum, Deum operari in cordibus hominum malas voluntates, fateatur iuxta phrasim Hebraicam esse exponenda secundùm permissionem, non secundùm voluntatem efficacem.

Solus Caluinus cum suis asseclis oculos suos diuino lumini voluit occludere, & in luto, in quo semel infixit pedem, firmus hærere. Quid igitur. Sinamus bestias in volutabro luti se volutare: neque enim respondendum est stulto iuxta stultitiam suam, vt Sapiens ait, neque est disputandum contra quamlibet opinionem sermonis gratia dictam, vt sapienter nos Philosophus monuit in physicis auscultationibus. eiusmodi est sententia istorum hæreticorum, quæ nulla diuinæ Scripturæ, nulla Sanctorum Patrum autoritate, nulla naturali ratione munita, nullam pietatis speciem, immo verò omnem speciem impietatis præ se ferens, toties per censuras Ecclesiasticas ista, denuo caput suum attollere conatur.

Nobis in hac re duo sufficere debent, quæ fuerunt semper in Ecclesia Catholica certissima. alterum est, sententiam Caluini asserentis, homines ad malum diuina voluntate prædestinatos ante præuisa illorum peccata, aut diuinam reprobatio- II.

Marginalia: Baron. — Prosper. — Conc. Valent. — Conc. Constant. — Calui.

tionem imponere eis, qui damnantur absolutam aliquam necessitatem ante illorum damnationem, semper fuisse tanquam hæresim manifestã ab omnibus Catholicis reiectam, & damnatam. Illam damnauerunt Concilium secundum Arausicanum cap. vltimo, & Valentinum suprà citatum cap. 3. & Arelatense item suprà memoratum. Illam etiam damnauit Concilium Constantiense sess. 8. & 15. in quibus non solùm fuit damnatus ille articulus, *Omnia ex absoluta necessitate eueniunt.* Sed etiam iste, quem sub formalibus terminis docuit VVicleff. *Infans præscitus & baptizatus necessariò viuet diutiùs, & peccabit in Spiritum sanctum, ratione cuius morietur, ac perpetuò condemnetur, & ita nullus ignis potest illum comburere pro hoc tempore, vel instanti, ut fidem assero omnia, quæ eueniunt, de necessitate eueniunt ei. Sic Paulus præscitus non potest verè pœnitere, hoc est, contritione peccatum finale impœnitentiæ delere, vel ipsum non habere.* Et Caluinus non poterit negare, illud fuisse Concilium generale totius
Cōcil Trid. Ecclesiæ. Illam tandem damnauit Conc. Trident. sess. 6. de Iustificatione can. 6. cum damnantur illi qui dicunt non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, vt bona Deum operari non permissiuè solùm, sed etiam propriè, & per se, vt sit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli.

III. Secundum est, non ideo quenquam improbum cadere, quia fuit ab æterno reprobatus, sed ideo homines reprobatos fuisse, quia præsciti sunt propria voluntate futuri esse mali. ita docent vbique Sancti Patres toto hoc opere citati, maximè D. August. & D. Prosper eius discipulus, vt constat ex locis c. 8. & 11. allegatis. Ob hanc causam reprobi à Patribus vocantur præsciti, licèt etiã nonnunquam appellentur prædestinati; ne scilicet aliquis suspicetur, aliam esse, aut fuisse causam, ob quam ad pœnas inferni sint destinati, præter præscientiam prauorum illorum operum. Atque ita est differentia inter certitudinem prædestinationis, & reprobationis, quòd prædestinatio est certa, & infallibilis non solùm certitudine præscientiæ, sed etiam ordinis, & causalitatis, quæ tamen certitudo humanam libertatem minimè lædit, vt libro superiori dictum est. At reprobationis certitudo vltimatè ad solam præscientiam reducitur, vt expressè docet Augustinus in lib. de Prædestinatione & gratia c. 15. & aliis in locis dicto c. 8. & etiam 11. citatis. Quare, vt Augustinus ibidem ostendit, certitudo diuinæ reprobationis nullam omnino imponit reprobis necessitatem, nihil omnino adimit illorum libertatis, sicut neque certitudo diuinæ præscientiæ, vt lib. 3. ad longum declarauimus.

Quæ autem contra hanc veritatem deducunt aduersarij ex diuina Scriptura, dicente, Deũ creare impios propter semetipsum ad diem malum, & aliquos excitare, aut obdurare, vt ostendat in eis virtutem suam, & notam faciat iram suam, toties soluta sunt, vt inutile opus fuerit in illis soluendis nunc denuo immorari.

CAPVT XV.

Tertia controuersia proponitur de effectibus reprobationis, & dubia præcipua, quæ circa illam emergunt, recensentur.

I. DE effectibus reprobationis nunc tandem dicendum est. circa quos vt dubia emergentia, quæ præcipua sunt in hac controuersia, recenseamus, aduertere oportet, non esse controuersiam de effectibus reprobationis positiuæ, quæ sola nomen reprobationis meretur, vt dictum est: constat enim, effectus istius reprobationis esse primum efficacẽ exclusionem à regno gloriæ, secundum efficacem destinationem ad pœnam æternam, vel ad aliam pœnam, quæ cum pœna æterna sit necessariò coniuncta, quod dicitur propterea, quòd soleat Deus quosdam nequissimos homines adhuc viuentes tradere Diabolo torquendos, quorum mors computatur inter effectus diuinæ reprobationis, quia est infallibiliter, & immediatè coniuncta cum pœna æterna, qualis, exempli gratia, fuit mors Dathan, & Abyron Numerorum c. 16. Addere possumus tertium effectum, qui est eiusdem æternæ pœnæ inflictio, quamuis destinatio ad pœnã, & eiusdem pœnæ inflictio non pro vno, & eodem effectu computantur, sed pro effectibus distinctis. Remanet itaque controuersia de solis effectibus reprobationis negatiuæ. & licèt nullam censeamus esse eiusmodi reprobationem, vt diximus, nihilominus differemus breuiter de illius etiam effectibus, tanquam si daretur verè reprobatio negatiua, ne aliquid videatur hîc omissum ad integritatem huius tractationis aliquo modo spectans. Sunt autem tria, quæ ad summum possumus imaginari esse connumeranda inter effectus reprobationis, videlicet permissionem peccati, ipsum peccatum, & finalis obduratio in peccato: & circa ista tria, tria etiam dubia sunt hîc expendenda ac soluenda. Primum, an permissio peccati sit effectus diuinæ reprobationis. Secundum, an ipsum peccatum sit effectus reprobationis. Tertium, an obduratio sit effectus reprobationis, & quid sit peccatores à Deo obdurari, an scilicet sit priuare hominem auxiliis non solùm efficacibus, sed etiam sufficientibus, ita vt de facto aliquis in hac vita obduretur sic, vt priuetur à Deo auxiliis sufficientibus ad salutem.

Quod spectat ad primum dubium, an permissio II.
peccati sit effectus reprobationis; est opinio multorum Doctorum, permissionem peccati saltem eius, in quo quis finaliter moritur, esse effectum reprobationis, immo propter hanc causam illi negant, dari causam reprobationis ex parte reprobi: quia putant, non posse ex parte illius assignari causam talis permissionis, quæ est primus reprobationis effectus. quam sententiam defendere coguntur illi omnes, qui docent, Deum ante præuisum peccatum omnes reprobos efficaciter excludere voluisse à regno gloriæ, ad ostendendam in illis suam gloriam per modum iustitiæ punitiuæ. Omitto Caluinum, & Bezam, quibus ista sententia admodum plausibilis est. vnde inquit Beza in responsio- Beza.
ne ad Castell. cos. de æterna Dei prædestinatione. *Oportuit ergo Deum quoque hanc vnicam viam sibi aperire, id est, Adami lapsum ordinare, sed ad eum, quem dixi, finem, quia cùm sit iustissimus, & sanctissimus, iustam quoque ipsius ordinationem esse consequitur.*

Mihi verò hæc sententia omnino probari non potest, non solùm quòd cẽseam nullam esse reprobationem negatiuam: sed etiam quia ad hoc, vt aliquis dicatur effectus in ordine ad aliquẽ finem, duo sunt omnino necessaria. primum, vt finis priùs sit volitus, quàm talis effectus: nam eiusmodi effectus non est volitus per se, sed solùm ex intentione finis. secundum quòd talis effectus secundùm quòd est volitus, & intentus ab agente, conferat aliquid ad finem reipsa assequendũ: sed neutrũ istorũ potest conuenire permissioni ipsius peccati in ordine

ad finem reprobationis. Probatur, quòd non possit illi conuenire primum: nam finis reprobationis vt illi dicunt, est ostensio diuinæ iustitiæ vindicatiuæ. Ergo si permissio peccati est effectus reprobationis, oportet priùs fuisse à Deo intentum hūc finem, qui est ostensio diuinæ gloriæ per modum iustitiæ vindicatiuæ, quàm fuerit intenta permissio peccati. quod omnino absurdum esse videtur, esset enim facere Deum vltorem, prius quàm homo sit peccator.

III. Neq; valet, si dicatur, quòd reprobatio est priùs volita, quàm permissio peccati, accepta reprobatione pro voluntate excludendi efficaciter hominem à regno gloriæ, non autem pro voluntate deputandi ad pœnam. primò, quia illa voluntas excludendi reprobos à regno gloriæ secundùm respondentes, non est finis per se intentus, sed ordinatur in alium finem, qui est prior in diuina intentione quàm sit voluntas ipsa excludendi efficaciter reprobos à regno gloriæ: & ille finis secundùm illos est ostensio diuinæ gloriæ per modum iustitiæ vindicatiuæ in ipsis reprobis. vnde oportet, voluntatem permittendi peccatum esse posteriorem voluntate ostendendi gloriam diuinam per iustitiam punitiuam, si respondentes volunt sibiipsis constare. Deinde isti loquuntur de effectibus reprobationis in ordine ad vltimum effectum, neque distinguūt de reprobatione à gloria, aut à gratia, immo illam reiiciunt, præsertim Ripa q.23.a.5.disp.2. vnde cùm loquuntur de effectibus reprobationis, loquuntur de illis comparatione vltimi finis, qui est primò intentus per ipsam reprobationem.

Quòd verò permissioni eiusdem peccati non possit conuenire secundum, videlicet quòd ipsa permissio peccati nihil per se conferre possit ad finem reprobationis reipsa consequendum, probatur, quia permissio peccati non confert reipsa ad talem finem consequendum sine peccato: nam ad ipsam permissionem non sequitur peccatū reipsa, & infallibiliter, alioqui Deus esset autor peccati, sicut qui remouet columnam, est causa ruinæ domus, & sicut, qui vas vitreum, quod manu tenet, sinit super lapidem cadere, est causa confractionis illius.

IV. Secundò, contra eandem sententiā arguo. quia effectus reprobationis debet esse volitus ex intentione finis eiusdem reprobationis, vt dictum est: sed permissio peccati non potest hoc modo esse volita, aliàs Deus vellet etiam peccatum, qui enīque vult finem per aliquod medium, necessariò vult omne illud, sine quo ad finem per tale mediū non potest perueniri: sed per peccati permissionē nō potest perueniri ad finem reprobationis sine ipso peccato. Ergo qui vult finem reprobationis per permissionem peccati, vult etiam ipsum peccatum.

Tertiò, multi qui reprobi non sunt, permittuntur peccare. Ergo nō omnis peccati permissio est reprobationis effectus. Si dicatur, nō omnē permissionem peccati esse effectum reprobationis, sed solā permissionē peccati, in quo quis finaliter moritur, hoc quidē videtur aliquo pacto cōtrariā sententiam honestare: sed nihilominus cōtra hāc responsionem facit primò, quòd autores sententię, quā modò impugnamus, omnes dicūt communiter, finē permissionis cuiuscunque peccati esse ostensionē diuinæ iustitiæ vindicatiuæ. erit ergo finis etiam peccati, quod remittitur. Secundò, quia illi diuidūt totam prouidētiam supernaturalem in prædestinationem, & reprobationem: permissio verò peccati non est effectus prędestinationis. Ergo est effectus reprobationis.

Quartò finis præcipuus permissionis peccati non est ostensio iustitiæ vindicatiuæ, vt monstratum est, sed suauis rerum dispositio, & gubernatio, & ostensio diuinæ sapientię in huiusmodi dispositione, & gubernatione, vt etiam D.Th. innuit dicta q.23.a.3. quamuis ibi subiungat, quòd permittere aliquos à fine deficere, est illos reprobare: quia ipse admittit reprobationem negatiuam, quæ secundùm illum nihil aliud est, nisi permissio illa, qua quis permittitur deficere à fine æternæ gloriæ. Sed hoc nihil refert, quoniā ex hac D.Thomæ sententia sequitur, finem præcipuum huius negatiuæ reprobationis nō esse ostensionem diuinæ iustitiæ, sed suauem rerum dispositionem.

Denium antequam Deus aliquos prædestinaret aut reprobaret, permisit peccatum Adę: non igitur finis præcipuus huius permissionis est reprobatio. Ergo permissio peccati non est effectus reprobationis.

Est secunda opinio, quæ distinguit de duplici permissione prima, & secunda, & ait secūdam permissionem esse effectum reprobationis, nō autem primam. ita Greg. de Valentia dicta q.23.a.5. puncto 2. ad tertiū. Trigosius q.18.a.8.dub.3. in principio. Sed hæc responsio non soluit dubium: quia de secūda permissione, quæ est obduratio, alia est quæstio. hîc autem solum quærimus de prima permissione. V. Trigosius

Tertia sententia est, primam permissionem peccati esse effectū reprobationis à gratia, non autem à gloria. quod puto idem esse, ac si dicamus esse effectū reprobationis negatiuæ, non autem positiuæ, aut parum distare. ita Suarez lib.5. de Prædestinatione c.7.n.9. & Vasquez disp.95.c.9. in principio. Verùm cùm reprobatio negatiua sit ordinata ad positiuam, & vtriusque sit idem finis, isti autores recurrunt in easdem difficultates, quas patitur prima opinio. Suarez. Vasquez.

Videtur itaque absolutè dicendum, quòd prima permissio peccati non est effectus reprobationis, quamuis sit conditio, sine qua non esset reprobatio. Ita sentit Molina dicta q.23.a.3. & a.5. disp. 3. Greg. Valentianus loco proximè citato, & Trigosius q.18.a.6.dub.3.cōcl.1. & a.10.dub.4.concl. 1. Hæc sententia in eo, quod docet primam permissionem peccati non esse effectum reprobationis, probatur argumentis modò factis. in eo autē, quod subiungimus, esse conditionem, sine qua nō esset reprobatio, est de se euidens: quoniam si non esset peccatum, non esset reprobatio, & si non esset permissio, non esset ipsum peccatum. VI. Molina Greg. Valent. Trigosius

Dicetur, si permissio peccati nō est effectus reprobationis, neque etiam erit effectus prędestinationis. cuius ergo erit effectus?

Respondeo, esse effectum communis prouidentiæ, aut naturalis, aut etiam supernaturalis, quam Deus habet de creaturis rationalibus.

Cōtra hanc responsionem videtur esse instātia. nam prouidentia supernaturalis diuiditur in prædestinationē, & reprobationem. Ergo aut permissio peccati non est effectus prouidētię supernaturalis, aut est effectus prædestinationis, aut reprobationis.

Respondeo hāc instantiā maximè probare, quòd prima permissio peccati non sit effectus reprobationis. nā si aliqua peccati permissio est reprobationis effectus, ergo omnis peccati permissio erit similiter reprobationis effectus. quòd si aliqua permissio peccati esse potest, quæ non sit effectus

repro

reprobationis, eadē ratione dicere possumus, nullam permissionem esse effectum reprobationis: valebit enim hoc argumentum. Ista permissio, quā ponis non esse effectum reprobationis, vel est effectus diuinæ prouidentiæ, vel non. Secundum dici non potest, vt lib. 5. ostensum est. Si dicatur primum, quæro cuius prouidentiæ illa sit effectus, & cuiuscunque prouidentiæ illa dicatur esse effectus præter reprobationem, eiusdem prouidentiæ dicam ergo esse effectum illam primam permissionem, quam tu affirmas esse effectum reprobationis. quæ nanque maior est ratio de vna permissione, quàm de altera?

Respondetur ergo ad instantiam, quòd prouidentia supernaturalis non diuiditur immediatè per prædestinationem, & reprobationem, sed mediatè. nam prouidentia supernaturalis diuiditur in prouidentiam approbationis, & concessionis, & permissio peccati ad prouidentiam concessionis spectat, non autem approbationis. & si spectat ad prouidentiam approbationis, spectat ad illam, quæ vniuersalis est, non autem specialis, aut etiam specialissima: & prædestinatio ac reprobatio non sunt duæ species immediatè oppositæ diuidentes genus prouidentiæ supernaturalis, ita vt quod non est effectus vnius, sit effectus alterius. Et tandem possumus dicere, permissionem peccati ad prouidentiam naturalem spectare, ad quam spectat, naturas rerum modo suauissimo disponere. Neque ex hoc, quòd peccatum opponitur non solùm ordini naturæ, sed gratiæ, sequitur, quòd permissio peccati pertineat ad prouidentiam ordinis supernaturalis, sicut etiā ex hoc, quòd peccatum deordinat animam ab ordine supernaturali, non sequitur, peccatum ipsum esse actum ordinis supernaturalis. Videantur, quæ de multiplici prouidentiæ diuisione dicta sunt lib. 5. c. 3.

Quod autem addit Ripa dicta q. 23. art. 5. disp. 2. c. 1. opinionem, quæ docet, dari causam reprobationis ex parte reprobi, etiam respectu primi effectus, qui secundùm illum, & secundùm alios multos est ista prima permissio peccati, esse parum cȏsentaneam D. Paulo, D. Augustino, & omnibus grauioribus Doctoribus, propter illa verba, *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, &c.* quid veritatis habeat, supra capite 6. & 7. ostensum est. Reliqua, quæ in Scholasticos quosque etiam eruditissimos, qui cum illo non sentiunt, effundit, solitę illius licentiæ in censendo de aliorum opinionibus sunt indulgenda, & ad vtiliora properandum.

CAPVT XVI.

Dubium secundum proponitur, an peccatum sit effectus reprobationis.

1. FVit error hæreticorum, qui vocati sunt Prædestinati, quòd quemadmodum Deus voluntate efficaci prædestinauit electos ad gloriā, ad ostēdendam in eis suam gloriam per modum misericordiæ, ita prædestinauerit reprobos ad pœnam, ad ostendendam in eis gloriam suam per modum iustitiæ punitiuæ etiam ante præuisa illorum peccata, & ex consequenti quemadmodum omnia media diuinæ gratiæ, & bonorū operum, quibus electi de facto perducuntur ad vitam, sunt ex diuina prædestinatione, & sunt illius effectus: ita omnia peccata, per quæ reprobi deputātur ad pœnas inferni, sint ex diuina prædestinatione, id est, reprobatione, & illius effectus. Hunc errorem imposuerunt D. Augustino Massilienses, & alij, quibus respondent Augustinus ad articulos sibi falsò impositos ad quintum decimum & vndecimum, & Prosper ad Capitula Gallorū ad sextum, quem postea secuti sunt non solùm dicti hæretici Prædestinati, sed etiam Ioannes VViclef, Ioannes Hus, & aliquando Lutherus, & Philippus Melanchthon, & nouissimè Caluinus cum suis sectariis.

Contra hunc errorem non opus est hic disputare. nam quod spectat ad æternam Dei prædefinitionem, iam satis refutatus fuit lib. 4. c. 16. & tribus sequentibus. ibi namque ostēdimus, actus moraliter malos non esse ex diuina prædefinitione. quod autē spectat ad actualem causalitatem lib. sequente ostendemus, Deum peccati causam non esse: ille enim erit proprius locus hunc errorem confutandi.

Nunc sufficiat, hunc errorem damnatum fuisse in Cōcilio II. Aransicano c. vltimo, & Valētino c. 3. quorum definitiones superius sunt recitatæ, & in Tridentino sess. 6. can. 6. & in Constantiensi sess. 15. quorum definitiones sunt etiam à nobis relatæ capitulus proximè præcedentibus. Aduersus hunc errorem præter D. Augustinum, & D. Prosperum in locis proximè citatis scripserunt Thom. VValdensis lib. 1. Doctrinalis fidei c. 21. & 22. Roffensis ad a. 36. Lutheri, Ruardus Taper a. 7. pag. mihi 259. & sequentibus, & Andreas Vega lib. 1. de Iustificatione c. 13.

Côc. Araus. Concil. Valent. Côcil. Trid. Concil. Constant. Th. VVald. Roffens. Ruard. Taper. Andr. Vega.

Ex Doctoribus Catholicis Caietanus in lib. 2. Regum c. 12. duo asserit, primum quòd omnis pœna temporalis est effectus diuinæ reprobationis. Secundum quòd peccatum quod est pœna alterius peccati, est effectus reprobationis, & illud est etiam à Deo sub ea ratione, qua est pœna alterius peccati. Raphael Ripa in comment. 1. p. q. 23. a. 5. disp. 2. cap. 1. videtur numerare peccatum inter effectus reprobationis, licèt non dicat, illud esse à Deo, neque vt peccatum, neque vt pœnā alterius peccati. Hæc sententia Caietani quoad primum dictum est falsa & omnino improbabilis: quia in tantum abest, vt omnis pœna sit effectus reprobationis, quòd multæ pœnæ, quas homo sustinet in hac vita, sint effectus prædestinationis, quales exēpli gratia, fuerunt pœnæ, quas tulerūt Sācti Martyres, & Iob, & B. Virgo, cuius animam gladius doloris pertransiuit. Refragaturque apertis diuinæ Scripturæ testimoniis, dicente Salomone in Prouerbiis c. 3. *Quem enim diligit Dominus, corripit.* & Ioanne in Apocalyps. c. 3. *Ego quos amo, corrigo & castigo.* & Paulo epistola 1. ad Corinth. c. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cùm aliis prædicauerim ipse reprobus efficiar.* Quod etiam spectat ad secundū dictū Caietani, cùm peccatū siue cōsideretur, vt peccatū, siue vt pœna alterius peccati, nunquam possit exuere rationē offensæ Dei, & deordinationis à Deo, omnes Doctores illud meritò reiiciūt, & eodē modo videtur reiicienda opinio Ripæ. nā si peccatū est effectus reprobationis, cū reprobatio sit actio diuina, oportet peccatū esse effectū Dei. & loquimur nūc de peccato, quoad illius formale, & nō solùm quoad materialē entitatem: peccatū autē nullo modo inter Dei effectus potest cōputari. & vt lib. 5. ex sententia D. Th. & aliorum Doctorū ostēdimus, peccatū subest diuinæ prouidētiæ non tanquā illius effectus, sed tanquā obiectū circa quod ipsa diuina prouidētia versatur, vel illud impediendo, vt non fiat, vel permittēdo fieri, vel factū ordinando in aliquem bonum finem.

I I. Caietani.

Quare absolutè concludendum est, peccatum nullo modo posse inter effectus diuinæ reprobationis numerari. & videri possunt, quæ de hac re scribit Trigosius dicta q.18.a.8.dub.5.conclusione Trigosius. prima & secunda, vbi multis rationibus probat, peccatum nullo modo esse posse reprobationis effectum neque vt peccatum, neque etiam vt habet rationem pœnæ alterius peccati. & dicit, hanc cōclusionem esse itam certam, vt oppositum sit hæreticum. & toto illo articulo multa scribit, quæ ad hanc veritatem illustrandam non parum iuuant, Suarez. & Suarez lib.5. de Prædestinatione c.7. in principio.

CAPVT XVII.

An obduratio sit reprobationis effectus, & an aliquod sit peccatum in hac vita irremissibile.

I. POstremum hoc dubium grauissimas continet controuersias de fide inter Catholicos, & hæreticos, immo etiam inter ipsos Catholicos, quarum vt status intelligatur, & certa ab incertis secernantur, primò recolenda sunt, quæ suprà c.9. de varia acceptione nominis obdurationis dicta sunt. est enim obduratio, quę est simplex permissio manendi in peccato vsque ad mortem, & est obduratio, quę est permissio labendi in grauiora peccata ob impœnitentiam præcedentium delictorum. Recolenda etiam sunt, quæ diximus lib.5. c. 13. de induratione, & excæcatione diuina, vbi docuimus, quid sit, Deū peccatores obdurare, & obcæcare, nō quidē immittēdo errores, aut causando in illis aliquā duritiē positiuè, sed solū subtrahendo auxilia, & nō emolliendo, neq; illuminādo. Ad cuius rei euidentiā notandum est, cùm Deus permittit hoc secūdo modo hominē labi in grauiora peccata, id facere in pœnam alicuius peccati præcedentis secundùm suam intrinsecam formalitatem, & naturam: quia vt sic oportet illud produci liberè à voluntate creata, & vt sic non potest esse volitum à Deo, sed dicitur vnum peccatum esse alterius pœna ratione subtractionis diuini auxilij, quo homo seruatur, ne ruat in ipsum peccatum, illa enim subtractio auxilij benè potest habere rationem pœnæ, & potest esse volita à Deo in pœnam peccati præcedentis. & ob hanc causam inquit Augustinus de Prædestinatione Sanctorum c.10. quòd vnum peccatum dicitur esse pœna alterius: quia Deo tribuitur iudicium, & iusta vindicta, non autem peccatum. hinc sequitur, quòd cùm dicitur Deus in pœnam peccatorum præcedentium hominem tradere in reprobum sensum, in desideria cordis, in passiones ignominiæ, & illum obdurare, & excæcare, hoc minimè intelligi possit ita, vt Deus positiuè causet in homine duritiem, aut cæcitatem, sed solùm permissiuè, & quòd in pœnam peccati præcedentis subtrahit, & denegat auxilium, quo homo tueretur, ne laberetur in peccata subsequentia.

II. Secundò recolendum est, quod diximus c. 2. permissionem manendi in peccato vsque ad terminum vitæ esse quidem conditionem, sine qua non esset reprobatio: non tamen in huiusmodi permissione consistere formaliter reprobationem, neque ab illa incipere: quia reprobatio est iudicium, quo quis iudicatur finaliter indignus æternæ gloriæ, & ab illa finaliter excludendus. sed Deus ante terminum huius vitæ nullum finaliter iudicat indignum æternæ gloriæ, & ab illa esse finaliter excludendum. Hinc verò sequitur iuxta illos, qui nō admittunt reprobationem negatiuam, sed solùm positiuam, quæ incipit à termino huius vitæ, quā opinionem nos vt veriorem amplectimur, obdurationem siue acceptam pro sola permissione manendi in peccato vsque ad mortem, siue etiam pro permissione labendi in grauiora peccata in pœnam peccatorum præcedentium, nullo modo esse effectum reprobationis. ratio est, quia ista obduratio est prior ipsa reprobatione. Ergo non potest inter illius effectus numerari, cùm effectus non sit prior sua causa. Si autem admittatur reprobatio negatiua, nulli dubium est, talem obdurationem, & permissionem posse inter effectus reprobationis numerari. & quia Doctores communiter admittunt, reprobationem negatiuam, docent etiam communiter, obdurationem seu permissionem manendi in peccato vsque ad mortem effectum esse reprobationis.

Si etiam vera esset sententia illorum, qui dicūt, labi hominem in hac vita in aliquod peccatum irremissibile, & in pœnam alicuius grauis erroris destitui à Deo auxiliis ad salutem sufficientibus, & necessariis, ita vt pœnitere ampliùs nequeat, & saluari, dicendum esset, permissionem illam, & obdurationem, qua Deus permitteret lapsum in peccatum irremissibile, & subtraheret ab eo auxilia ad salutem necessaria, esse effectum reprobationis: quia ab illa inciperet iam reprobatio positiua, qua homo iudicaretur finaliter indignus æternæ gloriæ, & ab illa finaliter excludendus.

Quare vt sciatur, an obduratio finalis in peccato lethali sit effectus diuinæ reprobationis, priùs videndum est duplex dubium, an sit aliquod peccatum in hac vita de se irremissibile, etiamsi homo de illo pœnitere velit. Secundò, an esto nullū sit peccatum de se irremissibile, tamē aliquis peccator in præcedentium delictorum pœnam destituatur auxiliis ad salutem necessariis, ita vt pœnitere non possit, neque saluari. & sunt ista dubia distincta, vt patet, & distinctè examinanda. III.

Circa primum itaque dubium fuit antiquus error quorundam Iudæorum, referente Nicolao Lyrano in caput primum Amos, dicentium, esse quædam peccata irremissibilia, de quibus exponebant sententias illas Propheticas, *Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non conuertam, super tribus sceleribus Iuda*, &c. Quarum sententiarum iuxta illos hic erat sensus, esse quædam peccata, quæ Deus primò, secundò, & tertiò, remittit: sed quartò peccantibus minimè vult remittere. Quidam etiam nomine Origenes non ille Adamantius, & Origenes. alius nomine Theognostus dixerunt, esse aliquod Theognost. peccatum irremissibile in hac vita, quorum sententiam aliquando videtur secutus Aug. in lib. de August. sermone Domini in monte, licèt lib. 1. Retractationum c.19. illam retractauerit, seu potiùs declarauerit, se illam non tenuisse. Eundem errorem docuerunt Montanus hæreticus, referente D. Hieronymo in epistola ad Marcellā, & Nouatus presbyter Romanus, docens, peccata, quæ post Baptismū admittuntur, esse irremissibilia, vt scribit Eusebius Eusebius. in Historia lib.6.c.33. quamuis nonnulli illius errorem moderentur, vt hoc dixerit solùm de peccato abnegantium Christum in tormentis, aut vt dixerit, Christum non reliquisse Ecclesiæ potestatem

tem remittendi peccata post Baptismum admissa; sic etiam, peccatum diuino iudicio esse irremissibile, fuit quoque error ille nouissimus, aduersus quem multi scripserunt ex antiquis Patribus, & recentioribus etiam Theologis, praecipuè D. Thomas cum discipulis 3. part. q. 86. art. 1. Dominicus Soto in 4. d. 22. art. 1. Andreas Vega lib. 13. de Iustificatione cap. 2. & Cardinal. Bellarminus lib. 2. de Poenitentia cap. 15.

D. Thom. Domin. Soto. Andreas Vega. Bellarm.

IV. Aduersus hunc errorem statuitur assertio de fide. Nullum esse peccatum in hac vita irremissibile, quantumcunque illud graue sit. Quae assertio fuit definita, vt doctrina fidei per Cornelium Papam in Concilio Romano aduersus Nouatum congregato. Cuius definitionem omnes Ecclesiae Orientales, & Occidentales receperunt, vt patet ex historiis Eusebij, & Nicephori, & ex scriptis D. Cypriani Martyris. & fuit renouata eadem definitio in Concilio Niceno I. can. 8. & in Concil. Lateranensi sub Innocentio III. cuius constitutio extat in cap. firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica, & nouissimè in Concil. Tridentino sess. 6. de Iustificatione cap. 29. sub his verbis: *Si quis dixerit, eum qui post Baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem, sed sola fide amissam iustitiam recuperare sine sacramento Poenitentiae, prout sancta Romana, & vniuersalis Ecclesia a Christo Domino, & eius Apostolis edocta hucusque professa est, seruauit, & docuit, anathema sit.* Quam doctrinam tradit suprà cap. 14. eiusdem sessionis.

Concil. Roman.

Concil. Nicen. Concil. Lateran. Concil. Trident.

Ea verò probatur euidentissimis diuinae Scripturae testimoniis, videlicet Ieremiae c. 3. vbi animam quibuscumque etiam grauissimis peccatis pollutam sub metaphora viri proprium vxorem adulteram ad se reuocantis inuitans ad poenitentiam, & veniam promittens, ita ait: *Vulgo dicitur, si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, numquid reuertetur ad eam vltrà? numquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me dicit Dominus, & ego suscipiam te.* & Ieremiae c. 18. vbi ait Dominus omnes peccatores ad poenitentiã prouocans: *Repente loquar aduersum gentem, & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa à malo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego poenitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei. & subito loquar de gente, & de regno, vt aedificem, & plantem illud.* & Ezech. c. 18. *Numquid voluntatis meae est mors impij, dicit Dominus, & non vt conuertatur à viis suis, & viuat?* & infrà. *Conuertimini, & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* & infrà; *quia nolo mortem morientis dicit Dominus Deus, reuertimini & viuite.* Eadem habentur c. 33. quae indicant, Deum nullius hominis non exoptare poenitentiam, & vitam, & nullius peccatoris velle interitum, & apud Matth. c. 18. interrogante Petro, *Si peccauerit in me frater meus, quoties dimittam ei, vsque septies? Respondit Iesus, non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.* Quo in loco Origenes, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Theophylactus, Lyranus, & communiter alij interpretes notant, poni numerum determinatum pro indeterminato, vt sit sensus, toties dimittendum esse, quoties peccator poenituerit. & Lucae c. 15. vbi Saluator testatur, maius esse gaudium in caelo super vno peccatore poenitentiam agente, quàm supra nonaginta nouem iustis, qui non indigent poenitentia. Atque indicat non solum parabola ouis, & parabola drachmae deperditae ac inuentae, sed etiam parabola filij prodigi, & vt summatim dicam, tota series illius capitis; & Ioan. epist. 1. c. 2. vbi dicit sanctissimus ille Christi Apostolus ac dilectus: *Filioli haec scribo vobis, vt non peccetis, sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Diuus autem Ioannes ibi alloquitur baptizatos, & in lib. Apocal. c. 2. hortatur Angelum, id est, Episcopum Ephesi, vt agat poenitentiam. Videatur totum illud caput, & sequens, quoniam ex illis deducitur euidenter nullum esse peccatum irremissibile apud Deum, cùm ille omnes quantumcunque grauissimè delinquentes ad poenitentiam hortetur, & omnibus veniam promittat.

V. Secundò probatur eadem veritas euidenti ratione. Nam dicere, esse aliquod peccatum irremissibile, apertè repugnat diuinae misericordiae, cuius veritatis argumentum demonstratiuum est in lib. Genesis c. 4. cùm enim Cain ob fratricidium admissum de diuina misericordia desperaret, ac diceret: *Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* statim Dominus illũ increpauit, dicens. *Non, sed si bene egeris recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum tuum aderit.* Quibus verbis significauit, nullum esse peccatum, quod diuinam misericordiam superare possit: sed è contrario misericordiam diuinam omnes iniquitates nostras vincere, si ex corde poeniteamus. Repugnat etiam merito, & virtuti sanguinis Iesu Christi, & viuificae illius Passioni dicere, esse aliquod peccatum, quod per illam deleri non possit, D. Ioanne reclamante, & dicente, *Quoniam ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.*

Tertiò probatur eadem veritas ex eodem Scripturae diuinae testimonio, ex quo potissimè haeretici suum errorem probabant. Illud autem erat testimonium Isaiae c. 6. vbi Deus ita Prophetam alloquitur: *Vade & dices populo huic, audite audientes, & nolite intelligere, & videte visionem, & nolite cognoscere. excaeca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum.* Ex hoc loco deducebant antiquiores haeretici, & etiam nunc recentiores deducunt, Deum quosdam peccatores data opera excaecare, & obdurare, quia illos non vult conuertere, neque vult illorum misereri. Cùm tamen oppositum euidenter colligatur ex eisdem verbis aequa rationis lance ponderatis. Quid enim innuere volunt verba illa, *ne fortè conuertantur, & sanem eos*: an si Deus decreuit illorum non misereri, & illos non sanare, etiamsi oculis videant, & corde intelligant, & auribus audiant, & conuertantur, non esse in illius potestate nõ velle illis peccata remittere, nõ velle illos sanare, non velle misereri: minimè profectò: sed quotiescunque illi conuersi fuerint ex corde, illorum non poterit non misereri, & illos non sanare. hoc indicare voluit illis verbis: *Ne fortè conuertantur, & sanem eos*, ac si apertè dixisset, si conuersi fuerint, non potero illos non sanare. Atque hunc esse germanum sensum illorum verborum probatur ex verbis D. Ioannis epist. 1. c. 1. dicentis: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est Deus, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Ponderemus quaeso illa verba, primo aspectu ita intellectu difficilia, vt nihil magis. quorsum enim est dictum, Deum fidelem esse in remittendo peccatum iis, qui peccata sua confiten-

tur? Quorsum iustus in remittendo peccata pœnitentibus, in emundando illos ab omni iniquitate? an remittere peccata pœnitentibus actus est iustitiæ? minimè profectò, sed solius misericordiæ, nisi cum Pelagianis dicere velimus, hominem ex viribus liberi arbitrij posse gratiam iustificationis sibi promereri; quomodo igitur fidelis, quomodo iustus in remittendo peccata confitentibus, & Cyprian. Glossa. Lyranus. pœnitentibus? Respondetur cum D. Cypriano in lib. de oratione Dominica, & cum Glossa interlineari, & Lyrano ad illum locum D. Ioannis, ob eam causam Deum vocari fidelem, & iustum in parcendo verè confitentibus peccata, & pœnitentibus: quia omnibus verè pœnitentibus promissa est peccatorum venia, & promissum obseruare, & adimplere, actus quidam est iustitiæ. Vnde quamuis remittere peccata pœnitentibus, si attendamus merita eius, cui peccatum remittitur, sit actus misericordiæ, quia percipiendæ diuinæ gratiæ in impio nulla merita præcedunt: tamen si attendamus Deum promittentem veniam veræ confessioni factæ ex humilitate cordis, actus quidam est iustitiæ, ita vt non possit Deus illam verè pœnitentibus denegare. & hoc colligitur ex verbis illis apud Isaiam cap. 1. *Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.*

VI. Denique negari non potest, Deum semper magis promptum esse ad indulgendum, & benefaciendum, quàm ad puniendum, & subtrahendum manum suam: nullus autem in hac vita ita est in Dei amicitia, quin ab illa possit per peccatum excidere, vt non semel in hoc opere monstrauimus, præsertim lib. 6. cap. 35. Ergo ab opposito nullus est tam grauis peccator, qui dum est in cursu huius vitæ positus, non valeat ad Dei amicitiam reparari. Hanc rem pluribus prosequitur Vega loco citato cap. 3. & 4. & sequentibus. Vega.

CAPVT XVIII.

Argumentis hæreticorum fit satis.

I. QVamuis nulli dubium esse possit, assertionem capite præcedenti à nobis firmatam esse dogma fidei Catholicæ, & oppositam sententiam manifestum esse errorem in fide. Quædam tamen sunt diuinæ Scripturæ testimonia, quæ superficie tenus inspecta videntur illi plurimum fauere.

Primum est in libro Genes. cap. 15. vbi Deus prædixit Abrahæ, non nisi post quartam generationem ex Ægypto illius posteros reuersuros fuisse in terram promissionis. *Quia necdum* (inquit) *completæ sunt iniquitates Amorrhæorum, vsque ad præsens tempus.* Quæ verba indicant, esse quandam periodum annorum peccatoribus à Deo constitutam, vltra quam non sit amplius locus pœnitentiæ, vt expositores obseruant. quod etiam obseruauit Hieronymus in quæstionibus Hebraicis circa illa verba Genesis cap. 6. Hieron. *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro sunt: eruntque dies illius centum viginti annis.*

Secundum est in lib. Leuitici cap. 4. & 13. quibus in locis præscribitur hostia pro expiandis peccatis ex ignorantia admissis: pro peccatis autem ex certa malitia admissis nulla præscribitur hostia ad illa expianda. & ne quis dicat, Deum sub lege Euangelica promptiorem esse ad parcendum, quàm esset sub lege Moysis, audiat Apostolum ad Hebræos cap. 10. ex lege veteri ad nouam in hunc modum argumentantem: *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione duobus, vel tribus testibus moritur. Quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit?* Quæ sanè verba terroris sunt plena, non solùm propter autoritatem tanti Apostoli, sed propter argumentum, quod continent, quod huiusmodi est. Iudæi contra legem Moysis malitiosè peccantes absque misericordia puniebantur. Ergo multo magis, qui post acceptam Baptismi gratiam filium Dei conculcauerit, irremissibiliter punietur.

Tertium testimonium colligitur ex Ieremiæ cap. 7. vbi Dominus Ieremiam obiurgat, ne pro populo Iudæorum velit amplius fundere ad se preces, dicens: *Tu autem noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem, & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te.* Eadem verba habentur infra cap. 11. & cap. 14. & glossa circa hæc Glossa. verba ait: *Prophetæ præcipitur, ne pro eis oret, in quos est iam consummata sententia.* Consimiles sententiæ reperiuntur apud Ezechielem cap. 14.

Quartum est in lib. Amos cap. 1. & 2. vbi sæpe Deus inculcat: *Super tribus sceleribus Israel, & Iuda, & filiorum Ammon, & Moab, Damasci, &c. & super quatuor non conuertam eos.* Sunt ergo aliqua peccata, à quibus non vult Deus homines conuertere per pœnitentiam.

Quintum est apud Matthæum, vbi Saluator ait, quòd qui peccauerit in Spiritum sanctum, non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. quod magis explicans D. Marcus ait: *Non habebit remissionem in æternum.*

Sextum apud Ioannem cap. 8. *Quæretis*, inquit, *me, & non inuenietis: & in peccato vestro moriemini.* Consimilem sensum habent verba illa Salomonis in Prouerb. cap. 1. *Tunc inuocabunt, & ego non exaudiam, manè consurgent, & non inuenient me.* & illa apud Amos cap. 8. *Circuibunt quærentes verbum Domini, & non inuenient.* Cuius etiam rei exempla habemus in Antiocho Rege, de quo in 2. lib. Machabæorum cap. 9. dicit diuina Scriptura quòd *orabat scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.* & in Esau, de quo Paulus ad Hebræos cap. 12. ait quòd *non inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis inquisisset eam.*

Septimum in epist. 1. D. Ioannis c. 5. vbi inquit: *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt roget quis.* Ex quo loco Augustinus in lib. de verbis Domini August. colligit, esse aliquod peccatum irremissibile, pro quo non est orandum: licèt laboret in huiusmodi peccato demonstrando, & dicat fuisse peccatum Iudæ proditoris Christi.

Ad hæc, & similia testimonia explicanda, quæ II. ex diuina Scriptura occurrere possunt, vnum aduertere oportet, quo animaduerso omnia sunt cuique intellectu facillima. Illud verò est, peccatum duobus modis posse dici irremissibile, vno modo quoad quasdam pœnas temporales, quibus Deus nonnunquam illud decreuit punire: alio modo quoad culpam, & pœnam æternam. quod adhuc ex duplici capite intelligi potest esse irremissibile, vno modo ex parte hominis: alio modo ex parte Dei. Ex parte autem hominis dicitur peccatum

peccatum irremissibile, quando homo ad eam metam peccatorum peruenit, vt pœnitentiam agere, & vitam in melius mutare non possit, non quia peccatum non remittitur. Quanto namque homo ad peccandum amplius assuescit, tanto minus peccatum illi potest displicere, & cum maiori semper difficultate de peccatis potest pœnitere, vt D. Gregorius ait homil. 10. in Ezechielem, *frontem cordis in impudentiam atterit culpa frequens, vt quo frequentius committitur; eo de illa cominus animus minus uerecundetur.* & tandem cùm in profundum venerit, contemnit peccatum, & Deum ipsum, vt est in Prouerbiis cap. 18. Hinc est illud Ieremiæ 13. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis benè facere, cum didiceritis malum.* Immo verò cor peccatoris, quod fecerit peccatis assuetum, ictibus diuinarum inspirationum non solùm non emollitur, sed multoties induratur magis in propria nequitia, iuxta illud, quod de reprobis dicitur Iobi 41. *Cor eius indurabitur, tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* & sæpe flores diuinarum inspirationum, & auxiliorum supernaturalium in venenum conuertit, vt Hieronymus notat in epistola ad Hedibiam quæst. 5. & tandem ad eam metam peccatorum deuenit, vt absque ingenti Dei miraculo vix possit à peccato surgere.

Gregorius Papa.

Hieron.

III. Ex parte autem Dei duobus modis intelligi potest aliquod peccatum esse irremissibile, vno modo quòd Deus apud se statuerit aliquod peccatum non remittere, etiamsi homo pœnitere voluerit, & hoc modo non potest absque errore dici, quòd sit aliquod peccatum irremissibile, Deo ipso per Ezechielem cap. 18. omnes impios obtestante ac dicente: *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor.* Alio modo quòd nolit ea auxilia impiis conferre, per quæ à peccatis conuertantur, & pœnitentiã agant. & hoc potest esse tum verum, tum falsum. nam diuina auxilia sunt alia efficacia, alia sufficientia, quare si sit sensus, quòd non velit conferre omne auxilium, quod si conferret ex infinitis, quæ potest conferre, scit, quòd infallibiliter conuerteretur, & saluaretur, in hoc sensu potest admitti, quòd Deus non vult quibusdam peccatoribus peccata remittere. Sed neque hic modus loquendi est proprius, neque hic sensus à Doctoribus intentus, cùm disputant, an sit aliquod peccatum irremissibile: neque enim ex hoc, quòd non vult cuilibet impio conferre omne auxilium, quod videt fore efficax ad illum conuertendum, si conuertere vellet, dicendus est, nolle illius peccata dimittere: alioquin dicendum esset, omnia peccata reproborum, saltem illa, propter quæ finaliter damnantur, esse irremissibilia. Si autem sit sensus, quòd nolit conferre auxilia saltem sufficientia ad salutem, & hoc etiam sine fidei præiudicio dici non potest, vt in sequentibus magis deducemus: licèt in latitudine auxiliorum sufficientium admitti possit, esse aliqua auxilia, quæ Deus nolit conferre in pœnam alicuius peccati.

IV. Hoc supposito ad omnia testimonia contra veritatem assertionis, quam hîc defendimus, ab aduersariis inducta, respõdetur illa vno aut pluribus ex quatuor sequentibus modis esse exponenda.

Primus modus est, vt quædam peccata dicantur Deus nolle remittere, non quidem quoad culpam, & pœnam æternam, quæ ipsam culpam consequitur, quam paratus semper est remittere omnibus ex corde pœnitentibus, sed quoad pœnam temporalem, quam illis decreuit in hac vita. sunt enim aliqua peccata, quibus Deus decreuit pœnam in hac vita irremissibiliter infligendam, etiã remissa culpa, & pœna æterna. Huiusmodi habemus exemplū in 2. lib. Reg. c. 11. & 12. in Dauide, cui ob peccatum adulterij, & homicidij admissum dictū est: *Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis Solis huius.* & infrà: *Propter verbum hoc filius, qui natus est tibi, morte morietur.* Quarum pœnarum remissionem multis etiam lachrymis profusis obtinere non potuit, qui tamen culpæ, & pœnæ æternæ iam obtinuerat remissionem. & hoc modo sunt exponenda testimonia inducta ex lib. Genesis c. 15. Ieremiæ 7. 11. & 14. Ezechiel 14. Amos 1. & 2. Machabæorum lib. 2. cap. 9. & ad Hebræos 12. estque expositio literalis plana, & peruia legentibus.

Secundus modus est, vt aliqua peccata dicantur irremissibilia non quidem ex parte Dei, sed ex parte impiorũ, qui, vt Ieremias ait, confortati sunt in terra, & de malo ad malum egressi sunt, & assidua reciduatione in eadem peccata nonnunquam in profundum malorum deueniunt: & ideo obstinantur in malo, vt ad illos conuertendos nõ sufficiant quotidiana auxilia, quibus Deus illos pulsat, excitat, vocat ad pœnitentiam, nisi velit adhibere miracula, at ne miraculis quidem visis illi conuertuntur. Huiusmodi peccatorum impœnitentium euidentissimum fuit exemplar impius Pharao, quem ne miracula quidem tam stupenda coram illo facta potuit ad se cõuertere, & illius duritiem frangere: quin immo eisdem miraculis magis, ac magis in sua nequitia obdurauit. hoc modo multi Doctores mysticè exponunt verba illa Amos, *Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non conuertam eum.* Per quatuor namque peccata exponunt consuetudinariam vitam in peccatis, vt sit primũ scelus delectatio in peccato. Secundum consensus in peccatum. Tertium perpetratio peccati, & Quartum reciduatio, & consuetudo peccandi. Atque ob hanc causam Augustinus, Gregorius Papa, & alij Patres Lazarum quatriduanum à Christo non sine turbatione, & fremitu spiritus, & lacrymis, & magno clamore resuscitatũ rationabiliter docent, esse typum peccatoris consuetudinarij, quem vt Deus resuscitet à peccato ad vitam, quæ est per Dei gratiam, miraculo opus est. hoc modo est etiam exponendus locus ille apud Matth. c. 12. *Qui autem peccauerit in Spiritum sanctum, non dimittetur ei,* &c. peccatum namque in Spiritum sanctum, de quo ibi est sermo, fuit peccatum malitiæ Iudæorum, quo illi maligne ac super omnes nequam spiritu opera Christi calumniabantur, illa Dæmonum virtuti, & potestati tribuentes. qui enim sciens opera Christi sic calumniatur, indicat se in profundum malorum prolapsum, cui opera Christi, & diuina auxilia non solùm non prosunt, sed etiam nocent. & ob hanc causam illius peccatum dicitur non remitti, & manere in æternum: quia licèt de possibili illud sit remissibile, eo quòd nullum Deus auxiliis sufficientibus destituit, tamen de facto sic peccantes vix vnquam ad veram redeunt pœnitentiam. & licèt aliquando videantur pœnitere, tamen illorum pœnitentia est coacta, & vt plurimum ficta, qualis erat pœnitentia Pharaonis, qualis etiam fuit pœnitentia impiissimi Regis Antiochi, & Esau. & ideirco quia diuina Scriptura loqui solet secundùm ea, quæ, vt in pluribus fieri solent, & secundùm legem Dei ordinariam; ideo vocat huiusmodi peccatum irremissibile. V.

VI. Tertius modus est, vt aliqua peccata dicantur irremissibilia, quia sunt aliqua peccata adeò grauia, & nefanda, quæque oculos diuinæ maiestatis adeò acriter pungunt, vt cùm homines illa admiserint, iam Deus incipiat illos stomachari, & despicere, & multa auxilia sufficientia ab eis auferre, & quodammodo eos negligere, ita vt videantur derelicti. Ps. 87. *Sicut vulnerati (inquit) dormientes in sepulchris, quorum nō es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt.* vt bene notauit Adrianus Papa in 4. q. 3. de Pœnitentia. hoc modo intelligenda etiam sunt verba illa ex lib. Genesis c. 15. *Necdum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum vsque, &c.* & illa Psal. 80. *Et non audiuit populus meus legē meam, & Israel non intendit mihi: & dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.* & illa ex lib. Eccles. c. 7. *Nemo possit corrigere, quem ille despexerit.* & illa Ier. 6. *Erudire Hierusalem, ne forte recedat anima mea à te, & ponam te desertam, & inhabitabilem.* & illa Ezech. 16. *Et auferetur zelus meus à te, & quiescam, neque irascar amplius.* Et metaphora illa vineæ apud Isaiam c. 5. & argenti reprobi apud Ieremiam c. 6. & alia verba apud eundem c. 51. *Curauimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam.* & comminatio illa apud Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti, ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* & aliæ similes comminationes Euangelicæ, & illæ Salomonis in Prouerbiis 1. & Amos cap. 8.

Adrianus.

VII. Quartus modus est, quem adhibet doctissimus Pater Andreas Vega. quod pleræque ex autoritatibus citatis, quibus indicatur, Deum quibusdam peccantibus minimè parcere voluisse, sint intelligendæ per modum propheticæ prædictionis: quia nimirum Deus finalem eorum prævidebat impœnitentiam, & ideo prædixit illorum peccata nunquam fore illis dimittenda, non autem quòd sit aliquod peccatum tam graue, quod vere pœnitentibus ille noluerit, aut nunc etiam nolit indulgere. prævidit enim Deus peccata reproborum non fore dimittenda ob illorum impœnitentiam, & vere potuit prædicere, quòd illorum peccata non essent dimittenda; & tamen hoc dici non potest, illorum peccata absolutè fuisse irremissibilia.

Andreas Vega.

VIII. Iuxta hos modos dicendi optimè, & facilè exponi possunt testimonia pro sententia hæreticorum inducta, exceptis secundo, & vltimo, quæ forsan videbuntur peculiarem solutionem & declarationem desiderare. vnde

Ad secundum respondetur, falsum esse, quòd in lege veteri etiam pro peccatis ex malitia admissis non præscriberentur sacrificia, vt colligi potest ex Leuitici cap. 6. Maiorem nobis ingerunt difficultatem verba illa Pauli, *Voluntariè peccantibus nobis iam non relinquitur pro peccatis hostia.* Nihilominus dicitur cum Augustino in inchoata expositione epistolæ ad Romanos, Cyrillo lib. 5. in Ioannem, & Chrysostomo relato in Glossa illius loci, per hæc verba non negari pœnitentiam voluntariè peccantibus post Baptismum, sed negari secundum Baptismum, quem Paulus vocat hostiam, quia Baptismus est figura Passionis Christi, qui semetipsum obtulit hostiam pro nobis Deo Patri: per Baptismum enim homo commoritur, & consepelitur ipsi Christo, vt per illum, & cum illo viuificetur, vt Paulus ad Roman. cap. 6. ait, & per Baptismum Christi Passio nobis totaliter applicatur.

Augustin. Cyrill. Glossa.

Dicetur, Apostolum dicere, quòd voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia. vnde non potest hunc sensum intendere, quòd non relinquatur illis secundus Baptismus: quia ille nulli semel baptizato relinquitur, siue ille peccet ex voluntate, & malitia, siue ex fragilitate, siue ex ignorantia.

Respondeo, Paulum non comparare peccatum voluntariè admissum cum peccato admisso ex fragilitate, aut ex ignorantia, sed comparare peccatum hominis existentis sub lege Euangelica cum peccato hominis existentis sub lege Moysis, quod peccatum ratione abundantioris gratiæ, & clarioris notitiæ, quæ sub lege Euangelica habentur, plusquam habeantur sub lege Moysis, dicitur peccatum voluntarium, quasi illa peccata, quæ sub veteri lege admittebantur, minus haberent de voluntario.

Secundò respondetur cum Glossa ordinaria, Apostolum per voluntariè peccantes non intelligere omnes voluntate peccantes, nullum enim est peccatum non voluntarium; sed intelligere eos, qui peccantes retinent voluntatem perseuerantem in peccato, quibus nulla relinquitur pro peccatis hostia, & propitiatio.

Ad vltimum verò respondetur omissis multis, IX.
quæ dici possent de peccato ad mortem, veram eius loci intelligentiam esse, vt nomine peccati ad mortem intelligatur peccatum lethale, in quo aliquis finaliter moritur. Alia multa videri possunt ad hoc propositum spectantia apud Vegam loco citato cap. 11. Cardinal. Bellarm. dicto lib. 2. de Pœnitentia cap. 16. & Suarez disput. 8. per totam.

Andreas Vega. Bellarm. Suarez.

CAPVT XIX.

Nullum quantumuis impium in hac vita sufficientibus auxiliis ad salutem necessariis à Deo esse destitutum.

Non modò nullum in hac vita est peccatum, I.
quantumuis graue illud sit, cuius per veram pœnitentiam homo indulgentiam à Deo non valeat obtinere, sed nullus etiam est quantumcunque nequissimus & perditissimus peccator, quem Deus, quamdiu est in cursu huius vitæ constitutus, auxiliis ad resurgendum opportunis, & ad salutem assequendam necessariis penitus destituat. atque ita arbitror secundùm fidem Catholicam sentiendum esse, licèt oppositum dixerint nonnulli tum hæretici, tum etiam viri alioqui Catholici, & pii. Nam ex hæreticis Prædestinati dicebant, nullos reprobos habere auxilium sufficiens ad salutem, aut ad peccata euitanda, sed omnibus auxiliis diuinis destitutos esse, ita vt nihil nisi malum facere possint: immo non possint non facere peccata, quæ de facto admittunt, Deo sic ordinante, & disponente. quem errorem hauserunt ex quibusdam sententiis Augustini ad illorum sensum detortis, quas inferius adducemus. Eundem errorem secuti sunt VVicleff, Ioannes Hus, & aliquando Lutherus, & nouissimè Caluinus, vt non semel aduertimus.

Inter Doctores Catholicos sunt nonnulli, qui etsi existiment, omnia peccata de lege Dei ordinaria esse irremissibilia, asserant tamen, posse hominem ad eam peccatorum metam deuenire, vt ob illa priuetur à Deo auxiliis supernaturalibus ad salutem sufficientibus, & necessariis, ita vt etiamsi velit, pœnitentiam agere non possit, & saluari.

Et hoc inquiunt esse, quod sæpe docent diuinæ Scripturæ, Deum quosdam peccatores deserere, & tradere in reprobum sensum, & illos despicere, & à se abiicere, immo & stomachari. ita dixerunt Henricus Gandauensis quodlibeto 8. q. 5. Gregor. Arimin. in 1. d. 46. Tostatus Episcopus Abulensis in cap. 4. lib. Exodi q. 12. Rophensis contra Lutheri articulum 36. Ruardus Taper art. 7. per multas paginas. quamuis enim hanc quæstionem problematicè videatur ad vtramque partem defendere, tamen pagina mihi 251. quæ est Louaniensis editionis, in hanc opinionem magis propendet, putans esse magis consentaneam doctrinæ D. Augustini, Patrũ & Conciliis, quam didicit ex suo Magistro Ioanne Driedone in lib. de Captiuitate, & redemptione generis humani communiter à recentioribus citato, & sequitur Caietanus in cap. 12. D. Ioannis circa illa verba, *Et non poterant credere*, &c. ita fortasse sensit Armacanus lib. 9. de erroribus Armenorum cap. 27. cùm dixit, deuenire homines ad quandam mensam peccatorum, ad quam cùm deuenerint, Deus non vult ampliùs illorum misereri.

Henricus. Greg. Arim. Tostatus. Rophens. Ruard. Tapper. Driedo. Caietan. Armacan.

II. Alij verò Catholici, vt huius opinionis duritiem vtcumque moderari videantur, distinguũt inter adultos, & paruulos, & rursus distinguunt inter eos paruulos, qui moriuntur in vteris matrum, aut aliis modis, ita vt per diligentiam humanam illis minimè potuerit sacramentum Baptismi applicari, & illos, quibus poterat Baptismus applicari, sed per negligentiam illorum, quorum curæ erant commissi, non fuit illis applicatus. Et quidem si sermo sit de adultis, vel etiam de paruulis, quibus per humanam diligentiam poterat Baptismus applicari, liberè fatentur, nullum talem à Deo fuisse destitutum, aut in posterum destituendum auxiliis ad salutem sufficientibus, & necessariis. Loquendo verò de aliis paruulis, quibus per humanam diligentiam succurri minimè potuit, hos fatentur fuisse à Deo destitutos auxiliis ad salutem sufficientibus, etiam necessariis. ita sensit Vasquez 1. part. disp. 95. cap. 6. & tota disp. 96.

Vasquez.

Alij verò distinguunt inter dare, quod dicit relationem ad accipere, & dare, quod significat aliquid offerre. aiunt itaque, si dare dicat relationem ad verbum accipere, Deum non omnibus dare auxilium sufficiens. Si autem dicat idem, quod offerre, & esse paratum ad dandum, contendunt, Deum dare omnibus auxilia sufficientia, & necessaria ad salutem. ita Dominicus Bañes 1. part. quæst. 23. art. 4. conclusione 8. & 9. Trigosius quæst. 18. art. 8. dub. 4. & Aluarez disp. 112. de Auxiliis, qui tamen sequenti disputatione dicit, quòd quibus Deus in tempore de facto minimè dat talia auxilia, ab æterno decreuit illa minimè illis dare etiam ante inspecta illorum mala opera, quod non intelligo, quomodo non sit facere Deum delusorem hominum, qui largè & promptè illis offerat, quæ minimè velle dare decreuit.

Bañes. Trigosius. Aluarez.

III. Hæ omnes opiniones quoad id, in quo conueniunt, esse aliquos in hac vita auxiliis sufficientibus, & ad salutem necessariis à Deo destitutos, videntur apparentibus diuinæ Scripturæ, & Patrum testimoniis, & Theologicis rationibus satis validis suffultæ, quas infrà simul cum responsionibus ad singulas inutilis repetitionis vitandæ causa adducemus. Nunc pro dubij solutione quædam præmittenda sunt. Et primò præmittere oportet, inter diuina auxilia esse latitudinem. sunt nanque alia externa, alia interna, alia remota, & mediata, alia propinqua, & immediata, quæ vt omnia quantum per ingenij nostri tenuitatem concoditur, certo aliquo ordine gradatim, & numero perstringamus, dicimus ad septem genera esse reducenda septenario illo numero diuinarum vocationum à Dauide comprehensa Psalmo illo 28. qui incipit, *Afferte Domino filij Dei*, cùm ait, *Vox Domini super aquas, vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini confringentis cedros, vox Domini intercidentis flammam ignis, vox Domini concutientis desertum, vox Domini præparantis ceruos.* Supponimus autem Dei vocem idem significare iuxta euangelicam sententiam, atque diuinum auxilium, quo Deus hominem ad se vocat, cui prædestinatis aures cordis aperit, & sequitur: *Reprobus autem easdem aures obstruit, & refugit*, iuxta illud Saluatoris apud D. Ioannem cap. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis.*

In primo itaque gradu diuinorum auxiliorum, quibus Deus hominem ad se vocat, & trahere nititur, constituenda est rerum visibilium vniuersitas, & mundi huius visibilis pulchritudo; rerum nanque vniuersitatem aquarum nomine innuit diuina Scriptura. Genesis 1. cùm ait: *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Est itaque mundi huius visibilis, & rerum à Deo creatarum bonitas, speciositas, & ordo vox quædam, qua Deus hominem ad se reuocat. Spiritus enim Domini repleuit orbem terrarum, & hoc scilicet vniuersum, quod continet omnia, scientiam habet vocis. Estque primum auxilium, quod Deus tribuit homini, paratus tribuere secundum, si hoc primo bene vtatur. & quamuis hoc auxilium quoad substantiam ordinis sit naturalis, tamen ex diuina directione, & prædestinatione potest inter auxilia supernaturalia numerari, sicut lib. præcedenti dictum est, cùm loqueremur de effectibus prædestinationis. Hinc Augustinus: *Cœlum, inquit, & terra, & omnia, quæ in eis sunt, mihi dicunt, vt diligam te Deus meus.* & de sanctissimo illo eremi cultore Antonio, cuius simplicitatem ipse Augustinus in libris Confessionum præfert multorum sapientum doctrinis, ad sese in Dei amorem excitandum nullo alio vtebatur libro, quàm mundi huius visibilis contemplatione. *Meus*, aiebat, *liber est mundi machina.* Est enim mundi visibilis pulchritudo participata quædam diuinitatis imago, vt Plato ait in Conuiuio, aut saltem diuinitatis vestigium, vt Theologi fatentur. Plutarchus etiam lib. 1. de placitis Philosophorum ait, mundi visibilis pulchritudinem fuisse primam ducem ad diuinam cognitionem assequendam. Atque ob hãc causam diuina Scriptura idololatras inexcusabiles reddit, quòd veri Dei cultu neglecto idola coluerint. *A magnitudine enim speciei*, ait Sapiẽs in lib. Sapient. cap. 13. *& creaturæ cognoscibiliter poterit horum creator videri.* & Paulus ad Roman. 1. *Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, ita vt inexcusabiles sint, quia cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt.* his enim auxiliis si homo benè vteretur, Deus maiora tribueret. IV.

In secundo gradu ponenda sunt miracula, de quibus ait Vates: *Vox Domini in virtute.* Miracula nanque virtutum nomine appellare frequentissimus est vsus diuinæ Scripturæ. Atque ista est diuinæ prouidentiæ in procuranda hominum salute sollicitudo, vt quos primi generis auxilia non sufficient V.

sufficiunt excitare, & ad se reuocare, eis secundi generis auxilia adhibeat, iuxta sententiam D. Augustini tractatu 24. in Ioannem dicentis: *Secundum suam misericordiam seruauit sibi quædam, quæ faceret opportuno tempore, præter vsitatum cursum, & ordinem rerum, vt non maiora, sed insolita videndo, stuperent, quibus quotidiana viluerunt.* Augustin.

In tertio ordine, & gradu constituenda sunt peculiaria quædam beneficia speciali quodam modo vni præ altero à Deo collata, quæ non incongruè denotantur per vocē diuinæ magnificentiæ, siquidē Dei magnificentia in parcēdo, & benefaciendo potissimū splendet, iuxta illud Isaiæ 30. *Expectat Dominus vt misereatur vestri: & ideo exaltabitur parcens vobis.* Eiusmodi sunt optima animi, & corporis indoles, ingenij acumen, bona parentum educatio, bona etiam fortunæ, & multa id genus auxilia, quibus Deus sæpissimè vtitur ad promouendos homines ad salutem, quæ licèt videantur secundùm substantiam ordinis naturalis, tamen ex diuina directione sunt auxilia supernaturalia, quæ sæpe sunt effectus diuinæ prædestinationis, vt Augustinus lib. 6. cap. 2. relatus ait. atque hi sunt funiculi illi, quibus multoties Deus peccatorem ad se trahit, de quibus Oseas cap. 11. ait, *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis*: funiculi autem Adam sunt funiculi beneficiorum, quibus mentes humanæ potissimum deuinciuntur: nomen enim Adam ibi appellatiuum, non proprium est, & idem est in funiculis Adam, quod in funiculis hominum. Atque hanc esse germanam eius loci intelligentiam, colligitur ex aliis verbis diuinæ Scripturæ lib. 2. Regum cap. 7. vbi David Dei beneficia sibi collata commemorans ait: *Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum. Ista enim est lex Adam Domine Deus.*

In quarto constituenda sunt flagella, quibus peccatores in hac vita corripit ad emendationem, quibus sæpissimè peccatorum impœnitentium fastum deprimit, & superbiam frangit, quæ Cedrorum hieroglyphico pingitur Psalmo 36. cùm ait: *Vidi impium eleuatum, & exaltatum sicut Cedros Libani, & transiui, &c.* & ob hanc causam diuina flagella appositissimè vocantur voces Domini confringentes Cedros. Ea verò esse efficacissima auxilia, quibus Deus quamplures errantes ad viam salutis reuocat, & pœnitentiam de admissis criminibus agere compellit, res in diuina Scriptura magis est manifesta, quàm vt probatione aliqua indigeat.

In quinto ponuntur diuina verba, quibus per suos præcones Deus impios ad pœnitentiam vocat. *Est enim viuus sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* vt Paulus ait, & Ieremiæ cap. 23. *Nunquid*, inquit Deus, *non verba mea sunt quasi ignis ardens, & quasi malleus conterens petram.* Atque sub hoc gradu, & genere continentur prædicatio Euangelij, amicorum consilia, increpationes, exhortationes, & alia id genus quæ inter supernaturalia Dei auxilia non est dubium debere connumerari.

In sexto internæ Dei illustrationes, pulsationes, terrores, bonæ cogitationes, & piæ affectiones, quas nobis immittit vel per seipsum immediatè, vel per sanctos Angelos custodes, quibus corda peccatorum concutit, quæ deserti nomine significantur in Scriptura.

Atque tandem in vltimo ordine sunt peculiarissimæ quædam, & efficacissimæ illustrationes, quibus Deus quasi miraculo hominem illuminat ad peccata intelligenda, & piæ affectiones, quibus præter consuetum cursum, & ordinem ad se conuertit, quibus auxiliis conuertit Paulum, Augustinum, & alios quosdam. Istæ sunt voces Domini præparantis ceruos, quæ ad literam sunt voces tonitrui, & fulguris, quibus Deus ceruæ parturienti obstetricatur, vt illorum timore perculsa partus dolorem non ita sentiat grauem, quemadmodum naturales Philosophi docent. Ad hæc septem genera omnia diuina auxilia, quibus Deus nostram salutem operatur, facilè possunt reduci.

Secundò præmittere oportet, quòd quemadmodum in generatione naturali non statim inducitur forma in subiectum, sed prius inducuntur dispositiones, atque in illis inducendis talis seruatur ordo, vt prius inducantur remotæ, deinde illis mediantibus propinquæ, vsque ad immediatas, quibus positis in subiecto statim ponitur forma: ita in iustificatione impij, quæ supernaturalis quædam est hominis generatio, non statim inducitur forma, quæ est gratia iustificans, sed inducuntur prius in anima præuiæ quædam dispositiones, saltem loquendo de lege ordinaria, in quibus inducendis non à proximioribus, & immediatis incipit, sed à remotioribus paulatim procedendo ad propinquas. Id verò efficit per supernaturalia auxilia, quæ homini confert, quibus mediantibus illius salutem operatur. Quare etiam in conferendis suis auxiliis non statim à maioribus incipit, sed à minoribus ad maiora procedendo. Primò itaque incipit conferre minima auxilia, expectátque, vt videat, an homo benè illis vtatur, quod si effecerit, maiora statim confert, & rursus maiora vsque ad consummatum opus nostræ iustificationis. Ei autem, qui minoribus non benè vtitur, maiora minimè confert: quia qui in modico fidelis non est, neque in multo fidelis est censendus, & ignis, qui secundum gradum caloris introducere non valet, nec tertium, nec quartum poterit introducere. VI.

Tertiò supponendum est, ad hoc vt aliquis finis fuerit volitus, & intentus per diuinam prouidentiam, necesse non esse, vt impediat concursum omnium secundarum causarum, quæ possunt eiusdem finis assecutionem impedire: sed sufficere, quòd per diuinam prouidentiam res sint ordinatæ in suos fines, & quòd sint ipsis præparata media, & auxilia opportuna, & necessaria, quibus mediantibus in eosdem fines tendere possint, & illos sint infallibiliter assecuturæ, nisi ab aliqua secunda causa contingenter, aut liberè impediantur ab huiusmodi assecutione, quod applicando subiectæ materiæ, de qua nunc sermo est, dicimus, ad hoc, vt Deus dicatur verè, & propriè voluisse, & velle omnium, & singulorum hominum salutem voluntate saltem antecedenti inefficaci, necesse non esse, omnes de facto talem finem assequi, sed sufficere, si omnes ad finem supernaturalem ordinauerit, & media opportuna, & necessaria ad eiusmodi finem assequendum præparauerit. Rursus ad hoc, vt verè dicatur talia media omnibus præparasse, necesse non est, eadem media omnibus de facto applicari: sed sufficit, quòd ita sint præparata, vt nisi per aliquam secundam causam contingenter impediatur illorum applicatio, illa futura sit certò, & infallibiliter. alioquin sequeretur, quòd si quis adultus etiam baptizatus in mortali existens repentino casu domus corruentis, aut alterius similis causæ moreretur, antequam posset de proprio peccato VII.

aliquid

aliquid cogitare, & pœnitere, tali modo ex hac vita decederet, non esset præparatum sufficiens auxilium ad salutem, propter hoc, quia Deus non tenuit miraculo dum eum, quem prævidebat tam iratum, & cum posset noluit tenere. His itaque præmissis proposita difficultas sequentibus propositionibus sic nobis videtur resoluenda.

CAPVT XX.

Proposita dubitatio per conclusiones resoluitur.

I. PRima propositio: Deus tribuit omnibus auxilium necessarium, & sufficiens ad salutem, etiam paruulis in vteris maternis decedentibus, quatenus tribuere idem significat, quod præparare, offerre, & paratum esse, quantum ex ipso est, ad actu tribuendum. Hanc propositionem probo verum esse tum generaliter de omnibus hominibus, tum specialiter de paruulis, qui in vteris maternis ex hac vita decedunt, contra Vasquez asserentem, huiusmodi infantes statim post præuisum peccatum Adæ fuisse à gratia reprobatos, & talis reprobationis primum effectum fuisse, denegare illis auxilium sufficiens, quo possent saluari, & in hoc nullum Doctorem discordare, exceptis nonnullis recentioribus. quod an verum sit, statim dicemus. Probatur itaque primo loco definitionibus Concilij primi Niceni & Romani sub Cornelio Papa, in quibus definitum fuit, quemlibet hominem, quandiu est in hac vita, posse saluari, & habentur eiusmodi definitiones in vtroque Concilio cap. 8. & illas renouauit Concilium Lateranense sub Innocentio tertio in cap. firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica. Et licet mens præcipua dictorum Conciliorum fuerit damnare errorem Montani, & Nouati, tamen etiam virtualiter hanc propositionem definiuerunt, nam definiuerunt tanquam dogma fidei, quòd omnes homines, quandiu sunt in hac vita, possunt saluari, & quòd illis patet aditus ad vitam: sed sine auxilio supernaturali nullus potest saluari, & nulli patet aditus ad vitam. Ergo virtualiter definitum est, nullum esse hominem in hac vita destitutum auxilijs supernaturalibus ad salutem necessarijs.

Concil. Nicen. Concil. Roman.

Concil. Lateran.

II. Secundò probatur apertissimis testimonijs diuinæ Scripturæ, quæ passim docet, omnes à Deo vocari, & omnibus promitti veniam, & vitam, vt ex plerisque locis sacrorum librorum deduximus lib. 5. tota controuersia tertia. Ergo Deus ex se paratus est tribuere omnibus auxilia ad salutem necessaria. Quòd si dicatur, ab eiusmodi promissionibus excipi grauissimos quosdam peccatores, quos diuina Scriptura dicit, à Deo proiectos, & traditos in reprobum sensum, obduratos, & excæcatos. Contra hanc responsionem est valida instantia, nam isti, quos diuina Scriptura vocat proiectos à Deo, & obduratos, & excæcatos, non fuerunt à Deo priuati auxilijs ad salutem necessarijs. Ergo multo minus alij. Probo antecedens. Exodi cap. 9. & 10. & ad Roman. cap. 9. dicitur, Deum indurasse cor Pharaonis, vt ostenderet in illo virtutem suam, & Augustinus in lib. expositionis quarumdam propositionum exceptarum ex epistola Pauli ad Roman. propositione 62. inquit, quòd Pharaoni non imputatur, quòd tunc non obtemperauit, quandoquidem obdurato corde obtemperare non potuit. Eodem modo Paulus in Actis cap. 14. verba faciens de idololatris existentibus ante diluuium, & in terra promissionis, quos Deus ante faciem populi Israelitici subuertit, videtur asserere, illos fuisse derelictos, cùm ait, Deum in præteritis generationibus permisisse Gentes ingredi vias suas. Verum illos non solùm non fuisse à Deo derelictos, sed etiam cum maxima attentione, & patientia illorum salutem Deum procurasse per eadem flagella, quibus illi corripiebantur, docet Sapiens tam apertè, & tam asseueranter in lib. Sapientiæ cap. 12. vt qui illud caput vel in superficie viderit, non possit non mirari, alicui Doctori Catholico, potuisse oppositum in mentem venire.

III. Confirmatur ratio expressa autoritate D. Augustini in lib. de Prædestinatione & Gratiæ cap. 13. cuius verba referuntur in cap. Nabuchodonosor 23. quæst. 4. vbi comparatione facta inter Nabuchodonosor, & Pharaonem ostendit, omnia diuina auxilia, quibus Deus Nabuchodonosor ad pœnitentiam reuocauit, fuisse etiam ipsi Pharaoni oblata, ex qua comparatione tandem sic concludit: *Quid ergo fines eorum fecit esse diuersos, nisi quia vnus manum Dei sentiens in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero contra Dei gratiam pugnauit arbitrio*, & quod nonnulli aiunt, illum librum non esse D. Augustini, vel quòd discrepet ab illius phrasi, vel quòd contineat doctrinam contrariam doctrinæ eiusdem Augustini, vel quòd nulla fuerit Augustino causa illum librum scribendi, qui tam copiosè scripserat de prædestinatione Sanctorum, vel tandem quòd neque à Possidio, neque à Beda, neque ab aliquo antiquo scriptore testimonium habeat, leue admodum est, nam ad primam illorum rationem, si tempus hic permitteret, ostendere possemus, multas integras sententias, quæ in alijs libris Augustini continentur, in illo etiam haberi. & præterea quis autor eadem phrasi semper in suis dictis, aut scriptis vsus est maximè de illis loquendo, qui diuturna longissimaque exercitatione in legendo, disputando, & scribendo cultiores, & doctiores, & in dicendo, ac scribendo grauiores, & pressiores sunt, quique tam varium tam multiplex argumentum tractant, modò ad populos concionem habent, modò in scholis discipulos instituunt, modò cum aduersarijs congrediuntur: qui si eadem phrasi, eodémque genere dicendi, ac scribendi vti semper vellent, neque id possent efficere, neque si efficerent, laudi illis verteretur, sed vitio, sicut si quis eodem genere dicendi, ac eadem phrasi iurgia Dametæ ac Menalcæ, & prælia Hectoris atque Achillis decantaret. Legatur ipse Augustinus in initio libri primi de Genesi contra Manichæ. vbi reddit rationem, quare non in omnibus libris eundem seruauerit stylum.

Augustin.

Ad secundum dico, falsum esse illum librum continere doctrinam contrariam doctrinæ D. Augustini. licèt enim cap. 16. dicat, si vellet Deus, cum iure creationis, seu dominij, quod in suam creaturam habet, posse, & potuisse hominem ad pœnas inferni damnare absque peccato, id tamen non est contrarium ei, quod docet in epistola 105. & 106. & de Peccatorum meritis & remissione lib. 2. cap. 16. quia in illis loquitur de facto, & secundùm ea, quæ Deus facit de potentia, & lege ordinaria. In illo autem libro loquitur solùm de possibili, & de potentia absoluta. Immo verò si verba Augustini ponderentur, adeò sobria, & circumspecta sunt, vt nihil magis. *Si hanc autem, inquit, generis, quod creaturam primarum constat ex nihilo, aut cum debita mortis, & peccati origine nascerentur, & tamen aeris creator compescuit in æternum nomen....*

August.

vt velut interitum, quia omnipotenti creatori diceret, quare fecisti sic? quo enim cum non essent, esse donauerat, quæ sine essent, habuit potestatem. Et modus loquendi similis est modo loquendi Pauli, cùm ait: *Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quare me fecisti sic.* Quæ verba ibi Augustinus citat.

Ad tertium dico, non constare, quòd Augustinus illum librum scripserit post librum de prædestinatione sanctorum. Immo crediderim illum antea scripsisse, neque superfluò de eadem materia plures illum scribere, cùm non easdem in hoc, & in illis libris tractet quæstiones. Constat etiam, Augustinum de eadem re sæpe scripsisse, & pluribus in locis, nec vllus vitio hoc illi vertit.

Ad quartum dico, neque Possidium, neque Bedam omnes Augustini libros recensuisse, neque Augustinum ipsum illorum omnium meminisse in suis Retractationibus. Adeò tot libros ab Augustino iuxta varias occasiones fuisse conscriptos, vt nec ille eorum numerum sciret, sicut ipsemet scribit in epistola ad Quoduultdeum, quæ habetur tomo 6. in initio ante librum de hæresibus. Quòd autem liber de Prædestinatione, & gratia non habeat testimonium ab aliquo graui autore antiquo, id fortè fuit in causa, quòd prisci impressoriæ artis beneficio nondum potiebantur.

Gratianus. habet autem testimonium à Gratiano, qui illud supponit esse opus Augustini, qui fuit ante quadringentos, & quinquaginta annos.

IV. Tertiò probatur eadem propositio aliis testimoniis diuinæ Scripturæ, quibus videtur Deus oppositam sententiam data opera eniti ex mentibus hominum conuellere. Eiusmodi est illud, quod habetur Ezechiel. 33. vbi Iudæis apud se submurmurantibus, ac dicentibus: *Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis tabescimus, quomodo ergo viuere poterimus? Dominus respondit: Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat.* Eiusmodi est illud, quod sub metaphora meretricis nefandissimæ habetur apud eundem Ezechielem cap. 16. per totum, quam Deus comminatur velle se à facie sua in sempiternum proiicere, & nihilominus tandem sic concludit: *Et suscitabo ego pactum meum tecum, & scies, quia ego Dominus, vt recorderis, & confundaris, & non sit tibi vltra aperire os tuum præ confusione tua, cùm placatus tibi fuero in omnibus, quæ fecisti, ait Dominus Deus.* Similia legi possunt apud Ieremiam cap. 3. & Oseam cap. 2. & alibi.

Quartò Christus est omnium hominum Redemptor. Ad Roman. cap. 5. epistolæ 2. ad Corinth. cap. 5. 1. ad Timoth. cap. 2. 1. Ioannis cap. 2. vanè autem diceretur passus pro omnibus, & omnium Redemptor, nisi omnibus remedia saltem sufficientia, & necessaria præparasset, quibus ipsa Christi passio, & redemptio illis posset applicari.

Quintò probatur, quia si admittamus, esse aliquos destitutos à Deo auxiliis ad salutem sufficientibus, sequitur, illos non posse peccare speciale peccatum impœnitentiæ, siue quod idem est, non peccare, non agendo pœnitentiam de peccatis admissis contra autoritatem D. Pauli dicentis: *An ignoras, quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi,* &c. Sequela probatur, quia nullus peccat non præstans, quod præstare non potest: at sine auxilio supernaturali nullus potest dignè pœnitere. Videatur D. Augustinus serm. 11. de verbis Domini.

Sextò probatur autoritatibus D. Augustini in lib. de Correptione, & gratia cap. 15. & tract. 11. in Ioan. cuius verba refert Gratianus in caput corripiantur 24. quæst. 3. & cap. tolerandi 32. q. 4. & lib. 1. Retractat. cap. 19. & Leonis Papæ primi epistola 90. cuius verba referuntur in cap. ancillam 32. quæst. 2. & cap. nemo de Pœnitentia d. 7. sanctis aliis, quæ habentur apud Gratianum eadem distinctione, & apud Magistrum sententiarum in 2. d. 43. illi enim docent, de nullius salute esse desperandum, quandiu in hoc corpore constitutus est, & verba Augustini in lib. Retractationum citato sunt ista: *De quocunque pessimo in hac vita constituto non est desperandum, neque pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.* Certè Ecclesia orat pro conuersione, & salute omnium peccatorum, etiam infidelium. Ergo nullius salus desperata est, quandiu in hac vita est, aliàs Ecclesia pro desperatis oraret.

CAPVT XXI.

Nullum paruulorum, etiam in vteris maternis morientium, destitutum esse à Deo auxiliis necessariis ad salutem.

NVnc specialiter probanda est eadem prima I.
propositio quoad paruulos, & specialiter quoad illos, qui in vtero materno sine sacramento migrant ex hac vita. Ea verò probatur vulgato D. Pauli testimonio ad Timoth. epistola 1. cap. 2. dicentis: *Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Idem autem est Deum velle omnes homines saluos fieri, & Deum velle omnibus auxilia necessaria ad salutem. Scio, dicit Vasquez, hoc testimonium esse intelligendum de solis adultis, non de paruulis. sed huius responsionis vanitatem arguit D. Augustinus, dicens: August.
Nunquid paruuli homines non sunt, vt non pertineant ad illud, quod dictum est: Qui vult omnes homines saluos fieri. & D. Prosper quem ille pro se citat lib. 2. Prosper.
de vocatione Gentium cap. 20. vbi verba Apostoli docet intelligenda esse etiam de paruulis, & cap. 23. vbi nostram conclusionem in terminis probat eodem testimonio Apostoli, & cap. 25. vbi docet eandem sententiam Pauli generaliter ad omnes pertinere, & ob id concludit, Dei gratiam nulli vnquam fuisse denegatam, licet in aliis præualuerit ipsa Dei gratia, in aliis restiterit natura. & cap. vltimo, vbi sic concludit: *Deus enim, qui vult omnes ad agnitionem veritatis venire, non potest quenquam sine iustitia respuere.* Loquentis etiam illius verba suprà toto cap. 2. eiusdem libri. Eiusdem quoque responsionis vanitatem redarguit communis omnium Patrum expositio. Redarguit Apostolus ipse in verbis sequentibus. subiungit namque statim: *Vnus enim Deus, vnus & mediator hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Nam Christus non pro solis adultis, sed etiam pro paruulis dedit seipsum redemptionem. & profectò quis Philosophus non rideat audiens hanc glossam, *Deus vult omnes homines,* id est adultos, saluos fieri, an paruuli (vt Augustinus arguit) homines minimè sunt, vt sub nomine hominum minimè veniant comprehendi? quis etiam Theologus hanc violentiam diuinæ Scripturæ manifestè illatam ferat? Si enim hæc verba, *Deus vult omnes homines saluos fieri,* possunt glossari vt intelligantur de solis adultis, cur non simili modo glossanda sunt illa: *Qui crediderit, &*

baptizatus

baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur, & illa, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum cælorum.* & illa, *Omnes homines in Adam moriuntur.* & illa, *Omnes in Christo viuificabuntur.* maximè quòd non amplioris efficaciæ dicendum est fuisse Adam ad perdendum, quàm fuerit Christus ad viuificandum, docente Paulo ad Roman. cap. 5. *Sed non sicut delictum, ita & donum.*

II. Immo deduci hinc potest secundum argumentum ad eandem veritatem confirmandã, illudque efficacissimum, Christus est omnium hominum Redemptor, & dedit semetipsum pro omnibus, & ipse est propitiatio pro peccatis totius mundi. & hoc absque vlla distinctione, & exceptione adultorum, aut paruulorum, saltem quoad sufficientiã: ita enim expressè ait Paulus ad Roman. c. 5. *Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem.* & 1. ad Corinth. 15. *Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium: quoniã sicut per hominem mors, ita & per hominem resurrectio mortuorum, & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* & epist. 2. c. 5. *Quoniã si vnus pro omnibus mortuus est. Ergo omnes mortui sunt, pro omnibus mortuus est Christus, vt qui viuunt, iam non sibi viuãt, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Ponderanda omnino sunt verba illa, *Si vnus pro omnibus mortuus est.* Ergo omnes mortui sunt. Si enim valet hæc Apostoli argumentatio, valet etiã à contrario, Christus non pro omnibus mortuus est, demonstratis paruulis morientibus in vteris maternis. Ergo illi pro quibus ipse non est mortuus, mortui non sunt. quæ erat hæresis Pelagij dicentis, paruulos non contrahere peccatum originale, & cùm non habentes peccatum actuale ex hac vita decedunt, non egere beneficio redemptionis Christi. & epist. 1. ad Tim. 4. *Qui est redemptor omnium maximè fidelium.* & D. Ioan. epist. 1. c. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Omnes autem istæ sententiæ vnum manifestè supponũt, eos, pro quibus Christus mortuus non est, & quorum Redemptor non est, pro quibus sanguinem non fudit, in Adam mortuos non effici, cùm dicãt, Christum mortuum esse pro omnibus illis, qui in Adam mortui sunt. Si ergo pro paruulis in vteris maternis ex hac vita migrantibus Christus mortuus non est, neque illi in Adam mortui sunt.

III. Huic argumento respondet Vasquez, Christum pro omnibus mortuum esse, non quod omnibus, etiam paruulis, salutem voluerit, & remedia, quæ illis possent applicari, desiderauerit; sed quantum spectat ad magnitudinem pretij, & ad vnam & eandem causam generis humani susceptam. contenditque hanc esse responsionem D. Prosperi ad obiectiones Vincentianas ad primam, & ad Capitula Gallorum ad 9.

Fateor in illo libello ad obiectiones Vincentianas, siue ille sit Prosperi, siue Augustini, ad articulos sibi falsò impositos, haberi hæc verba. *Quod ergo ad magnitudinem, & potentiã pretij, & quod ad vnã pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi.* At hoc concesso non negat tamen, quòd omnibus etiam paruulis salutem, & media ad salutem necessaria voluntate saltem inefficaci non exoptauerit. fatentur Augustinus, & Prosper, immo Catholici omnes, proprietatem redemptionis, quã nos vocamus efficacẽ, penes solos prædestinatos manere. quis hoc ignorat? Verùm quòd illius sufficientiã, & quod desiderium saltè inefficax omnes saluandi, aliter legimus. Audiantur verba sequentia eiusdẽ Prosperi ad primã obiectionem Vincentianã. *Contingit propter vnam omnium naturam, & vnã omnium causam à Domino nostro in veritate susceptã, rectè omnes dicuntur redempti, & tamẽ non omnes à captiuitate sunt eruti; redemptionis proprietas haud dubiè penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, & iã non vasa Diaboli, sed membra sunt Christi.* Dicat obsecro hic autor, quomodo in veritate susceperit Christus vnã omnium hominum causam tractandam apud Patrem, si ex corde non habuit voluntatẽ, & desiderium omnes saluandi, si non ex corde pro omnibus obtulit suam passionem, si non omnibus exoptauit ex animo remedia, & auxilia ad salutẽ necessaria. Certè hoc non fuisset, vnam omnium causam suscepisse tractandam in veritate, vt Prosper ait, sed in fictione, & per simulationem, quod de Christo indignè nimis esset sentire. Iã videat, si ista fuit mens Prosperi, sicut illi imponit.

Sed parũ fortasse videretur hanc responsionem verbis D. Prosperi repugnare, nisi etiã D. Paulo apertè refragaretur: illi autẽ apertissimè refragari apparet, si quis loca proximè citata perpendat. nã in epist. ad Rom. c. 5. intendit hanc veritatẽ deducere, quòd abundantior fuerit Christus in viuificando, & saluando, quam Adã in occidendo, & perdendo. sic enim concludit: *Sed non sicut delictum, ita & donũ. Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donũ in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit, & non sicut per vnum peccatũ, ita & donum. nam iudicium quidem ex vno in condemnationẽ, gratia autẽ ex multis delictis in iustificationẽ. Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiã gratiæ, & donationis iustitiæ accipientes in vita regnabunt per vnũ Iesum Christũ.* hæc autẽ deductio nulla omnino esset, si Christus nõ ex corde pro omnibus etiã paruulis suã passionẽ obtulisset, & illis media ad salutẽ necessaria minimè ex animo desiderasset. Immo lõgè abundãtius operaretur peccatũ Adæ, quã passio Christi; nam certũ est, illos paruulos per peccatũ Adæ damnari, qui tamen per Christi passionem nullo modo possent iuuari: & sic cùm peccatum Adæ in illis de facto ponat suũ effectũ, tamẽ Christi passio nullũ effectum erga illos posset ponere. & falsum diceret Paulus subiũgens: *Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ita & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.* & falsum deduceret in epist. 1. ad Cor. c. 15. quòd *sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* quod deducit ex fundamẽto iacto in initio illius capitis, quòd Christus mortuus est pro nobis secundùm Scripturas; esset enim falsum fundamentum, & falsa deductio, quoniam Christus pro illis paruulis reuera mortuus nõ esset, & sic illi in Christo nõ viuificarentur, neque resurgerent virtute resurrectionis Christi in die iudicij. falsa etiam esset deductio illa in epist. 2. ad Corinth. cap. 5. *Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* diceret namque Iudæus, vel Pelagianus, Christus per vos non est reuera mortuus pro illis paruulis. Ergo illi reuera in Adamo mortui non sunt. hæc igitur responsio Pauli doctrinam euertit.

Tertiũ argumentum ad eãdem veritatem probandam tale est. Si Christus dicitur Redemptor paruulorum decedentium in vteris matrum, non alio modo, sic quòd per humanã diligentiam illis succurri nõ potuit, solũ ratione potentiæ, & magnitudinis pretij, non autem quòd passionem suam

IV.

V.

pro illis obtulerit, & salutem, & media ad ipsam salutem illis verè exoptauerit, sequitur, eodem modo illum dici posse redemptorem Diaboli. Sequela patet, nam pretium passionis Christi quoad magnitudinē, & potentiā sufficientissimū fuit, & superabundantissimum etiam ad redimendos omnes Dæmones, si Deus illos redimere voluisset.

Nec satisfit huic argumento per id, quod Vasquez ait, Christum dici Redēptorem paruulorū, & non dici redemptorem Dæmonum, quia omniū hominum erat vna causa cōmunis, etiā paruulorum, at non erat vna causa communis hominū, & Dæmonum. Nam redemptor omnium nō dicitur aliquis ex eo, quòd omnium est vna communis causa dānationis, sed ex hoc, quòd omnes assumit ex damnatione liberandos, & agit causam redemptionis omnium, qui sunt damnandi. Nam si tota ciuitas incurrat crimen læsæ maiestatis, & vnus offerat pretium pro redemptione centum ex illa ciuitate, non dicendus erit redemptor omnium de illa ciuitate ob hoc, quòd omnium illorū est vna communis causa damnationis: minimè profectò. Ita Christus vanè diceretur redemptor omnium ex hoc, quòd causa damnationis omnium communis est, nisi etiam communem causam redemptionis omnium damnandorum verè suscepisset, tractandam. Immo verò si verum est, quod hic autor docet, Christum illis paruulis salutē, & media ad salutem necessaria minimè exoptasse, & pro illis pretium suæ passionis minimè obtulisse, vix intelligi potest, ac ne vix quidem, quomodo Christus in veritate susceperit vnam communem illorum cum cæteris hominibus causam tractandam, illi enim non sunt in illo tractatu cōprehensi.

VI. Quartò, si quid obstat, quominus dicere debeamus, etiā illis paruulis fuisse à Deo verè præparata media, & auxilia ad salutē necessaria, hoc solùm videretur obstare, quòd Deus sinit secūdas causas naturales illorum interitum accelerare, antequam per humanam diligentiam eiusmodi media illis valeant adhiberi: at hoc minimè obstat, quia ad hoc, vt per Dei prouidentiam supernaturalem talia media dicantur verè fuisse illis præparata, sufficit, quòd Deus verè illos ordinauerit in finem supernaturalem, & ex ordine ad talem finem verè præparauerit illis media tali pacto, quòd per diligentiam humanā possint verè illis applicari, nisi per concursum alicuius causæ contingentis talis applicatio fuerit impedita. Dixi autem notanter, *per concursum alicuius causæ contingentis*: quia si talis applicatio impediretur per cōcursum alicuius causæ secundæ necessariæ, vanè diceretur ipsa media fuisse illis à Deo præparata, cùm ex aduerso præparata esset causa necessariò illorū applicationem impeditura. Non tamē necesse est, quòd omnem concursum secundarū causarum contingentiū, quibus talis applicatio potest impediri, Deus de facto impediat, nimis enim angusta esset illius prouidentia. Cùm itaque Deus voluntate saltem antecedenti velit omnes homines saluos fieri, & Christi passio sit sufficiens ad omniū salutē, & illa sit nobis ita præparata, quòd de lege Dei ordinaria, & secundùm cursum, & ordinē rerum sit omnibus applicabilis, & vt in pluribus de facto etiā applicatur omnibus volētibus eā applicare, & paucissimi impediantur ab huiusmodi applicatione, saltē comparatione illorū, qui non impediuntur, & huiusmodi impedimentum merè contingenter eueniat ex concursu causarum contingentium, nihil videtur obstare, quominus Deus dicatur verè illis præparasse media ad salutem necessaria.

Denique ipse Vasquez cōcedit, nos piè ac tutò credere posse, Christū expressè non denegasse illis paruulis fructū suæ passionis, neque illos reiecisse sicut reiecit Dæmones. Immo voluntate, qualem simplicis affectus illis salutem desiderasse, sicut & vitā sibi concupiuit, & ita pro omnibus orasse, vt salutem consequerentur, sicut pro se orauit, vt liberaretur à morte. hoc autem si verum est, sequitur, illum voluisse etiam illis media ad salutem necessaria affectu saltem simplicis complacentiæ inefficaci.

Secunda propositio: Quāuis Deus non det omnibus auxilia immediata ad salutē, quatenus dare dicit actualem respectum ad accipere, dat tamen hoc etiā modo omnibus aliquod auxilium saltem mediatū, & remotū, quo accepto si homines bene vterentur, maiora acciperent, & tandem æternam assequerentur salutem. VII. Prima pars huius propositionis patet: quia auxilium proximū, & immediatum ad gratiā iustificantem est fides explicita, & contritio, illā autem constat non omnes homines de facto accipere, sunt enim multi, ad quos nunquā Euangelij prædicatio peruenit, quique negatiuè solùm infideles sunt, non autem priuatiuè, aut cōtrariè, quorum infidelitas in ratione infidelitatis inculpabilis est, vt Theologi fatentur post D. Th. 2.2.q.10.art.1.2 & 3. *D.Thom.* Secunda autem pars videtur expressa mens D. Th. lib.3. contra Gentes c.159. vbi dicit, illos solos gratia priuari, qui in seipsis eidem gratiæ impedimentum præstant, & Deum ex se paratum esse omnibus gratiā dare, & velle omnes homines saluos fieri. & clariùs in 1.2. q.89. a.6. vbi docet, cùm primū homo peruenerit ad vsū rationis, teneri conuertere se in Deum eo modo, quo potest, videlicet proponendo sequi, quod rectum, & honestum est, & si id efficiat Deū statim infundere illi gratiam iustificantem, & sic emundari ab originali (loquitur de adulto non baptizato) si autem id minimè efficiat, illum mortaliter peccare. Supponit itaque D. Th. omni homini statim, vt peruenerit ad vsum rationis, dari à Deo aliquod auxilium supernaturale, quo se cōuertere possit ad Deum, & disponi valeat ad gratiā iustificationis obtinendam; alioqui posset homo ex viribus naturæ se disponere ad gratiam dispositione infallibili, & necessaria. & in q.14. de veritate art. 11. ad primum adhuc clariùs hanc rem prosequitur, dicens, quòd si quis nutritus in syluis remotissimis ab omni conuersatione hominum ductū rationis naturalis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certissimè tenendum est, quòd ei Deus, vel per internam inspirationem reuelaret ad credendum necessaria, vel aliquē fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrū ad Cornelium.

Probatur verò illa propositio quoad hāc partē VIII. à Cardinali Bellarmino lib.2. de Gratia, & libero *Bellarm.* arbitrio c.15. & Suarez lib.4. de Prædestinatione *Suarez* *Valsqu.* c.3. & Vasquez 1.part.dis.97. multis autoritatibus diuinæ Scripturæ, & Patrum, præcipuè D. Prosperi, & D. Augustini, quæ apud illos videri possunt, neque necessarium est illas hic transcribere, cùm omnes in progressu præcedentium librorum, maximè lib.1. controuersia 5. fuerint adductæ.

Verū hic occurrit dubium non omittendū, cùm certū sit Deum dare omnib. aliquod auxiliū ad salutem assequendā saltem remotum, & mediatum, an illud auxilium detur semper, & pro omni tempore, & momento, an solùm certis quibusdā momentis, aliis verò momentis minimè tribuatur, quòd enim non omnibus momentis illud nobis detur,

datur

docet experientia, vt cùm quis dormit, vel ad alia intentus nihil de propria salute cogitat. Quòd autem debeat omnibus momentis dari, suadetur. nam si illud pro hoc momento detur, & pro alio non detur, & contingat in illo momento hominē in peccato mortali constitutum ex hac vita decedere, ille cùm maximè diuino auxilio illi opus esset, tali auxilio fuit à Deo destitutus, & sic non erit illi imputanda impœnitentia.

Respondeo, diuinum auxilium dari per singula momenta, duobus modis intelligi posse. vno modo in actu formali, & hoc pacto non est verum, vt experientia demonstrat. alio modo in actu virtuali, potest enim aliquis actus transire formaliter, & manere virtualiter, vt apparet in actu, quo quis lapidem proiicit, & etiam in generatione naturali, vt cùm generatio perficitur generante iam defuncto, & etiam in moralibus, vt cùm quis accedit ad aliquod sacramentum conficiendum habens formalem actum intentionis conficiendi sacramentum, nam interrupto huiusmodi actu formaliter, si tamen maneat virtualiter, illa virtualis intentio sufficit ad sacramentum perficiendum, & hoc modo certissimum esse debet, auxilium supernaturale ad salutem necessarium omnibus dari per singula momenta. Itaque cùm Deus pulsat cor peccatoris, illi immittendo sanctas cogitationes, offerendo exempla, quibus ad pœnitentiam moueatur, immittendo etiam pias aliquas affectiones, illi impulsus non manent quidem per singula momenta formaliter, sed tamen manent virtualiter, ita vt quotiescunque peccator velit apud se recogitare, non desint illi obiecta illum mouentia, & sanctæ inspirationes, & piæ affectiones: & si aliquod auxilium, etiam quoad actum virtualem defecerit, Deus statim aliud præbet, & illo deficiente præbet aliud, & sic nunquam peccator in tota vita sua destituitur aliquo actuali auxilio, vel formaliter, vel saltem virtualiter. quod tali exemplo potest declarari. Vadit aliquis ad amici sui domū, pulsat fores, vt qui intus sunt, aperiant. deinde paululum subsistit, expectans, vt intus existentes respondeant. postea replicat ictus, & iterum expectat, vt aperiant. sic Deus, qui, vt ipsemet ait Apocalyp. 3. stat ad ostium cordis, & pulsat, primò cor hominis pulsat, expectans, vt per consensum illi aperiatur ianua. deinde iterum pulsat nunc per vocem concionatoris, nunc per flagella, nunc per propositionem alicuius obiecti metum incutientis, vt est repentinus alicuius amici interitus, aut aliquid simile, & sic nunquam hominem destituit aliquo auxilio, quo si ille benè vellet vti, alia maiora tribueret, & tandem ad vitam immortalem perduceret. ita omnino de abundantia, & præsentia diuinorum auxiliorum, quæ nobis ad salutem necessaria sunt, & de summa Dei erga nos bonitate sentiendum esse arbitror, ac de Iesu Christi Domini nostri salutifera passione, qui in hunc mundum venit, vt omnes homines vitam habeant, & abundantiùs habeant: qui cùm de nostra salute sit semper solicitus, tamen tunc maximè solicitus est, cùm de summa rei agitur, nimirùm cùm mortis tempus appropinquat, tunc enim qui animarum est creator, & piissimus Pater, abundantiora nobis præbet auxilia, ne pereamus, iuxta illud, quod ipsemet ait per Isaiam in persona Medici alicuius puellam graui ægritudine laborantem custodientis cap. 27. *Ego Dominus, qui seruo eam, repente propinabo ei, ne forte visitetur contra eam, nocte & die seruo eam.*

Gabr. Penot. de libert. hum.

CAPVT XXII.

Aduersariorum argumenta proponuntur, & soluuntur.

I. ETsi pleraque ex argumentis, quibus qui nostrā sententiam impugnant, suas opiniones firmare nituntur, fuerint superiùs soluta, aliis causis id poscentibus, non est tamen hoc etiam in loco illorum solutio penitus omittenda.

Primum igitur sumunt argumentum ex autoritatibus diuinæ Scripturæ, quæ indicant, Deum quosdā peccatores deserere, & à se proiicere, ita vt etiamsi velint, non possint pœnitere. Verùm quo sensu huiusmodi testimonia intelligenda sint, declaratum est *suprà* cap. 19.

Secundum accipiūt ex aliis verbis diuinæ Scripturæ dicentis, Deum quosdam peccatores in pœnam præcedentium delictorum nō solùm priuare suis auxiliis, sed etiam indurare, & obcæcare, & tradere in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniūt, ita vt nec intelligere possint, quæ ad salutem spectant, nec credere, nec ad Deū conuerti: quæ verba Augustinus intelligit non solùm secundùm permissionem, sed etiam tali pacto, vt homines per diuinam potentiam dicantur in peccata compelli.

Sed istæ autoritates tum diuinæ Scripturæ, tum D. Augustini lib. 5. cap. 15. & duobus sequentibus legitimè, & catholicè sūt à nobis explicatæ.

Tertium accipiunt ex verbis illis Christi apud Ioan. cap. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* ille ergo, qui non venit ad Christum, non trahitur à Patre per suum auxiliū.

Respōdeo, duplex est tractus diuinus, quemadmodum est duplex vocatio, vt notat Augustinus lib. 1. ad Simplician. q. 2. Alius est tractus efficax: alius inefficax. qui non venit ad Christum, non trahitur efficaciter per auxilium efficax: sed benè trahitur per auxilium sufficiens, quo si benè vteretur, Deus illum traheret etiam auxilio efficaci; sicut non omnes vocati sunt electi, sed illi soli, qui vocantur vocatione congrua. Præter quod nō dixit Saluator ibi non trahi aliquem, qui non veniat, aut omnes, qui trahuntur venire, sed hoc solum, quòd nullus venit, nisi priùs trahatur. quare illud testimonium illorum sententiæ nihil omnino potest suffragari.

II. Quartū accipiunt ex verbis Pauli ad Hebræos cap. 6. dicentis. *Est enim impossibile eos, qui semel sunt illuminati, & prolapsi sunt, iterum renouari ad pœnitentiam.*

Ad hoc duplex est modus respondendi, alter Lyrani dicentis, accipi impossibile pro eo, quod *Lyranus.* difficillimum est, est enim in more positum non solùm apud vulgares, sed etiam apud sapientes Philosophos, ac Theologos vocare impossibile illud, quod non nisi cum magna difficultate effici potest. sic igitur ait Apostolus, impossibile esse, eos, qui semel illuminati, id est, baptizati prolapsi sunt, iterum renouari ad pœnitētiam, quia res est non quidem absolutè impossibilis, sed valde difficilis. Hunc modum respondendi Andreas Vega *Andr. Vega.* lib. 15. de Iustificatione c. 10. non probat: quia magis est difficilis renouatio infideliū per Baptismū, quàm fideliū baptizatorū per pœnitētiam. Nihilominus dici potest, quòd licèt cōparatione facta inter duas personas diuersorum statuū cōtingere possit, vt baptizatus lapsus in peccatum faciliùs resurgat per pœnitentiam, quàm infidelis per Baptismum: tamē comparatione absolutè facta inter

statum hominis infidelis, & statum eiusdem hominis, postquam baptizatus est, difficilior est renouatio vnius, & eiusdem hominis per pœnitentiam, quam fuerit prior illius renouatio per Baptismum. Nam ad renouationem, quæ fit per Baptismum, sufficit illi aliqualis attritio absque contritione, & confessione; at ad secundam renouationem non sufficit attritio, sed requiritur contritio, aut saltem confessio, & absolutio sacramentalis, virtute cuius homo fit ex attrito contritus. Deinde peccatum post Baptismum admissum ratione ingratitudinis est longè grauius, iuxta illud D. Petri epistola 2. cap. 2. *Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.* Augus. quod etiam Augustinus, hunc locum adducens, notat lib. de bono perseuerantiæ cap. 10. & hic est sensus parabolæ Euangelicæ apud Lucam cap. 11. immundi spiritus, qui cùm exierit ab homine per Baptismum, ambulat per loca arida, & inaquosa, deinde reuersus ad priorem domum, illam inueniens vacantem, scopis mundatam, & ornatam, non solus illuc ingredi vult, sed vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, & fiunt nouissima hominis peiora prioribus, vt Commentatores communiter interpretantur. Accedit etiam, quòd per pœnitentiam vix vnquam potest homo renouari ad tantam innocentiam, quanta est innocentia baptismalis: quæ ideirco vocatur noua vita, & regeneratio, & renouatio, & resurrectio totius hominis.

III. Ambros. Cyrillus. D. Thom. Secundus modus respondendi est D. Ambrosij lib. 2. de Pœnitentia cap. 2. & Cyrilli Alexandrini lib. 5. in Ioan. cap. 17. & D. Thom. in illum locum Apostoli, & communis omnium Doctorum, quòd nomine renouationis, quam Paulus docet impossibilem esse iis, qui post Baptismum semel illuminati prolapsi sunt, intelligenda sit iteratio ipsius Baptismi, vt sit sensus, illos non posse recipere secundum Baptismum ad ablutionem peccatorum, quæ post primum sunt admissa. & hanc esse mentem Apostoli, indicant verba antecedentia, cùm ait, *Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem ad perfectionem feramur, non rursum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni.* Hanc etiam esse mentem Pauli, monstrat ipsum verbum *renouari*. renouatio namque hominis per antonomasiam est effectus Baptismi, non Pœnitentiæ, vt ex Ambrosio, Augustino, D. Thoma, & aliis notauit Vega loco proximè citato. Vega. & hic secundus modus est magis conformis textui: licèt etiam primus non sit improbabilis, quem videtur etiam probare D. Ambrosius relatus in cap. reperiuntur. de Pœnitentia d. 3. Ambros. dicens, inueniri facilius, qui seruauerint innocentiam, quàm qui dignam egerint pœnitentiam. Iuxta quem modum potest etiam exponi locus ille apud Ioannem cap. 12. *Propterea non poterant credere: quia iterum dixit Isaias, excæcauit oculos eorum, &c.* Cui testimonio si dicatur cum D. Augustino lib. Quæstionum Augus. Euangelicarum, illos non potuisse credere, quia propter alia peccata meruerunt à Deo obcæcari, & priuari diuino lumine, id est quod aduersarij maximè contendunt, hominem propter quædam grauissima peccata priuari auxiliis diuinis etiam sufficientibus. Quare facilior erit solutio, si dicamus, ibi accipi impossibile pro eo, quod non nisi cum maxima difficultate fieri potest. Verum enim est, quòd etsi nullus etiam grauissimus peccator destituatur auxiliis saltem sufficientibus: tamen propter quotidianam recidiuationem potest homo ad eam mentis cæcitatem, & cordis duritiem deuenire, vt auxilia ordinaria illi non prosint, & miraculo ferè opus sit ad illum conuertendum. quam rem fusius etiam prosequitur Vega dicto lib. 13. cap. 11. Andr. Vega.

IV. Quintum argumentum sumunt ex quibusdam infidelibus, ad quos nunquam Euangelij prædicatio peruenit, vnde non sunt in culpa, quòd illud non audierint, aut quòd non crediderint: quia fides est ex auditu, auditus autem per verbum Dei, per prædicationem Euangelij: & nihilominus certum est, fidem numerari inter media, quæ sunt ad salutem necessaria. non ergo Deus dat omnibus media necessaria ad salutem. & Maior præter experientiam, probari potest autoritate Augustini Augus. lib. de Natura, & gratia cap. 4. & 8. & D. Thom. 1. D. Thom. 2. quæst. 10. art. 1. 2. & 3. qui docent, reperiri quosdam infideles solùm negatiuè, non autem contrariè, nec priuatiuè, quorum infidelitas inculpabilis est, quamuis ob alia peccata illi damnentur.

Respondetur iuxta ea, quæ præcedenti capite dicta sunt, ex D. Thom. quòd licèt sint aliqui infideles solùm negatiuè, ad quos prædicatio Euangelij nunquam peruenit; tamen illi non sunt à Deo destituti auxiliis omnibus, quibus si bene vterentur, Deus vel per internam inspirationem, vel mittendo eis verbi sui præcones, sicut misit ad Cornelium Centurionem, & ad Eunuchum illum Reginæ Æthiopum, illos de credendis instrueret, & ad fidem perduceret. & ideo iustè illi damnantur, non propter infidelitatem, sed propter alia peccata.

V. Sextum argumentum sumitur ex paruulis decedentibus ex hac vita in vteris maternis, aut aliis modis, quibus per humanam diligentiam sacramentum Baptismi minimè potuit applicari. illi sanè fuerunt auxilio sufficienti, & necessario destituti, & non ob aliam causam, nisi quia fuerunt à Deo reprobati, vt dicit Augustinus in epistola Augus. 107. ad Vitalem, & de Natura & gratia cap. 8. lib. 1. de Peccatorum meritis & remissione cap. 21. & aliis in locis.

Huic argumento Caietanus 3. part. quæst. 68. Caiet. art. 11. respondet, quòd illis paruulis possumus hoc modo subuenire, vt si nondum illi nati sint, possint parentes illorum fideles inuocare Deum pro paruulis, & illos ex fide ipsi Deo offerre: si autem nati sint, & ob penuriam aquæ baptizari non possint, parentes signent illos signo crucis, cum inuocatione sanctissimæ Trinitatis, & vtroque modo illi paruuli sic decedentes sine Baptismo saluabuntur. Hæc tamen responsio est error de se manifestus contra autoritatem diuinæ Scripturæ dicentis, apud Ioan. cap. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* & contra doctrinam D. Augustini Augus. communiter receptam ab Ecclesia in epistola 28. ad Hieronymum, & in lib. de Baptismo paruulorum, & de fide ad Petrum cap. 27. si ille est liber Augustini, & probatam à Gratiano per multos Gratian. canones de consecratione d. 4.

Secundò respondet Gabriel Biel in 4. dist. 4. q. Gabriel. 2. art. 1. dub. 2. Deum per suam omnipotentiam, quæ Sacramentis alligata non est, fortasse hos paruulos sine Sacramentis saluare. Sed cùm habeamus expressam autoritatem diuinæ Scripturæ dicentis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei,* ista respon-

sio

se non est admittenda. non enim debemus diuinare de iis, quæ Deus de potentia absoluta potest efficere: aliàs liceret opinari plures alios esse mundos, & multa similia, quæ diuinæ omnipotentiæ non repugnant.

Dicendum igitur est, ad hoc, vt Deus verè dicatur voluisse salutem illorum paruulorum, & præparasse illis media ad salutem necessaria, necesse non est, quòd de facto auferat omnia impedimenta, & teneat omnes secundas causas, quæ illorum salutem possent impedire, aliàs nullius, qui de facto non saluatur, dicendus erit salutem voluisse, & nulli illorum media ad salutem necessaria præparasse: sed sufficit, quòd Christus verè obtulerit pro illis suam passionem, & affectu saltem simplicis complacentiæ illorum salutem exoptauerit, & præparauerit illis media tali pacto, & modo, quòd nisi contingat impediri, illa eis applicari, per aliquem concursum secundarum causarum contingentium, eiusmodi media per diligentiam humanã eis applicari possint. Neque ex hoc, quòd Deus de facto non tenet ipsas secundas causas contingentes, ne impediant huiusmodi applicationem, sequitur, Deum non contulisse illis talia media saltem secundùm præparationem, sed sequitur solùm, quòd non contulerit illa de facto.

VI. Sed instat Vasquez. ille concursus secundarum causarum impedientium applicationem Sacramenti Baptismi, & illa mors immatura paruulorum in ventris matrum non potest dici non volita à Deo: si autem est ab eo volita; ergo voluit, vt remedia ad salutem necessaria illis paruulis minimè applicarentur.

Respondeo, ille concursus secundarum causarum, & illa mors immatura sunt à Deo volita secundaria tantùm intentione, post inspectum concursum ipsarum secundarum causarum impedientium, & post præuisam mortem immaturam eorundem infantium, supposito, quòd hæc vellet permittere. quod facilè intelligemus, si imaginemur primò, Deum affectu simplicis complacentiæ, & voluntate antecedenti voluisse illorum salutem, & media ad salutem necessaria, dependenter tamen à concursu, & cooperatione secundarum causarum liberarum, & contingentium. Secundò, Deum præuidisse, quòd per concursum, secundarum causarum contingentium esset accelerãda mors ipsorum paruulorum, ita vt nec per humanam diligentiam possent talia media eis applicari. Tertiò voluisse nihilominus ipsas secundas causas sinere liberè, & contingenter operari, nec voluisse talem concursum, mortem paruulorum accelerantem, impedire. & hoc est, illud impedimentum, & illam mortem immaturam fuisse à Deo volita, quatenus voluit illa permittere, cùm posset impedire. hoc autem non repugnat cum hoc, quod est, Deum voluntate antecedenti inefficaci voluisse illorum salutem, & media ad salutem necessaria: sicut non repugnat aliquid esse volitum à Deo voluntate antecedenti, quod tamen volitum non est voluntate consequenti.

Septimum argumentum sumitur ex hoc, quòd ad salutem est necessarium auxilium efficax, & donum perseuerantiæ quod constat non omnibus dari. Verùm suprà dictum est, quòd licèt auxilium efficax, & donum perseuerantiæ non omnibus detur, daretur tamen, si omnes benè vterentur auxiliis sufficientibus, quæ Deus illis tribuit, quibus que benè vti possent, si vellent.

VII. Postremum argumentum sumitur ex variis autoritatibus sanctorum, præcipuè D. Augustini, qui conceptis verbis ita expressit, esse aliquos à Deo destitutos auxiliis necessariis ad salutem, vt nihil magis. ille namque primò docet, paruulos, qui moriuntur in vteris maternis, aut eo modo, quo per humanam diligentiam eis subueniri non potuit, tales obiisse, quia tales eos obire voluit, & quia illi non sunt per Dei prædestinationem de massa perditionis discreti. ita in epist. 107. ad Vitalem, & de bono perseuerantiæ cap. 12. & de Natura & gratia cap. 8. & lib. 1. de Peccatorum meritis, & remissione cap. 21. Secundò ait, quòd si Deus voluisset, potuisset Tyrios, & Sidonios vocare vocatione, qua præuidebat, illos esse credituros: & tamen noluisse, quia illi non erant de massa perditionis per diuinam prædestinationem discreti. & idem dicit de omnibus aliis non prædestinatis lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. & eadem epist. 107. & lib. 5. contra Iulianum, & de Bono perseuerantiæ cap. 14. & de Correptione & gratia cap. 8. & 9. & alibi passim. Tertiò docet, aliquos à Deo deseri, & obdurari, & tradi in reprobum sensum, & etiam per potentiam in peccata compelli, in expositione quarundam propositionum ex epistola ad Romanos propositione 62. lib. de Gratia, & libero arbitrio cap. 21. & lib. 5. contra Iulianum cap. 3. Quartò Augustinus ait, gratiam Dei non omnibus dari epist. 107. & deserentes Deum, deseri ab illo, vt sæpe dictum est. August.

Confirmatur, hanc esse mentem Augustini testimonio D. Thomæ 2. 2. q. 2. art. 5. ad primum dicentis, *hoc auxilium quibuscunque datur, misericorditer datur, quibuscunque autem non datur, ex iustitia non datur, in pœnam peccati præcedentis, saltem originalis, vt dicit sanctus Augustinus lib. de Correptione & gratia cap. 5. & 6.* D. Thom.

Respondeo. Hoc argumentum, in quo potissimum hæretici horum temporum putant firmissimum præsidium illis esse constitutum, si ea mente recolamus, quæ lib. 5. c. 15. 16. & 17. dicta sunt, & hoc libro cum præcedenti ob importunitatem aduersariorum sæpius replicata, facillimo negotio dissolui. Nam quod primo loco ait, paruulos sic decessisse absque Baptismo, non quia illi noluerunt, sed quia Deus noluit, id contra Pelagianos dixit, qui dicebant, Dei gratiam semper expectare humanas voluntates, & dari volentibus, & non negari, nisi illam nolentibus. quod falsum esse demonstrat in paruulis: nam, quibusdam illorum datur etiam nolentibus, quia Deus vult; aliquibus autem non datur, non quia ipsi nolunt, qui nondum habent aliquem vsum voluntatis, sed quia Deus non vult. Et verbum *non vult* non significat actum voluntatis diuinæ antecedentis, sed actum voluntatis consequentis, quo non voluit tenere secundas causas accelerantes illorum interitum, quas potuisset tenere, si voluisset. & illa etiam verba, *& quia aliter fieri, vel esse non potuit*, non sunt intelligenda secundùm voluntatem Dei, quæ antecedit præscientiam concursus secundarum causarum contingentium, accelerantium necem talium paruulorum, sed supposita huiusmodi præscientia, vt sit sensus, quod aliter fieri non potuit, supposito, quòd Deus vellet sinere secundas causas contingentes contingenter operari circa vitam illorum paruulorum, nec vellet illarum concursum miraculo tenere. Et hunc esse sensum verborum Augustini, apparebit cuiuis legenti epistolam illam 107. ad Vitalem.

Quod autem ait secundo loco, Deum nolle quibusdam dare auxilia, quibus videt, quòd illi consensuri essent, si illa acciperent, ob hoc quia

illos per diuinam prædestinationem ex massa perditionis ab æterno minimè discreuit, non sic est intelligendum, quòd omnibus non prædestinatis denegare voluerit omne auxilium sufficiens ad salutem, quo si benè vterentur, vel illud euaderet efficax, vel ad illud sequeretur ipsum auxilium efficax. minimè profectò, aliàs sentiret Augustinus, nulli non prædestinato tribui auxilium sufficiens ad salutem, quod nullus Catholicus neque ad mentem Augustini, neque in se verum esse arbitratur. sed sensus est, Deum noluisse eis, quos per diuinam prædestinationem ex massa perditionis non discreuit, tribuere omne auxilium efficax ex infinitis, quæ tradere illis potuisset, si voluisset. & hoc verissimum. Sed cum hoc stat, quòd voluerit tribuere illis media ad salutem necessaria, etiamsi præuiderit eiusmodi auxilia nihil illis profutura.

Quod autem tertio loco ait, Deum aliquos tradere in reprobum sensum, & etiam in peccata compellere, alibi declaratum est.

Demum, quod inquit, gratiam Dei non omnibus dari, & Deum deserere, deserentes se, de gratia auxilij efficacis est intelligendum. aut si etiam de aliquo auxilio sufficienti, non tamen de omnibus, saltem necessariis.

Hæc sunt quæ de altitudine cõsilij diuini super salutem generis humani, ac de abysso imperscrutabili diuinę prędestinationis, & reprobationis, salua semper Catholicæ fidei veritate, sanctæque Matris nostræ Ecclesiæ censura cum timore, ac tremore proferimus, sicut sentimus, in quibus tractandis Augustini institutum in initio libri de Prędestinatione & gratia, omnino seruandum duximus, vt in abditissimis diuinæ voluntatis arcanis reserandis omnia secundùm regulam pietatis exponeremus.

PROPV

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS

LIBER OCTAVVS.

Non excludi humanam libertatem per efficaciam diuinæ causalitatis ordinis naturalis.

CVæ humani arbitrij libertatem conciliare cum certitudine diuinæ præscientiæ, & cum immutabilitate diuini decreti omnibus non solùm Philosophis, sed etiam Theologis visus sit labor difficilis, & prouincia durissima, &, vt Boëtius lib. 4. de consolatione prosa 6. & libro 5. prosa 3. fatetur, res sit omnium quæsitu maxima, & talis materia, circa quam vna dubitatione succisa aliæ innumerabiles velut hydræ capita succrescant, neque vllus sit modus, nisi quis viuacissimo illas mentis igne coërceat: tamen longè difficilior, & magis durus labor videtur, eandem arbitrij nostri libertatem cum efficacissima Dei causalitate concordare. Nam esto non solùm Deus præsciuisset omnes actus humanos liberos, sed etiam decreto efficaci illos apud se prædefiniuisset, si nihil extra se operaretur in secundis causis, illas mouendo, & ad ipsarum operationes applicando, aut etiam determinando, non omnino videretur difficile, certitudinem diuinæ præscientiæ, & immobilitatem diuini decreti cum libero rerum euentu conciliare. Et non desunt etiam Theologi, qui hoc modo ista adinuicem concilient, meditati in Deo duplicem prædefinitionem, alteram internam, quæ maneat in ipso Deo, non autem exeat ad humanam voluntatem physicè ad proprios actus prædeterminandam: alteram externam, quæ scilicet exiens extra Deum humanam voluntatem ad omnes actus quantumuis liberos physicè moueat, applicet, inclinet, atque prædeterminet. Priorem vocant immanentem, posteriorem transeuntem, hanc per modum intentionis, illam per modum executionis, hanc vocant prædefinitionem, illam prædeterminationem, & per secundam fatentur auferri humani arbitrij libertatem, non autem per primam. atque ita sentit Suarez lib. 1. de diuinis auxiliis cap. 16. & lib. 2. cap. 7. At si supponamus, etiam in tempore humanas voluntates ad singulos illarũ actus Deum efficaciter præmouere, applicare, inclinare, & prædeterminare, ipsasque voluntates non solùm quoad esse, & operari, sed etiam quoad modum operandi à Deo pendere, & tandem eam esse diuinam præmotionem, & causalitatem, quam nulla creata vis aut rumpere, aut frustrare possit, aut impedire, & esse causalitatem priorem, intimiorem, & fortiorem causalitate ipsarum secundarum causarum, difficile admodum videtur in actibus humanæ voluntatis veram illam arbitrij libertatem à nobis lib. 1. explicatam, quæ secundùm diuinas Scripturas in illis constituenda est, illæsam seruare.

Boëtius.

Suarez.

Et est hæc difficultas puteus iurgiorum inter Pastores Isaac, atque Palæstinos, & scopulus, in quem impingentes multi Philosophi & hæretici apertissimæ veritatis iacturam fecerunt. Quatuor verò sunt errores præcipui circa præsentem difficultatem, & illius occasione exorti. Nam aliqui videntes, multa mala fieri in mundo, ne bonum Deum facerent illorum autorem, duo prima rerum principia finxerunt, alterum bonorum, alterum malorum, & duas naturas boni, & mali adinuicem commixtas. Alij verò licèt concesserint vnum tantùm primũ omnium rerum principium, negauerunt nihilominus illud humanarum actionum immediatam causam esse. Alij admittentes vnum Deum non solùm omnium rerũ, sed etiam omnium actionum secundarum causarum immediatam causam esse, dixerunt, Deũ æquè omnium malorum, sicut bonorum causam esse, cui errori alium errorẽ addiderunt, videlicet per efficaciam diuini concursus, & diuinæ causalitatis omnem arbitrij nostri libertatem, & omnẽ contingentiam secundarum causarum funditus euerti. Primi erroris autores extiterũt Pythagorici, Manichæi, & alij statim citandi. Secundum videntur docuisse Plato, atque Aristoteles. Tertium docuerunt aliquando Lutherus, & Philippus Melancthon, quibus adhæserunt Zuinglius, Caluinus & Petrus Martyr. Nouissimum autem, quòd scilicet per efficaciam diuinæ causalitatis euertatur, & tollatur humani arbitrij libertas, conceptis verbis docuit Caluinus lib. 2. Institutionum c. 3. cùm ait: *Volantatem mouet, non qualiter multis sæculis traditum est, & creditum vt nostra postea sit electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari: sed illam efficaciter afficiendo.* & ne quis dicat, illum de sola motione speciali, quæ est per diuinam gratiam, non de motione, & concursu generali loqui, audiat illum c. 4. §. 2. seipsum explicantem. Omitto, inquit, *hic vniuersalem Dei motionem, vnde creaturæ omnes vt sustinentur, ita efficaciam quiduis agendi ducunt. De illa speciali actione tantùm loquor, quæ in vnoquoque facinore apparet. Idem ergo facinus Deo, Satanæ, homini assignare videmus non esse absurdum.* Fateor illum huius erroris non extitisse primum autorẽ, sed ex antiquis tum Philosophis, tum hæreticis accepisse: ea nanque est hæreticorum huius temporis conditio, vt facilè omnium priscorum Camerinas excipiant. Caluinus.

Ad hos errores euertendos in hoc octauo libro quatuor controuersias instituemus. primã de primo rerum omnium principio. secundam de natura, & causa mali. tertiam de concursu, & cooperatione primæ causæ cum secundis causis liberis ad illarum actiones. quartam de qualitate eiusdem diuini concursus generalis cum secundis causis liberis ad illarũ operationes. His verò legitimè explicatis apparebit, Deũ ita esse omnium rerũ causam, & omnes secundas causas ita pendere ex ipso Deo non solùm quoad esse, sed etiam quoad illarum operationes, vt neque dicendus sit autor mali culpæ, neque per efficaciam diuinæ motionis, & causalitatis auferatur, aut lædatur vllo modo rerum contingentia, & arbitrij humani libertas.

CAPVT I.

Prima controuersia proponitur de primo rerum omnium principio, & varij errores Philosophorum, & hæreticorum referuntur.

I. DE primo rerum principio verba facturi, operæ pretium existimamus prius veram, & propriam huius nominis *principium*, significationem aperire. Est enim principij nomen latiorem habens significationem, quam nomen causæ, vt Commentator in proœmio naturalis Philosophiæ adnotauit, (Auerroes.) & Damascenus in Dialogo contra Manichæos in principio ait, (Damasc.) hoc nomen æquiuocum esse, multiplicem, & variam habens significationem. de qua multiplici significatione, cùm ipse Damascenus, & Philosophi in initio primi Physicorum, & in 5. lib. Metaphysica disputent, & disserant copiosè, nos hoc solùm animaduersione hîc dignum ducimus, quòd licèt antiqui Philosophi vsque ad tempora Platonis nomine principiorum intelligerent materialia rerum elementa, vt Aristoteles ait lib. 1. Physicorum textu 48. (Aristot.) tamen post Aristotelem vsus obtinuit in Scholis, vt nomine principij propriè intelligatur sola causa rei mouens, & efficiens. Ratio est, quia de ratione principij est, vt sit primum, vt Philosophus inquit in quinto Metaphysicæ: sola verò causa efficiens secundùm esse reale prior est causa materiali, formali, & finali, vt idem Philosophus aduertit in 3. lib. de Anima text. 19. Propterea idem erit nunc quærere, an omnia habeant esse ab vno primo principio, & quærere an sit vna sola prima causa, à qua omnes res pendeant secundùm illarum motus, & operationes, & secundùm propriam esse cuiusque rei particularis. Dixi autem notanter, *secundùm illarum motus, & operationes, & secundùm proprium esse vniuscuiusque rei*, propter nonnullos Philosophos, qui admittunt, creaturas pendere à Deo, quoad moueri, non autem quoad esse, & Deum esse causam mouentem, non autem efficientem.

II. Est verò præsens quæstio tum celeberrima in scholis, tum vetustissima, qua nulla antiquior, nulla maiori opinionum varietate implicata. Circa quam nullus Philosophus, nullus hæreticus sectarius comparandi sibi nominis causa aliquem peculiarem non effutiuit errorem. Et licèt tot extiterint errores antiquorum Philosophorum, & hæreticorum de mundi genitura, & de primo rerum principio, vt vix possint ad certum numerum reduci, nitemur hîc illos ad certa quædam capita facilioris doctrinæ gratia reuocare, per viam diuisionis in hunc modum incedentes. Nam aliqui absolutè negauerunt mundum, aut secundùm totum, aut secundùm aliquam illius partem causam efficientem habere. Alij concesserunt, habere causam efficientem, non secundùm totum, sed quoad aliquam illius partem. Alij tandem concesserunt habere causam efficientem quoad omnes illius partes: & hi inter se diuiduntur, nam alij posuerunt plura prima principia: alij vnum tantùm. Rursus qui posuerunt vnum principium tantùm, alij dixerunt omnia pendere ab vno primo principio immediatè: alij verò mediatè. Adhuc qui concesserunt omnia pendere ab vno primo principio, alij dixerunt mundum fuisse productum ab hoc principio ab æterno: alij verò in tempore. adeò quòd singulas opiniones colligendo, sex errores Philosophorum, & hæreticorum de prima rerum causa, & primo illarum exordio extiterunt. Primus illorum, qui negarunt, mundum habere causam efficientem, siue quoad totum, siue quoad aliquam illius partem. Secundus illorum, qui admiserunt, mundum habere causam efficientem quoad aliquas partes sic, quoad aliquas non. Tertius eorum, qui cùm admiserint mundum habere causam efficientem quoad aliquas partes, posuerunt tamen plura prima principia. Quartus eorum, qui dixerunt omnia esse ab vno primo principio, sed aliqua immediatè, aliqua verò solùm mediatè. Quintus eorum, qui posuerunt vnum primum principium rerum immediatum, sed dixerunt mundum esse æternum. Sextus illorum, qui posuerunt mundum productum in tempore ab vno primo principio, non tamen conformiter ad veritatem diuinæ Scripturæ.

Primi erroris authores fuerunt Xenophanes, III. Parmenides, Melissus, Epicurus, Diagoras, & Strato Lampsacenus. Xenophanes ex Aristotele in libello de Xenophane, Zenone, & Gorgia dicit, (Aristot.) id quod est, esse vnum tantùm, illudque immobile, æternum, & infinitum, nullam essendi causam habens. Parmenides ex Simplicio in 1. Physic. com. 25. dixit, (Simplic.) etsi secundùm opinionem vulgarium, & secundùm apparentiam multæ sint res: tamen secundùm veritatem esse vnū tantùm ens. idem dicebat Melissus ex Aristotele in eodem 1. Physicorum: dicebatque, illud vnum ens esse ingenitum, infinitum, & immobile. Epicurus ex Cicerone in libro de fato, (Cicero.) & cum illo Democritus, & Leucippus dixerunt, mundum casu genitum ex concursu atomorum, seu corpusculorum indiuisibilium, absque superiori causa efficiente. & cùm ipse Epicurus Deum aut negauerit, aut monogamum fecerit, vt lib. 5. c. 4. adnotauimus, non potuit consequenter loquendo vllam causam mundi constituere. Strato Lampsacenus ex Pererio in Genesim in principio pagina mihi 13. dixit (Pererius.) mundum, qualis nunc est, talem ab æterno fuisse, neque vllam fuisse causam efficientem habere. In his deliramentis refutandis non opus est nunc tempus conterere, quæ quemadmodum gratis, & sine vllo fundamento sunt excogitata, ita gratis contemni possunt. quorum rationes, si aliquæ sint, refellit Aristoteles in primo Physicorum, & in libello citato de Xenophane, Zenone & Gorgia. & quamuis Simplicius non paruam operam impendat in primo Physicorum comm. 6. vt ostendat has opiniones veras esse, & inter se & cum aliis consentire, (Simplic.) tamen illum laborem in hoc processisse, apparebit legenti ipsum Aristotelem ibid. & Platonem in Theæteto, Theodoretum libro secundo de curandis affectionibus Græcorum, Eusebium Cæsariens. lib. 15. Præparationis Euangelicæ, Clementem Alexandrinum, Iustinum martyrem, & alios Doctores Christianos. (Aristot. Plato. Theodor. Euseb. Clemens Alexand.)

Secundum errorem docuerunt ferè omnes an- IV. tiqui Philosophi Stoici, Pythagorici, Platonici, & Peripatetici, & quamplures ex antiquis hæreticis. omnes enim antiqui Philosophi, licèt aliqui illorum dixerint mundum fuisse genitū, primam materiam, ex qua mundus factus est, videntur fecisse ingenitam. ita de Platone sentiunt Plutar. (Plutarch.) lib. 1. de placitis Philosophorum, & D. Ambrosius (Ambros.) lib. 1. Exameron. cap. 1. de Empedocle, & Democrito Plutarchus ibid. & Macrobius in Saturnalibus, (Macrob.) & Censorinus in suo Natali. De Stoicis Tertullianus lib. de Præscriptionibus & lib. 3. contra Marcionem. (Censor. Tertull.) De Peripateticis Epiphanius (Epiphan.) hæresi

hæresi 7. Pererius in Genesim pag. 12. vbi hoc probat ex Aristotele, qui in 1. lib. de Cælo text. 94. ex eo probat, non posse esse plures mundos, quia mundus constat ex tota sua materia, quæ proinde supponit, materiam non esse à Deo productam: nam alioqui potuisset aduersarius dicere, Deum alios mundos, & aliam materiam produxisse. Ex hæreticis verò primam materiam non fuisse creatam à Deo, senserunt Marcion, referente Tertulliano lib. 5. contra eundem Marcionem, Theodoreto lib. 1. hæreticarum fabularum cap. de Marcione, & in epitome diuinorum decretorum cap. de materia, & Chrysostomo homilia 2. in Genesim. Hermogenes ex Tert. lib. contra eundem Hermogenem in initio, & lib. de Præscriptionib. c. 33. Rabbano lib. 2. institutio. Clericorum c. 28. & Isidoro Hispalensi lib. 8. Etymologiarum c. 5. Sabellius, referente Eusebio lib. 7. Præparation. Euangelicæ c. 8. & 9. Seleucus, & Hermias ex Augustin. lib. de hæresibus c. 59. Valentinus, & Manichæus ex Chrysostomo homil. 2. in Gen. & Alphonso à Castro in verbo, *Deus*, hæresi prima, & Irenæo lib. 5. contra hæreses c. 4. & post illos Albigenses noui ac Gallicis Manichæi, vt idem Castro refert ibid. & in verbo, *Mundus*, hæresi 1.

Præter hos hæreticos dicentes, primam materiam non fuisse productam à Deo, extiterunt alij dicentes, aquam, & ignem non esse creaturas, & non habere causam efficientem, quem errorem Augustinus hæresi 75. & Theodoretus lib. 4. historiæ c. 10. tribuunt hæreticis Audianis, alio modo vocatis Anthropomorphitis. Alij quoque hæretici dixerunt, Angelos non esse creaturas, quos August. hæresi 39. vocat Angelicos, quos secutus est Hermannus Risuuich Hollandinus ex Alphonso Castrensi loco citato.

V. Tertij erroris primus author fuisse videtur Zoroaster Bactrianorum Rex, & Magicæ author, qui vt Dæmoni diuinum honorem videretur iure impertiri, posuit duo prima principia rerum, nempe, Deum, & ipsum Dæmonem. Eundem errorem secuti sunt Pythagoræi, ponẽs & ipse primum principium bonorum distinctum à principio malorũ ex Aristotele in 1. Metaphys. S. Thom. 1. p. q. 49. a. 3. & alibi, & Empedocles ponens duo prima rerum principia, videlicet amicitiam & litem. Ex hæreticis verò eundem errorem docuerunt Simõ Magus, Cerdon, Apelles, Carpocrates, & Gnostici, referentibus Irenæo lib. 1. c. 28. Epiphanio hæresi 41. & 44. Tertull. lib. de præscriptionibus c. 51. Philastrio in Catalogo de hæresibus. Eusebio in Chronica lib. 4. c. 10. Augustino hæresi sexta, septima, vigesimaprima & vigesimatertia, & post hos hæreticos eundẽ errorem renouauit Manichæus, qui, referentibus Epiphanio hæresi 66. Theodoreto lib. 1. hæreticarum fabularum c. vltimo, Augustino hæresi 46. & aliis, passim illum auxit, & locupletauit. Nam primo loco ille constituit duo prima principia sibi coæterna, alterum bonorum, alterum malorum, quorum alterum vocauit Deũ lucis, alterum tenebrarum. Secundò dixit, Deum lucis esse auctorem naturæ boni, & Deum tenebrarum esse auctorem naturæ mali. ponebat namque naturam boni, & naturam mali tanquam duas naturas distinctas realesque subsistentes. Tertiò dixit ex commixtione naturæ boni cum natura mali adinuicem pugnantium factum esse mundum visibilem fortassè ad eum modum, quo Philosophi dicunt ex pugna, & commixtione elementorum generari corpora mixta. Quartò dedocuit bona, & mala opera, quæ homines faciunt, non esse tribuẽda libero arbitrio, quod secundum ipsum nullum erat, sed naturæ boni & mali, ex quarum commixtione omnes homines, & animas ipsas constare illi dogmatizabant. Hoc Manichæorum dogma secutus est in Hispania Priscillianus, referente Augustino hæresi 70. & vt colligitur ex Concil. Bracarensi can. 13. & 14.

Præter istos hæreticos quidam Valentinus ex Platonico factus Christianus, volens Platonicam Philosophiam cum Christiana religione commiscere, finxit duo prima rerum principia, tanquam patrem & matrem, quorum alterum appellauit profundum, alterum silentium, ex coniugio verò profundi, & silentij dixit processisse intellectum & veritatem, & protulisse in honorem patris secula octo; & de intellectu, & veritate processisse verbum & vitam, & protulisse secula decem: & de verbo & vita processisse hominem, & Ecclesiam, & protulisse secula duodecim: quæ omnia simul computata faciunt secula triginta. De seculo verò trigesimo statuit natum Diabolum, & ab eo natos alios, qui hunc mundum visibilem condiderunt: ita referunt Irenæus lib. 1. cap. 4. & Augustinus hæresi vndecima, qui etiam hæresi duodecima & 14. eundem errorem tribuit Secundianis, & Marcianis.

VI. Quartum errorem docuerunt Plato, Aristoteles, Autor libri de causis, Auicenna, & Philo Iudæus. Plato in Timæo dixit, Deum produxisse Angelos, & fortasse etiam corpus cœleste: Angelos verò iussu Dei produxisse ista inferiora, quare etsi dixerit mundum genitum fuisse, non tamen sensit, omnes mundi partes Deum immediatè per seipsum condidisse. Ita etiam de Platone sentit Augustinus lib. 12. de Ciuitate c. 26. Aristoteles aut putauit mundum non pendere à Deo in genere causæ efficientis, vt nonnulli opinantur, aut saltem non omnes mundi partes ab illo immediatè pendere, sed inferiora mediantibus superioribus causis, quarum lumine, & motu generatio in sublunaribus perpetuatur. Scotus in 1. dist. 8. q. 5. litt. D. ait Aristotelẽ sensisse, Deũ immediatè produxisse intelligẽtias, & mediãtibus intelligẽtiis produxisse inferiora. Autor libri de causis, & Auicenna lib. 9. suæ Metaphysicæ c. 4. dixerũt, primam Intelligẽtiam produxisse secundam, & ex secunda tertiã produxisse vsque ad vltimam, & ab vltima intelligentia effecta esse ista inferiora. Philo Iudæus in lib. de profugis dixit, Deum creauisse animam rationalem hominis: vegetatiuam verò, & sensitiuam creatam fuisse ab Angelis, quos in ministros assumpsit ad opus creationis: quem errorem ex parte secuti sunt Basilides, & Cerinthus ex Chrysostomo homilia octaua in Genesim, Theodoreto q. 19. in Genesim, & Sixto Senensi annotat. 17. & 95. in Gen.

Ex hæreticis hunc errorem docuit Simon Magus, qui referentibus Irenæo lib. 1. c. 20. & 21. Epiphanio hæresi 21. Tertulliano de præscriptionibus cap. 46. Augustino hæresi prima, Castro in verbo, *Creatura*, & Sandero hæresi prima dixit, mundum visibilem productum fuisse à quibusdam Angelis, à se genitis ex quadam fœmina nomine Helena, quia seipsum Spiritum sanctum, & Deum esse vẽdicabat. Eundem errorem secuti sunt Menander Simonis Magi discipulus, Basilides discipulus Menandri, Saturninus, qui dixit, mundum visibilem à septem Angelis Deo nesciente factum fuisse, vt videri potest apud eundem Irenæum lib. 1. c. 22. & 23. Epiphan. hæresi 24. Tertullianum de præscript. cap. 46. Augustin. hæresi 3. 4. & 8.

Quinti

VII. Quinti erroris autores referuntur Plato, Aristoteles, & plures ex antiquis Philosophis. etsi enim illi omnes mundum genitum esse affirmauerunt, vt ait Philosophus in primo de Cælo text. 102. non tamen omnes dixerunt, mundum geni- Aristot. tum in tempore, quam ob causam Aristoteles in 1. Topicorum cap. 9. ait, problema, verùm mundus sit æternum, suo tempore fuisse problema accidentis, quod scilicet ad vtramque partem æquè poterat defendi. Et quidquid sit de aliis Philosophis, de Platone & Aristotele certum est, illos docuisse mundum esse æternum. De Aristotele nullus dubitare potest, qui eius legit libros in 8. Physicorum, & 12. Metaphysicæ: nam sublata motus, & mundi æternitate ruunt omnes rationes, quibus ille existentiam, immaterialitatem, & æternitatem substantiarum separatarum nititur demon- Plato. strare. De Platone verò idem sentiunt antiquiores illius interpretes, Plotinus, Porphyrius, Proclus, Iamblicus, Plinius, Crantor, & Apuleius. quamuis alij è contra arbitrentur, illum sensisse, mundum non ab æterno, sed in tempore genitum fuisse. de Pererius. qua re copiosè, & doctè disputat Pererius lib. 15. de principiis rerum naturalium c. 5.

VIII. Tandem inter illos, qui sextum errorem defendunt, refert idem Pererius in Genesim cap. 1. vers. 1. n. 29. & 30. Marcum Varronem, Ægyptios, & Chaldæos. Marcus Varro tria temporum intersticia distinguebat. primum, quod fuit inter mundi initium, & diluuium. Secundum, quod fuit inter diluuium, & primam Olympiadem. Tertium quod fuit post primam Olympiadem. Et quidem fatetur tertium certo annorum numero notatum fuisse, secundum non ita certa ratione, sed quibusdam coniecturis teneri. primum verò omnino nostram notitiam fugere. Ægyptij, referentibus Laertius. Pomp. Mela. Laertio, & Pomponio Mela dixerunt, ex quo gens illorum extitit, sydera quater suos cursus vertisse: & Solem his, vbi nunc occidit, ortum fuisse. Quam sententiam de conuersione Solis, & syderum nostro sæculo defendit Hieronymus Fraca- Fracastor. storius Veronensis in suo libello de Omocentricis, addiderunt, centum millia annorum præterijsse post compertam ab illis scientiam syderalem, & per annos septuaginta millia ante Cleopatram, in qua regnum illorum finem habuit, continuata serie apud illos Reges sedisse. Chaldæi verò iactabant, se quadringentorum, & septuaginta millium annorum cursu scientiam Astrologicam didicisse, vt omittamus fabellas Chinensium, & Iaponiorum à modernis historicis narratas.

IX. Has omnes opiniones, seu veriùs fabellas ad tempus conterendum excogitatas oportuit recen- Aristot. sere, propterea quòd, vt Aristoteles ait lib. 1. de cœlo text. 101. *Narratis opinionibus aliorum, vtique credibilia erunt dicenda iis, qui antè audierint dubitatorum sermonum iustificationes: nam videri indicta causa condemnare, minus vtique nobis conueniet, etenim oportet eos arbitros esse, non aduersarios, qui veritatem sunt iudicaturi sufficienter.* cùm namque Doctoris Catholici sint partes, veras sententias à falsis, erroneisque secernere, has probare, illas damnare, fieri id minimè potest, nisi priùs vtrasque probè notas ante oculos, & optimè habeat perspectas: præter eas vtilitates, quæ ex notitia variarum opinionum, quæ in vnaquaque re versantur, comparan- Aristot. tur, authore eodem Philosopho tum in 1. lib. Topicorum in principio, tum in 3. Metaphysicæ in initio. quarum altera est copia rationum ad disserendum de rebus quibuscumque nobis propositis: altera est nosse circa vnamquamque rem propositam benè dubitare. Scire autem de rebus propositis benè dubitare, ad veras solutiones circa dubia proposita inueniendas via certa est, vt Philosophus ait in initio lib. 3. Metaphysicæ. *Est autem* Aristot. *operæ pretium (inquit) aliquid facultatis habere benè dubitare volentibus. Nam posterior facultas solutio earum est, quæ antè dubitata sunt: illi enim qui quærunt, nisi primo dubitent, similes illis sunt, qui quò eant non oporteat, ignorant, & adhuc neque verum inuenerint, quod quærunt, an non, cognoscere possunt: finis etenim his quidem non est manifestus, illis autem, qui dubitauerint, patefit.* Ad hoc autem, vt circa res propositas sciat quis benè dubitare, optimè conducit varietas opinionum, quæ circa eandem rem versantur. De opinionibus itaque Philosophorum, & hæreticorum, quod ad rem attinet, hæc dicta sufficere videntur. Solùm videtur circa sententiam Aristotelis aliquantulum sistendum, & videndum, an secundùm ipsum Aristot. mundus pendeat à Deo in genere causæ verè efficientis, an solùm in genere causæ finalis, tum propter autoritatem, quam multis abhinc sæculis ille sibi obtinuit in Scholis Christianorum: tum quia de illius opinione est non leuis controuersia non solùm inter Philosophos, sed etiam inter graues, & eruditos Theologos.

CAPVT II.

Senserintne Aristoteles, & Auerroes, mundum pendere à Deo in genere causæ verè efficientis, an solùm in genere causæ finalis.

MVndum ex sententia Philosophi non pendere à Deo in genere causæ verè efficientis, I.
sed finalis tantùm, constanter asseruerũt ex Theologis Ioannes Bacconius in 2. d. 1. q. 1. a. 2. Grego- Baccon.
rius Arimin. q. 1. ibidem. Henricus Gandauensis Greg. Arim.
quodlibeto 8. q. 9. quam etiã refert Zimara Theo- Henricus.
remat. 82. Marsilius in 2. q. 1. a. 2. Cardinalis Bes- Zimara. Marsil.
sarion. lib. 2. contra calumniatores Platonis c. 6. Bessarion.
& ex Philosophis Simplicius lib. 8. Physicorum Simplic.
com. 4. Iandunus in 2. Metaphysicæ q. 5. Alexan- Iandunus.
der Achillinus libro 3. de Orbibus, & quidam alij Achillinus.
recentiores, inter quos est Franciscus Picolomi- Francis. Picolom.
neus lib. de mundo c. 6. & lib. 2. de Creatione, per totum.

De Auerroe autem D. Thom. lib. 8. Phys. lectio. 21. idem sentit, licèt credat, illum à sententia Aristotelis, & à seipso discordare, quia oppositum docet lib. de substantia Orbis c. 2. Et ita deinum de Auerroë ferè omnes sectatores D. Thomæ opinã- D. Thom.
tur, inter quos videndus est Iauellus lib. 12. Meta- Iauell.
phys. q. 28.

Cùm autem prædictis Doctoribus obiiciuntur manifesta loca, & testimonia Auerrois, & etiam Aristotelis, in quibus illi apertè docent, omnibus rebus esse communicatum à Deo ipsum esse, iis quidem clariùs, iis verò obscuriùs, & mundum indigere virtute primi agentis, quæ largitur illi permanentiam, non solùm secundùm motum, sed etiam secundùm illius substantiam, & esse, & à Deo cœlum, & totam naturam pendere, qui dicẽdi modi sub istis formalibus terminis habentur apud Aristotelem lib. 1. de Cœlo textu 101. & lib. Aristot.
12. Metaphysicæ textu 38. & apud Auerroem lib. Auerroes.
de substantia Orbis cap. 2. Respondent illi per distinctionem de duplici causa efficiente, altera,

quæ sequitur esse tribuit: altera, quæ rerum ipsarum est conseruatrix. contenduntque dicta Aristotelis, & Auerrois testimonia de causa secundo modo, non autem primo modo dicta esse intelligenda, vt scilicet eatenus Deus dicatur causa cœli, & mundi, quia cœlum, & mundum in suo esse tueatur seruetque, non quòd verè, & propriè det illi esse per veram, & propriam efficientiam. Atque ita exponenda esse ista, & alia similia loca probant Alexander. testimonio Alexandri Aphrodisæi magni nominis inter Peripateticos Philosophi, qui ita de opinione Aristotelis arbitratur, teste Simplicio lib. 2. Physicor. comm. vltimo, & lib. 8. comm. vltimo, & lib. 1. de Cœlo comm. 88. quomodo autem mundus pendeat à Deo, vt à conseruante, videtur explicare ipse Alexand. dicens, ideo mundum pendere à Deo, vt à prima causa conseruante, quia Deus est prima causa dans motum cœlo, & primus finis, & mediante motu corporis cœlestis conseruans hæc inferiora.

II Ex altera nihilominus parte alij docti, & graues cum primis Theologi, ac Philosophi sentiunt, mundum de mente Aristotelis, & Auerrois reuera pendere à Deo, non modò in genere causæ finalis & efficientis, mouentis, & conseruantis, verùm etiam dantis esse simpliciter ipsi mundo. ita sentiunt ex Theologis D. Thomas in 2. sentent. d. 1. q. 1. & 1. part. q. 44. art. 1. & de pot. q. 3. a. 5. & 6. & in 12. Metaph. circa comm. 44. Scotus in 1. d. 8. q. 5. & 2. d. 1. q. 3. quamuis ibi dubius loquatur, & q. 7. quodlibetali. Argentin. in 2. dist. 1. q. 4. Herueus in tract. de æternitate mundi. ex Philosophis Philoponus lib. 2. de generatione text. 107. & 112. Simplicius in 8. Physicor. comm. 79. & commentario vltimo, vbi citat Ammonium in eandem sententiam in 1. de Cœlo comm. 88. & 100. & alijs plerisque in locis. Zimara in propria q. de triplici genere causalitatis primæ causæ, & theorem. 81. Soncinas in 12. Metaph. q. 14. & nouissimè Suarez disputatione 2. Metaph. sectio. 2. n. 15. & sequentibus. Videtur autem hanc sententiam ipse Aristoteles docuisse verbis apertis, adeò vt nulla possint responsione in alium sensum detorqueri. In primis namque illam apertissimè docere videtur in primo libro de Cœlo text. 100. vbi ait, quòd à Deo alijs pendet esse, & viuere, ijs quidem exactius: ijs autem obscuriùs. quem sensum clariorem reddit textus Arabicus dicens, *Est enim causa omnis esse, & post ipsam primam causam non est alia causa.* Secundus locus est in 2. Metaphysicæ text. 4. vbi dicit, id quod est primum in vnoquoque genere, esse maximè tale, & causam quòd cætera omnia, quæ sunt in eodem genere sint talia. Constat autem, Deum esse primum, & summum ens. Ergo est causa omnibus entibus, quòd ipsa sint: exemploque rem declarat, ignis enim, qui est primum in genere calidorum, est causa, quòd cætera calida talia sint. vnde non potest hic locus glossari de causa finali, quoniam Aristoteles de efficienti exemplum affert. nec valet refugium, quòd exemplorum non requiritur veritas, sed manifestatio: requiritur enim talis veritas, qua per exemplum res illustretur, nō autem magis obscuretur, quod contingeret, si ad declarandam causam finalem, poneretur nobis ob oculos exemplum sumptum ex causa efficienti. Tertius locus videtur esse in 12. Metaph. text. 38. vbi ait: *A tali ergo principio, scilicet Deo, tum cœlum, tum natura dependet.* Quartus in 8. Physic. text. 15. vbi reprehendit antiquos Philosophos dicentes, generationem & corruptionem alternatiua successione ab æterno sibi mutuam succedere, & nullam successionis huius causam assignantes, propterea quòd æternorum nulla sit causa, quam rationem reijcit ex eo quoniam non inconuenit, æternam causam habere: si autem non inconuenit æterna causam habere, neque etiam inconuenit mundum habere causam, & illius causa reddenda est, & non alia nisi Deus ipse.

Quòd si quis cum Ariminensi respondeat, Aristotelem loqui de æternis complexis, de quibus ibi ponit exemplum, non de incomplexis, hanc responsionem recentiores quidam reijciunt, satis quidem apparenter, quia cùm Philosophus redarguat Empedoclem, & Democritum, asserentes, vicissitudinariam rerum generationem, & corruptionem æternam esse, & huius nullam causam assignantes, & illos eo redarguat, quoniam etiam æternorum effectuum potest reddi causa, procul dubio foret ridiculus, si cùm de causa implexorum disputaret, vellet ad causas æternorum complexorum diuertere sermonem: dicerent enim illi Philosophi, admittimus dari causas æternorum complexorum, & non admittimus dari causas æternorum incomplexorum, cuiusmodi sunt æterna ipsa generatio, & corruptio.

Auerroem quoque hanc eandem sententiam docuisse, ostenditur quamplurimis testimonijs apertissimis ex illius doctrina petitis. Primum sumitur ex 1. de Cœlo text. 20. vbi ponderans verba Philosophi dicentis, cœlum non esse genitum ex aliquo, inquit, quòd non dixit, cœlum non esse generabile simpliciter, quoniam hæc est differentia inter eos, qui arbitrantur cœlum esse primam causam, & illos, qui opinantur ipsum non esse primam causam, sed esse creatū à prima causa, quòd illi, qui dicunt, cœlum esse primam causam, dicūt, illud esse ingenerabile simpliciter: qui verò dicunt, illud esse creatum à prima causa, dicunt, quòd non est generabile ab aliquo. & subdit: *Si diceretur esse generabile à nullo, & in nullo tempore, hunc possit hoc vtrinque secundum rationem, & secundum transmutationem. generabile verò est terminatum tempore, & generabile ab aliquo. & hoc nomen generationis est vulgare, quod Aristoteles vult remouere à cœlo.* ex quo testimonio duo maximi ponderis colligi videntur. Alterum ex sententia Aristotelis, & Auerrois duplicem esse generationem, alteram in tempore, & ex aliquo scilicet subiecto, & termino: alteram æternam, & ex nullo quam Philosophi vocant simplicem emanationem. Alterum est, mētem Philosophi in eo libro, in quo disputat de genitura mundi contra antiquos Philosophos, esse remouere à cœlo solùm generationem ex tempore, & ex aliquo, non autem æternam, quæ est simplex emanatio. Quæ duo sufficere videntur, nō solùm ad ostendendum, mundum de mente Philosophi habere causam efficientem, sed etiam ad soluenda omnia, quæ illi in contrarium obijci possunt. III

Secundum testimonium sumitur ex lib. de Substantia Orbis cap. 2. vbi ait. *Nos videmus cœlum habere virtutem vnam, nedùm mouentem, sed etiam agentem, & seruantem, vt accidit de corpore hominis, & corpore facto propter finem, finis enim significat causam efficientem necessariò, vt motus testatur. At in genere efficientium quoddam est prius tempore ei effectu, vt se habet de corruptis sub orbe Lunæ, quoddam est prius natura, non tempore, & est orbis, quibus sequitur tempus, atque accidit, & efficiens vtrumque assignanda sint. Hoc enim ita manifesto generatur, asseruerunt Aristotelem non tribuere* [illegible]

sam

Marginal notes (left margin): Alexander. — D. Thom. — Scotus. — Argentin. — Herue. — Philopo. — Simplic. — Zimara. — Soncinas. — Suarez. — Aristot.

sam efficientem, sed mouentem tantùm. quod est valdè absurdum. Nam procul dubio efficiens cœlum est id, quod mouet illud: quod enim propriè illud mouet, est illud, quod ei proprias dispositiones largitur, per quas motum proprium acquirit, quæ anima illa est, quam laudat frequenter Aristoteles in lib. de cœlo, cùmque indicat conseruatorem, præstantem que cœlo. Ex quo testimonio habetur primò Deum esse causam cœli, & mundi, non solùm in genere causæ finalis & mouentis, sed etiam in genere agentis, & conseruantis, distinctæ à mouente. Secundò, quod si cœlum, & creaturæ habent Deum pro causa finali, habent & causam efficientem sui esse: sicut etiam corpus humanum, quia habet causam finalem, habet etiam efficientem. vnde non loquitur de causa efficiente metaphorica, sicut Bacconius, & quidam alij dicunt, quia causa efficiens corporis humani non est metaphorica, & quia causa efficiens, quam infert necessariò causa finalis, non est efficiens metaphorica, sed vera, & propria, vt quiuis etiam rudis Philosophus facile intelligit. Tertiò, quòd illud efficiens, quod infert causa finalis, in aliquibus est prius re effecta tempore & natura, vt in rebus inferioribus: in aliquibus autem est prius natura, & non tempore, vt contingit respectu corporis cœlestis. Quartò quòd ab hoc efficienti habet corpus cœleste non solùm esse, & motum, sed etiam dispositiones necessarias ad finem assequendum. vnde apparet quòd loquitur de efficiente, quod verè dat esse: tantùm dare dispositiones spectat ad illud, quod dat esse simpliciter, iuxta regulam protritam, dans formam dat consequentia ad formã. Quintò quòd decipiuntur, qui dicunt, Aristotelem non tribuisse vniuerso causam efficientem, sed mouentem tantùm, nihil enim clariùs videtur dici potuisse.

Tertium testimonium sumitur ex disputatione tertia Metaphysicæ, vbi contra Saracenos disputat de efficientia mundi, & de scientia Dei, & cõuenit cum illis in conclusione, quòd Deus est causa efficiens mundi: sed differt in modo, & in ratione concludendi. & ad 18. inquit quòd *Deus sit entia ex quo eam intelligit suam essentiam, quæ est aliorum causa.* Scientiæ enim Dei causa est rerum intellectarum, sicut nostra scientia est causata à rebus. aut igitur Deus non verè aliquid æternum extra se intelligit: aut verè alicuius æterni extra se est causa dans illi esse. Alia plurima afferri possent testimonia, in quibus docet Auerroes æterna habere causam efficientem. Legantur, quæ ille scribit eodem libro de Substantia Orbis c. 5. & disputatione 1. Metaphysicæ, & in Paraphrasi Metaphysic. tract. 1. in 12. Metaph. comm. 44. & supra com. 16. vt alia omittamus, ne fastidio simus legentibus.

IV. Porrò quænam ex his opinionibus doctrinæ Aristotelis, & Commentatoris sit magis consentanea, peritis in doctrina Peripatetica relinquitur iudicandum. nos enim iuxta documentum Scoti in 1. d. 8. q. 5. §. *De secundo.* illis Philosophis nolumus imponere absurdiora quàm ipsi dicant, vel quàm ex dictis eorum necessariò sequatur, imò ex dictis eorum conabimur rationabiliorem intellectum, quem possumus accipere.

Vnde videtur nobis primò dicendum in hac obscurissima, & ad soluendum difficillima quæstione, nullum esse inconueniens, si dicamus Auerroem, nec etiam Aristotelem, & si quis fuit præstantior Philosophus supernaturali lumine destitutam à recto tramite veritatis deuiasse, neque cum ipsa veritate, neque cum seipso satis constitisse, quid enim mirum, cùm opus creationis adeò sit humanam intelligentiam excellens, vt nullum sit medium naturale, per quod Philosophus lumine fidei destitutus illud demonstratiue valeat probare, vt inferiùs ostendemus.

Secundò dico, videri mihi probabiliorem esse opinionem illorum, qui contendunt mundum ex sententia Aristotelis pendere à Deo in genere causæ verè efficientis, non quidem in tempore cum nouitate essendi, sed ab æterno, & sine nouitate mundi. Probatur hæc assertio primò, quia, vt rectè monet Scotus loco proximè citato, debemus ex dictis Aristotelis, immo cuiuslibet Doctoris rationabiliorem intellectum, quem possumus accipere: rationabilior autem est intellectus, si dicamus, Deum nullo modo esse causam efficientem mundi, sicut dicebant Epicurei. Licet enim vtrunque falsum sit, & absurdum, & contra catholicam veritatem, tamen magis absurdum est dicere, Deum nullo modo esse causam mundi, quàm si dicamus esse causam æternam, maximè cùm ex sententia quorundam Theologorum non repugnet mũdo fuisse productum ab æterno, neque repugnet Deo potuisse illum ab æterno producere.

Dicetur, esse quidem hoc rationabilius secundùm se, non autem in doctrina Philosophi, quem non opus est cogere contra se mentiri ad veritatem probandam, quæ mendaciis fulcienda non est. V.

Dico, rationabilius esse, ita sentire, & de ipso Aristotele, primò quia multis in locis cum ipse, tum Auerroës, qui inter illius Commentatores primas obtinet, apertè docent, Deum esse causam mundi verè efficientem, nullibi verò apertè id negant. Secundò, quia responsiones contrarium sentientium ad loca ex Aristotele, & Commentatore pro parte affirmante adducta frigidissimæ sunt, & nullius momenti. Quod enim primo loco aiunt huiusmodi testimonia exponenda esse de causa finali, non autem efficienti, vanum, ac risu dignum est, tum quòd Aristoteles, & Auerroës apertè de efficiente, & agente, & mouente sub his terminis loquantur: tum quia finis necessariò infert causam efficientem, finis enim est ille, propter quem agens agit, & quod est in finem ordinatum, causam efficientem necessariò habet, à qua, & per quam est ordinatum in ipsum finem. & qui aufert causam efficientem, aufert finem, quod præterquam quod Commentator non semel admonuit, & deducitur apertissimè ex his, quæ Aristoteles in 2. Physicorum, & 5. Metaph. scribit de causis, tam manifestum, & conspicuum est, vt non possit nisi ab eo, qui, quid sit finis, & quæ illius causalitas prorsus ignorat.

Quod autem secundo loco aiunt, mundum habere causam conseruantem, non autem causam efficientem, verè dantem illi esse, præter quod est apertè contra formalia verba Philosophi, & Commentatoris dicentium, à Deo esse omnibus communicatum esse, & Deum esse causam verè efficiẽtem, & mundum esse genitum, licèt ab æterno, & de nullo subiecto, quæ si glossentur, ita vt dicamus, Deus omnibus communicat esse, id est, omnia conseruat, Deus efficit, id est, conseruat, Deus gignit, id est, conseruat, puto, nullum esse, quem tales glossæ ad risum non moueant, præter hoc, inquam, est etiam contra respondentes, & hanc nostram sententiam benè inspectã mirificè probat. Si nanque cœlum, & tota natura ita dependet à Deo, quoad conseruationem, vt si per impossibile Deus

non esset, nec mundus, neque aliquid praeter Deū esse posset, quod apertissimè tradit idem Philosophus lib. 9. Metaph. text. 17. necesse est etiam, mundum à Deo pendere quoad illius esse simpliciter. quid enim opus habet mundus à Deo conseruari in esse, si à Deo esse non habet? plus enim est habere esse ab aliquo, quàm ab illo conseruari in esse, & videmus multa seipsa conseruare in esse absque efficiente, quae tamen à seipsis esse non habent sed ab efficiente. Videmus etiam legem naturae ita causas cum suis effectibus colligasse, vt ad eam causam spectet res conseruare, à qua res esse habent. hinc parentes filios alunt, & illorum procurationem natura iubente gerunt; non verò qui filij ipsorum non sunt, nec seruant, nec alunt. Certè Dei prouidentia in mundo ipsis Aristotele, & Auerroë testibus in 12. Metaph. texto & comm. 52. est sicut prouidentia Patrisfamilias respectu liberorum, & aliorum, qui sunt de familia. Et sanè si mundus à seipso habet suum esse, non à Deo, quae lex naturae obligat Deum ad necessariò mouendum, & agendum, vt conseruet opus non suū, quod ab illo in esse non pendet? & ad gerendam illius procurationem? Ad haec si mundus à seipso habet suum esse, non à Deo, cur non seipsum absque Deo conseruat? plus enim est habere esse à seipso, quàm seipsum conseruare.

VI. Tandem quod alij dicunt, mundum habere causam efficientem, non vt aeternus est, sine principio, sed vt continenter, siue vt continuò fit, & seruatur in esse, praeter quod in eandem secundam responsionem manifestè recidit, non minus vanum est. quia vel per continenter mundum fieri intelligūt, mundum fieri quoad motum, vel quoad esse, & quoad esse, vel dicunt mundum continenter fieri ratione partium sublunarium, vel ratione corporū coelestium, & substantiarum separatarum. Si dicant mundum continenter fieri, quoad motum, hoc verum est, sed non facit ad rem: quia isti Philosophi praeter causam mouentem adscribant mūdo causam efficientem. Si autem dicant, mundum continenter fieri ratione partium generabilium, hoc ad institutum non facit. Si tandem dicant, mūdum continenter fieri, quoad partes aeternas, id vanum est, & voluntariè dictum, praeter quod si coelum, & intelligentiae continuò fiunt à Deo secundùm illarum esse, cur non ab aeterno etiam fiunt? Dicetur, quia repugnat aeterno habere principium. contrà ergo non continuò fiunt, & oportet assignare principium huius continuatę factionis. Sed isti decipiuntur, quia putant esse idem, habere principium essendi, & habere causam seu principium durationis, cùm tamen in sententia Philosophi, & Commentatoris sit aliquid habens principium essendi, quod non habet principium durationis, vt ex Auerroe 1. de coelo com. 20. & lib. de substantia Orbis c. 2. monstratum est. Quare haec responsio, quam Franciscus Picolomineus lib. 1. de creatione c. 5 ex Platonicis acceptam, nimirum ex Tauro in Commentario Timaei ipsius Platonis, & ex Proclo in lib. Obseruationum earum, in quibus Platonis Timaeo contradicit Aristoteles, & in Scholam Peripateticam introductam magni facit, vana est, & nullius momenti.

VII. Non me latet, contra hanc doctrinam plura obijci à contrarium sentientibus, praesertim Baconio, Ariminensi, & ipso Picolomineo, quae in Commentario nostro ad libellum Auerrois de substantia Orbis c. 2. latiùs prosequimur. primò quia si admittenda esset ista mundi efficientia, illa minimè posset aeterna esse, quippe quae vera esset creatio ex nihilo, per quam res transit de non esse ad esse, ita vt habeat primum instans sui esse. Secundò, quia qua ratione admittenda esset illa aeterna emanatio, eadem admitti posset ex sententia Aristotelis creatio in tempore. Tertiò, quia admissa huiusmodi emanatione rueret totus discursus illius in 8. Physic. ad probandam motus, & mundi aeternitatem. Quartò, quia ruerent omnes rationes, quibus in 1. de coelo probat contra antiquos mundum ingenitum esse, & illae, quibus probat materiam esse ingenitam, & illae, quibus probat existentiam substantiarum separatarum, aut saltem alia via possent substantiae separatae demonstrari. Quintò, quia malè diffiniuisset causam efficientem per esse principium vnde motus, esset enim alia causa efficiens absque motu. Sextò, quia periret ratio Commentatoris in 12. Metaph. comm. 44. qua contra Auicennam probat, non potuisse primam intelligentiam producere secundam, & secundam tertiam, quia actio agentis est extrahere rem de potentia ad actum. Septimò, quia ex nihilo aliquid fieret, contra communissimum illud axioma Philosophorum, ex nihilo nihil fit.

Verùm haec leuia sunt. Primùm enim nullum est absurdum, si dicamus Aristotelem veram creationem non nisi errorum tenebris, & caligine obuolutam, & valde à longinquo vidisse, & cognouisse quidem, Deum causam esse efficientem huius mundi, sed veram huius emanationis rationem superno lumine destitutum perfectè neque vidisse, neque videre potuisse: atque ob id more eorum qui noctu per viam ad destinatum locum pergentes saepe in flumina, aut foueas, & praecipitia praeter spem, & opinionem ruunt, illum in alia absurda, & in contradictiones inaduertenter lapsum. Neque tamen propter hoc contemnendū esse, sed excusandum magis, & gratias non paucas illi esse agendas.

VIII. Secundò dico, haec, & alia, quae obijciuntur, facillimo negotio dissolui, si supponamus tria, quae licèt in se falsa sint, tamen in doctrina Philosophi & Commentatoris verissima esse puto. Primum est, duplicem esse rerum productionem, alteram temporaneam per motum, & physicam mutationem ab agente physico, & quod per motum physicum agit: alteram aeternam per simplicem emanationem ab agente sine motu physico, in qua agens praecedit rem, quae agitur non tempore, sed solùm natura. Hanc duplicem rerum emanationē tradit Commentator 1. de Coelo comm. 20. & de substantia Orbis cap. 2. Inter hanc duplicem emanationem hoc est discrimen secundùm Philosophus, quòd res producta per primam emanationem verè transit de non esse ad esse, ita vt habeat primum instans sui esse, ante quod illa verè non habuit esse. At per secundam res producta non ita secundùm rem transit de non esse ad esse, vt habeat primum sui esse, ante quod habuerit verè non esse, sed habeat esse sine initio durationis; & eatenus ante suum esse cōcipitur habere nō esse, quatenus illā cōcipimus ab alio pendere, quòd si subtraheret suā causalitatē, illa esse non haberet.

IX. Secundò supponendum est, quemadmodum in mundo sunt entia alia simplicia, alia composita: ita duplex esse genus productionis, aliud per simplicem emanationem sine motu physico, & aliud per verum motum physicum: & haec duo genera productionum esse duobus illis generibus entium ita propria, vt neque simplicia per motum physicum, neque composita per simplicem emanationē valeāt produci, cuius differentiae ratio est,

quia sicut res se habet ad esse, ita ad produci: sunt autem aliquæ res, quæ sunt alterationi, & transmutationi obnoxiæ secundùm substantiam, vnde huiusmodi res non nisi per motum physicum, qui est alteratio, & transmutatio substantialis, generari possunt; & sunt aliæ res, quæ nec alterationi, neque transmutationi substantiali subduntur, vt corpora cœlestia, & Angeli, & istæ non nisi per simplicem emanationem possunt produci.

Tertiò supponendum est, productioni, quæ est per simplicem emanationem in via Aristotelis, repugnare non esse ab æterno, triplicem ob causam. Prima sumitur ex parte rei productæ. nam quod producitur in tempore, transit de potentia ad actum, habet enim esse, quod priùs non habebat: omne autem tale præsupponit necessariò subiectum, circa quod agens agit etiam necessariò per motum physicum. propter hanc causam Auerroes reprehendit Auicennam in 12. Metaph. comm. 44. quia licèt ille diceret secundam intelligentiam fuisse ab æterno productam à prima, & tertiam à secunda, tamen dicebat, quòd in illarum productione potentia præcessit actum: productio verò, cuius potentia actum præcedit, est productio per motum physicum in tempore, nec potest esse æterna. Secunda sumitur ex parte ipsius productionis, quia productio per simplicem emanationem est talis naturæ, vt productum solùm natura non tempore sit posterius producente, sicut lumen solùm natura est posterius corpore luminoso, & potentiæ animæ sunt posteriores substantia eiusdem animæ, & propria passio est posterior subiecto. Tertia sumitur ex producente. Deus enim de mente Philosophi agit ad extra necessariò necessitate bonitatis, & immutabilitatis, vt lib. 4. c. 5. adnotauimus, ob quam necessarium fuit ab æterno mundum condere secundùm omnes partes benè dispositum atque perfectum, legésque inuiolabiles quibusque rebus præscribere, vt benè dispositus æterno tempore conseruaretur. ob quam causam si quid ad essentialem mundi perfectionem pertinet, tanquam pars essentialis, necesse fuit ab æterno productum fuisse. Si quid autem in tempore ad rerū species conseruandas necesse est produci, id non sine motu aliquo, & concursu causarum secundarum necesse est produci.

X. His autem suppositis tanquam veris de mente Philosophi corruunt omnia obiecta in contrarium. nam

Ad primū dico, ita rē se habere, quòd vera creatio æterna esse nō potest, vt inferiùs ostendam: sed Aristotelem hoc non vidisse, & hallucinatū, quia verā rationem creationis nō est perfectè assecutus putans aliquid potuisse verè produci ab æterno per simplicem emanationem.

Ad secundū patet, quòd admissa emanatione æterna nō est necesse ad mentē Philosophi admittere nouam creationem. Vtrùm autem ipse nouā creationem agnouerit, dicemus c. 5.

Ad tertium dicitur, admissa emanatione æterna adhuc validas esse rationes cōtra eos, qui dicebāt motum, & mundū in tempore incepisse: quia illi dicebant incepisse per veram mutationem Physicam ab agente Physico, in, & ex subiecto, substantias autem separatas esse, alia via ostendi potest, nimirum per viam essentialis dependentiæ omniū rerum ab vna prima causa, sicut ostendunt Theologi post D. Th. 1. p. q. 2. a. 3. At quòd sint substantiæ immateriales, & incorporeæ, ac simplicissimæ, censuerunt Philosophi non posse alia via, nisi per viam motus demonstrari.

D. Thom.

Ad quartum dicendū, Philosophum definiuisse causam efficientem in tempore, quæ sola sub sensu nostro cadit, non æternam.

Ad quintum dictum est, rationē Auerrois procedere contra Auicennam, qui licèt productionem intelligentiarum æternam faceret, dicebat tamen eas productas esse tali modo, cui æternitas repugnabat.

Ad vltimum dicendum, Philosophicum illud axioma intelligendum esse de factione temporanea non æterna.

Hæc autem longiori fortè oratione, quàm par erat sum prosecutus, propter nonnullos recentiores Philosophos non parui nominis in scholis Peripateticis, qui, vt eorum verbis propriis, & formalibus vtar, aiunt: *Creatio æterna dum exquisitè cōsideratur, eorum videtur esse commentum, qui inter Philosophos, & Theologos se medios constituunt, qui absolutè nec ritè Philosophi, nec ritè Theologi nuncupari merentur. hi enim cùm ex Theologis creationem sumant, ex Philosophis, ab æterno nil noui produci posse, & mundum esse æternum, creationem æternam imaginantur*; quæ sunt verba Francisci Picolominei lib. 2. de creatione c. 3. in principio, quibus & D. Thomā & Scotum latenter videtur notare, illis enim opinionem, quam impugnat suprà c. 1. tribuerat: & sic videtur dicere, illos indignos esse, qui ritè aut Philosophi, aut Theologi nuncupari mereantur. hæc est nonnullorum autoritas, qui in suis opinionibus sibiipsis admodum placent, & blandiuntur. Omitto autem causam D. Th. & Scoti hic agere, an illi ritè Philosophi, aut ritè Theologi nuncupari mereantur: nam vino per se vendibili suspensa hedera opus non est. Illi seipsos ritè, & Philosophos, & Theologos ostendūt, atque ita profectò, vt plus eruditionis de rebus Philosophicis, & naturalibus ex vno D. Th. vel Scoto, quàm ex centum Philosophis excipias, qui multoties integros libros verbis complent sine sensu, & sine fructu. & cùm oracula se fundere arbitrantur, aliud nihil nisi nugas fundunt, quibus tempus conterunt, & nec seipsos neque res de quibus loquuntur, satis intelligunt, nec Aristotelem cuius se interpretes constituunt. XI.

CAPVT III.

Proposita controuersia per conclusiones resoluitur.

Contra prædictos errores constituuntur quatuor assertiones verissimæ, & secundùm Catholicam fidem certissimæ. I.

Prima, vnicum tantùm esse rerum omnium principium, à quo res omnes tanquam à causa efficienti prima non solùm quoad motum, & conseruationem, sed quoad illarum esse pendent.

Secunda, mundum non ab æterno, sed in tempore secundùm omnes illius partes essentiales fuisse productum.

Tertia, mundum in tempore non ex præiacente subiecto, sed ex nihilo à Deo creatum.

Quarta, mundum immediatè à Deo, non autem mediantibus Angelis creatum fuisse.

Has omnes propositiones, tanquam certissima fidei dogmata definiuit Concilium Lateranense his verbis, quæ referuntur in c. firmiter. de summa Trinitate & fide Catholica. *Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quòd vnus solus est verus Deus, æternus*; & infrà: *Vnum vniuersorum principium, creator omnium, visibilium, & inuisibilium, spiritualium,*

&

& corporalium, qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem, angelicam videlicet, & mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Sunt autem illae propositiones non tam conclusiones Theologicae ex principijs fidei deductae, quam fidei principium, & fidei nostrae primus articulus, quem in symbolo quotidie recitamus, cùm dicimus: *Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli, & terrae, visibilium omnium, & inuisibilium.*

II. Est itaque prima propositio, vnicum esse rerum omnium principium, à quo res omnes visibiles, & inuisibiles, vt à prima causa secundùm illarum esse pendent. In qua propositione duo asseruntur. Primum, mundum minimè esse à casu, aut à seipso, sed habere causam efficientem. Secundum, primam causam, & primum omnium rerum principium vnicum tantùm esse, non plura. Et quidem mundum aliquam causam habere, neque à seipso, neque à casu existere, sicut dicebant Parmenides, Melissus, Epicurus, & alij Philosophi c. primo citati, satis nides profectò, & indigni nomine Philosophorum, probari potest in primis ex mundi ordine, & pulchritudine. Quod enim est à casu, absque ordine est; at mundi ordo pulcherrimus est, & constans, & semper manens. Non ergo mundus est à casu, sed ab aliqua causa superiore, quae sua sapientia mundum disposuit, & regit, ac seruat. ordinare namque sapientis est.

III. Secundò probatur ratione desumpta ex communi consensu omnium sapientum. Quod enim communi sententia probatur ab omnibus maximè sapientibus, & doctis, impossibile est esse falsum, vt lib. 2. c. 15. adnotatum est, & docet Philosophus ductum in 7. & 10. Ethic. & in lib. de Diuinatione per somnium: omnes autem Philosophi ante Aristotelem mundū generabant, vt ipsemet fatetur in primo de cœlo, texto 102. Aristoteles quoque pluribus in locis fateri coactus est, mundum habere causam efficientem, vt c. praecedenti ostendimus. Ergo mundum esse genitum, est propositio, quam in aliquo sensu impossibile est verām non esse. Si autem mundus est genitus, vel ex alio, vel à seipso, vel à nullo. Tertium dici non potest, quòd sit aliquod genitum sine generante, sicut non est dicendum esse filium sine patre. Nec etiam secundum dici potest, quia nihil generat seipsum. Si autem dicatur primū, habemus, quod intendimus, quòd mundus habeat causam efficientem.

Aristot.

Tertiò probari potest ratione D. Thomae. Omne quod est tale per participationem, supponit aliquid, quod est tale per essentiam, quod est causa omnium aliorum, quae sunt talia per participationem. hanc propositionem probat Philosophus in secundo primae Philosophiae text. 4. inductione, & exemplo: sed omnia entia sunt talia per participationem, id est, habent esse participatum, & solus Deus est suum esse per suam essentiam. Ergo omnia praeter Deum habent esse ab ipso Deo, & solus Deus est suum esse per suam essentiam à nullo dependens. haec ratio optima quidem est, sed Philosophum infidelem fortasse sic nudè prolata non ita facilè videtur posse conuincere, negaret enim ille statim, omne praeter Deum habere esse participatum. Immo contenderet, aut mundum totū, aut saltē quasdam illius partes non esse entia participata, sed habere esse à seipsis: diceretque rationem hanc manifestā principij petitionē conti-

nere, supponendo id, quod probandū est, de quo est tota quaestio. Propterea videtur haec minor propositio posse sic probari. Illud enim, quod est ens à seipso, & per suā essentiā à nullo pēdens in suo esse, nullo alio indiget, per quod perficiatur, & à quo in esse conseruetur. Haec propositio videtur per se nota ex ipsa terminorum intelligentia. Si enim aliqua res nullo modo ab alio pendet in suo esse, sed est à seipsa, multò minus ab alio pendet quoad suam conseruationē, quod enim eget alio, vt conseruetur in esse, & vt perficiatur in esse, iam est dependens ab alio in esse. Hac veritate supposita, subiungitur minor propositio; sed omnes mundi partes indigent aliqua causa, à qua perficiantur, & conseruentur in esse. Inductione id probatur. primò res generabiles, & corruptibiles indigere superiori virtute, à qua conseruentur, & Aristoteles docuit in principio Meteororum, & veritatis magistra rerum experientia id ipsum demonstrat. Aristot.

Secundò, materiam primā egere causa conseruante, & perficiente, docent omnes Philosophi, vt Theologos omittamus post D. Th. 1. p. q. 44. a. 2. Et IV. D.Thom.
sanè si materia nullo indigeret, à quo perficeretur, esset ipsa per semetipsam perfecta, quę nullam reciperet perfectionem, & sic nullā reciperet formā; immo esset infinitum pelagus omnis perfectionis, quod enim ita perfectum est vt à nullo alio perfectionem recipere valeat, infinito modo perfectum est. & sic rediret error ille stultissimus Dauidis de Dinanto, cuius meminit D. Thom. 1. part. q. 3. a. 8. D.Thom.
dicentis, materiam primam esse Deum, quē errorē magnus Albertus in 1. Physic. tract. 3. c. 13. tribuit Alexandro Philosopho Epicureo.

Tertiò, corpora cœlestia egere causa perficiente, & conseruante, ex eo conuincitur, quia egent causa mouente. Intelligentias quoque ipsas aiunt Philosophi mouere, vt primae causae assimilentur, & sint in optima dispositione. Ad haec ipsae intelligentiae ideo intelligentiae vocantur, quia intellectu praeditae sūt. Si intelligūt, vel seipsas tātùm, vel aliquid aliud. Si seipsas tantùm, illae imperfectissimae sunt, quippe quae ab homine in hoc vincantur. Si aliquid extra se intelligunt, vel per scientiam, quę est causa rei intellectae, vel per scientiam, quae sit effectus rei intellectae. Si per scientiā, quae sit causa. Ergo illae sunt primae rerū causae, & tunc vel vna erit tantùm intelligentia, vel plures. Si vna tātùm intelligētia, illā ego Deum, & primā causam appellauerim. Si plures, ergo vel nulla alterā intelliget, quod erit absurdum; vel omnes erunt sibi inuicē causae, quod similiter est absurdū. Et ne ista absurda sequantur, oportet dicere, sicut secundùm rei veritatem dicendū est, vnam solùm esse intelligentiā, cuius scientia sit rerum causa. Si autem intelligunt per scientiā, quae sit effectus, iam ipsae intelligentiae causam aliquā superiorem habent, à qua perficiuntur, quod nos contendimus. V.

Dicetur, intelligentias intelligere res alias à se per scientiam, quae neque sit causa rerum, neque effectus. nos enim suprà diximus, Angelum res inferiores intelligere non per species à rebus acceptas, neque per species, quae sint causae rerum intellectarum, sed per species ipsis à Deo concreatas. Sed hoc non officit, satis enim est, quòd illae species concreatae sint effectus causae superioris, licèt non sint productae ab obiectis intelligibilibus. haec ratio fundata est in doctrina Commentatoris disput. 3. Metaphysica ad dubitationem 18. vt legenti eius verba facilè patere possit,

VI. Quarta eiusdem veritatis demonstratio sumitur ex fine, propter quem res operantur. Constantissimum enim est, omnia agentia, quæ sunt in mundo, in aliquem finem esse ordinata, & ab aliquem finem se mouere, & operari, iuxta vulgatum axioma: *Omne agens agit propter finem*. finis verò causam efficientem necessariò infert, vt optimè Commentator cap. 2. de substantia Orbis annotauit, & in eadem disputatione 5. ad 18. vbi ait, quòd illud, quod dat substantijs separatis finem, dat etiam illis esse, quia finis idem est, quod forma, & dans illi finem dat formam, & dans formam dat esse. aut igitur negandum est, res ab aliquem finem agere, & dicendum, omnia casu euenire, quod dicere manifestissimæ dementiæ est argumentum: aut si admittimus, vt admittendum est, omnia entia esse in suos fines ordinata, hoc etiam admittere debemus, omnia entia causam efficientem habere.

VII. Hoc itaque constituto, ac optimè firmato, quòd mundus ab aliqua causa pendeat secundùm suum esse, probandum est id, quod in hac prima propositione secundo loco asserimus, primum principium, à quo mundus secundùm suum esse pendet, vnicum tantum esse, non plura, contra illos Philosophos, & hæreticos, qui plura prima principia introduxerunt. Et quidem contra hæreticos hæc veritas facilè probatur ex diuina Scriptura. nam contra Manichæos, qui vetus Testamentum reijciunt, tanquam à malo principio traditum sit, potest hæc veritas probari testimonio Diui Ioannis in Euangelio c. primo dicentis, *In principio erat Verbũ, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. & infrà, *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. & infrà, *Mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit*. quibus si iungamus ea, quæ Paulus Timotheo scribit, epistola 1. c. 4. reprehendens quosdam, qui dicebant, esse abstinendum à cibis, dicens illos habere conscientiam cauteriatam prohibentes nubere, & docentes abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione, duo Manichæorum errores conuincuntur, alter est, quòd bonus Deus, quem illi dicunt esse Patrem Christi, non creauerit hunc mundum visibilem, & hos cibos, quibus vescimur: alter est, quòd creatura corporalis sit suapte natura mala, & non liceat vesci cibis corporalibus. Atque tandem reijcitur præcipuus error illorum, quòd sint plura prima rerum principia, quàm vnum, qui est Deus bonus & sanctus, & in sæcula benedictus.

Non me latet, Faustum Manichæum Augustino referente lib. 16. contra eundem Faustum c. 2. dixisse, Euangelium Ioannis varijs in locis fuisse vitiatum, & eodem Augustino referente lib. 15. c. 1. Idem dixisse de Epistolis Pauli. Verùm neque ille Aug. negauit hæc loca Ioannis, & Pauli tanquam vitiata, neque si ille admisisset, foret cum illo contendendum. quia quæcumque alia loca contra illum comportarentur, homo corruptus mente, & reprobus circa fidem, cùm nullus foret alius modus euadendi, similiter diceret, fuisse à Catholicis vitiata.

VIII. Est alius locus in D. Paulo ad eundem errorem Manichæorum, & aliorum hæreticorum refutandum, & ad propositæ assertionis veritatem demonstrandam idoneus in epistola ad Coloss. cap. 1. vbi de Christo ait, *quoniam in ipso condita sunt omnia in cælis, & in terra, visibilia & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt*. Est itaque vnum omnium principium siue visibilium, siue inuisibilium, idémque est Christus, per quem bonus Deus, quem Manichæi dicunt esse Patrem Christi, omnia non solùm inuisibilia, sed etiã visibilia, & corporea creauit.

Contra alios autem hæreticos, qui diuinas Scripturas veteris Testamenti recipiunt, adesset nobis latissimus campus ad eandem veritatem probandam, ex veteri Testamento, nisi superfluum esset, velle in rebus notissimis abundare testimonijs minimè necessarijs.

Nunc probanda est eadem assertio contra hæreticos, & etiam contra Philosophos rationibus ex promptuarijs naturalis Philosophiæ depromptis. & primò potest hæc veritas probari omnibus illis demonstrationibus, quibus Theologi, ac Philosophi ipsi probant Dei vnitatem. Qui enim ponunt plura prima principia, vel ita illa constituunt, vt vnum ab altero pendeat, vel non. Si dicatur primum, illud quod ab alio pendet, non erit vltimatè primum principium, sed pendens à primo principio: quod Apelles hæreticus dixit, putans hoc modo turpitudinem sui erroris occultare. Si autem vnum principium non est ex alio, sed omnia sunt æquè primò independentia. Ergo plures sunt dij in mundo: hoc autem absurdissimum esse figmentum, probari potest primò ex ipsis Idololatris, qui pluralitatem Deorum introduxerunt. Illi enim etsi plures Deos coluerint, super illos tamen vnum tantùm summum Deum constituerunt, quem omnium Deorum patrem fecerunt, aut eandem diuinitatem sub varijs nominibus coluerunt, quemadmodum Maximus ille Medaurensis scribit in epistola ad Augustinum, quæ est n. 43. inter epistolas D. Augustini. IX.

Secundò ex Philosophis, & Sibyllis, quorum testimonia pro Dei vnitate citat copiosè August. Steuchus in 3. de perenni Philosophia in principio.

Tertiò ex ipsa Dei perfectione, & potestate, omnes enim Dei nomine id intelligunt, quod summè potens, & summè perfectũ est, sed illud vnum tantùm est, nõ plura. Si enim plura sint, vel sunt inter se inimica, sicut Manichæi, & quidã Philosophi dixerũt, & hoc fingi non potest, quia inimicus inimicum persequitur, & destruit, cùm potest, & cùm non potest, impotens est. Qui igitur duo prima principia inter se pugnantia fingunt, quorum neutrum possit alterum vincere, ab vtroque diuinitatem auferunt, vtrumque enim impotens faciunt, & imbecillum, quo nolente multa eueniant, & permaneant, vt benè Athanasius arguit in oratione contra idola. Vel illa plura principia sunt inter se amica, & tunc vel in vno est quidquid perfectionis, & virtutis requiritur ad causandum quodcumque causabile, quod in alio reperitur, vel non. Si primum dicatur, cùm vnus Deus sufficiat ad causandum quodcumque causabile, & in eo saluetur omnis ratio diuinæ perfectionis, frustrà, & absque ratione plura nomina finguntur. Si autem dicatur secundum, neuter illorum Deus est, quippe cui multæ perfectiones desint, & indigeat alterius virtute ad multa peragenda, quæ de solo minimè agere potest. Rectè igitur Tertullianus lib. primo contra Marcionem c. 3. concludit, Deus si non vnus est, non est. Aliæ innumeræ rationes pro Dei vnitate videri possũt apud Theologos post D. Th. 1. p. q. 11. a. 3. ad quos remitto. Tertull. D. Thom.

Secundò

X. Secundò principaliter probari potest eadem assertio argumento superiùs insinuato. id enim, quod est ens non per participationem, sed per essentiam, vnicum tantùm esse necesse est, nec potest vllo modo plurificari. hæc propositio intellectis terminis verissima videtur, quatuor enim requiruntur ad hoc, vt aliquid dicatur ens per suam essentiam, & non per participationem. primum vt essentia, & esse in illo omnino identificentur. secundum vt ab alio secundùm esse nullo modo dependeat, sed sit ens à seipso independens. tertium, vt contineat in se omnem rationem entis, si enim non omnem rationem entitatis contineat, illud habebit esse participatum, & limitatum, quartum vt contineat omnem perfectionem, & ex hoc sequitur tale ens necessariò esse infinitum, & illimitatum virtute, & perfectione. At primum principium, quod est Deus, necessariò debet esse ens non per participationē, sed per essentiā. Ergo impossibile est plura esse prima rerum principia.

D. Thom. hanc rationem tangit D. Thomas 1. part. q. 44. quæ ita explicata, quemadmodum nos eam explicamus, & quidem ex fide, vt arbitramur, validissima est, & intellectum conuincere videtur, quamuis alias modis declarata, sicut nonnulli enim longa verborū periodo declarāt, vires amittere videatur.

XI. Aristot. Demum probatur eadem assertio ratione, qua Aristoteles ad eandem probandam vsus est lib. 12. suæ Theologiæ. Ea verò sumitur ex optima mundi dispositione, ac gubernatione. vbi multi principantur, ibi dissidia, bella, euersiones regnorum, & principatuum immutationes contingunt: At mundus in optima semper dispositione permansisse visus est, in superioribus iidem semper fuerunt siderum cursus, eædem corporum cœlestium reuolutiones, eodem ordine inter se ad certum numerum atque proportionem tanquam musico quodam carmine commensuratæ, atque concinnatæ, adeò vt dixerit Plato in suo Timæo, *vt esset quædam velocitatis celerum tarditatisque mensura certissima, omniumque illa motuum prodiret in lucem chorea, accendit lucem clarissimam Deus in secundo à terra circulo, quem modo Solem vocamus.* & Orpheus cœlum Dei lyram nuncupauerit, & Pythagoras dixerit, ex commensurata motuum cœlestium corporum proportione dulcissimam harmoniam nasci, quā & ipsum Pythagoram, & Apollonium Thianæum audiuisse, non pauci fabulantur. sublunaria quoque eundem ordinem generationis, eundem situm inter se iugiter obseruant, eodem modo à supernis cœlorum lationibus gubernantur, ac tandem vnus mundi principatus, qua ratione semel institutus fuit, eadem vsque in hanc diem perseuerat, nullam passus euersionem, aut immutationem. Vnus ergo est mundi princeps, cuius supremo nutu, atque imperio necesse est cuncta disponi ac gubernari.

Plato. Orpheus. Pythagoras.

XII. Contra hanc veritatem argumentantur Philosophi, & hæretici. Primum argumentum Philosophorum erat, Deo, qui summè bonus, & perfectus est, non nisi perfectissima actio est tribuenda: sed actio transiens perfectissima non est, per quam non perficitur ipsum agens, & sine qua non minus esset perfectum. Ergo Deo tribuenda non est: sed mundi productio non est nisi per actionem transeuntem. Non igitur Deus mundum produxit. Hac potissimum ratione Epicurus diuinam prouidentiam, & causalitatem circa creaturas videtur abstulisse.

Epicurus.

Respondeo actionem, qua Deus mundum produxit, etsi comparata cum actionibus immanentibus intellectus, & voluntatis non sit perfectissima, esse tamen perfectissimam absolutè eo modo, quo actio transiens potest esse actio perfectissima. Ad cuius rei intelligentiam sciendum est, duobus modis aliquam actionem posse dici perfectissimam, vno modo quia per illam ipsum agens maximè perficitur, & hoc modo actio immanens dicitur perfectissima: alio modo, quia per illam ipsum agens perficit aliud, & communicat illi suam perfectionem, & hoc pacto actio Dei transiens, qua mundum produxit, fuit perfectissima, quia per illam communicauit mundo suam infinitam perfectionem eo modo, quo infinita Dei perfectio creaturæ communicabilis est; & fuit etiam perfectissima, quia ex infinita Dei perfectione fuit, vt mundum producere posset, & de facto produceret. Addi etiā potest, actionem Dei, qua mundum produxit, perfectissimam esse, quia Deus produxit mundum nō per aliam actionem, quàm per intellectum & voluntatem, secundùm veriorem opinionem, quam probauimus lib. 3. c. 13. & alibi: actio autem diuini intellectus, & diuinæ volūtatis omniū consensu perfectissima est.

XIII. Secundum argumentum est Auicennæ. Ab vno non prouenit nisi vnum: Deus summè vnus est, res creatæ multæ sunt, & variæ, quanam igitur ratione ab eo, qui summè vnus est, tam multiplex, & tam varia, & numerosa rerum turba potuit prodire?

Respondeo, non minus laboris manere ipsum Auicennam in hoc argumento dissoluendo, quàm Theologos, cùm ille ponat vltimam intelligentiam vnam numero existentem, & nihilominus creatricem omnium formarum rerum sublunarium. Theologos autem in hoc argumento soluendo nullus manet labor, neque Philosophos. Respondet namque optimè Commentator in 3. disputatione ad 18. vbi argumentum in terminis dissoluit, quòd ab vno, in quantum vnum est, & plures rationes rerum factibilium non habet, non nisi vnum potest prodire: ab eo autem, quod in se vnum est, habens tamen plures rationes rerum factibilium, plura possunt prodire. huiusmodi autem est Deus, qui licet sit in se vnus, habet tamen plures ideas, seu rationes rerum creabilium in se: & ideo potest vnus existens plura producere. Inquit autem Auerroes ibid. quòd Plato primus fuit eorum, qui hanc solutionem tetigerunt, quam quia Auicenna ignorauit, dixit, quòd illud, quod procedit à prima causa, est tantùm vnum. Hinc habemus non solùm optimam ac verè Theologicam huius argumenti solutionem, sed etiam quid Commentator senserit de mundi efficientia, & de diuina causalitate.

Auerroes.

XIV. Tertium argumentum est Manichæorum. Omne quod est, vel est primum principium, vel à primo principio: malum est in rebus, vel igitur est primum principium, & sic datur primum principium malum, quod ipsi contendunt, vel est à primo principio, & tunc vel à bono, vel à malo; non à primo principio bono, quia principium bonum malum non facit, sed destruit. Ergo à primo principio malo. ergo velimus, nolimus, oportet admittere primum principium malum, sicut admittimus primum principium bonum. Atque hoc præcipuum erat fundamentum Manichæorum, propter quod duo principia, & duas naturas boni, & mali illi introduxerunt, & arbitrij libertatem ad bonum, & malum penitus sustulerunt.

Respondeo, huius argumenti solutionem postulare, vt videamus, an malum sit aliqua natura,

& vndénam malum oriatur in mundo, quod dubium tota controuersia secunda tractandum, ac resoluendum est, non enim cum solis Manichæis est Catholicis de hac re controuersia, sed etiam cum Pelagianis, quos Augustinus in eundem errorem Manichæorum non semel lapsos fuisse, locis infrà citandis euidenter ostendit. Nunc dicimus cum August. lib. 1. de Genesi contra Manichæos, vbi hoc argumentum dissoluit, quòd sicut tenebræ non sunt aliqua natura, sed ipsa lucis absentia tenebræ dicuntur, & sicut silentium non est aliqua res, sed vbi sonus non est, silentium dicitur, & sicut nuditas aliquid non est, sed in corpore, vbi tegumentum non est, nuditas dicitur, & inanitas aliquid non est, sed locus, vbi corpus non est, inanitas dicitur: ita malum non est aliqua natura, cuius causæ, & principia sint assignanda, sed ipsa bonitatis absentia, & priuatio malum vocatur. vnde vana, & insana est illorum argumentatio, cùm dicunt: Malum est. Ergo vel est primum principium, vel à primo principio: malum enim est non tanquam natura aliqua, sed tanquam bonitatis absentia, & priuatio, quæ non est à principio efficiente, sed deficiente, quod est ipsa creatura, quæ in agendo deficit à rectitudine, & bonitate debita illi inesse. sed notat Augustinus dicto lib. 1. cap. 4. causam erroris Manichæorum fuisse, quia ipsi fabulis suis decepti crediderunt, esse gentem tenebrarum, in qua & corpora & formas, & animas in corporibus fuisse arbitrabantur. adeo putabant quòd tenebræ aliquid essent, quam dementiam lepidè, & arguté redarguit, quia sicut illi dicunt gentem tenebrarum contra lucem Dei pugnasse, sic potest & aliis similiter vanus dicere, gentem silentiorum contra vocem Dei pugnasse.

XV. Quartum argumentum pro Manichæis sumi potest ex regula illa Philosophorum, quæ ait, quando sunt duo contraria in rerum natura, si datur vnum, datur & alterum: bonum & malum contraria sunt, & datur in rerum natura summum bonum. Ergo datur in rerum natura summum malum; sed quod summum est in vnoquoque genere, est aliis eiusdem generis causa, vt calta sunt, vt Philosophus probat lib. 2. Metaphysicæ text. 4. Ergo summum malum est causa omnium malorum, sicut summum bonum est causa omnium bonorum.

Respondeo, regulam illam, si vera est, intelligendam de contrariis positiuis tantùm, non autem de priuatiuis, malum autem bono contrariatur non positiuè, sed priuatiuè. vnde necesse non est, si datur summum bonum, dari etiam summum malum, aut quòd sicut summum bonum est causa omnium bonorum, ita summum malum si daretur, esset causa omnium malorum, cùm priuationes, & negationes nullam habeant causalitatem.

CAPVT IV.

Mundum non ab æterno, sed in tempore esse productum.

I. SEcunda propositio erat, mundum non ab æterno, sed in tempore quoad omnes illius partes productum fuisse. Quæ propositio statuitur contra Philosophos Peripateticos, imò & Platonicos, & alios capite primo in quinta classe recitatos, qui etsi admitterent, mundum à Deo in genere causæ efficientis pendere, nihilominus huiusmodi dependentiam æternam esse dixerunt.

Contra hos Philosophos non potest veritas huius propositionis auctoritate diuinarum Scripturarum demonstrari, illi namque diuinas Scripturas deridebant. vnde & Galenus lib. 11. de vsu partium cap. 10. Moysen deridet, quòd dixerit, *In principio creauit Deus cælum & terram*, quippe quòd multa diceret, & nihil probaret. & Commentator Hebræos, Saracenos, & Christianos per irrisionem sæpe vocat loquentes, quòd multa loquantur absque ratione.

Addo etiam, quod mea est sententia, non posse eandem veritatem contra Philosophos sola ratione ex principiis naturalis Philosophiæ absque superno lumine petita euidenter demonstrari, cùm nullum sit medium sensibile, quod in notitiam huius veritatis euidenter nos deducat, quòd detur creatio ex nihilo. Nihilominus etsi desint nobis euidentes demonstrationes, adsunt tamen validissimæ coniecturæ, quibus illa ita euidenter suadetur, vt nisi quis oculos lumini claudere velit, facillimè possit ab ipsa veritatis luce illuminari.

Prima igitur coniectura sit talis. Omne quod senescit, & ad interitum properat, necessariò in tempore factum est, & habuit initium suæ durationis. hanc veritatem Philosophi omnes nemine penitus contradicente concesserunt, etsi enim non defuerint, qui dicerent, cælum initium quidem habuisse, finem tamen non esse habiturum, quos Aristoteles lib. 1. de cælo redarguit, quia omne generabile est corruptibile, & quod ex se possibile est, ab alio nequit perpetuari, nullus tamen dixit, mundum à parte ante æternum fuisse, & à parte post esse finem habiturum. Verùm experientia veritatis magistra euidenter docet mundum senescere, & ad interitum properare. si namque horum temporum hominum staturas, ætates, complexiones, ac vires cum illis, qui ante nos in sæculis præteritis extiterunt, conferamus, videbimus profectò, nos ætate breuiores, statura minores, complexione inferiores, & viribus longè debiliores esse, non secus atque filios à parentibus senio confectis progenitos, cum aliis iuuentute florescente genitis comparandos. Igitur cùm intra spatium vix sex millium annorum adeò defecerint hominum vires, & imminuta sit annorum nostrorum, & corporum ipsorum mensura, si mundus non est aliquando finem habiturus, in ea deuenietur sæcula, quando homines nec diu viuere poterunt, nec filios procreare; vnde & necesse erit, humanam generationem, & speciem omnino interire, illa verò sublata aliæ quoque rerum species interibunt. Hac metaphora senescentis mundi certè aptissimè vsus est auctor lib. 4. Esdræ cap. 5. sic dicens: *Considera ergo, & tu, quoniam minores statura estis præ iis, qui ante vos, & qui post vos minores, quam vos, quasi iam senescentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætereuntes.* Imò & Plinius lib. 7. naturalis historiæ cap. 16. dicens: *In plenum cunctis mortalium generi, minorem in dies fieri mensuram propemodum obseruatur, rarósque patribus proceriores, tanquam consumente vbertatem seminum exustione, in cuius vices nunc vergat æuum.* hæc ille.

II. Secunda coniectura. si mundus esset æternus, ergo & artes essent æternæ: irrationabile namque foret, humanum intellectum per æterna sæcula sine habitibus scientiarum, & artium ignarum, ac sterilem fuisse: sed artes æternæ non sunt. Ergo & mundus æternus non est. Minor probatur. artes enim in duplici sunt differentia, aliæ, quas liberales, aliæ quas seruiles, seu mechanicas appellamus. Et quidem si de artibus

Aug.
Augustin.
Aristot.
Galenus.
Auerrois.
Aristot.
Plinius.

liberalibus sit sermo, certum est, illas æternas non esse, cùm primos illarum inuentores etiam iuxta Ethnicorum historias teneamus, vt videre est apud Plinium lib. 7. cap. 56. Polydorum Virgilium integris octo libris de inuentoribus rerum, Sabellicum in proprio opusculo hexametris exarato de rerum, & artium inuentoribus, vt prisca taceamus. Et vt omittamus nunc de aliis loqui, sit nobis exemplo vna Philosophia. certè ante tempora Platonis, & Aristotelis pauci fuerunt, qui Philosophi nomen meruerunt, quamuis plures extiterint, qui se mundo pro Philosophis venditauerint. quis enim eorum placita percurrat, & non videat, quanta obscuritate, & inscitia fuerint obuoluta. De naturalibus pauca admodum, de diuinis verò nihil dignum, & omnia ambagibus, fabulis, figmentisque, grauissimisque errorum tenebris implicata tradiderunt, absque ordine, absque methodo confusa adeò, vt vix ipsi seipsos, nedum alij, illos valuerint intelligere. Ad hæc supra quartum, aut ad summum quintum sæculum ante Platonem, & Aristotelem extitisse aliquem Philosophum ex aliqua historia probari non potest. Et demum ex tali hominum illorum sæculorum non solùm circa res Philosophicas, sed etiam circa alias quascumque artes liberales inscitia, vt occasionem fecerit Platoni in Timæo, Anaximandro Milesio, Democrito Abderitæ, Zenoni Citræo, Ægyptiis, Scythis, Æthiopibus, Virgilio, Ouidio, aliisque antiquioribus Poëtis fabulandi, priscos homines illorum sæculorum spontanea generatione ex limo solaribus radiis calefacto natos, quemadmodum apud eundem Platonem in Menexeno, & apud alios à Polidoro Virgilio lib. 1. cap. 1. citatos videre licebit. si autem de artibus Mechanicis sit sermo, quis dubitet non solùm antiquitati natos fuisse primos cuiuslibet artis inuentores, sed paucis ab hinc sæculis præclaras artes ad vitam humanam apprimè vtiles adinuentas fuisse, quales sunt, ars polaris lapidis, pulueris sulphurei bombardarum, libros imprimendi, papyrum linteam condendi, horologia ferrea fabricandi, & sericum texendi.

(Plinius. Polidorus Virg. — Plato. Anaxim. Democrit. Zeno. — Polid. Virg.)

III. Tertia coniectura. Si mundus esset æternus, quid causæ est, quòd excepta diuina Scriptura nullus historicus aliquid eorum, quæ ante sex aut septem annorum millia gesta sunt, narrauit. Fuerunt primi historiarum Scriptores apud Græcos Cadmus Milesius ex Plinio lib. 7. cap. 56. & inter Philosophos Xenophon ex Laërtio, & apud Syros Pherecides ex Apuleio in floridis, apud Chaldæos Berosus ex Iosepho lib. 1. contra Apionem, apud Latinos autem nullus historiam altius ortus esse visus est, quàm Trogus Pompeius, & Marcus Varro. At vetustissimæ Græcorum, siue Syrorum, siue Latinorum, siue etiam Chaldæorum historiæ Phoronæi, aut Inachi, & Ogigis, & Deucalionis diluuium, & Nini regnum non excedunt, vnum excipio Chaldæum Berosum, qui à diluuio Noëtico suam orditur historiam. Si ergo mundus æternus est, quæ est causa, quòd ante Phoroneum, aut Ninum, quos constat diluuio Noëtico posteriores fuisse, nullus rerum gestarum aliquam contexerit historiam.

(Plinius. Laertius. Apuleius. Ioseph.)

IV. Posset huic rationi ex sententia Stoicorum quis respondere, ob diluuium vniuersale, ob naturales causas sæpe factum, & sæpius etiam futurum, id euenisse, ob quæ necesse fuit cum aliis animalibus, & cum hominibus omnium artium vsum, notitiam, & omnium rerum memoriam sæpius interire, & sæpius etiam renouari. Quam sententiam Seneca lib. 3. naturalium quæstionum cap. 27. 28. & 29. longa oratione declarat, & amplificat. Neque soli Stoici huiusmodi responsione se ab hoc argumento tuentur, sed etiam Plato in Atlantico, & in Timæo, & Aristoteles in principio primi libri Meteororum. Verùm quàm sit absurda ista responsio, & Philosopho indigna, facilè monstratur. vel enim isti asserunt, propter vniuersalem cataclysmum, & eluuionem, quæ omne hominum genus perdat, id euenire, vel propter diluuium particulare, quod solùm aliquam prouinciam perdat. Si primum dicant, vel affirmant huiusmodi vniuersale diluuium ex causis supernaturalibus euenire, vel ex causis naturalibus. Si ex causis supernaturalibus, quæro, vndenam id didicerint. Respondebunt ex nostris Scripturis. At cur non etiam nostras Scripturas in aliis recipiunt, præsertim in eo, quod dicunt, mundum in tempore creatum, non autem æternum esse. Si verò ex causis naturalibus dicant euenire, Primò Aristoteles, qui rerum species æternas esse affirmat, id admittere non potest. Deinde periti Astrologi probant, ex constitutionibus corporum cœlestium non posse vniuersale diluuium causari. Ad hæc dato, quòd ex causis naturalibus id posset euenire, eo eueniisset totum genus humanum semel, nec etiam pluries interiisse, vnde ergo illud fuit reparatum? Dicent spontanea generatione. At illas absurditates quis ferat? nobilissimam naturam, qualis est natura humana, ex putredine generari? cur non etiam nunc aliqui homines sic generantur, sicut generantur ranæ, vermes, serpentes, sicut Diodoro autore in Thebaidis agro mures gignuntur, quos homines aliquando vident priorem partem pectore tenus animatam mouere in limo, posteriori nondum animata, sed needum formata. At hæc data, & non concessa ista absurditate, vnde scire possunt, qui post diluuium ex putredine orti sunt, fuisse ante diluuium eas artes, quæ post ipsum diluuium sunt excogitatæ. si priorum temporum nulla extitit apud posteros memoria? nonne fabulosa est illa narratio persimilis illi, quam de reditu animarum, & flumine Lethæo Poëtæ fabulantur, dicentes, animam ad corpus venire omnibus ideis rerum plenam, & doctam, & omnibus scientiis ornatam? sed cùm ad corpus accedit, omnium, quæ antè nouerat, statim obliuisci? Si enim omnium, quæ prius nouerat, obliuiscitur, vnde scire potest, se antequam in corpus dimitteretur, aliquid sciuisse, aut etiam aliquid & aliquando fuisse? si autem dicatur, eluuiones illas non toti orbi terrestri, sed aliquibus tantùm partibus, & prouinciis contigisse, cur non potuerunt apud alias prouincias, & nationes seruari artes, & scientiæ, & rerum gestarum memoria? cur etiam non potuerunt alij earundem rerum gestarum historias conscribere, & sicut memoriæ mandauerunt illas prouinciarum eluuiones, & vrbium euersiones, & Ogigis diluuium, & Deucalionis? An non testatur ipse Aristoteles in 12. primæ Philosophiæ text. 50. sæpius vnaquaque arte, & Philosophia, quoad possibile fuit inuenta, & corrupta, veterum Philosophorum opiniones quasi quasdam reliquias vsque ad eius tempora seruatas fuisse? si autem veterum Philosophorum reliquiæ vsque ad illius tempora seruari potuerunt, cur non etiam rerum gestarum historiæ, & monumenta, quæ seruari longè

(Seneca. — Plato. Aristot. — Diodorus. — Aristot.)

facilius erat, quàm veterum Philosophorum ineptas illas nugationes; sed neque rerum gestarum ante illa tempora vlla memoria seruata reperitur, neque vllus, qui ante ea tempora historiam scribere sit aggressus.

Rectè igitur Lucretius lib. 5. suorum Poëmatum in hunc modum nostram argumentationem concludit.

Præterea si nulla fuit genitalis origo
Terrarum, & cæli semper æterna fuere,
Cur supra bellum Thebanum, & funera Troiæ
Non alias alij quoque res cecinere Poetæ?
Quo tot facta virum toties cecidere, nec vsquam
Æternis famæ monumentis insita florent.
Verùm, vt opinor, habet nouitatem summa recénsque
Natura est mundi, neque pridem exordia cepit.

V. Quarta coniectura. Id quod naturali quadam prætensione omnes affirmant, omnino impossibile est falsum esse, vox enim multitudinis vox naturæ est, vt lib. 2. diximus, naturæ autem Deus autor est, & natura veritatis magistra est, non errorisſed Philosophi omnes, Poëtæ, docti, indocti-
Aristot. que mundum generant, vt vel ipse Aristoteles autor est in 1. de cœlo text. 102. Quidquòd ipsemet nec ausus est apertè negare mundum genitum esse, sed cùm concessisset, illum Dei opificium esse, ne cum aliis sentire videretur, ab æterno illum genitum affirmauit. Hæc autem illius euasio non minori facilitate reijci potest, quàm ille sententias aliorum reijciat, vel enim asserit mundum factum à Deo per veram factionem, & motum physicum, & sic ipse in omnes absurditates recurrit, in quas alios impingit; vel per productionem ex nihilo, & sic est necesse ex illius sententia mundum primum initium suæ durationis habuisse, quod enim de nihilo producitur, necessariò transit de non esse ad esse, quod autem transit de non esse ad esse, necesse est, habere primum instans sui esse. His igitur coniecturis si non demonstratiuè, saltem probabiliter ostendi potest, mundum æternū non esse, sed in tempore à Deo conditū fuisse.

VI. Contra hanc veritatem longam argumentorum seriem instituunt Aristoteles, Auerroës, & Proclus in proprio libello de mundi æternitate, quæ hîc recensere magis laboriosum esset, quàm necessarium, & ingeniosum, tum quòd à Philosophis, & Theologis crebrius repetita, & resoluta sunt: tum quòd quatuor suppositis, quæ verissima sunt, illa omnia facillimo negotio euanescunt.

Supponendum enim est primò, cùm dicimus, mundum à Deo creatum in tempore, sensum non esse, quòd præcesserit mundi creationem aliquod tempus verum, & reale, in cuius aliquo instanti fuerit mundus creatus: sed quòd tempus cum mundo inceperit, ita vt primum instans temporis fuerit primum instans esse ipsius mundi.

Secundum est, mundum non esse factum per factionem Physicam, neque extractum de potentia passiua, neque ex præiacente subiecto, sed solùm transisse de potentia actiua agentis ad esse actualis existentiæ.

Tertium est, per nouā creationem mundi non accidisse aliquā Deo mutationem, quia ab æterno decreuit mundum creare, sed pro tali tempore.

Quartum, per mundi creationem nil perfectionis accidisse Deo creanti; sed solùm creaturæ. etsi enim de ratione summi boni sit se aliis communicare, non tamen ita est de ratione summi boni se aliis communicare, vt nisi se communicet, careat aliqua perfectione. quod in 4. lib. c. 4. & duobus sequentibus ostendimus. His suppositis, vt secundùm veritatem catholicam supponenda sunt, corruūt duodecim illa argumenta, quæ ex Aristotele affert Pererius lib. 15. de principiis pro mun- Pererius.
di æternitate, & alia duodecim, quæ affert ex Auerroë, & alia viginti quæ similiter profert ex Proclo, & alia duodecim argumenta, quæ ipse ex se affert, quæ omnia ad hæc quatuor fundamenta elisa franguntur, & facillimè in nihilū rediguntur.

Tantùm superest, vt tria alia argumenta soluamus, quæ sola videntur adhuc solutionem desiderare. VII.
Primum sumitur ex autoritate diuinæ Scripturæ, quæ videtur tempus æternum facere, Si autem tempus æternum est; ergo & motus, & mundus, vt bene Aristoteles infert. Antecedens verò probatur ex D. Paulo in initio epistolæ ad Titum vbi ait, *in spem vitæ æternæ, quam promisit, qui non mentitur Deus ante tempora sæcularia.* quod idem est, atque ante tempora æterna, vt Augusti- August.
nus lib. 1. de Genesi contra Manichæos cap. 2. legit, & ex lib. Eccles. in cap. 1. vbi sic legimus: *Arenam maris, & pluuiæ guttas, & dies sæculi quis dinumerauit?*

Respondetur ex Augustino ibidem æternum accipi dupliciter, vno modo pro eo, quod est simpliciter, & absolutè, & omnibus modis æternum, ante quod nihil omnino est, & hoc modo solus Deus æternus est. Alio modo pro longissima duratione, cuius vix sciri potest initium, aut finis, & sic multoties aliquid creatū vocatur æternum; & iuxta hanc acceptionē D. Paulus vocauit tempora huius sæculi tempora æterna. Et quòd iuxta hanc posteriorem, non autem iuxta priorem acceptionem acceperit nomen æterni, conuincunt verba illius, cùm ait, *quam promisit Deus ante tempora æterna.* Loquitur ergo de temporibus æternis, ante quæ aliquid fuit, non de temporibus æternis, ante quæ nil esse potuit: secundùm autem nostram vulgatam editionem hæc verba nullam habent difficultatem, quia nostra lectio habet, *ante tempora sæcularia*, id est, ante tempora, quæ cum hoc sæculo, & mundo sunt condita.

Ad alium locum ex lib. Eccl. eodem modo respondetur, phrasim esse Scripturæ, vocare innumerabile id, quod magnum numerum excedit, & vix potest cum difficultate numerari, quo pacto populus Hebræus sæpissimè vocatur populus, qui præ multitudine numerari non potest, & comparatur arenæ maris, vt apparebit versatis in diuina Scriptura. Vel secundò dicendum est, quòd dies sæculi dinumerari non possunt à parte post: quia nullus scire potest vltimum diem huius sæculi, Domino dicente apud Marc. 13. *De die autem illa nemo scit, neque filius hominis.* Sed prior solutio est magis literalis.

Secundum argumentum sumitur ex spiritualibus creaturis, quas ab æterno, aut saltem per multa annorum millia cōditas fuisse ante hunc mundum visibilem, docent antiqui Patres; ex Græcis Origenes, Nazianzenus, Basilius, Diodorus, & Pro- VIII.
copius Gazæus, & Damascenus & Cassianus, qui Cassian.
collat. 8. c. 7. dicit, hanc sententiā suo sæculo fuisse celebrē apud omnes Orientales, & ex Latinis Ambros. Hilar. D. Hier. Beda, & Ansel. Cantuariensis, ex quibus sufficiat nobis vnius Hieronymi verba, Hieron.
is enim in epist. ad Titum c. 1. exponens illa verba, *ante tempora sæcularia* vel, vt ipse legit, *ante sæcula æterna*, inter alia scribit: *Sex millia necdum nostri orbis implentur anni, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas sæculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cæteræque virtutes seruierint Deo, &* [illegible]

temporum

temporum vacibus, atque ministeria Deo iubente subsistere. Quòd si quis respondeat cum Magistro Magist. Hieron. sententiarum in 2. d. 2. cap. 6. Hieronymum ibi non loqui ex propria sententia, sed more Commentatorum aliorum sententias referre, audiat eundem Hieronymum in epistola ad Damasum n. 142. exponentem illa verba Isaiæ cap. 6. *Et duabus alis velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant; velabant* (inquit) *faciem non suam, sed Dei; quis enim eius potest scire principium, qui antequam ipsum conderet mundum aeternus fuerit in aeternitate, quando Thronos, Dominationes, Potestates, Angelos, totamque ministerium coeleste condiderit?*

IX. Respondeo, esto vera esset illa opinio Patrum asserentium, Angelos ante hunc mundum visibilem conditos fuisse, nihil tamen sequeretur contra nostram assertionem. Primò, quia illi non dicunt, Angelos subsistisse ab aeterno, sed habuisse aliquod suæ durationis initium, licèt per multa sæcula ante creationem mundi huius visibilis. Secundò, quia nomine sæculorum, aut temporum, aut aeternitatis non verum tempus, neque veram aeternitatem accipiunt, sed tempus imaginarium, & aeternitatem quandam participatam, quæ dicitur aeuum. Quemadmodum enim differentiæ loci nonnunquam accipiuntur pro differentiis loci imaginarij, non realis, vt cùm ait Aristoteles lib. 4. Physic. quòd extra coelum nihil est: Aristot. ita differentiæ temporis nonnunquam accipiuntur pro differentiis temporis imaginarij, vt cùm dicunt Patres, ante creationem mundi visibilis multa, & infinita sæcula, & tempora aeterna præcessisse: certum enim est, illos de tempore vero, & reali intelligi non posse, cùm illud sit mensura motus Physici, & realiter idem cum motu, sola ratione formali ab illo distinctum. Cùm etiam aiunt, Angelos per multas aeternitates ante mundum visibilem subsistisse, ac Deo ministrasse, apparet, eos nomine aeternitatis non veram aeternitatem, quæ omni principio, & fine caret, quæque solius Dei propria est, loqui, illa enim non multiplex, sed vna sola est: sed loqui de aeternitate participata, quæ longissima est duratio, quam Theologi aeuum appellant.

X. Verum autem illa Patrum sententia, vt probabilis saltem possit defendi, videtur nonnullis Theologis post decreta Concilij Lateranensis relata in cap. firmiter. de summa Trinitate & fide Catholica, illam non posse absque erroris nota defendi, cùm in eo Concilio fuerit definitum, vtramque creaturam, scilicet Angelicam, & mundanam, simul in initio temporis de nihilo conditam fuisse. Ferrariens. Atque ita sentiunt Ferrariens. lib. 2. contra Gentes cap. 83. & alij nonnulli ex recentioribus, Cano. inter quos recensetur Melchior Cano. Nihilominus licèt prædicta sententia omnino probanda non sit, tum propter decretum Concilij, tum propter autoritates diuinæ Scripturæ, quibus illa videtur reprobata, dicitur enim Ecclesiastici 18. quòd qui viuit in aeternum, creauit omnia simul, tum propter communem consensum non solùm Scholasticorum, sed etiam maioris partis priscorum Patrum, quorum autoritates Ascan. Martin. videri possunt apud Ascanium nostrum Martinengum in Glossa magna ad primum caput lib. Genes. pag. 191. qui docuit, Angelos cum mundo visibili conditos fuisse; non tamen arbitror, illam adeò falsam esse, vt qui illam defenderet, diceret errorem in fide, praesertim propter autoritatem Patrum, Hieron. qui illam docuerunt, de quibus, vt Hieronymus ait in Danielem lib. 1. cap. 9. difficile admodum est iudicium ferre, & alterum alteri præferre. Secundò, quia post decreta Concilij Lateranensis ita de hac opinione senserunt D. Th. 1. D. Thom. Caietan. part. quæst. 61. art. 3. & ibi Caietan. Banes. & Gregorius Valentianus, & alij multi graues, & periti viri, quos non est dubium, decreta eiusdem Concilij optimè nouisse, præsertim D. Thom. qui eiusdem decreti meminit in Opusc. vigesimo tertio, quamuis Melchior Cano neget illud esse opusculum D. Thomæ, quod tamen absque ratione cogente facere videtur: non enim illud decretum Concilij Lateranensis adeò vrget, vt non possit legitima interpretatio illi adhiberi. Nam, vt inquit Caietanus, non omnia, quæ in Conciliis dicuntur, sunt definitiones, & canones fidei, & pro talibus habenda, sed ea solùm, ad quæ definienda Concilia sunt congregata: Concilium autem Lateranense non intendit ibi definire, an Angeli fuerint creati cum hoc mundo visibili, sed solùm damnare errorem Origenis dicentis, Angelos malos fuisse conditos ante mundum visibilem, & illis peccantibus, Deum quasi per accidens condidisse mundum visibilem, vt carcerem, in quem detruderentur mali spiritus, & in eo poenas darent suorum peccatorum. aduersus quem errorem decreuit Concilium, Deum tam principaliter condidisse rem creaturam corpoream, quàm inuisibilem, & incorpoream, vt notauit D. Tho- D. Thom. mas dicto opusculo 23. intendit etiam damnare errorem Abbatis Ioachim dicentis, tres diuinas personas non esse verè vnum Deum, & vnum principium creaturarum, sed dici vnum Deum, & vnum principium solùm per quandam collectionem, & vnionem in charitate, ad eum modum, quo multi dicuntur vnus Populus, & vna Ecclesia. Intendit denique reprobare alios nonnullos errores Almarici, ad creationem spectantes, vt videri potest in dicto Concilio, quæ habentur in volumine 4. pagina mihi 212.

Verùm autem à Moyse vniuersale rerum exordium describente ipsa Angelorum creatio fuerit omissa, quàm plures, iique graues, & docti autores partem negatiuam tenent, contenduntque eam lucis nomine insinuatam, cùm ait *fiat lux*, & inter eos videri potest Florianus noster Nanius Florianus Sealensis Episcopus, meúsque colendæ semper Nanius. memoriæ amantissimus Præceptor in Catenas Argenteas ad primum caput Genesis conclusione 9. vbi assignat nouem rationes, ob quas Scriptura aliquid silet, & probat, ob nullam potuisse Angelorum creationem à Moyse omitti. videri etiam potest Daniel Malonius in 2. sentent. distinctio. 2. Malon. de Angelis disp. 4. sectione 2. Hæc verò de isto dubio obiter dicta sint.

Tertium argumentum est, mundo non repugnat XI. esse ab aeterno productum. Ergo ab aeterno productus est. Sequela videtur manifesta, quia in aeternis esse, & posse esse, nullo modo differunt. Antecedens probatur autoritate D. Thomæ 1. D. Thom. part. quæst. 46. art. 2. quem Nominales sequuntur, præsertim Gabriel, Ocham, & Gregor. Ariminens. Gregor. Ocham. in 2. d. 1. & saltem quoad spirituales creaturas Gabriel. Durandus eadem d. 1. Secundò probatur rationi- Durand. bus ab eodem D. Thom. & aliis Theologis formatis. nam mundum in tempore incepisse est articulus fidei. Ergo non repugnat, illum ab aeterno fuisse. Alias posset ratione naturali illius inceptio probari. Deinde productio, vt productum, non repugnat esse ab aeterno, nam si Sol esset ab aeterno, non repugnaret illi, ab aeterno lumen producere,

&

& verbum est productum, & tamen est ab æterno.

Respondeo, quod ad vim argumenti attinet, illud nihil concludere. nisi enim vera sit illa propositio Philosophica: in æternis non differunt esse, & posse esse; tamen non admittimus, mundum esse æternum. vnde committitur petitio principij in argumento. quod autem spectat ad dubium, quod tangitur in ipso argumento, an potuerit mundus ab æterno produci, salua reuerentia, quæ Doctoribus debetur, videtur mihi pars negatiua vt verissima omnino tenenda cum Henrico quodlibeto 1. q. 7. Alberto part. 2. tract. 1. q. 4. Marsilio in 2. q. 1. art. 1. Henricus. Albertus. Marsil.

Ratio est, quia licèt non repugnet producto, sub ea absoluta, & vniuersali ratione, quâ productum est, fuisse ab æterno, tamen producto, vt productum est per productionem, quæ est creatio ex nihilo, repugnat omnino esse ab æterno. Est enim creatura, vt August. in lib. contra Felicianum Arrianum definit, ex eo quod adhuc non est, aut aliquando non fuit, rei cuiuslibet corruptibilis, quantum ex se est, Patris omnipotentis Dei voluntate facta substantia. Hinc fit, nullam creaturam ab æterno existere potuisse; quia de ratione creaturæ est, vt habeat esse post non esse, & habeat primum instans sui esse: nihil autem, quod habeat esse post non esse, aut primum instans sui esse, ab æterno potest esse. Hinc D. Ioannes Damascenus 1. libro fidei Orthodoxæ cap. 8. *Naturæ*, inquit, *minimè comparatum est, vt quod ex nihilo in ortum producitur, eandem cum suo principio æternitatem habeat.* & inf. à: *Creatura cùm à voluntate proficiscatur, Deo profectò coæterna non est.* & August. lib. 12. de Ciuitate cap. 15. loquens de Angelis: *Quomodo*, inquit, *creati dicendi sunt, si semper fuisse intelliguntur*, & Ambrosius lib. 1. Examer. cap. 3. contra Philosophos, inquit, *Quomodo coæternum Deo mundum asserunt, & creatori omnium faciunt, atque æqualem esse dispitant creaturam.* & Basilius lib. 2. contra Eunomium ait, eiusdem esse dementiæ, dicere, Deum non esse æternum, & creaturam posse esse Deo coæternam. Ad hæc Basilius ibid. Athanasius in oratione 2. contra Arrianos, Gregorius Nazianz. Hilarius, & alij Patres ex hoc potissimùm probant, Verbum non esse creaturam, quia est Deo Patri coæternum, dicente Ioanne *In principio erat Verbum.* quæ ratio vires omnes amitteret, si concederetur, non repugnare creaturæ esse ab æterno.

August. Damasc. August. Ambros. Basilius. Athanas. Nazian. Hilarius.

XII. Hinc demum infertur, eos, qui mundum concesserunt esse à Deo productum, & nihilominus fuisse ab æterno productum, latenter contradictoria concessisse, aut saltem veram creationis naturam, & rationem minimè attigisse, sed ad summum aliquam obscuram, & imbecillem notitiam multis errorum tenebris inuolutam habuisse, ex quorum numero videtur fuisse Aristoteles, vt cap. sequenti statim dicemus. Quod autem dicitur, mundum fuisse creatum in tempore, referri inter articulos fidei.

Respondeo, quòd est articulus fidei, mundum esse creatum de nihilo, id enim minimè demonstrari potest. Supposito verò, quòd esset creatus ex nihilo, non esset articulus fidei, illum fuisse creatum in tempore; hoc enim ex quidditate, & intrinseca ratione creationis posset optimè contra Philosophos demonstrari. sed quia primum probari non potest, & ex sola fide tenemus, etiam secundum demonstrari minimè potest, & ad fidei articulum pertinet non primò, & principaliter, sed secundariò.

CAPVT V.

Mundum non ex præiacente subiecto, sed ex nihilo in tempore à Deo conditum fuisse.

Etsi monstratum sit, mundum æternum non esse, sed in tempore fuisse à Deo productum, non tamen modus productionis, secundùm quem à Deo emanauit, fuit adhuc à nobis reseratus. esto namque fuerit mundus à Deo productus, remanet nihilominus dubium, an ex præiacente subiecto, an ex nihilo. Et quidem licèt Philosophi omnes mundum genitum, vt Aristoteles ait, nullus tamen illorum videtur vt per vmbram quidem, aut per somnium suspicatus, illum fuisse ex nihilo productum. cuius rei argumentum est, quòd non solùm omnes antiqui Philosophi, quos suprà cap. 1. in 2. classe recensuimus, sed etiam plurimi ex hæreticis materiam primam ingenitam, ac ipsi Deo coæternam fecerunt, eámque mundi opificio substraxerunt. Vnde mihi veritati maximè consentaneum videtur, nullum ex antiquis Philosophis, sed neque ex hæreticis eodem capite relatis veram creationem ex nihilo agnouisse, etiamsi nonnulli saltem ex antiquis hæreticis dixerint, mundum fuisse creatum aut à Deo, aut ab Angelis: illos enim nomen creationis non iuxta propriam, & strictam nominis significationem accepisse, ex hoc constare potest, quoniam Platonici omnes creaturas, etiam ipsos Angelos ex præiacente materia productos fuisse arbitrati sunt; ob hanc enim causam etiam Angelis, & animabus corpora tribuunt, licèt subtiliora, & longè nobiliora, quàm sint hæc nostra corpora crassa, & opaca, vtpote purissima, impassibilia, & æterna. Et ita docuit Plato in Timæo, teste Ficino lib. 1. de doctrina Platonis cap. 5. & 6. Auicebron apud D. Thom. 1. part. q. 50. art. 2. Apuleius, D. Augustino referente lib. 8. de Ciuitate cap. 16. Porphyrius in lib. de electorum Philosophia apud Theodoretum lib. 3. de curandis affectionibus Græcorum, & Eusebium lib. 4. præparationis Euangelicæ cap. 12. Quam sententiam quamplures ex priscis Patribus, vtpote Platonicorum Philosophia imbuti, secuti sunt. Videlicet Origenes, Tertul. Basilius, Athanas. Philo Iudæus, Lactantius Firmianus, Rupertus, Augustinus & alij, quos refert Daniel Malonius in 2. sententia d. 8. disput. 1. Immo hæc sententia, quòd omnia ex præiacente materia fuerint à Deo formata, siue visibilia, siue inuisibilia, adeò inualuit, vt non solùm Platonici, & plurimi ex priscis hæreticis, sed etiam multi ex Patribus, & ex Scholasticis nonnulli grauis notæ, & autoritatis tanquam verissimam suis scriptis inseruerint, videlicet D. Augustinus de mirabilibus sacræ Scripturæ cap. 1. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 10. & 11. lib. 83. qq. q. 41. lib. 3. de libero arbitrio cap. 11. lib. 2. de Trinit. cap. 7. & lib. 3. cap. 5. & lib. 4. c. 13. & lib. 8. de Ciuit. cap. 15. & lib. 9. c. 10. & in Psalm. 145. quamuis in 1. retractationum videatur hanc sententiam retractare. D. Bonauentura in 2. d. 3. art. 1. quæst. 1. & 2. Richardus ibidem quæst. 1. Aureol. apud Capreol. ibidem quæst. 1. ar. 2. in argumentis contra primam conclusionem. Caietanus in 2. caput Epistolæ ad Ephes. & Suessa. lib. 3. de Dæmonibus cap. 4. quæ sententia etsi minimè I.

Plato. Ficinus. Auicebron. Apuleius. Porphyrius. Daniel Malon. August. Bonau. Richardus. Aureol. Caietan. Suessanus.

etiamsi vera censenda sit, sufficit tamen ad conuincendum, priscos Philosophos, quibus etiam addendi sunt hæretici cap. 1. classe illa 1. & 4. relati, veram creationem ex nihilo minimè agnouisse. Vnum excipio Auicennam, qui creationem ex nihilo & agnouit, & docuit, sed cum erroris admistione, de quo cap. sequenti dicendum est.

II. Omitto etiã Aristotelem, de quo non leuis est controuersia inter scribentes, an nouam creationem in tempore agnouerit, nonnullis pro certo affirmantibus, aliis è contrario non minùs asseuerantes id negantibus, ex quibus nouissimè inter Philosophos videntur fuisse Franciscus Piccolomineus lib. 1. de creatione cap. 6. & Benedictus Pererius lib. 5. de principiis cap. 7. Et reuera pro vtraque parte sũt validissimæ coniecturæ: nã pro parte id negante stant omnia principia, quibus vtitur Peripatetica philosophia, nimirum nihil fieri de nouo, nisi per motum & in tempore, & ex præiacente subiecto: his enim negatis ruit Peripatetica philosophia. ex parte verò id affirmante stant autoritates illæ, quibus videtur Arist. docuisse, animam rationalem non educi de potentia materiæ, & nihilominus fieri de nouo, & remanere post corpus. Quòd enim deforis aduentat, docuit in 2. lib. de generat. animal. cap. 3. & 4. vbi etiam vocat illam diuinam portionem, cum qua nihil communicat actio corporis. Quòd autem illa de nouo producatur, & remaneat post corpus, docet in 12. Metaphys. text. 16. idque adeò apertè, vt nullus eorum, qui contra sentiunt, illi loco adhuc sciuerit legitimam solutionem quietatiuam adhibere. Ait enim, *Causæ itaque mouentes tanquam antea ortæ existunt; quæ verò, vt ratio, simul sunt. cùm enim sanus sit homo, tunc etiam sanitas est, & forma æreæ sphæræ simul atque ærea sphæra. Si autem aliquid posterius permanet, considerandum est, in quibusdam enim nihil prohibet, veluti si anima tale sit, non omnis, sed intellectus; omnem namque fortassis impossibile est.* quod testimonium eludi non potest, dicendo, Philosophum non loqui assertiuè, sed opinando, aut dubitando: quia ille non erat locus loquendi opinatiuè, aut dubitatiuè. & esto opinatiuè loquatur, sufficit, illum talis opinionis fuisse. & ibi nulla est dubitationis nota comparatione animæ intellectiuæ, nisi noster Codex Latinus, & etiam Græcus depravatus est. Neque satisfit dicendo, illum loqui secundùm opinionem popularium, ille enim non est locus sic loquendi. nec dici potest, animam intellectiuam deforis accedere, quia est æterna à parte ante, & à parte pòst, & est vna numero in tota sphæra humana, vt dicunt Auer. & illius sectatores; quia Arist. loquitur de anima, quæ est forma corporis, quæque non antecedit ipsum corpus: comparat enim omnes causas adinuicem, & ad id, cuius sunt causæ, & quærit, vtrùm aliqua causa possit esse prior suo causato, & vtrùm possit remanere post causatum, & dicit, quòd non inconuenit, causas mouentes tanquam antea ortas existere, formam verò non posse antecedere id, cuius est forma. itaque forma, de qua ibi Arist. loquitur, nullo modo antecedit id, cuius est forma. Neque satisfacit responsio Arcang. Mercenarij, quòd intellectus duobus modis potest considerari, vno modo vt intellectus, & substantia quędam est, alio modo sub ea ratione, qua est forma hominis. & primo quidem modo antecedit corpus humanum, non autem secundo modo. frigida namque, & ridicula nimis est ista responsio: nam Arist. docet intellectum non posse quidem corpus humanum, cuius est forma, antecedere, sed tamen posse remanere post ipsum corpus: non ergo loquitur de intellectu sub ea generali ratione, qua forma est humani corporis. nam quis tam stupidus est, qui non intelligat, formam sub ea ratione, qua forma est, dici relatiuè ad id, cuius est forma & sicut nõ potest compositum antecedere, ita nec etiam remanere post illud, quod tamen de anima intellectiua dicit Aristoteles.

III. Dicetur, Aristotelem induxisse animam intellectiuam per modum exempli; exemplorum autem non esse quærendam veritatem, sed manifestationem. Hæc responsio non minus ridicula est, nam Aristot. docet constanter, esse aliquam formam, quæ licet non antecedat compositum, remanet tamen post illud, & exemplum affert de anima intellectiua. Itaque si anima intellectiua de mente Philosophi verè talis non est, quæ nõ antecedat suum compositum, remaneat tamen post illud, monstrent respondentes aliam formam, cui hoc conueniat. certè neque in philosophia Arist. neque aliquo alio quouis modo id monstrabunt: neque Aristoteli vnquam venit in mentem, de alia forma dubitare, an remaneat post suum compositum, sed de sola anima intellectiua dubitauit, vt notum est ex lib. de Anima, & de generatione animalium.

Neque tandem dici potest, Arist. declinandæ inuidiæ causa popularium, & vulgarium, propriam sententiam occultare voluisse, & aliter docuisse, quàm sentiret, quia hac responsione admissa iam nullibi de mente illius vera nobis posset constare. Addo, licèt id obseruauerit Philosophus in sermonibus popularibus, non tamen in libris scientificis, quorum primas obtinet lib. duodecimus Metaphysicæ; quod ex eo constat, quia ibi vnitatem Dei popularibus maximè inuisam, & docuit, & probauit.

In hac igitur difficultate, in qua hinc inde sunt angustiæ, duo videntur dicenda. Primò, creationem nouam rerum corporearum prædictarum Aristotelem nunquam docuisse, aut agnouisse: eiusmodi namque res per solum motum physicum produci posse arbitratus est, cuius si contrarium fieri posse credidisset, laborem sudisset in primo de cælo, probando contra Platonem, & alios Philosophos, mundum in tempore gigni minimè potuisse. Secundò creationem nouam rerum spiritualium, videlicet animarum, illum apertè non docuisse, quia illam non poterat naturali ratione probare: sed tamen cum illius principiis minimè repugnare, & argumenta ex ipsomet Aristotele deprompta contra creationem animarum esse solubilia.

IV. Alius fuit error eorum, qui etsi mundum in tempore à Deo conditum fuisse crediderunt; tamen creationem ex nihilo abstulerunt, videlicet illorum, qui dixerunt, mundum ex ipsamet Dei natura, & substantia factum fuisse. ita dixerunt Manichæi, & Priscillianistæ, vt colligitur ex Concil. I. Bracarensi cap. 1. Eiusdem erroris meminit D. Bonauentura in 2. d. 1. quæst. 1. quem VVicleffus de suo penu augens, dixit omnes creaturas esse idem, quod Deus, licèt Deus non sit idem quod creaturæ, vt videri potest apud Thomam VValdensem lib. 1. Doctrinalis fidei art. 1. Vide quæso prudens lector, quanta sit hominum vanitas, & dicendi licentia, & humani ingenij inscitia, & caligo, vt nihil fingi possit tam absurdum, & improbabile, & à ratione tam alienum, quod non aliquem habuerit assertorem, ac defensorem.

Contra hos igitur errores non sufficiebat ostendisse, mundum esse à Deo in tempore productum, sed

Fran. Picol.

Aristot.

Arcang. Merc.

Conc. Brac. D. Bonau. VVicleff. Th. VVald.

sed

sed illud etiam probandum erat, non ex præiacente materia, neque ex ipsa diuinitatis natura, sed ex nihilo in tempore diuina virtute conditum fuisse; ob quam causam D. Thom. Theologorum verè Magister 1. part. quæst. 44. postquam ostendit, omnia, quæ sunt in mundo, fuisse à Deo producta, iterum aggressus est ostendere, ipsam materiam fuisse ex nihilo creatam.

III Atque ob hanc causam posita est à nobis tertia propositio in ordine, quòd mundus non ex præiacente materia, vt subiecto, sed ex nihilo fuit à Deo in tempore creatus. quæ propositio contra hæreticos asserentes, omnia ex prima materia producta fuisse, ipsam verò minimè fuisse à Deo creatam, probari potest ex diuina Scriptura, cuius primum testimonium habemus ex primis illius verbis, quæ sunt, *In principio creauit Deus cælum, & terram.* quæ verba iuxta sensum, quem omnes Hebræi, & Christiani, immo & Philosophi Ethnici illis tribuerunt, significant, cælum, & terram ex nihilo condita fuisse: id enim significat verbum *creare*, pro quo est in Hebræo verbum ברא *bara*, atque hanc significationem ex hoc verbo accepisse omnes Hebræos, & Christianos nulli dubium est. Quòd autem infideles Philosophi intellexerint eo in loco denotari creationem ex nihilo, colligitur ex Galeno lib. 1. de vsu partium cap. 10. vbi propter hanc causam reprehendit Moysem, quòd dixerit, Deum suo imperio omnia de nihilo condidisse. Commentatorque non semel tres leges loquentium subsannat, quòd dicant, Deum in principio temporis cælum, & terram de nihilo creauisse.

Galenus. Auer.

Et quamuis iuxta Hebraicam veritatem Scriptura eodem verbo creandi vtatur infrà in eodem capite, cùm de cetorum productione verba facit, ita enim ait, *creauitque Deus cete grandia.* pro quo est etiam in Hebræo verbum *Bara*, & infrà, cùm de hominis productione loquitur dicens, *& creauit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suã*, cùm tamen constet, neque cetos, neque hominem de nihilo creatos, sed hos de aqua, illum de limo terræ; non tamen sequitur, quòd verbum, *creauit*, secundùm propriam significationem non significet producere rem ex nihilo, vt putat Pererius in illa prima verba lib. Genes. Nam, vt notat Augustinus lib. 1. de Genesi contra Manichæos cap. 6. & cete, & corpus humanum, & alia omnia, quorum successiua generatio describitur in initio lib. Genesis, rectè dicuntur creata, quamuis fuerint formata ex illa præiacente materia, quia illa materia fuit ex nihilo creata. præter quod, vt idem Augustinus lib. 2. de Genesi ad literam cap. 11. ait, illa successiua rerum productio, quam Moyses ibi recenset, non fuit secundùm ordinem temporis, vt priùs ex nihilo facta sit materia informis, deinde successiu temporis ex prima materia facta sint animalia, & plantæ: sed fuit solùm secundùm ordinem naturæ, & causalitatis. neque oppositum dicit D. Th. in 2. caput Epistolæ ad Ephes. licet dicat, nomen creationis ferè semper ad magna, eximiáque opera adaptari. non enim negamus, eiusmodi nomen etiam ad significandam productionem, quæ non fit ex nihilo, nonnunquã adaptari; sed contendimus iuxta propriam significationem, secundùm quam diuinæ Scripturæ sunt interpretandæ, significare productionem ex nihilo; quod vel maximè comprobari potest, quòd ibi dicitur Deus creasse cælum, & terram, & quòd terra erat inanis & vacua, quod iuxta veritatem Hebraicam idem est, ac si dicamus, terram fuisse materiam quandam informem, aptam tamen formari, quam Græci vocant ὕλην, id est, primam materiam, vt Rabbi Moyses Gerundensis, & Onkelos Chaldæus interpretantur, quod idem est, ac si dixisset, Deum in principio creasse primùm ipsam materiam, quam cùm non potuerit ex alia materia producere, ne daretur processus in infinitum, necesse est dicere, fuisse de nihilo productam. Secundum testimonium habetur ex lib. Sap. cap. 1. vbi ait, quòd creauit, vt essent omnia. Tertium ex lib. Ecclesiastici cap. 18. cùm inquit, *qui viuit in æternum, creauit omnia simul.* Quartum illudque apertissimum, quo simul vis creationis exprimitur, est in lib. 2. Machabæorum cap. 7. vbi sanctissima illa Machabæorum mater vnum de filiis suis ita est allocuta. *Peto nate, vt aspicias ad cælum, & terram, & omnia, quæ in eis sunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus.* si autem omnia ex nihilo facta sunt, ergo ipsa materia prima, atque Angeli de nihilo facti sunt. Quintum est apud Ioan. cap. 1. vbi dicitur, quòd omnia per Verbum facta sunt, si omnia, ergo etiam prima materia. Si autem prima materia facta est, ergo de nihilo; aliàs procedendum esset vsque in infinitum, aut sistendum in aliqua prima materia, quæ minimè esset facta, quod est contra Euangelium. Vltimum testimonium habemus ex epistola ad Coloss. 1. vbi de Christo dicitur: *Quoniã in ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.* Ex his testimoniis deducitur argumentum tale. Omnia quæ sunt in mundo, condita sunt à Deo. Omnia quæ sunt in mundo vel sunt substantiæ immateriales, vel materiales; substantiæ immateriales non potuerunt condi ex prima materia, quia non essent immateriales. ergo ex nihilo. Substantiæ verò materiales licet conditæ sint ex materia, tamen cùm ipsa materia sit facta à Deo, non potuit fieri ex alia materia, ne detur processus in infinitum. ergo etiam illa ex nihilo facta est. Ergo quidquid est in mundo, saltem secundùm originariam productionem, ex nihilo creatum est.

R. Gerund. R. Onkelos

Specialiter autem materiam primam fuisse à Deo creatam ex nihilo, probant Tertullianus lib. contra Hermogenẽ, & lib. 5. contra Marcionẽ, Nissenus de opificio hominis c. 23. Athanas. lib. de Incarnatione Verbi, Augustinus lib. 1. de Genes. ad literam c. 14. contra Faustum lib. 20. c. 14. Ambr. lib. 1. Exameron c. 1 & 5. Eusebius lib. 7. præparationis cap. 8. Chrysost. homil. 2. in Genes. & D. Th. 1. part. q. 44. art. 2. V.

Tertullian. Nissen. Athanas. Augustin. Ambros. Eusebius. Chrysost. D. Thom.

Dicetur, Angelos, & primam materiã non quidem de alia materia productos, neque tamen de nihilo, sed de ipsamet Dei natura, sed hæc responsio est error intolerabilis; diuina enim natura non esse passibilis, neque potest in alicuius rei compositionem venire, neque diuidi potest. quod ita notum est, vt qui illud neget, indignus sit, cum quo sermonem habeamus, cùm necesse sit illum, quid Dei nomine intelligendum sit, prorsus ignorare.

Ex his satis probata relinquitur tertia propositio contra hæreticos. Verùm contra Philosophos, qui cùm in aliis omnibus, tum in hoc præsertim diuinas Scripturas irrident, non ita facilè potest naturali ratione efficaciter probari saltẽ directè, & rationibus ostensiuis: quia dicit D. Th. in 2. d. 1. q. 1. a. 5. in corpore §. tertia positio: *Non credo quòd à nobis possit fieri ratio demonstratiua ad hoc, id est, quòd mũdus inceperit, sicut nec ad Trinitatem, quamuis Trinita-* VI. D. Thom.

Pererius. August.

D. Thom.

rem non esse sic impossibilem, & hac ostendit debilitatem rationum, quæ ad hoc inducuntur pro demonstrationibus, &c. Quod repetit in Summa 1. part. quæst. 46. a. 2. Et licet ibi solùm doceat, quòd sit articulus fidei naturali ratione minimè demonstrabilis, mundum incepisse, & suprà eod. d. q. 1. a. 2. dicat, quòd creationem non solùm fides tenet, sed ratio demonstrat; eadem tamen videtur esse ratio de creatione; quia si posset naturali ratione monstrari, mundum fuisse creatum ex nihilo, multo magis posset demonstrari, mundum incepisse, quia hoc est magis remotum à sensibus, quàm illud. Et multi ex antiquis Philosophis, vel ipso Aristotele attestante, dixerunt, mundum in tempore incepisse, qui tamen omnes dixerūt, ex nihilo nihil fieri: & multi ex Patribus suprà citatis putant, repugnare intrinsecè ei, quod creatum est, suo creatori coæternum esse. Et certè cùm naturalis demonstratio ex medio ad sensum per se noto procedat, quodnam est medium sensibile, quod nos ducat in cognitionē huius productionis, quæ est ex nihilo? Et hanc rei veritas ex eo vel maximè conuincitur, quòd cùm multi creationem attentauerint demōstrare, nullus tamen perfectè hanc rem absoluit, omnesque illorum rationes debiles sunt, quæ ab aduersario possent facillimè dissolui. Et licet diuinæ Scripturæ dicat, *quod à magnitudine speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit horū creator videri*, Sap. 13. quā ob causam Sapiens ibi, & D. Paulus ad Rom. 1. reddit Idololatras inexcusabiles, quòd cùm cognouissent Deum, non sicut Deū glorificauerunt, sed lapidi, aut ligno, aut homini corruptibili diuinum honorem impenderunt: non tamen dicūt, quòd à magnitudine creaturæ possit cognoscibiliter videri, illas fuisse in tempore ex nihilo productas: neque propter hoc damnantur & inexcusabiles redduntur, quia non cognouerint, illas ex nihilo creatas. Diuersæ enim res sunt, ex creaturis cognoscere, quòd sit Deus in mundo, à quo vniuersa pendeant, & ex creaturis cognoscere, quòd Deus in tempore cuncta de nihilo creauit. Primū cognosci potest lumine naturali, idque multi Philosophi gentiles cognouerunt & probauerunt, & Theologi dicunt, Deū esse, non numerari inter articulos fidei, quia veritas est per se nota lumine naturali, & præambula ad articulos fidei. Et nihilominus iidem Philosophi non agnouerunt creationem, saltem nouam in tempore. Et licèt Deus non sit autor rerum, nisi per creationem; non tamē necesse est eū, qui naturali ratione cognoscit, Deū esse mūdi auctorem, simul cognoscere, quòd nō sit illarum autor, nisi per creationē, sicut Deus non esset, nisi etiam Trinus esset, & tamen nō est necesse, quòd qui naturali ratione cognoscit, Deū esse, cognoscat etiā Trinū esse, ita vt nō cognoscat vnū sine altero. Et ita demū nobiscū sentiūt Greg. Ari. & Gab. Biel in 2. d. 1. q. 2. & Bassolis ibi. q. 1. a. 3.

Gregor. Gabriel. Bassolis.

VII. Quamuis autem non possimus creationem in tempore rationibus ostensiuis directè demonstrare, potest tamen demonstrari aliquo modo indirectè, vel demōstrando alias veritates, ad quas hæc veritas necessariò sequitur, vel saltē aduersariorū argumenta dissoluendo, quo genere demōstrationis ostēdi solēt à Theologis veritates fidei nostræ contra infideles, cùm ostendūt, omnia illorū argumenta euidenter solubilia esse, & naturalē rationē in rebus, quas fides docet, nullā impossibilitatē posse monstrare. Et quidem ad creationē in tempore indirectè demonstrandā, optimū semper visum est argumentū, quod sumitur ab anima intellectiua: illā enim immortalē esse, neque cū hoc corpore interire, ratione naturali optimè demonstrari potest, tū ex eo, quòd omnis forma, quæ ex materia pendet, & à materiæ educitur, & cum corpore oritur, etiā cū corpore debilitatur; at intellectus viribus corporis deficientibus virescit magis, & roboratur, tū ex eo, quòd forma, quæ à corpore pēdet, affectiones corporis sequitur, ad motum corporis mouetur, nec corpus ipsum contra proprias affectiones, & propēsiones, & inclinationes mouet, vt patet in cæteris animantibus, quæ propriis cupiditatib. nullo modo dominari possunt; at intellectus corpus cōtra proprias inclinationes, & affectiones mouet, illiq; frena imponit, illi per omnia vsque ad mortem dominatur, cùm multos contra naturalē inclinationem ad mortē obeundā impellat. Necesse igitur est, illam immistā esse corpori, & ab illo minimè pendere, vt dominari possit, quemadmodū Anaxagoras ab Arist. in 1. de anima, & in Metaph. relatus, & quoad hoc probatus, & laudatus dicebat. tū quia animā humanā immortalem esse consensio est omniū Nationū & Populorū, quam falsam esse omnino est impossibile, vt etiā Arist. nō semel testatus est. Tū demū, quia ablata animæ immortalitate, Religio, cultus diuinus, fides, pietas, & omnis virtus è fundamentis necessariò euertitur, vt satis notū est, & experimento demonstrant ij, quos in pœnā multorū grauissimorum scelerum præcedentiū Deus in hanc cæcitatem deplorandā labi permittit, vt animā esse immortalē negent. Potest etiā naturali ratione ostendi, animā humani corporis formam esse, & corpus, cuius est forma, minimè duratione antecedere. Quod Arist. in 12. Metaph. & in 3. de anima ostēdit. Ex his verò indirectè sequitur, animā intellectiuā ex nihilo in tēpore creari, & dari nouā creationem ex nihilo, & in tempore. quòd si Deus potest ex nihilo nobilissimam substantiam, quæ est anima intellectiua, in tempore creare, cur non alias substantias ignobiliores? in nihilo enim nulla maior esse potest repugnantia, ob quam possit vnam rem creare, & non aliam.

VIII. Quòd verò omnia argumēta, quæ contra nouā creationē fieri possunt, euidenter sint solubilia, ex hoc apparet, quòd si semel supponamus, Deū liberè agere ad extra, & esse infinitæ, & illimitatæ virtutis in agēdo, illa omnia vno ictu statim ruūt. Ex hoc enim, quod est infinitæ virtutis, potest creaturā ex infinita distātia, quæ est inter nihil & esse, deducere ad ipsum esse, & potest absque dependētia ab vlla alia re, quidquid voluerit operari: & ita absque materia substrata potest res producere, & ex nihilo: alioquin si nō potest absque materia substrata aliquid producere, iam impotentem, & imbecillum se prodit, neque infinitæ est virtutis in agendo, vt supponimus, vt bene D. Athanasius in lib. de Incarnatione Verbi argumentatur. Athanas.

Dicetur, Creatio est productio entis, vt ens est: Deus nō potest producere ens, vt ens est, quia producere posset totū ens, & sic producere posset seipsū. Respondeo, ista propositio, creatio est productio entis, vt ens est, duobus modis accipi potest, vno modo reduplicatiuè, quatenus infert propositionē vniuersalē, & facit sensū, quòd creatio est productio entis vniuersalissimè concepti, seu per modū abstractionis, & vniuersalis. Et in hoc sensu falsa est propositio, quòd creatio sit productio entis, vt ens: ens enim hoc modo cōceptū est solùm in mente, non in rebus. Alio modo specificatiuè, vt faciat sensū, quòd creatio est productio rei secundùm solam illius entitatem: & in hoc sensu verissima est propositio, neq; ex ea sequitur, quòd qui sic producit ens, vt ens, necessariò producat omne ens cōprehendendo etiā ipsū Deum.

CAPVT VI.

Mundum visibilem quoad omnes illius partes fuisse immediatè à Deo creatum, non autem mediantibus Angelis.

I. QVarta propositio: Mundus visibilis quoad omnes illius partes essentiales, scilicet quoad omnes species fuit immediatè ab ipso Deo creatus. Reiicitur per hanc propositionem error asserentium, Deum primò Angelos per se ipsum, deinde ministerio Angelorum mundum hunc visibilem condidisse, aut etiam Angelos Deo, aut nesciente, aut nolente res visibiles creauisse, cuius erroris autores sunt cap. 1. in 4. classe recitati. Licèt enim præter vnum Auicennam fortasse nullus illorum veram creationem agnouerit, neque crediderit, Angelos per veram creationem absque præsupposito subiecto aliquid de nihilo condidisse, quidquid nonnulli de eis sentiant: est tamen illorum sententia etiam hoc modo intellecta, error in fide manifestus, & propositio, quam asserimus, doctrina fidei certissima, definita primùm in Concilio primo Bracarensi cap. 8. vbi ita decernitur: (Concil. B.Bracar.) *Si quis credit, quòd aliquantas in mundo creaturas Diabolus fecerit, & tonitrua, & fulgura, & tempestates, & siccitates ipse Diabolus sua auctoritate faciat, sicut Priscillianus dixit, anathema sit.* & cap. 13. vbi ita definitur: *Si quis dicit, creationem vniuersæ carnis non esse opificium Dei, sed malignorum esse Angelorum, sicut Manichæus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.* Et ista definitio fuit renouata in Concilio Lateranensi suprà citato, cùm definiuit, Deum simul in initio temporis vtramque naturam condidisse, Angelicam, & mundanam. & D. Cyrillus lib. 2. (Cyrillus.) contra Iulianum dicit, esse os Diaboli eos, qui affirmant Angelos aliquam creaturam condidisse. Idem in sensu definitum est in Symbolo fidei Nicenæ in primis illis verbis, *Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli, & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium*, vt statim ostendemus.

II. Probaturque euidentissimis testimoniis diuinæ Scripturæ. Primò namque probari potest omnibus illis testimoniis, quibus probata est tertia propositio: nã si omnia creata sunt à Deo, & simul sunt creata, non potuit aliquid esse creatũ ab Angelis, aut ab alia causa: quia creatio est actio, quæ non potest esse à pluribus causis saltem principalibus. res etiam creata non potest esse partim ab vna causa, partim ab alia, quia non omnia essent à Deo creata.

Secundò probatur omnibus illis testimoniis, quibus ostenditur, opus creationis esse characterem, & notam diuinitatis, per quam verus Deus distinguitur à falsis Diis. Ita enim colligimus ex Ieremiæ c. 10. in illis verbis, *Dij qui non fecerunt cælum, & terram, depereant de terra, & de sub cælo.* Quẽ locum ad hoc probandum inducit Basil. lib. 4. cõtra Eunomium, (Basilius.) & ex Psal. 95. in illis verbis, *Omnes Dij gentium Dæmonia, Dominus autem cælos fecit.* & ex epistola ad Hebræos, ibi, *Qui autem creauit omnia, Deus est.* & Apocalypsis cap 4. in illis verbis, *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Consimilia habemus Eccles. cap. 1. Ieremiæ 31. 2. Machab. cap. 7.

Tertiò probatur illis locis diuinæ Scripturæ, quibus illa ait Deum propriis manibus cælum, & terrã, & etiam minutissima animalia plasmasse. Hoc enim modo loquendi si non indicatur, Deũ immediatè per seipsum, non autem per medios Angelos hunc mundum visibilem condidisse, nescio per quem alium id valeat indicari. Porrò hic modus loquendi habetur expressus in lib. Genes. toto cap. 1. & 2. Eumdem referunt verba illa apud Iob. cap. 10. *Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu.* & cap. 12. *Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecit?* & 26. *Spiritus Domini ornauit cælos, & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus.* & in Psal. 137. *Opera manuum tuarum ne despicias.* & in Psal. 142. Prouerb. 8. Ecclesiastici 1. Isai. 66. & alia id genus plurima, quæ passim occurrunt in diuina Scriptura.

III. Quartò probatur testimonio sanctorum Patrũ, qui constanter affirmant, opus creationis ita esse proprium opus Dei, vt nullo modo sit opus creaturæ. D. Augustinus lib. 9. de Genesi ad lit. cap. 15. (Augustin.) ait, *Creare naturam tam nullus Angelus potest, quàm nec seipsum* & lib. 12. de Ciuit. cap. 24. 25. & 26. vbi hanc veritatem ex instituto probat, & etiam lib. 3. de Trinitate cap. 8. D. Athanas. serm. 3. contra Arrianos inquit, (Athanas.) *Administrare creaturarum, & seruorũ est; condere autem, & creare solius Dei, eiusque verbi, & sapientiæ.* D. Cyrillus lib. 2. contra Iulianum: (Cyrillus.) *Inaccessa (inquit) natura sunt ea, quæ propria sunt solius, & excedentis summæ substantiæ, quorum vnum esse dicimus, efficaciter operari posse, vt creaturae. Immo ex hoc fundamento tum dicti patres in locis citatis, tum D. Ambros. 1. in exaem. c. 3. Basilius lib. 4. contra Eunomium Damas. 1. de fide cap. 5. & alij communiter probant, (Ambros. Basil. Damasc.) Verbum non esse creaturam, quia Scriptura dicit, quòd *omnia per illud facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quomodo potest fieri* (arguit Aug. contra Arrianos tract. 1. in Ioan.) *vt Verbum Dei factum sit, quando Deus per Verbum fecit omnia?*

Atque isti Patres, vt illorum verba apertè demonstrant, sentiunt, opus creationis ita Dei proprium opus esse, vt non solùm nullus Angelus de facto aliquid creauerit, sed neque Angelus, neque alia creatura saltem de lege Dei ordinaria possit aliquid de nihilo creare. Quam sententiam arbitror verissimam, & de fide: quia dato, quòd creatura posset aliquid creare, opus creationis non esset nota diuinitatis, neque Patres concludere possent contra Arrium, Verbum non esse creaturam ex hoc, quòd omnia per ipsum facta sunt. Dicerẽt enim statim, sicut dicebant in facto Arriani, Verbum esse Dei creaturam præcipuam, quã ab æterno condidit ante omnes alias creaturas, per quã postea cætera omnia creauit. Et ita etiam sentiunt omnes Theologi post D. Th. 1. part. q. 45. a. 5. vno (D. Thom.) excepto Durando, de quo statim dicemus, licèt eorum rationes, quibus hanc veritatem probant, non videantur omnino insolubiles. Arguit enim Scotus in 4. d. 1. q. 1. in hunc modum. Omnis creatura (Scotus.) vel est materialis, vel immaterialis: sed nec creatura materialis, nec immaterialis potest aliquid creare. ergo nulla creatura potest creare. Probatur minor. Quòd enim creatura materialis non possit creare, id videtur manifestũ, quia creatura materialis non agit nisi per motum physicũ, & actionem transeuntem, quæ requirit subiectum, & forma materialis dependet à subiecto in esse, ergo etiam quoad operari. Quòd autem nec creatura spiritualis possit aliquid de nihilo creare, probat Scotus, quia vel per actionem transeuntẽ, vel per immanentẽ: non per transeuntẽ, quia talis actio eget subiecto, creatio autem non eget subiecto: neque per immanentẽ, quia actio immanẽs Angeli cũ sit accidẽs, nõ potest esse tãta efficaci-

rit, et per illam possit produci aliquid ex nihilo. Deinde vbi motionis actio sit accidens, illa non poterit separari à subiecto, & sic per illam non poterit produci aliquid non præsupposito subiecto.

Verùm Auicenna posset facilè respondere, Angelum creare aliquid per actionem transeuntem, quæ agit subiectum, non ex quo educatur forma, sed in quod illa inducitur.

Albertus. D. Thom. Ricardus. Henricus. Albertus Magnus in 2. d. 1. art. 7. D. Th. de potentia q. 3. art. 4. in argumentis sed contra. Ricardus in 2. d. 1. art. 4. q. 4. Henricus quodlib. 4. q. vltima eandem veritatem sic probant. Ad deducendum aliquid de infinita distantia, requiritur virtus infinita, cuius creatura non est capax: sed inter ens, & nihil est infinita distantia, ergo ad deducendum aliquid de nihilo ad esse, quod est creare, requiritur virtus infinita, cuius creatura non est capax.

Verùm debilem esse hanc rationem non latuit ipsum D. Thomam 1. part. q. 45. art. 5. ad 3. vbi fatetur, inter nihil & ens non esse distantiam infinitam nisi secundùm nostram imaginationem.

Sed licet hæ rationes non sint demonstrationes, non tamen propter hoc dubitandum est de veritate dictæ propositionis: cuius optima videtur esse ratio, quia vanum omninò est, & præter naturam rationem fingere aliquam potentiam, quæ saltem in aliquo indiuiduo semel ad actum non reduceretur: sed nulla creatura vnquam de facto aliquid ex nihilo creauit, aut creabit. Vanum igitur est, fingere in creatura potentiam ad creandum.

IV. Oritur autem hic dubium, an ostenso de lege Dei ordinaria nulla creatura possit creare tanquam causa principalis (de hac enim loquimur, quæ effectu virtute propria sibi inexistente per modum permanentis aliquid producit, non de causa instrumentali, quæ effectum virtute propria non attingit, sed solum virtute causæ principalis, quæ est in instrumento solum per modum transeuntis) saltem de potentia Dei absoluta, possit virtus creandi ipsi creaturæ communicari: siue, quod idem est, an implicet contradictionem, communicari vim creandi alicui creaturæ: si enim non implicet contradictionem, Deus poterit illam creaturæ participare. Si autem implicet contradictionem, certum erit etiam, illam non posse ipsi creaturæ communicari.

Durand. Gabriel. Magister. D. Thom. Circa quod dubium partem affirmatiuam tenent Durandus in 2. d. 1. q. 4. & Gabriel ead. d. & q. 4. art. 3. Negatiuam autem omnes alij Theologi communiter post Magistrum in 4. d. 5. & D. Th. 1. part. q. 45. art. 5. Quæ sententia negatiua videtur probabilior, propterea quòd Patres ex eo deducunt, Verbum non esse creaturam, quia omnia per Verbum creata sunt, quæ deductio vires non haberet, si vis creandi aliquo modo esset communicabilis creaturæ. Dicerent enim Ariani, non repugnare creaturæ, posse illi communicari vim creandi, & qua ratione posset illi communicari virtus creandi vnum, eadem posse illi communicari vim creandi cuncta. De omnia de hac re ad longum disputat Suarez disp. 20. tota sect. 2. in Metaphysica.

Suarez. V. Contra hanc propositionem est primum argumentum Philonis Hebræi sumptum ex lib. Genesis capite primo cùm Deus hominem condere vellet, dixit: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Hæc verba ad nullum alium dirigi potuerunt, nisi ad Angelos, nulla enim alia creatura ante hominem loquela intelligentiam habuit, nulla etiam esse poterat creatura, ad cuius imaginem, & similitudinem homo condi potest præter Angelum. Habuerunt igitur Angeli etiam ipsi suas partes in hominis creatione, hoc argumento vtitur Philo lib. de profugis, scilicet in Commentario capite vlt. lib. Genesis, exponens illa verba: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, quo pacto perfecti Iudæi nunc quoque illum locum communiter interpretantur. Philo.

Verùm argumentum illud nullius est momenti, vtpote ex verbis in sensu non vero, neque ab autore intento confectum. Illa enim verba non esse dicta ad Angelos, euidentissimè conuincitur, primò ex eo, quia Deus simul hominem, & Angelum creauit, iuxta authoritatem Ecclesiastici capite 18. *Qui viuit in æternum, creauit omnia simul.* Et ordo ille creationis rerum à Moyse narratus, naturæ ordo est & dignitatis non temporis. Secundò, quia Deus minimè egebat consilio Angelorum ad hominem creandum. Tertiò, quia Deus ipse corpus humanum, quod est pars vilior, de luto plasmauit, quod nec Hebræi negare possunt. Deus etiam ipse animam intellectiuam, quæ est pars nobilior, creauit. Quid igitur opus habuit ministerio Angelorum ad producendum animam sensitiuam? Neque enim ob aliorum ministerio opus habuit ob impotentiam, quia ipse animam intellectiuam, quæ est pars nobilior, de nihilo creauit: neque ob dignitatem, quia si non vilior illius dignitati, humani corporis ex luto fingendo, multo minus vilescere poterat in producenda anima sensitiua. Quartò, quia Deus eos alloquitur, ad quorum similitudinem homo est effectus, cùm ait: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*: At verò hominem non ad imaginem Angelorum, sed Dei effectum fuisse, diuina Scriptura ad Iudaicam perfidiam confringendam statim subiunxit, dicens: *Et creauit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam: ad imaginem Dei creauit illum, masculum & fœminam creauit eos.* Et certè qui veram, ac propriam significationem horum nominum imago, & similitudo, nata vim Hebraicæ linguæ attendit, intelliget statim, hominem non ad imaginem, & similitudinem Angelorum, sed solius Dei creatum fuisse. Voces enim Hebraicæ צלם & דמות tzelem, & demuth pro quibus nostra vulgata editio legit imago, & similitudo: non quancunque imaginem, aut similitudinem rei denotant, sed imaginem imperfectam, & obscuram, qualis est imago vmbratilis, id est, quam corpus lumini intercedens in terra describit, & quales noctu corporum imagines à nobis videri solent, & imaginem, ac similitudinem deficientem, & fugientem. Quod colligitur ex verbis illis Psalm. 38. *Veruntamen in imagine pertransit homo.* & in Psalm. 101. *Dies mei sicut vmbra declinauerunt.* & in Psalm. 108. *Sicut vmbra cùm declinat, ablatus sum.* Nam in dictis locis semper habetur dictio tzelem. Et hoc ad denotandum, animum quantumcunque perfectam, ob infinitam distantiam inter Deum, & creaturam, nunquam sufficere perfectè Deum repræsentare, plusquam vmbra suum corpus repræsentet. quod non diceretur de anima cum Angelo comparata, cùm illa sit substantia spiritualis, & intellectualis æquè capax gratiæ, & gloriæ sicut Angelus.

VI. Sed dices, cur ergo vtitur Scriptura verbo plurali, si Deus solus secū loquitur? Respondeo, quidquid Hebræi reclament, hoc modo loquendi vti diuinam Scripturam ad pluralitatem diuinarum personarum denotandam. Est enim locus apertissimus, quo hæc veritas indicatur ex veteri Testamento. Neque enim dici potest, quòd loquaretur cum Angelis, vt ostendimus; neque quòd more nobilium, & Principum Deus vteretur plurali pro singulari, vt dicunt Hebræi, quia nullus cum seipso loquens per modum consultantis, vtitur singulari pro plurali, dicens, Faciemus, aut faciamus. Nullus etiam artifex dicit in præsentia suorum instrumentorum, faciamus hoc, aut illud. adhuc Principes cùm loquuntur in plurali, faciamus hoc, aut illud, ob humilitatem ita loquuntur, quia totam Rempublicam se repræsentare profitentur, non autem ob dignitatem, & maiestatem.

Sed obiiciunt nobis illud Isaiæ cap. 6. *Quem mittam, & quis ibit nobis*, vbi apparet acceptū plurale pro singulari. Respondetur etiam ex eo loco colligi veritatem essentiæ, & pluralitatem diuinarum personarum, sicut illam colligebant veteres Rabbini, præsertim Rabbi Simeon Ben Iohai, & Rabbi Ionatas in illum locum; quamuis malitia recentiorum Hebræorum hoc fuerit abrasum de libro Rabbi Ionatæ, vt autor est Petrus Galatinus lib. 2. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 1. Vbi testatur, se vnum Codicem vetustum vidisse, in quo exponens illa verba, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum*, ita sic exponitur; *Sanctus hic est pater, Sanctus hic est filius, Sanctus hic est Spiritus sanctus.* Videatur idem Galatinus ibi capite octauo.

R. Simeon ben Iohai. R. Ionatas. Galatin.

Ex verbis autem illis, *In principio creauit Deus cælum & terram*, pro quo est nomen Hebræum, *Elohim*, quod est plurale, non potest contra Hebræos colligi Trinitas personarum, quidquid Magister d. 2. 1. lib. in contrarium nitatur. quia nomen, *Elohim*, non est nomen proprium Dei, sed tribuitur etiam hominibus. Et constat quòd Scriptura vtitur hoc nomine in plurali pro singulari; appellat enim aliquos singulares homines hoc nomine, Elohim, quod quamuis sit plurale, non potest in vno homine singulari pluralitatem personarum demonstrare. Videantur exempla Genesis cap. 24. versu 9. & Exodi 4. vers. 16. & cap. 21. vers. 4. & lib. 1. Regum cap. 28. vers. 13. vt alia plura omittamus.

Magister.

VII. Secundum argumentum sumitur ex lib. Prouerb. cap. 8. quod erat præcipuum fundamentum Arrianorum, ad probandum, Verbum esse creaturam. Ait enim, *Dominus creauit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio.* Infra verò de Sapientia, quam dicit creatam in initio viarum Dei, antequam quidquam faceret à principio, subiungit, *quando præparabat cælos aderam, cum eo cuncta componens.*

Respondeo, quamuis ille locus iuxta lectionem LXX. Interpretum aliquam videatur ingerere difficultatem, tamen iuxta lectionem vulgatæ editionis nihil difficultatis continet; illa namque legit, *Dominus possedit me in initio viarum suarum.* Verbum autem *possedit*, in diuina Scriptura aliquando accipitur pro generare, sicut in lib. Genesis capite quarto ibi, *possedi hominem per Deum.*

Secundò dicitur, illum locum esse quidem intelligendum de Christo secundùm diuinitatem: sed dici creatam, non quòd sit verè creatura, sed quia Verbi generatio adeò est ineffabilis, vt non possit perfectè explicari solo nomine generationis, & propterea explicatur tam nomine generationis, quàm creationis. Sicut enim ait, *Dominus creauit me in initio viarum suarum*, ita paulo infra ait, *ante omnes colles generauit me Dominus*, vt ex vtroque nomine accepto eo, quod est perfectionis, & ademptis omnibus imperfectionibus, innotescat, qualis sit æterna Christi generatio. Generatio namque dicit perfectionem, quatenus est productio rei de substantia producentis: sed dicit imperfectionem, quia est cum motu; è contrario, creatio dicit perfectionem, quia est sine motu, sed dicit imperfectionem, quia est ex nihilo. Vt igitur intelligamus, Verbi generationem esse perfectissimam, & de substantia Patris, & sine motu, diuina Scriptura vtroque nomine illam exprimit creationis, & generationis. Et ita explicatum fuisse in quodam Concilio Orientali illum locum Prouerb. & alium locum similem Ecclesiastici capite 24. testatur D. Hilarius in lib. de Synodis, quem modum exponendi dicta loca tradit etiam D. Thom. lib. 4. contra Gentes cap. 8. Hilarius. D. Thom.

Vel tertiò quod ad hoc est veritati magis consentaneum, dici potest cum D. Cyrillo lib. 5. Thesauri cap. 6. Scripturam confundere interdum nomina generationis, & creationis, & promiscuè nonnunquam vnū pro altero vsurpare. Vnde verus illius sensus non solùm accipiendus est ex præcisis verbis creare, aut generare, aut facere, sed ex aliis adiunctis. Et hæc solutio videtur colligi ex eodem textu, priùs enim dicit, *Dominus creauit me*, & postmodum subiungit, *ante omnes colles generauit me Dominus.* Est itaque indiciū manifestum, quòd promiscuè accipiuntur verbum, creauit, & generauit. Aliæ eiusdem loci, & similium interpretationes videri possunt apud Augustinum libro primo de Trinit. capite 12. & Athanasium serm. 3. contra Arrianos, & Basilium lib. 4. contra Eunomium, & D. Bonauenturam in 3. d. prima art. 1. quæst. 1. Cyril. August. Athanas. Basilius. Bonau.

VIII. Tertium argumentum sumitur ex generatione substantiali. In omni generatione substantiali agens naturale producit formam substantialem; sed forma substantialis de nihilo creatur. Ergo in omni generatione substantiali agens naturale aliquid de nihilo creat. Maior supponitur, vt vera. Minor probatur. forma substantialis non producitur ex præexistente subiecto; ergo de nihilo. Probo antecedens. Si forma substantialis fit ex subiecto, vel fit ex illo, quia subiectum est pars formæ, vel quia forma præerat in subiecto. non potest dici primum, quia forma partes non habet. neque secundum, quia vel forma præerat in subiecto secundùm aliquam partem, & hoc dici non potest, quia forma partes non habet; vel secundùm totam suam entitatem, & hoc etiam dici non potest, quia tunc sequeretur, quòd generatio esset solùm detectio formarum latentium in materia, sicut dicebat Anaxagoras, cuius opinio fuit ab omnibus reprobata.

Dicetur, quòd forma præerat in materia, non in actu, sed in potentia. sed contrà. Vel forma in potentia præexistens in materia erat aliquid, vel nihil. Si nihil, hoc est quod contenditur. si aliquid, vel substantia, vel accidens; non accidens, quia nos loquimur de forma, quæ est substantia, non de forma accidentali; neque substantia, quia vel materia, vel forma, vel

compositum; sed illud praexistens non potest esse materia, quia tunc substantia formae esset substantia materiae, & sic substantia formae non verè praexisteret in materia, nos enim quaerimus de substantia formae distincta à substantia materiae, neque etiam esse substantia, quae est forma, quia substantia formae est aliquid totum, & sic forma non praexisteret in materia in potentia, sed actu, neque posset esse substantia compositi, vt patet. Nullo ergo modo forma praefuit in materia.

Dicitur, quòd forma praeerat in materia secundùm suam essentiam, & quòd per generationem postea accepit existentiam. Contrà, existentia non est substantia, nec accidens, sed modus intrinsecus, qui est vltima rei actualitas. ergo per generationem secundùm sic respondentes, non produceretur aliqua noua substantia. Deinde essentia rei secundùm Philosophos, & secundùm rei veritatem est ipsamet rei substantia. Si igitur forma erat in materia secundùm essentiam, praeerat etiam secundùm substantiam; & sic tollitur ipsa generatio substantialis, non enim erit vera generatio, sed sola subleuatio in materia latentis detectio. Hoc fuit praecipuum, & vnicum fundamentum, & motiuum, ob quod Auicenna Auicenna. arbitratus est, formas rerum de nihilo creari, & propter quod adductus est, ad ponendam vnam intelligentiam creatricem omnium formarum rerum generabilium, & corruptibilium. Cuius tamen sententia non minus pugnat cum suo autore quàm cum veritate; nam autor in 9. suae Metaph. cap. 4. dicit quòd prima intelligentia, quae est Deus, produxit tantùm secundam, & secunda tantùm tertiam, quia ab vno nō prouenit nisi vnum. In libro verò de fluxu entis cap. 4. sui penitus oblitus ponit vltimam intelligentiam ab illo vocatam Colcodeam creatricem plurium formarum, imò omnium formarum sublunarium: & sic destruit, quod dixit in Metaph. quòd ab vno non prouenit nisi vnum; & maiorem vim tribuit vltimae intelligentiae quàm primae. nam virtus primae intelligentiae non nisi ad vnum effectum valet terminari, virtus autem infimae ad multos.

IX. Ad hoc argumentum negatur minor propositio. ad illius probationem dico formam naturalem ante generationem praexistere in subiecto non in actu, sed in potentia, & esse aliquid, & non purum nihil, sicut effectus praexistens in causa materiali non est purum nihil, sed aliquid. Et vt intelligatur, quid sit, formam praexistere in materia in potentia, & educi de potentia materiae, notandum est, quòd forma praexistit in materia, vt effectus in causa: effectus autem non praexistit in causa secundùm entitatem, & modum proprium, sed secundùm entitatem, & modum causae. sic ideo decipitur argumentum, dum ait, entitas formae est esse actum: si ergo forma praeest in materia in potentia, actus erit potentia. Nam entitas formae, quae est esse actum, est entitas, quam habet forma in se extra causam, quam non habet forma ante absolutam generationem. Entitas autem quam habet ante generationem in materia, est entitas ipsius materiae, quae est esse potentiale. Vnde formam educi de potentia materiae, nihil aliud est, nisi formam educi de entitate propria sui subiecti ad entitatem propriam eiusdem formae. Et sic patet, quòd datur verè noua generatio substantialis, non tantùm accidentalis, & quòd generatio non est sola detectio formarum latentium in materia, vt dicebant Parmenides, & Anaxagoras. Et

Gabr. Vasquez de libert. hum.

quamuis forma non praexistat in materia secundùm propriam ipsius formae entitatem, non tamen ex hoc sequitur, formam creari; quia adhuc generatio formae habet quinque conditiones oppositas creationi ex nihilo, quas commemorat, & eleganter explicat Pererius lib. 5. de Principijs cap. 8. & cap. 12. ad finem, quae apud illum possunt videri. Pererius.

Alia eiusdem argumenti solutio videri potest apud D. Thomam de potentia quaest. 3. art. quarto ad septimum. D.Thom.

X. Quartum argumentum est, Virtus creandi non extrahit creaturam ab ordine ipsius creaturae. ergo potest illi à Deo communicari. Probatur antecedens, quia ad creandum non requiritur virtus infinita: non enim inter ens, & non ens est verè distantia infinita, sed solùm secundùm imaginationem, sicut etiam D. Thom. suprà citatus inquit. Quia quantum vnum oppositorum participat de vno extremo, tantum distat ab alio extremo: sed creatura finitè participat naturam entis. ergo finitè distat à non ente. Et dato quòd ad creandum requiratur virtus infinita, illius tamen videtur creatura esse capax: quia plus distat esse à non esse, quàm esse & esse. Sed Deus potest facere, quòd virtus creata, quae non erat, sit. Ergo potest facere, quòd virtus creata finita augeatur in infinitum. Et maioris virtutis videtur, creare aliquid ex nihilo, quàm dare illi virtutem creandi: sed Deus potest creaturam ex nihilo producere. ergo potest dare illi virtutem creandi.

Respondetur, negando antecedens. Ad probationem respondetur cum D. Thom. de potentia quaest. 3. art. 4. inter ens, & non ens non esse infinitam distantiam positiuam, & hoc voluit dicere in Summa: sed tamen esse infinitam distantiam negatiuam, quia plus distat ens à non ente, quàm quodlibet ens finitum à quolibet ente. Et ideo ad creandum requiritur virtus infinita. Et quamuis distantia entis creati à non ente ex parte vnius extremi, quod est ens infinitum finitè participatum, sit finita, tamen ex parte alterius extremi, quod est nihil, infinitè distans à quocunque ente, est infinita. Distantia verò entis infiniti à non ente est infinita ex parte vtriusque extremi. Et creatura non est capax virtutis infinitae non solùm propter istam infinitam distantiam entis creati à non ente, sed etiam quia virtus creata infinita omnino fieri non potest: sicut non potest fieri Deus. Vnde neque verum est, quòd maioris sit virtutis creare aliquid ex nihilo, quàm dare illi virtutem creandi; quia primum fieri potest, nec implicat; secundum autem fieri non potest. D.Thom.

CAPVT VII.

Dubium ex praedictis emergens resoluitur, an creatura possit esse instrumentum diuinae virtutis ad creandum.

LIcèt ex dictis constet, virtutem aliquid creandi ex nihilo non solùm nulli creaturae fuisse vnquam à Deo de facto participatam, sed nec etiam de lege ordinaria participare potuisse, aut posse saltem tanquam causae principali: Dubium tamen adhuc remanet, illudque non contemnendum, an possit creatura tanquam instrumentum in ipsa creatione diuinae virtuti deseruire. Hoc enim modo saltem videri forsan poterit I.

aliení, opinionem hæreticorum, & Philonis Hebræi seipsam posse ab argumentis Catholicorum tueri. Et vt intelligatur status difficultatis latentis in hoc dubio, notandum est, duobus modis aliquam causam appellari posse causam instrumentalem. Vno modo, quia licèt agat, & attingat effectum propria virtute, quæ illi inexistit per modum formæ permanentis, operatur tamen cum dependentia à causa superiori; & hoc pacto omnes secundæ causæ vocantur causæ instrumentales comparatione primæ causæ, à qua dependent in esse, & operari. alio modo, quia non agit, neque attingit effectum virtute propria, sed sola virtute causæ superioris, quæ est in ipsa causa instrumentali solùm per modum motionis actualis, & transeuntis, sicut virtus mouendi lapidem dicitur esse in baculo. Distinctionem

Scotus. hanc explicat Scotus in 4. dist. 1. & quæst. 1. ad hoc idem propositum. Non est autem hoc in loco dubium, an creatura possit esse instrumentalis causa creationis primo modo dicta; sed dubium est, an possit esse causa instrumentalis secundo modo accepta ipsa causa instrumentali.

In hoc dubio sunt duæ opiniones omnino contrariæ. Prima opinio absolutè negat, vllam creaturam assumi posse à Deo, vt instrumentum ad aliquid creandum. Et hanc opinionem

D.Thom. Caietanus. Bañes. Capreolus. Scotus. Gabriel. Ferrar. Rada. tenent D. Thom. 1. p. quæst. 45. art. 5. vbi Caietanus & Dominicus Bañes, & in 2. d. 1. quæst. 1. artic. 3. vbi Capreolus quæstione tertia, Scotus in 4. d. prima & quæstione prima, vbi Gabriel quæstione prima. idem D.Thom. de potentia quæstione tertia articulo quarto. & secundo contra Gentes cap. 21. vbi Ferrar. Ioann. Rada in secunda parte controuersia secunda articulo tertio, & communiter sectatores D. Thomæ & Scoti.

II. Secunda opinio est, creaturam posse à Deo eleuari ad hoc, vt sit instrumentum diuinæ virtutis ad aliquid creandum. Hanc opinionem do-

Magister. cuit Magister sententiarum in 4. d. 5. cap. vltimo licèt Theologi communiter ab illius sen-

Durand. tentia recedant, præter Durandum, & Gabrielem in 2. d. 1. q. 4. & paucissimos ex recentioribus,

Suarez. ex quibus est Suarez in commentario ad tertiam partem tom. 1. disputatione 31. sectione 8. §. *ex dictis enim critur*, & tomo tertio disputatione 61. sect. 1. Indulgebunt autem mihi Theologi, si relicta communi sententia, maxime D. Thomæ, quam hactenus per omnia sum secutus; nunc Petri Lombardi mei non solùm conciuis sed etiam Concanonici partes suscipero defendendas. Nam illum & patria Nouariensem agnoscunt non solùm antiquissima nostræ ciuitatis monumenta,

Volaterranus. Antoninus. Baronius. sed etiam Raphaël Volaterranus lib. 22. Anthropologiæ in Alex. 3. D. Antoninus 3. p. Historiali titulo 18 cap. 6. & Cardinal. Baron. tom. 12. suorum Annal. sub anno 1164. ad finem, & Canonicum D. Augustini institutum suscepisse in Ecclesia S. Genouefæ Parisiensis Ciuitatis, in

Ioannes de Nigraualle. qua nunc etiam illud viget, testatur Ioannes de Nigraualle Apostolicus Bibliothecarius in suo epilogo Chronicorum epilogo 13. cap. 18.

Assero itaque, probabilissimam mihi videri opinionem Magistri, quòd creatura possit eleuari, vt sit instrumentum diuinæ virtutis ad aliquid creandum. Hæc autem sententia multipliciter potest suaderi, primò, quia illa opinio debet probabilis censeri, per quam optimè explicantur difficillima dubia Theologica ad fidem spectantia, quæ per alias opiniones vix possunt explicari, & ad illam nullú sequitur absurdum: at data veritate huius sententiæ, quòd creatura possit esse instrumentum diuinæ virtutis ad creandum, facillimè explicantur diuina grauissima, quæ et dissoluant, ingenia Theologorum non parum defudare, cuiusmodi est illud, quomodo humanitas Christi sit verè causa efficiens miraculorum, & nostræ iustificationis, & illud quomodo Sacramenta nouæ legis sint causa verè efficiens diuinæ gratiæ, & illud quomodo forma Eucharistiæ sit causa verè efficiens transsubstantiationis, & alia id genus plurima: & admissa veritate huius opinionis nullum vel etiam apparens sequitur inconueniens, vt ostendemus, soluendo argumenta, quæ contra illam à Scholasticis fieri solent. Ergo hoc solum sufficere deberet, vt illam omnes vti probabilissimam reciperent.

Secundò ostendi potest eiusdem opinionis veritas vno supposito, quod nonnulli Theologi apertè concedunt, & fatentur, alij verò, etsi verbis negent, & in omne latus se vertant, vt rectè se illud negare ostendant, tamen reipsa negare nullo modo posse videntur, illud autem est, gratiam verè in nobis creari. Hoc apertè concedit Scotus in 2. d. 37. quæst. vni. litera A. & in 4. distinctione 1. quæst. 1. ad Arg. D. Bonauentura in 2. d. 26. art. 1. quæst. 4. numero 31. ad vltimum argumentum, vbi dicit gratiam, quando deficit, annihilari, quod etiam dicit Scotus dicta quæstione prima, litera Q. ergo quando incipit, creatur. & D. Thom. in 4. d. 1. q. 1. art. 4. & prima secundæ quæstione 112. artic. primo, & tertia parte quæst. 62. art. primo dicit, quòd gratia est forma adeò excellens, quòd à solo Deo producibilis est. Et de veritate quæstione 27. articulo tertio, ad 4. 5. & 9. dicit, quòd licet gratia non dicatur propriè creari, sed concreari, quia non est forma per se subsistens: attamen infusio gratiæ accedit ad rationem creationis, in quantum gratia non habet aliquam causam efficientem in subiecto, neque materiam, ex cuius potentia educatur. Imò ex eius dictis videtur colligi ratio ad probandum, ipsam gratiam creari, quia illud potest dici verè creari, quod secundùm se totum producitur ex nihilo, & non educitur de potentia subiecti per aliquam virtutem creatam: sed gratia secundùm se totam producitur ex nihilo, & non educitur per virtutem creatam de potentia subiecti. Neque sufficere videtur, si dicatur, gratiam non creari, sed concreari, quia producitur vt forma inhærens subiecto; quia hæc non videtur differentia quidditatiua, & essentialis faciens distinguere creationem ab aliis productionibus, sed ratio quidditatiua creationis in hoc sita esse videtur, vt terminus à quo sit nihil, & terminus ad quem sit verum ens, & forma producta non sit educta de potentia subiecti; quòd autem forma producatur inhærens subiecto, hoc non videtur impedire, quin illius productio dicenda sit vera creatio. Quod argumento Durandi sic potest probari. quia sicut Deus producit gratiam in anima, ita posset illam producere separatam ab anima: sed tunc nemo negaret gratiam verè creari, ergo neque modò id est negandum. Maior probatur, quia sicut Deus potest sustentare accidens sine subiecto, quando iam est productum, ita potest illud sustentare sine subiecto, dum producitur.

Scotus. D.Bonau. D.Thom.

IV. Et ratione hoc argumentum efficaciter intentum probare, vel ex hoc solùm ostendi potest, quòd recentiores in omne latus se vertentes, vt illud

illuc effugerent, neque refugium inuenirent, tandem in eam sententiam deuenerunt, vt dicerent, gratiam non creari, quia educitur in potentia subiecti, quod est anima, non quidem de potentia naturali, sed de potentia obedientiali. Quæ tamen responsio illorum pace non minores patitur difficultates, quàm illa, quæ admittit, gratiam verè creari. Primò namque certum est, potentiam obedientialem ad solam diuinam omnipotentiam relationem habere, non autem ad potentiam actiuam creaturæ. Quare qui dicunt, creaturam posse esse instrumentum diuinæ virtutis ad gratiam producendam, quia gratia non creatur sed educitur de potẽtia obedientiali, cùm putant se magnum aliquid dicere, nihil dicunt. Non enim potentia obedientialis animæ habet aliquem ordinem ad potentiam actiuam creaturæ, sed ad solam diuinam omnipotentiam, & diuina omnipotentia, æquè potest gratiam ex nihilo producere, sicut potest illam educere de potentia obedientiali, cùm etiam ex nihilo eandem potentiam obedientialem condiderit.

Secundò illi qui refugiunt ad hanc potentiam obedientialem, nõ euadunt à difficultatibus, quas patitur opinio, quæ concedit gratiam creari, & creaturam posse esse instrumentũ creationis gratiæ. Nam potissimæ difficultates, quæ illam premunt, sunt, quia creatio est opus proprium Dei, & fit in instanti, neque indiget præuiis dispositionibus afficientibus subiectum: at creatura non potest agere in instanti, neque potest concurrere vt instrumentum ad aliquem effectũ producendum, nisi quatenus dispositiuè operatur, producendo in subiecto aliquam dispositionem præuiam, antecedentémque ipsam productionem effectus. Verùm eædem difficultates manent soluendæ ab illis, qui dicunt, gratiam educi de potentia obedientiali.

D.Thom. Nam ex doctrina S.Th. ita propriũ est opus solius Dei productio gratiæ sicut creatio ex 4. d.1.q.1.a.4.1.2.q.112.art.1.3.p.q.62.art.1.& de Verit. q.27. a.3 ad 8.& 9. Vnde si ex hoc capite repugnat creaturæ assumi vt instrumentum ad gratiam creandam, repugnat etiam illi assumi vt instrumentũ ad educendũ illam de potentia obediẽtiali. Deinde ex doctrina D.Thomæ siue gratia educatur, siue non educatur de potentia obedientiali animæ, illa producitur in instanti, & non productis mediantibus aliquibus dispositionibus præuiis productis in anima per actionem creaturæ, tanquam instrumenti: nam illam opinionẽ, quæ dicit, Sacramenta conferre gratiam, quia causant in anima quandam dispositionem, ad quam necessariò sequitur gratia, quæ dispositio est vel character, vel aliquis animæ ornatus, Theologi communiter reiiciunt, etiam illi, qui admittunt potentiam obedientia-

Suarez. lem, sicut videri potest apud Suarez 3. p. tom.3. disput. 9. sect. 1. paulo post initium, qui tamen eadem sectio. § *alias gratiam esse perfectionem*, & §. *ex his ergo omnibus*, cum aliis conuenit, gratiam educi de potentia obedientiali.

Præterea ad hoc, vt aliqua forma dicatur educi de potentia subiecti, quatuor saltem conditiones videntur necessariò requiri. Prima quòd terminus sui productionis à quo, sit ens reale, non autem nihil. Secunda quòd producatur mediantibus præuiis dispositionibus factis in subiecto. Tertia quòd producatur, vt aliquid intrinsecè pendens à subiecto. Quarta quòd sit eiusdem ordinis cum subiecto. Quæ conditiones videri pos-

Pererius. sunt benè à Pererio explicatæ lib. 5. de principiis cap. 8. & cap. 22. ad finem: at productio gratiæ nec primam, neque secundam, neque quartam conditionem habet. Tertia autem non videtur illi intrinseca, ita quòd per diuinam virtutẽ sine illa esse non possit, propter rationẽ Durandi proximè factam. Illa igitur sententia dicens, gratiam educi de potentia obedientiali, gratis videtur excogitata ad declinandam vim argumentorũ. Neque sufficit dicere, quòd illæ sunt conditiones productionis, per quam aliquid educitur de potentia physica subiecti, non de potentia obedientiali. Quia sic respondere, videtur esse velle illis animalibus, quæ amphibia vocamus, similem esse, & cùm iuuat, velle regulas naturalis Philosophiæ sequi, & cùm non iuuat, velle ab illis discedere, & nouas regulas philosophandi ex proprio cerebro confingere. Si enim productio gratiæ has conditiones non habet, quæ causa est, vt illam vocemus eductionem de potentia subiecti, & non vocamus eam eductionem de potentia subiecti, nisi ne cogamur vocare illam creationem, sicut eductionem de potentia subiecti Philosophi negant esse veram creationem? Et si eductio gratiæ de potentia animæ alterius est rationis ab eductione formæ de potentia physica subiecti, nec illas requirit conditiones, cur volunt sic respondentes sententiã occultare doctrinis & terminis ex Philosophia acceptis, ne cogantur confiteri gratiam verè creari, præsertim cùm hic illorum modus dicendi sit è directo pugnans cum modo dicendi diuinæ Scripturæ: illa enim vocat nostram iustificationem creationem in Psal. 50. *Cor mundum crea in me Deus*. Secunda ad Corinth. 5. *Si quæ ergo in Christo noua creatura*. Ad Galatas 6. *Sed noua creatura*. Ad Ephes. 2. *Creati in Christo Iesu in operibus bonis*. Et cap. 4. *Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est*. Quod non alia ratione dicitur, nisi quia gratia, & virtutes, quę animæ infunduntur in ipsa iustificatione, de nihilo creantur.

Nec sufficit dicere, verbum *creare* in diuina Scriptura non semper accipi iuxta rigorosum, & strictum significatum: nam si in locis allegatis potest accipi, iuxta proprium, & strictum significatum, id fieri debet. non enim sunt impropianda verba diuinæ Scripturæ nulla cogente necessitate. & Lyranus in suis Postillis omnia loca allega- Lyranus.
ta exponit de vera creatione, & de eadem exponit Glossa ordinaria locum ex epistola ad Ephes. Gloss. Ord.
2. quæ accepta est ex Augus. lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 8. Eodem etiam modo exponit alia Glossa locum allegatum ex dicta epistola ad Ephesios c.4 dicens, idem esse hominem creatum secundùm Deum in iustitia & sanctitate, & esse creatum ad imaginem, & similitudinem Dei, sicut dicitur Gen. cap. 1. *Creauit Deus hominem ad imaginem*, &c. qui locus sine dubio intelligendus est de creatione propriè dicta. Vnde apparet, quòd sententia Magistri etiam in modo loquendi est conformis diuinæ Scripturæ: opposita verò, quæ docet, gratiam non creari, sed educi de potentia subiecti, in modo loquendi contrariam esse diuinæ Scripturæ.

Hoc igitur fundamento iacto, quòd gratia crea- V.
tur, quod verissimum esse credimus, facilè monstrari veritas nostræ sententiæ, quòd scilicet creatura non solum possit assumi, vt instrumentum diuinæ virtutis ad creandũ, sed etiam de facto ad hoc assumatur. Est namque doctrina catholica, Sacramenta nouæ legis verè conferre, & causare gratiã gratũ facientem in omnibus non ponentibus obi- Concil. Florent.
cem, vt definiuit Concilium Florent. in instructione Armenorum, & Concil. Trid. sess. 7. de Sacram. Concil. Trident.

cap. 6. 7. & 8. sed gratia ex suppositione facta verè creatur, ergo Sacramenta verè sunt causæ instrumentales diuinæ virtutis ad creandum. Hoc argumentum adeò efficax est, ut propter illud nonnulli dixerint, gratiam quidem verè creari, sed Sacramenta ipsam gratiæ productionem verè non attingere efficienter: & illi adhuc inter se diuisi sunt. Nam alij dicunt Sacramenta conferre gratiam, sicut vasa continentia spiritualem medicinam. Sed hoc solum non sufficit, quia vas continens medicinam non dicitur sanare infirmum, & vas continens aquam non dicitur sordes abluere: sed Sacramenta dicuntur animam sanare, abluere, & mundare. Addo quòd sanare, abluere, & mundare dicunt causam efficientem, & non materialem.

Alij dicunt, quòd Sacramenta causant gratiam, vt causæ morales ad eum modum, quo aliquis alterum mouet ad aliquid agendum vel prece, vel literis, vel exhortatione, vel aliomodo: non tamen physicè in effectum influendo. Sed neque hoc dici potest, quia causa moralis hoc modo mouens non potest dici causa instrumentalis causæ principalis. Quis enim dicat consilium, aut exhortationem Francisci fuisse instrumenta, quibus Petrus Ioannem occidit? Aut lacrymas Monicæ fuisse instrumenta, quibus Deus Augustinum iustificauit? Ad hæc causa instrumentalis non mouetur, nisi prius mota à causa principali. At causa moralis hoc modo est illa, quæ mouet causam principalem. Ad hæc ista causa moralis non eleuat Sacramentum supra nudam rationem signi.

Propterea alij dixerunt, quòd Sacramenta causant gratiam, quia sunt conditiones, & signa quædam, quibus ritè positis in nobis, ex diuina promissione necessariò, & infallibiliter ponitur gratia. Verùm ista opinio non potest sustineri, quia Concilium Florentinum, & Tridentinum definiunt, Sacramenta nouæ legis esse non solùm signa, sed etiam causas gratiæ. Videatur Canon 6. sess. 7. eiusdem Concil. Trident. Præterea si hoc modo tantùm essent causæ gratiæ, à nullo, nisi in hac parte ignorante dicerentur verè causæ diuinæ gratiæ; sicut nullus, nisi ignarus diceret, quòd annulus, aut chirographum Regis esset causa, quòd acciperet à Rege tale munus aliquis.

Propterea alij dixerunt, quòd Sacramentum est causa gratiæ, non quòd producat gratiam, sed quia producit in homine proximam dispositionem, ad quam infallibiliter sequitur gratia, quæ tamen dispositio nihil aliud est, nisi ipsa Sacramenti susceptio. Sed hæc responsio nullam causalitatem tribuit ipsis Sacramentis, vt patet. Deinde ipsa susceptio exterior Sacramenti non videtur posse dici dispositio ad gratiam, quæ non est in corpore, sed tantùm in anima. Præterea illud, ad cuius præsentiam Deus decreuit aliquid efficere per solam præsentiam nihil aliud agendo, non dicitur dispositio ad talem effectum: alioquin & orationes Petri possent dici veræ dispositiones ad Tabitam resuscitandam.

Propterea alij dicunt, Sacramenta producere in anima aliquam dispositionem, ad quam immediatè sequitur infusio gratiæ, quæ dispositio vel est character, vel ornatus quidam in anima existens.

Sed nec ista responsio est admittenda. Nam certum est, characterem non esse dispositionem necessariam, & immediatam ad gratiam, cùm detur sine illa. Deinde illa dispositio, quam Sacramenta producunt, vel est ordinis naturalis, vel supernaturalis. Si primo, non potest esse dispositio immediata ad gratiam, per ea, quæ lib. 6. dicta sunt. Si secundo, qua ratione Sacramenta possunt producere illam qualitatem ordinis supernaturalis, eadem poterunt producere gratiam: maximè quòd illa qualitas, & dispositio nihil aliud esse potest, nisi vel virtus supernaturalis, vel gratia, vel donum.

Ideo alij dixerunt, quòd Sacramenta causant gratiam, quia faciunt hominem Deo gratum obiectiuè, & ad esse gratū obiectiuè, sequitur postea infusio gratiæ. Dicunt enim, posse hominem fieri gratum Deo obiectiuè, absque eo, quòd infundatur illi gratia, sicut etiam homo fit homini amicus, & gratus absque eo, quòd necessariò producatur in illo aliqua noua qualitas. Quod declarant etiam exemplo. Homo enim dicitur hominem generare, quia attingit vnionem animæ ad corpus, licèt ipsam animam solus Deus creet; ita Sacramentum gratiam confert, quia facit hominem Deo gratum obiectiuè, ad quod sequitur gratiæ infusio, licèt gratiam solus Deus producat. VI.

Verùm neque ista responsio est admittenda, primò quia per hanc sententiam Sacramenta nihil omnino in re efficiunt, cùm hominē fieri gratum Deo obiectiuè absque infusione gratiæ etiam per respondentes nihil sit in re, sed solùm in nostra imaginatione: illi enim dicunt, quòd apud Deum non reperitur amicitia, nisi per qualitatem, quæ est gratia. ergo facere hominem Deo gratum obiectiuè sine gratia, nihil est in re extra nostram imaginationem. Et si Sacramenta per hoc dicuntur causæ gratiæ, aut gratiam conferre, nullam veram habent causalitatem, & efficientiam: maximè quia esse hominem Deo gratum obiectiuè tantùm, non ponit aliquid reale in homine, sed solùm extrinsecam denominationem. Exemplum etiam illorum facit contra illos: nam quia homo non attingit veram animæ productionem, non dicitur animam generare, aut creare, aut producere, aut conferre. Ergo cùm à contrario Sacramenta dicantur gratiam causare, & conferre, & tribuere, oportet quòd verè aliquomodo illius productionem attingant.

Ideo alij dixerunt, gratiam causari verè instrumentaliter per Sacramenta, sed illam non verè creari, sed concreari. Verùm hæc euasio non iuuat, quia siue creetur, siue concreetur, quoad hoc nihil refert, vt dictum est.

Ideo tandem alij omnes aditus sibi præclusos videntes eò confugiunt, vt dicant, gratiam non creari, sed educi de potentia obedientiali animæ, & ideo non repugnare Sacramentis assumi à Deo, vt instrumenta ad veram gratiæ productionem.

Quæ tamen euasio non minores patitur difficultates, nam cùm æquè proprium opus Dei sit ista eductio, sicut creatio, vt Scotus & D. Thomas aiunt, si repugnat Sacramento, esse instrumentum ad gratiam creandam, repugnabit etiam esse instrumentum ad gratiam educendam de potentia obedientiali.

Deinde cùm creatura nō operetur, nisi in tempore, & instrumentum debeat agere producendo præuiam dispositionem ad effectum principalem, secundùm opinionem D. Thomæ & Scoti, & aliorum contrariæ sententiæ, non poterit Sacramentum esse causa instrumentalis ad educendam gratiam de potentia obedientiali animæ, quæ producitur in instanti, & non eget præuiis dispositionibus. Deinde gratia ipsa non educitur de illa

potentia

potentia obedientiali, sed verè creatur. Ergo falsa est illa responsio. Et quidem haec sola tantarum responsionum varietas sufficere posset ad convincendum, Scholasticos ab opinione Magistri gratis discessisse, per quam solam videtur posse legitimè explicari, quòd Sacramenta sint verè causae instrumentales effectivae ipsius divinae gratiae.

VII. Sed quidquid sit de Sacramentis, illud certum est humanitatem Christi esse causam instrumentalem verè efficientem nostrae iustificationis, & gratiae, id enim docent non solùm Theologi post D. Thom. p. 3. q. 112. art. 1. ad primum. Ubi sic ait: *Ad primum argumentum dicendum, quod humanitas Christi est sicut quoddam organum divinitatis eius, sicut Damascenus dicit in 3. lib. de fide cap. 5. Instrumentum autem non agit actionem agentis principalis propria virtute, sed virtute principalis agentis. Et ideo humanitas Christi nō causat gratiam propria virtute, sed virtute divinitatis adiunctae, ex qua actiones humanitatis Christi sunt salutares.* Sed etiam Concilium Ephesinum definivit contra Nestorium in undecimo anathematismo, in quo damnantur, qui non confitentur, carnem Christi vivificatricem. Neque potest dici, quòd definierit carnem Christi vivificatricem esse solum meritoriè, aut deprecatoriè, seu moraliter: quia Nestorius hoc non negabat, sed summo putabat hoc solummodo contendebat, carnem Christi vivificatricem esse. Et referri potest Cyrillus in defensione eiusdem anathematismi, in qua citat etiam auctoritatem D. Athanasij, dicentis, Christum per instrumentum assumpti corporis divino modo operatum fuisse. Quae defensio habetur in 5. tomo eiusdem Concilij Ephesini in primo volumine Conciliorum.

Nihil autem refert, humanitatem Christi esse instrumentum divinitati coniunctum, sacramentum verò esse instrumentum separatum: quia quod Deus potest per instrumentum coniunctum, potest etiam per separatum, cùm coniunctio instrumenti non sit naturalis, sed voluntaria.

Aliae rationes afferri possunt ad eandem sententiam confirmandam: ex opere iustificationis, quod maius est, quàm creare caelum, & terram, ex Augustino tract. 72. in Ioann. Et tamen humanitas Christi est causa verè efficiens instrumentalis iustificationis. Ergo multo magis creationis. & etiam ex auctoritate D. Thom. in 2. dist. 1. quaest. 1. art. 3. in corpore, & in 4. d. 5. quaest. 1. art. 3. quaestiuncula 3. qui illam defendit.

Sed omnium optima ratio videtur, quia non debet Catholicus negare, Deum aliquid posse efficere, nisi quod implicat contradictionem: At Deum assumere creaturam ut instrumentum ad creandum, nullam implicat contradictionē. Ergo id non est negandum. Minor probatur ex solutione argumentorum, quae contra hanc sententiam afferuntur à Scholasticis. Illa enim evidenter sunt solubilia, ut statim patebit.

D. Thom. — Conc. Ephesin. — Cyrillus. — D. Thom.

CAPUT VIII.

Argumenta Scholasticorum contra Magistrum afferuntur, & solvuntur.

I. Licèt Scholastici cōtra sententiā Magistri multa conficiant argumenta, ea tamen ferè omnia uno supposito, quod verissimum esse nullus negabit, statim suas vires amittere videntur. Illud autem est, duplex esse instrumentum, aliud naturale, aliud voluntarium. Et adhuc instrumentū naturale duobus modis considerari posse, uno modo, ut est instrumentum naturae, aut etiam divinae virtutis agentis modo naturali: alio modo, ut est instrumentum divinae virtutis agentis modo supernaturali, & elevantis causam instrumentalem supra naturalem facultatem, & ordinem, & modum agendi, quem habet ut instrumentum naturae, vel Dei agentis modo naturali. Et quidem instrumentalis causa primo modo considerata non videtur operari effectum principalis agentis, nisi per aliquā sibi propriam dispositionem operando ad talem effectum: unde necesse est, illam operari per motum physicum, & consequenter egere subiecto, in quo illius actio recipiatur. Et cùm talis actio sit accidens, non est ex se tantae efficacitatis, ut propria virtute producat substantiam, multò minus, ut per illam valeat aliquid creari. De causa instrumentali hoc modo accepta verificantur ferè omnia argumenta, quibus D. Tho. Bonavent. Scotus, & alij probant, creaturam non posse esse instrumentum divinae virtutis ad aliquid creandum, nimirum secundùm naturalem illius dispositionem, & virtutem, quod nec Magister sententiarum ullo pacto negaret. Caeterùm si consideretur causa instrumentalis secundo modo, nihil videtur obstare, quo minus illa possit à Deo assumi, ut instrumentum ad aliquid creandum: quoniam ut elevata à divina virtute potest non solùm operari dispositivè ad effectum principalis agentis, sed etiam attingere verè efficienter illius productionem, sicut diximus de humanitate Christi, quae verè attingit productionem gratiae. Neque necesse est, quòd operetur per motum physicum, neque etiam quòd agat per aliquam formam sibi propriam, & virtutem in eo permanentem: sed sufficit, quòd agat per divinam virtutem in illo existentem per modum actualis motionis, quod etiam fatetur D. Thom. tum in p. 3. q. 112. art. 1. ad primum ubi loquitur de humanitate Christi, tum in 3. p. q. 64. art. 5. ubi verba facit de causalitate Sacramentorum in ordine ad gratiam. Et sufficit quòd causa instrumentalis elevetur supra propriam virtutem à virtute divina, sicut ignis inferni sine motu physico torquet spiritualem creaturam, quia elevatur supra vires naturae suae à divina virtute. Neque actio instrumenti, ut sic necessariò eget subiecto materiali, cui inhaereat: & esto egeat tali subiecto, potest actio materialis instrumenti recipi in uno subiecto, & producere effectum in alio, sicut ablutio Baptismi recepta in corpore producit effectum in anima, ut dicit Augustinus relatus in cap. detrahe 1. q. 1. *quae est tanta virtus aquae, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo?* Neque necesse est ad hoc, ut per talē causam producatur effectus, quòd instrumentum tangat subiectum, aut effectum cōtactu quantitativo: sed sufficit solus contactus virtualis, aliàs neque Angelus posset sphaeram caelestem movere, quam non potest contactu quantitativo tangere. Et instrumentum sic consideratum potest esse motum uno motu, & movere alio motu, ut cùm Sacramentum movetur à Ministro, & movet conferendo gratiam. Et demum licèt actio instrumenti sit accidens, potest elevari à divina virtute ad producendum substantiam, cùm etiam in naturalibus dicant Philosophi, quòd accidens producit substantiam virtute, non propria, sed ipsius substantiae. Immò non desunt, qui dicāt, etiam virtute propria accidens substantiam producere. Ex quibus est Pererius lib. 8. de principiis cap. 15. cuius tamen sententia minimè placet: ne-

que

D. Thom.

quæ rationes, quibus hoc probat, aliquid virium habent; sed circa hoc immorari non vacat. Hoc autem fundamento iacto facilè omnia argumenta in contrarium solui possunt.

II. Primum argumentum est. Nulla causa instrumentalis concurrit cum causa principali ad aliquid producendum, nisi per aliquid sibi proprium operetur dispositiuè ad effectum principalis agentis: sed nulla creatura potest dispositiuè operari ad principalem effectum Dei vt creantis. ergo nulla creatura potest esse instrumentum creationis. Maior probatur: quia si instrumentum non ageret per aliquid sibi proprium, frustrà adhiberetur ad agendum. Secundò, quia nisi ageret per aliquid sibi proprium, non magis vnum instrumentum esset determinatum ad agendum vnum effectum, quàm alium. Minor probatur; quia principalis effectus Dei creantis est esse absolutè sumptum: sed iste effectus præsupponitur actioni ipsius creaturæ. Secundò, quia creatio non præsupponit subiectum, in quod inducantur dispositiones.

Respondetur. Si argumentum aliquid probat, tantùm probat de instrumento naturali agente modo naturali, non de instrumento voluntario eleuato supra modum agendi ordinis naturalis, de quo instrumento sic accepto falsa est maior propositio ex fundamento iacto. sic videmus etiam in instrumentis artificialibus illam non habere locum: instrumentum enim artificiale verè & propriè & non solùm dispositiuè attingit productionem effectus principalis agentis. immo etiam instrumentum naturale aliquando id efficit, vt D. Thom. concedit in 4. d.1.q.1.art.4. quæstiuncula 1. in corp. Adhuc illa maior propositio est expressè contra D. Thom. 1.2. q.112. art.1. ad primum vbi dicit, quòd actio instrumenti attingit effectū principalis agentis non propria virtute, sed virtute principalis agentis, quod repetit in 3. p.q. 64. art. 5. (D.Thom.)

Præter quod in argumento multa etiam falsa assumuntur, nam ad primam probationem maioris cùm dicitur, quòd instrumentum debet per aliquid sibi proprium dispositiuè operari ad effectum causæ principalis, vel per aliquid sibi proprium intelligit propriam formam, & vim agendi sibi propriam, & in hoc sensu non est vera, nisi in instrumentis naturalibus, neque in omnibus. Vel intelligit illud, quod pertinet ad substantiam instrumenti, & in hoc sensu concessa maiori negatur minor. Omne enim instrumentum, cuiuscunque sit ordinis, operatur per aliquid sibi proprium, etiam quando operatur per virtutem superadditam, quia illa virtus necessariò debet recipi in ipso instrumento, & per illud attingere effectum. Ad secundam probationem eodem modo dicendum est, præter quòd illa procedit solùm de instrumentis naturalibus, aut artificialibus, agentibus secundùm ordinem naturæ, & virtutis creatæ: nō autem eleuatis à diuina virtute. Ad primam etiam probationem minoris dicitur, quòd per esse, absolutè sumptum potest intelligi ens vniuersalissimè sumptum, comprehendens quodcunque esse particulare cuiuslibet rei; Vel potest intelligi totum esse alicuius rei particularis, quæ per creationem producitur. Si intelligatur primum, minor est vera sed maior falsa. Si secundum, est vera maior, sed falsa minor. Ad secundam respondetur, quòd illa procedit solùm de instrumento naturali, neque etiam de omni. Deinde secundùm opinionem quæ dicit, Sacramenta causare gratiam dispositiuè, causando scilicet quamdam dispositionem in anima, ad quam sequitur gratia, quam opinionem tenuit aliquando D. Thom. in 4. d.1. q.1. a.4. quæstiuncula 1. & de Veritate q.27. a.4. ad tertium, Paludanus, & Capreolus dicta d.1. q.2. & Argentinas ibidem, & in 2. d.19. q.1. art.1. oportet dicere, creaturam operari dispositiuè ad effectum principalem Dei creantis, cùm illa dispositio sit, gratiam verè creari. Hoc volui aduertere, vt videas, quid soliditatis contineat illud argumentum, quod est præcipuum fundamentum, quo sententia Ægidii nostri impugnatur. (D. Thom. Palud. Capr. Argent.)

III. Secundum argumentum. Causa instrumentalis non adhibetur ad aliquid causandum, nisi per viam motus, ratio enim formalis instrumenti est, vt sit motum mouens; sed creatio non est motus, ergo.

Respondeo duplex esse motum, physicum, & metaphysicum. De ratione instrumenti naturalis, aut etiam artificialis agentis modo naturali est, vt sit mouens motum motu physico. De ratione autem instrumenti voluntarij eleuati supra ordinem naturæ non est, vt sit mouens motum, nisi motu metaphysico. Creatio autem motus metaphysicus est. Adde, illam maiorem loquendo de metaphysico non esse etiam veram de omnibus causis instrumentalibus: Angeli enim non mouent inferiores, nisi moti à Deo, & tamen illa motio nō est physica, sed metaphysica, accepta motione pro quacunque influentia Dei.

Tertium argumentum. Instrumentū non adhibetur, nisi vt influentia primi agentis per ipsum instrumentum perueniat ad causatum. Ergo oportet, quòd in ipso instrumento sit aliquid recipiens talem influentiam: sed in creatione non præsupponitur aliquid recipiens talem influentiam. ergo non potest esse aliquod instrumentum in creatione.

Respondeo. Hoc argumentum potest retorqueri sic. In omni actione requiritur influentia agentis super passum. Ergo oportet dare aliquod subiectum recipiens talem influentiam; sed in creatione non datur tale subiectum; ergo Deus nihil potest creare. Et sic argumentum æquè procedit de creatione tam sine causa instrumentali, quàm cum causa instrumentali. Respondetur itaque in creatione esse aliquid recipiens ipsam influentiam primæ causæ, aliud per modum motionis transeuntis, & hoc est causa instrumentalis, quando Deus ad creandum vtitur tali causa, aliud per modum subiecti, & illud est ipsamet res, quæ creatur diuersimodè namque considerata habet rationem subiecti, & termini.

IV. Quartum argumentum. Ad creandū requiritur virtus infinita: sed creatura non est capax virtutis infinitæ. ergo non potest esse instrumentum creationis.

Respondeo, quidquid sit de veritate maioris propositionis, de qua non omnes idem sentiunt, illam veram esse solùm de causa principali, id est, si requiritur virtus infinita ad creandum, illa requiritur solùm in causa principali, non in causa instrumentali. adhuc creatura non est capax virtutis infinitæ per modum permanentis, sed benè per modum motionis transeuntis; motio enim diuina infinita est ex parte mouentis, etiamsi recipiatur in creatura.

Quintum argumentum. Quomodo aliquid agitur, eodem modo agens agit: sed quod creatur agitur secundùm se totum. Ergo & quod creat, agit secundùm se totum: sed nulla creatura agit, secun-

dum

ctio se totam, ergo nulla creatura creat.

Respondetur primò minorem veritatem habere solùm loquendo de causa principali, non de causa instrumentali. Addunt negandum absolutè, quòd non possit creatura agere secundùm se totam: Angelus enim agit secundùm se totum, neque sequitur, quòd sit Deus, quia cùm agat secundùm se totum, agit nihilominus cum dependentia à causa superiori. Potest etiam dici cum Durando, negando maiorem in sensu intento ab arguente. Quæ est enim necessitas, quòd eodem modo agens agat, quo actum agitur: In hoc sensu, quòd si actû agitur secundùm se totum, etiam agens agat secundùm se totum? Sufficit enim, quòd agens contineat totum effectum producibilem, siue contineat illum secundùm se totum, siue secundùm vnam partem sui. Et ideo siue agat se toto, siue per vnam partem sui, poterit nihilominus totum effectum producere. & certè argumentum nimis est dialecticum, & ex communibus.

V. Sextum argumentum. Omne accidens eget subiecto, in quo recipiatur; omnis actio creaturæ est accidens. ergo eget subiecto, in quo recipiatur. in creatione nullum supponitur subiectum. ergo.

Respondeo primò. Posset fortasse Deus facere creaturam, cuius actio esset sua substantia, sicut Peripatetici dicunt de intelligentiis, & si hoc non posset facere, potest tamen actio creaturæ recipi in vno subiecto, & effectus produci in alio, sicut contingit in actionibus Sacramentorũ, quæ recipiuntur in vno subiecto, & tamen gratia producitur in alio. Vel dicendum, quòd actio, quę est creatio, recipitur non in alio subiecto, sed in ipsa re creata, quæ diuersimodè concepta est terminus, & subiectum eiusdem actionis.

Septimò. Omnis actio creaturæ est modificata à prima causa. sed omnis modificatio actionis creatæ dependet à materia. ergo nulla creatura est quæ in sua actione non præsupponat materiam.

Respondetur negando minorem, vt absolutè falsam. Actio enim Angeli est modificata, & non per materiam.

VI. Octauum argumentum. Quando aliqua duo sic sunt proportionata adinuicem, quòd quantum vnum minuitur per gradus, tantum aliud augetur per gradus, si vnum minuitur vsque ad non gradum, alterum necesse est augeri vsque in infinitum: sed potentia actiua & passiua ita proportionatæ sunt adinuicem, quòd quantum passiua minuitur, tantum potentia actiua debet augeri: sed in creatione potentia passiua minuitur vsque ad non gradum. Ergo in creatione potentia actiua augeri debet in infinitum. Maiorem illam hypotheticam probant ex Aristot. in 4. Physic. text. 72. Aristot.
vbi probat, quòd si fieret motus in vacuo, fieret in instanti: quia quantum minuitur resistentia spatij, tantum augetur virtus mouentis: sed in vacuo resistentia spatij minueretur vsque ad non gradum. ergo & virtus mouentis, & ex consequenti velocitas motus augeretur vsque in infinitum.

Confirmant. Quia si ad producendum aliquid ex nihilo sufficere posset virtus finita, sequeretur, quòd duæ potentiæ, quarum vna posset producere aliquid ex nihilo, & altera solùm posset aliquid producere ex potentia passiua, essent æqualis perfectionis, quam sequelam vide probatam à Caietano 1. p. q. 45. a. 5. Caietan.

Respondeo, admisso toto argumento cum confirmatione, sufficeret, quòd ad creandum requiratur necessariò virtus infinita in causa principali, non autem in causa instrumentali, de qua loquimur, neque aliquid plus probari. Secundò, quia argumentum non eas vires habet, quas aliqui putant. Respondeo negando maiorem, cuius falsitatem sic demonstro. Accipiamus calorem & frigus quatuor graduum; minuatur frigus ad tertium, calor augebitur ad quintum. Minuatur frigus ad secundum, calor augebitur ad sextum; minuatur frigus ad primum, calor augebitur ad septimum; minuatur frigus ad non gradum, calor augebitur ad octauum, non autem in infinitum. neque Aristot. oppositum docuit. Et si mille Aristot. id docuisset, non esset recedendum ab experientia; quia relinquere sensum propter istas rationes, debilitas est intellectus. Sed Arist. vt dixi, hoc non docuit, sed arguebat ad hominem contra antiquos, qui volebant, omnem successionem in motu prouenire ex sola resistentia spatij, non autem ex resistentia mobilis ad virtutem mouentem. Ad quorum opinionem benè sequebatur, quòd si resistentia spatij minueretur ad non gradum, velocitas motus augeretur in infinitum, & fieret motus in instanti. neque etiam locutus est de augmento virtutis in infinitum, sed de augmento velocitatis motus vsque ad instans.

Ad confirmationem negatur, quòd virtus producens aliquid ex nihilo, & virtus solùm potens aliquid producere ex subiecto, sint proportionabiles: quia esto vtraque esset finita, non tamen haberent eundem modum agendi, in quo debet illa proportio fundari.

Nonum argumentum est Dominici Bañes. Creatio est actio productiua entis vt ens est: sed nulla creatura potest esse instrumentum ad producendum ens, vt ens, quia quod habet virtutem producendi ens, vt ens, habet virtutem supra totum ens. Vnde si creatura haberet virtutem producendi ens, vt ens, haberet virtutem producendi seipsã. VII. Bañes

Respondeo, argumentum negatiuum esse, quod non minus aufert vim creandi à Deo, quàm à creatura, quod sic ostenditur retorquendo argumentum. Creatio est productio entis, vt ens: sed Deus non potest producere ens, vt ens, quia quod habet virtutem producendi ens, vt ens, habet virtutem supra totum ens. Si ergo Deus posset producere totum ens, posset producere seipsũ. Et illud argumentum idem est cum argumento Dominici Bañes. Dico igitur, istam propositionem, creatio est productio entis, vt ens est, distinguendam esse: vel enim facit sensum, quòd creatio sit productio entis, vt ens est quoddam vniuersale abstractum, quod complectitur Deum, & omnes creaturas vel facit sensum, quòd creatio sit productio huius, & illius particularis entis secundùm totam illius entitatem, ita, vt eius, quod creatur, nihil præsit ante ipsam creationem, iuxta primum sensum. Maior est falsa, & commentum ridiculum, iuxta quam arguens assesit, quòd creatio est productio entis, vt ens: non enim qualibet particularis creatio siue sit à Deo sine instrumento, siue cum instrumento, est productio omnis entitatis producibilis, quis hoc affirmet?

Decimum argumentum est eiusdem. Si Deus assumit creaturam, vt instrumentum ad creandum, actio Dei non potest attingere effectum

creatio

VIII. creationis, qui est ens vt ens, nisi determinata & modificata in instrumento per actionem propriā ipsius instrumenti: sed actio Dei sic determinata non potest attingere principalem effectum, qui est productio entis, vt ens est. Ergo nullo modo potest assumere creaturam, vt instrumentum ad creādum. Maiorem probat longo discursu ex quibusdam suppositionibus, quarum sensus est, quòd sit proprium instrumenti, vt in ipso actio principalis agentis recipiat quandam determinationem quasi materialem, quam determinationem causat instrumentum per aliquam propriam actionem. Minorem probat, quia actio propria & connaturalis instrumenti non potest supra ens in quantum ens; sed habet determinatam habitudinem ad tale, vel tale ens determinatum, & necessariò præsupponit ens absolutè sumptum.

Respondeo primùm, videri mihi ea, quæ arguēs hîc dicit, non satis cohærere cum his, quæ dicit suprà quæst. 13. art. 8. §. *sed antequam nostram sententiam*, quæque infrà monet notanda esse pro materia de gratia & prædestinatione. Vbi dicit actionem causæ primæ non posse vllo modo modificari à causis secundis. Deinde ad argumentum respondetur, negando minorem propositionem, neque probatio aliquid valet, quia non est hic quæstio de actione instrumenti naturalis, quæque est illi propria, & connaturalis, sed de actione, quæ cōuenit instrumento vt eleuato per diuinā virtutē, & quā instrumentum habet, vt motum à superiori causa. Neque est etiam necesse, vt per talem actionem creatura possit supra ens, vt ens est. Et illa propositio, in qua virtualiter illa probatio fundatur, creatio est productio entis, vt ens est, in sensu ab arguente intento est falsa.

IX. Vndecimum argumentum est Scoti. Ad hoc vt instrumentum propriè sit actiuum, necesse est, vt habeat formam aliquam sibi propriam, per quam agat in suo ordine: quia actus secundus necessariò supponit actum primum: sed nulla forma communicata creaturæ potest attingere terminum creationis: quia vel talis forma est materialis, & ista sicut in esse pendet à subiecto, ita etiam in operando; vel est immaterialis, & ista cum non agat, nisi per actiones immanentes, quæ sunt accidentia, non potest aliquid creare, quia actiones quæ sunt accidentia, non possunt esse tantæ actiuitatis, vt producant substantiam.

Respondeo, maiorem non esse veram, nisi de instrumento naturæ, quod operatur modo naturali, non autem de causa instrumentali voluntaria eleuata à diuina virtute, quæ non agit effectum causæ principalis per aliquam formam, & virtutem sibi propriam, sed solùm per virtutem causæ principalis existentem in instrumento per modum actualis motionis, & transeuntis. Quod etiam D. Tho. fatetur locis supra citatis. Immo, & Scotus ipse obiiciens contra rationes D. Thomæ. Similiter ad minorem dici potest, nullam virtutem communicatam creaturæ per modum permanentis esse tantæ efficacitatis, quod solùm probat argumentum. Et cum hoc non repugnat, virtutem communicatam creaturæ per modum transitus, & actionis posse attingere terminum ipsius creationis. Et ad improbationem dicitur, quòd sicut forma materialis pendet in esse à subiecto, ita etiam in operando, quando agit vt instrumentum naturæ per motum physicum, non autem quando agit vt instrumentum diuinæ virtutis per motum metaphysicum. Forma etiam immaterialis licèt agat per actiones immanentes, quæ sunt velle, & intelligere, quæ sunt accidentia, & non sunt tantæ virtutis, quòd possint aliquid de nihilo producere, secundum quod sunt puræ actiones virtutis creatæ: possunt tamen eædem actiones esse tantæ actiuitatis, vt eleuatæ per diuinam virtutem supra ordinem naturæ. Neque contrarium probatur. Videantur alia, quæ dicit Durandus in hoc argumento dissoluendo 2. d. 1. q. 4. num. 37. 38. & 39. Durand.

X. Duodecimum argumentum. Si creatura potest esse instrumentum creationis, vel hoc potest habere per virtutem propriam, vel per superadditam, vel per solam motionem principalis agentis. Non per virtutem propriam, quia, vt dictum est, neque forma materialis, neque immaterialis potest esse tantæ virtutis, vt per illam producatur aliquid ex nihilo. Neque per superadditam, quia eodem modo dici poterit, vel illa virtus est materialis, vel immaterialis, & sic redibit eadem ratio. Neque tertium, quia motus non est causa actiua. Secundò, quia motio supponit formā, per quā instrumentum mouetur. Alioquin si non habeat formam, per quam moueatur, non dicetur propriè agere aliquam actionem.

Respondetur, creaturam posse esse instrumentum creationis per virtutem superadditam, non quòd sit noua forma, sed nouus gradus virtutis superadditæ, sicut ignis torquet spiritum per virtutem superadditam, quæ non est noua forma, sed nouus gradus, vel per diuinam motionem. Neque necesse est, quòd motio sit causa actiua, sed quòd virtus principalis, & causa instrumentalis per talem motionem agat, quod vult agere. Neque necesse est, quòd motio supponat formam, per quam instrumentum mouet, in ipso instrumento: sed sufficit, quòd supponat illam in causa principali. Neque propter hoc negandum est, instrumentum non agere propriè tanquam instrumentum, sicut motio baculi, qua mouet lapidem, non supponit formam, per quam moueat in ipso baculo, sed solùm in manu: neque per hoc, quòd baculus non mouet per formam propriam, sed per formā, id est, virtutem manus, negandum est, baculum propriè mouere lapidem tanquam instrumentum.

Ex solutione verò horum argumentorum non erit difficile æstimare, an sua careat probabilitate Lombardi nostri sententia, qua semel admissa tam faciles aperitur via Theologo ad nodos difficillimos soluendos, quibus per aliorum opiniones vix potest apparens solutio adhiberi, à qua ob rationes tam leues, & quæ tam facilè solui possunt, omnes ferè Theologi gratis discesserunt. Atque ex his absoluta sit hæc prima controuersia.

CAPVT IX.

Secunda controuersia proponitur, vndènam sit malum in rebus.

INtentio nostra in hac secunda controuersia, in qua quærimus, vnde nascatur malum in rebus, I. erit loqui de malo morali, non autem de solo malo naturali. Vt enim autor est Augustinus in lib. de Moribus Manichæorum statim in initio, nulli dubium est, cùm de bonis & malis quæritur, hoc genus quæstionis ad moralem pertinere disciplinam. Esse autem malum non solùm in genere naturæ, sed etiam in genere moris, quod alio nomine vocamus peccatum, & ipsum peccatum pri-

mò

mè & principaliter malum appellari, nullus ignorat. Ratio verò dubitandi in præsenti controuersia talis statim sese nobis offert. *quæ vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*, vt Moyses ait. Si ergo vnus solus Deus, verus, optimus, maximus omnium rerum visibilium, & inuisibilium est auctor, & omnia quæ à Deo proficiscuntur non solùm bona sunt, sed valde bona, vnde igitur tot mala nascuntur in rebus? Non est autē nobis hoc in loco huius dubij solutio vllo modo dissimulanda, cuius soluendę occasio tres grauissimos peperit errores. Ex quibus duo priores cum humani arbitrij libertate ad actus moraliter bonos, & malos eliciendos pugnant apertissimè. Quidam enim veriti, bonum Deum facere malorum autorem, duo prima principia, alterum summè bonum, alterum summè malum introduxerunt: & sicut bona non nisi à summo bono esse dixerunt, ita mala non à bono, sed à principio summopere malo, quod nonnulli vocauerunt Diabolum, constanter asseruerunt. Hi verò bona & mala, quæ quisque operatur, non à libero arbitrio, sed à natura boni, & mali adinuicem commixtis in nobis oriri fatentur. Quem errorem docuerunt illi omnes Philosophi, & hæretici, qui duo prima rerum principia constituerunt, alterum summè bonum, alterum summè malum, videlicet Pythagorici, referente Aristot. 1. Metaph. cap. 5. & D. Thom. 1. p. q. 49. art. 1. Empedocles, Magi, Simoniani, Cerdoniani, Carpocratiani, Appellitæ, Gnostici, Manichæi, & Priscillianitæ, & alij ibidem relati: quos non est dubium, cùm primum principium malum facerent primam causam mali, etiam de malo morali, quod est peccatum, locutos fuisse, & ipsius peccati causam in primum illud principium retulisse, quidquid recentiores nonnulli, inter quos est Vasquez 1. 2. disput. 129. cap. 1. de hac re dubitent. Id nanque constat primò ex communi modo loquendi omnium Patrum, qui cùm aduersùs istos hæreticos docent, Deum non esse causam mali, sed liberum nostrum arbitrium, de malo culpæ, quod est in genere moris, apertissimè loquuntur. Secundò id probatur ex Augustino in lib. de hæresibus hæresi 46. Vbi inter errores Manichæi etiam hunc recenset, quòd dixerit, peccata non nasci ex libero arbitrio; sed ex commixtione animæ cum natura mali, quæ est à primo principio. Tertiò id probatur, quia Pelagiani vocabant Augustinum, & Catholicos Manichæos, propterea, quòd docebant, paruulos nasci cum peccato originali, quod non esset à libero illorum arbitrio, sed quodammodo à natura, vt videre est apud eundem Augustinum lib. 2. de nuptiis, & concupiscentia cap. 2. 3. & 4. & 16. & lib. 1. & 2. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 1. & lib. 1. contra Iulianum Pelagianum cap. 1. 2. & 3. Sed quid moror in hac re probanda, cùm ipse Augustinus dicto lib. 1. contra Iulianum cap. 5. ostendat Manichæos nullum maiorem habere sui erroris defensorem, quàm Iulianum; quia ille docebat, quòd malum ex bono nasci non potest, neque per bonum transire. vbi constat, de malo culpæ illum verba facere. Legatur idem Augustinus, vbicunque disputat contra Manichæos, videlicet lib. de moribus Manichæorum cap. 1. vbi dicit, quòd nulli dubium esse arbitratur, cùm de bonis, aut malis quæritur, hoc genus quæstionis ad moralem disciplinam pertinere. Legatur ibidem cap. 2. 6. & 7. & per tres integros libros de libero arbitrio, præcipuè lib. 2. cap. 2. & lib. 3. cap. 1. quos libros in 1. Retractationum cap. 9. dicit, se contra Manichæos conscripsisse, ad ostendendum, quòd mali origo non est nisi liberum arbitrium. Legatur etiam in libro de vera Religione cap. 2. & lib. de Actis cum Fortunato Manich. & lib. de Nat. boni cap. 4. 6. 11. 33. 36. & 37. & lib. 1. Retractat. cap. 16. & lib. 2. cap. 9. Quibus in locis docet, Manichæos sensisse, malum culpæ referendum esse in naturam mali, & in primum principium malum, vt in causam, non autem in liberum hominis arbitrium. quemadmodum è contrario illi docebant, bonum morale in naturam boni, & in primum principium bonum esse referendum, & sic nullum esse liberum hominis arbitrium, siue ad malum, siue ad bonum morale agendum. Et hic fuit primus error de causa mali.

Vasquez. Augustin.

II. Alij verò impudentiores facti in apertam blasphemiam, & contumeliam contra Deum prorupetunt dicentes, ipsum bonum Deum peccati esse autorem. Huius autem blasphemiæ omnium turpissimæ, ac grauissimæ quisnam primus fuerit autor, sciri non potest. Videtur enim hic error non solùm ab hæreticis originem traxisse, sed diu ante illos pullulare cœpisse, cùm Plato lib. 2. de Republica de illo ita scribat, *Malorum alicui causam esse Deum, cùm bonus sit, resistendum est omnino. Nec permittendum quenquam hoc dicere in sua ciuitate, si bonis institui legibus ciuitas debet. Nec insuper quenquam audiri, siue ille sit iunior, siue senior, siue carminibus hæc inserantur, siue soluta oratione narrentur: tanquam quæ neque dicta facta sint, neque nobis vtilia, neque inter se consona.* Ex hæreticis hunc errorem apertè docuit Florinus quidam, à quo Floriani dicti sunt, qui fuit temporibus Commodi Imperatoris, & Eleutherij Papæ, referentibus Eusebio lib. 5. Historiæ cap. 2. & Alphonso Castrensi aduersùs hæres. verbo *malum*, hæresi prima, aduersùs quem hæreticum scripsit D. Irenæus librum de Monarchia, & quòd Deus non sit autor malorum, vocans illum plusquam hæreticum, eo quòd ausus fuerit hoc dicere de Deo, quod ante illum nullus alius hæreticus ausus fuerat affirmare. Refert etiam Eusebius, & Castrensis quendam alium, nomine Blastum huius erroris sectatorem, aduersùs quem dicunt Irenæum alium librum scripsisse sub titulo de schismate. Refert etiam Augustinus in lib. de hæresibus hæresi 59. in eundem errorem Seleucianos, & Hermianos, licèt illi dicerent, malum aliquando esse à Deo, aliquando à materia, & non loquerentur expresse de malo culpæ.

Plato. Florinus. Eusebius. Castro. Irenæus. August.

Eundem errorem Massilienses imposuerunt D. Augustino, vt colligitur ex articulis illi falsò impositis art. 5. & 9. 10. 12. & 13. à quibus in eo libro ad articulos sibi falsò impositos, ille se vindicat, tanquam à manifestis calumniis, & imposturis. Hæretici vocati Prædestinati sine dubio eundem errorem docuerunt, quia illi dixerunt, homines æquè à Deo prædestinatos ad malum, sicut ad bonum, & omnia mala æquè euenire ex diuina prædestinatione sicut & bona. Contra quos edita est definitio Conc. Arausicani I can. 25. & can. 1 [illegible].

Concil. Arausican.

Concil. Valent. & Concil. Valentini sub Lothario cap. 3. Nihil enim differt dicere, Deum ab æterno prædefiniuisse peccata, vt fierent, & in tempore esse illorum Aug. causam per ea quæ ex Augustino lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 10. & 17. superius lib. 6. dicta sunt.

Ex recentioribus hæreticis eundem errorem Luther. docuerunt aliquando Lutherus in defensione articuli 36. per Leonem X. damnati, vbi probauit, quòd mala opera in impiis Deus operatur, & Philippus Melanchthon in locis communibus editis VVitembergæ anno Domini 1521. loco de viribus humanis, & libero arbitrio, & in Annotationibus ad octauum caput Epistolæ ad Romanos. vbi fatetur, ita proprium Dei opus esse Dauidis adulterium, & Manlij seueritatem, animaduertentis in filium, sicut est proprium Dei opus Pauli vocatio, & reiicit vt frigidum glossema, Deum mala operari permissiuè tantùm. Verùm & Lutherus, vt lib. 2. & 4. adnotauimus, suum errorem retractauit, quoad hoc in lib. de visitatione Saxonica, & etiam Melanchthon in locis editis postea anno 1536. retractauit, quæ dixerat de libero arbitrio in eisdem locis priùs editis, & reiecit sententiam Vallæ, quam probauerat priùs, inter Stoicorum absurditates. Et in Epitome moralis philosophiæ retractauit etiam, quæ dixerat in Annotationibus ad 8. caput Epistolæ ad Romanos. Immo in suis operibus editis anno 1541. non est passus illum errorem remanere; viderique possunt illius verba apud Ruardum art. 7. Ruardus. pag. mihi 259. & 260. & apud Lindanum in Lindanus. sua panoplia lib. 3. cap. 16. & apud Cardin. Bellarm. Bellarminum lib. 2. de lib. arbitr. fideliter relata. Quare cùm ipsimet errorem retractauerint, non sunt fingendi hostes, cum quibus congrediamur, & quos facilè superare possimus. Vtinam alia falsa dogmata eadem ingenuitate retractassent.

III. Libertini. Hunc eumdem errorem docuerunt quidam hæretici recentiores vocati Libertini, contra quos scripsit Caluinus librum, cui titulus est, Instructio contra Libertinos, cuius errores ex eodem Caluino certo numero comprehendens recenset Bellarmin. lib. 1. de Gratiæ amissione, & statu peccati cap. 1. Atque tandem Caluinus ipse Bellarm. Caluin. post magistrum suum Zuinglium, & cum illo Theodorus Beza hunc eundem errorem etsi verbis detestentur ad sententiam occultandam, reipsa amplectuntur, docent, ac defendunt.

Illi enim quinque sequentes propositiones docent, & defendunt, ad quas per necessariam, & ineuitabilem consequentiam sequitur, Deum esse verè causam peccati. Prima propositio est: Deus non solùm permittit, sed etiam vult fieri, quæcunque fiunt ab hominibus peccata. Secunda, Deus non solùm vult fieri, sed etiam ab æterno decreuit, vt fierent, quæcunque fiunt ab hominibus peccata. Idque non præuisa determinatione voluntatis humanæ: Deus enim non decreuit quidquam, quia præscit futurum: sed præscit futura, quia ipse decreuit, vt fierent. Tertia, Deus non solùm ab æternitate decreuit, vt fierent, quæcunque fiunt ab hominibus peccata, sed etiam imperat Satanæ, & improbis hominibus, vt concipiant maleficia, eosque ad hoc inclinat, impellit, & cogit. Quarta, Deus non solùm imperat Satanæ, vel eum inclinat, & impellit, vt homines ad peccandum inducat: sed etiam ipse operatur in mentibus impiorum, & per eos, vt per sua instrumenta ipse tanquam prima causa facit ea omnia, quæ respectu hominum dicuntur, & sunt verè peccata. Quinta, etsi ea, quæ respectu hominum dicuntur, & sunt verè peccata, fiant Deo volente, definiente, & imperante & operante: tamen respectu Dei non possunt, nec debent dici, nec sunt peccata, sed opera bona, & iusta: quia homines mala intentione, Deus autem bono consilio illa omnia operatur. Hæ propositiones quomodo deducantur ex verbis Zuinglij, Caluini, & Bezæ, & quomodo ex illis sequatur, Deum verè esse autorem peccati, & Deum verè & propriè peccare, immo solum Deum verè peccare, non autem homines, deducit optimè idem Bellarminus dicto lib. 2. de Gratiæ amissione, & statu peccati, cap. 3. & quatuor sequentibus, ad quem remittimus. Nobis namque huius erroris confutatio eatenus incumbit, quatenus ille habet alium errorem adiunctum, nimirum homines non libera voluntate peccare, sed ineuitabili quadam necessitate compelli ad peccandum. Hos enim duos errores simul complicatos prædictos hæreticos docere, constat tum ex illorum verbis, tum etiam ex Concilio Tridentino, quod sess. 6. de iustificatione canon. 6. vtrunque errorem simul damnauit, dicens: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permissiuè solum, sed etiam propriè, & per se, adeo vt sit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli, anathema sit.* Concil. Trident.

IV. Cùm autem vterque modus dicendi sit non solùm falsus, & erroneus, sed hæresis manifestissima, & turpissima, nonnulli Catholici, vt docerent vnum solum verum Deum esse omnium rerum principium, & contra autores secundi erroris defenderent, atque explicarent, Deum nihilominus peccati causam non esse, talem sententiam meditati sunt, vt dicerent, peccatum in actione consistere: Deum verò minimè causam esse propinquam nostrarum operationum, sed remotam tantùm, quatenus scilicet est causa humanæ naturæ, & humanæ voluntatis; non autem quòd actu semper concurrat cum ipsa natura, & voluntate, & cum illa cooperetur. & ita sensit Durandus in 2. d. 1. quæst. 5. vbi generaliter loquitur de omnibus actionibus secundarum causarum, & d. 37. quæst. 1. vbi in specie loquitur de actione moraliter mala: quam sententiam quod spectat ad actionem moraliter malam, probabilem crediderunt Aureolus, referente Gregorio eadem d. 37. quæst. 1. Antisiodorensis lib. 2. suæ summæ tract. 27. cap. 3. & quidam alij à Magistro citati dicta d. 37. quæ tamen sententia saltem quoad id, quod ait, Deum non esse causam propinquam, & immediatam alicuius operationis secundæ causæ, ita vt immediatè concurrat cum voluntate creata ad producendum effectum ipsius voluntatis creatæ, nunc ab omnibus Theologis censetur error manifestus. Aureol.

V. Contra præfatos errores probandum nobis est, causam mali nullo modo in Deũ (*de malo morali loquimur*) sed in solum liberum arbitrium voluntatis creatæ esse referendam. Verumtamen, ne

dum

dum mali causam inquirimus, in absurdum incidamus illorum, qui quærunt, vnde sit, quod, quid sit, ignorant, quod vt in hac re inuestiganda omnino euitemus, admonet nos D. Augustinus lib. de moribus Manichæorum cap. 2. Priùs quærendum nobis erit, quid sit ipsum malum, cuius causam, & originem inquirimus, vt non ignotæ rei (quod absurdissimum est) origo à nobis quæratur. Videbimus itaque priùs, quid sit malum, Deinde quæ sint illius causæ. Et quia malum æquiuocum nomen est, & æquiuoca prius sunt distinguenda, quàm definienda, ideo aduertendum est, duobus modis aliquid dici malum, vno modo simpliciter, altero modo secundùm quid. malum simpliciter dicitur illud, quod est secundùm se, & in se malum, id est, quod priuatur aliquo bono, quod est debitum suæ perfectioni. Malum autem secundùm quid est illud, quod non est malum in se, sed est malum alteri, id est, quod non priuatur aliqua perfectione, quæ sit illi debita secundùm se, sed priuatur tantùm aliqua perfectione quæ est debita alicui alteri. Malum simpliciter vocatur malum in se, malum secundùm quid vocatur malum alteri. Adhuc malum simpliciter vocatur malum absolutè, malum autem secundùm quid vocatur malum respectiuè. Et hæc distinctio habetur ex D. Th. de malo q. 1. a. 1. ad primũ quæ est distinctio vniuersaliter complectens tã malum de genere moris, quàm malũ de genere naturæ, vt statim videbimus. Vnde nõ rectè Caiet. 1. 2. q. 18. a. 5. & q. 71. a. 6. & q. 72. a. 1. distinguit malum in malum simpliciter & malum moris: cùm malum moris sit malum simpliciter, & potius dici debeat, & mereatur malum simpliciter, quàm malum in genere naturæ. Non me latet, etiam D. Thomam 1. p. q. 48. a. 5. ad secundum. accipere malum simpliciter pro malo generalissimè sumpto, vt est cõmune quoddam ad quodcunque malum siue de genere naturæ, siue de genere moris, siue culpæ, siue pœnæ, siue quod est malũ in se, siue quod est malum alteri. sed ibi nomine mali simpliciter non accipit aliquam speciem mali contra distinctam ab alia, sed pro eodem accipit malum simpliciter, & malum generalissimè sumptum.

Rursus tam malum simpliciter, quàm secundùm quid, duplex est, aliud de genere naturæ, aliud de genere moris. Malum de genere naturæ est illud, quod inuenitur in rebus ratione carentibus, & etiam in rebus ratione vtentibus, quatenus priuari possunt aliqua naturali perfectione absque libera illarum cooperatione, sicut esse cæcum, vel claudum. Malum in genere moris est illud, quod solùm inuenitur in creatura rationali, quatenus libera est, & per liberam operationem vel suspensionẽ operationis potest priuari aliqua perfectione ipsi creaturæ debita in esse.

Malum autem simpliciter in genere naturæ est illud, quod est malum in se, quod priuatur aliqua perfectione naturali debita sibi in esse, vel quod est priuatio naturalis perfectionis debitæ in esse rei, quæ denominatur mala: vt esse cæcum in oculo est malum, quia oculus cæcus caret perfectione naturali debita sibi in esse, & cæcitas est malum in se: quia est carentia talis perfectionis debitæ in esse oculo, qui denominatur cæcus. Malum secundùm quid est illud, quod est malum non in se, sed alteri tantùm, scilicet quod non priuatur aliqua perfectione naturali debita inesse ei, quod malum denominatur, sed perfectione naturali debita inesse alicui alteri, cui illud dicitur esse malum. Vel est priuatio naturalis perfectionis debitæ inesse non quidem rei, quæ denominatur mala, sed alicui alteri rei, cui illa dicitur esse mala, sicut aqua dicitur mala igni, non quia careat in se aliqua perfectione sibi debita, sed quia caret perfectione debita inesse igni, quæ est siccitas & caliditas, & quia priuat ignem tali perfectione.

Ad cuius rei maiorem intelligentiam adhuc notandum est, quòd malum dupliciter accipi potest, vno modo formaliter, id est, pro forma, à qua aliquid denominatur malum, quæ dicitur malitia. Secundò materialiter pro re, quæ denominatur mala. Adhuc duobus modis aliqua res potest denominari mala, vno modo à forma, aut rectiùs à priuatione intrinseca, & denominatione intrinseca, & quod denominatur malum hoc modo, dicitur malum in se. Alio modo denominatione extrinseca à forma, siue à priuatione existente non in ipsa re, sed in alia re, cui comparata dicitur mala; & quod hoc modo denominatur malum, dicitur malum secundùm quid, & malum alteri. VI.

Eodem modo loquendo de malo in genere moris, illud dicitur malum simpliciter, quod est malum in se absolutè etiam non comparatum alteri quod propriè est malum culpæ. Illud verò dicitur malum secundùm quid, quod in se nõ est malũ, sed est malũ alteri, quatenus priuat illud aliqua bonitate, quod dicitur malum pœnæ. De quo duplici malo infrà dicemus. De hoc igitur duplici malo in genere naturæ, & in genere moris distinctè dicendum est, & videndũ, quid vtrunque illorum sit. Et primò dicendum erit de malo in genere naturæ capite sequenti, deinde de malo in genere moris.

CAPVT X.

Vtrùm malum sit aliqua natura in rebus.

MAnichæi, referentibus Augustino, & aliis Patribus in locis supracitatis, dixerunt, malum esse naturam positiuam in rebus existentem, à primo principio malo productam, & omnibus corporibus commixtam, immo etiam animabus. Quæ natura mali quomodo ab ipso principio malo fluxerit, & quomodo naturæ boni fuerit commixta, & quomodo electi Manichæorũ ab huiusmodi commixtione naturæ mali purgarentur, non opus est hic longiùs prosequi. Videatur de hac re Augustinus in libro de moribus Manichæorum tomo 1. & in lib. de Hæresibus ad Quodvultdeũ hæresi 46. & lib. de Natura boni contra Manichæos tomo 6. I.

Fundamenta huius erroris nulla sunt, aut leuissima. Arguebat quidam Manichæus apud Augustinũ in dicto lib. de moribus Manichæorũ, quia videmus quædam animalia aliis animalibus detrimentũ, & malũ afferre: animalia verò substantiæ sunt: ergo aliquæ sunt substantiæ malæ. Vnde dicebat ille Manichæus, vellem Scorpionem in manu hominis ponere, ac videre, vtrùm non subtraheret manum. Quod si faceret, non verbis, sed reipsa conuinceretur, aliquam substantiam malum esse, quandoquidem illud animal esse substantiam

Margin notes: August. (beside "ganda omnino euitemus"); D.Thom. (beside "habetur ex D. Th."); Caietan. (beside "statim videbimus"); August. (beside "Arguebat quidam Manichæus apud Augu-")

stantiam non negaret.

Confirmari potest hæc ratio, quia dolor, quoddam malum est: sed dolor natura quædam est positiua: ergo natura quædam mala est.

Secundò adducebant Manichæi testimonium illud D. Matthæi cap. 7. dicentis. *Non potest arbor mala fructus bonos facere, neque arbor bona fructus malos facere.* Duplex arbor bona, & mala, duplex est natura, mala & bona.

Tertiò potest confirmari eadem sententia, quia contraria opponuntur positiuè, & sunt naturę positiuæ: sed bonum & malum opponuntur contrariè: ergo naturæ positiuæ sunt. Probatur minor, quia bonum corrumpit malum, & è contra. Maior etiam est de se manifesta, quia quod contrariatur alteri, agit in illud, & ab eo repatitur: quod autem agit, & patitur, natura positiua necessariò est.

Quartò malum est genus quoddam, sicut & bonum, ex Arist. in prædicamentis c. de oppositis: sed genus est natura quædam positiua: ergo & malum est natura positiua.

II. Hæc sententia est error insanus: quia malum siue in genere naturæ, siue in genere moris, nihil aliud est formaliter loquendo, nisi boni alicuius corruptio, & priuatio & amissio. Ita illud vocant omnes antiqui Patres, Dionys. cap. 4. de diuinis nominibus, Basilius in homil. quòd Deus non est autor malorum. Augustinus de moribus Manichæorum cap. 2. 3. vsque ad 10. & lib. de Natura boni cap. 4. in Enchiridio cap. 11. & 14. lib. 11. de Ciuit. cap. 9. & aliis plerisque in locis, Epiphanius, Iustinus Martyr, Ambros. Damascenus, Hieronymus, Fulgentius, Anselm. Bernardus, D. Thom. & Scholastici omnes citati à commentatoribus Magistri, in 2. d. 36. & 37. & D. Th. 1. p. q. 48. a. 1. vbi Dominicus Bañes; & à Suarez disput. 11. Metaph. sectio. 1.

Augu. D. Thom.

Conuincitur autem hic error manifestè ex diuina Scriptura, quia omnis naturæ & substantiæ Deus est autor, vt cap. 1. probauimus: sed cuncta, quæ Deus fecit, non solùm sunt bona, sed valdè bona, vt dicitur Genes. c. 1. Verùm quia Manichæi non recipiunt vetus Testamentum, conuincendus est illorum error ex nouo Testamento. Dicit enim D. Paulus epistola prima ad Timoth. cap. 4. quo in loco Manichæus apertè describit: *Spiritus autem manifestè dicit quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam; prohibentium nubere, & abstinere à cibis, quos Deus creauit, ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognouerunt veritatem: quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Qui vnicus locus sufficit ad omnis Manichæorum errores conuincendos. Hic enim habemus, creaturas corporeas, & cibos, quibus vescimur, esse Dei creaturas. Habemus etiam, non esse abstinendum ab illis, si sumantur cum gratiarum actione. Habemus tandem nullam creaturam malam esse, quippe quòd omnes res sint à Deo bono creatæ.

Augu. D. Augustinus in lib. de moribus Manichæorum c. 2. eundem errorem ita conuincit. *Quis enim est* (inquit) *ita mente cæcus, qui non videat, id cuique generi malum esse, quod contra eius naturam est: sed hoc confirmato euertitur hæresis vestra. Nulla enim natura malum, sed quod contra naturam est, id erit malum.*

Aliam quoque subiungit rationem in hunc modum. Illud dicitur contra naturam alicuius rei, quod illi aduersatur, & illam nititur perimere: sed quod vult perimere naturam, vult perimere ipsum esse; quia natura idem est quod substantia & essentia; & essentia dicitur ab esse. Ergo malum non est aliqua natura, aut essentia, cùm sit illud, quod perimit naturam, & essentiam.

Arguit deinde. Illa natura mali, quam Manichæi fingebant, vel erat mala sibi & in se, vel erat mala alteri, non sibi, & in se, quia si esset mala sibi, iam non esset natura, sed contra propriam naturam, neque alteri, quia eatenus poterat esse mala alteri, quatenus corrumpebat aliquod bonum, quod erat in altero, & illo bono priuabat; sed corruptio, & priuatio non est aliqua natura, sed cōtra naturam: ergo malū esse aliqua natura non potest. Hanc argumentationem prosequitur ibi ad longum c. 3. 4. 5. & 6.

III. Hoc igitur errore confutato, quidam alij, vt modestiùs in hac re loquerentur, dixerunt, malum, quod est malum simpliciter, & in se, non posse esse aliquam naturam positiuam: sed tamen malum, quod est malum secundùm quid, & alteri, posse esse naturam positiuam. Nam quod dicitur hoc pacto malum, est aliqua natura, & forma positiua, quæ alteri disconueniens est, & cum illa habet contrarietatem & repugnantiam.

Hæc sententia non conuenit cum errore Manichæorum, quia non ponit aliquam naturam malam in se, sed solùm malam alteri, quæ tamen in seipsa bona est. Nihilominus si ita intelligatur, vt per id solum, quod positiuum est, possit habere rationem mali, & denominari mala, est contra D. Aug. in dicto libro de moribus Manichæorum c. 3. & 4. & in lib. de Natura boni c. 1. vbi dicit, quòd malum alteri eatenus malum dicitur, quatenus illud corrumpit, & priuat aliqua bonitate, & perfectione. Vnde quod est malum alteri, etsi sit aliqua natura positiua, & in se bonum, tamen eatenus denominari potest malum, quatenus illa natura positiua habet adiunctam priuationem alicuius perfectionis, & bonitatis, quæ debita est naturæ eius rei, cui dicitur malum, vel quatenus per aliquid positiuum priuat illam rem hac naturali perfectione, & bonitate. Vnde aqua dicitur mala igni, & disconueniens non præcisè propter substantiam aquæ, quæ nulli contraria est: sed quia ipsi aquæ inest priuatio caliditatis, & siccitatis naturaliter debitæ igni: vel quia per suam frigiditatem, & humiditatem priuat ipsum ignem naturali caliditate, & siccitate. Vnde omne malum siue in se, siue alteri ratione alicuius priuationis denominatur malum: & vbi nulla est bonitatis priuatio, ibi nulla ratio mali potest inueniri: quod etiam non obscurè indicant Patres, cùm aiunt, malum nihil aliud esse, nisi boni corruptionem, & deprauationem, ac priuationem, sicut tenebræ sūt priuatio luminis, quo modo loquendi vtuntur Dionysius loco citato, Gregorius Nyssenus homil. 2. in Cantica, Damascenus lib. 2. de fide c. 4. & August. in locis citatis.

Augu.

Dicendum itaque cum D. Augustino & prædictis Patribus, malum in genere naturæ formaliter acceptum non esse aliquam naturam positiuam, sed priuationem bonitatis naturaliter debitæ cuicunque rei. Ita passim colligitur ex locis proximè ex Augustino & aliis Patribus citatis, & ex D. Thom. 1. p. q. 48. art. 1. Explicatur hæc definitio,

&

& primò dicimus, malum formaliter acceptum, scilicet pro formali malitia, à qua aliquid denominatur malum. Quia loquendo de malo materialiter accepto pro re, quæ denominatur mala, potest saltem id, quod est malum alteri, esse aliqua natura positiua. Cæterùm malum formaliter acceptum in sola priuatione consistit, qua aliquid priuatur aliqua perfectione & bonitate. Vnde dicit D. Augustinus lib. 12. de Ciuitate cap. 7. & D. Thom. loco citato, quòd malum non est cognoscibile per se, sicut per propriam speciem: sed per speciem boni, cuius illud est priuatio, sicut tenebræ cognoscuntur per lumen, & silentium cognoscitur per sonum. Secundò dictum est, quòd est priuatio bonitatis: malum enim & bonum priuatiuè opponuntur. Porrò triplex est bonum ex Augustino lib. de natura boni cap. 3. videlicet, modi, speciei, & ordinis, & ad hæc tria genera omnia bona reducuntur. Malum itaque non est priuatio omnis boni, modi, speciei, & ordinis: quia quod caret omni bono modi, & speciei, & ordinis, nihil omnino est, omne enim quod verè est, aliquid bonitatis habet, etiamsi malum denominetur. Potest enim habere bonitatem modi, & speciei, & carere bonitate ordinis, & ea ratione, qua caret tali bonitate, dicetur malum. Potest etiam esse corruptum aliqualiter quoad modum, & speciem, sed non totaliter, & ea ratione, qua corruptum est, dicitur malum. Immo aduertit Augustinus, nonnullas naturas etiam corruptas, quia modo, & specie naturali excellentiùs ordinatæ sunt, meliores esse aliis naturis, quæ modo, & specie inferiùs ordinatæ sunt, etiamsi illæ sint incorruptæ; sicut aurum corruptum melius est argento non corrupto, & argentum corruptum melius est plumbo non corrupto; sicut creatura rationalis per voluntatem corrupta melior est creatura irrationali incorrupta. Videatur Augustinus ibi c. 5. & 6. Dicitur tertiò quòd malum est priuatio bonitatis naturalis, vt distinguatur à malo morali, quod est priuatio bonitatis moralis. Dicitur autem bonitas naturalis illa, quæ rei inest à natura, & non per liberam voluntatem. Dicitur tandem, quod est priuatio bonitatis naturaliter debitæ inesse rei, quia ad hoc, vt carentia alicuius naturalis perfectionis dicatur mala alicui naturæ, necesse est, vt in tali natura ex sua institutione fuerit debitū habendi huiusmodi perfectionem. Vnde lapidem non videre non est lapidi malum, licèt videre sit bonum, & naturalis perfectio: quia in lapide natura non constituit debitum habendi hanc perfectionem, quæ est videre: at in animali non videre est malum, quia in oculo natura constituit debitum videndi. Et hæc est ratio formalis intrinseca, & quidditatiua ipsius mali naturalis.

Augustin. (margin)

August. (margin)

V. Verùm circa hanc definitionem dubium adhuc occurrit, vtrùm sit aliquod malū, cuius ratio formalis non per solam priuationem constituatur, sed etiam per aliquam entitatem positiuam. Id namque aliquo modo videntur probare aliquæ ex rationibus factis in initio huius capitis, & vt intelligatur nodus huius difficultatis, aduertendum, dum quæritur, vtrùm sit aliquod malum, cuius ratio formalis consistat in sola priuatione, quod nomine rationis formalis intelligimus, illud omne, per quod, & à quo aliqua res denominatur mala, vt sit sensus, vtrùm omne quod denominatur malum, denominetur à sola priuatione alicuius boni, an sit aliquod malum, quod denominetur tale ab aliqua entitate positiua.

Vt hoc dubium soluatur, resumenda est distinctio superiùs facta de duplici denominatione, qua aliquid denominatur malum, altera intrinseca, altera extrinseca. Si igitur loquamur de malo, quod denominatur tale denominatione intrinseca, quodque dicitur malum simpliciter in se & absolutè, omne malum formaliter in sola priuatione consistit: oculus enim dicitur cæcus non per aliquam formam positiuam, sed per solam priuationem cæcitatis. Si autem loquamur de malo, quod denominatur tale denominatione extrinseca, quodque in se bonum est, licèt alteri sit malum, & ideo dicitur malum alteri, & malum secundùm quid, & respectiuum, non est inconueniens hoc modo aliquid denominari malum non per solam priuationem, sed etiam per aliquam entitatē positiuam. Et hoc non solùm causaliter quatenus id, quod dicitur malum, per aliquam entitatem positiuam, causat in eo, cui dicitur malū, priuationem alicuius boni conuenientis, sed etiam formaliter, quatenus illud, quod denominatur malum, denominatur tale ab aliqua entitate positiua, quæ formaliter est in illo, & est disconueniens naturæ eius, cui dicitur malum. Et in hoc sensu dixit Augustinus de moribus Manichæorum c. 8. substantiam aliquam dici malam per accidens, non per se, scilicet ratione disconuenientiæ; quia aliqua substantia est alteri disconueniens, quæ tamē non potest dici mala per se: quia quæ vni disconueniens est, alteri conueniens erit. quod illustrat ibi multis exemplis, nam venenum quod homini est disconueniens, Scorpioni est conueniens, & si auferretur venenum à Scorpione, illud animal moreretur: & tamen si idem venenum detur homini, illum interficiet. Videatur totū illud caput, in quo pulcherrima affert exempla ad id probandum, inter quæ memoria dignū censeo illud, quod commemorat de quadam muliere Atheniensi facinorosa, quæ paulatim venenum bibere assueta, demum ad venenū damnata, illud sine vitæ periculo hausit, quo tamen hausto alij necati sunt.

In hoc etiā sensu dixit Augustinus lib. de duabus animabus contra Manichæos, etiam malum, quod est, quatenus est, bonum esse, & esse à Deo, licèt ibi de malo morali loquatur. in hoc sensu dixit Dionysius c. 4. de diui. nomin. malum non pugnare contra bonum, nisi ratione alicuius boni, quia secundùm se est impotens, quam doctrinam excepit etiam D. Th. 3. contra Gent. c. 9. & q. 1. de malo per multos articulos, nimirum 1. 2. 3. & 4. Quod tamen bonum per accidens denominatur malum, quatenus habet annexam priuationem, aut disconuenientiam aliquam cum bono naturali eius, cui comparatum, dicitur malum.

Dionys. (margin)

D. Thom. (margin)

VI. Per hæc facilè soluuntur argumenta Manichæorum, nam ad primum respondet Augustinus loco citato, quòd argumentum illud puerile est: quia probat solū, quòd aliqua natura aut substantia sit mala per accidens, quia est alteri disconueniens. Non autem, quòd sit aliqua natura mala in se, de quo est tota controuersia. formaliter dicitur, quòd argumentum probat, illud, quod denominatur malum denominatione extrinseca, quodque est malum non simpliciter, & absolutè & in se, sed secundùm quid, & alteri comparatum, posse esse aliquam naturam positiuam. quod concedi potest, cum hac tamen limitatione, quòd illa natura positiua non dicatur mala per se, sed solùm per accidens ratione alicuius priuationis, vel disconuenientiæ ad bonum naturale eius, cui comparata denominatur mala.

Et eodem modo respondetur ad confirmationem. Dolor enim non diceretur malus nisi ratione priuationis illius boni, quo animal priuatur per ipsum dolorem, & ratione disconuenientiæ, quam habet cum bono animalis.

Ad secundum respondetur, Manichæos perperam exposuisse metaphoram illam arboris bonæ & malæ. Non enim arbor mala, & bona sunt duæ naturæ, quarum altera bona sit, altera mala: nulla enim est natura mala, sed nec esse potest, quia malum non est, nisi quod est contra naturam, & illam corrumpit. Sed sub metaphora bonæ, & malæ arboris intelligendæ sunt, voluntas bona, cuius bonus fructus est opus bonum, & voluntas mala, cuius fructus est opus malum. Vtraque verò voluntas, & bona & mala à natura bona oritur, vt dicit Aug.

Ad tertium respondetur, quòd malum opponitur contrariè ipsi bono per accidens, ratione alicuius boni, quod extrinseca denominatione denominatur malum, sicut dictum est ex D. Dionysio, Aug. & D. Thoma, per se verò malum bono opponitur solùm priuatiuè. immò ipsum bonum alteri bono non nisi per accidens opponitur contrariè ratione alicuius priuationis, aut disconuenientiæ, quam habet adiunctam.

Ad quartum respondetur, malum esse genus, sicut etiam ens rationis, aut priuatio, nō sicut ens reale. Præter quod Aristot. in loco allegato cùm dixit, bonum, & malum non esse in genere, sed esse quædam genera, loquebatur iuxta opinionem Pythagoreorum, ponentium duas naturas contrarias boni, & mali, non autem ad mentem propriam: quia consuetudo Aristot. fuit, maximè in Logicis, ponere exempla secùndum opiniones Philosophorum, quæ tunc temporis probabiles erant, vt dicit D. Thom. 1. p. q. 48. art. 1. ad primum. D.Thom.

CAPVT XI.

Quid sit malum de genere moris, declaratur.

I. QVæ capite præcedenti de malo in genere naturæ dicta sunt, si benè attendantur, viam nobis sternunt ad explicandum, quid sit malum in genere moris. Vt autem in hoc quæsito dissoluendo certa ab incertis separemus, recolendum est, quod superiùs innuimus, quódque omnes Theologi probant, malum de genere moris vniuersaliter diuidi in malum culpæ & malum pœnæ. Malum culpæ, ait D. Thom. 1. p. q. 48. art. 5. D.Thom. consistere in defectu rectitudinis debitæ inesse actui libero, quatenus liber est. Malum autem pœnæ in defectu formæ, & integritatis rei. Et nomine formæ & integritatis rei non intelligitur solùm forma physica, & cætera, quæ pertinent ad integritatem naturalem creaturæ: Sed illud omne, quod pertinet ad formam, & integritatem in esse morali, quo pacto honores, dignitates, bona famæ, & fortunæ spectant ad integritatem, & illorum amissio minuit integritatem, ob quam causam nonnunquam talis amissio est pœna peccati.

Vlteriùs notandum est, ad hoc, vt aliquod malum dicatur pœna, duas conditiones requiri, quarum altera est, vt illud malum habeat ordinem, & respectum ad culpā, ita vt infligatur propter culpam, vt ait August. lib. 1 Retract. c. 9. & lib. contra Fortunatum Manichæum disp. 1. Et ob hanc causam vapulare asinum pœna non est, licèt sit dolor, quia dolor ille nullum habet respectum ad culpam, sed est tantùm malum in genere naturæ. ob eandem causam malum pœnæ formaliter loquendo non est malum nisi in genere moris; quia non potest habere rationem pœnæ nisi per respectum ad culpam, quæ est malum in genere moris. Altera conditio est, quòd illud malum sit aliqualiter contra voluntatem eius cui infligitur, & sit malum, vt dicit D. Thom. 2. d. 36. q. 1. a. 4. Dixi autem, vt sit inuoluntarium aliquo modo, & non simpliciter; quia nō est necesse, omne malum pœnæ esse inuoluntarium simpliciter, imò potest simpliciter esse volitum inspectis omnibus circumstantiis, & non esse volitum secundùm quid, inspectis solùm aliquibus circumstantiis; quo pacto pœna quam sacerdos imponit pœnitenti pro culpis confessis voluntariè acceptatur voluntate simpliciter, & nihilominus habet verè rationem pœnæ: quia est contra voluntatem inspectis solùm aliquibus circumstantiis: quo pacto Christus voluntariè permisit crucem, & nihilominus crux fuit illi pœna, quia fuit volita voluntate simpliciter inspectis omnibus circumstantiis, & nolita secundùm quid, inspectis solùm aliquibus circumstantiis. Aduertendum tamen, quòd crux non fuit Christo pœna per ordinem ad aliquam culpam in illo existentem, sed per ordinem ad culpam generis humani in aliis existentem, pro quibus obtulit semetipsum ad satisfaciendum.

Atque his duabus differentiis mali culpæ, & pœnæ diuiditur totum genus mali moralis, & in hoc sensu intelligendus est Augustinus in lib. de Genesi imperfecto c. 1. cùm ait, omne malum aut esse peccatum, aut pœnam peccati. Loquitur enim de malo morali, quod solùm reperitur in creatura rationali, quatenus ratione & libera voluntate vtitur, quod est malum culpæ, & pœnæ. Ex quibus illud, quod est malum culpæ, est causa moralis, & demeritoria mali pœnæ. Est autē ista diuisio accipienda formaliter tantū, & non materialiter: nam materialiter potest vnum & idem malū esse simul culpa, & pœna peccati alicuius præcedentis: sed formaliter, id est, sub eadem ratione formali, minimè. Culpa enim sub ratione formali, qua culpa est, non potest habere rationem pœnæ alterius peccati; quia de intrinseca ratione culpæ est, vt sit à voluntate libera, & non potest, vt sic esse inflicta à Deo: sed sub alia ratione dicitur pœna, quatenus propter peccatum præcedens Deus subtrahit lumen, vel auxilium, & permittit hominem labi in ipsam culpam. Aug.

II. His igitur constitutis, difficile non est, scire de malo pœnæ, quid illud sit, & an dicat solū priuationem alicuius bonitatis debitæ inesse creaturæ rationali, an etiam dicat aliquam entitatem positiuam. Cùm enim malum pœnæ non addat supra malum de genere naturæ, quod vocatur malū alteri, & respectiuum, nisi respectum rationis, & ordinem ad culpam, propter quam infligitur, & ad voluntatem, contra quam infligitur; De malo pœnæ idem omnino dicendum est, quod de malo in genere naturæ, quod non est malum in se, sed solùm respectu alterius. Adeò quòd malum pœnæ non est simpliciter malum in se, sed solùm secundùm quid, & respectu alterius. Imò verò respectu alterius quandoque non est omnibus modis malum, sed habet rationem boni, quale est malum pœnæ, quo Deus electos punit, vt purget à peccatis, ne pereat in æternum, iuxta quod ait Augustinus, *hic vre, hic seca, hic non parcas, vt in æternū parcas.*

De malo etiam culpæ quoad substratū, & materiale, quod est actio naturalis, cui malitia moralis est annexa, nulla est difficultas in inquirendo, & explicando, quidnam illud sit. Quoniam ex hac parte malum culpæ in se nō est malū, sicut nullus

actus

actus naturalis est de se malus. Imò verò peccatum præcisè ex hac parte spectatum malum non est, nec peccatum propriè dici potest. Quare tota difficultas remanet de malo culpæ circa id, quod est formale in ipso malo culpæ, scilicet circa ipsam moralem malitiam, quæ inest actui naturali formaliter concepta, an illa sit aliqua entitas positiua, an sola priuatio rectitudinis debitæ inesse ipsi actui, & si est entitas positiua, an sit entitas realis, an solum rationis. quod sub aliis verbis est quærere, an peccatum formaliter constituatur in genere peccati per aliquam entitatem positiuã realem, aut rationis, aut per solam priuationem. Et loquimur hic de peccato nõ omissionis, sed commissionis: cùm enim peccatũ omissionis aliud sit nihil, nisi carentia, seu omissio actionis liberæ, & debitæ secundum legem, non potest de hoc genere peccati esse quæstio, an illud intrinsecè, & formaliter constituatur per aliquid positiuum.

III. Clemens. Et autem dubium istud graue, & cũ primis illius solutio difficilis, tum quia, Christus vt D. Clemens ait, nos docuit, non quid sit peccatũ, & quæ illius sit natura, sed quomodo peccatum deuitemus, & ab illo liberemur; tum propter varias Doctorum opiniones, quibus hæc quæstio indies eo difficilior redditur, quo magis Scholastici illã variis modis explanare nituntur. Sunt circa hãc quæstionem tot sententiæ, quot capita, quas longũ nimis foret hîc sigillatim referre, & refutare. Videntur tamen omnes ad quatuor principales reduci. Prima opinio dicit rationem formalem peccati in sola priuatione consistere, non in aliquo positiuo.

Antissiod. Alexand. Alens. D. Bonau. Durand. Ricardus. Gabriel. Scotus. Marsilius. Henricus. Okam. Almainus. D. Thom. Suarez.

Hæc fuit opinio antiquorum Scholasticorum Antissiod. lib. 2. suæ summæ tract. 7. c. 1. & tract. 14. cap. 2. Alexandri Alens. p. 2. q. 97. in 2. Bonau. in 2. d. 34. a. 1. q. 3. in corp. & ad 1. Durandi ead. d. 34. q. 1. Ricardi ibidem a. 1. q. 7. Gabrielis d. 35. q. 1. a. 1. & 2. Scoti d. 37. §. *iste quæstiones*, & §. *ex istâ solutione*. Marsilij in 2. q. 21. art. 1. Henrici quodlib. 1. q. 25. Okami quodlib. 1. q. 15. Almain. tract. 3. morali. c. 17. Ferrar. 3. contra Gentes cap. 9. & sine dubio S. Thomæ 1. 1. q. 48. art. 1. & 1. 2. q. 71. art. 6. & 3. contra Gentes cap. 9. quidquid nonnulli dubitent, & dicant de illius sententia. videtur inclinare Suarez disp. 11. Metaph. sect. 1. & 2. licèt ille loquatur potius de malo in genere naturæ, quàm moris.

IV. Secunda opinio docet, peccatũ formaliter constitui in genere, & in determinata specie peccati per aliquid positiuũ & reale. Hanc sententiã probauit

Caietanus. Vasquez. Caiet. 1. 2. q. 18. a. 5. & q. 71. a. 6. quã Vasquez eadem q. 71. art. 6. scilicet disput. 95. c. 1. dicit non paucos huius ætatis Theologos, nec indoctos sequi. Eam verò suo modo explicatam sequitur Bar-

Barth. Med. tholomæus Medina d. q. 71. a. 6. Ait enim, quòd in peccato, verbi gratia, intemperantiæ tria reperiuntur. Primum tanquã genericum, scilicet actus voluntarius. Secundum quod est forma contraria temperantiæ, videlicet forma intemperantiæ, quæ contrariatur temperantiæ, sicut albedo nigredini. Tertium quod est priuatio rectitudinis debitę inesse tali actui, & deuiatio à regula temperantiæ. Formale autem peccati non est primum, nec tertium, sed secundum. quod probat auctoritate D.

D. Thom. Thom. eadem 1. 2. q. 18. art. 5. ad 2. & 3. contra Gentes c. 9. quæ loca infrà legitimè explicabimus. Cui si obiiciatur, quòd ex hac sententia sequeretur, aut Deum esse auctorem peccati, quatenus peccatum est, aut esse aliquam entitatem realem, cuius Deus nõ sit auctor, respondet ipse Medina, quòd duplex est entitas, alia non deficiens, alia deficiens: & licèt entitatis non deficientis Deus sit causa; tamen non est inconueniens dicere, illum non esse causam entitatis deficientis, quia talis entitas reduci debet in causam defectiuam. Addit secundò quòd peccatum formaliter loquendo includit in se priuationem rectitudinis, specificatur enim ex obiecto non conueniente rationi, cuius priuationis quia Deus non est causa, sed nostra voluntas, ideo Deus non dicitur causa peccati. Tertiò addit quòd cùm peccatum sit quidã effectus, vel potiùs defectus moralis, ad causam moralem reduci debet, quæ est volũtas nostra deficiens. Deus enim non est causa moralis, quia non consulit, nec præcipit peccatum, sed illud prohibet.

Tertia opinio docet peccatum formaliter constitui per ens positiuum, sed dicit quòd illud est ens rationis, quod est relatio disconuenientiæ humanæ operationis cũ natura rationali, quà rationalis est. Dicit enim, solam rationem formalem bonitatis, & malitiæ moralis constitutam esse in relatione cõuenientiæ, aut disconuenientiæ actionis cum natura rationali, vt rationalis est. Adeò quòd totum genus moris, quod existit in operatione potentiæ liberæ, quatenus libera est, tanquã accidens in proprio subiecto, in sola relatione conuenientiæ & disconuenientiæ cum ipsa natura rationali quatenus libera est, consistit. Istæ autem relationes rationis consurgunt ex positione circumstantiarum circa ipsam actionem tanquam ex reali fundamento. Hanc sententiã docuit Vasquez 1. 2. disput. 95. cap. 9. & seq. vbi citat in eandem sententiam Magistrum Cano. Et dicit quòd fundamenta præcipua huius opinionis sunt impugnationes aliarum omnium opinionum; quia inde fit manifestum, nullam aliam superesse, cum qua omnia, quæ de peccato dicuntur, constare possint: cum hac autem omnia conueniunt, & disput. 129. cap. 7. vbi citat iterum Magistrum Cano, & Suarum lib. 1. de Natura & gratia cap. 18. in eandem sententiam refertur Melchior Cano à Bartholomæo Medina dicta quæst. 71. art. 6. V. Vasquez. Cano.

Quarta opinio docet, quòd peccatum consideratum in genere mali absolutè, & secundũ rationem genericam, est priuatio boni. Si autem consideretur in specie, siue secundum rationem specificam, est quid positiuum, non tamen explicat, quid sit illud positiuum, an sit ens rationis, an ens reale.

De istis opinionibus difficillimum est censere, quæ sit verior, vt rectè Medina loco citato ait. Nihilominus, vt à postrema incipiamus, quarta sententia omnino non probatur; quia non videtur intelligibile, quòd aliquid ratione sui generis sit solùm priuatio, aut ens rationis, & ratione suæ speciei sit ens positiuum, & reale. Speciem enim entis positiui, & realis sub genere priuationis, aut entis rationis contineri, nullus adhuc Logicus, aut Philosophus docuit. Deinde hæc opinio non explicat quódnam sit hoc ens positiuum, an ens reale, an ens rationis. Quidquid enim dicat, sustinebit easdem difficultates, quas sustinent aliæ opiniones, quæ docent, formale peccati esse aliquam entitatem positiuam, aut realem, aut rationis. VI.

Tertia opinio non videtur vera, aut si quid veritatis habet, videtur recurrere in primam, in quam ne recurrat, tantopere laborat. Et quòd non videatur vera, probatur; quia sequeretur, peccatum nihil esse actu in re præter opus intellectus. Quantum enim capio, respectus rationis actu non est aliquid præter opus intellectus; aut si est aliquid præter opus intellectus,

iam non est solùm respectus rationis. Deinde sequeretur, virtutes & vitia esse entia rationis, non autem habitus intellectuales practicos & de genere qualitatis, cõtra Philosophum in Logica cap. de qualitate, & in postprædicamentis, & in Philosophia morali. Sequela autem euidens est: quia genus qualitatis non constituitur per relationem, neque relatio est in genere qualitatis, sed vel constituit proprium genus, vel si sit respectus extrinsecè adueniens, vagatur per sex posteriora prædicamenta, non autem pertinet ad qualitatem. Dicetur, quòd ista relatio rationis, quæ constituit genus moris, non pertinet intrinsecè ad qualitatem, sed aduenit illi vt respectus extrinsecus, sed contrà vel vitium, & virtus, iustitia, & iniustitia per se absque isto respectu constituuntur in prædicamento qualitatis, vel non. Si sic, ergo est genus moris sine isto respectu. Si non, ergo iste respectus intrinsecè spectat ad aliquod genus subalternum qualitatis; quia intrinsecè constituit vitium, & virtutem.

Tertiò Arist. dicit in cap. de qualitate, & cap. de oppositis, quòd vitium, & virtus, iustitia videlicet, & iniustitia opponuntur non solùm priuatiuè, sed etiam contrariè: sed relationes rationis, imò etiam reales non opponuntur contrariè, vt notum est. Respondet Vasquez quòd Aristoteles non loquebatur ibi de actibus iustitiæ, & iniustitiæ, sed de habitibus, & de his dixit, quòd opponuntur contrariè, quia non loquebatur de bonitate, aut malitia ipsorum habituum, quæ consistit in relatione illa conuenientiæ, & disconuenientiæ. Hæc responsio non videtur vera, quia si habitus opponuntur cõtrariè, multo magis actus, qui ab illis proficiscuntur: non enim contrarij essent habitus, nisi contrarij essent actus. Præterea cùm ait, quòd ideo dixit iustitiam, & iniustitiam opponi contrariè, quia nõ loquebatur de bonitate, aut malitia ipsorum habituum, non satis seipsum prodit. Vel enim vult dicere, Aristotelem, quando dixit hos habitus opponi contrariè, non considerasse illos, vt habitus morales, sed vt habitus naturales, quod est falsum; quia sequeretur, quòd in genere moris vitium, & virtus non opponerentur, sed solùm in genere naturæ, quod an verum sit, relinquo moralibus Theologis iudicandum: vel vult dicere, quòd quatenus sunt habitus morales, possunt considerari absque bonitate & malitia. Et hoc similiter est falsum, quia omnis iustitia est intrinsecè bonum morale, & omnis iniustitia est intrinsecè malum morale; non enim est iustitia, nisi sit conuenientia inter habitum & rectam rationem, neque est iniustitia, vbi non est disconuenientia cum recta ratione: conuenientia autem & disconuenientia cum recta ratione, est bonitas, & malitia moralis. Dicit secundò quòd bonum, & malum non opponuntur actibus in moralibus propriè relatiuè, sed sicut æquale & inæquale, quæ licet sint relatiua, non tamen sunt relatiuè opposita, sed assimilantur magis cõtrariis. Vnde putat quòd sententia Aristotelis illi plurimũ faueat. Verùm Aristoteles expressè fatetur hos habitus contrarios esse, quia per contrarios actus sese expellunt à subiecto. Hæc autem vera est contrarietas, & in se, & ad mentem Aristotelis: alioquin nulla erit vera contrarietas. Æquale autem & inæquale non sunt verè contraria, quia non se expellunt per aliquam actionem ab eodem subiecto.

Præterea hæc sententia repugnat sanctis Patribus, qui dicunt, peccatum præter actum naturalem, qui est substratum, & materiale eiusdem peccati, nihil esse, aut esse solùm carentiam, & priuationem, sicut tenebræ & silentium: his namque exemplis sæpe vtitur Augustinus, neque solutiones, & explicationes, quas ille adhibet sententiis dictorum Patrum, legitimæ sunt, vt statim ostendemus.

VII. Quòd autem hæc sententia recidat in primam opinionem, probatur, quia hæc disconuenientia actionis liberæ cum natura rationali, qua rationalis est, priuatio quædã est, aut ex priuatione necessariò consurgit. Patres enim cùm dicunt, malum consistere formaliter in priuatione, nomine priuationis intelligunt disconuenientiam, quam habet id quod malum est cum eo, cui malum est, vel cum natura rei, vel cum recta ratione, quæ disconuenientia omnino sine priuatione esse non potest. Nam quòd aqua sit disconueniens igni, id nascitur solùm, quia in aqua est priuatio eius perfectionis, quæ conueniens est igni, aut quia aqua priuat ignem propria perfectione conueniens naturæ ignis. Quòd etiam cæcitas sit disconueniens oculo, hoc est, quia est priuatio visionis, quæ est perfectio oculi: quòd etiã actus, qui est peccatum, sit disconueniens, hoc solùm habet ex eo, quia vel habet adiunctam priuationem rectitudinis, & conformitatis cum regula rectæ rationis, vel priuat hominem habitu, vel actu virtutis opposito, vel diuina gratia, & consortio diuino, & tandem suo fine supernaturali. Quare si in omne latus nos vertamus ad inspiciendum, quid sit ista disconuenientia, inueniemus tandem, illam vel in se esse ipsam priuationem, vel ex illa nasci, & cùm Patres aiunt, peccatum in priuatione consistere, nomine priuationis illos intelligere disconuenientiam. præter quod ratio id demonstrat, omnis namque disconuenientia etiam positiua necessariò priuationẽ aliquam includit. Testatur hoc manifestè Dionys. 4. capite de diuinis nominibus: Nam cùm dixisset, malum priuatione constitui, declarans, quid sit huiusmodi priuatio, ait, illam esse ineptam dissimilium compositionem, & defectum proportionis debitæ, & conuenientis iuxta naturæ institutionem. & D. Augustinus lib. de moribus Manichæorum c. 8. vbi explicans, quomodo id, quod est malum alteri, sit malum ratione inconuenientiæ, quam cum illo habet, cui malum est, ita ait. *Ergo illi corpori malum est amittere, quod nostro recipere, itemque illis bonum est habere id, quo nobis bonum est carere. Erit ergo eadem res & bonum & malum? nullo modo. Sed malum est, quod contra naturam est: hoc enim & bestiæ illi, & nobis malum est: id est, ipsa inconuenientia, quæ sine dubio non est substantia, imò est inimica substantiæ.* Dixerat autem in capitibus præcedentibus, malum esse, quod nocet, & corrumpit naturam, & priuat illam sua priuatione. Et in lib. de nat. boni cap. 4. Vbi ait, quòd malum est corruptio modi vel speciei, vel ordinis: corruptio autem disconuenientia quædam est. Videatur D. Thom. prima parte quæst. 5. art. 5. ad quartum. Sequitur ergo, peccatum quoad suam formalitatem iuxta hanc sententiam nihil aliud esse, nisi ipsam priuationem conuenientiæ modo relatiuo conceptam, & sic illa sententia eadem videtur cum prima.

Dionys.

August.

D.Thom.

VIII. Quod autem spectat ad secundam opinionem, videtur sanè habere magnum fundamentum in doctrina D. Augustini. Ille namque primò videtur distinguere duplicem motum creaturæ rationalis, alterum, quẽ possumus vocare effectiuũ, quo ipsa

creatura tendit ad esse, & ad melius esse: alterum defectiuum, quo creatura recedit à summo esse, & tendit ad id quod minus est, id est, ad non esse. Et quidem primi motus dicit Augustinus Deum autorem esse; at secundi videtur dicere Deum minimè esse autorem, sed solam creaturam; quia motus deficiens in causam deficientem referri debet, Deus autem non est causa deficiens. Et quia actio peccati motus est deficiens, quo creatura recedens ab eo, quod est, scilicet à Deo, tendit ad id, quod minus est, nempe ad bonum creatum; ideo videtur Augustinus dicere, quòd huius motus Deus minimè autor est, sed sola creatura. Verba illius sunt aperta in lib. 2. de lib. Arbitrio cap. 20.
Augustin. *Sed tu fortasse, inquit, quaesiturus es, quoniam mouetur voluntas, cùm se auertit ab incommutabili bono ad mutabile bonum, vnde ei iste motus existat, qui profectò malus est, tametsi voluntas libera, quia sine illa nec rectè viui potest, in bonis numeranda sit. Si enim motus iste, id est, auersio voluntatis à Domino Deo, sine dubitatione peccatum est, num possumus autorem peccati Deum dicere? Non erit ergo iste motus ex Deo. Vnde igitur erit? Ita quaerenti tibi, si respondeam, nescire me, fortasse eris tristior, sed tamen vera responderim: sciri enim non potest, quod nihil est. Tu autem pietatem inconcussam tene, vt nullum tibi bonum vel sentienti, vel intelligenti, vel quoquomodo cogitanti occurrat, quod non sit ex Deo. Ita enim nulla natura occurrit, quae non sit ex Deo.* Et infrà: *Ita detracto penitus omni bono non quidem non nihil, sed omnino nihil remanebit. Omne autem bonum ex Deo, nulla ergo natura est, quae non sit ex Deo. Motus ergo ille auersionis, quod fatemur esse peccatum, quoniam defectiuus motus est, omnis autem defectus ex nihilo est, vide quò pertineat, & ad Deum non pertinere non dubites. Qui tamen defectus quoniam est voluntarius, in nostra positus est potestate.* & lib. 12. Confessio. cap. 11. *Iam dixisti mihi Domine voce forti in aurem interiorem, quòd omnes naturas atque substantias, quae non sunt, quod tu es, & tamen sunt, tu fecisti; & hoc solum à te non est, quod non est, motúsque voluntatis à te, qui es, ad id, quod minus est, quia talis motus delictum, atque peccatum est.* Videatur in lib. 12. de Ciuitate cap. 7.

Secundò dicit Augustinus, quòd Deus est quidem autor omnium naturarum, & potestatum, non tamen est autor omnium voluntatum: quia voluntas mala quaedam voluntas est, & tamen illius Deus autor non est, ita in lib. de spiritu & litera cap. 31. *Nusquam enim* (inquit) *legimus, non est voluntas nisi à Deo. Et rectè non scriptum est, quia verum non est: alioquin etiam peccatorum, quod absit, autor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo: quoniam mala voluntas iam sola peccatum est, etiamsi desit effectus, id est, si non habeat potestatem.* & lib. 5. de Ciuit. cap. 9. *Sicut enim omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum dator, non voluntatum. Malae quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quae ab illo est.*

Tertiò distinguit Augustinus inter naturam, siue substantiam rei, & illius actum & operationem, & inquit, quòd peccatum, cùm sit actus, & non natura, non est à Deo, licèt à Deo sit omnis natura: ita dicit in 2. lib. Hypognosticon ad finem. *Diaboli natura est Angelus, & id quod natura est, opus Dei est. Quod verò Diabolus, vitio suo est, vt and malo natura sit bona. Opera verò eius mala, quae vitia dicuntur, actus sunt, non res.* Et lib. 4. in princ. *Omne enim malum non est natura, sed actus accidens defectu boni: quapropter quod natura non est, Deus non fecit, quia natura est omne, quod fecit.* Item in lib. de perfectione iustitiae ratione quarta quaerit, quid sit peccatum, quia, inquit, *Si res est, necesse est, habeat autorem, & si autorem habet, non alter erit autor quam Deus a quo omnis res; quod si hoc impium est, necesse est dicere peccatum esse actum, non rem.* Videatur idem Augustinus lib. de Natura boni cap. 28. §. *cùm autem audimus*, &c.

Haec Augustini testimonia valdè probabilem IX.
reddunt illam opinionem, quae si vt vera admittenda esset, expedita esset ab omni difficultate, facillimumque foret ostendere, Deum, qui omnium rerum est autor, nihilominus peccati nullo modo esse autorem. Sed nec ipsa sua caret difficultate, primò namque si cum Scriptura, & Patres docent, Deum autorem esse omnium rerum, intelligendi sunt hoc pacto, quòd sit autor omnium naturarum, non autem operationum, iam vera erit opinio Durandi asserentis, quòd Deus non est causa propinqua, & immediata operationis creaturae, sed solùm remota, & mediata, quatenus est autor naturae creatae, à qua procedit operatio, quae tamen opinio est contra D. Augustinum & ab omnibus Theologis reputatur error. Dicetur, quòd Augustinus non loquitur de omni actu creaturae, sed solùm de actu moraliter malo, huius enim solius Deus autor non est, aliorum verò autor est. Sed haec euasio non constat cum verbis Augustini, ille enim ex eo probat, quòd Deus non sit autor mali actus, quia est quidem autor omnis naturae, & substantiae, quae dicitur res, non autem est autor actus, & operationis. Quae probatio vt sit legitima, debet niti huic vniuersali. Nullius actus creaturae Deus autor est; aliàs oportebit vlteriùs progredi, & reddere rationem, quare huius actus Deus sit autor, & non illius.

Deinde ex hac responsione saltem sequitur, veram esse sententiam illam antiquorum, cuius meminit Magister in 2. d. 37. asserentium, actus malos etiam quoad illorum substantiam, & entitatem naturalem non esse à Deo, quam D. Thom. D.Thom.
ibi quaest. 1. art. 2. reiicit tanquam proximam errori; & dicit quòd suo tempore eam nulli, aut pauci audebant defendere; & illam confutat duplici ratione, quae apud illum ibi videri potest. Quòd autem hoc sequatur probo. Nam cùm dicit, quòd formale constitutiuum peccati est entitas realis positiua, vel ista entitas eadem est cum entitate naturali peccati quatenus substat priuationi rectitudinis, vel alia entitas. Si eadem, habeo intentum. si alia, explicent quid illa sit. Sed neque Caietan. neque alij, quod viderim explicant, quid sit ista alia entitas. Neque videtur id posse vllo modo explicari, vix enim fingi potest alia entitas realis positiua in peccato distincta ab ipso actu naturali eiusdem peccati.

Cùm igitur omnes Theologi conueniant, quòd Deus est autor entitatis naturalis ipsius peccati, & ista entitas realis positiua eadem sit cum entitate naturali, sequeretur, Deum verè esse autorem peccati, quoad illius formale constitutiuum, aut esse aliquam entitatem naturalem, cuius Deus minimè sit autor, & vtrunque reputatur absurdè. Deinde ista sententia expressè pugnat cum D. Au- August.
gustino. Nam omnis entitas realis positiua aliquid verè est: omne autem quod est, inquantum est, bonum est, & à Deo est, etiam ipsum peccatum. ita docet Augustinus lib. de duabus animabus contra Manichaeos cap. 6. vbi toto illo capite probat, quòd etiam malum, quatenus est, bonum est, & à Deo est. Videantur illius verba in fine capitis dicentis, *Omne quidquid est, quoniam est, inquantum est, à Deo esse.*

Demum

Demum illa sententia pugnat, & cum Augustino, & cum omnibus Patribus, qui formale peccati in sola priuatione constituunt, vt cap. sequenti statim ostendemus. Omitto alias difficultates, quas patitur eadem sententia eo modo intellecta, sicut illam intelligit, & explicat Caietanus, quæ apud recentiores videri possunt.

CAPVT XII.

Quanam ex supradictis opinionibus sit probabilior, aperitur, & argumenta contra illam afferuntur, & soluuntur.

I. Omnibus igitur adinuicem collatis, primam sententiam, quæ asserit formale peccati in sola priuatione consistere, arbitror cæteris esse probabiliorem. Eam verò primò explico, deinde probo euidenti ratione, & auctoritate. Pro illius explicatione notandum est, peccatum duobus modis accipi posse. vno modo pro actu. Secundo, qui est operatio liberæ voluntatis creatæ, quatenus libera est, vt carens rectitudine debita illi inesse secundùm regulam rectæ rationis: & iste actus propriè, & verè dicitur peccatum. Altero modo pro habitu quodam, qui remanet in anima transacta operatione, qui dicitur reatus, & macula, seu peccatum in habitu. Itaque Doctores cùm aiunt, rationem formalem peccati in sola priuatione consistere, loquuntur de peccato actuali, non de habituali. Quòd verùm formaliter constituatur per solam priuationem, an per aliquam entitatem positiuam, alia est quæstio, alibi disputanda.

Secundò notandum est, cùm aiunt Patres, peccatum in sola priuatione consistere, nomine priuationis non intelligere solam priuationem formæ debitæ inesse subiecto, sed etiam priuationem rectitudinis debitæ inesse ipsi actui, vel disconuenientiam actus cum regula rectæ rationis. Ad cuius rei intelligentiam notandum est, quòd actus peccati triplicem habet priuationem adiunctam. Prima est priuatio perfectionis actus virtutis oppositæ, ob quam priuationem actus peccati est disconueniens actui virtutis, & illum expellit ab eodem subiecto, neque possunt esse simul, sicut forma aquæ non potest esse simul cum forma ignis, sed adueniente vna altera expellitur. Secunda est priuatio ordinis eiusdem actus, seu disconuenientia eiusdem actus cum natura intellectuali. Quæ disconuenientia est priuatio rectitudinis debitæ inesse ipsi actui, quatenus est actus creaturæ operantis cum libertate, & vsu rationis. Tertia est priuatio ordinis eiusdem creaturæ rationalis ad finem suum supernaturalem, quæ est auersio à bono incommutabili.

II. Vt autem intelligatur, quomodo eidem actui peccati insit hæc triplex priuatio, tertio loco recolendum est id, quod diximus cap. 10. malum duobus modis accipi posse, vno modo formaliter pro ipsa formali malitia, à qua res denominatur mala: alio modo denominatiuè pro re, quæ denominatur mala. Et quod adiecimus ibidem, duobus modis aliquid denominari malum, vno modo in se: alio modo respectu alterius. Quæ omnia applicantes malo de genere moris, dicimus, malum morale formaliter nihil aliud esse, nisi malitiam, & malitiam aliud nihil esse, nisi priuationem bonitatis, & rectitudinis & ordinis. Denominatiuè autem dicimus actum naturalem, quatenus inest illi talis malitia, denominari malum. Addimus, actum moraliter malum duobus etiam modis ab ipsa malitia denominari malum denominatione intrinseca, quia est actus malus in se: actus enim creaturæ rationalis, vt elicitus à creatura agente cum libertate, & iudicio aptus natus est fieri secundùm rectam regulam rationis, & ita fieri debet, & quando caret sua rectitudine, caret aliqua perfectione sibi debita, quatenus est actus factus cum libertate, & iudicio. Et ideo talis actus est quid in se malum, & non solùm comparatione alterius: sicut oculum esse cæcum, est quid de se malum, & tibiam claudicare, est quid de se malum. Et licèt Theologi communiter dicant, peccatum esse de genere malorum, quæ sunt mala respectiua, & alteri comparata, ad alias rationes respiciunt, neque istam negant. Alio modo denominatur malum denominatione extrinseca. Et hoc etiam modo dupliciter, quia dicitur malum vel respectu actus virtutis oppositæ, quia habet adiunctam priuationem illius, & est illi disconueniens, vel respectu subiecti, cui talis actus inest, quia deordinat creaturam ipsam à fine supernaturali. Et iuxta hanc triplicem considerationem actus moraliter malus triplicem habet priuationem, seu deordinationem adiunctam, primam, qua priuatur propria rectitudine, & ordine, ob quam disconueniens est rationali naturæ operanti cum libertate & iudicio. Secundam qua priuatur perfectione actus virtutis oppositæ, & est illi disconueniens. Tertiam qua priuat suum subiectum rectitudine ordinis ad suum finem. Et hæc triplex priuatio, seu disconuenientia est formalis ratio constituens actum humanum in genere peccati.

Verùm quoniam ratio constitutiua alicuius potest esse aut specifica, aut generica, & per ea, quæ huc vsque diximus, non apparet quomodo priuatio possit esse ratio specifica actus moraliter mali, constituens eum non solùm in determinato genere peccati, sed etiam in determinata specie talis, & talis peccati: immo videtur hoc aliquibus impossibile. Primò, quia distinctæ species positiuæ constituuntur per distinctas differentias positiuas, & non per solas priuationes: peccata verò sunt diuersarum specierum positiuarum. Non ergo per solas priuationes possunt constitui in esse specifico. tum secundò, quia priuationes non distinguuntur specie nisi ex actibus, vel habitibus, quibus priuant: sed potest contingere, quòd duo peccata specie differentia priuent eodem actu, & habitu. Prodigalitas enim & auaritia priuant eodem actu & habitu liberalitatis. Non ergo sola priuatio sufficit ad constituendum peccatum in determinata specie peccati. Tum demum, quia hoc apertè videtur dicere D. Thom. in 1. 2. quæst. 18. art. 5. ad 2. cùm ait, quòd *dicitur actus malus secundùm suam speciem, non secundum quod nullum habet obiectum, sed quia habet obiectum non conueniens rationi, sicut tollere alienum. Vnde inquantum obiectum est aliquid positiuè, potest constituere speciem mali actus.* & lib. 3. contra Gentes cap. 9. vbi dicit, quòd malum, quod est differentia in moralibus, non est aliquid, quod in se malum sit, sed inquantum priuat hominem ordine rationis, qui est hominis bonum. Ideo, vt intelligatur, quomodo malum morale per priuationem constituatur in determinata specie mali, notandum est, quòd malum morale in re est ipse actus naturalis creaturæ rationalis factus cum libertate, & iudicio, quatenus caret debito III. D.Thom.

ordine

ad hoc. actus autem humanus motus quidam est animæ, & voluntatis.

IV. Porrò quemadmodum motus sumit quidem suam speciem à termino ad quem, non tamen præcisè, sed cum ordine ad terminum à quo, aliàs motus ligni à fundo maris ad superficiem aquæ, & motus ligni ab aere ad eandem superficiem, essent motus eiusdem speciei, quia sunt ad eundem terminum ad quem; quod tamen patet esse absurdum; ita in moralibus motus voluntatis nostræ, qui sunt actus, seu affectus humani, sumunt quidem speciem à termino ad quem, qui est obiectum, à quo actus specificantur; sicut dicitur in secundo de anima: non tamen præcisè, sed cum ordine ad terminum à quo. Et hoc verum esse conuincitur in actibus malis: nam si attendamus solum terminum ad quem, siue obiectum, vnum, & idem obiectum potest esse terminus actus moraliter boni, & actus, qui sit solum peccatum veniale, & actus, qui sit peccatum mortale: vt cùm quis appetit pecunias, vt eleemosynam largiatur, & cùm appetit illas nimio affectu inordinato. Quare si attenderemus solum obiectum, actus moraliter bonus, & moraliter malus possent esse eiusdem speciei. Et ideo vt ex obiecto sumatur diuersitas specifica actus, oportet etiam attendere terminum à quo. Terminus autem à quo actus moraliter mali est auersio, & deordinatio à fine, & à regula superiori, quam vocamus priuationem ordinis, & bonitatis debitæ inesse ipsi actui.

Dicendum igitur, quòd actus moraliter mali sortiuntur varias species per obiecta, & per aliquod positiuum, quod sunt ipsi actus moraliter mali secundùm illorum entitatem naturalem. Dicendum secundò quòd illud positiuum non constituit actus moraliter malos in determinatis speciebus, tanquam ratio formalis constitutiua, sed tanquam subiectum, quod denominatur ab ipsa ratione constitutiua. Dicendum tertiò quòd illud, per quod actus moraliter mali sortiuntur varias species, tanquam per rationem formalem constitutiuam, est ipsa deordinatio, quæ inest actui, quatenus creatura fertur in tale obiectum per talem actum absque debito ordine deuians à regula rationis, & auertens se à bono incommutabili. Et

D.Thom. ista est doctrina literalis D.Thom. dicta quæst. 18. art. 5. ad 2. cùm ait, quòd actus dicitur malus non ex eo, quòd nullum habet obiectum, sed quia habet obiectum non conueniens rationi, quod perinde est, ac si diceret, quòd motus creaturæ rationalis in tale obiectum non ex eo est malus, quia creatura fertur in tale obiectum, neque præcisè ex ratione termini ad quem, sed quia fertur in illud deuiando à rectitudine rationis & comparatione termini à quo. Et clariùs ad quartum dum ait, quòd *circumstantia quandoque sumitur vt differentia essentialis obiecti, secundùm quod ad rationem comparatur. Et tunc potest dare speciem actui morali. Et hoc oportet esse, quandocunque circumstantia transfert actum de bonitate in malitiam. Non enim circumstantia faceret actum malum, nisi per hoc, quod rationi repugnat.* Ecce quòd hac sola ratione motus voluntatis in obiectum circunstantionatum tali circunstantia habet rationem actus moraliter mali, quia fertur in illud cum deordinatione à recta ratione. Et clarissimè in tertio contra Gentes cap. 9. dum inquit, quòd malum quod est differentia in moralibus, non est aliquid, quod in se malum sit, sed inquantum priuat ordine rationis, qui est hominis bonum, quo nihil clarius dici poterat, cùm dicat, quòd malum quod tanquam differentia constituit speciem motus, non est quid malum in se, nimirum quia est ipse actus naturalis: sed est quid bonum, inquantum tamen habet annexam priuationem bonitatis ordinis.

Et demum cùm in omni peccato saltem lethali sit auersio à bono incommutabili ad bonum commutabile, qui sunt duo termini, à quo, & ad quem, peccatum non sumit speciem præcisè per conuersionem ad bonum commutabile, nisi per respectum ad auersionem à bono incommutabili. Et propter hanc fortasse rationẽ dixit D. Thom. de malo quæst. 1. art. 8. quòd peccatum veniale, & mortale non sunt eiusdem generis, & ob id non esse aliquam circumstantiam aggrauantem peccatum in infinitum, quæ non simul mutet speciem peccati. Quæ doctrina verissima est, licèt nonnulli Summistæ ob imperitiam veræ Theologiæ oppositum doceant. Ratio est; quia licèt mortale, & veniale possint habere idem obiectum, non tamen habent eundem terminum à quo, qui est auersio ab incommutabili bono; & ideo veniale, quod non est auersio à bono incommutabili, non est eiusdem speciei cum mortali, quod est auersio à bono incommutabili. Sicut neque motus à fundo maris ad superficiem aquæ, est eiusdem speciei cum motu à concauo Lunæ ad eandem superficiem aquæ.

Ex his apparet sensus primæ opinionis, quæ ait, formalem rationem constitutiuam peccati in genere peccati, & mali moralis, immò etiam in determinata specie huius, & illius mali moralis, esse priuationem rectitudinis & ordinis debiti inesse actioni creaturæ rationalis, quatenus fit cum libertate & iudicio. Nunc eam sententiam veram esse probari potest in primis autoritate sanctorum Patrum. D. Dionysius cap. 4. de diuinis nominibus ait, quòd malum est infirmitas, imbecillitas, ac priuatio, aut scientiæ, aut fidei, aut appetitus, aut actionis boni. Iustinus Martyr quæst. 46. & 74. ad Gentes dicit, malum nihil esse præter boni corruptionem, deprauationem, ac priuationem. Easdem sententias habent D. Basil. in homil. quòd Deus non sit autor malorum, & de Constitutionibus Monasticis cap. 3. Epiphan. hæresi 24. post medium, Athanasius Orat. contra idola, Gregorius Nazianz. orat. 9. ad finem, & orat. 38. Chrysostom. homil. 2. in Acta Apostolorum. Ambrosius lib. de Isaac cap. 7. Hieronymus, Nissenus, Fulgentius, Anselmus, Leo Papa, & Damascenus. Quas sententias citant Suarez disput. 11. Metaph. sect. 1. & Vasquez 1. 2. disput. 95. cap. 4. sed omnibus aliis prætermissis produco D. Augustinum, cuius nec dubia, nec obscura est in hoc autoritas. Ille namque in lib. 3. confess. cap. 7. ait, malum non esse nisi priuationem boni vsque ad quod omnino non est. Et lib. de moribus Manichæorum cap. 2. malum est deficere ab essentia, & ad id tendere, vt non sit, & cap. 3. *Percunctor vos iterum, quid sit malum, si dixeritis id quod nocet, neque hic mentiemini.* Et cap. 4. inquit, quòd malum non secundùm essentiam, sed secundùm priuationem rectissimè dicitur. Et cap. 5. inquit, quòd malum est corruptio. Et in Enchirid. cap. 24. inquit, quòd malum peccati est prima priuatio boni. Et lib. 11. de ciuitate cap. 9. mali nulla natura est, sed amissio boni mali nomen accepit. Et lib. 12. cap. 7. dicit, non esse quærendam causam efficientem peccati, aut malæ voluntatis, quia mala voluntas non est efficiens, sed deficiens. Et quòd quærere causas huius defectionis est, sicut velle videre tenebras & audire V.

Dionys.

Iustin.

Basilius.

Epiphan.

Athanas.

Nazian.

Chrysost.

Ambros.

Nissen.

Suarez.

Vasquez.

August.

dicit silentium. Et peccatum non posse perfectè intelligi; quia priuatio & defectus est. Et in lib. de Natura boni cap. 4. vbi dicit, quòd malum nihil aliud est, nisi corruptio vel modi, vel speciei, vel ordinis naturalis. Solet etiam Augustinus vocare peccatum nihil, de quo exponit illud Ioan. cap. 1. *Sine ipso factum est nihil.* Et peccatum nihil aliud esse, nisi priuationem debitæ iustitiæ, rectitudinis, & ordinis frequentissimè docet Augustinus, vt videri potest in libris de libero arbitrio. & lib. 83. qq. q. 7. lib. 1. contra Aduersarium legis & Prophetia, capite quinto, & lib. de vera Religione capite 4. & aliis locis, quæ longum nimis esset recensere.

VI. Vasquez. His testimoniis Patrum, vt satisfaciat multa fundit Vasquez 1. 2. disput. 95. cap. 11. Primò dicit, Patres in locis allegatis doctrinam Manichæi refutare voluisse, asserentis, esse aliquam substantiam, aut naturam malam: & cùm docent, nullam substantiam, atque naturam malam esse, nomine naturæ non intelligere actiones, & operationes creaturæ, sed solam substantiam, quæ est vnum prædicamentum ab aliis distinctum, & vti nomine naturæ eo modo, quo vtitur Aristoteles, cùm ait, naturam esse vel materiam, vel formam, immo multo magis formam. Et quòd nomine naturæ non intelligant actus, & operationes, probat quibusdam testimoniis D. Augustini, in quibus ille ait, Deum autorem esse omnis naturæ, & non omnis actus, quæ cap. præcedenti sunt allegata ad roborandam secundam opinionem, quorum sensum inferiùs aperiemus.

Verùm esto nonnulli ex Patribus citatis disputent contra Manichæos, & aliquando nomine naturæ intelligant substantiam, quæ est hoc aliquid; tamen negari non potest, plerosque illorum non solùm de natura, quæ est substantia, in locis allegatis verba facere, sed etiam de actionibus moraliter malis, & dicere, quòd peccatum, siue actus moraliter malus in priuatione boni, & rectitudinis consistat. Quod nec ipse tandem negat in eod. cap. 55. Esset enim hoc negare, velle claritatem lucis negare. Secundò negari etiam nequit, omnem actum, & operationem creaturæ esse à Deo, quatenus ens est, & secundùm illius entitatem naturalem, nisi velimus in errorem Durandi incidere. Et tamen cogitur Vasquez hoc negare, si verba Augustini sic sunt exponenda, sicut ille eadem exponit: Augustinus enim ait in 4. Hypognost. in principio. *Quod natura non est, Deus non fecit: Quia natura est omne, quod fecit.* Et in lib. de duabus animabus cap. 6. ad finem, omne quod est, quoniam est, inquantum est, à Deo esse. Vnde tertiò dici non potest Augustinum nomine naturæ & essentiæ, & substantiæ intelligere solam substantiam, quæ est hoc aliquid, non autem operationem: Quia operatio aut non erit, aut à Deo erit, & aliqua natura erit. Sed dicendum, quòd nomine naturæ & substantiæ, & essentiæ intelligit non solùm substantiam, quæ est hoc aliquid, & prædicamentum ab aliis distinctum, sed omne quod positiuè est in quolibet prædicamento, quo pacto omne quod definitionem habet, dicitur substantiam, & essentiam habere. Et ita docet D. Thom. in 2. d. 37. art. 1. disputans, an peccatum sit substantia, vel aliqua natura.

(margin: August. — beside "dem exponit: Augustinus enim ait in 4. Hypo-"; D.Thom. — beside "Thom. in 2. d. 37.")

VII. Respondet igitur secundò loco, plures ex prædictis Patribus reuera loqui de operationibus, & actibus moraliter malis, & dicere, peccatum esse priuationem, & declinationem, seu deuiationem à rectitudine, & boni absentiam, & nihil; sed non intendere ex his modis loquendi, quòd formalis ratio peccati in ipsa priuatione consistat; sed peccati naturam, & definitionem nobis explicare voluisse ex eo, quòd cum ipsa formali ratione peccati est coniunctum, quod est ipsa priuatio. Nomine autem priuationis non denotarunt, inquit, Patres negationem rectitudinis actualis debitæ inesse ipsi actioni, sed negationem iustitiæ, & gratiæ coniungentis nos Deo; aut intellexerunt priuationem, quæ inest animæ per modum habitus, quæ est macula remanens in anima transacto peccato. Et quòd non fuerit illorum mens, peccatum per propriam rationem formalem definire, sed solùm per illud, quod est necessariò coniunctum cum ipsa ratione formali, probat, quia illi naturam peccati nobis tradiderunt per recessum à Deo: recessus autem à Deo non est de essentia peccati, quod promittit se probare disputatione immediatè sequenti, in qua non aliter id probat, nisi quia peccatum, quatenus in genere moris peccatum est, cognitum fuit à Philosophis penes oppositionem cum virtute, & cum natura rationali; at verò quatenus est auersio à Deo, cui charitate coniungimur, nullo modo Philosophis innotuit. Integra autem ratio culpæ & peccati moralis in oppositione cum virtute, & natura rationali rectè intelligitur. Quare autem Patres non definierint peccatum per negationem rectitudinis debitæ inesse actui, & definierint illud per priuationem iustitiæ, & gratiæ coniungentis nos Deo, aut per priuationem habitualem, quæ est macula remanens transacto peccati actu, aut per priuationem boni, & recessum à Deo, hæc fuit causa, quia voluerunt definire peccatum per id, quod est nobis notius, & ista omnia magis nota sunt, quàm quòd peccatum sit negatio rectitudinis debitæ inesse actioni: hanc enim Scholastici vix multo labore deprehendere possunt.

Verùm in hac responsione pace illius tot sunt falsa, quot dicta, quæ non minus inter se pugnãt, quàm cum veritate. Et primò cùm ex sententia illius Patres definierint peccatum per priuationẽ, tanquam per rationem formalem, & nullus hactenus alio modo illud definierit, hoc satis esse potest ad probabilem reddendam nostram opinionem. Secundò ait, Patres definiuisse peccatum per priuationem non quidem rectitudinis actualis debitæ inesse, sed per priuationem iustitiæ & gratiæ, & per recessum à Deo, tanquã per id quod est necessariò coniunctum cum ratione formali, non tanquã per rationem formalem: & tamen dicit, quòd recessus à Deo non est de essentia peccati, vt dicit se probare disputatione sequenti, licèt ei sit coniunctus. Quod dictum est falsum. De intrinseca namque ratione peccati saltẽ mortalis est auersio à Deo; quia in peccato duo tantùm est reperire, conuersionem ad creaturã, & auersionem à creatore, & conuersio ad creaturã sine auersione à creatore peccatum non est. Et certè non potest intelligi per vllum intellectum rectum, quòd motus inter duos terminos cõtrarios sit accessus ad vnum absque recessu ab alio. Quando ergo accessus, & conuersio ad creaturam est contra legem Dei, ita est de ratione peccati recessus, & auersio à Deo, sicut accessus & conuersio ad creaturam.

Quod autem ait disp. 96. c. [illegible] auersionem à Deo nõ esse de essentia peccati, quia peccatũ quatenus est in genere moris fuit cognitum à Philosophis penes oppositionem cum virtute, & cum natura rationali, qui tamen non cognouerunt, illud esse

auersio

auersionē à Deo, nihil est. quid enim absurdi sequitur, si dicamus, Philosophus infideles perfectā rationē virtutis, & etiā peccati in genere moris minime intellexisse. Id namque aperte docet Aug. in libris contra Iulianum Pelagianum. Et esto ignorauerint aliquam rationem peccati, & hanc ignorauerint, an ob illorū ignorantiam dicere debemus, ita non esse, & auersionem à Deo non pertinere intrinsecè ad rationem peccati? Dicamus etiā non pertinere intrinsecè ad Deum esse trinum in personis, infinitum in essentia, & virtute; quia Philosophi gentiles hoc ignorauerūt. Videtur mihi argumentum Theologo non dignum. Quod etiam ait dicto loco, integram rationem peccati & culpæ moralis in oppositione cum virtute, & natura rationali rectè intelligi, si fingamus hominem in puris naturalibus constitutum, neque ad finem supernaturalem ordinatum, neque legi supernaturali subiectum, qualem finxerunt Philosophi infideles, &, vt mihi videtur, etiam Pelagiani, sine distinctione admitti potest. Sed non puto, Doctorem Catholicum ita de fine hominis, & illius statu sētire. Si autem dicamus, hominem ordinatum ad finem supernaturalem, & subditum legi supernaturali; ista propositio distinguenda est. Vel enim facit sensum, quòd integra ratio peccati, & culpæ in oppositione cum virtute ordinis naturalis, & cum natura rationali vtente ratione naturali præcisè intelligitur, quem sensum videtur intendere, & hic sensus est erroneus; aut facit sensum, quòd perfectè ratio peccati & culpæ intelligitur in oppositione cum virtute ordinis tum naturalis, tum supernaturalis, & cum natura rationali vtente ratione tum naturali, tum supernaturali, & hoc est verum. Sed qui hoc modo perfectè intelligit, quid sit culpa, necessariò etiam intelligit, illam esse auersionem à Deo. Sed hic Doctor putat per regulas à Philosophis infidelibus traditas perfectè posse cognosci rationem virtutis, & vitij, & culpæ & peccati, prout sunt ex parte rei, in qua re manifestè decipitur, hoc enim esset ad Pelagianismum accedere.

VIII. Tertiò ait, dictos Patres definiisse peccatum per priuationem iustitiæ & gratiæ coniungentis nos Deo, & recessum à Deo, & per priuationem, quæ est macula habitualis, non autē per negationē rectitudinis actualis debitæ inesse actui, quia priora notiora sūt, hoc autē posterius est ignotius, quod vix Scholastici scire possint. In qua re toto cælo à veritate aberrat. Magis enim notū est, peccatum & culpam in genere moris esse carentiam rectitudinis debitæ inesse actui, quàm quòd sit priuatio iustitiæ, & gratiæ cōiungentis nos Deo, aut recessus à Deo, aut priuatio habitualis. Peccatum enim esse actum non rectum, & moralem malitiam actus humani consistere in negatione rectitudinis debitæ inesse actui, non soli Scholastici cum labore, sed etiā ignari quique & idiotæ etiam infideles, & noscunt, & passim profitentur, qui cùm actionem aliquam vitij arguere volunt, dicunt, hoc non rectè factum esse, hoc non rectè fecisti. Quid enim est aliquid non rectè factum, nisi actus carens rectitudine debita inesse ipsi actui? E contrario verò cùm actionem aliquam à nota peccati purgare volunt, dicere solent, illā rectè factam fuisse. Quòd autem peccatum habeat annexam priuationem diuinæ gratiæ, id quidem sciunt Christiani, at non nisi per diuinam reuelationem. quòd tandem peccatum consequatur priuatio habitualis, quæ est macula positiua inficiens animam, vix periti Theologi intelligere possunt: nec mirum, cùm vix intelligere possint, an gratia gratum faciens sit qualitas inhærens animæ, & ante Magistrum nullus videatur hoc apertè dixisse.

Probatur deinde eadem sententia apertissimo testimonio D. Thomæ. Nam in 1. parte quæst. 48. articulo primo apertè docet, mali nomine significari absentiam boni, & malum non posse cognosci, nisi per bonum oppositum, sicut priuatio cognoscitur per habitum, & tenebræ per lucem. Et ad secundum ait *quòd bonum & malum sunt differentiæ specificæ in moralibus, bonum per se, & malum secundum quod est remotio debiti finis. Nec tamen remotio debiti finis constituit speciem in moralibus, nisi secundum quod adiungitur fini indebito. Sicut neque in naturalibus inuenitur priuatio formæ substantialis, nisi adiuncta formæ contrariæ.* quæ autem verba notanda sunt, quoniam sola sufficiunt ad soluenda omnia argumenta à recentioribus contra D. Thomam excogitata. & 1.2. quæst. 18. articulo quinto ad secundum dicit, quòd malum importat priuationem non absolutam, sed consequentem talem potentiam. Dicitur enim malus actus secundum suam speciem non ex eo, quòd nullum habet obiectum, sed quia habet obiectum non conueniens rationi. & ad quartum dicit, quòd circumstantia non facit actum malum, nisi per hoc, quòd rationi repugnat. Et quæst. 71. art. 6. dicit, quòd in definitione peccati ponuntur duo. Vnum, quod est quasi materiale, & illud est dictum, vel factum, vel concupitum: alterum quod est quasi formale, & hoc est esse contra legem Dei. Et tertiò contra Gentes cap. 9. ait, malum, quod est differentia in moralibus, non esse aliquid, quod de se malum sit, sed inquantum priuat ordine rationis, quod est hominis bonum. IX. D. Thom.

Accedit pro eadem sententia id, in quo omnes cōueniunt, impossibile est verū nō esse; sed omnes siue docti, siue indocti, cōueniūt in hoc, quòd malitia actus sit carentia, & priuatio rectitudinis debitæ inesse ipsi actui. ergo, &c. Minor probatur. Omnes enim siue indocti, siue etiam docti vocat actum malum eum, qui non est rectè factus, & pro eodem accipiunt aliquid malè fieri, & non rectè fieri, & malè factum, & non rectè factum.

Demum si malum formaliter acceptum est aliqua natura positiua, ergo oportet illius aliquam causam efficientem assignare; at nulla talis causa assignari potest. Quod probatur primò ex Aug. lib. 12. de ciuitate c. 7. dicente. *Nemo quærat causam efficientem malæ voluntatis.* Secundò, quia omnis entitatis positiuæ Deus causa efficiens est, ex Aug. lib. de duab. animab. contra Manich. c. 6. in fine. Et lib. 4. Hypognost. in princ. Deus autem peccati autor esse non potest. Relinquitur ergo, vt peccatum, si illius præcisam rationem formalem attendamus, in sola priuatione consistat. Quod verum esse magis apparebit ex solutione argumentorum in contrarium. Quorum Augus.

Primum argumentum est, quod tribuit speciē positiuam habitibus, & actibus vitiosis, positiuum est; sed malum tribuit speciem positiuam habitibus, & actibus vitiosis. Alia enim est species peccati furtum, alia adulterium; ergo. X.

Respondetur, quòd tribuere speciem actui fit dupliciter, vno modo denominatiuè, alio modò formaliter; quod tribuit speciem habitibus, & actibus vitiosis formaliter, non est quid positiuū, sed solū priuatio rectitudinis debitæ inesse; quia etiā actus vel habitus vitiosi, nō sūt tales per quid positiuum, sed per priuationē. Quod autē tribuit

speciem denominatiuè, est quid positiuum, & est ipse actus naturalis, nō quatenus actus naturalis est, quia vt sic malus non est, sed quatenus habet adiunctā priuationem ordinis, & rectitudinis debitæ. Decipiūtur autem argumentes, quoniam non aduertunt, quòd malū in genere moris est ens per accidens, sicut simū & album; & putant quòd tam materiale, quā formale per quod cōstituitur malum in genere moris, sit verè in genere mali, quod falsum est. Quia sicut albū ratione materiæ est in vno genere, ratione formæ in alio genere, ob quā causam definitio albi est definitio per additamentum, vt notum est Philosophis: ita malum ratione materiæ est in genere naturæ, & ratione formæ est in genere moris.

Sed contra hāc responsionem est instātia, quia priuationes distinguūtur ex actibus vel ex formis, quib. priuāt: sed potest contingere, quòd distincta peccata secūdùm speciē priuent eadem forma, & eodē actu, vt prodigalitas, & auaritia sunt peccata specie distincta, & tamen priuāt eadem forma, & eodē actu liberalitatis. Ergo specifica distinctio actuū malorū non est sumenda ex sola priuatione.

Hæc tamen instantia, in qua recentiores magnā vim faciunt, ante ferè quadringentos annos soluta fuit virtualiter à D. Thoma.

Dicimus enim iuxta illius doctrinā, quòd licèt priuatio, aut carentia rectitudinis huius peccati, quod est prodigalitas, & huius peccati, quod est auaritia, ex hoc solùm cap. spectate, quòd opponūtur vni, & eidē formæ, aut actui liberalitatis, neq; distinguūtur, neque distinguūt ipsa peccata: tamē si spectentur ex actibus, siue ex formis, quib. sunt adiunctæ, & distinguuntur ipsæ, & distinguūt peccatū prodigalitatis, & peccatum auaritiæ. Et sub hac ratione priuatio, seu carētia rectitudinis debitæ inesse actui malo cōstituit illū in determinata specie, & distinguit ab aliis. Priuatio nāque constituens, & distinguens peccata non constituit, & distinguit ea sola ratione, qua excludit formā oppositā, sed ea ratione, qua excludit ab actu rectitudinem debitā inesse actui. Vnde plurificatur ad plurificationem actuū. Et est doctrina literalis D. D.Thom. Th. 1. p. q. 48. a. 1. ad 2. cùm ait, quòd malū est differētia cōstituti[ua] in moralibus, inquantum est remotio debiti finis. Nec tamē remotio debiti finis constituit speciem in moralibus, nisi quatenus adiungitur fini debito. Sicut neque in materialibus inuenitur priuatio formæ substantialis, nisi adiuncta formæ contrariæ.

XI. Secundū argumentū est. Actus moraliter boni, & moraliter mali, & etiam habitus opponuntur Aristot. contrariè, sicut dicit Arist. in prædicamentis c. de qualitate, & cap. de oppositis. & sicut experientia docet, quia se expellunt ab eodem subiecto. Ergo sunt entia positiua, neque in sola priuatione consistunt. Adhuc actus malus generat habitum malum. Ergo non est quid purè priuatiuum.

Respondetur inter hos actus, & habitus esse oppositionem tū priuatiuā, tum positiuā. Priuatiuā ratione formalis malitiæ, positiuā ratione formæ aut actus, aut habitus, cui talis malitia, quæ est priuatio, adiūgitur, siue ratione eius, quod est ma-Dionys. D.Thom. Suarez. lū solū denominatiuè. Doctrina est Dionysij c. 4. de diuin. nom. D. Th. 3. contra Gent. c. 9. & aliis in locis citatis à Suarez disp. 11. Metaph. sect. 1. in fine. Actus etiam malus generat habitum malum ratione eius, cui malitia est adiuncta, quod est ipsemet actus secundùm suam naturalem entitatem, non tamen præcisè sic spectatus, sed quatenus habet adiunctam malitiam.

Tertium argumentum sumi potest ex quibusdā autoritatib. D. Th. Dicit enim in 1. 2. q. 18. a. 5. ad 2. quòd inquantum obiectū est aliquid positiuū, potest constituere speciē mali actus. Sed facilis est responsio ex verbis antecedentib. Dicitur nāque, quòd inquātū obiectum siue actus erga obiectum est aliquid positiuū, cōstituit speciē mali actus, nō formaliter, sed denominatiuè, nō sub ea ratione, qua est aliquid positiuū, sed sub ea ratione, qua habet adiūctā priuationē ordinis debitæ rectitudinis.

Alia argumenta, quæ contra hanc sententiam fieri solent, leuia sunt, & ex dictis facilè possunt solui, nec opus est illa hîc recensere.

CAPVT XIII.

Ostēditur mali culpæ Deū nullo modo autorē esse.

Inuenta mali natura, & essentia, nō est difficile I. illius etiā causas inuenire. Et quidē si de malo in genere naturæ sit sermo, certum est huius mali Deum esse causam efficientem eo modo, quo malum habet causam efficiētem, scilicet non per se, sed per accidens. Cùm enim malum non sit de integritate naturæ, sed illā potiùs corrumpat, nullus primò, & per se, malū intendēs producere, aliquid operatur. Et hoc est quod ait Dionys. 4. c. de diui- Dionys. nis nominib. quòd nullus ad malū intendens operatur. Vnde malū nō dicitur habere causā per se, sed per accidens, quatenus agens ad bonū intendens aliquid agit, ad quod malū sequitur: vt cùm ignis intēdens introducere in ligno formā ignis, priuat illud forma ligni. Hoc autem modo Deum esse causam efficientem mali in genere naturæ nō solùm non est inconueniens, sed maximè necessariū. Cùm enim istud malū proueniat naturaliter in rebus per actiones secundarum causarū naturaliū, & Deus operetur cum omni agente, & eadē actio, quæ est à secunda causa, sit immediatè etiā à Deo, eo modo quo malū de genere naturæ referri potest in secundam causam tanquam efficientem, eodem modo certum est illud etiam referri in primam causam.

Aduertēdum tamen, quòd malum duob. modis potest accidere in rebus naturalib. vno modo per efficientiam, seu causalitatem perfectā causæ agētis, vt quādo causa agens generans sibi simile, introducēdo vnā formā, expellit aliā: alio modo per defectum, & imperfectionem causæ efficientis, vt quando tibia claudicat, vel quādo vis generatiua propter suā debilitatem nō potest producere animal perfectum. Quādo itaque malū accidit in rebus primo modo, non est dubiū illud posse reduci in Deum tāquam causam efficientē. Verùm quādo malum accidit in rebus secundo modo, nō videtur reduci posse in Deū, sed in solā causā secūdā imperfectā, & deficientē: quia quādo prima causa cōcurrit cū secūda causa imperfecta, quæ deficiēter operatur, defectus qui est in actione nō refunditur in primā causam, sed in secundam causam deficientem, quod inferiùs magis explicabitur, & probabitur ex D. Aug. & D. Thoma.

Loquēdo verò de malo in genere moris, distin- II. guendum est de malo culpæ, & de malo pœnæ, & rursus de malo pœnæ, quod est simplex pœna, & nō culpa, & de malo pœnæ, quod est simul pœna, & culpa. Esse nāque vnum peccatū aliquādo pœnā alterius peccati est doctrina fidei expressa à D. Paulo in epist. ad Rom. c. 1. & probata à D. Aug. l. 5. August. cōtra Iul. c. 3. & lib. de gratia & lib. arb. c. 20. & trib. sequentibus. Hac verò distinctione præmissa, est

Prima propositio secundùm fidem catholicam certa, quòd malū pœnæ, quod est tantùm pœna, &

non culpæ, Deus est autor. Quæ propositio statuitur contra quosdam hæreticos vocatos Colluthianos, quorum meminit Aug. hæresi 65. & Castro in verbo *Malum*, hæresi 3. dicentes mala pœnæ à Deo nō esse. Hæc autem veritas habetur expressa in diuina Scriptura. Dicit enim Deus per Isaiam c.45. *Ego Dominus faciens pacem, & creans malum.* & per Amos cap.3. *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit.* Intelliguntur enim hæc testimonia de malo pœnæ, vt omnes Catholici exponūt. Et alia innumera sunt huius veritatis testimonia in diuina Scriptura. Et sanè cùm malum pœnæ nō sit quid de se malum, sed bonum, sicut bonum est, Deum iustum esse, & punire impios, & præmio afficere iustos: nullus, qui intelligat ea, de quibus loquitur, negare potest, Deum mali pœnæ esse autorem. Videatur Alphons. à Castro loco citato.

Colluthiani. August. Castro.

III. Secunda propositio: Mali culpæ etiam sub ea præcisa ratione, qua est pœna alterius peccati, Deus autor nō est. Asserimus hanc propositionem cōtra Caiet. qui in suis comment. ad lib.2. Regum c.12. circa illa verba, *Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua.* & c.16. circa illa verba, *Dominus præcepit illi, vt malediceret Dauid*, fatetur, quòd Deus nō est autor peccati, vt sic, sed quatenus pœna est peccati. quam sententiam etiam defendere Melchior Cano lib.2. de locis Theologicis c.4. ad 5. & 7. distinguens in peccato, quod est pœna alterius peccati, actionem, & passionem, & dicens, quòd Deus potest esse causa peccati, quod est pœna, & quatenus est pœna, non quidem quatenus peccatū est actio, sed quatenus infert passionem, vel quatenus est passio: potest enim passio bona esse actione mala existente. quæ sententia etiam sic explicata & limitata, tanquam falsa, & contra diuinam Scripturam ab omnibus reiicitur, & meritò: quia peccatum quoquomodo spectetur, siue vt pœna, siue vt culpa, siue vt actio, siue vt passio, nūquā potest exuere rationem iniuriæ, & offensæ Dei, cuius Deus nullo modo potest fingi autor. Præterea actio, & passio vnum, & idem sunt reuera ex parte rei, neque potest inferri passio, nisi per actionem, quomodo ergo fingi potest Deū esse causam passionis, & nō esse causā actionis? Tertiò cùm Deus sit agens per intellectum, & voluntatem, si est causa peccati, quatenus est pœna alterius peccati, sequitur, Deum velle illud peccatum. Quartò vnū peccatum nō est pœna alterius peccati quoad suam intrinsecā rationem, quia vt sic necessariò procedit à libera volūtate, quæ ita peccat, vt nō peccare possit, facerétque rem Deo maximè gratam, si non peccaret, neque à Deo necessitari potest ad peccandum. Illud verò quod de se habet rationem pœnæ, oportet esse contra voluntatem patientis, vt suprà dictū est. Vnde implicat manifestè, peccatū secūdùm suam intrinsecam rationem, & entitatē esse pœnam. Sed dicitur pœna ratione quorūdam consequentium, quæ sunt subtractio diuini luminis, & diuini auxilij, & diuinæ tutelæ in pœnam peccati præcedentis, ad quam subtractionem sequitur lapsus in nouam culpam.

Caietan. Cano.

IV. Fateor tamē illam explicationem adhibitam à Cano nō esse omnino improbabilē, eo modo intellectam, quo ille eam intelligit. Aduertēdum nāque est, duplicem passionem inferre ipsum actum peccati, alteram in peccāte, quæ quæ eadem re, & etiam subiecto est cum actione peccati, quatenus peccatum est: & ista ita est peccatum, vt nūquam possit habere rationē alicuius bonitatis moralis. Et quāuis habeat etiam rationem pœnæ peccati præcedētis, nō tamē est effectiuè à Deo, sed solùm permissiuè, quatenus, vt dixi, in pœnam peccati præcedētis Deus subtrahit auxilium, & homo labitur in culpam sequētem. Altera est passio, quam actio peccati infert in alterum, quæ licèt physicè, seu naturaliter sit eadem cū actione, moraliter tamē eadem nō est per se, sicut quādo Tyranni occidebāt Martyres: Actio enim tyrannorum peccatum erat in se, & tamē passio Martyrum nō erat peccatum. Idem dicendum, quādo Deus punit homines per ministros nequam, per rapinas bonorum, homicidia, & cætera huiusmodi, in quibus casibus actio mala est, & passio bona esse potest. De hac passione loquitur Cano, cū ait, quòd Deus potest esse causa peccati, quod est pœna alterius, quatenus est pœna, nō quidem quatenus peccatū est actio, sed quatenus est passio: quamuis modus iste loquēdi nō placeat, nec videatur admittendus. In tali enim casu Deus nō est causa peccati, sed vtitur peccato alterius ordinans illud in bonū. Prauidet enim Deus, quòd si permittat Satanā incitare v.g. Chaldæos in populum Hebræum, & permittat Chaldæos in illum desæuire, illi omnia complebūt homicidiis, rapinis, & sacrilegiis: & tunc permittit Dæmonem, & Chaldæos sæuire, & peccato illorum vtitur ad puniendos Hebræos; & sic Deus est causa passionis: sed non potest dici causa actionis, neque peccati, siue vt peccatum est, siue vt pœna peccati.

V. Tertia propositio: Deus nullo modo est autor mali culpæ quatenus illud habet rationē culpæ. Hæc etiam assertio certissima est secūdùm fidem Catholicā cōtra hæreticos c.3. relatos, qui faciūt Deum autorem nostrorum malorum operū æquè, vt bonorum, quos inter meritò nōnulli dicūt longè peiores esse Manichæis, & antiquis hæreticis. Illi enim non audebāt mala opera bono Deo tribuere: & ob hāc causam potius voluerūt ponere duo prima principia, alterum bonum, alterū malum: at recētes Nouatores tribuūt bono Deo omnem impietatem, facientes illum causam omnium peccatorum, & nō solùm hoc, sed etiam cogētem homines ad peccatū. Itaque nō solùm Manichæis, sed etiā Idololatris, & ipso Diabolo peiores illos possumus appellare. Idololatris quidem, quia etsi illi fecerint suos Deos sacrilegos, adulteros, tyrānos, homicidas, fures, vt haberēt vnde ipsi etiā sua sacrilegia, adulteria, homicidia, ac tyrānides pallio honestatis tegere possent; nō tamē dixerūt, Iouem autorem esse omnis tyrānidis, Martem omnis homicidij, aut Venerem omnis adulterij, multo minus dixerūt suos Deos illos cogere ad enormia scelera perpetrāda. Diabolo verò peiores sūt, quia, vt Aug. ait in lib. ad Articulos sibi falsò impositos, ad 11. qui erat, quòd quādo incestāt patres filias, & matres filios, vel quādo serui dominos occidūt, ita fiat, quia Deus ita prædestinauit, vt fieret. *Si Diabolo obijceretur, quòd talium facinorum ipse autor, ipsi esse crederem puto quòd aliqua ratione excusare se ab hac posset inuidia, & talium scelerum patratorem de ipsorum voluntate conuinceret: quia etsi delectatur esse fautore peccantium, probaret tamen se non intulisse vim criminum.*

Augustin.

Est autem propositio tam vera, & certa, vt eius veritate sublata ruat veritas totius ferè diuinæ Scripturæ. Nam si Deus peccati autor est, & causa, cur illud prohibet, cur reprehendit, cur minatur peccatoribus, cur illos plectit, & punit? At tota diuina Scriptura plena est eiusmodi prohibitionibus, reprehensionibus, minis, & terroribus, omnes libri sacri testantur, Deum peccata grauiter punire non solùm in alia, sed

etiã in præsenti vita. Einsdem quoque animaduersionis in peccatores referunt sacræ historiæ innumera exempla. quæ nam igitur est hæc dementia dicere Deum peccati esse autorem?

An non Scriptura testatur Deum nolle iniquitatem, & illam odio habere, in Psal. 5. & 10. & Ecclesiastici cap. 15. Si autem odit, quomodo facit, Salomone dicente in lib. Sapientiæ cap. 11. *Nihil odisti eorum, quæ fecisti.* An non dicitur Deus oculos ita habere mundos, vt malum videre non possit Habacuc cap. 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris.* quod de visione approbationis intelligendum est. Sed si malum videre non sustinet, quomodo sustinet illud operari?

Sed respondent moderni hæretici, quòd opus peccati, quatenus est à Deo autore, non est opus malum, nec peccatum, sed solùm quatenus est opus hominis; quia defectus actionis in causam secundam reiiciendus est. Verùm ab illis quærendum est, quænam sit causa, ob quam vnum, & idẽ opus adulterij, aut blasphemiæ, cùm sit ab homine, & à Deo autore, immo impellente, & cogente, quatenus est ab homine, sit peccatum, quatenus verò est à Deo, non sit peccatum? Respondent huius discriminis quatuor esse causas, primam, quia Deus legi subiectus non est, homo verò est legi subiectus: secundam, quia quod homines mala intentione agunt, id Deus bona intentione facit: tertiam, quia quando causa principalis, & instrumentalis concurrunt ad eundem effectum causandum, defectus, qui reperitur in effectu, referendus est in causam secundam deficientem, non in primam: quartam, quia natura humana peccante Adamo corrupta est, nec potest nisi malum operari.

Sed hæc refugia nihil istos hæreticos iuuant; quia diuinæ Scripturæ non solùm negant Deum ipsum peccare, sed negant etiam simpliciter, & absolute illum peccati esse autorem, & peccatum velle. Dato igitur per impossibile, quòd hæc duo possent ab inuicem separari, peccare, & esse autorẽ peccati, ex diuina Scriptura vtrunque conuincitur, & Deum non peccare, & Deum non esse autorem peccati, cùm potiùs ex diuina Scriptura habeamus, Deum illud nolle, prohibere, detestari, & punire.

Respondent, loca diuinæ Scripturæ esse exponenda de voluntate Dei, quæ est voluntas signi, quæ nobis reuelata est per diuinam Scripturam: velle tamen alia voluntate, vt homines peccent. Sed si ea volũtate, quæ nobis per diuinã Scripturam reuelata est, Deus non vult peccata, vnde habent isti aliam voluntatem, qua Deus vult eadem peccata, cùm diuina volũtas ex diuina reuelatione nobis innotescat, diuina autem reuelatio ex sola diuina Scriptura habeatur?

Ad hæc quando Deus non vult aliquid voluntate signi, illud non potest esse volitum voluntate beneplaciti antecedente, sed solùm voluntate cõsequente, quæ secundùm Patres ex nostro vitio ortum habet, vt lib. 4. monstratũ est. Alioquin Deus idem vellet, & non vellet, quæ incõstantia, & contrarietas voluntatum sine vlla ratione fingitur in Deo. Cùm itaque Deus voluntate signi nolit peccatum, & illud prohibeat, non potest illud velle, nisi inspecta voluntate humana, se ad peccatum determinante, quod non est Deum velle peccata, sed solùm velle illa permittere.

VI. Secundò præcludũtur hæc refugia, refutando omnes illas causas, ob quas dicunt opus peccati, quatenus est à Deo, nõ esse peccatum. Prima causa est, quia Deus legi subiectus nõ est. Sed hæc ratio vanissima est. Licèt enim Deus non sit subiectus legi alterius, habet tamẽ legem æternã, quæ ipsemet Deus est, quæ sibi dictat quid rectũ sit, vt ab eo fiat, & quid turpe, & indignum ab eo fieri; ob quam legem implicat, Deum facere posse, quod est contra summã illius bonitatem. hoc neque ipsi hæretici negabũt, quippe qui ob hãc legem æternã dicunt Deum, licèt peccati autor sit, tamẽ in se peccare non posse. At cũ lege æterna pugnat, Deũ autorem peccati esse: quis enim neget cũ summa Dei bonitate pugnare, Deum autorem esse blasphemiæ, mendacij, odij in Deũ, sacrilegij, & similium? Secũda ratio est, quia quod homines mala intentione faciunt, id Deus bona intentione facit. Sed vanitas huius rationis primò conuincitur ex eo, quoniã Deus ex sententia hæreticorũ est autor non solùm operis mali, sed etiam prauæ intẽtionis, qua homo operatur malè, cùm dicant, hominem Deo impulsore agere, quod sibi non licet, & cogi ad peccandum, & eundem non posse necessitatem peccandi: peccatũ verò nõ est absque mala intentione. Quomodo ergo fingere possunt, Deũ bona intentione agere opus, quod est peccatum, cùm etiam malæ intentionis, per quã habet, vt sit peccatũ, ipse sit autor? Secundò esto quando opus est de se indifferens, bona intentio excuset à peccato; tamen quãdo opus ex intrinseca natura factum, vt hîc, & nunc, à tali persona, cum talib. circunstantiis, habet malitiam inseparabiliter adiunctam, bona intentio non potest efficere, vt illud non sit peccatum: sed sunt quædã opera humana intrinsecè mala, quę inseparabilem habent adiunctam malitiam, vt blasphemiam, Dei odium, & similia. Ergo saltem illorum Deus autor esse non poterit, aut à peccato non poterit excusari, quia bona intentione illa operetur.

Tertia ratio, quã sumũt ex differentia inter causam instrumentalem, & principalem, non minori facilitate reiicitur, quia licèt quãdo causa instrumentalis defectiua concurrit cum causa principali, ita vt defectus nõ sit intentus à causa principali, sed præter illius intẽtionem, ipse defectus in solã causam secundã reiiciendus sit; attamen quãdo defectus est intentus à causa principali, immo ab eadẽ causa principali præparatur talis causa instrumentalis, quæ necessariò deficiat, & cogit illã deficere, quis erit tam stupidus, vt velit defectũ in effectu in solã causam instrumentalẽ reiicere, & nõ multo magis in causã principalẽ? Alioquin, vt quid punitur homicida, qui gladio, aut hasta hominem occidit, & nõ potius puniturgladius, & hasta? At verò hæretici dicunt, prouenire ex diuina voluntate, & intentione, & electione, vt causa instrumentalis sit deficiens, immo illã necessitari ad agendũ cũ defectu. Non potest igitur defectus causæ secundæ instrumentalis nõ refundi in causam principalem. Quarta etiã ratio si locũ haberet, in solis hominibus post lapsum Adæ locum haberet, non in Adamo existente in statu iustitiæ originalis, neque in Angelis, & tamẽ fatentur hæretici nõ minus fuisse Deũ autorem primi peccati Adæ, quàm aliorũ: igitur ex hoc capite vitare nequeunt, quin faciant Deum peccati autorem.

Tertiò posset eadẽ assertio probari infinitis testimoniis Conciliorũ, & sanctorum Patrum, quæ passim afferũt. And. Vega lib. 2. de iustific. cap. 15. Molina lib. concordiæ disp. 30. Bellarm. [illegible] tiæ amiss. c. 9. & Scholastici passim [illegible] 1. p. q. 49. & 1. 2. q. 79. art. 1. Sed quid necesse est in hac veritate VII. Vega. Molina. Bellarm.

probanda

probanda: si peccatum aliud nihil est, quàm dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, & illius voluntatem, quo modo potest homo peccare aliud perficiens, quod Deus aliud vult perficere, quàm ideò perficit, quod Deus vult, quomodo potest contra Dei legem, & voluntatem agere, qui hæc semper simul valet, facere quod Deus vult, & quod non vult, quod prohibet, ut ad quod compellit? Et stultus sapiente homo fit deterior, vt
Augustin. Augustinus ait lib. 83. quæstionum q. 3. quomodo minus Deo autore, qui est omnium sapiens, & bonus est? Et si homines ad peccandum non adiuvantur à Deo, vt idem Augustinus ait lib. 2. de peccatorum meritis, & remiss. cap. 3. quanto minus compelluntur, & cogantur? Videantur quæ diximus lib. 4. cap. 16. & duobus sequentibus.

VIII. Quarta propositio: mali culpæ, quatenus tale est, solum liberum arbitrium creatum est causa. Hæc propositio asseritur tum contra recentiores hæreticos, qui dicunt mala opera æquè, vt bona Deum in nobis operari, tum contra Manichæos asserentes duo prima principia, & dicentes peccatum non provenire ex arbitrij nostri libertate, sed ex admistione naturæ mali cum anima rationali. Eáque assertio ita secundùm fidem catholicam certa, sicut præcedentes. Habetur enim corpus verbis expressum in sacris literis, dicente Deo per Oseam c. 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum.* Et Eccles. cap. 15. *Deus creavit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. ante hominem vita, & mors, malum & bonum, quodcunque placuerit ei, dabitur illi.* & rursus, *nemini mandavit impiè agere;* & rursus, *ne dicas, ille me implanavit.* in Psal. 72. *Odisti omnes, qui faciunt iniquitatem.* Ieremiæ 19. *ædificaverunt excelsa, quæ non præcepi eis, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.* Iacobi c. 1. *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum. Peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem.* & rursus, *nemo, cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur, Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat.*

Respondent hæretici ista testimoniis significari, quod origo peccati est in homine propter naturæ corruptionem: non tamen negant, quin illorum primus autor sit Deus. Sed hæc responsio est nugatoria & falsissima. Primò quia origo peccati etsi in homine per naturæ corruptionem, tamen in Adamo in statu innocentiæ, & in Angelis esse non potuit, nisi per arbitrij libertatem. Secundò prædicta testimonia non solùm docent, originem peccati esse in homine, sed etiam non esse vllo modo in Deo: hunc enim sensum eyertiam, & non dubium præferent illa verba, *Odisti omnes, qui faciunt iniquitatem.* & illa, *nemini mandavit impiè agere.* & illa, *ne dicas, ille me implanavit.* & illa, *fecerunt excelsa, quæ non præcepi eis, neque locutus sum, neque ascenderunt in cor meum.* & illa, *nemo, cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur.* Si enim Deus hominem non tentat, quanto minus compellit ad peccandum, & peccati autor esse? Dicent, quòd Deus non tentat hominem ea tentatione, quæ reddat hominem inexcusabilem. Verùm si homo non redditur excusabilis, ergo tentationem vincere potest: si autem tentatus potest, & non vincit, ergo ex libera illius voluntate est origo peccati. Præter quòd si ex hoc solùm diceretur Deus non esse tentator malorum, quia sua tentatione non redderet hominem excusabilem, etiam Diabolus dici posset non esse tentator malorum, quia illius tentatio non reddit hominem peccantem excusabilem, vt habemus ex lib. Gen. cap. 3. At demum cùm Deus

ipsius Diaboli tentationem comprimat, ne tentetur nos, patitur hominem tentari supra id, quod potest, & faciat etiam cum tentatione proventum, vt possit sustinere, vt Paulus ait in priori ad Corinthios, nequaquam fieri potest, vt ipse hominem ad malum tentet.

IX. Secundò probatur eadem veritas testimoniis Patrum. Orig. lib. 4. contra Celsum post medium ait: *Nam sua cuique causa est existentia, in qua malitia, quæ quidem malum est, mala quoque actiones ex ea proveniunt.* Iustinus Martyr in Dialogo cum Tryphone: *Illud dico, esse causam, quam esse confessum, nisi quisque propria natura culpa fiant, sive homines, sive Angeli, impendi efficiuntur, sed suæ quisque culpa mali fiant.* Clem. Alex. lib. 1. Stromat. *Qui non prohibuit liberam animæ electionem, iuste subiacet, vt vel maximè quidem Deus volet, non sit causa mali.* Et lib. 1. Pædagogi c. 8. *Culpa est eius, qui eligit. In Deum autem culpa conferri nequit.* Epiph. hæresi 64. *Iustè permissi sumus liberi arbitrij proprijs voluntatis consilio, vt quisque quod voluerit faciat; quod ipse quidem malitiam causa non sit.* D. Ambr. lib. 1. exameron c. 8. *Nequaquam malitiam Deus creavit, sed ea ex nobis orta, non à creatore Deo substantia naturæ generatur.* D. Hiero. comment. c. 7. Eccles. circa illa verba: *Deus creavit hominem rectum, at videtur Deum auctorem malefacere, si sic peccant, & ut, bonos nos à Deo creatos, sed quia liberi sumus arbitrij, nostro vitio ad peiora delabi.* Sed loco omnium sufficiat nobis vnus Augustinus, qui ad hanc veritatem probandam, atque illustrandam tres integros libros de libero arbitrio conscripsit, quorum argumentum est, originem peccati esse liberam voluntatem creaturæ, legantur illius verba lib. 1. c. 11. in princip. vbi ex instituto refutat errorem hæreticorum dicentium, Deum cogere voluntatem ad peccandum. Ait enim Augustinus: *In præsentia non sciri possumus, quæcunque illa natura sit, quam iusti virtute potiorem esse fateamur, à cuiusquam esse nullo modo posse. Quare ne ista quidem cauneris habeat, potestatem, eget mentem servire libidini.* Videat hic Calvinus, qui totum se Augustinianum profitetur, Deum, quia iustus est, non cogere mentem servire peccato. & paulo infra: *Ergo relinquitur, vt quoniam regnanti menti compotique virtutis quidquid par, aut præliorum est, non ago facit servam libidinis, si id quid autem inferius est, non possit hoc facere propter infirmitatem, sicut ea, quæ inter nos constituimus, docent, vnde nihil aliud mentem cupiditatis comitem faciat, quàm propria voluntas, & liberum arbitrium.* Hæc ille. ex quibus habemus etiam rationem optimam ad eandem veritatem probandam. legantur etiam verba lib. 2. cap. 20. vbi dicit motum aversionis à Deo, quia peccatum est, à Deo non esse, neque ad Deum pertinere, sed ad solam voluntatem creatam. Et lib. 3. c. 1. vbi dicit. *Propterea quid opus est quærere, vnde iste motus existat, quo voluntas aversa ab incommutabili bono ad commutabile bonum convertitur, cum eum non esse nisi animi, & voluntarium, & ob hoc culpabilem esse fateamur.* Et ne dicat hæretici, Augustino illos libros scribenti, cùm adhuc iuvenis esset, hæc per imperitiam excidisse, legant eadem sententia in lib. 1. Retract. c. 9. Legantur item, quæ scribit lib. de nat. boni cap. 33. & seq. & in lib. 2. de nuptijs & concupiscentia c. 28. & seqq. vbi ostendit, ex libera voluntate creaturæ habere originem omne peccatum. & lib. 4. contra Iul. c. 3. exponit metaphoram illam arboris malæ, & bonæ de voluntate bona, & mala, quod vtraque prouenit ex natura bona: sed voluntas mala à se fit mala absque ope alterius, bona verò nisi ex illis supernaturali Dei auxilio fulciatur. Audiant hæretici eius verba lib. 5. de civitate Dei c. 9. & de spiritu

 &

& litera c.31. & lib.2. de peccatorum meritis, & remiss. c.18. quibus in locis, & aliis suprà c.11. citatis fatetur, Deum malæ voluntatis nullo modo esse autorem.

X. Tertiò probatur hæc veritas omnibus illis argumẽtis, quibus lib.2. c.21. probauimus, liberũ hominis arbitriũ ex ipsa natura peccati. Si enim peccatũ ex libera hominis voluntate nõ nasceretur, sed voluntas compelleretur à Deo ad peccandũ, iam peccatum nullo modo esset peccatum, præter hæc qui aliquem excitat, & inducit ad peccandũ, peccat, multo magis qui compellit, quia non minus hoc repugnat diuinæ legi, quàm actu peccare. Sed

Caluinus. respondet Caluinus lib.1. instit. c.17. §.5. etiam radios Solis excitare fœtorem in cadauere, ipsos tamen non fœtere: & sic posse Deum homines excitare ad peccatum, absque eo, quòd peccet. Sed crassities Caluinum decepit, quia radij Solis non sunt causa proxima, & per se fœtoris, sed solùm per accidens, quatenus aperiendo poros, aut calefaciendo cadauer, sunt causa, quòd exhalet à corpore vapores, non secus, ac si quis aperiendo cameram, diceretur causa fœtoris.

Et tandem nisi prima peccati origo esset liberum arbitriũ, sed Deus ipse hominem compelleret ad peccatum, sequeretur, non solùm hominẽ non peccare, sed Deũ ipsum maximè peccare, & ipsum solum peccati esse autorem. Et quidem quòd sequatur, hominem sic compulsum minimè peccare, ostenditur ex eo, quia, vt August. dicto lib.2. citatus sæpe inculcat, nullus peccat in eo, quod vitare non potest. Quòd autem sequatur, solum Deum maximè peccare, probatur, quia ex sententia hæreticorũ in solo Deo reperiuntur omnes cõditiones necessariò requisitæ ad constituendam actionem peccaminosam; quæ sunt tres, vt actio sit de se mala, & contra legem Dei, vt cum libertate eliciatur, & vt agens sit causa actionis particularis secundùm omnes illius circumstãtias particulares. Quando igitur homo compellitur à Deo ad peccandum, vt Caluinus ait, ille compellit ad actionem de se malam, & contra legem Dei, quatenus talis est, vt ille met concedit lib.1. Inst. c.18. §.4. & lib.2. c.4. §.2. & compellit liberè, & est causa particularis talis actionis secundùm particulares illius circumstantias. Nihil igitur illi deest, quominus dicendus sit verè, & propriissimè peccare. Quod ne dicamus, dicendũ est, Deum nullo modo compellere homines ad peccandũ; sed peccati causam in solam voluntatem creatam referendam esse.

CAPVT XIV.

Soluuntur obiectiones aduersariorum contra duas postremas assertiones capitis præcedentis.

I. QVi ea memoria retineat, quæ lib.4. c.19. & li.5. c.25. & quatuor sequentibus, & lib.7. c.4. à nobis dicta sũt, facilè, ac sine labore occurret argumentis, quæ ex diuinis Scripturis, & Patribus, præcipuè ex D. Augustino congerunt recentiores hæretici ad probandum, quòd Deus peccati autor sit, & homines compellat ad peccandũ. Quam ob causam de argumentis ex autoritate diuinæ Scripturæ, & D. Aug. petitis, nihil ampliùs restat nobis dicendum. Ostendimus enim ex ipsamet diuina Scriptura, & D. Aug. illa omnia testimonia, quæ innuere videntur, Deum autorẽ esse peccati, quippe qui opus aliquod malum vel præcipiat, vt alij faciant, vel ipse facere dicatur, & immittere errores, homines decipere, tradere in reprobũ sensum, in passiones ignominiæ, aut esse intelligenda secundùm permissionem: aut quia non ipse nostras voluntates malas facit, sed à seipsis malis facta vtitur in bonum, & illas ordinat in finem conuenientem: aut aliquo alio ex modis traditis in dictis locis. Præter quæ videri etiam poterunt, quæ scribunt Melchior Cano lib.1. de locis Theologi- Cano. cis præcipuè c.4. Molina in lib. cõcordiæ disp.35. Molina. & Card. Bellar. lib.2. de gratiæ amiss. c.11. & seqq. Bellarm.

Nunc vnicum tantùm argum. soluendum est, quod Theologis non leuẽ difficultatem facessere videtur, quodque superiùs fuit non semel insinuatum, sed illius solutio prætermissa, vtpote quæ peculiarem discussionem videretur postulare. Illud autẽ tale est. Qui autor est operis, saltẽ cui inseparabiliter coniuncta est moralis malitia, videtur esse eiusdẽ malitiæ autor: non enim homines alio modo dicuntur autores peccatorum, nisi, quia autores sunt operum, quibus adiuncta est moralis malitia, neque necesse est ad hoc vt peccent verè, illos moralem malitiam intendere, quæ opus consequitur, vt satis constat, dummodo opus intendant, quod absque malitia hic, & nunc ab homine, qui ratione, & libertate vtitur, fieri non potest: sed Deus autor est operis, cui est annexa malitia, quoad omnem illius entitatem realem positiuam. Ergo videtur etiam peccati autor esse.

Ad hoc argum. nonnulli relati à Magistro in 2. II. d.37. dixerũt, actus moraliter malos, etiam quoad Magister. illorum positiuam, & naturalem entitatem, non esse ex Deo. Quibus cùm opponebatur autoritas August. dicentis, omne quod est, in quantum est, bonum esse, & à Deo esse. Respondebant de naturis, & substantiis rerum, nõ de illarum actionibus id esse intelligendum, quod nonnullis eiusdẽ August. testimoniis ibidẽ à Magistro citatis, quæ nos etiam suprà c.11. notauimus, & infrà expendemus, nitebantur probare. Hæc tamẽ sentẽtia, licèt Magister de illa nihil cẽsere videatur, à D. Th. ibid. & ab omnibus Theologis falsa, & erronea reputatur, & meritò, vt sequenti controuersia ostendemus.

Durandus in 2. d.1. q.5. & d.37. q.1. vt huius dif- III. ficultatis vim declinaret dixit, Deum nõ esse causam propinquam, & immediatã actus peccati, sed solùm causam remotam, & mediatã, quatenus est causa prima vniuersalis dans esse homini, & dans ipsi liberum arbitrium, & conseruans illud in esse: quod liberum arbitriũ quatenus est à Deo, indifferens est ad bonum, & malum, & ipsum per seipsum determinat se ad actũ peccati, Deo ad eiusmodi actum minimè concurrente, aut cooperãte. Vnde non potest peccatũ in Deum vti in causam referri, sed in solũ liberum arbitrium creatũ. Quã sententiam quoad actus moraliter malos, sequitur etiam Aureolus apud Greg. Arim. eadem d.37. q.1. Aureol. eámque probabilẽ reputant Antisiod. li.2. summæ Antisiodor. tract. 27. c.5. & ipse Arim. quamuis oppositam se- Gregor. quatur. Hæc tamẽ sententia non minus quã prima ab omnib. Scholasticis reputatur error manifestus.

Gregorius Ariminensis dist. 34. art.3. triplicem IV. adhibet responsionem. Prima est, Deum non esse autorem peccati, quia peccatum est nihil, & non habet causam efficientem. Hæc responsio non satisfacit: quia ob hanc causam neque etiam homo erit autor peccati. Secunda est, Deum non esse autorem peccati, quia peccati actũ homo facit contra regulam rectæ rationis, & Deus illum non facit contra regulam rectæ rationis. Hæc responsio non satisfacit. Non enim declarat, quomodo actũ, qui est de se malus, Deus facere possit non contra regulam rectæ rationis: licèt enim Deus legi alterius subiectus non sit, habet tamen legẽ æternam, quæ est ipsemet Deus, & sua infinita bonitas, contra quam aliquid agere non potest, ob quam causam dicimus, Deum nec peccare posse, nec mẽtiri,

neque decipere, neque præcipere aliquid, quod sit peccatum, aut illud suadere, aut ad illud inclinare, quandiu illud est peccatum: neque posse dispensare circa præcepta Decalogi dispensatione propriè dicta, reddendo licitum, quod cadit sub aliquo præcepto, quandiu illud cadit sub tali præcepto; quamuis possit apponere illi circumstantiam, ob quam illud non cadet sub præcepto.

Tertia responsio est, Deum non esse autorem peccati, quia non est causa, vt homo exerceat talem actum, quia solùm præbet illi liberum arbitrium, indifferens ad bonum, & malum. Hæc responsio est falsa, quia incidit in errorem Durandi.

V. Gulielmus Okam, referente Bartholomæo Medina 1.2.q.79.art.2. dicit, quòd in rigore, & proprietate locutionis Deus est autor peccati: sed dicit, quòd ista propositio, Deus est causa peccati, habet duplicem sensum. Primus est, quòd Deus sit causa actus mali, & hic est verus. Secundus quòd Deus peccet, & hic est falsus. Hæc responsio est erronea, & coincidit cum errore Caluini, & aliorum hæreticorum, nam & illi dicunt, quòd Deus est causa peccati, sed tamen non peccat. quæ sententia est contra diuinam Scripturam. Illa enim docet, non solùm Deum non peccare, sed etiam non esse causam peccati, vt probauimus. Præter quod si Deus est verè causa peccati quatenus peccatum est, velint, nolint, sequitur, Deum peccare. Non enim alia ratione etiam homo dicitur peccare, nisi quia est causa proxima peccati, quatenus peccatum est neque secundùm modum loquendi hactenus apud homines vsu receptum; aliquis dicitur verè aliquid facere, nisi quia est verè causa illius, secundùm quod tale est, saltem loquendo de causa proxima, & particulari. Vnde si concedatur, quòd Deus sit causa proxima, & particularis peccati, quatenus peccatũ est, negari non potest, quin Deus ipse peccet. Subiungit hic autor, quòd homo peccat, operando actum malum, & non Deus, concurrendo ad eundẽ actum: quia homo tenetur illum actum vitare, & non Deus. Hoc dictum est etiam erroneum, quia licèt Deus non teneatur lege alterius, tenetur tamen lege æterna suæ bonitatis cauere actum intrinsecè malum.

VI. Ricardus in 2.d.37.art.3.q.1.& Gabriel ibidem art.3. dicunt, Deum, etsi concurrat ad actum peccati, non tamen esse causam malitiæ, quæ illum consequitur, quia ipse actus peccati potest esse sine vlla malitia.

Hæc responsio non satisfacit. quia licèt actus peccati aliquo modo fieri possit sine malitia, saltem propter defectum libertatis: tamen supposito, quòd fiat ab agente libero, hîc, & nunc, cum tali, & tali circunstantia, malitia est ab illo inseparabilis etiam per diuinam potentiam.

Scotus d.37.q. vnica dicit, quòd Deus concurrens cum homine ad actum malum non est causa malitiæ, quia in actu malo sunt duo, actus naturalis habens causam effectiuam, & huius Deus est causa; & defectus rectitudinis, propter quem actus est peccatum, & huius Deus non est causa; sed sola voluntas creata, quæ tenebatur ponere rectitudinem, & non posuit. Primò, quia Deus non tenetur ponere talem rectitudinem. Secundò, quia ipse eam apponeret, nisi per voluntatem creatam staret.

Hic etiam modus dicendi non satisfacit. Primò, quia licèt Deus non teneatur lege alterius apponere rectitudinem suo actui, tenetur tamen lege suæ bonitatis. Secundò, quia sunt nonnulli actus, quibus repugnat intrinsecè, quòd illis apponatur rectitudo, quatenus fiunt ab agente libero hîc, & nunc, cum tali, & tali circunstantia.

VII. Caietanus 1.2.q.71.a.6. & alibi dicit, Deũ esse autorem entitatis naturalis actus peccati, & etiam positiuæ conuersionis voluntatis ad bonũ creatum contra virtutem, in qua specifica, & formalis ratio peccati sita est: & tamen non esse causam peccati, quia præter hoc reperitur in peccato auersio à Deo, seu à regula diuina, cuius Deus non est causa, quia huiusmodi auersio defectus est, & non habet causam efficientem, sed deficientem. Quare eadem actio quoad omnem entitatem positiuam potest, & debet referri in Deum, vt in causam: sed quatenus est actio deficiens, non potest nisi in causam deficientem referri.

Hic tamen modus dicendi ab omnibus improbatur, quia concedit, Deum esse positiuam causam conuersionis voluntatis creatæ ad bonum commutabile contra virtutem, quod est contra diuinam bonitatem. Concedit etiam, quòd Deus sit causa eius, in quo ratio specifica, & essentialis malitiæ moralis consistit, quod non minus est absurdum. Admittit etiam, rationem formalem peccati, seu mali moralis in entitate positiua, & reali consistere, quod supra improbauimus. Dicit etiam quòd Deus est causa cõuersionis voluntatis creatæ ad bonũ commutabile contra virtutem, & non est causa auersionis à bono incommutabili, quod implicat: quia talis accessus esse non potest sine recessu à bono incommutabili, sicut accessus mobilis ad terminum ad quem, intelligi nequit sine recessu à termino à quo opposito: & sicut qui est causa accessus ad terminum ad quem, est causa recessus à termino à quo.

VIII. Dominicus Soto lib.1.de nat. & gratia c.17.& 18. Melchior Cano lib.2.de locis Theolog. c.4.& in relectione de sacram.p.4. post 3.conclus. quos sequitur Vasquez 1.2.disput. 129.c.7.& seq. licèt aliquid de suo addat, dicunt, quòd Deus non est causa peccati, licèt præbeat suum concursum ad eundem actum peccati: quia non concurrit ad illum per modũ causæ moralis, sed solùm per modum causæ naturalis: peccatum autem est effectus moralis, vnde oportet illum reducere in causam moralem, quæ est voluntas creata. Addunt Cano, & Vasquez, quòd peccatum quoad entitatem moralem est purum ens rationis: & ideo non est necesse, vt referatur in Deum tanquam in causam: quia Deus non est causa entitatis positiuæ rationis, sed solùm positiuæ realis. Cano Vasquez

Hæc responsio non est probabilis. Nam quod primo loco aiunt, Deum non esse causam peccati, quia non est causa moralis, sed naturalis tantùm, explicatione indiget, & declarandum est quid intelligant nomine causæ naturalis. Quatuor enim modis dicere possunt Deum esse causam naturalem peccati. Primò, quia producit solam illius entitatem naturalem, non autem moralem. Sed hoc modo dicere Deum non esse causam peccati, quia est causa naturalis tantùm, & non moralis, est dicere idem per idem, & nihil dicere. Secundò, quia producit verè physicè actum, qui est peccatum, & non solùm moraliter. Sed hoc dicere non est dubium soluere, sed magis augere. Tertiò, quia non agit per intellectum, & cum libera voluntate, sed modo naturæ. Et hoc dici non potest, Deus enim operatur liberè, & cum perfectissimo iudicio, quidquid operatur ad extra. Quartò, quia licèt ipse liberè concurrat ad actum peccati, non tamen hominem impellit, aut suadet, aut hortatur ad actum malum. Et ex hoc etiam capite non soluitur difficultas,

 nam,

nam, vt aliquis dicatur verè autor peccati, & operis mali, non est necesse, vt alius suadeat nō peccandum; sed sufficit quòd ipse liberè, & cum pleno iudicio, & [illegible] cooperetur aliis ad opus, quod sit de se malum, & peccatum. Neque enim magis excusatur à furto, qui cùm [illegible] aliquos euntes ad furandum, vltrò se illis adiungit, non vocatus, aut non vocatus ipse alios, quàm qui aliis furtum suadet.

Quod autē dicunt non esse causam peccati, quia non est causa moralis malitiæ, eo quòd illa in sola relatione rationis disconuenientiæ consistat, cuius Deus autor nō est, [illegible] illos iuuat. Nam relationes siue rationis, siue etiam reales, nō habent causam per se, sed consequuntur ad positionem fundamenti. Vnde qui est causa ponens fundamentū, est etiam causa relationis, quæ consurgit ex tali fundamento. Sed Deus est causa concurrens ad ponendum totum fundamentum, ex quo consurgit talis relatio. ergo est causa talis respectus eo modo, quo ille causam habere potest. Et potest sic formari ratio. Ille qui est causa rei eo modo, quo res causam habere potest, dicitur verè causa eiusdem rei: sed per respondentes Deus est causa istius respectus disconuenientiæ, in quo secundum illos ratio malitiæ moralis consistit, eo modo, quo talis respectus causam habere potest. Ergo poterit dici verè causa malitiæ moralis. Minor probatur, quia Deus concurrit verè ad [illegible] entitatē naturalem actus, prout fit hic, & nunc à tali persona agente cum libertate, & iudicio cum talibus, & talibus circumstantiis. Ergo est verè causa respectus, qui consurgit ex tali fundamento.

IX. Medina. Bartholomæus Medina dicta q. 79. art. 2. vt hūc nodū soluat, dicit primò, quòd quando duo principia concurrunt ad aliquem effectum producendum, vt effectus sit perfectus, necesse est vtrumque principiorum esse perfectum; quod si alterū principiorum fuerit imperfectum, etiam effectus erit imperfectus. Secundò quòd quando Deus est causa alicuius actus, est etiā causa prauitatis, quæ consequitur ex natura talis actus: sed tamen nō est causa deformitatis actus peccati, quia talis deformitas non consequitur ad talem actū, nisi quatenus talis actus procedit à libero arbitrio creato deficiente. Tertiò dicit quòd in peccato sunt duo, materiale, & formale, & quòd malitia, seu inordinatio [illegible] ratione actus peccati quatenus est actus, id est, quoad materiale, sed solùm quoad suum formale, quia potest esse actus peccati sine tali inordinatione. Et idcirco potest Deus velle actum peccati [illegible], quòd velit talē inordinationem. Tandem dicit, quòd licet Deus sit causa actus peccati, non tamen est causa deformitatis, quæ consequitur ex peccato, quia deformitas non consequitur ex modo operandi Dei, sed creaturæ. Nam Deus quando concurrit ad actum peccati, facit hoc conformiter ad regulam, nō solùm quia ipse est regula, quæ non habet superiorem: sed quia operatur secundùm dictamen rectæ rationis. Dictat enim ratio, quòd primum agens permittat, & non tollat liberum arbitrium, & det ei necessaria ad operandum.

Hic modus dicendi præter id quod suprà c. 23. reiecimus, [illegible], cùm ais, [illegible] actus [illegible] positiuam, & tamen illam non esse à Deo, in quo nescio quid distet à sententia Durandi, quam vel ipse reprobat, præter hoc [illegible] in eo, quod ait, Deum non esse causam deformitatis peccati, quia illa non consequitur ex natura rei ad actum peccati, nisi quatenus talis actus procedit ex libero arbitrio, non satisfacit quæstioni, & dicit idem per idem. Nam & hoc est quæstio, cur cùm Deus concurrat ad omnem entitatem positiuam peccati secundùm omnes illius circumstantias, & concurrat liberè, & cum plenissimo iudicio, sicut liberum arbitrium creatum; nihilominus deformitas, quæ est in actu peccati, tribuatur libero arbitrio creato, & non diuino. Illud verò quod ait, posse Deum velle actum peccati, absque eo quòd velit inordinationem, quia inordinatio non est naturaliter connexa actui peccati, & potest ipse actus esse sine tali inordinatione, videtur recurrere in opinionem Ricardi, & Gabrielis suprà confutatam; nec sufficit ad difficultatem dissoluendam. nam licet inordinatio nō sit naturaliter connexa actui peccati, quatenus est actus naturalis secundum se consideratus [illegible] si consideretur [illegible] actus, vt factus à creatura rationali cum pleno iudicio, & perfecta deliberatione cum tali, & tali circumstantia, impossibile est, ab huiusmodi actu separari deformitatem, & inordinationem. Et de hoc actu sic considerato est quæstio, cur cùm Deus concurrat ad illum, quatenus est actus talis creaturæ factus cum perfecto iudicio, & plena deliberatione, cum illis, aut illis circumstantiis, cum quibus non potest nō esse actus inordinatus malus, nihilominus sola creatura sit causa moralis malitiæ, & non Deus. Tandem in eo, quod vltimo loco ait, Deum non esse causam deformitatis peccati, quia deformitas non consequitur ex modo operandi Dei, sed ex modo operandi creaturæ, quia Deus operatur secundùm dictamen rectæ rationis, quæ dictat, vt primum agens permittat, & non tollat liberum arbitrium, & det ei necessaria ad operandum, videtur [illegible] verā huius difficultatis solutionē tangere, sed illā nō perfectè declarat.

D. Thom. duobus modis videtur hanc difficultatem soluisse, si tamen isti duo modi inter se non in vnum [illegible]. Primus modus est, quē tradit in 1. 2. q. 80. art. 1. ad 3. dicens, quòd Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani: sed quòd determinetur ad malum consilium voluntas humana, hoc directè quidem est ex voluntate humana, & à Diabolo per modū persuadentis, vel appetibilia proponentis. & supra q. 9. X. D.Thom.
art. 6. ad 3. ait, quòd Deus mouet voluntatē hominis, sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectū voluntatis, quod est bonum, & sine hac vniuersali motione homo nō potest aliquid velle. Sed homo per rationē determinat se ad volendū hoc, vel illud, quod est verè bonū, vel apparens bonum; sed tamen interdum specialiter Deus mouet aliquos ad aliquid determinatè volendū, quod est bonum, sicut in his, quos mouet per gratiā. Secundus modus traditur in q. 3. de malo art. 2. in corp. vbi ait: *Cùm Deus sit primum principium motionis omnium, quædam sic mouentur ab ipso, quòd etiam ipsa se ipsa mouent, sicut quæ habent liberum arbitrium, quæ si fuerint in debita dispositione ad recipiendum motionem, quæ mouentur à Deo, sequitur bona actio, quæ totaliter reducitur in Deum, sicut in causam. Si autem defectum à debito ordine, sequitur actio inordinata, quæ est actio peccati. Et sic id, quod est ibi de actione, reducitur in Deum, sicut in causam; quod autem est ibi de inordinatione, vel deformitate, non habet Deum causam, sed solum liberum arbitrium.* Idem habet ad [illegible] quintum, & clarius in c. 1. q. 2. [illegible] art. 2. vbi dicit, quòd Deus est causa omnis actionis, inquantum est actio: sed peccatum nominat ens, & actionem cum quodam defectu. Defectus autem iste est ex causa creata, scilicet libero arbitrio, inquantum deficit ab ordine primi agentis. 17

Vnde

Vnde defectus iste non reducitur in Deum, sicut in causam, sed in liberum arbitrium, sicut defectus claudicationis reducitur in tibiam curuam, sicut in causam, non autem in virtutem motiuam, à qua tamen causatur quidquid est motionis in claudicatione.

XI. Augustin. Hæc doctrina verissima est, & ex D. Augustino non vno in loco accepta, vt videre est in 2. de lib. arbitr. cap. 2. & lib. 3. cap. 1. & lib. 12. de Ciuitate cap. 7. & alibi. Non est tamen intellectu facilis, nec facilè ab eius sectatoribus explicata. Pro cuius intelligentia, & propositæ difficultatis solutione notandum est, laborem, qui Doctores manet in hoc dubio soluendo, quique illos in tot sententias ire cogit, quantum videre possum, ex eo nasci, quoniam in eorum solutionibus ipsius difficultatis, & dubitationis radicem non attingunt. Ea verò in hoc sita esse videtur, quia duobus modis imaginari possumus, Deum exhibere homini suum concursum ad actionem peccati. Vno modo, vt determinatum in particulari ad talem actum cum talibus circumstantiis ex intentione efficaci, vt sequatur talis actus, & hoc ante præuisam quamcunque determinationem liberam voluntatis creatæ ad talem actum: immo exhibere talem concursum non solùm in se determinatum ad hanc particularem actionem, sed physicè, & efficaciter determinantem voluntatem creatam ad hanc actionem, quoad omnem illius entitatem naturalem, & quoad omnes illius circumstantias positiuas: & ita efficaciter determinantem, vt præmoueat ad talem actionem præmotione, cui ob illius energiam voluntas creata, vt subsistens illi motioni non possit non apponere suum consensum, & concurrere in actum secundum, quem consequitur moralis malitia. Alio modo possumus imaginari, Deum exhibere homini suum concursum ad actum peccati, non quidem ex se determinatum potiùs ad hunc actum particularem, quem consequitur malitia peccati, quàm ad actum oppositæ virtutis, neque ex intentione, vt talis actus sequatur: neque quòd ab æterno prædefinierit talem actum in particulari, prædefinitione antecedenti, etiam quatenus actus naturalis est: neque quòd in tempore physicè prædeterminet voluntatem creatam ad talem actum in particulari cum talibus circumstantiis: sed solùm quia cùm libertatem voluntatis creatæ omnino illæsam seruare decreuerit, non potest non exhibere illi omnem concursum necessarium ad omnem operationem, ad quam ipsa voluntas seipsam voluerit pro sua libertate determinare, siue ad bonum, siue ad malum; licèt quod ex se est, eo fine suum concursum voluntati exhibeat, vt voluntas eo vtatur in bonum, & voluntas ipsa diuino concursu contra Dei voluntatem non abutatur.

Et quidem si primo modo concipiamus, Deum concurrere ad actum peccati, impossibile videtur, Deum esse causam actus peccati quoad materiale, siue etiam quoad naturalem eius entitatem, & non esse etiam causam peccati, quatenus peccatum est. Atque illud est præcipuum fundamentum erroris Caluinistarum in asserendo, Deum esse autorem, & causam omnis malæ operationis, sicut est causa boni operis, & in euertendo humanam libertatem tum in actu peccati, tum in aliis omnibus actionibus. Quoniam arbitratur, diuinam prædefinitionem, & diuinæ motionis energiam (vt eius vocabulo vtar) tum omnes alias causas, tum præcipuè humanam voluntatem ad quoduis opus ita efficaciter promouere, vt aliter facere non possint, quam quod reipsa faciunt, ita indicant illius verba, cùm ait, lib. 1. Institut. cap. 4. §. 2. *Omnis hic vnius solum Dei motorem, vnde creaturæ omnes, vt sustineantur, ita efficaciam quoduis agendi ducant, de illa speciali actione tantùm loquor, quæ in vnoquoque facinore apparet. Idem ergo facinus Deo, Satanæ, homini assignari, tadenque non esse absurdum.* Calvin. Quibus verbis consimilia sunt in sensu, quæ habet Beza Beza. in responsione ad Castalionem de æterna prædestinatione in refutatione secundæ calumniæ, cùm ait: *Quærenda est ceterum origo in instrumentorum spontaneo motu, quo fit, vt Deus iuste decreuerit, quod illi iniustè fecerunt. Atenim dices, non potuerunt resistere Dei voluntati, id est, decreto. fateor: sed sicut non potuerunt, ita etiam noluerunt. Verùm non poterant aliter velle, fateor, quoad euentum, & energiam; sed voluntas tamen Adami coacta non fuit.* Energia verò idem significat, quod efficacitatem causæ alicuius ad alias causas mouendas.

Si autem secundo modo concipiamus, Deum XII. concurrere cum voluntate creata ad actum peccati, facile intelligimus, illum ad omnem entitatem positiuam, & naturalem, quæ reperitur in peccato concurrentem, ipsius tamen malitiæ moralis, atque peccati minimè causam esse. Quia namque sicut ad decorem, & perfectionem vniuersi creaturam liberè agentem condere voluit, ita eiusdem creaturæ libertatem vult seruare: ideo licèt ad eandem libertatem seruandam velit illi suum concursum præbere, quoties ipsa illo vti voluerit: tamen concursus, quem illi offert, est de se indifferens ad actionem moraliter bonam, aut ad eius oppositum, neque ex tali concursu humanæ actiones habent malitiam adiunctam, neque per talem concursum Deus voluntatem ad actum, cui adiuncta est malitia, inclinat, neque ad eum dirigit, immo quod ex se est, potiùs vellet, talem actum non esse, si & homo pro sua libertate ita vellet, quam ob causam illum prohibet, & detestatur. Sed quòd à voluntate creata proueniat hic actus moraliter malus potius quàm oppositus, id prouenit ex libero arbitrio creato, quod in agendo sua libertate, & diuino concursu contra Dei voluntatem abutitur ad malú opus, ad quod non fuit illi à Deo illa collata. Atque inde fit, vt cùm Deus sit causa operis, cui est adiuncta malitia, non tamen sit causa malitiæ, neque ille eam operi adiungit, sed voluntas creata, quæ diuino concursu abutitur contra Dei voluntatem.

Hoc itaque pacto propositam difficultatem arbitramur planè, & plenè dissolui posse. cùm dicitur, qui autor est operis, cui inseparabiliter adiuncta est materia, videtur autor eiusdem malitiæ, Respondemus, hanc propositionem sic esse limitandam. Qui autor est operis, cui annexa est malitia, quatenus tali operi annexa est malitia, vel quatenus tale opus secundùm suam speciem est moraliter malum, est etiam autor malitiæ: Cæterùm Deus concurrens ad actum peccati, est quidem autor operis, cui annexa est malitia, non tamen est autor talis operis, quatenus habet annexam moralem malitiam, vel quatenus est opus malum in tali specie determinatum. Quia diuinus concursus, quatenus offertur, & exhibetur à Deo, offertur & exhibetur indifferenter ad actum moraliter malum, & ad eius oppositum. Sed autor talis operis quatenus habet malitiam adiunctam, & est opus moraliter malum in tali specie determinatum, est sola voluntas creata, quæ pro sua libertate determinat diuinum concursum

causam ad opus malum, potius quàm ad bonum. Vnde licet Deus autor sit operis, quatenus naturalis actus est: tamen tota moralis malitia in solam voluntatem creatam abutentem diuino concursu est refundenda; sicut cùm quis abutitur gladio ad hominem occidendum, homicidium non debet imputari artifici, qui gladium fabricauit, quia artifex rem fabricauit, cuius vsus indifferens est ad bonum, & malum. Hanc responsionem non dubito proprius esse ad mentem D. Thom. sicut videri potest in locis hoc capite allegatis: eam namque manifestè præseferunt illa eius verba: *Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani: sed quod voluntas determinetur ad malum consilium, hoc directè habet à seipsa, & a Diabolo, vt suadente, vel proponente obiectum.* & illa. *Deus mouet voluntatem hominis, vt vniuersalis motor, ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum: sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est verè bonum, id est, ad obiectum simpliciter bonum, vel apparens bonum, id est, ad actum moraliter malum.* & alia eius verba citata ex q.3. de malo art.2. & 1.2.q.79.a.2. Hanc eandem responsionem fortasse intenderunt Sotus, & Melchior Cano, cùm dixerunt, Deum non esse causam malitiæ moralis, quæ inest actui humano: quia concurrit ad eumdem actum, non vt causa moralis, sed vt causa naturalis: quia scilicet causa moralis est illa, quæ determinat concursum causæ superioris ad determinatam speciem talis actus, Deus verò exhibet suum concursum non determinatum potiùs ad hunc actum, quàm ad oppositum, sed indifferentem, sicut causæ superiores naturales exhibent suum concursum inferioribus indifferentem, & determinandum ab ipsis causis inferioribus, vt patet de concursu Solis ad generationem sublunarium. Eandem responsionem videtur indicare Bartholomæus Medina loco citato, cùm inquit in §. *Vltimò obseruandum: Nam Deus cùm concurrit ad actum peccati, facit hoc conformiter ad regulam, non solùm quia ipse est regula, quæ non habet superiorem, sed quia operatur secundum dictamen rectæ rationis: dictat enim recta ratio, quòd primum agens permittat, & non tollat liberum arbitrium, & det ei necessaria ad operandum. Itaque quamuis Deus concurrat ad actum peccati, & defectum, non tamen concurrit defectuosè, & peccando.* Eandem responsionem probat Nazarius 1.p.q.22.a.4. contr. 3.§. *Quarto explicandum est.* & conclus. 5. & 6. cùm docet, Deum non determinare voluntatem creatam ad actum naturalem peccati, priusquam voluntas seipsam determinet ad speciem mali moralis: sed è contrario voluntatem creatam primò seipsam determinare ad speciem mali moralis, & post dictam voluntatis determinationem, Deum illam determinare ad actum secundùm speciem eius naturalem. Et eadem ratione præuisa dicta voluntatis determinatione ad speciem actus moralem, prædefiniisse actum illius secundùm speciem naturalem; quia quod Deus operatur in tempore, prædefiniuit ab æterno se facturum. Omitto Cardinalem Bellarminum, Franciscum Suarez, Ludouicum Molinam, & alios viros doctos, de quorum mente in hoc nullus dubitat. Huius autem responsionis veritas ex dicendis tota controuersia sequenti magis ac magis apparebit.

D.Thom. Medina. Nazarius.

CAPVT XV.

Proponitur tertia controuersia principalis de diuina cooperatione cum secundis causis.

I. Solutio proximè adhibita argumento adducto pro sententia hæreticorum, contendentium, Deum peccatorum nostrorum causam esse, statim aliam grauissimam excitat controuersiam non solùm inter Catholicos, & hæreticos, sed inter ipsosmet Catholicos de concursu, & cooperatione Dei cum secundis causis, præcipuè cum voluntate creata ad illarum operationes, quæ à nobis hoc in loco suam postulat solutionem. Et est controuersia tum de re, tum de modo. De re, an Deus verè cooperetur secundis causis ad illarum actiones, & ad effectus, quos ipsæ secundæ causæ per suas actiones producunt concursu, & cooperatione immediata immediatione tum virtutis, tum suppositi: an verò sola cooperatione mediata, & remota, quatenus tribuit esse, & vim agendi secundis causis, & illas in esse conseruat. De modo, an concursus diuinus sit per modum principij, an solùm per modum actionis, siue sub aliis terminis, an sit influxus in secundas causas, & in illarum effectus, an solùm sit influxus cum secundis causis in effectus, non autem in ipsas secundas causas. Esse verò hanc controuersiam grauissimam, neque posse vllo modo absque præiudicio manifesto, & graui huius causæ, quam cum hæreticis agimus, dissimulari, ex hoc euidenter apparet, quòd Caluinus, & eius sectatores ad humani arbitrij libertatem euertendam non solùm quoad actus moraliter malos, de quibus in præcedentibus dictum est, sed etiam quoad alias quascumque actiones, arbitrantur efficax argumentum sumere se posse ex efficacitate, & (vt aiunt) ex energia diuinæ motionis, sicut illa Caluini verba ex 1. Institutionum cap. 16. §. 1. citata ostendunt. *Omnis hic vniuersalem Dei motionem, vnde creaturæ omnes, vt sustinentur, ita efficaciam quamlibet agendi ducunt.* Disputandum est igitur primò de re, secundò de modo. Caluin.

II. Et quidem de re, an Deus per seipsum immediatè concurrat ad actiones secundarum causarũ præsertim humanæ voluntatis, ita vt cooperetur ipsis secundis causis cooperatione, quæ immediatè attingat effectus ipsarum causarum secundarum, & eorundem effectuum productionem, duo referuntur errores extremi. Alter eorum, qui negant Deum per se immediatè cooperari actioni secundarum causarum cooperatione, quæ immediatè attingat illarum effectus, & eorum productionem. Alter eorum, qui in aliud extremum incidentes, dixerunt, Deum ita cooperari cuilibet actioni cuiuscumque secundæ causæ, vt secundæ causæ verè & propriè nihil operentur, sed solus Deus in illis, & per illas verè operetur. Primus error hoc capite, secundus sequentibus refutandus est.

Primi erroris autor communiter asseritur Durandus in 2.d.1.q.5. & d.37.q.1. Nam distinctione 1. vniuersaliter contendit, Deum conferre quidem esse, & virtutem agendi secundis causis, & eamdem virtutem conseruare: non tamen per seipsum immediatè concurrere cum illis ad earum actiones, neque immediatè cum illis cooperari ad productionem effectuum illarum. Distinctione verò 37. specialiter loquitur de actione moraliter

mali-

mali, quæ habet moralem malitiam annexam, & ait, Deum non esse causam propinquam talis actionis, sed solùm remotam, nimirum, quia naturam humanam cum libero arbitrio condidit, non quòd cum illa immediatè concurrat, & cooperetur ad talem actionem. Huius tamen erroris Durandus non fuit primus autor: nam quod primo loco negat absolutè, & vniuersaliter Deum immediatè cooperari ad actiones secundarum causarum, id quoque negauerunt olim nonnulli ab Augustino relati lib. 5. de Genesi ad literam c. 20. *Sunt* (inquit) *qui arbitrantur tantummodo mundum ipsum factum à Deo, cætera iam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinauit, & iussit; Deum autem ipsum nihil operari.* Eiusdem etiam opinionis ante Durandum meminit Albertus Magnus, d. 35. a. 7. licèt tacito nomine autoris. Quod etiam secundo loco ait, Deum non concurrere immediatè ad actionem, cui est annexa moralis malitia, sed illam immediatè produci à sola voluntate creata, docuerunt ante illum nonnulli relati à Magistro dicta distinct. 37. illámque conati sunt probare apparentibus autoritatibus D. Augustini. Quorum sententiam non solùm Magister ibi non confutat, sed etiam post Magistrum præter Durandum probabilem crediderunt Antisiodor. lib. 2. summæ tract. 17. c. 3. & Greg. Arim. & Aureolus ab eo relatus eadem d. 37. q. 1.

Albertus.

Antisiodor. Gregor. Aureol.

III. Hæc nihilominus sententia cuiuscumque fuerit autoris tanquam error in fide ab omnibus Catholicis reiicitur, & meritò. Pugnat enim non solùm cum ratione, & communi sensu Scholasticorum, & Patrum, sed cum euidenti autoritate diuinæ Scripturæ. Et quòd pugnet cum diuina Scriptura probatur: quia diuina Scriptura docet, Deū suis manibus plasmare, & formare hominem in vtero matris, cuius tamen generatio fit etiam per secundas causas. Iob cap. 10. *Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu.* Et ne quis dicat, hæc ad animam esse referenda, quæ à solo Deo creatur, subiungit, *nónne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? pelle, & carnibus vestisti me, ossibus, & neruis compegisti me, vitam & misericordiam,* &c. & Ierem. c. 1. *Priusquam te formarem in vtero, noui te.* Et in Psalm. 138. *Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ.* Quo in loco omittenda non est vis lectionis Hebraicæ, quæ hanc veritatem appositissima translatione mirabiliter declarat. Pro eo namque quod nos legimus, *& substantia mea in inferioribus terræ*, Hebraicus textus habet רקמתי בתחתיות ארץ *Rucchamethi bethachthioth aretz.* Quod ad literam sonat, *acu pictus sum in inferioribus terræ.* Sumptaque est metaphora ab iis, qui vestes acu pingunt, quod voce etiam ex Hebræis accepta dicimus, recamare, quòd scilicet corpus humanum tanquam speciosissimam animæ vestem admirabili sapientia Deus suis manibus acu pingere voluerit. Neque solùm humana corpora dicitur Deus suis manibus pingere, & formare ex seminibus creatis, sed alia etiam infima, & vilissima apud eundem Iob cap. 26. ibi, *& obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus.* apud Lucam c. 12. *Si fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit!* Apud D. Paul. 1. ad Corinth. cap. 15. *Quod seminas, non corpus, quod futurum est seminas, sed nudum granum, vt puta tritici, aut alicuius cæterorum. Deus autem dat illi corpus, sicut vult, & vnicuique seminum proprium corpus.* & sup. c. 3. *Neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat Deus.*

Deinde eadem Scriptura conceptis verbis docet, Deū operari in nobis opera nostra, & nos dū operamur, Dei cooperatione indigere, & sine illa nihil posse operari. Isaiæ 26. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* Apud Ioan. c. 5. *Pater meus vsque modò operatur, & ego operor.* Et c. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Et in Actis Apostolorum 17. *In ipso viuimus, & mouemur, & sumus.* Et ad Philippenses 2. *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere.* & cap. 1. *Qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet.* & 1. ad Corinth. 15. *Abundantiùs omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum.*

Ad hæc, dicuntur aliquando homines esse in manu Dei, sicut gladij, & virgæ, & serræ, Isaiæ cap. 10. illi autem modi loquendi si non indicant, Deum cooperari intimè ad quamlibet actionem cuiuslibet creaturæ, neque per alium quemuis modum id poterit euidentiùs demonstrari.

Quod etiam pugnet cum autoritate sanctorum Patrum probatur. Eam namque ex instituto impugnat D. Augustinus lib. 5. de Genesi ad lit. cap. 20. dicens, *Sunt, qui arbitrantur, tantummodo mundum ipsum factum à Deo, cætera iam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinauit, & iussit, Deum ipsum autem nihil operari. Contra quos profertur illa sententia Domini: Pater meus vsque modò operatur.* & ad eandem sententiam refutandam adducit testimonium Apostoli proximè citatum ex epistola prima ad Corinth. cap. 15. & tandem concludit in hæc verba. *Mouet itaque occulta potentia vniuersam creaturam suam: eóque motu illa versata dum Angeli iussa perficiunt, dum circumeunt sidera, dum alternant venti, dum abyssus aquarum lapsibus, & diuersis etiam per aerem conglobationibus agitatur, dum vireta pullulant, suaque semina euoluunt, dum animalia gignuntur, variísque appetitus proprias vires agunt, dum iniqui iustos exercere permittuntur, explicat sæcula, quæ illi cùm primùm condita sunt, tanquam implicata indiderat, quæ tamen in suos cursus non explicarentur, si ea ille, qui condidit prouido motu administrare cessaret.* IV.

August.

Et suprà lib. 4. toto cap. 12. probat necessitatem diuinæ cooperationis, sine qua creaturæ dilaberentur; & præter testimonium ex Euangelio Ioan. cap. 5. & aliud testimonium ex Actis Apostolorum cap. 17. suprà allegata adducit autoritatem illam ex lib. Sap. 8. *Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Et verba illa Genes. cap. 2. *& requieuit Deus die septimo ab omni opere, quod patrarat.* exponit sic, *quia vltrà non condidit noua genera rerum.* & lib. 9. cap. 15. ad idem probandum adducit testimonium allegatum ex priori ad Corinth. cap. 3. & lib. 12. de Ciuitate cap. 24. ait, *Efficacem quippe potentiam suam si rebus subtrahat, nec progredi poterunt, & suis dimensis motibus peragere tempora: nec prorsus in eo, quod creata sunt, aliquatenus permanebunt.* Et lib. 3. de Trinitat. dicit, quòd voluntas Dei est prima, & summa causa omnium corporalium specierum, atque motuum. Legatur idem Aug. in epistola 146. ad Consentium.

D. Gregorius Nazianz. orat. 4. de Theologia. Cyrill. Alex. lib. 2. in Ioan. cap. 151. Chrysostom. homil. 37. in Ioan. exponentes illa verba apud Ioan. 5. *Pater meus vsque modò operatur.* dicunt, sic esse intelligenda, quòd Deus Pater operatur etiā in Sabbato propter rerum gubernationem, conseruationem, & productionem, & generationem etiam in Sabbato.

D. Greg

D.Greg. Roman. lib.16. Moral. cap.18.inquit, *omnia, quæ creata sunt, per se nec subsistere prævalent, nec moveri, sed in tantum subsistunt, in quantum ut esse debeant, acceperunt, in tantum moventur, in quantum occulto instinctu disponuntur.*

D. Prosper in lib. sententiarum ex Augustino exceptarum sententia 281. per totam illam sententiam, probat eandem veritatem, ut patet legenti.

D.Anselm. lib. de casu Angeli c.10.& lib. concordiæ c.1. docet, Deum esse causam efficientem omnium actuum humanorum, etiam illorum, qui mali sunt, quoad illorum entitatem excepta malitia.

V. Tertiò quòd sit contra communem consensum omnium Scholasticorum, non est difficile probare. Omnes enim præter Durandum, & unum, aut alterum non magnæ autoritatis sententiam Durandi reiiciunt tanquam errorem in fide. Legantur D.Thom. Scot. Bonauent. Ricardus, Gabriel, Maior in 2.d.37. Item D. Thom.1. p.q.105. art.5. ubi Caietan.& Bañes. & 1.2.q.79. art.2.ubi Medina, & Conradus,& Vasquez, & 3. contra Gentes cap.7. ubi Ferrar.& Bonauent. in 1.d.45.art.2.q.2. & in 2.d.35. art.1.q.1. Capreol. in 2.d.1.q.2. art. 3. Ad argumenta contra secundam conclus. Suarez disput.22. Metaph. sect.1. Pererius lib.8. de Principiis c.8. Iul.Sirenius lib.8.de fato c.12. Albertus Magnus, Hervæus, Alex.Alens.& alij, quos citant Suarez loco allegato,& Vasquez 1.2. disp. 129.c.5. & ut unico verbo omnia complectamur, quotquot reperiri possunt de hac re inter Catholicos scribentes.

D.Thom. Caietan. Bañes. Medina. Conradus. Vasquez. Ferrariens. Bonau. Capreol. Suarez. Pererius. Sirenius. Vasquez.

VI. Demum quòd eadem sententia Durandi sit contra evidentem rationem deductam ex principiis veræ Theologiæ, sic ostenditur. Quilibet effectus cuiuscunque causæ creatæ pendet à Deo quoad hoc, ut conservetur. ergo pendet à Deo quoad suum esse. Ergo quoad suum fieri. & loquor de dependentia immediata. Antecedens est de fide, quia habetur expressum in sacra Scriptura Sapientiæ cap.11. Inquit namque: *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses, aut quod à te vocatum non esset, conservaretur?* Et videri possunt quæ ad illud probandum scribunt D. Augustinus lib.4.de Genes. ad lit. c.12. & aliis in locis proximè citatis,& D.Gregor. suprà citatus,& D.Thom. cum commentatoribus 1.2.q.104.art.1. Prima verò sequela est necessaria, quia nulla ratione ostendi poterit, quòd res, quæ à se habet esse independens, neque ab alio pendet quoad hoc, ut sit, pendeat ab illo, quoad hoc, ut conservetur in esse ab illo. Quid enim necesse est conservari ab eo, sine quo res potest esse? Si igitur res pendet à Deo, ut conservetur; multo magis pendet ab eo quoad hoc, ut sit. Si autem pendet à Deo quoad esse, multo magis quoad fieri. Videtur enim aliquid ab alio pendere quoad fieri, quod tamen non pendet ab illo, postquam factum est; nihil autem pendet ab alio quoad esse, quod non pendeat ab illo, quoad fieri. Idem autem sunt, effectus secundarum causarum pendere à Deo quoad fieri, & Deum cooperari illorum effectioni. Ergo qua certitudine certum est, omnes effectus productos per actiones secundarum causarum pendere à Deo quoad illorum esse, & conservationem, eadem prorsus certitudine tenendum est, Deum cooperari secundis causis ad illorum effectionem.

Augustin. Greg.Mag. D.Thom.

VII. Secundò probatur falsitas eiusdem opinionis sic. Deus per solam subtractionem, aut negationem sui concursus, ac suæ cooperationis privat secundam causam sua operatione. Ergo ad hoc, ut secunda causa operetur, necessaria est divina cooperatio. Antecedens habemus ex lib. Danielis cap.3. Ignis nanque fornacis Babylonicæ manente propria substantia, privatus est propria operatione combustiva erga tres illos pueros in fornacem iniectos, quam tamen operationem exercuit in carnifices illos, qui pueros in fornacem iniecerunt. Quod cùm non effecerit per aliquod impedimentum extrinsecùs obiectum ipsi igni, nulla alia ratione videtur factum, nisi per subtractionem divinæ cooperationis: quod videtur innuere lib. Sap.c.16.in illis verbis, *Hoc autem iterum, ut nutrirentur iusti, ignis etiam suæ virtutis oblitus est. Creatura enim tibi factori deserviens exardescit in tormentum adversus iniustos, & fit lenior ad benefaciendum iis, qui in te confidunt.* Atque hoc pacto fortasse intelligendum est id, quod ait David in Psal.28. *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* quod Basilius homil.5. in illum Psalm. & alij sic intelligunt, ut cùm in flamma ignis duo reperiantur, vis combustiva, & illuminativa, Deus pro sua voluntate hæc duo abinvicem seiungat, ita ut nonnunquam ignis habeat vim combustivam sine illuminatione, qualis est ignis inferni: aliquando verò illuminet absque adustione, qualis fuit ignis fornacis Babylonis, & ignis multis Martyribus admotus. Quæ omnia efficit Deus per solam sui concursus subtractionem. Quando enim concursum suum subtrahit ad illuminandum, & illum præbet solùm ad comburendum, ignis comburit, & non illuminat. Quando verò præbet concursum ad illuminandum, & non ad comburendum, ignis illuminat, nec urit. Basilius.

VIII. D.Thom.in 2 d.37. q.2. art.2. præter prædictas rationes, quæ etiam ab illo virtualiter ibi tanguntur, alia ratione probat falsitatem prædictæ opinionis, quam dicit proximam errori. Quia data illius veritate videtur, quòd sint admittenda plura prima principia. Consequentia probatur: quia de ratione primi principij est, ut possit agere sine auxilio, & influentia prioris agentis. Verùm Durandus non dicit, quòd voluntas, aut alia creatura possit agere sine auxilio, & influentia Dei in ipsam causam, quo auxilio, & influentia dat virtutem agendi ipsi causæ creatæ, & illam conservat: sed dicit solùm, quòd talis influentia sistit se in causa, & non progreditur immediatè in effectum. Et posset etiam dicere Durandus, quòd actio creaturæ reducitur in primum principium agens, quod est Deus, non immediatè, sed mediatè.

Scotus argumentatur. Si Deus non concurreret immediatè ad actionem cuiuslibet causæ creatæ, non esset omnipotens. Verùm Durandus, aut alius contrarium sentiens fortasse responderet, non concurrere Deum ad ipsas actiones immediatè, non ob impotentiam, sed quia superflueret talis concursus, cùm causa creata habeat vim sufficientem ad producendos effectus sibi proportionatos: Deus autem sicut non deficit in necessariis, ita non abundat in superfluis. Adderet etiam repugnare, & contradictionem implicare, eundem effectum produci à duabus causis perfectis, & immediatis eiusdem ordinis.

IX. Suarez disput.22. Metaph. sect.1.n.8. dicit, hanc veritatem probari posse ratione naturali, affertque ad idem probandum multas rationes, quæ exceptæ sunt ex D. Thoma loco proximè citato, & 3. contra Gentes c.66. & 67. Addit etiam autoritatem Aristotelis lib.7. Physic.c.1. & lib.8. c.5. & lib.2.Metaph.c.2. ubi dicit, quòd in agentibus per

se

se subordinatis inferiùs non potest agere sine influxu superioris, & Platonis, qui, referente Damasceno in lib. suæ Philos. cap. 9. dixit, secundas causas esse instrumenta primæ causæ, & Mercurij Trismegisti in quodam Dialogo nomine, Græci, dicentis, Deum vbique præsentem semper agere omnia, & Philonis Alexand. in lib. quòd mundus sit incorruptibilis.

Verùm etsi rationes optimæ sint, posset tamen vnica responsione illarum vis declinari, dicendo sufficere, quòd causæ inferiores pendeant à superiori, & in essendo, & in agendo; & quòd ipsæ secundæ causæ, & etiam illarum operationes pendeant à diuino influxu, non quidem immediato, sed mediato, sicut videntur dixisse Philosophi.

X. De autoritate etiam Philosophorum curandum non est, nec debet Theologus in ea vim facere ad veritatem hanc probandam: Quia autoritas Aristotelis, & Platonis in hoc potius obest Catholicę veritati, quàm prosit. Primò namque incertum est, an Deus hæc inferiora, materialia saltem, cognoscat, & intelligat notitia particulari, & distincta, & probabilius est ex istorum Philosophorum sententia illa distinctè non cognoscere, vt dictum est lib. 3. cap. 2. Secundò dubium est, an sit causa efficiens mundi per veram efficientiam Et licèt veriùs crediderim de mente illorum mundum pendere à Deo in genere causæ non solùm conseruantis, sed etiam efficientis, vt hoc eodem lib. ostendi, tamen probabilius est, non omnia pendere immediatè à Deo, sed inferiora mediantibus superioribus, vt c. 1. ostendimus. Tertiò dubium est, an Deus moueat mundum in genere causæ efficientis, an solùm in genere causæ finalis. Et licèt probabilius sit, mouere etiam in genere causæ efficientis, est tamen sententia constans Aristotelis, primam causam non mouere hæc inferiora nisi mediante motu, & lumine corporis cælestis. Quare sententia Aristot. & Platonis mihi semper visa est cum hac veritate directè, & apertè pugnare. Non enim est hîc quæstio de concursu, & cooperatione Dei ad actionem secundæ causæ mediata, sed de immediata. Vnde cùm Philosophi concedant, Deum concurrere cum secundis causis ad illarum actiones, & secundas causas non mouere, nisi quatenus sunt motæ à prima causa, & nihilominus constet, illos loqui de concursu non immediato, sed mediato, posset aduersarius ipsos Philosophos in suas copias traducere, & illorum autoritate suas responsiones fulcire. Et quamuis licitum sit mulierem alienigenam amputatis vnguibus, & capillis sumere in vxorem ad filios procreãdos, & Ægyptiorum supellectilẽ in vsum Tabernaculi conuertere, & Theologum mundanam philosophiam in famulam assumere, vt Augustin. & Hieronymus docent: non tamen oportet mentiri, & Philosophis imponere, quod illi non dixerunt ad veritates catholicas probandas. Quia Deus, & veritas non indigent nostris mendaciis: Obestque plurimum ipsi veritati apud infideles, velle eam ementitis Philosophorum testimoniis comprobare, propter causas ab Augustino in 1. & 2. de Genesi ad litter. assignatas. August.

XI. Dicendum igitur secundum fidem Catholicam, Deum concursu, & cooperatione immediata cooperari cuilibet actioni cuiuscumque causæ creatæ, ita vt eadem numero actio sit immediatè à Deo, & ab ipsa secunda causa quoad totam & integram illius entitatem naturalem, & realem; atque hanc veritatem, siue ratione naturali sufficienter valeat demonstrari, siue nõ, siue Philosophi agnouerint, siue non (neque enim necesse est Platonem, & Aristotelem omnes veritates lumine naturæ cognoscibiles agnouisse, aut omnem veritatem naturaliter demonstrabilem actu esse demonstratam) ita certam esse, vt oppositum sit error manifestus in fide, propter autoritates diuinæ Scripturæ apertas, & interpretationem, atque consensum Sanctorum Patrum, & omnium Scholasticorum.

CAPVT XVI.

Argumenta Durandi afferuntur, & soluuntur.

PRimum, ac præcipuum argumentum, quo Durandus nititur suam sententiam probare, est huiusmodi. Si Deus immediatè cõcurrit ad actionem causæ secundæ, & ad producendum effectum causæ secundæ, vel concurrit eadem actione qua causa secunda producit suum effectum, vel diuersa. Non eadem actione. Primò, quia secunda causa per suam virtutem sufficiens est ad eliciendam talem actionem sine speciali influxu Dei. Ergo superfluum est, ponere aliud principium immediatum eliciens talem actionem. Secundò, quia impossibile est vnam, & eandem numero actionem elici à duobus agentibus immediatis, & perfectis, nisi sit vna virtus in vtroque: videmus enim quòd quando eadem actio est à duobus agentibus, vel vnum est immediatum, & alterum mediatum, vt quando idem effectus est à causa particulari, & à causa vniuersali, vt generatio eiusdem hominis ab homine, & à sole: vel si vtrunque est immediatum, vtrunque est imperfectum, vt quando duo ferunt vnum pondus, vel duæ candelæ illuminant vnam aulam. Eadem autem spiratio actiua est perfectè à Patre, & à Filio; quia eadem numero virtus spiratiua est in vtroque, modò neque in Deo, & creatura est eadem numero virtus actiua, neque Deus est agens imperfectum. Ergo restat, vt non concurrat immediatè ad actiones secundarum causarum. Quòd autem non concurrat actione diuersa, probat etiam. Quia vel vna attingit totum effectum, vel partem. Si partem, ergo est aliqua pars effectus ad quam producendam Deus non concurrit. Si totum effectum, ergo redundat vna actio, & hic est totus discursus Durandi. In quo duplex ratio videtur insinuata: altera, quia cùm causa secunda de se habeat sufficientem virtutem per suam propriam formam ad producendos effectus adæquatos suæ virtuti, videtur superfluus, & redundans iste concursus immediatus primæ causæ cum secunda ad eosdem effectus producendos. Altera, quia cùm videatur impossibile, eundem numero effectum pendere totum à duabus causis perfectis, & immediatis eiusdem generis, & ordinis, videtur etiam impossibile, Deum actione immediata concurrere ad producendum effectum productum à causa secunda. 1.

Respondetur nihilominus, Deum concurrere ad producendum quoscumque effectus cuiuscumque secundæ causæ concursu immediato, & eadem numero actione, ita vt tota actio sit à Deo, & à creatura. Et ad primam improbationem negatur, secundam causam per suam virtutem sufficere ad eliciendam actionem sine, II.

sine concursu causæ superioris, & consequenter concursum causæ superioris esse superfluum. Ratio negationis est, quia licèt causa secunda habeat propriam formam, & vim agendi sibi permanentem, & sufficientem ad producendos effectus sibi adæquatos per negationem concursus alterius secundæ causæ particularis: tamen ipsa secunda causa, vt causa creata intrinsecè pendet & in essendo, & in agendo à prima causa. Vnde sicut sublato influxu primæ causæ in esse ipsius secundæ causæ, secunda causa non esset; ita ablato influxu illius in actionem secundæ causæ, secunda causa nihil agere posset. Et ideo in tantum ab est, vt talis influxus sit superfluus, vt immo sit maxime necessarius propter dependentiam secundarum causarum à prima in essendo, & in agendo.

Ad secundam dicitur, quòd causa prima, & secunda non sunt causæ eiusdem ordinis, quia secunda est subordinata primæ, & ab illa essentialiter pendet in essendo, & in agendo. Et ideo negatur, quòd idem numero effectus non possit esse totus à duabus causis integris, perfectis, & immediatis, quando illæ sunt subordinatæ. Argumentum verò solùm procedit de causis non subordinatis, quarum vna non pendet ex altera.

III. Verùm contra hanc responsionem statim videtur insurgere instantia. Si causa, prima, & secunda non sunt eiusdem ordinis, sed secunda est subordinata primæ, & ab illa pendet, & prima subordinat sibi secundam in agendo. Ergo prima non agit effectum immediatè, sed mediante secunda: & hoc est quod solùm contendit Durandus. Et declaratur vis huius instantiæ. Si prima & secunda causa concurrunt ad eundem effectū, vel vna agit per alteram, vel non. Si non, ergo vna non est alteri subordinata in agendo, quod non asserimus. Si sic, ergo vna agit mediante altera, quod Durandus contendit. Adhuc magis explicatur vis rationis. Negari enim non potest, Deum conferre vim agendi secundis causis, & illas tenere in agendo, & earum vim conseruare. Ergo negari non potest, quin agat effectus secundarum causarum, mediantibus ipsis secundis causis.

Propter hanc instantiam nonnulli distinguunt, de duplici immediatione virtutis & suppositi, & dicunt, quòd Deus agit cum quolibet agente, & cooperatur ad quamlibet actionem causæ secundæ immediatè immediatione virtutis, non autem immediatione suppositi. Atque ita sentiunt Ferrar. 3. contra Gent. c. 70. & alij nonnulli. Alij contendūt agere immediatè immediatione non solùm virtutis, sed etiā suppositi, vt Bañes 1. p. q. 8. a. 1. & Suarez disp. 22. Metaphys. sect. 1. n. 18. & sequentibus. Hæc tamen potius est diuersitas in modo loquendi, quàm in seipsa, quod patet suppositis duobus. Primum est, tunc causam agere immediatè immediatione virtutis, quando inter virtutem causæ, & actionem non mediat alia virtus, & tunc agere immediatè immediatione suppositi, quando inter suppositum agens, & ipsam actionem, & effectum per actionem productum nō intercedit aliud suppositum, sed seipso immediatè vnitur effectui. Secundum est, Deum agere effectum causæ secundæ tum per virtutem communicatam, & participatam causæ secundæ existentem in causa secunda, quæ est virtus creata, tum per virtutem propriā, & increatā existentem in ipso Deo, & actionem immediatè procedentem ab ipsa virtute: & similiter per suppositum creatum, à quo procedit virtus creata, & actio creata, & per proprium suppositum, cum quo idem est sua virtus increata, & à quo immediatè procedit ipsa actio. Hinc verò sequitur verā esse hanc propositionem, Deus agit cum omni agente immediatè immediatione virtutis, & etiam suppositi. Et Deus agit mediatè cum omni agente mediatione virtutis, & suppositi, habito respectu ad diuersa. Et hoc voluit innuere D. Thom. 3. contra Gentes c. 70. ad primum. quamuis absolutè dicendum sit, Deum cooperari ad actionem causæ creatæ immediatè immediatione tum virtutis, tū suppositi, ne videamur sentire cum Philosophis dicentibus, Deum esse causam horum inferiorum solùm mediante lumine, & motu corporis cœlestis; aut cum Durando, qui absolutè negat, Deum cooperari immediatè ad actionem causæ creatæ.

Vnde ad instantiam factam formaliter respondendo negamus sequelam, ratio enim solùm probat, Deum agere mediatè, quatenus est causa dans esse, & vim agendi secundæ causæ, quæ ab illo pēdet, non autem probat non esse etiam necessarium concursum immediatum, & influxum Dei in eādem actionem. Neque per hoc, quòd virtus vnius causæ pendet ex alia, impeditur quin vtraque causa possit concurrere ad eundem effectum immediatè immediatione suppositi: quia esse causā immediatā alicuius effectus nō excludit, quòd talis causa subordinet, & subijciat sibi alias causas cōcurrentes ad talem effectum, sicut videtur imaginari arguens, cuius imaginatio falsa est: nam aliud est causam secundam cooperari primæ, aliud est mediare inter primam causam, & illius effectum.

Secundum argumentum pro eadem sententia Durandi formabant nonnulli ex quibusdam autoritatibus D. Augustini in quibus videtur apertè, & absque vlla hæsitatione dicere, actus moraliter malos etiam, vt actus sunt, non esse à Deo, & esse quidem à Deo omnes substantias, non item omnes actus, nimirum actus malos, & esse à Deo omnem potestatem, non autem omnem voluntatem: quia malæ voluntates sunt voluntates, & tamen à Deo non sunt. Referuntur eiusmodi autoritates Augustini à Magistro in 2. d. 37. & nos suprà c. 15. illas retulimus, videlicet ex lib. 2. de lib. arbitr. c. 20. & lib. 3. c. 1. & lib. 12. Confess. c. 11. de Spiritu, & lit. cap. 31. lib. 5. de ciuitate cap. 8. & 9. 1. Hypognost. in fine, & 42 in principio, & lib. de perfect. iustit. ratiocinatione 4. & lib. de Natura boni c. 28. IV.

His Augustini autoritatibus Magister nullam adhibet explicationem, sed illarum iudicium prudentis lectoris arbitrio relinquit, dicta distinct. cap. 4. in fine. Vasquez verò 1. 2. disputat. 129. c. 2. dicit, Augustinum sententiæ Durandi apertè astipulari, & reijcit aliorum responsionem, qui dicunt Augustinum in dictis locis loqui de peccato non quoad substratum, siue quoad naturam actus, sed quoad moralem malitiam, contendens, illum loqui de peccato etiam quoad naturam, & entitatem actus. & c. 3. nititur respondere ad quædam testimonia eiusdem Augustini, quibus videtur probari, illum in hac re catholicum sensum tenuisse, & sensisse etiam actum peccati, quatenus actus naturalis est, esse à Deo, & demum concludit ex Augustino nihil nos habere contra Durandum de actu peccati.

Ferrarius. Bañes. Suarez. D. Thom. August. Vasquez.

Sed

Sed decipitur Vasquez, dum putat Augustinum in re ad fidem spectante tam turpiter lapsum: non erat adeò rudis, aut nouitius Augustinus, qui ignoraret non solùm substantiam, quæ est hoc aliquid, & genus prædicamentale ab aliis distinctum, sed etiam accidentis, nimirum, quantitatem, qualitatem, actionem, passionem, ac cætera prædicamenta suas proprias, veras, ac reales habere entitates. Non ignorauit etiam, non minus repugnare, esse aliquam entitatem accidentalem, quæ non sit à Deo; quoniam si est aliqua entitas realis, quæ à Deo non sit, siue illa sit substantialis, siue accidentalis, aut erit ipsa à se, & sic erit Deus; aut ab alio principio, & sic plura prima principia, & plures Dij. Quis credat Augustinum hanc ratiocinationem latuisse, qui non semel illa vsus est contra Manichæos, & Pelagianos. Sanè sensisse Augustinum, omnem entitatem realem, & naturalem etiam actionem ipsam peccati, quatenus actus naturalis est, colligitur euidentissimè ex loco citato ex lib. 2. de liber. arbitr. c. 20. cùm ait, *Tu autem peccatorem inueniebas tenere, ut videas tibi bonum vel sentientis, vel intelligentis, vel cogitantis quoquomodo occurrat, quod non sit ex Deo. Ita enim nullam naturam inuenies, quæ non sit ex Deo.* & infrà: *Ita detracto penitus omni bono non quidem non nihil, sed omnino nihil remanebit. Omne autem bonum ex Deo. Nulla ergo natura est, quæ non sit ex Deo. Motus ergo ille auersionis, quod fatemur esse peccatum, quoniam defectiuus motus est: omnis autem defectus ex nihilo est, vide quo pertineat, & ad Deum non pertinere ne dubites.* In his verbis Augustinus indicat sentire, se nomine naturæ intelligere omne id, quod est extra nihil, quod habet aliquam veram entitatem, & omne tale dicit esse bonum, & omne bonum esse à Deo: & detracto penitus omni bono, nihil penitus remanere: & ideo non esse causam peccati referendam in Deum, quia detracto omni eo, quod bonum est, cuius Deus est causa, nihil remanet, & nihil ex nihilo est, scilicet defectus, qui est in peccato, ex causa deficiente est, & illa deficit, quia ex nihilo est. Et in verbis paulo præcedentibus proposita q. Vnde sit motus auersionis à Deo, qui est sine dubio peccatum, illum enim constat à Deo esse non posse, respondet: *Itaque quærenti tibi, si respondeam, nescire me, fortasse eris tristior: sed tamen vera responderim. Sciri enim non potest, quod nihil est.* Loquitur ergo Augustinus de motu, quem dicit esse nihil, id est, non habere veram, & realem entitatem, & omne quod in peccato est, præter illud nihil, dicit naturam esse, & bonum esse, & à Deo esse. Quis est igitur iste actus, aut motus realis in peccato, quem Augustinus distinguit à re, aut à natura, & dicit, non esse à Deo? eandem fuisse mentem Augustini constat ex verbis illius in lib. de duabus animabus contra Manichæos cap. 6. vbi proposita quæstione cur omnes conueniant, lucem Deo, vt autori esse tribuendam. Nullus autem tribuat Deo vitia animi, nisi ille sacrilegus sit. Respondet toto illo capite, non posse vitia tribui Deo, quia nihil aliud sunt, nisi priuationes, & negationes naturæ, sicut tenebræ nihil sunt, nisi priuatio, & negatio lucis. Et in fine illius capitis concludit, quòd omne quidquid est quoniam est, inquantum est, à Deo esse. Videant Vasquezianes hæc loca, & desinant has absurditates imponere Doctori tam præclaro contra tam aperta testimonia. Videant etiam, frigida esse glossemata illa à Vasquez excogitata ad autoritatem Augustini in lib. 5. de Genesi ad literam cap.

Gabr. Penot. liber. de bon.

20. dicentis, mouere Deum occulta potentia vniuersam creaturam, eoque motu explicare sæcula, quæ illi, cùm primùm condita sunt tanquam implicata condiderat, & lib. 3. de Trinit. c. 4. vbi ait, quòd voluntas Dei est prima, & summa causa omnium corporalium specierum, atque motuum.

Ad omnes itaque autoritates ex Augustino citatas vnica responsione dicendum est, illas esse intelligendas in sensu formali, non autem materiali, nimirum malas voluntates, & motus siue actus malos earundem voluntatum, quatenus mali sunt, non esse à Deo, & hanc fuisse mentem Augustini in omnibus prædictis locis satis apparebit cuiuis animaduertenti, Augustinum ideo dixisse, motum auersionis à Deo ad creaturam non esse à Deo, quia defectus quidam est, & priuatio, & nihil, cuius non oportet inquirere causam efficientem, sed deficientem. Hoc enim dicere non poterit de actu peccati, quatenus actus est. Vnde restat, vt locutus sit de actu peccati sub ea præcisa ratione, qua est peccatum, vt distinguendus sit ipse motus auersionis à Deo ad bonum commutabile per duplicem considerationem, qua consideratur sub ea ratione, qua motus positiuus est, & sub ea ratione, qua deficiens est, & hoc posteriori modo solùm non dicatur esse à Deo. V.

Sed instat Vasquez, Augustinus in lib. de Perfectione iustitiæ ratione quarta distinguit motum illum peccati à natura, siue à substantia, & dicit, omnem naturam esse à Deo, illum autem motum minimè esse à Deo, sed solùm à libero arbitrio creaturæ. Verba illius sunt. *Quid est peccatum? actio est, an res? Si res est, necesse est, vt habeat autorem, & si autorem habere dicitur, iam alius præter Deum rei alicuius autor induci videbitur. At si hoc dici impium est, & confiteri, necesse est peccatum omne actionem esse, non rem. Si igitur actio est, immo quia verè actio est, vitari potest.* Ex istis verbis infert quòd si ex sententia D. Augustini Deus esset etiam autor actus peccati, non posset inferre, quòd peccatum sit actus, & non res, ex eo, quia rei, siue substantiæ nullus præter Deum est autor. Nam eodem modo dici posset etiam peccati, quatenus actus est, nullum præter Deum esse autorem; & si creatura est causa cum Deo talis actus, est etiam cum Deo causa substantiæ, quæ per creaturæ actionem generatur.

Respondeo, arguentem manifestè hallucinatum in luce meridiana, dum putat se adducere testimonium, & rationem Augustini ad mentem Augustini declarandam, adducit testimonium, & argumentum Celestis hæretici contra Catholicos, cui Augustinus in verbis sequentibus statim respondet. Illa enim ratiocinatio quarta non est Augustini, sed illius hæretici, qua ille nitebatur probare, quòd peccatum, quia actus est, pendet ex libero arbitrio, & ideo vitari potest per vires liberi arbitrij absque auxilio diuinæ gratiæ. Et licèt huic ratiocinationi ipse Augustinus respondens concedat, peccatum dici, & esse actum, & non rem: declarat tamen quis, & qualis sit actus, & in quo sensu dicatur actus, & non res, ita subiungens, *Respondemus peccatum quidem actum dici, & esse, & non rem; sed etiam in corpore claudicatio eadem ratione actus est, non res. Quoniam res pes ipse vel corpus, vel homo est, qui pede vitiato claudicat, nec tamen vitare potest homo clau-*

claudicationem, nisi habeat sanatum pedem. Est itaque peccatum actus sicut claudicatio, videlicet actus deficiens; & est actus, & non res, accepto nomine rei pro sola substantia, quæ est prædicamentum ab aliis distinctum, & pro primo analogato: non autem prout dicitur de omni eo, quod verè est ens, & conuertitur cum ipso ente. Hæc necessariò erant dicenda, vt D. Pater Augustinus à manifesti erroris nota vindicatus maneret, quem nonnulli verba tanti Doctoris ne in superficie quidem attendentes, illi gratis imposuerunt.

Alia argumenta fieri possunt pro sententia Durandi ex libertate arbitrij nostri depromptâ, necnon ex imperfectione causalitatis plurium causarum ad eundem effectum simul concurrentium. Verùm illa in sequentibus opportuniori loco soluenda sunt.

CAPVT XVII.

Secundas causas verè, & propriè operari ad suos effectus producendos, non autem solum Deum in illis, & per illas.

I. REfutato igitur errore illorum, qui dixerunt Deum secundis causis minimè cooperari immediatè ad illarum actiones, atque effectus, nunc alius error extremus è regione oppositus reijciendus nobis est; illorum videlicet, qui dixerunt, solum Deum in secundis causis, & per secundas causas verè, & propriè operari. Ipsas autem secundas causas solo nomine causas, & non re appellari; quippe quòd nihil verè, & propriè operentur, & efficiant. Est verò hic error tripartitus. Nam aliqui absolutè, & vniuersaliter dixerunt, nullam creaturam verè aliquid operari, sed solum Deum operari omnia in omnibus, quamuis decreuerit nõ producere certos effectus, nisi ad præsentiam certarum creaturarum, v. g. non calefacere nisi ad præsentiam solis, aut ignis, non madefacere nisi ad præsentiam aquæ. itaque secundùm hanc opinionem ignis non calefacit, sed Deus per ignem, & in igne. Hunc errorem docuerunt Saraceni, ex quorum secta erat Auerroes, teste eodem Auer. lib. 9. Metaph. com. 7. vbi pulchra digressione illum confutat, & lib. 12. com. 18. Ex hæreticis eundem errorem videtur secutus Caluin. in libris contra Pighium, referente Camerario lib. 1. de lib. arbitr. cap. 5. Et vt colligitur ex verbis eiusdem Caluini lib. 2. contra ipsum Pighium pag. 241. §. *sed videte.* Immo ex Catholicis referuntur in eandem sententiam Petrus Aliacensis in 4. d. 1. q. 1. art. 1. in fine, & Gabriel Biel ead. d. 1. q. 5. art. 3. Nam reputat illam probabilem, & ad illam probandam adducit verba Apostoli dicentis, Deum omnia in omnibus operari, & nos non esse sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed omnem nostram sufficientiam ex Deo esse. Huius erroris meminit D. Th. de pot. q. 5. a. 7. & 3. cõtra Gentes c. 69. & 1. p. q. 105. a. 5. Albertus Magnus lib. 2. Phys. tract. 2. c. 3.

Saraceni. Caluin. Gabriel. D. Thom. Albertus.

Secundò alij negauerunt, agentia naturalia producere verè formas substantiales; sed solùm concesserunt posse producere formas accidentales, tanquam dispositiones materiales necessarias ad recipiendas formas substantiales, quas dicebant creari, vel ab ideis separatis, vel à quadam intelligentia creatrice omnium formarum. Hanc sententiam tenuerunt Plato, & Auicenna, referentibus Auer. loco cit. ex 12. Metaph. com. 18. & D. Tho. 3. contra Gentes c. 69. eam verò docuit Auicenna lib. 9. Metaphys. c. 4. & 5. & etiam in sua sufficientia cap. 10.

Plato. Auer. Auicenna. D. Thom.

Tertiò alij dixerunt, creaturas corporales nihil prorsus efficere, sed tamen creaturas spirituales habere aliquam actiuitatem. Hunc errorẽ docuit Auicebron in lib. de materia, & forma, siue in lib. fontis vitæ, referente Alberto magno lib. 2. Phys. tract. 3. c. 11. & D. Thom. loco citato ex 3. contra Gent. c. 69.

D. Thom.

Hæc verò sententia licèt in se diuisa, non minus est erronea, & contra diuinam Scripturam, & naturalem rationem, quàm sententia opposita illorum, qui dixerunt Deum non cooperari immediatè ad actionem creaturæ: immo multo magis. & quòd sit contra expressa testimonia diuinæ Scripturæ, facillimum erit monstrare. Ipsa namque diuina Scriptura tribuit creaturis nedum spiritualibus, sed etiam corporalibus, veram actiuitatem, & productionem, nedum formarum accidentalium, sed etiam substantialium, quæ est per veram generationem substantialem. Id verò constat ex 1. capite lib. Genesis per totum. Cùm enim describitur primum omnium rerum exordium, statim admonemur, Deum ita creaturas corporales instituisse, vt singulis proprias vires tribuerit, & proprias operationes, & modos operandi, præcipiendo terræ, vt germinaret plantas, & herbas, plantis quoque, & herbis, vt producerent fructus, & semina, Soli, & Lunæ & stellis, vt mundum supernum, ac infernum illuminarent, aquis, vt producerẽt volatilia, & reptilia; & demum homini, ac cæteris animalibus, vt filios procrearent, & multiplicarentur super terram. II.

Constat etiam ex tota serie diuinæ Scripturæ quę varias hominum, animalium, & elementorum actiones, & productiones narrat, quas si nec homines, nec animalia, nec elementa verè effecerunt, sed solus Deus ad illorum præsentiam, iam nihil est in diuina Scriptura, cui certam fidem adhibere possimus. Nam si pro certo non est credendum, quod sensus ipse demonstrat, ignem combussisse sacrilegos, leones vorasse pueros Hierico, Iudæos prostrauisse gladio Chananæos, & alia huiusmodi, multo minus credemus vera esse, quę sensu deprehendi non possunt, vt quòd sint Angeli, & quòd sit Deus, qui hæc omnia ad præsentiam creaturarum operetur.

Demum si Deus est, qui omnia in omnibus operatur, & creaturę ipsæ nihil operantur, non sunt merita, neque demerita, nec virtutes, nec vitia, nec bona opera, nec peccata hominibus imputanda; quippe qui nihil boni agunt, aut mali, sed solus Deus est, qui omnia mala æquè vt bona operatur in nobis. Quod licèt Caluinus concedat, propter quam causam hic error non iniuria illi tribuitur, est tamen adeò absurdum, vt indignum sit homini Christiano velle hoc in disputationem reuocare. Si enim ipse Deus omnia opera siue bona, siue mala in homine operatur, homine nihil verè, & liberè, & propriè cooperante, non queratur de homine, cùm malè agit, sed de seipso: non exerceat in hominem suam seueritatem, & vltionem, sed in seipsum: non dicat Caluinus Deum in reprobis puniendis suam gloriam per modum iustitiæ vindicatiuæ ostendere; esto enim ostenderet suam potentiam, at certò iustitiam non ostenderet,

deret, quippe qui non hominem, sed sua malefacta in homine puniret.

III. Esset autem vanus labor, velle hunc errorem ex consensu sanctorum Patrum, aut Scholasticorum, & etiam Philosophorum conuincere, non secus atque tentare demonstrare naturam esse, vt est apud Philosophum in 2. Physicorum text. 6. Quis enim nisi prorsus rationis expers, & sensus, de hac re potuit dubitare? Legantur D. Basilius, & D. Ambrosius in exaemeron. Augustinus in libris de Genesi ad literam, & lib. 3. de Trinit. cap. 7. 8. & 9. Quibus in locis disserunt de viribus rerum, & de virtutibus naturalibus inditis plantis, seminibus, & animalibus. & alij quos refert Suarez disput. 18. Metaph. sect. 1.

Basilius. Ambrosius. Augustin.

Suarez.

Sed refutatur idem error naturali ratione. Primò quia, vt optimè Auer. argumentatur, qui aufert proprias operationes à rebus, aufert proprias illarum essentias, & naturas. Essentiæ namque rerum sunt propter illarum operationes, & non dignoscuntur, nisi secundum operationes. ergo qui dicunt, res non habere proprias operationes, sed Deum omnia in omnibus operari, omnia confundunt, coguntúrque dicere, hominem non differre essentia ab asino, aut lapide. Verè ipsi digni sunt asinis numerari, aut, vt verius dicamus, cum lapidibus: forsitan enim asinus cùm vapulat, hanc veritatem agnoscit, quòd dominus verè eum verberat, ob quam causam rectè dicit Auerroes istam opinionem, quæ denegat rebus proprias actiones, esse valdè extraneam à natura hominis, & qui recipiunt eam, non habere cerebrum habilitatum naturaliter ad bonum.

Auerroës.

Secundò Deus, & natura nihil frustrà operantur: sed si entia creata non agerent verè, sed solus Deus ad illorum præsentiam, frustrà esset varietas, & multitudo in rebus, & in causis, æquè enim posset omnia operari ad præsentiam vnius creaturæ, sicut ad præsentiam multarum, cùm eadem sit virtus in Deo semper manens, nec augeatur ob præsentiam multarum creaturarum, nec minuatur ob præsentiam paucarum.

Tertiò nulla ratio reddi posset, ob quam ignis ignem generaret magis quàm aquam, aut homo semper hominem generaret, & equus equum, non autem equus hominem, aut homo equum: neque reddi posset ratio, ob quam ad bilem ducendam potius applicandum sit Rhabarbarum, aut Polypodium, quàm toxicum, & alia infinita sequerentur absurda, quæ cuique aduertenti sunt peruia, & sunt in promptu.

IV. Quartò probatur specialiter, agentia naturalia vim habere ad formas naturales producendas. Aut enim non est generatio substantialis, sed accidentalis tantùm: aut formæ substantiales producuntur ab agentibus naturalibus, aut ab agentibus separatis à materia. Primum dici non potest. Constat enim generationem substantialem esse; quia constat generari multa, quæ substantiæ sunt, non sola accidentia: neque illi, cum quibus agimus, hoc negant, esto non defuerint olim quidam Philosophi, qui id negauerint: sed illorum opinio extra aulam Philosophiæ ante annos bis mille iam fuit eiecta. Neque dicendum est tertium, nam vel formæ naturales producuntur ab agentibus separatis creatis, vel à Deo. non ab agentibus separatis, & creatis, sicut dicebant Plato, & Auicenna, quia generatio naturalis est à similibus in specie, vt patet inductione facta in omni generatione: sed ista agentia separata non sunt similia genitis in specie. Deinde quæ generantur per generatio-

nem substantialem, non sunt res abstractæ, sed compositæ ex materia, & forma. Ergo etiam quod generat aliquid generatione substantiali, est ens compositum ex materia & forma. Neque potest dici, quòd omnes formæ substantiales producuntur immediatè à Deo; quia licet Deus possit hoc facere, & faciat etiam, quando formæ creantur ex nihilo: tamen hîc non agimus de creatione ex nihilo, sed de generatione substantiali, per quam formæ educuntur de materia: hoc autem modo ipsas formas non fieri à solo Deo, sed produci ab agente corporeo, probatur iisdem rationibus, quia generatio substantialis est à simili in specie, & cùm res genita sit corpus compositum ex materia, & forma, etiam generans debet esse compositum ex materia & forma.

Tandem sicut pertinet ad diuinam omnipotentiam, & sapientiam, & bonitatem communicare suum esse ad extra per creationem, per quam creaturæ participant diuinum esse, ita ad eandem omnipotentiam, sapientiam, & bonitatem spectat communicare illis suam vim agendi, si alioquin nulla implicetur contradictio: sed nullam implicat contradictionem, quòd Deus contulerit creaturis proprias vires agendi effectus illis adæquatos, vt starim ex solutionibus argumentorum in contrarium patebit. Ergo hoc non est illi denegandum. Et confirmatur ratio, omnes enim fatentur, ex infinitate diuinæ perfectionis, & bonitatis processisse, quòd Deus mundum condiderit, & tam multiplicem, ac varium essendi modum in rebus distinxerit. Cur igitur non eodem modo ad diuinam perfectionem spectat, indidisse rebus multiplicem virtutem, & varios agendi modos? Maius enim est esse, quàm operari. Qui igitur dedit rebus esse, cur non etiam vim operandi illis tribuit?

Dicendum igitur iuxta sanam doctrinam, & Catholicam fidem, Deum ita omnibus creaturis cooperari ad illarum actiones, atque effectus, vt etiam illæ verè & propriè ipsi Deo cooperentur, non autem solus Deus in illis. Videantur de hac re Theologi post D. Thom. 1. p. q. 105. art. 5. & 3. contra Gentes c. 69. vbi Ferrariens. & Capreolus in 2. d. 1. q. 2. ad argumenta contra 6. conclus. Dominicus Soto lib. 2. Physic. q. 4. Suarez disputat. 18. Metaphys. sect. 1.

D. Thom. Ferrar. Capreol. Dominic. Soto.

CAPVT XVIII.

Afferuntur, & soluuntur argumenta contra veritatem capite superiori confirmatam.

I. ETsi nullum videtur argumentum, quod contra veritatem capite præcedenti confirmatam vel in speciem facere possit; nihilominus, vt veritas assertionis contra illum constitutæ magis illustretur, arguitur contra illam argumento sumpto ex natura causarum instrumentalium. Instrumentum quatenus instrumentum nullam habet propriam vim agendi in ipso permanentem (de hac enim nunc est quæstio) nullámque propriam actiuitatem; sed omnes creaturæ sunt causæ instrumentales diuinæ virtutis, & potentiæ. non ergo habent aliquam propriam vim agendi, neque propriam actionem, sed solus Deus est, qui per illas, atque in illis operatur. Minor probatur testimoniis sapientum. In primis Platonici omnes fatentur, hæc agentia naturalia, & particularia non esse causas principales, sed tantùm instrumentales causarum superiorum vniuersalium, quæ sunt Deus, & intelli-

Platonici.

gentur, & ita dixit Plato, referente Damasceno in sua Philosoph. cap. 3. Theologi etiam vocant secundas causas creatas instrumenta diuinæ virtutis, vt videri potest apud D.Thom. 1.p. q.1. art. 3. & q. 105. art. 5. & de potentia q.3. art. 7. & opusc. de Regimine princip. lib. 3. cap. 8. & Scotum in 4. d. 1. q. 1. Immo verò assimilare solent secundas causas comparatas diuinæ virtuti instrumentis artificialibus, utpote serris, gladiis, & securibus comparatis artifici. Qua metaphora vtitur non solùm D.Thom. locis citat. sed etiam diuina Scriptura Isaiæ cap. 10. Et hoc videtur esse vnum ex præcipuis fundamentis Caluini, vt colligitur ex lib. 2. libri contra Pighium, citato §. *sed videte.*

D.Thom. Scotus.

Respondetur ex doctrina Scoti loco proximè citato, duobus modis causam dici principalem. Vno modo, quia nullam causam habet superiorem, à qua illa pendeat. Alio modo, quia licèt pendeat à causa superiori, agit tamen effectum sibi proportionatum per propriam virtutem in ipsa permanentem. Et eadem proportione duobus modis aliquam causam dici instrumentalem, vno modo, quia licèt propria virtute ipsi immanente producat effectum, pendet tamen à causa superiori tum in essendo, tum in agendo. Alio modo, quia non solùm pendet à causa superiori in essendo, & in agendo: sed nec etiam operatur effectum propria virtute in ipsa manente; sed solùm virtute causæ superioris recepta in ipsa causa instrumentali per modum motionis transeuntis.

Addo etiam duplex esse genus effectuum secundarum causarum, aliqui enim sunt effectus, ad quos producendos sufficit naturalis vis secundarum causarum cum generali Dei concursu, cuiusmodi effectus est calor respectu ignis. Alij verò sunt, ad quos producendos non sufficit vis naturalis secundarum causarum cum solo Dei concursu naturali, sed requiritur concursus, & motio specialis Dei eleuantis causam creatam supra vires naturæ.

II. His suppositis respondetur, si nomine instrumenti accipiatur causa instrumentalis secundo modo dicta, maior est vera, sed minor est distinguenda. Nam comparatione effectuum primi generis est absolutè falsa, non enim creaturæ in hoc sensu dicuntur causæ instrumentales diuinæ virtutis respectu effectuum ordinis naturalis, eo, quòd non habeant propriam vim in ipsis permanentem ad producendos huiusmodi effectus: sed solùm in hoc sensu, quia & in essendo, & in agendo pendent à superiori virtute, & ab illa diriguntur ad agendum, sicut instrumentum ab artifice. Et in hoc sensu ferè semper accipiunt nomen causæ instrumentalis Theologi, & Philosophi, immo, & diuinæ Scripturæ. Quamobrem vanus est strepitus, quem istis nominibus serræ, gladij, mallei, limæ, virgæ, freni, & instrumenti aduersùs humanæ libertatis defensores excitare nituntur Zuinglius in serm. de Prouidentia cap. 6. & Caluinus tum loco proximè citato contra Pighium, tum lib. 1. Institut. cap. 17. §. 11. & lib. 2. cap. 4. §. 2.

Zuinglius. Caluin.

Etsi enim creaturæ dirigantur à Deo, vt instrumenta ab artifice, diriguntur tamen fortiter, & suauiter, ita vt etiam illas suos motus agere permittat, vt Augustinus notauit lib. 7. de ciuitate cap. 30. comparatione verò effectuum secundi generis admitti potest, Creaturam ita esse causam instrumentalem diuinæ virtutis, vt nō attingat effectum causæ principalis propria virtute in ipsa creatura permanente, sed virtute superioris causæ in instrumento recepta per modum motionis transeuntis, quo pacto dicimus sanctos miracula efficere, & Sacramenta gratiam iustificantem conferre. sed etiam si daremus, hoc solum modo creaturas esse causas instrumentales diuinæ virtutis, verum esset illas aliquo modo cooperari diuinæ virtuti, sicut serra verè secat, & securis verè lignum cædit.

August.

Secundum argumentum sumebat Auicenna ad probandum, quòd agentia naturalia nō verè producant formas substantiales rerum, quæ hîc generantur ex genitis sponte naturæ, ex putri materia. Illa enim non habent proximas causas naturales, per quarum actionem eorum formæ vel inducantur, vel educantur de potentia materiæ. ergo illarum productio in aliquam causam superiorem necessariò referri debet. III.

Huic argumento Commentator pluribus in locis videtur respondere dicendo, in animalibus genitis ex putri materia id, quod est educens formas de potentia materiæ, esse calorem Solis diffusum per varias aquæ, & terræ partes. Et ita respondet in 12. Metaph. comm. 13. 18. & 40. Hæc tamen responsio nisi aliud addatur, dubium non soluit. Quia calor Solis est causa vniuersalis, quæ à causis particularibus determinatur ad varios effectus: vnde cum homine hominem gignit, & equum cum equo. Oportet igitur ad hoc, vt calor Solis ex hac materia potius generet murē, quàm vermem, esse aliquam causam particularem illius virtutem determinantem potius ad hunc effectum, quàm ad illum. Quæ verò illa sit, vix possibile videtur explicare. Propterea dicendum cum eodem in 7. Metaphys. com. 31. quòd in materia, ex qua talia animalia gignuntur, virtute Solis duæ partes secernuntur, altera terrestrior, ac crassior, altera subtilior, & magis purgata, quæ in tali generatione vim seminis masculini, & causæ agentis obtinet, per quam ipsa generatio talium animalium expletur.

Auerroës.

Tertium argumentum sumi videtur ex D. Augustino lib. 5. de Ciuitate c. 9. vbi de diuersis causarum generibus verba faciens, inter alia inquit: *Corporales autem causæ quæ magis fiunt, quàm faciunt, non sunt inter causas efficientes annumerandæ, quoniam hoc possunt, quod ex ipsis faciunt spirituum voluntates.* Quo dicendi modo corporales creaturas ab ordine causarum penitus excludere videtur. IV. August.

Sed facilis est responsio, si quis quid Augustinus intelligat nomine causarum, attendat. Intelligit enim ibi per causas, non illas omnes, quæ aliquid efficiendi vim habent, sed illas, quæ ita agunt, vt in proprias actiones liberum habeant imperium, & dominium, quas vocat causas voluntarias. Quod illa eius verba præcedentia planè indicant, *vt per hoc colligatur, non esse causas efficientes omnium, quæ fiunt, nisi voluntarias illius naturæ, quæ spiritus est, & vita est.*

Quartum argumentum. Deus, & natura nihil superfluè operantur: sed cooperatio creaturæ cum Deo omnino superflua videtur. ergo ponēda non est. Probatur minor. Diuina enim cooperatio necessaria est ad producendū omnem effectum, qui producitur in rerum natura, vt ex dictis constat: sed diuina operatio per se solam sufficiens est ad producendum omnem effectum producibilē absque concursu creaturæ. Ergo redundat cooperatio creaturæ. Explicatur vis huius argumenti. Vel diuina operatio requirit concursum, & cooperationem creaturæ ob suam perfectionem, vel ob imperfectionem, non ob perfectionem, quia talis V.

concursus

concursus nullam arguit perfectionem in Deo; neque ob imperfectionem, quia sequeretur, diuinam operationem ex se esse imperfectam, egereque auxilio, & cooperatione creaturæ. Adhuc magis idem argumentum explicatur. Nam si dicamus, Deum se solo omnia operari sine secundis causis, magis commendamus diuinam omnipotentiam, quàm si dicamus Deum cooperari secundis causis ad effectus illarum producendos.

Respondetur, negandam esse minorem, & vt intelligamus, eam rationabiliter negari, aduertere oportet, quòd quemadmodum Deus contulit esse creaturis nulla necessitate ductus, aut quòd illis indigeret, aut ex illarum creatione aliqua dignitas, aut perfectio illi accederet, sed solùm ob suam immensam bonitatem, ita licèt posset se solo omnes & singulos effectus producere, quos mediantibus secundis causis producit, illis dumtaxat exceptis, qui ad creaturam dicunt habitudinem, vt ad principium vitale: contulit tamen vim agendi ipsis creaturis, nõ vt perficeretur ipse in sua operatione, sed potiùs vt ipsas creaturas dignificaret, & perficeret. Atque ob hanc causam tanquam Rex in suo regno singulis creaturis propria officia dispensauit, propriásque vires ad iniunctum sibi officium perficiendum contulit, & ita illas dignificauit, ac nobilitauit, quemadmodum quem Princeps ad aliquod officium promouet, nobilem creat, vt ait textus in lege quicunque. Cod. de Procuratoribus.

Hinc apparet ex infinita perfectione diuinæ virtutis ortu, vt non solùm ipse Deus agat, sed etiam creaturis vim agendi contulerit; sicut ex infinita perfectione diuinæ essentiæ oritur, vt non solùm Deus ipse sit, sed etiam creaturis esse communicauerit, & magis commendatur diuina potentia, quòd Deus non solùm potens sit ipse agere, sed etiam aliis vim agendi impertiri.

VI. Quintum argumentum. Vel Deus est causa totalis effectuum producibilium, vel partialis. Si totalis. ergo intelligi nequit, secundas causas ad illorum productionem aliquid conferre. Quomodo enim solus Deus est causa totalis effectus, ad quem producendum alia causa præter Deum concurrit? Si autem est causa partialis. ergo imperfecta. quod de Deo non est vllo modo sentiendum.

Solutio huius argumenti postulat solutionem illius quæsiti, an respectu effectuum, quos Deus non producit se solo, sed cum secundis causis, debeat dici causa totalis, an partialis. Nam sunt, qui contendant nullo modo posse dici causam partialem propter defectum, quem intrinsecè videtur denotare causa partialis. Alij verò concedunt, posse vocari causam partialem, quia ita etiam loquuti sunt antiqui Doctores Ecclesiæ. Diuus enim D.Bonau. Bonauentura in primo dist. 40. articulo secundo quæstione prima inquit, quòd præscientia inquantum dicit rationem causæ, non necessariò ponit effectum; quia non est causa per necessitatem, sed per voluntatem, & iterum non est tota causa, sed cum alia causa contingente, scilicet cum libero arbitrio. Idem dicit Scotus in Scotus. secundo dist. 37. quæstione vnic. §. *ad solutionem istorum.* Capreol. Capreolus in secundo dist. 28. quæstione prima articulo tertio ad 12. contra primam conclusionem dicit, quòd *Deus iuuat nos immediatè ipsum actum efficiendo, & quod non ipse solus efficit actum, sed voluntas coëfficit. Sed vt iam tetigi, non solum iuuat Deus ad bonum velle partialiter coëfficiendo, qui est modus communis, quo concurrit ad quaslibet agentis creati effectum quemlibet, vt in argumento dicebatur: sed etiam quodam modo speciali, videlicet faciendo ipsam voluntatem partialiter concurrere, ita quòd voluntas ipsa partialiter concausat applicata, & quasi instrumentaliter mota à Deo ad sic partialiter concausandum. In qua tamen motione ipsa voluntas non necessitatur, sed instrumentum liberum existens, in cuius potestate est sequi motionem agentis, mouetur ita, vt sic adiuta agat ea, quæ non sic adiuta nequaquam agere potuisset.* Iulius Sirenius lib. 8. de Fato cap. 12. ita Sirenius. inquit. *Verùm etsi in huiusmodi operationibus magis quam faciunt secundæ causæ influat, & magis efficiat Deus Maximus: hoc tamen constantissimum esse debet, quòd nemo est, vt dicimus, de communi sermone loquendo, earum operationum Deus tota causa, sed tantùm, ita nunc dicerimus pars causæ, sine vt in Scholis dicitur, partialis causa.* Ruardus Tapper art. Ruard.Tap. 7. proposit. 10. ad finem, multa dicit, quæ huic sententiæ plurimum fauent, vt videri potest. Eandem sententiam habent Gregorius Arimi- Gregor. nensis à Capreolo citatus. Gabriel Biel in secun- Gabriel. do dist. prima quæstione secunda, articulo primo. Olkoth eadem distinct. prima quæstione tertia, Olkoth. Lychetus in secundo dist. 37. quæstione secunda. Lychetus. §. *ad solutionem.* Raphaël Venustus lib. secundo de Raphaël Venustus. prædestinatione & libero arbitrio. Ludouicus Molina. Molina, Lessius, & illi, qui dicunt, concursum Lessius. Dei cum secundis causis, non esse influxum in ipsas causas, sed in effectus.

Circa hoc quæsitum aduertendum est, quæ- VII. dam esse, in quibus autores vtriusque sententiæ necessariò debent conuenire, & quædam in quibus dissentiunt. Primò namque debent conuenire in hoc, quòd Deus non dicatur causa totalis per negationem consortij causarum secundarum comparatione effectuum ipsarum causarum secundarum; aliàs qui sic diceret, Deum esse causam totalem, incideret in errorem, quem modò impugnamus, illorum, qui negabant secundas causas aliquid verè operari. Secundò conuenire debent in hoc, quòd Deus non dicatur causa partialis partialitate effectus in hoc sensu, quòd vna pars effectus producatur à Deo, altera à causa creata: quia sic dicentes inciderent in errorem Durandi cap. 13. refutatum. Vt verò intelligatur illud, in quo differunt, sciendum est, ex hoc capite oriri discordiam opinionum, quoniam nonnulli arbitrantur, concursum primæ causæ cum secunda ad producendum effectum secundæ causæ, esse solum influxum in actionem, & effectum secundæ causæ, non autem in ipsam secundam causam. Alij verò censent, esse influxum etiam in ipsam secundam causam. Et ideo primi dicunt, primam, & secundam causam esse duas causas partiales vnius, & eiusdem effectus, non quidem partialitate effectus, sed partialitate causæ, sicut duo portantes vnum pondus. Quorum neuter per se sufficit ad illud portandum, & sicut duo trahentes vnam nauem, quorum neuter solus illam trahit, licèt tractus nauis totus sit à quolibet trahente totalitate effectus.

Secundi verò dicunt, primam causam esse causam totalem, non quidem per exclusionem consortij causæ secundæ; sed quia est causa totalis in suo ordine subordinans, & subijciens sibi causam secundam, sicut etiam secunda est causa totalis in suo ordine licèt subiecta

primæ causæ, & ab illa dependens. Quæ verò sententia probabilior sit dicemus in sequentibus.

Nunc quod spectat ad argumentum propositum respondetur, æquè facilè illud posse dissolui sequendo primam sententiam, sicut sequendo secundam. Nam si admittamus, concursum diuinum esse solum influxum in actionem aut in effectum, concedendum est consequenter, esse etiam causam partialem, demptis tamen imperfectionibus, quas admixtas habet causa partialis. Et ad improbationem respondetur, duplicem esse causam partialem, alteram ex impotentia, & hæc necessariò est imperfecta: alteram non ex impotentia, sed ex electione, quæ licèt posset se sola totum effectum producere, tamen eligit consortium alterius causæ, vt illam dignificet, & hæc non semper est imperfecta: & hoc modo dici posset, Deum esse causam partialem, & nihilominus non esse causam imperfectam; quia sicut non arguit imperfectionem, quòd in causando admittat consortium secundæ causæ, quia tale consortium non est ex impotentia, sed ex electione ipsius Dei volentis dignificare secundas causas; ita non arguit imperfectionem, quòd Deus concurrat ad aliquem effectum, vt causa partialis cum alia causa partiali, quia talis concursus non est ex impotentia, sed ex electione ad dignificandam secundam causam, maximè quando secunda causa est agens per intellectum, & liberam voluntatem.

Si autem admittamus, concursum diuinum esse influxum in ipsas secundas causas, consequenter dicendum erit, primam causam esse causam totalem, non quidem per exclusionem secundarum causarum, sed esse totalem in suo ordine subordinantem sibi secundas causas inferioris ordinis.

VIII. Sed contra primum modum dicendi instant nonnulli autoritatibus D. Augustini, & aliorum Sanctorum, qui contra Pelagianos docent, opus bonum non esse partim à libero arbitrio, partim à Deo, sed totum à Deo; quia Deus præparat, & mouet voluntatem nostram ad bonum, & facit, vt faciamus: Reiiciuntque ex professo sententiam Pelagij dicentis, bonum opus hominis partim esse ex Deo, partim ex homine. Illorum autoritates videri possunt apud Aluarez disput. 85. de diuinis Auxiliis.

Aluarez.

Respondeo primò, illos solùm docere, totum opus Deo tribuendum esse totalitate effectus, non totalitate causæ, vt illorum verba manifestè præseferunt. Secundò dico illas autoritates extra propositum allegari in sensu à patribus minimè intento. Controuersia enim inter Catholicos, & Pelagianos, non erat, an Deus possit dici causa partialis, eo modo, quo nunc de causa partiali disputamus; sed in eo sensu, vt opus nostræ iustificationis esset partim ex libero arbitrio, partim ex gratia, quatenus initium nostræ iustificationis esset ex nobis, illius verò consummatio ex gratia. In hoc sensu Patres reiiciunt sententiam Pelagianorum, & docent, opus iustificationis totum esse Deo tribuendum; quia ex illo est non solùm consummatio, sed etiam initium nostræ iustificationis: quia Deus præuenit nos sua gratia in omni bono opere, & præparat voluntatem, & non solùm adiuuat volentem, sed & facit, vt velit.

CAPVT XIX.

Quarta controuersia proponitur, an concursus Dei cum secundis causis sit influxus in ipsas causas, an solùm in illarum actiones, & effectus, & opiniones Doctorum referuntur.

Consulto de re, nunc de modo, quo Deus secundis causis ad illarum actiones, atque effectus cooperatur, agendum est. Hoc enim legitimè explicato, argumentum Caluinianum ex efficacia diuinæ motionis aduersùs arbitrij libertatem instructum statim euanescet. Omissis autem multis, quæ de diuino concursu cum secundis causis inter recentiores controuertuntur, nos, quibus animus non est, velle de illorum controuersiis altercari, sed viam facilem, & tutam ad veram arbitrij libertatem ab hæreticorum molestiis tuendam aperire, tria tantùm dubia breuiter attingemus, & soluemus. Primum erit, an concursus Dei cum secundis causis liberis sit solùm influxus in illarum actiones, an in secundas causas, illas præparando, aut applicando, aut complendo, & potentes virtualiter reddendo ad suas operationes edendas. Secundum an per diuinam præmotionem secundæ causæ liberæ prædeterminentur physicè ad suas actiones. Tertium an eiusmodi concursus sit de se indifferens, & quoad vsum subiaceat libertati ipsarum secundarum causarum. Aduertamus tamen ante omnia, non esse nostri instituti agere vniuersaliter de concursu diuino cum omnibus secundis causis, sed solùm cum secundis causis liberis, & præcipuè cum voluntate humana, de qua præsens tractatus principaliter est institutus. Quidquid enim sit de aliis secundis causis, nihil nostra interest. Aduertimus secundò nos non loqui de concursu diuino ad quoscunque actus, siue sint ordinis supernaturalis, siue naturalis. Nam de concursu ad actus ordinis supernaturalis libro sequenti agendum erit: nunc verò solùm agendum est de concursu ad actus ordinis naturalis, siue moraliter bonos, siue indifferentes, siue etiam moraliter malos. Aduertimus tertiò non intendere nos disputare de concursu speciali, quem Deus exhibet nonnunquam ad aliquos speciales actus ordinis naturalis, qui licèt quoad substantiam sint ordinis naturalis, sunt tamen per diuinam prouidentiam specialiter intenti, & voliti: sed hîc solùm intendimus loqui de concursu, & influxu Dei generali, quo, vt autor naturæ concurrit ad omnes actiones voluntatis creatæ, ad quas illa se per suam libertatem determinare voluerit, vt naturas rerum conseruet tum in essendo, tum in agendo iuxta modum vniuscuiusque rei proprium, & conuenientem.

Primum itaque dubium est, an concursus diuinus cum humana voluntate sit solùm influxus cum eadem voluntate in illius operationem, & effectum, qui propriè dici debet diuina cooperatio, an verò præter hunc influxum in actionem voluntatis sit necessarius alius influxus in ipsam voluntatem prænius ad operationem, & complens voluntatem per modum actus primi, siue talis influxus re distinguatur ab influxu, qui est in operationem, sicut prius distinguitur à posteriori, & sicut illud, quod se tenet ex parte actus primi, distinguitur ab actu secundo; II.

siue

sive secundùm rem sint vnus influxus, qui primò recipiatur in voluntate inclinando illam ad actionem, deinde voluntate in actum secundum exeunte sese illi adiungat, & vt adiunctus voluntati ad influendum in actionem dicatur cooperatio. Hoc enim siue vno, siue altero modo dicatur, quantum ad id, quod modo quærimus, nihil refert.

Circa hoc dubium sunt duæ opiniones extremæ recentium Theologorum. Prima affirmat diuinum concursum generalem cum secundis causis ordinis naturalis, præcipuè cum voluntate libera, quatenus libera est, esse solum influxum in actionem, & effectum voluntatis creatæ, qui propriè dicitur cooperatio, & concursus. Nam concursus, si vocis significationem spectemus, significat cursum, seu operationem cum alio currente, & operante: non autem esse influxum præuium in ipsam voluntatem, antequam illa exeat actu in operationem: quod sub aliis terminis declarando dicunt, diuinum concursum cum secunda causa, quæ est voluntas, non esse aliquid per modum principij, sed solùm per modum actionis. Cùm enim voluntas creata, imò quælibet alia secunda causa respectu actionum, & effectuum ordinis naturalis, qui sunt sibi proportionati, & adæquati, habeat in sua creatione propriam formam, & vim agendi secundùm esse firmum, ratum, & permanens, superfluum existimant, quòd illa adhuc, vt actu operetur, semper indigeat noua motione primæ causæ, per quam inclinetur, aut moueatur, aut applicetur de nouo ad hanc, aut illam actionem circa hoc, vel illud obiectum; ita vt nisi de nouo à Deo præmoueatur, & inclinetur, & applicetur ad hanc numero actionem, & circa hoc obiectum hoc tempore, & loco, cum istis circumstantiis, ipsa voluntas non possit exire in actum secundum volitionis, aut contrarium nolitionis circa idem obiectum. Sed putant sufficere vim agendi, & inclinationem à Deo inditam ipsi voluntati in sua creatione; & quòd habeat semper paratum diuinum concursum, & sibi applicatum per modum actus primi, vt possit, quotiescumque voluerit, cum illo exire in operationem: aut si eget alio præmouente, ad summum indigere aliquo proponente illi nouum obiectum, aut nouas rationes circa idem obiectum, ob quas ipsa voluntas moueatur ad obiectum volendum, aut respuendum. quod fieri potest vel per sensus exteriores ostendentes ipsum obiectum intellectui, & mediante intellectu ipsi voluntati; vel per nouam cogitationem ipsius intellectus, vel etiam excitationem, qua intellectus excitatur, vel à Dæmone, vel ab Angelo bono, vel etiam à Deo, absque tamen vlla vera motione physicè recepta in ipsa voluntate. Quod declarari potest exemplo desumpto ab agentibus naturalibus; (eadem enim ratio est quantum ad hoc de vtrisque.) Ad hoc, vt ignis de nouo comburat hanc stuppam, vel lignum, non est necesse, vt Deus nunc de nouo moueat ignem, illum inclinando, & applicando ad hanc numero actionem, quæ est combustio stuppæ, sed sufficit vis combustiua, & inclinatio à natura ipsi indita, qua ille vim habet, & naturaliter inclinatur ad comburendum quodcunque combustibile sibi appositum. Vel si requiritur aliqua noua motio, illa non requiritur ex parte ignis ad hoc, vt applicetur, siue inclinetur ad comburendum: sed solùm ad hoc, vt obiectum fiat illi approximatum in debita distantia, & medium fiat bene dispositum, & auferantur impedimenta, absque alia noua inclinatione indita ipsi igni ad comburendum, quippe qui de se sufficienter est inclinatus ad comburendum quodcumque combustibile. Ita proportionabiliter dicendum de voluntate. Licèt enim in hoc sit diuersitas inter causas naturaliter agentes, v.g. ignem, & voluntatem, quòd ignis est naturaliter inclinatus ad comburendum omne combustibile sibi approximatum, voluntas autem non est naturaliter inclinata ad volendum omne obiectum sibi propositum, tamen in hoc est eadem ratio vtriusque, quòd sicut ignis absque noua inclinatione sibi indita à Deo, potest exire in actum combustionis; ita voluntas per suam libertatem proposito sibi quocunque obiecto creato ordinis naturalis, potest exire in actum volitionis, aut nolitionis, aut actum suspendere absque noua inclinatione à Deo sibi indita. Quod nos quoque lib. 1. cap. 18. probauimus. Atque illam contendunt esse sententiam non solùm communem apud Theologos Scholasticos, etiam apud D. Thom. verùm etiam apud Philosophos, in quorum scholis ante paucos annos istæ nouæ præmotiones seu applicationes, & inclinationes causarum naturalium ad singulos effectus, quos successu temporis causant in mundo, fuerunt penitus inauditæ, & ne per somnium quidem visæ, aut excogitatæ.

III. Secunda verò opinio constanter affirmat, ad hoc vt voluntas, & quælibet alia secunda causa creata exeat in actum secundum operationis, præter concursum diuinum simultaneum, qui est influxus cum ipsa voluntate in operationem, comparatione cuius operationis voluntas se habet actiuè, necessarium esse nouum influxum primæ causæ in ipsam voluntatem, respectu cuius voluntas se habet solùm passiuè, non autem actiuè. Est enim influxus præuius ad actionem ipsius voluntatis, per quem voluntas applicatur à Deo ad hanc particularem actionem, & ad illam inclinatur, & mouetur non secus atque securis ab artifice mouetur, & inclinatur, & applicatur ad scindendum: Ob quam causam alij vocant hunc influxum præuium applicationem, alij inclinationem, alij præmotionem, alij prædeterminationem physicam voluntatis ad operationem, quamuis quid in re illa sit, nondum satis apud illos constet.

Hanc sententiam constanter affirmant non solùm esse ipsissimam mentem Aristotelis, D. Augustini & D. Thom. sed verissimam, in tantum, vt quidam illorum dicant, certa, & immobili fide tenendum esse, quòd non solùm Deus paratus est ad concurrendum cum omnibus causis, verùm etiam quòd mouet, & applicat vniuersas causas ad operandum. Sic enim ait Bartholom. Medina 1. 2. quæst. 10. art. 4. §. *Hæc ratio defenditur.* Multa hinc inde afferunt hi autores, vt suas quique partes tueantur, quæ si omnia hîc forent recensenda, rem ageremus non necessariam, & fortasse non opportunam. Quare omissis partium studiis, breuiter aperiemus, quid de hac re senserint Aristot. D. Augustinus & D. Thom. & quæ sententia videatur nobis veritati magis consentanea. Barthol. Medina.

IV. In primis quod ad sententiam Aristotelis spectat, arbitror, illum hunc nouum influxum immediatum primæ causæ in actionem voluntatis creatæ, aut in ipsam voluntatem creatam, siue ille concipiatur per modum actionis, siue per modum principij, minimè agnouisse, & nulla euidenti autoritate Aristotelis illum probari posse. Primò namque dubium est apud Philosophos, & Theologos, vtrum apud priscos Patres, an Deus

ex

ex sententia Aristotelis cognoscat futura contingentia, quæ ex libera hominum voluntate pendent, cognitione certa, & distincta; & an humanæ actiones subiectæ sint prouidentiæ Dei certæ, atque distinctæ. Et licèt D. Thomas pro ea, quæ fuit summa eius pietas, conatus fuerit mentem Aristotelis Catholicè interpretari: tamen communior sensus Scholasticorum, & Patrum, & Philosophorum, qui ipsum Aristotelem interpretantur, est, illum minimè credidisse, Deum habere actuũ humanorum certam, atque distinctam notitiam, & prouidentiam, vt ostendimus lib. 3. cap. 2. & lib. 5. cap. 4. & 6. Secundò dubium est inter viros doctos, an Deus de mente Aristotelis sit causa efficiens mundi, an finalis tantùm, nec desunt, qui censeant illum arbitratum fuisse, primam causam mouere secundas causas tantum in genere causæ finalis, & non efficientis, aut ad summum esse efficientem conseruantem, non autem largientem verè esse creaturis. Et licèt communior sit sententia mundum ex mente Aristotelis pendere à Deo in genere causæ efficientis: omnes tamen, paucissimis exceptis, fatentur ex mente illius, Deum non esse causam rerum sublunarium immediatam, sed mediatam, vt hoc eodem lib. cap. 1. probatum est. Tertiò consentiunt ferè omnes expositores Aristotelis, Deum non agere in hæc inferiora, nisi mediante motu, & lumine corporis cælestis; de qua re inter nouissimè scribentes videri potest Franciscus Picolomineus in suo lib. de cælo cap. 39. 40. & sequentibus. Motum autem, & lumen corporis cælestis in humanas voluntates directè nihil influere, puto rem esse Theologis ita manifestam, vt non opus sit illam probare. Quartò sentiunt etiam plerique Theologorum, Patrum, & Philosophorum, Deum ex mẽte Aristot. agere ad extra ex necessitate naturæ, vt visum est lib. 4. cap. 2. & 3. Dicere verò Deum humanas actiones minimè nosse notitia distincta, & actuum humanorum minimè habere distinctam prouidentiam, neque esse causam rerum sublunarium, nisi mediantibus causis superioribus, neque agere in hæc inferiora, nisi per motum, & lumen corporis cælestis, & agere ad extra ex necessitate naturæ: & nihilominus non solùm influere immediatè in mediatione virtutis, & suppositi tum in actiones liberas humanæ voluntatis, quatenus liberè, & distinctè, & successiuè fiunt in tempore, tum in ipsam voluntatem de nouo distinctè, & successiuè illam applicando, & inclinando, & præmouendo ad hanc, & illam actionem hoc tempore, & loco cum his, aut illis circumstantiis, videtur omnino simile esse, ac, vt Horatius ait,

Francis. Picol.

Horatius.

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere si velit, & varias inducere plumas,
Vndique collatis membris, vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa supernè,
Spectatum admissi risum teneatis amici.

Quamobrem ne Philosophis risum excitemus, & veritati manifestum præiudicium inferamus; si probanda sit illa sententia, quam quidam contendunt, Deum influere immediatè in humanas voluntates, illas de nouo præmouendo ad singulos actus secundùm hîc, & nunc, omittendum erit in hac re testimonium Aristotelis, quod illis nihil prodesse, multum autem poterit obesse.

V. Sed dicetur fortè, esse axioma Aristotelis in 7. Physicorum cap. 1. & lib. 8. cap. 5. communiter ab omnibus receptum, omne quod mouetur, ab alio moueri. Ex quo principio in dictis locis ille concludit, deueniendum esse ad vnum primum mouens, quod omnia agentia moueat, & ipsum non moueatur, ne detur processus in infinitum. Et specialiter in 8. phys. text. 15. expresse docet, primum mouens mouere magis, quàm inferiora mouentia, tum quia primum mouet inferiora, at inferiora non mouent primum: tum secundò, quia primum mouet sine inferioribus: inferiora verò non mouent sine primo. Et sunt hæc illius verba. *Vtraque igitur mouere dicimus, & primum, & vltimum mouentium, sed magis primum. Illud enim mouet vltimum: sed non hoc primum; & sine primo quidem vltimum non mouebit: illud autem sine hoc, vt baculus non mouebit, nisi moueatur ab homine.*

Verùm hæc autoritas nihil ad rem facit. Primò, quia constat, Aristotelem loqui de motu locali, aut de motu alterationis, generationis, & corruptionis, qui pendet à motu locali corporis cælestis. Vnde siue sit verum, quòd primum mouens moueat omnia mouentia inferiora, siue non, totus ille Aristot. discursus extra propositum ad hanc rem applicatur, hîc enim non agimus, nisi de motu voluntatis, qui non pendet à motu locali, nec est motus localis, sed metaphoricus.

Secundò, quia illud axioma, omne, quod mouetur, ab alio mouetur, si sic intelligatur, vt moueatur ab alio re, & subiecto distincto, nullibi reperitur apud Aristot. vt Medina aduocauit. 1. 2. q. 9. art. 4. §. *Vt hoc argumentum confutetur*, vbi specialiter aduertit, hoc non esse verum in motibus spiritualibus, quales sunt motus intellectus, & voluntatis. Immo neque loquendo de motu locali id est vniuersaliter verum, Angelus enim localiter mouetur, & à seipso mouetur. Videatur Scotus in 2. d. 25. q. vnica lit. B. C. D. E.

Barthol. Medina.

Scotus.

Tertiò, quia per primum mouens, à quo omnes motus mouentium inferiorum pendent, non intelligit Deum, sed corpus cæleste. Aut si demus intelligere Deum, non dicit, quòd motus agentium inferiorum sublunarium pendeat immediatè à Deo: sed ad summum colligi potest, quòd motus agentium inferiorum pendeat à primo mouente immobili mediante motu primi mobilis. De influxu verò immediato in hoc, aut illud agens particulare, in hanc, & illam voluntatem, ad hanc, & illam actionem, de quo nunc est tota difficultas, nec verbum quidem.

Quartò, quia vt sic dicas, omne agens inferius esse motum motore à causa prima, ad hoc verificandum sufficere videtur, quòd agens inferius sit motum aliquo motu, quo vel producatur in esse, vel conseruetur, vel approximetur suo mobili. Non autem necesse est, vt moueatur isto influxu immediatè de nouo à Deo causato, quem Aristoteles videtur omnino ignorasse.

VI. Omitto hîc celebrem illam quæstionem non solùm inter Philosophos, sed etiam inter Scholasticos de dependentia motus corporum sublunarium à motu corporis cælestis, an & quomodo motus omnium corporum inferiorum pendeant à motu primi mobilis. An cessante motu cæli cessaret statim omnis motus, ac transmutatio in sublunaribus. v. g. An cessante motu cæli, si apponeretur stuppa igni, illam combureret. Vanum enim videtur dicere, statim ignem fore amissurum vim suam comburendi, neque combusturum stuppam sibi appositam. Et Durandus in 2. d. 15. quæst. 3. n. 11. dicit, quòd iste articulus fuit damnatus per facultatem Parisiensem, quòd ignis cessante motu cæli non combureret stuppam sibi appositam. De qua re videri potest Durand. ibidem,

Durand.

&

Soton. Francisc. Piccolo. & Scotus d.14. in fine, & Francis. Picolomin. lib. de cælo cap.42.

Est itaque discursus Arist. omnes motus rerum inferiorum reducendos esse in vnum primum motum, qui est motus corporis cælestis; & illum motum reducendum esse in vnum primum mouens immobile, quod est intelligentia separata, & illud primum esse magis mouens quàm inferiora mouentia, quia mouet inferiora, & mouet sine illis: (intellige syncategorematicè.) Illa autem non mouent primum, neque mouent sine illo. Sed ex hoc discursu nullo modo videtur intelligi, Deum mouere immediatè humanas voluntates siue per influxum illum præuium in ipsas voluntates, siue etiam per influxum in illarum actiones, quem, vt dictum est, Arist. visus est omnino ignorasse.

Aristot. Dicetur, Aristotelem in lib.7. moral. Eudemiorum cap.18. quem citat D. Thom. in 1.2. q.9. art.4. in corp. & q.109. art. 2. ad primum docere, quòd primi motus voluntatis sunt ex instinctu diuino.

Respondeo, Philosophum ibi loqui de bona fortuna secundùm ea, quæ de illa dicebantur à popularibus. Neque tamen dixisse omnes primos motus voluntatis fieri ab existente in nobis numine, sed aliquos tantùm; neque an hoc per influxum præuium in ipsam voluntatem, aut simultaneum cum voluntate, aut excitando mentem, & proponendo obiectum eidem voluntati, & vt semel dicamus, hæc autoritas debile nimis est fundamentum ad hanc rem adstruendam. Hæc de autoritate Aristotelis.

VII. August. De sententia D. Augustini maior videtur esse difficultas. In primis namque docet Augustinus lib.5. de Genes. ad literam cap. 20. & lib.22. de ciuitate cap. 24. Deum occulta potentia mouere omnes creaturas, & si efficacem potentiam suam rebus subtrahat, illas nec progredi posse, nec suis motibus peragere tempora, nec prorsus in eo, quòd creatæ sũt, aliquatenus permanere. & lib.3. de Trinitate cap. 4. ait, Dei voluntatem esse primam, & summam causam omnium corporalium specierum, atque motuum.

Secundò docet Augustinus Deum agere homines, vt agant, & facere, vt faciant, & facere, vt velint, & sine nobis operari, vt velimus: & nobiscum cooperari cùm volumus. Qui modus loquendi est frequens in Augustino vt in lib. 1. de Gratia Christi contra Pelagium, & Celestium cap.25. lib. de corrept. & gratia cap. 2. in lib. de Gratia, & lib. arbit. capite 16. lib.3. Hypognost. serm. 13. de verbis Apostoli, & aliis multis in locis.

Tertiò, quod magis hanc rem vrget, docet Augustinus, Deum operari intus in cordibus hominum motum voluntatis ad inclinandas eorum voluntates, siue in bonum, siue in malum. Neque hoc facere solùm permittendo, sed etiam per potentiam compellendo; & voluntates hominum magis esse in potestate Dei, vt ex illis faciat quidquid voluerit, & illas conuertat, & inclinet quocunque voluerit, quàm sint in potestate ipsorum hominum. Ita enim conceptis verbis testatur lib. 5. contra Iulianum capite tertio & lib. de Gratia & libero arbitrio capite 20. & 21. quæ loca suprà libro quarto adduximus, & explicauimus.

Nihilominus dicendum videtur, ex Augustino certò colligi non posse, vtrùm Deus id faciat, voluntatem mouendo physicè, an solùm moraliter. Et esto id faciat mouendo illam physicè, an talis motus sit influxus in ipsam voluntatem præuius ad actionem, an solùm influxus cum voluntate in actionem; & an loquatur de influxu generali ad omnes actiones ordinis naturalis, an solùm de influxu speciali ad aliquas actiones speciales, quæ sunt ordinis supernaturalis, aut etiam ad aliquas, quæ licèt sint quoad substantiam ordinis naturalis, sunt tamen ex speciali Dei intentione. Et demum an loquatur de motu, qui est nouus influxus, an de motu, quo res producit in esse, & dat illis vires ad agendum, & illas conseruat. Primò namque in illis locis citatis ex lib.5. de Genesi ad literam cap.20. & lib.3. de Trinit. cap.4. & lib.22. de ciuitate cap. 24. videtur Augustinus loqui de motione efficaci, qua res producit in esse, & illarum vires vegetat, & seruat, & iuuat in agendo, sicut patebit legenti. Ad hæc in dictis locis ait, Deum omnia in omnibus operari, non tamen eodem modo, sed aliqua faciendo, & iubendo, aliqua verò solùm permittendo, quod ait etiam in Enchiridion. cap.96.

Secundò, quia constat, Deum non omnia facere, quæ potest; Augustinus verò multis in locis loquitur de iis, quæ Deus facere potest, non de iis, quæ actu facit. Tertiò, quia cùm ait, filios Dei agi ita, vt etiam ipsi agant, & Deum operari in nobis velle, & facere, vt velimus, loquitur de concursu, siue de influxu diuino ad speciales actus, qui sunt ordinis supernaturalis. Et nihilominus in lib. de gratia & lib. arbitr. cap.16. ipsemet subiungit, quànam ratione dicatur Deus facere vt faciamus, & vt velimus, dicens, *Certum est nos facere, cùm faciamus, sed ille facit, vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati.* Dicitur autem præbere vires ad agendum non solùm, qui influit potentiæ operanti vires ad agendum, sed etiam qui ipsi potentiæ operanti se adiungit ad opus perficiendum, & diuina gratia ob hanc causam vocatur auxilium, & gratia adiuuans. Et tandem quod hanc rem planè conuincit, illa eadem loca, in quibus Augustinus apertè videtur dicere, Deum operari intus in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates, & agere motum voluntatis, & hominum voluntates per potentiam compellere, necesse est aliter exponere, & interpretari, nimirum vt operetur Deus motum voluntatis, & illam inclinet, & compellat per potentiam nõ quidem positiuè influendo in illam motum, & inclinationem, sed solùm permittendo, aut ordinando, & dirigendo motum eiusdem volũtatis, & viam vnam illi aperiendo, alias interim claudendo. Aliàs enim si verba Augustini sic nudè forent intelligenda, prout iacent, oporteret fateri, illum in eo errore fuisse, quem ex eius verbis malè intellectis acceptum illi imposuerunt Massilienses, nempe Deum æquè omnia mala, sicut bona in nobis operari, & homines in peccata compellere per suam potentiam.

Nam ipse Augustinus in lib.5. cõtra Iulianum cap.3. loquitur de motu voluntatis ad malum. Ait enim. *Quid autem est quod dicit, cùm desideriis suis traditi dicuntur, velut per diuinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata compulsi? quasi non simul posuerit hæc duo idem Apostolus & patientiam, & potentiam.* Et in lib. de Gratia, & libero arbitrio cap.20. indistinctè loquitur de motu, & inclinatione, qua mouentur, & inclinantur humanæ voluntates ad bonum, & ad malum, sic enim ait. *Scriptura diuina si diligenter inspiciatur, ostendit, non solùm bonas hominum voluntates, quas*

ipse

ipse faceret ex malis, & à se factas bonas in actus bonos, & in æternam dirigit vitam: verùm etiam illas, quæ conseruant sæculi creaturam, ita esse in Dei potestate, vt eas, quò voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pœnas quibusdam ingerendas. Et eodem modo loquitur cap. 21. dicens, *Quis non ista iudicia diuina contremiscat, quibus agit Deus in cordibus etiam malorum hominum quidquid vult, reddens eis tamen secundùm merita eorum.* & infrà: *Agit enim omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, vt per eos agat quod per eos agere ipse voluerit, qui iniustè aliquid velle non nouit.* Quare ne cum Caluino dicamus sensisse Augustinum Deum mouere hominum voluntates ad malum, necesse est hæc Augustini testimonia exponere. Quomodo verò illa sint exponenda, ostendimus suprà lib. 4.

Ex his apparet neque ex Arist. neque ex D. Augustino certi aliquid haberi posse ad ostendendum, quòd influxus diuini concursus cum humana voluntate sit non solùm influxus in actionem, sed etiam in ipsam voluntatem. Quid verò de hac re senserit D. Thom. sequenti capite aperiemus.

CAPVT XX.

Sententia D. Thom. circa dubium capite præcedenti propositum aperitur, ac defenditur.

1. MAior adhuc videtur superesse difficultas circa sententiam D. Thom. Nam quòd influxus diuini concursus cum humana voluntate ad actus liberos sit non solùm influxus in actionem, & per modum actionis, qui dicitur cooperatio, siue influxus cooperans, sed etiam in ipsam voluntatem, & per modum principij, qui dicitur influxus operans, & præmouens voluntatem, res videtur tam certa, & constans, vt illam negare nihil aliud sit, nisi mentem huius Doctoris penitus ignorare. Nullus enim est eius liber Theologicus, vt de Philosophicis taceamus, in quo non pluribus vicibus hanc suam mentem expresserit. in 2. sentent. d. 25. quæst. 1 art. 1. ad primum sic ait: *Deus operatur in voluntate,* & in libero arbitrio. *Secundùm eius exigentiam. Vnde etiam si voluntatem hominis in aliud mutet, nihilominus tamen hoc sua omnipotentia facit, vt illud, in quod mutatur, voluntariè velit, & ita coactionis ratio tollitur.* Et d. 37. quæst. 2. art. 2. ad 2. dicit, quòd Deus est causa actionis, in qua malum consistit secundùm quod influit agenti esse, posse, & agere, & quidquid perfectionis in agente est. De potentia quæst. 3. art. 7. in corpore ait, quòd Deus operatur omnes actiones naturæ. Primò, quia dedit rebus naturalibus virtutem ad agendum. Secundò, quia eandem virtutem semper conseruat. Tertiò, quia virtutes ipsarum rerum mouet, & applicat ad actionem, sicut homo est causa incisionis cultelli, ex hoc ipso, quòd applicat acumen cultelli ad incidendum, mouendo ipsum. Quartò, quia creaturæ sunt instrumenta diuinæ virtutis, & instrumentum non agit virtute propria, sed virtute principalis agentis sibi participata; & ita creaturæ non attingunt effectum causæ principalis, qui est esse, nisi quatenus virtus causæ principalis est in ipsis creaturis. Et ad tertium ait, quòd in operatione, qua Deus operatur, mouendo naturam, non operatur ipsa natura: sed ipsa naturæ operatio, est etiam operatio virtutis diuinæ, sicut operatio instrumenti est per virtutem agentis principalis. nec impeditur, quin natura, & Deus ad idem operentur propter ordinem, qui est inter Deum, & naturam. Et ad septimum ait, quòd virtus naturalis, quæ est in rebus naturalibus in sua institutione collata, inest eis, vt quædam forma habens esse ratum, & firmum in natura: sed id quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat, est vt intentio sola habens esse incompletum per modum, quo colores sunt in aëre, & virtus artis in instrumento artificis. Sicut ergo securi dari potuit acumen, vt esset forma in ea permanens, non autem dari ei potuit, quòd vis artis esset in ea quasi quædam forma permanens, nisi haberet intellectum; ita rei naturali potuit conferri vis propria, vt forma in ipsa permanens, non autem vis, qua agit ad esse, vt instrumentum primæ causæ, nisi daretur ei, quòd esset vniuersale essendi principium; nec iterum rei naturali conferri potuit, vt moueret seipsam, nec vt conseruaret se in esse. Vnde sicut patet, quòd instrumento artificis conferri non potuit, quòd operaretur absque motu artis; ita rei naturali conferri non potuit, quòd operaretur absque operatione diuina. Et ad trigesimum ait, quòd voluntas dicitur habere dominium sui actus non per exclusionem causæ primæ, sed quia causa prima non ita agit in voluntate, vt eam de necessitate ad vnum determinet, sicut determinat naturam. Et ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis, & voluntatis. Et de malo quæst. 3. art. 2. inquit, quòd necesse est, omnes motus secundarum causarum causari à primo mouente, sicut omnes motus inferiorum corporum causantur à motu cæli. Deus autem est primum mouens respectu omnium motuum, & spiritualium, & corporalium, sicut corpus cæleste est principium omnium motuum inferiorum corporum. Et ad quartum dicit, quòd cùm aliquid mouet alterum, non ex hoc ipso, quòd est mouens, ponitur, quòd est primum mouens: vnde non excluditur quòd ab altero moueatur, & ab altero habeat similiter hoc ipsum, quòd mouet. Similiter cùm aliquid mouet seipsum, non excluditur, quin ab alio moueatur, à quo habet hoc ipsum, quòd seipsum mouet: & sic non repugnat libertati, quòd Deus est causa actus liberi arbitrij. Et art. 3. inquit, sic ergo motus voluntatis directè procedit à voluntate, & à Deo, qui est voluntatis causa, qui solus in voluntate operatur, & voluntatem inclinare potest in quodcunque voluerit. Et de Veritate quæst. 24. art. 14. dicit, quòd nulla res potest in naturalem operationem exire, nisi virtute diuina; quia causa secunda non agit, nisi per virtutem causæ primæ, vt dicitur in libro de causis, & infrà. Sed voluntas hominis non est determinata ad aliquam vnam operationem, sed se habet indifferenter ad multas, & sic quodammodo est in potentia, nisi mota per aliquod actiuum, vel quod ei exteriùs repræsentatur, sicut est bonum apprehensum, vel quod in ea interiùs operatur, sicut est ipse Deus, vt Augustinus dicit in lib. de gratia, & lib. arbitr. & quæst. 22. art. 8. dicit, quòd Deus potest voluntatem immutare ex hoc, quòd Deus in voluntate operatur, sicut in natura. Vnde sicut omnis actio naturalis est à Deo, ita omnis actio voluntatis inquantum actio non solùm est à voluntate, vt immediatè agente, sed à Deo, vt à primo agente, qui vehementiùs imprimit. Vnde sicut voluntas potest immutare actum suum in aliud, vt ex dictis patet, ita & multo ampliùs Deus. Immutat autem voluntatem dupliciter, vno modo mouendo tantùm,

tùm, quando scilicet voluntatem mouet ad aliquid volendum, sine hoc quòd aliquam formam imprimat voluntati, sicut sine appositione alicuius habitus, quandoque facit, vt homo velit hoc, quod priùs non volebat. Alio modo imprimendo aliquam formam in ipsa voluntate. Et articulo 9. ait, quòd ex parte voluntatis mouere actum voluntatis non potest, nisi quòd operatur intra voluntatem, & hoc est ipsa voluntas, & id quod est causa esse voluntatis, quòd secundùm fidem solus Deus est. Vnde solus Deus potest inclinationem voluntatis, quam ei dedit, transferre de vno in aliud, secundùm quod vult. Et libro primo contra Gentes cap. 68. in fine ait, quòd dominium, quod habet voluntas supra suos actus, per quod in eius est potestate velle, & non velle, excludit determinationem virtutis ad vnū, & violentiam causæ exteriùs agentis: non autem excludit influentiam superioris causæ, à qua est ei esse, & operari. Et sic remanet causalitas in causa prima, quæ est Deus respectu motuum voluntatis, vt sic Deus seipsum cognoscendo huiusmodi cognoscere possit. Et libro tertio capite 66. ratione 4. ait, quòd complementū virtutis agentis secundi est ex virtute agentis primi. Et cap. 70. ait, quòd virtus inferioris agentis dependet à virtute superioris agentis inquantum superius agens dat virtutem ipsam inferiori agenti, per quam agit, vel conseruat eam, aut etiam applicat eam ad agendum sicut artifex applicat instrumentum ad proprium effectum. Et dicit etiam quòd inferiora agentia non agunt nisi in virtute primi agentis, quæ virtus est in ipsis agentibus inferioribus. Et capite 88. ratione tertia dicit, quòd inclinationes naturales dare non est nisi eius, qui naturam instituit. Ergo & voluntatem inclinare in aliquid non est nisi eius, qui est naturæ intellectualis causa. Hoc autem solius Dei est. Ipse igitur solus voluntatem nostram in aliquid inclinare potest. Et prima parte quæst. secunda art. 3. dicit, quòd mouentia secunda non mouent, nisi per hoc quòd sunt mota à primo mouente, sicut baculus non mouet, nisi per hoc, quòd est motus à manu. Et quæst. 19. art. 3. ad 5. ait, quòd causa, quæ est ex se contingens, oportet, quòd determinetur ab aliquo exteriori ad effectum. Et quæst. 83. art. 1. ad 3. dicit, quòd liberum arbitrium est causa sui motus, quia homo per liberum arbitrium se mouet ad agendum. Non tamen hoc est de necessitate libertatis, quòd sit prima causa sui id quod liberum est. Sicut nec ad hoc, quòd aliquid sit causa alterius, requiritur, quòd sit prima causa sui. Deus igitur est prima causa mouens & naturales, & voluntarias. Et sicut naturalibus causis mouendo eas non aufert, quin actus earum sint naturales; ita mouendo causas voluntarias non aufert, quin actiones earum sint voluntariæ; sed potiùs hoc in eis facit. Operatur enim in vnoquoque secundùm eius proprietatem. Et quæstione 105. articulo quarto ad secundum dicit, quòd moueri voluntariè est moueri ex se, id est, à principio intrinseco: sed illud principiū intrinsecū potest esse ab alio principio extrinseco: & sic moueri ex se non repugnat ei, quòd mouetur ab alio. Idem in sensu repetit ad tertium, & articulo quinto in corp. dicit, quòd omnia agentia secundaria agunt in virtute Dei, & ita diuina virtus est causa omnium actionum agentium. Et quòd Deus mouet non solùm res ad operandum quasi applicando formas rerum ad operandum, sicut etiam artifex applicat securim ad scindendum, qui tamen interdum formam securi non tribuit; sed etiam dat formam creaturis agentibus, & eas tenet in esse. Et ad tertium ait, quòd Deus non solùm dat formas rebus, sed etiam conseruat eas in esse, & applicat eas ad agendum, & est finis omnium actionum. Et quæstione 106. articulo secundo ait, quòd ex parte potentiæ voluntas nullo modo potest moueri nisi à Deo, operatio enim voluntatis est inclinatio quædam volentis in volitum. hanc autem inclinationem solus ille immutare potest, qui virtutem volendi creaturæ contulit. Idem ferè eisdem verbis dicit quæstione 111. articulo secundo, & in prima secundæ quæstione 9. articulo quarto. Vnde necesse est ponere, quòd in primum motum voluntatis voluntas prodeat ex instinctu alicuius exterioris mouentis, sicut Aristoteles concludit in quodam capite Ethicæ Eudemicæ. Et ad primum ait. *Vnde motus voluntarius, etsi habeat principium proximum intrinsecum, tamen principium primum est ab extra, sicut primum principium motus naturalis est ab extra, quod scilicet mouet naturam.* Idem ad secundum & ad tertium in fine ait. *Vnde voluntas indiget moueri ab alio, sicut à primo mouente.* Idem articulo sexto in corp. & ad tertium. Vbi ait, quòd Deus mouet voluntatem hominis sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum, & sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle: sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc, vel illud, quod est verè bonum, vel apparens bonum. Sed tamen interdum specialiter Deus mouet aliquos ad aliquid determinatè volendum, quod est bonum, sicut in his, quos mouet per gratiam. Et quæstione 109. articulo primo inquit, quòd sicut motus omnes corporales reducuntur in motum cælestis corporis, sicut in primum mouens corporale, ita omnes motus tam corporales, quàm spirituales reducuntur in primum mouens simpliciter quod est Deus. Et ideo quantumcumque natura aliqua corporalis, vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moueatur à Deo, & infrà: *Sic igitur actio intellectus, & cuiuscunque agentis creati dependet à Deo quoad duo, vno modo inquantum ab ipso habet perfectionem siue formam, per quam agit, alio modo, inquantum ab ipso mouetur ad agendum.* Et articulo secundo ad primum inquit, quòd homo est dominus suorum actuum volendi, & non volendi propter deliberationem rationis, quæ potest flecti ad vnam partem, vel ad aliam sed quòd deliberet, vel non deliberet, & si huiusmodi etiam sit dominus, oportet quòd hoc sit per deliberationem præcedentem: & cùm hoc non procedat in infinitum, oportet, quòd finaliter deueniatur ad hoc, quòd liberum arbitrium hominis moueatur ab aliquo exteriori principio, quod est supra mentem humanā, scilicet à Deo, vt etiā Philosophus probat in capitulo de bona fortuna. Vnde mens hominis etiam sani, non ita habet dominium sui actus, quin indigeat moueri à Deo. Et art. 9. inquit, quòd nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis diuinæ. Et demū lib. 3. de Regimine Princip. cap. 8. ait, quòd sic se habet virtus hominis dominantis ad Deum, sicut virtus baculi ad percutientem, & sicut virtus serræ ad artificem. Hæc D. Thom. ad verbum, quæ ita apertè illius mentem declarant, vt nullus circa illam dubitationi locus relictus esse videatur.

Et non desunt nihilominus, qui contendāt, vel D. Th. non sensisse influxum primæ causæ cum II.

libero arbitrio ad eius liberas actiones esse influxum in ipsam voluntatem præuium ad liberam actionem, sed simultaneum cum influxu voluntatis creatæ in ipsam actionem, tantum; vel si aliquando id sensit, tamen in Summa, quam veluti vltimam voluntatem suam nobis reliquit, priorem sententiam saltem tacitè retractasse. Id verò ex eo probare nituntur, quia vel D. Thom. in Summa omisit præcipuum modum, quo Deus concurrit cum secundis causis, vel per motionem, & applicationem, qua secundæ causæ præmouentur, & applicantur à primo ad agendum, intelligit influxum non præuium, sed simultaneum cum secundis causis in illarum operationes. Primum dici non potest, cùm D. Thom. data opera intelliget, & recenseat omnes modos, quibus Deus operatur in secundis causis, vt colligitur ex 1. part. quæst. 105. art. 5. Quod autem ex hoc sequatur, dicendum esse, illum nomine motionis, & applicationis, seu inclinationis ad agendum intellexisse influxum simultaneum in actionem secundæ causæ, qui est diuina cooperatio. Probant, quia hic modus concurrendi cum secundis causis est præcipuus, & summopere necessarius, vt secundæ causæ operentur, vt omnes Theologi sine exceptione fatentur: & tamen nullus est locus in D. Thom. in quo sub alia verborum forma illius meminerit. Aut igitur illum ignorauit, & omisit, aut nomine præmotionis, applicationis, & inclinationis secundarum causarum intelligit influxum simultaneum, qui est cooperatio, non autem influxum præuium in ipsas causas. Secundò id probant, quia sic D. Thomam interpretati sunt

Capreol. antiqui illius Interpretes, Capreolus in 1. d. 28. q. 1. art. 3. ad 12. contra primam conclusionem. Licèt enim loquendo de actibus boni ordinis supernaturalis, doceat Deum non solùm concurrere cum voluntate creata ad illorum productionem, sed etiam mouere ipsam voluntatem tanquam instrumentum ad concausandum: tamen loquendo de actibus ordinis naturalis, ad quos Deus concurrit solo concursu, & influxu vniuersali, & generali, apertè docet diuinum concursum non esse præuium ad actionem, sed simultaneum cum influxu causæ creatæ ad eandem actionem. Sic enim ait: *Sic ergo ad argumentum dico, quòd Deus iuuat nos immediatè ipsum actum efficiendo, & quòd non ipse solus efficit actum, sed etiam voluntas coefficit: sed, vt tamen tetigi, non solùm iuuat Deus ad bonum velle partialiter coefficiendo, qui est modus communis, quo concurrit ad quemlibet agentis creati effectum quemlibet, vt in argumento dicebatur, sed etiam quodam modo speciali, videlicet faciendo ipsam voluntatem partialiter concurrere, ita quòd ipsa voluntas partialiter concausat applicata, & quasi instrumentaliter mota à Deo ad sic partialiter concausandum.* Ecce fatetur Capreolus modum concurrendi per influxum præuium in voluntatem applicando illam, & faciendo illam partialiter concausare, esse modum specialem, quo Deus concurrit cum voluntate ad solos actus ordinis supernaturalis: cæterùm modum concurrendi ad actus ordinis naturalis per influxum generalem, esse solùm concursum, & influxum cum

Caietan. voluntate in ipsam actionem. Caietanus quoque suo mentem D. Thom. videtur interpretari, vt cùm ait, secundas causas non mouere, nisi quatenus motas à prima causa, intelligendus sit de motione non præuia ad actionem secundarum causarum, sed de motione cooperante. Nam prima parte quæst. 24. art. 13. §. *Nec sustinendus*, soluens primum argumentum Scoti contra D. Th. quod erat causa quæ mouet, inquantum mota, si necessariò mouetur, necessariò mouet: sed omnis causa secunda mouet, seu agit, inquantum mota à prima, &c. Primò distinguit illam particulam, *inquantum mota ab alia*. Aut enim ostendit causam præcisam, & sic falsa minorem concausare, & sic falsa maior. Stat enim causam primam mouere necessariò secundam, & tamen secundam non necessariò mouere, quia motio causæ primæ modificatur in causa secunda. Secundò distinguit de causa mota ab alia, aut motione præuia, aut motione cooperante intrinsecè ad propriam actionem, & inquit:

Primo modo, dato quòd esset vera, & sustentabilis, secundo tamen modo sustineri non potest dicta propositio. Quoniam causa cooperans intrinsecè cooperatur vnicuique secundùm modum eius, cui cooperatur; talis est autem cooperatio primæ causæ, de qua scriptum est, quòd attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, iuxta scilicet modum cuiusque cooperans vnicuique. Et clariùs in quæstione 19. art. 8. vbi proposito eodem argumento Scotico, respondet. *Ad primum argumentum Scoti multipliciter respondere potest. Primò distinguendo ly mota, seu ly mouetur. Dupliciter enim contingit secundam causam moueri à prima, vno modo motione præuia propriæ actioni, sicut baculus mouet lapidem motus à manu: alio modo motione cooperatiua intrinsecè propriæ actioni. Et quidquid sit de maiori in primo sensu, in secundo tamen est falsa, in quo sensu verificatur minor; non enim apparet cùm aliquis vult aliquid, seu cùm sol illuminat, primam causam præuia motione cooperari tali electioni, vel illuminationi, & hoc quia cooperatio in vnoquoque est secundùm naturam vniuscuiusque, sic enim disponit omnia suauiter.* Nil clariùs dici potuit. Conradus quoque in prima secundæ Conrado.
quæstione 79. articulo primo soluens idem argumentum Scoti, ait. *Quare in proposito intelligat iuxta Doctoris sancti mentem, Deum primò concurrere ad actum peccati, quia videlicet voluntas non agit nisi in virtute Dei, qua tamen solùm habet motionem cooperatiuam, & prius attingit cooperando, quàm voluntas attingit. Et non imagineris modo Scotico, quasi sit aliqua duratio naturæ, in cuius primo instanti Deus attingat actum peccati, & in secundo creatura.* Fatetur etiam Capreolus loco proximè citato Gregorium Ari- Greg. Arim.
minen. in hac re per omnia concordare cum D. Thom. At Gregor. Ariminen. in secundo dist. 28. quæstione secunda articulo secundo apertè negat diuinum concursum esse influxum præuium in secundas causas, & concedit esse solùm influxum cum secunda causa in actionem, & in effectum.

Ista expositionum varietas sensum verum, & III.
legitimum D. Thomæ aliqualiter obscurare, & abscondere videtur. Nihilominus dicendum est primò, D. Thom. non in omnibus locis allegatis locutum fuisse de hac motione præuia, quæ est influxus nouus, & realis in secundam causam præuius ad actionem applicans, & inclinans ipsam secundam causam ad actionem, vt vult prima opinio. Probatur, quia in plerisque locis nomine motionis, inclinationis, & applicationis intelligit solùm naturalem illam inclinationem, & pondus, & propensionem semel traditam formæ, & virtuti secundæ causæ ad agendum, quatenus talis inclinatio cùm sit motus quidam fluens ab ipsa forma, & virtute secundæ causæ semper concipitur,

vt in fieri, & vt indigens causa mouente, & inclinante, & ob hanc causam dicitur Deus præmouere omnes secundas causas ad singulas earum actiones, quatenus confertur in eis inclinationem, & propensionem illis semel inditam ad agendum. Quod facilè intelligemus, si concipiamus formam agentem, & inclinationem ad agendum non esse vnum, & idem, sed duo quædam distincta, & abinuicem separabilia. Quod licèt in agentibus naturalibus non nisi miraculo eueniat; constat tamen aliquãdo euenire. Verbi gratia in igne est calor, qui est forma permanẽs habens esse ratum, & firmum: Est etiam in igne inclinatio ad calefaciendum. Et licèt videatur difficile intelligere calorem esse, & non esse inclinationem ad calefaciendum, aut comburendum: conuincitur tamẽ, hanc inclinationem esse aliquid superadditum ipsi formæ caloris. Quia diuinavirtute factũ est aliquando, vt manente forma ignis cum suo calore, nihilominus nõ combureret rem sibi appositam, sed nec calefaceret quidem. In artificialibus verò faciliùs id cernere licet, securis enim habere potest ab vno agente formam & vim incidendi, & ab alio applicationem, & inclinationem, & potest habere formam, & vim ad incidendum sine applicatione, & inclinatione. Quia igitur secundæ causę nõ solùm accipiũt à Deo formas, & vires ad agendum, sed etiam inclinationem ad actu agendum, naturales naturaliter, & voluntariæ secundùm modum conuenientem ipsi voluntati, & huiusmodi inclinatio motus quidam est, cuius esse est illius fieri, & necesse est, talem inclinationem semper à Deo conseruari in esse: ideo dicimus secundæ causæ semper indigere diuinæ applicatione, & præmotione ad hoc vt operentur. Et ita se

D.Thom. ipsum videtur explicare D. Thom. de potentia quæst. 3. art. 7. & de malo quæst. 3. art. 2. de veritat. quæst. 24. art. 14. 3. contra Gent. cap. 70. 1. part. quæst. 105. art. 5. & 1. 2. quæst. 9. art. 4. ad secundum.

Secundò ait nonnunquam D. Thom. Deum præmouere omnes secundas causas ad agendum, sine secundas causas non agere, nisi motas, & applicatas à prima causa, quia Deus dat illis virtutem agendi, & seipsas mouendi. Et hæc explicatio ad literam colligitur ex eodem D. Thom. quæst. tertia de malo art. secundo ad quartum. & quæst. 24. de veritate art. 14. & 1. part. quæst. 105. art. 4. ad 2.

Tertiò cùm dicit, voluntatem indigere moueri à principio extrinseco, maximè à primo mouente, loquitur vel de motu, quo voluntas mouetur ab obiecto sibi proposito, vel de motibus primò primis, qui sunt rationes consulendi, & deliberandi, vel ad summum dicit, Deum præmouere voluntatem ad vniuersale obiectum, quod est bonum in cõmuni. Non autẽ loquitur de ratione, & applicatione ad hoc & illud obiectũ particulare, de qua nunc est controuersia. Et iuxta hunc modum non est dubium explicandum esse D. Thom. in 1. 2. q. 9. art. 4. ad 3. & q. 109. art. 2. ad 1. & aliis in locis, quę passim occurrunt.

Quartò ait D. Thom. voluntatem ad hoc, vt exeat in actum secundum, indigere noua inclinatione, aut applicatione, aut motione diuina, loquendo de concursu, & influxu Dei speciali ad actus supernaturales, ad quos eliciendos non habet sufficiens principium in ipsa voluntate existens per modum permanentis, neque naturalem propensionem, sed opus est, vt per formam super-

additam de nouo semper inclinetur, quæ forma est diuina gratia. De hoc concursu loquitur de veritate q. 22. art. 8. & 1. 2. q. 109. ferè per totum.

Secundò principaliter dicendum videtur, ex IV.
sententia D. Thomæ concursum primæ causæ cum secundis ad illarum actiones etiam generalem, non esse solum influxum in actiones ipsarum secundarum causarum, sed etiam in ipsas secundas causas. Hoc enim apertissimè innuere videntur illi modi loquendi frequentes apud D. Thom. Deus operatur in voluntate, Deus immutat volũtatem, applicat, inclinat, aufert inclinationem vnam, & aliam tribuit. Deus mouet voluntatem, voluntas non mouet nisi prius mota; & in operatione qua Deus mouet naturam, non operatur ipsa natura, & alij similes. Nam si per hos modos loquendi non sufficienter declaratur mens D. Thom. iam nihil ampliùs certum, & constãs ex eius doctrina videtur haberi, quod quisque pro libito non valeat inficiari. Tota verò difficultas sita est in explicando, quidnam sit iste influxus, & hæc motio, qua Deus mouet secundas causas, præcipuè liberas ad illarum operationes, de qua in capite sequenti dicemus.

CAPVT XXI.

Proposita difficultas per conclusiones resoluitur.

IN hoc dubio resoluendo duplici distinctione I.
opus esse arbitror. Primò namque aut est sermo de concursu primæ causæ ad actiones voluntatis creatæ, quæ illius vires naturales excedunt, quales sunt operationes ordinis supernaturalis, aut etiam ad actiones quasdam ordinis naturalis, quę tamen sunt specialiter à Deo volitæ, & intentæ ob aliquem illius peculiarẽ finem. Aut est sermo de concursu primæ causæ ad operationes liberæ voluntatis creatæ, quæ neque vires naturales ipsius voluntatis creatæ excedunt, neque sunt ob aliquem finem peculiarem à Deo specialiter volitæ, aut intentæ.

Secundò influxus primæ causæ in secundam, maximè in voluntatem creatam duobus modis cõcipi potest, vno modo quòd sit motus quidam realis receptus in voluntate prærius ad actionem eiusdem voluntatis, ac realiter ipsi voluntati inhærẽs, sicut cùm manus applicat securim ad scindẽdum lignum, motus primò recipitur in securi, & postea securis operatur scissionem ligni: alio modo quòd eiusmodi influxus in secundam causam liberam non sit aliquis motus realis receptus in ipsa voluntate prærius ad illius actionem, ipsique voluntati realiter inhærens, sed sit sola directio, & intentio primæ causæ, vt agentis principalis existens in creatura, vt in instrumento, & habens in illa solùm esse quoddam intentionale, & incompletum eo modo, quo directio & intentio causæ principalis agentis per intellectum, & ars artificis dicitur esse in instrumento, quod tamen cùm intellectu careat, artis aut intentionis propriæ capax non est: quia vt creatura attingat effectum prium artificis agentis per intellectum, & artem, necesse est illam in sua operatione taliter, & taliter dirigi. Quæ distinctio, vt intelligatur, potest exemplo sic illustrari. Sit Alchimista, qui per suam artem velit ex argento viuo aurum conficere, & vtatur igne tanquam instrumento suæ artis, quem duobus modis possumus concipere, applicare hoc instrumentum ad hunc effectum

producendum; vno modo imprimendo ipsi igni aliquam realem inclinationem, aut pondus, aut motum ad calefaciendum, comburendum, soluendum, aut sistendum mercurium, sulphur, &c. Alio modo nihil tale igni imprimendo, sed solùm eius actionem dirigendo, & applicando, vt proportione quadam agat circa ea, quibus applicatur. His duobus modis concipere possumus, Deum secundas causas maximè liberas mouere, & applicare ad agendum, vno modo de nouo imprimendo illis vim, pondus, inclinationem, & motum aliquem realem ad agendum circa hoc, aut illud obiectum: alio modo vim, pondus, & inclinationem à natura inditam dirigendo, vt illud solùm efficiant, quod ipse sapientissimus rerum omnium artifex ad suam gloriam manifestandam, & ad decorem, & pulchritudinem vniuersi illas vult efficere, aut ipse faciendo, aut vt efficiant, permittendo.

II. His distinctionibus suppositis, si sermo sit de concursu primæ causæ cum libera volũtate creata ad actiones ordinis supernaturalis, probabile est eiusmodi concursum esse influxum verum, & realem, non solùm simultaneum cum voluntate creata in illius actiones, sed etiam præuium in ipsam voluntatem, ipsam mouentem, applicantem, & inclinantem ad agendum. Idem dici potest de influxu, quo Deus influit ad aliquas actiones etiam ordinis naturalis, quæ tamen sunt ex speciali intentione ipsius Dei, & in aliquem peculiarem finem ordinatæ. Hæc propositio lib. sequenti, vbi de concursu Dei ad actus supernaturales verba faciemus, ex instituto probanda est. Iuxta sensum huius propositionis intelligendus est D. Thom. in nonnullis locis cap. præcedenti allegatis, iuxta quem verum esse arbitramur secundam opinionem ex duabus capite 19. recitatis.

Secunda propositio: Si sit sermo de concursu primæ causæ cum secundis causis liberis ad actus ordinis naturalis, qui non sunt ex speciali intentione Dei, neque in aliquem peculiarem finem specialiter ordinati, eiusmodi influxus non est aliquid de nouo realiter receptum in voluntate illam applicans, inclinans, & mouens ad agendum, præuium ad ipsam actionem, sed est influxus realis in solam actionem eiusdem voluntatis simultaneus cum influxu eiusdem voluntatis in eandem actionem. Hæc propositio defenditur à nobis nõ propter hoc, quòd arbitremur, rationes, quas nonnulli recentiores contra eiusmodi influxum in voluntatem præuium ad illius actionem adducunt, aliquid virium habere: neque quòd censeamus, talem influxum in voluntatem præuium ad illius actionem, non posse consistere cum libertate eiusdem voluntatis, vt illi similiter arbitrantur, hæc enim leuia esse, & nullum impedimentũ humanæ libertati afferre, facile constabit ex dicendis libro sequenti cap. 15. & 16. sed illam idcirco asserimus, quia influxus ille realis in voluntatẽ præuius ad actionem nulla necessitate, nulla solida authoritate, nulla ratione cogente videtur excogitatus.

Et in primis, quòd nulla necessitas cogat, huiusmodi influxum præuium admittere, probatur. Quia ad hoc vt secunda causa creata etiam volũtas libera exeat in actionem sibi connaturalem, & adæquatã, sufficit quòd ex parte potentiæ habeat vires sufficiẽtes sibi naturaliter inditas, nisi læsas, aut aliquo modo impeditas, & ex parte obiecti, quòd ipsum obiectum sit conuenienter propositũ volũtati, aut alteri causæ creatæ, & in debita distantia approximatum, & quòd medium sit dispositum, & ex parte primæ causæ propter essentialem dependentiam, quam habet tum ipsa causa creata in essendo, & in agendo, tum illius actio, & effectus, quatenus etiam ipsa est entitas quædam creata, quòd virtus secundæ causæ conseruetur, & vegetetur à prima in agendo, & in essendo, & quòd secunda causa paratum habeat diuinum cõcursum ad influendum in operationem, quotiescunque illa velit operari. Præter hæc nihil amplius necessariũ videtur. Quare cùm Deus, & natura nihil frustrà faciãt, ille influxus nouus in secundas causas præuius ad actionem tanquam superfluus, & redundans reiiciendus videtur.

Et quòd ille influxus sit redundans ad actionẽ secundæ causæ etiam liberæ, ex hoc apertè conuincitur, quia nullus Philosophorum, qui de naturis rerum, & de illarum operationibus disseruerunt, illius meminit, neque vllus, quod videre potuerim, vnquam dixit, ad hoc vt ignis nunc calefaciat, aut comburat hanc stuppam, egere illo nouo influxu reali illum de nouo mouente, inclinante, & applicante ad hanc combustionem: sed omnes crediderunt, illum à natura sufficienter esse inclinatum ad comburendum quodcunque combustibile sibi debitè approximatum; cuius rei signum euidens est, illum quantum est ex se, æquè vrere omnia æquè disposita, & sibi æquè approximata; quia fortè sermo sit de motu, quo transfertur ignis de loco ad locum, & huic combustibili potius quàm illi de nouo applicatur, aut de motu, quo quis ipsum combustibile approximat igni in debita distãtia, ita vt vis ignis ad illud pertingere possit. Sed de hoc motu sermo hîc nõ est; nõ enim talis motus est influxus ille præuius, de quo nunc disputamus; quia causari potest non solùm à Deo, sed etiam ab homine. Influxus autem ille, de quo est controuersia, à solo Deo deriuari potest. III.

Dicetur, Philosophos istius influxus meminisse, cùm dixerunt, secundas causas non agere nisi in virtute primæ causæ, & primam causam plus influere in causatum, quàm secundas, & secundas causas esse mouentia mota à prima causa, & omnes motus rerum inferiorum tandem reducendos esse ad vnum primum mouens immobile. Hos modos loquendi apud ipsos Philosophos alium sensum continere longè diuersum ostendemus, respondendo argumentis partis aduersæ. Dicetur fortasse, causæ naturales non egent præmoueri, & applicari de nouo ad proprias naturales operationes, quippe quæ à natura sufficienter manent applicatæ, & determinatæ: at voluntas creata, cùm sit de se indifferens, & indeterminata ad hoc, & ad illud obiectum, ad hãc, & illam numero actionem, nisi ab aliquo extrinseco mouente applicetur, & præmoueatur, & determinetur potius ad hanc, quàm ad illam actionem, nunquam exibit in hanc determinatam actionem, sicut expressè videtur dicere D. Thomas in locis suprà citatis ex q. 24. de veritate art. 14. & 1. part. q. 19. art. 1. ad 3. & 1. 2. q. 9. art. 4. in corp. & ad 1. art. 6. ad 3. & q. 109. art. 2. ad 1. D. Thom.

Respondeo ad hoc, vt voluntas de nouo prodeat in hanc determinatam actionem, sufficere, vt moueatur à Deo tanquam vniuersali motore ad vniuersale obiectum, quod est bonum, & moueatur ab hoc, vel illo determinato sibi proposito, vel per internã illustrationem mentis, vel per aliquid simile. Tunc enim voluntas pro dominio, quod habet in suas operationes, potest

exire

exire in actum determinatum, & seipsam determinare ad hunc actum, aut ad hoc obiectum, potius quàm ad illud absque nouo influxu, aut motione Dei in ipsam voluntatem. sicut lib. 1. c. 28. ostendimus, neque aliquid plus requirit D. Thom. in locis allegatis, vt legenti patebit.

IV. Quòd verò nulla autoritas Doctorum, nullave ratio cogat nos, hunc realem influxum in ipsam voluntatem creatam præuium ad liberam eius actionem admittere, apparebit infrà ex solutione argumentorum in contrarium. Nunc breuiter monstranda nobis est veritas dictæ propositionis, & in primis illa probari potest testimoniis Scholasticorum, qui illam apertè docuerunt. D. Bonauentura in 2. d. 37. q. 1. ad vltimum illam docet expressè sic scribens. *Ad illud quod obiicitur, quòd Deus est principale mouens in tali actione, dicendum, quòd verum est. Attamen non sequitur ex hoc, quòd excitet liberum arbitrium ad faciendam illam operationem: excitatio enim dicit aliquem effectum gratiæ præuenientis ipsam voluntatem; hoc autem requiritur in bonis meritoriis. In aliis verò operibus indifferentibus, vel etiam malis non est nisi sola cooperatio diuinæ virtutis, quæ existens in creatura potentialiter, essentialiter, & præsentialiter, sicut conseruat eam in essendo, sic adiuuat in operando; præter quod concursus ibi est cooperatio, non præuentio, vel subsecutio.* (Bonauent.)

Scotus in 4. d. 1. quæst. 1. ad vltimum declarans, quid sit, causam secundam agere in virtute primæ, & differentiam, quæ est inter causam instrumentalem, & causam principalem. Primùm docet, eam solam propriè appellari causam instrumentalem, quæ non agit per formam propriam, & virtutem sibi immanentem, sed solùm per motionem causæ principalis. Deinde subiungit, *Causam etiã secundam, id est, quæ habet formam actiuam in esse quieto, agere in virtute alterius, non est recipere tunc aliquid ab illo altero: sed tantùm habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens in suo ordine simul. Sed instrumentum, id est, recipiens formam actiuam in motione agere in virtute alterius, est nunc actualiter recipere formam ab eo, per quam agit. Et ex hoc patet, quòd causa prima in causam secundam propriè dictam, quando simul agunt, non est influentia noua, quæ sit creatio alicuius inhærentis causæ secundæ, sed influentia ibi est determinatus ordo causarum.* Et quamuis Scot. in 4. d. 49. q. 6. §. *Dico ergo*, affirmet, non esse contra naturam voluntatis creatæ, determinari à causa superiori: tamen non loquitur de determinatione, quæ fit per influxum realem, & præuium in ipsam voluntatem, sed solùm de determinatione, quæ fit secundùm Scotum ab æterno per diuinum decretum, quo determinauit omnia futura contingentia, etiam quæ procedunt à libera voluntate creata, in quo decreto vult Scotus, diuinum intellectum cognoscere ipsa futura contingentia, vt dictum est lib. 3. c. 21. Immo in dicto loco d. 49. expressè fatetur, determinationem voluntatis per habitum inhærentem ipsi voluntati, illius libertati omnino repugnare.

Henricus Gandau. quodlib. 9. q. 5. ait. *Cùm voluntas sit libera, & domina suarum actuum, impossibile est, vt ab alio procedat ad actum volendi. Hoc enim repugnat voluntati. Nam non minus agitatur voluntas, quàm appetitus sensitiuus. Vnde si à Deo agente fieret de non volente volens, non esset ille actus liber, nec laudabilis: nam actio libera debet esse in potestate agentis, ita vt ab alio non moueatur, licèt aliquo assistente, & cooperante, vt Spiritu sancto, vel per se & immediatè, vel per aliqua dona sua, vel vtroque modo.*

Et quamuis, quod dicit, non sit omninò verum, quòd actio debet esse ita libera, vt ab alio voluntas non moueatur, maximè loquendo de actione supernaturali: tamen sufficit, quòd ille nostram sententiam probet. Omitto hic Alexand. Alensem, Gregorium Arim. Gabrielem, Andream de Castro nouo, Almainum, Hieronymum ab Hangesto, Gulielmum Okam, Dionysium Cistercien- sem, & alios, quos refert, & sequitur Suarez lib. 1. de Auxiliis cap. 14. §. *Nunc Scholasticorum.* Solùm hic repetenda sunt testimonia cap. præcedenti allegata ex Capreolo, & Caietano: quoniam recentiores quidam illos nituntur trahere in contrariam sententiam. (Suarez.)

V. Certè Capreolus in dicto loco, 2. sentent. d. 28. q. 1. art. 3. ad 12. expressè distinguit inter concursum Dei generalem ad actus ordinis naturalis, & concursum specialẽ ad actus ordinis supernaturalis. Et docet, primum esse solum cooperationem, seu, vt eius terminis vtamur, coefficientiam illius cum voluntate creata. Secundum verò esse tum cooperationem, & coefficientiam cum voluntate, tum etiam motionem præuiam, qua Deus voluntatem tanquam instrumentum præmouet, & applicat ad actum volitionis, & facit eam velle. Et adducit testimoniũ Gregorij Arim. & dicit, illum in hoc per omnia concordare cum D. Thom. Et Solis luce clariùs constat, ex sententia Greg. concursum Dei saltem generalem cum voluntate ad actus ordinis naturalis esse solùm cooperationem cum ipsa voluntate, non autem motionem præuiam ad operationem. Vnde quod ait in 2. d. 1. quæst. 2. art. 1. conclus. vlt. Deum esse causam cuiuslibet actionis creaturæ quatuor modis numeratis à D. Thom. de potentia q. 3. art. 7. & aliis in locis ibi citatis, nullam ingerit difficultatem: quia ex ipsomet autore habemus interpretationem verborum illius, secundùm quam necesse est dicere, illum nomine motionis, aut applicationis respectu actuum, qui non excedunt ordinem naturæ, intellexisse non motionem præuiam, sed cooperationem & coefficientiam Dei cum ipsa voluntate creata. (Capreolus.)

Caietanus quoque in locis citatis ex 1. p. q. 14. art. 13. §. *Nec sustinendum.* & q. 19. art. 8. ad 1. rationem Scoti, huic sententiæ ita apertè subscribit, vt nihil ei officiat, quòd in eadem 1. p. quæst. 45. art. 5. §. *Ad Durandum.* dixerit, *Quòd ait D. Thom. de potentia quæst. 3. art. 7. Angelus, & omnis causa secunda non agit, nisi agatur à Deo multipliciter, vt diffusè ibi ostenditur, & quòd causa secunda non agit nisi in virtute primæ, vt dicitur in 3. contra Gent. cap. 64. & 65.* Quia mens huius autoris ex ipsomet accipienda est, non ex aliorum commentis. Ipse verò, qui loca allegata ex D. Thom. benè viderat, nihilominus ait, quòd ista propositio, omnis causa secunda est mouens inquantum mota, est vera tantùm loquendo de motione cooperatiua intrinsecè propria actioni, non autem de motione præuia ad actionem, quod vt magis euidens fiat non erit superfluum verba illius repetere ex quæst. 19. art. 8. *Ad primam autem* (inquit) *rationem Scoti multipliciter respondere potest, primò distinguendo ly mota, seu ly mouetur. Dupliciter enim contingit secundam causam moueri à prima, vno modo motione præuia propria actioni, sicut baculus mouet lapidem motus à manu: alio modo motione cooperatiua intrinsecè propria actioni. Et quidquid sit de maiori in primo sensu, in secundo tamen est falsa, in quo tantùm verificatur minor. Non enim oportet, cùm aliquis vult aliquid, seu, cùm sol illuminat, primam causam præuia motione coo-*

perari, sed sufficit, & exigitur eam intrinsecè cooperari, tali actione, vel illuminatione, &c. Hæc ille. Nota singula verba: primò exemplum, quo declarat motionem præuiam, sicut baculus mouet lapidem motus à manu. Secundò nota, minorem propositionem, scilicet, *sed omnis secunda causa est mouens inquantum mota à prima*. Hæc enim erat minor argumenti Scotici, esse veram tantùm in secundo sensu, scilicet de motione cooperante, non de motione præuia. Tertiò quòd cùm aliquis vult aliquid, aut cùm sol illuminat, non oportet primam causam præuia motione cooperari. Ex his percipies, verum non esse, quod nonnulli aiunt, Caietanum solùm intendere docere, causam primam non cooperari præuia motione attingente in aliquo priori temporis, vel naturæ effectum causæ secundæ antecedenter ad influxum causæ secundæ. Nam esto hoc etiam doceat respondendo ad aliud argumentum Scoti, & glossando quandam aliam propositionem assumptam à Scoto, quæ ibi est videnda; non tamen negari potest ab aliquo, nisi aut penitus ignaro, aut obstinato, quin dicat, istam propositionem, omnis causa secunda est mouens inquantum mota à prima, esse veram tantùm in secundo sensu, scilicet loquendo tantùm de motione cooperante, & non de motione præuia. Neque etiam affirmari potest, Caietanum loqui solùm de motione præuia, qua agens primum attingit effectum in aliquo priori temporis, aut naturæ antecedenter ad influxum causæ secundæ: est enim vana, & ridicula prorsus hæc fuga, cùm Caietanus declarans, quid nomine præuiæ motionis ipse intelligat, exemplificet de motu, quo baculus mouet lapidem motus à manu. Quis namque ita desipiat, vt dicat, manum in aliquo signo naturæ, vel temporis attingere motum lapidis antecedenter ad influxum baculi in eundem effectum?

Ruard. Tap. Prædictis autoribus addi possunt Ruardus Taper art. 7. pag. 228. vbi citat quosdam alios Scholasticos ex supraricatis, & inter illos Caietanum.
Bellarm. Card. Bellarmin. lib. 4. de Gratia & libero arbitrio cap. 14. quamuis cap. 15. probabiliorem censeat sententiam oppositam, quoad actus supernaturales, quod nos quoque affirmamus.
Suarez. Suarez disput. 22. Metaphys. sect. 2. & lib. 1. de Auxiliis cap. 6. Molina, & alij viri non mediocris eruditionis.

VI. Probatur secundò eadem propositio. Nam si concursus Dei cum voluntate creata ad actionem liberam est influxus præuius in ipsam voluntatem, illam inclinans, & applicans ad agendum, sequitur, quòd quando voluntas actu non operatur, non habeat principium sufficiens ad operandum; nec possit reuera operari circa obiectum suis viribus proportionatum. Consequens verò est absurdum: quia non esset omissio alicuius actus etiam cadentis sub præcepto, verè culpabilis. Sequela probatur. Nam quando voluntas actu non operatur, non habet illum præuium Dei influxum necessarium ad hoc, vt operetur, neque est in eius potestate illum habere.

Respondetur, quòd aliud est, posse operari, aliud est actu operari; præuius ille influxus non est necessarius, vt voluntas possit operari actus sibi proportionatos, sed vt actu operetur. Vnde ex eo quòd voluntas non habet præuium illum influxum Dei, non sequitur, quòd non possit operari; sed solùm, quòd non sit operatura de facto, vt optimè explicat Ferrar. Et hanc doctrinam nonnulli confidenter dicunt esse D. Augusti- Aug.
ni in lib. contra duas epistolas Pelagianorum (nescio quo libro ex quatuor illis ab Augustino conscriptis) cap. 1. & lib. 4. contra Iulian. cap. 3. & lib. de corrept. & gratia cap. 7. & D. Thom. 1. 2. D.Thom.
quæstione secunda articulo quinto ad primum, & 1. 2. quæst. 109. art. 8. ad primum, & de veritate quæst. 14. art. 11. ad secundum.

Verùm vt ab autoritate Augustini & D. Thom. VII.
hanc responsionem redarguere incipiamus, D. Augustinus & D. Thom. in locis allegatis non solùm id non docent, sed oppositum apertè innuunt. D. Augustinus lib. 1. contra duas epistolas Pelag. c. 5. Aug.
solùm ostendit, Catholicos non inducere fatum, vt Pelagiani illis imponebant, quia prædicant necessitatem gratiæ diuinæ. Eandem calumniam Pelagianorum reiicit lib. 4. contra Iulian. cap. 8. ostendens necessitatem diuinæ gratiæ ad hoc, vt homo benè operetur. Non tamen docet, sine Dei gratia posse benè operari, imò id negat, & impugnat, cùm ibi, tum in omnibus libris contra Pelagianos. In libro verò de corrept. & gratia c. 7. docet, quòd homo non potest seipsum coram Deo excusare, quòd non perseuerauerit in bono, ex eo, quoniam donum perseuerantiæ non accepit; neque excusari eos, qui non audiunt Euangelium, & non credunt, quia audire non potuerunt. Verùm in capitibus præcedentibus, quæ respondens legere debebat, dixerat, eos non excusari, quia licet neque credere possint, neque perseuerare sine dono supernaturali gratiæ, charitatis, & perseuerantiæ: tamen, qui hoc dono priuantur, sua culpa priuantur, saltem in pœnam peccati originalis. Quo modo solebat frequenter respondere argumentis Pelagianorum contra necessitatem diuinæ gratiæ, cùm illi obiiciebant, non esse homini imputandum, quòd benè non agat, si absque auxilio supernaturali bonum agere non potest, quod auxilium Deus gratis dat, quibus vult. Respondet enim Augustinus, quòd licèt homo non possit sine supernaturali auxilio diuinæ gratiæ benè operari, est tamen culpandus, quòd benè non operetur; quia licèt non possit bonum operari absque auxilio supernaturali; potest tamen cum huiusmodi auxilio, quod Deus paratus est omnibus dare: & qui non accipiunt illud, propria culpa non accipiunt, aut saltem eo priuantur in pœnam peccati originalis. Legatur ipse Augustinus lib. de corrept. & gratia cap. 6.

Et hæc est ipsissima doctrina D. Thom. in locis allegatis, vt patet legenti. Docet enim in dictis locis, quòd licèt non sit in potestate liberi arbitrij cognoscere ea, quæ sunt fidei, & omnia peccata vitare, & legis præcepta seruare, Deum & proximum sicut oportet, diligere; non tamen excusatur, quòd non credit, & legem non seruat, & bonum non operatur. Quia licèt hæc non possit efficere absque Dei gratia, tamen si efficiat, quod in se est, non ponendo obicem diuinæ gratiæ, Deus paratus est tribuere illi auxilium supernaturale necessarium ad hæc omnia peragenda. Et qui eiusmodi auxilio priuantur, sola ipsorum culpa illo priuantur. Vnde in d. quæst. 14. de ve- D. Thom.
ritate art. 11. ad 2. ait: *quamuis non sit in potestate nostra cognoscere ea, quæ sunt fidei ex nobis ipsis; tamen si nos fecerimus, quod in nobis est, vt scilicet ductum naturalis rationis sequamur, Deus non deficiet nobis ab eo, quod est necessarium*. & lib. 3. contra Gent. cap. 159. ait, quòd homini est imputandum, quòd ad Deum non conuertitur, etiam si absque Dei gratia hoc efficere non possit: quia

licèt

licet homo per motum liberi arbitrij diuinam gratiam nec promereri, nec acquirere possit: potest tamen seipsum impedire, ne eam recipiat. Et illi soli gratia priuantur, qui in seipsis gratiae impedimentum praestant. Et 2.2. quaest. 2. art. 5. ad primum ait, quòd *si in potestate hominis esse dicatur aliquid excluso auxilio gratiae, sic ad multa tenetur homo, ad quae non potest sine gratia reparante, sicut ad diligendum Deum, & proximum, & similiter ad credendum articulos fidei. Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiae, quod quidem auxilium quibuscumque datur, misericorditer datur: quibus autem non datur, ex iustitia non datur in poenam praecedentis peccati, saltem originalis, vt dicit Augustinus in lib. de corrept. & gratia.*

VIII. Ex qua doctrina manifestè conuincitur responsio allata argumento. Nam influxus ille diuinae gratiae, de quo Augustinus & D. Thom. in locis allegatis loquuntur, est necessarius non solùm ad hoc, vt homo actu operetur, sed etiam ad hoc, vt possit verè operari: & qui huiusmodi influxu caret, non potest verè operari. Ergo si D. Augustinus & D. Thom. loquuntur de illo concursu, concursus diuinus est necessarius non solùm ad hoc, vt homo actu operetur, sed etiam ad hoc, vt possit verè operari. Et qui caret tali concursu, non est dicendus posse verè operari; & cùm non operatur, non est illi imputandum ad culpam, quia non agit, quod agere minimè potest. Et declaratur magis ratio. si iste influxus praeuius est necessarius solùm ad hoc, vt homo actu operetur, non autem ad hoc, vt possit operari, & hoc volunt dicere Augustinus & D. Thom. sequitur, quòd auxilium diuinae gratiae, de quo constat illos loqui in locis allegatis, non sit necessarium ad hoc, vt homo dicatur posse benè operari, sed solùm ad hoc, vt benè operetur. & hanc propositionem esse Catholicam. Homo absque Dei gratia potest credere, diligere, sperare, praecepta legis implere, & bonum agere, sicut oportet, quam tamen constat esse Pelagianismum pluries ab Ecclesia damnatum. Et sequela est necessaria, quia per respondentem influxus diuinae gratiae non erit necessarius ad hoc vt homo dicatur posse verè operari, sed solùm vt verè operetur. Neque refert quòd aliud sit loqui de actibus supernaturalibus, aliud loqui de actibus naturalibus proportionatis viribus liberi arbitrij. Quia sicut ad actus supernaturales est necessarius influxus supernaturalis; ita ad actus ordinis naturalis per respondentem est necessarius influxus naturalis; & ipse illos quoad hoc aequiparat. aliàs quorsum responsionem probat testimoniis D. Augustini & D. Thom. quos constat non loqui de actibus ordinis naturalis, sed supernaturalis. Est igitur abusus autoritatum D. Augustini, nec ferendus.

IX. Accedit quòd iste influxus, vel est necessarius voluntati ad hoc, vt operetur per modum principij, vel per modum actionis tantùm. Si per modum actionis tantùm, non est influxus in potentiam, sed in actionem. Si per modum principij, quidquid necessarium per modum principij est ad hoc, vt quis actu operetur, multo magis necessarium est ad hoc, vt possit verè operari. nam actu operari supponit posse operari, & operari non est sine posse operari. E contrario verò est posse operari absque eo, quod est actu operari. Cùm igitur respondens contendat istum influxum esse necessarium ad actionem per modum principij, non videtur intelligibile, quòd tribuat voluntati solùm actu operari, non etiam posse verè operari.

Accedit, quòd nihil dicitur posse verè operari saltem potentia proxima, & immediata ad actionem, de qua loquimur, nisi quando illa est vltimatè completa, & omnibus numeris absoluta in actu primo ad agendum: vt bene declarat Scotus in 4. dist. 49. quaest. 6. §. *Dico ergo.* versic. *nota quòd potentia.* Vbi ait quòd *posse simpliciter operari, & non solùm secundùm quid, requirit, quòd ex parte omnium aliorum concurrentium sit possibilitas, vt scilicet requisita possint concurrere, & impedimenta cessare. Sed non tantum ipsam possibilitatem potentia, sed magis possibilitas propinqua requirit, quòd conuenientia adsint, & impedimenta cessent. Sicut enim nihil est in potentia propinqua passiua, 9. Metaph. cap. 6. nisi quando nihil prohibet, nec oportet aliquid aut remouere, aut permutare, intelligendo aliquid aliud vt formam inducendam; sic operatiuum non est in potentia propinqua ad operandum, nisi quando nihil extrinsecum deficit ad operandum.* Sed per respondentem iste influxus praeuius est necessariò requisitus tanquam vltimum complementum potentiae operantis ad agendum. Et hoc in aliquo signo naturae priori ad signum, in quo est actualis operatio potentiae, ergo absque illo, non solùm potentia actu non operatur, sed nec etiam potest verè & propriè operari potentia propinqua, & immediata ad actionem. Illud igitur refugium nihil videtur iuuare: esto enim verum sit, aliud esse operari, aliud posse operari, non tamen verum est, quòd id, quod est necessarium ad hoc vt homo operetur se tenens ex parte principij actionis, non sit etiam necessarium ad hoc, vt possit operari. Scotus.

Omitto, quòd ponentes istum influxum praeuium, nondum verum videntur modum inuenisse ad explicandum, quid ille sit, an qualitas, an motus, an actus primus, an secundus. Et aliqui tandem nescientes, quorsum se verterent, concesserunt esse quid medium inter actum primum, & secundum, tanquam inter principium operans, & operationem detur aliquid medium, quod an verum sit, iudicent Philosophi. X.

Sed dicitur, licet non sit in facultate nostra talis motio tanquam in causa efficiente, quia est à solo Deo effectiuè, tamen illa supposita, eius terminus est in nostra potestate, videlicet operatio libera, ad quam datur talis motio. Secundò dicitur, quòd est in potestate voluntatis seipsam impedire, ne habeat talem motionem. Vnde si non operatur actum, qui est in praecepto, imputatur illi ad culpam; quia sua culpa se impediuit, ne daretur illi auxilium efficax, quod necessarium erat, vt actualiter operaretur actum virtutis, qui est in praecepto. Sed primum dictum non satisfacit. Esto enim posita in voluntate illa motione, esset in hominis potestate illius terminus, qui est operatio libera, ad quam datur talis motio: tamen non est in hominis potestate habere talem motionem, sine qua nequit liberè operari; vnde non est in hominis potestate, cùm vult, operari. Secundum verò videtur cum seipso pugnare. nam si est in potestate voluntatis seipsum impedire ne habeat talem motionem; ergo sine influxu praeuio poterit aliquem actum elicere, quo talem influxum, seu illius receptionem impediat. & tunc de illo actu iterum redibit quaestio, an indigeat aliquo influxu praeuio, donec sistamus, vel in aliquo influxu, qui non possit impediri, vel in aliquo actu, qui non indigeat influxu praeuio.

Et cùm non sit maior ratio de vno, quàm de altero, nullus actus saltem proportionatus, & adæquatus liberæ voluntatis indigebit illo influxu præuio.

XI. Tertiò principaliter probatur veritas eiusdem propositionis. Quia si ille concursus diuinus cum libera voluntate per modum influxus & motionis præuiæ est necessarius ad liberam actionem voluntatis creatæ, quatenus talis, ergo erit necessarius ad omnem actionem liberam. Ergo etiam ad actionem liberam, quæ intrinsecè est peccatum, vti est actus odij Dei, blasphemiæ, & peccati contra naturam. Illud verò vltimum consequens nimis absurdum videtur, nimirum dicere, quòd Deus voluntatem creatam præmoueat, & inclinet ad actionẽ intrinsecè malam ad odium Dei, & ad blasphemiam. Nam, vt rectè Nazarius ait 1. p. quæst. 22. art. 4. controuers. 3. §. *Quinto explicandum.* Minus dignè videtur de diuina bonitate sentire, quisquis existimat, Deum ab æterno præfiniuisse, & in tempore physicè prædeterminare voluntatem Petri ad actum fornicationis secundùm speciem eius naturalem, & omne positiuum, cùm in rerum natura talis actus esse, aut fieri nullo modo possit absque deformitate morali. (Nazarius.)

Huic argumento quidam, vt respondeant, quatuor dicunt. Primò hoc idem argumentum obiecisse olim Augustino Iulianum cùm de peccato originali ageretur, vt habetur ex ipso Augustino lib. 3. contra Iulian. cap. 9. Sed hoc non est verum, quia nec ibi, nec alibi vnquam dixit Augustinus Deum physicè per influxum præuium inclinare, & præmouere, & determinare voluntates coniugatorum ad contrahendas nuptias, aut ad actum coniugalem, quo filij procreantur, de quo solùm influxu præuio est tota quæstio: neque Iulianus aut Pelagiani ex hoc capite vnquam Augustinum impugnauerunt. Deinde neque nuptiæ, neque actus coniugalis, neque creatio animæ est aliquid intrinsecè malum, neque ad huiusmodi actum sequitur per se intrinsecè malitia moralis, sed per accidens, & ab extrinseco. Ergo non est par ratio de concursu Dei per influxum præuium ad actum intrinsecè malum, ad quem intrinsecè sequitur moralis malitia, & de concursu ad actum coniugalem & generationem humanam, ad quam sequitur peccatum ab extrinseco, & ex accidenti. Secundò respondent, in peccato considerari duo, entitatem naturalem peccati, & illius malitiam moralem. Primo modo actio peccati est à Deo. Secundo autem modo ex sola voluntate creata, & hoc modo respondisse Augustinum argumento Iuliani ibidem, & lib 2. de lib. arbit. cap. 19. & 20. & lib. 5. contra Iulianum cap. 5. & D. Thom. quæst. 3. de malo, art. 2. & 1. 2. quæst. 79. art. 2. & in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 2. Hæc doctrina est in se vera, sed neque Augustinus in locis allegatis eam tradit, vt patet legenti, neque nodum difficultatis soluit. Quia difficultas non est sita in hoc, an quando Deus & voluntas creata cooperantur, ad actum, cui intrinsecè adiuncta est malitia, ipsa malitia sit reducenda solùm in secundam causam, scilicet in voluntatem creatam, quæ voluit deficienter operari: sed in hoc stat difficultas, vtrùm voluntas humana inclinata à Deo, & mota, immo & applicata, & determinata ad hunc numero actum, qui vt elicitus à voluntate libere hic & nunc, non potest non esse peccatum, & hoc per influxum præuium ante omnem liberam cooperationem ipsius voluntatis, nihilominus possit talem actum omittere, aut absque defectu operari. Si enim non potest illum operari sine defectu, videtur non peccare illum eliciendo, & videtur Deus esse autor peccati etiam quoad malitiam moralem. Tertiò dicunt hanc responsionem esse doctrinam Ferrariensis, D. Thom. Capreoli, Soti, Magistri, Cano, Bañes, & Medinæ. Verùm quid illi de hac re censuerint, & an rectè senserint, diximus suprà cap. 14. Quartò dicunt, quòd idem argumentum æquè militat etiam contra illos, qui ponunt, diuinum concursum ad actum peccati esse influxum solum simultaneum cum influxu voluntatis creatæ in illius actionem. Sed decipiuntur manifestè. Nam concursus simultaneus subest quoad vsum potestati ipsius liberæ voluntatis creatæ, & quod est ex parte Dei, non offertur determinatè ad illum actum, qui est intrinsecè malus, sed ad omnem actum, ad quam voluntas se voluerit determinare: cùm nihilominus foret Deo gratissimum, vt se ad bonum actum determinaret. Cæterùm concursus præuius non est in potestate voluntatis, neque ab illa determinatur: sed potiùs voluntatem inclinat, mouet, applicat & determinat ad hanc numero actionem cum istis circumstantiis, cum quibus non potest non esse peccatum. Vnde voluntas sic determinata non potest non apponere malitiam, & videtur necessitari à Deo ad illam ponendam.

Et ob hanc causam dicit D. Thom. in 1. 2. q. 9. artic. 6. ad 3. quòd Deus mouet voluntatem, vt vniuersalis motor ad vniuersale obiectum, quod est bonum. Sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc, vel illud, quod est verè bonum, vel apparens bonum, & quæst. 80. artic. 1. ad tertium, inquit, quòd *Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani: sed quòd determinetur ad malum consilium voluntas humana, hoc directè est ex ipsa voluntate humana.* Et de veritate quæst. 22. art. 8. in fine dicit, quòd voluntas inclinatur in bonum per appositionem gratiæ, in malum verò dicitur inclinari solùm per subtractionem. Hæc & alia quæ tum breuitatis gratia, tum quòd apud nuper de hac re scribentes copiosè videri possunt, hîc consultò omittuntur, probabilem reddunt hanc secundam propositionem, in qua asserimus, concursum Dei generalem cum causis secundis non esse realem influxum in ipsas causas præuium in aliquo signo naturæ ad illarum operationes. (D. Thom.)

CAPVT XXII.

Tertia propositio circa eandem difficultatem.

HActenus ostendimus concursum primæ causæ generalem cum secundis causis liberis non esse realem influxum receptum in ipsis causis, & illis realiter inhærentem. Nunc adiicimus, si concipiatur idem concursus per modum cuiusdam intentionis, & directionis primæ causæ tanquam vniuersalis artificis receptæ in secundis causis veluti in instrumentis, & habentis esse quoddam intentionale, & incompletum, sicut intentio artificis, & ars illius dicitur habere quoddam esse in instrumento, quatenus instrumentum ab artifice dirigitur ad hoc, vt attingat productionem effectus I.

princi

principaliter intenti ab agente, nullum est inconueniens dicere, generalem Dei concursum esse influxum non solùm in operationes secundarum causarum, sed etiam in ipsas secundas causas. Vt intelligatur id, quod in hac propositione asserimus, videnda sunt, quæ lib. 4. diximus de diuinis præfinitionibus, & lib. 5. de diuina prouidentia. Quibus in locis illud statuimus, omnes creaturas per Dei prouidentiam esse aliquo modo in aliquem finem efficaciter ordinatas, & nihil in mundo præter Dei voluntatem casu euenire: licet non eodem modo omnes creaturas, & illarum operationes, neque ad eundem finem ordinauerit efficaciter, sed aliquas ad finem particularem, aliquas ad finem vniuersalem, aliquas primaria intentione, aliquas secundaria, aliquas voluntate positiua, aliquas voluntate permissiua. Illud itaque quod in hac propositione asserimus, est, Deum certissima sua sapientia, & prouidentia omnes, & singulas creaturas, & omnes & singulas earum operationes in aliquem finem optimum, & honestissimum dirigere, ita vt nulla creatura quantumuis libera, aliquid temerè operetur comparatione diuinæ prouidentiæ: & tanquam vniuersalissimum artificem omnes creaturas tanquam instrumenta diuinæ sapientiæ ad aliquem certum finem dirigere, & applicare, modo tamen cuique creaturæ conuenienti, ita vt quemadmodum in instrumento duplex motus reperitur, alter per modũ propensionis naturalis, & naturaliter fluentis ab ipso instrumento, sicut est motus ignis ad comburendum: Alter per modum artis, seu intellectus, sicut est motus quo ab Alchimista applicatur ad faciendum aurum, & sicut in securi duplex est motus alter incisionis, alter artis faciendi scamnum: ita in singulis creaturis duplex motus considerari valeat, alter quo mouentur à propria forma intrinseca, vel ab obiecto, à quo inclinantur, vt motus ignis ad comburendum corpus Martyris, & motus Tyranni, quo mouetur ex ira ad infligendum pœnas eidem Martyri: alter quo mouentur, & diriguntur à Deo ad præparandum, & promerendam coronam eidem Martyri: Et hic secundus motus, quo vniuersæ creaturæ tanquam instrumenta diuinæ sapientiæ, & prouidentiæ ab illo diriguntur, & mouentur in suos fines, est ille influxus per modum intentionis, & artis receptus in ipsis secundis causis, quem asserimus in hac tertia propositione, quæ sic intellecta habet euidentissimum fundamentum non solùm in doctrina D. Thom. & D. Augustini, sed etiam in diuina Scriptura.

II. Nam in primis ex diuina Scriptura probatur omnibus illis testimoniis, quibus lib. 5. ostendimus omnia, quæ in mundo eueniunt, siue bona, siue mala, certissimæ Dei prouidentiæ esse subiecta; & hoc solùm fieri in mundo, & eo modo, & ad eũ finem, quod, & quomodo, & ad quem finem Deus vult illud fieri. Hoc etiam ostendunt metaphoræ illæ, quibus Scriptura assimilat Deum artifici cuidam sapientissimo, Prouerb. 8. Sapientiæ cap. 7. & 13. & creaturas comparatione Dei assimilat instrumentis artificialibus in manu artificis, Isai. 10. Hoc etiam ostendunt auctoritates illæ, quibus docemur nec minimum passerculum, nec capillum capitis, nec folium arboris in terram cadere sine Dei prouidentia. Matthæi cap. 10. Lucæ cap. 12. & 21. & aliæ similes, quæ passim occurrunt.

III. Secundò probatur auctoritate D. Augustini in Enchirid. cap. 95. & 96. dicentis. *Non ergo fit aliquid, nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo, vt fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est, Deum facere bene etiam sinendo fieri quæcunque fiunt male. Non enim hoc nisi iusto iudicio sinit.* Et lib. 3. de Trinitate cap. 4. vbi ait: *Inde est* (scilicet Dei voluntas) *quodamodo ordinatissimo creaturæ motu primo spiritualibus, deinde corporalibus per cuncta diffunditur, & vtitur omnibus ad incommutabile arbitrium sententiæ suæ, siue incorporeis, siue corporeis rebus, siue rationalibus, siue irrationalibus spiritibus, siue bonis per eius gratiam, siue malis per propriã voluntatem. Sed quemadmodum corpora crassiora, & inferiora per subtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur; ita omnia corpora per spiritum vitæ, & spiritus vitæ irrationalis per spiritum vitæ rationalem, & spiritus vitæ rationalis desertor, atque peccator per spiritum vitæ rationalem pium, & iustum, & ille per ipsum Deum, ac sic vniuersa creatura per suum Creatorem, ex quo, & per quem, & in quo etiam condita atque instituta est, ac per hoc voluntas Dei est prima, & summa causa omnium corporalium specierum, atque motionum. Nihil enim fit visibiliter, & sensibiliter, quod non de interiore inuisibili atque intelligibili aula summi Imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam præmiorum, atque pœnarum, gratiarum, & retributionum, in ista totius creaturæ amplissima quadam immensaque republica.* Eandem sententiam explicat Augustinus lib. 5. de Genesi ad lit. cap. 20. ait in illis verbis suprà citatis. *Mouet itaque occulta potentia vniuersam creaturam, eaque motu illa versata dum Angeli iussa perficiunt, dum circumeunt sidera, dum alternant venti, dum abyssus aquarum lapsibus, & diuersis etiam per aërem conglobationibus agitatur, dum virecta pullulant, suaque semina euoluunt, dum animalia gignuntur, variisque appetitibus propriam vitam agunt, dum iniqui iustos exercere permittuntur, explicat sæcula, quæ illi cum primum condita sunt, indiderat: quæ tamen in suos cursus non explicarentur, si ea ille, qui condidit, prouido motu administrare cessaret.* Non enim credidit Augustinus præter vim agendi omnibus rebus à propria natura inditã ad naturales motus perficiendos egere nouo influxu reali, quo iterum præmoueantur siue ad generandum, siue ad vitam transigendam, superfluus enim videtur talis influxus: sed per diuinam motionem intellexit æternam, & inspectabilem diuinæ voluntatis directionem, & artem summi artificis, & infallibilem Dei prouidentiæ executionem, quæ omnia tenet, & in destinatos fines dirigit infallibiliter, & certissimè. Et hanc esse germanam intelligentiam verborum Augustini indicant alia eius verba in lib. de Gratia & lib. arbit. cap. 20. cùm ait, *Scriptura diuina si diligenter inspiciatur, ostendit non solùm bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis, & factas bonas in actus bonos, & in æternam dirigit vitam; Verum etiam illas, quæ conseruant sæculi creaturam, ita esse in Dei potestate, vt eas, quò voluerit & quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pœnas quibusdam ingerendas, sicut ipse iudicat, occultissimo quidem iudicio, sed sine dubitatione iustissimo.* Et cap. 21. cùm ait, *Quis non ista iudicia diuina contremiscat, quibus agit Deus in cordibus etiam malorum hominum, quidquid vult, reddens eis tamen secundum merita eorum.* Et ponit ibi duplex exemplum. Alterum defectionis Israël à domo Dauid: Alterum depopulationis Iudææ per Philistiim, & Arabes, quos diuina Scriptura à Deo excitatos fuisse affirmat

lib. 2.

August.

lib.3.Regum c.11.& 2. Paralip.c.21. Deinde subiungit: *Numquid tamen Philisthiim, & Arabes in terram Iudæam dissipandam sine sua voluntate venerunt, aut sic venerunt sua voluntate, vt mendaciter scriptum sit, quòd Dominus ad hoc faciendum eorum spiritum suscitauit? Immo vtrumque verum est: quia & sua voluntate venerunt, & tamen spiritum eorum Dominus suscitauit. Quod etiam sic dici potest. Et eorum spiritus Dominus suscitauit: & tamen sua voluntate venerunt. Agit enim Omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, vt per eos agat, quod per eos agere ipse voluerit, qui omnino iniuste aliquid velle non nouit.* Quæ verba, & alia similia, quæ habet lib.5. contra Iuli. cap.3. & alibi, cùm non possint intelligi sic, quòd Deus per realem influxum in voluntatem operetur motum eiusdem voluntatis in malum, vt lib.4. 5. & 6. ex ipsomet Augustino monstratum est, necessariò sic videntur exponenda, vt per hunc motum intelligatur diuina directio, qua Deus omnes motus humanæ voluntatis in certos fines sibi notos infallibiliter dirigit. Hoc enim est, quod solum in dictis locis contendit Augustinus.

IV. Tertiò probatur eadem assertio testimonio D. Thomæ. Frequens enim est apud D. Thomam metaphora artificis, & instrumentorum, qua scilicet omnes creaturas Dei instrumenta cõsueuit appellare, & Deum ipsum comparat artifici vtenti instrumentis, & inquit, quòd sicut instrumenta non agunt nisi mota ab artifice; ita creaturæ non mouent, nisi motæ à Deo. Verùm non est credendum D. Thomam hoc modo loquendi sensisse, quòd creaturæ ita sint instrumenta diuinę virtutis, sicut serra, aut securis est instrumentum artificis, vt non agant propria virtute, aut per proprias formas sibi immanentes, quis hoc credat de tanto Doctore?

Sed non ignorauit D. Thom. secundas causas esse verè causas principales comparatione effectuum, qui sunt illis proportionati, & adæquati; sed ob hanc causam vocauit illas instrumenta diuinæ virtutis, quia ars summi artificis, & intentio Dei dirigentis, semper est in illis, & per illam semper diriguntur in certos fines ipsi Deo notos, etiamsi secundę causæ tales fines non cognoscant, & talem directionem non aduertant. Hanc autem

D.Thom. fuisse mentem D. Thom. indicant eius verba in citata quæst.3. de potentia art. 7. ad septimum cùm ait: *Sed id, quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat, est vt intentio sola habens esse quoddam incompletum per modum, quo colores sunt in aere, & virtus artis in instrumento artificis. Sicut ergo securi per artem dari acumen, vt esset forma in ea permanens, non autem dari ei potest, quòd vis artis esset in ea quasi quædam forma permanens, nisi haberet intellectum: ita rei naturali conferri potuit virtus propria, vt forma in ipsa permanens; non autem vis, quæ agit ad esse, vt instrumentum primæ causæ.*

Ferrariens. Hoc eodem modo exponit D. Thomam Ferrariensis 3. contra Gentes c.70. dicens, quòd ex mente D. Th. duplex vis ad agendum reperitur in instrumentis, dum agũt, vna est forma habens esse firmum, & ratum in natura, per quam agunt tanquam propria & naturali virtute: alia est vis, quæ est intentio sola virtutis diuinæ habens esse incompletum per modum, quo colores sunt in aere, & virtus artis in instrumento: & ista vis non conuenit rebus, nisi quando actualiter operantur, & agunt tanquam diuinæ virtutis instrumenta, sicut & virtus artis non remanet in instrumento, nisi quando ipso vtitur ad operationem artis. Hic habes creaturas duobus modis agere, vno modo per proprias formas tãquam res natura præditas: Alio modo tanquam instrumenta diuinæ artis, ad agendum. Primo modo habent vim permanentem firmam, & ratam ad agẽdũ. Secundo modo nõ inest illis vis firma, & permanens, sed solùm in esse quodam incompleto, & diminuto per modum intentionis, sicut colores sunt in aere per vim permanentem, quæ est propria forma, agunt vt res naturales, per illam vim, quæ est sola intentio, & virtus artis, agunt solùm, vt instrumenta diuinæ virtutis, quando Deus vtitur illis tanquam instrumentis artis. Et sicut licèt possit manere forma instrumenti, etiam quando artifex illo non vtitur, & eadem forma quis possit etiam vel non secundùm artem: tamen virtus, & intentio artis non manet in instrumento, nisi quando artifex vtitur illo secundùm artem; ita ista motio, & intentio Dei nõ est in creaturis nisi sub ea ratione, qua vtitur illis, vt instrumentis diuinæ artis ad aliquem finem. Quæ res, vt adhuc magis explicetur, & sciatur, quid addat ista intentio artis supra virtutem propriam cuiuscunque creaturæ,

Notandum est, quòd instrumento artis duobus modis vti possumus, vno modo non secundùm artem: alio modo secundùm artem. Verbi gratia, artifex duobus modis vtitur securi, vno modo non secundùm artem, vt ad scindendum lignum, non tamen ex intentione faciendi scamnum, aut lectum, sed ad comburendum, aut aliquid simile: alio modo secundùm artem ad formandum lectum, seu scamnum. Cùm vtitur primo modo, non est in instrumento ars, & intentio artificis, sed solùm inest illi motus physicè causatus à manu mouente; at cùm secundo modo vtitur, præter motum physicè à manu causatum in instrumento inest etiam instrumento alius motus per modum artis, & intentionis, quo sic illud instrumentum physicè mouetur, & applicatur ad lignum scindendum, vt per talem scissionem introducatur forma artis, scilicet forma lecti, vel scamni. Ista autem motio per modum intentionis, & artis, quæ est ipsa intentio, & ars artificis recepta in instrumento, addit ne aliquem influxum, aut motum realem realiter distinctum à motu physicè causato à manu in instrumento, receptum de nouo in eodem instrumento, cùm artifex secundùm artem operatur? minimè profectò. Quia intentio & ars artificis in instrumento non est aliquid reale distinctum à motu non secundùm artem. Addit ergo solam directionem artificis, qua illum motum instrumenti sic dirigit, vt lignum scindat non quomodocunque, sed taliter, vt inducatur forma lecti, vel scamni. Ita in creaturis duplex motus concipi potest, vnus non secundùm artem, qualis est motus, quo mouentur creaturæ, & mouent per proprias vires, vt cùm ignis calefacit, lapis fertur deorsum, spectatus præcisè vt fluit à propria virtute creaturæ, non autem spectatus, quatenus dirigitur à Deo in certum finem. Alter secundùm artem, & iste est motus diuinæ directionis, quo omnes operationes cuiuslibet virtutis creatæ sapientissimè diriguntur in fines conuenientes, etiamsi ipsæ creaturæ dũ mouentur, & seipsas mouent, non deprehendãt, se dirigi à causa superiori. Iste autem motus creaturarũ secundùm artem diuinæ prouidentiæ supra motũ naturalẽ, qui fluit à forma & propria virtute vniuscuiusque creaturæ, & supra concur-

sum

sunt simultanei, & influxum diuinum cum ipsa creatura in actionem, nō addit nouū influxū realem receptum in creatura præuium ad actionem eiusdem creaturæ: sed addit solum motum metaphysicum habentem esse quoddam incompletum in ipsa creatura per modum intentionis, sicut esse coloris in aëre, non est esse reale, sed intentionale: quia intellectus, & ars artificis, & eius intentio non est in instrumento secundùm esse reale completum, sed solùm secundùm esse intentionale; nec addit supra realem motum physicum instrumenti nouam realitatem, sed solum nouam intentionem. De hoc motu creaturarum, quæ est intentio, & directio primæ causæ, locutus est etiam Commentator in 2. Phys. com. 75. cùm
Auer. ait, *Quod nisi Philosophus naturalis concessisset, Deum habere sollicitudinem rerum, quæ sunt hic, non potuit demonstrare, quod natura agit propter finem, quia natura in multis finem non agnoscit. Vnde oportet res naturales dirigi in suis motibus à causa superiori ipsum finem cognoscente.*

VI. Dicetur. Quamuis ars artificis, & eius intentio in instrumento non addat nouum realem influxum in ipsum instrumentum distinctum ab influxu physico, quē causaret manus etiā sine arte: tamē satis est, quod artifex nō possit instrumentū applicare secundùm artē, & quod intentio illius nō possit verè esse in instrumento absque vero, & reali influxu physico recepto in instrumento, & præuio ad actionem. Nam hoc solum est, quod contendunt, qui dicunt concursum diuinum cum secundis causis esse influxum verum, & realem in ipsas secundas causas, quo præmouentur, & applicantur ad agendum: quia sine tali influxu agere minimè possent.

Respondeo. Quando instrumentum non agit per formam, & virtutem propriam in ipso manentem, sed solùm per actualem motionem transeuntem, quo pacto agunt illa, quæ propriè dicuntur instrumenta artis, non posse intentionē, & artem artificis esse in instrumento nisi per physicū motum causatū, & realiter receptū in instrumento, qui quatenus recipitur in instrumento, est prior actione eiusdē instrumenti. Cæterùm quando instrumentum agit per propriam formam, & virtutem permanentem, potest intentio, & ars artificis esse in instrumento per solam directionem actionis, quæ fit à propria virtute, & forma instrumenti; sicut cùm Alchimista dirigit vim ignis & quorundam mineralium ad conficiendum aurum fictitium. Ita Deus dicitur vti creaturis, vt instrumentis dirigendo earum vires naturales, & motus, & operationes, etiā si nō influat in eas nouū motum realem peculiarē ad illarum operationes. Sed imaginatio multos decipit in hoc, quòd dum audiunt, Deū vti omnibus creaturis tāquam instrumentis diuinæ virtutis, imaginantur omnes creaturas in manu Dei esse instrumēta inanimata, nihil cooperantia per proprias vires naturales, sed per solam Dei motionem transeuntem in illis receptā, quod vniuersaliter nō est verum, licet hoc videatur affirmare Caluinus. Habent enim etiam ipsæ creaturæ suas vires, quibus agunt, vt suprà dictū est, non autem solus Deus in illis, & per illas operatur. Neque tamē negandum est absolutè, vti etiam Deum creaturis, tanquam instrumentis artis, in quibus virtus agēdi est solùm per modum motionis transeuntis receptæ à causa principali, quādo scilicet vtitur illis ad quosdam effectus, qui illarum virtutes excedūt. Et tunc non negamus, præter diuinam directionem, & intentionem, requiri etiam influxum præmotum, & realem in ipsas secūdas causas, in quo sensu loquitur D. Tho. lib. 3. de Regim. princip. c. 8. D.Thom.

VII. Dicetur, si ad omnes actiones secūdarum causarum etiam liberè agentium necessarium est ille influxus præuius in secundas causas per modum artis, & intentionis, & diuinę directionis, sequitur primò, omnes effectus secundarum causarum etiā liberarum fuisse antecedenter ab æterno prædefinitos à Deo contra id, quod lib. 4. diximus, & sequela euidens est. Nam illa intentio, & directio diuina nihil aliud est, nisi executio prouidentiæ, ordinis, & prædefinitionis æternæ. Ergo si hæc est antecedens, etiam illa est antecedens: & si per hanc secundæ causæ diriguntur antecedenter, etiam ab æterno fuerunt prædefinitè omnes effectus secundarum causarum antecedenter.

Secundò sequitur Deum dirigere humanas voluntates ad actus malos, quoniam diximus, omnes motus secundarum causarum siue ad bonum, siue ad malum, esse ex diuina directione.

Ad primum respondetur negando sequelam. Ad probationem dicimus, quòd eo modo Deus in tempore ipsas creaturas dirigit in suos fines per proprias illarum operationes, quo modo ab æterno prædefiniuit dirigere: sed non eodem modo ab æterno omnes creaturas præordinauit, neque eadem intentione, neque ad eundem finem saltem efficaciter, neque eodem modo illarum operationes prædefiniuit. Neque eodem modo omnia subsunt diuinæ prouidentiæ, sed quædam præordinauit in fines naturales, ita vt deficere non possent, vt corpora cælestia, quædam ita, vt deficere possent à fine particulari naturali, non tamē à fine vniuersali, vt generabilia, & corruptibilia, quędā ordinauit ad finē supernaturalē efficaciter, ita vt licèt possent deficere, nō tamen de facto deficerent, vt prædestinatos: quædam ordinauit ad eundem finem, ita vt possent deficere, & sinerentur deficere, vt reprobos. Rursus quasdam operationes prædefiniuit antecedēter ad determinationē secūdarum causarum, sicut actiones, ad quas iam sunt à natura determinatæ: quasdam operationes prædefiniuit simul cum præscientia determinationis secundarum causarum, vt actiones liberas. Rursus aliquas actiones prædefiniuit fieri, vt bonas: quasdam solùm permittere, vt malas; & sic aliquas præordinauit per prouidentiam approbationis, vt bonas; quasdam solùm per prouidētiam concessionis, vt malas, quas ipse nō ordinauit, vt fierent, sed solùm permisit, vt fierent, & factas ordinauit in aliquem honestū finē. Eodē modo proportionabiliter loquēdū est de diuina directione, qua secundas causas in tempore dirigit in suos fines, nam aliquas dirigit efficaciter, prædeterminādo illas physicè ad determinatum finem per determinatas operationes, vt agentia naturalia. Alias ita dirigit in finem, vt sinat illas liberè circa assecutionem ipsius finis operari, vt creaturas liberas. Alias dirigit ad agēdum inclinando ad operationem. Alias solùm permittendo, neque suum concursum illis denegādo. Alias dirigit in finem principaliter intētum. Alias in finem intētum sola secundaria intentione. Et sic apparet, quòd licèt illa sit directio antecedēs, quatenus Deus dirigit non solùm actiones, sed multo magis ipsas creaturas agētes; non est tamē sufficiens antecedēs prædeterminās efficaciter voluntatē ad hanc numero actionē, sed sinēs in eius potestate

illius

illius determinationem, & ita illa directio antecedens non infert æternam prædefinitionem antecedentem omnium actuum liberorum, de qua solùm est controuersia.

Ad secundum negatur similiter consequentia, quia sicut duplex est prouidentia, alia approbationis, alia concessionis, ita duplex est directio, alia qua Deus dirigit voluntatem ad operationem vt fiat: alia qua non dirigit, neque inclinat voluntatem ad actionem, vt fiat, sed solùm permittit fieri, ne lædat eius libertatem, & factam ordinat in bonum. Et hoc modo tanquam sapientissimus artifex dicitur Deus vti voluntate mala, & eam dirigere, & ordinare in bonum, non inclinando illam ad malum, sed vertendo illius malitia in bonum, sicut dicit August. in Enchirid. c. 100. videantur quæ diximus lib. 5. c. 8. & 9. Augustin.

CAPVT XXIII.

Soluuntur obiectiones aduersariorum contra secundam propositionem.

I. Contra secundam propositionē insurgit multiplex argumentum. Primum sumitur ex autoritate Catechismi Romani ex decreto sacri Concilij Tridentini iussu Pij V. editi part. 1. de primo Symboli art. n. 22. Quo in loco videtur opposita sententia fuisse definita, scilicet, quòd concursus diuinus cum secundis causis sit influxus in ipsas causas præuius ad actionem. Sic namque ait. *Non solùm autem Deus vniuersa, quæ sunt, prouidentia sua tuetur, atque administrat. Verùm etiam quæ mouentur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum atque actionem ita impellit, vt quamuis secundarum causarum efficientiam non impediat, præueniat tamen, cùm eius occultissima vis ad singula pertineat: Et quemadmodum sapiens testatur, attingat à fine vsque ad finem fortiter, & disponat omnia suauiter. Quare ab Apostolo dictum est, cùm apud Athenienses annunciaret Deum, quem ignorantes colebant, non longè est ab vnoquoque nostrûm. In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus.*

Respondetur satis constare ex antecedentibus, & consequentibus, quæ sit mens Catechismi, in illo loco. Non enim fuit definire, an concursus Dei generalis cum secundis causis sit influxus simultaneus, an præuius ad actionem in ipsam causam secundam. Quis enim credat in eo libello, qui ad catechizandos, & instruendos rudiores de rebus ad fidem spectantibus editus est, voluisse summum Pontificem decernere istam controuersiam, neque vllo pacto ad fidem spectantem, neque fortasse tempore Pij V. satis examinatam, cuius status vix à peritissimis Theologis intelligitur? Sed mens Pontificis fuit, fideles instruere, Deum sua gubernatione secundarum causarum vim non euertere, & omnes secundas causas intima virtute ad motum impellere, vt & illarum efficientiam præueniat, & tamen illam non impediat, quod omnibus certum esse debet ex fide, vt suprà diximus contra Saracenos, & alios quosdam. Id autem, vt verum sit, necesse non est, quòd Deus ad quamlibet actionem creaturæ concurrat per nouum realem influxum in causam creatam præuium ad illam actionem; sed sufficit, quòd dederit secundis causis, & virtutem agendi, & iugiter influat in illas, conseruando eas in esse, & illarum virtutē in agendo, præmoueat etiā, & inclinet voluntates, & impellat tanquam vniuersalis motor ad vniuersale obiectum, vt docet D. Th. 1. 2. q. 9. a. 6 ad tertium. Quod facit non per nouum illum influxum in secundam causam, sed per influxum, seu inclinationem, & applicationem inditam vnicuique agenti à natura. Hæc enim est inclinatio illa, & applicatio secundæ causæ à prima, de qua sæpe loquitur D. Thom. vt colligitur ex ipsomet in q. 3. de malo a. 2. Vbi explicans, quid sit ista inclinatio voluntatis, dicit quòd est pondus quoddam in bonum inditum illi à Deo, vt actore voluntatis, sicut inclinatio, quæ est indita graui à generante, vt moueatur deorsum. Et deinum requiritur, quòd exhibeat illi suum concursum simultaneum paratum, & expeditum, vt quotiescunque voluntas voluerit, eo vti possit. Præter hæc ex parte primæ causæ nihil aliud necessarium videtur. Et quòd iste influxus nouus, & particularis ad hanc, aut illam determinatam actionem per se necessarius non sit, probatur ex D. Thom. loco proximè citato. Inquit enim, quòd *Deus mouet voluntatem hominis sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum, & sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle; sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc, vel illud, quod est verè bonū, vel apparens bonum. Sed tamen interdum Deus specialiter mouet aliquos ad aliquid determinatè volendum, quod est bonum, sicut in his, quos mouet per gratiam.* Si interdum mouet aliquos ad aliquid determinatè volendum, ergo generaliter diuinus impulsus, & diuina motio non est nouus, & determinatus influxus in voluntatem ad hanc, vel illam determinatam actionem. D. Thom.

Secundum argumentum sumitur ex autoritate Philosophi lib. 7. physic. cap. 1. & lib. 8. cap. 5. dicentis, secundas causas esse mouentia mota à prima causa, & non mouere, nisi quatenus mouentur ab ipsa prima causa, & omnes motus inferiorum pendere à motu primi mobilis, & illum pendere à primo mouente immobili. Sentit igitur Philosophus, quòd sicut baculus non mouebit lapidem, nisi moueatur à manu, ita secundæ causæ non mouebunt, neque producent aliquam actionem nisi moueantur à prima. II.

Respondeo, cùm Aristoteles loquatur de motu reali, & materiali, non autem de motu voluntatis, etiamsi admitteremus totum argumentum, nihil nostræ sententiæ officeret. Secundò dico etiam loquendo de motu materiali, motus inferiorum pendere à motu primi mobilis non per se, neque ob aliquam dependentiam essentialem, sed solùm per accidens, quatenus motus primi mobilis, quod est corpus cæleste, adducendo astra, & abducendo, est causa alterationis, & mistionis in rebus sublunaribus. Tertiò dico illam propositionem, omne quod mouetur ab alio moueri, non esse vniuersaliter veram, neque inueniri apud Aristot. vt suprà cap. 19. adnotauimus ex Medina. Quartò dico ex doctrina Scoti in 4. d. 1. q. 1. ad vltimum, & Caietan. in 1. 1. q. 14. a. 13. & q. 19. a. 8. istas propositiones, secundæ causæ non mouent, nisi vt sunt motæ à prima, vel secundæ causæ non agunt, nisi in virtute primæ, & alias similes, posse duplicem sensum habere: vnus est, quòd non agant, nisi priùs recipiendo in se nouum influxum realem præuium ad nouam actionem, & hic sensus neque est vniuersaliter verus, neque à Philosophis inuentus, maximè loquendo Scotus. Caietan.

de

de causis liberis, quarum motus spirituales sunt, non materiales. Alter est, quòd in agendo habeat essentialem dependentiam, & subordinationem ad primam causam, indigeatque influxu primæ causæ conseruantis illas in esse, & earum virtutem in agendo, & cooperatione, & adiutorio eiusdem primæ causæ influentis in illarum actiones, vt suprà dictum est. Et hic est sensus verus, & in hoc sensu necesse est, omnes secundas causas præmoueri à prima. Indigent autem causæ liberæ interdum ad hoc, vt exeant in operationem, aliqua applicatione locali, aut aliqua excitatione obiectiua, quæ fit vel à secundis causis, vel nonnunquam ab ipso Deo immediatè, sed de hac non est hic sermo. Atque ex hac doctrina solui potest tertium argumentum quod tale est.

III. Tertium argumentum. Omnes secundæ causæ comparatione primæ sunt, sicut instrumenta artis comparatione artificis, sicut dicit diuina Scriptura Isai. 10. & D. Tho. sæpissimè in locis suprà c. 20. allegatis. Et 1. 2. q. 6. art. 1. ad 3. sed instrumentum non agit nisi prius moueatur ab artifice recipiendo in se prævium influxum; ergo. D.Thom.

Respondeo secundas causas respectu effectuũ, & actionum, ad quas non concurrunt per propriã formam, & virtutem sibi inhærentem, sed solùm per virtutem causæ superioris in illis receptam per modum actualis motionis transeuntis, posse verè, & propriè appellari instrumẽta, & non solùm metaphoricè, & respectu talium effectuũ, & actionum indigere non solùm concursu simultaneo, sed etiam concursu, qui sit influxus prævius in ipsas causas: sicut baculus ad hoc, vt moueat lapidem, indiget influxu motionis præuiæ receptæ in ipso baculo. Cæterùm respectu effectuũ, & actionum, ad quas concurrunt per proprias formas, atque virtutes in illis permanentes, neque propriè dici instrumenta, sed solùm metaphoricè, sunt enim causæ principales in suo ordine, sicut suprà c. 7. ostendimus, & tradit etiam D. Thom. de verit. q. 14. art. 1. ad quartum & quintum. Neque egere concursu, qui sit influxus realis præuius in ipsas secundas causas. Quæ verò sit ratio, ob quã licèt agant per proprias virtutes in ipsis manẽtes, vocentur nihilominus instrumenta, dici potest, ob hanc causam vocari instrumẽta diuinæ virtutis, tũ quia illarũ virtus est illis participata à prima causa, & ipsi subordinatur essentialiter in essendo, & in agendo. Tum quia sicut instrumẽta ab artifice applicantur, & diriguntur ad opus, & ars, & intentio artificis est in ipsis instrumẽtis in esse quodam intentionali incompleto; ita etiam omnes secundæ causæ diriguntur à Deo, & ars summi artificis est in illis ad faciendum ex illis, & per illas quidquid iustissimo iudicio licèt nobis occulto ipse decreuerit. & ob hanc causam omnes secundæ causæ vocantur instrumenta virtus diuinæ. D. Thom.

IV. Quartum argumentum. Secũdæ causæ non solùm producunt suas operationes, & suos effectus secundùm speciẽ, sed tribuunt illis vltimã actualitatẽ, & esse: sed hoc efficere non possunt nisi cõpleantur in sua virtute actiua per motionẽ primi agentis. Ergo oportet, vt prævia motione, moueãtur à primo agente, vt producãt illã vltimã actualitatem. Probatur minor, nã quoad vltimã actualitatẽ, cùm virtus operatiua cuiuscunque creaturæ sit actus accidentalis potentiæ, nõ potest ex se habere tantã, & tã perfectam actualitatem, quanta est actualitas operationis, quæ est actus secundus. Similiter quoad esse, cùm sit actus vniuersalissimus, & propriùs effectus solius Dei, sicut dicitur in lib. de causis, quòd intelligentia nõ dat esse, nisi quatenus est diuina, secundæ causæ non possunt attingere esse suorum effectuum, nisi quatenus sunt instrumenta virtutis diuinæ, & præmoueantur à Deo.

Respondetur, quidquid sit de admixtione potẽtiæ cũ virtute creata, de vltima actualitate operationis, & de vniuersalitate huius effectus, qui est esse, ad hoc vt virtus creata tribuat vltimam actualitatem, & esse suo effectui, sufficere, quòd ipsa habeat esse participatum à prima causa, & virtutem similiter participatam, & in essendo, & agẽdo cõstituatur per diuinã virtutẽ, & ab illa dirigatur, & Deus influxu simultaneo influat in actionem secundæ causæ, & in eius effectũ, ita vt tota actio secũdæ causæ, & totus eius effectus secundùm esse sit immediatè à Deo tanquã à causa efficiẽte, neque aliquid plus requiri. Et hoc est, quod ait Philosophus, quòd intelligentia non dat esse nisi vt est diuina. præter quod libellus ille de causis multos continet errores cõtra fidẽ, qualis inter alios est iste, quòd secunda intelligentia det esse tertiæ, & tertia quartæ, & hoc per creationem. Vnde auctoritas libri de causis, in qua nonnulli potissimũ fundant illum influxum præuium, nõ est magni facienda.

Quintum argumentũ. Ab eo quod est ad vtrũlibet, non procedit actio determinata, nisi ab aliquo moueatur, & inclinetur ad vnum: sed causa libera, & contingens est ad vtrumlibet, & indifferens ad opposita. Ergo ab illa non exibit actio, nisi determinetur ab aliquo agente ad vnam partem, siue ad vnam particularem operationem. V.

Confirmatur ratio, quia quod est quandoque in actu, quandoque in potentia, indiget moueri ab aliquo mouente, quod sit purus actus: sed voluntas creata est agens quandoque actu, quandoque in potentia. ergo, &c.

Respondetur, quod est indifferens ad opposita passiuè, eget determinari ab aliquo mouente, & agente extrinseco: sed quod est indifferens ad opposita per potentiã actiuã, potest seipsum ad vnã partem determinare, sicut dicit D. Th. 1. 2. q. 9. a. 6. ad tertium & q. 10. a. 1. ad tertium. D.Thom.

Ad confirmationem respõdetur, illud, quod est quandoque agens in actu, & quandoque in potentia, indiget moueri ab aliquo, quod sit purus actus, nõ quidem per nouum influxũ realem receptũ in ipso agente, sed vel per propositionem obiecti, vel per aliquos motus primò primos, qui sunt agenti per intellectum, & voluntatem rationes consulendi, & deliberandi de agendis, vel per motum quo primum agens, vt vniuersalis motor mouet voluntatem ad vniuersale obiectũ voluntatis, sicut dicit D. Thom. ibid. & q. 5. art. 4. & 6. & q. 109. art. 2. ad primum. Videantur, quæ dicta sunt lib. 1. c. 18.

Sextum argumentum. Nisi admittamus istũ influxũ præuiũ in voluntatem creatã ad hoc, vt operetur, sequitur, quòd sint plura prima principia, quod est hæresis Manichæorũ. Sequela probatur quia de ratione primi principij est, vt agere possit sine auxilio prioris agẽtis, & sine influentia illius. Ergo si voluntas creata aliquã actionẽ produceret sine prævia motione primi agẽtis, comparatione talis actionis illa esset primum principium. Neque sufficit, quòd voluntas creata habeat esse ab alio, & quòd Deus cooperetur illius actioni, quia, vt dicit D. Thom. in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 2. quamuis per hanc responsionem euitaretur, quòd voluntas humana, VI. D.Thom.

& quæcunque alia causa secunda esset primum suo simpliciter: non tamen videtur posse excusari quin esset primum agens, si eius actio in aliquod prius agens non reduceretur.

Respondetur. Errorem Manichæorum ponentium plura prima principia notum fuisse Philosophis, præsertim Aristoteli, & Aristotelem contra illum docuisse vnum tantum esse primum agens, & vnicum primum principium: & nihilominus nunquam docuisse, necessarium esse illum influxum immediatum in omnes secundas causas, maximè in voluntatem humanam, neq; hæsitasse an absque tali influxu necesse esset plura prima principia admittere. Vnde ad argumentũ negãda est sequela. Et ad probationẽ respõdemus, ex hoc, quòd voluntas operatur sine isto nouo influxu præuio, non sequi, quòd operetur sine auxilio prioris agẽtis, & sine illius influentia: eget enim auxilio, & influentia Dei dantis esse, & virtutem ad agendum, & vtramque conseruantis, & mouentis etiam voluntatem ad vniuersale obiectum, quod est bonum, & dirigentis eandem voluntatem, & cooperantis actioni. Vnde actio voluntatis creatæ reducitur in aliquod prius agens, à quo essentialiter dependet, & in cuius virtute agit, & nihil contra hanc responsionem facit autoritas D. Thom. allegata.

Præter quòd voluntas creata non diceretur primum agens, etiamsi Deus non influeret immediatè in illius actionem, sed solùm influeret voluntati virtutem ad agendum. Quia actio voluntatis creatæ non posset non esse mediatè à Deo, & Deus non posset non esse primum principium saltem mediatum eiusdem actionis. Quod necessariò debent dicere Caietanus, & illi, qui respondentes cuidam argumento Scoti, dicunt quòd si Spiritus sanctus procederet à solo Filio, & non à Patre, adhuc distingueretur realiter à Patre; quia licèt inter Spiritum sanctum & Patrem non foret oppositio originis immediata, foret tamen mediata, quatenus Filius, qui esset principiũ Spiritus sancti, esset à Patre tanquam à principio.

VII. Septimum argumentum. Id quod non habet à se esse, nõ habet à se operari, aut influere, sed totum hoc accipit ab illo, à quo habet esse: sed voluntas creata non habet esse à seipsa, sed à Deo: ergo non habet, quod actualiter influat in suam operationem à seipsa, sed à Deo. Ergo Deus influit in voluntatem motione præuia, qua voluntas mouetur, & applicatur ad actualem operationem.

Respondetur, admisso toto argumento, esse negandam vltimam consequentiam, si intelligatur de influxu per motionem præuiam de nouo receptam in voluntate ad singulas operationes.

VIII. Octauum argumentum. Fieri non potest etiam per potentiam Dei absolutam, vt Deus immediatè producat actionem vitalem creatam, nisi mediante potentia vitali creata. Ergo impossibile est, quòd diuinus concursus influat in actionem vitalem potentiæ creatæ, nisi priùs influat in ipsam potentiam creatam.

Respondeo, latere æquiuocationem in antecedenti. Nam Deum non posse producere actionem vitalem potentiæ creatæ, nisi mediante potentia creata, duplicẽ sensum potest habere, alter est, quòd Deus immediatè attingere non possit productionem ipsius actionis vitalis, sed solùm mediatè, quatenus influit virtutem potentiæ creatæ, & hic sensus, qui ab argumento intenditur, falsus est & reiiciendus, Deus enim attingit immediatè ipsam productionem actionis vitalis cuiuscunque creaturæ tum immediatione virtutis, tum etiam suppositi, vt supra dictum est: Alter est, quòd Deus nõ potest ita attingere actionem vitalem potentiæ creatæ, vt ab illa recipiat formalem denominationem, verbi gratia, vt possit dici formaliter vidẽns, intelligẽns, volẽs volitione, intellectione, aut visione creata. Et hic sensus verus est, non ob hoc, quòd non possit attingere productionem talis actionis immediatè absque influxu præuio in potentiam, sed quia non potest vniri creaturæ per modum formæ, sed solùm per modum causæ efficientis.

IX. Nonum argumentum. Diuina Scriptura docet, Deum omnia in omnibus operari, & quòd in ipso viuimus, & mouemur, & sumus, & quòd absque illo nihil facere possumus, Isai. 26. Ioan. 15. Act. 17. & alibi.

Augustinus quoque, & alij Patres docent, Deũ esse causam omnium rerum corporalium, & omnium illarum actionum, & sua potentia omnes creaturas mouere.

Respondetur, Quomodo Deus omnia in omnibus operetur, & sit causa omnium rerum, & omnium motionum, & omnes creaturas moueat, satis in superioribus declaratum esse.

X. Decimum argumentum. Qui negat influxum præuium primæ causæ in secundas causas, negat axiomata communi consensu probata à Philosophis. Vt quòd causæ secundæ non agant nisi in virtute primæ causæ, & quòd non moueant nisi motæ à prima causa, & quòd prima causa priùs influat in causatum, quàm secunda.

Respõdetur, nõ negari axiomata à Philosophis cõmuni cõsensu probata, sed negari sensum non legitimum, neque intentum à Philosophis, quem nonnulli ex illis eliciunt. Nã secundas causas non agere nisi in virtute primæ causæ, non est, illas nõ agere, nisi aliquo præuio influxu de nouo in ipsas recepto, sed agere cũ essentiali dependentia, & subordinatione ad primã causam per virtutẽ participatã, & receptam à prima causa dante esse secũdis causis, & cõseruante, & adiuuante, vt ait Scotus in 4. d. 1. q. 1. ad vltimum, & etiã D. Th. 3. contra Gẽt. c. 70. Similiter secũdas causas nõ mouere nisi motas à prima, nõ est, illas semper indigere nouo influxu præuio, quẽ saltẽ quoad voluntatem humanã Aristoteles fortasse omnino ignorauit: sed similiter in suis operationibus illas pendere essentialiter à prima causa & illi subordinari, vt dictũ est. Tãdem primã causam magis, & priùs influere in causatum, quàm secũdam, nõ est primam causã in aliquo priori temporis, aut naturæ priùs attingere productionem effectus, quàm secundam: hoc enim falsum est, vt Caietanus aduertit 1. p. q. 14. a. 13. §. *Nec sustinendus*, ad secundum argumentum Scoti, quia hoc admisso sequeretur vnum ex duobus inconuenientibus, aut quòd effectus causæ secundæ, verbi gratia, voluntatis semel productus à Deo iterum produceretur à voluntate creata, aut quòd voluntas creata verè nõ produceret actũ volitionis, sed solùm Deus illum verè produceret in voluntate, illa merè passiuè se habente ad talem actum. Sed sensus illius est, quòd prima causa independentiùs, & immediatiùs immediatione virtutis attingit ipsũ effectũ, quàm secũda, vt Caiet. ibi notat, quẽ sequitur Ruard. Tapper a. 5. propo. 10. in fine. Adeò quòd prima causa dicitur influere priùs, quàm secunda. Primò, quia influit sine dependentia à secunda, secunda verò non influit nisi dependenter à prima secundùm esse, & virtutem operandi, & actualem operationem. Secundò, quia influentia primæ causæ est vniuersalis,

[Margin: Scotus. D. Thom.]

salis, secundæ verò est particularis, & id quod vniuersale est, literam prius eo, quod particulare est. Hæc sunt præcipua argumenta, quibus nonnulli contendunt, concursum primæ causæ cum secundis etiam generalem esse influxum prænium in ipsas causas, de nouo receptum, & necessarium ad singulas determinantes actiones; quæ vel sola eorum debilitate ostendunt huiusmodi sententiam parũ habere probabilitatis. Vnicũ restat argumẽtum soluendum ex physicis prædeterminationibus petitum, quod quia longiorem postulat discussionem, capite sequenti ex instituto proponendum erit, ac resoluendum.

CAPVT XXIV.

Voluntatem creatam non prædeterminari physicè per diuinum concursum generalem ad liberas operationes in particulari, & quoad exercitium.

I. QVæ capitibus proximè antecedentibus de generali concursu primæ causæ cum voluntate creata ad liberas illius actiones eliciendas tradita sunt, facilimam aperiant nobis viam ad resoluendum secundum dubium c. 19. propositũ, an diuinus concursus generalis cum voluntate creata illam physicè prædeterminet in particulari ad singulos actus liberos quoad omnes, & singulas illorum circumstantias positiuas. Circa quod dubium longa disputatione à Scholasticis hisce temporibus controuersum, his omissis quæ ad terminos explicandos, & statum difficultatis & controuersiæ aperiendum ab illis dicuntur (satis enim satis hæc nota esse arbitror) vt ea solùm attingamus, quæ argumenta in fine capitis antecedentis proximè intimato dissoluendo necessaria videntur. Tria quàm breuissimè efficiemus. Primò referemus opiniones, ex quibus Secundò illam probabimus, quæ veritati magis consentanea, & ad arbitrij libertatẽ tuendam magis videbitur apta. Tertiò obiectiones in contrarium soluemus.

Caluinus. Ex hæreticis Caluinus lib. 1. contra Pighium, & lib. 1. Instit. c. 4. fatetur, humanam voluntatem ad quiduis agendum siue bonum, siue malum, ita efficaciter præmoueri à Deo, vt physicè prędeterminetur ad singulos actus prædeterminatione, quæ euertat penitus arbitrij nostri libertatem. Quem errorem ante illum docuisse Platonem, & Stoicos, & Ioannem VVicleffum, & aliquando Lutherum, ostendimus lib. 1. c. 3. sed hic error lib. 2. sufficienter fuit confutatus.

Inter Catholicos nonnulli affirmant, Deum ab æterno prædefiniuisse efficaciter omnes actus liberos volũtatis creatæ antecedẽter ad præscientiam liberæ determinationis eiusdem volũtatis creatæ ad ipsos actus, & in tempore voluntatem ad eosdem actus antecedenter præmouere, & applicare, ita vt efficaciter illam ad eosdem actus prædeterminet secundùm hic, & nunc quoad illorum omnes circumstantias positiuas. Fatentur tamen per eiusmodi prædeterminationem nullo modo lædi arbitrij nostri libertatem, quin ipsa quoque voluntas creata sese ad tales actus secundùm omnes, & singulas illorum circumstantias liberè determinet. Quoniam sicut ex efficacia diuinæ voluntatis prouenit, vt non solùm eueniant infallibiliter omnia, quæ Deus vult euenire, sed etiam eueniant eo modo, quo Deus vult illa euenire, ita ex efficacia diuinæ motionis, qua voluntatem creatam præmouet, & determinat ad actus liberos, euenit, vt non solùm voluntas creata infallibiliter sese ad eosdem actus determinet, sed etiam, vt liberè se ad illos determinet. Est tamen inter autores huius sententiæ nonnihil, in quo illi dissentiunt; nam aliqui vniuersaliter, & indistinctè affirmant, voluntatem creatam per influxum præuium, & antecedentem in ipsa receptum prædeterminari physicè ad omnes actus liberos siue bonos, siue etiam moraliter malos, quoad naturalem illorum entitatem, & circumstantias positiuas, excepta malitia. Alij verò non audent admittere, voluntatem prædeterminari ad actus moraliter malos, sed solùm ad moraliter bonos, aut ad summum indifferentes. Porrò voluntatẽ physicè prædeterminari per diuinum influxum ad actus liberos, non est voluntatem prædeterminari ad illos per modum naturæ, vt videtur sonare hoc aduerbium, *physicè*, implicat namque voluntatem sic ad actus liberos, quatenus liberi sunt, prædeterminari; sed est, voluntatem realiter, & verè efficaciter præmoueri & prædeterminari à Deo ad tales actus, & non solùm moraliter per suasionem, aut propositionem obiecti, ita vt ly *physicè* contradistinguat à morali, non autem à libero. Hæc sententia nullum continet errorem, & extremè distat à sententia hæreticorum. Esto namque dicat, voluntatem physicè, & non solùm moraliter à Deo præmoueri ad actus liberos, & ad illos prædeterminari in particulari secundùm omnes, & singulas illorum circumstantias; fatentur tamen eius autores, illam ita prædeterminari, vt per huiusmodi prædeterminationem nullo pacto lædatur arbitrij nostri libertas. Quidquid autem habet difficultatis illa sententia, in hoc solùm consistit, videlicet in declarando, quonam pacto cum ista physica prædeterminatione ipsa arbitrij libertas valeat consistere: id namque si illius autores semel legitimè explicabunt, omnes Theologi facilè in eandem sententiam abibunt, quippe, quæ in reliquis modo loquendi diuinæ Scripturæ, & Sanctorum Patrum, maximè D. Augustini, satis videatur esse conformis.

II. Alij verò Scholastici sicut fatentur, concursum Dei generalem cum voluntate creata ad illius actiones liberas, non esse influxum realem præuium in ipsam voluntatem, sed simultaneum dũtaxat, & in actionem, & effectum eiusdem voluntatis; ita consequenter negant, voluntatem creatam physicè à Deo prædeterminari ad vllum actũ liberum. Quam sententiam coguntur defendere illi, qui negant humanos actus liberos fuisse ab æterno efficaciter prædefinitos antecedẽter ad eorum præscientiam liberæ determinationis voluntatis creatæ ad eosdem actus liberos, si consequẽter loqui velint. Et hæc sententia probabilior videtur, & ad humani arbitrij libertatem explicandam, & tuendam magis apta, quæ tum autoritate, tum ratione breuiter sic probatur.

III. Primò probari potest omnibus autoritatibus Patrum, Scholasticorum, & rationibus, quibus lib. 4. ostendimus, actus humanos liberos non fuisse ab æterno efficaciter prædefinitos antecedenter ad præscientiã liberæ determinationis volũtatis creatæ: illę namque nõ minùs efficaciter probãt, eosdẽ actus in tempore nõ prædeterminari à Deo efficaciter, neque voluntatem prædeterminari ad illos,

antequam illa seipsam ad eosdem actus liberos determinet.

Secundò probatur ex consensu communi omnium Scholasticorum, qui illam conceptis verbis in suis scriptis docuerunt. Hi autem sunt Alexand. Alens. Scotus, D. Bonauentura, Capreolus, Gregorius Arim. Ægidius, Henricus, Gabriel Biel, Marsilius, Adamus, Gulielmus Okam, Andreas de Castronouo, Almainus, Hieronymus ab Hangesto, Dionysius Cisterciensis, Armachanus, Adrianus, Caietanus, Conradus, Durandus, Heruæus, Siluester, Soncinus, & alij. Quorum testimonia referunt

Suarez. Suarez lib. 1. de Auxil. cap. 14. & lib. 1. c. 2. §. *Quid Scholastici senserint de concursu Dei ad actiones malas.* & lib. 5. cap. 15. §. *Ex Scholasticis.*

Lessius. & Lessius disputat. Apologet. c. 5. & 8. Ad quos remitto, ne sim prolixior. Omissis autem omnibus

D.Thom. aliis, vnum D. Thomam operæpretium arbitror in huius sententiæ patrocinium in medium aduocare, illam enim apertissimè non vno in loco videtur docuisse. In primis enim in q. 5. de veritate art. 9. ad 10. non solùm illam apertè tradit; sed soluit etiam præcipuum fundamentum contrariæ opinionis, quod apertè videbit, qui cum responsione conferet prius argumentum ad quod ibi respondet. Responsio talis est. *Ad 10. dicendum, quòd causa primaria plus dicitur influere, quàm secunda, in quantum eius effectus est intimior, & permanentior in causato, quàm effectus causæ secundæ. Tamē magis assimilatur causæ secūdæ, quia per eā determinatur quodāmodo actus primæ causæ ad hunc effectū.* Et q. 12. art. 1. ad 4. docet quòd ea, quæ Deus non operatur se solo, sed etiam libero arbitrio, non sunt prædestinata, siue prædeterminata, id est, determinata ante determinationem eiusdem liberi arbitrij. Vnde ad quartū infert, quòd opus nostrum etiam meritorium non subest diuinæ prædestinationi per se, sed solùm per accidens, quatenus est ex gratia. Idem autem est non subesse prædestinationi, & non subesse prædeterminationi, si quis significationem terminorum intelligat. Et lib. 3. contra Gentes cap. 66. ratio. quinta inquit. *Secunda autem agentia, quæ sunt quasi particulantes & determinantes actionem primi agentis, agunt sicut proprios effectus alias perfectiones, quæ determinant esse.* Vbi Ferrar. inquit: *Circa istam propositionem secunda agentia determinant actionem primi agentis, aduertendum, quòd hoc non est sic intelligendum, quasi secundaria agentia aliquid erga diuinam actionem, vt in se est, operentur, cùm sua actio sit sua substantia: sed intelligitur, vt ex superioribus constat, secundùm quod ipse mediantibus causis secundis ad effectum aliquem terminatur. Sic enim virtus diuina & actio secundùm quod in secunda causa recipitur, accipit limitationem & determinationem ex conditione causæ secundæ tanquam ex suscipientis conditione, quia vnumquodque recipitur in alio per modum recipientis.* Quæ declaratio ad literam colligitur ex ipsomet D. Th.

D. Thom. q. 3. de malo a. 2. in corp. & in 1. sent. d. 38. q. 1 a. 5. in corp. & in 2. d. 1. q. 1. a. 4. Et idem D. Thom. 1. 2. q. 9. a. 6. ad tertium dicit, quòd homo per rationem determinat se ad volendum hoc, aut illud, quod est verè bonum aut apparens bonum, & q. 80. a. 1. ad tertium dicit, quòd Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani. Sed quòd determinetur ad malum consilium voluntas humana, hoc directè est ex ipsa voluntate humana, & ex diabolo suadente. Et q. 10. art. 4. dicit, quòd Deus voluntatem ita mouet, quòd non ex necessitate ad vnum determinat, sed remanet motus eius contingens, & non necessarius, nisi in his, ad quæ naturaliter mouetur. Neque verum est, quod à quibusdam dicitur, quòd D. Tho. negat solùm, Deum prædeterminare voluntatem prædeterminatione, quæ est ad vnum ex necessitate naturæ; quia ipse reddens causam, cur Deus in mouendo voluntatem illam non determinet ad vnum ex necessitate, sed maneat motus eius contingens. Inquit, quòd *quia voluntas est principium actiuum non determinatum ad vnum, sed indifferenter se habens ad multa, sic Deus ipsam mouet, quòd non ex necessitate ad vnum determinat, sed remanet motus,* &c. Reddit igitur D. Thomas hanc rationem, quòd Deus mouendo voluntatem, non determinat illam ad vnum, quia etiam ipsa est principiū actiuum de se non determinatum ad vnum. Ergo voluntas creata existens sub dicta motione eodem modo est indeterminata ad vnum comparatione ipsius diuinæ motionis, quomodo est indeterminata ad vnum in se, & secundùm se. Sed in se, & secundùm se est indifferens, & indeterminata ad multa, non solùm per negationem determinationis ad vnum ex necessitate naturæ, sed per quamcunque aliam determinationem. Ergo, vt stat sub diuina motione, repugnat illi non solùm determinatio ad vnum ex necessitate naturæ, sed quæuis alia determinatio ad vnum, alias D. Th. committit defectum in sua ratione, assignans non causam pro causa.

Sed dicetur, D. Thom. 1. p. q. 19. a. 3. ad quintum IV.
inquit, quòd causa, quæ est ex se contingens, oportet, quòd determinetur ab aliquo exteriori, & quæst. 105. art. 1. ad tertium dicit hoc ipsum, quòd causæ secundæ determinantur ad determinatos effectus, est illis à Deo. Imò in dicta 1. 2. quæst. 10. art. 4. in eo, quod ait, D.Thom.
Deus sic voluntatem mouet, quòd non ex necessitate ad vnum determinat, satis videtur indicare, quòd aliquo modo determinat, ita vt negatio nō respiciat determinationem, sed modum determinationis. Et 1. p. q. 23. a. 1. ad primum. Et de veritate q. 5. a. 1. ad primum, & 3. contra Gent. cap. 90. in fine, exponens vulgatum illud dictum Damasceni, Deum omnia quidem præcognoscit, non autem omnia prædeterminat. Inquit, quòd Damascenus nominat prædeterminationem impositionem necessitatis. Vnde non negat quamcunque prædeterminationem actuū nostrorum, sed illam solam, quæ est cum impositione necessitatis.

Respondetur primò quòd multiplex est prædeterminatio, alia ab extrinseco per modum proponentis obiectum, & de hac loquitur D. Thom. 1. p. q. 19. a. 3. ad quintum. Alia quoad specificationem actus, vel etiam ad exercitium ex necessitate naturæ, & de hac loquitur prima p. q. 105. a. 1. ad 3. Alia, quæ est prædefinitio æterna existens in mente diuina, & de hac loquitur exponens dictum Damasceni. Alia est per influxum realem præuiū in voluntatem, non solùm quoad specificationem actus, sed quoad exercitiū, & de hac modò loquimur. Et hæc est quam D. Thom. negat quoad actus liberos.

Secūdò respondetur, vtrumque verum esse, & V.
voluntatem creatam determinare diuinum concursum, & diuinum concursum determinare volūtatem creatam, & Deum determinare volūtatem, & voluntatem determinare seipsam. Neque enim hoc negari potest, quia Deus & voluntas creata sunt cōcausæ determinationis einsdem voluntatis, quæ simul in eodem instanti naturæ coeffi-

ciunt illam, & quoad hoc mutuò ab inuicem pendeat quodammodo, sicut superiùs declaratum est, neque vna fine altera talem determinationem efficit. Sed illud quod negamus, est, voluntatem creatam in aliquo signo naturæ prius à Deo, & à diuino concursu determinari efficaciter, quàm ipsa seipsam determinet, aut ita determinari, vt non possit non apponere suam determinationem, si velit; hoc enim arbitramur esse falsum & in se, & ad mentem D. Thom. Nam quòd falsum sit in se, facilè probatur, si quis aduertat, determinationem voluntatis ad actum liberum necessariò concipiendam esse aut per modum actus primi, aut per modum actus secundi. Concepta igitur determinatione voluntatis per modum actus primi, si dicamus voluntatem prædeterminari efficaciter à Deo ad omnes actus liberos, & antequam exeat in actum secundum, requirere necessariò istam præuiam prædeterminationem, sequitur, voluntatem antequam actu operetur, iam esse ita determinatam ad illum actum, quem debet elicere, vt neque contrarium actum stante tali determinatione possit elicere, neque illum possit non elicere, & sic tollitur omnis libertas à voluntate, & quoad specificationem actus & quoad exercitium; neque magis erit libera voluntas ad eliciendum suum actum, quàm lapis ad ferri deorsum. Sed de hoc infrà. Concepta autem eadem prædeterminatione per modum actus secundi, implicat contradictionem, quòd voluntas prædeterminetur in aliquo signo naturæ, antequam illa seipsam determinet, quia determinatio voluntatis in actu secundo nihil aliud est, nisi ipsa volitio. Vnde dicere voluntatem prædeterminari in actu secundo, antequam illa se determinet, est dicere voluntatem velle, antequam velit, & est dicere, volitionem, quæ est actus vitalis, esse productam à solo Deo in aliquo signo naturæ, antequam producatur à voluntate creata, quod etiam est impossibile. Adhuc est dicere, eandem volitionem bis produci, semel à solo Deo, & semel vel à voluntate creata, vel à Deo, & ipsa voluntate.

VI Quòd verò hoc sit etiam contra mentem D. Thom. præter loca adducta, & præter quod nullum est testimonium in contrarium, ex hoc ostenditur, quia omnes antiquiores D. Thom. Interpretes ita D. Thomam interpretantur, vt eum illo negent hanc præuiam voluntatis determinationem. Ferrariens. loco proximè citato & 3. contra Gent. cap. 66. circa quintam rationem expressè docet, secundas causas posse determinare, & modificare concursum causæ primæ, quàm è contra, idque de mente D. Thom. quod dicit, se superiùs declarasse. (Ferrar.) Capreolus in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 3. ad 12. contra primam conclusionem non solùm docet, concursum generalem esse solum influxum simultaneum cum causa, non præuium in causam secundam, sed etiam si dicat, quòd concursus specialis ad actus supernaturales sit influxus præuius applicans voluntatem ad agendum, (Capreolus.) subiungit tamen: *In qua tamen motione ipsa non necessitatur, sed instrumentum liberum existens, in cuius potestate est sequi motionem iuuantem ita vt agat ea, quæ non sic adiuta nequaquam agere potuisset.* Dicetur. Quis affirmat voluntatem sic motam necessitari, & non manere liberam? Respondeo, illos hoc dicere, qui dicunt, supposita prædeterminatione physica voluntatem non posse non elicere actum, & necessitari ad eliciendum. Hoc enim solum est, de quo controuertitur, non de voluntate secundùm se inspecta, & quando nondùm subsistat diuinæ prædeterminationi. Et cùm dicat ibi Capreolus, Gregorium Ariminensem & D. Th. in hoc puncto concordare, & ex verbis Gregorij in 2. d. 35. q. 1. art. 3. plus certo certius sit, Deum voluntatē non prædeterminare ad actum liberum, antequam illa se determinet. Hoc sanè esse debet ad mentem Capreoli, & D. Thomæ declarandam. Paulus Suncinas lib. 9. Metaphys. quæst. 17. docet, potentis quibuscunque in voluntate creata etiam in eodem instanti, quo vult aliquid determinatè, si tamen consideretur, vt natura prior ipsa volitione, quatenus actus primus natura prior est actu secundo, esse omnino indeterminatam, & nihil esse, quod illam necessariò determinet ad velle, alios quia eius velle liberum non esset, sed necessarium. Et hic fuit acerrimus doctrinæ D. Thomæ propugnator. (Suncinas.)

Dominicus Soto lib. 1. *de natura, & gratia* c. 6. respondens hæreticis auferentibus liberum arbitrium voluntatis creatæ per efficaciam diuinæ voluntatis, & diuinæ motionis maximè ordinis supernaturalis, docet, quòd quando Deus cum libero hominis arbitrio concurrit, vult, vt quod facimus, fiat salua libertate voluntatis, quæ idcirco Deo resistere potest. Et quòd ea, quæ Deus in nobis liberè agentibus exercet, ita exercet, si tamen nos assensum præbeamus. Et subiungit, quòd propter hoc quidam voluerunt illum taxare, quòd nimium libero arbitrio tribuisset in iustificationis causa. Et tandem exponens illud apud Ioan. cap. 6. *Nemo venit ad me nisi Pater, qui misit me, traxerit eum,* addit quòd in nostra potestate est, trahenti assentire, aut dissentire. Idem autem est, voluntatem Deo mouenti resistere posse: & Deum sua opera in nobis exercere, si nos assensum nostrum præbeamus, & hominem, quando trahitur etiam efficaciter à Deo, posse pro sua libertate assentire, aut dissentire, & voluntatem per diuinam motionem minimè prædeterminari physicè, ita vt stante illa motione non possit non operari.

Ioan. Paul. Nazar. in 1. p. q. 14. art. 13. controu. 1. ad 1. argumentum Suarez contra 4. conclusionem inquit. *Respondetur falsam esse minorem propositionem. Ad probationem respondetur, definitionem illam esse intelligendam de requisitis ante instans operationis, non autem in ipso instanti, in quo voluntas operatur.* Præcipuum autem inter requisita ad operandum est influxus in causam, & physica motio, seu applicatio causæ ad agendum, quæ applicatio simul est in eodem instanti cum actuali operatione, vt suprà diximus. Igitur ex sententia huius auctoris quamuis concursus diuinus sit influxus non solùm in effectum, & actionem, sed etiam in causam: non est tamen in aliquo signo naturæ prior determinatione ipsius voluntatis. Vnde non potest esse prædeterminatio, sed est solùm condeterminatio cum voluntate. VII

Caietanus locis sæpe citatis ex 1. p. q. 14. art. 13. §. *Nec sustinendum.* & q. 19. art. 8. ad 1. argumentum Scoti contra D. Thom. dicit, hanc propositionem, *Omnis secunda causa mouet in quantum mota à prima*, esse veram solùm de motione cooperante, non de motione præuia ad actionem, & ideo diuinam motionem esse in vnoquoque secundùm naturam illius, & creaturam liberam liberè vti diuina cooperatione. Et ad secundum dicit, quòd operatio primæ causæ non attingit effectum secundæ causæ, nisi vt modificata à cooperatione secundæ causæ. Et quòd ista sit germana verborum Caietani intelligentia, contra

Bañez. quod recentiores quidam admirentur, probatur ex doctissimo Magistro Dominico Bañez 1. p. q. 19. art. 8. §. *sed ante quam nostram sententiam*. vbi ait, displicere sibi, quod ait Caietanus, virtutem primæ causæ modificari per causam secundam, non tamen impediri. Quod ipse Bañes reputat falsum, loquendo de prima causa vniuersalissima, quæ est diuina voluntas. Quia actio diuinæ voluntatis & diuinus cōcursus, vt se tenet ex parte agentis, impossibile est, vt modificetur ab aliqua causa inferiori, quia potiùs omnes causas inferiores sibi subiicit, & modificat. Et hoc est, quod ait Apostolus ad Ephes. primo, Deum operari omnia secundùm consilium voluntatis suæ. Quibus in verbis tangit quidem totam huius controuersiæ radicem. Non enim controuersia ista de physicis prædeterminationibus sita est in hoc, an concursus primæ causæ possit esse influxus etiam in liberam voluntatem physicè illam mouendo absque eo, quòd lædatur arbitrij nostri libertas; quia hoc arbitramur possibile, immo etiam necessarium loquendo de influxu ad actus supernaturales, neque ob hanc causam negamus illas prædeterminationes, vt lib. sequenti dicemus. Sed in hoc sita est tota controuersia, an concursus, & influxus primæ causæ in secundam, illam omnino sibi subiiciat, neque ab illa, & in illa modificetur, sed illam modificet solùm. At in hoc non probatur, quia dicit, concursum primæ causæ non modificari per actionem secundæ, sed illam sibi subiicere, & determinare ad hanc numero actionem cum omnibus circumstantiis positiuis, quod est non solùm contra Caietanum, sed contra Ferrar. immo & contra D. Thom. locis proximè allegatis.

Thomas VValdensis lib. 1. doctrin. fidei c. 28. reprehendit nonnullos, concedentes aliquam necessitatem antecedentem in actibus liberis humanæ voluntatis prouenientem ex diuina scientia, & diuina voluntate, dicens, hoc esse contra expressam sententiam D. Ansel. & D. Thom.

VIII. Didacus Aluarez nouissimus ex his, quos de hac re scripsisse mihi compertum est, dispu. 28. de Auxiliis n. 10. inquit, quòd licèt motio Dei præuia non sit in potestate voluntatis tanquam in causa efficiente, cùm talis motio præuia sit effectiuè à solo Deo, tamen supposita illa motione, terminus illius motionis est in nostra potestate, videlicet operatio libera, ad quam datur talis motio. Item est in facultate nostræ voluntatis seipsam impedire, ne recipiat illam motionem. Si autem est in potestate nostræ voluntatis, seipsam impedire, ne recipiat talem motionem, quomodo diuina motio efficaciter voluntatem prædeterminat? Et si est in potestate nostræ voluntatis libera operatio, quomodo per diuinam motionem physicè determinatur voluntas ad operationem, antequam illa seipsam determinet? Nam esse operationem in potestate voluntatis, non est voluntatem posse influere in operationem, quia etiam belluæ habent potestatem influendi in suam operationem, & sic etiam belluæ haberent ex hoc capite liberum arbitrium: sed est, voluntatem posse influere, & non influere, operari, & non operari: hoc enim est voluntatem habere dominium & potestatem in suos actus, vt ex communi sententia Doctorum, ostendimus lib. 1. cap. 12. Ex his facilè apparebit, an verum sit quod quidam aiunt, de mente D. Thomæ Deum sua motione præuia voluntatem creatam physicè determinare ad singulos actus in particulari cum omnibus illorum circumstantiis positiuis. Affirmántque hanc esse certissimam illius sententiam, nec non etiam D. Augustini. Nunc probanda est eadem sententia rationibus Theologicis.

CAPVT XXV.

Humanam voluntatem non prædeterminari physicè per diuinum concursum generalem ad actus liberos, rationibus Theologicis probatur.

PRæcipua ratio ad ostendendum, voluntatem creatam per diuinum concursum non prædeterminari physicè ad suas actiones liberas, ea videtur esse, quæ capite præcedenti in explicanda sententia D. Thomæ fuit insinuata. Nam si necessaria est ista physica prædeterminatio voluntatis ad actus liberos, aut est necessaria per modum actus secundi, aut per modum actus primi. At necessaria non est per modum actus secundi, primò, quia prædeterminatio voluntatis per modum actus secundi est ipsum velle. Ergo si voluntas prædeterminatur in actu secundo, antequam ipsa se determinet, illa volet antequam velit, quod est contradictoria implicare. Secundò, quia sequeretur, ipsum velle produci prius à Deo, quàm à voluntate, quod est impossibile, cùm sit actus vitalis. Tertiò, quia sequeretur, aut voluntatem merè passiuè se habere ad suum velle, quod est error damnatus in Conc. Trid. sess. 6. c. 4. aut eundem numero actum semel à Deo productum iterum produci à voluntate creata, quod est impossibile. Neque est necessaria, immo nec possibilis per modum actus primi, primò, quia sequeretur, voluntatem creatam non esse verè dominam suorum actuum, & non habere potestatem in illos, vt possit verè operari, & non operari, quod intrinsece spectare ad veram libertatem, ostendimus suprà lib. 1. cap. 12. Probatur sequela, nam quando voluntas nondum est prædeterminata, nō potest verè operari: quando verò est determinata, non potest non operari; & sic nunquam dabitur instans, in quo verificetur, voluntas potest operari, & non operari. Secundò, quia sequeretur, nunquam hominem peccare peccatum omissionis, non implendo diuinum præceptum. Quia quando homo physicè non est prædeterminatus ad implendum præceptum, non potest illud implere, cùm absque physica prædeterminatione non possit exire in actum secundum: quando verò est physicè prædeterminatus, non potest non implere præceptum. Igitur nunquam dabitur instans in quo homo peccet peccatum omissionis. I.

Concil. Triden.

II. Respondetur, hanc prædeterminationem necessariam esse per modum actus primi tanquam illius complementum. Et ad primam impugnationem negatur sequela: quia illa physica prædeterminatio non est necessaria, vt voluntas possit operari, sed solùm, vt de facto operetur. Vnde non sequitur, quòd quando voluntas non est physicè prædeterminata, non possit operari, si velit, sed solùm, quòd de facto non operabitur. Similiter quando est physicè prædeterminata, non sequitur, quòd non possit non operari, sed solùm, quòd de facto non deficiet ab actuali operatione. Ad secundam similiter negatur consequentiam; quia physica prædeterminatio non est necessaria ad hoc, vt possit homo implere præcepta, sed solùm, vt illa de facto impleat. Vnde non sequitur, quòd sine physica prædeterminatione

non

non possit præceptum implere, si velit; sed solùm, quòd non implebit. Similiter non sequitur, quòd voluntas prædeterminata non possit non implere præcepta, si velit, sed solùm quòd de facto nunquam non implebit.

Hæc responsio videtur esse ludus verborum ad vim argumenti declinandam. Nam cùm dicitur, quòd illa physica prædeterminatio non est necessaria ad hoc, vt voluntas possit operari, sed solùm ad hoc, vt actu operetur, videtur seipsam euertere. Illud enim, quod non est necessarium, vt potentia reddatur potens ad operandum, non est necessarium ad complendum potentiam per modum actus primi, sed solùm est necessarium in actu secundo. Aut igitur ista physica prædeterminatio, non est quid præuium ad actualem operationem, vt complementum actus primi, & non est determinatio in actu primo, vt respondens dicit, sed est actus secundus, vel aliquid se tenens ex parte actus secundi, & prædeterminatio in actu secundo. Aut tribuit voluntati non solùm de facto operari, sed etiam verum posse operari. Et certè vanum, & incredibile videtur dicere, aliquid necessarium esse ad actionem tanquam vltimum complementum actus primi, & non esse necessarium ad hoc, vt potentia possit operari: omne enim complementum potentiæ vel est habitus, vel actualis operatio, & primum tribuit posse operari.

III. Præterea falsum esse videtur, potentiam sine vltimo complemento posse operari: vel enim loquimur de potentia ad operandum remota, & de hac non est quæstio, impertinens enim nimis esset dicere, quòd sine ista prædeterminatione posset voluntas operari, propter potentiam remotam, non secus, ac si quis diceret, quòd cæcus potest videre propter potentiam remotam radicatam in anima sensitiua, quæ etiam læso oculo non aufertur. Vel loquimur de potentia proxima, & omnibus numeris absoluta, de qua sine dubio loquuntur Theologi, cùm dicunt, illam potentiam esse dominam suorum actuum, quæ potest operari, & non operari: sed talis potentia requirit, vt omnia necessaria ad agendum in actu primo adsint, & omnia impedimenta cessent, vt suprà diximus, ex Scoto in 4. distinct. 49. quæst. 6. §. *Dico ergo*. & suprà lib. primo cap. 29. ergo implicat, quòd physica prædeterminatio sit voluntati necessaria ad agendum per modum vltimi complementi in actu primo, & tamen absque illa voluntas verè possit aliquid operari.

Confirmatur ratio ex ipsismet respondentibus. Illi enim dicunt, esse quidem in potestate hominis credere, supposito tamen ex parte Dei concursu generali eiusdem ordinis, sine quo liberum arbitrium quantumuis habitum perfectum
Aluarez. fidei habeat, nunquam operabitur. ita ait Aluarez disput. 20. ad quartum. Si igitur concursus Dei generalis est influxus in voluntatem, & illam determinat physicè, vt illi dicunt, & non est in potestate hominis credere, nisi supposito hoc concursu generali, sequitur, non habere hominem verum posse credere sine physica prædeterminatione.

IV. Præterea cum dicitur, non sequi, quòd quando voluntas est physicè prædeterminata, non possit non agere, si velit, sed solùm, quòd de facto infallibiliter operabitur. Quæro, an volũtas, vt substans ipsi prædeterminationi possit velle non agere, an non. Si sic; ergo non est necesse etiam, vt substat ipsi prædeterminationi, illam agere. Ergo possibile est non agere, quia non necesse esse, & possibile non esse, æquipollent. Si dicatur, quòd non potest velle non agere, vt substans prædeterminationi: ergo ista responsio videtur in terminis eadem esse cũ responsione Ioannis VVicleffi, quam impugnat VValdens. lib. 1. doctrinalis fidei c. 13. Thom. VValdens.
Dicebat VVicleff, Deum non posse plura facere, quàm faciat. Opponebatur illi testimonium Christi dicentis apud Matth. cap. 26. *An putas quòd non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum.* Quod tamen non legimus factum. Respondebat, quòd Deus potest hæc & similia facere, si velit: sed dicebat postea, quòd velle non potest, nisi quod actu facit. Hanc responsionem meritò irridet, & impugnat tanquam erroneam. Quia quando Scriptura dicit, Deum aliquid posse facere, si vult, supponit posse velle, alioquin & musca potest esse Deus, si vult. Ita à pari, cùm dicitur, voluntas prædeterminata potest non operari, si vult, necessariò supponitur, illam posse velle non operari: alioquin eodem modo dici poterit de animali bruto à natura determinato ad aliquid appetendum, quòd potest illud non appetere, si vult: sed non potest velle non appetere. Et sic cùm Concilia, & Theologi docent, hominem à Deo motum, & excitatum liberè cooperari, quia potest dissentire, si velit, non maiorem libertatem tribuerent homini consentienti Deo mouenti, quàm tribuunt bruto sequenti hominem, quando illud ducit.

Eodem modo reiicienda est responsio ad se- V.
cundum. Quando enim dicitur, quòd physica prædeterminatio necessaria non est, vt homo possit adimplere diuina præcepta, sed solùm, vt de facto adimpleat, constat euidenter id falsum esse. Quia si prædeterminatio physica est vltimum complementum potentiæ in actu primo, sine illa voluntas nunquam erit vltimatè potens in actu primo ad implenda diuina præcepta, & absque illa semper deficiet voluntati aliquid, sine quo tandem vltimatè non erit potens præcepta implere. Et præterea quænam est ista potentia, quæ nunquam in actum secundum reducitur? Quærendum enim est, an vel vnus sine hac physica prædeterminatione præcepta impleuerit. Si dicatur, quòd sic, eadem erit ratio de aliis. si non, quis deprehendit, quòd homini, qui non est prædeterminatus, insit illa potentia ad præcepta implenda, cùm potentiæ non alia via innotescant nobis, nisi per illarum actus? Dicamus etiam esse in pede potentiam visiuam, aut in asino discursiuam, etsi nunquam pes viderit, aut asinus benè syllogizauerit. Sed superfluum est hanc responsionem refutare. Sed dicunt, quòd etiamsi non possit sine hac præuia motione implere præcepta, tamen sua culpa illam non accipit, quia seipsum impedit, ne accipiat auxilium efficax. Hæc responsio est quidem vera in se, sed illi non consequenter loquuntur, cùm dicant, quòd quoad receptionem talis auxilij voluntas se habet merè passiuè, & nihil agit. Si hoc verum est, quomodo potest seipsam impedire, ne tale auxilium recipiat?

Secunda ratio sumitur ex definitione poten- VI.
tiæ liberæ. Nam potentia libera est illa, quæ positis omnibus necessariò requisitis ad agendum in actu primo, potest operari, & non operari. Ergo cùm physica prædeterminatio sit per modum actus primi, & se teneat ex parte potentiæ libe-

tætanquam illius complementum, posita quacunque physica prædeterminatione adhuc voluntas poterit non operari. Huic rationi multis modis solet respondere, sed illi omnes subluti sunt tum lib. 1. cap. 19. & 30. tum lib. 4. cap. 12. ad quæ loca remitto.

Tertia ratio. Omnis necessitas antecedens arbitrij libertatem euertit, vt eodem libro 1. c. 19. ostendimus: sed physica prædeterminatio necessitatem antecedentem imponit humanæ voluntati. Ergo libertatem illius euertit. Quòd imponat ei necessitatem, colligitur ex verbis eorum, qui ipsas phisycas determinationes defendunt. Illi enim dicunt, quòd motio ista prænia, & efficax efficienter, & efficaciter facit, vt liberum arbitrium de actu primo exeat ad actum secundum; & Deum per decretum antecedens, cui nullus resistere potest, voluntatem humanam prædeterminare ad volendum; & adiutorium gratiæ in actibus prædeterminatis non subiacere quoad vsum potestati nostri arbitrij. Et supposita ista prædeterminatione, impossibile esse in sensu composito, quòd voluntas velit aliud obiectum, aut possit non operari actum, ad quem determinatur: & quòd stante huiusmodi motione, voluntas non operetur. Et tandem constituunt sibi hanc propositionem in terminis. *Hæc duo sunt simul incompossibilia, quòd auxilium prædeterminans sit in libero arbitrio, & liberum arbitrium non operetur actum illum, ad quem mouetur: quamuis semper possit eundem actum non operari, si velit.* Quòd autem hæc necessitas sit antecedens, probatur, quia ex illorum sententia illa est necessitas proueniens ex causa priori, & superiori quatenus prior est, & superior, & ista physica prædeterminatio antecedit omnem actum positiuum voluntatis, & voluntas ad illam recipiendam se habet solùm passiuè, quamuis nonnulli eorum dicant etiam, quòd potest voluntas seipsam impedire, ne hanc motionem recipiat, quæ, quomodo ad inuicem cohæreant, ipsi viderint. Hæc omnia videri possunt apud Aluarez disput. 18. & sex sequentibus de auxiliis, præcipuè disput. 22. & 25. conclus. 6.

Respondetur, necessitatem, quam infert physica ista prædeterminatio, non esse necessitatem absolutam, sed solùm ex suppositione, & secundùm quid, & in sensu composito, quæ non repugnat libertati, sicut non semel docet D. Thomas. Sed hæc responsio pugnat cum D. Thoma, & cum veritate. Cum D. Thoma, quia necessitas ex suppositione, & in sensu composito, & secundùm quid, quæ secundùm D. Thom. stat cum arbitrij libertate, non est necessitas ex aliquo priori, quod non subiaceat voluntati: sed est necessitas ex aliquo, quod subiacet potestati nostræ voluntatis, & verba illius sunt clarissima in lib. 2.
D.Thom. Physic. lectio. 15. vbi ait, *Sciendum est, quòd necessitas, quæ pendet ex causis prioribus, est necessitas absoluta.* Et iterum: *Et similiter, quod habet necessitatem ex causa efficiente, est necessarium absolutè. Quod autem habet necessitatem ex eo, quod est posterius in esse, est necessarium ex conditione, vel ex suppositione.* & q. 6. de malo art. 1. in corp. vbi ait: *Si ergo dispositio, per quam videtur alicui aliquid bonum, & conueniens, fuerit naturalis, & non subiacens voluntati, ex necessitate naturali voluntas præeligit illud, sicut omnes homines naturaliter desiderant esse, viuere, & intelligere. Si autem sit talis dispositio, quæ non sit naturalis, sed subiacens voluntati, non ex necessitate mouetur voluntas: quia poterit hanc dispositionem remouere.* Hic apertè docet, omnem dispositionem, quæ nō subiacet voluntati, ita vt possit eam remouere, inferre necessitatem repugnantem libertati.

Quòd autem responsio sit contra veritatem, ostendimus li. 1. c. 19. & li. 4. vbi probauimus, omnem necessitatem prouenientem ex quacunque causa antecedenti, etiam ex prima causa vniuersalissima pugnare cū arbitrij libertate. Neque enim Caluinus, neque VVicleffus aliam necessitatē inferebant humanæ voluntati, præter illā, quæ proueniebat secundùm illos ex prima causa vniuersalissima, quæ est diuina præscientia, & diuina voluntas, vt ibi dedimus. Vnde nullo modo videtur probanda responsio Aluarez disput. 22. ad 8. Aluarez.
& multo minùs probanda est doctrina Medinæ 1. Medina.
2. q. 10. a. 4. § *Sed iam tempus est.* cùm ait, *Nam si disputo, necessarium est quòd loquar: verùm non necessariò loquor, quoniam non necessariò disputo. Ad eundem modum stante Dei concursu, & motione non possum non mouere, sed non necessariò moueor, quia Deus liberè me mouet: hæc enim est necessitas conditionalis, non absoluta.* Non est, inquam, probanda illa doctrina, quia homo non ob hoc solùm liberè mouetur, quia Deus liberè illum mouet; aliàs etiam brutum, & lapis diceretur liberè moueri: sed dicitur liberè moueri respectu causæ vltimæ, & proximæ, quæ est ipsa hominis voluntas, quæ nisi liberè cōcurrat ad effectum, ita vt non possit non concurrere, non dicitur libera propter libertatem diuinæ voluntatis.

Quarta ratio. Posita in voluntate quacunque motione diuina, illa potest eā abiicere, & non consentire. Hoc enim expresse definitū est in Conc. Concil.
Trid. sess. 6. de iustif. c. 5. & Cano. 4. Immo ex hoc Tridant.
probant Patres, quòd liberū arbitrium verè concurrat actiuè, & liberè cū diuina gratia ad actum iustificationis: quia illam abiicere potest, & dissentire, si velit. Et Conciliū loquitur de motione efficaci, qua homo iustificatur de facto, vt constat. Ergo per nullam motionem diuinam voluntas creata ita physicè prædeterminatur, quin possit dissentire, & non operari stante illius libertate.

Respondetur, quòd posita quacunque motione etiam efficaci in voluntate, illa potest dissentire, si velit: quia motio non facit, quòd stante illa non maneat semper in voluntate potentia ad dissentiendum; sed facit solùm, quòd actu nō dissentiat. Quod sub aliis verbis ita explicatur. Stante diuina motione voluntatem posse dissentire, si velit, potest duobus modis intelligi, vno modo secundùm se absolutè, & in sensu diuiso: alio modo ex suppositione, & in sensu composito. Primo modo propositio est vera, & intenta à Patribus Concilij, non autem secundo modo.

Hæc responsio explicatione indiget, & oportet, vt declaretur, quid sit, voluntatē motam à Deo, & excitatam posse diuinam motionem abiicere, aut illi dissentire si velit. Nam vel hoc est, voluntatem, quando subsiat diuinæ motioni, cōsideratam secundùm se absolutè, & vt dimissam ab ipsa motione posse dissentire, si velit, eo modo, quo dicimus, quòd paries albus potest esse niger, etiam quando substat albedini, quia si consideretur secundùm se absolutè, ipsa natura parietis, etiam quando substat albedini, illi non repugnat nigredo. Vel hoc est voluntatem consideratam etiam sub ea ratione, qua illa substat diuinæ motioni, & cum illa componit, nihilominus pro sua libertate posse illi assentire, & dissentire. Et quidem si velint illam intelligi in secundo sensu, verum dicunt, & Deo gratias, quòd nulla manet inter Catholicos de illis prædeterminationibus controuersia. Si autem velint, illam

illam intelligi tantùm in primo sensu, ita vt sensus sit, voluntas mota à Deo per auxilium gratiæ efficacis spectata secundùm se, & vt per cogitationem diuisa ab actuali motione, potest illi dissentire, non autem in sensu composito, & ex suppositione, id est, quatenus componit cum ipsa actuali motione, & quatenus illi supponitur, quod in hac responsione videtur intendi, vt monstrant illi modi loquendi proximè ex respondentibus citati, ista responsio videtur expressè contra Concilium. Quia inter Catholicos, & Caluinistas in dicto Concilio non fuit vnquam controuersia, an voluntas humana etiam quando mouetur, & excitatur à Deo, si consideretur secundùm se absolutè, & vt per cogitationem diuisa ab ipsa motione, possit dissentire, vel non dissentire: erat enim hæc quæstio impertinens, & similis omnino isti, an paries albus secundùm se in sensu diuiso possit esse niger, de qua re nunquam cum Caluino, aut cum vllo hæretico fuit Catholicis controuersia, sed tota controuersia fuit, an quando voluntas actu à Deo mouetur, & excitatur, sub ea ratione, qua mouetur, & excitatur, & quatenus subdat ipsi actuali motioni, possit non consentire, aut dissentire, quod est ipsam motionem abijcere. Et cùm Concilium dicat, voluntatem à Deo motam, & excitatam posse dissentire, videtur hæc illorum responsio omnino subuerti. Vnde falsum esse conuincitur, quod nonnulli aiunt, Concilium Tridentinum definiuisse contra hæreticos, quòd etiam quando motio efficax est in homine, possit illi dissentire absolutè loquendo, & in sensu diuiso; non tamen definiuisse, quòd possit illi dissentire in sensu composito. Nam, vt omittamus quæ illi dicunt de vera acceptione, & intelligentia sensus diuisi, & compositi, quam nuper se putant inuenisse, cùm esset antea multis Theologis non satis nota, nos hîc sensum compositum vocamus, quando voluntas componit actu cum diuina motione, & quatenus illi substat: & diuisum, quando voluntas etiam substans ipsi motioni, non tamen consideratur, vt illi substans, & cum ea componens, & de hac sola acceptione sensus diuisi, & compositi disputamus, siue ista sit vera illius acceptio, siue non. Respondeatur nobis, an voluntas quatenus actu substans diuinæ motioni, & quatenus cum illa actu componit, possit non consentire, & illam abijcere, an non. Et verùm Concilium definiuerit, quòd sic concepta possit dissentire Deo mouenti, & excitanti, an non; quidquid sit de aliis acceptionibus sensus diuisi, & compositi, certè non potest dici, Concilium hoc non definiuisse, cùm Caluinus ipse intellexerit, quòd Patres hoc contra se definierunt, quibus in Antidoto ita succensens, ait, *Sexto capite asserunt (SS. Patres) gratia Dei nos præparari ad percipiendam iustitiam, sed huic gratiæ partes assignant excitandi, & admonendi, vt ipsi liberè cooperemur; nempe putidas nænias hîc audimus, quas in Scholis deblaterare Sophistæ solent.* & rursus: *Sed in quo hominem Deo socium adiungunt? Quia gratiam Dei, quam repudiare possit, liberè recipit, & Spiritus sancti illuminationem. Quantum ex Dei virtute detrahunt, quæ à Propheta describitur. Dabo, inquit, legem meam in corde vestro, faciámque, vt in præceptis meis ambuletis?* Et rursus: *In eo hallucinantur, quòd motum nobis afferri fingunt, qui medium electionem nobis relinquat. Nihil autem de efficacia illa cogitant, qua cor hominis renouatur, vt ex prauo fiat rectum.* Et quòd controuersia, quæ fuit Catholicis cum Caluino de efficaci Dei motione, & de arbitrij nostri libertate compositione eiusdem motionis, fuerit de libertate arbitrij ad consentiendum, vel dissentiendum diuinæ gratiæ, quatenus actu voluntas à Deo mouetur, & considerata sub hac ratione, quatenus illa substat diuinæ motioni, indicant aperte ipsa verba Caluini lib. 2 Instit. c. 3. cùm ait. *Voluntatem mouet gratia non qualiter multis sæculis traditum est, & creditum, vt nostra postea sit electione, motioni aut obtemperare, aut refragari, sed illam efficaciter afficiendo.* Ex his apparet, quis fuerit status controuersiæ inter Catholicos, & Caluinum, scilicet an stante Dei motione voluntas quatenus actu illi substans, & cum illa componens, possit dissentire: Catholicis affirmantibus, Caluino negante. Vnde quod putant nonnulli se posse facilem viam aperire, qua Lutherani, & Caluiniani ad Ecclesiam Catholicam redeant, per distinctionem illam sensus diuisi, & compositi ab ipsis nuper legitimè explicatam, ad hanc causam videtur parum conferre, integra adhuc manente tota, quæ nobis est cum illis, controuersia.

Cilalo.

Quinta ratio. Si concursu Dei generali voluntas creata prædeterminaretur physicè ad singulos actus in particulari cum omnibus circumstantiis positiuis. Ergo prædeterminaretur etiam ad actus moraliter malos. Sequela probatur: quia tota ratio, ob quam asseruntur illæ prædeterminationes, videtur esse necessitas diuinæ præmotionis, sine qua secundæ causæ nihil agere posse videntur, & indifferentia, seu indeterminatio voluntatis creatæ, quæ non videtur posse exire in aliquem determinatum actum, nisi priùs à Deo determinetur, & essentialis dependentia omnis substantiæ, & omnis illius operationis à Deo in essendo, ne si voluntas seipsam determinaret sine Deo, esset aliqua entitas, nempe determinatio ipsa voluntatis, quæ non esset à Deo. Hæc autem ratio æquè militat tam in actibus moraliter malis, quàm in moraliter bonis. Falsitas verò consequentis præter quòd est ita manifesta, vt etiam nonnulli ex his, qui physicas prædeterminationes admittunt quoad actus bonos, & indifferentes, negent tamen voluntatem prædeterminari ad actus malos physicè, antequam illa se determinet moraliter ad eosdem actus: sed dicant illam priùs moraliter à se determinatam, postmodum physicè determinari à Deo ad substantiam actus peccati, & ita dicit Nazarius 1. 2. quæst. 22. art. 4. controuersia 5. §. *Quoniam explicandum* & conclus. 5. & 6. quod verùm verum esse possit, cùm moralitas actus supponat eius naturalem entitatem, vt accidens subiectum, nec possit illam antecedere, nunc non disputo. Probatur etiam tali pacto. Si Deus physicè, & efficaciter prædeterminat volūtatem ad hunc actum particularem cum omnibus illius circumstantiis positiuis, cui actui, vt sic inseparabiliter est coniuncta intrinsecè moralis malitia, negari non potest, quin Deus prædeterminet voluntatem ad actum peccati, vt peccatum est. Quod dicere esset impium, & hæreticum. Probatur sequela, quia qui est causa subiecti, ad quod intrinsecè sequitur propria passio, ita vt non possit non sequi, videtur etiam esse causa passionis. Deinde Caluinus non alia ratione dicit, Deum autorem esse peccati, nisi quia Deus physicè prædeterminat, & efficaciter mouet voluntatem ad actum, cui intrinsecè est adiuncta malitia, etiam si malitiam ille nolit, sed neque velle possit. VIII.

Nazarius.

Respondent ad primum quòd non sequitur, Deum esse autorem peccati. Quia Deus est autor solùm entitatis positiuæ, & quòd defectus moralis IX.

lis maliciæ refundenda est in solam causam deficientem, quæ est voluntas creata; & quòd simile argumentum fuit obiectum D. Augustino à Pelagianis de peccato originali, & Augustinus illud soluit: & quòd error Caluini fuit in hoc, quod dixit, Deum esse causam non solùm efficientem peccati, sed etiam moralem, quòd homo, vel Angelus peccet, licèt Deus non peccet, quia legi non est subiectus.

Cæterùm quod spectat ad Augustinum, falsum est, hoc argumentum fuisse illi obiectum à Pelagianis, aut vnquam illud soluisse, neque vllus potest ita dicere, nisi qui nesciat de quibus fuerit Augustino cum Pelagianis controuersia: peccatum namque originale non sequitur intrinsecè, & ex propria natura ad actum humanæ generationis. Nos autem hìc loquimur de actu, qui intrinsecè, & inseparabiliter habet maliciam adiunctam. Quod spectat ad Caluinum, ille nulla alia ratione dixit, Deum esse causam efficientem, aut moralem, quòd homo peccet, nisi quia illum efficaciter mouet ad actum, cui inseparabiliter adiuncta est malitia. Cæterùm quòd Deus suadeat, aut hortetur ad actum peccati sub ea ratione, qua peccatum est, & est offensa ipsius Dei, Caluinus non docuit, sed oppositum, & certè nullus nisi omnino demens, dicet Deum hortari, aut mouere ad malitiam peccati.

Tandem, quod aiunt, Deum esse causam entitatis naturalis peccati, & illius malitiam in solam voluntatem creatam esse referendam, quia Deus non est causa, vt homo deficienter velit obiectum, ad quod volendum prædeterminat: sed talis defectus in voluntatem creatam est referendus, non soluit difficultatem. Difficultas enim est, an voluntas prædeterminata à Deo ad actum, qui factus cum talibus circumstantiis est intrinsecè malus, possit operari eundem actum sine defectu: hoc enim est impossibile etiam per potentiam Dei absolutam. Si autem est impossibile, voluntatem sic prædeterminatam non operari deficienter, cur debet ille defectus in liberam voluntatem reduci, quæ illum omnino non potuit vitare?

X. Immò hinc deducitur secunda probatio efficacissima eiusdem falsitatis. Si Deus efficaciter prædeterminat voluntatem ad actum intrinsecè malum, non est in potestate hominis vias suas malas facere, sequiturque error Caluinistarum, & Lutheranorum à Concilio Tridentino sess. 6. can. 6. damnatus, videlicet non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera æquè vt bona Deum in nobis operari. Sequela euidens est. Homo enim prædeterminatus à Deo ad actum, qui habet intrinsecè annexam maliciam, vt subsistans diuinæ prædeterminationi, non potest illum actum non operari; homo talem actum agens non potest non deficienter, & cum malitia morali illum operari. Ergo non est in potestate hominis, vias suas malas facere, & non peccare. Sed de hac re satis dictum est lib. 4. cap. 17. & hoc lib. cap. 14.

Concil. Trid.

Tertiò probant alij falsitatem eiusdem consequentis, quoniam Deus non solùm peccatum non vult fieri, sed etiam ab æterno voluit non fieri, & in tempore prohibuit per suam legem, & non solùm prohibuit maliciam peccati, sed etiam actum, cui annexa est inseparabiliter malitia. Non enim solùm dixit, caue, ne occidendo peccatum admittas; sed etiam simpliciter, & absolutè, non occides.

Respondent quidam recentiores, quòd Deus non vult fieri peccata voluntate antecedente, quæ est voluntas signi, cum qua tamen stat, vt ab æterno prædeterminauerit quosdam ad actum peccati, inquantum actus est. Istam responsionem adhibebant etiam Caluinus, & Petrus Martyr argumento Catholicorum, quo probatur, Deum peccati autorem non esse, quia illud prohibet. Quam optimè confutat Card. Bellarm. lib. 2. de Amissione gratiæ cap. 8. & nos suprà cap. 13. illam confutauimus. Bellarm.

XI. Sexta ratio ad eandem sententiam probandam sumitur ex absurdis, quæ ex contraria opinione sequuntur, quorum primum est, quòd vera esset ista propositio: Iudas vendidit Christum, quia Deus voluit, vt illum venderet, & ita præfiniuit, vt faceret, non autem è contra, quod licet quidam concedant de actu venditionis, excepta malitia, tamen cùm ab actu ipsa malitia sit inseparabilis, nullo modo videtur concedendum. Secundum, quòd ei, qui blasphemat, Deus tribuat maius auxilium, quàm ei, qui non blasphemat. Nam ei, qui non blasphemat, tribuit solum auxilium, vt non blasphemet; ei verò, qui blasphemat, tribuit auxilium, quo possit non blasphemare, si velit, hoc enim auxilio neminem destitui in hac vita, est de fide: & præter hoc auxilium tribuit aliud, quo ipsum prædeterminat ad actum blasphemiæ, saltem quatenus actus est. Tertium, quòd Deus induraret, & traderet in reprobum sensum, & in peccata non solum priuatiuè sed etiam positiuè: prædeterminaret enim ad actum, cui voluntas humana non posset malitiam non apponere, quod tamen est contra communem modum loquendi sanctorum Patrum. Quartum est, neminem plura facere posse, quàm actu aut faciat, qui erat vnus de articulis VVicleff refutatus à VValdensi lib. 1. doctrinalis fidei cap. 10. Et sequela probatur, quia sine concursu Dei generali nemo potest aliquid operari, siue ille sit influxus in operationem, siue in causam, vt suprà monstratum est contra Durandum: sed per hunc concursum generalem homo physicè prædeterminatur ad omnia, ad quæ datur talis concursus, & illa de facto operatur. Ergo homo nihil operari potest, nisi quod de facto operatur. Vnde etiam sequitur falsum esse, quod quidam dicunt, illud auxilium prædeterminans non esse necessarium ad hoc, vt homo possit operari, sed vt de facto operetur: nam concursus generalis secundùm illos est physicè prædeterminans voluntatem, & tamen tribuit homini posse operari. Ergo auxilium physicè prædeterminans tribuit homini posse operari. Confirmatur ratio. Theologi propter hoc dicunt, auxilium diuinæ gratiæ necessariò diuidendum esse in auxilium sufficiens, & efficax, quia nisi admitteretur ista distinctio, sequeretur, quòd nullus posset conuerti, nisi qui de facto conuertitur: modò omnis concursus prædeterminans voluntatem est de se efficax, siue sit supernaturalis, siue naturalis. Ergo si concursus Dei generalis prædeterminat volũtatem, nullus potest aliquid operari, nisi quod de facto operatur, & sic vera erit sententia Caluini, & VVicleffi. Declaratur adhuc magis vis rationis: homo nihil velle potest sine diuina prædeterminatione, sed omne ad quod volendum prædeterminatur, actu vult. Ergo nihil potest velle, nisi quod vult. Respõdent quidã, quòd illa propositio, homo nihil velle potest sine diuina prædeterminatione, duplicem sensum potest habere, primus vt illud complexum, sine diuina prædeterminatione, ca-

dat

dat super verbum *posse*, & sit sensus, quòd sine diuina prædeterminatione homo non habet verum posse comparatiuum actus volendi. Et hic sensus est falsus. Secundus vt istud complexum, sine diuina determinatione, feratur super verbum *velle*, & illud modificet, & est sensus, quòd per nullam potentiam fieri potest, vt homo velit aliquid sine diuina prædeterminatione, & hic sensus est verus. Sed cùm prædeterminatio sit concursus generalis, & sine concursu generali homo non habeat verum posse comparatione alicuius actus, videtur propositio verissima, non solùm in secundo sensu, sed etiam in primo.

XII. Quintum inconueniens est, quia contrariæ sententiæ gratis, & nulla necessitate cogente videtur conuenire cum hæreticis negantibus arbitrij libertatem, & dicentibus, efficaciam diuinæ motionis imponere omnibus euentibus ineuitabilem necessitatem, & Deum mala opera ita vt bona operari. Nam omnibus argumentis, quibus isti vtuntur ad probandas physicas prædeterminationes, & omnibus responsionibus, quibus nituntur aliorum argumentis occurrere, etiam Caluinus, & recentes hæretici vtuntur ad probandum, quòd Deus per æternum decretum, & efficaciam, seu energiam diuinæ motionis imponat omnibus humanis actibus absolutam necessitatem, & omnia mala, ita vt bona operetur. Cuius rei aliud satis apparens est argumentum, quòd recentiores Doctores, qui pro arbitrij libertate contra hæreticos pugnauerunt, in dissoluendis eorum cauillis, profitentur, concursum, seu influxum Dei generalem cum nostra voluntate ad actus naturales, imrnò & concursum specialem ad actus supernaturales positum esse quoad illius vsum in libera potestate nostræ voluntatis. Hi sunt Thomas VValdensis contra VVicleffum, Rofensis contra Lutherum, Alphons. à Castro, Ioan. Driedo, Ruardus Taper, Didacus Paiua, Thomas Stapletonius, Andreas Vega, Dominicus Soto, quos citat Suarez lib. 3. de Auxiliis cap. 13. in fine, quibus addere possumus Cardinalem Bellarmin. lib. 1. de Gratia, & lib. arbitr. cap. 15. & lib. 4. cap. 14. ad longum disserentem.

Sextum inconueniens est, quoniam qui has prædeterminationes physicas defendunt, vt satisfaciant rationibus contrariis, videntur destruere principia Philosophiæ à sapientibus communi consensu probata, vt quòd non detur medium inter potentiam operantem, & illius operationem, & inter actum primum & secundum, & quòd non sit ponenda in rerum natura aliqua potentia actiua, cui nunquam correspondeat aliquis actus, & quòd possibili posito in esse non sequatur impossibile. Nam illi dicunt, physicam prædeterminationem esse medium quid inter actum primum, & secundum, & quòd sine physica prædeterminatione homo potest aliquid operari, quod tamen nunquam operabitur. Et sic erit impossibile ponere in esse illud, quod ipsi affirmant esse possibile. Hæc & alia, quæ à scribentibus deducuntur in hac causa, satis videntur suadere, istas physicas prædeterminationes nulla autoritate, aut ratione cogente esse introductas. Vnde cùm ex alia parte non leues sustineant difficultates, & illis admissis difficile admodum sit arbitrij libertatem cum efficacia diuinæ motionis conciliare, mihi etiam videntur reiiciendæ.

CAPVT XXVI.

Obiectiones aduersariorum adducuntur, & soluuntur.

I. PRo contraria sententia eorum, qui asserunt concursum generalem prædeterminare physicè voluntatem creatam ad singulos actus secundum omnes illorum positiuas circumstantias, pleraque fiunt argumenta. Quæ etsi ex dictis in præcedentibus & toto progressu huius operis sufficienter, & abundanter maneant soluta, nihilominus quædam, quæ potiora videntur, breuiter adducemus, & soluemus.

Primò argumentantur testimonio Aristotelis, D. Augustini, & D. Thom. loca verò ex D. Thom. solita allegari, suprà citauimus, nec oportet iterum repetere.

Respondeo, quòd attinet ad autoritatem Aristotelis, ex hoc capite maximè suaderi, istam sententiam parum habere probabilitatis, quod vnum ex præcipuis fundamentis, quibus nititur, sit illud, nimirum quòd illius defensores contendant esse expressam sententiam Aristotelis, quod prorsus alienum est à veritate, & ita alienum, vt fortè de hac re nunquam cogitauerit. Aut enim negauit, Deum esse causam efficientem ad extra, aut rerum sublunarium non agnouit esse causam efficientem, nisi mediatam, & mediante solùm motu, & lumine corporis cælestis, quæ nihil actiuitatis in humanas voluntates habent. & communior est sententia Patrum, & etiam Theologorũ, Deum ex sententia Aristotelis rerum sublunarium neque habere certam & distinctam notitiam, neque particularem prouidentiam. Iam vides, quantum valeat testimonium Aristotelis ad illorum sententiam probandam. De D. Augustino aliquid libro sequenti dicendum erit, ille namque loquitur de auxiliis gratiæ præuenientis, quibus Deus humanas voluntates ad bonum mouet, & inclinat. De D. Thom. etsi ille pluribus in locis dicat, Deum secundas causas etiam voluntates mouere, applicare, & inclinare, addo etiam aliquando determinare ad operandum: non tamen docuit, Deum ita mouere humanas voluntates, vt illas efficaciter, & physicè prædeterminet ad vnum actum liberum: sed nomine motionis, inclinationis, & applicationis, & etiam determinationis vel intelligit ipsam simultaneam Dei cooperationem, sicut exponunt Capreol. & Caietanus, & alij suprà citati, per quam dicitur etiam priùs influere in effectum secundæ causæ, & illum operari, quatenus eius influxus est immediatior, independentior, & est vniuersalis comparatione influxus secundæ causæ, qui est particularis, & dependens. In quo sensu intelligendus est etiam Capreol. in 2. d. 37. q. vnica art. 3. ad 2. quando ait. Capreol.
quòd *quantum ad esse positiuum, quod est in actu voluntatis, actio voluntatis creatæ est posterior actione Dei in producendo quodlibet tale: quia nulla creatura agit nisi mota à Deo.* Aut nomine motionis, inclinationis, &c. intelligit inclinationem naturaliter inditam voluntati ad obiectum, quod est bonum, secundùm quam dicitur semper mouere voluntatem ad quoscunque actus, vt vniuersalis motor ad vniuersale obiectum, quatenus semper talem inclinationem in voluntate conseruando, semper dicitur illam producere, sicut motus dum conseruatur producitur, & dum producitur conseruatur, & quatenus voluntas humana nisi priùs

moueatur

mouetur hoc pacto à Deo illam ad bonum inclinante, nihil velle potest, quia nullus ad malum intendens operatur, vt ait Dionys. cap. 4. de diuin. nomin. Et de hac motione Dei prauia in voluntate ad omnes illius actiones certissimum est loqui D. Thom. pluribus in locis ex superiùs allegatis. Aut tertiò nomine motionis præuiæ intelligit solùm directionem, & artem summi artificis existentem in creaturis, vt in instrumentis per modum intentionis, sicut ars est in instrumento. Aut quartò loquitur de motione voluntatis per propositionem obiecti. Aut quintò dici potest, cum Ruardo Tapper art. 7. pag. 117. quòd loquitur de primis motibus intellectus, & voluntatis, qui licèt sine actus eliciti ab intellectu, & voluntate, fiunt tamen in nobis à Deo, vt autore naturæ, & etiam gratiæ, vt sanctæ cogitationes, & piæ affectiones nobis à Deo immissæ, quæ sunt postea rationes consulendi, & deliberandi, & eligendi; per quam doctrinam verissimam exponi possunt plura testimonia D. Augustini & D. Thom. sicut ille ibi exponit. Et hoc pacto absque vlla violenta expositione declarari potest, quomodo cum præuia Dei motione stet arbitrij nostri libertas. Aut sextò loquitur D. Thom. de instinctu diuino ad actus supernaturales, quem concedimus, nec negari potest, esse non solùm in actionem voluntatis, sed etiam in ipsam voluntatem, illamque præmouere antecedenter, non tamen prædeterminare: quia aliud est voluntatem mouere, aliud voluntatem efficaciter prædeterminare. Et in hoc decipiuntur aduersarij: certum enim est, Deum voluntatem nostram per auxilium diuinæ gratiæ præmouere ad consensum, non tamen prædeterminare, vt illa etiam sic mota, & prout stat sub actuali Dei motione, non possit dissentire, vt libro sequenti dicemus. Et quamuis Deus voluntatem determinet ad bonum, & cùm voluntas se determinat, hæc determinatio sit illi à Deo, non tamen prædeterminat illam, sed simul condeterminat, ita vt simul fiat determinatio à Deo, & voluntate creata; aut si voluntas eget prædeterminatione, illa sola erit per propositionem obiecti, aut prædeterminatio naturalis, quæ est ad obiectum voluntatis vniuersale, scilicet ad bonum in communi. Et hoc pacto exponuntur omnia loca D. Thomæ, & D. Augustini & aliorum Doctorum planè sincerè, & absque vlla violentia.

II. Secundò argumentatur, virtus, quæ respicit finem, mouet, & applicat cæteras potentias ad suas operationes, sicut videmus, quòd voluntas mouet, & applicat alias potentias ad operandum: sed virtus Dei respicit finem omnium causarum secundarum etiam humanæ voluntatis. Ergo mouet, & applicat humanam voluntatem ad suas operationes. Confirmatur ratio. Deus ipse est causa finalis applicationis omnium causarum etiam voluntatis. Ergo est causa efficiens. Sequela probatur: nam Deus est prima causa efficiens omnium rerum, quarum est vltimus finis, iuxta illud Apocalyps. 1. *Ego sum principium, & finis.*

Respondeo. Hoc argumentum non probat, Deum debere physicè de nouo applicare secundas causas ad agendum per aliquem influxum peculiarem, sicut etiam voluntas non applicat alias potentias per aliquem talem influxum: sed sufficit, vt talis applicatio fiat per diuinam directionem, & imperium, quod habet in creaturas, quæ propter essentialem dependentiam, & subiectionem ad Deum, volente Deo, vt aliquid operentur, statim exeunt in operationem. Secundò dico eo modo, quo Deus respicit finem creaturarum, & illum vult, & eas ordinat ad finem, eodem modo illas etiam applicat ad operandum, vt assequantur finem. Cæterùm neque vnicus tantùm est finis creaturarum, neque vno tantum modo Deus creaturas ordinat in finem; sed aliquas ita ordinat in finem particularem, vt ab illius assecutione non deficiant: alias ita ordinat, vt deficiant à fine particulari, non tamen ab vniuersali: aliquas ordinat efficaciter secundùm primariam intentionem, aliquas solùm iuxta secundariam intentionem. Immo & ipse Deus licèt sit vniuersalissimus, & vltimus finis omnium creaturarum, tamen non eodem modo, & sub eadem ratione est finis omnium creaturarum, sed aliarum per modum glorificantis, aliarum per modum punientis. Ita licèt Deus omnes creaturas applicet ad agendum, vt finem assequantur, non tamen eodem modo applicat, sed aliquas ita applicat, vt naturaliter determinet illas ad vnum: alias ita applicat, vt sinat illas liberè operari, tribuendo illis inclinationem naturalem ad bonum vniuersale, & offerendo illis finem conuenientem semper paratum, & relinquendo in illorum potestate determinationem ad hoc, vel illud bonum: & ex illis aliquas ita applicat, vt præmoueat etiam ad bonum particulare, eo modo quo scit, illas se ad tale bonum determinaturas, non tamen illas physicè prædeterminando: alias ita applicat, vt similiter præmoueat ad bonum, sciens tamen, quòd pro sua innata libertate ad bonum se non determinabunt; & ita omnes creaturas applicat, & dirigit in finem absque eo quòd physicè illas ad agendum prædeterminet. Et

Ad confirmationem eodem modo respondetur, quòd sicut non eodem modo Deus est causa finalis omnium creaturarum, & omnium actionum illarum; ita non eodem modo est illarum causa efficiens, sed aliquarum est causa præmouendo etiam creaturas, & prædeterminando ad agendum, aliquarum præmouendo, sed non prædeterminando; aliquarum verò neque prædeterminando, neque præmouendo, sed solùm concurrendo cum voluntate creata, & permittendo, & ordinando in finem, sicut contingit de actionibus moraliter malis.

Tertiò arguunt, Deus est dominus creaturarū etiam voluntatis. Ergo vtitur illis quando vult, & quomodo vult. Ergo applicat illas ad operandum quando vult, & quomodo vult. Probatur ista vltima consequentia, quia, vt ait D. Thom. 1. 2. q. 16. art. 1. vsus rei nihil aliud est, quàm applicatio illius ad aliquam operationem: vnde & operatio, ad quam applicamus rem aliquam, dicitur vsus illius, sicut equitare est vsus equi, & percutere est vsus baculi. III.

D. Th.

Respondeo, concedendum esse totum argumentum. Deus enim applicat omnes creaturas ad agendum quando vult, & quomodo vult; neque hoc potest ab homine cordato negari. Sed negandum est, hanc applicationem fieri per physicam prædeterminationem. Sicut enim non eodem modo vtitur omnibus creaturis, aut etiam humanis voluntatibus; ita non eodem modo omnes applicat, sed aliquas prædeterminando, vt operentur, aliquas sinendo liberè quod volunt eligere, ita tamen vt si malè agunt, eorum malitia vtatur etiam in bonum: non enim permitteret malitiam, nisi sciret etiam de malis bona facere, vt non semel dicit Augustinus, & tamen omnes creaturæ diuinæ voluntati deseruiunt, quia etiam

Dionys.

Ruardus.

de his qui faciunt, quod Deus non vult, facit ipse quod vult, vt ait idem Augustinus in Enchiridion cap. 100. Augustin.

IV. Quartò argumentantur. Ipsa actualis applicatio, & determinatio, qua voluntas in particulari se determinat ad hanc, vel illam actionem est aliquod ens reale, & creatum. Ergo illius Deus est causa, aliàs esset aliquod ens reale, cuius Deus non esset causa, & comparatione cuius non esset primum principium, quod est erroneum.

Respondeo. Ipsa actualis applicatio, & determinatio voluntatis ad hanc actionem particularem est realiter vnum & idem cū actione fluēte à volūtate. Neq; enim est aliud determinatio volūtatis ad volendū, quàm ipsum velle, vt determinate fluens à voluntate. Et ideo cùm totius entitatis actionis voluntatis Deus sit causa non solùm, quia dat esse, & vires voluntati ad agendum, & illam conseruat, & regit; sed etiam quia simul influit cum voluntate in actionem, Deus est etiam causa eiusdem applicationis, & determinationis, non tamen prius applicando, & determinando voluntatem, quàm illa se applicet, & determinet. Quia è contrario sequeretur, quòd Deus esset totalis causa actionis voluntatis absque ipsa voluntate, cùm talis determinatio nihil aliud sit, quàm ipsummet velle. Neque verum est, quòd determinatio, qua Deus efficit, quòd voluntas seipsam determinet, sit realiter distincta ab actione voluntatis, per quam illa seipsam determinat. Hoc enim gratis asseritur, & gratis negatur, loquendo de applicatione ad actus liberos ordinis naturalis. Hoc etiam admittimus, quòd determinatio voluntatis creatæ licèt realiter sit tota à Deo, tamen sub ea ratione, qua est ab ipsa voluntate creata, non est à Deo: Nam dicere, quòd sub ea ratione, qua est à voluntate creata, sit à Deo, esset secundarum causarum vim, & causalitatem euertere, vt benè notauit Caietanus prima parte quæstione 14. art. 13. Caietan. §. Nec sustinendus ad primum Scoti, & quæstione 19. articulo 8. ad primum Scoti, & nimis religiosum velle esse, & ab vno errore recedendo in alterum recurrere.

Quintò arguunt. Cùm voluntas non sit primum mouens, necesse est illā à Deo præmoueri.

Respondeo sufficere, quòd præmoueatur, vel per naturalem inclinationem ad bonū, qua Deus illam mouet, vt vniuersalis motor ad vniuersale obiectum, vel per actus primò primos, qui sunt rationes consulendi, & eligendi, vel per nouam cogitationem, aut propositionem obiecti, aut aliis modis superiùs explicatis.

V. Sextò argumentantur. Aut diuinus concursus determinat voluntatem ad actionem, aut voluntas determinat diuinum concursum, aut à casu concurrunt ad eandem actionem. Tertium dici non debet. Secundum etiam dici non potest, quia non potest dici, quòd Deus cooperetur, quia voluntas operatur, sed è contrario dicendum est, quòd voluntas operatur, quia Deus operatur. Ergo dicendum est primum.

Respondeo, & diuinum concursum determinare voluntatem, & voluntatem determinare quodammodo diuinum concursum, & in eodem instanti esse determinationem vtriusque. Neque à casu diuinum concursum, & voluntatem coniungi ad influendum in actionem; neque sequi aliquod aliud inconueniens, & hoc argumentum lib. 4. satis superque solutum esse. ostēdimus enim ibi cap. 10. quomodo ista duo se admuicem determinent. Ostendimus etiam suprà hoc lib. cap. 24. ex sententia D. Thom. & Caiet. voluntatem creatam determinare diuinum concursum. Ista etiam propositio sensū aliquo bono, & legitimo potest admitti, Deus cooperatur, quia homo operatur, sicut illam admittunt viri docti, & non spernendæ autoritatis. Inter quos est Cardinalis Bellarmin. Bellarmin. lib. 4. de Gratia, & lib. arbitr. cap. 15. ad 2. Neque enim hoc est, diuinam voluntatem ab humana determinari, aut ab illa pendere, sed à seipsa, & à suo æterno decreto, quo decreuit sic, & non aliter cum libera voluntate concurrere, vt non cooperetur, nisi voluntas creata operetur. Neque timenda est illa nimia scrupulositas; immo potiùs cauenda est ista locutio. Homo operatur, quia Deus vult illum operari, saltem loquendo de operationibus moraliter malis, aliàs dicendum erit, Iudas Christum vendidit, quia Deus voluit, vt venderet, quem tamen modum loquendi argumenta probant.

VI. Septimò probant, Deum prædeterminare voluntatem ad actus moraliter malos, excepta tamen morali malitia. Id verò probant nonnullis autoritatibus diuinæ Scripturæ apud Isai. 10. & 14. & Matthæi 10. & aliis similibus. Verùm istæ autoritates sunt legitimè explicatæ lib. 4. cap. 19. soluendo argumenta hæreticorum. Sunt enim autoritates, quibus Caluinus potissimùm nititur probare, Deum esse autorem peccati, & actus malos esse efficaciter ab æterno prædestinatos.

Octauò idem probant nonnullis autoritatibus D. Augustini & D. Thom. Diuus enim Augustinus August. videtur dicere, motum voluntatis, qui est ad malum, esse à Deo, & Deum operari motum voluntatis, inclinando illā ad bonum, & ad malum, prout voluerit. ita videtur dicere lib. 2. de lib. arbitr. cap. 20. & lib. 3. cap. 1. & lib. 5. contra Iul. cap. 3. & lib. de Gratia, & lib. arbitr. cap. 20. & 21. Et D. Thomas sæpe dicit, actum peccati esse à Deo quantum ad illud omne, quod habet entitatis naturalis, excepta malitia.

Respondeo, quod attinet ad D. Augustinum superiùs ostensum est, quomodo Deus operetur motum voluntatis ad malum non intrinsecè præmouendo voluntatem ad malum, hoc enim Augustinus nunquam dixit, sed permittendo liberè operari, & non negando illi suum concursum, & ordinando, & vtēdo hominum malitia in bonum, aut permittendo Dæmonem seuire in hominem, & præualere, non ferendo homini auxilium in pœnam alicuius peccati præcedentis. Illud interim admoneo, Augustinum in lib. 2. de lib. arbitr. cap. 20. & lib. 3. cap. 1. non distinguere in actu peccati illos duos motus, alterum physicum, alterum moralem, & deficientem, neque dicere primum motum esse à Deo, secundum verò à sola voluntate creata. Nam esto hoc sit verum, tamen hoc non dicit ibi, sed absolutè negat, motum voluntatis ad bonum commutabile, qui est auersio à bono incommutabili, esse à Deo. In quo sensu dicit, malas voluntates non esse à Deo, nulla interim facta mentione de motu physico. Sed nonnulli ita autoritates Doctorum citant, tanquam si homines cæci essent, nec possent eorum libros videre. Quod attinet ad D. Thomam, ille docet, actum peccati quoad totam illius entitatem naturalē esse à Deo, & defectū, qui in actu est, referendū in solā volūtatem creatā, sicut in claudicatione progressio est à virtute progressiua, & obliquitas, seu defectus rectitudinis est à curuitate tibiæ.

Vbi autem docuerit, Deum physicè præmouere, & prædeterminare voluntatem ad ipsum actum peccati, etiam quatenus actus est, neque illi indicant, neque vnquam potuimus inuenire.

VII. Demum argumentantur ex perfectione diuinæ præscientiæ, & diuinæ prouidentiæ, quæ sine istis physicis prædeterminationibus perfecta esse non potest. Sed lib. 3. & 5. ostendimus, Deum sine illis perfectissimam, distinctissimam, & certissimam notitiam, ac prouidentiam habere de omnibus humanis actibus quantumcunque liberis, siue bonis, siue malis. Immo verò si ea attendamus, quæ D. Thomas tradit de scientia, quam Deus habet de futuris contingentibus, euidenter colligitur, illum minimè credidisse, Deum suo concursu prædeterminare secundas causas contingentes. Nam vbicunque de hac re loquitur, fatetur expressè, futurum contingens, quamdiu est in suis causis contingentibus, nō posse ab vllo intellectu etiam increato, certò, & infallibiliter cognosci: quia antequam effectus intelligatur actu productus in rerum natura, nunquam habet esse determinatum, & solùm habet esse determinatum, & certò cognoscibile, quando est actu productus extra suas causas. Quod minimè dixisset, si sentiret, secundas causas contingentes physicè, & antecedenter, & efficaciter à Deo prædeterminari ad singulos effectus contingentes; quia possent ipsi effectus contingentes infallibiliter cognosci non solùm secundùm esse, quod habent in seipsis extra suas causas, sed etiam secundùm esse, quod habent in causis sic determinatis, quod licèt nonnulli ab argumento victi concedant, tamen toto cælo distat à sententia D. Thom. vt facilè patebit legenti illius verba prima parte quæst. 14. art. 13. in corp. & secunda secundæ quæst. 171. art. 6. ad primum & de veritate quæst. 2. art. 12. ad 1. & ad 10. & quæst. 12. art. 10. in corp. & ad tertium & alia deducta à nobis lib. 3. cap. 20. vbi hanc rem fusè tractauimus.

CAPVT XXVII.

Concursum Dei generalem cum voluntate creata ad liberas actiones ex se indifferentem esse, & per concursum eiusdem voluntatis creatæ determinari.

I. DEducitur ex hactenus dictis solutio tertij dubij cap. 19. propositi, an concursus Dei generalis cum secundis causis maximè liberis sit de se indifferens, ita vt per ipsarum secundarum causarum concursum modificetur, determineturque ad determinatos effectus, non solùm in esse moris, sed in esse naturæ. De generali concursu nunc loquimur, non de speciali, quem exhibet ad speciales effectus per diuinam prouidentiam specialiter intentos: ad quod dubium tribus sequentibus propositionibus breuiter sic respondemus.

Prima propositio: Concursus Dei generalis cum humana voluntate ad actus liberos est de se indifferens ad producendum hunc, aut illum effectum iuxta diuersitatem cooperationis secundæ causæ creatæ.

Secunda propositio: Diuino concursu generali voluntas humana liberè vtitur, & ille quoad vsum libertati eiusdem voluntatis creatæ subiacet.

Tertia propositio: Diuinus concursus generalis modificatur per secundam causam quæ est voluntas creata, & ab illa determinatur ad determinatum actum in specie non solùm moris, sed etiam naturæ.

Concipiamus itaque iuxta ea, quæ lib. 4. de prædefinitione actuum liberorū dicta sunt, Deum primò per suam eminentissimam sapientiam naturalem, seu simplicis intelligentiæ cognouisse omnes & singulas operationes, quas voluntas creata elicere potuisset, si diuinum concursum paratum haberet, & omnes concursus ad singulas operationes eliciendas aptos, atque idoneos. Secundò Deum decreuisse offerre voluntati creatæ omnes concursus necessarios, & aptos ad eliciendas quascunque operationes ipsa voluntas pro sua libertate elicere vellet, relinquendo in potestate voluntatis suam determinationem, vt scilicet in quam vellet partem, posset seipsam inclinare. Hoc enim decreto supposito, diuina potentia executiua manet voluntati creatæ in actu primo ita applicata, quemadmodum causa vniuersalis naturalis manet applicata causæ particulari, & liberæ ad causandum omnem effectum, ad quem causa libera seipsam determinat: estque de se indifferens ad cooperandum potius ad hunc effectum, quàm ad effectum oppositum, hoc excepto, quòd ista applicatio non prouenit ex necessitate naturæ, qualis est applicatio Solis ad causas inferiores contingentes, & liberas, sed prouenit solùm ex vi liberi decreti diuini. Hinc verò sequitur, quòd quemadmodum concursus causæ vniuersalis naturalis est in potestate causæ liberæ particularis: ita voluntas creata habeat in sua potestate concursum Dei generalem ad omnes, & singulos actus, ad quos illa seipsam liberè voluerit determinare. Et quemadmodum causa libera particularis determinat concursum causæ naturalis vniuersalis ad hunc actum in tali specie non solùm naturæ, sed etiam moris: ita determinet concursum Dei generalem. Et quemadmodum determinatio concursus causæ vniuersalis à causa particulari non est per aliquem influxum causæ inferioris particularis in causam vniuersalem, sed ex sola naturali connexione causarum sequitur, vt vna operante, altera statim trahatur ad operandum; ita etiam dicendum de voluntate creata comparatione diuini concursus generalis. Et sicut causa inferiori agente causa superior in eodem instanti excitatur ad cooperandum, neque prior est influxus vnius causæ, quàm alterius; ita dicendum de voluntate creata, qua operante in eodem instanti potentia Dei executiua quasi excitatur ad operandum, ita vt nec altera prius nec posterius suum concursum exhibeat, sed ambæ in eodem prorsus instanti temporis atque naturæ. Quam rem nonnulli explicant exemplo non incongruo speciei intelligibilis, quæ in eodem instanti naturæ, in quo potentia intellectiua producit intellectionem, trahitur, & concurrit ad comproducendum ipsam intellectionem, & idem dici potest de habitibus intellectualibus: & tamen intellectus nihil operatur, nihil influit circa ipsam speciem intelligibilem, aut circa habitus intellectuales, vt concurrant ad comproducendum intellectionem. Et quod dictum de habitib. naturalibus, dici potest de supernaturalib. fidei, spei, & charitatis, qui, cùm voluntas se determinat

ad

ad efficiendum actum fidei, aut spei, aut charitatis, statim trahuntur ad influendum, & concurrendum in eodem instanti in eosdem actus absque eo, quòd voluntas aliquid de nouo influat, vel ponat circa eosdem habitus. Atque alij aliis modis hanc eandem rem explicare nituntur. Et esto lateret adhuc modus legitimus hanc doctrinam explicandi, non tamen videretur neganda, quippe quæ diuinis Scripturis, & sanctis Patribus, & Scholasticis omnibus, tribus, aut quatuor recentioribus exceptis, omnino conformis est, & consentanea. Multa enim sunt fidei mysteria, quorum si est, certissima fide tenemus, modum autem non eadem certitudine tenemus, & fortasse adhuc ignoramus: quia Deus in diuina Scriptura minimè reuelauit. Et quòd ista doctrina Scripturis, Patribus, & Theologis Scholasticis sit valdè consentanea, facilè ostendi potest.

II. Hic enim videtur esse sensus verborum illorum Genes. 4. *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius*, & Deuteron. 30. *Testes inuoco hodie cælum, & terram, quòd proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam*, &c. & Ecclesiastici 15. *Deus creauit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui, ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quodcunque placuerit ei, dabitur illi.*

Dionys. Huc tendit, quod ait Dionys. Pauli Apostoli discipulus cap. 4. de Diuin. nomin. *Sicut sol visibilis non ratiocinans, neque præeligens, omnia illuminat, & omnia secundùm proprias rationes illius lumine participant; ita Deum participare omnibus existentibus proportionabiliter radios suæ bonitatis.* & cap. 8. *Scire*, inquit, *opus est diuinam iustitiam ex hoc maximè veram esse iustitiam, quòd singulis pro dignitate cuiusque res proprias quasdam distribuat, singulorumque naturam in ordine suo, & virtute propria conseruet.*

Clemens Rom. Huc etiam tendunt verba illa D. Clementis epistola tertia ante medium. *Si quis sanè audiens sermonem veri Prophetæ, velit, aut nolit recipere, & amplecti onus eius, id est, mandata vitæ, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. Nam si hoc esset, vt audientes ea, iam non haberent in potestate aliud facere, quàm audierant, vis erat quædam naturæ, per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam: aut si rursus ex audientibus, nullus omnino reciperet, & hoc naturæ vis erat, quæ vnum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem quia liberum est animo, in quam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit eligere viam, constat euidenter inesse hominibus arbitrij libertatem.* quibus in verbis primò ostendit, in hoc consistere arbitrij libertatem, vt etiam à Deo motum, & excitatum habeat in potestate aliud facere. Secundò ad arbitrij libertatem spectare indifferentiam iudicij rationis. Tertiò non sufficere istam indifferentiam iudicij, sed etiam requiri indifferentiam voluntatis in eligendo. Quartò concursum diuinum necessarium ad actum iudicij, & electionis necessariò oportere indifferentem esse, & vt talem, offerri voluntati: aliàs quomodo cum concursu determinato ad vnum maneret ista indifferentia iudicij, & electionis?

III. D. Augustinus libro 7. de ciuitate capite 30. *Sic* (inquit) *administrat omnia, quæ creauit, vt etiam ipsa proprios exercere, & agere motus sinat.* sinere verò agere proprios motus, non est ad vnum per concursum suum res omnes determinare. Alij etiam Patres dicunt, actus humanos liberos non ideo futuros, quia præsciti: sed ideo præscitos à Deo, quia futuri, & non esse prædefinitos, neque ex prouidentia, vt in præcedentibus libris ostendimus. Quæ omnia cum concursu Dei ad vnum determinato, & liberum arbitrium antecedenter determinante nullo modo consistere possunt.

D.Thom. Scholastici verò hanc rem sententiis apertis, & sine ambiguitate verborum docent. D. Thomas locis capite 24. adductis. In quibus apertè tradit, motionem Dei vniuersalem esse, & determinari per concursum voluntatis creatæ ad hunc, aut illum effectum. quibus addi potest etiam testimonium ex primo sentent. d. 47. quæstione prima articulo secundo vbi dicit, quòd peccati permissio neque est contra voluntatem beneplaciti, neque secundùm illam, sed præter illam: quia permissio respicit potentiam causæ ad vtrunque oppositorum se habentem. Et suprà dist. 38. quæstione prima articulo quinto in corp. & de malo quæstione tertia articulo secundo in corpore, vbi assimilat diuinam motionem & concursum Dei generalem lumini Solis, & motui corporis cælestis respectu rerum generabiliū. Eandem sententiam probant

Capreol. Capreol. in primo dist. 18. quæstione prima articulo primo ad secundum Scoti contra quartam conclusionem. Vbi adducit testimonium D. Tho. ex quæstione quinta de veritate articulo nono ad decimum dicentis, actionem primæ causæ quodammodo determinari à causa secunda ad hunc effectum. Et Caietan. sæpe citata quæstione 19. articulo octauo dicens, quòd voluntas creata liberè vtitur diuina cooperatione, & Ferrar. in tertio contra Gentes capite 66. ration. quinta dicens, actionem primæ causæ non attingere effectum secundæ causæ contingentis, nisi vt modificatam per ipsam secundam causam. Et Corradus in prima secundæ quæstione 79. articulo primo dicit, quòd concursus diuinus cum secundis causis non est motio præuia, sed sola cooperatio cum ipsis secundis causis: vnde non attingit operationem voluntatis, nisi modificatus iuxta conditionem voluntatis, & multa alia ibi dicit, quæ sunt videnda.

Caietan. Ferrar. Corradus.

Marsilius in primo quæstione 40. articulo secundo 1. p. conclus. 4. inquit, *Sicut effectus dependens à causa libera, ab ea liberè dependet; ita disposuit Deus æternaliter ad omne id, quod illa voluntas eligeret, suo voluere se liberè concursurum præsciendo æternaliter ad quam partem voluntas inclinabitur.* IV. Marsil.

Gregorius Arimin. in secundo d. 25. quæstione prima articulo tertio. *Deus sequitur determinationem voluntatis, non quòd determinatio voluntatis sit aliqua entitas distincta à voluntate, & eius actu, quæ primò fiat à voluntate sicut imaginari videtur argumentans; nec etiam intelligendum, quòd prius natura voluntas agat actum illum, quàm Deus propriè loquendo de priori natura. Quoniam sequeretur, quòd posset illum agere Deo non cooperante: sed ad hunc sensum dico, Deum sequi determinationem voluntatis, quoniam ideo Deus agit actum illum, quia eum voluntas agit, & non ideo quia Deus agit, voluntas agit.*

Ioannes Roffensis art. 36. contra Lutherum dicentem, *Perit itaque hic etiam generalis illa influentia, qua garriunt esse in potestate nostra naturales operationes operari.* Respondet: *Quis enim non compertissimum habet, se posse per influentiam illam generalem, cùm voluerit, stare, vel sedere, flere vel loqui.* Vbi vides sententiam, quæ negat influxum Dei generalem subiacere liberæ hominis potestati, esse sententiam Lutheri, & sententiam

qui hoc affirmat esse sententiam Doctoris Catholici. Sed longum nimis esset, omnes Scholasticorum sententias hîc scribere, legantur autores citati apud Suarez dicto lib. 1. de Auxil. cap. 14. lib. 2. cap. 1. & lib. 5. cap. 25. Suarez.

V. Neque ad hanc sententiã sequitur aliquod ex inconuenientibus, ad quæ illam nonnulli deducunt. Neque enim per hoc dicimus, quòd Deus de facto, & in actu secundo non exhibeat suum concursum determinatum ad hunc, aut illum numero effectum, ad quem voluntas se determinat; sed quod ista hæc sententia affirmat, solum est, diuinum concursum in actu primo non determinari à Deo antecedenter ad determinationem humanæ voluntatis ad hunc vel ad illum actum; sed determinari in eo instanti, in quo voluntas seipsam determinat, & ad illum actum, ad quem voluntas se determinat, sicut lib. 4. dictum est, eumdem concursum diuinum non fuisse ab æterno efficaciter prædefinitum ad hunc, vel ad illum determinatum actum liberum, antecedenter ad præuisam determinationem liberam voluntatis creatæ, & nihilominus Deum ab æterno prædefiniuisse omnes concursus etiam in particulari in eodem instanti, in quo præuisa est libera determinatio voluntatis creatæ ad eosdem actus. Neque sequitur, causam secundam propriè determinare primam, aut primam causam non determinare seipsam ad influendum, quando actu influit, & in actum secundum exit.

Neque ista indifferentia diuini concursus dicit aliquam imperfectionem; quia non prouenit ex potentialitate (veluti ex impotentia) causæ primæ concurrentis cum secunda, eo quòd illa non valeat seipsam, si velit, ad determinatum effectum absque causa secunda determinare: sed prouenit primò ex intrinseca natura, & conditione libertatis diuinæ, ob quam diuina voluntas de se indifferens est ad producendum hunc effectum, aut illius oppositum, prouenit etiam ex libero Dei decreto, quo liberè decreuit suum concursum secundis causis liberis ita applicare, vt relinqueret in potestate eiusdem voluntatis specificam illius determinationem in actu secundo ad hunc actum, aut ad illum. Neque ista est indifferentia passiua, sed actiua, quæ nullam dicit imperfectionem. Adeò quòd quemadmodum voluntas libera in eo instanti, in quo concipitur prior sua operatione, est indifferens ad hunc actum, aut ad illius oppositum, & etiam ad velle, & non velle, & hoc verum est etiam loquendo de voluntate increata comparatiuè obiecti creati, & nihilominus ista indifferentia nullam arguit imperfectionem; ita etiam diuinus concursus, vt exhibitus voluntati creatæ in actu primo, & vt prior tempore exhibitus in actu secundo, est indifferens ad hunc actum, aut ad actum oppositum: & nihilominus ista indifferentia nullã arguit imperfectionem ex parte eiusdem concursus.

VI. Neque verò dicimus, Deum exhibere suum concursum voluntati creatæ indifferentem ad actum moraliter bonum, & ad actum moraliter malum sibi ex ratione formali, quæ est moraliter bonus, aut malus, ita vt cum voluntate creata se determinante ad actum moraliter malum, etiam Deus suum concursum determinet ad actum moraliter malum, quatenus malus est. Hoc enim nefas est dicere; sed dicimus, Deum exhibere suum concursum ad actum, qui est moraliter bonus exoptando, vt fiat, si voluntas creata etiam velit concurrere, & ad actum, qui est moraliter malus, nec quidem volendo malitiam, quam odit, neque etiam exoptando, vt fiat talis actus, cui moralis malitia est adiuncta, quem similiter prohibet, & punit, & nollet fieri, sed vt seruet illæsam libertatem voluntatis creatæ, quã illæsam non seruaret, si suum concursum exhiberet solummodo moraliter bonis, non autem ad moraliter malos offerret.

Neque tandem ex hoc, quòd ille concursus generalis Dei est indifferens, subtrahitur vllo pacto à diuina prouidentia, neque perfectio eiusdem diuinæ prouidentiæ requirit, vt idem concursus sit efficaciter determinatus antecedenter, & efficaciter determinans humanam voluntatem ad hunc aut illum actum, immo illius perfectioni non parum videtur repugnare, si ea, quæ lib. 4. de diuinis decretis, & lib. 5. de diuina prouidentia à nobis dicta sunt, attente perpendantur; neque absolutè, & vniuersaliter est verum, quod nonnulli contendunt, ad ea solùm se extendere diuinam prouidentiam, ad quæ se extendit diuina causalitas; neque D. Thomas id dicit, qui cum duplicem prouidentiam in Deo agnoscit, alteram approbationis, alteram concessionis, sub qua continetur malum moris, ad quod diuina causalitas nullo pacto se extendit.

CAPVT XXVIII.

Libri conclusio, & argumenti Caluiniani confutatio, ex efficacia diuinæ motionis contra arbitrij libertatem desumpti.

Dvplex argumentum contra humani arbitrij libertatem videntur Caluiniani (nec illi argumentis efficacia diuinæ voluntatis destituti): Primum est, Voluntas Dei est prima, ac summa omnium rerum causa efficacissima, cui nullus valeat resistere: at quidquid in tota rerum natura fit in mundo, per æternam Dei voluntatem efficaciter decretum est, & per eamdem voluntatem efficaciter in tempore causatur. Ergo nulla est in rebus contingentia, neque vlla in homine arbitrij libertas. I

Secundum, Deus vtitur humanis voluntatibus tanquam instrumentis, eas ad opus applicando, mouendo, ac dirigendo, non secus ac faber malleum & securim, & miles lanceam, & gladium, atque humanæ voluntates in manu Dei non aliter, quàm lutum in manibus figuli, sunt in potestate: instrumentum non est aliquid agens, nisi prius ab artifice moueatur, aut mouens, nisi non moueri, neque dum mouetur, efficere potest, vt non moueatur, neque dici potest agere, qui se sine lux, quare nec facile fit, nulla quidem videtur humanæ voluntati libertas relicta, ita comparatione cuiuscunque actionis, sed omnia necessariò eueniunt propter efficaciam diuinæ motionis.

Sed manifestè statim hæ Caluinianæ argumentationes non secus ac nebulæ nihil habentes soliditatis, si ea, quæ tum quarto libro, tum in hoc vltimo dicta sunt, ad ea conferantur. Est sanè voluntas Dei efficacissima, cui nullus resistere potest, quis ambigit? Vtrique voluntatem creatam, quam de nihilo condidit, II

etiam

etiam necessariò, in quod vellet obiectum excepta malitia inclinare, nullus Catholicorū ignorat, omnes fatentur. Eueniunt infallibiliter, ac certissimè, quæ Deus decreuit euenire, siue ab agentibus naturalibus, siue ab humana voluntate. At neque Deus voluit, omnia eodem modo euenire, neque omnes rerum euentus eodem modo decreuit. Constituit in mundo agentia naturalia, constituit & libera: decreuit quædam se solo operari, quædam adiuncto sibi secundarum causarum famulitio, non ob impotentiam, aut indigentiam, sed vt eas sic sibi adiungendo dignificaret. Quæ se solo absque libero concursu creaturæ, operatur, absque determinationis alterius causæ præuisione decreuit: quæ verò non nisi per liberum concursum secundarum causarum operatur, non nisi præuisa earum libera determinatione ad concurrendum decreuit similiter operari. Quid igitur officit æternum, & efficax Dei decretum arbitrij nostri libertati?

III. Est ipse vnus, solus, verus Deus, vnicum omnium rerum principium, visibilium, & inuisibilium. verùm quemadmodum distinctas voluit esse creaturas; ita & distinctas voluit esse naturas ipsarum rerum, & distinctas voluit esse illarum operationes, distinctosque modos operandi, vt esset mundus ipsa rerum, & operationum varietate perfectus. Agunt quidem necessariò, agunt alia contingenter, sunt agentia naturalia, sunt & libera.

Mouet Deus omnes creaturas, operaturque in omni operante non solùm quatenus tribuit secundis causis esse, & vim agendi, & illas in esse conseruat, sed cum illa coefficiendo illarum effectus, immo, & in illarum actiones immediatè influendo in quamlibet cuiuscumque agentis operationem immediatione non solum virtutis, sed etiam suppositi. Verùm non solus ipse omnia in omnibus operatur: sed ita mundanam rempublicam administrat, vt singulas creaturas suos agere motus sinat: attingit à fine vsque ad finem fortiter, sed disponit omnia suauiter.

Vtitur secundis causis tanquam instrumentis ad opus æternæ sapientiæ perficiendum: omnium est enim artifex, omnem habens virtutem, omnia prospiciens. At non sunt omnia diuinæ virtutis instrumenta eiusdem naturæ, & virtutis. Sunt alia mota, non mouentia, alia mota, & mouentia: alia sine ratione, alia cum ratione, & libertate agentia: neque omnes creaturas eodem modo applicat ad illarum operationes, sed quasdam necessariò, quasdam liberè; agitque (vt Theologicum axioma licèt Caluino inuisum ait,) cum naturalibus naturaliter, cum liberis liberè, & cum contingentibus contingenter: omnes tamen certa lege in suos fines ordinat, ac dirigit.

IV. Cùm verò concurrit cum secundis causis liberis concursu, & motione vniuersali, seu influentia generali, non ita hoc facit, vt influxu, & motu reali præuio ad actiones secundarum causarum ipsas causas realiter, & efficaciter ita ad vnum determinet, quin stante eiusmodi influxu, illæ diuinæ motioni non valeant dissentire; sed influxu, & cooperatione simultanea, cum ipsis secundis causis liberis influit in illarum actiones, & effectus, ita vt sit totus effectus, & tota operatio secundæ causæ liberæ non solùm ab illa, sed à diuina virtute immediatè coëfficiente, & cooperante. Quæ cum voluntate creata ita cooperatur, vt sese in eodem instanti naturæ ad inuicem determinent ad agendum. Et nihilominus ipsa prima causa plus, & prius influit in omne causatū, quàm secunda; quia independentiùs, quia intimiùs, quia vniuersaliùs, quia secunda causa non agit, nisi mota à prima, quatenus à prima habet esse, & virtutem agendi, & inclinationem ad agendum, & directionem in agendo, & ipsum agere per simultaneam cooperationem, & essentialem subordinationem atque dependentiam ad eandem primam causam.

Vnde fit, vt generalis Dei concursus, quo Deus voluntatem humanam præmouet, sit de se indifferens, eoque humana voluntas liberè vtatur, illum pro sua libertate modificet, ac determinet. Hæc si saperent Caluinistæ, intelligerent facilè, per efficaciam diuinæ motionis, & influentiam Dei generalem, nullam imponi humanis voluntatibus necessitatem. intelligerent etiam, humanas voluntates instrumenta esse ratione, & libertate prædita. Sed quid mirum, quid hæc non intelligant illi, quorum Deus huius sæculi mentes excæcauit, vt non fulgeat eis lumen Euangelij in tantum, vt discernere non valeant inter hominem, & inanime instrumentum, & ad suas turpitudines tegendas optimum velamen se nactos arbitrentur, si Deum ipsum non solùm ad sua ipsorum scelera perpetranda socium adiungant, sed eorundem primum & omnimodum faciant autorem.

Dicamus igitur ad primum Caluini argumentum, efficax Dei decretum, & efficacem operationem non inferre vllam vim humanæ libertati; quia neque Deus decreuit actus liberos voluntatis creatæ ante præuisam illius liberam determinationem, neque in tempore voluntatem ita mouet ad vllum actum liberum, vt illam determinet antecedenter ad liberam illius determinationem, neque ita vt non possit ipsa voluntas seipsam non determinare. V.

Similiter ad secundum dicamus, Deum humanis voluntatibus vti, vt instrumentis animatis, & liberè coagentibus; & illas mouere non per influxum præuium determinantem ad hunc, aut illum actum particularem, sed per motionem generalem, qua mouet, vt vniuersalis motor ad vniuersale obiectum, quod est bonum, relinquendo in potestate eiusdem voluntatis, vt se per rationem determinet ad hoc, vel illud bonum, quod est verum bonum, vel apparens bonum. Atque de motione, & concursu Dei cum humana voluntate ad actus liberos, qui sunt ordinis naturalis hæc dicta sint. nunc de eadem motione ad actus supernaturales nobis restat dicendum.

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS

LIBER NONVS.

Non prohiberi humani arbitrij libertatem per motionem Dei efficacem ordinis supernaturalis.

I. CVm de motione, & concursu efficaci diuinæ gratiæ cum libera hominis voluntate ad opera pietatis conciliando res agitur, quæstio statim oritur grauis ac difficilis adeò, vt dixerint nonnulli Theologi cumprimis docti, ac præclari, de quorum numero videntur Ruardus Tapper, & Caietanus ab eo relatus art. 7. pag. 228. illius solutionem in hac vita desiderari. Et sanè D. Augustinus lib. 1. de gratia Christi contra Pelagium cap. 47. ita scribit: *Ista quæstio, vbi de arbitrio voluntatis, & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, vt quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur: quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* Quæ verba repetit non semel, nec vno in loco, vt videri apud illum potest lib. 4. contra Iulianum c. 8. in libro de Gratia, & libero arbitrio. cap. 1. in duabus Epistolis ad Valentinum, & aliis in locis. Et videmus omnes hæreticos tum antiquos, tum recentiores, qui de concursu eiusdem gratiæ cum humana voluntate disseruerunt, ob eandem difficultatem in alterum ex duobus erroribus extremis turpiter lapsos, aut specie libertatis humanæ defendendæ, gratiæ necessitatem abnegantes: aut, vt eiusdem gratiæ necessitatem tuerentur, & efficacitatem commendarent, ipsius hominis arbitrium euertentes. Pelagius, vt tueretur arbitrij libertatem, diuinæ gratiæ hostem se prodidit manifestum, contra quam, & contra beneficium Christi Redemptoris eas euomit impietates, quas recensuimus lib. 1. cap. 8. E contrario autem Iulianus, ac cæteri Pelagiani D. Augustino gratiæ propugnatori imponebant, quòd gratiæ necessitatem defendendo, & prædicando induceret humanæ voluntati quandam fatalem, durissimam, & ineuitabilem necessitatem. Immo Iouinianus, Lutherus, Caluinus, Kemnitius, ac cæteri illorum sectatores eiusdem gratiæ vim, & energiam ita extollunt, & commendant, vt omnem humanæ voluntatis libertatem ad opera pietatis agenda funditus euertant.

Ruard. Tap. Caietanus. August. Pelagius.

II. Iouinianus Monachus Romanus Monachatu reiecto veluti canis ad vomitum reuersus referente Alphonso Castrensi contra hæreses in verbo gratia hæresi secunda dixit eum, qui verè per Baptismum renatus est, amplius peccare non posse. Quem errorem complexus Lutherus apud Ioannem Ecchium in Catalogo errorum Lutheri ita ait: *Prorsus non dubitamus, nos esse saluos, postquam baptizati sumus: quia promissio ibi facta non est mutabilis illis verbis. Vnde baptizatus etiam volens non potest perdere salutem, quia nulla peccata possunt eum damnare, nisi incredulitas.*

Castro. Lutherus.

Ipse verò Lutherus in lib. cui titulus est, Operatio in Psalmos, in errorem grauiorem lapsus, ita scribit: *Error est, quòd liberum arbitrium habeat aliquam actiuitatem in bono opere, quando de interno opere loquimur. Velle enim aliud, quod credere, sperare, diligere iam diximus, motus, raptus, ductus, Verbi Dei, & quædam continua purgatio, & renouatio mentis, & sensus de die in diem in agnitionem Dei, licèt non semper æquè intensa sit illa passio, tamen semper est passio. Ecce sicut lutum in manu figuli, ita & Domus Israel in manu mea. Quid obsecro actiuitatis habet lutum, quando figulus formam ei affingit, nisi mera passio ibi cernitur?*

III. Caluinus cùm Lutheranam crassitiem vtcunque immutare, & attenuare sit conatus, dum concessit, voluntatem ad opera pietatis concurrere non solùm passiuè, sed etiam actiuè; negauit tamen absolutè, illam liberè aliquid operari. Hæc enim illius sunt verba in 2. lib. Institut. cap. 3. §. 7. *Erunt fortè, qui concedent, voluntatem à bono sponte ingenio auersam sola Domini virtute conuerti, sic tamen, vt præparata suas deinde in agendo partes habeat, quemadmodum docet D. Augustinus, omne bonum opus gratiam præcedere, & id comitante, non ducente, pedisequa, non prævia voluntate.* Et infrà hanc sententiam impugnando in hunc modum scribit: *Sed quia reformata opus est Domini, hoc perperam homini tribuitur, quòd gratiæ præuenienti pedisequa voluntate obsequatur.* Et infrà §. 10. *Voluntatem*, inquit, *motam gratia non qualiter multis seculis traditum est, & creditum, vt nostræ postea sit electionis motioni aut obtemperare, aut refragari; sed illam efficaciter afficiendo; illud ergo toties à Chrysostomo repetitum repudiari necesse est, quem trahit, volentem trahit.* Et in Antidoto ad 6. caput sextæ sessionis Concilij Tridentini de iustificatione. *Sexto*, inquit, *capite affirmant gratia Dei nos præparari ad percipiendam iustitiam: sed hanc gratiæ partem assignant excitandi, & adiuuandi, vt ipsi liberè cooperemur. Nempe puerilias vanitas hic audiremus, quas in Scholis deblaterare Sophistæ solent.* Et infrà: *In eo hallucinantur, quòd motum nobis afferri somniant, qui mediam electionem nobis relinquat. Nihil autem de efficacia illa cogitant, qua nos homines renouantur, & in prauo sit rectum.* Videri possunt hæc verba apud Ruardum art. 7. pag. 174. & sequentib. & apud Card. Bellarm. lib. 6. de gratia, & lib. arbitr. c. 5. Cuius sententiæ gratanter subscribit Kemnitius in examine eiusdem Conc. Trident. circa eandem sessionem, vt est in prouerbio. *Muli mulos scabunt, & scabies scabiem fricat.*

Ruard. Bellarm. Kemnitius.

IV. Ita videmus quatuor errores manifestos circa efficacem concursum diuinæ gratiæ cum humana voluntate versari. Primum illorum, qui tali, esse impossibile eandem gratiæ efficaciam cum arbitrij libertate conciliare, vt arbitrij libertatem tuerentur,

tueantur gratiæ efficacitatem, & necessitatem negant. Secundum eorum, qui docent, per vim, & efficaciam diuinæ gratiæ non relinqui in homine etiam viatore potentiam ad peccandum. Tertium eorum, qui fatentur, humanam voluntatem ad opera pietatis cum ipsa gratia nihil actiuè operari, sed velut instrumentum inanime merè passiuè ipsi gratiæ deseruire. Quartum illorum, qui etsi admittant, voluntatem ad opera pietatis cum gratia actiuè, & sponte cooperari, non tamen admittunt, illam liberè cooperari. Et quidem primum errorem hîc refutare non oportet. Secundus lib. 6. cap. 35. sufficienter est à nobis confutatus. Tertius sua crassitie seipsum satis conuincit. Nunc solùm in vltimo errore confutando insistemus, & ostendemus cum efficacitate diuinæ gratiæ quam secundùm Catholicam fidem ad omne opus bonum supernaturale non solùm perficiendum, sed etiam inchoandum, immo & cogitandum, tanquam necessariam hic supponimus, optimè consistere arbitrij humani libertatem; & ipsam gratiam, vt Augustinus inquit, arbitrij libertatem non minuere, sed perficere præbendo vires efficacissimas voluntati, quæ non libertate gratiam, sed gratia consequitur veram libertatem. Id autem, vt præstemus, duo nobis in hoc libro principaliter agenda erunt, scilicet explicandum erit, quid sit gratia. Deinde in quonam ipsius gratiæ vis, & efficacitas potissimum consistat.

CAPVT I.

Prima controuersia proponitur, & multiplex gratiæ acceptio & diuisio explicatur.

I. Dicturi de essentia, & quidditate gratiæ, & de illius efficacia ad humanas voluntates mouendas, & dirigendas, priùs variam nominis gratiæ acceptionem operæpretiú ducimus explicandam. Habet enim hoc nomen apud sacros, & prophanos autores multiplicem significationem, qua ignorata facilè nos labi in errores contingeret, sicut eiusdem nominis æquiuocatione olim Pelagius Catholicos decipiebat, ac deludebat. Etsi verò multæ sunt huius nominis acceptiones, præcipua tamen, à qua aliæ omnes videntur deriuari, videtur esse, vt nomine gratiæ accipiatur internus ille animi affectus, quem beneuolentiæ, aut amicitiæ, aut gratitudinis nomine consueuimus explicare. iuxta hanc acceptionem, qui Dei, aut Principis beneuolentiam, & amicitiam sibi conciliant, dicuntur coram illis gratiam inuenire, aut esse in illorum gratia, aut in eorum gratiam redire: quæ dicendi phrases sunt vsu receptissimæ tum in diuina Scriptura, tum apud Ethnicos autores. Ab ista primaria acceptione, & significatione videtur secundo loco deductum nomen gratiæ, ad significandum id, ex quo ipsa beneuolentia erga alterum animis innascitur. Vnde quia corporis venustas, morum compositio, & his similia vim habent ad beneuolentiam, & amicitiam aliorum comparandam, hinc fit, vt non semel in diuina Scriptura ipsa corporis venustas, & morum compositio, & dicendi facundia, & virtutum ornatus nomine gratiæ vocentur. Esther 15. *Et facies tua plena est gratiarum.* in Psal. 44. *Diffusa est gratia in labiis tuis.* Prouerb. 22. *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum Regem.* & cap. 31. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.* Et Ecclesiastici cap. 7. *Gratia enim verecundiæ illius* (scilicet mulieris sensatæ) *super aurum.* Et cap. 26. *Gratia mulieris sedulæ delectabit virum suum.* Et quoniam quos beneuolentia prosequimur, donis, fauoribus, & beneficiis prosequimur: Hinc tertiò deductum est nomẽ ad gratiæ significandũ donũ, fauorem, & beneficiũ alteri ab aliquo ex mera beneuolentia, non autem intuitu alicuius meriti impensum, & collatum. Atque ista est acceptio magis frequens, & vsu recepta huius nominis gratia in diuina Scriptura, maximè apud D. Paulum, & etiam apud Ethnicos Scriptores. iuxta hanc acceptionem eleemosynarum elargitio vocatur gratia à D. Paulo in illis verbis prioris Epist. ad Cor. cap. 16. *Cùm autem præsens fuero, quos probaueritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem.* Et quoniam beneficium impenditur non solùm tribuendo, quod quis non meretur; sed etiam non tribuendo id, quod quis malè meretur, hinc vsus obtinuit, vt cùm Princeps reo pœnam debitam remittit, facere illi gratiam dicatur, vt illa Liuij verba lib. 3. Titus Liu.
ostendunt, *Omnium, quæ impiè, nefariéque per biennium alia super alia es ausus, gratiam tibi facio.* Et multo magis cùm Deus impio remittat gratis pœnam iustè illi debitam pro peccatis. Rursus, quia cùm homines vident se beneficiis, & fauoribus cumulari, ex animi gratitudine verbis, & factis benefactoribus vices rependere student, ipsa beneficij accepti recompensatio, siue per verba, siue per quiduis aliud exhibita, gratia consueuit appellari. Hoc pacto dicimus aliquem pro beneficiis acceptis alteri gratias agere, aut etiam referre. Consueuit tamen nonnunquam apud Ethnicos nomine gratiæ accipi recompensatio non solùm beneficij sed etiã maleficij: vt est illud Ciceronis Cicero.
in Salustium: *Non speraști mutuam me tibi gratiam relaturum?* Sed ista rarissima est. omitto accipi nomen gratiæ in ablatiuo pro causa iuxta illud Pauli ad Ephes. 3. *Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi.*

Hinc apparet, quinque esse huius nominis gra- II.
tiæ significationes, & acceptiones. Nam primò accipitur gratia pro beneuolentia, seu dilectione, qua quis ab altero diligitur. Secundò pro eo, ex quo ipsa dilectio, & beneuolentia nascitur. Tertiò pro dono, & beneficio, quod ex dilectione, & beneuolentia alteri confertur. Quartò pro compensatione eiusdem beneficij. Quintò pro causa mouente ad aliquid agendum. De prima, tertia, & quarta acceptione videndus est D. Thom. cum D. Thom.
commentatoribus in prima secundæ quæst. 110. articulo primo. Ex quibus sola tertia acceptio huic nostro instituto inseruit, quatenus scilicet significat aliquod donum, siue beneficium ex sola Dei beneuolentia, & non ex nostris meritis nobis ab ipso Deo collatum. Nam gratia primo modo accepta non tam est gratia, quàm gratiæ origo, & fons, & præparatio. Secundo autem modo accepta in Deo locum non videtur habere, illius enim dilectio non ex his, quæ sunt in nobis, nascitur, sed ideo bona nobis confert, quia nos diligit. iuxta illud Augustini in August.
inchoata expositione Epistolæ ad Romanos prope initium. *Prior enim dilexit nos Deus ante omnia merita, vt & nos eum dilecti diligeremus.* & illud, *Vniuersas creaturas non ideo diligit Deus, quia bona sunt; sed ideo bona sunt, quia illas diligit Deus.* Quartò etiam modo accepta rationem meriti non excludit. Adhuc quinto modo ad rem non facit. Vnde reliquum est, vt nomine gratiæ hic vtamur solùm quatenus significat gratuitum Dei beneficium, & donum

absque vllis nostris meritis nobis collatum. Secundum quam acceptionem nomine gratiæ vtuntur Patres, & Scholastici, cùm de diuina gratia disputationes aduersùs hæreticos instituunt. Quam ob causam generalissima quadam definitione ipsam gratiam describentes, aiunt, *Gratia est quodcunque donum à Deo nobis liberaliter collatum*, vt colligitur ex D. Bonauentura in 1. d. 4. art. 1. q. 2. 3. *Ad auctoritates in contrarium*, & ex Ricardo ibidem art. 2. & quæst. 2.

Bonauent. Ricardus.

III. Verùm aduertere oportet, gratiam sic acceptam pro dono à Deo nobis liberaliter, & sine vllis nostris meritis collato, tribus adhuc modis accipi posse, vno modo pro quouis dono, & beneficio nobis à Deo liberaliter, & omnino gratis collato, siue illud sit ordinis naturalis, siue excedens ordinem naturæ, quo pacto nomine gratiæ venit ipsa rerum creatio, & conseruatio, qua nobis esse donauit, & in esse iugiter seruat, de qua loquitur Salomon in lib. Sapientiæ c. 16. cùm ait, *Propter hoc & tunc omnia transfigurata omnium nutrici gratiæ tuæ deseruiebant.* De qua intelligi etiam potest illud Pauli, *Gratia Dei sum id quod sum.* Hoc genus gratiæ confitebatur Pelagius cùm in Concilio Palæstino coactus esset suam hæresim retractare, & cùm anathematizauit omnes, qui gratiam non confitentur, scilicet nomine gratiæ intelligebat donum creationis & conseruationis, & possibilitatem naturaliter insitam humanæ voluntati ad bonum volendum, vt colligitur ex August. in epist. 105. & in lib. de Nat. & gratia c. 51. & lib. 1. de gratia Christi contra Pelagium c. 3. 4. & aliis infinitis in locis tomo 7. ferè per totum, & ex Hieronymo in Dialogis contra ipsos Pelagianos, & ex Concilio Mileuitano in epistola ad Innocentium primum quæ est 95. inter epistolas eiusdem Augustini, in quo Concilio detecta fraude eiusdem Pelagij iterum illius errores contra Dei gratiam fuerunt damnati. Altero modo accipitur gratia pro quocunque dono, quod non est naturæ debitum, sed supra ordinem naturæ liberaliter nobis à Deo ad rectè, ac piè viuendum nullis nostris meritis præcedentibus collatum. Quod donum adhuc distinguendum est: nam vel est simpliciter collatum creaturæ nullis eius præcedentibus meritis bonis, neque malis, cuiusmodi fuit donum gratiæ collatum Angelis, & homini in statu iustitiæ originalis, & animæ Christi: vel est donum collatum creaturæ, in qua mala merita præcedunt, quale est donum gratiæ, quæ nobis confertur per merita Christi, illa enim est gratia Redemptoris, & hominis redempti, vt dictum est lib. 6. cap. 6. 28. & 29. Prima igitur gratiæ acceptio ad institutum non facit, tum quia illam gratiam, qua creati sumus homines, etiamsi ita appellandam non immeritò intelligimus (vt verbis Episcoporum Concilij Mileuitani in dicta Epistola 95. vtar) inlicitum est tamen, si ita appellatam in vllis legitimis, propheticis, Euangelicis, Apostolicisque literis legimus. Tum etiam quia, quando Catholici disputant, aut contra Pelagianos de necessitate gratiæ ad piè viuendum, aut de illius efficacitate contra Caluinistas, & Lutheranos, nomine gratiæ non intelligunt donum creationis, quo nobis naturam, & voluntatem gratis donauit, neque etiam influxum, seu concursum illum generalem naturæ aliquo modo debitum, quo nos conseruat, & nobiscum ad singulas operationes quodammodo naturaliter concurrit: sed intelligunt aliquod donum, & auxilium naturæ superadditum eleuans homines supra vires naturæ ad bonum supernaturale specialiter volendum, & operandum. Rursus non de quouis dono supernaturali est hic nobis sermo, sed solùm de dono supernaturali, quod ex meritis Christi Redemptoris nobis tanquam indignis, & peccatoribus confertur ad hoc, vt à peccatis purgemur, & Diaboli, mundi, ac propriæ concupiscentiæ tentationes multipliciter oblatas superando, iustè ac piè viuentes, quod bonum est, & placitum in oculis Dei operemur.

Augustin.

Hieron. Concil. Mileuit.

Hoc igitur modo accepto nomine gratiæ, quo IV.
solùm modo eodem nomine hîc nos vtimur, diuiditur ipsa gratia prima, ac generalissima sui diuisione in gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam. Gratia gratum faciens est donum supernaturale specialiter à Deo collatum ad propriam salutem eius, cui confertur principaliter ordinatum. Gratia gratis data est donum supernaturale gratis à Deo collatum ad aliorum ab eo, cui confertur salutem, principaliter ordinatum. Hinc apparet, hæc duo genera gratiarum in aliquo conuenire, & in aliquo distingui: conueniunt enim in hoc, quòd vtrumque est donum supernaturale gratis, & absque vllis meritis homini collatum. Vnde gratia gratis data non ideo dicitur gratia gratis data, quòd ipsa sola gratis detur, gratia verò gratum faciens ex meritis conferatur, esset enim sensus falsus, & erroneus, quia vtraque absque vllis nostris meritis nobis confertur. Si enim gratia esset ex meritis, iam non esset gratia; sed ideo vocatur gratia data, quia proprium, & specificum illius nomen ignorantes, nomine generis illam nuncupamus, sicut appellamus tertiam personam in diuinis Spiritum sanctum, cùm tamen & Pater, & Filius sit Spiritus, & sit sanctus. Differunt verò, quia gratia gratum faciens principaliter ordinatur à Deo ad salutem eius, cui confertur, licet etiam principaliter ordinetur etiam ad salutem aliorum, quatenus homo per Dei gratiam iustificatus, & sanctificatus vitæ exemplo est aliis causa salutis. Hic enim est sensus literalis verborum illorum Apostoli ad Ephes. 5. *Omnia autem, quæ arguuntur à lumine manifestantur, omne enim, quod manifestatur, lumen est. Propter quod dicit, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Quæ non satis aptè intelligi possunt de illuminatione, qua peccatores auxilio gratiæ excitantis, & præuenientis à Deo illuminantur, vt peccatorum suorum turpitudinem videntes, exurgant à somno vitiorum, & à morte æterna per gratiam iustificantem, illa enim illuminatio antecedit, non sequitur spiritualem resurrectionem ex mortuis, vt Paulus hîc dicere videtur. Loquitur ergo de homine per Dei gratiam sanctificato, & iustificato, cuius vita per sanctam conuersationem fit aliis lumen ad propria peccata intelligenda & deponenda, quemadmodum Luna à Sole illuminata illuminat noctem; Iusti namque in diuinis Scripturis appellantur lux mundi, Isaiæ cap. 49. *Dedi te in lucem gentium*, & Matthæi 5. *Vos estis lux mundi.* Econtrario gratia gratis data principaliter ordinatur à Deo, & ordinatur ad salutem non eius, cui confertur, sed aliorum; quamuis etiam principaliter ordinetur etiam ad propriam salutem, quatenus homo aliena saluti inseruiendo Deum propitium sibi reddit, & sibi facit in gratia consistenti, placitum apud Deum meritum iuxta aureum illud dictum Cypriani, Cyprian.

[illegible]

Omnium diuinarum altissimum præcipue est Deo cooperari ad salutem animarum. Est etiam alia differentia inter hæc duo genera gratiarum, quòd gratia gratum faciens omnem culpam lethalem expellit, neque illam secum esse patitur in eodem subiecto: quia, vt D.Thomas notat 1.2. q.111. art.1. illa nobis tribuitur, vt per ipsam Deo coniungamur. (D.Thom.) At gratia gratis data potest esse cum peccato mortali in eo, cui confertur. Nam prophetia enumeratur inter gratias gratis datas, & tamen Caiphas homo perditissimus verè prophetauit. Ioannis 11. Et gratia virtutum similiter est gratia gratis data, & tamen multi erunt, qui in die Iudicij dicent Christo: *Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo Dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc Christus confitebitur illis, quia nunquam noui vos, discedite à me, qui operamini iniquitatem.* vt est apud Matthæum c.7. Et huius rei est ratio, quia gratia gratis data non datur ad hoc, vt homo illam recipiens per eam iustificetur, sed vt ipse potiùs ad alterius iustificationem cooperetur, vt D.Thomas ibi subiungit.

V. Gratias gratis datas enumerat D.Paul. in priori ad Corinth. cap.12. videlicet sermonem sapientiæ, sermonem scientiæ, fidem, gratiam sanitatum, operationem virtutũ, prophetiam, discretionem spirituum, genera linguarum, interpretationem sermonum. *Hæc autem omnia* (inquit) *operatur vnus, atque idem spiritus diuidens singulis prout vult.* Circa hanc enumerationem aduertendum, Apostolum in eo loco præcipuas gratias gratis datas enumerasse, non tamen omnes: multæ namque sunt gratiæ gratis datæ præter ibi enumeratas, sicut ex eodem Apostolo colligitur in Epistola ad Ephesios cap.4. cùm ait, *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi.* Immo verò numerum gratiarum gratis datarum solus ipse Deus, qui est illarum autor, scire potest, quia ipse diuidit singulis, prout vult, vt idem Paulus ait. Vltimò notandum est, gratias gratis datas aliquas conferri per modum habitus, vt sunt sermo scientiæ, sermo sapientiæ, non tamen omnes. Nam donum prophetiæ non habebant Prophetæ per modum permanentis, sed solùm in actu secundo, & per modum actualis cuiusdam illuminationis, & motionis, excepta anima Christi, in qua fuerunt gratiæ gratis datæ per modum habitus, & permanentis, vt Theologi docent post D. Tho. 3. p. q.7. a.7. & 8. De gratiis gratis datis, & multiplici illarum diuisione videatur idem D. Thomas 1.2. q.111. a.4. Nam hic fusiùs de illis tractare res est minimè necessaria. (D.Thom.)

VI. Tandem circa hanc primam diuisionem gratiæ in gratum facientem, & gratis datam aduertere oportet, quòd quemadmodũ nomine gratiæ gratis datæ intelligitur omne donum supernaturale gratis homini collatum, ordinatum principaliter ad alterius salutem: ita nomine gratiæ gratum facientis intelligimus omne donum supernaturale principaliter ordinatum ad illius salutem cui confertur. Vnde sub gratia gratum faciente comprehenditur non solùm gratia præueniens, & gratia habitualis, qua homo formaliter fit iustus, sed omne augmentum eiusdem gratiæ, & omne auxilium actuale, quod specialiter homini confertur à Deo siue vt mundetur à peccato, siue vt iustitia illi augeatur, siue vt in bono perseueret, siue vt fructus iustitiæ operetur, & opera æternæ vitæ condigna, & meritoria efficiat, hæc enim omnia sub nomine gratiæ gratum facientis rectè comprehenduntur. Vnde apparet hanc primam diuisionem esse generalissimam, diuidentem adæquatè totum genus gratiæ, quidquid contra sentiat Vasquez 1. 2. q.111. a. 1. licèt enim ibi D.Thomas primum nomine gratiæ gratum facientis videatur intelligere gratiam sanantem, & iustificantem per modum habitus, non tamen negat, quin etiam speciale auxilium, quo Deus præparat voluntatem ad sanctitatem recipiendam, & illam actu in animam inducit per liberum hominis consensum, & introductam iugiter seruat, & auget, non possit gratia gratum faciens legitimè appellari. Immo verò cùm dicat, gratiam gratum facientem illam esse, per quã homo Deo coniungitur, & gratiam gratis datam esse illam, per quam homo cooperatur alteri, vt ad Deum reducatur, & omnis gratia homini collata à Deo, vel sit ordinata in propriam salutem eius, cui confertur, vel in salutem alterius, cui Deus vult hominem cooperari, & præter hæc duo genera nullum aliud genus gratiæ demonstrari possit, apparet, hanc esse adæquatam, & generalissimam gratiæ diuisionem. Qua constituta ad assignandas, & explicandas alias gratiæ diuisiones pergamus. Vasquez.

CAPVT II.

Secunda diuisio gratiæ gratum facientis in actualem, & habitualem.

PRætermissa gratia gratis data, diuiditur gratia gratum faciens in actualem, & habitualem. I.
Gratia actualis est speciale Dei auxilium supra vires & ordinem naturæ per modum actualis motionis homini collatum, quo ad opus iustificationis consummandũ præparatur, & adiuuatur. Dicitur speciale auxilium ad differentiam generalis auxilij, & concursus, quo Deus vt autor naturæ concurrit cum voluntate creata, & qualibet secunda causa ad quamlibet illius operationem, de quo dictum est lib. præcedenti controu. 3. & 4. per totum. Quam ob causam additur in definitione, *supra vires, & ordinem naturæ*, quia auxilium Dei generale datur creaturæ ad perficiendas operationes, quæ illius vires naturales non excedunt. Cæterùm istud auxilium speciale gratiæ gratum facientis datur homini ad eliciendas illas operationes, quæ naturales vires excedunt, quod multipliciter contingere potest. Nam potest aliqua operatio excedere vires naturæ quoad substantiam eiusdem operationis, quo pacto actus fidei, spei, & charitatis dicuntur actus supernaturales, id est, supra vires naturæ, & totum opus iustificationis dicitur opus supernaturale, quia ad hoc opus vires totius naturæ creatæ non sufficiunt: ob quam causam dixit Augustinus tract.72. in Ioann. opus iustificationis esse maximum opus Dei, & maius opus, quàm creare cœlum & terram. Secundò potest aliqua operatio excedere vires naturæ non integræ, sed sauciatæ, ac deprauatæ, sicut mouere ingentem aliquam molem excedit vires hominis ægri, quod non excedit vires eiusdem hominis quando est sanus. In hoc sensu dixit Augustinus lib. de bono perseuerantiæ c.7. & lib. de Corrept. & gratia c.10. & 11. quòd poterat Adam in statu innocentiæ propriis viribus, omnes Diaboli tentationes superare, & in ea rectitudine, in qua (August.)

condi-

conditus est, permanere, si voluisset. Nunc autem sauciatus, & viribus debilitatus, sine speciali, & supernaturali Dei auxilio id efficere non potest. *Vt non discedamus, inquit, à Deo, non est nobis dandum nisi à Deo, sine possendum est nobis à Deo. Qui enim non infertur in tentationem, non discedit à Deo. Non est hoc omnino in viribus liberi arbitrij, qualis nunc sunt: fuerat in homine antequam caderet.* Quod tamen non ita est intelligendum, vt etiam in illo statu non egeret homo auxilio gratiæ adiuuantis ad vincendas tentationes; sed quòd maiori auxilio indiget nunc, quàm tunc, vtpote per peccatum sauciatus, ac debilitatus. Tertiò potest aliqua operatio excedere vires naturæ ob circunstātias loci, temporis, personæ, & aliorum concurrentium, ob quam causam id opus, quod ex sua natura vires naturæ non excedit, potest illud excedere ratione circumstantiarum concurrentium. Verbi gratia potest homo ex viribus naturæ aliquod præceptum legis obseruare saltem quoad substantiam operis, si non adsit diabolica tentatio, quod tamen absque speciali auxilio supernaturali efficere non poterit, si graui tentatione diabolica vexetur. Secundò dicitur illud auxilium speciale homini collatum per modum actualis motionis, & per hoc distinguitur à gratia iustificante, quæ animæ inhæret per modum habitus: quia auxilium actuale non confertur, vt habitus permanens, sed vt actus secundus, & motio actualis habens esse transiens, & in fieri. Tertiò dicitur, quòd per huiusmodi auxilium homo præparatur, & adiuuatur ad opus iustificationis consummandum. Multiplex enim est auxilium speciale quod Deus nobis confert, vt à peccatis iustificemur, aliud quo voluntates nostras præuenit, excitat, præparat, & disponit ad gratiam iustificationis suscipiendam: aliud quo adiuuat, cooperatúrque nobiscum, & nos comitatur, tum ad actum liberi consensus eliciendum, tum vt in bono semel cœpto perseueremus vsque in finem; & hæc omnia sub nomine gratiæ gratum facientis actualis comprehenduntur, vt ex Augustino & aliis statim ostendemus. Gratia gratum faciens per modum habitus, & permanentis est qualitas supernaturaliter nobis infusa per modum habitus, & permanentis, per quam formaliter denominamur Deo grati, sicut paries denominatur formaliter albus non ab actione artificis, quæ est albificatio, sed à forma & albedine ipsi parieti inhærente per modum permanentis.

II. Circa hæc duo genera gratiæ gratum facientis animaduertendum est. Primò nomine gratiæ gratum facientis, iustificantis, & sanantis sanctos Patres non intelligere solùm gratiam, quæ animā sanat, iustificat, & gratam Deo reddit formaliter, vt forma, & habitus, & qualitas permanenter animæ inhærens, sed etiam gratiam, qua homo sanatur, iustificatur, & fit Deo gratus per modum motionis actualis, & causæ efficientis. Quemadmodum enim secundùm corpus homo duobus modis fit sanus, vno modo per motionem actualem, quæ est medicamentorum applicatio, & per modum causæ efficientis: Alio modo per acquisitionem formæ, quæ est sanitas, & per modum causæ formalis: Ita quoad animam duobus modis dicitur à Deo sanari, & iustificari, vno modo per actualem motionem gratiæ præuenientis, comitantis, excitantis, adiuuantis, operantis, & cooperantis: alio modo per infusionem gratiæ habitualis. Vnde nomine gratiæ iustificantis, sanantis, & gratum facientis sancti Patres contra Pelagium de gratia disputantes non intelligebant solam gratiam gratum facientem, & sanantem per modum habitus & permanentis, sed etiam auxilium actuale gratiæ præuenientis, & subsequentis operantis, & cooperantis, vt euidenter colligitur ex Concil. Mileuitano, in quo errores Pelagij iterum fuerunt damnati c. 3. Hæc enim illius sunt verba. *Item placuit, vt quicunque dixerit gratiam Dei, in qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, vt non committantur, anathema sit.* Et can. 4. & 5. apertè vocat gratiam iustificationis auxilium actuale, quo nobis Deus præstat, vt facienda intelligamus, & facere velimus, & faciamus, & Dei præcepta impleamus. Eadem verba referuntur etiam in Concilio Africano sub Bonifacio Papa ducent. & quinque Episcoporum c. 78. cuius verba referuntur à Gratiano in decreto c. placuit, vt quicunque de consecrat. d. 4. Immo verò cùm Patres contra Pelagium de gratia sanante, & iustificante disseruerunt, de sola gratia, quæ est auxilium actuale, nunquam verò de gratia habituali videntur loqui. Nam gratiam iustificātem, quæ consistit in remissione peccatorum, quæ scilicet est ipsa formalis peccatorum remissio, & ablutio, quam propter hāc causam Augustinus consueuit appellare gratiam remissionis peccatorum, vt patet in eius epistola 105. Pelagius non negabat, sed illius necessitatem verè confitebatur, sicut ipsemet Augustinus fatetur in lib. de natura & gratia c. 27. & lib. de gratia, & lib. arbitr. c. 13. & lib. 6. contra Iulianum c. 11. Negabat verò necessitatem gratiæ, quæ est speciale auxilium actuale adiuuans hominem ad bonum inchoandum, & perficiendum; & de necessitate gratiæ hoc modo acceptæ fuit tota concertatio inter Catholicos, & Pelagianos.

Concil. Mileuitan.

Concil. African.

Augustin.

III. Secundò aduertendum est, non leuem extitisse, & esse nunc etiam controuersiam non solùm inter Catholicos, & hæreticos, sed etiam inter Catholicos ipsos circa gratiam habitualem, an sit certum, dari gratiam gratum facientem, quæ sit qualitas, & habitus creatus formaliter animæ nostræ inhærens per modum permanentis, & qua certitudine hoc sit credendum: nam recentiores hæretici quemadmodum negāt hominem iustificari, aut iustum esse per iustitiam ipsi formaliter inhærentem, contendúntque sola Christi iustitia nobis imputata nos iustificari; ita negant, vllam iustitiæ partem in aliquo habitu seu qualitate nobis inhærente sitam esse, sed in sola gratuita Dei acceptione consistere affirmant. Caluinus in Antidoto ad c. 7. Sessionis 6. Concil. Trident. ita ait. *Falsum esse contendo, vllam iustitiæ partem in qualitate sitam esse, vel habitu, qui nobis resideat, sed gratuita acceptione nos esse iustos.* Kemnitius in 1. p. examinis Concilij Tridentini reprehendit Concilium quòd in qualitatibus, & virtutibus infusis gratiam iustificationis constituerit, Tilemannus Heshusius, referente Card. Bellarmin. lib. 1. de Gratia, & lib. arbitr. c. 3. reprehendit Catechismum Conc. Trid. quòd definierit gratiam gratum facientem esse qualitatem animæ inhærentem.

Caluinus.

Kemnitius.

Heshusius.

Ex Catholicis Magister sententiarum in 1. d. 17. dixit charitatem, qua Deum & proximum diligimus, non esse donum creatum, & habitum infusum, sed ipsummet Spiritum sanctum specialiter nobis inhabitantem, & ad actus charitatis per seipsum immediatè absque vllo habitu nobiscum concurrentem; quam ob causam ille in hac

Magister.

ab omnibus Theologis relinquitur. Immo inter errores per facultatem Parisiensem damnatos capite 31. quod est de articulis in quibus Magister sententiarum communiter non tenetur. Primus articulus talis est, quod *charitas, qua diligimus Deum, & proximum, est Spiritus sanctus.* Vel quod *charitas, quae est amor Dei, & proximi, non est aliquid creatum.* Verum circa hanc sententiam Magistri primo advertendum est, illum non negare actum dilectionis, quo nos diligimus Deum, & proximum, esse actum creatum: hoc enim plane docet: sed solum affirmare, Spiritum sanctum ad hunc actum eliciendum cum voluntate creata immediate concurrere per seipsum absque intermedio habitu creato, vel per influxum simultaneum in ipsam actionem, quae est dilectio, vel etiam per influxum praevium in ipsam voluntatem, illam ad dilectionem accendendo: quod illa eius verba in c.6. eiusdem distinctionis demonstrant, cum inquit, *Deus Spiritus sanctus cum datus fuerit homini, accendit eum ad diligendum Deum, & proximum, & ipse dilectio est. Non enim habet homo, unde diligat Deum, nisi ex Deo.* Quae sunt verba Augustini lib.15. de Trinit. cap. 17. Secundo advertendum est, licet Magister dixerit, Spiritum sanctum immediate per seipsum concurrere cum nostra voluntate ad producendum actum dilectionis, nullibi tamen docuisse Spiritum sanctum immediate per seipsum hominem iustificare absque ullo habitu infuso, aut aliqua qualitate creata homini inhaerente. Immo oppositum non semel, neque obscure docuit: nam in eodem primo lib. d.37. c.5. docet, Deum non solum habitare in adultis per actum cognitionis, & dilectionis, quo illi Deum cognoscunt, & diligunt; sed etiam in parvulis per Baptismum sanctificatis, illum nondum cognoscentibus, & diligentibus: in quibus cum non possit inhabitare per aliquem actum cognitionis, aut dilectionis, necesse est dicere, Magistrum sentire, Deum in illis parvulis habitare per aliquem habitum illis infusum. Adhuc in 2. d.27. docet, gratiam esse virtutem, quam definit, esse bonam qualitatem mentis, & c.5. deducit, quod si gratia, quae sanat & liberat voluntatem hominis, virtus est, cum ipsa gratia non sit ex libero arbitrio, sed potius voluntatem sanet, & praeparet: consequens est, ut etiam virtus non sit ex libero arbitrio. Et ob hanc causam concludit, verum esse sententiam illorum, qui aiunt, gratiam virtutem esse, quae est bona qualitas mentis, illam informans, qua liberum arbitrium ad bonum iuvatur, movetur, & erigitur, & sunt haec illius verba inter alia: *Propterea quidam non inerudite tradunt, virtutem esse bonam mentis qualitatem, sive formam, quae animam informat, & ipsa non est motus, vel affectus animi; sed ea liberum arbitrium iuvatur, ut ad bonum moveatur, & erigatur, & ita ex virtute & libero arbitrio nascitur bonus motus vel affectus animi: Et exinde bonum opus procedit exterius, sicut pluvia rigatur terra, ut germinet, & fructum faciat, nec pluvia est terra, nec germen, nec fructus, nec terra germen, vel fructus, nec germen fructus; ita gratia terra nostra, id est, arbitrium voluntatis infunditur pluvia divinae benedictionis, id est, inspiratione gratiae, quod solus Deus facit, non homo, cum eo, quia rigatur voluntas hominis ut germinet, & fructificet, id est, sanatur, & praeparatur, ut bonum velit secundum quod dicitur operans, ut bonum faciat; secundum quod dicitur cooperans; & illa gratia virtus non incongrue nominatur, quia voluntatem hominis informans sanat, &* *adiuvat.* Ecce vocat gratiam virtutem, qualitatem & formam animam ipsam informantem, nihil clarius dici poterat. Sed adhuc clarius in 4. sententiarum, ut ostenderet ex una parte sacramenta vere gratiam causare, & ex altera animadverteret, gratiam creari in anima d.5. c.ult. in ea docuit sententiam, ut probaret sacramenta esse causas instrumentales divinae virtutis ad creandam ipsam gratiam.

Art. Par.

Ex his satis evidenter, si non fallor, apparet sententiam Magistri nostri vindicatam manere ab errore, quem nonnulli Scholastici gratis illi imponunt, quod scilicet negaverit gratiam esse qualitatem creatam animae inhaerentem, sicut illam vindicat Scotus in 1. d.17. q.1. art.5. & post illum venerabilis P. Andreas Vega lib.7. de iustificat. c.14. & Card. Bellarminus lib.1. de Gratia & lib. arbitr. c.5. Scotus. And. Vega. Bellarm.

III. Th. Wald. Post Magistrum sententiarum Thomas VValdensis acerrimus impugnator errorum Ioannis VVicleffi tomo 3. tit.1. cap.1. & 9. quaedam habet, quae videntur hanc sententiam redolere, quod gratia non sit aliquod donum creatum, sed ipsemet Deus specialiter in hominibus iustis inhabitans. Sic enim ait: *Si tamen velit Pelagius errorem suum sustinere, quem vocat metaphysicam de essentia accidentis, quod scilicet nihil sit gratia praeter favorem Dei gratuito, non autem aliquid potens per se esse, substantiam collocatum. O Redemptorem damnati Pelagij! ô Salvatorem sancti! Origenes si sic sensit de essentia gratiae, ut tu dicis forte sensisse, non Catholicus est, etiam sine causa damnatus est.*

Albertus Pighius vir alioquin Catholicus & doctus lib. 5. de libero arbitrio dicit, opinionem, quae asserit, gratiam esse qualitatem animae nostrae concreatam, vel eandem cum habitu charitatis, vel distinctam ab illo, commentitiam esse, nullumque habere fundamentum in divina Scriptura.

Bartholomaeus Medina in Comment. 1. 2. D. Thom. quaest. 110. art. 2. conclus. prima fatetur quidem dogma temerarium esse, negare gratiam, & charitatem esse qualitates divinitus infusas animae inhaerentes, sed tamen subiungit hanc secundam conclusionem, quod non est certum secundum doctrinam fidei, quod gratia sit habitus infusus in anima inhaerens, quia hoc neque colligitur ex sacris literis, neque ex traditione Ecclesiae, neque ex definitionibus Conciliorum. Et quia definitio Concilij Tridentini illius sententiae officere videtur, nititur illam sic exponere, ut mens Concilij non fuerit definire, nisi quod hominis iustificatio fit per interiorem hominis renovationem, & non per solam externam acceptationem, aut non imputationem peccati, ut Lutherani contendebant. Caeterum quod interior hominis renovatio, quae dicitur iustificatio, fiat per infusionem alicuius qualitatis, sive habitus inhaerentis, aut per solam divinam motionem actualis auxilij, hoc indecisum reliquisse. Citatque in hanc sententiam Dominicum Sotum in secundo libro de natura & gratia c.18.

In hac difficultate duo videntur dicenda. Primum, Gratiam iustificantem, qua formaliter efficimur, & denominamur iusti, ac Deo grati, & accepti, esse qualitatem creatam à Deo animae infusam, illique inhaerentem per modum habitus, & permanentis, sive illa sit vere habitus, sive non, sive sit idem habitus cum charitate, sive IV.

distin

distinctus. Secundùm hanc doctrinam post definitionem Concilij Tridentini esse doctrinā fidei, ita vt oppositum affirmare non solùm sit dogma erroneum, sed manifestus error.

Concil. Trident. Probatur hoc postremum assertum ex definitione ipsius Concil. Trident. Nam sess. 6. c. 7. enumerans causas nostræ iustificationis, de causa formali sic ait: *Quanquam enim nemo possit esse iustus nisi cui merita passionis Christi Iesu Domini nostri communicantur; id tamen in hac impij iustificatione fit, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhæret. Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem, spem, & charitatem.* & infrà: *Itaque veram, & Christianam iustitiam accipientes, eam ceu primam stolam pro ea quam Adam sua inobedientia sibi & nobis perdidit, per Christum Iesum illis donatam, candidam, & immaculatam, iubentur statim renati conseruare, vt eam perferant ante Tribunal Domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.* Notanda sunt verba, diffundi charitatem in cordibus nostris, nobis inhærere, hominem in iustificatione accipere hæc omnia simul infusa, fidem, spem, charitatem; iustitiam esse stolam, id est, vestem, seu habitum (id enim significat ista metaphora) & hanc stolam custodiendam esse candidam, & immaculatam. Et vt omnis tergiuersandi licentia amputaretur in canone 11. sic ait: *Si quis dixerit, homines iustificari, vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantùm fauorem Dei, anathema sit.* Vbi apparet non solùm damnari eos, qui dicunt iustificationem fieri per solam externam imputationem, & fauorem, sed etiam eos, qui dicunt, fieri per remissionem peccatorum sine infusione gratiæ, & charitatis, quæ diffundatur in cordibus nostris & illis permanenter inhæreat. Vnde non potest dici, quòd non fuerit mens Concilij definire, an remissio peccatorum & hominis renouatio fiat per infusionem alicuius qualitatis permanentis in anima, an per solam actualem motionē diuini auxilij: impropriissimè namque diceretur actualis motio diffundi in cordibus nostris, & nobis inhærere, adhuc magis impropriè illa denotaretur per metaphoram stolæ aut vestis candidæ, cuius candorem iubemur omni diligentia custodire. Quis enim ita proiectè suos conceptus proferret, quis tā prodigè metaphoris abuteretur in re seria? adhuc infusio gratiæ iungeretur cum infusione fidei, spei & charitatis: dum saltem constat, fidem manere habitu cessante actu credendi, & tamen Concilium eodem modo loquitur de infusione gratiæ & fidei: vnde si liceret reuocare in dubium, an gratia iustificans sit habitus, liceret etiam reuocare in dubium an fides sit habitus, & an homo dum nō actu credit, aut infans dum nondum habet vsum rationis, sit fidelis, & habeat verè fidem; quid enim prohiberet? nam vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, vt Iurisconsultus docet.

V. Et quòd nostra interpretatio sit germana illius canonis intelligentia, conuincunt verba illa Catechismi eiusdem Concilij in cap. de Baptismo n. 5. *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœna anathematis propositâ decreuit, non solùm per quam peccatorum fit remissio, sed diuina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam, & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, & splendidiores reddit. atque id ex sacris literis apertè colligitur, cum gratiam effundi dicant, eamque Spiritus sancti pignus soleant appellare.* & n. 51. *Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia diuinitus infunduntur.* Quæ verba indicant, ex sententia Concilij gratiam esse qualitatem infusam, & inhærentem animæ, sicut reliquos habitus virtutum, idque Concilium proponere omnibus credendum sub pœna anathematis.

Neque ista sententia Concilij, quæ docet gratiam esse qualitatem infusam animæ, & illi inhærentem, sicut ceteros habitus, est commentitia, & nullum habens fundamentum in diuina Scriptura. Colligitur enim ex sacris literis, & ex antiquissima Ecclesiæ traditione, ex quibus illam optimè, & euidenter deducunt Andreas Vega lib. 7. de iustificatione cap. 24. & Card. Bellarmin. lib. 1. de Gratia & lib. 2. b. cap. 4. Dicitur enim ipsa gratia diffundi in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, ad Romanos cap. 5. Et pignus Spiritus sancti, quem Deus dat in cordibus nostris, & vnctio eiusdem Sancti Spiritus, secunda Corinth. cap. 1. & 1. Ioannis cap. 2. Vocatur etiam semen diuinum iugiter in nobis manens, & germinans, & fructificans, prima Ioannis c. 5. & tandem quoddam animam illuminans, eadem Epistola 1. c. 2. & in Psalmo 4. Ipsa namque est lumen, de quo dicitur, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, ex dedisti lætitiam in corde meo.* vt Cassiodorus, & alij non pauci exponunt. Dicitur enim gratia consignatio quædam luminis diuini vultus, quia per illam potissimùm anima configuratur ad imaginem, & similitudinem Dei, quæ multo magis attenditur secundùm donum gratiæ, quàm secundùm donum naturale, vt non pauci Doctores circa primum caput libri Genesis adnotarunt, exponentes verba illa: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* & gratiam metaphora lucis, & luminis denotari in diuina Scriptura, colligitur ex verbis Psalm. 42. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam.* & 126. *Vanum est vobis ante lucem surgere.* Lucæ 16. vbi filij gratiæ appellantur filij lucis. Et ad Rom. 13. vbi arma iustitiæ vocantur arma lucis. Et ad Ephes. 5. vbi fructus gratiæ appellantur fructus lucis. Immò verò gratia & peccatum opponuntur sicut lumen, & tenebræ, vt patet legenti diuinam Scripturam, quibus tropis indicat ipsa Scriptura, diuinam gratiam non esse solùm actualem motionem diuini auxilij, sed aliquid inhærens, & permanens in anima per modum qualitatis, & habitus.

Et hanc esse germanam intelligentiam diuinarum Scripturarum, nun commendatur gratis credendum, probat communis interpretatio, consensus, & autoritas priscorum Patrum, qui fuerunt longè ante tempora Magistri sententiarum. VI. Nam in primis multi ex priscis Patribus exponentes illa verba Genesis c. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram,* dicunt hanc imaginem, & similitudinem Dei animis nostris impressam, esse imaginem diuinæ gratiæ, & virtutem supernaturaliter nobis infusam, ita Ambrosius lib. 6. exameron c. 8. Ambros. Rupertus lib. 2. in Genesim cap. 5. & alij apud nostrum Ascanium Martinengum in Glossa Magna ad illum locum; quamuis alij referant ad alia rationem imaginis, atque similitudinis. Neque ista expositio est extranea à legiti-

mu

mo sensu diuinæ Scripturæ, sicut illa verba D. Pauli demonstrant ad Roman. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui*, quæ est conformitas per gratiam, & iustitiam. Et etiam in prima ad Corinth. c. 15. *Sicut portauimus imaginem terreni, portemus imaginem cælestis*. Et ad Coloss. 3. *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum, qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creauit illum*. Quam explicationem D. Irenæus apertis verbis notauit lib. 5. contra hæreses c. 5. dicens, *Cum autem spiritus commixtus animæ vnitur plasmati, propter effusionem Spiritus, spiritalis & perfectus homo factus est. Et hic est, qui secundum imaginem, & similitudinem factus est Dei*. Diuus quoque Cyprianus lib. 2. Epistola 2. vocat gratiam lumen desuper nobis infusum, & vitam virtutum, & mortem criminum. D. Ambrosius lib. 6. in Exaemeron c. 8. exponens illa verba, *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, inquit, *Virtus iustificatio secundum corpus, an secundum animam tibi conferre videtur, quasi respondeat. Sed dubitare non potes, cum iustitia, vnde iustificatio deriuata est, mentis sit vtique, non corporis sit. Pictus es ergo à bono, & pictus à Domino Deo tuo; bonum habes artificem, atque pictorem, noli bonam delere picturam, non fuco, sed veritate fulgentem, non cera expressam, sed gratia*. Quibus in verbis non solùm docet, hominem factum esse ad imaginem Dei per gratiam inhabitantem: sed etiam gratiam esse formam animæ immanentem, & inhærentem, veluti picturam, donec per peccatum deleatur. D. Basilius lib. de Spiritu sancto c. 16. vocat gratiam virtutem spiritualem videndi, in oculo mentis existentem, & artem, & ait: *Quemadmodum ars est in eo, qui nactus est illam: ita gratia spiritus in eo, qui recipit semper quidem præsens, at non perpetuò operans*. Ecce secundùm Basilium, Gratia ita est in anima per modum habitus, vt quandoque careat operatione, & maneat solùm in actu primo. Hieron. in præfatione in Threnos Ieremiæ vocat gratiam ornamentum animæ, & vestem, quo ornamento illa expoliatur per peccatum, quod innuit parabola hominis descendentis ab Ierusalem in Hierico, qui incidit in latrones, qui spoliauerunt eum, videlicet gratia, & ornamentis spiritualibus, vt exponunt Aug. lib. 3. Hypognosticon, & Beda in c. 10. Lucæ, & ipse Augustinus apertè fatetur charitatem esse virtutem infusam, & formam animæ & virtutum, vt ex illo notat Vega. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioann. c. 15. & lib. 1. c. 3. & clarissime lib. 4. in Isai. circa c. 44. vocat gratiam lumen infusum, & ornatum animæ illi inhærentem, & insidentem, & formam, & characterem animam nostram reformantem.

Irenæus.
Cyprian.
Ambros.
Basil.
Hieron.
August.
Beda.
Cyrillus.

Ad hæc Innocentius tertius in c. maiores. de Baptismo, & eius effectu, probat illam sententiam, quæ docet gratiam, & virtutes esse habitus infusos tanquam communem, & veram, quam post Innocentium probauit Clemens Quintus in Concilio Viennensi tanquam veriorem, & conformem non solùm Scholasticis, sed etiam dictis Sanctorum Patrum. Ex quibus habemus, vnde refutare possimus illorum sententiam, qui dicunt, hanc doctrinam vsque ad tempora Magistri sententiarum semper dubiam fuisse in Ecclesia.

Conc. Vien.

VII. Eandem assertionem præter autoritates diuinæ Scripturæ, & antiquam Ecclesiæ traditionem possumus optimis rationibus confirmare. Primò, quia nisi admittamus gratiam, & iustitiam habitus esse infusos, & in nobis permanentes, necessariò cogemur admittere, paruulos, & dormientes non posse dici verè iustos, quia in illis nulla fingi potest actualis motio diuini auxilij, aut iustitiæ operatio. Consequentia probatur, quia sicut nullus dicitur iniustus, nisi vel propter habitum, vel propter actum iniustitiæ in illo existentem; ita nullus dici potest iustus, nisi ob actum, vel habitum iustitiæ. Et sane cum baptizatur paruulus, si ille nullum recipit habitum iustitiæ infusum, quomodo verè potest dici iustus, aut iustificatus?

Secundò fides, spes, & charitas sunt habitus in nobis manentes etiam transacta ipsa operatione, alias Christianus dormiens, & puer etiam baptizatus non esset verè fidelis, & Paul. ad Cor. 1. c. 13. dicit: *Nunc autem manent hæc tria, fides, spes, charitas*. Ergo etiam gratia est habitus permanens, quanque maior est ratio de hac, quàm de virtutibus?

Tertiò est dogma fidei certum, Sacramenta nouæ legis gratiam causare. Sed si ponamus gratiam in sola actuali motione diuini auxilij consistere, vix, ac ne vix quidem poterit declarari, quomodo Sacramenta gratiam conferant, & causent. Propter has, & alias rationes, quæ videri possunt apud Vegam loco citato, & multo magis propter definitionem Ecclesiæ, & autoritatem diuinæ Scripturæ, arbitror secundùm fidem Catholicam dicendum, dari gratiam non solùm actualem, sed etiam habitualem, siue illa sit habitus verè, & propriè dictus, siue non, siue sit idem habitus cum habitu charitatis, siue ab illo distinctus. De hoc enim non curo, & parum refert vtramuis sententiam sequamur, dummodo inconcussa fide teneamus, gratiam esse qualitatē à Deo infusam animæ illi inhærentem, & in illa permanentem. Id consequens est, vt ad alias gratiæ diuisiones assignandas, & explicandas accedamus.

CAPVT III.

De partitionibus gratiæ in excitantem, & adiuuantem, præuenientem & subsequentem.

TErtia diuisio gratiæ est in excitantem, & adiuuantem. hæc generali, & vniuersali diuisione videtur diuidere, & complecti totum genus gratiæ iustificantis actualis Concilium Tridentinum sess. 6. de iustific. c. 5. cùm inquit: *Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis à Deo per Christū Iesum præuenientē gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur, vt qui per peccata à Deo auersi erāt, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem eidem gratiæ liberè assentiendo disponantur*. & cap. 6. cùm ait: *Disponantur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, &c.* Ex quibus verbis apparet, Concilium nomine gratiæ excitantis intelligere gratiam, quæ hominē præuenit, vt à peccatis iustificetur, & nomine adiuuātis intelligere auxiliū, quo hominē adiuuat, vt liberè moueatur in Deū per cōfessiō, & detestationē peccati. Et sub hoc duplici mēbro gratiæ excitātis, & adiuuantis videtur tota illa sessione cōprehēdere omnia auxilia actualia, quibus Deus mouet liberū arbitriū I.

ad actum iustificationis, & opus ipsius iustificationis absoluit, quibuscunque alias nominibus à Doctoribus sint appellata.

Et colligitur hæc diuisio auxiliorum diuinæ gratiæ in gratiam excitantem, & adiuuantem, nō solùm ex Patribus, sed etiam ex diuina Scriptura. Nam de vtraque simul loquitur liber Apocalyps. c.3. cùm inquit Deus, *Ego sto ad ostium, & pulso* (scilicet per gratiam excitantem) *si quis aperuerit mihi* (per liberum consensum) *intrabo, & cœnabo cum illo, & ipse mecum*, per gratiam adiuuantem, quæ secum fert gratiam iustificantem, per quam opus iustificationis expletur. De sola excitante exponunt quidam illud Pauli ad Ephes. 5. *Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Sed vtrum sic legitima expositio ipsi viderint. De gratia excitante absque dubio loquitur Psalmus 58. cùm ait, *Et misericordia eius præueniet me.* Eadem enim est gratia præueniens, & excitans, vt Concilium ibi fatetur. De adiuuante D. Paul. ad Rom. 8. inquit, *Quoniam spiritus adiuuat infirmitatem nostram.*

Augustin. Eiusdem diuisionis diuinæ gratiæ in excitantem, & adiuuantem sub eisdem terminis meminerunt D. Augustinus 2. de peccatorum meritis & remissione c.18. dicens, *Quod à Deo nos auertimus, nostrum est, & hæc est voluntas mala. Quòd verò ad Deum nos conuertimus, nisi ipso excitante, atque adiuuante non possumus. Et hæc est voluntas bona.* Et D. Bernardus in lib. de Gratia & libero arbitr. dicit, *Conatus nostri & cassi sunt, si non adiuuentur, & nulli, si non excitentur.* Eiusdem diuisionis sub terminis gratiæ præuenientis, & comitantis, vel subsequētis meminit etiam D. Aug. de natura, & gratia c. 32. & lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum c. 6. & 11. & alibi. August.

II. Circa hanc diuisionem primò obseruandum est, immediatum diuisum per gratiam excitantem, & adiuuantem non esse gratiam habitualem, contra nonnullos recentiores, qui dicunt hæc præcisa, & formalia verba: *Gratia siue accipiatur pro habituali dono, siue pro auxilio actuali, communiter diuiditur in gratiam excitantem, & adiuuantem.* sed esse solum auxilium gratiæ actualis. Id autem conuincitur primò ex Concilio Tridentino, quod constat loqui de auxilio actuali, quo homo excitatur, & mouetur ad præstandum consensum diuinæ vocationi: ob quam causam vocat gratiam excitantem inspirationem, motionem, vocationē, tactum, & illuminationem. Qui termini non significant donum habituale, sed actuale auxilium. Secundò, quia donum habituale non præcedit iustificationem, sed est vltimus illius terminus formalis: Sed gratia excitans, de qua Concilium loquitur, iustificationem præcedit, & adiuuans comitatur actualem ipsam iustificationem. Tertiò, quia excitare, illuminare, inspirare, tangere, mouere, non est effectus habitus, aut formæ, quæ talis est. Ac demum quia ista diuisio gratiæ in excitantem, & adiuuantem, ex Patribus contra Pelagianos de necessitate gratiæ disputantibus est accepta, præsertim ex D. Aug. in lib. de natura, & gratia, & lib. 1. de gratia Christi contra Pelagium, & libris contra duas epistolas Pelagianorum: Patres verò cùm de necessitate gratiæ excitantis, & adiuuantis contra Pelagianos disseruerunt, sine dubio de auxilio actuali locuti sunt, quia de gratia habituali, quæ est formalis peccatorum remissio, non erat illis cum Pelagianis controuersia, sed solùm de necessitate auxilij actualis ad bonum opus inchoandum, & perficiendum.

Secundò obseruandum est, gratiam excitantem non solùm appellari à Conciliis, & Patribus gratiam præuenientem, sed aliis etiam nominibus, nimirum vocationem, diuinam motionem, tactum diuinum, inspirationem, illuminationem, seu illustrationem, sanctam cogitationem, piam affectionem, siue immissionem sanctæ cogitationis & piæ affectionis, tractum diuinum, instinctum Spiritus sancti, & præparationē voluntatis. His enim nominibus illam appellant Concilium Mileuitanum in Epistola ad Innocentium n. 95. inter epistolas Augustini, Cōnc. II. Arausicanum c. 4. & 5. sequentib. Conc. Trid. sess. 6. c. 5. & 6. & Can. 3. & 4. D. August. in locis proximè allegatis, & lib. 1. ad Simplic. q. 2. de spiritu, & litera c. 33. & 34. & de prædestinatione Sanctorum c. 16. & alibi passim tom. 7. ferè per totum. III. Concil. Mileuitan. Concil. African. Concil. Trident. August.

Tertiò notandum, duobus modis gratiam dici excitantem, & adiuuantem. Vno modo in ordine ad opus iustificationis impij, ita vt illa dicatur excitans, quæ voluntatem impij præuenit, excitat, illuminat eius intellectum, immittit pias affectiones, & mouet ad peccata intelligenda, detestanda, & ad actum conuersionis in Deum eliciendum, & dicatur adiuuans, quæ adiuuat voluntatem ad hæc omnia efficienda. Alio modo in ordine ad quoduis pium opus non solùm ipsius iustificationis, sed etiam hominis iam iustificati, & in gratia existentis, ita vt dicatur gratia excitans, motio, & inspiratio, qua Deus voluntatem, aut intellectum mouet, & excitat ad quoduis pium opus cogitandum, & volendum, & illa dicatur adiuuans, quæ voluntatem adiuuat ad volendum, & perficiendū idem pium opus. Et licèt vtroque modo conuenienter accipi possit hæc diuisio gratiæ excitantis, & adiuuantis, tamen D. Augustinus & Concilia citata potissimum vtuntur hac diuisione iuxta primam acceptionem per cōparationem ad opus iustificationis. Et hoc diligenter aduertere oportet, quia Doctores nonnunquam confundunt gratiam excitantem cum præueniente, & operante, & adiuuantem cum comitante, & cooperante. Nonnunquam verò diuidunt ipsam gratiam adiuuantem in præuenientem, & comitantem, operantem, & cooperantem, & ingenia minùs cauta cōfundunt. Quod vt clariùs adhuc explicetur notandum, nomen gratiæ adiuuantis dupliciter accipi à Doctoribus, nam aliquando sumitur vt nomen specificum significans certam speciem auxilij actualis contradistinctam à gratia excitāte, & præueniente. Aliquando verò accipitur hoc nomen tanquam nomen genericum significans quodcūque diuinum auxilium, siue illud præueniat volūtatem, siue comitetur. Nā auxilium dicitur, quod adiuuat, & omne auxilium potest vocari gratia adiuuans. Vnde aliquādo Patres confundunt gratiam excitantem cum adiuuante, vt facit August. epistola 106. dicens, *In iis, qui per electionem gratiæ salui fiunt, adiutor Deus operatur & velle & operari.* August.

IV. Quartò notandum, quòd gratia excitās non vna, sed multiplex est. Nam primò illa diuiditur in gratiam excitantem externam, & internam. Externa est qualibet propositio cuiuscūque obiecti, per quam potest interiùs excitari intellectus, & affectus hominis ad aliquod bonum cogitandū, & volendum, siue talis propositio fiat per prædicationem, siue per visionem miraculorum. Interna verò duplex est, altera quæ vocatur sancta cogitatio, siue qua mouetur, illuminatur, & excitatur mens ad intelligendum, & cogitandum,

quod

quod bonum, & honestum est: hanc enim esse speciale Dei auxilium gratiæ præuenientis apertè docet D. Paulus, cùm ait. *Nō sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed omnis nostra sufficientia ex Deo est.* Altera est pia voluntatis affectio, siue supernaturalis Dei motio, qua voluntas hominis præmouetur, accenditurque, & inclinatur ad appetendum quod bonum, & honestum est. Hanc enim gratiam excitantem necessariam esse ad voluntatem hominis præparandā ad opus iustificationis, constat tum ex Concilio Tridentino, quod vocat gratiam excitantem non solum illustrationem, & illuminationem mentis, sed etiam inspirationem, & tactum cordis, & motum liberi arbitrij, seu voluntatis. Tum etiam ex eo, quia per peccatum originale non solùm est obtenebrata ratio, facta indiga supernaturalis auxilij ad intelligendum, & cogitandum quod iustum, & bonum est, sed etiam voluntas est sauciata, & ad malum inclinata, quæ nisi per Dei gratiam prius erigatur, & roboretur, bonum velle, & appetere non potest: hanc enim ob causam auxilia gratiæ præuenientis dicuntur animam sanare, causaliter scilicet non formaliter, qui modus dicendi est vsitatus ab Augustino. Augustin. De hac duplici gratia excitante interna, & externa loquitur Augustinus de spiritu, & litera c.34. dicens: Visorum suasionibus agit Deus, vt velimus, & vt credamus, siue extrinsecus per Euangelicas exhortationes, vbi & mandata legis aliquid agunt, si ad hoc admonent hominem infirmitatis suæ, vt ad gratiam iustificantem credendo confugiat, siue intrinsecus, vbi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem. & lib.83. quæstionum q.68. vbi ait. *Quoniam nec velle quisquam potest, nisi admoneatur, & vocetur siue intrinsecus, vbi nullus hominum videt, siue extrinsecus per sermonem sonantem, aut per aliqua signa visibilia, efficitur, vt etiam ipsum velle Deus operetur in nobis.* Prosper. Et D. Prosper lib.1. de vocat. Gentium cap.26. *Gratia quidem Dei in omnibus iustificationibus principaliter præeminet suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.*

V. De hac gratia excitante, & de multis modis, quibus Deus hominis mentem, & voluntatem excitat interiùs, & exteriùs mouendo, eleganter disserunt Augustinus lib.1. ad Simplician. q.2. § *Videmus alios aliter ijsdem rebus demonstratis*, &c. & tractatu 26. in Ioan. circa illa verba, *Nemo venit ad me nisi Pater, qui misit me*, &c. Et Prosper lib. contra Collatorem c.14. August. Gratiam excitantem externam videtur admisisse Pelagius ex eodem Augustino lib.1. de gratia Christi c.3.7.33.34.35. & ferè per totum illum librum, in Epistola 107. & lib. de gratia, & lib. arbitr. c.11. Admittebat enim illam gratiam, qua proponuntur, & suadentur exteriùs credenda, & agenda. Vnde & dicebat, hanc gratiam consistere in propositione legis, & Euangelij, & doctrinæ. Addit Aluarez disput.1. Pelagium admisisse non solùm necessitatem gratiæ excitantis externæ, sed etiam aliquam gratiam excitantem, & præuenientem internam ad posse, videlicet internam illuminationem intellectus, & excitationem stupentis voluntatis, quamuis semper negauerit gratiā, qua Deus efficit, vt velimus, & etiam gratiam illam interiorem, quam admisit ad posse, dixerit, non esse necessariam simpliciter, sed solùm, vt per eam posset homo faciliùs diuina implere mandata. Addit quoque, post Pelagium Cælestium eius discipulum admisisse, gratiam internam esse absolutè necessariam non ad incipiendum, sed ad perficiendum opus bonum, & opera virtutum. Verùm si legamus Augustinum lib.1. de gratia Christi c.7. ille nunquam aliam gratiam siue externam, siue internam agnouit, præter eam, quæ consistit in lege, & doctrina. Vnde propositis verbis Pelagij, quibus Catholicos deludebat, subiungit Augustinus. *In his omnibus non recessit à commendatione legis, & doctrinæ, hanc esse gratiam adiuuantem diligenter inculcans.* Et in fine capitis. *Hoc est ergo gratiam Dei ponere in lege atque doctrina.* Siue igitur Pelagius admiserit gratiam internam, siue non, non posuit aliquam gratiam internam mouentem, & excitantem voluntatem efficienter per piam affectionem, aut inclinationem, sed solùm obiectiuè per propositionem legis, & doctrinæ. Vnde illa excitatio stupentis voluntatis ad summum potest esse obiectiua, non efficiens: quamuis fortasse nec etiam admiserit Pelagius hanc excitationem stupentis voluntatis, quam ille nunquam stupentem appellauit. August. Et ideo excitationem illam Pelagianam Augustinus eod. lib. c.24. vocat excitationem legis, & doctrinæ forinsecus insonantem, non intrinsecus operantem. Et sanè, quòd Pelagiani nullum agnouerint auxilium diuinæ gratiæ intrinsecus operantis, & mouentis ad opus supernaturale, etiam adiuuando possibilitatem, magnum argumentum esse videtur, quod non solùm ipse Pelagius, sed illius sectatores longè post illum dixerunt, quantum quisque potestatis habeat ad malum, tantum habere etiam ad bonum, vt apparet ex illorum assertionibus lib.6. c.8. recitatis.

VI. Demum circa gratiam excitantem dubium oritur, quid illa sit, & in quo illius formalis effectus consistat, præsertim loquendo de excitante interna, de qua solùm est hoc dubium, nam de excitante externa dubium esse non potest. Quidam igitur fatentur gratiam excitantem internam formaliter, & propriè nihil aliud esse, nisi actiones vitales sanctæ cogitationis, & piæ affectionis, quas Deus in nobis sine nobis operatur. Non quòd illæ, cùm sint actiones vitales, possint produci à solo Deo, & ab illo solo eliciantur, intellectu, & voluntate hominis verè actiuè illas non eliciente, sed solùm passiuè ad illas se habente, hoc enim est impossibile: sed quia non eliciuntur à voluntate agente liberè per præuiam deliberationem, sed agente, vt natura, & sine deliberatione: est enim modus dicendi vsu receptus apud Theologos, vt ad illos solos actus voluntas dicatur agere, & actiuè se mouere, quos elicit præcedente consilio, & deliberatione. In quo sensu dixit D. Thom. 1.2. q.9. voluntatem non mouere seipsam erga finem, sed solùm erga media ad finem: quia appetitus finis non est ex deliberatione præcedente, sed è contrario ex appetitu finis voluntas mouetur ad consulendum, & deliberandum de medijs. ita videtur docuisse Ruardus Taper art.7. pag.117. & 118. Quamuis enim dicat, gratiam præuenientem, qua Deus voluntatem præparat, & mouet, esse actualem motionem internam, & applicationem Dei applicantis, & mouentis ipsum intellectum, & voluntatem, & facientis, vt faciamus, vt sæpe Augustinus ait; tamen hanc motionem, & applicationem non obscurè indicat consistere in sancta cogitatione, & pia affectione, qui sunt primi motus intellectus, & voluntatis, quos Deus operatur in nobis sine nobis, qui sunt semina, & rationes deliberādi, & eligendi boni supernaturale.

Vasquez. Eandem sententiam sequuntur multi ex recentioribus, eámque laté declarat, & probat Vasquez 1. 1. disput. 88. c. 6. & sequentibus, dicens gratiam operantem, quā Aug. dicit Deum facere in nobis sine nobis, esse sanctam cogitationem, quæ antecedit consensum, & motum subitum voluntatis ex ipsa cogitatione ortum. Accipit verò pro eodem gratiam operantem, & excitantem, & præuenientem, vt c. 2. eiusdem disputationis adnotauerat.

VII. Alij verò etsi concedant, primos motus intellectus, & voluntatis, qui sunt sancta cogitatio, & pia affectio præcedens consensum, & deliberationem voluntatis, posse aliqua ratione appellari gratiam excitantem, quatenus excitant voluntatem ad præstandum liberum consensum diuinæ vocationi; tamen gratiam primò excitantem, quæ primò mouet intellectum, & voluntatem ad sanctam cogitationem, & piam ipsam affectionem antecedentem liberum consensum, dicunt non esse formaliter aliquem actionem vitalem, aut intellectus, aut voluntatis, sed causaliter tantùm. Quid autem illa sit, fatentur hi autores, esse motionem quandam præuiam ad actus vitales intellectus, & voluntatis, qua istæ potentiæ eleuantur, & complentur ad eliciendos actus supernaturales. Cùm enim sancta cogitatio, & pia affectio sint actus supernaturales, licèt imperfecti, quatenus nō procedunt ex deliberatione, à sola natura produci nō possunt: vnde necesse est, intellectum, & voluntatem præueniri, & eleuari per diuinam gratiam ad hoc, vt valeant hos actus elicere. Vnde prius est, hominem moueri, præparari, & excitari per gratiam Dei, quàm hos actus licèt imperfectos producere. Et sic prima gratia excitans, & præueniens non est formaliter aliquis actus vitalis, sed aliquid præuium ad illum, nempe motio quædam actualis, & virtuosa quæ per modum complemēti eleuat hominem supra vires naturæ ad eliciendos hos actus, & ita sensit ex recentioribus Aluarez disp. 74. & 75. de Auxil. Aluarez.

Licet verò parum retulerit vtramuis sententiā sequamur, & fortè sit valde difficile explicare, quænam sit motio actualis, qua intellectus, & voluntas mouentur ad hos motus indeliberatos, distincta ab ipsis motibus, cùm motio intellectus aliud nihil esse videatur, nisi cogitatio, & motus voluntatis aliud nihil quàm affectio, & cùm motio mouentis re non sit distincta à motu passiuè recepto in mobili, nihilominus videtur secunda sententia magis conformis modo loquendi Scripturæ, Conciliorum & Patrū, præsertim Augustini, qui gratiam præuenientem, & excitantem vocant pulsationem, tactum cordis, vocationem, suasionem, & excitationem. Hæc autem nomina satis indicant, gratiam excitantem esse motionem præuiam ad actus vitales: quia quod pulsatur & tangitur, & vocatur, recipit ictum pulsationis, tactus, & sonum vocationis, antequam vt pulsatus, & tactus & vocatus aliquid agat, & respondeat. Et eodem modo prius est hominem excitari, quàm se excitare, & moueri, quàm se mouere.

VIII. Secundò Augustinus de hac gratia loquens sæpe dicit, per illam Deum operari in nobis sine nobis, & multa facere in homine, quæ non facit homo; licèt nullum bonum faciat homo, quod non faciat Deus. Ergo saltem in modo loquendi hæc sententia habet fundamentum in doctrina D. Augustini.

Tertiò si gratia excitans est actio ipsa vitalis intellectus, & voluntatis, sequitur, posse hominem elicere aliquem actum supernaturalem absque auxilio gratiæ præuenientis, cum sola gratia adiuuante, & cooperante, & auxilium gratiæ præuenientis solùm esse necessarium ad actus supernaturales perfectos, & consummatos, non ad imperfectos, & inchoatos, quod non videtur admittendum. Probatur sequela. Nam isti actus primi indeliberati sunt actus supernaturales, licèt indeliberati; sed ad hos actus non est necessaria gratia præueniens, & excitans, cùm ipsa gratia excitans, & præueniēs consistat in his actibus, & sic sola diuina cooperatio cum intellectu, & voluntate erit ad eosdem actus, aliàs si ad hos actus requiritur gratia præueniens, iam erit aliqua gratia primò excitans ad ipsos actus vitales, quæ non erit actus vitalis, aut dabitur processus in infinitum.

Dicetur, nónne ipsa sancta cogitatio, & pia cordis affectio est hominis excitatio? Respondeo, formaliter est excitatio, non causaliter, nisi in ordine ad actum vlteriorem, qui est consensus deliberatiuus. Addo etiam nunquam separari excitationem formalem à causali, sed esse inter illas solùm prioritatem naturæ, non temporis: sed de hoc te inferiùs redibit sermo, cùm loquemur de gratia operante, & cooperante.

IX. Quarta diuisio gratiæ gratum facientis est in præuenientem, comitantem, & subsequentem. Hanc diuisionem insinuauit Concilium Tridentinum Conc. Trid. sess. 6. de iustificatione cap. 16. cùm ait: *Cùm enim ille ipse Christus Iesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent.* Fateor tamen Concilium non de omni gratia præueniente ibi loqui, sed de ea sola, quæ opera meritoria præuenit, & comitatur, & subsequitur. Vnde generalis diuisio gratiæ quatenus complectitur etiam præuenientem ipsam impij iustificationem, apertiùs colligi videtur ex Augustino lib. de natura, & gratia c. 31. vbi ait: *Præuenit, vt sanemur, & subsequitur, vt sanati vegetemur; præuenit, vt vocemur, subsequitur, vt glorificemur; præuenit vt piè viuamus, subsequitur, vt cum illo semper viuamus.* Hæc diuisio August. comprehendit gratiam præuenientem actum iustificationis, cùm ait, *præuenit, vt sanemur*, & præuenientem actum meritorium hominis iam iustificati, cùm ait, *præuenit, vt piè viuamus.*

Eadem diuisio habetur ex D. Fulgentio lib. 1. ad Monimum, vbi ait, *Præuenit impium, vt fiat iustus, subsequitur iustum, ne fiat impius. Præuenit elisum, vt surgat, subsequitur eleuatum, ne cadat. Præuenit homini donans bonam voluntatem, subsequitur benè volentem operando in illo operis facultatem.* Idem dixerat sup. c. 9. & D. Gregorius lib. 1. moral. c. 10. ita ait: Greg. *Qui & præueniendo dedit eis bonum velle, quod noluerunt, & subsequendo dedit bonum posse, quod voluerant*, & homil. 9. in Ezechielem: *Nos præuenit, vt velimus, & volentes subsequitur, ne inaniter velimus.* Quæ sententia est etiam apud Augustinum in Enchir. c. 32. *Nolentem* (inquit) *præuenit, vt velit, volentem subsequitur, ne frustra velit.* Gratia præueniens habetur ex diuina Scriptura in Psalmo 58. *Et misericordia eius præueniet me.* Gratia subsequens ex Psalm. 22. *Et misericordia tua subsequetur me.* vtriusque meminit Ecclesia in collecta Dominicæ 16. post Pentecostem dicens: *Tua nos quæsumus Domine gratia semper præueniat, & sequatur.* Dices,

nullibi

nullibi fieri mentionem gratiæ comitantis. Dico etiam illius meminisse Ecclesiam in alia collecta, cùm ait, *Actiones nostras quæsumus Domine aspirando præueni, & adiuuando prosequere.* Et in alia collecta pro iter agentibus, dicendo, *& viam illorum præcedente gratia tua dirigas, & subsequente comitari digneris.* Eiusdem etiam triplicis gratiæ meminit D. Bernardus in lib. de modo benè viuendi.

X. Sed manet aliqua difficultas in explicando, quid sit gratia præueniens, quid comitans, quid subsequens. Pro cuius explicatione operæpretium est videre, quidnam sit illud, quod Doctores diuidunt per hanc triplicis gratiæ diuisionem, an sit donum gratiæ actuale, an habituale, & cuius comparatione gratia dicatur præueniens, aut comitans, aut subsequens. Non enim desunt, qui dicant, diuisionem huius triplicis gratiæ esse donum habituale gratiæ gratum facientis, quod dicitur gratia præueniens, & subsequens comparatione diuersorum effectuum eiusdem gratiæ. Dicunt enim, esse quinque effectus gratiæ in nobis. Primus est, vt anima sanetur. Secundus vt bonum velit. Tertius vt bonum, quod vult, efficaciter operetur. Quartus est, vt in bono perseueret. Quintus vt ad gloriam perueniat. Gratia igitur, vt causat primum effectum vocatur præueniens comparatione secundi, & vt causat secundum dicitur præueniens comparatione tertij & sic deinceps. E contrario verò, quatenus causat tertium dicitur subsequens respectu secundi, & quatenus causat secundum dicitur subsequens comparatione primi. Hæc doctrina est in se vera, sed cùm Ecclesia, Patres, & Concil. Trid. diuidunt gratiam in præuenientem, & subsequentem, non loquuntur de gratia habituali, sed de auxilio actuali. Nam, vt omittamus, hanc veritatem per seipsam satis patere, si quis verba proximè ex illis citata, vel in superficie sola consideret, controuersia, quæ fuit Patribus cum Pelagianis de necessitate gratiæ præuenientis, non fuit de gratia habituali, sed de dono gratiæ actualis auxilij, sicut diximus de gratia excitante, nam gratia præueniens eadem est cū excitante, vt colligitur ex Conc. Trid. sess. 6. c. 5.

Concil. Trident.

Dicendum itaque, gratiam non appellari præuenientem, aut comitantē, & subsequentem comparatione diuersorum effectuum ipsius gratiæ, sed comparatione nostri consensus. Neque per hæc membra diuidi gratiam habitualem, ad gratiam actualis auxilij. Vnde gratia præueniens dicitur,

XI. quæ præuenit per singula nostrum consensum, maximè illa, quæ præuenit consensum ad actum iustificationis. Concomitans verò dicitur, quæ comitatur ipsum consensum quæ eadem est cum gratia cooperante, & adiuuante, & denuum subsequens illa est, quæ subsequitur consensum præbendo opportunitatem boni operis, & facultatem exequendi bonas voluntates, sicut videmus dicere Patres citati, cùm aiunt, quòd gratia volentem præuenit, vt velit, & volentem subsequitur, ne frustrà velit, dando bonum posse, quod vult, aut operando in illo operis facultatem. Non enim sola voluntas benè agendi est effectus diuinæ gratiæ, sed etiam opportunitas, & occasio, seu facultas exequendi demandandi ipsam voluntatem benè agendi.

CAPVT IV.

De partitione gratiæ in sufficientem, & efficacem.

I. QVinta diuisio gratiæ actualis auxilij est, in auxilium, sufficiens, & efficax. Quæ verò *Gabr. Pennot. de libert. hum.* circa hanc diuisionem inter explicandum, quid sit auxilium sufficiens, quid efficax, & vndè dicatur tum sufficiens, tum efficax, à recentioribus præsertim Theologis dicuntur, tam multa sunt, vt si vellemus hic omnia recensere, oporteret nos multum laboris impendendo, longiùs discedere ab operis instituto. Quare in hac diuisione explicanda tria quàm breuissimè efficiemus. Primò videbimus, quid sit immediatum diuisum per hanc diuisionem auxilij sufficientis, & efficacis. Secundò probabimus, esse aliquod auxilium sufficiens, quod non sit efficax, & sic admittendam esse istam diuisionem gratiæ specialis auxilij in sufficientem, & efficacem. Tertiò satisfaciemus nonnullis obiectionibus quorundam recentiorum Doctorum.

Præmittimus autem nomine auxilij sufficientis, omnes Doctores communiter intelligere illud auxilium, quod tribuit homini posse operari, & efficere illam actionem, comparatione cuius dicitur accipere auxilium sufficiens, non autem tribuit eidem homini actu efficere eandem operationem: nomine verò auxilij efficacis intelligere illud quod tribuit homini non solùm posse operari, sed etiam actu efficere, & operari actionem, comparatione cuius, & in ordine ad quam homo dicitur accipere auxilium efficax. Vnde quod nonnulli dicunt, auxilium sufficiens non dari homini, vt operetur, sed solùm, vt possit operari, non sic est intelligendum, quòd auxilium sufficiens detur homini, vt habeat sufficientia ad posse operari, non autem ad actu operari, si velit. Quia auxilium sufficiens dicitur sufficiens non solùm ad posse operari, sed etiam ad verè operari, si homo velit, adeò quòd per auxilium sufficiens homo constituitur in actu primo vltimatè completo ad hoc, vt potens sit exire in actum secundum. Neque auxilium efficax addit aliquid reale necessarium ad actu operandum, se tenens ex parte actus primi, quod non ponat in homine auxilium sufficiens. Si enim deesset aliquid reale necessarium ad agendum se tenens ex parte actus primi, iam auxilium sufficiens non esset sufficiens. Sed sic est intelligendum, quòd auxilium sufficiens dat posse operari, & omnia requisita ad agendum in actu primo, non tamen dat actu operari, faciens actum primum exire in actum secundum. Quod nonnulli sic declarant, vt dicant, duobus modis posse intelligi, dari nobis posse operari per ipsum auxilium sufficiens, vno modo, vt posse operari sit effectus formalis ipsius auxilij sufficientis: alio modo, vt sit illius terminus. & primo modo verum est, non autem secundo modo.

Porrò cùm dicimus, auxilium sufficiens esse illud, quod dat posse operari, non autem actu operari; e contrario illud esse auxilium efficax, quod dat actu operari, non intendimus affirmare, differentiam auxilij sufficientis ab efficaci desumendam esse solùm ex effectu, vt inter hæc auxilia nulla alia differentia sit constituenda, nisi quòd diuinum auxilium, vt ponit effectum, dicitur efficax, vt caret effectu, dicitur sufficiens, de hac enim quæstione inferiùs agendum est: sed nunc solùm explicamus, quid istis nominibus veniat accipiendum, interim abstinendo à quæstione de differentia intrinseca inter hæc auxilia. II.

Secundò præmittendum est, quemadmodum inter effectus, ad quos datur nobis diuinum auxilium, præcipuus, & præclarissimus est perseuerantia in bono vsque in finem, & adoptio æternæ III.

salutis; ita per antonomasiam solere nonnunquam Patres, præcipuè D. Augustinum nomine auxilij efficacis intelligere peculiare illud, & præclarissimum donum perseuerantiæ vsque ad terminum vitæ. Absolutè verò loquendo illud dicitur auxilium efficax, quod tribuitur à Deo ad aliquem effectum supernaturalem causandum in nobis, ita vt talem effectum ponat in nobis liberè concurrentibus, siue ille sit perseuerantia vsque in finem, siue sola conuersio, & iustificatio, siue aliud opus bonum factum ab existente in gratia, etiam non habens coniunctam finalem perseuerantiam, qualia sunt bona opera facta in gratia à non prædestinato. Vnde sequitur, aliquod auxilium posse dici efficax comparatione vnius effectus, & solùm sufficiens comparatione alterius effectus posterioris, ad quem tribuit quidem posse operari, non autem tribuit actu operari.

IV. His suppositis primò videndum est, quódnam auxilium sit immediatum diuisum huius diuisionis. Quidam enim non satis videntur explicare, quid illud sit: nam dicunt primò, quòd sicut gratia operans, & cooperans sunt idem, quod gratia D.Thom. præueniens, & subsequens, vt docet S. Thom. de veritate quæst. 27. art. 5. ad 6. ita gratia excitans & adiuuans non differt ab ipsa gratia præueniente, & subsequente (formalibus eorum verbis vtor.) Deinde disputantes de veritate huius diuisionis, dicunt, quòd si de reipsa loquamur, nullus Catholicus potest dubitare de illa diuisione, cùm gratia sufficiens sit eadem cum excitante, & gratia efficax ab adiuuante realiter non distinguatur. Et rursus disputantes de immediato diuiso huius diuisionis dicunt, gratiam quam Concilium diuisit in excitantem, & adiuuantem, esse gratiam præuenientem. Quæ tria dicta non videntur posse adinuicem cohærere: nam ex hoc tertio dicto habemus, immediatum diuisum gratiæ in sufficientem, & efficacem, esse gratiam præuenientem. Si autem illud immediatum diuisum est gratia præueniens; ergo non videtur posse consistere primum dictum, quòd gratia præueniens, & subsequens, sit idem cum gratia excitante, & adiuuante. Rursus sequitur gratiam efficacem esse non solùm adiuuantem, sed etiam excitantem contra secundum dictum, quia gratia excitans, & præueniens idem sunt per primum dictum, & aliqua gratia præueniens est efficax per tertium dictum. Diuiditur enim gratia præueniens in sufficientem, & efficacé, vt illi fatentur. Ergo sequitur, aliquod auxilium gratiæ excitantis esse non solùm sufficiens, sed efficax. Si dicant, nomine gratiæ excitantis se intelligere solùm excitantem externam, & obiectiuam, non autem internam, & efficientem. Primò non rectè id dici potest, cùm nomine gratiæ excitantis intelligatur etiam gratia interna, & multo magis. Secundò, quia sola gratia excitans externa non est sufficiens ad voluntatem excitandam ad actus supernaturales, immò neque sola gratia excitans interna obiectiua, vt vel ipsi fatentur, & rectè; huius enim gratiæ excitantis internæ necessitatem etiam Pelagius videtur vtcunque secundùm illos admisisse. Aut igitur non rectè accipiunt immediatum diuisum huius diuisionis, aut non rectè explicant. Videtur igitur dicendum immediatum diuisum gratiæ sufficientis, & efficacis esse ipsam gratiam excitantem internam, & externam, quæ excitat non solùm intellectum, sed voluntatem, & etiam adiuuantem, ita vt gratia excitans, & adiuuans sufficiens dicatur illa, quæ ita confertur homini, vt sufficiat ad eliciendum actum consensus, si velit: gratia verò efficax excitans & adiuuans sit illa, quæ ita hominem excitat, & adiuuat, vt de facto eliciat actum liberi consensus. Quæ res magis explicabitur, cùm dicemus, in quo primo sita sit efficacia ipsius diuini auxilij, de qua re infra cap. 8. & 9.

Vtrùm verò admittenda sit hæc distinctio diuini auxilij in auxilium sufficiens & auxilium efficax, Pelagiani, & recentiores hæretici, præsertim Caluinistæ, partem negatiuam omnino veram esse contendunt, licèt ex diuerso capite. V.
Nam Pelagiani nullum auxilium diuinæ gratiæ agnoscebant, quo Deus faciat, vt faciamus, voluntatem nostram efficaciter ad bonum mouendo, & inclinando: immo affirmabant, liberum arbitrium sibi soli sufficere ad bonum volendum, & operandum, neque indigere aliquo auxilio diuinæ gratiæ, nisi nomine gratiæ intelligatur ipsa liberi arbitrij facultas, vt gratis à Deo nobis collata, aut auxilium legis, & doctrinæ: & si necessarium est aliquod gratiæ auxilium, fatebantur, illud necessarium esse non ad opus inchoandum, sed solùm perficiendum. Vnde secundùm illos nulla erat distinctio diuini auxilij in sufficiens, & efficax, quippe qui nec vllum diuinum auxilium supernaturale homini necessarium esse admittebant.

Recentiores verò hæretici ex alio capite eandem diuisionem reiiciunt, quia putant, omne auxilium diuinæ gratiæ esse de se efficax, ita vt, qui mouentur per tale auxilium, non possint dissentire, neque vllo modo diuinam gratiam abiicere. Vnde & reiiciunt definitionem illam Concilij Tridentini sess. 6. cap. 5. & Can. 4. in qua dicitur, quòd homo diuinam inspirationem recipiens, illam abiicere potest, & liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum potest dissentire, si velit, vt in initio huius libri dictum est.

Ex Catholicis quoque non defuerunt, qui dicerent, hanc diuisionem gratiæ in sufficientem, & efficacem esse insufficientem, inutilem, à sacris literis, Conciliis, Patribus, & ratione alienam. Citatúrque in hanc sententiam Osorius Osorius.
lib. 9. de iustitia, in initio: quamuis fortasse non ipsam diuisionem absolutè negauerint, quæ Catholicè non videtur negari posse, sed modum, secundùm quem illa à nonnullis Catholicis explicatur, quod ex illorum argumentis, quibus hanc diuisionem impugnant, non obscurè deduci videtur.

Siue autem de re, siue de modo illi loquantur, secundùm fidem Catholicam hæc partitio diuini auxilij in auxilium sufficiens, & auxilium efficax videtur omnino esse admittenda, ita vt sit aliquod auxilium sufficiens, per quod homo posset, si vellet, operari, & saluari, & nihilominus de facto nec saluetur, nec operetur, & sit auxilium, per quod homo non solùm potest operari, & saluari, sed de facto operatur, & saluatur, quorum primum vocatur nomine generico sufficiens, quia proprium nomen specificum non habemus, siue auxilium inefficax: alterum verò appellatur auxilium efficax. Esse verò admittendam hanc partitionem diuini auxilij in sufficiens, & efficax contra quàm sentiant hæretici, & etiam Catholici proximè nominati, sic breuiter monstratur. Et primò quòd Deus conferat homini auxilium de se sufficiens ad salutem, per quod homo posset, si vellet, operari,

operari, & saluari, probatur autoritate diuinæ Scripturæ. Salomon in Prouerbiis cap. primo peccatores obtestatur, & minatur his verbis: *Quia vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo.* Hæc comminatio nónne supponit, Deum contulisse illis peccatoribus sufficiens auxilium, quo ad Deum conuerti possent, si vellent? Aliàs enim iustam excusationem prætendere possent, qui vocati renuerunt, & diuina consilia, & inuitationes contempserunt. Isaias etiam cap. 5. in persona Dei iudicium aduersùs Ierusalem sic obtestatur. *Nunc ergo habitatores Ierusalem, & viri Iuda iudicate inter me, & vineam meam. Quid est, quod debui vltrà facere vineæ meæ, & non feci, an quia expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas?* Sanè absque ratione expectaret Dominus vuas bonorum operum ex vinea, cui non contulisset omnia necessariò requisita & sufficientia, vt vuas producere posset, si vellet, quæ tamen non vuas produxit, sed labruscas. Saluator ipse apud Matthæum cap. 11. increpans Iudæorum obstinationem, ait, *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si factæ fuissent in Tyro, & Sidone virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* Præbuit ergo Deus Iudæis auxilia ad illos conuertendum sufficientissima, & nihilominus per talia auxilia illi de facto non sunt conuersi. & cap. 23. eandem Iudæorum duritiem exaggerans inquit, *Ierusalem, Ierusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Ista exaggeratio irrationabilis videretur, nisi Deus contulisset Iudæis sufficientissima auxilia ad illos saluandos, quibus tamen illi abutentes semper in sua duritie, & obstinatione perstiterunt.

VI. Secundò probatur, dari auxilium de se sufficiens ad salutem, quod tamen non sit efficax, omnibus illis argumentis, & autoritatibus, quibus lib. 7. cap. 19. & sequentibus ostendimus, & quidem copiose, ni fallor, nullum reprobum esse à Deo destitutum auxiliis ad salutem sufficientibus, & necessariis, quamdiu est in hac vita constitutus: nam huiusmodi auxilia in reprobis sunt quidem sufficientia, non tamen efficacia.

Tertiò probatur omnibus diuinæ Scripturæ autoritatibus, quibus lib. 5. cap. 10. 11. & 13. ostendimus, Deum ex se omnes homines ad finem æternæ salutis ordinasse, & omnium salutem exoptasse, & præparare, & conferre omnibus media opportuna ad salutem. Hinc enim sequitur, respectu eorum, qui non saluantur, esse quidem media sufficientia ad salutem, sed non esse efficacia. Huc tendunt obtestationes illæ quibus Deus impios obtestatur, per ipsum non stare, quin omnes saluentur, in Psalm. 80. *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, dilata os tuum, & implebo illud.* Et in Psalm. 94. *Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Quam in hunc sensum adducit, & exponit Paulus ad Hebræos cap. 3. & in Actis Apostolorum cap. 7. *Dura ceruice, & incircumcisis cordibus, vos semper Spiritui sancto restitistis.* Et ad Roman. 2. *An diuitias bonitatis eius, patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. Tu autem secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor tuum thesaurizas tibi iram.* Huc tendunt verba D. Ioann. Apocalypsis 3. *Ego sto ad ostium, & pulso. Si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum, & cœnabo cum illo.* Sed videantur loca citata lib. 5. & 7. quæ hanc veritatem abundanter probant.

VII. Quartò probatur testimoniis apertissimis D. P. Augustini. Aug. Nam lib. 1. ad Simplici. quæst. 2. inquit, *Noluit ergo Esau, & non cucurrit, sed & si voluisset, & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Et lib. 83. quæstionum quæst. 68. *Ad illam* (inquit) *cœnam, quam Dominus dicit in Euangelio præparatam, nec omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt, neque illi, qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt: nec illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi, quoniam vt venirent vocati, erat in eorum libera voluntate.* Et in lib. de Correpti. & gratia cap. 11. *Tale quippe erat adiutorium, quod desereret, cùm vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, vt vellet: hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam.* Et cap. 12. *Ipsa adiutoria distinguenda sunt. Aliud est adiutorium, sine quo aliquid non fit: aliud est adiutorium, quo aliquid fit.* Ex his locis habemus, esse aliquod Dei adiutorium sufficiens ad actum conuersionis in Deum eliciendum; & standum in Dei amicitia, si homo vellet, quod tamen non ponit in homine suum effectum. Videatur D. Prosper lib. 2. de vocatione Gent. cap. 15. vbi Prosper. expressè distinguit istud duplex auxilium diuinæ gratiæ, cùm ait: *Adhibita semper est*, &c. Posset hæc veritas confirmari testimoniis Scholasticorum, præsertim D. Thom. in tertio dist. 13. D.Thom. quæst. 2. articulo secundo quæstiuncula 2. ad quintum, & dist. 19. quæst. 1. artic. 1. quæstiuncula 2. ad tertium, & tertia parte quæst. 79. art. 7. ad secundum vbi dicit Christi redemptionem esse pro omnibus sufficientem, sed solùm pro aliquibus efficacem, siue (vt ipse ait) efficientem. Verùm hæretici autoritates Scholasticorum parui pendunt.

VIII. Demum hæc veritas videtur definita in Concilio Arausicano II. cap. 25. vbi ait, Concil. Arausic. *Denique secundùm fidem Catholicam credimus, quòd accepta per Baptismum gratia omnes baptizati Christo auxiliante, quæ ad salutem pertinent, possint, & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Et in Concilio Tridentino sess. 6. de iustifi. cap. 11. dum inquit, Concil. Trident. Deum non præcipere nobis impossibilia, & homines non excusari, Dei mandata non seruantes: quia ipse Deus illos adiuuat, vt possint diuina mandata seruare, & quòd cum diuino auxilio hoc seruare possunt. *Nemo*, inquit, *temeraria illa & à Patribus sub anathemate prohibita voce debet vti, Dei præcepta esse homini iustificato ad obseruandum impossibilia: nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat, vt possis, cuius mandata grauia non sunt, cuius iugum suaue, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt. Qui autem diligunt eum, vt ipsemet testatur, seruant sermones eius, quod vtique cum diuino auxilio præstare possunt.* Et infrà inquit, quòd iusti liberati à peccato, serui autem facti Deo sobriè, iustè, & piè viuentes proficere possint per Iesum Christum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam,

Deus namque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Et cap. 13. dum inquit, donum perseuerantiæ aliunde haberi non posse, nisi à Deo, & neminem sibi de sua perseuerantia aliquid certi promittere debere: tamen in Dei auxilio firmissimam spem collocare omnes debere: Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle, & perficere. Hæc verba indicant, iustos, qui non perseuerant, sed in peccata relabuntur, habere sufficiens auxilium ad perseuerandum, & ad proficiendum, & tamen illud auxilium in [illegible] efficax non est. Certum igitur est ex fide [illegible] aliquod auxilium Dei sufficiens distinctum ab auxilio efficaci.

IX. Iam constito, quòd detur auxilium sufficiens, quod tamen non sit efficax, ostendendum est, dari auxilium de se efficax, per quod Deus tribuit nobis non solùm posse benè operari, sed etiam operatur in nobis, vt velimus, quod bonum est, & quod volumus opere compleamus. quod probatur primò ex diuina Scriptura Ezechielis c. 36. *Spiritum meum* (inquit Deus) *ponam in medio vestri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis.* Ioan. cap. 6. & cap. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & non rapiet eas quisquam de manu mea, & non peribunt in æternum.* Ad Roman. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. & non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori.* Et cap. 11. *Sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei.* Quibus testimoniis ad probandam efficaciam diuinæ gratiæ vtitur Augustinus in locis statim citandis.

Augst. Secundò probatur ex D. Augustino, qui eiusdem efficacis auxilij tam frequens, & constans est assertor, vt Semi-Pelagiani illi imposuerint (licèt immeritò) quòd per efficaciam diuinæ gratiæ tolleret arbitrij libertatem. In primis ipse in locis proximè citatis ex lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. & lib. de Correptione & gratia cap. 11. & 12. distinguit duplicem vocationem, alteram secundùm propositum, aliam, & secretam, secundùm quam omnes vocati ad Christum veniunt; alteram non secundùm propositum, de qua exponit illud: *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Distinguit etiam duplex auxilium, alterum quod tribuit posse benè operari, & perseuerare, non autem actu operari, & perseuerare; alterum quod tribuit operari, & perseuerare. Ad hæc in lib. de Gratia, & lib. arbitr. cap. 5. ait: *Vt Paulus de persecutoribus [illegible] & tam magna, & efficacissima vocatione conuerteretur, gratia Dei erat sola, quia eius merita erant magna, sed mala.* Et ne quis dicat gratiam illam ex priuilegio fuisse concessam D. Paulo, in eod. lib. cap. 16. generaliter loquens ait: *Certum est nos facere, cùm facimus, sed ille facit, vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, faciam, vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis, & faciatis.* & cap. 17. inquit, *Quis istam etsi paruam, dare cœperat charitatem, nisi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit? Quoniam ipse, vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur, perficiens. Vt ergo velimus sine nobis operatur; cùm autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum operatur.* Et lib. de Corrept. & gratia cap. 8. exponens illa verba: *Ego rogaui pro te Petre,* & c. ait: *Quando rogauit ergo, ne fides eius deficeret, quid aliud rogauit, nisi vt haberet in fide liberrimam, fortissimam, inuictissimam, & perseuerantissimam voluntatem.* Et cap. 12. comparando adiutorium collatum Adæ in statu innocentiæ, cum illo, quod modò confertur prædestinatis, inquit: *Tale quippe erat adiutorium, quod desereret, cum vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, vt vellet. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam: sed hac potentior est in secundo Adam. Prima enim est, qua fit, vt habeat homo iustitiam, si velit. Secunda ergo plus potest, quia etiam fit, vt velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, vt carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.* Et cap. 12. *Subuentum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur. Et ideo quamuis infirma, non tamen deficeret, neque aduersitate aliqua vinceretur.* Et epistola 107. reprehendit Vitalem dicentem, *operatur quippe ille* (scilicet Deus) *quantum in ipso est, vt velimus, cùm nobis nota fiunt eius eloquia; sed si ea acquiescere noluerimus, nos, vt operatio eius nihil in nobis possit, efficimus.* Et ait Augustinus, *Quæ si dicis, profectò orationibus contradicis.* Sed longum nimis foret, omnia Augustini testimonia pro gratia efficaci hæc afferre. Legatur lib. 1. de gratia Christi contra Pelagium cap. 23. lib. 1. contra duas epistolas Pelagian. cap. 20. & lib. 2. cap. 9. lib. de Prædest. sanctorum c. 3. 15. 20. lib. de peccatorum meritis, & remiss. cap. 15. in dicta epistola 107. & dicta quæst. 2. primi lib. ad Simplician. Quibus in locis vocat auxilium efficax vocationem congruam, & secundùm æternum propositum, altam & secretam, & sine pœnitentia, & certam scientiam, & victricem delectationem, vt alia penè innumera omittamus.

Tertiò probatur, præter auxilium sufficiens, dandum esse auxilium efficax: quia nisi illud admittamus, tollitur diuina prædestinatio, & illius certitudo. Prædestinatio enim est præparatio gratiæ, qua prædestinati infallibiliter saluantur: sed ablato auxilio gratiæ efficacis, nulla est præparatio gratiæ, per quam aliquis infallibiliter saluetur. Adhuc prædestinatio non adderet supra prouidentiam aliquam certitudinem ordinis, & causalitatis, sed solam certitudinem præscientiæ, quod tamen est contra diuinam Scripturam, & dicta Sanctorum, vt D. Thomas ait de veritate q. 6. art. 3. & nos lib. 6. probauimus.

CAPVT V.

Argumenta contra doctrinam capitis præcedentis afferuntur, & soluuntur.

I. CONtra distinctionem hanc diuini auxilij in sufficiens, & efficax, obiiciunt quidam, quòd illa nullum sub his terminis habeat fundamentum in diuina Scriptura, aut Patribus, aut Conciliis, aut etiam antiquioribus Scholasticis: immo cùm Concilium Trident. inter alia accuratiùs, & copiosiùs de gratia, & libero arbitrio contra antiquos, & modernos hæreticos tractauerit, huius tamen partitionis gratiæ in sufficientem, & efficacem non meminerit, videtur illa nouiter esse commentatum à recentioribus ad contradicendum excogitatum.

Respondetur, hanc partitionem auxilij diuini in sufficiens, & efficax legitimè explicatã habere fundamentũ euidens in diuina Scriptura per verba æquiualentia, vt visum est, & in D. August. sub eisdem terminis, vt ibidem ostendimus, & illam comprehendi à Tridentino sub generali diuisione auxilij in excitans, & adiuuans, vt non obscurè colligitur ex eodem Concil. c. 11. & 13. allegatis.

Secundò

II. Secundò obijciunt, quia necesse est dari aliquod auxilium gratiæ, quod nec sit sufficiens, nec efficax. Nam auxilium, cum quo reprobi operantur, cùm sint in gratia, nõ est sufficiẽs, quia auxilium sufficiens dat solùm posse operari, nõ autem dat actu operari, neque est efficax, quia auxilium efficax est solùm concessum prædestinatis, ex sententia Augustini.

Respondetur, auxilium efficax per antonomasiam sic dictum est solùm prædestinatorum: cæterùm auxilium simpliciter, & absolute efficax est illud omne, cum quo homo de facto operatur effectum, ad quem illud datur, siue sit prædestinatus, siue non.

III. Tertiò si datur auxilium efficax distinctum ab auxilio sufficienti, vel illud est de antecedenter prærequisitis ad operandum, & sic destruit auxilium sufficiens, illud enim non verè dicitur auxilium sufficiens, vltra quod ad operandum requiritur antecedenter aliud auxiliũ ad operandũ. Vel ideo dicitur efficax, quia confertur à Deo cõgruo tempore, & in certis circũstantiis accõmodatis, in quibus Deus præscit, hominem esse consensurum: sicut è contrario illud dicitur inefficax, & solùm sufficiens, quod confertur à Deo in tempore non congruo, & in certis circumstantiis, in quibus Deus præscit, hominem non esse consensurum. Et tunc etiam auxilium, quod dicitur sufficiens, non est verè sufficiens. Si enim Medicus tribuat ægroto medicinã, quæ sit de se optima, sed in tempore non congruo, nec opportuno, vt cùm humor nondum est satis decoctus, sed sua cruditate resistit, aut in ipso febris accessu, ille non dicitur verè Medicinam sufficientem propinasse: ita si Deus conferat auxilium, quod de se non sit congruum, & attemperatum homini, cui applicatur, aut si conferatur ei tempore non opportuno, videlicet quando Deus scit, illum non esse consensurum, non dicitur tribuere illi auxilium verè sufficiens.

Respondetur, admittendo auxilium efficax esse de prærequisitis, & tunc negatur, quòd admittendo auxilium efficax, destruatur auxilium verè sufficiens. Et ad probationem respondetur, vltra auxilium sufficiens requiri aliquid prævium ad hoc, vt homo operetur, duobus modis intelligi potest, vno modo vt illud prævium sit aliquid physicum inhærens realiter voluntati humanæ realiter in illa receptum, & essentialiter distinctum ab auxilio sufficienti, & sic dicimus auxilium efficax non addere super auxilium sufficiens aliquid prævium antecedenter prærequisitum ad operandum, sic enim videtur destrui auxilium sufficiens; nam dicimus auxilium sufficiens illud esse, quod sufficit non solùm ad posse operari, sed etiam ad operari, si homo velit, non autem sufficit aliquod auxilium ad operandum, si vltra illud requiritur aliud auxilium realiter ab illo distinctum, & realiter receptum in potentia operante antecedenter ad ipsam operationem. Alio modo, vt illud prævium sit sola Dei intentio, cum qua confertur illud auxilium ad hoc, vt per illud homo de facto operetur, & hoc modo admittitur, auxilium efficax esse aliquid præter auxilium sufficiens antecedenter requisitum ad operandum: quia auxilium efficax confertur à Deo ex intentione, vt voluntatem infallibiliter moueat, & inclinet ad eliciendum consensum, & in hoc videtur

D.Thom. D. Thom. ponere efficaciam auxilij antecedentis, vt indicant illa eius verba in 1.2. q. 112. art. 3. *Intentio Dei deficere non potest. Vnde si ex intentione Dei mouentis est, quòd homo, cuius cor mouet, consequatur, & consequatur gratiam, infallibiliter eam consequetur.* Quæ est doctrina D. Augustini de corrept. & gratia capite 14. de spiritu, & litera capite 52. in Enchirid. capite 95. & 96. & aliis in locis. Hæc autem intentio non tollit, quin auxilium etiam sine illa collatum non sit de se sufficiens.

Dicent, sine intentione Dei nihil fieri omnino potest. IV. Ergo si auxilium sufficiens est homini collatum, & non ex intentione, vt ille operetur cum tali auxilio, ipse nihil poterit operari. Ergo non erit sufficiens.

Respondeo, duplex est Dei intentio efficax, & inefficax: auxilium collatum homini sine aliqua intentione saltem inefficaci, non esset verè sufficiens ad operandum. Sed nullum tale auxilium Deus confert hominibus, quia ipse voluntate saltem antecedente, & inefficaci vult omnium salutem, & ideo omnibus confert auxilia sufficientia ad ipsam salutem. Auxilium autem collatum sine intentione efficaci, sed tamen cum intentione inefficaci tribuit homini posse operari, licèt non tribuit homini operari. Verùm hæc responsio magis elucidabitur infrà, cum aperiemus differentiam inter auxilium efficax, & inefficax, quod vocamus sufficiens.

Secundò respondetur, & in idem recidit, diuinum auxilium dici efficax, quia confertur à Deo congruo tempore, & in circumstantiis accommodatis, in quibus Deus videt hominem fore consensurum, & ex intentione, vt consentiat: & cùm vltrà infertur, quòd tunc auxilium sufficiens non erit verè sufficiens, quia confertur à Deo in tempore non congruo, & in circumstantiis non accommodatis, in quibus Deus præscit, hominem non esse consensurum, negatur ista illatio.

Et ad probationem respondetur, auxilium sufficiens esse illud, quod confertur in tempore non congruo, & in circumstantiis, in quibus Deus videt, quòd homo non præbebit consensum, duobus modis intelligi posse, vno modo quòd conferatur tali tempore, & in talibus circumstantiis, in quibus Deus videt, quòd homo non solùm non est consensurus, sed nec etiam potest consentire, esto in aliis circumstantiis, & alio tempore cum tali auxilio posset consentire, & hoc ex intentione, vt non consentiat, nec consentire. & hoc modo neque Augustinus neque alius Catholicus Doctor tale auxilium taliter collatum appellauit auxilium sufficiens. Alio modo, quòd conferatur tali tempore, & in talibus circumstantiis, in quibus Deus videt, quòd homo, si vellet, posset consentire, & foret etiam illi gratum, vt consentiret, sed tamen videt illum pro sua libertate minimè consensurum, & nihilominus non denegat illi suum auxilium, ob iustissimas causas sibi notas: & in hoc sensu dicit Augustinus, auxilium sufficiẽs esse illud, quod confert Deus in tempore non congruo, & in circumstantiis non accommodatis ad præstandum consensum. Quæ res potest declarari exemplo sumpto ex medicina corporali, quo argumento vtitur. Si enim Medicus tribuat ægrotanti medicinam, quæ tali tempore, & in talibus circumstantiis haud morbum superare, & expellere non valeat, ille non dicitur sufficientem medicinam præbuisse, esto alio tempore, & in aliis circumstantiis esset sufficiens. Cæterùm si medicinam propinet eo tempore, & in illis circumstantiis, in quibus, si æger velit, medicina suf-

ficiat;

ficiat ad vincendum morbum, & conferendam sanitatem, & nihilominus per liberam ægrotantis voluntatem fiet, quin illa morbum depellat, illa dicitur verè sufficiens, & Medicus dicitur medicinam verè sufficientem tribuisse, esto illa actu sanitatem non conferat ob impedimentum, quod ei liberè opposuit infirmus: ita de medicina spirituali proportionabiliter philosophandum est; sed arguens hallucinatur, quia putat, auxilium non esse sufficiens, nisi quod actu ponit suum effectum, quæ imaginatio est erronea: nam sequeretur, Deum non conferre alicui auxilium sufficiens ad salutem, nisi illis, qui de facto saluantur.

V. Augus. Verùm contra hanc responsionem vrgere videtur autoritas D. Augustini lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. vbi distinguens vocationem congruam à non congrua sic ait: *Ad alios autem vocatio quidem peruenit, sed quia talis fuit, qua moueri non possent, nec eam capere apti essent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi.* Videtur igitur sentire Augustinus vocationem non congruam illam esse, qua Deus vocat in tempore, & in talibus circumstantiis, in quibus homo sic vocatus non solùm non mouetur, nec capit, sed nec etiam capere, nec moueri potest. Ergo hoc auxilium, quod nos ponimus sufficiens, solo nomine est sufficiens, non autem secundùm rei veritatem.

Propter hoc testimonium, & alia nonnulla lib. 5. & 7. allegata, quæ videntur primo aspectu satis dura, quidam liberè fatentur, Augustinum sensisse, reprobos destitui à Deo auxilio sufficienti, & ideo indurari, quia non vocantur vocatione, cui valeant respondere. Verùm lib. 5. cap. 16. & 17. & lib. 7. ad finem D. Augustinum ab hoc errore sufficienter vindicauimus. Nunc respondetur, illa Augustini verba eodem modo esse exponenda, sicut exponuntur istæ propositiones: Prædestinatus non potest damnari, & reprobus non potest saluari, scilicet de impossibilitate non antecedente, quæ nascitur ex defectu eorum, quæ necessariò antecedenter requiruntur ad operationem: sed de impossibilitate consequente, quæ oritur ex certitudine diuinæ præscientiæ. Supposito namque quòd Deus præuiderit hominem tali tempore, & in talibus circumstantiis constitutum diuinæ vocationi non esse consensurum, idque non ex insufficientia auxilij, sed ex sua libertate, impossibile est in sensu composito, & impossibilitate consequente illum tali vocatione vocatum moueri; & nihilominus cum hac impossibilitate stat, diuinum auxilium esse ex se sufficiens, & possibilitate antecedente posse conuerti. Sic exponenda sunt alia similia Augustini testimonia, quæ illius libros euoluentibus fortassis occurrent.

VI. Quartò obiiciunt. Potest euenire casus, quòd vno, & eodem concionatore multis peccatoribus de pœnis inferni, aut gaudiis Paradisi sermonem habente, & eodem Spiritu sancto æqualiter omnes excitante, ac interiùs eorum corda mouente, vnus conuertatur, alter non conuertatur. Idque colligitur euidenter ex Euangelio Matthæi cap. 11. vbi apertè dicitur, quòd si Tyrij, & Sidonij vidissent signa, quæ facta sunt coram Iudæis, illi pœnitentiam egissent, & quòd eisdem auxiliis quibus isti restiterunt, Tyrij, & Sidonij conuersi fuissent. Hinc vlteriùs inferunt. Ergo gratia illa Iudæis collata non erat tantùm sufficiens, quia per illam nullus de facto conuersus fuisset, neque erat efficax, aliàs omnes per illam essent conuersi. Ergo datur aliquod genus gratiæ præter efficacem, & sufficientem, quod erit genus gratiæ indifferentis.

Respondetur. Quandò duo vel plures præueniuntur eisdem auxiliis gratiæ omnibus modis æqualibus tum quoad intensionem, tum etiam quoad diuinam intentionem, impossibile est, quòd vnus conuertatur, & alter non conuertatur; quia, vt ait D. Thom. si ex intentione Dei est, vt quem per gratiam mouet, consentiat, & conuertatur, ille non potest non conuerti: non quòd intentio diuina vim inferat humanæ libertati, sed quia si ex intentione Dei efficaci est, vt homo conuertatur, illum mouet tali modo, quo scit, aptum esse, vt sic motus conuertatur. Vnde omnes, quos mouet per auxilium gratiæ ex intentione efficaci, vt conuertantur, infallibiliter conuertuntur, non autem quidam sic, quidam non.

Ad testimonium allegatum ex Euangelio Matthæi cap. 11. quo arguentes vim faciunt, respondetur. Si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in Iudæa, illi sine dubio pœnitentiam egissent, vt ait D. Augustinus lib. de bono perseuerantiæ cap. 9. sed illi maius auxilium accepissent in ratione doni, & auxilij, quàm ipsi Iudæi, quia fuissent sic vocati, quomodo Deus præuidebat, quòd vocati conuerterentur, quo pacto Iudæi vocati non sunt. Sed dices statim, responsionem sententiæ Christi aduersari: nam si Tyrij & Sidonij maius auxilium recepissent, non poterant Iudæi iustè reprehendi. Aut ergo supponitur æquale auxilium vtrisque collatum, aliàs iniusta, aliis ex hypothesi: aut iniusta est illa exaggeratio, & vana comminatio.

Respondeo, vnum auxilium esse maius altero duobus modis contingere posse, vno modo ratione maioris intensionis gradualis eiusdem auxilij: alio modo ratione circumstantiarum temporis, loci, & dispositionis personæ recipientis, quæ minora præbet impedimenta ipsi diuinæ gratiæ. Auxilium igitur collatum Iudæis, si fuisset etiam collatum Tyriis, & Sidoniis ratione intensionis gradualis non fuisset maius, sed tamen fuisset maius ratione circumstantiarum loci, temporis, & personarum, quæ minus obstinatæ fuissent, & minora apposuissent impedimenta. Et hoc est solum, quod Saluator prætendit ex illa exaggeratione, scilicet ostendere duritiem cordis Iudæorum, quam frangere non poterant auxilia, quæ duritiem Tyriorum, & Sidoniorum fregissent. Vnde & iustissima est Saluatoris nostri reprehensio, & comminatio, quia Iudæi longè maiora impedimenta diuinæ gratiæ apposuerunt, quàm Tyrij, & Sidonij, & ideo remissiùs (inquit) erit Tyro, & Sidoni in die Iudicij.

CAPVT VI.

De partitione Gratiæ in operantem, & cooperantem variæ opiniones Doctorum recensentur.

Sexta diuisio Gratiæ est in operantem, & cooperantem. Hæc diuisio licèt sub istis formalibus terminis non reperiatur in diuina Scriptura, neque apud antiquos Patres, habetur tamen sub aliis verbis idem significantibus. Nam gratiam operantem monstrat Paulus ad Philippenses 1. cum ait, *Certus sum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu.* & cap. 2. cum inquit, *Deus est enim, qui operatur in vo-* I.

bis

bis velle, & perficere pro bona voluntate. Gratiam verò cooperantem monstrat idem Paulus in 1. ad Corinth. cap. 15. dum ait, *Gratia autem Dei sum id, quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Licèt hunc locum nitatur peruertere Caluinus apud Bellarm. lib. 6. de libero arbitrio cap. 10. in fine. (Bellarm.) Eandem gratiam cooperantem euidentiùs monstrant illa verba eiusdem Pauli in 1. ad Corinth. cap. 3. *Dei enim sumus coadiutores.* pro quo est in textu Græco vox significans cooperatores, & ad Roman. cap. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

(August.) Vtriusque gratiæ operantis, & cooperantis meminit Augustinus lib. de Gratia, & libero arbitrio cap. 17. cum inquit: *Qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit. quoniam ipse vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Propter quod ait Apostolus: Certus sum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu. Vt ergo velimus, sine nobis operatur: cùm autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur. Tamen sine illo vel operante, vt velimus, vel cooperante, cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. De operante illo, vt velimus, dictum est, Deus est, qui operatur in nobis & velle. de cooperante illo, cùm volumus, & volendo facimus, Scimus, inquit, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* (Concil. Arausic.) Concilium quoque Arausicanum secundum can. 9. inquit: *Quoties enim bona operamur, Deus in nobis, atque nobiscum vt operemur, operatur.* Eiusdem diuisionis sub nomine gratiæ excitantis, & adiuuantis seu cooperantis meminit Concil. Tridentinum sess. 6. de Iustificatione cap. 5. (Concil. Trident.)

II. Circa immediatum diuisum gratiæ operantis, & cooperantis non est vna sententia Theologorum, neque eodem modo omnes explicant, quid sit gratia operans, & quid cooperans. est enim prima opinio, quòd immediatum diuisum huius diuisionis sit non solùm gratia gratum faciens actualis, sed etiam habitualis, quam videtur docuisse D. Thom. in 2. d. 26. quæst. 1. art. 4. & 1. 2. quæst. 111. art. 2. (D. Thom.) vbi ait, quòd gratia operans habitualis est ipsa gratia gratum faciens, quatenus est quædam forma sanans animam, & illam iustificans, & dans illi quoddam esse supernaturale: gratia verò habitualis cooperans est eadem gratia habitualis, quatenus est principium operis meritorij supernaturalis. Similiter gratia actualis operans est speciale auxilium Dei supernaturale, quo voluntas mouetur tantùm, & non mouet: gratia verò actualis cooperans est illud auxilium speciale, quo voluntas & mouetur, & mouet. Rursum addit, quòd gratia operans est auxilium speciale, quo Deus operatur in nobis effectum internum, scilicet actum internum volitionis: gratia verò cooperans est auxilium, quo operatur in nobis & nobiscum actus internos, qui sunt actus imperati à voluntate.

Hæc sententia quatenus ait, gratiam gratum facientem habitualem posse diuidi in operantem, & cooperantem ratione duplicis illius effectus, quem causat in nobis, verissima est: neque enim negari potest, gratiam gratum facientem dare animæ nostræ quoddam esse supernaturale, & simul esse principium radicale omnis nostræ operationis supernaturalis, cùm hoc sit proprium cuiuslibet formæ siue supernaturalis, siue naturalis. Verùm neque D. Paulus, neque Augustinus, neque Concilia cùm diuidunt gratiam in operantem, & cooperantem, ad habitualem respiciunt, sed ad actualem tantum: considerant enim gratiam, non quatenus dat homini esse supernaturale, sed quatenus est principium operationis supernaturalis, idque præcipuum colligitur ex D. Augustino, quem non est dubium locutum fuisse de illa gratia, de qua erat illi controuersia cum Pelagianis, & cum illorum reliquijs, quæ controuersia non fuit de gratia habituali, sed solùm de actuali.

Illud etiam, quod subiungit ista sententia, auxilium actuale dici gratiam operantem, quatenus causat internum effectum, seu actum voluntatis, & dici gratiam cooperantem, quatenus adiuuat ad perficiendum actum externum, qui est actus à voluntate imperatus, etsi habeat aliquod fundamentum in verbis Augustini suprà citatis ex lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 17. non tamen est vniuersaliter verum. quia gratia cooperans non dicitur cooperans solùm in ordine ad actum externum à voluntate imperatum, sed etiam in ordine ad actum internum ab eadem voluntate elicitum, & multo magis. Hoc enim colligitur ex Concil. Tridentino sess. 6. cap. 5. cùm docet, adultos per gratiam excitantem, atque adiuuantem ad conuertendum se ad suam iustificationem disponi eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, & can. 4. cùm ait: *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, & vocanti &c.* Nam voluntatem cooperari dicitur relatiuè ad cooperari diuinæ gratiæ, vt ipsa verba sonant. III. (Concil. Trid.)

Dicendum itaque, immediatum diuisum gratiæ operantis, & cooperantis, quatenus hac diuisione vtuntur D. Paulus, & D. Augustinus, & Concil. Tridentinum, immò & antiqui Patres, qui de gratiæ necessitate contra Pelagianos disseruerunt, non esse gratiam habitualem, sed speciale Dei auxilium actuale, & illud auxilium dici gratiam cooperantem non solùm in ordine ad actum externum à voluntate imperatum, sed etiam in ordine ad actum internum à voluntate elicitum, & multo magis.

Hac ita constituto est secunda opinio affirmans, gratiam operantem dici speciale auxilium supernaturale, quatenus causat in nobis intentionem, seu volitionem finis: gratiam verò cooperantem dici speciale auxilium supernaturale, quatenus causat in nobis voluntatem mediorum ad finem. IV. Hanc sententiam Vasquez 1. part. disp. 88. cap. 5. tribuit Durando, Conrado, D. Antonino, Driedoni, & Ruardo Taper in locis ab eo ibidem allegatis. (Vasquez.) Eadem sententia tribuitur Caietano in 1. 2. q. 111. art. 2. & Dominico Soto in 1. lib. de Natura & gratia cap. 16. (Caietan. Dominic. Soto.)

Hæc tamen illorum explicatio non videtur legitima, quia cùm Paulus, & Augustinus, & Concilia dicunt, illam esse gratiam operantem, qua Deus operatur in nobis velle, & facit, vt velimus, non de solo actu voluntatis, qui est volitio, aut intentio finis, sed de omni actu supernaturali ipsius voluntatis loquuntur, quo illa vult aliquid spectans ad æternam salutem, siue illud sit finis, siue sit medium ordinatum ad finem.

Tertia sententia est aliorum dicentium, gratiam operantem esse motum quendam subitaneum intellectus, & voluntatis, per quem homo à Deo excitatur, & mouetur ad bonum per sanctam cogitationem, & piam affectionem: arbitrantur enim autores huius opinionis, Deum sine nobis operari in nobis hos primos motus intellectus. V.

ctus, & voluntatis intellectu, & voluntate merè passivè ad illos se habentibus: gratiam verò cooperantem esse motum voluntatis ad bonum, quem voluntas nostra efficienter producit simul concurrens cum divina gratia, videlicet liberum consensum supernaturalem ipsius voluntatis. Ita divisionem, & acceptionem gratiae operantis, & cooperantis videtur explicare Andreas Vega lib. 6. de Iustificatione cap. 8. licèt sub aliis terminis, nimirum gratiae excitantis & adiuvantis. Docet namque, primos motus indeliberatos causari in nobis à solo Deo, vel ab Angelo, nobis merè passivè ad illos nos habentibus: & reprobat opinionem illorum, qui dicunt intellectum non posse intelligere nisi per intellectionem ab ipso productam, tanquam contrariam communi sententiae Philosophorum, & Theologorum.

Andr. Vega.

Haec sententia quatenus constituit gratiam operantem in primis motibus indeliberatis intellectus, & voluntatis, qui sunt sancta cogitatio, & pia affectio, alios etiam habet defensores: sed in eo, quod ait, illos actus non elici efficienter ab intellectu, & voluntate hominis, sed hominem ad illos se habere tantùm passivè, non est communis sententia Philosophorum, & Theologorum, sed cum illis apertè pugnant, ut videri potest apud Commentatores D. Thomae in 1. 2. quaest. 3. & 9. ut omittam censuram, qua illam notat Bartholomaeus Medina 1. 2. quaest. 111. art. 2. *ut censuram*, &c. Neque illam aliquid iuvant auctoritates Concilij secundi Arausicani, & Gennadij, & divinae Scripturae, quas ille adducit. Nam licèt dicant, Deum multa bona in nobis sine nobis operari, non tamen dicunt, haec opera esse motus primos intellectus, & voluntatis, quos appellamus sanctam cogitationem, & piam affectionem. Et esto loquantur etiam de illis motibus, non est illorum mens, negare, hos motus verè efficienter elici ab intellectu, & voluntate hominis, cùm sint actus vitales, quos implicat non produci efficienter ab intellectu & voluntate: sed dicunt, illos produci in nobis, sine nobis, quia non fiunt à nobis per praeviam deliberationem, & electionem eo modo, quo D. Thom. in 1. 2. quaest. 9. dicit, voluntatem in primo motu non movere seipsam.

D. Thom. Barthol. Medina.

D. Thom.

Et verò haec sententia absque ulla causa videtur errori antiquorum Lutheranorum ansam praebere. nam si admittimus, esse in nobis aliquem actum intellectus, & voluntatis, cuiusmodi sunt sancta cogitatio, & pia affectio, ad quos homo merè passivè se habeat, nihil verè efficiendo, & nihilominus ratione horum actuum hominem dici verè cogitantem, & volentem, satis erit difficile probare, quòd liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum non se habeat merè passivè, sed verè activè, & efficienter cooperetur divinae gratiae in actu iustificationis.

VI. Quarta sententia docet, gratiā dici operantem, quatenus producit in nobis hos primos motus indeliberatos intellectus & voluntatis, qui tamé producuntur etiam efficienter ab intellectu, & voluntate, quamvis non ex deliberatione, & electione: dici verò cooperantem, quatenus producit in nobis liberam electionem supernaturalem. Hic tamen modus dicendi non probatur, quia cùm Paulus, & Augustinus docent, Deum operari in nobis velle, & perficere, non loquuntur de solo actu voluntatis indeliberato, sed multo magis de velle perfecto, & deliberato. Idcirco alij rectiùs eandem sententiam ita explicant, ut dicant, gratiam operantem esse ipsos primos motus indeliberatos intellectus, & voluntatis, quos Deus causat in nobis, qui sunt sancta cogitatio, & pia affectio, quatenus per hos motus Deus infallibiliter disponit voluntatem ad liberum consensum, & facit illam infallibiliter velle, vocando scilicet eo modo, quo certissimè praevidet, illam pro sua libertate infallibiliter praestituram liberum consensum ipsi divinae gratiae. Quae sententia sic explicata multos non obscuri nominis habet defensores, & videtur fundata in doctrina D. Augustini. Nam ex sententia Augustini gratia operans est illa, qua Deus voluntatem praeveniendo operatur in ea velle, & facit, ut illa liberè velit, & infallibiliter velit bonum supernaturale: sed gratiam, qua operatur in nobis velle, & facit, ut velimus, ubique ille constituit in vocatione congrua, quae consistit in sancta cogitatione, & pia affectione, quod ex variis illius testimoniis probatur. Nam in lib. 1. ad Simplicianum quaest. 2. declarans quomodo Deus operetur in nobis velle, ita ait: *Ad eandem quippe misericordiam pertinet, ut velimus. Deus enim est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate. Nam si quaerimus, utrùm donum Dei sit voluntas bona, mirum si negare quisquam audeat. At enim quia non praecedit voluntas bona vocationem, sed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo rectè tribuitur, quòd benè volumus: nobis verò tribui non potest, quòd vocamur.* & in epistola 107. ad Vitalem ait: *Si ergo tu praecaris, atque operatur Deus hominis voluntatem, ut tantummodo legem suam, atque doctrinam libero eius adhibeat arbitrio, non vocatione illa alta, atque secreta sic eius agens sensum, ut eidem legi accommodaret assensum, proculdubio ea legere, vel intelligere legendo, vel etiam exponere, et praedicare sufficeret, nec opus esset orare.* & in libro de Praedestinatione Sanctorum capite 13. *Nec omnes credentes, sed ut credamus, vocantur, atque vocatione illa, quae sine poenitentia est, ad propositum agitur, & peragitur, ut credamus.* & infra: *Deus igitur operatur in cordibus hominum vocatione illa secundùm propositum suum, de qua multa locuti sumus, ut non inaniter audiant Evangelium, sed eo audito convertantur.* Autor etiam libri de Ecclesiasticis dogmatibus, quem nonnulli putant fuisse ipsum Augustinum capite 21. sic ait: *Manet ad quaerendam salutem arbitrij libertas, sed admonente prius Deo, & invitante ad salutem, ut vel eligat, vel sequatur, & amicum salutis nostrae Deo inspirante habeamus; ut acquiescamus salutiferae inspirationi, nostrae libertatis est.* Accedit, quòd auxilium efficax gratiae praevenientis Augustinus semper solet vocare congruam vocationem, secundùm propositum, & sine poenitentia, altam, & secretam, ut suprà adnotavimus: auxilium autem efficax gratiae praevenientis idem est cum gratia operante. & in lib. de Praedestinatione sanctorum c. 8. exponens illa verba apud D. Ioannem, *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*, videtur hunc tractum constituere in quadam interna mentis illuminatione alta, & secreta; ait enim, *valdè remota est à sensibus carnis haec schola, in qua Pater auditur, & docet, ut veniatur ad Filium.* & infrà: *Valdè, inquam, remota est à sensibus carnis haec schola, in qua Deus auditur, & docet: multos enim videmus venire ad Filium, quia multos credere videmus in Christum, sed ubi, & quomodo à Patre didicerint, non videmus: nimis gratia ista secreta est, gratiam verò esse quis ambigit? Haec itaque gratia, quae occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur, ideo*

Aug.

quippe

quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur. Quando ergo Pater intus auditur, & docet, ut veniatur ad Filium, aufertur lapideum. & lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 5. loquens de gratia efficaci, qua Deus conuertit Paulum ait: *Vt Paulus de cœlo vocaretur, & tam magna, & efficacissima vocatione conuerteretur gratia Dei erat sola: quia eius merita erant magna, sed mala.* Hæc, & alia Augustini testimonia ostendunt, illum constituere gratiam operantem in interna illustratione, & sancta cogitatione, & pia affectione, & sufficiunt ad exponenda alia eiusdem Augustini loca, in quibus dicit, Deum operari intus in cordibus hominum ad inclinādas illorum voluntates, & illas agere, mouere, & inclinare quocunque voluerit: Videntur enim sic posse legitimè interpretari, vt hæc fiant à Deo per immissionem sanctæ cogitationis, & piæ affectionis antecedentis liberum consensum, quas vnico nomine Augustinus vocat congruam vocationem.

VII. Quinta sententia de gratia operante ab illius autoribus istis propositionibus sic explicatur. *Prima propositio: Gratia operans moraliter eadem est cum gratia excitante. Secunda propositio: Gratia operans physice, id est, efficienter, distinguitur realiter à gratia excitante. Tertia propositio: Ad quamcunque piam operationem siue illa sit interna siue, siue mediocris, siue interior, siue exterior, semper concurrit gratia operans.*

Vt intelligātur istæ c[illegible]tiones, & ea, in quibus ista sententia differt à præcedenti, notādū est, differre has duas sententias in hoc, quia prior sententia inter motum indeliberatum voluntatis, & sanctam cogitationem, in quibus illa constituit gratiam operantem, & inter liberum consensum voluntatis illa non constituit aliquem motum, & influxum physicum in ipsam voluntatem, per quē Deus illam præmoueat, & applicet ad eliciendum liberum consensum. At posterior sententia inter diuinam excitationem, quæ fit per immissionem sanctæ cogitationis, & piæ affectionis indeliberatæ, & liberum consensum constituit quendā physicum motum, & influxum ordinis supernaturalis in ipsam voluntatem, per quem Deus voluntatem præmouet, & applicat ad consensum, & in isto influxu, & motu physico constituit gratiam operantem, vnde aiunt quidam, differre has duas sententias, quòd prior constituit gratiam operantem in sola motione morali, posterior verò illam constituit etiam in motione physica. & hoc est quod autores posterioris opinionis aiunt, gratiam operantem non consistere in motione morali, hoc non esse gratiam excitantem: quia nomine gratiæ excitantis illi intelligunt gratiam, quæ mouet solùm moraliter, & non physicè.

Greg. Arim. Capreol. Tribuitur hæc sententia Gregorio Ariminensi in 2. d. 28. q. 1. art. 3. ad 12. quam Capreol. ibid. probat, & dicit per omnia concordare cum doctrina D. Thomæ, & reuera negari nequit, D. Thomam constituere gratiam operantem non in sola motione morali, sed etiam in motione physica, vt ex dicendis patebit. Eandem sententiam defendunt ferè omnes discipuli eiusdem D. Thomæ.

VIII. Vltima sententia docet, gratiam operantem esse illam, qua Deus operatur in nobis non solùm velle imperfectum, sed etiam velle perfectum, & liberum consensum supernaturalem voluntatis. Sed duo addit, per quæ ab opinionibus præcedentibus differt, alterum est, gratiam operantem consistere in sola motione morali, gratiam verò cooperantem consistere in motione physica, & per modum causæ verè efficientis: & in hoc differt hæc sententia à proximè præcedenti. Alterum est, quia hæc sententia docet, gratiam dici operātem, quatenus operatur in nobis primum actum deliberatum voluntatis, qualis est conuersio infidelis ab infidelitate, & conuersio eius, qui in peccato existit, ad pœnitentiam: gratiam verò cooperātem dici, quatenus efficit actus consequentes voluntatis, qui sunt, v. g. velle orare, velle sacerdotem quærere, velle bona opera facere, quos actus continuò sequuntur actus externi, ita vt gratia operans nihil aliud sit, nisi auxilium speciale efficax respectu primi actus voluntatis, gratia verò cooperans sit auxilium speciale respectu actuum sequentium.

Hæc sententia in eo, quòd gratiam operantem constituit in sola motione morali, non habet peculiarem difficultatem: in eo verò, quòd gratiam cooperantem constituit in motione physica, & coëfficientia cum libero arbitrio, videtur secum pugnare, nam gratia operans, & cooperans secundùm rem, vna & eadem est gratia, differens solùm comparatione ad diuersos actus, vt infrà ex D. Ambrosio, Augustino, & D. Thoma, & aliis ostendemus. quare aut ambæ, aut neutra illarum non solùm moraliter mouent, sed etiam physicè. Præter quod cùm primus actus deliberatus voluntatis sit eiusdem naturæ cum aliis actibus consequentibus, quænam est ratio, ob quam gratia, quæ operatur primum actum, operetur illum solùm moraliter, quæ verò operatur actus consequentes, operetur illos verè physicè, & efficienter: Deinde quod ait, Deum per gratiam cooperantem non efficere primum actum deliberatum nostræ voluntatis, sed solùm actus alios consequentes, ita vt ad primum actum non requiratur gratia cooperans, non satis intelligo. quia duplici solùm ex causa videtur ad actum supernaturalem non requiri gratia cooperans. Prima est, quia ille actus non producitur effectiuè à nobis, sed à solo Deo. Secunda, quia licèt ille actus producatur effectiuè etiam à nobis, non tamen producitur cum libertate, & ex electione, in quo sensu dixit D. Thom. 1. 2. quæst. 9. primos motus voluntatis non esse ab ipsa voluntate. Verùm neutra ex causa negari potest, ad primum actum deliberatum voluntatis requiri gratiam cooperantem. non ex prima, quia talis actus est verè elicitus à voluntate: non ex secunda, quia talis actus est verè elicitus cum deliberatione, & libertate, vt supponimus. Deinde illa gratia, cui liberum arbitrium verè cooperatur, est verè gratia cooperans, vt notum est ex terminis. Cooperans enim dicitur relatiuè ad aliud cooperans: sed gratiæ Dei liberum arbitrium etiam in primo actu deliberato verè cooperatur, vt notum est ex Concilio Tridentino. Ergo.

CAPVT VII.

Nonnulla fundamenta iaciuntur ad explicandum, quid sit gratia operans, & cooperans.

I. AD humani arbitrij libertatem conciliandam cum efficacia diuinæ gratiæ non parum conferre arbitramur, probè nosse, in quonam ipsa diuinæ gratiæ vis, & efficacitas sit constituta. Ad hoc verò explicandum necesse est intelligere, quid sit gratia operans, & quid cooperans. Ad cuius rei declarationem primò

supponenda nobis est tanquam verissima doctrina D. Thomæ in prima secundæ quæstione 111. articulo 2. vbi inquit, quòd in illo effectu, in quo mens nostra est mota, & non mouet, solus autem Deus est mouens, operatio Deo attribuitur: & secundùm hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu, in quo mens nostra, & mouetur, & mouet, operatio non solùm attribuitur Deo, sed animæ: & secundùm hoc dicitur gratia cooperans. quæ doctrina colligitur ex D. Paulo, & Augustino in locis superiùs citatis.

Secundò supponendum est, quidquid nonnulli reclament, gratiam operantem esse etiam præuenientem, & excitantem, & gratiam cooperantem similiter esse comitantem, & adiuuantem, & subsequentem. Rursus gratiam operantem, & cooperantem, præuenientem, & comitantem, vel subsequentem, excitantem & adiuuantem realiter identificari, & distingui solùm per comparationem ad varios illarum effectus. Et in primis gratiam præuenientem, & operantem, similiter gratiam subsequentem, vel concomitantem, &
D.Thom. cooperantem identificari, docet D. Thom. de veritate quæstione 27. articulo 5. ad sextum, & prima secundæ quæstione 111. articulo 3. similiter gratiam præuenientem, & operantem identificari cum gratia excitante, gratiam verò comitantem, vel subsequentem, & gratiam cooperantem idē-
Côcil.Trid. tificari cum gratia adiuuante, indicat Concil. Tridentinum. nam sess. 6. capite 5. videtur omne auxilium gratiæ diuidere in gratiam excitantem, & adiuuantem; & tamen capite 16. idem auxilium gratiæ diuidit in gratiam præuenientem, comitantem, & subsequentem: quare nec Concilium omisit præcipuam diuisionem gratiæ in operantem, & cooperantem, aut illam comprehendit sub diuisione gratiæ excitantis, & adiuuantis.

II. Quòd autem gratia operans, & cooperans non realiter, sed per solam comparationem ad varios effectus, quos producunt in nobis, ab inuicem distinguantur, vt dicatur gratia operans, quatenus solùm influit in voluntatem & cooperans quatenus cum illa influit in liberum consensum, docet
Augustin. Augustinus in locis proximè allegatis, cùm ait, *Deus sine nobis operatur incipiens, qui nobiscum cooperatur perficiens.* & in libro de Correptione & gratia, dum inquit capite 2. eos, qui filij Dei sunt, Spiritu Dei ita agi, non vt ipsi nihil agant, sed vt ipsi quoque aliquid agant. & in lib. de Spiritu & litera capite 32. vbi ait: *Præuenit* (scilicet gratia) *vt sanemur: subsequitur, vt sanati vegetemur: præuenit, vt vocemur: subsequitur, vt glorificemur: præuenit, vt piè viuamus; subsequitur, vt cum illo semper viuamus.*
Prosper. D. Prosper Augustini per omnia discipulus in 2. de vocatione Gentium capite 26. cùm dixisset, gratiam Dei in iustificatione nos præuenire excitando, mouendo, suadendo, addit: *Sed etiam voluntas hominis subiungitur ei, atque coniungitur, quæ ad hoc prædictis est excitata præsidiis, vt diuino in se cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum, quod superno semine concepit ad studium.* Quæ verba indicant, eandem esse gratiam præuenientem, excitantem, & operantem, & hanc eandem esse cum gratia cooperante, alioquin non diceretur humana voluntas subiungi, aut cooperari eidem gratiæ excitanti, & præuenienti, si gratia adiuuans, cooperans, & subsequens non eadem esset cum gratia excitante, præueniente, & operante.

D. Bernardus eandem sententiam probat in lib. de Gratia, & libero arbitrio, cùm inquit: *Ipsa gratia liberum excitat arbitrium, cùm seminat cogitatum, sanat, cùm immutat affectum, roborat, vt perducat ad actum, seruat, ne sentiat defectum. Sic autem ista cum libero operatur arbitrio, vt illud in primo præueniat, in cæteris comitetur, ad hoc vtique præueniens, vt iam sibi deinceps cooperetur.* Possumus in huiusce rei confirmationem adiungere D. Anselmum circa illa Anselm. verba Pauli 1. ad Corinth. 15. *Non ego autem, sed gratia Dei mecum,* dicentem: *Notandum, quòd superna gratia prius aliquid agit in nobis sine nobis, vt subsequente arbitrio nostro bonum quod appetimus agat nobiscum.*

D. Thomas 1. 2. quæst. 111. art. 2. apertè docet, eandem esse gratiam operantem, & cooperantem, & solùm distingui respectu effectuum, & art. 3. ad 2. ait, quòd *gratia non diuersificatur per hoc, quod est præueniens, aut subsequens secundùm essentiam, sed solùm secundùm effectum, sicut de operante & cooperante dictum est.* Consentiunt Andreas Vega lib. 6. de Iu- Andr. Vega stificatione cap. 5. & 7. Vasquez 1. par. disp. 88. cap. Vasquez. 9. n. 4. Aluarez disp. 81. n. 9. Aluarez.

Idem indicat Concil. Tridentinum sess. 6. can. 4. cùm definit liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum cooperari Deo vocanti, & excitanti. per hoc enim innuit, gratiam, cui cooperamur, quæque est cooperans, eandem esse cum gratia mouente, & excitante. Et ratio hoc videtur suadere: nam non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla necessitas cogit, ponere istas gratias realiter abinuicem distinctas, cùm sufficiat eadem gratia alio, atque alio modo concepta, prout diuersimodè refertur ad diuersos effectus.

Hinc verò deducitur, quemadmodum duplex est genus gratiæ præuenientis, & excitantis, & operantis, aliud quo voluntatem Deus mouet solùm in genere causæ moralis, & obiectiuæ, aliud quo voluntatem mouet in genere causæ verè physicæ, & efficientis: ita duplex quoque esse genus gratiæ comitantis adiuuantis, & cooperantis, aliud per modum causæ moralis, aliud per modum causæ verè physicæ, & efficientis. Nam qui alium excitat ad aliquid agendum & consulit, & suadet, vt agat, dicitur etiam illud opus cooperari, siue illud bonum sit, siue malum: vnde si quis alteri suadeat homicidium, & ad illud excitet, per leges punitur, ac si homicidium admisisset, quia moraliter cooperatus est ad homicidium.

Tertiò supponendum est, in sententia saltem III. D. Thomæ gratiam operantem non consistere in sola motione morali, & obiectiua, sed etiam in motione physica, per quam Deus voluntatē physicè, & verè efficienter inclinat, mouet, & roborat ad eliciendum consensum eo modo, quo scit ipsā liberè præstituram consensum. non decernimus modò, an iste motus physicus sit idem cum motu, quo Deus producit in voluntate primum motum indeliberatum, qui dicitur pia affectio, & desiderium boni inchoatum præcedens liberum consensum, an verò sit influxus ab illo distinctus, sed hoc solùm contendimus, in sententia D. Thomæ gratiam operantem non consistere in sola motione morali, & obiectiua, sed etiam in motione verè physica, qua Deus voluntatem verè efficienter mouet, & inclinat ad liberum consensum. Esse verò hanc sententiam D. Thomæ colligitur ex q. D.Thom. 3. de malo art. 3. vbi data opera distinguit causam mouentem solùm moraliter à causa mouente efficienter, siue, vt ipse ait, per modum perficientis. & docet, quòd per modum efficientis siue perficientis nullus voluntatem mouere potest, nisi Deus. quia motus voluntatis

nihil

nihil est aliud, nisi illius inclinatio, & nullus potest voluntatem efficienter inclinare in aliquod obiectum, nisi ipsa voluntas, & Deus, qui est autor voluntatis, & illius causa efficiens. & hæc sunt illius verba: *Respondeo dicendum, quod causa aliquid mouens multipliciter dicitur: quandoque enim dicitur causa id, quod est disponens, vel quod est consilians, vel quod est præcipiens. Quandoque verò dicitur causa id, quod est perficiens: & hæc verè & propriè causa dicitur, quia causa est, ad quam sequitur effectus, ad actionem autem perficientis statim effectus sequitur, non autem ad actionem disponentis, vel consiliantis, vel imperantis: suasio enim non cogit inuitum,* vt Augustinus ait in lib. 83. quæstionum. & infra: *Sicut enim in formis producendis causa perficiens est, ex cuius actione directè sequitur forma, ita in actibus eliciendis causa perficiens est, ex cuius actione agens directè inclinatur ad actionem.* & infra: *Voluntas ad aliquid inclinari dicitur dupliciter, vno modo ab exteriori, alio modo ab interiori. Ab exteriori quidem sicut ab obiecto apprehenso, nam bonum apprehensum mouere dicitur voluntatem, & per hunc modum dicitur mouere consilians, vel suadens, in quantum scilicet facit apparere, aliquid esse bonum. Ab interiori autem mouetur voluntas sicut ab eo, quod producit ipsum voluntatis actum.* & infra: *Relinquitur ergo, quod causa perficiens, & propria voluntarij actus sit solum id, quod operatur interius: hoc autem nihil aliud esse potest, quàm ipsa voluntas sicut causa secunda, & Deus sicut causa prima. Cuius ratio est, quia actus voluntatis nihil aliud est, quàm inclinatio quædam voluntatis in volitum, sicut & appetitus naturalis nihil aliud est, quàm inclinatio naturæ ad aliquid: inclinatio autem naturæ est & à forma, & ab eo quod dedit formam.* Hæc verba erant notanda, vt semel constet de qua causalitate loquatur D. Thomas, cùm ait, solum Deum mouere voluntatem, interiùs illam inclinando in aliquod obiectum, & auferendo vnam inclinationem, & aliam tribuendo, quo modo loquendi vtitur frequenter, videlicet de veritate quæstione 22. articulo 9. & lib. 3. contra Gentes capite 88. prima parte quæstione 106. articulo secundo, & quæstione 111. articulo secundo, & aliis in locis libro præcedenti capite 20. allegatis. Loquitur enim non de sola motione morali, & obiectiua, quæ qualiscunque sit, est semper vt ab extrinseco, sed de motione physica per modum causæ verè efficientis.

IV. Hoc autem fundamento iacto, quod verissimum esse nullus negare potest, facillimum erit ostendere D. Thomam gratiam operantem non in sola motione morali, sed verè physica, & efficienti constituere. Nam in primis in tertio contra Gentes capite 88. exponens illa verba Pauli, *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate*, quæ citra controuersiam sunt intelligenda de gratia operante, deducit, solum Deum posse causare intrinsecè motum voluntatis absque eo, quod inferat voluntati aliquam violentiam. Deinde in prima secundæ quæstione 111. articulo secundo in corpore dicit, quòd gratia operans est motio, qua Deus mouet voluntatem ad actum internum, quatenus in tali actu voluntas est mota, & non mouens, & ad primum argumentum, quod erat huiusmodi. Gratia accidens quoddam est: sed accidens non potest agere in subiectum. Ergo gratia non debet vocari operans. Respondet, quòd secundùm quod gratia est quædam qualitas accidentalis, non agit in animam effectiuè. Ergo ex sententia D. Thomæ gratia, secundùm quod est quædam motio, & actio, agit in animam effectiuè: alioquin non ad argumentum propositum responderet. & vt semel dicam, vbicumque D. Thom. dicit, Deum mouere voluntatem intrinsecè illam inclinando in obiectum, aut immutando, semper loquitur de motu per modum causæ verè efficientis, quod ex hoc conuincitur, quia tribuit Deo tanquam notam diuinitatis posse voluntatem intrinsecè mouere, vt constat ex his, quæ ille scribit in quæstione tertia de malo articulo 3. & quæstione 22. de veritate articulo 8. & prima secundæ quæstione 9. articulo 6. quod non rectè faceret, si de motione morali loqueretur: nam constat etiam ex ipso D. Th. voluntatem ex aliis causis præter Deum moraliter moueri.

Sed non solus D. Thomas, nec ille primus dixit gratiam operantem in motione physica, & verè efficienter mouente consistere, nam eandem sententiam apertè tradiderat D. Augustinus pluribus in locis, quod facile etiam ostendemus, suppositis duobus, quæ tum in doctrina D. Augustini, tum in seipsis verissima sunt. Primum est, motum voluntatis, vt est effectiuè ab ipso Deo receptus in voluntate, aliud nihil esse, nisi inclinationem, & pondus quoddam, quod gratia imprimit voluntati, vt illa inclinetur, & moueatur in aliquod obiectum, sicut inclinatio impressa lapidi à natura est pondus, à quo fluit motus lapidis deorsum, vt D. Thomas non semel explicauit. Secundum est, per peccatum Adæ naturam humanam duplicem læsionem accepisse, alteram in intellectu, qui obtenebratus est, vt non valeat absque speciali auxilio, quod bonum & agendum est, discernere: alteram in voluntate, quæ incuruata, vulnerata & sauciata est, & ad malū valdè inclinata, & è contrario auersa à bono & ab studio virtutis, ad quod non potest nisi cum maximo labore, & cum speciali Dei auxilio inclinari. De hac inclinatione ad malum, & renitentia ad id, quod bonum est agendum, quæ in natura humana post peccatum Adæ consecuta est, pleni sunt libri diuinæ Scripturæ, & sanctorum Patrum, immo etiam Philosophorum. De hac Scriptura loquitur in lib. Genes. capite 6. & Dauid in Psalm. 61. iuxta quod illa verba, *Interficitis vniuersi vos tanquam parieti inclinato*, exponit D. Basilius homil. 15. in illum Psalmum, & D. Paulus ad Roman. capite 7. Eandem innuere voluit Plato in Menone, & in Hypia, cùm ait, pulcherrimas illas Dædali statuas, quarum hieroglyphico virtutes denotabat, non nisi funibus, ac compedibus strictas apud mortales detineri. De hac duplici læsione loquitur sæpe D. Augustinus, videlicet in Enchiridio capite 5. de Spiritu, & litera capite 3. libro primo contra duas epistolas Pelagianorum cap. 2. & lib. 2. cap. 5. & lib. 3. Hypognosticon ferè per totum, vbi applicat, & explicat metaphoram illam Euangelicam hominis descendentis ab Hierusalem in Hierico, qui incidit in latrones, qui despoliauerunt illum, & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto, & Concil. Arausicanum secundum per multos canones, & D. Thom. prima secundæ quæstione 85. articulo 3. & quæstione 109. articulo 2. de qua copiosè scribit Aluarez libro 6. de diuinis Auxiliis ferè per totum. Ob istam inclinationem ad malū, & renitentiam ad bonum diuina Scriptura sæpe vocat peccatores seruos peccati, & venūdatos sub peccato, & Aug. lib. 3. de liber. arbit. c. 18. dixit, homines quodāmodo ex necessitate peccare, cū ait,

V. Basilius. Plato. August. Concil. Arausic. D. Thom. Aluarez. August.

Sunt etiam necessitate facta improbanda, vbi vult homo recte facere, & non potest. Nam vnde sunt illæ voces, non enim quod volo, facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. & illud, *velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio* & illud, *Caro concupiscit aduersus Spiritum, & Spiritus aduersus carnem. Hæc enim inuicem aduersantur, vt non ea quæ vultis faciatis. Sed hæc omnia hominum sunt ex illa damnatione venientium, nam si non est ista pœna hominis, sed natura, nulla ista peccata sunt.* Videatur idem Augustinus lib. de vera Religione cap. 14. & lib. 1. Retractat. cap. 9. & 15.

VI. Propter hanc duplicem læsionem ait Augustinus, ad cogitandum, & volendum bonum supernaturale in statu naturæ lapsæ necessarium esse duplex auxilium speciale diuinæ gratiæ, seu duplicem influxum supernaturalem diuinæ gratiæ, alterum in intellectum, per quem Deus immittit intellectui sanctam cogitationem; alterum in voluntatem, per quem illa sanatur, & inclinatur ad volendum id, quod bonum est, & accipit vires ad volendum, & perficiendum ipsum bonum supernaturale, qui vocatur influxus gratiæ sanantis. De primo influxu loquitur Augustinus in lib. de Prædestinatione sanctorum cap. 8. vbi exponens verba illa apud Ioannem cap. 6. *Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me*, ita ait: *Valde remota est à sensibus carnis hæc schola, in qua Deus auditur, & docet, vt veniatur ad Filium.* & alia quæ superiùs ex illo sunt citata, & in lib. 1. ad Simplicianum q. 2. vbi ait: *Quis potest credere, nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur? quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo eius voluntas moueatur ad fidem.* & alia multa, quæ ibi sunt videnda, & clarissimè D. Paulus, cùm ait, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed omnis nostra sufficientia ex Deo est.* De secundo influxu in voluntatem loquitur idem Augustinus lib. 1. Retractationum cap. 13. cùm ait: *Ideo gratia Dei non solùm reatus omnium præteritorum soluitur in omnibus, qui baptizantur in Christo, quod fit spiritu regenerationis, verùm etiam in grandibus voluntas ipsa sanatur, & præparatur à Domino, quod fit spiritu fidei, & charitatis.* & clariùs in lib. de Spiritu & litera cap. 32. vbi ait: *In omnibus operibus supernaturalibus gratiam Dei nos præuenire, vt sanemur, & subsequi, vt sanati vegetemur,*

Fulgentius. quod etiam dixit Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 11. & lib. 9. de Genesi ad literam cap. 18. *Nam quod attinet* (inquit) *ad naturam iniqua sua voluntate deprauatam, recursum per semetipsum non habet, sed per Dei gratiam, qua adiuuatur, & instauratur. Neque enim desperandi sunt homines in illa sententia, in qua scriptum est: Omnes, qui ambulant in ea, non reuertentur. dictum est enim secundum pondus iniquitatis suæ, vt quod reuertitur, qui reuertitur, non sibi tribuat, sed gratiæ Dei, non ex operibus, ne fortè extollatur.* & in lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 16. *Certum est* (inquit) *nos facere, cùm facimus: sed ille facit, vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis, & faciatis.* Non dissimilia habet in lib. de Correptione, & gratia cap. 8. vbi exponens illa verba, *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*, inquit: *Quando rogauit ergo, vt fides eius non deficeret, quid aliud rogauit, nisi vt haberet in fide liberrimam, fortissimam, inuictissimam, & perseuerantissimam voluntatem.* & cap. 11. vbi de gratia secundi Adæ loquens ait: *Secunda ergo,* scilicet gratia, *plus potest, qua etiam fit, vt velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, vt carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.* & cap. 12. *Subuentum est* (inquit) *infirmitati voluntatis humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter ageretur: & ideo quamuis infirma, non tamen deficeret, neque aduersitate aliqua vinceretur.* Videantur verba immediatè antecedentia, & in Psalm. 77. circa illa verba: *Generatio, quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius.*

VII. Quibus addere possumus testimonia eiusdem Augustini, in quibus ille docet, Deum agere voluntates humanas, & habere illas in sua potestate ad faciendum ex eis, quidquid voluerit, magis quàm habeant ipsi homines in sua potestate easdem suas voluntates, quæ videri possunt in lib. de Gratia Christi contra Pelagium capite 52. in libro de Gratia & libero arbitrio capite 20. & 21. in libro de Correptione & gratia c. 11. 12. & 14. in Enchirid. capite 95. 96. & in sermone 13. de verbis Apostoli, & in libro de Gestis contra Pelagium capite 3. cuius meminit idem Augustinus in libro 2. Retractat. capite 5. qui licet non habeatur inter opera Augustini, quæ typis excusa circumferuntur, habetur tamen in nostra Bibliotheca Abbatiæ sancti Bartholomæi Fesulanum apud Florentiam, quam Bibliothecam cum Ecclesia, & Monasterio magnificentissimè extructis, & honestis redditibus auctis magnificentiæ, pietati, ac religioni Magni Cosmi Medices nostra Congregatio Lateranensis acceptam refert, ex cuius Bibliotheca nuper in lucem fuit productus.

Ac demum gratiam operantem ex sententia D. Augustini non in sola motione morali, sed verè physica, & per modum causæ verè efficientis consistere, satis euidenter videtur colligi ex libro de Gratia Christi contra Pelagium. Nam necessitatem gratiæ præuenientis, seu operantis mouentis solùm obiectiuè Pelagius tandem videtur admisisse, vt illa eius verba quæ Augustinus refert capite 7. videntur monstrare: *Adiuuat enim nos* (inquit) *Deus per reuelationem, & doctrinam suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum nobis, ne præsentibus occupemur, futura demonstrat, dum Diaboli pandit insidias, dum nos multiformi, & ineffabili dono gratiæ cælestis illuminat.* & tamen Augustinus capite 8. hanc Pelagij sententiam reprobat ex eo, quoniam gratia, quam Pelagius admittebat, solùm proponit, & ostendit nobis, quid agere debeamus, non autem adiuuat, vt agamus, & concupiscentias malas vincamus, & iubet potiùs quàm iuuet, & docet morbum, non illum sanat. & cap. 12. docet, gratiam Christi efficere non solùm, vt facienda nouerimus, sed etiam, vt cognita faciamus, nec solùm vt diligenda credamus, sed vt credita diligamus. & cap. 13. ita ait: *Hæc gratia si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, vt altiùs, & interiùs eam Deus cum ineffabili suauitate credatur infundere non solùm per eos, qui plantant, & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum, qui incrementum suum ministrat occultus, ita vt non ostendat tantummodo veritatem, verùm etiam impertiat charitatem. sic enim docet Deus eos, qui secundum propositum vocati sunt, simul donans, & quid agant scire, & quid sciunt agere.* Ex his & aliis Augustini testimoniis, quæ legentibus illius libros multa occurrent, ostenditur, gratiam operantem, non consistere in sola motione morali, sed in motione physica, qua Deus verè efficienter influit in voluntatem, illam sanando, erigendo, inclinando ad bonum, & vires efficacissimas illi præbendo, & indeclinabiliter agendo ita, vt quod bonum est, velit & volendo perficiat.

CAPVT

CAPVT VIII.

Quid sit gratia operans, & cooperans, nonnullis propositionibus explicatur.

I. TActis fundamentis capite superiori firmatis, quid sit gratia operans, & cooperans, sequentibus propositionibus ita videtur explicandum.

Prima propositio: Gratia operans, & cooperans, secundùm quod de ipsa loquuntur Augustinus, & alij Patres contra Pelagium de gratiæ necessitate disputantes, non est donum habituale, sed auxilium actuale. Probatur, quia vt cap. 6. dicebamus, controuersia, quæ fuit inter Augustinum, & Catholicos ex vna, & Pelagium ex altera parte, non fuit de necessitate gratiæ habitualis, quæ vocatur à Patribus gratia remissionis peccatorum, nam illam Pelagius admittebat esse necessariam ex Augustino lib. de Natura & gratia cap. 25. & lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 13. sed fuit controuersia de gratia, quæ est speciale auxilium actuale ad bonum supernaturale inchoandum, & perficiendum. vnde per gratiam, qua inchoatur in nobis bonum supernaturale, quam illi vocant operantem, & gratiam, qua bonum inchoatum perficitur, quam illi vocant cooperantem, sine dubio intelligunt auxilium actuale, non habituale. (August.)

II. Secunda propositio: Gratia non dicitur operans solùm comparatione actus interni, & cooperans solùm comparatione actus externi, sed tā comparatione actus externi, quàm interni, & è contra accipienda est gratia tum operans, tum cooperans. Probatur, nam quòd gratia dicatur operans comparatione actus externi, docent illa verba Pauli ad Philipp. 2. *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* perficere namque denotat actum externum ex D. Thom. 1. 2. q. 111. art. 2. in corpore. Quòd autē gratia dicatur cooperans comparatione actus interni, probatur ex Concil. Trident. sess. 6. can. 4. nam ibi definitur, hominem per actum internum verè cooperari diuinæ gratiæ. Ergo etiam gratia verè cooperatur eidem libero arbitrio. Neque apparet vlla ratio, ob quam gratia cooperans potiùs sit necessaria ad actum externum, quàm ad actum internum, cùm supponamus, vtrunque esse actum liberum prouenientem ex voluntate operante cum deliberatione, & ex electione, & vtrunque esse actum supernaturalem. (D. Thom.)

III. Tertia propositio: Gratia non dicitur operans solùm, quia causat in nobis intentionem seu voluntatem finis, & cooperans solùm, quia causat voluntatem mediorum, sed etiam comparatione actus, qui est voluntas mediorum, dicitur gratia operans, & comparatione actus, qui est voluntas seu intentio finis, dicitur gratia cooperans. Probatur, quòd comparatione actus, qui est electio mediorum, dicatur gratia operans, nam Paulus quando inquit ad Philipp. 1. *Qui operatur in vobis opus bonum, ipse perficiet.* & c. 2. *Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere,* non de sola intentione finis, sed etiam de electione mediorum sine dubio loquebatur. Secundò probatur, quòd comparatione actus, qui est intentio, siue voluntas finis, dicatur gratia cooperans. nam talis actus quoad exercitium est liber, & est actus supernaturalis. Ergo nulla est ratio, ob quam negemus, esse necessarium ad huiusmodi actum eliciendum auxilium diuinæ gratiæ cooperantis, quæ necessaria est ad omnes actus liberos ordinis supernaturalis.

Quarta propositio: Non dicitur gratia operās solùm illa, quæ producit primum actum deliberatum voluntatis, neque cooperans solùm illa, quæ producit actus sequentes: sed etiam ad primum actum deliberatum necessaria est gratia cooperans, & probatur, quia in primo actu deliberato voluntas cooperatur gratiæ. Ergo in eodem actu gratia cooperatur voluntati. & nulla subest ratio, ob quam gratia potius dicatur cooperans in ordine ad actus sequentes, quàm in ordine ad primum, cùm omnes sint deliberati, & omnes supernaturales. IV.

Quinta propositio: Non dicitur gratia operās solùm, quæ producit primos motus indeliberatos intellectus, & voluntatis, sed etiam illa, quæ producit motum deliberatum voluntatis, & multo magis. Probatur, quia Paulus, Augustinus, & alij cùm dicant, Deum operari in nobis velle, & perficere, non loquuntur de solo velle indeliberato, sed etiam de velle deliberato, & multo magis.

Sexta propositio: Gratia operans non est sola motio moralis, & obiectiua, sed influxus verè physicus in voluntatem, quo Deus ad modum causæ verè efficientis illam mouet, inclinatque ad consensum, & efficienter dicitur operari in homine ipsum velle. In hac propositione primò dicitur, quòd gratia operans non est sola motio moralis: quia non negatur, ad gratiam operantem spectare etiam motionem moralem, & obiectiuam, quæ est vocatio, & doctrina illa congrua, alta, & secreta, qua Deus mentem hominis illustrando monstrat, & proponit voluntati, quod bonum est, & appetendum, & eo modo suadet, vt persuadeat, quam motionem obiectiuam nonnulli vocant gratiam excitantem, putant enim gratiam excitantem in sola motione morali, & obiectiua consistere; sed dicimus, in hac sola motione, & excitatione obiectiua non consistere gratiam operantem, & præter illam requiri physicum influxum in voluntatem, quo à Deo illa sanetur, erigatur, moueatur, & inclinetur, & viribus roboretur ad bonum supernaturale volendum, & eligendum, ita vt Deus faciat illam infallibiliter, & indeclinabiliter velle, ita vt gratia operans dicat totum aggregatum ex motione physica, seu efficienti, & motione morali, seu obiectiua. V.

Hæc propositio sic explicata potest primò probari autoritatibus D. Augustini, & D. Thomæ, quos non est dubium, illam docuisse, vt illorum testimonia capite præcedenti allegata demonstrant, ex quorum doctrina tale argumentum colligitur pro eadem assertione. Per peccatum Adæ non solùm est obscurata ratio, ita vt nō possimus absque supernaturali Spiritus sancti illustratione, quæ bona, & agenda sunt, discernere, & voluntati, vt eligenda proponere, & ita proponere, vt alliciatur ad eligendum, sed nec etiam quod bonum est, cogitare, vt Apostolus ait, sed etiam vulnerata & prostrata est voluntas, & ad malum ita inclinata, vt absque speciali auxilio, & influxu diuinæ gratiæ illam priùs sanante, erigente, & vires efficacissimas præbente, & ad bonum mouente & inclinante, & voluntatem tenente, & indeclinabiliter agente, bonum sibi propositum, sub quibuscunque circunstantiis illud ei proponatur, & quantiscunque suasionibus ratio vtatur, illa nullo modo possit bonum efficaciter velle, & multo minus perficere. Ergo per solam motionem, & excitationem moralem, seu obiectiuam, absque influxu physico in voluntatem, illam sanante, erigēte, roborantē,

inclinante, & ad bonum indeclinabiliter mouente, Deus non operatur in nobis velle supernaturale, nec facit efficaciter, vt velimus.

VI. Declaratur secundò huius argumenti vis. Per vocationem congruam, & doctrinam altam & secretam, & suasionem quantumcumque efficacem, & excitationem solùm moralem seu obiectiuam quantumcunque vehementem, ac vehementissimam, Deus non sanat voluntatem, nec erigit, nec vires illi confert, nec verò ad bonum mouet, aut inclinationem illi tribuit, sed etiamsi proponat voluntati obiectum sub illis circumstantiis, & conditionibus, sub quibus videt ipsam pro sua libertate fore cõsensuram, illa tamen solis propriæ naturæ viribus se determinat ad actum boni cõsensus. Ergo dicere, quòd gratia operans, qua scilicet Deus operatur in nobis velle supernaturale, consistat in sola motione morali, & obiectiua, quibuscunque nominibus, & titulis etiam emphaticis illa vocetur, idem videtur esse, ac si dicamus, solum intellectum per peccatum Adæ læsum fuisse, non autem voluntatem, & solum intellectum egere supernaturali auxilio, voluntatem verò non indigere auxilio gratiæ sanantis, & vires supernaturales præbentis, & ad bonũ inclinantis, quod videtur errori Pelagianorum ansam præbere.

Declaratur tertiò vis eiusdem argumenti. Qui solùm moraliter, & obiectiuè alterum mouet, proponendo illi obiectum tali modo, quo illius voluntatem inclinet, hortando, consolando, & suadendo, propriè, & in rei veritate nullas ei præbet vires ad agendum, sed solùm excitat illius vires alioquin per seipsas potentes, & validas ad operandum, hoc docet experientia quotidiana in actionibus humanis. Ergo si gratia operans, qua Deus operatur in nobis velle, vt Paulus ait, in sola motione morali, & obiectiua consistit, illa propriè, & in rei veritate nullas tribuit vires voluntati ad agendum, non verè illam sanat, non verè erigit, non verè inclinat, non verè agit motum voluntatis illius, sed solùm vires illius excitat ad agendum, quas de se potentes, & validas supponit.

Declaratur quartò vis eiusdem argumenti. Pelagius à veritate tandé coactus admisit necessitatem gratiæ præuenientis, & excitantis, quæ consistit in motione morali, seu obiectiua, vt Augustinus fatetur lib. de Gratia Christi cap. 7. & tamen Augustinus illius sententiam reiicit, quia
August. præter adiutorium gratiæ illuminantis, & excitantis est etiam necessarium adiutorium gratiæ sanantis, quæ adiuuat, vt velimus, & facit vt faciamus, non ergo gratia operans in sola motione morali consistit, sed etiam in influxu physico in ipsam voluntatem.

VII. Declaratur quintò vis eiusdem argumenti. Augustinus in lib. de Correptione & Gratia constituens discrimen inter gratiam collatam Adæ in statu iustitiæ originalis, & gratiam, quæ modò confertur prædestinatis, ait, quòd illa tribuebat posse, hæc verò longè maior est, quia tribuit actu operari, & perseuerare in bono, & Diaboli tentationes vincere, & pugnam, quam experimur cum propria concupiscentia. Verùm si hæc gratia nobis collata in sola motione morali consistit, illa non est maior, quàm gratia collata Adæ; quia renera nihil in nos influit, neque maiores vires nobis confert ad vincendas tentationes.

Dicetur, eos Theologos, qui gratiam operantem constituunt in sola motione morali, plurimum distare à sententia Pelagianorum. Primò, quia illi constituebant auxilium gratiæ in sola propositione legis, & doctrinæ, aut ad summum in interiori illustratione mentis, non autem in suasione efficaci, aut in vocatione congrua. Secundò, quia illi nullum ponebant seu admittebant influxum præuium in voluntatem, causantem in illa motum indeliberatum. Tertiò, quia illi negabant necessitatem gratiæ cooperantis, quæ omnia illi Theologi admittunt, & necessaria esse fatentur ad bonum supernaturale volendum, & eligendum.

Respondeo nos hîc non intendere vllo modo eos Doctores Catholicos aliqua nota Pelagianismi notare, quos ab errore Pelagianorum non dubitamus plurimum distare, sed solùm intendere monstrare, gratiam operantem in doctrina D. Augustini nullo modo in sola motione morali posse consistere. Quòd autem gratia operans sit non solùm illustratio mentis ad intelligendum, quid agendum, & quid fugiendum sit, sed etiam suasio efficax, qua Deus homini suadet, vt bonum agat, non videtur sufficienter hanc sententiam distinguere à sententia Pelagij. Nam vel ista efficax suasio est per solam obiecti propositionem, vel per realem efficientiam, & influxum in ipsam voluntatem. Si dicatur secundum, iam gratia operans non erit sola motio moralis. Si dicatur primum, iam gratia operans non erit amplius aliquid, nisi illustratio mentis. non enim Deus, aut homo alio modo suadet homini, nisi quia suo modo facit illi videri, hoc, aut illud obiectum habere tot rationes bonitatis, aut malitiæ, quibus voluntas, quæ de se ad bonum inclinatur, & malum refugit, tali obiecto taliter proposito, aut illud appetat, aut reiiciat. Quod etiam dicitur secundo loco, Deum causare in homine motum indeliberatum piæ affectionis, si per motum istum indeliberatum intelligant motum gratiæ sanantis, erigentis, roborantis, & mouentis, & inclinantis voluntatem ad bonum, & illam indeclinabiliter agentis, quatenus talis motus est natura prior ipsa deliberatione voluntatis, verum dicunt. Sed an illi velint ita intelligi, non satis commodè viderunt explicare. Si verò intelligant motum indeliberatum, quem statim excitat aliqua vehemens cogitatio nobis à Deo immissa, hoc minimè sufficere videtur; quia per illum Deus non sanat voluntatem, nec vires præbet, nec inclinat efficaciter ad bonum, neque voluntatem indeclinabiliter agit, faciens illam velle, vt Augustinus vbique dicit de gratia operante. Quod autem tertio loco addunt de gratia cooperante, minimè sufficiens esse videtur. nam ad actus supernaturales eliciendos non solùm est necessaria gratia cooperans, quæ est concursus, & influxus simultaneus cum voluntate in actionem supernaturalem, sed etiam est necessaria gratia præueniens, quæ influat priùs in voluntatem, illam sanando, erigendo, mouendo, & inclinando ad bonum, & vires illi præbendo, & indeclinabiliter agendo. Nam ista est differentia inter diuinum concursum cum voluntate humana ad actus naturales, & concursum cum eadem voluntate ad actus supernaturales; quia in ordine ad actus ordinis naturalis voluntas habet vires completas in esse primo, & permanenti, neque eget alio auxilio præuio, sed eget sola obiecti propositione. Cæterùm ad actus supernaturales non habet vires ex se sufficientes, neque potest influere in actum supernatu-

pernaturalem, nisi per auxilium gratiæ præuenientis priùs eleuetur supra ordinē naturæ, & accipiat vires supernaturales. Et quòd ad efficiendū actum supernaturalē sit necessarius influxus prævius diuinæ gratiæ in voluntatē, & nō sufficiat influxus simultaneus cum voluntate in actionē, probatur, quia alioqui actio supernaturalis non esset supernaturalis, quatenus procedit à volūtate creata, neque homo diceretur verè, & propriè efficere aliquod opus supernaturale. Probatur sequela, quia influxus simultaneus gratiæ cooperantis non verè, & propriè dicitur conferre vires voluntati ad agendum supernaturaliter, neque illam verè dicitur eleuare supra ordinem naturæ: sicut si quis adiuuaret hominem viribus debilem ad ferendum pondus, quod se solo ferre non posset, propriè non diceretur contulisse illi vires, neque ille viribus debilis verè diceretur aliquid vltra suas vires egisse. Restat itaque, vt diximus, ex sententia D. Augustini gratiam operantem non consistere in sola motione morali, seu obiectiua, sed in motione physica, & per modum causæ verè efficientis.

VIII. Nunc probatur eadem propositio autoritate Scholasticorum, & inprimis illam probant omnes discipuli D. Thomæ, inter quos præcipuus

Capreolus. est Capreolus in 2. d.28. q.1. art.3. ad 12. contra primam conclusionem, licèt enim dicat, concursum Dei generalem ad actus ordinis naturalis esse solum influxum simultaneum in actionem, tamen concursum specialem ad actus ordinis supernaturalis docet esse influxum præuium in voluntatem, quo Deus illam efficienter inclinat, & applicat ad volendum, & facit, vt velit, ita tamen vt relinquat in eius libertate, posse dissentire, ne lædatur arbitrij nostri libertas. & dicit hanc fuisse mentem D. Augustini, & D. Thomæ, & Gregorij Ariminen. & reuera Gregorius illam defendit in 2. d.28. q.1. art.3. ad 12.

Taper. Ruardus Taper art.7. pagina 217. & 118. eidem sententiæ apertè subscribit, neque potest dubitari, quin loquatur de motione verè efficienti, & non de sola motione obiectiua, & morali, quia ex hoc deducit, difficillimum esse nostram libertatem conciliare cum diuina motione, qua Deus operatur nostrum velle. *Quoniam difficillimum est*, inquit, *intelligere, quòd Deus operetur ipsum velle, vtens voluntate tanquam instrumento, ipsam applicans ad opus, sicut intellectum ad salutares cogitationes, sicut docent Scriptura, ipsam tamen voluntatem sic applicatam, & motam ad vnum opus, nihilominus posse in sua potestate habere liberè eligere, & velle contrarium ac refutare opus ad quod mouetur. Nam in potestate instrumenti non est, quòd moueatur, aut quòd non moueatur, potissimum comparatione Dei, cuius potestati nemo resistere potest.* Videantur alia, quæ ibi subiungit, ob quæ videtur inferre cum Caietano, solutionem huius difficultatis non esse solubilem in hac vita. Deinde ille data opera impugnat sententiam illorum, qui efficaciam gratiæ operantis constituunt in sola motione morali, vt ibi videri potest. Quamuis infrà pagina 228. hanc opinionem indecisam relinquere videatur.

Andreas Vega lib.6. de Iustificatione cap.5. & 6. docet, per gratiam operantem applicari, & inflecti voluntatem ad operandum, & per illam Deum ita facere, vt nos quoque faciamus.

IX. Ludouicus Molina etsi nonnullis videatur constituere gratiam operantem in sola motione morali, tamen in 1. part. quæst.14. art.13. disp.9. in principio inquit, latissimum esse discrimen inter Dei concursum generalem cum secundis causis ad earum actiones naturales, & concursum particularem gratiæ præuenientis, qua Deus liberum arbitrium ad opera supernaturalia credendi, sperandi, diligendi, & pœnitendi, vt ad salutem oportet, excitat, & coadiuuat, quod pauci animaduertunt. etenim auxilium particulare, quod gratia nuncupatur, motio quædam est, qua liberum arbitrium excitatur, & præuenitur, potensque redditur, vt ita deinceps libero suo influxu cooperetur vlterius huiusmodi supernaturales actus, quibus proximè, aut remotè ad gratiam gratum facientem disponatur. & in concordia disp.29. & 35. ponit discrimen inter concursum Dei generalem cum libero arbitrio ad actus naturales, & auxilium gratiæ præuenientis ex ea parte, qua gratia præueniens est ad actus supernaturales, quibus se ad gratiam disponit. Primò, quia concursus generalis non est in liberum arbitrium, vt causa est illorum actuum, quasi priùs suscipiat in se eum motum, eoque applicetur, & potens reddatur ad influendum in actum, sed est influxus immediatus cum libero arbitrio in actum. At verò auxilium gratiæ præuenientis ex ea parte, qua gratia præueniens est, est influxus in liberum arbitrium, quo Deus illud mouet, & excitat, potensque reddit, vt eo pacto motum tanquam habens iam in seipso principium efficiens actuum supernaturalium simul influendo vlteriùs eos producat. Secundò, quia influxus Dei ordinis naturalis nec tempore, nec natura antecedit influxum liberi arbitrij ad eosdem actus, sed simul sunt in eodem instanti naturæ. Cæterùm influxus gratiæ præuenientis sub ea ratione, qua præueniens est, præcedit influxum liberi arbitrij ad actus supernaturales, vel tempore, vel saltem natura, potestque frustrari, si liberum arbitrium non velit pro sua libertate elicere actum, & dicit hanc doctrinam esse de fide, quod probat ex Concil. Tridentino sess.6. cap.5. & can.4. & ex D. Augustino lib.3. Hypognosticon, & de bono viduitatis cap.17. & ex D. Gregorio lib.16. Moralium cap.10. & lib.24. cap.6. Nec potest dubitari, an loquatur de influxu verè physico per modum efficientis, cùm dicat, Deum per talem influxum excitare, mouere, applicare, & potens reddere ipsum liberum arbitrium, & ponere in illo principium efficiens actuum supernaturalium, & per eundem influxum, quando liberum arbitrium simul etiam influit, vlteriùs procedere ad producendum eosdem actus supernaturales. & esse vnum numero influxum gratiæ præuenientis, & cooperantis diuersimodè consideratum. nam quatenus est influxus in liberum arbitrium, & prior natura influxu eiusdem liberi arbitrij dicitur gratia præueniens, seu operans: quatenus verò consentiente libero arbitrio, & influente in actum supernaturalem, ipsa quoque influit in eundem actum, vocatur gratia cooperans. & vt semel dicam, cùm ipse Molina conferat concursum generalem ordinis naturalis cum concursu speciali supernaturalis ordinis, & ponat discrimen inter vtrumque, quòd alter est influxus solùm simultaneus cum libero arbitrio in actionem, alter est influxus præuius in ipsum liberum arbitrium. quis dubitare poterit, illum loqui de influxu verè physico, & per modum causæ verè efficientis?

Vnde apparet controuersiā, quæ est inter Molinam ex vna, & alios quosdam Theologos ex altera parte de gratia præueniente, & operante, & de illius efficacia, non consistere in hoc, quòd ipse X.

dicat gratiam operantem, seu præuenientem in sola motione morali, & obiectiua consistere, nam constituit illam etiam in influxu verè physico in voluntatem per modum causæ verè, & propriè efficientis, quo liberum arbitrium mouetur, excitatur, applicatur, potens redditur, & inclinatur ad agendum, his enim terminis explicat Molina causalitatem gratiæ operantis, dicta disp. 39. sed in hoc consistere controuersiam, quia ille negat per influxum gratiæ præuenientis, & operantis non ita moueri voluntatem, inclinari, & applicari ad agẽdum actus supernaturales, vt physicè prædeterminetur, ita vt non possit, si velit pro sua libertate gratiam præuenientem suo effectu frustrare. Alij verò Theologi dicunt, per auxilium gratiæ præuenientis efficacis liberum arbitrium ita præmoueri, vt physicè prædeterminetur ad consensum, & vt stante huiusmodi motione in sensu composito non possit non elicere consensum, licèt spectata voluntate secundùm se in sensu diuiso, illa possit dissentire, si velit. Gratis igitur imponitur Molinæ à nonnullis, quòd ille constituat gratiam operantem in sola motione morali, & obiectiua.

XL Tandem probari potest eadem propositio rationibus Theologicis, quarum præcipua est illa, quam ex D. Augustino deduximus, quia si tota efficacia gratiæ operantis consistit in sola motione morali, voluntas absque additamento alicuius virtutis realiter in ipsa receptæ posset operari bonum supernaturale, vnde sequitur etiam, per peccatum Adæ minimè fuisse læsam voluntatem, sed solum intellectum.

Secundò sequitur, gratiam operantem non reuerè agere nostram voluntatem, nec verè in illam influere, nec verè illam mouere ad opera supernaturalia nec verè facere, vt velimus, neque nolitũ velle operari, sicut Augustinus, & alij Patres dicunt, nam motio, seu causalitas obiectiua, & moralis, de causalitas finalis finis verò non verè agit, sed solùm metaphoricè. Quinimo potiùs ipsum efficiens est illud, quod se mouet ex desiderio finis, vt Philosophis notum est. quare omnes locutiones Augustini, & Patrum, in quibus dicitur Deus operari in nobis velle, & perficere, & agere motum nostræ voluntatis, & facere, vt velimus, erunt impropriæ, & solùm in sensu metaphorico explicandæ.

Tertiò, gratia operans & cooperans sunt in re vna, & eadem gratia, quatenus ad diuersos effectus relationem habet: sed gratia cooperans ex omnium sententia est influxus verè physicus per modum causæ efficientis. Ergo & gratia operans.

Aliqui addunt. Si gratia operans in sola motione morali, & obiectiua consisteret, non posset Deus per auxilium gratiæ operantis efficere, vt voluntas aliquid vellet infallibiliter, & operaretur, nam posita quacunque suasione, voluntas potest illam respuere, quia suasio nõ cogit inuitum. Verùm ista ratio non placet, quia latenter insinuat, liberum arbitrium gratiam sibi oblatam non posse respuere pro sua libertate, quod est contra Concil. Tridentinum, & quòd efficacia diuinæ gratiæ cogat inuitos, quod sanæ doctrinæ non dubitamus aduersari.

CAPVT IX.

Quis sit proprius effectus gratiæ operantis & cooperantis declaratur.

VLtima propositio: Gratia operans adæquatè sumpta est totum aggregatum ex motione morali, & physica, qua Deus facit voluntatem infallibiliter velle, & elicere liberum consensum supernaturalem, quatenus natura prior est ipso libero consensu, sicut causa est prior suo effectu: gratia verò cooperans est eadem gratia, quatenus adiuncto sibi libero arbitrio influit cum illo in liberam actionem supernaturalem. Hæc propositio non eget probatione, sed solum declaratione. Ad cuius intelligentiam est aduertendum, quòd quemadmodum in naturalibus graue mouetur deorsum, & per grauitatem seu pondus illi inditum à natura, siue à generante, & per ipsum motum deorsum, quæ duo adinuicem se habent sicut prius, & posterius, & sicut causa & effectus, & sunt abinuicem separabilia, vt quando graue detinetur sursum, manente illius pondere, & inclinatione ad ferri deorsum: ita voluntas mouetur in obiectum & per aliquid, quod est in illa in actu primo, sicut inclinatio, & pondus illam inclinans in obiectum, & per actualem motionem in actu secundo, quæ est ipsa actualis volitio; & hæc duo sunt etiam separabilia, voluntas enim habet naturalem inclinationem, & pondus in bonum, & in vltimum finem in actu primo, & tamen in actu secundo non semper appetit vltimum finem, vt quando dormit, aut non cogitat de vltimo fine. I

Est autem discrimen inter agentia naturalia, & agentia libera, quòd posito in agente naturali põdere, seu inclinatione naturali in actu primo, & nullo existente impedimento, statim fluit motus in actu secundo, nec potest agens naturale huiusmodi motum in actu secundo continere, quin fluat. Verùm posito in agente libero quocunque pondere quantumuis inclinante voluntatem in aliquod obiectum in actu primo, ipsum agens, quãdiu liberum manet, potest motum in actu secundo continere, & quando illud fuerit sic inclinatum in actu primo, vt non possit actum secundum continere, amittet statim rationem agentis liberi, & mouebitur modo agentis naturalis. hac cõparatione inter inclinationem agentis naturalis, & inclinationem agentis liberi vsus est D. Thom. de Malo q. 3. art. 5. & de veritate q. 22. art. 8. & 9. II D. Thom.

Hinc deducitur, non esse indistinctè verum, quod nonnulli affirmant, & pro axiomate assumunt, non posse Deum voluntatem mouere in aliquod obiectum, & voluntatem non moueri. Nam Deum mouere voluntatem in aliquod obiectum stat dupliciter, vno modo in actu secundo, & hoc facit per concursum, & influxum simultaneum cum ipsa voluntate in illius actionem, quæ est ipsa actualis volitio talis obiecti: alio modo in actu primo, & hoc facit per influxum præuium in ipsam voluntatem, quo in actu primo tribuit illi pondus, & inclinationem in tale obiectum, sicut generans in actu primo tribuit graui pondus, & inclinationem ad moueri deorsum, in quo sensu dixit Aristot. in 8. Physicorum, quòd grauia, & leuia mouentur à generante. In motu igitur, quo Deus voluntatem mouet in actu secundo, voluntas & mouetur, & mouet. Cæterùm quando voluntatem mouet in actu primo solùm, illa mouetur solùm, & non mouet. Quare cùm dicunt, impossibile esse Deum voluntatem mouere ad aliquod obiectum, & illam non se mouere in idem obiectum, si loquantur de motione in actu secundo, verum dicunt: Aristot.

Si autem de motione in actu primo, falsum asserunt, & distinctionem tollunt, quæ est inter agēs naturale, & agens liberum. Est namque ista propria conditio agentis naturalis, vt statim atque habet à Deo vel à natura pondus, & inclinationem in actu primo, fluat ab illa motus in actu secundo: at agentis liberi naturalis proprietas, & conditio est, vt quantumcunque moueatur, & inclinetur in actu primo, quamdiu in illo manet libertas, posse continere actum secundum, & eo ipso quòd non possit actum secundum continere, naturam liberi agentis amittat, vt docet D. Th. de veritate q. 22. a. 8.

III. Quòd autem contingat Deum voluntatem mouere per auxilium gratiæ præuenientis, & ipsam voluntatem posse non moueri in actu secundo libero, ad quem ponitur in voluntate ipsa gratia præueniens, præter quod est doctrina expressa Concilij Tridentini sess. 6. c. 5. & can. 4. docent Ferrariens. lib. 1. contra Gentes c. 67. ratione 5. §. *ad primum igitur Scoti*. Caietan. 1. part. q. 14. art. 13. ad argumenta Scoti, Ricardus Taper a. 7. propositione 10. ad finem. Capreol. loco sæpe citato in 1. d. 18. q. 1. a. 3. ad duodecimum contra primam conclusionem, dum ait, relinqui in potestate voluntatis, sequi, vel non sequi motionem primi mouentis, & loquitur ibi de motione gratiæ præuenientis, & operantis. Suarez disp. 19. metaphys. sect. 4. n. 14. Aluarez disp. 18. de Auxiliis n. 2. cùm ait, quòd quamuis non sit in nostra potestate, quòd ponatur in nobis motio efficax, est tamen in nostra potestate illius terminus, qui est libera cooperatio. Hæc autem doctrina præ oculis tenenda est, quia nonnulli, asserentes hoc principium: Impossibile est, Deum voluntatem mouere ad aliquod obiectum, & voluntatem non moueri ad tale obiectum: tanquam vniuersaliter, & indistinctè verum non solùm de mota in actu primo, sed etiam in actu secundo, negant motionem gratiæ operantis esse motionem verè physicam, & concedunt esse solùm motionem moralem, veriti, ne si admittant, illam esse motionem verè physicam, voluntas sic mota non possit non exire in actum secundum volitionis, necessitetúrque ad volendum. Alij verò eidem principio innixi, admittentes, gratiam operantem esse influxū verè physicum, & præuium in ipsam voluntatem, concesserunt, voluntatem, quatenus subdita actuali motioni gratiæ præuenientis, non posse non exire in actum secundum liberæ volitionis, in quo vtrique à veritate plurimum distant. Est itaque gratia operans motio illa præuia non solùm moralis, sed etiam physica, qua Deus volūtatem mouet tum proponendo illi obiectum, tum influendo in illam physicè illam sanando, erigendo, viribus roborando, & mouendo in actu primo, imprimendo illi pondus, & inclinationem ad tale obiectum, ita vt faciat eam infallibiliter quidem, sed liberè exire in actum secundum electionis, & volitionis, adeò quòd proprius ac formalis effectus gratiæ operantis est illud pondus, & illa inclinatio, quam Deus tribuit voluntati in actu primo, per quam facit voluntatem exire in actum secundum, quatenus illud pondus, & illa inclinatio natura præcedit ipsam liberam volitionem, sicut actus primus natura præcedit actum secundum, & sicut causa natura præcedit suū effectum. Gratia verò cooperans est eadem gratia, quatenus voluntatem mouet in actu secundo, siue, vt magis propriè loquamur, quatenus adiuncta sibi humana voluntate influit cum illa in eius liberam actionem.

Sic verò declarata gratia operante, & cooperante, apparet omnes proprietates, & conditiones illi tributas à diuina Scriptura, & Patribus optimè illis conuenire, vt quòd gratia operans faciat nos velle, & per illam Deus operetur in nobis bonam voluntatem, & quòd comparatione gratiæ operantis voluntas sit mota, & non mouens, & similiter, quòd gratia cooperans sit illa, quæ adiuuat liberum arbitrium, & cum illo cooperatur perficiendo, quod sine illo operatur inchoando. IV.

Neque contra nostram sententiam vllas vires habent argumenta Scholasticorum. Nam quod primò obiiciunt, Augustinum sæpe vocare gratiam operantem vocationem congruam, altam, & secretam, & doctrinam internam, qua Pater ita nos docet, vt discamus, & suasionem, qua ita suadet, vt persuadeat, nullius est momenti. Admittimus enim, hæc omnia verissima esse, sed addimus, præter ista, requiri influxum physicum gratiæ sanantis, erigentis, roborantis, inclinantis, & indeclinabiliter voluntatem mouentis, & vtranque motionem, scilicet moralem, & physicam, August. comprehendit vnico nomine vocationis congruæ.

Secundò potest obiici, Augustinum appellare gratiam operantem illam, quæ operatur in nobis initium bonæ voluntatis sine nobis: sed initium bonæ voluntatis non potest Deus operari in nobis sine nobis nisi moraliter, nam physicè non potest hoc efficere sine nobis, quia omnis actus voluntatis siue initiatus, siue consummatus est actus vitalis, quem Deus non potest producere in volūtate sine ipsa voluntate. V.

Nam respondemus, per gratiam operantem Deum producere in nobis sine nobis initium bonæ voluntatis, quia imprimit illi inclinationem in actu primo taliter, & tali modo, vt faciat illam infallibiliter exire in actum secundum liberæ volitionis. Potest etiam dici, quòd Deus per gratiam operantem, producit in nobis initium bonæ voluntatis, quatenus etiam in actu secundo producit in nobis motum quendam voluntatis indeliberatum, & imperfectum, quem idcirco dicitur causare in nobis sine nobis, non quòd voluntas effectiuè ad illum eliciendum non concurrat, sed quia illum non elicit præuia deliberatione, sed ad modum agentis naturalis, vt non semel dictum fuit. Non tamen admittimus, propter hoc solùm vocari gratiam operantem, quia producit in nobis hunc motum indeliberatum, sed quia per hūc motum indeliberatum infallibiliter inclinat voluntatem ad actum liberæ electionis.

Tertiò contra id, quod diximus, gratiam cooperantem simul natura cum voluntate influere in actionem, arguunt nonnulli, qui putāt ipsam gratiam cooperantem quatenus cooperans est, priùs natura præuenire liberam cooperationem arbitrij creati, & obiiciunt autoritatem D. Thomæ 1. 2. q. 111. a. 2. vbi dicit, quòd in eo effectu, in quo voluntas & mouetur, & mouet, operatio non solum Deo attribuitur, sed creaturæ: & secundùm hoc dicitur gratia cooperans, & autoritatem Cōcilij Tridentini, quod docet, liberum arbitrium cooperari diuinæ gratiæ, priùs tamen à Deo motum & excitatum.

Respondeo, illorum sententiam neque in se veram esse, neque autoritatem D. Thomæ aut Con-

cilij

Concil. Trident. Ferrariens. Caietan. Richard. Capreol. Suarez. Aluarez. D. Thom.

cilij Tridentini vllo pacto eam probare. Nam esto gratia cooperans præueniat, & moueat voluntatem ad actum liberum, & meritorium, quia eadem in re est gratia operans, & cooperans, vt dictum fuit: tamen non id facit sub ea ratione, qua cooperans est. nam cooperari relatiuè ad aliud cooperans dicitur, & relatiua vt relatiua sunt, tempore & natura simul sunt, sed sub ea ratione, qua operans est. neque contrarium docuit D. Thomas, neque Concilium. Vel secundò dici potest, quòd gratia cooperans dicitur mouere voluntatem, non in actu primo, & priùs natura, quàm voluntas seipsam moueat, sed in actu secundo, & in eodem instanti naturæ, in quo voluntas seipsam mouet.

VI. Sed instant, per gratiam cooperantem, siue, vt eorum termino vtar, præoperantem Deus actiuè, & propriè, & ad modum causæ physicæ facit, quòd liberum arbitrium ponat suum influxum, & cooperationem in consensum. quod confirmant authoritate Gelasij primi in epistola 1. ad vniuersos Episcopos per Picenum, dicentis, hominem esse cooperatorem diuinæ gratiæ subsequendo.

Gelas. 1.

Respondetur per gratiam præoperantem, siue quocunque alio nomine libeat illam appellare, Deum verè actiuè, & propriè facere, quòd homo adhibeat liberum influxum, & cooperationem in consensum, non tamen sub ea ratione, qua cooperans est, id enim neque Gelasius, neque vllus classicus Doctor affirmat, sed sub alia ratione, & quatenus est operans, sub qua ratione liberum arbitrium dicitur ei cooperari subsequendo. Autoritas verò D. Gelasij ad rem non facit. non enim intendit ibi definire, an gratia cooperans, sub ea ratione, qua cooperans est, præueniat liberum arbitrium, & illud eam subsequatur. id enim nunquam fortasse illi in mentem venit: sed fuit illius mens ibi reprobare sententiam Pelagianorum, qui docebant, hominem cooperari gratiæ illam præueniendo, ita vt gratia subiungatur ipsi voluntati, & voluntas sola incipiat bonum opus, & gratia opus iam inceptum adiuuet, ac perficiat. contra quos definiuit Gelasius hominem gratiæ cooperari subsequendo, quia necesse est Dei gratiam in omni bono opere nos præuenire, & voluntatem subiungi ipsi gratiæ, non autem voluntati.

VII. Tandem obiiciunt. Faustus Episcopus Rhegiensis admittebat diuinam gratiam, & liberum arbitrium pariter sociari in iis, quæ pertinent ad salutem, & dicebat, gratiam esse comitem non præuiam, & nihilominus primas partes ipsi gratiæ concedebat, & loquebatur de gratia adiuuante, siue cooperante, non negabat etiam necessitatem gratiæ excitantis ad opera pietatis: & tamen Ecclesia reprobat eius sententiam propter hoc, quia gratia adiuuans, seu cooperans nedum est comitans, sed præueniens.

Respondeo, de Fausto Rhegiensi varij variè sentiunt, alij accusant, alij defendunt. hoc tamen cuique certum esse debet, decipi, & per ignorantiam labi eos, qui dicunt in cap. Sancta Romana d. 15. à Gelasio Papa fuisse reprobata opuscula Fausti Rhegiensis. non enim ibi reprobantur opera Fausti Rhegiensis, sed Fausti Manichæi. Secundò certum est etiam, non reprobari sententiam Fausti Rhegiensis, eo quòd dicat, gratiam cooperantem, vt cooperans est, non præuenire nostras voluntates, sed in eo, quia videtur negasse necessitatem gratiæ præuenientis, aut ad summum illam constituisse in sola propositione legis, & doctrinæ, & in eo, quia videtur dicere, quòd initium fidei sit in nobis ex nobis, quæ sunt dogmata contra fidem Catholicam meritò ab omnibus Catholicis reprobata.

CAPVT X.

Per efficaciam gratiæ præuenientis, & operantis non euerti libertatem humanæ voluntatis in operibus pietatis.

QVia diuina Scriptura, & sancti Patres frequenter dicunt, auxilium gratiæ præuenientis seu operantis de se efficax esse, & nostras voluntates indeclinabiliter agere, & efficaciter mouere, & facere, vt velimus, & faciamus. Nonnulli ex hæreticis tum antiquis, tum recentioribus docuerunt, omnino esse impossibile, arbitrij nostri libertatem cum efficacitate, & energia ipsius gratiæ præuenientis, & operantis conciliare: quare sub specie extollendi energiam gratiæ destruunt arbitrij nostri libertatem, ad opera pietatis. Ita senserunt olim Monachi Adrumetini, quorum meminit Augustinus in epistola 46. & 47. ad Valentinum, & cum illis hæretici Prædestinati, & nouissimè ita sentiunt Caluinistæ, antiquum errorem nouis additis erroribus, nouisque argumentis locupletantes. Etsi autem lib. 2. hic error fuerit à nobis abundanter, & euidenter refutatus, non erit inutile illum nunc authoritatibus Scripturæ, & Patrum, & rationibus Theologicis iterum è radicibus conuellere, & argumenta hæreticorum confutare. I.

Igitur efficaciam, seu energiam gratiæ præuenientis, & operantis non tollere, sed potius firmare, & perficere arbitrij nostri libertatem, probatur primò testimoniis diuinæ Scripturæ, quibus ostenditur, diuinam gratiam relinquere humanæ voluntati suam liberam cooperationem in opere iustificationis, (de hoc enim opere est nobis præcipua controuersia cum modernis hæreticis) & illam ex nobis desiderare, postulare, atque expectare, neque absque ipsa liberi arbitrij nostri cooperatione ipsum opus iustificationis absoluere. Primum testimonium est in 1. Regum c. 7. vbi Samuel populum hortatur præparare corda Domino. *Si in toto (inquit) corde vestro reuertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio vestri Baalim, & Astaroth, & præparate corda vestra Domino.* Secundum est in Psal. 80. vbi Deus populum Hebræum ita alloquitur: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, dilata os tuum, & implebo illud.* Ex quibus locis D. Augustinus lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum c. 8. probat, hominem verè cooperari, & liberè cooperari diuinæ gratiæ in opere pietatis, ita scribens: *Homo præparat cor, non tamen sine adiutorio Dei, qui tangit cor.* & infrà, *Quamuis nisi adiuuante illo, sine quo nihil possumus facere, os non possimus aperire, tamen nos aperimus illius adiutorio, & opere nostro: nam quid est præparare cor, & os aperire, nisi voluntatem præparare.* Tertium testimonium habetur Isaiæ cap. 1. vbi Deus ita peccatores alloquitur: *Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite bene facere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate* II.

pupil

pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur. Hic apparet, Deum à nobis requirere liberam nostram cooperationem, quæ in nostra libera facultate sita est, vt à peccatis purgemur. Quartum apud Ezechielem 18. *Facite* (inquit) *vobis cor nouum, & spiritum nouum, & quare moriemini popule meus.* Quintum apud Ioelem c. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.* Sextum ad Colossens. 3. *Exuite vos veterem hominem cum actibus suis, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est.* Omissis aliis similibus, quæ habentur 2. Paralipom. c. 6. Iob 42. Sapientiæ 12. Ieremiæ 18. Ezechiel. 33. Matth. 3. Marci 1. in Actis 2. & 16. ad Roman. 2. Hi modi loquendi sacræ Scripturæ patenter ostendunt, hominem liberè cooperari diuinæ gratiæ ad opus iustificationis, nam aliàs ineptè, & stultissimè Deus nos hortaretur, nobisque suaderet, mandaret, præparare, scindere, conuertere corda nostra, vt bene

Roffens. Roffensis in confutatione articuli 36. Lutheri, & alij viri sapientes notant. quid enim magis ineptum, & magis stultum, quàm illum hortari ad aliquid operandum, & conari illi suadere, vt agat, quod agere non potest, aut ad quod operandum non habet liberam facultatem? quis nisi mente captus equum hortatur, vt currat, & asino suadet, vt onus ferat? Deinde hæretici horum temporum ex hoc nituntur probare, quòd homo minimè liberè cooperetur diuinæ gratiæ in opere iustificationis, quia diuina Scriptura totum opus ipsius iustificationis Deo tribuit, & iustificationem assimilat creationi, sicut nonnulla eiusdem Scripturæ testimonia in sequenti adducenda monstrant. Ergo ab opposito licet nobis ostendere voluntatem nostram liberè cooperari diuinæ gratiæ in eodem opere iustificationis, quia Scriptura nos docet, & hortatur præparare cor nostrum Deo, & facere nobis cor nouum, & spiritum nouum, & idem opus tribuit nostro libero arbitrio. & si negatio est causa negationis, etiam affirmatio erit causa saltem aliquo modo affirmationis. & si ex hoc colligitur, quòd nostra voluntas non liberè cooperatur gratiæ in opere iustificationis, quia Scriptura totum opus tribuit gratiæ, & non ipsi voluntati, ab opposito colligitur, quòd voluntas liberè ad idem opus cooperatur: quia Scriptura idem opus tribuit etiam voluntati. rectissimè itaque Patres Concilij Tridentini sess. 6. c. 5. ex istis locis diuinæ Scripturæ ipsam arbitrij libertatem deduxerunt.

III. Secundò probatur, voluntatem liberè diuinæ gratiæ cooperari ex aliis locis diuinæ Scripturæ, ex quibus habemus, hominem pro sua libertate posse diuinæ gratiæ dissentire, ac reluctari. Iob c. 24. de reprobis ait, illos fuisse rebelles lumini, Dauid in Psalm. 80. impiorum duritiem sic exaggerat: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, dilata os tuum, & implebo illud. & non audiuit populus meus legem meam, & Israel non intendit mihi.* & in Ps. 94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto.* quo loco vti-

August. tur D. Augustinus ad hanc veritatem confirmandam in lib. de Gratia, & libero arbitrio ita scribens: *Ne autem putetur, nihil ibi facere hominem per liberum arbitrium, ideo in psalmo dicitur, Nolite obdurare corda vestra.* Salomon ex persona Dei eandem peccatorum duritiem increpans cap. 1. ait, *Quia vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret, & despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo.* Saluator noster ad Ierusalem ita loquitur Matth. cap. 23. *Ierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Stephanus quoque in Actis c. 7. ait, *Dura ceruice, & incircumcisis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis.* Paulus ad Roman. 2. *Ignoras, quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram, &c.* Ergo si homo habet libertatem ad resistendum gratiæ, habet etiam libertatem ad illi consentiendum, & cooperandum.

Tertiò probatur aliis diuinæ Scripturæ testimoniis, ex quibus docemur, Deum dedisse hominibus potestatem agendi, quod bonum, & quod malum est, pro ipsorum libertate. & vt omittamus testimonia vulgata ex lib. Deuteronom. c. 30. & Ecclesiastici cap. 15. habemus hanc veritatem expressam à D. Ioanne c. 1. sui Euangelij cùm ait, *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* cui consimile est illud apud Matth. c. 5. *Diligite inimicos vestros, &c. vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est.* Hoc testimonium expendens IV.

Hilarius. D. Hilarius lib. 1. de Trinitate inquit, *Esse filios Dei non necessitatem esse voluit, sed potestatem.* & D. Hie-

Hieron. ronym. in cap. quintum Matthæi: *Ergo non est (inquit) natura filius, sed arbitrio.* & Chrysostomus re-

Chrysost. latus in Glossa ad illum locum D. Ioannis, *Simul autem ostendere vult, quoniam hæc gratia aduenit volentibus, & studentibus. Etenim in potestate est liberi arbitrij, & gratia operatione filios Dei fieri.* D. Augu-

August. stinus lib. 1. Retractationum c. 22. *In potestate quippe hominis est, mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est nisi à Deo detur, de qua scriptum est, Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Cùm enim hoc sit in potestate, quod cùm volumus, facimus, nihil tam in potestate, quàm ipsa voluntas est: sed præparatur voluntas à Domino. Eo modo ergo dat potestatem.* & homil. 93. in Ioannem referente Roffense art. 36. *Audiamus Euangelistam dicentem: Dedit eis potestatem, filios Dei fieri, ne omnino existimemus, in nostra non esse potestate, quod credimus. Veruntamen in vtroque illius beneficia cognoscamus. Nam & agendæ sunt gratiæ, quia data est potestas, & orandum, ne succumbat infirmitas.* Videatur de bono perseuerantiæ c. 8. vbi eundem locum D. Ioannis eodem modo expendit.

Est alius locus similem habens sensum apud D. V.
Matthæum c. 12. vbi ipse Saluator volens de hac libera facultate nos certiores reddere, comparat nostram voluntatem cuidam arbori, & inquit, *Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum: siquidem ex fructu arbor cognoscitur. Progenies viperarum quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali.* Hæc arbor est hominis voluntas, non natura, vt Augustinus notat lib. de Gratia Christi cap. 18. & 19. & lib. 2. de Nuptiis, & concupiscentia cap. 26. & lib. 4. contra Iulianum cap. 3. & in Enchirid. c. 15. sensum autem huius metaphoræ idem Augustinus lib. 2. de Actis cum Felice Manichæo c. 4. ita interpretatur: *Audi ergo de libero arbitrio primo, ipsum Dominum, vbi duas arbores commemorat, quarum mentionem ipse fecisti. Audi dicentem, aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Cùm ergo dicit, aut hoc facite aut illud, potestatem indicat, non naturam. Nemo e-*

rum

num, nisi Deus, facere arborem potest: sed habet vnusquisque ex voluntate, aut eligere, quæ bona sunt, & esse arbor bona, aut eligere mala, & esse arbor mala. Et ne quis obstinatus contendat, Augustinum seniorem factum sententiam mutasse, legat eandem sententiam in 1. Retractationum c. 22.

VI. Quartò probatur aliis testimoniis diuinæ Scripturæ, ex quibus habemus, homines diuinæ gratiæ cooperari ad salutem, & è contra Dei gratiam liberum hominis arbitrium adiuuare. Primum est apud Matth. c. 20. vbi paterfamilias vocauit operarios in vineam. *Voca, inquit, operarios, & redde illis mercedem.* Secundum apud Ioan. c. 6. *Operamini non cibum, qui perit, sed qui manet in vitã æternã.* Tertium in 1. ad Corinth. cap. 3. *Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem, Dei enim sumus coadiutores.* Vbi notandum, illum locum ex Græco sic esse legendum. *Vnusquisque secundum proprium laborem mercedem accipiet, Dei enim sumus cooperatores.* Ita enim legit Vatablus, & ita significat dictio illa Græca συνεργοί, vt colligitur ex Euangelio Marci c. vltimo in illis verbis, *Domino cooperante*, vbi habetur eadem dictio. Quartum habetur ad Rom. 8. vbi dicitur, *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Quintum ad Philippenses 2. *cum metu, & tremore vestram salutem operamini.*

Caluinus. Neque satisfacit responsio Caluini lib. 2. Institutio. c. 5. §. 14. dum inquit, ex istis locis solùm colligi, nos non moueri à Deo tanquam stipites, & truncos, sed tanquam homines mente, & ratione præditos, quamuis necessariò moueamur. Primò, quia nisi etiam liberè homo operetur, vanè & ineptè illi præcipitur, vt operetur, non secus ac si quis equo præcipiat, vt currat, & asino vt ferat onus. Secundò, quia vanè, & ineptè diceretur reddi nobis merces pro labore, non secus, ac si quis vellet mercedem equo, aut asino pro impenso labore soluere. Neque sufficit dicere, quòd equus, & asinus non sunt mente, & ratione præditi: quia ad hoc, vt operi reddatur merces, non sufficit, vt fiat ab eo, qui mente, & ratione præditus est, sed vt non sit debitum, & sit opus factum ab eo, qui pro sua libertate poterat opus non præstare: hæc enim sola sunt opera, pro quibus apud homines merces redditur, secundùm morem, & vsum omnium gentium. ob hanc enim causam seruus pro domino laborans, mercedem non accipit, liber verò pro altero laborans mercedem accipit. Aut igitur necesse est dicere, paradisi gloriam non veram, sed fictam esse mercedem, aut hominem liberè, & non ex necessitate cooperari ad illius assecutionem.

VII. Alia innumera diuinæ Scripturæ testimonia adduci possent in eiusdem veritatis confirmationem, quale est inter alia, illud eiusdem Pauli in priori ad Corinth. c. 15. vbi ille ait, *Plus omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Circa quod testimonium mendaciter ait Caluinus lib. 2. Institutio. cap. 3. §. 12. Paulum dicere, non se esse illum, qui laborauit, sed gratiam Dei, quæ in illo erat, & totam laudem operis soli gratiæ transcribere, & non dicere, gratiã sibi fuisse cooperatricẽ, sed gratiã, quæ sibi aderat, omnia fuisse effectricem. sensus enim verborum Pauli ex ipso Paulo, non ex Caluino accipiendus est: Paulus autem dicit, se plus omnibus laborasse, & alibi vocat nos cooperatores diuinæ gratiæ; non est igitur hoc testimonium festuca, sed solidus lapis sufficiens ad

Calvin.

Caluini dentem conterendam. Nam vt demus, pro eo, quod nos vertimus, *non ego autem, sed gratia Dei mecum*, aliquos etiam ex Catholicis vertere, *sed gratia Dei, quæ mihi adest*, quid tum? ergo Paulus totum opus gratiæ tribuit, exclusâ liberam hominis cooperationem? An ex eo quòd diuina Scriptura dicit, Deum omnia in omnibus operari, excludit omnem operationem secundarum causarum? An propter hoc, quòd soli Deo tribuit totum opus nostræ iustificationis, non requirit etiam nostram cooperationem? minimè profectò, sicut testimonia in primo argumento allegata ostendunt. An non viderunt istas Caluini grammaticationes antiqui Patres in Græcia nati, qui cum lacte Græcum idioma biberunt, quos Caluinus arrogantiæ accusat, quòd nomen αὐτεξούσιον vsurparunt? Certè Chrysostomus licet illum locum eo modo legat ex interprete, sicut legit Caluinus, tamen in sensu ita illum exponit, sicut nos illum intelligimus. ita etiam Hieronymus in illum locum, & Augustinus in lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 5. vbi sic ait: *Non ego, sed gratia Dei mecum, id est, non solus, sed gratia Dei mecum: ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo.* His Doctoribus magis credendum est, quàm quingentis Caluinis. Hieron. August.

CAPVT XI.

Probatur veritas eiusdem doctrinæ testimoniis Patrum, & ratione.

PRæter testimonia ex diuinis Scripturis allegata potest eadem veritas ex vnanimi consensu omnium Patrum roborari, qui diuinarum Scripturarum germanam, & legitimam interpretationem ab Apostolis acceptam ad nos transmiserũt. I.
In primis D. Clemens Petri Apostoli discipulus, & Pauli comes in epistola 5. de hac re ita scribit: *Hæc enim via est arcta valentibus ingredi, & summum iter bonorum pergentibus ad ciuitatem salutis; si quis sanè audiens sermonem veri Prophetæ, velit, aut nolit recipere, & complecti onus eius, id est mandata vitæ, habet in sua potestate, liberi enim sumus arbitrij. Nam si hoc esset, vt videntes ea, iam non haberent in potestate aliud facere, quàm audierant, vis erat quædam naturæ, per quam liberum non erat ad aliam migrare sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc natura vis erat, quæ vnum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem quia liberum est animo, vt quam voluerit partem, declinare iudicium suum, & quam probauerit eligere viam, constat euidenter, inesse hominibus arbitrij libertatem.* Clemens Rom.

D. Ignatius in epistola ad Magnesianos: *Quandoquidem*, inquit, *ipsæ actiones sua habent præmia, & obedientiæ proponitur vita, mors autem inobedientiæ, & singuli, qui aut hoc, aut illud elegerunt, in eius, quod elegerunt, locum abituri sunt, fugiamus mortem, & eligamus vitam*, & infrà: *Si quis pietati studet, Dei homo est, si impiè agit, Diaboli est, non id factus per naturam, sed per animi arbitrium.*

D. Dionysius Areopagita lib. de diuinis nominibus cap. 4. *Dixerit verò quispiam, ipsa inita supplicium non mereri, sed veniam, si ipsum non licuisset obsistere*, &c. Sed quid moror in autoritatibus Patrum coaceruandis, quibus toti Scholasti- II.

corum

eorum libri sunt pleni, neque ipse Caluinus neget priscos Patres Latinos, & Græcos ita de arbitrij libertate ad opera pietatis sensisse, cùm ait: *Apud Latinos arbitrij nomen semper exstitisse, Græcos vero multo arrogantiori usurpare nomen αὐτεξούσιον, quod significat sui ipsius potestatem, ac si illa sit penes hominem*. & fatetur omnes scriptores Ecclesiastic. excepto August. in dogmate de arbitrij libertate variè, & ambiguè locutos, & omnes in eodē dogmate se habere aduersarios, vt illa eius verba ostēdūt, quæ habet in 2. Instit. c. 3. *Magnū mihi præiudicium attulisse forsan videor, qui scriptores omnes Ecclesiasticos excepto Augustino ita ambiguè, aut variè in hac re locutos esse confessus sum, vt certum quidpiam ex eorū scriptis haberi nequeat*. & alia, quæ ibi habet, quæ refert etiam Ruardus Taper a. 7. pagina 167. Est autem solus consensus sanctorum Patrum in hac causa dirimenda per se sufficiens ad Caluinum conuincendum. quia si coram Turca, vel Pagano illa ageretur, & eo iudice ea foret decernenda, & ille intelligeret, omnes viros doctos, & pios, qui Christianam Religionem professi sunt, vel ab ipsis exordiis nascentis Ecclesiæ, vsque ad tempora Caluini, vnanimi consensione arbitrij libertatem ad opera pietatis ad salutem necessaria probauisse, & ex aduerso post annos mille, ac quingentos vnum Caluinū cōtra omnes Patres, & cōtra ipsam arbitrij libertatem stetisse, Turca, & Paganus contra Caluinum absque dubio sententiam proferrent.

III. Omissis igitur omnibus aliis vnus Augustinus proferēdus est, quem solum recipit, & sui dogmatis patronum Caluinus facit. & antequam vlterius progrediamur, supponendum nobis est, sententiam, quam Caluinus imposuit Augustino, scilicet illum sensisse, efficaciam diuinæ gratiæ non relinquere in homine liberum arbitrium ad opera pietatis, eādem Augustino imposuisse olim Pelagianos, dicebant enim, Augustinum specie diuinæ gratiæ commendandæ fatum induxisse, vt patet legenti libros eiusdem Augustini, in quibus respondet calumniis Pelagianorum, præsertim lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum c. 5. & epistolam Hilarij ad Augustinum de erroribus Massiliensium. vnde retegitur impudentia Caluini lib. 2. Institutionum c. 3. adducentis contra Catholicos, qui arbitrij libertatem in operibus pietatis defendunt, autoritatem D. Augustini, tanquam contra nouos Pelagianos, cùm ipsi antiqui Pelagiani contenderent, sententiam Augustini de gratiæ efficacitate cum arbitrij libertate pugnare. Hoc supposito videamus, quomodo Augustinus seipsum defendat ab hac calumnia, & quomodo ille doceat, efficaciam gratiæ non solùm arbitrij libertatem nō euertere, sed illam necessariò requirere, perficere, & firmare. In epistola 89. q. 2. ita scribit: *Liberum arbitrium non ideo tollitur, quia sanatur, sed ideo iuuatur, quia non tollitur*. In epistola 106. *Gratia meretur augeri, vt aucta mereatur perfici, comitante, non ducente, pedissequa, non præuia voluntate*. Scio, Caluinum respondere loco citato §. 7. *Sed quia reformata opus est Domini, hoc perperam homini tribuitur, quod gratia præueniente pedissequa voluntate obsequatur*. At vbi sunt illa Caluini encomia, quibus Augustini doctrinam extollit, vbi illa eius confessio, omnes Ecclesiasticos Scriptores, vno excepto Augustino, in hac re ambiguè, & variè locutos fuisse: vbi prouocationes illæ, quibus nos prouocat ad audiendum Augustinum suis verbis contra nostræ ætatis Pelagianos loquentem: vbi illud, quod lib. 3. contra Pighium ait: *Ego verò, vt minimè detrecto litem ex a-*

Gabr. Penott. de liber. hum.

hac libris posterioribus, si opus sit, dirimi, ita sic pugnando cupiditate vicisse Augustinum in alio nego, quam lugubriter, & difficultatem vero expositionem semper retinuerit. vbi tandem illud, quod ait in suo opusculo de æterna prædestinatione, ne in vna quidem syllaba ab Augustino dissentire. Sed hæc leuia sunt, ad alia pergamus.

Idem Augustinus in Enchiridio c. 32. expendēs illa verba Pauli, *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*; mouet tale dubium: *Cum procul dubio si homo eius ætatis est, vt ratione iam vtatur, non possit credere, sperare, diligere, nisi velit, nec peruenire ad palmam supernæ vocationis Dei, nisi voluntate concurrerit; quomodo ergo non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. refertque ibidem quandam responsionem antiquorum Patrum, tacito illorum nomine, dicentium, ideo dictum esse, nō volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, quia non sufficit voluntas hominis, si non sit etiam misericordia Dei. Quam responsionem confutat ex eo, quoniam nec sufficit etiam misericordia Dei, si nō adsit voluntas humana. Ac per hoc si rectè dictū est, non volentis, neque currentis hominis, sed miserentis est Dei, quia id voluntas hominis sola non implet, à pari dici posset, non miserentis est Dei, sed volentis, & currentis est hominis, quia id misericordia Dei sola non implet. Hæc Augustini ratio, quam habet etiam in lib. 1. ad Simplicianum q. 2. siquid virium habet, supponit, hominem diuinæ gratiæ verè cooperari, & liberè cooperari, ita vt possit, si velit, non cooperari. Hac itaque responsione confutata, ipse aliam adhibet, sic dicens: *Restat igitur, vt propterea rectè dictum intelligatur, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, vt totum detur Deo, qui hominis voluntatem bonam, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam*. In lib. de Spiritu, & litera c. 30. *Liberum, inquit, arbitrium euacuamus per gratiam? absit. Sed magis liberum arbitrium statuimus. Sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, sed statuitur. Neque enim lex impletur, nisi libero arbitrio. Sed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ a vitio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrij, per liberum arbitrium iustitiæ dilectio, per iustitiæ dilectionem legis operatio*. & c. 34. de gratia præueniente ita scribit: *Nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem, sed consentire, vel dissentire propriæ voluntatis est. His ergo modis quando Deus agit in anima rationali, vt ei credat, neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio, cui credat, profectò & ipsum velle, & credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia eius præuenit nos: consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est*. & in lib. 1. ad Simplician. tota quæstione secunda multa habentur, quibus hæc veritas ab illo probatur, & inter alia inquit, *vt velimus, suū esse voluit, & nostrū, suū vocando, nostrum sequendo*.

In lib. 5. de Ciuit. c. 10. ita scribit: *Si necessitas nostra illa dicēda est, quæ nō est in nostra potestate, manifestum est, voluntates nostras, quibus rectè, vel perperā viuimus, sub tali necessitate nō esse: multa enim facimus, quæ si nollemus, nō vtiq; faceremus, quod primitus pertinet ad ipsū velle, nā si volumus est, & si nolumus nō est*. & in lib. 2. cōtra literas Petiliani Donatistæ c. 84. *Si tibi proponā quæstionem, quomodo Deus Pater attrahat ad filiū homines, quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam difficile solueres: quomodo enim attrahit, si dimisit, vt quis, quod voluerit, eligat? & tamen vtrumque verum est, sed intellectu hoc penetrare pauci valent. Sicut ergo fieri potest, vt quos in libero dimisit arbitrio,*

attrahet tamen ad filium Pater sic fieri posse, vt ea, quæ legem concomitantur adiumenta, non auferant liberum arbitrium. & in lib.2. de peccatorum meritis, & remissione c.5. *Nec ideo tamen de hac re solo voto agendum est, vt non subinferatur etiam ad bene viuendum nostræ efficacia voluntatis. Adiutor enim noster Deus dicitur, nec adiuuari potest, nisi qui aliquid sponte conatur: quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in eis, in quorum natura rationem, voluntatemque non condidit, salutem nostram Deus operatur in nobis.* Videantur consimilia in lib.2. de Actis cum Felice Manichæo c.4. & in lib. de Natura, & gratia cap.32.33. & 64.

In lib. primo de Gratia Christi c.14. exponens verba illa apud Ioan. c.6. *Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me*, inquit: *Quis autem non videat, & venire quemquam, & non venire, arbitrio voluntatis: sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit: non autem potest non esse adiutum, si venit, & sic adiutum, vt non solum quid faciendum sit sciat, sed quod scierit, etiam faciat.* Eandem sententiam habet lib.2. contra duas epistolas Pelagianorum c.2. & in eodem libro c.5. repellit eos, qui dicunt, illum sub specie gratiæ commendandæ fatum introducere. & c.8. exponens, quid sit, hominē præparare cor, & os aperire, ait: *Quoniam enim nisi adiuuante illo, sine quo nihil possumus facere, cor non possumus aperire, tamen nos aperimus illius adiumento, & opere nostro: implet autem illud Dominus sine opere nostro. nam quid est præparare cor, & os aperire, nisi voluntatem parare?* & in lib. de Prædestinatione, & gratia c.9. *Ita inter se atque homines Deus tempora, efficaciaque distribuit ordinatione, vt vocationis ipsius humanum principium sumeremus, extrema autem, & illuminati viam mandatorum eius boni ingenij intelligentia nosceremus, & ea libero vel eligeremus, vel relinqueremus arbitrio.* & in lib. de Prædestinatione Sanctorum c.4. *Vtrumque nostrum est, velle scilicet credere, & amare, propter arbitrium voluntatis, & vtrumque datum est per spiritum fidei, & charitatis.* & c.5. *Non quia credere & nō credere non est in arbitrio voluntatis; sed in electis præparatur voluntas à Domino.* & in lib. de Gratia, & libero arbitrio in principio. *Quoniam sunt quidā, qui sic Dei gratiam defendunt, vt negent hominis liberum arbitrium, aut quando gratia defenditur, negari existiment liberum arbitrium, hinc aliquid scribere ad vestram charitatem Valentine frater, & cæteri, qui Deo seruitis, compellente mutua charitate curaui.* Nec in vno tantum loco aduertit Augustinus, quæstionē de gratia, & libero arbitrio ita esse ad discernendum, & soluendum difficilem, vt dum vnum asseritur, alterum videatur negari, cùm tamen vnum sine altero rectè defendi nō possit. Videri possunt consimilia lib.4. contra Iulianum c.8. & in lib. de Correptione, & gratia c.8. & lib.1. Retractationum c.21. in præfatione Psalmi 71. & tractatu 72. in Ioan. & serm.13. de verbis Apostoli, & tandem lib.3. Hypognosticon, vbi inter alia multa sic scribit: *Ipsum liberum arbitrium in hominibus esse, certa fide credimus, & prædicamus indubitanter.* & infra: *Cum Dei misericordia se præueniente agit & ipse, scilicet homo per liberum arbitrium, quod quisquis esse negauerit, Catholicus non est, & quisquis sic esse dixerit, quòd sine Deo bonum opus, id est, quod ad suam sanctam propositionem pertineat, aut incipere, aut perficere possit, Catholicus est.* & infra: *Itaque nec gratia sine libero arbitrio facit hominem habere vitam æternam, nec liberum arbitrium sine gratia.*

VI. Præter auctoritates diuinæ Scripturæ, & Patrū potest sententia Caluini validissimis rationibus Theologicis demonstratiuè confutari. Primò nāque si Dei gratia suas partes nostræ liberæ voluntati non relinquit in operibus pietatis, cur præcipiuntur nobis ipsa opera, cur peccant, qui diuina mandata opere non adimplent? Nam præcepta de illis operibus traduntur, quæ homo habet in sua potestate facere, vel non facere: neque vllus, nisi insanus, alicui præcipit id, quod facere non potest, vel necessitate, non autem libertate facit, vt quòd homo per aëra volet, vel quòd moriatur: quia homo volare non potest, & necessariò moritur.

Secundò si in operibus pietatis ad salutem spectantibus non liberè sed necessitate operamur, quidquid operamur, quid opus est nos cum tanta sollicitudine, tanto labore, metu, ac tremore nostram salutem operari? Edamus, bibamus, vitam nostram otio, & voluptatibus traducamus. Deus enim, qui omnia in omnibus operatur, si quidem voluerit nos saluare, ipse ad opera ad salutem necessaria nos impellet: sin minus, vani erunt nostri conatus, ac labores.

Demum si gratia minimè relinquit suas partes nostræ liberæ voluntati ad opera pietatis, cur reprehenduntur, cur corripiuntur, & castigantur, qui eidem gratiæ ostium cordis claudunt, & illi resistūt? cur nos monet Paulus ad Hebræos c.12. dicens: *Videte, ne quis desit gratiæ Dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat?* Non ergo per efficacitatem, & energiam gratiæ tollitur humani arbitrij libertas, & cooperatio ad opera pietatis, quæ ad salutem sunt necessaria.

CAPVT XII.

Argumenta hæreticorum ex diuinis Scripturis deprompta soluuntur.

ETsi omnia argumenta, quæ hæretici ex diuinis Scripturis contra arbitrij libertatē deducunt, non solum à recentioribus Theologis, sed à D. Aug. & aliis Patribus ante annos mille fuerint sufficientissimè, & eruditissimè soluta, non erit tamen inutile, illa nunc breuiter proponere, ac soluere iuxta doctrinam eorundem Patrum. I.

Primum itaque argumentum sumunt ex verbis D. Ioannis c.6. dicentis, neminem venire ad Christum, nisi Pater traxerit eum. Est autem, inquiunt, hoc discrimen inter trahi, & duci, quòd trahimur nolentes, & ducimur volentes, iuxta sententiam Cleantis ab August. citatam lib.5. de Ciuitate cap.8. *Fata volentem ducunt, nolentem trahunt.* non igitur volentes, & liberè cōsentientes trahimur ad Christum, sed inuiti ac reluctantes. Cleantis.

Respondeo. Si homines inuiti, ac reluctantes ad Christū traherentur, vt quid illos Christus inuitat, vt quid hortatur, vt veniāt ad se, promittēs illis refectionē, & requiē, & vitā, Matth. c.11. At nō est nouū illud argumētū, sed vetustissimū, cui respondetur à D. Aug. in lib. de Gratia Christi c.3. in lib. cōtra literas Petiliani c.84. lib.1. contra duas epist. Pelagian. c.19. in lib. de Prædest. Sāctorū c.8. de Gratia & libero arbitrio c.5. tractatu 26. in Ioan. Chrys. in illū locū, & Cyrill. lib.4. in Ioan. c.5. & duobus sequentibus. Ex quorū doctrina respōdetur, quòd duplex est tractus, alter quo quis trahitur inuitus, & nolēs, alter quo trahitur liberè, & volens suasione, promissione, voluptate, & amore. & hoc secundo modo trahit Pater homines ad filium. Augus. Chrysost. Cyrillus.

Neque

Neque est impropria ista locutio, qua quis dicitur trahi suasione, voluptate, & amore. Nam, & Virgilius proprietatis verborũ obsequẽtissimus dixit, Virgil.

Trahit sua quemque voluptas.

Noli (inquit Augustinus) cogitare, te inuitum trahi, trahitur animus & amore. nec timere debemus, qui ab hominibus, qui verba perpendunt, & à rebus, maximè diuinis intelligendis longè remoti sunt, in hoc sanctarum Scripturarum verbo Euangelio forsitan reprehendamur, & dicatur nobis, quomodo voluntate credo, si trahor? Ego dico, parum est voluntate, etiam voluptate traheris. Quid est trahi voluptate? Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Est quædam voluptas cordis, cui dulcis est panis ille cœlestis. Porrò si Poëtæ dicere licuit, trahit sua quemque voluptas, non necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed delectatio, quanto fortiùs nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iustitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est. Atque hunc esse illum tractum, de quo Saluator noster in eo loco verba facit, probant dicti Patres ex aliis similibus diuinæ Scripturæ autoritatibus, quæ habentur in 2. Paralipomenon, c. 15. & lib. 1. cap. 18. ex quibus ipse Aug. lib. de Gratia, & libero arbitrio c. 5. ostẽdit, hominem verè liberè ad Deum accedere; & in eodem cap. 6. D. Ioannis. nam post illa verba; *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum,* statim subiungit, *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* quæ verba indicant, tractum, quo Pater homines ad filium trahit, esse tractum non per violentiam, sed per suasionem, & immissionem sanctæ cogitationis, & piæ affectionis, quibus voluntas inclinatur, præparatur, & allicitur ad credendum.

II. Secundum argumentum sumunt ex verbis illis apud Ezechielem c. 36. *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis.* Infert Caluinus. Sicut igitur in lapide nulla est cooperatio, si vertatur in carnem: sic nulla est cooperatio voluntatis humanæ, cùm vertitur de mala in bonam. Respõdeo, si nulla est cooperatio voluntatis, quando vertitur de mala in bonam, cur inquit Deus per eundem Ezechielem c. 18. *Proiicite à vobis omnes præuaricationes vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum.* & per Ioelem c. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, & scindite corda vestra.* Non ergo ita operatur Deus in nobis cor nouum, & spiritum nouum, neque ita aufert cor lapideum, & dat cor carneum, vt nõ etiã ipsi nos diuinæ gratiæ liberè cooperemur. Quomodo verò id faciat, poterat Caluinus doceri ab Aug. in lib. de Prædestin. Sanctorum c. 8. vbi ita scribit: *Quando ergo Pater intus auditur, & docet, vt veniatur ad filium, aufert cor lapideum, & dat cor carneum, sicut Propheta prædicante promisit.* & lib. de Gratia, & libero arbitrio c. 16. vbi ita ait: *Certum est, nos mandata seruare, si volumus; sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, vt tantum velimus, quantum sufficit, vt volendo faciamus. Certum est, nos velle, cùm volumus: sed ille facit, vt velimus bonum, de quo dictum est, quod à Domino gressus hominis dirigentur, & viam eius volet, de quo dictum est, Deus est, qui operatur in nobis, velle & perficere. Certum est nos facere, cùm facimus: sed ille facit, vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, faciam, vt in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis, & faciatis.* Cùm dicat, Augus.

faciam, vt faciatis, quid aliud dicit, nisi, auferam à vobis cor lapideum, vnde non faciebatis, & dabo vobis cor carneum, vnde faciatis. Ille facit, vt faciamus, cui dicit homo, Pone Domine custodiam ori meo, hoc est enim dicere, fac vt ponam custodiam ori meo, quod beneficium Dei iam fuerat consecutus, qui dixit: Posui ori meo custodiam. Aufert itaque Deus ab homine cor lapideum, & dat cor carneum, & ponit Spiritum suũ in medio eius, & facit, vt ambulet in præceptis eius, non quidem ipso homine nihil liberè cooperante, sed voluntatem præparando, inclinando, alliciendo, vires præbendo, & præparatam adiuuando, vt liberè velit, & faciat. Neq; debebat Caluinus contra testimonia diuinæ Scripturæ apertissima tantam vim facere in metaphora lapidis ad probandum, quòd voluntas nihil cooperetur gratiæ, cùm de mala mutatur in bonam, est enim iste modus ratiocinandi ex metaphoris contra apertas autoritates Scripturę, aut nimis crassus, aut certè malignus, quo semel admisso oportebit omnes metaphoras diuinæ Scripturæ non iam metaphoricè, sed iuxta proprietatem locutionis interpretari, & dicere cum Manichæis, Christum esse hunc Solem visibilem: quia ille ait, *Ego sum lux mundi.* Præter quod non dicit Scriptura, Deũ mutare cor lapideum in cor carneum, sed auferre cor lapideum, & præbere cor carneum, quæ diuersa sunt. Non ergo ratio huius metaphoræ in hoc consistit, quòd sicut lapis nihil ex se operatur, ita voluntas nihil cooperetur diuinæ gratiæ, quando de mala mutatur in bonam: sed in hoc, quòd quẽadmodum lapis sua duritie resistit tangenti, caro verò sua mollitie cedit tangenti: ita cor impij sua obstinatione resistit diuinæ gratiæ, cor autem iusti cedit gratiæ, & per omnia illi obtemperat. vnde auferre cor lapideum, & dare cor carneum, nihil aliud est, nisi cordis duritiem expellere, & voluntatem diuinis suasionibus obtemperantem, & obsequentem reddere, vt notat ibi Glossa interlinearis, & in c. 11. lib. Sapient. vbi consimilia verba habentur. & hoc Deus facit, non auferendo arbitrij libertatẽ, vt Caluinus malè docet, sed efficacissimis suasionibus, & immissione piarum affectionum; & vt Theodoretus annotauit, his verbis non liberi arbitrij euersionem declarauit, sed futurum ab ipso auxilium, societatẽmque ad efficiẽda bona opera spiritũ nouũ vocauit animæ ad honesta impetũ. cùm enim ad cõtraria propensi ferrentur, mutationẽ in melius nouũ spiritũ appellauit. Et rursus verbis enim & operibus, & adhibitis miraculis non illis tantùm, sed omnibus gentibus vt ad pietatem accederent, persuasit: nõ coegit. & tamen quamuis non coëgerit, sed persuaserit, se ait dedisse animis ad meliora propensionem. Ezechiel. Theodor.

Tertium argumentum sumũt ex autoritatibus, quibus diuina Scriptura assimilat opus iustificationis creationi, in Ps. 50. *Cor mundũ crea in me Deus.* & Paulus ad Ephes. 2. *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis.* Sed creatura nihil cooperatur Deo in creatione. Ergo & voluntas nihil cooperatur Deo in opere iustificationis. III.

Respondeo. Si iustificatio propter hoc assimilaretur creationi, non dixisset Paulus in priori ad Corinth. cap. 6. *Adiuuantes autem exhortamur, ne in vacuum Dei gratiam recipiatis.* & ad Hebræos 12. *Contemplantes, ne quis desit gratiæ Dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat.* & Dauid in Ps. 94. *Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra,* & Ioan. in Apocalyps. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso. Si quis aperuerit mihi,*

intrabo, &c. Non igitur ob hanc rationem opus iustificationis assimilatur creationi, sed ob alias rationes. quarum prima est, vt intelligamus nos nullis nostris meritis præcedentibus à Deo vocari, & iustificari, sicut creatio non est ex aliquo præiacente subiecto, aut ex termino positiuo, sed ex nihilo. & ita interpretatur illum locum D. Pauli Augustinus lib. de Gratia, & libero arbitrio cap. 8. quæ interpretatio colligitur ex verbis eiusdem epistolæ immediatè antecedentibus. Secunda ratio est, quia terminus formalis iustificationis est gratia habitualis, quam à Deo creari ex nihilo, ostendimus lib. 8. c. 7. Tertia ratio. opus iustificationis appellatur creatio, ad denotandam huius operis magnitudinem, & eminentiam, vt ibi D. Hieronymus obseruat. est enim mos apud diuinam Scripturam, & etiam apud Ethnicos autores, nomina conditionis, & creationis ad magna opera, eximiaque adaptare, iuxta illud Virgilianum.

Augustin.

Virgil.

Tantæ molis erat Romanam condere Gentem.

Quo pacto dicuntur creari duces, Imperatores, Cardinales, Pontifices. Ita diuina Scriptura vocat nostram iustificationem creationem, ob tanti operis magnitudinem, quod teste D. August. tractatu 72. in Ioannem est maius opus, quàm creare cœlum, & terram.

August.

IV. Quartum argumentum conficiunt ex autoritatibus Scripturæ, quæ indicant, Deum operari in nobis velle, & perficere, & totum opus nostræ iustificationis tribuunt Deo in Psal. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* 1. ad Corinth. 4. *Quid enim habes, quod non accepisti.* & cap. 15. *Gratia Dei sum id, quod sum.* & epistola 2. c. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.* Ad Philipp. 1. *Qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet*, & c. 2. *Deus est enim, qui operatur in nobis velle, & perficere.*

Respondeo, cùm in aliis locis diuina Scriptura vocet nos operarios, & Dei cooperatores, & conditores, ista testimonia non sic sunt intelligenda, vt opus nostræ iustificationis solus Deus operetur sine nobis: sed ea ratione totum ipsum opus iustificationis tribuitur Deo, quia Deus nos præuenit sua gratia, à qua omne opus bonum, & omnis sancta cogitatio sumit initium, & omne opus bonum nobiscum operatur per gratiam cooperantem, & adiuuantem, vt sæpius dictum est ex D. Aug.

V. Quintum argumentum accipiunt ab autoritatibus Scripturæ, in quibus continetur, totum opus iustificationis esse opus solius Dei, & eius gratiæ. ad Roman. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* 1. ad Corinth. c. 4. *Quis enim te discernit? quid autem habes, quod non accepisti?* ad Ephes. 2. *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis.*

August. Respondetur ex D. Augustino in Enchirid. c. 32. & de Gratia, & libero arbitrio c. 8. cùm excluduntur nostra opera, & nostra voluntas, excludi solùm opera, & voluntatem, quæ sunt ex nobis, & ex viribus naturæ sine Dei gratia, & meritũ, quod ipsam gratiam præcedit, vt omne meritum, & omnem bonam voluntatem, & omnẽ bonam cogitationem nostram soli gratiæ præuenienti, & adiuuanti tribuamus.

Dicetur. Si propter hoc dictum est, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, quia homo nihil boni agere potest, aut cogitare absque gratia Dei præueniente, & adiuuante. Ergo à pari dici posset non miserentis est Dei, sed volentis, & currentis est hominis, quia gratia Dei nihil potest absque nostra cooperatione.

Respondet D. Augustinus lib. 1 ad Simplician. q. 2. quòd licet Deus in opere nostræ iustificationis requirat nostram liberam cooperationem, tamen verum est, non volentis, neque currentis est hominis, sed miserentis est Dei, & non è contra: quia in opere iustificationis nihil facit homo, quod non faciat Deus. At multa in homine facit Deus, quæ non facit *ipse* homo. nam Deus sua gratia præueniente, quam ponit in nobis sine nobis, nos præparat, & operatur in nobis velle, efficaciter faciendo, vt velimus.

Sextum argumentum sumunt ex testimoniis Scripturæ, quæ docent, gratiam efficacem nos facere indeclinabiliter velle, & habentem gratiam efficacem non posse oppositum eius, ad quod illa inclinat operari. Ioan. c. 6. *Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* & epistola 1. c. 5. *Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat: quia semen Dei manet in eo.* VI.

Respondetur, primum testimonium docere quidem, quòd habens gratiam efficacem, infallibiliter conuertitur ad Christum, non tamen, quòd non liberè conuertatur, ita vt si nollet, non posset pro sua libertate non conuerti. Secundum verò testimonium intelligendum est in sensu formali, quòd qui habet semen Dei, quod est diuina gratia in se, quatenus, & quamdiu habet gratiam, & est filius Dei per gratiam, non peccat, immo nec peccare potest: implicaret enim manifestam contradictionem, hominem vt existentem in gratia, peccare. & illa verba eo modo exponenda sunt, sicut illa apud Matthæum c. 7. *Non potest arbor bona fructus malos facere.*

CAPVT XIII.

Alia argumenta hæreticorum sumpta ex testimoniis Augustini, & aliorum Patrum afferuntur, & soluuntur.

PRæter autoritates diuinæ Scripturæ proferũt hæretici autoritatem D. Augustini. & primò profert Lutherus testimonium Augustini dicentis in 1. lib. contra duas epistolas Pelagianorum, Deũ nolentes, & reluctantes ad se conuertere, sicut in exemplo Pauli monstrauit, quem tunc conuertit, quando erat summo ardore persecutionis inflammatus & contrarius gratiæ. I. August.

Respondetur, nullibi dixisse Augustinum, Deũ inuitos, & reluctantes ad se cõuertere, sed Pelagianos hunc errorẽ illi imposuisse, vt colligitur ex 1. libro cõtra duas epist. Pelagianorum c. 19. quam calumniam ille excutiens lib. 1. c. 19. (ad quẽ locũ fortasse alludit Lutherus, vbi ibi Aug. loquitur de miraculosa Pauli conuersione) ita scribit: *Quàm multos inimicos Christi quotidie subitò Dei occulta gratia trahitur ad Christũ quod verbũ si nõ ex Euangelio posuissem, quanta de me propter hoc iste* (scilicet Iulianus) *dixisset, cùm etiã nũc oblatrat nõ mihi, sed illi, qui clamat: Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eũ, nõ enim ait, duxerit, vt illic aliquo modo intelligamus præcedere volũtatẽ. quis trahitur, si iã volebat? & tamen nemo venit nisi volit. trahitur ergo miris modis, vt velit, ab eo, qui nouit intus in ipsis hominũ cordibus operari, non vt homines, quod fieri nõ potest, nolentes credant, sed vt volentes, ex nolentibus fiant.* & lib. 4. cap. 6.

cap. 6. *Quomodo enim, inquit, est hominis bonum propositum sine misericordia Domini, cum ipsa sit bona voluntas, quæ præparatur a Domino? Quod autem cum dixissent, gratiam quoque adiuvare uniuscuiusque propositum, mox addiderunt, non tamen reluctanti studium virtutis immittere, posset bene intelligi, si non ab illis, quorum sensus notus est, diceretur. Reluctanti enim prius auditus divinæ vocationis ipsa Dei gratia procuratur, ac deinde in illo iam non reluctante studium virtutis accenditur.* Non igitur docuit Augustinus, Deum reluctantes ad se convertere: sed ex nolentibus, & reluctantibus facere volentes, & consentientes, & sic sua gratia illos iustificare.

II. Secundò profert Calvinus lib. 2. Institut. cap. 3. testimonium Augustini in lib. de Corrept. & Gratia dicentis, gratiā persistendi in bono Adæ fuisse datam, si vellet, nobis dari, ut velimus, & voluntate concupiscentiam superemus. Habuisse ergo illum posse, si vellet, sed non velle, ut posset: nobis & velle dari & posse. Primam fuisse libertatem posse non peccare, nostram multo maiorem non posse peccare; & ne de futura post immortalitate loqui putaretur, sicut perperam Lombardus eo trahit, scrupulum hunc paulo post eximit, tanto quippe, inquit, Spiritu sancto accenditur voluntas Sanctorum, ut ideo possint, quia sic volunt, ideo velint, quia Deus operatur, ut sic velint.

Respondeo, illam non esse sententiam Augustini, sed coacervationem multorum mendaciorum à Calvino compositam. Affero verba ipsius Augustini in lib. de Corrept. & Gratia cap. 11. *Tale*, inquit, *erat adiutorium, quod desereret* (scilicet Adam in statu Innocentiæ) *cum vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, ut vellet; hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam; sed hac potentior est in secundo Adam. Prima est enim, qua fit, ut habeat homo iustitiam, si velit: secunda ergo plus potest, qua fit etiam, ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.* Quod verò addit Calvinus, per gratiam Christi quamdiu sumus in hoc cursu vitæ, fieri, ut homo non possit peccare, nullibi reperies dixisse Augustinum, qui inter errores Pelagianorum numerat illos dixisse, quòd Sancti tam veteris, quàm etiam novi Testamenti post acceptam iustificationis gratiam nullum peccatum etiā veniale admiserint: unde non opus habuerint dicere Deo: Dimitte nobis debita nostra. ut videri potest lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 2. Subiungit postea Augustinus in fine illius capitis undecimi, *Quid erit autem liberius libero arbitrio, quando non poterit servire peccato, quæ futura erat homini, sicut facta est Angelis, merces meriti.* Hic notandum, Augustinum loqui de libertate, per quam homo nō poterit servire peccato in futuro, & dicere, quòd illa est libertas, quæ tribuetur, ut merces pro merito. ergo ista libertas ex sententia Augustini non habetur in hac vita, sed in futura expectatur: quod clarius exprimunt sequentia verba, quæ subiungit. *Prima ergo libertas erat posse non peccare; novissima erit multo maior, non posse peccare; prima immortalitas erat posse non mori; novissima erit multo maior, non posse mori. Prima erat perseverantiæ potestas bonum posse non deserere: novissima erit felicitas perseverantiæ, bonum non posse deserere. Nondum igitur datur hæc secunda libertas, sed dabitur, & erit* [illegible] *cum immortalitate coniuncta, & felicitas perseverantiæ.* Ex his videri potest, an Lombardus verum dixerit, Augustinum de futura post hanc vitā libertate cū immortalitate iuncta loqui.

III. Tertiò obiiciūt nostri hæretici loca Augustini, in quibus ille docet, nihil boni esse in nobis ex nobis, sed totum esse Deo tribuendum, lib. 2. de Peccatorum meritis & remissione cap. 18. lib. de bono perseverantiæ cap. 13.

Gabr. Pennot. de liber. hom.

Respondeo, Augustinus loquebatur contra Pelagianos, qui partem boni operis tribuebant libero arbitrio, partem Deo, videlicet initiū boni operis nobis, & illius consummationem Deo. Contra quos docet non partē boni operis, sed totum opus esse Deo tribuendum. Hæc responsio colligitur ex D. Augustino in Enchiridio cap. 32. vbi ait: *Totum Deo dandum est, qui hominis voluntatem & præparat adiuvandam, & adiuvat præparatam; præcedit enim bona voluntas hominis multa Dei dona, sed non omnia, quæ autem non præcedit ipsa, in eis est & ipsa.* Videatur lib. de Gratia, & libero arbitrio cap. 8. & sequentibus maximè 17.

Quartò obiiciunt loca Augustini in quibus dicit, voluntatem hominis ita à Deo animari, ut nō IV.
solùm sciat quid faciendum sit, sed etiā ut faciat, & volendo appetat, & agendo perficiat. & Deum operari in nobis velle, & hoc sine nobis, in lib. de Gratia Christi cap. 14. *Arbitrium sic adiuvatur, ut non solùm quid faciendum sit, sciat, sed etiam, quod scierit, faciat.* de Gratia & libero arbitrio cap. 17. *Ut velimus sine nobis operatur. Cùm autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum operatur.* In qua autoritate magnam vim Calvinus facit, & poterat alia testimonia similia proferre ex lib. 1. ad Simplician. q. 2. & de Prædestinatione Sanctorum cap. 19. & de bono perseverantiæ cap. 13.

Respondeo, non dixit Augustinus, Deum operari in nobis ipsum velle sine nobis, sed operari, ut velimus, & facere ut velimus, quæ longè sunt diversa. nam operari in nobis ipsum velle, est producere in nobis actum ipsum volendi, quod Deus non operatur in nobis sine nobis, & secundùm rei veritatem, & secundùm Augustinum: nam ille dicit, Deum facere, & operari, ut nos velimus. Si autem facit, ut nos velimus, iam nos sumus, qui ipsum velle producimus, non autem Deus sine nobis. Cæterùm operari, & facere, ut nos velimus, est, Deum sua gratia præveniente nostram voluntatem excitare, suadere, movere, & inclinare, ita ut eam faciat infallibiliter velle, quod utique Deus in nobis sine nobis operatur. & ista est propria, & verbalis expositio sententiæ D. Augustini, excepta ex ipsomet autore dictu lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 17. *Certum est*, inquit, *nos velle, cùm volumus. Sed ille facit, ut velimus, de quo scriptum est, quod paulo ante posui: Præparatur voluntas à Domino.* Sed miles gloriosus Calvinus ante victoriā canit triumphum. V.

Quintò obiiciunt autoritatem eiusdem Augustini in lib. de Corrept. & Gratia cap. 12. vbi ait: *Subventum est ergo infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur, & ideo quamvis infirma non deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.* & cap. 14. *Cui volenti salvū facere nullum hominum resistit arbitrium: sic enim velle, & nolle in volentis, & nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem.* Similia habentur in lib. 5. contra Iulianum cap. 3. & lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 20. & 21.

Respondetur, his modis loquendi Augustinum solùm velle indicare, quòd auxilium divinæ gratiæ efficacis ponit suum effectum in nobis, certū, & infallibilem: quod ut faciat, non est necesse, ut gratia impediat libertatem arbitrij nostri: potest enim Deus innumeris modis nostras voluntates sic agere, & movere, ut faciat illas aliquid velle in-

fallibiliter, & indeclinabiliter absque eo, quòd illarum auferat, vel impediat libertatem. & est aduertendum, Augustinum non dixisse humanam voluntatem à Deo motam per auxilium gratiæ efficacis non posse oppositum velle, nam oppositum ille manifestè docuerat in lib. de Natura & Gratia cap. 31. 33 & 64. & aliis in locis, sed consultò & data opera dixisse, voluntatem nostram ipsi gratiæ efficaci de facto nunquam dissentire: nam eo ipso quòd gratia efficax est, denotatur, illam suum effectum habere in nobis. Quòd si aliquando occurrerit locus in D. Augustino, aut aliis probatis autoribus, in quo illi dicant, voluntatem non posse gratiæ efficaci dissentire, quod rarissimè eueniet, debent illorum verba intelligi in sensu formali, & composito, & de impossibilitate ex suppositione, non autem absoluta, vt sit sensus, supposito, quòd gratia sit efficax, voluntas nõ potest illi dissentire stante huiusmodi suppositione: sicut dicimus, quòd supposito, quòd homo currat, impossibile est, illum non moueri, cùm tamen absolutè possit non moueri.

VI. Sextò obiicitur nobis autoritas Cõcilij secundi Arausicani cap. 4. vbi definiuit, Deum voluntatem nostram non expectare, vt à peccato purgemur.

Respondetur, Concilium loqui contra Semipelagianos, qui dicebant, nostras voluntates Dei gratiam præuenire, & Deum ipsas voluntates expectare, & iuxta conatum bonæ voluntatis nobis suam gratiam adiungere. Loquitur ergo Concilium de gratia præueniente, & non negat, Deum expectare nostras voluntates, & illarum consensum, vt conferat gratiam iustificantem.

Verùm etsi hæc doctrina sit Catholica, & communiter ab omnibus recepta, ac tradita, non videtur animus adhuc perfectè in illa cõquiescere. Videtur nanque difficile admodum intelligere, quomodo gratia efficax ita nostram voluntatem agat, vt faciat eam infallibiliter velle, & nihilominus ipsa liberè velit, & possit non velle. Nam vel gratia voluntatem mouet in genere causæ moralis tantùm, vel in genere causæ efficientis. Si in genere causæ moralis tantùm, illa ex vi sua non habet effectum omnino certum, & infallibilem. Si in genere causæ efficientis, valdè est difficile intelligere, quomodo Deus per gratiam moueat efficaciter voluntatem, & tamen illa pro sua libertate posset non moueri, sicut enim in potestate instrumenti non est, quãdo mouetur à causa principali, aliter operari, quàm velit ipsa causa principalis: ita in potestate voluntatis non videtur relictum, quando illa mouetur à Deo, per gratiam efficacem, non moueri, aut aliud velle, quàm Deus velit ipsam velle. Hoc argumentum videtur continere quidquid est difficultatis in hac controuersia inter Catholicos, & hæreticos de libertate arbitrij nostri in operibus pietatis, & ideo circa illius solutionem aliquantulum erit nobis insistendum, vt omnibus conspicuum fiat, per efficaciam gratiæ non impediri nostram libertatem in operibus pietatis.

CAPVT XIV.

Referuntur tres modi, quibus nonnulli Theologi libertatem arbitrij cum efficacia diuinæ gratiæ nituntur conciliare.

I. August. D. Augustinus lib. 3. de Peccatorum meritis, & remissione cùm proposuisset quædam argumenta Pelagianorum contra peccatum originale, & contra necessitatem gratiæ cap. 4. eiusdem libri ita scribit: *Ego autem etsi refellere istorum argumenta non valeam, video tamen inhærendum esse iis, quæ in Scripturis sunt apertissima, vt ex his reuelentur obscura, aut si mens nondum est idonea, quæ possit ea vel demonstrata cernere, vel abstrusa inuestigare, sine vlla hæsitatione credantur.* & lib. de bono perseuerantiæ cap. 14. verba faciens de gratia efficaci ait: *Nunquid negandum est, quod apertum est, quia comprehendi non potest, quod occultum est? Nunquid, inquam, dicturi sumus, quod ita esse perspicimus non ita esse, quoniam cur ita sit, non possumus inuenire.* Cùm igitur constet nobis per apertissima testimonia diuinarum Scripturarum, Deum sua gratia efficaci nostras voluntates ad bonum ita mouere, & inclinare, vt tamen voluntas ipsa diuinæ gratiæ & verè cooperetur, & liberè cooperetur; etiamsi voluntatis nostræ libertatem cum efficacia diuinæ gratiæ minimè sciremus conciliare, & eandem conciliationem rationibus demonstratiuis conspicuã facere, non tamen negandum esset, quod apertum est, quia comprehendi non posset, quod occultum est.

At non erit fortasse tam difficile, hunc nodum soluere, & aliqua ratione quietatiua declarare, quomodo cum efficacitate gratiæ stet arbitrij libertas, nisi quis data opera obstinatus esse velit. quod vt faciamus, primò recensebimus modos, secundùm quos nonnulli ipsam arbitrij libertatem cum efficacia gratiæ conciliant, in hoc capite. Deinde illum, quem cæteris faciliorem existimamus, capite sequenti referemus.

Scholastici tribus modis ipsam arbitrij libertatem cum efficacia diuinæ gratiæ nituntur conciliare. Primus modus est illorum, qui distinctionem gratiæ in sufficientem, & efficacẽ reiiciunt, & contendunt, gratiam dici efficacem ab euentu, & effectu, ita vt ex sola arbitrij libertate pendeat, illam efficacem reddere, aut inefficacem. Hic tamen modus dicendi nullo modo videtur admittendus quia licèt sit in potestate liberi arbitrij, omnem gratiam quantumuis efficacem sibi oblatã respuere, quod solùm autores huius opinionis fortasse prætendunt, licèt illorum modus loquendi aliquid plus innuat, nec placeat: tamẽ ex diuina Scriptura & Patribus habemus, primò distinctionem gratiæ in sufficientem & efficacem. Secundò habemus, efficaciam diuinæ gratiæ non à solo euentu pendere, sed ex diuina voluntate, & intentione: quia aliàs homo haberet ex se, quo seipsum ab homine discerneret, cõtra sententiam Pauli dicentis, *Quis enim te discernit?* & Prædestinatio quæ est præparatio gratiæ efficacis non esset certa certitudine ordinis, & causalitatis, sed tantùm certitudine præscientiæ, quod D. Thom. de veritate q. 6. art. 3. dicit esse contra autoritatem diuinæ Scripturæ, & dicta Sanctorum; neque esset ita imperscrutabile arcanum diuinæ prædestinationis, & cùm quæritur, cur Deus hunc prædestinauerit, non illum frustra prouocaret Augustinus ad altitudinem diuinæ sapientiæ: haberemus enim causam huius discriminis non occultam, sed cuique manifestam ex nobismetipsis, videlicet arbitrij nostri libertatem, per quam alter reddit gratiam Dei efficacem, alter inefficacem, & ob hanc causam alter esset prædestinatus, alter non. Ideo ista sententia non videtur admittenda, licèt fortasse illius autores, cùm sint Catholici, nec indocti, aliquem sensum verum, & legitimum in illa intendant.

Secun-

III. Secundus modus est illorum, qui efficaciã gratiæ præuenientis cõstituunt in sola motione morali, & obiectiua. Isti Doctores aiunt, Deum per scientiam mediam ab æterno infallibiliter nouisse, quis sit modus aptus, & idoneus ad singulos homines vocandos, & ad suadendum singulis, ita vt persuadeat, & faciat illos infallibiliter conuerti, & saluari: & in hoc efficaciã gratiæ consistere, quòd in tempore hominem vocat eo modo, & in illis, & cum illis circumstantiis, quo, & cum quibus scit, illi congruere, vt vocantem non spernat, sed sequatur, & infallibiliter conuertatur. Hoc autẽ modo explicata gratiæ efficacitate apparet, illam ponere in nobis suum effectum infallibilẽ, & nihilominus nullum vel minimum detrimentum inferre nostræ libertati: quia suasio non cogit inuitũ, vt Augustinus ait in lib. octoginta triũ quæstionum q. 4. & experientia quotidiana demonstrat. Hic modus dicendi videtur quidem habere fundamentum in doctrina Augustini, qui gratiam efficacem vbique constituit in vocatione congrua, alta, & secreta, & in suasione, atque doctrina interna, qua Pater ità nos docet, & suadet, vt discamus, & veniamus ad Christum, sicut videri potest apud illum in lib. 1. ad Simplicianum q. 2. §. *Aliter enim Deus præstat.* & §. *Multi vocati, pauci vero electi.* & de Spiritu, & litera cap. 34. & lib. 83. quæstionum q. 68. & in epistola 107. & de Prædestinatione Sanctorum cap. 8. de Bono perseuerantiæ cap. 14. de Gratia & libero arbitrio cap. 5. & tractatu 26. in Ioan. & aliis in locis suprà hoc eodem libro allegatis. Verùm hic modus dicendi illas patitur difficultates, quas suprà tetigimus, cùm ageremus de quidditate gratiæ operantis, & declaratione omnino videtur indigere, nam vel illi autores ita constituunt efficaciam gratiæ in congrua vocatione, & motione, seu in causalitate morali, & obiectiua, vt excludant physicum influxum gratiæ in voluntatem, quo illa sanetur, eleuetur, roboretur, inclinetur, moueaturque ad bonum, & indeclinabiliter agatur, vel in vocatione congrua eundem influxum physicum includunt. & si primum dicant, non videtur illorum sententia probanda, maximè ad mentem D. Augustini, propter ea, quæ suprà cap. 7. dicta sunt de gratia operante. Si autem secundum, puto illos verissimè dicere: sed tamen illorum modus dicendi hoc non satis videtur explicare. Deinde ea ex parte, qua gratia efficax est influxus physicus in voluntatem, verè efficienter illam mouens ad consensum, videtur remanere integra difficultas conciliandi libertatem arbitrij cum efficacitate ipsius gratiæ: licèt ea ex parte, qua est solùm motio moralis, nulla difficultas subesse videatur.

IV. Tertius modus eandem libertatem conciliandi cum efficacia diuinæ gratiæ est aliorum, qui in aliud extremum recurrentes dicunt, per auxilium gratiæ efficacis Deum nostras voluntates mouere non solùm verè physicè, & efficienter: sed etiam ita mouere, vt physicè illas prædeterminet ad liberum consensum prædeterminatione antecedenti liberam determinationem voluntatis creatæ ad eundem consensum. Imaginantur enim isti autores inter motionem illam moralem, & liberum consensum voluntatis supernaturalem mediare quendam physicum influxum supernaturalem in voluntatem, per quam illa moueatur, inclinetur, applicetur, & physicè, seu efficienter prædeterminetur ad liberum consensum: quem influxum vocant motionem virtuosam, & complementum potentiæ agentis, & physicam prædeterminationem ad consensum. & in hac physica prædeterminatione constituunt gratiam efficacem, quam cum ipsa arbitrij libertate ita conciliant. Dicunt enim, cùm diuina voluntas sit ex se efficacissima, efficit, vt non solùm infallibiliter veniat, quidquid illa vult euenire, sed etiam vt eo modo eueniat, quo modo vult illud euenire: Deus autem vult voluntatem creatam infallibiliter producere hunc actum, ad quem dat illi gratiam efficacem, & nihilominus vult, quòd voluntas illum liberè producat. Ergo ob efficaciam diuinæ voluntatis non repugnat, quòd gratia efficax faciat hominem infallibiliter exire in actum consensus supernaturalis, & nihilominus voluntas humana liberè eliciat talem actum supernaturalis consensus.

Hanc autem sententiam quidam recẽtiores sic rursus declarant. licèt non sit in potestate voluntatis creatæ habere in se auxilium prædeterminãs gratiæ efficacis, est tamen in eius potestate illius terminus, qui est libera cooperatio: quia voluntas creata etiam mota, & excitata per auxilium gratiæ operantis potest dissentire in sensu diuiso, licèt non in sensu composito.

In hoc modo dicendi duo sunt, quæ declaratione videntur indigere. Primum est, quid isti autores intelligant nomine prædeterminationis. est enim hoc nomen continens latentem æquiuocationẽ, nam prædeterminare potest idem significare, quod rem de se indifferentem ad multa ad vnum aliquid determinatum inclinare, in quo sensu sine dubio dixit D.Thom. 1. part. quæst. 19. art. D.Thom. 3. ad 5. quòd voluntas, quæ ex se indifferens est, oportet quòd ab aliquo exteriori determinetur: accipit enim ibi determinare prout significat rem ad diuersa ex se indifferentem ad vnum determinatum inclinare, vt patebit illam responsionem conferenti cum argumento, cui ille respondet. Potest etiam significare idem, quod mobile in termino sui motus ponere, quo pacto mentis, seu animi nostri deliberatio consueuit per metaphoram appellari determinatio, siue definitio: quia per illam voluntas constituit seipsam in termino sui motus. & vniuersaliter loquendo determinare significat, cuilibet rei terminos, vel fines cõstituere. & quidem si isti autores, cùm aiunt, Deum per auxilium gratiæ efficacis voluntatem non solùm physicè, sed etiam moraliter, & è contra ad supernaturalem consensum prædeterminare, accipiant prædeterminare iuxta priorem significationem, illorum sententiam verissimã puto, & ipsissimam mentem D.Augustini, & D.Thom. immò & diuinæ Scripturæ. Si autem accipiant prædeterminare iuxta posteriorem acceptionem, ista sententia nec videtur vera in se, nec constãs cum seipsa. nam cùm terminus liberæ motionis nostræ voluntatis nihil aliud sit, nisi liber consensus, si voluntas per gratiam efficacem physicè prædeterminatur ad consensum, antequam illa seipsam liberè determinet, erit in illa consensus, antequam consentiat. Adhuc sequitur, liberum consensum voluntatis produci à solo Deo antequam producatur à voluntate: & sic aut idem actus bis producetur, semel à Deo, semel à voluntate creata: aut voluntas se habebit ad illum merè passiuè, sicut dixit Lutherus, qui est error damnatus à Tridentino sess. 6. can. 4. Adhuc terminus huius præmotionis non relinquitur ampliùs in potestate liberi arbitrij, vt hi autores dicunt. Adhuc nulla erit vera arbitrij libertas comparatione cuiuscunque actus, ad quem voluntas sic prædeterminatur.

Aliud quod declaratione indiget, est, quid intelligant per hoc, quod est, voluntatem sic prædeterminatam posse dissentire in sensu diuiso, licet non in sensu composito. Si enim intelligant, quòd voluntas sic per gratiæ auxilium prædeterminata potest dissentire in sensu diuiso, idest, spectata secundum se, quatenus considerata illius natura, etiam quando subest actuali prædeterminationi, illi non repugnat dissentire. In sensu verò composito, idest, si consideretur, quatenus actu subest diuinæ motioni, & prædeterminationi, & cum illa componitur, non potest dissentire, hic modus dicendi non solùm non videtur optimus ad arbitrij libertatem conciliandam cum efficacia diuinæ gratiæ, sed potiùs per efficaciam gratiæ ipsam arbitrij libertatem euertere videtur per ea, quæ lib. 2. cap. 29. & seq. & lib. præcedenti cap. 24. & 25. à nobis dicta sunt, & capite sequenti iterum dicemus.

CAPVT XV.

Quartus modus verior conciliandi nostram libertatem cum efficacia diuinæ gratiæ, explicatur.

I. EST igitur alius modus ipsam arbitrij libertatē cum gratia efficaci conciliandi, quē & verissimū arbitror, & ad mentē D. August. & D. Thomæ, qui sequentibus propositionibus ita declaratur.

Prima propositio: Gratia præueniens efficax mouet voluntatem nō solùm moraliter, sed etiā physicè, & verè efficienter. Hæc propositio relinquitur probata ex dictis superiùs de gratia operante.

Secunda propositio: Licet Deus per auxilium gratiæ moueat voluntatem verè physicè, & ad modum causæ verè efficientis, non tamen physicè voluntatem prædeterminat antecedenter ad liberam illius determinationem.

Tertia propositio: Posita in voluntate quauis gratia præueniente quantumcunque efficaci, voluntas pro sua libertate potest illam respuere, & dissentire, etiam in sensu composito, si sensus compositus accipiatur, quatenus ipsa voluntas cōponitur cum auxilio gratiæ præuenientis in actu primo, licèt non vt cōponit cum gratia præueniente efficace in actu secundo siue cū illius effectu. Has etiam propositiones esse ad mentem D. August. & D. Thomæ, facilè ostenditur, si supponamus vnū, quod omnes etiam, qui contra illas sentiunt, nobis concedunt, illud autem est, si gratia efficax ita moueat voluntatem, vt voluntas quatenus subest diuinæ motioni, possit dissentire, & illam respuere, ipsam voluntatem per talem motionem minimè physicè prædeterminari ad ipsum consensum. Hāc autem suppositionem ostendo verā esse, & ad mentem D. Augustini, & primò probo, allā ex Aug. in Enchir. c. 32. & lib. 1. ad Simplicianum q. 2. vbi exponens illum locum Pauli ad Rom. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*, refert expositionem, quæ fuit Gregorij Nazanzeni oratione trigesima dicentis: ideo ita dictum esse à Paulo, quia voluntas humana ad bonum non sufficit sine misericordia diuina, quam expositionem reijcit ex eo, quoniam à contrario posset dici, non est miserentis Dei, sed volentis, & currentis hominis: quia Dei misericordia non sufficit absque nostro consensu, & voluntaria cooperatione. Hæc ratio supponit, Dei misericordiam, & gratiā efficacem, de qua non est dubium Augustinum loqui in illis locis, etiā quatenus mouet nostram liberam volūtatem, relinquere in nobis potentiā, & facultatem ad dissentiendum diuinæ motioni; aliàs nihil cōcluderet: quia diceret statim quis pro Naz. quod voluntas hominis non habet in potestate misericordiam Dei, ita vt homine volente, & currente Deus non possit non misereri; at Dei gratia sic afficit suo humanam voluntatem, ita vt Deo per gratiam efficacem mouente hominis voluntatem illa non possit non præbere consensum. & ideo verū esse, non est volentis, neque currentis hominis, sed miserentis Dei, & non è contra.

Margin: Augustin.

Rursus in lib. de Spiritu & litera c. 34. loquens de motione gratiæ efficacis ait, quòd *nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem, sed consentire, vel dissentire propriæ voluntatis est*, & mox exponens illud Pauli, *Quid autem habes, quod non accepisti*, eandem sententiam repetit. & lib. 2. contra literas Petiliani c. 84. ita scribit, *Si tibi proponam quæstionem, quomodo Deus Pater attrahat ad filium homines, quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam difficile solueres. Quomodo enim attrahit si dimittit, vt quis, quod voluerit eligat. & tamen vtrunque verum est, sed intellectu hoc capere pauci valent. Sicut ergo fieri potest, vt quos in libero dimisit arbitrio, attrahat tamen ad filium Pater: ita fieri potest, vt ea, quæ legum correctionibus admonentur, non auferant liberum arbitrium.* Hīc August. planè loquitur de tractu, quo Deus homines trahit per gratiam efficacem; & tamen apertè dicit, eum, qui sic trahitur, quando trahitur, habere in sua libera facultate, quod voluerit eligere. vbi si attentè verba Augustini perpendamus, videbimus illum data opera confutare illorum sententiam, qui dicunt, voluntatem quatenus trahitur per auxilium gratiæ efficacis, & quatenus componitur cū motione efficaci, non posse diuinæ gratiæ dissentire. Rursus in lib. de Prædestinatione, & gratia c. 9. sic ait. *Ita vtrūque se atque homines Deus ostendit, tempora qua vtilitatem ordinauit, vt vocationis ipsius bonorum principia fundaremus, vocati autem, & illuminati quandam eius bona ingenij intelligentia cognosceremus, & eius libero vel eligeremus, vel relinqueremus arbitrio.* & in lib. de gratia & libero arbitrio c. 15. *Ne autem putetur nihil ibi facere ipsos homines per liberum arbitrium, ideo in Psalmo dicitur: Nolite obdurare corda vestra, & per ipsum Ezechielem: Proijcite à vobis omnes impietates vestras.* Si igitur per hoc August. probat, hominem liberè cooperari diuinæ gratiæ in opere iustificationis, quia Scriptura dicit: *Nolite obdurare corda vestra*, supponit in actu iustificationis, posse hominem, quādo à Deo mouetur, & quatenus subest diuinæ motioni, cor suum obdurare. Sed longum nimis foret omnia testimonia Augustini, quibus hæc veritas probari posset hic transcribere. hoc enim tradit, quod ait, esse in potestate hominis constitutum, facere arborem bonam, aut malam, & fructum eius bonū, aut malum. & Deum dedisse hominibus potestatem, filios Dei fieri. Nam ex sententia Aug. illud dicitur esse in nostra potestate, quod si volumus, facimus: & si nolumus, non facimus, vt ille ait in lib. 1. Retractat. c. 22. & lib. de spiritu & litera c. 34.

Eandem verò fuisse mentem D. Thomæ, colligitur ex locis lib. præcedent. c. 24. allegatis, iunctis interpretationibus antiquorū Thomistarum. Nam cùm D. Thomas negat, voluntatem humanā per diuinum concursum prædeterminari ad actus liberos, indistinctè loquitur tā de actibus ordinis supernaturalis, quàm naturalis. Neque vllus reperitur locus in doctrina D. Thomæ, in quo oppositum doceat, vt valde mirum sit, nonnullos tanta constantia illum facere autorem istarum II.

ipsis

physicarum prædeterminationum. fatetur D. Thomas, voluntatem ad actus supernaturales per diuinam gratiam præmoueri, inclinari, & applicari: at non dicit, illam prædeterminari. & valde diuersa hæc sunt, cùm de liberis actibus humanæ voluntatis agitur, vt dictum est, & nunc iterum dicemus, sed specialiter voluntatem non prædeterminari ad actus supernaturales per gratiã efficacem, D.Thom. docet de veritate quæst. 6. art. 3. in corpore, vbi declarat, quomodo cum gratia efficaci stet arbitrij libertas, siue sub aliis terminis, quomodo cũ certitudine prædestinationis, quæ est certitudo ordinis, & causalitatis, stet hominem liberè saluari, & ita ait, *Præter certitudinem præscientiæ ipse ordo prædestinationis habet certitudinem infallibilem, nec tamen causa proxima salutis ordinatur ad eam necessariò, sed contingenter, scilicet liberum arbitrium. quod hoc modo potest considerari. Inuenimus enim ordinem compossibilem esse respectu alicuius dupliciter, vno modo in quantum vna causa singularis producit effectum suum ex ordine diuinæ prouidentiæ: alio modo quando ex concursu causarum multarum contingentium, & deficere possibilium peruenitur ad vnum effectum, quarum vnamquamque Deus ordinat ad consecutionem effectus loco eius, quæ deficit, aut ne altera deficiat sicut videmus, quod omnia singularia vnius speciei sunt corruptibilia, & tamen per successionem vnius ad alterum potest in eis secundum numerum saluari perpetuitas speciei, diuina prouidentia taliter gubernante quod non omnia deficiant, vno deficiente. & hoc modo est in prædestinatione. liberum enim arbitrium deficere potest à salute: tamen in eo, quem Deus prædestinat, tot alia adminicula præparat, quod vel non cadat, vel si cadat, quod resurgat, sicut exhortationes, & suffragia orationum, donum gratiæ, & alia huiusmodi, quibus Deus adminiculatur homini ad salutem.* Si ergo prædestinatio non est certa, in quantum vna causa singularis producit effectum suum ex ordine diuinæ prouidentiæ, & si ipsa gratia, per quam Deus hominem prædestinatum perducit ad salutem, à D. Thoma numeratur inter causas contingentes, quæ possunt deficere, licèt de facto non deficiant, vbi est gratia efficax physicè prædeterminans voluntatem, cui voluntas sic prædeterminata non potest non consentire, aut à salute deficere? Videtur alius locus apud eundem D. Thomam de veritate quæst. 11. art. 10. vbi docet, actus humanos liberos, quatenus sunt ex libero arbitrio, non esse ex diuina prædestinatione. & loquitur de actibus supernaturalibus, vt patet in responsione ad quartum argumentum. Præter quod ex sententia D. Thomæ actus liberi non possunt subesse certæ scientiæ etiam diuinæ, nisi quatenus, & quando sunt positi in rerum natura extra suas causas, vt lib. 1. ostendimus: sed hoc minimè verum esset, si liberum arbitrium antecedenter prædeterminaretur ad actus liberos supernaturales: quia posset Deus illos nosse in huiusmodi prædeterminatione, quod licèt nonnulli ab argumento conuicti concedant, & contendant, sentire D. Thomam, nec verum est in se, neque in sententia D. Thomæ vt lib. 1. probauimus.

III. Eandem esse sententiam omnium ferè Scholasticorum, paucissimis exceptis, ostendunt Suarez, & Lessius locis lib. præcedenti cap. 14. allegatis, & probari potest hæc doctrina omnibus rationibus, quibus ibi cap. 15. ostendimus, voluntatem non prædeterminari ad actus ordinis naturalis: illæ namque probant, etiam voluntatem non prædeterminari ad actus supernaturales. Nam primò per istam prædeterminationem videtur tolli arbitrij nostri libertas in operibus pietatis: Concilium enim Tridentinum per hoc probat contra Caluinum, quòd homo liberè consentit Deo per gratiam mouenti, & excitanti, quia potest dissentire, si velit. Ergo vbi non potest dissentire, ibi liberè non consentit. Nec debet vllo modo admitti illa Glossa, qua nonnulli dicunt, Concilium definiuisse, quòd liberum arbitrium potest dissentire, si velit, sub conditione voluntatis, eo modo, quo D. Thomas de potentia quæst. 1. art. 6. ad 5. explicat dictum illud Aristotelis in quarto Topicorum cap. 5. *Deus, & studiosus potest praua operari*, videlicet sub conditione voluntatis, si velit: nihil enim prohibet hanc conditionalem, Deus potest peccare, si velit, esse veram, licèt antecedens, & consequens sit impossibile. est enim Glossa à VVicleffo excogitata ad rationes Catholicorum eludendas, quando illi probabant, Deum liberè ad extra operari, quia Scriptura docet, Deum multa posse facere, quæ actu non facit, contra illas autoritatibus sic respondebat, Deus potest plura facere, quàm faciat, si velit. Sed postea dicebat, quòd velle non potest. quam glossam Thomas VValdensis lib. 1. Th. VVald. Doctrinalis fidei cap. 15. reiicit tanquam erroneam, & contra diuinam Scripturam: quia quando Scriptura docet, Deum plura facere posse, quàm faciat, si velit, supponit, Deum posse velle. Ita à pari quando Concilium inquit, liberum arbitrium diuinæ gratiæ posse dissentire, si velit, supponit illud posse velle dissentire, alioqui nihil contra hæreticos definiuisset. quia & Caluinus, & ipse VVicleff, & quiuis alius fati assertor sine vlla contradictione admitteret hanc conditionalem, voluntas à Deo mota per gratiam efficacem potest diuinæ motioni dissentire, si velit. Sed negabunt, illam velle posse. quare debet Catholicus ab istis glossis frigidis cauere, quæ nihil prodesse possunt, & non parum obesse veritati.

Neque admittenda est alia Glossa dicens, Concilium loqui in sensu diuiso, non in sensu composito. IV. non enim credibile est, mentem Concilij fuisse solùm, definire, quòd quando voluntas mouetur à Deo per auxilium gratiæ efficacis, si illa spectetur secundùm se, & propriam illius naturam, possit illi dissentire: sed multò magis intendebat definire, quòd etiam quando mouetur per auxilium gratiæ efficacis, vt subsstans huiusmodi motioni, potest, si velit, dissentire. quod vel ipsemet Caluinus, contra quem huiusmodi definitio Caluinus. fuit principaliter promulgata, intellexit, cùm ait, in eo hallucinari Patres Tridentinos, quòd motum nobis offerri somniant, qui medium electionem nobis relinquat. & cùm ait, *Voluntatem enim gratia non qualiter multis sæculis traditum est, & creditum, vt nostræ postea sit electionis, diuinæ motioni aut obtemperare, aut refragari; sed efficaciter illam afficiendo.* & rursum: *Nam medium motum, quem Sophistæ imaginantur, cui obsequi, vel quem repellere liberum sit, apertè excludo videmus, vbi asseritur efficax ad perseuerandum constantia.* & si Caluino concederetur, liberum arbitrium quatenus substat motioni efficaci, & cum illa componit, non posse dissentire: ille vicissim concederet nobis, liberum arbitrium spectatum secundùm se, & secundùm propriam naturam posse dissentire. Non enim dixit Caluinus, liberum arbitrium ex sua natura esse determinatum ad omnes illos assensus, quos præbet diuinæ gratiæ, neque etiam ad actus oppositos. nam & ipsa experientia monstrat, voluntatem modò ferri in vnum obiectum, modò in oppositum. Sed so-

lum

lum contendit, quando voluntas à Deo mouetur per gratiam efficacem, illam non posse diuinæ motioni dissentire, si velit.

Confirmatur ratio, nam Caluinus fatetur, suam sententiam esse contrariam sententiæ, quam multis sæculis tradiderunt Patres, & dicit, in hoc consistere istam contrarietatem, quia illi dicunt, diuinam gratiam relinquere in hominis potestate ipsi diuinæ motioni obtemperare, aut refragari.

Confirmatur secundò. Præclarissimum exemplar gratiæ efficacis fuit gratia collata Paulo Apostolo, vt ait Augustinus lib. de Gratia & libero
August. Anselm. arbitrio cap. 5. sed de illa D. Anselmus in cap. 6. Matthæi circa illa verba, *fiat voluntas tua*, ita scribit: *Licet sit percussus Paulus, tamen voluntas eius erat libera, vt resisteret si vellet.*

Adhuc si per gratiam efficacem prædeterminaretur voluntas ad consensum, sequeretur, nullam esse distinctionem auxilij in sufficiens & efficax. Probatur sequela quia absque physica prædeterminatione homo nihil supernaturaliter operatur, & illam habere, vel non habere non est positum in eius potestate: & quando illam habet, non potest non operari. Ergo nihil boni facere potest nisi quod actu facit. & sic tollitur distinctio inter auxilium sufficiens, & auxilium efficax. Neque videtur valida responsio, quòd per auxilium efficax, quod consistit in physica prædeterminatione, Deus non confert voluntati posse operari, sed solùm actu, & de facto operari; posse verò operari confertur per auxilium sufficiens. nam vel istud auxilium efficax est voluntati necessarium tantùm in actu secundo: & sic non prædeterminat voluntatem antecedenter ad liberam determinationem voluntatis. vel est necessarium ad operandum in actu primo, tanquam illius complementum: & sic falsum est, quòd illud non tribuat homini posse operari, & quòd carens tali auxilio possit verè operari. est enim inintelligibile, quòd carens vltimo complemento necessario actus primi in ordine ad actum secundum, possit verè elicere actum secundum potentia proxima, de qua nunc est sermo. & contendere, quòd carens tali complemento habeat sufficiens principium ad operandum, est discordare in principijs, neque inter partes constare, quid intelligatur nomine principij sufficientis ad operandum.

V. Præter quod falsum est, per auxilium efficax gratiæ operantis, non tribui homini posse operari supernaturaliter, sed solùm actu operari, cùm di-
August. cat Augustinus de Gratia, & libero arbitrio c. 17. quòd per auxilium gratiæ operantis Deus facit, vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati. & alibi dicat, per huiusmodi auxilium voluntatem sanari, eleuari, roborari, inclinari, & moueri ad bonum. & sanè certum est, ad hoc, vt voluntas exeat in actum supernaturalem, necessarium esse aliquod auxilium supernaturale, quod det voluntati posse operari supernaturaliter, nisi velimus cum Pelagianis sentire. & istud auxilium dans voluntati posse operari supernaturaliter in eo, qui de facto operatur, non distinguitur ab auxilio efficaci; quia auxilium dans posse operari coniunctum cum actu secundo actualis operationis non est auxilium sufficiens, sed efficax, auxilium enim sufficiens est illud, quod dat posse operari in actu primo, non coniunctum cum actu secundo. Quare decipiuntur manifestè, & errant, qui dicunt, per auxilium efficax Deum non tribuere voluntati posse operari, sed solùm actu operari. sequeretur enim, quòd in homine operante actum supernaturalem esset actus secundus supernaturalis, sine actu primo supernaturali.

Denique Patres docent, in eo consistere efficaciam diuinæ gratiæ, quia Deus nos vocat eo mo- VI.
do, & eo tempore, quo videt nos consensuros: & ideo quosdam vocat tali tempore, & tali modo, alios verò alio tempore, & alio modo, quia videt quòd quo tempore isti consentiunt, alij tunc sic vocati minimè consentirent. de qua re videri possunt D. Augustinus in sæpe citata quæstione lib. August.
primi ad Simplicianum, & Chrysost. homil. 51. & Chrysost.
56. in Matthæum. Supponunt igitur, vocationem efficacem non prædeterminare physicè nostras liberas voluntates. nam si ista physica prædeterminatio facit hominem efficaciter velle, vt quatenus subest prædeterminationi, non possit dissentire, nihil omnino referret, quo tempore vocaretur, aut in quibus circumstantijs etiam semper diuina vocatio ex vi sua haberet infallibilem effectum, in quibuscunque circumstantijs homo esset constitutus. Neque diceret Augustinus, vocationem, quæ vni est congrua, alteri esse incongruam: omnes enim vocati vocatione physicè voluntatem prædeterminante, consentirent ipsi vocationi.

Alia plura argumenta contra illas prædetermi- VII.
nationes afferri solent à Scholasticis, quæ prætermittimus, quòd nostro minimè deseruiant instituto. nos enim ob hoc solùm illas non probamus, quia illis admissis non solùm non videtur nobis arbitrij nostri libertas cum efficacia diuinæ gratiæ posse conciliari, sed plurimum impedimenti eidem conciliationi illas afferre. Neque arbitramur sufficere, prouocare ad efficaciam diuinæ voluntatis. quia non est quæstio de efficacia voluntatis diuinæ, an Deus potentia sua possit facere omne factibile: sed quæstio est, an implicet, voluntatem physicè prædeterminatam liberè operari. Si enim hoc implicat, Deus hoc efficere non potest: si autem non implicat, deberent Theologi aliquo pacto declarare, quomodo hoc non implicet, sicut declarant, non implicare alia mysteria fidei, quod illi non faciunt, quare cùm per istas physicas prædeterminationes potius videatur hic nodus implicari magis, non autem solui, alia via currendum est, vt illum soluamus.

Quod vt efficiamus, supponimus primò, Deum infallibiliter posse, quibus modis possit voluntatem mouere, tum moraliter, tum etiam physicè ita, vt faciat illam infallibiliter consentire, & tamen liberè consentire, ita vt illa posset dissentire, si vellet. In hoc omnes Catholici conueniunt, & nullus potest discordare catholicè sentiendo.

Supponimus secundò iuxta ea, quæ dicta sunt de gratia operante, Deum per auxilium gratiæ operantis seu præuenientis efficaciter mouere efficaciter voluntatem, & facere illam indeclinabiliter velle, non esse, producere in voluntate, aut cum voluntate actum secundum volitionis, & consensus actualis, iste enim est effectus gratiæ cooperantis, & adiuuantis: non autem gratiæ operantis, & præuenientis: sed esse, Deum voluntatem excitare, allicere, inuitare, & inclinare ad liberum consensum, immittendo illi pondus quoddam, & propensionem in actu primo taliter, & tali modo, quo Deus videt, voluntatem sic inclinatam in actu primo pro sua libertate infallibiliter præstituram consensum in actu secundo.

Supponendum est tertiò, esse discrimen inter potentiam liberam, & potentiam naturalem, quòd potentia naturalis cùm fuerit sufficienter constituta, & inclinata in actu primo omnibus modis

completis,

completo, non potest continere actum secundum, sed necessariò & naturaliter exire in illum. Si enim alicui bruto famelico apponatur cibus conueniens in debita propinquitate, & illud non sit impeditum, non poterit se continere, quin comedat. Cæterùm potentia libera etiam omnibus modis completa, & inclinata in actu primo, siue per motionem moralem, siue etiam per influxum physicum, quantamcunque efficacem, potest, quandiu manet libera, actum secundum continere, aut exire in actum oppositum ei, ad quem est inclinata. hanc enim esse intrinsecam, & essentialem differentiam inter potentiam liberam, & potentiam naturalem, docent Scripturæ, & Patres, omnes & Philosophi, vt lib. 1. ostendimus. ob quam causam docet D. Thom. communiter à Theologis receptus in 1. part. quæst. 83. art. 4. appetitum vltimi finis quoad specificationem actus liberum non esse, & ad vltimum finem voluntatem non moueri, vt voluntatem liberam, sed vt naturam. vnde videtur, qui dicunt, per auxilium gratiæ operantis, quod physicè mouet, inclinat, & applicat voluntatem ad consensum, ipsam voluntatem sic prædeterminari, vt illa sub huiusmodi motione, voluntas non possit dissentire, non satis intelligere genuinam causalitatem gratiæ operantis, nec propriam, & essentialem differentiam inter potentiam liberam, & potentiam naturalem. Nam causalitas gratiæ operantis non est operari nostrum velle in actu secundo, siue non est influere in actū secundum liberi consensus, sed est operari nostrum velle in actu primo tantùm, id est, voluntatem inclinare, & complere ad eliciendum consensum in actu primo tantùm, ita quòd illius terminus siue effectus formalis, & immediatus non est liber consensus, sed vltimum complementum voluntatis in actu primo in ordine ad consensum supernaturalem. essentialis quoque differentia potentiæ liberæ est, vt posita quacunque motione in actu primo, & quacunque inclinatione, & complemento illius, possit non exire in actum secundum.

VIII. Hinc sequitur, gratiam operantem non ideo dici, & esse efficacem, quòd quatenus voluntas illi subdat, non possit illi dissentire, neque propter hoc reliquere voluntatem liberam, quia mouet illam solùm moraliter, & non verè efficienter, & physicè sed ideo esse efficacem, & tamen per illius efficaciam non impediri arbitrij libertatem, quia homo liberè consentiat gratiæ, ita vt possit, si velit, non consentire, quia Deus per gratiam efficacem tum moraliter, tum physicè ita voluntatem mouet, & inclinat ad consensum, quemadmodum videt, illam pro sua libertate infallibiliter, & certissimè fore consensuram.

Hunc arbitramur verum, & legitimum modum conciliandi libertatem arbitrij cum efficacia gratiæ præuenientis, & operantis. in quo ab alijs modis discordamus, quia contra tertium modum tenemus, per efficaciam ipsius gratiæ voluntatem non prædeterminari physicè ad consensum; & contra secundum dicimus, gratiam mouere, & inclinare voluntatem non solùm moraliter, sed etiam physicè, & contra primum dicimus, efficaciam gratiæ operantis non pendere solùm ab euentu, sed ex intentione Dei, qui confert ipsam gratiam eo modo, quo prouidet, illam infallibiliter habituram suum effectum, ex intentione, vt talem effectum illa pariat in nobis. Hoc modo conciliant arbitrij libertatem cum efficacia diuinæ gratiæ D. Augustinus & D. Thomas, & alij Doctores citati suprà cap. 9. Eundem modum probat Andreas Vega lib. 6. de iustificat. nam cap. 5. sic Andr. Vega. constituit gratiam operantem non solùm in motione morali, & obiectiua, sed etiam physica, & verè efficienti, & nihilominus cap. 9. dicit, quòd homo potest idem auxilium gratiæ frustrare. Eundem probat Ruardus Tapper art. 7. pagina 217. 218. Ruard. & sequentibus & pag. 226. circa medium, & Gregorius Ariminensis, nam in 2. d. 26. quæst. 1. art. 3. Greg. Arim. ad 12. constituit efficaciam gratiæ operantis in influxu physico in voluntatem, & applicatione eiusdem voluntatis ad actum supernaturalis consensus & tamen d. 35. quæst. 1. art. 3. dicit, Deum sequi determinationem nostræ voluntatis. Idem sentit Capreol. eadem d. 28. q. 1. art. 3. ad 12. contra primam conclusionem. Eundem probat Naza- Capreol. rius 1. part. quæst. 19. art. 10. controuersiā vnica §. Nazarius. *Sed communiter*, dum ait: *Vel melius dici potest cum D. Thoma in 2. sententiarum d. 25. quæst. 1. a. 1. ad 3. Deum liberum arbitrium hoc modo agere, vt eidem virtutem ministret, & ipso operante liberum arbitrium agat: sed tamen determinatio actionis, & finis sit liberi arbitrij, vnde remanet illi dominium sui actus, licet non ita sicut primo agenti, & de veritate dicit, diuinum influxum non tollere indifferentiam liberi arbitrij.* & rursus D. Thom. de veritate quæst. 22. art. 8. manife- D. Thom. stè dicit, quòd, quando inclinatio voluntatis est perfecta, libertatem tollit, & imponit voluntati necessitatem, qualis est inclinatio voluntatis in vltimum finem; & inclinatio qua Beati in patria inclinantur ad diligendum Deum. quando verò inclinatio est imperfecta, non imponit necessitatem, vt contingit in viatoribus. inclinatio verò quæ voluntatem physicè prædeterminat, perfectissima est. Ergo illa ex mente D. Thomæ tollit libertatem. Cùm itaque sentiat D. Thomas, voluntatem per auxilium gratiæ moueri, & applicari, idem esse, quod illam inclinari ad consensum, vt omnes dictum est, non sentit ille, per diuinam gratiam voluntatem sic moueri, vt ad consensum prædeterminetur.

Et vt semel dicamus, hic modus conciliandi IX. nostram libertatem habet euidens fundamentum in doctrina Concilij Tridentini. & si ille possibilis est, & ad illum nullum sequitur absurdum, videtur optimus, & ab omnibus suscipiendus. quia per illum optimè explicari possunt dicta Augustini, & sanctorum Patrum de gratia efficaci, & de concursu libero nostræ voluntatis ad actus supernaturales. Sed quòd modus possibilis sit, probatur, quia, Deum mouere voluntatem physicè in actu primo, & tamen relinquere in libera potestate voluntatis exire, aut non exire in actum secundum, nullam dicit repugnantiam, neque ex parte Dei mouentis, neque ex parte voluntatis, quæ mouetur, neque ex parte ipsius motionis. Quòd enim non repugnet ex parte Dei, patet. quid enim impedit, illum hoc facere, si aliàs ex se est fieri possibile? Quòd etiam non repugnet ex parte voluntatis, probatur, quia immo est de intrinseca ratione voluntatis liberæ, vt posita in illa quacunque inclinatione in actu primo non necessariò exire in actum secundum, sed possit illum continere, & per hoc distinguitur à potentia naturali. & vt D. Thomas ait 1. 2. q. 10. art. 4. ad prouiden- D. Thom. tiam Dei pertinet, naturam non corrumpere, sed seruare: vnde omnia mouet secundùm eorum conditionem. Quòd etiam non repugnet ex parte ipsius actionis, probatur, quia actus primus liber, & actus secundus non sunt ita coniuncti, vt non possit vnus ab altero seiungi, immo est de intrinseca

ſecta illorum ratione, vt primus ſit ſeparabilis à ſecundo, licèt non è contra. Neque tandem eſt aliqua repugnantia ex parte gratiæ efficacis. quia ad hoc, vt gratia ſit efficax, ſufficit, quòd moueat voluntatem ſic, quòd faciat eam indeclinabiliter velle, & operari: ſed hoc poſſet Deus facere abſque eo, quòd per ſuam motionem voluntatem phyſicè prædeterminet, cùm ipſe ſciat, quibus modis voluntas mota, & inclinata infallibiliter præſtabit conſenſum, etiamſi motio ſit ſolùm moralis, non autem phyſica, vt quando voluntatem mouet ad actus qui ſunt ordinis naturalis, ad quos voluntas habet vires, & inclinationem de ſe ſufficientes, nec indiget niſi ſola propoſitione obiecti conuenientis, & concurſu Dei generali. Ergo ex nullo capite repugnat, Deum per auxilium gratiæ efficacis ſic mouere voluntatem etiam efficienter, vt abſque phyſica prædeterminatione illam faciat infallibiliter exire in actum liberi cōſenſus. Quòd verò hic modus cōciliandi noſtram libertatem, ſi eſt poſſibilis, ſit etiam optimus, neque ipſi hæretici negabunt. Sed negabunt potiùs illius poſſibilitatem, quòd tandem ad illum nullum ſequatur inconueniens, oſtendemus ſoluendo argumenta, quæ contra illum fieri ſolent.

CAPVT XXVI.

Argumenta contra doctrinam traditam in capite præcedenti afferuntur, & ſoluuntur.

I. CONtra hunc noſtrum modum conciliandi arbitrij libertatem cum efficacia diuinæ gratiæ, aut nulla, aut certè pauca argumenta videntur militare. nam argumenta, quæ hinc inde à Scholaſticis ſolent afferri, vel probant gratiam efficacem mouere voluntatem non ſolùm moraliter, ſed etiam phyſicè, vel diuinam gratiam voluntatem phyſicè minimè prædeterminare, quorum vtrunque illis damus. Nihilominus abundantioris doctrinæ gratia ſit

Primum argumentum. Auguſtinus conſtituit efficaciam gratiæ operantis in vocatione cōgrua, in ſuaſione, & doctrina interna, qua Deus ſic vocat, & ſuadet, & docet, ſicut nouit congruum eſſe, vt nos audiamus, perſuadeamur, diſcamus, & veniamus ad illum Ergo videtur, efficaciam gratiæ in motione morali, & obiectiua conſtituere, non in motione phyſica, & effectiua.

Reſpondeo, ex ſententia Auguſtini gratiam efficacem vtranque motionem moralem, & phyſicam complecti, ſicut ſuperiùs ex eodem Auguſtino non vno in loco oſtendimus.

II. Secundum argumentum. Gratia præueniens, & operans præcedit noſtrum conſenſum non ſolùm natura, ſed aliquando etiam tempore, ex ſententia D. Auguſtini: ſed influxus phyſicus, quo Deus voluntatem mouet ad conſenſum, & facit eam infallibiliter velle, non præcedit ipſum conſenſum tempore, ſed ſolùm natura. Ergo gratia operans, quæ eſt gratia efficax, non eſt influxus phyſicus in voluntatem, ſed ſola motio moralis.

Reſpondeo, nullibi dixiſſe Auguſtinum, gratiam præuenientem ſub ea ratione, qua efficax eſt, & operans, præcedere tempore ipſum actum liberi conſenſus, cuius comparatione illa dicitur efficax, & operans. Secundò dico, gratiam efficacem, & operantem dupliciter poſſe conſiderari, vno modo ſub ea ratione, qua in ſola morali excitatione, & motione conſiſtit: & hoc modo præcedere poteſt effectum liberi conſenſus non ſolùm natura, ſed etiam tempore: alio modo ſub ea ratione, qua eſt motio phyſica, & gratia efficax, & operans: & hoc modo præcedit effectum ſolùm natura, & non tempore. Quamuis non appareat ratio, ob quam etiam quatenus mouet voluntatem phyſicè in actu primo, non poſſit præcedere effectum tempore, & non ſolùm natura.

Dicetur, Gratiam mouere voluntatem ſolùm in actu primo, non eſt verè, & propriè voluntatem mouere: motus enim eſt actus ſecundus.

Reſpondeo, etiam illud, quod tribuit pondus, & inclinationem mobili in actu primo, dicitur mouere ipſum mobile. hoc enim modo Ariſtoteles in 8. Phyſicorum docet, grauia, & leuia moueri ad ſua loca à generante. Ita gratia operans, quia imprimit voluntati pondus, & inclinationem, ad quam infallibiliter ſequitur conſenſus in actu ſecundo, dicitur verè, & propriè mouere ipſam voluntatem, licèt moueat ſolùm in actu primo. Sed arguens decipitur, quia putat, effectum gratiæ præuenientis, & operantis eſſe motum voluntatis in actu ſecundo, ſicut quando manus proiicit lapidem deorſum. At iſte non eſt effectus gratiæ operantis, ſed cooperantis. Ariſtot.

III. Tertium argumentum probat, voluntatem per gratiam efficacem phyſicè prædeterminari ad conſenſum. Anima Chriſti fuit phyſicè prædeterminata ad bonum, quia peccare non poterat; ſimiliter voluntas Mariæ fuit prædeterminata ſaltem ad illos actus ſupernaturales, qui opus noſtræ ſalutis concernebant, aliàs ordo diuinæ prouidentiæ circa ſalutem generis humani potuiſſet per contrariam voluntatem Virginis, aut impediri, aut caſſari.

Confirmatur ratio. Conuerſio Pauli fuit miraculoſa, & inſtantanea. Ergo per phyſicam prædeterminationem abſoluta: quod innuere videntur illa verba Chriſti, *Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare*, quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, quantumuis libero arbitrio efficaciſſimæ Dei vocationi coneris reſiſtere, fruſtrà niteris, & nihil efficies. nam per gratiam Dei in bono firmaberis. Idem argumentum fieri poteſt de confirmatis in gratia, qui per dona ſupernaturalia ita firmantur in bono, vt excidere nequeant, ſicut dicit Auguſtinus in lib. de Correptione, & Gratia cap. 8. & 12. & *nunc verò Sanctis*, &c.

Reſpondeo, animam Chriſti non eſſe effectam impeccabilem per phyſicam prædeterminationem, ſed per vnionem hypoſtaticam, vel per viſionem beatificam, vel per infuſionem plenitudinis gratiæ, & donorum, ſicut alibi dictum fuit. & animam Chriſti fuiſſe impeccabilem, ſemper docuit fides Catholica, & conſenſus omnium Patrū: & tamen phyſicæ prædeterminationes ante paucos annos non ſunt auditæ in Scholis. Similiter dicendum, animam Mariæ, ſeu illius voluntatem non fuiſſe à Deo prædeterminatam ad actus ſupernaturales. Neque tamen diuinam prouidentiam circa ſalutem generis humani, & opus redemptionis impediri, aut caſſari potuiſſe, quia prouidentia ſupponit notitiam, quòd voluntas Virginis ſic præuenta per auxilium diuinæ gratiæ, & infuſionem virtutum, & donorum in gradu heroico infallibiliter eſſet volitura illos actus ſupernaturales. Ruſus licèt conuerſio Pauli fuerit miraculoſa, non tamen fuit abſoluta per phyſicam prædeterminationem. & quando Paulus agebatur illa efficaciſſima, & potentiſſima vocatione, potuiſſet

tuisset dissentire, si voluisset, vt dicunt Chrysostomus in illum locum, & Anselmus in caput 5. D. Matthæi circa illa verba, *fiat voluntas tua*. Neque ille est sensus verborum Christi. *Durum est tibi contra stimulum calcitrare*. quasi si voluisset resistere, non potuisset: alioqui non fuisset conuersio libera. Neque concedendum est, sanctos in gratia ita fuisse confirmatos, vt excidere non possent, neque hoc dixit Augustinus in libro de Correptione, & Gratia, aut alibi. Benè video, Caluinum libro secundo Institutionum capite 3. hunc sensum excepisse ex Augustino in eodem libro de Correptione, & gratia ad probandum, quòd per auxilium gratiæ efficacis tollatur à nobis libertas ad amplius peccandum. Quod dicit Augustinus, est hoc solum, quòd Sancti, quibus in hac vita confertur gratia efficax, & donum perseuerantiæ, nunquam finaliter decidunt: sed de facto infallibiliter saluantur. Et si dixit, illos non posse excidere, exponendum, & intelligendum est, de impossibilitate ex suppositione, & in sensu composito, sicut aliàs dictum est. & tandem, quòd Sancti confirmati in gratia de facto non cadant; hoc non prouenit ex physica prædeterminatione, sed quia per auxilium gratiæ efficacis Deus ita indeclinabiliter agit illorum voluntates, sicut videt expedire, vt de facto tententur nec cadant: quod fit per infusionem gratiæ, & donorum in gradu heroico. Caluin.

IV. Quartum argumentum. Auxilium, per quod Deus verè efficienter, & efficaciter facit nos operari, prædeterminat voluntatem, nam prædeterminare nihil aliud est, nisi efficere, vt liberum arbitrium se determinet, sicut præmouere voluntatem nihil aliud est, nisi motione inhærente facere, vt liberum arbitrium se moueat: sed auxilium efficax non solùm moraliter, sed verè physicè facit nos operari. Ergo verè prædeterminat voluntatem ad consensum.

Respondetur, falsam esse maiorem propositionem sic indistinctè prolatam: nam prædeterminare physicè voluntatem non est solùm facere, vt liberum arbitrium se determinet, sed est facere, vt se determinet per prædeterminationem præcedentem ipsam actiuam determinationem, qua liberum arbitrium seipsum determinat, cui ipsum liberum arbitrium, vt substans non potest dissentire. Propterea licèt admittamus, auxilium efficax gratiæ operantis mouere liberum arbitrium, non solùm moraliter, sed etiam efficienter: non tamen admittimus, per illud liberum arbitrium physicè prædeterminari: quia ita illud mouet, vt etiam quatenus substans ipsi motioni, possit dissentire, si velit.

V. Quintum argumentum. Auxilium, quod quoad vsum non subiicitur potestati nostri liberi arbitrij, sicut subiiciuntur habitus, quibus vtimur, cùm volumus, sed è contrario subiicit sibi liberum arbitrium, & illud obediens reddit, physicè prædeterminat voluntatem ad operandum: sed huiusmodi est auxilium efficax gratiæ præuenientis & operantis. Ergo illud voluntatem prædeterminat. Probatur minor, nam si auxilium gratiæ subiiceretur quoad vsum nostræ voluntati, sequeretur, veram esse illam sententiam damnatam in Concilio Arausicano secundo capite 6. quæ dicebat, diuinam gratiam subloqui humanæ voluntati. Secundò probatur eadem minor autoritate D. Augustini in epistola 107. ad Vitalem, vbi dicit, quòd illi contradicunt orationibus Ecclesiæ, qui Augustin.

dicunt vocationi Dei consentire, vel dissentire, ita esse in nostra potestate, vt si velimus fiat, si autem nolimus, nihil in nobis operationem Dei valere faciamus. Tertiò, quia Augustinus sæpe docet, per auxilium gratiæ operantis Deum facere ex nolentibus volentes, & ex repugnantibus consentientes. Ergo per idem auxilium subiicit sibi humanas voluntates, non autem subiicitur illis. Quartò, quia D. Prosper in epistola ad Augustinum, & libro primo de Vocatione Gentium capite 23. docet, gratiam subiicere sibi voluntatem, & oppositum reputat inter errores Massiliensium. Quintò, quia quod est fortius, subiicit sibi id, quod est debilius, & non econtra, sicut etiam dicit Augustinus de Correptione & Gratia cap. 14. Sextò, quia in hoc consistit efficacia gratiæ operantis, vt cor durum frangat, molliat, & sibi subiiciat. Septimò, quia gratia applicat voluntatem ad operandum, & non econtra. Prosper.

Respondeo, quod attinet ad quæstionem, quæ in argumento implicatur, an auxilium gratiæ efficacis quoad vsum subiaceat potestati liberi arbitrij, licèt circa illam videatur esse opinionum contrarietas; eam tamen fortassis esse potius de modo loquendi, quàm de re. Pro cuius solutione notandum est, quòd auxilium gratiæ operantis duobus modis potest cõsiderari, vno modo quoad illius excitatem: alio modo quoad effectum proprium, ad quem illud confertur nobis à Deo, qui effectus est libera cooperatio supernaturalis. Et quidem primo modo consideratum auxilium gratiæ operantis nullo modo subiacet nostræ voluntati, etiam quoad vsum, nam illius vsus nihil aliud est nisi applicatio, & inclinatio voluntatis ad eliciendum actum liberum: vnde ipsa gratia potius subiicit sibi liberum arbitrium, quàm illi subiiciatur. Et dicere, liberum arbitrium hoc modo subiicere sibi auxilium gratiæ præuenientis, est manifestè ignorare vim ipsius gratiæ præuenientis, & errori Massiliensium adhærere: sed nullus doctor Catholicus, quod viderim, hoc affirmat. Secundò autem modo nonnulli concedunt, auxilium gratiæ efficacis quoad vsum subiacere arbitrij nostri libertati, quatenus posito quocunque auxilio gratiæ præuenientis voluntas potest non exire in actum liberi consensus, sicut dicit Concilium Tridentinum; etsi voluntas pro sua libertate in actum secundum ipsius liberi consensus non exiret, neque etiam auxilium gratiæ poneret in nobis suum effectum, ad quem effectum datur nobis à Deo. Et hoc solùm intendunt, qui dicunt, auxilium gratiæ operantis quoad vsum subiacere arbitrij nostri libertati, quamuis hic modus dicendi non videatur proprius, nec satis placeat. & rectiùs dici poterit, quod est in potestate liberi arbitrij diuinæ gratiæ cooperari, vel non cooperari, sicut dicit Caietan. prima parte quæstione 14. art. 13. §. *Nec fallamendum*; & quæst. 19. art. 8. ad secundum argumentum Scoti, Scotus ipse in 2. d. 37 quæst. 1. §. *Ad solutionem aliorum*. Capreol. in 2. d. 28. quæst. 1. art. 5. ad 12. Vega lib. 5. de Iustificatione capite 7. & 8. Ruardus Taper articulo 7. pagina 221. ad finem. Cardinal. Bellarmin. libro 4. de Gratia & libero arbitrio capite 14. & 16. & alij viri docti. Caietan. Scotus. Capreol. Vega. Ruardus. Bellarm.

VI. Quod autem spectat ad argumentum, distinguenda est maior hoc pacto. Auxilium, quod nullo modo subiicitur liberæ voluntati, neque quoad excitatem suam neque quoad suum effectum, sed illam ita sibi subiicit, vt posito in voluntate ipso

auxilio voluntas non possit non ponere effectum cooperationis, physicè prædeterminat ipsam voluntatem ad consensum. auxilium verò quod ita subijcit sibi voluntatem, vt tamen relinquat in eius facultate apponere, vel non apponere consensum, non prædeterminat physicè voluntatem. auxilium itaque gratiæ operantis subijcit sibi voluntatem secundo modo, non autem primo modo. neque contrarium probat argumentum.

VII. Sextum argumentum. Auxilium, quod est de se efficax independenter ex libera cooperatione voluntatis, physicè prædeterminat ipsam voluntatem, sed auxilium gratiæ operantis est huiusmodi. Ergo. Probatur minor. nam auxilium efficax gratiæ operantis est prius cooperatione liberi arbitrij, & est illius causa. prius autem non pendet à posteriori, nec causa ab effectu, sed è contra.

Respondeo propriè loquendo auxilium gratiæ operantis esse de se efficax, neque illius efficaciam pendere à cooperatione liberi arbitrij, si nomine efficaciæ intelligamus vim efficiendi, aut etiam ipsam efficientiam, quæ est propria gratiæ præuenientis, qua præueniens est. illa enim est efficientia in voluntate, constituens illam in actu primo vltimatè completo, & prior natura, quàm sit libera cooperatio eiusdem voluntatis. vnde non potest dici nisi ab eo, qui ignoret vim, & efficaciam gratiæ præuenientis, quatenus talis est. quòd talis efficacia pendeat ex libera cooperatione voluntatis creatæ. Nihilominus ad argumentum respondetur distinguendo maiorem, nam efficaciam gratiæ operantis non pendere ex libera cooperatione voluntatis creatæ potest intelligi dupliciter, vno modo quoad suam vim, & efficientiam, quæ illi conuenit sub ea præcisa ratione, qua gratia præueniens est, non autem ratione effectus liberi consensus, ad quem datur nobis ipsa gratia operans: alio modo quoad vim efficiendi, & etiam quoad efficientiam, quæ illi conuenit in ordine ad effectum ipsius liberi consensus, quo pacto illa induit rationem gratiæ cooperantis. illud igitur auxilium, quod est de se efficax, vtroque modo independenter à libera cooperatione voluntatis creatæ physicè prædeterminat ipsam voluntatem: non autem auxilium quod est de se efficax solùm primo modo. Auxilium autem efficax gratiæ operantis est de se efficax independenter à voluntate creata primo modo tantùm, non etiam secundo modo: & ideo voluntatem physicè non prædeterminat.

VIII. Septimum argumentum. Auxilium quod seclusa scientia media inducit consensum voluntatis certò, & infallibiliter, physicè voluntatem prædeterminat: sed auxilium gratiæ operantis est huiusmodi. Ergo. Maior probatur, nam seclusa scientia media, & physica prædeterminatione intelligi nequit quomodo auxilium inducat certò, & infallibiliter suum effectum.

Respondeo, certum, & constans esse debere cuiuis doctori Catholico, antequam Deus statuat dare homini auxilium efficax gratiæ operantis, certò & infallibiliter nosse, quibus modis possit liberum hominis arbitrium mouere, tum moraliter, tum physicè, & efficienter, ita vt faciat illud liberè consentire: & tamen infallibiliter consentire. & hoc sufficit, vt Deus possit decernere homini auxilium gratiæ præuenientis, quod inducat infallibiliter effectum liberi consensus absque alia physica prædeterminatione. Quomodo verò id nouerit, nobis quidem probabiliter videtur dicendum, id Deum nouisse per scientiam mediam, per ea, quæ dicta sunt lib. 3. ad finem. quibus verò illa minimè placent, relinquimus hoc onus excogitandi alium modum magis aptum. Modus autem ille, quem nonnulli tradunt dicentes, Deum nouisse, quòd per tale auxilium adducet infallibiliter effectum consensus, quia nouit, naturam ipsius auxilij talem esse, vt sua vi faciat voluntatem infallibiliter consentire, & tamen faciat illam liberè consentire, non videtur probabilis, quia explicat idem per idem. Deinde potuisset Deus secundùm istum modum dicendi præuidere liberum consensum voluntatis in sua causa, antequam esset positus in rerum natura, quod falsum esse, & contra doctrinam sanctorum Patrum, & præsertim D. Thomæ lib. 3. cap. 10. ostendimus.

Octauum argumentum. Diuina prædestinatio est certa non solùm certitudine præscientiæ, IX.
sed ordinis, & causalitatis. Ergo auxilium efficax, cui ista certitudo nititur, est physicè prædeterminans voluntatem prædestinati.

Respondetur ex D. Thoma de veritate quæstione sexta art. 3. prædestinationem esse certam certitudine ordinis, & causalitatis, non quòd auxilium gratiæ prædeterminet voluntatem, hunc enim modum dicendi D. Thomas ibi euidenter impugnat, & est primus modus ex duobus de in corpore articuli recitatis: sed quia in eo, quem prædestinat, tot ponit media, & auxilia, quòd licet omnia sint ex se contingentia, & defectibilia, tamen valet, quòd cum illis de facto finaliter homo non deficiet, & salutem assequetur. & videnda sunt verba sancti Doctoris, ex quibus habes, vnde illos redarguas, qui ad mentem D. Thomæ ex certitudine ordinis, & causalitatis diuinæ prædestinationis introducunt physicas prædeterminationes.

Nonum argumentum. Illud auxilium, cum quo X.
non potest stare dissensus in libero arbitrio, voluntatem physicè prædeterminat: auxilium efficax gratiæ operantis est huiusmodi. Ergo.

Respondetur, cum auxilio efficaci gratiæ operantis non posse stare liberum arbitrium non consentire, duobus modis intelligi posse, vno modo considerato ipso auxilio efficaci materialiter, id est, quoad realem illam entitatem, quam ponit in voluntate in actu primo: alio modo considerato eodem auxilio formaliter, seu reduplicatiuè, & sub ea ratione formali, qua est auxilium efficax. Primo modo falsum est, & vt puto erroneum, quòd cum auxilio efficaci gratiæ operantis non possit stare in libero arbitrio dissensus, propter definitionem Concilij Tridentini sess. 6. cap. 5. & can. 4. Secundo autem modo admisso, quòd cum auxilio gratiæ efficacis non possit stare dissensus in voluntate, negatur, quòd illud auxilium, cum quo non potest hoc modo stare dissensus in voluntate, physicè prædeterminet ipsam voluntatem. Non enim ex eo repugnat cum tali auxilio stare nostrum dissensum, quòd per illud voluntas physicè prædetermínetur ad ipsum consensum: sed ex eo, quia auxilium efficax, sub ratione formali efficacis in sensu reduplicatiuo connotat esse sui effectus, qui est liber consensus, cui contradictoriè opponitur non esse eiusdem liberi consensus, & idem simul esse, & non esse est impossibile. & ideo cum auxilio gratiæ efficacis in sensu reduplicatiuo, & formali,

quem

quem vocamus sensum compositum, quo auxilium efficax componit cum esse sui effectus, non potest stare non esse liberi consensus nostræ voluntatis cum quo tamen stat, quod consideratio eodem auxilio gratiæ efficacis secundùm se; & quoad suam præcisam entitatem, quia ponit in actu primo, & in sensu diuiso, id est, quatenus diuidit ab esse sui effectus, posito ipso auxilio gratiæ efficacis, non poni necessariò, seu posse non poni ipsum effectum liberi consensus.

XI. Decimum argumentum. Nisi admittamus, nostras voluntates physicè prædeterminari per auxilium efficax gratiæ operantis, necesse erit dicere, veram esse hanc propositionem. Ideo Deus vult nos saluos fieri, & conuerti, quia nos volumus conuerti, & saluari, sicut verum est dicere, nos conuertimur, & saluamur, quia Deus nos vult conuerti, & saluari. Oppositum docet Augustinus in Enchiridio cap. 32. & lib. 1. ad Simplicianum q. 2. & lib. 3. Hypognosticon.

Respondeo. Hanc propositionem, Deus nos conuertit, quia nos volumus conuerti, posse duplicem sensum continere, alter est, quòd auxilium gratiæ nostram voluntatem expectet, & ab illa debeat præueniri, ita vt initium nostræ salutis sumendum sit ex nobis, consummatio verò ex Deo. hic sensus est falsus, & erroneus. & in hoc sensu hæc propositio refutatur à D. Augustino, & aliis, qui contra Pelagianos, & Semipelagianos scripserunt. Alter est, quòd auxilium gratiæ quantumuis efficax non ponat in nobis suum effectum, qui est nostra salus, nisi nos etiam liberè cooperemur. & iste est sensus verus, & catholicus. & nisi sit occasio aut periculum erroris, iuxta hunc sensum potest admitti hæc propositio, Deus nos conuertit, quia nos volumus conuerti: quamuis ab hoc modo loquendi tutius sit abstinere, immo absolutè videtur dicendum, nos conuerti, quia Deus vult nos conuertere, & non è contra, propter rationem factam à D. Augustino, quia in nostra conuersione Deus multa operatur in nobis sine nobis, nihil autem operatur homo, quod cum illo non etiam Deus operetur. Et ad summum dici potest, Deum hominem non conuertere, si homo non velit conuerti, in sensu negatiuo: non autem, Deum hominem conuertere, quia homo vult conuerti, in sensu affirmatiuo, quia multæ propositiones possunt admitti in sensu negatiuo, quæ non admittuntur in sensu affirmatiuo.

Postremum argumentum sumunt ex multis autoritatibus diuinæ Scripturæ, D. Augustini, & aliorum sanctorum, qui dicunt, Deum operari in nobis velle, & perficere, immutare corda nostra, auferre cor lapideum, dare cor carneum, facere vt velimus, & faciamus. XII.

Respondeo, nullibi nos doceri, quòd Deus hoc efficiat, voluntatem physicè prædeterminando: facit autem inuitando, suadendo, alliciendo, & voluntatem etiam efficienter mouendo eo modo, quo videt congruum esse, vt cordis duritiem frangat, & præbendo vires efficacissimas ipsi voluntati. Hoc pacto sunt exponendæ autoritates diuinarum Scripturarum, & Augustini, & aliorum sanctorum. Atque hanc expositionem esse ex eisdemmet autoribus exceptam facilè intelligent, qui ea, quæ in toto huius libri decursu ex illismet adnotauimus, legere non grauabuntur. Hoc pacto putamus optimè solui posse hunc nodum durissimum, & humani arbitrij libertatem cum efficacia diuinæ gratiæ conciliari. Quæ conciliatio, quoniam est finis intentus à nobis in hoc nono libro, ideo eidem hîc nos quoque imponimus finem.

PROPVGNACVLI HVMANÆ LIBERTATIS

LIBER DECIMVS.

Non remoueri arbitrij libertatem per aspectus siderum, & constitutiones corporum cælestium.

TRANSIVIMVS, Deo velis nostris suæ gratiæ afflante, vastissima, & inaccessibilia maris freta, lustrauimus Oceanum inscrutabile diuinæ Præscientiæ: penetrauimus abdita diuinæ voluntatis, Prouidentiæ, Prædestinationis, & reprobationis; inde egressi, admirati sumus latissimos campos vniuersalis creationis, experti quoque vim ventorum diuini concursus, quo creaturas veluti cymbas quasdam per liquidos campos in suos dirigit fines, illos quidem efficaciter mouendo, sed suauiter adeò, vt naturales naturaliter, liberas liberè, & contingentes contingenter dirigat. In quibus itineribus, quot scopulos offendere, quot Scyllas, quot Charybdes, quot syrtes experiri, quot congressus cum prædonibus, piratis, ac innumeris monstris sustinere pro tuenda humani arbitrij libertate opus fuerit, videbunt, qui eadem nobiscum itinera percurrent. Iam tempus adesse videbamur, prope litora constituti, subducere nauem, & tutos in portu quiescere, cùm ecce nouum agmen occurrit, noua cient bella, noua prælia tentant: offert enim se nobis vanissimum illud hominum genus, quod Mathematicorum Genethliacorum, siue Astrologorum iudiciariorum vulgò appellatur. Hi facto agmine, & instructa acie inuito, & inaudito armorum apparatu magnarum quarundam reuolutionum, horoscoporum, Antisciorum, Maomeriarũ, & Dodecatemoriorum non solùm ex remotissimis gentibus Chaldæorum, Ægyptiorum, & Arabum innumerabiles auxiliarios contra nos conducunt; sed ab ipso quoque cœlo Iouem, Saturnum, Martem, Venerem, Mercurium, Lunam, & Solem, & duodecim signa Zodiaci, & alia id genus monstra accersunt, qui iamiam aggere obducto, positis castris ex propriis domibus torno aspectu nos conspicientes, humanæ libertati interitum minantur, & cladem certissimam denunciant. Et est bellum istud implacabile prorsus; quia non pro iniuriis vlciscendis, aut pro imperij finibus ampliandis certatur, sed pro pane lucrando, fame pellenda, ventre explendo, & vita redimenda. si quis nanque ab istis Planetariis, verius Plagiariis, percunctetur; quæ illos causæ tantarum impellant ad hoc bellum humanæ libertati inferendum: respondent, nullæ prorsus; nisi quòd cùm sint homines ad otium, & ad fruges consumendas nati, arte opus est ad pecunias è diuitum loculis exprimendas, ad quod nullum inuentum aptius videtur eo, quod se de omnibus euentibus humanæ vitæ certò aliquid prædicere pollicetur. Cuius inuenti vnicum fundamentum hoc est, humanas voluntates fatalibus stellis esse alligatas, & ex illis omnes illarum propensiones, ac motus necessitate ineuitabili pendere. hæ illorum sunt causæ contra ipsam libertatem; vt illi versus Ennij testantur.

Non sunt ij, aut scientia, aut arte diuini: Ennius.
Sed superstitiosi vates, impudentesque harioli,
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.
Quibus diuitias pollicentur, ab illis drachmam petunt.

Indigna sanè res, pro bucella panis deserere veritatem, & quæ non bene pro toto venditur auro, pro nummo vendere propriam libertatem. Licèt autem rationes, aut, vt rectiùs dicam, nugæ ab istis nugacissimis iudiciariis Astrologis excogitatæ nõ eas habeant vires contra ipsam libertatem, quæ non possent, ac deberent meritò contemni, & silentio præteriri; nihilominus, vt etiam ex hac parte omnis ad illam impugnandam aditus præcludatur, in hoc postremo libro cum ipsis quoque Astrologis iudiciariis pro arbitrij libertate tuenda congrediemur, non quidem ea mente, vt omnia mendacia, quæ illi in vulgus ingerunt, & futura præsagiendi nimis credulum, effundunt, refellamus; sed vt in hoc opere nostro, qualecunque illud sit, non omittamus ea, quæ ad tuendam arbitrij libertatem, etiam ex hoc capite poterant ex nobis desiderari. Quam ob causam in hoc libro quàm breuissimè recensebimus primo loco errores Mathematicorum circa humani arbitrij libertatem. Secundò ostendemus humanas voluntates à sideribus directè non moueri. Tertiò, non posse ex siderum inspectione futuros euentus, qui ex libera hominis voluntate proficiscuntur, infallibiliter præuideri. Quartò aperiemus quibus modis Astrologi de futuris contingentibus nonnunquam vera prædicant.

CAPVT I.

Multiplex error Mathematicorum adatrius arbitrij libertatem recensetur.

DIuus Pater Augustinus libro quinto de ciuitate capite primo recensens varios errores antiquorum de fato, duas refert sententias illorum, qui fatum ineuitabile extra Dei præscientiam, voluntatem, & causalitatem constituebant, alteram illorum, qui fatum dicebant esse aliud nihil, quàm seriem omnium causarum, à prima (Deo excepto) vsque ad vltimam, & immediatam cuiusque effectus, ita nexu insolubili iunctarum, vt causa causam impellens pariant necessariò, & ineuitabiliter ipsum effectum. I. Augus. hanc sententiam veluti sermonis gratia dictam ille contemnit; & nos etiam hoc in loco ducimus contemnendam.

Alteram

Alteram verò illorum, qui fatum locauerunt in vi, & positione siderum, qualis ea est sub qua quisque natus est, aut in vtero conceptus. Hæc fuit sententia Mathematicorum Iudiciariorum, quos alij Chaldæos, alij Planetarios, alij Genethliacos, alij Astrologos Iudiciarios appellant, qui aiunt homines, & secundùm corpus, & secundum animam cælestibus signis adstrictos esse, & fatalibus stellis ita subiectos, vt omnes euentus humanæ vitæ necessitate quadam ineuitabili illis succedant. Huius erroris primos authores ille ibi non refert: communis verò sententia est, fuisse Gentem Chaldæorum. Plinius lib. 30. & author Historiæ Scholasticæ in Genesim cap. 39. quos omnes communiter sequuntur, affirmant, primum vanitatis Astrologiæ Iudiciariæ inuentorem fuisse Zoroastrum Regem Bactrianorum, quẽ idem autor Historiæ scholasticæ, & Berosus Annianus contendunt fuisse Cham filium Noë, qui partis pudendæ reuelauit. Porphyrius, referente Pico Mirandulano, narrat, Chalisthenem socium Alexandri capta Babylonia ab ipso Alexandro, tabulas & obseruationes astrorum per Chaldæos factas deprehendisse, per annos 1903. tempora ipsius Magni Alexandri antecessisse. Hypparchus, & Ptolomæus Principes Astrologorum vetustiores obseruationes astrorum referunt ad tempus Nabuchodonosoris Regis Chaldæorum. Verùm an apud Chaldæos viguerit sola Astrologia naturalis, an etiam Iudiciaria, non satis constat, & Plato in Alcibiade videtur tantam Magicam Zoroastri ad solum cultum Religionis referre; quippe qui fuerit idololatriæ autor, & dæmonibus cultum primus exhibuerit, & alios exhibere docuerit.

Plinius. Autor hist. Schol. Berosus Annian. Porphyrius. Picus Mirran. Hypparchus. Ptolomæus. Plato.

Iulianus Apostata, referente Cyrillo Alexandrino vltimo libro contra ipsum Iulianum dixit, Abrahamum Patriarcham Iudiciariá, & haruspicinam coluisse, & Iosephus Hebræus, & Eusebius Cæsariensis fatentur, Abrahamum docuisse Ægyptios Astrologiam, & Mathematicas, quas didicerat à Chaldæis. At Cyrillus in eodem loco illum vindicat ab hac superstitione: Nõ enim sanctissimus ille Patriarcha vanitatis Iudiciariæ, sed naturalis Astrologiæ, & aliarum Mathematicarũ erat peritus. Quidam Græcus Ptolomæi interpres circa secundum librum Apotelesmatũ dixit, Moysem Populi Hebræorum Ducẽ hac arte Hebræos per mare rubrum incolumes deduxisse, & alia miracula fecisse, & peritissimum eiusdem artis extitisse. Et cùm error in homine pagano vtcunque tolerabilis, nisi reperirentur mũ ex illis, qui Christo nomen dederunt, similes impietates enumerent contra apertissima testimonia Scripturæ dicentis Deuteronomij cap. 18. *Gentes istæ quarum possidebis terram, augures, & diuinos audiunt; tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.* Et per Augures, Iudiciarios Astrologos denotari, monstrant Septuaginta Interpretes, & etiam ipsa Hebraica vox מעננים, vt compertum est peritis huius linguæ.

Cyril. Alex. Ioseph. Hebr. Euseb. Cæs.

Ex hæreticis hunc errorem Bardesani cuidam tribuit Augustinus hæresi 35. Nihilominus Eusebius lib. 8. Præparationis Euangelicæ c. 8. refert, illum non solùm hunc errorem non docuisse, sed etiam grauissimis scriptis à se editis impugnauisse. Illum verò apertè, & constanter docuit Priscillianus, sicut colligitur ex secundo Concilio Bracarensi, in quo ille cum suis erroribus fuit damnatus. Nam cap. 9. ita ait: *Si quis animas, & corpora humana fatalibus stellis credit astringi, sicut Pagani, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.* & cap. 10. *Si qui duodecim signa, quæ Mathematici obseruant, siderũ, per singula animæ vel corporis membra dissipata credunt, & nominibus Patriarcharum ascripta dicunt, sicut Priscillianus dicit, anathema sit.* Eiusdem erroris meminit Augustinus hæresi 70. illum tribuens Priscilliano. Imò non desunt, qui putent, Manichæos ex eodem capite abstulisse humani arbitrij libertatem, forsasse quia dogma Priscilliani ex dogmate Manichæorum, & Gnosticorum videtur conflatum, & ita sentit Picus Mirandulan. lib. 2. contra Astrologos cap. 5.

Augustin. Eusebius. Concil. Brac. Pic. Mirand.

II. Non est autẽ vnus, ac simplex error, sed plures admixtum complicati. Primus enim est, animas humanas, & corpora humana fatalibus stellis ita adstringi, vt eis siderum imponat humanis voluntatibus ineuitabilem necessitatem, quoad omnes & singulas actiones, quæ arbitrij libertatem euertat; & istud est præcipuum fundamentum vanitatis Astrologorum.

Secundus, ex constitutione siderum pendere omnes leges Hebræorum, Christianorum, Saracenorum, Paganorum; easque successu temporum in mundum introductas iuxta varias planetarum coniunctiones, quæ successu temporum fuere factæ. Ita dixerunt Albumasar, Abraham Iudæus, Henricus Mechliniensis, &, quod grauius est, Aliacensis, Rogerius Baconius, & nouissimè Hieronymus Cardanus in lib. de supplemento Almanach. cap. 22.

Albumasar. Abram Iud. Henric. Mechl. Aliacensis. Roger. Bac. Cardanus.

Tertius, Diluuium Noëticum, eductionem Populi Iudaici per mare rubrum, & alia miracula facta tum à Moyse, tum ab alijs viris sanctis, & etiam ab ipso Dei Filio in carne assumpta, ad vim siderum esse referenda; & idcirco Noëticum diluuium potuisse ex siderum inspectione absque diuina reuelatione prædici. Ita Albumasar in suo magno Introductorio tract. 6. & auctor Speculi, qui falsò Alberto Magno inscribitur, & Græcus ille Ptolomæi Interpres proximè citatus, & Aliacensis in lib. de legibus, & sectis, & quæstion. 30. in Genesim circa illa verba, *& cataracta cœli apertæ sunt.*

III. Quartus, ex constitutione siderum pependisse aduentum Messiæ mundi Saluatoris. Ita Albumasar in eodem tractatu, & autor Speculi falsò Alberto adscripti. Abram Iudæus, Aliacensis, & Bacconius.

Quintus, ex aspectu, & vi siderum pependisse Christi vitam, & mortem, & genus mortis. Bonatus dixit Christum, quando Apostoli consulebant, ne iret in Iudæam, quia volebant illum Iudæi lapidare, horam sibi elegisse, qua illi eum lædere non possent. Alij, referente Mirandulano lib. 5. c. 14. dicunt, Christum virtute Prophetiæ claruisse, quia erat Saturnus, quando Christus natus est, in nona cæli regione in signo Geminorum, vbi facit Prophetas, & Sacerdotes. Magnus ille Elendlanus dixit, quòd natus est in stabulo, quia ima cæli tunc tenebat Capricornus. Alij dixerunt, illum necessitatem habuisse sic moriendi per Crucem, quia mors erat, quando ille natus est, in domo mortis.

Bonatus. Elendlanus.

Sextus, ex virtute siderum pendere virtutem miracula faciendi, Dæmones eijciendi & prophetandi, sacerdotis, & quod quis Religioni se addicat. Maternus ita ait: *Qui in cæli nona regione Martem habuerit in sua domo, futurus est Dæmonibus terrori, cuius aduentum praui dæmones fugiant, & vt eis liberatores non orent, sed sola sui liberet afflictione.* Hieronymus Cardanus lib. de iudicijs Geniturarum cap. 1. inquit: *Insuper in nona Christianis*

Matern. Cardanus.

sacerdotia polluentur, vera scientia, sacrorum scientiam. & infra: *Venus ex luna facit sacerdotes magnos, præstat scientia verissima.*

Septimus, ex vi siderum orationes nostras reddi apud Deum efficaces, ita vt qui luna existente Ioui coniuncta in capite Draconis supplicationes ad Deum porrexerit, omnia sit impetraturus. ita Albumasar apud Mirandul. lib. 4. c. 8. & Petrus de Apono ex pago Patauino, qui dicit, se tali hora preces ad Deum porrexisse ad sapientiam obtinendam, & ex eo die expertum se in ea magnopere profecisse.

Albumasar. Petrus de Apono.

Octauus, existente Saturno in Leone, qui nascitur sub quibusdam constellationibus, illius animam ex innumeris periculis ereptam à Saturno post hanc vitam in cœlum recipi, & in altera vita felicitate donari. ita Maternus apud Mirandul. lib. 4. cap. 8. Vulgatum est etiam commune Iudiciariorum assertum, duos esse Planetas felicitatis autores, Venerem eius, quæ in præsenti; Iouem illius, quæ in futura habetur vita.

Maternus.

Nonus, ex vi siderum pendere mores hominum; inclinationésque ad homicidia, stupra, furta, & alias quasque improbitates; ita refert Augustinus lib. 5. de Ciuitate cap. 1. & Origenes tract. 4. in Matthæum.

August. Origen.

Decimus, ex siderum inspectione, & obseruatione posse contingentes vitæ nostræ euentus, antequam sint, præuideri, etiamsi illi ex sola hominis voluntate dependeant.

Vndecimus, posse ex eorundem siderum obseruatione certò præuideri huius mundi finem, & diem futuri vniuersalis Iudicij. hic error communiter tribuitur cuidam Arnaldo de Villa noua.

Arnaldus.

Duodecimus, ex inspectione, & obseruatione siderum posse occultorum delictorum autores cognosci; ita enim colligitur ex Decretali Alexandri Papæ huius nominis Tertij in cap. 2. de sortileg. in qua mandat Presbyterum, qui accessit ad inspiciendum Astrolabium, ad inueniendum furtum in sua Ecclesia admissum, etiamsi simplicitate ductus id fecerit, per annum ab altari arcendum esse.

c. de sortileg.

III. Hos omnes nulli viro catholicè sentienti dubium esse potest, esse non solùm errores in fide, sed tales errores, quibus admissis omnis pietas, Religio, & omnis morum recta institutio subuertantur ab ipsismet fundamentis; de quibus Augustinus ita scribit eodem lib. 5. de Ciuit. & cap. primo: *Sed illi, qui sine Dei voluntate decernere opinantur sidera, quid agamus, vel quid bonorum habeamus, malorum patiamur, ab auribus omnium repellendi sunt, non solùm eorum qui veram Religionem tenent, sed qui Deorum qualiumcunque, licet falsorum, volunt esse cultores. Hæc enim opinio quid agit aliud, nisi vt nullus omninò colatur, aut rogetur Deus?* Quòd si respondeant Iudiciarij, se non fateri dispositionem siderum decernentium, qualis quisque futurus sit, & quid ei proueniat boni, vel mali: audiant eundem Augustinum ita subiungentem: *Illi verò, qui positionem stellarum quodammodo decernentium, qualis quisque sit, & quid ei proueniat boni, quidve mali accidat, ex Dei voluntate suspendunt, si easdem stellas putant habere hanc potestatem traditam sibi à summa illius potestate, vt volentes ista decernant, magnam cœlo faciunt iniuriam, in cuius velut clarissimo senatu, ac splendidissima curia opinantur scelera facienda decerni, qualia si aliqua terrena ciuitas decreuisset, genere humano decernente fuerat euertenda. Quale deinde iudicium de hominum factis Deo relinquitur, quibus cælestis necessitas adhibetur: cùm Dominus ille sit, & siderum, & hominum? Aut si non dicunt stellas accepta quidem potestate à summo Deo arbitrio suo ista decernere, sed in talibus necessitatibus ingerendis illius omninò iussa complere; itá ne de ipso Deo sentiendum est, quod indignissimum visum est de stellarum voluntate sentire.* hæc Augustinus.

August.

Scio recentiores Genethliacos saltem Christianos verbis istas impietates execrari. Verùm ex illis duo libenter sciscitarer. Primùm, an quam profitentur artem de futuris diuinandi, eadem sit cum arte veterum Mathematicorum, eisdem omninò principijs innixa, eisdem prorsus regulis vtens in futuris euentibus prædicendis: an diuersa sit ars diuersis principijs vtens, diuersis regulis incedens? si diuersa, deberent illi hanc eius diuersitatem patefacere, si verò eadem est ars, & eisdem prorsus fundamentis nixa, & per easdem regulas incedens: si quidem in arte, & in fundamentis artis, & regulis vtendi ipsa arte conuenire, in conclusionibus autem, quæ ex principijs artis deducuntur, non conuenire, puto nulli cordato, & rem assequenti facilè suadebunt. Secundò ab illis quærendum esset, an fateantur astra, voluntates nostras ita inclinare, vt necessitatem ad infallibilem euentum, vel non? si non, ergo mendacium vendidant per vulgus, profitentes se certò scire futurum, quod nesciunt esse futurum; sic tota illorum ars seipsam prodit, quòd sit mendacium ad pecunias emungendas excogitatum. Si autem dicant, astra non solùm inclinare, sed imponere euentus necessitatem, hoc est, quod contendimus esse artem damnatam euertentem humani arbitrij libertatem. IV.

Vt igitur illos errores quantum ad causæ, quâ agimus, meritum spectat, breuiter refellamus, ante omnia probandum nobis erit, humanas voluntates stellis nullo pacto esse alligatas, neque sidera directè posse agere in hominis voluntatem. Verùm, quia Decanus quidam Francfordiensis, nomine Ioannes de Indagine, damnatæ memoriæ hæreticus, iactat, nullum esse, qui huic arti obstrepat, præter Romanos Pontifices, qui nihil probare solent, quod eorum quæstum diminuat; & doctissimos Sophistas, qui semper ignorata damnant, proclamantes statim hæreticum, quod ipsi non intelligunt, & præter Thomam Aquinatem, qui nunquam in dicenda sententia constiterit. Imò inter Theologos Catholicos refert Sixtus Senensis lib. 6. Bibliothecæ annotatione 10. quendam dicentem D. Thomam multis in locis Astrologicas prædictiones comprobare, & omnes eruditos fateri, scientiam Astrologiæ esse verissimam, & optimam; & si rectè intelligatur, ac tractetur, vtilissimas futurorum prædictiones exhibere; quibus mendacijs huius artis Professores apud ignaros nituntur sibiipsis, & fidem & authoritatem comparare; operæpretium duxi, antequam rationibus res decernatur, ostendere, quid de vanitate huius artis senserit semper Ecclesia Catholica, & totus consensus sanctorum Patrum, Philosophorum, & etiam Principum secularium. V.

Ioan. Indag. Sixtus Sen.

***

CAPVT

CAPVT II.

Iudiciariam vanitatem ab initio nascentis Ecclesiæ omnibus Catholicis semper fuisse interdictam, à Patribus, Philosophis, & Principibus secularibus reprobatam.

I. NE criminentur nos Planetarij veluti bonarum artiũ hostes, noménque nostrum apud vulgus proscindant, qui quod non intelligimus, damnemus, & Astrologiam à sapientibus probatam, laudatam, & vsu receptam, ex imperitia, vanam, superstitiosam, & impiam diiudicemus, ac veluti Christianæ veritati, & pietati inimicam insequamur, aut ne si absque distinctione concedamus, esse aliquod genus Astrologiæ probatum, laudatum, & humanæ vitæ conducens, ipsi è contrario glorientur, se ex nobis habere, vnde suas impietates valeant probare, & vulgus ignarum decipere. Antequam vlteriùs procedamus, duplex genus Astrologiæ dicimus esse distinguendum, alterum naturale, quod dicimus Physicum; alterum fictitium, absque vllo naturæ fundamento extructum. Inter hæc duo genera diuinatricis Astrologiæ multiplex est discrimen. Primum ex obseruatione desumptum: Nam Astrologia Physica, & naturalis in futuris euentibus prædicendis veras causas naturales obseruat, veros scilicet influxus cælestium corporum, sensu, & ratione probatos, qui potissimum sunt motus, & lumen: nam motus cælestium sphærarum causat varium accessum, aut recessum Solis & aliorum siderum, ex quo vario accessu, & recessu variæ in rebus generationes, & corruptiones proueniunt. At Astrologia fictitia causas quasdam occultas scrutatur, & obseruat, quæ nec sensu, nec ratione probari possunt, sed à quibusdam ex proprio cerebro sunt confictæ ad imperitos decipiendos. Hæ sunt occultæ illæ proprietates, quas quisque pro suo arbitratu variis astris adscribunt, imò etiam corporibus cælestibus, in quibus nullum astrum deprehendunt, vt quod Venus vim habeat excitandi ad libidinem, Mars ad furorem, Mercurius ad furta, quod Capricornus Reges faciat, Iupiter sacerdotes, & alia id genus sexcenta.

II. Secundum discrimẽ est, quòd naturales Astrologi vim siderum, & actiones corporum cælestium ita corporibus applicant, vt fateantur, illam solis corporibus directè, & per se applicari, animis verò non nisi per accidens, indirectè, & valdè contingentem, quatenus per physicam actionem siderum commotis, excitatísque corporeis passionibus animã sponte sua consentiunt. At Iudiciarij, fictitiique Astrologi vires siderum primò, & per se applicant animis non minus quàm corporibus, & ex vi illarum applicationis decernunt hominibus omnes, & singulos vitæ euentus, longitudinem, aut breuitatem vitæ, diem occasus, funera, bella, paces, paupertatem, diuitias, nuptias, sacerdotia, magistratus, quæ illis obuenire necessarium sit etiam nolentibus, & inuitis.

III. Tertium discrimen est in eorum prædictionibus, nam Physici Astrologi solos naturales effectus prædicunt; abstinent verò à prædictione futurorum contingentium, quæ ex hominis arbitrio proueniunt, saltem certa, & infallibili. Imò verò non omnes effectus naturales eadem certitudine futuros denunciant, sed aliquos necessariò, quippe qui causam necessariam, & infallibilem quomodò habent, durante cursu, & ordine causarum naturalium. Eiusmodi sunt ortus, & occasus siderum certis temporibus, eclipses Solis, & Lunæ, imminutiones, & augmenta dierum, & noctium sibi inuicem succedentes, apud eos, qui degunt vltra, citráque lineam æquinoctialem. Aliquos verò sola probabili coniectura, & vtplurimum futuros prænunciant, vt sunt pluuiæ, grandines, tonitrua, niues, & similia. Iudiciarij verò singulos effectus etiam contingentes, qui ex libero hominis arbitrio quomodocunque proueniunt, faustos, & infaustos, certa, & determinata assereratione prænunciant.

IV. Primum genus Astrologiæ naturalis, & astrologicæ diuinationis, quæ ex obseruatione causarum naturalium procedit, probant non solùm Philosophi rerum naturalium periti, sed Patres, & Scholastici, & inter illos D. Thom. de hoc enim genere diuinatricis Astrologiæ intelligendum est, quod ait Augustinus lib. 5. de Ciuit. cap. 6. Non vsquequaque absurdum dici posse ad solas corporum differentias afflatus quosdam valere sidereos, sicut in solaribus accessibus, & recessibus videmus, etiam ipsius anni tempora variari, & lunaribus incrementis, atque decrementis, augeri, aut minui quædam genera rerum, sicut echinos, & conchas, & mirabiles æstus Oceani, non autem & animi voluntates positionibus siderum subdi, & quod ait D. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 5. *Quòd si aliquis vtatur consideratione astrorum ad cognoscendum futura, quæ causantur ex cælestibus corporibus, puta siccitates, & pluuias, & alia huiusmodi, non erit illicita diuinatio, nec superstitiosa.* Cui consimilem sententiam habet in opusculo 25. capite 4. & in prima parte quæst. 115. art. 4. Immo satis apertè colligitur ex diuina Scriptura istud genus astrologicæ prædictionis, nimirum ex Ieremiæ cap. 8. cùm inquit: *Miluus in cælo cognouit tempus suum, turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui.* Si namque animalia vsu rationis carentia solo naturæ instinctu anni varietates præsciunt, multo magis id prouidere potest homo ex siderum accessu, & recessu. Et ex cap. 1. lib. Geneseos, cùm dicitur, fecisse Deum luminaria in firmamento cœli, vt diuiderent diem, ac noctem, & essent in signa & tempora, & dies, & annos, quemadmodum ex eo loco deducunt Basilius homil. 6. in Genes. Ambros. lib. 4. in exaëm. cap. 4. Augustinus 2. de Genesi ad litteram c. 14. & lib. 5. de Ciuit. c. 1. Theodoret. quæst. 15. in Genes. Origen. & Glossa interlinearis in illum locum, qui Patres reiecta interpretatione illorum, qui ex eo loco deducebant veritatem Astrologiæ Iudiciariæ secundi generis, probant veritatem, & vtilitatem Astrologiæ primi generis Physicæ, & naturalis.

Augus. — D. Thom. — Basilius. Ambrosius. August. Theodoret. Origenes. Interlin.

V. Secundum autem genus Astrologiæ diuinatricis, quam Genethliaci profitentur, de qua nunc est nobis pro defensione humanæ libertatis concertatio, non solùm Patres, aut Scholasticos, aut eruditos Philosophos nunquam probauisse; verùm vti commentum vanissimum, perniciosissimum, superstitionis, & impietatis plenum, verbis, factis, ratione, & auctoritate reiecisse, execratos fuisse, & quod in eorum viribus fuit, igni, & aqua illi, & illius patronis, ac defensoribus interdixisse, immo à Deo per diuinas Scripturas illius studium, & exercitium mortalibus prorsus interdictum, nunc breuiter sic demonstro.

Primò ostendo illam damnari, & interdici per diuinam Scripturam veteris & noui Testamenti, in lib. Deuteronomij cap. 18. Deus inquit Moysi, *Gentes istæ quarum possidebis terram, augures, & diuinatores audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.* Circa quæ verba primò notandum per Augures, iuxta veritatem textus Hebraici, intelligi Iudiciarios Astrologos, qui ex obseruatione temporum profitentur se scire, & certò prædicere posse futuros euentus contingentes circa vitam humanam. quod probatur primò, nam vox Hebraica מעונן significat diuinum, scilicet illum, qui profitetur se futura diuinare ex obseruatione horarum, & temporum, vt periti linguæ Hebraicæ obseruant, præsertim Dauid de Pomis in suo Dictionario in verbo ענן pag. 159. Secundò, quia apud Isai. c. 47. Deus irridens Chaldæos iudiciariæ impietati addictos, ait: *saluent te augures cæli, qui contemplabantur sidera, & supputabant menses, vt ex eis annunciarent ventura tibi.* vbi per Augures cæli, qui contemplabantur sidera, non est dubium, intelligi Astrologos iudiciarios, tum quia Propheta alloquitur ibi filiam Chaldæorum, vt patet ex verbis antecedentibus, apud quos, & ex quibus prodiit præsertim, & creuit ista impietas. Tum, quia sensus ipse verborum Prophetæ hoc indicat manifestissimè. Tum tertiò, quia ita illum locum intelligunt D. Hieronymus, Glossa ordinaria & Interlinearis, & ita Septuaginta ad verbum interpretantur, in quorum contextu Græco pro his dictionibus augures cæli, ibant illi οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ, pro quibus interpres vertit, *saluent te Astrologi cæli.* Secundus locus, in quo Iudiciaria interdicitur, est in libro Leuitici cap. 19. *Non augurabimini* (inquit) *nec obseruabitis somnia.* diximus enim idem esse augurari, & futura prædicere ex temporum, & siderum obseruatione, vbi etiam animaduertendum habemus idem verbo ענן & Dauid de Pomis Hebræus in suo Dictionario explicans significationem huius dictionis notat, in hoc loco Leuitici prohiberi Astrologicam vanitatem Genethliacorum; & illum vide. Tertius locus est in lib. Numerorum c. 23. vbi dicit Balaam ariolus: *Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israël, temporibus suis dicetur Iacob, & Israëli, quid operatus sit Deus.* quorum verborum sensus legitimus est, non opus habuisse Iacob, & Israël auguribus, & diuinis: quia Deus per singula momenta illos admonebat, quid in futurum agendum illis esset. Quartus est in primo Regum cap. 28. vbi Saul quamuis nequissimus pœna capitali imposita eiecit omnes Magos, & hariolos de terra. sub nomine autem hariolorum notat idem Dauid comprehendi etiam diuinos per Astrologiam iudiciariam futura vaticinantes. Quintus in 4. Regum c. 17. vbi narrat Scriptura, Deum immisisse leones in habitatores Samariæ propter grauissima illorum peccata, inter quæ recenset, quòd diuinationibus, & auguriis inseruiebant. Sextus apud Isaiam c. 44. vbi dicitur Deus irrita facere signa diuinorum, & hariolos in furorem vertere. Septimus apud eundem Isaiam cap. 47. vbi irridens filiam Chaldæorum, i. Babylonem Iudiciariæ addictam ait, *Saluent te Augures cæli qui contemplabantur sidera & supputabant menses, vt ex eis annunciarent ventura tibi.* Octauus apud Ieremiam cap. 10. *A signis cæli nolite timere, quæ Gentes timent, quia leges populorum vanæ sunt.* Nonus apud eundem cap. 27. *Vos autem nolite audire Prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures.*

Ex nouo verò Testamento hanc artem diuinandi ex siderum inspectione fuisse ab Apostolis & fidelibus nascentis Ecclesiæ Euangelicæ inter Paganorum superstitiosas impietates reiectam, ac damnatam, colligitur ex Actis Apostolorum cap. 19. vbi scriptum est, multos credentium venientes ad Paulum, confessos fuisse peccata sua, & subiungitur, *multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus, & computatis pretiis illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.* quem locum expendens D. B. Augustinus post enarrationem in Psalm. 61. fatetur fuisse libros Astrologiæ Iudiciariæ, vt inferius illius verba referendo apparebit.

VII. Nunc secundo loco ostendam, eandem artem cum illam exercentibus per censuram Ecclesiæ sæpiùs pulsam à cœtu, & communione fidelium. In primis Epiphanius antiquissimus Doctor in lib. de Mensuris, & ponderibus, & ex illo Cardinalis Baronius tomo 1. Annal. sub anno 57. n. 41. referunt, Aquilam Ponticum, cùm esset alioqui doctus, & eruditus, quia tamen Arti Iudiciariæ addictus, quamuis sæpè admonitus, ab illa nolebat abstinere, tandem ab Ecclesia, & Communione fidelium, pulsum fuisse. Martinus Primus Rom. Pontifex, cuius decretum extat in cap. non licet. 26. quæst. 5. ita decreuit: *Non liceat Christiano tenere traditiones Gentilium, & obseruare, vel colere elementa, aut lunam, aut stellarum cursum, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda; aut propter segetes vel arbores plantandas, vel coniugia socianda.* vbi aduertendum, per hoc decretum non prohiberi obseruationes naturales temporum ad segetes, & arbores plantandas, sed superstitiosas influentiarum fictarum, & natalitium, quas merito vocat inanem signorum fallaciam. D. Augustinus post enarrationem in Psal. 61. Mathematicum quendam Christianum ad superstitionem Astrologiæ Iudiciariæ relapsum volens ad Communionem recipere, nisi imposita illi publica pœnitentia. Præstat hic Augustini verba rescribere; vt discant nebulones quidam & solo nomine Christiani, ac illis Samaritanis persimiles, qui cùm Dominum colerent, diis quoque suis seruiebant, qui Romanis Pontificibus, propter interdictionem huius vanitatis studiū grauiter succensent, quid olim cum istis Mathematicis agebant sancti Patres. *Iste, inquit, ex Christianis, & fidelis pœnitens redit, & territus potestate Domini conuertitur ad misericordiam Domini; seductus enim ab inimico, cùm esset fidelis, Mathematicus fuit: seductus seducens, & deceptus decipiens, illexit, fefellit, multa mendacia locutus est contra Deum, qui dedit hominibus potestatem faciendi, quod bonum est, & non quod malum est. Iste dicebat, quòd adulterium non faciebat voluntas propria, sed Venus, & homicidium non faciebat voluntas propria, sed Mars, & iustum non faciebat Deus, sed Iupiter; & alia multa sacrilegia non parua. Quam multis eum putatis Christianis nummos abstulisse? quam multi ab eo emerunt mendacium, quibus dicebamus, filii hominum vsquequo graues corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Modò sicut de illo credendum est, horruit mendacium, & multarum hominum inceptorum, sentit aliquando à Diabolo seductos alienum: Conuertitur ad Deum pœnitens. Nostrum est Actibus Apostolorum cap. 19. esse scriptum, multi perditi, id est, talium artium sectatores, & doctrinarum nefariarum sectatores, commotos fuisse ad Apostolos attulerunt: & incensi sunt libri tam multi, vt ipsi pretium eorum facere, & summam pretij conscriberent.*

Hic

Hoc vtique propter gloriam Dei, ne tales etiam perditi desperarent, ab illa, qui venit, quærere quod perierat. Perierat ergo iste, nunc quæsitus, inuentus adductus est, portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, vt illis in ignem missis ipse in refrigerium transeat. Ante Pascha enim cœpit petere de Ecclesia medicinam; sed quia talis est ars, qua exercitatus erat, quæ suspecta esset de mendacio, atque fallacia, dilatus est, ne tentaretur: & aliquando tamen admissus est, ne periculosius tentaretur. Hæc Augustinus; ex quibus habeat, quid ille, & sui similes illis temporibus de Mathematicis sentirent.

VIII. In Concilio secundo Bracarensi c. 9. damnatur tanquam dogma Paganorum illud, quod ait, animas, & corpora humana fatalibus stellis adstringi. *Si quis* (inquit) *animas & corpora humana fatalibus stellis credit adstringi, sicut Pagani, & Priscillianus dixerunt, anathema sit*, & c. 10. *Si quis duodecim signa quæ Mathematici obseruare solent, per singula animæ, vel corporis membra dissipata credunt, & nominibus Patriarcharum adscripta dicunt, sicut Priscillianus dixit, anathema sit.* Et damnatur etiam dogma Priscilliani in Concil. primo Toletan. in tenore fidei ad finem. Alexander tertius in c. 2. de sortilegiis mandat Presbyterum, qui simpliciter doctus fuit ad videndum Astrolabium, vt sciret autorem furti in sua Ecclesia admissi per annum ab altari arcendum.

Cõ. Tolet.

Concil. Trident. Concilium Tridentinum in Indice librorum prohibitorum, Regula sic ait: *Episcopi verò diligenter prouideant, ne Astrologiæ Iudiciariæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid euenturum affirmare audent.* Demum Sixtus Papa huius nominis quintus propria constitutione specialiter hac de re edita non solùm eandem artem iudiciariam damnauit: sed mandauit, Inquisitores hæreticæ prauitatis contra Iudiciarios Astrologos procedere, tanquam de fide male audientes, & suspectos.

Sixtus V.

IX. Sed esto illam damnent nonnulli Pontifices Romani, habebit forsan suum testimonium à priscis Patribus, & sapientibus Philosophis, & medicæ artis Professoribus. Iam audiamus, quid illi de Iudiciaria, déque illius Professoribus communi calculo censuerint. Origenes Adamantius, quem isti Planetarij, vti ignarum artis, & imperitum reijcere non possunt, referente Eusebio Cæsariens. lib. 6. Præparat. Euangelicæ c. 9. dicit, admissa veritate huius artis sequi, nullam esse in nobis libertatem, nullam operationem nostram laudari, aut vituperari iure posse: & falsò à Scripturis prædicari Dei iudicium, quo alij ad æterna præmia, alij ad æterna supplicia prædestinantur: ipsã quoque fidem, & Saluatoris nostri aduentum, & omnium laborem Prophetarum, & prædicationem Apostolorum in Ecclesijs constituendis inanem esse, nisi quis dicat, ipsum quoque Christum cælestium corporum vi coactum, fecisse, quæ fecit, & passum fuisse, quæ passus est, nec eius deitatis potentia, sed stellarum virtute cuncta euenire. Addit, quòd his impiis verbis illud quoque conficitur; vt fideles fato ducti in Christum credant. Denique vt vel nullum sit mali, vel boni discrimen, vel etiam malorum author sit Deus, nullúsque hominum propter benè, vel malè facta præmio, aut pœna dignus censeri debeat, nec orationibus, votis, & Dei obsecrationibus locus aliquis relinquatur.

Origenes.

Eusebius.

S. Epiphanius libro citato de mensuris, & ponderibus testatur, Aquilam, virum alioqui doctum, propterea quòd Genethliacam artem exerceret, nec admonitus desisteret, tandem communi edicto ab Ecclesia pulsum fuisse.

D. Basil. homil. 6. in exaëmeron positiones Iudiciariorum primùm refert, deinde validissimis rationibus impugnat, & ostendit, illos impossibilia docere. tandem sic concludit, *Deridendi profectò non mediocriter esse videntur, tam hi, qui studio huius industriam artis, quã ex ratione rerum magnã esse censent, quàm illi, qui huiusmodi ab illorum ore pendent attenti, perinde quasi omnia illi scire possint, quæ ipsis sunt euentura.*

D. Ambrosius lib. 4. Exaëmeron cap. 4. explicans verba illa: *Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem, ac noctem, & sint in signa, & tempora & dies, & annos*, ait: *Denique nonnulli natiuitatem tentauerunt exprimere qualitatem, qualis futurus sit vnusquisque, qui natus est, cùm hoc non solùm vanum, sed etiam inutile sit quærentibus, impossibile pollicentibus*, eam verò esse tum vanam, & inutilem quærentibus, tum impossibilem pollicentibus, multiplici ratione probat toto illo capite, quod hic transcribere illius longitudo non sinit.

Tertullianus in libro de Idololatria dicit, Astrologiam Iudiciariam esse speciem magiæ prohibitæ, & per leges damnatæ; & ait sibi Magiam, & Astrologiam inter se societatem habere.

Eusebius Cæsariensis lib. 6. præparationis Euãgelicæ cum multis rationibus, & autoritatibus sapientium sententiam Iudiciariorum, quos ibi vocat Chaldæos, perstrinxisset, tandem cap. 9. sic rem concludit, verbis Origenis vtens: *Quæ omnia si quis inspiciat, facilè credat, non posse ista humano ingenio penitus percipi. Vnde si quis horum rerum periculum fecerit, videbit in pluribus errare, quàm veritatem assequi Genethliacos. Quamobrem Isaias etiã quasi hæc omnibus impossibilia sint, ad filiam Chaldæorum, qui maximè ista profitentur, ait: Adsint, & saluum te faciant Astrologi cæli, annuncient tibi quid tibi accidat. His enim verbis docemur, vel diligentissimos in hac re Chaldæos non posse prædicere, quæ velit Deus vnicuique genti attribuere.*

D. Augustinus, qui simili vanitate antequam Christo nomen dedisset, aliquando est seductus, quanta, & qualia contra Iudiciarios scripserit, quibus notis & titulis eam, & sui Professores signauerit, & expresserit, quibus rationibus illos perstrinxerit, quas gratias Deo egerit, quòd se ab illo errore liberauerit, videbunt, qui legent eius librum 4. Confessionum cap. 3. & lib. 5. cap. 3. & lib. 7. cap. 6. lib. 2. de doctrina Christiana cap. 21. 22. 23. lib. 2. de Genesi ad litteram cap. 17. lib. 5. de Ciuit. cap. 1. & multis sequentibus, & lib. 14. cap. 4. & in epistola ad Marcellam, vbi dicit, hanc artem non gratia veritatis, sed ambitionis, & cupiditatis fuisse inuentam, & loco suprà citato post enarrationem Psal. 61. His addere possumus Origenem homil. 16. in libros Numerorum, & lib. 3. in Iob. Chrysostomum homil. 3. in epistolam ad Thessalonicenses, & D. Gregorium Romanum in 2. caput D. Matthæi. Chrysost. Greg.

X. Ex Scholasticis placet vnum D. Thom in medium producere, quòd mendacissimi isti Planetarij in vulgus spargere non cessent, illum eorum vanitati addictum, illam probare sua autoritate, quod à veritate quantum distet, hæc illius verba indicant, quæ scribit in 2. 2. q. 95. art. 5. in corpore. *Si quis ergo consideratione astrorum vtatur ad præcognoscendos futuros casuales, vel fortuitos euentus, vel etiam ad cognoscendum per certitudinem futura opera* D. Thom.

homi

hominum, procedit hoc ex falsa, & vana opinione: & sic operatio Dæmonis se immiscet. Vnde erit diuinatio superstitiosa, & illicita. Si vero aliquis vtatur consideratione astrorum ad præcognoscendum futura, quæ ex cælestibus causantur corporibus, puta siccitates, & pluuias, & alia huiusmodi, non erit illicita diuinatio, nec superstitiosa. Hæc D. Thomas. Eandem doctrinam prorsus habet in opusculo 25. quod rogatus à quodam amico scripsit de iudiciis astrorum.

CAPVT III.

Præluditur Iudiciariis Astrologis euasis, & alia testimonia, & decreta sapientum, & Principum contra illos afferuntur.

I. AD supracitata Patrum testimonia duplici via occurrentes respondent recentiores quidam Planetarij; altera est, illos artem impugnasse, quòd illam ignorarent: altera dictos Patres eos solùm Iudiciarios Astrologos perstrinxisse, & impugnasse, qui ex vi stellarum fatalem necessitatem inducebant, quæ arbitrij libertatem aut funditus euerteret, aut aliqua ex parte labefactaret, non autem illos, qui sublata fati necessitate verisimilibus coniecturis ex cælorum inspectione de futuris aliquid prædicunt.

Verùm circa primam responsionem non opus est immorari, etsi enim sanctissimi, ac doctissimi illi Patres non curauerint tempus, & pecunias malè perdere in hac arte discenda: eos tamen, & doctissimos Philosophos, & ingenio acerrimos, & de Mathematicorum placitis, principiis, ac thesibus exactissimè instructos, disputationes, quas contra eosdem Mathematicos instituerunt, sufficientissimè demonstrant. Secunda verò responsio in hunc modum facilè reiici potest. Primò, quia aut moderni Iudiciarij eandem veterum Mathematicorum artem profitentur, & ex eisdem illorum principiis, & per easdem illorum regulas suas prædictiones deducunt: aut diuersam artem, diuersis principiis nixam, diuersis regulis vtentem. Secundum dicere non possunt. Si autem primum dicât, seipsos produnt, nec possunt sententiam te occultare, quam verbis abscondere nituntur. Secundò quærendum est à modernis Iudiciariis, an illi fateantur, astra in animum, & in voluntatem immediatè, directéque influere, inclinareque hominum voluntates ad furta, homicidia, adulteria, & alia id genus, an non. Si non influunt in animum, & in hominis voluntatem, si Venus ad libidines non inclinat, Mars ad homicidia, Mercurius ad furta, si Iupiter ad dignitates non promouet, quid quæso illud est omne, quod ex cælestium luminum inspectione & obseruatione, de futuris hominum euentibus, dignitatibus, diuitiis, liberis, coniugiis, infortuniis, violentis interfectionibus, & similibus prædicunt? Si autem admittant astra etiam in animos, & in hominum voluntates vim influendi immediatè, ac directè habere, inclinareque ad libidines, incestus, furta, homicidia, promouere ad dignitates, ad imperia, ad summa sacerdotia: iam conuincuntur se cum antiquis Mathematicis sentire, & artem profiteri, quam illi olim profitebantur, quámque sancti Patres impugnarunt. Patres namque ex duplici capite potissimum Iudiciariam Astrologiam reiiciebant. Primò, quia illa doceat corpora cælestia homines ad malum incitare, vt videri potest apud Origenem ab Eusebio relatum lib. 6. Præparatio. c. 9. & apud D. Augustinum lib. 5. de Ciuit. c. 1. Secundò, quia docet, astra vim habere influendi immediatè in animum, & voluntatem mouendi, vt videri potest apud D. Augustinum pluribus in locis suprà allegatis, & apud D. Thom. 1. p. q. 115. art. 4. in Corpore, vbi deducit eos, qui dicunt, corpus cæleste agere immediatè, ac directè in intellectum, aut voluntatem, & in animum, sentire, animam intellectiuam non differre à sensu, & 1. 2. quæst. 9. art. 5. suprà citato, & in prima 2. quæst. 9. art. 5. — Aug. — D. Thom.

Tertiò, vel recentes Astrologi fatentur, se prædicere posse effectus contingentes, qui pendent ex libera voluntate in particulari, & cum aliqua certitudine, idque ex astrorum inspectione, vel non. Si non, ergo illorum ars nihil aliud est, nisi mendaciorum consarcinatio ad imperitos decipiendos, & pecunias emungendas excogitata. Si autem id concedunt, illi in errores antiquorum Mathematicorum à Patribus damnatos relabuntur. Nam Patres ex hoc capite potissimum damnant Astrologiam Iudiciariam, quòd profiteatur se futura contingentia, maximè quæ ex libero arbitrio pendent, prædicere in particulari, quod solius Dei proprium est, neque vlli creaturæ, nisi ex diuina reuelatione potest conuenire.

Demum, quòd moderni Genethliaci, licèt verbis ab erroribus antiquorum Mathematicorum recedere videantur, reipsa cum illis sentiant, ex hoc euidenter probatur, quòd & Aliacensis, & Rogerius Baccones, & Cardanus, & alij etiam illis recentiores, licèt videantur antiquorum impietatem detestari, in illam tamen quatuor pedibus recurrunt, docentes ex siderum obseruatione non solùm liberos euentus, qui pendent ab humana voluntate, sed etiam illos, qui pendét ex voluntate diuina supra omnem cursum, & ordinem naturæ posse præuideri, vt Noëticum diluuium, Christi D. Nostri seruatoris in carne, & secundùm carnem natiuitatem.

His itaque refugiis præclusis, testimoniis quoque Ethnicorum, & Paganorum Iudiciariam hâc vanitatem conuincamus. In primis Socrates Platonis institutor cùm in omnibus artibus liberalibus optimè esset institutus, nihilominus, teste Xenophonte in libro de dictis Socraticis apud Eusebium lib. 14. de Præparat. Euang. cap. 4. dicebat, omnino non esse curandum homini, vt per cœlestia corpora futurorum, quæ in potestate diuina sunt, cognitionem acquirat. Nec enim posse homines illa cognoscere, nec diis gratum esse, si quæ illi occultarunt, ea tu diligenter inquiras. Democritus Iudiciarios Astrologos deridens, aiebat: *Quod est ante pedes, nemo spectat, cæli scrutantur plagas.* Bion insignis Philosophus dicebat, ridendos esse Astronomos, qui cùm non videant pisces iuxta se natantes in litoribus, illos qui in cælo sunt, videre se dicant. Plato, Democritus, & Pythagoras cùm longissimas regiones Ægyptiorum, Chaldæorum, & Indorum peruestigauerint, & omnem supellectilem Ægyptiorum, & Chaldæorum scrutati fuerint, & Tripodas etiam Indorum penetrauerint, & fuerint præstantissimi Philosophi: Timæus quoque qui testimonio Platonis peritissimus erat Astrologus; nihil tamen de Iudiciaria, ac diuinatrice Astrologia vel leuiter attigerunt. Argumentum euidens, quòd Philosophi tam sciunt indignam à suis scholis ablegauerunt. Aristoteles qui tanta

II. — Xenophon. Euseb. — Democrit. Bion. — Plato. Democrit. Pythagoras. — Timæus.

ta solertia coelorum naturam, vires, influxus perscrutatus est, qui de meteorologicis impressionibus, de natura, generatione, proprietatibus, moribúsque animalium tam copiosè scripsit, cui si Iudiciaria Astrologia probaretur, magno esse poterat adiumento ad innumeras quæstiones soluendas; neque illam omisisset, nisi cum nota diminutionis, & magnæ librorum suorum imperfectionis; nihilominus ne verbum quidem habuit de illa. Immo verò omnes cœlestium corporum vires, influxus, & actiones in hæc inferiora ad motum, & lumen reducit; occultas autem vires, & influentias omnino contemnit. Ad hæc cœlum fatetur, causam esse vniuersalem, quæ, vt in inferioribus determinatos, ac particulares pariat effectus, egeat à particularium causarum concursu determinari. Cui consequens est, vt ex illius sententia nihil non solùm de humanis euentibus, quæ ex libera voluntate pendent, sed nec etiã de quibusdam particularibus effectibus contingentibus ex concursu causarum particularium prodeuntibus per cœlestis corporis inspectionem certi nosse valeamus. Immo verò in quæstionibus problematicis, ad quas soluendas responsionibus etiam popularium nonnunquam vti consueuit, ne verbum quidem de hac diuinatrice facultate, siue vt rectiùs dicamus, vanitate habet. Ex Peripateticis illam reiecerunt Alex. Aphrodiseus, & Auerroes. Cicero lib. 2. de diuinatio. cùm ex aliis, tum ex hoc capite diuinatricem Astrologiã reiicit, quòd nec Eudoxus in Astrologia doctissimus, nec Panætius quamuis Stoicus, nec Archelaus, nec Cassander, nec Schylax Halicarnasseus, qui omnes maximi fuerunt Astrologi, hoc prædicendi genere vsi fuerunt. Immo verò Eudoxus, qui suis Gnidiis leges scripsit, inter alia admonuit, ne Astrologis fidem adhiberent. Auicenna licèt Arabum scientia imbutus, tamen lib. vltimo suæ Metaph. dixit, non esse credendum Astrologis, qui neque cœlestia teneant, neque naturas inferiorum ad iudicium necessarias: neque nitantur demõstrationibus, sed probationibus oratoriis, & poeticis. Plotinus, qui teste Porphyrio in libro de oraculis, multo tempore huic arti addiscendæ, & experiundæ operam dedit, tandem deprehendens artis vanitatem, & prædictionum falsitatem, illi omnem fidem abrogauit, & eam grauissimis disputationibus impugnauit, editis contra eam libris, inter quos est præcipuus, qui inscribitur, An stellæ aliquid agãt. Porphyrius ipse Plotini discipulus in eodem libro fatetur, futurorum certam notitiam, non solùm ex inspectione astrorum haberi non posse: sed illam multos Deorum latere. Quid dicemus de Phauorino apud Aulum Gellium lib. 14. noctium Atticarum, de Bardesane apud Eusebium lib. 6. de Præparat. cap. 8. qui grauissimis rationibus illam persequuntur, & structuram mendaciorum esse ostendunt. Ptolomæus ipse Princeps Mathematicorum in 1. libr. de Iudiciis cap. 2. nónne probat, non omnia à supernis causis in res humanas ita declinare, vt nulla vis, quin ita eueniant, valeat obsistere: & in prima propositione Centiloquij nónne ait, fieri non posse, vt qui sciens est, particulares rerum formas pronunciet; & solos numine afflatos prædicere particularia? Et propositione quinta, posse eum, qui sciens est, multos stellarum effectus auertere, quando naturam illarum nouerit, ac seipsum ante illorum euentum præparauerit? vndè ortũ est vulgatum apophthegma, *Sapiens dominabitur astris*. Cui consonat Virgilianum illud secundi Georgicorum.

Alex. Alphr. Auerr. Cicero. Eudoxus. Auicenna. Plotinus. Porphyr. Phauorin. Gellius. Bardesanes. Ptolomæus. Virgil.

Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas,
Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subiecit pedibus.

& Boetij lib. 1. de Consolatione metro 3. Boetius.

Quisquis composito serenus æuo,
Fatum sub pedibus dedit superbum.

III. Omittam Scholasticos omnes post tempora Magistri, qui sententiam asserentem, ex siderum aspectu posse particulares euentus humanæ vitæ prædici certò, & in particulari, tanquam falsam, & à Catholica veritate alienam reiiciunt. quam ob causam sententiam Aliacensis, & Roggerij Baconij, & Arnaldi de villa noua dicentium, ex siderum obseruatione potuisse diluuium Noëticum, aut Christi secundùm carnem natiuitatem, aut vltimum finalis Iudicij tempus præuideri, tanquam falsam, & à Catholica veritate alienam reiiciunt. Hæc, & alia, quæ ex probatis, & fide dignis autoribus possent adduci, nisi superfluum videretur, in re notissima testimoniis non necessariis abundare, cuiuis non ignaro, & cui cum studio veritatis vinculum amicitiæ intercesserit, sufficient satis, ac super, ad fidem faciendam, quia non soli Pontifices Romani turpis lucri causa, quibus nescio, quid lucri ex damnatione vanitatis iudiciariæ accedat, neque soli Scholastici Theologi Astrologiam iudiciariam vt falsam, bonis moribus sanctæque Religioni inimicam damnant, & proscribunt; sed illius damnatio in pleno Sanctorum Patrum, & Philosophorum senatu, est acclamata. Quid dicam, illam à Pontificibus, Patribus, Scholasticis, & Philosophis in communi conuentu damnatam? Damnarunt illam Imperatores non solùm Christiani, verùm etiam Pagani, & Christiani nominis hostes sæuissimi, vt Diocletianus, & Maximianus, quorum decretum aduersùs Mathematicos extat in l. artem. De maleficis; & Mathematicis cap. 9. Damnauit Constantius Imperator in l. Nemo, & l. & si excepta, eodem tit. & collatione. Damnauit Honorius in rescripto ad Cecilianum præfectum Prætorio, quod refertur in Codice de Episcopal. audientia l. 10. Damnauit Valens l. 8. cod. tit. de maleficis; & Mathem. cap. 9. Damnauerat Augustinus, Dione referente lib. 49. Damnauerat plerisque vicibus Romana Respub. vt dixerit Tacitus lib. 17. de hoc genere hominum, qui Iudiciariam profitentur. *Genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in ciuitate nostra vetabitur semper, & retinebitur.* quæ autem pœnæ iudiciariam profitentibus, aut exercentibus per Imperialia decreta fuerint statutæ, in legibus citatis quisque poterit videre.

Dion. Tacitus.

CAPVT IV.

Diuinatricem Astrologiam à Romanis Pontificibus sæculique Principibus iure fuisse damnatam.

I. Licèt non omnium, quæ Princeps lege decernit, ratio curiosiùs sit inquirenda, vt Iurisconsultus ait in l. non omnium ff. de legibus,

ne

ne Planetarij solita licentia à Pontificibus, & Principibus se iniustè damnatos conquerantur, illos iustissimè, ac sanctissimè damnari nunc breuiter ostendemus. Illud enim genus hominum iustè, ac sanctè proscribitur, quod humanæ Reipub. ad nihil est vtile, & è contrario cultum Religionis, & studium virtutis euertit,& ipsi humanæ reipublicæ cladem intentat:eiusmodi verò esse genus illud hominum, quos Iudiciarios Astrologos vocamus,sic demonstratur. In primis nanque illud genus hominum cultum sanctæ Religionis euertit, qui destruunt illius fundamenta: at data veritate Astrologiæ diuinatricis destruitur omnia fundamenta Christianæ Religionis. Primum enim fundamentum est, IESV Christi Domini Nostri in Carne aduentum, miracula ad Euangelium confirmandum edita, Sacramenta instituta, legem traditam, & eiusdem pro salute mundi in cruce oblationem, ex summa, ac solâ Dei optimi maximi erga genus humanum charitate supra omnem naturæ cursum,& ordinē creaturæ naturalem immediatè pependisse. hoc qui negat,vno ictu totam Christianorum Religionem prosternit. Negant autem Iudiciarij Astrologi, qui hæc omnia cœlo subiiciunt, & ex vi ac constitutione astrorum profecta esse,docere non erubescunt,vt c.primo ostendimus.Ergo illi Christianam Religionem vno ictu euertunt, atque prosternunt.

II. Secundum fundamentum eiusdem Religionis est, omnia eiusdem Christianæ Religionis mysteria, & fidei Sacramenta multis seculis antequam fierent, per Prophetas fuisse prænunciata. hoc fūdamento vititur Petrus Apostolus ad veritatem Euangelij demonstrandam, cùm inquit epistola 2. c. 1. *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco.*& Saluator ipse apud Ioan. cap.5. *Scrutamini* (inquit) *Scripturas, quoniam illæ testimonium perhibent de me.* Illud verò fundamentum euertit, qui dicit eadem mysteria per Astrologiam prævideri posse & prædici, quod Iudiciarios Astrologos dicere eodem c.1. ex illorummet dictis monstrauimus.

Tertium eiusdem Religionis fundamentum est animi nostri immortalitas. ea nanque sublata omnis Dei cultus,pietas, & Religio facillimo, & nullo omnino negotio ex animis mortalium eradicatur, sicut quidam ex Caluinistis in Conuentu Geneuæ, in quo de abrogando Romano Pontificatu, Purgatorio, aliisque dogmatibus agebatur, Lindano referente in suo dubitantio, fertur respondisse. *Asseramus* (inquit) *animam vnà cum corpore interire: sic Purgatorium cum Missa, & Romano Pontifice simul abolebimus.* Illud verò fundamentum destrui ab iis, qui docent animam cælestibus influentiis directè subiectam esse, ac sidera in illam sua vi immediatè,ac directè agere, probat D. Th. 1.p.q.115.a.4.quia qui ponunt, corpora cælestia causas esse electionum, & actuum humanorum,necessariò coguntur fateri, intellectum corporeum esse, nec differre à sensu; hoc autem est facere intellectum esse formam mortalem,& cum corpore interire, sicut intereunt aliæ formæ corporeæ. & in 1.2.q.95.a.5. vbi persequens idem argumentum ait, quòd subtrahuntur causalitati cælestium corporum actus liberi arbitrij,quod est facultas intellectus,& rationis. Intellectus enim, seu ratio non est corpus nec virtus organi corporei,& per consequens,nec voluntas,quæ est in ratione, vt patet per Philosophum in 3. de anima,

D.Thom.

Nullum autem corpus potest imprimere in rem incorpoream. Vnde impossibile est,quòd corpora cælestia directè imprimāt in intellectum,& voluntatē:hoc enim esset ponere, intellectum nō differre à sensu,quod Aristoteles in lib.de Anima imponit iis, qui dicebant, quòd talis voluntas est hominibus, qualem in die inducit Pater virorum, Deorumque, scilicet sol,& cœlum.

III. Quartum fundamentum est, Deum quædam supra naturalem cursum, & ordinem rerum iis, qui se colunt,ac diligunt,sua munificentia, & liberalitate largiri: nisi enim talis Deus esset, qui rogatus, & obsequio deuinctus, sibi deuotis aliquid præ aliis concederet, quis eum coleret, quis pro Deo vellet habere? *Sin autem dij* (inquit Cicero lib.1.de Natura Deorum) *neque possunt nos iuuare nec volunt, nec curant omninò, nec quid agamus animaduertunt, nec est quod ab illis ad hominum vitam permanare possit, quid est, quod vllos dijs immortalibus honores, cultus, preces adhibeamus?* Verùm quis non videat illud etiam fundamentum subuertere Genethliacam vanitatem, immo rectiùs dicam impietatem? quæ omnia ex virtute, aspectuque astrorum vult in nos deriuari, & ita deriuari, vt etiam ex vi siderum pēdeat, nostras preces à Deo exaudiri, & post hanc vitam in cælis æterna felicitate potiri? Hinc rectissimè, & verissimè dixit Augustinus lib.5.de Ciuit. c.1. hac opinione (sc. Astrologorum Iudiciariorum) alitur nihil agi,nisi vt omnino colatur, aut rogetur Deus. & Origenes ab Eusebio relatus lib.6.Præparationis cap.9. *Non solum* (inquit) *Gentiles stellarum ex conuersione atque aspectu, quæ in terris sunt, necessariò accidere credunt, quod vno fatum appellant: Verùm etiam multi ex fidelibus conturbantur, impossibile aliter fieri credentes, quam stellarum cursus effecerit. Vnde sequitur nullam in nobis esse libertatem, nullam operationem nostram laudari, aut vituperari iure posse. ita prædictam Dei iudicium quo alij ad supplicia, alij ad æternam beatitudinem prædestinantur, falsò fore prædicabitur. Quid plura? ipsa quoque fides & Saluatoris nostri aduentus, & omnis Prophetarum labor ac Apostolorum in constituendis Ecclesiis prædicatio, inania erunt, nisi forte Christum quoque quis audeat dicere, caliginem corporum vi coactam fecisse quæ fecit, passumque fuisse, quæ passus est, nec sua deitatis potentia, sed stellarum virtute cuncta euenisse. His impiis verbis illud etiam consequitur, vt fideles fato ducti in Christum credant. Denique vt vel nullum sit boni, & mali discrimen: vel etiam malorum auctor sit Deus, nullusque hominum propter bene, vel male facta præmio, aut pœna dignus censeri debeat, nec orationibus, votis, & Dei obsequentibus locus aliquis relinquatur.* hæc ille.

August.

Eusebius.

IV. Iam verò per Iudiciariam Astrologiam non solùm euerti cultum Sanctæ Religionis, sed ipsa quoque fundamenta totius moralis Philosophiæ, vt in verbis illatim citatis Origenes admonebat, quis dubitabit? Cùm totius moralis Philosophiæ fundamentum sit, hominem libero arbitrio præditum esse, & ex electione, & deliberatione operari. hinc enim in actionibus humanis virtuti, & vitio, laudi & vituperationi, præmio, & supplicio est locus: hoc ablato, nec vitium, nec virtus, nec vituperium, nec laus, nec pœna, nec præmiū eisdem actionibus rectè tribuitur. Eos verò, qui humanas voluntates fatalibus stellis subdūt,quod faciunt Iudiciarij,arbitrij libertatem euertere, nō solùm D.Th.locis proximè citatis deduxit,sed ipsi etiam Iudiciarij seipsa non negant: etsi nonnunquam verbis ad inuidiam declinandam aliter se sentire profiteantur.

V. Et tandem quòd ipsi Iudiciarij Astrologi nil cōmodi, & vtilitatis, sed plurima incōmoda, & dāna inferāt humanæ Reipublicæ, & societati, duplex ratione per efficacissimè visa mihi est suadere. Altera, quòd videamus ipsosmet artis Professores sēper egestate, mendicitate, rerum omnium inopia, ærumnis, calamitatibus oppressos, quòd nullū hactenus viderimus repertis etiam omnibus antiquorū historiis, cui ista ars honori fuerit, aut vtilitati. Hæc res Astrologicæ vanitatis apertissimū argumentū est, qui enim sibi nequam est, cui bonus erit? vt Sapiens ait Ecclesi. 14. Qui igitur in summa omnium bonorū egestate viuunt, coacti mendacia venditare, diuitiis & potentū domibus diuitibúsque semper insidias struere, vt drachmam ad famem pellendam accipiant, qua fronte, quo animo aliis diuitias pollicentur: At dices Astronomos diuites esse, bonísque affluere. quid ergo conquerimur Mathematici, se à diuitibus destitutos fame laborare? conqueruntur autem non ignobiles, non indocti, sed cum primis eruditi, & Mathematicorū Protomagistri. Ptolomæus lib. 1. de Iudiciis c.3. Cardanus in Commentario ad eundem locum, Iunctinus, Bonatus, Bellantius, & alij plures. ipsa enim experientia veri testis est, & magistra. Altera ratio est, quæ sumitur ex senatusconsultis, & Principū decretis, quibus tot iteratis vicibus Mathematicis pœna exilij, bonorum omniū priuationis, & ipsius capitis imposita sunt ab vrbe, & ab orbe pulsi. neque enim credendum est, Respublicas, & Romanos Imperatores orbis Dominos tot legibus armatos contra Astrologos fecisse, nisi agnouissent plurima, eaque grauissima Reipublicæ humanæ illos afferre detrimēta seditionum, simultatum, proditionum, dissidiorum, qualia experti sunt Galba, & Iustinianus Romanorum Imperatores, qualia Romana ipsa Respublica passa est sub Claudio Nerone, Tiberio, Caligula, & alia innumera, quæ Tacitus, & alij Historici commiscuntur. Concludamus igitur Astrologicam Iudiciariam vanitatē à Principibus Ecclesiasticis, & secularibus non solùm esse damnatam, sed sanctissimè, ac iustissimè damnatam.

CAPVT V.

Sidera hominis voluntatem directè, & immediatè non mouere: nec causare humanas electiones: nec ingeniorum, aut morum diuersitates efficere.

I. PRæcipuum artis iudiciariæ fundamentū nemo est, qui nesciat, hoc esse, scilicet astra directè, ac immediatè in hominis voluntatem agere, humanas inclinationes, & electiones causando, & hominum varia ingenia, & varios mores. huius verò fundamēti infirmitas, & vanitas doctè, ac scitè à D. Th. vt illius mos est, ostenditur tum in 1. p. q. 115. a. 4. & 1. 2. q. 9. a. 5. & 2. 2. q. 95. art. 5. tum copiosè lib. 3. contra Gent. c. 82. 83. 84. & 85. primùm namque nullum agens vltra suas vires, & in id quod altioris est ordinis, agere, aut influere aliquid potest. non terra in cœlum, nec corpus in spiritum agit: sed è contrario cœlum terram mouet, & spiritus corpoream molem agit. Sidera corporea sunt, corporeas vires habēt, corporeis actionibus agunt quicquid agūt: volūtas cùm sit animæ rationalis portio, & facultas spiritus, immaterialis, & incorporea est. qua igitur ratione poterūt astra in hominis volūtatem directè & immediatè influere: nisi eò vsq; desipiamus, vt velimus intellectū cum sensu confundere, & virtutē materialem, vt antiqui Stoici fecerunt, affirmare.

D. Thom.

Gabr. Pennot. de libert. hum.

Ad hæc cœlum, & astra causæ naturales sunt, II. variisque naturalibus agunt, naturali modo operantur, quidquid operantur, nec possunt non influere, & non agere quotiescunque ab intelligentia mouente in debita distantia corporibus infernis applicantur. ergo si astra in hominis voluntatē directò influunt, & illam agunt, & humanarum electionum sunt causæ, humanæ voluntates non liberè, sed naturaliter, & modo naturali agunt & eligunt. Verùm humanas voluntates non naturaliter agi, sed liberè, & non naturaliter, sed liberè eligere, quidquid eligunt, tum rationes libero secundo adductæ ad probandam arbitrij libertatem, tū ipsa rerum experientia demonstrat. Nam si naturales essent humanæ electiones, non liberæ, homines aut semper, aut vt in pluribus saltem id, quod bonum est, eligerent, quia quæ sunt à natura, vt in pluribus rectè fiunt; vnde & monstra vt in paucioribus apparent. At oppositum probat experientia. non ergo humanæ electiones naturales sunt, sed liberæ. Præterea si naturales essent hominum electiones, cùm omnes homines eiusdē sint speciei, eodem modo, & eadem omnes eligerent, quemadmodum videmus omnes hirundines eodē modo nidificare, & omnes apes eodē modo mella colligere, ac seruare: at in humanis electionibus mira est diuersitas, non ergo illa est à natura, sed ex propria libertate.

Tertiò, si humanæ electiones prouenirent directè ex influentiis corporum cœlestium, frustrà illæ eadem tribuerentur diuersis habitibus virtutum, & vitiorum, quas cōmunis animi conceptio ponit principia quædam esse bonarum, malarúmve electionum; nec esset animus hominis studio, ac labore virtutibus excolendus, nec studium esset adhibendum ad prauos habitus vitiorum extirpandos, sed ad quiduis benè vel malè eligendū expectandus esset stellarum influxus, quæ nimia esset vanitas, & dementia scipione corrigenda, & plectenda.

Quartò, si ex siderum influentiis penderent III. motus humanæ voluntatis, frustrà dedisset Deus homini vim intellectiuam, & appetitiuam ad consiliandum, & deliberandum de agibilibus, frustrà consulerēt mortales de rebus agēdis, sed sola cœlorum influentia ad quiduis agendum esset expectanda, quæ nec cassari, nec declinari posset per humanam consultationem, quia, vt Cleantes dicebant, *fata volentes ducunt, & nolentes trahunt*: rediréque antiquorum error ab Aristotele reprobatus lib. 2. de Anima text. 150. homericis verbibus declaratus, cùm inquit:

Aristot.

Talis enim mens semper ad est mortalibus ægris,
Qualis ipsa dies dat diuûm, hominúmque creator.

Quartò, motus volūtatis sunt nō solùm ad bonū, sed ad malum: at corpora cœlestia ad malum inclinare per se non possunt. non ergo ex influxu astrorum sunt animi motus, & inclinationes. Minorem probant eleganter Origenes tractatu 4. in Matthæum, Ambrosius lib. 4. exaēmeron cap. 4. & August. lib. 5. de ciuit. c. 1. nam cùm astra naturaliter influant, & agant, si ad malum inclinarent, ea vis ad malum inclinandi ab ipso naturæ autore indita illis esset, & Deus ipse mediante vi astrorum veluti instrumento ad furta, tyrannides, incestus, & sacrilegia inclinaret, quod dicere nefas est. Hinc rectè Origenes loco citato il-

August.

Iouiam reprobat sententiam, qui quasdam stellas maleficas appellant. *Imò nulla (inquit) stella à Deo* Plotinus. *facta est, vt malè faciat.* Cui veritati subscribēs Plotinus in lib. de fato c. 6. ita ait. *Iam verò prauitas morum quomodo a cælestibus, quæ dij sunt, hominibus dari potest?* Iamblicus. & Iamblicus lib. de Mysterijs c. 14. *Vires cælestium omnes inde bonæ descendunt.* Pierius quoque Pierius. Val. Valerianus Hieroglyphicorum lib. 3. Platonem commendat, quòd è cælo nil mali ad nos demitti posse crediderit. Et sanè si verum Aristoteles ait Aristot. Meteororum lib. 1. oportere mundum inferiorem supernis lationibus contiguum esse, vt omnis illius virtus inde gubernetur, quis nisi eius rei, de qua loquitur, prorsus nescius, affirmabit esse sidera malefica, quibus hæc sublunaria malè afficiantur, vitientur, & corrumpantur? gubernare enim fouere est, atque dirigere, non inficere, viciare, & Augus. ad malum inclinare. Et, vt Ambrosius, atque Augustinus argumentantur, *Quale Deo iudicium de hominum factis relinquitur, quibus cælestis necessitas adhibetur, cùm Dominus ille sit & siderum, & hominū? quid peccant homines id agendo ad quod Deus, siue per siderum influxum, siue per seipsum inclinat? Quid culpantur si vel in eo, quod Domini mandata exequuntur? quid mirum* (ait Ambrosius) *si ibi laudantur homines vbi signa inuenta blasphemantur, quæ si natura vitia esse creduntur, Deus ergo facinorum arguitur, qui fecit, quod malum est, & fuit improbitatis auctor.*

IV. Sextò, esto ageret cælum in hominis voluntatem, quod tamen concedendum non est, non assequerentur Genethliaci, quod illi contendunt: nā à causa vniuersali, & indeterminata, qua talis est, quis nesciat, particularem, & determinatum effectum non prodire? Certè influxus, & causalitas cælestis corporis vniuersalis est, & indeterminata adhuc, aut illum numero, addo etiam specie, effectum: nam quis non videat, solem iisdem radiis, eodem tempore, eadem actione ex hac materiæ portione vermem educere, ex illa murem? in eadem areola ex grano tritici triticum generare, & ex faba fabam procreare: & cum equo equum gignere, & hominem cum homine? Motus autem voluntatis, & hominum electiones particulares sunt, & ad particularia obiecta hic, & nunc determinatæ. Oporteret igitur eosdem siderū influxus, quibus hominum voluntates mouentur, quibúsque humanæ electiones causantur, ab aliqua causa particulari ad particulare obiectum, ad particularem electionem determinari: sed hæc nulla alia fingi posset præter humanum intellectum, aut ipsam voluntatem eligentem. Ergo qua ratione intellectus, & voluntas humana vim ex se haberent ad astrorum influxus ad hoc particulare obiectum, ad hanc particularem electionem determinandos, eadem ratione absque istis influxibus nulla certa ratione consistentibus, ad quos tanta, & tam grauia sequuntur absurda, poterant intellectus, & voluntas se ad hoc, aut illud obiectum, ad hanc, vel illam electionem determinare.

V. Septimò si ex astrorum influentiis essent motus humanæ voluntatis, & humanæ electiones, inclinationes, & propensiones, necesse esset, omnes sub eisdem signis, eodem modo, & ordine constitutis in lucem editos, eadem eligere, ad eadem esse propensos, neque ad diuersa vnquam inclinari. Consequens admittent fortasse, & verum esse omninò contendent illi Mathematici. Illud tamē plus falsum esse, quàm quod ipsamet falsitas, probat subtilissima illa Bardesani contra illos argumentatio Bardesanes. Euseb. in libro de Fato aduersus Chaldæos, quam ex Eusebij lib. 6. Præpar. Euang. c. 8. solam hoc in loco transcribere decreui. *Apud Seras (inquit) lex est prohibens occidere, scortari, & adorare simulachra. Vnde in illa regione nullum templum conspicitur, nulla mulier meretrix, nulla adultera: nemo fur, nemo homicida, nec voluntatem alicuius liberam ardentissima stella Martis in medio cæli constituta ad cædem hominis cogit, nec Venus Marti coniuncta, vt alienam quisquam sollicitaret vxorem, potuit efficere. Atqui singulis etiam apud eos diebus in medium cæli Martem peruenire necesse est, & in tanta regione singulis horis nasci homines non est negandum. Apud Indos autem, & Bactros multa millia hominum sunt, qui Brachmanes appellantur. hi tam traditione Patrum, quam legibus, nec simulacra colunt, nec animatum aliquid comedunt, non vinum, aut ceruisiam vnquam bibunt, ab omni denique malignitate absunt, soli Deo attendentes. At verò cæteri omnes Indi in eadem ipsa regione adulteriis, cæde, temulentia, simulachrorum cultu inquinantur: contaminanturque ibi maximè, immo verò gens quædam Indorum est in eodem climate habitans, qui homines venantes, atque sacrificantes deuorant; nec illi planetarum, quos felices, ac bonos appellant, à cæde, ac sceleribus istis eos prohibēre, nec maligni Brachmanas pellere ad malefaciendum potuerunt. Apud Persas lex erat, filias, sorores, matres quoque ipsas in matrimonium ducere: nec in Perside solum, verum etiam quicunque Persarum ad alia Climata Orbis è patria exierant, nefanda hæc diligenter matrimonia celebrarunt, quos aliæ gentes hoc scelere abominatæ, Magussæos appellant: suntque vsque ad hodiernum diem in media Ægypto, Phrygia, Galatiaque plurimi Magussæi successione Patrū iisdem sceleribus contaminati. Nec dicere possumus in terminis, & domo Saturni cū Saturno ipso in natiuitatibus omnium Marte aspiciente Venerem fuisse. Amazones viros non habent, sed tempore veris fines suos egredientes, cum vicinis conueniūt. Vnde omnes naturali lege eodem tempore pariunt, masculisque interfectis solas fœminas alunt, bellicosaque omnes similiter suam magnam exercitationem bellica curam gerentes. Stultum autem est opinari, omnes illius mundi fœminas pro suis iisdem masculinis astris esse genitas. Fit hoc confirmatius argumento, exemplisque Iudæorum, qui vbicunque terrarum, & gentium sunt natæ, aut versantur, inuiolabili obseruatione & infantes suos octauo die circumcidunt, & omnino dietim sabbati feriatum, festisque religiosissimè agūt. Non sunt autem Iudæi omnes sub eadem constellatione procreati, nec eos à patriis legibus & institutis vlla vis, & potentia cælestium corporum abstrahere potest. Sed quid dicemus de Christianis? qui innumerabiles toto orbe sparsi idem vitæ genus atque doctrinæ obseruant, nec à disciplina, quam ipse Christus Dominus tradidit, vel promissis vllis, vel metu, aut suppliciis, vel bonis vnquam auerteri possunt. An dicemus fuisse Christianos omnes eadē astra esse nactos? sed illud maximum est argumentum, quia ante susceptam Christi disciplinam, patrias leges, & instituta studiosissimè, acerrimeque tenebant eas postea facti Christiani illas deserere, abolitisque diuersam vitā agere, diuersos mores induere, & diuersissimam Religionem, & doctrinā colere. Itaque nec maribus Parthi Christiani ducūt vxores, nec Medi canibus mortuos obiiciūt; nec mortuos suos cremāt, nec Persæ cū sororibus, aut filiabus nefaria matrimonia misceant, nec Ægyptij apim, aut canē aut hircū aut felē colūt: sed vbicūque sint, eisdem legibus moribus & institutis viuūt. Quibus liquet singulis horis apud omnes Gentes homines nasci, vbiq; alienas leges, atque mores propter liberam hominis voluntatem præualere videmus. Nec nefaria sidera cogunt Seras ad homicidium compellunt, aut Brachmanas ad esum carnium, nec Persas a scelestis nuptiis remouent, nec Medos prohibent viuos defunctos canibus*

expo

exponere, nec Parthos multas ducere uxores. Singulæ namque gentes, vt volunt, & quando volunt, libertate sua vtuntur, legibus moribusque obedientes. Hæc ille. Aurea sane verba per se sufficientia ad omnia quæ de variis hominum inclinationibus ex varietate cælestium influentiarum profectas, de variis sectis, legibus, Religionibusque ex vi, & constitutione siderum prouenientibus, Iudiciarij Astrologi mendaciter effutiunt, valida argumentatione euidentissimè redarguenda, & conuincenda.

CAPVT VI.

Neque humani corporis varia temperamenta, nec varia ingenia, mores, vitæ successus, neque varios exitus ex siderum constitutione pendere.

I. Recentiores Genethliaci, vt absurda, quæ ad sententiam illorum capite superiori refutatam sequuntur, videantur vitare, hoc refugium, ad quod sese reciperent, excogitauerunt. Dicunt enim, licèt astra in hominum voluntates directè, & immediatè non agant, agere nihilominus in corpora humana variis complexionibus, & temperamentis illa afficiendo, ad quæ varia ingenia, varij mores, & variæ electiones earundem voluntatum insequuntur. Nam ad varias complexiones, & varia humani corporis temperamenta varios etiam mores, & multiplices sequi electiones, quotidie experimur, & res est tam certa, quòd nulla indigeat probatione. Esse autem astra causas diuersarum complexionum, & temperamentorum humani corporis, ad quæ varij mores, ingenia, & electiones sequuntur, concedit D.Tho. tum in opusculo 25.c.4. tum in summa locis citatis ex 1.p. q.115.a.4.& 1.2.q.9.a.5.ad tertium vbi ait. *Nihil prohibet, ex impressione corporis cælestis aliquos esse habiles ad irascendum, vel concupiscendum, vel aliquam huiusmodi passionem, sicut & ex complexione naturali plures hominum sequuntur passiones, quibus soli sapientes resistunt.* & in 2.2.q.95.a.5. vbi dicit, *quòd licèt corpora cælestia non possint esse per se causa operationum liberi arbitrij, possunt tamen ad hoc dispositiue inclinare, in quantum imprimunt in corpus humanum, & per consequens in vires sensitiuas, quæ sunt actus corporalium organorum, quæ inclinant ad humanos actus.* quam rem fusius adhuc prosequitur in 3. contra Gentes c.85. sic scribens, *Sciendum tamen est, quòd licèt corpora cælestia non sint directè causa electionum nostrarum quasi directè in voluntates nostras imprimentia; indirectè tamen ex his aliqua occasio nostris electionibus præstatur, secundùm quòd habent impressionem super corpora, & hoc dupliciter. Vno quidem modo, secundùm quòd impressiones corporum cælestium in exteriora corpora sunt nobis causa alicuius electionis, sicut cùm per corpora cælestia disponitur aer ad frigus intensum, eligimus calefieri ad ignem, vel aliqua huiusmodi facere, quæ congruunt tempori: alio modo secundùm quòd imprimunt in corpora, ad quorum immutationem, insurgunt nobis aliqui motus passionum, vel per eorum impressionem efficimur habiles ad aliquas passiones, sicut cholerici sunt proni ad iram, vel secundùm quòd ex eorum impressione causatur in nobis aliqua dispositio corporalis, quæ est occasio alicuius electionis, sicut cùm nobis infirmantibus eligimus accipere medicinam. Interdùm etiam ex corporibus cælestibus actus humanus causatur, in quantum ex indispositione corporis aliqui*

D.Thom.

amentes efficiuntur vsu rationis priuati, in quibus propriè electio non est, sed mouentur aliquo naturali instinctu, sicut & bruta. hæc ille. Et hæc quidem sunt loca, quibus horum temporum Iudiciarij D.Thomam sui dogmatis Patronum efficere conantur.

Verùm circa hunc modum respondendi duo ex ipsis respondentibus quærantur, alterum est, an corpora cælestia sic afficiendo corpora humana voluntatem ita inclinent, vt secum rapiant, & sint ipsæ humani corporis inclinationes, & complexiones aut humorum concitationes tales causæ humanarum electionum, quæ voluntati imponant necessitatem eligendi, quibusque voluntas recta ratione ducente resistere, & non obedire non possit. Nam si hoc affirment, siue dicant astra directè in sola corpora humana influere, siue etiam in voluntatem, iam animæ voluntatis libertatem euertunt, pro qua solùm tuenda hæc pugna cum illis suscipitur, & contradicunt manifestissimè ipsi D.Th. qui dictis in locis data opera animaduertit, tales occasiones electionum, quas præbent ipsa corpora cælestia, siue exteriores, siue interiores sint, non esse causas necessarias earundem electionum: quia homo per rationem potest eis resistere, & non obedire: licèt pauci, & soli sapientes id faciant, qui naturales impetus frenant, nec se ab illis duci permittunt. Vires enim sensitiuæ, in quas solas cælum directè agit, imperio rationis subduntur, & ab illa regi, & moderari possunt, & debent, vt Philosophus in 3. de Anima, & in primo Ethicorum docet. Si verò concedant, posse humanam voluntatem pro sua libertate non eligere illud, cuius eligendi cælum humores corporis excitando occasionem præbet, fateor probabilem esse illorum modum dicendi, nihilque in eo me deprehendere, contra quod sit hoc in loco pro arbitrij libertate contendendum. II.

Aristot.

Alterum, quod ex sic respondentibus percunctandum occurrit, est, an illa sentiant, corpora cælestia causas esse varietatis complexionum, & temperamentorum, quæ in singulis corporibus humanis cernuntur, vniuersales tamen, & indeterminatas potius ad hanc numero complexionem, quàm ad illam, ad hoc numero temperamentum, quàm ad illud causandum, determinabiles verò ad hanc numero complexionem, ad illud numero temperamentum humorum in hoc corpore causandū, ex concursu causarum particularium, & singularium immediatarum huius, & illius corporis humani. An verò sentiant, etiam esse causas earundē particularium complexionum, & temperamentorum particulares ex seipsis ad tales particulares effectus causandos determinatas, & inferiores causas particulares immediatas determinantes. Si primum fateantur, rectissimè dicent, & sentient, sicut & D.Th. & Arist. & periti quicunque Philosophorum, & Ptolomæus sentiunt, & fatentur. Verùm videant ex inspectione astrorum, quæ causæ solùm vniuersales sunt, ac indeterminatæ, futuros euentus, & effectus determinatos, & in particulari illi valeant præcognoscere, viderint ipsi. Sin autem affirment, astra causas esse particulares determinatas & determinantes particularium temperamentorum, & complexionum & morum, & inclinationum cuiuslibet indiuidui, quod illi tenent, & contendunt, & constanter affirmant, quàm ob causam singulis astris singulas occultas vires tribuunt ad singulos effectus in rebus sublunaribus causandos, voluntatis omni- III.

no loquuntur contra communem sententiam Philosophorum, contra experientiam, & contra rationem. Et quidem voluntarie omnino nullaque ratione suadente illos occultas vires astris tribuere, occultosque influxus præter illos, qui sunt per motum, & lumen, satis ex eo constare potest, quòd huius illorum assertionis nullam adhuc vel probabilem coniecturam reddiderunt. Quod verò contra communem sententiam Philosophorum id asserant, facilè videbunt, qui vniuersam Aristotelis Philosophiam percurrent, qui corpora cælestia rerum sublunarium causas vniuersales tantùm esse, per concursum causarum particularium determinabiles, ad particulares effectus producendos vbique profitetur, & solo motu, ac lumine agere quidquid agunt in hæc inferiora, vt scitè inter recentiores Philosophus probauit Franciscus Picolomineus lib. de cælo c. 39. & 40. Esse verò contra manifestam experientiam hanc illorum assertionem, ex hoc constabit, quia si cœlum particularis causa est huius, aut illius particularis complexionis cuiuscunque indiuidui, sequitur, non melioris conditionis, huc complexionis, ac temperamenti futurum esse filium, qui ex patre, ac matre benè affectis viribus, ætateque præstantibus procreatur eo, qui ex parentibus tabe, senectuteque deficientibus est genitus, dummodo sub eodem astro, in eadem parte cæli constituto, & eodem modo fœtum aspiciente vterque in lucem edatur. quod quàm vanum, & risu dignum sit quotidiana experientia testatur. Videmus enim, omnes filios ex parentibus senibus, tabidis, & mala corporum valetudine laborantibus, effœtos nasci, debiles, infirmos; è contrario verò eos, qui ex parentibus ætate florida, viribus, & optima corporis valetudine præstantibus nascuntur, robustos esse, viribus firmos, & vitæ longioris sub quibuscunque siderum aspectibus illi nascantur: neque in solis hominibus, sed in equis, canibus, aliisque animantibus quibuscunque id cernere licebit. Demum hanc illorum sententiam esse contra manifestam rationem, ex eo probatur: quia etsi concederemus, optimas corporis complexiones, & temperamenta in cœlum vti causam particularem posse referri, tamen prauas affectiones quæ ad prauos mores inclinant, & ad prauas electiones, in corpora cælestia vti causas particulares minimè possumus referre, vt c. præcedenti ratione, & authoritate Patrũ, & Philosophorum probauimus.

IV. Verùm obsistunt hic Planetarij. Sunt in rebus sublunaribus effectus quidam admirabiles, quorum nulla causa potest assignari, nisi illam in corpora cælestia, & in occultam vim siderum referamus, exempli gratia, Magnes ferrum trahit, Remora paruæ molis pisciculus ingentem sistit nauem pandis velis excurrentem, Torpedo baculo tacta, stupefacit manum tangentis. Peonia caducis opitulatur, Amiantum igne nõ vritur; & alia sunt in rerum natura magna, & admirabilia, quorum causas cùm in sublunaribus minimè reperiamus, è cælo petere debemus. hoc præcipuum, & potissimum est fundamentum illorum, qui occultas vires astris tribuunt.

Sed respondetur, etiamsi horum effectuũ causas particulares ignoremus, non tamen illas in corpora cælestia, quæ vniuersales tantùm sunt causæ, non particulares, vt vel ipse Ptolomæus Mathematicorum Princeps a. 1. à D. Th. citatus 3. cont. Gent. c. 85 in fine, nos referre debere. cùm enim opinionibus in re aliqua vti necesse est, illæ *(margin: Ptolomæus.)* opiniones sunt eligendæ, quæ minores habent difficultates, & ad quas minora sequuntur absurda; minus verò absurdum est, si dicamus horum effectuum admirabilium causas proprias, ac peculiares, esse proprias illorũ naturas, ac vires, licèt nobis occultas, propriasue differentias, id enim omnes Philosophi sectantur, cùm aiunt, vltimas rerũ ferè omnium differentias nos latere, quàm si spretis rerum differentiis propriis, & naturis, ad corpora cælestia, quæ causæ vniuersales sunt, eodem modo ad omnia sublunaria se habentes, confugere velimus. Sint igitur peculiares propriæque horum, & similium effectuum causæ propriæ cuiusque rei differentiæ, quas quòd ignoramus, negare tamen nõ debemus, tales effectus producere, cùm ad quemlibet effectum particularem producendum præter causas vniuersales, quales sunt sidera, sua particularis, & proxima causa requiratur, vt Commentator ait lib. 7. Metaphys. com. 1.

V. Eodem modo satisfit iis, qui quærunt, vndenã proueniat talis, ac tanta complexionum, inclinationum, & morum varietas in hominibus. quibus facilè respondemus absque eo, quòd sidera fatigemus in tanta varietate causanda, posse nos in nobis ipsis proprias, & proximas illius causas reperire. illæ verò sunt, prima ipsa seminum, ex quibus propagamur, affectio, ac dispositio, quam cùm in dies in herbis, segetibus, & plantis experiamur verissimam, ac certissimam, negare non possumus, etiam in hominibus bonas, vel malas gignere corporum affectiones, ac complexiones. Secunda causa huius varietatis sunt ea, quæ matri fœtum in vtero gestanti accidũt, propter quæ nonnunquam læditur fœtus, & interimitur, antequam in lucem edatur: aut si viuus editur, paucos dies viuit. Tertia est nutritio, primaque infantis educatio, quam Philosophi omnes naturales, morales, medici, Poetæ, immò verò & Sancti Patres tanti semper fecerunt, vt dixerint, ex illa potissimum bonas, vel malas nasci affectiones, corporis valetudinem, mores, studia, ac vitæ diuturnitatem pendere, sicut videri potest apud D. Hieronymũ in epistola ad Lætam. Arist. lib. 7 de histor. Anim. c. 4. 10. & 12. Plato. lib. 6. de legibus, Plutarchum lib. de liberis educandis, Hippocratem lib. 4. de morbis, Galenum lib. 14. de vsu partium, Virgilium lib. 5. Æneidum. & elegantissimè D. Basil. hom. 10. Quarta est bona vel mala consuetudo, de qua per Ieremiam c. 13. Deus inquit, *Si mutare potest Æthiops pellem suam, & Pardus varietates suas: & vos poteritis bene facere, cum didiceritis malum.* & Sapiẽs Prouerb. 22. *Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit non recedet ab ea.* Aliæ quoque sunt causæ huius varietatis, vt labor corporis, exercitatio, regimen vitæ, conditio personæ, ac bona fortunæ. quis enim neget, vt in pluribus saltem, melioris esse temperamenti qui corpus laboribus moderatè exercent, quàm qui otio marcescunt; & qui in victu moderamen adhibent, quàm qui sensibus, & voluptatibus habenas laxant; & alios esse mores nobilium, alios Principum, alios fabrorum, alios diuitum, alios pauperum: hæ sunt causæ veræ, ac proximæ huius tantæ varietatis temperamentorum, seu complexionũ, affectionum, & morũ, quæ in hominibus cernitur, non occulta vis siderum, quam si necesse esset aut causam, aut effectũ huius varietatis, quam in hominibus videmus appellare, illa potius effectus dicenda esset quàm causa, vt lepidissimè simul, ac doctissimè D. Ambrosius lib. 4. exaemeron c. 4. his verbis de-

(margin: Hieron. Aristot. Plato. Plutarchus. Hippocrat. Virgil. Basil. Ambros.)

docet:

dixit: Iam illud quàm ineptum, ut si quis signo arietis ortum se dicat, ex usu pecudis æstimetur præsumendi esse consilii, quòd in grege huiusmodi emineat pecus: aut locupletem, eo quod vestitum habeat aries naturalem, & quod annis lucrum capiat indumenti, cuius vere hic familiaria videantur quæstuum esse compendia. Similiter & de tauro, & piscium signis argumentantur, ut ex natura eiusdem animantium cœli motus, & signorum interpretandas existiment potestates. Cibus ergo nostri animalis nobis decreta constituit, & alimenta nobis Lares, & taurus, & pisces morum exprimunt disciplinam? Quomodo igitur de cœlo nobis causas rerum, & substantiam vitæ huius accersunt, cùm ipsi cœlestibus signis causas motus sui ex qualitatibus istis vilis impertiant? Liberalem aiunt, signo ortum arietis, eo quòd lana suam aries non invitus deponat, & huiusmodi virtutem vilis animantis exultans natura deputare quàm cœli; unde & serenitas nobis fulget, & pluvia sæpe defendit, & infra: *Quid igitur auctoritatem videndi astrorum ac signorum cœlestium dignitate prætendit, & de magis quibusdam argumentum assertionis assumit? Nam si de animalibus assumpta huiusmodi rerum proprietates cœli motibus imprimuntur, & ipsum videtur bestialis naturæ potestati esse subiectum, ex qua causas vitalis substantiæ, quas hominibus impertiret, accepit*, ita D. Ambrosius illorum dementiam certissimè cõvincit, qui arietem, taurum, pisces, causas affectionum, & proprietatum animalium hîc degentium cõstituunt, ex quorum tamen proprietatibus, & naturis illi pro suo arbitratu eadem animalia ex terrestribus ad cœlestia prius transtulerunt.

VI. Hanc rem argumentis à posteriori possumus in hunc modum confirmare, & primò quòd varietatis temperamentorum, seu complexionum, quæ reperiuntur in corporibus hominis, causæ proximæ, & particulares non sint occultæ, sive etiam patentes astrorum vires, sed in aliquas causas proximas sublunares ista varietas necessariò sit referenda, ex eo probamus, quoniam si eiusmodi varietatis sola vis siderum esset causa, quicũque sub eisdem astrorum constitutionibus aut nascerẽtur, aut conciperentur, eiusdem essent complexionis, ac temperamenti, ex quibuscunque parentibus illi nati essent, sive iuventute vigentibus, sive senio confectis, sive sanis, sive ægris; & obesis, sive robustis, sive debilibus. Consequens verò cũ sit falsum, ut qui illud admittat, potius sit ridendus, quàm ratione confutandus. Confirmari potest hæc ratio ex iis, quæ in seminũ proiectione & arborum plãtatione in dies experimur. Idẽ enim agricola eodem tempore sub eadem prorsus cõstellatione in eodem solo, eodem iactu plura proiicit semina: ex his quædam germinant, crescunt, & uberem fructum reddunt; alia aut non germinant, aut citò moriuntur, quod natum est, aut fructum non reddit. Idem agricola eodem tempore in eodem solo, eadem solertia duas plantat arbores; altera, quia viridior est, radices statim figit, crescit & fructum affert; altera, quia semimortua, vix multo labore adhibito radices figit, nec fructum affert. quis huius varietatis causam, nisi desipiat prorsus, in vim astrorum, & non potius in ipsas seminum dispositiones referat? Tetigit eleganter istam rationem

Augustin. D. Augustinus lib. 2. de Genesi ad litteram cap. 17. ita scribens: *Cùm multa corpora diversorum generũ, vel animalium, vel herbarum, aut arborum uno simul puncto temporis seminentur, vel quæ puncto temporis innumerabiliter multiplicata nascuntur, non tantum diversis, sed etiam eisdem terrarum locis tanta sunt varietates in progressibus, in actionibus & passionibus eorum, ut mentem ipsi, sicut dicitur, perdant sidera, si ista considerent. Quid autem insulsius, & hebetius, quàm cum istis rebus commutantur, ... ad solos homines solam felicitatem & fatalem siderum pertinere rationem?*

Dicent fortasse iudiciarij, proventio has varietates ex varia materia, in qua cœlestes influentias recipimus: verum qui sic dicunt, sibimet ipsis manifestè cõtradicunt. nam si ex varia dispositione agentium particularium, in quibus siderum influentiæ recipiuntur, variæ producuntur effectus, iam concedunt, sidera causas universales esse, quæ ad particulares effectus, ex secundis causis proximis, & particularibus determinantur.

VII. Secundò probatur, non provenire varios hominum mores ex virtute siderum tanquam causarum particularium. sub eisdem namque astrorum constitutionibus negari nequit, nasci homines alios nobiles, alios ignobiles, alios divites, alios pauperes, alios ad sceptra, alios ad aratrum. Et tamen quis ambigat, alios esse mores Principis, alios rustici, alios nobilis, alios ignobilis, ac vilis, & plebeij? Adhuc quis neget sub eisdem constitutionibus siderum, sub quibus editi sunt Socrates, & Nero, alios quoque innumeros in orbe, & in eisdem regionibus natos, qui tamen moribus longè dissimiles fuerunt?

Confirmari potest hæc ratio argumentatione illa ex Bardesane superiùs recitata: nam si hominum mores variantur ex variis siderum aspectibus, & influentiis, qui fieri potest, ut omnes Christiani toto orbe consistentes sub quibuscunque siderum constitutionibus nascantur, eisdem legibus, eisdem moribus utantur, ac vivant? & qui ante Baptismum varia, & tam diversa inter se vitæ instituta tenebant, post Baptismum diversam vitam agant, diversos mores induant, & diversissimam religionẽ colant? ut de Iudæis, Persis, Brachmanis, & aliis taceam, quos ille commemini̇scitur.

Tertiò probatur ex vi siderum non pendere varios vitæ successus & eventus. Quis enim neget, sub eadem cõstitutione siderum, sub qua & Magnus Alexander, & Augustus nati sunt, alios infinitos homines in orbe natos, quorũ tamen nullus præter Alexandrum, & Augustum orbis Imperium obtinuit? similiter sub eadem constellatione, qua Cæsar nascitur, alios infinitos natos etiam intra Romanam Rempublicam, quorum nullus præter Cæsarem perpetuam dictaturam per vim occupauit? & è contrario, quis non videat omnes Regum primogenitos, sub quibuslibet astrorum constitutionibus illi nascantur, ad Imperium natos, plurimos nihilominus fabrorum aut rusticorum filios sub eisdem astrorum constitutionibus ortos, ad serram, & malleum, ad ligonem & aratrum natos? *Quis prudentium credat* (inquit Ambros. loco citato) *quòd signorum motus, qui adeum sæpè mutantur, & multipliciter in se revertuntur, insignia deferant potestatum? Nam si ita esset, quomodo ad discem regalium nativitatum exprimerentur signa? Quotidie ergo Reges nascerentur, nec regalis in filios transmitteretur successio: sed semper ex diversis fluctu qui sibi imperialis acquirerent potestatis araretur. Quis igitur Regum genitura sic filij sui colligit, si ei debeatur Imperium, & non proprio successionem regnum suis transferunt arbitrio?*

Si autem dignitates, & imperia, ad quæ homines naturali quadam successione sunt destinati, non ex vi astrorum, sed aliis ex causis adipiscuntur, quanto minùs ex vi astrorum pendent illæ dignitates, quæ ex libera multorũ hominum electione, voluntarióque illorum consensu obtinentur, qualis est Imperialis dignitas, ac summus in Ecclesia Pontificatus Romanus; ut eadem ostitamus

mus Pontificiam dignitatem non ex vi astrorum, sed ex speciali Dei prouidentia, qua Ecclesiã suam gubernat, & ex speciali Spiritus sancti assistentia, qui Cardinalium animis inspirat, vt hunc potius, quàm illum Pontificem renuntient, ex ipsismet Astrologorum principiis facillimum erit ostẽdere, illam ex vi astrorum nullo modo pendere. Quod sic declaratur. Est nunc in Ecclesia Dei summus Pontifex Christi Vicarius D.N. Gregorius XV. demus illum natũ Saturno in nona cæli regione existente in signo Geminorum, qui Prophetas facit & magnos sacerdotes, aut Ioue, aut Venere similiter in nona cæli plaga cõstitutis, aut sub alia quauis constellatione summum Pontificatum illi denuntiante. quæretur an ille ex vi illius tantum astrorum cõstitutionis, sub qua Gregorius XV. natus est, aut etiam conceptus, summum Pontificatũ sit adeptus: an etiam ex vi cælestium constitutionum, sub quibus nati sunt, qui illum in Pontificẽ elegerunt? Primũ dici nõ potest, data enim quacunque quantumuis fortissima siderũ constitutione, nisi etiam illorum cõcurrissent vota, ad quos electio spectabat, nunquam ad talem, ac tantã dignitatem fuisset euectus. Vnde etiã apparet in electione hominum positam fuisse vanam & inutilẽ cælestem illam influentiam, quæ summum Pontificatum illi portendebat. Si autem ex vi astrorum constitutionum, sub quibus singuli eligentiũ sunt nati. Ergo nulla est certa astrorum cõllectio, quæ Gregorio XV. Põtificatum denunciare potuerit: neque ex inspectione solius cõstitutionis, sub qua ille natus est, potuit Astrologus Pontificatum illi portendere, nisi etiam inspectis genituris, & constitutionibus, sub quibus nati sunt singuli eligentes. Ergo summa est hominum dementia, asserere, ex vi astrorum pendere pontificiam dignitatem. Quæ res adhuc magis explicatur. Contendunt Astrologi eiusdem electionis easdẽ esse causas in corpore cælesti, diuersarum autem electionum diuersas esse causas. Cùm Gregorius XV. summo omnium Cardinalium consensu est Pontifex renuntiatus, omnes in eãdem electionem conuenerunt. Nihilominus quis dicat illos omnes sub eisdem astrorum constitutionibus natos?

Dicent Astrologi, licèt non fuerit eadem cõstitutio astrorum, sub qua omnes nati sunt: fuit tamẽ eadem constitutio, sub qua ad eligendum conuenerunt. At ego dico, etiã omnes homines, qui tũc Romæ degebant, sub eadem cõstitutione reperiebantur, & tamẽ nullos præter illos elegit. Deinde si attendẽnda est cõstitutio, sub qua quis aliũ eligit; non autem ea, sub qua quis nascitur, iam vanitatis manifestæ conuincuntur, qui stellas natalitias obseruant, vt de futuris nati euentibus prænuncient. Demum astra natalitia certo, ac definito tempore suos effectus circa natum ponunt. dicant, quo tẽpore astra natalitia summum Pontificatum Gregorio XV. portendebant, superauisse aliam Pontificem, quid tunc profuissent illi astra natalitia ad Pontificatum obtinendum? Aut igitur dicendum est Gregoriũ XV. sub ea astrorum cõstitutione natum fuisse, quæ non solùm illum ad Põtificatum promoueret, sed quæ Paulo V. interitum afferret, & omnes Cardinales ad votum in personam Gregorij XV. conferendum inclinaret: aut ridenda, reiicienda, & penitus refutanda est sententia, quæ docet Pontificiam dignitatem ex vi constitutionis astrorum pendere.

VIII. Quartò probatur ex constitutione siderum minimè pendere, qua quisque viuat religione, aut etiam ipsas Religiones. Ad quod probandum optima est argumentatio illa Bardesanis contra Chaldeos superius narrata; quia omnes Christiani toto orbe diffusi eadem religione viuunt, quos certum est non esse omnes sub eisdem astrorum constitutionibus natos. è contrario etiam multos videmus in eisdem regionibus sub eisdem astrorum cõstitutionibus natos diuersis legibus, & Religionibus viuere. quis enim credat sub eisdem constitutionibus, in quibus in Asia, Africa, & America, & in Europa nascuntur, qui Baptismũ suscipiunt, nullum nasci Turcam, aut Iudæum, aut Paganum?

Sed ipsas etiam Religiones, quas Iudiciarij sectas, & leges appellant, ex astris non pendere facilè monstramus. Nam vel sunt leges veræ, & bonæ, vel fictæ, & malæ. si de falsis, & malis agitur, illæ è cælo pendere non sunt, quod ad falsitatem & prauitatem minimè potest inclinare, vt suprà ostendimus. si de veris, & rectis, certum etiam est, illas ex astris non pendere. Primò, quia nondum cõstat apud Astrologos, quæ sint sidera, ex quibus Religiones oriuntur, & variãtur, aliis illarum ortus ad sidera vrbibus dominantia referentibus, aliis ad magnas coniunctiones, quas pro libito sibi confingunt. Secundò, quia Astrologi sex tantùm leges affirmant è cælo pendere, iuxta quod planetæ sex modis tãtùm coniungi possunt, cùm tamen constet, infinitas fuisse Paganorum idola colentiũ sectas, & leges. Tertiò, quia vel constitutiones, ex quibus leges nascuntur, sunt vniuersales toti orbi, vel particulares huic, aut illi regioni influẽtes. Si vniuersales, cur nõ omnes homines in toto orbe fuerunt Iudæi, & nunc sunt Christiani? si particulares, cur in toto orbe sunt Iudæi, Christiani, Turcæ, Pagani? Quartò, cùm Professores Astrologicæ vanitatis fateãtur, astra statutis tẽporibus agere ac variatis magnis coniunctionibus immutari leges, & sectas, cur lex Hebræorum euolutis tot sæculis adhuc seruatur? cur adueniente lege Christianorum non est extincta? cur variatis tot magnis cõiunctionibus durat lex Christianorum cum lege Hebræorum, & Turcarum? O summam hominum vanitatem non verbis, sed verberibus castigandam.

Tandem probatur, ex constitutione astrorum non pendere exitum humanæ vitæ. Quot enim sunt mortalium sub diuersis astris in diuersis orbis Regionibus nati eundem vitæ exitum habentes? An non omnes Romani qui ad Cannas, aut in campis Pharsallicis ceciderunt, eundem vitæ exitum habuerunt, licèt diuersæ essent ætatis, & morum, & nationum? An existentibus sexcentis diuersæ ætatis in eadem naui, si ipsa castis ventorum vi acta submergatur, nõ omnes eundem exitũ vitæ habebunt? *Quàm beati homines* sit hæc apud Aulum Gelliũ lib. 14. c. 1. Academicus ille Phauorinus qui multis subtilissimis argumentationibus astrologicam vanitatẽ confutauit, *vtrumque sciat, hominum ætatum diuersis stellarum motibus in vitã editi, regionibus, sub quibus geniti sunt, longè dissimiles, omnes tamẽ isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in naui fluctu obruti, eodemque genere mortis, eodemque ictu temporis interirent? & è contrario, quæ vnquam alium sub eisdem cælorum constitutionibus natos, quàm gemellos ex eodem ventre eodem temporis momento fusos dispar vitæ exitus obtinuit?* Est peruium, & vulgatum exemplum duorum geminorum, quo & Augustinus vtitur lib. 5. de Ciuit. cap. 5. & Cicero lib. 2. de diuinatione; Proclus, & Euristhenes Lacedæmoniorũ Reges, & fratres fuerunt, & gemelli eodem partu nati: & tamen non eadem fuit vtriusque gloria, IX.

Ael. Gell.

vt

nec idem vitæ exitus, sed longè diuersus. Iacob, & Esau fratres fuerunt ex eodem concubitu concepti, & eodem tempore in lucem editi; & tamen ingenia, mores, studia, vitæ successus, & exitus dissimilia prorsus habuerunt.

Neque enim ad vim huius argumenti declinãdam sufficere potest responsio illa Nigidij Astrologi apud Augustinum loco citato dicentis, paruam illam moram intercedentem inter vtriusque geminorum ortum, ob summã pernicitatem motus cælestium sphærarum, maximã in aspectibus cælestium luminum efficere variationem, quod exemplo rotæ figuli per summam vim incitatissimè contortæ declarabat, quæ bis celerrimè in eodem loco atramento signata, cessante motu deprehensa est, in locis non paruo interuallo distantibus signata. Hæc enim responsio in tantum abest, vt argumentum soluat, vt potiùs omnem rem iudiciariam falsitatis, aut incertitudinis euidenter conuincat. Si enim tanta est cælestium corporum pernicitas; & si tam breuis temporis morula sufficit ad variandam constellationem, sub qua quisque hominum nascitur, vt tam varios natorum mores, ingenia, successus, & vitæ exitus portẽdat, nullus quantumuis peritissimus Mathematicus, poterit tempus genituræ alicuius hominis cõprehendere. Vanæ igitur, incertissimæ, & inconstantissimæ sunt Astrologorũ prædictiones, quæ fundamento tam debili, ac incerto nituntur. Deinde,
D.Gregor. vt D.Gregorius argumentatur homil.10. in Euangelia, nullus hominum erit sub eadẽ constellatione ortus, cùm non totus simul exeat in eodem tẽporis momẽto, sed partibiliter, & successiuè emittat primum caput, exinde brachia, & humeros, & postremò pedes. Accedit quòd quamuis gemelli non eodem temporis momento fundantur, concipiuntur tamen eodem tempore, ac momento, ac conceptui plusquam natiuitati esse tribuendum
Ptolomæus. fatetur Ptolomæus lib. 3. Apotelesmatum. cuius verba etiam Mirandulanus lib. 7. cap. 3. adnotauit.

Per hæc satis sufficienter (ni fallor) sublatum est primum Mathematicorum fundamentum cõtra humani arbitrij libertatem. quod erat humanas voluntates siderum vi agi, & moueri, & ex astris hominum complexiones, ingenia, mores, vitæ successus pendere. Nunc secundum fundamentum euertendum est, quo quasi à posteriori eandem arbitrij libertatem ex prædictionibus de futuris contingentibus oppugnant.

CAPVT VII.

Non posse Mathematicos futuros humanæ vitæ euentus, maximè, qui ex libera hominis voluntate pendent, certò præuidere, ac prænuntiare.

1. ALterum fundamentum, cui Mathematici nituntur ad humani arbitrij libertatem euertendam, est futurorum euentuum, præcipuè qui ex ipsa hominis voluntate pendent, certa notitia & prænuntiatio. Cùm enim apud omnes sapientes pro comperto habeatur, de futuris, quorum non est determinata veritas, non posse vllam certam notitiam haberi, si è cõtrario ex astrorum inspectione potest Mathematicus certò prænosse futuros humanæ vitæ euentus, qui ex hominum voluntate, vt proxima causa pendent, necesse erit, eosdem euentus in eisdem causis, & ex illis certã, determinatam, & stabilem obtinere veritatem. Si autem illi ex astris habent certam ac infallibilem veritatem, iam nulla relinquitur in homine libertas, qua efficere possit, tales effectus non euenire, sed omnia fatali, & ineuitabili necessitate nobis succedunt. Euertendum itaque nobis est hoc illorum fundamentum, probãdumque, non posse Mathematicos ex siderum inspectione de futuris cõtingentibus, quæ ex libera hominis voluntate pẽdent, aliquid certò præscire: id verò probabimus primùm rationibus communibus, deinde rationibus propriis sumptis ex viribus, & natura corporis cælestis.

Rationibus igitur cõmunibus probatur ex eo, quia futura cõtingentia neque ab homine, neque ab Angelo, sed à solo Deo possunt cognosci, quod colligitur manifestissimè ex diuina Scriptura, primò, quia Deuteronomij 13. Deus nos monet, ne credamus iis, qui de futuris contingentibus profitentur se diuinare, etiamsi id quod prædixerunt certò & infallibiliter eueniat. *Si surrexerit* (inquit) *in medio tui Propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum, atque portentum, & euenerit, quod locutus est, non audies verba Prophetæ illius, aut somniatoris*, quo testimonio vtitur D. Augustinus ad August.
hanc veritatem probandã lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 23. Salomon quoque in Prouerb. c. 27. eos carpit, qui gloriantur se futura prænosse. *Ne glorieris in crastinum, ignorans, quid superuentura pariat dies.* quæ verba perperam Astrologo dicerentur, qui ex siderum aspectu scire posset, quid superuentura pariat dies. adhuc clarius in lib. Ecclesiastæ cap. 8. *Omni,* inquit, *negotio tempus est, & opportunitas; & multa hominis afflictio, quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuntio.* & cap. 10. *Ignorat homo, quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?*

Secũdò, quia Deus sub grauissimis pœnis prohibet, ne ad hariolos, seu diuinos accedamus, ad interrogandum de futuris euentibus. Deuter. 18. Leuitici 19. Ierem. 27. & aliis in locis c. 2. citatis.

Tertiò, quia Scriptura soli Deo tribuit notitiã 11.
futurorum contingentium tanquam notam diuinitatis. Sapient. 8. *Scit præterita, & de futuris æstimat, signa & monstra scit, antequam fiant, & euentus temporum, & sæculorum.* Isaiæ 41. *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum & sciemus quia Dij estis vos.* & cap. 45. *Ventura interrogate me.* & cap. 48. *Prædixi tibi ex tunc, antequam venirent indicaui tibi, ne forte diceres: Idola mea fecerunt hæc,* &c. & Dan. 2. *Sed est Deus in cælo reuelans mysteria, qui indicauit tibi Rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus.* quinimo Saluator ipse comprobat suã diuinitatem ex prædictione futurorum. Ioan. 14. *Dixi vobis priusquã fiat, vt cùm factum fuerit credatis.*

Quartò, quia Scripturæ indicant veritatem Euangelij ex prædictionibus Propheticis. & Christus ad scrutinia diuinarum Scripturarum mittebat, dicens: *Scrutamini Scripturas, quia illæ testimonium perhibent de me.*

Quintò, quia repugnat intrinsecè naturæ effectus contingentes, qua contingens, & futurum est, certò, & infallibiliter cognosci in sua causa, quamdiu habet esse in ipsa causa. Quamobrem dato, & non concesso, quòd euentus humanæ vitæ contingentes ex astrorum constitutionibus penderent, aut illi contingentes non essent; aut ex sola astrorum contemplatione minimè sciri possent, antequam sint actu in rerum natura. Vnde rectissimè inferunt sancti Patres eos, qui profitentur, se ex aspectu astrorũ posse certò nosse euentus contingentes, qui ex humana voluntate sunt futuri, antequam fiant, & sint in rerum na-

tura, licèt arbitrij libertatem verbis concedant, tamen reipsa, & in sensu negare.

III. Rationibus etiam propriis ex natura, viribus, & causalitate astrorum probatur non posse Mathematicos nosse futura contingentia, quæ pendent ex libera hominis voluntate. Primò, quia Astrologus non posset ex notitia astrorum accipere notitiam liberorum actuum humanorum, nisi sicut ex notitia causæ accipitur notitia effectus, vel è contra; at neque actus liberi humanæ voluntatis sunt effectus astrorum, neque illorum causæ. nulla igitur ratione potest Astrologus ex inspectione astrorum liberos humanæ vitæ euentus præcognoscere saltem notitia certa, & infallibili, de qua est sermo.

Secundò, qui ex notitia alicuius causæ profitetur effectum certò, & infallibiliter nosse, necesse est, vt ipsius causæ naturam, vires, & operationes optimè habeat perspectas, ignorata enim causa, necesse est effectum quoque ignorari: at Mathematici omnia ferè ignorant, quæ necesse foret illos præscire, ad hoc, vt ex astrorum inspectione, & obseruatione possent de futuris contingentibus humanæ vitæ aliquid prænuntiare. nulla ergo fides eorum prædictionibus est adhibenda. Probatur minor, nam primò certissimum est, illos corporis cælestis naturam prorsus ignorare, an sit quinta essentia ab elementis distincta, an corpus simplex, an compositum, animatum, an inanimatū, fluidum, an solidum, cùm illi naturalis Philosophiæ admodum sint ignari, vt satis probat Mirandula lib. 6. contra eosdem Astrologos, & nullo luminus peritissimi etiam Philosophi, inter quos Aristoteles lib. 2. de cælo text. 17. 46. & 61. fatentur, se de cæli natura, eiúsque proprietatibus disserentes non demonstrationibus, sed probabilibus tantùm sermonibus vti. Et vt testimonia Philosophorum prætermittamus, id manifestè docet Sapiens in lib. Sap. cap. 9. cùm ait, *Difficile æstimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt, quis inuestigabit?* Secundò certum est, illos numerum omnium stellarum ignorare, id enim docet diuina Scriptura apud Iob cap. 38. *Numquid nosti ordinem cæli.* pro quo Philippus interpretatur *Numquid nosti numerum astrorum, & naturas eorum ordinem.* licet Septuaginta legant; *numquid nosti commutationes, & conuersiones cæli.* quod non minus, immo magis facit ad id, quod contra Astrologos intendimus probandum, & in Psal. 146. vbi tanquam prærogatiua diuinitatis Deo tribuitur numerare multitudinem stellarum, & singulas propriis nominibus vocare, i. singularum proprietates, & vires nosse, scire namque propria nomina rebus imponere, & scire earundem rerum naturas, vnum & idem sunt, teste Philosopho lib. 8. Metaphys. text. 8. Neque verò vllus Astrologorū ausus est dicere, se omnes stellas cæli numerasse, aut numerare potuisse. nā præter quod ex stellis, quæ cernuntur, multæ sunt, quæ non ita clarè cernuntur, vt distinctè cognosci valeant, sicut contingit in stellis, quæ sunt in via lactea, quid prohibet esse in cælo aliquas, immò plures stellas, nondum nobis cognitas. Plinius lib. 2. cap. 26. autor est, Hipparchum stellam ante sua tempora insolitam, quasi nouiter genitam deprehendisse. Superioribus etiā annis, duæ nouæ stellæ in cælo visæ sunt, quarum alterā ego quoque sæpius vidi, cùm Parisijs Theologicam facultatem in nostro Collegio D. Ioannis in Viridario profiterer. Et vt demus illas non fuisse veras stellas supra regionem aëris, aut ignis in sphæris cælestibus locatas, quod ego, vt rem exploratissimā semper habui, & rei cognitus veritatem proban..., nulla ratio cogit nos dicere, omnes stellas octauæ sphæræ Astrologis notas esse; quæ cum singulæ suis sint præditæ facultatibus, tanquam saltē illæ, quæ fixæ sunt in octaua sphæra, omnes tota terra longè maiores, necesse omnino esset, Astrologos illarum quoque vires perspectas habere, qui vellent certò aliquid de futuris euentibus nosse. Tertiò certum est, numerum cælestium sphærarum Astrologis nondum compertum esse, aliis tres tantùm affirmantibus, aliis octo, aliis nouem, aliis decē. Omitto dissidia de eccētricis & epicyclis, aliis contendentibus, omnes sphæras esse omocentricas, & per omocentricos æquè saluari omnes apparentias, sicut per eccentricos, de quorum numero est Auerroës, quem multi Philosophi Peripatetici sequuntur, & nouissimè Hieronymus Fracastorius Veronensis in lib. de Omocentricis: aliis contrà sentientibus, non sufficere; si ponamus omnes sphæras omocentricas, ad apparentias saluandas. Omitto, nondum constare de numero sphærarum eccentricarum æquantium, deferentium, ex quibus quilibet Orbis integratur. Quartò certum est, Astrologos tantorum annorum obseruationibus nondum motus planetarum sufficienter deprehendisse, sicut maxima illa inter Astrologos pugna de anni solaris mensura indicat, de motuum æqualitate, & inæqualitate, quæ apud Mirandulanum lib. 9. cap. 9. potest videri. Quòd si motus ipsius Solis, qui omnium notissimus est, tantorum annorum obseruationibus needum satis est Astrologis compertus, quid de aliis credendum, maximè de motu Martis, quē Ioānes de Monte Regio conqueritur Astrologis esse ignotum? Et tamen inter omnia scitu necessaria ad veras prædictiones, necessarissima est exacta notitia motuum planetarum. Quintò, non cōstat alias inesse vires agendi ipsis astris præter motū, & lumen: occultæ verò illæ influentiæ, quas Astrologi astris tribuunt, & voluntariè sunt confictæ, & contra veritatē. Si enim occultæ vires sunt, vnde igitur nouit, illas corporibus cælestibus inesse? bellū sanè figmentum. si enim sic liceat philosophari de rerū viribus, & proprietatibus, quid prohibebit, nos quamlibet virtutem in quolibet re confingere, licèt nec sensu, nec ratione illa deprehendatur? præter quod cùm Astrologi constituant in astris vires non solùm rebus sublunaribus beneficas, & salutares, sed etiam maleficas, tabificas, & perniciosas, magnam iniuriam faciunt nobilissimis illis corporibus, vel potius Deo, qui illorum est creator. Accedit quòd singunt Astrologi inesse astris vires ad refrigidandum, quod experientiā falsum esse deprehenditur, si nanque aliquod astrorum frigus per se posset causare, id maximè efficeret luna ex eorundem Astrologorū consensu; verùm lunam caloris tantùm, & non etiam frigoris causam esse probat Aristoteles lib. 4. de partibus animalium cap. 5. quia noctes plenilunij calidiores sunt noctibus nouilunij. Et denique si illæ vires sunt occultæ, Astrologi eas satis perspectas habere non possunt, vt quid igitur nos ad suas tripodas vocant, vt oracula, quæ ex viribus astrorum à se perspectis fundunt, suscipiamus? Sextò, certum est figuras illas Zodiaci IV. & alias, quas Astrologi singunt in corpore cælesti, gratis & sine fundamento fuisse ab ipsismet excogitatas, præter quas posset quilibet fingere alias similes, vel dissimiles figuras hominum, equorum, taurorum, canum, turrium,

domo

Mirand.
Aristot.
Aristot.
Plinius.
Auerr.
Fracastor.
Mirand.
Ioā. de Monte Regio.
Aristot.

domorum, nauium, balistarum, sclopetorum. Quis enim prohibere nos posset? An non eò vsque cumulemus cogitationes Astrologorum, vt praeter octo illas, & quadraginta caelestes imagines ad exemplaria quorundam hominum, & animalium, & aliarum rerum sublunarium depictas, tum in Zodiaco, tum extra ipsum Zodiacum, alias adhuc imagines inuisibiles illi cōfinxerint, Moometias ab ipsis appellatas. diuidunt enim vnumquodque signum Zodiaci in partes triginta, singulis decem portionibus singulos decanos praeficientes, in quolibet verò gradu cuiuslibet decani, in quo tamen nulla deprehenditur stella, vnam aliquam figuram constituunt. v.g. in primo decano Arietis, & in primo illius gradu fingunt hominem dextera falcem, sinistra balistam tenentem. In secundo virum capite canino, & sic per alios gradus alias imagines distribuunt; vt non satis possimus demirari, aut illorum licentiam in quodlibet confingendo, & comminiscendo, aut aliorum dementiam, ac stoliditatem in adhibenda illis fide. Septimò, etiamsi donaremus Astrologis, illos omnes vires singulorum astrorum exploratas habere, non sufficeret tamen ista notitia ad hoc, vt rerum euentus praedicere possent, nisi etiam nossent aliorum concursum admixtionem, accessus varios, ac recessus, ex quibus variantur influentiae in haec sublunaria ex caelestibus corporibus demissae, quod nullus peritus Astrologus negabit. Verùm, vt Origenes, Eusebio referente, lib. 6. Praeparationis fine argumentabatur. *Qua concursione, compositione, & temperie diuersorum aspectuum fieri asserunt, prorsus concedent nullo modo sciri posse. Quemadmodum enim quantum minuatur de tristi malignis effectus propter aspectum benigni sideris percipiet? & contrà, an sit aut maligni, quod à benigno concedatur, quoniam locum eius aspexerit, aut maius, aut minus gaudium inde fiat, qui perspicietque omnia si quis aliàs inspiciat, facile credet non posse ista humana ingenia penitus percipi. Vnde si quis harum rerum peritissimus fuerit, videbit in pluribus errare, quàm veritatem consequi Genethliacos.* Octauò, admisso, quòd possent Astrologi omnes concursus astrorum, & commixtiones, ac temperies, quae singulis horis, singulisque momentis fiunt, nosse, quod nunquam fecerunt, nec facient, illud tamen eos dicere oportet, eandem astrorum constitutionem, quae semel fuit, aut nunquam amplius redire, aut non nisi post multa annorum millia, cùm & Plato, & Astrologi fateantur, octauam sphaeram non nisi [illegible] annorum suum integrum circulum [illegible]. quid igitur illos iuuant diligentissimae [illegible] obseruationes caelestium constitutionum, [illegible] nunquam fortasse rediturarum? Nonò, inter omnia scitu ad veras praedictiones faciendas necessaria fatentur Astrologi, summè necessarium esse habitam natiuitatis, imò, & si fieri potest, momenta, & puncta diligentissimè obseruare, nam ob permutationem caelestis motus paruo temporis interuallo sufficit ad astrorum aspectus, sub quibus homo nascitur, immutandos. Verùm hanc horam, haec puncta Astrologi nunquam sufficienter possunt deprehendere, & illam potius diuinare, quàm certò nosse valebunt, sicut D. Basil. homil. 6. in exaemeron his verbis eleganter monstrat, dicens: *Postro igitur extra ventrem, qui in lucem educitur, videamus, obstetrix, si hanc exactissimam temporis distinctionem attente hi sibi videantur consideraret. Nam simul atque editus postus est, mox, an foemella sit, obstetrix explorat. Tum vagitum expectat infantis, miserum indicium vitae eius, qui natus recens est. Quot hoc tempore vis sexagesima praeteriisse minuta? Dicam obstetricis deinde Chaldaeo partum, qui editus est, quot minutissima momenta vis mitere, dum obstetrix loquitur, praetermisisse? praesertim si fortè foemina fuerit, non in cubiculo consistens Chaldaeus ille praesens sed in aedium atrio, aut vestibulo, temporis horàmque expectans, &c. Cùm enim, qui describiturus est diligenter tempus ac horam, exploratè etiam minutum horarum percipere oporteat instrumentum, siue diurna sint, siue nocturna, quot minutorum hoc quoque tempore quasi praetereunte praeteritque examen? Comperiam enim esse stellam, qua tempus, horaque sit exploranda, non solùm quanta in parte sit duodecima: sed etiam quam iuxta duodecimae portionem partis, in quota minute sexagesima etiam in qua subdiuisa sunt singula sexagesima illa prima necesse est? Atque hanc tamen adeò tenuem, subtilémque temporis inuestigationem quoniam attingere nequeunt, singulis in stellis errantibus faciendam esse necessario dicunt, vt qualem coelo ad fixas stellas ipsa dispositionem, habitudinémque haberent, qualisque ipsarum esset inter sese figura, cùm in lucem ederetur fœtus, comperiam sit tandem, ac exploratum.* Decimò, si attendenda est hora natiuitatis, multo magis foret attendenda hora conceptionis, vt Ptolemaeus Astrologorum Princeps ait in 3. lib. Apotelesmatum, vbi dicit Astrologos idcirco horam natiuitatis solitos obseruare, quia horam principij seminalis ignorant: horam verò conceptionis nullus Astronomus quantumcunque peritus scire potest. Vndecimò fatentur graues Philosophi, ac etiam Theologi, non manere eandem numero materiam in homine iuuene, & sene, sed temporis successu illam posse in totum immutari, vt videri potest apud Commentatores Aristotelis in primo de Generatione, & corruptione capite 5. & D. Thom. 1. part. quaest. vltima art. 1. superfluè igitur obseruant Astrologi influxus stellarum in hora natiuitatis in materia, in qua illi sunt recepti, tempore senectutis ampliùs non est. vnde nec illi influxus ampliùs permanere possent: consultiúsque ageret (si influxus caelestes essent obseruandi) illos obseruare sub quibus successu temporis quilibet constituitur, aut constituendus est, sicut faciunt periti medici in vena secanda, aut medicina infirmo adhibenda, natalitios fluxus praetermittentes, qui nihil obsunt, nihil prosunt. Duodecimò, quae circa horas natiuitatis hominum Astrologi obseruant, quaeque de vi stellarum natalitiarum illi commentantur, fabulosa, & confictà esse, ex hoc coniici potest, quoniam non solùm hominum, sed vrbium, & arcium natalitias stellas confingunt, & vrbium non secus, atque hominum genituras obseruant, ex quibus quae ipsarum incolis, ac ciuibus euentura sint, praedicere se profitentur. O licentiosam nimis dicacitatem, quasi constet quo die, quo mense, quo anno quaelibet non dicam ciuitas, sed castrum vel pagus sint extructa, quasi vno situ tota ac integra ciuitas ex matris vtero fundatur: quasi aliud sit ciuitas, quàm domus iuxta domum structura: quasi non contingat vno anno vnam domum, alteram altero in eadem ciuitate fuisse extructam, vt si propter astrorum constitutionem, sub qua prior domus est aedificata, potest infortunium aliquod ciuitati imminere, illud idem infortunium ex alia contraria constitutione, sub qua aliae domus extructae fuerunt, non possit aut tolli, aut impediri: quasi si quis in domo sub malignis astris extructa degens, debitet malum sibi imminere, non possit ad aliam declinando malum vitare: quasi idem sit influxus in homines & saxa, & de saxis ad homines, & ex

hominibus

Origenes.

Basilius.

Ptolemaeus.

D.Thom.

hominibus ad lateres excurrens; certè ineptissima sunt commenta, & indigna, in quibus refutandis plus temporis male perdamus.

VII. Possemus hanc Astrologorum vanitatem, qui futura contingentia se scire profitentur, ex duplici etiam capite conuincere, nimirum ex falsitate prædictionum. esto enim aliquando verum prædixerint, non arte, sed casu, sicut est in prouerbio, *per totum diem iaculans semel collimat*: tamen maximam partem Astrologicarum prædictionum euidentissima mendacia extitisse, omnibus sæculis rei euentus comprobauit. & plurimi Astrologorum nugas contemnentes, felices successus rerum suarum habuerunt. & è contra multi huic vanitati addicti, quibus Astrologi cœlos propitios promittebant, miserrimè interierunt. Immo nec ipsimet Astrologi suis obseruationibus sibimetipsis satis cauere sui potuerunt, aut sciuerunt, vt multis allatis exemplis ostendunt Cicero libro secundo de diuinationibus. Aulus Gellius lib. 14. capite primo ex suo Phauorino. D. Ambrosius lib. 4. Exaemeron cap. 7. Mirandulanus lib. 1. cap. 1. & 9. lib. 5. cap. 1. quæst. 11. 16. & 17. & nouissimè singularis vir eruditionis Alexander de Angelis in volumine quinque librorum contra Astrologos per multa capita, & ex dissidiis, ac manifestissimis contradictionibus eorundem Astrologorum ferè circa omnia huius artis theoremata, quæ sola sufficere potest ad omnem fidem iudiciariis abrogandam. Porrò omnia hoc capite à nobis narrata verissima esse, qui sunt in arte versati, facilè intelligent, ac testabuntur, nos nihil ex nobis cõfinxisse ad inuidiam, nihil Astrologis imposuisse; illos verò, qui huius artis sunt ignari, non vacat, nec nostri est instituti, illius rudimenta hîc eos docere; quod admonuerim, ne dicat aliquis, in hac nostra argumentatione nos multa contra iudiciarios supponere probanda, & petitionem principij committere.

Cicero. Aulus Gellius. Ambros. Mirand. Alexander de Angelis.

CAPVT VIII.

Occultas cordium cogitationes, & miracula, quæ sola Dei virtute supra naturæ vires, & ordinem fiunt, ex inspectione astrorum non posse præuideri.

I. NOn satis fuit Iudiciariis, iactare, se futura contingentia, quæ ex libera hominis voluntate pendent, diuinare: nisi promitterent etiam occultas cordium cogitationes, quin & ipsa diuina miracula, quæ sola Dei virtute supra omnem cursum, & omnes naturæ vires eueniunt, posse certò prænuntiare, qualia fuerunt vniuersale Diluuium, transitus Populi Hebræi sub Moyse per Mare Rubrum, Filij Dei in carne Aduentus, voluntaria illius pro salute mundi in carne oblatio, & finalis ad Iudicium aduentus; quæ esse dogmata non solùm falsa, sed impia, & contra fidem catholicam, est nunc breuiter à nobis monstrandum. Primò igitur non posse Astrologos ex inspectione Astrorum, occultas cogitationes humani cordis, sed neque Dæmones, nec bonos Angelos scrutari, ostenditur ex diuina Scriptura, quæ solius Dei hoc proprium esse apertè fatetur lib. 2. Paralipomenon cap. 6. dicens: *Tu solus nosti corda omnium filiorum hominum.* & Ieremiæ capite 17. *Prauum est cor hominis, & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus.* Secundò, diuina Scriptura tribuit Deo tanquam epitheton, & notam diuinitatis quòd sit scrutator cordium. Iob cap. 16. *Ecce testis meus, & conscius meus in excelsis.* in Psal. 7. *Scrutans corda, & renes Deus.* & Psalm. 43. *Ipse enim nouit abscondita cordis.* ad Rom. 8. *Deus autem qui scrutatur cor.*

Tertiò, Patres ex eo probant Christi diuinitatem, quia ille occultas cordium cogitationes penetraret. Matthæi cap. 9. *Videns autem Iesus cogitationes eorum.* Lucæ cap. 5. *Videns Iesus fidem illorum.* Ioan. 2. *Non erat ei opus, vt quis testimonium perhiberet de homine; ipse enim sciebat, quid esset in homine.* Ex quibus & aliis similibus testimoniis Patres duo colligunt, alterum est, Christi vera diuinitas; alterum quòd cognoscere occultas cordium cogitationes sit character, & nota diuinitatis. Ita Hieronymus, Euthymius, Aimo, Henricus, & Theophylactus in cap. 9. D. Matthæi. Chrysostomus homil. 30. in Matthæũ. & homil. 22. in Ioan. Cyrillus lib. 2. in Ioan. cap. 19. Ambros. lib. 5. in Lucam, Petrus Chrysologus serm. 50. Athanasius serm. 4. contra Arian. & ad Antiochum quæst. 27. Basilius lib. 4. contra Eunomium, Origenes lib. 2. in Iob. Augustinus in Psal. 7. & 31. & 63. in lib. de Diuinatione Dæmon cap. 5. & in lib. 2. Retractat. cap. 30. Autor libri de Ecclesiasticis Dogmatibus cap. 81. D. Prosper in Psal. 141. Neque diuina Scriptura, neque Patres solùm negant, alium præter Deum posse cognoscere secreta cordium præteritaue aut futura, sed etiam præsentia: indistinctè namque loquuntur tam de præsentibus, quàm de præteritis aut futuris, & quidquid sit de ratione huius repugnantiæ, sufficiat ex diuina Scriptura nos habere, non posse vllam creaturam occultas cogitationes cordis cognoscere, quod tamen nonnullos Astrologos ex astrorum inspectione nobis promittere testatur Bartholom. Medina 1. 2. q. 9. art. 5. §. *sed quid dicendum.* Nec mirum, cùm non solùm occultas cordium cogitationes, sed etiam occulta Dei iudicia, & secreta, quæ ex sola eius voluntate supra omnem naturæ ordinem pendent, se nosse profiteantur, quorum error præter auctoritates Scripturæ allegatas, potest etiam refutari omnibus rationibus cap. præcedenti contra Iudiciarios allatis. non enim ex notitia astrorum posset Astrologus accipere notitiam alicuius rei, nisi illa res se haberet ad ipsa astra, vel vt causa, vel vt effectus, quorum neutrum occultis cordium cogitationibus potest conuenire. Ex quo fundamento deducitur etiam, non posse Astrologum ex inspectione Astrolabij autores occultos criminum cognoscere: sed si aliquando id se nosse profiteatur, hoc euenire non ex inspectione astrorum, quæ humanorum actuum, præsertim malorum, causæ particulares non sunt, sed vniuersales tantùm, sed ex societate, quam sæpe huius artis professores habent cum Dæmone, vt colligitur ex cap. 2. de sortilegiis.

Hieron. Euthymius. Aimo. Henricus. Theophyl. Chrysost. Ambros. Chrysolog. Athanas. Basilius. Origenes. August. Prosper.

Barthol. Medina.

Secundò probatur, non posse Iudiciarios ex siderum contemplatione nosse miracula, quæ supra ordinem naturæ diuina virtute fiunt, ob eandem rationem. miracula namque illa dicuntur, quæ vires naturæ excedunt, vel quoad substantiam facti, vel quoad modum, vel rationem temporis, in quo fiunt, vel ratione subiecti, in quo similiter illa fiunt. quæ verò fiunt à corpore cælesti, vires naturæ minimè excedunt, cùm cælum, & illius vires sint intra ordinem naturæ. Cùm igitur miracula ex virtute siderum non pendeant, ridiculum est, ab Astrologis illa posse ex inspectione siderum præuideri. II.

prædicere, specialiter verò ad singula descendendo, non potuisse Astronomos ex cælestium corporum constitutionibus absque diuina reuelatione Diluuium Noëticum præuidere, quemadmodum Aliacen. temerè, & ignoranter iactant Aliacensis quæst. 59. in Genesim circa illa verba, *Cataractæ cæli apertæ sunt.* & alij cap. 2. recitati, probatur euidentissimo testimonio diuinæ Scripturæ, quo conuincitur, tempus Diluuij, & ipsummet Diluuium ex siderum coniunctionibus neque pependisse, neque præuideri potuisse. Scriptura namque docet, Deum cùm iussit Noë Arcam, seu nauem illam fabricare, in qua vniuersum semen ab aquis seruatum est, construere, dedisse hominibus spatium vitæ centum & viginti annorum; hoc enim indicant verba illa cap. 6. lib. Genesis. *Erúntque dies illius centum viginti annorum.* nihilominus ob illorum hominum impœnitentiam abbreuiati sunt illorum dies vsque ad annum centesimum; subdit enim infra: *Anno sexcentesimo vitæ Noë mense secundo, septimo decimo die mensis rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt.* Et nihilominus ex c. 5. constat Noë cùm quingentorum iam esset annorum genuisse Sem, Cham, & Iaphet, & ex capite 6. Deū præcepisse illi, vt extrueret Arcam, postquam genuerat tres filios. Non igitur euenit Diluuium ex aliqua magna coniunctione Iouis cum Saturno Albumasar. existentibus vtrisque in signo Cancri, vt Albuma- Aliacensis. sar, & Aliacensis mentiuntur; nam talis coniunctio certo, & determinato tempore tantum potuisset diluuium adducere, & non viginti annis prius, cùm astra non libera voluntate, sed naturaliter, & certo tempore influant, non priùs, neque posteriùs. quòd si daremus, illa liberè in influendo agere, etiam nunc falsum esset, omnes Iudiciariorum prædictiones vno ictu prosternerentur. Dicet fortasse quis pro Aliacensi, debuisse Diluuium sequi anno centesimo, & vigesimo, à die qua preceptū est Noë, vt Arcā fabricaret, illo enim tempore, & non prius debebat effectus sequi, sed Deū sua potentia ipsum diluuium accelerasse. Sed hoc est, quod contendimus, Diluuium non ex virtute astrorum, sed virtute diuina supra omnes vires siderum euenisse. ex quo sequitur, illud ex vi astrorum minimè præuideri potuisse.

III. Dicetur, præuideri poterat, quia nisi Deus diluuium accelerasset, illud statuto tempore euenisset. At hoc non satisfacit, nam vel Deus immutauit illam coniunctionem Iouis cum Saturno, quæ diluuium portendebat, vel non. Si immutauit, sequitur, primò, factum esse duplex miraculum, alterum inundationis totius terræ: alterum immutationis corporum cælestium, quorum motus spatio annorum viginti sunt accelerati, vt illi planetæ coniungerentur, quod est fabulosum, & fictitium. sequitur secundò, immutatas esse alias magnas coniunctiones eorundem Planetarum, neque iis tēporibus factas, quibus isti Astrologi illas factas commemorant. Si autem non fuit à Deo immutatus cursus astrorum, oportebat post centum & viginti annos, id est, post viginti annos à tempore primi diluuij, iterum fieri diluuium propter illam coniunctionem Iouis cum Saturno, quod tamen factum non legitur. Præterea esto daremus illis ante diluuium præcessisse illam magnam coniunctionem Iouis cum Saturno in signo Cancri, vnde nam probant, propter illam debuisse totum mundum aquis submergi, cùm, vt Mirandulanus rectè argumentatur, post illa tempora, plusquam decies iidem planetæ in eodem signo coierint, nec tamen totus mundus aquis inundauerit. Omitto quæ Aliacensis fingit de magnis coniunctionibus singulis annis 960. succedentibus, quæ dum apparent, semper magnum aliquid in mundo portendunt; de tempore in quo facta est magna illa coniunctio, quæ vniuersale diluuium præsignauit, de tempore aliarum coniunctionum, de tempore, quod intercessit inter mūdi initium, & diluuium, & inter diluuium & Christum, de constitutione astrorum in exordio mundi, quæ omnia falsa, & ex ignorantia veræ Chronologiæ conficta hac vnica ratione euertimus, quia ille supponit, à principio mundi vsque ad diluuium excurrisse annos 2242. à diluuio autem, vsque ad Christum annos 3102, quam computationem falsam esse deprehendimus ex diuina Scriptura, quæ ab exordio mundi vsque ad diluuium non plusquam annos 1656. numerat, & à diluuio non plusquam 2400. quo supposito ruunt omnes imaginationes Astrologorum de magnis coniunctionibus, conuincuntúrque mendacissimi esse, cùm ex magnis coniunctionibus profitentur, præuideri potuisse vniuersale diluuium, Messiæ aduentum, & alia similia, quibus non magis quàm insanis, & phreneticis sit fides adhibenda. Videri possunt quæ de hac re scribit Miran- Mirand. dul. lib. 5. ferè per totum, sed præcipuè cap. 9. 10. & 11.

Tertiò probatur, Moysem miraculo, non astro- IV. rum vi Mare Rubrum aperuisse, & per illud Hebræos illæsos deduxisse, primò, quia Deuteronomij 18. Deus ipse testimonium illi perhibuit, quòd in arte Iudiciaria institutus non esset. Secundò, quia si ex vi siderum ille maris recessus euenisset, nō stetisset aqua Hebræis pro muro à dextris, & à sinistris; neque permisisset Hebræos illæsos abire, super solos Ægyptios recurrendo, & illos præfocando, quemadmodum facer textus ait Exodi 14.

Quartò probatur, Christi natiuitatem ex aspe- V. ctu siderum præuideri non potuisse, neque Magos per scientiam Astrologicam id nouisse, neque stellam, quam D. Matthæus dicit illos in Oriente vidisse, fuisse cōstitutionem aliquam siderum Christi natiuitatem præmonstrantium, sicut dicit idem Aliacensis. quia diuina Scriptura docet, Sacramentum Incarnationis fuisse mysterium absconditum, non solùm hominibus & dæmonibus, sed etiam bonis Angelis. Secundò, quia perperam probaretur Christi aduentus, & diuinitas ex prophetica prædictione: tantum enim absque prophetiis de Christi aduentu scire potuisset Astrologus. & Christus non misisset Iudæos ad diuinas Scripturas, sed ad Astrologos, vt testimonium perhiberent de se. Illam etiam stellam, quæ Magis in Oriente apparuit, non fuisse aliquam siderum cælestium constitutionem, sed fictitiam, ad tempus à Deo creatam, conuincunt illa Euangelij verba: *Ecce stella, quam viderant Magi in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra vbi erat puer*, quod de stellis firmamenti, aut etiam de planetis, nullus nisi in hac parte stupidus affirmabit. Denique quod aiunt, ex inspectione astrorum potuisse præuideri genus mortis, quo cursum huius vitæ mortalis esset absoluturus, est commentum etiam manifestè hæreticum; non enim fatali aliqua necessitate, sed sua libera voluntate Dominus noster pro salute mundi seipsum obtulit in cruce. Sed indigna hæc sunt nimis figmenta potius contemnenda, quàm confutanda.

Quintò probatur, non posse ex aspectu astrorum

tum præuideri, quo tempore hic mundus sit finem habiturus. *De die enim illo nemo scit, neque filius hominis*, vt Christus apud Matthæum cap. 24. testatur. ex his apparet, quanta sit Astrologorum audacia, & impietas, & quàm vana, falsa, & hæretica sit sententia illorum, qui diuina miracula, inter quæ dubium non est, primum locum obtinere vnigeniti filij Dei in carne Oeconomiam, vendicant posse Astrologica ratione, ex siderum aspectu præuideri.

CAPVT IX.

Astra non solum non esse causas, sed nec etiam signa rerum contingentium futurarum.

I. PRæcipuum argumentum, quo Patres, & Theologi impugnant errorem Mathematicorum asserentium, ex siderum obseruatione posse futuros humanæ vitæ successus, & alia contingentia, & etiam diuina miracula præsciri, est illud, quoniam voluntas humana sideribus subiecta non est, neque illius motus ex astris pendent, & multo minus miracula, quæ supra vires naturæ à Deo solo fiunt. huius argumenti vim nonnulli vt declinarent, dixerunt, astra non esse quidem causas humanorum euentuum; sed tamen esse illorum vera, & certissima signa, quibus diligenter inspectis, ac intellectis possunt eidem euentus, antequam fiant,

Origenes. Eusebius. August. præuideri. hanc sententiam refert Eusebius ex Origene lib. 6. præparatio. Euangelicæ cap. 9. D. Augustinus licet suppresso nomine autoris lib. 5. de ciuitate cap. 1. Origenes enim in suis commentariis super Genesim exponens illa verba primi cap. *posuit stellas in firmamento*, dixit, stellas fuisse à Deo positas in firmamento, vt essent in signa, scilicet, vt per varios earum aspectus, & coniunctiones significarent vniuersas, & singulas humanarum rerum causas, non tamen efficerent: & depinxisse in stellis significationes omnium futurorum humanæ propagationis euentuum, vt supernorum spirituum virtutes in eis legerent, quæcumque hominibus per singula temporum interualla essent euentura; & illius aliquam partem hominibus stellarum obseruatoribus renuntiarent. Subiungebat tamen, per hoc non lædi humani arbitrij libertatem, sicut non læditur per certitudinem diuinæ præscientiæ, & per prophetiam, quia stellæ humanorum actuum signa tantum sunt, non causæ.

Plotinus. Porphyrius. Eandem sententiam secuti sunt Plotinus in lib. An stellæ aliquid agant, & in lib. de fato cap. 6. & Porphyrius Plotini discipulus de suo magistro testatus est, illum ex siderum aspectu hominum mores, errata, & vitæ euentus perfectè nouisse; & cùm ipse Porphyrius de morte sibiipsi inferenda cogitasset, Plotinum cælitus id præuidisse, & à facinore prohibuisse. Iulius Sirenius lib. 9. de fato capite

Iulius Siren. 35. eandem Origenis & Plotini sententiam probat, & nonnullis autoritatibus ad suum sensum accommodatis confirmat; imponitque eandem sententiam Eusebio, & Augustino. sed Eusebius solùm refert sententiam Origenis, Augustinus verò illam data opera impugnat. & subiungit Sirenius, quòd admissa huius opinionis veritate, cessabimus mirari aliqua, quæ à peritissimis Astrologis prædicta fuere; & non tantùm ex Dæmonum commercio, sed ex arte ea præcognosci potuisse fatebimur. vt illud, quod refert Suetonius in vita

Sueton.

Iulij Cæsaris, quòd cùm lege Iulia in Coloniam Capua deducti coloni ad extruendas villas sepulchra vetustissima disijcerent, idque eo studiosiùs facerent, quod aliquantum vasculorum operis antiqui scrutantes reperiebant, tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys conditor Capuæ sepultus, inuenta est, conscripta litteris, verbisque Græcis hac sententia. *Quandoque Ossa Capyis detecta essent, fore vt Iulo prognatum manu consanguineorum necaretur, magnisque mox Italiæ cladibus vindicaretur.* Quam rem, ne quis fabulosam, aut fictitiam putet, autor est Cornelius Balbus familiarissimus Cæsaris: atque potuisse Capym ex astrorum peritia id cognouisse, qui tamen annis mille ipsum Cæsarem antecessit. & eodem modo Mercurium Trismegistum multa, quæ de Christi aduentu prædixit, nosse potuisse, immo eodem modo posse aliquid sciri de occultis cordium cogitationibus.

Quæ tamen sententia cuiuscunque sit autoris, II. non minus fabulosa, falsa, & erronea est, immò etiam hæretica, & humani arbitrij libertatem euertens, quàm præcedens. nam diuina Scriptura absolutè negat, vllam creaturam, siue hominem, siue dæmonem, siue Angelum posse futura contingentia, quæ ex libera hominis, aut Dei voluntate pendent, præuidere. quod non diceret, si omnes euentus humanæ vitæ in tabulis cœli, velut quibusdam libris explicatis possent videri. Et argumenta, quibus duobus capitibus præcedentibus contra Iudiciarios ostendimus, illos non posse aliquid de futuris contingentibus, multo minus de occultis cordium cogitationibus, adhuc multo minus de operibus Dei supernaturalibus, quale est ineffabile sacramentum Dominicæ Incarnationis, ex contemplatione siderum, aut alio modo præter diuinam reuelationem præuidere, æque militant tam contra eos, qui dicunt, astra esse tantùm signa, non autem causas, quàm contra illos, qui dicunt esse causas talium effectuum; vt valde mirum sit, hominem in diuinis Scripturis mediocriter versatum has absurditates effutire.

Et certè si in stellis veluti in tabulis, aut libris conscripti, & picti essent omnes humanæ vitæ euentus, & omnia mysteria supernaturalia, nónne possent dæmones, in quibus scientia naturalis perspicacissima adhuc viget, nec est per peccatum amissa, aut læsa (saltem de speculatiue loquendo) sidera contemplando eosdem euentus præuidere? at vel ipsimet fatentur, hoc se facere non posse, vt Porphyrius in lib. de Oraculis apud Porphyr. Eusebium lib. 6. præparationis capite primo, ait. *In hisce autem Oraculis & diuinationibus sæpe mentitum esse Apollinem, inquit Eusebius, autor est Porphyrius: ex quibus enim futurorum cognitionem non hominibus modo, sed multis etiam Deorum esse incomprehensibilem. Vnde interrogati mentiuntur nonnunquam, sed non sponte. Solent enim prænuntiare se nunc vera respondere non posse. homines tamen ex auaritia perseuerare vrgere eos, & cogere, vt respondeant. Apollo igitur Delphicus cùm cognouisset esse cœli, & contrarium affectio, vt verum præuidere non posset, ceterum ducebat per vatem, tam istum, & potentia verba hæc ne proferat, falsa enim dictam, si coges.* Et in alio responso *vetulus hodie*, inquit Apollo, *stellarum mihi vim diuinandi præstat.* Et licèt Porphyrius, aut Apollo Delphicus hoc non dixissent, ipsa Oraculorum amphibologia, vanitas, & falsitas sufficiebat ad conuincendum, quòd dæmones ex astrorum contemplatio-

ne

ne non possint futura contingentia, quæ pendent ex libero arbitrio, prævidere.

III. Ad hæc si vel ipsi boni Angeli in tabulis cœli potuissent, ac possent futura contingentia, & mysterium aduentus Christi in carne prævidere, prophetia non esset ex diuina reuelatione, aut saltem homines absque diuina reuelatione per solos Angelos potuissent de mysteriis gratiæ, aliisque futuris euentibus sufficienter doceri. Neque Deus ipse per Isaiam c. 48. probaret, se verum esse Deum, & non fictitium, sicut idola gentium, ex futurorum prædictione, cum ait. *Priora extunc annunciaui, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea, repentè operatus sum, & venerunt. sciui enim quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea. Prædixi tibi extunc, antequam venirent indicaui tibi; ne fortè diceres. Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflatilia mandauerunt ista.* & alia quæ ibi sequuntur.

Rursus quis, nisi aut hæreticus, aut ignarus omnino diuinæ Scripturæ negabit, non posse mysteria gratiæ nisi per ipsam diuinam reuelationem, & fidem siue ab homine, siue ab Angelo cognosci? cùm id expressè doceat D. Paulus in Epistola prima ad Corinth. capite 2. ad longum. & D. Petrus epistola prima canonica capite primo. neque potest aliquis tergiuersando dicere, per reuelationem diuinam intelligendam esse reuelationem angelicam, quatenus iussu Dei Angeli reuelant aliquid hominibus ex iis, quæ illi inspiciendo sidera præuident, quia Scriptura docet, huiusmodi reuelationes factas per Spiritum sanctum, non per Angelos. & sanè ad hanc responsionem euertendam Spiritus sanctus in die Pentecostes in propria persona ad Apostolos accessit, vt illos de mysteriis gratiæ instrueret, cùm posset Angelos mittere; si illi eadem mysteria in tabulis cœli iam nouerant. Quid? nonne D. Paulus ad Hebræos capite primo sic exorditur: *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in Filio suo.*

Præterea hæc sententia nostratium pugnat cum arbitrij libertate, quam præcedens, immò multo magis. nam qui ponunt stellas, causas esse actuum humanorum, aliquo pacto concedunt, illarum causalitatem posse per causas inferiores impediri, quod apertè docuit Ptolemæus propositione prima, & quinta sui Centiloquij, vnde acceptum est vulgatum Apophthegma. *Sapiens dominabitur astris.* Verùm si dicamus, stellas signa esse omnium humanorum euentuum, cùm oporteat ponere, illa esse signa non incerta, fallacia, & inania, sed certa, & infallibilia, & naturalia; non erit in potestate voluntatis, vt non eueniat, quod illa portendunt: vnde quidquid talibus signis significaretur, naturali etiam necessitate eueniret. Quæ res adhuc magis explicatur tali pacto. Vel astra signa sunt naturalia, & naturaliter significantia, vel voluntaria, & voluntariò significantia. Si sunt signa naturalia, & naturaliter significantia; ergo illorum significata naturaliter, & necessariò, non autem liberè eueniunt. Si autem sunt signa voluntaria, ergo ex illis non potest videri res signata, nisi inspecta voluntate, ex qua illa vim habent significandi, quæ est voluntas diuina, quam nulla creatura potest nosse, nisi tantum quantum Deus voluerit ipsi creaturæ manifestare.

IV. Neque sunt alicuius momenti, quæ pro sententia Origenis afferuntur tum ab ipso Origene, tum à Iulio Sirenio. afferebat enim primò testimonium cuiusdam libri, cuius erat titulus, Narratio Ioseph, eratque olim liber apud antiquos authoritatis non paruæ. In eo libro inducitur Iacob Patriarcha ad filios suos sic dicens. *Legi in tabulis cœli, quæcunque euentura sunt vobis, & filiis vestris.* Narratio.

Verùm licèt liber, qui inscribitur, Narratio, siue oratio, siue somnium Ioseph, apud antiquos tum Hebræos, tum etiam Catholicos alicuius fuerit authoritatis, constat tamen illum inter Apocryphos reiiciendum, sicut illum reiecerunt D. Athanasius in Synopsi, & Procopius Gazæus in Athanas. commentariis lib. Genesis circa caput primum, Procopius. vbi etiam opinionem Origenis reprobat tanquam minimè Catholicam, & homine Christiano indignam. continet enim liber ille alios errores in fide, vt quòd Angeli descendant in corpora humana, illa sibi naturaliter vnientes, sicut animæ vniuntur corporibus; quòd Iacob fuerit Angelus in carne assumpta; quòd animæ Abraham, Isaac & Iacob fuerint simul ante mundum visibilem creatæ. quos errores Origenes complexus est. Vnde non est mirum, quòd autoritatem huius libri magnifecerit: videatur Sixtus Senensis libro secundo Sixtus Sen. Bibliothecæ in verbo, Ioseph Oratio. & lib. 5. annotatio 75.

Secundò producebat Origenes testimonium Isaiæ capite 34. in quo Iulius Sirenius magnam vim facit. ait enim ibi Isaias finem sæculi prænuntians, *complicabuntur sicut liber cœli.* Si ergo complicabuntur sicut liber cœli, interea antequam complicentur, tanquam liber explicatus maneant, necesse est. Sed quorsum liber apertus permaneret, nisi vt in eo legant illi, qui legere nouerunt?

Verùm neque in hac metaphora erat tanta vis, vt propterea asserendus esset error manifestus in fide. constat enim cœlum aliis quoque metaphoris explicari, vt pellis, seu cortinæ, siue fornicis, in Psal. 103. *extendens cœlum sicut pellem.* nam hæc omnia potest significare dictio Hebraica יריעה Et metaphora vestimenti in Psal. 101. *Opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient, & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur, & sicut vestimentum veterascent.* Et præconum, & nunciorum, siue tubicinum in Psalm. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.* & infrà, *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Quis verò sit sensus intentus sub illa metaphora libri complicati, variè exponunt Interpretes. Vt autem mysticas expositiones omittamus, duæ sunt literales huius metaphoræ interpretationes: vna quidem indicat, & propriæ, & veræ, altera D. Thomæ, & Lyrani dicentium, in fine D. Thom. sæculorum cœlos fore complicandos ad instar Lyran. libri, ne Astromantici, qui modò venditant, se in signis cœlestibus legere omnes futuros humanæ vitæ successus, valeant ampliùs ex astris futura diuinare; non quòd ex astrorum inspectione reuera hæc videre possint, sed quia illi nunc iactant, se hæc nosse. Complicabuntur itaque sicut liber cœli, quia non poterunt Iudiciarij vltrà Astromantiam exercere, & de futuris contingentibus diuinare, & homines decipere.

Altera interpretatio adhuc magis literalis est, vt dicamus, cœlos in fine sæculi fore complicandos ad eum modum, quo & dicitur in Euangelio, virtutes cœlorum mouendas esse, & stellas de cœlo casuras. & ad eum modum quo & Ioan. in Apoc. cap. 6. ait, *Cœlum recessit quasi liber inuolutus.* scilicet ad denotandam inexplicabilem terrorem,

mœrorem,& dolorem gentium,de quibus ibi Isaias loquebatur.sicut apud homines in signum magnæ tristitiæ clauduntur ianuæ,complicantur aulæa, detergentur parietes, hominésque ipsi nigris induuntur.Et ita exponit Glossa Interlin.in eo loco.Quòd si quis nondum in hac expositione conquiescet,animaduertat,libros apud Hebræos solitos non claudi,sicut nostri clauduntur, sed complicari,& conuolui,seu volui circa lignum, quod libri vmbilicum appellabant;vnde deductum apophthegma,*Ad vmbilicum perducere*, cùm dicimus, opus aliquod esse absolutum. Erant enim membranæ, ex quarum extremitate lignum, cui illæ erant implicatæ, pendebat: quæ cùm complicabantur, circa lignum, seu vmbilicum conuoluebantur.Sicut igitur latissima membrana circa vmbilicum circumuoluta, minimum occupabat locum; ita cæli tam latè expansi, quasi complicati videbuntur è loco recessisse.

Præter has expositiones sunt etiam aliæ non improbabiles; prima, Isaiam ex metaphora denotasse summam omnipotentiam Dei, qua cælos tanta facilitate potest loco mouere, & complicare,quanta quis complicare potest, quem habet librum præ manibus apertum. Altera, sicut cùm liber nobis vsui non est,illum complicamus, ac reponimus; ita quia ministerium, quod modò corpora cælestia hominibus ministrant, tunc cessabit, dicitur cælos tunc fore veluti libros complicandos. Et vt donemus, cælos esse veluti libros expensos, in quibus Dei admirabilis sapientia, & bonitas,& omnipotentia aureis litteris etiam ab imperitis leguntur,vt Caietanus,& Hugo Carensis adnotarunt in illud Psal. 103. *Qui extendis cælum sicut pellem.* Chrysostom. hom. 9. ad Populum Antiochenum,August.lib.11.de Ciuit.cap.18. non tamen admittimus, nec admittere debemus, esse librum Astromanticum,in quo futura contingentia citra diuinam reuelationem legere possimus, sicut ex eo quòd Deus expandit coram nobis librum diuinæ Scripturæ, vt ex illo discamus, quæ sint à nobis aut credenda, aut etiam agenda, non licet nobis ex eodem libro colligere errores, quos hæretici se colligere posse fatentur.

Caietan. Hugo Card. Chrysost.

Augustin.

V. August. Tertiò profert Sirenius testimonium D. Augustini lib. 2. de Genesi contra Manichæos c. 21. dicentis: *Neque enim in illis corporibus cælestibus sic latere cogitationes credendum est,quemadmodum in his corporibus latent,sed sicut nonnulli motus animorum apparent in vultu,& maximè in oculis, sic in illa perspicuitate, ac simplicitate cælestium corporum omnes omnino motus animi latere non arbitror.*

Sed nihil habet ibi Augustinus, propter quod in eam sententiam,in quam Sirenius illum trahit, iure adduci possit,aut debeat.nam nomine corporum cælestium, non intelligit ibi Augustinus cælos, in quibus fixa sunt astra,sed corpora Beatorũ glorificata per futuram resurrectionẽ: quæ vocat Augustinus corpora cælestia ad eum modũ, quo & Apostolus ait,*Primus homo de terra terrenus,secundus homo de cælo cælestis*, quia nimirum propter dotes,quas tunc obtinebunt,de quibus idẽ Paulus in priori ad Corinth.c.15. simillima erunt corporibus cælestibus, & illis præstantiora.Omitto sententiam,quam Sirenius Augustinũ imponit, ipsũ Augustinum lib.5.de Ciuitate c.1.grauiter confutasse;in tantum abest, vt illam vnquam docuerit. Sed hæc sufficiant dixisse ad hanc Astrologorum vanitatem quantum instituti nostri ratio postulabat,confutandam.

CAPVT X.

Ex veris nonnullis Astrologorum prædictionibus non sufficienter veritatem artis Iudiciariæ comprobari.

Præcipuum, & vnicum fundamentum, cui Genethliaci inhærent ad huius artis veritatem,vt illi putant,probandam, est veritas quarundam illorum prædictionum fuerunt enim, & sunt etiam nunc Astrologi periti,quorum multas prædictiones ex ipso rerum, quas prædixerant, euentu verissimas extitisse viri probatæ autoritatis fidem fecere. Thales Milesius futuram olei vbertatem suis prædixit,& coacta pecunia hyeme adhuc vigente oleũ emit, & arrhas dedit: postea vendito oleo magnam vim pecuniarum superlucratus est, ex Aristotele 1.libro Politicorum cap.7. Diogene Laërtio in vita Thaletis,Cicerone,Plinio,& aliis. Nigidius Mathematicus qua hora Augustinus est natus, inspecta siderum constitutione prædixit, Dominum orbis natum,& verum fuit. Alius Mathematicus inspecta hora natiuitatis Neronis, prædixit, fore regnaturum, sed matrem interfecturum,qua renunciata Agrippinæ illius matri,illa dixit, *Regnet, & interimat*,& verum fuit. Tiberio ab Augusto in insulam Rhodum relegato Trasillus Astronomus prædixit nauem,quæ è littore conspiciebatur aduentantem, deferre sibi litteras, quibus Romam reuocaretur,& verum fuit.Omittamus veterum exempla,quæ apud Suetonium,& Valerium Maximum videri possunt. Nostro ferè sæculo Petrus Leonis Medicus Spoletanus ab Astrologis accepit,se aquis præfocandum,quod periculum, vt euitaret, Patauio discedens Florentiam se contulit: sed quadam die in puteo suffocatus repertus est, Petro Pomponatio tradente lib. 1. de fato cap. 11. Picum Mirandulanum Astrologiæ osorem Astrologi prædixerunt anno 33. suæ vitæ decessurum,& verum fuit.Ioanni Galeatio Vice Comiti Mediolanensium duci prædixerat Iudiciarius, à suo vasallo fore confodiendum, cui Astrologo cum è contra Galeatius dixisset, an ipse prauidisset quo genere mortis esset moriturus, respondit ex casu trabis, & vtrumque verum fuit,nam & Galeatius in Ecclesia Sancti Stephani à suo vasallo est occisus, & ipse Astrologus dum iussu Galeatij ad patibulum duceretur, cuncto populo spectante trabe casu lapsa super eum cum carnifice occisus fuit. Alia multa id genus exempla possent afferri, quæ sunt omnibus notissima, quibúsque ipsius Astrologiæ veritas satis, supérque potest comprobari. Quòd si ea quæ prædicuntur, nonnunquam minimè, vt prædicta sunt, eueniunt, id vitio Astrologorum, non artis vertendum est, sicut errores medicorum in infirmis curandis, non medicinæ, sed medicorum vitio contingunt.

I.

Aristot. Lactant.

Sueton. Valer. Max.

Pomponat.

Respondemus nihilominus hæc, & similia exempla veterum prædictionum minimè sufficere ad suadendum hanc artem veram esse,neque vt id certò credamus,neque vt probabile vllo modo suspicemur.Nam si probamus, artem Iudiciariam veram esse ex eo, quòd ex infinitis, quæ illi prædicunt futura,pauca ita quemadmodum prædixerunt futura, succedunt, cur non licebit nobis è contrario argumentari, hanc artem falsam II.

esse, & mendaciorum structuram: quia ex infinitis, quæ illi prædicunt, omnia fere aliter eueniunt, quàm ab Astrologis fuerint prædicta: & si qui semel mendacij est conuictus, etiam cùm vera dicit, fidem suis dictis minime conciliat, quem tunc potissimum timemus mentiri, cùm vera se narrare profitendo fidem ex nobis poscit, vt Augustinus ait libro contra mendacium cap. 4. quanto minus Iudiciariis fides adhibenda est, qui cùm semel verum dixisse fuerint deprehensi, millies mendacij apertissimi sunt conuicti: vt non iure credamus eos si quid veri dicunt, non arte, aut scientia, sed casu dicere, quod nonnunquam idiotæ, & vetulæ faciunt. Demus igitur Iudiciariis, illos aliquando vera prænunciare: at non damus, ex hoc posse illos veritatem artis, quam profitentur, vnquam sufficienter probare, quod multiplici ratione sic monstramus. Si enim ex eo, quòd aliquando Astrologi Iudiciarij vera prænunciant, liceret artis veritatem inferre, eodem prorsus modo liceret inferre veram esse haruspicinam, Geomantiam, augurandi artem, aliasque similes diuinandi artes, quas illicitas, infamissimas, & falsissimas, vel ipsi Iudiciarij fatentur: immò veram esse artem illam diuinandi, quam modò infamissimæ nonnullæ personæ quas Zingaros vocamus, passim profitentur, cùm per illas quemadmodum per Iudiciariam nonnulla verissima illarum professores diuinauerint, ac nunc etiam diuinent, sicut multis exemplis allatis ostendunt Iulius Sirenius lib. 1. de fato cap. 16. & multis sequentibus, & Alexander de Angelis lib. 4. contra Astrologos cap. 3. & ex Cicerone, Valerio Maximo, Suetonio, & aliis, ex quibus pauca hic subiiciam. Sergius Galba antequam interficeretur, ab Vmbricio Haruspice monitus est, imminere sibi periculum, & vt illud caueret; quod cùm facere neglexisset, eodem die interfectus est. Spurina Vates Cæsarem monuit, vt nonnullos dies fatales caueret, quorum vltimus erat Idus Martij; quod cùm ille contempsisset, Idibus Martij interfectus est. Agrippa Herodis nepos ab augure audiuit, se ex vinculis ad regnum assumendum; & ita venit. Deiotarus Rex Galatiæ ingressurus domum sibi paratam visa aquila in tectis considente ingressu abstinuit: illa nocte sequenti corruit, & solo est æquata. Extiterunt olim famosissimi augures, Haruspices, Harioli, Sortilegi, multa verissimè prænunciantes, vaticinantes, absque iudiciaria, qualem apud Græcos Homerus narrat fuisse Calchantem, Virgilius apud Troianos Helenum Priami filium, quales apud Italos fuerunt olim Hetrusci, & apud Gallos Druidæ, & apud Argiuos Amphiaraus, qui in bello Thebano occubuit terræ hiatu absumptus. Itaque si ex veris prædictionibus liceret Iudiciariis veritatem artis iudiciariæ colligere, cur non licebit Haruspicibus, auguribus, Hariolis, diuinis, Geomantibus, hydromanticis, ac Zinganis veritatem suarum nefandissimarum artium eodem modo probare? nam & illi quemadmodum Iudiciarij, quædam vera nonnunquam prædicunt, verùm nec hi, nec illi rectè deducere id possunt. vt enim ex veris Astrologorum prædictionibus illi possent veritatem artis probare, operæpretium foret, per nullam aliam artem, aut etiam forte, & casu posse veras fieri prædictiones; nam vt probemus, hunc effectum huius causæ esse effectum, oportet nos probare, illum à nulla alia causa posse prouenire: sed etiamsi nulla esset ars Astrologiæ, & nec ipsum quidem eius nomen in orbe audiretur, nihilominus aliqui vera prædixissent. ergo ex veritate suarum prædictionum Astrologi suæ ipsorum artis veritatem minime possunt probare.

August.

Iulius Siren. Alex. de Angelis.

Homerus. Virgilius.

III. Accedit quòd vt Ptolomæus docet libro secundo Apotelesmatum siue de Iudiciis, quem Ptolemæus. omnes Mathematici sequuntur: *Fieri nequit, vt homo sciens, & prudens particulares rerum formas, & euentus pronunciet, siquidem nec sensum particularem, sed generalem suscipit rerum sensibilium formam, & oportet coniectantem hæc rerum consilium esse: soli autem numine afflati prædicunt particularia.* quod docet etiam propositione prima sui Centiloquij. quare particulares rerum euentus talibus circunstantiis temporis, loci, & aliorum accidentium indiuiduatos ex arte astrologica Iudiciarij minimè prænunciare possunt. Et reuera neque in cælo possunt inueniri causæ singulares huius, vel illius effectus singularis; neque cælestes influxus particulares, aut singulares sunt, sed vniuersales tantùm, ex quibus effectus in vniuersali ad summum possunt præuideri, non in particulari. v. g. potest Astrologus (vt illi hoc demus) ex siderum constitutione præuidere, illum, qui sub talibus stellis natus est, futurum Principem, aut Sacerdotem: At quod futurus sit Cardinalis, aut summus Pontifex tali, aut tali tempore, hoc minimè præuidere potest: antequam enim esset in mundo Cardinalatus, & Pontificatus, erant astra, & idem, quod modò significant, etiam tunc significabant. Pari modo cùm per Astrologiam præuideri possit, aliquem morte violenta interimendum, tamen quòd ab hoc potius, quàm ab illo, & à vasallo potius, quàm ab alio sit occidendus, aut casu trabis potiùs quàm regulæ aut lapidis, id per artem Astrologicam nullo modo præuideri potest, quæ enim sunt astra constantia natum sub illis fore à vasallo occidendum, aut ex lapsu trabis, aut lapidis potius, quàm regulæ interficiendum? Cùm igitur Iudiciarij profiteantur, se prædicere futuros euentus non solùm in vniuersali, sed etiam in particulari, illis, aut illis circumstantiis indiuiduatos, non possunt illorum prædictiones, etiam si veræ sint, ex arte Astrologica deduci, neque ex consequenti per illos potest huius artis veritas probari.

IV. Quod maximè ex hoc possumus confirmare, quia, teste eodem Ptolomæo libro primo de Iu- Ptolem. diciis capite secundo, & clarius capite tertio, ex astrorum inspectione non potest Astronomus de vita, & morte nati, aliquid certi diuinare, quod confirmat in Centiloquio propositione quinta. Omitto quòd in gratiam Principum per impudentem adulationem dixit Iulius Firmicus libro Iulius Firmicus. secundo capite vltimo: Cauendum esse nequando de statu Reipublicæ, vel de vita Romani Imperatoris aliquid interrogatus Astrologus respondeat. Non enim oportet, nec licet, vt de statu Reipublicæ aliquid nefaria curiositate dicat, sed & sceleratus atque omni animaduersione dignus est, si quis interrogatus, de fato dixerit Imperatoris; quia nec dici potest aliquid de eo, nec inueniri. & alia id genus nugamenta, quæ ibi habet. Ex quibus videas, iudiciariam regulam Lesbiam esse, quam Astrologi diuersis personis diuersimodè accommodant, prout fert rerum opportunitas; non autem regulam firmam, & constantem, ex qua possit aliquid certò præuideri. Hoc vnum dicam, omnes Iudiciarios huius artis vtilitatem ex hoc capite potissimum nobis commendare, quòd per eam possimus vitæ pericula imminentia præcauere,

cùm fecerint promissa, & fatum anteuertere, ac mortem declinare, id si verum est, conuincuntur Astrologi, omnes prædictiones, quibus prædicunt nato non amplius, quàm tot annos vitæ superesse, & tali tempore, tali die illi obeundum, etiamsi veræ sint, non ex ipsa Astrologia, sed aliunde acceptas. non ergo sufficit, Astrologos aliquando verum prædixisse ad artis Iudiciariæ veritatem probandam. quæ res, vt magis conspicua adhuc fiat, aperiendum est, quibus modis fiant aliquando ab Astrologis veræ prædictiones.

CAPVT XL.

Quo pacto nonnunquam à Iudiciariis vera pronuncientur.

I. ETSI capite superiori ostensum fuerit, veras, quæ aliquando contingunt Astrologorum prædictiones, non ex artis veritate, sed aliis ex causis euenire: non tamen sunt eiusmodi causæ explicatæ, quod in hoc capite huius libri, & totius operis postremo breuiter aperiemus.

Septem sunt causæ, ex quibus Astrologos aliquando verum prædicere contingit. Primò namque id efficiunt ex instinctu, & afflatu dæmonum, cum quibus societas manifesta, aut saltem occulta
August. illis intercedit, vt Origenes, Ambrosiúsque in locis supracitatis docent, & D. Augustinus multis in locis, nimirum lib. 2. de Genesi ad litteram cap. 17. lib. 2. de Doctrina christiana cap. 23. lib. 5. de Ciuitate cap. 7. & lib. 4. & 7. confessionum. Nec causentur Iudiciarij, hæc à nobis, aut à Patribus illis per calumniam esse obiecta. Nam primos huius artis inuentores, qualem omnes ferunt fuisse Zoroastrum Bactrianorum Regem, certum est, Dæmonum cultores, & idololatras fuisse, & Magos, & cum Dæmonibus commercia habuisse. Diuinæ quoque Scripturæ non obscurè indicant, Iudiciarios Astrologos Dæmonum auxilio, & familiaritate vsos ad diuinandum: illos enim connumerant cum Magis, Hariolis, Haruspicibus, & Auguribus, sicut apertè colligitur ex libro Deuteronomij c. 18. id ipsum colligitur ex decretis Principum sæcularium, qui Mathematicam Iudiciariam numerant inter artes magicas prohibitas, & Iudiciarios cum Magis, sortilegis, & maleficis proscribunt, vt ha-
Tertul. betur ex Tertulliano in libro de idololatria, & ex decreto Constantij, quod refertur in Lege excepta, de maleficis, & Mathematicis, & toto illo tit. Cod.
Sozomenus. lib. 9. Refert quoque Sozomenus lib. 6. historiæ
Baronius. cap. 35. & ex illo Card. Baronius tom. 4. sub anno 370. n. 9. tempore Valentis Imperatoris Mathematicos, quos ille vocat Philosophos, cùm omnia diuinandi genera experti fuissent, ad prænoscendum, quis esset Valenti in Imperio successurus, ad extremum Tripodem ligneum ex lauro fabricatos inuocationes Dæmonum, & verba execrabilia secundùm illorum morem vsurpasse, quos omnes Imperator fecit igne, & gladio malè vitam fini-
Ptolom. re. Quid? nónne Ptolomæus lib. 1. de Iudiciis cap. 1. conqueritur, à Mathematicis Pyromantiam, Nigromantiam, Geomantiam, aliásque secretas artes Dæmonum sub specie Astrologiæ occultari?
Iunctinus. quod confirmant Iunctinus in tractatu proœmiali,
Gauricus. & Lucas Gauricus in Apologetico. Et Cardanus
Cardanus. in Aphorismorum sectio. 1. aphorismo 151. nónne ait Astrologos, vt diuinatores homines pessimos esse, deceptores, & malorum morum, & si quid boni habent, totum ex Philosophia accepisse? & Ptolomæus lib. 1. de Iudiciis nónne fatetur, ex Iudiciaria cultum impiæ religionis idolorum ortum habuisse? Non igitur imponimus Iudiciariis, cum dicimus, illos ex instinctu, & afflatu Dæmonum aliquando futura diuinare.

Verùm hic duplex insurgere potest difficultas. II.
Prima est, nam futura contingentia nec ipsi Dæmones nosse possunt; quomodo ergo Astrologi ex instinctu Dæmonum futura contingentia nouerunt?

Respondetur, licèt futura contingentia absque diuina reuelatione, nec ipsimet Dæmones valeant certò præuidere, posse tamen vno, aut pluribus ex sequentibus modis aliqua ratione aliquod futurum præuidere. Primò per reuelationes sibi factas per bonos Angelos Deo ita permittente. ita D. Au- Augustin.
gustinus 2. de Genesi ad litteram cap. 17. & lib. 2. ad Simplicianum q. 3. Secundò, quia nouerunt propheticas reuelationes, ex eodem Augustino lib. 8. de Ciuitate cap. 23. Tertiò, quia sunt aliqua facturi Deo permittente circa hominum vitam, quæ reuelant antequam faciant, quo pacto lib. 1. Regum cap. 28. mulier Pythonissa, seu veriùs Dæmon prædixit Sauli interitum suum, & filiorum suorum. hoc modo reuelabant, ac prædicebant Dæmones Imperatoribus, ac Ducibus exercituum, & Ciuitatibus, & prouinciis clades, quas potestate à Deo illis facta super nequissimas illas gentes ipsi parati erant inferre. Quartò ex longissima obseruatione, & experientia humanorum actuum, & concitatione humorum, & affectionum, quam illi nonnunquam causant in nobis: ita Augustinus lib. de Diuinatione Dæmonum cap. 5. & 6. Quibus addimus, videri aliquando Dæmones futura contingentia prædicere, non quòd illa sint verè contingentia: sed quia causas habent determinatas, occultas tamen, quas homines putant non esse. hoc modo præuidentes latentem in corpore intemperiem, quæ, nisi remedium opponatur, certissimam mortem est homini allatura, possunt certò prædicere, hominem tali tempore è vita decessurum, quomodo cùm cantum olorum audimus, illos morti vicinos intelligimus. Hoc eodem modo Dæmon præuidens domus fundamenta paulatim dissolui, potest certò prædicere, domum tali tēpore ruituram. Quæ tamen omnia quatenus contingentia sunt, nunquam tali, ac tanta certitudine scire potest, vt non etiam possint res aliter euenire. ob quam causam Apollinis oracula sæpè mendacia sunt deprehensa, Deo potestatem Dæmonibus factam suspendente, aut aliter secundùm suam certissimam prouidentiam disponente.

Secunda difficultas est, quia multi Astrologi III.
futura pronunciant, quos tamen certum est, nullam cum dæmonibus habere societatem, nullúmve commercium.

Respondet tamen Augustinus, etsi illi nullum habeant cum Dæmone apertum, ac manifestum commercium, nihilominus id fieri instinctu quodam Dæmonis occultissimo, quem nescientes mentes humanæ patiuntur. nec id mirum alicui debet videri; quia sicut potest Dæmon interna, & occulta suggestione, quam homo non aduertit, ad alia peccata illum allicere: ita homini vanitati, & curiositati nimium addicto, ad illum decipiendum, potest secreto instinctu aliquas veras prædictiones afflare. est namque hoc medium potentissimum ad hominem decipiendum, seducendum, & à recta fide alienandum, & Dæmoni subiiciendum.

dam. quod cùm Deus facere Dæmonem permittit, non est dubium, id in pœnam alicuius peccati grauissimi præcedentis permittere, sicut olim in pœnam grauissimorum scelerum idololatriæ, & peccati contra naturam permittebat illos à dæmonibus decipi, & illudi per falsa miracula, & per responsa, quæ illi dabant ex simulacris, & oraculis. De qua re August. lib. 2. de doctrina Christiana cap. 23. ita scribit: *Hinc enim fit, vt occulto quodam iudicio diuino cupidi malarum rerum homines tradantur illudendi, & decipiendi pro meritis voluntatum suarum, illudentibus eos, atque decipientibus præuaricatoribus Angelis, quibus ista pars mundi infima secundum pulcherrimum ordinem rerum diuinæ prouidentiæ lege subiecta est. Quibus illusionibus, & deceptionibus euenit, vt istis superstitiosis, & perniciosis diuinationum generibus multa præterita, & futura dicantur, nec aliter accidant, quàm dicunt; multáque obseruantibus secundum suas obseruationes eueniant, quibus implicati curiosiores fiant, & sese magis, magisque inserant multiplicibus laqueis perniciosissimi erroris. Hoc genus fornicationis animæ salubriter diuina Scriptura non tacuit, neque ab ea sic deterruit animam, vt propterea talia negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur à professoribus eorum. Sed etiamsi dixerint vobis (inquit) & ita euenerit, ne credatis eis.* Et alia habet ibi videnda, legenda, & seruanda. Quare cùm ob alias causas, tum ob hanc maximè cauere deberent, & abstinere omnes Catholici ab istis Iudiciariis consulendis, & eo amplius quo vident, illos nonnulla vera prænunciare: certissimè scientes, se tandem hac arte in laqueum trahẽdos. cuius rei fidẽ facit, quòd qui huic arti sese addicunt, siue ipsius artis professores sint, siue Astrologorum arte, & cõsilio in rebus agendis vtẽtes, malo tandem fine omnes ferè interierant. hæc de primo diuinandi modo.

IV. Secundus modus futura diuinandi est per magiam naturalem, siue per exactissimam notitiam quarundam proprietatum naturalium, quibus mira quædam in rerum natura fieri solent, aut per Astrologiam naturalẽ, quæ non est interdicta, sed omnium sapientum calculo probata. hoc modo Thales Milesius futuram olei vbertatẽ præuidit.

Tertiò diuinant nonnunquam Astrologi futuras coniurationes, & simultates, & proditiones, quorum ipsi sunt, aut participes, aut conscij: quo pacto Spurinam vatem nõnulli dicunt Cæsari interitum prænunciauisse. Eodem modo facillimũ erat illos Astrologos, qui Theodorum Valenti in imperio successurum, per fraudem prædixerunt, verum prædixisse, nisi Valens illorum conspiratione retecta dignis suppliciis eos affecisset.

Quartò prædicunt aliquando veros rerum successus non arte, sed casu, & sorte, sicut qui pluries talos proiiciunt, numerum quem volunt, nonnunquam producunt, &, vt ait Tullius, qui per totum diem iaculatur, aliquãdo collimat, quod siue cum arte, siue sine arte fieri videmus. Hoc pacto Zingari nonnulla etiã vera prædicunt absque Astrologia: immò & vetulæ, & mẽte capti, vt est in prouerbio, *stulti prophetant.* ea enim est natura futuri contingentis, vt tam qui prædixerit illud esse futurum, quàm qui prædixerit non esse futurum, aliquando diuinet, seu verum dicat: aliàs si nunquam, aut semper eueniret, naturam exueret contingentis. Id verò eo faciliùs diuinat Astrologus esse futurum, quòd eo magis illud fuerit ad certa loca, aut certas personas restrictum. v. g. Pontificalis dignitas solis Cardinalibus contingit, & inter illos, nõ nisi senioribus: verum Astrologus hunc Cardinalem Pontificem renunciat, ille alium: necesse est aliquẽ diuinare. verùm tantum alius qui-

Gabr. Pennot. de libert. hom.

ua Astrologię ignarus præuidere potuisset. Est verò non prætereundum, quod aliquãdo hominibus casu, & sorte contingit, non euenire tamen extra certissimam Dei prouidẽtiam, cui & casus & sortes, & omnes humanæ vitæ euentus subduntur, & per quam certissimè disponuntur, etiam quando homines nescientes futura prænuntiãt, vt Augustinus adnotauit lib. 4. & 7. suarũ confessionum. *Casu enim mentes & improbas consulentium aliquando ignoto quodam instinctu sic agitat, vt nescientes proferant, quæ consulentes vel ex eorum meritis, vel ex abysso diuini iudicij oporteat audire.* Aug.

V. Quintò prædicunt nonnunquam veros euẽtus rerum, non quòd verũ se dicere posse arbitrentur: sed quia amphibologicis locutionibus ad interrogata respondent, nõ secus atque Apollinis oracula, quæ in partem tum affirmatiuam, tum negatiuam, prout rei euentus postulauerit, poterant interpretari, vt quidquid euenerit, tamẽ Astrologus verum dixisse videatur. Multa id genus iudiciariorum oracula commemorat Alexander de Angelis lib. 4. cap. 39. ex quibus vnum referam. Ioanni Manardo Ferrariensi Medico prædictum erat ab Astrologo, quòd in fouea periret. Ille omnes foueas diligenter cauere cœpit, quoad ductâ vxore immoderato congressu extinctus fuit, in quem Iouius ita lusit: Alex. de Angel.

In fouea qui te periturum dixit haruspex,
Vates verus erat, coniugis illa fuit.

De qua re plura apud Aulum Gellium lib. 14. c. 1. Aul. Gell.

Sextò prædicunt aliquando Astrologi futuros vitæ alicuius euentus, atque successus, non tam per artem Astrologiæ, quàm ingenij sagacitate, & longa rerum, & morum obseruatione, ac experiẽtia, per quam probabiliter conijcere possunt, Principem, qui in sibi subditos tyrannidem exercet, ab eisdem aliquando confodiendum; & ducem exercitus imperitum, ac temerarium suis cladem, hostibus occasionem victoriæ allaturum. Quo pacto Annibal inspecta temeritate, & imperitia Terentij Varronis, & C. Flaminij Roman. Coss. certam victoriam suis fidenter prædixit, quam prædictionem veram fuisse rei euentus statim probauit. Eodem modo poterant Astrologi multorum Imperatorum ruinã, & miserrimum vitæ exitum præuidere, quamuis non sit dubium, multos id potius, quod optarent, quàm quod scirent, prænunciauisse, quod in persona Claudij Neronis cernere licet, in quo Seneca in libello, cuius est Titulus, *Ludus in mortem Claudij Neronis*, non ineptè ludens, introducit Mercurium apud Parcas Claudij mortẽ procurantem, & inter alias, hac ratione apud illas vtentem. *Patere* (inquit) *Mathematicos aliquando verum dicere, qui illum postquam Princeps factus est, omnibus annis, omnibus mensibus efferunt.* Seneca.

VI. Tandem prædicunt nõnunquam Astrologi vera non ex arte, sed ob nimiã consulentium credulitatem. ea enim est hominum cõditio, vt si felices rerum euentus illis promittãtur, erigantur in spẽ, ea obtinendi, quæ cupiunt, ob quam causam ardua aggrediuntur, feliciter absoluunt, & optata adipiscuntur. è contrario autẽ quibus aduersa nunciantur, consternuntur animis, soluuntur viribus, & nonnunquam benè cœpta turpiter deserunt. Ob istam, & alias causas narratas possunt quandoque Mathematici futuros vitæ nostræ euentus prænoscere, & certò etiam prænunciare: non autem ea arte iudiciaria per contemplationem astrorum, per quam de futuris contingentibus, quæ ex libera voluntate humana, multò autem minus ex diuina pendent, nihil certi in particulari, siue diuina reuelatione possunt verè affirmare.

tum quòd ipsa libera voluntas influentiis astrorum immediatè subiecta non sit; tum quòd ea sit, contingentis natura, vt quandiu habet esse futurum in causa, vt sic, per nullum intellectum certò valeat cognosci, siue inspiciendo astra, siue non inspiciendo, etiam per intellectum diuinum, qui tamen futura cõtingentia, vt contingentia sunt, infallibiliter nouit, quatenus eorum esse præsens actualis existentiæ, quod habent aliquando in rerum natura, extra suas causas infallibiliter nouit.

Videbitur fortassis aliquibus, non pauca ad huius causæ meritum hincinde spectantia, ex nobis hoc in loco desiderari, idque nos etiam ingenuè fatemur. Verùm illos admonitos esse volumus, primò nos huic arti addiscendæ, quæ ad vitam Christianam instituendam nihil conducit, quamque omnibus Christianis, maximè Sacerdotibus, diuinis, & humanis legibus nouimus interdictã, nunquam in animum venisse, curiosiùs operam nauare. Secundò, causam, quam contra Iudiciarios hic egimus, pro sola humani arbitrij libertate defendenda esse à nobis susceptam, qua illæsa manente, omnia illorum iura illis relinquimus intacta. Fuit ipsa humanæ libertatis defensio vnicus proximus finis eorum omnium, quæ in toto hoc nostro qualicunque opere sunt scripta; quem finem si ad votum sumus assecuti, Deo optimo maximo maiores, quas possumus, agimus gratias, cuius honor, & gloria omnium operum vniuersæ creaturæ est vltimus finis. Nec non sacratissimæ Dei genitrici semper Virgini, D. Patri nostro Augustino, ac D. Thomæ, quibus Ducibus difficillima sanè itinera percurrimus. Si autem optatam metam cursu contingere minus licuit, non desperamus, nostræ imbecillitati veniam daturos, si qui sunt, qui rei difficultatem ipsi quoque fuerunt experti. Omnia quæ in hoc opere, & alibi scripsimus, & diximus, censuræ, & correctioni sanctæ Romanæ Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ mente sincera, & ex animo, & volumus, & cupimus esse subiecta. Romæ in Canonica nostra Diuæ Mariæ de Pace. Kalendis Martij. M.DC.XXI.

FINIS.

INDEX

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ,

QVI IN HOC OPERE, VEL EXPLICANTVR, VEL ALLEGANTVR.

Primus numerus librum, Secundus libri Caput, Tertius marginalem eiusdem capitis numerum denotat.

EX VETERI TESTAMENTO.

Genesis.

Exodi.

Ex libro Leuitici.

Ex libro Nume.

Ex libro Deuteronomij.

Ex libro Iosue.

Ex libro 1. Regum.

Ex libro 2. Regum.

Ex libro 3. Regum.

22. Ne

22. *Ne ne ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi.* 4.19.4.

Ex libro 4. Regum.

17. *Et diuinationibus inseruiebant, & auguriis, & tradiderunt se, vt facerent malum coram Domino.* 10.2.5

20. *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues.* 3.20.3

Ex libro 1. Paralipomenon.

21. *Consurrexit autem Satan contra Israel, & incitauit Dauid.* 4.19.4

29. *Si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, & offerat, quod voluerit Domino.* 2.6.5

Ex libro 2. Paralipomenon.

6. *Tu enim solus nosti corda omnium filiorum hominum.* 10.8.1

7. *Si clausero cœlum, & pluuia non fluxerit, & mandauero, & praecepero locustæ, vt deuoret terram, &c. cõuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, &c. & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum.* 2.12.3. & 4.3.5

16. *Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram.* 3.4.1

Ex libro 4. Esdræ.

5. *Quoniam minori statura estis præ iis.* 8.4.1

Ex libro Iudith.

9. *Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est, quod ipse voluisti.* 4.8.6. & 5.20.1

Ex libro Esther.

13. *Non est, qui tuæ possit resistere voluntati, si decreueris saluare Israel.* 4.3.5. & 4.5.1. & 4.22.3

14. *Tribue sermonem compositum in ore meo, in conspectu leonis, & transfer cor illius in odiũ hostis nostri.* 2.5.3

15. *Conuertitque DEVS spiritum Regis in mãsuetudinem.* 2.17.2

Valde enim mirabilis es Domine, & facies tua plena gratiarum. 9.1.1

Ex libro Iob.

1. & 2. *Egressus igitur Satan à facie Domini, &c. Tu autem commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra.* 4.19.4

9. *Deus, cuius iræ nemo resistere potest.* 4.22.5

10. *Manus tuæ Domine fecerunt me, & plasmauerunt me totum.* 8.6.2. & 8.15.3

12. *Quis ignorat, quod omnia hæc manus Domini fecerit.* 8.6.2

Qui immutat cor Principum populi terræ, & decipit eos, vt frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce; & errare eos faciet quasi ebrios. 2.5.3. & 2.17.2

13. *Obseruasti omnes semitas meas, & vestigia, &c.* 3.4.1

14. *Numerus mensium eius apud te est.* 3.16.4

16. *Ecce enim in cœlo testis meus, & cõscius meus in excelsis.* 10.8.1

21. *Quare impij viuunt, sublevati sunt, confortatique diuitiis, semen eorum permanet corã eis, &c.* 5.13.5

22. *Et dicis, quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.* 5.4.4

24. *Ipsi fuerunt rebelles lumini.* 9.10.3

26. *Spiritus Domini ornauit cœlos, & obstetricãte manu eius eductus est coluber tortuosus.* 5.2.5. & 8.6.2. & 8.15.3

27. *Viuit Deus, &c. quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, &c. absit à me, vt iustos vos esse iudicem, donec deficiam non recedam ab innocentia mea.* 5.6.4

28. *Ipse enim fines Mundi intuetur: & omnia quæ sub cœlo sunt, respicit.* 3.4.1

34. *Qui non accipit personas Principum, nec cognouit Tyrannum.* 6.23.4

38. *Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?* 10.7.2

41. *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi mallcatoris incus.* 7.18.2 *Sub ipso erunt radij solis: & sternet sibi aurum quasi lutum.* 7.9.1

Ex libro Psalmorum.

Psal. 4. *Et scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum.* 6.36.1

Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. 9.2.5

7. *Scrutans corda, & renes Deus.* 2.5.3. & 10.8.1

15. *Dixi Domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges.* 4.2.2

16. *A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, vt pupillam oculi.* 4.22.5

18. *Cœli enarrant gloriam Dei: & opera manuũ eius, &c.* 10.9.4

20. *Quia præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* 6.11.4

22. *Et misericordia eius subsequetur me omnibus diebus, &c.* 9.3.9

27. *Saluum me fecit, quoniam voluit me.* 6.11.3

28. *Totus Psalmus exponitur.* 7.19.3. & sequẽtibus.

Vox Domini intercidentis flammam ignis. 8.15.7

29. *Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate, &c.* 5.11.3. & 5.12.2

32. *Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.* 7.1.1

36. *Quia Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos.* 5.15.10

Vidi

Ex libro Prouerbiorum.

excein.

Ex Euangelio Marci.

Ex Euangelio Lucæ.

Ex Euangelio Ioan.

Ex Actis Apostolorum.

Ex Epistola ad Romanos.

FINIS.

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVÆ IN TOTO OPERE CONTINENTVR.

A.

Auxilio

Contin

habi

Volens

H

I

té

M

Ad

Q

R

Z

FINIS.